

IASONIS MAYNI MEDIOLANEN.

IN SECVNDAM DIGESTI VET. PARTEM COMMENTARIA.

Summa diligentia, & fide emendata, & suo candori restituta.

QVIBVS, PRAETER SOLITAS INSIGNIVM DOCTORVM PRAESERTIM PVRPVRATI ADNOTATIONES,

ACCESSERVNT EMINENTISS. I.C. BELLACOMBAE, PANCIROLI, Trotti, Masueri, & aliorum Additamenta, receptarumq; Sententiarum, quas communes opiniones vocant, & forensium quæstionum, ac Decisionum Centuriæ, suis quibusq; locis adiectæ.

Hęc nouissima Taurinensis editio, præter characterum pulchritudinem, & totius operis venustatem, quod primo aspectu statim agnosci poterit, mendis, quibus prior non omnino carebat, perpurgata in publicum exit, ita vt nullus in posterum dubitaturus sit, quin IASONIS Commentarijs vtatur, omni ex parte correctis, & emendatis.

Diolo al collegio de xpto. ... Morales Alfonso de Rivera ... hijo de esta s.ta casa ... en el año de 169[illegible]

AVGVSTÆ TAVRINORVM.

M. D. XCII.

Tituli, Leges, & Paragraphi, qui in Secunda Digesti Veteris parte continentur.

FINIS.

IASONIS MAYNI MEDIOLANENSIS, IVRISCONSVLTI CLARISS.

Commentaria in secundam Digesti veteris, seu Pandectarum partem: longè plurimum quàm antea, præter exactißimam castigationem, & illustrata, & additamentis locupletata.

PRAEFATIVNCVLA.

VSu comprobatũ est, viri fratres,& auditores dilectissimi, tria esse, quæ præceptorum, ac legẽtium animos excitant,& attollunt. Vrbis,& Academię dignitas. Nobilium auditorum concursus. Necnon differendæ materiæ amplitudo. Quæ omnia adeò cumulatè nobis suppetunt, vt ingenij vires etiam è medijs somnis (Themistoclis exemplo) excitare, & quasdã quasi studiorum faces admouere videantur. Quem enim vel in primis Patauina ciuitas non moueat? Vel potius in maximam admirationemnon adducat? Siue vrbis amplitudinem, & vetustatem metiatur, quam constat à Troiano Antenore conditam fuisse, cùm ille prius quicquid inter Alpes,& Adriaticum sinum iacet, virtute bellica subiugasset: siue triplicem murorum ambitum, interfluente Timauo, consideret: siue prętorium omnium, quę in orbe memorãtur, dignius admiretur. Quòd si quempiam vrbis excellentia fortè non ceperit, saltem Patauinæ academiæ gloria solicitabit,& ingentes stimulos addet, modo literarij cultus professionem ostendat. Est enim omnium Italiæ celeberrima,& veluti Atheniensium Atiopagus, quæ semper viros in omni ingenuarum artium ludo claros,& celebres fouit, auxitque. Accedit deinde nobilium auditorum frequentia, quib. semper Patauinum gymnasium abundauit,& non modo illorum, qui Venetæ ditioni subsunt, sed etiam exterarum gentium,& remotissimarum nationum. Eorum non expedit, vt attentionem cum beneuolentia, iuxta Rhetorum præcepta, mihi comparem. Nam ex oculis, multoque silentio audiendi desiderium aperitur. Beneuolentiæ autem vis, tunc vel maximè satis innotuit, cum hæc florentissima scholasticorum vniuersitas me, licet immeritum, ex Ticinensibus ad ordinariam Cæsarei iuris sedem euocauit. Elaborandum potius foret, ne conceptam de me opinionem, expectationemque frustrarer. Ego (quantum vires ingenij mei ferent) delatam legendi ꝓuinciam indefesso, & fideli studio ita exequar, vt nullum meum (vt spero) officium quisquam sit desideraturus. Reliquum, quod ad excitandos legentium animos conducit, materiæ explicandæ amplitudo succurrit. Offertur secunda pars Digesti Vete. quæ inter ordinaria lectionum curricula, subtilitarum acumine, disputationum frequentia,& crebra legum difficillimarum repetitio. antecellit. Quamuis enim sextus lib. Codicis cùm vltimas voluntates complectatur, in forensib. controuersijs frequentius versetur, tamen si hincinde leges conferantur, in anni præsentis cursu difficiliores, nodosioresque occurrent. Atestantur commentarij Bartoli, quem in Cæsarea cẽsura, veluti terrestre numen veneramur, nullos accuratiori, & pleniori stylo in ordinarias partes absoluit, his, quos in hanc elucubrauit, Quas ob res, viri ornatissimi, cùm vrbis,& academiæ præstantia animum ad literas quam maximè excitet, circunfusa nobilium auditorum corona stimulet, & explicandæ materiæ difficultas vrgeat, profectò vehementiori quàm antea vnquam conatu, & propensiori studio ad legendi munus accedo. Vos quoq; (vt par est) adeste quæso propitijs auribus, & benigna audiendi facilitate. Sicque ex ordine, & maiorum instituto, duodecimi libri Digestorum interpretationem pro communi vtilitate aggrediamur.

SVMMARIVM.

1 *Omnium actionum quatuor sunt genera, & quomodo differant, et nu.2.*
3 *Actiones reales competunt contra quemcunque possidentem.*
4 *Personales propriè appellantur actiones: reales verò petitiones, seu vendicationes. Quæ autem sit ratio, ibidem,*
5 *Quomodo iura realia à personalibus cognoscantur.*
6 *Quæ sunt actiones in rem scriptæ.*
7 *Actio ad exhibendum dicitur in rem scripta.*
8 *Actio noxalis ex quo oriatur, & contra quem detur, & dicitur in rem scripta, similiter actio quod metus causa. nu.9.*
10 *Interdicta dicuntur personalia, sed in rem scripta.*
11 *Quæ sint actiones mixtæ.*
Actio familiæ erciscundæ contra quem detur.
12 *Quæ sit differentia inter actiones personales, in rem scriptas, & actiones mixtas.*
13 *Actio si reperiatur in rem vniuersalis, non tamen reperitur actio in rem generalis.*
14 *Actiones reales an censeantur digniores personalibus, & sic dubitatur, quare inceperit à personalibus.*
15 *Pro quibus competunt actiones personales.*
16 *Quando quis dicatur habere optimum ius, quando melius, quando bonum tantum.*
Quid importet dictio, rebus.
Quare Iurisc on. posuit de rebus creditis, si certum petatur, & certi condictione simul, & semel, & tamen Imperator posuit separatim.
Quare solet allegari media rubrica, si certum petatur.
An ista verba, si certum petatur, possint capi generaliter.
Contractus mutui frequentatur.
17 *Quod dicatur peti, & quod repeti.*
18 *Verbum simplex, ponitur pro composito.*
19 *Verbum reddi, ponitur pro præstari.*

De rebus creditis, si certum petatur, & de certi condictione. Rub.

¶Gl. rubricæ diuiditur per Do. Alex. Imo. in § par. prin. Tu autem congruentius diuide in duas partes prin. In prima continuat rub. ad pręcedẽtes, quo ad oẽs sui partes. In secunda exponit verba rub. Secunda ibi, his ergo verbis. Prima pars princ. subdiuidit̃ in quatuor particulas. In prima continuat primam partem rub. quę est de rebus. cred. In secunda continuat scd̃am partem rub. s. si cert. pet. In tertia continuat tertiam. s. de certi condi. In quarta circa istam tertiam partem refert opi. quorundam. Scd̃a ibi, & quia inter alias personales. Tertia ibi, & quia tam pro mutuo. Quarta ibi, alij dicunt. Scd̃a pars prin, subdiuiditur in tres particulas. In 1. exponit primã partem rub. s. de reb. creditis. In 2. exponit scd̃am partem rub. s. si cer. pet. In 3. circa illam scd̃am partem refert opi. quorundam. Scd̃a ibi, at his verbis. Tertia ibi, quidam tñ dixerunt. ¶In ea. gl. ibi. & alijs quæ ad exemplum eorum proponũtur. Pro intelligentia sciendũ est,
1 s̃m Alb. de Ros. hic circa prin. † ꝙ oĩum actionũ quatuor sunt
gñа. Quædam sunt actiones merè reales. Quædam merè psonales; & quæ sint, & quare sic appellentur, declaraui in euidentialib. §. 1. insti. de act. Et istæ differunt inter se origine, natura, &
2 effectu. † Origine, q̃a actiones reales oriunt̃ ex iure, quod quis
hẽt in re. d. §. 1. Personales verò oriuntur ex ꝯctu, vel quasi: ma
3 leficio, vel quasi. l. 1. in prin. ff. de act. & ob. insti. de obl. ad fi. † Na
tura, quia actiones reales cõpetunt ꝯ quemcunq; possidentẽ, & tenentem rem, in qua ius habeo. l. in rem. in prin. & l. officiũ, & l. qui petitorio. cum si. ff. de rei vend. l. 1. C. de alien. iud. muta. cau. fac. & c. examinata. de iudi. Personales verò competunt solùm ꝯ obligatnm, vel quasi. d. §. 1. insti. de act. & est text. valde
a no. in l. fi. ad fi. ff. de ꝯh. emp. iuncta l. 1. §. si hęres. ff. ad Treb. a
Effectu,

ADDITIONES.

a *Ad Treb. Item personales non transeunt in singularem successorem. l. quædam. §. is autem. s. de eden. l. eum qui. in prin. de furt. Dico sine cessione, vt p Bar. in l. si tertius. §. si quis prius. de aqua plur. ar. Reales verò transeunt etiam sine cessione. l. fi. de operis nou. nun. Disertè de hoc claris. collega meus dominus Aym. Crauet. consilio 298. lib. 2. nu. 7. TROTT.

Effectu,quia per actiones reales quis petit , & conſequitur , vt
declaretur dominus,vel habere ius in re.d.l.qui petitorio, cum
alijs præalleg.& l,& ex diuerſo.§.1. ff.de rei vend. Per actiones
verò perſonales,quis agit,vt detur,vel vt fiat,d.§,1.Inſti.de act.
4 † Item perſonales propriè appellantur actiones,reales verò ap-
pellantur petitiones,ſeu vendicationes. l.actio in perſonam,&
l.actionum genera.in prin.ff.de actio. & oblig. Quæ autem ſit
ratio,quare actiones reales non dicantur propriè actiones, ſed
potius petitiones, dic pro nunc, quia actio eſt ius proſequendi
in iudicio,quod ſibi debetur. inſti.de act.in prin. Sed per actio-
nem realem non proſequor , quod mihi debetur,ſed peto q̃d
eſt meum,ſeu melius declarari tale ius me in tali re habere,er-
5 go &c. † Vltra prædicta quomodo iura realia à perſonalibus
cognoſcantur,declarat Bal.in l.ſi certis annis.in pen. colu. C.de
pact.Et ibi poſtea tradit iſtam theoricam.Quod vbicunque re
peritur ius ſine vlla obligatione,illud eſt ius reale,d.§.1.inſti.de
act. ius verò , quod non reperitur niſi in ipſa obligatione , eſt
6 perſonale,vt ibi per eum.† Quædam,& tertio ſunt actiones ꝑ-
ſonales in rem ſcriptæ:& ſunt illæ,quæ oriuntur ex contractu,
vel quaſi,maleficio,vel quaſi, & hoc reſpectu dicuntur perſo-
nales , tamen,quia competunt contra quemcunque poſſeſſo-
rem , vel detentatorē,& in hoc habent naturam realium actio
7 num,ideo dicuntur perſonales in rem ſcriptæ; † vt eſt actio ad
exhibendum,quæ oritur ex quaſi contractu,& competit con-
tra quemcunque poſſeſſorem , vel detentatorem. l.3.§. eſt au-
8 tem perſonalis,cum gl.ff.ad exhib. † Similiter actio noxalis ori
tur ex delicto,ex hoc reſpectu dicitur perſonalis. Sed quia da-
tur contra quemcunque poſſeſſorem, ideo eſt in rem ſcripta.l.
9 nox.& l.ſi bona fide.ff.de nox.§.omnes.inſt.eo.†Similiter actio,
quod met.cauſa.l.metum. §. cum autem.cum gl.ff.quod met.
cau.§ ſed præterea quaſdam.inſti.de act. & quæ ſint iſtæ actio-
a nes perſonales in rem ſcriptæ [a],enumerat gl. magiſtra. in d. l.3.
10 §.eſt autem perſonalis,in gl.1.ff.ad exhib.† Sic etiam interdicta
dicuntur perſonalia,ſed in rem ſcripta.l.1.§. pen. vel ſi.ff.de in-
terdict. Et iſtæ ſunt, quæ dantur ad ſimilitudinem realium , &
de his intellexit glo. dum dicit,& alijs quæ ad exemplum earū
11 proponuntur.¶† Quædam,& quartò ſunt actiones mixtę: vel
melius , quæ mixtam naturam habent in effectu ; & ſunt tres
actiones famil.erciſ.fin.reg.& cōmuni diu. §.quædam.inſti,de
act.l.1.ff.fi.reg.Nec eſt bona ratio d.Alex. hic , eo quia dantur
ad ſimilitudinem realium , cum dentur contra quemcunque
poſſidentem. Nam ꝙ iſta non ſit bona ratio , patet in actione
fam.erciſc.quæ non datur contra quemcunque poſſidentem ,
ſed tantùm inter ipſos cohæredes l.3.in prin.& l.ſed eius.§.1.&
l.ſeq. in prin ff.fam.erciſ.& d. §.quædam.inſti.de act.Vera ratio
eſt,ſm Albe.de Roſa.hic, & plenius declaraui in d,§.quædam.
Quòd ideo dicantur mixtam naturam habere , eo quia quan-
doque competunt ad id, quod reales actiones. Aliquando ad
id , quod perſonales . Nam inquantum peto mihi adiudicari
partem meam,habent naturam realium.Inquantum verò pe
to dari,vel fieri,item reſpectu perſonalium præſtationum, di-
cuntur habere naturam perſonalium actionum . Et de iſtis in-
telligit etiam gloſ.hic in illis verbis, & alijs, quæ ad exemplum
12 earum proponuntur, † Quæ autem differentia ſit inter actio-
nes perſonales in rem ſcriptas , & actiones mixtas,declarat in
ſpecie Nic.de Neap.in d.§.quædam.in 2.q.extra glo.& ibi dixi.
inſti.de act. Vult ergo glo.continuare rub.ad præcedentes hoc
modo.Supra in libris præcedentibus dictum eſt de actionibus
merè realibus,vt de rei vend.& publiciana, quæ competunt ꝓ
rebus corporalibus.Item de confeſſoria,& negatoria,quæ ſunt
actiones reales.& competunt pro ſeruitutibus, & ſic pro iuri-
bus incorporalibus.Item viſum eſt de alijs,quæ ad earum exē-
plum proponuntur,vt ſunt actiones ꝑſonales in rem ſcriptæ.
Item actiones habentes mixtam naturam,& ſic perfectè com
pletus eſt tractatus realium actionum . Nunc in iſto 12. lib.&
ſeq. intendit tractare de actionibus merè perſonalibus. Cū iſta
continuatione gl.tranſeunt Doct.quamuis Bart. & Ange.poſt
Iac.de Aret.dicant poſſe pinguius continuari,vt hic per eos. Et
dum dicunt,ꝙ ſ̃.viſum eſt de actionib. realibus tam vniuerſali
bus quàm particularibus, ſequitur nunc videre de perſonalib.
Adde,& multum no.illud,quod dicit magiſtraliter Bal.in rub.
13 extra de iud.in 7.col.ad fin. † Quod non reperitur actio gene-
ralis , quæ ſit in rem ſed in perſonam. Et pondera ſubtiliter dū
dicunt,ꝙ ſ̃.viſum eſt de actionibus in rem vniuerſalibus.Nam
cùm iſtud non poſſit exemplificari,niſi in pet.hær.volunt,ꝙ pe
titio hæreditatis ſit actio merè realis , & non mixta,& hoc ex-
preſſè fatentur Sal. & d. Chriſtopho. de Caſtil. Hic circa princ.
formar Bar.& declarat in l.ſed ſi lege.§.petitio.ff.de pet.hæred.
Ang.de Are.vbi reſpondet contrarijs in §. quædam. in 4.colu.
inſtit.de act.& eſt melior tex.de iure in l.ſinautem. §.ſed & his.
ff.de rei vend.Contrarium , ꝙ imò ſit mixta,tenet Dyn. in d.§.
quædam.Bal.in d.§.petitio.& in c.quoniam frequēter.§.in alijs.
vt lite non conteſt.& in rub.extra de præſcrip. in 3. colum. De
quo vide quæ ſcripſi in d.§.quædam.Et veritas eſt pro nunc,ꝙ
eſt merè realis,quicquid ſentiant hic Pau.de Caſt.& Alex.dicit
etiam alibi magiſtraliter Bal.in rub.extra de iudi.in 7. col.ad fi.
ꝙ licèt reperiatur actio in rem vniuerſalis , non tamen reperi-
tur actio in rem generalis,ſed tantum in perſonam.¶Circa cō-
tinuationem gl.cadunt aliquę dubita.Prima eſt,hæc continua
tio videtur imperfecta. Nam cum iſta rub. habeat tres par-
tes,ſolùm continuat vltimam, ex quo ſolùm continuat actio-
nes actionibus.Sed reſponde,ꝙ cùm gl.continuando dicat , ꝙ
poſt actiones reales hic tractaturus ſit de actionibus perſonali-
bus,certè non poſſumus habere notitiam cauſati,niſi prius ha-
beamus notitiam ſuarum cauſarum . Ideo præmittit de rebus
cred. & ſi cert.peta.quæ ſunt cauſæ perſonalium actionum.
¶Secunda dubitatio eſt , quare prius tractatum ſit de actioni-
bus realibus,cùm prius eſſet inchoandum à dignioribus. l. 2.ff.
de ſta hom.& l. 1. ff.de acquir. rer. dom. Sed quemadmodum
perſonæ reb.ſunt digniores. l. iuſtiſſimè. in prin. ff.de ędil. edic.
ita actiones perſonales debent cenſeri digniores realib.Reſpon
de coniungendo verba Gul.Alb.Ang. Pau. de Caſt. & Alex.ꝙ
14 licèt perſonæ ſint digniores rebus,tamen actiones † reales cen
ſentur digniores perſonalib.quia firmius ius habent, & plenius
prouident.Nam competunt pro iure,quod quis habet in re , ꝯ̃
quemcunque detinentem,vel poſſidentem, quamuis nullo iu
15 re ſit obligatus.§.1.inſti.de act.† perſonales autem competunt
pro iure , quod quis habet ad rem,ſeu pro obligatione, quam
habet contra obligatum tantum, & ſic contra alium non cō-
petunt.Ideo primæ efficaciores,& ſic digniores cenſentur,iux-
ta gl.in l.ſi fideiuſ.§.1.in ver.poſſit.ff.de pign. Facit. l. eorum. ff.
16 de dam.infect.& quod in ſimili declarant gl. † quando quis di
catur habere optimum ius,quando melius,& quando bonum
tantum,gl.in l.1.& ibi Bar.C.quando , & quib. quarta pars de-
betur lib.10.& glo.in l. 1. C. de vſuris. Tu dic, ꝙ ante præfatos
Doct.o iſta fuit ratio Iuriſconſ.& gl.in l.plus cautionis.ff.de reg.
iur.& Bal.in l.error.C.ad l. Falc.¶ Tertia dubitatio eſt,quare in
rub.dictum ſit de rebus creditis,& non de reb.debitis. Reſpon-
de duplici ratione,vt per gl.& Doct.in rub. C.eo.Pau. de Caſt.
& Ludo.Roma.hic.¶Quartò cogitabis,quid importet illa di-
ctio reb.cum ſatis fuiſſet dicere de creditis,vel credito,ſicut de
commodato,depoſito.& ſi.tamen tex.in l.1.ꝟ.eo.vult,ꝙ dictio
reb.ſit poſita cum myſterio.¶Quintò difficultas poteſt moue
ri,quare Iuriſc.hic poſuit de rebus cred.ſi cert.peta.& cer.con-
di.ſimul,& ſemel:& tamen Imperator in C.ponit ſeparatim de
rebus cred.& ſi cert.pet.Iſtud mouet hic Pau. de Caſt. & dicit,
ꝙ Imperator in C. intendebat tractare de iureiu. Vnde ex quo
illo mediante quis efficitur creditor , & ideo poſuit de per ſe.
Tamen iſta reſponſio non ſatisfacit, quia illamet conſideratio
cadit etiam hic in iſto volum.in quo etiam iuriſconſ. intende-
bat tractare de iureiur.Ideo credo non poſſe aliud bene reſpō
deri,niſi ꝙ iſtud eſt iuris poſitiui. ¶Sexta difficultas poteſt mo
ueri,quare communiter ſolet allegari rub.ſi cer.pet. Et ſic me-
dia pars rub. & non allegatur de reb. cred. quæ eſt prima pars.
Iſtud mouet hic Fulg.& dicit.Soluat Apollo.vel,ꝙ forſan Ac
curſius habebat rub. inci. ſi cert. pet. Ideo ab illa parte ſolebat
allegare,Tu melius reſponde.ſm Dom.Alex.hic,ꝙ ratio qua-
* re per gl.& Doct.*communiter ll.huius* tit. alleg.per rub ſi cert.pet.
& non per rub.de creb.eſt,quia cum ll.huius tit.quæ allegātur,
tractent principaliter de mutuo , allegatur ſecunda pars hu us
rub.quæ de illo loquitur , non autem allegatur prima, quæ eſt
generalis,& ſub illa comprehenduntur omnes titu. ſeq. vſque
ad titulum de pign.vt no.in l.1.ꝟ.eo.¶In ea. glo.ibi ſi cert. pet.
ideſt , mutuum.Ful.hic, & in rub.C.ſi cert.pet. conatur oſten-
dere,ꝙ imò iſta verba ſi cert.pet.poſſunt capi.generaliter quan
docunque cer.pet.per aliqua,de quibus. per eum. Et refert hic
Alex.& ante Fulg.iſta fuit opin.Albe. hic,& iſta opin.ſuadetur
* per l.certum.ꝟ.eo.iuncta rub.Tamen non recedo *ab opin. glo.& communi*,ꝙ iſta verba capiantur pro mutuo,& maximè illa ra-
tione,cùm nullus ſit alius ſpecialis titulus de mutuo.Aliam ra
tionem, quare iſta verba referantur magis ad mutuum, ponit
hic Pau.de Caſt.quem reprehendit Alex.ponens alias rationes,
vt hic per eum.Sed potes defendere rationem Pau. de Caſt.ab
impugnatione Dom.Alex.ꝙ in commodato,depoſito,& alijs
contractibus,qui re perficiuntur,deducitur certum.Eſt verum
re extante , ſed ea perempta poſt moram , cùm agi poſſit ad
æſtimationem,vt per Bar.in l.in re furtiua.ꝟ. de condi. fur.& in
l.1.ꝑ illum tex.C.quod met.cauſ.& in l.cum ſeruus. ꝟ.de ꝯdi.
ob

ADDITIO.

a [a]Scriptæ. Et quales ſint & quomodo differant à realibus,vide Bar.in l.ſi ter
tius.§.ſi quis prius.nu.2.de aqua.plu.arc.

ob cau.certè tunc non dicitur peti certum ex ipsa pronuncia-
tione,prout fit in mutuo.¶In ead.glo. ibi. l. singularia.addunt
Doct.aliam rõnem,quia ꝯctus mutui valde frequentatur.l.cer
ti condictio.§.si nummos.in ver.quotidie creditur. j̃. eod. Sed
huic rationi vr̃ obstare,quia ꝯctus emp.& vend.est frequẽtior,
quàm sit ꝯctus mutui.arg.l.iusto.in prin.ff.de vsuca. Sed potes
tenere istam rõnem, iungendo eam cum ratione gl.prout etiã
facit Alb.de Ros.hic.Aliam etiam rõnem assignat Bal.hic in 1.
col.in fi.quam vide per te,& pro ratione.s̃.scripta,videlicet fre
quentationis,adde bonam gl.in l.2.in prin.ff.de vsuca.pro em-
ptore.Capio gl.fi.in verbo petatur,quę exponit, idest, repeta-
17 tur,& ita exponit timore ꝯrij,†quia peti dicitur,quod nunquã
datum est.Repeti verò,quasi retro peti, quod datum est, arg.l.
verbum reddendi.ff.de verbo. sign.Sed in mutuo agitur ad id,
18 quod est datum,ergo repeti dicitur,& sic not.ex gl.† ꝙ verbũ
simplex ponitur pro composito.Sic in simili per gl.& Doc.in
rub.ff.solu.matr.in gl.fi. & per gl.in l.petenti.in gl.1.ff.de pign.
act.Sic ècontra verbum compositũ resoluitur in simplex,reie-
cta compositione,gl.in rub.ff.de dote præleg. & in l.1.in princ.
19 eo.tit.Facit quod no.Bal.in l.cum etiam.in 2.no.C.eo.† ꝙ ver
bum, reddi, ponitur pro præstari, licèt de sui natura significet
actum relatiuum retrò similem,& hoc modo toleratur libel-
lus,ſm Bal.ibi.Adde prædictis,ꝙ restitui tñ dicitur, quod nunq̃
fuit datum,ſm Bar.in l.1.in fi.prin. ff.quorum bon. Dic melius
ſm Docto.ꝙ in mutuo, si consideretur genus, procedit expo-
sitio gl.Sed si consideretur species, vel ipsum corpus,quod da-
tum est mutuo,propriè dr̃ peti, & non repeti, quia non agitur
ad idem,sed tantundem.l.2.in prin.j̃.eo.Subdit etiam Barto.ꝙ
exposi.gl.posset procedere in mutuo naturali.Secus est in mu-
tuo ciuili,vbi nihil realiter interuenit.l.2.§.fin. cum gl.j̃.eo. Dic
melius ſm Bal.Fulg.& Alex.hic,ꝙ etiam in mutuo ciuili idem
est,attenta fictione legis, cùm fingatur datum .l.in contractib.
in prin.C.de non num.pec. Iason Paduæ.

SVMMARIVM.

LEX PRIMA.

Bene est. Aduerte primò pro diuisione qua-
si totius tituli,quia Iurisc.in ista l.1.
declarat primã partẽ rub.in l. verò 2. & seq. vsq; ad
l.cer.ꝯdi.exponit scđam partem.In l.verò cert.ꝯdi.
& seq.vsq; ad fin declarat tertiam partẽ rubricę. Scđò aduerte
pro diuisione istius legis, quia põt diuidi ſm Iac.de Are. & Cy.
& Alb.in tres partes. Nam in 1.ostendit partẽ. j̃. dicendorũ. In
secunda declarat dictionem, creditis,q̄d importet.In tertia de-
clarat dictionem,reb.Scđa ibi, qm̃ igitur.Tertia ibi, rei quoq;.
Tu verò potes plenius diuidere in quinq; partes,vt hic per Iac.
Butr.& Bar.& summa,vt per Bar. Præmitte ad euidentiã duo,
1 vt hic per Alex.¶† No.primò ſm Bar.& alios,ꝙ rub.debet esse
gñalis ad nigrum. Qñque tamen videmus ècontra,ꝙ nigrũ est
gñalius rub.vt patet in Auth. vt ecclesia Romana, & in Auth.
nul.creden.agri.Et qñ nigrum reperitur gñalius rub.non restrin
gitur per rub.specialius loquentẽ.gl.est not. in Auth.de incest.
nu.in prin.in verbo illicitas,quæ declarat ẽt quæ sint incestæ, &
quæ nephariæ nuptiæ,& adde illi similem gl.in rub.C.eo.de in-
cest.nup.Vide tñ tex.qui vr̃ illis cõtrarius in l.fin.ff.de ritu nupt.
& illa gl.in verbo,illicitas, est notabilis pro rubricis statutorũ;
quæ aliqñ sunt generaliores nigro,& ècontra, nigrum sæpè est
2 generalius rubr.sua.† Adde etiam,ꝙ vbicunq; verba legis,[a] vel
a statuti,& sic nigri sunt obscura, & ambigua, debent declarari
b per rub.[b] præcedentem.gl.est not.in l. 1. in ver.retractare. C.ne
liceat tertio prouocare,quam Bal.ibi in 2.no.notat ad hoc, &
idem in l.fi.ff.de hære.insti.& illam gl.dicit sing.Ludo.Rom.in
* cons.16.incip.Istud quod proponit,& Alex.Imo.consi.13.* in
3.vol.inci.Circa primum dubium, quo quærit, an per ingres-
sum.in 5.col.& in cons.101.in 3.vol.inci. Super eo,quod quæri
tur, an statutum,in 2.col.Ang.in Auth.de incest.nup.in princ.
& ꝙ no.gl.de pen.dist.2.§.hęc autem verba,& glo.in c. tibi qui.
in gl.2.de rescrip.in 6.Gemi.in c.1.de cler.ægro.in 6.& illa glo.
confert ad ea,quæ statim dicam.ponunt Dom. Anto. & alij in
3 proę.Decret.¶† Qñq; etiam videmus èꝯ,ꝙ rubr.est generalior
nigro,vt in rub.C.de relig.& sumpt.fun. & ibi glo. Et glo.Insti.
de oblig.ex maleficio,in princi.vbi solùm tractatur de furto,&
non de alijs maleficijs. Ad idem glo. Instit. de iust.& iur.glo.in
rubri. C. de spon. & proxenet. de quibus in nigro nihil tracta-
tur.Id etiam patet hic, vt declarat Bart.in 5.colu.Et quando re-
peritur rubr. generalior nigro, non debet restringi per nigrum
specialius loquens,imò sufficit ad decisi.causæ rub.si habet ver
ba perfecta,glo.est not.in l.1.C.de capi.ciuili.cen.eximenda.lib.
11.quam ibi not.& commendat Bart. & eam reputat vnicam,
& singul.Saly.& Ludo.Roma.hic. sequitur Ioan. de Plat.Insti.
de act.super rub.Ange.de Aret.in procœ.Instit.in 8.col. & Lud.
Rom.in cons.16.superius adducto. Alex. Imo. in consi. 1.in 4.
vol.incip.Ponderatis his,de quibus in themate. in 2.colu.Io.de
Imo.in rub.ff.de verbor.oblig.in 5. col.vbi refert se aliàs habuis
se de facto.Adde similem glo.in Auth.vt factæ no.constitutio
nes.in prin.in verbo, huiusmodi.Facit l.1.§.fi.& ꝙ ibi not.Bar.ff.
c de iur.& fac.igno.[c] Per prædicta consuluit Pau. de Cast.in ꝯs.
4 334.inci.Pręsens casus modicã dubitationem hr̃e videt̃.† Nam
in casu ipsius,statutũ erat,hñs rub.ꝙ filia dotata non succedat.
Postea in nigro dicebat̃,ꝙ filia dotata non succedat matri,nec
auiæ maternæ.De patre autẽ nihil cauebat̃,tñ quia gñaliter lo
quebatur,cõsuluit,ꝙ haberet ẽt locum in patre.Et ꝙ filia dota
ta excludat̃ ẽt à successione patris,per s̃.dicta.est glo.in rub.C.
ne fi.dot.den.q̄.decis.sequit̃ simpliciter Alex. hic,& in consi.1.
in

ADDITIONES.

a ¶Legis.Adde gl.2.in c.1.de offi.deleg.lib.6.Io.And.in addit. Specu. tit.de al-
leg.& dispu.in fi.
b ¶Rub.præcedentem.Adde Alex.lib.3.cons.13.2.dubio.ver.solum, vbi etiam
dicit idem.Et ita tenet Corn.lib.1.cons.135.inci.visis arg. & cons.138.inci.
visis scrip,col.2.lib.4.cons.101.incip.licet. PVRPV.
* Aliàs 373.
c ¶Iuris,& fac.igno.Illatio ad cons.Pau.de Cast.sequitur,& ex eo colligit am-
plè in d.gl.Corn.lib.1.cons.67.qui plenè no.ibi,vt procedat in materia cor-
rectoria,& idem cons.184.incip.licèt.col.pen.& ibi secundo ampliat,etiam
si diuersa ratio sit in his,quæ in rub.dicuntur siue nigro. PVRPV.

in 4.vol.prealleg.Ego aũt non credo deciſi.Pau.eſſe bonam. Et
puto ꝯtrium eſſe verius per ſex principalia fundamenta. Et in
primis conſidero,ꝙ fundamentum Pau.de Caſt.& Alexan.eſt,
quia rubr.ſtatuti eſt gñalis,nec debet reſtringi per nigrum ſpe-
ciale,vt ſatis dictum fuit.Sed ad iſtam regulam rñdendo,dico,
duas reperiri limitationes.Prima eſt,quam ponit Ant. de Butr.
in proœ decre in pen.colu.Quod ad hoc,vt rub.gñalior nõ re-
ſtringatur per nigrum,& poſſit de per ſe allegari ad deciſi. cã-
5 rum,requiritur,ꝙ habeat orationem omnino perfectã † Pon-
dera dictionem,omnino,quæ importat.i.ex omni parte,& ſic
eſt vniuerſalis.gl.eſt in l.ſi cum exceptione. §. ꝙ ſi homo. ff. ꝙ
met. cauſa.Sed rub.ſtatuti,de quo.ſ.non habet orationem om
nino perfectam,cùm non declaretur,de qua ſucceſſione lo-
quatur.ergo,&c. Et iſtud idẽ tenet Io.de Imo.in rub.ff.de verb.
6 obl.in 4.col. vbi dicit,† quod rub.gñalis tunc poteſt allegari ad
deciſi.qñ eſt perfecta,& etiam poteſt colligi certa mens,ꝙ nõ
eſt in rub.dicti ſtatuti, quia non dicit à qua ſucceſſione exclu-
datur filia dotata.Secundam limit.quę me mouet,ponit Abb.
Panor.in conſi.13.inci.Quædam mulier habens, &c.in 1.volu.
in vlt.col.vbi dicit,ꝙ regula prædicta, ꝙ rub. generalis non re-
ſtringitur per nigrum ſpeciale, procedit,niſi nigrum expreſsè
de eodem loqueretur, de quo rub. Nã tunc bene reſtringeret
ad id tñ,de quo loquitur nigrum.Alleg. gl in rub.C.ne fideiuſ.
dot.den.glo.in Authen. ad hęc.C.de vſu.Sed modo in caſu no
ſtro ita eſt,ꝙ nigrum expreſsè loquitur de eo,de quo rub.ergo
reſtringi debet.Iſtam tñ ſecundam limit.Panor non teneo, qa
videtur apertè ꝯ tex.& gl.de capi.ciui.cen.exi.ſ.alleg. Vbi aper-
tè nigrum loquitur de eo,de quo rub. & tñ non reſtringit rub.
* generalẽ,*ſecundum gl.ibi approbatã per omnes.* ¶ Tertiò moueor.
Nam qñ verba nigri ſunt obſcura,vel ambigua, debent decla-
rari per rub.præcedentem,per gl.ſing.in l.1.C.ne licet tertiò ,p-
uo.De qua ſ.dixi:Quanto magis ẽ ꝯ,verba rub.obſcura debẽt
per nigrum declarari,& ſic ad id tñ reſtringi,de quo tractatur
in nigro?¶ Quartò moueor, quia verba rubr.illius ſtatuti ſunt
7 indefinitè prolata.† Sed in materia odioſa indefinita non ęqui
pollet vniuerſali,imò ſtrictiſſimè debet intelligi. ita Ange.in l.
pen.C.de impu.& alijs ſubſt. Mod.& Do.Alex.Imol in l.2.ff.de
lib. & poſth. Sed ita eſt,ꝙ ſtatutũ priuans filias fęminas,ex par-
te fœminarum eſt odioſum, licèt ex parte maſculorum ſit fa-
uorabile,vt latè Bal Sal.& Mod.in l. venia C.de in ius voc.per
gl.no.ibi cum concor.¶ Quintò adduco auctoritatem Bald. in
l.defunctus.in 1.col. C. de ſuis & leg. vbi dicit, quod ſtatutum
priuans filium à ſucceſſione legitima,cenſetur quædam ex hæ
redatio.l.qui volebat,cum gl.ff.de hære. inſti.Sed exhæredatio
nunꝙ intelligitur facta,niſi nominatim ſit expreſſa. l.1. ff.de lib.
& poſthu.Et ideo dicit Bal. no. ꝙ nunꝙ quis intelligitur exclu-
ſus à legitima hæreditate,niſi hoc expreſsè dicatur in ſtatuto.
¶ Sexto moueor,qa ſtatutum debet ita intelligi,vt aliquid ope
retur vltra ius cõe.c.cum dilectus. de conſuetud. Bart. in l.oẽs
populi.in 2.q.prin.ff.de iuſt.& iur.& l.4.§.prætor ait.ff.de dam.
infect.& in l.2.ff.de vſuca.Et poſtea cùm ſic intellectum eſt ſta
tutum,vt addat iuri cõi, debet ſic reſtringi, vt minus lædat ius
cõe,cum ſtatuta ſtrictè intelligi debeant per regulas vulgares.
Sed ſtatutum , de quo ſ. excludens filias à ſucceſſione matris,
multũ operatur vltra ius cõe,ergo in alijs debet reſtringi, &c.
8 †Adde prędictis deciſi.Sal hic,ꝙ ſi ſtatuti rub.diceret,ꝙ in cau
ſis laboratorum,& notariorum procedatur ſummariè,& in ni
gro ſtatuti nulla fiat mentio de notarijs,idem tñ iudicabitur de
notarijs,cum rub. generalior gñaliter intelligi debeat.Facit l. 1.
9 C.de diuer. reſcrip.¶† Et adde prædictis ꝙ decidit not. Bald.in
conſi.ſuo ꝙ inci.Rub.dicit,ꝙ vir lucretur, &c. vbi ꝯſuluit,ꝙ ſi
ſtatutũ dicat,ꝙ vir lucretur tertiam partem dotis traditæ, tra-
hitur etiam ad dotem non traditã,ſed tñ promiſſam,propter
verba generalia rub. quæ dicebant,ꝙ vir lucretur tertiam par-
10 tem dotis.† Quid autem ſi in ſtatutorum libro reperiatur ali-
qua rubrica ſine nigro,an poſſit allegari ad deciſio.cãrum?Bre-
uiter dic,ꝙ ſic,ſi habeat orationem perfectam, ita reperio ſo-
lùm Ang.de Are.determinaſſe in proœ.inſt.in 8.col.per plura,
& per gl.in rub.ff.ſi quis teſt.lib.eſſe iuſſ.fue. Pro quo allego bñ
facere deciſi.Bar.in l.admonendi.in 10.col ver.quæro pone,ꝙ
in libro notarij ff.de iureiur.quam ſequitur Ant. de But. in c.fi.
4.col.de iureiur Facit regula,quã tradit Saly.in l.fi.C.fam.erciſ.
ꝙ ſi reperiatur inſtrũm imperfectum,quod nullã fidẽ facit, &c.
11 ¶† Ex his eſſet videndum,an imbreuiatura [a] notariorum,illis
a mortuis,aliquam fidem faciat.De qua q.videatis per Bal.in l.ꝯ-
ctus C.de fid.inſtru.in 4.col.& ibi etiam per Cy. Bal. in rub.ex-
tra de fid.inſtru.Ange.in l.Lucius.ff.de teſt.milit.Cano.& maxi
mè Panor.in c. cum P.tabellio.de fid.inſtru. Bar.in l.ſi is,qui.in
1.colum ff. de teſt. Quem ſequitur Spec. & Io.And.in titu.de
inſtru. edi. §. nunc videndum. verſic. ſed quid ſi tabellio. Ali-
quid tangit Barto.poſt glo.in l.fideicommiſſa.§. 1.de lega.3.

12 ¶† Quid autem ſi rub.eſſet [b] cõtraria nigro, cui potius ſit ſtã-
b dum?Albe. hic decidit, ſtandum nigro tanquam poſteriori.
c Nam poſteriora,& vltima [c] prioribus derogant.l.pacta nouiſſi
ma.cum ſi.C.de pact.& idem tenet Albe.in ſuo dictionario,in
verbo,argum.& Saly.in l.1.C.etiam ob chiro. pecu.per rubri.
de præbendo ſalario,vbi rub.eſt affirmatiua,& tamen in nigro
dicitur,non pręberi debere ſalarium. Sed modicum facit,quia
ibi rub.non habet perfectam orationem . Idem tenet Alexan.
hic,& in conſi.13.in 3.volum.inci. Circa primum dubium, an
per ingreſſum.Ant.de But.in proœ.Decret.in pen.col.quia ni-
13 grum eſt magis deliberatum,&c.¶† Not.ſecundò princip. ſe-
d cundum Bart. & Docto.ꝙ licitum eſt arguere [d] de verbis rub.
& ex ordine earum.Et ad hoc Alex.hic alleg.plures glo.& con
cord. vide per te. Adde facere deciſi.Mar.Sil.quam ſæpè com-
mendat,& ſequitur Bar.& præcipuè in rubr. ff.de eo,per quem
factum erit.& in l.1.in 1. no. ff.pec. & in l.1.ff.de confir.tuto.&
in l. 2.C.eod. Quod tutor confirmatus præfertur legitimo, &
hoc ex ordine titu. qui ſunt in ff.& C.in materia tutelarũ.Item
adde glo.no.& meliorem de iure,in rub. ff.ſi quis teſta.lib. eſſe
iuſt.fue.quam no.& commendat Bal. in l.1.C.an ſeruus ex ſuo
facto & Ludo.Rom.hic;circa hæc Alexan.hic multum ſe ex-
tendit,non refero, quia nihil ad rem. Vide Ant.de But.in proœ.
Decreti.& Ioan.And.in addi.Spec.in titu.de diſpu.§.fin. ad fin.
Inquantum tamen Saly.Fulg.Ludo.Rom. & Alex.dicunt,ꝙ ſi
e rub.habent orationem perfectam,ꝙ licitè allegantur [e] pro tex.
vt hic per eos. Adde ꝙ not. dicit Ang. in rub.C.à quib.muneri-
bus excuſentur,qui poſt militiam impletam. lib. 10. ꝙ ex ſola
rub.quæ habet orationem perfectam inducitur priuilegium.
Item inquantum concludunt, ꝙ ſi rub. non habent orationẽ
perfectam,ꝙ non poſſunt per ſe tantùm allegari ad deciſ.quia
ſolùm tendunt ad demonſtrandam materiam nigri. Adde, ꝙ
idem tenet d.Ant.de Bu.in proœ.Decr.Imo.in rub.ff.de verb.
obli.Alex.in conſi.82.in 3.volu.incip. Viſo proceſſu cauſæ ver-
tentis inter vniuerſitatem.in 7.col.ad fin.& ſeq.& in conſ.108.
in 3.vol.inci.viſis his,quæ in themate continentur. in 2. col.An
autem ex rubricis notariorum,quę reperiuntur in eorum pro-
tocollis,colligatur aliqua fides? vide per Bar.in l.admonendi.in
2.car.in verſic.Quæro pone,ꝙ in libro notarij defuncti.ꝗ.de iu-
14 reiuran. vbi de hoc vlt. dicetur.¶† Tertiò no.ſm Bar.ꝙ ad co
gnitionem ſpecierum debet præcedere cognitio generis.Facit.
l.1.ff.de iuſt.& iur.Et iſtud inducit Bar.hic in 3.col.ad quæſtio-
nem de eo,qui facit interrogatoria teſti,& dicit, item ſi teſtis di
cat,quod vidit mutuari,100.interrogetur, quid ſit mutuũ,vide
cum.Adde,ꝙ cum iſta deciſi.Bar.tenet Bal.Ful.& Pau.de Caſt.
& Alex.hic cum concor.quas refert Alex. hic,ita teneas, quã-
uis Sal & Ludo.Rom.hic conentur refragari.¶ Aduerte vltra
omnes inquantum Bar.dicit,ꝙ ſi teſtis ſemel declarauit, quali-
ter intelligat dictum ſuum,non eſt amplius interrogandus, &
ſi malè reſponderit,vel nihil reſponderit,non preiudicat. Adde
ꝙ ſing.voluit Barto.in l.de ætate.ff.de mino.in 5.colum.in ver.
Sed iuxta hoc quæro quæſtionem, quam habui de facto . &
clarius in 9.colum in verſic.ſed quid ſi ſimpliciter dicat neſcio.
Quòd ſi teſtis,poſtquam reſpondit aliquem poſſediſſe, quia vi
dit eum arare,& ſeminare,&c.Poſtea interrogatus,qd ſit poſ-
ſeſſio, reſponderit neſcio, valet eius dictum,& intelligitur,ne-
ſcio ſcilicet aliter dicere. Idem no. ſequitur Bal. in l. data ope-
ra.in 18.col.C.qui accuſ.non poſſ.& idem Bal.hic. Et bene facit
ꝙ dicit Bal. hic, dum loquitur de teſte deponente de fama, &
idem tenet Imo.in l.ſtipulatio iſta.§.hæc quoque.ff.de verbor.
oblig.Confirmo per illud,ꝙ mirabiliter decidit Albe.de Roſa.
in l.non erit.§.dato per gl.ibi.de iureiuran. Quod ſi teſtis depo-
nit ſe vidiſſe numerari pecuniam, præſentibus Titio, & Caio.
Et poſtea interrogatus, an aliqui eſſent præſentes, reſponde-
rit,nulli,valet eius dictum,& intelligitur, nulli præterquam il-
li,de quibus.ſ.Contra tamen hanc deciſio.Alb.facit, quia teſtis
ſibi contrarius debet, ſi poteſt, ſaluari à contrarietate,quo ad
hoc,ne incidat in periurium,non aũt quantũ ad hoc,vt probet
aliquo modo,doctrina eſt Bar.in l.1.§.nunciatio.ff.de oper.no.
nunc.& in l.eos,ad fi.ff.ad l.fal.No.in l.2.§.creditum.ꝗ.eo.Bart.
15 in l.1.in fi.C.de vſufruc. ¶† Secundò ad idem facit, quia teſtis
debet

ADDITIONES.

a ¶Imbreuiatura.Addę Bar.in l. ſi quis ex argentariis.in §.cogantur.ff.de eden.
b ¶Eſſet.Adde Ant.de But.in proœ.Decret. in §.ſanè.
c ¶Vlt.Adde l.ſi vnus.in §.pactus.ff.de pac.l.ſi quis.in §.fi.ff.de procu.l.duobus,
in §.1.de iureiur.
d ¶Arguere.Adde Io.And.in c.2.de mut.pet.
e ¶Alleg.Fel.in rub.vt lit.non conteſt.vbi declarat latè.Cart.Senior conſi.81.
inci.Rectè.1.dub.in fi. PVRPV.

debet deponere id, ꝙ cadit in ſenſum corporeum.ca. ex literis.
de proba.Bal.in extrauag.de pace conſt.in verbo Opizoni. Sed
tu ad primum rñde , ꝙ talis teſtis non eſt ſibi ꝯrius , quia cùm
prius declarauerit,qui fuerunt præſentes, nō debet amplius in-
terrogari,nec tenetur amplius rñdere,vt hic per Bar.ergo licèt
dicat nulli,non eſt ꝯrius ſibi, ex quo non tenebatur rñdere , &
erat releuatus ab hoc onere. Facit quia qñ aliquid de neceſſita-
te fieri non debet,ſi fiat,& minus ſolenniter,non vitiat.Glo.In-
ſti.qui man. non po.ad fin. Non obſt.ꝙ debet deponere id , qđ
cadat in ſenſum,& c. quia imò optimè prius depoſuit , &c.
16 ¶† Aduerte etiam circa prædicta ad duo. Primò , ꝙ copia
a capitulorum [a] bene neceſſariò debet mitti parti , (& ita ſerua-
tur;) ſed de interrogatorijs nullo modo debet fieri copia parti,
quia pars ſubornaret teſtes, ſm Inn.in c.per tuas,vbi alij, de te-
ſti.& Bal.in l.data opera.in 19.col.C.qui acc.& gl.in c. pñtium.
de teſt.lib.6.Secundò aduerte,dum Barto.dicit,ꝙ iudex reiicit
interrogatoria,ſi ſint incongrua.Not. hic , quia iudex in dubio
debet illa admittere.Aduerte ſm Inn.& Hoſti. in d.c.per tuas.
ſicut in dubio iudex debet deferre appellationi, ſm Bal. in l.de
ſtatu.ff.de teſt.& in l.properandum.§.ſinautem reus.C.de iud.
¶No.4.ſm Bar.ꝙ Iuriſc.hic omiſit maiorem, & poſuit mino-
rem,vt hic per eum.Sal.hic dicit, ꝙ Iuriſc.facit argu.per enthy
17 mema non ſyllogiſticum.† Nam arg.enthymematicum con-
ſtat ſolùm ex antecedenti,& concl. & ſic ex minore , & concl.
Vel etiam ex maiore,& concluſione , prout ēt declarat Raph.
Ful.in l.non vtique,in princ.per illum tex.ff.de eo,ꝙ cer.loco.
Sed certè iſtud idem eſt ēt illud,ꝙ dicit Bar. ſed credo Pau.de
Caſt.hic melius dicere,ꝙ Iuriſc.hic ponat totum arg.& maio-
rem ponit ibi,bene eſt priuſquam &c.Iſtud inducit Bar.ad q.te
ſtis,qui dū reddit rōnem dicti ſui,omittit maiorem, &c. vt hic
18 per eum.† Concludit ergo Bar.ꝙ teſtis qui aſſignando rōnem
b dicti ſui,dicit,ſe ſcire , quia vicinus, vel quia conſanguineus, [b]
probat.Sed Bal. hic tenet ꝯrium, per fundamentum ipſiuſmet
Bar.quia teſtis debet deponere de eo, ꝙ immediatè percipit ꝑ
ſenſum corporeum,non de his,quæ vehementer opinatur.Al
leg.gl.in l.Pantonius.§.rei perduellionis.ff.de acq.hær.Idem te-
* net Ang.& Pau.de Caſt.hic.Panor.in c.literis.de præſump. *Sed
cæteri omnes ſequuntur Bar.hic*,Sal.Ful.Lud.Rom.& Alex.hic,Bar.
in l.de ætate.in 2.q.prin.ff.de mino.& in l.de tutela. C. de in in-
teg.reſti.min. & in trac.ſuo de teſte.in 3.col. Bal.ſibi ꝯrius in l.
teſtium.C.de teſt.& in Auth.quas actiones.C.de ſacroſan.eccl.
& in l.1.in 7.col.C.de ſeru.fug.& in l. non omnium. ff.de legi.
vbi etiam Pau.de Caſt.Ang.in §.hinc nobis.in Auth.de hær.&
c fal.Anto.de Butr.in d.c.ex literis. [c] † Tu circa theoricam Bart.
19 adde in primis inquantum Bar.vult,ꝙ vicinus præſumatur fa
cta vicini ſcire,vt iſta dicatur præſumpt. iuris,quæ ſufficiat ad
rationem,& dictum teſtis.alleg.l.ſi ita.§.fi.de fun.inſtr. quæ pa-
* rum aut nihil facit.Melius facit tex.in l.1.in prin.in ver.*æſtimatio
nem circumcolentium*.ff.de ſiu.quem tex.ad hoc alleg.in multis lo
cis Bal.in c.1.qui feu.da.poſ.& l.conuenticulam. C. de epiſc.&
cler.vbi omnino videas,& in l.fi.§.1.in antepen.colu. C.de iur.
delibe. Ad idem eſt bonus text.in c.poſtquam,de elec.in l.dñs
horreorum,vbi Bar.ff.locat.& gl. no.in c.paratus,in ver.neſci-
re.23.q.1.Ad idem addo facere,ꝙ decidit Bar.in l.ſi cui.§.ijſdē.
ff.de accuſ.vbi mirabiliter dicit, ꝙ ſi teſtis interrogatus dixit,ſe
neſcire,ad probandum ꝯrium, ꝙ imò ſciuerit,optima eſt pro-
batio,ſi probetur vicinus.facit glo.in c.2.de temp. ord.Facit ꝙ
no.Spe.in tit.de emp.& vend.§.ante.ad fi.Ad idem facit, ꝙ no.
determinat Bal.in d.l.fi.§.1.in antepe.col.C.de iur.delib.ꝙ ſuffi
cit,ꝙ notarius dicat,pręſentib.talib. vicinis , abſq; eo,ꝙ dicat,
ꝯhentes cognoſci ab eis,ꝙ requiritur.l.2.§.Labeo,de aqua plu.
20 arcē.¶† Secūdò circa prin.deciſ.Bar. quid tenendum?Ego te-
neo,ꝙ in exemplis poſitis ꝑ Bar.eius deciſio ſit vera,& ꝙ opti-
mè loquatur,aliàs ſecus.Et propterea aduertendum eſt , ꝙ iſta
ratio,ſcio,qa vicinus,non eſt ſemper vera, nec ſemper probat
ēt præſumpt.iuris.Sed tñ in his, quæ habent tractum ſucceſſi-
uum,& vicinos veriſimiliter latere non pñt,puta,an aliquis ha
bitet talem domum. Eodem modo in his, quæ à cōiter acce-
dentib.fiunt,iſta rō probaret,& ꝯcluderet, per gl.ſing.in l. neq;
natales.C.de prob.de qua gl.faciunt feſtum Bald.Saly.& alij,in
l.non hoc.C.vnde legit.& illam gl.ad hoc ēt ponderat Bal.in l.
conuenticulam.C.de epiſc.& cle.in 5.col.Et pro deci.Bar.adde
tex.cum gl.in c.propoſuit.de cler.excomm.mini.& ibi Abb.in
1.col.ad fi.ad hoc no.& licet Bal.in c.Quanto. de præſump.vi-
deatur tenere ꝯ Bar.tamen poſtea ſaluat Bar. vt ibi per eum vi
dere poteris.Eod.modo intellige in conſanguineis, vt conclu-
dat ratio teſtis,quia conſanguineus in caſibus prædictis,de his,
quæ veriſimiliter debent , & poſſunt ſcire , puta ſuper ætate. l.
octaui.in fi.ff.vnde cog.l.de tutela. præalleg. & in alijs caſib. de
quibus per Bar.in l.qui duos.in prin.in 3.colu.ff. de reb. dub.&
in l.is poteſt.de acqu.hær.in 6.& pen.col.Bal. & alij in l.qm ſo-
rorem.C. de iure delib.Extra iſtos caſus credo deciſ.Barto.non
eſſe veram.Caue tñ,ꝙ in prædictis caſib.in quib.valet ratio te-
ſtis,talis probatio non dr̄ vera,& propria,ſed præſumpta tñ,vt
ſentit hic Bar.& declarat Bal.in l.conuenticulam.ſæpius allega
ta,& in l. 1.in 6. col.C.de ſeru.fugi.& in l. data opera.C.qui ac-
cuſ. non poſ. quicquid dixerit idem Bal. ſibi ꝯrius in repet.l.2.
21 C.de reſcin.vendi.in vlt.car.† Effectus , & vtilitas eſt maxima,
quia ex præſumpta probatione mitius quis punitur, minor pę
na infligitur,& minor ꝯdemnatio ſequi dēt, q̃ ex vera ꝓbatio-
ne,gl.in c.fi.de purga. can. Io.An.& Can. in c. afferte mihi gla-
diū.de pręſump.Imo.in c.quia veriſimile.& Anto.de But.in c.
quantū.eo.tit.Spec.in ti.de pręſump.§.fi.ver.in ſum.Vñ dubito
ſuper doctri.Bar.in l.ſi quis mihi bona. §. ſed ſi mandauit. ff. de
acq.hær.vbi ponit de illo,quit fuit decapitatus,qñ probatum
fuerat , ꝙ dixerat famulo ſuo. Nunq̃ intrabis domum meam,
donec ſentiā aliquid de illo negotio, & famulus occidit quēdā
eius inimicū.Nam certè , cùm hęc eſſet quædā præſumpta ꝓ-
22 batio,nō debebat decapitari,per s̃.dicta.¶† Scđa vtilitas,quia
ſnīa lata ex præſumpta probatione nunq̃ tranſit in rē iud. quin
ſemper poſſit retractari.Tex.eſt no.& ibi gl.in l.ſi qui adulterij.
23 C.de adult.& ibi Bal.& alij.¶† Vlt.in hac q. pondera,dum di-
cit Bar.ꝙ ſi teſtis deponat non immediatè per ſenſum corpo-
reum,ſed per tale quid,propter qđ pręſumptione iuris deueni
tur ad ſenſum corporeū,valet eius dictū.Contra hoc vr̄ apertè
tè in terminis doctri.Bar.in l.Labeo.in 2.col.de ſupel.leg.vbi di
cit,ꝙ ſi quis vult probare cōſuetudinē in ciuitate, ꝙ equus ap-
pellatur parafrenus,& adducat teſtem,qui hoc expreſsè depo-
nat, deinde interrogatus, qūo ſciat , rñdeat , quia ſic cōiter dr̄,
non probat,ſed dēt deponere per ſenſum,quia ſic audiuit cōi-
ter dici,&c.Sed certè ſm illam doctri. vr̄ valere dictū eius hic,
qa deponit ꝑ tale quid,pꝑ quod p̄ſumptione iuris deueniť ad
ſenſum corporis.Nā ſi ſic cōiter dr̄ in ciuitate, præſumptio iu-
ris eſt, ꝙ hoc ipſe audiuit,& ſciat.Gl. in l. ſi tutor petitus. C.de
peri.tut.Facit verbū euāgelij. *Et tu ſolus peregrinus es in Hieruſalē;
& neſcis quæ facta ſunt*?Cogitabis ſuper hoc. Non omitto tamē,
quia volo,quòd cogites ſuper vno , in quo Bar.ſibi vr̄ contra-
rius. Nam Bar.dicit,ꝙ ſi teſtis interrogatus,an talis ſit diues, rñ-
dit,quòd ſic.Interrogatus de cauſa,rñdit,quia ſum vicinus,vel
conſanguineus,qđ valet, & tñ Bart.j.dicit , ſecus ſi iſtā rationē
addat,qñ deponit ſuper dñio.Si. n. deponit ſuper diuitijs, nōne
deponit ſuper dñio?Cur ergo diuerſum ? Cogita. Aduerte etiā
circa prædicta,(vt nihil omittať)qđ hic dicta per Bar.& Doc.ꝓ
cedunt,qñ conſtaret tales teſtes eſſe vicinos. Sed an in hoc ſteť
eorum aſſertioni,dic vt in ſimili per Bald.in c. 1. §. ſi inſtr̄m.de
24 notis feu.¶†No.5.ex verbo.Nam vt,quòd arg.[d] ab auctoritate
d eſt validum in iure.Hinc ſumpta occaſione examinat Bart.an,
& qñ auctoritates poſſint allegari ad deciſi. & probent. Et facit
* quatuor caſus,vt hic ꝑ eū,& in l.legata. ff.de ſup. leg. *& cùm eo
25 cæteri tranſeunt*.† Adde circa ſm,dum dicit , quod chronica ꝓ-
e bent. [e] text. in l.1.& ibi ad hoc no.Bal.ff.de offi.quęſt.Gl.in c in
ter dilectos.in ver.magis.de fi.inſt.& gl.in c.venerabilem.in ver-
26 bo trāſtulit,de elec.† Et de ſcripturis antiquis,& de his quæ re-
f periuntur inciſa in marmore,[f] vel in ære,an probēt,habes tex.
* in l.vel quæ,& ibi Bal.ad hoc no.ff.de reli.& ſump. fu.*Bar.et om
nes poſt gl.ord.*in l.monumentorū.C.de relig. & ſump.fu. Gl. &
Doct. in c.cū cauſam.de prob.& gl.no.in c.quanto. de iureiur.
27 & gl. 24.q.2.c.ſane.el 2.in ver.dictis.† Item adde,inquantū Bar.
in 3.membro dicit,qđ auctoritates , quæ reperiunť approbatæ
ꝑ ſtudia,ꝓbāt. Adde tex. in c.cū dilectus de ꝯſuetud. Abb.Pan.
g in c.ex par.1.de reſcr.vbi ꝑ hoc infert, qđ liber Decreti,[g] qa eſt
approbatus,& legiť in ſtudijs,eſt authēticus , ꝓut ēt ponit idē
28 Pan.& alij in rub.extra de conſti.† Item adde,inquantum Bar.
concludit, qđ auctoritas ſimplicis Doct. bene eſt ꝓbabilis,ſed
non

ADDITIONES.

a ¶Capitulorum. Adde Lud.Rom.in ſing.272.inci.interrogatus fui.Pet.de Ferra.in ſua practica, forma petendi copiam inſtrumentorum.

b ¶Conſanguineus. De conſanguineo dixi in l. 1. C. qui admi. vltra Barba.lib. 2.conſil.53.col.1. PVRPV.

c ¶Ex literis.Vide no.limitationem per Alex.in l.is poteſt.col.3.& 4. ff.de acq. hære.Alex.dupliciter limi.lib.1.conſi.72.col.fi.Bal.in l.conuenticulam.col.3. verſi.Modo venio.C.de epiſc.& cler.ampliat Barb.lib.3.conſ.64. col. 9. ver. 8. PVRPV.

d ¶Argumentum.Adde Bar.in l.in tantum.in §.vlt.ff.de rer. diui. Bar. in l. ſi pater.ff.de ſol.Bar.in l.ſeptimo menſe.ff.de ſtatu hom.Doc.in c.cū oēs.de cōſt.

e ¶Chronica probent.Adde gl.in verb.trapezitas.in c. in nomine domini.23. diſt.Docto.in c.ſicut.15.diſt.Aegid.in deciſ.Rot.70.Arch. in proœ. 6. Ludo. Rom.conſi.524.inci.Vos eſtis lux mundi.

f ¶In marmore.Adde Inn.in rub.de confec.eccl.vel alte.Spec. in tit. de proba. in §.nunc videndum.Card.Zab.in c.ad audientiam.in 3.no.de ſpon.

g ¶Liber Decr.Adde Arch.in c.quis neſciat.11. diſt.Io.And.in c.2.de reſc.Car. Alex.in proœ.Decre.

non neceſſaria, per iura per eum alleg. Adde tex. in c. cum apoſtolica, & ibi vide Abb. de his, quæ fi. a præla. text. not. in c. ego ſoli. ad fi. 9. diſt. & vide quod dicit Abb. in c. 1. in 6. col. de poſtu. præla. Item adde, quod etiam ſententiæ Inn. quarti non habent vim legis. Ita dicit Inn. in c. per tuas el 2. de ſimo. & refert Hoſt. in c. ſolet. de ſen. excom. in 6. ſe audiuiſſe ſæpè ab Inn. quod volebat, vt ſuæ gl. facerent ius. Tamen tanquam expoſitor exceſ-
a ſit alios auctoritate, quia fuit pater, & organum [a] veritatis, ſm
29 Arch. in c. pia. de excep. in 6 † Item adde, [b] quòd etiam regulæ
b cancellariæ apoſtolicæ non ſunt conſtitutiones generales, ſm Pet. de Anch. in conſ. 241. inci. Efficacius. Card. in conſ. inci. Di-
30 co, ꝙ acceptatio. † Fortius iſtud procedit in deciſ. dominorũ [c]
c de Rota Romæ, quia licèt ſint probabiles, tamen non ſunt neceſſariæ, nec allegãdæ ad deciſi. cãrum, eo quia do. de Rota debent iudicare ſm iura, nec habẽt ptãtem legis ꝯdendæ. ita Dominic. de S. Gemi. in c. duob. in 11. col. de reſcrip. in c. neq; 9. di-
31 ſtin. † Nunquid autem auctoritates poetarum [d] poſſint alleg.
d ad deci. cauſarum, habes tex in l. in tãtum. §. fi. de rer. di. & in l.
32 fi. vbi Bar. & gl. eo. tit. quod ſic. † Eo. modo auctoritates diuinarum ſcripturarum poſſunt allegari non ſolùm ad deci. cauſarum eccleſiaſticarum, ſed etiam ciuilium inter laicos, gl. eſt in §. cogitatio. in verbo. eloquiorũ, in Auth. vt iudi. ſine quoquo ſuffrag. quam ad hoc no. Bal. in Auth. ad hæc. C. de vſu. facit ꝙ no. Io. And. in c. certificari. de ſepul. Idem no. Abb. in c. cũ cauſam. per illum tex. de elect. per Abb. in c. ne innitaris. de conſti.
33 vbi ponit, an dicta Sãctorum patrum ſint obſeruanda. † Item ſacra ſcriptura poteſt alleg. in deciſi. cauſarum, & in modo puniendi. c. 1. de offic. deleg. & ibi Abb. ad hoc not. & limitat. Niſi
e ſacra ſcriptura [e] contradicat canonibus, quia in deciſi. cauſarũ potius ſtãdum eſt canonib. quam dictis Sanctorum. 20. diſt. in prin. & c. ſeq. & ibi per gl. & idem in effectu vult Pau. de Caſt.
* hic, qui dicit ꝙ contra Apoſtolum, dum inquit, *ſi filius, ergo hæres*, eſt caſus. l. 1. C. ſi vt ſe ab hęre. abſti. & gl. in l. ſi cùm dotem.
34 §. tranſgrediamur. ff. ſolu. matr. † Et qñ Doct. eccleſiæ variant inter ſe, cui potius ſit ſtãdum, videas gl. in c. vt veterum. 9. diſt. Pulchrius dubium eſt, quid ſi in materia ſpirituali, puta vſura-
f ria; [f] diſcordent Theologi à Canoniſtis, quib. potius ſit ſtandũ? decidit egregiè Pet. de Anch. in ſua nota. diſpu. incip. Antiquis, & modernis temporib. viri catholici, & conſcientiæ moderati. vbi arguit ad partes, & concludit, potius ſtãdum eſſe auctoritatib. Canoniſtarum, quam Theologorum, per rationes, de quib. ibi per eum. Refert, & ſequitur Alex. in conſi. 1. in 2. volu. inci. Circa primum dubium. in 5. col. & in conſi 107. 2. vol. inci.
35 pro inueſtigatione prædictorum. in 5. & 6. col. † Quid autem ſit de lege Moſayca, an poſſit allegari ad deciſi. cauſarum? Eſt gl. ord. in §. de his ita 6. diſt. & in ſucceſſionib. iudęorum adhuc hodie habet locum, & obſeruatur. ita determinat Io. de Imo. in l. ſtipulatio hoc modo concepta. de verb. obl. & in l. 3. ff. de teſt. & in c. fin. de conſuetud. & no. in l. cum filius. §. hæres. ff. de leg. 2. conſuluit Io. Cal. in conſi 30. poſito ſub rub. de teſta. inci.
36 Factum tale ꝓponitur. Matheſias hebræus. † Eodẽ mõ prouer-
g bia poſſunt [g] allegari ad deciſi. c. & ſi iudæo. vbi Hoſt. & Doct. notant. de iudæis. & l. ſolent, in fi. ff. de off. proc. & leg. & l. ſi cho-
37 rus. in princ. ff. de leg. 3. † Item aliquando arguitur à vulgari locutione, ita no. Arch. in c. 1. § porro. in 3. col. de ſtatu regu. in 6.
38 Allegat etiam ad hoc c. 1. de iureiur. † Adde prædictis gl. not.
h in c. de libellis. 20. diſt. quę vult, [h] ꝙ dictum alicuius Sãcti [i] mu-
i nitum auctoritate veteris, vel noui teſtamẽti præferatur in deciſi. cauſarum cuicunque auctoritati, etiam Papali, vel Imperatoriæ, ſecus ſi dictum Sancti non eſſet munitum auctoritate veteris, aut noui teſtamenti, quia non Sanctis, ſed Papę, & Imperatori conceſſa eſt poteſtas legis condendæ, ita no. Abb. Panor in c. qualiter, & quando. 2. de accuſ. Facit tex. in d. c. de quibus, & ibi Archid. 20. diſt. & per illam gl. ſubtilis Doctor Bononien. Ioan. de Ana. in d. cap. qualiter, & quando. 2. de accuſa. re-
* probat quandam *communem opin. legiſtarum*, quæ eſt: † Nunquid
39 quando plures fratres volunt [k] diuiſionem bonorum facere
k inter ſe, [l] frater maior teneatur facere portiones, & minor eli-
l gere? Dicunt communiter legiſtæ, ꝙ non, ſed vel officio iudi. iſtud fit. § fi. Inſt. de offi. iud. vel debent mitti ſortes, non autem minor habet prælationem in optione. Ita expreſsè determinãt Bar. & Ang. in l. 1. C. de his, qui ſe defe. lib. 10. Bar. & Bal. in l. 2. C. quando & quibus quarta pars debetur. lib. 10. Bal. in l. ſi maior, circa princip. C. com. diui. & in l. iubemus, in prin. C. de ſacroſan. eccle. in 2. col. & in l. 1. in 2. col. C. de pact. & in l. fi. ad fin. C. com. de leg. & Io. de Imo. in l. ſuus quoque. in prin. ff. de hære. inſti. Ang. de Are. in §. quædam, Inſti. de act. & in tract. ſuo malefic. in verbo dandis, & ſoluendis generali camerario. Idem tenet Lud. Rom. in conſi. 471. inci. Lucrum autem ex dote pro-
* ueniens. in 2. dubio. *Et iſta eſt magis communis opi. legiſtarum.* Et dicit Ioan. de Ana. in d. capi. qualiter, & quando, el 2. quod aliàs in ciuitate Bononiæ, dũ iſte caſus eueniſſet de facto, omnes Doctores Bononien. (eo excepto) conſuluerunt pro iſta opinio. Idem etiam tenet Ange. de Aret. in §. fina. in vltim. colum. Inſti. de ſocieta. Mar. Lauden. in tract. de primogenitura. in 1. col. Et dicit Angel. in l. ſancimus. §. 1. C. de donat. iſtam opin. de conſuetudine ſeruari. In contrarium fortiter facit doctri. glo. præallegata in d. c. de libellis, & credo, quod durum ſit reſpondere. Nam auctoritas Sancti munita auctoritate veteris, vel noui teſtamenti, debet preferri etiam deciſioni Papę, vel Imperatoris, quanto magis debebit præferri opin. ſimplicis Doctoris, & ſic legiſtarum, cùm non ſit caſus, ſed ſolùm opinio Docto. ſed in propoſito habemus auctoritatem. S. Auguſtini dicentis, ꝙ in diuiſionib. bonorum maior frater debet facere diuiſionem, & minor eligere, & fulcitur auctoritate veteris teſtamenti, vbi legitur ita fuiſſe factam diuiſionem inter Abraam, & Loth, cuius auctoritatem referunt Doct. legiſtę, in locis prealleg. Ad idem eſt tex. in c. 1. de paro. & quamuis legiſtę reſpondeant, ꝙ text. ille procedit in diſpenſatis. vel ꝙ ibi ſpeciale ſit fauore fidei, tamen vtraq; ſol. fragilis eſt, ſm Ioan. de Ana. in loco præalleg. Et iſtam opi. ꝙ imò frater maior debeat diuidere, & minor eligere, firmat Bal. in l. ſuus quoque. de hęre. inſti. & d. l. 1. de his, qui ſe defe. & l. inter pupillos. ff. de adminiſt. tut. Nico. de Neapo. in l. 2. C. qñ & quib. quar. pars debetur. lib. 10. Flor. in l. arbiter. ff.
* communi diui. *Et iſtam opi. tenent communiter Cano.* [m] Hoſt. Ioan.
m. And. d. Anto. & Pet. de Anch. in prealleg. c. 1. de paro. & certè paſſus non eſt ſine magna dubitatione. Et tenendo iſtam vlti. opi. non intelligas, quod ſic capiatur frater maior ſcilicet tempore, ſed maior adminiſtratione, qui diu adminiſtrauit bona. Ita probat text. in d. c. 1. & ibi Hoſt. Io. And. & Do. Ant. ad hoc
40 expreſsè notat, & ibidem Abb. ¶ † Item ad materiã iſtam adde, ꝙ in diffinitione dubij, vbi lex deficit, ſufficit allegare auctoritatem maiorum. Ita no. Ang. in l. ſi idem. in prin. in 1. no. per illum tex. in verbo. Sabino. ff. de iuri. om. iud. de quo dixi in l. illã.
41 C. de collat. ¶ † Succeſſiuè quærit Bar. Quid in teſte aſſignante rationem dicti ſui per auctoritatem, nunquid probet? & facit quatuor caſus principales, vt hic per eum. Et circa vltimum membrum, inquantum Barto. ponit duos caſus ſpeciales, in quib. teſtimonium de auditu probat, adde ꝙ illos duos caſus expreſsè ponit gl. in l. teſtium. in prin. in verbo preſto fuerint. C. de teſti. & gl. in l. 2. §. idem Labeo. 2. in verbo, meminerint. ff. de
42 aqua plu. arc. ¶ † Sextò principaliter nota ex ver. Nam cuiuſcunque rei. ꝙ in omni contractu, quo quis ſequitur fidem alienam, dicitur credere. Intellige tamen, ꝙ ſponte credit, ſecus ſi coactè, quia tunc abuſiuè dicitur creditor. Tex. eſt in l. ſi tibi pecuniam, & ibi Bar. ad hoc not. j. eo. & facit ad quæſtiones, quas. j. ponam extra gl. ¶ Septimò no. ex ver. fin. ꝙ appellatio rei, eſt
43 generalis ad oẽs res, & facta complectitur, vt dicit gl. † Quot aũt modis ſumatur iſte terminus, res, declarat Arch. 40. diſt. in c. ante. plenius Alb. de Roſ. in dictionar. ſuo ĩ verbo rei, & ĩ l. 2. C. de eden. Sal. & Ro. hic, & Bal. ĩ c. fi. in vlt. col. de ferijs. Et an in legato rerum mearum, veniant actiones, & nomina debitorum, & homines mei, ponunt Docto. in l. 1. ff. de ſtatu hom. & Bar. in l. quintus. §. argento. ff. de aur. & arg. leg. Et an aliud ſit in legato bonorum, aliud in legato rerum, habes tex. cum gl. quam Bar.

ADDITIONES.

a ¶Organum. Adde Fel. in c. 2. de reſcr. in verſi. de diuerſo librorum.
b ¶Item adde. Adde Bar. de Belenzi. in c. ex parte. in 3. col. de feud.
c ¶Dominorum de Rota. Adde Fel. in c. qualiter & quado. el. 2. in 1. col. de accu. idem Fel. in c. 2. in pen. col. de reſcri.
d ¶Poetarum. Adde Fel. in c. Qualiter, & quando, el 2. in 2. not. de accu.
e ¶Scriptura. Adde Dom. in c. de libellis. 20. diſt.
f ¶Puta vſuraria. Adde Archiepiſcopum Flor. in 2. parte ſuæ ſummæ. tit. 1. c. 7. verſi. quis autem.
g ¶Prouerbia poſſunt. Adde Hoſti. Ioan. And. & Doct. in c. inter corporalia. de tranſ. præla. Io. de Fano. in c. nihil. de conſe. diſt. 5. Doct. in l. quemadmodum. de iureiur.
h ¶Vult. Limita ſecundum Abb. c. cum apoſto. 3. no. de his, quæ fiunt à prælato. PVRPV.
i ¶Sancti. Adde Doct. in c. ne innitaris. de conſti. Abb. in c. tua. in 3. nota. de decim. Barb. in c. 1. in 11. col. de off. deleg.
k ¶Plures fratres volunt. Adde Bal. in c. ſi epiſcopus. de paroc.
l ¶Inter ſe. Iaſ. latè in §. quædam. col. 11. ver. pro habenda, & ibi addidi. Inſti. de action. PVRPV.
m *Communiter Cano. Adde quod contrariũ tenent legiſtæ ſcilicet quod volen. fratribus venire ad diuiſionem, maior nõ teneatur facere partes, & dare electionem minori, ſed electio fieri debeat ſorte, vel arbitrio iud. (ſecũdum communem) per Iaſ. in l. ſi duob. 1. nota. C. communia de leg. in §. quædam, inſti. de acti. vbi videtur inclinare in opi. cõtrariam, quòd minor eligat, quam vidi obſeruatam ex communi fratrum conſenſu, licet ciuilem, & Cæſaream defendat Gomeſ. d. §. quædam, vbi reſpondet ad omnia contraria, de qua vide plura per Fich. inter comm. opi. lib. 4. ver. Diuiſio. Suarez. lib. ſent. ver. diuiſio. Viui. commu. opi. lib. 3. concl. 130. vbi videtur inclinare in Can. ſententiam relatam per Iaſ. hic. MASVER.

Bar. ibi ad hoc reputat sing. in l. fi. ff. de vsufr. leg. ¶Vltimò pro complemento textualium non omitto duo. Primò, dum gl. in verbo, pignore, exponit. i. de pig. act. & declarat Barto. hic in 5. col. Scias, ꝙ pro pignore competunt quatuor actiones. s. hypothecaria, pignoratitia, directa, & ꝯria, & quomodo inter se differant, vide glo. in proœ. ff. orum. in §. tertij, in verb. æmula. & in verbo, easdem res. Secundò aduerte, quia prima fronte posset argumentatiuè opponi contra tex. hic, in versi. Nam cuicunq; rei, &c. Arguit affirmatiuè ab etymologia vocabuli, quod quidem argumentum non vr̃ bonum, vt videbis in l. 2. §. appellata. ꝟ. eo. Cogita, quia facilis est solutio. Expeditis textualib. venio ad apparatum gl. ¶Gl. 1. diuiditur in duas par. prin. Primò declarat, qualis debeat esse litera text. & refert triplicem literam. Scdò figurat casum. Secunda ibi, & dic casum. Et prima potest subdiuidi in tres particulas, vt per te videbis. ¶In gl. ibi, dũ
44 dicit, ex re. i. ex vtilitate, vel ex materia, inducit Bart. † ad testẽ, qui dicit aliquid vltra articulos, nihil probat. c. de testi. extra de testi. gl. in l. si quis libertatem. in gl. fin. de pet. her. gl. in l. fi. in glo. vlt. C. qui leg. perso. & gl. in l. duo patroni. §. 2. & ibi Bar. ff. de iureiur. Sed si testis deponit qualiter intelligat articulos, non dicitur deponere extra articulos, imò dr̃ deponere ex re. i. ex materia. Ita Bar. hic, cum quo cæteri tenent. plures concor. hic refert Alex. quas videas per te. ¶No. tñ, ꝙ in proposito dicit Ang. in l. iam dubitari. ff. de her. insti. per illam gl. in verbo, non ab re, ꝙ dummodo illud, ꝙ deponit testis, attingat aliquid de articulo, ét si sit modicum, dr̃ pertinenter locutus. Et ꝙ modicum dicatur de pertinentijs, habes tex. in c. 3. extra de testi. quẽ ibi Bal. no. Simile dictum de positionib. quę si sint impertinentes, rei-
a ciuntur [a] per iudicem. l. 2. §. quod obseruari, & ibi gl. de iur. cal. Nam non dr̃ impertinẽs, qñ qualitercunq; adminiculatur modicum, Bal. in c. licèt causam. extra de prob. Simile dicit Bal. in d. l. testium, ꝙ id, quod est de appendicijs, dr̃ esse pertinens ad cãm, &c. ¶In gl. in ver. varios, tene secundam responsi. ¶Gl. fi. primò declarat tex. Secundò oppo. & sol. dupliciter. Secunda ibi, sed ꝯ. In secũda par. gl. coniungendo vtranq; sol. gl. dic me-
45 lius, quam Bart. † Aut quærimus de significatu huius termini res, & sine dubio est generalis, & omnia cõplectitur. Ita loquitur hic. Aut quærimus, nunquid in libello sufficiat petere rem simpliciter, & tunc distingue. Aut in actione reali, & non sufficit dicere, Ago rei vendi. ad rem, sed oportet rem specificare. Ita loquitur. l. in rem. alleg. in gl. Aut in actione personali, & tũc si debetur res in specie, oportet in specie petere l. in furti actione. alleg. in glo. Sed si deberetur res in genere, sufficit etiam in genere petere. ¶Extra glo. Bart. & Doct. hic post antiquos for-
46 mant tres q. q b. explicatis erit expedita ista lex. ¶† Prima quæstio est, nunquid ille, cui aliquid debetur ex legato, vel ex delicto, propriè dicatur creditor, ita vt caderet in statuto, vt ad in-
b stantiam creditoris debitor personaliter capiatur. [b] In isto articulo inuenio tres fuisse opi. maiorum. Prima fuit opi. Iac. But.
* *& ista magis communiter tenetur*, quòd attenta propria allusione vocabuli non dicatur propriè creditor, eo quia non sequitur fidem alienam, sed attẽto communi vsu loquendi dicitur creditor: & ita habebit locum in statutis. Et ꝙ ita se habeat cõis vsus loquendi, probat text. in l. si cui. in ver. appellando, & in l. creditores. ff. de verb. sign. Et tu stringe tex. in illa lege. §. si cui. ponderando verbum, sed & si, quæ aduersatiua denotat identitatem in iure & in facto, gl. in l. sed & si. in princ. de pet. hære. Bar. in l. hoc amplius. §. de his autem. de dam. infec. Istam opi. sequitur Alb. hic in vlt. col. Sal. & Raph. Fulg. Pro ista sententia Alex. alleg. tex. in l. 1. C. qui manu. non pos. quem ad hoc ibi no. Bal. & no. gl. in l. hæreditarium. C. de act. & obl. Ad idem alleg. tex. in l. fina. & ibi Bald. C. de here. act. Mihi autem vr̃, ꝙ isti tex. parum faciant, eo quia habeo legem, quam illi tex. referũt, dicentem, ꝙ illa materia, in qua dominus prohibetur manumittere seruum in fraudem creditorum, in terminis creditor sumitur largè pro quocunq; creditore. Tex. est in l. qui in frau.
c cred. in prin. & §. 1. ff. qui & à quib. Alia est opi. [c] Bar. quam licèt
* sequantur Ang. & Pau. *alij communiter reprobant*: qui facit differentiam inter terminũ creditores, & participium creditus. ra tum, vt hic per eum. Nam cùm vnum ab altero. i. ab eadem radice descendat, vt vr̃ velle Bar. in 3. not. non debet fieri differen
47 tia, sed æqua lance censeri. ¶† Vlt. est opi. Ludo Roma. qui tenet, ꝙ appel. creditoris nullo modo comprehendantur isti, q b. debetur ex legato, vel ex delicto per aliqua, quibus respondet Alex. hic, sed vltra eum pondera, ꝙ quando quis non sponte, sed ex necessitate sequitur fidem alienam, non dicitur propriè creditor. l. si tibi pecuniam. ꝟ. eo. & ibi Bar. no. Sed iste huiusmodi est, ergo &c. Nisi respondeas, ꝙ ex cõi vsu loquendi aliter sit inductum, iurib. superius alleg. & hoc modo respondeas ad. §. pe. in ver. absolutè. i. largè. in Auth. de fid. Tamẽ ꝙ ille, cui debetur ex maleficio, dicatur creditor, vr̃ esse tex. in l. rescriptum, in prin. cũ gl. & ibi Bal. in 3. not. ad hoc. not. ff. de pac. & tex. in l. si cũ fideicõmissaria. §. 1. ff. qui & à q b. Nisi tu dicas ad istum tex.
48 prout. s̃. dixi. ¶† Secunda quæstio est, an ille, cui debetur pecunia in diem, vel sub conditione, sit propriè creditor, & an caderet in statuto loquente de creditore: in hoc & antiqui, & noui concludunt, ꝙ non, quia debitor dicitur, à quo inuito potest extorqueri. l. debitor. ff. de verb. sign. l. fideiussor. §. fideiussor. de fideiuss. ergo &c. Ad hoc alleg. etiam l. creditores. s̃. alleg. & hoc tenuit gl. vltra alios. §. si sub conditione, & ibi Ang. no. Instit. de verb. oblig. Facit tex. in l. conditionales. ff. de verb. sign. vbi non appellantur simpliciter creditores, sed cùm illo adiuncto conditionales, ergo non propriè, vt in simili pulchrè dicit Barto. in l. Lucius. §. quæsitum. ff. de leg. 3. Indistinctè Docto. tenent, ꝙ iste cui debetur sub conditione, vel in diem non dicatur creditor, nec ex propria significatione, nec ex vsu loquendi, secus in quæst. præcedenti. Barto. alleg. l. creditores, pro vtraque quæst. quod videtur mihi absurdum, cùm ille text. non recipiat nisi vnam constructionem. Nisi dicas, sustinendo Docto. non esse absurdum, ꝙ in eadem. l. idem vocabulum propriè, & impropriè capiatur. l. 2. cum gl. ff. de off. procon. & leg. Pro communi opi. adde tex. in l. si cum fideicom. §. pen. ff. qui & à quib. quem alleg. Are. hic, vbi talis creditor non impedit libertatem, cùm
49 verus creditor impediat. ¶† Vlt. q. nunquid fideiussor dicatur propriè debitor, & primò dicit Bar. videri, ꝙ non per l. spadonem. §. qui ciuitatis. ff. de excu. tut. quem text. sic inducas. Qui habet tres tutelas, excusatur à quarta, tamen text. dicit, ꝙ fideiussor non excusatur à quarta, ergo apparet, ꝙ non idem iudicamus de fideiusso. ꝙ de prin. Contrarium indifferenter determinant Doct. hic per iura alleg. per Bar. Facit tex. in l. si seruum. §. nunc videamus, & ibi solus Raph. Cum. no. de verbor. obl. & tex. in l. si fideiussor. in prin. in ver. deberem, & ibi Are. ad hoc no. ff. de leg. 1. vltra iura alleg. per Alex. quem vide. Et ad ista adde id, quod tangit Bald. hic, ꝙ statutum ꝙ nullus possit capere vectigal principis, q sit debitor, quidam est fideiussor alterius, an poterit capere vectigal principis? Videtur quod non, per prędictam conclu. Item attenta ratione statuti. Contrarium tamẽ determinat Bal. hic, quia fideiussor potest habere regressum ꝯ principalem actione mandati: & quia non censetur minus idoneus. Item prædictis adde fortius, quod etiam in materia correctoria, & pœnali, puta, quod debitor non possit esse tutor pupilli, iuxta Auth. minoris debitor. C. qui dari tuto. poss. comprehenditur etiam fideiussor, p l. & magis. ff. de solu. alleg. per Bar. hic. Ita tenet not. Ange. in Auth. vt ij. qui obl. ad fi. princip. referens ita fuisse Perusij de facto iudicatum, & sequitur Are. in d. l. si fideiussor. in prin. Iason Paduæ.

ADDITIONES.

a ¶Reijciuntur. Adde, quod depositio super artic. reiecto est nulla. Bal. in c. cum olim. & Abb. col. 2. de offic. deleg. PVRPV.

b ¶Capiatur. Et de debitore ex delicto criminali, in l. imperium, col. 14. de iur. omn. iud. PVRPV.

c ¶Opinio. Secunda opi. in l. si cum fideicom. §. 1. in versic. si causa. ff. quis & à quibus. PVRPV.

SVMMARIVM.

1 *Ad quid contrahatur obligatio in mutuo, & nu. 2.*
3 *Ex vna numeratione, vel vno facto non possunt oriri diuersi contractus. nu. 4.*
4 *Differentia inter mutuum, & commodatum.*
5 *Quæ sint de substantia, vt contrahatur mutuum. nu. 6.*
7 *Quando trado rem meam, hoc pacto, vt aliam mihi reddas, quis contractus sit.*
8 *Differentia inter permutationem, & contractum innominatum, & quæ sit vtilitas.*
9 *Quando dicatur emptio, & venditio, vel contractus innominatus, & quomodo cognoscatur.*

LEX II.

MVtuum damus. Omissa diuisione Bar. & alia diuisione Raph. Fulg. & Pau. tu diuide totam istam legem in sex partes prin. fm Alb. Primò declaratur, ad quid ꝯhatur obligatio in mutuo. Secundò quibus in rebus possit consistere mutuum. Tertiò, vnde dicatur mutuũ. Quartò, quid differat mutuum à credito. Quintò quid requiratur ex parte dantis mutuum. Sextò declaratur, quomodo contrahatur mutuum ciuile. Secunda ibi, mutui datio. Tertia ibi, appel. Quarta ibi, creditum ergo. Quinta ibi, in mutui autem datione. Sexta ibi, verbis quoque. Istud prin. vsq; ad §. mutui. h d. ¶Mutuum contrahitur cum proposito idem recipiendi in ge
1 nere, sed non in specie. ¶† No. primò ad quid contrahatur obligatio

a ligatio in mutuo: a ꝯhitur.n.ad idē in genere, ſed diuerſum in
ſpecie;ſi tñ in libello creditor peteret idem vnum, quod mu-
tuauit,ſaluaretur libellus,vt no.declarat Alex. hic in vlt. col.cū
gl.per eum alleg.reprobando Nic.de Neap.in l.fi.ff.de magiſtr.
conuē.Adde tu vltra alleg.per Alex.tex.optimum in l.vinum.
ſ.eo.& ibidem Alex.no.ad iſtud propoſitum,& addit quędam
2 iura,vide per te.† Et ſi dicatur,ꝙ iſta quæſtio vr̃ fatua,quia licèt
à principio agatur,vt idem in gñe,& non in ſpecie reddatur,tñ
ex poſtfacto idem pōt reddi in ſpecie. l. pretij cā. C. de reſcin.
vend.& declarat gl.hic.Rñdetur,ꝙ verum eſt, ꝙ debitor hoc
pōt facere ſi vult,ſed creditor non poteſt agere ad illud, cum
3 debitor ad id non ſit obligatus.¶† No.2.ſm Bar. ꝙ ex vna nu-
meratione,vel ex vno facto nō pñt oriri diuerſi ꝯctus, ex quo
datur intelligi,ꝙ ſi eſſent duo facta,poſſent oriri duo diuerſi ꝯ-
ctus.Text. habes in l.2. C. de pactis inter empt. & vend.vbi eſt
exemplum, ſm quod plenius declarat Alex. hic, reprobando
Ful. & Lud.Rom.aliter tenentes.Adde ad id no.Bar.tex.in c.ad
qōnes,& ibi Abb.no.de rer.permu.& tex.in l.1.§.ꝙ ſi rem. & §.
ſeq.& in l.idemq;.§.ſi quis Titio ff.mand.¶Adde etiam, ꝙ idē
factum diuerſis reſpectib.poteſt operari liberationem, & obli-
gationem,tex. habes & exemplum in l. in numerationib. ff. de
4 ſol.& in l.ſi heres teſtō.in prin.ff.de act.emp.¶†No.3.dr̃iam in-
ter mutuum,& commodatum, qñq; tñ vnum capitur ꝓ alio.
l.2.cum gl.C.de his,qui ex pub. rō.lib.10.& ibi Bar.no.ꝓ ſuſti-
5 nendis libellis,& dictis teſtiū.¶† No.quartò aliqua, quæ requi-
runt̃ de ſubſtantia ad hoc,vt ꝯham mutuum. Primum,ꝙ tpe
ꝯctus agatur,vt non reddatur idē in ſpecie.Scd̃ò, quia reddat̃
idem in gñe.Tertiò,ꝙ trāſferatur dñium rei mutuatæ, & ideo
in pecunia aliena non ꝯſiſtit mutuum, niſi recōcilietur. Quar-
tò requiritur,ꝙ mutuum cōſiſtat in reb. conſiſtentibus ponde
re,numero,& menſura,& niſi iſta quatuor cōcurrant,non pōt
eſſe mutuum.Non tñ intelligas,ꝙ vbi iſta ꝯcurrunt,ꝙ ſemper
ſit mutuum,qa partes pñt agere, ꝙ ſit depoſitum, & non mu-
tuum,vt multoties fit.l.Lucius.la 1.§.1.& l. dies ſponſaliorū,&
l.Publia.§.1.ff.depo.Et ſi dicat̃,cuius vtilitatis eſt,ꝙ ſit depoſitū,
& non mutuum? Rñde,magna. Primò,quia inſtr̃m depoſiti ha
bet executionem paratam.l.pen.& ibi Bar.C.depoſi.In mutuo
vero ſecus eſt,vt probatur in l.minor 25.annis,cui fideicōmiſ-
ſum,in verbo *ad initium nouæ petitionis redegerat*. ff.de mino.Item
ꝯctus depoſiti eſt ꝯctus bonæ fidei.§.actionum.Inſti.de act.&
ideo veniunt fructus,& intereſſe à tpe morę.Sed mutuū eſt ꝯ-
ctus ſtricti iuris,& ideo non veniunt fructus, niſi a tpe litis con-
teſtatæ,vt iſta tradunt̃ in l.mora.in prin.& in l. videamus.§.1.ff.
de vſur.videbis in l.cum fundus.in prin.ſ.eo.Item in ꝯctib.ſtri-
cti iuris non veniunt vſurę niſi ꝓmiſſæ per ſtipulationem.l.q̃-
uis. C.de vſur. quod in ꝯctib. bonę fidei eſt ſecus.Itē in mutuo
habet locum exceptio non numeratæ pecuniæ, vt toto tit.In-
ſti.de lr̃arum obl.& C.de non num. pecu. Secus in depoſito ēt
in caſu d.l.Lucius,ita notabiliter Bal.in l.in ꝯctib.§.1.C.de non
num.pecu.Eſt verū,ꝙ leges p̄alleg.videlicet l.Lucius, & l. dies
ſponſaliorum, dicunt ꝙ tūc depoſitū ſuam naturā trāſgredit̃,
qa in depoſitarium transfertur dñium, adeo ꝙ illa re depoſita
vti poſſis, quod aliàs facere non poſſes, imò cōmitteres furtū.
¶Vltimò ꝯ tex.mouetur difficultas.Dr̃ hic,ꝙ in mutuo debet
reddi idem genus.Contra, ꝓ mutuo competit certi condictio
ſpecialis.l.certi ꝯdictio,in prin.ſ.eo & vidimus poſt gl.ſ.in rub.
ꝙ certi ꝯdictio ſpecialis non poteſt cōpetere niſi ad certum.d.
l.certi cōdō. qūo ergo pōt peti genus: qa genus eſt incertū.l.in
rōne §.incerti.ff.ad legem falcid. Rñdet hic Alb.in 5.oppo.poſt
antiquos,ꝙ genus ſi capiat̃ in abſtracto,eſt certum.Sed in mu-
tuo habita conſideratione ad illud, qđ fuit datum,dr̃ certum.
Facit tex.in l.certum.ſ.eo.vbi dicit tex.ꝙ certum dr̃ illud,quod
de ſe eſt certum,vel per relationem ad aliud.¶Glo. in ver.ſpe-
ciem.Primò exponēdo tex.remouet ꝯrium. Secundò format
qōnem.Scd̃a ibi,ſed quid ſi nummos.Iſta gl.in omnib.bene lo
quitur.¶Gl.in verbo,depoſitum, remouet ꝯrium ꝯ tex. & bñ.
In ea.gl.ad fi.pro clara intelligētia eius, quod dr̃ in tex.& in gl.
vidēdum eſt,qūo cognoſcatur quis ꝯctus inter partes celebre-
tur.Bar.hic tradit doctrinam valde vtilem,& ſignandā,& licèt
ſibi adſcripſerit,fuit Iac.But.ante Bart. quam ſimpliciter refert
Sal.hic,& apud Cano.Petr.de Anch.& Imo. in ca. illo vos. de
pigno.& facit duos caſus principales: examinabo ſingulos ca-
6 ſus de per ſe,ne vobis intricem ingeniū.¶† Primus caſus prin-
cipalis eſt,qñ trado meam rem,hoc pacto,vt eandem mihi re
ſtituas,tunc aut ego non transfero dñium rei, aut transfero: ſi
non transfero,& tunc ſi non potes vti re, cenſetur depoſitum.
Nam depoſitum dr̃ quoties gratia deponentis tm̃ traditur cau
ſa cuſtodiæ l.1,in prin.ff.depoſiti.l.ex maleficijs.§.is quoq;. el 2.
de act. & ob. Depoſitarius. n. non poteſt vti re depoſita, & cō-
mittit furtum,ſi vtatur.Intellige iſtud membrum,qñ res dimit
titur gratis apud aliquem. Si aūt ſolueret mercedem ꝓ cuſto-

dia rei,& tunc ſi in pecunia numerata,erit locatio.Si in alia re,
erit ꝯctus innominatus.De iſtis hēs tex.magiſtralē ī l.1.§.ſi quis
veſtimenta, & in §.ſi quis ſeruum.ff.depoſi.Intellige ſcd̃o,& li-
mita iſtud membrū primum procedere,qñ non pręcedit alius
ꝯctus,quàm ſimplicis cuſtodiæ,tunc eſt depoſitum. Sed ſi præ
cederet alius ꝯctus,non erit depoſitum, ſed informatio primi
ꝯctus.tex.eſt in l.1.§.ſi te rogauero.ver.ꝙ ſi rem. ff. depo. & ibi
Bar.& Pau.& Bal.in rub.C.depoſi.in 2.col. & Ludo.Rom.hic.
Aliqñ trado rem meam,& non transfero dñium,cum hoc, vt
poſſis ea vti,& poſteà reſtituas: & tunc ſi ad certum vſum, &
determinatum,erit commodatum, Si ad indeterminatū, erit
præcarium.l.in commodato §.ſicut. ff.commo.gl.magiſtra in
l.1.ff.de præca.Dr̃iæ vtilitas eſt,quia p̄carium poteſt qñcunque
reuocari,etiam ſtatim. Commodatum non, niſi perfecto illo
vſu.Imò plus ſi fieret pactum, vt præcarium non poſſet reuo-
ri vſq; ad annum,non valeret,quia ꝯ ſubſtantiam. l. cum præ-
cario,& ibi Bar.ff.de pręca.gl.declarat in d.l.1.ff.de p̄ca.Bart.in
l.vbi ita.ff.de dona.cau.mortis.Quid aūt ſit in mutuo,vide glo.
in l.ſi pęna.ff.de verb.obl.& declarat Bal.in l.2. C.commo.Stat
ergo,ꝙ conceſſio rei,quæ fit ad vſum determinatum, dr̃ com
modatum,aliàs eſt precarium. Limita duob. mod. Primò,qñ
conceſſio ad certum vſum fit ſimpliciter, tunc eſt commoda-
tum.Sed ſi reſpectiuè fieret cōceſſio,eſſet ꝯctus innominatus.
Pone, ruſticus conceſſit tibi boues ad laborandum terras tuas
pro duob.diebus,iſtud eſt cōmodatum: hoc pacto,vt tu tenea
ris tuos boues poſtea illi cōmodare, iſtud non eſt commoda-
tum,quia debet eſſe gratuitum, ſicuti depoſitū. Sed ꝯctus erit
innominatus.Tex.eſt,& exemplum in l.ſi tibi rem inſpiciendā.
§.1.ff.preſcrip.ver.¶Scd̃ò notabiliter limita,& intellige,qñ cō-
ceſ.fit ad certum,& determinatum vſum,& certo,& determi-
nato tpe expreſſè,aut ſaltem tacitè,tūc eſt commodatum.Si
autē fieret ad certum vſum, ſed non de certo,& determinato
tpe,tunc non eſſet ꝓpriè commodatum, ſed pręcariū. Tex.eſt
in l.Lucius ff.de don.& licèt Bar.dicat ſe dixiſſe ibi:tñ non legit
illam legem.Sed in l.Aquilius Regulus, in 1.oppo.declarat illā
legem ff.de dona.Declarat gl.in l.in commodato.§.ſicut,& ibi
notabiliter Bar.ff.commo.& idem Bar.in l.1.ff.de preca.Cano.
& Panor.in c.fi.de precar.& Cy.in l.2.C.commo.Contra l.Lu-
cuius.& ſic ꝯ id,quod dixi,habes tex.in l. quod habet.§. hoſpi-
tis.ff.de preca gl.& Bar.multum laborant,& ſoluunt ibi. Quid
autem eſſet in dubio,ſi non appareret,vtrum eſſet facta ad cer
* tum vſum,vel ad incertum? *dicunt Docto.omnes*, ꝙ non erit nec
commodatum,nec pręcarium, ſed erit ꝯctus innominatus.l.ſi
gratuitam.in princ.ſm vnum intellectum gl.ibi. ff.de præſcrip.
verb.ita declarat Cy.in l.2.in fi.C.commo Iaco.But. & omnes
Mod.hic.Cyn.in l.2.ad fi. C. commo. Et puto ꝙ ratio ſit, quia
qñ dubium eſt,quis ꝯctus fuerit celebratus, cenſetur ꝯctus in-
nominatus.l.1.ff.de æſtima.actio.Licet omnes ita teneant puto
ꝙ tex.cum gl.per quem mouentur Docto. nihil probet neceſ-
ſariò,in l.ſi gratuitam.in prin.Nam licèt tex. ibi dicat ꝙ agitur
præſcriptis verbis,tñ propter hoc non innuit, ꝙ non ſit pręca-
rium, quia etiam pro pręcario competit actio præſcriptis
verbis. tex.eſt in l.2.§.fi.ff.de pac.gl.magiſtra.in l.interdictum.ff.
co. & cum interdicto de pręcario concurrit actio præſcriptis
verbis.l.ſi duo §.fin.ſ.de pręca.Bart.in d.l.interdictum. Niſi di-
ceres, ꝙ natura tituli, ſub quo ſituata eſt illa l. ſi gratuitam.in-
nuat,ꝙ ſit ꝯctus innominatus. Si autem trado rem, vt eādem
reſtituas,& transfero dñium,erit ꝯtractus innominatus.l.ſi tibi
areę.alleg.per Bar.Intellige iſtud procedere, quādo trado rem
meam,vt eam reſtituas,& transfero dominium,eſt innomina-
tus ꝯctus.Eſt verum,qñ illa translatio dñij fieret ſimpliciter,nō
expreſſa aliqua cauſa:Secus ſi exprimeretur aliqua cauſa,puta,
qñ mulier dat rem in dotem, hoc pacto, vt illa reddatur, non
eſt innominatus contractus,ſed eſt ꝯctus dotis.l. in rebus.C.de
iur.dot.ita Bal.& Docto. hic, & ſic eſt expeditus primus caſus
7 princ.¶† Secundus caſus principalis eſt, qñ trado rem meam,
hoc pacto, vt aliam mihi reddas,quis ꝯctus celebretur. Et pro
intelligentia aduertere debent iuuenes,ꝙ Docto. faciunt men-
tionem de q̃titate,de gñe,& de ſpecie.Dum faciunt mentionē
de quentitate,intelligunt de pecunia numeerata tm̃.Qñ de ge-
nere,non intelligunt de pecunia,ſed de re conſiſtente pondere,
numero,vel menſura.Dum de ſpecie,intelligūt de indiuiduo,
& de vna re particulari.Et in hoc ſecundo membro principali
Bar.& Docto:faciunt quatuor caſus. Aliqñ agitur, ꝙ reddatur
alia res in ſpecie,eadem tñ in genere,& poteſt eſſe mutuum,ca
ſus eſt hic,& exemplum,poſſet tñ eſſe locatio. tex.habes nota-
bilem,& principalem in hac materia in l. in naue ſauphelli. ff.
locat.Aliqñ,& ſcd̃o debet reddi diuerſum in ſpecie, & in gñe,
tunc

ADDITIO.

a ¶Obligatio in mutuo.Adde gl.in rub.C.de rebus cred.

C

tunc dicit Bart. Aut conuentum est de dando certam speciem pro alia certa specie, tunc est pmutatio l. 1. & ibi gl. fi. C. de rer. permut. Aut conuentum est, vt daretur genus pro genere. Aut genus pro specie, tunc est ꝯtus innominatus, do, vt des. l. 1. &
3 ibi glo. ff. de rer. permut.† Et ex his habes dñiam inter permutationem, & ꝯtum innominetum, do, vt des. Et si dicas, cuius sit vtilitatis, cùm permutatio etiam sit ꝯtus innominatus. glo. in rub. C. de rer. permuta. respon. quia actio præscriptis verbis, quæ oritur ex permutatione, est bonæ fidei. Illa verò, quæ ex ꝯtu innominato, est stricti iuris: tex. est in §. bonæ fidei. Insti. de act. Bar. in l. 1. in fi. ff. de rer. permut. & est tex. in l. 2. C. de rer. permuta. Et quæ sit ratio, ꝙ ad hoc vt sit permutatio, oportet ꝙ species pro specie tradatur, dic, ꝙ est, quia permutatio componitur à per, & mutare, dictio, per, denotat perfectionem l. vrbana. §. pernoctare. de verb. sign. Ad hoc vt sit permutatio, requiritur perfecta mutatio, & vt sit perfecta mutatio, requiritur, vt species, & res certa tradatur, qa in genere non caderet ista perfecta mutatio. Hanc rõnem non inuenio ab aliquo traditam. Credo tñ, ꝙ Iurisc. non aliam rõnem reddidisset. Cogita tñ, qa text. hic vr̃ contra istam dñiam. Aliquando conuentum est, vt detur quantitas, id est pecunia numerata ꝓ specie, & tunc qa promittit speciem, si promittit simpliciter tradere, & sic non transferre dñium, tunc est emptio. l. ex empto. in prin. ff. de act. emp. iuncta l. ex conuentionalibus. de verb. oblig. Si autem qui promittit speciem, promittit dare, & sic transferre dñium, non est emptio, sed ꝯtus innominatus, do, vt des. tex. habes clarum in l. fin. ff. de condi. ob cau. & sic habes dñiam inter ꝯtum nominatum. s. emptionem, & ꝯtum innominatum do, vt des. Vtilitas est, qa si est emptio, & vend. solo consensu perficitur, nec est locus pęnitentiæ, ēt re integra. l. 1. & 2. C. qñ lic. ab emp. disce. l. ab emptore ff. de pact. Sed si est ꝯtus innominatus, qa sunt debiliores innominati ꝯtus, re integra est locus pęnitentiæ. l. si tibi pecuniam. ff. de condi. ob cau. Aliquando, & vltimo casu conuentum est de dando genus pro quantitate, & ècõtra. Hoc casu dicit Bart. semper erit ꝯtus emptionis, & venditionis, & nunquam erit ꝯtus innominatus, licèt ab vtraq; parte ageretur de transferendo dñium, ita debent intelligi omnia iura, dicit Bar. Et sic habes colligere limitationem ad id, quod dr̃, ꝙ vendens non tenetur trãsferre dñium. l. ex empto. in prin. de act. emp. Illud est verum in vendente rem in specie, secus in vẽdente genus, ēt si agatur de non transferendo dñio, & sic habes colligere aliam limitationem ad d. l. fi. de condi. ob cau. ita etiam notabiliter tenet Bart. in l. ex empto. in princip. præalleg.
* *Sequuntur omnes Doct. hic*, & in d. l. fi. ff. de cond. ob cau. & Bart. in d. l. qui concubinam. §. hæres. Et pro prædicta dña facit, quia licèt tradere non sit dñium transferre, sicut verbum dare, iurib. vulgaribus, tñ si quis promittit tradere rẽ in genere, venit dñij translatio, vt est gl. in l. si à substituto. §. fi. ff. de leg. 1. quam Docto. ibi multum no. maximè Imol. ad limitationẽ l. si rem tradi. ff. de verb. obl. ¶Ista doctrina Doctorum est defectiua, quia omittunt vnum casum mixtum, sed solùm ponunt casus sim
a plices. Quid [a] erit, si conuenio dare & quãtitatem, & speciem pro vna re? Docto. alibi decidunt istum casum, & dicunt debere attẽdi illud, quod est principalius, ita declarant Bar. & Doct. in l. Aristo. vbi est tex. de hoc, ff. de dona. & Bar. in l. si in emptorem. in prin. per illum tex. ff. de ꝯhen. emp. & in l. 1. ff. de rer. permuta. & Ang. in l. quæritur, per illum tex. s. de sta. hom. Io. And. & alij Cano. in c. & si quæstiones, vbi est tex. de hoc, de rer. per-
9 muta.† Quid autem esset si vtrunq; esset æquale? Istud etiã nõ tradunt hic. istum casum decidit singulariter Bald. in preludijs feud. in 6. col. vbi decidit, ꝙ in dubio qñ non apparet, quid valeat plus, an species, an quantitas, censetur emptio, & venditio, eo quia emptio est ꝯtus fauorabilior, quia ex cõsensu producit actionem. l. iurisgentium. in prin. ff. de pact. Ego non memini audiuisse quenquam reprobantem illam deci. Bal. tñ ego credo, ꝙ non sit vera. Probo, quia in dubio cẽsetur ꝯtus innominatus l. 1. ff. de æstima. act. l. 1. & 2. ff. de præscrip. verb. & in dubio allego Bar. qui decidit expresse ꝯ Bal. in l. 1. ff. de rer. permuta. ante fi. in pen. q. in versi. quæro extra gl. & ibidem Raph. Ful. expresse idem tenet, & ita in præludijs feudorum legendo semper reprobaui decisio. Bal. & ita est de mente Imo. in d. l. Aristo. ff. de don, licèt de Bart. non meminerit. ¶Adde etiam, inquantum dictum fuit, ꝙ si conuentum est de tradendo speciem ꝓ quantitate, & sic pro pecunia, vt si ille, qui promittit speciem, promittit dare, & dominium transferre, est cõtractus innominatus, non emptio. Ita limitat Pau. de Cast. hic, & Alex. & Pau. in l. fi. de condi. ob cau. vt procedat, quando conuenitur simpliciter, vt detur, & transferatur dominium, tunc est cõtractus innominatus. Sed si est adiectum pro pretio, tunc est emptio, quia vbicunque fit mentio de pretio, censetur emptio. l. fin. C. de præd. cur. lib. 10. Pro ista limitatione facit gl. in l. cum dotẽ. C. de iur. dotium, & ibi Bald. vbi dicit, ꝙ quando fit mentio de pretio, censetur emptio, & inducit ad statutum. Facit tex. cum gl. in l. apud Celsum. §. si cum legitima. in l. pretio. ff. de excep. dolo, sed istud limitat idem Bald. in l. si ex conuentione. C. de pact. per gl. in l. 1. ff. de superficieb. quia illud est verum quando pretium est condignum rei. Quam glo. ad hoc reputat singularem Bal. in l. litere. in 3. colum. de dila. istam limit. non puto veram, nisi diceretur pro pretio, & nomine pretij. Probo, quia id, quod dicitur, ꝙ quando fit mentio de pretio, censetur emptio, est verum, quando potest esse emptio ex natura conuentionis. Bar. in l. cotem ferro. §. qui maximos in 2. col. de publi. & in disputa. sua incip. publicanus quidam. Sed si ex natura conuentionis non posset esse emptio, etiam si diceretur pro pretio, nõ erit emptio. tex. est no. in l. cum manu sata. §. fin. de contrahen. empt. declarat Bal. in rub. C. de contrahen. emp. & idem in rub. de rer. permuta. Io. And. in tit. de empt. & vend. §. 1. in add. Spe. in add. quæ incip. facile erit. illã tamen regulam d. l. cum manu sata. § fin. limitat singulariter Ioan. And. in d. addi. incip. facilè erit, & c. vt procedat, nisi partes conueniant, vt vsq; ad aliquod tempus non transferatur dominium, tunc bene esset emptio, vt ibi plenius per eum. Quod nota.

ADDITIO.

a ¶Quid erit. Quæstio est Ias. in §. actionum, Inst. de act. & Ang. in §. penu. Insti. de emptione. PVRPV.

SVMMARIVM.

1 *Mutui quæ sit natura.*
2 *Differentia inter solutionem, & restitutionem.*
3 *Quando aliud pro alio solui possit. nu. 3. 8.*
De dictione, magis.
4 *An possit solui æstimatio in mutuo.*
5 *Nunquid pro argento ad pondus possit restitui pecunia.*
6 *Appellatione argenti non venit pecunia.*
7 *Quatuor necessaria ad constituendum mutuum.*
8 *Gerundium importat necessitatem.*
9 *Argumentum de personis ad res.*

§. Mutui datio. Gl. & Bal. diuidunt istum. § in tres partes principales, vsq; ad §. appellata. Sed Bar. & alij post eum subtilius diuidunt in quatuor partes, vt hic per Bart. h. d. in effectu. Mutuum non potest ꝯhi nisi in rebus, quæ consistunt pondere, numero, vel mensura. In alijs autem non, quia nõ cadit omnimoda similitudo, & sic vna res in solutione non potest fungi vice alterius. Vnde in alijs rebus aut oporteret reddere eandem rem, quod esset contra naturam mutui, quando hoc ageretur, aut oporteret aliud pro alio solui inuito creditore, quod esset contra regulas iuris. h. d. ¶In text. ibi, quoniam earum datione possumus in creditũ ire. Ista ratio nõ videtur bona, quia videtur eadem cum dicto, & tamen ratio debet esse diuersa à dicto, vt no. in l. fi. ff. de offi. procu. Cæsa. & in l. Labeo Neratius. ff. de vsucap. Nam tex. noster dicit, ꝙ mutuum consistit in rebus, quæ pondere, numero, ac mensura consistunt, quia in his potest esse mutuum. Ecce qualiter ratio vr̃ eadem cum dicto. propter hoc gl. 1. figurando casum addit ad text. verbum tñ. Breuiter si tu vis sustinere rationem tex. debes intelligere hoc modo, prout declarat Pau. de Cast. & Mod. quoniam earum datione possumus in creditum ire, idest, qñ in his rebus, & non in alijs cõcurrunt ea, quę sunt
1 de natura mutui, ex quibus possumus mutuum ꝯhere.† Declaro. Natura mutui est, ꝙ aliud reddatur in specie, idem in genere, sed illud non potest esse nisi in his, quæ pondere, numero, & mensura ꝯsistunt, ergo & c. ¶In tex. ibi, functionẽ recipiũt. hoc est dicere, ꝙ tantã similitudinem hñt ad inuicem, ꝙ vna fungitur omnimoda similitudine alterius, quatũ ad vtilitatem, & ẽt quantum ad affectionem, prout declarat gl. 1. & Iurisc. in l. certum. in fi. ſ. cod. Nam si mutuasti mihi 10. ducatos Venetos, & reddo alios 10. ducatos Venetos, certè quantum ad vtilitatem nõ magis vtile est habere tuos decem, quam istos 10. Item quãtum ad affectionem. nam in nummis non cadit affectio. l. nummis. ſ. de in lit. iuran. Secus in alijs rebus, in quibus potest esse diuersa vtilitas, aut saltẽ diuersa affectio l. cum seruus ff. mand. & rationem istam tex. nostri vide declaratam optimè in regula peccatum, in mercu. in 5. col. ad fi. primi articuli per Io. And. quem formaliter refert hic Alb. ¶In tex. ibi, ꝓ solutionem ma-
2 gis, quàm per speciem. Ista verba videntur obscura. † Sed pro intellectu eorum, scias differentiam esse inter solutionem, & restitutionem. Solui dicitur illud, quod nunquam in specie illa fuit datum. Restitui dicitur illud, quãdo idem corpus in indiuiduo, quod fuit datum restituitur. l. videamus. 2. §. in fauiana ff. de vsur. Vult ergo dicere text. ꝙ in istis reb. ideo consistit mutuum, eo quia tãtam habent similitudinem adinuicem, ꝙ non

non eſt opus reddere idem corpus in indiuiduo, cùm per ſolutionem alterius rei quantum ad ſpẽm inducatur perfecta ſa
3 tiſfactio.¶† No.ex iſto tex.in fine regulam, ad quam tota die allegatur iſte tex. Aliud pro alio ſolui non poteſt inuito creditore.conçor.alleg. gl. volenti aũt creditori benè ſolui põt.text. eſt in l.1.§.an cum.de conſti.pecu.l. Item liberatur §. qui paratus.quib.mod.pig.vel hypo. ſol. multas alias fallentias ponam in gl.poſt Doct.¶Gl.in verb.põdere.Primò declarat tex.& eius diuiſionẽ ponit.Secunda ibi,forma ergo ſm Bar.& Doct.figurat caſum in terminis in hoc text. Sed tu ſubtilis dic, ꝙ glo.in iſta parte,in qua vr̃ figurare caſum, remouet duo expreſſa ꝯ̃ria,quæ formantur ꝯ̃ tex.Primum eſt, dicit tex. *mutui datio conſiſtit in rebus,quæ pondere,num.men.conſiſtunt.* Poſtea aſſignat rationem,*quoniam earum datione poſſumus ire in creditum.* Contra, iſta non eſt bona ratio,quia eadem cum dicto,ergo mala.Rõ glo. eſt in l.Labeo,& Neratius.ff.de vſuc.gl.in l.fi.& ibi Bar.& Doc. ff.de offi. procu.Cæſa.glo.in l.1.ff.de excep. Et ad iſtum ꝯ̃rium rñdet gl.ꝙ ad iſtum tex.debet ſubaudiri dictio,tñ. Aliud ꝯtrarium,quod remouet glo. in ver.in creditum,eſt,quia tex.dicit, quia in genere ſuo functionem recipiunt per ſolutionem magis,&c.Gl.habuit dictionem magis.Contra,de natura comparatiui eſt,ꝙ præſupponat poſitiuum.l.vbi autem. de verb.obli. in princ. ergo dictio magis comparatiuè debet præſupponere poſitiuè, & ſic illud per ſpeciem præſupponit, quod in ſpecie poſſit conſiſtere mutuum,quod eſt falſum.glo.rñdet ꝙ illa di-
a ctio,magis, [a] ſtat electiuè,non comparatiuè. Tertiò ibi,& nota, ꝙ genus dr̃. glo. per viam notabilis remouet aliud ꝯ̃rium. Nam dum tex.vult,ꝙ res conſiſtens pondere,numero,vel menſura dicatur genus,vr̃ malè dictum, quia genus aliter capitur, ſm Logicos,& gl.fatetur,ꝙ in hoc tex.nõ ſumatur genus,prout Logici,& prout Iuriſconſultus in §.creditum.ſ̃.ea.l.& quot modis ſumatur genus,præcipuè apud Legiſtas,declarat Barto. optimè in l.Meuius.§.duobus.circa prin.de leg.2. glo & Doct. in l.legato generaliter.ff.de lega.1.& Bart.hic in vlt. col.& plenius Pau. hic. Poſtea gl.in alijs quinq; partibus format quinq; quæſtiones prin. Partes patent in glo. vnamquamque expedio per ſe.¶In prima quæſt.ibi, ſed quid ſi accepero pecuniã.Bene
* gl.reſpondet, *& approbatur per omnes.*† Sed pulchrum dubium
4 eſſet,quid ècontra. Pone,mutuaſti mihi decem ſaccos frumenti,vel decem brentas vini,volo ſoluere æſtimationem, nũquid poſſum inuito creditore?Iaco.de Arct.Parmenſis tenuit, ꝙ ſic, per tex.in l.vinum.ſ̃.eo.& l.ratio.§.cum per venditorem.infra.
* de act. emp.& l.quoties in diem.ſ̃.de verb.obl.Bar. *& alij omnes antiqui,& Mod.tenent contrarium,*ꝙ pro frumento, & vino non poſſit reddi pecunia,per tex.hic,quia ſolui debet idem in genere.Et ad iura alleg.per Iac.de Arc.rñdet Barto. & communiter Doct.ꝙ in illis legib.ideo ſoluitur æſtimatio,quia non reperiebatur vinum,& iſtud repetit bis Bart.in 1.colu.& in vlt. iſta eſt inepta ſolu.ꝙ ibi non reperiretur vinum,vel frumentum, maximè,quia genus perire non poteſt. l.in ratione.§,incertæ.ad l. Fal.Declarat Bar.& oẽs in l.quod te.ſ̃.eod.Ideo rñde clarius,ꝙ leges allegatæ per Iac.nihil faciunt. Nam in illis dr̃, ꝙ ſi debitor non ſoluit vinum mutuatum in tpe debito, & propterea creuerit æſtimatio vini, ꝙ debet ſoluere illam æſtimationem. Et ſic illæ leges non dicunt, ꝙ debitor non poſſit ſoluere æſtimationem creditori volenti.Pro opi. cõi facit tex.in l.ſi domus.§. ſi cui.in verbo,ceterarum rerum.de leg.1.Facit tex. in l.1. & qđ ibi no.Bar.C.de Fab.lib.11.vbi dicit Bar.no.tex.ꝯ̃ rectores ciuitatis,&c.& cum iſta opi. ꝯ̃ Iac. tenent indifferenter omnes, & antiqui,& noui.Ego autem pro Iac.de Are.puto ineuitabiliter ſtringi tex.in l.ſi ita fideiuſſorem accepero.alleg.in glo. ff. de fi-
* deiuſ.præcipuè ponderando rõnem tex. ibi, *quia pecunia non poteſt eſtimari per merces.* Aliæ autem res bene æſtimantur per pecuniam, ergo vult, ꝙ ſi principalis eſſet obligatus in alia re, & fideiuſſor promittat pecuniam pro alijs rebus,bene obligatur. Sed ad illum tex.rñdent Raph.Ful.& Lud.Rom.hic,ꝙ verum eſt,ꝙ ſi principalis debitor eſt obligatus ad frumẽtum,fideiuſſor põt obligari ad pecuniam pro frumento. Eſt verum offic. iud.per eſtimationem.l.quæro.in princ. ff.loca.&c.Iſtud,quod ibi Docto.dicunt,eſt verum in ſe,ſed non ſatisfacit, & propterea non poteſt rñderi,niſi ꝙ non poteſt ibi ſumi arg.ã ꝯ̃rio ſen ſu,& ita vult ibi gl.& Bar.& Doct. Sed tñ iſtud non euacuat ꝯ̃rium,quia ego pondero rõnem tex.ibi,pro cõi, tamen ego alleg.tex.in l.grecè.§.ſi quis Stichum.ff.de fideiuſ.vbi pulcher ca
5 ſus.¶In ſecunda q gl.ibi,item quid ſi accepero argentum,† nũquid pro argento mutuato ad pondus, poſſit reſtitui pecunia ad numerum eiuſdem ponderis, & valoris, gl. refert duas opi. & videtur tenere vltimam, & illam expreſsè ſequitur Iaco.de Are.Sed caue,quia fundamentum gl.eſt falſum,dum rñdet ad l.1.§.fi.de aur & arg.lega.& ad alias leges,dicens,ſpeciale eſſe in eis,fauore vltimæ voluntatis.Iſta ſolutio eſt euidenter falſa,ſm

Bal.& Ludo.Rom.eo quia in vltimis voluntatibus magis præciſè hæres obligatur,quàm in ꝯ̃ctib.Hinc eſt, ꝙ in contractib. qui promiſit facere aliquod opus,non tenetur præciſè,ſed ſoluendo intereſſe liberatur. l. ſtipulationes non diuiduntur, de verb.obl.l.ſi quis ab alio.§.fi.de re iud.Sed hæres in vltimis voluntatibus tenetur præciſè facere,nec liberatur ſoluendo intereſſe,tex.eſt in l.fideicommiſſa.§.fi.& ibi Bar.no.ſ̃.de leg.3.Ergo ſi in vltimis voluntatibus,in quib.hæres tenetur præciſè facere, vel dare,hr̃s poteſt ſoluere pecuniam ꝓ argento,multo magis idem erit in ꝯ̃ctib. in quib. quis non tenetur præciſè facere, ſed
* liberatũ ſoluẽdo intereſſe. Vñ magis *communis opi.eſt in contrarium,* ꝙ imò põt ſoluere pecuniam pro argento,dummodo non ſit ęre contaminata, & ſic reducibilis ad materiam,ſm Bar.hic,& Bar.plenius in l.Paulus.de ſolu.cũ alijs concor.alleg. per Alex. hic.¶Tñ Lud.Rom.hic tenet, ꝙ vbi pro pondere argenti datũ pecunia ad numerũ eiuſdem ponderis,cuius argentum,ꝙ non
6 põt, quia † appellatione argenti non venit pecunia formata.al leg.l.cum aurũ.ff.de aur.& arg.leg. quæ vr̃ probare ꝯ̃riũ. Nam licèt in principio dicat, ꝙ appellatione argenti non veniat pecunia formata,tñ re vera ĩ ſcd̃o rñſo dicit, ꝙ põt ſolui pecunia pro ipſo argento ad pondus.Pro Lud.Rom.ꝯ̃ cõem melius facit l.cui tñ.circa med.§. quib. mod. vſuſruc. amit.vbi dr̃,ꝙ vbi forma adijcitur materiæ, dr̃ materia extincta. Non recedas tñ à cõi opi.¶In tertia q.gl.ibi,quid ſi das argentum.Cõcludit gl. ſi do argentum ad pondus mutuo,vt tu reddas frumentũ, vel vinum,non eſt mutuum,ſed ꝯ̃ctus innominatus, vel vẽditio. Tu declara,vt hic per Bar.& adde tex.in l.fi. ff.de præſcrip.ver. quẽ miror,ꝙ Doct.non allegent, cũ ponat iſtũ caſum, & me-
7 lius,q̃ gl.¶† In quarta q. gl. in qua reqrit quatuor neceſſaria, vt poſſit ꝯſiſtere mutuũ,eſt ſimilis gl.Inſti.de oblig.quę re ꝯ̃hunt, & Bar.clarè declarat,reprobat tñ primũ requiſitũ de natura,vt hic per eum. Et dum vltimò dicit gl. ꝙ ſi darem pecuniam in ſacculo,nõ eſſet mutuũ.Idem tenet gl.in loco prealleg. & Bar. & Bal.& Ful.hic.Et pro iſta ſñia facit tex.Inſti.qb. mod.re cõtr. obl.in prin Ibi,quas res metiendo,aut numerando,&c. Pondera,ꝙ ibi eſt gerundium numerando, de cuius natura eſt impor
b tare neceſſitatem, [b] ſm gl.in rub.ſ̃.de eden.& not.in rub. C.de eden.Pro iſta et ſñia facit,quia qñ datur pecunia in ſacculo nõ numerata,cenſet̃ ſpẽs.l.planè.§.2.ff.de lega.1. ſed in ſpecieb.nõ põt cadere mutuum,vt in tex. tu tene ꝯ̃rium,per l.certi condictio.§.fi.ꝓ quẽ tex.tolluntur oĩa alleg.in oppoſitũ.ſ̃.eo.ſm Per. & Cy.quos refert,& ſequit̃ Alb.hic in pen.col.Sal.& Ale.Imo. Io.Fab.in §.mutui.Inſt.q mod.re ꝯ̃tr.obl.¶In vl.q.gl.ibi,itẽ qđ in pane.in qua ꝯclude melius, ꝙ ſi põdus ſit litatum ex forma
* ſtatuti,poſſit ꝯ̃hi mutuũ,ſm Mar. de Fano. Bar. *& omnes Mod. hic,*qcquid tenuerint alij,& Bald.in alia lect.Iuxta ꝓdicta põt quæri,qđ ſi mutuo rẽ ꝯſiſtentẽ pondere,nu.& men. cũ hoc ꝙ reddat mihi res eiuſdem gñis,ſed deterior, an erit mutuũ? Pono in l.cum qđ.in prin.ſ̃.eo.¶Gl.ibi verbo,nõ põt. diuidit in decem partes principales. Primò allegat ꝯcordantes tres.ll.poſteà format octo oppoſ.& ſol.poſtea decimò ponit gñalem ſolu.quæ fuit diſtinctio Io.Partes patent in gl.¶In gl.ibi, ſed ibi ſpãle, ne culpa ſeruorum.Rñde melius, ꝙ ibi dñs obligatus erat ad qñtitatẽ reſpectu ſpeciei,iõ põt ſoluere ſpẽm pro quantitate, & liberatur,iõ poteſt ſoluere aliud pro alio,vt patet ex doctri.Bar. q̃ declarabo ſtatim.¶In gl.ibi,ſpãle fauore eccleſię,licèt Bar.teneat iſtã ſolu.hic,in vltimis verbis,tñ ibi nullũ eſt ſpãle,ſed erat neceſſitas,qa eccleſia non hẽbat pecuniã, ſm Mod. hic,in quo caſu idẽ eſt in priuato.§.quod aũt,in Auth.de fideiuſ.vñ ſumit̃ Auth.hoc niſi,C.de ſol.Eſt benè ſpãle ĩ eccleſia, vbi debitor priuati,ſi nõ põt ſoluere pecuniã,ſed vult dare rem, põt creditor accipere meliorẽ.d.§ qđ autem,litando tñ, vt ꝓ Io. de Imo.in l.à diuo Pio.§ in vẽditione,de re iud.& refert d.Alex.hic, ſecus in eccleſia,& idem ſequunt̃ Doct.¶In ea.ibi.l.q reſtituere. Dic melius,& clarius q̃ faciat gl.ad iſtũ tex.Qñ quis eſt ꝯdemnatus mihi reſtituere rem meam,aut res extat,& non vult reſtituere, ego tunc iuro in litem de affectione, certè conſiderato affectu non dr̃ ſolui aliud pro alio inuito creditore: aut non extat, & tunc ꝙ reſtituatur æſtimatio,eſt ꝓꝑ neceſſitatem.¶In vlt.parte
8 gl.diſtinctio Io.An eſt falſa,& ꝯ̃ l.eum pro quo. de ſol.¶† Pro
c clara intelligentia videndum eſt,an & qñ aliud [c] pro alio ſolui poſſit,

ADDITIONES.

a ¶Dictio magis. Adde l.quia.ff.fin.reg.& in l.1.ff.communi diui.

b ¶Neceſſitatem. Adde Bar.in l.1.ad fi.ff.de condi.& demonſtr.Bal.in l.id,quod pauperib.in 1.col.C.de Epiſc.& cle.Bar.in tract.de gerundijs.Io.And.in addit.Spec.in tit.de lit.conteſt.in §.nunc videndum. Bal.in addit. Spec.in tit.de confeſ.in 3.col.Io.And.in c.1.de poſtul.pręlat.lib.6.in nouel.

c * Aliud. Adde, quod creditor ſicut nõ cogitur inuitus recipere aliud pro alio, ita nec recipere ſolutionem alibi quã in loco ſolutioni deſtinato, teſte Rol. conſ.58.nu.17.lib.1.l.vſuras.C.de ſol. MASVER.

possit inuito creditore.Bar.hic posuit distinctionem valde no. quæ ante eum fuit Iac.But.vt latè declarat Alb.& Saly.hic.Tu reducas totam istam doctri. Bart.ad vnam regulam, & fallentias,& habebis totam doctrinam Barto.clariorem.Regula est, aliud pro alio inuito creditore p debitorem solui non potest. Ista regula procedit, siue sit debitor generis, capiendo genus tribus modis, vt hic per Bar.siue sit speciei; siue quantitatis. Tu amplia secundò notabiliter illam regulam, ꝙ si testator legauit mihi centum,quæ erant apud campsorem,& si ea non pręstaret,hęres deberet mihi dare vnam vineam:certè si hęres expendit illa centum,quæ erant apud campsorem,& vellet mihi dare alia centum,con cogor inuitus accipere:Sed debeo habere vineam,ita no.Bar.post Dy.in l.talis scriptura. in fi. principij per illum tex.ff.de leg.1.Facit quod dicit Bar.hic circa fi. in debitore quantitatis,respectu certę speciei.De veritate,tamen huius ampliationis ibi plenius dixi. ¶Ista regula fallit primò ex causa necessitatis.Ista fal.capit plures casus, qui habentur per Bar.hic,& præcipuè vltimum de ecclesia, in quo Bar.tenet cū gl.ꝙ sit speciale,quod est falsum,vt s̄.dixi, quia ibi erat necessitas,&c.¶Secundò fallit in legatario,vel fideicommissario, cui est relicta certa quota hæreditatis absolutè, quia propter incōmodam diuisionem permittitur illi soluere æstimationem.l. non amplius.§.fi.de leg.1.gl.in l.1.circa fi.in verb.compensationem.si pars hæreditatis pet.Facit l.deducta.§.nummis.ad Trebel. Tamen si consideras, ista fallentia est eadem cum prima, scilicet propter necessitatem. ¶Tertiò fallit, quando est dura separatio,propter rationem sanguinis.l.si domos.§.qui confitetur.de lega.1.iuncta l.possessionum C.cōmu. vtri.iud.¶Quartò fallit,quando quis est debitor non simpliciter respectu quantitatis,sed respectu certæ speciei,potest inuito creditore soluere illam speciem.l.miles.§.fi.alleg.in gl.l.si verò. §.fi.ff.sol.matr. l.si fundum per fideicommissum. in prin.de leg.1. istud est totum quod vult Bart. & circa quartam fallen. quando debetur quantitas respectu certæ speciei, adde, ꝙ per istam fallen.dixit Ludo.Rom.in l.rogasti.ĩ.eo. ad fi. ꝙ aliàs in ciuitate Bononiæ obtinuit de facto istum casum ↄ̃ d. Nellum. Pone, requiris à me 10 ducatos mutuo. Ego, quia non habeo pecuniam,dico, cape istum librum,& vēdas,& habeas 10. ducatos mutuo. iste capit librum,& vendit,dubium non est, ꝙ est mutuum,d.l.rogasti.Tempore restitutionis debitor vult reddere librum,& nō 10.ducatos,nunquid creditore inuito possit?Dicit Lud.Roma. se obtinuisse sententiam per doctri.Bar.ꝙ sic,quia erat debitor respectu speciei,& soluendo eam liberatur,& verè doctri.Bar. videt̄ istud probare.Si vera est decisio Lud.Rom. infero ex ea vnum,quod reputo singula.Habemus alibi, ꝙ quando quis est debitor quantitatis respectu certæ speciei, si illa species periret apud debitorem ante moram,debitor liberaretur etiam à quātitate:ita firmat Bar.in l.quod te. ĩ. eo. vbi allegat multos text. no. & ibi dicetur:ergo sequeretur, ꝙ in casu Ludo.Roma.si liber esset combustus,vel perijsset,debitor esset liberatus. Quod non credo verum,imò teneo ↄ̃ Lud.Rom.& cum opi.domini Nelli, declarando in d. l.rogasti,quia in casu illo nō est debitor quantitatis respectu speciei, vt magistraliter declarat Pau. de Cast.in d.l.rogasti,& ibi opportunius dicetur. Vltra Bar. & Docto. adde, ꝙ dicta regula quinto loco fallit, & limitatur,vt procedat,quando aliquid debetur ex ↄ̃ctu nominato. Si autē debeatur ex contractu innominato,tunc semper potest inuito creditore solui aliud pro alio, & sic obligatus ex contractu innominato soluendo interesse liberatur, quia non tenetur præcisè ad dandum.tex.est in l.naturalis §.1.de præscrip. ver. & in l.1.de rer. permu.declarat Bart.in l.stipulationes non diuiduntur,in 10.& 11.oppo.de verb. obl. & pulchrū est videre rationem.Ratio est, quia innominati contractus sicut sunt debiliores in contrahendo,ita etiā in exequendo. ¶Sextò fallit in his, qui sunt obligati soluere tributum fisco, vel alijs, quia si sunt obligati ad rem,vel argentum in massa,semper possunt soluere æstimationem.l.1.de argen.pretio.lib.10.& Docto.ibi.& Albe.hic.Et illum tex.reputat singularem Ludo.Roma.in l. cum quid.ĩ.eo.& in l.diuortio.§ ob donationes.ff.sol.matri.¶Septimò fallit dicta regula in casu l.fundi Trebatiani. in princ. ff. de vsufr.leg sm Albe.hic in 2.col.illum tex.reputat vnicum in iure Bal.in l.1.§.excepto. C. de cadu. tollen. ¶Octauò fallit dicta regula in libris. Nam mortuo patre tempore diuisionis inter fratres, si frater habet libros, quos tenetur ↄferre, potest inuitis fratribus soluere æstimationem,per gl.singul. in l.nepos Proculo.de verb.signi.vbi executio contra scholarem non potest fieri in libris,ita per illam glo.tenet Bal.in l.& quia.ad Mace. Saly. in l.filiæ cuius.ff.famil.ercis.Sed tu dic generalius, ꝙ istud non est speciale in libris,sed in alia quacunque re, vt l.1. §. iubet.in versic.sed si tantum fortè.ff.de collat.bon. sm Lud.Rom.hic. Tu diligentius considera illum text. & ego aliàs dixi in l. filiæ dotem. C. de collat. ꝙ licèt liberetur à pœna idest, à priuatione successionis, tamen non liberatur à collatione. ¶Decimò fallit sm Ludo.Rom.in eo,qui promisit seruitutem in aliquo loco fundi. Nam potest constituere seruitem in alio loco inuito creditore,per tex.in l.2.§.locum.de relig. & sum.fun. Sed ille text.probat potius ↄ̃rium,scilicet dicendo, ꝙ ibi sit speciale fauore religionis, & ita illū tex. intelligit gl.fi.in l.si cui.ff.de ser. tit.generali. ¶Vndecimò fallit,sm Ange. hic in pignoribus, si debitor promisit dare in pignus vnam rem, postea vult dare aliam,æquè bonam,potest inuito creditore.glo.in l.si Titio. de pign.Tu videbis illā gl.mihi nihil dicit.Lud.Rom.tenet ↄ̃ Ang. per l.qui autem.§.sed & si quis certum.ff.de consti. pecu.Facit tex.vltra eum,in l.mandato meo,in prin.ff.mand.inducendo. Pone, promisi tibi dare vnum fideiussorem, postea volo tibi
9 dare alium,non possum inuito creditore. † sed bonum est ar-
a gumentum de personis [a] ad res.l.vel singulis.ff.de vulg.& pup. ¶Duodecimò fallit in herede,qui adiuit hæreditatem cum beneficio inuentarij,quia potest hæres soluere legatarijs rem pro pecunia,etiam non subsistente necessitate.Tex. no.in l.fi.§.& si præfatā.ver.sed si legatarij.C.de iure delib.vbi not.Bar.& Paul. de Cast.ad hoc.¶Decimotertiò fallit non solùm in obligationibus faciendi, vel restituendi, vel tradendi, sed etiam in obligationibus dandi in casibus,in quibus debitor non tenetur pręcisè ad dandum,quos enumerat Bar.in l. stipulationes non diuiduntur.in princ.de verb.obl.in 10.& 12.oppo.& idem Bart.
b in l.1. C. de sen. quæ pro eo, ꝙ interest.¶Vltra scribentes [b] decimoquarto fallit,qn̄ creditor ex re pignorata fructus pcepisset, & eos conseruasset,& vellet restituere debitori,& habere pecuniam suam.Nam non auditur, imò fructus computat in sortem,& sic aliud p alio cogitur habere, ita notat Ang.in §.hoc etiam.in 2.colu.in Auth.de alie.& emphy. Contrarium tamen tenet Bal.in c.cum super.in vlt.col.de re iud.Bar.& Docto.in l. diuortio.§.ob donationes. ff.sol.matr. ¶Decimoquinto fallit, quando mandaui alicui,quod emeret mihi fundū, [illegible] nomine meo,& de pecunia sua soluit pretium.Nā [illegible] go tempore,& nihil dixi,& ille percepit fructus,debet [illegible] computare in sortem, & sic aliud pro alio habere. Ita no[illegible]. Bald.in rubr.C.de contrahen.empt. in 15.q. & hoc modo ego acquiram fundum absq; aliqua solutione pretij, quod valdè nota,& teneas cordi.¶Decimosextò fallit,quando debitor dedit pignus,& fideiussorem,sm Ang.in Auth.de fideius. in prin. ¶Decimoseptimò notabiliter fallit, quando testator reliquit fratrib.15.salmas vini quolibet anno,& hæres velit ex bonis testatoris dare vnam vineam dictis fratribus, ex qua percipiant dictum vinum,& eis relinquere curam dictæ vineæ, potest inuitis dictis fratrib.& hoc fauore exercentis munificentiam, ita no.Bal in l.si quis argentum,in fi.prin.per illum tex.C.de dona. quod no.quia quotidianum, & honorabile. ¶Decimooctauò fallit in herede grauato per fideicom. de restituendo hæreditatem.nam si aliquas res hæreditarias alienauit,eas sibi inuito ↄputat in quartam,sm Ang.Imo & Moder.in l. Marcellus. §.res quæ.ff.ad Trebel.cum concord.ibidem signatis.¶Decimononò fallit,si domus locata sit euicta sine dolo, & culpa locatoris,& locator velit aliam habitationem æquè idoneam præstare,cogitur conductor accipere inuitus.l.si quis domū.in princ. ff.loca.& ibi gl.no.dicit, secus esse in emptore. ¶Vigesimò fallit,nam licèt aliàs restituens rem sibi commodatam,seu depositam deterioratam,non videatur rem restituere.l.3.§.si reddita.ff.commod.l.1.§.si res.ff.deposi.Tamen si debitor velit restituere rem deterioratam,& pretium deteriorationis, compellitur creditor inuitus accipere.Ita notabiliter Ang. in l.elegāter. §.non solum.ff.de dolo. ¶Alia ad pręsentem materiam vide p Bar.in l.Paulus.de sol.& latè Bar.in l.non amplius. §.fi.de leg.1. Saly.in l.si quis argentum. C.de dona.Et not.pro complemento omnium quæ.s̄.dicta sunt, ꝙ quando soluitur aliud p alio, si soluitur ipsimet creditori volenti,non est dubium, ꝙ liberatur ipso iure à debito l.1.§.potest.de consti.pec. l. item liberat̄. §.qui paratus.quib mod.pign.vel hypo.sol. Quid autem esset si aliud pro alio solueretur volente creditore adiecto solutioni,non ipsi creditori? tunc non liberatur ipso iure,sed ope exceptionis tantum,ita probat tex.no.si bene intuearis in l.fi.§.cum mihi,aut Titio,& ibi Bar.si bene inspiciatur,de verb.obl.& expressius Bar.in l.si cum fundum.s̄.de pact.& subtilis Do.Math. de Mathesil.in no.112.¶Iason May. Mediolanen. Cæsareus, & ducalis Senator.

ADDITIONES.

a ¶Argumentum de personis.Adde Bal.in l.precib.in 14.col. C. de impube. & alijs substitu.Bal.in l.conuenticulam.C.de Episc.& cle.

b ¶Vltra scribentes.Extendit Iason in l.non amplius.§.fi.2. no. de leg.2.

PVRPV.

SVM-

SVMMARIVM.

1 Argumentum ab etymologia, seu allusione vocabuli an valeat.
2 Etymologia monasterij.

1 §. Appellata. Non summatur. casus est clarus. † No. ex hoc text. ꝙ argumentum
a ab etymologia, [a] seu allusione vocabuli validum est in iure, & ad hoc tota die allegatur iste text. Facit bonus text. in l. notionem. §. instrumentorum. in ver. propriè. ff. de verb. sign. Tex. in l. tugurij & in l. taberna. ff. eod. & in c. cum secundum. extra de præb. ¶ In tantum, ꝙ ab allusione, siue etymologia vocabuli sumitur propria significatio. in d. §. instrumentorum. in versi. propriè. glo. in l. 1. in prin. & ibi Bart. ff. de acq. poss. Bart. in l. omnes populi. ff. de iust. & iud. in 3. q. 6. q. princ. ad fin. & in l. liberorum. in versi. 2. principaliter. ff. de verbo. sign. & in l. 1. in pen. col. ff. ad mun. Et dicit Bald. in c. 1. §. si quis de manso. in vlt. col. de contr. inuest. ꝙ etymologia est resolutio vocis in proprium ef-
b fectum rei. Istud notabile intellige verum, [b] nisi diffinitio repugnaret. Hinc est, ꝙ non omnis alienatio est mutuum: nec omnis testatio mentis est testamentum: nec omnis, qui tuetur, est tutor, secundum Bart. Alb. & Ang & Mod. hic, & Bart. in l. 1. in prin. ff. de acq. poss. & Bart. in l. 1. in prin. de test. & in l. omnes populi. in 6. q. ff. de iust. & iud. ¶ Secundò limita, & notabilius prædictum not. vt affirmatiuè nunquam procedat, & istud nunquam fallit, sed negatiuè videtur, ꝙ aliquando possit procedere. Non est testatio mentis, ergo non est testamentum, &c. secundum Saly. & Raph. Ful. hic, & Raph. Cum. in d. l. 1. ff. de acq. pos. Ang. de Aret. Instit. de test. in prin. & licèt ipsi non dicant, pondera tu, ꝙ ita arguit Iurisc. hic negatiuè. & text. in c. forus. ver. Iudex. de ver. sign. d. Abb. in c. cum secundum. per illum text. de præb. Facit, quod vult Bart. in l. tutor, qui repertorium. in 2. col. ad fin. ff. de adm. tut. Et ratio diuersitatis est, secundum Raph. Ful. hic, & Raph. Cum. in d. l. 1. in prin. ff. de acq. pos. quare argum. ab etymologia vocabuli nũquam procedit affirmatiuè, sed bene aliquando negatiuè: eo quia esset arguere de specie ad genus, ꝙ non est bonum: negatiuè autem sic, quia remoto genere, remouetur & quælibet eius species necessariò. Et isto modo negatiuo arguit notabiliter Bald. in c. 1. §. si quis de manso. in vlt. col. de contr. inuest. vbi dicit se habuisse quæstionem de facto in ciuitate Papiæ. Nam ibi erat ordinatio, ꝙ si quis habeat molendinum in aqua Ticini, non possit sub pœna traducere ad aquam Padi. Quis traduxit machinam ligneam, in qua non erant molæ. Bald. conclusit, ꝙ non debet puniri illa pœna, quia molendinum dicitur à molendo, sed ibi non erant molæ, ergo, &c. Istam limitationem reprehendit Lud. Ro. per text. in l. 1. in prin. de acq. pos. Sed ad hoc potest responderi ad l. 1. in prin. dum dicitur poss. est pedum positio. pes accipitur pro quocunque membro corporali, non solùm pro pede. Ego puto, ꝙ magis vrgeat text. contra istam limi. text. l. 1. in prin. ff. de furt. & insti. de oblig. quæ ex maleficio nascuntur. in prin. Obstare etiã videtur, quia nuptiæ dicuntur ab obnubendo. i. velando, quia mulier nupta debet incedere velata. tex. 37. quæstio. v. in c. hæc imago, & tamen negatiuè non procedit argumentum. Eodem modo matrimonium, quia mulier nubit, vt mater fiat, & tamẽ
2 negatiuè non procedit. ¶ † Item monasterium dicitur monachorum statio, & tamen est monasterium, etiam si ibi non sint monachi, secundum Bald. in d. c. cum dilectus. in fin. de consue. Facit, ꝙ vult glo. in l. sicut. in glo. fin. ff. ꝙ cuiusque vniuer. Item Pontifex dicitur quasi pontem faciens ad vehendos subditos, exemplo vitæ, & verbo doctrinæ. c. inter. de offi. or. & tamen si talis non fuerit, nihilominus est Papa, & est ei tanquã Papæ obtemperandum, secundum Petr. de Anch. in c. 1. in 1. not. de consti. in vj. Abb. in c. 1. in pen. col. de iud. Item Imperator dicitur Augustus, ab augendo, & tamen si non auget, sed diminuit imperium, nihilominus dicitur Imperator, vt no. glo. in proœ. ff. vet. & in proœ. Institutionum. Item in contrarium facit. l. tabernæ appella. Tamen ad ista vltima respondet Abb. in d. c. 1. in pen. col. de iud. ꝙ quando nomen assumitur ex essentiali natura sua, vt mutuum, testamentum, & similia, & tunc benè procedit argumentum negatiuè. Sed quando nomen assumitur non ex essentiali natura rei, sed ex eo, quod desideratur rationabiliter, debet esse in nominatiuo, & tunc procedunt con-
3 traria. ¶ † Vel teneas. ꝙ argum. ab etymologia nunquam procedit affirmatiuè: negatiuè autem potest aliquando procedere, vt quando non repugnat diffinitioni, vt declarant Bart. & Doc. hic. ¶ Tertiò limita non procedere in nominibus proprijs. l. fi. in fin. ff. ad muni. & Bart. in l. 1. ad fin. ff. eod. ad muni. & Bart. in l. 1. ff. sol. matr. & Alex. hic. Ego puto, ꝙ ista limitatio in nominibus proprijs de per se non est necessaria, quia hoc non est, quia fit in nominibus proprijs, sed ideo, quia esset arguere affirmatiuè. ¶ Quartò limita, quando repugnaret communis vsus loquendi, secundum Alber. hic, alleg. l. liberorum. l. anniculus. de verb. sign. Ratio est, quia communis vsus loquendi etiam in statutis præfertur cuicunque diffinitioni legali, declarat Bart. in l. Labeo. ff. de supel. leg. & idem in rub. C. de nou. ope. nun. ¶ Gl. in ver. tuum. magistraliter loquitur, vide eam, & circa eam dic, vt hic per Bart. quem refero in voce. Vtriusque censuræ interpres. Iason Papiæ.

ADDITIONES.

a ¶ Argumentum ab etymologia. Adde l. facta. in §. si in danda. ff. ad Treb. glo. in c. clericos. 21. dis. glo. in c. 3. de despons. impub.
b ¶ Intellige verum. Pro hac lim. Bart. vid. Abb. in cap. cum secundum 6. not. de præbend. PVRPV.

SVMMARIVM.

1 Creditum, quid differat à mutuo.
2 Pecunia quot modis accipiatur.
3 Si vir promittit vxori dotem, cùm nullam receperit, an teneatur.
4 Conditio an impediat ortum obligationis.
5 An instrumentum confessionis dotis habeat executionem paratam virtute statuti, quòd instrumenta habeant executionem paratam.
6 Dictio, post guerram, &c.
7 Quid in prolata à teste.
8 Dictio, ante, nu. 9. & 10.
11 Dictum testis, & partis contrariæ, nunquam concordantur.
12 Quando inter testes est discordia, an concordari possint.
13 Quando, & ad quem finem reducantur ad concordiam.
14 Quotuplex est mutuum, & nu. 16.
15 Confessio sub spe numerationis an probet.
17 Confessio receptionis quando probet.
18 Quando habeat locum exceptio non numeratæ pecuniæ, & nu. 19.
20 An confessio procuratoris de recepto, noceat domino, cum duabus limitationib.
21 Fines mandati sunt diligenter custodiendi. & nu. 22.
23 Quid si procurator habet mandatum ad confitendum.
24 Nullum verbum, nulla syllaba debet intelligi superflua.
25 Verba ad confitendum censentur apposita fauore contrahentium cum procuratore.
26 Diffinitio, quid sit mutuum.

1 §. Creditum. † In isto. §. Iurisconsultus vult declarare, quid differat creditũ à mutuo. Creditum est genus. Mutuum est species. Sed aduerte pro intellectu literæ, quia dicunt Bar. Ang. Saly. & Mod. hic, ꝙ istud probat iuriscon. per quatuor exempla, & ita diuidunt istũ text. Ego autem dico, ꝙ sunt quinque exempla, & quintum est benè clarum, & ponitur in illis verbis. Sicuti si eandem rem recepturi sumus, creditum est, ad ꝙ Doct. non aduertunt, & vnumquodque exemplum ostendit differentiam inter creditum, & mutuum. primum est clarum. Secunda differentia est, ad quã Doct. non aduertunt, quia creditum potest esse etiam, quando fuit actum, ꝙ eadem res in specie reddatur, & tamen ibi non potest esse mutuum, &c. Alia, & tertia differentia ponitur in verb. Item mutuum non potest esse nisi proficiscatur pecunia, secus in credito. Quarta differentia est in ver. in mutui. Mutuãs debet esse dominus, vt transferat dominium, & fiat de meo tuum: Secus est in credito, vt in vendi. & empt. cùm res aliena possit vendi. l. rem alienam. ff. de contrah. emp. Ad hoc opp. Iurisc. in ver. nec obest, vt hic in text. Vltima differentia ponitur in ver. fin. secundum vnum intellectum. Nam præmitte, ꝙ iste ver. in fin. verbis quoque legitur in glo. duob. mod. Primò, vt intelligamus verbum credimus, pro proprio credito, & tunc dicitur hic poni alia differentia: videlicet, vt creditum dici possit etiam si non adsit actus naturalis, sed solùm ciuilis, vt stipulatio. Alio modo intelligitur, secundum glo. vt loquatur de mutuo non de credito, & continuatur cum eo, ꝙ dicitur in versi. præced. ꝙ in mutuo requiritur, ꝙ dans sit dominus, vel saltem fictè. Istud etiam apparet in mutuo ciuili, in quo transfertur dominium fictione iuris: verè autem non. & summa text. hoc modo. Creditum, quia prædicatur de plurib. contractib. differenribus specie, ideo censetur genus propriè, secundum logicos. Mutuum, quia est species vnius contractus tantum, dicitur differre à credito, vt species à genere, & istud probatur per aliqua exempla, de quibus hic. ¶ Glo. in ver. genus. Ista glo. primò declarat text. deinde per viam trimembris distinctionis remouet contrarium, & sic habet duas partes. ¶ In ead. glo. ibi, sic differt populus à plebe, habes q. d. sicut creditum differt à mutuo tanquam genus à specie, ita populus à plebe. Contra, ꝙ simile glo. non sit bonum, quamuis text. ponat. Nam inter genus, & speciem est differentia, quando propriè capitur, vt hic posita

specie,

ſpecie,ſemper ponitur genus,ſed non ècontra, & tamen iſtud
non procedit in populo,& plebe,quia ſi dico,eſt plebs,non ſe
quitur,eſt populus,& tamen non eſt verum,vt dicit tex. in §.
plebs.Eſt bene verum,ꝙ populus eſt totum integrale, & hoc
reſpectu potuit dici genus,& non prout capitur hic. Tamen
Doc.tranſeunt cum gl.hic,remitto tamen ad Logicos. ¶Glo.
in ver.pecuniæ.dicitur in text. quòd non poteſt eſſe mutuum,
niſi proficiſcatur pecunia. Contra, imò poteſt eſſe mutuum
etiam ſi pecunia non proficiſcatur,dummodo ſit res, quæ pō
dere,numero,menſurauè conſiſtat.§.mutui.ĩ.ea.l.Gl. reſpon-
2 det,vt in ea.¶†In ea glo.ad fi.habes, ꝙ iſte terminus pecuniæ,
poteſt capi altero de trib.mod.vt in glo. & qñ debeat capi illis
modis,non eſt de materia noſtra.Ita declarant Bart. & omnes
in l.talis ſcriptura.ff.de leg.1. Sed nunquid idē eſt in nummo,
vt capiatur altero de trib.mod.ſicuti pecunia?Bar.in loco ſoli-
tario,ſi bene inſpiciatur,vult,ꝙ ſic,in l.ſingularia.in 3.col.ĩ.eo.
& ibi reſeruo dicturum.¶Gl. in ver. poſt nuptias. aduertendū
eſt,ꝙ tex.dum dicit,creditum ſit, etiam ſi nihil proficiſcatur,
veluti ſi poſt nuptias dos promittatur,in hoc vult duo,vnum
expreſsè,aliud tacitè.A contrario ſenſu expreſsè vult,quòd ſi
dos promittatur poſt nuptias,creditum ſit. A contrario ſenſu
vult ſecus eſſe,ſi ante nuptias. Quæro de intellectu iſtorū ver-
borum,& gl.ponit duo exempla, & ſic habet duas partes prin
3 cipales.†Aduerte tamē,inquantum gl. dicit, ꝙ ſi vir promittit
dotem vxori,cùm nullam receperit,ꝙ obligatur. Iſtud debet
intelligi, quando talis promiſſio fieret à viro ſciente ſe nullā
dotem recepiſſe,ſecùs ſi fieret à marito ignorante,vel errante,
quia tūc obſt.exce.doli.l.2.§.circa.ff.de exce.do.ſecundū Fulg.
& Pau.de Caſt.hic.¶In ea.gl.ibi,cum ſub condi.quadam.No.
4 hic eſſe gl.expreſſam,ſecundum Ang. & Ludo. Rom. hic,†ꝙ
quemadmodum conditio expreſſa impedit ortum actionis,
& oblig.l.cedere diem.de verb.ſign. Idem eſt in conditione ta
cita,quæ tacitè intelligitur à lege, quæ etiam impedit actionē
5 oriri,& per hanc gl.infert Ang.hic,†ꝙ ſtante ſtatuto, ꝙ inſtru-
menta cōfeſſionata,ſeu guarentigionata habeant executionē
paratam,nulla obſt. excep. certè inſtrumentum confeſſionis
dotis ante ꝯctum matrimonium non haberet executionem
paratam.& licèt gl.in l.item quia.ff.de pac.ſoleat reputari ſing.
ad hoc,& illam gl.Alb.dicit ibi ſingularem in iure. & Bal. in c.
ſignificaſti.de elec.Nic.de Neap.in l.planè.in prin.de leg. 1.Io.
de Imo.in l.3.ff.de leg. 1. tñ errant,quia non eſt ſing.illa glo.qa
6 habet conſociam hic.¶†In ea.gl.ad fi.habes notare,ꝙ iſta ver
ba poſt nuptias,& ſimiliter poſt guerram,& poſt app. poſſunt
dupliciter intelligi,poſt nuptias ꝯctas,& poſt nuptias.ſ.finitas.
✠ Et facit ad ſaluanda dicta teſtium,ſm Bar.& *omnes* indifferen-
ter hic,vt hic per Bar.& Can.& ibi Bal.in c.cū tu.de teſtib. vbi
principalis tex.Alibi tamen Bal.in c.cauſam quæ.de reſcrip. in
vlt.col.deludit iſtam ſol.Bar.& dicit, ꝙ eſt refugium miſerorū
propter nimiam eandem contrarietatem teſtium, & aliud nō
7 allegat.¶†Adde, ꝙ Imo.in c.inter corporalia.in 12. colum. de
transla.præla.dicit per gl.ibi,in ver.ſex menſes, ꝙ ſi vnus teſtis
dicit fuiſſe aliquid poſt quinque mēſes, alius poſt ſex, primus
intelligitur.ſ.completos, alius.ſ.inchoatos.Adde ēt Are. in l.ſi
cui legetur.in prin.in 2.no.per illum tex.ff.de lega.1.& vide qđ
decidit Ang.in conſi.274. incip. thema ſuper quo conſiliū pe-
8 titur tale eſt,in pen.col.in fi.†Iuxta iſtam gl.quærit Bart. de iſtis
dictionibus poſt,& ante,quando proferuntur à teſtibus, & tra
dit trimembrem diſtinctionem,cū qua tranſeunt Doct.præci
puè Mod.& Raph.Cuman.in l.qui ante Calendas. ff.de verbo.
oblig. licèt Alex.dicat,quòd Fulg.tenuerit cōtrarium, tamen
in lectu.mea tenet cum Bar.& ſic in iſta doctr.vult Bar. quòd
iſtæ dictiones,ante,vel poſt adiectæ tempori, ſemper intelli-
gantur de tempore finito,quomodocunque adijciantur tem-
pori.Sed ſi adijciantur termino nuptiarum, intelligitur de in-
choatione.Sed conſidera in primo memb.Bar. quando iſtæ di
ctiones adijciuntur termino inſtantaneo.ſ.mortis, & allega l.
quòd de pariter.de reb.dub.& ad idem alleg pro concor.l. in-
ter ſocerum.in princ.de pac.do. Illa dicit totum contrarium,
imò in his,qui ſimul moriuntur,eſt dare medium,& propte-
rea concor.vt Bar.in d.l.inter ſocerum.in diſt.Et propterea for
tè Bar.voluit allegare illam legem, arguendo à ſpecialitate ꝓ-
pter filiam anniculam,& imbecillem.Et adde,quòd voluit gl.
in l.fi.& ibi Bar.no.ff.quando dies leg.ced.quæ vult, ꝙ in arti-
culo mortis non poteſt adiri hæreditas, quamuis ſolo animo
poſſit adiri,& notabiliter Bal.in l.fin.in princ.de bon. quæ libe.
✱ in vlt.colum.Tamen contra primum membrum Barto.*in quo*
nullus diſcrepat,pondero tex.in l.qui duos.§.j.& ibi gl.ff.de man.
teſt.vbi viuens dicitur mori,ergo non eſt verum, quòd mors
ſit inſtantanea,imò eſt quid ſucceſſiuum, vt infert Bar. quem
9 vide.†In ſecundo membro Bar. aduertendum eſt. quia certè
dura eſt determinatio Bart. & nimium generalis. Nam ex iſta
doct.Bar.infertur vnum,contra quod vnuſquiſque diceret.S.
ego promitto tibi ante Calendas Mart.omnes intelligerent an
te Calendas inceptas: Tamen Bar. vult, ꝙ intelligatur.i. finitas,
& ſic debebit expectari totus menſis.Idem tenet Lud. Romar
& Ang.hic,contrarium tenet Bal.in tit.de pace conſtan. in ves
bo nobis.contra Bar.etiam tenet Lud. Roman. ſibi contrariu-
in l.qui ante Calendas.de verb.oblig. ſed non reſpondet ad le-
ges alleg per Bar.Sed certæ illæ leges nihil faciunt, quia illæ le-
ges alleg. loquuntur in diſpoſitionibus inducentibus obliga-
tionē in promiſſore, quo caſu debet fieri interpretatio ꝓ pro-
miſſore.Ideo ita intellıgitur;ſed in alia materia nihil facerenti
imò l.eum qui.de manumiſ.teſta.potius probat contrariū,vb
10 illa verba inter annos,non intelliguntur.ſ.finitos. ¶†Adde ta-
men tex.in l.2.in ver.ante lit.cum gl.& ibi Bal.no. C. ne de ſta-
tu defun.Et quod dictio,ante, de ꝓprio ſignificatu debeat ex-
poni ante actum initiatum,adde duo bona iura,tex.in l. ſi quis
id,quod.in verb.quòd ſi dum proponitur.ff.de iuriſd. omn.iu-
dic.& in l.anniculus.in fine.ff. de verborum ſignifica.quæ iura
allegat Are.in l.qui ante Calendas,in 3.col. ff. de verb.obligat.
11 ¶†No.tamen duo,quæ dicit Bar.quæ ſolent in pract. commē
dari.Primum eſt, ꝙ quando diſcordia eſt inter dictum teſtis,
& dictum partis eum producentis, nunquam dictum teſtis de
bet concordari cum dicto partis,etiam vt euitet falſitatem,al
leg.Inn.in c.cùm contingat.de offi.deleg.Adde bonum tex. in
c.in præſentia.§.præterea.de proba.ſequitur Bald.in §.quibus,
12 in prima conſti.C.& Fulg.& Pau.hic. ¶†Secundum dictum
Bar.hic,quòd etiam inter ipſos teſtes debet fieri concordia,qñ
ſunt pares,ſecus ſi diſpares.alleg.Inno.ſed mirum eſt, quòd al-
leg.Innoc. quia imò eſt gl.in d.c.cùm contingat. & dicit Bald
ibi,ꝙ eſt ſingularis ad hoc.Idem tenet Bar.in l.Gallus.§.ille ca-
ſus.in 2.col.ff.de lib.& poſthum.& Bal.in l.in inſulam.ff ſoluto.
mat.& in l.1.in 5.colum.ſupra eo.& in c.cùm tu.extra de teſti.
vbi etiam Card.Fulg.& Pau.de Caſt. hic. contrarium tenet gl.
4.in c.ſi teſtes.in glo.1.mag.ante med.& gl.in c.in noſtra. de te-
ſti.in gl.1.magna,circa med.Sequitur Ant.de But.& Abb. Pa-
norm.in d.c.cū tu.per illum tex. ſaltem generaliter loquentē.
Idem tenet Ant.de But.in d.c.in noſtra & Io.de Imo.& Alex.
in l.inter ſtipulantem.§.1.de verb.oblig.licèt Imo.ibi dicas, ꝙ
propter authoritatem Bar. & Bal. eorum opinio ſeruaretur in
pract.& idem tenet Alex.hic.Pro iſta ſententia facit tex.in d.c.
cùm tu.vbi Papa reducit partes ad concordiam,nec conſide-
rat vtrum ex vna parte ſint plures, vel pauciores, vel dignio-
res.Sed ego teneo primam ſententiam Bar. quam etiam tenet
Bal.in l.ſed & ſi poſſeſſori.§.pen.ff.de iureiu.& moueor. Regu
la eſt, quod fruſtra expectatur euentus alicuius rei, qui nihil
debet operari,vt l.aliquando.ff.ad Velleia.Fruſtratorium ergo
videtur reducere teſtes ad concordiam, quando ſunt plures
ex vna parte,vel digniores,cùm illis ſit ſtandum.Non obſt.di-
ctum.c.cùm tu.quia reſpondeo,quòd licèt generaliter loqua-
tur,tamen debet reſtringi,vt ſupra ne ſequatur abſurdum, &
hoc quantum ad probandum, ſed quantum ad euitandū fal-
13 ſitatem,procederet ſecunda opin.Nunquid†autem,quando,
& ad quem finem teſtes debeant reduci ad concordiam, po-
nit Bar.in l.Gallus.§.ille caſus.de libe.& poſthum. Cano.in d.c.
cùm tu.Imo.latè in d.l.inter ſtipulantem.§.1.de verb.oblig.cū
multis concor.alleg.per Alex. Adde, quòd latius proſequitur
Lud.Rom.hic,& pleniſſimè Aret.in §.ſi de alia.inſti. de inutil.
ſtipu.in §.ſi minus.inſtitu.de actio. Attende etiam quod dicit
Bar.ꝙ quando teſtes ſunt contrarij,& obſcuri,poteſt iudex re
petere,vt declarent dictum ſuum.Adde Bar.in l. ſi quis inten-
tione.ff.de iudic.& in l.repeti.per tex.illum cum glo. ff.de quæ
ſtionib. & gl.35.q.9.c.graue.& gl.in c.cū Io. in verbo à partib.
de fide inſtrum. quæ voluit,ꝙ iudex poſſit repetere teſtes, etiā
poſt publicationem,dummodo faciat motu proprio. Similē
glo.in hoc vltimo habent Legiſtæ in §. quia verò. in Auth. de
teſti.& licèt Ang.dicat ſingularem, tamen de iure cano. habet
conſociam vbi ſupra.Gl.in verbo verbis credimus. Primò de-
14 clarat tex. duobus mod.& vtroque bene.†Secundò declarat,
quotuplex ſit mutuum.In ead.glo.ad fi.Bar.ſupplendo glo.di-
cit reperiri quadruplex mutuum,vt hic per eum. ¶ Circa iſta
aduerte primò, quia Docto. poterant clarius loquendo dice-
re,quòd mutuum eſt duplex.Quoddam naturale. Quoddam
ciuile.Naturale eſt duplex, videlicet merè naturale, & natura-
le, cui ius ciuile cooperatur.Item mutuum ciuile eſt duplex,
videlicet merè ciuile,& ciuile,cui natura cooperatur. ¶Secun
dò aduerte inquantum Bart.dicit, ꝙ in mutuo merè ciuili agi-
tur ex obligatione literarum, & non ex mutuo. Ex iſtis verbis
15 infertur ſubtiliter intuenti,†quòd ſi confiteor me recepiſſe cen
tum coram teſtibus ſub ſpe futuræ numerationis, & ſic nulla
interſit ſcriptura,quòd iſto caſu nō poterit agi ad iſta 100.Sed
de hoc eſt magna.q.Tangit glo.in l.ſi non ſinguli.C.ſi cert.pet.

Bartol.in l.ſi ex cautione.C.de non numerata pecun.Glo. Bal. & Ludou.in l.qui tibi pecuniam.infra eodem.& Imo.in l.ſi ita
16 ſtipulatus.§.Chryſogonus.ff.de verborum obliga. ¶ † Tertiò aduerte,inquantum Docto.dicunt,quòd quadruplex eſt mutuum.Nam forſan Docto.potuerant ſic loqui gratia clarioris doctrinæ,ſecundum Fulgoſ.Sed in veritate eſt inepta locutio, quia contractus mutui non eſt niſi vnus, qui re celebretur. Quando verò interuenit ſtipulatio, non eſt contractus mutui,ſed verborum. Item vbi interuenit obligatio literarum,nõ dicitur mutuum,ſed contractus literarum, patet, quia ex iſtis contractibus diuerſæ oriuntur actiones. Nam ex mutuo oritur certi condictio ſpecialis, vbi interuenit ſtipulatio non oritur certi condictio ſpecialis,ſed generalis. In obligatione literarum datur condictio ex lege, ſecundam veram opin. vt per Bart.in l.vnica.ff.de condi.ex lege.Ita notabiliter declarat Bal. in l.ſi abſentis.C.eodem.in vlti.colum.vide etiam Bald. in ru-
17 bric.C.eod.in princip.¶†Quartò aduerte,inquantum Bartol. dicit,quòd ſi aliquis confitetur ſe recepiſſe, quòd non recepit non animo futuræ numerationis, ſed animo donandi, quòd ſtatim contrahitur mutuum ciuile,& ita intelligit glo. Adde, quòd cum eo tenent Angel.Pau.de Caſt.& Ludoui. & Alex. hic,& eſt bona glo.in l.in contractibus.in princip.in glo.j.C.de non nume.pecu.Sed Fulgoſ.dicit,quòd Barto.ineptè loquitur, dum dicit,quòd tunc contrahitur mutuum ciuile, imò eſſet donatio propter mutuum, quia attendimus id, quod verè agitur,non quod ſimulatè, toto titulo plus valere, quod agitur.Nec de iſto voluit loqui iſta gloſſ. ſed loquitur de mutuo
18 ciuili,cui natura cooperatur.¶†Quintò aduerte,quia pro deciſio.Barto.vt tunc non habeat locum exceptio non numeratę pecunię,bene facit illud,quod vult glo.no. in l. 1.C.de falſ. cau.adiec.leg.vbi vult,quòd ſi quis in vltimis conſtitutus confiteatur de numeratione,quòd tunc non poteſt opponi exceptio non numeratæ pecuniæ contra illam confeſſionem,quia tunc teſtator non cogitauit de futura numeratione, ſed de
19 morte.¶†Sextò aduerte,quia vltra prædicta ſunt tres alij caſus,in quibus non habet locum dicta exceptio. Primus in cãpſoribus,& mercatoribus.glo.not.in §.argentariorum.in Authen.de fideiuſſ. per quam in ſpecie ita dicit Bald. in l. fruſtra. C.de non numera.pecun.licèt Saly.ibi de hoc dubitauerit.Secundus in confeſſione geminata,glo. not. in d.l.in contractib. in princip.in verbo opponi,per quam ita dicit Lud. Roman. in l.ſi verò.§.de viro.ff.ſoluto matrimon.in 31. fallen. & poſſet confirmari per multa ſimilia de virtute geminationis, quę nõ curo referre.Tertius caſus eſt in Eccleſia. Ita probat text. (rectè intuenti) in Authen.hoc ius porrectum,& in corpore vn-
20 de ſumitur.C.de ſacroſanct.Eccle.& ibi ſoleo dicere.¶†Prædicta inducuntur per Barto. ad aliam, & vtilem quæſtionem.
a Si aliquis conſtituit [a] procuratorem ad accipiendam pecuniam mutuo,& procurator accepit pecuniam,& in inſtrumẽto non continetur niſi confeſſio, quia procurator confeſſus fuerit ſe recepiſſe, &c. nunquid dominus poſſit conueniri ad illam pecuniam,quam accepit procurator nomine, & mandato eius?determinat Barto.quòd non, per rationem, quam vide. Ad hoc alleg.duos tex.tex.in d.l.1.§.ſi mutuam. ff.ſi quid in frau.pa.quam Barto.in mille locis alleg. Ad idem alleg.text. cum ibi not.per Iaco.de Are.in l.ſi debitorem.ff.de noua.Imò fortius dicit Bart. quòd ſi dominus conſtituit procuratorem ad accipiendum,& confitendum, adhuc non poterit conueniri dominus ex tali confeſſione, vt hic per eum. Adde, quòd in vtroque dicto Barto.eum ſequitur Dom. Anto. de Butr. in cap.ſi cautio.de fide inſtrumen.& Ang.in l. non abſtulit. C. de noua.Saly.hic in vtroque dicto tenet contra Bar. Motus,quia confeſſio procuratoris probat numerationem.l.Publia.§.fina. ff.depoſi.l.ſi ita ſtipulatus.§.Chryſogonus.de verborum oblig. glo.in l.ſi ex cautione.de non nume.pecu. glo. in l. aſſiduis.ſuper verbo,dare.C.qui pot.in pign.hab. Si ergo confeſſio probat numerationem,ergo dominus conueniri poteſt. Sed huic fundamento apparet reſponſio, quia confeſſio bene probat numerationem contra ipſum confitentem. Ita loquuntur iura prælleg.Sed non in præiudicium tertij,& ſic domini, vt in quæſtione noſtra no.& ſic præiudicat ipſi procuratori,& non poteſt ipſe dominus conueniri.l.pecuniæ.vbi no.Bald.C.de ſolu.Sed quæſtio noſtra eſt quantum ad præiudicium ipſius domini principaliter.Ad leges alleg.per Barto.reſpondet Saly. & eſt vera ſol.quòd leges allegatæ per ipſum nihil probant, quia loquuntur de caſu certo,quando apparet pecuniam fuiſſe numeratam.Sed quæſtio noſtra loquitur in caſu dubio.Ita Ioan. de Imo.in cap.ſi cau.de fide inſtrumẽ. vbi etiam videtur alio modo reſpondere ad l.1.§.ſi mutuam. vt ideo illa confeſſio, de qua ibi non probet mutuum,quia non potuiſſet haberi regreſſus contra liberatum, ſicut hic dominus haberet contra procuratorem.Contra etiam Bar. videtur tenere Fede.in cõſi. 53.incip.Titius fecit procuratorem per eandem rationẽ, quia confeſſio probat numerationem. Contra etiam Bartol. tenet Imo.in d.c.ſi cautio.& in d.l.ſi debitorem,& in l.à diuo Pio.§. ſed ſi emptor.ff.de re iudi.per tex.in l.2.§ fin. C.de quadr. præſcri.& in l.ſi.C.de apo.pu.lib.10.& in l.in contractib.§.ſed quoniam.iuncta gl.C.de non nu.pec.in quib. iurib. confeſſio procuratoris fiſci fiſco præiudicat,licèt non probetur de numeratione,ergo multo magis in procuratore priuati, cũ procurator fiſci minus poſſit præiudicare domino, quàm procurator priuati,cũ procurator fiſci nunquam poſſit habere fidem de pretio.l.ſi procorator.§.1.vbi gl.& Bar.ff.de iur.fiſc.ſecundum doctr.Bar.& aliorum in d.§.ſed ſi emptor.Et adde,ꝙ Bart.in d. l.ſi procurator.§.fi.ff.de iur.fi. per tex.in d.l.2.dicit, ꝙ confeſſio
b ſola procuratoris [b] præiudicat domino, per quem text.etiam contra Bar.tenet Raph.Cum.in l.Lucius.§.tutelæ.ff.de admin. tut.Breuiter concludendo teneas,ꝙ in primo dicto Bart. verũ
* dicat,& *& cum eo ſe habet communis ſententia*, ſed in ſecundò dicto reprobatur communiter.Cum primo dicto tenet Bal.Ful. Pau.& Alex.hic,& Bar.in l.ſi debitorẽ.ff.de noua.per illum tex. & idem Bar. in l. non abſtulit. C.de noua.& in l.à diuo Pio. §. ſed ſi emptor.ff.de re iud.Io.And.in addi.Spe.in tit. de teſte. §. 1.ver.ſed pone egi,in addi.mag.ad fin.Ang.in d.l.2. §.fina ff.de quadr.præſcr.Ant.de But.& Abb.Pan.in d.c.ſi cautio. Ioan.de Imo.in d.l.ſi ita ſtipulatus.§.Chryſogonus.de verb.obl.Pau.de Caſt.in conſi.vlti.idem tenet Lud.Rom.hic,& in l.predia.ff.de acq.poſ.& in cõnſi.352. incip. quæritur nunquid domini Auinionenſes.in 2.dub.& iſta eſt communis ſententia, & pro ea facit ſecundum Pau.tex.in l.certum.§.ſed an ipſos.ff. de confeſ.vbi confeſſio tut.vel cura.non præiudicat pupillo. Sed ad illum tex.reſpondet Fulg. hic. & Imo.in d.c. ſi cautio.ꝙ loquitur,quando tutor,vel curator confitetur de facto domini, ſed nos loquimur, quando procurator confitetur de facto ſuo, an ipſe receperit,& tunc præiudicat.Iſtam ſol. reprehendit D. Alex.quia non eſt ratio diuerſitatis,ſed conſidera,quia Cuma. in d.§.tutelæ.videtur aſſignare rationem diuer.quia quãdo tutor confitetur de ſua receptione,confitetur circa ea, quæ ſunt de ſua adminiſtratione,& in his põt præiudicare pupillo. Sed quando confitetur de facto alieno,& ſic in his, quæ ſunt extra ſuam adminiſtrationem,non præiudicat pupillo, & ita loquit̃ text.in d. §. ſed an ipſos.Ego puto, quòd veritas huius paſſus principaliter pendeat ex vno tex.in l.Lucius.la ſeconda. §.tutela.ff.de admin.tuto.vbi ſi tutor fecit apochas creditoribus, & pupillus poſteà velit conuenire creditores,ipſi iuuantur ex illa apocha.Et aduerte,quia ille tex.cum glo.ibi ſtringit ineuitabiliter contra Bar.& communem opi.quia dicit ibi gl.ꝙ illę apochæ ſolùm continebant confeſſionem tutorum, & tamẽ præiudicant principali ſ.pupillo.ſed Bar.ibi reprehendit gl. tenendo ſuam opi.Punctus eſt videre, quis ſit verior intellectus, & tenendo intellectum gl. ibi, ꝙ ille apochæ continebant ſolam confeſ.Alex.hic reſpondet ad illum tex. ꝙ ideo ibi illa confeſſio tutoris præiudicat,quia tutor cenſetur habere mandatum generale cum libera.gl.in l.mandato generali.ff.de procura. & Bar.in l.bonorum.ff.de bono.poſ. & ſic in caſu iſto ſi procurator haberet mandatum cum libera,ſecus eſſet. Eodem modo reſpondet ad l.2.de quadr.præſcr.Iſta eſt ſol colorata, & ſubtilis, ſed tu conſidera, quòd licèt in illis ll. habeant mandatum cum libera tutor,& procurator fiſci, tamen fundamentũ Bar. hic eſt,ꝙ iſta confeſſio, quando non apparet alia numeratio, cenſetur quędam donatio,tunc ſic.Habeo,ꝙ licèt quis habeat mandatum generale cum libera, non tamen videtur habere facultatem donandi, quia in mandato generali cũ libera non venit donatio.l.contra regulas iuris.§.fin.de pact.l. filiusfam.ff. de don.& ſic ſolutio Alex.non eſt bona.Vnde oporteret negare præſuppoſitum Bar.Sed fortius contra ſolu.Alex.obſtat, qa tutor,

ADDITIONES.

a ¶Conſtituit.Adde Io.de Imo.in l.ſi ita ſtipulatus.§. Chryſogonus. de verbo. oblig.Pau.de Caſt.in conſi.vlti.& dic,quòd qui habet mandatum ad mutuũ recipiendum,non ſufficit,quòd confiteatur ſe recepiſſe, vt no.Dec. hic num. 26.& conſ.493.nu.13.Fely.in c.ſi cautio.nu.86.de fide inſtrum.de quo vide, quæ idem Dec.ſcribit conſi.146.col.pen.circa fin.vbi Doc.in apoſtil.videtur tenere contrarium.vide tamen quæ ponit Suárez.lib.ſent.ver. procuratoris confeſſio.vbi declarat doct.Bar.hic.nu.6.non procedere,ſi procuratori data ſit expreſsè confitendi facultas,ſecundum communem ibi alleg.pro qua vide etiam no.per Prac.Pap.for.lib.act.hypot.verſicu.mutuo.nu. 15. & 16.Imbertum in Enchirid.iuris Galliæ.ver.confeſſio. MASVER.

b ¶Confeſſio ſola procuratoris. Adde Cy.in l.1.in 9.q.C.de confeſ.Bar.in l.certum.§.ſed an ipſos.ff.de confeſ.Spe.tit.de cõfeſ.in §.poſtremò.ver ſi.ſi verò.Doc.in c.reſcriptum.de elect.

tutor,cura.& procu. fiſci cenſentur habere mandatum generale cum libera,verum eſt à lege. vnde licèt procurator, qui habet mandatum generale cum libera ab homine, poſſit indiſtinctè præiudicare domino.l.procurator,cui libera. de procu.quia imputandum eſt domino,qui dedit latas habenas procuratori. l.cum mandato.ff.de min. tamen ſecus videtur,qñ habet mandatum generale cum libera à lege.text.in l.1.in prin. ver.deniq;. ff.de offic.proc.Cæſa.& ibi not.Bald.& ꝙ iſta differentia ſit vera inter mandatum generale cum libera ab homine, & id,ꝙ habetur à lege,tenet Bald.in c.contingit.in vlt.col.de tranſ.Vnde ſolutio Alex.apud me dubitabilis eſt.Ego tamen pondero,ꝙ tex. in illa.l.Lucius.§. tutelæ. probat ſententiam Bart. & communẽ. pondero text. ibi in reſponſione,in ver.ſi ſoluiſſent, vbi vult,ꝙ tunc præiudicet dominis,ſi debitores tutorib.ſoluiſſent: pondera verba,ſi ſoluiſſent:ergo non ſola apocha præiudicat,& intellige text.prout perpendit Raph.Cum.ibi,ſi ſoluiſſent.i.apparet ſoluiſſe per confeſſionem in apocha,eſt deſtruere illam l. vnde per illum text. adhæreo opin. Bartol. & ſtringe fortius illum text.in §.tutelæ. per Bart. in illa conditionali, ſi ſoluiſſent. Ibi.n. tria concurrunt. ſ. ꝙ erat tutor,quia lege habet mandatum cũ libera.l.inter bonorum.& ibi not.Bart.ff.de admi.tuto.glo.fin.in l. mandato. ff. de procu. Item tutor cenſetur quaſi dñs rerum pupilli.l.interdum.la.2.§.qui tutelam.ff.de fur.l. qui fundum.§. tutor.ff.de vſuc.pro emp.Item ibi agebatur de actu magis fauorabili. ſ. liberationis, & tamen ibi iſtis tribus concurrentib. non præiudicat ſola apocha confeſſionis, & ſic de recepto facto per tutorem,fauore liberationis,quanto minus præiudicabit in caſu noſtro ſola confeſſio ſimplicis procuratoris ad obligandũ. Pro eo etiam adde facere id,ꝙ decidit idem Bart.in l.duob.§. à fideiuſſore. ff.de iureiur. vbi ſi creditor fuit confeſſus ſe recepiſſe à fideiuſſore, per hoc non datur fideiuſſori actio mandati ꝯ reum,quia per hoc non probatur,ꝙ ſoluerit: an tamen Bart.in hoc vlt.verum dixerit,non firmo.Ad idem adde facere, ꝙ decidit idem Bar.in l.alio.in antepe.q.ff.de alimen.& cib.le.Pro ſententia etiam communi facit,quia negari non poteſt,quin aliud ſit numeratio,aliud confeſſio de recepto.l aſſiduis.cum gl. parua.C.qui po.in pig.ha.& l.ſi ex cautione.cũ glo.C. de nõ num. pec.& l.1.& fi.C.de dote cau.non num.ſi ergo procurator conſtitutus ad recipiendum numerationem pecuniæ, confiteatur de recepto, non ſeruat fines mandati: ergo non obligat dñm.l.
21 diligenter.ff.manda.†Et ſic in primo dicto teneo, quod ſit vera ſententia Bart.& communis:imò fortius tenet Bal.hic,ꝙ etiam ſi procurator confeſſus ſit ſe habuiſſe, & penes ſe habere, ꝙ tñ
22 adhuc non præiudicat dño.† Limita iſtam conclu.Bar.& communem,niſi interueniſſet decretum iudicis:quoniam tũc confeſſio procuratoris præiudicaret domino,ſm Angel.in l.2.C. de præ.curia.lib.x.¶Secundò limita, niſi dñs iuraſſet in mandato, habere ratũ geſtum per procuratorem,ſm Pau.de Caſt. in cõſ. 218.¶Tertiò limita,vt not.colligitur per Bal.in c. ex inſinuatione.in vlt.col.de proc.Item ad iſtam concl. Bar. vide ꝙ deci-
23 dit Abb.in c.cum olim. in 2.col.de offic. deleg. ¶ † In ſecundo
a dicto [a] Bart. contra Bart. *eſt communis ſententia*, ꝙ ſi procurator
* habuiſſet mandatum, non ſolùm ad accipiendum, ſed etiam ad confitendum,tunc poteſt dñs conueniri ex illo inſtrõ confeſſionis.contra Bart.tenet Bald.Ful Pau.& Alex hic,Ang Imol.& Pau.in l.ſi debitorem ff.de noua.Angel.Imo.& Alex.in l.a diuo pio.§.ſed ſi emptor.de re iud. Imo.in præalleg. c.cautio. Pau.in d.conſ.vlt.Lud.Ro.in d.l.prædia.de acqui.poſſ. pro iſta ſententia habes gl.ord.in l.proinde.§. 1.in verbo abſentẽ. ff.ad l.aquil. Secundò contra Bartol. ſtringit, quia qñ dñs dedit mandatum procuratori non ſolùm ad accipiendum pecuniam mutuo, ſed ad confitendum, ſi illa verba intelligerentur prout Bar. hic. ſ.quando apparet de vera numeratione, illa verba ad confitendum eſſent ſuperflua,& nihil operarentur; contra l. ſi quandò.
24 de leg. 1.† eo maximè, quia nullum verbum, & nulla ſylla-
b ba [b] debent intelligi ſuperflua in inſtrumento, & vt nihil operentur.glo.in c.ſolitæ.in verb.tanquam,ad fin.de ma.& obe.Adde glo.not.in cap.ſi Romanorum. in verb. Item ſi ideo.19. diſt.
25 & not.Bald.in rub.C de contrahen.empt.in ix.quæſt.† Illa verba ergo ad confitendum, cenſentur appoſita fauore illorum, qui contrahunt cum procuratore, & dicit Fulg. quòd anno ſecundo ita dicebat in quadam ardua cauſa Sereniſſimi Ducalis dominij Venetorum,& dicit conſuluiſſe contra Bart.in hoc ſecundo dicto. Non obſtat argum.Bart.quòd eſſet donatio,quia reſpondetur, quòd habebat mandatum ad hoc. Præterea habet regreſſum dominus contra eum, & ſic non eſt omnimoda donatio. Et fortè ſi non eſſet ſoluendo procurator,daretur regreſſus contra principalem. argum.l. fin. in princip.ff. de eo per
26 quem fact. erit ¶ † Extra gloſſ. Bart. hic in fin. ponit diffinitionem mutui, & idem formaliter dicit Sal. in §. appellata. ſupra ead.l.& licet Fulg.& Sal.hic addant in eadem qualitate: tamen eſt ſuperflua propter dictionem idem, & teneas iſtam diffinitionem tanquam veram,& ſufficientem,licet Bald.& Angel.in prin.iſtius.l.ponant aliam,quæ eſt defectiua. ¶Iaſon May. Pontificiæ,& Cæſareæ cenſuræ Doct.

ADDITIONES.

a ¶Secundo dicto Bart.Diſſentit Felyn.quem Parpa.hic tranſcribit in cap.cum olim.el.1.2.col.de of.deleg.& ibi vide Decium. PVRPV.

b Nulla ſyllaba.Adde Doc.in c.ex parte.in fin.de fide inſtru.

SVMMARIVM.

1 *In mutuo intelligitur ſemper actum, vt reddatur æquè bonum in eadem qualitate,& bonitate.*
2 *Quid ſi eſſet actum, quòd debitor poßet reddere rem deteriorem.*
3 *Vinum vetus cenſetur melius nouo.*
4 *Quod venit de natura contractus, præſumitur tacitè actum à partibus.*
5 *Par eſt virtus taciti,& expreßi.*
6 *Tacitum, quod venit ex ſola præſumptione legis, non operatur eundem effectum quem expreßum.*
7 *Clerici non poſſunt litigare niſi coram Epiſcopo.*
An requiratur conſenſus Epiſcopi tacitus, vel expreßus.
8 *Voluntas, & actus taciti non ſic latè ſunt interpretandi, ſicut expreßi.*
Quædam poſſunt fieri expreßè, quæ non tacitè.
9 *Iuramentum calumniæ non poteſt expreßè remitti.*
10 *An vinum vetus pro nouo,& ècontra poſſit reddi.*
11 *Seniores præferuntur iunioribus, etiam in teſtibus cum limitatio. ibi.*
12 *Quis præcedat, an doctor, vel miles.*
13 *Doctor qui actu legit, præfertur non legenti.*
14 *Doctor iuris canonici præfertur Doctori iuris ciuilis.*
Item Doctor iuris præcedit Doctorem artium.
Item Doctor theologiæ omnes Doctores præcedit.
Item Doctor vtriuſque iuris præcedit.
15 *De duobus Doctoribus legentibus quis præferatur.*
16 *Quid de licentiato, an præferatur prius Doctorato.*
Item licentiatus an veniat appellatione Doctoris.
17 *An tacitum habeatur pro expreſſo,& quando.*
18 *Tres caſus, in quibus nunquam tacitum habetur pro expreſſo.*
19 *Si dico, tolle iſtam pecuniam, quis contractus ſit iſte.*
20 *Verba prolata ad complacentiam alicuius, quando diſponant.*
21 *Sufficit libellum præſumptiuè concludere, & quomodo intelligatur.*
22 *Licèt notorium releuet ab onere probandi, non tamen allegandi.*
23 *Quomodo intelligatur, quod præſumatur bona fides.*
24 *Licèt ex poſſeſſione præſumatur dominium, illud allegari debet.*
25 *Ignorantiam oportet allegare, licèt præſumatur.*
26 *Libellus incertus procedit parte non opponente.*
27 *In mutuo quid reddi debeat.*
28 *Moneta, vel pecunia mutata, quomodo reſtituatur. num.27.*
29 *Quid in ſtatutis.*
30 *Fundus datus Abbati, vel alij ſcholari reuerſo à ſtudio, quomodo reddatur.*
31 *Executor quando repetat, vel Epiſcopus conferens indigno.*

LEX III.

CVm quid. Iſta eſt notabilis lex, ſecundum Barto.& Docto. Primò ponitur deciſio. Secundò ratio, ſeu exemplum. Tertiò probatur deciſio per argumentum ſyllogiſticum conſiſtens ex maiori,minori, & concluſione, ſecundũ Alb.& Ful.hic.& magis placet,quam id, quod dicit Bar. quòd in tertia parte docet practicam. Secunda ibi, veluti vinum. Tertia ibi, nam in contrahendo. h. d. Quod agitur tacitè, pro expreſſo habetur, & in mutuo tacitè agitur, vt æquè bonum
1 reddatur:ergo habetur pro expreſſo. h.d.¶ † Nota ex tota iſta. l.ꝙ in mutuo ſemper intelligitur tacitè actum, quòd reddatur æquè bonum, & in eadem qualitate, & bonitate. concordat textus, in l.1.§.1. ff.de act. & oblig. & text. inſtit. quib. mod.re contrahi.oblig.in prin.& l.res in dotem. ff.de iure dot. Sed pulchrum eſt ſcire, quæ ſit ratio fundamentalis iſtius notabilis legis,quare videatur tacitè actum. Rñde ex mente Lud.hic, ratio colligitur ex partibus ſufficienter enumeratis hoc modo. Si intelligeretur actum, ꝙ poſſet reddi res deterioris qualitatis, certè creditor præſumeretur iactare ſuum, ſed in dubio nemo præſumitur iactare ſuũ.l.cũ de indebito.ff.de proba. Si autem

diceremus, quod præsumitur actum, quòd reddatur res melior, præsumeretur vsura. l. rogasti. §. si tibi. infra eod. sed in dubio non debet capi coniectura inductiua vsuræ, & sic dil ecti. l. merito. ff. pro soc. Iste tex. & prædicta procedunt in casu tacito, & dubio.

2 † Quid autem esset in casu claro, & expresso, quando expressè esset actum, quòd debitor posset reddere rem deteriorem, nunquid esset mutuum, vel contractus innominatus, vel quid iuris? Istum casum expresè ponit Raph. Fulg. in l. 2. in princip. in 4. colum. supra eod. & determinat, quòd isto casu non esset mutuum, quia est contra substãtiam mutui istud pactum, per legem istam cum concor. vnde secundum eum substantialia contractus non possunt per pactum immutari. l. 2. ff. de vsufr. & quemad. quis vta. sed naturalia contractus sic. l. 1. §. si conuenerit. ff. deposi. reliquit tamen cogitandum. Eandem opin. tenet Ludo. Rom. in d. l. 1. in princip. s. eod. vbi refert Fulg. Ego autem contrarium teneo, & puto, quòd sit cõtractus mutui, & mutuum, & in primis pondero Bar. hic. in 1. col. ante fi. quem sequuntur Fulg. & Roma. hic. nam Barto. dum examinat quæst. gloss. an pro vino nouo possit reddi vinum vetus, & ècontra, postquam declarauit quid sit vinum nouum, & vetus, postea subdit, fallit si tempore contractus mutui tacitè esset aliud actum, quo casu potest agi vt reddatur deterius, quando solutio est collata in tempus. alleg. l. firmio. §. 1. ff. quando dies leg. ced. ¶ Secundò contra eos allego decisionem expressam Pau. de Cast. hic in 1. colum. in 1. not. vbi dicit, quòd licèt censeatur tacitè actum vt reddatur æquè bonum, tamen potest per pactum alterari, nec desinit esse mutuum, eo quia ista non sunt de substantia mutui, licèt de natura, sed naturalia contractus possunt per pactum immutari, per glo. in l. pacta conuenta. ff. de contrahen. empt. sed substantialia mutui sunt, vt reddatur idem in genere, consistente pondere, numero, vel mensura, & quoties substantia contractus alteratur, transit in alium contr actum. l. vbi ita donatur, vbi Bar. ff. de dona. l. cum precario. ff. de preca. quæ lex videtur contra. Ad idem pondero Bar. hic in vltim. not. vbi dicit, quòd istud quòd reddatur in eadem bonitate, dicitur de natura, non de substantia, quod etiam patet, quia illa dicuntur substantialia, sine quibus non potest esse actus, vel subsistere mutuum, sicuti non potest consistere emptio sine re, & pretio. Naturalia autem dicunt illa, quæ tacitè intelliguntur de natura actus, vt declarat glo. magistr. in l. pacta conuenta, in princip. ff. de contrahen. empt. & plenius Bal. in l. ad exactionem. C. de dot. prom. & naturalia contractus possunt mutari per pactum. Ex istis concludo, quòd quamuis in mutuo intelligatur tacitè actum, quòd reddatur æquè bonum, tamen si expresè ageretur contrarium, vt posset reddi deterius in eodem tamen genere, adhuc esset mutuum, quia est de natura.

3 ¶ † Not. in secunda parte, quòd vinum vetus censetur melius nouo, vt declaratur in glo. ad hoc adde text. de quo Docto. hic faciunt mentionem in l. iubemus. C. de ergo. milit. ann. lib. 10. & ibi pulchrè no. Barto.

4 ¶ † Not. etiam quòd illud quod venit tacitè de natura contractus, præsumitur tacitè actum à partibus etiam si non probetur.

5 ¶ † No. tertiò, & vlt. in vlti. parte. l. illud, ad quod semper allegatur ista lex, quòd par est virtus taciti, & expressi. Sed tu considera, quòd ista lex propriè loquitur in his, quæ tacitè veniunt ex natura contractus. in his verum est, quòd par est virtus taciti, & expressi, ergo extra istos terminos ista lex nimium generaliter allegaretur: nam debet intelligi, quando illud venit ex natura contractus, hoc modo intelligendo cessant contrariæ gl. super quibus laborarunt Docto. præsertim contrarium. l. quicquid astringendæ. de verbor. oblig. ad quod variè dantur solu. Ista videtur clara, quia ibi non veniebat ex natura contractus. Et sic limito istam reg. procedere in his, quę tacitè veniunt ex natura contractus, in alijs quid sit, apparebit ex inf. dicendis.

6 ¶ † Secundò limito non procedere, quando tacitum venit ex sola præsumptione legis, tunc non operatur eundem effectum, quòd expressum. Hinc est, quòd licèt expressa substitutio pupillaris excludat matrẽ à successione filij. l. Papi. §. sed nec impuberis. de inoffic. testa. c. si pater. de test. in 6. tñ tacita pupillaris, quæ continetur sub expressa vulgari, non excludit matrem. l. preci-

* bus, secundũ *communem* intellectum. C. de impuber. & alijs subst. ratio est, quia illud tacitum venit ex præsumptione. l. ita Albe. hic, in 2. colum. Alex. hic, & Bar. in l. centurio in 2. colum. & ibi clarius Bald. in penult. colum. de vulg. & pupil. Salyc. in d. l. precibus. ¶ Tertiò limita istam reg. non procedere quantum ad vitiandum actum. Hinc videmus, ꝙ error expressus vitiat actum, & sententiam, tacitus non vitiat. l. ex diuerso. §. si in iudicio, & ibi glo. ff. solu. matrim. & ibi Imo. limitat legem nostram, & ita debent intelligi l. actus legitimi, & l. expressa. ff. de reg. iur. & sequitur Alexan. hic, & in cons. incip. attentis verbis testamenti, in vlt. colum. Quartò vltra alios limito istam regu. non procedere quantum ad reuocandam primam voluntatem testatoris habentem tacitam clausulam derogatoriam. nam scire debes, si testator condidit primum testamẽtum, & in eo apposuit clausulam derogatoriam ad secundum testamentum, certè non valeret secundum testamentum, nisi fieret in eo expressa mentio de primo. l. si quis in prin. ff. de leg. 3. traditur in l. sancimus. C. de test. sed si in primo testamento esset tacita clausula derogatoria ad secundum, non esset opus in secundo testamento facere mentionem de primo, quia etiam sine expressa derogatione tolleretur illud primum, & sic hoc casu non esset par virtus taciti, & expressi. text. habes notabilem, si bene inspicias, in l. fin. in princ. in ver. recepisset. & ibi. gloss. & Barto. quem videas. ff. de lega. 2. ¶ Quintò limita nõ procedere quantum ad prorogandã iurisdictionem Episcopi non sui. Nam clerici non possunt litigare coram alio, quàm coram suo Episcopo. i. diœcesano, etiam si prorogarent iurisdictiouem alterius Episcopi, sed requiritur, quod Episcopus suus consentiat. capit. significasti. de for. compe. Certè, quòd requiratur consensus Episcopi diœcesani,

a procedit in iurisdictionis prorogatione [a] expressa. sed in tacita

7 prorogatione † secus, quia põt fieri sine consensu Episcopi sui. text. est in capit. significasti. de for. compe. Pau. de Cast. hic. glo. in capi. inclita. xj. quæst. 1. glos. in capit. si diligenti. in glos. pen. & ibi Cano. de for. compe. & ita in hoc casu non est par virtus taci

8 ti, & expressi. ¶ † Sextò limita secundum Pau. de Cast. in cons. 25. incip. super primo dubio. in 4. colum. quòd actus, & voluntas taciti non sic latè sunt interpretandi, sicut expressi, & facit

9 ad aliquas ex limitationibus proximè relatis. ¶ † Septimò pro limitatione adde, quòd quædam possunt fieri tacitè, quæ non possunt fieri expresè. Hinc videmus, quòd iuramentum ca-

b lumniæ [b] non potest expresè remitti per pactum. l. 2. §. sed quia veremur. de iura. calum. vbi glos. & Docto. & non valeret statutum in contrarium, & tamen tacitè potest remitti à partibus, si non petatur, text. in capit. 1. & ibi glos. de iura. calum. in 6. glos. in capit. tuis. de testi. glos. & Bart. in d. l. 2. §. sed quia veremur. cum mille concordantijs. Sic videmus, quòd milites non possunt esse procuratores in iudicio, sed tamen si non opponatur à partibus, possunt esse. l. filiusfam. §. veterani. de procur. Sic videmus de dolo futuro, qui non potest pacto remitti expresè: secus tacitè. l. si vnus. §. illud. supra de pac. De his, & multis similibus casibus habes glos. in d. capit. inclita. xj. q. 1. & glos. in cap. si fortè. de elec. in 6. & per Doc. in capit. cum tempore. de arbi. & ad hoc tendit regula, quam dicit glos. nostra, quòd quæ dam possunt fieri tacitè, quæ non expresè. l. expressa. de regu. iuris. l. si quis Sempronium. §. ille autem. ff. de hæredi. institu. Libelli autem productio nec tacitè, nec expresè potest remitti, gloss. & Docto. in capit. 1. de libel. oblat. & in clemen. sæpè. in princ. de verbor. sign. Bartol. & Doct. in Authen. offeratur. ad fin. C. de lit. conte. quicquid ibi dicat glos. Ad istud notab. vide, quæ prolixius scripsi infra in sequen. lect. huius legis. ¶ Gloss. in verb. nouum. diuiditur in duas partes prin. Primò format quæstionem contrariam ad exemplum text. & arguit ad partes. Secundò colligit notabilia, seu argumentum ad testes. Secunda ibi. & potest sumi hic argumentum. Illa secunda subdiuiditur in duas partes. Primò facit, quod dictum est. Secundò oppo. & non soluit. Secunda ibi, argu. contra. in Authen. demonachis. ¶ In eadem gloss. ibi, secus si datum est vetus. habes

10 gloss. concluſiuè extendentem ad exemplum text. † quod nedum pro vino veteri mutuato non potest reddi vinum nouũ, sed nec etiam ècontra, si sit mutuatum nouum, non potest reddi vetus, quamuis melius sit. & cum gloss. transeunt Alber. & Bald. in lect. antiqua. & Angel. hic. Bartol. verò cum quo alij Mod. tenent, melius dicit, quòd si vinum vetus sit melius, vt videmus in vinis excellentioribus, quæ durant vltra annum, & tunc tenet contra gloss. quod imò talẽ vinum vetus excellentius potest reddi pro nouo: eo quia in eodem genere. Item redditur in eadem bonitate, quia quod melius est, vtique bonum est. l. vbi autem. alleg. in gl. Secus si vinum vetus non esset melius, vt cõiter contingit, & tunc procedit opp. glos. Et tenendo hanc sententiam, ꝙ vetus excellentius possit reddi pro vino nouo, responde ad leges alleg. in prin. gl. prout respondet gl. not. in l. pen. in glo. fin. in ver. prouenisse. ff. si ex noxa. cau. aga. & in

11 specie respondent alij Docto. hic, maximè Mod. ¶ † In ead. glo.

ADDITIONES.

a ¶ Prorogatione. Adde Ioann. de Fantu. in capitu. nos si incompetenter. 2. quæst. 7.

b ¶ Calumniæ. Adde Bartol. & Bald. in l. iusiurandum. in §. qui iusiurandum. ff. de iureiur. Bartol. in l. de pupillo. in §. nouum opus. de oper. no. nuncia. glo. in c. tuis. de test. Spec. tit. de iura. calum. in §. 2. ver. & not. idem Spec. titu. de lit. contest. in §. 4. Docto. in cap. 1. de iur. cal. lib. 6.

glo.ibi, & potest sumi argumentum ad testes seniores. Habes ex gloss. quòd seniores & in testimonijs, & in electionib.
a præferuntur iunioribus.[a] facit.l.fina.ff.de fid.instru.& text. est in l. semper.in princip.ff.de iur.immu.Ad hoc facit, quod not.Bar. in l.1.per illum tex.ff.de obseq.Facit, quod not. idem in l. fina. per illum text. C. de tyro. libr. 12. Intellige tamen sanè, ni-
b si Doct.iuuenes[b] essent digniores, & excellentiores, quia sunt præferendi senioribus. Ita dicit gloss. in §. ordinationem. versi.
12 tempus.in Authen.de mon.& ibi Angel.sequitur, † facit.l.pro uidendum.C.de postul.vbi Sal. not. imò fortius tenuit glo. in l.
c 1. C. de ann. ciui. libr.11. quod scholaris,[c] si sit excellentis doctrinæ, debet præcedere Doct.Quomodo tamen debeat præcedere gloss.ibi declarat.Pan.in capitu.clerici.de iud. Et ad pro-
d baudum talem excellentiam[d] in doctore, vel scholari, requi-
e runtur 15. testes.[e] text. est in l. vnicuique. C. de proxi. sacror. scri.libr.12. quem ad hoc reputat sing. Ludo. Rom. in repet.l.si verò.§.de viro.in 53. fallen.ff. solu.matr. Facit text. solennis in l. sed & reprobari.§.valde discipilnatos ff.de excu.tut. & ibi Bald. not.per illum text.Dicit Rom. hic, quòd aliàs fuit determinatum Bonon. vbi erat statutum, quod minor 25.ann. non posset habere lect.ord.fuit recessum ab illo statuto. Item facit.l.ad bestias.ff.de poe.Adde, quod dicit Bald. in prooe.ff. ad fin. dum
f quærit, quis præcedere debeat, an Doctor, an miles,[f] & concludit, quòd Doctor.Fallit(dicit ipse) in Doctorellis & ita dicit
13 obseruari Bonon.† Adde etiam,quod Doctor iuueuis,qui actu legit,debet præcedere Doctorem etiam seniorem, qui non legit.Ita probat text.in l.2.& ibi And.de Baru.& Ioann.de Pla.C. vt dig. or.seru. libr.12.And.de Baru. & Nic. de Nea. in l.1. C.de consu.libr.12. Alexan.hic, & in l.2.§.prius ff. de vulg. & pupil.
g Adde,quod Doctor iuris cano.[g] debet præcedere iuris ciuilis Doctorem. Doctor autem iuris ciui.precedere debet Doctores ar-
14 tium.† Doctor Theologiæ omnes Doct. præcedit. ita Ioann. And.in capitu.clerici.de iud. & Lud.Rom. in consi.incip. Quo ad primum artic. nume. 333.Nisi quis esset Doctr.vtr. iur. quia tunc debet præcedere alium.Ita Abb.Pan.in d.capitu. clerici.Fa
15 cit, quod dicit Bald. in l. sed & milites. ff. de excu.tut.¶ † Not. etiam,quod opportunè dixit Pan. in d. capitu.clerici. Quando
h contendunt duo Doct.legentes[h] de prælatione,ille præfertur, qui habet maiora stipendia. Cui tu adde text.in l. 1.in versicu. *ordine stipendiorũ*.C.de prin.agen.in reb.lib.12. & tex.in l fin.C.de tyro.libr.12.Item adde illud,quod not.Bald. in capit. cum omnes.in 14. colum. extra de const. quod non debet fieri differentia inter iuuenem,& senem,paria stipendia habentes, & ex hoc dicit, quòd tantum valet vox vnius iuuenis, quantum vnius senis, etiam inter Card. Adde etiam ad prædicta text. in l.1. C. de consu.libr. 12. per quem text. dicit Angel. de Are.in §.quæ-
16 dam. in 10. colum. Instit. de act.† quod si aliquis fuit licentiatus anno præterito,postea per duos annos postquam fuit licentiatus,accepit gradum doctoratus, interim fuerunt alij doctorati,quis debeat præferri?Determinat,quod præferatur ille, qui prius fuit licentiatus, quamuis nondum haberet gradum doctoratus, sed postea cum fuerit adeptus. Ego semper dixi, & dico, quod text. in d.l.1.nihil facit, quia in illa.l.1. vtraque erat dignitas,& patriciatus, & consulatus. nimirum si prima dignitas facit eum præferri illi, qui habuit secundam dignitatem. Sed in casu nostro licentiatus nullam habet dignitatem, & contra Angel. tenet Ludo. Rom. in præal. consil. Petr. de Anscr.in 6. veritas etiam pendet ab illo passu: nunquid licentiatus
i veniat appelatione Doctorum[i] necne, quod tangit Bald.in l.1. ff.solu. matr. & ibi Mod. & Bald. in Authen. habita. C. ne fil. pro patre,& alij alibi in infinitis locis: prout collegi in l.si donatione. C. de colla. Quis autem dicatur habere doctrinam eminentem,& quis sufficientem,& quis mediocrem,declarat Inn. in capitu. cum in cunctis. de ele. Ad prædicta vide, quæ ordinatius cumulaui infra in sequen.lect.huius l.Gloss. in versic.pro cauto. Primo oppon. & tripliciter soluit. Secundò per viam fallentiæ remouet aliud contrarium. Tertiò format quæstio. Quartò colligit ex text.not. & alleg. concordantes. Posteà oppo. & non soluit. Secunda ibi, idem & quandoque non habetur. Tertia ibi,sed quid si cui dixero in vulgari. Quarta, ibi,item not.hic argum.¶In ead.gloss.ibi,vt instit. quib.mod.re contrahitur oblig. in princip. Pro clara intelligentia huius primæ partis gloss. quæro de solu. ad d.l. quicquid astringendæ. in princip.quæ de directo contradicit.l. nostræ. Ibi.n. tacitum habetur pro omisso, & non expresso. Ad istud variæ dantur solu.
* & Docto.laborant in re clara.*Prima solu. glo.reprobatur per omnes*, quia diuinat.Secunda solu. gloss. magis appropinquat veritati,
17 quòd † ista.l. loquatur in contractu, qui celebratur re: ibi, qui celebratur verbis, & licèt non declaret, potest assignari ratio diuersitatis. Nam in contractu verbis celebrato, verba sunt de substantia: Ideo si non fuerint verba, habentur pro omissis. Istam reprobant Bartol. & Mod.hic, & idem in l. ita stipulatus,magna.in 1.oppo.princip. ad fina. infra de verbor. oblig. & Bartol. in d.l. quicquid astringendæ. per text. in l. triticum.ff. de verbor.obliga.Sed Alber. & Angel.hic saluant solu. gloss.dicentes, quòd in l. triticum, præcesserat mutuum, & stipulatio fuerat interposita super mutuo: ideo acceperat naturam stipulationis. Ista solu.est diuinatiua.Aduerte,quia licèt Bartol. hic reprobet istam solu. tamen idem Bartol. tenet eam in l.de die. & ibidem Alber. Angel. & Fulg. ff. qui satisd. cog. Aliam solutionem tradit Bartol.hic in distin.sua, & gloss.& Bartol. in d.l. quicquid astringendæ. in princip. quod ibi fuit omissum aliquid formale, vel substantiale. Sed ista etiam diuinat, & reprehenditur per ipsummet Bartol. in d. l. triticum, & Pau. de Cast.ibi.Aliter respondent Dyn.& Bartol.in d.l.quicquid astringendæ. & Bald. & Fulg. hic, quòd ibi fuerat nimia obscuritas. Ideo vitiatur stipulatio, si consideras tres casus. Ibi ego reiectis istis solutionib. aliter respondeo. Quando illud, quòd est tacitum venit ex natura contractus, illud habetur pro expresso, & in istis terminis loquitur ista lex. Si autem tacitum non venit ex natura contractus,& tunc si ex præcedentib. potest apparere, quòd senserint contrahentes, non habetur pro omisso. Ita loquitur. l. triticum. aliàs secus. d.l. quicquid astringendæ. Hinc sumpta occasione examinat Bart.hic, & in d.l.quic-
k quid astringendæ.An & quando tacitum[k] habeatur pro omisso, vel expresso, & dicit, quod quando tacitum pendet ex voluntate vnius, puta testatoris,tacitum non habetur pro omisso, per ll.per ipsum alleg. Contra istud opponebat Fulg. de l. si quis in fundi vocabulo.infra de lega. 1. & de l.Labeo, de supel. leg.& super hoc relinquit cogitandum. Sed miror, quia gloss. est ord. quæ format ista contraria, & respondet in l. semper in stipulationib. ff. de reg. iur. s. quod voluntas testatoris est attendenda,si vtatur vocabulis veris,& vsitatis. Contra Bartol. fortius stringit text.in l.quidam cum filium.ff.de hære.instit.Respondent ibi Bald. & alij, quòd per illum text. limitantur omnia iura mundi,dicentia, quòd attendi debet voluntas testatoris,quia est verum, quando testator venit ad declarationem voluntatis, saltem tacitè, aliàs secus. Postmodum ex tota doct.
18 Bartol.quæ sequitur,habes † colligere tres casus,in quibus nunquam tacitum habetur pro expresso in quocunque actu, seu contractu. Primus est, quando omittitur aliquid de substantia,vel forma: tunc non habetur pro expresso, quod habet locum etiam in vlt. volun. l. iubemus, & l.hac consultissima. C. de test. & hunc casum probat text. in l. quicquid astringendæ, secundum vnum intellectum gloss. præall. l.ita stipulatus, & l. insulam.de verbor.oblig.l.3.§.si quis insulam.infra de eo, quod cert. loc. Secundus casus est, in quo tacitum non habetur pro expresso, propter nimiam incertitudinem. d.l.quicquid astringendæ; secundum alium intellectum, & hoc etiam habet locum in vlt. volunta. l. duo sunt Titij, de test. tut. Tertius casus est, in quo tacitum habetur pro omisso, quando illud tacitum agebatur ex vna parte tantum. l. si repetendi. C. de condi. ob cau.& hic in glo. in prima solu. Extra istos tres casus vult Bart. quod tacitum habeatur pro expresso, si bene consideras. ¶In ea.gloss.ibi.Sed quid si cui dixero in vulgari, habes ex gloss. for-
19 matam notabilem quæstionem,quando simpliciter dixi,† Tolle istam pecu.nulla causa expressa, quis contractus sit iste.Gloss. & Doct.concludunt, primò recurrendum esse ad coniecturas, & licèt gloss. dicat de quantitate parua, dic melius, secundum Bartol.si quantitas sit parua,& dans sit diues, & accipiens pauper, hoc casu concurrentibus istis tribus præsumitur donatio. Text.in capitu. & si quæstiones, de simo.quem Abbas Panor. ibi reputat singu. Eodem modo nobilitas, & diuitiæ faciunt præsumi

ADDITIONES.

a ¶Iuniorib.Adde latè,& not.Bartol.consil.9.colum.pen.versicu.accedat.lib.1. PVRPV.
b ¶Iuuenes.Adde Saly.in l.prouidendum.C.de postulan.
c ¶Scholaris.Adde Fely.in capit.pastoralis.in 1.col.de offic.deleg.
d ¶Excellentiam.Quis dicatur excel.Inn.in capit.cum in cunctis. de elect.Barba.lib.2.consi.34.col.14. PVRPV.
e ¶Testes.Adde Fely.in rub.de ma.& obed.
f ¶An miles.Adde Bald.in l.quod constitutum.de testa.mil.
g ¶Canonici.Adde Fel.in rub.de maio.& obed.
h ¶Legentes. Adde Fel. in rubr. de maio. & obed. in 2.colum. versicu. præced. etiam.
i ¶Doct.Adde Bal.in l.athletæ.ff.de excu.tut.Raph. Fulg.in l. mulier.in §.1.ff.ad Treb.Io.de Lig.in ca.capitulum.de rescrip.
K ¶An & quando tacitum.Adde l.triticum.ff.de verb.obl.

præſumi donationem.cap. 1.de don.declarat Bartol.in l. 1.ff.ad Velleia.habes gloſſ.in l. ſed ſi ego,in fin.ff. ad Velleia.& gloſſ.in l.vxori.§.fin.ff. de lega.3. gloſſ.in l.ſi filij. C.de dona. inter vir. & vxo. & gloſſ. in l. 2. in gloſſ. 1. & ibi not. Bald. C. de dot. ante nup. & not. Bald. in l. 2. in 1. quæſtio. C. de iure dot. Iſtæ tamen coniecturæ licèt faciant præſumi donationem in priuato, tamen in prælato Eccleſiæ non, ſecundum Bald. in l.etiam.C.de fideiuſſ.In dubio,ceſſantibus coniecturis concludunt gloſſ.& Bartol.quòd præſumatur mutuum : prout etiam tenet Anto. de Butr. in capitu. ſi cautio. de fideicom. inſtrum. ſi pecunia data eſt ad numerum, iuxta gloſſ. in l. eius, qui in prouincia. in verſicu. quas vero. infra eod. quam ibi not. Bartol. & gloſſ. in l. die ſponſaliorum. ff. depoſi., aliàs præſumeretur depoſitum,ſecundum Angel. Pau. de Caſt. & alios hic,& Cy.in l. incendium. C. ſi cert.pet.Et ita teneas: quamuis Ful.& Lud.Rom.hic teneant diuerſam ſententiam, quòd non poſſit dici mutuum, quando non ſubſit cauſa, prout etiam tenet Ioann.de Imol.in l.ſi fundum certo die, & in l. à Titio.ff.de verbor.obliga.Sed reſponde prout diffusè per Alexan.de Imol. hic,ad quem te remitto.Ad prædicta facit, quod not.dicit.Bal. & quotidie allegatur in palatijs, in l.generaliter. in 3. colum.C. de non num. pecu. quod in dubio potius præſumitur fatuitas, quã donatio,vel quodlibet aliud. Sed contra iſtud dictum habes fortiſſimum textum in l.ſi teſtamento.§. 1. ff.de fideiuſſ.vbi in dubio potius præſumitur donatio, quàm ſulorio facta animo gerendi negotium,vel liberandi ſocium,de illo tex. perpendit ſolus Raph. Cum ibi dicens, fortiſſimum eſſe text contra
20 iſtud vulgare dictum.¶† Adde pulchrum, & not.text.in cap. cum venìſſent.de inſti.quem omnes Cano.ibi ad hoc not. quia verba generalia prolata ad complacentiam alicuius nihil operantur, & nihil diſponunt. Et propterea per illum text. dicit Lud.Rom.in repe.rub.ff.de arb.in 3.colum. aliàs de facto fuiſſe iudicatum, cùm quidam amicus dixit Alexan. donas mihi iſtum librum? & ille reſpondiſſet, non tantum iſtum librum, ſed omnes res meas,quòd illa verba nihil diſponerent. De hoc habes gloſſ. in l. 2. in verſi. ipſi ſunt. C. in quib. cau. colo. cenſ. libr. 11.& not.Angel.in l.ſi cui.ff. de ſeru.titu.generali. Et ad iſta vide omnino vnam pulchram quæſtionem, quam tangit Io. Fab in §.planè.Inſtit. de teſtam. Subdit tamen Bar. quòd ſi talia proferantur a teſte,aliud eſſet, vt hic per eum. Subdit ſucceſ-
21 ſiuè Bartol. ſing. limitationem ad regulam, † quòd ſufficit li-
a bellum præſumptiuè concludere. [a] l.omnes.§.Lucius.vbi gloſ. & Bartol ff.quæ in frau.cre.Dicit ſingu.Bartol.iſtud eſſe verum,
22 quando talis præſumptio reſultat facto tertij.† Si autem reſultat facto libellantis, oportet, quod illa præſumptio expreſsè allegetur,aliàs ſuccumberet, per text.not. in l.ſi adulterium cum inceſt.§.idem Pollioni,in verſi. vtique ſi error allegetur.ff. ad l. Iul.de adul.Pondera tu,quòd ille text.ſingu.probat, quod iſtud procedat non ſolùm in actore libellante, ſed etiam in reo excipiente, & ſe defendente, quia oportet, quod alleget præſumptionem reſultantem facto ſuo. Iſtam limit. ſequitur Anto.de Butr.in capitu. ſi cautio, de fide inſtru. & in capitu. 2. de libel. oblat. Ioann. de Imol. in capitu. ſuper hoc. in 9. colum. de renun.Abb.Pan.in capitu.afferre mihi gladium. de præſum. Lud. Rom. in conſil. 77. incip. Pater Reuer. quia nuper audiui, &c. ¶Pro iſta limit.adde quatuor optima ſimilia.¶Primò adde id,
b quod vult gloſſ.ſing.in clem appellanti, [b] in verſic.alias.de app. & Bartol. in l. 1.ff. de exce. quod licet notorium releuet ab onere probandi,debet tamen allegari, & proponi in iudicio, alias non releuat.¶Secundò, & not.adde illud, quod volunt Bald. & Angel.in l.ſuper longi. in 3.colum. ad fin.C. de præſcr. long. temp.vbi per text.dicti.§. idem Pollioni. dicunt eſſe tenendum
23 fixum cordi, † quòd vbicunque dicimus præſumi bonam fidem,debet intelligi dummodo expreſsè allegetur, & proponatur
c in iudicio. [c] Et ideo debet eſſe cautus, qui ſe fundat ex poſſeſſione long.temporis, & præſcriptione, quia licèt præſumatur,quòd præſcripſerit bona fide, tamen oportet, quòd alleget bonam fidem,aliàs ſuccumberet. Idem tenet Bald. in l. ſi quis per 30.in 3.colum. ſi de feu .feu. contro. inter do. & agna. not. Bald. in capitu. per tuas. in 2. colum. de teſt. Angel. in l. eum qui.§.fin.ff.de pub.Alexand. de Imol. in conſil.94. in 2.volum, incip.In cauſa,& in lite verten coram arbitris in 3.colum.& plenius idem in conſil.69.libr.3.incip. In cauſa, & lite verten. inter Romeum.in 4.colum.¶Tertiò confirmo per aliud,quòd ſing. vult Bart. in l.rem alienam. in 2. colum de pign.act. vbi dicit, quod in omnib caſibus, in quibus quis præſumitur eſſe dominus,puta ex poſſeſſione,præſumitur dominium.l.penul.vbi plenè Bartol.ff.de condi.inſti.gloſſ.& Doct.in l.cum res. C.de pro-
24 ba.cum ſim.† Tamen oportet,quod tale dominium præſumptum allegetur:aliàs ſuccumberet.Idem tenet Bald. in l.etiam. C.de excep.rei iud. in 3.colum. Sal.in l.certi.C. loca. Alexan. in præall. conſil.93. & in conſil. 137.incip. In cauſa. & lite verten. inter Lancellotum.in 2.colum.libr.2.¶Quartò facit, quòd no.
25 vult Bald. in l. quicunque.in 1.colum. C.de ſer. fug. † quòd licet in dubio quis præſumatur ignorare, per regu.l.verius. ff.de proba.Tamen oportet, quòd in iudicio expreſsè alleget, aliàs ſuccumberet.Et prædicta bene not.quia in practica vtilia ſunt. Intellige tamen ſanè iſtam deciſ.Bartol.procedere, quando narratio libelli, & concluſio eſſet incerta, & nihil contineret de præſumptione: ſecus ſi in narratione libelli nihil diceretur, ſed in concluſione ſic, quia tota virtus conſiſtit in concluſione. l. non debet.vbi Bartol.& Bald.ff. de dolo.Bartol. in l.Aurelius.§. fin.ff.de liber.lega.Bald.in l.2.in fin.C.de petr.hære.Bald.in l.necquicquam.§. vbi decretum.in 15. colum.ff.de offic. procon.&
26 leg. & in ſpecie declarat Lud. Ro. hic. Intellige, † & ſecundò doct.Bartol. hic procedere, dummodo contra talem libellum expreſsè opponatur à parte: aliàs parte non opponente procedit libellus incertus,& generalis,& obſcurus.l. 1.in fin. C.de anna.excep.ſecundum Raph. Fulg.hic. ¶Gloſſ. vltim. in verſicu. bonitate, remouet vnum contrarium. Nota diligenter iſtam
27 gloſſ. & teneas cordi, † quòd licèt in mutuo debitor teneatur reddere in bonitate intrinſeca, tamen ſi æſtimatio vini, vel alterius rei fuerit mutata,puta quia decreuerit, non tenetur debitor ſoluere aliquam æſtimationem : niſi fuerit in mora.d.l.vinum. infra eod. Et pro hoc inferunt Bartol: & Doct. ad monetam mutuatam, quæ poſtea fuerit mutata, quid reddi debeat.
* In quo *communis concluſio eſt*, quam hic ponit Bartol. & plenius in l.Paulus.ff.de ſolu.in 2.colum.iuncta limit. Anto. de Butr. in capitu. quanto, de iureiur. cum infinitis concor. quas vide hic
28 recollectas per dom. Alexan. † Quid autem ſi valor pecuniæ eſſet in totum mutatus? ponit Bartol.in l.quod te. infra eod. & ibi dicam,& ex primo dicto Bartol. hic habes per Cano.in cap. 1. de deci. gloſſ. in capitu. conquerente. in verſicu. ſolidos, de offic. ord.& in d capit.quanto, & plenius quam alibi legerim ponit Alber. de Roſ. Quid autẽ in vlt. volunta.? Pone teſtator legauit mihi centum ducatos, tempore teſtamenti ducati valebant tantum:teſtator ſuperuixit:mutatus eſt valor, vel ante, vel poſt antequam hæres adiret, cuius temporis æſtimatio attendi debeat?Breuiter dic, quòd attendi debeat tempus conditi teſtamenti, text. habes not. in l.vxorem.§. teſtamento, & ibi Bald. not. ff. de leg. 3. & ita per illum text. dicit Alber. hic in 5. colum.& Lud.Rom.hic, & Oldr. Laud.in conſil.13. & conſil. 38.& in conſil.68. Vltra eos pro iſta deciſ.allego glo. not.quam gloſſ.bene ſignabis, in l.pen. in verſic.cedit.ff.de fun. inſtru.quæ ſing.tradit doctri. in omni materia, qđ in legatis vniuerſalibus attendimus tempus mortis teſtatoris: in particularibus tem-
29 pus conditi teſtamenti. ¶† Quid autem in ſtatutis? pone ſtatuto cauetur, quòd qui fecerit tale delictum puniatur in 100. ducatos. Tempore conditi ſtatuti ducatus valebat fortè quinque libras. Tempore commiſſi delicti, valet ſex libras, quòd tempus ſpectabitur in condemnatione? Concludo breuiter, quòd attenditur tempus conditi ſtatuti. Ita Ioann. And.in addi.Specu.in titu.de ſolu.§.nunc aliqua. circa fin.Gul. de Cun.& Bald.in l.illud.ad fin. C.de ſacroſ. eccleſ & in l.2.C. communia de leg.& l.ſi tibi pecuniam.infra eod.Confirmo, bonum eſt argum.de ſtatutis ad vlt.volunt. & ècontra, dicit Bartol. in l.1.C. de his,quib.vt indig.licèt alibi dubitet.dom.Lud.Rom.hic, ſed ibi examinaui,& tenui,quod ſic,ſed ſic eſt, quod in vlti.volũta. attendimus tempus condi teſtamenti per prædicta:ergo etiam in ſtatutis idem dicemus,quòd attendimus tempus conditi ſta-
30 tuti. ¶† Extra gloſſ. Bartol. hic format quæſtionem de Abba-
d te,qui ſcholari reuerſo à ſtudio dedit fundum,vt hic per eum, [d] & ſequitur Lud. Rom. in conſil.417. incip. In propoſito caſu aduertendum,in 1.colum.Adde, quòd leges allega. per Bartol. non videntur facere in propoſito, eo quia loquuntur in vltim. volunta. in quibus conſuetudo, & voluntas teſtatoris tantum

ADDITIONES.

a ¶Concludere. Comprobat Iaſon in l. fina. columna fina. C. de ſacroſanct. eccle. Alexand.tria ponit in l. à diuo Pio.§.ſi ſuper rebus. col. 5.ff. de re iud. PVRPV.

b ¶Gloſſ.fin.in cle.appellanti,Adde Ioann. de Imo.in l. accu.in 47. colum.ff.de verb. oblig. Bald.in capitu. cum R. canonicus. in 2.not. de offic. deleg. Barb. in capitu.ſi duobus,in 2.colum. de app.Barb. in rub. de rer.eccleſ. non ali. in 3.q.prin.Philip.in cap.ad hæc,el 1. in 3.col.de appel.Barba.conſil.35.inc. Sapienter ſcribitur Paralip.cap.4.in 3.vol.

c ¶In iudicio. Felyn. in capitu. acced. ele. 1. columna 3. vt lit. non conteſta. PVRPV.

d ¶Per eum. Et Bartol. ſequitur Decius in c. à nobis. columna 3. de exceptio. PVRPV.

tantum attenditur , vt declarat idem supra indistinctè . Sed Bartol. loquitur in contractu , in quo attenditur voluntas vtriusque. Et propterea conclude in ecclesia , & monasterio, quòd res sit clara , & expedita , quia talis ecclesia non potuit dare fundum alicui,nisi esset valens Doctor, per text.in cap.relatum.de testa.l.iubemus.C. de sacrosan.eccl. & saltem concederetur ecclesiæ restitutio in integ.cap.1.& per totum,de in integ.restit. secundum Cyn.Alb.& Ful.hic.In priuato autem,qui concessisset fundum,si expressisset,vel aliter appareret eum dedisse,vt frueretur propter patrociniū illius , si erit detecta ignorantia,posset repetere. Aliàs quamuis in animo , & in proposito habuisset dandi illi propter aduocationem : tamen non poterit repetere,& ita Doct.hic,& Albe.Ioann.And. in cap.fin.de æta.& quali. & in addi. Spec. in titu. de præben.super rub. Nic. de Neap.in l.Nesennius.§.fin.ff.de excu.tuto.Adde,quòd peroptimè dixit Ioann. And. in addi. Specu. in titu. de instru.edit.§.
3 1 nnnc aliqua. in 10. colum.† quod si executor testamenti volens obedire testatori distribuit certam summam pecuniæ , quam dedit scholari pauperi , si postea appareat non esse talem,sed esse discolum,& non studiosum, potest quod dedit repetere. Et an Episcopus , qui contulit beneficium redeunti à studio,putans ipsum sufficienter instructum , & doctum, cùm non sit,possit postea ei illud beneficium auferre ? Vide per Io. And.in addi.Spec.in titu. de præben. super rub. & in cap.fin.de æta.& quali. in nouel. Per ista remanet ista lex vtiliter expedita. Vide tamen seq.lect.eiusdem legis,vbi quædam accuratius , & diffusius expediūtur.Iason Maynus Iurisconsultus.¶Materiam huius legis , & præcipuè principalem regulam istius. l. plenissimè examinare intendo , quia talem regulam nullibi benè discussam inuenio.

Repetitio legis cùm quid.

SVMMARIVM.

1 *Sicut conditio expreßa impedit ortum actionis,ita tacita, & ita par est virtus taciti,& expreßi.*
2 *Idem in die.*
3 *Idem in pacto.*
4 *Idem in substitutione,sicut expreßa facit cessare ius accrescendi , ita & tacita.*
5 *Idem in alienatione expreßa probibita sicut tacita , habet locum Authen.res quæ.C.com.de leg.*
6 *Clausulæ tacitæ ita habent actum modificare,sicut expreßæ.*
7 *Ea,quæ tacitè fiunt iuxta contractum,informant illum.*
8 *Sicut pater potest expreßè emancipare filium, quo ad vnum actum,ita tacitè.*
9 *Expreßa substitutio matrem excludit,non tacita.*
Dispensationes sunt multum odiosæ, & restringibiles.
Nec in eis fit extensio.
10 *Tacita repudiatio plus nocet,quàm expreßa.*
11 *Plus operatur cursus temporis,quàm renuntiatio.*
12 *Expreßa probibitio plus operatur,quàm tacita.*
13 *Clericus non potest expreßè renuntiare foro,licèt tacitè sic.*
14 *Quando res expreßè legatur transit dominium,licèt secus si tacitè.*
15 *Expreßa translatio operatur ademptionem,secus in tacita.*
16 *Quinque conclusiones, quando par est virtus taciti , & expreßi. & nu. 17.18.19.*
20 *Limitationes ad regulam suprascriptam.*
21 *In mutuo quid restituendum sit.*
22 *Quando omißum babeatur pro omißo.*
23 *In vltimis voluntatibus an requiratur expreßio causæ.*
24 *In traditione simplici præsumitur causa in dubio.*
25 *Quando præsumptio resultat ex facto libellantis, vel facto rei excipientis,necesse est,quòd expreßè allegetur.*
26 *In libello quando quis teneatur exprimere, ex qua causa petat.*
27 *Idem in bona fide, quæ præsumitur,necesse,quod allegetur.*
28 *Idem si ex poßeßione præsumitur dominium.*
29 *Idem in ignorantia.*
30 *Idem in dominio.*
31 *Idem, quod quis præsumitur viuere vsque ad 100. annos,oportet quod allegetur.limita,vt num.35.*
32 *Libellus incertus , & generalis procedit parte non opponente. & vide num.33.& 34.*
36 *Quando in omni materia senior præferatur iuniori.*
37 *Idem in Doctore.*
38 *Idem in magistris.*
39 *Idem in clauibus castri,quæ reponuntur penes seniorem.*
40 *Idem in fratribus,vt penes seniorem reponantur claues.*
41 *Idem in instrumentis,& libris rationum.*
42 *Idem in statutis requirentibus consensum agnatorum.*
43 *Idem,vt maior seruiat minori.*
44 *Seniores præsumuntur meliores iuuenibus.*
45 *Plus valet vmbra senis,quàm eloquentia, vel gladius iuuenis.*

CVm quid. Adde ad hanc regu. huius text. videlicet , quòd par est
1 virtus taciti, & expreßi,octo.¶ † Primò , quòd sicut conditio expressa impedit ortum actionis , & oblig.l.cedere diem.ff. de verb. sign. Idem est in conditione tacita, gloss.in l. Item quia. in verb. malè petitur.ff.de pac.quam Alb. de Ros. ibi dicit esse sing. & non reperiri alibi. Et quòd sit sing. dicit Bald.in cap.significasti.de elec.Nico.de Neap.in l.planè.in prin.de leg.1. Ioann. de Imo. in l.3.eod.tit. & habes glo. consociam in l.2.§.creditum.in vers.post nup.supra eod.& ibi ad hoc
2 not.Rom.¶ † Secundò adde, quòd sicut dies expressa interpel-
a lat , [a] & constituit in mora.l.magnam.C.de contrahen.& commit.stipu.Ita & tacita.l.2.in fin.C.de iure emphy.glo. in l.mora. & ibi Imo. & Mod.not. ff.sol.matr. glo.in l.3.§.nunc de officio.
3 in glo.1.& ibi Ang.not.ff.de eo,quod cert.loc. ¶ † Tertiò adde, quòd quemadmodum ex pacto expresso apposito iuxta con-
b tractum oritur actio [b] præscriptis verbis l.iurisgentium. §.quinimo.ff.de pact.l. in bonæ fidei. C. eod. Idem etiam est ex tacito pacto,text.in l.hæreditatem.in versic.*præscriptis verbis* , quem ad hoc ibi not.Imol. & Ludo. ff. de dona.Aret. in l.1.in princip.in
4 6.colum.de verb. oblig. ¶ † Quartò adde , quòd sicut expressa substitutio facit cessare ius accrescendi. l. 2. §. si duo. ff. de bon. poss.secundum tab. Ita tacita, vt probat text. melior de iure in l.fin.in ver.partem.C.de hære. inst. & ibi Bald.in quæst. & ibi d. Alexan.in fin.ad hoc not. & est gloss. fin. iuncto text. in l.fin. C.
5 de instit.& substit.& ibi Bald.in 2.colum.ad hoc not.¶ † Quintò adde,quòd dispositio Authen.res quæ. C,communia de leg. loquens in tacita prohibitione de alienando,habet locum etiā quando testator expresè prohibuisset alienationem , secundum Bartol.& alios in l.filiusfam.§.diui.in 2.quæstio. de lega.1. Cyn. Bald. & Sal. in l. voluntas. C. de fideicom. per text. in l. filia.in princip.& in l.mulier.§.penul.ff.ad Trebel.Item,quia dispositio Authen. res quæ,continet causam fauorabilem , ergo debet extendi,per doctrinam Bartol. in l. si constante. in princ. in 9. quæstio. 1. part. ff. solu. matr. cum simi. Ego tamen aliàs consulendo in ciuit.Bonon.attentaui contrarium. Motus plurib. fundamentis, præcipuè, quia fortior est expressa prohibitio testatoris , quàm sit tacita : ergo non est licita extensio de minori ad maius . Probo assumptum . Nam expressa prohibitio testatoris reddit alienationem ipso iure nullam , & alienantem tanquam indignum repellit à reuocatione, secus est in tacita,gloss.est not.in l.cum pater. §.libertis. in gloss.1. & ibi Bart. & Doct.de leg.2.Not.in l.seruo legato. in princip. de lega.1 Secundò mouebar . Nam fortior est prohibitio de non alienando,quæ fit per viam vltimæ volun.quam illa, quæ fit per viam contractus . Istud assumptum probatur dupliciter . Nam prima prohibitio impedit translationem dominij: secus in secunda,vt per gloss.& Doct.in l.si ita quis.§ ea lege.ff. de verbor.oblig.& in l.ea lege.C. de condi. ob cau. Tertiò res subiectæ restitutioni per viam vlt.volun .effectualiter alienari non possunt.l. 2.ff.ad Trebel.& tamen res subiectæ restitutioni per viam contractus bene alienari possunt.l.& si dotis,vbi Bartol.& Doct.C. de iure dot. not. Angel. in l. si socius. per illum text. infra eod. Modo ego habeo , quòd res expresè prohibitæ alienari per viā contractus tali prohibitione , quæ impediat translationem dominij,non possunt alienari etiam in causa dotis, & sic non habet locum tunc Authen. res quæ. vt est gloss. approbata in l. nulla. & ibi Cyn. & Bald. C.de iur. dot. Mod. in d. §. diui. ergo multò minus procedet.d. Authen. res quæ.quando testator expresè prohibuit alienationem : nec aliquid faciunt leges allega. per Bartol. & Docto. quia loquuntur in prohibitione tacita . Et istam opi. tenet Bald. licèt alia ratione moueatur , quæ non multum vrget, in capit.1.§.donari.quali.olim.feud. poter. alie.Plura alia ad hoc confirmandum posui in d.cons. quæ po-
6 nam in d.§.diui.¶† Sextò principaliter ad istam reg.adde,quòd clausulæ tacitæ ita habent actum modificare , sicut expressæ. Ita not. Bald. in l. stipulatio. §. habet. ff. de oper. no. nunc.
7 ¶ † Septimò adde , quòd etiam ea , quæ tacitè fiunt iuxta contra-

ADDITIONES.

a ¶Interpellat.Adde Bart.in l.traiectitiæ.in §.de illo.ff.de act.& obl.Card, Zab. in c.P.& G.in 5.col.de officio deleg.Idem Card.in cap.potuit.de loc.
b ¶Oritur actio.Adde Bart. in l.si quis pro eo. ff. de fideius.Saly. in l. legem.C. de pact.Aret.in c.sunt nonnulli.2.q.2.Doc.in tit.de pact.

contractum, informant illum, vt not. in l. si oleum. ff. de dolo. secundum Bald. in l. 1. in 5. col. C. de conue. fis. debi. lib. 10. ¶ Octa-
8 uò adde, † quòd sicut pater potest expresse emancipare filium ad vnum actum tantum, secundum Bar. in l. 1. §. in filij. ff. ad Treb. cum concor. ibi signatis. Ita etiam tacitè, secundum Oldr. in consil. 26. inc. Pater consensit filiæ. Io. And. in add. Spe. in titu. de in-
9 stru. edi. §. porrò. vers. quid si filiusfamilias. † Nunc cõtra regu. prædictam opponitur. Nam expressa substitutio pupillaris matrem excludit. l. Papin. §. sed nec impuberis. de inoffic. test. cap. si pater. de test. in 6. Tacita autem eam non excludit. l. precibus,
* *secundum communem intellectum.* C. de imp. & alijs substi. l. fin. C. de inst. & subst. ergo non est verum, quòd sit par virtus taciti, & expressi. Respondet Bartol. in l. Centurio. in 2. colum. ff. de vulg. & pupil. & in l. si quis stipulatus Stichum. ad fin. princip. ff. de verb. obl. quod tacitum non semper operatur idem, quod expressum. quod nihil est. Aliter respondent Alb. hic. in 2. colu. Alex. & Bald. in d. l. Centurio. in pen. colum. Saly. in d. l. precibus. Tamen aliter responde, quod lex dispensat contra regulas iuris, & in præiudicium matris, quòd pater possit facere testamentum pro filio pupillo, & substituere ei quemcunque extraneum, & excludere matrem, non solùm à luctuosa hæreditate filij, sed etiam à legitima. d. §. sed nec impuberis, quod non posset face-
a re ipse filius, si testaretur. Sed dispensationes [a] sunt multum odiosæ, & restringendæ, præcipuè quando respiciunt præiudicium tertij. cap. 1. in fin. de fil. presby. in 6. glo. in cap. ordinarij. de offic. ord. in 6. adeo, quod in dispensationibus etiam ex maio-
b ritate rationis non fit extensio. [b] Ita Cano. in cap. postulasti. de rescri. d. Abb. in cap. ad aures. eod. titu. Vnde ibi non admittuntur coniecturæ, & præsumptiones, & ideo ibi tacita substitutio non habet effectum, & sic ex istis limita suprascriptam reg. non procedere in dispensationibus, quia odiosæ sunt, & tan-
10 gunt præiudicium tertij. ¶ † Secundò contra suprascriptam reg. oppo. Nam inuenio, quod tacitum plus nocet, quàm expressum. Patet, quia tacita repudiatio, quæ inducitur per lapsum temporis, plus nocet, quàm expressa. Ita not. Bald. in l. 3. in 1. no. C. de iur. & fac. ignor. Istud confirmo dupliciter. Nam filius suus abstinere ab hæreditate patris potest. & infra triennium suam abstensionem reuocare. l. fin. C. de rep. hære. l. si quis suus. ff. de iur. delib. & tamen si tacitè per lapsum temporis, secus. est. glo. in l. 2. in 2. sol. C. de iur. & fac. ign. Bartol. in l. 3. eod. titu. expresse Bald. & Pau. de Cast. in d. l. si quis suus. Pau. de Cast. & Alexan. in d. l. fin. Secundò confirmatur. Nam si est delata hæreditas fi-
c liofamilias, & eam expresse repudiet, non nocet patri. [c] l. fin. in princip. & §. penul. C. de bon. quæ lib. & tamen si excludatur tacitè lapsu temporis, præiudicat patri. l. fin. ff. si quis ordo in bon. pos. ser. l. 1. vbi glo. & Doct. C. qui admit. Bartol. in l. is, qui hæres. §. neque filius. ff. de acquir. hær. in l. seruus. §. fin. ff. de bon. pos. Et propterea Bald. in l. Centurio. in 2. colum. ff. de vulg. & pupil. & ibi expressius Imo. in 9. colum. dicunt, quòd regula huius text. non procedit, quando agitur de excludendo quem ab
11 hæreditate. ¶ † Confirmantur prædicta, quia plus operatur cursus temporis, quàm renunciatio. l. facta. §. si quis bonorum. ff. ad Treb. quia tempus excludit exclusione legali. Item, quia quædam perduntur negligentia, quæ non perduntur expresso consensu. l. cum filius. §. in hac. ff. de verb. obl. Not. in l. aduersus. C. de vsur. Item renuntiatio excludit personam à iure, sine præiudicio tertij, sed præscriptio, & negligentia excludit ius à personis omnib. & est in rem. Ita pulchrè Bald. in l. 1. in 27. oppo. C.
12 qui admit. † Et è contra inuenio, quòd expressa prohibitio plus nocet, quàm tacita, quæ inducitur per lapsum temporis. Nam si filius excludatur lapsu temporis, solùm excluditur à primo capite, & potest venire ex alijs duob. capitib. l. 1. §. sed videndum. ff. de succes. edi. & tamen si simpliciter repudiat, excluditur ab omnibus capitib. gloss. est not. in d. §. sed videndum, in versicu. succedat. quam ad hoc reputat singu. Pau. de Cast. in l. 3. in fin. C. de iu. & fac. ign. & l. 1. in 5. colum. C. qui admit. vbi per illam glo. in specie not. quod expressa repudiatio plus operatur, quàm tacita, cùm excludat ab omni capite, eo quia habet voluntatem veram. Similiter per dationem vulgariter sub-
* stituti tollitur suitas, *secundum magis communem sententiam.* [d] l. si
d filius hæres, vbi Bartol. & Doct. ff. de lib. & posth. Bartol. in l. si filius qui patri. ff. de vulg. & pupil. & tamen tacita vulgaris non tollit suitatem. l. si filius, qui se patris, & l. Iulianus. ff. de acquir. hære. not. Bartol. in l. Gall. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posth. Bald. in l. 3. C. de hære. instit. Item expressa conditio in vlt. voluntatib. impedit transmissionem. l. 1. §. sin autem aliquid sub conditione. C. de cad. tol. Secus est in tacita. l. conditiones extrinsecus. ff. de condi. & demon. gloss. in l. item quia. in versicu. malè petitur. ff. de pact. etiam si sit conditio tacita legis subrogata in locum conditionis expresse appositæ à testatore. l. quæ sub conditione. §. fin. & ibi gloss. & clarè Bartol. ff. de condi. institu. De quo tex. facit festum Aret. in l. 3. de leg. 1. Item per pactum nudum expressum pignus ipso iure tollitur. l. maior. C. de pig. secus est in pacto tacito. l. si tibi. §. de pign. & ibi glos.
c & Doct. ff. de pact. & l. 2. in versicu. exceptio. C. de remiss. pi-
13 gno. ¶ † Sexto contra istam regulam facit: nam clericus [e] non potest expresse renuntiare foro. cap. si diligenti. de for. comp. sed bene tacitè. s. contrahendo, & delinquendo. cap. Romana. §. contrahentes. de for. comp. in 6. Doct. in d. cap. si diligenti. ¶ Septimò, quia in prorogatione expressa clerici requiritur licentia sui Episcopi. cap. significasti. de for. comp. Non sic in tacita, vt not. in capitu. dilecti. vbi Inno. & Doct. eod. titu. & ex-
14 presse Pau. de Cast. in l. 1. ff. si quis in ius vocat. non ie. ¶ † Octauò in contrarium facit. Nam quando res expresse legatur, transit dominium ipso iure in legatarium. l. à Titio. in fin. ff. de furt. l. si tibi homo. §. cum seruus. ff. de leg. 1. secus quando tacitè. l. emptor. §. ancilla. cum glo. & ibi Bartol. ff. de rei vend. Bartol. in l. seruum filij. §. fin. ff. de leg. 1. ¶ Nonò tacita distributio partis non sufficit, vt aliqui dicantur disiuncti re, sed requiritur expressa. l. si duob. §. fin. & ibi Bartol. & Mod. ff. de leg. 1. Bartol. in l. legata inutiliter. §. fin. eod. titu. ergo non est par
15 virtus taciti, & expressi. ¶ † Decimò in vltimis volunta. expressa translatio licèt inutilis operatur ademptionem. l. planè. in princip. ff. de leg. 1. secus in tacita. l. si iure, & ibi Bartol. ff. de leg. 3. ¶ Vndecimò, quando legata tacitè repetuntur à substitutis, intelliguntur sub eadem die, vel conditione. l. cum pater. §. ab initio. ff. de lega. 2. & tamen secus est, quando expresse repetuntur à substitutis. l. si cui seruum. §. 1. & ibi gloss. & Doct. ff. de lega. 1. ¶ Duodecimò in contrarium facit, quod vult Bartol. in l. si quis stipulatus sit Stichum. ad fin. princip. ff. de
16 verbor. oblig. ¶ † Et ideo pro solutione capias quinque conclusiones. ¶ Prima in his, quæ veniunt tacitè ex natura contractus, tunc bene par est virtus taciti, & expressi. Ita loquitur ista lex, vt vult Bartol. in 4. not. in 2. colum. in eius distin. Ratio, quia si exprimeretur, certè exprimeretur illud, quod tacitè omnino inerat ex natura ipsius contractus. Vnde expressio nihil plus operaretur. l. 3. de lega. 1. l. non rectè. C. de fideiuss. Ideo tunc par est virtus taciti, & expressi. Et istud est, quod vult dicere Iuriscon. hic, in versicu. nam in contrahendo, & ita propriè loquitur text. in l. hæreditatem. ff. de don. iuncta l. si quis. §. fin. cum l. sequen. de lega. 2. Secunda concl. est, quòd quando tacitum cantat mediante præscriptione, & sic mediante exclusione legali, tunc operatur plusquam expressum, propter adminiculum legis, vt est gloss. in l. sed si inter me. in princip. ff. de ser. vrb. præd. declarat Bald. in l. 1. in 27. oppo. C. qui admit. Facit. l. aduersus. cum gloss. C. de vsur. iuncta l. præses. C. de transact. Ad idem facit capitu. de quarta. de præscr. iuncto. capitu. 2. de don. Ita loquuntur, quæ dixi supra
17 de filiofam. cui delata est hæreditas. ¶ † Tertia conclu. quantum ad vitiandum actum, non tantum operatur tacitum, sicut expressum. Nam error expressus vitiat, non ita tacitus. l. & ex diuerso. §. si in iudicio. & ibi gloss. & Mod. ff. solu. matr. l. expressa, & l. actus legitimi. ff. de regu. iur. Facit, quod in proposito dicit Bald. in l. eleganter. §. si quis post. in 5. colum. ff. de condi. indeb. vbi dicit, quòd par est virtus taciti, & expressi, quo ad hoc, vt actus valeret, non quo ad hoc, vt sit nullus. l. si quis legatum. ff. de fal. Et per hoc redditur dubia regula, quam tradit Bartol. in l. demonstratio falsa. in princip. in 7. conclu. ff. de condi. & demonst. vbi dicit, quòd inepta expressio mi-
18 nus vitiat, quàm tacita. ¶ † Quarta conclu. actus, & voluntas taciti, non sic latè sunt interpretandi, sicut expressi, secundum Pau. de Cast. in consil. 25. quod incip. Visa appellatione.
f in 4. colum. Adde text. not. in l. fin. in prin. in ver. recepisse, [f] & quod

ADDITIONES.

a ¶ Dispensationes. Adde Anto. de Butr. in capitu. cum in cunctis. in §. cum verò. de elect. Card. Zab. in capitu. quia circa. de consan. & affin. Alexan. de Imo. consil. 39. incip. Viso statuto. in 4. volum. Idem Alex. consil. 122. incip. Ponderato. in vlt. col. in eodem vol.

b ¶ Non fit extensio. Adde Abb. inc. at si clerici. in §. de adulterijs, de iudi. in 5. col. Petr. de Anch. consil. 16. inc. dominus noster. in vlt. col.

c ¶ Nocet patri. Dec. not. in c. iurauit. col. pen. de proba. PVRPV.

d ¶ Sequitur Alexan. consil. 4. colum. 6. versicu. & licet. libr. 2. Sed ibi in Apostill. & ad consil. 17. num. 9. libr. 3. contrarium sustinetur, quod non tollat, & limitatur tripliciter communis conclusio. De qua re plura idem Alexan. in l. apud Iulianum. §. idem Iulianus. num. 4. ff. ad Treb. Catel. verb. Actus nullus, vbi refert duas opi. MASVER.

e ¶ Clericus. Adde text. & ibi Doct. in c. significasti. de foro comp.

f ¶ Recepisse. Contra vide Dec. in cap. 2. colum. 9. ver. venio ad text. de proba. PVRPV.

19 quod ibi Bartol. de lega. 2. † Quinta conclusio multa tolerantur, vt possint fieri tacitè, quæ non possunt fieri expressè. patet in iuramento calumniæ, quòd non potest expressè remitti. l. 2. §. sed quia veremur. C. de iur. cal. Nec valeret consuetudo contrarium disponens. capitu. cæterum. de iur. calum. & tamen potest tacitè remitti. capitu. 1. & ibi gloss. de iur. calum. in 6. glo. & Bartol. in d. §. sed quia veremur. & glo. in cap. tuis. de test. Ad idem facit. l. filiusf. §. veterani. & ibi Bart. not. ff. de procu. glo. not. 11. quæst. 3. in cap. irritam. & glo. in cap. si fortè. in ver. euidentem. de elec. in 6. Ponunt Doct. in cap. cum tempore. de arb. Hinc est, quod si clericus vult expressè prorogare iurisdictionem Episcopi non sui, requiritur licentia sui diœcesani. cap. significasti. de for. comp. Secus est in tacita prorogatione, quæ inducitur contrahendo, vel delinquendo. cap. dilecti. vbi Doct. eod. tit. Pau. de Cast. in l. 1. ff. si quis in ius voca. non ier. glo. in d. cap. irritam. & glo. & Doct. in d. cap. si diligenti. de for. comp. Item prædicta omnia intellige, nisi tacitum, & expressum concurrant: tunc non est par virtus: imò expressum facit tunc cessare tacitum. l. cum ex filio. §. filio. & ibi Bartol. not. ff. de vulg. & pupil. Et ista est ratio, quare substitutus præfertur coniuncto. l. 2. §. si duo. ff. de bon. poss. secundum tab. l. 1. §. pro se
20 cundo. C. de cad. tol. ¶ † Vltimò (vt nihil omittatur) adde, q̃d istam regulam, quòd par est virtus taciti, & expressi, limitant Imol. & d. Alex. in l. ex facto. §. si quis rogatus. in 9. colum. ff. ad Treb. quando tacitum procedit secundum regulas iuris communis: secus si contra, vt ibi per eos. ¶ Item not. ex ista lege, quod in mutuo semper intelligitur tacitè agi inter partes, quòd restitutio fiat in eadem qualitate, & bonitate, concordat. l. 2. §. 1. ff. de act. & obl. & Instit. quib. mod. re contrahi. obl. in prin. & l. res in dotem. ff. de iud. dot. Rationem assigna, vt per Rom. hic,
21 & ante eum per Bald. in pen. col. Quid † autem si expressè esset actum, quòd restitutio fieret in eodem genere, sed non in eadem bonitate: imò in deteriori, vt puta, si esset actum, quòd pro vino veteri reddatur nouum, & sic deterius, nunquid esset mutuum? Raph. Ful. in l. 2. in prin. in 4. colum. s. eod. tenet, quòd non, quia omitteretur illud, quod est substantiale mutui. per iura superius alleg. sed ea, quæ sunt de substantia contractus, non possunt immutari, & si immutentur, alterant ipsum contractum. l. 2. ff. de vsufr. earum rerum, quæ vsu consumuntur. naturalia vero contractus bene possunt immutari. l. 1. §. si conuenerit. ff. deposi. Relinquit tamen super hoc cogitandum. Istam opi. Ful. refert Ro. in l. 2. in princip. in 5. colum. & eam tenet, & dicit, quòd tunc erit contractus innominatus. Contrarium tenet Pau. de Cast. hic. in 1. colum. quia istud, quòd restitutio fiat in eadem bonitate, non est de substantia mutui, sed est de naturali. Ideo potest per pactum immutari, & tamen erit mutuum. Nam de substantia mutui est, quòd restitutio fiat in eodem genere, & istud non posset immutari per pactum, vt hic per eum. Adde, quòd istam opi. tenet Bartol. hic, & si bene inspexeris in 1. colum. dum alleg. l. Firmio. §. fin. ff. quando dies leg. ce. & sequuntur Ful. Lud. & Mod. hic. Item, quòd sit de natura mutui, tenet Bartol. hic. in 2. not. & etiam in 2. colum. in dist. ¶ Sed tu concorda istas opi. quòd aut est actum inter partes expressè de mutuo celebrando, & tunc erit mutuum, & pactum de reddendo deterius, cùm sit super naturalibus mutui, vt prædixi, & patet ex doct. glo. in l. pacta conuenta. in prin. ff. de contrahen. emp. & Bald. in l. ad exactionem. C. de dot. promiss. non alterabit ipsum contractum. l. in emptionib. ff. de pac. quamuis per pactum egrediatur naturam mutui: prout in simili dicit Iurisconsul. in l. Lucius. & l. die sponsaliorum. §. 1. ff. deposi. Aut non est actum inter partes, vt sit mutuum, sed simpliciter fuit dictum, quòd caperet vinum vetus, & redderet nouum: tunc crederem, quòd esset contractus innominatus, & oriatur actio præscriptis verbis. Ita procedit prima opi. Istud probat dupliciter. Primò, per regulam, quòd quotiscunque conuentio non transit in specificam formam contractus nominati; tunc censetur contractus innominatus, vt l. 1. & trib. seq. & l. si gratuitam. in princ. ff. de præscrip. ver. Secundò, & melius probatur per casum in l. Titius. in fin. & ibi glo. ff. de præscr. ver. ponderando rationem ibi assignatam in text. Ibi probatur, quòd quando datur pecunia simpliciter, & agitur, vt minus reddatur, non est creditum, sed contractus innominatus, quia excedit ius, & naturam crediti, vt ibi dicit text. Et pondera, quòd in illo text. probatur plus, quod etiam quando illud minus reddi, esset solùm in potentia, quia posset contingere, facit vt non sit mutuum. Quanto magis vbi est in actu, vt in proposito nostro. Vide in simili text. in l. cum manu sata. §. fin. ff. de contrahen. empt. Huic conclusioni videtur fortiter obstare text. in l. rogasti. §. si tibi. j. eod. Sed responde tripliciter. Primò, quia text. ibi non dicit, quòd sit muttum. Sed ista solutio nō est tuta, quia lex debet intelligi secundum naturam tituli, sub quo situata est. l. imperatores. ff. de in diem addict. ¶ Secundò responde, q̃ ille tex. loquitur, quando expressè fuit datum ex causa mutui, vt ibidem præsupponunt glo. & Doct. & suadet natura tituli, & expressè dicit glo. in l si tibi decem. in princ. in glos. 1. ff. de pac. ¶ Tertiò, & not. responde, quòd ibi non dubitatur de titulo contractus. s. quis contractus sit, vt dubitatur in d. l. Titius: sed dubium illius text. est de qualitate obligationis: an obligatio in mutuo possit contrahi in minus, aut plus, quàm sit datum. ¶ Vltimò circa finem not. Bart. adde, quod not. Angel. in l. prædijs. per illum text.
22 C. de euic. ¶ † Glo. in ver. pro cauto. dum Bartol. ponit, quando omissum habeatur pro expresso. Circa primum membrũ suæ distin. tria videntur obstare. Primò text. in l. quidam cum filium. ff. de hære. insti. vbi in vltimis volun. tacitum non habetur pro expresso, sed per illum text. limita istam materiam, vt dicunt Bald. & Imo. ibi. Imola, & Raph. Cum. in l. si res obligata. in prin. de leg. 1. dom. Alexan. in l. 3. ad fin. C. de lib. præte. quod attendatur tacita voluntas testatoris, verum est, quando transiuit ad aliquam dispositionem: alias secus, vt ibi est text. Hinc dicit Bald. in l. cum virum. in vlti. colum. C. de fideiuss. considerari mentem testatoris: est verum, si verbis, aut factis adhæret. Secundò obstat text. in l. si alij. ad fin. in ratione sui. ff. de vsufr. leg. quē reputat sing. Bal. in c. secundò requiris. in 1. colum. de appel. Nec videtur tuta solutio communis gloss. & Bartol. ibi, & Bartol. in l. in ambiguo. per illum text. ff. de reb. dub. quia obstat ratio, in qua se fundat text. Item, quia illo modo esset de indubitabili. Tertiò obst. tex. in l. si quis in fundi vo-
* cabulo. in princip. de leg. 1. iuncta *gloss. ibi communiter approbata*, quæ extendit illum text. vt procedat etiam, quando constat clarè de voluntare testatoris, & de illo text. oppo. Ful. hic, & relinquit cogitandum. Sed ad illum text. est gloss. in l. semper in stipulationibus. de regu. iur. quod attenditur voluntas testatoris. Verum est, nisi sit expressa per verba penitus incon-
23 grua, & inepta. ¶ † Sed tu caue, quia ex quo in vltim. voluntа. non requiritur de necessitate expressio: ergo videtur, quòd si exprimatur, & ineptè, quod non debeat vitiari, per regu. l. vnicæ. in princip. cum simi. C. de rei vxo. actio. Confirmatur per regu. quam tradidit Bartol. & superius tetigi in l. demonstratio falsa. in princip. in 7. quæstio. ff. de condi. & demon. vbi tenet, quod minus vitiat inepta expressio, quàm omissio per d. l. vnicam. in princip. ¶ Item inquantum gloss. & Doct. examinant illam quæstio. si simpliciter dico: tolle pecuniam, quis contractus censeatur, vltra tradita per alios, & ea, quæ aliàs dixi, adde, quòd ista gloss. facit pro doct. Bald. in capitu. si is, qui de elect. post Arch. 63. distin. in c. noxæ. & idem Bald. in cap.
24 si qui de manso. in 7. colum. de contro. inuest. † vbi dicit, quod in traditione simplici in dubio præsumitur causa: secus in promissione. l. 2. §. circa. cum gloss. ff. de excep. doli. Ratio differentiæ est secundum eum, quia in promittendo quilibet est facilis, sed non sic in dando, seu in tradendo. Confirmat, quia in traditione sufficit causa vera, vel præsumptiua, vt est glos. in l. nunquam nuda. ff. de acquir. rer. dom. & in §. per traditionem. Instit. de rer. diui. sed in promissione requiritur causa vera, & non putatiua, secundum Bald. in cap. fin. in 8. colum. de consue. per text. in l. fin. ff. de consti. pecu. Sed ista gloss. & ista Doct. Bal. videntur confundi per text. in d. l. nunquam nuda, quia aliàs illa lex nunquam procederet. Et quamuis de illa doct. Bald. & Fulg. & Ludo. hic non faciant mentionem: tamen reprehendunt istam gloss. per l. nunquam nuda. Ita etiam reprehendit Imol. in l. Titio. & in l. si fundum certa die. de verb. oblig. Sed responde, considerando, an interuenerit actus numerationis, vel non, vt prosequitur Alexand. hic. Item ad istam materiam adde illud, quod dicit Bald. in l. generaliter. in 3. colum. C. de non num. pec. quod potius debeat præsumi stultitia, quàm donatio. In contrarium tamen videtur stringere tex. in l. si testamento. §. 1. in vers. conditione cessante. & ibi Cum. ff. de fideiuss. vbi poterat capi præsumptio, quòd soluisset pro parte cohæredis, animo gerendi eius negotium, & tamen ibi capitur præsumptio donationis. Nisi dixeris, quòd ille text. loquitur in casu claro, quādo soluit sciēter totũ nomine suo pro
25 prio. ¶ † Successiuè signa diligenter doctr. Bartol. quæ est vtilis in practica, quòd quando præsumptio resultat ex facto ipsius libellantis, vel ex facto rei excipientis, est necesse, quod eam expressè allegetur: aliàs succumberet, per l. si adulterium cum incestu. §. idem Pollioni. in versi. *si vtique error allegatur*. ff. de adul. Secus q̃n resultat facto tertij. Idem tenet d. Ant. de Butr. in c. si cautio. de fid. instru. & in c. 2. in 6 col. de lib. obl. & plenius Imol. in c. super hoc. in 8. col. de renun. d. Abb. in c. 2. de præsum. Ang. in l. omnes. §. Lucius. ff. de his, quæ in frau. cre. Lud. Rom. in consil. 77. quod incip. Pater reueren. ¶ Adde, quòd contrariũ tenet Rayn. de Forl. hic per reg. l. si quis intentione ambigua. ff. de iud. & l. inter stipulantem. §. 1. de verbor. oblig. ¶ Adde

etiam,quod Raph.Cuman.in d.l.ſi adulterium. in princip.dicit iſtud non eſſe de mente illius literæ,quia dum dicit, vtique ſi error allegetur, vult dicere.i.ſi fuit in errore. Nam ſi fuit ſciens, tunc error ſexus, vel correctio eum non excuſaret. Tu poſſes aliter reſpondere ad illum text. quod ibi, quia dabat operam rei illicitæ, ideo grauatur in allegatione præſumptionis. Item contra facit.c.afferre.& ibi vide Abb.de præſump. Sed ſuſtinen
* do doct. *Bar.communiter approbatam*, [a] pondera,quòd text.in d.
a §.idem Pollioni.propriè loquitur in excipiente, & ſe defendente.Fortius ergo debet procedere in actore libellante, iuxta regulam.c.fauorabiliores. de reg.iur.cum ſim. Secundò conſidera, quòd ille text. loquitur conditionaliter, vtique ſi error allegetur.Sed quando text.loquitur conditionaliter,illa conditio importat grauem ſolennitatem, quæ omitti non poteſt, ſecundum Bald.in Authen.matri,& auię.in 1.colum.in fin.C.quando mulier tut.offic.fun.poteſt. per text. not.in l. prætor. in princ.ff. de coll.bon.Sequitur Fran.de Aret.in cap.in cauſis.in 4.colum. de teſt. ¶Tertiò adde rationem, quia cùm in caſu Bart. verba poſſint continere contractum mutui, item depoſiti,item commodati,ſuccedit doct. glo. approbatæ in l.1.in princip. in gloſ.
26 mag. circa med.ff. de eden. † quod quando ex pluribus cauſis etiam ad idem tendentibus poſſet contingere mihi rem deberi,teneor vnam in ſpecie exprimere, vt reus poſſit deliberare, an cedat, vel contendat. ¶Quarto adde, quod voluit Bald. & Angel. in l. ſuper longi. in 3. colum. ad fin. C. de præſcr. long. temp.vbi per illum. §. idem Pollioni. dicunt eſſe tenendum fi-
27 xum cordi.† quod vbicunque dicimus præſumi bonam fidem,intelligitur ſi eam expreſsè alleget. Vnde ſecundum eum cautus eſſe debet, qui ſe fundat ſuper præſcriptione, vt ſemper alleget bonam fidem dato, quòd ſit in caſu, vbi præſumitur. Idem tenet Bald.in cap.ſi quis per 30.in 3.colum. ſi de feu.fuer. contro.inter dom.& agn.& not.Bal.in cap. per tuas. in 2.colu. ad fin.de teſt.Angel.in l.eum,qui.in §.fin.de publ. Alexan.conſil.94.quod incipit. In cauſa, & lite vertente coram arbitris.in 3.colum.libr.2.& plenius in conſil.69.libr.3.quod incip.In cau-
28 ſa,& lite vertente inter Romeum. in 4.colum. ¶† Quintò adde,quòd ſignanter tenet Bartol.in l.rem alienam. in 2.colum.ff. de pign. act. quod ex poſſeſſione nunquam præſumitur domi-
b nium, [b] niſi allegetur iſta præſumptio à parte, & idem tenet Bald.in l.etiam.in 2.colum.de exec.rei iud.Sal. in l.certi.C.loca. d.Alexan.in d.conſil.137.& in conſil.94.quod incip.In cauſa,&
29 lite vertente inter Iacob. in 2.colum. in 2.volum. ¶Sexto adde illud, quòd tenet Bald. in l.quicunque. in 1.colum. C.de ſer. fug. quòd licèt in dubio præſumatur ignorantia. l. verius. ff.de proba.tamen oportet, quòd allegetur,per dictum. §.idem Pollioni. ¶Septimò adde glo. in l.certum. in princip. in verſi.con-
30 feſſus.& ibi Bartol.ff.de confeſſ.† quæ vult,quòd licèt olim dominus, nunc præſumatur eſſe dominus. l.ſiue poſſidetis. C. de proba.tamen requiritur, quòd ille, qui fuit olim dominus, alleget ſe de præſenti dominum. Nec ſufficeret allegare ſimpliciter dominium de præterito.Sequitur Bald.in l.edita.in 2.col. C.de eden.d.Alexan.in l. ſi minorem.ad fin.C. de reſti. min.De huius tamen vltimi veritate vide dom.Ant. de Butr. & Imo.in cap. præterea. el.2.de tranſac. vbi per illum text. videtur tenere
31 contrarium.¶ † Octauò adde, quòd licèt quilibet præſuma-
c tur viuere vſque ad 100.ann. [c] l.ſi. C.de ſacroſ.eccl. Tamen hãc præſumptionem oportet allegare, per d. §. idem Pollioni. ſecundum Bald.in cap.ex tenore. in 2.colu.de teſt. Tamen iſtud non videtur ſtare,quia non poteſt dependere ex facto proprio: prout dicit doct. Bart. & *communis*. ¶Limita nunc iſtam doct.
32 Bart.4.modis.Primò ſecundum Raph. Ful.hic, † vt procedat ſi opponatur à parte: aliàs parte non opponente procederet libellus quantuncunque incertus,& generalis.l.1.in fin. C.de an-
33 na.excep.¶† Secundò limita ſecundum Ro. quando narratio libelli eſſet incerta, & ſimiliter concluſio: aliàs ſi concluſio eſſet aperta,procederet libellus,quia virtus libelli conſiſtit in cõcluſione.l.non debet.in fin.ff.de don.not.Bartol. in l.amplius.§. centum.de lib.leg.Bald.in l.2.C.de petit.hęre.Non.n.attendi debet quid,quale,& quantum petatur,ſed quid, & quantum cõcludatur,cùm ſubſtantia libelli conſiſtat in concluſione, vt eſt gloſſ.in cap.hoc quippe.3.quæſtio.6.Ita Bald. in l.edita.in 3.colum. in princip. C. de eden. & in l.nec quicquam. §. vbi decre-
34 tum.in 13.colum. ff.de offic. proconſ.& lega. ¶† Tertiò limita doctri.Bartol.vt procedat,quando iſta præſumptio pendent non ſolùm à facto,ſed etiam ab animo ipſius libellantis. Ita loquitur Bartol. hic. Secus ſi non pendent ab animo libellantis: quamuis ab eius facto.Ita limitat Alexan.in l.1.in princip. in 9.
35 colum.ex doctri.Bartol.ibi.ff. de eden.¶† Quartò doctri.Bart. procedit in præſumptione:ſecus ſi aliquid mero iure induceretur:tunc non eſt neceſſe illud allegare, ſecundum Bartol.in l.neceſſarijs.circa med.ff.de acquir.hær.per l.1.C.ſi vt ſe ab hær. abſti.¶Vltimò,vt iſta lex remaneat egregiè, ac ſolenniter, & cumulatè commentata, quia gloſſ. 1. colligit ex hoc text. argumentum,quòd in teſtimonijs,& electionib. ſeniores ſunt iunio-
36 ribus præferendi.† Adde certum eſſe, quòd in honoribus,& dignitatibus, ac præeminentijs maior ætate, ſeu antiquior præferri debet.l.fin.C.de tyroni.lib.12.l.ſemper. in princip. ff.de iur. immu.l.1.& 2.ff. de albo ſcriben.l.fin. ff.de fid.inſtr.cap. Epiſcopi.& ibi gloſ.24.diſt.not.in cap.ſtatuimus. de maio.& obe.in gl. Item in electionibus,& in vocibus antiquiores iuniorib. præferuntur. l. Alexandrinis. C. de decur. lib. 10.§. ordinationem.in Auth.de mona.& d.l.1.& 2. ff.de albo ſcri.not.Andr. de Barul. & Ioan.de Plat.in l.1.C.de conſul.lib.12.Item in teſtimonijs ſe-
d niores iunioribus præferuntur. [d] cap. Quoties. de teſtib. & d.§.
37 ordinationem.in Authen.de mona. gloſſ.& Doct. hic. † Item inter Doct.eiuſdem profeſſionis ille, qui eſt antiquior, & prior Doctor debet præferri.ſecundum Bartol.in l.1.ff.de obſeq.& in l.fin.per illum text.C. de tyron.libr.12.Item antiquiores aduocati præferuntur,& melius ſcire præſumuntur,quàm iuuenes.l.
38 prouidendum.C.de poſtu.†Item ſeniores magiſtri potius ſunt audiendi,quàm iuuenes. Ita not.gloſ. in cap. ſic viue.16.quæſt. 1.Item conuocatio capituli in defectum rectoris ſpectat ad antiquiorem de collegio,ſecundum Bartol.in l.1. per illum text.ff.
39 de albo ſcri.Imo.in cap.1.de maio.& obe.† Item claues cuſtodiæ caſtri debent reponi penes ſeniorem, & tradi maiori, & grandiori natu.l.cum pater.§.pater pluribus, & ibi per Bartol. ff.de leg.2.not.Bald. in l.procurator.C. de eden. & in conſil. ſuo ſchiſmatis, poſito poſt rubr. C.ſi quis aliquem teſta.prohibue. in 6.colum.Idem decidit d. Petr. de Vbal. de Peru.in tract. ſuo
40 de duobus fratr. in 21. quæſtio.11. partis, † quòd ſi duo frates habent caſtrum commune, primogenitus debet tenere claues portarum, & ſigillum, ſi nulla imminet ſuſpicio.d.l. cum pater.§.pater pluribus,quia hoc in facto,non in iuriſdictione prærogatiua conſiſtit. Nec per hoc plus in iuriſdictione habere dicitur. Alleg. Bald. in cap. ſi duo fratres.in vlt. verbis ſecundum aliquas lecturas. de frat. de nou. ben.inueſt. Dicunt tamen not. Card. & Imol. in cle. 1. §. ſanè. per illum text. de hære. quod ſi ſunt plures domini vnius Caſtri, tot debent fieri claues, quot
41 ſunt domini,vt ibi not.per eos.† Item inſtrumenta, & libri rationum debent reponi penes ſeniorem, & grandiorem natu, qui præfertur iuuenibus, vt eſt text. in l.fin.ff.de fid. inſtr. Vnde dicit Bald.in cap.quoniam contra falſam, in 17.colum.de proba.quòd ſi ſunt plures mercatores ſocij, codices rationum debent ſtare penes ſeniorem, & ſi iudex commiſit examinationem teſtium duob.notarijs, originale atteſtationum debet ſtare penes notarium ſeniorem, qui cæteris paribus eſt præferen-
42 dus.Ita dicit not.Imol.in cap.1.de maio. & obed.† Item ſtante ſtatuto,quòd mulier,vel minor non poſſit contrahere ſine cõſenſu conſanguineorum,tale ſtatutum intelligitur, vt conſanguinei ſeniores præferantur iunioribus in tali conſenſu. Ita not. Flo.in d.l.fin.per illum text.ff.de fid.inſtru.Item valde iniquum, & abſurdum eſt, quòd noui (& ſic iuuenes) antiquis præferantur. Ita dicit text.in cap. ſtatuimus. 61. diſtin. Ex præmiſſis apparet,quod omni iure,& in omni materia maiores natu iunioribus ſunt præferendi.Nam quòd maior honor debeatur, iſtud quodammodo à natura debetur, & à iure gentium procedit, ſecundum Ray.& Ang.in l.ſed ſi hac.§.ſed ſi perperam.ff.de in
43 ius voc.† Item ordo naturalis eſt, vt maior ſeruiat minori, dicit text.in cap. eſt ordo. 33.q.5. Item vt pulchrè ſcribit Philoſophus 2.Polit.refert Alber.de Roſ.in l.ſemper. in princ. ff. de iur. immu. & in dictionario ſuo in verbo, ſenex. Natura quidem humano generi dedit hos ſeniores, & alios iuniores: quorum quidem primos principari, ſecundos ſubijci docet, nec indignari debent iuniores, cùm æquum, & honeſtum ſit iuuenib. miniſtrare, & obedire ſeniorib. Item in Eccleſiaſt. dicitur. *Loquere maior natu: te enim decet primum verbum*, ſecundum Bald.in l. obſeruare.§. antequam.ff. de offi.procon. & lega.

ADDITIONES.

a ¶Quam declara, vt per Natt. conſil. 167. colum. 7. Alexand. conſil. 1. colum.pen.in princip.libr.5. ad reg.autem, quòd ſufficit libellum præſumptiuè concludere,dic quod procedit etiam in criminal.Roma. conſ. 105.col.1.in fi. Fely.in c.fin.col.1.de lib.obla. MASVER.

b ¶Dominium. Secus in poſſ. Alex.lib. 1.conſ.133.incip.Viſo proceſſu.colum.3. PVRPV.

c ¶Annos.Adde Spec.in titu.de proba.in §.1.verſicu.quid ſi teſtes.Cardin.Zab. in clemen.1.in 3.not.de reb. eccle. non alie. Sed quandoque longior fuit, vt legitur de Abb.Coſma.qui vixit ann.120.vt in Auth.de mon.in §.ſi verò.& in c.fin.84.diſt.& diffuſè per Pli.lib.7.c.48.

d ¶Præferuntur.Vide Bald.in l.1.q.23.de rer.diui.& Iacob.de S.Geor. in verſ.& promiſerunt.col.4. PVRPV.

& lega. & apud Virg. *Tu maior, tibi me est æquum parere Menalca.*
¶Prædictorum omnium euidens ratio est, quare grandiores
natu sint iunioribus præferendi, præsertim in honorib. & digni-
tatibus, ac prærogatiuis: quia qui est ætate maior, præsumitur
maturitate sensus præstantior. c. nisi cum pridem. §. alia verò
causa. de renun. Item præsumitur rerum experientia doctior:
atque ideo sapientior, vt in cap. sciendum. 26. q. 4. ideo magis
debet honorari, qui enim dignior est, ille præferri debet, & ma
44 gis honorari, vt est glo. in cap. sexta. 16. distin. ¶† Item senio-
a res[a] præsumuntur iuuenibus, & est gloss. in cap. cum in iuuen-
tute. de præsump. & consilium seniorum melius est, quàm iu-
45 uenum. capitu. ex multa. de voto. † Item plus valet vmbra se-
b nis,[b] quàm eloquentia, vel gladius iuuenis: vt not. Bald. in ca-
pitul. 1. per illum text. de renun. & in l. cum antiquioribus. C.
de iud. deli. Reliqua ad istud no. gl. vide in alia p̄cedenti lectu.
istius legis. Ianson May. Mediolanen. Cęsareus, & Ducalis Sena
tor in primis lectionibus, quas habuit Papię, in reditu suo ex
Pisano studio, & Patauina Academia.

ADDITIONES.

a ¶Seniores. Adde Card. Alex. in c. sanè quippè. in 1. col. 9. dist.
b ¶Vmbra senis. Adde Bald. in l. senium. C. qui test. fac. poss.

SVMMARIVM.

1 *Differentia inter mutuum, & depositum.*
2 *Depositarius an teneatur de dolo, & lata culpa.*
3 *Attenditur, quòd principaliter agitur: & ibi infert ad multas quæstiones. nume. 4. & 5.*
6 *Verba simpliciter prolata debent intelligi primariò, non secundariò: & infert ad testem legatarium.*
7 *Non debet citari ille, de cuius prȩiudicio principaliter non agitur, licèt secundariò sic. ibi. num. 9.*
8 *In condemnatione debitoris mei non teneor citare alios creditores.*
Actus non dicitur verti in detrimentum nisi illius, cui affertur detrimentum principaliter.
10 *Stante statuto, quòd instrumenta executioni mandentur, intelligitur ad instantiam principalis, non tertij.*
11 *An vnus ex correis debendi possit pro alio testificari.*
12 *Testis censetur idoneus, quando negotium principaliter non spectat ad eum.*
13 *Testis de vniuersitate an possit esse testis in causa vniuersitatis.*
14 *Creditor potest esse testis pro debitore.*
15 *Rector vnius ecclesiæ an possit deponere in fauorem alterius ecclesiæ, quòd non teneatur soluere decimam.*
16 *Substitutus an possit esse testis in testamento.*
17 *Quid in legatarijs, & fideicommissarijs.*
18 *Attenditur ex qua absentia quis principaliter sit absens.*
19 *In causa, in qua qui non potest soluere, luat in corpus, potest procurator interuenire.*
Responsio facta accusationi, vel positioni, intelligitur quo ad ea, quæ principaliter continentur in accusatione.
20 *Volens occidere bannitum, si transcendit muros ciuitatis, an puniatur pœna transcendentis muros.*
21 *Quis potest facere offensam principaliter, non per mediam personam.*
22 *Testis deponens falsum super appendicijs, an puniatur pȩna falsi.*
23 *Ius non considerat id, quod venit executiuè, sed quòd principaliter.*
24 *Limitatio ad regelam, quòd attenditur, quod principaliter agitur, vt non habeat locum in delictisi.*
25 *Quomodo intelligatur principaliter, & quot modis, & quando dicatur.*
26 *Periculum casus fortuiti ad quem spectet.*
27 *Quid in mutuo.*

LEX IIII.

SI quis nec causam. Ista lex habet duo dicta, & sic diuiditur in duas partes. Primum dictū
differt à secundò, quia in primo fuit expressa con-
ditio. In secundo non fuit expressa. Secunda ibi, nam, & qui
rem vendendam. ¶Ad euidentiam præmitte, ꝙ differentia
est inter mutuum, & depositum. In mutuo periculum casus
etiam fortuiti spectat ad debitorem. l. incendium. C. eod. titul.
& istud fundatur duplici ratione. Prima est, quia cùm in mu-
tuo transferatur dominium in accipientem. l. 2. §. appellata.
s̄. eod. & per consequens debitor efficitur dominus rei mu-
tuatæ, ideo succedit regula, quòd periculū casus fortuiti spe-
1 ctat ad eum, qui est dominus. l. pignus. C. de pig. act. † Secūda
ratio est, quia in mutuo fit debitor in genere. l. 2. in princ. s̄. eo.
Sed genus perire non potest. l. in ratione. §. incertæ. ff. ad l. falc.
Ideo spectat periculum ad ipsum debitorem. d. l. incendium.
Sed istæ duæ rationes cessant in deposito proprio, & regulari.
Et propterea fuit dubitaum in hac l. quid quando depositum
fit gratia mutui principaliter, & sic gratia accipientis. ¶Secun-
dò præmitte ad euidentiam, ꝙ iste text. in decisione ibi, peri-
culo est eius, legitur altero de duob. modis. Vno modo secun-
dum Io. & Vltramont. quòd intelligitur de periculo casus
fortuiti, & secuudum istum intell. h. d. Quando depositum fit
principaliter gratia depositarij, tunc tenetur etiam de casu
fortuito. Alio, & secundo modo legitur secundum Azo. cuius
* intellectum tenent *Antiqui, & Mod. omnes, & est communis*, quòd
text. in versi. periculo. non intelligitur de casu fortuito, sed de
omni culpa etiam leuissima, vt statim declarabo, & secundū
2 istum, qui est verus, & communis, hoc dicit. † Quando de-
positum fit principaliter gratia depositarij, tunc depositarius,
qui aliàs non teneretur nisi de dolo, & lata culpa; hoc casu etiā
tenetur de leuissima, & de omni periculo etiam culpa leuissi-
ma contingente. hoc dicit secundum verū intellect. ¶In pri-
mis pondera text. in princip. si quis nec causam, nec propositū.
hoc ideo dicit, quia si creditor habuisset animum, vel causam
mutuandi, tunc contractus diceretur celebratus gratia vtrius-
que. Ideo vsus fuit his verbis, ad denotandum, quòd iste con-
tractus fuit celebratus gratia solius depositarij. Imò plus tenet
glo. in l. fi. quàm Doct. multum notant, & commendāt, ꝙ iste
text. procederet etiam si creditor mutuasset cum vsuris, per
tex. in l. rogasti. in princip. j̄. eod. Nam licèt aliàs dicamus mu-
tuum, quod contrahitur sub vsuris, censetur cōtractum gratia
vtriusque. l. si vt certo. §. nunc videndum. j̄. commo. tamen
quando animus non erat fœnerandi, attendimus, quòd prin-
cipaliter agitur: & ita limitantur omnia iura, quæ dicunt, qn̄
ɔ̄ctus celebratur sub vsuris, dicitur gratia vtriusque celebrari.
Et ad hoc ista glo. est melior de iure, & sing. s̄m Lud. Rom. hic
quam etiam not. Bart. in d. l. rogasti. in princip. & in d. l. si vt cer-
to. §. nunc videndum. & Ang. & Imol. in l. qui Romæ. in prin.
a ff. de verb. obli. ¶Et ex his habes no. ex tex. & gl. reg.[a] ad quam
3 milles allegamus hanc legē, † ꝙ attendimus id, ꝙ principali-
ter agitur. concor. text. not. in l. 1. in princip. ff. de auth. tuto. &
text. not. in l. nauis aduersa. ff. ad l. rhod. de iac. ¶Adde etiam
pulchrum text. in l. 1. §. vnde quærit Offilius. ff. de exer. per quē
4 tex. determinant Gul. Alb. & Bal. † ꝙ stāte statu. ꝙ nullus possit
extrahere frumentum de comitatu, nisi propter vsum suum,
aliàs incidat in pœnam, certè si quis extraxerit propter vsum
suum, licèt postea vendiderit, non incidit in pęnam, tenet Bar-
tol. in l. cætera. §. final. de legat. 1. Adde & tres text. not. in l. ab-
stinēdi. ff. de in interg. restit. per quē tex. decidunt ita no. Gul. de
Cun. & Bald. sed Bald. legit in l. præcedenti, quæ incip. Non so-
lum, quòd stante statuto, quòd etiam de venditione fructuū
debeat solui gabella, si quis vendidit fundum plenum fructi-
bus, isto casu fructus non sunt gabellandi, quia cùm fructus
non vendantur principaliter, sed secundariò, attendimus, qđ
principaliter agitur. Alleg. text. in l. final. §. penultim. ff. quæ in
fraud. creditor. vbi est quasi casus expressus de hoc. ¶Quartò
adde not. text. in l. si is cui. §. quòd si seruus. ff. de acquired. hæ-
5 red. per quem text. dicit Bartol. se aliàs decidisse de facto, † Stā-
te statuto, quòd capiens exbannitum in persona debeat habe-
b re tantum in commune.[b] Certè si quis fortè Potestas ceperit
aliquem furem, qui reperiatur exbannitus, non debebit habe-
re pręmium statuti. Et idem tenet Bartol. in l. si quis in graui. §.
vtrum. ff. ad Vell. & in l. nulla macula. C. de delato. libro 10.
6 ¶† Quintò facit, quod not. Bald. & Angel. in l. 1. §. 1. ff. de iustit.
& iur. quòd verba simpliciter prolata debent intelligi prima-
riò, non secundariò. Ideo si in causa hærdis producitur lega-
tarius in testem, & interrogetur, an aliquod commodum spe-
ret, & responderet, quòd non, & postea accusetur de falso,
tanquam commodum speraret, certè secundum eos non
porest rectè accusari: quia illa verba, quòd non speret com-
modum, intelligi debent scilicet principaliter, licèt secunda-
riò sic. Et sequitur Alex. in consil. 19. incip. Viso processu cōtra
Gaium. libr. 3. Ibidem dicit, si statutum imponat pœnam tur-
c batoribus status reip. intelligitur de his, qui principaliter[c] tur
bant. Et sequitur Alex. in consi. 113. lib. 2. inc. Viso instrumēto
treugæ, & in consi. proximè, alleg. Facit, quod not. Bald. in l.
7 rogasti. in prin. ad fi. j̄. eod. ¶† Sextò adde, quòd voluit glo. not.
& ap-

ADDITIONES.

a ¶Regulam hanc exornat latè Barb. consil. 1. col. 4. libr. 2. PVRPV.
b ¶Commune. Felyn. in capitul. quæ in ecclesiarum. colum. 3. versicul. 76. de const. PVRPV.
c ¶Adde in delictis, quando attendatur principale præsuppositū, & vide Bart. in l. Diuus. ff. de sicar. & de intentione principali, & secundaria, vide Doct. ad Bar. in l. qui furem. ff. de fur. BELLOT.

& approbata *ibi per omnes* in l.de vnoquoque.in glo. 2. ff. de re
iud.quòd non debet citari ille,de cuius præiudicio non agitur
principaliter,licèt ſecundario ſic. Et illam glo.ſequuntur Ang.
Imo.& Mod.in l.filiuſf.§.diui.ff.de leg.1.Et ibi dicit Imo.quod
ad hoc eſt ſingu.eam etiam ſequitur Alex.Imo. in conſi.86.in-
cip.Viſis dubitationibus elegantiſſimè formatis, in 1.& 2.col.
& in conſ.297.inci.Stantibus his.lib.2.& in conſi.84. inci.In cā,
quæ vertitur inter agentes.in 4. colum. lib.1. Hinc dicunt Inn.
& Bart.in c. humilis de maio. & obed. non eſſe citandos illos,
quos incidenter negotium tangit, ſed ſufficit citari principa-
lem, per text.in l. 1.§.denunciari. ff.de vent. inſpi. Et dicit Bald.
in rubric.extra de reſcript.in 3. colum. qui caſu, vel in conſe-
quentiam lædi poſſunt,citari non debet.¶ Hinc etiam dicunt
Angel. & Alexand. de Imol. in dict. l. de vnoquoque, per
gloſſ. ibi, quòd ſi facio aliquem condemnari tanquam
debitorem meum, non poterunt alij creditores opponere,
quod non fuerint citati ad videndum proceſſum, quia lis nō
agebatur principaliter contra eos.Facit, quod not.Angel.in l.
incognitam.ff. ad Syll.Facit,quod egregiè vult Bar.in l.diem.ff.
de aqua plu. arcen. quòd ſi aliquis agit contra hæredem, qui
habet ſubſtitutum, non eſt citandus ſubſtitutus, ex quo de
eius præiudicio principaliter non agitur. Idem tenet Bald. in l.
nā ita diuus.ff. de adop.Ang.Imo.& Mod.in d.l.filiuſfa.§.diui.
de leg.1.Imo. in l.decem.ꝟ.de verb.obl. Alex in conſi.133.inc.
8 Diſcuſſis hæſitationib. in 4.col. lib.1.† Septimò ad hoc no.ad-
de,quod vult glo. no. in c.quamuis. in gl.fi. de pact.in 6. quòd
actus non dicitur verti in detrimentum alteris, quando non
affert ei detrimentum principaliter,ſed ſecundariò.Ex qua gl.
9 decidit ibi Gemi.† ꝙ ſi ex forma ſtatuti cautum ſit, quòd de-
beant citari illi,in quorum detrimentum fit actus: intelligitur
directò,& principaliter,& non ſecundariò.quod eſt no.ſm eū.
Caue tamen circa hoc vltimum, quòd iſto modo intelligen-
do,ſtatutum nihil adderet iuri communi, cùm de iure com-
muni ſolùm citandi ſunt illi, in quorum præiudicium actus
fit principaliter. d.l.nam ita diuus.de adop. Sed ſtatuta debent
intelligi,vt aliquid addant vltra iūs cōe, per doctri.Bart.in l.4.
§.ait prætor. ff. de dam. infect. & in l.2.ff. de vſucap.cum con-
10 cord.¶† Octauò adde tex.in l.ſi pro te.C.de dot.pmiſ.per quē
tex.ibi not.infert Bart.Stante ſtatuto,ꝙ inſtrumenta confeſſio-
nata mandentur executioni debet intelligi ad inſtantiam cre-
ditoris principalis.Ideo ſi tertius petierit executionem,non au-
a diretur, [a] quod not.¶† Nonò adde bene facere id,quod deci-
11 dit Barto.in l.ſi quis, per illum text.ff. de reb.dub.quòd ſi ſunt
duo correi debendi, vnus poteſt teſtificari pro alio. Et ſimili-
ter,ſi ſunt duo fideiuſſores, ex quo principaliter non teſtifican-
tur pro cauſa ſua.Idem tenet Bal.in l.fin.§.1. C.de vſu. rei iud.
Alex.de Imol.in conſil.78.incip. In cauſa, & lite vertente inter
Barthol.in 2. colum. licèt contrarium tenuerit Angel. de Are.
12 in §. legatarijs. Inſtit. de teſta. ¶† Hinc videmus generaliter,
quòd teſtis cenſetur idoneus, quando negotium non ſpectat
ad eum principaliter. text. in d. §. legatarijs. not. in l. dictanti-
bus.C.de teſt.vbi Bald.expreſsè not.Doctor.in l.omnibus.C.de
teſti.Ioan.Fabr.& alij in d.§. legatarijs. Can. in capitul. ſuper.de
13 teſt.¶† Hinc videmus,quod in cauſa vniuerſitatis quilibet de
b vniuerſitate [b] poteſt eſſe teſtis. ſecundum Barrol. in l. tantum.
§.vniuerſitatis.ff.de rer. diuiſ. & in l.ſed ſi hac. §. qui manumit-
titur.ff.de in ius voc. cum mille concor. quas ibi addit Alexan.
Imol.& Cano.in capit.cum nuntius. de teſt. gloſſ. & Docto.in
14 capit.cum R.canonicus.de offic.deleg. ¶† Hinc etiam eſt, &
bene not. quòd creditor poteſt deponere teſtimonium pro
cauſa debitoris ſui, & in eius fauorem, ex quo commodum
principaliter non ſpectat ad eum, ſecundū Iacob. But.& Ang.
in l.non ſolum.§.quæritur.ff.de procur.Alexand. in conſil. 78.
15 prælleg.¶† Hinc opportunè diſputādo determinat Io.And.
in regula ſine poſſ.de reg.iur.in 6.in mer.quod ſi Epiſcopus pe-
tit decimam contra vnam eccleſiam, & rector illius eccleſiæ
vult probare, ꝙ non ſit conſuetudo ſoluendi decimam Epi-
ſcopo,quòd rectores aliarum eccleſiarum illius loci poterunt
probare illam conſuetudinem eſſe in illo loco, vt non ſolua-
tur decima: ex quo non deponunt principaliter in fauorem
ſuum.Tenet domin. Alexand. in conſil. 172. quod incip. Viſis
16 & opportunè diſcuſſis in 3.colum.lib.2. Facit etiam,† aliquis
ſubſtitutus pōt eſſe teſtis in teſtamento, quòd eſt quando non
ageretur de ſubſtitutione, quia cauſa principaliter non ſpectat
ad eum.Ita ſingu.tenet Angel. conſil.274. quod incip.Thema
ſuper quo conſilium petitur tale eſt. in penultim. colum. Ad
17 hoc ponderat text. in d.§.legatarijs. † Nam dum dicit, legata-
rij,& fideicommiſſarij, intelligit tam vniuerſales, quàm par-
ticulares: & tamen tenet contrarium Bald. in dict. l. dictanti-
bus.& in contrarium ſtringit text.in dict.§. legatarijs. in ratio-
ne ſui,ibi,*quia iuris ſucceſſores non ſunt*,iuncta gloſ. Niſi ſuſtinen-
do Angel. ponderes illud verbum, non ſunt, quòd eſt præſen-
tis temporis: ergo non includit eos, qui poſtea futuri tem-
poris ſunt.argu.l.Imperator. & ibi not.Bartol. ff. de poſtu. Ego
tamen dubitaui ſemper, & dubito in eo, quod dixi de teſtib.
qui poſſunt deponere, quando negotium non ſpectat princi-
paliter ad eos, cùm habeamus, quòd proxeneta non poſſit eſ-
ſe teſtis,nec procurator,nec aduocatus,vt tenent glo.& Bar.in
l.deferre.§.idem decreuerunt.ff.de iur. fiſc. & in l. omnibus.C.
de teſti.in bona lectu.glo.in c.Romana.de teſtib. in 6.licèt Bal.
variauerit in dict.l. omnibus. Cogitabitis pro reſponſo. Adde
etiam ad prædictam regu.quòd attenditur illud, quod princi-
paliter agitur.text.in l.1.de autho. tuto.& in l.verum.la 2. & in
l.qui iniuriæ.in princip.ff. de fur.¶ Adde decimò ad iſtam reg.
18 quòd dixit gloſſ.not.in l.non verè.ff.ex quib.cau.ma.† quòd ſi
aliquis eſt abſens partim cauſa reip. partim propter negotium
ſuum priuatum,attenditur illud, quod ibi principaliter inten-
debat.Idem no.Abb.in cap.cū pro cauſa. de procu. per illā gl.
decidit not. Bald. illā ſupplendo in capit. dilecti. in princip.in
penultim.colum. de appell. quòd ſi aliquis iter arripiat ad Pa-
pam pro appellatione, & etiam pro alia cauſa principali, eius
motiuum inſpicitur, & ſi ſint æquè principalia,non habetur
19 pro appellante, quod no.¶† Vndecimò adde etiam, quòd in
cauſa,in qua qui non poteſt ſoluere pecuniam, luit in corpus.
l.fi.ff.de in ius vo.l.ſi quis id,quod.in prī.ff de iur.om.iu.poteſt
interuenire procurator, qui aliàs in cauſa criminali non ad-
mittitur.l.pen.§.ad crimen.ff.de public.iud. eo quia attendi de
bet principalis cauſa:& ſic illud,quod principaliter agitur. Ita
Bald.in l.ſi reos.in 5.colum.C.de accuſ. & in addi.Specul.in ti-
tul.de accuſa.in verſi.pro homicidio. Adde 12.quòd reſponſio
ſimpliciter facta accuſationi, vel poſitioni, intelligitur quo ad
ea,quæ principaliter continentur in accuſatione: non quo ad
alia acceſſoria: nec quo ad alias qualitates. Ita Bartol. inferens
ad pulchram quæſt.in l.ſi cui.§.ſi à filio. per illum text. ff.de le-
gat.1.ſequitur Bald in c.prudentiam.de mut.pet. domi.Anto.
de Butr. in capit. 1. de plus peti. quamuis Moder. ibi. & Bald.
alibi contrarium ſæpè tenuerint.¶ Adde 13. etiam nouam re-
gul.quòd vbicunque quis aggreditur principaliter licitum, li-
cèt ſecundariò faciat illicitū: tamen in illicito non debet puni-
ri illa pœna, qua aliàs puniretur, ſed debet mitius puniri arbi-
trio iudicis. Iſtam regul. probo ex eo, quod not. decidit. Nell.
de S. Gemin. in tracta. banni. in 2.parte. 2. temporis.quæſt.13.
20 † vbi quærit. Quidam volens occidere quendam bannitum
exiſtentem in quodam caſtro, tranſcendit per murum illius
caſtri,& illum occidit, an puniatur pœna capitis, quia muros
tranſcendit,iuxt.l.final. ff. de rer. diui? Et arguit ad partes,& fi-
naliter determinat, quòd non, ſed mitius punitur arbitrio iu-
dicis,argu.l.ſi adulterium cum inceſtu. §. ſi.ff. de adul. & quia
principaliter aggrediebatur licitum, ſcilicet occidere bannitū:
& ideo propter illud, quod in conſequentiam fecit, ſ.tranſce-
dere muros, non debet puniri pęna ordinaria capitis. Confir
matur, quia principaliter prohibitum, tamen conceditur ſe-
cundariò,& in conſequentiam. l. tutor rerum. vbi text.ſingul.
ff. de adminiſtr. tutor. In contrarium tamen facit text. in l. ſi
ſponſus.§ ſi maritus. ff de donat. inter vir. & vxor. Et in con-
trarium etiam ob doctrina Bartol.not.in l.1.in princip.ff.de au-
tho.tut.quam ſequuntur Cyn.& Sali. in l. 3. C.de iud. ¶ Adde
etiam 14.ad prædictam regul. quod vult. Bald. in l. vt vim,in
21 2.colum. ad fin.ff.de iuſti.& iur.† quòd ſtante ſtatuto,ꝙ liceat
offenſo facere competentem vindictam, intelligitur de prin
cipaliter offenſo,& non per mediam perſonam.l.qui liberis.§.
hæc verba.ff.de vul.& pu p.¶ Adde etiam 15.quod vult Ang.
22 poſt Iac.But.in l.Lucius.ff.de inſa. §. 1.† ꝙ ſi teſtis dicat falsū
ſuper facto principali,tunc bene debet puniri de falſo: ſecus ſi
dicat falſum ſuper appendicijs:puta ſi negauit ſe eſſe cōiunctū
partis eum producentis, cùm ei attineret: tunc non incurrit
falſum,licèt mentiatur,& nō punitur niſi crimine ſtellionatus,
quod reputat Ang.mirabile, & no.dignum, Et idem Ang.in
conſi. 194. inc. Viſis proceſſ.b. in 2. col.& Bart. in l.pen.C.de
tranſa.

ADDITIONES.

a ¶Audiretur.Adde Bald.in l.1.C.commun.de leg. Alexand.in l.9.§.ſi hæres.
primo not.ad Treb. PVRPV.

b ¶Vniuerſitate.Adde Archi.12.q.2.in ſum.eundē in c.ſuper prudentiam.13.q.
2.Alex.de Imo.conſi.43.incip.Viſis,& ponderatis his, quæ cōtinētur in pro-
ceſſu,in 3.vol.Idem Alex.ſibi contrarius conſ.69.inci.Viſo,& nondū diſcuſ-
ſo proceſſu cauſæ.in 2.vol.Abb.conſil.16.inci.ad clarā deci.præſentis dubij.
in 1.vol. * Alex.autem conſi.43.nu.23.lib.4.tenet contrarium, ꝙ ſcilicet te-
ſtes integri non ſint ſinguli de vniuerſitate. de quo etiam conſ.136.nu.16.
lib.2.Dec.qui contrarium ſuſtinere videtur,in c.tertio loco.de proba.qua de
re plura not.Rip.Reſpon.114.nu.5.180,nu.18.& Reſpon.101.& omnia de-
clarat Rol.conſi,72.lib.2.Dec.conſi.342.nu.4. MASVER.

23 tranſa in 2.lect.quæ cõiter non habetur.¶ † Decimoſextò ad
* iſtã reg.adde,quòd ius non conſiderat id,quod fit executiuè,*
ſed id,quòd ſit principaliter.Text.eſt no.in l.fi.ff. quod quiſque
iur.ſm Bal. in c. 1.in.2.col.in ti.hic finit lex,deinde conſue.reg.
inc.¶ Stat ergo ex prædictis regula , quòd attenditur id, quod
principaliter agitur.Contra iſtam reg.alle.tex.in l.qui ſaccum.
ff. de fur. qui text. eſt canonizatus. 50. diſt.c.qui ſaccum vbi ſi
aliquis furatur ſaccum plenum pecunijs, committit furtum
24 etiã in ſacco,licet principaliter nolebat furari ſaccũ.† vnde pu
to per illum tex.limitari reg.vt non procedat in delictis,& qñ
quis dat operam rei illicitæ : quia tunc ſiue principaliter, ſiue
ſecundariò attenditur.¶ Nec ob.l.verum eſt.la 2.ff.de fur.quia
reſponde,vt ibi per Bar.ponderando, quòd loquitur in mere-
trice,iuncta.l.fullo.§.qui ancillam.ff. de fur. & vide etiã gl.inſti.
25 de oblig. quæ ex delict. in princip. † Quomodo autem intel-
ligatur principaliter,& quando dicatur, & quot modis in iure
capiatur,declarat Bartol.in l. ambitioſa.in 5.& 6.colum. C.de
decre.ab ordin.fac. & in 1.conſt. C.in princ. in 1. col.vbi etiam
Bal.Facit text.in l.principaliter. C.de lib.cau.& ibi Bal.no.¶Se-
cundò principaliter ponderandus eſt text.ibi , *periculo eius, qui
ſuſcepit.* Pro cuius intelligãtia vidẽdũ eſt, de quo periculo intel-
ligatur:& nunc expedio gloſſ. primam. Ioan. Andr. & Vltra-
montani tenent, quòd intelligatur de periculo caſus fortuiti,
& conſequenter, ſi iſto caſu pecunia eſſet perdita caſu fortui-
to, erit periculum debitoris. Pro iſta opin. primò facit text. in
verſi.periculo, non cauillando literam, quaſi periculum acci-
piat̃ ꝑ caſu fortuito.l.ſed & ſi quis.§.q̃ſitum ff.ſi quis cau.¶Se-
cundò facit , quia ex quo in hac l.depoſitum fuit factum gra-
tia ſolius accipientis , ergo recipiens debet teneri de caſu for-
tuito. ¶Tertiò facit , cùm iſtud depoſitum ſit factum gratia
mutui, & ſic ſit ſubrogatum in loco mutui , certè debet ſape-
re naturam ſubrogati. l. cum, qui. §. qui iniuriarum.ff. ſi quis
cau.ſed in mutuo periculum eſt debitoris.l.incendium. C.eod.
ergo,&c.¶ Quartò facit text.in l.rogaſti, in princip.ibi,ſine cul
pa.infra eod. Tu ſtringe illum text. quia vbicunque lex facit
ſimpliciter mentionem de culpa,vt ibi, intelligitur de lata, &
leui,non autem de leuiſſima.Ita not. Bartol. in Authen. quod
locum. in 2.quæſt.C.de colla per text. in l. ſi cum venderet. §.
final.de pig. act. & gloſſ. in l.in venditione. §. 1. & ibi Bartol.ff.
* de bon.auth iudic.poſ. ¶Secundus fuit intellectus Azo. *& ap-
probatus per omnes* , quòd in caſu iſtius legis debitor tenetur de
omni culpa etiam leuiſſima , non tamen de caſu fortuito.
Pro iſta ſententia duo ſtringunt ineuitabiliter. Primò funda-
mentum Ioan.non eſt verum,quia etiam quando contractus
fit principaliter gratia recipientis tantum , tamen recipiens
nunquam tenetur de caſu fortuito,niſi culpa præceſſerit.Hinc
eſt,ſi commodo alicui æquum , vel aliam rem , iſtud fit prin-
cipaliter gratia commodatarij recipientis , tamen non tenetur
de caſu fortuito. l. in commodato. in princip infra commod.
niſi culpa præceſſerit,ergo dato, quod hic cõtractus fiat prin-
cipaliter gratia recipientis , non tamen tenetur de caſu fortui-
26 to, niſi culpa eius præcedat. ¶† Secundò facit regul.quia peri-
culum caſus fortuiti ſpectat ad eum , qui dominus eſt. l. pi-
gnus.C.de pign.act.Hinc dicit Barto.& Ludouic.Roma.quòd
opinio Azon. procedit in depoſito regulari , quia fuit depo-
ſita pecunia tanquam ſpecies , ita quod dominium non fuit
translatum in accipientem , ſed in depoſito irregulari ſecus,
puta ſi pecunia eſſet depoſita ad numerum. l. die ſponſaliorũ.
& l.Lucius.infra depoſ.Iſto caſu procederet opin. Ioan. And.
quia teneretur de caſu fortuito , ſicut in mutuo . Et tenendo
iſtum intellect.reſpondent Doctor.ad text. hic in verſi.pericu-
lo. quòd appellatione periculi venit etiam culpa leuiſſima,
non caſus fortuitus.alleg.l.opus, quod in aduerſione. infra lo-
ca.gloſſ.in l.ſed & ſi quis.§. quæſitum. ff. ſi quis cau. Ego vltra
eos allego text. meliorem de iure.in l. 1. §.ſępè euenit.ff. depo.
Not.tamen illud,quod magiſtraliter dicit gloſſ. in l. 1. in prin-
cip.ff.nau.caupo.ſtabul.in gloſſ.in verſicul. ſi ſine culpa , quòd
inter leuiſſimam culpam , & caſum fortuitum nihil eſt me-
dium . Quod qualiter intelligi debeat , declarat ibi Bartol.
quem videas.Non obſt.text.in dict.l.rogaſti.in princip. in verſi.
ſine culpa. quia reſponde , vt dicit gloſſ. ſcilicet lata , leuis ta-
men, & leuiſſima interuenit. Non obſt.vltra motiuum ſupra
27 factum, quia reſpondeo , aduertendum eſſe , † quòd in mu-
tuo recipiens ſemper efficitur dominus , ideo perit ſibi , cùm
res pereat illi, cuius eſt, vt prædixi . Vnde ego fateor , quod ſi
loquamur in depoſito irregulari, in quo dominium tranſit in
accipientem,quòd eſſet idem.

SVMMARIVM.

1 *Colonus ſi finita locatione percipit fructus, poteſt conueniri condictio-
ne furtiua.*
2 *Et an teneatur reſtituere fructus,ſi colit finita locatione.*
3 *Tranſportata impetu fluminis poßunt condici , & vendicari.*
4 *Trabes , & ligna per alluuionem tranſportata , non acquiruntur, ſed
remanent domini.*
5 *Conductor finita locatione tenetur domino denuntiare : aliàs tenetur ad
penſionem.*

§. Res pignori.

A fure,& malæ fidei poſſeſſo-
re res condici poteſt, quod
tribus probatur exemplis.hoc dicit, & eſt commune ſumma-
rium,ſecundum Bart. Tu pinguius ſumma ſic.Si res mea per-
uenit ad aliquem cum cauſa , finita ea cauſa , vel ea ſublata ,
poſſum condicere illam rem,condictione furtiua,& certi cõ-
dictione generali.Et eo modo fructus ſine cauſa perceptos , &
res meas per impetum fluminis aliò tranſportatas. hoc dicit
1 vſque ad fin. Not.in verſicul.nam & ſi colonus. † Si colonus
finita locatione percipiat fructus, conueniri poteſt condictio
ne furtiua,& certi condictione generali, eo quia furtum facit.
l inficiando.§. fin.ff. de fur. Sed ego not, pondero ex iſto text.
hic eſſe tex. no.Pone, colonus in vltimo anno de menſe Sept.
ſeminauit fundum,finita eſt ſua conductio. Nunquid in 2. an.
poterit colligere fructus? Iſte text.in ſui generalitate probat
not.quòd non poſſit.de quo vltimo videas tex. not.in l.defun-
cta.ff.de vſucap.Bartol.& alios.in l.diuortio.in princip. ff.ſolu.
2 matr.¶† Imò plus adde ad iſtum text.quòd ſi colonus non ſo-
lùm finita locatione percipit fructus, tenetur.Imò ſi durante
locatione colligit fructus immaturos , tenetur reſtituere do-
mino. gloſſ. habes not. & expreſſam in l.penultim.in gloſſ.1.ff.
de vſufr. leg.quæ ad hoc alleg. text.not.in l.& hæc diſtinctio.§.
cum fundum. ff. locat. & ibi videas Bartol. not. expreſsè il-
lũ tex.contra colonos, qui vltimo anno locationis exfructuãt
agrum quantum poſſunt . Nam tenentur domino . Et dicit
idem Paul.de Caſtr.quod ille text.facit contra ruſticos,qui no-
lunt putare capita vitibus , vt colligant plures vuas , & poſtea
anno ſeq.demoliuntur , quòd ipſi tenentur domino ad omne
intereſſe. Imò plus not. ibi Salyc. quòd ille text. facit contra
datiarios macinæ,vel molendinorum, quòd in fine conductæ
ſuæ corrumpunt fructus ſequentium conductorum,inducen-
do ciues , quòd mittant frumentum ad molendina, ſcientes,
quòd non ſolent, niſi pro medietate pretij eius, quod conſue-
3 uerunt ſoluere,vt ibi per eum poteris per te videre. ¶† Not. in
verſi. fi.ꝙ tranſportata impetu fluminis poſſunt condici non
ſolùm vendicari. Adde text. in l. hoc amplius.§. de his autem.
& §.ita demum.ff.de dam.infect. ¶Intellige tamen niſi per al-
luuionem accederet vicino , quia tunc efficeretur eius cuius
ſolo accederet.§.præterea.Inſti.de rer.diui.& ad hoc vide text.
not.in l.ſolus.§.qui alienam.& ibi not.Bartol.ff.de fur.¶ Tertiò
per iſtum text.in fi.decidit.Bald.in rubr.ff.de rer.diui. in 10. co-
4 lum.in fin. † quòd trabes , & ligna , quæ per alluuionem ſunt
portata in fundo alterius, non acquiruntur ei , ſed remanent
domini. Facit dict.§.præterea. Inſtit. de rerum diui. ¶Gloſſ. in
verſi.condici poteſt.Pro introductione iſtius gloſſ. ſcire debes,
quòd omnes actiones perſonales appellantur condictiones. §.
appellamus. Inſtit.de act.Et quæ ſit ratio, ibi declaraui,& con-
dictiones cùm ſint perſonales , non competunt domino ad il-
lud,quod eſt ſuum: qui enim eſt dominus, amplius effici non
poteſt dominus. §.ſic itaque.Inſti.de acti. Ratio eſt, quia cùm
ſint perſonales præſupponunt obligationem, ſed res mea non
poteſt eſſe mihi obligata. Ideo non poſſum condicere . Ta-
men odio furum contra regulas iuris, vt pluribus actioni-
bus teneantur,inductum eſt,vt competant condictiones con-
tra fures, & malæ fidei poſſeſſores.dict.§.ſic itaque. & l final.ff.
vſufruct. quemad. cauea. Propter hoc dubitat gloſſ. 1. hic,
quomodo poſſum condicere rem meam , & intelligit iſtum
text.de fure , & in re immobili intelligit de prædone . Et pri-
mum contrarium ſoluit gloſſ.in princip.Secundum.ſin autem
in re immobili. contrarium remanet ibi. Item condictione ſi-
cauſa.Poſtea in 3.parte gloſſ. vult remouere aliud contrarium
ibi, & ſic reſpectu poſſeſſionis, &c. Ad hoc Bartol.reſponden-
do poſt Iacob. Butr. diſtinguit. Aut conſideramus ex parte
* actoris. Aut reſpectu rei , vt hic per eum. Sed Bartol. *diſtinctio
communiter reprehenditur* , quia etiam à fure poteſt condici poſ-
ſeſſio.l.ſcire debemus.§.final.ff.de verbor.oblig. & contra Bar-
tol.facit text.in §.planè.Inſtit.de actio.vbi text.dicit,quòd licèt
ſit impoſſibile , quod pro re mea agatur ad dandum, quòd ta-
men iſtud permittitur contra furem:ergo ad hoc,vt exceptio
ſit bona, debet intelligi ad dandum . Veritas eſt (credo) vt di-
camus in fure illud, quod dicimus in moroſo , licèt res ſit pe-
rẽpta,tamen odio moroſi poteſt peti eadẽ res ſola , ſiue æſti-
matio:

* Conſecutiuè.

mario: tamen executio poſtea fit in æſtimatione.l. ſi ſeruum. §.final.ff.de verbor.oblig. ¶In gloſſ. in verb. ex voluntate. Ibi, propter primam voluntatem. Adde, quod volunt Bartol. & Angel.in l.inter omnes.§. rectè,poſt gloſſ. ibi.ff.de fur. vide tamen gloſſ.ſingul.in capitul.Lugdunenſis.9.quæſt. 2. quæ vult, quòd Epiſcopus, qui ordinauit clericum alterius diœcis, non cadit in pœnam,de qua illo text. & in clem. 1. de priuil. quando credidit alium Epiſcopum eſſe conſenſurum. Item gloſſ. intelligit Bartol.procederet, ſi appareat dominum ſciuiſſe colonum remanere in conductione. Nam tunc ſcientia inducet tacitum conſenſum, ſecus ſi ignorauit, & cum Bartol. tran-
5 ſeunt cæteri ſcribentes.¶Tu pondera, quòd in contrarium facit illud,quod ſingul.not.Bald.in l.1.§ final.per illum text. ff. de eo,qui pro tuto.quòd ſi quis habet domum meam ad penſionem, & finito tempore vult recedere, quòd debet mihi hoc notificare,& donec mihi non notificat,quòd teneatur ad penſionem, & ad hoc etiam debet optimè facere text. in l. item quæritur.§.exercitus.ff.loca.Circa q tu tamen vide Bart. in d.l. Item quæritur.§.qui impleto. in 1.col.ad fin.

SVMMARIVM.

1 *Mora quot modis capitur in iure noſtro.*
2 *Debitor quando liberatur à mora perempta ſpecie.*
3 *Mora perpetuat obligationem,& facit quem perpetuò teneri.*
4 *Debitor ſpeciei quando liberetur à mora.*
5 *Quę requirantur ad hoc vt quis conſtituatur in mora.nu.7.8.& 19.*
6 *Paria ſunt,quòd quis poſſideat,aut dolo deſiderit poſſidere.*
9 *Mora in non liquidis nunquam committitur, niſi per iudicem declaratum ſit debitum.*
10 *Paria ſunt ſcire,vel de facili ſcire poſſe.*
11 *Sufficit debitorem probare mortem ſpeciei,& non à caſu,vel culpa.*
12 *Limitationes,quòd debitor perempta ſpecie ante moram liberetur.*
13 *Extenſiones ad regulam ſuprafcriptam.*
14 *Debitor quantitatis,perempta quantitate,et caſu fortuito nō liberatur,*
15 *Debitor quantitatis reſpectu certæ ſpeciei, tunc perempta illa ſpecie, etiam à quantitate liberatur.nu.16.*
17 *Quid ſi debitor quantitatis offerat,an liberetur.*
18 *Debitor hominis,vel alterius rei in genere,liberatur perempta illa re.*
20 *Ad conſtruendum debitorem in mora,ſufficit vnica interpellatio.*
21 *Et ſufficit etiam interpellatio extra iudicialis.*
22 *Vbi eſt iuramentum, debitor ſine interpellatione conſtituitur in mora.*
23 *Ille,qui promittit facere,& curare,ipſo iure conſtituitur in mora:quia intelligitur,quam primum poteſt.*
24 *Iuramentum habet vim litis conteſtatæ.*
25 *An mora irregularis faciat quem teneri de interitu ſpeciei.*
26 *Quando ſpecies perijt poſt moram, indiſtinctè eſt periculum debitoris.*
27 *An debitor teneatur indiſtinctè ſpecie perempta poſt moram.*
28 *Fur,& moroſus æquiparantur, vt teneatur de interitu, & dicatur res extrare.Dictio,omnino,eſt precisa.*
29 *Debitor quantitatis habet latiores habeans, quàm ſpeciei,num.32.cum limitationibus,*
30 *Difficultas an excuſet à mora debitorem negantem.*
31 *Tutor negans ſe tutorē datum in teſtamento, ſi conuincatur de mendacio,an perdat priuilegia ei data.*
Ad hoc, vt alicui imponatur pœna priuationis iuris, requiritur, quòd expreſè lege,vel canone caueatur.
32 *Vaſallus iurans fidelitatem, nunquam priuatur, niſi in caſib. in iure expreſſis.*
33 *Quando factum debet explicari mediante pecunia, iudicamus de illo prout de debito quantitatis.*
34 *De iure canonico an ſit differentia inter contractus bonæ fidei, & ſtricti iuris.*
35 *Qualiter debet fieri proteſtatio,vel interpellatio ei,qui eſt obligatus ex facto alieno.*
36 *Si debeo ſoluere alicui par caponum,an poſſim ſoluere mortuos.*

LEX V.

Quod te. Barto.exorditur, quòd iſta lex eſt ſolennis,vtilis,& magiſtra.Tu cōſidera principaliter quid faciat ad titulū iſta. l. Reſponde,quod ad ſecundam partem rubr.ſi cer. pet, ideſt,mutuū, nihil facit, ſed facit ad primam partē de reb.cre-
1 ditis,& ad tertiam de certi condictione.† Præmitte,quòd mora capitur in iure noſtro tripliciter. Aliquando mora pro habitatione.l.2.C.de inco.libr.10.Aliquando, & ſecundo capitur pro tractu temporis, vt à tali tempore ad tale tempus eſt longa mora.Ita capitur in Authen.ſed lis. C. de temporib. appell. Et iſtis modis non capitur hic.Aliquando, & tertiò mora accipitur pro culpoſa dilatione, tam ex parte debitoris, quàm ex parte creditoris, & ita capitur hic. Et qualiter diffiniatur talis mora, habes text. cum gloſſ. magiſtra. in l.mora.ff. de vſur.in princip. ¶Et iſta lex primò ponit effectum moræ. Secundò declarat, qualiter mora contrahatur. Secunda ibi, ſed cum quæritur, licèt Bartol. aliter dicat. ¶Hoc dicit. Ad debitorem ſpeciei poſt moram ſpectat periculum interitus rei,hoc dicit. ſecundum Bartol.& eſt commune ſummarium. Sed quia eſt defectiuum,ideo ſuppleas. Et debitor dicitur in mora,quando poteſt ſoluere rem, vel dolo fecit, quo minus poſſit, vel ſcit, vel ſcire debet ſe debere hoc dicit tota lex. ¶Ex qua not.
2 quòd licèt regula ſit, † quod debitor perempta ſpecie,tantum à mora liberetur. l. filius. §. final.de verbor. oblig. Et ratio eſt, quia impoſſibilium nulla eſt obligatio, vt in regula impoſſibilium.§.impoſſibilis.Inſtit.de inutil.ſtipul.l.impoſſibilis. de verbor.oblig.Gloſſ.magiſtra,& ibi Bartol.in l. 1. ff.de cōdi. inſtit. Sed in caſu noſtro,licèt tempore cōtus obligationis obligatio eſſet poſſibilis, tamen quia poſtea redacta eſt ad impoſſibilitatem, non poteſt reddi, ideo liberatur debitor. Tamen in hac l.traditur fallentia, quòd iſtud eſt verum, quando debitor ſpeciei non fuit in mora. Nam mora facit, vt debitor ſpeciei, etiā perempta ſpecie,teneatur, quia odio moroſi fingitur extare.l. ſi ſeruum.§. final.ff.de verbor. oblig. Et ratio eſt, quia debitor poſt moram dicitur eſſe in delicto, gloſſ.in l. ſi mora. ff. ſolut.
3 matrimo. Ex quo habes notare, † quòd mora perpetuat obligationem,& facit quem perpetuò teneri.l. ſi ex legati cauſa.ff. de verbor. oblig. Sed eſt melior text.in l. ſi ſeruum.§. ſequitur. in verbo *perpetuare obligationem*, de verbor. oblig.& in l.nemo. §.1.ff.eod.titul.& in l.ſi quis ſolutioni.§. 1. in fin. in verbo perpetuam.ff.de vſu.Et ſic ſtat,quòd debitor ſpeciei,ſi fuit in mora, & poſt moram pereat ſpecies, tamen tenetur de interitu.
a Hinc ſuccedit pulchrum dubium. a † Quid ſi debitor fuit in
4 mora,& tamen eſt intra tempus purgandi moram,& intra illud tempus ſpecies perit, nunquid teneatur? Tex.habes valde ſingularem, quòd iſto caſu debitor tenetur poſt moram, licèt ſit intra tempus purgandi moram.Tex. eſt in l. ſancimus. §.final. C. de fideiuſſo. & ibi Bartol. not. illum text. ad hoc ſolus Pau. hic dicit ſing. Adde, quòd illum text.ad hoc reputat vnicum Bald. in capitul.capitulum S.Crucis, in penultim. colum. de reſcrip. Idem tenet Bartol. in l. ſi inſulam. in 7. quæſt. vbi videas Modern. ff.de verbor. oblig.Et idem Bartol. in l.qui ob rem. ff. de condi. indeb. Subdit tamen Paul. de Caſtr. hic, quòd debitor, qui eſt intra tempus purgandi moram, licèt non excuſetur interim ab interitu ſpeciei debitæ, ſi tamen interim ſolueret æſtimationem, liberaretur ab omni alia pœna, per text.in l. cum res.ff.de leg. 1. & licèt Paul.non dicat,fuerūt verba Bartol. in d.l.ſi inſulam.in 7.quæſtio. Ex his habes vnam ampliationem, & extenſionem ad regulam text. noſtri, vt procedat etiam ſi debitor ſit intra tempus purgandi moram, &c. Quid autem ſi debitor non fuit in aliqua mora eo, quia non interpellatus expreſsè, vel tacitè, tamen doloſè alienauit ſpeciem debitam, & poſt doloſam alienationem res perijt, nunquid teneatur, ac ſi fuiſſet in mora? Habes de hoc duos text.principales, qui ſunt de directo contrarij, tex. in l. ſi venditor hæreditatis. in princip.la 2. ff.de hæred. vel act. ven. Qui dicit, quòd non tenetur de interitu. Contrarium de directo dicit text.fortis in l. 1.§.ſi rem depoſitam.ff.depoſi.& ibi fortius dicit text. Si debitor ſpeciei doloſè ſemel alienauit rem,dato, quòd poſtea redemerit, & poſtea perijt ſpecies, tamen tenetur de interitu. Tu concorda iſtos text. prout Paul. de Caſtr. hic in 1. colum. Aut teneor ad rem tuam propriam, & non tibi debitam, & tunc teneor, ſi alienaui ante moram, & perijt. Ita loquitur lex 1. §. ſi rem depoſitam. Aliquando non teneor ad tuam rem, ſed ad rem tibi debitam, puta legatam tibi, & tunc non teneor, ſi perijt poſtquam alienaui doloſè ante moram. Ita loquitur lex ſi venditor, præallegata. ¶Addo text. in l.ſi eum quem. ff.de noxalib. & ſic alienatio ante moram. licèt doloſa, non facit quem teneri de interitu, caſus eſt ibi melior de iure, & ſic habes, quòd plus punitur, qui alienat rem tuam, quàm qui alienat rem tibi debitam, iuribus proxi-
5 mè alleg. ¶Not ſecundò ex ſecunda parte legis, † quæ requirantur ad hoc, vt quis conſtituatur in mora. primum, quod habuerit facultatem ſoluendi, & fecerit quominus poſſet. ¶Item,q ſciat ſe debere,vel ſcire debeat ſe debere. Quædam alia requiruntur, quæ enumerat gloſſ. in l. mora. infra de vſu. Inter cætera ſemper requiritur interpellatio tacita, vel expreſſa,prout gloſſ.1.hic. Et iſtud procedit etiam, ſi debitor ſit obligatus per inſtrumentum guarentigiæ, quod habet vim ſententiæ.

ADDITIO.

a ¶Dubium.Ampliat,& rationem ponit Bart.in Auth.ei.C.de appel. PVRPV.

tiæ. Ibi adhuc requiritur interpellatio ad conſtituendum in
mora, ſecundum Bartol. in l eum, qui. §. ſi iurauero. in fin. ff. de
iureiurand. Tamen Barto. hic dicit, quod Iuriſcon. habuit pro
conſtanti, quod fuiſſet interpellatus in hac l. & mala fides non
conſtituit quem in mora, niſi interpelletur. Ita concludunt
Bald. & Cyn. in l. nec intereſt. C. quod met. cau. per text. in l. ſi à
domino. §. ſi prædo. ff. de peti. hæred. Limita tamen iſtum text.
inquantum vult, quod ad hoc, vt quis conſtituatur in mora,
requiritur, quòd ſciat, vt procedat in mora conſtitueuda
per interpellationem hominis. Secus in mora, quæ inducitur
per lapſum diei, tunc etiã ignorans conſtituitur in mora. l. ad
diem. ff. de verbor. oblig. ſecundum Bald. in l. vinum. in penult.
6 colum. infra eod. ¶ Not. tertiò ibi, aut dolo malo feceris. † qđ
paria ſunt, vel quod quis poſſideat, vel dolo fecerit, quo minus
poſſideret. Nam qui dolo deſijt poſſidere, habetur pro poſſeſ-
ſore. Concordat l. parem. & l. dolo de regul. iur. & l. is, qui do-
lo. ff. de rei vend. & l. ſi autem. §. ſed & is, qui. & l. qui petitorio.
ff. de rei vend. Et qualiter probatur, quòd quis dolo deſijt poſ-
ſidere, declarat Bartol. in d. l. qui petitorio. & in l. non ſolum. §.
more. in 4. colum. de oper. nou. nuncia. Et an iſte, qui dolo de-
ſijt poſſidere, caperetur pro poſſeſſore, ita vt etiam haberet lo
cum in ſtatuto faciente mentionem de poſſeſſore, diſputat
Ioan. Andr. in regula pro poſſeſſore, in mercu. Intellige tamẽ
iſtud verum, quantum ad damnum ſuum, ſed quantum ad
vtilitatem ſuam non habetur pro poſſeſſore. Ita Bartol. in l.
naturaliter. in 4. colum. circa fi. de vſucap. Ratio eſt, quia quod
fingatur pro poſſeſſore eſt æquitas. l. nec vtilem. ff. ex quib. cau.
maior. Bartol. declarat. in l. ſi is, qui pro emptore. ff. de vſucap.
quæ ceſſat quantum ad vtilitatem ſuam. ¶ Quartò diligenter
7 pondera text. ibi, aut dolo malo. ſecundum Paul. de Caſtr. † ꝙ
ad hoc, vt quis conſtituatur in mora, eſt neceſſe, ꝙ deſierit ha-
bere facultatem præſtandi dolo, & ideo non ſufficeret lata
culpa. l. prætor. §. final. cum l. ſequen. ff. de eden. Sed Raphael.
Fulgoſ. & Alexand. hic tenent contrarium, quòd imò mora
ita committatur per culpam, ſicuti per dolum. ponderant
text. ibi, ſi in poteſtate, &c. In fin. iuncta gloſſ. fin. Mirandum eſt
de iſtis Patribus, qui vadunt per mendicata ſuffragia, cùm ſit
caſus legis. text. eſt in l. mulier. §. ſed enim ff. ad Trebel. quam l.
gloſſ. 2. hic alleg. pro concor. ad l. noſtam. Bene facit, quia quã-
do lex taxatiuè loquitur de dolo, non per hoc excludit latam
culpam, text. eſt melior de iure in l. 1. §. 1. ff. ſi menſor fa. mo. di-
xe. Et per hoc patet reſponſio ad text. noſtrum hic, inquan-
tum facit mentionem, tantum de dolo. In vno eſt differentia,
an quis ſit in dolo, vel culpa, qa quando in dolo, ſtatim tenet
ad æſtimationem. Si autem culpa deſierit poſſidere, datur
terminus ad retrahendam rem. l. ſi conſtante. §. ſi vxor. ff. ſolut.
matrimon. Idem Bartol. in l. cum res. ff. de legat. 1. & Alexand.
hic. Sed tu pondera Bartol. hic in fin. qui aliter dicit, & malè,
8 vt infra dicam. ¶ Not. 5. in fin. † quòd debitor interpellatus non
conſtituitur in mora, quando ex aliqua iuſta cauſa non intel-
ligit ſe debere: vel non credit ſe teneri ad ſoluendum. Et pro-
ptera probat iſte text. quòd ſi creditor interpellet debitorem,
& debitor dicat, Amice calculemus rationes, quia ſi in ali-
quo ero debitor, ſum contentus ſoluere. Iſto caſu non con-
ſtitueretur in mora. Intellige tamen ſemper, niſi dolo id faciat
debitor. Alibi tamen Doctor. dant cautelã, quando rationes
ſunt intricatæ, ad hoc, vt debitor euadat moram, & pœnam,
a quòd offerat fideiuſſorem [a] de eo, de quo apparebit debitor.
Ita ꝓbat tex. in l. ſtatuliber rationũ, & in l. ſeruus, qui hæredi. in
fin. ff. de ſtatuliber. per quæ iura ita determinat Bald. in capi-
tul. 1. §. 1. in 4. colum. de l. Corradi. in vſib. feud. & notabi-
liter Angel. in l. ſi reſiduam. C. de diſtract. pign. & in l. 4. §.
ait prætor. ff. de re iudica. & in l. 2. C. de vſu, & fruct. legat.
& in l. 2. C. debitorem vend. pigno. impe. non poſſe. & Bar-
thol. Veronen. in cautela 55. Ita dicunt Imol. & Moder. in l.
prætor. §. ſi quis paratus, vbi Batol. allegat illas leges. ff. de
operis noui nunciatione. Imol. & Modern. in l. ſi mora. ff. ſo-
lut. matrimon. Facit benè id, quòd vult Bartol. in l. penult. ff.
de diſtra. pigno. Bald. in l. 1. C. ne lice. tertiò prouo. Facit benè
quòd dicit in propoſito Bald. in l. accemptam. C. de vſufruct.
9 vbi dicit, † Mora in non liquidis nunquam committitur, niſi
per iudicem declaratum ſit debitum. Not. etiam poſtremò
ſecundum Bartol. & alios, quòd paria ſunt, vel quòd quis
ſciat, vel ſcire debeat: quia non debent eſſe melioris conditio-
nis fatui, quam periti. l. quòd ſeruus. ff. quòd vi aut clam. Et
per iſtum text. dicit. gloſſ. in l. qui cum alio, in gloſſ. 1. magna,
ad fin. ff. de regu. iur. parem eſſe culpam ſcire, & debere ſcire.
Alibi autem Bal. in l. qui contra. C. de inceſt. nup. dicit, quòd
ille qui non vult ſcire, habetur pro ſciente. Alibi dicit Angel. in
10 l. ſi duo. ff. de acq. hære. † ꝙ paria ſunt ſcire, vel de facili ſcire
poſſe. Quod inducit ad quæſtionem de bannito, quòd ſi in eo-
dem libro banni, in quo erat deſcriptum bannum, erat etiam
deſcripta cãcellatio, quòd nõ potuit impunè occidi: quia ſicut
occidens ſciebat eum bannitum, per inſpectionem libri ita
etiam ſcire poterat eum cancellatum per eandem inſpectio-
nem libri. Item ad illud notabile adde in ſimili, quod paria
ſunt, vel quòd quis habeat, vel habere debeat, ſecundum
Bartol. in l. vxori. vltima. §. 1. ff. de aur. & argen. lega. Et pro deci
ſione Angel. proximè relata, adde text. in l. regula. §. ſed & fa-
cti. ff. de iur. & fact. ignorant. ¶ Aduerte etiam pro ampliatione
regulæ traditæ in hac l. vltra ampliationem datam in primo
not. inquantum dicitur, quod debitor ſpeciei perempta ſpe-
b cie ante moram liberatur. [b] Adde, quod in tantum procedit
11 iſta regula, † quòd ſufficit debitorem probare mortem, &
non eſt neceſſe probare qualiter ſit mortua, an caſu, vel cul-
pa, niſi teneretur etiam ad cuſtodiam, vel ratione officij pu-
blici, vt in cuſtode carcerum, vel ratione officij priuati, vt in
caprario, quia non ſufficeret caprarium portare pelles anima-
lium ad dominum, niſi probet animalia mortua, vel natura-
liter, vel quia occiſa ab alio. Ita declarat Bald. in l. cum ita. §.
ſpecies. ff. de leg. 2. refert, & ſequitur Alexand. in conſil. 158. in-
cip. In cauſa, & lite vertente inter Lud. libr. 2. ¶ Non omitto,
quòd vna regula, quæ traditur hic, patitur aliquas notabiles
12 extenſiones. Nam hic eſt regula, † quod debitor [c] perempta
c ſpecie ante moram liberatur, vt hic, & l. ſi ex legati cauſa, &
l. Stichus certa die. ff. de verbor. obligatio. ¶ Iſtud extenditur
primò per Iuriſcon. in l. cum filius. § final. ſupra eodem titulo,
vt iſtud procedat etiam ſi ante moram fuit debitor interpel-
latus. ¶ Scđo extendit̃ etiã ſi interuenit ante moram dolosè
alienatio debitoris: intelligendo tñ, vt ſ. declaraui. Tertiò extẽ-
ditur etiam ſi debitor eſſet in mala fide, ſciens ſe teneri, vt ſ. de-
claraui. ¶ Quartò extẽditur, vt ꝓcedat nõ ſolũ in debitore ſpe-
ciei, ſed etiam in eo, qui tenetur ad factum, puta ad ſiſten-
dum quem in iudicio, quia ſi ille moriatur, antequam ſiſta-
tur, non tenetur promittens. l. 4. in fin. & ſequen. ff. qui ſati-
ſda. cogan. & ibi Paul. de Caſtr. not. illum text. pro extenſione
huius regulæ. Et licèt dicat alium text. non reperiri, tamen eſt
ſimilis in l. 4. in princip. ff. ſi quis cautio. Quintò extenditur,
vt procedat non ſolum, quando ſpecies eſt perempta, ſed
etiam ſi non reperiatur, vbi ſit. l. cum res. ff. de legat. j. l. cum ita
leg §. ſpecies. ff. de legat. 2. Sextò extende, vt procedat non ſo-
lùm, qñ ſpecies eſt perempta, ſed etiam ſi extaret, ſed non poſ-
ſet haberi, niſi cum magna difficultate. Ita tradit notabiltier
Bald. poſt Cyn. in l. cum a matre. in penultim. colum. C. de rei
vendi. allegat bonum text. in l. cum in plures. §. veſtimenta. ff.
loca. Facit text. in l. non dubium. §. final. ff. de legat. 3. ¶ Septi-
mò extenditur, vt procedat non ſolum re perempta, ſed
etiam quando res deſinit eſſe in commercio noſtro ante mo-
ram, quia etiam tunc debitor liberatur. Text. eſt in l. ſi mihi
alienum. ff. de ſolut. & in l. ſi rem alienam. ff. de verbor. oblig.
¶ Limitatur modo prædicta regula. Primò, vt nõ procedat,
quando debitor, non eſſet in mora, tamen ſciebat rem de
proximo morituram, quia ſi non certiorauerit dominum,
teneturad intereſſe, text. eſt in l. vina. §. fina. ff. de peric. & com-
13 mo. rei vend. ¶ † Secundò limita, vt non procedat, quando
eſſet debitor ſpeciei, ad quem ſpectaret cuſtodia, puta ratione
officij, vt ſunt caprarij, quia tunc non liberatur per interitum,
niſi probet rem eſſe peremptam caſu fortuito, vt ſupra dixi.
Tertiò limitatur, vt non procedat in contractibus innomi-
natis, quia in illis perempta ſpecie debitor non liberatur. l.
final. verſi. & ideo, & ibi domin. Alexand. in 2. not. ff. de condi.
ob cauſ. Et aduerte, quia ſi non haberemus illum text vide-
retur dicendum totum oppoſitum, quia contractus innomi-
nati ſunt debiliores in obligatione contrahenda, & producen-
da, quàm ſint nominati. Et ideo in primis habet locum pœ-
nitentia. l. cum precibus. C. de rerum permutar. Declarat Bar-
tol. in l. ſtipulationes non diuiduntur. in 11. oppo. ff. de verbo.
obligatio. Ergo debitor in contractibus innominatis deberet
facilius liberari per interitum ſpeciei debitæ, ante moram,
quàm

ADDITIONES.

a * Adde facere, quæ ſcribit Alexand. conſil. 24. colum. 2. nume. 9. libro 4. Ne-
uiz. conſil. 94. poſt nume. 17. Bal i. in l. ſi reſiduum. C. de diſtract. pign. & dic,
quòd debitor quantitatis non liquidæ poteſt offerre certam quantitatem,
& dare fideiuſſorem de reſiduo, ſi apparuerit plus debere. communem dicit
Cur. iun. conſil. 122. num. 69. MASVER.

b * Mortem enim animalium probare debet, ex not. per Bartol. in l. quòd ad
præſens. C. de murileg. lib. 11. PANCIR.

c * Adde, & vide, quæ ſcribit Viui. inter commun. opin. libr. 3. ver. Debitor
ſpeciei, vbi inter alia alleg. Iaſ. hic, & declarat communem, de qua ibi, & per
Bolognet. hic. num. 55. & ſeq. MASVER.

quàm in contractibus nominatis. Quæ eſt ergo ratio diuerſitatis? Et ſi dicatur, quòd ratio ſit. Nam in illa l. fi. contractus fuit impletus ex vna parte, & ſic in iſto implemento alia pars fuit conſtituta in mora ſtatim: ideo perempta ſpecie non liberatur. Et quòd per implementum rei quis conſtituatur in mora re ipſa, probatur per text. quem ad hoc not. ibi Bartol. in l. curabit. C. de actio. emp. Iſta ſolutio nullo modo poteſt teneri, quia licèt in contractibus bonæ fidei implementum conſtituat in mora. dict. l. curabit, & etiam in contractibus ſtricti iuris habentibus inſtar bonæ fidei. l. in minorum. C. de in integrum reſtitio. mino. Tamen in contractibus innominatis implementum non conſtituit in mora. l. 3. §. ſed ſi Stichus. ff. de condi. ob cauſ. Et ſi diceres Quæ eſt ratio diuerſitatis in hoc vltimo? Reſpondeo, quòd ratio eſt, per illud, quod dicunt Bartol. & Doctor. in l. Quoties, & in l. diem. ff. de verbor. obligatio. quòd euentus conditionis non conſtituit quem in mora, quia idem actus non habet inducere obligationem, & conſtituere in mora. Sed in contractibus innominatis implementum eſt cauſa inducendæ obligationis. l. ex placito C. de rerum permuta. Ergo implementum non debet eſſe cauſa vtriuſque. Sed in contractibus nominatis implementum non eſt cauſa inducendæ obligationis. l. iuris gentium. in princip. ff. de pact. Illa ergo non eſt bona ſolutio ad l. fin. Vnde ego puto, quòd alia ſit ratio inter contractus nominatos, & innominatos. Nam in nominatis obligatio dandi eſt præciſa, vt hac l. quod te. Ibi, dare oportuerit, quòd etiam inuariabilis, adeo, quòd ſoluendo intereſſe non liberaretur. l. vbi autem. in fin. ff. de verbor. obligatio. Cùm ergo in contractibus nominatis teneatur quis præcisè ad dandum, extincta ſpecie, extinguitur ſubſtantia obligationis. Ideo nimirum ſi liberatur, & extinguitur obligatio. l. ſoluitur. ff. quib. mod. pigno. vel hypo. ſolu. Sed in innominatis non tenetur quis præcisè ad dandum, ſed tenetur tantum ad intereſſe, text. eſt in l. naturalis. §. 1. ff. de præſcript. verb. declarat Bartol. aſſignando rationem diuerſitatis in dict. l. ſtipulationes non diuiduntur. in 11. oppoſit. & in l. vnica. in 4. quæſtio. princip. C. de ſenten. quæ pro eo, quod intereſt. Tamen aduerte, quia contra iſtam rationem Bartol. pulchram obſtat. Nam clarum eſt, quòd ſi promiſi ſiſtere Titium in iudicio, quòd iſta obligatio non eſt præciſa. l. penultim. ff. ſi quis in ius voca. non ierit, quia ſoluendo intereſſe, liberor, & tamen ſi moritur Titius liberor. dict. l. 4. & dixi ſupra in quarta extenſione. Vnde poſſes attentare, quòd non ſit differentia inter contractus nominatos, & innominatos, ſed quòd vtrobique perempta ſpecie liberetur, per text. fortem in l. naturalis. §. ſed ſi ſcyphos. ff. de præſcript. verbis. Nec poteſt, quod datum eſt repeti. l. 3. §. ſed ſi Stichus. ff. de condi. ob cauſa. Punctus eſt reſpondere ad dict. l. final. Inuenio, quòd Iacob. Butr. Alberic. Paul. de Caſtr. Alexand. in dict. l. final. ſequuntur gloſſ. Poſtea effectualiter dicunt, quòd illa l. final. procedit, eo quia in illa l. fin præceſſerat mora, vel culpa. Et ſi dicatur, quòd iſta ratio, licèt ſit vera in ſe, quòd tamen diuinat, maximè, qa mora culpoſa eſt delictum, ſecundum glo. & Docto. in l. ſi mora. ff. ſoluto matrimonio, ſed in dubio excludenda eſt præſumptio delicti. l. merito. ff. pro ſoc. Reſpondere potes, quòd illa lex de neceſſitate ita debet intelligi, per text. in l. 3. §. ſed ſi Stichus. ff. de condi. ob cauſa. ¶Vltimò pro complemento textualium. gl. 1. diuiditur in tres partes principales. In prima per trimembrem diſtinctionem remouet duo contraria, quæ formantur hic per Bartol. In ſecunda ibi, quòd fit tribus concurrentibus. gloſſ. ſupplendo ad text. remouet aliud contrarium. Nam text. videtur diminutus. In tertia ibi, & hoc eſt verum quando res per ſe. gloſſ. per viam limitationis remouet aliud contrarium. ¶In gloſſ. ibi. Inſtitu. eo. §. item is. Habes ex gloſſ. vnam regu-
14 lam, deinde fallentiam, quam infra ponit. Regula eſt, † quòd debitor quantitatis perempta quantitate, etiam caſu fortuito, non liberatur. Fallit ſecundum gloſſ. niſi debitor obtuliſſet, quia facta oblatione, ſi creditor recuſat accipere, & poſtea pereat quantitas, debitor liberatur non ipſo iure, ſed ope exceptionis. l. qui decē. infra de ſolutio. Et ſi dicis, quæ eſt ratio, quare debitor non liberatur ipſo iure? Dic, quòd ratio eſt, quia ibi non periit illud, quod debetur, quia ex quo eſt debitor quantitatis in genere generaliſſimo, quantitas perire non poteſt, & ideo licèt pereant illi denarij, quos obtulit, non tamen liberatur ipſo iure, quia non perijt illud, quod debebatur, tamen
* ex æquitate liberatur ope exceptionis. Hinc eſt, quòd ſi debitor eſſet generis limitati, vel quantitatis limitatæ, liberaretur ipſo iure. Ita limitat not. Bald. in l. acceptam. in 1. col. C. de vſur. Vltra gloſſ. Bartol. addit duas notab. fallentias Prima eſt valde diſputabilis, & qui repetunt iſtam l. ſemper diſputant, vt procedat regula prædicta, ſi eſt debitor quantita-
15 tis ſimpliciter. Sed ſi eſſet † debitor quantitatis reſpectu certæ ſpeciei, tunc perempta illa ſpecie, etiam liberatur à quantitate. Bartol. allegat ad hoc quinque text. Primo alleg. l. electio. §. ſed & ſi is. ff. de noxalibbus, & vltra eum eſt ſimilis text. in l. 1. §. cum in quadrupedibus, verſicul. planè. ff. ſi qua. pa. feciſ. dic. quem alleg. Alberic. hic, & text. in l. quæſitum, in princip. ff. de pec. Tamen iſtæ leges nihil faciunt in propoſito, & not. reſpondet Cyn. in dict. l. incendium, quamuis Bald. ibi leuiter reprehendat, quia illæ leges loquuntur in actionibus in rem ſcriptis, quæ habent naturam realium actionum. Sed in actionibus realibus, in quibus quicunque poſſidet, vel tenet, poteſt conueniri, bene verum eſt, ꝙ qui eſt debitor, liberatur perempta re. Sed nos loquimur in perſonalibus. Rationem
* diuerſitatis ponam in gloſſ. 2. Iſtam ſolutio. ponunt, *& tenēt omnes Modern. hic*. Sed tu conſidera dum Bartol. allegat l. quæſitum. Ego allego in contrarium. l. id, quod. §. final. ff. de conſtitu. pecun. & ſuper hoc relinquo vobis cogitandum, quantum ad doctrin. Bartol. Tertiò allegat Bartol. text. bonum in l. quidam. §. ſi tibi. ff. de legat. 1. & illæ eſt bonus text. & text. bonus in l. Titiæ textores. §. final. ff. de legat. 1. & l. filiusfam. §. final. infra eodem titulo. de legat. 1. Quintò ad hoc alleg. Bartol. text. in l. in naue Saupheij. ff. loca. Sed certè ille text. nihil facit, prout ipſemet Bartol. ante omnes perpendit in illa l. in naue Saupheij. in 2. ſolutio. & Bald. in l. incendium. & Modern. hic. Ibi enim non erat debitor quantitatis frumenti ſimpliciter, ſed erat debitor quantitatis ſubalternæ, vel generis ſubalterni. Quo caſu perempto illo toto genere ſubalterno, verum eſt, quod eſt liberatus. Et cum doctrin. Bartol. & eius limitatione tenet Alberic. in 2. columu. Paul. & Alexand. hic, Cyn. Bartol. & Bald. in dicta l. incendium. Bartol. in l. & ſi certos. ff. de ver-
* bor. obligatio. Angel. Imol. *& communiter Modern.* in l. ſi ex legati cauſa. ff. de verbor. obligatio. Et pro iſta communi ſententia addit Alexand. text. in l. 1. §. final. iuncto principio. ff. ſi cui plus quam per legem Falcid. Adde tu bonum text. in l. ſi ſeruus communis, in principio, iuncto verſic. ex his igitur. ff. de fur. Ad idem facere videtur. l. ſi quis in princip. §. fina. ff. de legat. 3. iuncta l. non dubium. eodem titulo. de legat. 3. Iſtam limitatio. Bartol. reprobat Raphael. Fulgoſ. hic. & Raphael. Cuma. in dicta l. Titiæ textores. §. fin. & ante eos iſta fuit ſententia eorum præceptoris, ſcilicet ſubtilitatum principis domi. Chriſtoph. de Caſtil. Et pro iſta ſententia contra Bartol. allegat plures text. quos refert & ad eos reſpondet Alexand. hic, & ad leges alleg. per Bartol. reſpondent, vt reſpondi. Solùm reſtant duæ leges per Bartol. quæ multum obſtant, text. in l. Titiæ textores. §. final. & ſimiliter text. in l. filiusfamil. §. final. de legat. 1. Et reſpondent Modern. quòd loquūtur quando eadem ſpecies legatur duobus inſolidum. Quo caſu, quia impoſſibile eſt vtrique præſtari, ex neceſſitate vni debetur ſpecies, alteri debetur æſtimatio. Sed ſi hæres vni ex legatarijs dedit illam ſpeciem, & antequam interpellaretur ab alio, perijt illa ſpecies, liberatur hæres à præſtanda æſtimatione alteri legatario, & dicunt, quòd illa æſtimatio non debetur iure actionis: & ſic efficaciter, ſed debetur officio iudicis. Et ſic debiliter cum iſta ſolutione tranſit Alexan. hic. Sed contra eum allego text. expreſſum in l. ſi res. ff. de legat. 3.
* in verbo, *actionem de precio.* vbi dicitur, quòd æſtimatio debetur iure actionis. Et licèt repetens ſoleant dicere, quòd ibi iure actionis capitur pro officio iudicis largè, inepta reſponſio eſt. Ad l. quidam. §. ſi tibi, reſpondent Modern. quorum reſponſiones refellit Alexan. Quid tenendum? Alexan. hic tenet limitationem Bartol. cum modificatione Imo. in dict. §. ſi tibi. Ego dico, quòd limitatio Bartol. eſt vera ſecundum leges, quas allegat, quādo eſt debitor quantitatis reſpectu ſpeciei, & illam ſpeciem poſſet ſoluere inuito creditore, & in eadem, & ex eadem cauſa. Iſto caſu perempta ſpecie liberatur etiam à quantitate. In iſtis terminis loquitur limitatio Bartol. & tunc eſt optima: aliàs generaliter non procederet: qa obſtant leges allegatæ per Modern. l. fundum Cornelianum. de noua. l. ſancimus. §. penult. C. de fideiuſ. & aliæ plures. Hinc dixit magiſtraliter Bald. in vno verbo in dict. l. incendium, quòd limitatio Bartol. procedit quotieſcunqne ſpecies eſt cauſa finalis, vt debeatur quantitas, vel genus, tunc perempta ſpecie, liberatur etiam à quantitate. Et ſi dicis, verum eſt, quòd leges allegatæ per Bartol. non probant iſtud, excepta vna, ideſt. l. quidam. §. ſi tibi. Sed dic, quòd imò gloſſ. ibi expreſsè tenet, quòd potuiſſet ſoluere ſeruum pro quantitate: & ſic limitatio Bartol. procedit. Limitatur etiam quando precium verè, vel fictè ſupereſſet penes debitorem. l. ſi ante. §. fina. ff. de peti. hæred. ſecundum Angel. & Ludouic. Roman. hic Et dicit Angel. quòd ad hoc proderit text. in l. ſi hominem. ff. manda. Contra limitationem Bartol. inter text. allegatos per Mod. ſtringere videtur text.

text.in l.vir vxori.ff.de dot.præl. vbi maritus qui recepit seruos
in dotem,in testamento legauit æstimationem. & sic hæredes
sunt debitores quantitatis respectu certæ speciei: tamen non
liberantur mortuis seruis,&c.respondet Bartol.ibi,quòd istud
procedit, quãdo quantitas erat incerta.Sed quando quantitas
erat limitata , & certa , tunc procedit text. in dict. l. vir vxori.
Ego puto , quòd aliter sit respondendum : quia ibi quantitas
debetur iure legati:quia testator perseuerauit in eadem volun
tate,vt tex.ibi. in fi. dicit : *& si sic non perseuerasset in eadem volun-
tate mortuis seruis, non deberent hæredes æstimationem præstare*. Ego
contra istam conclusionem Bartol.alleg text.in l.si pecuniam.
§.final.ff. de condi. ob cau. Vide etiam text. in l. siue hæredita-
ria.ff.de nego.gest.Super quo tex.dicit hic Angel.quòd ibi non
erat debitum ob respectum certæ , & determinatæ rei , sed
propter factum gerentis negotium . ¶Tertiò principaliter li-
mitat Bartol. quòd debitor quantitatis non liberatur perem-
pta quantitate, nisi aliter conuenisset , quia creditor suscepis-
set in se periculum. l. periculi. ff. de nau. fęu. vbi fortissimus
text. ¶Vltra Bartol. & Doctor. adde quartam not. limitatio-
nem per text.in l.Titius.in versic. sed nec ipsius. ff. de præscri-
ptis verbis.Quem text.ponderat solus Paul.Castr.hic, & dicit,
quòd est singularissimus: & quòd nescit concordantem in iu-
re, & quòd per illum text. datur not. limita ad l. incendium.
C. si cert. peta. Quando do tibi quantitatem pecuniæ , & sic
transfero dominium in te,cum hoc , vt si quid lucratus fueris
ab illo in antea,sit tuum.Pone,quòd illa quantitas pereat,dici-
tur ibi, quòd debitor liberatur. Istam limitatio. simpliciter re-
fert Alexand.in l.si ex legati causa , in fin. de verbor.obligatio.
Ego considero, quòd per illum text. non solum limitatur re-
gula.l.incendum,sed etiam limitatur regula l. pignus. C.de pi-
gno. act.vbi periculũ spectat ad eum, qui est dominus. ¶Aliã
limitationẽ ad d. l.pignus videbitis in l.non omnis.ȷ̃.eo. vbi gl.
singularis, quam not. ibi solus Ludo.Roma.Aduerte in illa l.
Titius. Ego dedi pecuniam alicui : & sic transtuli dominium,
cum hoc vt si quid lucratus fuerit ex reditu eius solueret pro
me tributum . Ego considero , quòd istud pactum fiebat
gratia creditoris principaliter , & sic erimus in simili. l. si quis
nec causam. supra eod. Sicut ergo principale lucrum debet
esse creditoris,vt in l.Titius,præallega.Ideo nimirum si pericu
lum spectat ad creditorem, cuius gratia principaliter celebra-
tur ille contractus,& sic limitabis gloss.hic, & in l.pignus.C.de
pignorat. actio. Et pet illam l.Titius.Raphel.Cuman.in l.si ex
legati causa. dat vnam aliam limitatio. ad regulam text. no-
stri , & l. incendium. Nam regula , quæ habet , quòd debitor
quantitatis perempta quantitate etiam casu fortuito non li-
a beratur,fallit in contractu bonæ fidei.Nam l.incendium,[a] lo-
quitur in mutuo, quòd est stricti iuris, & dicit,quòd in dicta l.
Titius. fuit contractus mandati , secundum eum , & sic con-
tractus bonæ fidei . Et ideo perempta illa quantitate data,
super qua erat mandatum,liberatur.alleg.text. etiam in l. ma-
ritus.ff.locat.Illa nihil facit , cùm ibi non esset debitor quanti-
tatis,sed facti.Alleg.etiam.l.Lucius. ff. deposi. quæ etiam nihil
facit.Et istam limitat. tradit solus Raph. & dicit, quòd est no-
ua,& singularis sua opin.Sed eam reprehendit Alex. ibi in d.l.
si ex legati causa.eo quia obstat gñalitas.l. incenduũ.Ego dico,
ꝙ obstat ex alia rõne,quam dedi ad text.d. l. Titius.de præscr.
verb. eo quia ibi ꝯctus fuit principaliter celebratus gratia cre-
ditoris , non autem debitoris . ¶Suprascripta omnia pro-
16 cedunt, inquantum dixi , † quòd debitor quantitatis pe-
rempta illa non liberatur , quando quis sit obligatus ad quan-
titatem simpliciter . Si autem obligatio quantitatis fuisset li-
mitata ad certum genus monetæ,vt quia promisit tibi decem
lib.grossorum Perusinorum:pone , quòd isti grossi sint exban-
niti per statutum , vt nullo modo possint expendi , nunquid
liberetur debitor? dicit Bartol. videri , quòd sic. Concludit
tamen Bar.quòd non sit liberatus,quia quãuis non possit dari
in forma illa quantitas , tamen saltem debet dari in materia:
quia materia trahit ad se formam.l.quæsitum.§.illud fortassis.
ff.de lega.3. Nec distinguit Barto.an esset in mora,vel non . Et
cum Bartol.tenet Petr.de Anchara.in repeti.regulę pactum.in
5.oppo.de regu. iur.in 6. Sed ipsemet Bartol. sibi contrarius in
l.Paulus.in 3.col.ff.de sol.vbi Imo.latè disputat,& tenet,ꝙ ego
nõ possum soluere in forma antiqua. Sed ego debeo soluere
de pecunia noua,alleg.c.cum canonicis.de censi. Ratio est ſm
Ang.hic post antiquos,& in l.cum quid. s̃. eo. quia licèt in vi-
no, frumento,& similib.bonitas consistat in materia, vt in illa
l.quæsitum.alleg.ꝑ Bar.tamen in pecunia bonitas cosideratur
ex vsu.l.1. ff.de contrahend. emp. Et istam 2.opi.tenet Fulg. &
Pau.hic.Ant.de But.in c.quãto.de iureiur.Pet.de Anch. in cle.
si beneficiorum,de decimis,& Raph.Cu.in d.l.Paulus.Est ve-
ra sententia, quam tamen intellige , qñ pecunia fuit reprobata
post moram. Sed si debitor non fuisset in aliqua mora , tunc
procedit sñia Barto. hic , quia tunc posset soluere de moneta
antiqua.Ita concludunt Cyn. in l. minorum. C. in quib. cau.in
integ.rest.non est neces.in 9. q. & plenius in l. cum quid , & ibi
Bald. & Lud. Ro.s̃.eod. Host.& Io.And.& Imo.in d. c.quan-
to.Pet.de Leaz. in d.cle.si beneficiorum. Alb.de Ros.in prima
parte stat.in q.4.& in effectu Lud.Rom.hic,qui multum pon-
derat. l. creditor oblatam. de solut. & in effectu Imo. vbi latè
* examinat in d.l.Paulus, & d. Alex.hic.*Et communis est sententia.*[b]
b Tamen caue, quia isti Doct.mouentur per text.in d.c.cum ca
nonicis,& in c. cum olim. circa fin. de censi. quia illi text. in-
distinctè procedunt , tamen non est inconueniens , vt distin-
guantur per alia iura. Ita illi text. distinguuntur per regulam.l.
vinum.ȷ̃.eo.& regulam in l.si ex legati causa.de verbor. oblig.
Circa tamen istam doctr. Bart.de moneta, vide consiliũ Pan.
6.incip.ꝙ solutio,&c.in 2.vol.& Bald.in l. fin.circa med. C. de
non nu. pecu. ¶Vltimò circa istam par. glo. inquantum vult.
17 † Si debitor quantitatis obtulit creditori , & creditor fuit in
mora recipiendi,quantitate extincta liberatur, d. l.qui decem.
Adde vnum casum singularem,in quo debitor quantitatis,pu
ta frumenti,facta oblatione creditori liberatur etiam re non
extincta: vt puta, quando Respublica debet certam quantita-
tem frumenti alicui , & eam sibi obtulit , & quia erat tempus
fertilitatis, creditor recusauit accipere , volens expectare tem-
pus caristiæ. Isto casu Respublica in totum liberatur, etiam si
frumentum oblatum extaret.tex.est in l.nulli.C. de ero.mil.an
no.libr.12.quem ponderat Bald. in l.non dubium.in 5. colum.
versic.6.modo fit fraus.C.de legi.& in l. acceptam.in 16.quæst.
C.de vsu.alleg.etiam Bartol.(sed ad aliud) l. libertis, quos. §. 1.
de alimen. & cib.leg.Adde,quòd est etiam aliud in l. cum qui-
dam,quæ est lex final.C.de condi.inser.¶In ead.gloss.ibi.In se-
cundò idem,quia genus perire non potest. Nota ex gloss.con-
18 clusionẽ cum limitatione. Conclusio est , † ꝙ debitor homi-
nis , vel alterius rei in genere perempta aliqua re , non libera-
tur . Intellige gloss. procedere, quando quis est debitor in ge-
nere generalissimo, puta, quia debeat seruum absolutè in ge-
nere . Secus si sit debitor in genere subalterno , vt declarat gl.
in l.legato generaliter. ff.de legat. 1.puta, quia debeat vnum ex
seruis suis. Nam tunc mortuis omnib. seruis suis liberatur,se-
* cundum Bartol. *& communier Doct. hic*. Et si dicatur Bartol. &
Doctor.videntur contrarij in hoc,quia si debeo vnum de istis
seruis, & omnes pereant, volunt, quòd sim liberatus.l. in naue
Saupheij.ff.loca. & tamen postea dicunt,quòd si ego sum ob-
ligatus ad certum genus monetæ, & pereat , quia sit reproba-
tum,quòd tamen ego non sum liberatus. Potest rñderi dupli-
citer. Primò secundum Bartol. quòd licèt forma reprobetur,
tñ superest materia .Secus est in seruis.arg.l.mortuo boue.ff.de
leg.2.Pau.verò de Cas.aliter dicit,videlicet,ꝙ licèt ꝙ,sit reꝓba
ta illa pecunia, tñ superest alia , quæ est eiusdem materiæ. Sed
præcedens magis placet.¶In ead. glo. ibi, & interpellatus fuit.
19 Habes ex glo.ꝙ ad hoc, † vt debitor constituatur in mora, vl-
tra duo requisita in text. requiritur , quòd interplletur expres-
sè,vel tacitè per lapsum temporis . Est verum,quòd multi re-
periuntur casus speciales , in quibus mora contrahitur re ipsa
sine interpellatione vlla hominis , quorum aliquos enumerat
gloss.in l.mora.in princip.in gloss.magna.de vsu. & plenius do-
20 min. Alexand.hic, ad quèm te remitto. † Adde etiam , quòd
ad constituendum debitorem in mora, sufficit vna interpella-
tio,nec plures requiruntur, vt in gloss. in dicta l. mora. in prin-
cip.& ibi Bartol.& text.in l.Titia Seio.§. vsuras. & ibi not. Bar-
tol.ff.de leg.2.Not.idem Bartol.in l.qui Romæ.§. Seia cauit.ff.
de verb.obl. Ang. & Imo.in d.l.qui Romæ.§. cohæredes.Can.
in c.ex literis.de const.facit,ꝙ not.Bart.in l.de pupillo.§. si quis
ipsi prætori.in 3.oppo. de nou.ope.nun. cum multis addi.quas
21 ibi ponunt Moderni. & possunt hic applicari. † Et sufficit etiã
interpellatio extraiudicialis.dict.l.qui Romæ.§.cohæredes.vbi
gloss.in verbo testator.& glo. in l.amplius non peti. ff.rem rat.
habe.& glo.in l.vinum.in gloss. magna. in princip.infra eod.&
aliæ gloss.quas enumerat Bartol. in dicta l.si ex legati causa. &
dicam in l. vinum. vbi limitabo . Intellige tamen sanè in his,
quæ debetur iure actionis, vel obligationis, tunc sufficit inter-
pellatio extraiudicialis, secus in his, quæ solúm debentur offi-
cio iudicis. Text. est in l. cum postulassem. in princip. ff. de
damn.infect.quem Bartol. ibi dicit singularem . Rationem il-
lius text.assignat Bartol.in l.1.in 6. colum. ff. de iurisdict. omn.
iud.

ADDITIONES.

a * Adde,& pro materia.d. l. incendium. vide, quæ scribit Gabriel. commun.
opin.lib.3.tit.de reb.credit.conclu.1.vbi examinat Regul. quòd debitor ge-
reris,peremptione speciei ob casum,non liberatur. MASVER.
b * De qua vide,quæ scribit Gabriel.com.opin.libr.3. titul. de sol.conclusio.1.
PANCIR.

iudic. Adeo, quòd etiam per oblationem libelli non induceretur mora, niſi eſſet ſecuta lit. conteſtat. ſecundum Bartol. in
22 l. denuntiaſſe. §. quid ergo. ff. de adult. ¶† Iuxta prædicta quæro. Nunquid, vbi adeſt iuramentum debitoris, debitor conſtituatur in mora ſine interpellatione? Tangit Alexand. hic poſt Rom. & dicit, quòd ſi iurauit præſtare certam rē, & ſciat illum illa re egere, conſtituitur in mora. ſecundum Ioan. And. in capitul. breui. de iureiuran. vt ibi per eum. Sed Alexand. dicit ſe putare, quòd iſtud non ſit tutum: eo quia non eſt lex, quæ dicat, & dicit contrarium probari in capitul. licèt. hic allegato per eum. Pro opin. domin. Alexand. quòd iuramentum non conſtituat in mora, dato, quòd ſciat creditorem egere, facio aliqua fundamenta, & primò. Nam regula eſt, quòd ad cōſtituendum in mora requiritur interpellatio, vt hic per gloſſ. & Bartol. Sed reperiuntur certi caſus ſpeciales in contrarium, de quibus hic per Alexand. Sed in iſtis non reperitur aliquid de iuramento: ergo debemus ſtare regulæ, quia dicens fallentiam, illam debet probare. vt probatur in l. ſuus quoque. de hæred. inſtituen. in §. puto. & in l. ab ea parte. ff. de proba. cum multis concordanti. quas pono poſt Bartol. vbi plenè tango in l. 2. ff. ſi quis in ius vocat. non ierit. Secundò pro iſta opin. arguo ſic. Nam iuramentum regulabitur ſecundum materiam actus, ſuper quo interponitur. l. final. cum ſimil. C. de non numera. pecun. de quo tango in l. ſi conuenerit. ff. de iuriſdict. om. iudic. vbi multa adduco contra hanc regulam. Si ergo ſecundum materiam actus requirebatur interpellatio, ergo idē dicendum, licèt interueniat iuramentum. Quid tenendum?
a Teneo contra domin. Alexand. & hanc meam opinio. [a] tenet Specul. in titul. de aduocato. §. 1. verſic. ſed nunquid is, qui iurauit. & Pan. in dict. capit. breui. Et pro iſta opin. adduco in primis illud, quod ſingulariter decidit Bald. in capitul. querelam. de iureiurand. per illum text. cum gloſſ. vbi tenet, quòd conductor, qui iurauerat ſoluere pēſionem, ceſſando per annum, cadit propter iuramentum, & refert, & ſequitur domin. Alexand. conſil. 73. quod incip. Non puto id, de quo quæritur. lib.
23 1. ¶† Secundò adduco. Nam is, qui promittit facere, & curare, ipſo iure conſtituitur in mora: quia intelligitur, quam primum poteſt. Ita ſingulariter vult Bald. in capitul. 1. §. ad hæc. in titulo hic finitur lex Corradi. Refert, & ſimpliciter ſequitur Alexand. hic, & Aret. in l. ſi ex legati cauſa. ff. de verbor. oblig. Sed ego habeo, quòd in iuramento intelligitur quis promittere ſe facturum, & curaturum, vt probatur in capitul. ex literis. de ſponſa. gloſſ. final. in capitul. ex reſcripto. de iureiurand. Bald. in l. final. C. de non numera. pecun. ergo, &c. ¶Tertiò ad-
24 duco. Nam † iuramentum habet vim litis conteſt. vt per Bartol. in l. nam, & poſtea. §. ſi is, qui temporali. ff. de iureiuran. ſed per litis conteſta. debitor conſtituitur in mora, vt probatur in l. ſi in Aſia. in fin. ff. depo. ergo, &c. ¶Quartò pro iſta parte adduco text. in l. eum qui. §. ſi iurauero. vbi Bartol. in verſicul. poſt moram. ff. de iureiurando, & ſecundum doctri. Bartol. ibi eiuſque diſtinctionem intelligo omnia ſupradicta. Et tenendo iſtam partem, non obſtat capitul. licèt, & allegata per domin. Alexand. quia in illis iuribus nullum verbum de iuramento. Aduerte etiam circa iſtam materiam. Nam in illis caſibus, in quibus qs conſtituitur in mora ſine interpellatione, mora appellatur irregularis. Pulchrum modo dubium eſt.
25 † Nunquid mora irregularis faciat teneri de interitu ſpeciei, Bartol. hic vult, quòd ſic. Contrarium in hoc vltimo tenent quidam Modern. Bononien. per text. in l. naturalis. §. ſed ſi ſcyphos. cum gloſſ. final. de præſcriptis verbis. Et iſtud inuenio tenere Sal. Fulg. Ludouic. Alexand. & Modern. in l. vinum. infra eodem, & dom. Alexand in l. de diuiſione. circa penultim. colum. ff. ſoluto matrimonio. Tu tamen conſidera, quòd contra iſtam opinion. videtur caſus in l. ne merito. ff. de vi, & vi arm. Nec videtur obſtare. §. ſed ſi ſcyphos, quia in contractibus innominatis implementum non conſtituit in mora, vt probatur in l. 3. §. ſed ſi Stichus. ff. de condi. ob cau. ¶In glo. ibi, & hoc verum, quando res per ſe perijt. Habes limitationem ad iſtum text. dum requirit, quòd debitor ſciat, quia procedit, quando ſpecies debita naturaliter perijt. Secus ſi debitor eam occidiſſet. Intellige, quando occidiſſet ſine cauſa. Secus ſi cum cauſa, puta, quando occidiſſet ſeruum debitum in adulterio deprehenſum. l. quid ergo. §. ſi hæres. ff. de legat. 1. vbi Bartol. & alij. l. ſi ſeruum. §. de illo. ff. de verbor. oblig. ¶Quid autē ſi ſpecies debita occidatur per tertium, vel per ipſum creditorem? Bartol. allegat tex. in l. arbitrio. §. fina. ff. de dolo. qui nihil facit. Debuit allegare in l. legis Aquiliæ. in vlti. char. illius tituli. ff. ad l. Aquil. Quem text. bene allegauit Bartol. in illa l. arbitrio. §. final. ff. de dolo. & illum text. alleg. hic Alberic. Fulg. & Ludouic. Roman. & fortè Bartol. hic voluit allegare not. in dicta l. arbitrio. §. final. ¶Gloſſ. in verbo detrimentum. primò colligit ex text. notabile, & alleg. quatuor concordan. Secundò reſpondet tacitæ quæſtioni, referendo opiniones. Secunda ibi, nec diſtinguitur. In eadem. gloſſ. ad fin. videndum
26 eſt, † quando ſpecies perijt poſt moram, an indiſtinctè periculum ſit debitoris, an verò debeat diſtingui, vt ſi res eodem modo fuiſſet peritura penes creditorem, & tunc debitor liberetur, aliàs ſecus. Et in hoc aduertendum eſt ſecundum
* gloſſ. & Bartol. *& communiter omnes*: quia differentia eſt inter actiones reales & perſonales. In actionib. realib. debet ſeruari diſtinctio gloſſ. in l. Item ſi verberatum. §. final. ff. de rei vendi. Si debitor rei conuentus ab initio fuit bonæ fidei, ſed poſtea ſuperuenit mala fides, iſto caſu diſtinguit, ſi res poſtea perijt, ipſe liberatur, ſi eo modo fuiſſet interitura penes creditorem, aliàs ſecus. In perſonalib. indiſtinctè non liberatur. Videndum eſt, quę poſſit eſſe ratio diuerſitatis. Dic ex mēte Antiquorum, & Alberic. hic. in 3. colum. & Bald. in 3. colum. Ratio eſt: quia in actionib. perſonalib agitur ad id, quod eſt debitum. & ſic ad illud, in quo propriè eſt obligatio. Et ideo grauior cenſetur mora, quàm in realib. in quib. non ſubeſt obligatio. §. 1. Inſt. de actio. Sal. Fulg. & Ludouic. Roman. hic reprobant iſtam differentiam: eo quia potentius eſt ius, quod habet actor in realib. quàm in perſonalib. quia in primis agit ratione dominij. In perſonalib. agit ratione obligationis. ſed potentius eſt dominij ius, quàm obligationis. Patet: quia princeps poteſt tollere ius obligationis, ſed non dominium. gloſſ. & Docto. in ca. quæ in eccleſiarum. de conſtit. gloſſ. & Docto. in l. fina. C. ſi contra ius, vel vti. pub. & in l. fina. ff. de conſtit. prin. Vltra eos confirmo, quòd iſta differentia non ſit bona: quia grauior eſt mora in realib. quàm in perſonalib. quia quādo peto id, quod eſt meum rei vendi. fructus, & vſuræ veniunt à tempore moræ. In perſonalib. ſtricti iuris veniunt à tempore litis conteſ. tantum. l. videamus. 2. §. ſi actionem. infra de vſur. Niſi dixeris ſecundum Sal. hic. in 17. oppo. quòd in caſu, quem ponit gloſſ. in dict. l. item ſi verberatum. §. final. ibi in actionib. realib. non fuit propriè mora, aut totalis mora, propter bonam fidem, quæ à prin. fuerat. Ideo gloſſ. & Docto. dicunt illud in actionib. realib. Sed nos loquimur in perſonalib. quando debitor fuit in propria, & totali mora. ¶ Condeſcendo igitur ad
27 articulum principalem, qui ſolet diſputari. † Nunquid debitor indiſtinctè teneatur ſpecie perempta poſt moram: an debeat diſtingui an eſſet eodem modo peritura penes creditorem. Et in hoc variæ referuntur opin. per Bartol. & Docto. in l. nemo. §. 1. de verbor. obligatio. atquè etiam varia iura hincinde referuntur, & ego adducam ſtrictiora. Vna ergo opin. fuit Ioan. Cremo. quòd in perſonalib. non debet fieri illa diſtin. Iſtam tenet gloſſ. hic, & in l. contractus. ff. de regu. iur. & gloſſ. in l. mora. de vſur. & in dicta l. nemo. §. 1. in gloſſ. infra de verbor. obligat. licèt non clarè firmet. Sequuntur Barto. Bald. & Angel. hic, & dicit Angel. quòd eſt communis ſententia. Eam diffusè tenet Salicet. hic in repeti. in 11. colum. & ſequent. Sequuntur Ludouic. Roman. & Paul. de Caſtr. hic, licèt Paul. poſtea variauerit in l. ſi filio. §. ſi poſt diuortium. ff. ſoluto matrimouio. vbi tenuit contrarium. Tenet Angel. Imol. & do-
* min. Alexand. in dicta l. nemo. §. 1. *& iſta eſt communis opin.* Pro qua in primis gloſſ. hic allegat quinque text. qui parum faciunt. Nam illi indiſtinctè dicunt, quòd ſpecie perempta poſt moram, periculum eſt debitoris. Sed poteſt dici, quòd illæ leges debeant diſtingui per l. ſi plures. §. final. ff. deposit. qui eſt principalis text. in hac materia. cùm vna lex per aliam diſtinguatur, etiam ſi ſit poſterior. l. non eſt nouum. cum l. ſequent. ff. de legib. Bartol. hic, & in l. nemo. §. 1. mouetur ratione, quia fur, & moroſus æquiparantur. l. inter ſtipulantem. §. penultim. de verbor. obligatio. Sed fur indiſtinctè tenetur. l. ſubtracto. C. de fur. ergo & moroſus debet indiſtinctè teneri, ſed
28 reſponde. Verum eſt, † quòd fur. & moroſus æquiparantur, vt teneantur, de interitu, & dicatur res extare. dict. l. inter ſtipulantem. §. penultim. Sed non ſequitur, quòd non debeat diſtingui inter furem, & moroſum, quia fur eſt pluſquam fruſtrator. l. merito. in fin. ff. de vi, & vi arma. ſed non debet argui ab eo, quod eſt magis graue, ad id, quod eſt minus graue, &c. Pro iſta opi. alleg. Sal. tex. in l. qui decem. in prin. alleg. in glo. 1. de ſolu. Poteſt reſponderi, quia fauorabiliores ſumus reis, quā actoribus. l. fauorabiliores. de regul. iur. l. Arrianus. de actio. & obli-

ADDITIO.

a * Sequitur, & dicit magis communem Gabriel. comm. opi. lib. 2. ti. de iureiur. conclu. 2. Aym. conſil. 64. nu. 2. lib. 1. Rol. conſi. 77. nu. 19. lib. 1. Cur. iun. conſi. 74. col. 4. in prin. Nat. conſil. 262. MASVER.

obligatio.Pro iſta opin.communi Ludouic.Roman.alleg.bo.
text. in l. ſi filio. §. ſi poſt diuortium. ff. ſoluto matrimonio,in
a verſi. omnino. Illa dictio omnino, eſt [a] præciſa, & idem im-
portat,quod indiſtinctè,& ex omni parte,vt eſt gloſſ. in l. ſi cũ
exceptione. §. quatenus. ff. quòd met.cau. Sed poteſt reſpon-
deri,ſpeciale eſſe fauore dotis,ne mulier remaneat indotata. l.
1.ff.ſolu.mat.Nec huic ſolutioni obſtat tex.in l.ſi is,qui.in prin.
ff.ſol.mat.quia reſponde,vt ibi per glo. quòd maritus non fuit
in mora in dando,vel cedendo dotem: ſed in exigendo eam.
* Et tenendo iſtam opin.*quæ eſt communis*, tota difficultas eſt re-
ſpondere ad l.ſi plures.§.fina.ff.depoſi.allegatam pro opin.Mar
ti.Variæ dantur ſolutiones,& leues, & fragiles. Prima ſolutio
eſt glo.& Bar.hic,quam tenet Barto.in d.l.nemo.§. 1. quòd ibi
ſpirituale eſt in depoſito.Iſta eſt euidenter falſa: quia vt inquit
glo.in l.filium,quem habentem.C.famil. erciſc. dicere ſpecia-
le,& non aſſignare rationem ſpecialitatis,eſt refugium miſero
rum,ſed fortius in depoſito grauior eſt mora, quàm in quoli-
bet alio contractu. Hinc eſt, quòd in contractu depoſiti iura-
tur in litem.l.1.§.in depoſiti.ff.depoſi. ſecus in alijs contractib.
in quibus ſpecies debetur.l.in actionibus.infra de in lit.iu.Hinc
eſt,quòd condemnatus in actione depoſiti efficitur infamis. l.
furti.§.mandati.ff.de infa.§.ex contrario. Inſti. de pœna teme.
lit.Sed fortius probo iſtam ſolutionem falſam ex coniunctio-
ne duarum legum.Nam dicit alibi Bald.Illud eſt pulcherrimũ
argumentum,quod fit ex duarum legum coniunctione. Not.
Bald.& Alex.ibi.in l.Gallus.§.ſi eius.ff.de libe.& poſth. coniun-
go ſimul.l.1.§.ſi rem depoſitam.ff.depoſi. & l. ſi venditor.ff.de
hære.vel act.vendi.in princip. la ſeconda,vt declaraui in 1.not.
tex.vbi in depoſitario,qui doloſè alienauit rem depoſitã, dato
quòd redimat,tenetur de interitu,etiam ante moram:ergo nõ
eſt ſpeciale.Quartò obſt.tex.in l.ſi in Aſia. §. fina. ff.depoſi. vbi
tex.in iſta materia æquiparat, an quid debeatur ex depoſito,an
ex teſtamento,an legato.Cogita tamen,an glo. fortè habuerit
alium ſenſum,dum dixit,ſpeciale eſt in depoſito. Fortè voluit
dicere glo.Ideo ſpeciale in depoſito, quia fit gratia deponentis
tantum,& non depoſitarij in aliquo, & dominium remanet
ſemper penes deponentem. Ideo, quia nullum commodum
ſentit depoſitarius,ſpeciale eſt in eo,vt ita demum teneatur, ſi
non fuiſſet eodem modo peritura penes deponentem. In alijs
contractibus ſecus,qui vt plurimum fiunt gratia vtriuſque: &
iſtud in ſpecie(vt fiat diſtinctio in contractibus, qui fiunt gra-
tia creditoris tantum)tenet Gul. de Cun. & Bald. hic. Tamen
Sali.hic,& Ludo.Roma.reprehendunt iſtam ſol. Secunda ſol.
fuit glo.hic,& glo.in d.l.nemo.§.1.& Barto.ibi.& Imo. in d.l.fi-
lio.§.ſi poſt.ſolu.matr. Quòd ideo fit diſtinctio ibi, quia habe-
bat iuſtam cauſam litigandi.Iſta eſt deterior prima. Primò,q a
diuinat,ſed fortius,quia non diceretur fuiſſe in mora,ſi habuiſ
ſet iuſtam cauſam litigandi.l.ſciendũ.infra de vſur. Tertia fuit
ſolu.gl.in d.l.ſi plures.§.fin.quòd ibi debet ſubaudiri dictio,ma
ximè.Nihil eſt Quarta fuit ſol. aliorum, quòd ibi refertur opi.
Sabini.Sed non eſt bene dictum,cùm ibi Iuriſcon. non repro-
bet. Alia fuit ſolu.Ang.in d.l.nemo.& in l. Item ſi verberatum.
§ fina.vt diſtinguamus inter contractus bonæ fidei, & contra-
ctus ſtricti iuris.Quam ſolu reprobat Imo.& Alexan.in d.l.ne-
mo.§.primo.Et faciunt reprobationes,quas dixi in 1.ſolu.Vlti
ma fuit ſolu.Alexan.in d.l.nemo.§.1.Quod in d.l.ſi plures.§.fi.
non debet ſumi argumentum à contrario ſenſu,quia ibi reſul
taret prauus intellectus,per glo.in l.1.C.de condi. inſer. Sed ni-
hil eſt propter dictionem,vtique,quæ eſt in d.l.ſi plures.§. fina.
Et propterea alia fuit opin.Mar.Et iſta mihi plus placet, quod
debeat fieri diſtinctio per d.l.ſi plures.§.fina.iuncta.l. ſi in Aſia.
§.fina.vbi depoſitum æquiparatur alijs contractibus, & tamẽ
diſtinguitur per l.ſi plures. Pro iſta opin. allegat ſecundo loco
Fulg.text.in l.fina.§.ſi ſub ea conditione.ff.ad leg. Rhodiam de
iac.Sed glo.ibi reſpondet,quòd ibi fuit culpa, non mora. Pro
iſta etiam opin.facit text.in l.ſi duo.§.ait prætor,in verſic.ergo.
ff.de conſti pec.Niſi reſpondeatur, vt ibi per glo. quòd ibi non
apparet,quòd fuerit in mora.Aliter reſpondet Barto.ibi quem
vide.Ad idem videtur facere tex.in l.ſi à domino.§.ſi prædo.ff.
de peti.hæred.Niſi reſpondeas,quòd loquitur in actionib.rea-
libus,tamen faciliter poſſet replicari.Et pro iſta opin.vltra alios
pondera,quòd multum ſtringit text.in d.l. ſi cùm exceptione.
§.quod ſi homo.ff.quod met.cauſa.Hæc eſt bona ſolu.gloſſ.&
Docto.quòd ibi ſpeciale eſt:quia inferens metum, tenetur ad
pœnam tripli.Nam ſi conſideraueris text.ibi in fi. loquitur ali-
ter.Imò fortius loquitur ibi tex.ſicut in interdicto,quod vi,aut
clam.Sed fortius Barto.& Docto.ſeipſos confundunt: quia di-
cunt,quòd in furto non fit illa diſtinctio:& tamen in furto ha-
bet locum pœna quadrupli. Et iſtam opin.tene in puncto iu-
ris,cum modificatione tamen, quam ponunt Fulgoſ. hic, &
Alexan.quòd iſta opin.Mart.procedit,quando eſt certũ, quòd
erat peritura penes creditorem:aliàs ſecus. Iſtam tenet Raph
Cum.in d.l.nemo,vbi dicit,quòd eam didicit à Fulg.præcepto
* re ſuo.In conſulendo tamen non recedit ab opin.Bar. *& com-*
b *muni.*Sed aduerte,quia habes vnum text.contra prædicta, [b] in
l.ſi pecuniam.§.fina.ff.de condi.ob cauſam, vbi tex. dicit totũ
ècontra,quòd antequam committatur mora, bene debet di-
ſtingui,&c.Sed poſt moram non debet diſtingui. & ſæpius du
bitaui ſuper illo tex.Puto tamen poſſe dici, quòd ibi erat debi-
tor quantitatis reſpectu ſpeciei, id eſt ſerui. Sed nos loquimur,
quando immediatè erat debitor ſpeciei. Sed iſta ſolu. non eſt
tuta.Vnde fortius eſt dicere,quòd illa loquitur in contractibus
innominatis.Nos loquimur in contractibus nominatis. Diffe-
rentia eſt,prout patet ex glo.in l.iuriſgentium.in princ. in verb.
aliquid.ff.de pact.¶Gloſſ. in verb.in poteſtate. diuiditur in tres
partes,prout tribus modis ſoluit contrarium. Tene vltimam
* ſolu.*quæ eſt communis*.Bar.tamen hic in ſua diſtinc. ponit quartã
ſolu.. & dicit, quòd aut loquimur in debitore ſpeciei, & tunc
difficultas excuſat à mora. aliàs verò ſecus,vt hic per eum. Et
ſi dicatur,vt dicit Sali.quòd non eſt dare rationem diuerſitatis
inter debitorem ſpeciei,& quantitatis.Ego dico, imò eſt dare
29 rationem diuerſitatis:†quia debitor quantitatis habet latiores
habenas,quam debitor ſpeciei, qui ad illam ſpeciem præcisè
tenetur,vt in ſimili dicunt Docto.in l. ex empto.in prin.de act.
emp.& Bar.in l.2.in prin.ſ.eo. quòd ideo emptor tenetur trãſ-
ferre dominium pretij. Venditor verò non ſic tenetur transfer
re dominium rei venditæ,quia emptor habet latiores habenas
in ſoluendo id,quod debet,quàm venditor. Veritatem tamen
iſtius ſolutionis videbis.Hinc ſumpta occaſione Barto. exami-
nat,an & quando difficultas excuſet à mora. Et diſtinguit tres
caſus ſpeciales,vt hic per eum,& cum eo tenent Bal. in lec.an-
tiqua hic.Ang.& latè D.Alex.& Bar.Ang.& Imo.in l.cõtinuus.
§.illud.ſ.de verb.oblig.Anto.de But. Imo. & Panor. in c.breui.
de iureiur.Sed conſidera,quòd licèt Bar.faciat tres caſus,tamẽ
debuit expedire ſe vno verbo, quòd ſemper difficultas excu-
ſat à mora,ſiue ſit debitor ad factum, ſiue ad ſpeciem. Fallit,
quando eſt debitor quantitatis.Circa iſtam doctrinam,inquã-
tum dicit,ꝙ difficultas excuſat à mora, quando eſt debitor fa-
30 cti,vel ſpeciei,moueo pulchrum dubium. Nunquid † ſi debi-
tor primò negauit ſe debitorem,& poſtea probatur debitum,
& ſic conuincatur de mendacio, nunquid per talem negatio-
nem perdat iſtud beneficium,ꝙ difficultas excuſet eum à mo
ra?iſtum paſſum non tangunt Doc.hic,ſed Ludo.Rom.in l.vi-
num.in 3.col.ſ.eo.expreſsè tangit,& dicit,ꝙ Doc. hic (qui vo-
lunt, ꝙ difficultas excuſat à mora) debent intelligi, qñ mora
fuit commiſſa per interpellationem extraiudicialem: ſecus ſi
per litis conteſtationem:& ſic interpellationem iudicialẽ.Tũc
difficultas nunquam excuſat à mora, quia negando debitum,
perdit iſtud beneficium à lege,vt non excuſetur. Et in iſtis ter-
minis dicit ſe intelligere glo.ibi in vna ſolu. quam dat ad l. fin.
infra de triticaria.Et dicit,quòd ipſe ſolus aduertit ad iſtam gl.
Subdit tamen, quòd quando fuiſſet interpellatus extra iudi-
cium,& negaſſet debitum,iſto caſu perdit etiam iſtud benefi-
cium.Sed aduerte,licèt Lud.dicat,quòd ipſe ſolus ponderat il
lam gl.tamen Sali.ibi,& Ang.ponderant illam gl Salic.hic in 3.
col.Iſtam tamen opi.D. Alex.in d l.vinum,in 7.colu.reprehen-
dit per illud,quod volunt Docto.hic,quòd difficultas indiſtin-
c ctè excuſat à mora, quia in pœnalibus [c] non debet fieri exten-
ſio.gl.in c.1.de temp.ordi.in 6.& gl.in c.fi.de elect.in 6. iuncta.l.
cum quidam.de libe.& poſth.Iſta ratio non videtur tuta,cùm
in pœnalibus dummodo materia non ſit correcta, ſæpius fiat
extenſio,vt ipſemet Alex.tenet in Auth.non licèt.C.de lib.præ
ter.per glo.in l.fi.C.de reuoc.do.reputatam ſingularem,quam
tenent ibi Cy.& Sali.per tex.in c.1.§.porrò.quæ fuit prima cau.
benefi.amit.in vſi.feud & ibi Bal.in verſicu.quid tenẽdum,&c.
Pro opin.Ludo.Rom.& aliorum quos retuli,quòd debitor ne
gando debitum per mendacium, ſi ſit conuictus, debeat per-
dere beneficium à lege, vt non excuſetur à mora propter dif-
ficultatem,ego in primis addam aliqua ſimilia, quæ recollegi
ad hoc. Nam fideiuſſor negans ſe fideiuſſo.perdit beneficium
epiſtolæ diui Adrian. & ſic diuiſionis. l. ſi dubitetur. §. ita de-
mum. vbi Bartol. de fideiuſſor. Item perdit beneficium ex-
cuſſionis, cedendarum actionum, & conſequenter benefi-
cium Auth.præſente.C.de fideiuſ.Ita no.Bal.in Authen.contra
qui

ADDITIONES.

a ¶Dictio onmino eſt.Adde l.hæc venditio.in §.fina.ff.de contrahe.emp.
b ¶Contra prædicta.Vide Alex.lib.5.conſi.21,in 2.dub. PVRPV.
c ¶In pœnalibus.Adde gl.& Bar.in l.furt.in §.fi.ff.de his,qui no.infa.gl.in regu
la in pœnis.de reg.iur.lib.6.Card.Zab.in c.per inquiſitionem.in 11. opp. de
elec.Io.de Imo.in cle.1.in 11.col.de elect.

qui propriam.in 3.colum.C.de non nume.pecu.& ibi eſt text. quòd debitor,qui negat ſcripturã manu ſua ſcriptam, conuictus de mendacio perdit beneficium exceptionis non nume. pecu.Eodem modo,ſi quis negat ſe ſocium, perdit beneficiũ legis,ne exigatur vltra quàm facere poſſit,iuxta l.ſunt qui.ff.de regu.iur.Et pro hoc eſt tex.in l. ſi vnus.§.fina. ff. pro ſoc.& in l. ſed hoc ita,in fi.ff.de re iud.Eodem modo maritus, qui habet beneficium,ne exigatur vltra,quàm facere poſſit,negando ma trimonium,perdit iſtud beneficium.Ita no. tenet Bar. in l. etiã. §.1.circa fin.ff.ſolu.matr.Item hæres,qui negat rem legatam eſſe hæreditariam, ſi conuincatur de mendacio, perdit beneficium,ne poſſit detrahere falcidiam in illo legato.Text. eſt in l. hæreditatum.§.primo,ff.ad leg.Falcid.Item filius,qui habet beneficium titu.quod cum eo. vt non teneatur poſt emancipationem de contractu celebrato cum eo,dum eſſet in poteſtate,ſi neget ſe filium,perdit illud beneficium.l. ſed etſi ex parte. §.interdum.ff.quod cum eo.Eodem modo conuentus actione reali,ſi neget ſe poſſidere,ſi conuincatur,perdit beneficium poſſeſſionis.l.fina.cum ſimi. ff. de rei vendi. Eodem modo vaſallus,qui negat ſe vaſallum,ſi conuincatur de mendacio,perdit feudum,tex.in cap.1.§.vaſallus.ſi de feud. fue. contro. inter dom.& agna.el primo.Eodem modo libertus, qui impetrauit ius annulorum aureorum,& ſic ingenuitatis,certè ſi negauerit ſe libertum,& conuincatur,perdit ius aureorum annulorum. l.1.& 2.ff.de iu.annul.aur.Ergo eodem modo dicemus in propoſito,quòd iſte,qui negauit ſe debitorem,& conuincatur,debet perdere illud beneficium,ne excuſetur à mora propter difficultatem.Breuiter ego teneo contra Ludo.Roman.& Salyc. & ſic teneo vnà cum Alexan.ſed nõ per eius rationem,& fundamentum,ſed per vnam aliam rationem,licèt in iure noſtro reperiantur caſus,quos ſupra enumeraui, & alij, qui poſſent addi,ſi qui ſunt,in quibus pars perdit beneficium, quod aliàs habebat à lege,propter negationem ſuam.Tamen debes ſcire, quòd niſi lex ſpecialiter iſtud dicat, quòd quis perdat beneficium propter negationem,nõ debet fieri illa extenſio. Tex.eſt in §.cum igitur. in verò, *nec qualibet eſt lex aliquid tale dicens.* in Authen.de non elig. ſec. nub. per quem tex.ita expreſsè dicit Bald.in Authen.ex teſtamento.in pen.colum.C.de ſecun. nup. Quem refert,& ſequitur Dom.Alexan.in conſi.103.incip. Videtur prima conſideratione.lib.1.& Alexan.in l.etiam.§.1.in 3.
31 colum.ff.ſolu.matrim.†Et per iſtam regulam Bal.aliàs conſului in partibus Pedemontanis,& ita fuit iudicatum in pulchro, & nouo caſu, dum in teſtamento eſſent dati plures tutores vni pupillo,& vnus tutor negauit ſe tutorem datum pupillo, & conuictus eſt de mendacio. Nunquid per iſtam negationẽ perdiderit quatuor beneficia pluribus tutoribus attributa,poſita per glo.& Docto.in l.1.C.de tranſac.& in l.1.§.nunc tractemus.de tut.& ra.diſtra.Multi conſuluerunt,quòd ſic,ſcilicet,ꝙ perdiderit illa beneficia.Ego contrarium conſului, quòd non perdiderit,per illam doctr.Bald.& per illud,quod vult gl. not.
a in cap.fin.de iure patrona. Quòd ad hoc,vt alicui [a] poſſit imponi pœna priuationis iuris,quod habet à l. requiritur, quòd expreſsè cautum ſit in l.vel canone.Et propterea dicit glo. no. 15.quæſtio.8.in ſumma.Niſi lex ſpecialiter exprimat debere in cidere in pœnam depoſitionis, nunquam quis debet deponi.
32 †Hinc eſt,quòd licèt vaſallus iurauerit fidelitatem, tamen nõ priuatur feudo,niſi in caſibus à iure expreſſis, ſi contra fecerit. probat tex.in cap.1.§.illud.quæ fuit prima cauſa benefic. amit. Et ita firmat And.de Iſer.in cap.1. Qualiter vaſallus iuret fidelitatem,quamuis fortiter videatur obſtare text.in d.capitu. 1.§. porrò.quæ fuit prima cauſa benef.amit.Ad quod tamen vide Alexan.in conſi.108.incip.videtur,in 11.col.in 1. volum. Et ſic concludo,quòd debitor, qui per mendacium negauit debitũ, non propterea perdit beneficium, vt difficultas eum non excuſet à mora:quicquid ſit in caſibus ſupra relatis. Et hoc bene no.Limita etiam doctr.Barto. quòd difficultas excuſat à mora debitorem,vt non habeat locum in fideiuſſore,qui promiſſit aliquem præſentare.infra talem diem, tunc non excuſatur à mora propter difficultatem.l.ſancimus.in princ.in verb. nec poterit.C.de fideiuſ. & ibi Bald. expreſsè not.Item conſidera, inquantum Barto.vult,quòd ſi quis ſit debitor quantitatis,nũquam excuſatur à mora propter difficultatem. Sicuti nec ca-
* ſus fortuitus excuſat eum.l.incendium.C.eod. *Et iſta eſt commu*
b *nis ſententia.* [b] quamuis Salyc.tenuerit contrarium hic in 11. colum.& Ludou. Rom.in l.continuus.§.illud.vbi etiam Rapha. Cu.ff.de ver.obl.& Pau.de Caſt.& Fulg.hic.& Flo.in l.mora.ff. de vſu.Moti per aliqua fundamenta,ad quæ reſpondet Alexã. hic,ad quem te remitto.Non omitto tamen aliqua. Et primò ad d.l.diuortio.in prin.ff.de neg geſt.alleg. per Saly. & Moder. contra Bar.vltra.ſol.D.Alex.poteſt dici,quòd ille text. non loquitur expreſsè in debitore quantitatis. Fortè enim tenebatur ad ſpeciem,nec tex.in hoc reſiſtit.Secundò ad c.cupientes.§.ꝙ ſi in diſcordia.de elec.in 6.allegatum per Mod.contra Bar. poteſt vltra ſol.D.Alex.dici,ꝙ eſt magna differentia quærere, an difficultas excuſet à mora,an à pœna,vt in l.continuus.§.illud. ff.de verb.oblig.Tertiò aduerte,quia in veritate ratio Bart. ad d.l.incendium.non habet multum obſtare.Nam fateor,ꝙ interitus non excuſat debitorem quantitatis ab obligatione, nec etiam difficultas.Sed non ſequitur,ergo & ipſa difficultas non excuſat à mora:quia multa excuſant à mora,quæ non ab obligatione,cùm quælibet iuſta cauſa non ſoluendi excuſet debitorem à mora.l.fi.ff.de leg.commiſ.& l.ſciendum. ff.de vſuris. ¶Quartò aduerte,quia.l.ad diem.ff.de verb.oblig.l.fi.ff.de nau. feno.alleg.per D.Alex.& Bar.non multum ſtringunt: quia vt dicunt Lud.& Salyc. ibi,illud eſt magis propter euentum,quã propter moram.¶Quintò aduerte,quia tenendo opi.Bar.Ludo.& Alex.hic,& Imo.in l.continuus.§. illud. limitant aliquib. modis.Sed cõſidera,quia allegata per ipſos loquuntur, quo ad euadendum pœnam,quia difficultas, quo ad hoc bene excuſat.Ita loquitur tex.in c.ſignificante,de pig.& l.fi.ff.de leg. commiſ.ſed quo ad euadendum à mora, illa iura non faciunt. Caue tñ,retenta iſta concluſione Bar.ꝙ debitorem quantitatis difficultas non excuſat à mora,inquantũ Bar.opponit de l.Thais. §.1.ff.de fideicom.lib.Reſpondet Bar.ꝙ ibi hæres non erat obligatus ad dationem quantitatis pecuniæ,ſed ad factum. Ideo difficultas excuſat à mora.Iſtam ſolu.reprobat Imo. in d.l.con
33 tinuus.§.illud.& Lud.Rom.& Alex.hic,quia†quando factum debet explicari mediante pecunia,iudicamus de illo, prout de debito quantitatis,vt l.5.§.fi.ff.de ver.oblig.Sed luitio, & redẽptio ſeruorum,& ſic factum debebat fieri mediante pecunia: ergo &c.Ego teneo ſol.Barto.tanquam veram, ſi bene intelli-
c gatur. [c] & reſpondeo ad obiectum.Quando factum debet expediri per pecuniam cum vno,& eodem, tunc iſtud cenſetur debitum in quantitate.d.l.5.§.fi.Ita procedit argumentũ Mod. Sed quando factum debet impleri reſpectu vnius,pecunia autem debet præſtari non illimet,ſed tertio:vt in caſu Bart.tunc, licèt reſpectu tertij dicatur debitum in quantitate, tamen reſpectu illius,cuius gratia præſtatur, dicitur debitum in facto. Tex.eſt in l.liber homo.§.fi.ff.de verb.oblig.Ita in propoſito,reſpectu ſeruorum hæres erat obligatus redimere, & manutenere,& ſic ad factum tantum &c.Fateor tamen, quòd ad illum tex.poteſt notabilius reſponderi,ꝙ ibi difficultas excuſat à mora,licèt eſſet debitum in quantitate, illud eſt verum in mora irregulari,& impropria,quæ fit per.l.ſine interpellatione. l. cum verò.§.apparet igitur.de fideicom.lib.Declarat gl.in l.mora.de vſur.Sed in mora regulari,& propria,quæ fit per interpellationem hominis,ſecus eſt:vt in concluſione Bar.quia facilius impeditur mora ſpecialis, quàm mora communis & regularis, cùm facilius tollantur,&c.l.eius militis. §. militia miſſus. de teſta.mili.Ita Imo.in d.§.illud.in pe.col.Ludo.Rom.hic.Et ita limita concluſionem Bar.inquantum etiam Barto.concludit,ꝙ difficultas in debitore quantitatis non excuſat à mora. Adde, ꝙ pro hoc eſt tex.melior de iure in l.cùm filiusfam.in princ.ff. de verb.oblig.& tex.in l.mora.§.in bonæ fidei.ff.de vſu.Inducẽdo hoc modo.Nam filiusfam.de iure digeſtorum nihil habet. l.placet.de acqui.hære.& tamen promittendo quantitatẽ, non excuſatur à mora,iurib.præalleg.¶Gl.fi.in verbo, deberes. primò declarando tex.infert vnum ex text.& opp. & ſolu.Secundò reſpondet tacitæ quæſtioni. Secunda ibi,licèt alia lex. Ter
34 tia ibi,& caue.Et antequam vlterius procedam,quæro,† Nũ
d quid de iure canonico fiat differentia inter contractus [d] bonæ fidei,& ſtricti iuris ad hoc,vt veniant fructus?Bald. in capitu.fina. ad fin. extra de plus peti. tenet non eſſe fiendam differentiam de iure canon.Sed Bald.malè loquitur per regulam, quæ eſt,quando non ſumus in materia peccati, ſtatutum de iure ciuili obtinet de iure canoni. niſi contrarium reperiatur expreſſum.

ADDITIONES.

a ¶Alicui. Adde Bal.in c.ex parte,el primo,de reſcri.in 1.col.Barb.conſi.26.in 22.col.in 3.vol.
¶Et Iaſ.hic ſequitur Corſet.in ſing.in ver.Additio.nu.2.& quod pœna priuationis nunquam locum habeat,niſi expreſsè à lege imponatur, notat Grat. conſi.45.num.20.libro primo,Alexan.in l.etiam,§.licet. ff. ſolu. matr.Rolan. conſi.27.nu.14.lib.1.conſi.86.nu.22.lib.2.tex.in §.cum igitur.ver. optimũ. in Auth.de non elig.ſec.nub. MASVER.
b ¶Idem dicit Viu.commu.opi.lib.4.ver.debitorem.ex Bar.in l.continuus.§.illud.num.5.& ſeq.de verb.oblig.& in hac.l.nu.14.Ruin.conſi.150.nu.3.lib.1. vbi ponit limit.& declarationes.Purp.hic.nu.64.licèt alij plures diſſentiant, & malè. MASVER.
c ¶Intelligatur. Hic faciunt dicta Barto. in l. ſtipulationes. oppo. duodecima. PVRPV.
d ¶Adde Ant.Borg.in c.cum dilecti.col.11.de empt.& vend. BELLOT.

ſum.Præterea eſt tex.expreſſus contra Bald. qui facit hanc dif-
ferentiam in cap.cum venerabilis.extra de excep.¶In ead.glo.
ibi.ſi tamen debuit intelligere.Not.ex gloſſ.& text. quòd paria
ſunt aliquem ſcire,vel intelligere,aut debere ſcire. Et iuxta iſtã
35 partem glo.Barto.hic docet†prácticam , qualiter fieri debeat
proteſtatio,vel interpellatio ei qui eſt obligatus ex facto alie-
no:vt quia ſit hæres,qui ſucceſſit in locum principalis debito-
ris:vel quia dominus reddatur obligatus per factum procura:
Iſto caſu non ſufficit ei,ſimpliciter denunciare,aut eum ſimpli
citer interpellare. Sed oportet oſtendere inſtrumentum publi
cum , vel ei relinquere copiam inſtrumenti. Et idem repetit
Barto.in l.ſi quis inficiatus.ff.depoſ.& in l.qui in alterius.de reg.
iur.& in l.2.in fin.princ. ff. de eo, per quem factum erit.& ple-
nius in l.non ſolùm.§.morte.in 16.colum.de oper. nou. nunc.
& notabiliter Imo.in l.de pupillo.§.qui procuratorio. poſt glo.
& Barto.ibi,de oper.no.nunc.& ibi Alexan. & Moder. plenius
proſequuntur.& ibi Imol.notabiliter limitat. Adde pro confir
matione facere iſtud,quod decidit ſignanter Bart. in l.quidam
decedens.§.fina.ad fi.ff.de admin.tut. Nam ad tutorem tranſit
periculum tutelæ à tempore ſcientiæ, quando ſciuit ſe datum
tutorem.Et nunquid ſufficit illi denunciatum eſſe,qualiter eſ-
ſet deſignatus tutor talis pupilli? Dicit Barto.quòd non, ſed eſt
neceſſe, quòd oſtendatur authenticum inſtrumentum teſta-
menti , vel ſaltem , quòd ei dicatur per aliquem,qui fuit præ-
ſens teſtamento.Ad idem addo bene facere,quod decidit Spe
cu.in titu.de appel.§.qualiter.verſi.Cautus etiam ſit. vbi tenet,
quòd ſi aliquis appellatur à ſententia , nunquid faciat, ꝙ iſtud
dicatur appellatio? Et determinat , quod etiam ſi ſibi dicatur
ab vno,vel pluribus non ſufficit,ſed eſt neceſſe,quòd oſtenda-
tur inſtrumentum publicum appellationis interpoſitæ: aut fi-
des fiat per ſigillum publicum,vt ibi per eum. Confirmo etiã
per illud,quod tenet Pet.de Anch.in conſi.361.quod inci. pro
declaratione trium quæſitorum.quem vide per te. Addo text.
no.in materia in l.ſi quis ſolutione.§.1.de vſu.qui no.declarat,
cui debeat fieri iſta proteſtatio,vel interpellatio.Quam decla-
ra,vt per Barto.in l.qui autem.§.fina.ff. de conſti. pec. Aduerte
etiam,inquantum Barto.allegat clem.cauſam.de elect. Intelli-
ge doctr.Bart.quando oſtenderetur ad finem interpellationis,
ſecus ſi ad finem probationis , quia tunc debet dari copia in-
ſtrumenti parti,aliàs non probaret.¶In glo. ibi, quia ſcriptura
non interuenit.Iſtam glo.multum notant pro notabili Salic.
hic,in pen.colum.& Ludo.Rom.pro limitatione regulæ ; quæ
habet.Lata culpa eſt,ignorare iura.l.latæ.ff.de verbo. ſignifica.
Dicunt ipſi,quòd iſta glo.limitatur,vt procedat , quando quis
ignoraret leges ponentes regulas:ſed ignorare fallentias, vel li-
mitationes,non eſt lata culpa,vt patet hic in glo. Nam multæ
fallentiæ ſunt ad illam regulam , vbi non requiritur ſcriptura.
Glo.enumerat in c.1.de cenſi.in 6.& glo.in l.contrahitur. de pi
gno.& in l.actum,quod bona fide. C.de pac. Et ſi glo. iſtud di-
ceret,eſſet certè ſolennis limitatio,& mirabilis limitatio ad di-
ctam regulam.Sed certè iſtud non dicit , & contrarium tenet
Alex.hic,per notata per Barto.in l.quod Nerua in 7. colum. ff.
depoſi.Sed tu adde,quòd ipſemet Salic.in l.leges ſacratiſſimæ.
C.de legi.ponderat etiam gloſſ.ad hoc, & reputat ſingularem.
Adde quòd Ioan.Fab.& Ang.de Are.in §.ſuſpectus, de ſuſpec.
tut.dicunt,quòd prædicta regula,Lata culpa eſt ignorare iura.
eſt vera, & procedit in iuribus vulgaribus,& communib. quæ
frequenter ſunt in facto:aliàs ſecus;prout ſecũdum eos in ma-
teria manumiſſionum.Alioquin, ſecundum eos,nullus eſt Do
ctor tam excellens,qui non ignoraret. Adde, quod Bal. in c. 1.
in 1.col.de tranſlat.Epiſcopi.dicit glo.eſſe vnicam,& ſingularẽ
in verb.videtur.Inſti.de ob.ex qua.male.in princ.quod ignorã-
tia iuris circa ea, quæ ſunt de apicibus iuris,excuſat,nec aſcribi
tur latæ culpæ.Quam glo.limita,& intellige , vt ibi notabiliter
Bald.¶In vltima parte gloſſ. quæ ſit ratio, quare ſi peto, quod
eſt, vel fuit meum , veniant fructus à tempore moræ, aliàs ſe-
cus.Dicam in l.cum fundus.j.eod.& ibi addam quinquaginta
limitationes.¶Extra glo.Bar.hic in vlt. col. tangit , quomodo
materia iſtius legis deducatur ad practicam. Dic , vt per eum.
Aduerte tamen ad duo.Primò ad illud,quod concludit Barto.
hic,in verſic.Quæro,quid ſi dubitetur. Nam ad hoc bene fa-
cit.Primò,quod no.Bald.per illum tex.in cap.cum tu. de teſti.
a Secundò bene facit glo.no.in cle.fina. [a] in glo. pen. de reſcript.
quam reputat ſingularem Bald.in l.ſi minor. C.de in integr.re-
ſti.min. & Bald.& cæteri in illa clem.fina.de reſcrip. Sed tu ad-
de aliam,quam Saly.ibi reputat ſingularem in l.2.C.de peti.hę
red.& Bald.in l.ampliorem.§.fina.C.de appel. Secundò aduer-
te,inquantum Barto.(ſub dubio fortè)dicit,quòd ſi actor pro-
baret debitorem tempore obligationis contractæ poſſediſſe
rem,præſumitur ſemper continuata poſſeſſio apud eum , do-
nec probetur contrarium.Addit pro iſta limitatione Bart.text.
iuncta glo.in cap.propoſuit.de cle.excom.min.De quo text.fa
cit feſtum Aret.in conſi. 51. quod incip. videtur dicendum. in
1.colum.Sed puto,quòd limitatio Barto.non ſit vera,quia do
ctrina Bartol. procederet in eo , qui habuit cauſam ab actore,
vel quando poſſediſſet tempore litis conteſt.per l.ſi creditor.&
ibi Cyn.& Bald.C.de pigno.actio.Et no.Barto.& Doct.in l.ſiue
poſſidetis.C.de proba.Secundò contra doctr.Bar.facit,quia do
ctri.ſua procedit in re immobili tantum,non in mobili, ſecun
dum Spec.poſt Vbertum de Bo.in tit.de act.& peti.§.1.verſic.
quid ſi ago.quod dictum pro ſingulari refert,& ſequitur Aret.
in conſi.120.quod inci.Procedendo breuiter. Et dum tenet in
antepen.colum.quòd manumittens ſeruum ignoranter tenea
tur.Dic,quòd melius dixit idem in fi.l.ſi ſeruum. §.de illo.ff. de
36 verb.oblig.Vltimò quærunt Gul.de Cu.& Bart.hic.† Si debeo
alicui ſoluere par caponũ,nunquid poſſim ſoluere mortuos?
b Et concludunt,quòd debeo ſoluere viuos. [b] & ſequuntur Al-
be.Ang.hic,& alij.Adde Bar.in l.qui decem.§.fi. per illum text.
j.de ſol.& in l.1.§.planè.per illum tex.ff.ſi qua.pau.fe. di. Adde
etiam bene facere,quod fortius vult Ray.& Bar.in l.cum de la
nionis.in prin.ff.de fun.inſtr.vbi quærunt.Stante ſtatuto , ꝙ de
qualibet beſtia vendita debeat ſolui gabella . Nunquid intelli-
gatur de beſtia mortua? Et concludunt, ꝙ nõ.Intelligitur enim
quando venditur beſtia viua. Et idem tenet Angel. hic. & per
iſta remanet iſta lex cum laude Dei expedita. Iaſon Maynus
diuini,& humani iuris Doctor.

ADDITIONES.

a ¶Clem.fina. Adde de materia dictæ gloſſ. Abba. in capitu. in præſentia. de probatio.

b ¶Sequitur Viu.inter comm.opi.lib.3.ver.debitor obligatus,vbi etiam diſſe-rit,quo remedio conueniri poſſit. MASVER.

SVMMARIVM.

1 *Quandò quid dicatur certum,& nu.5.& 6.*
2 *Qualiter intelligatur expreſſum,& quot modis.*
3 *An teſtator poſſit expreſsè prohibere falcidiam.*
4 *Iuramentum habet vim expreſſi.*
6 *Si in reſponſione quis dicat,Sum certus,nihil valet.*
7 *Idem in teſte dicente,ſe pro certo ſcire.*
8 *Quando quis dicatur pro certo ſcire.*
9 *Cum iuramento poteſt quis dicere,quòd non vidit , ſed pro certo tenet, & credit.*
10 *Multa ſunt,de quibus non poteſt haberi vera certitudo , ſed vehemens opinio.*
11 *Si dico promitto tibi iſtum equum,cùm eſſet bos, an vitietur promiſſio.*

LEX VI.

CErtum eſt. Illud dicitur certum, quod
apparet certum in quiddita
te,qualitate, & quantitate per ſe, vel per relationẽ
1 ad aliud,hoc dicit.¶†Not quid dicatur certum , [a]
a & glo. 2.quæ non habet aliud,tendit ad declarationem. Quan-
do autem quid dicatur certum, vt competat certi condictio,
declarauit glo.& Docto.in l.certi condictio.in princi. infra eo-
dem,& ibi Barto.in pen.colum.& ibi dicetur. Intellige tamen
iſtum tex.inquantum dicit.Illud dicitur eſſe certum,quod cer
tificatur per ſe,vel per relationem ad aliud, quando aliquid ro
gatur certũ ſimpliciter. Sed vbi copulatiuè rogaretur aliquid
eſſe certum,& expreſſum,non ſufficeret certificari per relatio
nem.Glo.eſt no.in cap.ſi Epiſcopus,in verb.certis,de præbend.
in 6.Aduerte etiam,quia ad illam regulam,quòd paria ſunt, ꝙ
aliquid ſit certum per ſe,vel per relationem ad aliud, facit tex.
in l.vbi autem non apparet.§.illud.ff.de verb.oblig. & ibi Bart.
& Moder.not.tex.in l.pen.C.de ſent.quæ ſine cer.quanti.& tex.
in l.ait prætor.§.ſi iudex.& ibi Bar.& in l.in ſumma. in princ.de
b re iud.Dicta tamen regula limitatur, [b] vt non procedat, quan
do aliquid debet exprimi pro forma. Tunc non ſufficit certitu
do per relationem ad aliud.cle.appellanti.de appel.Ita Bal.in l.
in minorib.C.de his quib.vt indi.Ang.& Alex.in d.l.vbi autẽ.§.
illud.& in l.prætor.in princ.ff.de ope.nou.nunc.Sed in contra-
rium videtur facere doctr.Bar.in l.ſi ita ſcripſero.ff.de condi.&
* demon.*& eſt communiter approbata.*Tamẽ aduerte,q a illa doct.
Bar.in d.l.ſi ita ſcripſero.non loquitur in inſtitutione,ſed in le-
gatis,quæ poſſunt nutu relinqui. Et ita ſemel declarauit Barto.
in

ADDITIONES.

a ¶Certum.Adde gl.in cap.conſtitutionem,de verbo.ſign.diſt.6.Io. And.in c. certificari,de ſepul.

b ¶Limitatur.In contra.vide Alex.lib.1.conſi.80.col.1. PVRPV.

in l.fina.ad fin.C.de fideicommiſ.& Franc.Are.in l. hæredes palàm.in princip.ff.de teſt.eſt verum,quod Bald.& Angel.in l.aſſe toto.ff.de hæred.inſti.tenuerunt idem eſſe in inſtitutione hæredis.& idem Pau.de Caſt.in l.hac conſultiſſima.§. per nuncupationem. C.de teſt.Sed verior eſt opin. Barto. vbi ſupra,quæ
a eſt communis.[a] Quam tamen limita,per l.quoties.§.ſi quis nomen.in verb.indubitato ſigno.ff.de hæred.inſtitu.iuncta.l.iubemus.C.de teſt.& benè facit text. in l. hac conſultiſſima. iuncta
2 glo.C.qui teſtamē.face. poſſ. †Qualiter autem intelligatur expreſſum,& quot modis capiatur,declarat Barto.in l.1. in princip.in 2.colum.ff.de vulg.& pupil.& in l.prætor.in princip.per illum text.ff.de nou.oper.nunc.Docto.in Authen.ſed cum te-
3 ſtator.C.ad l. Falc.dum text.dicit, † quòd teſtator poteſt hodie prohibere.& not.Angel. in §. ſi verò expreſſim. in Authen. de hære.& falc.in 2.colum.& in §.illud quoque. per illum text. in Authen.de tri.& ſemiſ.Ludo.Rom.in repet.Authen. ſimiliter. in vlti.quæſtio.C.ad l.Falc.& eſt glo.apud Cano.in cap.inquiſitionis.de hære.in 6.no.Ant.& Imo.in clem.conſtitutionem.de
4 elect.Et dicit ſingulariter Bald.in l.1.ff.comm.† quòd iuramentum habet vim expreſſi.Quod bene not. Tamen pondera , ꝙ contra iſtud vltimum facit id , quod volunt Barto. & Docto.
5 in l.fina.§.defenſionem,per illum tex.C.de admin.tut. † Adde etiam ad iſtum tex.declarantem,quid dicatur certum,quòd licèt ille dicatur certus,qui de aliqua re habet vehemētem opinionem,vt eſt tex.in l.ſi quis ita,in verb.*quaſi certus*,de teſta.tut. & glo.no.in l.Pantonius.§.rei perduellionis,de acquiren. hæredi.quam reputat ſolennem Bald.in c.fin.ad fi.de iur.calum.Ad quod etiam vide Petr.de Ancha.in conſi.24. quod incip. Viſa inquiſitione formata contra Phi.de Mantua,in 2.dub. Tamen
6 teſtis,qui aliquid deponeret , † & interrogatus quomodo ſcit, reſponderet , quia ſum certus,dictum nihil valeret , quia non aſſignat rationem per ſenſum corporeum , vt tenetur , vt dixi ſupra eodem,in l.1.ſed per vehementem opin.quæ poteſt eſſe falſa.Ita Bald.in d.l.ſi quis ita,de teſtam.tutel. Sequitur Bald. in l.ſolam.in 2.colum.C.de teſta.Imò plus,ſi teſtis diceret , quòd ꝓ certo ſcit: & interrogatus de rōne,non redderet aliam rationem,nihil probaret,ſecundum Bald.in cap cum cauſam.in fi. de teſti.Not.expreſsè Dom.Ant.de Butr.in cap.inquiſitionem. in quinto nota.per illum text. de electio. & in capitu. 1. per illum text.de ſcrutinio,& in cap.quoties,in vlti.colum. de teſti. & in capitu.ex literis.in 2.colum.& in cap. fina. in 5.colum. de iureiuran.& in cap.inquiſitioni.per illum tex.de ſenten. excōmunica.Imo.in l.in repudianda.ff. de acquiren. hæred. Pau. de
7 Caſtr.in l.ſi poſthumus.§.fina.de liber.& poſthum. † Tamen ſi teſtis dicat,ſe pro certo ſcire illud, quod non poteſt cadere in ſcientiam noſtram,ſed cadit tantum præſumptio,iſte teſtis tamen non incongruè loquitur,nec poteſt puniri de falſo. Vt ſi deponat , Ego pro certo ſcio, Titium eſſe filium Sempronij. Nam eſt impoſſibile ſcire.l.Lucius.de condi.& demonſt.Nam intelligitur,quod certo ſcit,eo modo quo poteſt ſciri. Ita Cyn. & Bald.in l.filium.ff.de his,qui ſunt ſui,vel alien. iur. Anto. de But.in d.cap.per inquiſitionem,de electio.in 5.not.Ad hoc facit optimus text.in capitu.1.de ſcrutinio,in verbo.*Scit quantum humana fragilitas ſcire poteſt.* Item ad iſtum text.adde quod not. Do.de S.Gemin.in capitu.de capitulis.per illum tex.10.diſtinc.
8 †Quòd quis dicitur pro certo ſcire , quando eſt certificatus ab homine fide digno.Alleg. ad hoc etiam text. in cap. ſicut pro certo.de ſimo.Idem dicit Ancha.in cap.de domo. de pœn.diſtinc.4.Facit glo.in l.Titio fundus.ff. de conditio. & demonſtr. quod dictum notabilis viri inducit iuſtam credulitatem, cum infinitis ſim.quæ ad hæc poſſent adduci. Imò plus determinat Domin.de Sancto Gemin.poſt Archi. in cap.beati. 2. quæſtio.
9 7.†Quod etiam cùm iuramento poteſt quis aſſertiuè dicere illud,quod non vidit,ſed pro certò tenet,& credit,alleg. text. in cap.Iulianus. 11,quæſtio.3.& notatur per Innocen.in cap.cum cauſam.de teſti.Adde etiam gloſſ. not.in l.ſi quis extraneus. §. ſciendum.ff.de acquir.hæred.quæ ſentit,quòd vehemens opinio conſona veritati,vt poſtea apparuit,idem operatur, quod certitudo.Et illam glo.exclamat Bald.& ante eum Oldr. Lau.
10 †quòd multa ſunt , de quibus non poteſt haberi vera certitudo.Tamen vehemens opin.iuncta cùm veritate,vt poſtea ap-
b paruit,habetur pro certitudine. [b] Hinc conſuluit mirabiliter Petr.de Ancha (& pro certò fuit ſtupendum,& excellens conſilium)in.conſilio 349.incip.Viſo diligenter puncto,& in conſilio 354.viſis diligenter,&c.In caſu. Teſtator carens filijs habebat vxorem prægnantem.In teſtamento ordinauit, quòd ſi ex vxore prægnante naſceretur poſthumus maſculus, quod eſſet hæres vniuerſalis. Si filia fœmina, haberet tantum dotem , & tunc inſtituebat hæredem Titium.Nunquid ante partum poſſet haberi iſta conditio pro impleta ? Et mirabiliter conſuluit, quòd ſic,ſi ex vehementi coniectura,& opin.poſſit ſciri,quod ſit in vtero fœmineus ſexus ,& poſtea hoc apparet ex partu nato. Nam ſecundum eum præcedens opin. veriſimilis, concurrentibus multis,de quibus ibi,iuncta cum veritate,quæ poſtea apparuit,facit illam vehementem opin.haberi pro certitudine. Vnde,ſecundum eum,iſte Titius potuit adire hæreditatem,& eam tranſmiſit tanquam aditam, per gloſſ.& Docto. in dicto §.ſciendum.Et ſi eſt vera deciſ. limitantur infinitæ leges,quæ dicunt,quòd hæres debet eſſe certus , ſi velit adire, l. ſed & ſi de ſua.& l.quod ſi dubitet,etiam in terminis noſtris.& l.ventre.ff.de acquiren.hære.Iſtam tamen deciſ.non firmo:Sed certè fuit mirabilis,& indicat Pet.de Anch.habuiſſe aliquid vltra hominem in iſto conſi.¶Not.ſecundò principaliter tex.dū dicit,an digito oſtendatur.Adde ad iſtam regulam text.not.in l.nemo.in princip.ff.de hæred.inſtitu. iuncta. l.iubemus. C. de teſt.Et adde,quando res monſtratur ad digitum, licèt aliàs ha-
c beamus,quòd error in nomine appellatiuo [c] vitiet.l.ſi quis in fundi vocabulo,cum ſimil.de leg.1. Tamen iſto caſu error in
11 nomine appellatiuo non vitiat. † Vnde ſi dico , promitto tibi iſtum equum,cùm eſſet bos,valeret promiſſio, ex quo digito oſtendi.Ita tenet glo.reputata ſingularis,& approbata in l.quæ extrinſecus.ff.de verbo.oblig.Quam Angel. Imo. & Modern. ſequuntur ibi,& in l.quoties.in princip.de hæred. inſtitu. & in d.l.ſi quis in fundi.Et per hæc remanent expedita, quæ poſſunt dici in text.¶Gloſſ.2.declarat quid ſit certum, & eſt clara. Vide eam per te.¶Glo.in verſi.an vocabulis.Primò declarat text. Secundò colligit no.ex tex.& alleg.ꝯcor.Tertiò per viā fallentiæ opponit contra illud not.& ſoluit. Secunda ibi, ſic not. nil referre. Tertia ibi, ſed quandoque intereſt. Et in iſta vltima iunge ambas ſolutiones , & habebis veram ſolutionem,vt dicunt Doctores hic .

ADDITIONES.

a ¶Aduerte hic Iaſ.ſentire hanc ſententiam Bar.eſſe veriorem & communem, quod in legatis ſufficiat certitudo per relationem.Secus tamen in inſtitutione hæredis.Nam contrarium verius eſſe, quòd ſcilicet etiam in inſtitutione ſufficiat relatio, & ita communiter tenere Doct. docet Clar.lib.3.rece. ſententiarum.§.teſtamentum.q.36.verſic. ſed quid ſi teſtator. poſt Pariſ.& Nat. quos allegat,addendo tamē quòd conſtet de identitate relati.ſecundum omnes Doct.vt ipſe dicit ibidem.& q.4.eodem tractatu. TROTTVS.

b ¶Sequitur Neuiz.conſi.65.nu.7.& fac.no.per Iaſ.in l.in illa ſtipulatione. col. fi.nu.18.& 19.ff.de ver.oblig. vbi Doc.in Apoſtil.H.p.ſing.205. Aym.conſi. 250.nu.2.Neuiz.conſi.47. MASVER.

c ¶Appellatiuo.Adde l.in venditionibus.de contrahen.empt.& in l.ſi in homine.& ibi Bal.C.de teſt.Bal.in l.non ideo.C.de hære.inſti.Spe.tit.de libel.conce.in §.15.Oldr.conſi.156.

SVMMARIVM.

1 *Superuenientia dominij in perſona auctoris mei , confirmat contractum quantum ad tranſlationem dominij.*

LEX VII.

OMnia. Mutuum , ſicut ſtipulatio poteſt fieri ſub cōditione tacita,vel expreſſa,vt hic probatur per exempla.hoc dicit cum l.ſequen. Et diuiditur ſecundum Barto.Fulgoſ.& Pau. in tres partes princip.Primò ponit dictum . Secundò exemplum de conditione expreſſa.Tertiò exemplum de conditione tacita. ¶Sed tu diuide melius, ſecundum Alber. & Salic. in quinque partes.Primò ponitur dictum generale. Secundò illatio. Tertiò ponitur exemplum illationis,quando mutuum fit ſub cōditione expreſſa. Quartò ponit exemplum,quando mutuum fit ſub conditione tacita . Quintò Iuriſconſultus comprobat illud exemplum de conditione tacita. Secunda ibi , proinde. Tertia ibi, veluti ſi dem tibi. Quarta ibi. Item ſi legatum. Quinta ibi, nam & Iulianus ait. Et præmitte , quòd text. in fine, l. proinde , dum dicit,cùm repudiatum ſit legatum , aut appoſitum. In illa dictione, appoſitum. legitur altero de quatuor modis.duobus in gloſſ fina.quæ exponit primo,idcſt defectum,vel ideſt quæſitum.Tertio modo intelligunt Barto. & Domin.Alexan.acceptatum.Sed iſti omnes ſenſus ſunt inanes. Verus, & clarus intellectus literæ eſt.Paria ſunt,vel quod legatarius expreſsè repudiet legatum,vel repudiet id, quod eſt appoſitum legato : hoc eſt. Pone, teſtator fecit alicui legatum, appoſito onere,quod adminiſtret tutelam filiorum:certè ſi legatarius repudiet onus appoſitum , ſcilicet adminiſtrationis, perinde eſt, ac ſi repudiet legatum. l. Neſennius. §.fina.cum l. ſequen.de excuſa.tuto.l.etiam in partis.de legat. primo , & l. ſi quis tutelam.in princi.de teſtam.tut. Iſtum intellectum ponit Salic.& ſequitur Ludo.Rom. Sed licèt Salic. ſibi aſcribat , fuit

ante

ante eum Richar. Malumbræ Crem. prout etiam recitat Alb. de Ro. hic in apostillis, qui fuit fidelis conseruator antiquitatis. Et ideo reiectis alijs teneas istum, qui est clarus, & bonus.

2 ¶†No. ex l. proinde. Ibi, quia hæredis. [a] φ superuenientia dominij in persona auctoris mei, confirmat ꝯctum quantum ad trãslationem dominij. Nec obstat. l. apud Celsum. §. si à Titio. de excep. do. & l. si à Titio. de rei vend. & l. si à Titio. de excep. rei iud. quib. iurib. cauetur, φ superuenientia dominij in persona auctoris [b] mei non operatur translationem dominij in me. Respondent Bar. & Doc. illa iura procedunt, quando superueniẽtia dominij fit ex causa, quæ non trahitur retro. Sed in l. ista superuenientia fit ex cã, quę trahitur retro. Nam quandocunque legatarius repudiat legatum, res legata censetur fuisse hæredis. Et licèt Bar. non dicat, gl. est quæ istud docet in l. si quis aliená. ff. de act. emp. per Bar. in l. cum vir. ff. de vsu. In istis legibus glo. sunt claræ, & interlineares. Ideo videas per te. Sequitur famosa lex, certi condictio, quam Doc. repetunt.

ADDITIONES.

a ¶Quia hæredis. Hanc l. not. Bald. in l. 1. q. 2. colum. 5. C. de his quæ pœn. no. PVRPV.

b ¶Adde quæ scribit Cagn. in l. in omnibus officijs. §. non debeo. & in l. qui in ius. de reg. iur. MASVER.

SVMMARIVM.

1 *Iste terminus, conditio, est æquiuocus.*
2 *Quid differt conditio à modo.*
3 *Actio personalis appellatur condictio, & nu. 5.*
4 *Quando inferior vult conuenire superiorem, requiritur, quòd prius sibi denunciet.*
6 *Quis dicatur certus, & quis incertus contractus. & nu. 34.*
7 *Causa quomodo accipiatur.*
8 *Debitor ad diem certum an possit ante conueniri.*
9 *An certi condictio competat ad interesse.*
10 *Casus singularis, in quo certi condictio competit ad incertum.*
11 *Ex causa furtiua proditæ sunt duæ actiones.*
12 *Reperiuntur duæ certi condictiones. Quomodo cognoscatur diuersitas actionum.*
13 *Actio in factum est quadruplex.*
14 *Certi condictio an concurrat cum actione doli. & nu. 15.*
16 *Quid veniat appellatione causæ, an mediata, an immediata.*
17 *Certi condictio est actio natiua non datiua.*
18 *Quando competat certi condictio specialis.*
19 *An ex stipulatione continente certum possit agi ad interesse.*
20 *Si ex forma statuti instrumenta habent executionem paratam, nũquid idem in interesse in eo contentum.*
21 *An pro tacita reconductione possit peti executio. Qui dicantur expressi in inuestitura.*
22 *Nulla condictio infamat, dato quòd principalis actio esset famosa.*
23 *Pro quibus habet locum. c. redintegranda.*
24 *Quanto tempore durat ius agendi ad supplementum legitimæ. & numero 25.*
26 *Actio quanto minoris, quanto tempore durat, & quotuplex est.*
27 *Actio subrogata, seu accumulata sumit naturam eius, cuius loco subrogatur.*
28 *Actio ex testamento an sit stricti iuris.*
29 *An veniant in legato fructus à tempore moræ.*
30 *Ex stipulatu non veniunt fructus, & interesse.*
31 *Nemo potest condicere rem suam, nisi contra furem.*
32 *Certi condictio non competit pro re commodata, nec pro re deposita, vel pignorata.*
33 *Certi condictio an concurrat cum actione de dolo.*
34 *Quis dicatur certus, & incertus contractus.*
35 *Quomodo ex contractu incerto agatur ad certum.*
36 *Certi condictio an competat ad interesse.*
37 *Quando quis agit in libello ad interesse, an debeat exprimere quantitatem.*
38 *Quando promittitur ad diem certum, an medium interusurium dicatur incertum, vel certum.*
39 *Quæ actio competat fideicommissario, & quomodo possit cogi ad restituendum. & nu. 40.*

LEX IX.

CErti condictio. Diuiditur in quinque partes prin. secundum Bar. Ista diuisio Bar. est incongrua, & defectiua præcipuè in quinta parte, dum dicit, φ ponit exempla: eo quia (vt etiam dicit Fulg.) tex. vr̃ plura continere, q̃ innuat diuisio Bart. ideo Alber. hic. post antiquos alijs varijs modis diuidit istum tex. Aliter diuidit Sali. Sed omissis alijs diuisionib. diuide magistraliter in septem partes princ. Primò dicitur in genere, φ certi condictio competit, prout etiam Bart. Secundo in specie declarat, ex qua causa competit. Et dicit, φ ex omni contractu certo, vel incerto. Tertiò ponit, ad quid cõpetat. Quartò, quando competat. Quintò non dico, vt dicit Bar. φ Iuriscon. ponat exempla. Sed dico, φ extendit, & ampliat id, quod supra dixerat: certi condictionem competere ex omni contractu certo, vel incerto. Hic extendit, φ etiam ex quasi contractu, & ex delicto competat. & de quasi contractu loquitur, dum dicit, ex legati causa. Nam hæres tenetur legatarijs ex quasi contractu. §. hæres. Insti. de obl. ex quasi cõtractu. l. ex maleficijs. §. hæres. ff. de actio. & oblig. & l. apud Iulianum. §. fi. ff. ex quib. cau. in pos. ea. De delictis, vel quasi ponit ibi, ex l. Aquilia. & ex causa furtiua. In sexta declarat Iuriscon. cui competat. Et dicit, quòd competit fideicommissario. Et istud ponit ad denotandum, quod certi condictio actiuè non solùm competit habenti directa iura, sed etiam habenti iura vtilia, vt est fideicommissarius, in quem ex Senatusconsulto Treb. transeunt vtiles actiones, directæ remanent penes hæredem. §. restituta. Institu. de fideicom. hæred. Septimò declarat, contra quẽ competat certi condictio. Et dicit cõpetere non solùm contra illum, qui conuenitur nomine proprio: sed etiam alieno. Et glo. in verbo alieno. intelligit de hærede. Sed tu congruentius intellige, alieno, puta fideiussorio, vel procuratorio nomine, secundum Alber. Fulgos. & Pau. de Cast. hic. Secunda ibi, ex omni causa. Tertia ibi, licèt enim nobis. Quarta ibi, dummodo præsens sit obligatio. Quinta ibi, sed & si ex Senatuscõ. Sexta ibi, siue autem suo nomine. Et per hanc diuisionem apparet, quòd Iuriscon. multum perfectè fecit istam l. declarando, ex qua causa competat certi condictio, & ad quid, & quando, & cui, & contra quem. Et ista lex vsque ad §. quoniam. secundum Barto. sic summatur. Certi condictio competit ex omni causa, ex qua certum petitur, siue ex contractu, vel quasi, siue ex maleficio, vel quasi. hoc dicit secundum Bart. Sed est defectiuum, sicuti eius diuisio. Ideo summa pinguius, & complectes totum text. Certi condictio competit ex omni causa, ex qua certum petitur, re vera, vel spe infallibili. Et competit contra quemcunque suo, vel alieno nomine obligatum ex contractu, vel quasi, ex maleficio, vel quasi, siue habeat actiones directas, siue vtiles tantum, vt fideicom. dummodo obligatio sit pura, non autem in diem, vel sub conditione, hoc dicit totus tex. vsque ad §. quoniam. Et quia in hac. l. Iurisc. attingit de tertia parte rub. f. de certi condictione, habes præmittere non solùm pro intellectu istius legis, & rub. sed etiam pro intellectu

1 titulorum seq. † Quòd iste terminus conditio, est æquiuocus apud legistas, & aliquando in penul. syllaba scribitur perit, sine c: & tunc capitur pro actu suspendente natiuitatem obligationis, & actionis. Nam quando quid promittitur sub conditione, propriè accipitur pro actu, qui suspẽdit. l. cedere diem, de verb signifi. Et de tali conditione, quæ est actus suspendens, loquitur totus tit. ff. de condi. & demonst. & tit. de condi. instit. & infinitæ ll. Et de tali conditione isto modo sumpta, loquitur iste tex. incidenter in 4. parte. Ibi, cæterum si in diem vel sub

2 conditione. & tex. in l. cum ad præsens, cum seq. ſ. eo. Et † quid differat conditio à modo, & à causa, declarat gloss. in l. 1. C. de his, quæ sub modo. Aliquando, & secundo iste terminus conditio scribitur in pen. syllaba per c, & t: & tunc capitur pro actione personali. Istam differentiam ponit gl. in l. legem. in gl. fin. & ibi clarius Sali. in 11. opp. C. de pac. & vide tex. in l. rerum amo-

3 tarum act. ff. rer. amo. † Ideo actio personalis appellatur condictio, secundum quod declarat tex. in §. appellamus. Institu. de actio. à condicere, quod prisca lingua dicitur, denunciare. Nã de iure antiquo, quando aliquis habebat aliquem sibi obligatum (vt præsupponunt omnes personales actiones) antequam posset eum conuenire in iudicio, requirebatur, quòd prius denunciaret, φ solueret: & secum loqueretur de debito, & ab ista simul locutione descendit condictio à con, & dico, quasi simul dictio, vel locutio. Quæ denunciatio non requirebatur in actionibus realibus, in quibus non est obligata persona. §. 1. Insti. de act. Hodie ista denunciatio non requiritur de necessitate, sed bene de vrbanitate. l. debitores. vbi gl. & Bar. & alij. C. de pig. l. quidam hiberus, vbi moralis tex. ff. de ser. vrban. prædio. & tex. no. in l. 2. vbi gl. & notabilius Bald. C. de obseq. vbi Bald. &

4 gl. no. † Quod etiam hodie, quando inferior vult conuenire superiorem, requiritur, quòd sibi prius denunciet. Et quòd talis denunciatio hodie requiratur de vrbanitate, notant Can. Ioã. Andr. Panor. & alij in capitu. licèt hely. de simo. hoc est, quod propriè dicit tex. in dicto §. appellamus. in fin. Fallit tamen in vno casu not. quando creditor fecit expensas in recolligendo instrumentum à notario, vel alias similes expensas; puta in cõducendo aduocatos, vel procura. Nam nisi prius extra iudiciũ

denunciauerit debitori,an vellet amicabiliter ſoluere,non po
teſt tales expenſas hodie repetere. Et ſic etiam hodie iſto caſu
a requiritur denunciatio. [a] Ita no.determinat Bald.in l.non igno
ret.C.de fru.& lit.exp.in verſicu. Modo quæro,pone actor. &
Angel.in d.l.2.C.de obſequijs.& in l.debitores,C. de pign. Ant.
de But.in cap.1.de libe.obla.& in capitu.nouit.de iudic.Specu.
in titu.de denuncia.& conclu.§.1. circa princip.Gul.de Cun.&
Sali.in l edita.C.de eden. & ibidem Bald. in repe. Padua.& in
iſtis locis traditur generaliter regula practicabilis, quòd ſi de-
bitori non ſit extra iudicium prius denunciatum,non tenetur
ad aliquas expenſas,ſi quando libellus offeratur,dicit,quòd eſt
paratus ſoluere,& actor petit expenſas: quia requiritur etiam
hodie in hoc denunciatio:Ita Angel.Aret.in d. §. appellamus.
5 Stat †ergo,quòd actiones perſonales appellantur cōdictiones,
ratione de qua ſupra.Sed eſt aduertendum,quia quædam trā
ſierunt in ſpeciale nomen:vt actio ex vendito, locato,condu
cto,depoſito, & ſimiles, & tales largè dicuntur condictiones.
Ita glo.in l.actionum genera in princip.ff.de actio.& obligatio.
Quædam remanſerunt in iſto nomine generis,condictio: nec
habent ſpeciale nomen, tamen, vt vna diſcernatur ab alia, nō
dicuntur ſimpliciter, ſed cùm aliqua adiectione: vt condictio
certi,condictio ob cauſam,condictio indebiti,& triticaria, &
ſimiles.Et iſtæ tales actiones perſonales remanſerunt in nomi-
ne ſui generis:quia vt plurimum ſunt actiones generales,vt pa
tet in iſta certi condictione, indebiti, triticaria, & in omnibus
alijs,præter in condictione furtiua.Iuriſcon. ergo cùm in libris
præcedentib. tractaſſet de realibus actionibus, & nunc in iſto
12.lib.intenderet tractare de perſonalibus,vt per glo.in rubric.
prius voluit tractare de generalibus,& ſic de his,quæ remanſe
runt in nomine ſui generis. & primo de certi condictione ge-
6 nerali,poſteà de alijs.¶†In tex.ibi, ſiue ex contractu certo peta
tur,ſiue ex incerto,quis dicatur certus, & quis incertus, decla-
rant glo.& Docto.inferius,vbi plenius dicam. Interim tene, ꝙ
dicatur certus,quando in eo aliquid de præſenti deducitur, vt
ſi promitto fundum,vel equum. Incertus contractus dicitur,
in quo aliquid deducitur pendens de futuro,vt fructus extitu-
ros ex tali fundo,& partum ex ancilla.Barto.hic in 6.columna
declarat,idem in l.vbi autem.§. illud. de verborum obligatio.
Nec credas antequam ſint nati fructus,competere certi condi
ctionem,ſed poſtꝗ nati ſunt. Ante enim quàm naſcantur, di-
ceretur agi ad incertum,ad quod non poteſt iſta condictio cō
7 petere.¶†In text.ibi,ex omni cauſa, & ex omni obligatione.
quid velint dicere iſta verba,glo.fina.multum laborat.Veritas
eſt, quòd cauſa hic capitur pro cauſa remota. Obligatio pro
cauſa immediata.Nam nos habemus contractum, ex quo ori
tur obligatio,& ex obligatione actio.l.licèt.§.eadem. ff.de pro
cura.Et ſic tex.voluit dicere,ex omni cauſa,ideſt ex omni con
tractu,vel quaſi,ex omni maleficio, vel quaſi. & ex obligatio-
ne,ſcilicet quæ oritur ex ipſo contractu,vel quaſi, ex ipſo ma-
leficio,vel quaſi. ¶ In text. ibi, etiam ex legati cauſa. & ſic ex
quaſi contractu.§.hæres.Inſtit.de obliga. quæ ex quaſi contra-
ctu.l.ex maleficijs.§.hæres.ff.de actio.& obliga.¶In text. ibi,ſi-
ue alieno,gl.ex ponit ideſt defuncti.Ego expono aliter,ſiue alie
no,vt eſt fideiuſſor,procura.& ſimiles,vt declarant Alber. Ful-
goſ.& Pau.de Caſtr.hic.Ex iſta l.Docto.vt plurimum non col-
ligunt aliqua not.quia non poſſet notari niſi literale. Sed tu
8 collige tria pulchra,& ſubtilia.¶†Primò not. ex verſicu. cæte-
rum.ſecundum quod ſingul.not.ſolus Barto. in vlti. columna
hic eſſe text.ſingu. & not. ponens regulam communem, quæ
habet, quòd quando debetur aliquid ad diem certum, ante
diem mero iure poteſt agere:quia nata eſt actio, & obligatio
ante diem mero iure.Sed in effectu obſtat exceptio, quia ma-
b lè agit, [b] qui ante diem agit.l.1.in fin. ff. quando dies vſusfruct.
leg.ced.& l.cedere diem.de verbo.ſignifi. & hic in glo. Tamen
quando debetur in diem mero iure, non eſt nata certi condi-
ctio.tex.eſt hic,quia ante euentum diei propter interuſurium
medij temporis redditur incertum,quid debeatur.l.ſi conſtan
te.§.Quoties.ff.ſolu.matr.l.1.§.diem.de eden.vbi dicitur,quòd
dies eſt pars obligationis: ergo interim ipſo iure non naſcitur
iſta certi condictio.Ita ponderat ſolus Bartol. hic eſſe text. non
deſtruendo tex.prout glo.Sed ego iſtud infra reprobabo.& ne
peruertam ordinem Bartol. dicam in loco, vbi Bart. tangit.
9 ¶†Secundò principaliter not.tex.ibi ex l. Aquilia. hic eſſe text.
pro eo,de quo gloſ.& Docto.dubitant.An certi condictio cō-
petat ad intereſſe,quando intereſſe debetur,vel eſt in obligatio
ne.Hic eſt text. quòd ſic. Nam certi condictio competit ex l.
Aquilia.ſed ex illa.l.Aquilia agitur ad intereſſe. l. fina. ſupra ad
l.Aquiliam.Ita ponderat Ludo. Rom.Ang.& Pau.hic.& ante
eos Barto.in hac.l.in duobus locis in 7. colum.& in vlti. circa
fin.& idem Bar.in l.ſtipulationes non diuiduntur.In pen. colu.
10 de verbo.obliga.†Tertiò pondera tex.ibi, *ſed ex cauſa furtiua.*
hic eſſe caſum ſing.ſecūdum Io.de Imo.in d.l. ſcire debemus.
§.fina.ff.de verbo.oblig.in quo certi condictio in effectu com
petit ad incertum,& ſecundum eum alibi melius non reperi-
tur.Nam certi condictio,quæ competit domino contra furē
ad rem ſuam,licèt odio furis admittatur ad hoc, quod vide-
tur impoſſibile,ſ.ad dandum.l.ſi quis nec cauſam. vbi gloſſ. &
Docto.& ibi dixi.ſupra eod.& d.l.ſcire debemus.§.fin.& bonus
tex.in §.ſic itaque.in ver.placet.Inſti.de actio. & declarat Bart.
in l.& ideo.§.Neratius.j.de condi.fur.& glo.& Bar.& alij, in d.l.
ſcire debemus.§.fi.Tamen in effectu pro reſtitutione rei fura
tæ,quando agitur ad reſtituendum, dicitur agi ad factum, &
ſic ad incertum.l.ſtipulationes non diuiduntur.iuncta l. vbi au
tem non apparet.§.qui id,quod.de verb.oblig. & declarat Bar.
hic in 6.col.Et ſic iſto caſu ſingulari certi cōdō in effectu com
petit ad incertum,cùm competat ad reſtituendum, quod eſt
factum. Sed tu aduerte, quòd iſte tex. non probat neceſſariò
iſtud no.nam non dicit certi condictionem competere ex cō
dictione furtiua,tunc procederet not. Imo. ſed dicit,ex cauſa
11 furtiua.† Ex cauſa autem furtiua proditæ ſunt duæ actiones.
condictio furtiua ad rem, & actio furti ad pœnam dupli, vel
quadrupli.l.ſi pro fure.§.1.infra de condi.fur. Vnde ſi iſte text.
loqueretur,quando agitur pro reſtitutione rei,probaret nota.
Imo.Sed cùm indefinitè,& generaliter dicat, ex cauſa furtiua,
& ex cauſa furtiua poſſit agi actione furti ad duplum, & qua-
druplum, & ſic ad certum,iſto modo non probat not.ſupra di
ctum.Sed pro eo habes text.expreſſiorem in l.ſi concubina.§.
non ſolùm.ff.rerum amota. ¶Gloſſ.prima in verb.certi condi-
ctio,diuidit in 5.par.prin.Primò declarat,qđ differat certi ꝯdi-
ctio generalis à certi condictione ſpeciali,quæ pro mutuo cō
petit.Secundo ponit,quid differat certi condictio generalis à
condictione triticaria.Tertiò,quid differat ab illa, ſi certum pe
tatur,quam dicunt aliqui eſſe nomen actionis. Quartò, quid
differat à condictione ſine cauſa. Quintò, quid ab actione in
factum.Secunda ibi.Item triticariam. Tertia ibi, Item dixerūt
quidam:Quarta ibi.Item differt.Quinta ibi. Itē quid ab actio-
12 ne in factum.¶†In eadem gloſſ.ibi,certi condictio. ſpecialē,
quæ pro mutuo.Habes ex glo. quòd reperiuntur duæ certi cō-
dictiones,vna generalis,quæ competit pro omni contractu,al
tera ſpecialis,quæ competit pro mutuo tantum. Et idem te-
net gloſſ.in rubri.ſupra eodem, & in l. certum. quam ibi notat
Fulgoſ.& Rom.ſupra eod.& glo.in §.primo,Inſti.eodem titu.
Et iſtam opin.tenent Barto. & magis communiter Citramon
tani.& latè Bald.in rubr.ſupra eod.& ibidem Sali.& Bald.& Sa
lic.in rubr.C.eodem,& Specu.in titu.de oblig.& ſolu.§.ſequi-
tur.iuxta princip.& in verſi.eſt regula. Contrarium,quòd imò
non reperiatur certi condictio ſpecialis pro mutuo, tenet glo.
ſolitaria in l.Quoties.de præſcr.verbis.& iſtam ſecuti ſunt ſub-
tiles Vltramontani,quos refert hic Barto.Cyn. in rubr. C. eod.
* Alberic.in rubr.ſupra eodem, qui dicit, *quòd eſt communis opin.*
& Fulgo.& Pau.hic.Et dicit Pau.quòd iſtam tenent quaſi om
nes,excepto Barto.Et dicit Fulgoſ.quòd iſta opin. Vltramonta
norum in ſecreto conſcientiæ ſibi plus placet. Eandem tenet
Fulgoſ.in rubr.C.eodem,& Dom.Chriſtoph.Inſtitu.quib.mo-
re contr.ob.in antepen. col. licèt idem Alber. hic in 5.colum.
nullam firmet,dicens, teneas quam uis: quia eſt modicæ vti-
litatis.Et in iſto arti.adducuntur plura argumenta pro,& con-
tra per Barto.hic,& Bald. plenè in rubr. ſupra eodem. Sed pro
opinio.Vltramonta. contra gloſſ. Bartol. & ſequaces, ſtringit
vnum eorum fundamentum,prout etiam dicit Bart. cui non
poteſt realiter reſponderi,iungendo vnum,vt infra dicam. Nā
c diuerſitas actionū [c] cognoſcitur ex medio concludendi, quan
do eſt diuerſum.text.eſt melior de iure in l. non debet. in fine,
vbi Docto.not.ff.de dolo.quem ibi not.Docto. & Bal. in rubr.
C.eodem,not.Dominus Anton.in capitu. literæ. de dilat. & in
alijs locis,vt hic per Alexan.ſed ſiue pro mutuo intentetur cer
ti condictio ſpeciali s,ſiue generalis,ſemper eſt vnum,& idem
medium concludendi,ſcilicet quia certum.& ſic vna ſola cer-
ti condictio. Aliàs ſequeretur,quòd eſſent tot certi condictio-
nes ſpeciales,quot eſſent cauſæ,& ſic iſtud argum. habet duas
partes.Bar.reſpon.ad primam partem,oſtendendo,quòd non
ſit idem medium concludendi.Sed caue:quia iſta ſolut.Barto.
non

ADDITIONES.

a ¶Denunciatio.Dec.in c.conſultationibus.in 3.col.de off.deleg.Fely. no.in c.
Accedens.el primo,col.2.vt lit.non conteſt.Limitat ſex modis in c.licèt hely.
col.3.de ſimo. PVRPV.
b ¶Agit.Adde tex.in cap.conſuluit.de officio deleg.
*Et fac.quæ ſcribit D.Oſaſc.deciſ.130.nu.9. Cap.Toloſ.q 30.Prac. Pap. for.
lib.Act.Real.ver.Deducendo.nu.6.vbi dixi. MASVER.
c ¶Actionum.Adde Bar.in l.interdum.de condi.indeb.Ant.de But.in c. ex par-
te.in no.de foro compe.Idem Ant.in c.fi.in no.de iudi.

non valet,iungendo illud,quòd dicit idem Bar.in pen. colu. in ver.venio ad tertiam partem post gl.secundam,vbi quærit.Nũ quid,quando intentatur certi condictio generalis,sufficiat cõcludere,quia certum?Et refert Gul.de Cu.tenere,ꝙ sic , ꝙ etiã parte opponente sufficiat concludere,quia certum.Bart.tenet contrarium sequendo gl.veriorem, & sequuntur ibi Fulgos.& Pau.de Cas.& Lud.& D.Alex.Et ratio est, quia certi cõdictio generalis non oritur tantum ex eo,quia certum,sed ex causa, & obligatione,vt hic dicit tex.Imò plus secundũ Pau.& Alex. hic,illud,quia certum, non debet apponi de necessitate. Tunc sic.Si in certi condictione generali non sufficit dicere,quia certum,sed opus est dicere,quia mutuaui,& est certum . ergo est idem medium concludendi.Cogita tamen ad verba Barto. in vtroque loco:quia fortè poteris saluare eum. Ad secundã partem arg.Vltramon.Bar.non respon.Sed tu responde. ideo certi condictio competit pro mutuo , quia alij omnes ꝯtus habent speciales actiones.Item pro ista opi.ꝯ Barto.facit tex.in l. duob.§.exceptio.quem ad hoc ibi no.Pau.de Cast.j.de iureiu. Pro opi.Bar.& gl.quam sequuntur plures, Bar.facit tria argumenta,quæ nihil valent.Inter alia dicit,ꝙ est text.expressus Insti.eo.in prin.& aliter non inducit.Sed puto,ꝙ voluit inducere eo modo,quo D.Alex.hic inducit alium tex. Insti. de verb. oblig.in prin.Nam tex.alleg.per Bar.ibi,& ex eo contractu oritur actio,quæ appellatur condictio,tex. ille intellexit de condictione speciali ex mutuo.Patet,quia si intellexisset de generali,debuisset dicere,quæ competunt condictiones in plurali: qa etiam tricaria competit pro mutuo,nisi sit pecunia numerata: Sed tu vltra arg.Bar.& Doc.pondera istum tex.ibi ,ex qua certum petitur.inducendo prout inducit Bar.ad aliud propositũ. j.in ver.quæro quare fuit introducta.vbi dicit.Quo ad hoc,vt competat ista certi condictio generalis,oportet, ꝙ certum peti possit ex alia actione.Tamen tex.noluit istud dicere.Et Moder.Fulg.& Pau.reprehendunt Bar.Pro ista sententia credo, ꝙ stringit vnum fundamentum, cui non potest respõderi,& quo vtuntur omnes.Sed ego strictius induco.Nam pro omni contractu nominato prodita est actio specialis,vltra istam generalem,absurdum esset, ꝙ pro ꝯtu mutui,qui tantum frequentatur,vt dicit tex.in §.quoniam.j.ea.l.& Bar.in rub.s.eo. nõ esset prodita aliqua actio specialis,iux.l.cum filius.§.varijs.de leg. 2. Ad istud arg.respondetur,secundũ Fulg.& multos alios Doc. Ideo in alijs ꝯtibus fuit opus prouidere de actione speciali, & non in mutuo,quia in eo nũquam potest euenire casus , in quo non competat certi condictio generalis: & ideo satis fuit hẽre istam.Sed in alijs ꝯtibus posset reperiri casus,in quo non competeret certi ꝯdict. generalis pp moram re perempta , & aliter:& ideo opus fuit prouidere de actione speciali . Et istud apparet in commodato,precario,& deposito:in quib.nõ semper petitur certum,quando species est perempta post morã : quod non est in mutuo . Ista solu.licèt colorata,non est vera. Nam attenta ea,sequeretur, ꝙ in nullo ꝯtu nominato fuisset opus prouidere de actione speciali:quia in omni ꝯtu competit condictio generalis,vt in mutuo,vbi certum petitur,cõpetit certi condictio:ad alias res,triticaria.Item in commodato, & deposito competit ad certum,non ad incertũ,etiam re perempta post moram:quia agitur ad interesse,quod venit certificandum,&c.prout Bar.& Doc. j. Teneas quam partem velis, quia passus est sine vtilitate,aut modica. Non omitto tamen, ꝙ Bar.hic quęrit,quæ possit esse vtilitas huius artic.an sint duæ certi condictiones,an vna tantum. Vide Bart. hic. Secundam vtilitatem reprobant Pau. & Alex. hic. eo quia quando plures actiones competunt ex eadem causa , vna intentata , alia est perempta.l.ꝙ in hæredem.§.eligere.ff.de trib.l.duobus.§.exceptio.j.de iureiu.Bar in l.1.§.vnde q̃ritur.ff.de public. Dato ergo,ꝙ essent plures,intentãdo vnam , cùm aliæ sint peremptę, & sic renunciando vni,non poterit redire ad aliam. Cõfirmat Do.Alex.quia quando quis habet duas actiones,specialem,& generalem,in dubio censetur intentata specialis.Bart. in l. hoc legatum.ff.de leg.3.& sic est extincta generalis &c. Sed tu dic, ꝙ Bar.loquitur optimè in terminis eius. Et non est verum , ꝙ quando intentatur vna actio ex pluribus competentib. quòd alia sit perempta.Sed verum est,ꝙ non potest redire ad alias, & sic non potest variare,vt declarat Bar.in dictis legibus.Vltra Bar.Bal.in rub.C.eod.in vlt.col. ponit alias duas vtilitates.Prima vtilitas est:quia ex debito in diem , mero iure non est orta certi condictio generalis,nec competit,sed bene mero iure cõpetit certi condictio specialis pro mutuo, sicut ante diem aliæ actiones speciales &c.& dicit ita velle Barto.hic in vlti.colum. quem reprehendit.Sed tu aduerte,quòd Barto.non facit istam differentiam.De quo plenius dicam infra in ordine Bar.Aliam notabiliorem vtilitatem assignat idem Bal.in ead.rubr.circa fi. quòd vtilitas est,an intentetur condictio specialis pro mutuo, an certi condictio generalis:quia quando specialis intentatur, intelligitur intentari cum omnibus qualitatibus , & priuilegijs competentibus pro mutuo,quæ enumerantur in l. singularia. infra eod.sed cùm intentaretur condictio generalis,secus. Et si est vera,esset pulchra vtilitas. Sed non credo esse veram: quia talia priuilegia sunt attributa contractui mutui , non actioni . Vnde quæcunque actio intentetur pro mutuo,debet intelligi intentata esse cum omnibus priuilegijs eius, &c. Adde tu aliã vtilitatem,imò necessitatem,quam ponit Alber.in l.si à furioso.infra eod.circa fin.quando contractus mutui celebratur vero consensu ,tunc est propriè mutuum.Sed quando celebratur absque vero consensu,non contrahitur.Pone,quod consumas,reconciliatur mutuum ex consumptione. dicit Alberi.ꝙ pro tali mutuo non competit condictio certi specialis, sed generalis certi condictio,& tunc erit datiua,non natiua.Adde ad hoc idem tendere aliam nouam vtilitatem,quam ponit Bal d. in l.edita.in 4.colum.circa medium.C.de eden.vbi dicit,quòd certi condictio specialis non concludit, nisi in mutuo naturali.Et ad hoc vide quæ dicit Bar.in l.vnica.in pe.col.ff.de condi. ex.l.¶In glo.ibi,item quid ab actione in factum subsidiaria de-
13 bes scire,†ꝙ actio in factum est quadruplex,vt habes glo.magistram in §.fi.Insti.de interdi.& dicit Lud.Rom.ꝙ est singularis in iure.licèt allegemus aliam in l.quoties,de præscr.ver.quę non est ita bona. Declarat Barto.in l.vnica.j.de condi.ex.l.Ista actio in factum subsidiaria differt ab actione præscri.verbis,licèt & illa sit subsidiaria.& differentia consistit in hoc , qa vbicunque pro aliquo facto,vel dato,vel alia conuentione æquũ est dari actionem,& non inuenitur,si interuenerunt verba,tũc competit præscrip.verbis actio,quare?Quia in medio concludendi non allegas aliam actionem, nisi quòd petitur condemnari secundum verba præscripta.tex.est melior de iure in l. cũ mota.in fi.C.de transac. vbi Raph. Cu. Sed quando non intercesserunt verba,& æquum est actionem dari,& alia non reperitur:tunc competit actio in factum,in qua medium concludendi est,Peto condemnari,secundum qualitatem facti. Ideo appellatur in factum actio.tex. habes in l. qui seruandarum.§. fi.j.de præscr.ver.Istam differentiam ponit Bar.in rub.ff.de prę scri.ver.& cum istis actionibus subsidiarijs cõcurrit etiam cer-
14 ti condictio generalis . Nunquid autem possit concurrere cũ actione doli?Dubium facit:quia illa actio doli nunquam potest competere,vbi potest alia actio competere.l.1.§.fi.ff.de dolo.& l.2.§.fin.cum l.seq.s.de dolo.Breuiter tene, ꝙ certi condictio generalis concurrit etiam cum actione de dolo, qa illud, ꝙ dicitur,ꝙ actio de dolo non competit,vbi alia actio competit , est verum,q̃n competit specialis.Secus si generalis, vt hæc certi condictio generalis.Ita gl.in l.1.§. Prætor ait,in verbo , ciuilis.s.de dolo.vbi Bar.& alij.& ita Albe.hic,qui non meminit de illa gl.¶Gl.2.primò timore taciti contrarij,quia text. videt esse superfluus,ponit quatuor expositiones. Secundò format vnam q.Tertiò format aliam.Quartò aliam.Quintò aliam.Secunda ibi,sed cùm competat. Tertia ibi , Item cur hæc actio. Quarta ibi, Item nunquid perit.Quinta ibi,Item nunquid hęc crescit.In eadem ibi,& Institu.de verborum obligatio. Ibi , ex qua re.Teneas istam quartam solu.quæ vera est. Capitur ergo in text. causa pro omni contractu , vel quasi, maleficio , vel quasi. obligatio capitur pro obligatione,quæ ex contractu na-
15 scitur, & sic habes duo notare.¶†Primò,quòd dictio , ex,non denotat causam immediatam,imò mediatam. Regulariter tamen secus est:quia dictio,ex,causam proximam denotat. l.nõ
16 dubium.vbi Bartol.C.de legi.l.1. C. si seruus extero ¶†An autem appellatione causæ veniat mediata , declarat Barto. in l.
17 vxori.la seconda,ff.de auro,& argen.lega.¶†Secundò not. ex glo.iuncto tex.quòd certi condictio est actio natiua, non datiua:patet,quia habet præexistentem materiam,vnde nascitur , præterquam in casu.l.si me,& Titium.j.eod.Et ꝙ certi condictio sit natiua,est tex.in l.nam & si fur.in prin.in ver.nascitur.infra eo.& in l.si quis pro eo.§.si nummos.in verbo,*nascatur condictio*.ff.de fideius.& Insti.quib.mo.re contrahi.ob.in prin.in verb. nascitur.Quæ autem dicantur actiones natiuæ, & quæ datiuę, traditur in l.iurisgentium.circa princip.& ibi declarat Barto. ff. de pac.¶In eadem gloss.ibi.l.& an eadem.§.actiones. Ista gloss. bene dicit,& eam approbat Barto. quam non expedit suo ordine,sed in penult.colum. in versic. venio ad tertiam partem.
* *& sequuntur omnes Mod.* reprobata opin. Gul. vt hic per Bartol. ¶In eadem glo.ibi.Item cur hæc actio fuit inuenta. Quia gloss. multa inculcat:pro eius enucleatione habes ex tota tertia parte glo.elicere tres conclusio.princip.Prima conclusio est.Quãdo in stipulatione deducitur quid certum,puta decem , ex ta-
18 li stipulatione continente certum†,non competit actio specialis : Ideo est necessaria certi condictio generalis. & cum gloss.
* transeunt Cyn.Bald.& Fulgo. *Alij omnes tenent oppositum.*Quod

quemadmodum pro mutuo vltra certi conditionem genera-
lem,etiam competit certi condictio specialis pro mutuo : Ita
ex stipulatione continente certum,etiam competit certi con-
dictio specialis ex stipulatione. Veritas pendet ab his, quæ dixi
in gl.in princip.s̃.ead.l.& quia est modicæ vtilitatis,non insisto.
19 ¶†Secunda conclusio est,ꝙ ex stipulatione continente factū,
quia post moram succedit obligatio ad interesse. l. stipulatio-
nes non diuiduntur.§.Celsus.de verb.oblig.l.si quis ab alio.§.fi.
ff.de re iudic. Ad illud interesse non potest agi ex stipulatione:
quia interesse non fuit promissum in stipulatione : nec fuit fa-
cta mentio de interesse in stipulatione. Vnde necessaria fuit cer
ti condictio generalis.Istam glo. reprobant omnes indifferen-
ter, quia quando factum venit in stipulatione , licèt non pro-
mittatur interesse in stipulatione , tamen tacitè videtur pro-
missum ex dispositione iuris. Ideo ad tale interesse potest agi
* ex stipulatione tacita,*& in hac conclu.omnes concordant*.Per istam
20 conclu.Doctorum infert solus Lud.Rom.hic,†ꝙ stante statu
to,ꝙ instrumenta guarentigiata habeant executionem para-
tam, si in instrumento sit promissum factum, & non plus , &
promissor fuerit in mora faciendi,nunquid pro interesse pote
rit vigore talis instrumenti peti executio?Determinat sing. Lu-
do.Rom.quòd sic:quia licèt non sit expressum interesse in in-
strumento,tamen tacitè venit. Præterea sicuti ex stipulatione
tacita potest agi ad interesse,ita ex tali instrumēto,&c.Iste pas-
sus est valde vtilis,nec inuenio eūm bene excussum.D.Alexā.
se remittit ad ea,quæ dixit in l.iurisgentium.§.fi.s̃.de pac.& ad
ea,quæ dixit post Bar.in l.1.in antepe.col.de lega.2.Sed in neu-
tro loco hoc attingit.Punctus est ergo, nunquid vigore instru
menti guarentigiæ , in quo sit promissum factum , possit peti
interesse,&c.Solus Lud.Rom tenet,quòd sic.Contrarium te-
nent Ant.de Butr.& Imo.in c.translato.de consti.Quos refert
hic Alex.quia instrumentum habet executionem de eo, quod
potest legi in instrumento. Sed interesse non potest inspici in
instrumento.l.1.in prin.ff.de his,quæ in testa.delen.Mouetur ēt
per dictum sing.Inn.(ꝙ semper manifeci)in c.P.& G. in glossa
mag.ante fi.de offi.deleg.vbi dicit sing.Inno. ad hoc,vt sentē-
tiē sit ipso iure nulla,eo quia sit lata contra ius,iuxta l.2. C.quā
do prouoc.non est necess. requiritur,ꝙ talis error taliter sit ex-
pressus in sententia, quòd oculo corporeo possit inspici , & le-
gi.secus autem si ex sententia tacitè resultaret conclusio , quæ
esset contra ius:tunc ꝙ tacitè resultat contra ius,nō reddit sen-
tentiam nullam.Et illud dictū Inn. per quòd limitatur. l. 2.C.
quando prouoc.non est necess.l.1.in princ.& per totum. ff.quæ
sent.sine appel.rescin.Cano.in multis locis commendant, ma-
ximè Domin.Anto.de Butr.in cap. ab excommunicato. in 3.
col.de rescri.vbi dicit sing. notandum illud dictum Panor. ibi.
in 3.col.Sequitur Anto.de But.in c.sicut.propè fin. de re iudic.
& in c.fi.de testib.cog.& in c.cum contingat.de rescrip.& om-
nes Canonistæ in c.1.de re iudi.Illud dictum valde no. Bald.in
c.ꝙ translationem.de offi.leg.Dom.de S.Gemin.in c. quisquis.
in 3.col.4.q.5.& in c.in tantum.in 3.col.21.distinc.Alex.Imo.in
l.cum prolatis.ff.de re iudi.& in consi.221.incip.prospectis.cir
ca fi.consilij.Sed redeundo ad principalem diuisionem, tu ha-
bes in primis aduertere.nam qui formant qō. videntur vnum
præsupponere,quod est valde dubium . Nam præsupponunt,
ꝙ si in instrumento guarentigiato sit promissum factū ,& pro-
missor sit in mora adimplendi,interesse succedit in obligatio-
ne.Istud in primis videtur falsum . Nam debes scire, quod in-
strumentum guarentigiarum dicitur sententia interlocutoria,
vt expresè determinat Bal.in l.fi.§.necessitate.in 3.col.C.de bo.
quæ libe.Imo.& Moder.in l.ait prætor.in prin. de re iudic. Sed
sic est, ꝙ quando virtute sententiæ quis fuit condemnatus ad
factum,tenetur præcisè ad factum, & tunc nunquam tenetur
ad interesse,si non faciat.gl.in l.qui restituere. in glo.mag.super
verbo,condemnatus.de rei vend.quam Bal.& Ang.no.ibi pro
singulari.& Bal.in c.si facta.si de feu.defun.fue.contr. inter do.
& agn.Ergo virtute præcepti guarentigiati , quod est sententia
interlocutoria,tenetur præcisè facere:Ergo de interesse frustra
tractatur.Quod hoc sit verum, specialiter determinat Bal. in l.
1.in 1.col.C.de sent.quæ pro eo,quod interest. vbi dicit, ꝙ si in
instrumento guarentigiato aliquis promittat vendere, vel ven
dat,cogitur præcisè ad rem tradendam:nec liberatur soluēdo
interesse.Istud etiam repetit Bal in d.l.qui restituere.& reputat
mirabile.Est verum,ꝙ contrarium sentit Bart. ꝙ etiam si quis
sit condemnatus ad factum per sententiam , ꝙ soluendo inte-
resse liberaretur.Contrarium sentit Bar.in d.l. stipulationes nō
diuiduntur.in 9.q.in vers.Iuxta prædicta.& ibi Alex.Imo.Secū
dò aduertendum est:Quando in instrumento fuit expresè ꝓ-
missum interesse , res non haberet dubitationem. posset enim
peti executio ad interesse,etiam si non sit liquidatum.Istud te-
net Bar.in l.proinde.§.notandum.per illum tex. ff.ad l.Aquil.&
idem in l.2.in fi.per illum tex.C.de sent.quæ sine cer. quant. &
in l.1.in prin.ff.de eden.& in l.1.circa fi.ff.de lega.2.cum multis
concor.quas ibi Alex.refert. Sed istud non est ad propositum.
Punctus est,si in instrumento sit promissum factū , & promis-
sor sit in mora,an possit executio fieri ad interesse &c?Canoni-
stæ præalleg. tenent,ꝙ non.Ludo.Rom.tenet,ꝙ sic. Pro opin.
21 Cano. facit quod vult Bald. in l. legem.C. locati. † Pone, lo-
caui tibi domum ad annum : Factum est instrumentum gua-
rentigiatum,elapsus est annus: stas in domo , intelligeris tacitè
reconduxisse.l.qui ad certum,cum l.seq.j. locati. Nunquid vi-
gore talis instrumenti poterit peti executio pro tali recondu-
ctione?Determinat,ꝙ non,quia non sufficit intellectus separa-
tus à charta,secūdum eū &c. facit bene , quod vult idem Bal
in l.generaliter.C.de sacrosan.eccl.vbi scriptum,& non scriptū.
non differunt quo ad substantiam, sed quo ad executionem
sic:quia ꝙ reperitur scriptum,habet executionem, aliud non.
* *Ista videtur communis sententia*,à qua non esset recedendum. Pro
opi.Lud.Rom.multa stringunt,super quib.relinquo vobis co-
gitandum.Et in primis facit trita decisio , quæ habet, ꝙ stante
prædicto statuto,quod instrumenta &c. Pone , factum est in-
strumentum dotis , in quo maritus confitetur se recepisse no-
mine dotis mille,nec aliter promittit restituere,tamen à l.mu-
lier fingitur stipulata.l.1.in princ.C.de rei vxo.actio. Nunquid
poterit mulier pro tali tacita,seu ficta stipulatione petere resti-
tutionem vigore instrumenti? Videtur,quòd non:quia ficta sti
pulatio non videretur in instrumēto. Contrarium communi-
ter deciditur,quia talis stipulatio habetur perinde, ac si esset in
instrumento,per l.si duo patroni.§.pe.j.de iureiu. secundū Bar.
in l.1.in prin.de his quæ in testa.delen.& licèt non videatur ex-
presè firmare,tamen firmant Bal.& Raph.Cu. & Bald.expres-
sè in l.1.§.accedit.de rei vxo.act.& in l.vbi adhuc.in 7.col.C.de
iure dot.& in l.ad probationem.C.de proba.vbi dicit, ꝙ stipu-
latio tacita dicitur de tenore instrumenti,quamuis non sit ex-
pressa,& scripta in instrumento.Et dicit ibi Bald. quod fuit pri
mum consilium,quod dedit.latè Ang.Are.in §.fuerat. Insti.de
* act.*Et ista est communis sententia*,quicquid dixerit Bal.in l. iurisgē
tium.§.quod ferè.s̃.de pac.quem Alex.ibi reprehendit.Secun-
dò pro opi.Lud.Rom.facit tex.in c.cum olim.in fi. de cens. in
* verb.*per quæ ius episcopale patebat expresè*.Quem tex.ibi no.Ant.
de But.& Abb.Panor.in vlti.no.Instrumentum dicitur apertè,
& expresè probare non solùm illud,quod in eo continetur di
rectè,sed etiam illud,quod venit indirectè. Nam ibi instrumē
tum erat factum de iure ecclesiæ,tamen per indirectum venie
bat ius episcopale.Et propterea inferunt prædicti Canonistæ,
quòd stante statuto prædicto,instrumentum mandabitur exe
cutioni vigore statuti,non solùm quo ad ea , quæ directò ve-
niunt in instrumento,sed ēt quo ad ea,quæ per indirectum ve
nirent in instrumento.Accedit quod opportunè cōsuluit Pet.
de Anch.in consi.186.inci.visa diligenter.vbi disputat de intel-
lectu cuiusdam bullæ Pontificis concessæ populo Ferrariensi,
qui dicerentur expressi in inuestitura,& consuluit , quod illi ēt
a dicantur expressi , [a] qui comprehendebantur tacitè in inuesti-
tura,propter interpretationem iuris communis,eo quia illud,
quod disponit ius,habetur pro expresso in instrumento.Sic ita
est in proposito. ius disponit, quod interesse veniat in obliga-
tionem &c.Accedit illud,quod decidit Bal.in l.1.C. de fideicō.
in 4.col.ver.quæro quid si statutum requirit.vbi Bald. mirabili-
ter decidit. Si statutum requirit probationem instrumētalem
tantum. Pone, ego de debito non habeo instrumentum : sed
quia soluisti mihi decem annis,lex præsumit,quòd sit debitū.l.
cum de in rem verso.ff.de vsu.l.si certis annis. C. de pact. Nun
quid iste qui alleg.præsumptionem legis , dicatur habere pro-
bationem instrumentalem?Determinat,quòd sic,per tex. not.
in l.3.C.de apo.pub.lib.10.quam l.dicit esse no.ad hoc. Tamen
b istud vlti.nunquam putaui verum. [b] & reprobat Lud.Roma.
in l.1.C.de testa.mili.quia præsumptio.l.non dicitur probatio,
sed coniectura.Tex.est in l.vnica.ff.si tab.test. exta. Quem text.
sæpe alleg.idem Lud.Rom.& Bar.in l Lucius.ff.de condi.& de
mon.& ibi Imo.clarius sequitur,& ille est optimus text. Hinc
dicit no.Bar.in l.1.C.de fid. instrum.& iure hastæ fis.lib.10.Qui
habet præsump.iuris pro se,non dicitur probare,quia lex præ-
sumit,vt ibi per eum.Ex istis redditur valde dubia opi.Cano.&
22 Lud.Rom.hic. ¶ † Tertia principalis conclusio elicitur ex ista
gl.ꝙ nulla condictio infamat,dato,ꝙ actio principalis esset fa-
mosa.l.cessat.allega.in glo.& in simili tex.in l.neque.ff.vnde vi.
vbi

ADDITIONES.

a ¶ Illi etiam dicantur expressi. Adde Angel.consi.17.incipien. Comes Bran-
disius.

b ¶Hoc dictum commendat Bar.in repe.l.cum acutissimi.col. 7.post prin.C.de
fideicom. BELLOT.

vbi interdictum nullum infamat.Et ſi quæras: pro furto habe-
mus actiones tres,actionem furti ad pęnam dupli, vel quadru
pli,condictionem furtiuam ad rem.l.ſi pro fure.§.1.j.de condi.
fur. Item condictionem generalem , quæ poteſt ad vtrunque
competere.quæ eſt ratio , ꝙ actio furti infamat , & non certi
condictio generalis,quæ intentatur pro furto ad pœnam, attē
to,ꝙ neceſſariò idem ſit medium concludendi in actione fur
ti,& condictione,quia fit mentio furti?Non reperio vidiſſe,vel
legiſſe quemquam Iuriſtarum,qui hoc tāgeret . Sed ſolus Bal.
apud Cano.in c.at ſi clerici.in 6.col.de iud. formaliter mouet
dubium ad illam l.ceſſat.Quare actio furti infamat , & condi-
ctio non.Reſpon.quia ita placuit prætori,qui in edicto ſuo de
infamibus non meminit de condictionibus, ſicuti de actionib.
Ratio diuerſitatis eſt,ſecundum eum. Finis condictionum eſt
perſęcutio rei.Finis actionum eſt perſecutio pœnæ. Iſta ratio
Bal.eſt bona inter actionem furti, & condictionem furtiuam:
ſed quantum ad certi condictionem generalem non eſt bo-
na:quia illa poteſt competere ad pœnam dupli , vel quadru-
pli,vt declaraui in tex.ſ̃.Non omitto tamen ad practicam , ꝙ
per d.l.ceſſat.nouiſſimè Alex.Imo.conſuluit(& fuit noua eius
cogitatio)in conſi.6.lib.3.incip.Circa proceſſum cauſæ verten
23 tis. in 2.col.†Quando intentatur remedium [a] cap.reintegran-
a da.3.q.1.de quo remedio habes gl.in c.cum ad ſedem.in gloſſ.
mag.de reſti.ſpol.& habet locum non ſolùm in rebus eccleſia
ſticis,ſed etiam in rebus ſecularibus,prout tenet Bar.in l. ſi co-
loni.C.de agric.& cenſ.lib.11.per illum tex.latiſſimè Modern.
in l.rem,quæ nobis.ff.de acqui.poſ.& ita practicatur quotidie.
Certè,quia intentando remedium prædictum intentat condi
ctionem ex illo canone,intulit per hoc,qui intentat illud, non
dicitur intentare remedium famoſum. Vtilitas eſt,quando in-
tentatur aliquod remedium famoſum,debet inſeri locus,& tē
pus:ſicut ſi criminaliter ageretur,non ſolùm quando eſt famo
ſum de iure,ſed etiam de facto.c.tuæ. vbi Cano.de procur. &
expreſsè Bar.declarat in l.prætor edixit.in prin. per illum tex.ff.
de iniu.& in illa.l.edita.in 5.col.cum concor.quæ ibi tradūtur.
C.de eden.Certè intentando remedium. c. reintegranda. non
debet inſeri locus,& dies,ſecundum Alex.cùm intentetur con
dictio ex canone,quæ non infamat. Sed eius deciſio non pla-
cet.Nam quando dicimus condictiones non infamare,verum
eſt de iure:tamen de facto bene infamant: quia interdicto præ
toris non communicantur.gl.& Doc.in d.l.ceſſat. & in l. neq;.
ff.de vi & vi ar.Si ergo infamat de facto,debet inſeri locus , &
tempus ꝑ præalleg.& expreſſius Bart.in d.l.p̃tor edixit, in prin.
ff.de iniur.& qui ſint infames de facto,tex.eſt melior de iure in
l.honori.ff.de obſequijs.Infames de iure ſunt omnes enumera-
ti in l.1.cum ſeq.ff.de infamib.¶In ea.gl.ibi.j.de iureiu.l. duo-
bus.§.exceptio.& refero in voce.Ex iſta quarta parte gl. habes
notare , ꝙ certi condictio generalis ſubrogata loco alicuius
actionis temporalis,quæ non duret, niſi ſex menſibus , vel an-
no,licèt de ſe (quia eſt actio ciuilis) ſit apta durare perpetuò.
Inſti.de perpe.& temp.act.in prin. tamen in iſto caſu certi cō-
dictio non durat niſi anno,vel ſex menſib. prout actio princi-
* palis.*Cum conclu.glo.concordant omnes*,& eſt tex. in §. quæ iniuria-
rum.alleg.in glo.vbi actio ex ſtipulatu,quæ eſt ciuilis de ſe, ta-
men quando ſubrogatur in locum actionis iniuriarum,extin-
guitur anno.Iſtam conclu.limitat Ang.hic,vt concluſio gloſſ.
procedat , quando certi condictio , vel alia ſubrogatur loco
actionis , adhuc durantis ; Sed ſi ſubrogaretur loco actio-
nis , quæ iam eſſet extincta , tunc illa certi condictio non aſ-
ſumit naturam primæ actionis temporalis : imò durat perpe-
tuò,per tex.de quo facit magnum feſtum Ang.in l.quod debi
tori.ff.de don.cau.mor.& Lud.Rom.hic in 3.col.ver.Idem te-
neas.dicit eſſe ſing.ad hoc.Eam etiam reputat ſing.in l.eum q.
in fi.prin.ff.de iureiur.Ad idem alleg.Ang.alium text. in l. Item
illa.§.quod adijcitur.j.de conſti.pec.Sed ineptè allega.quia ibi
actio durat tempore conſtituti,ſed alia ratio eſt,vt ibi declarat
Bar.Conſidera tamen:quia gl.fi. & Doc. videntur vti terminis
improprijs,dum loquuntur de ſubrogatione:quia ſubrogatio
propriè eſt,quando prima eſt ſublata,vt in §.fuerat. vbi exem-
plum.Inſti.de act.Sed quādo prima remanet,dicitur accumu-
lari,vt declarat Albe.& ibi dixi in l.ſi eum.§. qui iniuriarum.ff.
ſi qs caution.Hoc ſic præſuppoſito,dico,ꝙ in illa.l.quod debi-
tori.propriè eſt ſubrogatio:ſed in terminis noſtris eſt propriè
b accumulatio. [b] †Et per iſtam ſuam limitationē Ang. infert 5̃
24 vnam deciſi.Bart.de iure fforum.Si pater relinquebat aliquid
filio,quod eſſet minus legitima,filius querelebat teſtamentum
patris,& ſubuertebat:& querela durabat quinquennio.l. Papi-
nianus.§.fi.de inoff.teſtam.& in l.ſi quis filium.§.fina. C. de in-
officio.teſtam.Hodie per iura.C.eſt immutatum : & eſt ſtatu-
tum.Si pater relinquat filio aliquid iure inſtitutionis, hodie fi-
lius non poteſt querelare teſtamētum, ſed debet agere ad ſup
plementum. d. l. ſi quis filium.l.omnimodo. & l. quoniam in
25 priorib.C.de inoffic.teſtamen.†Sed quanto tempore duret ius
agendi ad ſupplementum, Bar.in d.l.ſi quis filium.in fi.mirabi-
liter tenuit,ꝙ duret quinquennio tantum:quia ius petendi ſup
plementum legitimę,eſt ſubrogatum loco querelæ : ergo de-
bet durare tanto tempore,quanto durabat querela. Angel.hic
tenet contrarium per prædicta:quia cùm querela ſit extincta
in petendo ſupplementum , non poteſt illud tempus aſſume-
re,quod erat ſtatutum in querela: maximè, quia competit ad
diuerſa.Ius querelandi eſt odioſum:quia competit ad ſubuer-
tendum teſtamentum.Ius petendi ſupplementum eſt fauora
bile.Iſte eſt valde vtilis artic.Ang.tenet,ꝙ iſtud ius petendi ſup
plementum ſit perpetuum,& duret vltra quinquennium.Lu-
do.Rom.dicit Ang.variaſſe,quod non eſt verum. Concluſiuè
dico,ꝙ Bar.ſolus fuit in iſta ſententia, ꝙ ius petendi ſupplemē
tum duret quinquennio,ſicut querela.Ita tenet Bar.in d. l. ſi qs
filium.& idem plenius in conſi.incip.quæritur,vtrum ius agen
* di ad ſupplementum legitimę.*Communis,& vera ſententia eſt con*
c *tra Bar.* [c] & ita interrogatus ſemper reſpon.quòd imò ius petē
di ſupplementum legitimæ durat perpetuò, ideſt triginta an-
nis,nec extinguitur quinquennio : eo quia non eſt ſubrogatū
loco querelæ,quia ad diuerſa competunt: quia illa competit
ad ſubuertendum teſtamentum.Iſtud ius ſuſtinet teſtamēta,
& eſt ciuile,quia competit ex l.Ita tenent Bal.Pau. de Caſtr. &
D.Flor.in d.l.ſi quis filium.in fi.& Bal.in Authē.presbyteros.C.
de epiſ.& cler.vbi ſubtiliter loquitur.& in repet.l.pater filium.
in 9.col.in ver.viſis oppo.de inoff.teſtam.& in l.nam & his.§.1.
ff.eod.& latè Ang.plenius quàm alibi in l.Papinianus.§.ſi con-
ditioni. ff.de inoff.teſtam.vbi refert ſe ita pluries obtinuiſſe cō
tra Bar.vnà cum plurib.alijs Doc.Peruſi.Idem tenet Ang.in l.
ſi eum.§.qui iniuriarum.ſ̃.ſi quis caut.& idem in l.ſi à patre,vel
à domino.ff.de pet.hære.& in Auth.de trien.& ſemi.in 3. colu.
Pau.de Caſt.in conſi.122.incip.dubia,de quibus quæritur, &c.
* Vbi dicit iſtam eſſe *communem opi.*tam Antiquorum, quā Mo-
dernorum. & idem contra Bar.tenuit.Alex.Imo.in conſi. 108.
incip.viſo themate,& diligenter conſideratis verbis in 2. col.in
1.vol.& latius in conſi.127.inci. conſideratis verbis inſtrumēti,
in 9.col.eo.vol.& in conſi. 8. lib. 3. incip. viſis ſubtiliſſimis &c.
26 ¶Vlt.inquantum iſta glo.†facit mentionem de actione quan
d to minoris,quæ durat anno. [d] l.ædiles.in princ.ff. de ædil. edic.
Debes ſcire,ꝙ actio quanto minoris eſt duplex.Vna ciuilis, &
iſta non finitur anno,imò perpetuò durat.Alia prætoria , quæ
durat anno.& quomodo differunt,habes gl.magiſtram, & cla-
rius per Bar.in l.Iulianus.in prin.in glo.mag.ff.de act.empt.de-
27 claro pro iuuenib.¶†In ead.gl.ad fi.ex iſta. quinta parte habes
ſing.notare limitationē declarationis ad regulam, quæ habet,
ꝙ actio ſubrogata,vel rectius accumulata,aſſumit naturam il
lius actionis,in cuius locum ſubrogatur. Verum eſt, naturam
primordialem,& originalem,ſed non naturam accidentalem
ex aliquo caſu ſuperuenienti. Et Bar. hic multum commēdat
iſtam gl.dicens ſe neſcire alibi eſſe. Eam etiam reputat ſingul.
Bal.in l.1.§.1.C.de rei vxo.act.Et huius gloſſ.rationem aſſignat
Ang in l.Item veniunt.§.cum prædiximus.ff.de pet. hære.quia
natura accidentalis non eſt in actu,ſed ſolùm in potentia. Vn-
de ſimplex , & abſoluta potentia non debet poſſe conuerti in
ſubrogatum.Et tenendo iſtam gl.non obſt.iura alleg.in glo. &
in §.qui iniuriarum.quia dico, quod illa eſt primordialis natu
ra actionis iniuriarum.& idem de alijs contrarijs in gl.alleg.Et
ita reſpon.gl.in l.vt tantum.in prin.ff.de ſer. corrup. Per iſtam
gl.infert no.Bar.quod ſi certi condictio generalis competat ꝑ
contractu emp.vel vend.vel alio contractu bonæ fidei,non ta
men veniunt fructus,& intereſſe à tempore , prout in contra-
ctibus bonæ fidei.l.videamus.in princ.& §.ſi actionem.de vſu-
ris.l.cum fundus.in prin.j.eo.quia iſtud non eſt de primordiali
natura contractuum bonę fidei:ſed prouenit ex accidenti pro
pter moram.Item quia certi condictio eſt ſtricti iuris. glo.in §.
actionum.in verbo.ex permutatione.Inſti.de acti. Idem tenet
Sali.

ADDITIONES.

a ¶Idem tenet Alexan.in l.rem quæ nobis.col.5.vbi Rip.num.26.de acqui.poſ. Rober.de ordi.iudi.c.11.nu.58.vbi dicit communem. quam ſequitur etiam Turz.inter cōm.opi.lib.16.ver.Remedium.latè examinat Gabriel. cōm.opi. lib.5.tit.de reſti.ſpol.concl.5.vbi ponit totam materiam dicti c. reintegranda.3.q.1. MARVER.

b ¶Accumulatio.Imò ſi eſſet accumulatio,non eſſet eius vitæ,Bar.in d.§. quod adijcitur. PVRPV.

c ¶Adde Iaſ.& quæ ibi dixi in l.ſi eum.§.qui iniuriarum. num. 19. ſupra ſi quis caut.& vide Alexan.conſilio 108.128.num.5.lib. 1.Crem.ſingul.129. Guid. Pap.quæſt.82.Rip.Reſpon.193.Boer.quæſt.250.2.par.Pariſ.conſi. 32.colu.1. libro 3. MASVER.

d ¶Adde quæ ſcribit Crem.ſing.165.Catel.verb. actio.& verb.ſtatuto Mediolanen. PANCIR.

Sali.hic.in 7.col.Fulg.& Alex.hic,& Albe.hic in 7.col. & Bald. in l.2.C.de pac.inter emp.& vend.& in repet.l.petens.in vlt.colum.C.de pac.Sic ergo habes glo.hic,quam Doct.dicunt sing. ad limitationem eius,quod dicitur, quod subrogatū sapit naturam eius,in cuius locum subrogatur.Verum est primordialem, & originalem, & non accidentalem, & per istam infert Bar.vt supra.Contrarium tenet Pau.de Cas.& Lud.Rom.hic, per tex.quem Lud.Rom.reputat ad hoc singu.in l.1.§. bellissimè.ff.vt leg.no.ca.& induco.Actio ex stipulatu est stricti iuris. l.quicquid astringendæ.ꝫ.de verbo.oblig.& dicto §.actionum.

28 †Actio verò ex testamento,quæ datur pro legatis,licèt sit stricti iuris,tamen habet naturam actionis bonæ fidei in duobus maximè quo ad fructus.l.in minorum.C.in quibus cau. in integ.resti.non est necessaria.l.Titia Seio.§.vsuras.ff. de legatis 2.

29 †Pone modo,quòd testator fecit legatum, & hæres promisit mihi soluere legatum eueniente die,an in ista actione ex stipulatu subrogata loco actionis ex testamento veniant fructus à tempore moræ,sicut venirent in actione ex testamento?Et dicit ibi tex.quòd sic.Ecce,quòd ibi est tex.contra Bar.Et est verum,quòd gl.ibi in secunda solu.corrumpit illum text subau-

30 diendo à tempore moræ,& lit.contest.† Confirmo per illud, quod vult Bar.in l.videamus.§.si actionem.in fin.de vsur.quod in actione ex stipulatu,quia est stricti iuris,nō veniunt fructus, & interesse,nisi lit.contes.Tamen si actio ex stipulatu competat pro contractu bonæ fidei,veniunt fructus à tempore morę sicut in contractibus bonæ fidei.Ad hoc facit, quod vult Bart. in l.si quis cum aliter.ff.de verbor.oblig.dum vult,ꝙ isto casu actio ex stipulatu efficiatur bonæ fidei,quamuis in hoc vlti.ꝯrium tenuerit Bar.in l.singularia.in 4.col.ꝫ.eod. vbi dicam.Ad idem facit tex.in l.2.§.parui.ff.de priuil. cred. Tamen potes dicere,ꝙ in illo.§.parui.illa sit originalis natura ipsius actionis,nō

a autem accidentalis,non obst.solu. a quam dedit D.Alex. ad §. bellissimè.sequendo opi.Bar.ꝙ ibi actio ex stipulatu subrogatur accessoriè,sed in l.nostra subrogatur æque principaliter. & hanc dicit esse doc.Bar.in l.1.§.hæc actio.ff.si quis testa.liber esse ius.fue.& Bar.in l.item illa.§.quod adijcitur.ꝫ.de consti. pec. Nam ipse Bar.in l.si eum.§.qui iniuriarum. ff. si quis cau. tenet de directo contra hanc solu. Sed fortius tenendo doc. Bart. in d.§.hæc actio.Quoties actio subrogata erit ex eadem causa,& ex eisdem principijs,prout in l.nostra, semper assumit sibi eandem naturam.Ita contingit in casu nostro. Et per hoc potest r. spōderi ad l.Item veniunt.in §.cum prædiximus.ꝙ ibi petitio hære.non competit ex eodem fonte,& ex eadem causa,prout in actione l.Aquiliæ,quæ orit̄ ex delicto,sed peti.hær. est actio realis:ergo cùm oriatur ex diuersis causis,& principijs, nimirū si peti.hære.non assumit naturam actionis l.Aquiliæ. sed in casu nostro certi condictio competit ex eadem causa,& eo fonte.Vel aliter,& 2.respon.ꝙ illud, ꝙ in contractibus bonæ fidei fructus veniant à tempore moræ,est beneficio ipsius actionis, & sic est priuilegium.sed in l. Aquilia non est aliquod priuilegium,nec beneficium,sed est in odium negātis: Ideo nimirū si id,quod principaliter agitur odio, non ita extenditur, sicut ꝙ principaliter agitur beneficio,vt in casu nostro. Et ita posset teneri contra Bar.& sequaces,ꝙ certi condictio subrogata loco actionis bonæ fidei, assumat naturam contractus bonæ fidei, vt post moram debeantur fructus,& interesse,cùm ex eadem causa,& fonte oriatur.Aduerte ēt,quia illud,ꝙ dicitur,ꝙ actio subrogata assumit naturam &c.est verum,quātum ad duo, s. quantum ad tempus,& quantum ad summam, de qua agit̄. Ita procedit gl.hic.Sed quantum ad alia, actio subrogata non sapit naturam eius,cuius loco subrogatur.Patet,quia subrogata non fit famosa,licèt prima sic,vt hic in gl.& ita Albe. hic,in 8.col.post Cy.& D.Alex.licèt Pau.de Cas.contradicat.¶Gl. 3. primò declarat tex.Secundò subaudiendo ad tex. remouet ꝯrium.Tertiò format q.Quartò format aliam. Quintò aliā. Secunda ibi,& subaudi.Tertia ibi,sed nunquid.Quarta ibi,sed cū in actione.Quinta ibi,sed nunquid in locum.¶In ea,glo.ibi, & subaudi hic dari vt debitum.dic,ꝙ ista subauditio glo. nedum non est necessaria,imò superflua,cùm tex.expressè dicat oriri ex obligatione,ergo ex debito: ergo non ad meum, quod non potest mihi deberi.l.neque pignus.ff.de reg.iu.¶In ead.glo.ibi,

31 quia tunc vendicatio nō condō datur.†No.ex gl.ꝙ nemo pōt condicere per aliquam speciem condictionum rem suam,nisi ꝯ furem odio furis de hoc vlt contra furem non tango hic: qa in l.si quis nec causam.§.1.s.eo.fuit dictum.Si dicis,quæ est ratio huius concl.gl.quare nemo possit condicere rem suā, hoc est,non potest agere aliqua condictione ad rem suam? Ratio est aperta,quia condictiones omnes sunt personales, vt supra in euidentialib.declaraui,sed actiones personales pręsupponūt obligationem,& debitum,quia habent personam obligatam: sed in re propria non potest cadere obligatio, neque debitum. l.neque pignus.ꝫ.de reg.iu.Ista est ratio, quare nemo possit cōdicere rem suam,& istud est scire.ll. Istam conclu.limitat Bart. in vlti.col.post medium,vt procedat, qn̄ quis habet directum dominium,tunc in re sua,in qua habet directum dominium, verum est,ꝙ non habet cōdictionem, secus si haberet vtile dominium tantum,quia non obst.vtili dominio posset condicere rem suam.Tex.est,& exemplum in l.1.C. de dona. quæ sub modo.Declarat idem Bar.in l.1.ff.de dona.ti. generali. & idem tenent Ang.& Alb.hic,licèt Lud.in 8.col. leuiter reprehendat, & dicat,quod illa l.1.non loquitur de certi condictione generali,sed de condictione ob causam.Trussa est,quia omnis condictio est personalis,siue sit condictio ob causam,siue certi condictio.Et aduerte,quia habes similes tex.in l. si vt proponis. C. de condi.ob causam.& tex.in l.qui mortis.& ibi Bar.reprobat gl.ff.de don.causa mor.& tex.in l.cum veterum.C.de don.ante nupt.Et si vis scire, quare ita statuatur in d.l.1.C.de dona quæ sub modo,declarat subtiliter Sali.in l. traditionibus.in 9. colu. in 4.opp.C.de pac.Ego fortius teneo, quòd etiam si in aliqua re quis habeat nedum vtile dominium, sed etiam directum, tamen illud directum non habeat acquisitum propriè ꝑ actus iurisgentium,sed per actus ciuiles:Isto casu adhuc sibi competit condictio,& sic actio personalis,per illud quod volunt Docto.in l.1.ff.de leg.1.& in l. 2. C. communia de leg. quod licèt rei legatæ transeat dominium in legatarium.l.à Titio.ff.de fur. tamen,quia istud dominium directum non est acquisitum legatario per actus iurisgentium,sed est dominium ciuile, non obst.tali dominio potest legatarius agere personali actione ad rem legatam:& sic acquirere de iure gē. ar.l.si quis in libello.§. ab hostib.ff.de cap.& postli.& per hoc reprobo gl.hic,in verbo competit.dum tex.dicit,certi condictio competit ex causa legati.dicit gl.Intellige,quando fuisset legata res aliena,seu quātitas.Gl.malè dicit.& intelligo tex.simpliciter, & dico,licèt trāsiisset dominium directum in legatarium, tamen quia non est propriè dominium iurisgentium,sed ciuile,potest agere cōdictione,vt consequatur traditionem rei,hoc sentit Bar. hic in vlt.col.dum refert istam gl.& dicit,vel dic,vt not. C.communia de leg.l.2.Per hoc dico,quod licèt in dona causa mor.trāsferatur dominium directum absque traditione.l.2.ff.de pub.tamen quia istud est dominium ciuile acquisitum ex dispositione.l.posset donatarius agere actione personali,& sic cōdictione,vt consequatur traditionem.¶In ea.gl.ibi,respon. Sic habes ex gl.ꝙ certi condictio potest competere pro actione ex empto,vt venditor tradat rem venditā:quia licèt tradere sit actus facti:tamen istud non est purum factum. Ratio, quia ex ista traditione potest sequi translatio dominij.Et propterea dicitur habere annexam causam bonorum. l. in conuentionalib.ꝫ.de verb.oblig.Ista gl.est falsa.quia cùm venditor possit soluendo interesse liberari,vt gl.ipsa fatetur in seq. & per consequens solutio sit variabilis, impossibile est competere certi condictionem,quæ competeret ad incertum, nisi agens taliter conciperet libellum,quòd appareat venditorem præcisè cogi ad tradendum:puta,quia præsupponeret venditorem esse dominum, & habere facultatem rei tradendæ.l.si alienam.& ibi gloss.ff. de

* act.empt.secundum Bar.*& magis communiter alios*,quicquid pugant Fulg.& Pau.hic,vt habes per Alex.hic, ad quem te remitto.

32 ¶†In fi.gl. videtur tenere, ꝙ certi condictio non competit pro re commodata,pro re deposita,vel pro pignorata.& licèt gl.videatur vnam rationem assignare,Bar.subtilius considerās, dicit,ꝙ sunt duæ,vt hic per eum in 6.col.in prin.& prima ratio gl.nihil valet,quia etiam res aliena potest commodari.l.commodare.ff.commo.& reprehendit Bar.hic, & etiam si res aliena daretur pignori,tamen danti etiam prædoni,& furi daretur pignoratitia.l.si prædo.ff.de pig.act.Circa secundam rationem volunt gl.& Bar.quòd vbi reus conuentus tenetur ad restituendum, ꝙ ex quo dicitur teneri ad factum, non competit certi condictio.Quid si iste,qui tenetur restituere, habeat facultatem rei restituendæ, & istud dicatur in libello, an competat certi condictio?Pau.de Cast.& Domi.Alex.hic,in 10. colum. in fin. super præcedenti parte gl.ponderant glo.& Barto. velle,quòd non.Ego puto,quòd ipsi malè dicant:& quòd nec gl.nec Bart. istud velint,quando potest restituere rem, & præsupponitur in libello,quia isto casu præcisè potest cogi, nec soluendo interesse liberatur,vt no.Bar.in l.stipulationes non diuiduntur.in 6. & 8.quæst.ff.de verbo.oblig. Quando verò quis ageret simpliciter ad restituendum,ex quo præcisè non posset cogi,imò soluendo interesse liberaretur,tunc bene teneo, quòd procedat opi.

ADDITIO.

a ¶Obst.solu.Vide omnino Iaso.in rubric.infra de verborum obligatio. col.5.
PVRPV.

33 opin.Pau.de Cast.& Dom.Alexan.¶† An autem certi condictio concurrat cum actione de dolo, quando venit certum? Videtur,quòd non,quia actio de dolo non competit ibi, vbi potest competere alia.l.1.§.ait prætor.& l.2.§.fina. cum l. seq. & sequen.ff.de dolo.In contrarium est veritas,per l.si cum exceptione.§.cum autem.vbi glo.ff.quod met.causa.& glo.2. & ibi Bald.in l.1.§.ait prætor.ff.de dolo.& tenet Alber. hic. Et ad contrarium respond.quòd illud,quod dicitur, quòd vbi datur alia actio,non competit actio de dolo, est verũ, vbi alia actio, quæ datur,est specialis. ¶ Gloss.in verbo ex certo.diuiditur in duas partes princip. prout ponit duas princip. opin. ad declarandum,quando contractus dicatur certus, & quando incertus.Secunda ibi,& alij dicunt ad interesse.Rursus prima subdiuiditur in quinq; particulas.Primò ponit primam opin.quando dicatur certus,& incertus.Secundò retenta prima opin.remouet contrarium ad illam opin.Tertiò remouet aliud contrarium. Quartò aliud. Quintò aliud. Secunda ibi,ex quo facto.Tertia ibi,quod interesse licèt sit incertum.Quarta ibi,nec obstat,quod hic dicit.Quinta ibi,item non obstat supra si quis in ius vocatus.Et dum glo.dicit, quòd agitur ad factum præci* sè,*omnes reprobant glo.*vt etiam hic per Bart. in 7. colum. qui se remittit.In ead.glo.ad fin.quia glo.(vt dicit Bart.)multa inculcat, ideo pro ea enucleanda habemus videre quatuor iuxta ordinem glo.Primò,quis dicatur contractus certus,& quis incertus.Secundò exempla,quomodo ex contractu incerto possit agi ad certum.Tertiò erit videndum, an ad interesse competat certi condõ an cõdõ incerti.Ita vt illa sit actio gñalis.Quartò erit videndũ,quando agitur ad interesse,nunquid agens in libello debeat exprimere quantitatem interesse, an sufficiat, ꝙ
34 appareat in rerum natura.Circa primum, † quis dicatur certus,& incertus contractus, glo.ponit duas opin. Prima est clara.Secunda opin.est,quòd contractus nominati dicuntur certi.Innominati dicuntur contractus incerti.& mouetur gl.quia cùm contractus innominati non habeant proprium, & certũ nomen,dicuntur incerti.Tu dic melius,quòd verum est,quòd contractus innominati sunt incerti,non ratione nominis,vt dicit glo.sed alia not. ratione: quia in contractibus innominatis semper est incertitudo: quia dato, quòd quis promittat dare certam speciem,tamen in innominatis contractibus non tenetur præcisè dare,sed soluendo interesse liberatur.l.naturalis. §. 1.de præscrip.verbis.Bar.declarat in l.stipulationes non diuiduntur,in princip.in 9.opp.& sequen.ff.de verbo.oblig. Ergo semper innominati contractus dicuntur incerti,quia solui semper est variabilis.Et ista est melior ratio,quàm ratio gloss. Tamen, quia ista exempla glo.non declarant in radice materiam,Bart. qui semper habuit veritatem ante oculos,sequendo Iacob. de Are.posuit diffinitionem.Dicit ergo ille. Dicitur cõtractus certus,quando ex eius conceptione apparet certum, iuxta l. certum.supra eod.iure manifesto, & non est variabile ex potestate debitoris,nec ex natura rei. & per hoc,quis dicatur contractus incertus,declaratur quando vnum istorum deficit. vt hic
* per Bar.Cum diffinitione Barto.transeunt *omnes communiter hic.* Ego autem,vt dem materiam cogitandi,pondero,quòd ipsemet Bar.in vlti.col. & alij Doc. cum sequentes sunt de directo contrarij in hoc.Nã Bar. hic in diffinitione vult, quòd ad hoc, vt contractus dicatur certus, oportet ꝙ ex eius ꝯceptione appareat certum:& si ex pronunciatione non appareat certum,dicitur incertus.Contrarium vult in pen.col.dum vult,quòd certi condictio competat ad interesse.Nam dicit Bar. & alij communiter contra. Interesse non apparet certum ex pronunciatione.Tamen respondeo,ꝙ non requiritur,ꝙ sit certum ex ꝑnunciatione,dummodo in rerum natura sit certum,& certificetur per iudicem,per tex.in l.vbi autem non apparet. §. illud. de verbo.oblig.Sed ego saluo Bar. sic,& credo istam esse veritatem.Aliud est quærere,quis dicatur contractus certus. Aliud est quærere,quando dicatur agi ad certum. In primo casu loquitur Barto.hic,quando ex ipsius pronunciatione apparet,ꝙ sit certum.Si quæras,quando dicatur agi ad certum,ita vt certi condictio competat,ista est alia materia.Ita loquitur Bart.in pen.colum.dicens sufficere,quòd in rerum natura sit certum, dato,quòd non appareat ex pronunciatione,quòd sit certum. Vltra eum bene facit tex.in l.sed & si susceperit.§.fina.ff. de iudic.Quo casu licèt contractus sit incertus, tamen potest agi ad certum,& sic ista non sunt contraria. Vide tamen in isto puncto vnam limita.Fulg.in l.si pacto quo pœnam.C.de pac. quã refert hic Dom.Alexan.qui etiam ponit aliam. Et istud est op-
35 timum exemplum ad secundam quæstio.†Quomodo ex cõtractu incerto agatur ad certum, licèt gloss.ponat aliud exemplum;quando promittitur factum, dicitur promitti incertũ: eo quia est variabile.potest enim debitor,vel implere factum, vel soluere interesse.l.vbi autem.§.qui id,quod.infra de verbo.

oblig.Quando ergo merum factum promittitur,dicitur contractus incertus.Pone,quod debitor sit in mora,succedit obligatio ad interesse.d.l. stipulationes non diuiduntur. in l. si quis ab alio.in fi.de re iud.Certè ad illud interesse agitur certi condictione:quia dicitur certum in rerum natura. & sic ex contractu,qui ab initio erat incertus,agitur ad certum. Aliud exemplum ponit Barto.post Iac.de Are.quando quis promittit fructus nascituros,vel partum nasciturum:quia dubius est euentus.Ideo est incertus contractus,si fructus nascantur:tunc competit certi condictio ad fructus,qui sunt certi, ex incerto tamẽ contractu.Et licèt Lud.Rom.& Raph.hic repugnent, dic vt ꝑ Dom.Alexan.hic.Tamen aduerte inquantum D.Alex. hic.respon.ad l.si stipulatus.ff.de vsuris.alleg.per Lud.Rom.hic contra Barto.in isto exemplo dicentem,quòd ibi fructus non petũtur vt fructus,sed tanquam interesse. Nimirum si competit cõdictio incerti,quia in contractibus stricti iuris fructus petuntur vt interesse,non vt fructus,vt per Barto.in l. si filius. §. 1. ff. de verbo.oblig.& in l.videamus.§.actionum. ff. de vsur. quia si tenemus communem opin. quòd certi condictio competat pro interesse,quam tenet ipsemet Domin.Alexan.hic, videtur dicendum,quòd siue petãtur vt fructus,siue vt interesse,quòd semper competat certi condictio. Et ideo ipsemet Dominus Alex.in d. l.vbi autem. §. illud.in fin. correxit errorem suum.& ideo ad illũ text.oportet respõdere,ꝙ ibi verbum,incerti,denotat factum,& non est nomen actionis,vt infra respondetur ad alios text.& in alio art. tamen de veritate illius communis opi
36 nio.statim dicam.¶†Tertiò videndum est, nunquid certi condictio competat ad interesse. Et iste esset disputabilis passus. Gloss.hic,& Institu.de verbor.obligatio.in princip.tenet,quòd
* sic.Istam tenebant antiqui, *& magis communiter Docto.* per text.
a hic,dum vult text. ex l.Aquilia competere certi condictionẽ: & in l.Aquilia agitur ad interesse.l.penul. ff. ad leg. Aquil. dixi in tex.in pen.not.Contrarium,quòd non competat certi condictio ad interesse,tenet latè Alberic. hic post alios antiquos in penult.colum. Raph. Fulgos. & Ludo. Roman.hic.& Raph. Fulgos.in l.fina.ff.si quis in ius voc.non ierit. & Raph. Cuman. in l.vbi autem non apparet.§.illud.infra de verbo. obliga. Domin.Christ.Insti.eo.in fin.principij. quòd imò ad interesse cõpetat condictio incerti. Et ista opin. semper mihi placuit, & placebit. Nam omnes leges, vbicunque faciunt mentionem de interesse,dicunt agi incerti:& exponere prout faciunt gl. & Docto.esset destruere mille.ll. Illud patet in l. fina. supra si quis in ius voca. non ierit.in l.si pœnam. & in l.liber homo.§.finali. de verbo.obligat.in l.domos.cum l.sequen. de lega. 1. Et vltra Modernos est optimus tex.in l.3. ad fin. in verbo. *obligationis, incertæ actionis effectum.* C. de inutil. stipul. vbi non potes dicere, quòd illud,incertum, denotet factum. tex.in l.si stipulatus. in princip.ff.de vsur.& in l.fina.ff.si quis cautionibus.& l.3.§.incertum.ff.de præto.stipul.cum multis simil. per quas leges teneo, quemadmodum est dare certi condictionem generalem,quæ competit,vbicunque petitur certum, ita est dare generalem condictionem incerti,quæ competit ad omnia incerta, vt declarabo in l.sed & si me putem.§.primo, vbi alij ponunt. infra de condi.indebi.& ista est illa condictio incerti, quæ competit ad interesse.Et si dicas,tenendo istam opin.contra Bart & gloss. Quid respondes ad istum tex.quòd ex l. Aquil. competit certi condictio.& l.Aquil.non competit nisi ad interesse? Respondeo prout Moder. quando agitur ad interesse, & in princip. in libello exprimitur certa quantitas interesse, ita quòd ex libello apparet certum peti, tunc fateor certi condictionem competere.In istis terminis loquitur ista lex,nec diuinat: imò text. expressè dicit iungendo tex.in verbo,ex l.Aquil.in princip.vbi dicit,quòd certi condictio competit, quando certum petitum est:ergo necesse est,quòd petitio contineat certum, quicquid dicat glo.destruendo literam:Tunc si continet certam quantitatem,potest agi ad certum ex l.Aquilia.sed quando agitur ad interesse simpliciter nulla expressa quantitate, tunc competit incerti condictio,iuribus præallega.Et si dicis, prout dicit Bar. & gloss.quòd interesse est certum in rerum natura,licèt videatur incertum,quod sufficit,per d.l.vbi autem.§. illud. Respondeo,ille.§.illud.non facit.Ibi loquitur,quando quid est certum per relationem ad aliud, absque alia declaratione, vt est frumentum in horreo: tunc paria sunt, quid esse certum per se, vel per relationem ad aliud.l. certum. infra eodem.In inte-

ADDITIO.

a ¶Sequitur idem Iason,qui communem dicit in l.cum quis. supra si quis in ius voc.non ier.& idem in interesse præterito,quod peti possit per certi condictionem,sustinet Bar.contra Antiquos in l. stipulationes non diuiduntur.10. q.de verb.oblig.Soc.iun.consi.95.nu.10.lib.4. MASVER.

intereſſe non eſt ſic,quia non eſt certum per ſe,nec per relatio
37 nem ad aliud,ſed per ſententiam iudicis certificatur. ¶†Circa
vltimum,quando quis agit in libello ad intereſſe,an debeat ex
* primere quantitatem, *vera,& communis* [a] *ſententia eſt*, quòd nõ.
a Primò per tex.in l.1.in fi.C.de inutil.ſtip.Secundò,quia non eſt
in poteſtate eius declarare quantum ſit intereſſe, ſed ſtat in ar-
bi.iud.ergo petitio incerta admittitur.l. 1. §. qui autem.ff. quo.
* leg.ſecundum *communiter* Doc.& Bar.hic,& plenius Bartol. &
Moder.in d.l.ſtipulationes non diuiduntur.in vlt.q. latè Ludo.
Rom.hic,cum concor.alleg.hic per Alex.¶ Gl. in verbo. non
potero agere.In ea.glo.ad fi.habes,ꝙ ſi certum ſit debitum ad
diem certam, pro illo debito mero iure competit etiam certi
condictio.Bar.hic in vltim.colum.fuit in mirabili,& ſing. opi.
&;cogitauit nouam opi. contra omnes Antiquos,ꝙ quamuis
aliæ actiones mero iure naſcantur,& competant.l.1.in fi.§.fin.
ff.quando dies vſusfruc.leg.cedat. Tamen certi condictio pro
debito ad diem mero iure non competit, per tex. iſtum, non
deſtruendo eum, & per rõnem : quia qñ aliquid eſt debitũ ad
diẽ, ſi petis ante diem, debet deduci interuſuriũ medij tp̃is. l.
ſi conſtante.§.quoties.ff.ſolu.matr.l.1.§.diem.ff.de eden.ſed qa
incertum eſt,quantum interuſurium ſit,per conſequens incer
tum eſt,quantum debeatur ante diem:ergo impoſſibile eſt an
te diem certi condictionem mero iure competere, & ſic hæc
eſt vera,& pulchra,& ſubtilis opi.quam etiam tenet Ang. hic,
dicens iſtum tex.ad hoc eſſe vnicum.Eam etiam tenet Ang.in
l.interdum.in fi.princ. de verb.oblig.& Bal.hic in lect.antiqua.
Alij omnes indifferenter tenent contra Bal.in rub.C.eo.in vlti.
col.& in alijs locis hic alleg.per Alex.& non ſolùm tenent con
tra Bar.imò truffantur de opin.eius,dicentes, & Dom. Alexã.
expreſsè cum eis,quòd Barto. hic facit differentiam inter certi
cõdictionem generalem,& ſpecialem ex mutuo.& vult,quòd
certi condictio generalis mero iure ante diem non oriatur,ſed
certi condictio ſpecialis bene oritur ante diem mero iure : qa
tex.hic loquitur de certi condictione generali:& fatuum eſt cõ
ſtituere differentiam,cum ex eiſdem principijs oriantur. Mihi
autem videtur,imò credo,quòd Bar.velit, quòd ſicut certi cõ
dictio generalis mero iure non competit ante diem, ita nec
certi condictio ſpecialis pro mutuo oriatur ante diem. Nam
ponderat rationem,qua mouetur, propter interuſurium me-
dij temporis,quæ ratio oſtendit, ꝙ Bart. intellexit idem eſſe in
certi condictione ſpeciali pro mutuo,quod in certi condictio
ne generali.Sed voluit conſtituere differẽtiam inter iſtas duas,
& alias ſpeciales actiones.Bene credo eius opi.falſam,per text.
in l.qui mandatum.ȷ̃.mand.quem Doc.alleg.contra eum, &
ante eos perpendit idem Barto.in l.ita ſtipulatus. magna. in 2.
q.prin.ȷ̃.de verb.oblig.& licèt alij non dicant, oſtendo, ꝙ duo
38 fundamenta,quib.mouetur Bar.hic ſunt falſa.Primum†,quòd
quando promittitur ad diem certam,interuſurium medij tẽ-
poris eſt incertum.In hoc malè dicit.Nam quando promiſſio
fieret ad incertum, interuſurium medij temporis eſſet incer-
tum.Sed ſi promiſſio fieret ad certum,interuſurium eſſet cer-
tum.Ita declarat Bar.ſibi contrarius in d.l. ita ſtipulatus. ma-
gna.ff.de verbo.oblig.in 2. q. princip. in verſicu. ſed iuxta hoc
quæro.& in l.1.C.vt actiones ab hæred.& contra hære.& Aret.
in d.l.ita ſtipulatus.in 38.col.ponderat iſtam contrarietatẽ Bar.
& declarat qualiter interuſurium medij temporis in obliga-
tione in diem certam ſit certum.Item ſecundum fundamen-
tum Barto.non eſt bonum,quod facit per ſimile,quando quis
promittit fructus naſcituros.d.l.vbi autem.§.illud. Iſtud ſimi-
le nihil eſt in propoſito. Nam ibi adeſt omnimoda incertitu-
do,an & quando:quia eſt incertum, an naſcantur fructus: &
eſt incertum,quando naſcantur,& tunc promiſſio eſt incerta.
In caſu noſtro promiſſio fuit omnimodo certa an, & quando
arguere à ſimili,vbi eſt omnimoda incertitudo ad debitũ &c.
& eſt inepta ſimilitudo, & ſic in hoc proculdubio teneo con-
39 tra Barto.¶In gl.in verbo,fiduciaria† hæreditas.Tu conſidera
clarius tres caſus, quando aliquis inſtitutus eſt directò hæres,
& grauatus per fideicommiſ.reſtituere alteri. Si vis ſcire, quæ
actio competat fideicommiſſario, vel quod remedium,conſi
dera tres caſus.Aut quæris,nunquid hæres adeat hæreditatem,
quo remedio poſſet cogi adire,& reſtituere, & tunc tenet, ꝙ
nulla actio competit fideicommiſſario, ſed ſolùm competit
officium iudic. Ratio, quia antequam hæres adeat, nullum
negotium geſtum eſt inter heredem,& fideicommiſ.ergo nul
40 la potuit cauſari obligatio: & per conſequens nec actio. † Se-
cundus caſus,poſtquam hæres adiuit hæreditatem, quo reme
dio poſſit cogi reſtituere hereditatem,& tunc ſi ſponte adiuit,
ex iſta aditione,& ſic ex quaſi contractu eſt orta actio, & ob-
ligatio inter fideicommiſſariũ & hæredem,& tunc fideicõmiſ
ſario competit actio ex teſtamento contra hæredem,vt ſibi re
ſtituat hæreditatem,nec poſſet competere certi cõdictio, quæ
non competit ad reſtituendum,vt glo.hic in verbo certum.in
fine.Sed ſi hæres coactè adiret hæreditatem,tunc fideicommiſ
ſario non competeret actio ex teſtamento,quia nullum nego
tium contractum eſt,& tunc competeret officium iudi.quod
nullam præſupponit obligationem,glo.& ibi clarius Barto. in
l.ſi legatus.infra ad Trebel.& in l. Papinianus. in princip. ff. ad
Treb.glo.in l.ſicut.in verbo, perſecutionem. & ibi Bald. C. de
præſcrip.30.vel 40.annorum.Et de iſtis duobus temporib.non
poteſt loqui iſta lex.Tertium tempus debet conſiderari,quan-
do hæres directus adiuit, & reſtituit fideicommiſſario, vt lo-
quitur text.hic,& tunc facta reſtitutione,quia in fideicommiſ-
ſarium tranſeunt actiones, & tunc ſi competant ad certum,
competit certi condictio,& aliæ actiones. Et ex his habes cla-
rius explicatum iſtum paſſum,quàm faciat Barto.in loco præ-
allega.

A D D I T I O.

a ¶Sequitur Cagnol.in Reg.l. Quatenus.num.12.& 13. de reg.iur. Docto.in l. vnic.C.de ſent.quæ pro eo quod intereſt, profer.in l.Curabit. vbi idem Cagnol.not.num.55.56.C.de actio.empt.Prac.Pap.for.lib.act.real.ver. & in florenis.col.1.vbi dixi. MASVER.

S V M M A R I V M.

1 *An quis poſſit alteri ſtipulari.& vide limitationem nu.3.*
2 *In dubio quis præſumitur numerare nomine proprio.*
4 *Stipulatio pupilli eſt nulla.*
5 *Conditio impoſſibilis affirmatiua,ſecus negatiua vitiat ſtipulationem.*
6 *Prodigus æquiparatur pupillo.*
7 *An vtile per inutile vitietur.*
8 *An per actum inualidum videatur receſſum ab actu valido.*
9 *Statutum prohibens probationem per teſtes,an comprehendat probationem,quæ fit per teſtes,& inſtrumenta.*
10 *Si per ſtatutum non poteſt fieri probatio,niſi per inſtrumentum,tamen cohærentiæ,& reliqua liquidantia factum, poſſunt probari per teſtes.*
11 *Statutum,nec lex diſpoſitiua extenditur ad tertium.*
12 *Commiſſio Principis committentis cauſam appellatiõe remota non extenditur ad tertium.*
13 *Frater in cauſa fratris,nec vxor pro marito eſt teſtis idoneus.*
14 *Debitum, quod non poteſt probari niſi per inſtrumentum,poteſt tamen probari per teſtes,vt cogatur debitor facere debiti inſtrumentum.*
15 *Inſeparabile quot modis dicatur.*

§.Quoniam. Inutilis ſtipulatio non impedit a-
ctionem oriri ex numeratione,qđ
quatuor probatur exemplis.h.d.vſque ad §.ſi nummos.& diui
ditur in quinq; partes,vt per Bar.& alios hic.¶In tex. *cui tutore*
auctore credidi. Iſta eſt communis,& vera litera: quamuis aliqui
libri habeant,cui tutorem credidi,ſed præcedens eſt verior. &
1 ita habuit glo.in verbo ſtipulatus,& communiter Doc.¶†No.
ex ver.numeraui.Si numero tibi pecuniam ex cauſa mutui,&
ſtipulor hanc pecuniam alij,ſtipulatio eſt nulla:quia alij ſtipu-
lari nemo poteſt.§.alteri.& §.alij.Inſtitu. de inutil. ſtipul. Con-
tra iſtud no.oppo.dupliciter.Primò ſic. Nam licèt nemo poſ-
ſit alteri ſtipulari,& ſic per ſtipulationem, & actum ciuilẽ non
poſſit alteri acquirere,tamen per actum naturalem numera-
tionis poteſt alteri acquirere, ſicuti ſibi. Text. eſt in §. ſi num-
mos.cum ſeq.infra ead.l.& l.2.in fi. C. per quas perſonas nobis
acquiritur.& eſt regula Iuriſcon.in l.ea,quæ ciuiliter.ff. de acq.
rerum domin.Sed hic interuenerunt duo actus,vnus naturalis
numerationis,alter ciuilis,ideſt ſtipulationis. Vnde licèt nõ po
tuerit quæri alteri per ſtipulationem,& ſic per actum ciuilem,
tamen per numerationem,& ſic per actum naturalem vide-
tur,quòd potuerit acquirere.Reſpon.quòd argumen. procede
ret, ſi numeratio fuiſſet facta nomine illius tertij. Sed in iſto
text.oportet neceſſariò intelligere text.quòd numerauerim ti-
bi pecuniam nomine meo,& ſtipulatus ſum alij, tunc alteri
quæri non potuit per actum naturalem numerationis.Et ſi di-
a cis, [a] iſtud reſtringit tex.qui ſimpliciter dicit numeraui tibi de-
cem.Reſpondeo,quòd ita neceſſariò debet intelligi tex.per re-
gulam proximè relatam. Secundò, & notabilius reſpondeo,
quòd text.hic non aperit, an numerauerim nomine meo, an
2 nomine alterius:& ſic in caſu dubio.† ſed regula eſt, quòd in
dubio quis præſumitur numeraſſe nomine ſuo, non tertij. l. &
magis.ff.de ſolu.¶Secundò ad idem oppo.contra text.ex ſtipu
latione facta ſuper re mea alteri quæritur actio.l.pe.C.ad exhi.
&

A D D I T I O.

a ¶Et ſi dicis, Ad hoc facit.l. 3. cum gloſſ.1. C. de contrahenda ſtipulatione. PVRPV.

& l. Publia. in princip. quæ melius facit. infra depositi. Ad hoc
* respon. Barto. dupliciter. Secunda solu. *approbatur per omnes vsque ad hęc tempora.* Contraria loquuntur, quando quis stipulatur super re sua, quæ durat sua, tunc alteri quæritur actio. Sed hic ista pecunia, licèt à principio esset sua, tamen ex numeratione non durabat sua, sed in alium transferebatur, ergo alteri per alterum non quæritur actio ex stipulatione, excepto in donatione. l. Quoties. C. de dona. quæ sub modo. Item fallit fauore dotis. l. Caius. ff. solutio matrimon. secundum Barto. in sequen. §. in 2. colum. Et istam solu. & doctr. ponit idem Barto. in l. stipulatio ista. §. si stipuler. in 5. & 7. fallen. & ibi Modern. ff. de verbo. oblig. & in d. l. Publia. in princip. Istam doctr. communiter approbant Docto. Nec dicas, quòd in d. l. Publia. illud procedat propter coniunctionem sanguinis, & personarum, quia mater stipularetur filio, prout ibi dicit Pau. de Cast. quia licèt pater possi stipulari filio: ècòntra tamen mater non potest stipulari filio, sicuti nec extraneo. l. pactum. vbi Barto. ad hoc no. C. de pac. con. Idem in l. quod dicitur. in vlti. colum. de verbor. oblig. & in d. §. si stipuler. in 8. fallen. Circa istam doctrin. Barto.
* *communiter approbatam*, inquantum vult, quòd in isto text. quàuis iste stipulans stipuletur super re sua, tamen, quia non durabat sua, alteri stipulari non potuit. Ego pondero, quòd alibi Bartol. dicit oppositum de directo subtiliter intuendo in l. si mercedem. §. fina. in fin. iuncto tex. ff. de actio. empti. Nec video, quomodo saluari possit à contrarietate. Ibi est tex. vendo tibi domum, quæ est mea, & stipulor, quòd non possis expellere talem, qui sit in domo, nominando eum. dicitur ibi, quòd per stipulationem alteri quæritur actio. Bar. ibi. in fin. opponit contra. Alteri stipulari nemo potest, & respondet, quod ibi stipulatur super re sua. Ideo quæritur actio alteri, nec dicit plus Barto. Pondero, quòd ibi stipulatur super re sua, quæ non durat sua, quia alteri tradebatur. Secundo subtilius pondera: licèt Barto. hic, & vtrobique communiter omnes tenuerint istam
3 regulam Bart. † quòd quando quis stipulatur super re sua, quæ durat sua, quæritur actio alteri, & ita limitatur regula, quòd alteri stipulari nemo potest, iuribus vulgarib. Nam si velles, posses tenere hanc nouam conclu. contra Barto. & Docto. quòd imò isto casu alteri stipulari non possit, nec alteri quæratur actio. Nam considera, quòd mouentur per duos text. Si ostēdo, quòd nihil faciunt, remanebit regula firma. Primum mouetur per text. in l. pen. C. ad exhib. Certè Barto. multum ignorauit super illo tex. quia ibi non loquitur, quando quis stipulatur super re sua, imò super re illius tertij, cui stipulabatur, & ab hoc non potest Barto. excusari. Dicitur ibi, deposui apud te res aliquas, & non meas, stipulatus sum illas reddi ei, cuius erant, & sic agnoui bonam fidem, iuxta l. bona fides. infra depositi. Ideo ex æquitate illi tertio, cuius erant res, datur vtilis actio depositi. Sicut in simili in l. si cùm venderet. ff. de pigno. actio. super qua l. Moder. multa dicunt in d. l. stipulatio ista. §. si stipuler. & sic illa. l. pen. C. ad exhib nihil facit, per quam semper mouetur Barto. q̄ mirandum est. Et si dicatur, q̄ saltem pro Bar. & Docto. est tex. in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. ff. de verbo. obliga. in ver. planè. Ibi, *vel suam, vel nostram pecuniam*. vbi videtur text. q̄ non sit differentia, an quis suam pecuniam propriam numeret, vel eius, cui stipulatur. & ita videntur sentire Docto. alleg. illam. l. pen. q̄ non sit differentia. Sed ad §. Chrysogonus. respondeo, q̄ loquitur, quando alteri quæritur per solam numerationem, & sic per actum naturalem. Nam per actum naturalem, & corporeum alteri per alterum acquiri potest. §. si nummos. infra ead. l. & tunc bene fateor, q̄ non est differentia, an quis numeret pecuniam propriam, vel eius, cui stipulatur. Sed quando quis vult acquirere per stipulationem, vel per pactum alteri, est magna differentia: quia per stipulationem, vel per pactum alteri regulariter non acquiritur. l. ea, quæ ciuiliter. ff. de acquir. rerum domi. Restat solum respōdere ad l. Publia. ff. deposi. Illa bene loquitur, quādo stipulatio fiebat sup re sua, quæ durabat sua. Sed aduerte, quòd ille tex. non stringit pro Bart. Ibi enim loquitur, quando mater deposuit quasdam res suas proprias, & stipulata est, si quid humanitus contingeret, reddi filio. Tex. dubitat ibi, cui debent reddi, an marito, an filio? & dicit ibi reddi filio, aliud non dicit. Tunc sic, quamuis text. dicat, quod debeant reddi filio, tamen non probat, quòd filio quæratur actio, licèt gloss. ibi subaudiat: probo per text. in l. bona fides. ff. deposi. vbi potest reddi vni, & tamen illi non quæritur actio. Confirmo per illud, quod decidunt Pet. & Cy. in l. ad probationem. prima, in fin. C. de probatio. vbi quærunt. Pone, depono pecuniam penes te, & stipulor illam reddi cuicunque portanti literas manu mea. Vnus portat literas meas, non est dubium, quòd depositarius potest illi restituere, tamen illi non quæritur actio contra depositarium. Ita determinat Cyn. ibi, non est ergo bona consequentia, debet reddi filio, ergo illi quæritur actio, quamuis de hoc vltimo dubitauerit Pau. in d. l. Publia. Ita posset disputando attentari contra Bart. Non tamen recedas ab opi. communi in decidendo, & iudicando.

¶Secundò principaliter not. in versicu. Idem erit si à pupillo.
4 tex. singu. secundum Ludo. Roman. hic, quòd † quemadmodum stipulatio facta per solùm pupillum est inutilis, quando per talem stipulationem conditio pupilli efficitur deterior. Insti. de autho. tuto. in princip. hic est tex. singul. quòd etiam si pupillus stipulando non faciat conditionem deteriorem, si non facit meliorem, tamen stipulatio est nulla Nam in isto tex. pupillus receperat pecuniam auctoritate tutoris, & sic efficaciter erat obligatus, si illammet pecuniam promisit per stipulationem sine tutore, per istam stipulationem est in nullo deterior: tamen, quia non melior, est nulla. Per hoc infert Ludo. Roma. quod per stipulationem factam à pupillo, non nouatur actio prima, etiam quando conditio non fit deterior. Ad hoc vltimum alleg. glo. not. in l. nouare. §. pupillus. ff. de nou. licèt contrarium secundum eum teneant glo. & Barto. in l. is cui bonis. ff. de verborum obligatio. Sed prima verior est secundum eū: & aliud non dicit. Idem dicit Pau. hic, qui tenet, quòd ideo hic non fit nouatio: quia per stipulationem factam à pupillo, licèt non efficeretur deterior conditio, tamen non efficiebatur melior. Alij nihil tangunt. Tu autem diligentius attende ad text. & in primis considera, quando solus pupillus per stipulationem promittit illam pecuniam, quam receperit aucto. tuto. ad quam erat efficaciter obligatus, dicens, q̄ non efficitur deterior conditio, dico, q̄ imò fit. nam in primo casu, quando recipit pecuniam cùm aucto. tuto. pupillus potest habere regressum contra tutorem suum. Sed in secundo casu, quando solus pupillus per stipulationem eandem promittit, si obligaretur, non posset habere regressum contra tutorem suum: ergo fieret deterior conditio eius, quàm in primo casu. Secundò pondera, inquantum præsupponunt, q̄ dicitur fieri deterior conditio pupilli, quando non efficitur melior. Text. habes contra istud de directo. text. est in l. in pupillo. ff. de sol. qui est mirabilis tex. & ne te decipiat, intellige eum, vt declarat glo. & Barto. in l. 1. §. impuberes. ff. commo. Tertiò, & subtilius pondera, q̄ in isto text. in omnibus quatuor exemplis non potest tractari de nouatione, prout ipsi præsupponunt: quia quando in stipulatione deducitur idem, quod in præcedenti obligatione erat, nunquam fit nouatio, si nō interuenit noua persona, & nō solū iure nouo est clarum. l. fi. C. de noua. sed ēt de iure foa rum. a l. scire debemus. in princip. l. si seruum. §. fina. infra de verborum obliga. declarat magistraliter Barto. in l. pen. ff. de præto. stipu. q̄ non possit tractari de nouatione, hoc dicit expressè Barto. in §. sequen. in prima combinatione. versicu. tertio casu. Et si tu subtilis dicas, Caue, quia erras. nam in primo exemplo, quando stipulatus sum alij, potest tractari de nouatione: quia noua persona intercessit, cùm alij stipulando saltem naturalis obligatio quæratur. Respondeo no. quòd non. Nam per interuentum nouæ personæ tunc demum fit nouatio, quando per interuentum illi quæritur obligatio l. 1. ff. de noua. Sed in isto casu non quærebatur etiam naturalis obligatio, sic ergo in isto tex. non potest tractari de aliqua nouatione. Sed dubium istius tex. erat, cùm habeamus regulam, q̄ quando numero pecuniam, & ante numerationem, vel post stipulor eandem, hic nō sunt duo contractus, & duæ obligationes, sed vna tantū actio, & obligatio oritur ex stipulatione, quia numeratio censetur facta ad implendam stipulationem. verba sunt Iurisconsul. in l. cū stipulatus. §. fina. & l. sequen ff. de noua. l. si ita stipulatus. §. Chry-
b sogonus. ff. de verbor. obligatio. Ex numeratione b ergo non oritur actio, sed ex stipulatione. Fuit ergo dubitatum in isto tex. quid si stipulatio sit nulla, vt hic quatuor exemplis, nunquid in istis casibus saltem oriatur actio ex numeratione? Videbatur, quòd non, cùm isto casu non sit nisi vnus contractus, & vna obligatio, si stipulatio est nulla, videbatur, quòd nulla
5 oriretur actio. Contrarium deciditur hic. ¶ † Tertio principali-
c ter not. c q̄ conditio impossibilis vitiat stipulationem, vt hic. l. impossibilis. ff. de verborum obligatio. §. impossibilis. Institu. de inutil. stipulatio. Adde, quod quemadmodum conditio impossibilis vitiat stipulationem, & sic contractus stricti iuris: tamen idem est in contractibus bonæ fidei. text. est in l. non solùm.

ADDITIONES.

a ¶De iure fforum. Vide Alex. infra in §. si nummos. col. 3. PVRPV.
b ¶Adde, & vide quæ scribit Prac. Pap. for. lib. act. hypo. ver. ac restituere. nu. 3. & 4. & seq. BELLAC.
c ¶Tertio principaliter not. Vide Alexan. vbi de donatione agit. lib. 3. consilio 15. colum. 2. versic. 2. Iason in l. 1. col. 3. C. de institu. & in l. quæ de legati. de lega. 1. PVRPV.

lùm.ff.de actio.& oblig. Secus est in vltimis volun. l. obtinuit.
ff.de condi.& demon.gloss.magistra.& ibi latè Docto.in l. 1.ff.
de condi.insti.Similiter conditio impossibilis non vitiat dona.
causa mor. l. quæ sub conditione.§. hoc edictum.ff.de condi.
instit.Quæ.l.est ad hoc sing.secundum Lud.Rom. hic, tamen
loquitur in legatis.Sed suadetur ratione,quia dona.causa mor.
postquam est in esse producta , æquiparatur vltimæ volunta-
ti.glo.approbata in l.2. de dot.præleg.Bart.& Doct.in l. 2. ff.de
legat. 1.Secus est in modo impossibili,glo. est in l. donationis.
in glo.mag.circa fin.C.de transac. De cuius veritate dic , vt ibi
6 per Docto.& ibi soleo dicere.¶†Nota quartò in versi. sed & si
a ei,quod prodigus [a] æquiparatur pupillo , vt hic , & in l. Fulci-
nius.§.adeo.ff ex quib.cau.in pos.ea.De quo dic , vt per Doct.
in l.is,cui bonis.de verbo.oblig.& in l. si curatorem habens. C.
C.de in integ.resti.mi.cum concor.hic alleg.per Alex. & vide
hic latè per Ludo.Rom.in 4.not.ponentem , quid in iudicijs,
quid in vltimis volun.quid in contractibus,quid in præscriptio
nibus,quid in priuilegijs.¶Vlti.no.ex toto isto.§. secundum gl.
7 & Barto.†Vtile per inutile [b] non viriatur , & inducitur ad ali-
b quas no.quæstio.per Bald.& Ludo.Roman.hic,& per Moder.
in l.1.§.pen.de verbo.obligatio.& latè Ioan.Fab.in §.si quis alij.
Insti.de inutil.stipul.Bald.in capit. Messanæ ecclesiæ. per illum
tex.de elect.& Ludo.Roman.in consi.66.incip. Vir eximie.vi-
de Dom.Alexan.in dicto §.pen.de verbo. oblig. Vltra tradita
in istis locis no.pulchrum tex.in c.dilectus.de præben. vbi Pon
tifex dicit.*Nos facto legati illicito reprobato,quod est licitum approba
mus.*vide glo.no.in c.querela.in versi.potuit. de simo. quam ibi
Panorm.& Ioan.de Ana. multum notant. & habui in facto il-
lam gloss. Ideo eam bene not. & text. not. in §.neque illud. in
Auth.de reb.eccl.non alien.& Barto.per illum tex. in Authen.
qui rem.C.de sacrosanct.eccles.vbi soleo dicere.Bald.in Auth.
si quas ruinas.eod.titu.in 1.colum.& sic ecclesia, quæ potest lo
care res ad modicum tempus,si locet ad decem annos , & vl-
tra,non seruatis solĕnitatibus,nunquid valebit locatio ad mo-
dicum tempus , vt ad nouē annos? Habes decisio. Bald. quòd
non in l.quicunque.in 1.colum.C.de bon.quæ lib.& Alexan.in
consi.16.inci.viso instrumento locationis.in 2. colum. libro 4.
Non omitto,quòd in isto text. videtur posse colligi aliud. s. ꝙ
8 †per actum inualidum non videtur recessum ab actu valido ,
nec ei derogatum. Et ista regula videtur procedere nō solùm
in contractibus,vt hic,sed etiam in vltimis volunt.l. sancimus.
C.de test.l.si quis priore.ff.ad Treb.& in l.si vir. ff. de lega. 3. In
cōtrarium imò per actum inualidum reuocatus dicitur actus
validus,videtur facere tex.in l.planè.la prima , in princip.ff. de
leg.1.& tex.not.in l.legata sub conditione.§.fina. de adim. leg.
De quo facit festum Bald.in l.à filia.in 3.q.C.de leg. & in rubri.
C.de verbo.signifi.circa fin.& ad hoc vide Bart. in l. & si trans-
feram.ff.de adim.lega. Pro veritate istius regulæ vide Imol. &
alios Moder.in l.si cùm dotem.in princip.ff.solu. matrimo. sed
9 pro nunc sufficit punxisse prædicta.¶†Glo.in ver.coniunctim.
Istam glo.inducunt Iac.But.& Barto.ad not.decis.stante statu-
to , quod debitum vltra viginti lib. non possit probari per te-
stes,sed per publicum instrumentum: si ego per publicum in-
strumentum probo, quòd promisisti resarcire damnum , &
quantitatem damni probo per testes: dato quòd sit vltra 100.
lib.admittitur probatio,non obstante statuto,quia non sit per
c solos testes,sed per testes, [c] & instrumentum,& sic volunt , ꝙ
statutum prohibens probationem fieri per testes , non habet
locum , quando fit probatio per testes simul cùm instrumen-
to,cùm iste sit casus mixtus non comprehensus in statuto.Idē
dicit glo.in l.4.ff.pro soc.Istam decisi.sequuntur omnes hic, &
Ioan.And.in addi.Spec.in tit.de fruct. & interesse. in §. primo,
in addi.quæ incip.istam q.Barto. in Authē. sed nouo iure.in 4.
colum.eod.titu.& plenius in repe.l. 1.ad fi.ff.de leg. 1.cum mul
tis concor.quas hic allegat Alexā, vltra quas adde, quòd idem
in terminis tenet Albe.de Ros.vbi recitat totam dispu. Iacob.
Butr. in Authentic.offeratur. C. de lit. contesta. tenet Petr. de
Ancharan. in consilio 362. Angel. in consilio 197. Alexand. in
consil.143.incip. in præsenti causa. ad fi. Pau.de Castr.in rubr.
C.de proba.in 1.colum.Pro ista decisione facit bene tex. in ca-
pitu.series & ibi Anto.de Butr. & magis in specie Imo. de test.
quem text.ad hoc allega.Roman.hic,& in l.2. in princip. ff. de
verborum obligatio.& text.in capitu.auditis. vbi præfati Doc.
de in integrum restitut.Ad idem adde bene facere illud, quod
signanter decidit Bald.in capitu.pastoralis.§.quia vero.in 7. co-
lum.de officio delega. vbi pulchrè determinat , stante statuto,
quòd sententia liquida mandetur executioni,certè secundum
cum sufficit,vt sit locus statuto,quòd sententia fiat liquida ex
coniunctione actorum , licèt appellatione sententiæ non ve-
niant acta , tamen illud satis est fieri liquidum ex coniunctio-
ne,sicut fit coniunctio instrumentorum & testium,ita senten-
tiæ & actorum.Quod bene not.quia multi crederent contra-
rium.Vide etiam quod propter istam doctrinā Barto. decidit
Angel.in consilio 200.quod incip. In ciuitate Lucana. in vlti.
10 colum. † Quòd vbi ex forma statuti non admittitur proba-
tio nisi per instrumenta,sufficit factum principale per instru-
mentum probari:sed cohærentiæ, & reliqua liquidantia factū
possunt probari per testes. Vide etiam ad istam doctrinam il-
lud,quod determinat Bald.in l.si ex cautione. in septima quæ-
stione,vbi notabilius Salic.in quarta columna , C. de non nu-
merata pecun. Aduerte etiam inquantum Doctor. hic in fun-
dando eorum decisio.dicunt, quòd aliud est debitum : aliud
quantitas debiti.Adde ad hoc duo. Primò illud , quod voluit
Barto.in l.admonendi.in 12. columna , in versicu. quæro quid
si testis deficiat.infra titulo primo,& istam decisio. Barto.ibi se
quitur Butr.in capitu.fina.in quinta colum. de iureiuran. Ale-
xand.in consilio 12. quod incipit iuxta facti narrationem. in
secunda colum.ad fin.Secundò adde illud, quod voluit Barto.
in l.in commodato.§.duob. ff. commo. & in l.scire debemus.
in princip.ff.de verborum obligatio.& Scribentes in l.quidam
* æstimauerunt.infra eodem.Istam decisio. *Barto.approbatam per*
d *omnes* indifferenter limitat [d] Dominus Alexan. in consilio 88.
viso processu causæ vertentis inter Ant.libro tertio , columna
prima.procedere,quando instrumentum esset factum cum il-
lo , contra quem testes producuntur , tunc testes cum tali in-
strumento possunt produci, non obst. statuto , secus si instru-
mentum esset factum cum alio, vt in casu suo : Nihil allegat,
nisi,quia alias de facili fiat fraus statuto.Tamen licèt nihil alle-
get, puto , quod sit bona limitatio,& eam confirmo . Primò
11 per aliud simile,stante statuto,†quod non possit opponi exce-
ptio, nisi solu.contra instrumentum,certè istud debet intelligi,
vt habeat locum, quando agitur contra illum , contra quem
est factum instrumentum , secus si ex illo instrumento agatur
contra tertium possessorem , quia ille poterit opponere om-
nes exceptiones.Ita determinat,& limitat Ioan. Imo. in l. fina.
ff.quis,& à quo appellatur.in antepen.char.in versic. Aduerte
tamen inquantum dixi &c.Angel.in l.si vnus.§.ante omnia. ff.
de pact.Ioan.de Imo.in clem. 1.de re iudic.& ibi glo.no. in ver
bo contra se,quam multum notant Docto. Quæ vult , quòd
e licèt sint latæ tres sententiæ [e] conformes , non potest amplius
opponi de nullitate, vt ibi in tex. illud non habet locum con-
tra tertium comparentem pro interesse suo,quia potest oppo
nere de nullitate,nō obstātib. tribus sententijs. Illam gl. ponde
rat Imol. ad illud , quod proximè retuli. Confirmo per illud,
quod apertè decidit Bald.in l. 1.C.commu.de lega.quòd statu-
tum tribuens priuilegium instrumento guarentigiato , puta ,
quòd habeat executionem paratam , tale statutum habebit lo
cum,quando agitur personali , vel hypothecaria contra prin-
cipalem debitorem,contra quem factum est instrumentum :
secus si contra tertium possessorem ageretur hypothecaria.
Sequitur Petr. de Ancharan. in commento capitu. canonum
statuta.de constit.in versicu.circa istam extensionem,alibi &c.
Tertiò confirmo per illud,quod not.vult Bald.in l.si pater.pri-
ma,C.de dot.præleg.stante statuto, quod instrumenta confes-
sionata mandentur executioni ,dixi quomodo intelligatur sta-
tutum passiuè ex parte conuenti , & quomodo actiuè . Nam
debet intelligi ad petitionem principalis debitoris, cum quo
factum est instrumentum,non respectu tertij,etiam si eius in-
12 tersit.†Quartò facit bonus text.in capitulo super eodem . de
officio delegati , quòd quando princeps causam committit
appellatione remota,certè non impeditur tertius,qui compa-
ret,appellare:quamuis principalis non potuisset, prout etiam
not.Barto.in l.prima.§.primo,ff.à quibus appella.non licet. Se-
cundò principaliter dispositionem prædicti statuti nolentis
admitti

ADDITIONES.

a ¶Prodigus.Adde Fely.in c.cum non liceat.de præscr. in 4.col.
b ¶Vtile per inutile.Adde regulam vtile.de reg.iur.lib.6. Cy.in regula l. sanci-
mus.C.de dona.
*Et dic,quòd hanc Reg. in separabilibus,& diuiduis procedere dicit Roma.
consi.66.vbi limitat:secus in indiuiduis, quia tunc vtile per inutile vitiatur.
Rom.consi.450.nu.4.consi.454.ante nu. 13.Nat.consi.479.nu.29.lib. 3. not.
Bar.in l.Græcæ.§.illud.de fideius. MASVER.
c ¶Per testes.Vide Are.in c.series.de testib.& limita tale statutum in conscien-
tia ex Bar.hic.Alex.tenet in Auth.at qui semel,in magna aditione.C.de pro-
ba.& pro eo vide Bald.in rub.C. de proba. circa princ.Et generaliter infert
Alex.lib.3.consi.82.viso processu. col.5. PVRPV.
d ¶Limitat.His adde Ias.in l.iuris.§.prætor.5.no.ff.de pac.plenè Dec. in c. su-
per eo.4.not.de off.deleg.& in consi.198.col.4.& consi. 11.col. 1.& 3.ver.2.
vbi aliter limitat.& istud consi.Alex.in lib.3. consi.68.reperit lib.5.consi.36.
vbi omnino vide,qui alias limitationes, & ampliationes ponit. PVRPV.
e ¶Sententiæ.Adde Card.Alex.in c.tua nobis.de appel.

admitti probationem per testes limitant Barto.Ludo.& Alex. hic.refert,& sequitur Franc.de Aret.in capitulo secundo, in 6. colum.de probatio.vt procedat si pars aduersa opponit: sed si aduersarius nihil opponeret,& producerentur testes,valerent probationes,non obst.statuto, quia debuit pars opponere de statuto,vt in simil.not.Barto.in l.1.C.de rela.Pro ista limitatione Alexan.hic addit remissiuè aliqua similia, quæ vide per eū. Vltra allegata per eum,confirmo istam limitationem per glo. not.in clemen.2.in verbo,producere,de testibus. Domin. Anton.in cap.in causis.& in capitu.vltra tertiam.de testibus. in vltim.colum.Dicit illa gloss.quod regula, quæ habet,quod post
a publicatos testes a non possunt de nouo produci alij, timore subornationis.Authen.at qui semel.& in corpore vnde sumitur.C.de probatio.& in dicto capit.vltra tertiam. dicit verum esse,si pars opponat: Sed si nihil opponeret pars, & producerentur testes,valerent,& probarent.Ad idem facit quod dicit Specu.in titu.de testi.§.primo,versicu.quid ergo si aduersarius.
13 Illud,quod diximus,†frater non est idoneus testis in causa fratris,nec vxor in causa mariti,& ècontra,procedit si opponatur à parte,secus si nihil opponeret. Ad idem facit regula, quam tradit Barto.in l.post mortem.§.fina.ad fin.ff.de adopt.per glo. ibi,in omnibus casibus in quibus non admittitur procurator, debet intelligi parte opponente. Ideo si interueniret procurator,& pars non opponeret, valeret iudicium. Idem sequitur Ludo.Roman.in l.quod vulgò.ff.de in litem iuran. vbi allegat concor.glo.in cap.1.in versic.criminalis.de iudic.in sexto.Hinc videmus in specie, quòd in causis criminalibus non admittitur procurator.l.penul.§.ad crimen.ff.de public.iudic.l.seruum quoque.§.pub.ff.de procurato. Istud debet intelligi parte opponente.secus si pars nihil opponeret.glo.in l.quamuis indubitati.C.de adulter.quæ glo.non est alibi,secundum Bal. in cap. ex conquestione.de probatio. Tamen eam reprobat Barto. in dicto §.ad crimen.in penul.colum. Simile videmus in omnibus casibus,in quibus quis non potest esse aduocatus, debet intelligi,si opponatur,secundum Barto.in l.filiusfamil.§. veterani.ff.de procura. Tertiò, & vltimò limitat prædictum statutum singul.Salyc. in l.si quis argentum.§.finali. C. de dona. per
14 illum text.in verbo monumentorum.†Quòd stante statuto, quòd debitum à viginti libr. supra non possit probari per testes,sed per instrumentum publicum,pone de debito non habeo instrumentum, sed testes, dicit Salyc. quod non obstante statuto possum producere testes in iudicio, non ad finem, vt condemnetur(quod non posset fieri,) sed ad fin. vt per testes cogatur facere instrumentum, quo confecto poterit condemnari. Hoc probat per illum tex. nam donatio vltra 200. aures sine insinuatione non valet. Pone,quis fecit donationem sine insinuatione vltra illam summam : habeo de hoc testes, possum cogere eum,vt faciat fieri insinuationem.Alexan. hic refert istam limitationem Salyc.nec eam approbat, nec reprobat,sed dicit,quòd non ponit pro constanti. Ego pono pro cōstanti,quod non sit bona.Moueor tribus fundamentis. Primò in isto statuto non potest assignari nisi ratio vna,propter timorem subornationis,vt inquit Imo.in cap.series.de testi.& in capitu.auditis.de in integrum restitutio. ergo ratio debet haberi prò expressa in statuto, gloss. singularis in l. quamuis.& ibi expressius Bald.& Paul.C.de fideicommis. & Bald. in l. maximū vitium.vbi multa allega.in 3.colum.C.de liber.præte.& in l.fina.vbi Imo.in 4.colum. ff.de hæred. institu. Paul. de Castr. & Raph.Cuman.in l.si vero.§.de viro.ff.soluto matrimonio. Sed ista ratio subornationis testium militat vtroque casu. Item, quia fieret fraus statuto: quia per indirectum probatio fieret per testes contra statutum.contra l.non dubium.C. de legi. & l.fraus.& l.quod verò contra.ff.eodem,scilicet de legi. item secundum limitationem Salycet.esset imponere legem verbis, non rebus,contra l.2.in fin.C.commu.de leg.Gloss.in verbo,& puto posse.diuiditur in quinque partes principales. Primò declarat text.Secundò oppon.contra text. & pro eius solutione ponit plenam doctrinam.Tertiò format quæstionem.Quartò colligit ex tex. nota. & allegat concordan. postea opponit, & non soluit.Quintò ponit extensionem. Secunda ibi, sed videtur prima obligatio.Tertia ibi,Item quid si pro parte. Quarta ibi.Item no.hic argumē. Quinta ibi.& hæc omnia locum habent,& materiam huius gloss. Barto.& Docto.ponunt in §.sequen.& ibi reseruo.& dum gl.dicit,quòd nascitur actio ex numeratione,sed fingitur non nata, malè dicit, & est contra tex. quem alleg.in l.si ita fuero stipulatus.§.primo, cum l. sequent.
* de noua.*& eam reprehendunt omnes* hic, & Barto. in §. sequen .in 3.combinatione.¶In pen.parte glo. dum opp. de l. parui. aliàs incip.Pedius.§.primo,de arbi. Responde,quòd in separabilib. vtile per inutile non vitiatur,vt hic.& l.1.§. pen. de verborum obliga.secus in his,quæ sunt inseparabilia,tunc vtile per inuti-
15 le vitiatur;†Inseparabile autem dicitur multis modis, natura, forma,voluntate:& isto vltimo casu loquitur d.l. parui. §.primo.Nam voluntas compromittentium fuit compromittere in duos,non in vnum:& ideo si non valet quo ad vnum, nec quo ad alium,vt declarat Barto. in l. Grçcè. §. illud. infra de fideicommiss. multum latè Alberic. hic. contra tamen primum membrum prædictæ distinctionis facit illud, quod not. Salic.per illum tex.in l.donationes,quas parentes.in versic. amplioris quantitatis.C.de donatio.inter virum,& vxo.vbi voluit quòd si donatio sit facta vltra summam legitimam, sine insinuatione,quòd in totum est nulla,etiam in quantitate,quæ est infra,& tamen sumus in his,quæ sunt separabilia.Sed dic, ꝙ in contrarium est veritas,& contra Salyc.est tex.in l. sancimus. in princip.vbi ponderat Bald.C.de dona.& facit etiam tex. in l. si quis redemptione.§.fina.eodem titu.nec tex.in d.l donationes, quas parentes,probat opin.Salyc.necessariò, quia debet distingui per d.l.sancimus.cum similib.¶In glo. in verbo stipulatus. ad fin.nam ex gloss.habes duas conclusiones. Prima est,quòd text.noster debet intelligi, quando quis stipulatur à pupillo sine authoritate tutoris, illud ad quod pupillus efficaciter tenebatur, tunc per talem stipulationem non nouatur obligatio præcedens efficax: secus si quis stipuletur à pupillo sine tutore illud,quod alius sibi efficaciter debet, tunc per talem stipulationem,licèt pupillus efficaciter non obligetur,tamen tollitur obligatio præcedens. Et si dicis, quæ sit ratio diuersitatis inter istos casus.Barto.hic assignat tres rationes,tamen in effectu nō videntur nisi duæ,quia prima,& vltima reincidunt in idem.primam solutionem Barto.sequuntur Salyc.& Pau.de Cast. Ludo.Roman.& Alexan.hic,licèt Fulgo.aliter velit: contra verò secundam stringunt duo. Primò, quia diuinat. Secundo,quia secundum Salyc.est contra text.nostrum,quia si pupillus fuisse infans stipulando,non acquireret sibi,vt traditur in l. 1. ff. de noua.sed tu dic clarissimè,ꝙ ratio diuersitatis est de iure.forū quando stipulatio sequens idem continebat quod prima obligatio,& non interueniebat noua persona, non fiebat nouatio per stipulationem.l.scire debemus.in princip.l.si seruum. §.fin. infra de verborum obliga.declarat magistraliter Barto.in l.penul.in 2.colum.de præto.stipu.sed in alio casu interuenit noua persona,quia pupillus promittit,quòd alius debet: ideo fit nouatio.Secundò habes ex glo.limitationem ad §.præterea. insti. quib.mod.tol.obligatio.vbi si quis stipuletur à pupillo sine tutore illud,quod alius debet,tollitur obligatio illius: quamuis pupillus non obligetur efficaciter. Nam istud vltimum est verum,nisi pupillus sine tutore promitteret pro eo, cui erat obligatus: quia cùm ab eo liberetur per delegationem, ipse efficaciter tenetur.l.in personam.§.qui pecuniam.allega.in gl.quem text.stringo,quia si ille.§.procedit in seruo, multomagis in pupillo debet procedere, per text.in dicto §.præterea, & cùm gl. transeunt Barto.Bald.& Salyc.& Alexan.hic, quamuis Iacob. Butr.Alber.& Fulgos.contradicant per aliqua, quibus responde,vt per Alexan.hic. Iason.

ADDITIO.

a ¶Testes. Adde capitu.fraternitatis.de testibus,& capit.iurauit. de probat. & vtrobique per Docto.

SVMMARIVM.

1 *An tertio quæratur actio ex numeratione facta nomine absentis.*
2 *An alteri per alterum quæri possit.*
3 *Pecunia largè sumitur,& quid in nummo.*
4 *Actio qualiter quæratur ignoranti.*
5 *Bonum est argumentum à solitis fieri,& ècontra.nu.29.*
6 *Omnis dispositio,& omnis clausula etiam in bullis Apostolicis, recipit interpretationem à consuetudine.nu.7.*
8 *Similiter in Papa,& Episcopo,& in contractu.nu.9.10.11. & 19.*
12 *Similiter in Doctore conducto ad legendum.*
13 *Similiter in procuratore constituto ad vendendum, qui potest ponere omnia pacta etiam pœnalia,nu.20.*
14 *Similiter in habente mandatum,nu.22.*
15 *Similiter in ambasiatore.*
16 *Similiter in promissione.*
17 *Similiter in locatione emphyteutica.nu.18.*
21 *Similiter in conducente operarios.*
23 *Similiter in venditione.*
24 *Similiter in notario simpliciter rogato.nu.25.& 26.*
27 *Similiter in consuetudine.nu.28.*
30 *An per consuetudinem possit induci, quòd alteri per alterum quæratur.*
31 *An actio oriatur ex numeratione, vel ex stipulatione.*

Clausula,

32 *Clausula, sola facti veritate attenta, quid importet. nu. 33.*
34 *An ex inutili stipulatione probetur confessio, vel contractus.*
35 *An vitiato instrumento principali, confessio in eo apposita sit nulla, vel iuramentum, vel pena, vel accessorium, nu. 37.*
36 *Confessio facta in iudicio perempta instantia remanet valida.*
38 *Indiuiduum quando, & quot modis dicatur.*
39 *Producens instrumentum an videatur fateri omnia in eo contenta.*

§. Si nummos. Diuiditur secundum Barto. in tres partes, sed tu cōsidera ad
tex. in secunda parte, quid addat auctoritas Iuliani, cùm dictū
præcedens loquatur in casu dubitabili, Iulianus autem in ca-
su indubitabili Nam primum dictum loquitur, quando pecu-
niam meam numero nomine ignorantis. Iulianus loquitur,
quando tuo nomine, & de voluntate tua numero pecuniam.
Alber. hic post Oldr. voluit respondere, sed diuinat: & dicit, q
in primo casu numeraui nummos meos tuo nomine tanquā
tuos, sed in casu Iuliani numeraui nummos meos, non tan-
quam tuos, licèt tuo nomine. Sed certè tex. hoc non dicit. Be-
ne verum est, quòd in primo casu, quando numero nomine
ignorantis, quamuis acquiratur ignoranti: tamen reuocabiliter
acquiritur: quia si ratum non habeat, reuocatur obligatio. l. si
absentis. C. eod. Sed in secundo casu, quando numero nomine
tuo, & tua voluntate, acquiritur tibi irreuocabiliter. Potest for
san dici, quod Iurisconsultus nolens intermittere, secūdum ca
sum, præmittit casum magis dubitabilem, hoc dicit in sum-
ma. Numerando pecuniam nomine absentis, & ignorantis, il-
li quæritur actio ex numeratione, quæ multo fortius quęritur,
1 si eius voluntate numeraui, hoc dicit. ¶ † Not. primò, quod ex
numeratione pecuniæ facta nomine tertij absentis, & ignoran
a tis, illi tertio quæritur actio, [a] & sic hic est casus, in quo per li-
beram personam non subiectam potestati nostræ alteri per al-
terum quæritur actio sine cessione, contra regulam l. stipula-
tio ista. §. alteri, & § si stipuler. de verbo. oblig. §. alteri. & §. si qs
alij. Insti. de inutil. stipul. operæpretium est videre, quę sit ratio
specialitatis, Bar. hic assignat duas rationes. Prima est, propter
frequentiam contractus. Secunda propter singularia præcepta
mutui, & secundum istam secundam rationem Bar. sequitur,
quòd iste §. solùm haberet locum in contractu mutui, non in
contractibus, qui re celebrantur, prout etiam tenuit Bar. in l. sti
pulatio ista. §. si stipuler. in 9. fallen. infra de verbo. oblig. & in l. si
cum venderet. ͡j. de pigno. actio. & hic in duobus locis in prin.
& in secunda combinatione, & idem in l. singularia. in 3. colu.
infra eod. Idem tenet glo. magna hic circa fi. & in l. cum per li
bertam, in glo. magna, in vlt. verbis. C. per quas perso. nob. acq.
Bal. hic in lectu antiq. Io. de Imo. in l. si ita stipulatus. §. Chryso-
gonus. de verborum obliga. Sed falsum est, vt statim dicam.
2 † Tu dic, [b] quòd vera, & fundamentalis ratio est, q alteri per
b alterum quæri non potest, verum est, per actus ciuiles, puta p
stipulationem. Ita loquitur dictus. §. alteri. & tex. in §. præced. in
versic. numeraui, sed per actum naturalem, & corporeum, pu-
ta numerationis, semper quæritur alteri per alterum. In istis ter
minis loquitur tex. h. c. & in l. 1. C. de acqui. possess. & in l. 1. C. per
quas perso. no. acq. & in l. traditio. §. fi. ff. de acquir. rer. dom. &
istam differentiam ponit expressè Iurisconsultus. in l. ea quæ ci
uiliter. ff. de acq. rer. dom. Et ratio diuersitatis est: quia quando
acquisitio fit per actus ciuiles, puta per stipulationem, ibi con-
sideratur etiam dispositio. l. ciuilis. quæ mandat alteri per alte-
rum quæri non posse. Sed quando fit per actum naturalem, &
corporeum, non consideramus dispositionem ciuilem, sed me
rum ius gentium, secundum quod alteri per alterum pōt quæ
ri. Ideo possessio per actus naturales alteri per alterum quæri
potest, iuribus præalleg. Illud est, quod propriè dixit Iuriscon-
sultus in d. l. ea, quæ ciuiliter. Hinc infero malè dixisse Bart. hic,
& in alijs locis, dum dicit, q istud habet locum solùm in mu-
tuo. imò dico quod habet locum in omni contractu de mun-
do, in quo fit numeratio per actum naturalem, & corporeum,
alteri per alterum semper quæritur: Ideo habet locum in depo
sito, commodato, in dote, & in indebito soluto. l. 1. §. si te roga-
uero. ff. depositi, & l. si per ignorantiam. C. de condi. indeb. secū
* dum Alber. *& omnes Moder. hic*, præcipuè Alexan. qui ad hoc al
lega plures tex. in 1. colum. cum concord. vt hic per eum. Et si
dicatur, quòd pro opin. Barto. est text. in l. 2. C. per quas perso,
no. acq. vbi dicit Imperator se meminisse de nouo, &c. Sed re-
sponde, quòd ibi hypo. & pignus non interuenerunt nomine
illius absentis, ad quod vide tex. in l. solutum. § per liberam. in
versic. non semper. ff. de pigno. actio. Fateor esse differentiam,
an numeratio fiat nomine alieno ex causa mutui, quia illi ter-
tio quæritur directa actio. l. si absentis. C. eod. Et ratio est, quia
in mutuo lex fingit te numerasse absenti, & illum absentem
c numerasse tibi, vt hic per Bart. secus si fiat ex alio contractu: [c]
quia oritur vtilis tantum. l. Publia. in princip. cum glo. ff. deposi.
secundum Barto. hic in tertia combinatione. cum quo tenent
Saly. & Ludo. Roman. hic. Idem Barto. in l. singularia, in 3. col.
versic. sumus expediti de primo. & ibi Angel. Fulgos. & Ludo.
infra eodem. Hinc etiam infero ex hac ratione, quod iste text.
solum habet locum in mutuo vero, & naturali, quod contra-
hitur mediante numeratione, secus in mutuo ciuili. Nam si cō
fiteor nomine absentis accepisse, & illi promitto restituere, nō
habere locum iste tex. nec illi quæreretur actio, secundum Ia-
cob. de Bel. Ray. & Bald. & latius Alber. hic in vlti. quæst. Ludo.
& Alexan. hic in vlti. colum. Item aduerte, inquantum dixi, re-
gulam procedere, quando acquisitio fit per actum naturalem.
Intellige copulatiuè, naturalem, & corporeum, puta numera-
tionis. Nam per actum naturalem solùm non quæritur alteri.
patet, quia per pactum nudum, quod est actus naturalis, ta-
men non quæritur alteri. Ita declarat magistraliter Barto. in
l. stipulatio ista. §. si stipuler. ad fin. de verborum obligatio. Iuxta
prædicta posset moueri difficultas. Si ista erat regula generalis,
quòd per actum naturalem alteri per alterum quærebatur, ad
quid Iuriscon. fecit istum §. in quo videtur dubitare? patet, quia
confirmat per authoritatem Aristonis. Responde, quòd istud
fuit necessarium: quia differentia est inter contractum mutui,
& alios, vt dixi nunc in versicu. fateor. Tertiò not. intellige, & li
mita regulam huius text. quando numero pecuniam nomine
tertij absentis, & ille, cui numeraui, recepit nomine absen-
tis: tunc illi absenti quæritur actio, sed non sufficeret, quòd
ego nomine absentis numerarem, nisi etiam recipiens reci-
peret nomine absentis. text. est ad hoc valde not. in l. si ita sti-
pulatus. §. Chrysogonus. versic. superest. ff. de verborum oblig.
secundum intellectum, quem Barto. ibi in 2. colum. post Iaco.
de Aret. reputat sing. ad limitationem huius text. ¶ Nunquid
autem regula huius tex. quæ loquitur in nummis, deberet in-
telligi de pecunia stricta, an verò larga, pro omni re mutuata?
* Bart. in l. singularia. in 3. colum. *vbi communiter alij, tenet quòd sic,*
3 cùm non simus in materia odiosa, † pecunia debet largè sumi
pro omni re mutuabili, vt declarant Barto. & alij. in l. talis scri-
ptura. in princip. ff. de lega. 1. solus Salic. in d. l. singularia. tenet
contrarium, quòd imò iste text. solùm habeat locum in pecu-
nia numerata strictè. Motus, cùm iste tex. sit exorbitans à regu.
iuris communis, ergo debet restringi, vt strictius intelligatur,
quàm possit. & maximè cùm sit speciale in pecunia propter
frequentiam pecuniæ, quam frequentiam multum not. iste
tex. in versicu. cum quotidie. Vltra Salic. stringo, & considero,
quòd text. dicit, si nummos, & sic non in pecunia loquitur. Vn
de dico, licèt pecunia possit capi strictè, largè, & largissimè. l.
pecuniæ appellatione. ff. de verborum significa. & l. penul. ad fi.
C. de consti. pecu. Tamen terminus nummus, nihil aliud po-
test importare, nisi pecuniam numeratam, ita dicit ipsemet Sa
licet. in d. l. singularia. in 4. colum. & Ludouic. Roman. in 3. co-
lum. Ratio diuersitatis est, propter etymologiam. Nam pecu-
nia dicta est à pecudibus, quia olim homines omnes faculta-
tes habebant in pecoribus. tex. in cap. totum. prima quæstione
d tertia. Et ideo attenta etymologia appellatione pecuniæ [d] om
nia possunt contineri, non tamen sic in nummo, qui dicitur à
nomine, vel à numero, secundum aliquos, quæ etymologia
non cadit in alijs rebus, licèt Barto. in d. l. singularia. in 4. colum.
dicat contrarium, si consideraueris. Breuiter teneas pro indubi
tato contra Sali. quòd iste text. habeat locum in omni re mu-
tuabili: quia cùm habeat locum in omni re naturali, multo ma
gis in quacunque re mutuabili, in qua cadit actus naturalis, &
corporeus: & ideo cùm militet eadem ratio in correctorijs, de
stricta significatione ad latam debet fieri extensio. glo. in clem.
prima, in verbo eligatur, de electio. & glo. in Authen. vt hi, qui
oblig. in princip. in verbo ad curationem, quam Ang. ibi no. ta
men in iuribus limitatorijs, vel ponentibus fallentias, licita est
extensio ex sola identitate rationis. tex. est in cap. cum dilecta. §.
nos igitur. de confirm. vtil. vel inutil. & ibi Panor. Et not. idem
Abb. Panor. in c. ad audientiam. in 1. no. de cle. non residen. Ad
idem tex. no. in c. post translationem. in ver. quamquam. de re-
nunc. Nec obst. tex. iste in ver. nummos, quia dato, q in princi.
dixe-

ADDITIONES.

a ¶Quæritur actio. Vide Dec. in l. contractus. columna quinta, de regu. iuris.
PVRPV.
b ¶Tu dic. Vide Imo. in l. si donaturus. 1. not. infra de condictione ob causam.
PVRPV.
c ¶Ex alio contractu. Vide Bald. in l. cum dotem. colum. 2. C. de iure dotium.
PVRPV.
d ¶Pecuniæ. Adde Bar. in l. talis scriptura. ff. de leg. 1. Doc. in l. si pecunia. ff. de ver. sign. Io. And. in c. vlt. de sol.

dixerit,nummos,tamen poſteà dicit,pecuniam. in verſicu. Iu-
4 lianus.¶†Secundò not.ex iſto text.in ver.velut tuos,ſubtiliter,
ſecundum Are. quòd ita demũ acquiritur ignoranti ſine man-
dato per ratihabitionem,quando ego mutuo pecuniam nomi
ne Titij,vt pecuniam Titij,ſecus autem ſi vt meam, quia tunc
non acquiritur ſine ratihabitione. probat ratione, vt hic per
eum. Tu allega text.in l.licèt.§.1.ff.de iur.dot. Item mouetur,
quia ſic Iuriſconſ. argueret de caſu minus dubitabili ad magis
dubitabilem, vt hic per eum. Sed in contrarinm facit fictio l.
ſingularia.infra eodem,& l.3.in fin.ff.de donat.inter vir.& vxo.
quæ iura ſimpliciter loquuntur. Secundò ſtringit d. l. licèt. §.
1.vbi inducitur fictio,nulla interueniente numeratione,ſed ſo-
la acceptilatione. Tertio,quia ſublata fictione, non vult text.
quòd alteri quæratur actio, quod eſſet contra iſtum text. in ſe-
cundo exemplo,in quo nõ præſupponitur,quod pecunia fue-
rit numerata, vt pecunia alterius, & tamen actio acquiritur,
quæ non acquireretur, ſi non induceret fictionem. Ad hunc
text. dic, quòd Iuriſconſ. volens determinare ſecundum ca-
5 ſum,præmittit caſum magis dubitabilem. ¶†Tertiò not.prin
cipaliter ex ver. cum quotidiè credituri, ſecundum Bartol. &
alios,quòd bonum argu.eſt à ſolitis fieri. Facit text. in l. certè.
§.fin.in verſic. quotidiè enim precario.ff.de preca.& text.in l.2.
§.merito.ff.ne quid in loco publ. & in l.licèt, & l.exceptio.l.cir-
ca.C.loca.& text.in l.3. C.de epiſcop.audien. Ad idem text.in
a l.vt liberis, [a] circa fin. in ver. vt aſſolet fieri,& ibi not.Alber.C.
de colla. Facit quod vult gloſſ. in l. neque natales. C. de proba.
de qua dixi in l.1.ſupra eodem, & vide not.in l. Titianus, cum
gloſſ.in verſicu.ſententiam.ff.quod cum eo. Hinc eſt,quòd in
mandato generali veniunt,& includuntur ea,quæ dominus ſo
litus eſt facere, vt ibi, & l. vel vniuerſorum. ff. de pign. actio.
Not. Bartol. in l. ſolutum. §. fin. eod. titul. Ad iſtud not. adde
text.in capit.cum M.Ferrarienſis.in verſicu. ſicut conſueuit. de
conſtitu.quem ad hoc ibi not.Anto. de Butr. Bald. & Imol. &
dicunt eſſe meliorem de iure,quòd illud,quod ſolet apponi in
b contractu, [b] habetur pro appoſito, etiam ſi non ſit ſcriptum.
Ad idem eſt text.in l.ſi prius. §. rectè placuit. & ibi Bartol. not.
c ff. de aqua pluu. arcend. Imò generalius [c] dicit Innocen. in ca-
6 pit.olim. in princ. de verbor. ſignific. † quòd omnis diſpoſitio,
ſiue legalis,ſiue vltimarum voluntatum,ſeu contractuum,re-
cipit interpretationem à conſuetudine,& ab eo, quod fieri ſo-
litum eſt. Ita refert, & ſequitur Abb. Panor. in capitu. certifi-
7 cari.in princip. de ſepul.† Eodem modo clauſulæ ſolitæ appo-
ni in bullis Apoſtolicis ſubintelliguntur in eis, quamuis non
ſint ſcriptæ. text. in capitu. accepimus. & ibi Anto. de Butr. ad
hoc not.de æta. & qualita. in d. capitu. cum M. Ferrarien. Ale-
xand.in conſil.28.in 2.volum.incip.in cauſa,& lite, & in conſi-
lio 107.incip. pro inueſtigatione prædictorum.in 8.colum. lib.
8 2. Similiter † Papa etiam ſi concedit aliquid motu proprio,
non intelligitur concedere aliter quàm ſit conſuetum reſcribi.
Ideo ſi clericus ſecularis impetrauit beneficium non conſue-
tum dari clericis ſecularibus,non valet iſta impetratio, ratione
de qua ſupra. Ita ſingulariter dicit Bald. in l. fideicommiſſa.§.
ſi ſeruo.de legat.3.Pro quo facit text.in capitu. cum de benefi-
cio.de præben.libr.6.& text. in capit. poſſeſſiones. iuncta gloſſ.
9 2.de rebus eccleſ.non alienan.† Similiter clauſula apponi ſoli-
ta in certo loco, ſi tranſponeretur, intelligitur appoſita in ſuo
10 loco. cap.cauſam quæ.de reſcript.† Similiter ſi Epiſcopus, vel
alius citauerit aliquem non expreſſo loco, non vitiabitur cita-
d tio, ſed intelligitur, vt in loco conſueto compareat, [d] ſecun-
dum Petr.de Ancha.in capitu.cum Epiſcopus.de offic.ordina.
in 6.Facit text.in l.penul.ff.de iuſti. & iur. Alibi not. Bartol. in l.
magiſtratus.per illum text.ff.ad municip. quòd officia, vel ma-
giſtratus videntur concedi ſecundum couſuetudinem, ſicuti
contractus ſimpliciter confecti intelliguntur ſecundum con-
e ſuetudinem, [e] vt ibi per eum. † Et quòd contractus ſimplici-
11 ter celebrati intelligantur ſecundum conſuetudinem, tenet
etiam Bartol.in l.nemo eſt,qui neſciat. ff. de duo.re. dum deci-
12 dit, † quòd Doctor ſimpliciter conductus ad legendum, intel-
ligitur ſecundum conſuetudinem vniuerſitatis conductus.
Ideo ſi eſt conſuetudo, quòd poſſit legere per ſubſtitutum,po
terit legere per ſubſtitutum. Sequitur Pan.in capit.cum ad no-
ſtram.de rebus eccleſ.non alienan.& in d.capitu.cum M.Ferra-
rien.& eſt bona gloſſ.in l.ſi fundus.§.in commiſſoria. ff. de lege
commiſſo. Hinc dixit Bald.in l.1.in 2. quæſtio. ff. pro ſoc. Si ita
eſt conſuetum,intelligitur tacitè actum, quia per conſuetudi-
nem tacitè factum videtur.l.licèt.C.loc.Et quod illud,quod eſt
de cõſuetudine, habeatur pro facto, firmat Bald. in rub. extra
de conſue.in 3.col. Et alibi dicit Bal. in l.1. C.de fru.& lit.expe.
quòd illud, quod conſuetudine cauetur, pro expreſſo haben-
dum eſt. Et Alibi Bald. in l. contractus. circa 4. colum. C.de
fid.inſtrumen.dicit, quòd conſuetum eſt quaſi natum, & ſicut
non ſeparatur natura à ſubiecto, ita nec conſuetudo. Et ali-
bi Bald.in l.incendium.circa fin.dicit.Illud præſumitur factum,
quod fieri conſueuit. Hinc multum egregiè dixit Bald. & An-
gel.in l.bene à Zenone. C.de quadr. præſcrip. per illum text. in
verſicu. pactis conuentionalibus. ibi eſſe caſum expreſſum, &
13 nota. † quòd procurator ſimpliciter conſtitutus ad venden-
dum rem,poteſt in contractu venditionis apponere omnia pa
cta etiam pœnalia,& ſic adijcere pœnam ſi contra faciat,quan
do conſuetum eſt apponi in huiuſmodi inſtrumentis,quod di
cunt eſſe valde quotidianum. Idem dicit Angel.in l.2. de iur.
omn.iudi. Alibi idem Angel. in l. ſi quis hæredem. in fin. C. de
14 inſtit.& ſubſtitut.† dicit.qui habet mandatum in vno actu cer
to,poteſt tamen apponere omnes clauſulas, & pœnarum ad-
15 iectiones,quæ de cõſuetudine ſolitæ ſunt apponi. ¶ † Facit ad
f hoc, [f] quod not.Pan.in cap.2.de precar.Ambaſiatores,qui ha-
bent ſimpliciter mandatum ad faciendum pacem,poſſunt ap-
ponere pœnas contrauenienti, quia ita ſolitum eſt fieri de con
ſuetudine,& dicit etiam facere ad Rectores eccleſiarũ.Ad præ
dicta adde facere,quod in practica decidit Angel.in §. emphy-
16 teuſim.in Authen.de non alie.† Promiſſio ſimplex Prælati ec-
cleſiæ de renouanda emphyteuſi conceſſa ad nouenniũ,quan-
do erit finita,intelligitur ſecundum quod eſt conſuetum reno-
uari per alios. Imò fortius dicit ſingu.Bald. in addi. Specul. in
17 tit.de locato. † Locatio in emphyteuſim [g] ſi ſimpliciter facta
g eſt per Prælatũ,tamen cẽſetur facta in tertiam generationem,
ſi erat ita conſuetum. quod nunquam tradas obliuioni. Facit
18 etiam quod tenuit Imol.in capit. potuit. de loc.† Conceſſio in
emphyteuſim facta pro ſe, & filijs ſimpliciter, an intelligatur
pro filijs natis tantum, quos habebat tempore inueſtituræ, de-
cidit Imol.quòd intelligitur etiam de futuris, ſi ita erat conſue-
tum. Ad iſta adde,quod fortius conſuluit Ludo.Roma.in con
ſil.58.incip.Ad diſcutiendum.in 2.colum. vbi mirabiliter con-
19 ſuluit.† Quod ſi Papa conſueuit in inueſtituris, quas facit re-
ctoribus temporalibus locorum eccleſiæ (puta Marchiæ An-
conitanæ) concedere iuriſdictionem mortis,ſeu vltimi ſuppli-
cij,& publicationis bonorum,iſta duo veniunt, vbi etiam non
fueirnt expreſſa per Papam. Facit text. in capitu. 2. in verſic.
20 ſi non apponatur. de reſcrip.† Ad prædicta adde, quòd pro-
curator ſimpliciter conſtitutus ad fideiubendum,poteſt renun
tiare beneficio ordinis cedendarum, & diuiſionis, quia ita eſt
conſuetum fieri. Nam ſemper notarij apponunt iſtas clauſu-
las. Ita determinat Bartol. in l. ſi fraudator. infra de his quæ
in frau. cred. Sequitur Abb. Panor. in capitu. 1. in 9. colum.
vt lite non conteſtat. Bald. in rubr. C. de reuocand. his, quæ
in fraudem credito. in vltim. colum. Imol. in capitu. cum
olim. el primo. de officio delega. Ad prædicta etiam vide
text. ſolennem in l. domini prædiorum. C. de agricol. & cen-
ſi. libro 11. & quod alibi dicit Bald. in l. liberti. 5. colum. C. de
21 oper. liber. † Conducens operarios ſimpliciter tenetur præ-
ſtare victum, (& quod plus eſt) ferramenta, ſi ita eſt conſue-
tum. Vide etiam ad prædicta, quod notabiliter tenet Bald.
in l. ſi certis annis. in 4. columna. C. de pactis. vide etiam
quod decidit Ludo. Roma. in l. 4. §. iurari. ff. de iureiurand.
vbi dicit Ludo. ſe obtinuiſſe Florentiæ contra Nellum Flo-
22 rentinum de Sancto Geminiano, † quòd ſi datum eſt manda-
tum alicui, quòd accipiat centum mutuo tantum,& accipiat
ad vſuras, quòd non exceſſit mandatum, ex quo conſuetum
eſt. Ad quod vide etiam eundem Ludo. conſil. 124. cum
conſil.59.Ad prædicta etiam adde illud quod decidit Bald. in l.
inſtrumenta. C.de fideicom.in ver.quæro quidam vẽdidit &c.
23 † vbi aliquis vẽdidit domum, & non fecit inſtr̃m venditionis,
nũquid poſteà poſſim eum cogere, vt faciat mihi inſtrumentũ
manu

ADDITIONES.

a ¶Vt liberis.Iſta omnia repetit in l. vt liberis. colum. 4. C.de cod. Are.conſil. 13.viſo diligenter.colum.3.dubio 2. Barba.lib.2.conſil.5.colum.5. & conſil. 6.colum.8.& conſil.29.col.13.& latè iſtam materiam ornat,& limitat Feli.in cap.ex literis.col.7.ver.7.decla.de fid.inſtrum. & ampliat ſeu declarat, quomodo probetur notan.Barb.lib.4.conſil.85.colum.2.contra quem tene ex dictis Iaſ.in l.de quibus.colum.penul. PVRPV.

b ¶In contractu.Adde Alexand.lib.1.conſil.27.incip.in cauſa.colum.2.verſicu. accedit. PVRPV.

c ¶ Generalius. Ampliat Felin. in capitulo primo, columna 7. de probatio. PVRPV.

d ¶Compareat.Vide Dec.conſil.162.col.6.verſicu.10.

e ¶Conſuetudinem.Ioan.de Platea.in §.ſi quem.col.1.de actio. Fel.in cap.firmiter.de ſum.trin.col.2.Dec.not.conſil.7. PVRPV.

f ¶Facit ad hoc.Felyn. refert in capitu.1.colum.7.verſicu. 2. vt lit. non conteſtat. PVRPV.

g ¶In emphyteuſim. Adde Alexan.libr.5.conſil.125.incip.attentis verbis.Barba.lib.1.conſil.63.col.8. PVRPV.

manu notarij publici? Decidit ibi. quòd ſic, iſta ratione, quia
fieri conſuetũ eſt l.quod ſi nolit. §. qui aſſidua.ff.de ædic.edic.l.
minimè.ff.de legib.& hoc dicit expreſſum in l.2.C.de diſcuſſo-
rib.lib.10.Adde etiam ad prædicta, & eſt principale in materia.
24 † Notarius ſimpliciter rogatus facere inſtrumentum, quam-
uis aliud non ſit ſibi dictum, tamen tenetur apponere omnes
a clauſulas ſolitas, & ſi non apponat, habentur pro appoſitis, [a]
tex.eſt in l.fin.ad fin.vbi glo.in ver.ſimpliciter, & ibi Bal.not.di-
cens alibi non eſſe ita expreſſum. C.de fideiuſ.& idem Bald. di-
cens illum text.eſſe meliorem de mundo ad hoc,in l.huiuſmo
di,in prin.ff.de leg.1.& idem Bal.in l.ſi quis ſub conditione.in fi.
ff.de condi.inſti.& vide quod dicit Bal. in l.cõtractus. C.de fid.
inſtru.in illo pũcto. An notarius debeat conficere imbreuiatu
25 ras.Hinc in ſpecie dicit Bald.in l.1.ad fin.ff.ſol. matr. † ꝙ nota-
rius rogatus facere inſtrumentum dotis pro muliere, debet in
inſtrumento dotis apponere obligationem expreſſæ hypothe-
cæ,etiam ſi non ſit dictum,ex quo ſolet apponi.Et idem Bald.
in rub.C.de reuoc.his,q̃ in frau.cred.in vlt.col.dicit,ꝙ notarius
ſimpliciter rogatus, debet in inſtrumento apponere renuncia-
tiones conſuetas,cum no. limitatione, & declaratione, de qua
26 ibi per eum. Alibi Bald.in l.ita demum.C.de procu.dicit, † ꝙ
notarij in inſtrumentis poſſunt apponere clauſulas conſuetas,
quando ſunt plenè rogati.Ad hæc vltima adde Bald. in l.huiuſ
modi.ff.de leg.1. cum multis concor. quas ibi addit Alex. quas
per te videas,& vide quod not.dicit Io.And.in addi.Spec.in tit.
de inſtr.edi.§.inſtrumẽtum.in 2.col.ꝙ in ſimplici rogatione no
tarij de inſtrumento veniunt conſueta apponi, puta clauſula
precarij.Declarando tamen,& limitando,vt ibi per eum. Per
iſtud not.& per prædicta exiſtimo falſum illud,quod not.An-
gel.in l.licèt.C.loca.per illum text.ſecundum vnum intellectũ,
vbi dicit eſſe caſum expreſſum, ꝙ ſi in ciuitate eſt conſuetudo
apponi certa verba in inſtrumentis, ſi reperiatur inſtrumẽtum
ſcriptum abſque illis verbis, non debent illa verba ſuppleri ex
conſuetudine ciuitatis,quod eſt not.ſecundum eum,ſed puto
euidenter falſum, per omnia quæ ſuperius dixi. Limita tamen
prædicta omnia, & præcipuè quæ ſuperius dixi, quòd in con-
tractibus, ea quæ ſunt de conſuetudine, veniunt, licèt non ſint
expreſſa,ſecundum Angel.in prædicta.l.licèt. C.loca. ſecũdum
ſecundam lect.gloſſ.ibi,ſi ſecundum formam regionis ſolitum
ſit aliquem contractum celebrari ſub aliqua forma, ſi reperia-
tur ſub alia forma, non obſtante conſuetudine ſtabitur inſtru-
mento,nec poterit intelligi ſecundum conſuetudinem,& facit
trita regula,quia in claris non eſt opus coniecturis. l. cõtinuus.
§.cum ita.in fin.ff.de verbor. oblig. Secundò intellige prædicta
omnia de cõſuetis cõiter, & vt plurimũ,non de his quæ raro,
& fortè in centum annis ſemel, eueniunt ita Barto. in l.Seio.§.
medico.per illum tex.ff.de ann.leg.idem text. in c. quod trans-
lationem.in verſi.ſæpè.de offic.leg.text.in l.pretia rerum.in §.1.
& quod ibi Barto.ff.ad leg. Falcid. Adde etiam illud, quod per
27 iſtum text.not. Lud. † ꝙ cõſuetudo facit eſſe licitum illud, qđ
b aliàs eſſet illicitum. [b] Cui adde text.ſing.in l.ſi pignore. §. fin. in
ver.nam vſu hoc euenerit.ff.de pign.act. per quem tex. Bart.ibi
not.inter cætera vnum bene ſignandum, quòd nedum non eſt
in dolo, imò nec in aliqua culpa, qui facit illud, quod eſt fieri
ſolitum,quamuis ſit illicitum.Accedat quod dicit Bal. in l.ob-
ſeruare.§.proficiſci.in 33.quæſt.in vlt.col.ff.de offic.proconſ. &
28 leg.per text.in l.cui gens.ff.de ædil.edict. † Illud,quod fit ab om
nibus,nõ dicitur vitioſum.Non omitto etiam,quòd in iſta ma
teria eſt aduertendum ad aliqua.Primò,quòd contra commu-
nem ſententiam videntur ſtringere duo. Primò text.in l.fin. ad
fin. C.de fideiuſ.qui allegatur pro communi. Sed mihi vide-
tur, quòd ſubtiliter ponderando ille text. probet contrarium,
hoc modo inducendo.Nam ſi clauſulæ ſolitæ apponi haberen-
tur pro appoſitis, fruſtra facta fuiſſet illa prouiſio per Impera-
torem,de qua ibi. Secundò contra communem ſententiam vi
detur ſtringere text.cum glo.in verbo poſtulabat. in l. licèt. C.
loc.Secundo aduerte,quòd vbicunque in lege aliquid exprimi
tur gratia frequentioris vſus, non per hoc excluditur alius ca-
ſus glo.eſt not.imò reputata per Cano.ſing.in clem.1.in ver.pr
c ſidentes. [c] de reſcript.cùm multis concor.quas dixi in Auth.ex
29 teſtã.C.de colla. † Item circa iſtud not.huius text.quòd validũ
eſt argum.à ſolitis. Adde quòd è contra argumentum ab inſoli
tis non tenet,vt not.Bald.in capit. cum ex officij, de præſcript.
30 vt ibi per eum. ¶ † Vltimò not. in illo met verbo cùm quoti-
diè,ſecundum Ludo.Roma.& Alexand.hic, quòd per conſue
tudinem poteſt induci, quòd alteri per alterum poſſit acquiri,
& quòd quis poſſit alteri ſtipulari, & valeat ſtipulatio, quo ad
alterum, & ſic limitabitur regula. l. ſtipulatio iſta.§.alteri.ff. de
verbor.oblig.cum ſimil.Adde meliorem text.in l. ſi quis dona-
turus.in fin.ff.de vſufruct.quem text.ad hoc not. Bald.in repet.
l.de quibus.in 21.colum. ff. de legi. Sicut per ſtatutum eo mo-
do poſſet induci,quòd alteri per alterum poſſit ſtipulari,ſecun
dum Bald.in cap. quæ in eccleſiarum. in 17. colum. de conſtit.
Nam cùm ſint iuris ciuilis,poſſunt per conſuetudinem, & ſta-
tutum immutari.l.omnes populi.de iuſti. & iu. iuncta gloſſ. &
Docto.in l.fin.C.ſi contra ius,vel vtil. publi. & in l.fin.de conſti-
tu.princip.& in d.capitu.quæ in eccleſiarum. ¶ Gloſſ. in verſic.
velut tuos. Primò declarat text. Secundò per viam not. op-
po. contra text. & dupliciter ſoluit. Teneas vltimam ſolu.
quia non eſt verum, quod pactum poſſit plus operari, quam
ſtipulatio,cùm ſtipulatio ſit actus ſolennior,& firmior,& con-
tineat in ſe pactum. Tertiò per viam limitationis remouet
aliud contrarium. Quartò format quæſt. & dupliciter ſoluit.
Quinto format aliam quæſt. Secunda ibi,vnde not. Tertia ibi.
item hoc intellige. Quarta ibi, ſed quid ſi nomine tuo. Quin-
ta ibi,è contra quid ſi mutuaui. In ea.gloſſ.ad fin.pro clara intel
ligentia huius gloſſ. & gloſſ.§. præce. examinanda eſt materia,
31 † quando pecunia numeratur ex cauſa mutui, deinde nume-
rans ſtipulatur talem pecuniam, vtrum actio oriatur ex nume
ratione,an ex ſtipulatione,an ex vtraque? Barto. facit quatuor
combinationes, (vt vtar termino ſuo,) ſeu quatuor caſus prin-
cipales. ¶ Primus caſus eſt,quando numero pecuniam nomi-
ne meo,& ſtipulor nomine meo,nunquid oriatur actio ex nu
meratione,an ex ſtipulatione? & diſtinguit tres caſus &c. Circa
iſtam primam combinationem Barto. ad duo habes aduerte-
re. Primò habes aduertere tu ſubtilis,quòd Barto. alleg.l.ſi ita
ſtipulatus. §. fin. cum l. ſequen. de noua. ad duos caſus, prout
etiam facit gloſ.in §.præce.& videtur impoſſibile,quòd illa lex
poſſit ſeruire ad vtrunque caſum dicit enim Barto.Aut ſumus
in caſu claro,quòd partes expreſsè egerunt, quòd ex numera-
tione non oriatur actio, & tunc ſolùm oritur ex ſtipulatione,
ad hoc alleg.illam.l.ſi ita ſtipulatus fuero.§.fin.& ſic vult, quòd
ille text.loquatur in caſu certo, quando partes egerunt expreſ-
sè &c. Poſteà dicit. Aut ſumus in caſu dubio, & tunc ſi incon-
tinenti ſtipulatio præceſſerit, vel ſequuta eſt, tunc oritur actio
ex ſtipulatione, ad hoc etiam alleg.illam. l. ſi ita ſtipulatus fue-
ro.§. fin. Quomodo poſſibile eſt,quòd vna lex loquatur in ca-
ſu certo, & in caſu dubio? Sed potes ſaluare Bart. hoc modo,
quia text.in illo.§.fin.iuncta l.ſequen. in ver.& quia loquitur in
caſu claro,quando partes expreſsè egerunt. Iſtud dicit gloſſ.ibi
in ver.Ibi igitur,& illum ver. ponderauit Barto. in alijs reſpon.
Verum eſt,quòd ille text.loquitur in caſu dubio. Secundò dili
gentius aduerte, inquantum dicit Bartol. ſi ego numero pecu-
niam nomine meo vni, deinde ex magno interuallo ab eo-
dem ſtipulor eandem pecuniam, de iure fiorum fiebat noua-
tio,& conſequenter tollebatur actio ex numeratione, & trans-
fundebatur in ſtipulationem, & ex ea ſola oriebatur actio. Nã
in hoc proculdubio defecit Barto. nec poſſet ſaluari, quia de
iure fiorum, quando ſecunda ſtipulatio continebat idem,
quod prima obligatio, & non interueniebat noua perſona,
nunquam fiebat nouatio, vt declarat magiſtraliter Bartol. in l.
penult.in 2.colum.ff.de præto.ſtipulat. per text. in l. ſcire debe-
mus,& in l.ſi ſeruum.§ fin.de verbor. oblig. & ita Barto. repre-
hendunt Ludo. & Alexand. hic, & Paul. de Caſtr. in l. qui bis
idem.ff.de verbor.oblig.licèt cum Barto.teneat Bald.in l.reſcri-
ptum.§. ſi pacto, quo pœnam. ff. de pact. ¶ Item attende in-
quantum Bartol.in iſta prima combinatione concludit, quòd
ſi aliquis agit ex mutuo, deinde probet ſolam confeſſionem
cum ſtipulatione de reddendo,procedit libellus,quia intelligi-
tur interueniſſe mutuum ciuile, ſecus ſi egiſſet ex numeratio-
d ne, quia probando ſolam numerationem, ſuccumberet, [d]
prout etiam tenet Bartol. in l. 1. §. ſi quis ita, in fin. & ibi Mo-
der. ff. de verbor. oblig. vbi Imol. & Moder. cum multis con-
cor.quas addit Alexand.in l.ſi ita ſtipulatus.§. Chryſogonus. de
verbor.oblig Limita iſtud vltimum de numeratione,vt ſit ve-
rum,niſi actor ageret ex confeſſione mutui, & lapſa eſſent tẽpa
ad opponendum exceptionem non numeratæ pecuniæ, tunc,
quia lapſo tali tẽpore lex præſumit numerationem interceſſiſ-
ſe,

ADDITIONES.

a ¶ Pro appoſitis. Adde Iaſ.in l.ſi auiæ,colum.penul. C. de ſucceſ. edi. Et quid
ſi in contractu non fuerit appoſitum iuramentum, an poſſit notarius illud
addere? vide Socin. & Alexand. in l. Gallus. §. idem credendũ.ff.de liber.&
poſthum.Bald.in rubr. de fid.inſtrumen.colum.4. Moder.in rubr. de verbor.
obl.Dec.in Reg.ſemper in ſtipulationibus.de regu.iu. Galiaul.in l. 1. de ver-
bor.oblig. BELLOT.

b ¶ Illicitum. Iaſ. in l. 1. 2. not. ff. quod quiſque iur. in l. certi iuris. C. de iudi.
PVRPV.

c ¶ Præſidentes. Adde de materia d.glo. diffusè per Iaſ.in l.1.vbi multa alleg. ff.
de vulg.& pup.

d ¶ Succumberet. Vide Angel. & Iaſ. in §. ſequens. colum. 4. de actio.
PVRPV.

a se,[a] l.si sub specie C.de postu.& ibi Bald.not.deberet obtinere,
licèt egerit ex numeratione.Ita Bald.in l.vnica.in prin. C. de rei
vxo.act.& in l.pecuniæ.C.de sol.de cuius veritate scribūt Imol.
& Moder.in d.l.1.§.si quis ita,& in d.l.si ita stipulatus.§.Chryso
gonus.Aduerte etiam,quia Alex.in d. §. Chrysogonus. limitat
alio modo.s.vt non procedat, qn̄ causa esset commissa sola fa-
cti veritate inspecta.Alleg.Anto.de Butr.in vno consil.motum
vna authoritate Io.And.vt ibi per eum. Ego non inuenio illud
consilium in consilijs d.Anto.de Butr.sed confirmo istam limi-
32 tationem duobus modis.† Primo,quia vbicunque causa com
mittitur sola facti veritate inspecta,receditur à reg.iu.Hinc est,
ꝙ talis, cui committitur sic causa,potest credere probationi so
lum persuasiuæ,non concludenti,secundum Bald. in l.solet.ad
fi.C.de test.quod dictum pro singulari refert Are. in consil. 84.
33 quod inci: diligenter ponderatis his. circa pen. col. † Secundò
confirmatur,quia quotiescunque committitur causa, cū clau
sula sola facti veritate attenta,intelligitur commissum,vt possit
procedi manu Regia,secūdum Bar.in extraua.ad repri. in ver.
videbitur.& Bald.in l.nemo. C.de sent.& in l.nec quicquā,in 2.
col.de offic.proconsul. & leg. & in cap.2.de no.for.fidel. Et facit,
quia princeps non attendit ordinem iudiciorum,sed merā ve-
ritatem.c.ad petitionem.de accus. ¶Successiuè in quantū Bart.
in hac prima combinatione concludit.Si in aliquo instrumen-
to reperiantur verba,qualiter Titius cōfessus est habuisse,& re-
cepisse pecuniam,seu dotem,quam per stipulationem promit
tit reddere, nunquid illa verba habuisse,& recepisse,intelligan-
tur,ꝙ receperit tunc tempore facti instrumenti, an vero quòd
receperit ex interuallo antea? concludit, ꝙ illa verba probant
recepisse tunc,& non ex interuallo ante.Vtilitas est,pone repe-
ritur instrumentum dotale, in quo maritus confitetur habuis-
se,& recepisse pecuniā nomine dotis à Seio patre vxoris, quā
promittit patri restituere per stipulationem,si illa verba intelli-
gerentur, ꝙ talem pecuniam recepisset longo tempore antea,
Seius qui dat dotem,si nō paciscitur sibi reddi,præsumitur do-
nasse vxori.l.auia.C.de iur.dot.si ergo verū esset, quod illa ver-
ba intelligerentur longo tēpore anteà, actio esset acquisita mu
lieri,& non posset repeti.Sed si intelligantur,ꝙ receperit statim
tempore contractus,præiudicat mulieri. Concludit, ꝙ intelli-
gantur recepisse tunc,cùm numerauerit, de hoc dicit text. esse
in l.si ita stipulatus.§.Chrysogonus.j.de ver.obl.vbi seruus cō-
fessus est habuisse nomine domini à quodam liberto stipulāte
nomine patroni illam reddi.Ibi innuit text.ꝙ illa verba confes-
sionis intelligantur tunc: patet, quia si intelligerentur ex inter-
uallo ante, inanis esset dubitatio Iuriscon.qui dubitat de stipu-
latione interposita super tali cōfessione, vtrum duplex oriatur
actio,an transfundatur vna obligatio in aliam.Istud de transfu
sione esset ineptè dictum. Idem tenet Barto.in l.si post dotem.
in 1.q.ff.solu.matr.& idem in d.§.Chrysogonus,in 3.colum.vbi
34 Moder.† Successiuè inquantum Bart.quærit, si confessio sit in
stipulatione inutili facta, an probetur cōtractus, seu mutuum
ex tali confessione?concludit, ꝙ sic. Istud verbum est diligēter
notandum,ꝙ licèt contractus principalis sit inutilis,vel inuali-
dus,tamen si in illo contractu sit aliqua confessio,puta mutui,
talis confessio probat mutuum, quia nullitas talis contractus
principalis non habet annullare confessionem in eo contentā,
de hoc dicit esse text.in d.l.si ita stipulatus.§. Chrysogonus. vbi
etiam Bart.ad hoc not.illum text.Ibi,stipulatio est inualida,q̄a
libertus non potest stipulari patrono suo, tamen cùm interue-
niret confessio,illa probat mutuum.Ista not. vult Bar.in l.decē.
ad fi.ff.de verb.obl. Idem Bar.l.1.§.si quis ita de verb.obl. Adde
pro cōfirmatione decisio.Bart.illud,quod dicit Ang. not. in l.1.
35 C.de præscr.30.ann.vbi quærit, † stante statuto, [b] ꝙ mulier,vel
b minor non possint contrahere, vel se obligare sine consensu
duorum propinquorum,aliàs contractus sit nullus. Pone,mu-
lier vendidit fundum suum, & non interuenit consensus pro-
pinquorum, contractus est nullus, in isto contractu celebratū
est instrumentum, in quo mulier confessa est recepisse partem
pretij. Nunquid vitiato contractu principali,etiam confessio
erit nulla? decidit ibi,ꝙ non,quia confessio probabit mero iu-
re receptionem, quamuis idem Angel. dubitauerit de hoc in
d.l.si ita stipulatus.§.Chrysogonus,& ibi tenet contrarium. Et
pro ista opin. Barto. facit text. in simili in l.fin.ff.de reb.cor. Ad
quod facit text.in l.ait prætor.§.permittitur. ff. de mino. quem
text.alleg.Rom.hic. vbi confessio. non vitiatur propter inepti-
tudinem processus. De quo vltimo solet pro not.alleg. doctri-
na Bar.in l.si confessus.ff.de cust.reo.cum suis concor.Pro opi.
36 etiam Barto.potest adduci,quia videmus,† quòd confessio fa-
cta in iudicio, perempta instantia, remanet valida, secundum
Barto.in l.properandum.ad fin.prin. C.de iud. Pan.in cap.pen.
de iud. Nisi respondeas ad hoc, quòd non multū facit ad pro-
positum, quia facilius conseruatur illud, quod à princ. valuit,
quàm illud,quod à prin. fuit nullū.arg.l.patre furioso.ff.de his,
qui sunt sui, vel alie. iur. Sed attende, licèt alij transeant cum
* doctri.Bar.& ab eo non esset in *iudicando recedendum*. Tamen di-
sputando videtur,quod ex multis confundatur, & in primis fa
cit in contrarium text.in l.fin.ff.de consti.pec. quem text. Bald.
in l.si absentis.in 3.col. C.eod.titu.reputat singularem, quòd si
non valet contractus principalis, non valet etiam confessio in
eo facta.Tamen potes dicere,quod text.procedat ratione erro
ris,qui error habuit vitiare consensum,& confessionem prout
ita intelligit Bart.in rub.C.de consti.pecu.in 2.colum. Secundò
fortius contra Barto. allego illud, quod vult glo.not.approba-
ta per omnes, in l. si patronus.§.patronum. in ver. fauiana.ff.si
quid in frau.patro.quæ expressè dicit,quòd si non valet contra
ctus principalis,non valent aliqua accessoria, nec aliqua pacta.
per quam gl.dicit Bald.in l.Imperator.in pen.col. de stat.ho. ꝙ
cassato principali, intelliguntur cassata omnia in eo contenta.
Item per illam glo. dicit alibi Bald. in l. 1. C.de inoffic donat.in
37 4.col.vers.quæro vtrum iuramentum donantis &c. † quòd re-
scisso contractu principali,intelligit̄ rescissus pœnalis,& quod-
libet accessorium, imò etiam iuramentum. Quod vltimum
de iuramento,an sit verum, non affirmo, cùm in contrarium
videatur text.in cap.debitorem.de iureiu. Ideo istud vltimum
de iuro,an sit verum necne, habes egregiè disputatum p̱ Alex.
in consil.38.nu.8.lib.3. inci. visa petitione Antonij. Item contra
decisio.Bar.vr̄ facere illud,quod vult Bald. & est approbatum,
& millies allegatur in palatijs, in l.ex testamento,ad fin.C.de fi-
deicom. vbi si non tenet contractus principalis, non tenet nec
precarium,nec constitutum,& idem tenuit idem Bald.(sub du
bio tamē) in cap.2. de feudo dato in vicem leg.commis. Idem
tenet Alex.in consil.81.lib.3.inci. Lecto,& discusso.in 5. col. ad
fi.& seq.& idem Alex.& Mod.in l. quod meo. in princ.ff.de ac-
* quir.posses.Ad idem,& fortius moueor ex doctri Bar. *commu-
niter approbata* in l.græcè. §. illud. j. de fideius. quam approbant
Moder.in l.1.§.pen.ff.de verb.obl.& dixi in §.præcedenti.dum
38 quærūt, † Nunquid vtile per inutile vitietur.dixit Bart.Si sum-
c mus in indiuiduis,& inseparabilibus, vtile [c] per inutile non vi-
tiatur,sed si summus in indiuiduis, & inseparabilibus, vtile per
inutile vitiatur.Punctus est videre,quando quid dicatur indiui-
duum.Et dicit Bart. ꝙ quatuor modis dicitur indiuiduum. In-
ter alia dicit,ꝙ indiuiduum dicitur qn̄ est principale,& accesso
rium,ergo vult, quod vitiato principali, vitietur accessorium.
Et propterea qn̄ stipulatio esset inutilis super principali,vitiare-
tur & ipsa stipulatio,& confessio. Ad idem contra Bar. & præ-
dicta adduco illud,quod tenet Bal. in l.si diuersa. circa mediū.
C.de transac.& ibi Raph.Fulg. vbi tenent,ꝙ renuntiationes po
sitæ in compromisso, intelliguntur si compromissum habebit
effectum,& ponit etiam Alex.in consil.22.quod incip. viso in-
strumento syndicatus.in 1.vol.Card.in c.cum olim.de præscri.
Ista dixi,vt dem materiam cogitandi. Ad prædicta adde quod
vult Inno.in c.cum venerabilis de excep.quem refert,& sequit̄
Bar.in l.post legatū.in prin.in 2.col. de his,quib.vt indig.& Bal.
39 in l.alia C.eo.in quantum dicunt. † Quod eo ipso,ꝙ produco
instr̄m in iudicio,videor confiteri omnia contenta in instr̄o ve
ra esse,nec aliquid releuat practica procuratorum,qui dicunt,
produco instr̄m in partibus,punctis, & articulis facientibus pro
me,in alijs non.ista verba nihil releuant,quemadmodum nihil
releuant,qn̄ pars eo modo acceptat,s̄m Bal.in l.1.C.vt quę de-
sunt aduo.Pone,ꝙ instr̄m sit nullum, an etiam vitiabitur con-
fessio,quam ego intelligor fecisse producendo?distinguit Bart.
vt ibi per eum. Per hæc remanet expedita prima combinatio.
Non omitto ꝙ ad dr̄iam,quam facit Bar.hic, an stipulatio fiat
ex interuallo,an incontinenti, (quod vide) non est illud,quod
tenet Ang.in l.petens.in 3.col.per illum text. C.de pact.s̄m sex
tam lect. vbi vult,ꝙ secunda combinatio facta incontinēti de
eodem,habet vim causæ. ¶Secunda combinatio est,quando
numero nomine meo,& stipulor reddi alij,q̄ non sit iuris mei.
Concludit Barto.cùm stipulatio sit nulla, non nouat obligatio
nem prædedentem,& sic actio oritur ex numeratione. text.est
clarus in §.præcedenti,in primo exemplo, & in l. si ita stipula-
* tus.§ Chrysogonus.*& cum Bart. omnes tenent*,& nullus discrepat.
Ꝯ istā doctri.Bar.moueo pulchrā difficultatem.Punctus est,qn̄
numero pecuniā noīe meo,& stipulor noīe alterius,stipulatio
est nulla, sed ex numeratione orit̄ actio. Probo,qđ si numero
pecuniam

ADDITIONES.

a ¶Intercessisse.Adde Bald.in d.l.pecuniæ.& Alexand.libr.4.consil.25.colum.3.
PVRPV.
b ¶Statuto.Adde Bald.in cap.1.de consue.re.feud.in vsib.feu.
c ¶Vtile.Adde glo.in cap.1.16.dist.in l.sancimus.C.de donat. Reg.vtile.de reg.
iur.libr.6.

pecuniam nomine meo,& illam ſtipulor tertiò,ꝙ imò iſta ſtipulatio nouat obligationem præcedentem,& ſic impediat agere ex prima. Quando ſtipulor alteri, licèt illi alteri non quæratur actio,tamen ſtipulatio non eſt in totum inutilis,quia per ſtipulationem alteri factam, ſaltem quæritur naturalis obligatio illi tertio.gloſſ. in l. ſtipulatio iſta §.alteri. & ibi Barto. expreſsè in 3.col. de verb.oblig.Si ergo quæritur naturalis obligatio,habeo regulam, quòd ſola naturalis eſt ſufficiens ad nouandum, & tollendum præcedentem contractum l.1.ff. de noua.§.præterea.Inſtit.quib.mod.tol.obl.Quod hic inducatur nouatio,patet euidenter, quia interuenit noua perſona, quo caſu de iure ſtorum fiebat nouatio ipſo iure, vt declarat Bart. in l.pen.ff.de præto. ſtipu. Item interuenit obligatio naturalis in iſta ſtipulatione, ergo cùm ex iſta ſtipulatione alteri facta oriatur naturalis obligatio,vt prædixi,& ſufficiat iſta naturalis ad nouandum, & interuenit noua perſona, non video quare non ſit facta nouatio,& ſic non ſit ſublatus contractus principalis,ſicut in ſimili dicit Bart.ſ.in prima combinatione,in tertio caſu,quãdo numeraui pecuniam nomine meo, & ſtipulor à pupillo ſine autho.tut.licèt ſit inutilis ſtipulatio, tamen quia inducit naturalẽ obligationem,inducitur nouatio, quamuis non poſſim agere contra pupillum ex ſtipulatione.Ita in propoſito,& ſic non videretur procedere text. in §.præcedẽti. Huic difficultati rñdeo. Per ſtipulationem factam alteri, illi tertio nulla acquiritur obligatio,etiam naturalis.tex.eſt in l.ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus.in ver.*nullam obligationem*,& ibi ponderat Ang.ff.de verbor. obl.& in l.1.§.ſi ſeruus meus.in ver.*nullius eſt momenti*.ff.de ſtipu. ſer.& tex.in §.præcedenti.in ver.numeraui.Ibi,*nulla eſt ſtipulatio*. Sed bene verum eſt, ꝙ ipſi ſtipulanti quæritur naturalis obligatio,ita intelligit glo.& Bar.in d.§.alteri. & Bar.in l.ſi quis pro eo. in 6.membro principali. ff. de fideiuſ. Ita magiſtraliter declarat Alexan. verus Iuriſconſultus in d.§.alteri, & in §.præcedenti.in vlt.colum. Cùm ergo illi alteri non quæratur obligatio etiã naturalis,impoſſibile eſt, quòd fiat nouatio, quia non interuenit noua perſona, ex quo in illo tertio non cadit aliqua obligatio. Pone,ſtipulor à ſeruo extra cauſam peculiarem illud,quod Titius mihi debet.per illam ſtipulationem non nouatur debitum Titij,quia nõ interuenit noua perſona,ex quo ſeruus extra cauſam peculiarem non poteſt etiã naturaliter obligari. Ideo non cenſetur noua perſona, ex quo in eo non cadit naturalis obligatio.Ita in §.præterea.Inſtit.quib.mod. tol. obl. Sed quando à pupillo ſtipulamur illud,quod alius debet, tunc fit nouatio,quia pupillus naturaliter obligatur etiam ſine auth. tut. Iſtud eſt qđ dicit d.§.preterea. Iſtud vult Bart.ſ.in 1. cõbinatione,in 3.caſu. Hoc modo habes declaratum, quomodo procedat 2.combinatio Bar.Intellige tamen illud,quod dixi, ſtipulatione facta alteri quæri naturalem obligationem, non ipſi alteri, ſed ipſi ſtipulanti.Iſta concluſio debet ſanè intelligi, quando verba obligatiua ſunt collata in perſonam ſtipulantis,executiua in perſonam tertij,tunc procedit quod dixi, ex tali ſtipulatione quæritur naturalis obligatio ipſi ſtipulanti. Sed ſi verba obligatiua, & executiua eſſent collata in perſonam tertij, tunc nec illi tertio,nec ſtipulanti quæritur obligatio etiam naturalis.vnde ſi dico,promittis mihi, ꝙ dabis tertio, quia verba promiſsionis, & ſic obligationis ſunt collata in perſonam ſtipulãtis: executiua, & ſic dabis,ſunt collata in perſonam tertij, tunc quæritur mihi naturalis obligatio,aliàs ſecus. glo. eſt approbata in l.ſtipulatio iſta.§.ſi quis inſulam.in ver.fieri.ff.de verb.oblig. per quam glo. Ang.in l.1.ff.de pact.colligit iſtam doctri. & limitationem.Et ſi dicis,quando verba obligatiua ſunt collata in perſonam ſtipulantis,& executiua in perſonam tertij, iſta ſtipulatio debet cenſeri vtilis,tanquam ille tertius ſit adiectus ſolutioni,ergo debet oriri naturalis,& ciuilis. Ad iſtud reſpondet Bar. qui nihil ignorauit, in §. ſi ſtipuler.in 1.combinatione,arg.procedere,quãdo mea id eſt ſtipulantis intereſſet,ſicut ſtipulari tertio,aliàs ſi non intereſſet,ſola naturalis quæritur.Super qua ſolutione volo, ꝙ bene,& diligenter conſideres.Per hęc eſt expedita hęc ſecunda combinatio,quamuis alij nihil dicãt. ¶Tertia combinatio eſt, quando numero pecuniam nomine alieno, clarum eſt, ꝙ per numerationem,& ſic per acta corporea quæritur actio, vt declaratur.ſ.in textualibus.Pone,ꝙ ſtipulor reddi illi tertio,nunquid illi tertio quæratur actio ex ſtipulatione? Barto.hic fuit in noua & mirabili opin. ꝙ ſicut ex numeratione illi tertio quæritur actio, vt hoc §. Ita per ſtipulationem factam ſuper numeratione illi quæritur actio,& per hoc debes limitare regulam.§. alteri. ꝙ quando ſtipulatio fit alteri acceſſoriè, quæritur alteri, ſicut ex numeratione, & ſic duæ oriuntur actiones. Mouetur Barto.per tex.in l.2.C.per quas perſo.no.acq. vbi Imperator ſtatuit de nouo, Quemadmodum per numerationem factam nomine tertij quæritur actio ſine ceſſione: pone, quòd virtute illius numerationis ſequuta ſit hypotheca, & obligatio bonorum, nunquid etiam illa hypotheca quæratur illi tertio? Dicit ibi tex.ꝙ ſic,quia acceſſoria. Ita inducit ad propoſitum Barto. ſed errat, quia quando intercedit numeratio, & ſtipulatio, ſtipulatio non cenſetur acceſſoria,ſed principalis. l. ſi ita ſtipulatus.§.fin.cum l.ſeq.de nouatio. Ideo text. in d.l.2.qui loquitur de hypothecaria,quæ eſt acceſſoria, nihil probat de ſtipulatione,quæ eſt principalis, ideo damnatur in hoc.& eum reprehendunt Bald.Sal.Raph.Fulg.*& communiter Moder.hic*, & Paul.in d. l.ſi ita ſtipulatus.§.Chryſogonus.& ibi Cuma. & Alex. & ibidẽ Are.in 1.col.reprobat,& admiratur.Imo.in l.ſi.ad fin. ff. de donat.& in d.l.ſtipulatio iſta.§.ſi ſtipuler.ff.de verb. obl. Alex. hic, quamuis Paul.idem in l.ſi pecuniã.ſ.eo. & in l. Caius.ſol.matr. & plenius in l.fin.§.fin.per illum text.ff.de donat.conetur defendere ſententiam Bart. præſupponens,ꝙ iſto caſu ſtipulatio debeat cenſeri acceſſoria.quod fundamentum non eſt tutũ.Non omitto duo.primò,ꝙ Raph.Fulg.& Lud.hic conantur ſuſtinere Bar.non per illam l.2.ſed per rationem, quia quando numero pecuniam nomine alicuius, cũ illi acquiritur actio,fingitur eius,cuius nomine numero.l.ſingularia.ſ.eo.Si ergo poſteà ſtipulor,videor ſtipulari ſuper re eius,& ſic ei acquiritur.l.pen. C. ad exhi.quæ lex nihil facit,quia loquitur,quando res ſuper qua fit ſtipulatio, erat illius cuius nomine fit ſtipulatio. Allegat etiã l.procurator ex re.ff.de procur. & l. Iulianus.§.quod procurator. ff.de act. empt. & l.ſi cùm venderet.in prin.ff.de pign.act.quib. iuribus cauetur,ꝙ quando quis ſtipulatur ſuper re alterius, illi alteri acquiritur ſaltem vtilis.Sed reſpondet ipſe Fulg. in l. ſi pecuniam militis infra eod.ꝙ hic non ſtipulatur ſuper re alterius, ſed ſuper re debita.Secundò non omitto quod Lud.Rom.hic dicit ꝙ tenendo opi.Bart.ſequuntur correlariè duo. Primò, ꝙ hodiè ſit correctus d.§.Chryſogonus. Secundò, ꝙ correctus ſit hodiè.§.quoniam.ſ.ea.l. Sed tu aduerte ad duo. Primò, ꝙ primum correlarium non eſt verum, quia opinio Bar.damnatur. vt ſ.dixi.Secundò,*quod etiam tenendo opi*.Barto. non ſequitur ſecundum correlarium,quia in d. §. quoniam. ſtipulatio non eſt facta nomine eius,cuius facta eſt numeratio, ſed nomine alterius.Quarta combinatio eſt,& clara,quando numero nomine alieno,& ſtipulor nomine meo.& in hoc Bart. bene dicit,& videas hic Bald. in vlt.quæſtio.qui diffuſè diſputat hunc paſſum, & tamen non recedit ab opin.Barto.vide etiam Bald. in l. ſi abſentis. in 3. ſua combinatione. C.eod. vbi videtur aliter dicere. Sequitur.§.depoſui.

S V M M A R I V M.

1 *Solo animo an quæratur poſſeſſio,vel dominium.*
2 *Traditio requiritur in acquirendo dominio.*

a **§.Depoſui.** Iſtum §.[a] propter legem ſeq. quę de directo contrariari videtur,eo ꝙ contrarium dicit,Alexan.hic dicit eſſe terribilem.Legitur altero de quinque modis,& duos intellectus ponit gl.Alios ponunt Docto.vt ſtatim.ſ.referam.Ideo aliter non ſumimo propter varietatem lecturarum.Præmitto vnum,quod dixi in l.ſi quis, nec cauſam.ſ.eo.ꝙ differentia eſt inter depoſitum, & mutuum,quia ſi pecunia depoſita perit,periculum ſpectat ad dominum: ſed ſi pecunia mutuata caſu fortuito perit,perit periculo eius, cui eſt mutuata. Ponamus ergo, ꝙ depoſita pecunia ſit actum, ꝙ depoſitarius vti poſſit, quia vt ſcis, depoſitarius non poteſt vti depoſito,aliàs committit furtum.l.3.C.depoſiti. quæritur, cuius erit periculum iſtius pecuniæ? Text.hic dicit,debitoris.l.ſequens videtur dicere contrarium.de concordia videbitis in gl. Diuido iſtum.§.cum l.ſequen.in ſex partes princip.Primò ponitur thema, ex quo tacitè quæſtio elicitur. Secunda ibi. Nerua, & Proculus.ponitur reſponſio Neruæ,& Proculi.Tertia ibi,& eſt verum.ponitur approbatio illius deciſionis. Quarta ibi,animo enim cœpit poſſidere. remouetur quoddam dubiũ. Nam hic deciditur fieri mutuum,ſed in mutuo requiritur translatio dominij.l.2.§.mutui.ſ.eod.ſed ſic eſt, ꝙ ad transferẽdum dominium duo requiruntur,titulus,& poſſeſſio l.traditionibus.C.de pact.ſed hic non interuenit poſſeſſio.Ad hoc rñdet Iuriſc. imò interuenit poſſeſſio,quia data licentia per dominum,cùm rem haberet penes ſe, cœpit animo ciuiliter poſſidere. Quinta ibi, ergo tranſit periculo.ponitur illatio ex prædicta deciſione,quia ſi contrahitur mutuum, periculum debet ad debitorem ſpectare,cùm regula ſit, quòd res perit illi, cuius res eſt.l.nec,& ne pignus.C.de pig.act.Sextò in l.ſequen.ponitur alia deciſio. ¶Glo. in ver. poſſidere. & quia iſta gloſſ. inordinatè procedit, diuido eã magiſtraliter in quatuor partes principales. Primò declarat text.

A D D I T I O.

a ¶Iſtum §.Not.iſtum tex.in verſi. poneret,vt per Are.in conſil.41.col.4.

tex.Secunda ibi,sed contra, quia solo animo. Habes aduertere propter illud quod glo.in vlt.parte dicit,licèt non videatur formare nisi vnum contrarium, tñ re vera sunt duæ oppo. Vnam gl.expresè format, aliam tacitè. & ad illam tacitam postea respondet in vlt.parte Expressa oppositio est,inquantum text.dicit,animo cœpit possidere. Contra,solo animo non potest acquiri possessio l.Quemadmodum.ff.de acq rer.do. & ista opp. clarè formatur in glo.dum glo.in solu.allegat l. eius. & l. hæc si
2 res.de rei vend.tacitè sentit aliam oppo. ꝙ ad transferendum dominium,prout in mutuo requiritur , non sufficit solus titulus,sed requirit,ꝙ res sit in præsentia. At gl.nō rñdet hic,sed rñdet in vlt.parte,ꝙ speciale est in pecunia,vt transferatur dominium,licèt res non sit in conspectu.Dic clarius,ꝙ in illis.ll.dum dicit,si res sit presens,nō intelligitur idest in præsentia,sed apud possessorem,vt expresè postea text. innuit. Ita declarat glo. & Bar.& Doct.ĩ dictis ll.eius.& ĩ d.l.hęc si res In 3.parte gl.format aliam oppo.contra tex. qui vr̃ velle,ꝙ etiam ex contractu iuncta patientia dñi non transferatur dominium sine possessione, qñ res est penes debitorem,& rñdet destruendo text.in §.interdum.Insti.de rer.diuis.veritas est, vt dicit Bart. ꝙ si quis ab initio habeat rem penes se voluntate domini,posteà fuit celebratus contractus habilis ad translationem dñij,transfertur dñium absque alia apprehensione. Si verò non habeat dñi voluntatẽ, secus.l.3.§.si rem.ff.de acq. possess. sed qñ non habes rem penes te,licèt interueniat contractus,vel voluntas dñi, non trãsfertur possessio,prout declarat Bart.hic,& in l.singularia.in 6.col.j.eo.
2 titu.¶†Not.ergo ex prædictis,ꝙ ex sola voluntate dñi,& ex solo contractu nunquam transfertur dominium,nisi interueniat traditio vera,vel ficta.l.2.C.de acq.pos.Fallit,nisi res illa esset penes acquirentem, quia tunc ex sola voluntate dñi trãsfertur.& istud intelligit Lud.Rom.verum,qñ dominus scit illam rem esse penes acquirentem,sed si dñs ignorat, ꝙ est res penes acquirentem, ex solo contractu non transferretur dominium.alleg. glo.singu.in l.quædam mulier.ff.de rei vẽdi.Sed de hoc est text. in l.2.in fi.C.de acq pos.In 4.parte glo.soluit contrarium, quod tacitè formauerat in secunda parte.Secunda ibi,sed cõtra. Tertia ibi,nec obstat.Quarta ibi,vel dic.¶Gl.in l.quod si ab initio. Et pro introductione,aduerte,quia ista l. videtur contrariari.§. fi.l.pręcedentis.Ideo pro concordia gl.prima fronte vr̃ ponere tres intellectus , sed caue , ne te decipiat , quia non sunt nisi duo intellectus, quia in vlt. parte repetit primum intellectum, quẽ reprobat . Ideo diuide in 4. partes principales. Primò ponit primum intellectum ad tex.quem gl. visa est sequi. Secunda ibi, & ſm hoc verbum hic positum si voles. Gl. tenendo illum primum intellectum,remouet tacitum contrarium.Tertia ibi,& erat differentia.Glo.ponit ſm intellectum. Quarta ibi, alij autem faciunt differentiam,vr̃ ponere alium tertium intellectum,sed non est,quia reprobat primum,ideo Bar.hic nō refert,nisi duos intellectus gl.¶In ea.glo.ad fi.Pro clara intelligentia gl.& tex.videndum est,qūo debeat concordari ista l.cum §. præcedenti.Glo.ponit duos intellectus.primus est,ꝙ in l.quod si ab initio,ideo non contrahitur statim mutuum,quia dictum est si voles,cuius verbi natura est,vt dato,quod semel voluerit, possit variare,& non velle. Et ideo si diceremus , quòd statim esset mutuũ,posset desinere esse,quod esset absurdum Requiritur ergo quod incipiat vti.Tenendo istum primum intellectũ, dicit gl in secũda particula,debet exponi tex. si voles idest si voluntariè vsus fueris:quare exponit isto modo? Dic quia si conditio,si voles,impletur sola voluntate,quamuis admittatur variatio l.si quis stipulatus, alleg.in glo.tamen tex.requirit actum facti,vt dicatur impleta cõditio: propter hoc dicit gl. intellige, si voles,idest si voluntariè vsus fueris,ita quod hęc conditio habeat annexum factum,& tunc non potest impleri sola volũtate,& sic amotio requiritur.alleg.text.in l.fin.de rer. diuis. vbi in simili,verbum,voluit transcendere,exponitur idest voluntariè
a transcenderit.& Bart.ibi inducit ad statutum, a quo cauetur.Si quis voluit corrumpere,puniatur,intelligi debet idest si voluntariè corruperit,non qđ sola voluntas puniatur,& pro illa decisione Bart.habes aliã gl. similem in l.1.in gl.in ver.voluerit.ff.de leg.2.quam ibi Paul. ponderat pro illa decisione. & aliam gl.in l.fi.in glo.2.C.de codicil.quam etiam ibi ponderat Paul. Idem quod Barto.tenet Bald.& Angel.in l.si quis Sempronium.ff.de hæred.insti.Iste primus intellectus glo.non est tenendus.Primò est contra tex. quem Albe. allegat in l.1.§.si pecunia apud te.j. depositi,vbi tex.vtitur verbo præteriti plusquam perfecti,si voluisses, & tamen non est mutuum, donec pecunia moueatur, ergo solutio est falsa.Secundò secundum istum intellectum esset differentia in verbis,quibus esset vsus deponens,tamen text. hic , & in §.præce. non faciunt differentiam in verbis, sed an ex interuallo deponens permiserit vti , an verò ab initio . Nec est verum fundamentum glo.quòd si iste semel voluerit vti, possit posteà variare,ex quo declarat voluntatem.Si ponamus esse mutuum, volũtas traxisset secum executionem, nec admitteretur variatio.l.apud Aufidium.vbi Barto. declarat.ff.de opt. leg.sed in l.si quis stipulatus.alleg.in glo.quamuis semel legatarius declarauerit voluntatem,tamen quia res apud se non erãt, non potuit transferri dominium in eum.ideo variatio admittitur.& ita Paul.de Castr.& Alexan.hic.Secundus intellectus gl. est,quòd in §.præce.voluntas accipientis præcessit voluntatem dantis.In l.quod si ab initio,voluntas accipietis secuta est. Aduerte,quia declarando bene,iste est bonus intellectus,& tenent Paul.hic,& Bald.in l.in ementis.in 5. oppo. C. de contrahend. emp.quem intellectum sic declarat in §. præce. voluntas accipientis præcessit voluntatem dantis.nam depositarius rogauit dominum, vt sibi permitteret vti pecunia deposita. Et ꝙ istud sit,dicit ibi text.ad eum,qui mutuum rogauit,& dominus fuit contentus.& sic in §.præce.primo præcessit voluntas accipientis,deinde dominus fuit contentus.sed in l. quod si ab initio.nō interuenit voluntas accipientis , sed sola voluntas dantis , quia dixit dominus deponens , Permitto tibi vti pecunia , si voles. ideo subdit tex.quia incertum est,an tu velis, nō est statim mutuum , nisi cœperis vti. & secundum hoc non obstat id, quod contra istum intellectum oppo.Albe.Fulg. & Alex. hic, quod in contractibus,qui re contrahuntur,non refert,quæ verba pręcesserint,vel quæ sequuta sint.Quia verum est,quando apparet de voluntate vtriusque partis.Sed in l.ista nō apparebat de voluntate accipientis. Alium intellectum extra glo. ponunt Gul. de Cun.Iacob.Butr. & sequuntur Albe.Sal.& d.Alexan.hic, & dicunt,quòd text.debent intelligi,& concordari realiter,prout expresè debent. Nam in §.deposui.dicitur, quòd ego deposui pecuniã ex causa depositi penes te , & postea (& sic ex magno interuallo) tibi roganti permisi , quòd possis vti pecunia. dicit text.statim est mutuum.Quare? quia ex quo ex interuallo post fuit apposita ista conuentio,apparet quòd partes voluerint reuocare, & sic reformare contractum sed in l.quod si ab initio. statim quando deponebatur, fuit dictum quòd posset vti,si vollet.& tunc non est præsumendum,quòd deponẽs voluerit statim discedi à deposito . Nam à principio potest apponi pactũ contra naturam depositi,& tamen remanebit depositum.l.Lucius.& l.die sponsaliorum. j. depositi. Istum intellectum multum suadet aduersatiua,quòd si ab initio, quæ denotat aliud esse,si ab initio sit conuentum,aliud si posteà.Non omitto,quod contra istum intellectum obstat tale motiuum . Nam secundum istum intellectum fit differentia an licentia vtendi pecunia deposita interueniat post depositum ex interuallo,an non, & sic non sit aliqua vis in illa conditione , si voles. Et sic secundum istum intellectum , si licentia (de qua in l. quòd si ab initio.) esset concessa ex interuallo,statim fuisset mutuum, etiam si pecunia non fuisset mota , & si non ex interuallo dixissem, permitto tibi vti, si voles, statim diceretur mutuum. & tamen id vltimum videtur falsum,per regulam.l. quoties. ff. de noua. vbi quoties post primum contractum purum.fit secundus sub conditione,ita demum secundus nouat primũ, si conditio impleatur,& non aliter,ergo etiam si ex interuallo daretur licentia vtendi,si voles,antequam ista conditio esset impleta,nõ dicitur mutuum.d.Alex. hic rñdet, ꝙ prima cõditio tacitè inest, eius ergo expressio ſm eum nihil operatur. Sed tu cõsidera,quia conditio ista,si voles,dato ꝙ tacitè insit,tñ conditio,quę continet in se actum facti,vt illa,si voles vti,de qua loquitur d.l.qđ si ab initio. non tacitè inest. Quartum intellectum ponit Bal.hic, qui dicit,ꝙ in §.fin. præcedenti fuit apposita conditio consistẽs in sola voluntate,quia dum ille rogaret mutuo pecuniam, fuit dictum , habeas mutuam si voles , quia cùm statim impleatur sola voluntate , statim est mutuum . Non obstat text. dicens permisi tibi,quia rñsio debet intelligi secũdum interrogata. quod nihil est,quia illud procederet,qñ responsio esset dubia. sed hic est clara. Sed in l.quod si ab initio.fuit apposita conditio consistens in facto &c.quem intellectum reprobãt Fulg. Paul. Lud. Rom. & Alex.hic, quia ſm istum intellectum substantia contractus conferretur in solam voluntatem.vnius contrahentiũ, quod fieri non potest,per regulam.l.in ementis.C.de cõtrahen. empt. Quintum principalem intellectum ponit Bald. hic. Sed ego clarius referam,quam ipse dicat.Debes scire,ꝙ contractus non potest conferri in voluntatem expressam debitoris,sed bene in velatam, seu voluntatem habentem factum annexum l. nonnunquam.ff.de cōdi.& demonst.l.1.ff. de leg.2.not.in d.l.in ementis.vnde in l.qđ si ab initio.si concedens dixisset,concedo tibi

ADDITIO.

a ¶Adde facere quæ scribit Crem.sing.50.si statutum dicat,si quis voluerit venenare aliquem, intelligi debet,idest voluntariè venenauerit.glo.in l.quod si ab initio,hoc titu,in l.fin.ff.de rer.diuis. MASVER.

tibi pecuniam ex causa mutui, si voles, non valeret; quia conferretur in voluntatem expressam, sed in l. quod si. contractus fuit celebratus in voluntatem velatam habentem mixturam facti. & sic valet, quia dictum fuit, Habeas pecuniam mutuo, si voles vti, quia igitur ista conditio non consistit in sola voluntate, ad hoc vt impleatur, requiritur implementum facti, & sic ꝙ incipiat vti. sed in §. præcedenti nulla fuit apposita cõditio, sed dñs absolutè permisit vti. Ideo statim fuit mutuum, prout est tex. in l. rogasti. in prin. & ibi Lud. & Alex. in 1. nota. ad hoc not. ꝯ. eod. titu. Quid tenendum? Ego puto, ꝙ nullus intellectus ex his, quos. s̃. retuli sit bonus de per se, sed iungendo tres intellectus simul habebis veritatem. Iunge intellectum glo. & intellectum Gul. & istum vltimum intellectum Bal. & habebis veritatem. Dico ergo, ꝙ in §. deposui, dñs primò deposuit pecuniam ex causa depositi. deinde non statim, sed ex interuallo posteà accipiens rogauit istam pecuniam mutuo, & sic præcessit voluntas sua, dominus permisit purè, tunc istis concurrẽtibus statim est mutuum, quia non erat conditio aliqua implenda, & partes de communi consensu intelliguntur recessisse à deposito, & fecisse contractum mutui. Et si dicas, quare requiritur ex interuallo? respondetur, quia si incontinenti tempore depositi permitterem, remaneret depositum, quia partes nõ præsumuntur mutare primum contractum. l. Lucius. & l. Publia. ff. depositi. sed in l. quod si ab initio. statim tempore, quo dominus deposuit non rogatus ab accipiente, dixit, permitto tibi si voles vti pecunia, tunc, quia non liberè permisit, sed cum illa conditione habente mixturam facti, ideo nõ statim est mutuum, sed ita demum, si incipiat vti, & sic deueniat ad factum. Iason.

S V M M A R I V M.

1 *In re exposita venali, an sit licita pœnitentia.*
2 *Quid in contractu permutationis.*
4 *Cuius gratia contractus dicatur celebrari.*
5 *Si roganti mutuum dem lancem, vt vendat, & pretium retineat, an dicatur mutuum contractum. & nu. 3.*

LEX II.

ROgasti. Pecunia redacta ex venditione rei meæ, de partium volũtate statim in causam mutui conuertitur. h. d. primò. Et periculum rei traditæ ad vendendum, vt pretio quis vtatur, pertinet ad vendentem, si talem rem venalẽ habebat; aliàs pertinet ad accipientem. hoc dicit, secundò, & sic sunt duę partes in tex. quæ patent ex summario. Continuatur cum l. præcedenti, quia. s̃. dictum, est quomodo pecunia deposita possit cõuerti in mutuum. in hac l. dicitur, quõ pecunia redigenda ex re alterius, possit in mutuum conuerti. dubium faciebat in prima parte, quia ad hoc vt sit mutuum oportet, ꝙ fiat de meo tuũ, vnde negatiuè si non fit de meo tuum, non est mutuum. l. 2. §. appellata. s̃. eod. titu. sed hic pecunia, quam habuisti ex venditione rei meæ, nunquam fuit mea, per consequens vr̃. ꝙ non fuerit mutuum, tamen ratio decidendi fuit, quia qñ tibi requirenti pecuniam mutuo dixi, Capias istam rem meã, & vendas, & habeas pecuniam mutuo, fingitur fictione iuris, ꝙ vendideris rem, & dederis mihi pecuniã, & sic habueris à me mutuo, & sic breui manu &c. tex. est in l. singularia. ꝯ. eod. Istud est mutuum naturale, cui ius ciuile cooperatur fingendo. In 2. dicto inquantum Iuriscon. distinguit, an ego prius haberem rem venalem, an non, vt habes in litera. Not. duos singulares effectus, qui non ponuntur hic in text. circa istam rem expositã ad ven-
1 dendum. ¶ † Primus est, pone, posui rem meam ad vendendũ, puta librum penes Bidellum ad vendendum, comparet vnus, petit librum à Bidello. Bidellus tradit, ille vult emere, dicit dñs, nolo amplius vendere, quia penitui, nunquid sit licita pœnitentia? Certè non, imò tunc ex quo posuit rem ad vendendũ, potest inuitus cogi ad vendẽdum. Ita limitatur regula. l. nec emere. C. de iur. delibe. Et potest cogi, vt iusto pretio vẽdat arbitrio iudicis. Ita singulariter dicit Bar. (nec memini alibi vidisse) in l. non enim. ff. rer. amo. per illum text. secũdum vnum intellectũ glo. Si istud dictum esset verum, esset singulare, & mirabile, sed non puto esse verum, & inuenio primò Cyn. & Bal. in l. 1. C. de episc. audien. in isto casu expresè dicere contrarium, & notabilius, & melius Albe. de Ros. in l. non enim. ff. rer. amo. tenet contrarium, & ostendit, ꝙ ille text. nihil probat, etiam cum intellectu glo. & contractus à principio debent esse meræ voluntatis, antequam deducantur ad esse, per regulam. l. in commo-
2 dato. §. sicut. ꝯ. cõmo. † Secũdus est effectus no. circa istã rẽ expositã venalem, licèt in contractibus innominatis habeat locũ condictio ob causam ex parte eius qui impleuit, ad repetendum, ꝙ dedit contra partem non perfectè implentem, & sic locus sit penitentiæ in contractibus innominatis. l. si pecuniam, in princi. vbi dicetur. ꝯ. de condi. ob. caus. Tamen in contractu innominato, puta permutationis, si ego exposui aliquam rem venalem, siue mobilem, siue immobilem, posteà illam permuto tecum cum alia re, & trado, tu autem nõ imples pro parte tua, quia non tradis, vel tradis rem, quæ euincitur, & sic nõ perfectè, certè ex parte mea, qui impleui, in isto contractu innominato non habet locum penitentia, nec possum per condictionem ob causam repetere rem, quam dedi, quia illa res fuit exposita venalis, quæ posteà fuit permutata. Tex. est in l. 1. secundum vnum intellectum glo. C. de rer. permu. quem ibi Docto. approbant. & dicit Bar. ibi, ꝙ est singularis tex. ad hoc. ita etiam not. illum tex. Bar. in l. 1. circa fin. in pen. quæst. vel melius, pen. dicto. ff. de rer. permu. Illum text. etiam ad hoc reputat singu. Bart. in l. 2. C. de condi. ob causam. & Ang. in l. sciendum. §. deinde. ff. de ædil. edict. Sequitur Imol. in l. Arist. in prin. ff. de donat.
3 Nec aliquis in mundo contradicit, quem ego viderim. ¶ † No. ex ista l. quòd quando quis dat alicui rem suam, vt vendat,
a & habeat pecuniam mutuo, tenetur ex causa mutui.[a] intellige secundum l. si tibi rem. in princ. ff. de præscr. verb. & l. 1. ff. de æsti. actio. & l. si margaritam. ff. pro soc. & secundum distinctionem Albe. & Paul. de Cast. hic. ¶ Not. tex. ibi, vt nummis vtereris, iuncto text. ibi mutuam pecuniam factam. hic esse tex. quẽ Lud. Rom. reputat singu. & ponit d. Alex. in 1. not. licèt non faciat de eo mentionem. Mutuum contrahitur sola voluntate, etiam antequam recipiẽs incipiat vti, quod facit ad intellectũ. §. deposui. in l. certi condictio. s̃. eod. vnde si concedo, vt vtaris, vel possis vti, non adiecta alia conditione, ipso iure statim fit mutuum, etiam antequam vtaris. ¶ Not. 2. ex tex. in fi. maximè si sine vsuris, hic esse text. meliorem de iure secundum Angel.
4 † ad cognoscendum, cuius gratia contractus dicatur celebrari. nam non debet attendi, ꝙ vterque vtilitatem percipiat, sed cuius gratia principaliter factus sit contractus. de hoc dixi in l. si quis nec causam. in princip. s̃. eod. Ideo nõn repeto. ¶ Glo. in ver. si vendideris. ad fin. glo. istud, quod dicit gl. ꝙ quando iste non vtitur pecunia, est cõtractus innominatus, & oritur actio præscri. verbis. Intellige verum, nisi iste acceperit rem vendendam causa societatis, vel ex mandato, vel ex alia causa nominata, tunc oritur actio ex illo contractu, non actio præscriptis verbis, dato etiam, ꝙ non vtatur. text. est in l. si margaritam. ff. pro soc. & in l. si tibi rem. ff. de præscr. verb. secundum Albe. & Paul. de Castr. hic. ¶ In glo. in ver. factam. Istud est difficile contrariũ, quod contrarium etiam format glo. in l. singularia. in glo. vlt. in princ. ꝯ. eod. & quia Doct. ibi plenè examinant istud contrariũ,
5 ideo reseruo ibi examinandum. ¶ † Extra gl. solus Lud. Roma. hic circa primam partem tex. mouet nouam difficultatem. dicitur in prima parte. Si amico roganti pecuniam mutuo, dedi lancem, vt ea vendita nummis vteretur, statim facta venditione contrahitur mutuum in talibus nummis: pulchrum dubiũ est, nunquid iste debitor teneatur restituere quantitem pecuniæ, an vero si velit restituere eandem lancem, possit inuito creditore? Lud. Rom. refert se in contingentia facti consuluisse, & obtinuisse contra dominum Nellum de sancto Gemi. ꝙ possit restituere illam lancem inuito creditore. Motus vna ratione, quia quoties quis est debitor quantitatis pecuniæ non simpliciter, sed respectu certæ speciei, potest illam speciem inuito creditore soluere. Ista est doctri. Bart. approbata in l. 2. §. mutui. s̃. eod. vbi alleg. quatuor leges. & ibi etiam retuli istam decis. Ludo. Imò plus tenet, dato, ꝙ in casu huius. l. iste debitor fuisset condemnatus, vt solueret quantitatem pecunię, quam recepit, adhuc non obstante sententia posset tempore executionis soluere illam lancem, quam accepit. per text. quem etiam alleg. Bart. in d. §. mutui. in l. fideiussor euictionis. ff. de excep. dol. Istũ passum alij non attingunt. Ista est vna ex conclusionibus, quas hodiè publicare feci, & propterea diligẽtius examino istũ articulum. Pro eius veritate debes tu prouectè in primis aduertere, quòd si ista decisio Ludo. est vera ad istum text. ex ea infero duas notabiles illationes, & duos notabiles effectus. Nam si verum est, quòd debitor possit soluere lancem pro quantitate pecuniæ, eo quia censeatur debitor quantitatis respectu certæ speciei, (vt dicit Ludo) sequitur, quòd cùm nos habeamus
* conclusionem *magis communiter approbatam*, ꝙ quando quis est debitor quantitatis respectu certæ speciei, liberatur perempta illa specie à debito quantitatis. Ita concludit Bar. in l. quod te. in 1. col. s̃. eo. vbi disputaui. & ibi Bar. ad hoc alleg. quatuor iura. & idem Barto. vbi Mod. ponunt, in l. si ex legati causa. de verbor. oblig. cum suis concor. sequeretur ergo, ꝙ vendita tali lance, si contin-

A D D I T I O.

a ¶ Ex causa mutui. Ampliat Bar. in l. singularia. col. 4. vers. 2. viden. s̃. eo. PVRPV.

contingeret eam consumi incendio, vel aliter, debitor etiam esset liberatus à quantitate. Secundò ex hoc sequeretur correlariè magna limitatio ad istum text. qui dicit, ꝙ si ego non habebam propositum vendendi lancem, & vt tibi mutuarem pecuniam, eam dedi vendendam, periculum est statim tui accipientis,& consequenter, si cõtingeret lancem perire, tamen tu debitor teneris ad æstimationem. Certè si decisio Lud.est vera, oportet limitare istum text. imò restringere, quod periculum spectet ad accipientem, verum sit antequam vendat, sed postquam vendidisset, non solùm periculum nõ spectaret ad eum, imò fortius si contingeret lancem perire, esset sua vtilitas, quia per hoc liberaretur etiam à quantitate. Sed quia ista sunt nimium absurda, ideo pro veritate publicaui dictam conclusionem contra Lud.Rom.hic, ꝙ non posset debitor talem lãcem soluere inuito creditore, quia si illa esset vera, sequerentur absurda, quæ retuli,& præcipuè, ꝙ perdita lance, vel consumpta, debitor, qui habuit pecuniam, liberaretur à quantitate. contra l.hominem.ff.mand.& l.quod si possessor.§.fin.ff.de pet.hæred. Nec est verum fundamentum Lud. dum dicit, ꝙ iste debitor censetur esse debitor respectu certę speciei, idest lãcis, nam dicit falsum. Ostendo oculata fide. Quãdo do tibi lancẽ vendendã, vt ea vendita nummis vtaris, secundum quod dixi in text. hic cõtrahitur mutuum naturale, cui ius ciuile operatur,& nisi ius ciuile operaretur, non posset esse mutuum verè, ex quo illa pecunia nunquam fuit mea, ideo non potuit contrahi mutuum verè, tamen quia lex fingit, ꝙ postquam vendideris lancem, tu dederis mihi pretium, & ego numerauerim tibi illam pecuniam, & sic breui manu fingitur pecunia tantum à me ad te profecta.l.singularia.j.eo.& l.licèt.ff.de iur.dot.ergo in isto mutuo non est nisi quantitas pecuniæ debita, non respectu certæ speciei, quia in mutuo nõ potest haberi respectus ad speciem. l.fin.ff.de præscrip.ver.Ita sentio,& concludo.

SVMMARIVM.

1 *An pactum possit tollere actionem.*
2 *An in minori summa prolata dispositiuè intelligatur dictio taxatiua. nume.3.*
4 *Vbicunque est consensus vtriusque partis, ibi oritur naturalis obligatio.*
5 *An ex pacto nudo de donando possit agi.*
6 *An ex pacto de luendo, seu retrouendendo, vsura committatur.*
7 *In dubio non præsumitur contractus vsurarius.*
8 *In dubio non præsumitur delictum.nu.9.*
10 *An si obligationi mutui adijcitur factum, dicatur vsura.*
11 *Si Doctor mutuet pecuniam scholari, vt secum intret, est vsura.*

§.Si tibi decem dedero. Hoc dicit.Obligatio mutui
a potest contrahi in minus, quàm sit datum, [a] sed nõ in plus.hoc
1 dicit,& habet duo dicta, quæ patent ex summario. † In primis pondera text. in verbo ipso iure. hic esse text.singu. secundum Bal.hic in lect.antiqua.& melius in lect.ordinaria.in prima oppo. per quem limitatur regula.l.si vnus.§.pactus ne peteret, cũ glo.s.de pac.vbi Doct.vbi ponitur regula, ꝙ si præcedit contractus efficax, ex quo oriatur naturalis.& ciuilis obligatio, & fiat pactum de non petendo, tale pactum non potest ipso iure tollere actionem, cùm sit nudũ, sed bene parit exceptionem. per istum tex.Limitatur singu.illa regula, vt procedat, quãdo post contractum iam perfectum fieret posteà istud pactum de nõ petendo, tunc ipso iure tollere non posset, sed si à principio tẽpore quo fit cõtractus apponeretur pactum de non petendo, istud pactum appositum à principio impediret ipso iure ortũ vtriusque obligatonis,& sic actionis. Et ad hoc bene facit vulgata regula, quia facilius quid impeditur fieri, quàm posteà, ꝙ est factum, tollatur. l. patre furioso.de his qui sunt sui, vel alie. iur.& c.quemadmodum.extra de iureiu. Ista limitatio elicitur ex hoc tex.hoc modo. Nam quando mutuo 10.obligatio intelligitur cõtracta ad decem,& tamen hic est tex. ꝙ si à principio tunc fiat pactum, ꝙ non debeantur nisi nouem, ipso iure non debentur nisi nouem, quia pactum fiebat in ipso ortu obligationis.& ante Bald. Albe.de Ros. ad hoc not. istũ text. Idem not.Paul.hic in 1.notabili.& do.Alex.hic,& idem Alex.in d.l.si vnus.§.pactus ne peteret.in 2.col.in 4.no.nec inuenio aliquem discrepare. Ego autem veritatis inquirendæ causa, publicaui hodiè conclusionem in contrarium, ꝙ talis limitatio non probatur ex hoc tex.Fundamẽtum, quo moueor, est, quia si numero tibi 10.non est verum, ꝙ ex tali numeratione oriatur aliqua obligatio, vel actio. Actio enim nõ oritur ex numeratione, sed ex eo, quod partes agunt.tex.est clarus in l.non omnis.in princ. & in l.si ego.j.eo.tit.& tex. plenius in l.obligationum substãtia. in prin.ff.de act.& obl.Ortus ergo obligationis non est in numeratione, vt præfati Doct. præsupponunt, sed est, & inde incipit ex eo, qđ partes agũt. Si ergo numero 10.& agimus, ꝙ nouem tantum debeantur, non est verum ꝙ hic impediatur ortus ex numeratione, quia cùm ex sola numeratione nõ oriatur actio, vt dixi, sed ex eo qđ partes agunt, certè illud, quod non est, non potest impediri, quia non entis nullæ sunt qualitates, vulgata.l. eius, qui in prouincia.j.eo.& sic mihi vr̃, ꝙ iste tex.nihil probet. Tamen pro primo notab.Bal.& aliorum adde text. in l.lecta.in ver.pen.j.eo. Ibi tñ vsurarum obligatio ipso iure non committeretur. Vbi pactum nudum, quamuis non posset ipso iure tollere vsuras iam commissas, tñ vt ibi dicit tex.bene ipso iure impedit vsuras committendas, ne committantur. Secundò põdera eundem tex.dum dicit, vt nouem debeas. Nam subauditur
2 dictio, tñ,& ꝑpterea hic est tex.fm Bald. Paul. & Alex.hic, † ꝙ in maiori summa prolata dispositiuè, intelligitur dictio taxatiua, tñ. Facit bene tex.in l.pen.§.fin.ff.de act.emp.not.gl.in l.venditor hominis.in prin.eo.tit.quæ rñdet ad illum tex. qui vr̃ facere in contrarium, licèt Alex.hic alleget pro concordanti. Secus est, qñ summa profertur ex parte creditoris enunciatiuè.l.rationes.vbi gl.& Bar.& Docto.not.C.de proba.Bar.& omnes.in l.si quidem.per illum tex. C.de transact. & in l.si cũ dos.ff.rer.amo.
3 † Quid autem qñ summa [b] profertur à teste, nunquid subintel
b ligatur dictio taxatiua, tñ? Exemplum. Testis productus dicit talem rem venditam valere centum, nunquid subintelligatur, tñ, ita ꝙ non plus? Ponit Bar.post gl.in l.fi.§.1.ff.de leg.2. Ludo. Rom.in l.cum furti.vbi videas tex.ad prędicta.ff.de in litem iuran.& latius Alex.in consil. incip. visa consultatione præmissa. & in consil.356.inci.visis probationibus.in 2.col.cum alijs concor.per eum adductis.lib.2. ¶ Tertiò principaliter nota ex secũda parte tex.fm ꝙ subtiliter not.Bal.non hic, sed in l.eius, qui in prouincia.in 7.col.j. eod. pro limitatione regulæ, quæ habet, ꝙ vbicunque adest consensus vtriusq; partis, ibi oritur naturalis obligatio, cũ ex consensu oriatur naturalis. l. Stichũ aut Pamphilum.§.naturalis.ff.de solu.l.1.ff.de pac.declarant Bar. & alij. in l.ex hoc iure.ff.de iusti.& iu.& Bar. in l.Iulianus verum debitorem.j.de condi indeb. Nam illam regulam dicit limitari per istum tex.vt procedat in contractibus, qui solo consensu contrahuntur.Sed in contractibus qui re contrahuntur, vt mutuũ, vbi non põt esse ꝯtus sine re, certè q̃uis adsit consensus vtriusque partis, non oritur naturalis obligatio. Istud patet in hoc tex.Nam numero 10.tibi vt 11.debeas, licèt ꝯsensus vtriusque adsit in 11.tñ 11.non debentur etiam naturãliter. Ego pro intelligentia feci publicari, nunquid illa 11. saltem naturaliter debeantur.Et considero ꝙ iste tex.per quem mouetur Bald.mihi nihil probat: dicit enim amplius quàm 10. condici non posse. Pondera verbum, condici.& sic agi. per hoc non negat, ꝙ naturalis non sit orta, q̃a dato ꝙ 11.naturaliter deberentur, non possent condici.l.iuris gentium.§.igitur nuda.ff.de pact.Considera tñ si fortè Bal.voluit inducere tex.hoc modo. licèt non dicat.& voluit ponderare tex.in secũda parte in illa aduersatiua, sed & si.Nam cùm ponatur cum copula,& denotat diuersitatem in facto, sed indentitatem in iure, gl.in l. sed & si lege. in prin.ff.de peti.hæred.cum vulgarib.Bar.in l.hoc amplius.§.de his autem. ff.de damn.infec.si ergo debet denotare idem ius, prout in casu præcedenti,& in casu præcedenti sit dictum ipso iure, & idẽ ius debeat esse in ista secunda parte, ergo ipso iure non debent nisi 11.ergo nulla obligatio erat orta. Nec dicas, ꝙ istud melius probatur in l.si tibi decem, in princ.de pact.& in l.cum vltra.ff. de non nume.pecu. quia loquuntur de obligatione efficaci, ex qua possit agi. Quicquid sit, puto ꝙ istud notabile melius; & clarius probetur per tex.in l.eius qui in prouincia.in ver. qs vero.in fi.Ibi, neque.pignora teneri.j. eo. † vbi interuenit cõsensus
4 vtriusque partis in mutuo, de quo ibi, & tñ apparet, ꝙ nõ oritẽ naturalis obligatio, vt expressè vult tex.dũ dicit, *neq; pignora teneri.* Nam si nasceretur obligatio naturalis, sola naturalis sufficit, vt pignus debeatur,& fideiussor teneatur. l. per retentionẽ. C.de vsu.l.1.ff.de fideius.¶ Vltimò not.ex hoc text. ꝙ obligatio quæ contrahitur re, non potest contrahi in plus, quàm re sit datum, ẽt si sit actum expressè, ꝙ in plus ꝯhatur, quia vt dicunt
c Docto. potius caderent sydera, q̃ obligatio ꝯhatur [c] in plus, q̃ sit datum.concor.d. l. si tibi decem. cum alijs. Intellige tñ text. procedere in mutuo naturali, secus in mutuo ciuili. Nam si in instro aliquis confiteatur habuisse,& recepisse, quamuis re vera nihil acceperit, elapso biennio, est efficaciter obligatus.Insti.de lit.obl.& l.in ꝯtib.in prin. C.de non num.pecu. Illud ideo est, quia

ADDITIONES.

a ¶ Datum. Vide notan.Ias.in l.cum quid.in 2.lec.supra eo.col.5. PVRPV.
b ¶ Summa. Adde Paulum de Leaza.in disputa.inci.contra instrumentum debiti.
c ¶ Contrahatur. Adde not.Dec.consil.141.colum.2.& fin. & Alexan.lib.2.consilio 211. PVRPV.

quia lex fingit eũm habuiſſe, & recepiſſe, ſecundum Angel. &
Lud.hic.¶Glo.in ver.condici non poſſe,diuiditur in tres partes
prin.Primò aſſignat rationem ad tex.a partibus ſufficiẽter enu
meratis.Secundo oppo.contra tex.& ſoluit.Tertiò format no.
q.Secunda ibi,ſed cùm hoc pactum. Tertia ibi,ſed pone factũ.
In gl.ibi.in l.ſi quis argentum. in §.pen.habes ex glo.rationem à
a partibus ſufficiẽter enumeratis, [a] quare 11. non poſſint peti. &
in primis dicit gl. quia non poſſunt peti tanquam vſuræ, quia
vſuræ non debentur ſine ſtipulatione.l.quamuis.j. alleg.in glo.
C.de vſu.cum glo.in hoc *tranſeunt omnes hic.* & gl.Bar.& omnes
✱ in l.ſi tibi decem.in prin.de pact.Per iſtam rationem, quam *om
nes approbant*,habes inferre,ꝙ iſte text.non procedit, niſi in pec.
num.ſtrictè tantum, quia in pecunia numerata non poteſt de-
beri vſura,niſi cũ ſtipulatione, ſed in alijs rebus mutuabilibus
excepta pecunia ſtrictè debetur vſura pacto nudo, vt in vino,
frumento,oleo, & alijs ſim.l.frumẽti.& l.oleo.C.de vſur.Certè
attenta ratione glo.approbata per omnes,infertur.Si mutuo ti
bi decem ſaccos frumenti,cum hoc,vt reddas 11.vel 10.brẽtas
vini,vt 11.reddas,quòd illa 11.tanquam vſura poſſunt peti, qa
in omnibus iſtis pacto nudo debetur vſura, & non requiritur
ſtipulatio, iuribus præalleg. Et ſi dicis,quæ eſt ratio diuerſitatis,
quare in pec.num.ſtrictè non debetur vſura pacto nudo,ſed re
quiritur ſtipulatio,& tamen in vino,frumento,oleo,& alijs re-
bus mutualibus debentur vſuræ pacto nudo.d.l.frumenti. & l.
oleo,præalleg? Ratio eſt,quia in pecunia numerata, ſi numero
tibi 10.ducatos,vt reddas 11.certum eſt,ꝙ cadit vſura. In alijs
rebus non ſic,ſi mutuo tibi 10.ſaccos frumẽti,vt reddas 11. po
teſt eſſe, ꝙ reddendo 11.non erit vſura, quia in iſtis rebus æſti-
matio variatur ex ſolo curſu temporis. In nummis nunquam
variatur.l.nummis.ff.de in lit.iur.poteſt ergo eſſe, ꝙ & tempo-
re,quo mutuaſti 10.ſaccos frumenti,illi 10. valebant plus, quã
iſti 11. quos nunc reddo. quia ergo eſt incertum, an illud plus,
qđ ego debeo, poſſet creſcere, vel decreſcere, ideo lex facilius
conceſſit,vt debeatur vſura pacto nudo.In pecunia autem nu
merata ſemper certum eſt eſſe vſuram, ideo nõ ita facilius lex
conceſſit vſuram,& noluit deberi ſine ſtipulatione interpoſita.
Iſtam rationẽ aſſignãt Fulg.Paul. & Alex.in l.ſingularia.in 1.gl.
j.eod.& Fulgo. hic, & licèt non dicant iſtam rationem.l.ſenſit
tex.in l.oleo.ibi,incerti precij ratio.C.de vſur.& bonus tex.in c.
nauiganti.in 2.& 3.reſponſo.de vſur.Illud tamẽ,quod dixi limi-
tando gl.intellige,attento iure ciuili. Quid autem ſit de iure ca
b nonico, [b] videatis in d.c.nauiganti. Item dum glo.dicit,iſta 11.
non poſſunt peti tanquam donatio, quia olim ex pacto nudo
de donando non poterat agi, hodiè autem bene oritur actio.l.
5 ſi quis argentum.§.pen. C.de donat. † Aduerte,iſta gloſſ.poteſt
dupliciter intelligi,inquãtum vult, ꝙ hodiè ex pacto nudo de
donando poſſit agi. Primò poteſt intelligi, vt non referatur ad
tex.& tunc glo.bene dicit.Secundò modo poteſt intelligi,ꝙ ad
caſum text.referatur,& glo.velit illa 11.hodiè peti tãquam do-
natio,& tunc glo.reprehenditur per Bar.& Docto.hic.& in d.l.
ſi tibi decem.in princ.eo quia iſtud pactum, de quo in tex.non
poteſt cenſeri donatio, quia non ex cauſa donationis promiſi
11.ſed vt mutuares 10. Et ideo cũ poſſit capi alia præſumptio,
quàm donationis,non præſumitur donatio, quia potius præſu
mitur fatuitas,vt inquit Bald.in l.generaliter.in 3.col. C. de non
nume.pecu. Sed tu fortius dic,ꝙ etiam ſi præſumeretur dona-
tio,tamen non oriretur actio etiam hodiè, quia licèt ex pacto
nudo donationis oriatur actio, eſt verum in donatione vera,
non in præſumpta, vt hic, ne concurrant duæ improprietates.
Ad idem tangit Bar.in l.iuris gentium.§.igitur nuda.& in l.ſi ti-
bi decem.de pact.¶In glo.ibi,odio vſurarum licèt Docto. tran
ſeant cum iſta ſolu.tamen quia eſt refugium miſerorum, vt di
cit gloſſ.in l.filium quem habẽtem.C.famil.erciſc. ideo dic,qđ
ratio eſt clara de iure communi, quia pactum de reddẽdis 11.
appoſitum iuxta contractum mutui,quare actionem nõ pro-
ducit, & ſic non informat, quia iſtud pactum eſt appoſitum
contra naturam contractus mutui. Sed ad hoc vt pactum iux-
ta contractum informet, vel capiat fomentum à contractu,
oportet ꝙ det legem contractui.l.iuris gentium. §. quinimo.ff.
de pact.Ibi,*ea enim pacta inſunt, quæ legem contractui dant.* hoc eſt,
oportet,ꝙ talia ſint,ꝙ poſſint deduci in cõtractum,ergo iſtud
pactum non poteſt informare contractum mutui,cùm ſit cõ-
tra naturam ipſius.Ita declarat Bart.in l.iuris gentium.§.quini-
mo.in 4.colum.præalleg.& Alexand.in l.in bonæ fidei.in 1.not.
C. de pact. vbi alleg. concor. Iſtam ſolu.in terminis iſtis voluit
Barto.in d.l.ſi tibi decem.ſupra de pact.ſi bene videbis.¶In glo.
ibi.habet enim locum hæc diſtinctio in alijs contractibus. Not.
multum iſtam gl.quæ eſt ſing.in iure.ſecundum Paul.de Caſt.
hic,ad ea,quæ habentur in cap.illo vos.de pign.& in cap.ad no
ſtrum.de empt.& vend.in quibus locis habetur, & millies acci-
6 dit in facto. † Ego vendo domum, vel fundum pro modico
pretio,& minori, quàm valeat, poſteà cõduco in perpetuum,
cum pacto de reluendo,vel retrouendendo, nunquid iſtud ſit
vſura? Docto.dicunt, quod ſic,cùm ex modicitate pretij cum
pacto de retrouendendo præſumatur vſura,maximè in ſolito
fœnerari.hic habes ſolennem glo. quod an ſit ſolitus fœnerari,
vel non,habet locum in alijs,preterquam in mutuo, quia ſem-
per eſt vſura. de hoc Alexand. hic alleg. plures remiſſiones, an
7 debeat fieri illa diſtinctio. ¶†Not.tamen diligenter id,quod di-
c cit Bald. circa fin. hic, quòd in dubio nunquam præſumitur [c]
contractus vſurarius.alleg. text. in l. qui per retentionem. C.de
vſu. vbi in dubio non præſumitur vſura vltra legitimum mo-
dum. & text. in l. ampliorem. in fin. C. de appel. & meliorem
text. omnibus in c.nauuiganti. in 2. & 3.dicto. de vſur. & iſtud
dictum Bald.refert,& ſequitur Alexand.in conſil.266.ſuper tit.
quæſtionis tranſmiſſæ.in 2.col.lib.2.& aliud non allegat præter
Bald.hic.Sed tu adde,quòd iſtud idem dicit Bald. ad literam in
8 rub.extra de offic. iudi. in 8. colum. † Pro iſto dicto facit regu-
la.In dubio non præſumitur delictum,vel illicitum.l.merito.ff.
pro ſoc.iuncto eo,quod per regulam d. l. merito. decidit Bart.
in l.gerit.in 6. colum.ff.de acquirend. hæred.Facit,quod voluit
Gul.Angel.Paul.& Alexand.in l.1.per glo.ibi.C.de his. quib. vt
9 indig. † Si ergo dico alicui. Ego vindicabo eum,qui fecit mihi
iniuriam,& ille reperiatur mortuus, nunquid præſumatur per
iſta verba,quòd fuerim ille,qui occiderit eum? Dico,quòd nõ,
quia illa verba vindicabo,poſſunt intelligi via facti,& via iuris.
In dubio debent intelligi via iuris, vt excludatur præſumptio
delicti,an tamen faceret indicium ad torturam, ibi videas. Fa-
cit,quod not.Barto.& omnes in l. non ſolùm.§ ſed vt probari.
ff. de oper. nou. nunc. cum mille concord.ibi traditis per Alex.
& alios,quæ poſſent hic referri. ¶In glo.ibi præterea decretum
dicit. Dic, quod eſt 14.q.3.cap.1.2.& 3. & c.conſuluit.de vſu.
10 ¶†In fin.glo. habes ex gloſſ.quòd ſi obligationi mutui adijcia-
tur factum,quòd eſt vſura, vt eſt quando mutuo 10.cum hoc,
vt vltra illa 10.aliquid facias pro me.Iſtam glo.intelligunt, & li
mitant Barto. & Angel. vt procedat, quando tale factum eſt
augmentatiuum obligationis, ſecus ſi non eſt augmẽtatiuum
obligationis,ſed per illud magis cautum eſſet creditori.Exem-
plum. Mutuo tibi decem cum pacto,quòd tenearis mihi dare
tot pignora,vel aliud ſimile. Iſtud dare pignora non auget obli
gationem,ſed facit,quòd creditori magis cautum ſit. Ita intelli
git glo.in l.ſed & ſi quis.§.fin.ff.ſi quis cau. Hinc dicunt Docto.
quòd Bononienſes vſurarij exercebant talem cautelam. Mu-
tuo tibi centum ducatos, cum pacto, quòd tenearis venire ad
ſtandum ſuper hoſpitio,donec ſolueris,& ſi non feceris,tenea-
ris dare 20.nomine pœnæ. Illi dicebant non eſſe vſuram,quia
illa pœna adijciebatur facto,ſecus ſi adijceretur quantitati. An
iſta ſit vſura,vel ne,tangunt Alber.& Alexand.hic,ſed quia iſte
paſſus tangitur ordinariè per Bart. & omnes in l.ſtipulatio iſta.
§.alteri. cum multis concor. quas ponit ibi Alexand. ideo non
tango hic. Ponit etiam Bartol.in l.cum ſeruus. ff. de condi. &
demonſtr. Quantum vero ad propoſitum Fulg. & Ludo. Ro-
ma.hic melius dicunt,quòd gloſſ.in d.l.ſed,& quis.§.fin.non eſt
contraria. Nam iſta gloſſ.loquitur,quando obligationi quan-
titatis adijcitur factum. Exemplum,mutuo tibi 10. vt vltra 10.
tenearis mihi ſcribere librum,tunc eſt vſura,ſed in glo.contra-
ria obligationi facti eſt adiecta pœna. vt ſiſtere in iudicio, & ſi
non ſiſtetur, promiſit pœnam, & ſic ille caſus eſt diuerſus à gl.
noſtra. Tamen cum ſolo Barto. hic tenet Alexand. in conſil.
60.incip.ſtantibus his,quæ ſupra narrata ſunt.in 2.colum.libr.4.
11 ¶† Item facit iſta gloſſ. quòd ſi Doctor mutuet [d] pecuniam
d ſcholari,vt ſecum intret, quòd eſt vſura,vt per Abb.in cap.fin.
de vſu. Et per iſta eſt expeditus vtiliter iſte.§. vt puto.

ADDITIONES.

a ¶Enumeratis.Adde l.filius.in §.filius.de leg.1. Bal.in d.l.conuenticulam. C.de Epiſcop.& cleri.Barb.in cap.cum venerabi. de excep.

b ¶Canònico.Adde Lauren.de Rodul.in repe.cap.conſuluit.de vſu.

c ¶Præſumitur.Vt in cap.fin.de conſuet.colum.8. PVRPV.

d ¶Mutuet.Adde glo.& Bald.in l.1.in §.item ſolent.ff.de off.præſ.Bald.in proœ. Decret.Petr.de Ancha.in regula peccati.in 8.quæſt.de re.iu.lib.6.Io.de Ana. in rubr.de vſur.

SVMMARIVM.

1 *Seruus,cui dominus conceſſit liberam peculij adminiſtrationem,an poſſit mutuare.nume.2.*

3 *Procurator ſi mutet conditionem in deterius, an intelligatur reuocatum mandatum.*

4 *An ex conſumptione pecuniæ reconcilietur mutuum.nu. 5. & in d.l.rogaſti.§.ſi à furioſo.nume.5.*

6 *Per ſeruum non quæritur domino certi condictio.*

§.Si

§.Si fugitiuus. Ex numeratione pecunię facta per seruum voluntate domini tacita,vel expressa contrahitur ab initio mutuum : aliàs secus, nisi consumptione postea bona fide sequuta.h.d.& habet duo dicta,quæ patet ex summario.¶In tex.ibi,aut si dolo malo desinant possideri poterit ad exhibendum agi. Iste tex.vr̄ velle, ꝙ si nummui mutuati per seruum fugitiuum sint cōsumpti mala fide,dn̄s agere debeat actione ad exhibendum , & sic innuit, ꝙ non possit agere rei vend.prout in primo casu,qn̄ tales nummi extant. Et ita intelligit Alex.in suo summario. Sed iste sensus licèt conueniat verbis literæ,tn̄ non videtur bonus,quia ad hoc,vt possit conueniri rei vendi.paria sunt,vel ꝙ nummi extent,vel qd̄ dolo desinant extare.l.is quis dolo.& l.sinautem.§. sed is.& l.qui petitorio.in prin. de rei vendi. & l.parem.de reg. iur.& in specie istud tenet glo.in l.si filiusfamiliàs.in ver.condidictionem.j̄.eo.& expresse Raph.Fulg.& Pau.hic in fi. Et propterea licèt litera videatur aliqualiter refragari, tn̄ veritas est vtroq; casu : siue nummi extent: siue dolo malo desierint extare,possunt vendicari, & vtroq; casu poterit ad exhibendum
* agi.¶No.ex tex.ibi, *& quidem si seruus, cui concessa est peculij admi-*
1 *nistratio.* † Seruus,cui dn̄s concessit administrationem peculij, potest mutuare,& consequenter transferre dn̄ium , & sic alienare.Intellige istum tex.procedere nō simpliciter,prout iacet, sed qn̄ dominus concessisset seruo administrationem. Nam si dn̄s simpliciter concessisset seruo administrationem peculij, non posset mutuare,nec alienare,sed bene qn̄ concessit administrationem cum libera : tunc potest mutuare , & transferre dn̄ium.tex.est in l.quam tuberonis.§.filia.& ibi gl.ff. de pecu.& in l.cum fundus.§.seruum tuum prudens.versi.quod ad peculiares nummos tuos attinet , & ibi expresse gl.in ver. euanescit. circa.fin.j̄.eod.& ibidem expresse do. Alex.in 6.not. & Pau.de
2 Cast.ibidem in summario.¶ † No.secundò ex text.ibi in versi. fugitiuus autem. ꝙ seruus fugiendo à dn̄o , ipso iure priuatur libera administratione peculij,quam dn̄s concesserat,vt hic,&
3 l.libera.ff.de pecu.† Ex quo inferunt Bald. Ange.& Mod.hic,ꝙ si procurator, cui dn̄s dedit mandatum , mutet conditionem in deterius,puta,quia bannitus efficiatur, vel ribaldus, ipso iure intelligatur reuocatum mandatum, quod est vtile ſm eos pro mercatorib. qui habent institores , seu factores præpositos apothecæ,vel mercaturæ,qui possunt obligare dn̄m principalem.Tamen si mutent conditionem in deterius, statim intelligitur reuocatum mandatum.Ad idem est tex.in l.cum quis.in prin.& ibi Bar.& in l.Stichum.§.vsumfructum. vbi Ange. not. limitat.& in l.cum Cornelius. & in l.si quis seruo. in princ.ff.de sol.& in l.eum,qui ita.§.qui filio.vbi Bar.& Mod. ff.de verb.ob. & in l.pater hæredi.§.fi.de testa.tut. vbi idem deciditur in tutore.& ibi ponunt Cyn.& Bal. Et ista est vna extensio ad dictam regulam, & pro ea facit etiam text.in l. in confirmando , & ibi Bart.ff.de confir.tut .Idem est in executore vltimæ voluntatis. tex.est in l.liberto.§.largius.ff.de ann.leg.ſm Ioan. de Imo.in d. l.eum qui ita.§. qui sibi, aut filio. Et ista est alia extensio ad dictam regulam. Amplia tertio,vt procedat etiā si statum mutaret in melius prout hic per Alex. Amplia quartò, quia licèt aliàs qn̄ reuocatur procurator, necessaria sit certitudo dn̄i. l. sed & si pupillus.§.proscribere. ff.de insti.glo. & Bart.in l.vnica. C.de satisd.Can.in c.ex parte decani.de rescri.in c.2. de procur. in 6.& in cle.1.vbi glo.de renun.Tamen, qn̄ sine facto domini reuocatur procur.per mutationem status in deterius, non requiritur certioratio dn̄i.Ita Bal.hic.Ratio est,qn̄ reuocatio procedit ex facto dn̄i, ideo est necesse, ꝙ certioret , quia possent decipi contrahentes.Sed qn̄ lex reuocat,reuocat etiam domino ignorante.¶Limita dictam regulam quatuor modis. Primò, vt procedat,quo ad debitores scientes conditionem mutatam : Secus si non scirent,ſm Cy.& Bal.in d.l.pater hæredi.§. fin.per tex.in l.si non sortem.§.qui filio. ff. de condi. & demon. Adde bonum text.in l.inter causas.ff.manda. Secundò limitat Rom.hic, vt per Ange.in l.Stichum.§. qui vsumfructum.ff.de sol.& refert Alex.vbi vide,in l.eum qui ita.§.qui filio.ff.de verb. oblig.Tertiò limita, vt per Alex.hic in versi.& prędicta intellige,&c.Quartò limita,vt procedat in procuratore simplici. Secus in procuratore in rem suam , quia mandatum procuratoris in rem suam non reuocatur mutatione status. Ratio,quia est mixtus procurator.Ita Bal.in d.l.si non sortem §.qui filio.in 2.col.Comprobo per simile. Nam videmus, ꝙ licèt mandatū finiatur morte mandantis , tn̄ fallit in mandato procuratoris in rem suam,ſm Bart.in l.2.§.1.ff.de dona.& text. in l.illam. vbi Docto.C.de don. ¶Not.tertiò ex eo.tex.licèt per seruum fugitiuum,seu existentem in fuga quæratur dn̄o possessio.l.1.§.per seruum,qui in fuga.& l.per eum.§.1.de acq.pos. Tn̄ per seruum fugitiuum mutuantem pecuniam non quæritur dn̄o certi cōdictio, eo quia non potuit transferre dominium pecuniæ mu-
4 tuatæ,& sic contrahere mutuum.¶ † No.quartò ex fine,quòd consumptione pecuniæ reconciliatur mutuum , qn̄ consumptio fit bona fide : secus si mala , & sic iste , qui consumit , seu expendit talem pecuniam,si sit in bona fide,quia credat,ꝙ ille, qui mutuauit,esset dn̄s,vel posset mutuare : tunc reconciliatur mutuum. Secus si mala fide,quia sciret fugitiuum, vel ꝙ non esset pecunia mutuantis. Et proptereà dicunt Pau. Lud.Ro.& Alex.hic, ꝙ hic est tex.melior de iure,ad declaranda iura, quæ volunt,ꝙ consumptione reconciliatur mutuum , quòd intelligantur,qn̄ ille expendendo,vel aliter, cōsumit bona fide:aliàs secus.Et dicit Lud. Ro.ꝙ ad hoc iste text.est sin.sed habes consimilem in l.Cassius.in verbo,sine dolo, vbi Barto.not.ff.de sol. no.gl.in l.si filiusfam.in verbo,conditionem.j̄.eo.& vltra rationem,quam assignat tex.in d.§. Cassius. adde tn̄ claram rationē. Nam qui dolo malo consumit , cùm dolo desierit possidere : certè eius odio fingitur res extare, & potest ꝯueniri rei vendic. sicut si extaret,vt dixi in apostillatione text. ergo cùm fingatur extare,& sit aliena , non potest dici contractum mutuum. Intellige tn̄ secundum.l.non omnis.§.pupillus.j̄. eod. & in specie declarat Alex.hic in fin.¶Item per istum tex. Bart.in l.si alieni. ff.de sol.limitat illum tex.qui vult, commixtionē nummorum reconciliari solutione,& dominium acquiri , vt procedat , qn̄ commixtio fit bona fide,secus si mala fide. Et idem vult Bart.
5 in l.si pœnæ.§.si falso.ff.de condi.inde.† Sed contra istum text. & istud no.moueo difficultatem.Dictum est,ꝙ si pecunia,quę non erat mutuantis,sit bona fide consumpta,recōciliatur mutuum . Contra. Nam ſm hoc sequitur euidens absurditas,ꝙ melioris conditionis erit, qui mala fide consumpsit, & sic, qui fuit in dolo,quàm ille qui bona fide consumpsit.Quod probo. Quando quis consumit bona fide, cùm reconcilietur mutuū, potest ille,qui mutuauit agere ex mutuo, nec habet necesse aliter probare se dn̄m,quia agenti ex mutuo non potest ille , qui habuit pecuniam mutuo, referre quæstionem dn̄ij , vt volunt Doct.post gl.in l.nam & si fur.in prin.j̄.eo. Sed qn̄ quis consumit pecuniam dolo malo,est in meliori conditione. Probo.Ex quo non reconciliatur mutuum,ille qui mutuauit,non potest agere ex mutuo : oportet ergo,ꝙ agat rei vend.& consequenter probet se dn̄m,& difficilis est probatio dominij , vt per gl.in l.cum res.C.de proba.per Bar.& alios in l. rem quæ nobis.ff.de acquir.pos.& in l.rem alienam.in 2.col. de pign.act.Ergo,cùm difficile admodum sit probare dominium , certè,qui consumpsit mala fide, est in meliori conditione , quia non potest conueniri,nisi agens probet se dn̄m : sed si consumpsit bona fide, quia potest conueniri ex mutuo reconciliato,non est necesse, ꝙ agens probet se dn̄m pecuniæ,& tanto magis, quia qn̄ mala fide consumpsit, si agens non posset probare se dn̄m , nullum remedium habet aduersus illum,qui mala fide consumpsit, & sic esset in meliori conditione, qui malæ fidei est , quàm bonæ fidei,contra l.Seruius.j̄.quod vi,aut clam. Potes rn̄dere,& tollere obiectum. Quod qn̄ pecunia dolo malo consumpta est, dominus si vult potest vendicare , vt dicit text.sed erit sibi difficilius,quia oportebit probare dn̄ium,vt dixi. Debet ergo ratificare mutuum,quo casu,licèt mutuum non fuerit reconciliatum consumptione dolosa,tn̄ reconciliabitur ratihabitione domini.Ita declarat Bar.in l.2.§.appellata.circa fin.s̄.eo. & hoc modo ratum habendo poterit agere ex mutuo , nec sibi magis poterit referri quæstio dominij,quàm qn̄ agitur ex consumptione bona fide facta.Isto modo potes euadere contrarium : super quo tn̄ cogita . Aduerte etiam,quia nonnulla sunt, quæ
* videntur probare *contra communem conclusionem.* Et primò text. in l.nam & si fur.§.1.j̄.eo.vbi dicit tex. si admonitus. quo casu est mala fides : pro parte consumpsi: pro parte habes cōdictionem,ergo innuit , ꝙ si totos consumpsissem , ad totos haberes cōdictionem ex mutuo,quamuis essem in mala fide.Secundo contra communem vr̄ stringere , quia text. noster non probat nisi à contrario sensu. Tertiò stringit tex.in l.non omnis.in §.si pupillus.j̄.eo.de quo tex.vide hic scripta per Alex. Tn̄ pro cōmuni pondera text.in l.si à furioso.j̄.eo.ibi,cùm eum compotem mentis esse putares,& sic, quòd erat in bona fide, vt consumptio inducat recōciliationem. Item pro communi est bonus text.in §.nunc admonendi.Insti.quib.alie.licet,vel non.Tamen ꝯ communem potes quadrupliciter inducere text.in d.l. nō omnis.§.si pupillus. Primò in prin.vbi ille accepit mutuo à pupillo sine tutoris auctoritate,& sic fuit mala fides in accipiē do,& etiam propria fuit mala fides in consumendo.Secundò, & fortius stringit ille tex.in ver.nam omnino. Nam dictio,omnino , intelligitur omni casu,gl.in l.si cum exceptione.§.quatenus.ff.quod met.causa. ergo siue consumpserit mala fide , siue bona.Tertiò,& fortius,quia illa dictio, omnino, saltem debet verificari in duob.cùm sit vniuersalis,omnino. Sed si intelligeretur solùm in eo,qui bona fide consumpsit,non verificaretur nisi

nisi in vno. Quartò,& adhuc fortius stringit ille ver.nam om-
nino.Ibi enim assignatur ratio ad principium.l. sed in prin.lo-
quitur,qñ mala fide consumpsit.ergo similiter text.in d. versic.
nam omnino. debet intelligi, quando mala fide consumpsit:
aliàs in illa ratione ineptè loqueretur tex.& non ad propositũ,
si loqueretur,qñ bona fide consumpsit. Sed potes respondere,
(vt superius dixi,) quod loquitur in pupillo proximo puber-
tati,quo casu non dicitur in mala fide,qui secum cõtrahit sine
tutore.l.2.§.si à pupillo.ff.de vsucap.ꝓ emptore.Et si fortiter di
catur,ꝙ istud est diuinare. Rñdetur,ꝙ ex quo ille tex.nihil dicit
de mala fide,debet capi præsumptio exclusiua delicti, per re-
gulam.l.merito.ff.pro soc.Aduerte etiam,quia tenendo cõem
habes vnam limitationem ad illud,qđ dr̃,ꝙ consumptione re-
conciliatur mutuum. Limita secundò, vt licèt mala fides ex
parte consumentis impediat reconciliationem, tamẽ ex parte
dantis non.l.nam & si fur.in prin.j̃.eo. Tertiò limita,vt colligi-
6 tur ex dictis Bart.in d.l.nam & si fur.in ;.not.¶† Vltimò not.ex
isto tex.ꝙ licèt per seruum fugitiuum quæratur possessio dño.
l.1.§.per seruum,qui in fuga.ff.de acq.poss.cum sim.tamen per
seruum fugitiuum non quæritur domino certi condictio.

S V M M A R I V M.

1 *An gerenti negotium absentis, vel furiosi competat actio.*
2 *Consumptio pecuniæ tantum operatur, quantum à principio translatio dominij.*
3 *An furiosus contrahat mutuum.*
4 *An stipulatione mutui quæratur actio statim.*
5 *Ex pecunia aliena tibi mutuata, teneris actione ex mutuo, si est consumpta.*
6 *An depositarius teneatur reddere tertio contradicente.*
7 *An debitor ex mutuo possit opponere exceptionem non facti mutui.*

L E X XII.

SI à furioso. Ista.l.cum l. seq. vsque ad §. si seruus communis, habet plura responsa, & sic posset diuidi in plures partes. Sed diuide sm Pau. de Cast. hic in tres partes prin. Primò loquitur Iurisc. qñ mutuum nõ potuit ꝯhi ꝑꝑ defectũ consensus in mutuante,qui erat furiosus à principio tp̃e numerationis. Secundò loquitur, qñ defectus consensus non erat à principio in mutuante, sed posteà superuenit ante cõsumptionem,quia cœpit furere. Tertiò loquitur,qñ impedimentum non erat propter cõsensum mutuantis, sed propter defectum dominij,quia mutuans non erat dñs pecuniæ, sed erat fur, vel non erat dñs pecuniæ in totum, sed pro parte vnà cum socio. Secunda ibi,item si is,qui seruo.Tertia ibi, nam & si fur.h.d.in effectu. Quamuis à principio non contrahatur mutuum propter defectum consensus in mutuante, vel quia mutuans non erat dñs pecuniæ in totum, vel in parte, tamen sequuta consumptione reconciliatur mutuum,quia tm̃ operatur consumptio pecuniæ facta ex post facto, quantum translatio dominij à prin.h.d.vsque ad §.si seruus communis,& dubium faciebat, quia non potest dici mutuum,nisi fiat de meo tuum. Sed certè ius ciuile propter cõsumptionem fingit fuisse,& ideo est mutuum naturale,cui ius ciuile cooperatur.¶In tex.ibi,quasi mu
a tuam.dic,ꝙ ideo tex.vtitur dictione,quasi [a], quia iste, qui recipiebat,erat in bona fide.Credebat.n.qđ ille,qui mutuabat,esset sanæ mentis.In tex.ibi,ea quæ in rem tuam versa fuerit. Nõ intelligas,ꝙ istud de necessitate requiratur,ꝙ pecunia vertatur in vtilitatem recipientis,quia dum dicimus consumptione recõciliari,est siue vtiliter,siue inutiliter consumpserit. ¶In text.ibi, nam ex quib.causis. Iuriscon.in hac ratione solum ponit maiorem: minorem autem, & conclusionem omittit. Vnde aliqui (vt Mod.) supplent istam rationem ex verbis seq. Ego vero suppleo ex §.fin.precedentis.l.& ideo ad istam rationem.nã ex quib.causis,&c.supple,ꝙ si pecunia aliena mutuatur sine voluntate domini, & per recipientem consumatur bona fide,certè sequuta cõsumptione,acquiritur actio ex mutuo dño ignoranti.§.si fugitiuus.s̃.l.proxi. Et adde,ꝙ æquiparatio, quam facit tex.de furioso ad ignorantem, non solum procedit actiuè quantum ad acquirendum,sed etiam passiuè quantum ad ob-
1 ligandum efficaciter.† Et ideo quemadmodum, qñ quis gerit negotia absentis, & ignorantis vtiliter, ille absens, & ignorans obligatur efficaciter, & tenetur actione negotiorum gestorũ, toto tit.ff.& C.de neg.gest.eod.modo si quis vtiliter gereret negotia furiosi absentis, vel præsentis, furiosus obligatur naturaliter, & ciuiliter, & tenetur actione negotiorum gestorum,& tunc obligatio naturalis non causatur ex cõsensu,sed ex æquitate,vt declarat magistraliter Bart. in l.Iulianus verum debito-
* rem.in 9.col.de condi.inde.¶In tex.ibi,*deinde seruus in rem domini id verterit.* Istud ideo dixit tex. quia si seruus pecuniam receptam non converteret in vsum domini ex contractu serui,dñs non obligatur,nisi talis seruus haberet peculium: tunc obligat dñm,quatenus est in peculio. Sed si conuertatur in vtilitatem domini,dñs tenetur ex cõtractu serui de in rem verso. toto tit.
2 ff.de in rem ver. ¶ † Not.ex istis legib.consumptione pecuniæ reconciliari mutuum, & quod tm̃ operatur consumptio pecuniæ,quantum à principio trãslatio dominij. Adde in simili, qđ consumptione reconciliatur cõdictio ob causam.gl. in l.4. §.subtilius.super verbo,ipsius.ff.de condi.ob causam. quam gl. in specie ad hoc alibi no.Bar.in l.si procuratori falso.in 1.q.4.q. prin.ff.de condi.ob causam. Intellige tñ, quando consumptio fit bona fide: secus si mala fide,vt in §.fi.s̃.l.proxi.Secundò fallit,qñ pecunia esset communis duorum,& vnus mutuaret istã pecuniam alteri, quia sequuta consumptione non reconciliatur mutuum,quo ad partem ipsius domini, vt per Bar.in §.fin. j̃.eo.Item limita per l.quædam.in fi.ff.de reb.dubijs. quam allegant Sal.Lud.& Alex.in l.omnia.s̃.eo. ¶Gl.in verbo,conditionẽ. In fi.glo.Pro clara intelligentia difficultatis gl.dicitur in tex.
3 † ꝙ si furiosus mutuauit pecuniam,à principio non potest esse mutuum,quia non potuit transferre dominium,sed consumpta pecunia reconciliatur,& furioso acquiritur cõdictio. Contra,licèt gl.videatur formare quæstionem, prout etiam cõiter Doct. ego formo oppo.& ostendo impossibile esse furioso acquiri cõdictionem ex mutuo. Aut vis dicere,ꝙ actio oriatur, & acquiratur ex consumptione,& fatuum est dicere,quia non est modus inducendæ obligationis. Aut vis dicere (prout est necessarium) ꝙ actio oriatur ex numeratione, & istud posses dicere,qñ persona,quæ numerauit, potest verè consentire,aut fictè consentire.l.si quis pro eo.§.si nummos.alleg.in gl.Sed furiosus non potest verè consentire,nec lex potest fingere,ꝙ consentiat,quia fingeret impossibile, ergo cùm non possit cadere verus consensus, nec etiam fictus, & impossibile sit ex numeratione oriri actionem absque consensu,aut vero,aut ficto,aut tacito.l.non omnis.in princ. vbi dicemus.j̃.eo.l.obligationum substantia.ff.de act.& oblig.ergo impossibile vr̃,etiam sequuta consumptione,actionem oriri ex mutuo. Et licèt Fulg.hic inaduertenter, (vt puto) dicat, ꝙ furiosus possit fingi cõsentire, falsum est.Et licèt gl.hic dicat, ꝙ hic expressus consensus sit necessarius, non tacitus, vt in locato, & sic vult, ꝙ qñ requiritur verus consensus,non cadat in furioso, secus si requiratur tacitus, glo.malè dicit,& dicit de directò contra tex.quem alleg.in l.qui ad certum.j̃ loca. Est bene verum, ꝙ vbi non requiritur expressus consensus, nec etiam tacitus,sed sufficit,ꝙ non contradicat,vel ꝙ non habeat causam ꝯtradicendi,& furiosus habetur pro cõsentiente,tex.est in l.2.§.qui voluntate, & ibi Bar. ff.solut.mat.& idem Bar.in l.3.§.alterius. ff.de neg.gest.& glo.in l.in negotijs.ff.de regu.iur.declarant Alb. & Alex. hic. breuiter
* vera, *& communis sententia* in quæstione gl.est, ꝙ qñ in numeratione pecuniæ nullus interuenit cõsensus, nec interuenire potuit, vt in primo casu huius.l. qñ furiosus numerauit, & tunc sit vera opp. Azo.& gl.ꝙ actio oriatur ex numeratione: nõ ꝙ ex numeratione resultet contractus mutui,quia deficit cõsensus,sed ex æquitate.l.si me,& Titium.j̃.eod.quia cùm pecunia furiosi peruenerit ad manus tuas,& sit consumpta, æquum est illam sibi reddi, & sic sequuta consumptione reconciliabitur non vt mutuum, sed vt creditum in genere,sm Doct. hic cõmuniter, & consequenter competit certa cõdict.generalis ex æquitate.d.l.si me.& Titium non autem cõdictio mutui,competit etiam cõdictio sine causa.Qñ verò à principio interuenit consensus, tunc nõ oritur cer.condictio ex mutuo,sed ex numeratione,& ita loquitur tex.in d.l.si quis ꝓ eo. §. si nummos. ff.de fideius.& ita procedit prima opi. lo.relata in gl. & ad hoc vide etiam Bar.& ibi gl.magnam ad fi.in l.interdũ. ff.de condi. & demon.Contra istam cõem opi.tenet Aret. hic, & facit iste tex.in verbo,cõdictionem,quod in sequẽtib.rñsionib. ponitur pro cõdictione speciali: ergo idẽ in casu isto,per regulã.l.vtrũ. ff.de pet.hær.Sed tu responde per gl.in l.2.ff.de offi.proc.& leg. Vnde teneas cõem opi.Sed tunc dices tu,quæ est ratio diuersitatis,ꝙ quando nullus consensus interuenit, qđ potest competere cer.condict.generalis, non specialis,in alijs autẽ oritur specialis,cũ etiam cer.condict. generalis oriatur ex causa, & obligatione.l.certi condict.in prin.s̃.e.Respondet Albe.hic,& dicit vnum verbum,per quod confirmatur opio. Bar.quam posuit in d.

A D D I T I O.

a ¶De dictione,quasi.Adde Felyn.in cap.gratum.in 5.col.de offi.deleg. * Et dic quod est nota improprietatis,l. in suis,de lib. & posth. & quandoque veritatem exprimit.Dec.consi.539.col.fin.nume.11.de qua plura no.Alex.consi.21 consi.19.libr.1.Quid in statutis? vide glo.in l.mulier.§.fin.in gl.verb. quasi. ff.ad Treb. MASVER.

in d.l.cer.condi.in prin.Inquantum ibi dixit, ꝙ cer.condi.generalis cognoscitur à speciali per medium concludendi.Nam dicit Alb.qđ in cer.condi.generali conclusio debet esse,quia certum : sed in speciali requiritur,quia mutuaui. Sed furiosus non potest mutuum cōtrahere.ergo, &c. quia tamen modicæ vtilitatis, non insisto.vide tñ text.in l. qui seruum. cum l.seq.ff.de acq.hær.¶Gl.in ver.consumpseris.primo declarat tex. Secūdo format vnam q.in qua q. cum magno mysterio præsupponit,
4 † qđ qs mutuauerit pecuniā alienā,& expressè stipulatus sit eā reddi,quo casu debes scire,qđ ex stipulatione,tanquam ex mutuo ciuili,actio oritur mutuanti statim,nec requiritur tunc cōsumptio pecuniæ.l.quamuis. C.co.tit. Dubitat ergo glo.si iste, qui mutuauit pecuniam alienam, & stipulatus est , agat ex stipulatione,& sic ex mutuo ciuili , item si comparet verus dñs, & vendicet pecuniam,quis istorum præferetur ? Et gl.concludit,& bene,ꝙ præferetur ille,qui est verus dñs, & sic qui ex iure gentium,& excludet eum,qui aget ex stipulatione, & sic dominio ciuili.Tex.est solennis in l.1.§.2.ſ.de stip.ser.Dum tñ glo. subdit rationem, quia recipiens absq; culpa desinit habere pecuniam,& Bart.in secunda ratione in idem reincidit, malè dicit,quia dato,qđ pecunia mutuata pereat sine culpa accipientis,tñ nunquam debitor liberatur , etiam si periret casu fortuito,quia est debitor in genere.l.incendium.C.eod.& melius loquitur gl.contraria in l.2.in gl.fin.C.eo.tit. Sed potes saluando gl.& Bar.dicere,qđ d.l.incendium.loquitur , qñ non interuenit culpa creditoris,prout fuit hic. Ista fuit mens Bart.& ita etiam loquitur gl.dum dicit,vnde etiam sine culpa. Addunt etiā pro conclusione gl.Iaco.But.Alb.& Ang.hic aliam rationem, quæ fundatur in l.si opera.ff.de excep.do. Nam cùm debitor teneatur ad pecuniā,& facto creditoris sit factum, vt non possit soluere,ergo debet liberari.d.l.si opera. Sed Fulg.Lud. Ro.& do. Alex.dicunt,qđ illa l.si opera.nihil facit,quia loquitur,qñ debitor præparauerat certam pecuniam,quo casu dicit ibi tex.ꝙ si facto creditoris pereat,liberatur debitor.Sed in casu nostro nō erat aliqua præparata , tñ contra istam responsionem istorum Doct.facit l.siue hæreditaria.ff.de nego.gest.ponderando, vt ibi per Bal.in 2.no.pro limitatione.l.incendium.C.si cer.pet.Nam Bal.ibi in 2.no.multum no.& commendat illum tex.ꝙ debitor quantitatis,vel generis liberatur,qñ res,pro qua erat obligatus, perijt culpa creditoris, & ita limitat.d.l.incendium. per illum tex.in d.l.siue hæreditaria. Tu extende.d.l.si opera. vt procedat etiam,qñ quantitas non esset parata solutioni,sed potuisset solui,& perijt culpa creditoris, & ista secunda pars glo.incipit ibi, sed quid si alienam. In tertia parte, ibi, item quid si dedi pecu-
5 niam.glo.format aliam q.valde necessariam.† Qñ mutuo tibi pecuniam alienam , ea consumpta teneris actione ex mutuo. quid si nolis consumere ? tenet gl.ꝙ si mala fide facias,ne mihi tenearis, pecunia habetur pro consumpta , ex quo stat per te. per regulam.l.iure ciuili.ff.de condi.& demon.Sed si nolis consumere,quia scis pecuniam non esse mutuantis,sed alienā:vel, quia dñs tibi denunciauit,tunc secus est , prout etiam tenet gl. in l.2.in gl.fi.C.e.tit.licèt Bar.dicat,ꝙ isto casu, qñ dominus denunciauit tibi,si ille, qui mutuauit offert cautionē de releuando ab illo domino,qui denunciauit, debes consumere, aliàs teneris,per tex.in l.si à quo.cū l.seq.ſ.de rei vend. Aduerte,quia ista iura non videntur congruè allegari per Bart, quia illa propriè loquuntur, qñ per sententiam iudicis tu fuisti condemnatus ad restituendum rem,tunc si cōparet tertius, qui petit eandem rem,& ego præsto cautionem de releuando te ab illo tertio , tunc teneris mihi restituere. Verum est propter aucto.sententiæ.Sed qñ non esset lata sententia,cautio, quam præstarem tibi,nō sufficeret.Ita declarat ipsemet Bar. in l.si rem alienam. ad fi.ff.sol.matri.Bald.in c.veniens.2.in 3.col.de testib.Ideo pro Bar.melius facit.l.mulier.ff.de le.cōmis.& melius.l.pen.in fi. cū
6 Auth.ibi posita.C.deposi.† Quid autem si deposui rem meam penes te,& qñ eam repeto, cōparet alius, qui petat illam à te : nunquid præstita cautione debeas mihi restituere illam rem, vel quid fieri debeat,habes tex.no.in l.pen.in fin.cum Auth.ibi
* posita.C.deposi.Aduerte etiam,ꝙ licèt in prin.q.glo.*idem teneat magis communiter Docto.* tñ fundamentum gl. de l. iure ciuili.nō vr̃ multum tutum, per l.cum ab eo. cum glo.ff. de contrahen. emptio.ſm Alb.& Alex.hic,& ideo Iaco. But. Alb.Saly.& Ro. hic tenent , ꝙ si recipiens noluit mala fide consumere, ꝙ non est verum , ꝙ teneatur ac si consumpsisset , quia hoc processit culpa creditoris,qui alienam pecuniam numerauit : ideo non est imputandum si nolit consumere. ¶Aduerte etiam inquantum Bar.post glo.tenet,ꝙ si denunciatum est debitori,ne consumat,quia est aliena, ꝙ propter hoc debitor bona fide facit,si non consumat. Nam aduerte,quia non requiritur necessario, ꝙ denunciatum sit,satis est.n.ꝙ sciat alienam,quia si consumeret,committeret furtum.l.qui vas.§.vetare.ff.de fur.secundum

7 Fulg.Lud.& Pau.hic.¶†Iuxta q.gl.dubitant Bar.& Docto.nunquid debitor conuentus ex mutuo possit opponere , ꝙ non sit mutuum,quia ille,qui dedit non erat dominus , & sic , an ille, qui conuenitur ex mutuo,possit referre.q.dominij. Cyn.in l.2. C.eo.tenet,ꝙ sic,quia agens ex mutuo debet se probare dñm, per regulam.l.ei qui.ff.de proba. Nam non potest esse mutuū, nisi mutuans sit dominus, & sic transferatur dominium. Bre-
* uiter Gul.de Cu. *& communiter Docto.* tenent contrarium.Ioan. Fab.in §.sequens.Insti.de act.& Bal.in l.2.C.eo.& in l.2.§.appellata.ſ.eo.& Ange.in l.non vnde.C.eo.& principaliter mouentur per tex.in l.non vnde.C.eo.titu. Mihi vr̃,ꝙ ille tex.dicat totum contrarium,dum dicit,*non vnde originem pecunia, quæ mutuò datur , habuerit : sed an vt propriam mutuauerit in huiusmodi contractibus inquiritur.* Si ergo inquiritur , an propriam mutuauerit , ergo an esset dominus.Glo.ibi,in verbo propriam, vidit istud, & propterea exponit propriam,idest,proprio nomine,non autem,quod inquiratur,&c.Sed vides, ꝙ istud diuinat,& destruit
* text. *Tamen est communis conclusio,* ꝙ mutuans pecuniam in dubio præsumatur dominus, ex quo non apparet alium esse dominum, prout etiam dicit Bar.in l.si duo.in fi.prin.ff.vti possid. & in si mi. Bal.in l.in restituenda.C.de pet.hered.saltem quo ad eum,qui ab eo mutuum accepit,& sic causam habuit,licèt secus esset quo ad tertium, vel alium,qui non habet causam ab eo,prout voluit idem Bar.qui aliàs esset sibi cōtrarius in l.cum quæ nobis.ff.de acq.poss.& in l.rem alienam.de pig.act. Et pondera,quia ex verbis Bart.habes notabilem limita. ad vnum,qđ alibi dicit Bart.in l.1.§.item quæsitum. per illum tex.ff.de aqua quot.& esti.Vbi dicit,ꝙ qs tenetur pbare illud,qđ est fundamentum intētionis suæ,prout etiam dicit hic. Sed fortius,si aliquis astrinxit se ad aliquid probandum, & postea illud non probat, debet perdere causam. Et ideo si aliquis fecit capitula ad probādum aliquid,& petijt tempus,& non probet,perdit causam. Ita ibi no.Bar.per illum tex.& ex legibus ibi alleg.per eum. & idē Bar.in l.is qui reus.in 8.col.ff.de publ. iud. Na ex verbis Bar.hic habes limitare illam regulam , vt sit vera, nisi quis habeat fundatam intentionem ex præsumptione iuris. Nam cū non possit esse mutuum,nisi fiat de meo tuum , & istud sit fundamentum intentionis agentis ex mutuo,tñ secundum Barto.ille,qui mutuat,præsumitur à iure esse dñs,&, si non appareat aliū esse dñm,non expedit,ꝙ alius pbet se dñm. Adde tu in specie Sal. ponentem istā limitationem,ꝙ si nō probat id, ad qđ se astrinxit, perdit causam,procedit , nisi haberet fundatam intentionē ex præsumptione iuris.Ita Sal.in l.cum virum.C.de fideicō.Et per ista sunt expeditæ istæ leges,vsque ad §.si seruus cōis. Iaſ.

SVMMARIVM.

1 *Dictio , seu copula , nam & si,quid denotant.*
2 *Diuisio fit per numerum,non autem per singula corpora.*

§.Si seruus. Parum,aut nihil habet.¶ Premitto ad
* euidentiam , ꝙ iste §. legitur *secundum omnes indifferenter* , & antiquos & Mod.ꝙ intelligatur,qñ seruus communis duorum dñorum de peculio communi mutuauit decem vni tertio, vt tunc vnicuique dominorum competat condictio ad quinq; pro parte sua.Iste intellectus mihi non placet p plura. Primò,quia ſm istū intellectū oportet destruere tex.vel supplere. Nam oportet, vel exponere in quinque,in qua,vel subaudire in quinque.f.vnicuique ipsorum. Secundo quia ſm istum intellectum simile,qđ sequitur,nō est bonum, quia sic primus casus , qñ seruus communis mutuasset istam pecu.non vni ex dominis,sed tertio,& simile loqueretur,qñ so-
1 cius mutuat alteri socio, non tertio.† Tertio pondero copulā illam,nam & si cōmunes,de cuius copulæ natura est, ꝙ denotetur paritas in casib.copulatis , seu identitas terminorum , ſm Bal.Sal.Pau.de Cast.& dom. Alex.in l.2.C.de fideicō.& bonus tex.in c.1.§.1.de feu.March. Facit tex.in l.Seiæ.§.Caio.ff.de fun. instr.& gl.in l.si sic.in gl.1.ff.quemad ser.amit.quæ vult,ꝙ de natura copulæ est , ꝙ in præcedenti oratione intelligatur inesse illa qualitas,quæ est in seq.Et si diceres (prout vr̃ dixisse Bar.) ꝙ in ver.nam & si communes, mutuum non fuit factum tertio, sed socio.Dico,ꝙ istud est contra tex.in verbo , tibi credidero, & sic socio.& vult gl. in verbo communes : propterea intelligo,ꝙ tex.loquatur, quando seruus plurium dominorum mutuauit vni ex dominis,& secundum istum intellectum omnia bene procedunt.hoc dicit, secundum communem intellectū. Ex mutuo facto per seruum communem vni tertio quæritur actio vnicuique dominorum pro partibus dominicis.hoc primò. Et idem,quando mutuatur peculia communis , & tunc fit diuisio per numerum , non autem per singula corpora.h.d. Vel aliter,secundum intellectum meum hoc dicit. Ex mutuo facto per seruum communem vni ex ipsis dominis quæritur actio

actio alteri domino pro ſua parte,quemadmodum ſi commu
nis pecunia vni mutuetur,pro parte mutuantis mutuum con-
trahitur.h.d. Et ſi dicis, ꝙ contra iſtum intellectum multum
obſtet,quia tunc non requireretur cõſumptio. Dic, ꝙ dixit de
cõſumptione,propter dubium,qđ ponit Bar. hic in primo no.
a per l.ſequitur.§.lana.ff.de vſu.Dubium faciebat,† quia qñ pecu
nia,puta decem ſunt communes, vnuſquiſq; deberet agere ad
decem pro ſua dimidia,& ſic petere,ꝙ quilibet nummus diui-
datur per numerum. Tñ propter maiorem commoditatem
non fit per corpora diuiſio,ſed ad numerum,vt hic,& l.ſi pœ-
na.§.ſi falſo.ĵ.de condi.inde.& l. in ſtipulationib. ff.de verb.obl.
Et licèt Bar.in l.ſingularia.& ibidem Fulg. & Alex. dicant iſtud
ſpeciale in pecunia numerata tantum,& ꝙ ſecus ſit in alijs reb.
mutuabilib.teneo cõtrarium,prout tenent Pau.de Caſt.hic, &
Iacob. Butr.Alb.& Fulg. hic in quadam quæſtione. Nam dum
Iaco. Butr. legiſſet iſtum.§.fuit cum ſcholarib. ſuis ad plateam
Bononiæ,& emit medietatem ficuum ab vna vetula, & ſingu-
las volebat per medium diuidere,& vetula reſpondit. Vendidi
medietatem ad numerum,non per ſingula corpora,& ſic oſtẽ
dit practicam huius tex.cum gl.& ſic.no. per iſtam regulam,di
uiſionem fieri per numerum, non autem in corporib.ſingulis,
vt hoc tex.cum gl. Pondera,quia facit hoc contra illud, quod
refert Valerius Maximus lib.7. feciſſe Q. Fabium Labeonem
Romanum cõtra Regem Antiochum,quem bello ſuperaue-
rat. Nam cum ex fœdere inito dimidiam partem nauium ac-
cipere deberet,medias omnes ſecuit,vt eũ tota claſſe priuaret:
ſed illa fuit vafricia militaris,nõ iuridica,per iſtum tex.cum gl.

S V M M A R I V M.

1 *An filiusfam. poſſit accipere pecuniam mutuo,& nu.8.*
2 *Non poteſt plus operari fictio, quàm veritas.*
3 *Verba generalia quando reſtringantur ad perſonas habiles. nume. 4. 5.6. & 7.*

LEX XIIII.

SI filiusfamiliàs. ¶Iſta lex,vt inquit Bart.videtur iuue-
nibus difficilis, ſed in veritate non eſt, & vltra Bart.
tu diuide eam in quatuor partes. Primò ponitur
vnum dictum.Secundò ponitur alia deciſio.Tertiò reſponde-
tur tacitæ obiectioni.Quartò ponitur alia deciſio.Secunda ibi,
ſed ſi conſumpti ſint. Tertia ibi,qñ toties. Quarta ibi,denique
per errorem. h.d. Conſumptio pecuniæ ex poſtfacto ſequuta,
idem operatur,ꝙ tranſlatio dominij à principio,& ideo ſi ſit fa
cta ex cauſa,quæ non inducat obligationem,ſed extinguat,nõ
1 inducit condictionem,ſed liberationem.h.d. ¶†In tex.ibi, ꝯtra
Senatuſcon.innuit tex. ꝙ ſi filiusfa.accepiſſet pecuniã mutuo,
& non contra Senatuſc. Maced. non haberet locum iſta l.De-
bes enim ſcire,multos eſſe caſus, in quibus non habet locum
exceptio Senatuſc.Maced.& habes gl.magiſtram, quæ enume
rat vndecim caſus in §.illud.Inſti.qđ cum eo. & glo.in l.2.C.ad
Maced,& multum ſingulariter Inn.in c.quia pleriq;. de immu.
eccl.vbi dicit, ꝙ ſi creditor mutuauit bona fide, ꝙ in foro ani-
mæ tenetur filiusfa.reſtituere, & peccat opponendo exceptio-
nem Maced.Tñ aduerte,quia ſolus Alb.hic tenet contrarium:
& dicit,qđ dato,ꝙ non obſtet Maced. filio, tñ pater non tene-
tur ſemper ſoluere pro filio in omnib. illis caſib. & ideo etiam
in illis caſibus,ſi filius ſolueret,pater poſſet vendicare.Quare er
go dicit cõtra Senatuſc? vt poneret caſum magis clarum. ¶In
tex.ibi,qñ toties condictio datur.Iſta eſt tertia pars,in qua po-
nuntur tacitæ obiectiones. Nã dictum eſt,ꝙ ſi filius ſoluit de-
bitum de pecunia patris,& pecunia extet, pater poteſt eã ven-
dicare,quia eſt dñs.Sed ſi ſit conſumpta,non habet condictio-
nem.Iſtud vř contra leges præcedentes,quæ dicunt,ꝙ vbi aliàs
non competeret actio, conſumptio pecuniæ facit, ꝙ compe-
tat.Reſpondetur,ꝙ verum eſt,qñ pecunia data eſt ad obligan-
dum, & ſic ex cauſa, quæ tendit ad obligandum: ſed hic data
eſt ad liberandum à creditore.Vnde qñ pecunia eſt cõſumpta,
cùm pariat liberationem,ergo non debet parere condictionẽ,
& ſic actionem.Facit.l.non omnis.§.fin.ĵ.eo.& l.cum fundum.
§.ſeruum tuum.verſi.qđ ad peculiares nummos attinet.ĵ.eod.
iuncta regula, qđ actus, qui operatur liberationem, non debet
operari actionem regulariter,l.in numerationibus. ff.de ſol. In
tex.ibi,in propoſito autem non ita eſſe.ſupple,quia nummi fue
runt numerati ad liberãdum, & ideo ſicut ſi à principio fuiſſet
tranſlatum dominium pecuniæ, ſtatim fuiſſet cauſata libera-
tio. Eodem modo,qñ pecunia patris, vel aliena numeratur,nõ
poteſt ſtatim trãsferri dominium, & ſic induci liberatio,ſed ſe-
quuta conſumptione, quæ idem operatur,ꝙ tranſlatio domi-
nij,ſequitur liberatio,& extinctio obligationis, & ſic non indu-
cit condictionem.Et ver.ſi denique cõſtrue ſic.Magis,eſt ideſt,
verius eſt ceſſare repetitionem crediti facti contra Senatuſcõ.
Macedo.ſoluti per errorem.Hoc eſt dicere.Si filiusfam.accipit
pecuniam mutuo,non obligatur efficaciter propter exceptio-
nem Senatuſc.Maced.pone,ꝙ ſoluit errore iuris,an poſſit repe
tere? Dicit tex.ꝙ non,quia exceptio eſt odioſa: ſiue ſoluat exi
ſtens filiusfam.ſiue effectus ſui iuris: pater tñ poſſet,vt dicit gl.
3. Eo. modo ſi filiusfa.per ſtipulationẽ promittat per errorem
iuris: ſecus ſi per errorem facti.l.ſi.ff. ad Maced.iuncta gl.fi.hic.
2 ¶†No.ex ver.qñ toties,ꝙ plus non poteſt operari fictio,quàm
veritas,& ſic conſumptio pecuniæ, quæ eſt ficta tranſlatio do-
minij,non plus operatur, quàm ſi verè tranſlatum eſſet domi-
nium. Sed ſi verè tranſlatum eſſet dominium in creditorem,
induceretur liberatio.ergo ſi pecunia ſit numerata creditori,ea
conſumpta,inducitur liberatio, quia fictio non plus operatur,
quàm veritas Concor.l.filio quem pater. ff.de lib. & poſth.& l.
cum hic ſtatus.§.ſi pater.de dona. inter vir. & vxo. & in l. ado-
3 ptio.ff.de adop. † Iſtud not.inducitur per Gul. de Cun.& Ant.
de Piſis ad no.q.Pone,Rex facit fieri proclama,quicunq; cepe
rit talem malefactorem habeat tale caſtrum in feudum.Pone,
ꝙ aliquis mancus,vel mutus,vel talis,qui de iure cõmuni non
poteſt habere feudum (vt in c.1. an mutus, vel aliter imperfe-
a ctus.in vſib.feud.) ceperit talem malefactorem,nunquid [a] vir-
tute proclamatis habeat feudum? Videtur, ꝙ nõ quia ex quo
verè non poteſt admitti ad feudum,ergo nec per fictionem,&
ſic vigore proclamatis Regij,præcipuè cum etiam illa verba,
quicunque,generalia debent intelligi de idoneo.l.vt gradatim.
§.ſed & ſi lege.ff.de mune.& hono.plene not.in l.1.§.nunciatio.
poſt gl.ibi de ope.no.nun.Iſtis non obſtantib.determinant pre
fati Doct.contrarium per vnam pulchram regulam, quã val-
4 de no.† Quòd vbicunq; tractatur de fauore publ.verba gene-
ralia nõ reſtringuntur ad perſonas habiles, imò generaliter in-
telliguntur etiam de inhabilib.fauore pub. tex. eſt valde ſing. in
l.3.§.vtrum.ver.hic quoque.in fi.in verbo, *quod in communi vtile*
5 *eſt*. ff.ad Silla.† Et ita etiam mancus habebit feudum, [b] tñ non
b habebit propriam naturam feu.c.1.de feu.non haben.propriã
natu.feu.& idem tenet Alb.de Roſ.hic in vlt.col. Bal.Sal.Lud.
& Alex.hic.Nec aliquis diſcrepat.De iſta deciſ.Gul. facit men-
tionem Bart. remiſſiuè in d.§.vtrum. Adde pro iſta deciſ.bene
facere,ꝙ per illam regulam decidit no Bal.in rub. C.qui accuſ.
non poſ.in pen.col.in verſic. quæro ſtatutum dicit de homici-
6 dio,&c.† Pone factum eſt ſtatutum, ꝙ quilibet de homicidio
poſſit accuſare.Nunquid vigore iſtius ſtatuti,qui aliàs eſt inha-
bilis ad accuſandum,poterit accuſare? Videretur,ꝙ non,quia
illa verba,quicunque,debent intelligi de habili.Decidit Bald.ꝙ
fauore publico quilibet ẽt inhabilis admittatur ad accuſandũ,
per regulam prædictam. Idem tenet Bald.in l.ita nobis pudor.
C.de adul.Ad idem optimè facit,quod decidit Bar.in d.§.vtrũ.
7 per illum tex.† ꝙ ſtante ſtatuto, ꝙ forenſis non poſſit acquire-
re immobilia in territorio, fit proclama, Quicunque accepe-
rit talem malefactorem,habeat pro præmio talem domũ, vel
fundum. Pone, ꝙ aliquis forenſis cepit malefactorem, an de-
beat habere præmium? vř, ꝙ non, quia illud ſtatutum prohi-
bet forenſem acquirere immobilia in territorio. Determinat
ibi Bar.contrarium,&c. Sequitur Bal.in d.§.vtrum.& in l.1.ad
fi.& ibi Raph.Ful.C.de preci.Imper.offer.& not. Sal.in l.2.in 4.
col.C.de noxa.vbi iſtud vltimum valde not. limitat, vt proce-
dat,qñ eſt inhabilis ad conſequendum præmium ſtatuti: Tũc
conſequitur,non obſtãte, ꝙ ſit inhabilis. Sed ſi fieret ſtatutum,
ꝙ quicunque accuſauerit,habeat tale premium, Pone,ꝙ ali-
quis ſit inhabilis,puta,quia ſocius criminis gl.in l.qñ. C. de lib.
cau.nunquid iſte admittatur ad accuſandum? determinat ibi
Sal.ꝙ non.Stat ergo ex prædictis no.regula Vbicunque tracta-
tur de fauore pub.ſeu publicæ vtilitatis, verba generalia nõ re-
ſtringuntur ad perſonas habiles: imò intelliguntur generaliter
etiam de inhabilib.per tex.in d.§.vtrum.in fin.qui eſt ſingularis
per iſtam regulam. Ego (vt puto) defendo vnum intellectum
* Bart. *quem communiter Doct.* ſolent improbare circa l.1. C.de ſa-
croſan.eccle.& dixit text. *habeat vnuſquiſque licentiam relinquendi*
eccleſiis. glo.& Docto. ibi intelligunt vnuſquiſq;.ſ.habilis ad te-
* ſtandum.*Bar.ibi contra omnes* intelligit vnuſquiſque etiam inha-
bilis.Bal.ibi in rep.in 2.& 3.& 10.col.multum truffatur de intel-
lectu Bar.& dicit,ꝙ omnes tenent cum glo.excepto illo Satur-
nino ſcilicet Bar.& ꝙ opin. eius eſt truffa: & rationes eius ſunt
ambages,& eum etiam reprehendit Sal. ibi in 6.col.& quinq;
ſeq.& Ange.in conſi.235.incip. poſito pro conſtanti.in pen.col.
vbi

ADDITIONES.

a ¶Nunquid. De hac quæſtione vide Iaſ.in l.1.§.nunciatio.ff.de nou.oper.
nunciatiõ. PVRPV.

b ¶Mancus habebit feudum.Adde Doct. in c. in præſentia.de proba.

vbi dicit,ꝙ illa opi.Bar.est reprobata vbique,& in iudicijs,& in scholis.Ego puto (licèt tactum non legerim) ꝙ pro intellectu Barto.stringit ineuitabiliter regula prædicta.Ibi enim tractatur de fauore pub.& quod plus est de fauore animæ,& religionis. ergo illa verba,vnusquisq;,non debent restringi de habili: imò debent generaliter intelligi de quocunq; etiam inhabili, cùm non solùm de fauore pub. sed etiam de fauore animæ tractetur.Adde etiam ad prædictam regulam,ꝙ vbi tractatur de fauore pub. verba generalia non restringuntur ad habiles: imò intelliguntur generaliter de inhabilib. Aliam notabilem regulam,ꝙ vbicunque tractatur de fauore pub.& lex,vel statutum imponat aliquam pœnam,licèt regula sit,ꝙ quælibet lex pœnalis censeatur odiosà, & restringi debeat, vulgata.l.cum quidam.de libe.& posthu. ideo non debet extendi: Tamẽ qñ pœna imponitur fauore pub. vt delicta non remaneant impunita,illa lex pœnalis, vel statutum censetur mere fauorabile, & extenditur,sicut si esset lex merè fauorabilis. Istam regulam ponit Bart.in l.quemadmodum. circa medium, per glo.ibi.C.de agri.& censi.Ponit etiam Pau.de Cast.in l. bona fides.ff.deposi. Et mirandum est, ꝙ non alleget Bar. qui ad literam ponit illã, quam etiam ponit Bar.in l.2.§.exercitum. ff.de infa. Bal.in l.nõ sine.ad fi. C.de bonis quæ libe.& expresè Lud. Rom.in consi. 105.incip.viso themate proposito,& allegationib.quam regulam teneas cordi,quia est vtilis ad multa,& præcipuè ad regulam.l.cum quidam.ff.de liber.& posth.vbi do. Alex.not.qui tñ non allegat istos Doct.Sed circa prædicta aduerte, quia contra regulam communem,quam tenent omnes per d.l.3.§. vtrum. ver.hic quoque in fi.in verbo, quod in communi vtile est. adduco duo: primò adduco text.in l. seruum quoque.§. publicè interest.ff.de procu.iuncta.l.alienam.C.de procu.ponderando, vt ibi ponderat do.Ant.& Alex.Sed responde, quod in illis iuribus tractatur principaliter de fauore priuato: licèt in consequentiam agatur etiam de pub. iuxta doctri. Bart. in l.1. ff.sol. mat.Sed regula communis procedit, vbi versatur fauor publicus principaliter. Secundò in contrarium pondero text.in l.in prouinciali.§.fi.iuncta.l.seq.& prin.seq. ff.de ope. nou.nuncia.si bene scies ponderare.Cogita, quia ad illum tex.non potest dari facile responsum,& vide omnino ad istam regulam Alex.in l.si ab hostibus.§ si vir.in 1.col.ff.sol.mat.vbi dat vnam declarationem ad istam regulam. ¶Glo.in verbo condictione.diuido in quatuor partes,prout glo.format vnum contrarium, & ponit tres solu.¶In ead.gl.ad fi.prima, & tertia sol.gl.quæ in idem reincidunt, sunt falsæ, quia imò in casu legis nostræ pater volebat agere ex persona sua,& tamen dicit tex. ꝙ si sit consum-
* pta pecunia, cessat condictio. *Vnde communiter tenetur* secunda
8 solutio glo.sm † quam dic,si filiusfa.soluit pecuniam,& pecunia sit consumpta bona fide, pater non habet condictionem. Ita loquitur tex.hic cessare condictionem,& licèt tex.non apetiat de qua condictione loquatur, ego intelligo generaliter de consumptione bona fide facta, quia creditor credebat istũ soluentem non esse filiumfa.& ꝙ pecunia esset sua,quia pecunia fuit consumpta ex cã solutionis, & patri nulla condictio competit,non condictio generalis,de qua propriè loquitur tex.Nec condictio sine causa, quia illa non est sine causa, imò est iusta causa solutionis.Nec condictio furtiua,quia furtum non fit sine dolo.§.1.Insti.de ob.quæ ex deli. Nec condictio indebiti,cũ istud esset verè debitum naturaliter, & ciuiliter, licèt obstaret Maced. Item nec condictio ob causam, cùm causa ob quam pecunia fuit data,sit sequuta,hoc est liberatio. Concluditur ergo,qđ in hoc tex.intelligatur de omni specie ɔdictionis, prout etiam intelligit Albe.hic, licèt Pau. & Alex. hic respondendo ad contrarium gl.aliter sentire videantur.Si autem sit consumpta pecunia mala fide (quo casu fingitur extare) tunc loquitur contrarium glo.de §.si ab alio.Dum ergo tex.ibi in fin.dicit, *ex omni euentu pater habeat condictionem*, debet necessariò intelligi ex omni euentu,siue pecunia extet,siue mala fide consumpta sit. Et licèt ista solutio nõ careat diuinatione,tñ aliter dici non potest.Vltra glo.& Docto.pondera,ꝙ d.§.si ab alio. obstat contra tex.nostrum.& gl.in alio,ad quod glo.& Doct.non aduertunt. Dicit iste tex.si pecunia soluta per filiũ extet, pater potest vendicare. Sed in §.si ab alio. in fin.dicitur, ꝙ ex omni euentu,& sic etiam si extet,pater habet condictionem. Ista non possunt simul stare.Nam si patri competit vendicatio, ergo est dominus.l.vnica.C.de alie.iu.mutan.cau.fac.c. examinata. de iud. Si est dominus, impossibile est, ꝙ sibi competat condictio, quia est actio personalis, quæ non potest competere domino, nisi contra furem.§.sic itaque. Insti.de act.l.scire debemus.§. non à fure.de verbo.oblig.glo.in l.si quis nec causam, & ibi dixi.s̃.eo. Qũo ergo possint stare isti duo tex. hic dicit, ꝙ si extãt nummi,pater vendicat.ibi dicit, ꝙ pater condicit. Nec dicas, ꝙ ibi sit mala fides,quia mala fides intelligitur,quando consumpsit, sed quando extant,nihil dicitur de mala fide. Prætereà licèt sit in mala fide,non per hoc inducitur furtum,nisi sequatur contrectatio.l.3.§.si is,qui rem,de acq.possess.Ad istud contrarium Docto.non aduertunt,excepto Albe.qui format contrarium, sed nihil soluit. Ego autem sic soluo, & dico, ꝙ §.si ab alio.loquitur in alijs terminis,quam ista.l.Nam ista lex loquitur,quãdo filius soluit de pecunia patris,tunc tex.bene dicit,ꝙ cùm pecunia sit patris,& habeat dominium,potest vendicare.Sed in §.si ab alio.filius non soluit ibi de pecunia patris, sed de pecunia tertij,quæ fuerat donata ipsi filio,& tunc, quia illa non est propria pecunia patris:nam dicit ibi,ꝙ si pecunia extat, pater vendicet,sed non habet condictionem ex omni euentu.Et si tu dicis, Si ibi pecunia fuit donata filiofamiliàs, nome statim fuit
a quæsita patri? quia quicquid acquirit filius [a] de iure florũ ipso iure statim acquirit patri.l.placet,de acquir.hære.l.1.in prin. ff.si quis à pa. fue. manu. Ergo etiam pecunia ibi erat patris, sicut hic.Responde,ꝙ in casu istius legis pecunia erat immediatè patris,& sic habebat pater verum, & proprium dominium,ideo potest vendicare,sed in §.si ab alio.in fin.in illa pecunia donata per tertium,& tradita filio,quicquid acquirit filius,acquirit patri,sed illud dominium est dominium legale, quod acquiritur ex dispositione legis,& non per actum iurisgentium,& sic non per traditionem. Sed ego habeo, ꝙ quando quis habet dominium legale, & non verum, & proprium potest agere condictione ob causam,vt consequatur traditionem rei.Sic enim dicimus in legatario, quia licèt in eum transferatur dominium rei legatæ à morte testatoris ipso iure.l.à Titio.ff.de fur.tamen, quia non habet verum dominium, potest agere actione personali, vt consequatur traditionem rei legatæ, cuius dominium à lege in se translatum erat. Ita concludunt Docto.in l.1. ff. de lega.1.& in l.2. C.communia de lega. & dixi in l.cer.condict.in prin.s̃.eod.Et propterea Pau.de Cast.in d.§.si ab alio.licèt non tangat dictam difficultatem,tamẽ dicit, quòd in d.§.si ab alio. vbi dicitur, quòd pater habet condictionem ex omni euentu, ego puto, quòd etiam haberet vtilem actionem in rem, & ad exhibendum,& nihil aliud dicit.Sed ratio est, quam supra dixi. Cogita tamen super prædictis.

A D D I T I O.

a ¶Quicquid acquirit filius.Adde Bar.in l.filius.ff.de inoffi. testam.

S V M M A R I V M.

1 *Quædam singularia circa pecuniam.nu.1.2.17.22.& 23.*
2 *Quid requiritur in mutuo.*
3 *Verbum conuenerit,intelligitur pacto nudo.*
4 *An mutuum possit contrahi per debitorem.5.*
6 *Duæ fictiones an possint cadere circa idem.*
7 *Statutum in duabus personis, intelligitur statutum in vna. nume.8.9.& 10.*
11 *Dictio absque,requirit omnimodam carentiam.*
12 *Grauatus de restituendo plurib.pauperib. an possit vni distribuere.*
13 *Quando mutuans in ludo possit repetere.*
14 *Si solui creditori ex pecunia furata,an sim liberatus.*
15 *Pecunia in ludo victa debet dari pauperibus.*
16 *Quid computat in trebellianicam, qui tenetur restituere hæreditatem iure fideicom.*
18 *Quando dicatur palàm,vel clam fieri.*
19 *An pater ex necessitate possit alienare res filij sine decreto.*
20 *Cum sine lege loquimur,erubescimus.*
21 *An tutor ex sola scriptura absque lapsu biennij obligetur effectualiter.*
24 *An oriatur actio ex sola stipulatione, vel confessione, vel numeratione,& 26.*
25 *An sit differentia,an contractus sit certitudinarius, an non.*
27 *Nouatio an inducatur de iure canonico,vel in foro mercatorum ex solo pacto.*
28 *An in legato generali rerum veniat pecunia,vel frumentum.*
29 *An filiusfa.in mutuo habeat restitutionem in integrum.*
30 *An,& quando debitum ex vna persona possit conuerti in aliud debendum ex alia persona,& nu.31.*
32 *Paria sunt promittere,& soluere.*
33 *Iussus an possit reuocari.*
34 *Si dixi campsori,vt solueret pro me Titio,an si campsor fugiat, sim liberatus.37.38.39.& 40. cum limitationibus.*
35 *Delegare est soluere.*
36 *Quid est delegatio.*
41 *Pecunia debita ab alio, potest conuerti statim in causam mutui.*
42 *Intellectus ad legem istam, & ad l. qui negotia. ff. mandati.& numero 43.*

An

44 *An dominus recipiendo adminiſtratoris ſchedulam, & acceptando videatur conſentire.*
45 *Simulatio facit reddi contractum nullum.*
46 *Verba dedit,& numerauit, appoſita à notario in inſtrumento, in quo mutuo verificentur, & 47.*
48 *Verba notarij dubia debent intelligi, vt non importent falſitatem.*
49 *Conſuetudo excuſat notarios à falſo. 48. & etiam iniqua, & iniuſta ibi. 50.*
51 *Conſilium ſapientis excuſat notarios à falſo.*
52 *Et an ſi dicit notarius, numerauit, & contrarium probetur per teſtes, an præſumatur falſarius.*
53 *Verbum habuit,& recipit., prolatum à notario, in quo verificetur.nu. 54. & 55.*
56 *Si ſit numerata pecunia, & incontinenti reſtituta,an dicatur inſtrumentum falſum.56.*
57 *Pecunia an præſumatur parata.*

LEX XV.

Singularia. Iſta lex eſt famoſa,& repetibilis, & ſecũdum quod exorditur Bar.habet apparatum,& materiam valde intricatam,& non declaratam per Doct.Ego in expeditione huius legis ſex principaliter facturus ſum. Primò præmittam quædam ad euidentiã pro intellectu tex.& totius materiæ: quibus præmiſſis expediam textualia. Secundò principaliter veniam ad glo.& in gl. prima in prin. expediam omnes intellectus,qui ſunt quatuor.Tertiò ſuper illa glo.1.in ſecunda parte expediam omnia ſpecialia mutui, quæ gl.inordinatè explicat. Quartò in gl.tertia expediam illam materiam, qñ debitum ex vna cauſa,ſeu ex vno contractu,ab vna perſona poſſit cõuerti in mutuum debendum ex alia perſona, qñ res non eſt in præſentia,& hic examinabo vtilem quæſtionẽ de campſore.Quintò principaliter ſuper gl.fi. examinabo aliam materiã, ſcilicet,qñ debitum ab vna perſona ex vna cauſa poſſit cõuerti in aliud debitum debendum,tamen ab illamet perſona.Sextò,& vltimò examinabo illas vtiles quæſtiones, & ſic practicã iſtius legis, & ſic quæſtio. quas Bart.multum vtiliter expedit in
1 vltimis columnis.¶† Redeo ad primum. Ad euidentiam præmitto, quia text.dicit ſingularia quædam præcepta ſunt circa pecuniam creditam. Quomodo intelligi debeant illi duo termini, pecuniam creditam, cùm iſte terminus pecunia poſſit capi ſtrictè,largè,& largiſſimè, vt vidiſtis glo.in l.2.§.creditum. ſ.eo.& in l.2.§.fi.C.de ꝯſti.pecu. Declarant Bar.& Doct.in l.talis ſcriptura in princ.de leg.1.& ſm diuerſos intellectus diuerſis modis intelligitur in hac.l. Teneas, ꝙ in hac.l.pecunia capitur largè pro omni re mutuabili, ſecundum vltimum, & quartũ intellectum,& ſic pro quacunq; re,in qua poſſit conſiſtere mutuum. Terminus autem creditum, licèt etiam capiatur tribus modis,vt gl.in l.2.§.creditum.ſ.eo. tamen in hac.l. capitur ſtrictè,creditam,ideſt,mutuatam.Secundò præmitte,ꝙ iſta lex legitur altero de quatuor modis,quos expediam in gl.1. in prin.
* *Communiter tenetur intellectus* dom.Ceruoti filij Accurſij,qui ponitur in quadam noua additione primæ gl.in fin. ſm quem intellectum Iuriſconſ. vult oſtendere quædam ſpecialia in contractu mutui contra naturam mutui.Nam cùm de natura mutui ſit de eo,quod verè eſt meum, vt fiat tuum, hic ponuntur duo exempla, in quibus contrahitur mutuum, & tñ verè non fit de meo tuum, ſed de eo, quod erat mihi debitum. Et ſm iſtum intellectum cõmuniter approbatum iſta lex hoc dicit. In contractu mutui ſunt quædam ſpecialia contra naturam, & regulas ipſius mutui, ꝙ iubendo debitorem meum tibi ſoluere,vel mihi debitum à te ex alia cauſa,in cauſam mutui conuertendo, contrahitur mutuum, licèt verè non fiat de meo tuum.hoc dicit. ſm communem intellectum, vel ſic breuius. Mutuum contrahitur,etiam qñ fictè fit de meo tuum, qđ eſt ſpeciale,& contra naturam mutui.¶Tertiò ad euidentiã præmitte, & hic aduerte, quod in iſto text.pro vero fundamento neceſſariò duo præſupponenda ſunt,quæ quãuis non habeantur in tex.neceſſariò tñ ſubintelliguntur, ſecundum Doct.& in ſpecie Sal.hic in 1.col. Primò oportet præſupponere, quòd in hoc tex.pecunia non erat præſens, ſeu in præſentia, & hoc eſt expeditum. Nam ſi pecunia fuiſſet in præſentia,certè data in præſentia dicitur verè tradi,& transferri poſſeſſio, & dominiũ. l.1.§.ſi iuſſerim.& l.quod meo.§.ſi venditorem.ff.de acq.poſ.& l.ſi pecuniam.ff.de ſol. Vnde in hac. l. ſi pecunia fuiſſet in præſentia,quam aliquis mihi debebat,& ego illam pecuniam præſentem fuiſſem contentus te habere ex cauſa mutui,contraheretur verum,& naturale mutuum abſq; alia fictione, nec tunc eſſet aliquid ſpeciale. Neceſſe eſt ergo intelligere, qđ pecunia non eſſet in præſentia. Secundò oportet te neceſſariò præſupponere,quòd licèt pecunia non eſſet in præſentia,tamen debitor,qui eam debebat,habebat paratam eam ſolutioni, vel numerationi. Et qđ ita neceſſarium ſit præſupponere, oſtenditur viua ratione. Nam tex.dicit,qđ fingitur à te debitore mihi data,& à me ad te profecta: ſed nos habemus, qđ fictio non poteſt cadere ſuper impoſſibili.l.qui ad certum. ff.loc.l.adop.ff.de adop.Item lex non poteſt fingere illud, qđ non eſt.l.quoties.ff. de noua. Si ergo tu debitor non haberes paratam pecuniam ad ſoluendum,& ego creditor iuberem tibi, qđ illam numerares alteri,lex non poſſet fingere illud, quod dicit text.qđ fuerit mihi data,& à me ad te profecta.Neceſſariò ergo oportet præſupponere in text.qđ licèt pecunia non eſſet præſens, tñ tu debitor habebas eam paratam ſolutioni, & ita oſtendit Bart.in 7. col.verſi.ſumus expediti de iſto ſecundo paſſu.& habes de hoc tex.meliorem de corpore iuris in l.ſi ſponſalibus.§.1.ff.de iure do.Item aduerte,ꝙ iſte tex.poteſt intelligi, quando poſt iuſſionem ſequuta eſt numeratio ipſius debitoris, & tunc eſſet mutuum naturale,cui ius ciuile cooperatur,& res eſt clara.Poteſt ſecundò, & notabilius intelligi illa.l. qñ non eſt ſequuta aliqua numeratio,ſed ſola iuſſio,& ille cui faciẽda eſt ſolutio, de hoc promiſſionem accepit. Nam ſi tunc pecunia eſſet ſolutioni parata,fingeretur numerata,& adhuc procederet iſta lex. Ita tenet Bar.ſ.in pen.char.circa fi.Dicam ſ.in primo no.Iſtis ſic præmiſſis,diuide iſtam l.in tres partes princ.& eſt communis diuiſio.Primò ponitur vnum dictum. Secundò illud exemplificatur in duabus perſonis. Tertiò exemplificatur in vnamet perſona.Secunda ibi,nam ſi tibi debitorem meum. Tertia ibi,quod igitur in duab.Et ſimile exemplum habes in l. rogaſti.in princ. & in l.certi condictio.§.ſi nummos.ſ.eod. & in l. ſi pro mutua. C.eo.tit.Et pro figuratione,& intellectu tex.dic,ꝙ dubium poterat eſſe, quia quando in aliquo contractu deficiunt ſubſtantialia,contractus non poteſt valere. §. precium.& §. Item precium.Inſti.de contrahen.emp.iuncta.l.cum precario.ff.de pca. & iunctis his,quæ plenè tradit Barto. in l. vbi ita donatur. ff.de
2 dona.cauſa mor.Cũ ergo † de ſubſtantia cõtractus mutui ſit, ꝙ fiat de meo tuum, quia, vt dicit tex.in l.2.§.appellata.ſ.eo.ſi non fit de meo tuum, non poteſt eſſe mutuum, ſed in exemplis poſitis in tex.licèt mutuem tibi pecuniam, quæ mihi debetur,tñ illud,quod mihi debetur, non eſt verè meum, ſed mihi debitum.Ergo videbatur contractum mutui non valere.Iuriſcon.in prin.tacitè rñdens dicit,ꝙ quamuis in alijs contractibus illud procederet,tñ in cõtractu mutui vltra alia ſpecialia iſtud eſt,ꝙ poſſit contrahi mutuum,licèt non fiat de meo tuum, & ſic vult oſtendere Iuriſcon.ꝙ non ſolùm de meo,ſed etiam de mihi debito poſſit contrahi mutuum, cõtra regulas ipſius mutui. Ratio autem decidendi eſt triplex. Prima, quia licèt verè non acceperis nummos meos, tñ fictè accepiſti meos, & ſic licèt verè non interueniant ſubſtantialia mutui, interuenerunt tñ fictè.Secunda fuit ratio ſubtilior,ſecundum Bar. ſi bene cõſideres,circa 6.vel 7.col.Nam regula,quæ vult,ꝙ in mutuo requiritur,ꝙ fiat de meo tuum,habet locum in mutuo merè naturali, ſed reperitur quoddam mutuum naturale, cui cooperatur ius ciuile, fingendo, ꝙ is numerauit, qui non numerauit verè,& ſm hoc habes,ꝙ in mutuo merè naturali eſt de ſubſtãtia,ꝙ fiat de meo tuum.Sed in mutuo, cui ius ciuile cooperatur,ſufficit ſi fictè fiat de meo tuum. Tertia ratio decidẽdi eſt, quia quamuis nummos meos non acceperis, tñ quia conſtat me iuſſiſſe debitori,nil intereſt,an fiat de meo tuum,vel de mihi debito tuum, mediante voluntate domini.l.ſi fundus.§.1.ff.
3 de pig.l.filiiusfa.ff.de don.¶† In tex.ibi, conuenerit.Text.cum myſterio vtitur verbo,conuenerit,quod regulariter intelligitur pacto nudo,vt videbis in l.lecta.ſ.eod.quia ſola conuentio, & pactum nudum ſufficit, vt debitum ex vna cauſa poſſit conuerti in cauſam mutui, modo pecunia ſit parata ſolutioni. Ita loquitur tex.hic: ſed ſi non eſſet præſens, nec parata ſolutioni,
4 tunc requireretur ſtipulatio.l.ſi ex pretio.C.eod.¶† No.ex tex. ibi,nam ſi tibi debitorem meum iuſſero. ꝙ ſi tibi requirenti pecuniam mutuo à me,ego nõ numero pecuniam,ſed cùm haberem debitorem illius quantitatis, iuſſi debitori, ꝙ illã pecuniam tibi daret,contrahitur mutuum, licèt pecuniam meam non acceperis,ſed mihi debitã,vt dixi ſupra. Iſte tex.clarè procedit, quando debitor iuſſu meo numerauit actualiter tibi pe-
5 cuniam, tunc clarum eſt contrahi mutuum. † Quid autem ſi debitor meus iuſſu meo non numerauit tibi pecuniã, ſed tantum promiſit? Iſto caſu,ſi talis debitor habebat pecuniam,quã poſſet numerare, ſtatim contrahitur mutuum propter promiſſionem, quia lex fingit eſſe numeratam,ſecus ſi debitor nõ habuiſſet eam paratam, quia tunc ad conſtituendum mutuũ (cum non poſſit contrahi, niſi in his, quæ pondere, numero, menſurane conſiſtunt) ſola promiſſio, & obligatio non ſufficeret: licèt in alijs contractibus ſola promiſſio ſufficeret.l.nuptura.

ptura.in prin.& l.licèt.in §.1.cum sim.ff.de iure do. Vbi ad constituendum dotem sola obligatio sufficit, ita magistraliter declarat istum text. Bart.ĵ.in 6.col.ver. Sumus expediti de primo. ad fi.distinctionis. Tñ ille debitor meus, qui iussu meo promittit numerare pecuniam illi, cui iussi, licèt statim contrahatur mutuum, vt hoc text. tamen per talem iussionem meam, & talem promissionem non liberatur à me, ipso iure, sed ope exceptionis tantum: tex. habes nota in l.si res æstimata.§.fi.& in l. si mulier debitori. & l.si pater filiæ.§.1. ff.de iur.dot. secundum Alb.de Ros.hic in 1.col.Ful.Lud.Ro.& Alex.hic. Et ꝙ iste text. procedat etiam si debitor non numerauit tempore iussus, dũmodo habuerit pecuniam paratam solutioni, non autem intelligatur, ꝙ vltra iussum necessariò requiratur numeratio, probatur, quia qñ quis numerat nomine meo, etiam si non interueniat iussus, contrahitur mutuum.l.certi condi.§.si nummos.
6 s.eo.¶ † Secundò no.ex tex.in fin.secundum Bar. & Docto.ꝙ duæ fictiones cadunt circa idem. Nam dicit tex.in fi.ꝙ fingitur pecunia mihi à debitore data, vna fictio: postea fingitur, ꝙ ego numerauerim isti, cui volo esse mutuum, secũda fictio. Adde, ꝙ aliquando non solum duæ fictiones concurrunt circa idẽ, sed etiam aliquando tres in similibus terminis. Tex. habes, & exemplum in l.licèt.§.quoties.& ibi gloss. in versicu. datum.ff. de iure dot. Et si dicis, ꝙ in contrarium est regula, ꝙ duæ fictiones, vel duo specialia non possunt concurrere circa idem. gl. in l.1.ad fi.C.de do.promis.& glo.in l.cum post.§.gener. ff.de iure dot. Ad hoc responde, omissa sol.Bal. & Lud.Rom. (& ista est veritas) ꝙ duo specialia, vel duæ fictiones non possunt concurrere, quando procedunt ex eodem fonte, & ad eundem effectum, sic intelligunt gl.præalleg. Sed quando procedunt ex diuerso fonte, & ad diuersos effectus, tunc plures fictiones concorrere possunt, quæ non debent concurrere. Declara. Nam in l.1.C.de do.promis.quando pacto nudo quis promittit dotem incertam, promissio non valet, quia specialia duo concurrerẽt circa idem, & ex eodem fonte, scilicet, ꝙ promissio fingatur solennis, & dos certa. ergo non possunt concurrere. Sed in l.nostra istæ duæ fictiones non concurrunt circa idem. Nam ꝙ fingatur mihi numerata pecunia, est fauore tui debitoris, vt sis liberatus. Quòd fingatur à me ad te profecta, est fauore mei creditoris, vt habeam te ex mutuo obligatum. Ita declarat Bar.in l.si is, qui pro emptore.in vlti.q.in pen. col. ff. de vsu. & in l.sub conditione. in prin.in 2.col.vbi videas.ff.de sol.& in l.gerit.circa fin.ff.de acquir.hæred.& in l.ex facto. in 6.col. ff. de vulga.& pup. Sequitur do.Car.Flo.in clem.quod circa.in 20.q.de ele.& in cle.2.in 8.q.vt lite pend.¶No.ex isto tex. secundum Barto.& alios, duos casus, seu melius loquendo duo exempla, in quib. contrahitur mutuum, licèt verè non fiat de meo tuum, sed de mihi debito. Similem casum vidisti in l.rogasti.s.eo.cum d.§.si
7 nummos.& in l.si pro mutua.C.eo.¶ † No.etiam ex isto tex.ꝙ
a illud, quod statuitur in duab.personis, intelligitur statutum [a] & in vna. Adde, ꝙ per istam regulam decidit Bal. in l.si quis cũm procuratorio.§.fi.ad fi.ff.de procur. ꝙ sicut in diuersis personis secunda cõstitutio secundi procuratoris tollit primum, vt ibi, ita etiam in vno eodemque procuratore. Nam si constitui Seium procuratorem meum iam est annus, & hodie faciam eundem procuratorem meum de nouo, vti debet secundo instrumento, & non primo, quia quod in duab.personis recipitur, etiam in eadem persona recipiendum est, vt hoc tex. Intellige hic, quando cõcurrit eadem ratio, & sit vniformis in vna,
b prout in duab.personis.[b] Hinc videmus, ꝙ quando plura iura concurrunt in persona vnius, est perinde ac si essent duæ personæ.tex.est in l.tutorem.& ibi Bar.ff.de his quib.vt indi. Facit.
8 l.si pater.§.1.ff.de adop. † Ad istud nota. adde primò bene facere, quod decidit Bar.in l.2.§.sed si tuus.ff. vi bon.rapt. per illum tex.vbi decidit, ꝙ statutum puniens producẽtem falsos testes, habet locum in producente vnum testem. Ad quod vide etiã Bar.in l.3.§.qui negotia.per illum tex.ff.de neg.gest.& Bar.in l.1. ff.de procu.& ibi Bal.& Ang.& Bald.in l.Gallus.§.quid si is.circa fi.vbi Mod.ff.de libe.& posthu.& Bald.in c.mandatum.in 2. col.circa fi.de rescrip. Bald.& Ange. in l.diuus.§.diuus.ff.de pet. hæred. Ange.in l.3.§.ait prætor.ff.de nego.gest. Cyn.in l.1. C.vti possid. Pet.de Anch.& Imo. in c.relatum. el 2. de test. & in c.1. de lit.contest.in 6.do. Anto.de But.in commen.c.fin.in col.59.
9 de consue. Alb.de Ros.in secunda parte statuto.q.26. † Secundò adde ad istam regulam illud, quod consuluit Cardi.Flor.in consi.155.quod incip. In societate. Vbi dicit, ꝙ non dicitur falsa subscriptio mercatorum, in qua dr, ꝙ Titius, & socij: licèt
10 Titius vnum solum socium habuerit. † Tertiò adde bene facere, quia si Papa mandat alicui prouideri de beneficio in aliqua ecclesia, si pro alijs prius non scripsit, ista clausula procedit, etiam si pro vno tantum scripsit, quia etiam tunc non habebit locum mandatum, secundum Gem.post Arch.in c.quãuis.el primo. de præben.in 6.& Bal.in c.mandatum. de rescrip.
11 † Quartò adde bene facere illud, qđ tenuit Bart.in l.1.in 2.col. C.de condi.inser.vbi dixit, ꝙ statutum de dote lucranda, si decesserit absque liberis, prodest etiam si decedat cum vno, quia
c dictio absque,[c] requirit omnimodam carentiam, ac si diceret, sine vllis liberis, & prosequitur ibi Bal. valde subtiliter hoc, qñ pluralis locutio diuidatur in diuersa supposita. Quinto adde bene facere tex.in l iubemus.§.sin autem.& ibi Bar.& Doct.notant.C.ad Treb.cum concor. Sextò vide, quod decidit Spec.in titu.de 1.& 2.decret.in §.iam nunc de effectu.in versi. sed nunquid sufficeret. Septimò vide, qđ not. Bart.in l.4.C.ad l.Iul.ma. Ideo autem supra dixi, prædictum no.procedere, quando esset
d pariformis ratio in vna, quæ in plurib.[d] sed vbi esset diuersa ratio, secus esset. Nam istud comprobo ex eo, qđ voluit Bart.in l.
12 1.ff.de opt.leg. † vbi notanter dixit, ꝙ grauatus distribuere inter pauperes, non potest in vno tãtum distribuere, & idem no. Bal.in l.1.in rep.in 19.col.C.de sacrosan.eccle. Quia hic non est eadem ratio, quia maior est pietas prodesse plurib. quam vni tantum. De veritate tamen illius decisio. vide Rapha. Com.& Pau.de Castr.in l.vnum ex familia.§.si fundum.ff.de lega.2. Et contra Bart.consuluit Pau.de Cast.in consi.143. vide etiam ad hoc, quod decidit Bal.in l.iubemus.§.pen.C.ad Treb.declarando, vt per Alex.in d.l.Gallus.§.quid si is. ¶Glo.in verb. singularia.diuiditur in tres partes principales. Primò glo.ponit primũ intellectum ad tex.qui fuit Io.& Azo.licèt glo. non referat. Secunda ibi, sunt autem octo. Gloss.confusè, & inordinatè (dicit Bart.) ponit specialia in mutuo, quæ tamen non sunt eiusdem qualitatis, prout specialia in tex. Tertia quæ est ibi, posset etiam strictè intelligi. ponitur secundus prin.intellectus ad hanc glo. qui fuit Ceruoti, filij Accursij.& est additio glo. quia Accursius
* non posuit; *& iste communiter tenetur*. licèt Bart.attribuat istum intellectum Iaco. Balduin.& Odof.& propterea legam simul primam & vltimam partem gl. vt simul expediam omnes intellectus huius legis. Iungendo ergo primam partem gl.& vlti. habes duos prin.intellectus ad tex. Primus intellectus multum diminutè refertur per glo.& fuit Iacob.& Azo. quòd in hac l. ponuntur specialia in contractu mutui, quæ non seruantur in alijs contractibus, & secundum istum intellectum verum pecunia capitur largè pro quacunque re mutabili: creditum capitur strictè pro mutuo, quamuis Ceruotus in fi.gl. malè referat, & secundum istum intellectum effectus huius legis est, ꝙ in isto tex.speciale est in contractu mutui, respectu aliorum cõtractuum, ꝙ licèt non sit præsens pecunia, sed parata solutioni, potest cõuerti in mutuum, & sic pecunia debita ex vna causa in alijs contractibus, non posset conuerti in debitum ex alia causa, vel contractu. Sed cùm istud sit falsum; quia idem potest fieri in contractu mutui, & in alijs simi. tex. in l. si sponsalibus.§.1.ff.de iure dot.l.3.§.fi.ff.de don.inter vir.& vxo. Ideo iste primus intellectus reprobatur per omnes. Vnde secundus intellectus ponitur in fin.gl.& fuit additio ceruotina, quam Ceruotus fecit ad glo. patris sui.
* *& iste intellectus communiter tenetur*, ꝙ in hac l. ponatur speciale in mutuo contra naturam mutui. nam regula mutui est, ꝙ non possit contrahi mutuum, nisi fiat de meo tuum, & tamen hic fit mutuum, non de meo, sed de mihi debito, quia lex fingit, ꝙ sit meum. Istum intellectum sequuntur omnes, excepto Sal.hic, & in l.si ex precio. C.eo. qui reprobat per aliqua, quæ vt dicit Alex. sunt leuia, & non merentur referri. Ego autem dubito de isto communi intellectu: nec video, quomodo possit sustineri. Nam ego considero, ꝙ habemus mutuum merè naturale, & verum. Item habemus mutuum naturale, cui ius ciuile cooperatur, vt declarant gl.& Doct.in l.2.§.fin.s.eo.tunc sic, in mutuo merè naturali, & vero bene regula est, ꝙ illud mutuum non possit contrahi, nisi verè fiat de meo tuum.l.2.§.appellata.s.eod. sed aliud est mutuum naturale, cui ius ciuile cooperatur, & in isto non requiritur, ꝙ verè fiat de meo tuum, sed in eo ius ciuile operatur, fingendo, ꝙ illud, qđ erat mihi debitũ, fuerit mihi traditum, & postea ego mutuauerim. Ideo non video communem intellectum tenendo quomodo ponatur aliquod speciale contra regulas mutui. Nam ad hoc, vt fallentia, vel exceptio sit bona, oportet, ꝙ sit de terminis regulæ, vt declarat Bar.in l.si eum.§. qui iniuriatum.

ADDITIONES.

a ¶Statutum. Intelligitur statutum in vno. Felyn.in cap.omnes leges. prima distinctio. PVRPV.

b ¶In duabus personis. Sunt dicta Alex. in d.§.quod si is.1.no.Fely.in c.omnes leges.1.& 2.col.1.dist. PVRPV.

c ¶Dictio, absque. Adde gloss. in cap.non est nostrum. 23. quæst.5. Barto.in l.patronus.in §.Sempronio. ff. de lega.2. Archid.in cap.concupiscentia.15. quæstio.1.

d ¶In pluribus. In specie Bal.in l.iubemus.§.sin autem.C.ad Treb. PVRPV.

riatum.ff.ſi quis cautio. vnde ſi dico omnes homines currunt, niſi equus, non eſt bona exceptio, quia equus non eſt de genere hominum. Sed cùm in propoſito regula loquatur in mutuo vero, & mere naturali, in quo nũquam dabis fallentiam, quin verè fiat de meo tuum, hic autem in exemplis text. loquitur tex.de mutuo naturali, cui ius ciuile cooperatur fingendo, certè nõ eſt bonum ſpeciale: nam ſpecialitas eſſet bona, ſi loqueretur in mutuo vero, & naturali, prout loquitur regula. Et iſtã difficultatem ſentit Bar.licèt non aperiat.in 6.col.verſi.4.eſt videndum, quæ ſunt ſpecialia in mutuo. Niſi dicas (nec aliud potes dicere) ꝙ bona ſit ſal.conſiderato mutuo abſolutè. ¶ Tertium intellectum Ray.quem recitat gl.ſi.poſt medium, & Bar. in primo intellectu, recita, & reproba, vt per Bart.& Docto.Et ſimiliter quartũ intellectum quorũdam Antiquorum refert, & reprobat Barto.in primo intellectu, & alij poſt eum. Tamen non recedas à communi intellectu Ceruoti, quem omnes ſequuntur. Sum in ſecunda parte prin.gl.ibi, ſunt autem. Aduerte, ꝙ gl.multum inordinatè ponit iſta ſpecialia. Et primò dicit, ꝙ in tex.ponuntur duo ſpecialia, & non eſt verum, quia ponitur ſolùm vnum, ſed bene ponuntur duo exempla. Secundò aduerte, ꝙ alia ſex ſpecialia, quæ ponit glo.duo prima, & duo vlti.ſunt ſpecialia in pecunia numerata ſtrictè, quæ non habẽt locum in alijs rebus mutuabilibus. Alia duo ſpecialia gl. ſunt ſpecialia in contractu mutui reſpectu aliorum contractuum. Primum ergo eſt, quia in pecunia numerata facilius fit tranſlatio dominij, quàm in alijs reb.mutabilibus, quia in pecunia numerata ſola immixtione transfertur dominium. l. ſi alieni nũmi.ff.de ſol. Sed in alijs reb. mutuabilib. puta vino, frumento, & ſim.licèt frumẽtum alienum miſceatur cum meo, ſola immixtione non transfertur dñium: imò poteſt vendicari per dominum.l.Pomponius ſcribit ſi frumẽtum.de rei ven.§. ſi duorum.ver.qđ ſi frumentum.Inſti.de rer.diui. Et ita cum iſta differentia gl.tranſeunt Bar.*& communiter Doct.* & Alex.hic in ſpecie. Et pro iſta communi ſententia faciunt tria. Primò, quia l.ſi
12 alieni.continet caſum ſpecialem contra regul.iur.cõis.† Nam cùm regula ſit, ꝙ illud, qđ meum eſt, ſine facto meo auferri nõ poteſt.l.fi.ff.de pac.cùm ergo in illa l.auferatur ſine facto meo, illa l.dicitur continere ius ſingulare, & exorbitans, cùm glo.loquatur in pecunia numerata tñ, non debet extendi ad alias res mutuabiles. Secundò pro iſta ſententia facit ratio diuerſitatis inter pecuniã & alias res mutuabiles, quia in nummis non cadit affectio.l.nũmis. ff. de in lit.iu.ſed in alijs reb.ſic. Tertiò pro communi ſententia facit l.adeo.§.voluntas.in ver.ſed ſi voluntas.ff.de acq.rer.do.& text.in l.vſufr.venari.§.fin.ff.de vſufr. Sed tu diligentius aduerte, ꝙ iſta non eſt bona differentia, imò data paritate terminorum illud, qđ dicitur in pecunia, habet locũ in frumento, & omnib.alijs mutuabilib. Nam illud, qđ dicitur in l.ſi alieni nummi. ꝙ immixtione pecuniæ transfertur dominium, procedit illis trib.concurrentib.de quibus in tex. Primò enim procedit propter difficultatẽ, & tex.ibi expreſsè dicit, ꝙ non poterant diſcerni nummi poſt immixtionem. Et ideo ſi nummi mei eſſent alterius formæ, & immiſcerentur tuis, quia poſſent diſcerni, nunquam per immixtionem transfertur dominium. Secundò ibi concurrit tit. Tertiò bona fides recipientis. Ibi enim dr̃, ꝙ verè eras debitor meus, & ſoluiſti pecuniam alienam. Ego recipi bona fide credens tuam; & ex tit.habili ad tranſlationem dñij, tunc ſi pecunia illa miſceatur cum mea, transfertur dominium in me, propter difficilem diſcretionẽ, titulũ, & bonam fidem. Iſtis concurrentib. teneo, ꝙ idem eſſet in frumento, & in omni alia re mutuabili, q̃a pondera, ꝙ tex.in d.l. Pomponius ſcribit ſi frumentũ. loquitur qñ frumentum mixtum poterat diſcerni, & cognoſci. Ita expreſsè dicit tex.ibi, inquantum apparet in illo aceruo ſuũ cuiuſq; eſſe. Nec ibi interueniebat tit.& bona fides, quæ ſunt neceſſaria, quia ſi traditio ſine cauſa non poteſt continere tranſlationem dñij. l. nunquam nuda.ſ.de acq.rer.do. Quantominus immixtio ſine cauſa poteſt operari tranſlationem dñij. Quod autem requiratur, qđ immixtio fiat bona fide, patet in l.rogaſti.§.fi.ſ.eo. Ideo data paritate terminorum, illud qđ dr̃ in d.l. ſi alieni nummi. haberet locũ in quacunq; re mutuabili, vt concurrentib. illis trib. de quib.ibi, ſi frumentũ immiſceatur transferatur dñium. Ita concludũt Raph.Ful.& Lu.Ro.hic.quos ſequor, & Raph.Cu. in d.l.ſi alieni nũmi.& ante eos fuit opin. d. Chriſtoph.hic in fi.
13 ſui apparatus. ¶ † Et prædicta in actu practico ſunt vtilia ad quæſtionem, quam dicit Raph.Cu.ſe habuiſſe de facto in d.l.ſi alieni nummi. Nam dicit, ꝙ habuit conſulere in iſto caſu. Quidam luſit mecũ, & lucratus eſt pecu. meam, puta decem. Poſtea hinc ad decem dies reuerſus eſt ad ludendum, & portauit pecuniam alienam, & luſit, & ego lucratus ſum: Dñs pecuniæ vendicat pecuniam ſuam contra me, qui vici, & ſic habeo ex turpi lucro. Conſuluit, ꝙ cùm iſta pecunia debeat compenſari cum illa, quam perdidi poſtquã eſt mixta pecunia mea, tranſlatum eſt dominium in me, & ille non poteſt vendicare. ¶ Pro iſta deciſ.adde bene facere illud, qđ dixit Ang.hic.in 4.col.ꝙ ca
14 ſus.d.l.ſi alieni.eſt mirabilis.† Quod ſi ego furto ſubripui pecuniam, & ſolui creditori meo, tranſlatum eſt dñium immixtione, & ſum liberatus, dato ꝙ eſſet furtiua, quia conſumptione reconciliatum eſt mutuũ, qđ eſt mirabile, ſ̃m eum.Io.de Imo. in d.l.ſi alieni.dicit, ꝙ ille caſus de facili non reperitur alibi in iure. ¶ Ego ex prædictis puto, ꝙ deciſio Rapha. Cu.non ſit vera, quia vt declaraui, vt habeat locum d.l. ſi alieni nũmi. & ſic, vt per immixtionem transferatur dñium, ſola immixtio non ſufficit, ſed requiruntur tria, & præcipuè, ꝙ præcedat cauſa habilis ad tranſlationem dñij, ſicut ibi tit.verus debiti. Nam ſi traditio non poteſt operari tranſlationem dñij, quando cauſa non præcedit, multo minus ſola immixtio ſine tit. Sed in q.Raph. non erat tit. habilis ad tranſlationem dñij.ſ.acquirere in ludo.l. ſi quis cum ſciret.ff.de vſuc.pro emptore. Declarat not.Bald.in rub.C.de condi.ob.tur.ca.ergo non eſt vera deciſ.Raph.ꝙ ſola immixtione fuerit tranſlatum dominium, & dñs prohibeatur vendicare. Nec eſt verum illud, qđ præſupponit: ex quo diebus antecedentib. perdideram pecuniam, ſi contingat poſtea me lucrari, lucrata compenſetur cum perdita, quia veritas eſt in cõtrarium, & fortius. Quod ſi ego in ludo perderem denarios meos excepto vno nummo, & ſtatim cũ illo ſolo nummo recuperaui omnes denarios perditos, ſum obligatus illos reſtituere, ſicut ſi eſſent tui excepto illo meo nummo, ex quo dñium
a erat tranſlatũ in te per immixtionem. Iſtud dicit [a] gl.in l.ſi minor 25. annis filioſa.in princ.ff.de mino. In hoc me remitto, & ſubijcio iudicio Theologorum. ¶ Et ad iſtam materiam vide text.in Auth.alearum luſus.C.de relig.& ſum.fune.vbi Sal.no.
15 † ꝙ pecunia in ludo quæſita, debes dari pauperib. ¶ In eã.glo. ibi. Item pecunia, ſpeciale eſt valde obſcurũ, ꝙ pecunia ex bonis debita partem quamlibet reſpicit facultatum, ſecus in alijs reb. Non intelligas gl. ſ̃m ꝙ verba ſonant, ꝙ quando eſt debitum hæreditariũ in pecunia, illud debitũ hæreditarium in pecunia reſpiciat totum patrimonium, ſecus in alijs reb. Iſtud eſt falſum. Nam omne debitum reſpicit totũ patrimonium defuncti, ſiue in pecunia, ſiue in alijs reb.l.1.§.ſi hæres. ff.ad Treb. & ꝙ ſit verum patet, quia pro omni debito, ſiue in pecunia, ſiue in alijs reb.mortuo debitore, creditor mittebatur in poſſeſſionem omnium bonorũ defuncti: licèt hodie non mittatur, niſi pro rata debiti.l.cum proponas.iuncta Authen.ei qui.C.de bon.auth.iu.poſ.ergo apparet, ꝙ omne debitũ reſpicit totum patrimonium defuncti, etiam ſi non ſit in pecunia, quõ ergo debes intelligere gl.no.quæ ſ̃m verba eius te deciperet, ſed nõ ſecundum leges, quas gl.alleg.& declarat Bart. hic in 6.col. Nã
16 debes ſcire, † ꝙ hæres grauatus per fideicom. reſtituere hæreditatem, poteſt retinere quartam Treb.toto ti.ff.& C.ad Treb. & in iſta Treb.ſolùm computat illud, qđ percipit iure hæreditario à cohærede, aliud non, licèt in falcidia cõputet quicquid percipit iure hæreditario etiam non à cohærede, vt declarat magiſtraliter Bart. vbi laborat in inueſtiganda ratione diuerſitatis in l.in quartam.ff.ad l.Fal. In Treb.ergo computatur illud, quod hæres iure hæreditario capit ex parte cohæredis. Tunc ſic, in pecunia numerata eſt ſpeciale, vt tota pecunia reſpiciat partem hæreditatis, & ſic intelligatur tota haberi à cohærede, & ſic tota computetur in Trebel. ſecus in alijs rebus, quæ intelliguntur haberi de vniuerſali patrimonio, & ſic media pars de parte cohæredis, & alia dimidia de ſua, & ſic in alijs non computat niſi dimidiam in Trebellianicam. text.eſt in l. deducta.§.nummis.alleg.in glo.ff.ad Trebel. & ibi glo. Albe.hic refert aliam mirabilem expoſitionem ad iſta verba gl. quam dicit fuiſſe Gul.de Cun. Iacob. Butr. & aliorum, ſed quia non
17 conuenit legibus alleg.in gloſ.non curo referre. ¶ † Tertium ſpeciale glo.eſt clarum, & conſiſtit in duobus. Primum eſt, ꝙ ſolus tutor in contractu mutui, & ſic ex cauſa mutui poteſt ſe facere debitorem pupilli. Secundum eſt, quòd ſi tutor ſit creditor pupilli ex contractu mutui, poteſt ſibi ſoluere propria auctoritate, ſecus in alijs contractibus. Circa primum dic melius, quòd in hoc non eſt ſpeciale in contractu mutui, imò in omnibus contractibus eſt idem. Vnde teneas, quòd ſi tutor facit contractum cum pupillo palàm, & bona fide, quicunque contractus ſit, ſiue mutui, ſiue emptionis, poteſt facere. Text. eſt in l.non exiſtimo.ff.de admit.tut. Not.glo.in l.quoties.§.non tantum.co.tit.& glo.in l.cum ipſe.C.de contrahend.emptio. Si autem

ADDITIO.

a ¶ Iſtud dicit. Glo. allegata loquitur in diuerſis terminis. * Et contra Iaſ. hic, fac.quæ ſcribit Purp.hic.col.16.cui adde no.per Viui.commu.opi.lib.2.concluſ.463.& alijs ſeq. vbi totam ludi materiam examinat. BELLAC.

autem clàm faciat, non poſſet ēt mutuum celebrare, ſm glo.
prælleg. & latè Bar.in l.pupillus.§.fi.ff.de admin.tut.Fallit vno
caſu ſingulari,in quo ſolus tutor poteſt indiſtinctè emere rem
pupilli,qñ pupillus vendidit rem pupilli vni tertio cum aucto
ritate tutoris,& decreto iudicis, & ſic res pupilli fuit ſolenniter
alienata,tunc ſi ille tertius non ſoluit precium, poteſt ſolus tu-
tor talem rem emere,ex quo ſemel facta eſt alienabilis, tex.eſt
valdè ſing.in l.tutor rerum.ff.de admi.tu.quem Lud.Rom.hic
in 7.col.reputat ſingularem ad hoc,& multum no. Bar.in d.l.
tutor rerum.¶Stat ergo,ꝙ tutor poteſt celebrare mutuum,&
quoſcunq; ȝctus cum pupillo,dummodo palàm, & bona fi-
18 de faciat,ſecus ſi clàm.† Pulchrum ergo, & neceſſarium du-
bium eſt,qñ dicatur palàm ª fieri,& qñ clàm.Iſtud declarat ſin
gulariter Bar.nec alibi inuenies in l.frater à fratre.in princ. ff.de
cōdi.indeb.circa 18.col.ver.tertio quęro,quid in ȝctu emptio-
nis,& ibi ſing.dicit. Contractus dicitur palàm & bona fide fieri
cum pupillo,qñ fit interuenientib.conſanguineis,& amicis pu
pilli.l.tranſac.C.de tranſac.vel qñ fit in præſentia ſolius iudicis.
l.fi.in prin.ff.quod met.cauſa.Teneas perpetuò cordi iſtud vlti
mum de præſentia iudicis, ꝙ quando tutor facit ȝctum (qui-
cunque ſit) in pręſentia ſolius iudicis,talis ȝctus dicitur fieri pa
làm,& bona fide,& valet.Illud dictum refert,& ſequitur Io.de
Imo.in l.1.§.fuit quæſitum.in 3.col.ad Treb. D. Alex. in l.tran-
ſac.in fin.C.de tranſa.Facit,quod volunt Bald.Sal.& Mod.in l.
pacta nouiſſima.C.de pac.ꝙ omnis metus, & omnis dolus p̄-
ſumitur ceſſare,qñ interuenit præſentia, & decretum iudicis,
quod bene no.¶Circa ſm, quod vult gl. ꝙ ſi tutor ſit creditor
pupilli ex ȝctu mutui, poteſt ſibi propria auctoritate ſoluere,
ſecus in alijs ȝctibus.Adde,ꝙ ȝrium tenent Bar.Ange.& om-
nes Mod.hic per tex.in l.fiſtulas.§.1.de ȝhen. emp. & licèt Bal.
hic rñdeat, ꝙ ibi loquatur quo ad poſſeſſionem tantùm, quia
cùm præcederet titulus habilis emptionis celebratæ cum de-
functo,certè apprehenſio poſſeſſionis operatur tranſlationem
dñij.l.ex empto.in prin.ff.de act.emp.Et ita dixit ipſemet Bald.
in l.cum ipſe.in vlt colum.C.de ȝhen.emp.Concludunt ergo
Bar.& omnes,qñ tutor eſt creditor pupilli ex quocunq; ȝctu,
vel cauſa, ſolus tutor poteſt ꝓpria auctoritate ſibi ſoluere,vel
ſatisfacere.per d.l.fiſtulas. §. 1. Sed ego in ȝrium allego fortem
tex.in l.1.§.fuit quæſitum.ff.ad Treb.vbi eſt tex.Pone, ꝙ pupil-
lus ſit inſtitutus hæres, & grauatus reſtituere hæreditatem tuto
ri,nunquid tutor poterit facere ſibi reſtitui? Dicit ibi,ꝙ non,qa
tutor in cauſa propria non poteſt auctorari. Tñ ibi nullum in-
commodum poterit eſſe pupilli facta reſtitutione hæreditatis.
Bar.ibi in 1.oppo rñdet,& dicit,ꝙ quædam eſt reſtō, vel ſolu-
tio nudi facti,& iſtam poteſt facere ſolus tutor. Ita loquitur d.
l.fiſtulas.§.1.Quædam eſt reſtō facti,quæ habet mixturam iu-
ris,vt reſtō hæreditatis,per quam transferūtur omnia iura acti-
uè,& paſſiuè.Iſtam non poteſt facere tutor,vel pupillus cū au-
ctori.tutoris.Ita loquitur tex.in d.l.1.§. fuit quæſitum.Et quan-
tum ad hęc cum iſta ſol.Bar.tranſeunt Ludo.Rom. & Ale.ibi,
qui dicit,ꝙ mirum eſt de illo text.Quare ſolus tutor nō poteſt
facere reſtōnem.Iſta ſol.cōis non tollit ȝrium d.l.1.§.fuit quę
ſitum.ad l.fiſtulas.§.1.& propterea mihi non ſatisfacit. Nā ego
conſidero,ꝙ in reſtitutione hæreditatis duo debent attēdi. Aut
conſideramus ipſum reſtituere hrēditatem, certè reſtitutio hrēdi
tatis eſt facti,quia fit re,aut verbo.l.reſtituta.in prin.ff.ad Treb.
Aut conſideramus effectum reſtōnis,& verum eſt,ꝙ ex iſta re
ſtōne ſequitur effectus iuris,quia iura trāsferuntur in fideicom.
vtilià actiuè,& paſſiuè §.reſtituta.Inſtit.de fideicom. hære. Eo-
dem modo,ꝙ idem eſt in d.l.fiſtulas.§.1.j.de emp.& vend.Nā
ſi nos conſideramus ipſum tradere,vel apprehendere vacuam
poſſeſſionem,& fateor,ꝙ iſtud eſt nudi facti, ſicut etiam reſti-
tuere hęreditatem.Sed ſi cōſideramus, ꝙ ex poſſeſſione vacuá
tradita rei venditæ acquiratur dñium,ſi vendens eſt dominus,
vel vſucapiendi conditio, ſi non eſt dñs. l.in conuentionalibus
in fi.de verb.obl.certè iſte etiam eſt effectus iuris, vt in reſtitu-
tione hereditatis,& ſic vtrobiq; adeſt factum,& effectus iuris,
non video quare apprehenſio poſſeſſionis rei vēditæ poſſit fie
ri per ſolùm tutorem,non reſtō hęreditatis per fideicōmiſſum
relictæ ipſi tutori.Nam dicere (prout Bar. & Doct.) ꝙ in d.l.fi-
ſtulas.§.1.ibi ſit reſtitutio nudi facti, ſed in §.fuit quæſitum,eſt
reſtō facti,habens mixturam iuris.Imò idem in vtroq;,quia in
vtroq; ex iſto facto reſultat effectus iuris.Niſi diceres, quod in
reſtitutione hæreditatis verſatur maior effectus iuris, quia agi-
tur de iure vniuerſali transferendo, ſed in emptione agitur de
effectu iuris ſingularis, de transferendo dñium rei particularis.
Tamen conſidera,ꝙ tex.& Doct.in §. fuit quæſitum. non fun-
dant ſe in iure vniuerſali,vel particulari.Circa illud ſpeciale de
19 tutore,ꝙ poteſt ſibi ſoluere,† non omitto vnum, quod ponit
Bal.hic,quod refert Ludo.Roma.hic in 6. colum. Tutor cum
pupillo non poteſt alienare aliquam rem immobilem pupilli,
etiam ex aliqua neceſſitate,niſi cum decreto iudicis, & ſi alie-
net ſine decreto iudicis,alienatio eſt ipſo iure nulla,toto titulo.
ff.de reb.eo.& in l. quæ tutores.C.de admit.tuto.nunquid iſtud
habeat locum in patre,quando pater alienat res aduentitias fi-
lij ex cauſa neceſſaria, vel legati? Nunquid requiratur decretū
iudicis? Habes dictum ſingulare Azo.ꝙ in patre alienante rem
filij,non requiratur decretum iudicis,in ſumma de bon. quæ li
be.vltra medium,ver.Nec puto, ꝙ in alienatione immobiliū,
quod dictum Bal.hic reputat ſingu.& aureum.Sed Ludo.Ro-
ma. dicit falſum, & contra caſum l. ſi pupillorum. §. ſi pa-
ter.ff.de rebus eo.Subdit tamen tex.ibi,ꝙ iudex debet eſſe pro-
nior ad concedendum decretum in patre,quàm in tutore.Ad-
de ſimilem tex.in l.cùm emancipatis. C.de prædi.mino. quem
b Bald.ibi no.ad hoc,per quem tex.Sal.in l.præſes. ᵇ C. de tranſa.
reprehendit illud dictum Azo. breuiter iſta eſt veritas. Si eſt fi-
lius in poteſtate,quo caſu pater eſt legitimus adminiſtrator ip
ſo iure,& tunc ſi pater alienat, non requiritur decretum iudi-
cis,& ita loquitur dictum Azo.& ratio eſt, quia quando pater
eſt legitimus adminiſtrator filij,habet vſumfructum,tutor nō:
ideo quia plus iuris habet,pater poteſt alienare ſine decreto iu-
dicis.Sed ſi eſſet legitimus tutor filij emancipati,& alienat, re-
quiritur decretum iudicis.Et ita loquitur tex.in d.l. cum eman
cipatis,& l.pupillorum.§.ſi pater.Ita declarat Bald. in l.1. ff. de
reb.eo.& Bal.in d.l.cum emancipatis. Ludo. Roma.hic. Pau.&
Alex.in l.præſes.C.de tranſ.& idem Bald.in d.l. pupillorum. §.ſi
pater,& illud dictum declara tu,vt ſ. Tenet etiam Bal. in l.iuſiu
randum quod ex conuentione.§.fi. de iureiu. & in l.fi.§.ſinautē
æs alienum.de bon.quæ lib.Io.de Imo.in c.conſtitutus.de teſti.
Raph.in d.l.præſes.Et eſt veritas.Sed vnum facit me valdè du
20 bitare.Dicat mihi Dom.Azo,qua l.probet iſtud,† vnde erube
ſcimus,cùm ſine l.loquimur,vulgata l.illam.C.de collat. & ex-
preſſius §.conſideremus. in Auth. de trien. & ſemiſ. Vnde au-
ctoritas Dom.Azo.eſt probabilis,non neceſſaria. gl.in l.1. C.de
legi. Vnde dicit Bald. in c. in geneſi. in vlt. col. de elec. ꝙ paria
ſunt,vel facere contra l.vel ſine l.Sed cogitabam, quòd dictum
Azo.poteſt probari per tex.in l.fi.§.ſinautem æs alienum. C. de
bon.quæ lib.Pondera,ꝙ tex.ibi vult,ꝙ pater ſine filio poſſit,er-
go non requiritur decretum.Et ad iſtum articulum, vide quæ
ſcripſi latius in l.præſes.C.de tranſa.Item aduerte, ꝙ tex. in d.l.
fiſtulas.§.1.loquitur,quando tutor emerat fundum à patre pu-
pilli,& ſic contractus erat omnino validus.Si autē tutor emiſ-
ſet ab iſto pupillo,an procedat ille tex.Bal.Sal.& Lud. Roma.
hic diſtinguunt, ꝙ ſi tutor emiſſet à pupillo cum auctoritate
alterius contutoris, vel iudicis, idem eſſet; & haberet locum
d.l.fiſtulas.§.1.aliàs ſecus,& licèt ipſi non dicant,ante eos ita te
nuit Bar.in l.fiſtulas.§.1.in l.2.in fi.ff.de ſtipu. ſeruo,vt ibi Imo.
& Raph.Cum.& Ang.Are.in §.actionum. Inſti. de act.in 17.q.
in materia tutelarum.& hoc modo remanet expeditū, & de-
21 claratum tertium ſpeciale glo. † Non omitto vnum, quod ex
prima glo.colligi pōt Tutorem ex ſola ſcriptura abſque lapſo
biennio obligari effectualiter, & ſic in tutore non habebit lo-
cum tit. de lit.ob.& tit.C.de non num. pecu. inquantum dant
j.biennium exceptionem non num.pecu.Et ſi dicas,quæ eſt ra
tio diuerſitatis inter tutores, & alios confitentes? Rñde,prout
colligitur hic, ꝙ ratio eſt,quia in alio debitore non eſt in eius
poteſtate ſibi ſoluere, ideo præſumitur ꝙ fecerit illam ſcript.
ſub ſpe futuræ numer.ſed in tutore,cùm ſibi poſſit ſoluere,nō
præſumitur facere ſcrip.ſub ſpę futurę numer.¶Quartum ſpe
ciale gl.non eſt verum,quia in caſu. l. certi condi.§.ſi nūmos.ſ.
eo.non eſt verum,quòd actio quęrat tertio per pactū,ſed q̄rit
per numer.& ſic per actum naturalē, qa p actum naturalē,&
corporeū p̄t alteri q̄ri.Secus p actū ciuilē, vt declaraui oppor-
tunè in d.§.ſi nūmos,vbi ēt declaraui, ꝙ quēadmodū pecunia
capit̄ ſtrictè,largè,& largiſſimè, & idē ſit in diſtinctione nūmi.
22 ¶† Quintū ſpāle gl.eſt in pecunia num. ſtrictè,qa ſi mutuaui
pecuniam

ADDITIONES.

a ¶Declara,vt per Catel.ver.palàm fieri,& fac.quæ de coniunctorum, & agna torum conſenſu,& interuentu in aliquo actu ſcribit Nat. conſ.162.colu.10. idem Catel.verſ.præſentia conſang.Nat.conſ.173.circa med.conſi.166.col. 9.in prin. MASVER.

b ¶In l.præſes.Vbi vide Iaſ.tenere contra Azo.1.& 2.col.Et dic, quod licèt Iaſ. in d.l.præſes diſputatiuè teneat contrarium,eius tamen opi. magis communiter approbari dicit Catel.ver.decretum iudicis.circa fi. ex Dec.conſi.209. col.1.& procedit concluſio Iaſ.& communis in bonis mobilib. ſed quid in patre legitimo adminiſtratore filiifam.minoris? & dic quod poteſt etiam res immobiles alienare ſine decreto iudicis,quod tamen aliàs requiritur ſecundum communem per Tiraq.in l.ſi vnquam.nu.28.C.de reuo.dona.Qua in re aliqua ponit Nat.conſ.179.nu.7.Pariſ.conſi.109.lib.4.Rolan.conſil.54.nu. 18.conſ.71.nu.70.lib.2. MASVER.

pecuniam cõem,in reſtitutione non debet quilibet nummus
ſcindi ꝑ medium,vt media pars detur mihi, alia ſocio, ſed de-
bet reſtitutio fieri ad medietatem nummi. Secus in frumento,
& alijs reb.mutuabilib.quia ſi frumentum cõe mutuetur, de-
bet reſtõ fieri per ſingula corpora,diuidendo vnumquodq; gra
num per mediũ,& ſequitur Bar.hic in 3. col. & expreſsè Alex.
hic aſſignat rõnem,quia ſi pecunia ſcinderetur,non poſſet am
plius expendi,& ſic vtilitas perderetur,non ſic in frumento,qđ
non perdit vtilitatem ſic ex diuiſione, quia poteſt conuerti in
farinam.Mihi vĩ,ꝙ iſta opinio ſit ridicula, quia ſic ſequeretur,
ꝙ ſi mutuaſſem decem ſaccos milij cões,in reſtitutione debe-
rent ſcindi grana per medium:& propterea teneo,ꝙ in omni-
bus debet fieri diuiſio per numerum, vt expreſsè tenent Albe.
Ful.& Lud.Rom.hic.Pau.de Caſt.in l.nam & ſi fur.§.fi.s̃.eo.&
ibi Iaco.But. Able.& Fulg.dum referunt facetiam Iac.But.qui
emerat ficus à quadam vetula,& volebat diuidere per mediũ,
vt ibi per eos Et ɔ̃ Bar.eſt tex in l.cum Stichus,& Pamphilus,
in fi.ff. de ſol.Nec eſt bona ratio d.Alex.quia licèt grana frumẽ
ti diuiſa,ſint apta ad comedendum,non tñ ſunt apta ad ſemi-
nandum. Teneo ergo, ꝙ non fiat diuiſio per ſingula grana.
23 ¶Sextum,& vlt.ſpeciale eſt, † ꝙ in ɔ̃ctu mutui non debentur
vſuræ ſine ſtipulatione. Intellige in pecunia numerata tñ. d. l.
quamuis.alleg.in glo.ſed in frumento,vino, & ſimilibus nudo
pacto debentur vſuræ.l.frumenti.& l.oleo.C. de vſu.& rõnem
aſſignaui in l.rogaſti.§.ſi tibi.s̃.eo.Adde etiam,ꝙ fallit in ciuita
te,in qua vſuræ in mutua pecunia ſtrictè debẽtur pacto nudo.
l.ẽt.ff.de vſu.Tertiò fallit in omnib.ɔ̃ctib.bonæ fidei,vel etiam
ſtricti iuris,qñ habent naturam bonę fidei,vſuræ debentur etiã
pacto nudo,gl.eſt no.in l.Titius.in verbo,non deberi.ff.de præ-
ſcri.ver.quam gl.Ful.& Lud.Rom.hic reputant ſing.ad hoc, &
ſic habes expedita ſpecialia gl.¶Extra gl.Bart.hic latè per duas
colum.examinat aliud ſpeciale traditum per Iac.de Are.Dicit
Iac.de Aret. ſpeciale eſt in contractu mutui reſpectu aliorum
ɔ̃ctuum,quia actio,quæ oritur ex numeratione,facile impedi-
tur per ſtipulationem,vel nouatur.l.ſi ita fuero ſtipulatus. §.fi.
cũ l.ſeq.j̃. de noua.Secus in alijs ɔ̃ctib.Bar.reprehendit Iac. de
hoc.Motus præcipuè, quia iſtud non eſt ſpeciale in ɔ̃ctu mu-
tui, cùm idem videamus in ɔ̃ctu dotis. Nam ſi extraneus nu-
merauit pecuniã nomine dotis,& ſtipulatus eſt ſibi reddi, iſta
ſtipulatio impedit actionem oriri ex numeratione, & acquiri
mulieri.l.auiæ.C. de iure dot.l.1.§.accedit.de rei vxo.act.l.quo
ties.ſolu.matr.Sed iſta iura (cum reuerentia Bart.) nihil faciũt
in propoſito,quia loquuntur, qñ numeratio pecunię fuit facta
nomine mulieris,ſtipulatio autem fuit facta nomine extranei,
& ſic pro diuerſis perſonis.Sed Iaco.de Aret. in materia noſtra
loquitur,qñ numeratio, & ſtipulatio fuerint pro eodem.Ita lo
quitur. d.l.ſi ita ſtipulatus fuero.§. fin.cum l.ſeq. de noua.Item
& hic aduerte, Bar.errat inquantum ɔ̃ Iaco.de Are. alleg. gl.in
l.petens.in glo.1.in prin.C.de pac.quia ita demum pactum ve
ſtitur à ſtipulatione,qñ continet diuerſum ab eo, quod dedu-
ctum eſt in ſtipulatione. ſm Bar.in l.lecta.in 2.col. j̃.eo. & pro-
batur per tex.iuncta gl.1.per l.ſi pacto,quo pœnam. C. de pac.
In iſto tñ paſſu, qñ ſtipulatio ſequens, vel præcedens nouet, vel
impediat actionem ex ɔ̃ctu,Bar. per duas col. examinat iſtum
paſſum.Sed tu breuiter collige effectus Bar. Aut loquitur, qñ
ſtipulatio fit ex interuallo poſt ɔ̃ctum celebratum, & actionẽ
iam natam, & quicquid olim eſſet, hodie non fit nouatio, niſi
expreſsè agatur.l.fi.C.de noua.Iſta non eſt materia noſtra. Nos
ergo habemus videre,qñ ſtipulatio fit incontinenti ante,vel in-
continenti poſt,vel ſimul.Et licèt Bar. fecerit tres caſus, tñ fac
duos clarius quàm ipſe. Aut intercedit ɔ̃ctus certitudinarius,
puta ſocietatis, & tunc ſiue ſtipulatio incõtinenti præcedat,ſi-
ue incontinenti ſequatur,ſiue ſimul, & ſemel interponatur cũ
ɔ̃ctu, nunquã nouat nec impedit oriri actionem ex ɔ̃ctu.text.
habes in l.duo ſocietatem.in prin.reprobata gl.ibi.ff.pro ſoc.&
* in hoc bene dicit, *& communiter approbatur*,reiecta reprobatione
Ful.vt hic ꝑ d. Alex.Aduerte tñ diligenrer,ꝙ non inuenio alios
conſiderare,ꝙ Bar.dicit eſſe vtilitatem,quia tunc oriuntur duę
actiones,vna ex ɔ̃ctu ſocietatis, vel emptionis, quæ eſt bonæ
fidei, alia ex ſtipulatione,quæ eſt ſtricti iuris,& ſic vult Bar. qñ
fit ɔ̃ctus bonæ fidei,& ſuper eo imponitur ſtipulatio, ꝙ tñ ſti-
pulatio remanet ſtricti iuris, & nunq̃ ſumit naturam ɔ̃ctus bo
næ fidei,ſuper quo interponitur. Et per hoc adde gl.in l.in bo-
næ fidei,in gl.ſeq.& ibi Pau. de Caſt. expreſsè ad hoc not. ff. de
eo,quod certo loc. Idem tenet Bal. in l.ſi cum.§.qui iniuriarũ.
a in 2.col.ff.ſi quis cau.Breuiter puto ɔ̃rium, ꝙ ſtipulatio, [a] licet
de per ſe ſit ſtricti iuris, tamen quando interponitur ſuper ɔ̃-
ctu bonæ fidei,aſſumit naturam ipſius. Ita tenet Bart. ſibi con-
trarius in l.ſi quis cum aliter.in 2.colu.ff.de verb.obl. & in l. vi-
deamus.§.ſi actionem,ad fi.ff.de vſu.Facit bene tex.in l.1.§.bel-
liſſimè.ff.de vt leg.nomi.caue.& tex. in l.2.§. parui. ff. de priui.
cred. & quia ſtipulatio interpoſita ſuper contractu aſſumit na-
turam illius,ſuper quo interponitur. l. ſtipulatus. ff. de vſu.Ad
prædicta tamen caue,propter illud, quod dicit Bar. in l.2.in fi.
C.de condi.ob cau.de cuius dicti veritate,vide per Mode.prę-
cipuè Pau.de Caſt.in rub.de verb. obl. & Alex. & alios in l.1.in
prin.ff.de pac.& iſtum paſſum latè examinaui in rep. mea rub.
24 ff.de verbor. obl. ¶† Secundus caſus principalis Bar.eſt,ꝙ vbi
præcedit aliquid,quod non eſt ɔ̃ctus certitudinarius, ſed po-
teſt eſſe,& non eſſe,puta numeratio,& traditio,& in hoc,licèt
Bar.faciat tres caſus,tamen in omnibus concludit,ꝙ ſiue ſtipu
latio incontinenti pręcedat,ſiue incontinenti ſequatur,ſiue ſi-
mul,& ſemel interponatur,in dubio ſemper oritur actio ex ſo
la ſtipulatione, eo quia numeratio, vel traditio præſumuntur
interponi ad implementum ſtipulationis.Idem tenent Fulg.&
Alexan.& ita teneas, quicquid dicant Ludo.Roma.& Pau.de
Caſt.hic,quos reprobat Alex.hic.Subdit Bart.ꝙ ſi præcedat ſti-
pulatio,& ſequatur contractus certitudinarius incontinenti,ꝙ
ille contractus nũquam nouatur,niſi expreſsè ſit actum. alleg.
l.item illa.§.fi.j̃.de ɔſti.pe.de hoc dicit eſſe tex. expreſſum in l.ſi
mandato meo.§.fi.ff.mandati. Quem text. etiam repetit idem
Bar.hic in pen.col.& eum reputat ſing.idem Bar. in l.1.in 1.col.
ff.de noua.Pũctus eſt videre,quomodo inducatur ille tex. Bar.
dicit eſſe expreſſum, quando præcedit ſtipulatio, contractus
certitudinarius ſtatim ſequens nunquam tollit ſtipulationem.
Prima fronte ille tex.nihil probat,quia in illa lege nihil de ſtipu
latione dicitur.Puto illum tex.ſic inducendum.Ibi loquitur de
fideiuſſione;ergo de ſtipulatione;quia fideiuſſio non poteſt fie
ri ſine ſtipulatione.l.blanditus. C. de fideiuſſ. & tamen dicit ibi
tex.ſi mandaui. ecce contractus certitudinarius ſcilicet manda
ti.Per illud mandatum non tollitur ſtipulatio, & ſic obligatio
fideiuſſionis,quia tex.ibi dicit,ſi egiſſes, & ſic eſſes litem cõteſt.
tolleretur ſtipulatio fideiuſſoria,ergo ſolus contractus manda-
ti non tollit ibi ſtipulationem fideiuſſoriam præced.ſed ita de-
mum ſi fiat nouatio per litis conteſt.l.delegare. §.1.ff.de noua,
ergo ſolus contractus mandati non ſufficit ad nouandum ſti-
pulationem.Sic voluit inducere Bart. dum dicit caſus expreſ-
25 ſus.¶† Circa tamen prædicta non omitto quatuor. Primò,in-
quantum Bar.facit differentiam,an interueniat actus,qui certi-
tudinariè ſit contractus,vel non,ꝙ ratio diuerſitatis poteſt col
ligi ex l.non omnis.in prin.j̃.eo.& l.oblinationum ſubſtantia.ff.
de act.& obli quia contractus producunt ſemper actionem
de ſe:numeratio, vel traditio nunquam, niſi partes agant. Sed
quando partes apponunt ſtipulationem incontinenti, lex præ-
ſumit numerationem factam ob ſtipulationem ſequutam, &
partes tunc videntur velle,ꝙ actio oriatur ex ſtipulatione, niſi
aliud expreſsè dicatur.Secundò aduerte inquantum do. Alex.
hic circa primum caſum Bart. quem s̃. retuli reprobando opi.
Fulgo.reſpondet ad l.non ad ea.ff.de condi. & demonſt. addu-
ctam per Ful.ꝙ illa lex habet tantum locum in vlt.volunt.non
in contractibus.alleg.Bald.ita tenere in l. reſcriptum.in §. ſi pa-
cto quo pœnam.ff.de pact.Nam iſta reſponſio D. Alex.etiam
facit contra Barto.quem ipſe conatur ſuſtinere, quia iſtud eſt
verum,ꝙ illa lex habeat locum ſolùm in vlt.volunt.ergo Bar.
malè alleg.illam l.pro ſe.Vnde ego reſpondeo, quod d. l. non
ad ea procedit quando ſecundus actus fit aliter, & ſub diuerſa
forma,quàm primus,tener ſub commemoratione primi: ſed
hic ſecundus actus non fit ſub diuerſa forma, imò ſub eadem,
26 & ad confirmandum primum actum.†Tertiò aduerte inquã-
tum Bar.tenet,ꝙ in omni contractu; in quo requiritur res; &
ſic numeratio vel traditio,& ſic in contractibus,qui contrahũ-
tur re,ſi ſtipulatio incontinenti poſt,vel ante interponatur,im-
pedit actionem oriri,& oritur ex ſtipulatione. Ratio, quia illa
traditio ſemper videtur facta animo implendi ſtipulationem,
& ideo dicit,ꝙ ſi numero pecuniam ex cauſa dotis, vel depo-
no rem,non oritur actio ex depoſito, ſed ex ſola ſtipulatione,
& conſequenter ampliatur,& extenditur ſingulariter. l.ſi ita ſti
pulatus fuero.§.fi.cum l.ſeq. ff.de noua. vt habeat locum, ne-
dum quando nouatio fit ex cauſa mutui,ſed etiam quãdo fie-
ret ex omni contractu,qui celebraretur re. Ex iſta doctrina vi-
detur pulchrè inferri ad practicam.Nam de ſtylo notariorum
eſt, ꝙ in omni inſtr̃o in fine apponunt ſtipulationem.Sequitur
ergo ex iſta doctri.ꝙ ſi per inſtr̃m depono rem apud te,ꝙ non
poſſum agere ex ɔ̃ctu depoſiti,ſed ex ſtipulatiõe.Cũ hac doct.
tenent

A D D I T I O.

a * Adde,quòd ſtipulatio interpoſita in quacunque materia, ſemper intelligi-
tur ſecundum materiam illius actus, communem dicit Iaſ. in l. cum mota.
nu.10.C.de tranſ.Quam concluſionem latè examinat Gabr. commu.opi.lib.
6.tit.de reg.iur.concl.2.nu.37.& ſeq. MASVER.

tenent Ang.Ful.& d.Alex. hic. Hanc doctri.reprobat subtiliter
Pau.de Cast.in l.certi cõdictio. in §.qm̃. s̃.eo. Nã sm eum Bar.
malè extendit.d.l.stipulatus.§.fi.cum l.seq. loquentem in causa
mutui, vt habeat locum in alijs ꝯctibus, qui re contrahuntur,
qñ sunt bonæ fidei, quia qñ est contractus mutui, vel alius con-
tractus stricti iuris, ꝙ stipulatio impediat ex ꝯctu nasci actio-
nem, nihil interest stipulantis, cùm omnino sit stricti iuris. Sed
quando esset bonæ fidei, præsertim multum priuilegiata, vt ex
deposito, si dicamus, ꝙ stipulatio, quæ interponitur in fauorẽ
stipulantis, impediret nasci actionem ex deposito, esset multũ
damnosum stipulatori, quia actio ex deposito est multum pri-
uilegiata, & sic stipulatio facta in fauorem stipulatoris retor-
queretur in damnum, quod non est dicendum, iuribus vulga-
rib. Et contra Bar. per istudmet fundamentum tenet Lud. Ro-
ma. hic in 13. col.& seq.& per istud fundamentum dicit se esse
in pulchra, & vera opin. de qua gloriatur multum. Nam si non
interest stipulantis, tunc stipulatio impedit actionem nasci ex
contractu, vt s̃. proximè. Alex. hic sustinendo Bar. respondet ad
istud fundamentum vno modo. Ego respondeo alio, & retor-
queo arg. Pau.de Cast.& Ludo.Rom. ꝯ eos. Nam dicunt, ꝙ si
interponitur stipulatio super contractu bonę fidei, ꝙ si actio
non oritur ex ꝯctu, sed ex stipulatione, ꝙ esset stricti iuris. Istud
pro certo est falsum, quia licèt stipulatio de per se sit stricti iu-
ris, tamen si interponit super contractu bonæ fidei, sumit eius
naturam, & habet eius priuilegia. Ita Bar. in l. si quis cum ali-
ter. in 2. col. ff. de verb. obl.& in l. videamus, §. si actionem. ff. de
vsur. cum concor. de quib. s̃. dixi. Quartò aduerte inquantum
a Bar.[a] in l. 1. ff. de noua. vult, † ꝙ per nullum contractum, exce-
27 cepta stipulatione, fit nouatio, nisi expressè agatur. Nam con-
sidera si posset attentari noua opinio. Quòd & in foro merca-
b torum. Item & in foro Cano. per pactum nudum [b] inducatur
nouatio in illis casib. in quibus inducitur per stipulationẽ, cùm
in foro mercatorum pactũ nudum producat actionem, sicuti
stipulatio, sm Bal. in l. quintus. ff. mand. Item etiam de iure Ca-
no. oritur actio ex pacto nudo, sicut ex stipulatione, vt not. in
ca. 1. de pact. Quædam alia specialia in mutuo, vel in pecunia
numerata respectu aliarum rerum mutuabilium enumerant
28 Bal. Lud. Rom.& Alex. hic, potes per te videre. † Vltra eos nõ
omitto, ꝙ si testator legauit domum cum omnib. rebus, quæ
in ea sunt, nulla omnino excepta, tamen in isto legato sic vni-
uersali non contineretur pecunia strictè, sed bene frumentum,
& aliæ res. Tex. est mihi singularis ad hoc in l. si mihi Meuia.
§. fi. de leg. 3. Et ratio illius text. est, quia pecunia circunscribi-
tur loco. l. si fideicom. §. tractatum. ff. de iudi. Limita tamen
illũ text. per alium tex. valde not. in l. si chorus. §. 1. ff. de leg. 3.
Aliud etiam speciale multum no. quòd licèt Doct. hic indiffe-
renter ponant, tñ non habet locum, nisi in pecunia numerata
29 tm̃. † Si filiusfam. capiat pecuniam mutuo iussu patris, non ha
bet restitutionem in integrum, sed in alijs rebus bene habet re-
stitutionem, non obstante iussu patris, si reperiatur lęsus. Ratio
est, quia filiusfam. obligatur ex omni ꝯctu, præterquã in pecu
nia, idest, mutuo, ẽt sine iussu patris, & obligatur naturaliter, &
ciuiliter & in effectu. Et ideo omnes alij contractus sustinentur
in persona filij. tex. habes singu. in l. 3. §. sed vtrum. ff. de min. in
ver. excepta. sm Bal. Ludo. Rom.& Alex. hic. Aduerte tamen,
quia etiam in ꝯctu mutui, qñ non fit in pecunia numerata, sed
in alijs rebus, non habet locum Macedo. nisi fieret in fraudem.
l. sed Iulia. §. quod dr̃. C. ad Maced. Barto. in l. talis scriptura. in
prin. ff. de leg. 1. ¶Glo. in verbo, non acceperis. Primò declarat
tex remouendo ꝯrium. Secundò oppo. & soluit. Secunda ibi,
sed hoc non vr̃ speciale. In ea gl. ibi. Sed ibi erant res pręsentes.
d. l. falsus, dic ꝙ glo. nouum dicit, inquantum ad l. falsus. §. sed
& si is, vbi qñ indebita pecunia soluitur noĩe meo alij, ita de-
mum facio furtum, si in mea pręsentia soluitur, aliàs secus. Ra
tio est, quia furtum non fit sine contrectatione, ergo, ad hoc vt
fiat furtum, requiritur, ꝙ sit præsens, & in præsentia, si ei nume
retur, quia illa numeratio, quæ fit in præsentia sua, censetur ꝯ-
trectatio, quæ inducit furtum. Sed dum gl. rñdet ad d. l. 3. §. de-
cem. de don. inter vi.& vxo. & dicit, ꝙ ibi pecunia erat pręsens,
* reprobatur *per Bar. & omnes*, qui diuinant. & in ꝯrium facit. l. li-
cet. §. 1.& l. nuptura. ff. de iur. dot. In quib. locis pecunia debita
mulieri non erat pręsens, & tamen conuertitur in causam do-
30 tis. Hic sumpta occasione examinant Bar.& alij hic, † qñ debi-
tum ab vna persona possit conuerti in debitum debendum ab
alia persona, ex causa mutui, non data præsentia rei, vel in de-
bitum ex causa dotis. Et aduerte, inquantum Bar. vult ꝙ si ego
creditor iubeo debitori meo, ꝙ tibi numeret, vel soluat pecu-
niam, quã mihi debet, quia volo tibi mutuare, vel donare, vel
ex cã dotis, non facio vim, si iste debitor nihil ꝓmisit tibi, certè
istud censeretur simplex mandatum, quod ego creditor possũ
reuocare. l. hoc iure. §. si qs dederit. ff. de don.& l. si cũ Corn. de
sol. Sed si debitor meus, cui ego iussi, vt tibi daret, ꝓmisit tibi, ꝙ
eam soluet, vel numerabit, ego creditor non possum amplius
reuocare, ne tibi soluat, eo quia res non vr̃ integra. Facit bene
tex. in l. vtrum. in fi. ff. de constit. pecu. Adde huic notab. decis.
c Bar.[c] illud, ꝙ fortius voluit Io. And. in Add. Spec. in tit. deposi-
31 to. super rub. Vbi vult, † ꝙ si ego creditor iussi debitori meo, ꝙ
pecuniam mihi debitam tibi numeret, vel soluat, & iste debi-
tor in libro rationum suarum posuit istud debitum ad parti-
tam illius tertij, & deuenit ad notitiam eius, qui acceptauit, nõ
potest creditor amplius reuocare, dato ꝙ debitor non promi-
serit illi tertio, vt dicit Bar. sed solùm posuit ad partitam suam,
& ille sciens acceptauerit, per tex. in l. si ego. ff. de iur. dot. Istam
decis. Io. And. refert, & sequitur Bal. in l. fi. C. de noua. Ang.& d.
Alex. in l. qui vsumfr. ff. de verbor. obl. Pau.de Cast. in l. si cum
Corn. ff. de sol. Et no. quia magna extensio est ad doctri. Bart. q̃
notabiliter limita, in quantum vult, ꝙ si ego creditor iussi, vel
mandaui debitori, ꝙ pecuniam mihi debitam solueret tertio,
si illi tertio nihil promisit, possum reuocare, quia simplex man
datum, vt sit verum, nisi creditor mandauerit debitori con-
templatione ipsius debitoris principaliter, tunc dato, ꝙ debi-
tor nihil promiserit illi tertio, tamen non possit amplius reuo-
cari. tex. habes, & exemplum not. in l. si cum fundum. ff. de pac.
quem in proposito alleg. solus Pau. hic in pen. col. Bal. in tract.
extra de pac. in 1. col. in fi. Vlt. in quantum Bar. constituit diffe-
rentiam inter contractum mutui, & alios contractus, & dicit,
quòd si iubeo debitori meo, ꝙ soluat pecuniam alicui, & pro-
mittat, ꝙ ista promissio potest conuerti in causam dotis non
mutui, quia mutuum consistit pondere, numero, vel mensura,
& sic sola obligatio non potest conuerti in causam mutui,
alleg. l. qui negotia. ff. mand. de cuius intellectu non tango hic,
quia dicam in gl fi. Fallit sm Bar. nisi pecunia esset destinata so-
lutioni, quia sufficit ad hoc, vt vertatur in mutuum. ita intelli-
git istum tex. Ita etiam Bar. in l. si me, & Titium. j̃. eo. Ita saluat
gl. fi. quæ est ibi, in verbo, peruenit. ad fi. quam multi libri non
habent, & cum eo tenent Pau.de Cast.& Alex. hic, & sic con-
cludit Bar. ꝙ si iussero debitori meo, ꝙ numeret tibi pecuniam
debitam ex causa mutui, & debitor promittat, non ꝯhitur mu
tuum, nisi aut sequuta numeratione (quod est indubitatum)
aut si debitor haberet pecuniã paratã solutioni. Istud reprehẽ-
dunt Saly.& Ludo Roma. hic. Primò per gl expressam in d. l. si
me, & Titium. in gl. fi in q. quã format in fi.& multi libri nõ ha
bent. Rñde, ꝙ illa gl. debet intelligi sm dist. Bar. hic, qñ habebat
pecuniam paratam solutioni. Sc̃do alleg. tex in l. si ex pretio. C.
eo. sed ille tex. loquitur, qñ interuenit stipulatio, quo casu bene
põt mutuum ciuile ꝯhi per stipulationem, non per pactũ nu-
dum, vt loquitur tex. noster in verbo, conueniunt. & ita decla-
rant Ant. Ful.& Pau.de Cast. hic, licèt Lud. Rom. malè referens
Bar. dicat, ꝙ loquitur, qñ intercessit stipulatio. Mouet ẽt Ludo.
32 Rom. † quia paria sunt promittere, & soluere, l. fi. C. ad l. falci.
sed si soluisset, ꝯheretur mutuũ, ergo idem dicendũ si ꝓmisit.
Rñsio patet ex fundamento Barto. quia in casu nostro non est
eadem rõ in mutuo, quæ in alijs ꝯctibus, cùm mutuũ non cõ-
sistat nisi pondere, numero, vel mensura, &c. Bar. ẽt tenet Ful. in
l. si me, & Titium. j̃. eo. quia promissio habet vim solutionis. l.
quamuis. §. interdum. ff. ad velle. in verbo, *soluit.n. qui reum dele-
gauit*. D. Alex. dicit, quod intelligendo illum tex. vt per gl. ꝓbat
ꝯrium. Tu rñde melius ex mente Bar. ꝙ illud, quod dr̃, ꝙ dele-
gatio, & solutio parificantur, est verum in ꝯctu consistente in
sola obligatione, secus in ꝯctu mutui, quia non põt sola obli-
33 gatione ꝯsistere. Teneo ergo declarationẽ Bart. † Stat ergo ex
prędictis omnib. ꝙ dñs, vel creditor põt reuocare iussum factũ
debitori suo, qñ debitor nihil promisit illi tertio, secus si ꝓmi-
sisset. Istam doctr. inducit Bar. ad vtilem, & quotidianam quęst.
34 † Pone, ego dixi cãpsori,[d] ꝙ solueret ꝓ me illud, qđ debeo Ti
d tio, ex cã pannorum emptorũ ab eo, vel ex alia cã. Nunqd ego
sum liberatus, adeo qđ si ille cãpsor cederet foro (qđ in Tuscia
dr̃, fallire) seu si mercator decoqueret, nunquid ille posset hr̃e
regressum ꝯ me? Et Bar. punctualiter determinat sm Doct. p̃-
ced.& dicit qđ si iste cãpsor ꝓmisit illi tertio, qđ solueret, ego
sum liberatus, eo quia illa promissio cedit loco solutionis l. si
pupilli. §. 1. ff. de neg. gest. l. inter cãs. §. abesse. cum gl. ff. mand.&
sic ego sum liberatus: Sed si cãpsor nihil promisit illi tertio, da-
to, qđ ego iusserim illi vt solueret, ego non sum liberatus. Et iõ
si

ADDITIONES.

a ¶Inquantum Bar. Vide Deci. in c. 1. col. 15. de iudi.
b ¶Per pactum nudum. Inn. in c. nouit. de iud. Innocen. in c. cum venissent. de institu. Arch. in c. sunt nonnulli. 1. q. 1.
c ¶Decisioni Bar. Ampliat. Ias. in repet. l. admonendi. col. 65. ff. de iureiur. PVR
d ¶Campsori. Vincen. Palleotus inter consi. Alex. lib. 3. cons. 97. incip. In præsenti causa. PVRPV.

si mercator decoqueret, posset habere ille tertius regressum ꝯ me, & ita Bar. hic, & tenent Bal. & Ang. hic. Idem tenent Bal. in l. fi. in aliquibus lect. C. de noua. Bal. & Saly. in l. pro debito. C. de bon. auct. iudi. pos. Bal. in repe. l. 1. in 27. colum. C. de iud. Et pro opi. Bar. optimè facit, quia quando iubeo campsori quod soluat, quod debeo tertio, & campsor per stipulationem promittit illi tertio acceptãti, & nomine meo, ista est delegatio, vt declarat glo. magistr. & no. in l. quamuis. §. si mulier. in glo. 1. ff. ad
35 velle. Sed sic est, † quòd delegare est soluere. d. l. quamuis. §. interdum. sed per solutionem liberatur ipso iure, quia solutione eius, quod debetur ipso iure, omnis tollitur obligatio, Insti. quibus modis tolli. oblig. in prin. ergo eodem modo per delegationem ipso iure dicor esse liberatus. Et in terminis, quod per delegationem liberetur quis ipso iure, est text. in l. delegare, in verbo, *vice sua*, de noua. Istud est fortius fundamentum, ꝙ possit adduci pro opin. Bar. Istam opi. sequitur etiam d. Fran. de Are. in cons. 5. incip. In causa, & puncto ad me transmisso, per fundamentum, de quo mentionem faciam. Eandem opin. vr̃ tenere Barto. in l. delegare ff. de noua. vbi dicit, quod si aliquis promittat ꝓ me sine delegatione, ego non sum liberatus, nec fit ipso iure nouatio. Sed si ego darem debitorem meum, vel expromissorem, tunc fieret nouatio. tamen dicit se non ponere pro constanti. Raph. Fulg. hic tenet contra Bar. Motus, quia licèt de iure ffꝛorum per interuentum nouæ personæ fieret nouatio. Hodie tamen non fit nouatio, nisi expresè sit actum. §. præterea. Insti. quib. mod. toll. obl. l. fi. C. de noua. nisi consuetudo aliter se haberet, s̃m eum. l. 2. in fi. C. de consti. pecu. Pau. de Cast. hic istam opin. Fulg. refert, & dicit, quod aliàs fuit in isto errore contra Bar. sed postea mutauit propositum, eo quia l. fi. C. de noua. non habet locum in delegatione, prout dicit tenere Bar. in d. l. delegare. Et quod delegatio dicitur, qñ facio debitorem tibi promittere tanquam debitorem meum, s̃m gl. in l. quamuis. §. si mulier. ff. ad velle. Subdit etiam, quod Bart. errat in formatione quæstionis, quia si iussi campsori, quòd solueret pro me, & ipse promisit, non fecit illud, quod iniunxi, & sic non sum liberatus. tex. est in l. si debitorem. cum gl. & in l. si Stichum. ff. de noua. Et dicit, quod ista est veritas in hoc art. per neminem benè declarato. Adde etiam, quod Barto. in consi. suo inci. Tertius promisit mihi. videtur tenere contrarium eius, ꝙ hic, secundum quod ponderat Ludo. Roma. hic. Quærit enim Bart. Pone, quod tertius promittat tibi illud, quod ego debeo, nunquid ero liberatus? Determinat, quòd non, eo quia per iura noua nunquam fit nouatio, & sic extincto præcedentis obligationis, nisi expresè agatur. d. l. fi. C. de noua. Vnde iste, qui ꝓmittit, censebitur fideius. iuxta gl. quam dicit singu. in Auth. de fideius. in prin. Sed caue tu, quia Bar. ibi non loquitur, quando iste tertius promittit præced. iussione mea, prout loquitur hic, & declarat expresè Bar. in d. l. delegare. Ludo. Rom. hic etiam audacter tenet contra Bar. eo quia tenet, quod lex fi. C. de noua. habeat locum non solùm in nouatione simplici, sed etiam in delegatione, vt nullo modo fiat nouatio nisi expresè agatur à partibus, de h. d. esse casum rotundum in §. præterea. Insti. q̃b. mod. toll. ob. iuncto prin. cum si. Sed si tu referas ad casum proximè præcedentem, nihil obstabit. Secundò mouetur Ludou. per d. l. fi. vbi. h. d. expressum, inquantum tex. ibi dicit, ꝙ si quis promittit id, quod ego debebam, quo casu est delegatio, non fit nouatio, & sic tex. necessariò loquit̃ in delegatione. Sed ante Ludo. Rom. istud argumentũ format Bar. in d. l. delegare. la 1. & r̃ndet, ꝙ non sequitur, aliquis promittit id, quod ego debeo, ergo est delegatio, quia requiritur, ꝙ sit debitor meus, qui de voluntate mea promittat. Alia principalis fuit opi. Ang. in l. 2. ff. de noua. qui dicit, Aut quærimus, an de iure ffꝛorum facta esset nouatio, & dicendum est, ꝙ sic, quia de iure ffꝛorum quoties interueniebat noua ꝑsona, semper fiebat nouatio. d. §. præterea. Aut quæris, an attento iure nouo. C. & sic. d. l. fin. fiat nouatio, & tunc, Aut quæris, an fiat nouatio ipso iure, & dicit ꝙ non. d. l. fin. Aut quæris, aut fiat nouatio ope exceptionis, & dicit, ꝙ sic. Motus per vnam regulam, quam. ĩ. reprobabo, quia in omnibus casibus, in quibus de iure ffꝛorum fiebat nouatio, ipso iure, hodie per iura noua. C. quamuis non fiat nouatio ipso iure, tñ fit ope exceptionis. Istam regulam ponunt gl. & Bar. in l. 2. ff. de noua. Bar. & Ang. in l. pen. de præto. stipu. & in l. certi condictio. §. si nummos. s̃. eo. Sentit gl. in l. fi. & ibi clarè Bart. C. de noua. Alia fuit opi. eiusdem Ang. in l. delegare. ff. de noua. qui dixit. Aut quæris, nunquid propter promissionem campsoris debitor liberetur virtute nouationis, & teneas ꝙ non, quia nouatio nunq̃ fit, nisi expresè agatur. Aut quæris, nunquid liberetur virtute delegationis, hic aduerte. Aut campsor promisit per solennem stipulationẽ, & tunc debitor liberet̃. Aut promisit pacto nudo, vel per constitutum, & tunc non liberetur, nec ipso iure. nec ope exceptionis. l. Item illa. §. si. cum glo. ff. de consti. pec. Istæ sunt opi. maiorum nostrorum in hoc art. quas retuli breuius q̃ potui. ¶ Quid tenendũ pro veritate huius notab. passus? Oportet ante oĩa tria videre, ex quib. elicit̃ veritas huius quotidiani art. In primis necessarium est scire, qñ dicatur nouatio, & qñ dicatur delegatio. Vñ debes scire, quòd iste terminus, nouatio, põt capi largè, & strictè, sicuti terminus, adoptio. l. 2. ff. de adop. Si capiatur largè, & sic tanq̃ genus, comprehendit sub se delegationẽ, & nominationem in specie, prout declarat gl. in rub. ff. de noua. & Cy. in rub. C. eo. Cognito ergo quid sit propriè delegatio, in specie cognosces, quid sit nouatio. Nam declarando, quæ requirantur, vt sit nouatio, præsuppone, ꝙ vbi aliquid ex illis defecerit, non sit delegatio, sed no-
36 uatio. † Delegatio ergo est vice sua, seu loco suo delegare vnũ alterum per solennem stipulationem, qui sit debitor delegantis, & promittat tanq̃ debitor delegantis, & acceptetur, ita ꝓbatur in l. delegare. 1. & ibi Bar. & in l. delegare. 2. ff. de noua. & vtrobiq; dr̃, ꝙ requiritur stipulatio, prout ẽt est tex. in l. 1. C. de noua. & requiritur, ꝙ iste promittat præcedente mea iussione. aliàs si quis ꝓmitteret illud, quod ego debeo sine mea iussione, non est delegatio sed simplex nouatio, prout declarat Bart. in d. l. delegare. Item si is, quem delegaui, non esset debitor meus, non est propriè delegatio. Item si esset debitor meus, & promitteret ex iussione mea, sed non tanq̃ debitor meus, non est delegatio propriè. Ita declarat gl. in l. quamuis §. si mulier. 2. in gl. 1. magna, & ibi Iac. But. & Pau. ff. ad velle. & in l. si Titius. ff. de noua. Spec. in titu. de obl. & solu. §. nunc dicamus. circa princ. & notab. Bal. in l. 2. C. de execu. rei iud. vbi in terminis q̃astionis formatæ per Bar. dicit aduertendum esse, an iste campsor esset debitor meus, & promitteret tanquam debitor meus, & tunc sum liberatus, aliàs secus. Et ex istis apparet in q. Bar. simpliciter per eũ formata, ꝙ Bar. non loquit̃ in delegatione propria. Item Bar. malè format quæstionem, qñ ego iussi campsori soluere ꝓ me, & ipse promisit. Non debuit sic formare quæstionem, quia campsor non fecerat illud, quod iussi. l. si debitorem, cum gl. ff. de noua. Vnde debuit formare quæstionem, ꝙ iussi campsori, ꝙ promitteret pro me, & non ꝙ solueret, & ita promisit, & tũc fecit quod iussi, s̃m Pau. de Cast. hic, & Alex. in l. qui vsumfr. ff. de verb. oblig. Secundo habes præsupponere pro vero fundamento. l. fin. C. de noua. & §. præterea. Insti. quib. mod. tol. obli.
37 ꝑ quæ iura corrigũtur leges antiquę ffꝛorum, vbi statuitur, † ꝙ hodie nunquam fiat nouatio, nisi expresè agatur à partibus. Illa iura non corriguntur, nec habent locum in delegatione propriè sumpta. Et ideo si creditori meo delego campsorem, qui sit debitor meus concurrentibus illis requisitis, de quibus s̃. per delegationem fit nouatio, q̃uis non sit expresè dictum. Et ꝙ d. l. fi. non corrigat, nec habeat locũ in delegatione propriè sumpta, *est communis sententia*, quã tenet gl. expresè in l. 3. in gl. 1. C. de noua. Bar. Ang. Imo. Raph. & Pau. de Cast. tenent in l. delegare. ff. de noua. Bal. in l. pecuniam, quam. ĩ. eo. Io. de Imo. in l. pen. ff. de præt. stipu. Ista est communis conclusio, q̃uis Lud. Rom. tenuerit ꝯrium, motus. Nam clarum est, ꝙ nouatio est genus, & comprehendit sub se delegationem, sed ego habeo ꝙ in l. corrigente, si ratio est scripta l. in illa, extenditur de stricta signatione ad largam, vt est gl. in Auth. vt hi, qui obl. perh. hab. res mi. in verbo, ad curationem, & ibi no. Ang. not. Bald. in Auth. quas actiones. in 2. col. C. de sacros. eccl. sed nõ recedas à communi, pro qua facit. Nam delegatio dr̃ esse quædam solutio. l. q̃uis. in §. interdum. ff. ad velle. sed qñ datur nomen debitoris in solutum, dr̃ dari ipsa res in solutũ, sed clarum est, ꝙ si daretur ipsa res in solutum, ipso iure essem liberatus, ergo sequitur ꝙ d. l. fi. non habeat locum in delegatione ꝓpriè sumpta. Et ex hoc colligitur r̃nsio ad motiuum Lud. Roma. licèt disputando posset
a aliud dici, & attentari ꝯ cõem opin. Tertiò presuppone, a ꝙ loquendo in nouatione ꝓpriè, hodie nunq̃ fit nouatio, nec ipso iure, nec etiam ope exceptionis, ẽt in casib. quib. olim fiebat ipso iure nouatio, licèt gl. & Bart. teneant oppo. vt s̃. retuli, tñ ista est veritas. Si diceret, ꝙ in l. fi. C. de noua. hodie non fit nouatio nisi expresè agatur, ꝙ non fiat nouatio ipso iure, sed ope exceptionis, certè illa lex esset imposita verbis, & non rebus, & maximè cùm tex. in illa l. fi. dicat, nihil penitus, quod idem importat, quod nullo modo, prout est gl. in l. in naue Saupheij. ff. loc. & sic nec ipso iure, nec ope exceptionis, & ista est vera sententia, quam tenent Imo. Pau. de Cast. & Raph. Cum. in l. pen. ff. de præt. stipu. Imo. Pau. & Rapha. in l. 2. ff. de noua. & Imo. in l. delegare. eo. tit. & Raph. in l. fi. C. de noua. & ita latè firmat d. Alex. post multos Docto. per eum relatos in l. qui vsumfr. ff. de verb. obl. Et ita ꝯ Bar. cõsuluit Alex. in cons. 152. inci. Visis disputa. & in

ADDITIO.

a Tertio præsuppone. Et idem Ias. dicens quod ita practica seruat in l. ita stipulatus. col. pen. ĩ. de verb. oblig. PVRPV.

in consi.155. incip. Visis, & consideratis verbis primæ scrip. in penul.& vlt.col.& in consi.234.incip.Visis,& diligenter ponderatis,lib.2. Et dicit Raph.Cum.in l.2.ff.de noua.ita audacter cōsulerem,& iudicarem ꝯ Bart. Istis tribus fundamentis sic præ-
38 missis† teneo in quæstio.Bar.ꝙ si formetur in terminis,vbi sit propriè delegatio, vt quia præsupponas, ꝙ ille campsor esset debitor meus; & per solennem stipulationem promitteret noīe meo tanquam debitor meus,me iubente,& creditore cū acceptante,tunc ista esset propriè delegatio,& teneo indubitāter, ꝙ isto casu essem ipso iure liberatus,adeo ꝙ si campsor fugeret,aut decoqueret, amplius cōueniri non possem, & in istis terminis teneo cum decisi.Barto. Si aut non apparet,quòd ipse campsor esset debitor meus,aut non promitteret tanq̄ debitor meus,quia ista non est propriè delegatio,non liberarer, nec ipso iure,nec ope exceptionis ꝯ Bar.per regulam.l.si.C.de noua. in qua teneas, ꝙ hodie,nec ipso iure, nec ope exceptionis fiat nouatio,vt s. retuli, & isto casu ipse campsor censetur tanquā fideiussor meus:prout declarat Bar.in præalleg.consi.incip. Tertius promisit mihi,p gl.magistram in Auth.de fideius.in princ. Pro isto vl. opportunè alleg.illud,quod singulariter dicit Ang. in l.sciendum.in prin.ff.de ædil.edic. Si pecuniam apud te depositā ego per solennem stipulationem promisero restituere dño, tñ tu depositarius non eris liberatus,eo quia ista ꝓmissio censet̄ esse quædam fideiussio,non nouatio,nisi expresse agat̄, de hoc dicit esse gl.sing.quā dicit tenendā cordi in l.Titia.§.idē rndit.in l.1.iuncto tex.de verb.obl.Ita ꝯcludo in præsenti quotidiano passu,& istud est, quod in effectu voluit Paul. de Cast. hic,& Bar.in d.l.delegare,& expresse Ang.Pau.& Alex.in d.l.q. vsumfr.& Ang in l.pen.ff.de præt.stipu.& ibi latius Imo.in antepen.& pen.col. & ita fm conclusionem quam feci latè consuluit Alexan.Imol.in consil.152.incip.Visis dispu. Idem tenet Raph.Cum.in l.delegare.ff.de nou.vbi in terminis quotidianis dicit.Si debitor dicat creditori non habeo pecuniā ad soluendum;sed dabo tibi vnum bonum debitorem,& ita fecit,tenet per hoc non esse liberatum,nisi interuenit vera delegatio.Subdit tñ magnum verbum,quod est de ꝯsuetudine,ꝙ postquam campsor,vel mercator promisit creditori,& creditor acceptauit,ꝙ ipso iure liberatur debitor. Aduerte tñ(vt nihil omittam) inquantū dixi,ꝙ ad hoc vt dicatur delegatio propriè,non sufficit dare alium vice mea,qui promittat, sed est necessarium,ꝙ iste,quem delegaui sit debitor meus,& ꝙ promittat tanq̄ debitor,& ita acciperetur. Vnde si vice mea delegarē vnum,qui ꝓmitteret, sed non esset debitor meus,non esset delegatio; ꝓut dicit gl in l. quamuis.§.si mulier.ff.ad velle.gl.in l.si Titius.ff.de noua.declarant Doct. in locis pręalleg. Nam inuenio, ꝙ ætatis nostrę iurisconsultorū facilè princeps Fran.Arc.in præalleg.ꝯs. 5.inci in causa,& puncto ad me transmisso,reprobat istam doctrinam,q̄ dicit esse Pau.de Cast. & dicit, ꝙ imò est delegatio propriè,quis ille,quem delego,non sit aliàs debitor meus:& ꝙ non est verum,ad hoc vt dicatur ꝓpriè delegatio in specie, nō requiritur,ꝙ ille,quem delego, sit debitor meus,imò si delegarem vnum,qui non esset debitor meus,& promitteret,& acceptaretur,esset ꝓpriè delegatio, eo quia interueniret noua psona,dato,ꝙ non sit mihi obligata, & ita in hoc tenet ꝯ Paul. de
* Cast.inter cætera,quæ alleg.dicit *ꝙ ita est communis opin.* ꝙ ista sit delegatio alleg.Bar.quem dicit ita velle in d.l.delegare.ff.de noua.vbi dicit,ꝙ si quis det debitorem suum, vel expromissorē, dr̄ delegatio,& non habet locum illa lex fi.Dicit (licèt non ponat pro constanti) pondera,dum dicit, vel expromissorem.Et licet fm eum Bar.non ponat pro constanti,ibi dicit Fran.ꝙ hic in ista l.singularia. in ista q̄st.de cāpsore, istud ponit pro ꝯstanti:quamuis ego inueniam Bar.hic facientem mentionē de delegatione. Pro ista sua opin.pondera esse duos tex.(non cauillando)in l.si Titius.præalleg.ff.de noua.& in l.purè. §. si eum. ff.de excep.doli Qui text. ponunt eundem casum : aliquis volebat mihi donare.Facio,ꝙ promittit meo creditori. dicit tex. ꝙ ista est delegatio.Ecce,ibi qui delegat,non erat debitor:tñ est delegatio propriè, quia licèt vellet donare,ante tñ quàm veniat ad actum donationis,vel ꝓmissionis non dr̄ debitor,vt in simili p glo.in l.in ementis.C.de ꝯhen.empt. & ideo ipse fortius cōsuluit sequendo simpliciter opi.Bar.et si iste campsor,vel mercator non erat debitor meus, tñ iussu meo promisit per stipulationem creditori acceptanti,ego sum liberatus.Ego non recedo à doctrina gl.& Docto quos.s. retuli, ꝙ ad hoc vt dicatur propriè delegatio,oportet vt sit debitor delegantis,nec auctoritas Bar.in d.l.delegare.concludenter obstat,dum dicit, ꝙ si facio promittere debitorem,aut expromissorem, est delegatio. Pondera,expromissorem,ꝙ promissor propriè dr̄ ille, qui intercedit pro eo, qui verè non est obligatus, ita declarat glo. in Auth.de fideius.in prin.cum suis concor.Istud non infert necessario,ꝙ per hoc expromissor non esset debitor mei delegantis; dato ꝙ ego delegatus non essem debitor.Non ob.l.si Titius,& l.purè.§ si eū,vbi dicitur ꝙ ille,qui promittit, non erat debitor, quia respondeo. Ex quo ille, qui volebat donare,consentit delegationi; censetur velle descendere ad actum donandi: cùm donatio perficiatur aut traditione,aut promissione.§.perficiūtur.Insti.de dona.Cogita tamen,quia considerationes.D.Fran.
39 semper sunt subtiles.† Item attende,inquantum dixi,ꝙ si campsor non erat debitor meus, & feci cum promittere creditori meo,ego non liberor,& campsor censetur quidam fideiussor. Aduerte, licèt fideiussores habeant beneficium diuisionis, & excussionis, quia si conueniantur à creditore possunt opponere,cōuenias primo principalem,& excutias eum.Auth.præsente.C.de fideiuss. Tamen beneficium excussionis non habet locum in campsoribus,vel mercatoribus matriculatis,qui si pro alijs fideiubeant, possunt principaliter conueniri ante principalem debitorem excussum, nec possunt opponere de beneficio excussionis,cùm ꝑpter magnam fidem, quam ex publico erga eos habent,ad eos recurratur,ita dicit glo. singularis, quam signa in § argentariorum qui est.§.fi.in Auth.de fideius.Quam glo.not.& sequitur Bart.in l. fin. circa fi. C. ad legem falcid. & notabiliter idem Bal.vbi facit festum de illa gl.in l.frustra. C.de nō num.pec.vbi ampliādo illam singularem gl.per eam dicit, ꝙ si campsor,aut mercator fecerit apocham,in qua confitetur se habuisse,& recepisse.100.mutuo,nō pōt opponere exceptionem non num. pecu. quam possunt omnes opponere contra confessionem suam de recep.ita limitatur titulus. C.de non nume.pecu.& Insti.de lite.obliga.Est verum in hoc vltimo.ꝙ Saly.in illa l.frustra.tenet contra Bal. sed pro nunc aliter non examino.Item aduerte.inquantum superius in quæstione Bar. feci duas conclusiones, & dixi. Si campsor taliter intercessit pro me,ꝙ fuerit verè delegatio,ego sum liberatus. Sed si non fuerit verè delegatio,ego non sum liberatus ipso iure,nec ope ex-
40 ceptionis.† Limita primum dictum, quando esset delegatio vera campsoris, vt non procedat in eo, qui dedisset mercatorem in promissorem,quem sciebat facilè rupturum.seu decocturum.Tunc non liberatur,quamuis fuerit delegatio:aut si liberatur,saltem tenetur de dolo ad interesse creditori.l.si legatarius.ff.de dolo. ita notabiliter determinat Bal.Ang.Imo.& Moder.in l.si cum dotem.§.si mulier.ff.solu. matr.& idem Bald in l.pro debitore,circa fi.C.de bon.auct.iud.pos.& dicit Imo.in d. l.si cum dotem.§.si mulier.Si iste mercator decoxit, vel aufugit intra breue tempus, præsumitur, ꝙ ego fuerim in dolo,& scientia propter breuitatem temporis l.si venit.§ in bonis, & ibi no.Bar ff.de priuileg.credi.& no. Bar.in l. post contractum. ff.de dona.Cy Bald.& Saly.in l.si quis post hac. C.de bon. proscrip. Limita tamen istud vltimum, quod dixi, quando quis dedit cāpsorem quem sciebat de facili decocturum,ꝙ non liberatur saltem in effectu,limitat singu.Imol. in d.l. si cum dotem.§.si mulier.vt sit verum nisi iste mercator debeat mihi tātundem,quia fuit licitum me exonerare.Sed caue : quia campsor non posset aliter delegare, nisi propriè esset debitor: & sic ista limitatio est inepta. Item limita secundum, ꝙ si campsor non erat debitor meus,quia non est propriè delegatio, ego nō sum liberatus.Istud limitat sing.Bal.in l 2.C.de execu.rei iud.vt procedat,qn̄ talis campsor,qui non est debitor meus,simpliciter per stipulationem promisit pro me : tunc non sum liberatus,quia non est propriè delegatio,sed si iste campsor, qui non est debitor meus,promisit ꝑ me per stipulationem, & expressè diceret,promitto vice, & noīe Titij: tunc essem ipso iure liberatus.d.l.delegare.ibi in verbo vice sua. ff.de noua. Istam decisionē sequitur Pau.de Cast.in d.l.2.C.de execu. rei iud. refert, & sequitur Alex.in d.l.qui vsumfr.de verb.obl.& ita consuluit Alex.in consi.152.incip.Visis disputationib.in 2.col.lib.2.Idem tenet Imo.licèt de Bal.non meminerit in l.pen.in pen.col ff.de pręt.stip.Illud,quod et propriè vult Lud.Rom. hic in pen.col.
a licet nihil alleget,ꝯfirmo a per illud, quod nota. volunt Iac.de Arc.& Bal.in l.Meuia,in prin.ff.solu.matr. & Bal in l.si.in vlt.q. C.ad leg fal.vbi quærunt.Pone,testor reliquit mihi domum, si dedero heredi suo centum ; conditio debet impleri in forma specifica : ego iussus offero dare, & do vnum campsorem,qui promittat illa centum,vt habebam domum præsente hærede, & acceptante,nunquid dicar conditionem implesse, & debeā habere legatum? Arguit Bal. pro,& ꝯ,tandem concludit in ꝑposito,ꝙ si campsor ꝓmisit pro me nomine, & vice mea,ego sum liberatus:& dicor implesse conditionem. Ego tñ in ista limi.sum valde dubius,qa ꝑ istā limitant gl.pręalleg.q̄ dicunt,ꝙ ad hoc,vt sit delegatio ꝓpriè,requirit̄, ꝙ ille,q delegat̄,si debitor.Et inuenio,ꝙ Pau.de Cast.in l.quis.§.si mulier.tenet ꝯtrā,ꝙ si cam-

ADDITIO.

a ¶Confirmo.Alex.in d.consil.10.col.3.lib.2. Iaf.super ij.ff.Vet.

& campsor promitteret nomine, & vice, tñ non esset propriè delegatio,si non erat verè debitor. Adde etiam prædictis alios duos casus,in quib.per dictum mandatũ datum cāpsori inducitur liberatio. Primus,qñ facta promissione mercatoris creditor reddit instrumentum debiti debitori,ex hoc enim sequitur liberatio tanquam facta iure delegationis,per text.in l. Labeo. ff.de pac.ita Bal.in d.l.2.C.de execu.rei iud. Secundus casus est, qñ promissio campsoris non fit ex eadem causa, vel simpliciter, sed fit variata causa, quia tũc inducitur liberatio primi debitoris,etiam citra stipulationem, ita singulariter Do. Fran.de Albergo.de Are.in l.sponsalib.§.1.per illum tex.ff.de iur.dot.& cum in specie refert, & sequitur Aret. hic, & per hoc remanet ista quæst.Bar.expedita. Gl.fi.in verbo,profecta, diuiditur in 7. partes.Primò declarat tex.Secundò colligit ex tex.notab.& alleg.concor.Tertiò fortiter oppo.cōtra tex.& tripliciter soluit. Quartò ad idem opp.contex tex.& soluit tribus mod.Quintò oppo.ɔ̃ tex.in alio, & tripliciter soluit. Sextò per viam qōnis etiam opponit,& soluit.Septimò remouet aliud ɔ̃rium.Scđa ibi,& sic no.Tertia ibi,sed ɔ̃.ſ.mandati.Quarta ibi.Item ad idē ɔ̃ C.eo. l.si ex pretio.Quinta ibi.Itē quod hoc casu dicitur.Sexta ibi,quærat aliquis.Septima ibi, & cum hac determinatione. Prima,& secunda pars sunt claræ. Pro expeditione tertiæ partis gl.assumo ɔ̃rium gl.quod est difficillimum.d.l.qui negotia. in prin.ff.mand.Et pondera,ꝙ ille tex.fortiter obstat in duobus, licèt Docto.non aduertant,nisi ad primum: dicit text.noster,si debeas mihi pecuniam ex causa mandati, quia fuisti procurator meus,& exegisti pecuniam,& conueni,vt haberes pecuniā mutuo,teneris ex mutuo. Contrarium de directo dixit text. in d.l.qui negotia,ꝙ qui gerebat negotia mei absentis,exegit multas pecunias,postea scripsit, ꝙ volebat illam pecuniam habere mutuo,decidit ibi Iurisconsultus, debitum ex causa mandati non conuertitur in cām mutui: assignat rationem,in qua bene cogitabis, quia pactione nuda istud fieri non potest.Nec obst.si pecuniam,quam deposui,conueni, vt haberes mutuo, statim est mutuum.Ratio est,quia in deposito nummi erant mei,sed in mandato non mei,sed mihi debiti,ista est prima oppo.Ego autem considero,ꝙ tex.in alio obstat in seq.rñso,in ver.Item si à debitore, vbi dicit tex.ꝙ si iussi à debitore, meo te accipere
41 pecuniā, statim est credita, idq; benignè receptum est.† Et sic vult, ꝙ pecunia debita ab alio possit conuerti in causam mutui statim ex benignitate: si autem debeatur ab ipsomet, non fit mutuum.Hic dubito in duobus,quare tex. dicat,ꝙ in duab. psonis, si creditor iubeat debitori mihi soluere, statim est mutuum, sed in vnamet persona, quæ tenebatur ex cā mandati, non fit mutuum: cur diuersum,maximè cùm tex.noster dicat, illud,quod dicitur in duab.personis,in eadem persona recipiendum est? Ad hoc ɔ̃rium non inuenio aduertere Docto. hic excepto Raph.Fulg.qui in d.l.qui negotia. pungit,sed nihil rñdet. Idem Ful.hic dicit illud, quod ibi ex benignitate receptum est in duab.personis,idem hodie receptum est in eadem persona. Ac si diceret, ꝙ ista corrigat illam. Videas, quæ solutio sit ista,
42 ita etiam rñdet ad primum ɔ̃rium gl. & Docto. † Circa istud difficile ɔ̃rium inuenio varias solutiones.Prima solutio gl.hic, ꝙ in ista l.pecunia erat in pręsentia, ibi non,quā solu.reprobat gl.in d.l.qui negotia.in glo.2.ratione de qua ibi p eam.Et ꝙ ista solutio sit falsa,patet,quia si in ista.l.pecunia fuisset pręsens,certè fuisset verè translatum dñium.l.1.§. si iusserim. ff. de acquir. pos.& in l.si pecunia.ff.de sol.& tamē iste tex.dicit, ꝙ fictè.Praeterea ista solu.diuinat ad vtranque.l.Secunda est solu.quam tenet gl.hic,& in d.l.qui negotia, *& magis communiter approbatur*, q̃ solutionem tenet Barto. Ang. Sal.Pau.Alex.& Albe.de Rosa. hic,& in d.l.qui negotia,ꝙ in ista.l. quamuis pecunia non esset præsens,tñ extabat,& erat solutioni parata.ideo nimirum si ɔuertitur in causam mutui:ꝙ in ista.l.pecunia esset parata solutioni,probaui in euidentialibus huius.l. & quantum ad istam.l. istud optimè satisfacit. in l. aut contraria pecunia nō extabat, nec erat parata solutioni. Non mirum si non potuit conuerti in causam mutui.Ista sol.quantum ad l. qui negotia.non satisfacit,& eam reprobant Ful.& Lud.Rom.hic,& Ful.in d. l. qui negotia,& ante eos Bald. hic, quia dicere,ꝙ in d.l.qui negotia, non extaret pecunia,sed esset consumpta, esset in primis diuinare,& contra text. ibi, (certam summam ex administratione apud se esse,) ergo pecunia extabat,quod etiam innuit tex. ibi, (periculo debitoris nummi fuerint.) Suadetur etiam, quia il-
43 le erat debitor quantitatis in genere.† Sed fortius, quando ista omnia cessarent,vnum obstat contra istam communem solu. quia tex.in d.l.qui negotia,nō fundat se, quia pecunia non extaret,vel esset consumpta,sed fundat se,quia pactione nuda nō potest debitum ex causa mandati conuerti in causam mutui. Vnde licèt ad alias rationes, quæ adducuntur contra istam solu.glo.posset responderi,vt per Dom. Alex.hic,tamen propter istam vltimam ego non teneo cum illa. Vnde tertio loco respondebat Iacob. de Beluis. in d. l. qui negotia. prout ibi refert Albe.& sequuntur Bald.& Ludo.Rom.hic.Nam dicunt,quòd in d.l. qui negotia, non est dicendum pecuniam esse consumptam.Sed ideo ibi non potuit conuerti in causam mutui,licèt pecunia extaret, & esset parata solutioni, tamen quia contractus ille gerebatur inter absentes,inter quos non potest cadere fictio,de qua in hac.l.ꝙ tibi dederim, & tu numeraueris mihi, sed in ista.l.partes erant præsentes,& ista solutio habet aliquid coloris,& tamen etiam obstat, quia tex.non fundat se in absentia,sed in ratione,quia pactione nuda fieri non poterat. Præterea,& secundo secundum illam solu.illa similia in tex.adducta nihil faceret.Sed quod fortius est, dato ꝙ ambæ partes fuissent absentes,& non potuisset contrahi verè,nec fictè, tamē elapso tanto tempore, ꝙ potuissent esse præsentes, potest habere locum fictio. l. qui decem. §. idem responsum.ff de solu.Et ideo alij respondent,ꝙ ideo hic debitum ex causa mandati conuertitur in causam mutui,eo quia dominus consensit: sed in l.contraria,licèt negotiorum gestor scripserit epistolam, de qua ibi, tamen non apparet,ꝙ dominus consenserit. Sed etiam ista nō satisfacit propter tex.qui dicit pactione, sed non potest dici pactio,nisi interueniat vtriusque cōsensus.l.1.in prin.de pact.l.pa-
44 ctum.de polli.† Secundò,& fortius obstat,quia dominus recipiendo epistolam administratoris, & eam acceptando, si non protestatur contrarium,videtur consentire. l. si filius.ff.ad Maced. not. Barto. in l. cum tabernam. §. idem quæsijt.per illum tex.ff.de pigno.& in l.quo enim §.1.per illum tex. ff. rē rat. ha. Præterea,si dominus non consensisset, vana fuisset dubitatio illius text. Considerabam vlt. in isto terribili contrario posse responderi,non recedendo à verbis tex.quòd in d.l.negotia,ideo debitum ex causa mandati non potuit conuerti in causam mutui,eo quia inter absentes illud ibi fiebat pacto nudo, & ista est propriè ratio,quam ibi tex. assignat, quòd pactione nuda non potuit in causam mutui conuerti.Sed in ista.l.partes erant pręsentes,& intercessit solennis, & stipulata conuentio, & quamuis tex.dicat,& conuenerit.tamen,vt declarat Bart.in l.lecta.in in 2.colum.ſ.eod.verbum,conuenerit,est largissimum, & potest intelligi etiam per stipulationem.Ista solutio, licèt planior videatur quātum ad illam l. qui negotia, tamen quantum ad illum text.non satisfacit. Primò, quia verbum conuenerit,ex propria natura intelligitur pacto nudo,text. in d.l.lecta.in verbo, conuenit, *& ibi Doctores omnes reprobant* Barto. Secundò,si stipulatio in ista l.intercessisset,nō requireretur fictio.l.si ex pretio.C.eod.Ideo necesse est tenere secundam solutio.gl. quamuis etiam illa non satisfaciat, vt prædixi. In quarta parte,dum glo.opi.de l.si ex pretio, reiectis solutio glo. responde. Ideo ibi debitum ex alia causa conuertitur in causam mutui, dato ꝙ res non esset præsens,nec parata, eo quia intercessit stipulatio, quo casu mediante stipulatione, & sic actu ciuili potest debitum conuerti in mutuum ciuile per stipulationem. Et ideo subdit ibi tex.quòd pactione nuda,vel sola confessione fieri nō
45 potest. Limitat tamen ibi text.nisi simulatio intercesserit, † quia simulatio facit contractum reddi nullum. In quinta parte glodum oppo.de l.si pecuniam.ff.de solu.Quicquid glo. dicat,respondeas clarè, quòd ibi data pręsentia pecuniæ transfertur verum dominium,& ibi debitor verè liberatur.sed iste tex.loquitur,quando dominium fictè transfertur. In sexta parte glo.ibi, quæreret aliquis.glo.per viam quæstionis opponit contra text. hoc modo. Nam iste tex.in fi. videtur dicere contra id, quod dicit in princ. Nam in fi. dicit, ꝙ pecunia videtur à me profecta,& sic videris meam pecuniam accepisse, & tamen in prin. l.dicit,quamuis nummos meos non acceperis,& nihilominus text. æquiparat vtrumque casum, quod in vtroque casu verè debitor non accepit nummos meos, sed per fictionem bene fingitur pecuniam à me accepisse,& sic illud, quod dicitur in prin.procedit secundum veritatem. Illud,quod dicitur in fine, procedit secundum fictionem. In fi. gl.Gl. oppo. de l.si quod mutuo. C.eod. vbi si dedi argentum æstimatum, contrahitur mutuum,& tamen pecunia ibi non erat pręsens.gl.respondet, & sequitur Bar.ꝙ ibi res,hoc est pecunia erat pręsens, quod nihil est,vt dicunt Lud.Roma.& Fulg.quòd si habuissem pecuniam,verisimiliter dedissem rem æstimatam. Vera solu. est, quam ponit Barto.in l.si ex pretio.C.eod.& refert Dom. Alex. hic.Vltimo antequam veniam ad quæst. Barto. aduerte,in quantum Bar.vult,ꝙ quando res est in præsentia,quòd dicatur verè tradi.Nam contrarium,quòd imò non verè, sed fictè dicatur tradi,tenuit Aret. in l.1.§. si iusserim.ff.de acquir.poss.per illum tex.in verbo videri. Nisi respondeas, ꝙ verbum videtur.quandoque ponitur pro verbo denotante proprietatem, vt probatur in l.sciendum,& ibi no.Aret.in 2. not.ff.de verb.oblig.& in l.seruũ filij.§.1.& ibi Docto.ff.de leg.1.Tamē ɔ̃ Bar.ego primo pon-

pondero tex.in l.si pecuniam. ff. sol. in verbo quodammodo, quod verbum denotat impropriètatem.l.si me in vacuam.cũ gl.ff.de acquir.poss.Secundo contra Bar.adduco tex.in l. quod statulibe.ff.de dona.cau. mor.in verbo,propè est,vt ab ipso da tum intelligatur, ergo non verè, sed fictè. Tamen idem quod hic,tenet etiam idem Bar.j.in vlt.char.in ver.opponitur, & vñ quod requiratur præsentia rei, &c.per tex.in d. l. si pecuniam, quæ probat contrarium,vt prædixi.Et idem,quod Barto.tenet Inno.& Lud.Rom.in l.1.§.per procur.ff.de acquir.pos.¶Extra gl.quærit Bar. Qualiter materia huius l. ad practicam deducatur,& quando celebrantur isti ɔ̃tus,qualiter notarius formet
46 instr̃m, & format quinq; quæst. Prima quæst.Bart. † est.Notariusin instrumẽto dixit,dedit,& mutuauit,&c.vt hic per eũ in 1.q. Bar. vult duas conclu. Prima concludo est, quod si in instrumento mutui notarius dicat, dedit, & mutuauit, &c. Ista verba dedit,& mutuauit, verificantur non solùm in verò mutuo,sed etiam in ficto contractu per delegationem; & ideo licèt probetur,quod tempore confecti instrumenti nulla pecunia fuerit numerata; per hoc notarius non redarguitur de falso,quamuis dixerit,dedit,& mutuauit, quia potest intelligi de ficto mutuo per delegationẽ,vel debitum ex vna causa in mu
47 tuum conuertendo. Secunda conclu. † ꝙ si notarius in instr̃o mutui apponat verbum numerauit, & probetur, ꝙ tempore celebrati instr̃i nulla pecunia fuerit numerata, certè notarius potest puniri de falso,nec posset aliquo modo excusari.Et propterea caueant multum notarij, vt non apponat verbum, numerauit,nisi pecuniam actualiter viderint numerari.Circa. 1.concl.adde,ꝙ Bar.bene dicit,& cum eo tenent Pau. & Alex. hic.Bar.in rub.C.de fid.instr.in 4.col.quamuis ɔ̃rium, & malè tenuerit idem Bal.in l.si ex pretio.per gl.ibi. C.eo.& Sal.ibi relinquit cogitandum.Tene cum Bar.Item Pau. de Cast.hic refert,ꝙ Ang.volebat ɔ̃rium in l.prædia.ff.de acq.pos.per gl.in l. si ex cautione.C.de non num.pecu.Sed ꝙ æquior est opi.Bart. & eam confirma,quia quotiescunq; verba notarij apposita in instr̃o,possunt intelligi, vt euitetur falsum, semper sic debent intelligi,vt notarius excusetur à falso,ita vult gl.no.in l.iuris gẽtium.§.quod ferè,in verbo approbetur.ff.de pac.quam Bald.& Ang.ibi no.ad hoc.Hinc dixit in specie Bal.in l. 1. in lect. C. de
48 sacros.eccl.†ꝙ vbi vnum verbum positum à notario in instr̃o potest denotare falsitatem, & non falsitatem,debet semper sic intelligi,vt falsitatem non importet.Facit regula.l.merito.ff.ꝓ socio. Hinc videmus (& tota die allegatur) ꝙ si notarius aliter scripserit in instr̃o,quàm fuerit dictum à partibus,præsumitur potius per errorem scripsisse, q̃ dolo,& ideo nisi probetur, ꝙ dolo,non potest puniri de falso,ita expressè not.Bar.in l. Quoties.§.1.per illum tex.ff.de hær.inst. pro quo adde bon.tex.in l. quod adhibitus.in fi.C.de his, qui sibi in testõ ascribũt, quę lex est no.ad excusandum notarios à falso,s̃m Bal.à quo didici,in l.1.ff.de legi. Cõfirmo etiam prædicta,quia ad hoc vt notarius possit puniri de falso,vltra vulgatã regulam,ꝙ probationes debent esse luce meridiana clariores.l.sciant cuncti.C.de prob.facit regula,qua probatio falsi, seu falsitatis debet de necessitate concludere,vt colligitur ex not.per glo.in d.§. quod ferè,& ibi Bal.& Ang.& Bal.expressè in l.Imperator. ff.de statu hom.Sal. in l.de tutela.C.de in integ.resti.min. Alex.consi.41.incip. Viso processu inquisitionis formatę.in 2.col.& in consi.74.viso testõ Io.And.in 8.col.lib.1.Sed in proposito, q̃n notarius dicit in instrumento,dedit,& mutuauit, de necessitate non importatur numeratio, ergo notarius non punitur de falso. Circa scd̃am conclu. Bar.ꝙ si notarius in instr̃o mutui apposuerit verbum, numerauit,non potest excusari à falsitate,imò punitur de falso,si probetur,ꝙ nulla pecunia fuerit numerata. Adde ꝙ contrarium de directo tenuit idem Bar.in l.prædia. per illum text. de acq.poss.Iac.But.in quadam disput. per eum relata. Quòd si in instr̃o dicatur, qualiter Titius vendidit fundũ tibi, pretio 100.qđ pretiũ habuit,& recepit, & ꝓbat per testes,ꝙ nulla pecunia interuenerit, tamen instr̃m excusatur à falsitate.Sed illa sententia Barto. est damnata per omnes ibi.Teneas ergo decis.
a Bar.hic,ita tenent Docto.hic,Ang.[a] Imo. & omnes Mod.in d. l.prædia,& in l.si ita stipulatus.§.Chrysog.j.de verb.obl. Cano. in c.si cautio.de fid.instru.Bal.in l.si.in pen.col. C. cõia vtriusq; iud.Io.de Imo.in l.si debitorem.ff.de noua. Bene facit illud,qđ expressè vult gl.solennis in l.si ex cautione, & ibi Bart.in 1.col. expressè sequitur.C.de non num.pecu.vbi gl.expressè dicit, ꝙ notarius in instru.nunquam dicere debet,ꝙ accepit, nisi vide-
b rit pecuniam actualiter numerari.Imò fortius dixit sing.Bald. [b] (nec alibi in specie legi.) in rub.C.de fid. instrum. in 4. colum. in ver.& nota,ꝙ hic dubitatur,quomodo notarius debeat con ficere instrumentum,&c.ꝙ si pecunia erat præsens, sed erat in bursa, vel sacculo, & ambæ partes confitentur, ꝙ ibi est tota pecunia,tamen si notarius diceret,numerauit,punietur de falso,nisi fecerit euacuari bursam,& numerari pecuniam, nõ debet apponere verbum,numerauit,sed si diceret, dedit, & mutuauit,excusaretur,ita Bald.ibi,alleg.hic Barto.& not.istam extensionem ad doctri. Bart.hic,ꝙ notarius punitur de falso,si dixit,numerauit,licèt pecunia esset in sacculo præsens,si non sit numerata.Istam doctri.Bart. hic, quam sequitur totus mundus,limita singulariter, nisi consuetudo, & stylus notariorum loci esset apponere verbum,numerauit, quando partes confitentur,licèt pecunia non fuerit numerata.Nam propter talem consuetudinem notarius excusatur à falso. Et ita aliàs defendi notarium Placentinum, qui in instrumento apposuerat verbum,numerauit,& tamen non fuerat præsens pecunia. Nam fuerunt examinati amplius quàm 30. notarij, qui dicebant ita esse de stylo, & consuetudine notariorum Placentiæ, apponere verbum numerauit,licèt pecunia non esset præsens.Nam regula est,ꝙ consuetudo excusat notarium à falso.Bald.in c. 1.in 2.colum.de feu.cogn.& in l.1.C.de confes. circa vlt. colum. & in rub. C.de fid.instrum. in 5. colum. versicu. Quid ergo de eo, quod quotidie fit.Facit optime,quod volunt Host. Io. And. & Anto.de But.in c.2.de fid.instru. vbi concludunt, ꝙ consuetu-
c do excusat [c] notarios,vel alios scribentes à pœna falsi. Nam si sit consuetudo,ꝙ notarij,vel cancellarij sigillent,vel subscribãt literas de voluntate Episcoporum,licèt Episcopi ignorent, excusantur à falsitate.Sequitur Alexan.Imo. in consil. 132.incip. Visa facti narratione.in penul.col.lib.1.Confirmo tertiò per illud,quod dicit Bart.in l. 1.in fi. principij. ff. quod quisque iuris, vbi dicit,ꝙ iudex,qui iudicauit contra legem, excusatur,vt nõ teneatur in syndicatu,si ita erat consuetudo. Facit id,quod voluit idem Bar.in l. quis sit fugitiuus. §. apud Labeonem. per illum tex.ff.de ædil.edic.Vbi no.ꝙ si aliquid communiter reputatur licitum, dato, ꝙ sit vsura,tamen excusatur. Confirmo quartò per illud,quod vult gl.Innocen.valdè not.in c.cum venerabilis.in glo.1.q̃ Abb.Panor.ibi multum not.de consuetud.
d & not.Pet.de Anch.vbi vult,ꝙ consuetudo etiam iniqua, [d] & iniusta excusat à pœna, & per illam gloss. consuluit in specie Petr.de Anch.in consil. 272. incip. In Christi nomine iure scri-
49 pto, &c.† ꝙ stante consuetudine vetustis. ciuitatis Bononien. ꝙ pueri 16. ann. vel circa faciunt coadunationes, & quasdam colluctationes,vel torneamenta,in quibus vnus proijcit alium ad terram,si in illis vnus vulneraret alium, ex quo illud tanto tempore fuit toleratum,non potest quis puniri de vulnere,stãte statuto,qđ quis de vulnere puniatur,dato etiam qđ esset talis puer,qui posset puniri,iuxta l.impuberem.j.de fal.Istam decis.Petr.de Anch.sequitur Alex.consi.107.lib. 2. incip. Pro inuest.prædictorum,in vltim.colum.Intellige tamen gl.d.c.cum venerab. ꝙ consuetudo etiam iniqua excusat à pœna, verum est à temporali,quantum ad principes mundanos, sed non à pœna diuina,ita limitat glo.in c.denique.4.distin.per quam gl. dicit in specie Ludo.Rom.in consi.466. incip. Videtur prima fronte, quòd consuetudo de non obseruando iuramentum, licèt excusat à pœna temporali, quo ad homines, non tamen excusat à pœna diuina.Inuenio etiam limitare Bal.licèt prædictam glo.non alleget,in repet.l.de quibus.in penult.chart. ver.
50 viso de causis,& per Imol.in cap. sanè.de temp. ordin. † quod verum est,ꝙ consuetudo excusat à pœna in his,quæ non sunt de se mala, & si hoc vltim. esset verum, proximè dicta non procederent, & sic habes primam bonam limitat. ad Barto. hic ad excusandum notarios. Et ad prædicta vide Barto. in in l.si pignore. §. fina. per illum text. ff. de pigno.act.Secundò
e limita [e] singulariter conclusionem Barto. vt non procedat, quando notarius attestatur in instrumento, ꝙ vidit in præsentia sua pecuniam actualiter numerari, antequam esset rogatus à partibus,puta notarius hodie rogatus à partib. de ɔficiendo instru-

ADDITIONES.

a ¶Ang. August.in addi.in ver.falsario.col.15. PVRPV.

b * Adde,quod Ias.malè refert Bal.qui ibi colu.5. dicit quod imò notarius non punitur de falso propter assertionem partium,quamuis ostendat se imperitum ita scribendo, cùm non debeat scribere numerationem, pecunia existẽ in sacculo,Bal.in l.si ex cautione.q.7.C.de non num.pecu.& pro hoc fac.q.a pecunia potest solui in sacculo,volente eo cui datur.Bar. in l. cum seruus. in fi.de condi.& demonst. nec propter imperitiam punitur notarius de falso. l. nec exemplum.C.de fals.& ideo de ista amplia.Ias.potest fieri vna limitatio, vt conclusio Bar.non procedat hoc casu. BELLAC.

c ¶Consuetudo excusat. Adde Bald. in rubr. C. de fide instrum. in 7. colum. ver.quid de eo.Bal.in l.2. C.de reb. alien. Bald. in Auth. si quis in aliquo. 14. col.C.de eden.

d ¶Cõsuetudo etiam iniqua.Adde c.flagitia.in ver.omnes.32.q.7.& in c. obijciuntur,in verbo crimen.32.q.4.

e ¶Secundo limita. Fely.in ca.si cautio. colum. 26. versicu. & vnum perpetuò. de fi.instrum. PVRPV.

inſtrumentum de contractu mutui, in inſtrumento expreſsè dicit, qualiter heri in præſentia ſua Titius numerauit Sempronio centum nomine mutui. Iſtud inſtrumentum nihil probat de illo mutuo, & ſibi nihil creditur, quia deponit, vel atteſtat, de eo, quod vidit, antequam eſſet rogatus à partibus. Ideo licèt falſum eſſet, quia pecunia non fuiſſet numerata, nō poſſet notarius puniri de falſo, licèt dixerit, numerauit in inſtrumento, eo, quia id, quod vidit antequam rogaretur à partibus, tanquā priuatus vidit, non tanquam notarius, ideo non poteſt puniri de falſo, eo quia nihil iurauit. Nam bene iurat officium tabellionatus legaliter exercere de eo, quod rogatur à partibus, &c. Iſta ſunt verba ſing. Bal. in l. ex his verbis. C. de teſt. milit. in 2. colum. vbi refert iſtam doctri. eſſe Inn. in c. quoniam contra falſam, de proba. quod perpetuò nota pro bona limit. doct. Bart.
51 hic. † Tertiò limita doctri. Bar. hic, vt non procedat, quando notarius fuit rogatus, vt conficeret inſtrumentum de conſilio Sapientis: tunc licèt reperiantur verba, numerauit, vel aliud propter quod poſſet aliàs puniri de falſo, excuſatur, quia fecit de conſilio Sapientis. Ita notabiliter inuenies in ſimilibus terminis Bald. quem videas in l. captatorias. in 2. col. C. de teſt. milit.
a Quartò [a] limita doctri. Bar. non procedere, qn̄ notarius in inſtrumento mutui diceret, ꝙ Titius fuit confeſſus habuiſſe, & recepiſſe centum à Sempronio dante, & numerante, tūc licèt probetur, ꝙ nulla numeratio fuerit, tamen notarius non poſſet puniri de falſo, quia iſta verba cenſentur verba confeſſionis partium, ita no. concludit Bal. in l. 1. circa 7. vel 8. col. C. de confeſ. & idem Bal. in l. ſi ex pretio. C. eod. & in l. ſi ex cautione. C.
b de non num. pecu. [b] Hinc dicit Bal. in c. quoniā contra falſam.
52 in 2. col. poſt. Inn. ibi de proba. † Si in inſtrumento mutui contineatur, qualiter confeſſus fui me accepiſſe à Titio numerante, & probetur per teſtes inſtrumentarios, ꝙ nulla interuenit pecunia, inſtrumentum per hoc non redditur falſum, nec notarius propter hoc punitur de falſo, quia præſumuntur talia verba relatiua, non aſſertiua, quod eſt bene notandum, ſecundum eum. Alibi idem Bal. in l. 2. §. fi. ſ. eod. dicit. Si notarius in ſtrumento dicat, qualiter Titius fuit confeſſus habuiſſe, & recepiſſe à Sempronio dante, & numerante, iſta verba non probant numerationem. Secunda principalis quæſtio Barto. eſt, in qua vult duas concluſ. Prima eſt, ſi pecunia erat præſens, verba habuit, & recepit, appoſita in inſtrumento, verificantur, etiam ſi numeratio non interuenit. Secunda no. concluſio Bar. eſt, verbum, numerauit, poſitum à notario in inſtrumento, non verificatur ex ſola præſentia pecuniæ, ſed requiritur, ꝙ actualiter ſit numerata, aliàs notarius punitur de falſo. Subdit Barto. ꝙ ſi pecunia eſſet data tertio, poteſt notarius dicere, habuit, & recepit, eo quia quādo eſt data me præſente, poteſt dicere, habuit, & recepit, quia ego videor recepiſſe per l. falſus. §. ſed & ſi is, de fur. Et ſic videas, quanta vis ſit in verbo, numerauit, quia etiam ſi ſit præſens pecunia, &c. & ſic habes deciſ. Bar. hic, & in fortioribus terminis, quàm Bal. in rubr. C. de fid. inſtrum. prout retuli in ꝓxima quæſtio. dum vult, ꝙ ſi pecunia erat in ſacculo, &c. & Bal. hic vult fortius, etiam ſi pecunia eſſet in præſentia, notarius punitur de falſo, ſi dicat, numerauit, ſi non fuit numerata.
53 † Nota ergo ex doctri. Bar. ꝙ verbum habuit, & recepit, verificatur ex ſola præſentia pecuniæ, ſecus in verbo numerauit. Et ex hac doctri. potes per te ipſum colligere concordiam ad teſtes. Si teſtes aliqui dicant, habuit, & recepit, quamuis alij dicant, ꝙ illam pecuniam habuit, & recepit Sempronius, iſti teſtes ꝑpoſſunt ſaluari ex prædictis, & ita conſuluit Bar. in conſi. incip. In cauſa propoſita ſolùm ad hoc allegare, & ex toto. qđ refert Ludo. Rom. hic, & ſequitur in vlt. col. Vide etiam ad prædicta omnino no. per Bal. in l. 2. in 1. col. C. quomodo, & quando iud. & no. per Ant. de But. in c. quoties. de pac. & notat per
54 Bar. in l. ciuitas. circa fi. ſ. eod. † No. etiam pro reprobatione inſtrumenti. Si in inſtrumento adſit ſola confeſſio, quia aliquis confitetur ſe habuiſſe, & recepiſſe nomine dotis mille, vel ex cauſa mutui, & probetur, ꝙ poſt confeſſionem fuerunt numerata ſolùm quingenta, certè ex minori ſumma probata, probatur ꝙ inſtrumentum fuerit ſimulatum. Propterea eius virtute non poteſt peti executio, niſi in illa minori ſumma, quæ probatur actualiter numerata. Ita ſolenniter determinat Bald. in l. ab Anaſtaſio. C. mand. per illum tex. Sequitur. Ludo. Rom. in ꝯſi. 446. conſultatio præſens tres habet nodoſas dubitationes, &c. in 1. col. in cuius tamen veritate, quia non eſt ſine dubio, vide Bal. ꝯrium tenentem in l. legem. C. de pact. & in l. ſi abſens. C.
55 eod. & quod no. Bar. in l. pen. §. quod ſi vir. ff. ſol. matri. † Tertia quæſtio Bar. eſt, ex qua habes duas concluſ. Prima eſt, ſi notarius in inſtrumento mutui dicat, Titius habuit, & recepit tantam pecuniam, quæ fuit numerata, ſi verè habuit, licèt incontinenti reſtitueret, per hoc non vitiatur inſtrumentum, nec No-
56 tarius punitur de falſo. † Secunda concluſ. eſt. Si inter partes fuerit conuentum antequam pecunia numeraretur, quòd facta numeratione ſtatim reſtitueretur, contractus redditur inutilis, ꝑ regulam. l. qui ſic. ff. de ſol. aliàs ſecus. Cum Bart. *tranſeunt omnes hic*. & idem tenet Bar. in l. ſi quis duos. ff. de ſolu. & in l. per diuerſas. in 2. col. & ibi latius Bal. in vlt. q. C. mand. Bal. in l. cum oportet. in prin. in 6. colu. ff. de bon. quæ lib. & in l. fin. C. de vſu. Ang. in l. ſi tibi pecuniam. ſ. eod. quamuis ꝯrium videatur velle Bart. in l. Titia. ff. de ſolu. Sed ſalua, vt hic per Dom. Alexan. in 4. quæſtio Bart. Adde, ꝙ iſtam doctri. Bar. multum no. Bart. Cepol. in caut. 26. & ſequitur Ang. in l. ſi quis duos. de ſolu. & in l. ſi tibi pecuniam. ſ. eod. & Pau. de Caſt. in l. Meuius. §. duobus. de leg. 2. In quo dic vt hic per Alex. plenius referentem Barto.
57 voluiſſe contrarium. Remitto me ad eum. † Vltimò dicit Bar. quia iſta lex eſt fundata, quia pecunia debet eſſe parata ſolutioni, vt habeat locum iſta lex, nunquid præſumitur fuiſſe paratā? Concludit, quòd ſi erat diues, & magnus campſor, præſumitur habuiſſe paratā ſolutioni. gl. in l. 5. de l. cōmiſſoria, & cum Bar. *tenent omnes*, & Saly. in l. ſi ex pretio. C. eo. tit. Et per hoc eſt expedita vtiliter iſta lex tam ad theoricam, quàm ad practicam.

ADDITIONES.

a ¶ Quarto. Facit Bal. in l. fi. col. antepen. C. commu. vtriuſ. iud. Sublimitat. Bal. in l. ſi ex cautione. in 4. q. PVRPV.

b ¶ De non num. pec. Quinto limita, niſi probetur ficta numeratio, de qua hic ita ſenſit Bal. in d. l. ſi ex pretio. Facit regula. l. damus. PVRPV.

SVMMARIVM.

1 *An ex contractu ſocietatis transferatur dominium.*
2 *Contracta ſocietate inter fratres, an vnus poſſit acquirere ſibiipſi.*
3 *Vnus ex ſocijs an poſſit diſponere de rebus communibus.*

LEX XVI.

SI ſocius. Socius omnium bonorum pecuniam communicandam poteſt inuitis ſocijs mutuare. Secus eſt in pecunia iam cōmunicata. h. d. Et ad euidentiam præmitte, ꝙ †
1 quādo contrahitur ſocietas vniuerſalis omnium bonorum inter aliquos, ſtatim, & ipſo iure abſque aliqua traditione transfertur dominium omnium bonorum hincinde. l. 1. & 2. & ibi declarat Bar. ff. pro ſocio, & licet Bart. in l. ideo. ff. de condi. furt. & in d. l. 1. dicat ſpeciale in ſocietate, iſta non eſt ſufficiens ratio. Non etiam credas, ꝙ iſtud prouenerit propter titulum vniuerſalem, quia ſicut ex ſolo titulo particulari nunquam transfertur dominium, niſi ſecuta traditione, vel quaſi. l. ſi ager. vbi glo. magiſtr. de rei vend. l. traditionibus. C. de pac. eodem modo ex titulo vniuerſali regulariter non transfertur dominiū, niſi mediante traditione, prout voluit in effectu glo. reputata ſingularis in l. 1. in prin. in gl. in verbo, vniuerſæ. ff. de vſucap. pro dote. Quam gl. reputat ſingu. Bal. in l. nulla, vbi ponderat tex. ad hoc. C. de iur. dot. & in l. fi. §. preterea. eod. tit. & eſt tex. in l. qui tibi hæreditatem vendidit, & ibi Bald. ad hoc not. C. de his, qui à non dom. & eſt idem text. in l. qui tibi hæreditatem. C. de hære. vel act. vend. In ſocietate ergo ratio eſt, quia quoties tit. vniuerſalis accedit perſonæ, tunc ex illo titu. vniuerſali, qui venit in conſequentiam perſonæ, transfertur dominium ipſo iure abſque traditione. tex. eſt in l. ſi adoptauero. ff. de præca. & tex. in Auth. ingreſſi. C. de ſacroſan. eccle. & ibi Bal. in 3. oppo. ſic declarat, & Saly. in 4. Quando ergo inter plures contrahitur ſocietas perſonalis, in conſequentiam veniunt bona, & ideo ipſo iure transfertur dominium. Aliam aſſigno rationem, quia in ſocietate vniuerſali quilibet fingitur ſe conſtituiſſe nomine alterius, vt per Bar. in l. 1. ff. pro ſoc. Iſtud tamen qđ dixi, ꝙ in ſocietate omnium bonorum transfertur dominium ipſo iure, procedit in bonis, quæ erant tempore contractæ ſocietatis, ſecus in bonis poſtea acquiſitis poſt contractam ſocietatem, quia ſi ſocius poſtea acquirit, dominium non acquiritur ipſo iure ſocijs, ſed remanet penes eum, qui acquiſiuit, ſed bene tenetur communicare actione pro ſocio, tex. eſt in l. ſi quis ſocietatem. ff. pro ſocio, & iſte eſt propriè caſus legis noſtræ. Nam hic iſti erant ſocij omnium bonorum, vt hic glo. vnus ex ſocijs acquiſiuerat pecuniam, & licet teneatur communicare, tamē erat propria. Ideo potuit mutuare, ſecus in pecunia iam communicata. Et ratio diuerſitatis eſt, quia conſtitutum non trahitur ad futura, vt per Bal. in rub. C. de ꝯhen. emp. cum concord. ſequitur, ꝙ in bonis poſtea quæſitis non transfertur dominium ſine traditione, & propterea Bald. hic licèt iſta non ponat, tamen notat ex iſto tex. ꝙ ſocius omnium bonorum poteſt in ſeparato habere pecuniam propriam, licèt illam talem pecuniam communicare teneatur, & ideo antequam communicet, poteſt de ea diſpo-

2 disponere, prout vult. Hinc infert in specie † ꝙ si sunt plures fratres (mortuo patre) socij omnium bonorum,& vnus emerit fundum altero ignorãte, & receperit chartam pro se tantũ, certè quod emit pro se tantum,ipsius est, sed de iure societatis communicare tenetur,eo quia ignorantibus fratribus non potest distrahere societatem, secus si hoc fecisset patientibus, & scientib.fratrib.l.itaque.ff.pro soc.l.1.§.magistrum.ff.de exerc. Ita no.determinat solus Bal.sed alij nihil dicunt. Addo, ꝙ istud idem formaliter tenet idem Bald.in l.1. C.si quis alte.vel sibi.& idem Bal.in l.si vt proponis,ad fi.C.de rei vend. vbi no.dicit,ꝙ si patruus,& nepos simul stent in cõmunione,& fructus simul percipiunt de cõmuni,& patruus magis sagax vendit fructus, & ex illa pecunia emit fundum suo nomine,tñ tenebitur communicare nepoti,si erant socij omnium bonorum,& sm eum intelligitur tacitè contracta societas in dubio pro æqualib.portionibus.l.si non fuerit.ff.pro soc. Ad idem addo not. Bald.in l. cum duobus.§.si fratrem,aliàs incipit Papin in lect.antiq.ff.pro socio,post Cyn. ibi, vbi refert,ꝙ aliàs accidit quæstio de facto. Duo fratres,mortuo patre, remanserunt in hæreditate paterna communiter. Eorum frater maior natu ibat ad emendum merces in partes remotas, alter minor domi stationem tenebat.Accidit, ꝙ maior frater pecuniam retinebat, & expendebat,ideo fecit quasdam emptiones prędiorum,instrumenta faciebat fieri in persona sua tantum,fratre ignorante, tamen his rebus sic emptis promiscuè vtebatur cum fratre. Demum frater minor prædecessit,relicta filia paruula,quam hæredem instituit. In diuisione frater maior dicebat res emptas suo nomine esse suas proprias,refert Bal. Cy. cõsuluisse ꝫ fratrem maiorem,ꝙ teneretur communicare nepti,& cum eo transit Barto. ibi,& idem Bal.in l.cũ oportet.in princ.in 4.col.C.de bon.quæ lib. referens idem tenuisse Rich. Malum. Adde istud idem tenere Bal.in l.fi.§.quatuor,per illum tex.ff.de leg. 2. Istud idem tenet Bal.in l.si patruus. C.commu. vtriusq; iud. vbi notat ex illo tex.Si sunt plures fratres,vel patruus,& nepos socij,& vnus clam emat pro se,& hæredibus suis tantum, nihilominus talis possessio empta debet communicari cum alijs, quia clandestinè empta non debent sibi patrocinari, cùm non potuerit altero inscio renunciare societati,& sm prędicta debes intelligere, & limitare Bar. (qui aliàs te deciperet) in l.Titium,aut Meuiũ. §.altero,in vlt.col.post medium.ff.de administr.tuto. vbi dicit (sub dubio fortè) ꝙ si vnus ex socijs emisset fundum suo nomine proprio tantum, non cogitur illum communicare, sed bene cogitur communicare pecuniam, quam ex dicta negotiatione habuit.Alleg.text.in l. si vnus.§. 1.ff.pro socio. Et illud idem expresè tenet Saly. in l. cum duobus. §. si inter fratres.ff. pro socio,prealleg.& expresè Io.de Ana.in consi.65.incip.Viso puncto in quo permittitur.Nam illa decis.Bar.non posset ꝓcedere in socijs omnim bonorum,quando emptio fieret altero ignorante,sed loquitur Bar.in societate vnius negotiationis tantum, quamuis non apertè declaret ex indiuiduo. Contra Bar.tenet Pet.de Anch.in consi.288.incip.Materia,de qua quæritur non est noua,sed trita,&c.vbi de directo tenet cõtra Bar. in eo,qui emit fundum nomine proprio, ꝙ imò teneatur illũ fundum communicare,quando prius hincinde omnia fuissẽt collata,ita ꝙ esset cõtracta societas vniuersalis. Ita etiam tenet Ang.in consi.227.incip Filius Hug. & in specie Alexan. Imo.in consi.49.incip.Maturè.in pen.col.lib.1.& in consi.37. lib.4.inci. Consideratis.in vlt. colu. & pro prædictis habes tex.meliorem de iure in d.l.si quis societatem. ff.pro socio. ¶† Secundò not.
3 ex hoc text. si sunt socij omnium bonorum, vnus socius non potest de rebus iam effectis communibus disponere vltra partem suam.Ita vult tex.in 2. parte. Limita istud non habere locum in fisco, qui potest rem, quam habet communem cum alio,totã vendere inuito socio,tex.est sing.in l.2.C.de commu. rerum alien.Secundò limita non ꝓcedere in mercibus,& alijs rebus vehalibus, quia in talibus videntur ad inuicem proposuisse ad vendendum,ita declarat Barto. in l.nemo ex socijs,in prin.ff.pro socio,& plenius Bal.in l.1. C.qui testamentum facere possunt. ¶Tertiò principaliter nota ex hoc text.secundum
4 Paul. de Cast. † ꝙ ille, qui est dominus rei, licèt teneať actione personali ad communicandum, & sic ad dandum,antequam communicet,potest transferre dominium in alium inuito socio, concor.l.non ideo minus.ff.de rei vẽd. iuncta regula.l.quoties.C.de rei vend.Et ratio est, quia actio personalis non sequitur rem.l.fi.§.fin.de contrahen.empt.l.1.§.si hæres.ff.ad Trebel. Limita istud no.Pau.vt procedat in eo,qui tenetur ex contractu, secus si ex vlt. volunt. quia grauatus in testamento per fideicom. restituere alteri rem,non potest effectualiter in alium transferre, quin fideicommissarius possit vendicare. Pondera vendicare,ergo dominium non transfertur.tex. est in l.fi.§.fin. C.commu.de leg.secundum Ang.hic. Iason Paduæ.

SVMMARIVM.

1 *Scholares,donec sunt in studio,dicuntur esse in via.*
2 *Extraordinarium iudicum quod dicatur.*
3 *Filiusfam.quando possit esse in iudicio,& nu.4.*
5 *Debitor,an possit soluere filiofam.vel seruo,quib.mediantibus acquisita est actio patri,vel domino.*
6 *In his,quæ sunt facti,filiusfam.est capax.*
7 *Filiofam.competit extraordinarium iudicium.*

LEX XVII.

CVm filiusfamiliàs. Ex mutuo celebrato per filiumfamiliàs absente patre,propter patris absentiã prouidetur officio iudicis. hoc dicit.
a Et ista lex [a] in examinibus solet diuidi in duas. In 1.ponitur thema,ex quo tacitè resultat qõ.In 2.respon. Secunda ibi, responsum est.Et præmitte ad euidentiam tu iuuenis, illud, quod declarat gl.magistra.in l.si longius.§.1.& ibi Bart.ff.de iud. & Alb. hic. Ex isto tex.in verbo viaticum.not.Iac.But.Albe.& Salyc.&
1 Ludo.Rom. & Alex. hic. † Quòd scholares donec sunt in studio,dicuntur esse in via. Et ideo infertur,ꝙ stante statu. ꝙ qui venerint ad habitandum in tali ciuitate,sint immunes,ꝙ scholares non erunt immunes,& ideo nunquam contrahunt domicilium illius loci,vbi sunt causa studij.Tamen iste text.nihil facit,sed melius facit bon.tex.in l.Seiæ. §. Pamphilæ. & in §. præced.ff.de fundo instru.& tex.in l.quæsitis.in princ.ff.de leg.3.vbi Bar.Facit tex.in l.1.C.de verb.sign.declarat Bart.in l. lex Corne.
b §.domũ.& §.si tamen.de iniur. Intellige, nisi scholaris [b] stet vltra decennium causa studij.tex.est,& gloss. expressa in l.2. C.de inco.lib.10.declarat Bar. in locis prealleg. & vide ad prædicta, quod not.Bal.in l.qui sub prætextu.C.de sacrosan.eccles. Et vltra glo. primam hic, quot modis sumatur ille terminus, viati-
c cum, [c] habes c.quod in te.& ibi gl.1.declarat de pœn.& remis. ¶Secundò not.ex hoc tex.in verbo,extraordinario iudicio,iũ-
2 cta gl.secundum Bar. & Docto.hic,ꝙ † extraordinarium iudicium intelligitur officium iudicis,prout etiam est text. in l.1.& ibi Bart.not.ff.de furibus balneorum.& in l.1.& ibi glo.& Bald. C.de lib.& eo.liber.& istos duos tex.allegat Albe.hic, vltra tex. quos alleg.Alex.hic. Et propterea dum tex.in l.2. C.de instit.& subst.sub cõdi.fac.dicit,*extraordinario auxilio non indiges*,licèt Bar. in l.testamento.ad fin.ff.de condi.& demon. dicat se non intelligere,satis patet ex prædictis,cum his tamen,quæ dixi in illa l.2.
3 ¶†Tertiò principaliter not.ex hoc text. propter absentiam patris permittitur filiofam. illud, quod aliàs non permitteretur.
d Hinc est,quod licèt filiusfamiliàs [d] nõ possit esse in iudicio, nec agendo,nec implorando officiũ iudicis,nisi interueniente consensu patris.l.fin.§.& filius simili modo C.de bon. quæ libe.c.fi. ad fi.de iud. in 6. tamen quando pater est absens potest implorare officium iudicis in figura iudicij.tex.est hic.& tex.apertior in l.si longius.§.1.ff.de iudi.quicquid dixerit Ludo. Roma.hic, & malè,quem reprehendit do. Alex. Intellige tamen, quando imploratur officium iudicis, vt in figura iudicij, secus quando imploratur extra ordinem,& non in figura iudicij, vt est gl.singu.& ibi Bar.multum not.circa fi.in l.1.C.qui admi. cum concor. quas ibi dedi. Sic ergo propter absentiã patris aliquid conceditur,qđ aliàs non concederetur.concor.tex.in l.sed si vnius. §.filio.ff.de iniur.Hinc est,ꝙ propter superioris prælati absentiã aliquid permittitur,quod aliàs non permitteretur.tex.est notabilis in cap.cum nullus.ad fin.in ver. Episcopo autem in remotis agente.de temp.ord.lib.6.secundum Paul.de Cast. in consil. 146.Et ideo dicunt Cano.in cap.cum dilecta.de rescript. ꝙ vbi Abb.est absens,ita ꝙ commodè non potest haberi eius licẽtia, ꝙ Monachus potest agere sine eius licentia. Et propterà non sunt 15.dies, ꝙ consului in casu, in quo requirebatur cõsensus Episcopi,& quia erat absens ab Episcopatu Romæ,consului ꝙ propter absentiam sufficit habuisse licentiam Vicarij, vel eius locum tenentis.Ad hoc allegaui in terminis Arch.63.distin.ca. Reatina Ecclesia. vbi dicit, quòd si ex ꝯsuetudine in electione alicuius

ADDITIONES.

a ¶Et ista lex.Adde latè Fely.in c.dilectus.el 2.colum.6. versic.ad domicilium, de rescrip. PVRPV.
b ¶Nisi scholaris.Adde Bar.in l.hæres absens.in §.1.ff.de iudi.Bal.in l.1. vbi de crim.agi oportet.Io.de Imo.in c.dilectus.el 2.de rescrip.
c ¶Terminus viaticum.Adde Io.And.in c.in his. in versi.viaticum,de priui.
d ¶Filiusfamiliàs.Adde Bal.in l.nec quicquam.in §.de plano. ff.de offic.procon. Bal.in l.3.In §.sed vtrum.ff.de minori.Alex.de Imol.consi.59.incip.Viso processu causæ.in 2.vol.

5 alicuius prælati debet interuenire conſenſus Regis,vel Archie piſcopi, vel Epiſcopi, & ſi contingat Regem eſſe extra regnum, vel Epiſcopum ab Epiſcopatu, ſufficit habere conſenſum Vicarij,vel eius locum tenentis: alleg. Compoſt.ita tenere in capitu. quod ſint. de elec. qui refert ita obtinuiſſe in cauſa Cantuarienſis Epiſcopi,vel Canonicorum Roſentium.argum. capitu. ex frequentibus. de inſtit. & illam deciſ. Arch. videntur referre Anto. & Pan. in capitu. quod ſicut. Illam deciſ. expreſsè ſequit Bal.in c.cū venerabilis de cõſue.Illud dictū Arch. refert etiam Ang. licet communiter corruptus habeatur in l. adoptio.circa me. ff. de adop. & ita conſului:quis illud dictum Arch.reprobet Lud.Ro.in conſ.703. inc.Ex longæua, & inueterata conſuetudine. & bene facit text. in d.c.cum nullus. verſ.
4 Epiſcopo autem.¶Quartò not.ex iſto tex.† quòd filius abſente patre poteſt eſſe in iudicio, implorando officium iudi.ſuper contractu mutui per eum celebrato, ꝙ non poſſet patre præſente:niſi pater conſentiret, vt prædixi. Sed pulchrum, & neceſſarium dubium eſt pro intellectu huius text. & d. l. ſi longius.§.1.inueſtigare: nunquid in caſu iſtarum legum, ad hoc, vt filius poſſit implorare officium iudicis, requiratur, vt filius caueat de rato, quòd pater habebit ratum? Text. iſti nihil dicunt:tamen Bald.in l.1.in 3.col.C.de bon.mater. format quæſtionem, & decidit, in caſu iſtarum legum requiri, ꝙ filius caueat, ꝙ pater ratificabit, & ita limitat iſtas ll. alleg.ſimpliciter text.in l.filiusfam.ff. qui ſatiſd.cog. ſed ille text.nihil facit, quia non loquitur de cautione de rato, ſed de iudicato ſoluendo. Ratio eſt, quia nemo quantumlibet coniunctiſſimus eſt idoneus defenſor ſine ſatiſdatione,ne iudicium ſit deluſorium, & ſic loquitur, quando filius vult comparere pro patre abſente, vt omnino defendat. Nos loquimur,quando filius agit pro ſe, non pro patre, & ſic illa lex nihil facit. Primò, quia loquitur de cautione de iudicato ſoluendo. Nos in cautione de rato. Secundò loquitur, quando filius vult agere pro patre abſente tanquam defenſor, & non poteſt, niſi ſatiſdet de iudicato ſoluendo. Nos loquimur in alio caſu, &c. Poterat Bald. alleg. text.fortè meliorem de iure in l. ſi cum dotem.§.ſi patri. ff.ſol. matr. vbi in fortioribus terminus in actione de dote, quæ eſt communis patri & filiæ, pater non poteſt ſine conſenſu filiæ agere.l.2.§. voluntate. ff.ſolu. matr. Tamen ſi pater ſit abſens, imò ſit bannitus, filia abſente patre non poteſt intentare actionem de dote, niſi caueat, quod pater ratificabit: quanto fortius in caſu noſtro, vbi de iure iſto in mutuo celebrato per filium,actio in totum quærebatur patri: filius non poterit agere,niſi caueat patrem ratificaturum, & per illum tex.videretur debere intelligi, & limitari. d.l. ſi longius. §. 1.& iſtam l. Tamen Bald.in illa l.ſi cum dotem.§.1.ſibi contrarius tenet, ꝙ in caſu iſtarum legum filius abſente patre poteſt agere abſque cautione:prout iſti text.requirunt. Nec obſt.text.in d.§.ſi patri. quia reſpondet Bald.quod aliquando requiritur conſenſus patris ratione communionis, quam habet in re: prout in dote: tunc, quia agitur de præiudicio patris, eo abſente non poteſt filia agere, niſi promittat patrem ratificaturum. Ita loquitur text.in d.§.ſi patri. Aliquando requiritur conſenſus patris, non ratione communionis, ſed ad fin. vt ſuppleat defectum perſonæ filijfa.qui aliàs non habet legitimam perſonam ſtandi in iudicio: tunc data abſentia patris, filius poteſt eſſe in iudicio abſque eo, quod caueat patrem ratificaturum. In iſtis terminis loquitur iſta lex, & l.ſi longius,quia non tractatur de præiudicio communionis,quam habet in re, & ſic non videtur tractari de iure, quod habet in re. Iſtam ſolutio.ſequitur Raph. Cum.& ibi idem Alex.in fin.in d.§.ſi patri.Iſta ſolutio non euacuat difficultatem, nec me reddit clarum: imò iſta ſolutio magis auget dubitationem.quia in § ſi patri.vbi ſolùm eſt præiudicium communonis, hoc eſt, quod patri ſit præiudicium in actione,quam habet communem cum filia: propter iſtud præiudicium communionis requiritur, quòd filia agens abſente patre caueat patrem ratificaturum. quanto magis iſtud debet requiri,quando actio eſt inſolidum ipſius patris,vt in caſu iſtarum legum,vbi tractatur de maiori præiudicio? Sed dicas ſuſtinendo,& declarando ſolu. quantum potes, ꝙ in caſu iſtius legis,& l.ſi longius.§.1.licèt actio quæratur in totum patri, quæritur tamen mediante ꝯtu filij, quia filius mutuauit,
5 quo caſu debes ſcire, ꝙ † quando actio,vel obligatio quæritur mediante contractu filij,licèt in totum quæratur patri,tamen debitor poteſt ſoluere filio,imò ſeruo, & ipſo iure liberatur à patre,tex.eſt in l.cum ſeruus,in prin.& ibi Bar.not.ff.de ſolu.& l.filius paciſcendo,iunctis his,quæ expreſsè no.Bar. C. de pact. Sicut ergo iſto caſu poſſet debitor ſoluere filio, & ipſo iure liberaretur à patre,ſtatutum eſt his legibus, ꝙ filius abſente patre poſſit eſſe in iudicio,nec requiritur,ꝙ caueat ratificaturum patrem,ſicut ſi ſibi ſolueret.Iſtud ceſſat in ꝯtu dotis,vbi actio non quæritur patri ex contractu filiæ,ideo non poſſet dos ſolui filiæ ſoli,nec ſoluens liberaretur.d.l.2.§.volūtate,& l.ſed non ſolum. ff. ſol. matr. Ideo nimirum ſi filjus abſente patre agens, cauet de rato.d.§. ſi patri. Prædicta ſunt pulchra,& ſubtilia,ſed non ſine difficultate ¶Glo.in verbo extraordinario.Primò declarat text. Secundò reſpondet tacitæ quæſtioni.Tertiò remouet tacitum contrarium. Secunda ibi, item vtilis certi condictio.Tertia ibi,nec eſt abſurdum.¶In gl.ibi. j. de act. & ob.l.filiusfam.& l.in factum.Habes ex iſta glo. duas principales conclu.Prima eſt,ꝙ ex mutuo celebrato per filiumfam.ſi pater eſt abſens,non ſolùm filius poteſt implorare officium iudicis, ſed etiam ei competit vtilis certi condi.Intellige gl.quando pecunia mutuata fuiſſet conſumpta, quia reconciliaretur mutuū.l. rogaſti. §.fi. cum ll.ſeq.s.eod.Nam ſi pecunia extaret, quia filiusfam.non potuit mutuare,certè non eſſet ꝯtum mutuū, & non competeret vtilis certi conditio, ſed vtilis rei vendicatio,ſm Alex.& Ful.hic.Facit l.filiusfam.in verbo,vendicanti.s.
a eo.quicquid dicat Albe.hic in vlt.no.Secundò habes [a] ex glo. ꝙ cū de iure. fforū quicquid acquireret filius, acqreret ſtatim patri.l.placet ff..de acquir.hęred. l.1. in prin. ſi quis à pa. fuerit numiſſ.plenè traditur in l.cum filio.ff.de leg. 1. Eodem modo actiones omnes ex ꝯctibus per filium, vel ex alijs factis in totum quærebantur patri.& penes filium nihil remanebat. Fallit ſm gl.in quinque caſibus, & ſic in quinque actionibus poſitis in l.filiusfam.& in l.in factum.alleg.in gl.& gl.in illa l.filiusfam. addit alios caſus.Caue tamen circa iſtos quinque caſus glo.inter quos eſt depoſitum,& commodatum,quòd in illis directa actio quæritur filio, non patri. Multum obſtat text.in l. ſi longius.§. 1.in verbo vtili iudicio.s.de iudi. vbi loquitur in depoſito,& tñ dicit,ꝙ filius habet vtilem actionem. Gl. ibi dupliciter
* *reſpondet, & communiter tenetur*,vltra ſolu.ꝙ exponatur vtili, id eſt,efficaci, re vera fortiter obſt.tex.Et ſi dicis, quæ poteſt eſſe ratio ſpecialitatis,quare in iſtis quinq; caſib. de iure. fforū qratur actio filio,& non patri, ſecus in omnibus alijs? quare non ſic in mutuo,& in omnibus ꝯctibus bonæ fidei? Bart. in d.l.filiusfam.aperta fronte fatetur,ſe neſcire, & nunquam potuiſſe inuenire fundamentalem rationem. Ego ſæpius audiui à præceptoribus non poſſe dari rationem ſpecialitatis,tamē vt dem materiam cogitandi,cogitabis,ſi iſta poſſet eſſet ratio.Nam in interdicto quod vi,aut clam, & in actione in factum pro omnibus interdictis Bal.in d.l.in factum,dicit, ꝙ iſta ſunt remedia iuris prætorij,non iuris ciuilis:prætor autem non cõſiderat niſi ſolam æquitatem,& non curat patriam poteſtatem, ideo nimirum ſi in omnibus interdictis quæritur actio filio.Cogita tamen,quia eſt nimis latūm verbum,quia ſequeretur, ꝙ omnes actiones prętoriæ acquirerentur filio,non patri,quod ego non pono pro conſtanti in alijs actionibus commodati,& depoſiti, quia acquiritur actio filio,& non ſic in mutuo,& alijs ꝯctibus bonæ fidei.Inuenio ꝙ ſolus Raph.Cum.inter Mod.ſubtiliſs.in d.l.filiusfam. dicit ſe putare iſtam eſſe rationem.Nam in commodato,& depoſito non transfertur dominium, ſed agitur de
6 reſtitutione nudæ tenutæ, quæ eſt meri facti,& † in iſtis, quæ ſunt nudi facti,vt tenuta,filiusfam.& ſeruus eſt capax. l.ſtipulatio iſta.§.hæc quoq;.ff.de verb.obl.cum ſit capax tenutæ, eodem modo debet eſſe capax actionis competentis pro tenuta, ſicut in ſimili in deportato.tex.eſt not. in l. ſi mandauero. §.is, cuius.ff.mand.& ſic, quia iſtæ duæ actiones ſunt bonæ fidei,& in vtraque non transfertur dominium,& ſic in vtraque agitur, vt reſtituatur,propter hoc ſtatutum eſt, ꝙ filiofam. quæratur actio directa.& non acquiratur patri, ſicut in mutuo, in quo transfertur dominium,& ſic in alijs agitur ad poſſeſſionem, p ut eſt iuris.Quæ autem ſit ratio in actione iniuriarum, poteſt dici,ꝙ ſit ratione contumeliæ.iſta ratio Raph. licèt ſit colorata,mihi nõ ſatis facit pp duo.Primò,quia non procederet, qñ re commodata, vel depoſita perempta petitur intereſſe,licet
* *communiter concludatur*, quod re perempta poſt moram petitur res,& reſtitutio rei,quia fingitur extare,quod non eſſet, ſi ante moram,vt declarat Bar.in l.in re furtiua.ff de condi. fur.& plenius in l.ſtipulationes non diuiduntur.in prin. ff.de verb. oblig. Fortius,quòd ratio Raph.ſit falſa, oſtendo. Nam in locatione non transfertur dominium, & eſt bonæ fidei, & agitur pro reſtitutione ſolius tenutæ,ſequeretur,ꝙ actio ex locato quæreretur filio,& non patri,quod eſt falſum.¶In ead.gl.ibi, nec eſt abſurdum.gl. hic voluit remouere tacitum contrarium. Nam
7 † tex.dicit,filiæ competere extraordinarium iudicium, & ſic officium iudicis,tamen glo.ſupra dixit,ꝙ iſto caſu competit vtilis certi cõdictio.Contra,remedium extraordinarium,& ſic officium iudicis nunquam habet locum,quando competit ordinarium.

ADDITIO.

a ¶Secundo habes.Deci.in c.1.col.37.de proba. MASVER.

uarium,& sic actio.l.in causæ,de mino. Not. in l.in prouinciali.in prin.ff.de oper.nou.nunc. Sed fortius fortifico illud tacitũ motiuum glo. Nam si in casu isto competit officium iudicis, ego habeo, ꝙ officium iudicis nullam præsupponit obligationem.l.qui per collusionem. de act. emp.l. Quintus.ff.de annu. leg.cum limitatione,quam dat Bar.in l.fin. ff.de iniur.gl.& Angel.in l.si seruum.§.sequitur, de verb. oblig. si nulla obligatio, ergo impossibile est competere certi condictionem, quæ est actio personalis,& præsupponit obligationem. §.1.Institut. de actio.l.certi condictio.supra eod. Gl.voluit respõdere vtrique difficultai,dicens non esse absurdum quod duo remedia concurrant,cùm ambo sint ex æquitate,quasi dicat gl.quod si vtilis certi cõdictio competeret ordinariè, certè cessaret officium iudicis,quod est extraordinarium, sed hic ambo remedia dantur ex æquitate,ideo simul concurrunt: quia benè possunt concurrere duo remedia extraordinaria. Ista solu. satisfacit primo argum. Ad secundum respondeo ex eadem solu. Quando filius mutuat pecuniam,& pecunia consumitur, ex isto mutuo nascitur actio directa, & obligatio, sed ista actio, & obligatio quæritur patri,& cùm ista præsupponat obligationem, non ꝯcurrit cum officio iudicis.Sed si pater sit absens,competit filio vtilis certi condictio,quæ nullam præsupponit obligationem, sed datur à lege ex æquitate,& sic est actio datiua,ergo illa,quę præsupponit obligationem, datur patri, sed ista cum nullam præsupponat obligationem, nimirum si concurrat cum officio iudicis.Et per prædicta est vtiliter expedita ista lex,quæ solet frequenter dari in punctis.

SVMMARIVM.

1 *Quando dissensus impediat contractum.*
2 *Indebitum soluens an repetat.*
3 *Voluntas vnius partis an attendatur.*
4 *Reconciliatio quando confirmet mutuum.*
5 *Appellatione contractus non venit distractus,& quid in statuto.*
6 *Pecunia extante an remaneat dominium penes ipsum dantem.*

LEX XVIII.

SI ego. Ista lex secundum Barto. est multum pulchra,& nota.hoc dicit.Dissensus in specie contractus impedit contractum, & dominij translationem, quę reconciliatur secuta cõsumptione, & quantum ad dandam actionem inspicitur animus recipientis,quãtum verò ad dandam excep.inspicitur animus dantis,hoc dicit,& licet Bar.& Ang.summando istum text.dicant errorem in specie contractus; tamen hic non est propriè error,sed dissensus, quasi diuersus sensus. Diuiditur ista lex in tres partes,prout tria habet responsa. Secunda ibi, & sic ego. Tertia ibi,idem est.Et in omnibus tribus exemplis istius text.recipiens semper habuit animum restituendi; dans autem non habuit animum in primo casu,vt rehaberet, quia dedit animo

1 donandi,sed in alijs duob. sic. ¶ Not.ex hac l. ꝙ dissensus partium in tit.seu in specie contractus impedit contractum. Ratio secundum Ang.& Ludo.Rom. est, quia debet concurrere voluntas vtriusque,vt est text.not.in l.in omnibus,vlt.& in l.ex consensu.ff.de act.& obl.& in l.inter stipulantem. §.1.ff.de verborum oblig.Istud no.limitat Alex.nõ habere locum in quasi contractu per text.in l. 5.in fi.ff.de neg.gest.& glo.in d.l.in om

a nibus.Sed ista limitatio [a] non est ad propositum, quia in d.l.5. interuenit error in eo,qui credebat gerere negocia Titij absentis,& erant Sempronij,& sic non fuit dissensus,sed error.¶No.

2 ex hoc tex.secundum Pau.de Cast.& Alex.hic limitationem ad regulam,quæ habet,ꝙ qui scienter soluit indebitè, videtur donare.l.cuius per errorem.ff.de reg.iur. l. 1. ꝟ.de condi.indeb.

a nam illa regula optimè limitatur per istum tex.† ꝙ ad hoc,vt soluens scienter indebitum videatur donare,non sufficit scientia ex parte soluentis,sed etiam requiritur,quòd qui recipit, recipiat tanquam scienter indebitum,tunc contraheretur donatio,aliàs dissensus impediret donationem,vt hoc tex.Et ita declarat Bar.in l.1.in 1.colum.ff.de dolo, & Bald.in l. falsus, in 4. colum. C.de furt.& ibi Ange.in repe.in 5.col.& in l.dispensato rem.ff.de solu.& Pau.de Cast. & Alex.in l.1. ꝟ.de condi.indeb. & est glo.in l.qui fundum.§.seruus,in glo.fi.ante fi. ff.de vsuca.

3 pro empt.¶† No.3.ibi,quia secundum voluntatem dantis.Ad impediendum actionem inspicitur voluntas solius dantis, eo quia istud respicit eius damnum.Quantum autem ad eius vtilitatem secus esset,quia ad eius vtilitatem voluntas vnius partis non attenditur.l.si repetendi. C. de condi.ob cau. l.1,§.sed si parendi. infra. de condi.ob cau. & vide Bartol. hic in 2. oppo,

4 ¶† Not.etiam ex isto tex.ꝙ quando partes dissentiunt in contractu, & sequitur consumptio, talis consumptio reconciliat translationem dominij,sed non potest operari reconualidationem contractus,vt dicunt Bar.& Ange.hic.¶Glo. in verb. non fieri. diuiditur in 4.partes prin.Primo fortiter oppo.cõtra text. in verbo,magisque,& dicit Paul. de Cast. ꝙ istud est vnum de difficilioribus contrarijs, quæ sint in iure. Secundò soluit vno modo,sm Rogerium.Tertiò soluit alio modo, & ita communiter tenetur.Quartò tacitè quærit, & se remittit. Secunda ibi, solu.hic erat certa.Tertia ibi,vel dic, ꝙ ibi promissio. Quarta ibi,& potes hic dicere.¶In glo. ibi, sm Rogerium. Ista solu.est vera in se,sed quia diuinat,ideo reprobatur.In ea. gloss. ibi, hic

* autem debitum non præcessit.*Ista secunda solu.communiter approbatur à Doctο.* secundum quam limita istum text. dum vult, ꝙ dissensus impediat contractum,& translationem dominij, vt non procedat,quando debitum verè præcedebat. Nam fauore liberationis transfertur dominium tamen istam communẽ solu.reprehendunt Fulg.& Lud.Rom. hic, per aliqua, quib.respondet Alexan.hic.Sed vltra eos aduerte primò,quia pro ista

5 communi solu.facit,† quia appellatione contractus non venit distractus.l.fi.& ibi Bar.C.si tuto.vel cura. inter. Secundò facit simile,quod videmus.Nam confessio extraiudicialis ad liberãdum sine causa,valet,vt probatur in l.tale pactum, in princ. & ibi Doct. ff.de pac. Bald.in l.creditori.C.de pac.& in l.generaliter. C. de non nume. pecu. & tamen secus est in confessione ad obligandum,quæ sine causa non valet.l.cum de indebito.§. fi.ff.de proba.gl.in l.1.in fi.C.de interrog. act. Tertiò facit aliud simile.Nam videmus, ꝙ confessio ad liberandum facta absente parte,tenet,vt est gl.& Bar.in l.non solùm. in §.si liberationis verba.ff.de lib.leg.glo.& omnes in l.idem in duobus.§.fin. ff.de pac.& tamen confessio ad obligandum facta absente parte nõ valet.l.certum.§.si quis absente,& ibi glo.& Barto.ff.de confes. Secundò aduerte,quia contra prædicta faciunt aliqua similia. Primò,quia videmus,ꝙ sicut dolus dans causa contractui bonæ fidei,illum annullat ipso iure l.eleganter. in prin. ff de dolo, idem est in distractu,vt probatur in l.de tutela.C.de in integ.restit.mino.Ponunt Docto.in l.sub prætextu. C.de trans. Secundò facit,quod not. Bar.in l.ab emptione.in 2.no.per illum text, ff.de pac.& Bal.in l.1.C.quando liceat ab empt.disce.Tertio facit,quia lex quantuncunque exorbitans loquens in contractu habet locum in distractu,seu liberatione, gl.in l.3.§.contrariũ.

b ff.de contrario iud. tut.Quartò facit, quia statutum loquens [b] in contractu,habet locum in distractu,secundũ Bal.in l. pactũ. in 21.q.C.de collat.& in rub.C.de pact.& Bart. & Docto. in l.si vnus §.pactus,post gl.ibi.ff.de pac.& ibi dixi, quamuis contrarium tenuerit Bald.in l.siue apud acta,& ibi D.Alex C.de transact.vbi etiam posui de ista materia. Tertiò in ista materia, an error impediat liberationem,vide tex.in l.cum quis. §. si debitorem.ff.de solu. qui tamen tex. loquitur in terminis diuersis à nostris,quia ibi tertius recipiens erat in dolo,quia sciebat reuocatum mandatum.Aliam solu. dabat Raph. Fulg hic, & dicit, ꝙ vsque à iuuentute eam cogitauit,& adhuc sibi placet. Nam dicit ipse,se tenere,ꝙ dissensus in contractu (dummodo vterq; contractus tendat ad translationem dominij) non impediat translationem dominij.Et ꝙ istud sit verum, probat ipse sic. Nam ad transferendum dominium duo concurrunt, contractus,& traditio:contractus est causa remota: traditio est causa proxima.Vnde dicit Fulg.dissensus in causa remota non impedit translationem dominij.probat per tit.ff.& C.de condi.inde. Secus si dissentiremus in causa proxima. Et si dicatur, quid respondes ad istum text.vbi vterque agebat transferre dominiũ, tamen non transfertur?respondet Fulg.se intelligere istum tex. ꝙ in hac l.ponantur quatuor dicta,& ꝙ ver.magisque, non legatur cum prin.tex.continuatiuè,sed ponatur alius casus,& licèt ipse non dicat,potest illud persuaderi,quia Iurisc.in prin.loquitur in prima persona:in ver.magisque,mutat.Tamen litera refragatur,& copula magisque,obstat.Ideo non facio vim,nec curo de hoc intellectu.Præterea,& secunda consideratio Fulg. est falsa,quia dato, ꝙ vterque contractus sit habilis ad transferendum dominium, tamen dissensus in contractu vitiat contractum,ex quo traditio remanet nuda,& sine causa, & traditio nuda non est sufficiens ad transferendum dominium.l.nunquam nuda.ff.de acquir.rerum dom.Non obst tit.ff.& C.de ꝯdi.indeb.quia traditio ibi non est nuda à causa, saltem putatiua,licèt sit nuda à causa vera.Aliam etiam solu.ad illud contrarium dabat Old.hic,& in d.l.cum in corpus, & vtrobique sequitur Alb.de Ros.sed quia est ferè idem intellectus cum illo Ful. non curo referre.Inuenio,ꝙ alium,& quartum intellectũ satis colora-

ADDITIONES.

a ¶Sed ista limi.Vide pro limi.sum.Ang.in verb.reo.§.7.

b ¶Statutum loquens.Adde Bal.in rub.extra de iureiur.

PVRPV.

coloratum dedit.d.Pet.de Bexu. Doct. Mediolanen. & multũ ſubtilis,& inſignis. Nam dicit, ꝙ in l. contraria,cùm in corpus. ego dedi tibi pecuniam animo donandi, tu accepiſti ex cauſa mutui,dicit ibi text. (licet diſſenſerimus in cauſa) iſte diſſenſus non impedit translationem dominij: ratio eſt, ſecundum eũ: quia ego, qui dabam animo donandi, neſciebam quo animo tu acciperes.Credebam te accipere eo animo,quo dabam.Eodem modo tu recipiens ignorabas animum meum dantis: credebas me dare tibi ex cauſa mutui,prout tu accipiebas: propterea,quia neuter ſciebat voluntatem alterius, ideo ibi non impeditur trãslatio dominij.Sed in iſta l. ego, qui dedi pecuniam ex cauſa dona.ſciebam te recipere ex cauſa mutui,non ex cauſa donationis:& etiam tu,qui recipiebas ex cauſa mutui, ſciebas ꝙ ego dabam tibi ex cauſa donati. & q̃uis ſcires nolebas habere dono: & ſic quia hic erat expreſſa conditio, propter expreſſàm voluntatem impeditur translatio dominij. Et ſi dicis:quis reuelauit,ꝙ in iſta l. vterq; ſciret animum alterius? reſpondet,iſtud expreſsè dicitur in tex. Nam ſi donator ſciuiſſet, ꝙ ille reciperet animo mutui, quomodo ageret ad repetendã pecuniam?Item quomodo iſte conuẽtus opponeret exceptionem doli,niſi ſciuiſſet? prout dicit text.Tamen iſtud vltimum non probatur neceſſariò in iſto tex.quia,dum dicit Bar. hic,in fi.dum quærit,quomodo probetur iſte error,poteſt eſſe,ꝙ ſciẽtia ſuperuenerit ex poſt facto:tamen à princ. vnus neſciret voluntatem alterius.Quid tenẽdum? aduerte in l.cum in corpus. ponuntur duo exempla.Quantum ad primum exemplum vera eſt ſolutio,quam dat Old.Laud.& Bar.hic ſequitur. Quantum autem ad ſecundum exemplum,vbi videtur idem exemplum,quod in hoc tex. Vbi ſi ego dedi animo donandi,tu accepiſti tanquam creditum,dominium in te transfertur,quamuis in cauſa donandi,& accipiendi diſſentiremus.In hoc tex.in ver.magis.de directo dicitur contrarium.Tu conſidera, ꝙ tex. in illo ſecundo exemplo differt ab iſto in vna dictione.Hic dicitur,quaſi mutuatam,ibi autem dicitur,quaſi creditam,vnde conſidera, ꝙ ſi ibi dictio quaſi creditam, intelligeretur.i.mutuatam,prout capitur in multis legib.huius tit.præſertim in d. l.tibi.ĩ.eo.ille tex.ineuitabiliter obſtaret.Sed debes in illo tex.intelligere dictionem,creditam,largè,quia tu capiebas quaſi creditam,hoc eſt quia illa pecunia erat tibi credita largè,hoc eſt,debebatur tibi,& ſic licèt ille daret ibi pecuniam cauſa donandi, tu, qui ſciebas pecuniam creditam, ideſt ab illo tibi deberi, eam accepiſti,quaſi creditam largè, certè in te transfertur dominium.Hoc eſt,quod voluerunt dicere gl. & Doct.hic, dum dicunt,quòd pecunia ibi erat debita illi recipienti.Nam ꝙ eſſet debita in illo text.diuinarẽt ad illum tex.niſi intelligeres prout declaraui,creditam largè,non pro mutuata.¶Gl.in verbo,cõſumpſerit.Habes ex gl.magnam extenſionem ad hunc text. inquantum vult,ꝙ pecunia data,in qua partes diſſenſerunt, ſi ſit conſumpta,quod in effectu non poteſt agi,quia obſtat excep. doli,quod iſte tex.procedat etiam in pecunia,quæ non ſit conſumpta,ſed adhuc extet.Mouetur per tex.in l.poſt rem. §. 1. & fi.ff.de tranſact.vbi poſt rem iud. & ſic poſtquam res eſt liquida,ſi fiat tranſactio,eſt inualida, quia tranſactio debet fieri de re dubia. Tamen ſi pecunia ſit data ex cauſa tranſactionis, & ſic ex cauſa inualida,poteſt retineri ex cauſa valida rei iud. Tamen ille tex.nihil ad q.glo.quia in quæſt. gl. nulla cauſa valida interceſſit. Tamen cum conclu gl.tenent Bar.Ange.Paul.Alex. hic,& Raph. Cum.in l.ſi tibi dederim.ff.de dona.& dicunt pro opin.glo.eſſe tex.in d.l.ſi tibi dederim.Sed certè ille tex.(dicant Docto.quantum velint) nihil facit,quia in illo text.translatum eſt dominium, eo quia tradens, & accipiens conſentiebant in cauſa,licèt forma non ſeruaretur, quia tradens debebat tradere nomine alterius,& tradebat nomine ſuo. Hic dicitur cõtrarium,quia dominium non transfertur.Pro iſta conclu. gl. Do. Alex.hic facit fundamentum nouum, & dicit, quòd cùm iſte tex.dicat,conſumpta pecunia,agenti obſtare excep.doli,oſtendit quòd idem debet eſſe,ſi extet, quia conſumptio pecuniæ, ſecundum eum,licèt operetur translationem dominij, tamen non facit,quòd impediatur repetitio,ſicuti ſi non eſſet cõſumpta. De quo fundamento valde admiratus ſum,per text.in l. ſi filiusfam.s̃.eo. vbi conſumpta pecunia impeditur repetitio,& tamen ſi extat poteſt vendicari.Pro conclu.gl.ego puto, quod magis facit regula,quam tradit hic Barto. Quòd quantum ad dandum excep. inſpicitur animus dantis, ſi inſpicias animum dantis,impeditur repetitio.Breuiter puto, quod contraria opi. contra gl.ſit verior,quam tenent Odoffr.Oldr.Cyn.Ray.Bald. & Raph.Ful.hic per tex. in verbo, quare ſi eos conſumpſerit, qui vult, quòd ſequuta conſumptione pecuniæ, bene agenti obſtet excep.doli,ergo vult,ſi pecunia extet,non debet obſta-
6 re excep.doli.probatur ratione. † Quia pecunia extante dominium remãſit ipſius dantis,vt expreſsè dicit tex. hic. Sed quando ego ſum dominus, & tu recipiens tractas de lucro, & ego de damno, in pari cauſa pecunia extante melior eſt conditio dantis l.apud Celſum.§. 1.ff.de excep. dolo, & ibi Bar. in l.in re obſcura.§.cum par.de reg.iur. Et tenendo iſtam partem, nihil obſtant in contrarium alleg.& ad tex.in gl.alleg.s̃.reſpondi.Et non obſt.text.in d.l.ſi tibi dederim, quia etiam. s̃. reſpondi.Et non obſt.fundamentum, quod ego feci ad regulam, quam tradit Bar.hic,quia reſpondeo,ꝙ Bart.loquitur quantum ad dandum excep.ſed quando vnus tractat de damno,alius de lucro, dico ꝙ datur replicatio.Et ita teneo,omiſſa diſtin.Alb.& Lud. Roma. hic. Non omitto,quòd per d.l. ſi tibi dederim. de dote prælega.Flor.de S. Petro, & Ioan.Imo.in d.l.ſi tibi dederim.dicunt,ꝙ aliàs voluerunt defendere quendam iuuenem, & non potuerunt,quia Poteſtas fecit eũ ſuſpendi,prout & dicit Imo.
7 in l.Caſſius. ff.de ſolu. † Quidam mercator habebat quendam iuuenem,quem tenebat ad banchum ſuum: Dedit 200. ducatos iſti iuueni,vt numeraret Sempronio. Iſte iuuenis tenuit pecuniam,& conuertit in vſus ſuos,& ſic contrectauit inuito domino.Formata fuit inquiſitio de furto contra eum.præfati Docto.volebant defendere illum per illum tex. vbi dicit, ꝙ de rigore facit furtum,ſed non de ęquitate.Tamen ille eſt multum diuerſus caſus,quia ibi nuncius dedit pecuniam, licèt nomine ſuo,non domini,in quęſt.prædicta retinuit.Ego puto,ꝙ ad defendendum illum iuuenem poterat alleg.glo.ord. in l.eius, qui in prouinciam.in ver.quas verò.in verbo, nam & ſi tibi, quam Bar.ibi commendat,& ſequitur in 4.col.in ver. & item ad ſecundum opponitur, ĩ.eo. vbi gl.eſt ſolennis, ꝙ qñ datur certa quantitas pecuniæ ad numerum nuncio, dominium illius pecuniæ dicitur translatum in ipſum nunciũ. Si ergo erat tranſlatum dominium pecuniæ,non poterat committere furtum, quia furtum eſt contrectatio rei alienæ. l.1.cum ſi. ff.de fur.Eſt verum,ꝙ gl.& Bar.ibi damnantur per Mod.vbi reſeruo dicendum,per tex.ad literam,vbi eſt caſus clarus contra iuuenem illum,in l.ſi is cui.ff.de fur.licet Imo.in præalleg.l.conetur reſpõdere ad illum tex.& minus benè. Iaſon Paduæ.

SVMMARIVM.

1 *Ex quibus reuocetur donatio.*
2 *Donatio cauſa mortis quando reuocatur,& quando dicatur reuocata, 3.& 4.*
5 *Quando ſit mentio hæredum,an dicatur donatio cauſa mortis,vel inter viuos.*
6 *Quando ſit locus repetitioni.*
7 *An ante lapſum temporis oriatur obligatio.*
8 *Quando integrum tempus ſit expectandum.*

LEX XIX.

NOn omnis. Actus numerationis non operatur, vt quis obligetur vltra intentionem contrahentiũ,quod per duo exempla comprobatur, hoc dicit vſque ad §.ſi pu-
a pillus. Et diuide vt hic per Bar. Et ſic no.ex tex. [a] illud,ad quod millies allegatur. Actus agentium non operantur vltra intentionem eorum.concord. l. obligationum ſubſtantia. ff.de act. & oblig.intellige de voluntate explicita, & implicita, text.habes,& exemplum in l.ſi is,qui.§.fi.ff.commo.alleg.in gl.Secun-
b dò intellige de voluntate primitiua,ſeu ſecundaria. [b] l.ſi abſentis,& ibi declarat Bal.in 2.oppo.C.eod. & in ſpecie refert Alex. hic.Limita iſtam regulam quantum ad dandum retẽtionem, quia datur mihi retentio,etiam ſi neminem obligare volui.l.in hoc iudicium.verſi.diuerſum. ff.communi diui.Secundo limita, ꝙ actus agentium nõ operantur vltra eorum voluntatem, ſcilicet principaliter,ſed ſecundariò ſic.l.ſi.ff.de condi. ob turp.
1 cau. ¶† No.ſecundò ex tex.duos caſus,per quos reuocatur do-
c na. cauſa mortis. [c] Primus eſt, quando donator conualuit ex infirmitate,vel liberatus eſt à periculo. Intellige tamẽ tex.ſanè, ne te decipiat,quando donator tempore, quo fecit dona. cauſa mort.erat in tali infirmitate.Nam ſi ab ea liberetur, tãquam ceſſante cauſa reuocatur donatio cauſa mort.Sed ſi aliquis ſanus donaret cauſa mortis,deinde poſt incideret in aliquam infirmitatem,ſi libераretur ab illa,non per hoc reuocaretur don.

cauſa

ADDITIONES.

a ¶No.ex tex.Are.conſ.66.poſt abſolutum.col.2. PVRPV.
b ¶Seu ſecundaria.Pau.de Caſt.lib.1.conſ.69.inci.viſa quandam commiſſione, in fine. PVRPV.
c ¶Cauſa mort.Corn.lib.4.conſ.127.inci.viſo themate. & quando donatarius præmoritur,etiam ſi iurata.Bal.lib.3.conſ.294. dona. cauſa mort. in cauſam caduci. PVRPV.

causa mort.tex.est solennis de hoc in l.si is seruus.in verbo, aut
suspicione mortis,pp quam donauit liberetur.ff.de dona.inter
vir.& vxo.Quem alleg.solus Pau. hic. Facit text.not. in l.apud
Celsum.§.1.ff.de excep.do.Secundo limita istum tex.non pro-
cedere,qñ donans causa mortis faceret expressè pactum in ɔ̄-
rium,tex.est clarus in l.si alienam.§.Marcellus.ff.de dona.causa
mort.Tertiò no. limita istum tex. non procedere in testamen-
to,vel in legato.Nam pone,ꝙ aliquis constitutus in graui infir
mitate,credens se ex ea moriturum, propterea facit testm̃, &
facit legata.Nam si conualuerit à tali infirmitate,non ꝑpterea
reuocatur testm̃,nec legata in eo relicta.De hoc tex. est sing.in
l.fi.& ibi Bal.& alij ad hoc no.C.de posthu.hær.insti.Bal.& Mo
der.hic,& Cy.in l.fi.C.de don.causa mor.Bar.vbi no.limitat in
l.alumnæ.§.fi.per illum tex.ff.de adim.leg.& in l.potest quis, in
prin.ff.de hær.insti.Alex.in l.sancimus,in 1.no.C.de testa.Adde
a sm̃ gl.nostram, ꝙ donatio causa mort.[a] reuocatur per pœni-
b tentiam donantis,[b] vt in iurib.alleg. in gl.& in hoc differt à do
c na.inter viuos,quæ regulariter reuocari non potest.[c] l.fi.C.de re
uocan.do.c.fi.de dona.Stat ergo,ꝙ dona. cã mor. potest quã-
docunq; reuocari per pœnitentiam donatoris. Ista regula cla-
rè procedit,quando dona.causa mor.est facta simpliciter. Sed
hic offertur quotidianum , & vtile dubium . Quòd si in instrõ
dona.causa mor.essent apposita illa verba, quæ notarij semper
solent apponere. s. ꝙ dictus donator promisit dictam donatio
nem,& prædicta oĩa rata,& firma habere,& nullo vnquam tẽ
pore contrauenire,&c.Nunquid per talia verba apposita in in-
strõ dona. impediatur donator talem donationem reuocare?
Et quia passus est valdè vtilis,& habui consulere,volo eum be
ne examinare.Et in primis vr̃, ꝙ non obstan.talib. verbis possit
talis donatio causa mort. per solam pœnitentiam reuocari.
Nam ego habeo, ꝙ donatio causa mort. postquam est in esse
producta, censetur vltima volunt.gl. est ord. & approbata in l.
2.in princip.ff.de dot.præleg. Quam not. & sequuntur Bart.&
Mod.in l.2.ff.de leg.1.Sed si testator fecerit testm̃, vel aliam vl-
timam volunt.& in instrõ dixerit, ꝙ vult illam vltimã volunt.
perpetuò obseruari, & nunquam posse reuocari , tñ non ob-
stan. istis verbis põt reuocare facta mentione illius inhibitio-
nis.l.si quis in prin.testamenti,cum si. ff. de leg.3. ergo idem di-
cemus in donat.causa mor.Secundò pro ista opin.est in termi-
nis gl.expressa,& ord.in l.si alienam.§.Marcellus.in verbo,acce
pit.ff.de don.cau.mor.vbi gl.expressè dicit,ꝙ non obstantib.ta-
lib.verbis potest donator per pœnitentiã reuocare talem don.
cau.mor.Tertiò tenuit Bar.vbi latè, & ordinariè examinat,in l.
2 cum quis. ff.de condi.ob cau. vbi formaliter quærit,† quando
in instrumento dona.causa mor. donator promittit perpetuò
firmam,& ratam habere,& nunquam reuocare,an poterit ni-
hilominus reuocare? Arguit ad partes, & finaliter determinat,
ꝙ sic.Inter cætera mouet pulchro fundamento. Nam illa ver-
ba,quib.promittit nunquam reuocare &c.debent intelligi sm̃
naturam actus , super quo interponuntur, vulgata. l.si vno,in
prin.ff.loca.& l.si stipulatus.ff.de vsu.Intelligũtur ergo ista ver-
ba,ꝙ non possit reuocare,nisi sm̃ ꝙ est natura don cã mort. &
sic nisi ex pœnitentia,per tex.ad hoc valde not. in l. Quæro. §.
inter locatorem.ff.loca.vbi est text.no. Quòd si locator fecerit
pactum expressum de non expellendo conductorem,intelligi
tur,nisi cessauerit in solutione : nam ex natura actus si cessat in
solutione,potest eum expellere , quamuis promiserit nunquã
expellere.Idem dicemus in proposito,& istam vlt.decis.Bal.re-
fert,& sequitur Alexan.de Imo. in l.quæ dotis,in 7.col.ff.solut.
matr.Confirmatur, quia talia verba apponuntur in instris ma-
gis ex consuetudine notariorum , quàm ex voluntate donan-
tis,ergo &c.arg.eius,quod dicit in simili Bal.in l.1.in 6.q.ff.de iu
re codicil.Accedat etiam pro hoc,quod dicit Iuriscon.in l.pe-
diculis,in §.Labeo. ff. de aur. & arg. leg. vbi dicit ꝙ verborum
multiplicatio non immutat naturam contractus.Sed istis non
d obst.teneo contrarium, [d] & ita consulerem si casus accideret.
Et no.quia quotidianum est,eo quia qñ aliquis donat cã mor-
tis , & in instrumento dicit, ꝙ nunquam vult posse reuocare,
certè licèt donet causa mortis, tamen propter illa verba dici-
tur donatio inter viuos,& reuocare non potest.text. est clarus
in l.vbi ita donatur.ff.de dona.causa mortis. Bal. in l.2.C.de iu-
re dot. Si ergo donatio inter viuos dicitur , clarum est, ꝙ non
potest reuocare, vt prædixi in terminis quæstionis superius for
matæ,licèt ille donauerit causa mortis , tamen censetur dona-
e tio inter viuos. Et sic ꝙ non possit reuocari, [e] expressè tenet
Ang.in consi. 291. incip. In Dei nomine,visis instrumentis,&c.
Pau.in cons.96.incip.In Christi nomine.notandum. & expres-
sè ita consuluit sibi contrarius.D.Alex.in consil.14. incip.circa
primum dubium, quo quæritur, nunquid donatio. in 3. colu.
lib.1.& est de mente Bart. si inspexeris in l. fin. in pen.colum.in
prin.C.de pac.Et tenendo istam partem , quã teneo, non obst.
gl.in d.l.si alienam.§. Marcellus , quia super illa glo.non posset
fieri fundamentum ,quia Iac.de Arc.Albe. & Bart. ibi expressè
reprobant illam gl. Istam conclu.multò fortius crederem esse
verissimam,quando vltra dicta verba etiam interuenisset iura
mentum,tunc proculdubio tenerem , ꝙ donatio esset irreuo-
cabilis ex pœnitentia.Ita in dubio consuluit Do. Fran.de Arc.in
cons.74.incip.diligenter, & maturè consideratis his,quę in pun
cto.in 3.col.Pau.de Cast.in præalleg.consi.96.& in consi.99.&
in consi. 101. Et sic ex prædictis bene limita regulam, quæ ha-
bet,ꝙ dona.cau.mort. reuocatur ex sola pœnitentia donantis.
Nam non procedit,quando essent verba , de quib. s̃.præcipuè
3 cum iuramento. Secundo singu.limita † ꝙ per pœnitentiam
donatio cau.mortis reuocatur, quando talis donans mortuus
est cum hærede, Sed si talis donans , qui reuocauit dona. causa
mor.decederet sine hærede , certè ex pœnitentia non reuoca-
retur illa dona.causa mortis.Ista fuit no.deci.Ang.in multis lo
cis in l.qui Romæ.§.Flauius. ff.de verb. obl. vbi dicit istum ca-
sum nouum,& inauditum, & ꝙ ante eum nemo cogitauit,&
idem Ang.in l.2.ff.de leg. 1. & in l.circa. §.si cui. ff.ad leg.falcid.
& in repe.l.eam quam,in 10.col.C.de fideicom.& in quęst.per
eum disputata,incip.Astensis,in 13.col.ad fin.Quam decisi.re-
fert,& sequitur Alexan.hic, & in d.l.2.de leg.1.Fundamentum
Ang.consistit in l.1.in fin. iuncto primo intellectu gl.ibi. ff.qui
sine manu.ad libe. perueniunt, vbi dicit tex.Si aliquis vendidit
seruum,eo pacto,ꝙ post certum tempus manumittatur,ven-
ditor nõ põt per pęnitentiã reuocare,quia in hoc vltimò mul-
ta iura contradicunt,gl.ibi dicit, ꝙ ideo est , quia venditor de-
cessit sine hærede,ideo tunc eius pœnitentia nihil nocet,eo qa
quando sine hærede decessit,non est,qui possit agere ex pœni-
tentia.Istud dictum nemo vsque huc improbauit.Ego semper
dubitaui,& dubito,quia fundamentum Ang. non videtur ve-
rum, eo quia nemo possit obijcere de reuocatione per pœni-
tentiam,quia nemo dicitur vnquam decedere sine hærede,qa
saltem vltimò fiscum habet hæredem. glo.in l.ex facto.§.fin.ff.
ad Treb.Nisi loqueris,quando etiam fiscus repudiaret, & nol-
let illa bona.Secundò moueor , quia text. super quo se fundat
Angel. in d.l.1.iuncta glo.cùm loquatur in casu,in quo tracta-
tur de fauore libertatis , non videtur,ꝙ ille casus, qui loquitur
in materia ita fauorabili, possit extendi ad casum nostrum , in
quo non est fauor libertatis. Quartò,& vltimò adde alium ca
sum,in quo reuocatur donatio causa mortis . Nam quemad-
modum legatum factum à testatore reuocatur, si testator po-
stea voluntariè alienauerit.l.fideicommissa.§.si rem.ff.de leg.3.
4 & l.rem legatam. ff.de adimen. leg. † Multo fortius si donator
causa mortis alienauerit voluntariè rem donatam, reuocatur
donatio causa mortis,quæ potest sola pœnitentia reuocari.Ista
fuit decisio Dy.in l.Stichum,qui meus erit. ff.de legat.1.quam
Bal.ibi,& Mod.& Alex.hic dicunt esse auream.Sed absq; deci-
sione Dyn. puto, ꝙ non sit aureum eius dictum, imò sit quasi
indubitatum , quia testamentum non potest reuocari ex sola
voluntate,vel ex sola pœnitentia.tex.est melior de corpore iu
ris,in §.ex eo autem solo. Institu.quibus mod.test.infirm.plenè
traditur in l.sancimus.C.de test.& tamen legatum factum à te
statore reuocatur per alienationem postea voluntariè factam,
iuribus præalleg Quanto fortius donatio causa mortis, quæ ẽt
est vltima voluntas , & reuocatur per solam pœnitentiam,re-
uocabitur per alienationem voluntariam? Confirmatur , quia
donans alienando dicitur pœnitere.l.cum hic status. §.si mari-
tus.ff.de dona.inter vir.& vxo. Confirmatur etiam ex tex.in l.
vxori. ff.de don. inter vir.& vxo.Per hoc infertur quintus mo-
dus,ꝙ quemadmodum legata reuocantur per inimicitias capi
tales,quæ posteà interuenerunt inter testatorem,& legatariũ.l.
4.§.fi. cum l.seq. ff.de adimen.legat. Multò fortius dona. causa
mortis reuocatur,si superueniant inimicitiæ capitales,quasi ex
tacita pœnitentia. Alius est casus, quando donatarius primus
decedit

ADDITIONES.

a ¶Dona.cau.mortis.Adde gl.Bar.& Doct.in l.si alienam. ff.de don.cau.mort.
b ¶Donantis.Ampliat.Alex.lib.1.cons.80. & tripliciter Deci.consi.305.col.2. PVRPV.
c ¶Reuocari non potest.Adde Bar.in l.fi.C.de pac.Bal.in l.si mortis.C.ad l.falc.
d ¶Teneo contrtriũ.Pau.de Cast.lib.2.cons.61.notãdũ.col.1.vbi de facto vide.
* Et fac.quæ scribit Dec.cons.305.cons.470.melius cons.521.nu.13.Nat.cons.
270.Alex.& Ias.in l.quæ dotis.ff.solu.matr.& quod donatio reuocabilis iura-
mento de non contraueniendo fiat irreuocabilis,no.Rol.cons.8.nu.12.lib.1.
Alex.cons.14.lib.1.plura no.idem Rol.cons.61.lib.2.Et verba perpetuò ob-
seruare, faciunt donationem causa mortis esse inter viuos.Neuiza. cons.28.
nu.9.pro qua vide Rip.Resp.148.nu.5.& seq. Aret. cons. 74.col.3.Curt.Iun.
cons.39.nu.6.Ferrat.cautel.30.Iason.in d.l. quæ dotis.nu.33. ff.soluto matri
Dec.in l.fi.nu.21.C.de pact. MASVER.
e ¶Reuocari.Ampliat Cor.eo.lib.cons.82. In ista donatio. fuit actum,si quãdo
in vno casu,quòd possit reuocari. PVRPV.

decedit ante donatorem,tex.eſt hic. Et ex hoc duo infero.Primò, q donatore viuente dona. cauſa mort. non tranſmittitur ad hæredes donatarij.† Secũdò infero,q ſi in don.cauſa mort.
5 fieret mentio hæredum,puta,quia aliquis donaret cauſa mor. Titio,& hæredib.ſuis, q iſta mentio hæredum daret intelligere,quòd non eſt dona.cauſa mort.imò inter viuos, cùm dona. cauſa mort.non tranſmittatur ad hæredes donatarij. Et ita ad literam tenet ſing.Bal.in l.2.C.de iure dot.& ibi Sal. & ita conſuluit. d. Alex. in conſi. 14.incip. circa primum dubium, quo quæritur,an dicta donatio.lib.1.& in conſi.76. in 4.vol.& Are.
6 in conſ.præalleg.¶† Quintò no.in ver.& cùm pecunia,q quẽadmodum datum ob certam cauſam,cauſa ſequuta,& impleta repeti non poteſt,toto tit.ff.& C.de condi.ob cauſam,ita do nec quid eſt in pendenti an impleatur, interim repeti non poteſt.tex.eſt hic,& in l.quod ſeruus. ff. de condi. ob cauſam. Aduertendum eſt tamen,q licèt tex.hic dicat ante Calen.nullam actionem habeo, & ſic vtatur vniuerſali termino nullam: tamen cùm ſit contractus innominatus,do vt facias, certè ſi res eſſet integra,ex capite pœnitentiæ,poſſet agere, & repetere qđ dedit.l.3.in prin.& l.ſi pecuniam.ĩ.de cond.ob cau.& ita neceſſariò debet limitari iſte text. quamuis dicat nullam actionem, prout etiam tenet Pau.de Caſt.hic.¶Gl.in verb.obl.Primò declarat tex. Secundò ponit vnum dictum remiſſiuè.Tertiò format quæſt.in qua arguit ad partes,& nihil clarè decidit.Secunda ibi,& eſt hic arg.Tertia ibi,item quid ſi decem dedi.¶In gl. ibi,obligatio,ideſt,effectus obligationis.gl.ita exponit,quia antequam iſte faciat, eſt obligatus,donec tamẽ ſupereſt facultas faciendi,non poſſum exigere, quia obſtat tempus, intra quod facere poteſt.¶In ca.gl.ad fi.Pro clara intelligentia vltimæ partis gl.ſi quæratur,quando aliquis promiſit facere domum vſq; ad certum tempus,puta vſq; ad Calen.Maij, & iam ita propè terminum eſt,q ſit certum,eum amplius ædificium facere nõ poſſe,nunquid ante terminum poſſim agere,vel ne? Licèt materia ſit diffuſa,& examinetur latius in locis.ĩ. alleg. tamen tu
7 conſidera tres caſus princ.Aliquando enim iſte,† qui promiſit facere ædificium intra tempus,promiſit certam pœnam ſi nõ faceret intra tempus, Limitatur iſto caſu, quando lapſum eſt tantum tempus de illo tempore, q intra illud non poteſt adimplere promiſſionem,ſtatim ante tempus lapſum committitur obligatio, & incidit in pœnam mero iure. Verumtamen eſt,q eam non poſſum petere ante lapſum totum tempus,q a obſtat excep In iſtis terminis loquitur lex cum ſtipulatus ſim mihi à proculo.alleg in gl.Aliquando, & ſecundò nulla pœna promiſſa eſt ab homine, ſi non fiat intra certum tempus promiſſum,tũc regula eſt,q qui promittit facere.ſi non facit,ſuccedit ex diſpoſitione legis obligatio ad intereſſe.l. ſtipulationes non diuiduntur.ver.celſus.ff.de verb.obl. l. ſi quis ab alio. in fi. de re iud.& tunc,quia mitius agitur cum lege, quam quando pœna promiſſa eſt ab homine.l.Celſus.in fi.de arb.& iſto caſu ante lapſum totum tempus etiam mero iure nõ tenetur quis ad intereſſe,ſed demum lapſo tempore. l. inſulam intra bienniũ.ff.de verb.obl.Aliquando, & tertiò aliquis dedit puta.100. alicui,vt ſibi faceret domum intra Calen.& tantum de tempore eſt lapſum, q certum eſt amplius intra terminum facere nõ poſſe,& tunc ſi quæratur, nunquid ante terminum poſſim re-
* petere pecuniam,quam dedi,& iſta eſt quæſtio gl.hic, *& in hoc eſt communis ſententia*,q non competat repetitio pecuniæ datæ, niſi tranſacto toto tempore,iurib. prealleg. licèt Fulg.hic conatus fuerit cõtradicere.Et ſic vides,q niſi agatur ad illud, quod expreſsè conuentum eſt ab homine, puta ad pœnam, q aliàs ante elapſum totum tempus,etiam mero iure agi non poteſt, quia (vt dixi) mitius agitur cum lege. Ad hoc facit tex.in cap. commiſſa.in prin.de elec.in 6.vbi eſt text. q electus ad eccleſiã parochialem,ſi non facit intra annum ſe promoueri ad ſacerdotium,priuatur beneficio.Pone,q eſt elapſum tantùm de illo anno,q certum eſt, q non poſſit promoueri intra annum, fortè conſideratis conſuetudinibus,&c.Nunquid erit priuatus ante annum? Decidit ibi Papa,q non.Ad idem facit gl.no. in c. vbi periculum.in prin. in verb. decem diebus, de elect. in 6.&
8 Bal.in c.licèt de vitanda.in penul.colum.& ſeq.de elect.† Nam mortuo Papa antequam Cardinales, qui ſunt Romæ poſſint creare alterum Pontificem, opus eſt expectare decẽ dies alios Cardinales,qui ſunt abſentes.Pone,q Cardinales ſint abſentes, adeo in remotis partibus, q impoſſibile ſit Cardinales reuerti Romam, nunquid intra 10. dies poſſint Cardinales, qui ſunt Romæ creare Pontificem? gl. arguit ad partes. Finaliter determinat,quòd non.Ad idem facit quod decidit Bald. in l.2.ad fi. C.de temp.appell.vbi not.quæritur.Statuto cauetur,quòd accuſatus,vel inquiſitus de crimine,ſi non comparuerit intra 10. dies,habeatur pro confeſſo, vel conuicto, & bona publicentur.Pone,aliquis accuſatus de crimine,prætermiſit labi ſex,aut octo dies de tempore ad comparendum, adeo q impoſſibile eſt,quòd compareat intra 10. dies, nunquid ante 10. dies poſſint bona publicari? Arguit ad partes,& determinat, quòd nõ. Ratio eſt, quia nunquam quis incidit in pœnam à ſtatuto debitam,niſi labatur totum tempus,&c. Secus, quando debetur ex conuentione hominum.¶Glo.in verbo, non fuerint.In glo. ibi, ſolu.hic cogitauit.Iſta ſolu.eſt vera in ſe,ſed diuinat ad hũc text.Ideo reſponde, quòd iura contraria procedunt, quando ego dedi tibi ſeruum meum, vt intra certum tempus manumitteres,& ſic ſeruus manumittendus erat ipſius dantis, tunc verum eſt, ſi non manumittatur, q conſequitur à l.libertatẽ. Ita loquuntur contraria, ſed in l. noſtra non dedi ſeruum, ſed dedi pecuniam,vt manumitteres ſeruum tuum intra tempus, iſto caſu,quia ſeruus non erat dantis, non conſequitur libertatem.Ita loquitur tex.hic,ſecundum Barto. in l. 3. §. 1. infra de condi.ob cau.& Fulg.Paul.& Alexan.hic.Tu tamen caue,quia huic ſolutioni obſtat text. in l. ſi is, qui. ſi man. ita fuerit alienatum.

SVMMARIVM.

1 *An pupillus ſoluendo liberetur ſine tutore.*
2 *Quid in adulto habente curatorem.*
3 *Mutuum factum per pupillum ſine tutore an reconcilietur ratificatione tutoris.*
4 *Conſumptione pecuniæ quando reconcilietur mutuum,& nu.5.*
6 *Stante ſtatuto,q mulier,vel minor non poſſit alienare ſine conſenſu cõſanguineorum,quid ſi vendunt equum ſine illa ſolennitate, & moriatur,cuius erit periculum.*

1 § Si pupillus. Ad euidentiam præmitte,† q ſi pupillus ſit verus debitor alicuius naturaliter,& ciuiliter,tamen ſi ſine tutoris aucto.ſoluat illi vero creditori,non liberat,vt hic,& l.quod ſi fortè.§.fi.ff.de ſolu.Ratio eſt,quia ſolus pupillus non habet adminiſtr. bon.ſuorum.l. iuſiurandum quod ex conuen.§.pupillus. ĩ. de iureiur. Et propterea deciditur in hoc tex.q ſi pupillus ſine tutoris aucto.ſoluat pecuniam verò creditori, quia non habet adminiſtrationẽ ſui patrimonij, & conſequenter non poteſt transferre dominium,& ſic non liberatur, quamuis Pau. de Caſt.dicat hoc eſſe mirandum in hoc tex.Multominus ſi pupillus mutuat pecuniam alteri non transfert dominium.Et ex hoc infero,q pupillus ſine tutoris aucto.non põt alienare,etiam res quæ ſeruando ſeruari non poſſunt,vt eſt pecunia. Tamen vtroque caſu ſi pecunia conſumitur per accipientem, conſumptio operatur tranſlationem dominij,& conſequenter facit, q pupillus liberetur ſi ſoluit creditori, vel ſi mutuauit reconciliatur mutuũ, eo quia conſumptio facit, vt pecunia fingatur cum effectu à pupillo perueniſſe in eum,qui accepit,& iſte eſt effectus huius
2 tex.† Hinc infertur, q iſte tex. non procedit in adulto non habente curatorem,quia cùm habeat adminiſtrationem, poteſt transferre dominium pecuniæ, & ſic ſoluendo liberari, & ſic contrahere mutuum.glo.eſt reputata ſingu.in l. 1.§. fuit quæſitum,ad Trebel.quam reputat valdè ſing. Ludo.Rom. hic.Adde glo.in l.interdum.in glo.magna circa med. ff.de condi.inde.
3 & tex.in l.3.§ fi ff.commo.& in l.3.§. fi.ff. ad Maced.† Nunquid autem mutuum factum per pupillum ſine tutore (quod non valet) reconualidetur per conſenſum tutoris:& ſic ratificatione,ſicut conſumptione? Dic,q non, per regulam. l.obligari.§. tutor.ff.de aucto.tut.cum ſi.Et ita tenent Iaco.de Are.& Albe. hic.Iuxta prædicta ſuccedit difficultas, quæ eſt ratio, q quando pupillus facit conditionem ſuam meliorem, q poteſt efficaciter obligari ſine aucto.tut.l.non ideo minus. C.de procur. not. glo in l.2.ff.de accept.quam Ang.& Imo.ibi not.quòd pupillus,& quælibet perſona prohibita obligari, poteſt ſe obligare ſine aucto. tut. ad fi. conſequendæ liberationis, & tamen videmus hic,q pupillus ſolus non poteſt transferre dominiũ pecuniæ ſuæ in creditorem,licèt agatur de liberatione ſua? Puto,q ratio diuerſitatis ſit,nam lex non interdicit pupillo obligationem ſine tutoris aucto. ſed ſolùm ei non aſſiſtit. probatur,quia ſine tutoris aucto.obligatur naturaliter.l.1.ff.de noua. & tamen ſi lex reſiſteret,non orirerur nec naturalis,nec ciuilis. l. ſi non ſortem,in prin.& ibi Barto.& Docto. ff.de condi.inde. & ita declarat Barto.in l.1.in vlt.colum. ff de noua. ſed ipſa lex bene interdicit pupillo adminiſtra.bono. ſine auctoritate tuto. patet in l.ait prætor,circa med.ff.de iure delibe. Iſtam differentiam inter alienationem, & obligationem facit Iuriſc.in l. obligari.in princ.& in §.1.ff.de aucto.tuto. Iſtam differentiam confirmo per duo ſimilia. Primò, quia videmus,q ſeruus habens adminiſtrationem peculij ſimpliciter, poteſt obligare dominum de peculio.l.cùm fundus. §. ſeruum tuum imprudens.in ver.

ver. peculiares nummos, & ibi D. Alex. in 6. no. & ibi etiam gl. & Sal. j. eo. & tamen talis seruus non potest alienare bona peculiaria, nisi habeat liberam. l. quam tuberonis. §. alia, & ibi glo. ff. de pecu. Secundò, quia videmus idem in procuratore simplici, iuxta ea, quæ habentur in l. procurator tutorum, & in l. procurator, cui libera. & in l. mandato generali. ff. de procura. Ad prædicta tamen, nunquid minor possit alienare faciendo conditionem suam meliorem, & quid in ecclesia, vide quæ refero pro & contra post glo. in l. cùm hi, in §. eam transactionem. ff. de transa. Et istum §. diuide in tres partes, vt per Bar. & Docto. hic. Et hoc dicit. Si pecunia numeratur per pupillum siue tutore, vel sit pecunia aliena, sequuta consumptione per recipientem, vel alium reconciliatur mutuum, vel solutio, s'm quod numeratio fuit facta. ¶In tex. ibi, quod facto eius, &c. vult dicere tex. secundum verum intellectum, ꝙ quando pupillus mutuauit pecuniam sine tutore, vel aliquis mutuauit pecuniam alienam, ideo reconciliatur mutuum, eo quia fictione iuris fingitur cum effectu peruenisse ab eo, qui numerauit ad eum, qui accepit. Alia not. collige, vt per Moder. præcipuè Do. Alexan. hic. Non omitto duo. Primò, ꝙ hic videtur text. terribilis con-
4 tra regulam traditam per Doct. in l. rogasti, in §. si tibi. s. e. † vbi consumptione pecuniæ reconciliatur mutuum, ita demum si fiat hoc bona fide, idest, si credat mutuantem posse dominiū transferre, secus si mala fide. Nam hic videtur text. in contrarium, vbi quis accipiebat à pupillo sine tutore; & sic erat in mala fide, tamen vult consumptione reconciliari mutuum. Sed vnde hunc esse text. intellectum, quando fuit accipiens in bona fide, quod contingere potest etiam in accipiente à pupillo, iuxta. l. 2. §. si à pupillo. ff. pro empt. Et ꝙ iste text. intelligatur, quando bona fide consumpsit, declarat hunc casum text. in §. nunc admonendi. Instit. quibus alien. licet vel non, & in l. obligari, §. pupillus. ff. de aucto. tut. Secundò non omitto, quòd hic videtur tex. magistralis, in ver. quapropter, ad declarationem iurium volentium, per consumptionem reconciliari mutuū,
5 quia licèt pecuniam, quam tibi mutuaui, alteri dederis, † tamē si adhuc eadem pecunia apparet, & discernitur, nec commixta est, non dicitur consumpta, & ita ad istum text. not. Bald. in lec. antiqua, Sal. Pau. de Cast. Ludo. Roma. & Dom. Alexan. & dicit Ludo. Roma. quòd est sing. in iure. Adde tex. in l. pater filiæ, circa fin. titu. ff. de pac. dot. ¶Glo. in verbo, eius. diuiditur, in duas partes prin. In 1. disputat quæst. necessariā ad tex. Secunda oppo. contra text. & tripliciter soluit. Tene primam solu. quæ clara est. Secunda ibi, item in eo, quod dicit. Et quia prima pars glo. videtur obscura, præcipuè dum exponit tex. eius scilicet accipientis, vel eius scilicet pupilli, ideo vt intelligas debes aduertere, ꝙ text. expressè dicit, si pupillus sine aucto. tutoris mutuauit pecuniam alicui, & iste, qui accepit, consumpsit expendendo, vel aliter, reconciliatur mutuum, & obligatur pupillo ex mutuo. ¶Quærit ergo glo. quid si iste, qui accepit pecuniam mutuo à pupillo, non consumpsit, sed perdidit casu fortuito, puta quia incidit in latrones, qui abstulerunt pecunias, nunquid iste obligetur pupillo, an verò liberetur à pupillo? gl. refert opi. prima est Martini, qui tenuit, ꝙ ille liberetur, & mouebatur Martinus ex text. nostro, dū dicit, quia facto eius, & intelligebat facto eius scilicet accipientis. quasi dicat. Quando iste, qui recipit consumit, ex quo interuenit factum recipientis scilicet consumptio obligatur pupillo, ergo si non interuenit aliquod factum recipientis, vt in quæst prædicta, non debet recipiens obligari pupillo. Pro Martino melius facit, quia pupillus, quando mutuat pecuniam sine tutore, non transfert dominium pecuniæ, & sic remanet dominus ipsius pecuniæ. Sed regulam habemus, ꝙ quando res perit casu fortuito, semper perit periculo eius, cuius est, & sic periculo domini. l. pignus. C. de pigno. act. ergo ista pecunia, quæ perit casu fortuito, debuit perijsse periculo pupilli domini. Breuiter glo. determinat oppositum, & bene, quòd si pecunia mutuata à pupillo pereat casu fortuito, periculum sit accipientis, non pupilli. Fundamentum glo. est, quòd si tradens fuisset maior, periculum proculdubio spectasset ad accipientem. l. incendium. C. eo. quia maior mutuando transtulisset dominium. Cùm ergo fauore pupilli statutum sit, quòd non possit transferre dominium, certè istud non debet in eius damnum retorqueri. l. quod fauore. ff. de legibus. Nec obst. tex. hic, quia debet intelligi facto eius scilicet pupilli, non facto eius scilicet accipientis. Nec obst. regula. l. pignus, vbi res, quæ perit casu fortuito, perit periculo domini, quia ꝑ istam gl. habes not. sing. limita. ad regulam. d. l. pignus, vt procedat in eo, qui est dominus de iure communi: Secus in eo, qui dicitur dominus beneficio, & iure singulari, vt est in pupillo, quia ne istud beneficium retorqueatur in eius damnum, si res periit non periit eius periculo sed accipientis, & ad hoc reputant singul. istam glo, & Pau. & Ludo. Roma. hic. Et ad hoc credo, ꝙ etiam ponat Ludo. Rom. in vno sing. Per istam glo. dicit Ludoui. Roma. se obtinuisse Floren. non erant sex menses, contra omnes Docto. & aduocatos Florentiæ. Nam Florentiæ est statutum (quod etiam vbique est) quòd mulier, vel minor non potest alienare aliquam rem etiam mobilem sine consensu duorum propinquorū, & si alienauerit, sit ipso iure nulla alie-
6 natio. † Euenit casus, aliqua mulier, vel minor vendidit equum sine consensu consanguineorum, iste equus intra quatuor dies mortuus est morte naturali, vel casu fortuito, minor petebat pretium equi, ille opponebat, quòd alienatio fuerat nulla, & equus perierat periculo ipsius minoris, quia ex forma statuti non potuerit transferre dominium, quia regula est, quòd res quæ periit casu fortuito, periit periculo domini. Ita in proposito, & ita tenebant omnes Docto. Floren. Ludoui. Roma. per istam glo. consuluit contrarium, de quo omnes fuerunt valdè admirati, quia cùm minor remanserit dominus iure speciali, & sing. scilicet ex forma statuti, periit periculo ipsius ementis, ne quod statutum est in fauorem, retorqueatur in eius damnum, & ita limita regulam. l. pignus. Secundò limita in casu. l. Titius, de præscrip. verb. de quo dixi in l. quod te. s. eod. titu. Quid autem in maiore, pone maior mutuauit pecuniam alienam, pone, quòd perdatur, an reconcilietur mutuum, sicut si fuisset consumpta, an verò perdatur periculo creditoris? Vide gl. quòd reconciliatur mutuum in l. indebi. in §. sed nummi. ff. de condi. indeb. Sed de ea dubito, quia si speciale est in minore, rationibus prædictis, ergo contrarium est in maiore. Vnde Pau. de Cast. hic tenet contrarium, sed de eius veritate ibi dicam. Iason Paduæ.

SVMMARIVM.

1 *In contractibus verba, quæ non possunt intelligi propriè, intelliguntur impropriè, quia potius attenditur mens contrahentium. nu. 2.*
3 *Quid in sententia, & vltima voluntate.*
4 *Quid in libello. nu. 5.*
6 *Quæ dicatur propriè donatio.*
7 *Quod dicatur creditum.*
8 *An ex improprio contractu transferatur dominium.*
9 *Aequitas præfertur rigori.*
10 *Ex actu momentaneo transfertur dominum.*
11 *An redonando præsumatur causa remunerationis.*

LEX XX.

SI tibi pecuniam. Pecunia donata, vt mutuetur donanti, facit vt non sit mutuū, neque donum de rigore iuris, sed bene de æquitate. hoc dicit. ¶Not. ex ista l. secundum
1 Bar. & Doct. ꝙ in contractibus † verba, quæ non possunt intelligi secundum propriam significationem, debent intelligi impropriè, vt contractus va-
a leat, & actus sustineatur, [a] & ad hoc millies alleg. istum tex. cō cord. tex. in l. insulam, & ibi Bart. ad hoc not. j. de præscrip. ver. & tex. in l. serui. & in l. si tam angustia. ff. de serui. tit. generali. tex. in l. olei, & ibi Bar. & Docto. no. C. locat. Et propterea dixit tex. in c. cum dilecti, de dona. ꝙ in contractibus debet fieri larga interpretatio, sed non largissima. Hinc etiam dicimus, ꝙ in contractibus debemus magis attēdere mentem, quàm verba. text. est in l. fi. & ibi Bald. ad hoc not. C. quæ res pign. obl. pos. & tex. in l. ita stipulatus, magna. ff. de verb. obl. §. item si quis ita stipuletur. in ver. ex sententia contrahentium, & ibi gl. 1. & Docto. gl. no. in l. blanditus. ff. de fideiuss. & in l. si in venditione, in gl. fi. ff. commu. prædi. & tex. in l. in conuentionibus. ff. de verb. obl. & in l. sed & Celsus. §. si fundus. ff. de contrahen. emp. Non enim intētio verbis, sed verba intētioni debent seruire, dicit text. no. in

ADDITIO.

a ¶Actus sustineatur. Rom. consi. 180. inci. si admittimus. col. 2.
* Rom. consi. 180. num. 5. ponit Regu. de qua hic. Et quid in contractibus? vide tex. in l. insulam. ff. de præscrip. ver. l. si stipulatus. de vsu. Aym. consi. 20. num. 9. consi. 105. nu. 7. Quid in testamentis? vide l. Titia. §. Lucius. de leg. 2. l. quibus diebus. §. dominus. de condi. & demonst. l. hæredibus. §. fi. ad Trebel. Rom. consil. 31. circa fi. consi. 56. num. 4. Alex. consi. 53. nu. 6. lib. 7. Quid in libellis? l. si quis intentione ambigua. ff. de iud. Rom. consi. 245. nu. 4. Quid in iuramento? l. pupill. §. fi. de verb. sign. Curt. iun. consi. 45. nu. 3. Quid in attestationibus? l. stipulatio ista. §. hæc quoq;. in gl. ord. de verb. obl. Soc. consi. 2. nu. 8. lib. 4. Quid in sententijs? Rom. consi. 14. 126. 328. nu. 9. l. & puto. ff. famil. ercis. Quid in priuilegijs? Curt. iun. cōsi. 45. nu. 3. Ray. cōs. 100. nu. 6. lib. 1. Fely. in c. qualiter, & quando, el 1. post nu. 25. de accus. Quid in statutis? Rom. consi. 16. consi. 83. ad fi. MASVER.

hinc.intelligentia,& in c.in his,de verbor.ſignifi.& in c.humanę
aures.32.quæſt.5.& text.not.in c.ſedulo.38.diſt. Hinc dixit in
ſpecie Bal.in rub. de iure emphy.in 1.& 2.q.& idẽ Bal.in l.2.C.
commo.ꝙ ſi aliquis concedit fundum in emphyteuſim, dato
ꝙ in inſtrumento apponatur verbum,vendo,vel loco,tamen
magis debemus attendere naturam,& formam contractus, q̃
verba, imò debent impropriari ſecundum mentem contra-
hentium,vt videmus,quando quis emit reditus à communita
te,puta pedagia.Si quæratur, nunquid ſit emptio,vel locatio,
vel conductio.nam ſi cõductio, fit remiſſio propter guerram,
& propter peſtem.l.licet.C.loc.glo.in l.ſi vno.ff.co.Secus ſi ſit
emptio.Nam in tali materia,dummodo aliter poſſit conſtare
de mente contrahentium,verbum,vendidit,exponitur pro lo
cauit, ita not.determinat Bar.in l.cotem ferro.§.qui maximos.
ff.de publ.& in q.per eum diſputata, quæ incip.publicanus,&
in l.1. vbi aliàs dixi. C. de iure emphy. Eodem modo verbum
vendidit,in contractibus ponitur pro permutauit.Ita not.Bal.
in l.1.C.de rer.permuta. Et locatio ponitur pro conductione,
& ècontra,glo.in l.2.& ibi,Cy.& Bart.C.loca. Et propterea di-
xit Bal. poſt Cy.in l.ſi cùm ante.C.de dona.ante nup.ꝙ vbi ver
ba groſſo modo, & impropriè proferuntur à contrahentibus,
iſta improprietas, & groſſities non debet nocere, quia magis
debet attendi mens contrahentium, quàm proprietas verbo-
2 rum.† Adde,ꝙ prædicta regula multò fortius procedit in teſta
mentis, & vltima volunt. vbi largiſſima fit interpretatio,dixit
text.in d. c. cum dilecti,de dona.quia in vltimis volunt. verba
prolata à teſtatore, quæ non poſſunt procedere ſecundum ꝓ-
priam ſignificationem,debent impropriari, vt ſuſtineatur vlt.
voluntas.l.Titia teſtamẽto.§.1.in vlt.verbis, & ibi Bar.ff.de leg.
2.& tex.in l.quibus diebus.§.dominus ſeruo.ff.de condi.& de-
monſt.Facit glo.ſolennis in l.Quoties.C.famil.erciſ.dum dicit,
ꝙ quilibet teſtator neſcit dicere inſtituo,vel relinquo iure inſti
tutionis.Ideo ſatis eſt dicere,aſſigno,vel vti ſimili verbo.Hinc
eſt,ꝙ ſi teſtator in teſtamento dicat,do ego talem tutorem fi-
lio meo vſque ad 25.annos,certè intelligitur tutor,ideſt,cura-
tor poſt 14.ann. poſt quam ætatem non poteſt durare tutela,
ſecundum Ang.in l.2.C.de confir.tut. Facit,quod vult glo.in c.
1.de obli.ad ratioci.Inquantum dicit, ꝙ ſæpè tutor ponitur ꝓ
curatore,& ècontra. Addè Bar.in l.1.§.1.quod cuiuſq; vniuer.
3 nom.Adde etiam,† ꝙ prædicta regula Bar.hic procedit non ſo
lùm in contractibus,& vlt.volunt.ſed etiam in ſententia, vbi li-
citum eſt impropriare verba ſententiæ ad hoc,vt ſuſtineatur.
glo.eſt reputata ſing.in l.& puto.§.1.ff.famil.erciſ. quam gl.di-
xit Bal.ad hoc ſing.in iure in c.fi.in vlt.colu.de transla.epiſc.&
idem Bal.in c.cum ſuper,in vlt.col.de re iud.& in l.cum virũ,
in vlt.col.C.de fideicom.Habes bon.tex.de hoc in c.in his.de
verb.ſign.Hinc dixit in ſpecie Bar.in l.1.C.de nego.geſt.ſe alias
dixiſſe in contingentia facti, dum eſſet agnatus proximior, &
conſequenter tutor legitimus pupilli, & iudex in ſententia di-
xiſſet,vel in actis,ꝙ dedit talem agnatum tutorem illi pupillo,
opponebatur,ꝙ datio tutoris erat nulla, & dicit Bart.ſe defen-
diſſe,quia verba ſententiæ, in qua dicitur, dedit tutorem, de-
bent impropriari,dedit,ideſt tutorem datum declarauit. Hinc
etiam dixit Bar.in l.1.in prin.ff.ſi ſeru.vend.& in l.non ſolùm.§.
ſinautem.C.de bonis quæ lib.ſe dixiſſe in contingentia facti, &
obtinuiſſe:Debes ſcire,ꝙ filiusfam. cùm ſit in poteſtate patris,
non poteſt habere alium tutorem,vel curatorem. Pone, ꝙ ſit
delata hæreditas filiofam.pater non vult adire,debet dari cura
tor pupillo ad illum actum,non perſonæ.l.cum vna.§.tutor.ff.
de appel.& d.l.cùm non ſolùm.§ ſiautem.Pone iſto caſu,iudex
in ſententia dixit, qualiter dat tutorem pupillo ad adeundum
hæreditatem,dicit Bar. ꝙ dicebatur, ꝙ datio erat nulla. Barto.
defendit,quia verba debent impropriari, cùm dicat, dedit pu-
pillo,ideſt,ad vtilitatem pupilli,per illum tex. Adde,& quartò,
4 † ꝙ prædicta regula multò fortius procedit in libellis, in quib.
verba debent latè intelligi,& impropriari, vt ſuſtineat libellus,
ꝓut no. Bar.& Doct.in diuerſis locis,pręcipuè in l.ſed & ſi poſ-
ſeſſori.§.Item ſi iurauero,per illum tex. j.de iureiuran.& quia
ibi ſpecialiter dicam de libello,ibi reſeruo dicendum. Et ibi in
illo tex.habes,ꝙ idem eſt in iuramento, vbi verba debent im-
propriari. Adde ſextò idem eſſe in verbis prolatis à teſte, quæ
debent impropriari,& latè intelligi, vt dictum ſuſtineatur. glo.
& Doct.in ſtipulatio iſta.§.hæc quoque.ff.de verb.oblig. cum
multis concord. quas ibi ſignat Alexan. ad hoc. Ad idem eſt
tex.& ibi Barto.ad hoc not.C.de his,qui ex pub.ratio.lib.10.in
l.2.& Bar.in l.1.in fi.C.de vſufru.Adde ſeptimò, ꝙ prædicta re-
gula etiam procedit in verbis appoſitis per notarios in inſtru-
mentis, quæ ſi non poſſunt propriè intelligi, impropriantur.
Hinc dixit Barto.in l.1.in §.1.per illum text. quod cuiuſque
vniuerſ.vbi ad hoc alleg.aliqua ſimilia,& in l.neque.C.de pro-
cur. Debes ſcire, quòd differentia eſt inter procuratorem, &
ſyndicum. Procurator propriè dicitur,qui creatur ab vna par-
ticulari perſona:Sed ille,qui conſtituitur ad agendum, vel de-
fendendum ab vniuerſitate, vel collegio, non eſt propriè pro-
curator,ſed ſyndicus,quaſi ſing.cauſas dicens.glo.eſt ordina.in
l.1.§.quib.quod cuiuſque vniuer. nom. Certè ſi notarius in in-
ſtrumento diceret, qualiter vniuerſitas conſtituit procurato-
rem ſuum, cùm deberet dicere ſyndicum, impropriatur po-
tius,quàm pereat conſtitutio.Tamen de iure Cano.non cura-
tur iſta differentia,in c.petitio.de procur. Imò plus dicunt ibi
Hoſtien.& Innocen. Si in inſtrumento dicatur, Titius conſti-
tuit affinem ſuum ad agendum,& defendendum.Iſte eſt legi-
timus procurator.Iſtud infert,& ſequitur Bal.in l.teſtamẽtum
non ideo.C.de teſt.& in l.neque,in vlt.colum. C.de procur. &
in l.id,quod pauperibus,in 1.colum. C.de epiſc.& cler. Eſt ve-
rum,ꝙ iſtud vlt.reprobant Moder.in l.ſi quis in fundi vocabu-
lo,in princip.ff.de leg.1.& præcipuè Alexan. Imo.ibi poſt Do:
Anto.de But.& Imo.in d.c.petitio.Alibi dixit idem Bal.in l.id,
quod pauperibus.in colum.1.C.de epiſc.& cler. Si notarius in
inſtrumento teſtamenti alicuius dixit: Dictus teſtator conſti-
tuit dilapidatorem bonorum ſuorum Sempronium, cùm de-
beret dicere,executorem,non per hoc vitiatur conſtitutio exe
cutoris. Alibi dixit Bal.in l.Imperator.in 2.colum.ff.de ſta.hom.
Si notarius craſſus ſcribens teſtamentum alicuius, in ſcriptura
teſtamenti dicat, Teſtator relinquit filiæ centum pro ſua falci-
nia,cùm deberet dicere,falcidia.Eodem modo,ſi notarius craſ
ſus in inſtrumento dixit, mulier renunciauit beneficio varia-
ni,cum deberet dicere,velleiani,iſta groſſities non vitiat inſtru-
mentum.Alibi idem Bald.& millies allegatur,in l.ſi ante.C.de
don.ante nupt.dicit, ꝙ habuit conſulere de facto. Nam debes
ſcire,ad hoc vt teſtamentum hodie valeat,eſt neceſſe,vt relin
quatur filio,vel filiæ aliquid titu.inſtitutionis; nam ſi alio titu-
lo,puta legati,rumperetur teſtamentum. §.aliud quoque capi
tulum,in Authen.vt cum de appel.cogn.& Docto.in Authen.
nouiſſima.C.de inoffic.teſt.glo.& Docto.in cap.Raynutius.de
teſt.glo.no.quæ ponit cautelam in l.3.§.ſed vtrum.ff.de mino.
Pone,quòd notarius groſſius dicit in inſtrumento teſtamenti,
qualiter teſtator relinquit filiæ 10.libras titu.reſtitutionis, cùm
deberet dicere,titulo inſtitutionis,dicit Bald. ſe conſuluiſſe,ꝙ
talia verba non debent vitiare inſtitutionem, ſed debent ſanè
5 intelligi, etiam impropriando.† Limita principale not.huius
tex.ad ſtatuta,vt non procedat, quando verba poſita in diſpo-
ſitione,neque ex proprio,neque ex improprio ſignificatu poſ-
ſunt comprehendere caſum,in quo diſpoſitio valeret,tunc nõ
ſaluatur diſpoſitio,ſed redditur inutilis, vt probatur in l.tuto-
res.§.curatores teſtamento.cum ibi notatis per Barto.ff.de ad-
miniſtr.tuto.& in l.fideicommiſſa.§.ſi filio, & quod ibi Barto.
ff.de leg.2.ſecundum Aret.in l.à Titio.in vlt.colum.ff.de verb.
6 oblig.¶† Not.ſecundò ibi donationem non eſſe.Illa dicitur eſ-
ſe propriè donatio,quæ fit ex mera liberalitate,purè,& ſimpli-
citer,non autem reſpectiuè, nec adiecta aliqua cauſa, prout
etiam dicit text.in l.1.ff.de dona. aliàs eſt impropriè donatio.
Et ideo ſi ſtatutum faceret mentionem de donatione, debet
intelligi de dona.primo modo ſecundum Barto. qui commu-
niter habetur corruptus in l.1.in fin & ibi latius Imo.ff.de don.
& Barto.in l.filiusfam.in 2.oppo.& ibi plenius Imo.ff.eodem
titu.Et propterea dixit Bald.in Authen.eo decurſum.C.de do-
na.ante nupt.quòd ſtatutum loquens de donatione, non ha-
bet locum in dona.cauſa mortis,nec in dona.propter nup.nec
7 in pacto de dona.lucra.¶† Tertiò not.ex hoc text. quòd pro-
priè dicitur creditum, quando quis ſponte ſequitur fidem alie
nam. Si autem ex neceſſitate facit, abuſiuè dicitur creditum,
prout etiam eſt bon.text.in l.ſi pœnam ſtipulatus.de verbor.
oblig.alleg.in glo.Facit ad ea, quæ dixi in l.1.extra glo.§.eod.
8 ¶† Quartò not.ex iſto text.ſecundum Aret.hic, quòd ſicut ex
contractu proprio iuncta traditione transfertur dominium.l.
traditionibus.cum ſi.C.de pact.ita ex improprio, & iſtud eſt
de æquitate,ſecus de rigore.tu aduerte, quia iſte tex.non pro-
bat hoc.nam in iſto text. translatio dominij non impeditur de
rigore,eo quia ſit impropria donatio; patet, quia donatio ob
cauſam eſt impropria donatio.l.1.ff.de donat.& tamen tranſ-
fertur dominium, ratio quare impeditur translatio dominij
de rigore,eſt,quia traditio videtur nuda, ex qua non transfer-
9 tur dominium.¶† Quintò not.ex iſto text. quòd æquitas præ-
fertur rigori,vt not.gloſſ.hic,ponit Barto.in l.1.C.de leg.& tra-
ditur in l.placuit.C.de iud. Not.tamen vnum ad iſtam mate-
riam,quòd licèt relatis pluri.opin.vltima cenſeatur approba-
ta,vt eſt bon.text.& ibi Barto.in l.bona fides.ff.depoſi.ponit
Bald.in Auth.ex teſtamento.C.de collat.cum concor.Tamen
iſtud fallit,niſi prima opin.ſapiat æquitatem,vltima rigoroſita-
tem,quia tunc prima cenſetur approbata.glo.eſt valde ſingu-
in l.ſi cum exceptione.in §.ſed & ſi quis.in gloſſ.in verbo
omni-

omnimodo.ff.quod met.cau.quā gl. not.ad hoc ꝑ fin.d. Fran. de Are.in consi.163.quod inci. Diligenter, & maturè discussis.
10 in 7.col.¶† Vlt.not.ex fin.legis secundum Bart. & Doct.quod ex actu instantaneo, seu momentaneo transfertur dominium. Text.tamen non probat necessariò, quòd incontinenti deberet pecunia donata mutuari: quia poterat fieri ex interuallo. In hoc tamen artic. quādo do tibi pecuniam, vel aliam rem, cum pacto, quod incontinenti tenearis reddere: an istud impediat translationem dominij? dicunt Bart.& Doct.quod si tu es percepturus utilitatem, transfertur dominium, licèt tenearis mutuare. Facit text.in l.seruus dotalis,in fin.ff.sol.ma. Si autem tu recipiens, nullam utilitatem recepturus es: tunc non transfertur dominium l. qui sic.ff.de sol. Facit text. in simili in l. fi.in fi.C.de bo.quæ lib. Intellige tamen, quando tu teneris retrodare virtute pacti expressi. Sed si nullum præcessit, tamen tu incontinenti reddis, non impeditur translatio dominij. l. si quis duos.ff.de sol. & in dubio p̄sumeretur actum, quòd incontinenti deberet reddi. arg.l.si vetri. §.in bonis.ff.de priui. cre. secundum Alb.hic. Glo.in verbo meum. Primò timore cōtrarij exponit tex. Secundò colligit not.& alle.concor. Tertiò remouet aliud contrarium. Quartò ponit vnum dictum. Quintò alle.concor.ad text.nostrum. Secunda ibi, & sic not.quòd nec est mutuum. Tertia ibi, quod secūdum rigorem. Quarta ibi, & hæc æquitas. Quinta ibi, & facit. j. de sol. & glo. est clara. Vide eam per te. Extra glo. non omitto q. quam ponunt hic Antiqui. Pone: dono tibi vnam domum purè, & simpliciter: postea hinc ad annum tu donas mihi eādem domum, an ista donatio propter ingratitudinem reuocetur, iuxta l.fin. C.de reuo.do.& c.fi.de don.& §.perficiūtur. Inst. de don. An. de Pisis dicit, quòd non. Mouetur: quia quando ego dono tibi domum simpliciter, non apposito pacto, ex ista don.tu obligaris mihi naturaliter ad antidora, vt benefacieti benefaciamus.
11 †Si ergo tu postea redonasti mihi eandem domum, est præsumendum, quòd tu feceris causa remunerandi, alio non apparente. l.si verò non remunerandi.§ idem Pap.ff.man. Sed nos habemus, quòd licet donatio quęlibet reuocetur propter ingratitudinem: tamen istud fallit in donatio.remuneratoria.gl. est not.in l.si pater.in fi.ff.de don.quam sequūtur Cano.in c.fi. de don. & ita teneo. Est verum, quòd Gul. de Cu. & Alb. hic tenent contrarium. Mouentur: quia ista est propria donatio, ex quo in prima don.nō fuit appositum pactum, quòd tenearis retrodonare. Nam tunc bene fuisset impropria donatio: vt hoc text. Et ad hoc probandum alle. multas ll.quę à longe faciunt: inter cæteras melius ꝓbat. l.generaliter, in 2.responso. de sec.nu.non tamen respōdent arg.And.de Pisis inducto.vt s. ideo teneo eius opi. Iason.

SVMMARIVM.

1 *An in petitione maioris summæ insit minor.*
2 *An creditor inuitus cogatur accipere partem crediti.nu.5.*
3 *An ad officium iudicis pertineat dirimere lites.*
4 *An iudex possit cogere partes ad faciendum compromissum.*
5 *Argumentum de pia causa ad libertatem.*
7 *An empyhteuta possit partem debiti soluere.*
8 *An actor cogatur totam summam petere.*

LEX XXI.

QVidam existimauerūt. Diuiditur in tres partes prin. In 1. refertur quorundam opi. nō vera. Secundò ponitur uera decisio. Tertiò assignatur ratio decidendi. Secūda ibi. sed vtroque casu. Tertia ibi, cum ad officium eius.h.d. in effectu. Creditor partem debitam confessatam cogitur accipere, & in reliqua litigare: & ad
1 iudicem spectat lites dirimere. h. d. † Not. ex ista l. secundum Paul. de Castr. & d. Alex. hic, quòd actor, qui in libello petit maiorem summam, intelligitur etiam petere minorem: patet in hoc text.quia si actor, qui petit.10. non intelligeretur etiam petere quinque, sequeretur, quòd si debitor cōfiteatur partem debiti, non posset procedi in alia parte: sed opus esset nouo libello: & tamen text. hic dicit contrarium: & sic in libellis in maiori summa contineretur minor. Et ideo qui in libello petijt decem, & postea probat de quinque tantum, cùm intelligatur etiam quinque petijsse, potest iudex condemnare in quinque: & sententia erit conformis libello. Facit l. apud Celsum. §. item queritur, primo. ff. de except. dol. & l. si duo. §.fina.ff.depo. quam all.hic Alb.cum concor. de quib. ꝑ Alex. hic, & vide Paul. de Castr.hic, qui ponit, quid in iuramento: sed maius dubium est, quid ècontra. Pone, quòd actor in libello petijt minorem summam, postea probauit maiorem, nunquid iudex possit in maiori condemnare? Habes de hoc gl. sing. quòd non, in l.verbum hoc oportebit, in glo.mag. cir. fin. de verb. sign. quam gl.alle. Alb. hic.& eam dicit sin. Lud.Ro. hic. & pro illa gl. facit viua ratio. Nam sententia non potest ferri super eo, super quo non est lis. contest.l.prolatam.vbi gl. & Bart.C.de sen. Sed si actor in libello petijt decem tantum, lis est conte.in decem tantum: dato postea, quòd probet de 20. iudex non potest ferre sn̄iam de 20.quia ferret super eo, super quo lis nō est cōtest. Sed contra illam gl. habes tex.expressum (si non cauillatur, quem bene alle.illa gl.& sciuit) in §. si minus.Inst.de act.Est verum, quòd glo.& Doct.ibi.& gl. & Doct. in l.edita.C.de eden.destruunt illum text. Nam dum dicit, in eo.iudicio, exponūt in eo.iudicio, idest corā eodem iudice: sed erit opus nouo libello, & noua instantia. Adde etiam, quòd si actor in libello petit maiorem summam quàm sibi debeatur: vel post probet, reus habet iustā causam litigandi: & non debet in aliquo in expensis condēnari, nisi actor esset contentus partem debiti accipere confessatam à reo. Ita not. determinat Bald.in l.qui solidum.in prin.ff.de leg.2.ad fi. Sequitur Sal. in l. edita.C.de eden. q̄uis Raph.Cu.in d.l.qui solidum.teneat contra Bar.de quo, quia alij non tanguut, hic videas Bald. qui arguit ad partes, & nihil clarè determinat, in cap. 1. in 3. col. de plus pet.& in l.generaliter.in 6.colum. C. de episc. & cler. in l. eos. §. cautione. C.de appel.& in l.properandum. §.sinautem alterutra, & ibi Saly.& Alex.C.de iud.& latè Imol.ī d.l.qui so-
2 lidū. ¶†Not. 2. ex hoc tex. *secundū communē intellectū gl. & Doct.*
* ꝙ creditor inuitus cogitur partem debiti accipere, quādo est confessata per reum. Concor.tex.in l.permittendum. s̄.si pars hære.pet.q̄ regulam limitabo aliquib.modis statim in glo.Sed pulchrum dubium. Nunquid ad hoc vt habeat locū iste text. sufficiat, ꝙ reus confiteatur partem debiti: an verò requirat, ꝙ etiam offerat illam partem soluere? Pondera, ꝙ iste tex.videtur requirere duo ꝙ reus confiteatur. Item, ꝙ offerat partem confessatam. Ita dicit tex.hic ad accipiendum id, quod offert. Intellige tamen sanè, quando actor acceptat partem cōfessatam: aliàs reus non tenetur sibi offerre. Ideo cautela est, ꝙ qn̄ reus cōuentus cōfitetur partem debiti, debet actor cōfessionē talem acceptare: al's reus actore expresse nō acceptante nō tenetur offerre, nec diceretur in mora.tex.est de hoc sing. in l. in fideicommissi.in princ.ff.de vsu.per quem tex.Bar.ita solēnem practicam dedit in d.l.qui solidum.in prin. & ibi Imol. de leg. 2.& Paul.de Cast.& alij Mod.hic.d.Alex.in l.diuus. circa fin. ff. ad l. Falc. Et bene facit cautela Bart.in l.pen.circa fin. ff. de distrac.pig.vbi dicit Bart.ꝙ si vnus facit tibi solam oblationem, cautela est, ꝙ dicas, Et ego sum paratus accipere: quia tunc sola oblatio nō sufficit. Quam practicam multi not. Imol.in l.si mora, in princ.ff.sol.mat. Est verum, ꝙ in predicto dubio prin. Bar.in d.l.in fideicommissi.& in l.ij. §.si stipulanti, ad fin. ff. de verb.oblig.visus est tenere cōtrarium. Et de qua contrarietate perpendit Raph. Cum.in d.l.qui solidum, in princ.& Lud.Ro. hic. Sed non tango nunc hic: quia ordinariè tangitur, vbi debuistis vidisse.in d.§.si stipulanti. Non omitto, ꝙ Mathesil. in not.188. ponderat Bart.in l. qui solidum, velle, ꝙ ad hoc, vt practica sua sit bona requiritur, ꝙ actor accipiat cōfessionem partis, non per verba enuntiatiua: ego sum paratus accipere: sed opus est, quod actor vtatur verbis dispositiuis. Volo, quòd soluas istam partem cōfessatam. Tamen cogita, q̄d in libro meo Bar.nō sic dicit. Nunquid autem vltra cōfessionem, & oblationem verbalem teneatur etiam debitor actual'r offerre pecuniam, & eam consignare, & deponere, habes glo.not. in l. si debitor offerret. ff. de sol.& ibi Bart. expresse no. quod in l. nostra non sufficit ipsa oblatio: sed requiritur consignatio, & depositio: & idem tenet Cum. in l. interdum. §. fin. ff.de verbor.obligat. Sed tu caue, quia text. hic dicit solum, offertur. Ideo videtur, quod sola oblatio verbalis sufficiat: al's tex.videretur diminutus: & ꝓbo rōne. Quia oblatio verbalis, quæ fit in iudicio, tantum operatur, & ita inducit liberationem, quantum depositio, & cōsignatio extra iudicium. Ita expresse no.Bar.in l.si rē. §.fi.ad fi. in vlt.not.ff.de pig.act. Nunquid autem in terminis.l.nostræ, qn̄ reus cōfitetur partem debiti, posset iudex ferre sn̄iam absolutoriam super illa parte, iuxta. l.si reus paratus.ff.de procu.& §.fi.Instit.de pę. te. liti? Istud est subtile.& d.Alexā. hic contra morem suum solitum malè
a recitat Doct.[a] in hoc puncto.Inn.in cap.cū inter. R.seniorem. de elec.in gloss. quæ incipit mirum videtur, tenuit indistinctè, q̄d iudex non possit ferre sn̄iam absolutoriam in parte: & super alia procedere. Ratio, q̄a sentētia est indiuidua.l.in hoc iudicio

ADDITIO.

a ¶Male recitat Doct. Amplia opi.Ale.quod si per confessionem partis liquet de vna parte, potest iudex condemnare, & super alia procedere, per rationem huius legis. Abb.in c.cum inter.de re iud. col.5.ad fi.vbi Fel.in pe.vers. limita.11.

dicio.ff.fa. erc. Et ideo non poteſt ferri pro parte, & pro parte
non.l.1.C.ſi aduerſus rem iud.niſi in libello cõtinerent diuerſa
capitula.l.Carmelia pia.ff.de iure pa.& ita Inn.refert, & ſequ-
untur Ang. Alb.& Lud. Rom. hic.d.vero Alex. eſt in mirabili
ſententia,quòd ſi ex 10.petitis reus confiteatur quinque,& illa
5.offerat,quòd iſto caſu extinguitur iudiciũ, & inſtantia ſuper
illa parte: quia illa confeſſio, & oblatio habet vim ſolutionis:
alle.text.in l.iuſiurandum & ad pecunias.§.fi.& ibi Bart.j.tit.1.
Si ergo inſtantia perit in illa parte,iudex debet poſſe in ea ferre
ſententiam, & dicit, quòd ita vult Bart. in l.1.C.ſi.aduer.rem
iu. & ꝙ iſtud eſt de mente Ful.& Pau.de Ca.hic.Sed aduerte,
quia ego teneo ſententiam Inn. declaratam vt ſ. quia d. Ale.
malè adducit Bart. in d.l.1. Nam Bart. ibi loquitur in terminis
a penitus diuerſis.Quærit.n.ibi Bart.quid ſi egi rei ven. [a] ad fun-
dum,quem dicebam te poſſidere:probatur,quòd tu non poſ-
ſides niſi partem, dicit ibi Bart. quòd ex quo non poſſides ni-
ſi partẽ, inſtantia eſt perempta in parte.Nunquid autẽ iudex,
poſſit ſuper alia parte condemnare? & dicit,quòd ſic:quia nõ
eſt aliud ſuper quo poſſit ferri ſententia : ita Bart. ibi, & in l. ſi
conſtante.§.fi. ff.ſol. mat.Sed d.Alex.loquitur in caſu contra-
* rio:quando ſententia* eſt perempta in vna parte: & iudex vult
ferre ſententiam abſolutoriam in illa, faciendo quòd iudiciũ
3 duret in alia parte. ¶ Not.vlt.ex fi.text. quòd † ad officium iu-
dicis pertinet dirimere lites: aut diminuere quantum poteſt.
concor.text.in l.litib.C.de agri.& cen.lib.11.& in §.itẽ verborũ.
Inſt.de inu.ſti.& text. in c.finem litib.de do.& cont. c.cordi.de
app.in 6.in c.cum æterni iudicis. de ſen. & re iu.in 6.Papa.n.&
Imperator execrantur lites : eo qa propter lites multi deducti
ſunt ad ſummam egeſtatẽ,& coacti deſerere patriam: vt dixit
not.in Auth.vt dif. iu.in prin.Facit text.in l.ne in arbitris.§.ſina-
autem.C.de arb.& in l.properandum.in prin.C.de iud.& ideo
probi viri lites execrantur, dicit Iuriſconſ.in l.item ſi res.§.fi.ff.
de alie.iu.mu.cau.fac.Item ad iſtud no.adde,quod vult Bart.in
l.quod iuſſit.circa prin.poſt gl.ibi.ff.de re iu.Sed tu aduerte: qa
idem Bar.in l.ſi de meis.§.recepiſſe.ff.de arb.dicit, quòd quãdo
es arbitrator,tunc bene coneris reducere partes ad concordiã.
Sed quando es iudex, nunquam te reducas ad concordiam,
ſed ad ſententiam : quia ad iudicem non ſpectat concordia.l.
de qua re. ff. de iud. Vnde facit text. ſecundum Pau. & Alex.
4 hic ad q. † An iudex poſſit cogere partes litigantes ad facien-
b dum compromiſſum in amicum cõmunem. [b] In quo breui-
ter conclude, quòd de iure communi nemo inuitus cogitur
facere cõpromiſſum, vel trãſactionem, & ſi cogatur à iudice,
nihil valeat:ita glo.& Bart.in l.furti.§.qui iuſſu.ff.de his,qui no.
infa.& text.no.in §.quia verò, & ibi Ang. multum no.ad hoc,
in Auth. vt litigantes iurent. eſt text. in c.fi.& Bald. in 3.col. ad
hoc not. de reſcri. Bald. in l. ex ſtip.C.de ſen. & in c.1.§. ſi quis
quinque, de pa.te.in vſi.feu. & plenius Bald. in proę. decr.in 5.
col.& ſeq. & in 8.col.& ſeq. & eſt gl.in l.1.§.& poſt operis, vbi
Mod. ponunt.ff. de ope. no. nunc. Iſta regula fallit. ſecundum
Pau. & Alex. hic,niſi eſſet timor futuri ſcandali, ne partes ad
arma deueniant:prout etiam tenẽt Cano.d.Ant.& Imo.in c.1.
de mut.pet. Bald. in c.cum eccleſia vulterana. de ele. per text.
not.in l.æquiſſimnm. in prin.ff. de vſufr. per quem not. Bart.in
l. ſi vſusfructus.§.1.eod. tit. quòd quando contentio eſt inter
duos de poſſeſſione,& iudex timet ne partes veniant ad arma
propter poſſeſſionem,poteſt vtrique parti inhibere,ne vadant
ad poſſeſſionem : prout etiam not. Bald.in l.fi.in 2.col.de edic.
diui Adr. tol. & in l.nullus C. de ſum.tri. & in l.1.de prohi. ſeq.
c pec.Iſtud vlt.limitat [c] not.Bald.hic in vlt.col.& not.quia quo
tidianum eſt, vt procedat,quando neuter poſſideret, ſed vter-
que prętenderet poſſeſſionem ad ſe ſpectare. Sinautem vnus
tantum poſſideret,ſiue eſſet in poſſeſſione,alius non, non po-
teſt tunc iudex ſequeſtrare poſſeſſionem, dato ꝙ videat par-
tes proceſſuras ad arma. Ita no.limitat Bal.in d.l.æquiſſimum.
Adde ꝙ prædictam limi.ponit idem Bal.in l.fin.C.de ord.cog.
& in c.2.in 2.col.de vi.& hon.cle.& in l.ordinarij. de rei vend.
& in c.j.de ſeq.poſ.& fru. in 4.col. Vbi dicit, ꝙ pp metum ar-
morum non debet fieri ſequeſtrum, nec recedi à tramite iu-
ris :niſi quando dubium eſt de poſſeſſione: ſecus qñ vnus poſ-
ſidet; alius non.Secundò prin.limita prędictam regulam, qñ
partes diu litigaſſent,& cauſę eſſent dubiæ.tex.eſt no. in c. pla-
cuit.90.diſt.d.Ant.in c.j.de mu. pet. & de illo text.facit magnũ
feſtum Abb.Pan.in multis locis in c.humilis.in 4. no. de maio.
& obed.& ibi dicit,ꝙ eſt ſolennis text. non tradendus obliuio-
ni.& in rub.de treu.& pa.in c.cum pridem.in 2.col.de pac.& in
c.nouit.in 2.col.de iud.Tertio fallit in Papa & Imperatore: &
ſic in ſupremis iudicib.qui poſſunt cogere partes ad compro-
miſſum, vel ad tranſactionem,vel ad pacem : vt vr̃ text.pro-
bare in cap.cum inter R. ſeniorem. & ibi d.Ant.de But.no.de
elect.ſm Pau.& Alex.hic. ¶Glo.magna in verbo, ad accipien-
dum.diuiditur in 5.partes prin.Primo ſm Barto.glo.format q.
Tu dic melius,ꝙ in j.parte gl.remouet oppo.quæ eſt iſta.dicit
tex.Iudex debet cõpellere actorẽ, qđ offertur accipere. Con-
tra : nemo poteſt pręcisè compelli accipere: & ſic ad factum.
Glo.r̃ndendo fatetur, ꝙ verum eſt, ꝙ non poteſt cõpelli præ-
cisè: ſed compellitur cauſatiuè: quia ſi pecuniam oblatam
non acceperit & pereat caſu fortuito, eius eſt periculũ. l. qui
10.in princ.ff.de ſol.Caue tamen,quia d.l.qui 10. alleg. per gloſ.
loquitur,quando debitor offert totum illud, qđ debetur. Se-
cundò aduerte, ꝙ iſto modo intelligendo tex.non eſſet iudex,
qui compelleret accipere, ſed diſpoſitio legis:& tñ tex. hic, &
in l.ſi debitor offerret. de ſol. dicit, ꝙ iudex debet compellere
actorem accipere. Ideo dic melius q̃ gl. quòd iudex debet cõ-
pellere actorem accipere, nõ pręcisè,ſed denegando ſibi au-
dientiam,vel iuriſdictionem ſuam.d.l.ſi debitor offerret,cum
glo.no.& in l.fideicommiſſa.§.ſi rem.in fin. ff.de leg.iij. iuncta
l.ſed & ſi per prætorem. §. ſed & ſi cum decreto. ff. ex quibus
cau.ma.ſm Mart.Sili.& Alb.hic,qui ita apoſtillant tex. & me-
lius q̃ gl.dicat; & ponunt etiam Ful & Ro.hic.In 2.parte,quæ
eſt ibi,& ſic no.ꝙ creditor.glo.colligit ex tex.no.& ad illud al-
leg.quatuor concor.Tertia ibi,ſed & contra.gl.opp.ꝯ dictum
no.de tribus ll.& quatuor tradit ſol. Quarta ibi, prima verior
eſt.gl.approbat primã ſol.& illam probat ex hoc tex. Et tu te-
* neas illam ſol. *quam coiter tenent Doct.* excepto Fulg. qui per ali-
qua leuia impugnat,quib.r̃ndet Alex. hic. Quinta ibi, hoc eſt
ergo ius cõmune.gl.facit cõclu.& r̃ndet quatuor ll. ſ.in 2. par-
te alleg. In ea.gl.ſpeciale eſt in iudicijs : quamuis oẽs ſic tran-
ſeant cum gl.tñ conſidera,quia prima fronte iſta ſol. gl.vr̃ ine-
pta:quia tex.ibi vr̃ aliter r̃ndere,ſi benè ꝯſideres.In ea. gl. ad fi.
pro clara intelligentia totius gl.fac regulam, prout dicit gloſ.
Regul̃r creditor inuitus non cõpellitur particularem ſolonẽ.
recipere:vt eſt tex melior de iure,quẽ gl alleg.in l.tutor. §. Lu-
cius.ff de vſu.& ratio eſt,vt dicit gl.2.quia particularis ſolutio
non minima incommoda ſolet afferre. l.planè. ff. fam. erciſc.
Iſtam regulam comprobo triplici fundamento. Primò: nam
ego habeo, ꝙ qñ offertur ſolutio cum incõmoditate rõne lo-
ci,vel temporis,creditor non cogitur recipere.l.ſi ſoluturus. ff.
de ſol.ergo ẽt non debet cogi recipere cũ incõmoditate, quã
affert particularis ſol.l.planè.ff.fam.erciſ. arg. de re ad tẽpus.l.
miles ita.ver.& quia.ff.de teſta.mil. Secundò cõprobo iſtã re-
gulam per l.cũ hęres.§.ſi 10.alleg.in gl.vbi dr̃, ꝙ eſt ſpeciale fa-
uore libertatis:ergo in ꝯrium eſt ius cõmune.l.ius ſingulare.ff.
de legi.Tñ ad illũ tex.r̃ndet d. Chriſt. de Caſtil.ꝙ ibi datio erat
ſub ꝯditione, & ꝯditio non põt impleri pro parte, quia ꝯdi-
tiones ſunt indiuiduę. l. qui fundus.ff.de ꝯdi.& demõ. Tamen
ad iſtam ꝯſiderationem D.Chriſt.põt r̃nderi, ſi benè inſpicias.
tex.Tertiò comprobo: nam ſicut creditor non poteſt diuide-
re creditum,& petere partem,vt j.videbis:ita ẽt debitor nõ de-
ber poſſe diuidere,vt ſeruetur,ęqualitas inter ipſos. arg. l.ſi.C.
de fru. & lit. expen. Iſtam regulam ſic comprobatam amplia
duob.mod. Primò vt procedat etiam ſi ſit fienda ſol. in diuer-
ſis reb.ſed ex eadem tñ cauſa.l.iij.§.ſi reddita.ff.commo. gl.no.
in l. eleganter. §. non ſolum,& ibi Bar.circa fin.ff.de dolo. Se-
d cundò amplia,vt colligitur ex tex. [d] in l. Celſus.ff.ad exhib. &
quod ibi Bal. Quem tex.dicit no. Arc.in l. ſcire debemus. in j.
col.in fi.ff.de verb. obl.videlicet, ſicut creditor non põt cogi ꝑ
debitorem ad recipiendũ particularẽ ſolu.ita nec creditor põt
5 cogere debitorẽ ad ſoluendũ particulariter. † Iſta regula fallit
primò in caſu huius l.qñ reus partem debiti petitam ꝯfitetur,
& aliam partem negat : tunc creditor cogitur partem ꝯfeſſa-
tam, & ſic liquidam accipere, & ſuper alia litigare. intellige
tñ niſi creditor haberet in prõptu probationes paratas de toto
credito; puta per inſtr̃m:tunc non ꝓcederet iſta lex: nec tunc
creditor primitus compelleretur particularẽ ſolu. admittere,
ſm Bald.Lud.& Alex.hic.Et ratio eſt, quia tũc apparet,quòd
reus calumniosè aliam partem negaret: Nam negatio, quæ
ſtatim conuinci poteſt per ꝯriam probationem, nihil opera-
tur,gl.in l.poſt rem.in princ. ff.de tranſa. Scđò limita prędictã
reg.

ADDITIONES.

a ¶Quid ſi egi rei vend.Abb.in c.cum inter.de re iud.col.antepen.verſi. quod.
dixi ſupra. P V R P V.

* Inſtantia.

b ¶In amicum communem.Alex.in l.j.§.& poſt operis. ff.de non. oper. Felyn.
in rubr.de treu.& pace. P V R P V.

c ¶Limitat. Adde Neuizan.in ſylua nup. * lib.j.verſic.deueniendo.numero 81.
Adde Neuizan.conſi.82.Natt.conſil.121.237.colum.3.Guid.Pap.quęſt.578.
Pract.Pap.for.lib.turb.poſſeſſ.ver.ad ceſſandum.nu.4.vbi dixi. M A S.

d ¶Ex text.Tempera ex l.qui ſolidum.de legat.2. P V R P V.

reg.fauore libertatis: prout expressè dicit tex.in l.cum hęres.§. idem si 10.alle. in glo.hinc infertur, cùm bonum sit arg.de libertate ad piam causam,& ècontra, vt not.Bart.in l.proximè. ad fi.ff.de his quę in testa.del.& in l.si vnus.C.de test.& est text. in l.1.in ver.ad hanc pietatis rationem: & ibi Bald.ad hoc not. C.de ser.pig.da.ma. ꝙ si pia causa,puta ecclesia esset debitrix, potest inuito creditori particulariter soluere, ſm Lu. & Alex. hic.Sed aduerte, quia videtur quod Lud. & d.Alex. non benè
6 arguant à libertate ad piam causam. † Nam ècontra. s. de pia causa ad libertatē benè est bonum arg.l.1.prope fi. ibi ad hanc pietatis rationem,& ibi Bald.C.de com.ser.ma.Sed ècontra de libertate ad piam causam non videtur bonum. Nam libertas est magis fauorabilis, quàm pia causa: probo. Nam legitima filiorum est fauorabilior legato ad pias causas:patet, quia legatum ad piam causam non diminuit legitimam filiorum ſm Alex.in cons.17.vol.4. ꝙ inci.non minuitur legitima.& tñ ego habeo,ꝙ legatum libertatis est fauorabilius legitima: qa non solùm illam diminuit:sed ēt in totum illam aufert filijs.l.Papi. §.quarta autē.j.de inof.test.& ibi not.Fulg.ergo &c. Nunquid autem ille.§.quarta autē.sit correctus hodie, non tango nunc. Tertiò not.limita,nisi à prin.fuissent plura debita: quamuis ad vnum peruenissent: tunc potest debitor vnum quodque particulariter soluere. text. est not. in l.fi. vbi Bart. multum not.ff. quib.mo. pign. vel hyp. sol. & gl. hic circa fi. Quam tñ limita per text.in l.si pignori.in ver.ꝯ quoque,& ibi Bart.ff.fam.erc.& Alex. hic. Scđo intellige, qñ erant plura debita, & vtrunque principale.Secus si vnum principale, & aliud vsurarium:tunc non posset de per se solui. text.est clarus in d.l.tutor.§. Lucius. alleg.in gl.ſm Alb. & Alex. hic.Sal.in l.1.C.de sol.quãuis ꝯriũ & minus benè teneat Pau.de Cast.hic.Quartò limita principaliter reg.predictā per text.no. in l.placuit.C.de coll. fun.pat.lib. 11.qui ſm glo.loquit in eo, qui debet soluere tributũ principi. Nam potest soluere trib.terminis particulatiter, vt ibi in text. Dicit tñ sing.Bald.hic,nec aliud tangit,ꝙ illa l.non procederet in collectis, quę imponuntur à principe, vel à ciuitate: sed dic melius ſm Ful.hic,ꝙ d.l. placuit, non loquitur in debitore tributorũ,vt dicunt gl.& Doct.sed loquitur in emphyteuta prędiorũ patrimonialiũ principis, qui cũ ꝯduxisset prędia in em-
* phyteusim à Principe,nõ *pōt ī trib.terminis soluere.Et si vis scire,quæ dña sit inter tributum,censum,prestationem,vectigal,vel collectas,vide gl.magistram in l.j.§.j. ff. de publ. Adde ꝙ gl.in l.2.in gl.pen.C.de iu.emph.tenuit sing.ꝙ d.l.placuit. habeat locũ in emph.cuiuslibet priuati:quā gl.approbat ibi Cyn. in 11.q.Sal.in 14.col.Spec.in tit.de loc.§.nũc aliqua,in versi.23.
7 & Ang.in §.scire autē.in Auth.de nõ alien.† Sed tu tene ꝯriũ, ꝙ de iure quando alia cõsuetudo non apparet,nec alia pacta, emphy. tenetur simul totum canonē soluere in vna vice: nec potest particulariter soluere inuito dño,per regulam. s.factā: & quia speciale est in emphy.principis.per d.l.placuit.Ita sing. determinat ad literam Bart.in l.eum qui. aliàs incipit. Iabolenus.in vlt.verbis.ff.de ann.leg.& Bald.in l.2.in pen.col. C.de iu. emph. Raph.Fulg.& Paul.hic.& Lud.Rom.in l.stipulatio ista. §.inter certam.in 4.col.ff.de verbo.obligat. Quintò sin. limita prædictam regul.non procedere in eo, qui est debitor de 10. & dedit duos fideiussores,qui in effectu non tenētur, nisi quilibet pro dimidia. nam debitor principalis licet nõ posset soluere partem debiti suo nomine,vt prædixi : tamen si vult soluere nomine vnius fideiussoris totam illam partem,quam debet vnus ex fideiussorib.potest inuito creditore. text.est in l. in his.§.si duos,& ibi gl.expressè in ver.liberet. & ibidē Imol. etiã reputat sin.ff.de sol.& omnes Mod.hic præcipuè Lud. qui dicit,ꝙ ille tex.est ad hoc sing quem etiam pro sin.alle.Bald.in l. pro hęreditarijs. in j. col. C.de hær.act. & l.acceptam.in 3.col. C.de vsu. Et est ratio ex mente illius glo. ꝙ sępenumero quis pōt consequi ex persona alterius,quod ex sua non posset,text. in l.si pater.§.qui duos.ff.de adopt. Aliã rationē assignat Imol. in illo §.si duos.& Lud.Rom.hic: quia magis subueniendum est ei, qui alieno nomine tenetur,q̃ qui proprio. In ꝯrium tñ fortiter obst.tex.in l.iter eos.§.fi.ff.de fideiuss. de quo tex.multũ dubitat Imol. in illo §. si duos. & finaliter tenet,ꝙ intelligi debeat,& limitari ſm §. si duos. Sextò no. limita prędictam reg. ꝓcedere in solutione,secus in cõpensatione:nã particularis cõpensatio admittitur inuito creditore.tex.in l.etiam, & ibi Bar. hoc no.C.de cõpen.ex quo habes, ꝙ hic plus operatur compensatio, q̃ solutio,quãuis alibi Iurison.in l.si debitor.in fi. ff. qui po.in pig.ha.dicat,ꝙ nihil interest,an soluerit,an compensauerit.Et potest dici rationem esse: quia compensatio fit ipso iure à l.cum debitum est liquidum. l. fin. C. de compen.& ꝓp hoc etiam impedit cursum vsurarum : sicut etiam si creditor voluntariè acciperet: quia cùm fiat a l.sine facto hominis,trahit secum effectum.Accedit,quod disputat Bart.in l. amplius non pet. in vlt. col.ff.rem rat. hab. an debitor, qui iurauit soluere in certo termino, compensando liberetur à periurio. qđ vltimum nõ attingo:quia passus disputabilis est. Septimò limita in exactore publico, cui volenti potest fieri solutio particularis. & pręiudicabit reipub.inuitæ. tex.est in l.fin.& ibi Bart.C. de apo.pu.lib.10.Octauò limita, quando debitor promisit soluere in pluribus.locis. l.2.§.si quis ita.el 1.& ibi Bar.ff.de eo,quod cer.lo.Nonò limita,quando debitor nõ posset soluere totum propter impotentiã : ita probatur in c. Odoardus.& ibi Imol.
a ad hoc no.de sol. [a] Nunquid autem quo ad euadendum pœnã in parte admittat particularis solutio, tex.in d.l.tutor.§.Lucius.ff.de vsur.vř probare ꝙ non: attento ꝙ vsura dř pœna,de hoc habes tex.in l.5. §.fin.& ibi ponunt Raph. Cu.& Mod. in l. in exec.ff.de verb.obli.per Raph.Fulg. & Alex.hic.quid autē in condõnib.nunquid ꝯdões adiectæ à testatore, vel à partibus
b possint impleri pro parte, [b] habes tex.valde notab.ꝙ non,in l. cui fundus.& in l.pen.ff.de ꝯdi.& demon. Vlt. extra gloss.tangit remissiuè Bartol.post Gul. de Cun.quid ècontra ad hanc l. Pone creditor, qui prætendit habere centum, vult petere 50. tñ, aut minus,& fortè facit,vt cognoscat, qũo possit probare per testes, nunquid cogatur petere totum, & sic nunquid debitor possit eum cogere, vt petat totum ? de quo puncto habes per Bar.in l.in commodato. §. duob. & in l.non est nouũ. in fi.ff.de act.empt.Bald.& Mod.in l.j. ff. de acq.hær. Bal. Ang. Sal.& Alex.in l.cùm quædam puella.§.fin.ff.de iurisd.om. iud. Bald. Pau.& Lud. Ro. in l.si idem cum eodem.in prin.ff.eo.& not. plenè Imo.in l.scire debemus, in princ.ff. de verb.obli &
8 Bald.Alb. Ang. & Lud. Rom.hic † *Et in hoc communis consueuit*
* esse conclu. quòd actor cogitur totam summam petere, ne cõtinētia causæ, vel iudicium diuidatur.l.nulli.C.de iud.l.1.& 2.ff.ex qui.cau.ad eum.iu.ea. & facit natura correlationis. Nã sicut debitor non potest particulariter soluere creditori, ita nec creditor debet posse particulariter agere: quia istud esset vexare debitorem diuersis iudicijs. Et licèt ista sit communis concl.in contrarium habes fortem text.in l.ita tamen.§.pen.ff. iudi.sol.vbi si sunt plures hędes vnius creditoris mortui, vnus potest petere partem suam. Nec dicas, ꝙ ibi illud fit ꝓp pluralitatem hominum: quia si istud fuisset permissum principali,tamen ex persona hæredum, licèt plures sint,non permitteretur.l.2.§.ex his, de verb.oblig.Est verum,ꝙ Bart.in l.prætor. §.si mihi plures.ff.de iniu.respondet ad illum text.ꝙ procedit, quia non fuit oppositum à debitore. quod est de directo ꝯ illum tex.Cogita super illo tex.quia difficilis est. Ad predicta ēt vide duo.Primo vide gl.no.in §.si minus.Insti.de act.vbi gloss.
9 vult †,ꝙ si petij 50.& probaui de 100.quo casu iudex non potest nisi in 50.condēnare, nõ potero alia quinquaginta petere coram alio iudice per illum tex.in ver.in eo.iudicio: quem gl. exponit,idest coram eodem iudice, & illam gloss.pro not.alleg.Mathesi.in no.150. vide etiam ad prædicta vnam notabilē cautelam Bar.in Authen.at qui semel.in fi.C.de probat.quam etiam ponit Alber.hic. Nam dicit Bar. ꝙ si vis petere mille,& nescis qualiter testes deponent, cautela est,vt petas modicam partem : quia si postea deponent plenè pro te, poteris posteà totam summam petere. Nam per prædicta limitatur ista cautela,vt non procedat reo opponēte:& ita eam restringit Imo. in l.si mihi, & tibi.in princip.ff.de leg.j.Mathesi.in notab.116.

ADDITIONES.

* Dispongenda videtur hæc negatio, vt ex antedictis, & d. l. placuit. colligitur.

a Decimo limita in principali debitore, secus in eius hæredibus, l. hæredibus.§.idem iuris.ff.famil.ercis.Bald.in l.si plures.col.5.versi.iux.prædicta.C. de cond.inser.vbi assignat rationem diuersitatis. pro qua vide eundem in l. stipulatio ista.§.si ita.de verb.obl.l.necessarias. §.de vendendo. ff. de pignorat.action. BELLOT.

b Pro parte.Limitat sing.Aret.in l.1.col.pen.j.de acq. hær. quem reprobaui in l.pen.§.fin.ver.2.infert. supra iurisd.om.iud. PVRPV.

SVMMARIVM.

20 *Quando iuramentum affectionis præſtetur.*
21 *Natura aduerſatiuæ.*
23 *Sententia debet eſſe conformis libello, cum limitationib. nu.26.27.28. 29.cum ſequen.*
24 *Quid in Imperatore, vel Papa.*
25 *In libello accuſatorio an requiratur concluſio.*
33 *In cauſis, in quibus non requiritur libellus, ſi porrigatur, & ineptè, an vitietur.*
34 *Si in ſententia exprimatur cauſa falſa, an vitietur.*
35 *In ſummarijs ſufficit qualiſqualis petitio, ſed requiritur, quod reus ſit certus.*
36 *Sententia lata ſuper inepto libello, an valeat.*

LEX XXII.

Vinum. Iſta eſt famoſa, & repetibilis lex, & ſm Alb.de Roſ.eſt ſubtilis,& vtilis,&
ↄtinuè verſatur in practica.Habet duas partes prin.
Primò tractat, cuius temporis æſtimatio attendi
dẽat. Scdò cuius loci. Secunda ibi, interrogatus. Alio modo
diuidiẽ per Alb. ſ. in tres partes.In 1.ponitur thema in genere.
In 2. elicitur queſtio circa tp̃s, & illi reſpondetur. In 3. elicitur
q̃ſtio circa locum, & illi reſpondetur. Scda ibi,queſitum eſt.
Tertia ibi, interrogatus cuius loci.Sed Ang.hic diuidit in quatuor,
vt hic per eũ. Sed non recedas à prima. Ad euidentiam
huius l,habes premittere tria.Primò,ꝙ iſta l.in ver.cũ petitum
eſſet,legitur in gl.altero de duob.modis. Primò,vt intelligatur
de pet.iud.& ſic de litis ↄte.& iſte intellectus perſuadetur.Primò,
qa reſpõſio debet ↄgruere interrogationi factæ.§.p̃terea.
* Inſti. de inu. ſtip.l.ſi.defenſor.ff. de interrog. act. Facit l.1.C.de
1 diuer.reſcr.ergo cùm in interrogatione queratur ſolùm, an at
tendi debeat tp̃s,quo vinũ datum eſt mutuo, an verò tempus
litis ↄteſt.& ſic tempus peti.iudi.& Iuriſcon.reſpondet, debere
attendi tempus quo petitum eſſet: debet intelligi de peti.iud.
& ſic de tempore litis ↄteſt.Scdò ſuadetur hic intellectus: qa
verbum petitum, intelligitur de litis conteſt. l. amplius non
peti.ff.rem ra.ha.ergo non debet intelligi extraiudicialiter: qa
ſic eſſet impropriare verbum.Tertiò ſuadetur: qa verbum pe
titũ, poſitũ in prin.intelligitur in iudicio: ergo ſimiliter debet
intelligi idem verbũ poſitũ.ĩ.qa vna pars legis declarat aliã,vt
ff.de le.l,ſed & poſteriores. Alio & ſecundo modo intelligitur
tex.in ver.cum petitum eſſet,ẽt de pet.extraiudiciali:& iſte eſt
verior ſenſus: qa licèt interrogatio fuerit imperfecta cõtinens
ſolos duos caſus, tñ Iuriſcon.perfectius reſpõdet, ꝑut in ſimili
facit in l. vt reſponſum. C.de tranſ. & in l.precib. C.de imp. &
alij ſubſt.Teneas ergo,ꝙ iſte tex.in ver.cũ petitũ eſſet,intelligiẽ
* de quacunque petitione ẽt extraiudiciali, *& iſta eſt cõmunis opi.*
ꝓ qua adduco tria. Primò,nam tex.dicit, ꝙ dẽt attẽdi tp̃s quo
debet fieri ſolu. & ſic loquiẽ de interpel. diei. ſed interpellatio
diei eſt interpel.extraiudicialis: ergo &c. Secundò adduco:qa
non debet plus operari fictio in caſu ficto, quã veritas in caſu
verò.l.filio.quem pater.ff.de lib & poſth.Sed hic tex.vult, ꝙ at
tendaẽ tp̃s interpellationis diei,quæ eſt interpellatio ficta:ergo
fortius dẽt attendi tp̃s interpel.hominis extraiudicialis,quę eſt
vera.Tertiò adduco, nam verbum peti, relatũ ad eum, cui ex
petitione dẽt acquiri, ex ꝓprietate ſermonis intelligiẽ extra iu
diciũ.l.ſi decẽ cũ petiero.ff.de ver.obl.declarat Bar.ĩ l. amplius
nõ peti,ff. rem ra. ha. Scdò ad euidentiã p̃mitte illud, qđ dicit
gl.no. quam ibi multum notaui in l.cum quid. in glo.fin.ſ.eo.
ꝙ quando debitor non eſt in mora, tunc non eſt quærendum
de eſtimatione. Nam ſi promiſi reddere vinum infra annum,
& reſtituo.ĩ.tempus promiſſum,& ſic non ſum in mora,certè
liberor reſtituẽdo vinũ eiuſdẽ qualitatis, & bonitatis: nec tũc
quæriẽ,an æſtimatio creuerit,vel decreuerit: & idẽ eſt in pecu
nia.Nã ſi mutuaſti mihi 10.ducatos auri, & tp̃e quo mutuaſti,
aurum valebat plus: poſtea decreuit, non teneor ad aliquam
æſtimationem, ex quo non ſum in mora. Si autẽ debitor fuit
in mora, tunc procedit materia legis noſtrę.Nã non ſufficeret
debitori reddere mutuo debitum, ſed vltra vinum tenetur ad
eſtimationem quanti pluris valuit vinũ.Dicitur autẽ debitorẽ
fuiſſe in mora, qñ erat appoſitũ certũ tp̃s.ĩ.qđ debebat reſtitue
a re.Nã dies interpellat [a] pro homine, & conſtituit in mora: vt
ſtatim dicam in notab. Sed qñ non eſſet appoſitum certũ tp̃s,
tunc debitor diceretur in mora; quando fuiſſet interpellatus
congruo loco, & tempore,etiam extra iudicium: vt hic in gl.
per l.quod te.ſupra eo.Et propterea illud,quod dicitur in hoc
text.quando petitum eſt, debet intelligi, vel extra iudicium,
vel in iudicio. Si quæratur ergo cuius tẽporis æſtimatio attẽdi
debeat, decidit text.ſi tempus fuit adiectum, quo reddi debebat,
illud attendi debet: aliàs attenditur tempus, quo petitum
eſt in iudicio, vel extra. Et ſimiliter deciditur in loco. Nam ſi
cõuenerit, ꝙ certo loco redderetur, inſpiciẽ æſtimatio loci, in
quo debebat reddi. Si autem certus locus non fuit deſtinatus
ſolutioni,debet attendi æſtimatio illius loci,in quo petitur vinum.
Intellige tñ ſanè,qñ ille locus eſt congruus:quia debitor
ſortiatur ibi forum,ita ꝙ de iure ibi põt peti: vt hic in glo.fin.
Bar.hic in fi.tenet,& in l.non ſolum.§.morte,in iij.q. ff.de ope.
no.nun.& declarat Cy.in l.in minorẽ.in iiij.q. C.in quib.cau.in
integ.reſti.nõ eſt neceſ.Tertiò pro figuratione caſus, & intelle
ctu huius l.oportet te preſupponere,ꝙ in iſto tex.poſt petitio
nem vini,& ſic poſtq̃ debitor fuit in mora,æſtimatio vini po
ſtea decreuit.Et ꝙ ita debeas intelligere tex. patet, quia ſi æſti
matio creuiſſet,nõ attenderetur tempus lit.cont. vt dicit text.
imò attenderetẽ tempus vſq; ad ſñiam.l.in re furtiua. §. pen.ĩ.
de cõd.fur.& ſic tunc non attenderetẽ tempus petitionis, imò
omne tẽpus vſq; ad ſñiam.& ideo gl.ij.quæ ſubaudit,tũc,vel
poſtea,fatetur verũ eſſe,ꝙ attendi debeat non ſolùm tempus
petitionis,vt dicit tex.ſed omne tẽpus vſq; ad ſñiam, & ita gl.
ſubaudit ad tex.Sed iſta ſubauditio nõ eſt neceſſaria, qa debes
aduertere,ꝙ duplex eſt tempus.Primũ eſt, à quo tempore in
cipiat creſcere æſtimatio,& de iſto tp̃e à quo,loquitur ſolùm
iſta lex,ꝓut declarat Bar.hic in iiij.col.Aliud tẽpus eſt, vſq; ad
qđ,& de iſto tp̃e non loquitur iſta lex,nec materia iſtius l.ſed
loquitur l.iij.§.in hac.vbi gl.& Doct.infra commo.& licet Bar.
hic dicat,ſe de hoc dicturũ in l.in hac. ff.de triti. tñ ibi nihil di
cit,ſed benè dicit in d.l.iij.§.in hac, & ex his patet, quõ debeat
figurari caſus in hac l.vltra gl.Nam figurari debet, quòd æſti
matio decreuerit, & ſolũ quæritur de tempore à quo incipiat
æſtimatio, nõ autem de tp̃e vſq; ad qđ. Et ex his reiecto ſum
* mario Bart.quod *reprehendunt cõiter Mod.* hic pręcipuè Alexan.
1 ſumma tex.ſic.Aeſtimatio † vini, vel alterius rei mutuo datæ
debet fieri ſm tempus,& locũ,in quib.de reddendo conuentũ
eſt.Si autẽ nihil cõuenerit,tũc attendi debet tempus, & locus
petitionis.h.d.iſta nota.l.ſm Ful.Pau.de Caſt.& Mod.¶In tex.
ibi,ꝑ iudicẽ,expone mediante iudice, vel coram iudice, nõ ꝙ
fiat off iud.Itẽ intellige de offi. iud.mercenario deſeruienti ali
cui ↄdictioni ex mutuo,nõ de off.iud.nobili, ſm Iac.But.Alb.
de Ro.& Ang.hic,& ĩ.dicetur.¶In tex.ibi,rñdi ſi conueniſſet,
vt certo loco.Vult dicere inſpici locũ deſtinatæ ſolutionis, in
quo erat deſtinata ſolutio, & ſm eum debet fieri ſolutio. Vbi
autem certus locus non eſſet ſolutioni deſtinatus,debet atten
di locus,in quo quis conuenitur,vt dicit gl.fin.& Bart.in fin.&
Cy.in l.minorũ.in iiij.q.C.in quib.cau.in integ.reſti.non eſt ne
ceſ.¶In tex.ibi,vinũ,qđ.Aduerte,nã iſtud relatiuum,qđ, eſt re
latiuũ eiuſdem ſubſtantię,eiuſdẽ corporis,eiuſdem indiuidui,
vt dicunt Grãmatici,& Flo.in l.vnica.in ver.ꝓferunt.C.de ſen
tent.quæ pro eo,qđ intereſt,& gl.in §.alteri. Inſti. de inut.ſtip.
Vnde hic tex.in iſto relatiuo,qđ,vr̃ innuere,ꝙ illudmet vinũ,
qđ fuit datum mutuo,fuit petitum:qđ eſt malè dictum, quia
non debet peti idem corpus in ſpecie,ſed in genere,vt hic per
Bar.in j.col.in j.oppo.qui rñdet,vt hic ꝑ eũ,quia relatiuũ,qđ,fa
cit relationem in genere,non in ſpecie, vt dixi in l.ij. in prin.ſ.
co.vbi allegaui plures gl.¶In tex.ibi, per iudicem petitum eſt.
Innuit tex.ꝙ vinũ petatur per offm̃ iud.Cõtra,quia offi.iud.nõ
p̃ſupponit aliq̃ obligationem, l. qui per colluſionem.ff.de act.
empt.l.quintus.ff.de annu.leg.& ratio eſt,quia offi. iud. eſt re
mediũ extraordinarium,qđ datur ex equitate, ſed vbi adeſſet
obligatio, ibi cõpeteret actio, & ↄñr remediũ ordinariũ, ergo
ceſſaret offm̃ iud. Sed ita eſt in caſu nr̃o. Nam vbi tibi mutuo
vinum,obligaris mihi natural̃r,& ciuil̃r ex ↄ̃ctu mutui, & ſic
orta eſt obl̃o, & actio: ergo vr̃ impoſſibile,ꝙ iudicis offm̃ in
tenteẽ.Rñde, ꝙ verũ eſt, ꝙ vinũ mutuatũ petitur iure oblo
nis,& actionis,nõ offõ iud.Et ideo tex.hic in verſ.petitũ,debet
intelligi iure actio.& verbũ per iudicem,debet exponi mediã
te iudice, vel coram iudice. Eſt verum,ꝙ reperitur vnus caſus
ſpecialis,in quo mutuũ petitur officio iud.in l.cũ filiusfa.ſ.co.
2 ¶†No.ex iſta l.ꝙ [b] idem iudicium eſt de tp̃e,quod de loco,&
b ècontra.Nam illud,qđ ſtatuitur in loco, ſtatuiẽ & in tẽpore:
& ꝓpea Bar.& Doct.no.ex hoc tex.ꝙ bonum ſit arg.de tp̃e ad
locũ,& eↄ̃ cõcor.l.fi.& ibi Bar.no.ĩ.de trit.& tex. in l. ideo.§.ſi
ꝑ venditorẽ,& ibi Bar.no.ĩ.de act.empt.& tex.in l. quoties in
diẽ.cũ l.ſeq.ff.de ver.ob.& Bar.in l.qui plures.in prin. ff.de vul.
& pup. & in l. miles ita.§. 1.ff.de teſt. mil.Facit bene,quod vult
gloſ.not. in cle,2.ad fin.in verſic.regularem, de cenſ.quæ vult,

ꝙ ſicut

ADDITIONES.

a ¶Dies interpellat.Adde Bar.in l.magnã.C.de cõtrah.& cõmit.ſtip.Io.de Im.
in l.ſi mora.ff.ſol.mat.Card.in c.P.& G.in 5.col.de offic.deleg.

b ¶No.ex iſta l.Barb.lib.2.conſi,21.col.3.verſi.3.qđ diſpoſitio.l.ſi vt ꝓpoſiti
ĩ.de fideiuſ.quę de tempore loquitur,extenditur ad locũ.Deci.cõſi.2.col.1.
vide Iaſ.in l.diuortio.§.ſi fundus.ſol.mat.& limita ex dictis Soc.cõſi.247.in
dubio,& facit Bal.in l.ſed & his.ff.de in ius vocan. PVRPV.

quòd sicut ex causa necessitatis licitum est comedere carnes
tempore prohibito, puta Quadregesimæ: ita etiam licitum
est in loco prohibito, puta in claustro Cartusiensium. Per
3 istud arg. puto, licèt in specie tactum non legerim † & ita aliàs
dixi, & obtinui in contingentia facti, quòd quemadmodum
debitor fugitiuus, seu suspectus de fuga, potest capi tempore
incôgruo per creditorem propria aucto. eo modo arguendo
de tpe ad locũ, possit capi omni loco prohibito. Quod aũt de
bitor fugitiuus, seu suspectus de fuga possit capi tpe incon-
gruo, istud probo per 4. decisi. no. Primò probo, nam debi-
tor in diẽ, vel sub conditione, pendente die, vel conditione
nullo modo põt côueniri cum effectu. l. cedere diẽ. ff. de verb.
sign. vidistis in l. certi condictio. in prin. supra eo. Tñ debitor in
diem, vel sub conditione potest capi per creditorem pẽdente
die, vel conditione, & sic tempore incongruo. arg. no. text. in l.
quæsitum. & ibi Bart. & Ang. in sum. ff. de pig. per quem text.
ita in specie decidit not. Bald. in l. ad fin. C. de cond. ex lege.
in l. si debitor. ff. de iud. & in l. 3. ad fi. C. commod. Secũdò probo:
nam licèt aliàs pendente lite, vel pendente appellatione à
sñia, nihil debeat innouari. toto tit. ff. nil not. appel. pend. l. 1. vbi
Bal. & Mod. not. C. de bon. pos. secundum tab. & gl. magistra.
2. q. 6. c. si appellationẽ. Tamen pendente lite, vel appellatione
à sententia, per quam debitor est condemnatus, si debitor ef-
ficiatur suspectus de fuga, quia præparet se ad fuga, potest
pendente app. capi per creditorem. Ita sing. determinat Ange.
in rep. l. nemo carcerem. C. de exac. trib. lib. 10. post med. ver.
Item quæro an pendente lite: quem refert, & sequitur Alexan.
Imo. in consi. 105. inc. magnifice pretor. in 12. col. lib. 3. Tertiò
istud probo. Nam hæres, quando est infra tẽpora data ad con-
ficiendum inuentarium, non potest conueniri, nec conuenire
debitores hęreditarios, tex. in l. fi. §. donec. C. de iur. deli. Tamen
interim, & sic tempore incongruo potest conuenire, imò
capere propria aucto. debitorem suspectum de fuga. ita sing.
determinat Ange. in repe. l. 1. §. hæc stip. in 12. col. ff. si cui pluſ-
quam per l. Fal. Quartò istud probo: nam debitor suspectus
de fuga potest capi, vel aucto. iud. vel auctoritate propria cre-
ditoris die feriata etiam in honorem Dei: & sic feriato, & in-
congruo tempore. glo. est fin. & approbata in l. dies festos, in gl.
2. & ibi Bart. & alij not. sequuntur C. de fer. Bart. in l. ait prætor.
§. si debitorem. ff. de his, quæ in frau. cred. & illa glo. est vnica
& sin. in iure secundum Ang. & Fulg. in l. 2. ff. de fer. Ang. in l.
qui restituere. ad fi. ff. de rei ven. Pau. de Castr. in l. diuus ff. de
fer. Alex. in consi. 302. incip. circa primum dubium, omisso ap-
paratu verborum. Illam sequitur Bald. in l. 1. C. qui bon. ced.
pos. & in l. fi. C. de exhi. reis. Alb. in l. si feriatis. ff. de fer. vbi dicit,
quòd consuetudo sequitur, & approbat illam gloss. Et quòd
illa gloss. sit sing. in iure, dicit etiam Bald. in c. fin. in vlt. col. de
fer. vbi multum ampliat illam glo. quòd debitor suspectus de
fuga possit capi die feriata, nedũ si sint feriæ solennes, sed etiam
si sint solenniores, vel solennissimæ, vt dies Natiuitatis, vel
Pasche: quod est bene notandum: & per illam glo. ampliando
secundo modo dicit Bald. in rub. de treu. & pa. in 2. col. quòd
debitorem meum fugitiuum possum propria auctor. capere
tempore treugę: quia treuga non prodesset fugitiuis, & istud
erit quintum simile. Ex istis ostenditur clarè, quòd debitor fu-
gitiuus, seu suspectus de fuga potest per creditorẽ met propria
aucto. capi tempore incongruo. Infero (licèt non inuenerim
tactum,) arguẽdo de tempore ad locum, ꝙ debitor suspectus
de fuga eodem modo poterit capi loco incongruo, vel aliàs
4 prohibito à iure. ¶ † Hinc infero duas nouas deci. Prima est,
quòd licèt aliàs pro debito priuato non possit capi quis in do-
a mo, [a] & si caperetur, debet relaxari. l. plerique. ff. de in ius voc.
l. nemo de domo sua. ff. de reg. iur. latè Bar. in l. fi. ff. ad l. Iul. pec.
Tamen quando debitor est suspectus de fuga, potest capi in
domo propria, arguendo de tempore ad locum, pro limita-
tione l. plerique. & ista limitatio non traditur ibi per d. Alexan.
nec per alium scribentem, & ita aliàs in contingentia facti
allegaui, & obtinui: tamen postea inueni, quòd istud in ter-
minis tenet Bald. in lectura antiqua, in dict. l. plerique. alle-
ga. l. quæsitum. cum gloss. ff. de pignor. Vide tamen Bald. qui
aliter videtur velle in l. ex omnibus. C. de decur. libr. 10.
5 ¶ † Secundò infero aliud, quod videbitur tibi fortius, nec est
6 sine dubio, † quòd licèt aliàs pro debito priuato quis capi
b non possit in ecclesia, [b] l. 1. & 2. & per totum tit. C. de his, qui
ad eccl. confug. capit. inter alia. de immu. eccl. & sic in propo-
sito, licèt quis non possit capi, nec extrahi de ecclesia, tamen
non esset ponere os in cœlum, quòd debitor suspectus de
fuga posset extrahi de ecclesia, arguendo de tempore sacro
ad locum sacrum: nam potest capi tempore feriato in hono-
rem Dei: vt s. declaraui, ita etiam poterit capi in loco sacro ad
honorem Dei. Istud vltimum probo: quia non solùm iudex
c laicus, [c] sed etiam creditor laicus potest propria aucto. capere
clericum debitorem, qui sit fugitiuus, vel præparet se ad fugã:
vel quancunque aliam personã eccl. vt eum cõsignet iudici ec-
clesiastico. Allegatur Io. An. in c. nullus. de pig. Istud expressè
decidunt Cano. in c. cum non ab homine. de iud. vbi Bald. in
3. col. d. Car. Flo. & ibi latius d. Abb. Pan. in 4. col. post alios ibi
per eum relatos, cum text. in c. olim. de rest. spo. Istud idem
expressè firmat Bal. in c. dilectis. in 5. col. de appel. & idem Bal.
in marga. sua. in ver. clericus. ver. 18. Nec sufficeret dicere,
quòd diuersa sit ratio in tempore, & loco: nam maiestas Dei
ita videretur offendi, quãdo caperetur tempore sacratissimo,
sicut si in ecclesia, & sic loco sacro. Cogita tamen: ex quo nul-
lus ista tangit, ne erres, quòd non requiritur, quòd debitor
actualiter fugiat: & sic sit in actu fugę: sed satis est, quod sit
suspectus de fuga, vel ꝓparet se ad fugã, vt dñt Docto. in loc.
prealle. de hoc habes glo. no. quam signa in l. quæsitum. in ver.
interest. ff. de pig. Vnde dicit Bal. in l. si quis iũ tantam. in 7. col.
C. vnde vi. quòd sufficit, si debitor sit in preparatione fugæ: &
istud idem dicit Bald. in l. generali. C. de decu. lib. 10. Bald. &
Saly. in l. pen. per gl. expressam ibi. C. de pig. act. Facit text. in l.
Pedius. in prin. ff. de incend. rui. nau. quamuis de hoc vltimo
dubitauerit Ang. in l. Aristo. ff. de iur. delib. & contrarium
expressè firmat idem Ang. quòd requiratur, quòd debitor sit
in actu fugę, in repe. d. l. nemo carcerem. C. de exac. trib. lib. 10.
quem refert, & in specie reprehendit Alexan. in consi. 64. lib. 3.
incip. Et si celeberrime Doct. in vlt. col. & idem Alex. in l. di-
uortio. in prin. in 4. col. ff. sol. mat. vbi dicit, se ita de facto obti
nuisse: imo fortius si de fuga solùm timeretur ex solis conie-
cturis, licèt aliter non probetur, prædicta procedunt, ſm Bald.
in l. consentaneum. in 6. col. C. quomodo, & quando iud. in
auth. ei qui. C. de temp. app. ¶ Redeũdo ad not. tex. ꝙ bonum
d est argumentũ de tempore [d] ad locum: limita, nisi sit diuersa
e ratio: patet [e] ex no per Inno. in c. qualiter, & quando. extra de
accu. vbi dicit, quòd testis non tenetur tantum recordari de
tempore, sicut de loco: quia tempus potest facilius tradi obli-
uioni quàm locus: & refert Bald. in l. presbyteri. in 1. col. C. de
Episc. & cle. Adde, quòd similiter de re ad tempus. l. miles ita
heredem. in prin. versi. & quia diximus. ff. de test. mil. Similiter
bonum est arg de re ad locum. l. si quis ita legauerit. ff. de aur.
& arg. leg. Similiter bonum est arg de personis ad locum, &
7 econtra. l. 1. §. Offilius. iuncta l. 2. ff. ne quis eum qui. ¶ † Not.
f secundò prin. ex ista l. [f] quòd qñ debitor vini, vel alterius rei
fuit in mora soluendi, ista mora debitoris facit vt vltra debitũ
principale vini veniat æstimatio, vt hic, & iurib. alle. in gloss.
iuxta istud no. ex isto tex. offertur pulchra, & no. quęstio. quod
8 eõ, † Si creditor fuit in mora accipiendi vinum, debitor obtulit
vinũ cõgruo loco, & tempore: creditor noluit accipere, & sic
fuit in mora, nunquid debitor poterit postea dicere, volo de-
falcare æstimationẽ quanti pluris valet nunc vinũ, qa illo tpe,
quo volui restituere, brẽta vini valebat mediũ ducatũ, nũc qli
bet brẽta valet vnũ ducatũ, & sic vbi erã debitor de 20. brẽtas
vini, nolo soluere nisi 10. attenta æstimatione pluris: nunquid
posset? Istam q. tangit Cy. in l. in minorũ. in 9. q. C. in quib. cau.
in integ. rest. & ibi refert, Iac. de Are. voluisse, quòd ista lex, &
similes non habeant locum ècontra. Inquantum vult debere
attendi æstimationẽ, quia nõ procedit, qñ creditor fuit mora.
Mouetur duplici ratione. Primò, qa nulla lege cauetur. Vnde
erubescimus, &c. §. consideremus. in Auth. de trien & semis. l.
illam, vbi Bald. & alij not. C. de colla. & paria sunt aliquid
fieri sine lege, vel contra legem. dixit not. Bald. in capit. in Ge-
nesi. in 6. col. de elect. Et si dicis: nonne ista lex statuit debere
attendi æstimationem, quando debitor est in mora: ergo
licèt ista l. & aliæ similes loquantur de debitore, tamen idem
debemus intelligere eõ in creditore, cũ sint correlatiua. Sed ẽt
in correctorijs illud, quod statuit in vno ex correlatiuis, intel
ligitur etiam statutum in alijs. l. final. C. de indi. vid. tol. cum
multis, quæ ibi dixi, & tantò plus, quia sumus fauora-
biliores

ADDITIONES.

a ¶Non possit capi quis in domo. Adde Bar. & Doct. in l. 1. C. de offic. diuer. iud.
Ant. de Bu. & Doct. in c. 2. de pig.

b ¶Non possit in ecclesia. Adde Auth. de man. prin. in §. neque autem. & ibi gl.
& Bar. Sal. in Auth. si qs ei. C. de adul. Ang. de Aret. in trac. malefi. in ver. fa-
ma. & idem in materia capturæ. * Not. Rip. in c. 1. col. 39. & seq. de iud. nu.
88. Prac. Pap. for. inquis. vers. hæc est. nu. 31. vbi dixi. MASVER.

c ¶Non solùm iudex laicus. Adde Io. de Imo. in c. 1. de depos. Io. An. in c. si cle-
ricos. de sent. excom. lib. 6. Dominic. de San. Gemin. in 45. dist. in gl. summę.

d ¶Argumentũ de tẽpore. Adde l. vinũ. si cer. pet. l. miles. de test. mil. Bar. in l.
qui plures. de vulg. & pup. Bal. in l. ratio. in §. si per vẽditorem. ff. de act. emp.

e ¶Patet. Ale. lib. 1. consi. 65. visis processib. PVRPV.

f ¶Ex ista l. Ex hoc not. infert, vsuras deberi in mutuo propter moram. limi-
tat Bal. in l. rogasti. §. si tibi. supra eo. Dec. in consi. 119. 2. dub. PVRPV.

biliores debitoribus, quã creditorib. in reg. fauorabiliores, & l. Arrianus. de act. & ob. Si ergo in debitore moroso attenditur æstimatio, certè idem debemus dicere in creditore moroso, &c. Ad istud arg. respondet Cy. quia quando creditor est in mora accipiendi, grauatur in alio, quia periculum ad eum spectat l. qui decem ff. de sol. ergo cùm in hoc grauetur, nimirum si vlterius non attenditur æstimatio, quæ ratio cessat in debitore. Et si ista est vera decisio, est magna litatio ad istam l. & similes. Contrarium tamen determinant Pet. de Bella. & Cy. in d. l. in minorum. in 9. q. ꝙ imò ista l. & similes procedat eẽ, quando creditor fuit in mora. Mouetur, qa ꝯctus non debẽt claudicare, quod statuitur in vno, idem & in alio l. illud ff. de pericu. & com. rei ven. iun. l. fi. de fru. & li. expen. Tñ potest rñderi ex ratione, quam ꝓximè dixi, qa diuersa est rõ plus in vno, q̃ in alio. Idẽ tenet Alb. hic in pe. col. Et ꝓ ista opi. (nõ eũdo per mendicata suffragia) vr̃ tex. expressus in l. ratio. §. si per venditorem ff. de act. emp. & ibi glo. expresse in ver. cum agatur. Nisi tu subtilis responderes ad illum text. quòd loquatur, quando vterque tam debitor, quàm creditor sint, vel fuerint in mora: sed quæstio nostra loqtur, qñ solus creditor fuit in mora. Ad idẽ videt facere bo. tex. in l. q hominẽ. ad fi. ff. mãd. vbi tex. loqtur de mora vtriusque, & dicit, ꝙ neutri sua mora debet ꝓdesse. & ad istam eandem op. vide. Bal. in l. acceptam. in 16. q. C. de vsu. & Alex. in l. semel mora. ff. so. mat. Breuiter Bar. posuit doctri. satis æquã, per quã prædictæ opi. pñt concordari in l. 3. §. in hac. in vlti. col. ff. cõmo. per tex. cũ gl. in l. si mora. ff. so. ma. ¶† Tertiò prin. no. a ex hoc tex. in ver. Sabinus
9

a respondit, ſm Bal. Sal. & *omnes Moder. hic*, quòd qñ dies solutionis est apposita à ꝯhentib. nõ est necesse, ꝙ creditor interpellet debitorẽ, vt soluat, ad hoc vt eum constituat in mora: sed talis dies interpellat, & constituit in mora l. magnam. C. de ꝯhen. &
b cõmit. stip. cum suis ꝯcor. & istud ꝓcedit b ẽt si debitor ꝓmisisset soluere vsque ad pascha: & abinde in antea ad beneplacitum creditoris: tñ dies talis apposita ꝯstituit in mora debitorẽ, nõ obst. illis verbis, & abinde in antea &c. tex. est no. i l. cũ stipulatus sim mihi à Proculo: aliàs ò Procule. in versi. arbitrio suo. cũ gl. & ibi Bart. expresse no. & alij post eũ. ff. de ver. obl. Ang. & Imo. in l. si insulã, in 27. col. ff. de ver. obl. & in l. ita stipulatus. co. ti. Bal. in l. 1. in pe. col. C. qñ dies leg. ce. & in l. fi. §. præterea. C. de iur. do. & sin. Bal. in c. 2. de eo, q interfecit fratrẽ domini sui,
c vbi plus tenet Bal. c si debitor ꝓmiserit creditori soluere vsque ad certũ tp̃s, puta paschæ, & qñcunque interpellauerit: tamen ẽt isto casu dies paschalis interpellat, & constituit in mora. Itẽ
d extende istam reg. d quòd dies interpellat, & ꝯstituit in mora, vt procedat non solùm in die expressa interposita ab homine, sed ẽt in die tacita interposita à lege. text. habes, & exemplum in l. 2. ante fi. C. de iur. emp. & in l. quoties in diem. cum l. seq. & in l. si ita stipulatus essem abs te. ff. de ver. ob. & est gl. in l. si mora. vbi latè Moderni præcipuè Alex. post Imo. ff. so. ma. & gl. in c. potuit de locato. & gl. in l. 3. §. nunc de effectu. ff. de eo, quod cer. loc. quam ibi Ang. not. Ponit latè Bal. in l. ita stipulatus. magna, in 2. q. prin. ff. de ver. ob. Lud. Roma in l. si ex legati cã. eo. tit. Imò fortius, & est tertia extensio, istud procedit etiam in die tacita adiecta miserationis gratia ad soluendum, illa etiam interpellat, & constituit in mora. gloss. est sing. de hoc in d. l. si mora. ff. sol. ma. quam Moderni ad hoc no. præcipuè Alexan. illam glo. alle. pro sin. d. Mathes. in no. 122. Intellige tamen
e prædictã reg. procedere e in die tacita, vel expressa, quando est dies certa: prout expresse dicit text. in l. magnam. præallega C. de contrahen. et cõmitten. stipul. in ver. ex certo tempore. secus si sit incerta, an, & quando. secundum Cyn. & Bal. in illa l. magnam, per illum text. & latè Bart. in d. l. ita stipulatus, magna, in duob. locis, in 2. q. prin. in ver. iux. hoc quæro, quando committatur, & in ver 3. est videndũ. Firmat Bald. in l. si pacto,
10 quo pœnam, in 4. col. C. de pact. † Secundo intellige, & limita prædictam reg. quod dies interpellat, &c. vt procedat quando debitor scit, quòd illo tempore debet soluere, secus si ꝓbabiliter ignorat: vt quia mortuo principali debitore hæres successit: tunc donec ignorat, nunquam constituitur in mora: sed q̃ primum scit absque noua interpellatione constituitur in mora: ita sing. determinat Bartol. in consi. incip. domine Iacobe, primò vos queritis. Nihil tamen sufficiens alleg. poterat allegare bon. text. in l. cum ancillis. C. de incest. nup. in ver. vel postea cognitum, & ibi gloss. & Bald. Quid esset si acciperem pecuniam mutuo, cum pacto expresso, quòd creditor non posset me molestare vsque ad calendas Martij: vel quòd creditor non possit petere vsque ad annum, nunquid lapsus anni interpellet, & constituat me in mora? dubium facit, quia inducta ad fauorem, non debent in odium retorqueri. l. quòd fauore. C. de legi. Istum passum tangit Bald. & non decidit, sed relinquit, cogitandũ in l. fin. §. præterea. C. de iure dot. vbi etiam habes per Bald. & Cyn. an dies appositus in statutis, vel rescriptis constituat in mora, & decidunt, quòd sic. Et ego in prædicta quæst. idem decido, quia fateor, quòd vsque ad id tempus nõ possum in mora cõstitui, sed post id tempus bene constituor.

11 ¶† Quartò not. ex secunda parte text. ibi quanti eo loco esset, quando tractatur de æstimatione propter moram, debet attendi æstimatio secundum locum, vbi debeat solui, & secundum locum vbi factus est contractus. concordat dicta l.
12 ratio. §. si per venditorem. ff. de actio. empt. ¶† Et per istum text. dicunt Cyn. Alberic. & Alexand. hic fuisse solutam quæst. de facto. Aliquis existens in Marchia Anconitana vendidit quantitatem vini pro certo pretio, quam promisit soluere in ciuitate Ferrariæ. Iste venditor volebat rescindere venditionem, eo quia erat venditum vinum citra dimidiam iusti pretij. l. 2. C. de rescin. vendit. Fuit dubitatũ in æstimatione istius vini, cuius loci æstimationem inspiciamus, an Marchiæ Anconitanæ, an Ferrariæ? Fuit determinatum, quòd secundum æstimationem loci Ferrariæ, quia cùm fuerit destinatus locus solutioni, ibi videntur partes contraxisse. l. contraxisse. ff. de
f actio. & obligatio. per hoc correlariè puto f posse decidi quæstionem, quam ponit Ludouic. in 1. column. quam reliquit indecisam, quia pendebat in facto, quando quis promisit Florẽtiæ soluere 100. ducatos in anno Romę, reperit Florẽtię debitor, & soluere vult ducatos Florẽtinos, creditor vult æstimationẽ, qa Romæ ducati valẽt plus. Lud. Ro. dicit, ꝙ nõ vult decidere. Credo, ꝙ possit clarè decidi ꝑ ꝓdicta, & ꝑ istã legẽ. ¶Penultimo pro complemento textualium aduerte, hic vr̃ text. ꝯ illud, ꝙ vult gloss. in c. quoniam frequenter. in §. porro, vt lit. non contest. quæ vult, ꝙ ex lapsu tp̃is concessi per Episcopum clerico ad se præsentandum, non cõstituitur clericus in mora, nisi de nouo citetur ad residendũ. Nam istud, vr̃ ꝯ hunc tex. isto modo inducẽdo. Nam dilatio apposita ad solnẽdũ, vr̃ apposita fauore debitoris, ſm ꝙ declarat Bar. in l. qui Romæ. in prin. ff. de verb. obl. & tñ tale tp̃s interpellat, & constituit debitorem in mora. tex. est hic. & ita illam gl. reprehendit d. Fran. de Are. in l. si ex legati cã. ff. de ver. obli. ꝯ illã gl. vr̃ tex. no. in l. fi. §. præterea. & ꝙ ibi no. Bal. C. de iur. do. Tu verò considera, ꝙ illa gl. loquitur, qñ apponitur tp̃s, ꝙ nec primò, nec scd̃ario nocet reo, sed hic tp̃s ꝙ datur debitori, licèt principaliter respiciat fauorem debitoris, tñ secundario respicit etiam fauorẽ creditoris. Vltimò aduerte inquantum in ista l. dicitur, ꝙ debitor, qui fuit in mora, tenetur ad æstimationem quanti plurimi valuit vinum.† Nã istud limitatur sing. per Imo. in l. pretia
13 rerum. in fin. ff. ad l. Falc. vt non procedat in excrescentia momentanea, quæ fuit tempore vnius extremæ caristiæ, quæ parum durauit, quia talis æstimatio non debet attendi ꝯtra morosum per illum text. sed contrarium tenet Raph. Cum. in d. l. pretia rerum. & in l. cum res. §. fi. ff. de leg. 1. & d. Alex. in l. pretia rerum. licèt non faciat mentionem de Raph. mouentur per duo. Primo odio morosi, qui dicitur delinquere. Secũdò, quia d. l. pretia rerum. in fi. loquitur, quãdo debitor non erat in mora. & ita tenere est multum extendere text. nostrum. & ita trãseo, licèt do. Christof. de Castil. hic in 1. char. teneat idẽ, quod Imol. quia non dicitur valor, nisi qui communiter, & non rarò contingit. ¶Gloss. in versi. constaretur. Primo timore contrarij supplet ad text. & istam suppletionem facit, vt responsio sit conformis interrogationi. Tamen ista suppletio non est necessaria, eo quia imperfectæ interrogationi Iurisconsul. perfectè debet respondere. Secundò ponit casum in terminis. Secunda ibi, & dic vinum. ¶Et inquantum gloss. ibi dicit, petitũ in iudicio, debet intelligi citra tamen lit. contest. glo. est superflua, quæ postea dicit de lit. contest. quamuis ꝓpriè peti dicatur per lit. conte. l. amplius nõ peti. ff. rem rat. ha. ¶Gl. in ver. q̃i. diuiditur in duas partes. Primò timore contrarij supplet ad text. sed suppletio gloss. non est necessaria, quia vt dixi in euidentialibus, in ista materia considerari debet duplex tempus. Primò tempus à quo, & de isto loquitur ista lex cum materia.

ADDITIONES.

a ¶Principaliter not. Plenè de hoc vide Soc. consi. 209. col. fi. & ampliat Barba. lib. 3. consi. 84. col. 10. PVRPV.
b ¶Istud procedit. Bald. in l. 1. in 3. col. C. ne li. ter. prouo, & vide de die tacita Ias. in trac. in emphyte. PVRPV.
c ¶Vbi plus tenet Bald. Vide Aret. in l. ex legati causa. col. 8. PVRPV.
d ¶Istam reg. Alex. in l. quod te. col. 5. supra eod. lib. 5. consi. 74. inci. viso testamento. col. pen. PVRPV.
e ¶Procedere. Latè Dec. vbi infert, & extendit in consi. 2. col. 3. & Barb. lib. 1. consi. 51. col. pen. PVRPV.
f ¶Correlariè puto. Vide omnino Alexan. libr. 2. consil. 21. incipien. visis his col. 2. versi. similiter.

materia. Aliud est tempus vsq; ad ꝙ,& de isto loquit̄ l.in hac.
alleg.in gl. & melior text.in l.in re furtiua.j.de cōdi. fur. & de
isto non loquitur ista l. Secundò. gloss. opponit , & dupliciter
soluit. Secunda ibi,sed certè. In ead. gloss.ibi sed ibi fideiussor
fuit ꝯuentus.Ista.1. sol.gl. sic simpliciter intellecta est falsa , q̄a
sequeretur,ꝙ fideiussor esset deterioris cōditionis, quàm reus
14 principalis , & tn̄ istud est falsum. † Quia magis fauetur circa
moram fideiussori quàm reo principaliter:patet,quia reus nō
potest purgare moram nisi incontinenti, infra duos , vel tres
dies , l.& si post tres. ff. si quis cau. tn̄ fideiussor potest purgare
moram. j. sex menses l. sancimus.C. de fideiuss. vnde oportet
intelligere solutiones gl.secundum , quod declarāt Io.de Are.
& Bart.hic.& ante eos gl.expresse declarat in l.Quoties in diē.
de ver. oblig. Non caret tamen diuinatione,dicere, ꝙ in l.con
traria debitor principalis iam erat in mora tempore, quo fide
iussor intercessit. Ex ista tamen sol. quæ vera est in se , no. duo
ſm Raph. Ful.hic, & Raph. Cu.in l.Quoties in diem.quæ sibi
ascribit Alex.Imo.hic. Primū est,ꝙ mora rei principalis nocet
fideiussori , etiam si mora erat contracta antequam fideiussor
intercederet.Ratio est, quia fideiussor simpliciter acceptus,in-
telligitur accedere ad omne illud, ad ꝙ tenetur reus principa-
lis,etiam ex mora.l.Quæro.in prin.ff.loc.l. fi.ff.de eo,ꝙ cer.loc.
& ibi Bart.ex quo sequitur correlariè ſm not.ꝙ per dationem
fideiussoris non purgatur mora rei principalis. de quib. duob.
hr̄ in l.mora rei.& in l. si seruum.§. videamus.ff.de verb.obl.&
habes gl.in l.si eū, qui ita.& §. fi. in gl.mag.super verbo,confe-
stim.eo.tit.In ea.gl. ibi. i. apposui in satisdatione , supple, & sic
tp̄s quo debebat soluere , quo tp̄e si non soluit, constituitur in
mora , vt dixi in text. & consequenter attenditur tp̄s moræ,si-
cut hic.Istam sol.tenent. Bart. & alij hic. Non caret tn̄ diuina-
tione dicere , ꝙ in d. l. cum quis.fideiussor tp̄e quo satisdedit,
apposuerit tp̄s solutioni. ¶Gl. in ver.petitum esset.Pro introi-
tu glo.aduertendum est , ꝙ Iuristę circa istam materiam , cu-
ius temporis æstimatio debeat attendi, variarunt. Quidam di-
cunt attendi tp̄s ꝯ̄ctus:quidam dicunt attendi tp̄s lit.cont.qui-
dam dicunt attendi tp̄s sn̄iæ. Ideo gl. varias assignat opposi-
tiones. Vnde diuide istam glo. in 5.partes prin. Primò decla-
rat text.de qua petitione inteligi debeat. Secunda ibi, nec ob.
gloss. opponit contra text. quòd non debeat attendi tempus
moræ,sed tempus lit. contest. Tertia ibi,sed certè tempus dati
mutui.gl. opponit ꝯ̄ tex. ꝙ imò attendi debeat tempus con-
tractus , & de isto format tres opp. Quarta ibi, sed secundum
hoc fortiter contra.gloss. de vno opponit , quòd attendi debet
tempus lit. contest. & huic contrario glo. videtur tradere tres
sol.sed non sunt veræ nisi duæ,eo quia tertia sol.venit ad susti-
nendum sol. Azo. Quinta ibi, sed quæro extra.gl. ſm Bart.po-
nit practicam istius.l. Tu dic melius , quòd in ista 5. parte per
viam quæstionis opponit fortiter contra text. & ponit 6.solu.
15 ex quib. benè colligitur practica huius l.Ex 1. parte † gl.no.re-
gulam , ad quam multoties allegatur ista gl. quòd etiam per
interpellationem extra iudiciū factā , debitor constituitur in
mora.Similem gl.habes in l. qui Romę.§. cohæredes. in versi.
testator.ff.de ver.obl.& gl.in l.fideiussor obligari.§.fi.ff.de fide-
ius.& gl.in l.amplius non peti.ff.rem ra.ha.Facit tex. in l.denun
tiasse.in prin.ff. de adul. & ibi Bart.no. & legit sub l. qui vxori.
Idem volunt Bart. & Docto. in l.si ex leg. causa.ff. de ver obl.
Istam reg. amplia procedere etiam si interpellatio extraiudi-
cialis fieret per verba enunciatiua:vt q̄a creditor dicat debito-
ri,egerem,vel egeo illa pecunia:vel scio,ꝙ es discretus,vel per
similia. Nam per ista verba ꝯstituit̄ in mora : sicuti si expressè
interpellaret.Ita not.Bart.in l. & hoc modo.ff.de leg.1.& latius
idem Bart. in l. si quis mihi bona.§. sed quod si mandauit , per
illum text & ibi alij Doct.ff. de acq.hære.& in l.1.in princ. ver.
tertio dixi.ff.de ope.no.nun.Bald.in l cum,qui duob.§. 1.per il
lum tex.ff.de acq.hær.& in rep.l.ꝙ te.in 7.col s̄.eo.Ang.& Flo.
in l.mora.in prin.ff.de vsur.vbi adducunt text. in l. Paulus.§.1.
* ff.de bon.lib. *& ista est magis communiter sententia*. Est verum, ꝙ
Cyn. quē alleg.Bar.in locis præalleg.tenet ꝯ̄rium, ꝙ verba de-
precatiua, vel enunciatiua non constituunt in mora, ita tenet
Cyn.in l.in minorum,in 7.q.C.in quib.cau.in integ.rest.non est
neces.quē simpliciter sequitur Bald. sibi ꝯ̄rius in c.fi. si de feu.
vasal.ab ali.interpel. fue.Alb.de Ros.in l.quod te.s̄.eod.vbi di-
cit , ꝙ vidit practicari in palatijs, quòd talia verba enunciati-
ua nō constituūt in mora. Gul.in l. quod te.distinguebat. Aut
talis persona est debitor, cui creditor debet reuerentiam: tunc
talia verba constituunt in mora : quia p̄p reuerentiam lex
præsumit, ꝙ non sit ausus interpellare expressè.l.1.§.quæ one-
randæ ff.qua.re.act.nō datur , & tex no.in l.pe.ff.de fur.aliàs illa
verba non sufficiunt,ita ēt refert,& sequitur Raph.Cu.in d.l.si
quis mihi bona.§.sed quid si mandauit.tn̄ p̄cedens opi. verior
est.Secundò extende.d.reg. vt non solùm interpellatio consti-
tuat in mora,sed sola notificatio debiti extraiudicialis. Ita Bal.
hic in vlt.col.circa fi.& fortè rarò alibi inuenies,qui postquam
arguit ad partes,ponderat tex.in l.1.in prin.ff.de lib.agno. pote-
rat allegare meliorem text.in d.l.Pau.§.1. qui text.loquitur de
simplici notificatione enunciatiuè facta.Istam reg.sic amplia-
tam.4.notab.modis limita.Primò limita,vt p̄cedat in his,quæ
debētur alicui iure obligationis,& actionis,secus in his,quę nō
debentur iure obligationis,sed solùm offi.iud.In istis interpel-
latio extraiudicialis non constituit in mora , sed requiritur, ꝙ
iudex moneat,vel interpellet. text. est de hoc sing. ſm omnes,
& Bar.in l.cū postulassem.in prin.ff.de dam.infe.& idem Bar.in
l.vbi.§. 1. ff. de eden. & in d.l.si ex legati causa. & rōnem assi-
gnat not.Bar.in l.1.in 6.col.& idem Bal.in l.2.ff.de iur.om.iud.
Et istud vltimum adeo est verum, ꝙ etiam oblatio libelli non
constitueret in mora, sed requiretur lit. conte. Ita sing. deter-
minat Bart.in l.denunciasse.§.quid ergo.ff.de adult.Not.Bar.&
& alij in rub.C.de in ius vocau. Ang.& Lud.Rom.hic,in 4.col.
Facit tex.in l.si libertus à patrono.ff. de in ius voc.Itellige tn̄ in
his,quæ debentur offi.iud.nobili.Secus si iudicis offi.mercena-
rio , quia cùm illud deseruiat actioni intentatæ , interpellatio
extraiudicialis constitueret in mora,ita not. declarat Cyn.in l.
1.circa me.C.de alie.iud.mu.causa fac.quem refert,& sequitur
Bald.in l.3.in 1.colum.ff.de iurisd.omn.iud. Secundò sing.limi
16 ta prædictam regu.nisi creditor prius fuisset in mora : † nam si
postea interpellat debitorem extra iudicium , non constituit
eum in mora,sed requritur tunc lit. cont. Text.est in l. sed & si
alia.ff de consti.pe.quem tex.ibi ad hoc not.Sal. & reputat sin.
& dicit suum nouum dictum.Idem tenet Sal.in l.si pacto quo
pœnam.C.de pact. sed istud dictum reprobat Alex. hic,& in l.
si insulam.in vlt.char.ff.de verb.obl.per text.in l.Celsus.§.fi. cū
l.seq ff.de arb.& licèt Alex. non dicat, pondera, ꝙ ꝯ̄rium satis
vult Bart.in l.Item illa. in prin. ff. de consti. pe. in pen.col.ver.
in eo.mō dico de actore. Sed caue,q̄a d.l.Celsus.§.fi.cum l.seq.
loq̄tur in diuersis terminis,quo ad pœnam. Nos loquimur de
mora, quæ facit quem teneri de periculo casus fortuiti, & fa-
cilius quis excusatur à mora,& sic ab interitu rei, quàm à pœ-
na , quia primò casu potest longiori tempore mora purgari,
quàm in sc̄do.declarant Doct.in l. si insulam. ff.de verb.obl.&
in l.si post tres.ff.si quis cau.& vide per Sal.in simili text. in l. &
si per emptorem.§.fi.cum glo.j.de act. emp. Tertiò prin.limi-
ta, ꝙ interpellatio extraiud. constituit in mora , vt sit verum,
qn̄ alia mora non præcedebat , sed si debitor prius erat in mo-
ra:tunc interpellatio, seu denunciatio , vel protestatio non so-
lum non constituit eum in mora , sed etiam purgat moram
præcedentem, eo quia interpellando.2. loco videor remittere
morā,quę præcedebat.l.Emilius largianus.versi.dicebā iun.gl.
ff.de mi.& ibi expressè Bar.in 1.col.qui multū no.ad hoc,& nō
inuenio,ꝙ de illo dicto aliquis faciat mentio.in locis ord. Sed
ego dubito de veritate illius dicti , eo quia iste , qui sc̄do loco
interpellat debitorem,eū interpellat,vt magis caueat , & cùm
magis morosum reddat,ergo inducta ad augendum non de-
bent operari ꝯ̄rium effectū, & sic remissionem moræ.l.legata
inutiliter.ff. de adi. leg & l.legata inutiliter. ff. de leg. 3. & for-
tius moueor p̄ aliā regul. quæ mihi de directo vr̄ ꝯ̄dicere dec.
Bar.ꝙ interpell.geminata magis grauat moram,qn̄ fit diuerso
tp̄e, quia vbi aliàs admitteret̄ purgatio moræ,geminata inter-
pellatio impedit ne possit mora purgari. Ita probat text.not.in
l.traiectiæ.§.de illo.ſm vnam lec.ff.de acti.& obl.No. Lud.Ro.
in l.si insulam.& ibi d.Alex.ff.de verb. ob.& idem Lud.Ro. in
l.& si post tres.in pen.char.ff.si quis cau.& in ꝯsil.352. in 2.dub.
prin.ergo non est verum, ꝙ interpellatio sc̄da purget moram.
præcedentem,imò magis grauat.Et p̄pea Bald.in l. acceptam.
in 7.q.C.de vsur.alleg.d l.Emilius.dicit, ꝙ ibi est text.cū gl.ꝙ si
debitor tenebatur soluere in certo termino:& lapsus sit termi-
nus,in quo non soluit,est in mora, sed si creditor proroget ta-
lē terminū,bene remittere vr̄ morā pręcedentē , & vide Imol.
in l.cum procurator.§. 1. ff.de oper. nou.nunc. vbi not. decla-
rat prædictum not. Bartol. circa quod diligentius considera-
bis,& in veritate in l.Emilius. fuerunt diuersæ interpellationes.
Vna legis,alia hominis.Sed vbi essent ambæ hominis,vna gra-
ueret aliam. Quartò , & vltim. limita prædictam regul. quòd
interpellatio extraiudialis constituit debitorem in mora , vt
procedat, quando debitor tempore quo facta est sibi interpel-
latio extra iudicium , poterat soluere : sed si illo tempore non
poterat soluere , certè difficultas facit , vt interpellatio eum
non constituat in mora . Ita singular. vult gloss. nostra in se-
quent.par.in 1.solu.& ibi Angel.Sal. Lud. Alexand.ad hoc pō-
derant.j.ibi statim dicetur.In ead.gloss.in 2.parte ibi, nec obst.
j. de tritic. Aduerte, nam cùm gloss.in princip. dixerit atten-
di tempus petitionis extraindicialis , & sic tempus moræ ,
opp.de l.fi.in ver.quo iudicium reciperet.j. de tritic.gl. sol.du-

pliciter,& prima ſol.hr̄ dupliciter. Aliqui libri habent, ibi rem
ſoluere non valebat.nihil eſt.Aliqui libri habent & melius, ibi
ſoluere non valebat, & hoc modo eſt valde not.ſolutio.Nam
per eam habes not. limitationem ad regulā ſtatim traditam
princi.gl. ꝙ interpellatio extraiudicialis ſufficit ad ↄſtituendū
in mora, procedit niſi debitor tempore interpellationis eſſet
impotens ad ſoluendū: tunc difficultas, & impotentia eum
excuſat, ne ↄſtituatur in mora.Ita ponderant iſtam glo.Ang.
Sal.Lud.Ro.& Alex.hic. & licèt dicat Lud.ꝙ ipſe ſolus no.ad
hoc iſtam gl.tn̄ Ang.& Sal.ante eum poderant iſtā gl.Et verū,
ꝙ Ang.hic poſtq̄ dixit iſtam gl.eſſe mirabilē, & eam ſe neſcire
alibi,ꝙ ſubiungit illam non eſſe verā,per ea,quæ no.in l.qđ te.
s̃.eo. Et ſi dicis, q̄ pōt eſſe ratio diuerſitatis, quare difficultas
excuſet à mora extraiudiciali,nō à iudiciali mora? Rn̄dēt Sal.
& Lu. Rom.eſt: quia qn̄ debitor interpellatus in iudicio negat
ſe debere, per negationē fit lit. ↄte. Ideo ſi reperiatur in men-
dacio,ꝙ verè debeat,mendaciū facit,vt difficultas eū nō excu
ſet: ſicut per mendaciū perduntur beneficia inducta à lege l.ſi
actione §.fin.ff. ꝓ ſoc l.ſi dubitetur.§.ita demū ff.de fideiuſ.Iſtā
gl & iſtam limitationem retuli in l.qđ te.s̃.eo.& eā reprobaui.
Et,ꝙ iſta ſol.non ſit tenenda, ↄprobo primò, quia diuinat ad
ↄ̃rium.Secūdò:quia præſupponit,quòd difficultas excuſet de
bitorem q̄titatis, vel generis à mora extraiudiciali. Nam iſtud
* eſt falſum; *vt tenent Bart.& omnes* in l.qđ te.s̃. eo. & tn̄ in d.l.ſi.
erat debitor generis:ergo difficultas eum non excuſat. Tertiò
eſt falſa ratio Sal & Lu.Ro.quia lit.conte. nō fit neceſſariò per
negationem: imo poteſt fieri per confeſſionem: vt per glo &
Doct. in Auth.offeratur,C.de litis conteſt. imò ſ̄m Doct. pōt
fieri per verbum dubito.Quartò,& fortius per ſolam negatio-
nem quis non perdit beneficia legis, niſi conuincatur de men-
dacio.l.cum,qui.in princip.j̃.titul.1.ergo etiam per lit.conteſt.
factam per negationem, quis non perdit beneficium,antequā
conuincatur. Quintò, quia licèt habeamus aliquos caſus ſpe-
ciales,in quibus negando ſi quis conuincatur perdit beneficiū,
tamen non eſt facienda extēſio ad alios caſus, vt dicit d.Alex.
hic,& ego allego Bal.in terminis in Auth. ex teſtō, in 1. col.C.
de ſecund.nup.alleg.bon.tex. in §.cum igitur. in Auth. de non
eligen.ſecū.nub.Ex quib.oīb.concludo,ꝙ iſta prima ſol.gl. nō
* eſt bona,ideo Bart.*& communiter Doct.*tenent ſequen.ſol.glo. ꝙ
debet attendi tp̄s lit. cont. vt l. ↄ̃ria,verum eſt, niſi debitor ex-
tra iudiciū ante fuerit interpellatus,vt hic.ſicut in ſimili Iuriſc.
interpretatur reſcriptum principis. l. in fideicommiſſi. in prin.
ff.de vſur.& in l.hominem. ver.aliter. ff. mand. quæ iura alleg.
hic Saly.& Fulg.tn̄ dicit Sal.hic licèt ſit poſſibile, ꝙ in illa l.fin.
iſtud euenerit.ſ. ꝙ debitor non fuit interpellatus extra iudiciū,
tamen non eſt veriſimile. Et antequam vlterius procedam,
aduerte,quia iſta glo.ibi,bonitas extrinſeca,&c. vult duas con-
clu.Prima,ꝙ ſi æſtimatio deberetur iure actionis, eſſet eadem
ratio, quæ in bonitate intrinſeca. Scđò vult, ꝙ in ↄ̃ctib.bonæ
fidei æſtimatio non debetur iure actionis, quia tunc æſtima-
tio deberetur à tempore ↄ̃ctus. & per hoc infero non bene di-
cere gl.quæ vult ↄ̃rium in §.actionum.Inſti. de act.q̄ gl. repre-
hendunt Ang & Alex.in l.ſi marito.in prin.ff.ſol.matr.Et ſic ex
18 prædictis habes,† ꝙ æſtimatio in ↄ̃ctibus ſiue bonæ fidei, ſiue
ſtricti iuris venit à tempore moræ,& ſic interpellationis extra-
* iudicialis, vt per totam iſtam glo. *& omnes tenent*. Contra hoc
reſulat magna difficultas.. Nam habemus reg. ꝙ in ↄ̃ctibus
ſtricti iuris acceſſoria nunquam veniunt à tempore moræ, &
ſic interpellationis extraiudicialis, ſed ſolùm à tempore lit.
conteſt. & ideo in contractibus ſtricti iuris nō veniunt fructus,
& vſuræ à tp̄e moræ,ſed à tempore lit.conteſt. l. cum fundus,
in princip.j̃.eo.& ibi videbimus. l.videamus, in princip. & §.ſi
actionem.ff.de vſu. Quare ergo æſtimatio valoris, quæ etiam
eſt acceſſoria,venit officio iud.in ↄ̃ctibus ſtricti iuris,venit ſo-
lum à tp̄e moræ, & ſic petitionis extraiudicialis, quare non at-
tenditur ibi tp̄s lit, conte. ſicut in alijs acceſſorijs? Raph. Fulg.
ſubtiliſſimi ingenij in 2.col.mouet iſtam difficultatem,& quia
non videt rōnem diuerſitatis, refert quoſdā tenere, ꝙ non ſit
dr̄ia,ꝙ ſicut in fructib.& vſuris requiritur lit.cont.iurib. preal-
leg. idem etiam ſit in æſtimatione,& valore rei,& iſta opi.ſua-
detur per l. iſtam, quæ dicit attendi tempus, quo petitum eſt,
ſed peti dr̄ per lit.conte.Nec eſt aliqua lex,quæ dicat,ꝙ in æſti-
matione quanti plurimi attendatur tp̄s moræ. Nec obſt. l. in
hac.q̄a nos loquimur in æſtimatione rei,quæ creſcit,vel decre
ſcit.Illa loquitur in æſtimatione, quæ debetur facto debitoris
occidentis rem.dicit tn̄, ꝙ periculoſum eſſet ita tenere per iu-
ra præalleg.Pau.de Caſt.hic in pen.col.& ſequen.refert,ꝙ qui-
dam Doct.Papien. tenebant illud,quod dicit Fulg. ſed ipſe di-
cit, quòd durum eſt contra ſtimulum calcitrare per iſtum
tex.qui loquitur in mutuo. & ſic in contractu ſtricti iur. Et di-
cit tex.ꝙ ſi tp̄s erat adiectum,elapſo illo tempore conſtituitur
in mora:ergo attenditur tp̄s moræ: ergo nō requiritur lit. con-
te.dicit, ꝙ difficile eſt aſſignare rōnem diuerſitatis, tn̄ ipſe aſſi-
gnat vnā rōnem,quæ prima fronte vr̄ bene colorata,& multū
bona,quàm rōnem ſibi aſcribit Alex.hic. Nam æſtimatio va-
loris rei ſuccedit loco rei principalis, & repreſentat rem prin.
& ꝓpterea idem iudicatur de ea,ꝙ de re principali, & ideo ni-
mirum ſi ibi attendit̄ tp̄s morę,ꝓut in re prin.ſed in fructib. &
vſuris, & intereſſe diuerſum eſt, quia non ſuccedunt loco rei
principalis,imò debentur vltra rem.Ideo non aſſumunt natu-
ram principalis, cùm debeantur vltra rem, & ꝑꝑea in his ſer-
uamus aliā reg. vt attendamus litis ↄteſt. & iſtud eſt q̄tum di-
ci poteſt.Iſta ratio mihi non placet, inquantum dicunt,ꝙ æſti-
matio valoris ſuccedit loco rei principalis, & non debetur vl-
tra rem prin.ꝓut in fructib.& intereſſe.Falſum eſt.in iſta l.æſti-
matio venit vltra rem, quia in iſta l. debeo petere vinum, &
vltra vinum ſuccedit æſtimatio quanti pluris valuit res officio
iudicis. & ſic non eſt verum, ꝙ æſtimatio repreſentet rem, &
ſic,ꝙ ſola æſtimatio veniat, imò venit vinum, & vltra vinum
ſuccedit æſtimatio.Ita magiſtraliter declarat Bar.hic,dum po-
nit practicam iſtius l.in vltim.col.Cogita de meliori rn̄ſo.In 3.
parte prin.gl.ibi,ſed certè tp̄s.gl.format tria ↄ̃ria,ꝙ non debeat
attendi tp̄s petitionis extraiudicialis, & ſic moræ, imò debeat
attendi tp̄s ↄ̃ctus.Ad primum ↄ̃rium.d.l.cum quid.s̃.eo.gl.rn̄-
det,ꝙ ibi loquitur de bonitate intrinſeca,quæ eſt illa,quæ ꝓce-
dit à natura, vt color, & ſapor vini. hic loquitur quo ad bo-
nitatē extrinſecā,vt valor,& æſtimatio.Rō diuerſitatis eſt,quia
bonitas intrinſeca eſt in obligatione, extrinſeca venit ſolo offi-
cio iudicis.Rō diuerſitatis, eſt.In mutuo nō poteſt in plus ↄ̃hi
obligatio,q̄ ſit datū.l.rogaſti.§.ſi tibi.s̃. eo.Ideo illud extrinſecū
non pōt dici eſſe in obligatione l.ſi alij.§.rerū.ff. de vſuf.ſolū er-
go venit officio iudicis mercenario, ſed bonitas intrinſeca eſt
in obligatione,vt declarat not. Bald. hic in 1.oppo. Iſtam ſolu.
* *tenent omnes indifferenter*, ex qua ſolu.habes,ꝙ quantum ad æſti-
mationem, & ſic bonitatem extrinſecam nunquam attēditur
tp̄s ↄ̃ctus.Ex iſta cōi ſolutione ſequitur vnum, ꝙ eſt valde mi-
rabile, ꝙ ſi vinum tp̄e quo mutuaſti valebat plus, & poſtea
tp̄e moræ valeat minus, talis mora ꝓdeſt moroſo,& lucrū ex
ſua mora conſequitur, & tn̄ iſtud vr̄ ſumma iniquitas. Solus
Alb.in 2.col.in fin.mouet iſtam difficultatem,& rn̄det,ꝙ iſtud
non procedit ꝑꝑ moram,ſed à caſu.Nam ſicut vinum decre-
uit, ita potuit creſcere. quæ ſol.mihi non placet, quia illud,q
poſtea ſuccedit,dēt attendi, etiam ſi à caſu.l. de ætare.§.qui ta-
cuit.ff.de inter.act.& l.locum.§.ↄdemnatio.j̃.de tab.exhib.ſed
illud, ꝙ ſuccedit,eſſet vtile moroſo, vt qn̄ æſtimatio vini de-
creuit, tunc videretur, ꝙ illud ꝓcedere non poſſet,& ꝑꝑea ne
ſequatur iſta abſurditas,forté non eſſet ponere os in cęlum te-
nere,ꝙ qn̄ tp̄e ↄ̃ctus vinum plus valebat, q̄ valeat tp̄e interpel
lationis, ꝙ attendi debeat tp̄s ↄ̃ctus,per tex. clarum in l. datio.
§. ſi per venditorem,in ver.vel quo venit. ff.de act.emp.cui nō
niſi difficulter rn̄detur.Eſt verum,ꝙ Bar.in 3.col. referendo in-
tellectum Gul.de Cu.& eum reprobando, & Alex. tenent ex-
preſsè ↄ̃rium, ſed non tangunt difficultatem,quam dixi,& ꝓ-
pterea Sal.hic dicit vnum verbum, ꝙ multum adiuuat opin.
præcedentem,ꝙ debitor, qui nunc eſt in mora,præſumitur re-
tro habuiſſe animum non ſoluendi: ideo nimirum ſi trahitur
retro,& attenditur tempus ↄ̃ctus,qn̄ eſt nociuum creditori. Et
ſi dicis, imputandum eſt creditori, qui interpellauit debitorē,
tp̄e quo minus valebat.Rn̄de: tempore quo vinum venit,plus
valebat,& tp̄e petitionis valebat minus,tn̄ durum eſt,ꝙ attēdi
debeat tp̄s petitionis,& ſic moræ, &c. Scđm ↄ̃rium gl.eſt de l.
fundum Cornelianum. ff. de noua. Vera ſolu. eſt,quam ponit
hic glo.& clarius in d.l.fundum, ꝙ ibi æſtimatio debeatur iu-
re obligationis, & actionis principaliter: ideo attenditur tem-
pus contractus. Hic loquitur,quòd æſtimatio non debebatur
iure actionis principaliter, ſed venit officio iudicis mercena-
rio tantum. Hinc pulchrum eſſet videre. Nos habemus in
obligationibus facti, vel tradendi, ſi non fiat, ſuccedit obliga-
tio ad intereſſe:pondera ergo intereſſe eſt in obligatione, nun-
quid tunc habebit locum l.fundum, & ſic nunquid in tali
æſtimatione, vel intereſſe attendatur tempus contractus? vi-
detur, quòd ſic, quia ſicut in d.l. fundum Cornelianum, æſti-
matio, vel intereſſe erat in obligatione, ita hæc æſtimatio, vel
intereſſe eſt in obligatione. Dic contra, quia iſto vltimo ca-
ſu in obligationibus facti ſuccedit obligatio ad intereſſe, &
non conſideratur ſecundum tempus contractus,ſed ſecundū
tp̄s moræ.Ita tenet gl.ord.in verſi. moræ. in l.in hac. j̃. de triti.
alleg, ad hoc text.in l. ſi calendis. j̃. de re indic. & tenendo il-
lam gloſſ.non obſt. dict.l.fundum. quia ibi æſtimatio deducta
eſt in obligat. ſicuti hic intereſſe eſt in obligatio. ſed aliter
ibi, quàm hic, quia ibi ęſtimatio eſt in obligatione æquè
principaliter ſicuti & fundus, ſed in quæſtione noſtra æſti-
matio

matio, vel interesse est in obligatione accessoriè, si non fiat, & succedit loco obligationis facti, & si non fiat, non debetur vtrunque: sicuti habetur in l. fundum Cornelianum. ibi *vtrunque principaliter debetur, & peti potest.* Verùm, quia alij nihil tangunt hic, vide magistraliter Bart. in l. 3. §. in hac. in 5. col. vers. sumus expediti de lecturis, vbi latè examinat, & reprehendit illam gl. Tertium, & vlt. contrarium terribile est de l. ratio. aliàs incip. datio. §. si per venditorem. ff. de act. emp. In isto difficili contrario inuenio. 5. principales solutiones. Prima est solu. Mart. relata in glo. quam Bart. reprobat. & bene. Secunda fuit sol. antiquorum Dy. Petr. Cyn. Iac. But. Ric. Malum. & Alb. de Ro. hic in fin. quod dum text. ibi dicit attendi tempus, quo venit, debet subaudiri, tradendum, quæ solutio diuinat. Tertiam sol. ponit Gul. de Cun. hic, & sequuntur Sal. & Lud. Ro. hic, sed Bart. reprobat duab. subtilib. rationib. & licèt alij transeant cum reprobationib. Bart. in effectu tamen secunda ratio Bart. est euidenter falsa, ꝙ in d. §. si per venditorem, quia venditor non vult tradere vinum, succedat obligatio ad interesse, falsum est: nam cùm ibi venditum esset vinum in genere, tunc non succedit obligatio ad interesse: imò cogitur præcisè dare, vt declarat Bart. in l. ex empto. in prin. post glo. ibi. ff. de act. emp. Et in terminis, ꝙ in d. §. si per venditorem. venditor cogatur præcisè ad dandum vinum, declarat ipsemet Bart. in l. 2. ad fin. princ. s. eod. titu. Quarta fuit sol. Bart. hic. qui dicit, quod istud videtur difficile contrarium, sed rectè intelligendo concordat cum hac l. Et istam sol. sequuntur Bald. & Ang. hic. sed certè sol. Bart. licèt sit colorata, tamen diuinat. Nam diuinare est, quod in §. si per venditorem. emptor statim tempore celebrati contractus soluerit pretium venditori. & si dicis prout dicebat Bart. si emptor non soluisset pretium, non posset agere ex empto contra venditorem, quia respondetur. Per hoc, non sequitur necessariò, quòd pretium fuerit solutum statim incontinenti tempore contractus, quia potest esse, quòd post celebratum contractum ex interuallo post soluerit pretium: ante tamen quàm ageretur. Secundò contra conclu. Bart. stringit inquantum Bart. præsupponit, quòd soluto pretio statim venditor dicatur in mora, per l. curabit. in fin. C. de act. empt. quia illa l. potius probat contra Bart. loquitur. n. quantum ad hoc, vt emptor non lucretur, & sic non faciat fructus suos: Nam verum est, quòd statim constituitur in mora quantum ad hoc ne lucretur, & sic non facit fructus suos, sed non quantum ad hoc, vt sentiat damnum, & sic, vt teneatur ad æstimationem, secundum Sal. & plenius Alexan. qui ad hoc multa alleg. Ad ꝙ etiam vide d. Alex. in l. de diuisione. in vlt. col. ff. sol. matr. & vltra do. Alex. dico, quòd mora irregularis non est potens ad faciendum, ꝙ veniant vsuræ, vel accessiones. l. cum quidam. §. æstimatio. ff. de vsu. nisi æstimatio deberetur iure actionis. vt per glos. in l. ait prætor. §. sed hodie. ff. de min. Quinta, & vlti. sol. est, quod in d. §. si per venditorem. ideo attenditur tempus contractus, eo quia ibi fuerit actum, vt vinum statim traderetur. Nam si nō tradatur statim attenditur tempus contractus, sed in ista. l. quando vinum fuit datum mutuo, non fuit actū, vt statim redderetur, & propterea non attenditur tempus contractus, sed tempus quando petitur vinum, & sic constituitur in mora. & ꝙ in d. §. si per venditorem. fuerit actum, ꝙ statim vinum traderetur, tenent ibi gloss. Bart. & Raph. Ful. & Ang. d. Christo. de Cast. & Raph. Ful. hic. & si dicis, vbi probatur, ꝙ in d. §. si per venditorem. fuerit actum, ꝙ statim traderetur, in ista l. non debuit statim tradi? dico ꝙ vtrunque probatur ratione
19 naturali à communiter accidentib. † Nam ista l. loquitur quando vinum fuit datum mutuo, sed à communiter accidentib. si mutuo tibi vinum, non debes statim reddere, sed eo vti, & post aliquod tempus reddere, secundum glo. in l. si pœna. ff. de verb. obl. aliàs ad quid fieret mutuum, si statim debitor deberet reddere? sed text. in d. §. si per venditorem. non in mutuo, sed in emptione loquitur, quia si emo vinum, certum est, quod à communiter accidentib. volo, quòd statim tradatur, nisi expressè apponatur tempus dilationis: ideo nimirum si tempus contractus attenditur. Ista sol. habet multum coloris. Aduerte etiam, quia tenendo vnam opin. quam s. dixi posse teneri, alia potest dari sol. & illud, quod dicitur hic, quòd debebat attendi tempus moræ, vel petitionis, intelligitur, quando æstimatio creuit. Sed si decreuit, debet attendi tempus contractus, vt in contrario. Considera tamen, quia secundum istam sol. istæ leges videntur impositæ verbis, quia satis erat dicere, ꝙ semper attendit tempus, quo plus valuit, siue plus valuit tempore contractus, siue plus valuit tempore moræ, siue postea. In 4. parte gl. ibi, sm hoc fortiter est contra, dū opp. de l. 3. §. in hac. j. commo. intellexit text. ibi rei iudicandæ, id est moræ, quo tempore iudicari, & condemnari debuit: sic etiam capitur in l. fructus. s. de rei vend. & gl. videtur ponere tres sol. sed sunt tantū duæ, quia tertia non est sol. de per se, sed venit ad sustinendum Azo. vt hic per Bar. & dum gl. in 1. sol. opp. de l. fructus. ff. de rei vend. & respondet, ꝙ ibi ideo est, quia rei vendicatio habet similitudinem cum actionib. bonæ fidei. Nihil est dicere. Vera solutio est, ꝙ in actionib. stricti iuris non veniunt fructus, nisi à tpe lit. contest. Ista regu. fallit, qñ peto id, ꝙ est meum, vel aliqñ fuit meū: tunc etiā in actionib. stricti iuris veniūt fructus à tpe moræ: ita dicit tex. in l. videamus. 2. §. si actionem. ff. de vsur. & ita propriè conuenit in d. l. fructus. Ratio fallentiæ est, quia qñ peto illud, ꝙ est meum, debet fieri plena restitutio, cùm habeā plus iuris. §. sic itaque. Instit. de act. vnde nimirum si fructus veniunt à tpe moræ, & ita etiam rñde ad l. Iulianus scribit si hominem. §. 1. ff. de rei vend. & ad gloss. inferius alleg. primam sol. reprehendunt Azo, & Doct. quia est contra text. d. l. 3. §. in hac. in ver. quanti res est. Nam illa verba quanti res est, intelliguntur de æstimatione, non autem de fructib. Secunda sol. Azo. ꝙ dum text. in d. §. in hac. loquitur de litis conte. debeat intelligi, ꝙ vsque ad illud tempus, & non vltra crescat æstimatio, sed ꝙ incipiat à tpe moræ, vt hac l. falsa est, quia sequeretur, ꝙ reus litem contestando efficeretur melioris conditionis, si vltra nō posset crescere æstimatio, & tñ regulam habemus, ꝙ non solet fieri melior conditio eorum, qui litem contestantur, q̃ qui non contestatur. l. non solet. ff. de reg. iur. Præterea est ꝯ oīa iura, quæ dicunt, ꝙ imò crescit æstimatio vsque ad sñīam l. in re furtiua. §. pen. j. de condi. fur. & ideo gl. in 3. sol. volens defendere Azo. rñdet, ꝙ ibi res perierat tpe litis contesta. Ideo non potuit vlterius æstimatio crescere, ꝙ est diuinare ad illum text. iō. solutio Azo. non est vera. Aliæ variæ sol. traduntur per gl. in d. §. in hac. & in l. in hac. j. de triti. Sed reprobantur per Bar. & dicit Bart. in d. §. in hac, ꝙ in intellectu illius. §. obtenebrata sunt ingenia Antiquorum. & dicit Pau. de Cast. hic, ꝙ Antiqui nihil intellexerunt de illo. §. Aliam sol. ponit Gul. de Cun. hic. Et licèt Bart. hic dixerit, ꝙ satis possit sustineri, tñ in d. §. in hac. eam reprobat, & dicit nō congruere ad illum tex. & propterea Bar. ibi posuit alium intellectum ad illum §. in hac. quē commendat Ful. hic, & dicit, ꝙ si Iuriscon. viueret, non posset melius intelligere illum tex. quem intellectum sequuntur Bald. Sal. Pau. & Ro. hic. & Bald. in §. in hac. licet Alex. Imo. hic multa reuoluat. Nā primò dicit circa intellectum Bart. se non videre, quæ sit ratio diuersitatis, ꝙ in actionibus bonæ fidei, & arbitrarijs referatur iuramentum ad tps sñīæ. in actionibus stricti iuris inspiciatur tps litis contesta. & dicit, ꝙ ratio Bar. ibi non est bona: sed (vt dixi) est bona, quia in actionibus bonæ fidei est, propter spretam sententiam iudicis. in actionibus stricti iuris est, pp litem contest. Secundò dicit d. Alex. Si iurm̄ in litem referretur ad tps sñīæ ferendæ, esset iurare de affectione, q̃ esset habiturus tpe ferendæ sententiæ in futurum, sed istud esset subire anceps periurium. Sed ego dico, ꝙ Bart. benè loquitur, & non loquitur Bart. ibi de tpe sententiæ in futurum ferendæ, imò expres-
20 sè de sententia iam lata, & spreta, † quia iurm̄ affectionis nunquam præstatur, nisi spreto præcepto iudicis. l. qui restituere. in fi. ff. de rei vend. & declarat Bart. in l in actionibus. j. titu. 2. Sed nonnulla sunt, quæ obstant contra intellectum Bart. Et primo inquantum dicit, ꝙ in iurō affectionis inspicitur tps sñīæ latæ, pp q̃ quia spreta est, defertur iurm̄ affectionis, & sic vult Bar. ꝙ text. ille loquatur de tpe sñīæ latæ, & tñ tex ibi dicit, sñīæ ferendæ, & sic in futurum. Secūdò obst. quia Bart. vult, ꝙ ideo iurm̄ in litem de affectione referatur ad tps sñīæ, eo quia sñīa iudicis spreta, est illa, quæ causat hoc iurm̄. Nam ipsemet Bart in d. l. in actionibus in 4. col. visus est velle ꝯriū, ꝙ etiam iurm̄ in litem affectionis possit causari, et vbi nulla sñīa spreta est, puta si ille, qui defendit, dolo defendisset, & istud est, ꝙ perpendit Ful. in d. §. in hac. & conatur rñdere: tñ quia verba Bar. in d. l. in actionibus sunt ambigua, non explano aliter, videbitis ibi. Tertiò ꝯ Bar. stringit, quia si text. in d. §. in hac loqueretur de iurō in litem affectionis, non esset bona differentia inter actiones bonæ fidei, & stricti iuris, quia quælibet actio stricti iuris efficitur arbitraria, vt iuretur in litem de affectione, quando reus condemnatus per sententiam recusat restituere, vt per Bart. in d. l. in actionibus. in 2. col. Quartò contra intellectum Bart. facit, dum intelligit illum text. in prin. loqui de iuramento affectionis in litem: finem verò intelligit de alio iuramento in li-
21 tem. Nam hanc intelligentiam non patitur † aduersatiua, quamuis, de cuius natura est, vt ponatur inter ea, quæ sunt eiusdem generis, iuxta gloss. & ibi Bart. in l. mariti. §. fin. ff. de adul. & Cyn. in Authen. sacramenta puberum. circa princ. C. si aduer. vendi. & d. Alexan. in l. filius à patre. in princ. ff. de libe. & posthu. post Bald. in vno loco. Nisi respondeas, quod Bart. habuerit respectum ad iuramentum in litem in genere. Quintò contra intellectum Bartol. obstat text. ibi in verbo, quanti res est: per quod apparet, quòd ibi non iuratur de affectione. Nam si iura-

si iuraretur de affectione, non iuraretur quanti res est, sed quã-
tam affectionem haberet, vt declarabo in l. in actionib. de in
lit.iur. Nisi intelligas quanti res est penes meam affectionem,
& sic per ista sit expedita ista pars gl. Antequam tñ veniam ad
sequentem, aduerte, quia s̃.est conclusum debere attendi tp̃s
22 morę respectu tp̃is a quo. † Est aduertendũ, ꝙ habemus aliud
tempus, vsque ad ꝙ tp̃s.s.possit crescere æstimatio, & istud est
vsque ad sñiam.l.in re furtiua.ff.de condi.fur.l.vbi, in prin.ff.de
eden. An autem crescere possit post sñiam, si à sñia est appella-
tum? Bart.in d.§.in hac.vult, ꝙ sic, licèt gl.ibi teneat ꝯrium: tñ
opi.Bart.est verior, vt etiam tenet gl.in l.in hac.ff.de triti. & di-
cit Bart. ꝙ istud, ꝙ non crescat æstimatio post sñiam, vr̃ prima
fronte huius not.effectus, quia cùm hodie per statuta instr̃a
habeant vim sñiæ, & post sñiam non possit crescere æstima-
tio, vr̃ ꝙ nec etiam post instr̃m: tñ Bart.ibi, & melius tenet ꝯ-
rium, vt ibi per eum. Aliam etiam vtilitatem ponit Bal. hic in
4.col.in fi.in vlt.par.gl. in qua re vera gl.oppo. & dat sex solu.
& sic posset subdiuidi in 7.partic. ex quibus colligitur practica
huius l.q̃ habes per Bar.in specie, q̃ non refero, quia non ad rẽ.
23 † Pro clara intelligentia huius partis gl.oppono ꝯ text. qui di-
cit, vinum fuit petitum, & condemnatio fuit facta in æstima-
tione. Contra, quia iudex non põt condemnare in alio, q̃ sit pe
titum, & fatuus est iudex, qui condemnat in alio, q̃ petatur, di-
xit tex. in l.fin.C.de fidei.lib.nisi in actionib.arbitrarijs. nã quæ-
libet actio stricti iuris põt aptitudine fieri arbitraria, hoc est, re
cipere hanc qualitatem, vt efficiatur arbitraria, qñ iudex con-
demnauit ad restituendum rem, & reus dolosè, & contumaci
ter non vult restituere, & contemnit sententiam iudicis, & ꝑꝑ
istum cõtemptum actio efficitur arbitraria: hoc est dicere, ꝑꝑ
talem contemptum, licèt actio sit stricti iuris, & in ea deberet
strictè procedi, tñ ꝑꝑ illum contemptum iudex põt de nouo
arbitrari, & condemnare illud totum, qd̃ fuerit iuratum per
actorem.tex.est in l.qui restituere, in fi.ff.de rei vend. Declarat
Bar.in l.in actionibus, & ibi dicam.j.de in lit.iur. & tunc vides,
ꝙ in istis arbitrarijs feruntur duæ sñiæ, vna condemnatoria ad
restitutionem rei; alia ꝑꝑ contemptum super toto, in quo fue
rit iuratum, & ista secunda non est conformis libello, seu peti-
tioni. Et istud est, ꝙ vult dicere gl.dũ dicit: in arbitrarijs. n. aliud
esset, & istud est, ꝙ vult dicere gl.in pen.sol. ꝙ in arbitrarijs fer-
tur secunda sententia. Et aduerte, quia licèt.s̃.dixerim, ꝙ quæ-
libet actio stricti iuris aptitudine possit fieri arbitraria: tñ nõ di-
co, ꝙ in ista l.esset arbitraria. Imò dico, ꝙ non erat arbitraria:
licèt gl.in vna sol.velit ꝯrium, & malè. & tene primam sol.quæ
vera est, & cõis. In hac l. ideo fit condemnatio in æstimatione
vltra vinum petitum, eo quia ꝑꝑ moram debitoris creuit ęsti
matio. Vnde ex necessitate fit condemnatio in æstimatione, q̃
uis non sit petita, nec sit in obligatione. Bar. tñ dum ponit for-
mam libelli, & practicam in vlt.col.dicit, tutius esse, ꝙ in libel-
lo creditor petat vinum mutuatum, & quia debitor posset es-
se in mora, & decresceret æstimatio, in libello expressè implo
ret officium iudicis super ęstimatione, tunc iudex condemnã-
do in æstimatione condemnabit in eo, ꝙ est petitum. Hinc as-
a sume ex gl. regu. cum fallentia. Regula est,[a] ꝙ regulariter sñia
b debet[b] esse conformis libello, aliàs non valet si feratur in eo,
ꝙ non est petitum. l.vt fundus. ff.cõi diui.c.licet Heli. vbi Ca-
nonistæ de simo. & fatuus est iudex, qui condemnat in alio, q̃
est petitum, dixit text.in l.fin. ad fi.C.de fidei.lib. & ratio huius
regulę est, q̃a si ego in libello peto aliq̃ rẽ lis contestat̃ super il-
la re, si postea iudex ferret sñiam in alio quam in eo, ꝙ est peti-
tum, certè ferret sñiam in eo, in quo non est lis cõtest. sed sñia
sine litis contest. nihil valet. l.prolatam, & ibi in specie declarat
c Bart. C.de sen. Hinc dicimus, ꝙ tria debent esse conformia,[c]
libellus, probatio, sententia, dixit magistraliter Bald. in l.1. C.si
plu.vna sñia. Not. Bald.in d.l.fi.C.de fidei. lib. Adde, ꝙ ista reg.
d procedit non solùm in iudice ordinario,[e] sed etiam in arbitra
tore. quamuis in eo cesset ratio prædicta, & videretur, ꝙ arbi-
trator potest procedere de iure, & de facto prout vult. Tamẽ
etiam arbitrator non potest condemnare in alio, quàm sit pe-
titum: ita not. Bald in l.Aquilia, ad fin vbi limitat.ff. de transac.
& dicit Angel. in l.de his.ff.de transact. se illud audiuisse à Bart.
dum legeret viua voce. Istud idem tenet Bald. in l.fin.§.1.in 4.
col.C.communia de leg. & in l.si super possessione. C.de trans.
& latius Ant. de Butr. & alij Can. in cap. constitutis. per illum
text.cum gloss.de reli.domi. Ista regu.limitatur per glo. & cla-
rius Bart. hic, nisi condemnatio fiat in alio ex causa necessita-
tis, de quo videas plenius Bar.in l. stipulationes nõ diuiduntur.
in 9.q.in fin. & in l. si seruum. §.fin ff. de verb. oblig. gl.in l.fi.ff.
quæ sen.sine app. rescin. Bald.in l. fin.C.de fideicom.lib. Facit, ꝙ
not.Bar.hic Hinc dixit Bal. in l. fideicom.§. si seruo, in fi, per il-
lum text.ff.de leg.3.quòd reg.prædicta, quòd non potest iudex
condemnare in alio, quàm sit petitum, procedit quãdo illud,
quod est petitum, potest præstari iure, vel consuetudine per-
mittente. Sed quando ius, vel consuetudo non permitterent
præstare illud, ꝙ est petitum, posset tunc fieri condemnatio in
24 alio.† Secundò prædicta regula fallit in Papa, Imperatore,[e] &
e alijs similibus principibus, qui possunt ferre sententiã in alio,
quàm sit petitum. istud originaliter ante omnes voluit Spec.
in titu.de actio.& peti.§.superest.ver.sed nunquid, cum versic.
seq.Io. And. in cap. mandatum. de rescrip.Bart.in l.Emilius.in
prin.in vlt.colu.post me.ff. de mino.d.Ant.de Butr. in d.c.licet
Heli.Arch.in c.2.de resti.spo.in 6.d.Ale.hic. Confirmatur, quia
princeps non tenetur seruare ordinem iudiciarium, & valet
sententia lata à principe sine ordine iudicario, text.habes me-
liorem de iure in c.ad petionem. de accu. quem not. Bald.pro
sing.in c.2.de no.for.fidel. Considera etiam rationem, in qua se
fundat Bart.in d.l.Emilius, quia dicit, ꝙ ratio est, quia princeps
debet iudicare secundum veritatem: nam ex ista ratione vide-
tur posse dari ista noua limitatio, videlicet, ꝙ quando alicui iu
dici committeretur causa, sola facti veritate attenta, ꝙ valeret
etiam sententia, licèt super alio, quàm petitum esset, fuisset la-
ta. Faciunt, quæ dixi de hac clausula sola facti veritate inspe-
cta, in l.certi condictio in §.si nummos.s̃.eod.titu.¶ Tertiò prę
f dicta reg.limitatur,[f] vt procedat in causis ciuilibus: secus in cri
minalibus. Nam si accuso aliquem, & dico debere condemna
ri in amputatione capitis, iudex potest ferre sententiam non
conformem accusationi, & sic in alio condemnare. Hinc est,
ꝙ in criminalibus non requiritur, ꝙ pars accussans concludat.
25 & † sic in libello accusatorio nõ requiritur conclusio, quia il-
la stat in dispositione iudicis, secundum Bald. in l. quid ergo.§.
pœna grauior.ff.de infa.in 2.col.in ver. venio ad tertiam gl. se-
cus in causis ciuilibus, in quibus ius fundatum est in parte:
ideo attenditur forma libelli, & secundum petitionem debet
ferri sententia: ita Bald.in l.& si seuerior.in 5.opp.& seq.C.de in
fa. Hinc dixit Bald.in l.si ea.C.de adul. quòd si aliquis in libello
accusat de adulterio, postea probet stuprum, valet sententia
26 lata super stupro, quia nomen adulterij generale est.¶ † Quar-
tò prædicta regu.fallit de consensu partium: nam partib. con-
sentientibus potest iudex ferre sententiam in alio, quàm peti-
tum sit, secundum d. Alex. hic. Alleg.l.si conuenerit.cum ibi
not.per Bart.ff.de re iud. Sed ego dubito per rationem, quam
assignaui, quia cùm de substantia sit lit.conte. quæ cùm nõ sit
facta super non petitis, partes non possunt facere, ꝙ valeat sen
tentia non interuenientibus substantialib. vt not.per Bar.in Au
27 then. offeratur. circa fin. C. de lit. conte.cum sim.¶ † Quintò
prædicta reg.fallit in iudicijs diuisorijs, in quibus, licèt in libel-
lo petatur diuisio bonorum, tamen iudex potest ferre senten-
tiam non conformem libello, & hoc propter commoditatẽ
partium: ideo posset iudex assignare vni omnia bona, & illum
condemnare, quòd solueret æstimationem partis socio.§.fin.
cum sim.Instit.de off.iudi. Item potest iudex si videatur sibi as
signare vni proprietatem omnium rerum, alij vsumfructum.
28 l.5.vbi Flo.ad hoc not.ff.de vsufr.¶ † Sextò prædicta regula no
tabiliter fallit, quando emptor ageret in libello actione quan-
to minoris. Nam posset iudex condemnare venditorem ad
redhibendum, & sic redhibitoria, & consequenter in alio, quã
petitum sit, text.est in l.bouem.§.aliquando.ff. de ędi.edi Not.
glo.in d.c. licet Helli. & ratio est illius text. quam ibi assignat gl.
propter necessitatem. Nam ibi dixit text. quòd egi quanto mi-
noris pro seruo empto, sed seruus erat adeo vitiosus, quòd
ego nihil dedissem. Vnde necessarium est, quod redhibeatur:
nam agendo quanto minoris sub illo termino, minus, conti-
netur etiam illud, quod nihil est, text.est in l.illud.§.minus.ff.de
tribu.per quem text.dicit Gul.de Cun. & Alb.de Ros. ibi fuis-
se decisam quæstionem de facto inter duos socios. Fuit con-
uentum, quòd qui minus curreret ex eis, solueret cęnam so-
cietati, & dum essent in loco currendi, vnus currit, alius non:
nunquid qui non currit debeat condemnari ad cœnam? Et di-
cunt, quòd sic, quia qui non currit, dicitur minus currere.
¶ † Septimò

ADDITIONES.

a ¶Regula est, Bald.ampliat in l.fin.ff.de iur.omn.iud. Soci.in l. certi condictio.
§.1.col.fin.s̃.eod. PVRPV.

b ¶Sententia debet. Adde c.qualiter, & quando.el.2, de accu. Et adde d.Abb.in
c.cum super.col.2.ver.ex glo. de cau. pos. & propri. cum concor. & limitat
Deci.in c.dilecti.col.2.de appella. PVRPV.

c ¶Tria conformia. Adde huic regulæ. dictum Butr. in rep. c. vestra.54.col. de
coha.cle.per quod limitatur Bart. in l. si confessus, de cust. reo, vt refert Fel.
in ca.olim.pe.col.de testi. PVRPV.

d ¶Iudice ordinario. Ampliat Alex.in d.l.cum aquiliana. Bald.lib.1.cons. 120.
Rom.cons.115.circa fi.Ias.in l.1.col.2.ff.de transact. PVRPV.

e ¶Fallit in Papa, & Imperatore. Adde text.in c.petitio. de accu. Fel.in c.in cau
sis.in 3.col.ver.similiter dicit Bald.de re iud.

f ¶Limitatur. Ang.Insti.de suspec.tut.col.2. PVRPV.

29 ¶ † Septimò prædic. reg. fallit, (& no. istam fal. quia vtilis est,) qñ in libello peto restitutionem possessionis, valet sententia de re restituenda: quamuis ego possessionem petierim: verba sunt ad literam Bald. in addi. Spec. in tit. de rest. spo. circa prin. in ver. si peto restitutionem possessionis, & licèt Bal. ibi moueatur aliqua ratione: tñ ego confirmo per pulchram, & vtilem regulã, quia qñ in libello agitur ad restitutionem, etiam (ꝙ est fortius) si ageretur in possessorio, tñ ista petitio adaptatur ita ad petitorium, sicuti ad possessorium, ita ad literam dicit Ant. de But. in c. ad sedem. in 2. col. de resti. spo. quem refert, & sequitur Alex. in cons. 170. in c. visis, & ponderatis his, quę continentur in processu. in 1. col. libr. 3. ꝙ bene not. ¶ Octauo prædicta regula fallit, qñ aliquis esset conuentus actione reali, quia possidebat domum, vel fundum meum, vel rem meam. nam si pendente iudicio iste conuentus deijciatur per vim de possessione per aliquem, sine tñ collusione, & fraude, certè non põt amplius condemnari, prout petitum est, ex quo desijt possidere sine dolo, certè iudex põt in sententia eum condemnare ad cedendum interdicto vnde vi ꝯ deiectorem, licèt ad illum actum non sit in libello. ita probat text. in l. quid si in diem. §. Iul. in ver. cedere diem. ff. de pet. hæ. & ibi Ang. ad hoc not. & reputat not. dignum. alleg. etiam Spec. in tit. de interro. quæ fiunt ante lit. cõtest. §. nunc de interrogatione. ver. sed ecce reus. ¶ † Nono prædicta regula fallit: nam valet sententia super eo, ꝙ non est petitum, si tñ illud venit in iudicio ex natura, & aptitudine actionis intentatæ, eo quia illud dicitur tacitè inesse petitioni. Vnde si egi ꝯ aliquem actione l. Aquiliæ, & simpliciter petij damnũ emendari, potest fieri condemnatio ad duplum, licèt duplum non sit petitum in libello, eo quia duplum venit tacitè ex natura actionis. l. Aquil. Item probatur in l. contra negantem. & ibi expresè declarat Bald. in 3. op. C. ad l. Aquil. ¶ Decimò prędicta regula notabiliter fallit, qñ saltem adest tacita, vel implicita petitio. Ideo si actor, vel etiam reus petat s̃m se sentẽtiam ferri, certè sub ista indefinita petitione includitur non solùm causa prin. sed etiam causa expensarum, [a] ideo tunc valet sententia condemnatoria super expensis, licèt alias non sint expresè petitæ in libello: ita eleganter determinat Bald. in l. properandum. §. sinautem alterutra. C. de iud. vbi alleg. Inn. ita tenere in c. grauis, de rest. spo. & ibi Imo. dicit, ꝙ in hoc reprehendit suum præceptorem Dy. qui contrarium tenebat. Facit, ꝙ not. idem Inn. in c. sæpe. de appel. ¶ † Vndecimò fallit in causa matrimonij carnalis, vel spiritualis, vel in alijs concernentibus periculum animæ, quia in istis s̃m veritatem fertur sententia, licèt non conformis petitioni. ita dicit Car. Flor. in cle. sæpè. §. 1. in 2. op. de ver. sig. & confert ad aliqua dicta in præceden. fallen. ¶ Duodecimò fallit, nisi qñ de nouo aliquid emergat. l. ædiles. §. item sciendum. ff. de ædil. edic. ¶ † Vltimo prædicta regula generaliter fallit, ꝙ non põt ferri sñia super non petitis. Est verum, qñ aliqua non essent petita exprese, essent tñ de natura petitorum, vel correlatiua, vel correspondentia, vel connexa, & procederent ex eodem fonte: tunc sufficeret, & posset in illis ferri sententia, quamuis aliter explicitè non sint petita. Ita pulchrè dicit Bal. in l. pen. C. de sen. & in l. 1. C. de sen. quæ pro eo, ꝙ interest. vltra mediũ. Adde gl. no. in c. ecclesia sutrina. in glo. in ver. in iudicium. ad fi. de causa pos. & propriè. ¶ In ea. gl. ibi, sed ibi speciale est in odium furis. Istam reprehendunt Bar. & Doct. ꝙ non est verum, ꝙ ibi sit specialitas aliqua: quia fur, & morosus æquiparantur. l. inter stipulantem. §. pe. vbi gl. ff. de verb. obl. sed est, quia succedit obligatio ad interesse, qñ quis non est præcisè coactus ad rem, vt puta in fure. Contrarium tñ adduci posset, quia imò fur tenetur ad damnum, licèt in effectu teneatur ad restituendum. §. sic itaque. Insti. de act. di xi in l. nam & si fur. s̃. eod. tamen potest responderi. ¶ In ea. gl. * ibi fauore libertatis. *Istam sol. reprobant omnes*, quia licèt text. in d. l. fin. loquatur in libertate, tamen in mille locis habemus, ꝙ sententia debet esse conformis libello, etiam vbi non est fauor libertatis. ¶ In ea. glo. ad fi. Ista glo. in fin. est sing. ad duo, secundum Lud. Ro. hic. † Primò habes ex hac glo. quòd in causis, in quibus non requiritur libellus, vt puta in causis summarijs, si porrigatur libellus, & sit ineptus, per hoc non vitiatur processus, nec iudicium, & ad hoc istam glo. ponderat Bal. ante Lud. in l. & si fine. in pe. col. C. ad Treb. & in l. 1. in 2. col. C. de re iudic. Panor. in c. bonæ. el. 2. in vlt. not. de elec. tenent Bald. & Imol. in l. fin. per illum text. ff. de lib. & post. Istam conclusionem, glo. confirmo ex pluribus. Primò ex regula, quæ habet, quòd quando aliquid non requiritur de necessitate, si illud interueniat etiam ineptè, non habet vitiare contractum. text. est in l. 1. in prin. C. de rei vxo. actio. Secundò confirmo per illud, quod vult. gl. sing. in §. multis. in verbo in trãsitu. Insti. de libert. quæ glo. sing. dicit, quòd quando actus potest expediri sine prę sentia iudicis, si fiat in præsentia iudicis, & minus solenniter, per hoc non vitiatur actus. & de illa glo. facit festum Bald. in multis locis. in l. consentaneum. in 5. col. C. quomodo, & quando iud. & in l. 2. in 3. col. C. de iur. emph. & in cap. 1. §. si quis verò. de pa. iur. fir. in vsi. feu. & per illam glo. dixit in specie Bald. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. in 6. col. in ver. sed si dubitatur si possum ingredi. ff. de offic. procon. & leg. Pone, quòd ego propria auctoritate possum ingredi possessionem. iuxt. l. creditores. C. de pign. & licèt possim ꝓpria auth. vigore pacti intrare possessionem: tamen vado ad iudicem, & peto licentiam absque citatione partis, nunquid vitietur iste actus? Et decidit ibi Bald. quod non, quòd tamen intellige, vt ibi per eum. Tertiò confirmo per illud, quod vult alia not. glo. in l. qui testamento. §. contrarium. ff. de test. Quòd in casu, in quo nõ requiruntur testes, puta in testamento militis in expeditione, si in tali testamento sint testes pater, frater, vel mulier aliqua, tale testamentum non vitiabitur, vt dicit illa solennis glo. Quartò confirmo per illud, quod decidit Bald. in l. 1. in fin. C. de manu.
34 vin. & semper putaui mirabilem decisio. † Pone, quòd iudex in sententia dicat, quia per talem, & talem testem est mihi probatum plenè, quòd Titius debet centum Sempronio, ideo cõdemno eum ad illa centum, &c. si in actis reperitur istos duos testes nihil scire de hoc, nunquid per hæc vitiabitur sententia? Respondet Bal. quod non: imò valet sententia. Mouetur: quia non tenetur iudex in sententia exprimere causam, quare sic iudicet. cap. sicut. de re iud. gl. & Bart. in l. 2. §. ignominiæ. ff. de infa. Ergo si iudex expressit causam, quæ non est vera, per hoc non debet vitiari sententia. alleg. Inn. in cap. in præsentia. de renun. Tamen istud vltimum non pono pro cõstanti. sed remitto me ad Moder. præcipuè Alex. in l. si is ad quẽ. ff. de acquir. hær. Stat ergo ex prædictis vera conclusio glo. quod in causis, in quibus non requiritur libellus, si detur non solennis, seu ineptus libellus, nõn vitiatur iudicium, neque processus, & per istam regulam, [b] quam dedi de libello, dixit in specie sing. Bart. nec legi ab aliquo alio tactũ, in extrauag. ad reprimen. in ver. figura. in 2. col. circa med. quod si princeps rescribat, quòd in aliqua causa procedatur simpliciter, summariè, & de plano, vel sit causa, in qua de iure communi possit procedi sine figura iudicij: certè in istis causis non requiritur libellus, sed quans qualis petitio. clem. sæpè. de verb. sig. Pone, ꝙ in talibus causis quis porrexit libellum, sed non solennem, iuxt. glo. in l. 1. in princ. in glo. mag. ff. de eden. dicit Bar. ꝙ illud non habebit vitiare. Hinc subijcit ipse Bart. ꝙ isto casu sufficeret libellus, vel petitio generalis, & pondera, ꝙ mens Bart. est, ꝙ etiam si opponeretur à parte in istis causis summarijs, etiam parte opponente procedat libellus generalis: aliàs si pars non opponat, procedit libellus incertus, & obscurus in omnibus causis. l. fin. in fin. C. de anna. excep. & sic si intelligeres Bart. parte non opponente, non sufficeret. Illam deci. Bart. referunt, & sequuntur quamuis aliter non declarent, Io. de Lig. Pet. de Anch. & Io. de Imo. in cle. sæpè in prin. de verb. sig. Illud dictum Bar. multũ commendat, & sequitur Alex. Imo. in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. in 9. col. de verb. oblig. & in cons. 3.28. inc. in hac causa, & lite. in 2. col. lib. 2. Sed ipsemet. do. Alex. in cons. 148. inc. in causa executionis motæ. in 4. col. lib. 3. referens illud dictum Bald. ꝙ in causis summarijs sufficit libellus generalis, dicit, ꝙ illud dictũ procedit parte non opponente. Sed si pars opponeret, etiam in causis summarijs non procederet libellus, vel petitio generalis. Et subdit, quòd ita vidit obseruari in ciui. Bono. in magna, & ardua causa, in qua ipse erat aduocatus. Mouetur, quia dictum Doctoris debet semper intelligi secundum legem quã alleg. dicit Bart. in l. non solum. §. si liberationis verba. ff. de lib. leg. Sed Bart. pro illo dicto alleg. l. fin. in fin. C. de anna. excep. & illa l. intelligitur in libello generali parte nõ opponente, &c.
35 † Secundò, & fortius mouetur in causis summarijs, in quibus requiritur qualisqualis petitio, tamen illa qualisqualis petitio debet ita procedere, vt reus fiat certus, an velit cedere, vel cõtendere: aliàs si non cogeretur declarare, auferretur defensio conuento. alleg. duas glo. in d. cle. sæpè. vnam in verbo pronuntiatio: aliam in verbo contestatio. Et isto modo intelligendo dictum Bart. nihil seruiret nobis. Ego teneo, quòd etiam parte opponente, illud dictum Bartol. procedat in causis summarijs: nec est opus alia declaratione, & in hoc consistit singularitas illius dicti. Et quòd ista sit mens Bartol. patet ex dictis eius, quia dicit, quòd valet qualisqualis petitio, dato, quòd non sit solen-

ADDITIONES.

a ¶ Expensarum. Facit, quod de clausula, omni meliori modo, &c. dicit latè Deci. in c. cum super. colum. pe. de of. delega. PVRPV.

b ¶ Per istam reg. Vide quæ addidit Bart. & adde Deci. in c. dilecti. in fi. de iudi. PVRPV.

solennis,& dato item, ꝙ sit generalis. Et ꝙ illud dictum Bart. procedat etiam parte opponĕte. ita tenet Alc. sibi contrarius
26 in cons.328.s.alleg.¶ † Secundò prin.ista glo.est sing.ad aliud ẜm Rom.hic pro limitatione eius, ꝙ vult gl.Inst.de oblig.in gl. super ver.ẜm. circa fin.dum dicit.Item per competentes actiones:aliàs non procedit libellus.Vult ista gl. ꝙ sententia lata super inepto libello, ipso iure sit nulla,& illam glo.alleg.ad hoc Bald.pro sing.in l.actori.C.de reb.cred.& in l.fi. ff.de iust. & iur. & in l.ex hoc iure. in pen. col.ff.de iust. & iur. & in l. exceptionem.in 3.col.C.de prob.& est bon.text.in l.fin.in ver.nil agit,& ibi Bald.Imo.& Mod. ad hoc not. ff. de lib. & posth. & est bo. text. in l. finita.§. 1.in ver.nihil consumitur.ff.de tut.& rati.dist. Item est bo.text.in l.fideiussor.in prin.in ver. frustra aggrauaretur,& ibi Bald.ad hoc not.ff.de neg.gest.not.Can. in c. cum dilecti.per illum text.de emp.& vend. Cyn. in l.vnica.C.vt quæ desunt aduo.Illa reg. debet limitari ẜm hanc gl. nisi essemus in casib.in quib.non requiritur libellus: tunc si porrigeretur libellus etiam ineptus,sententia super eo lata nō esset ipso iure nulla.Ratio, quia non est de solennitate iudicij, vt dixi. Sed contra istam glo. pondero videri glo. in l. perinde.la.2.§.fin.ff. ad l. Aquil.& est gl.mag.quam non ignorauit Bald. in l. diffamari. in 2.col.C.de inge.& man. Sed concorda sic. quod glo. illa loquitur,quando sumus in casu claro, qđ voluit ordinariè procedere,sed ista gl.loquitur in casu dubio. & ad hoc vide, quod not.Pan.in c.bonæ.el.2.in vlt.not. per illum text. de elec.licet non credam,quòd illud, ꝙ ibi dicit Pan. sit verum,nec ꝙ probatur in illo tex.Et per hæc est expedita ista notabilis lex.

SVMMARIVM.

1 *An possit agi in subsidium contra bona filiorum à patre alimentatorum,si pater nihil habet.*
2 *An debitor speciei sine mora liberetur à quantitate.*
3 *An emptori competat certi condictio, vel actio negotiorum gesto. ad petedum pretium,quòd habuisti ex venditione rei meæ.*
4 *Pretium quando succedat loco rei,& quid in feudo.6. & quid in hypotheca.7.*
5 *An filia vsurarij dotata,teneatur creditoribus in foro conscientiæ.*

LEX XXIII.

SI eum seruum. Pretium rei meæ, quæ ad alium peruenit ex causa lucratiua, possum condicere. h.d. Pro intelligentia quæro, quæ fuit ratio dubitandi in ista lege?Respondeo,quòd videbatur, ꝙ contra istum venditorem secundum nulla competeret actio. Non. n. personalis,quia oritur ex contractu, vel quasi:ex delicto, vel quasi, vt declaraui in rub. s. eod. sed hic cum legatario nihil horum fecit, ergo,&c. Non etiam realis, quia rei vendicatio non datur, nisi contra possessorem, vel illum, qui dolo desiit possidere, sed iste non possidet,nec dolo desiit possidere, ergo, &c. Et si dicatur, ꝙ ex quo talis venditor habet pretium serui, videbatur posse conueniri,si dubitaretur,quia dico, ꝙ istud nihil est. In particularibus pretium non succedit loco rei.l. venditor ex hæreditate.§.1.ff.de hær.vel act.vend. alleg.in glo.Bar.no.limitat in l. qui à debitore. per illum text. ff. quæ in frau. cred. Tamen his non obst. determinatur contrarium, quia hic penes
1 quem est prætium,cum aliena iactura locupletaretur.¶† No, ꝙ aliquando in subsidium permittitur, ꝙ possit agi contra eū, qui habet commodum rei meæ.concor. l.si me, & Titium.ꝟ. eod. & facit ad quæstio.q̄ format Bart.in l.his solis. ff.de cond. inde.& reliquit indecisam.Pone,mutuo frumentum patri pauperi,qui nil habet in bonis,& pascit filios,& isti filij habent bona materna,possum agere contra filios, qui fuerunt alimentati ex eo, vt in subsidium teneantur ad solutionem d.frumenti. Facit bo.tex.in l.ei qui C.ꝙ cum eo. Facit,ꝙ no. Bar.in l.fi.C.ad mace.¶Secundò pondera, ꝙ in ista l. videtur text. contra vnā
* conclu.Bar.*& est communis*, † ꝙ quando quis est debitor quan-
2 titatis respectu certæ speciei, perempta illa specie sine mora ipsius liberatur etiam à quantitate.ita ponit Bart. in l. ꝙ te. in 1. col. s. eod. vbi alleg. quinque text. Nam hic iste erat debitor pretij,& sic quantitatis, respectu serui debiti, & sic speciei:tamen perempta specie ante moram non liberatur,quin teneatur ad pretium, & super solutione relinquo vos cogitantes. Tertiò pondera, quia iudicio meo hic videtur text. ꝙ non solùm vero dño habenti verum dñium succurritur in subsidiū re vendita perempta ꝯ venditorem,iuribus alleg.in gl.sed etiā succurritur habenti improprium dñium,& iure singulari:prout est in legatario,qui ante traditam sibi rem legatam nunquā dr̄ habuisse verum,& proprium dñium.Hinc est, ꝙ non datur sibi directa rei vendicatio,sed vtilis,vt per Are.in l.1.ff.de leg.1. ¶Quartò pondera text. hic loqui in seruo mortuo, vt ibi, eo mortuo.& quare tex.dicat hoc,declara, vt hic per Bart. Adde quod idem esset si seruus extaret, sed esset vsucaptus ab emptore.l.fin.ff.de neg.gest.Adde idem si non esset vsucaptus,sed esset venditus homini potenti,vt per Bald.in d.l.fin.& in l.mater.alleg.in glo.Ad quod vltimum adde bene facere not.per glo. in l.1.in prin.ff.qui sat. cog.& per Bar.in l.fin.in prin.ꝟ.eod. ¶Glo.in ver.condicere,diuiditur in tres partes prin.Primò respondet tacitæ quæstioni.Secundò format quęstionem necessariam. Tertiò colligit not. & allegatis duos text. concor.postea opponit, & nil soluit. Secunda ibi. Item ex eo. Tertia ibi. Item not.hic argumentum. Rursus prima potest subdiuidi in duas. In prima declarat text. dicentem condicere, vt loquatur de certi condictione generali: de speciali autem loqui non potest,quia nullum est mutuum. In secunda respondet quæstio.declarando, quomodo possit competere certi condictio generalis,quia secundum Bart. debet dari specialitas aliqua ad hoc,vt detur certi condictio generalis.Secunda ibi, cum.n.veniat. Rursus secunda pars princ. subdiuiditur in 4. parti. In prima respondendo tacitæ quæstioni, refert opi. quorundam tenentium,quòd etiam re vendita extante procederet ista l.quia posset agi ad pretium.In 2.glo.tenet contrarium. In 3. per viā fallentiæ respondendo contrario.glo.facit tres casus prin.In 4. glo. assignat rationem ad membra superius posita. Secunda ibi,sed nos contra.Tertia ibi,nisi causam habeat à me. Quarta ibi.nam in superiori.& dum glo.alleg.l. si non sortem.§. libertus.vòluit allegare in ver.sed hic inquit.Rursus tertia pars prin. subdiniditur in tres parti.In prima facit,quod dictum est. In 2. alleg.duo iura concordantia.In 3.glo. opp.& non soluit, & inquantum opp.de l.venditor ex hære. adde, quod voluit alleg. in ver.sed hoc in re singulari.¶In ea.glo. ibi.l.certi condictio.s.
3 cod. habes duas conclu.† Prima est, quòd ad petendum pretium, quod habuisti ex venditione rei meæ, competit certi condictio generalis,& in hoc glo.optimè dicit. Secundo vult gl. quòd mihi etiam competat actio neg. gest. & in hoc gloss. etiam verum dicit in se, iuribus alleg.in ea. Tamen ad terminos huius l.gl.non benè dicit,secundum Bart. & Docto. vt hic per eos.& Bald.in l.1.C.de reb.alie.non alic.vide gl. in l.Item si pupilli.§.Item quæritur.in ver.ipso gestu.ff.de neg.gest.& ita teneo. quamuis Saly. hic per duo fundamenta leuia, quibus respondet d.Alex. teneat contrarium, & ideo non curo referre. ¶Ex ista secunda parte glo. habes colligere conclusionem, & primò debes aduertere, quòd text.noster ponit casum in seruo mortuo. quæstio glos. est nunquid si extaret seruus,possim agere ad pretium.glo.tenet, quòd non.& idem videtur tenere tex.hic, qui loquitur in seruo mortuo,& ratio est in promptu, quia quando res extat, mihi domino competit rei vendicatio contra possessorem,meritò tunc non competeret actio in subsidium,quæ datur ex æquitate huius l. Sed quando res mea perempta est,tunc ex æquitate competit mihi actio ad pretium. Istam conclu.glo. limitat Bart. nisi seruo extante ratificassem, quia possem agere actione neg.gest.vt hic per eum,cum concor.de quibus per d.Alex.hic.Et licèt aliqui contradicant Bart. quod non est verum, quòd ratificando liberem eum de euictione,vt hic per Alex.Respondeo,quòd Bart.intelligit de periculo futuræ euictionis,& vide etiam eund. Alex.reprobantē in l.quæ dotis.in 16.col.ff.solu. matr.post Bald.& Imo.ibi rela-
* tos.Aduerte tamē ad duo.Primò,*quod licèt omnes teneant*, quòd per ratihabitionem ita competat actio neg. gest. sicut si esset præscripta,& hoc ex æquitate, tamen non esset apponere os in cœlum,tenere quod dixit Bart. quòd non sit ex æquitate, sed ex ratihabitione,& ad hoc vide tex.in l.si cum vno.& ibi Fulg. & Pau. de Cast. C. de neg. gest. & Fulg. in l.si pecuniam. C.de neg.gest.Secundò aduerte,quia sicut possum in subsidium habere ratam venditionem rei meæ, licèt non meo nomine factam,ita possum habere ratam exactionem debiti:licèt non factam meo nomine ad hoc, vt competat mihi actio neg. gest. ꝗ gl.est not.in l.eius qui in prouincia. in verbo neg. gest. ꝟ.eod. Bar.ibi.in 3. col.not. pro extensione.l.nostræ. & l.vltimæ,alleg. in glos. Tamen aduerte, quia ista lex cum sim.procedunt in re mea,sed non procedunt quo ad debita,tex.est in l.venditor ex hæreditate.ff.de hær.vel act.vend.Item vult ista gl.quòd quando aliquis habet causam à me, possum indistinctè agere ad pretium.Bar.reprehendit gl.quia tex.quem alleg.gl.nil probat, & ego dixi, quòd.ll. alleg. per Bart.nil probant ad propositum suum,sed loquuntur quando quis reddit rem commodatam, sed deterioratam,sed pro Bart melius facit, quia si commodatarius dolosè alienauit,dato quòd res sit perempta:tamē odio dolosi fingitur extare,& potest repeti.l. si is qui dolo. ff.de dolo malo.& est tex.in l.1.§.fin.cum l.seq.ff.depo.per quam oportet intelligere deci. Bart. & est de mente Pau. de Cast. & Lud. Ro.hic.¶In ea.gl.ibi,sed argum.contra Adde, quod est in ver. sed

ſed hoc, in fin.& licèt gl.non reſpondeat: tamen text. ibi po-
4 nit veram doct. quam ſibi aſcribunt Doct.† Et eſt talis, ꝙ in
vniuerſalibus pretium ſuccedit loco rei, ſed non in ſingulari-
bus,& ita loquitur verſiculus,ſed hoc in re ſingulari. Et ſi dica
tur,ꝙ in tex.noſtro erat res ſingularis, & tamen pretium ſucce
dit loco rei. Reſpondetur,ꝙ hic de rigore non ſuccedit, ſed de
a æquitate re perempta,& de hac materia,an & quando pretiũ[a]
5 ſuccedat † loco rei, habes glo.in l.Labeo, & Sabinus.§.1.ff.de
verb.ſig.No.Bart.in l.qui à debitore.ff.de his,quæ in frau.cre.&
in rub.ff.ſol.matr.& in conſ.124.inc.punctus talis eſt, domina,
per Bal.in l.mater.in 4.& 10.col.C.de rei vend.& in l.ſi vt pro-
ponis.eod.tit.& in l.2.C.de rei vend. & in l. ſi vt proponis. eod.
6 tit.& in l.2.C.de ſer.pign.da.ma.† Et iſta doct.facit ad pulchrã
quæſt.Pone,aliquis vſurarius nil habet in bonis,niſi ex vſuraria
prauitate. Filiam quam habet locauit Sempronio, & in do-
tem dedit mille ducatos,poſtea moritur maritus: filia nõ vult
eſſe hæres patris,quia ſi vellet eſſe hæres,nulli dubium eſt,ꝙ te-
neretur, per cap.tua nos.de vſu.ſed ſolùm vult habere dotem
ſuam:nunquid in foro conſcientię teneatur creditoribus?Fed.
de Sen.in conſ.61.inc.quæſtio talis eſt,mirabiliter determinat,
ꝙ iſta filia non eſt obligata ad aliquam reſtitutionem. Moue-
tur inter cætera.Nam vſurarins,quando maritauit filiam, be-
ne dedit pecuniam vſurariam marito, ſed maritus conſum-
pſit:eo mortuo reſtituitur dos,& ſic alia pecunia, quæ non eſt
vſuraria:ergo filia illam non tenetur reſtituere. Miror non de
eius deciſione,ſed de eius fundatione, & inuenio, ꝙ deci.Fel.
ſequitur d. Lau. de Ro. Doct. Flo,in commen.c.conſuluit.de
vſu.in 72.quæſt. in fi. Iſtud etiã tenet Bal in l.rem quã.C.de iur.
do.& ibi limitat dictum Fede. niſi filia habuiſſet fundum in do
tem,& ille fundus mortuo marito reſtitueretur: nam tunc fi-
lia bene teneretur,allega.l.vir ab eo. ff.de iur.do. Ego conſide-
rabam, ꝙ pro iſta deciſ. Fed. faceret ratio, quia dos data filiæ
ſuccedit loco eius legitimæ,dixit Bart.in l. Titio centum.§.Ti-
tio genero.ff.de cond.& dem. & Bart. in l.fin.ff. de his quib. vt
ind.dicit,ꝙ ſuccedit loco alimentorum. Punctus eſt: dato, ꝙ
filius non debeat habere legitimam ex vſuris, tamen videtur,
quòd ſaltem filius poſſit petere alimenta, & ſic filia pro ali-
mentis poſſit retinere dotem,per not.per Bar.in l.fin.§. ſi à ſo-
cero.ff.de his,quæ in frau.cre.Can.in cap.cum tu.de vſur.refe-
runt deciſ.Fed.& eam reprehendunt, quia tenetur filia ad reſti
tutionem, & mouentur per fundamentum Fed. quod retor-
quetur in eũ,quia dos eſt quid vniuerſale ſm Bart.in rub.ff.ſol.
matr.in fin.& in vniuerſalibus pretium ſuccedit loco rei. Ad-
do Spec. in titu. de vſur. in verſ. pone vſurarius: quòd ſi quis
emit librum à iudæo etiam iuſto prætio, non poſſet retinere.
Sed dubium eſt,an hoc procedat in feudo, vt ſi princeps con-
cedit mihi caſtrum in feudum, & pro filijs, & pro quibus de-
dero,quæ verba ſunt huius effectus, vt vaſallus poſſit alienare
ſine conſenſu domini,text.eſt in c.1. de feu. non ha. natu. feu.
per quem text. dicunt multi, idem eſſe etiam in emphyteuſi,
quando ſunt ea verba,cui,vel quibus dedero.Bald.& Ang.in l.
l.cum eſſent.§.plurium.ff.de ſer. ruſti. prædiõ.& Bald. in l. 1.in
45.q.ff.de rer.diui.Albe.de Roſ.in l.fin.in vlt.col.C.de iure em-
phy. vbi aliàs dixi. Pone ergo,quòd ego, qui vendidi caſtrum
pro mille ducatis habeo pretiũ: nunquid dicar vaſallus, & te-
near ad ſeruitia ſicut primò? dubium ſtat in hoc, an pretium
ſuccedat loco rei in feudo.Io.And.in addi. Spec. in tit.de feu-
do,ſuper rubr.in vlt.q.determinat, ꝗ ſum vaſallus ſicut prius,
quia pretium ſucdedit loco rei,alleg.text.in l.ſi rem, & pretiũ.
ff.de petio.hære.Sed Bald.in d.cap.1.de feu.non ha.na.feu.exa
minat iſtam materiam in vlt. col.latè, & concludit contra Io.
And.licet de eo non faciat mentionem, maximè illa ratione,
quia ſequeretur,quod pro vna re eſſent duo vaſalli, & pro eo
facit doctrina, quam s.dedi.& d.Fran.de Are.in conſ.14.quod
incipit,viſo, & diligenter, conſiderato themate. in 2.col. facit
mentionem de deciſ.Ioan.And.& Bald.& tenet opi. Bal.& de-
terminat contra Ioann. And. quia non remanet vaſallus, dato
7 quòd habeat pretium,& iſtud melius videtur probari.† Quid
autem in hypothecaria, an pretium ſuccedat loco rei? habes
gloſ.ord.in l.1.in glo.fin.ff.de diſtrac.pig.& ibi Bartol. multum
not.& per eam dicit ſe aliàs obtinuiſſe in quęſt.de facto in qua
dam muliere paupercula.& illam glo.not.etiam Bart.in l.quia
debitore. in fin. ff. de his, quæ in frau. cred. Sequitur etiam
Bartol. in l. fin. §. & ſi præfatam. in vlt. colum. C. de iur. deli.
Ang.in l.ſi rem,& preci.ff.de pe.hære.& ſi benè conſideres, in-
uenies, quod verba Doctorum loquuntur in ſingularib. Vlti-
mò aduerte, ꝗ in omnib.caſibus, in quibus pretium ſuccedit
loco rei, vt eſt in vniuerſalib. illud procedit per fictionem le-
gis, & ideo in vniuerſalib. ſi aliquis interrogetur, an habeat il-
lam rem,& cum iuramento reſpondeat, quòd nõ, dato quòd
habeat precium illius rei, tamen non eſt mendax, nec periu-
rus, licèt in iſtis vniuerſalibus pretium ſuccedat loco rei, quia
illud eſt ex fictione, ſed iuramentum eſt de veritate, & ten-
dit ad veritatem:ergo,&c.Ita dicit notabiliter Bald.in l.cogi.in
pen.col.C.de pet.hær.

ADDITIO.

a ¶An,& quando pretium. Adde l.ſi rem & pretium. ff.de pen.hære.& ibi Bart.
glo.in l.ſi cum ſeruum. ff.ſi cert.pet.

SVMMARIVM.

1 *Actio ex ſtipulatu competit ad incertum,non autem ad certum.*

LEX XXIIII.

SI quis certum. Ex ſtipulatione cõtinente certum nõ
competit actio ex ſtipulatu, ſed certi condictio.h.
d.Not.ex hac l.ꝗ actio ex ſtipulatu competit ad in
1 certa: non autem qñ aliquid certum promittitur. † Et ſi ſtipu-
latio contineret certum, & incertum, tot cenſerentur eſſe ſti-
pulationes,quia quatenus continet certum, competeret certi
condictio: quatenus continet incertum, competeret actio ex
ſtipulatu.Ita declarat no.Bar.in l.lecta.in vlt.col. vbi dicetur.ĵ.
eo.Aliud exemplum, in quo vnamet ſtipulatio continet cer-
tum,& incertum,habes in l.liber homo.§.fin. ff.de verb.oblig.
& text.in l.ſcire debemus.in prin. in ver.ſtipulationem quoq;.
ff.eo.& prædicta ponunt Pau.de Caſt.& Alex. hic.¶Gl. in ver-
bo,certum.diuiditur in quatuor partes. Primò colligit not.ꝙ
habet duas partes.Secundò opponit ꝯ primũ vno modo. Ter
tiò opponit alio modo. Quarto opponit ꝯ ſecundam partẽ
notabilis. Secunda ibi, ſed primo dicto eſt contra. Tertia ibi.
Item eidem contra. Quarta ibi,ad ſecundum eſt contra. ¶In
gloſ.ibi,ſolu.ibi eſt ſpeciale.ita etiam reſpon. in l.1.§.1. C.de rei
vxo. act. quia tamen iſta videtur modica ſpecialitas, dicunt
Saly.& Fulg.ꝙ poſſet reſponderi ad iſtud contrarium, vt glo.
reſpondet ad præcedens contrarium.

SVMMARIVM.

1 *Mutuans in refectione,præfertur alijs creditoribus.nu.2,3.& 4.*
5 *An mercator vendens præferatur creditoribus in ſuis mercibus.*
6 *Melioramenta facta in re obligata, an pro eis hypothecata ſit illa res.*
7 *Socius quando teneatur ad refectionem.*

LEX XXV.

CReditor. Mutuans in refectione ædificio
rum, habet actionem priuile-
1 giatam.h.d.¶ † Not.ꝗ mutuas pecuniam alicui in
refectionem domus,vel ædificij, habet priuilegiũ,
vt præferatur omnibus creditoribus, prout eſt text. in l.inter-
dum.vbi gl. & Bart. declarant.ff.qui po.in pign.ha.Aduerte, ꝙ
iſte mutuans habet triplex priuilegium, & iſtud voluit dicere
gl.licèt clarè non declaret,ſed plenius declarat gl. & Bart.in d.
l.interdum.Primum priuilegium eſt,ꝙ illa domus refecta cen
ſetur mihi tacitè hypothecata. text.eſt in d.l.interdum. Secun-
dum priuilegium, ꝗ creditor mutuans in refectione præfer-
tur in hypotheca illius domus etiam alij creditori anteriori
tempore.gl.& Bal.in d.l.interdum.Certum eſt, ꝙ creditor iſte
præfertur omnibus creditorib. anteriorib.in actionibus perſo-
2 nalib.l.1.ff.de priui. credi. ¶ † Attende tamen diligenter, ꝗ ad
hoc, vt iſta lex, & ſimiles locum habeant,duo copulatiuè re-
quiruntur.Primò, ꝙ pecunia expreſsè fuerit mutuata ad refe-
ctionem rei.Secundo requiritur,ꝙ res actualiter fuerit refecta.
Vnde ſi quis ſimpliciter mutuaſſet pecuniã, licèt debitor con-
ſumpſerit in refectione ædificij, non habet locum iſta lex. l.
procuratoris.§.ſi duas,in verbo planè.ff.de tribu. Item ſi pecu-
nia non eſſet conſumpta in refectione domus, licèt ad hoc eſ-
ſet mutuata, tunc ceſſaret ratio aſſignata in d.l. interdum etiã
licet.§.ſed & ſi ſic.ff.de in rem verſo. Limita primò iſtam legẽ,
vt procedat ſi domus refecta extat, aliàs ſecus.gl.in l.1.in gl.fi.
3 paruula.ff. de ceſ.bonorum. ¶ † Secundo limita iſtam legem,
& ſimiles,quæ loquuntur de priuilegio prælationis, vt habeãt
locum reſpectu ſortis principalis, non autem reſpectu pœnæ
adiectæ in contractu, & idem in tacita hypotheca ſecundum
Pau.de Caſt.in l.ideo condemnatus. per illum text. ff.de com-
penſ. Tertiò limita iſtam legem, vt procedat,quatenus pecu-
nia mutuata fuit neceſſaria pro refectione ædificij: ſecus eſt in
eo pluri, quod fuit mutuatum,vltra quàm neceſſitas refectio-
nis exigeret,quia in illo pluri ceſſat iſtud priuilegium, vt eſt op
4 timum arg. in l.fin. ad fin. prin.ff.de exer. ¶ † Quarto pro limi-
tatione

tatione prædictorum aduerte, ꝙ mutuans hæretico in refe-
ctionem,non habet priuilegium hypothecæ, vt in ſimili dicit
text.in Auth.Item priuilegium.C.de hær.Abb.in c.quia gaude
mus.de diuor. Quid autem ſi mutuaui pecuniam, vt faceres
ædificium de nouo, vel vt nouum ædificium emeres, an ha-
berem triplex priuilegium, de quo ſ.dixi? Primo dic, ꝙ in illa
re de nouo ædificata,vel empta non habeo tacitam hypothe-
cam,niſi ſit dictum.l.licet.C.in quib.cau.pign.tac.contr.Secun
dò dic, ꝙ licèt non haberem tacitam hypothecam, tñ debeo
præferri cęteris creditorib.l.ꝙ quis.ff.de priui.cre.Tertiò dic,ꝙ
etiam ſi eſſet expreſsè actum,ꝙ talis res de nouo ædificata, vel
de nouo empta eſſet mihi hypothecata, licet excludantur alij
creditores, tñ non excluditur actio dotis. §. his conſequenter.
in Authen.de æqua. dot.vnde ſumitur Auth. Quo iure.C.qui
5 po.in pign.ha.& ibi vide gl. magiſtram.¶ † Not. tñ diligenter,
ꝙ ſi mercator vendidit merces ſuas alij mercatori, & transfert
dñim,& iſte mercator promittit ſoluere in certis nundinis,po-
ſtea aufugit,& extent merces venditæ:comparent alij credito-
res:nunquid mercator,qui vendidit illas merces, habeat aliqđ
priuilegium in illis mercibus? veritas eſt, ꝙ non habet priuile-
gium,nec præfertur alijs creditoribus: quãuis extent dictę mer
ces.text.habes ad hoc meliorem de iure. in l.quidam fundum.
* ff.de in rem verſo. per quem text. ita determinat Cy. Bart. *&*
*communiter Doct.*in l.ſi cum dotem.§.fin.ff.ſol. matr.Bald. in l.fi.
C.commo.& in l.cum cui.C.de act.& oblig.& in l.in rebus.in
2.col.C.de iur.dot.quamuis contrarium, & malè tenuerit idē
Bald.in l.pro debito.C.de bo.auc.iur.poſſ. Sed ſalua Bald.vno
caſu, qñ pecunia fuiſſet expreſsè, & nominatim mutuata ad
emendum tales merces, quæ fuiſſent emptæ: tunc tales mer-
ces cenſentur obligatæ, & in illis præfertur omnib.creditorib.
priorib.tex.in l.cum quis.vbi gl. approbata.ff. de priui.cre.imò
plus mutuans expreſsè ad emendum tales merces, habet taci-
tam hypothecam in illis mercib.ita gl.in Auth.quo iure.C.qui
6 po.in pign.ha.¶ † Et no.ꝙ qñ obligo tibi aliquam rem, poſtea
in illa re facio magna melioramenta,certè quicquid ſit melio-
ramenti,qualecunque ſit,cenſetur hypothecatum. text.eſt cla
rus in l.ſi fundus.§.2.ff.de pign ꝙ intellige,qñ ille,qui hypothe-
cauit rem,eſt ille,qui fecit melioramenta:ita loquitur.d.l.ſi fun
dus.§.2.Sed ſi alius fecit melioramenta, fortè alius, ad quem
res peruenit,non autem ille,qui hypothecauit:tunc res non eſ-
ſet obligata cum melioramentis.l.fin.C.de prædi. & omnibus
rebus nauicu.lib.10.& ibi Bar.ſequitur Pau. in l. ſi cõuenerit.§.
7 ſi fundus.ff.de pign.act. ¶ † No. & diſce tu iuuenis vnum text.
valde not.in materia in l.ſi fratres.§.idem reſpondit, qui ceſſan
tis.ff. pro ſoc.ꝙ ſi res cõmunis eget refectione, & ſocius meus
nolit reficere,ſi ego reficio de mea pecunia, & illam intra qua
tuor menſes non reſtituit cum vſuris, qđ priuatur parte ſua.
Quem text alleg.gl.noſtra.& de illo text.Ang. Aret.in §.actio-
num.Inſti. de act. in materia ſocietatis facit magnum feſtum.
& ibi aliqñ plenius dixi.¶Gl.in verbo habebit,diuiditur in tres.
In prima declarando tex. declarat in quo conſiſtat priuilegiũ
text.& dicit,ꝙ in duob.dic melius, ꝙ in trib.vt dixi in text.Se-
cundò alleg.ſimile.Tertiò gl.ſe remittit de hac materia.Secun
da ibi,idem priuilegium eſt.Tertia ibi.& plenè dices.

S V M M A R I V M.

1 *Miles,pupillus,& eccleſia habent quadruplex priuilegium.*
2 *Pronomen,ſuum,eſt æquiuocum.*

LEX XXVI.

SI pecuniam. Per procuratorem mi-
litis,ſicuti per tutorem,
vel curatorem quæritur actio militi, tam contra
principalem debitorem, quàm fideiuſ.h.d.Pro cla-
ra igitur intelligentia huius tex. oppo.nam text. videtur pone-
re priuilegium in milite, ſicut in pupillo, & priuilegium ſit,ꝙ
ſi procurator militis mutuauit pecuniam,& accepit fideiuſſo-
res,quæritur actio militi.contra,hoc non videtur ſpeciale,imò
idem eſt in quacunque perſona,cui poteſt quæri per alium ex
actu naturali,& corporeo: puta numeratione,per regulã.l.ea
quæ ciuiliter.ff. de acq.rer.dom.& declaraui in l.certi cõdictio.
§.ſi nummos.ſ.cod.Debes aduertere,quòd tex.dicit,quòd pro
curator mutuauit ſuo nomine.Illud pronomen,ſuo,poteſt in
telligi,ſ.militis,vel ſuo.i.procuratoris.Si intelligis, ſuo.ſ.procu-
ratoris,tunc eſt magnum priuilegium militis. Si autem intel-
ligis,ſuo.i.militis,nullum eſt priuilegium circa actionem prin.
ſed circa actionem ꝯ fideiuiuſſores erit priuilegium. hodie tñ
ſm Bar.hic, &c. Idem tenet Bart. Sal. Pau.de Caſt.Lud.Ro.&
Sal.in l.2.C.per quas perſo. no.acq.Lud.Ro.& Mod. in l.ſtipu-
latio iſta.§.ſi ſtipuler. de verb.obl. & in l. ita ſtipulatus.§.Chryſ.
cod.titu. Nec dicas, ꝙ illa.l.2.ſit correctoria, & ꝙ non debeat
extendi,quia omiſſis multis verbis.d.Alex.non eſt correctoria,
ſed limitatoria,& ad hoc vide,quæ plenè dixi poſt Bart.in d.§.
ſi nummos.in 3.combinatione Bart.Aduerte, ꝙ intelligendo
text.1.modo,qui eſt clarior,& melior intellectus,iſte tex.ponit
clarum priuilegium, & vt intelligas text.& glo. debes aduerte
1 re, † ꝙ miles,& pupillus, & eccleſia habent quadruplex priui-
legium.Primum eſt, ꝙ ſi procurator priuati ſtipuletur nomi-
ne priuati,& conferat verba obligatiua in perſonam dñi, ſtipu
latio nulla eſt, quia debet conferre verba obligatiua in perſo-
nam ſuam,& executiua in perſonam dñi:aliàs non valeret.l.ſti
pulatio iſta.§.ſi ſtipu.præal.vbi gl.& Doct.Ratio eſt per regu-
lam tex.in l.quæcũque.ff.de act. & oblig.In hoc eſt ſpeciale in
milite, & pupillo,quia ſi talis procurator ſtipulando conferat
verba obligatiua in perſonam dñi, valet ſtipulatio.text.eſt in l.
eum qui.§.actori.ff.de conſti.pec.alleg.in glo. & ibi in text.Se-
cundum priuilegium eſt,quia per ſtipulationem procuratoris
non quæritur actio domino, ſed ipſi procuratori directa quæ-
ritur, & cedere tenetur per actionem mandati domino.l.poſ-
ſeſſio quoque.§.fin.ff. de acq. poſſ. In hoc eſt ſingulare priuile-
gium militis,& pupilli per hunc text.quia per eorum procura
torem quęritur vtilis ſine ceſſione.Tertium priuilegium eſt,ꝙ
procurator priuati ſtipulatus ſimpliciter, cenſetur ſtipulatus
nomine ſuo,& non dñi.l.& magis.ff. de ſolu.in argum.priuile-
gium eſt in procuratore militis,vt præſumatur ſtipulari nomi
ne dñi militis,vel minoris,&c.& text.eſt in l.poſt mortem.§.1.
ff.quan. ex fac.tut. & in l.1. & 2.cod.tit. Quartum priuilegium
eſt militis,pupilli,& eccleſiæ, quia ſi aliquis etiam non procu-
rator emat aliquid de pecunia iſtorum, res empta ſtatim,& ip
ſo iure efficitur ipſius militis,pupilli, vel eccleſiæ.text. eſt in l.ſi
vt proponis. C.de rei vend.alleg.in gl.licèt regulariter ſecus ſit,
quia res empta ex pecunia mea regulariter non dicitur mea.
Imò plus,ſi pecunia eſſet dotalis,& ex illa emeretur res, res il-
la non efficeretur dotalis. l. ex pecunia. C.de iur. dot.glo. in l.ſi
2 procuratoris.§. ſi duos.in verbo planè. ff. de tribut. † Ex prædi-
ctis omnibus,quæ dixi, & dicuntur in gl.habes tu iuuenis nota
re,ꝙ iſtud pronomen,ſuum,eſt æquiuocum,& propterea du-
bitauit alibi Bart. & dicit habuiſſe quæſtionem de facto. Pone,
Doctor medicinæ in teſtõ inſtituit hæredem alium Doctoré
medicinæ, & ſi contigerit illum mori, grauauit, vt reſtitueret
ſuos libros Titio:quomodo intelligitur ſuos libros,an teſtato-
ris,an verò hæredis? Eodem modo,qñ teſtator grauat reſtitue-
re bona ſuá.Bar.in l.cum in teſtõ.ff.de au.& arg.leg. notabiliter
dicit, quod in dubio debet intelligi ſuos.i. teſtatoris per illum
text.& gl.in l.ex facto.in prin.vbi Bart. & Imo. notant ad hoc
ff.ad Treb.Facit gl.in l.quoties.in §.fin.in verbo ipſe.ff.ſol.mat.
& ꝙ not. Bar. in l.vide.ff.de fun.inſtr. Et ita remaneat expedita
iſta lex cum gl.¶Gl.in verbo exemplo.Primò declarat text.Se
cunda ibi,ſic,& aliàs ponit vnum dictum. Tertia ibi.& caue.
Opponit,& ſoluit.

S V M M A R I V M.

1 *An ciuitas obligetur ex mutuo contracto per eius adminiſtratorem,*
12.13.14.Quid in alijs contractib.15.16.& 18.
2 *Et quid delinquendo,an homines de vniuerſitate, vel ſingulares teneantur.3.& 4.*
5 *An princeps obligetur ex contractu.*
6 *An ex contractu facto per principem transferatur dominium ſine traditione.*
7 *Contractus, vel epiſtola principis habet vim legis, & quid in ciuitate.*
ibi.num.8.
9 *An ciuitas, vel vniuerſitas poſſit creare ſyndicum, animo obligandi*
eas.nu.10.11.12.13.14.15.& 16.
17 *Exceptio non numeratæ pecuniæ ſemper ciuitati competit.*

LEX XXVII.

CIuitas. Iſta eſt ſolennis lex propter materiã,
quam habet, vt etiã exorditur Pau.
de Caſt.hic. Diuiditur in tres partes. Primò ponitur
vna deciſio. Secundò ponitur limitatio illius deci.
Tertiò ponitur alia deciſio. Secunda ibi, ſi ad vtilitatem eius.
Tertia ibi,alioquin ipſi ſoli.hoc dicit. Ex mutuo celebrato per
adminiſtratorem nomine ciuitatis obligatur ciuitas, ſi pecu-
nia ſit verſa in vtilitatem ciuitatis: aliàs tenetur adminiſtrator.
hoc dicit.Pro figuratione caſus aduerte,ꝙ debet poni caſus in
adminiſtratoribus,& antianis ciuitatis,ſeu prioribus,nõ in po-
teſtate,& prætore,qui ſunt deputati ad ius reddendum, vt de-
1 clarat Bart.in l.principalibus.ſ.co.¶ † Not.ex iſta lege,quòd ci-
uitas non obligatur ex mutuo celebrato per eius adminiſtra-
tores,niſi pecunia verſa ſit in eius vtilitatem. Contra iſtud no.
opponit Bart. quod imò ciuitas indiſtinctè debeat obligari ex
mutuo.

mutuo. Nam bonum est argum.de contractib. ad delicta,&
2 è contra.l.omnem. cum gl. ff.de iud. † sed ciuitas delinquendo
obligatur.l.metum.§. animaduertendum.ff. quod metus cau-
sa.ergo eo. modo ex contractu. pro sol.Bart. hic facit quatuor
casus prin.Et si consideras totam distinct. Bart. vult dicere, ꝙ
ideo in hac l. ciuitas non obligatur ex mutuo, quia mutuum
fuit contractum per actorem, qui non habebat mandatum
ad hoc,aliàs secus,si esset contractum ab habente mandatum,
tunc ciuitas obligaretur ex mutuo ,sicut ex delicto. Tu posses
clarius respondere in examine,inquantum Bart.dicit, bonum
est argum.de delictis ad contractus,&c. Non est verum : nam
pupillus,& ciuitas æquiparantur.l.respub.C.ex quib.cau.maio.
& pupillus obligatur delinquendo, non contrahendo.l. auxi-
lium.ff.de min.gloss. not.in l.si quis in tantam. C.vnde vi.ergo
non sequitur,ciuitas obligatur delinquendo, ergo & eo.modo
contrahendo deberet obligari.Item aduerte, inquantum Bart.
a indistinctè concludit, ꝙ ciuitas obligatur ex delicto. [a] Nam in
hoc est diminutus:imò debes intelligere, prout notabiliter li-
mitat, & intelligit ipse Bart. ad quem semper recurrimus in l.
aut facta.§.fin.ff.de poen.in vlt.col. nec alibi ponit illam doctr.
quam nunquam obliuiscaris, quia ciuitas tenetur, & obliga-
tur ex delicto,quando omnes de ciuitate communicato con-
b silio,& præcedente deliberatione iuerunt ad delinquendum: [b]
aliàs secus.Illam doct.Bart.refert, & simpliciter sequitur Abb.
Pan.in c.dilectus.2. & ibid.Io. de Ana. de simonia. & idē Abb.
in c.genesi.in 3.col.de elec.& ita ante omnes tenuit Io. And.in
c.fœlicis.§.fin.de poen.in 6.& in nouel. & ibidem plenius Gem.
in 2.col.& multum notabiliter Can.præcipuè Car.Flo.in cle.1.
in verbo ciuitas.in 2.quæst.de poen. Ang.in cons. 165.inc. Cū
multitudo. † Et ideo per doctr. Bart. in d.l.aut facta. §.fin.con-
suluit in specie Pau. de Cast.in cons.88.inc.In causa fortij, &c.
non sufficere,quòd probatum fuerit,homines vnius terrę cō-
bussisse certum fœnum vnius nobilis, ad hoc, vt libellus con-
tra vniuersitatem terræ procedat,cùm non fuerit probatum,
quòd fecerint prius communicato consilio. ꝙ requiritur.Vn-
de agendum est contra singulas personas, quæ ignem iniece-
runt.Item,& secundò per prædictam doctr. refert Io. de Lig.
Doct.Bon.in cle.1.de poe.se aliàs cum maximo honore defen-
disse ciuitatem Bon. coram Papa, vt non posset ciuitas tan-
quam rebellis puniri, vel subijci interdicto, etiam si homines
ciuitatis fecissent rebellionem : ex quo non apparebat, qđ de
hoc præcessisset collegialis deliberatio. Ita etiā refert ibi Imo.
in 2.col.& Car.Flo. in q. Hinc, & tertio ex prædicta doct.Bart.
& Io.And. consuluit ætate nostra Fr. Are. Iurisconf. ætatis no-
stræ proculdubio princeps in cons. 163.inc. Sicut Ioann. dicit
in Apocaly.in 17.col.& seq. ꝙ ciuitas Floren.non potuit de iu-
re excommunicari per Papam Sixtum, vel subijci interdicto:
ex eo, ꝙ Florentini interfecerant Archiepiscopum Floren. &
Cardina.captiuauerant: eo quia cùm non fecerint præcedenti
deliberatione, & consilio ad hoc,quamuis commisissent ho-
micidium, non poterant omnes puniri, sed debebant puniri
singulę personæ, quæ commiserunt homicidium. Stat ergo,
quòd ciuitas non potest puniri ex delicto facto etiam præsen
tibus omnibus de ciuitate : nisi præcesserit consiliū delinquen-
di.Limitat Bart. in loco præalleg. nisi ciuitas postea ratificaue-
rit,ꝙ factum fuit per homines ciuitatis, vt in exemplo ibidem
per eum adducto,per gl.no.in l. sed & si dolo.§.fin.ff.de dolo,
& gl.in l. aliud.§. refert.ff.de reg. iur. & licèt Are. in l.1.§.pupil-
lus.ff.de acq.poss.reprobet istam limi.Bart. Tu tamen adde vl-
tra Bart.ꝙ ad hoc facit gl.no.in c.cū dilectus.vbi Bal.in vlt.col.
ad hoc not.de or.cog.vbi not.Bald. ꝙ quando Canonici ratifi-
cant tacitè delictum commissum à Prælato, tenentur ex ratifi
catione.Et ibidem dicit Bald.ꝙ idem est in ciuitate, vel popu-
lo, qui delictum commissum per singulas personas ratificant,
& illam limit. Bart.referunt, & sequuntur Abb. Pan. & Io. de
Ana.in locis præalleg.¶Confirmo per illud, ꝙ voluit Petr. de
Anch.in cons.158.incip. Ex narratis in facto.in 7.col. vbi dicit,
4 † quòd illa doct. Bart. quòd ciuitas non potest conueniri, vel
puniri ex delicto facto per ipsos homines ciuitatis, nisi præces-
serit consilium, &c. debet intelligi in delicto momentaneo,
prout facere homicidium, vt etiam exemplificat Bart. secus
vbi delictum haberet causam continuam, & successiuam, vt
est rebellio,guerra,& sim. In istis tenetur ciuitas: eo quia habēt
tractum successiuum, vt ibi per eum. Ita etiam refert Ioann.
de Ana.in cap.dilectus.el.2.in 11.col.de simo.Idem tenet Petr.
de Anch.in d.cle.1.de poe.& ibidem Car. Quod vltimum be-
ne pondera, quia videtur refragari consilio Io. de Lign. s.rela-
to,circa defensionem ciuitatis Bon. propter rebellionem. Nā
rebellio habet causam successiuam, & ista erit secunda limi.
Confirmo & tertiò, & erit tertia not.limitatio ad doctr.Bart.
& ex eo formaliter dicit Sal. in l.1.C. de seditiosis. vbi dicit, ꝙ

delictum in omittendo imputatur vniuersitati, & ciuitati:
quamuis non sit factum communicato consilio, vel præced.
deliberatione, eo quia habet causam successiuam. secus in de-
licto in committendo : tunc.n.procedit doctr.Bart. Ad prædi-
cta adde, quod not.decidit Pan. & dicit, quòd est suum nouū
dictum in c.constitutus.el.1. & in c. cum causa. in vlt. char.de
resti.vbi dicit, quòd licèt aliàs factum familiaris non impute-
tur domino.c.cum ad sedem.& ibi gl.magistra de rest. spo.po
nunt Doct.in c.Petrus.de homi.Istud est verum, nisi delictum
familiaris haberet causam successiuam, quia tunc dominus
non prohibendo præsumitur accommodare eius consensum,
secus si causam momentaneam haberet, vt in homicidio, &
nota prædicta, quia valde vtilia sunt. Ex prædictis tu prouectè
habes colligere quartam sol.ad oppositionem Bart.Nam supe
rius retuli tres sol.Nam dicit Bart. ciuitas obligatur delinquen
do:ergo etiam debet obligari contrahendo,& sic mutuum ac
cipiendo indistinctè.Nam non est verum,quòd ciuitas oblige-
tur delinquendo, nisi prius communicato consilio, sed com-
municato consilio si delinquat,benè tenetur:idem esset in mu
tuo, &c. ¶Secundò principaliter adde,inquantum Bart.con-
cludit, quòd si ipsa ciuitas,seu consilium(quòd totam ciuita-
c tē repræsentat) contrahat mutuum, [c] quòd non habet locū
ista lex,tūc.n.ciuitas indistinctè obligaretur ex mutuo, & istud
probat duplici fundamento. Primò, quia si ciuitas obligatur
delinquendo: ergo, & contrahendo. d.§. animaduertendum.
Secundò probat subtiliori ratione : nam non est dubium,
quin ciuitas potest condere legem,vel statutum super aliena-
tione rerum suarum.l.prohibere.§.planè.ff. quod vi,aut clam.
& tale statutum potest allegari vt lex: ergo, &c. Adde, quòd
istam concl.Bart.reprobant Raph.Fulg. & Alex.hic, in 6.colu.
eo quia istæ duæ rationes Bart.nihil valent. In primis inquan-
tum dicit,ciuitas obligatur delinquendo, ergo eo.modo con-
trahendo.Non est bona consequentia,per illud,quod superius
dixi.Sed fortius dico, quòd nec ciuitas obligatur etiam delin-
quendo,nisi præcedente consilio,& deliberatione omnium. vt
s.dixi.Item secunda ratio Bart. non videtur vera : imò probat
magis contrarium. Nam dum dicit, quòd ciuitas potest con-
dere legem,vel statuta,&c.est verum.Item dum subdit, quòd
contractus celebrati ab eo, qui habet potestatem condendi,
habent vim legis, & istud est verum. Sed dum postea infert,
quòd ciuitas ligatur, & tenetur ad obseruantiam suorum cō-
tractuum,& istud non est verum,nec est illa bona consequen
tia, quia lex non ligat condentes, & sic ciuitas non ligatur le-
ge sua.l.pe.ff.de arb.No.Can. in c.1.de const.in 6. & Bart.in l.1.
ff.quòd quisque iuris. Nec legislator potest sic legem conde-
re, quin ad sui libitum liceat ab ea discedere.l. si quis in princ.
testamenti.ff.de leg.3. Nisi saluando istud fundamentum Bart.
dicas,quòd quando lex transiuit in contractum(in quib.termi
nis loquitur Bart. hic) tunc non est amplius reuocabilis, per l.
item eorum. §. ex his.ff. quod cuiusque vniuer. l.quod semel.
cum gl.ff.de decr.ab or.fa.Bart. in l. omnes populi. in 4.quæst.
tertiæ quæstionis prin. ff. de iust. & iur. Cyn. & Bald. in l.digna
vox.C.de legib.Fusius Can.in c.nouit.de iud.tū pro conclusio-
ne Bart. quæ est vera, licèt eius rationes non sint bonæ, habes
text. in cap. quòd quibusdam. de fideius. & in cap. 1.de depo.
¶Tertiò principaliter adde, inquantum Bart. concludit, &
millies allegatur, quòd omnes contractus celebrati à ciuitate,
d vel Principe,qui potest legem condere, habent [d] vim legis,&
ita possunt allegari in similib.causis,sicuti si essent leges, vt per
Bart.hic,& in l.si vnus.§.pactus.ff.de pact.in vlt.col. Et pro hoc
est melior text.de iure,qnem alleg.Bart.in l.pe.in verbo, *vt po-
tè contractibus imperialibus legis vicem obtinentibus.* & ibi Bartol. &
Bald.not. C. de dona. inter vi. & vxo. Bartol.in l. Cęsar.per il-
lum

ADDITIONES.

a ¶Ex delicto.Fel. limitat tripliciter in c. dilectus. el.2.col.fin.de simo. tangit
in cap.grauem.de sent.excom. PVRPV.
b ¶Delinquendum.Pro quæstionis resolutione adde glo. & Doct. in l. aliud.§.
refertur.de reg.iur.Bart.in l.sicut §.si quid vniuersitati.ff.quod cuiusque vni-
uer.nom.vbi quomodo vniuersitas ex delicto teneatur, & not. Lanfr. Balb.
concl.80. Doct. ad Dy. in Reg.Delictum. de regu. iur.in 6. omnium plenius
Corn. consil.224. litera. L.& M.lib.4.Quando autem teneatur communitas
ex delicto ciuium quos prohibere potuit,tradit Dec. & ibi Doct.in Apost.in
Reg.culpa caret.num.2.de reg.iur.& quomodo ea puniri debeat, & fieri exe
cutio,not.Alex.cons.13.num.11.lib.6.Aym. cons.45.Foler.pract. Crim. ver.
Banniantur. nu. 33. & seq.Item quomodo citanda, & in contumacia consti-
tuenda.Cagnol.in Reg.non potest dolo.eod.tit.de reg.iur.& an sufficiat cita-
re primates,vel Rectorem?Foler.d.pract.1.par.2.par.num.23.Qua in mate-
ria plura scribit Natt.cons.83.num.9. MASVER.
c ¶Contrahat mutuū.Vide Rom.cons.453.de prælat.Soc.lib.1.cons.15. & 29.
PVRPV.
d ¶Habent. De hoc vide Curt. cons.40. col.16. vers. ad Tertium, & cons. seq.
Deci.cons.187.col.2. PVRPV.

lum text.ff.de pub.& Bald.in l.1.circa princip.& ibi Pau.de
5 Caſt.ff.de conſti.princ. Et ibi dicit Bald. † quòd contractus fa-
cti à Principe,vel à ciuitate,vel ab alio, qui poteſt legem con-
dere, non ſolùm habent vim legis, imò plus,licèt princeps ſit
ſolutus legibus.l.Princeps.ff.de legib.l.digna vox.C.eo.tamen
Princeps bene ligatur lege conuentionis,ſeu contractus,vt di-
cit Bald. in l.2.C.de ſeruit.& aqua.licet Deus ſubiecerit leges
Principibus, tamen non ſubiecit contractus(cum ſint de iure-
gen.)quin ipſi ligentur contractib.per eos celebratis.Adde etiã
Bal.in l.1.in 2.col.C.de hære.vel act.vend.vbi dicit,ꝙ eod.mo-
do contractus fiſcales habent vim legis, & contractus. Et ad
prædicta adde,ꝙ per iſtam regulam decidit Pau. in conſ.24.in
2.parte.ꝙ inc. Illud de iure quæritur,;ꝙ cùm pacta inita cum
habente poteſtatem legis condendæ,habeant vim legis: ſequi-
tur, ꝙ quemadmodum lex poſterior recipit interpretationẽ
ſecundum præcedentem: ita pacta ſecunda ſimpliciter prola-
ta facta cum Principe debent intelligi ſecundum antiqua ca-
6 pitula.† Adde etiam, ꝙ per iſtam regulam ego infero nouam
rationem:quare ex contractu facto per principem transfertur
dominium ſine traditione, vt per Bald.in prælud ijs feudorum.
in 10.col.quem ſequitur Alex.in conſ.331.ꝙ incip.In hac cau-
ſa,& lite.in vlt.col.& in l.3.in princ.ſ.de acquir.poſſ.cum con-
cor.quas poſui in l.quoties.C.de rei vend. Nam huius credo eſ
ſe rationem, quia ex quo contractus principis habet vim le-
gis,vt per Doct.hic,ego habeo,ꝙ per legem transfertur domi
nium ſine traditione,ſecundum Bald. in l.1.in 1.not.C.eod.de
leg.& in l.fin.in 4.col.C.de ſacroſ.eccl.Cano.in cap.cum dile-
7 ctus.de conſue.† Adde, ꝙ eo.modo epiſtola tranſmiſſa [a] per
a Principem,vel ciuitatem, vel quemcunque alium, qui habet
poteſtatem legis condendæ,habet vim legis,& poteſt in ſimili
alleg.pro lege.Ita not.Ang.in l.item veniunt.§.cæterum per il-
lum tex.ff.de pet.hæred.& ibi dicit Ang. quòd iſta quæſtio vi-
gebat tunc de facto in ciui.Taruiſij,ad cuius Poteſtatem quæ-
dam epiſtola fuerat tranſmiſſa per Sereniſ. Dominium Vene-
tiarum.Nam fuit dubitatum:nunquid epiſtola faceret ius quo
ad alios.In ſimili caſu dicit Ang.fuiſſe determinatum,quòd ſic
per illum text.Ad idem eſt text.in l.1.in verbo, qui epiſtolam.
ff.de conſti.princ. Iſtud idem not.Pau.de Caſt.in d.l.1.in verbo
per epiſtolam. Ibi tamen Pau. limitat iſtud vltimum eſſe ve-
b rum,quando tales epiſtolæ ſint redactæ in volumen iuris [b] cõ-
munis, vt ſunt decretales epiſtolæ editæ à Pontificib.quæ ſunt
redactæ in volumen decretalium:ſecus ſi non ſunt redactæ in
volumen iuris communis,vel ſtatutorum. Et ſi iſta limitatio
eſt vera,deciſio Ang.in d.§.cæterum.non erit bona.Alio,& ſe
cundo modo limitat not.idem Ang. in l.1.in prin. ff.de fer.per
gl.ibi valde not.ꝙ verum eſt,quòd Papa, vel Imperator reſcri
bendo, vel epiſtolam tranſmittendo, dicitur legem condere,
quia talis epiſtola habetur pro lege.Iſtud ſolùm habet locum
in Papa,vel Imperatore, vel alio Principe, qui non recogno-
ſcit ſuperiorem,vel priuilegio,vel conſuetudine, vt ſunt Vene
ti,vt per Bar.in l.hoſtes. in 2.col.ff.de cap.& poſtli.reuer. Sed ſi
epiſtola mitteretur à Rege,Comite,Barone,vel à ciuitate reco
gnoſcente ſuperiorem,non haberet vim legis. Iſtam limit.ſe-
quuntur Rap.Fulg.& Alex. in d.l.1.ff.de fer. Ita conſuluit Ale.
in conſ.562.incip.Aliàs de facto conſultus reſpon. Leon.Iſtud
idem incidenter dicit Alex.hic, in vlt.colu. Facit.l.1.& ibi not.
Bart.& Fulg. C.de off. preto. Et cogita quare ſecus in contra-
ctu inferioris à Principe,qui habet vim legis.Stat ergo ex præ-
dictis,ꝙ contractus celebrati à Principe,vel ab alio,qui poteſt
legem condere, ſunt vt lex. Iſtud vltimum limitat Barto. Ve-
ron.ĩ trac.de ſer.ruſt.præd.in titu.de ſeruitute viæ. in 10.q.in 4.
col.illius 10.quæſtionis, vt procedat quando contractus fieret
ſuper reb.ciuitatis, vel ciuium:ſecus in his, quæ non ſpectant
8 ad ciuitatem,ſed ad ſuperiorem,vt ibi plenius per eum.† Item
attende,ꝙ omnis contractus factus à principe, vel ciuitate,nõ
c ſolùm habet vim legis, [c] ſed habet naturam contractus bonę
fidei.Ita dicit ſing.Bald.in titu. de pace. conſtan. §.ſi quis vero.
9 nec alibi ab alio tactum legi. ¶ † Quarto principaliter adde
(& hoc aduerte,quia eſt difficilis paſſus)in quantum Bar. con-
d cludit, ꝙ ciuitas, vel vniuerſitas poteſt creare ſyndicum, [d] &
dare illi poteſtatem obligãdi ciuitatem, vel vniuerſitatem, &
ſingulas perſonas,& res, & bona ſingularium perſonarum,&
dicit,ꝙ iſtud prouenit, quia ꝙ ciuitas facit, habet vim legis.Si
iſtud eſt verũ,ſequitur ĩ practica. Pone, ciuitas Patauij creauit
ſyndicũ, & in inſtr͞o dedit poteſtatem obligandi ciuitatem,&
etiam ſingulas perſonas, & bona eorum: certè ſm hoc pote-
rit fieri executio ꝯ ſing.perſonas,& bona eorũ. Adde, ꝙ iſtud
idem tenet Bart.in l.ſicut.in prin.ff.ꝙ cuiuſque vniuer.no.& in
l.4.in prin.& ibi Lud.Ro.& Mod.ff.de re iud. & idem Bar.in l.
pe.vbi Bal.idem tenet.C.de do.inter vi.& vxo.Bar. in conſ.94.
inc.Viſo puncto quæſtionis.Idẽ tenet Ang.hic,& Raph.Cum.
in l.cõtinuus.§.cum quis.ff.de verb.oblig.Bald.in l.1.§.quib.in
2.col.ff.ꝙ cuiuſq; vniuer.no. Bal.vbi no.limitat in l.etiam.in 3.
col.C.de exec.rei iudi.Iſtam deciſ.Bar.reprobat Bal.in l.1.C.ne
fi.pro pa. Motus, quia illud,ꝙ dicit Bart.ꝙ ꝯ̃ctus celebratus à
principe, vel ciuitate habet vim legis, procedit qñ talis ꝯ̃ctus
fieret animo condendi legem,& adhibita forma,quæ requiri-
tur in l.condenda.Sed qñ creat ſyndicũ, non facit animo con-
dendi legem.Et ideo, vt deci.Bart. procedat,eſſet opus, ꝙ an-
tea ciuitas conderet ſtatutum,ꝙ oĩs ꝯ̃ctus ab ea celebratus ha
beret vim legis.Iſtam opin. Bal.ſequitur Pau. de Caſt.hic.& in
l.4.§.actor. ff. de re iud. & pro iſta opi. ꝯ̃ Bart. conſuluit Alex.
Imo.in conſ.44.inc.Viſo themate.s̃.ſcripto, & omnib. dedu-
ctis in eo.in pen. col. de quo non parum admiror. Addo bene
facere pro iſta opi.(licet ipſi non dicant)illud, ꝙ dicit Bart.in l.
cõtinuus.§.cũ quis.in vlt.col.& ibidem Pau.de Caſt. ff.de verb.
oblig.& Bal.in rub.C.de ꝯ̃h.emp.in 4.q. ꝯ̃ Bar.tenet etiam Sal.
hic,qui allegat bonã,& no.gl.ꝯ̃ Bal.in l.2.in glo. mag.poſt me.
C.quæ ſit longa conſue.vbi vult gl.ꝙ princeps, vel ciuitas non
põt per ſtatutum obligare,vel alienare res vnius priuati,etiam
ſibi ſubditi,etiam principaliter iſtud agendo.Quid tenendum?
Teneant alij quicquid velint: ego in iſto notabili, & vtili paſſu
puto ſic debere diſtingui, & ſi caſus accideret,ita conſulerem.
10 † Aut ciuitas creauit ſyndicum,& dedit ei poteſtatem,vt poſ
ſit obligare vnam,vel duas perſonas in ſingulari,& eis non cõ-
ſentientib.& credo,ꝙ non poſſit in effectu,& probo per funda
mentum Bart. ꝙ retorqueo ad oppoſitum per limitationem
eius:Creatio ſyndici facta à ciuitate habent vim legis,vel ſtatu-
ti.Eſt verum, ſed qñ ciuitas facit ſtatutum, debet illud facere
generaliter,ſed ſi facit ꝯ̃ ſing.perſonas, non habet vim legis,&
factũ non valet,quia obſtaret exceptio doli. text. eſt melior de
iure in l.1.ad fin.ff.de exc.do.per quem text. ita in ſpecie deter-
minat ipſe Bar.in l.oẽs populi.in 5.q.prin.ad fin. anteq̃ incipiat
ſextam.ff.de iuſt. & iur.& idem Bar.in l.fin.in 1.col.ff.de appel.
reci.& in l.quoties.ff. de polli. & in l.Antiochen.ff.de priui.cre.
Ang.& Mod.in l.2.ff.ꝙ quiſque iur.Cano.in c. cum omnes.de
conſt.Abb.Pan.in rub.extra de conſt.Et propterea alibi quęrit
Bar.in l.nemo exterus.C.de iud.Nunquid ciuitas, vel commu
nitas poſſit ſtatuere præcium reb.vendendis in ciuitate, & de-
terminat,ꝙ ſic,dummodo ſtatutũ generaliter fiat.Sed ſi ſtatu-
tũ faceret ciuitas ꝯ̃ particulares perſonas, nihil valeret. Imò
plus dicit, ꝙ ſi iſto caſu ciuitas faceret ſtatutum ꝯ̃ iudæos, ni-
hil valeret.Imò plus dixit Bal.in l.cum quis.C. quorum appel.
non reci.& in c.cum ordinem.de reſcr.ꝙ etiam ſi ſtatutum eſ-
ſet gñale quo ad verba tm̃,in effectu eſſet ſingulare, & ꝯ̃ certas
perſonas,nihil valeret, & poſſet cõtra id opponi exceptio do-
li,per tex.quem dicit ad hoc not. in l.1.ad fi.ff.de exce.dot. Pro
iſto vlt.adde bene facere,ꝙ conſuluit Pet.de Anch.in conſ.13.
inc.Super dubio tranſmiſſo,& in conſ.155.inc. Optimis ratio-
nib. vbi egregiè conſuluit non valere in effectu ſtatutum ciuit.
Spoleti,licèt eſſet conditum per verba generalia, ex quo in ef-
fectu dirigebatur ꝯ̃ molendina, quæ habebat Archiepiſcopus
ex liberalitate Regis Vngariæ.Iſtam deci.refert, & ſequitur ip-
ſemet Pet.de Anch. in commen.c.canonum ſtatuta de conſti.
in 11.q.prin. in ver. ego quæro quæſtionem, in qua conſului,
& iſtam deciſ. ſequitur Alex.in conſ.367. inc. Viſa facti narra-
tione.in vlt. col. & ſic ex prædictis conclude, ꝙ ſi ciuitas crea-
ret ſyndicum ad obligandum vnam, vel duas perſonas, non
valeret in effectu. In iſtis terminis propriè loquit gl. quã alleg.
Saly.in d.l.2.in gl.mag.poſt me.C.quę ſit lon. cõſue. & ibi Bal.
ita not.declarat in 3.col.Aliqñ creatur ſyndicus à communita-
te,vel ciuitate,cum poteſtate, vt poſſit obligare omnes perſo-
nas ipſius vniuerſitatis, non reſtringendo ad particulares per-
ſonas, & tunc concludo, ꝙ ex cauſa publicæ vtilitatis poſſit
ſyndicus obligare:aliàs ſine cauſa non poſſit, ſed obligare ſin-
11 gulares perſonas non reſpicit publicam vtilitatem.† Quia nos
habemus,ꝙ princeps,vel ciuitas non põt facere ſtatutum, per
ꝙ auferatur ius priuati,nec obligare res ſubditorũ, niſi ex cau-
ſa publicæ vtilitatis.gl.in l.ſi priuatus.ff. qui & à quib. text.in l.
Antiochenſiũ,& ibi not.Bart.ff.de priui.cre.latè Bart.in proœ-
ſſorum.gl.& Doct.in l.fin.C.ſi ꝯ̃ ius,vel vtil.pub.Can. in c.quæ
in eccleſiarum.de conſt. & iſtud vltimum tenet Fulg. & Lud.
Ro.hic in vlt.col. Bene fateor, ꝙ poteſt diſponere etiam de re
priuati,ex cã publicæ vtilitatis, iurib.præalleg.in l.item ſi ver-
beratum.

ADDITIONES.

a ¶Tranſmiſſa.Adde Fely.in c.1.in 4.col.ver.in tex.ibi.de probat.Et vide,quæ
addidit Alex.vltra Iaſ.in l.1.ff.de ferijs. PVRPV.
b ¶Iuris.Adde Doct.in c.ſi Rom.19.diſt.& Do.in c.paſtoralis.de fid.inſtr.
c ¶Habet vim legis,Vt contractus principis ſint bonæ fidei. Dec.in c.1.col.2.
de præben.conſ.4.ver.2.vbi de ciuitate. PVRPV.
d ¶Syndicum.Adde Bart.in l.procuratione.C.de decur.lib.10.

beratum.in prin.ff.de rei vendic. vbi dicit Ange.ꝙ mentiuntur per gulam, qui dicunt, ꝙ princeps non possit obligare, vel alienare res priuati cā necessitatis, & vtilitatis publicæ, sed in proposito, qn̄ creatur syndicus ad obligandū omnes personas, &c. non magis est causa obligandi istum, quàm illum: ergo, &c. ita
12 teneo, & concludo in hoc vtili passu. ¶ † Quintò principaliter adde, inquantum Bar. concludit, ꝙ si administrator habet speciale mandatum ad accipiendum pecuniam mutuo, & illam accipiat, ciuitas obligatur, licèt nō probetur versum in eius vtilitatem, per l. habebat. §. si duo. ff. de insti. act. Eod. modo inquātum dicit, ꝙ si habebat mandatū ad accipiendum pecuniam in certam causam ciuitas tenetur, ēt si non appareat ꝯuersum in vtilitatem ciuitatis. Adde bn̄ facere illud, ꝙ decidit Bart. in l. doli mali ff. de noua. in 2. col. & in Auth. hoc ius porrectum. C. de sacros. eccl. in pen. col. Est verū, ꝙ Raph. Ful. & Lu. Ro. pungunt Bar. dicentes, ꝙ leges alleg. per eum loquuntur in procuratore priuati, hic autem in administratore ciuitatis, qui habet priuilegium. Tu tn̄. id esse verum, qn̄ administrator haberet speciale mandatum ad accipiendum rem certā: sed hic simpliciter habebat administrationem, in quo non habet priuilegium.
13 † No. secundo priuilegium, qd̄ habet ciuitas in contractu mutui, ꝙ non habent alij priuati, quia ciuitas ita demum obligatur ex mutuo ꝯtō per administratorem, si probetur in vtilitatem eius fuisse versum. a Istud idem habet locum in ecclesia. text. est in Auth. hoc ius porrectum. C. de sacros. eccl. & in corpore vnde sumitur. Istud idem habet locum in pup. tex. est in l. 1. C. si aduer. cred. Et propterea dixit Bal. in Auth. hoc ius porrectum. in 4. col. C. de sacros. eccl. inferēs ex prædictis, ꝙ qn̄cunq; ꝯuenitur ecclesia ex mutuo, potest opponere istam exceptionem, ꝙ pecunia non sit versa in eius vtilitatem, & nisi creditor agens probet, semper ecclesia defenditur illa exceptione. Istud idem dico hr̄e locum in pupillo, & ciuitate, & ita tenet Ludo.
14 Ro. hic in tertio no. ¶ † Nunquid aūt ista l. quæ dicit, si ad vtilitatem eius pecunia versa sit, habeat solùm locum in pecu. numerata tm̄, an in quacunq; re mutuabili mutuata administratori ciuitatis? inuenio, ꝙ solus Bal. in l. singularia. in 12. speciali. s̄. c. visus est mirabiliter restringere istam l. vt solùm habeat locum, qn̄ mutuum cōtrahitur cum ciuitate in pecu. numerata tm̄: secus si ciuitas acceperit per administratorem alias res mutuo, tunc nō habebit istud priuilegium, de quo in hac l. quia facilius inuitatur ad capiendam pecu. numeratam mutuo, quā alias res. Ideo lex voluit in hoc subuenire arg. l. doli. in versi. diuersum. ff. de noua. Sed ego puto, ꝙ ista restrictio non sit bona, per tex. istum, qui in prin. dicit, ciuitas mutua datione obligare potest, & non dicit de pecunia. Dato, ꝙ loquatur de pecunia (vt subdit) nos non sumus in materia odiosa, sed fauorabili, patet per gl. primam, quę extendit priuilegium istius l. ad pupillū, & collegia: sed pecunia in materia odiosa nō capitur largè, sed strictè, vt per Bar. & Doct. in l. talis scriptura. in vlt. col. ff. de leg. 1. Et propterea Bald. in d. 12. speciali, ad fi. mutat sententiam, &
15 non ponit pro constan. † Nunquid aūt ista l. & similes, quæ loquuntur in mutuo, habeant locum in alijs ꝯtib. celebratis cū vniuersitate, vel administratore: de hoc est gl. fin. & solitaria in l. 1. C. de ven. reb. ciui. lib. 11. quæ extendit istam l. loquentem in mutuo, vt habeat locum in omni cōtractu, ꝙ ciuitas non obligetur nisi probetur in eius vtilitatē versum. Sed illa glo. est falsa, quia ista l. solum loquitur in ꝯtu mutui in ciuitate, & propterea illam expresse ibi reprehendit Bal. Imo. & alij Can. in c. 1. de deposito, Alb. Pau. & Lu. Rom. hic. & Bal. in Auth. hoc ius porrectum. C. de sacros. eccl. Et istud probatur ratione: nam ciuitas, & pupillus æquiparantur. gloss. in l. respub. C. ex quib. cau. maio. sed pupillus nō habet istud priuilegium, nisi in ꝯtu mutui. l. 1. & ibi gl. & Doct. C. si aduer. cred. Hoc idem dicemus in ciuitate, & ex hoc infert Pau. ꝙ si administrator ciuita. emeret pannum pro vestiendis seruitorib. ciuita. & non vestientur illi, an obligaretur ciuitas? & dicit, ꝙ sic, quia non habet locum,
b nisi in cōtractu mutui ista l. ¶ No. tertio, & vlt. ex tertia parte b l. ibi, alioquin, qn̄ mutuum non est versum in vtilitatem ciuit. quamuis nō teneatur ciuitas, tn̄ tenetur administrator, qui accepit. Hinc sumpta occasione quærit Bar. qua actione teneatur administrator, & in hoc licèt videatur facere plures casus, tn̄
16 facit solùm duos casus. † Not. diligenter ex verbis Bar. ꝙ si administrator ciuit. tempore quo accepit pecuniam mutuo nomine ciuitatis, expresse protestatur, ꝙ nō vult teneri ex tali mutuo, ista protestatio facit, ꝙ ex mutuo conueniri non poterit, tn̄ non obstante ista protestatione poterit conueniri, vel actione de dolo, si non probet se legitimum administratorem, vel condictione ob causam, si non conuerterit in vtilitatē ciuit. & ista decisio est valde notab. & signāda. Istud idem, & clarius firmat Bald. hic, & probat, quia fraudulenta protestatio nihil releuat protestantem. tex. est no. l. quæro. ff. de act. emp. Ad idem alleg.

* tex. in l. si quis mācipijs. §. Proculus. in fi. ff. de insti. *& idem tenent omnes Moder.* hic. Item aduerte, inquantum Bar. alleg. l. 1. C. cred. euict. pig. non debere. Nam per illam l. 1. dicit ibi Bart. se dixisse pluries, quàm millies in contingentia facti, ꝙ licèt ille, qui vendit rem ex officio, non teneatur de euictione, tn̄ dicit Bart. per illum tex. ꝙ debet probare qualiter habebat tale officium: alias si non probauerit se legitimè habuisse illud officium, tenebitur de euict. Idem sequuntur Bal. & Ang. ibi, & idem tenet Bart. in l. licèt. in 1. col. C. de procur. & ibi hoc sing. limitat esse verum, nisi afferens se tutorem illi vendidit rem, qui sciebat eum non esse tutorem, vel procuratorem, tunc quia scienti non infertur dolus, non debebit probare, &c. Tertiò aduerte, inquantū Bar. vult, ꝙ si administrator, qui recipit pecuniam mutuo nomine ciuit. expresse protestetur, ꝙ non vult teneri ex mutuo, tn̄ ista protestatione non obstante tenebitur actione de dolo, si non probauerit se fuisse legitimum administratorem. Attende subtiliter, ꝙ loquitur isto casu Bar. qn̄ administrator probat pecuniam esse versam in vtilitatem ciuitatis, sed non probauit se legitimum administratorem, non vult Bar. isto casu, ꝙ administrator teneatur actione de dolo. Et ꝙ Bar. sic loquatur, probo, quia ad hoc, vt differat iste casus ab vlt. casu Bart. necessario sic est intelligendus. Nam in vlti casu loquitur, qn̄ administrator neutrum probauit, sed in hoc credo Bar. malè dixisse, quia ex quo administrator probauit, ꝙ pecunia erat versa in vtilitatē ciuit. certè ciuitas tenetur, quia omnis ille, in cuius vtilitatem versa est pecunia, tenetur vtili actione de in rem verso. l. ei qui, in fi. C. ꝙ cum eo. ergo cùm ciuitas teneatur, non debet teneri administrator in subsidium actione de dolo, s̄m Fulg. & Mod. hic. ¶ Vltimò pro complemēto textualium aduerte ad aliqua. Et primò, ꝙ illud, ꝙ dr̄, ciuitas est priuilegiata in mutuo, intelligitur passiuè. s. qn̄ accepit pecunias mutuo, non actiuè, quādo ipsa daret alijs, quia tunc non magis est priuilegiata, quàm priuata persona. l. nihil. vbi bonum exemplum. ff. ad Mace. vbi ciuitati mutuanti pecuniā filiofamiliàs, ita obstat exceptio Maced. sicut alij mutuāti, & in hoc est magis priuilegiatus minor, qui etiam actiuè est priuilegiatus. l. verum. §. fi. ff. de min. glo. in
17 d. l. nihil. † Secundò pondera probari ex isto text. ꝙ excep. non num. pec. quæ aliàs non potest opponi vltra biennium, tn̄ ciuitati semper competit, ita probatur hic, si diligenter consideras, s̄m Bal. in Auth. hoc ius porrectū. in 4. col. C. de sacros. eccl. confirmatur, quia lex noua Imperato. quæ statuit istam exce. non posse opponi vltra biennium, non debet trahi ad casum specialem istius l. iuxta gl. in l. sciendum. in prin. ff. qui satisd. cog. & adde, ꝙ istam eandem conclu. ꝙ excep. non nu. pecu. perpetuò competat ciuitati, extenditur ad ecclesiam, s̄m Bal. in l. 2. §. fi. s̄. eo. & Ang. in consi. 245. incip. Quia omne datum optimum. in 3. col. & Lud. Ro. in repe. Auth. similiter. in septimo speciali, qd̄ habet pia causa circa iudicia. C. ad l. fal. & idem Lud. Ro. hic, in 3. no. Adde, qd̄ idem tenent Host. & Io. An. in c. fi. de sol. & Hostiens. c. 1. de deposito. Mouetur, quia l. in ꝯtib. C. de non num. pecu. quæ hanc excep. restringit ad biennium, est lex Imperialis, quæ non ligat ecclesiasticas personas. Contra istam opin. in hoc vltimo de ecclesia tenent Anto. de But. Pan. & Imo. in d. c. fi. de sol. Mouentur: nam ante legem Codicis, si debitor opponebat exce. non nu. pec. tenebatur illam probare. Sed Imperator de nouo adinuenit exce. non nu. pec. priuilegiatam sine alia probatione huius excep. sed eam restringit ad biennium, ergo sequitur, quod si ecclesia vult vti isto priuilegio excep. debet vti cum sua causa, hoc est, cum suo tp̄e, nec in hoc grauatur ecclesia, quia potest omittere beneficiū legis ciuilis. Et pro ista opi. adde tex. in l. si quis curialis. C. de epis. & cler. vbi est tex. s̄m qd̄ Bal. ibi. not. qd̄ lex ciuilis potest negare priuilegia sua ecclesiæ, nisi ea accipiat cum suis qualitatib. Et tenendo istam partem, de responsione ad istū tex. vide Pan. vbi supra. Et pro confirmatione huius opin. facit ratio, quia qn̄ lex ciuilis aliquid inducit, & non reperitur aliud statutum de iure cano. & non sumus in materia spirituali, nec in materia, quæ inducat expresse peccatum, seruatur de iure can. s̄m gl. in c. licèt ex suscepto, de foro compe. & Bar. in l. priuilegia. C. de sacros. eccl. cum multis concord. quæ ad hoc possent adduci. Tertiò aduerte, quia text. ibi, alioquin ipsi soli, &c. videtur probare duo. Vnum expresse, aliud tacitè: primò expresse, qd̄ quando pecunia non est versa in vtilitatem ciuit. administrator solus tenetur duplici ratione. Primò propter malam administrationem. Secundò lex præsumit, quòd administrator conuertit in suam priuatam vtilitatem.

ADDITIONES.

a ¶ Versum. Qui obligentur ex mutuo, nisi versum probetur in vtilitatem, limita: Rom. consi. 440. incip. non est dubium. Pau. de Castr. lib. 1. consi. 34. Ego Pau. PVRPV.

b ¶ Parte. Adde, cui incumbat probatio negatiua, Bar. consi. 94. PVRPV.

tem.Secundò,quia iſte tex.videtur probare tacitè, qđ probata
verſione in vtilitatem ciuit.non ſolum tenetur ciuitas,ſed etiã
tenetur ipſe adminiſtrator.Et iſtud vult Bar.in diſt.ſua hic,alle.
no.in l.ſi pupilli.ff.de neg.geſt. & iſtum tex. & iſtud idem eſt de
mente Bal.in l.procurator,qui pro euictione. ff.de procu.dum
alleg.tex.in l.ſeruum filij.ff.man. cõtrarium tenet ipſemet Bar.
in d.l.ſi pupilli.in §.1.in 2.col.vt ibi per eum.Et iſta opinio con-
firmatur, quia ex quo procurator accipit pecuniam admini-
ſtratorio nomine,& ſic expreſſa qualitate officij, non vr̃ ſe ob-
ligare proprio nomine.l.pen.in fi.ff.ſi quis cau.vbi tex.in arg.d.
Alex.hic.in 4.col.perpendit de iſta ꝯrietate Bar. & concordat,
vt hic per eum.Tu verò aduerte ad duo. Primò,ꝙ ſua concor
dia vr̃ eſſe contra mentem Bar. hic, qui parificat iſtum text.&
no.in d.l.ſi pupilli.§.1.Secundò aduerte,quia iſta concordia po
teſt confirmari ratione. Nam qñ procurator poteſt ſola rece-
ptione dñm obligare, non vr̃ haberi reſpectus ad procurato-
rem,ſed ad ſolum dñm.l.fi. ff.de inſtit. ſed qñ vltra receptionẽ
requiritur conuerſio in vtilitatem domini, tunc vr̃ haberi re-
ſpectus non ſolum ad dñm,ſed etiam ad procuratorem,& per
conſequens tunc vterq; obligatur,& ita procedit tex.hic. ¶Gl.
prima diuiditur in tres par. Primò extendit iſtum text.Secũdò
ponit dictum. Tertiò quærit qualiter diſtingui debeat in hac
materia,& ſe remittit.Secunda ibi,ſed & ipſe.Tertia ibi,& ple-
nè diſtingue.In gl.ibi,idem dici debet in collegijs.habes ex glo.
extenſionem ad hanc l.ratio eſt ſm Bart. & ita cum extenſione
gl.tenent Bar.Ang.Fulg.& Lud.Ro.hic,licèt Gul. & alij diſtin-
guant inter collegia magna, & collegia parua, & ſic etiã in ſi-
mili diſtinguit Bar.in l.1.ff.de albo ſcrib.& circa hoc Alex.mul
ta verba effundit.¶Gl.in verbo non ciuitas. Primò ponit q. ad
tex.Secundò ponit dictum pro extenſione huius tex. Secunda
ibi,item & res.In gl.ibi.l.1.lib.11. Illa lex probat poſt medium,
ibi, qđ exſolutũ eſt ratione reip.profeciſſe doceatur, tñ parum
facit,quia non loquitur in eo, qui habebat adminiſtrationem,
prout hic ſm Ful.Lud.Ro.& Alex.hic.Circa iſtã gl.quæ vult,ꝙ
creditor debeat probare,ꝙ pecunia ſit verſa in vtilitatem ciui-
tatis,occurrit dubiũ,qualiter probabit gl.in Auth.hoc ius por-
rectum.C.de ſacroſan.eccl.dicit, ex ſolis coniecturis, nec aliter
declarat, & certè, qñ acciperet præſente populo, vel conſilio,
18 nõ requiritur alia probatio. † Hinc offertur pulchrum dubiũ,
pone,ꝙ ciuitas indigebat illa pecunia tp̃e quo adminiſtrator
non præſente populo,vel conſilio acciperet mutuum, nũquid
ſufficiat, dato ꝙ aliter non probetur pecuniam verſam in vti-
litatem? tex.in l.fi.ĵ.de exer.probare vr̃,ꝙ ſic, & ita per illũ tex.
tenẽt Antiqui & Sal.& Pau.de Caſt.hic, & Iac. Bu.& Bal.in l.1.
C.ſi aduer.cre. Contrarium, & melius *tenent communiter Docto.*
hic, ꝙ illa l.fin.ſolum habeat locum in perſona priuati,non in
priuilegiata,vt eſt eccleſia.Ita Gul.Bar.Alb.Ful.Alex. Lud.Ro.
hic.& Bart.in d.l.fi.de exer.in Auth.hoc ius porrectum.in pen.
col.C.de ſacroſ.eccl.glo.ord.in §.ſi vero quis.in Auth. de ali.&
emp.Iſtud idem tenet. Io.de Imo. in c.1.de depo. vbi dicit iſtã
eſſe communem opi.Idem tenet Ang. in conſi.245.inci. Quia
omne datum optimum.in 4.col.& pro qua communi opin.d.
Alex.hic inducit tex.in l.qđ quibuſdam. de fideiu.in verbo ma
nifeſtè conſtiterit.licèt forſan poſſet rñderi, ꝙ illud verbum ve
rificatur etiam in præſump.ll.per multa, quæ pono in l.1. C.de
teſt.milit.Conclude ergo,ꝙ d.l.fi.non habet locum in ciuitate,
& ſic non ſufficit probare,ꝙ ciuitas tp̃e celebrati mutui egeret
pecunia,niſi probetur pecuniam eſſe verſam in vtilitatem ciui
tatis.Aduerte tñ,quia prima fronte videntur Bald.& Docto.in
iſta materia ſibi contrarij. Nam inquantum in ſuperiorib.alle.
text.in l.1.§.nunc tñ. ff.de exer. videntur velle,ꝙ illa lex habeat
locum in ciuitate,& tñ poſtea volunt,ꝙ l.fi.co.titu.non habeat
locum in ciuitate.Sed pro concordia conſidera,ꝙ Bar.in ſupe-
riorib.dũm alleg.d.l.1.loquitur,qñ adminiſtrator habet manda
tum à ciuitate,vel ſimplex,vel limitatum. Nã tunc ciuitas vti-
tur iure priuati.ſed in q.iſta Bart.loquitur,& Doct.qñ admini-
ſtrator nullum habet mandatum. Iſtam cõem conclu.limitat
Lud.Ro.hic,niſi creditor duo copulatiuè probaret. Primò,ꝙ
ciuitas tunc egeret pecunia.Secũdò,ꝙ eo tp̃e fuerit prouiſum
neceſſitati ciuitatis,quia præſumit fuiſſe prouiſum ex illa pecu
nia.Iſta limitatio probatur per not.per Bar.in l. fi.per illum tex.
C.de ali.pu.præſtan.& per Bar.in l.cum ſeruus.ff.de ver.ob. Fa-
cit,qđ vult Bar.in l.fi.§.& ſi præfatam.in fi.C.de iure delib.Facit
ẽt,qđ no.Bar.in l.fi.ver.ſed,& ſi quis. per illũ tex.C.ad maced.in
l.ſi ventri.§.fi.ff.de priui.cre.Niſi dicas, ꝙ iſta ſimilia loquuntur
in perſonis non priuilegiatis.Nos in priuilegiatis.Secundò limi
ta ſingulariter cõem ſententiam,quæ habet, ꝙ l.fi.de exer.non
habet locum in ciuitate, vt ſit verum,niſi ciuitas exerceret ar-
tem illam quæſtuariam,puta mercaturã nauigationis in mari.
Ita ſing.limitat Bal.in rub.C.de exer.in 6. col.licèt Alex. hic ali-
quid pungat ad oppoſitum.¶In ea.glo.ad fi.habes ex glo.ꝙ qñ
adminiſtrator acciperet pecuniam mutuo nomine ciuitatis,ꝙ
verè poteſt obligare res ciuitatis pro tali mutuo,intellige etiã ſi
non habet mandatum ad hoc.l.ſi is qui.de pig.alleg.in gl. con-
tra iſtam conclu.gl.obſtat.fortiter tex.in l.dñm.ff. qđ iuſſu. Rñ.
ad illum tex.ſm Pau.de Caſt.hic loquitur in priuato:nos in ad-
miniſtratore publico.Ratio diuerſitatis,quia adminiſtrator pu
blicus ciuitatis cenſetur habere mandatum à lege.l. vel præſes.
vbi Doct.no.C.de tranſ.Ideo nimirum ſi habet maiorẽ facult.
vt poſſit obligare res ciuitatis,vt hic latius per eum.Alibi tñ in-
uenio,ꝙ d.Abb. Pan.in c.nulli.de reb.eccl. non alien.ponderat
ibi eſſe text.not.in verbo,ſpecialiter hypothecæ,ꝙ prælatus ec-
cleſiæ pro contractu,quem facit in vtilitatẽ eccleſiæ,poteſt ge-
neraliter obligare bona eccleſiæ, ſed in ſpecie non põt obliga-
re rem eccleſiæ,puta illam,& illam.Idẽ not.Abb. Pan.in c.2.in
2.not.de preca.tñ conſidera,quia contra Pan.in d.c.nulli. vr̃ fa-
cere tex.in d.l.ſi is qui,in verbo,rem.Pondera,ꝙ non dicit res:
ergo vr̃,ꝙ ſpecialiter poſſit obligare. Et aduerte,quia Ange.&
Pau.de Caſt.hic dicunt plus,qđ adminiſtrator ciuitatis,& eccle
ſiæ,pro ꝯctu vtili ipſi ciuitati,vel eccleſiæ nõ ſolùm poteſt res
obligare,ſed etiam apponere pœnam in ꝯctu,ſi ſit ſolita appo
ni,& pro hoc alleg.tex.in l.bene à Zenone. C.de quadr.præſcr.
19 quem ibi multum no.Bal.& Ang. † ꝙ adminiſtratores,& am-
a baſciatores [a] ad pacem contrahendam poſſunt in capitulis pa
cis apponere pœnam,licèt non habuerint mandatum ad hoc,
& maxime ſi ſint ſolita apponi, & bene facit tex.iuncta glo.in
verbo,ſententiam.in l. fi. ff. quod cum eo.

A D D I T I O.

a ¶Et ambaſciat.Adde l.qui iuriſd.ff.de iuriſdi.om.iud. & Ange.in l. bene à Ze-
none.C.de quadri. præſcrip.

S V M M A R I V M.

1 *An pignus in dubio præſumatur idoneum,nu.2.*
3 *Veneti nolunt ſubijci legibus.*
4 *Quòd duplex eſt pignus.Et quod iſta.l.creditor non habet locum in præ-*
torio pignore.nu.5.

LEX XXVIII.

CReditor. Qui accipit pignus non idoneũ
non per hoc intelligitur renun-
ciare reſiduo.h.d. Habes ergo ex hoc tex.qđ credi-
tor, qui non accipit idoneum pignus, per hoc non
ſibi præiudicat,quin poſſit petere reſiduum, in quo pignus nõ
ſufficit.vltra concor. glo. adde text.in l.1.C.de pig. & ibi glo.&
Doct.& tex.no.in l.quæſitum.§.fi.ff.de diſtra.pig.quem text.de-
buit allegare gl.dum corruptè alleg.l.qđ in pignorib.ff.de diſtr.
pig.quia illa non eſt,& ibi iuriſc. ponit caſum valde no.ad pro-
1 poſitum tex.noſtri. † Nunquid autem pignus in dubio præſu-
matur idoneum,habes gl.no.ꝙ ſic,gl.eſt in l.2.in verbo redige-
2 re:C.de pig.quam pro not.alleg. Bal.hic, † & per eam infert,ꝙ
cùm pignus præſumatur idoneum,in dubio creditor non po-
teſt facere capi debitorem tanquam ſuſpectum de fuga, & ſe-
quitur Alex.hic.Adde etiam ad hunc tex. ꝙ eo.modo nõ præ-
iudicat ſibi creditor, qui ſtipulatus eſt à debitore ſi non ſoluat
pœnam,vel intereſſe,& illa pœna ſit minor,quàm debitũ prin-
cipale,certè per ſtipulationem pœnæ non præiudicat ſibi quo
ad debitum principale, text.habes ſolennem de hoc in l.apud
Celſum.§.item quæritur ſi eum.ff.de exce.do. Ad idem eſt tex.
in l.prædia.ff.de act.emp.Facit tex.in l.ſi ita ſtipu. à patrono fa-
cta.ad fi.ff.de oper.libe. ¶Gl.in verbo non amitti.Primò ponit
rationem dubitandi ad tex.iſtum.Secundò decidit ꝯtrium. Ter
tiò ponit vnum dictum. Secunda ibi,ſed tñ contra eſt. Tertia
ibi,ſed Veneti non ſeruant. ¶In glo.ibi.ſed Veneti non ſeruant
iſtam l.Iſtud idem dicit gl.in l.1. C.de pig.& glo.in l. ſi pro mu-
a tua.C.ſi cer.pet.& ibi Ang.dicit,ꝙ iſta lex [a] nõ habet locum in
fœneratorib.vel vſurarijs,& ſic in iudæis,& iſtud vltimũ ſe-
quitur ſimpliciter Alex.hic,quãuis ꝯrium in iudæis teneat Bal.
hic in prin.quẽ intellige circunſcripta ꝯſuetudine. Item ad iſtã
gl.& ſimiles,quæ dicit,ꝙ Veneti non ſeruant iſtã l.adde facere,
3 qđ Bal.in l.milites.in vlt.col.C.de teſt.mil.vbi dicit, † ꝙ Veneti
reputant ſe ita ſapientes,ꝙ legib.viuere nolunt,& volunt viue-
re non legib.ſed ſua naturali iuſtitia,ſm Raph.Cu.in conſi.140.
Extra gl.reſtat pulchrum dubium, nunquid iſta l. quæ propriè
loquitur in pignore conuentionali, habeat etiam locum in pi-
4 gnore prætorio, vel iudiciali? Et pro huius intelligentia † de-
bent

A D D I T I O.

a ¶Iſta lex.Adde ſecundam limit. Pau.de Caſt.qui ponit tres lib.2. conſil.295.
incip.Si data pignora. PVRPV.

bent scire iuuenes, quadruplex esse pignus in iure nostro. po-
nit gl. in l. 2. & ibi Bart. no. C. qui po. in pig. ha. & glo. in l. 2. C. de
præt. pig. quæ ponunt differentiã inter pignus iudiciale, & præ-
torium pignus. Est etiam pignus legale, de quo loquitur totus
tit. in quib. cau. pig. ta. contra. ff. & C. Quæ autem sit differentia
inter pignus cõuentionale ex vna parte, & prætorium pignus,
vel iudiciale ex alia parte, habes gl. in l. 1. & ibi Bar. clarius. ff. de
pig. act. & vltra differentias, quas ponit glo. & Bart. ibi. scias vnã
aliam differentiam. Debes scire, ꝙ qui habet rem pignoratam
ex conuentione, ad quemcunque res perueniat, habet eam sibi
obligatam: tamen non potest agere hypothecaria aduersus
extraneos possessores: nisi prius excusso debitore principali.
Auth. hoc nisi. C. de pig. tamen in prætorio pignore secus, quia
possunt non excusso prius principali agere actione in factum
aduersus extraneos possessores, ad quorum manus peruenerit
res, in quam missus eram, & sic habebam prætorium pignus.
Istud fuit sing. dictũ. Bal. in l. 1. in vlt. col. C. de his, q̃ in frau. cred.
5 ¶ † Ad propositum ergo dico, quòd ista l. non habet locum
in prætorio pignore, vel iudiciali. per l. à diuo Pio. §. si pignora.
cum ibi no. per Bar. ff. de re iud.

SVMMARIVM.

1 *Quis sit institor, vel exercitor.*
2 *An obligent dominum, num. 3.*

LEX XXIX.

INstitorem. Ex contractu institoris
etiã serui, obligatur do-
minus propter eius iussum. h. d. Ad euidentiam de-
1 bes scire †, quis sit exercitor, quis institor. Breuiter
institor in terra, exercitor in mari. Institor est, qui negotiationẽ
a vniuersalem, & quæstuariam in terris exercet, ᵃ siue sit seruus,
seu liber. aliàs si vnum ex istis deficeret, non erit institor, sed pro
curator magnus. de istis est tex. in l. si institor. cum duabus ll. se-
quen. & in l. si cum villico. ff. de insti. declarat plenè Inno. in c. fi.
vbi plenius Imo. de fideiuss. Bar. & Bal. in d. l. institor. & Bald. in l.
mandatum. in 3. opp. C. mand. & in rubrica. C. de exer. in 4. col.
& tu iuuenis habes gl. de hoc in l. liberto. in prin. ff. de neg. gest.
declarat Abb. Pan. in consi. 16. incip. Ad claram deci. præsentis
dubij. in 1. col. & ad declarationem huius tex. adde text. in l. fin.
Insti. ꝙ cum eo. & si dñs fideiussit pro suo institore, tenetur in-
stitoria, & fideiussoria. tex. est no. in l. in eũ. §. tabernæ. ff. de instor.
2 Bal. in l. si mandator. C. ꝙ cum eo. ¶ † Item amplia, & extende
istam l. vt habeat locum non solùm in institore vero, sed etiã
in eo, qui gerebat se pro institore, & dominus sciebat, ſm Bart.
in consi. quidam vendidit institori carnificis vnum porcũ. Facit
vulgatum dictum Inn. in c. ex parte decani. de rescr. Item adde,
3 ꝙ mirabiliter tenet Ange. in l. cum te in Gallia. ad fin. C. eo. † ꝙ
quemadmodum ex contractu facto cum institore obligatur
b dominus, ita ex contractu facto cum dño obligatur institor, ᵇ
seu factor, per tex. in l. 1. §. pe. ff. de exer. quod no. secũdum eum.

ADDITIONES.

a ¶Exercet. Quis dicatur institor, vide Alex. lib. 2. consi. 44. * Et ꝙ confessio in-
stitoris non inducat obligationem, sed probationem aduersus dominum, cu-
ius negotia gerit, tex. est in l. fi. ff. de insti. & an inducat obligationem contra
confiten. non administratorem? Dic, quòd sic, per tex. in l. quidam. ff. de const.
pecu. vbi Castr. & Alex. De quo videri potest Ro. sing. 423. Quid de factore?
Vide Dec. consi. 510. col. fi. De administratore? Apostil. ad Bar. in l. eandem.
col. 3. circa fi. ff. de duob. reis. MASVER.
b ¶Institor, seu factor. An institor obligetur, vide Pau. de Castr. lib. 2. consi. 20.
visis & consideratis. in primo. dubio * Et Adde in hac materia, q̃ scribit Spec.
tit. de obligatis obliga. generali. §. prænotandũ. nu. 2. Aret. in §. si igitur. nu. 7.
Insti. ꝙ cùm eo. Ias. in §. Actiones autem. nume. 48. & 55. Instit. de act. Afflic.
Dec. 64. Boer. q. 282. Bar. consi. 79. lib. 1. Bart. & Bald. in Auth. hoc ius porre-
ctum. C. de sacrosan. eccl. in Rub. nu. 10. C. de consti. pec. Barto. in l. si pupilli.
ff. de neg. gest. MASVER.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio non numeratæ pecuniæ quando, & quibus competat. nu. 2. &*
3. cum sequentibus. 4. 5. 6. 7.
8 *Quid in ecclesia, & clericis.*
9 *Quid in pupillo.*
10 *Qui promisit accipere pecuniam, an possit non accipere.*
11 *Quando competat exceptio doli.*

LEX XXX.

QVi pecuniam. Qui spe futuræ nu-
merationis promi-
sit, non habet necesse recipere. h. d. iuxta istum text.
loquentem de eo, qui promisit sub spe futuræ nu-
merationis, Bal. aliqua ponit circa istam materiam non nu. pe.
Ego autem, vt istam materiam clarius tradam, expedio per sex
not. extensiones, & quinq; notab. fallentias. Scis, ꝙ in contractu
mutui, si aliquis confiteatur in apocha, vel publico instrumen-
to habuisse, & recepisse pecuniam, non potest conueniri debi-
tor ante biennium in effectu, quia potest opponere exceptio-
nem non num. pecu. de ista loquitur tit. Insti. de literarum obl.
& C. de non num. pecu. maximè in l. si ex cautione. vbi glo. ma-
1 gistr. Amplia in primis, † ꝙ ista exceptio non num. pec. ᵃ com
a petit debitori, qui in instrumento cõfiteretur se habuisse, & re-
cepisse. 110. mutuo à tali, & dicit, istã confessionem facio non
spe futuræ numerationis, sed quia habui, adhuc competit ista
exceptio. Bal. in l. si ex cautione. in 1. col. in fi. C. de non nu. pecu.
quæ verba multum exclamat Ioã. de Imo. in c. si cautio. de fid.
instr. & vltra Bart. confirmo per duo similia. Primò, quia qua
fragilitate inducitur debitor propter necessitatem ad confiten
dum recepisse id, ꝙ non recepit, eadem fragilitate inducitur ad
renuntiandũ l. doli mali. ff. de noua. Secundo cõfirmo per illud,
ꝙ decidit sing. Bar. in l. fi. §. idem quæsijt. circa principium. ff. de
condi. inde. vbi dicit singulariter, & nunquam obliuiscaris, ꝙ si
aliquis dicit, renuntio condictioni indebiti, condictioni ob cau
sam, exceptioni doli, & metus, &c. Ista renunciatio non facit,
quin possim intentare condictionem indebiti, vel ob causam,
2 &c. ꝙ an sit verum, ibi reseruo dicendum. † Secundò extendo,
ꝙ dicta exceptio non num. pecu. competit, etiam si debitor re-
nuntiaret, quia exceptioni non nu. pecu. non potest renuntiari.
* *Istud tenent omnes Doct.* in l. si ex cautio. prædicta. Imò plus, si fa-
ceret pactum expressum de non opponendo exceptionem nõ
nume. pecu. non obst. renunciatione, & pacto expresso, poterit
nihilominus opponere. Ita dixit sing. Bald. in l. in contractib. in
prin. in 3. q. C. de non nu. pec. & ante eum Spec. in tit. de obl. &
sol. §. 1. ver. sequitur. dum ponit formam in hac materia. Ratio
est propter fragilitatem, vt dixi. Tertiò extẽdo, ꝙ ista exceptio
competit, etiam si quis confessus esset in instrumento guaren-
tigiato, nisi statutum specialiter prohiberet contra tale instrm
opponi excep. non nu. pecu. Istud dicit Bal. hic, & idem in add.
Spec. in tit. de exec. sen. in §. 1. & in add. Spec. in tit. de app. versi.
sed nunquid contra præceptum, & in l. si causam. C. de exec. rei
iud. & in d. l. in contractib. in fin. prin. Quartò amplia, ꝙ ista ex-
ceptio potest opponi, etiam si esset statutum in ciuitate, ꝙ cõ-
tra instra publica non possit opponi aliqua exceptio, nisi solu-
tionis, vel simulationis, & nulla alia: ratio est, quia illa confessio
facta in instrõ dicitur quædã simulatio, ita determinat Bart. &
no. Bal. in l. 3. C. de postul. & Bal. in l. pecuniæ. C. de solut. Quintò
amplia, ꝙ ista exceptio habet locum etiã si confessus in instru-
mento recepisse pecuniam mutuo dedisset pignus. text. habes
ad hoc valde no. in l. 1. C. de non nu. pec. vbi Bald. multum not.
3 † Sextò amplia, ꝙ exceptio non nu. pecu. habet locum etiam si
quis confiteretur expressè cum iuramento. tex. est in l. fin. & ibi
Bar. & alij declarant. C. de non nu. pecu. & ille tex. est vnicus in
iure ad hoc. ſm Bal. in c. quæ in ecclesiarum. in 12. col. de cõsti.
licèt Can. dubitauerint per c. cum contingat. de iureiur. Istam
regulam sic ampliatam limita nunc quinque notab. modis, li-
cèt possint addi aliæ limita. sed sunt aut vulgarissimæ aut non
veræ. ¶Primò ergo ista regula singulariter fallit, qñ aliquis in
testamento confitetur recepisse pecuniã mutuo, quia vel ipse,
vel hæres eius poterit conueniri, & nõ poterit opponere exce.
non nu. pecu. quia lex præsumit, ꝙ magis cogitat de morte, q̃
de numeratione. Istud ad literam dicit gl. in l. 1. in gl. fi. circa me
dium, quam Bar. Bal. & omnes Doct. sequũtur, & multum no.
C. de fal. causa adie. le. & illa gl. est vnica, & sing. in iure ſm Bald.
in c. literis. in 3. col. de præsum. & in tit. de pac. constan. in verbo
4 vasalli. el. 1. ad fin. ¶ † Secũdò prædicta regula singulariter fallit,
qñ esset geminata confessio, quæ facit, vt non possit opponere
excep. non nume. pecu. s. quando fieret ex interuallo. Ita voluit
glo. no. in l. in contractib. §. sed quoniam. in ver. penitus. in prin.
illius gl. C. de non num. pec. quam gl. ad hoc no. & reputat sin.
Lud. Ro. in l. si vero. §. de viro. in 31. fall. ff. sol. ma. Idem expres-
se tenent Bal. & Ang. in l. in contractib. §. sed quoniam. & istud
idem ante omnes voluit Io. An. in addi. Spec. in tit. de don. inter
5 vi. & vxo. in rub ad finem. ¶ † Tertiò principaliter fallit, qñ de-
bitor renuntiaret expressè exceptioni non nu. pecu. & iuraret:
tunc sibi præiudicat. ita Bal. hic, & Bar. in d. l. fi. C. de non nume.
pecu. & ibi alij Doct. plenius. An sit verũ, nunc non disputo. vi-
de Doct. in illa l. fi. & Bal. in repe. l. 2. ff. de iureiur. circa medium.
¶Quartò fallit, quando post confessionem debitor inciperet
soluere aliquid ex debito, & sic agnouit soluendo partem, quia
præiudi-

ADDITIO.

a ¶Non nu. pec. Fel. in c. si cautio. de fi. instr. * Cui adde Imbertum in enchirid.
iuris Galliæ. ver. Exceptio perpetua. & fac. quæ scribit. D. Osa. Dec. 143. nu. 3.
4. & 6. Afflict. Dec. 105. 110. Guid. Pap. q. 292. q. 362. Abb. in c. fi. nu. 18. de sol.
Pract. Pap. for. li. hypo. ver. mutuo. nu. 9. vbi dixi. MASVER.

præiudicat,vt poſſit opponere exce.non nume.pec. tex.in l.cũ
fidem.vbi Bar.& Bal.no.C.de non nu.pecu.ꝙ intellige, & limi-
6 ta,vt ibi per Bar.¶†Quinto ſunt qui limitant,vt excep.non nu.
pecu.non habeat locum in mercatoribus, vel campſorib.pro-
pter publicam fidem, & ita ſæpe audiui à præceptoribus meis
per ſing.gl.in §.ſi.qui incipit argentariorũ.in Auth.de fideiuſ.&
retuli in l.ſingularia,ſ̃.e.tit.& alleg. Bal.in l.fruſtra. C.de non nu.
pec.vbi Bal.alleg.iſtam gl.pro ſing. Sed ego volui reuidere Bal.
qui non dicit ſic,ſed bene dicit, ꝙ qñ campſor, vel mercator
promittit pro alio, qui confeſſus eſt ſe recepiſſe pecuniam mu
tuo,tunc dicit Bal.ꝙ campſor non poteſt opponere excep.nõ
nume.pecun.per illam l.fruſtra.& d.gl.in illo.§. argent. Et pro-
pterea Sal.in illa l.fruſtra.dicit.Intellige, ꝙ campſor non poſſit
opponere excep.non nu.pec.eſt verum, qñ vult opponere ex
perſona ſua,ſed qñ vellet opponere excep.pro eo, pro quo in-
7 terceſſit,tenet ꝙ poſſit.† Alius caſus eſt in confeſſione facta in
iudicio, quia ſi quis in iudicio confiteatur ſe recepiſſe pecuniã
mutuo non haberet aliquã exce.gl.iuncto tex.in l.1.C.de ꝯfeſ.
in gl.2.in primis verbis, & per illã gl.iſtud firmat ibi Sal.in 1.&
3.opp.Sed contra iſtam limi.ego adduco aliqua.Primò no.per
Bal.in l.ſiue apud acta. C.de tranſac. vbi non facit differentiam
in iudicio, vel extra, tamen duo reddunt me dubium ad iſtam
limit.primum, ꝙ ſi quis confiteatur ſe recepiſſe ex cauſa mu-
tui,& iuret,tñ habet exce.non nu.pecu.l.fi.C.de non nu.pecu.&
ſ̃.dixi,& tunc iuramentum habet vim iudicij.l.qui iuraſſe.in fi.
ff.de in lit.iu. imò habet vim lit.cont. etiam ſi ſit iuramentum
extraiudiciale.l.nã & poſtea.in §.ſi is,qui temporali, & ibi Bart.
ff.de iureiu.Confirmatur iſta pars, quia etiam etiam ſi cõfeſſio
ſit facta in inſtrumento guarentigiato, ꝙ vim habet ſententiæ,
tñ habet locum exce.non nu.pec. vt ſ̃.dixi. conſiderabam prę-
dictam limi.ſuſtineri poſſe hoc modo, vt procedat, qñ confeſ-
ſio fit in iudicio per viam cõtentioſæ iuriſdictionis: tunc enim
non competit exce.non nu.pecu. & ita loquitur Sal.vbi ſupra.
Sed alia,quæ allegaui,procedunt in confeſſione voluntariæ iu-
riſdictionis.talis n.confeſſio non tollit exce.non nu. pecu. & ex
hoc collige pulchram limit.ad d.l.fi.C. de non nu.pec. vt intel-
ligatur in confeſſione volunta.ſecus in cõtentioſa.¶Vltra iſtas
fall.ꝙ excep.non nu.pecu.de iure ciuili non poteſt opponi,niſi
intra biennium, ſaluo niſi debitor aſſumeret onus probandi in
ſe.d.l.in contractib.in prin.vbi glo.tñ de æquitate Cano. poteſt
perpetuò opponi,etiam vſq; ad mille ann. Iſtud fuit verbum
Dy.in regula locupletari.ad fi.de reg.iur. in ſexto, ꝙ dictum re-
fert,& ſequitur Ang.in conſi.156.incip. Vr̃ prima fronte, dictã
dominam Ang.vbi dicit,ꝙ dictum Dy.haberet locum in om-
nib.terris ſubiectis Eccleſiæ, quo ad temporalitatem. De quo
etiam habes Bal.in terminis in l.ſi ex cautione.in 9.q.& l.in con
tractib.in prin.in 2.no.C.de non nu.pec.& Bal. in l. cum quis.in
11.& in 14.col.C.de iur.& fact.ign. Hinc dubitabam de vno, in
quo laborant Can.Hoſt.Io.And.Imo.& Pan.in c.fin.in vlt. col.
8 de ſol.† Quærunt ibi,nunquid eccleſia,& clerici in bonis patri-
monialib.poſſint opponere exce.non nu.pec. perpetuò? Hoſt.
tenet,ꝙ ſic:nam pupillus perpetuò opponit.l.fin.C.in qui.cau.
in integ.reſt.non eſt neceſſ.ergo etiam eccleſia, cum æquipare-
a tur [a] pupillo, & quia leges ciuiles non ligant perſonas eccleſia-
ſticas, qñ ſunt præiudiciales, niſi ſint approbatæ per Pontif. &
multa alia arg.adducit. Breuiter Pan.ibi reprehendit, & tenet
contrarium,ꝙ in clericis,quo ad bona patrimonialia excep.nõ
nu.pec.tollitur elapſo biennio, & iſtud idem tenet Ant.de Bu.
& ibi Pan.& alij in c.ſi cautio.de fid.inſtr.ponit Lud.Ro.in rep.
Auth.ſimiliter.C.ad l.fal.in ſeptimo ſpeciali, ꝙ habet pia cau-
ſa inter iudicia,& in ſimili dixi in l.ciuitas.ſ̃.eo.Non inuenio,ꝙ
iſti Can.faciant mentionem de illo dicto Dy.ꝙ de æquitate ca-
nonica illa exceptio perpetuò duret. Secundo principaliter di-
cit Bart.hic in fin.ꝙ Iuriſc. per hanc l.determinat quæſt.l.pen.ff.
qui po.in pi.ha.(eſt corruptus Bar.debuit alleg.tex.in l.pen.quę
res pig.ob.poſſ.quem text.alleg.glo. noſtra) & ſic habes ex hoc
9 tex.† ꝙ debitor,qui promiſit accipere certam pec.mutuo, po-
teſt dimittere ſi vult. Hinc offertur pulchrum dubium, quid
ècontra,creditor ꝓmiſit mihi mutuare.100.aureos gratis vſq;
an annum; poſtea non vult, an poſſim eum cogere? vr̃ ꝙ ſic,
quia quæ à prin.ſunt voluntatis; ex poſt facto ſunt neceſſitatis.
l.in commodato.§.ſicut.ĩ.cõmo. Bar. in terminis in l.fideiuſſor
creditoris.ff.de fideiuſ.determinat, ꝙ non poſſit cogi creditor
mutuare,per glo.in l.ad pœnam.ff.de verb.ob. Ego confirmo
per regulam iſtius l.Nam ex natura correlatiuorũ eſt, vt quic-
quid ſtatuitur in vno, & in alio vr̃ ſtatutum.l.fin.de indi. vi.tol.
vbi Bar.& alij no.ſed debitor,qui promiſit accipere,poteſt non
accipere,ergo & creditor poteſt non mutuare.Facit text.in l.ſi
voluntate,cum gl.C.de do.promiſ. Eſt verum, ꝙ Lu.Rom.&
Bal.hic determinant contrarium.ponunt Pau.de Caſt.& alij in
l.1.ff.ſol.mat.Vltimò ex iſto tex.vr̃ poſſe notari,ꝙ etiam in con
tractu nominato locus eſt pœnitentiæ ſaltem in effectu.In cõ-
trarium videtur facere regula.l.in cõmodato.§.ſicut. ff.cõmo.
Pro ſol.poteſt primo dici, ꝙ in contractu mutui celebrato nõ
eſt locus pœnitentiæ,& ita loquitur contrarium,ſed in mutuo
contrahendo bene eſt locus pœnitentiæ. vt hic ſ̃m Bal. vel ſe-
cundò poteſt dici, ꝙ in iſta l.iſte tenetur ex ꝯctu mutui nomi-
nato,& ſic ad factum, ſed ad factum quis præcisè non obliga-
tur; imo ſoluendo intereſſe liberatur.l.ſi quis ab alio.§.fin.ff.de
re iud.cùm ergo nullum intereſſe ſit creditoris, non tenebitur
debitor ad intereſſe. ¶Glo.in verbo obſtringat.primo m̃.tacito
contrario.Secundo quærit de no.q. Secunda ibi, ſed quid. ¶In
gl.ibi,quæ res pig.obl.poſ.l.pen.Habes ex prima parte glo. duas
10 principales concl.† Prima eſt,ꝙ illud, qđ dicit text.ꝙ qui pro-
miſit accipere pecuniam,poteſt non accipere; nec ſe obligare;
debet intelligi.ſ.cum effectu, & cum iſta ſuppletione ad text.
* tranſit ſimpliciter Bart. & *magis communiter alij*: ſed iſta ſupple-
tio non eſt neceſſaria.Debes aduertere,ꝙ eſt differentia, an quis
confiteatur in ſcriptis,an non.ſi in ſcriptis mero iure obligatur,
ſed habet exce.non nu.pecu.quia propriè habet locum excep.
non nu.pecu.qñ confeſſio fit in ſcriptis,in ſcriptura publica,vel
priuata; ſed qñ confeſſio non fit in ſcriptis,ſed coram teſtibus,
non obligatur,& non habet locum illa excep.gl.l.ſi non ſingu-
li.C.eo.gl.& Bart.in l.ſi ex cautione.C.de non nu.pec.& in ſpe-
cie ita intelligunt text.noſtrum Alb.& Fulg.hic. Eſt verum,ꝙ
arti.eſt diſputabilis. vide plene Io.de Imo. & Alex. in l.ſi ita ſti-
pulatus.§.Chryſogonus.ĩ.de ver.ob.Secundò habes aduertere
ad glo.ne te fallat,inquantum dicit, qđ licèt mero iure oblige-
tur,tñ habet exce.non nu.pec.vel doli. Tamen ſi conſideras le-
ges,quas alleg. gl. vr̃ habuiſſe alium ſenſum, qñ quis promittit
per ſolennem ſtipulationem ſine aliqua cauſa,habet exce.doli,
licèt mero iure obligetur l.2.§.circa.ff.de exce.do. Et vt habeas
veritatem iſtius gl.aliquis ꝓmiſit ſub ſpe futuræ num. &c. ego
puto,qđ in iſta materia habeamus tres exce. licèt nõ inueniam
declaratum. Aliqñ confeſſio facta eſt in ſcriptis, tunc propriè
competit exce.non num.pecu.& de iſta loquitur tit. C.de non
num. pec. & Inſti.de lit.obl.Aliqñ,& confeſſio eſt facta coram
teſtib. & non in ſcriptis, tunc competit except.doli.non autem
excep.non num.pec.Iſte eſt caſus in illa l.2.§.circa. ff.de excep.
11 do.quia dolo facit,qui petit pecuniam,quã non dedit.† Quæ-
dam eſt excep.in factum,qñ in ſcriptura confeſſus ſum habuiſ-
ſe pecuniam, & promiſi illam reddere per ſolennem ſtipulatio
nem,iſto caſu non competit excep. non num. pecu. ſed excep.
in factum.tex.eſt in l.cum vltra.C.de non nume.pecu. vbi gl.&
Doct.Inuenio,qđ Abb.Pan.in c.fi.in vlt.col.de ſol. ponit aliam
doctri.ſed errat.¶In ead.gl.ad fin.habes ex deci.gl.in q.per eam
formata no.limitationem ad legem iſtam; vt procedat,quãdo
quis volebat accipere pecuniam ſub vſuris vſq; ad annum,nõ
poſſet ſoluere intra annum vſuras,vt ſe liberet. Limitãt Doct.
iſtam gl.niſi creditor inueniret alios, quibus daret pecuniã ſub
vſuris æquè bene mutuando.allegant l. diem functo. ff.de offi.
aſſeſ.& gl.in l.ſed & addes §.fi.in gl.fi.ff.loc.& iſtud vr̃ tenere gl.
in l.q Romæ.in prin.ff.de ver.ob.ꝯrium tenet Iac.But.hic.licèt
in contractib. innominatis aliqñ ſit locus pœnitentię,tñ in con
tractib.nominatis (etiam re integra) non eſt locus pœnitentiæ.
l.ab emp.ff.de pac.l.1.& 2.C.qñ lice. ab em.diſc.ſed contractus
mutui eſt nominatus; ergo &c.aliàs ſequeret̃ ſi vera eſſet opin.
glo.quam Bar.refert, qđ ſi vendidiſſes mihi domum pro mille
ducatis,& ego dicerẽ,nolo emiſſe, quia eſt hic vnus æque ido-
neus,qui vult emere,vendas ſibi,ſequeretur,qđ eſſet licita pœ-
nitentia,quod eſt falſum. Secundò pro hoc adducitur tex.in l.
mandato meo. in princip. ff. mand. vbi nemo cogitur mutare
debitorem,etiam ſi dandus eſſet magis idoneus. Breuiter Bart.
hic fuit in mirabili opi.vt hic per eum, & dicit d.Alex. qđ om-
nes hic,& in l.qui Romæ,in prin.tenent cum Bar. Tu aduerte,
quia Bart.videtur malè loqui, quia in contractib. innominatis
bene eſt licita pœnitentia ex parte creditoris adimplentis, non
ex parte debitoris,vt etiam cõtra Bar.pungit Ful.hic, ſaluo niſi
ſaluares Bar.vt intelligatur,quando vinum,vel frumentum nõ
fuit actualiter mutuatum,ſed tantum fuit conuentum,& vide
ad iſtam q.aliã glo.in l.fi.ſuper verbo emiſſe. C.de præto.pig.&
plenius per Mod.in l.qui Romæ.in prin.ff.de ver. obl. Iaſon.

ADDITIO.

a ¶Aequiparetur. Adde gl.in verbo,comparuerint, in c. inquirendum. de pecu-
cle.quam ibi Barb.allegat ſingularem.

SVMMARIVM.

1 *Fructus, & intereſſe in contractibus ſtricti iuris, vel bonæ fidei à quo*
tempore veniant nu.2.cum limitationib.& nu.3.

4 *Iudicium à quo tempore incipiat.*

5 *Clauſula in libello, peto fundum cum omni cauſa, quid denotet.*

LEX XXXI.

CVm fundus. In certi condictione cũ sit actio stricti iuris, ve-
a niunt accessiones à tempore lit.conte.[a] h.d.¶ † No.
1 ex ista.l.regulam, quòd in contractibus stricti iuris (prout est certi condictio) veniunt fructus, vsuræ, interesse, & aliæ accessiones à tempore lit.contest.& non ante.sed in actionib.bonæ fidei statim veniunt à tẽpore moræ, concor.l.mora.§.in bonæ fidei.l.videamus.in princ.& §.si actionẽ. ff.de vsu.Et si quæratur,quæ sit ratio differentiæ,quære in contractib.stricti iuris nunquam veniunt,nisi lit.conte.in actionib.bonæ fidei secus.Respon.Bal.in l.1.in vlt.col.C.de vsur.& fru.leg.ꝙ ratio diuersitatis est propter exuberantiam bonæ fidei,quæ requiritur in actionib.bonæ fidei, de qua materia traditur ꝑ Bart.& alios in l.si filius.§.1.ff.de ver.ob.Ponit Bal.in l.pen.in 2.col.C.de ꝯdi.inser.& ibi declarat Bald.quid iuris sit in contractu emphyteutico, quid in contractu feudali, à quo tempore veniant acces-
2 siones,ponit Bal.in l.si traditio.in 4.q. C.de act.emp. † Stat ergo regula,ꝙ in actionibus stricti iuris, dato, ꝙ debitor sit interpellatus extra iudicium (& sic sit in mora) tamẽ fructus, & accessoria non veniunt à tempore moræ, sed à tempore lit.contest. Istam regulam limita quatuor no.modis.Primò limita,vt procedat,q̃n quis petit id, qđ sibi debetur; tunc veniunt à tempore lit.contest.sed si peterem id,qđ est meum,vel aliquando fuit meum; tunc etiam in actionibus stricti iuris veniunt vsuræ, & fructus,& accessoria à tempore moræ.Istam limitationem ponit Iurisc.in l.videamus.la.2.§.si actionem.ff.de vsu. Hinc est,ꝙ in l.2.C.de pac.inter empt. & vendi. in actione præscri. verbis, quæ est stricti iuris, veniunt fructus à tempore moræ; eo quia ibi agitur ad illud,qđ aliquando fuit meum.Istud est,qđ subtiliter dixit Bal.in repe.l.petens.C.de pac.reprobando Bar.ibi declaro.Et si dicis,quæ potest esse ratio istius fallentiæ; quare isto casu in actione stricti iuris magis veniant fructus à tẽpore moræ,quàm q̃n ago ad illud,qđ est debitum.Pau.de Cast.hic dicit rationem esse, quia quando ago ad id, qđ fuit meum, ago ad restitutionem rei meæ, vel quæ fuit mea; sed vbi ago ad restitutionem debiti,restitutio denotat plenitudinem,& sic veniũt fructus,& accessoria à tempore moræ.Et ꝙ sit verum de restitutione,declarat Iurisc.in d.l.videamus.§.in Fauiana.ff.de vsu. Aliam rationem assignat Sal. in l. vinum.in vndecima oppo.s̃.eo.vbi dicit,ꝙ q̃n peto,qđ est meum,vel fuit meum,ago ratione plenioris iuris,quia plenius ius dicor habere; ideo nimirum si fructus prius veniunt, quàm alio casu, quando ago ad mihi debitum. ¶Secundò principaliter limita in casu.l.filius.§.fin.ff. de col.dot.& ibi gl.& clarius Bar.qui rationem assignat, declaro,& induco illum text. & dicit Bal.in l.si soror.C.de col.ꝙ casus d.l.filius.§.fi.est in hoc singularis,& mirabilis;in quo fructus veniunt à tempore moræ in actionib.stricti iuris. Tertiò considera,si ista regula posset limitari, (sed non audeo firmare, quia non inuenio ab aliquo tactum) nunquid possit limitari ex eo, ꝙ dicit sin. Bal.in tit.de pace constan.in verbo, si quis vero.vbi dixit, ꝙ omnes contractus celebrati cum principe habent naturam bonæ fidei per illum text.qđ multum not. & potest esse ratio,quia in principe debet exuberare bona fides,& ideo licèt sit contractus stricti iuris, t̃n propter exuberantiam bonæ fidei in principe,dr̃ habere naturam bonæ fidei. Si ita est, fructus,& accessoria veniunt à tempore moræ,sicut in contractib.bonæ
3 fidei.¶Quartò cogita,an ista regula possit etiam limitari † quarto modo (& istud etiam non inuenio in specie tactum) vt ista differentia non procedat de iur.cano. imò de iu. cano. non sit differentia,an actio sit bonæ fidei,an stricti iuris, vt semper fructus veniant à tempore moræ,eo quia attento iur.cano.vbi attenditur bona fides, omnes contractus censentur bonæ fidei. Istud probo per illud, qđ dicit Bald.in c.1.in vlt.col.prope fi.de plus peti.vbi expresse dicit se putare de æquitate Can. omnes contractus esse bonæ fidei, & dicit licèt aliàs habeamus aliam differentiam inter contractus bonæ fidei, & stricti iuris, ꝙ dolus dans causam contractui bonæ fidei, reddit contractũ ipso iure nullum,sed dolus dans causam contractui stricti iuris,non reddit contractũ nullum ipso iure,sed ope excep.l.eleganter.in prin.ff.de dolo.de æquitate Can.nõ erit ista differentia.Et si eius opi.est vera,est magna limitatio ad prędicta; t̃n non audeo firmare istud vltimum,per regulam,quæ habet, Nisi de iur.can. decidatur expresse contrarium eius,qđ est de iur.ciui.non recedimus à iur.ciui.c.2.de ope.nou.nun.No.Bar.& alij.in l.priuilegia.C.de sacrosan.eccl.Item vr̃ mihi, ꝙ imò de iur.cano.habemus tex.facientem mentionem de actione stricti iuris, in c.cũ venera.de exce.nisi diceres,ꝙ ibi sit narratio facti. Quid autem
b si contractus est bonæ fidei, sed actio stricti iuris;[b] puta, quia triticaria, vel certi condictio generalis proponitur ex cõtractu bonæ fidei; quomodo tunc venient fructus,an à tp̃e moræ,an verò lit.conte? vide sin.Bal.in l.vinum.in 4.col.s̃.eo. & Mar.La. hic. ¶Dictum est à quo tempore incipiant venire fructus, seu accessoria;nunc videndum est vsq; ad qđ tempus.text.in l.Iul. scribit si hominem.§.1.in verbo.vsq; ad rei iud.tempus. & ibi gl.fi.ff. de rei ven.dicit, qđ veniunt vsq; ad sententiam. sed gl. in l.qui restituere.in verbo,condemnatio.s̃.de rei ven.fortè melius tenuit, qđ fructus veniunt etiam post sententiam vsq; ad actualem executionem; aliàs mora debitoris esset illi vtilis, de quo etiam habetur per gl.Bar.& omnes in l.in hac.ff.de triti.Secundò pondera text. ibi post iudicium acceptum, iuncto text. ibi,si lit.conte.tempore,hic esse tex.expressum pro eo,in glo.& Doct.vtriusq; censuræ dubitant.s.à quo tempore incipiat iudi-
4 cium,† hic habes tex.qđ iudicium[c] propriè incipit à lit.conte.
c non à citatione,vel oblatione libelli,vel similib.& ratio est, q̃a omnia ea,quæ præcedunt,dicuntur esse prẹludia,seu præparatoria iudicij. Et qđ alia,quæ præcedunt,dicantur præludia,seu prẹparatoria,dixit expresse gl.in §.fi.super verbo ex proœmijs. in Auth.in medio litis non fieri sac.iussio. per quam glo.ita expresse dicit Bal.in Auth.cler.C.de epis.& cler.& in l.1.§.similiq; modo.el.2.C.de lat.lib.tol.Ang.in l.1. C.de præscri.long.temp. Est verum,ꝙ s̃m diuersas materias quo ad aliqua dicitur iudi-
d cium inchoare[d] à citatione, vt dicit tex.cum gl.in l.vbi cẹptũ. ff.de iud.& tex.in §.fin.Insti. de pœ.tem.liti. Benè no.ꝑ Doct.in
5 rub.C.de in ius voc.¶ † Tertiò principaliter no. ibi causa omnis restituenda sit.hic esse tex.no.s̃m Ang. Lud.& Alex.hic pro declaratione verborum,quæ ponuntur in libello, q̃n peto fundum cum omni causa.quid denotẽt illa verba,cũ omni causa, tex.declarat,s.omnia accessoria, & omnia quæ haberem, si dedisses mihi in tp̃e. Adde similem text.in l.Iul.scribit si hominẽ. §.1.& in l.præterea.ff.de rei vendi.& licèt Alex. alleget multas alias leges ad hoc,sed illæ nihil faciunt, quamuis faciant mentionem de causa,sed non declarant,vt hic facit tex. Adde etiã in proposito gl.no.& magistram in l. sed & partus. in prin.ff.qđ met.cau.quam Ang.ibi multum no.& dicit non esse alibi in iure,vbi dicit, ꝙ plenior est petitio, petere rem cum omni causa, quàm petere rem cum fructib.quia primo casu, quando petere rem cum omni causa,veniunt non solùm fructùs, sed fructus fructuum, & partus partuum, qui aliàs non venirent petendo fructus simpliciter.& illam gl. benè no.quia est bona, & vtilis.

ADDITIONES.

a ¶A tempore lit.contesta. Vide quartam limita.per Alex.in l.vinum.col.2.supra eo. PVRPV.

b ¶Stricti iu.Bar.in l.certi condict.col.3.s̃.eo. PVRPV.

c * Iudicium.Adde,quòd Dom.Ias.hic sequitur Dec. in c.cum ecclesia. nume.4.de appel.Purp.in Ru.nume.17.C.de edend. Ioan. Bolo.in l.edita. nume.19. eod.tit. MASVER.

d ¶Inchoare.Adde Bar.in l.& quia.ff.de iurisd.om.iud. Bar.in Auth. de test. in §.si verò.Doct.in c.relatum.de offi.deleg. Doct.in c.ex parte.el.1. de verb.sign. Bal.in addi.Spec.tit.de app.ver. iudicium dicitur.

SVMMARIVM.

1 *Peculium octo modis capitur, & quid sit, & vnde dicatur.ibi.*
2 *Quando pater, vel dominus teneatur pro filio, vel seruo.nu.3.*
4 *Cui acquirat seruus possessus ab alio.*
5 *Actio an detur ex æquitate illi, cum quo negotium non est gestum.*
6 *Iuriscon.formans quæstionem, & non decidens dicitur pro parte affirmatiua decidere.*
7 *Eo ipso, quòd quis approbat contractum ab altero gestum, tenetur in solidum.*
8 *Quando venditor liberetur cedendo actionem contra bonæ fidei possessorem.*
9 *Quandoque error remouet consensum, ita quòd impediat dominij translationem.*
10 *Quid in matrimonio.*
11 *Limitatio, quòd de quantitate ad quãtitatem semper fiat compensatio.*
12 *Quomodo de liquido ad non liquidum fiat compensatio.*
13 *Compensatio est ficta solutio.*
14 *Quando dominus teneatur de in rem verso.*
15 *An sit differentia inter actionem vtilem, & directam.*
16 *An omnia, quæ dicuntur in seruis, habeant locum in monachis.*
17 *An monachi æquiparentur filijs.*
18 *An filius egrediens de monasterio debeat habere hæreditatem patris.*

a §.Seruum tuum. Iste.§.est valde difficilis,[a] & intricatus in text.& in gl.& ita exorditur Pau.de Cast. hic. Ideo pro euidentia literæ, &

ADDITIO.

a ¶Difficilis. Dicit hic Bald.ꝙ est plenus sensibus. dicit Sali. qđ erigit ingenia no.limita. PVRPV.

& eorum,quæ tanguntur in gl.habent iuuenes aliqua præmit-
tere ad euidentiam, quib.cognitis text.videbitur minus diffici-
lis,& difficultas tex.& gl.eſt circa peculium Titij ſerui, ex quo
emptus fuit alius ſeruus Pamphilus. Ideo incipiam à leuiorib.
In primis debent ſcire iuuenes, ꝙ iſte terminus, peculium, eſt
1 valde æquiuocus in iure noſtro.† Nam capitur altero de octo
modis,quos enumerat gl.magiſtra in rub.ff.de pec. ¶Sed qua-
tenus attinet ad propoſitum, & ad §.noſtrum, peculium pro-
priè dicitur illa pecunia,quam dñs dat ſeruo ſuo,vt ex ea poſ-
ſit negotiari,& de ea diſponere,prout illi placuerit, & iſto mo-
a do quid ſit peculium,[a] & vnde dicatur,declarat Iuriſcon.in l.
depoſiti.§.fi.cum l.ſeq.ff.de pac.& in l.4.eod.tit.in prin.declarat
Bar.ſuper rub.ff.de pecul.& Bal.in l.fi.in 2.& 3.col. C. quod cũ
eo.Quis autem dicatur populus peculiaris,habes tex.& ibi cla-
rius Bal.in l.1.circa fi.in verbo peculiare. C. cõia de manumiſ.
vbi Bald.dicit, quod populus peculiaris dicitur ille,qui imme-
diatè ſubeſt Regi.de quo etiam eſt gl.in c.quidam.de celebrat.
miſ.Declarat etiam Bal.in Auth.ei qui. C.de bo.auct.iu. poſ.in
15.col. ver. Quæro,nunquid habet locum miſſio in poſſeſſio-
nem ex primo decre.in hominibus. Secundò habent præmit-
tere iuuenes, ꝙ de iure ciuili dominus ſi habeat ſeruum, nun-
quam obligatur ex contractu,vel quaſi contractu ſerui,nec ex
delicto,vel quaſi delicto, eo.modo in filio regulariter, propter
hoc factus eſt titu.C.ne fil.pro pa.vel pater pro &c. Prætor au-
b tem [b] habens æquitatem ante oculos,ſtatuit,vt pater pro filio,
vel dominus pro ſeruo teneatur in tribus caſib.ſ.qđ iuſſu,quod
cum eo, & de pec.declarando, vt per Barto. pulchrè in rub.de
pec.in 2.col.per totum. Ille tit.de peculio procedit, donec ſer-
uus viuit, mortuo ſeruo dominus non tenetur de peculio, niſi
intra annum tantum de æquitate illius tit.ff.quãdo act. de pec.
eſt anna.Et de iſtis videas gl.magiſtram in l.pater, qui caſtren-
ſe.in prin.in gl.mag.ff.de caſt.pec.& ibi Bar.commendat illam,
dicens eſſe mirabilem, & ſignandam, & idem Bart.in l.ſi finita.
§.ſi de vectigalibus,in vlt.col.ff.de dam.infect.& ibi Imo.com
2 mendat etiam illã gl.† Stat ergo, ꝙ ſi dñs conceſſerit peculium
ſeruo, dominus perpetuò tenetur ex ꝯtractu ſerui de peculio,
quatenus eſt in peculio. Intellige niſi dñs, vel pater ratificaue-
rit poſtea expreſsè contractum ſerui,vel filij. Nam ſi non ratifi-
cat,tenetur de peculio etiam inuitus,ſed quatenus eſt in pecu-
lio. Sed ſi ratificauit, tenetur inſolidum, & ita vltra peculium.
Iſtud eſt,qđ dixit Iuriſc.in ver.ſed adijcere debuit Iul.Secundò
debes aduertere, ꝙ licèt dominus teneatur de peculio ex con-
tractu ſerui, quatenus eſt in peculio, & non vltra, tñ in iſto pe-
culio habet priuilegium, ſi quid ſibi naturaliter debeatur à ſer-
uo,prius deducit,in l.depoſiti §.fi. & l. ſed ſi damnum.§.1.ff.de
pec.Iſtud eſt verum, qñ ſeruus habens peculium facit contra-
ctum ignorante domino.Sed ſi faceret contractum ſciente do
mino,non habet priuilegium dñs,vt poſſit deducere ſibi debi-
tum, & ſic præferatur alijs creditoribus, ſed habet locum titu-
lus de tributoria.l.1.in prin.cum gl. in verbo tributũ.ff.de tribu.
Tertiò propius ad tex.præmittere debent iuuenes (& eſt valde
neceſſarium) ꝙ qñ dominus concedit peculium ſeruo,aliquã-
do concedit ſimpliciter; aliquando concedit liberam admini-
ſtrationem peculij,vt dicit tex no.in l. quam Tuberonis.§.alia
3 cauſa eſt peculij liberæ.cum glo.ff.de pecu.† Et quantum ad
obligandum dominum de peculio, non eſt differentia,an ſer-
uus habeat liberam adminiſtrationem peculij, ſiue non, quia
vtroq; caſu obligat dñm etiam ignorantem,& inuitum,tex.eſt
in l.ſi quis ſeruũ.§.fi.ff.de pec.& gl.hic in verbo, euaneſcit.circa
fi.melius probatur iſtud eſſe verum in hac gl. quàm in aliqua.
l.vt ponderat Sal. in 3.no. & Alex.in 6. quia ſeruus perdiderat
adminiſtrationem propter furtum, & tñ dominus tenetur de
peculio,ſed bene differentia eſt, quo ad tranſlationem domi-
nij,quia ad hoc,vt ſeruus poſſit transferre dominium alienan-
do peculium, requiritur vt habeat adminiſtrationem liberam.
d.l.quam Tuberionis §.alia cauſa.cum gl. ff.de pec.& l.procu-
rator,cui libera.ff.de procur. Hinc eſt,ꝙ licèt in iſto tex iſte ſer-
uus non haberet liberam adminiſtrationem,licèt potuerit ob-
ligare dominum de peculio, contrahendo in peculio non trã-
ſtulit dominium in emptorem,ideo dñs poteſt vendicare. Sed
ſi habuiſſet liberam adminiſtrationem, tranſtuliſſet dominiũ,
4 & dominus non vendicaret.† Quartò præmitto vnam regu-
lam, in qua etiam iacet fundamentum iſtius l. quando ſeruus
meus poſſidetur ab alio bona fide, ſi ſeruus aliquid acquirat,
nunquid acquirat mihi domino, an verò bonæ fidei poſſeſſo-
ri? aduerte, ſi ſeruus acquirat ex pecunia ſui poſſeſſoris, vel ex
operis ſuis,illud acquiri bonæ fidei poſſeſſori, ſed ſi ex peculio
veri domini,acquirit vero domino,non bonæ fidei poſſeſſori.l.
homo liber.per totam,& in l.ſi ſeruus meus.ff.de acqui.rer.do.
in §.antepe.& pen.Inſti.per quas perſo.no. acquir. Iſtud eſt ve-
rum,niſi illud,qđ acquirit, tradatur bonæ fidei poſſeſſori, quia
dato, quòd acquirat ex peculio veri domini, ſi tradatur bonæ
fidei poſſeſſori, illi acquiritur. ſed ſi tradatur ſeruo, acquirere-
tur vero domino.Iſtud eſt,quod vult text.hic. in prin. & glo.in
verbo traditus. & Bart.in prima opp. Quintò habes aduertere
pro quadam conſtructione tex. Nam ver.nam & Iulianus ait.
debet neceſſariò iungi ſimul cum ver.ſed adijcere, quia ibi Iu-
riſcon.facit duas additiones ad deciſionem Iuliani, licèt Bar.di
cat,ꝙ illud,quod quæritur in ver.nam & Iulianus.deciditur in
fi.ſed non eſt verum.Item ad intellectum iſtius tex. videas text.
optimum in l.ſi mandauero.§.fugitiuus.ff.man.ſm quem text.
dicit Albe.ꝙ Odo.figurabat caſum iſtius.l. ſed non eſt verum.
Item iſtum tex.in prin. habes repetitum de verbo ad verbum
in l.ſi ſeruus.§.1.ff.de act. empti. Vltimo (& nunc ingredior
declarationem text.) ꝙ in caſu iſtius.§. quando ſeruus fuit mi-
hi ſubtractus,& iſte ſeruus habebat peculium, ex quo peculio
emerat alium ſeruum,qui traditus ſit bonæ fidei poſſeſſori,qui
bona fide meum ſeruum emerat, dubium eſt, quod remediũ
competat mihi contra bonæ fidei poſſeſſorem, ad illum ſeruũ
emptum à ſeruo meo ex peculio. Et videtur,ꝙ nullum reme-
dium. Non.n.rei vendic.quia nõ fuit in dominio meo aliquo
tempore,nec ex contractu ſerui fuit mihi acquiſitum dñium,
quia ſeruus non fuit ſeruo meo traditus, ſed fuit traditus bonę
fidei poſſeſſori,ideo non potuit mihi acquiri dominium, quia
licèt res ſit empta ex pecunia mea, tamen non acquiritur mihi
dñium niſi mihi,vel ſeruo meo tradatur, & ſic nõ poteſt mihi
cõpetere rei vendic. Item mihi domino non poteſt aliqua ꝯdi
ctio competere,ſiue indebiti, ſiue ſine cauſa, quia cõdictiones
ſunt actiones perſonales,quæ actiones ſolùm oriuntur ex con-
tractu,vel delicto,vel quaſi. Vbi enim nullum negotium geſtũ
eſt,nulla obligatio poteſt eſſe.l.ſi in area.ff.de condi. indeb.ergo
cum inter me verum dñm,& bonæ fidei poſſeſſorem nullum
negotium geſtum ſit,nulla actio mihi vero domino poteſt cõ
petere contra bonæ fidei poſſeſſorem,& iſtud erat,qđ faciebat
dubium in iſto tex.Tñ ex quo ille ſeruus fuit emptus de pecu-
lio,& ſic de pecunia mea, & vẽdens tradidit alij, quàm cui de-
bebat,ego poſſum agere contra ipſum venditorem, qui ven-
didit ſeruo meo, & ille venditor poterit agere contra bonæ fi-
dei poſſeſſorem, ſed gratia euitandi circuitus, ſtatuit hic tex.ꝙ
ego poſſim agere contra bonæ fidei poſſeſſorẽ vtili condictio-
ne indebiti,& ille poterit agere contra me, ſi aliquid in ipſo ne
gotio expedit.Et iſtud eſt,quod dicit prima pars tex.& iſtud re-
medium,vt dicunt gl.& Doct.datur ex æquitate.Poſtea in ver.
nam & Iulianus, quæritur, quid ſi ego nolim vti iſta æquitate,
quam concedit lex,& ſic nolo agere contra bonæ fidei poſſeſ-
ſorem, án poſſum contra venditorem agere, & dicere, ſeruus
meus ex peculio meo emit à te ſeruum,tu tradidiſti alteri,quã
debuiſti, volo,ꝙ tradas mihi,an poſſim? Iuriſcon.nihil decidit:
ſed dicunt Doct.quòd ex quo format quæſtio. & nihil decidit,
videtur decidere,quòd ſic.cum iſta ſecunda parte tex.oportet,
quòd iungatur quarta pars,quæ eſt ibi, ſed adijcere,omiſſa illa
tertia parte,quo autem ad peculiares nummos, & dicit ibi,ꝙ
Iulianus fuit diminutus, quia non declarauit, quando ego dñs
volo agere ex empto contra venditorem, an tenear ad pretiũ,
& quomodo,& decidit ibi auctor huius l. ꝙ ex quo agendo
ipſum ex empto videor contractum approbare, ſum obliga-
tus ad pretium, vltra quantitatem peculij inſolidum, & ideo
pone,ſeruus habet decem in peculio, debent detrahi quinque,
quæ mihi debebantur ante omnia.Pone, emi à te ſeruum pro
viginti, ego contra te ago actione ex empto, per hoc, ꝙ ap-
probo contractum, ſum obligatus ad viginti licèt non ſint in
peculio. In verſ.idem dici debet,Iuriſc.ponit aliqua verba ob-
ſcura.Pone,ego dñs primi ſerui egi cõtra venditorem, dictum
eſt,ꝙ ego teneor inſolidum.pone,ꝙ venditor tradidiſſet ſeruũ
bonæ fidei poſſeſſori,ego ago contra venditorem, qđ poſſum
de rigore,quia tradidit alij, quam debuit, tamen quia iſte ven-
ditor de præſenti non poſſidet ſeruum venditum,nec dolo de-
ſijt poſſidere, ex æquitate conceditur, ꝙ cedendo mihi actio-
nes contra bonæ fidei poſſeſſorem liberetur, & ratio eſt, quia
ſicut in primo caſu,vt euitetur circuitus, permittitur mihi do-
mino ſerui, vt agere poſſim contra bonæ fidei poſſ. ex æquita-
te,eo. modo in fi.ſtatuitur ex æquitate, ꝙ ſi ego volo agere de
rigore contra venditorem, ꝙ ipſe ex æquitate liberatur ceden-
do actiones, & ideo erit mihi vtilius agere ex æquitate contra
bonæ fidei poſſ.quia ſi volo agere contra venditorem, facio
duo mala. Primò teneor inſolidum. Secundò habeo poſtea
neceſſe adhuc agere contra bonæ fidei poſſ.quia venditor libe
ratur cedẽdo actiones cõtra ipſum. In ver. quod ad peculiares
nummos,

ADDITIONES.

a ¶Peculium.Adde Abb.& Doct.in rub. de pec.cleric.

b ¶Prætor autem,Adde tex.in c.cum æterni.de re iudi.in 6.

nummos,ponitur caſus diuerſus à ſupraſcriptis , quia ſupra di-
ctum eſt,qn̄ dominus voluit approbare contractum. Sed po-
ne,ꝙ ego nolo approbare cōtractum,quid iuris erit iſto caſu ?
Rn̄det Iuriſcō.ꝙ ego poſſum vendicare ipſos nummos , quia
ſeruus non poteſt alienare peculium,niſi habeat liberam admi
niſtrationem,vt ſupra declaraui. obligat tn̄ dominum ex con-
tractu,quatenus eſt in peculio, vt etiam ſupra declaraui. Item
aduerte,qn̄ venditor tradidit ſeruū bonæ fidei poſſeſſori tradi-
dit per errorem , tn̄ quia tradidit bona fide, quamuis teneatur
actione ex empto,tamen liberatur cedendo actiones aduerſus
bonæ fidei poſſ.Diuiditur iſte text. varijs modis ſm̄ Docto.no-
ſtros. Bar. & cōmuniter Doct. diuidūt in quatuor partes. Bal.
diuidit in nouē. Albe. diuidit alijs modis. quicquid alij dicant,
ego diuido quinque modis.Primo ponit vnum caſum,ex quo
poteſt elici triplex quæſtio,vt apparet ex reſponſionib. Secūdò
Iuriſc.ponit primam deciſ.Sabini,& Caſſij,quę eſt de æquitate
contra rigorem iuris,ꝙ verus dn̄s poſſit condicere illum ſeruū
emptum à bonæ fidei poſſ.dato , ꝙ nullum negotium geſtum
ſit cum illo,& iſtud eſt cauſa euitandi circuitus. Tertiò ponitur
alia deciſio Iuliani, & illa eſt de rigore,ꝙ dn̄s approbet contra-
ctum ſerui,& agat actione ex empto. Quartò ponitur alia de-
ciſio,quæ etiam procedit per punctum iuris , ꝙ dn̄s non ratifi-
cet contractum, ſed vendicet nummos peculiares. Quintò &
vltimo dicant glo.& Bar. quicquid velint , ponit duas additio-
nes, & ſic duas limitationes ad deciſio. Iuliani, ideo illa quinta
pars debet ſimul iungi cum tertia.Secūda ibi, Sabinus, & Caſ-
ſius.Tertia ibi,nam & Iulianus ait.Quarta ibi, quod ad pecula
res nummos attinet.Quinta ibi,ſed adijcere debuit Iulianus,&
ſic ſummatur,quamuis alij diuerſis modis ſummant.Ex æqui-
tate propter circuitum euitandum cōtra regulas iuris permit-
titur vero dn̄o, cum quo non eſt geſtum negotium, vt poſſit
intentare cōdict. inde.cōtra bonæ fidei poſſ. & hoc ꝯ regulam
l.ſi in area.ſ.de condi.indeb.h.d.prima pars. Et ſi dn̄s approbat
contractuum ſerui, poteſt de rigore agere ꝯ venditorem ſerui
ex ꝯctu ſerui, & tunc tenebitur perfectè implere contractum,
& venditor conuentus, quia bona fide alij tradidit, liberabitur
cedendo actionem ꝯ eum.h.d.ſecunda pars. Tertia,& vltima
pars , quæ debet ſimul iungi.h.d. Si verò dn̄s reprobet contra-
ctum ſerui, poteſt vendicare nummos peculiares ſi extant,ſed
tenebitur de peculio, eis autem conſumptis , actio de peculio
euaneſcit.h.d.quarta pars,& ſic totus tex.In tex.ibi imprudens.
dic,ꝙ imprudentia hic non ſonat in delictum,ſed in quandam
tolerabilem neſcientiam,ſm̄ Alb.in dictionario ſuo, in verſic.
imprudentia.Facit tex.in l.in fundo. cum gl. 1.ff.de rei ven. Ha-
bes ex iſto text.tria,quæ poſui in euidentialib. ideo non repeto
vltra. Quædam alia no.ſatis literalia poſſent elici, de quib.non
5 curo.¶†No.tn̄ vltra prædicta quatuor ex tex.Primò ex prima
parte no.ꝙ ex æquitate datur actio illi,cum quo negotium nō
eſt geſtum, & hoc , vt euitetur circuitus, ne ſit neceſſe primò
agere cōtra venditorem, & poſtea venditor agat ꝯ bonæ fidei
poſſ.concor.tex.in l.dn̄s teſtamento.de cond.ind. quem gl.alle.
& tex.in cle.auditor.de reſcrip.& in l.ſi ita fuerit,parua.ff.de ſta-
tulib.per quæ iura,& per quam regulam decidit Io.An.in add.
Spec.in tit.de obl.& ſol.ſuper rub.vnū , quod d.Alex.hic mul-
tum extollit,qđ ſi promiſi me obligare ad decem, poteſt ꝯ me
agi etiam antequam obligauerim me. Secundò pondera text.
in ver.nam & Iulianus, vbi Iuriſc.re vera format quæſtionem,
* ſed non decidit,& licèt gl. 1. & Bar. *& communiter alij dicant*, qđ
deciſio ponatur in vltima parte huius l.mihi non placet, quia
in vltima parte non ponitur deciſio,imò ponitur duplex limi-
6 tatio ad deciſ.Iuliani. Dic ergo ideo eſſe,† quia qn̄ Iuriſcō.for-
mat quæſtionem , & aliter non decidit , præſumitur decidere
pro parte affirmatiua, qđ ſic, prout formauerat.q. & ſic no.re-
gulam , qđ qn̄ legiſlator format aliquam.q. & ei expreſsè non
rn̄det,præſumitur, qđ ei reſpondeat prout.q.formauit , ſimilē
tex.habes in l.in reb.in prin.in ver.ſed videndum, & ibi gl.ſ.cō-
mod.& tex.& l.qđ ſæpe.§.ſi res.verſi. ſed videamus.ff.de actio.
empt.& tex.in l.fin.vbi Raph.Fulg.ad hoc no.ff.de eo,qđ cer.&
tex.in l.ſi.ff.de ſer.ruſt.præd.in l.ſi indebitum.in prin. ff. rem rat.
hab.gl.in l.ſed & ſi quemcunque.§.ſi magiſter.in glo.pen.ff.ad l.
aquil.Sed tu limita iſtud no.vt procedat, qn̄ Iuriſcon.vel legiſ-
lator format ſimpliciter quæſtionē,prout hic facit: ſecus eſſet,
ſi legiſlator formaret queſtionem,& argueret ad partes,vel re-
ferret opi.tunc ſi poſtea nihil determinat, intelligitur determi-
nare pro opi.quam vltimo loco poſuit,vel pro qua vltimo lo-
co arguit,eo quia vltima opi. cenſeretur approbari per Iuriſc.
vel legiſlatorem.Ita not.Bar.in l.bona fides, per illum tex.ſ.de-
poſi.& eſt gl.ord.in l.qui filium.§.Sabinus.ff.ad treb.no. Bald.in
Auth.ex teſtamento.in 2.col.C.de colla.Item etiam eſt tex.in l.
ſi idem cum eo.§.fin.vbi Mod.no.ff.de iur.om.iud.Iſtam fallen
a tiam, qđ vltima opin.cenſeatur approbata,limita, vt ſit vera,a
niſi prima opi.ſaperet æquitatem , vltima autem eſſet rigoro-
ſa,quia in dubio præſumitur, qđ auctor elegerit,& approbaue
rit primam , vt ſic æquitas præferatur rigori : ita in ſpecie limi-
tat nouiter Fran. Are. Iuriſconſultorum ætatis noſtræ procul-
dubio princeps in conſi.162. incip. diligenter , & maturè.in 7.
col.& pro iſta limitatione dicit eſſe glo.in l. ſi cum exceptione.
7 §.ſed ſi quis.ff.quod met.cau.¶ † Tertiò no.in ver.ſed adijcere,
qđ eo ipſo,qđ quis approbat contractum ab altero geſtum,te-
netur inſolidum,perinde ac ſi cum eo fuiſſet geſtum. Facit ad
hoc text.in l. Caius.ff.de manu.in l. Pomponius.§.cum quis.ff.
de acqui.poſ.Adde ad prædicta bonum tex.in l.ſinautem. cum
gl.ff.de pac.per quem dicit no.Bal.in l.ꝯ iuris.§.fi.e.tit.qđ is, cui
acquiritur ius ex contractu alterius , debet illum ꝯtum acce-
ptare cum omnib.qualitatib.ſuis. Facit,quod dicimus de con-
feſſione qualificata,quā quis tenetur in totum acceptare: iuxta
no.per Bar.in l. Aurelius.§.idem quæſijt. ff.de lib. leg. ¶Quarto
no.ex eo.ver.in fi.ibi,ſi tn̄ actiones. tex.quem Bar.hic in vlt.col.
8 multum not. † & dicit tenendum eſſe menti,qđ ſi venditor nō
tradidit rem venditam emptori,& ſic illi,cui debebat,ſed eam
tradidit illi bona fide, cui credebat poſſe tradi , ſi conueniatur,
liberatur cedendo actionem , quam habet ꝯ bonæ fidei poſſ.
Iſtud no.limita,vt procedat,qn̄ venditor vendidit certam ſpe-
ciem , vt hic vendidit ſeruum , ſecus eſſet ſi vendidiſſet genus,
puta frumentum, vel aliud genus, & bona fide tradidiſſet alij,
quàm cui debebat, certè ſi conueniatur ad illud genus, non li-
beratur cedendo actionem contra eum, cui bona fide tradidit.
Glo.eſt de hoc ſing.iuncto tex.in l.ſi quis vxori.§. apud Labeo-
nem.in glo.fin.ff.de fur. Quam gl.reputant ſing.ad hoc omnes
Mod.hic.no.Bal.in l.falſus.in pen.col. C.de fur. Declaratio hu-
ius fallen.eſt duplex.Prima,prout voluit gl.in d.§.apud Labeo
nem,quia qn̄ venditor vendidit aliquid in genere,id quod tra-
didit,non erat præciſè in obligatione,ideo non liberatur ceden
do actionem contra illum, cui tradidit, ſecus qn̄ vendidit ſpe-
ciem,& tradidit,quia tradidit id, qđ erat in obligatione. Et ex
his habes aliam limitationem ad regulam,quę habet,quod qn̄
debetur aliquid in quātitate,vel genere,& ſoluitur, illud,quod
ſoluitur , fingitur vſq; retro fuiſſe in obligatione.l. cū incertus.
ff.de leg.1.& in l.Meuius.§.duob.de leg.2. Illa iura procedunt,
qn̄ ſoluitur illi, cui debetur , ſecus ſi ſoluitur alij etiam iuſto er-
rore.Ita eſt gl.fin.in illo.§.apud Labeonem.in gl.fi. Secunda ra-
tio huius fallen.eſt,quia qn̄ vendita eſt ſpecies,& tradita illi,cui
nō debuit tradi bona fide, tamen illa res deſinit eſſe ſua ſine cul
pa ſua.l.quod ſæpe.§.ſi res.ff.de contrahen.empt. meritò excu-
ſat debitorem ſpeciei , adeo quod cedēdo actionem liberatur,
ſed difficultas præſtationis debitorem in genere non excuſat.l.
continuus.§.illud.ff.de ver.ob. Ideo cedendo actionem non li-
beraretur.Potes etiam ex hoc tex.no.aliud,quod no.Bar.hic in
4.col.verſi.ſumus expediti de hac ſecunda reſponſione. quem
videas,non refero, quia nihil ad rem. ¶Glo. in verbo traditus.
diuiditur in duas partes princ. Primò remouet vnum contra-
rium,quod formo nunc.Secunda ibi,ſed vr̄ nullo caſu,gl.opp.
quòd error debuit impedire,ne dominium transferatur, & ad
probandum, quòd error impediat tranſlationem dominij , gl.
alleg.ſex leges.primæ tres loquuntur , qn̄ erratur in perſona il-
lius,cui traditur:alię tres leges loquuntur,qn̄ erratur circa rem,
quæ traditur , & vtroq; caſu impeditur tranſlatio dominij , &
gl.bene reſpondet.Circa primam partem aduerte, quia gl.vo-
luit opponere cōtra tex.hoc modo.Dicitur in tex.quòd ſeruus
meus à te bona fide poſſeſſus emit ex peculio meo ſeruum,
qui traditus eſt tibi , dicit text. quòd poſſum illum ſecundum
ſeruum à te condicere. Contra,quicquid acquirit ſeruus meus
præſertim ex pecunia mea , acquirit mihi domino , per regu-
lam.l.placet.ff.de aquir.hær. cùm ergo emerit ex peculio meo,
acquiſitum eſt mihi dominium,quomodo potero condicere,
quia nullus poteſt rem ſuam condicere,niſi à fure.§.ſic itaque.
Inſti.de act.dixi.in l.ſi quis nec cauſam. ſ.eo? Gl. reſpondet,qđ
contrarium procedit , qn̄ res empta fuiſſet tradita ſeruo meo,
quia tunc bene mihi acquireretur,ſed in tex.noſtro nō fuit tra-
ditus ſeruus emptus ſeruo meo,ſed bonæ fidei poſſ. Ideo non
acquiritur mihi dominium,quia ſolo cōtractu non acquiritur
dominium.l.traditionib.C.de pac. ¶In gl.ibi.l.ſi ſeruus.quæ eſt
contra. habes notare duas concluſ. prout declaraui in euiden-
tialib. Prima concluſio eſt, ꝙ ſeruus bona fide poſſeſſus ab ali-
quo,ſi acquirat ex pecunia bonę fidei poſſeſſoris, vel ex operis
ſuis,acquirit totum bonę fidei poſſ.ſi autem acquirat ex re veri
domini,

A D D I T I O.

a *Vt ſit vera.Adde, & declara, vt per Alex.conſi.164.num.2.lib.2.Bald.tit.an
apud iudicem,vel curiam.nu.2.Alex.conſi.55.col.13 lib.4.Doct.in apoſtil.ad
Rom.conſi.516.col.fi.Iaſ.Dec.& alios in l.ſi idem.§.fin. de iur.omn.iudi.vbi
dixi.& habetur per Cano.in c.1.de conſti. MASVER.

domini,& tradatur ipſi ſeruo, acquirit vero dño, ſi autem tradatur bonæ fidei poſſeſ.prout fuit in hac lege, tunc acquiritur bonæ fidei poſſ.propter traditionem,& gl. verum dicit,& text. ſunt clari in l.liber homo.in prin.& in l. ſeruus qui bona fide.ff. de acquir.rer.do.& text.in §.de his.iuncto.§.ſeq. Inſti. per quas perſo.no.acqui.ſed dũ iſta gl.alleg.l.ſi ſeruus meus.ff.de acqui. rer.do.quem tex.etiam inaduertenter alleg.Bar.& Alb.hic,certè admirandum eſt,quia tex.ille dicit totum contrarium, & eſt fortis tex.Raph.Fulg.hic perpendit, ꝙ ille tex.fortiter vrget ad oppoſitum,& dicit,muſetis per totos dies,& annos quærendo defendere glo. ab illo text. & nunquam inuenietis reſponſum. Alex.reſpondet,& fuit reſponſio glo.in illa.l.ſi ſeruus. & dicit, ꝙ illa lex nihil facit,quia ibi res fuit tradita ipſi ſeruo,quo caſu procedit id, qđ ibi dicit,ſed tex. noſter loquitur, qñ res empta fuit tradita bonæ fidei poſ. & non ſeruo, ſed iſta ſol. non tollit difficultatem, maximè, quia text.in d.l.ſi ſeruus.non ſe fundat,eo quia emerit ex pecunia tertij, ſed quia non poſſidebam eum,& d. Alex.non eſt viſus bene conſideraſſe, vbi ſit difficultas.Habemus regulam,ꝙ bonæ fidei poſ. per ſeruũ ſolum poteſt quæri trib.caſib. extra iſtos tres caſus ſemper acquiritur vero domino. Primus caſus eſt,qñ acquirit ex re bonæ fidei poſſ. Secundus,qñ ex opera ſua,iſtis duob.caſib.quæritur bonæ fidei poſſ.vt dicit text.præalleg. Tertius caſus eſt in hoc tex.quando traditur res bonæ fidei poſſ. extra iſtos tres caſus ſemper debet acquiri vero domino. Sed in illa.l.ſi ſeruus, ponitur caſus,qui nõ eſt de iſtis trib ergo deberet quæri vero dño.Ibi enim loquitur text. quando ſeruus non acquiſiuit ex re ipſius bonæ fidei poſſ. & res non fuit tradita ipſi bonæ fidei poſſ. ſed ipſi ſeruo: quare ergo nõ acquiritur vero domino? Nec ratio Iuriſc. ibi eſt bona,quia non poſſidebam à vero dño, quia dato, ꝙ non poſſidebatur à vero domino, extra in illos tres caſus ſemper acquiritur vero dño. Tñ tex.ibi dicit,ꝙ non acquiritur nec vero dño,nec bonæ fidei poſ.Ideo credo,ꝙ Fulg. verum dicat,ꝙ non poſſit bene reſponderi. Eſt verum,ꝙ aliàs ego dabam vnã aliam ſol.quam trahebam ex quibuſdam verbis gl.ibi. Nam dicit illa gl.ꝙ tex.ibi,qui dicit,ꝙ in illo tex.res non ſit mea,nõ debet intelligi quo ad poſſeſſionem, ſed benè quantum ad proprietatem.Et ratio eſt,quia cùm ab alio poſſideatur, nõ poteſt mihi poſſideri.l.1.§.per ſeruum,qui in fuga. ff.de acq.poſ. & ſic tex.ibi dicens meam non fieri, debet intelligi meam, reſpectu poſſeſſionis,per rationem,quæ ſubiungitur, quia licèt ſeruum non poſſideam, dominium tñ per eum mihi acquiri poteſt, poſſeſſio non, & verè ratio Iuriſcon. ibi inclinat in iſtam ſolu. Huic tamen ſolutioni obſtat dictio,mei,quę regulariter importat dominium: niſi dicatur (vt dixi) ꝙ ratio, quæ ibi ſubiungitur,iſtud ſuadet.Præterea in illo tit.de acq.rer.do. non fit mentio de acq.poſ.¶In ea.gl.ad fi.gl.ponit veram ſol.pro cuius clariori intelligentia facit tres caſus principales. Aut † erratur in

9 ſubſtantia perſonæ,quia credo, ꝙ ſit Titius, & eſt alius, & iſte error, quia remouet conſenſum meum, impedit tranſlationẽ dominij.Ita loquuntur tres primæ leges alleg.in gl.Aliquando, & ſecundò erratur circa rem,ſeu circa dominium rei,quæ traditur,quia tradens credit,ꝙ ſit ſua,vel tua, vel ècontra, & iſte error impedit tranſlationem dñij. Ita loquuntur aliæ tres leges alleg.ſecundo loco in gl. Aliquando, & vltimo non erratur in ſubſtantia perſonæ,nec in dominio rei, ſed erratur circa qualitatem perſonæ cui traditur, & iſte error non impedit tranſlationem dominij. Ita loquitur tex.hic. Fallit niſi recipiens ſit in dolo.In iſtis terminis loquitur.l.falſus.in prin.de qua gl. vltimo loco opponit,& non ſoluit: ſed in l.noſtra recipiens erat in bona fide,ideo loquitur text.cũ myſterio. Iſtam materiam declarat Bart.aſſignans rationem vniuſcuiuſq; membri in l. eius qui in prouincia.in 4.col.ꝟ.eo plenius in l.1.ff.de offic.procur. Cæſ. circa tamen prædicta aduerte ad duo. Primò ꝙ.l.ſi procurator.ff.de acq.rer.do.alleg.in gl.eſt ſecunda,non prima. Secũdò ꝙ circa intellectum.d.l.falſus.videbitis in l. ſi procuratori falſo. in gl.fin.vbi Bart.in 3.col.ꝟ.tit.2.per Bar.in l.qm.ff.de condi.furt.

10 † Quid autem ſit in matrimonio, nũquid error in ſubſtantia a

a perſonæ,vel in qualitate impediat matrimonium, & vitiet, & faciat illud dirimi? de hoc habetur apud Cano.29.q.1. per totũ,& eſt gl.magiſtralis in ſumma illius quæſtionis, & ibi Arch. ponit no.q. Bald.in l.cum Archimedoram. C.vt in poſ.leg. & vide omnino illud,qđ pulchrè conſuluit.d.Ant.de But.in cõſi. 65.incip.multa dubia. ¶Glo.in ver.condicere. Primo declarat

* tex.Secundo oppo.& bene ſol. & ſo. gl. *communiter tenetur,quicquid dixerit* Salic.vt habes plene per Alex.hic, cui adde,ꝙ opin. Pet.& Cyn.relatam per ipſum ſequitur etiam Albe.hic, in pen. col.¶Glo.in ver.ex negotio.circa huius gl.declarationem Bar. multa verba exprimit: plenius exemplum poteſt dari,quando bonæ fidei poſſ.feciſſet expenſas pro gabella,& pro notarijs,vt hic,per Bar.& communiter omnes.¶Glo.in verſi.acturum,timore contrarij ponit duas ſol.contrarium eſt iſtud.Nos habemus regulam,quòd qñ quis expendit ignoranter in re alterius, non poteſt agere ad tales expenſas via actionis, ſed via retentionis ſibi ſuccurritur,ad hoc alleg.tex.Bar.in l.ſi in area. de cond. indeb.poſſet alleg.tex.in l.in hoc iudicium.§.diuerſum.ff.com. muni diui. Hic dr contrarium,dicit enim acturum. Vera ſolu. eſt,quam hic Bart.poſt multa verba ponit.¶Glo.in ver.vendicare,diuiditur in duas.Primò oppo.contra tex.& pro ſol.refert duas opi.Secundo per viam not.etiam opp. & clarè ſoluit.Secunda ibi,item no.ꝙ non opponit.¶In ead.gl.ibi,ideoque non

11 admittitur compenſatio.† Habes ex iſta glo.pulchram limitationem ad regulam, ꝙ de quantitate ad quantitatem ſemper debet fieri compenſatio.l.fi. C.de compenſa.l. ſi conuenerit.ff. de pig.act.Nam illa regula limitatur,vt procedat,qñ quantitas pecuniæ debetur ſimpliciter tanquam quantitas,ſed ſi quantitas deberetur tãquam certa ſpecies, vt eſt in nummis peculiaribus,tunc de iſta quantitate,quę requiritur vt ſpecies,non debet fieri compenſatio ad quantitatem.Ita eſt gl.not.hic.Ad idẽ eſt gl.in l.fi.in gl.1.& ibi Antiqui etiam tenebãt. C.de compen. & gl.in §.in bonæ fidei.in gl.mag.Inſti.de act.& ſequitur Ludo. Rom.in l.ſi certos.ff.de verb.obl.& pro iſta concl.faciunt duo. Primò facit regula d.l.ſi conuenerit. in prin. ff. de pign.act.vbi traditur regula, ꝙ de ſpecie ad quantitatem non fit compenſatio. ꝙ autem nummi peculiares cenſeantur ſpecies, eſt fortiſſimus tex.in l.ſed ſi certos.ff.de leg.1.alleg.in glo. vbi expreſsè dicit iſto caſu,neque permutationem recipiunt, & ſic qñ pecunia debetur vt ſpecies,ſi velles dare aliam pecuniam eiuſdẽ formę,non poſſes.Super quo tex.dicit Raph.Cu.ꝙ ſemper fuit dubius,& illum tex.ergo induco ſtrictius ſic. Nam fictio in caſu ficto non debet plus operari.quàm veritas in caſu vero,tũc ſic.Qñ debetur alicui quantitas vt certum corpus, nõ poſſem ei ſoluere in alia quantitate, vt probatur ibi, & tunc dixi: ergo ſi non poſſum ſoluere verè,multominus debeo poſſe compenſare, quæ compenſatio eſt ficta ſolutio, vt declarat Barto.in l. amplius.non peti ſi rem rat.habe.& ſolu.d. Alex.hic ad illũ tex. data,bene eſt veriſſima in ſe,ſed non tollit contrarium,propter inductionem,quam nunc feci. Et pro iſta opin. facit etiam,qđ vult gl.no.in l.hæc venditio.§.1.ff.de contrahen.empt. Breuiter

* concluſio glo. *communiter reprobatur*, ꝙ imò quantitas debita, ſeu vt quantitas, ſeu vt ſpecies,ſemper compenſatur cum debito alterius quantitatis, probatur vnà ratione. Nam de vna ſpecie ad quantitatem nõ fit compenſatio, quia in vera ſpecie cadere poteſt affectio, quæ affectio impedit compẽſationem. Sed qñ debetur pecunia tanquam ſpecies, non poteſt cadere affectio, quia in nummis non cadit affectio.l. nummis.ff.de in lit.iu.ergo ibi ſemper debet fieri compenſatio, quia regula d.l. ſi conuenerit.loquitur in propria ſpecie,& ita tenent Alb. Bar. Ange.& Mod.hic,& Cyn.in d.l.fi.in 7.q. C.de compen.& ibidẽ Bald.& Ang. eſt communis ſnĩa iurib. hic alleg.per Bart. Et ſi dicis ad arg. l. Quare ergo in iſta lege non fit compenſatio de debito nummorum peculiarium cum debito perſonali peculij, qđ etiam eſt quantitatis, & tamen lex dicit,vtrunque poſſe peti? Rñdent Doct. ꝙ compenſatio non fit propter aliam regulam, ꝙ de quantitate ad quantitatem fit compenſatio, niſi qñ vtrunq; debitum eſt clarum,& liquidum.Sed ſi vnum eſſet liquidum,& aliud non,nõ fieret tunc compenſatio.Ita eſt hic, prout declarat Bar.in l.frater à fratre. in 13.col.ff.de cõdi.inde.

12 † Stat ergo regula,ꝙ de liquido ad non liquidum non fit compenſatio. Iſtam regulam ſignanter limita,& tene bene cordi, niſi debitum eſſet factum liquidum per confeſſionem meam, tunc cum illo debito liquido per meam confeſſionem debet fieri compenſatio cum eo,qđ non eſt liquidum, de hoc habes gl.valde no.in l.fi.in gl.1.in ver. conuicta. C.de compen.quam gl.ibi expreſsè no.& ſequitur Cy.in 11.q.& Bar.in vna lect. non credo,ꝙ ſit in iſta impreſſa.Idem tenet Abb. Pan.in c.fi.in pen. col.de depoſi.& iſtam limitationem multum no.d.Bar. Vero. in cau.112.& in cau.163. quamuis cõtrarium tenuerint Bal.& Pau.de Caſt.in d.l.fi.C.de compen.¶Gl.in verſi.euaneſcit.diuiditur in quinque. Primò format.q.& refert opin. Secundò format aliam.q.Tertiò aliam.Quartò per viam no. arguit contra tex.à partib.ſufficienter enumeratis. Quintò colligit notabile, qđ vr venire multum à remotis, ſed illud non venit, tenendo opi.Io.relatam in prima parte. Secunda ibi, item pone venditorem. Tertia ibi, item pone pretium ſerui fuiſſe. Quarta ibi, item ſeruus.Quinta ibi,item nota intereſſe. Rurſus prima pars princ.ſubdiuiditur in quatuor particulas. Primò recitat opin. Ioan.

ADDITIO.

a ¶Error in ſubſtantia.Adde Bar.in l.error.in 3.col. C.de iur.& facti igno. Cap. Alex.in c.2.in 1.col. in 1.opp. de coniu.ſer.

Io.Secundò illam reprobat. Tertiò ponit suam opin.Quartò contra illam oppo.soluit. Secunda ibi,quod non placet. Tertia ibi,tu ergo dicas.Quarta ibi,sed nonne remanet dñs, & ita glo. magis eget declaratione,quàm magna additione.Quærit ergo glo.in 1. quæst. dicitur in text.quòd si nummi peculiares soluti venditori sint consumpti, ꝙ actio de peculio euanescit.Quæro quo iure euanescat actio de peculio, an virtute compensationis,an vigore solutionis.effectus,& vtilitas resultat ex eo,quod colligitur in 2.quæst.gl.vbi notabo.Io.tenet,quòd actio de peculio euanescat iure compensationis.q.d. quòd illud debitum personale,quo tenetur dñs ex contractu serui de peculio,compensatur cum nummis peculiaribus, ad quos tenetur venditor rei vendicatione, & sic fit compensatio de illo debito personali cum illo reali, quo tenetur venditor, quod impropriè est debitum. Istam opin. reprehendit gloss. quia ad hoc vt fieri possit compēsatio,requiritur quòd tempore quo deuenitur ad conflictum coram iudice,qđ hincinde subsit debitū, aliàs non posset fieri compensatio,vt not.in l.si cōstat. C.de compen.sed hoc tempore, quo deuenitur ad conflictum, non erat hincinde debitum. patet,quia rei vend.erat extincta. Nam cùm ipse venditor de præsenti non possideret nummos peculiares, nec dolo desijsset possidere,eo quia bona fide consumpsisset, & sic rei vendi.erat extincta, ergo non est possibile, ꝙ deueniatur ad
* compensationem. *Ideo glo. nostra, quam omnes tenent*, concludit, ꝙ actio de peculio euanescat,non virtute compensationis,sed solutionis,hoc modo.Nam donec nummi peculiares extabāt, nunquam fuit dominium translatum, quia seruus non potuit transferre,& sic dominus fuit liberatus de peculio,sed consumptione sequuta,per quam transfertur dominium.l.si filius. & l. non omnis,in §.si pupilli.s̄.eod. Ideo sicut si à prin. translatum esset dominium, liberaretur dominus ab actione de peculio, ita mediante consumptione,quæ fit per solutionem, & sic virtute solutionis tollitur,& euanescit actio de peculio. Contra istam solu.oppo.glo.ibi,sed nonne. Pone, ꝙ dñs ignoret nummos peculiares consumptos esse, cùm credat eos extare, nec vult approbare contractum serui,agit rei vendi. Si dicimus,ꝙ actio sit extincta, eo quia sequuta consumptione trāseat in dominium venditoris,ergo dñs erit priuatus omni iure, quia sequuta consumptione transeat in solutum, nec contractū amplius approbare potest, ex quo semel reprobauit. l. dispensatorem.in fin.ff.de solu. Glo.fatetur contrarium,& dicit,sibi imputet dñs,quia poterat approbare contractum. Istud quod dicit glo.ꝙ sibi imputet,procedit in dño sciente,sed in ignorante gl. non bene dicit, imò si dominus ignorans nummos peculiares consumptos esse, egit ad nummos,agendo ad nummos,videtur contractum reprobare, si istud fecit ignoranter, vel etiam dubitans,non est verum, ꝙ sibi præiudicet,quia ignorās, vel dubitans nunquam intelliguntur sibi præiudicare in eo,quod dubitant,vel ignorant.l.manifestissimi,in princ.iuncto ver.finautē nescius.C.de furt.ergo licèt egerit ad nūmos, ex quo erat ignorans, poterat adhuc reprobare contractum,& agere cōtra possessorem,vel contra venditorem ex empto.Ita in effectu concludunt Sal. Lud.& do.Alex.hic.Attende autem tu subtilis circa prædicta,quòd licèt glo.s̄.reprehenderit opi.Io.vno medio, vt retuli s̄.in ver.istam opi.reprehendit gl.&c.ego puto,ꝙ gl.in vlt.par.in fi.dum dicit.Item not.ꝙ interesse. voluit subtiliter respondere, ꝙ imò consumptis nummis peculiaribus rei vendicatio non sit sublata, quia quemadmodum si res esset perempta,vel nō extaret, succederet obligatio ad interesse,ita ex quo nummi peculiares per venditorem sunt consumpti, est sublata rei vendicatio quantum ad nummos, non quantum ad interesse,& sic quantum ad interesse potest fieri compensatio, & sic procederet opin.Io. Et ideo illa pars debet iūgi cum prima, & ideo vult glo. ꝙ qui tenebatur ad speciem, perempta specie teneatur ad interesse,& ita Albe.Fulg.& d.Alex.hic.Istud tamē quod dicit gl.non est verum, quia ꝙ sequatur obligatio ad interesse perempta specie, est verum perempta specie post moram, sed qn̄ consumuntur nummi bona fide, est in totum, & radicitus extincta rei vendicatio, & sic non potest vllo modo fieri compensatio.Prætereà si verum esset,quod gl.dicit,sequeretur,ꝙ etiam ante consumptionem fieret compēsatio, quod est falsum,ideo tene, ꝙ euanescat vigore solutionis, non compensationis.¶In glo.ibi,aliàs procedit opi. contraria. Vides ergo,qualiter gl.in ista 2.par.quærit.Pone,ꝙ seruus bona fide possessus emit alium seruum pro 20.& illos 20.soluit, & bona fide consumpti sunt,pone posteà,ꝙ dominus non tenetur de peculio,nisi in 10.quia facta detractione eorum, quæ debebātur domino,non restat peculium, nisi in 10. dominus reprobat contractum,quia non vult stare contractui, tenetur tamen de peculio,& sic in 10.an alia 10.poterit repetere? Aliqui tenent, ꝙ sic,aliqui ꝙ nō.Glo.distinguit,vt in ea. quia, Aut extant,& pōt vendicare.Aut non extant, & non poterit vendicare, quia sunt soluti ex iusta causa, & bona fide consumpti,ex quo nulla condictio,nec indebiti, nec alia cōpetēt domino. Cum distinctio-
* ne glo.*tenent communiter Doct.*hic.Sed caue,quia contra istā opi. glo.approbatam fortiter vrget tex.in l.seruus cuiusdam.de cōdi.indeb.alleg. in glo. vbi creditor, qui recepit pecuniam à seruo,non potest conueniri ad illam pecuniam,etiam (quod fortius est) dato ꝙ illa nō esset peculiaris,sed propriè domini. Docto.non aduertunt ad hoc,sed gloss. ibi perpendit,& ponit tres solu quæ omnes diuinant. Ex conclusione ergo gl. s̄. facta not. duas conclusiones.Prima vtilitas ex quæstione tacta in 1. parte glo.est,an actio de peculio euanescat iure compensationis, vel solutionis.Et retenta opi.Io.ꝙ iure compensationis, posset ista 10. repetere dominus, quia non potest fieri compensatio, nisi pro debito domini, tamen ex quo alia opin.est verior,quia cō-
13 pensatio est ficta solutio, ideo non potest repetere. † Et sic habetis,ꝙ cōpensatio est ficta solutio, non solùm quando est debitum naturale, & ciuile, sed etiam quo ad naturale tantum. Nam quo ad decem, ad quæ tenetur dominus,est debitum naturale,& ciuile. Sed quantum ad 20. ad quæ tenetur seruus,est tantum naturale,& ita Fulg.hic dicit istam glo. not. ad hoc, & idem dicit d.Alex. & ante eos idem dicit do.Alb.hic in vlt.col. ¶In ea.glo.ibi.j̄.de in rem ver.l.3.in princ.quæstio gl. est. Pone in peculio serui nō sunt nisi 10. ad quæ teneatur dominus. Iste seruus emit alium seruum pro 20. qui in veritate valet 30. dominus pro isto contractu de peculio nō potest teneri nisi in 10. an ad alia 10. teneatur dominus de in rem verso,q̄a seruus potest obligare dominum, quatenus est versum in vtilitatem domini? & videtur ꝙ sic, quia est euidens vtil.domini. qō ergo gl.
14 est. † Nunquid dominus verus possit conueniri, vt soluat verum pretium serui empti, qn̄ seruus fuit emptus pro 20. ducatis, & in veritate valet 30. quia vertitur in vtilitatem domini, nunquid dñs teneatur de in rem verso?Glo. arguit pro,& cōtra.Bar.dicit,ꝙ in hac q.debet distingui, vt habetur in l.& ideo. §.1.cum glo.j̄.de in rem ver.& aliter non declarat. Voluit dicere Bart.ꝙ debet inspici propositum serui emptoris,quo animo fecerit contractum, quia aut emit principaliter animo vertendi in vtilitatem domini,& sic augendi patrimonium, & dominus tenetur de in rem verso, aut emit principaliter animo augendi peculium suum, & tunc aut animo obligandi dominū, & dominus tenetur de in rem ver.aliàs secus,& ita Bald. declarant Paul.de Cast.& Mod.Sed tu considera, ꝙ contra istam distinct.fortiter ob.tex.in l.3.in prin.de in rē ver. Sal. & do. Alex. dicunt,rn̄de vt ibi in glo.Non inuenio ibi gl.aliquid dicere. Itē aduerte, ꝙ qō glo.inquantum quærit de in rem ver.nō facit ad propositum tex.nostri.probo,quia in l. nostra seruus secundus emptus fuit traditus bonæ fidei possessori,& non domino, frustra ergo quæritur, an teneatur de in rem ver. cùm non sit versum in rem domini. Quo casu,aut dominus reprobat contractum, & tunc quomodo potest dici versum in vtilitatem domini?aut approbat,& frustra quæritur de in rem verso,quia approbando contractum,obligatur insolidum,etiā si non sit versum in vtil.vt est text.hic in ver.sed adijcere. Sed quęstio gl.debet intelligi,qn̄ seruus emptus fuit traditus ipsi vero dño,vel saltem quando fuit traditus seruo meo ab alio bona fide possesso, quo casu mihi acquiritur dominium per ipsum.& ita Alb. hic post Gul.de Cun.& Sal.& d. Alex.& tunc venit dicendum, vt s̄. ¶Glo.fin. in ver.paratus.diuiditur in 3.par.Primo videtur formare quæstionem, sed verè opponit contra text. Secundo format q.Tertiò oppo.& non sol.Secunda ibi,item nunquid liberatur.Tertia ibi,sed arg.contra. ¶Circa primam par. glo.aduerte,quia oppositio venit hoc modo.dicit tex.in fin.ꝙ venditor conuentus à vero domino actione ex empto, liberatur cedendo actionem,quam habet contra bonæ fidei possess.E contra verus dñs potest agere contra bonæ fidei possess. sine cessione,ergo non est opus cessione. Glo.respondet, ꝙ est verum, ꝙ habet vtilem,& illa non est opus,q; cedatur,sed per cessionem
* competit sibi directa. Et cum glo. *tenent omnes*, tamen dicit do. Alex.& ante eum Fulg.ꝙ posset aliter respōderi, ꝙ est verum, ꝙ hic verus dominus cōtra bonæ fidei possesso.habet certi cōdictionem generalem,& condictionem sine causa,sed nō condictionem indebiti.Errant,quia ante cessionem habet etiā vtilem condictionem indebiti ex æquitate,causa circuitus euitandi,vt tenet glo.1.& glo.in ver.condicere,& Bart.in 1. col. & ibi omnes sequuntur,& ipsemet do.Alex.Et circa prædicta, tu inuenis, si vis scire, quæ dicatur actio directa, & quæ vtilis,habes inter alias optimam glo.in l.ex legato nominis. C.de leg. & declarat magistraliter Bart.in l.1.C.de act.& obl.& in l.1.ff.eod.de
15 act.& obl.† Et an sit differentia inter actionem vtilem, & directam,habes tex.in l.penul.ff.de neg. gest. ꝙ nulla est differentia, vtrum intentetur actio directa,an vtilis. Tantum enim consequitur

quitur per vnam, quantum per aliam. Inuenio tamen, ꝙ Bald. qui nihil ignorauit, in l. 1. in 5. col. C. de priui. do. dat vnam ſing. & not. differentiam, ꝙ actio vtilis non habet ea priuilegia, quæ
a habet directa, puta actio de dote habet multa priuilegia [a] quæ enumerantur in l. 1. & per totum titu. ff. ſolu. ma. per Doct. præcipuè habet tacitam hypothecam, & vt præferatur alijs creditoribus, certè ſi intẽtaretur actio de dote vtilis, puta ceſſa à muliere, non haberet illa priuilegia, quæ habuiſſet, ſi intẽtaretur directa per ipſam mulierem. Aliam differentiam poſuit Bald. in l. 2. in 2. col. C. quando fiſc. vel priua. & Barto. in l. nomen. C. quæ res pign. obl. poſ. ſi benè inſpexeris. ¶In ſecunda parte glo. quæ eſt clara. Iſtam partem gl. Angel. reputat ſingu. & dicit, ꝙ ex ea colligitur ſing. doctrina, ꝙ quotieſcunque quis iuſto errore tradit rem alij, quam cui debet, etiam ſi tradat ſine mandato, liberatur in effectu cedendo actionem, & ita pulchrè limitatur regula. l. ſi hominem. in §. ſi nullo. ff. de ſolu. & ſequuntur Ludo. Roma. & do. Alex. hic. Limita tamen, vt dixi. ſ. in textualibus. ¶In fin. gl. oppo. de l. ſi fugitiuus. ff. de ſolu. & nihil ſoluit, & eſt in ver. ſed ſi alij, vbi eſt text. ꝙ ſi ſeruus meus gerens ſe pro libero tibi ignoranti mutuauit nummos meos poſteà iuſſit tibi, ꝙ ſolueres alij, tu exiſtens in bona fide ſoluiſti. dicit tex. ꝙ non liberaris. Rñdent Alb. Bar. do. Alex. hic, & plenius Bar. in illa l. ſi fugitiuus, ꝙ debet illa lex intelligi, ſecundum iſtam, vt non liberetur ipſo iure, ſed ope exceptionis. Sed iſta eſt violentia, ideo aliter reſpondent hic Iac. But. Albe. Sal. & Fulg. & credo, ꝙ iſta ſit bona, quia ille debitor erat debitor in quantitate, ſeu in genere, quo caſu non liberatur, quia non ſoluit illud, quod debet, vt dixi. ſ. in not. & iſta mihi placet, nec eſt verũ quod dicit do. Alex. ꝙ eſt propter nummos peculiares, quia nummi peculiares, vt dicit gl. ibi, erant extincti. ¶Extra glo. quærit Bart. hic in fi. practicam iſtius legis. Ea, quæ dicuntur in iſto text. & quæ dicta
16 ſunt. ſ. habent locum in monacho, † quia bonum eſt argu. de ſeruo ad monachum. dictum eſt originale Innoc. in cap. cum olim. el 2. de priuile. Adde inquantum Barto. tradit regulam, ꝙ omnia, quæ dicuntur in ſeruis, vendicant ſibi locum in monachis noſtri temporis. Iſtam regulam pluries repetit Barto. in varijs locis, præcipuè in l. 1. in princ. §. Item ſi fructuarius, & in l. ſi communis ſeruus ita. in 2. & 3. q. & in l. ſi ſeruus teſtamento. in fin. & in l. 3. §. quod ſeruus. ff. de ſtipu. ſeruo. & in iſtis locis infert in ſpecie ad varias deciſ. & Barto. & Mod. in l. 1. §. item acquirimus. ff. de acqui. poſſeſſ. Bal. in l. interpoſitas. C. de tranſa. & pro iſta æquiparatione habes glo. ord. in l. cum hæredes. §. fin. ff. de
* acq. poſſeſ. & licèt iſta ſit vera, *& communiter approbata* æquipa-
17 ratio, alibi tamen dubitant Bar. & alij, † nunquid monachus [b]
b debeat equiparari ſeruo, an potius filio in poteſtate, & ſic vt potius æquiparemus poteſtatem Abbatis in monachos poteſtati patris in filios, quàm domini in ſeruos. Barto. dicit, ꝙ monachi
c æquiparantur filijs [c] in poteſtate, probatur: Monachus non deſinit eſſe ſuus hæres patri, & debet habere legittmam ex teſtamento, aliàs præteritus rumpit teſtamentum, text. eſt in l. Deo nobis. C. de Epiſcop. & cler. & tamen iſta non conueniunt ſeruis, & ideo qñ Docto. dicunt, ꝙ monachus equiparatur ſeruis, melius diceret, quòd debet æquiparari filijs in poteſtate, ita proprié dicit Barto. in l. 1. in princip. in 2. quæſtio. 4. partis princip. ff. de vulg. & pup. Barto. in l. cum proponas, circa med. & ibi Bal. Paul. & Sal. & ibi dixi. C. de hæred. inſti. & Anto. de Butr. in cap. in præſentia. vbi Cano. omnes de proba. & latè Bald. in l. 1. in 10. quæſt. C. qui admit. Cyn. & Bald. in l. Deo nobis. C. de Epi-
* ſcop. & cler. *Et iſta eſt communior ſententia* per rationem prædictam. Eſt verum ꝙ Io. de Imol. in d. cap. in præſentia. & in d. l. 1. de vulg. & pup. & ibidem Alex. voluerunt ſaluare Barto. & Innocen. quòd monachus æquiparatur ſeruo. Eſt verum, quantum ad contractus, ſed quo ad vltimas voluntates æquiparatur magis filio in poteſtate propter ſuitatem, & legitimã. Placet mihi iſta cõcordia, & Bar. ſemper loquitur in contractibus, quando dicit æquiparari ſeruo. An autem monachus poſſit ha
d bere peculium, [d] quia Barto. hic videtur loqui inter dentes, vide Bald. in l. fin. in fin. C. quod cum eo. ¶Circa vltimum, circa quod Barto. reliquit cogitandum, Ang. & Lud. hic determinãt, ꝙ in dubio præſumitur, ꝙ acquiſiuerit de bonis, & de pecunia ſui monaſterij, niſi aliæ coniecturæ ſint ad oppoſitum, quia qđ dicit Fulgo. & Alexand. hic, in hac quæſtione multa profudit, breuiter habent Cano. glo. de hoc. in cap. ſint manifeſti. 12. quæſtio. 1. & gloſſ. in cap. nulli. 12. quæſtio. 5. ponunt Cano. in capit. cum in officijs, de teſta. & in cap. 1. de pecul. cle. & latius Bald. in
18 Authen licentia. C. de Epiſco. & cler. † Quid autem ſi quis ingrediatur monaſterium, & mortuo patre exijt monaſterium, nunquid debeat habere hæreditatem patris, an verò monaſterium, an conſanguinei? veritas eſt, quòd ſi ingreſſus ſit monaſterium, quod poteſt habere bona in communi, ſemper ſuccedit monaſterium, & debet habere bona patris monachi, licèt ille ſit egreſſus religionem. Sed ſi monaſterium non poſſet habere aliquid in communi, conſanguinei debent habere bona, & filius nihil debet habere. Ita conſuluit, & verè Ludo. Roma. in conſil. 168. in caſu propoſito. vbi ad hoc põderat aliquos. §§. in cle. exiui de Paradiſo. de verb. ſignifi. & licèt ipſe non dicat, videas in ſimil. Bald. in l. adultera. §. fin. per illum text. ff. de adul. Alibi Bald. in cap. in præſentia. in 6. colum. prælleg. ver. quid ſi ingreſſus monaſterium, & c. quærit de pulchra queſtione. Pone, pater habet filium, quem inſtituit hæredem. Si dicit, ſi filius moriatur ſine filijs legitimis, & naturalibus ſubſtituo Titium, ſi filius ingrediatur monaſterium, an monaſterium excludat ſubſtitutum, dato quòd filius poſteà exiuit monaſterium, & mortuus ſit extra? Et determinat, vt ſ. per cap. 1. §. 1. in titu. Epiſco. vel Abb. q̃a facta profeſſione ſtatim ius eſt acquiſitũ monaſterio. Sed ſi antequam faceret profeſſionem, exiuiſſet, ſecus eſſet, quia ſi decederet ſine filijs, haberet locum ſubſtitutio.

ADDITIONES.

a ¶Priuilegia. Adde diffusè per Campegium de Bononia, in tracta. de priuil. do.
b ¶Monachus. Adde Barto. in l. 1. §. vſufructuarius. ff. de ſtipu. ſeru. Innoc. in cap. cum olim. de priui.
c ¶Aequiparantur filijs. Adde Felin. in cap. ex reſcripto. de iureiur. in 2. colum. verſ. in ea. glo.
d ¶Peculium. Adde Docto. in cap. monachi. de ſta. mona. Docto. in cap. quanto. de offic. ordina.

SVMMARIVM.

1 *An oriatur obligatio, ſi pecunia mea peruenit ad te ſine facto meo, & nume. 3.*
2 *An fructus triennio præſcribantur.*
4 *An mutuum probetur re, vel requiratur conſenſus.*

LEX XXXII.

a SI me, & Titium. [a] Bal. in vno ſuo cõſil. inci. Facti fuerunt literæ cambij, dicit, ꝙ iſta lex eſt ſing. & q̃ deberet ſcribi literis aureis. Diuide in tres par. princ. Primo ponitur thema. Secundò dubitatio, & ratio dubitandi. Tertio ponitur deciſio, & ratio decidendi. Secunda ibi, ſubſiſto. Tertia ibi, ſed proprius eſt. hoc dicit. Si res mea, vel mihi debita ad te peruenit, & non ſubeſt cauſa, quare apud te remanere debeat, poſſum ex æquitate à te condicere, quamuis negotium verè inter nos geſtum non ſit. concor. tex. vltra. l. alleg. in glo. in l. ſeruus, quem. ver. ſecundum quæ. ff. de act. emp. & text. not. in l. ſi quis municipij. §. fin. ff. de inſti. & ibi Iuriſcon. aſſignat ratio-
1 nem rationis ad tex. iſtum. ¶†Not. iſtum moralem, & æquiſſimum text. quòd quando pecunia mea, vel mihi debita ad te peruenit, abſque quòd à me habueris, ſed ab alio, & non habes cauſam retinendi, quamuis non præceſſerit contractus, ex quo mihi obligeris, & per conſequens cùm nullum negotium inter nos ſit geſtũ, videtur quòd nulla obligatio ſit orta, quia condictio non oritur, niſi ſit geſtum aliquid inter partes. l. ſi in area. ff. de condi. indeb. tamen æquum eſt, vt mihi reſtituas, & propter talem equitatem competit certi condictio generalis. Hinc per iſtum text. Innocen. in capit. in literis. de reſtitu. ſpol. poſuit ſingu. limitationem ad omnes leges noſtras, & Ang. hic refert, & facit magnum feſtum. Scitis, quòd bonæ fidei poſſeſſor non tenetur reſtituere vero domino fructus induſtriales, quos bona fide percepit ex induſtria, & opera ſua. l. ex diuerſo. in princ. de rei vendi. Innoc. per hanc legem dat mirabilem limita. Iſtud eſt verum, niſi quatenus bonæ fidei poſſeſſor reperirietur locupletior deducta omni impenſa, & opera perſonæ, quia tenetur reſtituere ex æquitate iſtius legis. Iſtud dictum ſequitur expreſsè Bal. in l. ex diuerſo. in prin. in vlt. col. ff. de rei vendi. latè Imol. poſt Angel. in l. Neſennius. §. 1. ff. de re iudi. & Bald. in l. 1. C. de vſu. & fruc. leg. cum multis concor. quas addit Alex. hic, & in
2 d. l. Neſennius. §. 1. ¶†Not. tamen, quòd in omni materia, vbi q̃s tenetur ad reſtitutionem fructuum, prout in contractibus bonæ fidei à tempore moræ, in contractibus ſtricti iuris à tempore lit. conteſta. in his ſi prætereunt tres anni à perceptione, præſcribit, ita vt amplius nõ teneatur ad reſtitutionem fructuum. glo. eſt ſingu. in l. ſequitur. §. fructus, & ibi Bart. ad fin. ff. de vſuc. & expreſſius Bart. per illam glo. in l. 3. C. quod met. cauſ. Bald. in d. l. 1. in 6. col. C. de vſur. & fruc. leg. & in l. ancillæ. in 4. col. C. de fur. & in cap. grauis. in 2. col. de reſtit. ſpol. & in cap. vigilanti. in vlt. col. de præſcri. & in omnibus iſtis locis facit magnum feſtũ de illa

ADDITIO.

a ¶Et Titium. Amplia hanc l. vt per Soc. in §. præceden. in col. 2. Paul. in l. diſpenſatorem. col. fin. infra. de ſolu.

PVRPV.

de illa glo.Item per iſtam l.Hoſt.in c.bonæ. in 2. col. & ibidem
3 Io.And. & alij de appel. † tradunt regulam, ꝙ vbicunque quis
habet rem meam ſine cauſa, & ex ea efficitur locupletior, de
iu.can.datur officium iudi. quod fundatur in regula huius tex.
& c. quia quinque.de iudic. & volunt tale officium iudicis eſſe
nobile,prout etiam Alex.hic.Ego multoties dubitaui,quia offi
cium iudicis nobile nullam præſupponit obligationem. l. qui
per colluſionē.ff.de act.emp.& l.Caius.ff.de ann.leg.ſed in iſta l.
præſupponitur, ꝙ adſit obligatio, dum dicit text.vt obligari te
exiſtimem.Hinc tenuit Bar. & alij ſequũtur,ꝙ actio,quæ datur
ex hac l.ſit natiua,& ſic non datiua.ſi adeſt obligatio,non com
petit officium iudicis nobile. vnde fortè Cano.melius diceret,
dari officium iudicis mercenarium.Item ad iſtum tex.adde,ꝙ
ſuper æquitate huius legis fundatur deciſio l.1.§.fin. cum l.ſeq.
ff.commo.& l.reſcriptum.§.1.ff.de diſt.pign. & pulchra deciſio
gl.in l.Fulcinius.§.1.& 2.ff.ex quibus cauſ.in poſ.ea.vbi gl.alleg.
iſtam l.Item per iſtam l.dicit no.Bar.in l.ſi coloni. C. de agr. &
cenſ.lib.11. quòd ſi aliquis habet ſolam poſſeſſionem rei, & ta-
lis poſſeſſio perueniat ad te ſine vitio,ꝙ talis bonæ fidei poſſeſ-
ſor poteſt condicere talem poſſeſſionem ex æquitate huius le-
gis.Item adde,ꝙ per iſtum tex.conſuluit Petr.de Anch. in con-
ſil.23.incip.verba ſtipulationum.in penul. & vlt. col. Item facit
iſta lex,ꝙ ſi mutuaui pecuniam, vel frumentum pauperi, qui
non eſt ſoluendo, & ex illa pecu. vel frumento alimentauit fi-
lios, ꝙ poſſim agere contra ipſos filios habentes fortè res ma-
ternas,ex æquitate huius legis.Facit l.ei qui.ad fin.C.quod cum
eo.quamuis Bar.iſtud indeciſum reliquerit in l.his ſolis.ĩ.de cō-
di.indeb. Item facit iſta lex, quòd ſi aliquis habet à me manda-
tum limitatum emendi talem rem pro octo dũtaxat, & emat
pro decem,& mihi tradat,ſi valet plus, poteſt illa duo à me re-
petere ex æquitate huius.l.de quo per glo. & Docto. in l.fin. C.
4 de nego.geſt.¶†Not.vlt.ex text.ibi,niſi inter cōſentientes. quòd
* licèt mutuum probetur * re,tamen iſtud nō ſufficit, ſed requi
ritur etiam conſenſus vtriuſque,prout etiam eſt tex.in l.nō om
nis.in prin.ſ̃.eo.& ibi ponderaui, & limitaui, ꝙ iſtud eſt verum
in mutuo naturali,ſed in ciuili poteſt contrahi etiam ſine con-
ſenſu,ſed lex fingit conſenſum.l.certi condi.§.ſi nummos.ſ̃.eo.
ſecundum Fulg.& Alex.hic.¶Glo.fi.primò declarat tex.Secun
dò alleg.concor.Tertiò oppo.& non ſolu.Quartò quærit,& re-
ſpondet.Secunda ibi,& ad hanc ęquitatem.Tertia ibi,ſed argu.
contra.Quarta ibi,ſed quid antequam. ¶In ea.glo.ibi arg.con-
tra in l.cum putarem.in pen.reſpon.gl.non reſpondet. Reſpon
de,ꝙ imò pars hæreditatis non eſt ſine cauſa apud cohęredem
putatiuum:nam diceretur eſſe ſine cauſa,quando verus hæres
abſque iudice diuiſiſſet hæreditatem cum illo putatiuo, & ſibi
aſſignaſſet partem, & poteſt eam repetere per æquitatem hu-
ius l.condictione ſine cauſa:ſed text.ibi loquitur, quando diui-
ſio facta eſt mediante ſententia iudicis, & tunc propter autho.
ſententiæ non poteſt repeti pars hæreditatis, quæ tunc per ſen-
tentiam incipit deberi.l.1.de condi.indeb.quia illa lex eſt nimis
rigoroſa.Inuenio ꝙ Angel.Are.limitat ſingulariter in §.quædã.
in 4.col. Inſti.de act.vt procedat,qñ verus hæres fuit ille,q pro-
uocauit eum,quem putabat hæredem,intentando officium iu
dicis ſuper actio.famil.erciſc.Iſto caſu,quia officium iudicis nō
fuit intentatum ſine actione, ſi ſequatur diuiſſio mediante offi-
cio iudicis, procedit illa l.cum putarem, vt non poſſit repeti
pars hæreditatis, ſed ſi ille hæres putatiuus prouocaret verũ hę
redem ad diuiſionem,& officium iudicis haberet partem,poſ-
ſet poſteà verus hæres repetere,nō obſt.autho.iudicis,quia fuit
ſine actione,alleg.doctri.Bar.in l.2.in prin.de do.præle.Si iſta li-
mitatio eſt vera,certè eſt ſolēnis,& notãda.Sed ego dubito,q a
text.in d.l. cum putarem. fundat ſe in ſententia iudi. & non in
actione intentata.Contra etiam Angel.moueor ex doctri. Bar.
in l.ſi Titius.in 1.col.in fin.ff.de verb.oblig. Item contra Angel.
facit,quia Ang.præſupponit, ꝙ quando verus hæres agit iudi-
cio famil.erciſc.contra hęredem putatiuum,ꝙ iudicium valet.
Sed ècontra, quando hæres putatiuus agit contra verum,non
valet. Nam errat Angel. quia contra text. in d.l.cum putarem.
Aduerte tamen circa illum tex.quia non obſt.autho.rei iudica
tæ,de qua ibi,competit cōdictio ſine cauſa fundata in iſta l.Ita
gl.ordi.in l.fideiuſſor.§. in omnibus,iuncto text.ff.mand.& licèt
Bart.& alij communiter videantur reprobare illam glo.tamen
Paul.de Caſt.in cōſil.321.quod incip.in cauſa,quæ vertitur Par
mæ.dicit ꝙ nunquam fuit ſibi viſum, ꝙ illa glo. in illo.§.in om
nibus, meruit reprehendi, propter authoritatem. l. noſtræ, ſed
quia non eſt locus ſuus,de veritate illius glo.vide per Alex.in l.
Imperatores.ff.de re iudi.¶In ead.gl.ad fi.ex iſta glo. not. quòd
licèt in caſu huius legis non interueniſſet actualis numeratio,
ſed ſola promiſſio, olim facta fuiſſet nouatio per interuentum
nouæ perſonæ.§.præterea.Inſtit.quibus mod.tol. obl. Intellige
tamen ſecundum Bar.eſſe verum, dummodo debitor habuiſ-
ſet pecuniam paratam numerationi.Iſtud eſt,quod dixit etiam
Bar.in l.ſingularia.ver.ſumus expediti,vbi declaraui.ſ̃.eod.Ta-
men Bar.non benè dicit quantum ad iſtam.l.quia cum hic in-
teruenerit ſtipulatio, non requiritur,quòd pecunia ſit præſens,
quia tunc non requiritur numeratio, vt ſit mutuum.l.ſi ex pre
tio.C.eod.& dixi in l.ſingularia.ſ̃.eod.Tamē remitto mę ad ea,
quæ declaraui in d. l. ſingularia, vbi declaraui de illa deleg. &
nou.& ꝙ l.fin.C.de nou.non habet locum in delegatione,licèt
Paul.de Caſt.hic aliquid tangat,ſed errat, vt hic per Alex.

SVMMARIVM.

1 *Officiales durante officio an poſſint contrahere, & an confirmentur fi-
nito officio,nu.1.& 2.cum limitationibus.*
2 *An vaſalli teneantur ſuccurrere dominis,videlicet de pecunia in neceſſi-
tatibus.*
3 *An officialis prohibeatur pignus accipere.*
4 *An officialis finito officio tempore ſyndicatus poſſit contrahere.*
5 *An officialis poſſit ibi vxorem ducere.*

LEX XXXIII.

PRincipalibus. Officiales ꝑpetui poſ
ſunt pecuniã mutuo
dare, & accipere in loco,vbi ſunt officiales,ſed tꝑa-
les mutuo dare non poſſunt, ſed recipere ſic à non
ſubditis,vel etiam à ſubditis pro eorum neceſſitatibus. hoc di-
1 cit cum l.ſeq. iunctis his quæ dicuntur in gl. ¶†Not.ex hac l.re-
gulam, quòd regulariter officiales non poſſunt mutuare, nec
alios ꝯ̃ctus facere durante eorum officio. concordãtes ſunt in
gl.Adde,ꝙ eorum ꝯ̃ctus adeo ſunt prohibiti,ꝙ etiam finito of
ficio confirmari non poſſunt, etiam mutuo cōſenſu expreſſo,
vel tacito. text. eſt ad hoc not. in l.1.ver.penul. C. de contra.iu.
Adde etiam,ꝙ eo.modo proceres,ſeu curiales principis prohi
bentur emere,vel alios ꝯ̃ctus facere,& ſi contrahant, ꝯ̃ctus eſt
nullus.tex.eſt in l.fi.C.de reſcin.vend.iuncta glo.ibi,in ver.pala-
tinos.q dicit, ꝙ illa lex habet locum in omni ꝯ̃ctu. Eſt verum,
ꝙ Bal.ibi reſtringit, vt illa lex procedat in magnis cōſiliarijs ma
gnorum dominorum. Amplia etiam regulam huius legis,&
ſimilium quibuſdam alijs modis,de quibus.ĩ.dicam,& præſer
tim in vlt.col.Sed antequam vltra procedam,quæro quę ſit ra
a tio [a] prohibitiua.dicit Ludo. Rom.hanc rationem fuiſſe,qa of
ciales debent vacare officio publico,& ſic publicæ vtilitati, qđ
ita commodè facere non poſſent, ſi vacarent priuatis emptio-
nibus.agrũ.l.milites agrũ.ff.de re mil.& l.ab adminiſtratione.C.
de leg.& iſtam rationem ante Ludo. aſſignat etiam gl.in l.1. C.
neg.ne.mil.lib.12.& Bal.in quodam ſuo conſil. inci. præmitto,
ꝙ poteſtas.vbi etiam addit quaſdam alias rationes perſuaſiuas,
ſed non concludentes.Iſta ratio non vr̃ generalis, quia licèt mi
litaret in emptione agrorum,vbi requiritur cura, tamen nō mi
litaret in emptione domus. Alia melior ratio eſt pp metũ im-
preſſionis, quia lex ſuſpiciatur, ꝙ officiales pp officium metu
inducerent aliquem ad ꝯ̃hendum, non liberè.l.ſi quod per im-
preſſionem.C.quod met.cau.& argu.l.1.C.ſi rect.prouin. Quæ
autem pœnæ imponantur officialibus contrahentibus,qñ va-
rię leges loquuntur in hoc,remitto ad Bar.in l.aufertur.§.quod
à præſide.ff.de iu.fiſ.¶Iſtam regulam limita ſm Gul.& Bar.hic,
non habere locum, qñ officialis gereret officium in ſua patria,
quia niſi poſſet ꝯ̃here, quodammodo diceretur ei interdici cō
mercium.& idem ſequuntur Paul.de Caſt.& Alex.hic.Et ſi di-
cas,qñō poteſt quis eſſe officialis in patria ſua?Rñdetur,qđ po-
teſt eſſe ex permiſſu principis, vel poteſt eſſe officialis ſine iu-
riſdictione reddenda,vt traditur in l.ſi eadem.ff. de offic. aſſeſſ.
& in l.ſi cui.ff.ex quibus cau.maio. & per hoc infert Bart. quòd
priores ciuitatis, ſeu anciani durante eorum officio poſſunt cō
trahere,& iſto modo ſm eos poſſet intelligi l.ſequens. Adde,qđ
ꝯ̃rium tenet Ang.& Lud.Rom.hic, alleg. Ang.tex.in l.qui offi-
cij,in prin.ff.de contrahen.empt.ad quem tex.rñdet Alex.quòd
nihil facit. Sed ego puto,quòd Angel. voluerit pōderare illum
tex.in verbo,præterquã ſi paterna.ex hoc voluit elicere Angel.
quòd ex quo bona paterna vendebantur, quòd ille eſſet locus
paternus,tñ per hoc illud neceſſariò non probat ille text. Nam
ſtat ſimul, quòd alibi venderentur bona patris, & tñ illa non
eſſet ſua patria.Lud.refert Bald.in l.quiſquis.C.eod.qui nihil di-
cit. Mouetur etiã,quia ratio impreſſionis metus ita militat in
eo,qui gerit officium in patria, ſicut in eo, qui gerit officiũ ali-
bi.Sed rñde,prout formaliter rñdet Bart.in d. l.aufertur.§.quod
à præſide, de iur. fiſ. vltra alios pro iſta limitatione communi,
2 † quòd officialis aliàs prohibitus cōtrahere,poſſit tñ cōtrahere,
quando

ADDITIO.

* Contrahatur,
a ¶Ratio. Bald.libr.3.conſil.333.incip. in nomine domini, præmitto contra Ia-
cob.Butr. PVRPV.

quando gerit officium in ſua patria.Pondero bene facere duos
tex.ſimul iunctos. Nam habeo,qđ officialis prohibitus eſt con
trahere matrimonium in loco,in quo officiũ adminiſtrat pro-
pter periculum impreſſionis metus.l. ſi quis officium. in princ.
ff.de rit. nup. Imò plus nõ ſolùm prohibetur ꝯhere mrĩmoniũ
in loco,vbi adminiſtrat officiũ,ſed etiã ſi filius eius vellet ꝯhere
matrimoniũ de iure fforũ,non poſſet cõſentire,text.eſt in l.qui
in prouincia.ff.de ritu nupt. tamen ego habeo , ꝙ qui admini-
ſtrat officium in patria propria, poteſt ibi matrimonium con-
trahere,nec iſto caſu habent locum leges prohibitiuæ, text. eſt
in l.eos.ff.de ritu nupt.Eſt verum,ꝙ Sal.in d.l. qui in prouincia,
dicit,ꝙ ibi ſpeciale eſt fauore matrimonij,& aliud nõ dicit.Tu
poſſes addere euidentiorem differentiam inter contractus ma
trimonij,& alios contractus,quia alij ꝯctus magis prohibentur
in officiali,quàm contractus matrimonij. Nam ſi durante offi-
cio faciat certum contractum , nõ poteſt poſteà ratificari poſt
finitum officium.l.1.C.de contra.iud.tamen ſi officialis contra
hat matrimonium,poteſt finito officio ratificare.tex. eſt in d.l.
eos.& d.l.qui in prouincia.ff.de rit.nupt.ergo,&c.¶Secundò li-
mita prædictam regulam,vt procedat in officiali temporali,ſe
cus in perpetuo officiali.eſt text.in l. præſidis.quæ ſtatim ſequi-
* tur,in ver.perpetui,ſecundum Bar.*& communiter Moder.* hic,cũ
limitatione,quam dixi, niſi appareat , ꝙ per impreſſionem fa-
ctus ſit contractus,vt per Bar.in d.l.aufertur.§.qđ à Præſide. Et
ſi dicas,ꝙ illa l.Præſidis, non loquitur in officialibus principali-
bus, ſed in eis,qui ſecum ſunt. Reſpondetur,ꝙ ratio illius text,
eſt generalis,videlicet,quia perpetui ſunt.Adde, ꝙ Sal.tenet cõ
trarium hic:mouetur,quia maior metus, & maior impreſſio ti
metur in perpetuo officiali,quàm in temporali,qui in breui eſt
remouendus.Non rñdet tamen Sal.ad iſtum tex.in ver.qa per-
petui.Adde,ꝙ Bald.in l.ſolent.§.fi.in 2.q.ff.de offic. proconſ. &
leg. plenè diſputat iſtum paſſum , nunquid iſta l. & ſimiles ha-
beãt locum in officiali perpetuo. Et primo refert Gul. de Cun.
tenere id,quod ſibi aſcribit Sal.hic per dictam rationem , quia
maior impreſſio timetur in perpetuo,&c. Hoc non obſt. con-
trarium determinat Bald.& ſequitur cõem opin. ꝙ perpetuus
officialis poteſt contrahere, dũmodo non appareat metus im-
preſſionis , & probat . Nam Epiſcopus habet perpetuum offi-
cium,& tñ Epiſcopus poſſet contrahere,Authen.licentia.C.de
Epiſcop.& cler.Et iſta opin. poteſt ſuaderi , quia perpetui offi-
ciales videntur perpetuò prohibiti contrahere, & ſic videretur
eis interdictum perpetuum commercium , qđ non eſt dicen-
dum.Tamen poſſes rñdere ad iſtud arg. Nam ex quo põt con-
trahere cum non ſibi ſubditis , non eſt curandum ſi non poſſit
ꝯhere in loco,vbi perpetuò gerit officium.Facit in arg.tex.in l.
Titio centum.§.1.ff.de condi. & demonſtr. & illud, quod dr̃ in
officiali perpetuo, intelligitur dictum in officiali poſito ad be-
neplacitum,qui æquiparatur perpetuo pp incertitudinem,per
glo.in cle.2.de reſcr.& in c.ſi gratioſæ. & in c.fin.de reſcrip.in 6.
l.ſufficit.de condi.indeb.Ita determinat Bar. in l.de pupillo.§.ſi
quis ipſi prætori.ff.de oper.nou.nunc.Cyn.& Bal. in l. quiſquis.
C.eod.& Bald.in l.ſolent.in §.fi.in 4.q.ff.de offic.proconſ. & leg.
Bald.& Angel.hic.¶Tertiò limita prædictam regulã non pro-
cedere,quando officialis contrahit cum non ſubditis,quia tũc
ceſſat ratio impreſſionis metus, ſm gloſſ.& Sal.in l.quiſquis.C.
eod.& Bart.& Docto.hic. ¶Quartò limita non habere locum,
qñ emit,vel cõtrahit ex cauſa neceſſitatis,puta victualia,vt pro
bat tex.in l.vnica.ver.præter eas.C.de contra. iud. ſm alium in-
* tellectum Gul.Bart.*& communiter Doct.*hic. & idem dicit Bal.in
d.l.ſolent.§.fin. in 3. not. Hinc eſt, ꝙ prohibita alienari poſſunt
alienari ex cauſa neceſſitatis.l.alienationis.ff.famil.erciſc. eo qa
neceſſitas non ſubiacet legi,vt l. 1.ff.de offi.conſu. Facit tex.in l.
2.§.in eadem.ff.ad l.Rhod.de iac. Hinc dicunt Gul. Albe. Ang.
Sal.& Lud.Roma.& Alex.hic,ꝙ prohibitus extrahere frumen
tum de ciuitate ſub certa pœna,non intelligitur prohibitus,qñ
extrahit ex cauſa neceſſitatis, puta pro neceſſitate victus ſui.
Not.Docto.in l.cætera.in princip.ff.de leg.1.Hinc eſt,quòd qui
eſt exemptus ex priuilegio,& habet immunitatem à collectis,
non tamen intelligitur exemptus à collecta, quæ imponitur ci
uibus propter neceſſitatem inſtantem , puta propter bellum,
prout habes per Dyn. Rayn. & Bald.contrariantes ei. l. ſi ex to-
to.in princip.ff.de leg.1.Facit optimè illud,quod not. Bald. in l
iubemus nullam.in 1.& 2.not.C.de ſacroſanct. eccleſ. vbi not.
quòd de neceſſitatibus imminentibus eccleſiæ , fortè propter
guerram , nullus quantuncunque priuilegiatus intelligitur ex-
cuſatus ſiue priuilegium ſit dignitati,ſeu perſonæ, ſeu religioni
conceſſum. Hinc etiam dixit Bald.in l.1.ad fin.C.de oper.liber.
quòd tempore neceſſitatis,puta guerræ,poſſunt principes im-
a ponere ſubditis ſubſidium caritatiuum. [a] Inuenio tamen , ꝙ
Ioan.de Ana.in conſil.7.incip. viſis, & ponderatis his, quæ nar-
rantur in themate.in 3.colum. conſuluit, quòd vaſſalli non te-
nentur tempore neceſſitatis , puta guerræ , ſubuenire dominis
de pecunia,& ibi ad hoc bene ponderat tex. in cap.licèt vaſſal-
lus.in 2. reſponſo.ſi de feu.fue.contro.inter dom.& agna.Limi-
ta tamen iſtam deci.vt ibi per eum. poſſet tamen bene reſpon-
deri ad d. capit.licèt. Ad prædicta etiam adde illud, quod not.
Angel.in l.diuus.ff.de petitio.hæred.vbi dicit, quòd ſi ſit prohi-
bita arrengatio pro imponenda collecta communitati, tamen
ſi ſubſit cauſa neceſſitatis , erit permiſſa arrengatio. Adde etiã
not.text.in l.tutor,qui repertorium.in princip.ff. de adminiſtra.
tuto.per quem text.decidit Pan.in capit.fin.in 2. colum. de ec-
cleſ. ædi. quòd ſi immineat neceſſitas alienandi res eccleſiæ ca-
thedralis,poteſt prælatus inconſulto Ro.Pontif. alienare, quã-
uis iurauerit nihil alienare inconſulto Pontifice. cap. ſuper. de
rebus eccleſ.non alienan.Adde illud,quod not.Bart.in l.ſi quan
do.in fin.per illum text.C.de nauf.libr.11.vbi dicit, quòd tem-
pore magnæ ſiccitatis,ſi vicini veniunt ad macinandum in ter-
ra noſtra,non tenentur ſoluere gabellam , & ideo gloſſ. not. in
capitu.fin.in ver.perciperet.24.quæſtio.1.vult,quòd in caſu ne-
ceſſitatis permiſſum ſit confiteri peccata etiam Iudæo , & Sar-
raceno . ¶Quintò limita prædictam regulam,quando res pa-
ternæ confiſcatæ venderentur,licèt filio officiali emere propter
affectionem.text.in l.qui officij.in princ.ff.de contrahend. emp.
Alleg.tu alium text.in l.milites.ff. de re mil. ¶Sextò limita non
procedere in officiali , qui caperet donationem remuneratio-
nis cauſa durante officio.l.Aquilius regulus,vbi Barto.in 2.op-
po.in fin.ff.de donat. ¶Septimò prædictam regulam limita nõ
procedere , quando officialis contraheret palàm, & bona fide,
vel cùm authoritate alterius adminiſtratoris,ſicut in ſimili dici
tur de tutore.Ita tenet glo.in l.ſi emptione.§.fin.in 3.ſolu.argu.
illius text.de contrahend. empt. Facit bene text. in l. non exiſti-
mo.ff.de admin.tuto. & text. in l. cum ipſe. C. de contrahend.
empt.ſecundum Angel.hic,& Raph.Fulgoſ.in l.non licet.ff.de
contrahend.empt. Ita ſeruatur de conſue. ſed contrarium , &
melius tenuit glo.in l.1.C.de contra.iud.quæ gloſſ. eſt ſingu. ad
hoc ſecundum Bald.& Salic.in l.quiſquis. C.eod. vbi *idem tenet,*
*& ſequuntur communiter Moder.hic.*eo quia iura contraria loquũ-
tur in adminiſtratoribus priuatis , ſcilicet tutoribus , in quibus
ceſſat ratio impreſſionis metus , & quod ita ſit , probatur per
text.in d.l. 1. de contra. iud. vbi dicit, quòd officialis, qui vult
contrahere , debet hoc ſpecialiter impetrare , ſed fruſtra impe-
traret à Principe,quod palàm,& bona fide poſſet facere.¶Pro
alia tamen limitatione, & octaua poteſt addi, quòd illa regula
procedit per viam contractus inter viuos,ſed per vltimam vo
luntatem ſecus, & ideo officialis poteſt durante officio inſtitui
hæres,& ſibi fieri legatum.l.non dubium.in princip.in ver.pote
ſtate.C.de teſta.& ibi Barto.& Docto.& ad iſtam limita.infero,
quòd prohibitus contrahere cum certo genere perſonarum,
non prohiberetur eis relinquere per viam vltimæ voluntatis.
Facit text.in l.teſtamentum non ideo,& ibi gloſſ.& Bald. C. de
teſta. cum multis, quæ ad hoc poſſent adduci . ¶Nono limita
iſtam l.vt non procedat in officiali,qui habet ſolam adminiſtra
tionem ſine iuriſd.ſecundum Bartol.in d.l.auferetur. §. quod à
Præſide,ad fin.ff.de iu.fiſ. ¶Decimo limita,quando officiali ci-
uitatis contrahenti conſentiret Princeps.d.l. 1. in princip. C. de
contra. iud. quod non procederet in rectore prouinciæ, vt ibi-
dem eſt text.in ver.prouinciarum . ¶Vltra alios moueo circa
iſtas leges duas difficultates, ſeu quæſtiones, quæ non tangun-
3 tur à Docto.in communibus locis.† Prima quæſt.eſt, nunquid
officialis,qui prohibetur contrahere, prohibeatur pignus acci-
pere,quia (vt dixi) tactum non inuenio.Vt dem materiam co-
gitandi, arguam ad partes , & pro parte negatiua , quòd etiam
prohibeatur pignus accipere , videtur facere regula.l.fin. C.de
re.alie.non alie.vbi prohibita alienatione intelligitur prohibita
pignoris datio,vel acceptio.Secũda,quia regula eſt, quòd quan
do per legem prohibetur cõtractus principalis,intelligitur pro-
hibitus etiam acceſſorius,puta pignus,& iuramentum. text. eſt
in l.non dubium. C.de leg. Hinc eſt, quòd ſi contractus princi-
b palis non valet,non valet aliquid etiam acceſſorium. [b] glo. eſt
ſolennis in l.ſi patronus.§.patronum.ff.ſi quid in frau.pa. quam
gloſſ.multum not. Bald.in l.1. in 5. colum. C. de inoffic.donat.
& Bald. in l. Imperator. in penul. colum.ff. de ſta. homi. Hinc
videmus , ſi non valet contractus principalis, non valet etiam
conſtitutum,dixit Bald.in l.2.ad fi. C.de fideicom. & idem Bal.
(ſub dubio tñ fortè) in c.2.de feud.da.in vic.leg.commiſſ. Hinc
etiam videmus, quòd ſi non valet contractus principalis , non
valet etiam confeſſio in eo appoſita tanquam acceſſoria. ff. de
conſtit.

ADDITIONES.

a ¶Caritatiuum.Adde Bart.de Be.in tracta.de caritatiuo ſubſidio.
b ¶Acceſſorium.Barb,lib.2.conſil.33,col.2.

PVRPV.ſ

constit. pecun. l. fin. Quem text. alleg. pro singulari Bald. in l. absentis. in vlt. col. C. eod. titu. Bald. in rub. de constit. pecu. in 2. col. ergo in proposito, si officialis non potest facere contractus principales, non potest etiam accipere pignus, & sic accessoria. Et ad hoc vide etiam bene facere, quod not. Bald. in l. 3. §. hæc verba per illũ text. ff. de neg. gest. vbi quicquid statuitur in principali, extenditur ad accessorium. In contrarium non eundo per mendicata suffragia, allego gl. expressam ad hoc in l. in quorum. ff. de pign. vbi gl. dat no. doctri. in contrarium, ꝙ imò officialis, qui prohibetur contrahere cum subditis durante officio, non prohibeatur accipere pignus. Facit doctri. Barto. in l. quorum. ff. de pign. vbi reprobata Doctri. gl. dicit, ꝙ quando prohibitio est circa rem, res quæ prohibetur deduci in contractum, non potest pignorari, vt res sacra. Aliquando etiam persona prohibeantur, non res, tunc dicit Bar. quòd licèt personæ prohibeatur contrahere, non tamen prohibentur pignus accipere, & per hoc infert ad statutum, ergo in proposito cùm res nõ sint prohibitæ, sed personæ officialium, dicemus, ꝙ licèt officiales sint prohibiti contrahere, nõ prohibentur accipere pignus, &c. Ad idem facit, quod decidit Cyn. in contingentia facti in l. fi. C. de rebus alie. non alienan. in addi. & ibi refert Sali. duo Barones vicini promiserunt sub pœna, ꝙ vnus non acquireret in territorio alterius. Pone, ꝙ vnus ex eis pro mutuo accepit hypothecam in re immobili, quæ in territorio est alterius Baronis, nunquid per talem hypothecam dicatur acquisiuisse, ita vt incidat in pœnam? & determinant, ꝙ non, quia prohibitus alienare, seu acquirere, non tamen est prohibitus accipere hypothecam, & pignus. Intellige tamen sanè, prout Barto. in d. l. in quorum. nisi pignus valeret, &c. ¶Tertiò eadem pars potest suaderi, quia in pignore non videtur militare eadem ratio, quæ in contractu, quia in pignore non transfertur dominiũ, prout potest in alijs. Quid tenendum? Ego puto sic distinguendum, aut officialis fecerat contractum ante ingressum officium, vel in alio loco, ita ꝙ contractus principalis erat validus, tunc puto, ꝙ durante officio pro illo contractu possit pignus, seu securitatem accipere, quia isto modo cessant contraria, si non valet principale, nõ valet accessorium, &c. & in istis terminis videntur formare quæstionem Cyn. & Salic. in illis Baronibus in d. l. fin. C. de re. alie. nõ alien. Sed si officialis durante officio fecerit contractũ, qui non valet, si pro illo contractu acciperet pignus, credo ꝙ non valet etiam acceptio pignoris, ita concludo in hoc passũ. ¶†Secun-
4 dò quæro, ista l. & similes prohibent officiales cõtrahere durante officio, nunquid habeant locum in officiali, cuius officium est finitum, sed est in syndicatu, an illo tempore syndicatus possit contrahere? Istum passum tangit solus Ludo. Roma. hic, de quo aliquis adhuc non fecit mentionem, & tenuit mirabiliter, ꝙ officialis etiam dum est in syndicatu non possit contrahere. Ita ampliat istas leges alleg. Bald. in l. solent. §. fin. ff. de offic. procons. & leg. in 5. q. princ. vbi concludit Bald. quòd donatio prohibetur fieri officiali, vt etiam contractus prohibetur etiã paulo post finitum officium, & licèt non dicat, poterat allegare gl. in simili in l. Pomponius. §. ratihabitionis. ff. de procu. quam gl. reputat singu. Imol. in l. ex consensu. §. eum qui. in 25. col. ff. de appel. & idem Imol. in l. 2. §. prius. ff. de vulg. & pupil. Sed est gl. similis in l. 2. C. de iura. calum. qđ paria sunt fieri ante, vel paulo post, &c. Inter cætera bene facit, quod singu. vult Bal. in l. fi. C. de fideicom. in vlt. col. Ad hoc, vt testamentum valeret, oportet testes esse rogatos à testatore, vel notario ante perfectum testamentum. Idem si paulo post &c. Vltra Ludo. adde, quòd debebat allegare Bald. in l. obseruare. §. proficisci. in 6. quæst. ff. de offic. procons. & leg. vbi dicit, quòd quãdo finitum est officium, sed est in syndicatu, donec durat syndicatus, debet illi tanta reuerentia, sicut si esset in officio. Et ideo infertur, quod si quis intulerit iniuriam ei, ita debet puniri, sicut si esset illata iniuria durante officio, quia adhuc remanent reliquiæ, & appenditiæ officij. alleg. l. 1. C. vt cau. post pu. Et ex hoc infertur, quòd sicut dans alapam Potestati puniri debet capite, secundum Bald. in capitu. 1. §. iniuria. de pa. iur. fir. Ita idem dicendum in eo, qui dat alapam Potestati existenti in syndicatu. Est ne vera decis. Ludo? dicat Lud. quicquid velit, non placet mihi illa decisio, quia cessat ratio, qua fundatur prohibitio huius legis, scilicet timor impressionis metus, sed quando est in syndicatu officialis, non potest dici in eo, quod sit metus impressionis, ergo, &c. ¶Secundò moueor per illud, quod argum. illius text. dicit Bal. in 2. not. in l. tribunus. in princip. ff. de testam. mili. vbi dicit text. quòd statutum disponens, quod qui offendit Potestatem, puniatur capite, intelligitur de eo, qui est nunc in officio, non de eo, cuius officium est finitum, licèt nondum recesserit de ciuitate. & idem vult Bald. in l. obseruare. §. proficisci. in 3. quæstio. ff. de offi. procons. & leg. alleg. l. affinitatis. ff. de postul. ¶Vltimo pro complemento huius legis aduerte, quia ex prædictis omnibus possunt elici aliquæ extensiones ad istam legem, vltra quas extende etiam, vt per Bald. in vno suo consil. incip. Præmitto ad euidentiam. vbi tenet, quòd officialis forensis, & ad tempus deputatus, si se obligauit alicui subdito suo, ratione iurisdictionis, pro aliqua quantitate pecuniæ, etiam pro alio fide iubendo, etiam si in instrumento guarentigiato, etiam cum renuntiatione omnis legum auxilij, tamen adhuc, & ante, & post finitum officium potest se defendere, quia non potest legibus
5 renunciare, quod not. Extende etiam istam legem, † vt quemadmodum non potest cõtrahere in loco officij, ita nec ibi vxorem ducere, vt prædixi, imò nec vxorem filio ibi dare potest, vt etiam supra dixi, tamen non prohibetur ibi filias in matrimonium collocare, vt d. l. si quis officium. in fin. ff. de rit. nupt. Sicut in simili tutores non prohibentur filiam suã collocare pupillo, & tamen prohibentur pupillam ducere in vxorem. l. libertum. §. 1. & fin. ff. de rit. nupt. Rationem diuersitatis assignat gloss. in l. curatorem. C. de interdi. ma. Ioan. Fab. & Angel. in §. cum autem. Institu. quibus mod. ius patr. pot. sol. ¶Secundò principaliter pondera istum text. dum in eo ponuntur vt diuersã negotiari, & fœnerari, quòd appellatione negotiatorum, seu mercatorum non veniunt fœneratores. Ad idem est text. in l. quæsitum. §. idem respondet domo. el 2. in ver. mercatorem, ac fœneratorem. ff. de fun. instru. Facit quod vult Barto. in l. legatis seruis. in princip. ff. de leg. 3. quamuis contrarium videatur tenere glo. in l. eum. in princip. de insti.

SVMMARIVM.

1 *An officialis teneatur ex negligentia sui subministratoris.*
2 *An administrator teneatur, si fuit negligens, & nomina debitorum sunt deteriorata.*

LEX XXXV.

PEriculum. Ad euidentiam habent præmittere iuuenes, quòd ista lex legitur per gloss. & omnes Docto. altero de duobus modis. Primò legitur, vt intelligatur in administratore, vel officiali reipub. & consequenter in eo, qui administrat officium publ. authoritate, & vtilitate, & hic deciditur, quòd si officialis publicus ciuitatis, vel principis, sit deputatus ad exigendum debitores, & fuerit negligens, adeo quòd debitores sint facti non soluendo, periculum spectat ad eum, iuxta l. Imperatores, & ibi glo. mag. not. ff. ad munici. & est text. not. in l. cum alicui. ff. de nego. gest. & iste primus intellectus est verissimus in se. pro eo habes text. in l. missi opinatores. ver. quod si intra annum. C. de exac. trib. lib. 10. & ibi Barto. in 3. not. mul-
1 tum not. & isto casu sicut † officialis tenetur ex negligentia sua, ita tenetur ex negligentia alterius subministratoris. text. est in l. ad commentariensem. C. de custo. & exhib. re. & text. est in l. 5. ff. ad l. Iul. de vi. & Bald. hic, & istud procedit etiam si ille administrator non fuit electus ab eo, sed de publ. text. in l. ex facto, & ibi Bartol. ff. de nego gest. si bene inspexeris. Alio etiam secundo modo legitur ista l. per gloss. & Docto. vt intelligatur in administratoribus priuati, puta tutoribus vel curatoribus, & iux. hoc gloss. ponit, quid si essent tutores, vel curatores, quis debebit prius conueniri. & quid si dederam fideiussores, &c. Et quia gloss. non plenè dicit, recurre ad glo. vbi Bart. & omnes. C. de transact. in l. 1. & in l. 1. §. nunc tractemus. ff. de tu. & ra. dist. & latè Sal. hic, & in pluribus administratoribus reipubl. dic, vt per gloss. in d. l. Imperatores. Ego autem considero, quòd in text. isto de administratore verbum nullum, & propterea non restringo text. vt loquatur in aliquo administratore, prout faciunt glo. & Docto. Sed intelligo text. generaliter in omni eo, qui debebat exigere debitores alicuius, & fuit negligens, periculum spectat ad eum, & ideo credo, quòd etiam deberet ha-
2 bere locum in procuratore priuati, & hoc dicit. † Si debitorum nomina efficiantur deteriora, periculum spectat ad administratorem in agendo negligentem. hoc dicit. pondera text. in ver. probari potest, secundum Bald. Fulg. & Ludo. Rom. quòd culpa, vel negligentia in dubio non præsumitur, & ideo qui dicit tũc fuisse in culpa, probare debet, & probabit eo ipso, quòd debitor erat soluendo ante. Facit ad hoc regula. l. Quoties. §. qui dolo. ff. de proba. & facit ratio, quia negligentia, & culpa sonant in delictum aliquale. in dubio tamen non debet præsumi delictum. l. merito. ff. pro soc.

SVMMARIVM.

1 *Argumentum à contrario sensu an habeat locum in contractibus.*
2 *Quid in legatis, & institutionibus.*

3 Tan-

3 *Tanquam,eſt nota improprietatis.*
4 *Contractus conditionalis deficit, non impleta conditione.*
5 *Debitor pendente conditione,an poſſit exigi.*
6 *Durante compromiſſo,an poſſit reus reconueniri coram ordinario.*
7 *An ex ſtipulatione conditionali oriatur actio,vel obligatio.*
8 *An ex conuentione conditionali poſſit agi.*
9 *Pœna petentis ante diem quæ ſit,cum limitationibus.*
10 *An debitor ſuſpectus poſſit conueniri ante diem.*

LEX XXXVI.

PEcuniam. Stipulatio conditionalis præcedentem ſtipulationem puram ſuſpendit, & eam nouat in conditionis euentum.hoc dicit ſecundum Barto.vel ſic,& pinguius. Debitum purum in euentum conditionis nouandum ſtat in ſuſpenſo,pendente conditione. & nouatur per exiſtentiã conditionis,ſed deficiente cõditione in ſuo robore perſeuerat. hoc dicit. In tex.ibi,ẽt ſi conditio,põdera illam dictionem,etiã,quæ eſt implicatiua,& ſolet implicare alium caſum vltra expreſsũ. l.etiam. C.ſi tuto. vel cur.interu. Nam prima fronte iſta dictio, etiam,videtur implicare,quòd ſi conditio non deficiat, poſſet peti. Et iſto modo intelligendo, reſultaret abſurdus intellectus, quia cùm primum creditum eſſet nouatum, non poſſet
a peti, propterea illa dictio,etiam,[a] neceſſario debet legi cum illis verbis credita eſſe permaneat, ſecundum Rychar. Malum. Albe. & Moder. erit ſenſus. Si conditio deficiat, etiam credita
1 remanent,ſicut à principio erant credita. † Not.ex text.ibi,tanquam ſub contraria conditione, duo principaliter. Primò, quod argumentum à contrario ſenſu habet locum in contractibus.concor. text. in l. inter ſocerum. §. cum inter.ff.de pact. dotal. quem text.ad hoc alleg.pro ſingu. Pan.in cap.cum Apoſtolica.de his quæ fi. à præla. ſine conſen. cap. ſed ante eum illum text.ad hoc not.Bald.in l.vendita.2.C.de actio.empt. & ad hoc videas not.Bald.in l.pro hæreditarijs.ad fin. C. de hære.act. & quod argumentum à contrario ſenſu etiam habeat locum in contractibus,tenet etiam Alexand.in conſil.129.incip. puto. num.1.lib.2.& in conſil.102.lib.3. inci. circa primum dubium. in 3. col. Vltra alios in iſto argum. à contrario ſenſu ego pondero,quòd iſte text.eſt not. ad alia duo, quæ Docto. non ponderant. Et in primis pondero hic eſſe text.pro eo, quod dixit Bald.in l.apud antiquos.ad fin.C.de fur.vbi dixit, quod argum. à contrario ſenſu habet locum non ſolùm in contractibus bo-
b næ fidei,[b] ſed etiam in contractibus ſtricti iuris. Sequitur Ludo.Roma.in conſil.399.incip. vt præſens cõſultatio clarior reddatur, in duo debet quæſita diſtingui. & licèt ipſe nihil alleget ad hoc vltimum,habes text.hic ad literam, qui propriè loquitur in ſtipulatione, & ſic in contractu ſtricti iuris. Confirmo, quia reſcripta, cùm ſint ſtricti iuris, & etiam ſtrictè intelliguntur.capitu.cum dilecta.de reſcrip. & tamen in eis etiam habet locum argumen à contrario ſenſu.gloſſ.eſt ſingu.in l. ſi procuratorem.§.ſi ignorantes.ff.manda.in duabus gloſſ.quas gloſſ.ad hoc reputant ſingu.Salyc. & Ludo.in l.1.verſicu. huius rei.ff.de offic.eius,cui man.eſt iuriſdi.per Saly.in l.conuenticulam.C.de Epiſco. & cler. Confirmo etiam,quia mandatum,quod datur procuratori,eſt diligenter, & ſtrictè interpretandum.l.diligenter.in princip.ff.mand.& tamen habeo, quòd etiam in mandato habet locum argumentum à contrario ſenſu.text.eſt not.in l.eum,qui duobus.§.filius. ſecundum primum intellectum gl. & ibi Bartol.in ſummario.ff.de acquirend.hæred. & iſta extenſio Bartol.in d. l. apud antiquos. eſt multum not. cum aliàs ſoleat dici, quòd in contractibus ſtricti iuris quicquid eſt omiſſum habetur pro omiſſo, & non fit extenſio.l.quicquid aſtringendæ.ff.de verbor. oblig. Bald. tamen in d.l.apud antiquos. limitat præfatam concluſionem, quòd in contractibus habeat locum argumen.à contrario ſenſu,vt procedat, quando in ſenſu contrario adeſſet contraria ratio, ſecus ſi in ſenſu contrario eſſet eadem ratio,vel maior, quia tunc non ſumeretur argum. à contrario ſenſu.l.ſi extraneus.ff. de condi. ob cau. ¶Secundò vltra alios pondera, quòd iſte text. probat aliud, quod eſt no. Nos habemus, quòd in vltimis voluntatibus, quando verba conditionaliter proferuntur, non habet locum argumen. à cõtrario ſenſu,& ideo ſi teſtator inſtitueret aliquem hæredem, & diceret, & ſi hæres meus deceſſerit ſine filijs, ſubſtituo Caium,non ſumitur argumen.à contrario ſenſu,ergo ſi deceſſerit cum filijs,filij ſint inſtituti.gloſſ.eſt ad hoc ſingu. in l. Lucius. in vltim.ver.& ibi clarius Bartol.ff.de hæred. inſti. eſt ſimilis gloſſ. in l.ſi quis ita hæres inſtituatur,ſi legitimus &c. ff. de hæred. inſti.cum infinitis concor. quas dixi in l.1. C. de pact.vbi videtur
* tex.contra illam gloſſ. *Et iſta eſt communis ſententia*, licèt artic.ſit
2 diſputabilis. † Hinc habes text. expreſſum, quòd aliud eſt in contractibus, vbi ſi apponatur conditio, ex illa conditione ſumitur argumen. à contrario ſenſu, quamuis conditiones ſint præciſæ,& debeant impleri in forma ſpecifica. l. qui hæredi, in princip.ff.de condi.& demonſtr.Facit bonus text. in d.l.inter ſocerum.§.cum inter.& firmat Bald.in d.l.pro hæreditarijs. in fin. Aduerte tamen,quia concluſio glo.de qua in d.l. Lucius. procedit in inſtit.ſecus in legatis,quia in illis bene ſumitur argum.à contrario ſenſu. Ita egregiè Angel.in l.legatis.in vna lect.C.de leg & ibi aſſignat rationem diuerſitatis, quia legata poſſunt relinqui nutu.l.nutu.ff.de leg. 3. Sed inſtitutiones debent fieri per verba expreſſa à teſtatore.l.iubemus.C.de teſt.& pro hac limitatione dicit eſſe gloſſ. in l. filiusfamil. §. cum quis. ff. de leg.1. Confirmo iſtam limita.quia licèt dicatur,quòd vltimæ voluntates ſint latiſſimè interpretandæ,quia multum fauorabiles, eſt verum reſpectu inſtitutionis, ſed legata non ſunt æquè fauorabilia.gloſſ.eſt not.in l.ſi plures.in gloſſ.fin.ff.de condi.inſti. Confirmo hoc multum.nam in legatis conditio appoſita debet impleri per legatarium quamprimum poteſt, aliàs habetur pro defecta. text.eſt in l. hæc conditio ſi in capitolium. ff.de condi. & demonſtr. & tamen in inſtitutione ſecus eſt, quia licèt non impleat hæres conditionem quamprimum poteſt, tamen nõ habetur pro defecta. text. eſt in l. ſi quis ita inſtituatur hæres in diem.ff.de hæred.inſti.quam not. Bartol. in d.l.hæc conditio ſi in capitolium.Facit l.penul.in princip. iuncto.§. illo. C. de neceſſ.ſer.hære.inſti.Quarto pondera eadem verba, tãquam ſi ſub
3 contraria conditione.† Nam dictio,tanquam,eſt nota improprietatis.gloſſ.in cap.ſolitæ.in ver.tanquam, de maio. & obed. Facit l.ſi pater.§.qui duobus. ff. de adop. Nam iſto caſu probat iſte text. nota. quòd argumen. à contrario ſenſu venit per improprietatem, non autem propriè, & ex verbis. Et ex hoc ſequitur, quod cum in ſtatutis verba debeant propriè intelligi,in ſtatutis non habet locum argumen. à contrario ſenſu, prout Bartol.tenuit in l.omnes populi.in 6.quęſtio.princip.ff.de iuſti. & iu.& d.l.1.verſicu.huius rei.ff.de offic.eius,cui man.eſt iuriſd. cum concor.ibi traditis. Et quòd argumen. à contrario ſenſu non veniat propriè,ſed ex coniectura,dicit gloſſ.in l.apud antiquos.in gloſſ.fin. C.de fur.& ibi Iacob. Butr. & Bald. & pro illa gloſſ.eſt tex.hic in illa dictione,tanquam,& ita ponderat iſtum text. Bald.in lect. antiqua.Salic. & Alexand.hic. & miror quòd non allegant Bartol. qui ante omnes plenius põderauit ad hoc iſtum text.in d.l.omnes populi.in 6.quæſtio.princip.verſi.iuxta prædicta quæro,vtrum ſtatutum extendatur,& idem Barto.in l.1.circa fin.princip.ff.de offic. eius, cui man.eſt iuriſ. ¶Quintò principaliter nota ibi, perinde eſt enim ac ſi nulla ſtipulatio.
4 † Quod quando conditio eſt appoſita in contractu,& illa deficit, habetur perinde, ac ſi nunquam contractus conditionalis
c fuiſſet factus,[c] vt hic.& l.neceſſario. ff. de pericu. & commo. rei ven.quemadmodum ſi conditio euenerit trahitur retro,& habetur perinde,ac ſi à principio contractus fuiſſet purè celebratus.Et ex hoc habes ſecundum Paul.de Caſt.correlariè inferre, an ſtante ſtatuto, quòd de contractu ſoluatur gabella, an & quando de contractu conditionali ſoluatur gabella. de quo videas Bart.in l.ſancimus.C.de conſul.lib.12.videas etiam, quod not.Bald.per illum text.in l.2.C.de enuc. & Barto. in l.fin.§.fin. vbi dixi.C.communia de leg ¶Sextò not.ex text.ibi, pendente autem cauſa conditionis idem petere non poſſum. regulam
5 generalem, quæ ſumitur ex tota iſta l. † quòd ſi habeo debitorem purum,quem facio promittere Titio ſub conditione, donec pendet conditio,nõ poſſum petere cum effectu ab iſto debitore. Ratio, quia ſi conditio eueniret,primum debitum nouaretur,& tolleretur,donec ergo pendet conditio,vt in tex. eſt incertum,an eueniat, vel non, ergo pendente dubio, non poſſum cum effectu petere. Iſtum text. limitat d.Alex.hic,vt non procedat, qñ eſſet debitor ſpeciei q̃ ſpeciẽ feciſſem promittere alij ſub conditione. Nam ſi iſte debitor ſpeciei poſt moram occidiſſet ſpeciem, ego poſſum conuenire talem debitorem occiſorem antequam eueniat conditio in perſona Titij, quia text.non loquitur in pecunia,per text.in l. eum qui ita. §. fin. & ibi gloſſ.& Docto.ff.de verbor.oblig.Sed credo,quòd in hoc errauerit,eo quia text. noſter loquitur in terminis multum diuerſis ab illa. l. eum qui ita. §. fin. Nam iſte text. loquitur, quando quis debebat mihi, & iuſſu meo promiſit tertio ſub cõditione:

quo

ADDITIONES.

a ¶Dictio etiam. Adde Bartol.in l. ſi tertius. in §. officium. ff. de aqua pluu.arcend.cap.accuſatus.in §.de quæſtioni.de hære.lib. 6. & in cle. diſpendioſam in fin.de iudi.

b ¶Bonæ fidei.Adde Bald.in l.3.in fin.C.de inſti.& ſubſti.Bald.in l.venditi.C.de act.empt.

c ¶Factus.Curt.Sen.conſil.8.col.fin.

quo casu si debuerit speciem , & eam occidat, non est verum,
quòd pendente conditione possim eum conuenire in præiudi-
cium tertij , quia posset euenire conditio , & species deberetur
illi tertio,non sic est in l.eum qui ita. §. fin. Non enim erat vllo
casu debendum tertio , sed in omnem casum debebatur mi-
hi. & si ibi creditor ante tempus agat , non est alius tertius , qui
possit prætendere interesse , sicut hic . Secundò limitant istam
l.Paul. & Alexan.hic,vt procedat, quando stipulatio conditio-
nalis fuit interposita animo nouandi primam puram,quòd in
dubio præsumitur, secundum ista iura ftorum.secus est secun-
dum eos , si stipulatio non fuisset interposita animo nouandi,
quia tunc pendente conditione posset agi ex prima stipulatio-
ne pura , nec procederet ista lex. Ad hoc alleg. text.in d.l.id, qđ
ver.sed is qui.& ibi glo. in verbo vltra. ad fin.ff.de consti. pecu.
Ista limitatio,posito quòd possit esse vera in se, tamen text.per
quem mouentur Paul. & Alexand. nihil facit ad istam. l. quia
text.in d.l.id,quòd.§.fin.loquitur quando illemet,qui erat debi-
tor purè cōstituit se soluturum illi eidem ex primo debito pu-
ro. Ratio, quia cōstitutum,quod apponitur,regulariter inter-
ponitur fauore creditoris,& non animo nouandi,& nunquam
fiebat nouatio per constitutum,nisi expresè ageretur. text. est
in l.item illa.§.fin.& in l.vbi.ff.de constit. pecu. Sed hic text. lo-
quitur in terminis diuersis , quando debitor illud , quod mihi
debet purè,promisit sub conditione, non mihi, sed alij tertio.
Vnde dato etiam,quòd stipulatio non esset interposita animo
nouandi, tamen cùm hic possit tractari de præiudicio illius ter
tij , ergo ea pendente non poterit primus creditor agere con-
tra debitorem . Tertiò limita istam l. procedere , nisi quando
creditor primus ageret de consensu illius tertij , inuito etiā de-
bitore,qui fortè vellet expectare euentum conditionis.Ita not.
Bartol.in l.post dotem.in 5. colum.ff.solu. matrimo. per illum
text.secundum primam lectu.gloss.ibi, quamuis aliqui contra-
dicat, quòd nunc aliter non examino . ¶Septimò not. ex isto
text. quòd ex stipulatione , quæ speratur in euentum alicuius
conditionis,transcendi,vel nouari non potest,sic etiam ex testa
mento, quòd speratur rumpi , non potest adiri hæreditas , nec
agnosci bonorum possessio secundum tabu.l. ventre. ff. de ac-
quirend.hæred.l.illud.§. fin. ff. contrata. & sic videtur probare
iste text. quòd si contractus purus speratur resolui in euentum
alicuius conditionis,quòd interim agi non possit,quamuis cō-
trarium teneat glo.in l.2.ff. de in diem addict. An autem in ter-
minis huius legis sit necesse, quod obijciatur exceptio contra
petentem ? Bartol.in l.necessarij. ff.de acquirend. hæred. prout
eum ibi intelligit Imo. sentit nō esse necessariam obiectionem
excep.quod ibi reprehēdit Imo. sed salua, vt ibidem per dom.
Alexand. ad quem te remitto. ¶Octauò principaliter not.text.
in fin.ibi cum incertum sit. Nam hic est text.valde no.secundū
Paul.de Cast. ad vnum, quod dicit esse tenendum menti, quia
6 quotidianum. † Pone , ego volebam tecum litigare , sed ante-
quam venirem ad iudicium, interuentu amicorum feci com-
promissum de ista lite in arbitrum, vel arbitratorem,nunquid
durante compromisso potero te conuenire coram iudice or-
dinario? Dicit Paul.per hunc text.quòd si esset statutum in ciui
tate,quòd sententiæ arbitrorum, vel arbitratorum mandentur
executioni , sicut sententiæ diffinitiuæ ordinariorum iudicum,
& eandem habeant efficaciam , non potero te conuenire co-
ram iudice ordinario. Ratio , quia donec pendet compromis-
sum, est incertum, an mihi debeatur, & sententia arbitri posset
esse absolutoria , & pareret exceptionem rei iudi. Eodem mo-
do in casibus in quibus ex sententia arbitri oritur actio, qui po
nuntur in l.ne in arbitris. C.de arb.puta,si intercessisset iuramen
tum , isto casu non potero te conuenire coram iudice ordina-
rio,secus quando sententia arbitri nō haberet efficaciam, quia
non oriatur actio,vel excep.sed solùm debeatur pœna. Isto ca-
su possem te conuenire coram iudice ordinario. text. est in l.si
quis rem.ff.de arbi.licèt ex hoc inciderem in pœnam, & in effe
ctu cum ista decisione Paul.transit Alex.hic.Ex ista decisio.ha-
bes,quòd quemadmodum quando pēdet lis coram iudice or-
dinario , non potes me conuenire coram alio ordinario , quia
obst.exceptio pēdentiæ litis.l.nulli.C.de iudi. & l. vbi cœptum.
ff.de iudi.Idem est,si quæstio pendeat coram arbitro, vel arbi-
tratore , eo casu , quando sententia arbitri potest parere actio-
nem, vel exceptionem , & licèt Paul. exclamet istam decis. &
Alexand. sequitur , & est bona , tamen si non haberem autho.
Paul.istud decideretur ex doctri.Bald.in capit.1. ad fin. de con-
tro.feud.ap.pa.ter.in vsib.feud.vbi quærit,an,& quando penden
tia litis impediat iudicium coram alio.Et dicit Bald.quòd pen-
dente lite exceptio impedit coram alio agi , quando ex senten-
tia primi iudicis potest oriri actio vel exceptio , per regulam l.
fundum.ff.de excep. & l.fundi.ff.eo.de excep.Vltra no.per Do-
cto. pondera text.hic in ver.etiam, qđ refertur necessariò ad di-
ctionem creditam esse,quia isto modo referendo est hic tex. ꝙ
pecunia,quę debetur non solùm purificata conditione,dicitur
esse credita,sed etiam ea,quæ debetur ea pendente,& sic pon-
dera hic esse text.de eo,quod dubitant Docto.in l. 1. supra eod.
Tamen posses respondere , quòd istud est in isto text. eo quia
præcedebat debitum purum,secus vbi esset merè conditiona-
7 le.Not.etiam ex isto text.iuncta gloss. 2. † quòd licèt ex stipula-
tione merè conditionali non oriatur nec actio , nec obligatio,
tamen quando interuenit prima promissio pura , & secunda
conditionalis , licèt prima resoluatur sub cōtraria conditione,
tamen talis contraria conditio non impedit ortum actionis,&
* obligationis.Ita gloss.2.hic,quam Barto.*& communiter Docto.* se-
quuntur.Ex hoc colligo duas conclusiones . Prima,quòd licèt
agens ante euentū conditionis nulliter agat, & sic non sit opus
opponere exceptionem. l. cedere diem. ff. de verbor.signifi. ta-
men si quis agat ex pura præcedenti,quæ sperat̄ tolli per euen-
tum conditionis,nō agit nulliter,& ideo necessaria est obiectio
exceptionis . Secundò ex hoc colligitur limitatio ad l. cedere
8 diem.Pondera etiam hic esse text. † quòd in contractibus quā-
do est dispositio pura, quæ venit resoluenda in cōditionis euen
tum,quod interim non habet executionem, quia obstat exce-
ptio,cùm incertum sit,an ex ea debeatur , tamen in cōtrarium
videtur dicere glo.per omnes approbata in l.2. in princip. ff. de
in diem addi. quòd imò ex pura interim pendente conditione
potest efficaciter agi, quando ipsa pura est resoluenda in euen
tum conditionis.cogita. Vide etiam circa istam l.Barto.in l.ne-
cessarijs. ff. de acquirend. hæred.vbi inducit ad q.quæ ibi tangi-
tur per gloss. & Docto. vide per te , & refero in voce . Item ad
istum text. adde quæstionem, quam format Bald. in capit.1.in
8.colum.de consti. vbi quærit, si commissa est reuisio statuto-
rum quibusdam sapientibus,an pendente reuisione possint sta
tuta vetera exequi.& si æquiparamus statuta contractibus,non
poterūt interim exequi per istam legem , si verò æquiparamus
vltimæ voluntati,possunt exequi, vt l.purè, in princip.ff. de ex-
cept.doli.Tandem concludit sequendo Barto. in l.Iulianus ve-
rum debitorem,ad fin.infra de condi.indebi. quòd possunt inte
rim exequi, quia interim habent suum esse perfectum , licèt in
futurum possint reformari , vt in l.2. ff. de in diem adidc. Facit
cap.si gratiosè.de rescrip.in 6.& l.4.ff. loc. quod intelligit Bald.
esse verum præstita cautione , & non aliter æquiparando sup-
plicationi.cap.suscitata.de in integ. restit. & per hoc infert not.
Bald.quòd si arbitrator , qui habet ex forma compromissi po-
testatem arbitrandi , & corrigendi arbitratum , ferat laudum
suum reseruata sibi potestate corrigendi (quod facere potest,
prout etiam tenet Bald. in l.idem Labeo.ff.famil. ercisc.) quod
interim laudum tale potest peti executioni mandari præstita
cautione idonea.l.fin.C.de ordi.cog.& in rep.Authen. quæ sup
plicatio. C. de precibus Impe. offer. ¶Gloss. in ver. contraria
conditione . Primò declarat text . Secundò per viam no.op-
po.contra text.& soluit . Secunda ibi,& no. & contrarium est
istud , licèt Bartol. expediat per viam quæstionis. dicitur hic ,
quod si illud , quod mihi debes purè , iussu meo promittis alij
sub conditione , quòd videris mihi sub contraria conditione
promisisse , ergo non possum petere . Sed contrarium dicit
text. quia vult quòd potest peti, non cum effectu,& ideo dicit
gloss. quòd potest peti , sed obst. exceptio , & istud quod dicit
gloss.est verum per text.ibi,*credita esse permaneat* . ¶In gloss. ibi.
l. legata inutiliter. illud , quod dicit gloss. est verissimum , sed
dum alleg.l.legata.illa lex nihil facit secundum Fulgo. & dom.
Alexand. & in contrarium contra conclusionem gloss. stringit
text.in l.si legatum,in princip.ff.de adi. leg. vbi dicitur, quòd si
legatum factum vni legetur alij sub conditione,intelligitur al-
teri sub contraria conditione legasse , si tamen primus legata-
rius moriatur pendente conditione , quæ posteà eueniat , non
transmittit . Sed responde secundum Bartol. ibi, in vltim.op-
po.quòd illud est in vltimis voluntatibus , quæ donec viuit te-
stator nullam dicuntur habere perfectionem , & ideo facilius
suspenduntur in totum, quàm contractus, qui postquam initi
sunt , omnino perfecti sunt , ideo conditio posteà non suspen-
dit,prout etiam declarat Fulgo . ¶Gloss. in versi. non possum.
Primò alleg. quatuor concor. Secundò ponit vnum dictum
ad extensionem text.Tertiò contra text fortiter oppo.& soluit.
Secunda ibi , imò solutum . Tertia ibi , sed videtur , quòd in-
terim.quia intelligentia huius contrarij aperitur medulla istius
legis, ideo hic est aduertendum . Nam in l. purè. in princip. ff.
de excep.doli.dicitur totum contrarium eius , quod hic in ista
lege.Nam hic dicitur,quod pendente conditione primum de-
bitum, quòd purum erat, peti non potest . Ibi dicitur contra-
rium . In ista difficultate quinque reperio solutiones. prima
est gloss.nostræ,vt hic per eam . Istam solu.gloss. reprobat hic
Gul.ista ratione,quia legata sunt fauorabiliora , quàm contra-
ctus,

ctus, ſed in contractibus impedit; ne poſſit peti, quanto ergo magis in legatis? Sed conſidera, ſi poteſt reſponderi huic rationi, quòd verum eſt, quòd legata ſunt fauorabiliora contractibus data paritate rationis, ſed hæc non eſt paritas rationis, quia in legatis præſtatur cautio, vt in contrario, ſed Bartol. in d.l. purè. in princip. reprobat iſtam rationem, quia etiam in contractibus præſtatur cautio. l. in omnibus. infra de iudi. l. ſi creditores. ff. de priuil. cred. Sed dom. Alexand. reſpondet, quòd in contractibus nunquam præſtatur cautio, niſi ſit ſuſpicio, ſecus in vltimis volunta. Tu adde aliud contra Bartol. nam videtur, quòd Bartol. æquiuocauerit, nam in vltimis volunta. præſtatur cautio per hæredem, qui vult agere, ſed in d. l. in omnibus, & in d. l. creditores. eſt debitor, qui præſtat cautionem, & ſic ſunt diuerſæ cautiones. Iſta 1. ſolu. licèt forſan ſaluetur ab impugnationibus prædictis, tamen videtur confundi per vnum aliud fundamentum Fulg. hic, quod ſibi aſcribit dom. Alexand. nam cautio legatorum adinuenta eſt fauore legatariorum, toto titu. ff. & C. vt leg. no. cau. ſi ergo diceremus, quòd hæres propter iſtam cautionem quam præſtat legatario, poteſt agere non obſtante conditione, certè illa cautio, quæ eſt inuenta ſolo fauore legatarij, retorqueretur in eius damnum contra l. quod fauore. C. de legi. quia legatarius, qui habet rem, eſt ſecurior, quia melius eſt rei incumbere, quàm in perſonam agere. Si ergo poſſet agi propter cautionem, retorqueretur in damnum, quod non eſt dicendum. l. 1. §. ſi debitori. ff. vt in poſ. lega. Secunda fuit ſolu. Gul. de Cun. hic, quam refert hic Bartol. & reprobat. Vide per te. Et inquantum Barto. contra Gul. alleg. l. ſufficit. ff. de condi. indebi. dic, quòd probat hoc modo. nam ibi erat pactum de non petendo factum ſub conditione. vt hic per Barto. in vltimis verbis. Ponamus modo, quòd conditio euenerit, certum eſt, quòd pactum de non petendo non tollit ipſo iure actionem. l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. & tamen dicit ibi text. quod vigore talis pacti, nedum non poteſt peti, imò ſi ſolutum eſt, poteſt repeti. & côtra etiam Gul. facit regula, l. nihil intereſt. ff. de regu. iur. Tertia fuit ſolu. Petr. de Bellaper. hic; quam tenet Bald. in d. l. purè. in

* princip. Sed idem Barto. hic, & melius reprobat ipſam, *& cum eo omnes tenent*. Quarta fuit ſolu. Iacob. Butr. & Barto. hic, quòd aliud ſit in contractibus, aliud in vltimis volunta. Tamen non placet, quia rationes diuerſitatis per ipſos aſſignatæ non concludunt. Et prima ratio eorum, quòd ſit propter cautionem, vt etiam dicit gloſſ. ſuperius fuit reprobata. Secunda etiam ratio, licèt eam approbent Fulgo. & Paul. de Caſtr. hic non concludit mihi ad propoſitum, imò videtur, quòd ſi infert, inferat contrarium ſibi. Bene cogitabis. Tertiam rationem Bartol. reprehendunt Fulgoſ. & Alexand. hic, vt per Alexand. Quinta fuit ſolu. Bald. hic, quæ fuit multum ſubtilis, & dicit, quòd ideo in d. l. purè. poteſt peti cauendo, quia illa conditio fuit adiecta liberationi, non debito, & ſic virtus debiti in nullo fuit læſa, ſed in l. noſtra conditio fuit adiecta debito, & ſic virtus debiti eſt ſuſpenſa, & ſic alterat. Ideo nimirum ſi non poteſt peti, quia conditio adiecta obligationi impedit agere, vt hic, ſecus ſi liberationi adiecta ſit. vt d. l. purè. in princip. Iſta ſolu. mihi non placet. Primò, quia eſt contra d. l. ſufficit. vbi pactum de non petendo ſub conditione impedit ne poſſit agi, & tamen conditio ibi erat appoſita pacto de non petendo. Secundò, quia ratio iſtius text. ſcilicet quia incertum eſt, an poſſit agi, militat vtroque caſu. Vnde ego do aliam ſolu. & dico, quòd aliud eſt in contractibus, aliud eſt in vltimis volun. quia pendentia conditionis in contractibus impedit nè poſſit agi, & ratio eſt, quia in contractibus conditio quandocunque eueniens trahitur retro. l. cum filius. §. 1. ff. de verbor. oblig. In legatis ſecus, quia non trahitur retrò. l. 1. §. 1. ff. ad Sylleia. licèt ſecus ſit in hæreditatibus. Quia ergo in contractibus conditio traheretur retro, faceret, vt vſque à principio non deberetur eueniente conditione. In legatis non eſt ſic, quia in legatis poteſt agi, quia debitum purum, & dato quòd eueniat conditio, non trahitur retro, ideo non impedit quin poſſit agi. Tamen, vt dixi, text. in d. l. purè. non aſſignat iſtam rationem. ſed dicit, quòd eſt propter cautionem. Vltra prædicta adde, quòd Bald. in l. ſi creditoris. in 1. not. C. de fideicom. not. quod quandoque exceptio inducit ſuſpenſionem, vt hac l. Quandoque nec exceptionem, nec ſuſpenſionem, vt quando non ordinatur ad hoc. d. l. purè in princip. & not. in l. 2. in prin. ff. de in diem addic. & dicit facere ad q. quòd ſi ſtatutum dicat, quòd bannjti debeant rebãniri per quoſdam ſapientes, quòd interim antequam bannum ſit cancellatum, non poterunt offendi, quia bannum eſt inefficax, quia ſi ageretur ex eo, obſtaret exceptio, vt ibi. ¶ In glo. in ver. videor. Iſta gloſſ. quærit, quæ pœna ſit ei, qui petit ante diem, vel conditionem. & refert opin. Azo. quæ eſt falſa, & quæ reprehenditur per omnes, vt hic per Barto. Et ideo gloſſ. dedit aliam ſolu. quam vide per eam. & idem tenet gloſſ. in l. non ſolùm. §. fin. alleg. in

* gloſſ. Et pro *iſta opin. quæ eſt communis*, eſt text. in capit. 1. de plus peti. iuncto princ. cum ſim. Nec dicat aliquis, vt dicit Angel. in vna lect. quòd illud procedat de iure can. quia obſtat. Nam

a quando aliquid eſt dubium de iure ciuili, [a] & eſt text. de iure can. ſtãt deciſioni iuris canonici etiam in ciuili. capitu. 1. & 3. de oper. nou. nunc. traditur in l. priuilegia. C. de ſacroſanct. eccleſ. Et ita teneo, quamuis Gul. & Albe. hic teneant contrarium, per aliqua, quibus reſpondet Barto. hic. & vltra Barto. probo. Nam ſi quando petitur id, quod debetur in diem, duplicatur tempus. §. ſi quis agens. Inſtitu. de act. iuncto. §. penul. Inſtitu. de excep. multomagis iſtud debet eſſe, quando eſt debitum ſub con

9 ditione. † Concludo ergo, quòd eſt pœna duplicationis, non amiſſionis cauſæ, vt dicebat Azo, nec etiam arbitraria. Nec etiam mihi placet diſtinctio Bartol. hic, per vnum argu. quod erat Gul. hic, cui reſpondet Bartol. hic. Fac regulam, & etiam capias 4. fallentias. Regula eſt, quòd pœna petentis ante diem, vel conditionem eſt, quòd duplicantur induciæ, & tempus. ca pitu. 1. de plus peti. Iſtam conclu. limita ſecundum Bald. & Alexand. hic, vt procedat, niſi creditor ageret pendente condi. ſed ſi pendente iudicio conditio purificaretur, iſta conditio purificata facit, vt creditor dicatur rectè egiſſe, nec incidit in aliquã pœnam. per regulam. l. ſi rem. §. fin. ff. de pign. act. Secundò not. limita in fiſco, cui ſi quid debeatur in diem, vel ſub conditione, quòd poteſt fiſcus ſtatim petere, nec per hoc incidit in pœnam. nec duplicatur debitori aliquod tempus, quando petit ex cauſa neceſſitatis publicæ, text. eſt ad hoc ſingu. in l. 1. C. de condi. ex l. quem Bald. ibi multum not. Tertiò ego limito prædictam regu. non habere locum in debitore fugitiuo, vel ſuſpecto de fuga, quia ante diem, vel conditionem poteſt conueniri. l. quæſitum. ff. de pign. & ibi gloſſ. not. in verb. intereſt, & ibi Bartol. & Angel. in ſummario. & per illam gloſſ. dicit fortius Bald. in d. l. 1. ad fin. C. de condi. ex lege. & in l. 3. ad fi. C. commo. quòd pendente die, vel conditione non ſolùm debitor conditionalis ſuſpectus de fuga poteſt conueniri, imò capi propria authoritate. De quo vltim. dixi plenius in l. vinum. ſupra eod. Sed caue, quia licèt Barm. & Ang. in l. quæſitum. ſummant illum tex. etiã in debito conditionali, certè ille tex. non loquĩ de debito conditionali, ſed loquitur de debito in diem, nec gloſſ. ibi dicit aliquid. Ideo Albe. de Roſ. ibi dicit, quòd illud non procedit in debitore ſub conditione, & ratio eſt, quia quando eſt in diem, interim eſt nata actio, & obligatio, ſed ſecus quãdo eſt ſub con

10 ditione. l. cedere diem. ff. de verbor. ſignifica. † Secundò aduerte. quòd licèt debitor in diem poſſit conueniri ſi ſit ſuſpectus de fuga, non intellige, quòd poſſit exigi, ſed quòd poſſit conueniri, vt caueat creditori &c. Quartò limita not. d. regulam procedere in tempore, vel conditione adiecta obligationi, ſecus eſt ſi tempus eſſet adiectum nõ obligationi, ſed ſolutioni, eo quia tempus adiectum ſolutioni, intelligitur adijci cauſa miſerationis fauore debitoris, vt differat ſolu. Ita Barto. in l. ita ſtipulatus, magna, circa princip. in 1. quæſtio. ff. de verbor. oblig. cum infinitis concor. quas Alexand. refert, & latè Ludo. Roma. examinat hic. & pondera, quòd eſt text. pro iſta limitatione in §. penult. Inſtitu. de excep. alleg. in glo. in verbo tempus pactionis, vel obligationis. Et pro quinta limitatione adde, quòd duplicabuntur induciæ, non tamen pro toto tempore, ſed pro eo tantum, quod reſtat. Text. eſt in l. aut damnum. §. quiſquis. & quod ibi not. ff. de pœn. Et limita alio modo, vt per Bald. hic. Etiam ad prædicta, & ad iſtam materiam vide plures quæſt. per Bald. in l. iuſtas. C. de iure fiſ. lib. 10. Extra glo. dicit Bar. quòd iſta lex procedit de iure. ſ forĩ, quo nouatio fiebat ſuper interuentu nouæ perſonæ. hodiè nunquã fit nouatio, niſi expreſsè agatur. l. fin. C. de noua. Oporteret ergo, vt fieret nouatio, quòd expreſsè eſſet actum in hac l. & ſequuntur Bald. Angel. Paul. de Caſt. & d. Alex. Aduerte tamen (dicit Barto.) quòd in caſibus, in qui

* bus olim fiebat nouatio ipſo iure, hodiè fieret ope except. *iſtud*

b *communiter damnatur*, [b] de quo latè dixi in l. ſingularia. §. eod. vbi retuli reprobantes Barto. vide ibi.

ADDITIONES.

a ¶Iure ciuili. Adde cap. clerici. de iudi. & cap. fin. de ſecun. nupt.

b ¶Damnatur. Adde, quòd hanc ſequitur, & dicit magis communem Gabriel. commu. opin. lib. 3. titu. de noua. conclu. 1. nume. 56. Bart. in l. certi condict. o. §. ſi nummos, ſupra hoc titu. Alexand. conſil. 13. libr. 2. conſil. 173. libr. 7. in l. qui vſumfructum, de verbor. oblig. Caſtr. in l. 2. ff. de noua. MASVER.

SVMMARIVM.

1 *In quacunque materia conditionali an agatur, ſi illa eſt falſa.*

2 *Stipulatio ſine cauſa, vel in diem, vel conditionalis, an valeat.*

3 An

3 *An conditio plus operetur, quàm iuramentum.*
4 *Quæ dicatur conditio.*
5 *Actus legitimi an possint fieri sub conditione de præsenti, vel de præterito.*

LEX XXXVII.

CVm ad præsens. Conditio de præsenti, vel de præterito non suspendit actum, quamuis contrahentes ignorent, secus est in conditione de futuro hoc dicit vsque ad l.secta. In primis pondera tex. ibi, & si conditio
1 vera sit, † quòd in quacunque materia vbi adijcitur conditio de præterito, vel de præsenti, si illa est vera, debetur, si est falsa, non debetur. concord. tex. in l. cum in testamento. ff. de iniust. rup. & irri. testam. & tex. in §. conditiones. Institu. de verb. oblig. Intellige tamen, & limita istum tex. & prædictum no. quòd si conditio de præterito, vel de præsenti est falsa, nihil debetur, intellige tamen sanè, quando talis conditio, quæ est falsa, tamē fuit possibilis, nihil debetur, secus si conditio de præsenti, vel de præterito non sit falsa, sed impossibilis, tūc nihil impedit, quin debeatur. l. si Mæuia. cum glo. 2. ff. de hæred. instit. & ibi Bal. no. illam glo. & reputat singu. pro limit. istius regulæ. Est verum, quòd Ioan. Fab. in §. conditiones. Institu. de verbo. obliga. reprobat illam glo. nihil tamen sufficiens alleg. ¶ Secundo no ex tex. ibi, stipulatio tenet, limitationem ad regulam communem,
a quæ habet, quòd stipulatio facta a sine causa non valet in effectu, quia obstat exceptio doli, secundum l. 2. §. communia. cū glo. ff. de excep. do. Illa regula limitatur per illum tex. quando
2 stipulatio, vel promissio fuit pura. † Secus in stipulatione facta sub conditione, eo quòd quando stipulatio fit adiecta conditione, non requirit causam, quia conditio habetur pro causa. Ita not. Barto. & alij ex hoc text. Not. etiam Barto. in l. à Titio. per illum text. de verborum obligatio. & in l. si ita stipulatus fuero hanc summam. eodem titu. & in l. si sic. in princip. ff. de leg. 1. Pro ista regula Bald. in l. hoc iure. §. fina. ff. de dona. quem referunt Ludouic. Roman. & Alexan. hic, dicebat bene facere tex. in l. præcedenti. circa fi. in versicu. causa conditionis. qui tex. parum facit, & etiam text. in d. l. hoc iure. §. primo, & si loquuntur, quando intererat stipulatoris, & per implementum conditionis multum aderat stipulatori. Sed pro ista regula, quòd cōditio habeatur pro causa, facit text. bonus in l. si quis cum debitore. infra de iureiurā. in versicu. *Est enim iusta conuentio, si quælibet causa in conditionem iurisiurandi deducta fuerit.* Hinc est, si promitto tibi centum sub conditione, si nauis ex Asia venerit, quamuis nulla alia causa subsit, conditio habetur pro sufficienti causa, ita quòd non obstat exceptio doli. Et pondera, quòd iste tex. loquitur de conditione præsenti, & de præterita, & tamen volunt Doct. quod illa sit sufficiens causa. Et sic infertur, quòd non solùm conditio propria, quæ est de futuro, habetur pro causa ad validitatem stipulationis, sed etiam conditio de præsenti, vel de præterito, quamuis sit impropria, tamen habetur pro causa. Pondera etiam, quòd conditio est iusta causa, et si nullum commodum afferat stipulatori implementum eius conditionis: puta, quia nihil intersit eius. Et propterea dixit Pau. in d. l. à Titio. quòd vidit pluries iudicari Florentiæ, vbi mercatores solent inuicem contendentes promittere sibi inuicem centum, si Papa sit mortuus. Fuit dubitatum, an ista promissio valeret. Dubium faciebat, quia sine iusta causa promissio fuit, & collata in fortunam. Dicit Pau. quòd fuit iudicatum valere, quia conditio habetur pro iusta causa. multo fortius debemus dicere, quòd valeat conuentio, quæ tota die fit Venetijs, & Genuæ inter mercatores. Pone, aliquis mercator habet nauem onustam mercibus in mari, promittit mihi centū, si nauis venerit salua in portum, & ego promitto illi omne dānum, si periclitauerit, certè ista conuentio valet, vt per prædicta, ita not. Pau. de Cast. in l. in naue saupheij. infra loca. per illum text. quem ad hoc specialiter ponderat, & dicit, quòd ista conuentio valet non solùm attento iure ciuili, sed etiam iure cano. ponderat illum text. in versic. oneris aduersi. istam decisi. Pau. refert, & sequitur Dom. Lau. de Ro. Doctor. Flo. in repe. capit. consuluit. de vsur. in tertia par. princip. & in 3. quæstione. Istud idem tenet Ioan. de Ana. in cap. nauiganti. in 13. colum. de vsur. Dom. Alexan. in d. l. à Titio, imò fortius dicit Angel. se ponderare hic esse tex. quòd istud procedit non solùm in stipulatione, quòd si stipulatio fiat sub coditione, habeatur pro causa, sed etiam si fiat pactum nudum sub conditione, sine alia causa, dicit Angel. quòd illa conditio non solùm habetur pro causa, sed etiam habetur pro implemento, ita quod ex pacto potest agi ac si esset sequutum implementum, quod reputat not. dignum, & puto (licèt non dicat) quòd voluit ponderare verba, dare spōdes, qđ verbū importat pactū nudum. Nec obstat secundum eum text. in l. si intra. ff. de pact. quia respondet: ideo ibi est, quia fuit propter contractum præambulum. Poterat melius respondere Angel. quod ibi pactum prodest solùm ad excipiendum, non ad producēdum actionem, & vide omnino ibi Angel. ad fi. Quid tenendum? Docto. hic, & in d. l. à Titio. nihil dicunt, nec faciunt mentionem de ista extensione. Ego puto, quod ista extensio non sit bona, sed teneo, quod licèt stipulatio si fiat sub conditione, habeatur pro causa, tamē secus est in pacto nudo, quia etiam si fiat pactum sub conditione, illa non habetur pro causa, nec pro implemento, & in primis allego Bald. in terminis ita declarantem istam regu. in cap. cum inter. in pen. colum. de elect. & in cap. cum Ioannes. de fide instrumen. vbi dicit, quòd ista est pulchra, & subtilis differentia apud Legistas. & vltra Bald. suadetur ratione, quia sicut in stipulatione conditio habetur pro causa, eodem modo in pacto nudo conditio habetur pro causa. Sed quod conditio habeatur pro implemento, est falsum, ne duo specialia concurrant circa idem, contra glo. in l. 2. C. de do. promis. & gloss. in l. cum post. §. gener. ff. de iure dotium. Nec est verum, quòd iste tex. in verbo. spondes, intelligatur de pacto nudo, ex quo text. expresè loquitur de stipulatione, necessariò illud verbum, spōdes, debet intelligi per stipulationem. † Ex prædictis infero, qđ
3 conditio plus operatur, quàm iuramentum: nam iuramētum non supplet in stipulatione defectum causæ, secundum Bal. in rub. C. de rerum permu. Facit l. fina. C. de non nume. pecu. cap. quemadmodum. de iureiur. Limita tamen prædictam reg. inquantum dixi, quòd conditio habetur pro causa sufficienti, vt procedat, quando sumus in materia, in qua quælibet causa sufficeret, sed vbi essemus in materia, in qua causæ essent limitatæ a iure, tunc conditio non haberetur pro sufficienti causa. Pone, testator in testamento dixit, exhæredo filium meum, si non venerit in patriam intra annum. Illa conditio, si non venerit, non habetur pro causa sufficienti, quia in materia exhæredationis sunt limitatæ quatuordecim causæ, quæ enumerantur in §. causas in Auth. vt cum de appel. cog. Enumerat gl. in cap. Quintauallis. de iureiuran. Ita limitat Bald. istam reg. in l. si pa-
4 ter, in 6. q. C. de institu. & substi. sub condi. fac. ¶ † Secundò not. ex l. ista, quòd illa propriè dicitur conditio, quæ est de futuro. illa quæ est de præsenti, vel de præterito non est propriè conditio, quia conditio propriè dicitur, quę potest esse, & non esse, ergo requiritur, quòd sit de futuro, quia illa, quæ est de præsenti, vel de prętertito, non potest esse, vel non esse, quia aut est, aut non est. Facit bene tex. in l. si ita stipulatus fuero hanc summā. ff. de verbo. oblig. & est tex. in l. in conditionibus. §. 1. ff. de condi. & demon. glo. in l. 2. in 1. glo. ff. de hære. insti. & in terminis gl. in l. si sic. §. 1. & ibi Bar. ff. de leg. 1. & idē Bar. in l. 1. in 1. col. ff. de condi. & demonst. & istud est vtile, secundum Lud. Rom. propter statuta, in quibus verba debent intelligi propriè, & ideo secundum ipsum si stat statutum, quòd quis teneretur respondere purè, & non sub conditione, poterit tamen respondere sub cōditione de præterito, quamuis Bald. hic teneat contrariū. Hinc infert Bald. quòd filius in potestate, licèt non possit institui sub conditione de futuro, quando est casualis, vel mixta l. si pater. C. de institu. & substi. sub condi. fac. Tamen bene potest institui sub conditione de præsenti, vel de prętertito. alleg. glo. in l. posthu. in verb. pendente. ff. de liber. & posthum. Ego allego text. in l. institutio talis. §. fina. ff. de condi. insti. & per illum tex. habes diligenter notare, quòd ad hoc, vt valeat institutio filij in potestate, non requiritur, quòd institutio sit certa, & liquida. Intellige tamen sanè, quando conditio de præsenti, vel de præterito extitit, aliàs secus. Ita ad istas leges moueo necessariam quęstio-
5 nem, quam adhuc nemo tangit. † Nunquid actus legitimi, qui non possunt fieri in diem, vel sub cōditione & si fiant, actus est nullus, an saltem possent fieri sub ꝯditione de præsenti, vel de præterito. Pono exemplum de iure cano. Canonici eligunt me in prælatum, si beneficium vacat, nunquid valeat electio? Eodem modo de iure ciuili. Si hæres adeat hæreditatem, si hæreditas est lucrosa, vel soluendo. Istam q. non legi apud quemquam ordinatè, nisi apud Ioā. Fab. quem ego summè & veneror, & colo in §. conditiones. Insti. de verb. oblig. vbi disputat, an actus legitimi possint fieri sub conditione de præsenti, vel de præterito. arguit ad partes multum latè, & quamuis non satis clarè decidat, & (vt puto) non satis viderit veritatem, tamen videtur residere, quòd possint fieri tales actus legitimi sub conditione de pñti, vel de præterito, & vltra leges, quas alle. est bona

ADDITIO.

a ¶ Stipulatio facta. Adde glo. in l. generaliter. C. de non numerata pecun. Ioan Andr. in additio. Specu. titu. de confess. §. nunc videndum. versicu. sed quæ est ratio.

na gl.de qua in fi.recordatur gl.in c.paſtoralis.in glo.1.7.q.1.vbi
quærit, an dignitas epiſcopalis poſſit conferri ſub conditione
de præſenti,vel de præterito,& eſt gl.alia in cle.1.in gl.magna,
de offi.deleg & licèt Ioã.Fab. reſideat in ſententia affirmatiua,
ego in contrarium allego tex.expreſſum, & multum not. in l.
cum qui duobus.§.fin.& ibi expreſsè Bar.no.ff.de acqui.hæred.
& ibi aſſignat rationem.Et per illum tex.inuenio, quòd Bart.
in l.& ſi conditionalis.ff.de autho.tut.format quæſtio.& relin-
quit indeciſam,per illam l.eum qui duobus. §. fina. non valet
contractus pupilli ſine autho.tut.pone,quòd contraxit autho.
tut.poſtea iudex interponit decretum,& dicit ſi,& inquantum
de iure poſſum,& non aliter,nunquid tale decretum valeat?&
dicit, videretur quòd ſic, quia eſt factum ſub conditione de
præſenti.& alleg.iſtam l.In contrariũ eſt tex.in l. eum qui duo-
bus.§.fina.de acquir.hæred.propter hoc dicit Bar. non decido.
Alibi idem Bar.in l.cum propter.ff.de leg.præſt. quærit. Pone,
pupillus cum autho.tut.vult alienare rem immobilem,nõ po
teſt ſine decreto iudicis.Pone,tutor cum pupillo petit confir-
mari talem alienationem à iudice.Iudex dicit, confirmo ſi, &
quatenus de iure valet,aliter non.nunquid valet confirmatio?
Bar.tenet,quòd valeat confirmatio.Tamen Barto.non fuit re-
cordatus,quòd ille eſſet actus legitimus, tamen in iſtis duobus
* vltimis *communis ſententia eſt*, [a] quòd valeat decretum. Ita te-
a nent Imo.& Doct.in l.iudex.ff.de re iudic.Bald.in l.1.in pen. co
lum.C.qui admi.Bar.in l.ambitioſa.in pen. colum.ff.de decret.
ab ordi.fac.Facit,quod not.Barto.& alij in l. ſi quando. in prin.
ff.de leg.1.dum quærunt,quando producitur inſtrumentum,
& iudex admittit ſi,& inquantum,&c.

ADDITIO.

a ¶Quam declara,vt per Bart,vbi Doct.in Apoſtil.in l.cum propter. ff.de leg. præſt.vbi quòd iudex non debet dicere a łmitto quatenus de iure debeo, ſed prius debet diſcutere,& ibi declarantur illa verba,ſi & quatenus iuris ſit, de quibus vide quæ ſcribit Alex.in l.iudex poſteaquam.col.fi.de re iudic. Rom. conſi.77.Fely.in c.cum contingat.col.3.de off.deleg.Soc. conſi. 47. nu.6.lib. 4.D.Oſaſc.deciſ.5. MASVER.

SVMMARIVM.

1 *Quid ſit informare contractum.*
2 *Quid reformare.nu.19.*
3 *Quot aurei faciant libram.*
4 *Vſura an appelletur pœna.*
5 *Verbum,conuenit,quomodo intelligatur.*
6 *Verbum, placuit.*
7 *Solutio debet fieri in fine termini,non in principio.*
8 *Prorogatio facta circa ſortem principalem, intelligitur etiam facta cũ omnibus qualitatibus ſuis.*
9 *An prorogato termino principali fideiuſſor ſit liberatus.*
10 *An prorogato primo termino,intelligatur repetitum iuramentum.*
11 *An pactum ſuper vna re porrigatur ad aliam.*
12 *Caſus,in quibus ex pacto nudo datur actio, & quid in curia mercatorum.ibid.*
13 *An prorogato termino,debitor tamen teneatur ad vſuras præteriti tẽporis.*
14 *Pacta incontinenti appoſita dicuntur ineſſe.vide regulam extenſam.*
15 *Verbum creduntur,importat fictionem,*
16 *Verbum rectè,& ritè.*
17 *Quæ ſit iſta actio,quæ oritur ex pacto nudo incontinenti appoſito.*
18 *An ſtipulatio informetur ex pacto incontinenti appoſito.*
20 *Quando pactum dicatur incontinenti apponi,vel fieri.*
21 *Quid in teſte.*
22 *An ſit differentia ſi ponatur pactum incontinenti, vel ex interuallo.*
23 *Licèt debitum ſit purum,tamen ſi apponitur pactum conditionale, reo paratur exceptio.*
24 *Regula cum limitationibus, quid operatur pactum incontinenti appoſitum iuxta omnem contractum.nu.25.26.27.28.29.30.& nu.32.*
31 *Fideiuſſio præſtita pacto nudo an valeat de iure canonico.*

LEX XL.

LEcta. Iſta eſt famoſa,& repetibilis lex. Ad eui-
dentiam huius l.& pro intelligẽtia ſum-
marij,quod ponunt Iac.But.Bar.& Ang.debẽt ſci-
re iuuenes,quòd pactum nudum incontinenti ap-
poſitum iuxta ꝯctum,ſiue bonæ fidei,ſiue ſtricti iuris, aliquan
1 do ipſum ꝯctum informat,aliqñ reformat.†Informare ꝯctum
eſt propriè extendere,dando nouam formam,ſed non tollen-
do aliquid de præcedenti ꝯctu, imò ei addendo. Exemplum,
vendo tibi iſtam domum pro mille,pacto incontinenti appoſi
to,vt vadas pro me Romam, iſtud pactum informat ꝯctum
venditionis,vt competat actio ex vendito ad deductum in pa
cto,ac ſi pactum eſſet initum in ipſa venditione, & tale pactũ
nihil tollit de præcedenti ꝯctu,imò addit.& ſm ꝙ alibi decla-
rat Pau.de Caſt.calceus dr̃ informari per pedem,qui imponit:
ſaccus,qui frumento impletur,dicitur informari, ita ẽt ꝯctus
præcedens dicitur informari per pactum.text. habes in l.iuriſ-
a gentium.§.quinimo.in verbo informare, [a] & ibi gl.& Bar.in 3.
col.ff.de pac.& tex.prin.eſt in l.fundi partem.ff.de cõtrah. emp.
& ven.& in l.ſi ſterilis.§.fi.ff. de act. emp. & de tali informatio-
ne,ſeu virtute informatiua loquitur iſta lex, ſecundum gl.hic,
* in verb.ſtipulationi.Bar.Alb.Ang.*& magis communiter Doc.*& la-
tè ſuſtinet Ale.hic.in 15.col.ꝙ iſta lex loquat̃ de informatione.
probat tex.in verb.dicebam.Pondera dum tex.dicit, incõtinẽ-
ti,quia ſi loqueretur de reformatione,non eſſet neceſſe apponi
incontinenti,ſed ex interuallo appoſitum reformaret contra-
ctum.l.iuriſgentium.§.adeo.ſ̃.de pac. Aliquando pactum incõ
tinenti appoſitum reformat ipſum contractum, & differentia
2 eſt,quia quando pactum informat, non tollit, ſed addit. † Re-
formare autem eſt renouare, remanente tamen eodem con-
tractu,ſed ſub alia forma.Exemplum,vendo tibi iſtam domũ
pro mille.Fit poſtea pactum inter nos,ꝙ prout erat vendita ꝑ
mille,nunc ſit vendita pro quingentis.primus ergo contractus
renouatur,& reformatur,& tamen remanet idem,quia rema-
net venditio,prout eſt tex.in d.§.adeo.in ver.*cur non, & reforma
ri.*& melior tex.in ver.*quaſi renouatus.*ſ̃.de pac. & text. optimus
in l.pacta conuenta.in prin.ver.Paulus.ff.de contrah. empt.&
l.ſi quam.ff.de reſcin.vend.& de tali reformatione propriè lo-
quitur iſta lex.ſecundum Fulg.Pau.& Lud.Rom.hic. Et ſem-
b per mihi magis placuit iſta ſententia, [b] & patet ad ſenſum.qa
contractus in iſta l.primò erat factus ſub vna forma, vt in Ca-
len.proximis tota ſumma redderetur,& ſi non redderetur,ſol-
uerentur vſuræ,poſtea fuit factum pactum, vt non ſolueretur
tota ſumma in Calen.proximis,ſed trecenti denarij ſing. men
ſibus Quis eſt tam obtuſi ingenij,qui non videat,iſtud pactum
reformare,& renouare primum contractum? quia primus cõ
tractus non remanet firmus,vt dicit tex.in ver. perinde eſſe, &
dicit Pau.de Caſt.hic,in 1.col.quòd gl.& Doc.non intellexerũt
iſtum tex.nec mentem Pau.Iuriſcõ.& dicit,ꝙ licèt Fulg.iſtud
viderit,tamen non auſus fuit firmare, tamen ipſe dicit, quòd
indubitanter eſt tenendum,ꝙ iſte tex.loquatur de reformatio
ne.Secundò debes præmittere ad euidentiam, vt intelligas il-
lud,quod dicit Bar.vt nouam pariant, illud quod magiſtrali-
ter declarat Ang.de Are.in §.actionum.in ver.quæro an pactũ
appoſitum iuxta contractum pariat actionem, & quam &c.
Inſti.de act.& declaro in voce.¶Diuiditur iſta lex in ſex partes
princ. In prima ponitur thema cuiuſdam cautionis, & ſic cu-
iuſdam ſcripturæ priuatæ,quæ cautio continebat tria,duas ſti-
pulationes, & vnum pactum nudum, & ſuper illo pacto ſtat
tota difficultas.In ſecunda elicitur quæſtio,& dubitatio ex illo
themate.In tertia ponitur deciſio Pau.Iuriſcon. In quarta refe
runtur duo argumenta contra deciſi.Pau.Quintò ponitur re-
ſponſio ad illa duo arg.Sextò,ſecundum Bal. & Ang. determi-
natur quædam quæſtio incidenter.Tu dic ſubtilius, ꝙ ponitur
caſus,in quo poteſt ſaluari illa opi.aduerſariorum Pau.Secun
da ibi,quæſitum eſt de obligatione vſurarum. Tertia ibi, dice-
bam.Quarta ibi,pactum autẽ.Quinta ibi, ſed cum ſortis. Sex-
* ta ibi,ſed & quantitatem. *Et iſta eſt communis diuiſio.* & ſecũdum
Iacob.Butr.Barto.& Ang.ſic ſummatur. Etiam in contractib.
ſtricti iuris pacta incontinenti appoſita inſunt, adeo vt veterẽ
actionem informent,& nouam pariant,& vi excep.impediunt
moram committi, & ſic vſuras ex ſtipulatione propter mo-
ram.ſecus ſi vſuræ debeantur ex ſtipulatione propter ſtipula-
tionem.Iſtud ſummarium Barto.videtur peccare in trib. pro-
ut etiam reprobat Pau.de Caſt.hic in 3.col. Sed ego clarius di-
cam.In primis,inquantum dicit,ꝙ in iſta l.pactum incontinen
ti appoſitum veterem informat actionem, & nouam parit.
Iſtud eſt verum in ſe,quia tex.eſt in l.petens.*ſecundum tertiã lect.
gl.communiter approbatam.*C.de pac.ſed non conuenit ad iſtum
tex.quia in iſto tex.non dicitur,quòd veterem informet,& no-
uam pariat:quia iſte text.non loquitur ſecundum eum de vir-
tute informatiua,ſed reformatiua.Ita Pau.de Caſ.Secundò vr
peccare ſummarium Bar.ſecundum Pau. de Caſtr.dum dicit,
quod vi excep.impedit moram,& curſum vſurarum ꝑꝑ mo-
ram,quia dicit ꝯ tex.ibi,*quamuis ſententia diuerſa obtinuerit,*vbi di
citur, quòd iſtud pactum non ſolùm vi excep. imò ipſo iure
impedit curſum.Et verũ eſt, quòd imò ipſo iure impedit cur-
ſum.

ADDITIONES.

a ¶Informare.Vide in trac.gab.3.par.8.q.prin. PVRPV.
b ¶Iſta ſententia.Adde Iaſ.in l.petens.1.col.C.de pac. PVRPV.

sum,quia licèt pactum nudum non possit tollere ipso iure vsuras commissas,tamen antequam committantur ex mora potest ipso iure impedire,ne committantur, vt declarat ipse Bar. J.super gl.in ver.ipso iure.Quid tñ velint sibi illa verba, quamuis tñia diuersa obtinuerit,declarabo statim.Item Bar. dum dicit,secus si vsuræ debeantur ex stipulatione pp stipulationem, quæ pars summarij cadit super ver.fi.sed & quãtitatem. Videtur velle,ꝙ qñ debentur vsuræ ex stipulatione, tunc non attendatur mora,& tamen ſm Pau.de Cast.hic istud est falsum,quia non currunt absq; mora.Sed saluando Bar. dic, ꝙ voluit dicere, ꝙ mora interueniente currant pro tẽpore præterito,in quo nulla fuit mora.Item in ver.fi. vsuræ non debentur ex stipulatione, propter stipulationem,imò pp moram,vt declarat hic Alexã. in vlt.no.Reprobato summario Bar.sic summa tex. Pactũ appositum incontinenti iuxta stipulationem factam super ꝯtu mutui,& vsuris reddendis,qñ fit ad differendum solutionem, & sic fauore debitoris,reformat ipsam stipulationem, & sic ꝯtum, & impedit ipso iure ante diem prorogatam committi moram , & consequenter vsurarum stipulationem ex mora, nisi nominatim actum esset,ꝙ pecunia sua die non soluta vsuræ vsque retro ex die stipulationis deberent.h.d.Casum in hac l.figurat Alb.de Ros.hic,& omitto quandam opi.Odof.ꝑ Alb. hic,qui non parum arroganter dicebat se putare, ꝙ ista decis. Pau.sit falsa,& se credere, quòd si Pau.viueret, non posset illã sustinere,per quatuor fundamenta admodum leuia,quibus responderi põt faciliter,& illis respondet Alb.hic,& duo ponuntur in tex.in ver.pactum.¶In tex.ibi,in auditorio.adde text.in l. cum in fundo.§.si fundus.in fin.ibi, & ego dixi in auditorio. ff. de iure dotiũ,& in l.mulier.in prin.ff.ad Treb.¶In tex. ibi, cautio huiusmodi.Scriptura priuata scripta manu debitoris, quæ continebat conuentionem de trib. primum caput erat , quia debitor fuerat cõfessus recepisse mutuo actualiter quindecim millia,quæ promittebat reddere in calend.proximis per solennem stipulationem,& sic prima stipulatio fuit super reddẽda tota sorte prin.15.millium in calen.proximis.Secunda stipulatio fuit super vsuris,ꝙ si. d. 15. millia non redderentur in calen. proxi.ab inde in antea in sin.25.diebus pro vnoquoque centenario solueret vnum denarium.Et sic habes aduertere,ꝙ cùm essent mutuata 15.millia,ista faciunt 150.centenaria,& in sing. 25.dieb.debent soluere vnum pro centenario,vsurarum nomine,ergo omnib. 25.dieb.soluebant de vsura 150.denarios.Postea in ista cautione erat vnum pactum nudum , ex quo orta est tota dubitatio.nam vigore primæ stipulationis debet totã summam soluere in proximis calen. Factum est pactũ nudũ, quòd tantum teneretur soluere 300.omni mense, & sic istud pactum dedit vnam maximam dilationem, quia vbi debebat soluere tota 15.millia in calen.proximis, per istud pactum poterit soluere 300. quolibet mense, & sic erat dilata solutio sortis in quinquaginta mẽses,& sic in quatuor annos, & duos mẽses.In isto tertio pacto nihil de vsuris dictum erat.ideo altercatio erat orta circa vsuras inter creditorem, & debitorem , non circa sortem principalem,sed circa vsuras.Nam creditor petebat sing.25.dieb.150.ducatos nomine vsurarum.Debitor aũt non volebat soluere,nisi pro 300.ducatis singulo mẽse.Demus ergo,ꝙ essent elapsi omnes 50.menses, in quibus non soluisset vsuras,vsura totius sortis esset septem millium quinquaginta denariorum.Sed si esset dilatio facta circa vsuras, tota summa esset minor sine comparatione,quia ſm debitorem ad rõnem trium ducatorum in mense essent tantum 150.ducati Quærebatur ergo à Iurisc̃o.quid iuris esset. Et decidit pro debitore ꝯ creditorem,ista rõne,quia cùm tertium pactum reformauerit præcedentem ꝯtum,perinde est,ac si à principio conuentum esset,ꝙ debitor sola 300. singulis mensibus solueret, quo casu non fuisset obligatus , nisi ad vnum ducatum pro centenario singulo mense,& sic primo mense,pro 300. duc. tenebatur ad tres ducatos,& sic successiuè de sing.¶In tex.ibi,denarios centenos.Tu dic,licèt gl.subaudiat pp quod,vult dicere tex. quòd sing.25.dieb.promittebat debitor soluere vnum denarium ꝓ sing.centenario nomine vsurarum.¶In tex.ibi 15.mutua.Aliq lib.habent 15.millia.Aliqui habent 15.simpliciter, & tunc glos. subauditit pondo.debes scire,ꝙ ista tria sunt synonyma, libra,
8 pondus,& as.l.si ex toto.§.fi.ff.de leg.1.debes scire,ꝙ † olim 72. aurei faciebant libram.hodie tpib.nostris 96. aurei faciũt librã auri.l.quoties.& ibi no.Bar.C.de exac. trib. lib. 11. & habemus plures gl.de hoc.gl.in l.quicunque.C.de ser.fug.& gl.in §.fi. Insti.de pe.te.liti. ¶In tex. ibi, pactum autẽ quod subiectum est. In isto ver.formantur duo arg.contra Pau. Nam Pau. decidit, ex quo creditor dedit dilationem debitori circa totam sortẽ, & de vsuris nihil dixerat,tamen dilatio facta sup sorte , extenditur ad vsuras. Et ꝙ tale pactum impediat ipso iure cursum vsurarum,contra Pau.arguitur primò.Pactum appositum super vna re,non extẽditur ad aliam rem.l.si vnus.§.ante omnia ff.de pac.ergo pactum appositum super sorte,non debet extẽdi ad vsuras,ergò contra Pau.confirmatur, quia restitutio concessa super sorte,non extenditur ad vsuras,vt est tex.no.in l.fin. §.fina.infra de condi.indeb.Secundum argum.est,quia contractus primus erat factus per solennem stipulationem , ergo pactum nudum(quod est debilius)nõ debuit ipso iure tollere stipulationem,& sic contractum validiorem, ergo vsuræ debent durare in suo cursu,prout primò currebant. Et per istud vltimum,isti aduersarij credebant,quòd vsuræ deberentur secundum formam secundæ stipulationis,perinde ac si in tertio pacto fuisset expressum,ꝙ vsuris non esset derogatũ. Ad vtrũque respondet Pau.in 5.parte.& primo ad primum,inquantum dicebatur,ꝙ pactum non extenditur ad aliam rem. Est verum, diuersam,& æquè principalem,sed.bene ad accessoriã:ergo hoc extenditur ad vsuras,quæ sunt accessoriç sortis.Ad secundum argũ,ꝙ pactum nudum non potest tollere stipulationem &c. Pau.respondet more Iurisc̃o.in vers. & si vt ille putabat.primò negat assumptum, inquantum dicebatur , ꝙ pactum nudum solùm prodest ad excep.dicit Pau.istud est falsum,quia sententia diuersa obtinuit:nam licèt aliàs pactum nudum de per se non producat actionem, tamẽ qñ fit incontinenti iuxta ꝯtũ, est potens ad producendum actionem,& intellige, qñ ad hoc tendit,ne superiora ꝯdicant.Secundò not.respondet,ꝙ verum est,ꝙ pactum non potest tollere vsurarum cursum ipso iure, sed bene impedit currere vsuras ipso iure,quia facilius impeditur quid fieri,quàm tollatur factum.l.patre furioso. ſ.de his,q sunt sui,vel alien.iur. Nam vsuræ nunquam debentur, nisi ex mora,sed si debitor potest se tueri excep. nunquam dr̃ in mora iste ex pacto,sed iste ex pacto põt se tueri excep.vt dicũt aduersarij,ergo non est in mora , ergo impedit cursum vsurarũ. ¶In ver.fi.sed & si quantitatem. Aduerte,ꝙ Iuriscon. voluit respondere ad vnum,quod aduersarij dicebant, dum dicebant, ꝙ non obst.prorogatione debebantur vsuræ,atque si nominatim esset expressum.Iuriscon.dicit ꝙ illud, ꝙ vsuræ debebãtur atque si nominatim esset expressum,procedit, quando expressè sunt promissæ per stipulationem etiam pro tempore præterito, in quo nõ fuit mora,& sic vult ponere casum, in quo vsuræ debebantur pro tempore præterito , quo debitor non fuit in mora,quia fuit nominatim expressum,sicut contingit,quãdo stipulamur quantitatem, quæ medio tempore percipitur, cum condictio extiterit,declaro primum per exemplum. Pone,mutuo centum ducatos gratis vsque ad annum, hoc acto, ꝙ nisi intra annum restituas,ꝙ tenearis, & ita promittis soluere vsuras,etiam pro tempore præterito. Isto casu dicit Iurisc̃o. debebuntur ẽt pro tempore præterito, quamuis in eo debitor non fuerit in mora,hoc est,quia nominatim fuit expressum,sicut posset fieri in fructibus,posset enim fieri stipulatio sic, promitto tibi fundum tradere hinc ad annum,& si non tradidero, promitto lapso anno dare etiam fructus temporis præteriti. Hinc sumpta occasione declarant Doc. ꝙ vsuræ possunt multis modis deberi,vt per Bal.hic.in 3.col.post gl. & plenius cæteris Cy.Pau.de Cast.& D.Alex.hic.in vlti.not.¶In tex. ibi de domo sua.iuncta glosella,quæ exponit ab ipso castaldo eius. Adde quod dicit Bal.in Authen.hoc ius porrectum.in pen.col. C. de sacrosan.eccle post Innoc.in c.quod quibusdam. de fideiuss. quòd mutuans factori,seu castaldo alicuius , non repetit à domino,nisi probet versum in vtilitatem domini.¶ Not. primò ex tex.ibi.lecta est in auditorio,hic esse text. secundum Gul.de Cun.& refert Bartn.hic in fi.quòd in contractibus debet in instrumento inseri locus celebrati contractus, & ita etiam notat Angel.hic.Sed certè iste text.nihil probat. quia iste locus auditorij non est locus,in quo fuit celebratus contractus, sed est locus,in quo fuit recitatum instrumentum contractus,& ita perpendunt Alber.in quarta colum.Fulgos.& Ludo.Roman.hic.
a De quo tamen an locus [a] debeat de necessitate inseri in instrumento,& locus loci,licèt Alb. hic in quarta colum. examinet, ex quo alij non tangunt, remitto me ad Barto.in l. de pupillo. §.qui nunciat.ff.de nou. oper. nuncia. cum multis concordan.
4 de quib.ibi.¶†Secundò not.ibi pœnæ nomine.iunctis seq. ver
b bis,quòd vsura appellatur pœna, [b] & ita no. gl. hic,in ver.pœnç.

ADDITIONES.

a ¶An locus.Adde Io.And.in addi.Spe.tit.de instr.edi.in §.instrumentum. ver. quid si locus.

* Adde,quod non tantum locus,sed & locus loci apponi debet, vt scribit Nat. consi.329.colum.1.Alex.consi.59.colum.2.lib.2. Imò etiam hora , teste Castel.verb.Actus.col.1.Cagnol.in Reg.l.in ambiguis.de reg.iur.Barb.consil.8. lib.2. MASVER.

b ¶Pœna.Adde etiam tex.in l.5.in §.fi.& ibi Raph.Fulg.& Modern.in l.executione.ff.de verb.oblig.& ibi Raph.Fulg.& Alex.de Imo.

næ.& eſt tex.in l.qui ſine.ff.de nego.geſt.& in l.Iulianus.§.idem-
que Papinianus.ff.de act.emp.Tamen capiendo propriè,diffe-
rentia eſt inter pœnam,& vſuram,quia vſura poteſt per pactū
expreſſum promitti vt debeatur etiam ſine mora, pœna autē
etiam per pactum expreſſum non debetur ſine mora. l. aliud.
ff.de verb.ſign.Item pœna regulariter non committitur,niſi ſe
mel, vſura pluries poteſt deberi. Iſtas duas differentias ponit
magiſtraliter Bar.in l.qui ſine.ff.de nego.geſt.& in l. cum ſtipu-
lante.& in l.ſi inſulam.in 6.opp.de verb.oblig.& refert Ludou.
Rom.hic in 6.colum.¶Tertiò no.ex tex.in verbo cōuenit. hic
5 eſſe tex.†quod ſi verbum conuenit,reperiretur in inſtrumēto,
a vel ſcriptura,tamen intelligitur pacto nudo. [a] & quòd ita intel
ligatur,tex.eſt hic,quia ſi fuiſſet ſtipulatio,ceſſarent dubia hu-
ius.l.quia ſtipulatio tolleret ipſo iure ſtipulationem præceden
tem.Quod autem eſſet ſcriptura,patet in princip.ibi lecta &c.
Ita no.hic Bar.in 3.col.& cum eo tranſit Ang. & Alex. Stat er-
go ſecundum Bar.& præfatos Doct. quòd differentia eſt inter
b verbum,conuenit, [b] redactum in ſcript.& verbum , promiſit,
quia verbum,conuenit,intelligitur pacto nudo:verbum, pro-
miſit,per ſtipulationem.§.ſi ita ſcriptum.Inſtit.de inutil. ſtipul.
qui tex.melius facit quàm l.ſciendum.ff. de verborum obliga.
hic alleg per Bar.quia ibi ſolùm no.hoc.Adde etiam , ꝙ iſtam
doctr.ſequitur Bal.in c.cum in iure.in 5.colum. de offic. deleg.
vbi no.infert ad practicam,ſi in inſtrumēto dicatur, hoc acto,
& conuento,nō præſumitur,quod ibi interuenerit ſtipulatio,
ſecus ſi eſſet dictum,hoc acto,& promiſſo,ita dicit Pau.de Ca
ſtro in l.1.C.de vſur.quòd non eſſet tutum recedere ab iſta do
* ſtri.Bar.*& alij omnes tenent contra Bar.hic*, quòd non ſit differen-
tia inter verbum conuenit,& verbum,promiſit. ſed vtrunque
redactum in ſcrip.importat ſtipulationem,& ratio Bar.potius
probat contrarium,dum dicit,verbum conuenit , eſt verbum
magis generale,& latum,per d.l.conuentionum.ff.de pac.me-
lius alleg.l.Labeo.cum glo.eod.tit.Nam iſtud eſt falſum, imò
verbum promiſit,eſt magis generale, quia poteſt intelligi pro
promiſſione,& pollicitatione : ſed verbum conuenit,non po-
teſt intelligi pro pollicitatione.Punctus eſt ſolùm reſpondere
ad iſtum tex.vbi verbum,conuenit,erat redactum in ſcrip.Ad
iſtum tex.reſpondet Bal.ſibi contrarius in l. 1. C. de vſur. Ideo
hoc verbum conuenit, non intelligitur per ſtipulationē , quia
prolatum eſt in materia odioſa,ſiue vſuraria, & ita reſpondet
Pau.de Caſt.hic,in 3.colum. qui tenet etiam contra Barto. ſed
iſta ſolu.non eſt bona,quia iſtud verbum conuenit,non eſt ꝓ-
latum in materia odioſa,imò in materia fauorabili. ſ.circa ſor
tem,nam de vſuris nihil dictum erat,propterea eſt tex.in l. 1. à
contrar. ſenſu.C.de vſur.& ibi Sali.ponderat,& Lud.Rom. in
l.ſciendum.ff.de verb.oblig. Alio,& ſecundo modo reſpondet
Fulg.& Lud.Rom.hic,quòd ideo in hac l.verbum , conuenit,
intelligitur pacto nudo,quia in ſcrip.de qua in hoc text. erant
multa capitula,& vbi partes voluerunt ſtipuari, lexpreſsè ſunt
ſtipulatæ.vt in c. 1.& 2.vnde ſi voluiſſent ſtipulari in 3.cap.ex-
preſsè fuiſſent ſtipulatæ.Et alio modo reſpondet Angel.hic,ꝙ
verbum,conuenit, intelligitur per ſtipulationem , quando eſt
redactum in ſcrip.pub.ſ.inſtrumentum,ſecus in ſcrip. priuata ,
vt hic.Ex hoc poteſt facere concl.Regula eſt,ꝙ verbum , con-
uenit,vel promiſit,in inſtrumēto repertum,intelligitur per ſo-
lennem ſtipulationem.Iſta regula fallit,quando in inſtrumēto
adeſſent plura capitula,& in omnibus capit.partes expreſsè ap
poſuerunt ſtipulationem,ſi poſtea apponatur aliud capitulū,
in quo ſit verbum conuenit, non intelligitur per ſtipulationē,
& ad hoc Lud.reputat ſing.iſtum tex.hic.Secundò limita dictā
regu.quando in ſcrip. pub. vt in inſtrumento publico apponit
verbum conuenit,tunc intelligitur per ſtipulationem , ſecus ſi
in priuata,vt hic.Tertiò limita no. dictā regulam eſſe veram,
quando verbum conuenit,vel promiſit intelligitur per ſtipula
tionem ſuper actu,qui valet de iure communi : ſecus ſi appo-
neretur ſuper actu ,qui valeret de iure ſpeciali,tunc verbū,pro
miſit,intelligitur pacto nudo,non ꝑ ſtipulationē, ne plures ſpe
cialitates concurrant circa idem.Pone,reperitur in inſtrumen-
to,Titius promiſit dotem pro muliere , regulariter promiſſio,
quæ non habet certam quantitatē,vitiatur. Speciale eſt in do-
te,vt propter incertitudinem non vitietur dos.l.cum poſt. §.ge
ner.ff.de iure dot.Vides ergo,ꝙ verbum promiſit,eſt in actu,ꝗ
valet de iure ſpeciali.nunquid intelligitur per ſtipulationē?cer-
tè non.Imò pacto nudo.tex.eſt ad hoc ſing.in l. 1.cum gl.& ibi
expreſsè ad hoc no.Bald.C.de dot.promiſ.Quartò not.limita,
niſi verbum,conuenit, aut verbum promiſit, apponantur in
inſtrumento in materia contractuum innominatorum (nam
contractus innominati fiunt pacto nudo)verbum cōuenit de-
bet intelligi ſm naturā actus,ſuper quo interponitur. l. ſi vno,
in prin.ff.loc.& l.inſulam.& ibi Bar.no.ff.de præſc.ver.ergo ver
bum promiſit,vel conuenit,intelligitur pacto nudo. Ita nota.
Bar.in l.ex placito.C.de rer.permu.Tamen vide Alex.in d.l.ſciē
dum.Quinto limita, quando talia verba proferuntur in ſcrip.
à Iuriſperito.quia tunc bene intelliguntur per ſtipulationē, ſe-
cus ſi à non Iuriſperito.Ita Iac.But.& ibi Ang.ponit, à quo didi
ci in l.1.C.de ꝯhē.& commit.ſtip.Tamen pro veritate tu vide
gl.& Doc.in l.1.C.de vſu.& Doc.in d.l.ſciendum.vbi reprehen
ditur iſta differentia.Sextò limita,quando verbum , conuenit,
reperitur in actis,tunc vr̄ intelligendum per ſtipulationem per
tex.no.in l.cum oſtendimus.§.fi.ff.de fid.tut.Ita limitat Bald.in
d.l.ſciendum.§.fi.ff.de verb.oblig.ſed de intellectu.d.l.cū oſten
dimus.§.fi.dic vt per Bar.& Doc.in l.1.in prin.ff.de verb.oblig.
Vltra alios pondero tex.qui non ſolet alleg.cōtra Bar.hic, vbi
verbum,conuenit,etiam ſine ſcriptura intelligitur per ſtipula-
tionē.tex.eſt in l.ſi extraneus.§.fi.ff.de condi.ob cau.inducendo
prout inducam,vbi dicit,pater dedit dotem pro filia,& conue
nit(dicit tex.ibi)ꝙ ex illo pacto poteſt agere. Contra , ſi verbū
conuenit,intelligeretur pacto nudo,habeo , ꝙ ſi pater dat do-
tem,non ſufficit pactum nudum de reddenda dote. l. auia. C.
de iure dot.Ergo neceſſario debet intelligi illud verbum con-
uenit per ſtipulationē.gl.ibi perpendit hoc,& exponit, conue-
nit.ſ.per ſtipulationem,illud eſt deſtruere tex.Eſt verum,quòd
Alex.ibi conatur rñdere,tñ aduerte,quia pōt dici , ꝙ imò illud
verbum,conuenit,intelligitur pacto nudo,non obſt.regula.d.l.
auia.quia dico,ꝙ in d.l.ſi extraneus.§. fin. pater non agebat ad
dotem ex pacto,vel ſtipulatione, ſed agebat ꝯdictione ob cau
ſam,quia cauſa non erat ſequuta,& ita reſpondet ibi.D.Chriſt.
de Caſtil.Aduerte ēt vltra Doc.quia pro illa opi.ꝙ verbū,con-
uenit ēt in ſcriptura importat pactum nudum, facit tex.in l. ꝗ
Romæ.§.Callimachus.in verſi.conuenit.iuncto tex.in fin. ĩ. de
verb.oblig.vbi dicitur,qđ ſuper omnibus appoſita eſt ſtipula-
tio,& ad hoc illum tex.no.ibi Are.in 3.no. Pro illa ēt opi.dico,
qđ facit tex.in l.ſi conuenit.ff.de reſcin.vend.dum tex.dicit, qđ
oritur actio in factum,ergo verbum conuenit ibi poſitum,in-
tellitur pro pacto nudo , quia ſi fuiſſet ſtipulatio,non oriretur
actio in factum.Niſi rñdeas.quod non apparet,qđ ibi illud ver
bum conuenit,eſſet poſitū in ſcrip. pub. Ad idem pro illa opi.
* facit tex.in l.ſingularia.in verſi.conuenerit.ſ̃.eo.*ſecundum commu
nem intellectum*.niſi reſpondeas,ꝙ ibi non erat illud verbū reda-
ctum in ſcrip. Ad idem pro opi.Bart.facit tex. in l.legem.C. de
pac.& tex.in l.vt reſponſum.C.de tranſac.tñ aduerte,quia pro
ꝯria opi.ꝯ Bar.ꝙ verbum cōuenit,ſui natura ſit aptum impor
tare ſtipulationem ſicut verbum,promiſit,adduco tex.in l.ſer-
uus ea l.ff.de ſer.expor.in ver.conuenit citra ſtipulationem. nā
tex.fruſtra diceret citra ſtipulationem,ſi verbum conueuit, nō
importaret ſtipulationem,vbi ille tex.loquitur,ēt qñ non eſt re
dactum in ſcrip.ad idem adduco.l.pacta nouiſſima.C.de pact.
6 & iſta opi.placet mihi.†Quid autem in verbo placuit? Ludou.
Rom.in 6.col.& D.Alex.hic dicunt,non intelligi per ſtipulatio
nem,ſed pacto nudo.alleg.tex.in l.quæ fortuitis. iuncta glo. in
ver.placuit.C.de pign.act.& tex.in l.diuiſionis placitum. C. de
pac.& ſm eos idem eſt in verbo , ſpopondit, quod intelligitur
pacto nudo.alleg.gl.in l. 1.in gl.2.C.de ſuffr.Iſtud idem(licèt ip-
ſi non dicant)voluit Ang.in l.cum ad præſens. per illum text.
in ver.ſpondes.ſ̃.eo.Sed ego in omnibus iſtis teneo contrariū,
ꝙ imò verbum,placuit,& ſpopondit , intelligatur per ſtipula-
lationem.Ratio,quia leges allegatæ per Ludo.& Alex.non lo-
quuntur,quòd illa verba eſſent redacta in ſcriptura pub.Addo
etiam,quòd verbum, cauit, ſemper intelligitur per ſtipulatio-
nem,ſi reperiatur in inſtrumento etiam in materia vſuraria,&
ſic odioſa.tex.eſt ad literam in l.ſi ita quis.§.Seia cauit.ff.de ver
bo.oblig.& gl.in l.ſancimus.in gl.fi.per illum tex.C.de ver.ſig.
Quid autem ſit in verbo,pepigit,ponunt gl.Bar.& omnes. in l.
7 ſi cum dotem.in prin.ff.ſolu.matr.¶†Quartò no.ibi,igitur fini
to primo menſe,ſecundum Bar.& alios hic,ꝙ quando ſolutio
debet fieri in pluribus terminis, ſemper intelligitur actum , ꝙ
ſoluatur in fi.cuiuslibet termini,non in princ. de qua materia
licèt Alber.hic latiſſimè diſputet,remitto ad Bar.& alios in l. ꝗ
8 hoc anno.ff.de verbo.oblig. ¶† Quintò not. ex hoc text.quòd
prorogatio termini facta circa ſortem principalem, intelligi-
tur facta cum omnibus qualitatibus ſuis , & ſic non ſolùm in-
telligitur prorogata ſors,ſed etiam vſura, & alia acceſſoria, &
ad hoc not.Domin.Alexan.per duas col.aliqua dicit,præcipuè
circa

ADDITIONES.

a ¶Pacto nudo.Iaſ.in l.ſi donatarius.4.columna. inf. de condictio. ob cauſam.
PVRPV.
b ¶Conuenit.Adde,quòd licèt hoc verbum poſitum in inſtrumento publico,
non importet ſtipulationem , ſed pactum nudum , ſi tamen reperitur apud
acta,calore iudicij importat ſtipulationem. Crem. ſingu. 140. & facit quæ
ſcribit Nat,conſi.242.colum.3.in fi.& de verbo promiſit,Afflict.deciſi.130.
MASVER.

circa duas limit. Pau. de Cast. quas reprobat. Quam materiam ponunt Bar. & Moder. in l. 1. §. & post operis. vbi tex. est de hoc. ff. de oper. nou. nunc. cum multis concor. quas habes per Alex. ibi, & hoc ponunt Cano. in multis locis præcipuè in cap. præterea el secondo, post Innoc. ibi, de appel. vltra tradita à Doct. in istis locis. Circa istud not. moueo duas bonas quæstio. Prima
9 est, quam vidi pluries in facto, nunquid† si creditor prorogat debitori principali terminum ad soluendum absente, & ignorante fideiussore, an fideiussor dicatur liberatus, an verò in ista prorogatione termini etiam includatur fideiussor, vt sic prorogatio intelligatur facta cum suis qualitatibus, hoc est, non solùm quo ad principalem, sed etiam quo ad fideiussorem? Iste tex. hic probat, quòd iste fideiussor non esset liberatus, sed includitur in prorogatione termini. Istud etiam comprobatur, quia in prorogatione simpliciter facta intelligitur etiam pœna prorogata l. cum stipulatus sim mihi à Proculo: aliàs ò Procule. ff. de verborum obligatio. l. Item quæritur. §. qui impleto. ff. loca. Ad hoc facit multum, quod dicam nunc in seq. q. Si in primo termino debitor iurauerit soluere, an in prorogatione termini intelligatur repetitum iuramentum. Ad idem facit, quia prorogatio propriè dicitur, & intelligitur sub omni modo, & forma, prout erat prima obligatio. gloss. est Cano. quæ reputatur singul. in capit. hi qui auctoritate. de præben. in 6. in fine. Contrarium, quòd imò si sit prorogatus terminus debitori ad soluendum, fideiussor intelligatur liberatus, quando fit eo absente, & ignorante, saluo nisi fideiussor de nouo consentiret, ita visus est velle Spec. in titu. de fideius. §. primo, versic. illud. & ibi clarè Ioan. Andr. in addi. & clarè Dom. Anto. de But. in cap. cõstitutus. de fideius. & pro ista parte mouetur per text. in l. si cũ Hermes. C. loc. & per tex. in l. Item quæritur. §. qui impleto. ff. loca. vbi si prorogetur terminus conductori, fideiussor non tenetur, nisi denuo expressè promittat. Aduerte, quia isti tex. nihil faciunt: nam loquuntur in tempore finiendæ obligationis, & tunc verum est, quòd si tempus finiendæ obligationis prorogetur, fideiussor vltra non tenetur, nisi de nouo consentiat. quæstio nostra non loquitur in termino finiendæ obligationis, imò in termino, in quo progabatur mora, & sic in die inchoãdæ executionis, & moræ, tunc si terminus prorogetur ad soluendum, videtur prorogari mora. Et propterea videtur dicendum in ista quæst. Aut fideiussor promisit pro principali vsq; ad certum tempus, & tunc si illud tempus prorogetur debitori, per hoc fideiussor non teneretur, nisi denuo consentiret. Sed si est terminus nõ finiendæ obligationis, imò terminus, in quo deberet solui, & si non soluitur, mora contrahitur, & tunc si ille terminus prorogetur principali, fideiussor non erit liberatus. Vnde illa prorogatio facit, vt nec ipse fideiussor nec principalis sit in mora. Istam distinctionem tradit originaliter Hostien. in d. c. constitutus. de fideiuss. & ibidem Pet. de Ancha. Ioan. de Imo. & Pan. in vlti. colum. Istud tenet Arch. in c. te quidem. 11.
* q. 1. *Et ista vlti. videtur communis sententia.* Pro ista communi doctri. in vtroque membro ad eam fortificandam venio. Et in primo membro, quando fideiussor promisit vsque ad certum tempus, si prorogetur terminus principali, post tempus non tenetur fideiussor, nisi denuo consentiat, ad hoc addo text. in l. si vnus. §. primo, & ibi Bald. in lectu. antiqua. Angel. & Dominus Alexan. ad hoc no. ff. de pac. & dicunt, quòd istud est vtile pro Castellanis, qui se obligant custodire castrum vsque ad annũ, & dant fideiussores, si postea manent in castro vltra annũ, non tenentur fideiussores. Istud idem tenent Archi. & Hostien. in locis præalleg. istud idem tenet Barto. in l. Lucius. per illum text. in §. Paulus. ff. de adminis. tuto. quem videas. vbi dicit, quòd Iacob. de Aret. habuit istam quæstio. de facto in ciuitate Veronæ. Istud tamen debet limitari, quãdo Castellani promiserunt solùm custodire, secus si promisissent custodire, & castrum saluum restituere principi, tunc elapso termino, tenentur fideiussores, si non restituunt. Ita etiam tenet Bald. in l. si cum Hermes. C. loc. pro isto etiam membro addo tex. in l. Labeo. §. si p fideiussorem. & ibi Barto. ad hoc not. ff. de arbi. Stat ergo, quòd istud primum membrum est verissimum. In secundo membro est difficultas, quando tempus non est finiendæ obligationis, imò potius inchoandæ solutionis, & moræ, nunquid si prorogetur terminus principali, fideiussor sit liberatus. Specu. & Ioan. And. in locis præalleg. & Dom. Ant. tenent, quòd sit liberatus. Alij Can. tenent contrarium, tamen primam opin. tenet etiam Dom. Ant. in c. 1. de offi. deleg. Ista secunda opin. quòd fideiussor non sit liberatus, est multum æqua, & iusta, quia fideiussor erat obligatus perpetuò. Et pro ista communi sententia facit: quia inducta ad vnum effectum, non debent operari contrarium. l. legata inutiliter. ff. de adim. leg. & l. legata inutiliter. ff. de leg. 1. sed ista prorogatio termini non fit, vt fideiussor, vel reus principalis liberetur, sed vt differatur solutio, ergo prorogatio nõ debet operari liberationem, & maximè, quia actus agentium non debent operari vltra intentionem eorum. l. nõn omnis. supra eodem, & l. obligationum substantia. ff. de actio. & oblig. & ita videretur concludendum. Contra tamen istam communem opi. pro opin. Specu. & Ioan. And. stringit vnum argum. cui non potest bene responderi. Non est dubium, ꝙ si debitor sit obligatus soluere in certo tempore, & creditor prorogetillum terminum, certe per istam prorogationem fit nouatio prioris obligationis ope excep. Ista sunt verba Barto. in l. Valerianus. quæ est l. pen. ff. de præto. stipu. Sed ego habeo, ꝙ quando prima obligatio nouatur, vel ipso iure, vel ope excep. semper fideiussor liberatur, tex. est no. dignus. in l. vbicunque. ff. de fideius. Facit in argum. l. solutum. §. nouata. ff. de pign. actio. Huic fundamento nunquam vidi congruum responsum. Inuenio tamen, quòd Bal. in l. tam mandatori. C. de non numer. pecu. limitat sing. istam doctr. Bar. vbi dicit, quòd quando creditor prorogat debitori terminum ad soluendum, nunquid fiat nouatio prioris oblig. dicit Bal. Aduerte, si fiat prorogatio per stipulationem, fit nouatio ope excep. quia quodammodo censentur noua obligatio illa prorogatio. ita procedit doctri. Bar. in d. l. petens. ff. de præt. stip. Sed si prorogatio fiat pacto nudo, dicit Bal. quòd prima obligatio non nouatur, nec ipso iure, nec ope. excep. & dicit ita tenere Inn. in c. præterea. 2. de appel. Et tenendo istud vlti. quando est facta prorogatio termini mediante stipulatione, quòd fiat nouatio ope excep. & sic in isto casu fideiussor sit liberatus, inuenio, quòd Barto. in l. si quis aliã. post princip. de solu. multum signanter limitat doctr. suam, vt procedat, quando prorogatio termini mediante stipulatione fit simpliciter, secus si aliquid adijceretur, puta si non solueret in termino prorogato, quòd intelligatur esse in priori statu, & obligatione, & gradu, prout erat primò, tunc fideiussor non erit liberatus. Et not. multum prædicta, quia pluries habui consulere, & est quæstio multum ambigua.[a] ¶ Secundò princip.
a circa istud not. quòd prorogatio termini intelligatur facta cũ
10 omnibus qualitatibus, & accessorijs, †quæro, quid de iuramen
b to?[b] pone, aliquis promisit soluere in festo Paschæ, & iurauit, si non soluerit erit periurus, & vigore iuramenti possum eum conuenire coram iudice ecclesiastico, creditor prorogauit terminum ad soluendum, nunquid intelligatur repetitum iuramentum, ita vt si non soluit in secundo termino, intelligatur esse periurus? Nam in primo non est periurus, quia creditor prorogauit. Prima fronte videretur dicendum, quòd nõ, quia iuramentum habet tacitam clausulam, & intelligitur rebus manentibus, & durantibus in statu, prout erant tempore iuramenti. l. fina. ff. qui satisda. cogan. vbi Doctor. not. Bald. in l. fina. C. de non numerata pecunia, vbi enumerat omnia illa, quæ tacitè intelliguntur in iuramento. Item iuramentum est valde præcisum, & videtur seruandum, quatenus est præstitutum, & non vltra. Hinc est, quòd iuramentum censetur personale, & non afficit hæredem pęna periurij. capitu. veritatis. vbi Can. no. de iureiuran. no. eleganter Bal. in l. fina. C. de pact. vbi melius quàm Canonistæ: ergo debitor non intelligitur astringi ad iuramentum, nisi quatenus iurauit. Si ergo prorogetur terminus, iuramentum vltra non se extendit. Istud idem potest suaderi per text. in cap. clericus. de iureiuran. vbi si clericus iurauit seruare statuta ecclesiæ, si postea fiat nouum statutum, & illud non seruet, non est periurus, quia iuramentum non se extendit ad futura, ita hic in proposito. Item non potest negari, quin isti sint duo termini, & diuersi. l. Celsus. in fin. ff. de arbi. & bonus tex. in l. cum in plures. §. lege dicta. ff. loca. Ergo qui iurauit in vno termino, non debet intelligi iurasse in alio. Breuiter istam quæst. tangit in terminis Bald. in loco solitario. in cap. venerabilem. in 6. colum. & sequen. de elect. vbi determinat sing. oppositum, quòd si aliquis iurauit soluere, & prorogetur terminus simpliciter, intelligitur repetitum iuramentum, adeo ꝙ si non soluat in termino prorogato, est periurus, & potest conueniri coram ecclesiastico iudice, & si est clericus, priuaretur beneficio. Mouetur ista ratione, quia prorogatio termini intelligitur facta cum omnibus qualitatibus, quæ erant in primo termino per d. l. 1. §. & post operis. ff. de nou. oper. nunciatione, cum

ADDITIONES.

a ¶ Pro qua videri possunt quæ scribit Dec. consi. 93. & 400. columna 1. circa med. & 107. & an prorogatio facta debitori, qui erat obligatus, vnà cum fideiussore, censeatur facta etiam quo ad fideiussorem, vide Fely. in c. 2. colu. 12. nu. 34. de spons. Cur. hic num. 10. Capel. Tholos. q. 181. quæ omnia plenius declarat Gabriel. commun. opin. lib. 3. tit. de fideius. concl. 3. Por. lib. 3. concl. 14. Emanuel. Suarez. lib. commu. opin. versic. fideiussores. Prac. Pap. for. libel. contra plures reos, vers. solutione. nu. 2. vbi dixi. MASVER.

b ¶ De iuramento. Vide Dec. in Rub. de offi. deleg. PVRPV.

cum mille ſimilib.& probat,quia ſi debitor promittit ſoluere
ſub pœna in primo termino,ſi prorogetur terminus ſimplici-
ter,intelligitur repetita pœna.l.cum ſtipulatus ſim mihi à Pro-
culo,aliàs ò Procule.ff.de verb.oblig.Eodem modo in iuramẽ
to.ad hoc alleg.c.hi qui auctoritate.de præben.in 6.¶No.bene
iſtam extenſionem,quæ eſt magna ad regulam, quam dedi ex
hoc tex.Sed caue,quia ſimilia Bal.de pęna,& de ſimilibus non
probant neceſſario.nam ꝙ pœna intelligatur repetita in proro
gatione,vbi vertitur ſolùm præiudicium pecuniarium, ſed in
iuro vertitur præiudicium animæ,quæ cunctis rebus eſt præfe
renda.l.ſancimus.C.de ſacroſ.eccle. ſic eſſet arguere de minori
ad maius.¶Sextò no.ex ver.ſed cum ſortis.ſecundum Bart. &
11 omnes limitati ad reg.†quòd pactum ſuper vna re non exten
ditur ad aliam.l.ſi vnus.§.ante omnia.ſ.de pac. Illa regula pro-
cedit,qñ aliæ res ſunt æquè principales,aliàs ſi pactum fuit ſuꝑ
re principali,puta ſuper ſorte,extenditur ad vſuras,& ſic ad ac-
ceſſoria.¶Septimò pōdera dum tex.dicit, & ſi vt ille putabat,
ad excep.tantum prodeſſet.pondera illa verba,quamuis in ſen
tentia diuerſa obtinerit,quæ poſſunt intelligi altero de duobus
modis.Primò poſſunt intelligi,ꝙ Pau.malè reſpondebat,ꝙ ſti
pulatio,quæ eſt magis potens,tolleretur ipſo iure per pactum
a nudum, quod eſt minus potens.nam videbatur, ꝙ pactũ nu-
dum deberet tollere ope excep.Pano.reſpondet,ꝙ illud pactũ
nudum imò ipſo iure tollit ſtipulationem præcedẽtem,& iſte
intellectus mihi magis placet. Alio modo legitur ſecundũ gl.
* *& magis communiter Doc.* ꝙ lex velit dicere, ꝙ ſententia diuerſa
obtinuerit,ꝙ iſtud pactum proſit nõ ſolùm quo ad excep. ſed
etiam quo ad actionem , & conſequenter ex iſto pacto nudo
non ſolùm debitor excep.ſed etiam habeat actionem.Iſto mo
do intellexit gl.Bar.& magis cõiter Doc.& ſm hoc, ꝙ aliquan-
do pactum nudum non ſolùm producit excep.ſed etiam parit
actionem,qñ veſtitur cohærentia ꝯctus,vt hic. regulariter ta-
men pactum nudum non eſt potens ad producendum actio-
12 nem,ſed aliquando producit, vt hic. Eſt verum, † ꝙ alij caſus
inueniuntur,in quibus ex pacto nudo datur actio: quos ſoleo
numerare poſt gl.& alios in l.iuriſgentium.§. igitur nuda. ſ. de
pac.Nunc volo te notare quinque,aut ſex caſus,qui cõiter ibi
non ponuntur.Primus caſus eſt,qñ vaſallus faceret pactũ nu-
dum cum domino,ꝙ ſeruiat domino expenſis domini.Iſto ca
ſu,quamuis pactum ſit nudum,tñ ex illo oritur vtilis actio,ne
fides remuneratione careat,& idem in vxore,quę ſimile pactũ
nudum feciſſet cum marito.tex.eſt ad literã in l.inter ſocerũ.§.
conuenit.ff.de pac.dot.quem tex.ad hoc ponderauit ſolus Bal.
qui nihil ignorauit in iure,à quo didici in c.ſi cautio.in vlt.col.
de fide inſtr.vbi dixit illum tex.ad hoc vnicum,& ſing.Nec cre
do,ꝙ habeas pulchriorem caſum. Secundus caſus eſt in ligis,
& treugis,ex quibus poteſt agi pacto nudo,& pactum nudum
ita producit actionem,ſicuti ſi ſtipulatio interueniſſet. Ita ſi-
gnanter dicit Bal.in c.j.in vlt.col.de pac.& ibi aſſignat rationẽ,
quia pacta pub.non egent fomento verborum.l. cõuentionũ.
ff.de pac.Et no.iſtam rõnem,quia ex ea poteris inferre ad alios
multos caſus,& iſtud non memini legiſſe apud alios. Tertius
caſus,quotieſcunque ex inobſeruantia pacti ego patior dam-
num,quia tractanti de damno propter inobſeruantiam pacti
competit actio de dolo ex illo pacto nudo. tex. eſt in l.elegan-
ter.§.ſeruus pactioni.ff.de dolo.& ibi Bar.circa fi.Bal.& alij nõ.
illum tex.ad hoc,& dicunt,quòd per illum tex. limitatur tota
materia pactorum.Quartus caſus eſt in curia mercatorum,&
vbicunque cauſæ cognoſcuntur de bono & æquo,eo quia in-
ter mercatores,inter quos cauſæ cognoſci debent ex æquitate,
non eſt curandum de verbis.Ita eſt de mente Bar.in l.Quintus
Mutius.& in l.fideiuſſor.§.quædam.ff.mand.Bald.in l. ſi pro ea.
in vlt.col.C.mand.& expreſsè iſtud dicit Bal. in c. ſi pro debili-
tate.de offi.deleg.vbi dicit,quòd in curia mercatorum non dif
fert pactum nudum à ſtipulatione,per gl.in ſimili no.in §.argẽ
tariorum.in Auth.de fideiuſ.per quam gl.dicit Bal.in c.1.in pe.
col.de pac.quod ex pacto nudo agunt mercatores,& nummu
larij inter ſe. Quintus caſus eſt de iure cano. & in foro cano.
* vbi pactum nudum producit actionem,*ſecundum magis commu
nem ſententiam*,qui tex.eſt in c.1.vbi diſputant Cano.& in c.3.de
pac.& plenius in c.quicunque ſuffragio.12. q. 2. & rõ eſt, quia
de iure cano.Deus non facit differentiam inter pactum nudũ,
vel ſimplicem promiſſionem,vel ſtipulationem,c. iuramenti.
22.q.2.Et tenendo communem ſententiam extende, qđ iſtud
habeat locum non ſolùm in foro Can.ſed etiam in foro ciuili
in omnibus terris ſubiectis eccleſiæ,ꝙ pactũ nudum producit
actionem,ita extendit Ioan.de Imo. in c. quæ in eccleſiarũ. de
conſti.& licèt ipſe non dicat,ante eum expreſsè firmat Bald.in
Authen.ad hæc.C.de vſu.vbi dicit,quòd non ſolùm in cler.&
in foro Cano.ſed etiam in puris laicis in terris ſubiectis eccle-
ſiæ,quo ad temporalem iuriſdictionem pactum nudum pro-
ducit actionem,& hanc extenſionem bene nota.Sextus,& vl-
ti.caſus eſt.nam pactum nudum non producit actionem, ve-
rum eſt,vnum pactum nudum,ſed ſi eſſet geminatum pactũ,
produceret actionem,quia propter geminationem pactum ef
ficitur efficacius:& quia ſecundum pactum cenſetur quodam
modo conſtitutum.l.1.§.an debitum.& §. pen. infra de conſti.
pecu.Iſtam extenſionem tradit Ant.de But.poſt Hoſt.in c.per
tuas.de arbi.& in c.cum contingat. & in c. Quintauallis. de iu-
reiur.Alb.de Roſ.in l.iuriſgentium.§.quinimo. in 4. col. in fi. ff.
de pac.Pau.de Caſt.in l.1.in prin.per illum tex.de conſti. pecu.
D.Matheſi.in ſing.36.Alexan.in l.legem.C. de pact. pro qua li-
mitatione bene facit tex.in l.fi.C.ad l.falc.quem Bal.& Ang.ad
hoc not. quòd licèt ſola obligatio naturalis non ſit potens ad
agendum,tamen ſi concurreret duplex obligatio naturalis, ex
ea oriretur actio,ergo ex duplici pacto nudo oritur actio. Li-
cèt omnes ita teneant,& ego non recedo, tamen in contrariũ
pondero duos tex.vnus eſt in l.ſi veritas.in verſi.ſtipulantibus.
C.de fideicommiſ.quem tex.ſic induco.Ex teſtamento non ſo
lenni oritur obligatio naturalis,Barto.& Docto.in l.1.ff.de con
di.indebi.Barto.& Docto.in l. cum quis. C.de iur.& fac. ignor.
* Can.in cap.fina.de ſolu.*& iſta eſt communis ſententia*.Pone, teſta-
tor fecit teſtamentum non ſolenne, in quo aliquid mihi reli-
quit:hæres ex illo tẽſtamento non ſolenni eſt obligatus natu-
raliter.Pone,quòd poſt iſtam obligationem pacto nudo con-
ueni cum hærede,nunquid ex eo naſcatur actio,vt poſſit lega
tarius contra hæredem agere?Et Bald. hoc perpendens in d.l.ſi
veritas.laborat circa ſolu.illius.Nam ibi dicitur,quòd ex pacto
non poteſt agere legatarius,niſi ſtipulatus ſit ab hærede ex cau
ſa tranſactionis &c. Secundò pondero in contrarium fortem
tex.in l.ſi pacto quo pœnam,& ibi ſoleo no.C.de pac.vbi præ-
ceſſerat pactum nudum,& ſequutum fuerat aliud pactũ.text.
ibi dicit conditionaliter,ita demum poteſt agi ex illo pacto ſe-
cundo,ſi interceſſerit ſtipulatio. Nec potes dicere, quòd illud
ſit odio pœnę,quia illud reprehenditur per Doc.maximè Ale-
xan.in l.ſtipulatio iſta.§.alteri.de verborum obligat. ¶ Octauò
b no.ex ver.ſed & quantitatem. caſum in quo vſuræ [b] poſſunt
deberi etiam pro tempore præterito, in quo debitor non fuit
in mora, quando debitor per expreſſam ſtipulationem pro-
miſit.Exemplum,pone,ego mutuo centum ducatos tibi gra-
tis vſque ad annum,ſed ſi non ſoluas in fine anni, volo per ſo-
lennem ſtipulationem,quòd etiam pro tẽpore præterito ſol-
uere tenearis vſuras:certè teneberis ad vſuras temporis præte-
riti,licèt non fueris in mora,quia non debebas ſoluere niſi in
13 fine anni, ſicut eſt in fructibus,&c.†Iuxta iſtum verſi. moueo,
quæſtionem neceſſariam,quam non inuenio hic tactam per
Doct.Quæro iuxta iſtum caſum,quando debitor ſi non ſolue
bat in fine anni, tenebatur ſoluere vſuras duodecim menſiũ,
pone quòd creditor prorogauit terminum ad ſoluendum ad
alium annum,& nihil dixit de vſuris,nunquid debitor tenebi-
tur ad vſuras præteriti temporis? Prima fronte videretur dicen
dum,quòd ſic non obſtañ. prorogatione,& moueor per ratio
nem huius text.in caſu præcedenti,in quo per prorogationem
ſortis ideo intelligitur facta prorogatio vſurarum, quia ſunt
acceſſoriæ.Sed in iſto caſu non ſic erat,quia in verſic. iſto vſu-
ræ debentur ex ſtipulatione propter ſtipulationem, ergo non
acceſſoriè.Secundò moueor,quia Iuriſconſ.vult ponere diffe-
rentiam inter caſum legis iſtius,& caſum vltimum. Tertiò nõ
eundo per mendicata ſuffragia de hoc videtur glo.in terminis
c in [c] l.non ſolùm.2.§.illud.in verſicu.aduerſus.ff.de lib.leg.& ibi
Bartol.no.Pau.de Caſtr.& Domin.Alexan. hic in contrarium,
& iſtud eſt verius,quod in caſu iſtius verſicu. fina. quòd etiam
ſi creditor prorogauit terminum, vſuræ nihilominus non de-
bentur pro tempore præterito.Facit,quia ſi non ſoluit in fine
anni,eſt in mora:iſtæ ergo vſuræ debentur etiam ex mora,ſi er-
go ceſſat mora,propter prorogationem,ceſſant vſuræ. Breui-
ter puto,quod ſi vſuræ antea debebantur ex ſtipulatione:puta
quia erat elapſus terminus quo habebat ſoluere, & ſic fue-
rat in mora, etiam ſi creditor prorogauit poſtea terminum,
vſuræ

ADDITIONES.

a ¶Pactum nudũ.De pacto nudo vide aliquos caſus ꝑ Iaſ.in l.ſi conuenerit.col.
4.& 5.ver.nono limita.ff.de iuriſd.omn.iud.Fely.plura in c.1.de pac. Iaſ. in l.
iuriſgentium.§.quinimo.ſupra de pac.

*.Et quod ex pacto nudo oriatur actio iure cano.limita,vt per Iaſ.in l.iuriſ-
gentium.§.ſed cum nulla.col.2.ff.de pac.Declara,vt per Corn.conſ.228.col.
4.lib.3.Catel.verb.Actio de conſtituta,& verb. fideiuſſor obligatur.Roman.
ſing.528. BELLAC.

b ¶Vſuræ.De vſuris vide not.Bal.in l.2.col.16.ver.eſt aduertẽdum.infra de leg.
primo. PVRPV.

c ¶In terminis.Limitat Iaſon in l. eius,in princip. in ſexto not.infra eodem.
PVRPV.

vſuræ debentur pro illo tempore præterito. Sed ſi creditor ꝓ-
rogauit terminum ante primum terminum finitum, & ſic nō
erat in mora debitor,non crederem,ꝙ tunc deberentur vſuræ
a temporis præteriti,quo non fuit in mora. [a] †No.etiam in verſ.
14 dicebam,duo Primò regulam vulgatam,ꝙ pacta incontinen
b ti appoſita creduntur ineſſe ſtipulationi. [b] Et vltra concorda-
tiones hic datas per gl.in ver.ſtipulationi,ad fi.adde tex. in cap.
officij.de elec. Item adde, ꝙ ratione contextualitatis actualis
ambo actus iudicari debent vnus actus, & de his vt de vno
actu debemus diſponere,& iudicare.l.cum antiquitas. C.de te
ſta.l.hæredes palàm.§.vno contextu.ff. eo. Vnde propter hanc
cōtextualitatem, & actuum vicinitatem illud quod vni actui
ineſt,alij creditur ineſſe.l.patris & filij.ff.de vulg.& pup.l. Titia.
§.idem reſpondit.ff.de verb.oblig.l.ſi quis ex argentarijs.§.ſi ini
tium.ff.de eden.Bene facit.l.ſi ventri. §. in bonis. ff. de priuileg.
credi.Ita no.Ang.in conſi.145.inc.gener à ſocero confeſſus fuit.
in 4.col.Lud.Rom.in conſi.445.incip.conſultatio præſens tres
habet nodoſas dubitationes.in 2.col.Secundò pondera text.in
verſicu.ineſſe creduntur,quia probat,quòd iſtud eſt per fictio-
15 nem.†Nam verbum creduntur,importat fictionem. l.de reo.
ff.de cap.per quam tenet Bartol.in l. ſi is qui pro emptore.in 2.
char.ff.de vſucap.& per hoc infero,quòd ſi ſtatutum concede-
ret executionem contractui,ꝙ non extenderetur ad pacta in-
continenti appoſita, quia ſtatutum non intelligitur in caſu fi-
cto,vt no.in l.3.§.hæc verba.ff.de nego.geſt.Inuenio tamen,qđ
regulam huius tex.limitat Bald.in c.dilectus.in 1.col.de fide in-
ſtru.vt non procedat,quando eſt quæſtio momenti, quia tunc
ea,quæ fiunt incontinenti poſt,non videntur ineſſe.alleg.nouū
tex.in l.Thais.in §.intra.ff.de fideicomm. lib.& per hoc infert in
ſpecie,quod cùm inſtrumenta poſſint produci vſque ad ſentē
tiam excluſiuè,quod incontinenti poſt ſnīam produci nō poſ-
ſent,& ex hoc ego colligo duo.Primò limit.ad regulam huius
tex.Secundò colligo limit.ad regulam gl.no. in l. Pomponius.
§.rati.ff.de procur.circa quam multa cumulaui in l.ita demū.
C.de procu.¶Gl.in ver.in auditorio.ibi,vel in palatio.facit.l. ɔ̃
pupillum.§.fi.in ver.ad maius auditorium.ff.de re iudi. præſup
ponit iſta gl.ꝙ Papinianus haberet officium,& tamen publicè
legeret,& properea inducitur ad quæſt. nunquid poſſit quis
ſimul,& eo.tempore legere,& gerere officium. Bar. hic in fin.
breuiter explicat,& licèt Sali.conetur impugnare,tamen circa
hoc me nō extendo,remitto me ad Bar.in l.ſi cōſul.ff.de adop.
Cano.in c.ex literis.de proba.& Alex.hic ſcribit per duas colu.
Et inquantum poſtea gl.hic exponit de domo , vel caſtaldo. ſi
vis videre quis propriè dicatur caſtaldus,& quis villicus, ponit
Bal.in c.1.de feudo guardiæ.¶In gl.in verbo prob. habes ex gl.
duas concluſi. Prima eſt,inquantum debitor promiſit reddere
pecuniam probam,ſuperfluè dictum eſt,per l.cum quid.ſupra
eo.& in hoc gl.bene dicit,& proprerea Bar.& Doc.hic inferūt,
ꝙ ſuperflua ſunt verba in inſtrumentis , boni ponderis , & au-
16 ri &c. vt per eos.Secundò habes ex glo.†ꝙ dictio rectè,ſignifi-
cat ſolennitatem,hoc eſt,ꝙ ſolutio fiat tempore,& loco con-
gruo,tamen iſtud eſt contra propriam ſignificationem termi-
ni rectè,ſecundum Bar.quia rectè,denotat factum,& cauſam,
& ritè,denotat ſolennitatem iuris,& de hoc ſunt plures gloſ.in
l.hoc colore.ff.de inoff.teſta.& gl.in l.ſed & ſi lege.§.ſcire.ff. de
peti.hære.gl.in l.iudex.C.commi.vel epi.glo. in l. non putauit.
§.non quæuis.ff.de bo.poſ.contratab.& ibi Bar. cū multis alijs,
quas alleg. Alex.hic,& maximè gl.& Bar.in l.iuſtè. ff.de acquir.
poſ.& in l.dubium.in ver.rectè.C.de diuor.Ang.in l.1.§.1.ff. de
ædi.edi.Bal.in l.3.in prin.per illum tex.cum gl.ff.de lib.& poſt-
hu.vbi dicit,ꝙ dictio rectè,importat cauſam , ſiue factum. di-
ctio ritè,ſolennitatem iuris.Item adde tex. no. in l.generaliter.
§.ſinautem non ritè.C.de reb.cred.in ver.non ritè illatum,rectè
autem accuſatum.Et propterea Bar.hic in 4.col.infert ad q. de
conſultore,cui commiſſum eſt,vt conſulat,an quis eſſet rectè
captus,& cum Bar.tenent Bal.Ang.Lud.& Alex.hic, quamuis
Alb.Salic. & Fulg.oppoſitum teneant,ſed nihil allegant, ꝙ vr-
geat.Alex.particulariter refert,& reſpondet. Vltra Doc. adde,
* quòd iſta doctr.Bar.*de conſultore eſt communis*, ſecundum Alexā.
in l.3.in prin.ff.de lib.& poſth.& in l.iuſtè poſſidet.in 1.col.ff.de
acq.poſ.Item adde multa iura,quæ probant,ꝙ dictio rectè,or
dinem,ſeu ſolennitatem importet,in l.1.C.de vſur.in l. Impera
tores.§.fi.ff.de decu.in l.hæc autem.§.rectè. ff. ex quib. cauſ. in
poſ.ea.in l.rectè.ff.de iudic.& in l.ſi ab hoſtib.§.ſi vir. ff. ſoluto
matr.Item aduerte ad tria. Primò,quia vltra iur. ſupra proxi-
mè alleg.mihi videtur,ꝙ imò dictio rectè, importet ſolennita
tem,per tex.in l.hæc verba in ſtipulatione.ff.de verb.ſignific. &
pondera rationem illius text.ſecundum quam dicere non po-
tes,ꝙ ibi ponatur impropriè,& ēt quia eſt in tit.de verb.ſig.vbi
ponitur propria ſignificatio vocabuli.Secundò aduerte, ꝙ ver
bum ritè,poſitum in lege,vel ſtatuto denotat illud eſſe de for-
ma ſubſtantiali actus:ita Pet.de Anchar.in repe.regulæ poſſeſ-
ſor.in 3.char.de reg.iur.in 6.alleg.tex.in c.firmiter.in §.ſacramē
tum.de ſum.tri.& in c.nihil. de elec. quæ iura parum probant.
ego allego gl.ſing.de hoc in l.3.C.de bon.vac.lib.10.quæ expo-
c nit ritè.i.ſecundum formam.Tertiò aduerte, [c] ꝙ dictio iuſtè,
tantum importat de per ſe,quātum dictio ritè, & rectè ſimul.
gl.eſt valde no.in §.exhæredatos in ver.iuſtè.in Auth.de hęr.&
fal.Et per hoc infero,ꝙ ſi commiſſa ſit quæſtio ſapienti,vt co-
gnoſcat,an quis iuſtè captus fuerit,ꝙ poterit cognoſcere,& de
iuſtitia facti,& de ſolennitate.Similiter aduerbium bene,tantū
importat quantum ritè, & rectè . Similiter aduerbium malè,
idem eſt,ꝙ non rectè,ita no.Bal.in l.eos.in princ.in 2. col. C.de
app.cui tu adde tex.in c.ius dictum.de verb.ſign.¶Gl.in ver.ſti
pulationi.diuiditur in 4.par.Primò declarat tex.Secundò taci-
tè quærit , & reſpondet , quando pactum dicatur incontinenti
appoſitum.Tertiò tacitè opponit contra tex.& non ſol. Quar-
tò no.ex tex.& alleg.concor.Secunda ibi,qn̄ autem quid dica-
tur.Tertia ibi,qn̄que tamē autem.Quarta ibi,item no.qō.¶In
ea.glo.ibi,plenè dixi in l.iuriſgentium.§.quinimo.Ex iſta gl.ha-
bes elicere tres conclu.Prima eſt, qn̄ pactum nudum apponit
incontinenti iuxta ɔ̃ctum vel bonæ fidei , vel ſtricti iuris nouā
parit act.Secunda concluſio eſt,ꝙ pactum incontinenti appo-
ſitum non ſolùm iuxta contractum bonæ fidei,ſed ēt ſtricti iu
ris informat veterem actionem.Tertia cōcluſio eſt , ꝙ iſta lex
loquitur de virtute informatiua.Iſtis tribus expeditis,erit expe
17 dita prima pars iſtius gl.¶Circa primā concl.†neceſſarium eſt
videre,quæ ſit noua actio,quæ oritur ex pacto incontinenti ap
* poſito.In hoc *Docto.omnes tam* Vltramon. quàm Citramontani
concordant,ꝙ ſi habita relatione pacti ad ɔ̃ctum pōt reſulta-
re ɔ̃ctus innominatus,oritur actio p̄ſcri.verb.ex illo pacto.Sed
ſi habita relatione pacti ad ɔ̃ctum non poteſt reſultare ɔ̃ctus
innominatus,quod eſt qn̄ ɔ̃ctus , & pactum ſunt pro eo. quia
innominati ɔ̃ctus ſunt reſpectiui,in hoc eſt difficultas: Vltra-
mon.tenent,ꝙ nulla actio oriatur.Bar.& Citramontani tenēt,
ꝙ oriatur actio p̄ſcr.verb.Iſtud firmat Bar.in multis locis, pre-
cipuè in l.in bonæ fidei.C.de pac.vbi Sali.& Alex.ibi,& Bar.in l.
iuriſgentium.§.quinimo.ſ.de pac.Circa hoc moueo vnam dif
ficultatem,q̄ mouet Raph.Cum.in l.1.§.ſi ſtipulāti.ff. de verb.
oblig. vbi dicit,ꝙ iſta vn̄r mirabilia,& ꝙ non poſſet reſponde-
ri.Qūo poſſibile eſt,ꝙ actio ex vendito informata, & actio p̄-
ſcri.verb.competant ſimul?quia ſi competit actio ex vēdito,er
go eſt ɔ̃ctus nominatus,ſi competit præſcr. verb. erit innomi-
natus,quod ſimul,& ſemel eſſe non pōt. Nam vno caſu licita
eſt pœnitentia,qn̄ eſt innominatus:altero caſu, qn̄ eſt nomina-
tus,non licèt pœnitere.l.ſi pecuniam.in prin.iuncta l.fi.ſ. de cō
di.ob cauſam,& ſic potero pœnitere,& non pœnitere. Debes
tu aduertere,ſi illud quod deuenit in pacto,eſt maius, quā pre
tium,attendimus illud quod eſt principale,& qđ eſt maius , &
erit ɔ̃ctus innominatus,& habet locum pęnitentia.Sed ſi pre-
tium ɔ̃ctus eſt maius q̄ illud,quod deuenit in pacto,attenditur
id,quod eſt maius.ſ.pretiū,& ſic erit ɔ̃ctus nominatus,& non
habet locum pęnitentia.Pro primo tex.eſt in l.cū te.C. de pac.
inter emp.& vend.vbi Bar.dicit no.tex.multū ſing.& Bal. Ang.
& cæteri ibi.Pro ſecundo tex.habes ad literam,in l. ſi ea vendi-
tione.C.de reſcin.vend. No. ergo, ꝙ qn̄ illud, quod deuenit in
pacto,eſt maius, quàm illud quod erat in contractu. ſ. pretiū,
attenditur pretium,& cenſetur ɔ̃ctus innominatus,& habebit
locum pęnitentia.Bal.in repe.l.petens.C.de pac.videns iſtā diffi
cultatem,multum dubitauit. Habes declaratam primā concl.
* gl.Aduerte ēt circa prædicta,*inquantum coiter Doc.concludunt*, ꝙ
qn̄ pactum nudum apponitur incontinenti iuxta ɔ̃ctū , quòd
ſemper parit actionem præſcr.verb.nā D.Alex.hic pro iſta cō-
muni conclu.facit vnam nouam rationem , quam vide ꝑ te.
ſed ad iſtam rōnem D.Alex.poteſt rn̄deri,ꝙ facilius veſtitur pa
ctum nudum cohęrentia traditionis,quàm cohęrentia ɔ̃ctus,
probo.Nam pactum non veſtitur cohærentia cōtractus,quā-
do contractus eſt pro vno , pactum pro alio , vt infra declara-
bo.& tamen ego habeo,quòd ſi traditio fiat pro vno, pactum
pro

ADDITIONES.

a ¶Mora. Adde Iaſ.in l.2.col.2.verſ.quarto adde.ſupra de iuriſd.om.iud. Limi-
ta vt per Imo.in l.iudex ff.de re iud.per Alexan.lib.1.conſi.80.vbi vide repe.
lib.3 conſi.109.incip.omnis. & ideo quando fiunt plura pacta ſimul,viden-
tur habere correſpondentiam inuicem.l.fundi partem. infra de contrahen.
empt.no.Corn.lib.4.conſi.28.incip.præſens.col.2.lib.4.conſi.319. ſecundo
dubio. PVRPV.

b ¶Stipulationi.Glo.in l.in fundi.ff.de ope.lib.in princ. vide Barto. in l.Gallus.
§.ille.infra de libe & poſthu.contra Alex.in l.2.2.not.ſupra eo. & quomodo
probetur incontinenti.Soc.2.par.conſi.253. PVRPV.

c ¶Tertio aduerte.Iaſon in l.1.ſecundo not.colum. 4.ff. de noui oper. nuncia.
PVRPV.

pro alio,pactum veſtitur cohærentia traditionis.l.quoties.C.
de don.quæ ſub modo.l.illam. C. de don. Ego verò pro com-
muni opin.facio aliam rationem.nam certũ eſt, quòd ex om-
nibus contractibus innominatis oritur actio præſcri.verb. quæ
eſt ſubſidiaria,quæ non competit, vbi competit alia nomina-
ta.l.quoties.& ibi glo.ff.de præſcr.ver.Bar.in rub.eod. titu. Sed
ego habeo,quòd pactum nudum ſimpliciter, etiam quando
non eſt reſpectiuum, eſt contractus innominatus, ſecundum
glo. mag.in fin.in l.1.in prin, ff.de act.& obliga. quam reputat
ſing.Bal.in c.Quintauallis.in 2.col.de iureiu. ergo &c. ¶ Circa
ſecundã conclu. ꝙ pactum appoſitum incontinenti iuxta cõ-
tractum ſtricti iuris informat veterem actionem ex contractu
* ſtipulationis,vt competat ad deductum in pacto: *Et hæc eſt com
munis ſententia*,pro qua eſt tex.in l. petens. C. de pac. ſecundum
3.lec.gl.communiter approbatam.ego non examino, ex quo
18 alij non tangunt.† Hinc moueo pulchram difficultatem circa
iſtam conclu. Pone, quòd iuxta ſtipulationem,& ſic contra-
ctum ſtricti iuris apponatur pactum, volunt omnes ꝙ infor-
metur actio ex ſtipulatu,& extendatur, vt competat etiam ad
deductum in pacto.Probo,ꝙ ſit falſum. Pone, per ſtipulatio-
nem promiſi facere domum,pacto incontinenti appoſito, ꝙ
facerem aliam,vel aliquid aliud:ego habeo,ꝙ pactum appoſi
tum iuxta ſtipulationem cenſetur ineſſe ſtipulationi. Pone, ꝙ
à principio deducuntur plura facta,differentia eſt inter ſtipula
tionem,& alios contractus,quia ſunt plures ſtipulationes, &
plures actiones. l.ſcire debemus.infra de verb.oblig.In alijs cõ-
tractibus,ſi deducerentur plures res, eſt vnus contractus, &
vna actio.l ſi quis duos.ff.de contrah.emp.tunc ſic.Si in ſtipula
tione promittitur aliquid,in pacto promittitur aliud, ſi eſſent
ab initio deducta in ſtipulationem, plures actiones compete-
rent;ergo & ſic debent duæ actiones competere,vna ex ſtipu-
latione,alia ex pacto,quomodo ergo poſſibile eſt, quòd actio
ex ſtipulatu competat ad deducta in pacto?imò deberent cõ-
petere duæ actiones.Iſtam difficultatem mouet Pau.de Caſtr.
in l.petens.C.de pac.vbi dicit, ꝙ Doct.Papienſes iſtud tenebãt.
Et dicit ſe credere,ꝙ verum dicant,ꝙ ſit impoſſibile, ꝙ actio
ex ſtipulatu competat ad diuerſa,& ad deducta in pacto,& ad
deducta in ſtipulatione,imò deberent competere duæ diuer-
ſæ actiones.Idem tenet Fulg.& Do.Alex. idem tenet in d.l. pe-
tens.Tamen hic tenẽt contrarium:& ſi illud eſt verum,gl.om-
nes,& Doc.malè dixerunt,& errauerunt. Ego dico,quòd Do-
cto.hic,& in glo.bene dicunt, & præmitto vnum antequam
reſpondeam. Ad hoc, vt pactum debeat informare contra-
ctum,eſt neceſſe,ꝙ iſtud pactum ſit de appendicijs ipſius con
tractus.alia exempla quæ dantur non ſunt bona. iſtam reg.tra
dit Bal.in l.petens in pe.col.C.de pac.eſt tex. in l.iuriſgentium.
§.quinimo.verſic.ea enim pacta inſunt,quæ legem contractui
dant.ff.de pac.& iſtam reg.latè ponit Alex.in l.in bonę fidei.C.
de pac.Hoc præmiſſo,reſpondeo in forma, & dico,ꝙ pactum
incontinenti iuxta ſtipulationem informat,& facit,ꝙ illa actio
in ſpecie ex ſtipulatu informatur,& extenditur, vt illa in indi-
uiduo competat ad deductum in pacto. Non obſt. regula.d.l.
ſcire debemus, quia quando in ſtipulatione deducuntur plu-
res res,tot cenſentur eſſe ſtipulationes quot res. Iſtud eſt verũ,
quando illæ res deductæ in ſtipulationem,ſunt æquè principa-
les: ſed quando vna eſt acceſſoria, vel de appenditijs, eſt vna
tãtum ſtipulatio, & vna actio ex ſtipulatu competit ad vtrũ-
que.Ita magiſtraliter declarat Bar.in l.ſcire debemus.& ibi Do
cto.omnes.ff.de verb.obli. in quantum Bar. ponit intellectum.
l.ſi quis duo.ff.de contrah.emp.Tertia,& vlti.conclu.gl. eſt, ꝙ
pactum incontinenti appoſitum in hac l.iuxta ſtipulationem
informat,& ſic iſta l.loquitur de virtute informatiua. Contra
iſtam conclu.Bar.in 2, col. opponit,quòd quando contractus
eſt in fauorem vnius,& pactum in fauorem alterius, tunc pa-
ctum non veſtitur cohærentia contractus,nec informat.alleg.
gl.in §.quinimo.alleg.etiam in l.ſi tibi.C.loc.ſed in hac l. ſtipu-
tio fuit facta in fauorem creditoris,& ſic pro vno: pactum fuit
factum in fauorem debitoris, & ſic pro alio, ergo non debet
veſtiri,nec informari,&c.Bar. reſpondet, & cum iſta ſolutione
* *tranſeunt omnes hic*.& Cyn. in d.l.petens.& dicit quicquid poteſt
dici,ſed non bene tollit contrarium. Probo, quòd non dicat
verum Bar.quia ad cognoſcendum cuius gratia ſit contractus
celebratus, attendimus id, quod principaliter agitur. l. ſi quis
nec cauſam. s. eod.l.qui exceptionem.ff.de condi.ob cauſam.
ſed hoc attento eo,ꝙ eſt principalius: certè iſtud pactum prin-
cipaliter fuit factum cauſa debitoris,ideo non debet informa-
re contractum celebratum gratia creditoris. Ideo Lud. Rom.
tenet, ꝙ in iſta.l. non oriatur actio ex pacto, neque ex veteri
informata detur,& ſic tenet contra glo.& Doc.hic.Ego video,
ꝙ Docto.multum æquiuocant, & teneo, ꝙ in iſta.l. ex pacto
oriatur actio,vt gl.& Doc.tenent.Sed conſidero,cui debeat cõ
peter e iſta actio. Nam ſi dicis, ꝙ in iſta. l. ex pacto competat
actio ex parte debitoris, iſtud eſt falſum, & fatuum dicere. ad
quid enim ageretur? nam ſolùm quo ad excep.illi poteſt pro-
deſſe.Sed nunquid creditori competat actio ex iſto pacto? &
Bar.in ſolu.ſi conſideras,vult, quòd ex iſto pacto poteſt credi-
tor agere.Ego cogitabam,ꝙ fruſtra ageret creditor ex illo pa-
cto: nam cùm habeat actionem ex prima ſtipulatione,ad qd
ageret ex pacto?Poſtea cogitabam, ꝙ ſi ageret ex prima ſtipu-
latione, ageret ad totam ſortem ſtatim, & non poſſet in effe-
ctu,aget ergo ex tertio pacto pro rata, ſicut conuenit. Ad arg.
reſpondeo,ꝙ creditor non poteſt agere ex pacto,quia debitor
poſſet excipere,quòd pactum cùm ſit in fauorem ſuum,non
debet prodeſſe creditori,ſed quia nihil releuat, & nihil intereſt
debitoris,creditor poſſet agere ex pacto, quia omnino poſſet
agere ex ſtipulatione,in qua erat repetita ſors,per dictionẽ, eo
amplius.Contra eandem concl.gl.opp.Bar.ꝙ pactum nudum
continens idem,ꝙ ſtipulatio,non veſtitur cohærentia ſtipula-
tionis, & ſic non producit actionem, ꝙ videtur contra hunc
19 tex.Bar.ſoluit.vide eum.† Venio nunc ad principalem conclu.
nunqd in hac.l.tractetur de informatione,an de reformatione.
ꝙ de informatione tenuit gl.hic,in ver.ſtipulationi, & in verſi.
obtinuerint.& gl.in verbo obligatione, & iſtam opi.tenent Bar.
Ang.Alb. & communiter Antiq. Tenet etiam Alex. hic in 15.
col.& ſeq.Et pro iſta ſententia,quòd iſta lex loquatur de infor-
matione,multum ſtringit ratio tex.in ver.dicebam,quia pacta
incontinenti facta ſtipulationi ineſſe credũtur. Pondera, quòd
tex.ſe fundat,quia pactum erat appoſitum incontinenti:nam
ſi loqueretur de reformatione,non eſt differentia,vtrum incõ-
tinenti,an ex interuallo,l.iuriſgentium.§.adeo.ff.de pac. Appa-
ret ergo,ꝙ loquitur de informatione. iſtud ſuadetur etiam ex
tex.qui dicit,ſtipulationi ineſſe creduntur. Nam ſi de reforma-
tione loqueretur,fruſtra diceret ineſſe. Tertiò ſuadetur iſtud
ibi,perinde eſſe,ac ſi per ſingulos menſes.Pondera dictionem,
perinde, quæ ſtat ſimilitudinariè. Si ergo ſtat ſimilitudinariè,
non reformat verè,quia nullum ſimile eſt idem.l.quod Nerua.
ſ.depoſi.Quartò probatur ex ver.ſed cum ſortis.in ver.quam-
uis ſententia diuerſa obtinuerit, intelligendo, ꝙ per illa verba
ex pacto oriatur:nam tunc oritur actio ex pacto, ſi ſtat infor-
matiuè.nam ſi reformatiuè,non parit actionem.Facit text.in l.
ſi ita quis.§.Seia cauit.ff.de verb.oblig.Contrariam opin.quòd
imò iſta lex loquatur de reformatione, & ſic de virtute refor-
matiua,& renouatiua contractus,tenuit Fulg.hic in 3. colu. &
etiam in vltim.Pau.de Caſt.& Lud.Rom.hic,& ante eos iſtud
expreſsè tenet Bal. hic in ſummario ſuo. tenet etiam expreſsè
D.Chriſt.de Caſtil.hic.Eandẽ opi.tenuerũt Pet.de Bexu.& D.
Io.de Puteo in l.1.§.ſi ſimplr.ff.de ver.obl.Et ꝓ iſta opi.mouet
Pau.de Caſ.nam cum iſtud tertium pactum veniat ad reſtituẽ
dum primam ſtipulationem,ergo non debet poſſe informare,
nec fomentum ab ea accipere,per regulam c.ex eo.de reg.iur.
in 6.Secundò,quia ſi diceremus, ꝙ pactum in hac l. informa-
ret contractum,vt actio ex eo competeret ad deductum in pa
ctum,ſequeretur abſurdum. Nam actio ex primo contractu
competit ad totam ſummam, ſi iſta actio competeret etiam
ad deductum in pacto,ſequeretur ergo, ꝙ ſtatim poſſit agere
ad totam ſortem virtute primæ ſtipulationis,vt totum debitũ
ſoluatur in calendis proximis,& item,ꝙ poſſit ſimul, & ſemel
agere,non ſolùm ex eadem actione,ſed etiam ex pacto,vt ſin-
gulis menſibus ſoluantur 300.ſed iſta ſunt incompatibilia, er-
go &c.Vnde dicit,ꝙ iſtud pactum venit ad reformandum cõ
tractum,non ad informandum, ex quo noua forma ei datur,
& dicit Pau.de Caſt.ꝙ iſta eſt veritas,quam gl.& Doc.non vi-
derunt,& licèt Fulg.tangat,non eſt auſus firmare. Ego ſemper
tenui,& teneo,ꝙ iſta l.verè loquatur de reformatione, & non
de informatione,& mouet me iſtud fundamentum, cui non
video reſponſum.Nam informare propriè eſt extendere actio
nem ex primo contractu:extendi dicitur illud,quod remanet.
l.ſed ſi manente. ff. de preca. quando ergo extenditur contra-
ctus ex pacto incontinenti,vt actio ex eo competat ad dedu-
cta in pacto,iſtud eſt informare,quia remanet primus contra-
ctus firmus,ſed actio ex eo extenditur,& ſic quando vltra con
tractum aliquid adijcit in fauorem creditoris, illud dicitur in-
formare:ſed in caſu noſtræ legis non remanet primus contra-
ctus firmus,ſed noua forma ei additur, nec per tertium pactũ
additur aliquid in fauorem creditoris, imò renouatur prima
forma contractus,& noua inducitur. ergo in hoc text. non eſt
informatio,ſed reformatio,per hoc fundamentum ſemper te-
nui,& teneo,quòd in iſta l. pactum reformat, non informat,
ad hoc bene facit tex.in l.1.§.cum adijcitur. iungendo illũ tex.
cum §.ſeq.ff.de verb.oblig.Et tenendo iſtam partẽ,quæ eſt ve-
ra,non obſt.dum dicebatur,quòd tex.fundat ſe in eo,quòd pa-
ctum fuit incontinenti appoſitum,& quia dicatur ineſſe. nam
dico,

dico; q etiam quando pactum reformat, dicitur inesse reformatiuè. Ista sunt verba Iurisconf. in l. iurisgentium. §. adeo. ff. de pac. Et si dicis, quare ponderauerit Iuriscon. quòd pactum sit appositum incontinenti, si tendebat ad reuocandum? Respon de, vt ostenderet, q in hac l. primus contractus fuit renouatus ipso iure, adeo vt iudex parte nõ opponente debet obseruare vim pacti, vt declarabo nunc in seq. parte, in fin. gl. secus si fuisset appositum ex interuallo. Ad tex. in versic. sed cum fortis. in ver. quamuis diuersa sententia obtinuerit, vbi videtur innui, q istud pactum non solùm prosit debitori quo ad excep sed et creditori quo ad actionem, & sic, quòd pactum informet. potest primò responderi, q ista verba, quamuis diuersa sententia obtinuerit. non referantur ad casum. l. nostræ. Sed velit dicere, aduersarij dicebant, q pactum solã producebat excep. & sic, q non posset impedire cursum vsurarum ipso iure. respondet Iuriscon. quamuis diuersa sententia obtinuerit. Si intelligas ista verba, etiam producit actionem, & tunc potest dici, quod hoc est verum, quando tendit ad hoc, quia tunc posset producere actionem, quamuis ipsi dicerent, q nũquam produceret actionem, sed tantum excep. & sic in alijs terminis posset producere actionem, non in casu nostro, tamen quia istud videtur violare tex. potest forsitan aliter responderi, quòd ista verba quãuis diuersa sententia obtinuerit, non volunt dicere, q oriatur actio ex pacto, sed volunt dicere aliud: aduersarij dicebant, q pactum solum producit exceptionem, ergo ipso iure non impedit cursum vsurarum ex stipulatione: quia pactum nudum non habet impedire ipso iure, sed solùm ope excep. quando opp. Iuriscon. vult respondere, q diuersa sententia obtinuit, q istud pactum non solùm ope excep. sed etiam ipso iure impedit cursum vsurarum: quia istud, quod ipsi dicunt, est verum, quando apponitur ex interuallo, & sic illa verba, quamuis diuersa sententia &c. non dicunt, q pactum producat actionẽ, sed volunt, q impediat ipso iure cursum vsurarum. Considera tamen, si huic secundæ respon. refragetur tex. in versic. cursum vsurarum ipso iure &c. Et sic concludo, quòd in hac l. pactum non informat, nec nouam parit, sed reformat, & istud est de mente Iuriscon. si bene inspiciatur. Tenendo tamẽ istud, quod est verum in se, q pactum incontinenti appositum veterem actio. informat, & extendit, & competit ad deducta in pacto. l. fundi partem. ff. de contrahen. empt. Quæro, ista conclusio est vera in pacto nudo: quid autem esset si incontinenti apponeretur non pactum nudum, sed stipulatio, nunquid stipulatio informabit contractum, vt actio ex contractu competat ad deducta in stipulationem? Veritas est, quia actio ex stipulatu est stricti iuris, si nos diceremus, q actio ex contractu competeret ad deducta in stipulationem, esset bonæ fidei. Breuiter tu habes tex. no. q actio ex contractu informatur ex stipulatione incõtinenti adiecta, sicut informatur ex pacto, vt actio ex eo cõpetat ad deducta in stipulationem. tex. in l. prædia. secũdum 2. lec. gl. infra de act. emp. quem Bar. ibi expresè no. & no. istud pro extensione istius materiæ. Et p ista expedita est prima pars gl. & est enucleatus intellectus huius l. ¶ In ea. gl. ibi. hæredes pa

20 lãm, in fi. habes ex gl. intellectus secundum leges quas alleg. † q pactum dicitur apponi incontinenti, quando apponitur statim ante, vel statim post, antequam partes diuertant ad extraneos actus. Istud idem tenuit clarius gl. in l. in bonæ fidei. & ibi Bal. & Ang. C. de pac. & gl. in l. petens. & ibi Bald. in repe. in 19. col. C. de pac. & istam opi. tenuit Bal. (quicquid teneat hic) in l. contractus. C. de fide instru. & ista opin. probatur ex etymologia vocab. incontinenti. dicitur enim incontinenti. i. in actu se simul tenente, put declarat Bal. in d. l. ĩ bonæ fidei, in prin. & ibi Sali. in pe. col. facit tex. in l. 3. C. de ædi. act. cõsidera tamen, quia ille tex. bene requirit fieri debere incontinenti, quando pactũ fit post contractum, sed si fiat ante, tex. ille non requirit, q fiat incontinenti, de quo vlti. soleo dicere in d. l. petens. sed Vltramon. & Bar. hic, & Cy. & Bar. in d. l. in bonæ fidei. & Bar. in d. l. 1. ff. de sol. Ang. & Moder. in d. l. iurisgentium. §. quinimo. tenuerunt, quòd donec partes non habuerunt contractum pro perfecto, & absoluto, si apponerentur mille pacta, omnia ista cẽserentur incontinenti apposita, per l. contractus. C. de fide instr. sed istud procedit in casu claro, sed quid in dubio? tunc procedit illud, quod dicit gl. Ista conclusio clarè procedit in actibus momentaneis, sed pulchrum dubium esset, quid in actib. successiuis habentibus durationem, vt est tutela, & matrimoniũ, quando pactum dicatur incontinẽti factum iuxta contractũ matrimonij, vel tutelæ. habes gl. in l. iurisgentium. §. quinimo. versi. idem Marcellus. ad fi. & licèt gl. ibi teneat, q quando in fin. matrimonij, vel tutelæ apponitur, dicatur incontinenti: tamen veritas est, q tunc dicitur incontinenti, quando apponitẽ statim in princ. tutelæ, & matrimonij, secundum Bar. & Doct. ibi. Alibi dicit no. Bal. in l. 1. & l. pe. §. mulier circa fi. ff. solu. mat. q præsumitẽ factũ incõtinenti, si est factum eodẽ die, loco, & testibus, arguendo à communiter accidentib. In alijs autẽ materijs, quando dicatur incontinenti fieri, [a] iura variè loquunẽ: & vt plurimum statur arbi. iudicis, vt habes gl. in c. an sit. de appel. Bal. hic, in vlt. col. latè examinat. ipse tamen colligit qninq; not. casus, in quib. dicitur incontinenti fieri illud, quod fit infra tres dies. Primus est in spoliato possessione, qui incõtinenti potest de facto, & per vim recuperare. nam dicitur incontinenti recuperare, si infra triduum, gl. est in l. 3. §. cum igitur. ff. de vi, & vi arma. Item vulneratus si moriatur incontinenti, præsumitẽ ex tali vulnere mortuus: nam si moritur infra tres dies, p sumitẽ mortuus incontinenti ex eo vulnere. glo. est no. & sing. & signãda in l. 1. C. de emen. ser. Eodem modo error, vel confessio erronea aduocati, vel procuratoris potest incontinenti reuocari: & dicitur incontinenti reuocari. infra tres dies, tex. est in l. fina. C. de erro. aduoc. Item, quando Papa, vel Princeps delegat causam, & delegati sunt suspecti, eligunt ur arbitri incontinenti, q cognoscant de suspitione, iuxta cap. suspitionis. extra de off. & potest. iudic. deleg. certè illi dicuntur electi incontinenti, quando eliguntur infra tres dies. l. fi. C. de iud. Quintò secundũ Bald. ille dicitur posse probare incontinenti, qui probat. ff. tres dies, al legat Bald. Archid. ita tenere. 3. q. 3. in summa. Extra istos casus, incontinenti, variè capitur in iure. Adde circa primum casum de possessione, quæ dicitur recuperata incontinenti, si recuperatur infra triduum, idem Bal. in l. fi. C. de his, qui à non do. ma. allegando Hug. dicit, q si aliquis Princeps, vel magnus Baro expelleretur per vim de ciuitatẽ, vel de dominio suo, potest incõtinenti recuperare via facti, & dicitur incontinenti recuperare. ff. 10. annos, eo quia multum tempus requiritur ad componẽdos amicos, & gentes, & istud idem tenet Bald. in c. in literis. de resti. spol. Item adde inquantum Bal. hic tenet, q vulneratus, q incontinenti moritur, præsumitur mortuus ex illo vulnere, si moriatur infra triduum, si autem post triduum visus sit ambulare infirmus cùm baculo, non præsumitur mortuus ex illo vulnere. per gl. præalleg. nam licèt Bald. teneat illam gl. & idem Bal. in prooe. ff. orum. in 3. col. & in l. 2. in 2. q. C. de rescin. vendi. Bal. & Moder. in l. si ab hostibus. §. si vir. ff. de solu. matr. & illam gl. reputat sing. Io. de Imo. in l. si quis cùm aliter. de verb. oblig. Tu tamen intellige illam gl. sanè, prout declarat Bar. in l. fi. in vlti. col. ff. ad leg. Cor. de Sica. ponunt Can. præcipuè Domi. Io. de Ana. in c. significasti. el secondo, de homi. & in c. 2. vbi tex. principalis. de cler. percuss. Adde, quòd eodem modo equus venditus, si moriatur infra triduum, præsumitur, quòd tempore venditionis esset morbosus, & venditor teneretur redhibere precium. ita ad literam determinat Io. And. in addi. Spec. in titu. de empt. & vend. §. sciendum, ver. de illo. sequitur Angel. in repe. l. sciendum. ad fi. ff. de verb. oblig. Imo. & Moder. in d. l. si quis cũ aliter. in vlt. col. licèt Ang. ibi teneat contrarium, & malè. Quãdo autem dicatur quis incontinenti se defendere, nam licitum est occidere [b] alium, dum se defendit incontinenti, habes glos. magistram, vbi Doc. ponunt in l. 1. C. vnde vi. Bar. in l. vt vim. ff. de iust. & iur. Cy. in l. cum antiquitas. per illum tex. & ibi Bald. in 3. not. C. de testa. ponunt Can. in c. olim. primo, de resti. spol. Bald. in c. 2. in 2. col. de vi. & hon. cleric. Item diligenter attende ad illud, quod dicit Bal. hic in fin. declarando vnam regulam, quæ habet, quòd testis potest corrigere, [c] mutare, & emendare dictum suum, dummodo incontinenti faciat gl. est ordi. in §. quaverò multi. in Auth. de testi. gl. & Doc. in c. cum clamor. de testi. Doc. post gl. ibi in c. ptereà. de test cog. No. Bar. in l. repeti. in

21 princ. ff. de quæst. & in l. eos. ff. de fal. † Pulchrum est intelligere, quando testis dicatur incontinenti facere. Bald. hic ad fi. multũ singulariter dicit, quòd testis dicitur incontinenti se corrigere, vel emendare, si istud facit antequam cõpleat dictum suum, vel antequam missus sit à iudice, vel examinatore, propterea secundum Bal. si recesserit testis, non potest postea redire ad corrigendum, vel mutandum, vel emendandũ: posset tamen dictum suum obscurum declarare, saluo nisi repeteretur à iudice. habent Can. glo. in c. præterea. de testib. vbi Docto. Can. de qua

ADDITIONES.

a ¶ Incontinenti fieri. Adde glo. fin. in c. præterea. de test. cogen. & copiosè per Lud. Rom. in l. 1. in §. 1. ff. de verb. oblig.

* Et dic, quod illud dicitur incontinenti fieri quod fit paulò ante, vel post quo dispositum est, l. 3. C. de ædil. act. Bar. in l. contractus. C. de fide instr. exẽplum ponit Rip. respon. 143. col. 2. in fi. & col. seq. & incontinenti dicitur fieri, quod fit eadem die. l. Continuus. de verb. oblig. l. ex duobus. ff. de duob. reis. qua in materia plura scribit Ias. in l. 2. nu. 105. C. de iure emphy. Dec. consilio 636. nu. 8. MASVER.

b ¶ Occidere. Adde Doc. in clem. si furiosus. de homic.

c ¶ Corrigere. Adde Bald. in l. præsbyteri. la prima, C. de Episcopis, & clericis.

qua non fuit recordatus Bal.vbi dicit gl. quòd teſtis dicitur in-
continenti emendare,ſi illud facit antequam loquatur cũ par-
tibus,quod intellige,vt ibi per Doc. Can. Ibidem tamen Bald.
dicit,quòd ſi teſtis vellet emendare, antequam loquatur cum
partibus,& ire ad notarium,& dicat,ego non dixi ſic , non eſt
licitum notario emendare ſcriptum ſuum. ¶Antequam intrẽ
gl.ſeq.quia intellexi ex gl.præcedenti , quid operetur pactum
incontinenti appoſitum ex parte actoris, nunc operæprecium
eſt videre,quid operetur ex parte rei , & an differat, ſi oppona-
22 tur ex interuallo,vel incontinenti.†Pone,ꝙ ſtipulatus fui pu-
rè:poſtea ſub condi.appoſui pactum,an mihi præiudicem,vel
an ſit differentia,ſi appoſitum fuerit pactum incontinenti, vel
ex interuallo?Bal.magiſtraliter dicit,ꝙ ſic,vt hic per eum.Con
cludit ergo magiſtraliter Bar.quando pactum de non ſoluen-
do niſi ad diem,vel ſub condi.apponitur ex interuallo,& nihil
excipit reus de pacto,debet iudex condemnare eum ad ſoluẽ
dum purè,& ſtatim,ſed ſi pactum dilatiuum ſolutionis ſit ap-
poſitum incontinenti,iudex cui nihil opponĩ ex parte rei , dẽt
ſupplere, & condemnare eum non ſimpliciter,ſed ad diẽ , vel
ſub cõditione iſtud idem tenet Bar.in l,eum qui ita §.q ita.j.ad
fi.in vlt.col.ff.de verb.oblig.vbi dicit. No. quia nunc intelligis,
quid ſit dictum pactum incontinenti ineſſe ex parte rei,q aliàs
nunquam intellexiſti.Idem tenet Barto.in l.ſi vnus.§.pactus ne
peteret.in 8.col.ff.de pac.& in l.exceptionem.vbi Bal.& Sali.C.
de proba.Can.tenent in c.exceptionem.de excep.& in c. perue
nit de emp.& ven.Bal.in c.de teſtibus.extra de teſt.& in l.in bo
næ fidei.in fin.C.de pac.& in l.ex prædijs.C.de euic. & ibi Ang.
& Sali.& Ang.in l.quod ſi in diem.in princ. ff.de peti.hæredita.
* *Et iſta eſt communis,& vera doctr.* Contrarium tenent Fulgoſ. &
Pau.& Ludo.Rom.hic in vltim.col. & inter cætera mouetur
Raph.Fulg.qui multum ſe inuoluit,quia imò iudex debet ſup
plere:nam ex quo reus ſcit exceptionem ſibi competere,& eã
non opponit,ſibi præiudicat,& intelligitur eam remittere. nã
ſi eſt facta dilatio debitori,ſiue reo , clarum eſt,quòd compe-
tit ſibi exceptio dilatoria,quæ ſi non opponatur,preiudicat nõ
opponenti,quia videtur eam remiſiſſe.arg.l.ſi ea.C.qui accuſa.
non poſ.l.Pomponius.§.rati.de procu.& l.licèt.C.eo.iuncto.§.
temporales.& §.hodie.Inſti.de excep.Item ſecundum Pau. de
Caſt.non eſt verum,quòd iudex debeat ſupplere loco rei nihil
opponentis,quia regula eſt,ꝙ iudex non requiſitus non debet
ſupplere,niſi quando pars eſſet abſens ex iuſta abſentia. l. am-
pliorem.C.de app.Bar.declarat in l.4.§.hoc autem iudicium.ff.
de dam.infec.Sed non eundo per mendicata ſuffragia,contra
Bar.ſtringit fortius tex.in l.quod ſi in diem.in prin.ff.de pet. hæ
red.quem tex allegat Lud.Rom.hic in vlt.col.& dicit ſe admi-
rari,quòd Fulg.tantum ſubtilizauerit,cùm eſſet tex.clarus cõ-
tra Bar.& licèt ipſe non dicat,ante eum illum tex. originaliter
alleg.Inn.in c.1.ſuper gl.fi.de plus peti. & per illum fortiſſimũ
tex.tenet etiam Ang.contra Bar.in l.1.C.de condi.ex lege.& in
l.exceptionem.C.de proba.Et inuenio,ꝙ iſtam opi.cõtra Bart.
tenuit conſulendo Alex. Imo. de quo non parum admiror in
conſi.95.incip.in cauſa,& lite vertente inter Spe.& D.Franc.de
Granelis.in 3. col. ad fin. Sed tu teneas in omnibus doctrinam
Bar.hic,q̃ ipſe D.Alex.tenet hic in 20.col.& in d.l.eũ qui ita.§.q
ita.Et pro iſta opi.addo bene facere duo.Primò illud,quod de-
terminat Bal.in l.ſupplicarc.ad fi.C.vt lit.pend.vbi tenet, quòd
iudex etiam reo nihil opponente poteſt condemnare ad pœ-
nam contentam in pacto.Secundò pro iſta opi.moueor, quia
vbicunque ex actis aliquid conſtat iudici, poteſt iudex ſupple
rẽ parte etiam non opponente,glo.in l.1. C.qui & aduer.quos.
Bar.& Doc.in d.l.4.§ hoc autem iudicium & facit bona glo.in
l.2.in verb atrox.ff.de fer.arg Fulgoſ.parum facit, quia propter
doct. Bart hic tollitur,quia illud, quod dicitur,ꝙ pars intelligi-
tur remittere exceptionem,ſi non opponit, verum eſt, quãdo
habet neceſſe opponere,ſed quando ineſt obligationi,& ſic eſt
notoria,non eſt neceſſe opponere , ſicut pactum incontinenti
appoſitum.ergo &c. Non obſtat fundamentum Pau. quia iu-
dex non poteſt pronunciare ſuper obligatione, quin etiã pro-
nunciet ſuper exceptione,quæ illi ineſt. Difficultas eſt reſpon-
dere ad d.l.quod ſi in diem,ad quem tex. reſpondebat duplici
ter Inn.in d. c. 1.cuius ſolu.referunt, & ſequuntur Pau. & Alex.
hic.Prima ſol.nihil valet. primò,quia diuinat. ſecundò, quia ꝙ
reus oppoſuerit exceptionem,prout vult alia ſolu.eſt facti,quę
facta non præſumuntur,niſi probentur.l.in libello.§.factæ.ff.de
capitu.tertio,quia ſi in illa.l.qđ ſi in diem.in prin.reus oppoſuiſ
ſet exceptionem,nullam haberet ille tex.dubitationem.Secun
dò reſpondeo,tenendo glo.in d.l.quod ſi in diem.quam ibi ap-
probat Bar.quòd ille debitor benè erat debitor in diem ,ſed nõ
fuit quo ad illa conuentus,ſed quo ad alia,tamen,quia petitio
hæreditatis eſt iudicium vniuerſale,fuit quo ad alia abſolutus.
Iſta etiam diuinat.Ego vltra alios reſpondeo,& no. nam dico,

ꝙ tex.in d.l.quod ſi in diem.nihil ad propoſitum facit:nam do
ctrina Bar.propriè loquitur,quando quis erat debitor purè , &
incontinenti fuit appoſitum pactum dilatorium in diem , vel
ſub conditione , & tunc Bart.dicit veritatem,quòd ſi creditor
agit ex primo debito,quod erat purum , & nihil excipiatur de
pacto,certè quia pactum eſt incontinenti appoſitum,iudex de
bet condemnare reum non ſimpliciter,ſed in diem,vel ſub cõ
ditione.Sed in l.quod ſi in diem.non præcedebat debitum pu-
rum,ſed ſemper fuit in diem,vel ſub conditione.ideo ſi agatur
ex illo debito,iudex debet abſoluere reum, quamuis nihil op-
poſuerit,& teneo pro conſtanti,quòd ſi Bar.viueret,ita reſpon
deret ad illum tex.& ita videtur ſentire Ang.ibi.¶Gl.in verbo,
tractũ.diuiditur in quatuor partes. Primò declarat text. In alijs
format tres quæſtio.principales.Secunda ibi,pone ergo.Tertia
ibi,item pone ècontra.Quarta ibi,item cùm per legem iſtam.
¶In ead.gl.ibi ſupra eod.l.pecuniam quam. Habes ex gl. quòd
quando præceſſit debitum purum,& fit pactum,ꝙ non debea
tur niſi adueniente conditione,ſiue pactum apponatur incon
tinenti,ſiue ex interuallo, vtroque caſu eſt idem:quia reo para
23 tur exceptio,& conſequenter vult gl.† quòd ſi contractum ſit
debitum purè,& ſtatim fiat pactum, quòd non debeatur , niſi
adueniente conditione:quamuis pactum ſit pars contractus:
tamen primus contractus non redditur cõditionalis, dicit Bar.
ſecus eſt in vltimis voluntatibus, in quibus ſi teſtator legat ali-
quid purè,deinde illud idem legat ſub conditione, primum ex
tinguitur,& totum fit conditionale.l.ſi legatũ purè. ff.de adim.
leg.& l.quibus dieb.§.quidam Titio.ff.de condi.& demonſt.&
ſic habes differentiam inter contractus,& vltimas voluntates,
quia in contractibus , ſi aliquid promittatur purè , deinde fiat
pactum,vt illud non debeatur niſi adueniente conditione, per
iſtud pactum primus contractus non efficitur conditionalis:
imò remanet purus.Bene verum eſt,quòd ſi euenerit conditio
reſoluitur.ſecus eſt in vltimis voluntatibus . Pulchrum eſt vi-
dere,quæ ſit ratio diuerſitatis.Ad hoc reſpondet Fulg. in l.ſi pe
cuniam,quam.s̃.eod.ꝙ ratio eſt, quia in vltimis volun.ſi teſta-
tor facit legatum,iſtud non habet perfectionem, donec teſta-
tor viuit,eo quia ſemper poſſet iſtud reuocare , & ſic ſemper
ſtat in pendenti.nimirum ergo ſi teſtator legat ſub conditione.
illud idem ſi efficitur conditionale,non ſic eſt in contractibus,
qui ſtatim recipiunt perfectionem, quando fiunt purè. Addo,
ꝙ contrarium in terminis tenet Bar.ſibi contrarius in l. quibus
diebus.§.quidam Titio.ff.de condi.& demonſt. vbi formaliter
tenet,quòd ſi promitto decẽ purè ex aliquo contractu, ſi incõ
tinenti apponitur pactum, quod iſta decẽ non debeantur niſi
adueniente conditione,certè quia ſtatim fuit factum, facit, vt
primus contractus efficiatur conditionalis, & ſic vult non eſſe
differentiam inter contractus,& vltimas voluntates . iſtud idẽ
tenuit Bal.hic.in 4.col.ver.ſecundo quęritur. & iſta ſecũda opi.
mihi plus placet,quando incontinenti pactum apponitur , eo
quia ceſſat ratio , quam proximè dixi,dum dixi , quòd vltimæ
voluntates nunquam habent perfectionem donec teſtator vi-
uit,ſecus in contractibus,nam dico hoc caſu , quòd partes nõ
dicuntur habere contractum pro perfecto, ex quo illum alte-
rant per pactum:ideo dico,quòd redditur conditionalis.Secũ
dò pro iſta opi.facit illud,quod volunt Bar. & omnes in 2.qõ.
gl.quia ideo ibi fauore creditoris pactum reſoluit cõtractum,
quia diuerſitas ſtatim placuit , ergo multo magis in caſu no-
ſtro,cum fauorabiliores ſimus reis,quàm actoribus. Et tenen-
do iſtam partem contra gl.Bar.& ſequaces hic,non obſt. gl. in
l.2.in fi.inf. de in di.addic.quia illa loquitur in caſu claro, quan
do vendo tibi domum purè,tamen ſi alius afferat meliorẽ cõ
ditionem,volo quod ſit inempta,certè primus contractus re-
manet purus,niſi alius afferat meliorem conditionẽ.Et ſic con
cludo,quod quando ſtipulatio præceſſit pura , & ſequitur ſta-
tim pactum ſub conditione, ſtipulatio redditur conditionalis,
ex quo non erat habita pro perfecta.Intellige tamen ſanè,quã-
do apponitur conditio reſpiciens ipſum debitum , ſi apponi-
tur obligationi immediatè,ſecus ſi apponatur conditio reſpi-
ciens actionem.Exemplum, ſit pactum, ꝙ non poſſit peti de-
bitum,niſi eueniente conditione, quia tunc non reſolueretur:
quia actus agentium non debent operari vltra eorum intẽtio-
nem,ſecundum Fulg.Pau.Lud.Rom.& D.Alex.hic. & iſto vl
timo modo potes ſaluare Bart.& gl.hic,quia verè in his termi
nis loquuntur gl.Bar.& Doc.ſ. quando conditio nõ apponitur
debito,ſed petitioni.¶In ead.gl.ibi l. ſi vnus.§.ſed ſi pactum. in
princ.Habes ex gl.quòd ſi per ſtipulationem promiſiſti aliquid
ſub conditione , & fiat pactum nudum , quòd iſtud debeatur
purè,nunquid vigore pacti nudi potero ſtatim agere? Gl. fina-
liter determinat,quòd non,quia ex quo ex prima ſtipulatione
conditionali non eſt nata actio,certè pactum nudum non eſt
ſufficiens,vt ex eo actio oriatur.ad hoc alleg.d.l.ſi vnus.§.ſed ſi
pactum

pactum. Bar. limitat istam gl. procedere, quando pactum nudũ continebat illud idem quod stipulatio, quia per stipulationem tu promisisti sub conditione centum. Fit pactum, quòd illa centum statim possint peti, isto casu Bar. tenet cum gl. si pactũ sit appositum ex interuallo, si autem incontinenti sit appositũ pactum purum, dicit Bar. si continebat illud idem quod stipulatio præcedens, debebitur purè, tanquam à diuersitate illa illico sit recessum, non tanquam informetur, &c. l. 1. §. cum adijcitur. de verb. oblig. in hoc gl. & Bar. bene dicunt. Subdit Barto. quòd si iuxta contractum conditionalem apponeretur pactũ nudum, quod antequam euenerit conditio, pactum non põt informare ꝯtum conditionalem, cùm non sit nata actio, quę possit informari. Item nec pactum vestitur, cùm non sit obligatio, quæ vestiat, cùm sit ꝯtus conditionalis interim nullus, & sic cũ sit stipulatio conditionalis inefficax ad producendum actionem per se, multominus per pactum, & in hoc Bar. bene dicit. Subdit tamen, qđ si referendo pactum ad ꝯtum resultat ꝯtus innominatus, qđ tunc pactum nudum vestiretur. ita intelligit tex. in l. si in venditione. ff. de peric. & commo. rei vẽd. Concludit ergo Bar. ꝙ si vendo tibi domum sub condi. & incontinenti appono pactum, vt vadas pro re Romam, ex isto

* pacto nascitur actio: & *in hoc communiter* Bar. reprehenditur per omnes Mod. hic, & Cy. in l. in bonæ fidei. in 3. q. & Saly. in l. petens. in 4. q. C. de pac. & ibidem Ang. & Pau. de Cas. & Ang. in l. iurisgentium. §. quinimo. vbi Pau. de Cas. in 3. col. eo quia tex. ꝑ quem mouetur Bar. multum decepit eum in l. si in venditione. in princ. de pericu. & commo. rei vendi. licèt idem tenuerit Bar. in d. l. petens. in pe. q. per d. l. si in venditione. Nam posito, ꝙ ille tex. loqueretur in terminis. q. Bart. tamen non probat, ꝙ ex tali pacto oriatur actio, dum dicit, puto pactum valere. nã nõ sequitur, ꝙ producat actionem, quamuis valeat. Nam vẽditor habet actionem ex vendito ad pretium: emptor si excipiat, ꝙ velit habere rem emptam, venditor replicabit, ꝙ periculũ spectat ad eum emptorem per pactum, & hoc est, quod dicit valere pactum, nõ autem nascitur actio ex eo, & propterea Pau. de Cas. in d. l. petens. se valde admirari dicit de Bar. qui tantum in speculatione transgressus sit. Aduerte tamẽ ad duo. Primò, ꝙ videtur posse attentari, ꝙ imò d. l. si in venditione. in prin. ꝓbet opi. Bar. ꝙ ibi cõpetat actio. nam vbicunque lex dicit actũ valere, intelligit non solum quo ad exceptionem, sed ẽt quo ad actionem. l. statuas. ff. de acq. rer. dom. gl. in Auth. sacramẽta puberum. C. si aduer. ven. Secundò aduerte, quia in d. l. si in vẽditione. in prin. conditio defecerat. ita tenet Bal. in l. si merces. in prin. ff. loc. & in l. petens. C. de pac. & ibi videtur sensisse Bart. in vlt. q. & probo ratione, quia qñ conditio euenit, semper periculum est emptoris. Ad hoc ergo, vt pactum aliquid operet, est necesse dicere, ꝙ conditio defecerit. Vel si dicas, ꝙ pẽdebat adhuc ista pendentia non operaretur plus, quàm defectus cõditionis. ¶In gl. ibi, vt Insti. de act. §. fuerat. gl. vult inducere illũ tex. ꝙ sicut ibi actio ex stipulatu subrogata in locum rei vxorię actionis, assumit naturam illius rei vxoriæ actionis, ita hic debet certi cõdictio assumere naturam stipulationis. In contrariũ allegat l. item veniunt. §. & cum prædiximus. vbi pro damno competebat actio legis Aquiliæ defuncto, hæredi competit petitio hæreditatis, certè illa petitio hæreditatis non assumit naturam legis Aquiliæ. Pro clara intelligentia reassumo articulum in dubium. pone, per stipulationem sum stipulatus vndecim, & sic certum, clarum est, ꝙ competit mihi certi cõdictio, si incontinenti pactum fit, vt vadas pro me Romam, & sic ad incertum, nunquid pactum informabit actionem ex primo contractu. l. stipulationis, vt competat etiam ad incertum. s. vt vadas pro me Romam? Punctus est videre, nunquid certi condictio, quæ non potest competere nisi ad certum, possit virtute informationis extendi, vt competat ad incertum, & sic dedu-

* ctum in pacto? Bar. hic, *& communiter Doct.* in d. l. petens. cõcludunt, ꝙ non, ista ratione, de qua per Bar. hic in vlti. col. Et illud, quod dicitur, ꝙ actio informatur per pactum iuxta ꝯtum appositum, est verum qñ est extendibilis, aliàs secus. Ideo concludunt, ꝙ si in stipulatione contineatur certum, in pacto apposito incontinenti cõtineatur incertum, ꝙ ex isto pacto duæ oriũtur actiones, actio ex stipulatu, quia est perinde, ac si fuisset deductum in stipulatione incertum, quo casu si fuisset deductũ, competijsset actio ex stipulatu, ergo & isto casu. Item cũ istud pactum sit appositum incontinenti iuxta stipulationem, & ꝑ consequens vestiatur cohærentia ꝯtus, competet actio pscriptis verbis. Licèt ista sit cõis sñia, vt habes diffusius per Moder. præcipuè. D. Alex hic, tamen in puncto iuris mihi videtur (& ita aliàs repetendo istam. l. sustinui) ꝙ certi condictio virtute informationis extẽditur, vt competat ad deductum in pactum, & sic ad incertum, & isto modo multum limitatur. l. certi condi. in prin. s. eo. Istam opi. tenuerunt Cy. & Pet. hic. pro ista opi.

stringunt tex. in l. fundi partem. de ꝯh. emp. & tex. in l. tenetur. §. 1. de act. empt. quib. non bene respondetur, in quib. iurib. dicitur, ꝙ actio ex vendito sui natura non competit nisi ad ptiũ, qñ consistit in pec. nu. & non ad aliud. & ideo in empt. & vend. pretium non potest constitui in alia re, quàm pecunia, & si cõstituatur in alia re, non competit actio ex vendito. §. item pretium. Insti. de empt. & vendi. Pone modo, ꝙ vendo tibi domũ pro centum pacto apposito, vt vadas pro me Romam, si istud pactum sit minus, quàm pretium, certè actio ex vendito, quæ sui natura non potest competere nisi ad pretium, & nisi in pecunia numerata, virtute informationis extenditur, vt competat ad deductum in pacto, & sic ad incertum, quod erat minus quàm pretium. Ita in proposito, qñ factum incertum est minus, quàm illud, qđ est deductum in stipulatione, vñ quod certi cõdictio possit competere ẽt ad factum, & sic ad incertum, & quamuis Alex. laboret hic in solutione, tñ realiter non põt responderi. Non obst. arg. Bar. & Doc. dum dicũt, quòd pactũ censetur inesse stipulationi, si inest, tot stipulationes censentur, quot res deductæ in ea, quia responde prout declaraui in gl. in ver. stipulationi. in prin. s. eo. per glo. & doctrinam Bar. in l. scire debemus. ff. de verb. oblig. videlicet, quod illud, ꝙ dr̃, quod tot sunt stipulationes, quot sunt res in stipulatione deductæ, est verum, qñ sunt æquè principales, sed si non sunt æquè principales, sed de appenditijs, nõ censentur tot stipulationes, quot res, sed vna tñ, ergo si pactum, quod apponitur iuxta ꝯtum continet factum, quod sit minus q̃ pretium, dr̃ continere quid de appendicijs, ergo censebitur tñ vna stipulatio, & per ꝯsequẽs dabitur tñ vna actio: s. certi cõdictio, ẽt ad deductũ in pacto. Ideo autem dixi si factum sit minus quã pretium, quia si factũ esset plus, quã pretium, non esset emptio, & vendi. sed esset ꝯtus innominatus. Non recedo tñ ab opi. Bar. & Doc. in consulendo, & iudicando, sed disputationis gratia, & in puncto iuris mihi plus placet opi. ꝯria, pro qua Fulg hic nonnulla adducit, quæ sunt leuia, & inter cætera adducit, qđ actio præscriptis verbis non oritur nisi ex ꝯtu innominato, vel qñ habita relatione pacti ad ꝯtũ resultat ꝯtus innominatus, tamen in hoc decipitur, quia vt dicunt Bar. & Doc. in d. §. quinimo. oritur ẽt, qñ pactum nudum vestitur cohærentia ꝯtus, & ita loquitur Bar hic. ¶Gl. in verb. ipso iure. diuiditur magistraliter in tres partes. Primò opponit ꝯ tex. & ponit primam sol. s̃m quã destruxit tex. Secundò retenta illa sol. opponit, & soluit. Tertiò ponit aliam solu. Secunda ibi, item arg. vñ ꝯ prædicta. Tertia ibi, vel dic ad vtrunque. Et est aduertendum inquantum gl. in illa secunda parte opponit de l. Celsus. §. fi. ff. de arbi. quòd illa lex nihil facit: ideo omittam hoc ꝯrium. ¶In ea. gl. ad fi. Pro clara intelligentia huius gl. opponit fortiter ꝯ tex. qui dicit, quòd ꝑ pactum ipso iure tollitur ꝯtus præcedens. Contra, pactum nudum non est potens, vt ipso iure possit innouare ꝯtum præcedentem, iurib. in gl. alleg. quia quod est debilius, non potest tollere, quod est fortius. Gl. in effectu ponit duas solu. Prima fatetur contrarium, & dicit quòd tex. debet exponi ipso iure. i. quo ad effectum. s. ope exceptionis. Ista sol. est falsa, ideo glo. ponit aliã sol. quæ est aliqualiter obscura. eius intentio est, quòd pactum nudum in hac l. non tollit ipso iure primam stipulationem interpositam super sorte, ita procedit ꝯrium, sed bene ipso iure tollit secũdam stipulationem vsurarum, vel rectius impediet ipso iure, quia cùm cursus vsurarum ex mora veniat, pactum potest impedire moram, & consequenter cursum vsurarum. Bar. tenet vtrumque membrum istius glo. sed ponit in diuersis locis. Et in primis, ꝙ pactum nudum non tollat ipso iure stipulationem sortis, tenet Bar. hic in 4. col. in 3. q. & assignat duas rationes pro gl. quas vide per te. Secundum etiam membrum, ꝙ pactum nudum tollat ipso iure cursum vsurarum, vel rectius impediat, tenet Bar. hic. in 3. col. in pe. opp. & ibi assignat rationem diuersitatis, vide ipsam, & idem tenet Bal. hic in lec. antiqua. Licèt ista videatur esse pura veritas, tamen tu subtilis considera, ꝙ ista ratio diuersitatis assignata per Bar. est periculosa, inquantum dicit, ꝙ pactum potest ipso iure impedire cursum vsurarum, sed non potest ipso iure tollere stipulationem super sorte. ista ratio procederet, qñ pactum apponeretur ex interuallo post contractum, tunc quia ꝯtus est iam perfectus, pactum non est tantæ potentiæ, vt ipso iure tollat stipulationem præcedentem Sed nos loquimur, quando pactum fuit appositum incontinenti, quod tunc dicitur, quando apponitur anteq̃ partes habuerint contractum pro perfecto, vt vult Bar. hic super gl. in ver. stipulationi, & in locis ibidem alle. sed ego habeo, ꝙ pactum incontinenti appositum potest ipso iure tollere: ita

* Bal. in l. rogasti. §. si tibi. s. eo. & Pau de Cast. *& communiter Mod.*

* *hic*, & bene facit quod tenet Bar. & *omnes in* gl. in versi. tractum. in 2. q. vbi volunt, ꝙ si contractus est conditionalis, & apponatur pactum incontinenti, ꝙ debeatur, quòd potest agi ex pacto,

cto,quia diuerſitas incontinēti placuit,ergo videtur, ꝙ prima
ſtipulatio poſſit ipſo iure tolli,ſicuti ſecunda per pactum incō
tinenti appoſitum,quia pactum appoſitum incontinenti ipſo
iure tollit.Super hoc volo, quòd diligenter cogites, quia non
eſt facile reſpondere.Per hæc remanet expedita iſta lex. ¶ Ex-
tra gl.recolligendo in ſubſtantia ea, quæ principaliter habes in
24 hac l.in tex.per gl. & Doc. in primis †fac regulam.Regulariter
pactum nudum appoſitum incontinenti etiam iuxta contra-
ctum ſtricti iuris,puta iuxta ſtipulationem, operatur duos effe
ctus ex parte actoris; nam cùm tale pactum,eo quia eſt incon
tinenti appoſitum,fingatur ineſſe ipſi contractui, certè infor-
mat, & eum extendit, & facit vt actio ex eo contractu infor-
metur,& extendatur,vt competat ad deductum in pacto. Se-
cundò operatur, quod illud pactum fomentetur cohærentia
contractus,& conſequenter ex ipſo facto de per ſe oriat̄ actio
præſcriptis verbis.& iſta eſt noua actio, quam parit, vt dicunt
gl.& Doc.Iſta concluſio colligitur ex hac l.& gloſſis ſuis,tenen
do intellectum gl.& Bar.Iſtud idem probatur in l.petens. C.de
* pac.ſecundum tertiam lect.*glo.communiter approbatam*, & in l.iu
riſgentium.§.quinimo.vbi etiam Bar.& alij.ff.de pac. Iſtam re-
gulam extende,vt procedat non ſolùm in pacto nudo,ſed etiā
in ſtipulatione:nam ſi vendo librū pro decē,& incōtinenti ap-
ponatur ſtipulatio,in qua aliquid aliud promittatur: certè ſti-
pulatio informatur,& facit,ꝙ actio ex vendito informata cō-
petat ad deductum in ſtipulatione.Et vtilitas erit,quia actio ex
vendito eſt bonæ fidei,& habet multa priuilegia, quæ non ha-
beret actio ex ſtipulatione,quæ eſt ſtricti iuris,ita probat tex.in
l.prædia.cum gl.ff.de act.empt.ſecundum ſecundam lec. gl. &
ibi expreſsè Bar.in 1.col.ad hoc no.& ibi alij ſequuntur. Secun
dò extēde iſtam regulam, etiam ſi pactum ſit reſolutiuum ꝯ-
ctus,quia licèt ſit reſolutiuum contractus, tamen veſtitur co-
hærentia contractus,ita D.Ioā.Pet.hic.in 4.col.alleg.text.in l.ſi
conuenerit.ff.de reſcin.vendi.Tu adde bonum tex.in l.ſed Cel-
25 ſus.§.1.ff.de contrah.empt.¶Iſtam regulam primò† limita nō
procedere,quando contractus principaliter fieret pro vno, pa
ctum pro alio incontinenti apponeretur, tunc pactum nō in-
format actionem ex contractu, vt competat ad deductum in
pacto;& ratio eſt, quia ex quo contractus principaliter eſt fa-
ctus gratia vnius,non debet informare pactum contra eum, ꝑ
regulam.l.quod fauore.C.de legi.Ita Bar.hic.in 2. col. ad fin.&
eſt gl.in l.petens.in glo.1.magna.ante medium.C.de pac. & ibi
Bar.in duobus locis.in 2.col.in fin.& in 1.q.Et iſto caſu, quādo
contractus principalis eſt pro vno, pactum incontinenti eſt ꝓ
alio,ſicut pactum non informat,vt prædixi,ita etiam non veſti
tur cohærentia contractus,per rationem.s̄.dictam. Ita eſt gloſ.
expreſſa in l.iuriſgentium.§.quinimo.in gl.in verbo in bonæ fi-
dei iudicis,quam Bar.ibi & alij tenent.ff.de pac. Bar.& alij in d.
l.petens.Cōfirmo per optimum ſimile:nam contractus inno-
minati fiunt pacto nudo.l.ex placito.C.de rer. permu. ſed im-
plemento,& ſic rei interuentu pactum veſtitur ex parte eius,
qui implet,d.l.ex placito.certè rei interuentus non veſtit pactū
nudum contra promiſſorem,qui impleuit, & ſic in eius dam-
num,ſed bene in fauorem.tex.eſt in l.ſi certis annis. & ibi Bart.
circa fi.ad hoc no.C.de pac.& ante Bar.eſt gl.ordi.quæ ad hoc
no.illum tex.in l.ex placito.in gl.1.in fi.C.de rer.permu. Ang.in
d.§.quinimo.in 6.col.Secundò principaliter limita prædictam
regulam procedere,quando pactum incontinenti appoſitum
continet aliquid diuerſum à ſtipulatione, vel contractu, ſed ſi
contineret idem,non informat,nec veſtitur,per regulam. l.qui
bis idem.ff.de verb.oblig.ſecūdum Bar.hic in 2.col. in fi.& Bal.
in l.petens.præallegata.Facit tex.in l.ſi pacto quo pœnam,iun-
cta gl.1.C.de pac.Dicit tamen ſingulariter Ang. in l.petens. C.
de pac.in 3.col.per illum tex.ſecundum tertiam lec. gl. ꝙ imò
ſecunda ſtipulatio,vel ſecundum pactum continens idem qđ
prima ſtipulatio,aliquando poteſt eſſe vtilis multum, quando
prima ſtipulatio eſſet facta ſine cauſa,quo caſu non valet in ef-
* fectu,quia obſtat exceptio doli, *ſecundum communem ſententiam*,
vt per gl.in l.2.§ circa.ff.de excep.doli latè examinat Alex. in l.
à Titio. ff.de verb. oblig. certè ſecunda ſtipulatio, vel pactum
propter virtutem geminationis facit,vt non poſſit opponi am
plius,ꝙ ſtipulatio ſit ſine cauſa.& iſtud bene no.ad duo. Primò
ad limitationem gl.in d.§.circa.Secundò pro ſolenni limitatio
26 ne.l.qui bis idem.ff.de verb.oblig. ¶† Tertiò limita prædictā re
gulam,vt procedat,ꝙ pactum incontinenti appoſitum infor-
mat contractum præcedentem, vt ſit verum, qn̄ actio ex illo
ꝯctu eſt informabilis,& extenſibilis ad deductū in pacto, aliàs
ſecus.puta ſi iuxta ſtipulationem continentem certum appo-
neretur incōtinenti factum,& ſic incertum,certè certi ꝯdictio
ex ſtipulatione competens ad certum nō informaretur,vt cō-
petat ad deductū in pacto,& ſic ad incertum. Ratio,quia certi
condictio non eſt informabilis ad hoc.ſ.ad incertum.ita magi-
ſtraliter concludit,& declarat Bar.hic,in vlt.col & fuit ante eū
* doctrina Iac.But.quam tenent Bal.Ang.*& communiter Mod.hic.*
& in d.l.petens.quamuis contrarium poſſet de facili teneri, ꝓ-
ut ſubtiliter tenebant Pet.& Cy.hic,per tex.in l. fundi partem.
ff.de contrahen.empt.& l.tenetur.§.1.ff. de act. empt. vt ſupra
dixi plenius.¶Quartò principaliter limita prædictam regulā,
vt procedat,quando cōtractus ſolennis fit ſuper principali, ſed
ſi contractus principalis fieret pacto nudo, vt quia pacto nu-
do promitto decem,ſtipulatio autem apponeretur ſuper pœ-
na,& ſic ſuper acceſſorio,certè pactum nudum non veſtitur à
ſtipulatione acceſſoria,eo quia principale non debet veſtiri ab
acceſſorio.l.quod per manus.ff.de iure cod. ita probat tex. in l.
nuda.& ibi no.Bar.C.de contrah.& commit.ſtip.glo. Barto. &
Doc.in d.l.petens.& Bar.in l.ex pupillari.in fi.ff. de vulg.& pup.
& idem Bar.in l.ſi pacto,quo pœnā.C. de pac.& Doc.hic.Quin
27 tò limita prædictam regulam,†vt procedat, qn̄ pactum nudū
apponitur incontinenti iuxta ꝯctum purum,ſecus ſi appone-
retur iuxta ꝯctum conditionalem,& ſic de alia re,quàm con-
tractus conditionalis,pactum non veſtitur cohærentia talis ꝯ-
ctus ante purificatam conditionem,nec informat actionem,
quia non poteſt, cùm non ſit nata ante euentum conditionis,
* ſm̄ Bar.hic in pen.col.*& cōiter Doc.*& Bar.in d.l. petens. in pe. q.
¶Sextò principaliter limita prædictam regulam non procede
re,qn̄ pactum nudum apponitur ſuper eo, quod eſt ꝯ naturā
ꝯctus,tunc non veſtitur cohęrentia ꝯctus,nec informat, text.
eſt in l.rogaſti.§.ſi tibi.vbi dixi.s̄.eod.& in l.ſi tibi.in princ. ff. de
pac.Facit tex.in l.Titius in prin.ſm̄ vnum intellectum.ff.de p̄-
ſcr.verb.& quod ſtatim.ı̄.dicam.in 8.fallē.¶Septimò no. limi-
28 ta prædictam regulam, † vt procedat,qn̄ pactum nudum ap-
ponitur incontinenti iuxta aliquem ꝯctum, qui valet de iure
communi,& producit actionem: tunc procedit regula prædi-
cta,ſed ſi pactum nudum apponeretur iuxta ꝯctum,qui de iu
re ſpeciali produceret actionem,certè pactum non informa-
ret actionem illam competentem de iure ſpeciali,nec eam ex
tenderet,eo quia ius ſingulare non debet extendi, prout ius cō
mune.l.ius ſingulare.& l.quod vero contra. ff. de legi. iuncta l.
eius militis.§.militia miſſus.ff.de teſt.mili.Iō ſi ego dono pacto
nudo aliquid,certè iure ſpeciali competit actio, vel condictio
ex lege l.ſi quis argentum.C.de dona. certè ſi incontinenti ap-
poneretur pactum nudum,non informaret. gl. eſt de hoc val-
de ſingularis in l.pacta conuenta.in prin.ff.de contrah.emp. in
gl.magna circa med.quam ſignabis,& ratio eſt duplex.Prima,
quia ius ſingulare non extenditur ſicut ius commune.l.ius ſin-
gulare. ff. de leg. Secunda, quia ius commune facilius recipit
extenſionē,quàm ius ſingulare, l.eius militis. §. militia miſſus.
ff.de teſta.mili.¶Octauò limita prædictam regulam non pro-
cedere,qn̄ pactum nudum contineret tale quid,quod nō poſ-
ſet cadere in principali ꝯctu,iſto caſu nō informat.ita eſt text.
in d.l.iuriſgentium.§.quinimo.dum dicit. *Ea enim pacta inſunt,*
quæ legem dant contractui, à ꝯrio ſenſu.& ibi Bar. in 3.col. ita no-
tabiliter declarat illum tex.& ideo ſi commodo tibi rem meā,
vel depono,pacto appoſito,ꝙ aliquid aliud facias,vel des: cer-
tè actio commodati,vel depoſiti non poteſt informari,vel ex-
tendi, vt competat ad deductum in pacto. Ratio, quia illud
deductum in pacto non poterat cadere in contractu commo
dati,vel depoſiti,eo quia obligatio in commodato,vel depoſi-
to non poteſt contrahi vltra in plus, quàm ſit depoſitum, vel
commodatum,& idem Bal.& Moder.præcipuè Alexan.in l.in
bonæ fidei.C.de pac.Et ſi opponeres de l.fundi partem.ff.de cō
trahen. empt. & l. tenetur. §. 1. ff.de actio. empt. reſpondeo.in
emp.& vendi.pretium debet eſſe in pecu.nume.& dummodo
principalis pars ſit in pecu.num.ſufficit.Aliud poteſt eſſe in fa-
cto,vel in ſpecie,& alia re,& tamen erit empt.& vendi. decla-
rat Barto.in l.Ariſto.in prin.per illum tex.ff.de dona.& in l. ſi in
emptione.in prin ff.de contrahen.empt.dixi in l.2.in princ. ſu-
pra eodem.Sed in commodato, vel depoſito neque principa-
liter,neque acceſſoriè poteſt venire in obligatione aliud, quā
29 ſit &c.& faciunt quæ dixi ſupra in 6.fallen.¶†Nonò limita, &
hic attende,quia ad hoc,vt prædicta regula procedat,requiri-
tur,vt pactum nudum ſit factum ex eadem cauſa,ex qua con
tractus princip.ita quòd pactum nudum ſit de appendicijs ip-
ſius contractus,tunc principalis contractus veſtit acceſſoriū,
& informatur,vt competat ad iſtud acceſſorium: ſecus ſi pa-
ctum nudum fieret ex alia cauſa penitus diuerſa,& non haben
te aliquam dependentiam à contractu. Et ideo ſi per ſtipula-
tionem ſolennem dono tibi iſtam domum,deinde fit inconti
nenti pactum nudum de permutanda re cum alia diuerſa,cer
tè pactum nihil habet facere cum contractu, tunc nec infor-
mat,nec veſtitur.Ita magiſtraliter declarat Bal.in repe.l.petens.
in 4.col.in princ.C.de pact.& Raph.Fulg. in hac l. & Fulgoſ.&
Moder.præcipuè Alexand.in d.l. in bonæ fidei. Et not.quia eſt
ſubſtan-

ſubſtantiale verbum in tota materia: nam per hoc confunduntur multa exempla, quæ tradunt à gl. & Doc. Et inter cætera reprobatur exemplum gl. in l. petens. quæ exemplificat iſtã materiam, quando per ſolennem ſtipulationem promitto decem pacto incontinenti appoſito, vt vadas pro me Romam. nam licèt ibi dicat, ꝙ iſtud pactum veſtiatur coherentia ſtipulationis, & informet, tamen & Pau. *& omnes Mod.* ibi reprehendunt, quia iſtud pactum non eſt de appendicijs, & ideo ipſi ponunt exemplum, quando per ſtipulationem quis promiſit ſcribere librum, incontinenti appoſito pacto de non dando. iſtud
30 eſt de appendicijs. Decimò, & vltimò † prędicta regula fallit in fideiuſſione præſtita, pacto nudo incontinenti appoſito iuxta ꝯctum, qui non veſtitur cohærentia contractus. l. 5. §. ſatis acceptio. ff. de ver. oblig. ita ad literam dicit Bal. in l. ex placito. C. de rer. permu. in vlt. col. in 17. qõ. & aliud non dicit. Ego cogitaui quid vellet dicere Bal. & conſidero, ꝙ dictum Doctoris debet intelligi ſecundum legem, quam allegat, vt inquit Bar. in l. non ſolùm. §. ſi liberationis. ff. de lib. leg. Bal. allegat dictum. §. ſatiſac ceptio. vbi dicitur, ꝙ fideiuſſio nõ valet ſine ſtipulatione. vt ibi. & l. Blanditus. C. de fideiuſ. Fortè voluit dicere Bal. vbicunque ſtipulatio requiritur pro forma, vel ſubſtantia, non ſufficit fieri pacto nudo incontinenti. Vel ſecundo, licèt Bal. non dicat, credo, ꝙ eius limitatio poſſit probari, & fortè fuit etiã mens ſua. Nam pactum nudum veſtitur cohærentia contractus, vel informat, quando fit inter ipſos contrahentes princ. Ita loquuntur omnes leges in hac materia: ſed. contractus principalis nõ eſt factus cùm fideiuſſore, ſed inter ipſos principales contrahẽtes, ergo non debet pactum nudum informare contractũ principalem cum alio celebratum. iſtud comprobo ex eo, quod ſolus Io. Fab. tangit in rub. Inſt. de fideiuſ. (nec alibi ſcriptum iuuenitur,) vbi quærit, quæ eſt ratio, ꝙ fideiuſſio non valeat ſine ſtipulatione, iuribus præalleg. dicit Io. Fab. ratio eſt, quia contractus nominati ſolo pacto nudo. i. conſenſu producunt obligationem, & actionem efficacem. l. iuriſgentium. in princip. ff. de pac. eſt verum inter principales, qui faciunt ꝯtum, ſed principalis ꝯctus non fit cùm fideiuſſore, ſed inter partes principales, ideo niſi fideiuſſor promittat per ſtipulationem, non obligaretur. Ad idem no. adduco illud, quod dixit Bal. in c. 1. in pe. col.
a extra de pac. vbi quærit, de iure Cano. ex pacto nudo [a] ita oritũ
* actio, ſicut ſi ſtipulatio interueniret. c. 1. & 3. *ſecundum communem*
31 *intellectum*, de pac. & tetigi in ſuperiorib. † Nunquid de iure Cano. fideiuſſio præſtita pacto nudo valeret abſque ſtipulatione? determinat ꝙ non, eo quia tex. in d. c. 1. de pac. qui vult ſecundum communem opi. ꝙ de iure Cano. ex pacto nudo oriatur actio, procedit in ijs, qui proprio nomine principaliter ꝓmittunt, inter quos principaliter contractus celebratur, ſed in fideiuſſore, cum quo non celebratur contractus principalis, nõ habet locum ille text. & ideo ẽt de iure Cano. fideiuſſio præſtita pacto nudo abſque ſtipulatione non valeret, quod bene no. tu Canoniſta, & eſt magna ampliatio ad regulas iuris ciuilis præallegatas. Per iſtas 10. fallen. habes plenè collectam materiam iſtius l. Quaſdam aliàs fallen. habes ex legib. allegatis per gl. in verb. ſtipulationi. in 3. parte. Et poteſt dari vndecima limitatio,
32 † vt dicta regula non procedat, quando in pacto deducitur pęna, quia cùm ſit odioſa, pactum non veſtitur cohærentia contractus. gl. eſt ordinaria in l. ſeruus ea. l. ff. de ſer. expor. & in l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de verb. obliga. tamen iſtæ glo. reprobantur in illo. §. alteri. ideo non inſiſto.

ADDITIO.

a ¶Nudo. Adde gl. in c. ponderet. 50. di. & in regula non eſt obligatoriũ. de reg. iur. lib. 6. Bal. in Auth. ad hæc. C. de vſur.

SUMMARIUM.

1 *Vſurarius de iure ciuili an poſſit condere teſtamentum, & quid de iure Canonico.*
2 *In apertura teſtamenti an requiratur præſentia omnium hæredum.*
3 *Acta iudicij an faciant notorium.*
4 *Exigere idem eſt, quod extorquere.*
5 *Quando cauſa committitur conſulenda alicui per iſta verba, quid iuris, quid habeat videre.*
6 *An dictio, quondam, ſubaudiatur ad ſaluandum inſtrumentum.*

LEX XLI.

EIus, qui in prouincia. Iſta lex diuidit in quatuor partes principales. In prima ponitur thema, ex quo ſecundum gl. & Bar. tres eliciũtur quæſtiones, ſecundum Bal. & Moder. ſunt 4. q. Prima eſt de pecunia exacta. Secunda de pecunia mutuata. Tertia eſt de ſtipulatione. Quarta de pignoribus acceptis occaſione mutui, licèt Alb. referat aliquos tenere, ꝙ ſunt 5. quæſtiones. In ſecunda ibi placebat. reſpondetur primæ quæſtioni principali, & alij incidenti. In tertia in ver. quas verò. reſpondetur 2. q. principali, & adducitur ſimile, & tollitur obiectum; & alij quæſtioni. ſ. quartæ reſpondetur. In quarta in ver. quod ſi ſtipulatus. reſpondetur alteri principali quæſtioni. ſ. tertiæ de ſtipulatione facta per Stichum, an valeat, & quib. acquiratur, & ponit quatuor caſus, vt in litera. h. d. in effectu. Ignorantia mortis domini, per quam regulariter extinguitur mandatum, excuſat debitores ſoluentes, vt propter ignorantiam liberentur. hoc primo. Et ꝙ qs nõ facit, vt hæres, non venit in iud. familiæ erciſ. hoc ſecundò. Et mutuum naturale nunquam contrahitur niſi dominium pecuniæ in accipientem transferatur, & ſicut non contrahitur obligatio principalis, ita nec acceſſoria pignorum. h. d. tertiò. Et ſtipulatio, ſi nominatim conferatur in perſonam domini mortui, eſt ipſo iure nulla. ſi verò in perſonam ipſius Stichi, acquiritur hæreditati iacenti, ſi verò ſit adita hæreditas, acquiritur hæredibus ignorantibus, non autem ſcientibus. h. d. quartò, & vltimò vſq; ad fi. & vide caſum in terminis hic pulchrè figuratum per Albe. in 2. colum. Intendo legere iſtam. l. per partes ſicut facit Bar. & communiter Docto. ¶In tex. ibi, calenda-
a rio. [a] glo. exponit. i. rationibus faciendis, propriè exponitur calendarium, id eſt vſuris exercendis, eo quia per calendas vſuræ propriè decurrunt, vt in legib. in gl. allegatis. & dicit Bar. in l. qui filium. ff. de leg. 3. alleg. in gl. ꝙ ibi eſt tex. expreſſior, quã reperiatur in iure, ad declarandum iſtum terminum, calendarium, & ſæpè vidi in teſtamentis Iudæorum. ponit idem Bart. in l. vxori. vltima, & in l. fi. de vſufr. leg. Ex iſta prima parte dicunt Pau. & Alex. hic, quòd nulla no. poſſunt colligi, eo quia ponitur ſola narratio facti, & facit vltra eos: quia ex narratione facti in iure poſita, regulariter non poteſt elici deciſio iuris. vt eſt glo. in l. vnica. in 3. lect. C. quando non peten. partes, cum multis concor. quas ibi conſueui ponere, & habent Cano. gl. expreſſiorem in cap. 2. de dolo & contu. lib. 6. ¶Ego tamen ex iſta prima parte elicio ſex bona notabilia. Primò ergo pondera dum text. dicit Romæ teſtamentum, ſecundum quod ponderat Lud. Ro.
1 tex. hic in princ. & infra in fi. in vlti. col. † quòd licèt vſurarius de
b iure Cano. [b] non poſſit condere teſtamẽtum niſi præſtita cautione, de qua in c. quamquam. de vſur. in 6. tamen hic eſt tex. ꝙ vſurarius de iure ciuili poteſt condere teſtamentum, & valet. & refert Lud. ꝙ Bal. hic no. ad hoc iſtum tex. tamen in lectura mea Bal. hic nihil dicit. Ludo. ſubdit, quòd tex. iſte non probat, quia non apparet, quòd iſte teſtator eſſet vſurarius, & in iſto tex. de vſura verbum nullum, & propterea dicit ſe putare, ꝙ iſte Stichus eſſet inſtitor domini, qui non fęneraret, ſed mutuaret gratis. Sed tu dic, quòd imò erat vſurarius: nam dominus non miſiſſet in prouinciam ad mutuandum gratis, ſed ad mu
* tuandum ſub vſuris, & hoc probo, quia *Doc. omnes tenent*, ꝙ iſte Stichus erat inſtitor, & ita reprobant gl. in 2. parte. Inſtitor autẽ dicitur, qui præponitur negotiationi vniuerſali, ex qua quæſtũ percipit, vt in l. ſi inſtitorem. ſupra cod. declaratum fuit: ſed in hoc tex. niſi fœneraret ſub vſuris, non perciperet quæſtum, & ſic non eſſet inſtitor, ergo &c. Niſi diceres, quòd per hoc non infertur, quòd iſte eſſet vſurarius manifeſtus Romæ. Circa tamen iſtum tex. non puto inſiſtendum, quia de iſto iure fforum omnino vſuræ non erant prohibitæ. Aduerte etiam, quia diſpoſitio. d. c. quamquam. quòd vſurarius manifeſtus non poſſit facere teſtamentum, extenditur, vt procedat non ſolùm in verè vſurario, ſed etiam in fictè vſurario, quia ſi fictè vſurarius manifeſtus faceret teſtamentum, eſſet ipſo iure nullum. c. ad noſtram. iuncto princ. & fi. de empt. & vendi. & ibi Domin. Abba. in primo not. notat illum text. & dicitur fictus vſurarius ille, qui vendit merces pro pecunia certo pretio, ſed quando non datur pecunia, tunc vendit carius, quia vendit tempus. ita conſuluit Panor. in conſi. 22. quod incipit. quamquam conſultum ſit. in 1. volum. Pro ſua deciſio. ego moueor per vnam regulam. nam vbicunque lex aliquid diſponit fauore animarũ, quantuncunque illa lex ſit pœnalis, debet extendi, gloſſ. habes no. in cap. ſciant cuncti. de elect. in ſexto. notant legiſtæ in Authen. ſacramenta pube. C. ſi aduer. vend. & per hoc limitatur. l. cum quidam. ff. de libe. & poſthum. ergo diſpoſitio. d. c. quamquam. facta circa curam animarum, quantuncunque pœnalis debet recipere extenſionem. ¶ Secundò principaliter pondera tex. in verſi. recitatum. hic eſſe tex. ſecundum Sali. & Lud. Rom.

ADDITIONES.

a Calendario. Adde l. 3. C. de compen. & in cap. fina. quæ ſint rega. in vſi. feud.
b ¶Canonico. Adde Abbatem in rub. de teſt.

2 Rom.† ꝙ in apertura teſtamenti non requiritur pñtia omniũ hæredum,& ratio eſt,quia apertura teſtamenti nullum præiudicium affert alijs cohæredib.ideo aperiri pōt aliquo ex hæredibus abſente, vt hic. quemadmodum poſtq̃ apertũ fuit, pōt inſinuari,ſecus tñ eſt in publicatione teſtamenti, quæ non pōt fieri iuxta formam.l.publicati. C.de teſta. niſi oẽs hæredes ſint præſentes.nam iſtud eſt præiudiciale cæteris. Ita declarat Bart. in l.1.in prin.ff.quemad.teſta.aper.Ang.in l.2.C.de teſta.¶ Tertiò principaliter pondera tex.ibi,qui ſtatus ſui ignarus. hic eſſe tex.ſecundum quem ſubtiliter ponderat ſolus Lud. hic regulã
3 Legiſtarum,& Canoniſtarum,†ꝙ acta iudicij [a] nõ faciunt no-
a torium,quod ſic induco.In hoc tex.teſtũ fuit recitatum in iudicio coram iudice.nam apertura teſtamenti debet fieri corã iudice.l.teſt.omnia.C.de teſt.& tamen iſta recitatio teſtamẽti facta in iudicio, non facit notorium, quia ſi faceret notorium, Stichus non haberet probabilem ignorantiam ſtatus ſui,& debitores ſoluentes non eſſent in ignorantia probabili, imò eſſet ſupina,& craſſa ignorantia,ignorare acta in iudicio.l.1.& l.nec ſupina.ff.de iur.& fac.igno.Ego autem adhæreo cõmuni regulæ,ꝙ imò acta iudicij faciunt notorium.c.fi.vbi Can. de cohab.cler.& mulie.& c.olim,vbi etiam Can.de ver.ſig.no.Bar.in l.geſta.C.de re iudi.& eſt gl.quæ reputatur ſing.in c.ſignificauerunt.in verb.liquere.de teſti.vbi glo.ſing.limitat illam regulam procedere,poſtquam eſt concluſum in cauſa,tunc acta faciũt notorium.Et ſi dicitis,quid reſpondetis ad hunc tex. ponderatum,vt per Ludo? Reſpondeo clarè, quòd acta iudicij faciunt notorium,verum eſt,quo ad illas pſonas,quæ ſunt in illa ciuitate,in qua actus iudicij eſt celebratus,ſed in iſto tex. teſtamentum fuit recitatum Romæ,ſed Stichus erat in prouincia,& debitores ibi. ideo non potuit ſcire Stichus, nec debitores, ideo non faciunt notorium,quo ad Stichum,& debitores. ¶ Quartò pondera tu eſſe hic text.quòd licèt per aditionem cohære-
* dis extranei tollatur ſuitas in filio,*ſecundum communem ſententiam.* l.apud Iulia.§.idem Iulia.ff.ad Treb.vbi Bar.& omnes no. Bar. & alij in l.ſi fratris.C.de iure delib.tamen hic eſt tex. quòd ſi dominus inſtituit ſeruum, quo caſu ſeruus efficitur neceſſarius hæres,Inſti.de hære.inſti.in princip.ſi det cohæredem extraneũ vt hic, per dationem iſtius cohæredis non tollitur neceſſitas, quinetiam ignorans efficiatur hæres, patet, quia infra in tertia parte dicitur,quòd iſte Stichus mutuans transfert dominium pecuniæ pro parte,pro qua fuit hæres inſtitutus,& ſic remanſit hæres,& ad iſtud nota.vide gl. in 4. parte iſtius. l. in verbo. hæreditati.& ibi Lud.& Alex.not.Et propterea aduerte, quòd licèt Ang.Are.Inſti.de hæred.inſti.in prin. dicat de hoc eſſe text. ſing.in l.ex parte.ff.de acquir.hæred. habes hic tex. conſonum & inuenio,ꝙ Bal.ad hoc ponderat iſtum tex. non in iſto princ. ſed infra in 2.col.& Bal.hic aſſignat rationem diuerſitatis inter
4 ſuitatem,& neceſſitatem,vt hic per eum.¶†Quintò diligenter pondera tex.ibi,aut exegit. intelligendo verbum exigit ꝓpriè, quod eſt ab inuito in iudicio extorquere.l.fideicommiſ.§.ſi rẽ. ff.de leg.3.glo.no.in l.ſoluendo.ff.de neg.geſt. Extorquere autẽ eſt per importunitatem petentis obtinere.gl.in c.1.circa princ. de relig.dom.in 6.in verb. extorſit. hic videtur probari, quod deputatus ad mutuandum pecuniam,& conſequenter ad recipiendum ſolutionem,poſſit exigere,& ſic in iudicio ab inuitis debitoribus extorquere,cuius contrarium communiter determinat Bar.& alij in l.hoc iure.ff.de ſolu.tamen ſecundum Alb. verbum exigit,in hoc tex.non ſtat propriè,quia ſeruus, vt erat hic Stichus,non poteſt eſſe in iudicio.l.ſeruus. C.de iudi. & gl. in l.lis nulla.ff.de iudi.ideo hoc verbum exegit, ſtat impropriè, & intelligitur ab iis,qui ſponte ſoluebant. Et ſic iſtud verbum aliquando impropriatur,vt eſt text. in l. non abſtulit.C.de noua.& gl. in l.1.in gl.fi. C.de Carb.edic.¶ Sextò,& vlti. pondera tex.ibi,cõſulebatur,quid de his iuris eſſet hic eſſe tex. valde no.
5 iunctis ſequentibus ſecundum Ang.hic, † ꝙ quando cauſa cõmittitur conſulenda alicui per iſta verba,quid iuris, certè conſultor,cui committitur cã per iſta verba, quid iuris, hẽt videre non ſolùm circa merita cauſę,ſed ẽt circa ordinem iuris,& nõ ſolùm circa principales cauſas,ſed etiam circa acceſſorias.Adde,quòd ante Ang.iſtum tex.ad hoc ponderat Bal.in cap. 1. in prin.de contr.inueſt.in vſib.feud. vbi dicit, ꝙ in iſta l. eſt text. ꝙ conſultor,cui committitur cauſa conſulenda per iſta verba, quid iuris,debet conſulere ſuper omnibus &c.& ſubdit, quòd aliàs conſilium nihil valet.ita etiam no. Angel. in l. cum ſtipulatus ſim mihi à Proculo,aliàs,ò Procule.ff de verb.oblig.Ioã. de Imo.in l.ſi fuſidum ſub conditione.vbi Alexan.& Moder.ff. de leg.1.& Ioan.Imo.in l.qui quadringenta.in princ. ff.ad l.Falcid.ponunt Cano in cap.3.de conſue. vbi eſt tex.& iſtud nota pro limitatione eorum,quæ not.Barto.& alij in l.lecta.in 4.colum.ſupra eod.vbi Barto.not. quòd conſultor non poteſt conſulere niſi ſuper eo,quod ei eſt commiſſum, certè illa doctr. limitatur per iſtud not. quando cauſa committitur conſulenda per verba,quid iuris &c.Ad iſtud no. vide oĩno Bald. in c.1. ad fi.de lit.conteſt. vbi dicit magiſtraliter,ꝙ eſt magna differentia, an cauſa committatur conſulenda,vt videat quid iuris, qa tũc cauſæ commiſſio eſt ampla,& valde generalis: ſed ſi cõmittatur,vt conſulat,qualiter iudex debeat ferre ſententiam,& diffinire cauſam,eſt valde reſtrictiua commiſſio, ideo dicit Bal. vidiſſe vnum aduocatum adhibere pulchram cautelam. nam ſi fiunt poſitiones,contumax in reſpondendo habetur pro confeſſo.c.2.de confeſ.vbi glo.& Can.modo dum clientulus ſuus deberet haberi pro confeſſo, fecit committi cauſam conſilio ſapientis,ſub hac forma,quæ eſſent partes iudicis in diffiniendo,& quia non erat pronunciatum, ꝙ poſitiones haberentur pro confeſſatis,non potuit conſultor conſulere ſuper poſitionibus tanquam confeſſatis, & ſic ſtetit actor abſq; probatione ex forma commiſſionis,& ſic nihil nocuit non rñdiſſe. vide ibi per eum.¶Gl.in ver. recitatum. eget in voce declaratione pro iuuenibus.Bar.hic diſputat,non refero,quia nihil ad rem, & eſt
6 modicę vtilitatis iſte articulus.¶†Gl.in verb.defuncti.hẽt duas
b par.Secunda ibi.i.quondam [b] Titij. iſtam ſubauditionem multum no.Bar.Alber.Angel.& omnes hic,& millies allegatur ad hoc pro ſaluandis inſtrumentis.& de hoc eſt tex.in l.inſulam.§. fi.vbi no.Bar.ff.de acqui.rer.dom.& eſt tex.cum gl.in l. viro. & ibi Raph.no.ff.ſolu.matr.& tex.in l.diuortio. cum gl. parua.ff. de neg.geſt.Io.And.in c.cum contra,per illum tex.de pig. cum multis concor.hic alleg.per D.Alex.& vide Alb. de Roſ.in l.co tem ferto.§.eam rem.ꝑ gl.ibi.ff.de pub.& ibi Alb.ad hoc multa allegat.Limita tamen conclu.gl.dum vult ſubaudiri dictionem,quondam,quando ageretur de excuſatione,& ſic ageret ad abſoluendum,& ſic in materia fauorabili,prout etiam in ſimili dicit Bar.ſi relinquitur cognationi,vel familiæ Titij, & Titius ſit mortuus,ſubauditur quondam,ſm Bar.in l. ſi cognatis. in fi.ff.de reb.dub.ſequunt̃ Imo.& Pet.de Anch.in c.indicante.
c de teſta.ſecus eſſet,qñ ſubaudiendo dictionem,quondam, [c] ſequeretur odium,aut eſſemus in materia pęnali, tunc non ſubauditur dictio,quondam.Hinc eſt, ſi ſtatutum diſponit, ꝙ filij rebellium non poſſint ſtare in ciuitate, certè ſi pater ſit mortuus,filij poterunt ſtare in ciuitate,nec ſubaudit̃ dictio, quondam. Bal.in l.cum acutiſſimi.in 2.col.C.de fideicõ.ſicut in ſimili,ſi ſtatutum diſponit,ꝙ vxores rebellium non poſſint ſtare in ciuitate, debet intelligi donec mariti viuunt, ſecus ſi ſint mortui mariti,quia tunc poterunt vxores degere in ciuitate.ita no. Bar.in l.Titia.§.vſuras.per illum tex.ff.de leg.2.& Bal.in l.1.§.q in perpetuum.& ibi Ang.ff.ſi ager vec. vel emphy. pe. & idem Bal.in l.fi.per illum tex.C.de iniur.& in l.voluntas.in 1.colu.C. de fideicõ.& in l.omnes populi.in 10.col.de iuſti.& iur.quamuis contrarium tenuerit idem Bal.in l.fi.C.de ijs,qui ad liber. p ue. non poſſ.& ad iſtud vltimum, ꝙ non ſubaudiatur dictio, quondam,adde,quòd per hoc fortè potes decidere illud,quod Bar.indeciſum reliquit in l.2.in fi.ff.de auro & arg.leg.Quid autem eſſet contra,ſi notarius in inſtrumẽto diceret,Titius filius quondam Petri,& Petrus viueret,an per hoc vitiaretur inſtru-
* mentum?*Communiter concluditur*,ꝙ non,qa iſtæ dictiones,quondam,olim,& ſimiles,non ſolùm important præteritum, ſed ẽt præſens,& futurum tempus.gl.eſt ordi.in l.nec emptor.in principio.ff.de contrahen.empt.& ita in terminis Bar.in l.1.§.1.in 1. colum.de ope.no.nunc.& Ang.& Lud.Rom.hic.Can.in c.ex parte.de foro compe.Io.de Imo.in c.cum olim.el 1.in 1. colu. de offi.deleg.quamuis contrarium voluerit Io.And.in c. cũ ẽcontra.de pig.quem ſimpliciter refert Lud.Ro.hic in 3.col. & mouetur Io.And.per tex.qui mihi nihil probat in c.Ray.de teſta.

ADDITIONES.

a ¶Iudicij. Adde Bal.in l.1.C.quomodo,& quando iud.Doc.in l.ciues.C.de appel.Inn.in c.ex inſinuatione.de appel.

b ¶Quondam.Et in ſententia ſaluanda criminali.Cæpol.conſi. 17.viſa conſultatione.in 1.dub.col.4. PVPPV.

c ¶Quondam.Adde Spe.in titu.de inſtr.edi.in §.reſtat.ad fi.& diffuſè per Fely. in c.venerabilis,in 1.col.de teſtib. cog.

* Adde Spe.in tit.de inſtru.edit.in §.reſtat.ad fin.& diffuſè per Fely.in c. venerabilis,in 1.col.de teſt.cog. PVRPV.

SVMMARIVM.

1 *Mandatum quando morte domini expiret in princ.& nu.1. cum extenſione,& limitat.& in ver.quas verò.nu.8.& 9.*

2 *An quæſita poſt mortem domini acquirantur hæreditati iacenti.*

§.Placebat. Ex iſto ver.Bar.colligit tria,vel quatuor notabilia literalia.Tu nota ex tex.ſecundum Bar.& omnes, ꝙ regulariter mandatum factoris,& ſic ad extra-

extraiudicialia,seu procuratoris re integra,extinguitur p mortem mandantis,vt hic,& l.mandatum.vbi Bald.& Salic. plenè examinant hanc materiam post gl. & Antiquos.C. de manda. §.rectè, institu.eod.glos.& Doct.in l.& quia.ff.de iurisdic omn. iudic.Barto.& Moder.in l.si per epistolam. per illum text. ff. de acquiren.hæred.glo.& Cano.in clem.fina.de procura.& Cano. in cap.relatum.de offi. deleg. quam materiam latè examinant Iac.de Bel.& Alber.de Rof.hic, in 3. colum.& duabus sequen. & Angel.hic,qui ponit multas fallentias ad hanc regulam.& vide Barto.& ibi plenius Imo.& Modern.in l.2.§.sed & si quis. ff.de do. & latè Salyc. in l.inter causas.in princip.ff.manda.Tu autem vltra vulgares fallentias,quæ traduntur in locis prææalle. & vltra ea,quæ dicam nunc in glo.super ver. ignorassent. not. aliquas vtiles,& claras limitationes.In primis tamen amplia regulam,mandatum regulariter factoris,seu procuratoris morte domini re integra extinguitur.Istam regulam amplia procedere,etiam si aliquis haberet mandatum ad donandum alicui causa remunerationis,licèt remuneratio sit multum fauorabilis, illud mandatum per mortem extinguitur, & reuocatur. text.habes no.& solennem in l.si quidem.C.de actio.& obliga.
a & ibi Bal.ad hoc no.¶†Istam regulam primò limita [a] non procedere,in mandato ad pias causas,quod non extinguitur morte mandantis re integra text.est de hoc sing.in clemen.exiui. in versicu.in eo verò casu.de verbo.signific. quem dicit Bald. esse ad hoc aureum in Authen.si qua mulier.in penul.colum.C.de sacrosanct.eccles.& in l.si defunctus.in fin. ff.de procu. & in d. l.mandatum.C. de manda.illũ tex.etiam reputat ad hoc singularem Ludoui.Roman.in consi.119.incip. in prima conclusione præcedentis consilij,& latius idem Ludo.Rom.in repetitio. Auth.similiter.C.ad l.Falc.in 17. speciali piæ causæ inter cõtractus,& facit quod statim dicam in sequen.fallen. Secundò fallit fauore libertatis.tex.est in l.si pater.in princip.& ibi glo.ff. de manumis.vind.tenet Iaco. de Bel. & Alber. hic. Quod confirmatur, quia bonum est argumentum de libertate ad piam causam,& ècontra.Barto.in l.si vnus.C.de testam.& in l.proximè.ff.de his,quæ in testam.delen. cum simil. Tertiò singulari-
b ter [b] fallit fauore dotis,quia re integra mandatum circa dotem non extinguitur per mortem mandantis,sicuti aliàs fauore dotis non est locus pœnitentiæ.tex.est singu. in l.si ego.§. si res alicui.ff.de iure dot.vbi est multum solennis text. & singularis ad hoc,secundum Bald.in cap.cum venissent.de testib. Ita etiam per illum tex.dicit Barto.in l.2.§.si pecuniam.in fin.ff.de donatio.Iacob.de Belu.& Alber.de Ros.hic.illum tex. ad hoc exclamãt pro singulari Lud.Rom. in repe. dictę Authen. similiter. C.ad leg.Falc.in 17.speciali inter contractus. Quartò limita in mandato ad faciendum pacem.Ideo si vulneratus dedit mandatum alicui,vt faceret pacem,& sit mortuus,mandatum nõ expirat, imò post mortem vulnerantis potest fieri pax vigore mandati.& speciale est fauore pacis.Ista fuit singul.decisi.Bald. in additio.Specu.in titu.de hom.ad fin.vbi dixit speciale fauore pacis,propter naturam ipsius.allegat l.2.ff.ad Sylla.& l. si verò non remunerandi.§.fina.ff.manda.nec alibi memini me legisse.Quintò limita prædictam regulam non procedere in mãdato procuratoris in rem suam,quod etiam re integra p mortem mandantis non expirat,tex.est in l.illam.& ibi Bart. & alij no.C.de don.glo.& Docto.in l.mandatum. C. mand.& in alijs locis prælleg.Intellige tamen sanè,quando dominus directus moritur cum hærede,sed si sine hærede moriatur, eo quia nullus velit esse hæres, etiam fiscus, isto casu mandatum extin-
c guitur, [c] licèt fuisset procurator in rem suam,& ratio est,quia procurator in rem suam intentat directas actiones,non suo nomine,sed nomine domini mandantis, sed si dominus sit mortuus,& nullus sit hæres,extinguitur mandatum.tex.est in l. 1 .secundum verum intellectum.C.de actio.& oblig. & Barto. ibi facit magnum festum,præcipuè in 3.colum.& Bald.ibi.in 5. & eam reputat singularem Angel.in quæstione per eum disputata,quę incip.Astensis miles.in prima colum.& adde quod dixi in l.non omnes,in princip.supra eod.dum tetigi, quòd donatio causa mor.reuocatur per alienationem voluntariam,quãdo donans decedit cum hærede,aliàs secus. Sextò not. limita, nisi esset mandatum alicui, quoad reuocabitur per mandantem,isto casu mandatum factum cum illa adiectione, quoad reuocabitur; non extinguitur morte,sed est necesse, quòd expressè reuocet,sicuti si delegatio sit, quæ habeat durare donec delegans duxerit reuocandum.capitu.si delegatus.de offic. deleg.in sexto,per quem tex.ita in terminis nostris limitat Barto. in l.more.in vltima columna,ff.de iurisdicto.omn.iudic. secus si esset mandatum, vsque ab beneplacitum mandantis, tunc per mortem reuocatur,capitu.si gratiosè.de rescript. in sexto.
d Septimò limita, [d] quando dominus conuentus in iudicio constitueret procuratorem,& quia nemo admittitur ad defendendum alium,nisi satisdet de iudicato soluendo, dominus satisdat pro procuratore in instrumẽto, & releuat procuratorem, iuxta consilium Imperatoris.in §.fi. Institu. de satisda. si procurator accepit istud mandatum cum ista satisdatione domini, mandatum non extinguitur morte mandantis etiam re integra.text.est de hoc valde solennis.in l.si defunctus. in princip. ff. de procu.secundum verum intellectum glo.& ibi Barto. multum notat,& reputat valde mirabilem.& Bald. & alij post eũ. idem Barto.in l.si ante acceptum.ff.iudi.solui.& Bald.in l.mandatum.in prima,& secunda opp. C. mandat. Octauò limita, quando dominus mandat aliquid, quod tenebatur dominus de necessitate facere,seu adimplere, certè mandatum necessarium morte mandantis non extinguitur.l.fundi.§. item si amicus.& ibi Barto.& alij not.de acquiren.posses.& istud vult glo. expresè in hac l.in tertia parte princip. super verbo, si tibi, & ibi Barto.ad hoc not.& iunge quod dicam nunc in glo. in ver.
e ignorassent.Nonò limita [e] non procedere,quando mandatum confertur post mortem domini,quia tunc non reuocatur per eius mortem.text.habes,& exemplum in l. si verò non remunerandi.§.fina.ff.manda.glo.& Barto.in l.2.§.sed & si quis. ff. de do.extende etiam si mandatum conferatur in vita,sed eius executio differatur post mortem. glo.no.in l.cum pater.in §. Mæuio.ff.de leg.2.Angel. hic. Contra tamen istam limitationem,
* *quam omnes tenent*, vide text. mirabilem in l. fin. ff.de solu.circa quem tex.Barto.ibi post glo. se inuoluit. Vltimò pro complemento tex.aduerte,quia hic text. procedit,quando debitor soluit illi,qui semel habuit mandatum,sed si solueret ei,quem crederet habuisse mandatum,non liberatur,licèt probabiliter crediderit eum habuisse mandatum.text.est singu.in l.si quis vxori.§.apud Labeonẽ.ff.de fur. iuncta gl.in verb. actionem, & ibi Barto.& de illa glo. faciunt festum Modern. in l. cum fundus. in §.seruum tuum imprudens.supra eodem. ¶ Capio gloss. in verb.ignorassent.quæ primò opponit fortiter, & soluit dupliciter. Secundò ponit vnum dictum. Secunda ibi, sed iudicis delegati sententia.¶In ead. gloss. ibi, vel aliud in institore.Pro clara intelligentia huius glos. quia contrarium est difficillimũ.
f hic enim dicitur,quòd mandatum morte domini [f] mandantis reuocatur,& ideo debitores si sciuissent illum esse mortuũ, soluendo non essent liberati.text.in illo.§.si impubes,dicit contrarium,& est aduertendum ante omnia, quòd tex. ibi obstat contra legem istam in multis.Primò obstat contra istum vers. placebat,à contrario sensu.Secundò obstat contra tex. nostrũ. in versic.neque enim,quia in contrario dicitur,quòd post mortem potest institor contrahere.Tertiò obstat ille text. in ratione sua decidendi. dicit enim ibi text. rationem decidendi esse propter vtilitatem promiscui vsus, sed in ista l. hæc etiam erat vtilitas promiscui vsus,quia hic erat præpositus calendario,& sic vniuersali negotiationi,& tamen reuocatur,vt intelligas iũge rationem illius tex.cum eo,quod ibi dicit in fi. ideo non est imputandum &c.Item obst.ille text.quia ille tex.loquitur principaliter,quando agitur de obligando,& tamen durat mandatum,ergo fortius in ista l.vbi agitur de liberando, deberet durare mandatum.¶Pro solutione, varij varia dixerunt. inuenio dari sex solu.Prima est solu.glo.quòd in l.contraria illi contrahentes cum institore credebant,quòd mortuo domino hæredes adhuc vterentur illo institore, quia non videbant eum reuocatum, ideo obligantur etiam scientes, vnde idem esset in hac l.&c.cum ista solu.tenent Ricard.de Sal.& Barto.de Sal.in
* dicto §.si impubes.sed istam solu.reprobat Barto. *& communiter omnes.* primò, quia diuinat ad vtrunque text. quia non magis apparet ibi, quàm hic, quòd hæredes vellent vti eo institore. Alio fundamento reprobat Bartol. hic istam solu. gloss.& dicit, quòd est contra illum text. dum loquitur de pupillo,& in pupillo non potest dici,quòd illi cõtrahentes crederent, quòd pupil-

ADDITIONES.

a ¶Primo limita.Declarat Socin.lib.4.consilio 49. incipien.viso instrumento. PVRPV.

b ¶Tertio sing.Vide Bal.Nouel. in trac.dot.6. parte. in quinquagesimo primo priuilegio. PVRPV.

c ¶Extinguitur.Et quid in mandato prælati,tex.in clemen.fin. de procu. quam limitat Rom.consi.119.& aliter Aret.in l. si per epistolam.ff.de acqui. hære. PVRPV.

d ¶Limita.Vide Abb.in c.mandato.de procu.col.fi.ver.sed circa.Bal. in c. cum venissent.col.2.vers.item fallit.de testi. PVRPV.

e Limita.Sublimitat Bal.in l.eum qui.§.1.ff.de iurisd.omn.iud,Soc.consilio 60. col.3.in præsenti.declarat Soc.libro 4. consi. 49. viso instrumento mandati. PVRPV.

f ¶Domini. Adde Barto.in l.filius.§.sed & si quis.ff.de dona.Bald. in l. mandatum. C.man.Innoc.in cap.quoniam Abb.de offi.deleg.Doc. in c. si gratiosè. de rescrip.in 6.

pupillus vellet vti eo inſtitore, eo quia pupilli non habent
auctoritatem confirmandi inſtitorem,ſed certè non credo iſtã
reprobationem procedere,inquantum dicit de pupillo,p text.
in l.ſed ſi pupillus.ff.de inſtitor.ꝙ licèt eſſent pupilli,vel furioſi,
habebant tamen ſuos tutores vel curatores, per quos fuit re-
mouendus,& ꝙ ibi haberent tutores,vel curatores probo, qa
hæreditas fuit adita,in qua aditione requiritur autho.tuto. vel
cura.Sed aliud fortius obſt.contra ſol.gl.fi.tex.in illo §.ſi impu
bes.in ver.eius quoque. vbi text. loquitur etiam antequam ſit
adita hæreditas, & tamen contrahentes non potuerunt illud
credere,& ita ſubtiliter Alber.hic.in 4.colum.& Bal.hic in 2.co
lum.&c.Secunda prin.ſol.eſt glo.hic,ꝙ l.contraria loquitur in
inſtitore.ſed in l.iſta non erat inſtitor.Iſtam ſolu.reprobant om
nes,quia imò etiam in iſta l.erat inſtitor, cùm eſſet præpoſitus
negociationi vniuerſali.¶Tertiam ſol.ponit gl.in d.§. ſi impu-
bes.Illa ſol.nihil valet,eo quia licèt videatur procedere quan-
tum ad ver.neque enim.tamen non procedit quo ad iſtũ verſ.
placebat.in quo non agitut de obligatione,ſed de liberatione,
& ita reprehendunt Cy.& Albe.hic.Item,quia ſicut durat quo
ad obligandum hæreditatem domini,& ſic quo ad contrahen
das obligationes,quanto magis debet valere quo ad diſſoluen
dum obligationes.l.fauorabiliores.ff.de reg.iur. Quarta fuit ſo
* lutio.*& eſt communis*,quam tenent Iac.But.Cy.Alb. Bart. Bald.
Ang.Lud.Rom.& Alex.hic,& Bar.in l.2.§.ſed ſi quis.ff.de don.
Cy.& Bal.in l.mandatum.C.mand.& Alb. de Ro. in d.§.ſi im-
pubes.Facit pro iſta ſolu.regula,quæ habet,quòd per mutatio
nem procuratoris etiam in melius reuocatur mandatum.l. cũ
quis.ff.de ſol.& l.diſpenſationem.eo.tit.Iſtam ſol. reprobat ſo-
lus Raph.Fulg.hic,per tria fundamenta,quibus reſpõdet Alex.
hic,ſed quia duo prima ſunt leuia,non refero, ſed refero ſolu.
in voce, ſecundum quod eſt fortiſſimum fundamentum, cui
non bene reſpondetur per Alex. & ideo iſta ſol.non vſquequa
que tuta eſt.Conſidera etiam,quia Doc.in iſta ſol. videntur ſe-
ipſos confundere:nam dicunt,ꝙ iſta lex loquitur in vniuerſali
mandato,ſed ꝙ hoc mandatum ideo reuocatur, qa vltra mor
tem mandantis interuenit mutatio ſtatus ipſius geſtoris, q fuit
effectus de ſeruo liber.& tamen leges,quas allegant, loquũtur
in mandato particulari, quod facilius reuocatur per mutatio-
nem ſtatus,quàm vniuerſale.Vnde pro iſta ſol. communi ego
allego tex.loquentem in mandato vniuerſali in l.ſi is qui rem.
in §.Iulia.ff.de fur.¶Aliam,& quintam ſol.ponit Raph.Fulgo.
hic,& in effectu tenet Pau.de Caſtr.hic.nam mandatum parti-
culare proculdubio extinguitur morte mandantis,iurib.vulga
ribus,ſed in mandato vniuerſali,tunc dicit Fulg. ꝙ etiam illud
de rigore iuris extinguitur morte mandantis, ſed de æquitate
propter vtilitatem promiſcui vſus,& ſic vniuerſalis negotiatio
nis durat etiam poſt mortẽ.in d.§. ſi impubes. ſed in iſta l. ideo
non durat,quia ceſſat æquitas: nam erat mandatum odioſum
propter vſuras,licèt eſſet vniuerſale, quia Stichus in iſta l. erat
præpoſitus negotiationi odioſæ,id eſt pecunijs mutuandis ſub
vſuris,& ideo extinguitur.Quòd in iſto tex.intelligatur de vſu-
ris,probaui ſupra in no.principij,tamen iſta ſol. licèt videatur
ſatis colorata,& ſolita ſit mihi placere, tamen nunc nõ placet,
quia fateor,ꝙ mandatum odioſum debet facilius extingui,ſed
dico,ꝙ iſtud quod dicit Fulg. procedit quo ad dominum, &
quo ad eius hæredes,quorum reſpectu dr̃ odioſa,ideo deberet
dici reuocatum eorum reſpectu,vt in verſic.quas verò, ſed re-
ſpectu debitorum ſoluẽtium debet eſſe totum ècontra,vt ipſi
debitores effugiant vſuras.Eſt verum, quod Dom. Alexan.hic
alio modo reprehendit iſtam ſolu.nam dicit, quod nullibi re-
peritur in hac l. ꝙ Stichus eſſet præpoſitus ad fœnerandum,
vt in alio propoſito dicebat Lud.Ego dico, quòd erat præpoſi
tus vſuris,vt dixi in princ.l.in tex.propter dictionem, calenda-
rio.Secundò erat inſtitor,& erat præpoſitus pecunijs mutuan-
dis,vt dicunt omnes hic in 2.ſolu. gloſſ. eam reprehendendo,
tunc ſi inſtitor dicitur propoſitus negotiationi quæſtuariæ,
aliàs eſſet magis procurator,vt dixi in l.ſi inſtito. ſupra eod. er-
go hic mutuabat pecunias non ſimpliciter, ſed ſub vſuris, vt
dicatur quæſtuaria negotiatio.¶Sextam ſol.audiui tradi à præ
ceptoribus meis Papienſibus,qui dicebant ſequendo commu
nem ſententiam: nam mandatũ particulare extinguitur mor-
te mandantis,ſed mandatum vniuerſale nõ &c.ſed in iſta l.mã-
datum fuit vniuerſale,ideo morte extinguitur, non per ratio-
nem Doctorum, eo quia duo concurrunt, mors domini, &
mutatio ſerui,ſed per aliam rationem, & quia alia duo con-
currebant quia iſte ſeruus fuit hæres inſtitutus, & ſic repræſen-
tat perſonam domini,ſi in iſta lege duraret mandatum,ſeque-
retur quòd idem eſſet dominus,& inſtitor,quod abſurdum eſt
dicere,per ea quæ habentur in l.ſecunda.ff.de ſtipul.ſerui. & in
capitulo primo.de baptiſmo. Ideo per iſtam impoſſibilitatem
deciditur in hac lege, vt mandatum tale vniuerſale extinguat
morte. Iſta ſolutio pcederet clarè ſi Stichus ſeruus ſolus fuiſ-
ſet inſtitutus hæres, ſed cùm in iſta lege text. præſupponat, ꝙ
alij ſint inſtituti hæredes vltra Stichum,certè pro parte cohæ-
redum deberet durare mandatum, quia pro parte eorũ ceſ-
ſat abſurdum,de quo ſupra. Secundò contra iſtam ſolutionẽ
iſtorum aliàs adducebam, quia ſequeretur, quòd ſi debitores
ſciuiſſent mortem domini,ſoluendo eſſent liberati, modo ne-
ſcirent eum inſtitutum hæredem. Tertiò contra iſtam ſolut.
aliàs adducebam l.diſpenſatorem, in prin. in ver. cum vero.ff.
de ſol.nam iſti præſupponunt, ꝙ in hac l. non fuerit reuocatũ
mandatum ex hoc,quia eſſet liber effectus,ſed ex hoc, quia eſ-
ſet inſtitutus hæres,& tamen ibi dicitur, quòd inſtitor, cui da-
ta eſt libertas,non dicitur habere mandatum per mortem do-
mini,quia dicitur mutare ſtatum ſpe de futuro,licèt ſtatũ non
mutet,& ille tex.multum coadiuuat ſolu. communem, ideo
neceſſe eſt tenere communem ſolu.quæ eſt minus periculoſa,
licèt oporteat ſupplere ad tex.¶In fin. glo. de iſta materia non
examino hic.eſt materia.l.& quia.ff.de iuriſdict.omn.iudi.licèt
Pau.de Caſt.& Dom.Alexan.hic tangant.¶Glo.in verſic. non
competere. primò aſſignat vnam rationem ad tex. Secundò
aſſignat aliam.Tertiò opponit,& ſoluit.Secunda ibi,ſecũda qa
pro parte.Tertia ibi,ſed contra.In eadem glo.ad fin. Pro clara
intelligentia huius vltimæ partis.gl.iſtud etiam eſt difficile con
trarium de illa.l.Mæuius.§.ſeruus.ff.famil.erciſcun.nam ibi tex.
vult contra illum ſeruum iuſſum eſſe liberum,& hæredem ha
bentem penes ſe de pecunia domini per ſeruum adminiſtrata
competere actionem famil.erciſ. & tamen non habet tanquã
hæres.gl.reſpondet hic,& ibi,ꝙ contrarium loquitur de bonis
acquiſitis ante mortem domini,hoc eſt in pecunijs, quæ perue
nerant ad manus ſerui,antequam dñs moreretur; quia cũ fue-
rint acquiſita ante mortem dñi,ſunt effecta dñi,& eo mortuo
ſunt bona hæreditaria.ergo venire debent in iud.fam. erciſ.ſed
in iſta.l.fuerunt acquiſita poſt mortem,quia exegit ſeruus poſt
mortem domini,& ſic nunquam fuerunt domini, & ſic non
ſunt hæreditaria,& per conſequens non veniunt in actione fa-
mil.erciſc.Iſtã ſol.tenent Alb.& Bal.hic.ſed Bar.& Ang & Mo
2 der.reprobant iſtam ſol.gl.†quia quæſita poſt mortem domini
licèt non potuerint quæri domino iam defuncto, tamẽ potue
runt quæri hæreditati iacenti,vt in vlt.parte legis. quo caſu ac-
quiſita hæreditati fuiſſent in hæreditate, & conſequenter veniſ
ſent in iudicium diuiſorium hæreditatis,& ppea Bar. aliter re-
ſpondet,& inuenio,ꝙ Ang.& oẽs Mod.ẽt Fulg.tenent iſtã ſol.
Bar.Aut cohæredes volunt agere ꝯ eum,qui exigit tanq̃ ꝯ obli
gatum actione perſonali,& non poſſunt.Aut volunt agere,qa
pecunia exacta cõis eſt,vt diuidat,& hoc caſu poſſunt, ſed hic
ideo non poſſunt agere, vt cõis pecunia diuidatur, quia erat
conſumpta,ideo non competit iudicium famil.erciſ. Mihi vr̃,
quòd iſta cõis ſol.ex quatuor fundamentis non poſſit procede
re.Primò,quia dicere in hac.l.ꝙ pecunia eſſet conſumpta, eſt
diuinare,nec tex.ſe fundat in eo, ꝙ eſſet conſumpta pecunia.
Secundò facere differentiam,quam facit Bar. non eſt concor-
dare iſtos tex.præterea eſt diuinatiua ſolu.Sed fortius dico, &
tertiò,quæ eſt rõ quòd in hac.l.non competit actio fam. erciſ.
gl.aſſignat duas rões,& Bar.met tenet, quæ rões militant ꝯ
ſol.Bar.aut rationes gl.ſunt falſæ,quod non eſt dicendum, niſi
tu limites rationes glo.ſm doctr.Bar.hic, quod eſt confundere
corpus iuris ciuilis.Et ppea dicant Moder. quicquid velint,iſta
ſol.Bar.mihi non placet.propterea gloſ.in d.l.Mæuius. §.ſeruus.
ſoluit alio modo,& dicit,ꝙ iſtæ leges non ſunt ꝯriæ,ſed loquũ
tur in diuerſis terminis. ꝯrium loquitur de pecunia propria do
mini,aut de pecunia debita domino.Iſta ſolu.ẽt non eſt bona,
quia non eſt dare rationem diuerſitatis.¶Gl.in ver. neg.geſ.op
ponit,& dupliciter ſoluit.teneas quamuis ſolu. vtraque eſt bo-
na,non me extendo.Et aduerte,qa gl.Bar.& Doc.concludunt,
ꝙ iſta lex loquatur de act.neg.geſt. quæ non competit de iure
commuui,ſed de iure ſpeciali ex æquitate. contrariũ vult Bar.
ĩ.in vlt.parte huius.l.pe.col.& apertius in vlt. & ibi dicetur.

SVMMARIVM.

1 *An ſit neceſſe in reuocatione mandati, quòd procurator ſciat.*
2 *An lex,vel ſtatutum loquens in actu liberatorio, habeat locum in actu obligatorio.*
3 *Si non valet principalis contractus,an valeat acceſſorium.*
4 *An ex contractu pupilli ſine tutore oriatur obligatio naturalis.*
5 *Bonum eſt argumentum à mandato ſpeciali ad vniuerſale.*
6 *An ex pecunia nuncij quæratur dominium domino.*
7 *An nuncius mortuo domino poſſit in alium transferre dominium.*

§.Quas verò. Primò ponitur vna deciſio. Secun-
dò deciſionis cõprobatio p ſimile.
Ter-

Tertiò remouetur obiectio. Quartò ponitur illatio ex prædi-
ctis. Secunda ibi. nam & si tibi. Tertia ibi, neque.n. Quarta ibi,
quare. ¶ In text. ibi, quare si nulla stipulatio interuenisset. vult
dicere text. ꝙ quando Stichus post mortem domini pecuniã
mutuauit, ad hoc, vt contrahatur mutuum naturale, requiri-
tur translatio dominij. Sed Stichus non potuit transferre do-
minium pecuniæ, nisi pro parte, pro qua est hæres, & conse-
quenter dñs, & sic nisi pro parte sua non potuit contrahi, nisi
stipulatio interuenisset, quo casu contrahitur mutuum ciuile,
etiam si dñium non transferatur, quia in mutuo ciuili, ꝙ fit in
tali stipulatione, non curamus de translatione dñij. l. si ex pre-
tio. C. eod. dixi in l. singularia. super glo. fin. s̃. eod. Et sic nota di-
ligenter ex ista tertia parte, ꝙ vbi agitur de dñio transferendo,
ibi non fit differentia, an quis sit ignorans, vel sit sciens, quia si
quis ignorat dñm mortuum, tñ ista ignorantia non facit, ꝙ do
minium possit transferri, vt hic in verb. nam & si tibi. ¶ Not.
primò, ꝙ ille, qui errat, tñ mutuando transfert dñium. quomo
do istud procedat, habetis hic gl. meliorem de iure, an & quan
do errans transferat dñium. ¶ No. scdo ibi, mortuo me. hic esse
1 text. valde not. † ad hoc, vt reuocatio mandati, quæ fit tacitè
per mortem dñi habeat effectum, non est necesse, ꝙ Stichus,
vel procurator istam reuocationem sciat: imò etiam eo igno-
rante reuocatio habet locum. Quid autem sit in reuocatione
expressa, nunquid sit opus intimare procuratori? licèt Bald. &
Pau. hic examinent, non est materia istius l. sed latè examinãt
Can. in c. ex parte. de resc. Bart. & Doct. in l. 1. C. de satisd. habent
Can. glo. magistram in c. 1. de renun. est alia not. glo. in c. 2. de
a procu. in 6. & in istis locis traditur regula. [a] Reuocatio pro-
curatoris facta expressè, non nocet, nisi sit intimata procurato
ri, & parti aduersæ, & aliquando iudici, vt est glo. in duob. lo-
cis præalleg. Fallit in vno casu singulari, qñ ego constitui pro-
curatorem specialem ad contrahendum matrimonium cũ
tali muliere, quæ est in alia ciuitate. Pone, procurator est in iti-
nere, dñs reuocat, & tñ non intimat procuratori: procurator
ꝯhit matrimonium nomine meo: mr̃imoniũ non valet, licèt
non intimauerit procuratori. de hoc habemus gl. in l. sufficit. in
verb. poss. ff. de spon. sed illa glo. non fuit recordata, ꝙ Can. ha-
bent de hoc casum expressum in c. fin. in ver. fin. de proc. in 6.
Ad hoc etiam adde text. in l. si mandassem. ff. mand. iunctis his,
2 quæ dicam statim in gl. super verb. si tibi. ¶ † Not. tertiò in ver.
neque.n. hic esse text. ꝙ lex, vel statutum loquens in actu libe-
ratorio, non dabet locum in actu obligatorio, ratio est, pro-
pter vulgatam regulam, ꝙ fauorabiliores sumus ad liberandũ,
quam ad obligandum. concor. habes in gl. & text. in c. ex lite-
ris. de prob. & gl. not. in c. cum sint. de reg. iur. in 6. declarat glo.
& magistraliter Bar. in l. de die. in prin. ff. qui sat. cog. cum add.
quæ ibi traduntur. confirmatur istud not. dupliciter. Primò: nã
confessio ad liberandum sine aliqua causa, valet mero iure. l.
tale pactum. in prin. & ibi Bart. ff. de pact. tñ confessio ad obli-
gandum sine causa, nihil valet, quia dicitur indiscreta. l. cũ de
indebito. §. fin. ff. de prob. Secundò confirmatur, quia legatum
ꝑp incertitudinem vitiatur. l. si fuerit. ff. de reb. dub. ademptio
verò nõ vitiat. ratio, quia ademptio est liberatio. tex. est de hoc
in l. 4. §. si duob. ff. de adimen. leg. qui text. videtur contradicere
d. l. si fuerit: tamen d. Fran. de Are. in l. si ita scriptum. ff. de leg. 1.
ostendit, ꝙ non sunt contrariæ, quia d. §. si duob. loquitur quan
do fuerat relictum duob. Titijs separatim: lex verò si fuerit. qñ
3 simul. ¶ † Not. quartò ibi, neque pignora teneri, si non valet
prin. contractus, non valent accessoria. concor. l. non dubium.
circa fin. vbi gl. Bart. & Doct. C. de leg. vbi ponunt doct. l. eos.
C. de vsu. & l. cum par. vbi videas optimam glo. ff. de re. iud. iũ-
ctis his, quæ dixi in l. 1. s̃. eo. dum tetigi, an officiales possint ac-
cipere pignora. Confirmatur ista regula aliquib. medijs. primò
per illud, ꝙ voluit gl. in l. si patronus. §. patronum. ff. si quid in
frau. patr. de quo facit festum Bart. in l. 1. in 4. col. C. de inof. do.
declarabo in voce. Ad idem bene facit text. in l. fin. ff. de const.
pec. quem reputat sing. Bald in l. si absens. circa fin C. si cer. pet.
Ad id bene facit glo. in c. significasti, in gl. fin. de off. deleg. Ad id
facit, ꝙ dici solet, ꝙ si non valet contractus prin. non valet etiã
præcarium in eo appositum. ita Bald. in c. 2. de feu. da. in vicẽ. l.
commisso. idem Bald. in l. ex testamento. C. de fidei. ꝯ istum
text. & istud not. moueo duas difficultates, ꝯ d. l. stipulatio ista.
§. alteri. ff. de verb. obl. & §. alteri. insti. de inut. stip. glo. vbique
respon. ꝙ regula ista procedit, qñ principalis est cõtra l. sed qñ
principalis est præter legem, vt in iurib. ꝯrijs, tunc si non valet
principale, valet accessorium. Ista sol. in d §. alteri. solet damna
ri, quia qñ ante verbum põt, ponitur negatiua, illa importat
impossibilitatem. glo. in c. 1. de re iud. in 6. Bart. in l. 1. ff. de iniu.
rup. & irri. test. sed in d. §. alteri. dr̃, alteri stipulari nemo põt. Er-
go pro sol. videas Bart. in l. ita stipulatus, magna. in 12. opp. 1.
partis prin. vbi mouet istã difficul. ff. de verb. oblig. sed sol. Bar.
ibi non satisfacit. Ego puto, ꝙ ista sit vera solutio si non valet
accessorium, vt hic. respondeo prout magistraliter respon. Bal.
in l. si dubium. in 4. opp. C. de legib. Quando quis stipulatur al-
teri, non valet, quia non interest. si stipuletur pœnam illi tertiò
non valeret etiam, quia sicut non potest stipulari alteri princi-
pale, ita nec etiam potest stipulari pœnam. sed si ego stipulor
dari alteri, & si non dederit illi, stipulor mihi dari pœnam, va-
let tunc, quia interest mea mihi acquiri pœnam. Considerabis
tamen tu prouectè, ꝙ verba in illo. §. alteri, videntur refra-
gari sol. Bar. in d. l. ita stip. in 12. opp. Secunda difficultas est ma-
gis propè ad text. dicitur hic, ꝙ iste Stichus non transfert domi
nium pro parte cohæredum, & per consequens non valent pi
gnora. Contra, ad hoc, vt datio fideius. & pignorum valeat, suf
ficit, obligationem naturalem subesse. l. 1. ff. de fideius. De pi-
gnore est text. in l. per retentionem. C. de vsu. In casu istius le-
gis iste Stichus mutuauit, & accepit pignus, licèt mutuũ non
valeat, quia non transtulit dominium, tamen consensu vtrius-
que orta est naturalis obligatio. l. Stichum aut Pamphilum. §.
naturalis. ff. de sol. Respon. Bald. in contractu mutui si non trã-
sfertur dominium, non oritur naturalis obligatio: ideo pigno-
ra non tenere. alleg. Bald. in l. rogasti. §. si tibi, vbi dixi. s̃. eod. Nã
naturalis oritur tunc solo consensu in contractib. qui solo cõ-
sensu contrahuntur: sed in his, in quib. requiritur translatio do
minij, si non transfertur domium, non contrahitur etiam na-
turalis obligatio, licèt interueniat vtriusque consensus, & istã
difficultatem nullus alius tangit hic præter Bal. Vnum hoc lo-
co incidenter commemorasse non pigebit. Habemus alibi,
4 † ꝙ pupillus, qui sine tut. aucto. contraxit, obligatur naturali-
ter, licèt nõ obligetur ciuiliter. l. 1. ff. de nouat. & ibi no. Doct. ꝙ
tamen alibi traditur regula, ꝙ vbi lex resistit, & prohibet ali-
quem contractum, vel actum fieri, non valet si fiat, nec oritur
ciuilis, nec naturalis obligatio. l. si non fortẽ. in prin. & ibi Doc.
ff. de condi. indeb. & l. cum lex. & ibi Bart. ff. de fideius. l. non du-
bium. vbi Doct. omnes not. C. de legib. sed in proposito lex,
prohibet pupillum contrahere, siue cum pupillo contrahi si-
ne tut. auth. ergo videtur, ꝙ non oriatur naturalis obligatio ex
contractu inito cum pupillo. Huius timore Bart. in l. 1. in 3. col.
ff. de noua. quem alij ibi sequuntur, dicit, ꝙ non est prohibitũ
à l. contrahi cum pupillo, & ꝙ lex contractib. pupillorum nõ
assistit, nec etiam resistit: merito ex tali contractu oritur natu-
ralis obligatio, & pupillus obligatur naturaliter. Ego valde du
bito, quia Bar. dicit contra casum l. contra iuris ciuilis regulas.
ff. de pac. in prin. vbi l. resistit contractui pupillorum, & dicit
tunc fieri contra leges, non autem præter leges, & sic resistit. li-
cèt aliqui exponant ibi contra .i. præter, ꝙ valde durũ est. Ego
crederem verum esse, ꝙ lex resistat contractib. pupillorum, &
cùm contrahitur cum illis, puto fieri ꝯ legem, per casum d. l.
ꝯ iuris ciuilis regulas. ff. de pac. de quo Bar. non fuit recorda-
tus. Non tamen nego, quin pupillus obligetur naturaliter. per
d. l. 1. de noua. cum concor. quia illud, quid dicitur, ꝙ quando
lex resistit contractui, vel actui, non oritur nec ciuilis, nec natu
ralis obligatio, illud verum est, quando lex simpliciter resistit,
& prohibet, & non vltra progreditur: sed vbi lex resistit, & vl-
terius procedit confirmando actum, vel alia lex confirmat,
tunc bene oritur naturalis obligatio. Sic in proposito l. 1. ff. de
noua. procedit vlterius, & confirmat contractum pupilli, vt ex
eo oriatur naturalis obligatio: licèt alia lex resisteret cõtractui
pupillorum, & diceret fieri contra leges, &c. per doct. Bald. &
communiter Doct. in l. non dubium. C. de leg. & per Doct. in l.
posthumus. C. de bo. poss. contrata. Nisi ita respondeas, vix &
cum magna difficultate poterit defensari regula, & doct. Bar.
ibi, in l. 1. ff. de noua. ¶ Vltra prædicta not. ꝙ qui ignorat se esse
dñm, cùm sit dñs transfert dñium pro parte, pro qua est dñs.
Et vltra scribentes no. sing. ex isto text. ꝙ licèt quis vellet con-
trahere mutuum in tota summa: tñ si non potest in tota con-
trahere, saltem contrahitur mutuum in illa parte, in qua po-
test. concor. text. in l. nam & si fur. §. fin. s̃. eod. & ex hoc collige
limitationem ad regulam l. non omnis. in prin. s̃. eod. vbi dici-
tur, ꝙ mutuum non contrahitur, vbi non est animus: nam in-
5 telligitur quando in totum deficeret. ¶ † Not. etiam ex ver. nã
& si tibi. quod bonũ est argum. à mandato particulari ad man
datum vniuersale, & sic est text. ꝯ eos, qui dicunt, ꝙ est dñia.
sed

ADDITIO.

a ¶ Regula. Adde, quæ scribit Bart. in l. vnic. C. de satisd. Doc. in Aposti. Ad Dy.
in Reg. mutare. extra de reg. iur. Aym. cons. 76. Bart. in l. si cum Cornelius. ff.
de sol. & quomodo fiat reuocatio mandati, not. Doct. ad Deci. in Reg. l. eius
est nolle. de reg. iur. & de reuocatione procuratoris Fely. in c. ex parte Deca
ni. de rescr. vbi ponit Regu. cum fall. Ro. sing. 288. Capel. Tolo. q. 276. Dec.
cons. 265. col. 3. circa fin. MASVER.

ſed debes dicere, ꝙ æquiparantur quo ad tranſlationem domi
nij.¶Glo.in ver.alienatas eſſe. Primò opp.contra text.Secun-
dò reſpondet vno modo.Tertiò reſpondet alio.Quartò ponit
veram diſtin.& ſol.Secunda ibi.ſol.ſm Io. Tertia ibi,alij dicũt.
Quarta ibi,tu autem diſtingue.¶No.& ſigna iſtam gl. quæ eſt
magiſtra, & ordinaria, & melior de iure. & Bart.hic nihil ad-
dit.¶Gl.in verbo nam,& ſi tibi.Primò declarat text. Secundò
opp.& ſoluit.Tertiò etiam opp. & ſoluit. Bart.iſtam gl. in 2.&
3.parte multum not.& exclamat, vt dicam nunc. Scđa ibi, ſi
dicas.Tertia ibi,ſed certè.Prima pars gloſ.clara eſt. In ſecunda
parte videbatur, ꝙ non impediretur tranſlatio dñij pecuniæ
mutuatæ pp mortem dñi, per l.hoc iure.§.ſi quis dederit.ff.de
don.vbi ſi dedi tibi pecuniam mutuo,hoc pacto, ꝙ eã nume-
res Titio, cui volo eſſe donatam: certè ſi me mortuo nume-
res,ſiue ſcias me mortuum,ſiue ignores,transfertur dñiũ.Glo.
reſpondendo diſtinguit, & eam pro notabili ſignat Bart. & di-
cit, ꝙ ſi data eſt pecunia nuncio ad numerum, ita ꝙ tranſla-
tum ſit dñium in nuncium,& tunc etiam mortuo dño poteſt
transferri dñium in accipientem,ſed hic fuit data tanq̃ ſpecies,
& ſic etiam mortuo dño dñium non eſt tranſlatum in Stichũ.
ergo nec ipſe Stichus numerando alij poteſt transferre dñiũ,
niſi pro parte,pro qua eſt hæres. Sed aduerte, quia quantũ ad
§.ſi quis dederit.non eſt opus iſta ſol. quia ille text. loquitur in
caſu claro, qñ conſtabat dominium pecuniæ tranſlatum eſſe
in mandatarium. ¶In ea.glo.ibi,quam in alium transferre po-
ſtea poteſt.Pro clara intelligentia huius partis gl.reaſſumo ma
teriam in dubium,quæ eſt vtilis, & quotidiana. Quando dñs
dat pecuniam alicui,vt eam mutuet alijs,vel donet,vel vt ali-
ter transferat dñium,videndum eſt,nunquid dñium huius pe-
cuniæ ſit tranſlatum in iſtum nuncium. Secundò videndum
eſt,nunquid iſte nuncius mortuo dño antequam nuncius det,
6 ſi poſtea det,transferat dñium. † Circa primum debes aduerte
re plenius,q̃ glo.dicat. Aliqñ traditur pecunia nuncio non ſim
pliciter,ſed ex aliqua cauſa, ex qua transfertur dñium, & hoc
caſu non eſt dubium,quin transferatur dñiũ, & non eſt dubi-
tandum,ꝙ dño mortuo poteſt nuncius alij dare, & transferre
dñium.in iſtis terminis loquitur l. hoc iure.§. ſi quis dederit.al-
leg.in glo.ff.de do.licèt glo.dicat aliter.Aliquando, & ſcđò dñs
dat pecuniam nuncio ſimpliciter,prout tota die fit, & in hoc
dicit no.Bar.& multum pondera, & teneas cordi verba Bart.
ꝙ ſi ego dñs tradidi nuncio pecuniam ad numerum,iſto caſu
concludit cum gl.ꝙ dñium iſtius pecuniæ intelligitur tranſla-
tum in ipſum nuncium,& licèt Bart.nihil alleget ad hoc,tu al
lega meliorem text. de iure in l. in naue ſaupheli. ver. idem iu-
ris. ff. loc. Sed ſi ego do nuncio pecuniam non ad numerum,
ſed in ſacculo,vel ſigillatam, tunc intelligam non eſſe tranſla-
tum dñium in nuncium. Non aperit Bart. quid in dubio, qñ
non apparet, vel ad numerum, vel in ſacculo.Bald.in l.incen-
dium.C.eod.tit.ſupplendo dicit, ꝙ in dubio præſumitur fuiſ-
ſe datam ad numerum, & ſic intelligam tranſlatum dñiũ.No.
tñ,ꝙ fortiter obſt.text.in l.ſi cum filiusfamilias.§.ſed ſi quis do
naturus.ff.de dona.Not.bene verba Bart. & licèt Alex.ponde-
ret, ꝙ Bart. alibi videatur voluiſſe ꝯrium in l.ſi procu.falsò.in
3.q.ff.de cond.ob cau & Bart.clarius in l.falſus.in vlt.col.C.de
fur.Aduertendum eſt, ꝙ Bart.non fuit ſibi ꝯrius: nam hic lo-
quitur,qñ dñs dat nuncio ſuo, quo caſu intelligitur trãſlatum
dñium,&c.in alijs locis loquitur, qñ quis tradidit nuncio,non
tanq̃ ſuo,ſed alterius:inter quos caſus eſt magna differentia,vt
eſt text.in l.ſed interim.§.ſi vxor. ff.de do.inter vi. & vxo. Et cũ
opi.Bar.hic tranſeunt etiam Raph. Fulg. & Ro. hic in meis le-
cturis,licèt aliter referat Alex. Et ſi dicas,qñ dñs dat pecuniam
nuncio,& ei eam numerat,quomodo eſt poſſibile, ꝙ transfe-
ratur dñium, cùm nuda traditio ſine cauſa non ſit potens ad
transferendũ dñiũ.l. nunq̃ nuda.ff.de acq.rer.do? Potes dicere,
ꝙ ſubeſt cauſa,qñ dñs tradit pecuniam vni, vt det alteri,vel ſe
cundò reſponde,ꝙ regula,quæ habet,ꝙ traditio nuda non eſt
potens ad transferendũ dñiũ, procedit in ſpeciebus, & in alijs
rebus præterq̃ in pec.nu.quia eo ipſo, ꝙ ſibi numeratur, vr̃ ſi-
bi conceſſum ea vti, vt tantundem reddat. Ex prædictis infe-
7 ras pro te ad ſecundam quæſtio. † nunquid nuncius mortuo
dño poſſit in alium transferre dñiũ. Iſta doctr. Bart.in practica
magnæ vtilitatis eſt. & facit ad aliã quæſt. quæ aliàs fuit de fa-
cto Bonoñ.qñ iuuenis ille fuit ſuſpenſus, & Flo.& Io.de Imo.
non potuerunt defendere eum. Quidam mercator exercebat
menſam, & banchum non per ſe,ſed per quendã iuuenẽ:dedit
ſemel.100.ducatos iſti iuueni,vt eos daret Sẽpronio: iſte iuue-
nis tenuit pro ſe,& conuertit in vſus ſuos poſtea mercator in-
terrogauit Sẽpronium, an recepiſſet illos.100.aureos: ille dixit
ſe non recepiſſe: mercator accuſauit de furto illum iuuenem,
quia contrectaſſet pecuniam ſuam.Imo.in l.ſi tibi dederim.de
do.& in l.Caſſius.de ſol.refert, ꝙ ipſe conabatur defendere il-
lum iuuenem,& tamen neſciuit tantum allegare, quin fuerit
ſuſpenſus.Ego puto, ꝙ ad defendendum illum iuuenem nihil
melius potuiſſet allegari quàm doct. Bart. & glo. hic. nã ſi iſte
mercator dedit iuueni 100.aureos,& numerauit,vt ſemper fit,
tranſtulit dominium,ſi tranſtulit dominium, iuuenis non po-
terat contrectando facere furtum, quia contrectabat rem
ſuam,& non alienam,& furtum eſt contrectatio rei alienę.l.1.
ff.de fur.per doctr. Bart. hic, pro qua optimè facit text. in l.in
naue ſaupheli. ver.idem iuris.ff. loc. Item adiuuat doct. Bal. in
l.incendium,præalleg.Et credo,ꝙ ſi Flo.& Imo.allegaſſent iſtã
doct. facilè defendiſſent illum iuuenem: tamen contra illum
iuuenem eſt text.ad literam,propter quem fuit iuuenis ſuſpẽ-
ſus,text.in l.ſi is cui.C.de fur.propter quem text.doctr.Bar.red
ditur ſummè dubia. Ad idem eſt text.in l.ſi quis vxori.§.idem
Iul.ff.de furt.ad quę iura difficile eſt reſpondere,per quę valde
dubito de doct.Bart. hic.Eſt verum, ꝙ Io.de Imo. in d.l. ſi tibi
dederim.& in d.l.Caſſius. reſpondebat, quòd illa iura non fa-
ciunt,quæ loquuntur,quando dedi pecuniam nuncio,vt illam
met redderet:tunc non intelligitur tranſlatum dominium:ta-
men non caret diuinatione, & reſtrictione ad illum text. Ego
reſponderem aliter tenendo doct. Bar. & dicerem, ꝙ text.in d.
l. ſi is cui, quamuis text. non aperiat per punctum rationis,
neceſſariò debemus intelligere, quòd non erat data pe-
cunia ad numerum, quia ſi fuiſſet data ad numerum, fuiſſet
tranſlatum dominium,& non potuiſſet nuncius furtum face-
re rei ſuæ.per text.in l.in naue ſaupheli.ver.idem iuris. ff.loc.ta
men doct. Bart. in l.incendium, quæ dicit,ꝙ in dubio præſu-
mitur data pecunia ad numerum,eſt contra illum text.in ver.
idem iuris. quem not. & pondera contra illam doct. Bald. In
fin.glo.Iſtum finem glo.multum not. & ſignat Bart.& dicit,ꝙ
per iſtam glo.limitantur omnia iura, quæ volunt, quòd man-
datum re integra morte mandantis extinguitur, vt dixi.s̃.in 2.
particula illa regula limitatur,vt procedat, quando mandatum
eſt voluntarium, hoc eſt,quando mandatur aliquid,ꝙ pendet
8 à voluntate mandantis. † Sed ſi mandatur aliquid,quod man-
dans tenebatur facere, & ſic eſt mandatum neceſſarium, tale
mandatum non reuocatur morte mandantis. text.eſt in l.fun-
di.§.item ſi amicus.ff.de acquir.poſſ. Idem tenent Lud.Ro.&
d.Alex.hic,& Bart.Imo. & Alex.in d.l.fundi.§. item ſi amicus.
& Bart.& Mod.in l.2.§.ſed ſi quis.ff.de don.Cy.Bald. & alij in l.
* mandatum.C.mand *Et eſt vera, & communis concluſio*, quòd mã
datum neceſſarium non reuocatur morte mandantis. Eſt ve-
rum,ꝙ aliqui tenuerunt contrarium,quos refert, & reprobat
Alex.hic,videas per te.& in d.l.fundi.§. item ſi amicus. Et pro
iſta communi opi.moueor,nam ratio quare mandatum extin
guitur morte mandantis eſt, quia quando mandans moritur
re integra,intelligitur tacitè reuocare mandatum, ſecundum
Bart.in l.more.in vlt.colu.ff.de iur.omn.iud. ſed ego habeo, ꝙ
quando aliquis mandat alicui illud, ad quod de neceſſitate te-
netur,quod etiam ſi vellet expreſsè reuocare mandatum,non
poſſet.l.ſi quis prohibuerit.ff.de pub. ergo multo minus tacitè
poterit reuocare. Et tenendo iſtam partem, oſtendo,quod ſo-
lutio, quæ ſolet dari ad l.fundi.§. item ſi amicus. in ver.pen.in
alternatiua ibi poſita. ff.de acquir. poſſ. eſt bona, dum dicunt
Doct.ibi maximè Bart.quòd illa alternatiua,aut,debet exponi
pro,&,illud.n.ſæpè fit, vt dicit text.in l.ſæpè.ff.de verb.ſign.Et
quòd ibi illa alternatiua,aut,debeat exponi pro &,probo.quia
ſi ibi mandatum extingueretur per mortem domini, fruſtra
loquæretur ibi text.de prohibitione hæredum,quia ſiue prohi
berent,ſiue non,eſſet reuocatum mandatum: ergo requiritur
ſcientia mortis domini, & prohibitio hæredum copulatiuè.
Secundò probo, quia vt dixi in text.vbicunque agitur de do-
minio transferendo, non eſt differentia, an ſciat mandatarius
dominum mortuum, vel ignoret,vt eſt text.in ver.nam & ſi.
ne ergo ille text.ſibijpſi contradicat, & huic legi, debet illa al-
ternatiua reſolui in copulatiuam,& ſic erit ibi caſus, quòd ſo-
la mors non habet inducere reuocationem mandati neceſſa-
rij.Tenendo ergo communem opi.cõclude regulariter, quòd
mandatum neceſſarium non reuocatur morte mandantis,
& ſic tacitè,ſecundum Doct.hic,& Doct. in d.l.fundi.§.item ſi
amicus.Adde, quòd mandatum neceſſarium nedum non re-
uocatur per mortem mandantis tacitè, imò nec expreſsè, &
ideo ſi dominus mandat procuratori,vt vendat,& tradat em-
ptori,procurator vendit, antequam tradat,dominus expreſsè
prohibet ne tradat, non erit reuocatum mandatum, & pro-
curator poteſt tradere, non obſtan. expreſſà reuocatione, &
ſi tradit, transfert dominium. text. eſt de hoc ſolennis in l.ſi
quis prohibuerit. ff. de public. Limita, & intellige iſtam
concluſio. procedere, quando talis neceſſitas eſt præciſa, ſed
vt in venditore: ſi autem neceſſitas non eſt præciſa, ſed
cauſatiua, mandatum non cenſetur merè neceſſarium,
& extin-

& extinguitur morte mandantis, sicuti si esset merè voluntarium.text.habes in l.si præcedente. in princ. ff.mand. iuncta l.si defunctus. ff.de proc.per quæ iura ita limitat Bart.in l.1.§.sed si quis.ff.de do. & ex hoc infero, ꝙ est necesse præsupponere, ꝙ in d.l.fundi.§.item si amicus. venditor esset dñs rei venditæ, & ꝙ habebat facultatem rei tradendæ,& ꝙ præcisè teneretur tradere: aliàs mandatum non diceretur ibi necessariũ præcisum. ¶Secundò not.limita prædictam concl.procedere,qñ talis necessitas imminebat alicui principaliter:secus si non principaliter imminebat,sed ratione officij,ꝙ quis gerebat: isto casu mãdatum morte extinguitur.text. est & exemplum in l. si epistolam,& ibi Pau.& Mod. ad hoc not.ff.de acq. hær. Lud. Ro.in d.l.fundi.§.item si amicus.in 1.col.& idem Lud.hic in pen.col. vbi etiam ad hoc addit text.in l.fin.de proc.& Alex.in l.neque
9 tuto.C.de procu.¶Tertiò not.limita,† ꝙ mandatum necessarium non extinguitur morte, qñ mandans ex necessitate decesserit cum aliquo hærede, qui defunctum repræsentaret, sed si nullum hrẽdem reliquisset,eo quia nullus vult habere hrẽditatẽ, etiam fiscus:tunc quia nullus est,cuius nomine posset mandatum exequi, tale mandatum extinguitur,nõ per mortem,sed quia nullus est, cuius nomine exequatur mandatum. ita probat text.sing.in l.1.C.de act. & oblig.quẽ tex. feci sing.ad aliud in 2.parte huius.l.& ita in specie dicit Bal.in d.l.1.3.col.idem tenent Lud.Ro.& alij Mod.post eum in d.l.fundi.§. item si amicus.in 1.col.& istis fallen.adde quæ dixi.§.in 2.par.¶Gl. in ver. teneri.Primò assignat rationem ad text. Secundò ponit dictũ, per ꝙ respondetur tacitè quæstioni.Tertiò format quæstionẽ, & se remittit.Secunda ibi, sed consumptione facta. Tertia ibi, sed non aperit cui.¶In ea.glo.ibi, sed ĩ.dicam in glo.quæ inc. generaliter.& in gl.idem,& si haberent.Errat glo.quia non ponit ibi,sed super gl.præce.illam in ver.non equè. sed illæ gl.non loquuntur in his terminis, quia loquuntur qñ interuenit stipulatio,& sic valet mutuum, & est ciuile. nos loquimur qñ non interuenit stipulatio,sed consumptio,& Bart. hic videtur dicere, ꝙ consumptio nihil operari habeat quantum ad cohæredes,quia leges,quæ dicunt consumptione facta recõciliari mutuum,procedunt, qñ numeratio fit nomine proprio, sed hic fit nomine defuncti,ideo tenet Bar.ꝙ possent cohæredes ratificare gestum nomine defuncti. & haberent actionem pro parte,qua sunt hæredes,& si nollent ratificare, actio acquiritur in totum Sticho per l.si absentis.C.eod.tit. sed ipse tenetur cohæredib.quia effectus locupletior.de quo an Bart.dicat verum, dicetur statim.

SVMMARIVM.

1 *An sententia, vel quid aliud valeat in fauorem mortui.*
2 *An seruus acquirat hæreditati iacenti.*
3 *Non entis nullæ sunt qualitates.*
4 *Hæredes sui an præsumantur scire contenta in testamento, & quid in extraneis.*
5 *Socij in diuersis ciuitatibus exercentes dicuntur adinuicem institores.*
6 *Possidens, & possessus an idem sint.*
7 *Hæreditas iacens æquiparatur bonæ fidei possessori.*
8 *Hæreditas adita non dicitur amplius hæreditas, sed bona patrimonialia hæredis. & num.9.*
10 *Stante statuto, quòd fœmina existentibus masculis non succedat, an mortuo vno ex masculis ei possit succedere.*
11 *Similiter, quid si renuntiat hæreditati paternæ, & maternæ, an tamen succedat fratri adeunti hæreditatem patris, vel matris, qui postea decessit.*
12 *An datio cohæredes extranei tollat suitatem, ita quod non sit necessarius hæres.*
13 *Quando sit dare hæreditatem iacentem.*

§.Quod si stipulatus. Diuidit in quinque particulas secundum Alb.Bart.& Doct.communiter. Primò loquitur,qñ Stichus stipulatus est nominatim dño mortuo. Secundò, qñ stipulatus est sibi, & hæreditas non erat adita. Tertiò,qñ post aditam hæreditatem cohæredes sciebant. Quartò, qñ ignorabant.Quintò infert ex prædictis vnum mirabile s̃m Bart.Secũda ibi,ꝙ si sibi dari.Tertia ibi,post aditam.Quarta ibi,ꝙ si proponatur.Quinta ibi,quo quidem casu.Et aduerte in ista quarta particula dum dicit text. ꝙ si proponatur cohæredes ignorasse,potest adhuc idem responderi, vt non intelligas idẽ prout in ver.præc.qñ cohæredes sciebant, prout intelligebant Iac. Bald.& Odof.quem Bart.in pen.col.refert, & reprehendit propter aduersatiuam,ꝙ si,non potest sic intelligi tex.nam aduersatiua debet aduersari præcedentib. in iure, & in facto, vt ait Bart.in l.hoc amplius.§.de his autem.ff.de dam.infect.ideo debes intelligere idem,prout in versi. ꝙ si sibi, quando hæreditas erat iacens.ita intelligit glo.hic in ver.respondere. etiam in ver
* bo non æquè. *& iste est communis intellectus.* Nec obst. ꝙ relatio debeat fieri ad proxima,quia est verum,nisi aduersatiua obstaret.Nec obst.ꝙ qui possidetur,non potest possidere,quia verũ est s̃m veritatem,sed per fictionem aliud inducitur,vt dicunt gl.fi. & Bar. ¶Not.ex text.ibi, proculdubio inutiles esse stipul.
1 † Si seruus ignorans dñm esse mortuum, nominatim stipuletur dño mortuo, stipulatio est ipso iure nulla, quia confertur in personam eius,qui non est in rerum natura, concor.l.si seruus cõis.§.si seruus à patre.ff.de stip.ser.alleg.in gloss. Et ex hoc correlariè inferas, ꝙ actus fauorabilis collatus in personã dñi iam mortui,nihil valet& ex hoc sequitur, ꝙ sicut sententia lata ꝯ illum, qui iam mortuus est, est ipso iure nulla. l. in summa.§.fi.ff.de re iud.l.pen.ff. quæ sen.si.appel.rescin.eodẽ modo si sententia esset lata in fauorem eius,& pro eo,qui iã est mortuus,non valet, & nihil prodest hæredi,s̃m Pau.& Alex.hic. pbatur arguendo fauore libertatis in l. cum quasi.in prin.ff.de fide.lib. per quem text. dicit sing.Bald.in l.1.in prin. ꝙ idẽ est fauore ecclesiæ.& de materia remitto me ad Doct.in d.l.in summa.§.fin.¶No.scdò ibi,ita hæreditati quoque. hic esse casum,
2 qui s̃m glo.non reperitur alibi, † ꝙ per seruum,qui ignorabat se liberum, & institutum,acquiritur hæreditati iacenti ex re hæreditaria, sicut acquireretur alteri bonæ fidei possessori. & est casus mirabilis s̃m Ang & apud Cano.inuenio, ꝙ Bald.sæpè facit festum de isto text. & reputat sing. in c. quia p.p.in 7.col.de elec.& in c.item cum quis.circa fin.de restit. spo.& in c.ex literis.in vlt.col.de prob.Et si dicis,in quo est mirabilis iste tex? Rñde,quia hrẽditas non põt possidere,quia est quid inanimatum, dicit text.in l.1.§.Sceuola.ff.si quis test.lib.esse ius.fue. si non potest possidere,quomodo põt dici bona fide possidere? mirabilitas est in hoc,quia per legem fingitur bona fide possidere: eo quia qualisqualis possessio fingitur esse penes eã.l. gerit. in ver.
3 qualisqualis,de acq.hæred. quæ est ad hoc sing. s̃m Lud.† Not. 3.in ver.quoniã tunc.not.reg.ad quam alleg.iste text.ꝙ non en-
a tis nullæ sunt qualitates.[a] Facit bene text.in l.si seruum mihi.§. 1.ff.de act.empt.Facit tex.in c.1.vt eccl. benefi. & glo.in l.si arbiter.in fin.ff.de prob.multos alios text. ad hoc alleg. hic Pau. de Cast.& Lud.Ro.sed quia parum faciunt,non refero. Et aduerte,quia d.Alex.hic ineptè facit,ponendo istud not. pro primo, quia non colligitur ex principio. sed ex tertia particula huius ver. Item ad illud not.adde, ꝙ similiter non põt esse frigiditas sine substantia, vel subiecto.l.2.& ibi Bart. ad hoc not. ff.de vsuf.l.Pomponius.§.fin.ff.de acq.poss. Item non põt quis cognoscere accidens sine subiecto, siue substantia. ita per istũ text.dixit Bald.in l.2.C.de bo.pos.s̃m tab.& in l.omnium.C.de
b test.¶No. quartò ibi,[b] ꝙ fortè ipsi quoque ex necessarijs fuerint.hic esse text.not.de quo Bar. hic facit magnum festum, &
4 dicit, nunquam obliuiscaris, † ꝙ hæredes necessarij(vt sunt serui)non præsumuntur scire ea, quæ continentur in testõ. Rõ, quia lex eos etiam ignorantes, & inuitos facit hrẽdes, secus est, s̃m Bart.in extraneis, quia extraneus præsumitur scire contenta in testõ.alleg.Bar.tex.in l.cum hæres.ff.de lib.leg. qui nõ probat necessariò, & gl. magistr.in l.quidam.§.fi.ff.ad Treb & per hoc infert Bart.(& hæc est vtilitas) ꝙ filij instituti hæredes à patre non præsumuntur scire contenta in testõ: eo quia sunt sui, & necessarij hrẽdes, & lex eos facit hrẽdes etiam ignorentes, ad hoc alleg.tex.qui etiam parum probat in l.quęsitum.ff.de acq. re.do.& dicit ita tenere Iac.de Aret.& sic vult Bar. esse differẽtiam inter extraneos,& filios suos,& necessarios. Per hoc infert Bart.conclusiuè, ꝙ plures filij diuidentes hrẽditatem paternã inter se,cum renuntiationib. & clausulis vniuersalib. nõ intelliguntur remisisse fideicommissum iniunctum à patre in testamento,quia indubio præsumuntur illud ignorasse,quia filij instituti à patre præsumuntur non habere notitiam contentorum in testamento. secus in extraneis hæred. qui non possent àliàs adire hæred. nisi essent certi per inspectionem testamenti.Istud idem tenet plenius Bart.in l.qui Romæ.§.duo fratres.in 3.q.prin. vbi latè Mod. ff. de verb.obl.Bart. & Ang. in l. tres fratres.ad fin.ff.de pact.Ang.hic,& Imo.in l.si seruus testamento.ff.de stip.ser.& Pau. de Cast.in cons.90.incip. quia dubia supra formata, ibi simpliciter tenet cum Bartol. idem tenet Alexan.& plenius in d.§.duo fratres.sed Bald. hic in pen.colum. recedit ab opi. Bartol. hic, & dicit, quòd inter filios, & extraneos

ADDITIONES.

a ¶Qualitates.Qualitas non est sine subiecto.Cor.lib.2.cons.212.circa prin. col.3. PVRPV.

b ¶Quartò ibi.Vide Deci.cons.201.

extraneos hæredes non debet conſtitui differentia, vt facit Bar.
ſed poſt immixtionem hæreditatis factam præſumuntur ha-
bere notitiam teſtamẽti,& tunc poſt aditam, vel immixtionẽ
quilibet hæres præſumitur ſcire contenta in teſtamento, & te-
ſtamentum vidiſſe. Idem tenet Bald. in l.cętera.§.fi.ff. de leg.1.
& iſtam opi.tenet Alex.ſibi contrarius in conſ.4.lib.2.inc.vide
retur inſpectis.in 14.col.contra opi. Bart.tenent Raph. Fulg.&
Pau.de Caſt.hic in vlt.col.& latius contra Bart. audacter con-
ſuluit Pau.de Caſt.in conſ.10.inc.clarum eſt in iure. Nam in-
quantum Bart. vult, ꝙ filij inſtituti non pręſumuntur habere
notitiam eorum, quę continentur in teſtamento patris, quia
ſunt ſui hęredes, & lex facit hęredes etiam ignorantes, & non
pręſumitur ſcientia in filijs,niſi probetur,in extraneis ſecus,cer
tè Bart.viſus eſt multum altè deficere in hoc fundamento: nã
de iure fforum etiam extraneus, dummodo eſſet hęres inſtitu
tus vniuerſalis,poterat adire hęreditatem, etiam clauſis tabu-
lis teſtamenti.l.1.§.fin. ff. de iur.& fac.igno. hoc tenet glo. s̃.in
1.part. in verbo, recitatum. Hodie per iura. C. quilibet etiam
extraneus inſtitutus, vel in totum, vel in partem, poteſt adire
hęred.etiam antequã aperiatur teſtamentum. l. 1. §.in nouiſſi-
mo.C.de cad. tol. Si poteſt adire adhuc clauſo teſtamento an-
tequam aperiatur,illud ergo, ꝙ dicit Bart. ꝙ extraneus pręſu-
matur ſcire contenta in teſtamento, quia inſpexit teſtamen-
tum,eſt falſum, quia etiam antequam aperiretur teſtamentũ,
poterat adire:ideo idem in extraneo, vt in filio. ¶Pręterea iſte
text.loquitur in ſeruo,& conſequenter in hęrede neceſſario,&
ſic in eo,qui velit nolit,eſt hęres,& non poteſt abſtinere.in iſto
verum eſt,ꝙ pręſumitur ignorare contenta in teſtamento,ſed
non eſt bona conſequentia de ſeruo ad filium, quia hodie fi-
lius de iure pretorio habet beneficium abſtinẽdi.§. ſed his per-
mittit pretor.Inſt. de hęr.quali.& l. neceſſarijs.ff.de acq. hęr er-
go redactum eſt ad ſimilitudinem extranei.l. cum in bonis.ff.
de acq.hęr.Alex.in d.§.duo fratres. defendit Bart.tu videbis, an
bene defendat. Ego conſulendo pluries ſecutus ſum ſententiã
Bart.& maximè,quia Pau.de Caſt.hic tenet contrarium: tñ di-
cit,ꝙ ſententia Bart.obſeruatur in practica. Tñ nũc vehemen-
ter dubito per vnum fundamentum, cui non video reſpon-
ſum.Non eſt modo dubium, ꝙ extraneus põt adire etiam an-
te apertum teſtm̃, & ſic etiam antequam ſciat contenta in te-
ſtamento.d.l.1.§.in nouiſſimo:ego dico,ꝙ ad hoc,vt filius,vel
extraneus poſſint adire, non eſt neceſſe, ꝙ inſpexerint teſtm̃,
dummodo ſciant ex qua parte ſint inſtituti, vel à notario,vel
à teſtib. vel per publicam famam in ciuitate, ad hoc, vt poſ-
ſint conueniri,vel conuenire.Iſta ſunt verba Bart. poſt glo.in l.
is põt.in 8.col.ver.2.dicit gl. ff.de acq. hęr.ſi non eſt neceſſe, ꝙ
extraneus ad hoc,vt poſſit effectualiter adire, ꝙ viderit teſtm̃,
ſed ſatis eſt, ꝙ intellexerit ſe inſtitutum. ergo doct. Bart. non
eſt vera, ꝙ pręſumitur ſcire contenta in teſtõ, quia iſtud eſſet
verũ ſi requireretur,ꝙ extraneus viderit totum teſtm̃, ad hoc,
vt poſſit adire. ſed illud non requiritur per doct. Bart. in loco
pręalleg.ergo,&c.Ad hoc vltra Bart. vide tex.in l.cum quidã.
§.ꝙ dr̃.ver.quid n. ſi ſolus.de acqir. hęr. vbi ex vehementi opi.
abſque eo, ꝙ viderit teſtm̃,põt quis eſſe hęres.Et pp hoc valde
* dubito de doctri.Bart.hic. *Tenendo tamen ſententiã Bar. & commu
nem*,à qua in conſulendo,& iudicando, vt dixi,non eſſet rece-
dendum, eam limitat Bart. in d.§.duo fratres.in 3.q.vt proce-
dat,qñ filius ſimpliciter dicit ſe hr̃dẽ patris: tunc non pręſumi-
tur ſcire contenta in teſtõ patris: ſecus eſſet ſi filius confitetur
ſe eſſe hr̃dẽ patris ex teſtõ: tunc pręſumeretur habere notitiã
contentorum in teſtõ,quia tunc ſm Bar. eadẽ ratio eſſet pro-
ut in extraneo.nam ex teſtõ non põt dicere ſe hr̃dẽ, niſi vide-
rit teſtm̃.l.cum in bonis.de acq.hęr. Et cũ illa limitatione Bart.
tranſeunt alij ibi,& expreſsè Alex.ibi, qui aliud non dicit.Sed
inuenio,ꝙ Lud.Ro.multum audacter conſulendo reprehen-
dit Bart.in hoc.in conſ.403.inc.pro deciſ. propoſitę conſulta-
nis,tria arbitor eſſe diſcutienda,in vlt.dubio.& dicit ꝯ Bart.eſ-
ſe text.qui euitari non põt in iſta.l.ęquiparando neceſſarios hę
redes filijs,prout ęquiparat Bart.hic & vbique.Mihi vr̃, ꝙ iſte
text.nihil faciat etiam tenendo ęquiparationẽ Bart.quia nõ lo-
quitur,qñ hr̃des dicerent ſe hr̃des ex teſtõ:imò hoc ignorabãt.
ſed contra Bart. ſtringit fundamentum, ꝙ proximè adduxi,&
voluit adducere Lud. ſed non ita clarè. Nã non eſt bona con-
ſequentia filius dicit ſe hr̃dem ex teſtõ,ergo vidit teſtm̃,& pre
ſumitur ſcire contenta in teſtõ, quia põt ſcire ſe hr̃dẽ à nota-
rio,vel à teſtib.vel per famam publicam ciuitatis, vt latius.s̃.di
ctum eſt Subdit Bart.& cum eo omnes tenent, ꝙ contenta in
codicillis etiam extranei hr̃des pręſumuntur ignorare. l. non
eſt ferendus.ff.de tranſact. & idem repetit Bart. in d.§.duo fra-
tres. in 3. q.ad fin. Adde ad hoc vltimum text. not. & reputa-
tum ſing. in l.fin.§.fin.ff.de leg.2.nam debes ſcire,ꝙ bona ſubie
cta fideic.ſi alienantur, poteſt fideicommiſſarius eueniente tẽ-
pore fideicommiſſi reuocare, & vendicare.eſt verum, qñ bo-
na ſunt prohibita alienari in teſtõ. ſi autem in codicillis ſit iniũ
ctum fideic. & ſit alienatum,non poteſt fideicommiſſarius vẽ
dicare, ſed habet ſolum regreſſum contra hęredem alienan-
tem ad precium, ſeu ęſtimationem rei alienatę. Et dicit Bart.
in l.fin.§.ſed quia.C.com.de leg.& eſt ſing.ad hoc. & Bal.apud
Can.in c.quoniam frequenter.§.in alijs,vt lit.non conteſt.ꝙ il-
le text. limitat omnia iura de mundo loquentia de alienatio-
ne.& licèt Bart. dicat, ꝙ ſit ſing.adde ſimilem tex. in l.quidam
ita teſtamento.§.fin.ff.ad Trebell.& ibi gloſ.Eſt verum, ꝙ Bal.
in Auth.res quę in 1.not.C.communia de leg. limitat tex.in d.
l.fin.§.fin.vt procedat in terminis, in quib.loquitur ille text.qñ
maritus teſtator iniunxit fideicommiſſum hæredi in codicil-
lis,& expreſsè prohibuit, ne codicilli aperiantur viuo hęrede.
iſto caſu verum eſt, ꝙ hęres pretendit iuſtam ignorantiam,&
non poteſt fideicommiſſarius reuocare: ſecus eſt ſi non prohi-
buiſſet aperiri codicillos in vita.quam limitationem ſequitur,
& declarat Alex. in conſ.349. inc.viſo proceſſu cauſæ prin.lib.
2.Adde ſex alias not.limitationes ad d.Auth. res quę.quas po-
nit Alex. in l. Marcellus. §. res quæ. poſt Ang.& Imo.ibi.ff.ad
Treb.non pono hic,quia non eſt locus hic. ¶Quintò prin.no.
5 ex fin.ſm Bart.& Doct. † ꝙ ſi ſunt plures ſocij mercatores vni-
us negotiationis, & vnus exerceat in vno loco, alius in alio,
iſti cenſentur adinuicem inſtitores,& vnus cenſetur ſeruire al-
teri.& ad reg.Bart.hic adde text.in l.ſed ſi hac.§.liberos. in ver.
liberta.&c.& ibi Bald.& Ang.& Pau. de Caſt.ad hoc not.ff.de
in ius voc. Sed ſi ſunt plures mercatores, qui exercent in vno
loco,non obligantur omnes inſolidum, ſed quilibet ex ſuo fa-
cto.ſed ſi in diuerſis locis,quilibet cenſetur inſtitor, & obligan-
tur omnes inſolidũ.declarat Bar.in l.ſi tñ plures.ff.de inſtito.&
plenius Bart.in l.eandem.in 7.q. ff.de duo.reis. & omnes in l.cũ
te in Gallia.C.ſi cert.pet.latè Pet.de Anch.in conſ.332.inc.pro
clariori deciſione dictorum dubiorum. cum alijs concor. de
quib.per d. Alex. hic. Item per iſtum ver.fin. not. Lud. Ro.ꝙ ſi
ſunt plures domini vnius ciuitatis,vel vnius oppidi,vnus vide
tur ſeruire alteri, & ſic iuriſdictio videtur eſſe penes quemcun
que inſolidum,& conſequenter vnus poteſt alium punire,ſed
in hoc minus bene dicit Lud.quia non poteſt vnus dñs punire
alium,& par in parem,&c.Bart.in l.fin.ff.de rer. diui. & Bart.in
l.inter tuto.in fin.ff.de admi.tut. ponit Bal.in c.1.§.pterea. duca
tus.de prohibita feu.alie. per Fed.Bald. & Ang.in l.eſt receptũ.
ff.de iur.omn.iud.dicit etiam per hũc text.Ang.ꝙ duo Reges,
vel principes poſſunt adinuicem eſſe vaſalli reſpectu vnius lo
ci. ¶Vltimò not. ex iſto ver. ſi.vnum, quod videtur mirabile
6 ſecundum Doct. † quòd vnus,& idem ſit poſſidens,& poſſeſ-
ſus.iſtud tamen eſt,vt dicit gloſ.fin. propter fictionem legis.nã
ſecundum veritatem, qui poſſidetur, non poteſt alium poſſi-
dere.l.ſic eueniet.ff.de adul.l.homo liber.ff.de acquir.rer.do.Fa
cit iſte tex. quòd ego poſſum eſſe vaſallus vaſalli mei, & inui-
cem iurabimus fidelitatem. & ita iſtum text. ad hoc alleg.Bal.
in l.ſed ſi hac.§.liberos.ver.ſi liberta. ff.de in ius voc. vbi etiam
bonus text.in ſimili. Non omitto duo alia notabilia, quę col-
7 liguntur ex iſto text.Primò ſecundum Bald.& Ro.hic, † quòd
hęreditas iacens ęquiparatur bonę fidei poſſeſſori, & vbicun-
que lex fingit rem inanimatam poſſidere, ſemper fingitur bo-
nę fidei poſſeſſor,quia lex nunquam fingit malam fidem.& li-
cèt ipſi non dicant, ratio eſt, quia nunquam poteſt cadere fi-
ctio legis,niſi vbi ęquitas militat.l.denique.& l.nec vtilem.ff.ex
quib.cau.maio.Not.etiam ex iſto text.intelligendo, quòd hę-
reditas eſſet iacens,quòd hic eſt tex.ꝙ vbi eſt hęres neceſſarius
per dationem cohæredum tollitur neceſſitas.ſed gloſſ. hic pu-
rè violando literam dicit,quòd non erat iacens in totum, ſed
pro parte cohęredum. ¶Gloſ. in ver. quod ſi ſibi. ¶Tu aduer-
te, quòd leges alleg.per gloſſ. ſunt de directo contra text. no-
ſtrum,quamuis Bartol. ſimpliciter referat gloſ. & eam ſequa-
tur. nam illę leges dicunt, quòd non eſt differentia, an ſeruus
ſtipuletur domino ſuo, an ſibi, an imperſonaliter, an conſer-
uo:omni caſu acquiritur domino. In hoc text. fit differentia,
an ſtipuletur domino iam mortuo, quo caſu non valet,ſed ſi
ſibi ſtipuletur, valet.Reſpon.iura alleg.in gloſ.procedunt,quã-
do dominus viuit, quo caſu non eſt differentia: ſed lex noſtra
loquitur mortuo domino, & tunc eſt differentia. Et ex hoc
collige vnam limitationem ad iura alleg.in gloſ.vt intelligan-
tur,quando dominus viuit. Sed qñ eſſet mortuus, ſtipulando
ſimpliciter non intelligitur ſtipulari dño, quia ſic actus nullus,
& in dubio intelligendum eſt, vt actus valeat.l. quoties.de re.
iud.& ita no.Lud.Ro.hic.¶Gl.in ver.hęreditati.Iſta gl.eſt not.
8 ad multa,& ex ea elicio.4.pulchra not. † Primum eſt, ꝙ hęre-
ditas poſtq̃ eſt adita per hęredem, non dicitur amplius hęre-
ditas, ſed dicitur bona propria ipſius hęredis, & ad hoc Bart.
multum not. iſtam gloſ.& Mod.hic poſt Bart.& pro iſta gloſſ.
Bar.

Bart.alleg.duo iura,quæ non multum faciunt.l.ſed & ſi plures.
§.ſi filio.ff.de vulg.& pupil.declaro, & induco, vbi poſtquam
filius adiuit hæreditatem patris, hæreditas patris dicitur effe-
ctum vnum patrimonium cum patrimonio filij, & ammo-
do dicitur ſolùm patrimonium filij.Ad hoc etiam alleg. in ar-
gumentum.l. fin. ad fin. C.de inof. teſt. vbi poſt emancipatio-
nem filij peculium non dicitur amplius peculium. ſed aut re-
uocatur,aut efficitur proprium patrimonium filij.ſed quia le-
ges allegatæ per Bart. parum faciunt: tu alleg. text. meliorem
de iure in §.1.Inſt.de hæred.qua. & differentia. & ſimilem text.
in §.1.Inſt.quib.ex cau.manum.nõ lic.& ita declaro,& induco
illum text.idem not.Bart.in l.fin.in duob.locis.ff. ad Tert. & in
l.fideic.ad fin.prin.& in l.Titium. in prin. ff.ad Trebell. & in l.ſi
quis ſeruum.§.fin.ff.de leg.2.Bart.in l.tutel.in prin.ff.de cap. di-
mi.no.Ang. in Auth. de non eligen. ſecun.nub.in prin.per illũ
text. & quòd hæreditas poſtquam eſt adita, non dicatur am-
plius hr̃ditas,habes gl.ord.in l.1.§. veteres in gl.mag.vbi Mod.
ad hoc not.ff. de acq.poſſ. & in gloſ.in l.hæres per ſeruum.vbi
Mod.not.ff.de acq.hær. & glo.in l.per hæreditarium. ff.de acq.
rer. do. Alibi tamen habes text. quod imò etiam poſt aditam
hær.appareant bona hæreditaria.text.eſt in l.fin.§. ſinautem ęs
alienum.C.de bo.quæ lib.& ibi Bal.expreſsè no.ad hoc, quòd
etiam poſt aditam hær.apparet hæreditas. Sed tu reſponde ad
illum text.prout magiſtraliter inquit Bart.in l.3.in vlt. col.ff.de
acq. poſſ. & idem Bart. in rub.de acq.hær. vbi magiſtraliter ſic
inquit. Vbicunque poſt aditionem hæreditatis appellatur hæ-
reditas, eſt impropria locutio: quicquid dixerint Ful. & Pau.
de Caſt.hic,à quib.etiam diſſentit.d.Alex.hic.Ex iſta regula ita
declarata,infero nunc in ſpecie ad quatuor pulchras deciſ. Pri
mò infero ad illud, quòd not.decidit Bald. in l. viua matre. in
fin.C. de ſuis, & leg.vbi decidit: ſtante ſtatuto in ciuitate Me-
diol.ſi mulier nubit extra territo.Mediolani, non poſſit obtine
re hæreditatem patris: pone, antequam mulier nuberet,mor-
tuus eſt pater:filia adiuit hæreditatem, poſtea nubit extra terri-
toriũ.Mediolani:nunquid habeat locum ſtatutum? Determi-
nat not.Bald.quòd non,eo quia ſtatutum, quòd priuat filiam
nubentẽ extra territoriũ, dẽt intelligi de hæreditate in futurũ
deferenda,non de ea,quam in præteritum obtinuit.ad hoc al-
leg.text.in terminis in l. fin. ff. vnde lib.& non potuiſſet melio-
rem text.alleg.& vltra Bald. illa ſua deciſio.optimè comprom
batur ex regula,quam dedi, quia filia poſtquam adiuit hæredi
tatem,non dicitur amplius hæreditas, ſed proprium patrimo-
nium filiæ.ergo ſi poſtea nubit extra territ.ſtatutum Mediol.lo
cum habere non poteſt. Et illam deciſ. Bald. ſequitur Petr. de
Anch. in rep.c.canonũ in ver.ſed pone ſtatutum. de conſt. Illã
etiam ſequitur Lud. Ro. in conſ.11.inc.viſis, ac diſcuſſis pun-
cto,& conſt.& in conſ.443.incip. vt deciſionem accipiat præ-
ſens cõſultatio. Raph. in d. l.1.§. veteres. & in d. l. hr̃s. & ibi d.
* Fran.de Are.*Et iſta eſt communis ſententia*, pro qua adduco duo.
Primò,quia lex,vel ſtatu.priuãs aliquem, intelligitur ſolũ pri-
uare in quærendis,non in iam quæſitis.text.eſt in c.iudæi.& ibi
Abb.ad hoc not. & in c.conſuluit. de iudæis. Secundò addu-
co, & iſta fuit ratio Alex. in d.l.hæres. nam quotieſcunque ali-
quis priuatur bonis propter aliquam qualitatem: ſi illa quali-
tas ſuperueniat,non priuatur bonis quæſitis, vt probatur in l.ſi
fideiuſſ.§.fin.& ibi Ang.not.ff.qui ſatiſd.cog.& idem not.Ang.
in l.eum qui.§. fin.ff. de pub.ſed pondera, ꝙ in terminis ſtatuti
Mediol.contrarium tenet Bald.in c.conſul.in vlt.col. de of.de-
9 leg. attento communi vſu loquen. & aliud non dicit. † Sed
ego declaro iſtud fundamentum, & fortiter ſtringit.nam ve-
rum eſt, ꝙ poſtq̃ eſt adita hæred. patris, non poteſt amplius
dici hæreditas propriè, ſed ſm communem vſum loquendi
a aliud eſt,& nos habemus, ꝙ ſtatuta debent [a] intelligi ſm com
munem vſum loquen. & non ſm propriam ſignificationem,
quia cõis vſus loquen.derogat pſoprietati vocabulorũ, vt no.
Bart.in l.Labeo.§.idem Tubero.ff.de ſuppel.leg. cùm concor.
& crederem,ꝙ ſi probaretur ita eſſe cõem vſum loquendi, ꝙ
etiam poſt aditã hæred. appellaretur hæreditas paterna,ꝙ iſta
2.opi.eſſet tutior.tñ pro ratione Bal. in c.cõſuluit.adduco aliã
rationem.Nam ſi conſideremus rationẽ finalẽ illius ſtatuti, in
ueniemus,ꝙ non põt aſſignari alia,niſi iſta, vt bona remaneãt
in patria:ergo dẽt haberi ꝓ expreſſa,iuxta dictũ Bald.in l.maxi
mum vitium.C.de lib.præt.& glo.in l.quamuis. C.de fideic.&
b ſm cões regulis etiam in ſtatutis [b] eſt licita extenſio de ſtricta
ſignificatione vocabuli ad latam,qñ eſt expreſſa,ſed appel.hæ-
reditatis largo modo venit etiã adita.ergo,&c. cogita. ¶Scdò
ad prędictam regulã adde ſcdo loco illud,ꝙ deciderunt Lud.
Ro.& Mod. vt Alex.in l.1.§.veteres.per gl.ibi.ff.de acq. poſſ.&
10 eſt quotidiana deciſ. † Stante ſtatuto(ꝙ vbique eſt)ꝙ exiſten-
tib.filijs maſculis, filia fœmina dotata non ſuccedat patri, nec
in hæreditate patris: pone,moritur pater, relictis duobus, vel
plurib.filijs maſculis, & filia fœmina dotata:clarum eſt; ꝙ pa-
tri ſuccedunt filij maſculi, & filia dotata non põt ſuccedere
per ſtatutum:pone,ꝙ iſti filij adeunt hr̃ditatẽ patris, nõ dr̃ am
plius hr̃ditas patris:pone, ꝙ poſtea moriatur vnus ex iſtis filijs
maſculis, & nihil habeat in bonis, præter hæreditatem patris:
nunquid filia prohibetur ſuccedere fratri in iſtis bonis? Dic, ꝙ
poterit ſuccedere,& ſtatutum non habebit locum, quia poſt-
q̃ filij adiuerunt,non dr̃ amplius hæreditas patris, ſed dicuntur
bona propria filiorum,& filia non prohibetur ſuccedere in hæ
reditate fraterna, licèt prohibeatur ſuccedere in hr̃ditate pater
na,ſed iſta ſunt bona fraterna. ergo, &c. Dicit tñ Lud. ꝙ non
audet decidere, quia tunc illa quæſtio pendebat in ciui. Bon.
ſed d.Alex.decidit per prædicta, vt ſ.& vltra alleg. per d.Alex.
ibi allego in terminis Bald.Et miror,ꝙ Alex. non viderit Bald.
in c. 1.§. quinetiam.Epiſ. vel Abb.in vſi.feu. vbi formaliter di-
cit:ſtante ſtatuto de ſ̃quo..licet filia repellatur à ſucceſſione pa
tris,ꝙ non repellitur à ſucceſſione fraterna,ſed iſta eſt nũc ſuc-
ceſſio fraterna,non paterna,vt dixi. Iſtud idem in terminis ex-
preſsè decidit,& firmat Bal.aliàs Ful.in l.Quanquam. in 1.not.
C.ad l.Fal.per illum text.& Bart.in l.fin.ff.ad Tert. idem expreſ
sè decidit d.Fran.de Are. Iuriſconſultorum ætatis noſtræ pro-
culdubio princeps, in conſ.161. inc. in præſenti conſultatione
videndum eſt, in prima & pe. col. & in conſ. 151.inc. verum
eſt.in 4.col.& in vlt.Et iſtam ſententiam puto indubitanter eſ-
ſe veram, & millies ita conſulerem, & iudicarem per prædi-
cta, & etiam, quia iſtud ſtatutum eſt correctorium iuris cõis
ꝯ.l.fin.C.de lib.præter.ergo debet reſtringi, vt ſolũ loquatur in
caſu ſuo,qñ tractatur de hæreditate patris, non plus. Imò for-
tius tenuit d. Fran.de Are. in prædicto conſ. 161.in 1.col.vnũ,
ꝙ eſt mihi valde mirabile,& non puto ab alio tactum, ꝙ præ-
dicta procedunt non ſolùm qñ hæreditas patris fuit adita, ſed
etiam ſi non ſit actualiter adita per filios, ſed adhuc ſit adeun-
da per hæredes filij, quia ex virtute ſuitatis filius tranſmittit
etiã non aditam, adhuc ſoror ſuccedit, ꝙ vltimũ nunc aliter
11 non attingo.¶ † Tertiò prin.ex prædi. reg.infertur ad illud, ꝙ
conſuluit Ang.in conſ.53.inc.do.Zilius.vbi conſuluit: pone,fi-
lia maritatur à patre,& tpe quo maritatur,renunciat hęredita-
ti paternæ,& maternæ:morit̃ pater, & mater, relictis filijs ma-
ſculis,& iſta filia maritata:clarũ eſt, ꝙ ꝑꝑ renunciationẽ cum
iur̃o excluditur à ſucceſſione patris, & matris. c. q̃uis.de pact.
in 6.Filij adeunt vtranque hr̃ditatẽ: poſtea moritur alter ex fi-
lijs,qui nihil habebat aliud in bonis præter bona patris, & ma-
tris,nunquid filia, & ſic ſoror prohibeatur vigore renuntiatio-
nis ſuccedere? conſuluit Ang.ꝙ non,& bene: eo quia iſta renũ
tiauit hæreditati paternæ,vel maternæ,ſed iſta non eſt amplius
hr̃ditas paterna,vel materna, ſed eſt effectũ patrimonium fra-
trũ,& filia non renuntiauit hr̃ditati fratrũ:ergo ad illã non ex-
tenditur. Et idem in terminis conſuluit Lud. Ro. in conſ.168.
inc.circa primũ,quo quæritur, an renuntiatio dñæ Catherinæ.
in 1.dubio.vltra eos pro iſta deciſ.q̃ puto eſſe veriſſimam, qñ
renuntiantio eſſet ſimpliciter facta, ita ꝙ non ſunt alia verba,
ꝙ non intelligatur de hr̃ditate,quæ nunc eſt effecta fraterna, fa
cit ratio, quia renuntiatio iurata ſimpliciter facta, intelligitur
de rebus ſic ſe habẽtib. prout ſunt.c.cũ inter.P.& G. de renun.
l.fin.ff.qui ſat.cog.l.ꝙ ſeruus.ff.de cond.ob cauſam.no Bal.pro
priè in iur̃o. in l. fin. C. de non num. pec.Et ideo tu in practica
debes eſſe cautus, ꝙ facias filiam renunciare hæreditati pater-
næ,maternæ,& fraternę cum iur̃o. Aduerte, quia Lud.Ro.in
d.conſ.in 1.dubio facit iſtud fundamentum, & alleg.d.c.cum
inter P.de renun. & ꝓpterea miror,ꝙ dñs meus ſic dicat vltra
alios.¶Quartò prin.adde illud, ꝙ not.decidit Bal. in l.1.in 2.q.
ff.de rer.diuiſ.vbi quęrit.Pone filia cum iur̃o renuntiauit hęre-
ditati paternę:in illa hęreditate adeſt feudum,clarum eſt,ꝙ fi-
lia non põt etiam ſuccedere in illo feudo paterno ꝑꝑ renun-
tiationem.Pone,ꝙ iſtud feudum perueniat ad alios fratres:de-
inde moritur vnus ex illis fratrib.an filia, quę renuntiauit,pote
rit ſuccedere in feudo, ꝙ nunc eſt fratrũ, non obſtante renun-
tiatione? Et finaliter concludit. ꝙ poterit.allegat in argumen-
tum text.in l.Paulo Callimacho.§.1.ff.de leg.3. & tex.meliorẽ
in cpa.1.de eo,qui fi. fe. agna.de feu. paterno. Intellige tamen
quando erat tale feudum, in quo filia fœmina poterat ſucce-
dere, ſi non fuiſſet renuntiatio eius:puta,quia pater acquiſiuiſ-
ſet feu-

ADDITIONES.

a ¶Statuta debent. Adde gloſ. in verb.non continebuntur.in l.liberorum.in §.
non tantum,& ibi Bart.ff.de leg.3. Bartol.in l.1.ff.de ſuis,& legiti. Math.not.
96.& dicit Abb.in cap.2.in prin.de arbi. quod in omni materia etiam odio-
ſa,& pœnali ſemper debet attendi communis vſus loquendi.
b ¶In ſtatutis. Adde Abb.in c.qua fronte.in 1.col.de appel.

set seudum pro filijs masculis, & fœminis. Adde etiam ad prædicta omnia inquantum dixi, ꝙ hæreditas postquam est adita per hæredem, non dicitur amplius hæreditas, nec bona hæreditaria. nam debes scire, ꝙ postquam hæres semel adeptus est possessionem rerum hæreditariarum, si caderet à possessione, non potest amplius intentare peti. hæreditatis, & in hoc multum erratur in practica. Ratio, quia in petione hæreditatis veniunt res hæreditariæ. l. item veniunt. § fin. cum. l. seq. ff. de pet. hær. sed postquam hæres semel est adeptus possessionem, non dicuntur amplius bona hæreditaria, sed propria. Ideo si postea caderet à possessione, non competit amplius petitio hæreditatis, sed rei vend. Ita magistraliter declarat Bart. post glo. ibi in l. 2. ff. de fideic. hær. pet. Ang. Aret. in §. actionum. Instit. de act. dum ponit libellum petitionis hæreditatis, & ibi aliquando plenius dixi. cui tu adde gl. can. solennem in cap. 1. in gl. 1. magistra. ad fin. de confes. in 6. quæ magistraliter dicit, quod omnia remedia ad piscendæ possessionis, quæ competunt hæredi, nũquam competunt hæredi, qui semel est adeptus possessionem rerum hæreditariarum: eo quia non dicuntur amplius bona hæreditaria: ideo scis, quòd hæredi scripto competit remedium executiuum. l. fin. C. de edi. diui. Adr. toll. quia ostenso testamento, debet statim mitti in possessionem bonorum defuncti: certè si semel apprehendisset possessionem, non competeret amplius illud remedium executiuum. d. l. fin. C. de edi. diui. Adr. tol. per illam solennem glos. & istud vltimum ponit Cy. in d. l. fin. ad fin. Eod. modo non competeret remedium interdicti quorum bonorum, secundum illam glo. quam no. intellige, & limita, vt per d. Math. in no. 69. & per hoc est perfectè
12 expeditum primum not. quod colligitur ex hac glo. ¶ † Secundò prin. not. ex glo. quòd si testator instituat seruum propriũ hæredem: quo casu dicitur necessarius hæres, si ei dederit cohæredem extraneum, per hoc non desinit esse necessarius hæres, & sic datio cohæredis extranei non facit desinere esse necessarium hæredem. & ad hoc ponderant Pau. Lud. Rom. & Alex. hic istam glos. facit text. in l. si ex parte. ff. de acq. poss. quã-
* uis datio cohæredis extranei facta filio tollat suitatem, *secundũ communem sententiam*. l. apud Iulianum §. idem in terminis. ff. ad Treb. & ad hoc ponderaui. s. in prin. huius legis. & ibi feci men-
13 tionem de hac gl. † Tertiò prin. no. ex hac gl. secundum Bart. & alios, quòd quando sunt plures hæredes instituti, quamuis per aditionem vnius confirmetur testamentum in totum. l. testamento. ff. de test. manu. tamen non desinit per hoc interim dici hæreditas iacens quo ad portiones aliorum. ¶ Quartò ego colligo ex hac glo. limitationem ad regulam gl. in l. cum hæreditas. C. depo si vbi gl. dicit, quòd vbi est necessarius hęres, nunquam est dare hæreditatem vacantem, vel iacentem, & illam gl. multum no. Bal. ibi, quòd si tunc aliquis ageret contra hæreditatem iacentem, deberet succumbere, quia vbi est necessarius hæres, ibi hæreditas non potest dici vacare. idẽ tenet Imo. & Pau de Cast. in l. si post mortem. in prin. ff. de leg. 1. no. Bart. in l. fin. alia allegando. ff. de cond. insti. Ego limito illam gl. per istam, vt procedat, quando vnus solus esset necessarius hæres vniuersalis: tunc nõ posset dici iacens hrditas, sed quando esset vnus necessarius hæres in parte, certè pro alijs partib. hæreditas dicitur iacens. gl. est hic in terminis. Quid autem sit in suo hærede, nunquid quando est suus hæres, possit dici hæreditas iacens, vel non, videas Bart. in l. fin. ff. de cond. inst. vbi alleg. infinitas gl. & iura. per hæc est perfectè enucleata ista gl. ¶ Gl. in ver. non æquè. Primò declarat text. Secundò per viam not. opponit, seu quærit. Secunda ibi. & not. quòd ista gl. reputatur contraria sequen. gl. ideo hic non dico: nam aduerte, quia in pignorib. quando non interuenit stipulatio, Aphricanus bene dicit. In 3. part. prin. est verum, ꝙ quando interuenit stipulatio, ꝙ de pignorib. non respondetur clarè in text. gl. hic tenet vnam opin. gl. seq. aliam, & istam contrarietatem ponderant Doct. & ideo dic, vt plenè dicam in seq. gl. quam capio. ¶ Gloss. in verbo, habent. Primò tacitè opponit contra illud, quod vult text. à cõtrario sensu, & fatetur contrarium. Secundò format quæstionem, & respondet. Tertiò format aliam quæstio. in qua decidit expresè contra text. & propterea secundum Docto. deberet abradi de libris. Secunda ibi, sed cui hoc casu. Tertia ibi, itẽ quid est in alijs duob. casibus. ¶ In ead. gl. ibi. j. de acquir. poss. l. 3. 1. respons. Aduertendum est, quia ista gl. vult opponere contra illud, quòd text. innuit à contrario sensu: dicit. n. tex. quando cohæredes sciebant, non possunt dici bonæ fidei possessores, quia nec animum possidendi habebant. & innuit à contrario sensu: si ignorassent, possent solo animo possidere, & tamẽ istud videtur falsum per l. 3. in prin. ff. de acquir. poss. gl. fatetur contrarium, dicendo, ꝙ non debet sumi argum. à contrario sensu. Tu dic melius: solo animo non acquiritur possessio, vt in cõtrario. sed in hac. l. acquiritur possessio mediante fictione. l. vt in casu præceden. quando acquiritur hæreditati iacẽti. ¶ In ea. gl. ibi. vel secũdò dic, &c. pro clara intelligentia huius partis gl. circa quam Antiqui variè locuti sunt, vt refert hic Cy. in l. 1. & in q. 2. Mod. multum laborant aduertendum est, ꝙ glo. procedit quando cohæredes Stichi adiuerint hæreditatem, & sciebant Stichum esse cohæredem: quo casu ex stipulatione Stichi potest acquiri cohæredib. scientib. vt dicit text. cui acquireretur: tunc pro parte cohæredum. nam pro illa parte, qua est institutus Stichus, non est dubium, ꝙ acquiritur ipsi Sticho, sed pro partib. aliorum dubium est. gl. respondet, ꝙ pro partib. aliorum cohæredum acquiritur ipsi stipulanti. & hoc tenent Petr. & Cy. gl. præcedens tenet contrarium, sm doct. Bar. dic ꝙ in duab. q. concordat istas gl. & cum concor. Bart. transeunt Alb. & Bald. hic: eam latè reprehendunt Pau. de Cast. & Alex. hic, qui plura effundunt, quàm oportet, & omissis leuib. duo distinguunt contra Bar. dicit Pau. se admirari de Bar. qui dicit expresè contra text. Responde, sustinendo Bart. ꝙ ex stipulatione Stichi non acquiritur cohæredib. scientib. verum est, mero iure, qñ non ratificant, sed si ratificant, bene acquiritur ex stipulatione Stichi. In alio reprehendit Alex. Bart. inquantum dicit, ꝙ qñ cohæredes ratificant, eis quæritur actio ex mutuo. Dicit Alex. est falsum, quia qñ interuenit stipulatio, oritur actio ex stipulatione, non ex contractu mutui. l. si ita stipulatus, & l. seq. ff. de nou. Saluat Bart. d. Alex. in vno casu, vt hic per ipsum. Tu responde, ꝙ Bar. non dicit oriri actionem ex ꝯtractu, sed solùm dicit, ꝙ acquiritur cohæredib. actio. vnde intelligo ex stipulatione: aliàs Bart. loqueretur extra terminos quæstionis, quæ in q. quæritur, qñ acquiratur actio ex stipulatione. Est verum, ꝙ Bar. in 5. col. in ver. circa quartum, & vlt. dicit, ꝙ acquiritur actio ex contractu. sed loquitur Bart. in 3. part. prin. text. nostri, & sic extra terminos nostros. Ego dico, ꝙ istæ gl. non sunt contrariæ, sed loquuntur in diuersis terminis. Gl. præcedens loquitur, qñ cohæredes ignorabant, & loquitur de pignorib. hęc loquitur, qñ sciebant de stipulatione, & sic de personali actione. Et si dicatur ꝙ istæ gl. ambæ sunt positæ in ver. post aditam, & sic non possunt intelligi in terminis diuersis, dico ꝙ glo. 1. clarè est posita, qñ ipsi cohæredes sciebant. prima non. Et si dicatur, ergo prima gl. est superflua, dum quærit, cui ex consumptione acquiritur, quia dico, ꝙ præcedens loquitur in pignorib. qñ non intercessit stipulatio, & sic sm terminos tertię partis tex. ꝙ patet, cùm gl. dicit, actio ex consuetudine acquiritur, & sic in præced. casu loquitur, quando sine stipulatione. ¶ In
* fin. glo. *reprehenditur communiter per Doct.* quia est de directo contra text. & vt dixi deberet abradi de libris, nisi saluetur secundum Sal. hic in casu, qñ cohæredes ignorantes noluissent ratificare, quia in totum acquireretur Sticho, per l. si absente. C. eo.

SVMMARIVM.

1 *Differentia inter fideiussorem simplicem, & eum, qui promittit in defectum alterius, & fideiussorem indemnitatis.*
2 *Limitatio, quando fideiussor indemnitatis ante principalem poterit conueniri. num. 3.*
4 *Mulier renuucians omni legum auxilio, an possit pro debito capi, & incarcerari.*
5 *Verba semper debent aliquid opereri in omni materia.*
6 *Fideiussor fisci an possit conueniri non facta excussione.*
7 *Fideussor an liberetur, si debitor efficiatur non soluendo, & creditor sit in mora.*
8 *Dictio quominus, quid differat à quod minus.*
9 *Quando creditor sibi præiudicat petendo partem.*
10 *Quomodo possit fideiussor conueniri non excusso prius principali. num. 11. & 12.*
13 *Notorium, & sententia æquiparantur.*
14 *Promittens in subsidium potest conueniri ante principalem, si non opponat, quòd prius excutiatur dictus principalis.*

LEX XXXXII.

SI ego. Ista lex in ver. sed & si cum Seio, reputatur difficilis, propter illum ver. valde scabrosum, & propterea legitur ille ver. altero de 4. modis. Duo intellectus ponuntur in gl. duo per Doc. extra gl. Tenendo intellectũ Io. relatũ in gl. qui cõiter tenetur, diuide istum text. in duas par. prin. prout duæ ponuntur prin. decis. Secunda ibi, sed & si cum Seio egero. Rursus prima principaliter subdiuiditur in 3 partic. Primò ponitur decis. Secundò decis. ratio. Tertiò limitatio. Scda ibi, alioquin. Tertia ibi, at si iudicatũ satisfecerit. h. d. sm cõem intellectũ. Qui promisit in defectũ alterius, petione facta à primò non liberatur,
* sed exactione. & idẽ est in casu ꝯrio h. d. sm Bart. *& communiter Doct.* Sed tu caue pp aduersatiuã positam in text. sine copula, quæ debet denotare diuersitatem non solùm in facto, sed etiam in iure. l. hoc amplius. §. de his autem. vbi latè Bart. ff. de dam. infec. licèt sm summarium Bart. esset idem hic, quòd in

primo

primo casu. Ergo aut summarium est falsum: aut aduersatiua
non bene posita, vt ĩ. latius declarabitur. ¶In 1. part. text. ibi, de
inceps stipuler à Seio quantominus à Titio consequi possim.
Aduertendum est, quòd iste Seius, qui secundo loco promit-
tit, prima fronte videtur posse dici fideiussor, isto modo arguē
do. nam ille dicitur fideiussor, qui promittit in subsidium,
quantominus potest exigi à principali. §. fin. Insti. de repli. si er-
go ita est, sequitur, ꝙ expressio eorum, quæ tacitè insunt, nihil
operatur. l. 3. ff. de leg. 1. Sed tu tene contrarium, & dicas, quòd
iste Seius, qui secundo loco promittit, non est propriè fideius-
sor, ratio, quia fideius. dicitur propriè ille, qui promittit illud,
ad quod tenetur principalis, & promittit purè. toto tit. ff. & C.
de fideius. & glo. magistra in Auth. de fideius. in prin. sed in ista
l. iste Seius non promittit illud idem, quod principalis, sed pro
mittit quantominus à principali poterit exigi. si ergo principa
lis soluat partem, Seius tenetur in residuum. Et propterea in-
fert Ang. hic, quòd in ista l. iste Seius, qui promittit quantomi-
nus à Titio consequi possum, etiam si renuntiaret beneficio
de fideiussorib. tamen non potest conueniri ante Titium ex-
cussum. ratio, quia ista excussio requiritur pro implemento
conditionis: nam iste Seius promittit sub conditione, si non
exigitur à primo: ergo prius oportet, quòd adimpleatur con-
ditio, & sic, quòd primus excutiatur ad hoc, vt locus sit ob-
ligationi, & promissioni secundi, & hoc reputat multum no-
tandum, & sequitur Alex. hic. nam iure isto ff. & C. non requi-
rebatur excussio principalis ad hoc, vt fideius. posset conueni-
ri. l. iure nostro. C. de fideius. & tamen in isto casu erat secus
etiam de iure isto. Sicuti in simili in fideiuss. indemnitatis, qui
promittit in defectum alterius. s. alterum seruare indemnem,
qui etiam si renuntiat beneficio fideiussorum, tamen non po-
test conueniri ante principalem excussum, ita not. determinat
Bart. in l. 1. C. de conue. fisci. deb. lib. 10. & idem Bart. in l. quæro.
ff. loc. vbi Rapha. Ful. & Bald. in l. 1. C. de reuo. his, quæ in frau.
Sal. in l. 1. in vlt. col. C. quod cum eo. & in l. 1. C. de fideiuss. tut.
& in l. 2. C. si mater indenni. promiserit. Et sic ex istis tu iuue-
1 nis † habes not. differentiam inter simplicem fideiussorem, &
eum, qui promittit in defectum alterius, & fideiussorem in-
dennitatis. Nam primus potest renuntiare beneficio fideius-
sorum, & poterit conueniri ante princ. In secundo casu, dato,
ꝙ renuntiauerit, tamen non poterit conueniri ante princ. Ad-
de aliam not. differentiam. Fideiussor debet ante lit. contest. op
ponere beneficium excussionis: lite contest. amplius oppone-
re non potest, quia est dilatoria excep. ita expresse determinãt
Cy. Bald. & Sal. in l. exceptionem. C. de prob. Sal. in l. 2. C. com.
diui. & in Auth. hoc si debitor. in pe. q. C. de pig. Pau. de Cast.
in l. decem. ff. de verb. oblig. & est de mente Bart. in l. 3. ff. de ex-
cep. Non sic est in fideiussore indennitatis, vel in illo, qui pro-
misit, quantominus ab alio prin. poterit consequi, quia iste po-
terit opponere etiam post lit. conte. eo quia istud est ex natura
conuentionis. ita Bald. in cap. ex rescripto, de iureiur. Sed tu
prouectè pondera, quòd Bart. hic in vlt. ver. vult contrarium.
Stat ergo ex prædictis, quòd fidiussor indemnitatis, vel ille, qui
promittit in subsidium, etiam si renunciauerit expressè, tamen
non potest conueniri ante prin. excussum. Istam concl. limita
2 † sing. vt non procedat, quando fideiussor indemnitatis, vel
qui promittit in subsidium iurasset, tunc virtute iuramenti po
terit conueniri ante prin. excussum. Ita sing. not. Bald. in d. cap.
ex rescripto. per illum text. de iureiur. vbi in illo fideiussore in-
dẽnitatis, de quo ibi, an requiratur excussio, declarat. iuramē-
tum ergo nunc facit, quod fideiussor indemnitatis possit con-
ueniri ante prin. excussum. Istam limita. sequitur Alex. in cons.
31. lib. 4. incip. in causa executionis mota contra Bar. in vlt. col.
sed hic ipsemet do. Alex. in 7. col. reprehendit, eo quia iuramē-
a tum debet intelligi [a] sm naturam actus, super quo interponi-
tur. l. fin. C. de non num. pec. ergo debet intelligi excusso prius
prin. & refert contrarium tenere eundem Bald. in c. cum con-
tingat. in vlt. col. de iureiur. Pondera, ꝙ ipsemet Alex. & Mod.
in l. si conuenerit. ff. de iur. omn. iud. & Can. in c. 1. de iud. dicũt
contrarium, vbi dicunt, ꝙ si partes prorogauerunt iurisdictio
nem iudicis non sui, licita est pœnitentia vsque ad lit. contest.
d. c. 1. Pone, ꝙ iurauerunt, determinant Doct. ꝙ non possunt
pœnitere: ergo iurm̃ non intelligitur sm naturam actus. Et re-
sponde ad illam. l. fin. vt respondet Bar. in l. si pro eo. in vlt. col.
ff. de fidei. qñ adest defectus consensus, iurm̃ bene intelligitur
sm naturam actus. aliter secus, vt in eo, qui promittit sub spe
futuræ numerationis. & ego in d. l. si conuenerit, per quamplu
ra fundamenta, & media ostendi, ꝙ iurm̃ non intelligitur sm
naturam actus, super quo interponitur per te videas, & ideo
hic non repeto. & ibi latè respondi ad d. l. fin. C. de non
num. pec. & dicam aliquid in l. sed & si possessori. §. item si iu-
rauero. ff. de iureiur. sed alia ratione ostendo, ꝙ opi. Bald. in d.
c. ex rescripto. non est bona, quia ego habeo, ꝙ in terminis. l. no
stræ iste, qui promittit quantominus, & c. obligatur sub condi
tione, sed ante purificatam conditionem non potest iurm̃ ope
rari purificationem conditionis, vt declarat Bald. in rub. C. de
3 rer. permu. & facit c. quemadmodum. de iureiur. ¶ † Secundò
limita prædictam conclu. ꝙ fideiussor indemnitatis, & ille, qui
promittit in subsidium, non possunt conueniri ante prin. ex-
cussum, etiam si renunciauerint, quia non repugnat. Intellige
verum, qñ simpliciter renunciarent beneficio de fideiussorib.
secus esset si renunciassent beneficio de fideiussorib. & omni
legum auxilio: tunc licèt propter primam renunciationē non
possent: tñ sm istam, & omni legum auxilio, poterunt conue-
niri ante principalem: ita sing. limitat Ale. in præalleg. cons. 31.
vbi ponderat decis. Bald. in l. 1. in 4. col. C. de conu. fisc. deb. lib.
10. vbi vult, pone filiusf. p̄sente patre acceptat tutelã, pater in-
telligitur tacitè promittere indemnitatem pro filio: pone, ꝙ re
nunciet beneficio de fideiussorib. non poterit conueniri, secus
dicit Bald. si renunciasset beneficio de fideiussorib. & omni le-
gum auxilio: tñ ego non video quomodo ista limitatio possit
esse vera in practica, quia natura conuentionis, seu promissio-
nis repugnat. Not. tñ elegantem doct. Bald. & Alex. pro intelle-
ctu illius generalis renunciationis, & omni legũ auxilio. ¶Ad-
de tu alium not. effectum prædictæ generalis renunciationis.
4 debes scire, † ꝙ mulier non potest capi personaliter, vel po-
ni in carcere non solùm pro debito ciuili, sed etiam pro crimi
nali. text. est in l. 1. C. de off. iud. & text. in Auth. sed nouo iure.
b C. de cust. reo. pone, ꝙ mulier acceptat tutelam filij [b] mortuo
patre, & renunciat omni legum auxilio (prout tenetur facere,
aliàs non admitteretur.) certè per istam renunciacionem pote-
rit mulier de iure communi incarcerari, & capi pro debito tu
telæ. ita sing. dicit Bart. in l. si quis sub conditione. in vlt. col. ff. de
test. tut. & in Auth. matri, & auiæ. in 3. col. C. quando mul. tut.
offi. fun. po. ꝙ reputat mirabile doc. Math. in no. 108. ¶Secun-
dò prin. not. ex hoc text. quod quando Seius promittit in sub-
sidium, certè per solam petitionem factam à Titio principali,
non liberatur Seius. eodem modo ad hoc, vt possit conueniri
Seius, non sufficit petere à Titio, sed opus est excutere faculta-
tem Titij. In contrarium alleg. fortem tex. quē non alleg. hic
in l. fideius. obligari. §. fi. de fideiu. Ego respondeo, ꝙ ille tex. in
§. fin. loquitur in terminis diuersis à l. nostra ibi idem dictum
est, si Titius non soluerit, Seius promittit, & sic considera, qđ
partes considerauerunt actum non factæ solutionis, & ideo si
petatur à Titio, & non soluat, statim potest Seius conueniri.
In casu. l. nostræ diuersum est. nam hic Seius promittit quan-
tominus consequi possum, & sic partes considerauerunt po-
tentiam, sed non potest sciri, an possit, nisi prius petatur, & cō-
ueniatur, & excutiatur Titius. ¶Tertiò not. ex ver. alioquin.
rationem quare per solã petitio. factam à Titio non liberatur
Seius, quia illa promissio Seij esset inutilis. nam contra Seium
non potest haberi regressus, nisi prius excusso principali. l. de-
cem. ff. de verb. oblig. ergo cùm semper requiratur, ꝙ Titius
primò excutiatur, si petendo à Titio liberaretur Seius, esset fru
stratoria promissio Seij, & promissio semper ita debet intelli-
gi, ne sit nulla. Aliam rationem assignat Iurisc. in l. decem. ff. de
verb. oblig. quia Seius non promittit purè, sed sub conditione,
5 si Titius nō poterit. ¶ † Quartò no. ex eo. ver. ꝙ cautiones inter
positæ à contrahentib. debent semper sic intelligi, vt aliquid
operentur, & sint efficaces. concordat text. in l. quoties in stip.
ff. de re iud. & l. si qñ, iuncta gl. 1. C. de inof. test. vbi verba priui-
c legij principis [c] debent semper intelligi sic, vt aliquid operen-
tur, vt non sint frustratoria. sic etiam in vltimis volun. l. si quan
do. in prin. ff. de leg. 1. Facit text. in l. 3. in princip. in ver. frustra. &
ibi Mod. not. ĩ. de iureiur. Sic etiam in statutis, verba statutorũ
sic semper debent intelligi, vt aliquid operentur, vt non sint
frustratoria. Bart. in l. 4. §. prætor. in 3. col. ff. de dam. infe. & in l.
2. ff de vsufr. & in l. fin. §. in computatione. per glos. solennem,
ibi, quã limitat. C. de iure deli. & ꝙ in contractib. verba sic de-
beant intelligi, vt aliquid operentur, facit tex. in l. hac lege. ff. de
ꝯhen. emp. Hinc dicit not. Bal. & tota die allegamus in consi-
lijs, in rub. C. de ꝯh. emp. in 9. q. ꝙ in ꝯctibus non debet esse ali-
quod verbum, imò nec aliqua syllaba sine effectu operandi, &
ante Bald. gl. in c. solitæ. in ver. tanquam. de maio. & obe. & mi-
ror, quòd Bald. non fuit recordatus. ad prædic. facit, quod si-
gnanter decidit Bald. in l. 1. in 9. colu. de conue. fis. deb. libr. 10.
vbi

ADDITIONES.

a ¶Iuramentum debet intelligi. Adde Bart. in l. sed & si quis. ad fi. cum sim. ff. si quis cau.

b ¶Tutelã filij. Adde Bar. in Auth. matri & auiæ. in pen. col. & ibi Sal. C. qñ mu. tut. of. fun. po. Lud. Ro. in l. si vero. in §. de viro. ff. sol. mat. & Math. not. 109.

c ¶Principis. Adde Io. And. & Abb. in c. 2. de immu. eccl.

6 vbi decidit Bal.† ꝙ si aliiquis fideiuberet pro fisco,vel principe, intelligitur actum, ꝙ fideius.posset conueniri ante fiscum excussum,quia aliàs fideiussio esset frustratoria, quia fiscus semper est soluendo.l.2.de fun.do.si ergo fiscus deberet excuti, & semper est soluendo, fideiussio esset frustratoria: ergo fideiussor potest conueniri ante fiscum.Et istam deci.refert hic Alex. & dicit sing. & ꝙ alibi non legit, & sequitur idem Alex. in d.l. decem.ff.de verb.oblig.Ego autem puto, ꝙ istud dictum Bal. commendatum per d.Alex.non sit verum, quia non sufficit, ꝙ reus principalis sit soluendo,sed etiam requiritur, ꝙ sit faci-
* lis ad conueniendum.ita vult *Bar.hic,& omnes sequuntur* circa fi. & in d.l. decem. dum dicit se consuluisse de facto in Marchia, in eo,qui fideiusserat pro Tyranno. Ita in hoc casu,licèt fiscus sit soluendo, tamen fideiussor promittit quatenus fiscus non possit conueniri,prout vult Bald.hic in alio proposito. Quando autem præsumitur,ꝙ fiscus sit facilis,vel nō,declarat Lud. Ro.hic in vlt. col. Item circa istam 1. par.text. qui loquitur de eo,qui promittit in subsidium, qui censetur quasi fideiussor indemnitatis, adde, ꝙ si ego promitto in subsidium releuare te ab omni eo,ꝙ debere te constabit habere à Titio,ista promissio intelligitur de eo, ꝙ constabit in vita Titij. text. est de hoc not.in l.qui Romæ.§. Augerius.ff.de verb.oblig. intelligendo, tamen ,& declarando, vt ibi per Doct.In materia etiam no.ad casum nostrum:pone, Titius per solennem stipulationem promittit 20. Seius ex istis 20. promittit 10. Caius dicit: ego promitto residuum.pone,ꝙ Seius non sit soluendo in aliquo, nūquid iste Caius fideiussor teneatur ad totum? Et dic,ꝙ sic,quia appellatione residui totum continetur. l.2. in fin. C.de hæred. inst.l.cæterorum appellatione. ff. de verb.sig. in terminis decidit not.Bald.in l.fin.§.1.C.de vsu.rei iud.& dixi in illa.l.2. C.hær. inst.Ex 2.part.tex. non colligo notabilia propter varietatem lecturarum, sed colligam referendo intellectus, præcipuè intellectum Rich.Mal. In text.ibi. *ac si iudicatum satisfecerit Titius.* intellige.i.fuerit condemnatus.¶Gl.in ver. sed si cum Seio egero.Primò opp. contra text.& soluit. Secundò ponit primum intellectum ad text. qui fuit Azo. Tertiò ponit alium intellectum,qui fuit Io.Secunda ibi,vnde Seium conuenio,&c. Ter-
7 tia ibi.& dic secundum Io.¶In gl.ibi,sed hic erat certum.† habes ex prima parte huius glos.quomodo potuerit agere creditor ante contra Seium: debuerat.n. prius agere contra Titium. l.decem.in fin.alleg.in gl.Gl. respondet, ꝙ in hac erat certum, ꝙ Titius non poterat soluere nisi in parte : ideo in reliquo potuerit agere cōtra Seium. Ista solutio est vera in se,sed diuinat: reseruo in fin.gl.vt sequar ordinem Bart.in glo.ibi,& hic casus non est hic.sed est in l. si fideiussores in id. in prin. ff. de fideius. vbi illud, ꝙ efficitur prius non soluendo, cedit damno creditoris, non fideiussoris promittentis in subsidium, vt not. hic Sal.Pau.de Cast.& Alex.licet Cy.multum laborauerit ad probandum,ꝙ hic casus ponitur in text. & malè. vt hic per Alex. Quid autem in simplici fideiussore? ponamus, ꝙ debitor principalis aliquando fuit soluendo, creditor etiam negligit : si efficiatur non soluendo,an cedat damno fideiussoris? certè sic.l. fideiussor creditori.ff.de fideius.& ibi gl.quærit de q.sabbatina, nunquid illa.l.si fideiussor creditori,procedat hodie? ponūt gl. & Bart.ibi,& Bald. Pau.de Cast. & do.Alex.hic.Mod.in d.l.decem.de verb.oblig.& Imo.in d.l.si fideius.in id. ¶In ea.gl.ibi.& sic sunt duo pacta de non petendo. Vult dicere gl. iuncto eo, ꝙ dixerat in prima particula, ꝙ Titius principalis debitor possit soluere quinq; non plus, ago ad alia quinq; contra Seiū,si interim Titius perdat illa quinque,vel consumat, ego nihil plus possum petere à Seio quàm quinque,quæ semel petij,quia intelligitur facere tacitum pactum, ꝙ nō possim petere à Seio, nisi illud minus, quod non poteram à Titio consequi:iste casus non est hic. pone, quòd à Seio non possim consequi nisi partem,vel nihil,non possum postea petere à Titio,licèt possit soluere,& sit effectus soluendo, quia intelligitur factum aliud pactum de non petendo à primo Titio.In gl.ibi. secus in legatis. In vltimis voluntatib. si legatarius petat partem legati, vel totum ab vno ex hæredib. non præiudicat, quin possit petere ab alio cohærede.l.si ex toto.§.1.allegata in gl. secus in contractib.secundum gloss.quia petendo à Seio, fit præiudicium, ne possit à primo peti.de quo dic, vt per Doct. in l. si credi. C.de
8 pact.& per Doct. in l. inter eos. §.1.ff.de fideius.¶† In ea.gloss. ibi,& potero.non exponitur tunc in præterito. Ista glos.constituit differentiam in text.quia si habeatur, quòd minus, debet exponi potero pro posui.si habeatur quominus,quòd intelligitur. i. propter quòd, verbum potero, non mutatur. cur diuersum? cogita, quare mota sit gloss. ad istam differentiam,quia Bald.hic dicit, quòd ista differentia non est bona etiam secundum Grammaticos,quia non refert an dicatur quominus,vel quod minus, & sic habes primum intellectum.d.Azo.ad hūc

text.qui vult in effectu, ꝙ petendo à Seio illud, ꝙ non poterit haberi à Titio per solam peti. creditoris sibi præiudicat, adeo ꝙ à Seio non possit consequi: tamen amplius non possit habere regressum contra Titium, & sic iste erit casus.certum erat, ꝙ à Titio non poteram consequi nisi quinque,egi ad alia quinque contra Seium, & ad plus agere non possum, dato, ꝙ Titius perdat sua quinque,pone, ꝙ à Seio tantū consequar tria, aut nihil, mihi præiudicio, vt non possim petere à Titio, qui postea effectus est soluendo,& hoc si habeatur in litera, ꝙ minus,& tunc ordina literam hoc modo,licet Mod.& Sal.dicant aliter,sed si cum Seio egero,& verbum stat propriè,& non dicit exegero ad illud minus, ꝙ à Titio potero pro potui exigere,& sic ad alia quinque,certè quātuncunque sit illud, ꝙ petij eo tempore,quo iudicium inter me, & Seium acceptum est, tanto minus potero postea petere à Titio, qui est effectus soluendo, & sic contra Titium amplius non potero habere regressum. Iste intellectus est d.Azo.alius intellectus est Io.qui
* sequitur,qui clare refertur in glo. *& communiter approbatur.* Sed aduerte,ꝙ intellectus Azo. & Io.sunt de directo cōtrarij. nam primus intellectus Azo. vult, ꝙ creditor per solam petionem à Seio petendo aliquid sibi præiudicat, vt si à Seio nihil possit consequi, non possit habere regressum contra Titium effectū soluendo,& tunc verbum egero,stat propriè, & non dicit exegero. Secundus intellectus Io. communiter approbatus vult totum contrarium, ꝙ imò creditor petendo à Seio non præiudicat sibi per solam peti. Sed bene per exactionem: ergo si minus exigit, potest denuo petere à Titio. Punctus est in hoc. & hinc percipitur,quis sit verior intellectus, vtrum per solā petitionem factam à Seio creditor sibi præiudicet, & sic sit verū qñ petijt à Seio, intelligatur facere tacitum pactum de non petendo à principali Titio.Azo tenet,ꝙ sic.Io.tenet,ꝙ non,vt vides.Bar.& communiter Doct.reprehendūt intellectū Azo. s.ꝙ per solam peti.non præiudicet. & ideo dicunt in primo casu sicut per solam peti.non liberatur Seius, ita in secundo casu per solam peti. à Seio non liberatur Titius, sed demum exactione:mouentur per fundamentum, ꝙ hic facit Bar. & licèt Bart. non dicat, ista fuit ratio Iurisc. inquantum dicit, ꝙ non sunt duo rei.in l.decem.ff.de verb.oblig.¶Tu aduerte,nam inquantum Bart.vult,ꝙ si sunt duo rei æqualiter obligati, creditor agendo contra vnum sibi præiudicat,quia videtur diuidere inter eos.Bart.errat,ꝙ imò creditor agendo contra vnū pro parte sibi non præiudicat, quia non præiudicat etiam in lata sententia in illa parte, nisi post sententiam sequatur exactio. text.est clarus in l.fin.C.de fideius.de quo Bart. hic non fuit recordatus,& pungit Pau. de Cast. hic, & declarat magistraliter idem Bart.in l.ex duob.in 5. colum. ff. de duob.rer. vbi omnino videas, quia distinguit, & secundum eius distinctionem posset in aliquo casu procedere opi. Bart.hic,inquantum Bar. dicit,quòd creditor agendo contra Seium, agit ex necessitate: ideo non fit diuisio.considera,quòd Bart. met.in vlt. verbis est aliqualiter contrarius.nam in fin. vult, quòd imò egerit contra Seium ex voluntnte,& debebat agere contra Titium. Sed egit contra Seium, quia non fuit oppositum. Salua Bart. quia loquitur hic,tenendo sol.gloss.& Ioann.quòd in hac l. erat certum, quòd non poterat exigi totum à Titio.illud, quod dicit in fin.procedit tenendo opi.Azo.d.Alex.hic reprobat istum intellectum, quia secundum istum intellectum illa verba tanto minus,exponuntur pro non,& ita secundum eum,exponit gl. in ver.tanto minus, quod secundum eum est destruere tex.cū ista verba tanto minus, innuant, quòd aliquid possit peti.sed ad istud respondeo,ꝙ ista consideratio d.Alex. procederet ponendo casum, quod cùm non possem consequi à Titio, nisi tria de decem, quod egerim contra Seium ad 7.& ab eo non potuerim consequi nisi alia tria,sed ponendo casum, qđ cùm non possem consequi nisi tria à Titio, egerim contra Seium, non dico ad 7.sed ad alia tria,& nihil ab eo consequi potui:volo postea agere contra Titium, qui est effectus soluendo, an possim agere ad 7.& dicitur ꝙ nō, sed tantū ad quatuor quia ad illa tria, ad quæ egi contra Seium, non possum agere amplius contra Titium,& istud est,quòd dicit gloss. quòd illa tria habet:nec est verum, quòd gloss. exponat, tanto minus.i.non quia illa est super primo verbo minus, non super vltimo. Rap. Fulg. dicit, opi. Azo. potest sustineri, & est verior, quòd in hac. l. per solam peti. creditor sibi præiudicat, vt non possit amplius petere à Titio, & probat, quia iste Seius promisit sub conditione, si Titius non poterit soluere.l. decem. de verbor.oblig. sed hic erat certum, & sic erat purificata conditio.sed nos habemus, quòd quando est purificata conditio, fit nouatio.l. pecuniam quam.s.eod.tit. tamen dicit Ful.quòd cùm hodie non fiat nouatio nisi expresse agatur, quòd fortè hodie esset secus. Sed responde,ꝙ quando stipulatio secūda nō contine

continet plusquam prima, & sic minus, nunꝙ fit nouatio. l. qui vsumfru. de verb. obli. & Bart. in l. pe. ff. de præt. stip. & maximè cùm hic non ageret animo nouandi: & sic cessat. l. pecuniam quam. §. eod. super qua principaliter se fundat Ful. Sed huic in tellectui cõmuni magis obstat aduersatiua, sed si, sine copula, quę denotat diuersitatē & in facto, & in iure: sed ſm istum intellectũ denotat identitatem in iure, vt dixi in textualibus. §. in prin. & licèt d. Alex. conetur respondere, dicendo, ꝙ est diuersum ius, tñ non in totum satisfacit: quia tenendo id, qđ ipse dicit, ꝙ nõ esset diuersum ius in prin. q. Huic etiam intellectui cõmuni obstat: quia ſm illud verbum, egero, debet exponi ꝓ exegero: & sic pro effectuali petitione. ¶Aduerte tñ, quia tenendo istum cõem intellectum dices tu, quę potuit esse ratio dubitandi? ꝛñde, ꝙ potuit esse, quia Seius tenet in subsidiũ, casu quo Titius soluere nõ possit: & sic sub ꝯdõne, si soluere nõ possit; modo sic, si præsupponimus ꝙ Titius primus debitor non possit soluere nisi tria, videbat nouata obligatio primi, & eũ non posse conueniri, quia purificata ꝯdõ: ꝯrium tñ decidit hic, & ad arg. respõdi. §. Aduerte etiã, quia Sal. hic dicit, quod iste intellectus Io. est verus in se, sed qualiter conueniat literæ, est difficile: & dicit, quòd gl. multum laborauerunt, & quòd magis offuscauerunt. & ideo dicit Sal. tenendo communem

a intellectũ se putare, ꝙ illæ duæ dictiones, quo minus, [a] debeāt

b aliter exponi, quàm dicāt Doct. vt dictio quo, [b] stet pro quia, & dictio minus pro non. & litera sic construitur, sed si cum Seio egero, quia non potui exigere à Titio quantuncunque sit illud, quod petij à Seio tempore quo iudicium inter me, & Seium cęptum est, &c. & iste sensus Sal. ita congruit in 1. intellectu Azo. sicut in isto. Ego verò sustinendo istum communē intellectum aliter declaro. † Pone, ago contra Titium debitorem

9 primum, & non potui exigere nisi tria: & ideo egi ꝯ Seium ad 7. ab isto Seio non potui consequi nisi alia tria, restāt nunc. 4. ego intelligo text. sic, quòd iste creditor volebat petere à Titio tota 7. dicit text. quòd tãto minus poterit consequi à Titio, quantum est illud quod est consecutus à Seio, & sic si à Seio est consecutus tria, petet tria minus, &c. Tenendo tñ

* communem intellectum Io. *& sic communem concl.* ꝙ creditor petendo à Seio non preiudicet sibi. Limita istam cõmunem concl. procedere, quãdo creditor petijt à Seio totum residuũ, quod à prin. consequi non poterat: tunc quia ex necessitate petijt, sibi non preiudicat: secus esset si non peteret totum residuum, prout posset, sed partem tantum: puta tria, certũ erat, ꝙ principalis non poterat soluere nisi tria: creditor poterat petere à Seio reliqua. 7. & tamen non petijt nisi tria, & sic partē residui: isto casu preiudicat sibi, vt non possit amplius petere à primo. ita Bald. hic. Istam limit. intelligit d. Alex. qñ creditor petijsset ꝓ partib. æqualib. secus si ꝓ partib. inequalib. ita vult gl. not. in l. inter eos. §. 1. super verbo, soluit. ff. de fideiu. & ibi Ang. no. Bald. Ang. & Sal. in l. si creditoris. C. de pact. Ego puto, ꝙ ista limitatio d. Alex. non sit vera ad propositum: eo quia gl. in d. l. inter eos. §. 1. loquitur, qñ sunt debitores plures æqualiter insolidũ obligati: & sic duo rei debendi, creditor petēdo partē ab vno intelligitur facere diuisionem, uerum est, si petit partē æqualem: secus si inequalē. nõ sic est in casu nostro, in quo nõ sũt duo æqualiter obligati, sed vnus principaliter, alter in subsidium. Qñ ergo petitur pars à secũdo, qualiscũque pars sit, illud minus qđ petit, petit ex gratia: ergo sibi non ꝑiudicat. ¶Adde, ꝙ iste vers. sed si cum Seio, legitur tertio modo, ſm Ia. de Arc. Cy. & Alb. nam certum erat, ꝙ à Titio principali debitore nõ poterant exigi nisi tria: vnde creditor agit ad residuũ, & sic ad alia. 7. ꝯ Seiũ, & exigit illa. 7. postea vult agere ꝯ Titiũ, & petere tota 10. nũquid possit? deciditur in hoc text. ꝙ non, sed debet petere quanto minus potuit consequi à Titio, eo tēpore, quo iudicium inter me, & Seium acceptũ fuit. ¶Et sic aduerte, ꝙ iste intellectus differt à communi. nam secundum intellectũ communem præsupponitur, quòd creditor egerit cõtra Seiũ, & exegerit solũ partem: puta tria, ſm istum intellectum Iac. de Aret. prẹsupponit, ꝙ exegerit tota 7. & istũ intell. tenet Cyn. Alb. & Mar. Sil. & quidã alij. & dicit Alex. quòd plenius procedit. sed Bal. illum reprehendit, & ēt Sal. quia esset de indubitabili. cur. n. dubium est, ꝙ idem nõ possit bis exigi. l. bona fides. ff. deposi? ¶ Quartus intellectus fuit Ric. Mal. Cre. secundum quem verbum egero, stat propriè, nec exponitur pro exegero: & illa verba eo tēpore, quo iudicium inter me, & Seium, &c. importabunt magnum mysteriũ iuris: & casus erit talis, certũ erat, quòd à Titio principali nõ poteram cõsequi nisi tria. egi contra Seium ad reliqua 7. (non dicas exegi) eo tempore quo egi ꝯ Seium vsque ad tps litis contest. cũ eo, principalis debitor nunꝙ fuit soluendo: postea pendēte iudicio anteꝙ Seius solueret, Titius effectus est soluendo. vñ Seius vult, ꝙ creditor reuertatur ꝯ Titium principalē, & deciditur in hoc text. ꝙ creditor non teneāt reuerti ꝯ Titium principalem. Et ita not. Bal. & Pau. de Cast. hic per istum tex. quia cùm iudicium fuerit bene inchoatum, non debet ex superuenienti casu variare. l. excusant. §. numerum. ff. de excu. tut. idem tenent Pet. & Cy. in Auth. pñte. in pen. q. C. de fideius. & Bald. in l. peremptorias. in vlt. col. C. sent. rescin. non pos. vbi dicit, ꝙ iste tex. est ad hoc sing. idem tenet Saly. in Auth. hoc si debitor. C. de pign. Istum intellectũ Ricard. refert Lud. Rom. hic ad fi. & dicit ꝙ licèt sit not. in se: tamen nõ bene congruit literę. Tu dic, ꝙ etiã in se est dubitabilis; nam prẹsupponit, ꝙ si pendente iudicio Titius efficiatur soluendo, Seius non possit opponere, qđ creditor vadat contra primum: & tamen hoc est valde dubium: quia facultates superuenientes debent operari, vt creditor possit redire contra prin. sicuti dicimus in exceptione dilatoria, quam quis non credebat posse opponere: & tamen si post lit. cõtest. venerit in notitiam, põt qñcunq; opponi. l. 2. C. de cõsor. eius. lit. & no. in l. demum. & in l. licet. C. de proc. & istam vlti. opin. tenent Iacob. de Bel. in §. pen. in Authen. de fideius. & Ray. de For. in Auth presente. C. de fideius. & latè Alex. hic, & in l. si mulier. in 2. col. ff. sol. mat. & Lud. Rom. in l. stipulatio. in princ. ff. de oper. nou. nun. & ideo teneas cõmunem intellectum Io. & per hoc habes examinatos intellectus, qui ponuntur ad istũ text.

10 ¶†Redeo nunc ad primam partē gl. & quęro, quomodo potuerit agi contra Seium ante prin. excussum, contra. l. decem. ff. de verb. oblig glo. hic, & in d. l. decem. ꝛñdet, quia certũ erat, & notorium, ꝙ principalis non erat soluendo: quo casu non est opus altera excussione, & tunc potuerit agi ꝯ Seium, & per hoc inferũtur duę bonę illationes. Primò infertur limitatio ad Authen. prẹsente. C. de fideius. & in corpore vnde sumitur, vt non procedat, quãdo certum esset, ꝙ principalis non esset soluendo: tunc posset deueniri ad fideiussores, ante prin-

* cipalem excussũm. *Et est communis conclusio Doct.* hic, & in d. l. decem. & plenius per Alex. hic, & in d. l. decem. qui respondet ad quędam. & per istam gl. dicit Bar. se aliàs ꝯsuluisse in Marchia, cùm quidam fideiussisset pro Tyranno, qui non erat facilis ad conueniendũ, ꝙ poterat conueniri fideiussor ante prin. tyrannum excussum, &c. Inuenio, ꝙ Lud. Rom. in sing. 641. incip. scis, quòd hodie. dicit, ꝙ aliàs tempore suo fuit vna qõ, de qua ibi per eum, & ꝙ tenuit ꝯ Bart. in cõmunitate Senarum, vt prius debuerit excuti cõmunitas, ꝙ̃ fideiussor. ꝓ vnam glo. de qua ibi per eum. & considera, si dici posset, ꝙ Barto. hic loquitur de Principe iniusto, & Tyrãno: secus ergo si Princeps esset iustus, & ita loquitur gl. alleg. per Rom. Tenendo tñ cum

11 Bar. † Not. & erit secunda limita. an d. Auth. prẹsente. ad hoc vt conueniāt, & excutiatur principalis, requiritur, vt non solũ sit soluendo, sed ꝙ sit facilis ad cõueniendum: aliàs si esset solùm soluendo, & non posset cõueniri de facili, tunc posset ad fideiussores deueniri. quod no. ad ea, quæ dixi in tex. in 4. not. Hinc infert Lud. Rom. & Alex. & Imol. in illa l. decem. ꝙ si esset aliquis diues, & esset rixosus, & cauillosus, posset prius conueniri fideiussor, per gl. in d. l. 2. ff. qui sat. cog. Facit tex. in l. 2. ff. de alie. iu. mu. cau. & facit qđ not. glo. in princ. in ver. suspectũ.

12 ff. sol. mat. Secundò † ex ista gl. infert no. Bar. ad practicam, ꝙ si principalis debitor fuisset condēnatus, & omnia eius bona

c applicata Fisco, posset cõueniri fideiussor ante prin. excusũ. [c] quia certum est, quod nõ potest cõueniri principalis, ex quo non est soluendo. istud est verum quo ad principalem debitorem, sed inquantum Bart. dicit posse conueniri fideiussorem, malè dicit, quia prius debebit cõuenire Fiscum. l. tutoris. C. ad l. Iul. de vi. l. si debitori deportato. ff. de fideius. & est in terminis gl. ord. in l. sententiam, in gl. fin. & ibi Bald. no. C. de fideius. no.

* Bald. in l. 1. cod. tit. C. de fideius. & ita ꝯ Bar. *tenent oēs Mod. hic*, & dñs Fulg. & Pau. se ita consuluisse in magna, & ardua cã: tamen vide Pau. in consi. 29. lib. 2. incip. in prẹsenti q. in pen. col. vbi tenet decis. Bar. & ꝛñdet motiuis ꝯrijs. Aduerte, quia videtur, ꝙ sit etiam isto casu fienda excussio debitoris principalis:

d quia in publicatione omnium bonorum [d] non veniunt bona cõditionalia, iuxta gl. no. in l. non ad ea. ff. de cond. & dem. cum cõcor. nec postea quæsita. l. si tibi mãdauero. §. is cuius. ff. man. ergo quo ad ista debet procedere excussio. Stat ergo ex prædictis, quòd quando certum est principalem non esse soluendo, põt agi ꝯ fideiussorem, nõ excusso prin. Adde, quòd idem tenet

ADDITIONES.

a ¶Quo minus Adde. l. liber hõ. in 1. rñ. ff. de ver. obl. & glo. in c. 1. §. fi. 47. dist.

b ¶Dictio, quo. Adde, ꝙ hęc dictio aliquando aduersatur, vt in c. cum speciali. de app. Aliquando est orationis complectiua potius, quàm disiunctiua. & sic superflua, ut in c. si motu. de prẹb. lib. 6. & in c. si clericus. de sen. excom. eo. li. Aliquando est continuatiua secundum Io. Im. in c. quorundam. de elec. lib. 6.

c ¶Excussum. Vide Roma. sing. 534. & consi. 94. PVRPV.

d ¶Bonorum. Adde l. quoties. in fi. & ibi glo. & Io. de Imol. de nou. Bal. in l. fin. C. de contrahen. emp. Bal. in l. 1. C. de bo. quæ lib. Bal. in l. 2. C. ad l. Falcid.

tenet gl.in l.niſi hoc actum.& ibi illam no.Ang. ff.de pact. Bar.
in l.3.§.ſi is pro quo.circa fi.ff.de pac.Bart in l.& hæredi. §. fi. ff.
de pac.Angel.in l.2.in princip. ff.qui ſatiſ.cog. Cõfirmatur per
tria.primo, quia ars, & natura nihil fruſtra operantur.l.qui bis
idem.ff.de ver. obl.cum ſi.ſecundo,quia illud , quod dicitur ,
quod früſtratorijs cautionib. non eſt vetendum.l.non cogen-
dum.§. Sabinus. ff.de proc.l. hæc ſtipulatio.§. diuus.ff. vt leg.
13 no.† per illud quod dicitur,quo ad aliquid declarandum,no-
a torium , [a] & ſetentia equiparantur.l.emptorem.in prin.& ibi
Bart.poſt gl.ff.de act.emp.ſecus quo ad diſponendum,vt dicã
alibi.Limita iſtam concl. no.qñ principalis nõ eſſet ſoluendo:
eo quia bona alienaſſet in fraudẽ creditorũ, iſto caſu creditor
non poteſt agere ꝯ̃ fideiuſſorem , ſed debet prius contra illos
poſſeſſores bonorum,quorum facta eſt alienatio fraudulenter,
antequam poſſit moleſtare fideiuſſores.tex eſt in l.bona.§.1.&
ibi egregiè Bar.ff.de iu.fiſ.Lud.& alij Mod.hic.Secundò limita
prędictam concl qñ notorium eſſet reale,vel effectuale,quòd
principalis non eſt ſoluendo: ſecus qñ notorium eſt ex vi vo-
cabuli: vt eſt ſi principales debitores ſunt pauperes Chriſti : ita
limitat Pet.de Ancha.in conſ.5.qđ inc.pro parte nobilis viri d.
Rob.in 1.& 2.col.Aduerte etiam quia illud, quod dicitur, qđ
qñ notorium eſt,principalem non eſſe ſoluendo, quod non re
quiritur excuſſio,procedit non ſolũ qñ eſt notorium in facto,
ſed etiam qñ eſt notorium in iure. hinc eſt , quòd ſi fideiuſſor
interueniat pro obligato naturaliter tantum , quod ibi non eſt
neceſſaria excuſſio Ratio.quia notorium eſt in iure,quod obli
gatus naturaliter tantũ excuti nõ põt.ita no.Bal.in l.1.in 7.col.
ad fi.C.de conue fiſ.deb.lib.10.& ante eum idem tenet Bart.in
l.mar. poſt Dy. in 5.col. ff. de fideiu.idem Bart.in l.3.§.ſi is pro
quo.circa fi.ff.quod quiſque iu.Iſta ſol.gl. quantum ad ꝯ̃trium
formatum, eſt vera in ſe , ſed diuinat ad iſtum text.dicere, qđ
erat certum in hac l. quod Titius non erat ſoluendo.ideo Bar.
hic in fi.reſpondet,quod verum eſt, quòd creditor non poteſt
agere contra Seium,niſi prius excuſſo principali.d.l.decem.il-
lud eſt verũ.ſi opponatur à Seio,ſed ſi non opponatur à Seio,
ꝓcedit iudiciũ. arg l. 1.cum gl. C. de app facit.c.1.de reſt.ſpo.
Intellige tamen ſanè, quando nec pars opponeret , nec etiam
iudex repelleret, quia tũc procedit iudiciũ etiam ſine actione ,
quando ſperatur eam poſſe naſci , vt no.Bart.in l.poſt.§.ſi quis
ex his.ff.de inof.teſt.Bar.& Mod. in l.ſi Titius ff.de ver.ob quic-
qd teneat Bart.in l.2.in prin.ff.de dot.prę l.& ita declarãdo Bar.
ceſſant fundamenta Ful.hic,& Raph.Cu.in d.l.decẽ, qui tenẽt
14 contrarium ¶†No.diligenter iſtud, quod vult Bar.hic in fi.ꝙ
ille,q promittit in ſubſidiũ ,põt ꝯueniri ante principalẽ,ſi non
opponat,ꝙ prius excutiatᷣ principalis & ꝓcedit iudicium. idẽ
tenet & Pau.Ale.hic,& in d.l.decẽ.& no.Bal.in l.cũ eorũ.in 10.
opp.C.de ſent.idem tenet d.Alex.in cõſi.31.lib.4.incip.in cau-
ſa executionis motæ ꝯ̃ Bart. vbi per hoc no.infert, ꝙ idem eſt
in fideiuſſore indẽnitatis, qui poteſt ꝯueniri ante principalem
excuſſum, ſi non opponat.ad hoc præcipuè ponderat Bar.hic
in fin.quia promittens in ſubſidium ,cenſetᷣ quidam fideiuſſor
indẽnitatis.ad hoc etiam ponderat Bal.in l j.in 3.col.C.de con
ue.fi.debi.& in l.j.C.de decu.lib.10. cum multis alijs per eũ all.
Quantum tñ attinet ad iſtum text. non eundo per mendicata
ſuffragia,clarior eſt intẽtio:nam in iſta. l.vt apparet ex ordine li-
terę , prius fuit actum ꝯ̃ Titium : & quia totum non potuit
exigi, de neceſſitate fuit actũ contra Seium , ꝓut volunt Alb.
Iacob.de But.& Antiqui hic.

ADDITIO.

a ¶Notoriũ,& ſnia.Adde Bar.ĩ l.is,cui bonis.ff.de ver.obl.Bal.ĩ l.ea q.C.de act.

SVMMARIVM.

1 *Cautela , quòd officialis prius ſoluat antequam condẽnetur,vt poſſit ad officia aſpirare.*

2 *Quando ſtipulatio imperſonalis valeat in contractibus , & vltimis voluntatibus.& quid in iudicijs.num.34.*

§.Labeo. Pro euidentia pręmitte , ꝙ legitur altero
de duob.modis.vno modo ſm glo.hic,ꝙ
ad tex.debeat ſubaudiri dictio,curari, ſi nõ habeatur. & ſequitᷣ
ſolus Fulg hic,& dicant Bar.& Doct.q cquid velint, credo iſtũ
eſſe meliorẽ intellectũ:quia Iuriſcon.in l.illa ſtipulatio.§.j.ff.de
verb oblig.referens iſtã l. Labeonis , ponit verbum curare. Se-
* cũdo modo legitur ſm Bart. *& communiter Doct.* ꝙ non debet
ſubaudiri verbum,curari, & ſm cõmunem intellectum. h. d.
Quando aliquis ꝓmittit 10.dari,& ſic imperſonalr , quia im-
perſonalitas nõ eſt in verbo oblĩonis inductiuo, nõ vitiatur ꝓ-
miſſio.ſed promiſſor nõ tenetur pręcisè dare 10. ſed liberatur
dando expromiſſorem idoneum. h.d. ſm cõem intellectum ,
& dum text. dicit,non poſſe te pręcisè 10.dari oportere inten-
dere,intelligitᷣ,ꝙ nõ potes pręcisè petere, ꝙ decem tibi denᷣt ;
eo quia promiſſor,dando aliũ locupletem, qui promittat , li-
beratᷣ.In tex.ibi.quod.ſ.ſignificat nõ eſſe cogendum. Nõ cogitᷣ
quis litigare,qñ paratus eſt ſoluere illud, quo ſoluto liberatur:
concordat.l.ſi reus paratus.ff.de ꝓcur.l.ſi debitor offerret. ff.de
iud.§.fin.Inſtit.de perpe.& temp.acti.Hinc dicit Angel.collige
1 †cautelam,ꝙ ſtante ſtat.ꝙ officialis ſemel ꝯdẽnatus in ſyndi-
catu nõ poſſit amplius aſpirare ad offm̃ , prout etiam de iure
cõi eſt text.in l.ſi quis aliquid.C.de ſuſc. & arca.in l. iudi. C. de
dign.lib.12.cautela eſt ſm Angel.ꝙ officialis,qui timet ne con-
demnetᷣ,ſoluat anteq̃ ꝯdẽnentur:tunc non habebit locum ſta
tutũ,quam cautelã ponit Bar.in l.iuſiur.§.fin.vbi reſeruo.j. tit.
a prox.de iureiu ¶Gl.in ver.dari. [a] iſta glo.dicit,ꝙ ad text.debet
ſubaudiri verbum curari, ſi non habeatᷣ:operepretiũ eſt vide-
re,quare gl. velit iſtud ſubaudiri. Ideo ꝓ intelligentia opp.ex-
tra gl.tex.vult, ꝙ ſi ꝑ ſolẽnẽ ſtipĩonẽ ꝓmitto 10.dari imperſo-
nalr,valet ꝓmiſſio. Cõtra, à partib.ſufficiẽter enumeratis.Aut
iſta promiſſio imperſonalis intelligitᷣ.ſ.à me promiſſore,& tũc
ego pręcisè eſſem obligatus dare.l.promiſſor. § fi.de cõſtit.pe.
alleg.in glo.2.& tunc nõ ꝓcederet tex. quia dando expromiſ-
ſorem non liberarer.Aut iſta verba 10.dari,intelliguntᷣ ab alio,
ita ꝙ dando aliũ expromiſſorẽ debeam liberari,vt dicit tex.&
tunc ꝓbo,ꝙ iſte tex.nõ procedit.quia ſi ꝓmitto,ꝙ alius dabit,
vel aliu daturũ,ſtipĩo eſt nulla.§.ſi quis aliũ.Inſti. de inut.ſtip.l.
inter ſtipulãtẽ.in prin.ff.de ver.obl.ꝑꝑ illud vltimũ facta eſt gl.
ꝙ qñ quis ꝓmittit ſimpliciter aliũ daturum,ſtipĩo eſt nulla, vt
in ꝯ̃rijs:ſed qñ promittit ſe curaturũ,ꝙ alius dabit , vel faciet,
tunc bene valet.ita dicit tex.in d. §. ſi quis aliũ.& l.q aũt.§.pen.
ff.de ꝯſti.pec & ꝑꝑea dicit gl.ad tex.debere ſubaudiri verbũ cu
rari,ſi non habeatur: & ſic vult,ꝙ effectus & ſubſtantia ſiet in
verb.curare,ſine quo tex.non ꝓcederet. & iſta ſubauditio non
videretur extranea quia vt dixi. Iuriſc. in l.illa.§ j.referens text.
iſtum Labeonis.apponit verb.curari.& ita ibi Raph. Cum.te-
net,& ſequitur Fulg.hic,& iſtud puto tutius. Bart.hic,& com-
muniter Doct dicunt iſtũ tex. poſſe procedere ſine illa ſubau-
ditione: non ĩndet tamen ad illũ.§.ſi quis alium. Vnde ꝓ clara
intelligentia dicit Bar.aduertendum eſſe, qñ ſtipulatio eſt im-
perſonalis,an & qñ imperſonalitas vitiet,vt hic ꝑ eum : nõ re-
ſpõdet tñ Bar.ad ꝯ̃rium formatum:ſed tu ĩnde,vt no. reſpon-
det Pau.de Caſt. hic , ꝙ qñ promittitur de facto certæ perſo-
næ,tunc non valeret. d.§.ſi qs aliũ. aut non oſtenditᷣ certa ꝑſo
na,& tũc valet,vt hic,& erit ſing ſm Pau.hic.& cum iſto caſu
* *communiter tranſeunt* Doct. hic, & in d l.illa.§.1.Tu aduerte,nec
inuenio Doct hic declarare Bar.& oẽs Doct hic,dũ reſpondẽt
ad Authen.ſi qñ.C.de conſt.pec.vbi imperſonalitas vitiat : dñt
ꝙ qñ imperſonalitas eſt circa verbum inductiuũ oblĩonis, vi-
tiat,vt in ꝯ̃rio : ſed qñ eſt circa verbum executiuũ; non vitiat.
Adde, ꝙ in illa Authen.ſi qñ.imperſonalitas eſt circa verbum
executiuũ ſicut hic , & tñ vitiat : dicit enim ibi ſatisfiet, quod
verbum eſt executiuum , ſicut debetur. Cogitabam poſſe de-
fendere Bart.& opin.Doct & credo , ꝙ iſte propriè fuerit ſen-
ſus Bar.in illa Authen. ſi qñ non præceſſit aliud verbum indu-
ctiuum obligationis , niſi verbum ſatisfiet.iſtud verbum ſatiſ-
fiet,operatur inductionem obligationis,quia aliud verbũ non
præcedebat:ergo benè alle.Bart.ꝙ ibi erat imperſonalitas circa
verbum inductiuum obligationis;ſed hic erat ſic,quia fuit im
perſonalitas in verbo executiuo; quia præceſſerat aliud ver-
2 bum inductiuum.ſ.promitto dari. ¶† Et ſic no.ꝙ imperſona-
litas circa verbum inductiuum obligationis vitiat ; ſed circa
verbum executiuum non vitiat. & licèt Doct. ita teneant, &
ego teneo, tñ poſſet ſuſtineri , ꝙ imperſonalitas nunquam vi-
tiet,& iſta fuit originaliter opi.d.Chriſtof. de Caſtil. quam ſibi
aſcribit Raph.Cu.in l.ſtipulatio iſta. §. ſi quis ita, qui tenet, ꝙ ſi
in ſtipulatione dicatur , promittatur , & ſic ſit imperſonalitas
circa verbum obligationis inductiuum , non vitiatur ſtipĩo,
quia regula eſt, ꝙ in ſtipulationibus reſponſio ambigua debet
intelligi ſecundum interrogationem.§. præterea.Inſti de inut.
ſtipula.l ſi defenſor.§.1.de interroga. act. Facit l. 1. C. de diuer.
reſcr. Hinc eſt , ſi dico promitto , intelligor promittere illud,
quod à me interrogaſti.l.1.§.ſi quis ſimpliciter. de verbor. obl.
Ideo ſi tu dicis, promittis mihi decem ? & ego dico , promit-
tuntur tibi, valet ſtipulatio, quia intelligor promittere 10.quæ
petijſti à me.non obſt.Auth.ſi quando. quæ eſt fundamẽtum,
tamen Doctor.loquuntur in conſtituto, quod fit pacto nudo.
nam ſi præcedit ſtipulatio, & ſequatur reſponſio,non eſt con-
ſtitutum,nec tenetur quis de conſtituto. §. de conſtit. Inſtit.de
act. Quia ergo in conſtituto non præcedit interrogatio , ſed
ſimpliciter dicit debitor,ſatisfiet,& ſic imperſonaliter,non va-
let promiſſio,quia non præceſſit interrogatio, ſecundum quã
poſſit intelligi talis promiſſio . ¶Et ſi dicatur , quòd text. in
dict.Auth. ſi quando , vltra verbum conſtituerit,ſubijcit ver-

tenet

ADDITIO.

a ¶Dari.Cõprobat iſtã ſubauditionẽ Are.no.cõſi.141.ex facto.col.9.PVRPV.

bum, spoponderit, quia respondeo, quòd verbum spoponderit, intelligitur pacto nudo in text. & glo. in l. vnica. C. de sustra. ten et Lud. & d. Alexand. in l. lecta. 5. eod. Non recedas tamen ab opin. communi, licèt posset disputando teneri contrarium.
3 † prædicta pcedunt in cõtib. in vlt. volun. impersonalitas nunquam vitiat, quia si testãr dixerit, ꝙ dentur legatario, intelligitur semper ab hrdib. text. in l. si seruus legatus. §. qui margaritam. ff. de leg. 3. quem tex. reputat sin. Bald. in d. l. si qñ. facit text. in l. cum pater. §. donationis. ff. de leg. 2. Quid autem esset, qñ testãr priuat hrdem, & non dicit, cui personæ velit acquiri illam hrditatem, pone testãr relinquit vxorem vsufructuariam, & dicit, volo, ꝙ hrdes benè tractent vxorem meam, aliàs priuentur hrditate, & si isti malè tractent, priuenẽ hrditate. sed cui acquiritur illa hrditas? vr, ꝙ deberet applicari vxori p reg. ꝙ qñ quis ↄtemplatione alterius priuatur aliquo commodo, istud acquiritur illi, cuius contemplatione fuit priuatus. l. post legatũ.
* §. amittere. ff. de his quib. vt indi. *Breuiter communis conclusio* est in hac q. ꝙ hrditas nõ applicat vxori, sed alijs coheredib. vel substitutis, si non sunt cohæredes, nec substituti vadit ad venientes ab intest. ita determinat Bart. Ang. Imol. & Mod. in l. paterfam. ff. de hæred. instit. Bart. in l. vxorem. §. hæres. ff. de leg. 3. Bald. in Auth. cui relictum. C. de indi. vi. tol. & in l. 1. in 12. col. C. de his, quæ pę. nom. Iacob. de Bel. in l. quæ verò. in Auth. de nup. Pet. de Anchar. & Io. de Imo. in cap. si hæres. de test. & do. Alexan. de Imol. in consil. 138. inci. opportunè consideratis his, quæ in themate continentur. in vlt. col. & est bon. text. in l. pen. vbi ali-
4 quando dixi. C. de leg. ¶† Adde, quòd si testator post mortem legat domum impersonaliter post mortem Titij, intelligitur legare hrdib. Titij. ita decidit Bald. in l. 1. circa fi. vt act. ab hr. & cõ hr. l. 1. in fin. prin. ff. de pact. & vtrobique dicit de hoc esse tex. not. in l. si seruus legatus. §. qui margaritam. circa fin. ff. de leg. 1. Quid autem sit in iudicijs, an impersonalitas vitiet. Pone, in libello dicitur, petuntur decem, dic, ꝙ nunquam impersonalitas vitiat, quia intelliguntur peti à reo conuento; quia impersonalitas declaratur ex præcedentib. & sic. ita Bar. in §. in summa. in l. competit. ff. quod vi aut clam. Bal. in l. edita. C. de eden. in repeti. Padua. in 20. colum. & in repe. Perus. in 15. colum. & idem Bald. in l. licèt. in princip. ff. nau. cau. stab. Spe. in tit. de off. iud. §. 1. versic. porrò. latè Ludo. Roman. vbi per tres rationes comprobat in consil. 86. incip. in casu proposito resecatis superfluis. ¶Glo. fin. nihil habet. Primò declarat text. In 2. opponit, & soluit. Tertiò remouet aliud contrarium. Secunda ibi, sed contra. ff. de leg. 1. Tertia ibi, sed si simpliciter. & ad contrarium. l. si hæres. responde, vt hic per Bald. in d. l. in illa. §. 1.

SVMMARIVM.

1 *Quando iuramentum promissorium in futurum obliget.*
2 *An credatur deponenti de credulitate. num. 4. 5. 6. 7. 9. 10. & 11. Quid si dicat se pro certo scire, & quid si firmiter. ibi.*
3 *An per statutum, vel consuetudinem possit induci, quod credatur testibus de credulitate.*
5 *Testis deponens per verbum videtur, non probat, nec si iudicio suo, nec videre suo, vel secundum conscientiam suam.*
8 *Magis creditur duobus affirmantibus, quàm mille negantibus.*
10 *An sententia, vel confessio per verbum, credo, probet.*

De iureiurando, siue voluntario, siue necessariò, siue iudiciali. Rubrica.

¶Continua rub. duob. modis, vt per Bartol. Angel. Sal. & Fulgos. hic, & primam continuationem ponit gloss. C. eod. titul. Tertiò continua secundum Paul. de Cast. & Ludo. Roman. hic. supr. in titul. præced. dictum est de reb. cred. quòd credere dicimur, quando sequimur fidem alienam. l. 1. supra titul. 1. sed in deferendo iuramentum magis, quàm alibi sequimur fidem alienam: eo quia facimus partem esse iudicem, & testem in causa propria, vt inquit text. in l. fin. C. de fideicom. Ideo congruenter subiicitur iste tit. de iureiur. Et aduerte, ꝙ iste tit. ff. & C. de iureiu. differt à tit. Decret. de iureiu. prout etiam declarat Pau. de Cast. hic, eo quia isti tit. loquuntur in iuro decisiuo litis, & consequenter in iuro super eo, quod est de præsenti, vel præterito, nisi in l. si duo. §. fi. j. eod. tit. Sed tit. Decret. regulariter loquitur in iuramento promissorio in futurum, quando quis cũ iuramento promittit in futurum dare, vel facere, & ita est de mente Bar. in l. si quis pro eo. in prin. in 2. colum. ff. de fideiusso.
1 † Et ratio diuersi. est. quia de iure ciuili iuramentum promissorium in futurum conuentione nuda cum iuramento non inducit obligationem efficacem, & nõ numeratur inter modos de iure ciuili inductiuos obligationis, nisi vno casu tantum in liberto iurante in futurum se præstaturum operas patrono. l. vt iurisiurandi. in prin. & ibi declarat Bart. ff. de ope. lib. & idem Bartol. in d. l. si quis pro eo. in princip. & Bald. super ista rubr.
a secus est de iure can. quo iure iuramentum promissorium [a] in futurum est obligatiuum. ita loquitur tit. Decre. Ratio, quia de iure cano. omne iuñ, quòd potest seruari sine interitu salutis æternę seruandum est. c. cum contingat. cum si. de iureiu. nisi sit contra publicam vtilitatem. c. si diligenti. de for. compe. vel nisi sit contra bonos mores, vt in reg. non est obligatorium. in 6. vel nisi extortum dolo, aut metu, vt in c. 2. de pact. in 6. quos omnes casus plenè psequitur Bar. super hoc repet. faciens. in d. l. si quis pro eo. ¶Capio gloss. rub. quam diuide in 2. par. prin-
b cip. Primò ponit de triplici specie [b] iuñ, de qua tractat iste tit. & C. eod. Secundò enumerat octo alias species iuñ, de quibus non tractatur in hoc tit. sed in alijs. Secunda ibi, item est in litẽ. & illa secunda prin. potest subdiuidi in octo partic. quæ patent in glo. plures alias species iuramenti vltra glo. habes per Spec. in 3. parte. in tit. eo. §. vnico. Host. in sum. huius tit. & per Bart. in locis præalle. & plenius Bald. in c. 1. §. item sacramento. de pac. iur. fir. in vsi. feu. ¶In ead. glo. ibi. Item testis, & hoc de veritate.
2 † Not. ex glo. secundum Paul. de Castr. & Ludo. Rom. & do. Alexand. hic, ꝙ cùm iuramentum testis sit de veritate, regula-
c riter non creditur testi [c] deponenti de credulitate: & sic per
d verbum credo. [d] Adde glo. in l. testium, & ibi latè per Cyn. & alios omnes. C. de testib. & in l. 2. §. pe. in ver. audient, & ibi Bar. & Doct. ff. de aqua plu. arc. & in glo. in §. si vero absunt, in verbo vidisse. in Auth. de hær. & fal. in l. diẽ proferre. §. si plures. in versi. consenserunt, circa fin. ff. de arb. Glo. in cap. quoties, vbi ordinariè Can. ponunt. de test. Spe. & Io. And. in tit. de teste. §. 1. in versi. item, quòd deposuit de credulitate. Bartol. in tract. suo de teste. in 2. colum. versi. testis dixit aliqua vera esse, quia credit. Bald. in l. conuenticulam. in pen. colum. C. de Episco. & cleri. & in l. hæredes palàm. in fi. princ. ff. de test. in l. 1. ff. de exc. tut. & in l. solam. C. de testi. Angel. in §. hinc nobis. in vltim. col. in Auth. de hær. & falc. Lud. Roman. in l. 1. § fin. in 4. colum. ff. de verb. oblig. Anto. de But. in cap. cum ad sedem. in 3. colum. de resti. spol. not. Pan. in capitul. inquisitione. in 1. no. de senten. excom. no. Io. And. & alij omnes Cano. in cap. inquisitionis. §. fin. in 1. not. de accu. not. Car. Flo. & Io. de Ana. in cap. qualiter & quando. el 1. §. fama. eod. titul. de accus. Amplia primò, vt ista regu. procedat, si dixisset testis, scio, quia credo: nam non valet eius dictum, secundum Bald. in l. conuenticulam. C. de Episcop. & cleric. Amplia secundò prædictam regul. vt procedat etiam si testes dicant se pro certo credere, adhuc non probant. text. est in capit. tertio loco. in versic. testes dixerunt se pro certò credere, de præsump. per quem text. dicit Bald. in l. siue possidetis. in 2. colum. C. de prob. quòd testis, qui dicit se pro certo credere, non probat etiam præsumptiuè, nisi rationem per sensum corporeum assignet. & pondera, dum dicit etiam præsumptiuè, ad ea, quæ dicam. j. in 7. fal. Imò plus, si te-
e stis dicat se pro certo scire, [e] non probat, quando interrogatus non assignat rationem concludentem per sensum corporis, vt not. dom. Anton. de Butr. in capit. per inquisitionem, in 5. not. de elect. Bald. in capitul. cum causam. in fin. de testib. Per ista infero non esse verã vnã peregrinã, & singularem limitationem, quam ponit in hac materia solus do. Lanfr. de Oria. Brix. in commento. capit. quoniam contra falsam. de probat. in versicul. confessionis. in 16. colum. vbi dicit, quòd testimonium de credulitate non valet. est verum, nisi addatur dictio, firmiter, vt quia testis dicat, firmiter credo, quòd Titius mutuauit Sempronio centum, vel (quòd est fortius) si adijciatur dictio, bene, vel æquipollens, vt quia testis dicat, benè credo, quòd Titius mutuauit Seio, & dicit istud esse singul. dictum Bald. in l. 1. C. de fal. cau. adie. leg. Credo, quòd limitatio ista non sit vera per prædicta, quia quando testis dicit se pro certo credere, vel pro certo scire, non valet dictum: ergo si dicat firmiter credere, vel bene credere, erit idem: nec inuenio, ꝙ Bald. in d. l. 1. C. de fal. cau. adie. leg. in vtraque lectura aliquid dicat: nam solum in fin. quærit, si aliquis interrogetur an sit hæres, & respon-

ADDITIONES.

a ¶Iuramentum promissorium. Adde glo. summæ. 22. q. 4. Arch. in c. omne. 22. q. 1. Bal. in l. si ad excludendam. C. de reb. cred.
b ¶De triplici spẽ. Adde Abb. in rub. eo. ti. And. Barb. in cle. Ro. in §. j. de iureiu.
c ¶Non credit testi. Adde Malet. in tract. de teste. & q̃tũ probet testis deponẽs de credulitate, vide Io. And. in addi. Spec. in d. §. opponitur. vers. itẽ, ꝙ deposuit de credulitate. Cy. in l. testiũ. C. de test. Bar. in l. in sum. in §. item Labeo. ff. de aq. plu. arc. Et an testes deponentes de credulitate in criminalibus ad defensionẽ rei plenè probent, vide Bar. cons. suo inc. Vanutius Petri, quẽ sequit Alex. de Imo. cons. 76. inci. visa inquisitione formata cõtra fortunatum. in 1. vol. ad fi. Idẽ Alex. cõnsi. 119. inci. visis, & vt oportet cõsideratis. in eo. volu.
d ¶Credo. Vide Ias. in l. 1. sup. de iust. iur.
e ¶Pro certo scire. Adde quis dicatur scire pro certo. vide Arch. in c. in domo. de pę. dist. 4. Do. de S. Gem. in c. de capitulis. 10. distinct.

reſpondeat, credo,vel non credo, ꝙ inducatur aditio , vel re-
pudiatio.Secundò ɔ̃ iſtam limita.facit, quia non creditur teſti
interrogato,niſi deponat de his, quæ percipit ſenſu corporeo,
non de his , quæ deponit , vel percipit iudicio intellectus, vel
ſua opinione , quia tunc non deponeret,vt teſtis,ſed vt iudex,
vt not.Bar.in l.qui teſtõ.§.fin.in vlt.not.per illum text.ff.de teſt.
& in l.1.in prin.in 2.no.per illum tex.ff.de his,quę in teſt. delen.
& in l.per hanc,in vlt.not.C.de erog.mili.ann.lib.12. & in l.1.in
4.colum.vbi limitat.ſ.ſi cer.pet.Inno.& Cano.in c.cum cãm,
de teſt. Tertiò in ɔ̃rium facit, ꝙ Bald. dicit in c.1.de ſum trin.
& j̃.ſtatim referam poſt fallentias. Tertiò amplia, & extende
3 prædictam rlam , † ꝙ etiam ſtatutum vel cõſuetudo non poſ-
ſit inducere,ꝙ plenè credatur teſtib. deponentibus de creduli-
tate in caſibus, in quib.aliàs non crederetur, ita not.vult Hoſt.
in c.j.de appel. referens,ꝙ in Anglia eſt conſuetudo,ſm quam
creditur 12.teſtib. iuratis aſſerentib.ſe credere aliquid eſſe, ſed
ſm eum non valet,nec eſt ſeruanda,& ibidem ſequitur d. An-
to.de But.qui ex hoc not.ꝙ ſtatutum, vel conſuetudo non po
teſt inducere,vt ſtetur non plenè probationi, & idem ſequitur
Lud. Ro.in ſigularib.ſuis, in ſingulari inci. teſtis, & in ſingulari
inci. Quæro,an valeat ſtatutum : quamuis in hoc vltimo ɔ̃riũ
teneat Pan.in d.c.1. de app. ꝙ conſuetudo poſſit inducere, ꝙ
probatio aliàs imperfecta plenam fidem faciat. c. cum dile-
ctus.de fid.inſtru. quod ordinariè examinaui, an ſit verum, in
commento.l.admonendi.j̃.eod. ¶Not.bene iſtam extenſionẽ,
in qua concurrit tam magnus numerus teſtium 12. & etiam
conſuetudo,& tñ adhuc ex quo deponunt per verbum credo,
non probant.ad quod etiam adde d. Anto. de But. in c.2.in 3.
col.de iur.cal.Adde etiam,ꝙ quemadmodum teſti deponenti
de credulitate non creditur , & ſic per verbum credo : eodem
modo non creditur teſti deponenti ꝑ verbum vr̃.ſi dicat mihi
vr̃,quia tunc non deponit de veritate, vt debet, ſm Bar. in l.ꝙ
tñ.§.ſi arbiter.ff.de arb. in l.1.in prin.ff.de vent.inſpi.& in l.diui.
§.1.de lib.cau.& in trac.de teſte.in 2.char.Io.And.in addi.Spe.
in tit.de teſte.§.nunc tractandum,in addi.quæ incipit hic ergo
regulariter.Bal.in rep.l.de quibus,in 25.col.ff.de leg.Ang in l.1.
in prin.ff.de iuſti.& iur.& in repe.l.ſciendum.in 2.col.ff.de ver.
oblig.Io.de Ana.in c.de cętero. in prin. de homi. Eodem mo-
do ſi teſtis negatiuè dicat,mihi non vr̃,non probat,ſm Bald.in
l.data opera,in 18.colum.C.qui accuſ.non poſſ.eodem modo
ſi teſtis deponat per verbum iudicio ſuo,non probat, cùm nõ
deponat de veritate , ſm Ang. in repe.d.l. ſciendum. in 2. col.
quem ſimpliciter refert,& ſequitur d. Alex. in conſil.74. incip.
Viſo teſtamento Io.in 4.colum.& not.Bald.in repe. d.l.de qui-
bus.in 25.colum.vbi not.idẽ concludit in teſte, qui deponit, ꝙ
videre ſuo ita fuit obſeruatum,nam non probat,vt ibi per eũ.
Adde , quòd eodem modo non valet dictum teſtis , qui dicit
vera eſſe ſm conſcientiam ſuam,ita ſing.Bal. in c.niſi cum pri-
dem. in 4.col. de renun.vbi dicit,idem eſſe de ſnĩa iudicis. Su-
praſcriptam regulam ita ampliatã,ꝙ teſtimonium de creduli-
4 tate non valeat,limita.8.not.modis.¶† Primò, qñ teſtes depo-
a nunt de peritia artis [a] ꝑ verbum credo:vt in medicis, & obſte-
tricib.nam probant , glo eſt in l.1.in princip. in ver.vel duæ,&
ibi Bart.ff.de ven.inſp.& Bar.in proœ.fforum.in prin.in vlt.col.
& Can.in d.c.quoties.de teſti. Teſtis tñ deponens de peritia ar-
tis ꝑ verbum credo,non excuſatur à falſo teſtimonio, ſm Bal.
in l.data opera.in 14.col.C. qui accuſ. non poſ. quamuis idem
Bal.in c.propoſuiſti,de proba. dicat, quòd ſi ſtatutũ punit fal-
ſum teſtem, non intelligitur punire medicum, vel obſtetricẽ,
quia nõ eſt propriè teſtis, & ad hoc vltimum facit illud, quod
5 dicam infra poſt fallentias. ¶† Secundò limita prædictam re-
b gulam non procedere in his, quæ ſunt difficilis probationis, [b]
in quibus teſtis deponens per verbum credo, bene probat ſe-
cundum Barto.in l.2.§.penult. ff.de aqua plu.arcen.do.Alexan.
in conſil.166.aliàs 24. libr. 2.incip.Animaduerſis, in 5.colum.
& ponit Bartol. exemplum in probanda filiatione , quæ cùm
ſit difficilis, & quaſi quodammodo impoſſibilis.l.Lucius.ff. de
condi.& demonſtr.& l.filium eum de his, qui ſunt ſui,vel alie.
iur.admittuntur teſtes deponentes per verbum credo, & ſimi-
liter ad probandum adulterium.c.literis.de præſump. not.etiã
Bartol.in l.4.ad fin.ff.de adulte.Facit,quod not.domin. Anton.
de Butr.in capitul.vnico,per illum text.de ſcrutinio. Et ſi teſtis
dicat,ſcio pro certo, quòd Titius eſt filius talis , intelligitur de
illa certitudine , quæ poſſibilis eſt. ſ. per præſumptionem , ita
not.Cyn.& Bald.in dict.l.filium. ff. de his, qui ſunt ſui, vel alie.
iur.domin. Anton.de Butr.in capit.per inquiſitionem. in 5.no.
de elect.pro iſta limitatio. facit, quòd dicam infra in 5. & 8.li-
6 mita. ¶† Tertiò no.limita, niſi teſtis deponat per verbum cre-
do illud, ꝙ prius affirmauerat. nam per hoc eius teſtimonium
non euaneſcit,ita not.Bal.in l.2.§.quod obſeruari, in 2. colum.
per glo.ibi.C.de iur.calum.& in l.2.C.de teſtib. & dom. Anto.
in d.cap. quoties,vbi dicit, quòd ſi teſtis dicat, ſcio , & credo,
per verbum credo ſequens, non deſtruitur verbum ſcio,quòd
præcedit.Pro hac limit. infero nõ valere cautelam, ꝙ poſtquã
teſtis depoſuit interrogatur , an credit verum eſſe illud , quod
depoſuit, vt ſi reſpondeat, quòd non , intelligitur reuocare il-
lud, quod primo dixit. Si verò reſpondeat affirmatiuè , quòd
credit,vitietur dictum ſuum, ex quo nunc deponit per verbũ
credit, nam certè ex quo primò depoſuit de veritate , non eſt
curandum , ſi poſtea deponat per verbum credo. de qua cau-
tela habes per Ioan.And.& alios Can.in c.inquiſitiones.§.fin.de
accuſa.in 1.not.& d.Barth. Veronen.in cau.106. Quartò limi-
ta prædictam regulam non procedere, quando teſtis depo-
nens de credulitate, aſſignat cauſam, quæ concludit ſcientiam
per ſenſum corporis : puta per ſenſum viſus , vel auditus , ſm
Cyn.Bal.& Sal.in d.l.teſtium.C.de teſtib.Io.And.in addi. Spec.
in tit.de teſte.§.1.ſuper verſi.item,ꝙ depoſuit de credulitate. d.
Ant.in d.c.quoties.idem tenet Bald.in d.l.data opera.in 10.col.
C.qui accu.vbi dicit, ꝙ verbum credo , facit probationem ex
addita ratione. Adde etiam no.Bal.in l.ſi ſeruus legatus.§. quin
que.per illum text.ff.de leg.1.vbi per illum text.notat, ꝙ ratio
adiuncta facit recedere à proprio ſignificatu verborum ante-
cedentiũ,& facit,ꝙ illud quod dubitatiuè eſt dictum, habetur
pro dicto ſine aliqua dubitatione . Et per hoc infert , quòd ſi
teſtis dicat, credo , quia vidi, probat,non ratione dicti,ſed ra-
tione adiunctæ rationis, quia vidi. Vnde dicit in ſpecie Bald.in
l.conuenticulam,in 6.colum.C.de epiſcop. & cle.ꝙ ſi teſtis di-
cat,credo,quia vidi,& præſens fui,valet eius dictum,quia ma-
gis debet attendi ratio,quàm dictum.Et idem, ꝙ teſtis per ver
bum credo, probet, quando annectit rationẽ per ſenſum cor-
poris illi congruentem,tenet etiam Bal.in l.ſiue poſſidetis.in 2.
col.C.de proba.d.Alex.Imo.in conſ.109.inci. Viſis,& vt opor-
tet conſideratis.in 8.col.in fin.& in conſil.133. incip. Viſo pro-
ceſſu cauſæ vertentis inter Marcum.in 5.colu. lib.1. & in conſ.
290.aliàs 147. inci. Ponderatis his, de quibus in themate,in pe.
colum.in conſil.328.incip.In hac cauſa,& lite,in pen.col.lib.2.
& in conſil.31.aliàs 118.incip.In cauſa d.Bart.in 3.colum.ſicut
in ſimili, quando teſtis deponit per verbum vr̃ , & aſſignat ra-
tionem congruentem per ſenſum corporis , nam plenè pro-
bat,quia magis attenditur ratio, quàm dictum.ita not. Bartol.
in dict. l.quid tamen.§.ſi arbiter.ff. de arbit. & in alijs concord.
quas ſuperius dedi circa iſtud verbum videtur . Quintò ſin-
7 gulariter limita , & hanc bene not.† quando teſtis deponeret
aliquem occidiſſe, ſed ad defenſionem ſuam, nam licèt depo-
nat per verbum credo , tamen plenè probat , quia non poteſt
aliter , quàm ꝑ credulitatẽ deponere , ita expreſsè ſingulariter
determinat Barto.in conſil.incip. Vanutius Petri.circa fin. quẽ
refert,& ſequitur.d.Alex. in conſil. 77. incip. Viſa inquiſitione
formata contra Fortunatum,ad fin.& in conſil.109. incip. Vi-
ſis,& vt oportet,conſideratis.omnibus.in 9.colum.lib.1. Sicut
in ſimili in criminalibus ad probandum innocentiam admit-
tuntur teſtes domeſtici,& familiares,qui alias tanquam ſuſpe-
cti repellerentur.verbum fuit ſingulare Spec. poſt Goff. in tit.
de inquiſi.§.1.verſi.ſed nunquid eas, quod refert Ioan. de Ana.
in conſil. 59. incip. Viſa inquiſi. in 1. colum. Tertiò confirma
per illud,quod vult gloſſ.reputata ſingul.81. diſtin.in c. clerici.
quam ſic alleg. Bald. in l.data opera, in 17. colum.C.qui accu.
& eam reputat ſing. Lud. Rom. & dicit eam didiciſſe à Bald.
præceptore ſuo.ita Lud.in l.illa.in vlt. col. ff. de verbor.obliga.
8 † Nam regulariter magis creditur duob. teſtib. [c] affirmantib.
c q̃ mille negantib.glo. eſt ord.in l.diem proferre.§.ſi plures.ff.de
arb.no.Bar.in l.1.in prin. cum ſi. ff. de ven.inſp. & in l. hæredes
palàm.in princip.ff.de teſta.Per illam gloſſ in dict. capit. cleri-
ci, limitatur ſingulariter iſta regula, vt non procedat in crimi-
nalibus,in quibus magis creditur duobus teſtibus negantibus
etiam laicis , quàm duobus affirmantibus delictum commiſ-
ſum. Mihi tamen videtur, quod illa gloſſ. ſit in aliquo ſingula-
ris.cùm ibi negatiua eſſet coarctata loco, & tempore:quo ca-
ſu ita creditur teſtibus negantib.ſicut affirmantibus,vt expreſ-
ſè declarat Bartol. in locis prætalleg. tamen contra illam deciſ.
de fratre,vide tex. in c.accuſatorib. lo vlt.3.q.5.& vide Are.in l.
qui teſtamento. §. ꝙ autem. ff. de teſta. vbi reprehendit illam
9 deciſ. Sextò not. limita,† ꝙ teſtes deponentes de credulitate,
licèt non probent contra illum,contra quem producuntur,ta-
men bene probant contra partem eos producentem : eo quia
produ-

ADDITIONES.

a ¶De peritia artis.Adde Doctor. in c. fraternitatis, de frig.& malef. Doctor.
in c.quia indicante,de præſcrip.
b ¶Probationis. Adde dicta Iaſo.in l.cum eod.C.de tranſact. PVRPV.
c ¶Teſtibus.Adde c.cum P.Manconella,de accuſa.Abb.in capitul.ex literis.de
proba,in pen.not.

producens vt dicta eorum ratificare ex sua productione, ita singu. Lud. Ro. in consi. 104. incip. Pater reuer. ad fi. vbi videas. Septimò limita, quod licèt testis deponens de credulitate non probet: tamen iudicium efficacissimum facit: ita expressè dicit Ang. in consi. 3. inci. Publicatus est processus. sicut in simili testis deponens de auditu, licèt non probet, facit tamen qualemqualem præsumptionem, ita dicit Anch. 26. q. 5. in c. hoc videtur, quem refert, & sequitur Lud. Rom. in repe. l. si verò. §. de viro. in vlti. col. ff. sol. mat. & d. Alex. de Imo. in consil. 77. incip. In causa recusationis de crimine falsi. in 2. col. Caue tamen, quia Bal. in l. siue possidetis, in 2. col. C. de prob. dicit, quod etiam si testis dicat, se pro
10 certo credere, non facit præsumptionem. ¶† Octauò, & vlt. limita in omnibus casibus, in quibus admittitur testimonium de auditu, in omnib. illis etiam admittitur testimonium de credulitate, ita Spe. in tit. de teste. §. 1. ver. Item, quod deponitur de credulitate. d. Abb. Pan. in cap. quoties, per illum text. de testi. Alexan. in consil. 328. aliàs 123. incip. In causa, & lite. in penult. colum. ad fin. libr. 2. Hinc est, quod cùm in antiquis admittatur testimonium de auditu. c. licèt ex quadam. & ibi d. Ant. Imol. & Pan. ad hoc no. de testi. d. Fran. de Are. in consi. 37. inci. Sequendo ordinem quæsitorum, in 2. dubio. Bal. in l. quenticulâ. in 7. col. C. de epis. & cle. eodem modo in antiquis admittitur testimonium de credulitate. ita in specie tenet Alex. in præalleg. consi. 328. in vlti. col. Confirmo, quia in antiquis est difficilis probatio, vt patet ad sensum, & dicit Bal. in Auth. quas actiones. in vlti. col. C. de sacros. eccl. sed in his, quæ sunt difficilis probationis, admittitur testimonium de credulitate, vt dixi. s. in 2. fallen. Alios casus, in quib. admittitur testimonium de auditu, vide per gl. Bart. & Doct. in l. 2. §. pen. ff. de aqu. plu. arc. & in l. testium. C. de testib. & plenius Spe. in tit. de teste. § nunc tractandum. in versi. de auditu. Vltra tamen prædictas limitationes aduerte ad duo. Primò, quod licèt testis, qui deponit per verbum credo, non probet: tamen sententia lata à iudice per verbum credo, valet, licèt non adijciat pro certo, secundum glo. in l. diem proferre. §. si plures. ff. de arbit. & pro ea allego text. in l. si quis filio exhæredato. §. irritum. ff. de iniu. rup. & ibi Bal. & Imo. ad hoc notant illum text. idem Bal. in l. cum quis. in 6. col. C. de iut. & fact. igno. licèt alibi habeamus, quod facilius repellatur iudex, quàm testis patet, quia minor causa repellit iudicem, quàm testem, secundum gl. in c. insinuante, & in c. cum R. cano. de offi. deleg. Secundò aduerte, quia confessio facta per verbum credo, ita præiudicat, sicut si esset de veritate, secundum gl. no. in c. ex literis. in gl. fin. de iureiur. quamuis talis confessio de credulitate non sit propriè confessio, sed releuatio, secundum Bar. in l. 2. §. quod obseruari. in 1. q. C. de iura. cal. quem seq-
11 tur Pet. de Anch. in c. 1. circa fin. de iur. cal. in 6. † Pro complemento prædictarum fallentiarum duo bene no. Primum est, quòd in illis casibus, in quibus dixi admitti testimonium de credulitate, ad hoc, vt valeat, debet testis adijcere se firmiter ita credere, quòd in conscientia sua non dubitet, ita singul. & mirabiliter dicit Bal. in capitul. 1. de sum. trin. quod verbum, si est verum, est solenne in practica, sed non pono pro constanti. Secundò aduerte, quòd in prædictis casibus in quibus dixi testes admitti de credulitate absque eo, quòd reddant rationem concludentem de veritate, tamen non dicuntur propriè testes, ita dicit gloss. valde not. in l. 2. §. penultim. in versic. meminerint. ff. de aqua plu. arcend. quam ad hoc putat not. Anton. de Butr. in dict. capit. quoties, in fin. & Alexand. hic. Et ex hoc infero, quòd sententia lata per dicta talium, nunquam transit in rem iudicatam, quin semper possit retractari per alios testes melius deponentes. ita ad literam dicit sing. dom. Anton. de Butr. in capit. proposuisti. de proba. quem simpliciter refert, & sequitur Ludouic. Roma. in consil. 228. incip. Pro plena discussione. ad fin. & in l. quidam. §. quòd dicitur. ff. de acquir. hæred. Alex. de Imol. in l. si ab hostibus. ff. sol. mat. vbi reputat hoc esse singularissimum, & not. bene prædicta, quia non reperies alibi hanc materiam ita plenè examinatam. Et per hoc remanet solenniter expedita ista rubr.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum quo iure est inuentum.*
2 *Exceptio iuramenti dicitur exceptio litis finitæ, & ideo impedit compromissum fieri.*

LEX PRIMA.

MAximum. Sūma, vt hic per Bart. & pōt diuidi in duas part. Secunda ibi, qua vel ex pactione. ¶No. 1. ex hac l. quòd maximum remedium ad finiendas lites, est iuramētum, & dicitur maximum, quia per iuramentum momento lis expeditur, quod in alijs fieri non pōt. ¶No. se-
1 cundo ibi, in vsum venit iursiurandi religio. † quod materia iurisiurandi est inuenta de consuetudine, contra. c. & si Christus. de iureiu. Potes dicere, quod iuramentum sui inuentione est de iure diuino, ita ibi, sed circa finiendas lites, est repertum ex consuetudine, & ita text. hic. Postea verò prætor de eo fecit edictum, vt in l. præ-
2 tor. j. eod. ideo approbatione dr de iure prætorio. ¶† Not. etiam ex hac l. secundum Iac. de But. Fran. Tigrinum, Alb. Angel. & reliquos Mod. hic, quod exceptio iurisiurandi dr exceptio litis finitæ, vt hic, & in l. post rem. j. de re iud. & ideo impedit litis ingressum. l. nam & postea. in princip. vbi Bart. & alij. j. eo. Imò probat plus iste tex. in versi. ex pactione, iuncta gl. quæ exponit. idest extra iudicium, quod etiam iuramentum extraiudiciale dicitur excep. litis finitæ, & multomagis si in iudicio etiam in figura iudicij, & ideo hic erit text. secundum d. Alex. per glo. in c. super hoc. in gl. fin. de renun. quam pro notabili ibi no. d. Anto. de But. & Io. And. de Imo. quod etiam iuramentum præstitum non in figura iudicij coram superiore, dr litis finitæ. Et si dicas, si iuramentum imponit finem liti, per consequens & instantiæ: ergo non deberet posse ferri sententia super eo, quod est iuratum: eo quia finita instantia, vel ea perempta non potest ferri sententia, secundum Bart. in l. peremptorias. C. sententiam rescin. non poss. & tamen præstito iuro, potest ferri sententia, & debet. l. iusiur. & ad pecunias. §. fin. j. eod. ergo non est verum, quod iuramentum imponit finem liti, & sic instantiæ. Respon. quòd iste text. debet intelligi, quòd iuramentum imponit finem liti, verum est, quo ad probationem, vt finiatur probatio, & secundum iuramentum feratur sententia, & sic iuramentum non imponit finem liti, quo ad instantiam, cùm sententia ferri debeat, sed quo ad probationem, ita declarat Bartol. in l. nam, & postea. §. si damnetur, ad fin. j. cod. & Bald. hic. Adde etiam inquantum dixi, quod iuramentum est exceptio litis finitæ, nam ex hoc infertur, quod impediet compromissum, quod aliàs debuisset fieri ex forma statuti; quia solet dici, quod vbi quis habet excep. litis finitæ, non cogitur ad compromissum, vt per Bald. Sal. & Alex. in l. fratris. C. de transac. & Bal. in l. si iudex. ad fin. ff. de his, qui sunt sui, vel alien. iur. Rom. in repet. rubr. de arb. in 18. colum. Cætera circa istam legem dic, vt ibi per Bart.

SVMMARIVM.

1 *Transactio an sit genus, vel species, & an sit cōtractus innoīatus. nu. 2.*
3 *An ex iuramento oriatur actio. nu. 3. & tollatur obligatio. nu. 4. & 11. vel officium iudicis. nu. 12. & in l. ait prætor. de iure immuni.*
5 *Iuramentum, & res iudicata æquiparantur, & ideo habet quadrimestre. num. 13.*
6 *Iuramentum habet vim confessionis.*
7 *Minor aduersus iuramentum restituitur.*
8 *An à iuramento in litem, & eius susceptione possit appellari.*
9 *Instrumenta an vigore iuramenti habeant executionem paratam, & quæ dicatur executio parata. num. 10. 14. & 17. cum limitationibus. num. 20.*
15 *Singularis opinio, an sit attendenda.*
16 *Opinio singularis alicuius Doctoris non facit, vt à communi sententia recedatur in iudicando.*
18 *Dictio mox.*
19 *Quæ dicatur communis opinio.*
20 *An in materia æquiparationis fiat extensio.*

LEX II.

IVsiurandum. Non pōt breuius summari. Bar. colligit duo notabilia, quæ non sunt de ista l. sed de l. nō erit. §. si denique. vbi etiam Bar. ponit. j. eo. & ibi dicemus. ¶Gl. 1. diuiditur in quatuor par. prin. Primò remouet vnum contrarium. Scdò ponit vnum, in quo iuramentum, transactio, & sententia conueniunt. Tertiò ponit, in quo conueniant, & disconueniant iuramentum, & transactio. Quartò ponit, in quo iuramentum, & res iudicata conueniant, & in quo vnum superet aliud, &ècontra. Secūda ibi, ecce ergo tria. Tertia ibi, superat autem vnum. Quarta ibi,
1 item iusiurandum, & res iudicata. ¶† Ex 1. parte no. quod transactio potest capi vt genus: nam dicitur transactio, quasi transitus, idest recessus ab actione, & sic à lite, vt est gloss. in l. 2. C. de transact. & hoc modo, cùm per iuramentum recedatur à lite, potest iuramentum transactionis species dici. Secundo modo potest capi transactio in specie, prout est conuentio non gratuita, quæ fit super re dubia, & lite incerta, aliquo dato, vel retento. l. 1. cum gloss. ff. de transactio. & in l. transact. C. eod. & hoc modo non conuenit iuramento, sed differunt,
2 & istud patet ex diuersitate titulorum. Ex hoc not. Bart. † quod transactio dicitur contractus innominatus. Facit bene text. in l. 1. §. 1. cum gloss. super verb. transigendi, & ibi ponderat Bar. ff. de pact. & alleg. Fulgos. & Alex. hic. Sed caue, quia dum quærimus,

a rimus, an transactio [a] si ꝯtus innoīatus, loquimur de transactione in specie, & non prout transactio largè, & in genere accipitur, quia sic etiam venditio diceret̃ ꝯtus innominatus, cũ in gnāli sumpta etiam alios ꝯtus comprehendat. l. statuliberi à cæteris. §. quintus. ff. de statulib. Item esset arguere ab etymologia vocabuli affirmatiuè, & hoc modo mutuũ esset ꝯtus innoīatus: quia continet ꝯtus oēs, in quib. fieret de meo tuũ, ꝯ ea, quæ dixi in l. 2. §. appellata. s̃. tit. 1. de quo tñ puncto plenius tradit̃ in l. siue apud acta. vbi soleo dicere. C. de transact. ¶In ea. gl. ibi, quia ex eo agitur. & istud, ꝙ glo. hic vult, & j̃. in
3 4. parte. † ꝙ ex iur͂o oritur actio, intellige verum in iur͂o voluntario, vel iudiciali; secus est in necessario, ꝙ solùm tendit ad supplementũ probationis, & non ad inducendum obligationem, vt per gl. & plenius Bar. in l. nam, & postea. §. fi. j̃. eo. & latè Lud. Ro. hic, sicut nec ex iur͂o in litem de affectione orit̃ actio, vt est gl. sing. in §. præterea quasdam, in verbo arbitrio. Insti. de act. quam reputant sing. Ang. Lud. Rom. & Alex. hic, & Ang.
4 in d. l. nam & postea. §. fin. & alibi sæpè. ¶† In ead. gl. ibi, *quam*
* *vtrunque tollit.* Intellige verum in iur͂o voluntario, vel iudiciali pp consensum partium, secus in necessario, sicut, & in sententia, sm̃ Doct. hic. Item intellige, ꝙ per iur͂m tollitur naturalis, sed non ciuilis, sic intellige, §. æquè, iuncto. §. præced. Insti. de excep. super quo Lud. Ro. hic reliquit cogitandum. In quantũ etiã gl. tenet, ꝙ ex transactione non oriatur actio, intellige verum, qñ transactio fieret pacto nudo, sed si fieret mediante stipulatione, bene produceret actionem. l. cum mota. & l. siue apud acta. C. de transact. sm̃ Ang. Fulg. & Rom. hic. ¶ In ea. gl.
5 ibi, item iusiurandũ, & res iudicata pares sunt in agendo. † Adde aliam æquiparationem, quia sicut ꝯdemnatus p̱ sñiam habet quadrimestre tp̄s ad soluendum. l. 2. vbi Bart. cum fi. C. de execu. rei iud. ita ille, ꝯ quem est iuratũ. ita sing. Bal. in l. actori. p̱ illum text. C. eo. in verbo ad similitudinem, ꝙ dicit non esse alibi, & sequitur d. Alex. hic. Limita vtrunque, secundum glo. not. in l. fideicom. in prin. in glo. magna. ad fi. ff. de vsur. scilicet, vt procedat, vbi quis est condemnatus in actionib. personalibus, secus si in actionib. realibus, quia tunc statim tenetur restituere, si habet facultatem. Aduerte tñ circa illud dictũ Bald. in l. actori, relatum hic per Alex. quia in quibusdam lect. Bald. subdit ista verba, quòd fortè in iuramento habebit terminũ 10. dierum, & licèt pro hoc vltimò nihil alleger, poterat Bald.
6 alleg. rationem, † quia iuramentum habet vim confessionis. l. qui iurasse. in fin. j̃. eod. sed confesso non dantur nisi 10. dies ad soluendum. l. si debitori. ff. de iud. ergo nec ei, contra quem iu-
7 ratum est, debet dari terminus vltra 10. dies. ¶† In ead. glo. ibi, sed non ꝯ sacr͂m, intellige, qñ est præstitum ab ipso minore: secus si minor detulit alteri, quia aduersus tale iur͂m bene minor restituitur. l. nam, & postea. §. si minor, vbi Bart. in fin. j̃. eo.
8 Albe. & Mod. hic. ¶In ea. gl. ad fi. bene dicit. † Quid autem sit in iur͂o in litẽ, an ab eius delatione, vel susceptione possit appellari? ponit Bar. in l. in actionib. in vlt. col. j̃. tit. 1. Aduerte etiã, quia Doct. circa gl. nostram, & eius dñas dicunt, ꝙ istæ dñę respiciunt effectum, sed quantum ad modum producẽdi in esse, iur͂m facilius producit in esse, quã sñia, & transactio, vt declarat Bart. cuius declaratio melior est, quã sit illa, q̃ ponit glo. nr̃a fi. in verbo maiorem, quæ aliter dicit, vt in ea habes: nam licèt cum ratione gl. transeat Sal. hic, tñ non est gnālis, nec haberet locum in iur͂o extraiudiciali, in quo non interuenit auctoritas iudicis, nec in necessario, in quo non interuenit con-
9 sensus partiũ, prout dicũt Gul. & d. Alex. hic. ¶† Extra gl. no. diligẽter illud, ꝙ tenet Bar. hic ad fi. ꝙ si in instr͂o sit appositum,
b quia promissor detulerit iur͂m [b] stipulatori, & stipulator iurauerit vera esse, tale instrumentum virtute iur͂i habet executionem paratam, & dicit Bart. se mirari, ꝙ consuetudo hunc modum non inuenerit. nam de iure cōi instr͂a non habet executionem paratam. l. minor 25. ann. cui fideicommissum, in prin. in verb. *initium nouæ petitionis redegerat.* ff. de minor. quem text. ad hoc dicit esse meliorem de corpore iuris Angel. in l. si cum dotem. §. eo autem tempore. ff. solut. mat. not. Angel. Imol. &
10 Moder. in l. ait prætor. §. 1. per illum text. ff. de re iud. † Et habere executionem paratam est dicere, quòd non requiratur libellus, nec litis contest. secundum Bartol. in l. intra. ff. de re iud. ista fuit noua inuentio Bartol. & nouum eius dictum, vt inquit Ludouic. Roma. in repe. rubr. ff. de arb. in vlt. char. in 26. colum. & dicit Bald. in l. 1. C. eod. ꝙ ista fuit sing. opin. Barto. & pondera, ꝙ Bar. etiam loquitur in iuramento extraiudiciali. In isto artic. vtili inuenio tres sententias. Prima est Bart. affirmatiua, ꝙ instrumenta vigore iuramenti habẽt executionem paratam, & cum Barto. tenent Fulg. & Alex. hic, & Barto. in l. sed & si possessori. §. fi. in 1. no. per illum tex. j̃. eod. & ibi Sal. Fulg. & d. Alex. & ibidem tenent Ang. & Lud. Ro. qui postea alibi semper tenuerunt ꝯrium. Et ibi Lud. addit, ꝙ Bal. idem tenet in l. j̃. C. de hær. vel act. vẽd. & in l. 1. C. de execu. rei iud. sed neutro bi inuenio. cum Bar. etiã tenet Paul. de Cast. in l. nã & postea. §. si petitor. j̃. eo. vbi faciens mentionem de opi. Bal. ꝯria, dicit, ꝙ notabilior, & verior est opi. Bar. idem Pau. de Cas. hic, eam etiam tenent Paul. & d. Alex. in l. post rem. ff. de re iud. per illũ text. quem etiam alleg. Bart. hic. imò fortius, & sing. tenet idẽ Bar. in l. si duo patroni. §. si quis iurauerit, ad fi. j̃. eo. ꝙ adeo iuramentum habet executionem paratam, ꝙ non potest opponi exceptio precij non soluti, de quo vltimo ibi dicetur. Istam opi. Bar. etiam tenet Ant. de Canario in suo no. tracta. de executiuis instr͂is. 4. q. 270. & dicit Ang. de Arc. in §. item si quis po-
* stulãte. Insti. de act. *quòd eã tenent omnes* Doct. hic. Secũda principalis fuit opi. ꝯria, & sic negatiua, quam tenet Ang. hic. Mo-
11 uetur, † quia ex iur͂o oritur actio [c] in factum, vt hic in glo. sed
c vbi intentatur actio, ibi est necessarius libellus. l. 1. in prin. cum glo. ff. de eden. sed responde, ꝙ ex iuramento, sicut ex sñia oritur duplex remedium. s. actio, & si actio intentaretur, vtrobiq; libellus requireretur. Item competit officium iudicis pro executione, & sic loquimur hic, prout declarat idem Bart. in l. intra. ff. de re iud. & in l. 2. C. de exec. rei iud. & in l. item veniunt.
12 §. idem rectè. ff. de pet. hær. † Et ꝙ ex iuramento competat officium iudicis, est glo. in l. nam & postea. §. fin. j̃. eod. & non pōt reddi ratio diuersitatis, quare cùm iura æquiparẽt iuramentũ, & sñiam, ex iuramento non ita oritur officium iudicis, sicut ex sñia, licèt Ang. dicat, ꝙ istud nulla. l. caueatur. Scd̃o mouetur Ang. per text. qui stringit in l. iusiur. & ad pecunias. §. fin. j̃. eod. cui Bartol. nunquam respondet, sed dicit, ibi videbitis. idẽ ꝯ Bart. tenet Ang. in d. l. iusiur. & ad pecunias. §. fin. per illum
13 tex. † Nec obst. sm̃ eum, ꝙ iuramentum, & sñia æquiparẽtur, quia etiam in multis disconueniunt, vt hic in glo. idem per prædictam tenet Lud. Ro. hic, & quia iuramentum habet vim ꝯtus. l. qui iurasse. §. fi. j̃. eo. sed ꝯtus non habent executionẽ paratam sed non obstat, cùm etiam sñia habeat vim ꝯtus. l. 3. §. idem scribit. ff. de pec. & ad iura alleg. per Bart. rñdet Lud. Ro. ꝙ æquiparantur quo ad quid, non quo ad oīa, vt dicit glo. nr̃a, & maximè, quia in illis iurib. æquiparatur etiam confessio, & non hẽt executionem paratam, vt not. in l. vnica. C. de confes. idem latè tenet Lud. in l. sed & si possessori. §. fin. j̃. eod.
14 motus, quia † qñ dicimus, ꝙ iur͂m habet executionem paratam, debet intelligi. s. vt alia probatio non requiratur: tñ quia ille, qui defert iur͂m, intelligitur tacitè confiteri. d. l. qui iurasse. §. fi. & Bart. in l. nam & postea. §. fin. j̃. eo. certè in confessum requiritur sñia declaratoria l. proinde. §. notãdum. ff. ad leg. aquil. ergo idem in iur͂o, & pro hoc dicit esse text. clarum in d. l. iusiur. & ad pecunias. §. fi. cui Bar. sm̃ eum nunquam rñdet. Contra Bart. etiam tenet Bald. in l. si duo patroni §. si quis iurauerit. j̃. eo. per aliqua ex prædictis. Angel. Arc. in §. item si quis postulante, in 5. col. Insti. de act. dicit se dubitare de ista decis. Bart. quando iuramentum esset extraiudiciale, & non interuenisset auctoritas iudicis, aut saltem notarij, qñ est iudex chartularius: nihil tamen alleg. contra Bart. d. Mathesi. in no. 20. etiam dicit, ꝙ ista doctr. Bart. esset periculosa, qñ iur͂m deferretur debitori, quia ꝯrium iuraret, sed nihil est dicere, quia Barto. loquitur in creditore. Contra Bart etiam tenet Abb. in c. fi. in prin. in 2. col. extra eo. vbi dicit, ꝙ istud dictum Bart. nunquam sibi placuit. Ego aliàs in practica, dum allegarem in hoc passu, audiui per aduocatum contrarium rñderi ad aucto. Bartol. ꝙ Barto. met dicit, ꝙ de consuetudine non obseruatur: ergo non est tenendum, vt est glo. not. Cano. in c. 1. in glo. 2. ad fin. de treug. & pa. & not. dom. Anton. de But. & Pan. in cap. quia circa, de con-
15 sang. & affi. † Posset aliter responderi ad auctoritatem Bartol. ꝙ cùm sit suum nouum dictum, & sua singul. opin. vt superius dixi, certè in iudicando non debemus sequi singul. opin. l. 1. in fin. ff. de senat. vbi Bald. in vltim. not. arguit per illum text. contra sing. & peregrinas opin. & per illum text. dicit Ludo.
16 Roma. in consil. 179. incip. Amplissime Docto. in 5. colum. † ꝙ propter singul. opin. alicuius Doct. non est à communi sententia recedendum in iudicando. Alibi dicit do. Alex. in consi. 237. incip. Visis processibus, in 2. colum. libr. 2. quòd præsumitur per imperitiam iudicare, qui inhæret singul. opin. relicta communi, & in specie dicunt Bald. & Paul. de Castr. in l. fin. C. de insti. & subst. sub ꝯditione factis, ꝙ pp fantasiam Bar. non est in iudi-

ADDITIONES.

a ¶An transactio Adde Bart. in l. siue apud. C. de transac.
b ¶Iuramentum. An iuramentum habeat executionem paratam, Alex. sequitur Bart. in l. ait prætor. §. 1. colum. 2. de re iud. PVRPV.
c ¶Actio. Adde Arch. in c. nos in quemquam, circa fin. 2. q. 1. Arch. in c. iuramenti. circa fin. 22. q. 5. Anton. de But. in proœ. Greg. in 19. col. Ant. de But. in c. per tuas, in 1. colu. de arb. Ant. de But. in c. cum venissent. in 12. col. de instit. Ioan. de Imol. in repe. c. cum contingat. de iureiu.

iudicando recedendum ab opi.cōi.Tertia principalis fuit opi. Bal.in l.1.C. de reb.cred.qui distinguit, ꝙ aut iur͞m est præstitū ex interuallo post ꝯtum celebratum, & tunc habeat executionem paratam, ita loquitur Bart. hic:si autem iur͞m sit præstitum à principio tp̄e celebrati ꝯtus, & tunc non habet executionem paratam. Ratio, quia antequam ꝯtus sit absolutus à partib.non est nata actio, nec obligatio, per ꝯn̄s non potest dici decisiuum litis:de quo loquitur iste articulus.Et istam opi. Bal. sequitur. Lud. Rom.in repe.rub.ff. de arb.in 26.col.sed eā reprobat Pau.de Cast.in l.post rem. ff. de re iud. & d. Alex.hic, quia ad hoc,vt iur͞m dicatur decisiuum litis, & ꝯ̄r æquiparetur sn̄iæ,sufficit,ꝙ sit præstitum super eo, super quo in futurū posset esse lis,dato, ꝙ in p̄n̄ti non sit.l.post rem. ff. de transact.l. 2.& ibi Bart.C.de transac. & istud est, ꝙ propriè vult Bart.hic, dum dicit,quia in futurum posset super hoc dubitari, &c. Teneas opi.Bartol. pro ista opi. vltra Doctor. adduco tria. Primò

17 pondero text.in l.1. C. deposi.sic inducendo, dicit ibi text. † ꝙ instr͞m depositi de iure cōi habet executioni, paratam : & sic illico debet mandari executionem rationem assignat ibi text. p̄p bonam fidem, quæ specialiter requiritur in illo ꝯtu, sed ego habeo, ꝙ in iuramento requiritur maior bona fides, q̄ in alio actu.l.fi.C.ad l.Iul.repe. Facit l.sancimus. C.de sacrosf.eccl. Secundò pondero tex.in l.si quis maior. C.de transac. vbi text.

18 p̄p iuramentum vtitur verbo mox,† ꝙ verbum denotat actū habere executionem paratam. Tertiò adduco,nam iur͞m etiā extraiudiciale habet vim iudicij,& litis cont.l.nam & postea.§. si is,qui pro tp̄ali actione.& ibi Doct.j.eo.Bart.in l. eum qui. §. si quis iurauerit.j.eo. sed actus factus in iudicio de iure cōi habet executionem paratam.text.est in l.tale pactum.§. qui prouocauit,in verbo legitimam conuentionem.ff.de pact. f͞m intellectum Bar.

* *& communem ibi*, f͞m quem ad hoc ille text.redditur sing.vt ibi per Doct.concor. licèt aliqui reprobent, ibi dixi de veritate, qua opin.Bart. retenta, durum est respondere ad l. iusiurandū.& ad pecunias.§. fi.j.eod.ad q̄ Bar.nunquam r͞ndet, vbi post iur͞m fertur sn̄ia. R͞nde,f͞m Alex.sed plenius eo ꝙ tex. ibi loquitur,q̄n iur͞m est præstitum in causa,in qua præcesserat libellus,& litis contest & reliquus processus iudiciarius,ibi bene requiritur sn̄ia, & tunc iur͞m non haberet executionem paratam, secus q̄n iuramentum est extraiudiciale, vel est præstitum in iudicio, sed non in figura iudicij, & idem distinguitur in confessione, quia si confessio fit in iudicio in causa, in qua præcessit libellus,tunc debet ferri sententia,aliàs secus,f͞m Docto.in l.1.C. de confes.& Bart.in l. 1.ff.eo.Et si dicas, ꝙ est diuinare ad d.l.iusiurandū. & ad pecunias.§.fin.R͞nde, ꝙ cum tex. ibi velit ferri sententiam, in necessarium antecedens præsupponit libellum præcessisse, sine quo sententia diffinitiua ferri non posset,vt not.Bart.in l.prolatam.C.de senten.Vel secundò posset pro solutione attentari, quòd iuramēto p̄stito oritur exceptio peremptoria,& si opponatur ad processum,impedit vltra procedi, & tunc non requiritur alia sententia: ita procedat decisio Bart.secus si circa merita causæ,tunc si iurans vult, potest facere,quòd feratur sententia.d.l.iusiur.§.fin.istud colligitur ex doctr. Barto. in l. cum quærebatur,circ. fin.princip.ff. iudic.sol.Non obstat inquantum dicebatur,quod Bartol. met fatetur,quòd non seruatur de consuetudine,quia Bart.non sic dicit,sed bene dicit se mirari,ꝙ consuetudo non obseruet mo

19 dum, quem ipse ponit.† Non obstat etiam, dum dicebam,ꝙ ista opi.Bart.est sing. & ꝙ in iudicando non sunt tenendæ sing. opin.R͞nde,ꝙ procederet,q̄n Barto. solus ita teneret, sed cùm idem teneant multo plures Doct. vt s̄. retuli, certè illa dicitur

a cōis opin. [a] & sequenda,quæ plurium testimonio comprobatur.l.1. versicul. & sanè.ff. de offi.quæsto. dum dicit Iurisconf.

* *& sanè crebrior apud veteres opin.est*,& ibi Bald. ad hoc not.illum text.& tex. in c. nouimus, in verbo. opi.à plurib.approbata,& ibi ad hoc not.do.Ant.de But.de ver.sig.& tex. in c.de iudicijs, in verbo,in quo plurimi concor.3. q.3.glo.de pe.distin. 1. c.fin. not.Cano.in c.ne innitaris,per illum text. de constit. licèt sententia Barto. sit communiter approbata,tamen contra Bartol. vnum facit me dubitare,semper quo cogitabis.Nam Bar.fun-

20 dat se,† quia iuramentum,& sententia æquiparantur, iuribus per eum allegatis,sed regulam habemus, ꝙ ad hoc, vt virtute æquiparationis possit fieri extensio, oportet, quòd æquiparatio fiat in illa materia, de qua agitur, aliàs non procedit.gloss. in c.1.in verbo declaramus,ne cler.vel mona. in 6.& in c. licèt canon.in verbo parochialis, de elec.in 6.& in cap. ea,quæ à iure.de regul.iur.in 6.& in c.constitutionem.de reg.in 6. expressè Gem.in c.si postquam.§.fin.circa fin.de elec.in 6.idem Gem.in c.1.in 3. & 6.fallen.de temp. ord. libr.6.Et pro ista regula addo tex.meliorem de iure in l. furiosi.C.de nup. quē ad hoc alleg. Rom.pro singulari in consil.178.incip.Amplissimè Doct. in 6. col.attento maximè,ꝙ licèt iur͞m,& sn̄ia in aliquib.æquiparentur, in multis etiam differunt, vt hic in gl. Tenendo t̄n sn̄iam

* Bar.*magis communiter approbatam*, eam limita sex modis. Primò limita,vt procedat, q̄n in executione iuri implor aretur officiū iudicis,sicut in executione sn̄iæ:secus si in vtroq; casu ex iuro, vel ex sententia intentaretur actio, vbi requireretur libellus, & neutro casu haberet executionem paratam. ita declarat Bart. in l. intra.ff. de re iud. & in l.2.C. de execu. rei iud. & in l.item veniunt.§.certè.ff.de peti.hæred. Secundò limita decis. Bart. vt procedat, q̄n post ꝯtum iam celebratum fuit ex interuallo interpositum iur͞m,secus si incontinenti, f͞m Bald. in l. 1. C. de reb.cred.sed istam limita.s̄.reprobaui. Tertiò limita not. vt p̄cedat in iuramento extraiudiciali, in quib. terminis propriè loquitur Barto. hic, aliàs etiam in iuramento iudiciali non præcedēte libello secus esset, si præcessisset libellus,& litis contestatio.nam tunc cùm requiratur sententia, non haberet executionem paratam,f͞m d.Alex hic,ita r͞ndentem ad d.l. iusiur. §.fin. j.eo.& adducentem simile de confessione,& ita est restrictio ad Bart. Quartò not.limita (& ad hanc p̄cipuè attende) quando iur͞m tendit ad decisionem litis præsentis, vel futuræ, de quo propriè loquitur iste tit.vt declaraui.s̄.in rub.nam istud est iuramentum,ꝙ æquiparatur sn̄iæ,cùm etiam tendat ad decisionem litis. Vnde,vt ita sit,Bart.adinuenit modum, ꝙ dicat, quia de prædictis posset in futurum dubitari,&c.vt hic per eū, secus ergo esset si in instrumēto adesset iuramentum promissorium in futurum, vel esset iuramentum simpliciter præstitū à debitore.Et caue,quia in hoc erratur, quia aduocati putant, ꝙ omne instr͞m, in quo adsit iur͞m, habeat virtute iuri executionem paratam,ꝙ si esset verum,Bart.ineptè miraretur, quare consuetudo non obseruat hunc modum, & formam iuri ad denotandum,ꝙ oporteat iur͞m tali forma ꝯcipi,ꝙ ex similitudine sn̄iæ tendat ad decisionem litis, quæ saltem in futurum posset sequi.Et ad hoc facit,ꝙ vult Bald.in c.1.§. item sacramenta.in pen.col. in fin. de pa.iur.fir. in vsi. feu. vbi quærit, quare iur͞m decisorium pariat actionem,& non iur͞m promissorium in futurum: r͞ndet, quia iur͞m decisorium habet vim rei iudicatæ, sed promissorium habet vim nudæ pollicitationis,prout etiā dixi.s̄.in rubr.Considera t̄n diligentius in ista declaratione Bar.quia eam in specie Docto. apertè non tangunt. Quintò limita quo ad stipulatorem,vel creditorem, qui iurauit, non autem quo ad tertium,licèt eius intersit. Ratio, quia sicut sn̄ia alijs non prodest, neque nocet.l.sæpè,in prin.ff.de re iud.& toto tit.C.res inter alios acta.ita nec iuramentum.l.3. in ver.pen.j.eo.l.1.in prin.ff.si mulier ven.nom. c.quamuis, in fin. de pact.in 6.Facit,quòd in simili vult not.Bald.in l.si pro te per illum text. C.de dot.promis. quòd statutum disponens, quòd instrumenta confessionata habeant executionem paratam,intelligitur ad petitionem creditoris, non autem tertij, cuius interesit. Sextò, & vltimò limita, quando iuramentum esset in-

b terpositum super contractu simulato,quia nihil valet, [b] gloss. est singul.in l.emptione, in gloss. 1. in fin. quam Bald. & alij ibi sequuntur.C.plus vale. quod agitur. & illam gl.reputat ad hoc singul. Panor.in cap.ad nostram.in 1.col.de emp. & vend.& illam gloss.sequitur Bald.in l.1.C.de oper.lib. & supra in rubr.in vltim.colum.& Bald.& Ang.in l.fin.ff. qui satisda.cogan.& dicit Paul. de Castr. in l.si quis pro eo. in 5.colum.ff. de fideiuss. quòd tale iuramentum,cùm non habeat consensum, dicitur carere anima.& dicit Bal.in l.nec pactionis.C.de ope.lib. quòd in casibus, in quibus lex præsumit simulationem, iuramētum nihil operatur, nec est necesse adire Episcopum, pro eius relaxatione,vt ibi per eum. Et idem Bald. in l. rogasti.§. si tibi.supra titul.1.in vltim.colum.dicit, quòd tunc iuramentum non indiget rescissione,cùm sit nullum, & de prædicta gloss.in dict. l.emptione, & eius veritate habes etiam per Angel. in l.2. C. de dote cau.non nu.per Imol.in l.nemo potest.ff.de lega.1.per Can.maximè dom.Anto.de Butr.in capit. cum contingat. de iureiuran. vbi per Imol.in 46.char.Intellige,nisi etiam esset renunciatum exceptioni simulationis cum iuramento, secundum dom. Barth. Veronen. in tracta. de simulatione contractus,in vltim. præsumptione, veficul. sed circa prædicta caue. tamen cùm vtrobique deficiat consensus, iuramentum nihil operatur. l.1. C. de non numer. pecun. declarat Bartol. in l. si quis pro eo.in vltim. col. in principio in 7.membro.ff.de fideiuss.Item quia eadem fragilitate, qua inducitur ad contrahendum simulatè, & iurandum, eadem fragilitate inducitur ad renunciandum, ergo neutrum debet obesse, arg. l. doli mali. versi.

ADDITIONES.

a ¶Communis opin.Adde Abb.in c.tua nos.de vsu. Abb.in ca.prudentiam, & in c.quęrenti.de offic. deleg.

b ¶Valet.Vide Ias.in Auth. sacramenta puber. versic. limita. C. si aduer.vend. in l.filiusfam.§.diui.de leg.1. PVRPV.

verſic.diuerſum.ff.de dona. Secundò intellige, qñ ſimulatio
eſt ſuper facto:tunc iuřm non valet: ita loquitur gl. in d.l.em-
ptione.ſecus,qñ eſt ſimulatio perſonæ,& veritas facti,text.in l.
2.§.ſi ab ignoto.ff. de manu. nam tunc valet iuřm ,ppter veri-
tatem facti, vt not.limitat Bal.in l.rogaſti.§.ſi tibi,in vlt.col. š.ti.
1.Dicit etiam not.Bal. in rub. š. eo. in vlt.col.ꝙ donec res eſt in
dubio,an ꝯ̃ctus ſit ſimulatus necne, interim ſtabitur iuramen-
to,vt ibi per eum. Ex quib. autem cognoſcatur ꝯ̃ctum eſſe ſi-
mulatum,declarat Bar. in l.ſicut.§.ſupraua cuum.ff quib.mod.
pig.vel hypo. ſol. & multum notabiliter in conſil. incip. Pet.
Nicolæ.Bald.& alij in d.l.emptione. cum alijs concor.

SVMMARIVM.

1 *Verba legis non debent intelligi fruſtratoria.*
2 *Sic in ſtatutis.*
3 *Sic in priuilegijs,& ibi quid in pœnalibus.*
4 *Iuramentum, vt proficiat, requiritur, quòd ſit præſtitum aduerſario deferente.num.6.*
5 *Impedimentum an probetur iuramento.*
7 *Dictum teſtis non citati non valet.*
8 *Occaſio delinquendi debet auferri.*
9 *Reſcriptum principis concedens remiſſionem pœnæ ante delictum non valet.*
10 *Statutum imponens pœnam contemptibilem pro homicidio, puta quinque ſolidorum,non valet.*
11 *Statutum,ꝙ non poſſit probari homicidiũ,niſi per decẽ teſtes, nõ valet.*
12 *Statutum non poteſt habilitare illegitimam prolem ad ſucceſſionem.*
13 *Iuramentum præſtitum ſuper cauſa ſtatus,validum eſt.*
14 *Iuramentum excuſat à calumnia.*
15 *Iuramentum matris, non prodeſt filio, nec nocet.*
16 *Filius an poſſit venire contra iuramentum patris, vel matris num. 17.*
18 *An in criminalibus habeat locum delatio iuramenti,nu.19.23.& 24.*
20 *Quid ſi requiratur manifeſta probatio,vel in cauſis magnis. nu.22.*
21 *In cauſa criminali teſtis tenetur aſſignare rationem etiam non interrogatus.*
25 *Quid in cauſa matrimoniali.num.26.*

LEX III.

AIt prætor. Iuramento præſtito aduerſa-
rio deferente ſuper quacunq;
actione ſtandum eſt in omnibus, quo ad ipſos liti-
gantes,non autem quo ad alios etiam filios.h.d.vſ-
1 que ad.§.iurari. ¶† Not. ex text. ibi, nec fruſtra, ſm Paul.de
Caſtr. & Alex. ꝙ verba legis non debent intelligi adiecta fru-
ſtra,& ante eos ad iſtam regulam alleg. iſtum text. Io.And.in
addi.Spec.in tit.de ſent.§. qualiter, in additione,quæ incipit,&
litem cõteſt.Adde tex.in l.poſtliminium.§.fi.de cap.in ver.aliàs
ſuperuacua eſſet lex,text.in c. paſtoralis, & ibi Cano. de appel.
2 † Simile dicimus in ſtatutis,quæ ſic debent interpretari,ne ſint
fruſtratoria.ſm Bar.& Mod.in l.4 §.prætor ait.ff. de dam.infec.
& in l,fi.ff,de vſucap. ſaluo, niſi quis indebitè damnũ pateretur.
nam tunc potius debet intelligi, ꝙ ſtatutum ſit fruſtra, vt col-
ligitur ex glo.in l.fi.§.in computatione,& ibi Bar.in fi,& clarius
Mod.C.de iur.delib.probat tex.in c.cum dilectus.& in c.ad au
dientiam,& vtrobiq; ad hoc no. d. Ant. de But.& Imo.de cle.
non reſi.& tex.in c.ex parte vltro.& ibi ad hoc not.Ant.de But.
3 & Imo.de verb.ſig.Imo. & Mod.in d.l.4.§.prætor ait.† Sic etiã
dicimus in priuilegijs,in quib.verba ſic debent intelligi, vt pri-
uilegiũ aliquid operetur.l.ſi quãdo,in prin.cum gl.C. de inoffi.
teſt.c.ſi Papa.de priui. in 6. Sic etiam dicimus in contractibus,
l.fin.in princip. & ibi ad hoc not.Paul. de Caſtr. & Alex.š.titul.
1.& l.hanc legem.ff.de contrahen.emp.Facit in ſimili.l.ſi qñ,in
princip.ff.de leg. 1.Imò plus dixit egregiè Bald. in rub.C.de ꝯ̃h.
emp.in 6.q. ꝙ nedum caluſulæ, imo nulla dictio, & nulla ſyl-
laba debet eſſe ſine effectu aliquid operandi,& ante eum iſtud
dixit glo.in cap.ſolitæ,in verbo,tanquam,ad finem.de maio.&
obed.Adde etiam ad prædicta, ꝙ verba ꝯ̃ naturam ſuam latè
interpretãtur, quando aliàs diſpoſitio redderetur fruſtratoria,
niſi dicta interpretatio fieret,text.habes formalem in c.ſi ciui-
tas.de ſent.excom.in 6. quem ad hoc alleg. d.Abb. in c. fin. de
præben.& in conſil.32.ꝙ incip Circa duo dubia præſcripta, &
in conſil.62.quòd incip. In cõtrouerſia orta inter ducem Bur-
gundiæ, in 4.colum.libr.2. Adde bene facere tex. de iure ciuili
in l.in hæredibus.§.fin. ff ad Trebel. quem text. reputat ad hoc
ſingul.Bald. in d.c.paſtoralis. Adde etiam, quòd in materia pœ-
nali, vbi de facili diſpoſitio legis, vel ſtatuti poſſet fieri eluſo-
ria,fit extenſio, vt alius caſus comprehendatur.text. eſt not. in
l.1.§.pecunia.iuncta l.ſeq. ff.de calum.quẽ tex.ad hoc pro nota
bili allegat Butr. in diſputatione Bonon.quondam,pro hoc al-
lego gl.in l.quanquam.in gl.fi de vſuc. in 6. melius facit text. in
4 d.c.ſi ciuitas. ¶† Secundò not. in verſic. nam ſi reus.regulam,
quòd hoc, vt iuřm proficiat,requiritur, ꝙ ſit præſtitum aduer-
ſario deferente, & non propria auctoritate. Ratio huius poni-
tur hic in text.& in l.videamus.§.deferre.ff. de in lit.iur.& in l.ſi
legatarius.ff. de dolo. Et ad iſtam regulam adde duo pro con-
firmatione. Primò, ꝙ ſi quis iurat ſe fuiſſe impeditum in pri-
ma dilatione data à iudice,ad hoc, vt ſecundam obtineat, iu-
xta ca. vltra tertiam de teſti. traditur per Bart. in l.fi. ff.de ferijs,
ſi tale iuřm non eſt ei præſtitum à iudice, nec à parte, nihil re-
leuat,ita dicit Bar.in conſil.ꝙ incip. Ex facto proponitur, ꝙ in
5 cauſa pecuniaria, circa fin.alleg.text. hic.† Secundò adde, ꝙ in
caſib.in quib.impedimentum probatur per iuramentum.l.4.
ff.ſi quis cau. intelligitur,ſi tale iuřm ſit delatum, vel à iudice,
vel à parte,ſm Ro.ibi,per rłam huius tex. Et in dubio nõ præ-
ſumitur delatum,ſm Bal. Lud.& d.Alex. hic, & ante eos Bar.
in l.nam & poſtea.§.iureiur.in fi.j̃.eo. & Lud.in l.non erit.§.ſi
neque.j̃.eo.& bene facit, quia facta non præſumuntur, niſi ꝓ-
bentur.l.in bello §.factæ.ff.de captiuis. Limita iſtum tex. & re-
6 gulam prædictam tribus modis. † Primò, vt procedat in iuřo
deferendo ad hoĩe, ſecus ſi deferatur à lege, vel ſtatuto, puta
ſi ſtatutum diſponat, ꝙ de damno dato ſtetur iuřo damnum
paſſi,nam ex quo ſtatutum defert,nõ eſt neceſſè, ꝙ iſtud iuřm
deferatur à parte,vel à iudice,ſm Bal.in d.l.amonendi.j̃.eo.&
Alex.hic.Dicit tñ ſingulariter Bal.hic in verſi.circa quintum.in
qõne ſibi de facto occurrente, ꝙ ſtante prædicto ſtatuto, ꝙ de
damno dato credatur iuřo accuſatoris, ꝙ non ſuffiecret illud
iuřm præſtari in præſentia notarij actorũ, ſed requiritur pñtia
iudicis,vel eius ſolennis commiſſio, & ſequitur d. Alex. in cõ-
ſil.71.lib.3.incip.Clariſſime dñe iudex,in 2.col. & hoc bene no.
quia erratͬ in practica.Scdò fallit,ſm Albe.de Roſ. hic in caſu.
l.ſi ſine,in prin.ff.de inter.actio. quia præſumitur interrogatio
præceſſiſſe,vt ibi dicit notari. Tu dic melius, ꝙ ibi loquitͬ, quo
ad perdendum, hic quo ad acquirendum. Tertiò fallit fauore
mřimonij, vbi impedimentum in cauſa mřimoniali obueniẽs
alteri ex litigantibus ſuꝑ mřimonio,illud impedimentũ in cau
ſa mřimoniali ꝓbatur ꝑ iuřm, etiam ſi non ſit oblatum ab ali-
quo, vt vř ꝓbare tex.notabilis in c. ex literis.de in integr. reſt.&
in c.cũ Bertoldus.de re iud.ita not. Lud.Rom.in l.ſed & ſi quis.
in prin.ff.ſi quis cautio.quamuis malè referat.d.Alex.hic.Quar
tò limita, qñ iudex condemnauit reum petitori ſub conditio-
ne, ſi petitor iurauerit, poſt iſtam ſententiam poteſt ille iura-
re abſque illa oblatione, quia iudex ſatis videtur detuliſſe iura-
mentum. l.cum iudex.C.de ſenten.& interloc. omn.iud.Sicut
in ſimili, quando teſtator relinquit ſeruo libertatem, ſi dede-
rit decem Titio,intelligitur,quòd poſſit dare de peculio, ita li-
mitat Raphael Fulgoſ. in conſil. 58. incip. Quoniam pluri-
mum.in 3. colum. Vltimò pro eo, quod ſupra dixi, quòd re-
gula tex.noſtri non procedit,quo ad fauorem iurantis,ſed quo
ad damnum eius bene valet. Vnde ſi periurat in damnum
alterius,tenetur illi actione de dolo. Adde ita dicere,& limita-
re Bald in l.ſi legatarius.ff. de dolo. per illam legem, quam di-
7 cit notabilem ad hoc pro limitatione huius regulæ. ¶† Not.
tertiò ex eiuſdem verbis,ſecundum Alber. Angel.Sal. Ludo.&
a Alexan.hic,quòd non valet dictum teſtis,[a] qui vltro non cita-
tus deponit.ſuſpectus eſt enim, qui vltrò ſe ingerit, dicit Iuriſ-
conſ.in l.quæ omnia.in princip.& ibi Bartol.no.ad teſtem. ff.de
procur.gloſſ.& Bart,in l.poſt legatum.§.his verò.ff.de his quib.
vt indig. & eſt text. in l.præſbyteri, & ibi Bald. in 2. column.ad
hoc not. C. de epiſcop. & cleric. & idem Bald.in Auth. nouo
iure.in fin.C.ſi cert. pet. & in cap. porrò, quæ fuit prima cauſa
benefi.ami.dom.Anton.de Butr.in capitul.in nomine domini,
8 de teſti.¶† Quartò not. in verſi.alioquin,ſecundum gloſſ.hic,
quòd auferri debet occaſio delinquendi. concordat. l. conue-
nire.ff.de pact.do.& l.ſi vnus.§.illud.ff. de pac. Hinc eſt, quòd
ſtatutum diſponẽs, quòd quilibet bannitus extrahatur de bã-
no ſoluendo decem, non habet locum in banniendo in futu-
rum,quia ſic daret materiam delinquendi, ſecundum Bartol.
& Bald.in l.cum lex, per illum text. ff. de legib. quem text. ad
hoc reputat ſingul. Panor. in capit.2. in princip. de conſtit. ita
tenet Sali.in l.2.C. de genera. abolit.& Bald. & Sal.in l.leges,&
conſtitutiones.C.de legib.Bald.& Imol.in l.cum in ſecundo.ff.
de iniuſt.rupt.Cyn.Bald.& Imol.in l.cum tale.§.pen. ff. de con-
di.& demonſtr.Bald.in cap.fin.ad fin.de præſcrip. Anto.de Bu.
in cap.quia circa.de priui.idem But.& Imol.in cap.fi.de conſti.
Imol.in cle.fi.in 17. col. de priſcrip.Alb. de Roſ.in 4. parte ſta-
tutorum.in q.56.incip.Similis.q. Oldr.& Ang in conſil. 66.incĩ.
Municipali lege.Ad idem,& ſecundò facit, quod not.Sal.poſt
Iacob.

ADDITIO.

a ¶Non valet dictum teſtis. Adde Iac.de Bel.in Auth.de teſti.in §.ſi verò igno-
ti.Bar.in l.liberorum,quæ aliter incipit,aduerſus.C.de teſtib.Bald. in l. quo-
niam liberi,circa princip. C. de teſti.

9 Iaco.But.in l.castitati,in 1.col.C.de adult.† ꝙ rescriptum principis concedens remissionem pœnæ ante delictum commissum non valet, quia inuitaret ad delinquendum. Idem tenet Bal.in c.fi.ad fi.de præscrip.d.Ant.de But.in c.quia circa,de priuilegijs.Io.de Imo.in cle.fi.in 17.colu.de rescrip. Ang.in consi. 67.incip.Municipali.l.Alb. de Rosa.in 4. parte statutorum, in
10 quæstione 56.quæ incipit,similis quæstio Oldr.est. † Ad idem, & tertiò facit, quia non valet statutum imponens pœnam ꝯtemptibilem pro homicidio,puta quinque solidorum. Arch. 22.q.4.in c.duo ista.Bald.in c.1.§.iniuria. circa fi. de pac.iur. fir. & in c.irrefragabili.§.cæterum.de offic.ordin.& in c.ad nostrã. de proba.& in l.data.C.de dona.Host. Io. And.Anto.de But.& Bal.in c.fi.de consuetud.vbi etiam alij.Arch in c. fi.ne cler. vel mona.in 6.Alb.de Rosa.in 2.parte statu. in q. 124.incip. Item quæro,an valeat statutum,quod est in multis locis.Imo.in l.1.
11 ad fi.ff.de pub.iudi.Imò plus tenet Bal.in d.§.cęterum,† ꝙ non valeat statutum disponens, ꝙ homicidium non possit puniri, nisi probetur per 10.testes.Ad idem,& quartò facit elegans ꝯsilium Fed.de Senis in consi.323.incip.Factum ex quo iuris cõ
12 silium,&c.vbi latè consuluit,† ꝙ statutum non potest habilitare prolem illegitimam ad successionē,ne aperiatur via adulterijs,& copulæ illicitæ,ex quo consilio pulchrè infert Gemi. in c.1.§.2.in fi.de filijs presby.in 6.ꝙ non valet statutum Episcopi habilitans omnes filios illegitimos ad minores ordines, & simplicia beneficia,quia aperiret viam peccandi,& delinquen-
13 di.¶† Quintò no.ex ver.sed & si de condictione, ꝙ valet iuramentum præstitum super causa status personæ, an quis sit in potestate vel non,ex quo infertur,ꝙ valet iuramentum præstitum in causa seruitutis,intellige,qñ præstatur in fauorem libertatis.l.cum qui.§.pen.vbi dicetur.ꝟ.eo.secus si contra libertatē. l.si iurauero.ff.de iur.patr.secundum Sal. & Ludo. Roma. hic.
14 ¶† Sextò no.ex ver. deniq;. ibi, ne conueniatur quasi calumniæ causa.hic videri text. ꝙ iuramentum excusat à calumnia, ex quo videtur probari, ꝙ iuramentum calumniæ excuset ab expensis,[a] quod prosequere,quia modicæ vtilitatis, vt per Do. Alex.hic,& plenius in l.properandum.§.sinautem alterutra.C. de iud.cum concor.vtrobiq; alleg. Caue tamen, quia text.iste malè allegatur ad hoc per Doct. ſm Bart. in consi.incip.Andruciolus,eo quia iste tex. loquitur in iuramento veritatis, quod bene excusat à calumnia, vt hic, sed iuramentum calumniæ est credulitatis,vt per gl.in rub.ꝟ.eo.sed Bal.hic,licèt de Bar. nõ faciat mentionem,subtilius considerauit hunc tex. ꝙ cùm ista mulier iuraret se prægnantem,ꝙ est iuramentum credulitatis, hoc est ꝙ ita credit,vt dicit not. in l.1. in princ.ff.de vent.inspi.
15 ¶† Vltimò no.ex versi.matris, ꝙ iuramentum matris non ꝓdest,neq; nocet filio,& sic hic est text.pro illa regula, ad quam semper allegatur,ꝙ iuramentum vnius,non prodest, neq; nocet alteri.ad idem tex.in l.nam & postea. §.fi. & l.sed & si possessori.§.fi.ꝟ.eo.& tex.in c.quamuis,in fi.de pac.in 6. Confirmatur ista regula,quia iuramentum, & sententia æquiparantur. l. sed & si possessori.§.fi.ꝟ.eo.sed sententia inter alios lata alijs nõ
16 nocet, neque prodest, ergo nec iuramentum.† Et sic facit ad quæstionem de filia,quę tempore quo dotabatur à patre,fecit pactum de non succedendo patri cum iuramento, iuxta cap. quamuis,de pac.in 6.an tale iuramētum noceat filijs ex ea postea creatis?De qua quæstione habes per Bart. in l. qui superstitis,& ibi Imo.& Ludo Roma.ff.de acquir.hæred. Bald.in l.pactum.in 2.q.& ibi latè.d.Alex.C.de collat.Adde etiam ad prædicta illud,quod determinat Io.And.in addi.Spec.in ti. de obl. & solu.§.fi.ver.sed & indebitum,in additione,quæ incipit, Or-
17 dinis,quo supra,quem vide per te.† Adde etiam, ꝙ si pater fecerit immensam donationem, & iurauerit non venire ꝯ donationem,tamen filius poterit venire contra donationem,inquãtum est inofficiosa,si sit heres patris.l.Titia. §. Imperator,& ibi Bar.ff.de leg.2. Pet.de Anch.& Imo.in c.fi.in pen.colum. de dona.facit tex.in l.hac edictali.in prin.in ver. nulla præscriptione, & ibi Bar.C.de secun.nup. Quomodo autem supra scripta debeant intelligi,vide per d.Fran.de Are.in consi.156.quod incip. Visis diligenter narratis.in 1.col.¶Gl.mag.in verbo,agatur, diuiditur in tres partes, prout tres format quæstio. Secunda ibi, item quid in causa matrimoniali. Tertia ibi,item quid in cau-
18 sa conuersionis.¶† Ex prima parte gl.no. ꝙ in causis criminalib.valet delatio iuramenti voluntarij,vel iudicialis,secus est in iuramento necessario.Idem tenet glo. in l. in bonæ fidei. C.de reb.cred.& gl.in l.si cui.§.iisdem,in glo. 1. ff.de accus.quamuis contrarium teneat glo.in l.maritus.ff.de quæstio.Intellige quęstionem gl.in causis criminalib. criminaliter intentatis, nam si ciuiliter ad interesse partis,iuxta.l.fi.ff.de fur. proculdubio posset deferri iuramentum necessarium,vt hoc tex.in versi.pœnali.declarat Barto.in d.l.maritus.Bal.in l.iudicis. C. de iud. quicquid teneat gloss.in hoc vltimo,& male in capit. tam literis.in glo.fin. de test. Tu hanc materiam expedias per tres quæstion.
19 princip. Prima est, † nunquid in iuramento necessario, pone quòd accusator semiplenè probauit delictum per vnum testem,nunquid iudex debeat sibi deferre iuramentum necessarium in supplementum probationis, & ita condemnare reum accusatum? Et in hoc *communis conclu.* gloss. Barto. & Docto. hic est,quòd non.idem glo. & Barto. in d. l.maritus. Barto. in l. admonendi.in 14.colum.ꝟ.eo.glo.in c. cum sint partium iura. in glo.fin.de regul.iur.in 6.Panor.in ca. fin.extra eod. quamuis solus Bald.aliter tenuerit,& malè in l. qui accusare. circa quartum not.C.de eden.Istam communem conclu.ego confirmo tribus medijs.Nam primò consid ero tex.in l.sciant.C. de proba.canonizatum in Decre.2.quæstio.8. in c. sciant cuncti. qui requirit in causis criminalibus,quòd probationes sint apertissimæ,& luce clariores,sed ego habeo,quòd in omnibus causis, etiam si essent ciuiles, in quibus requiritur apertissima probatio,in illis non potest deferri iuramentum necessarium in supplementum probationis.Ita est glo. no.in l.fi.in prin. super ver. præsumptioni. ff. quod met. causa. Eodem modo vbicunq; requiruntur probationes luce meridiana clariores,vt ibi,secundum Bald in l.fi.in 1.not. C. si minor se maiorem dixerit.Item vbicunque requiritur plena, vel liquida probatio, secundum Bald.in l.fin.C.de secun.nup.Facit glo.in c.cupientes,in prin.super versicu.plenam.de elec.in 6.Et idem vbicunque requiritur manifesta probatio,secundum Bald.in l.1.in fi.per illum tex.in
20 versi.manifestis.C.de fid.instrum.† Secundò confirmo,in causis magnis, & grauibus non habet locum istud iuramentum necessarium in supplementum probationis,gl.& Doct.in l.admonendi.ꝟ.eo.& l.in bonæ fidei.C.de reb. cred. & in c.fi.extra eod.sed causæ criminales sunt huiusmodi. l. in seruorum. ff.de
21 pœnis, igitur, &c.† Tertiò facit,quod singulariter vult Sal.in d. l. sciant cuncti. quòd licèt testis non teneatur assignare rationem dicti sui, si non est interrogatus.gl.in l.solam.C.de test.& in c.cum causam,quæ inter Archiepiscopum.de testi.Fallit in causis criminalibus,in quibus non valet dictum testis, si non assignat rationem dicti, etiam non interrogatus. sequitur Do. Alex.in consi.15.incip. Viso processu inquisitionis formatæ ꝑ Potestatem Parmæ.in 8.col.lib.1.Aduerte, quia ipsi accusato, contra quem esset probatum per vnum testem, debet deferri iuramentum per iudicem antequam absoluat, quod quidem iuramentum dicitur purgationis,seu innocentiæ,tex.est not.in Auth.licèt nouo iure.C.de pœna iudi.qui malè iud. & tex.in l. vbi.C.de fal.& Pau.de Cast. hic in vlt. colum. Istam principalem communem conclu.limitat Ludo. Roma. hic, vt procedat in causis criminalibus,in quibus venit imponenda pœna corporalis,secus si esset causa criminalis, ꝓ qua imponeretur pœna pecuniaria,ad hoc dic, quòd ipse solus ponderat istum tex.in verb.pœnali,sed ante eum ponderauit Ant.de Bu.in c.fi. extra eod.sed Io.de Imo.ibi,& d.Alex.hic reprobant per generalitatem dictæ l.sciant cuncti,& iste tex.in ver.penali, nihil facit,quia loquitur quando ciuiliter agebatur,vt patet in verbo. actione.nam ibi criminaliter accusatio, & non actio competeret,Insti.de pub.iud.in prin.iste tex.loquitur in iuramento iudiciali,vel voluntario,non autem in necessario, & idem tenet D.Card.Floren.in c.cognoscentes.in 6.oppo. de consti. & glo. in c.tam literis.in gl.2.de test.Sed tu adde, quòd limitationem Ludo. Roma.expressè sequitur.d.Alex. sibi contrarius in consi. 66.incip.Viso processu causæ vertentis inter Heliseum,in 2.colum.lib.1.vbi fortius subdit,quòd ista est *magis communis opinio*, & quòd ab ea non est in iudicando recedendum, & refert ita tenere Hostien.& Anto.de But.in d.c.fi.extra eod. & Bald. hic, sed verè Bald.hic non firmat.Tu adde,quòd idem etiam tenet Ang.in d.l.admonendi,circa fin.infra eodem.sed magis placet sententia negatiua propter generalitatem.d.l.sciant cuncti.fundamentis præalleg.Et sic amplia communem conclu. vt procedat in causis criminalibus,non solùm in quibus imponitur pœna corporalis, sed etiam si solùm imponatur pœna pecuniaria.Secundò limitat prædictam conclu. Ludo. Roma. in d. l. admonendi. in gloss. mag. in verbo exacto. ad fin.nisi accusator vltra semiplenam probationem aliquid plus haberet, & esset persona honesta. nam arbitrio iudicis posset accusatori deferri iuramentum necessarium in supplementum probationis,& reum condemnare,per tex.in c.fi.extra eodem tit.vbi in causa famosa Papa sic decidit, & dicit Ludou. Roma. se admirari, quòd Legistæ aut Cano.non aduertant illum tex. sed ante

ADDITIO.

a ¶Excuset ab expensis.Adde in l.1.ff.ad Tert.Cy.Bar.& Bal. in Auth.generaliter.C.de epis.& cler.Spec.tit.de expen.in §.nunc de expensis,versic. in hoc. Lanfran.in repet.c.quoniam contra.de proba.

ante eum idem expresse tenet Sal. in d.l. admonendi. in pen. col. per d.c. fi. & sequitur d. Alex. hic. in 6. col. ad fi. & in 9. col. quod ego admitterem in causa criminali, vbi imponeretur pœna pecuniaria, sed vbi veniret imponenda pœna corporalis, & es-
22 sem iudex, nunquam admitterem.† Ex ista limitatione no. pulchram limit. ad regulam, quam statim dedi, ꝙ in causis arduis, & magnis non defertur iuramentũ in supplementum probationis, limita signanter ex prædictis, (& est quotidianum) nisi aliquid plus haberet vltra semiplenam probationem, puta aliquam præsumptionẽ, vel indicium bonum, & ita tenet Alex. hic, & in d.l. admonendi. in 23. colu. & in consi. 264. incip. Viso processu vtriusq; causæ. in 3. col. lib. 2. & in cons. 63. lib. 3. incip. in causa, & lite vertente inter Christophorum. in vlt. col. & de hoc est in simili gl. solenis in c. vidua, in gl. fi. in prin. de regular.
23 ¶† Secunda principalis quæstio est, quid in iuramento voluntario, vel iudiciali, an possit per accusatorem deferri reo in causa criminali, criminaliter intentata: gl. hic tenet, ꝙ sic, per tex. in d. §. in popularib. Bar. hic ꝯ, & plenius in l. maritus, vbi glo. ff. de quæstion. per duo fundamenta, de quib. ibi per eum. Idem tenet Ange. & plenius in l. in bonæ fidei. C. de reb. cred. Non obstat d. §. in popularib. quia mde, vt hic per Alex. Tene primam opi. gl. quam tenet Bal. Sal. & omnes Mod. hic, & Pan. in c. fi. §. eo. cum triplici modificatione. Primò quo ad preiudicandum ipsi accusatori tantum, sed non iudici, vel alijs, qui iudex possit in ipsa procedere. hoc modo tollitur fundamentum Barto. Secundo intellige in casibus, in quibus licet transigere. l. transigere. C. de transa. per æquiparationem. l. 2. §. eo. Tertiò intellige, quando accusator bona fide detulit iuramentum reo, puta, quia videt, ꝙ aliter probare non potest. d.l. eum qui. §. in popu-
24 larib. ¶† Tertia principalis quæstio est, an in causis criminalib. criminaliter intentatis, possit reus deferre iuramentum accusatori, ita quod iuramento standum sit. licet Gul. de Cun. teneat, ꝙ non, per regulam d.l. sciant, & idem Saly. per aliquas fragiles
* rationes, tñ tene contrarium, prout magis communiter *tenent Docto.* hic, eo quia reus deferendo iuramentum accusatori, videt verum esse illud, quod accusator iurauerit. l. eum qui, in prin. in ver. abundè. ff. eo. l. sed & si possessori. § pen. & l. nam & postea. §. si damnet. ſm primam lect. ff. eod. cum limit. de qua per Fulg. & Ludo. Rom. hic, & plenius recitat d. Alex. ad quem
25 te remitto. ¶† In secunda prin. quest. glo. ibi, nunquid in causa matrimoniali, concludit glo. ꝙ in causa matrimoniali non defertur iuramentum, cui stari debeat, & alleg. in Decretis. adde in c. lator. de re iud. & in c. fraternitatis. de frig. & malefi. & gl. bene loquitur in terminis suis in iuramento negatiuo, & sic ad dissoluendum matrimonium, cùm istud non pendeat à voluntate partium, cùm matrimoniũ hodie sit indissolubile, & quos
a Deus[a] coniunxit, homo non separet. ad hoc bene facit text. in c. super eo. maximè in ratione sui. de eo, qui cogn. consan. vxo. suæ, & tex. in c. fi. de transac. Sed ècontra iuramentum affirmatiuum bene potest deferri, quia saltem tunc dicitur contrahi. Et eandem distin. teneas in matrimonio spirituali, & sic in monachatione, & consequenter in seq. quæstione gl. ſm Doct. hic, & Cy. in l. fi. C. de transa. d. Ant. de But. in c. fi. extra eod. Inn. in c.
26 mulieri. eo. tit. Pan. in c. pen. de rapt.† Et facit, quia æquiparat[b]
b matrimonium carnale, & matrimonium spirituale. c. inter corporalia. de transla. præla. & prædictam distin. facit gl. in c. super eo. in gl. 1. de eo, qui cogn. consan. vxo. suæ. Prædictam dist. intellige veram in iuramento voluntario, vel iudiciali: sed iuramentum necessarium nullo modo potest deferri in causa matrimoniali, nec affirmatiuè, nec negatiuè, ſm gl. & Docto. in c. mulieri. extra eo. & Bar. in l. admonendi. 24. colu. & ibi plenius Ludo. Rom. in 35. col. ff. eo. & Bal. in l. in bonæ fidei. in pen. col. C. de reb. cred. & facit viua ratio, quia in causis arduis non defertur iuramentum in supplementum probationis, sed causa matrimonij dicitur grauis, quia habet instar seruitutis, arg. l. 2. ff. de lib. hom. exhib. Item causa monachationis, cùm ipso iure
c omnia bona eius acquirantur monasterio.[c] Auth. ingressi. C. de sacrosf. eccl. & causa omnium bonorum æquiparatur causæ sanguinis. l. propter litem. ff. de excu. tut. cum limitatione tñ, quam dixi in 1. q. primæ partis gl. nisi actor plusquam semiplenè probasset, & esset honesta persona, vt est gl. propriè in causa matrimoniali loquens in c. vidua. in gl. fi. de reg. Pan. in d. c. mulieri. Pau. & Ludo. Roma. in d. l. admonendi. in 35. colu. Pau. de Cast. & Alex. hic. Vltimò aduerte inquantum §. cõclusum est, ꝙ in causa matrimoniali iuramẽtũ affirmatiuum valet. Adde quod istud procedit etiam, quando ageretur criminaliter, quia virtute talis iuramenti deberet absolui. gl. est sing. in l. pen. C. de fideiuss. de qua gl. Bal. festum facit reputando eam sing. in l. vnica. in 8. col. C. de confess. & in l. quicunq;. in 6. col. C. de ser. fug. & in l. eam ꝗ. in 6. col. C. de fideicom. & in c. 1. §. iniuria. in pen. col. de pac. iur. fir. & in c. tertio loco. de præsump. Bal. & Ang. in d. l. pen. illam etiam gloss. sequitur Ange. Are. in tract. malefi. in verbo, *che hai adulterato*; illam dicit esse auream Bal. in c. fi. in 5. col. de confess. & ibi ampliat illam gl. etiam si sola mulier confiteatur. Illam tamen gl. limitat Bal. in l. 1. circa medium. C. de collu. de teg. nisi essent disparis conditionis, puta iuuenis nobilis, mulier plebeia, vel ècontra.

ADDITIONES.

a ¶Quos Deus. Adde ca. quos Deus. 33. q. 2. & in c. sunt qui. 37. q. 2. & in c. de infidelibus. de consan. & affin. & fuerunt verba originalia. Math. 19. & Marc. 10. c.

b ¶Aequiparatur. Adde Docto. in ca. tuæ. de sponsa.

c ¶Acquirantur monasterio. Adde Docto. in ca. in præsentia. de proba.

SVMMARIVM.

1 *An sit licitum iuramentum, quod defertur per creaturam, & an sit seruandum, nu. 2.*

3 *Paria sunt iurare sub fide, vel cum iuramento.*

4 *Quomodo iurandum sit, nu. 5.*

5 *Regula cum ampliationibus, & limitationibus, ꝙ dato iureiurando nihil vltra quæri potest, nu. 6. cum seq.*

6 *Ignorantia probatur per solùm iuramentum.*

7 *Iuramentum non est propriè probatio.*

8 *Dictio alia.*

9 *Differentia inter iuramentum Iudæi, & Saraceni, & an teneantur seruare, nu. 10.*

11 *Quæ sit pœna blasphemiæ, & an sit hæresis, & quæ dicatur blasphemia, nu. 12. 13. & 14.*

15 *Duo modi ad euadendum blasphemantem à carceribus.*

16 *Consuetudo iniqua, & praua an excuset à pœna.*

17 *Stante statuto, ꝙ nulla exceptio possit opponi, quæ tamen admittantur, num. 18.*

19 *Dictiones negatiuæ quando sint exclusiuæ.*

20 *Testis, qui primò dicit clarè, postea dixit interrogatus, nescire, an probet.*

21 *Si testes dicant, quòd nulli erant præsentes, & probetur de præsentia, an sint falsi.*

§. Iurari. Iurari debet eodem modo, quo delatum est, dum tñ sit modus licitus, & postquam est iuratum, habetur pro vero, nec vltra quæri debet. hoc dicit cum
1 l. seq. vsq; ad §. si neq;. ¶† No. ꝙ licitum est iurã, quod defert
a per creaturam,[a] puta per caput proprium, licèt ſm Hostiẽ. in sum. eo. tit. §. qualiter, in prin. posset licitè recusari, tñ si iuretur, seruandum est, prout etiam tenet Bar. in l. qui per salutem. ff. e. tit. Limita, & intellige istum tex. prout limitat Bal. in Auth. sacramẽta pub. in 2. col. in 1. q. C. si aduer. vend. vt procedat in iuramento, quod defertur à parte parti, quia satis est implere formam iuramenti delati, vt hoc tex. Secus in iurõ minoris, quod interponitur ad ꝯfirmandum ꝯctum, vt ibi, & in iurõ mulieris, iuxta c. cũ contingat. de iureiur. quia vtrobiq; non sufficeret iurare per creaturam, sed deberet iurari per Deum, vel super
b Euangeliis,[b] vt ibi per Bal. qui subdit, ꝙ in clerico habente sacros ordines sufficeret iurare per clericam suam. Facit bene, ꝙ vult Cy. in illa Auth. sacramenta pub. in 5. q. & facit quod infe-
2 rius dicam.† Et sic habes, ꝙ species iuramenti obseruanda est, non solùm si iuretur per Deum, & sic per creatorẽ, sed et si iuretur per caput proprium. imò fortius dicit gl. hic in versi. reli-
c gionis, ꝙ est species iuramenti,[c] si iuro, ꝑ crede mihi, vt faciũt monachi. Adde eodem modo, ꝙ est species iurã, si dico, Deus sit mihi testis, & est perinde, ac si iurarem per sacra Euangelia, tex. est in §. quoniam verò, iuncta gl. in verb. duo. in Auth. quib. mod. nat. effi. leg. quem tex. sic alleg. Bal. in rub. ff. eo. Ludo. Roma. & d. Alex. hic. Eodem modo species iurandi est, si dicatur, assero per fidem meam, vel si dico, sic est. in verbo veritatis. secundum Bal. in c. literis, in vlt. col. de præsump. Eodem modo si dico, sic Deus me adiuuet. c. ego, in fi. & ibi Bald. ad fin. not. extra eo. Eodem modo si dico, ita est in periculo animæ meæ, secundum Gem. post Io. And. ibi in c. 1. in prin. in 2. col. de sepul. in 6. Limitat tamen prædicta Bal. in c. & si Christus, in pen. col. post Innocen. ibi extra eo. quia tales species iuramenti non sufficerent in teste, vel vbi iuramentum requiritur pro solennitate, vt in iuramento calumniæ, vel vbi requireretur pro validitate ꝯctus, prout etiam supra dixi, referendo Bal. in d. Auth.
3 sacramenta pub. in 1. q. vide tñ text. in c. fi. de iur. calum. vbi † in Episcopo sola præsentia libri Euangeliorum habetur pro iuramento, etiam si producatur Episcopus in testem. Adde etiam

ADDITIONES.

a ¶Per creaturam. Adde gl. in cap. & si Christus, de iureiur. tex. & glo. in c. considera. 22. q. 1. S. Tho. 2. 2. q. 89.

b ¶Vel super euangelijs. Adde ca. hortamur. 3. q. 9. & in c. fi. de iur. calu. glo. in ver. facta. in cle. 1. de hære.

c ¶Iuramenti. Adde ꝙ potest iurari super altari, vel reliquijs, vel ligno Crucis, secundum Bal. in c. 1. col. 1. de no. for. fi. vide addita ad Alex. hic. PVRPV.

etiam prædictis, ꝙ paria sunt promittere aliquid sub fide, vel iurare per Deum, aut per sacra Euangelia.glo.est not.in c.pen. de iureiur.& glo.in c.ad aures.quod met.cau.& glo.in c.fi.in gl. fi.de fideiuss.Inno.in d.c.& si Christus.Io.And.in c.1.de sepul.in 6.& in nouel.& in c.cum tempore.de arb. idem dicunt Ange. Ludo.Rom.& Alex. hic, qui dicunt ista facere pro armigeris, qui iuxta vulgare se reddunt ad fidem.Intellige tamen, ꝙ grauius puniri debet non obseruans, qui iurasset per Deum, quàm qui promisisset ad fidem, ita dicit glo.not.in d.c.pen.de fideiuss. Ad prædicta facit, quod vult Specu.in titu.de arbi. §.fi.in versi. sed pone compromissum per fideicom. vbi voluit sicut contrauenienss transactioni iuratæ per Deum, incidit in pœnas.l.si quis maior.C.de transa.ita qui in transac.promisisset per fidem, si contraueniret, incideret in easdem pœnas. d. l. si quis maior. idem tenent Io. And. & Anto.de Butr.in c. cum tempore, de arbi.Dom. Alexan.in d.l.si quis maior, in vltim.colum.quamuis contrarium tenuerit Imo.in d.l.cum tempore. Per prædicta videtur confundi illud, quod singulariter tenet Ioan. Fab. in §. item si quis postulante.in penul.colum.Insti.de act.vbi tenuit, ꝙ licèt ex iuramento oriatur actio, & exceptio.l. actori. C. de rebus cred.not.glo. in l. 2. supra eodem.tamen si pars dicat, ꝙ est contenta stare fidei actoris, vel credere eius conscientiæ, & actor dicat, ita esse per fidem suam, isto casu non oritur actio, vel exceptio, eo quia secundum eum iura multum ponderāt iuramenti præstationem.tangit Barto. post Antiquos, & nihil decidit in l.fin.ff.de præto. stipu. Puto per prædicta contrariū, & ꝙ fundamentum Ioan.Fab.non sit verum, ostendo, quia ne dum quando est actualiter iuratum, sed etiam quando est remissum oritur actio, & exceptio, acsi iuramentum esset præstitum.§.si neque.cum l.seq.ʒ.eo. & tex. melior de iure in l. nam & postea §.iureiuran.& ibi ad hoc not. Saly. & Ludo. Roma. ʒ.eod.¶† Not.secundò in ver.cæterùm, ꝙ si pars detulit iuramentum per Deum, & sic per Creatorem, & iuretur per corpus proprium, iuramentum nihil valet, sed istud videtur parum dubitabile, ex quo detuli per maius, & tu iurasti per minus.Pulchrum ergo dubium est, quid èconta, pone, detuli tibi iuramentum per corpus tuum, tu iurasti per Deum, & sic per plus, an valeat? videretur, ꝙ sic, arg.l. cum furti. ʒ. de in lit. iur. contrarium determinant Gul.Alb.& Bald. in lect. antiqu. Fulg.& Alexan.hic per regulam.l.1.§.si quis simpliciter.ad fi.ff.
4 (margin number beside "ʒ.eod.¶† Not.secundò")

5 de verbor. oblig. iuncta ista lege. ¶† Quomodo autem in dubio iurandum sit, ponunt Bald. & Moder.hic, Bar.in l.non erit. §.si neque.ad fi.& in l.qui per salutem.ʒ.eo.Cano.in c.& si Chri
6 stus.extra.eo ¶† Tertio not.in ver.dato, regulam, vt in text. & in l. .C.eo.ꝙ præstito iuramento, nihil vltra quæritur. Amplia istam regulam, vt procedat etiam in spiritualibus, in quib non
* adest * probatio in contrarium post iuramentum, nisi ex iudicis officio, secundum Abb.post Inno.& Hostien.in c.quia propter.§.illud.de elect.Istam regulam sic ampliatam limita quatuor modis. Primò in causis matrimonialibus, in quibus post iuramentum præstitum potest quæri de veritate, vt per glo.in l.3.in verb.agatur, vbi dixi.supra eo.& ita limitat Host.in c. mulieri.& in c.fi.extra eod. mouetur, quia sententia lata in causa matrimoniali nunquam transit in rem iudicatam, quin possit semper appellari, & quæri de veritate.c.lator.de re jud.c.frater nitatis, de frig.& malefi.Si ergo lata sententia semper quæri potest.ergo eodem modo delato iuramento.l.2. š.eo.tamen illa lex prima fronte probaret contrarium, cùm dicat iuramentū esse maioris aucto. quàm sententia, nisi coniungas notata ibi per gl.Secundò limita in iuramento, quod defertur ab homine, secus si à lege, vel statuto.Hinc est, ꝙ si statuto caueatur, ꝙ de damno dato stetur iuramento damnum passi, certè si iuratum sit, poterit probari contrarium. Et idem in similibus secūdum Bal.in l.1.C.de reb.cred.& in l.contra negatem. C. ad leg. Aquil.per Ang.Imo.& plenius Ludo.Rom.& Alex.in l.qui do na.§.qui damni.ff.de dam.infect.cum multis concord. & multis fallen.ibi cumulatè recollectis per Do.Alex. benè facit, nam
a ignorantia probatur [a] per proprium iuramentum, glo.in cap. proposuisti.82.distin.quam ad hoc reputat sing. Panor.in consil.35.in 1.volum. incip. Videtur primo dictos pannifices. sed habet glo.concordantem in c.qui diuinis, aliàs incipit, qui & humanis, in ver.ignorare.12.q.2.quam pro concor alleg idem Panor.in c.2.in vlti.col. de consti. tamen potest probari, ɔriū fm Bart. in l. si cui.§.iisdem.ff.de accus.& est glo.in c. 2.in verbo affectata, de temp. ordi. in 6. Tertiò limita quo ad iurantē, & deferentem, secus quo ad extraneos. l. nam & postea. §. sed & si quis.ʒ.eo.& ibi ad hoc no. Lud.Rom. pro limit. huius regulæ, facit l.sed & si possessori.§ fi.ʒ eod.& l.3.ver. pen.š.eo.Faciunt, q̄ dixi in l.2.in 5.limit.š.eo.& quæ latius dixi in l.certi con dictio. §. quoniam.š.tit.1.si cert pet. Quartò limita, quo ad ea, quæ veniunt ex natura contractus, text. est melior de iure in l.

eum qui.§.fin.& ibi Ludo.Rom.ad hoc no. ʒ.eo.Facit l.si duo patroni.§ Marcell.& §.si qs iurauerit.ʒ.eo. Quintò limita istam regulam, vt procedat quando erat contentio inter partes de aliqua re, & delatum fuit iuramentum decisorium illius litis à parte parti.nam tunc bene verum est, ꝙ vltra quæri non potest, secus quando non fuisset contentio, & sic iuramentum nō fuisset decisorium litis, quia tunc potest quæri post iuramentum, glo.est solitaria in l.si cum patrono.C.commu. vtriu.iud.
7 & ibi Paul. notat pro limit. huius regulæ. ¶† Quartò not. ex text.ibi, quasi satis probatum, secundum Saly. Ludo. Rom.& Alexan.hic, ꝙ iuramentum non est propriè probatio, & hoc
b probat tex.in dictione quasi, [b] quæ est nota impropriettatis, gl. in l.si cum dotem.§.fin.ff.solu.matr.& glo in l.dedi.in prin.ff.de condi.ob cau.& ita ponderat Bald. cum tex.in rub. supra eod. Facit bene tex.in l.sed & si possessori.§.fi.in ver.proinde haberi, ac si probatum.ʒ.cod.& tex.in c.forus, circa med. & ibi ponderat Panor.de verbor. signific. Est enim iuramentum potius releuatio ob onere probandi.l.eum qui, in princ. infra eod.largo tamen modo, & impropriè iuramentum potest dici proba-
c tio, [c] vt est glo.not.in c.si quis, in verbo absoluendus, quam ibi not.Bald.si de inuest.inter dom. & vasal.lis oriatur. Et quòd iuramentum non dicatur propriè probatio, adde Bald. in c. bonæ, in 2.colum.de elect.& in c.1.§.sacramentum, de consuetudine recti feudi, & in rub.C.de proba in 3.colum.& in l.actor. eod.tit.& latius in c.1.§.conuenticulam, de pac.iur.firm.dum latè disputat quæst. de mercatoribus. Caue tamen ad oppositum, quia imò iuramentum est legitima probatio, glo.in c.statutum.§.cum verò.in versi.per proprium iuramentum, de rescrip.in 6.& glo.in c præsentium.in verbo, iuramento, & ibi ad hoc not.Bald.de testi.probat tex.in c. 2. in versi. aliæ probationes.de prob.quem ad hoc ibi not.Dom.Fran. de Arc. in 2.not. & ante eum Ludo.Rom.in l. admonendi. infra eod.tamen ad
8 illum tex.in d.c.2.potest dici, † ꝙ dictio alia, non semper est repetitiua similium, vt per glo.in l.Iulianus.ff.de here. insti. Contrarium tamen, ꝙ imò iuramentum nō sit legitima probatio, tenet gl. in l.cùm de indebito.in princ. in verb. legitimus. ff. de proba.& gloss.in §.quadrupli.in versic. duplicantur. Institut.de act.facit gloss.in c.at si clerici.in prin.in verbo legitima probatione, de iudicijs, & gloss.not. in l. proprietatis. C. de probatio. Facit tex.in l.fi §.licentiam. C.de iure delib. dum ponit alternatiuam inter legitimam probationem, & iuramentum. Dicunt tamen Ang.Ludo.Roma.& Dom.Alex. hic, ꝙ si sit præclusa via omni probationi, non poterit deferri iuramentum per l.in contractibus.§.illo, vbi Bald.C.de non num. pec. Spec. & Ioan.And.in titu.de positionibus.§.4. ver. sed quid si aliqua, & in tit.de dila.§.fi.versi.item quia si datus sit terminus. Bald.in c.fi.in 6.colum.extra eo.Pau.de Cast.in l.fin.ff.de fer.Sed tu caue, ꝙ præfati Doct.qui fundant se in d.§.illo. non videntur bene aduertere ad illum tex.quia ibi non est verum, ꝙ esset præclusa via probationibus, cùm posset elapso biēnio debitor opponere exceptionem non num. pec. ad sumendum in se onus probationis, prout tenet gloss.in l.in contractibus.in princip.C. de non num.pec.Dic ergo, ꝙ verior intellectus ad d.§. illo.est, quia post lapsum biennium creditor habet fundatam intentionem suam, ideo licitè recusat iuramentum, vt est text. solennis in cap. 2.de proba.& ita dicit Barr.in §.illo.in bona lectura, quę communiter non habetur, & ad d.§.illo.adde etiam Barto.in l. manifestę.infra eod.Considera tamen, si ad illum tex.potest dici, ꝙ ille. §. ponat duos casus. Vnus est, quando exceptio non num.pecu.non poterat opponi. Alius est, quando poterat opponi sed elapsum erat tempus ad opponendum, in primo casu probat opin.Ange.& Moder.in secundò non. ¶Glo. in verbo, propria superstitione, diuiditur in duas, prout duos ponit intellectus ad text.prout duplex habetur lect. Secunda ibi,
9 sed alibi non est, † licèt Barto constituat differentiam inter iuramentum Iudęi, & Saraceni, & plenius idem Bar.in l.iusiuran. & ad pecunias.§.ait prætor.infra eod.contrarium est melius, ꝙ imò etiam in Saraceno valeat iuramentum per suum Deum, tenet Sal.& oēs Mod.hic.& d.Ant.de But.in pę.Decr.in 3.col.

Intel-

ADDITIONES.

* Admittitur.

a ¶Ignorantia probatur.Adde glo.in verb.si est ita.in c.significasti.el 1. de homi.Rota decisio.45.incip.Item si impetranti.in antiquis.Cardi. Zaba. consi. 39.incip.Vnde exercitium.

b ¶Dictione.quasi.Adde l.cum quasi ff.de fideicom.Fely.in c.gratum.5.colum. de offic.deleg.

c ¶Probatio.Adde c.at si clerici, in prin.de iud.glo. in ver. legitimis. iu l. cum de indebito.ff.de proba.

Intellige tamen iſtam deciſ. veram, quando Iudæus, vel Sa-
racenus iurarent circa præterita, vel præſentia per Deos ſuos,
ſecus ſi iurarẽt circa præterita, vel preſentia per Deos alienos,
quibus ipſi non credunt, vt per Chriſtum, quia præſumeren-
tur facere in contemptum, arg.l.iudæos.C.de iudæ ſecundum
Bal.hic in lect.antiqua, & dixi poſt Bar.in rub.ff.de iuſt.& iur.Et
ſi aliquis promittat iurando etiam per Deos alienos, tenetur
ad obſeruantiam, imò etiam ſi iuraret per dæmones. tex.eſt in
c.quamuis, & in cap.monet.22.q.1.Inn.in d.c.& ſi Chriſtus. Al
be.de Roſa.hic.facit tex.in c.ſacerdotis.11.q. 1. & in c. cum ex
10 iniuncto.de hære. † Et an Iudæus ſi in compromiſſo apposuit
iuramentum ſecundum legem Moſaicam teneatur ad obſer-
uantiam iuramenti ſicut Chriſtianus, vide Ludo.Rom.deter-
minantem, ꝙ non in conſ. 155. incip. Præmiſſum laudum.ad
11 fin.† Item aduerte inquantum Bar. loquitur de iurante modo
prohibito, & ſic propriè de blaſphemante, cuius pœna eſt ca-
pitalis, ſeu mortis.§.fin.in Auth.vt non luxu.alleg per Barto.Et
de iure cano.quę ſit pœna blaſphemantis, habes tex.in c.ſi quis
per capil.22.q.1.ponũt Cano.in c.ſtatuimus.de cleri.percuſ.&
in c.fi.de cler.maled.& dicit Bal.in l.accuſationem. in 2. col.C.
qui accuſa. non poſſ. ꝙ facere iuramenta ſcelerata eſt ſpecies
12 hæreſis.† Quæ autem dicatur propriè blaſphemia,[a] reſponde
a quando aliquis dicit in contemptum Dei, ſeu turpia, & ſcele-
rata verba in Deum proferantur, vt ſi dicatur, ad deſpectum
Dei, vel malè dicatur Deus, vel ſimili.1.glo.eſt 25.diſtin.in cap.
qualis.Bald.& Ange in l.1.C.ſi quis Imper. maledixi. Ange. &
Imo.in l.his verbis.§.1.ff.de hęred.inſti. Cano.in c.1.& 2.de cle.
maledi.Bald.in l. ignorantia. C. de crim. ſtel. & declarat etiam
Barto. in l. item apud Labeonem. §. ſed quando adiicit. ff. de
13 iniu.Ang.de Aret.in tracta.malefi.in ver.iniurioſa verba.† No.
tamen, quòd pœna blaſphemantis, quæ eſt pœna capitis, & ſic
mortis naturalis, habet tantum locum in eo, qui ſolet ex con-
ſuetudine blaſphemare, ita dicit propriè tex.in d.§ fin.& decla
rat Cy.Bal.& Sal.in l.2.C.de reb.cred.Ange. de Aret. in §. item
ſi quis poſtulante.Inſtitu.de act.Facit, quod vult Bal. in l.2.ff.ad
14 leg.Iul.maieſt.† Qui ergo blaſphemauit, ſed non habet in cõ-
ſuetudine, non eſt puniendus pœna capitis, ſed bene punien-
dus eſt extra ordinem, arbitrio iudicis, quia debet fuſtigari, vel
poni ad catenam, ſecundum præfatos Docto. nec iſto caſu bi-
nus, aut trinus actus, qui aliàs conſuetudinem inducit.l.3.ad fi.
C.de epiſ.audi.no.in l.de quibus.ff.de leg. habetur pro conſue-
tudine blaſphemandi, ſed requiruntur multò plures reiteratio
nes, ſecundum Cyn.Bald.& Sal.in d.l.2.C.de reb. cred.& Ang.
de Are.in d.§.item ſi quis poſtulante, & in d. tracta. malefic.in
15 verſi.verba iniurioſa.† In practica tamen not. duos modos ad
liberandum eum, qui eſt incarceratus, eo quia blaſphemaue-
rit.Primus, & mirabilis modus eſt, quando adeſſet ſtatutum in
loco, quòd ſi quis fecerit pacem cum offenſo, debeat relaxari
de carceribus, certè incarceratus propter blaſphemias ſi ſit con
feſſus ſua peccata proprio, & parochiali ſacerdoti, & ab eo ab-
ſolutionem obtinuerit, cùm dicatur habuiſſe pacem cum of-
fenſo, debet de carceribus relaxari.ita ſingul.Bart.conſi. ſuo in-
cip. Miniſter fratrum de pœnitentia. ſequitur no.Florian.in l.2.
C. de rebus cred. quam deciſionem non habeo pro expedita,
nec hanc puto eſſe mentem ſtatuti, & in contrarium facit qđ
vult Bald. in l.accuſationem. C.qui accuſ. non poſſ.quòd Epi-
ſcopus quamuis ſit Legatus Dei, tamen non poteſt remittere
offenſam Dei, ſi quis Deum blaſphemauerit, & non poteſt fa-
cere pacem. Alibi Bald.in l.1.C.de rap.virg.tenet, quòd de deli-
cto, vbi offenditur Deus, non poteſt fieri concordia, niſi Papa
16 remittat.† Secundus modus eſt, quando adeſſet generalis con-
ſuetudo patriæ ſic materno ſermone dicendi, ad deſpectum
Dei, vel ſimilia verba, tunc non diceretur blaſphemia, ſed ma-
ledictio.l.quoties §.ſi quis nomen, iuncta glo.ſecundum intel-
lectum Rom.ff.de hæred.inſti. & ſic non haberet locum tunc
pœna capitis, ita ſingulariter conſuluit Bald.in conſi. ſuo incip.
In Chriſti nomine, an dicaꝉ maledicere, vel blaſphemare &c.
idem tenet Ange.in l.his verbis.§.1. ff.de hæred. inſti. ſed Ioan.
de Imo.ibi reprobat Ang.cùm iſte dicatur prauus vſus, & de-
teſtabilis.§.ad hoc, cùm glo.in Authen.vt nulli iudi.Tu autem
pro opin Bald.& Ang.confirmanda potes addere, quia conſue
b tudo, quamuis ſit praua,[b] & iniqua, & irrationabilis, tamẽ ex-
cuſat à pœna temporali.glo.eſt not.in c. cùm venerabilis.in gl.
1.quam Docto. ibi multum commendant, de conſuetud. &
Panor. ibi reputat valdè ſingularem, quamuis non excuſet à
pœna diuina, vt eſt glo.4.diſt.in.c.denique, per quas glo.conſul-
uit Ludo.Rom. conſi.456.incip.Videtur prima fronte, &c. ꝙ
conſuetudo patriæ de non obſeruando iuramentum, licèt ſit
praua, & irrationabilis.tamen excuſat à pœna temporali, non
autem à pœna diuina, & credo, ꝙ iſtud ſit melius, ꝙ poſſet al-
legari ad præſens propoſitum. Eodem modo conſuetudo ex-
c cuſat notarium à falſitate,[c] ita Bal.in c.1.in 2. colum. de feud.
cogn.& in l.1.in 10.colum.C.de confeſſis. Hoſtien.Ioan.And.
Ant.de But.& alij in c.2.de fide inſtrum. facit bene quod egre-
giè conſuluit Petr.de Anch.in conſi.283.incipien.iure ſcripto.
Caue tamen in prædictis, quia alibi dicit Innocen. in c. ſanè, de
offic. ordina.quem ſequitur Bald.in repet.l.de quibus, in 23.co
lum.ff.de lega. quòd conſuetudo excuſat à pœna in his, quæ
non ſunt de ſe mala, prout eſt in propoſito blaſphemia, quæ
tendit ad contemptum Dei, & eſt contra ius gentium, & con-
tra ius diuinum.¶Glo.in verbo dato iureiuran. diuide in tres
partes princip.Primò alleg.concordan.ad regulam text.Secun
do oppo.& ſoluit.In tertia contra ſolutionem opponit de tri-
bus legibus, & reſpondet, quòd in illis eſt ſpeciale.Secunda ibi,
ſed certè imò. Tertia ibi, ſed & debiti quæſtio. In ead.glo.ibi,
dic ergo, quòd iſtud non, nihil aliud excludit, niſi debiti quæ-
ſtionem.In iſta particula glo. eſt ad quatuor diligenter notan-
17 da.Primò ex ea not.Ange.Ludo.Rom.& Alexan.hic, † quòd
ſi ſtatutum diſponat, quòd nulla exceptio poſſit opponi, ta-
men ſemper poteſt opponi exceptio falſitatis, & pręcipuè quã
do eſt nullitas ex defectu iuriſdictionis iudicis, iuxta glo. in cle.
1.de ſequeſtr.poſſ.& fructuum, & in clem.1. de re iud.de quib.
glo.plenè traditur per Moder.in l.de pupillo. §. qui opus. ff. de
oper.nou.nunc.pro iſta conclu.habes text.in l. ſcire oportet.§.
18 fin.ff.de excuſa.tuto.& ibi Bald. not. ad hoc. † Secundò pro-
bat iſta gloſſ.ſecundum Pau.de Caſt.& Alexan.hic, quòd ſtan-
te prædicto ſtatuto, quòd nulla exceptio poſſit opponi, tamen
poterunt opponi exceptiones, quæ ex alijs ſtatutis admittun-
tur, ſicut hic contra iuramentum præſtitum nihil poteſt op-
poni, & tamen admittuntur exceptiones introductæ ex legi-
bus in glo.alleg.de quo vltra vide per Barto. plenius in l.1.§.&
parui.ff.quod vi aut clàm.Docto.poſt glo.in l.ita nobis pudor.
C.de adult.Cano.in cap.item cùm quis.de reſtit.ſpol.latè Imo.
in l.fin.ff.à quibus appel.non licet. Tertiò facit iſta gloſſ.ſecun-
19 dum Ludo.Rom.hic, † quòd licet dictiones negatiuè ſoleant
ſtare taxatiuè, & excluſiuè.l. 3. §. cùm Titio, & ibi Barto. ff.de
adi.leg.tamen nunquam excludunt caſus neceſſarios. cle. exi-
ui.§.cum autem natura.de verbor.ſignific.Quartò, & vltimò
facit iſta glo.ſecundum Albe.de Roſa.hic Pau. de Leaz. ad ſal-
uandum teſtes, qui dixerunt contractum geſtum in præſentia
Titij, & Seij, poſtea interrogati, quibus præſentibus, dixerunt,
nullis, nam debet eorum dictum intelligi nullis, ſcilicet alijs ex-
cepto Titio, & Seio, quos ſupra nominauimus. Iſtam deciſ.ſe-
quitur ſimpliciter Alexan.hic, & in l.ſtipulatio iſta. §.hæc quo-
que.ff.de verbor.oblig.Adde tu in ſimili pulchram, & not. de-
ciſ.Barto.in l. de ætate. in princip. ff. de mino. in duobus locis,
ſcilicet in 2.quæſt.princ.ad fi.& in ea.2.quæſt.poſt principium,
in ver. ſed iuxta hoc quæro quæſtionem, quam habui de fa-
20 cto, &c.† de teſte, qui primò clarè depoſuit dictum ſuum, po
ſtea interrogatus, reſpondit, neſcio. nam debet intelligi neſcio,
ſcilicet aliter reſpondere, quam ſupra dixerim, ſequitur Bald.in
l.data opera.in 18.colum.C.qui accuſ.non poſſunt, & in l. 1.in
princip.ff.ſi cert.peta.Ioan. de Imo. & Dom. Alexan. in d.l.ſti-
pulatio iſta.§. hæc quoque. Adde etiam quod not.voluit Ang.
in conſil.275.incipien.Thema ſuper quo conſilium petitur, ta-
21 le eſt.in 7.colum.vbi conſuluit, † quòd ſi teſtes interrogati, an
aliqui eſſent præſentes, reſponderunt, quòd nulli, & ex aduer-
ſo probetur, quòd imò alij erant præſentes, ſaluantur iſti te-
ſtes, dum dicunt, quod nulli ſcilicet, quos viderint, vel ad quos
aduerterint, quod diligenter not. ad hoc etiam adde Barto. in
l.1.§.ſi quis neget, in princip. 2.col.ibi, ad contrarium. ff. quem-
admodum teſt.aper.Et ad teſtes, qui vtuntur illis verbis nega-
tiuis, nullis aſcriptis, &c.adde illud, quod decidit Ioan. And.in
addit.Specu.in titu.de teſta.milit.in §. nunc videndum. in vlt.
addit.¶In ead.gloſſ ad fin.licèt glo.reſpondeat ad iſta tria con-
traria vno verbo, ſcilicet, ꝙ in illis legib.ſit ſpeciale, tamen non
aſſignando rationem ſpecialitatis, eſt refugium miſerorum, ſe-
cundum glo.in l. filium quem habentem. C. famil. erciſ. Ideo
tu dic ad l.fi.C.eo.quòd ratio ſpecialitatis ibi eſt, quia iuramen-
tum fuit delatum circa queſt.ex teſtamento, vnde arguendo à
tranſa.ad iuramentum.l.2.ſupra eo.ſicut non valet tranſactio,
niſi viſis cognitiſque verbis teſtamenti.l.de his.ff.de tranſac.l.1.
in

ADDITIONES.

a ¶Blaſphemia.Adde S.Tho.2.2.q.13.art.1.idem Tho.in 4.ſent.diſtin.14.
b ¶Conſuetudo quamuis ſit praua.Adde glo.in verb. antiqua conſuetudo.in c.
ſanè.de temp.ord.in c.flagitia.in verſic.omnes.22.quæſt.7.& in c.obijciun-
tur.in verſi.omnes tamen.32.q.4.
c ¶Excuſat notarium à falſitate.Adde Bal.in rub.C.de fi. inſtru. Alex. de Imol.
conſi.62.inci.Viſa facti narratione.in 2.vol.

in prin.ff.quemadmo.teſta.aper. eodem modo nec valet iura-
mentum.Ad l.admonendi.ȷ̃.eo.reſponde,ꝙ ibi loquitur in iu-
ramento neceſſario,& rationem ſpecialitatis ibi ponam. Ad l.
ſi legatarius,ꝙ ibi non præceſſerat delatio iuramenti, ideo non
præiudicat, quin non obſtante iuramento propter dolum iu-
rantis poſſit agi ad intereſſe,vt ibi in tex.

SVMMARIVM.

1 *In omni iuramento ineſt conditio,ſi iuretur incontinenti, vel acceptetur.*
2 *Tria requiruntur,vt iuramentum valeat.*
3 *Niſi reſpondeas incontinenti,poteſt confeſſio reuocari.*
4 *Paria ſunt, vel quod iuramentum præſtetur, vel remittatur à deferente.*
5 *Remiſſio iuramenti an habeat executionem paratam.*
6 *Priuatio præſupponit habitum.*
7 *Dictio,poſtea,ſimpliciter prolata de ſui natura importat interuallum.*
8 *Dictio,poſt,quomodo differat à dictione poſtea.*
9 *Qui non obſeruat tempus delationis iuramenti,non dicitur ſeruare formam.*
10 *Iuramentum debet quis incontinenti acceptare,& iurare.*

1 §.Si neque. Summa,vt per Barto.† Not. quod in
omni iuramento ineſt tacita condi-
tio, ſi incontinenti iuretur. Adde, vel incontinenti accepte-
tur.l.iuſiurandum,& ad pecuniam.in prin.ȷ̃.eod.Ideo cautela
eſt ſecundum Barto.& Docto. quando defertur tibi iuramen-
tum,quod tu incontinenti acceptes,ſed dicas,quod vis delibe
rare,qualiter habeas iurare:nam poſtquam acceptaſti,non po-
teſt deferens reuocare,intellige niſi ex cauſa, puta propter no-
uas probationes,quæ ſuperueniunt,vellet reuocare.l.ſi quis iu-
* ſiurandum. C.de rebus cred. *ſecundum veram, & communem ſolu.*
Barto.hic,alijs duabus reprobatis,quam ſequuntur Ang. Pau.
de Caſt.Do.Alex.hic. Sal. & Pau. in d.l.ſi quis iuſiurandum,&
2 habetur per Bar.& alios in l.fi.de præto.ſtipu. ¶† Secundò no.
ex hoc tex.iuncta.l.3.in prin.& §.fi. ſ.eod. quòd ad hoc vt iura-
mentum præſtitum valeat, tria requiruntur. Primò, quòd ſit
delatum à parte. Secundò, quòd ſit præſtitum ſub illa forma,
3 ſub qua delatum eſt.Tertiò ꝙ incontinenti. ¶† Tertiò ponde-
ra,quod verſic.proinde, facit ſecundum Albe. de Roſa. hic in
fin. poſt dominum ſuum Mar. Silla. quod ſi dico, talis domus
ſit tibi vendita pro centum,ſi tibi placet, quod niſi reſpondeas
incontinenti,ſed altera die quòd tibi placet,poteſt venditor re
uocare.Tu vide ꝙ decidit tex.ſing.in l.ꝙ ſi nolit. §.ſi quid ita.ff.
4 de ædil.edic.¶† Quartò no.ex l.remittit,quod paria ſunt quod
iuramentum præſtetur, vel ꝙ remittatur à deferente. concor.
l.nam & poſtea.§.1.ȷ̃. eod. Limita verum in iuramento deci-
ſiuo litis,ſecus in iuramento confirmatorio contractus,vbi re
miſſio iuramenti non ſufficeret,ſecundum Cyn. in Auth.ſacr.
puber.in 5.quæſt.prin.C.ſi aduerſ.vend.& declarat,& ſequitur
Alex.hic,& eo.modo potes limitare cap.quamuis.de pactis,in
5 6.† Nunquid autem ſi remiſſum eſt iuramentum, iſta remiſ-
ſio habeat executionem paratam?dicam in d.l.nam & poſtea.
Aduerte etiam,quia iſta lex probat,quod remittere iuramen-
tum,eſt facere gratiam volenti iurare.Dicas tamen,ꝙ ſi quis vi
deret alium velle iurare falſum,tenetur remittere,aliàs grauiſ-
ſimè peccat.text. eſt in c.hoc videtur.22.quæſt.5.gl.in c.presby.
6 15.q.5.¶† Vltimò no.ex hac l.in fi.illud vulgatum, ꝙ priuatio
a præſupponit [a] habitum.concord.l.decem.ff.de verbor.oblig.l.
manumiſſiones.ff.de iuſti.& iur.l.1.in princip.ff.quibus modis
vſusfru.amit.Bal.in l.moueor.C.de ſeru.expor.vltra ſcribentes
aduerte ad tria.primò pondera text.ibi,proinde ſi poſtea, &c.
7 quia probat,† quòd dictio poſtea, [b] ſimpliciter prolata, de ſui
b natura importat interuallum.ad idem eſt text. in l.iuriſgen. §.
quinimo.in fi.ſ.de pac.& in l.quoties.§.ſi quis ita ſcripſerit,vbi
Moder.not.ff.de hæred.inſtit.ponit Bart.in l.fructus. in fi.& ibi
ſcribentes.ff.ſolu.matri. quamuis vna gl.in l.ab hoſtibus. §.1.in
glo. 1. ff. ex quibus cau. maio. & ibi Barto.in 1. colum.dicant,
quòd dictio poſtea,ſignificat modicum interuallum, ſed illud
8 ibi eſt propter ſubiectam materiam. † Pondera etiam, quia
Barto.& ſcribentes in d.l.fructus.in fin.ff.ſolu.matrimo.volunt
c non eſſe differentiam [c] inter dictionem poſtea, & dictionem
poſt. quia ſicut dictio poſtea, denotat interuallum,vt hic,ita
dictio poſt,per l.poſt diem. ff.de leg. commiſſ.Ego puto quod
Barto.erret, quia licèt dictio poſtea, ſimpliciter prolata deno-
tet temporis interuallum, tamen ſecus in dictione poſt, prola-
ta ſimpliciter ſine adiuncto,de vtroque eſt tex.in d.§.quinimo.
9 vide tamen circa hæc quæ ibi latius dixi. † Secundò vltra ſcri-
d bentes pondera ex iſto text.quòd qui non ſeruat tempus [d] de-
lationis iuramenti,non dicitur ſeruare formam, & ſic proba-
tur in iſto tex.quòd qui non obſeruat tempora,non dicitur ſer
uare formam.Facit tex.in Authen.quæ ſupplicatio. in ver.niſi
ſub hac forma.C.de preci.imper. offe. & ibi Bald.& Sal.ad hoc
no.ad idem eſt text.in l.ſcire oportet. §.ſi conſequens. ff. de ex-
cuſ.tuto.hanc regulam tradit Paul. de Caſt. in l. qui Romæ.§.
Callimachus,in fi.ff.de verbor.oblig.in l.ſi in lege.§.1.ff.locat.&
alibi Bal.no.quòd qui recedit à tempore, recedit à forma con-
tractus.ita Bald.in l.obſeruare.§.fi.in 3.quæſt.de offi. procon.&
10 leg.& in l.liberti.in 5.colum.C.de oper. lib.† Tertiò vltra ſcri-
bentes aduerte ad hunc text. qui dicit, quòd quando defertur
iuramentum alicui,debet incontinenti ille iurare, ſed ex inter-
uallo non valet.nam conſidera ſuper tex.iuris canonici in c.li-
cet.de procur.in 6.vbi eſt tex.quòd qui renuit acceptare man-
datum, poteſt pœnitere,quandiu conſtituens non mutauerit
voluntatem.Vnde per illum text.dicit Bald.in l.deberi. C.de fi-
deicom.lib. quòd licèt ſemel recuſauerim officium executo-
ris,tamen poſſum iterum acceptare. & idem not. in cap. cum
non ab homine. in fi. de iud. Pro reſponſione dicas, quòd iſte
tex.procedit in materia ſpirituali, & ſic in iuramento, in quo
non præſumitur perſeuerantia eiuſdem voluntatis,niſi incon-
tinenti iuret,licèt in alia materia aliud ſit, & ad hoc facit text.
in c. pen. de iureiuran. nam licet in alia materia paria ſint ali-
quid fieri per ſe, vel per relationem ad aliud, tamen ſecus eſt
in iuramẽto,vt ibi dicit tex.Vltimò pro complemento oppo-
nitur contra text.iſtum,inquantum vult, quòd poſtquam eſt
delatum iuramentum, quòd non poteſt reuocari, l.ſi quis
iuſiurandum.in prin.& in ver. ſi quis autem. C. eod. ad illum
text. dantur variæ ſolu.& tres ponit Barto.hic, primam Gul.&
Iaco.Butr.quam ſequitur Fulg.hic.Secundò ſoluit,quod ibi iu
ramentum non fuit expreſsè acceptatum à parte, & licèt iſta
ſolu.videatur prima fronte conuenire huic legi, & illi, tamen
non eſt bona, & eam reprehendit Fulgo. quia ſi ibi iuramen-
tum non fuiſſet acceptatum, fruſtra diceret text. quòd ſi alia
pars vult reuocare,ſolùm poteſt ante ſententiã, quia niſi fuiſſet
acceptatum,non fuiſſet opus reuocatione, quia iuramentum
eſſet nullum, vt hoc text. Non obſt.l. ſi non fuerit.ȷ̃. eod.quia
ibi loquitur,quando actor, qui detulit iuramentum, nolebat
iurare de calumnia,quo caſu eſt perinde, ac ſi ſibi nullum ius
competeret,& ac ſi iuramentum remitteret in odium contu-
macis. Tertia, & vera reſponſio eſt, quam etiam ponit Barto.
hic,quòd illud,quod dicitur hic,iuramentum delatum, & ac-
ceptatum non poteſt reuocari,eſt verum,niſi deferens iuret ex
iuſta cauſa, puta, quia dicat ſe nunc habere probationes in
promptu,vt hic per Bart.& iſtam ſolu.tenent etiam Ang.Pau.
de Caſt.& Dom.Alex.hic,& Pau.de Caſt.in d.l.ſi quis iuſiuran-
dum,quamuis ſolus Fulgo.reprehendat, per generalitatem il-
lius.§.ſi quis autem.Ex iſta ſolu. habes elicere vnam ſolu. con-
tra cautelam Bart.nam ſi tu,qui defers iuramentum,vides par-
tem aduerſam nolle acceptare,ſed velle deliberare,qualiter iu
ret,potes tu durante termino deliberationis dicere,nolo,quòd
iures,quia nunc habeo probationes.Aliam ſolu. ad illum text.
dabat hic Albe.quòd iſta iura procedunt ſecundum iura.ff.il-
le tex.ſecundum iura.C.ſed iſta ſolu.non placet,quia abhorre-
ri ſolet iurium correctio.

ADDITIONES.

a ¶Priuatio præſupponit.Adde c.quod verò non formatum.32.q.2.
b ¶Dictio poſtea.Adde l.non erit.in §.fi.ff.de iureiur.
c ¶Non eſſe differentiam.Adde Docto.in l.quoties.in §. fi. ff. de hæred. inſtitu.
Docto.in l.illud ff. de acquir.hæred.
d ¶Tempus.Fel.in c.cum dilecta.col.5.ver.octauum ſignum.de reſcrip. PVR.

SVMMARIVM.

1 *Appellatione rei venit pars,& contra,ibi.nu.7.*
2 *Quid in iudicijs,& quid in teſtamentis.nu.5.*
3 *Quid in ſententia.*
4 *Quid in materia odioſa.*
6 *In pœnalibus debet liquidò conſtare,nec proceditur per coniecturas.*
8 *Quid in contractu emphyteutico.*
9 *An prohibita alienatione,intelligatur prohibita alienatio dominij particularis.*
10 *Ius excipiendi an tranſeat ad ſingulares ſucceſſores.*
11 *Exceptio iuramenti eſt realis.*
12 *Exceptio iuramenti impedit litis ingreſſum.nu. 13.*
14 *Exceptio pacti de non petendo an impediat litis ingreſſum.*
15 *Quæ exceptio impediat litis ingreſſum.nu.17.*
16 *Quid de exceptione litis finitæ.nu.23.*
18 *Quando quis dicatur conſentire in iudicem, vel eſſe contumacem excipiendo.*
Clauſula,quòd non intendit conſentire in vos dominum iudicem.

Clauſula libelli,non tamen in modum libelli,ſed qualiſqualis petitionis.
19 *In dubio exceptio an intelligatur poſita ad impediendum litis ingreſſũ, an verò ad merita cauſæ.*
20 *Quid ſi ſit reiecta ſaltem tacitè per iudicem,an denuo poſt litem conteſtatam poſſit opponi.*
21 *Quid ſi reus renunciauit tali exceptioni.*
22 *Verba iſta denegetur actio,appoſita in lege,vel ſtatuto non important quòd ipſo iure tollatur actio,ſed ope exceptionis tantum.*
24 *Quando exceptio dicatur requirere altiorem indaginem.*
25 *Exceptionem per proceſſum ad vlteriora quando iudex dicatur, vel poſſit reijcere.*
26 *Exceptio,quæ incontinenti poteſt liquidari,ſemper admittitur.*

LEX VII.

AIt prætor. Iſtam legem cum ſeq. & prin.
ſequẽtis ſumma,vt hic per Bar.
1 † No.quod appel.rei [a] venit pars, concordat.l.3.§.
2 ſi quis tabulas.ff.ad Sill.vide omnino Ange.in l.1.C.
quando,& quibus quarta pars debe. lib.10. Eodem modo aliquando totum ponitur pro parte,ideo ſi teſtator inſtituit plures filios hæredes,poſtea dixit, ꝙ ſi quis eorum deceſſerit ſine liberis,volo hæreditatem meam diſtribui in pauperes, intelligitur hæreditatem meam,ideſt,partem hæreditatis relictam illi ſic decedenti l. Lucius Titius.in prin.cum glo.in ver. hæreditate.ff.de leg.1.& ibi Bal.not.& inducit ad quæſt.prædictam. Facit tex.in l.Titia,& ibi not.Alex.ff.ad l.Fal.& ibi refert ſupraſcriptam deciſi.Bal.quam dicit tenendam menti perpetuò, quia ſæpè de facto accidere poteſt. Intellige regulam huius l.quan-
2 do terminus,res, profertur à l.vel à ſtatuto vt hic.† Quid autẽ in iudicijs,ſi in libello actor petit rem ſimpliciter, & non probat niſi de media?habes glo.in l.ſi in rem.in prin. in glo.2.& ibi Bar.ff.de rei vend.glo.& Bal.in l.Pomponius.§. ſed & his. ff.de procu.glo.& Doct.in c.2.de libelli obl. Bar.& alij in l. de pupil
3 o.§.qui nunciat.ff.de ope.noui nunc.† quid autem in ſententia iudicis,ponit Bar.in l. legatis vxori per illum tex.de leg,2. Limita iſtam regulam non procedere in ꝯtractibus ſm Iaco.But.Alb. Ludo.Rom.& Dom.Alex.hic,per tex.in l. ſi dictum §. in ſtip. ff.de euic.tu vide tex.in l.1.& ibi gl.& Bar. ff.eod.de euic. Secũdò limita ſm Sal.quando ea ratio eſt in parte, prout in toto.l. quæ de tota.ff.de rei vend.glo.in l.qui ſcit. in prin. ff. de vſuris. Tertiò notab.limita ſm Iaco.But.Alb.& Sal.hic, vt non proce
4 dat in materia odioſa,vel pœnali.† Pondera hanc limit.[b] quia
b facit ad quæſt.de teſtatore,qui prohibuit domum alienari extra familiam & caſu quo alienetur,ipſo iure, & de facto perueniat in alium de familia proximiorem, euenit, quòd iſte ſic prohibitus alienauit partem poſteriorem domus, non eſt dubium,quòd priuatur illa parte alienata,ſed fuit dubitatum,an pro alienatione illius partis, priuari debeat in totum tota domo.Aliqui Docto.conſuluerunt quòd ſic, per regulam huius
5 tex.quia appel.domus venit etiam pars. ¶† Secundò, & fortius facit,quod mirabiliter conſuluit Ang.in conſi.168.incip.teſtator in omnibus bonis ſuis. in 2.dub. vbi conſuluit in fortioribus terminis,ſcilicet in pia cauſa in hoſpitali,quod erat inſtitutum in diuerſis rebus, & erat facta prohibitio alienandi aliquam rem,& ſi alienaret,teſtator priuabat hæreditate, conſuluit Ang.ꝙ per alienationem vnius rei, priuetur tota hæreditate,motus quia hoſpitale cenſetur inſtitutum ſub ꝯtraria conditione tacitæ ademptionis.l.ſi legatum purè. in prin. ff.de adim. leg.vidimus in l.pecu.quam ſ.tit.1. ſed conditio eſt indiuidua. l.cui fundus.ff.de cond.& demon.not in l.2.§ ex his.ff.de verb. oblig.Facit etiam,ꝙ voluit Pau.de Caſt.in conſi.232.in vlt.col. breuiter ego conſului ꝯtrarium, motus ex limitatione proximè relata,quia in materia odioſa,ſiue pœnali,prout eſt iſta, appel.
6 rei non venit pars.† Secundò,quia in pœnalib. debet liquidiſſimè ꝯſtare,nec eſt procedendum per coniecturas. l.in teſtõ.1.ff. de condi.& demon quæ eſt ad hoc ſing.ſecundum Bal. in c.1. qualiter dñs propr.feu.priua.& in c.quintauallis.in 8. col.de iureiur.& in l.cum proponas.in pen.col.C. de her. inſt.& eſt bonus tex.in l.muita.in prin.ff.de cond.& demon. Tertiò,quia pœna non debet egredi mentã delicti l.reſcriptum, & l. hæres qui
7 tacitam.ff.de his quib.vt indig.† Quartò,quia eo caſu,quo dicimus,appel.rei contineri partem, verum eſt quo ad illam partem,ſed non quo ad totum,tex.eſt hic clarus. Vñ bene fateor, quòd teſtator,qui prohibuit alienare domum, intelligitur etiã prohibuiſſe partem domus. Vnde ſi partem alienauit, fateor ꝙ illa parte priuatur,ſed per hoc nõ debet priuari tota domo, & ita puto eſſe veritatem, ſaluo ſemper iudicio rectius ſentiẽ-
8 tis. † Et ad hanc quæſt.adde quæſt.quam poſui in l. fin. in 13.q.
c C.de iur. emphy. vbi tetigi an emphyteuta [c] alienans partem rei emphyteuticæ irrequiſito domino, priuetur tota emphyteuſi. Quã quæſt.in terminis format ſolus Raph.Cum.in l. dona. §.pen. ff. de dona. & dicit,ꝙ quæſiuit in omnib.chartaphatijs,ſed nullibi inuenit, videas ibidem vbi examinaui. Adde etiam not.per Barto.in l.ſi ita quis §.ea.l.in 1.colum.ff.de verb. oblig.& in l.filiusfam.§.diui.in vlt.colum ff.de leg.1.dum tan-
9 git, † an prohibita alienatione intelligatur prohibita alienatio dominij particularis.Caue tamen,quia dicit Bal.in l. fi. de ope. lib.reputans valde not.ꝙ non omnis lex priuans,dicitur pœnalis,ſed quæ priuat propter delictum tantum, quod diligenter not.ad iſtam materiam pœnalem, & ad regulam. l. cùm qui-
10 dam.ff.de lib.& poſthu.¶† No.ſecundò ex l.ſequen. ſecundũ Barto.& alios quòd ius excipiendi competens ſuper aliqua re, tranſit etiam ad ſingu.ſucceſſores.Iſta regula procedit nedum actiuè,vt hic,ſed etiam paſſiuè,quo ad ſucceſſores eius,contra quem competit.in l.idemque,ad fi. ff.pro ſocio, quam materiam latè examinant Antiqui poſtea Alb.Bal.& Saly.hic,tu vide Barto.in l.ſi tertius §.ſi quis prius.ff.de aqua plu. arc.Docto. in l.3.C.ꝙ met.cauſa.latè per Ant.de But.in c.quia quinque.de
11 iud.¶† Tertiò no.ex eo tex.ſecundum Ang.quòd exceptio iuramenti non cohæret perſonæ, & ſic iuramentum ex parte iurantis eſt in rem,quo ad hoc,vt non ſolùm ſibi, ſed etiam cæteris ſucceſſoribus excep. pariat. dic vt habetur in c. veritatis,
12 extra eo.cum concor. ¶† Quartò not. ex l. nam & poſtea, in verb.denegatur actio,ſecundum Bar. quòd exceptio iuramenti impedit litis ingreſſum, cùm agere ſit per litis conteſt. l. amplius non peti.ff.rem rat.hab.melius allegaſſet Barto.in gl.in l.ſi poſtea.in gl.1.ff.de pec.quæ eſt ad hoc ſingularis, ſm Bal. in c.ꝑtuas.in 7.col.de prob.idem tenet Bal.in rub. de transla. prę la.in vlt.col.quamuis idem Bal.in l.cum quis.in pen.col.C.de iur.& fac.igno.reprehendat illam gl.ſed de hoc non debuit Bar. dubitare,cum tex.ſit in c.1. de lit. conteſt. in 6.Similiter exceptio periurij eſt exceptio litis finitæ ita tenet d.Ant. de But.in c.dile
13 cta,in 3.col.de excep.ꝙ bene no.¶† Quæ aũt ſit ratio,quare exceptio iuſiurandi impediat litis ingreſſum, Bart. hic duas rationes aſſignat.ad primam vide Spec.in tit.de excep. §.dicto. ver.
14 rurſus notandum eſt.† Ex 2.no. ꝙ excep.pac.de non petendo non impedit litis ingreſſum,idẽ tenet gl.Ful. hic,& Bal. in c.de teſti.extra de teſti.Bald.in l. peremptorias. C.de ſen.reſcin.non poſſe.in l.ſi non ſortẽ.§.adeo in vlt.col. ꝯ.de ꝯd.inde. faciendo dñam,quam añ eũ ponit Bar.in l.ſi vnus.§.pactus ne peteret.in 8.col.ff.de pac.ſed aliter vr̃ tenere Inno.in d.c. 1.tu ꝯ Bar.pondera fortem tex.in l.credi in ver.petitionem repellit. C. de pac. ſed Ful.& d.Alex.ibid.plenius dupliciter rñdent,tñ vtraq; rñſio diuinat.Adde ẽt,ꝙ ex p̃dictis non vr̃ bene dicere Inn. in c.ꝯſti. de reſcr.ꝙ ſi iuro non ꝯuenire aliquem,iſtud non impedit litis ingreſſum,& malè,& eum reprobãt Do. Ant.ibi,& Imo. ple-
15 nius in vlt.col.† Subdit generalius Bar.hic, ꝙ omnis exceptio, per quã cõcluditur actionem ipſo iure ſublatam, impedit litis ingreſſum per duo fundamenta,de quib.hic per eũ,& ſequunt
* *Ang.& communiter Mod.hic,* quamuis Pau. de Caſt. reprobet per gl.in c.1.in ver defenſionem.de lit.conteſt.in 6.& miratur Bar. nõ aduertiſſe ad illam gl.ſed dic,quòd ab oĩb.eſt ibi reprobata, & ad Bar. adde hic eundẽ in l. ſi pupilli §.videamus.per illum tex.ff.de neg.geſt.& in l.Papinianus §.ſi quis impubes. per illũ tex.& in l.mater.ff.de inoff.teſt.& in l. ſi Titius.§. ante omnia. per illum tex. ff. de pac. & in l.cum quærebatur,in prin. ff.iud. ſol.Spec.in tit.de excep.§.dicto,ver.vt añr.Et aduerte,quia iſtã ponderationem Pau.de Caſt.ꝯ Bar.ante ipſum facit Imo.in l.ſi quæramus.ff.de teſt. & ſi dicas,quòd pro Pau de Caſt.facit tex. in d.c.1.in ver.nulla exceptio,nullaq; defenſio impedit litis ingreſſum,niſi illę de q̃b.ibi,ꝑ quę verba nulla defenſio,excludit quælibet defenſio iuris,ſecundum Bart.in l. 1. §. parui. ff. quod vi aut clàm.Sed reſponde,quod licet tex.loquatur taxatiuè excludendo aliqua,tamen excludit ea, quæ per alias leges inducuntur,ſecundum glo.in l.ob æs.C.de præd.min. & Barto. in l. 3.§.cum Titio.ff.de adim.leg.& dixi in l.1.in princ.ff.ſi quis ius dic.

ADDITIONES.

a ¶Appellatione rei. Adde l.Iulianus.§.ſi intra.ff.de dam.infect.
* Et dic,ꝙ imò appellatione cuiuslibet rei in dubio venit tota res,& nõ pars, teſte Rol.conſ.89.nu.17.lib.3.l.ſi in rem.in prin.vbi Bar. ff. de rei vend. & de propria ſignificatione venit tota res,ſecundum Bar.in l.de pupillo. §.qui nũciat.de nou.oper.nun.communem dicit idem Rol.conſ.61.62. nu.18.eodem lib.3.declara vt per eundem conſ.22.nu.16.lib.1.Alex. in l.is poteſt. de acq. hær.conſ.52.96.lib.5.Guid.Pap. q.291.q.584. MASVER.
b ¶Limitationẽ. Vide Crotum in §.dim.col,42.tenentem contra Iaſ.PVRPV.
c ¶Emphyteuta. Adde facere quę ſcribit Rol.conſ.17.nu.14.lib.2.Guid.Pap.q. 174.& quid de emphyteuta plurium dominorum,ſi alienat rem emphyte.de voluntate vnius vel duorum ex dominis, dic quòd cadit tantum ab illa parte,cuius domini conſenſus non fuit requiſitus ſecundum communem ibi.d. conſ.nu.5.& ſeq,vbi alias plures q.notab.examinat, & ibi etiam quid in emphyteuta priuati alienante partem rei emphyt.ſine conſenſu domini,de qua plura no.Alex.conſ.99.nu.27.lib.5.Pariſ.conſ.14.col.2.lib.1. MASVER.

16 dic.non obtem. † Facias ex prædictis regulam, quòd exceptio
litis finitæ,& omnis exceptio,per quam apparet actionem ipso
iure sublatam,& omnis exceptio, per quam apparet delictum
commissum esse impunibile,omnes tales except. impediunt li
tis ingressum, & ne iudicium possit inchoari,vt hic per Bar. &
superius dixi.Quasdam aliàs excep.impedientes litis ingressum
enumerat in specie Paul. de Cast.hic in vlt.col. sed plures enu-
merat Bal.in l.postquam liti.C. de pac.Cano.in d.c.1. Bart.in l.
vir bonus.& in l.cum quærebat.ff.iudi. sol. & innumeras ponit
17 d.Alex.in d.l. vir bonus. in apostillis suis. † Sed aduerte ad pra-
cticam,quia tales excep.ita demum impediunt litis ingressum,
quando opponuntur ad impediendum processum, eo quia ex
cipiens dicit, domine iudex, non potestis procedere, quia ha-
beo talem except.&c.secus esset si non opponeretur ad proces
sum,sed ad merita causæ, vt quia reus conuentus respondēdo
libello diceret, ego nihil debeo, quia habeo except. iuramenti,
vel sententiæ, tunc non impediret processum, cùm non sit ad
hoc opposita, & ideo virtus consistit in modo practicandi, &
in modo excipiendi.ita declarat Bar.in l.cum quærebatur.circa
fin.ff.iud.sol.& in l.fin.pro solu.Bal.in l.eleganter. §. si quis post.
in 7.col.ff.de condi.indeb.Bal.Ang.Lud.Rom. & do.Alex.hic.
imò magistralius dicit Spec.in tit.de excep.§.dicto. ver. rursus
notandum est.circa fi.illius ver.quòd istis casibus reus conuen-
tus in libelli respōsione debet dicere,nō teneor tibi ad 100.quæ
petis,quia habeo talem excep.sed si diceret,nolo respondere li
bello, qa habeo talem excep. deberet succumbere. & sequitur
Lud.Ro.hic.circa fi.quia tunc censetur contumax, quod est
valde notandum in actu practico. Confirmo per optimum si-
mile,quòd voluit Inno.& Io.And.in c. Cumana.de elect.& ibi
18 Bal.in 9.col.Pan.& Imol.in 15.col.qui dicūt, † ꝙ si reus citatus
comparendo,& respondendo protestatur,ꝙ non intendit con
sentire in illum iudicem per istum actum, nec per quemcunq;
alium actum,quem in futurum fecerit, certè iudex potest di-
cere,& ego ex nunc te condemno tanquam contumacem, &
ideo debet esse cautus,& adijcere illa verba, quæ semper appo
nunt cauti practici,scilicet nisi, & inquantum à iure sim arcta-
tus.refert & no.sequitur Angel.in l.non potest videri vltra.ff.de
iud.qui dicit, ꝙ semel istud allegauit contra quendam magnū
aduocatum, qui ex hoc dicto fuit valde iratus. sequitur etiam
Ang.in consil.217.inci. in causa accusationis productę per Phi
lippum. & idē Ang.in §.1.in 2.col.in Auth.de exhib.reis.sequi-
tur Bald.in l. 2.per illum text.C.vbi quis de curia. vel cohortali.
& in cap.1.ad fi.in tit.an apud iudicem.in vsib. feud. & in Au-
then.habita.in 12.col.ne filius pro patre. Pan.in c. cum M.Fer-
rariēsis,& ibi Io.de Imo. in 15.& in pen.col.de consti.Pan.in c.
fin.ad fi.de dolo & contu.Io.de Imol. in l. quidam consulebat.
in pen.col.ff.de re iudi.in l.si ita scriptum.ff.de leg.1. & in l.non
solùm.§.morte.ff.de oper.nou.nunc.Lud.Rom.in l. qui in alie
* na.§.fi.ff. de acq. hæred. *& ita communiter tenetur*. quamuis con-
trarium teneat do. Anto. de But.in d.c.Cumana in vlt. col. ad
19 cuius fundamenta ibi respondet Pan. ¶†Secundò confirmo
per illud,ꝙ sing. consuluit Petr.de Anch. (nec alibi legi) in con
sil.33.inci.per statutū.vbi consuluit egregiè, ꝙ in causis, in qui-
bus requiritur libellus, prout sunt regulariter omnes causæ or-
dinariæ, Pone, quòd actor producit libellum solennem cum
omnibus solennitatibus requisitis à iure,iuxta glo.& Docto.in
l.1.in princ.in glo. magna.ff.de eden. & in c.2.de libelli oblatio-
ne,& adijcit clausulam, prout tota die fit, ꝙ non in modum
solennis libelli, sed qualisqualis petitionis, debet succumbere,
nisi adijciat illa verba, nisi & quatenus à iure requiratur, vt ibi
pulchrè per eum, & ista teneas bene cordi,quia in actu practi-
co infringerent totum vnum processum,& sic facerent hono-
rem. Suprascripta procedunt redeundo ad materiam nostrā
in casu claro.quid in dubio,an exceptio litis finitæ præsumatur
opposita ad impediendum processum, an verò ad merita cau-
sæ?Bald.in d.l.eleganter.§.si quis post.in 7.col. tenet, ꝙ in dubio
pręsumatur opposita ad merita causæ,quia sic est originalis na
tura,alleg.in arg.l.3.in prin.ff.ad Maced. quæ nihil facit,sed ſm
Lud. Rom.potest assignari ratio, quia vbicunque actus potest
fieri de iure cōi, & de iure speciali, in dubio debet præsumi fa-
ctus de iure cōi. l. Quanquam. & in l. testō mag. C. de testa.
mili.sed excep.peremptoriæ de iure cōi opponuntur ad meri-
ta causæ,d.l.peremptorias, tamen posses arguendo negare hoc
vlt.assumptum.Sed his non obst. distingue melius,vt per Bald.
hic, quem in specie referunt,& sequuntur Lud. Rom.& Alex.
20 hic. † Quid autem si exceptio peremptoria impediens litis in-
gressum ante lit. contesta. fuit opposita ad impediendum pro-
cessum,& fuit reiecta per iudicē tacitè, vel expresè, an denuo
post lit.contest.possit opponi in vim peremptoriæ? tetigit Bart.
in d.§.si quis post.& nihil decidit.sed Bald. plenius hic, & ibi di-
stinguit,ꝙ si iudex reiecit,eo qa de ea plenè cognouit,amplius
opponi non possit,aliàs secus,vt latè per eum,& sequitur Lud.
21 Rom.hic in vlt.col. † Quid autem esset si reus ante lit.contest.
opposuit talem excep. ad impediendum litis ingressum, & ei
renunciauit,an post lit.contesta. non obst. renunciatione pote-
rit eā denuo opponere ad merita causæ? Distingue,aut renun-
ciauit illi except.solùm tanquā impeditiuæ ingressus litis, & eā
potest denuo opponere ad merita causæ,quia tunc opponitur
ad alium finem,quàm renunciauit, secus si renunciauit, vt ex-
cep.peremptoriæ, vel simpliciter, ſm Bal.in d.§.si quis post. &
Lud.Rom. hic in pen.col. quicquid tenuerit idem Bald.hic,&
in d.l.peremptorias.Multas alias excep. perēptorias impedien-
tes litis ingressum enumerat hic Paul. de Cast.in vlt.col.& Bal.
in l.postquam liti.C.de pact. Bart.in l.vir bonus.ff.iud. sol. Can.
22 in c.1.de lit.contest.in 6.¶†Quintò not.ex ista l.nam & posteà,
ibi,vel denegatur act.iuncta glo.quæ exponit,idest exceptione
repellitur,secundum Bart. & alios, quòd ista verba denegetur
actio,apposita in l.vel in statuto,non important, quòd ipso iu-
re tollatur actio,sed ope excep.tantum. Sed caue,quia text.iste
parum facit,cùm ista verba sint in edicto preto.& prætor non
potest ipso iure tollere etiam si exprimeret.§.quos autem.Inst.
de bon.pos.gl.in l.in substi. ff. de vulg. & pup. melius ergo pro-
bat tex.hic alleg.per Barto.in l.1.in prin. iuncto.§.sublata.&.ibi
not.Bar. & alij.ff.ad Treb. attento quòd Senatuscons.est ius ci-
uile,quod potuisset ipso iure tollere actionem.l.ius autem ciui
le.ff.de iusti.& iur. & tamen per talia verba actio non datur. nā
tollitur actio ipso iure.pro conclu.Bar.adde tex.in l.necessarijs.
in ver. *& in eos actio non detur*.ff.de acq.hære.& illum tex.ad hoc
ibi not.d.Fran. de Are.tñ aduerte,quia in ꝯrium pondero plu-
res tex.vbi ista verba,actionem non dabo,important ipso iure.
Primò enim allego tex.in l.mercalem. C.de cōdi.ob turp.cau.
in verbo.*denegandas esse actiones*.iuncta regula l.generaliter. & l.si
plagij.ff.de verb.obl.Item ꝯ Bar.vr̃ tex.in l.omnes,in fin cum l.
sicut.in fi.C.de præscr.30. ann. licèt gl.videatur destruere illum
tex.dum dicit,intellige quo ad effectū,& de illo text.in d.l.mer-
calem.perpendit Sal.in l.2.C.de condi.ob.tur.cau.& d.Fran. de
Are.in d.l.generaliter.in 2.col.ibi tamen conatur r̄ndere ad illū
tex.Limita prædictum not.Bar.non procedere in causis crimi-
nalibus per duo iura, quæ nihil probant, & idem tenet Bald. in
* lect.antiqua. *Bar.& omnes Moder.hic*. & Bar.in l.cū lex.in vlt.col.
ff.de fideius.& in l.1.in prin. per illum text.ff.ad Maced.& in l.2.
§.1.ff.ad Velleia.& ī d.§.sublata.& ibi Ang.& cōiter Mod. quā-
uis ꝯrium teneat Bal.in l.non dubium.ad fi. C.de legi. & Imol.
in d.§.sublata.& vide omnino latè, & subtiliter dom. Franc.de
Aret.in consil. 85. incip. considerata diligenter consultatione.
Et pondera,quòd Bartol.hic alleg. l. si tibi.§.quædam. de pact.
sentit rationem,quia actiones ex delictis ipso iure per pactum
nudum tolluntur,vt ibi.ergo facilius tolluntur,quàm actiones
ciuiles, multò magis debet impediri eorum natiuitas. tamen
nec ista ratio Barto. concludenter probat, quòd per illa verba
actio non detur, in criminalibus actio tollatur ipso iure. cogi-
tabam etiam fortius inducere dicta iura: nam dicta iura di-
cunt, quòd in delictis pactum ipso iure tollit actionem, ergo
fortius debet tolli per statutum, per text. in l.fin. & ibi Bartol.
not.C.de fideiu.& gloss.in l. non impossibile. in gloss. magn. in
fin.ff.de pact.sed ista argumen. non videtur bona inductio, tol-
litur actio ipso iure per pactum,ergo & per statutum: nam in
delictis ille, qui deliquit, ex tacito consensu obligatur obliga-
tione naturali.l.1.ff.de furt.Bartol.in l. ex hoc iure.ff.de iustit.&
iu.& ideo nimirum si sicut delinquendo obligatur consensu,
sic ita per contrarium consensum, & sic per pactum tollitur
obligatio,& actio.l.Stichum.§.naturalis.ff.de sol. sed in statuto
non est sic,quia non adest consensus, virtute cuius possit tolli
contrario consensu obligatio. vnde aliam, & meliorem ratio-
nem assignat not.Bartol.in l.cum lex.in vlt.colum.ff.de fideiuss.
quam sibi ascribit Raphael. Cuma. in l. 1. §. Quanquam. ff.ad
Trebel.quamuis eam reprobet Impe.& dom. Alexand.in d.§.
23 sublata. ¶† Vltim. not. ex versicu. fin. *secundum communem in-*
* *tellectum*, quòd quando exceptio iuramenti est dubia, & sic re-
quirit altiorem indaginem,non impedit litis ingressum,sed de-
bet reseruari infra in processu probanda. Et huius conclusio-
nis credo esse rationem,nam regulam habemus,quòd quando
aliqua exceptio proponitur in iudicio præparante, quæ requi-
rit altiorem indaginem, quòd tunc reseruatur necessariò exa-
minanda in iudicio præparato.l.3.§.ibidem. ff.ad exhibend. sed
ego habeo,qđ illud,quod præcedit lit.contest.dicitur prępara-
torium iudicij. glo.not.in §.pen.aliàs fin.in verbo procemijs,in
Auth.in medio litis non fieri sacras iussio.dixi in rub.C.de iure-
24 iur.ergo &c. † Quando autem excep.dicantur requirere altio-
rem indaginem,declarat not. Bart.in l.si is à quo.in prin.ff.vt in
pos.leg.& in l.4.§.condemnatum.ff.de re iudi.Bal. Sal. & alij in
l.2. C.de edi.diui Adr. tol. & multum operatur talis reseruatio

facta à iudice in proceſ. quia ſi poſtea probetur talem except.
eſſe veram, iudex pronuntiabit talem proceſſum eſſe vſq; re-
tro nullum, quod pronunciare non poſſet, ſi prius except. non
fuiſſet oppoſita, ita no.bar.in l. ille à quo. §. ſi de teſtamento.ff.
ad Treb.& in l.prætor.§.1.ff.de dam. infect. ſequuntur Saly.&
Pau. de Caſt. hic, & Pau. multum dicit tenendum menti, de
quo etiam per Bar.in l.pen.C.de poſtu.& in l.fi.C.de compen.
25 † Sed aduerte, quia illud, quod dicitur, ꝙ exceptio litis finitæ
requirens altiorem indaginem non impedit lit. conteſt. fallit
quando talis exceptio concerneret perſonam iudicis, vel acto-
ris, qua licèt requirat altiorem indaginem, tamen debet prius,
& ante omnia liquidari, ſm Bar.in l.fi. circa fi.ff.pro ſuo, & in l.
quidam conſulebat.ff.de re iud.Item attende, ꝙ ſi opponatur
excep.impeditiua proceſſus, quæ non requirit altiorem indagi-
nem, ſed poteſt expediri intra biduum, vel intra tres dies, & ni-
hilominus iudex inuita parte procedit ad vlteriora, proceſſus
erit ipſo iure nullus, vt per gl.& Docto.in c. cum contingat.de
offic.deleg Bal.in l.1.in pen.car.& in l.ſi criminis. C. qui accuſ.
non poſ.& in d.l.peremptorias latè Ludo.Roma. hic.in 2. col.
& 3.Imol.in d.l.ille à quo.§ ſi de teſtamento, & in l.ſi quando.
ff.de leg.1.Pau.de Caſt.hic ad fi.& in §.ſi damnetur.ĩ.ea.l.Et eſt
25 ratio, † quia iudex non poteſt immutare ordinem iuris. c.exa-
minata.de iud.Item in materia adde glo. in c. ſciſcitata. in ver.
effectum.de in integ.reſt.quam Abb.Panor. ibi in 5.colu.mul-
tum not.& dicit, ꝙ ſolet multoties adducere in conſilijs ad ſta
tuta, quæ excludunt omnes excep.ↄ̃ ſententiam, ꝙ intelligan-
tur, niſi opponens excep. legitimam eam velit incontinenti ꝓ-
bare, vt ibi per eum, ꝙ dictum eſt multum practicabile, & not.
indignum.idem tenet in c.ſuper eo.ad fi.de offi.deleg.ſed illud
reprobat bona ratione d.Alex.in conſi.934.incip.clariſſimè do
mine Vicarie, vt ibi latè per eum, & ad auctoritatem Abb.re-
ſpondet, ꝙ non ſolùm ſi Abb.ſed etiam ſi Epiſcopus, vel Car-
dinales iſtud dicerent, malè dicerent, & per iſta remanent ex-
pediti iſti tex.

S V M M A R I V M.

1 *An ex iuramento oriatur actio.*
2 *An habeat executionem paratam.*
3 *Iurandi facultas an tranſeat ad hæredem.*
4 *Promiſſio ſine cauſa valet cum iuramento.*

§.Iureiurando.

Ex iuramento præſtito, vel re
miſſo oritur actio actori, &
except.reo, & al is ſcilicet ſucceſſorib. ſecundum primum in-
tellect. glo. vel ans ſcilicet fideiuſſoribus, ſm alium intellect.
hoc dicit, & tunc exceptio ſuperueniens reo principali, prode-
1 rit fideiuſſoribus.¶† No.ex hoc tex. ꝙ ita oritur actio, qñ remiſ
ſum eſt iuramentum, ſicut qñ eſt actualiter præſtitum, vt hic,
& l.non erit.§.ſi neq;. ſ.eod. ex quo habes notare ſm Salyc. &
Ludo.Rom. ꝙ actio, quæ oritur ex actu in veritate geſto, ori-
tur, etiam qñ non eſt geſtus, ſed remanet per partem, quæ re-
mittit, & facit iſte tex.ad ea, quæ dixi in l.3.§.fi.ſ.eod. ↄ̃ Io. Fab.
2 in §.item ſi quis poſtulante.in pen.col.Inſti.de act. † Et cogita,
an remiſſo iuramento inſtrumentum haberet executionem
paratam, ſicut ſi eſſet actualiter iuratum ſm formam, quam
tradit Bar.in l.2.ad fi.ſupra eod. nam iſte text.probaret, ꝙ ſic, &
eſſet magna extenſio ad dec.Bar. ibi, tñ aduerte, quia ↄ̃ hoc fa-
3 cit, quia ſm hoc concurrerent multa ſpecialia.† Nũquid autẽ
delato iuramento, & ſuſcepto, ſi ſuſcipiens moriatur antequã
iuret, an facultas iurandi tranſeat ad hæredes? tex.eſt, ꝙ non in l.
generaliter.in princ.C.eod quia fortè bene confido de te, & nõ
confido de hærede tuo, quia prout dicit ibi Bald.ſæpè legali vi
ro ſuccedit improbus: & iſtud intellige verum in iuramento
delato ab homine, ſecus in iuramento delato à lege vel à ſtatu
to, quia lex ſemper loquitur.glo.eſt in l.pen. §.fin.& ibi Moder.
ff.ne quis eum qui, & ibi ſoleo dicere, & dixi in l. ſi quando. C.
vnde vi Attende etiam ad illud, quod dicit Bar. hic, ꝙ iuramẽ-
tum non præſumitur delatum à parte, nec etiam ꝙ incontinẽ-
ti fuerit præſtitum.idem tenent Bal.& Lud.Rom.& D.Alex.in
l.3.in prin ſ.eo.& Lud Rom.in l.non erit.§.ſi neque.ſ.eo. & vl
tra ea, quæ addit D.Alex hic, facit clara ratio, quia iſta ſunt fa-
cti: facta autem non præſumuntur, niſi probentur, l. in libello.
§.factæ.ff.de cap.poteſt tamen limitari ſm Alexan.hic, quando
interueniſſet ſcriptura publica, vt in ſimili dicit Bar.in l.ſi vnus.
§.pactus. ff.de pac. & faciunt quæ abundè traduntur in l.ſcien-
4 dum.ff.de verb obl.¶† Vlt.no.ex ex text.iuncta glo.quòd licèt
quando eſt ſtipulatio ſine cauſa, non valeat in effectu l.2.§.cir-
ca ff.de excep.doli tamen hic eſt tex.quando iuramentum eſt
informiter, & ſine cauſa, non obſt.excep.doli:& ita ad hoc iſtũ
tex.not. Bald.in repet.l.2.in 3.char.ſ.eo.ſed credo, ꝙ poſſit aſſi-
gnari ratio diuerſitatis.nam iuramentum æquiparatur ſenten-
tiæ, vt videmus in l. 2. ſ. eod. ſed in ſententia non curamus de
cauſa, vt not.Cy. & Bal.in l.pen. C.de re iud.ergo nec in iuro.

S V M M A R I V M.

1 *An ex iuramento oriatur exceptio, ſi opponatur.*
2 *Acta iudicij faciunt notorium.*
3 *Sententia lata pro eo, qui nullam habet actionem, operatur effectum infamiæ.*
4 *Sententia lata contra euidentem probationem, vt eſt iuramentum, non eſt nulla.*
5 *An condemnatus efficiatur infamis.*
6 *Quid in ſententia lata in fauorem eius, qui dolo egit.*
7 *Sententia contra ſententiam quando valeat.nu.8.*
9 *Sententia ſecunda arbitri an valeat.*

§.Si damnetur.

Iſte §. in glo. legitur duobus
modis, & ſm primum intel-
lectum iuramentum erat delatum actori, & ſententia fuit lata,
ſm quod erat iuratum, & ſm hunc intellectum hoc dicit in ef-
fectu. Valet ſententia lata virtute iuramenti in iudicio infor-
matorio, ſicut ſi eſſet lata per veras probationes, & operatur
eundem effectum, hoc dicit.Dubium faciebat ſm Albe.Sal.&
Moder.hic, regula l.eum qui, in prin.ĩ.eo.nam ſicut ibi, quan-
do reus defert iuramentum actori, quia actor iurando releua-
tur ab onere probandi, & pariter reus releuatur, ne condemne
tur ad duplum, ita hic reus, qui detulit iuramentum actori, de-
bet releuari à pœna infamiæ; ↄ̃rium decidit hic, & ratio deci-
dendi eſt, quia in d.l.eum qui.reus ideo euitat pœnam dupli,
quia illa pœna imponitur ſolùm neganti, ſed reus deferendo
iuramentum vr̃ confiteri, & non negare, ſecus eſt in caſu iſto,
in quo pœna infamiæ non prouenit ex negatione, vel affirma
tione, ſed ex ſententia condemnatoria, & ideo ea lata ſequitur
effectus infamiæ.Et ſic not.ſecundum hunc intellect. quòd ex-
traordinaria probatio, vt eſt iuramentum, ſm quod dixi in l.3.
§.fin.ſ.eod.in ver.dato. non tamen tollit, vel impedit curſum
infamiæ, quæ irrogatur virtute ſententiæ, facit l.ordo.ff.de pub.
iudi. Alio, & ſecundo modo legitur iſte text ſm glo. & iſte eſt
notabilior intellectus, ſm quem iuramentũ fuit delatum reo
conuento, & reus iurauit, deinde fuit lata ſententia contraria
iuramento, & ſecundum hunc intellect.hoc dicit, valet ſenten
tia lata ↄ̃ iuramentum, & ſic differt iſte intellectus à pręcedẽ-
ti in duobus: nam in primo intellectu iuramentum erat præ-
ſtitum ab actore & ſententia fuit conformis iuramento, ſed ſe
cundum alium intellect.iuramentum fuit præſtitum à reo, &
1 ſententia fuit contraria iuramento.¶† Et ſm vlt. intellectum
not. ex hoc tex.quatuor, primò quòd ſi reus accuſatus iuraue-
rit, licèt ex iuramento habeat excep.vt in § præcedenti, tamen
oportet, quòd eam opponat, aliàs valebit ſententia lata ↄ̃ iura
mentum, & Ang.extendit hũc tex.vt procedat etiam ſi in actis
appareat de iuramento, quia iudex ſupplere non debebit, ex
quo ius excipiendi de iuramento reſidet in parte, & non in iu-
dice.l.1.C.vt quæ deſunt aduocatis. Et ſi dicatur ↄ̃ de l.fi. in fi.
ff.de pet.hęr.ibi, & ſi non exciperetur ſatis per offi.iud.conſuli.
Reſpondet Ang duobus modis, primo, quòd ille tex.debet ſup
pleri, dummodo petatur à parte, vel aliter. & ſecundò reſpon-
det Ang. ꝙ illæ tex.vult dicere hoc, quòd licèt non poſſint op-
poni excep.fortè propter lapſum termini ſtatuti à lege vel à iu
dice.ĩ.quem non fuerunt oppoſitæ, ꝙ tamen poteſt implorari
offic.iud.& ita etiam Ang.ibi multum exclamat illum text.ad
hoc.idem no.Ang.in l.planè.eod.tit.& l.filiusfam.§.veterani.ff.
de procura. & in l. quos prohibet.ff.de poſtu.Et reuertendo ad
terminos tex.noſtri inuenio, quòd idem tenet Raph.Fulgo.hic
in fi.& Panor.in diſcurſu in c.inter monaſterium.de re iud.ſed
a malè dicunt.[a] † nam acta iudicij [b] faciunt notorium. c. fin.de
2 coha.cler.& mulic pręſertim poſtquam eſt concluſum in cã,
b vt eſt glo.reputata ſing.in c.ſignificauerunt.de teſt.ſed in noto
rijs iudex ex officio debet ſupplere, etiam parte non opponen
te, vt eſt tex.in c. quoniam. in fi.de filijs presby. & ita in termi-
nis tex.noſtri tenet.D.Anto.in c.ab excommunicato.in 3.char.
de reſcrip.& ſequitur D.Alex.hic.quod eſt no.pro limitatione
huius

ADDITIONES.

a ¶Malè dicunt, Vide Iaſ.in l.1.col.6.de iure omn.iud. PVRPV.
b ¶Acta iudicij.Adde Docto.in c.quoniam contra.de proba.Doct.in c.ex inſi-
nuatione, de appel.
* Et vide Capel.Toloſ.q.198.Dec.conſ.74.num.4.conſ.681.Cur.in l. admonẽ
di.col.20.de iureiur.Pariſ.conſi.1.nu.170.lib.1.Declara, vt per Dec. in c.pa-
ſtoralis.col.4.circa fi.de excep.& in c.ſi quando.colum.2. de offic. deleg.
MASVER.

huius tex. vt non procedat, quando de iuramento apparet in
3 actis. ¶† Secundò ex hoc tex. retento vlt. intellectu, no. ſubtiliter Bal. quòd ſententia lata pro eo, qui penitus nullam actionẽ habet, valet, & operatur effectum infamiæ. & licèt Bal. non inducat, credo quod voluerit inducere tex. ſubtiliter hoc modo, nam iuramentum erat delatum ipſi reo in cauſa famoſa, & cõſequenter in cauſa criminali, ſed in cauſis criminalibus iuramento præſtito tollitur actio ipſo iure, ſecundum Bar. & Doc. in prin. huius l. vbi dixi, & no. Bar. in l. cùm lex, in vlt. col. ff. de fideiuſ. & tamen licèt actio eſſet ipſo iure ſublata, valet ſententia pro eo. Ego puto, quod no. ſit in ſe verum, non per iſtũ tex. ſed per l. cum putarem, & ibi Bar. ff. fam. erciſ. & per rationem, quia iſta exceptio, tibi non competit ius agendi, non poteſt opponi poſt ſententiam, vt no. Bar. in l. ſi Titius. ff. de verb. obl. & in l. poſthu. §. ſi quis ex his, per illum tex. ff. de inoffic. teſt. ſed nõ credo, ꝙ iſte tex. neceſſariò iſtud probet, quia non ſequitur in hoc tex, iudicium erat famoſum, ergo erat cauſa criminalis, patet in actione tutelæ, depoſiti, & pro ſocio, in quib. iudiciũ eſt famoſum. §. ex quibuſdam. Inſti. de pœna teme. lit. & l. 1. §. 1. cũ
4 gl. ff. de infamibus, & tñ cauſa non eſt criminalis. ¶† Tertiò no. ſm Ludo. Rom. ꝙ valet ſententia ↄ̃ euidentem probationem, vt eſt iuramentum, ꝙ eſt euidens probatio, patet quia eo præſtito nihil vltra quæritur. l. non erit. §. dato. ſ. eo. Tu dic ideo eſſe, quia de iuramento non erat oppoſitum, nec apparebat in actis, ideo non potuit dici, quod ſententia hic ſit lata ↄ̃ euidentem probationem, & maximè etiam, quia iuramentum non
5 eſt propriè probatio, vt dixi in d. §. dato. ¶† Quartò no. ꝙ condemnatus in iudicio famoſo per ſententiam efficitur infamis, intellige quando per ſententiam iudicis ordinarij: nam ſententia arbitri, & arbitratoris nunquam infamat. l. quid ergo. §. ex compromiſſo, & ibi glo. ſingu. ff. de infa. quam ad hoc reputat ſing. Bald. in c. at ſi clerici, in 3. colu. de iud. quam limita ſecundum Bar. in d. §. ex compromiſſo. niſi adeſſet ſtatutum, quòd ſententiæ arbitrorum mandentur executioni, ſicut ſententiæ
6 diffinitiuæ iudicum. ¶† No. etiam ex iſto tex. quòd ſñia lata in fauorem eius, qui dolo egit, valet, & iſtum tex. ad hoc ponderat Bar. in l. eleganter. §. ſi quis. ff. de condi. inde. ¶ Glo. diuiditur in tres partes. Primò ponit primum intellectum ad tex. Secunda ibi, vel dic ꝙ reus, ponit ſecundum intellect. & ambos. ſ. declaraui. Tertia ibi, & ſecundũ hoc no. ¶ No. ꝙ glo. per viam no. voluit remouere oppoſi. contra tex. tenendo ſecundum intellectum glo. qui non eſt in iſta 3. par. forma ſic oppoſi. iuramentum eſt maioris auctoritatis, quam res iud. l. 2. ſ. eo. ſed ſententia ↄ̃ rem iudi. non valet. l. 1. C. quando prouo. non eſt neceſ. ergo multò minus deberet valere ſententia lata ↄ̃ iuramentum, & tamen ↄ̃rium dicitur in tex. gl. reſpondet, ꝙ in hoc ſententia
7 eſt maioris aucto. q̃ iuramentum. † iuxta hanc glo. pro eius intelligentia examinat Bar. an, & quando valeat ſententia lata ↄ̃ primam ſententiam, quæ tranſiuit in rem iudi. & diſtingue, vt hic per eum, & in d. l. 1. C. q̃n prouoc. non eſt neceſ. ſed eius diſtinctio eſt falſa, & reprobatur per omnes Mod. hic, vt habes ꝑ Alex. Et antequam vlterius progrediar, põdera, ꝙ Bar. hic vult duo. primo ꝙ ideo in l. 1. C. quando prouo. non eſt neceſ. non valet ſententia contra ſententiam, quia illa ſententia ferebatur ex antiquo proceſſu, & ſic ex proceſſu finito, ideo ibi ſecunda ſententia non valet, & ſic vult Bar. ꝙ ſi in d. l. fuiſſet lata ſententia ex nouo proceſſu, ꝙ valuiſſet. ſecundò vult Bart. quòd ſententia lata contra iuramentum indiſtinctè valet, quia iuramentum non finit inſtantiam. iſtam theoricam Bar. reprehendunt Cano. in c. inter mona. de re iud. & d. Ant. in conſ. 28. ꝙ inci. viſis pręſentib. quęſitis, vbi dicit, ꝙ opi. Bar. eſt reprobata, & ꝙ doctri. Bar. non ſit vera ad d. l. 1, oſtendo clarè, nam Barto. diuinat, dicendo ſententiam ſecundam in d. l. 1. fuiſſe latam ſine nouo proceſſu. Secundò, quia pondero, ꝙ tex. in d. l. 1. in ratione decidendi, quare ſecunda ſententia non valuit ↄ̃ primam, fundat ſe, quia prima tranſiuerat in rem iud. ex quo ab ea non erat appellatum, & ſic tex. fundat ſe propter auctoritatem rei iudi. ergo intellectus Bar. ad illam. l. 1. non eſt verus. In iſto ergo pun-
a cto veritas eſt, [a] ꝙ ſi prima ſententia tranſiuit in rem iud. & de ea conſtet, non valet, ſecunda ſententia contraria etiam lata ex noua inſtantia, & nouo proceſſu, contra Bart. in d. l. 1. vbi gl. & Docto. ſecus ſi fortè dubitaretur propter antiquitatem, ita
* propriè loquitur tex. in c. inter monac. de re iud. in qua Bart. facit magnum fundamentũ, & ibi Cano. *magis communiter tenent*, & Innocen. & alij in c. paſto. in prin. de reſcrip. imò fortius ſecũda ſententia ↄ̃ primam de conſenſu partium lata non valet, ita tenet glo. ſolennis. in l. ſi diuerſa, in glo. fi. C. de tranſac. quam gl. Bal. & alij ibi communiter tenent, & Barto. in l. acta ff. de re iud. & Bal. in l. 1. in fi. C. ſen. reſcin. non poſſ. & in l. poſt rem. ff. de tranſac. & illa glo. eſt vnica, & ſing. in iure, ſm Bal. in c. præſentata. in 3. col. de teſti. & in d. c. inter mona. in 2. col. vbi pro illa gl. adducit ſex rationes, & ꝙ illa gl. ſit ſing. dicit etiam Imo. in l. ꝙ iuſſit. in fi. ff. de re iud. Alex. in conſ. 227. incip. viſis proceſſibus, circa lites. in 1. col. lib. 2. quamuis ſemper dubitauerim de illa glo. cùm pars, quæ obtinuit, poſſit ſententiæ renũciare, & eam reprobat Ludo. Roma. in repe. l. 2. in 24. colum. ff. de re iud. dixi in d. l. ſi diuerſa. Tenendo ergo concluſ. ſ. factam vidẽdum eſt, quare valeat ſententia ↄ̃ iuramentum, vt hic, & ↄ̃ tranſa. l. eleganter. §. ſi quis poſt. ĩ. de condi. inde. & tamen non valet ſententia contra primam, quæ tranſiuit in rem iud. Reſpondet D. Alexan. hic, quia ſententia fertur cum maiori deliberatione, & maiori ſolennitate proceſſus. C. de ſent. l. prolatam. Alio modo reſpondet Ant. de But. in d. c. inter mona. quia ſententia prima facit notorium. c. fi. de cohab. cle. & muli. vnde ſecunda ſententia tanquam lata contra notorium non debet valere, vt ibi per eum. Tertiam rationem aſſignat Ludo. Roma. non hic, ſed in l. duobus. §. fi. in 2. col. ĩ. eo. quia in ſententia concurrunt plures perſonæ, ſcilicet actoris, rei, & iudicis. cap. forus. de verb. ſigni. ſecus in iuramento, & tranſa. in quibus licèt aliquando interueniat iudex, tamen non interuenit de neceſſitate, prout in ſententia. Sed tu reiectis iſtis rationibus aſſigna rationem, in qua ſe ꝓpriè fundat tex. in d. l. 1. C. quan. prouoc. non eſt neceſ. eo quia lata prima ſententia, ſi non appellatur tempore congruo, tranſit in rem iud. & poſtquam tranſiuit in rem iudi. ſecunda ſententia ferri non poteſt. ſed iuramentum, & tranſac. nunquam tranſeunt in rem iud. vt inquit glo. in l. 2. in glo. mag. circa fi. ſ. eo. Aliqui tñ caſus ſpeciales reperiuntur, in quib. valet ſententia ſecunda lata ↄ̃ primam, quæ tranſiuit in rem iud. quos enumerant Doct. in locis præalleg. præcipuè Anto. de But. in d. c. ab excommunicato. Ange. in d. l. 1. C. q̃n prouo. non eſt neceſ. Ang. & Imol. in d. l. 1. ff. de re iud. Bal. in l. poſt ſententiam. C. de ſent. Ludo. Rom. in l. ſtipulatio iſta. §. 1. ff. de verb. oblig. Pau. de Caſt. & Alex. hic, & latè Ang. Are. in §. poſteriore. Inſti. quibus,
8 mod. teſt. infir. ¶† No. tamen ꝓ nunc vnũ caſum, in quo poteſt ſaluari opi. Bar. quem ponit Bal. in rub. extra de pręſcrip. in vlt. col. & ſic vnum caſum, in quo valeret ſententia ſecunda cõtra primam ex nouo proceſſu, quando ſcilicet eſſet lata prima, & ille, pro quo eſt lata, ſtetiſſet per 30. annos, ꝙ non petijſſet executionem, tunc enim extinguitur effectus ſententiæ, quia actio in factum tollitur 30. annis, & ſic tunc valeret ſententia ſecũdò, contra primam, quia ſublatus eſſet effectus primæ ſenten-
9 tiæ. † Quid autem in ſententia arbitri, an valeat ſecunda, & an poſſit fieri compromiſſum maximè cùm clauſula nõ obſt. prima ſententia? ponunt Bald. & latè Ful. & ibi ſoleo dicere, in l. ſi diuerſa. C. de tranſac. & ſic remanet expeditus iſte §.

A D D I T I O.

a ¶ Veritas eſt. Sequitur, & communem dicit Dec. conſ. 295. col. 2. in prin. Alex. conſ. 79. nu. 4. lib. 7. Caſt. hic, Iaſ. in l. duobus. §. Item Pomponius. numero 14. hoc tit. MASVER.

S V M M A R I V M.

1 *Alia eſt interruptio præſcriptionis, alia perpetuatio actionis. nu. 2.*
3 *Per litis conteſtationem perpetuatur actio vſq; ad 40. annos.*
4 *Iuramentum habet vim litis conteſtationis, & ideo perpetuat actionẽ ad 40. annos. nu. 5.*
6 *Virtute iuramenti deciſiui poteſt ferri ſententia.*
7 *Litis conteſtatio eſt de ſubſtantia iudicij, etiam in iudicijs poſſeſſorijs. num. 8.*
9 *Negatio an ſit de ſubſtantia litis conteſtationis.*
10 *Iuramentum abſque interpellatione conſtituit debitorem in mora.*
11 *Actio de dolo perpetuò competit contra doloſum.*

§. Si is, qui temporali.

Iuramentum habet vim lit. conteſt. & ideo actionem temporalem perpetuat. hoc dicit. In
1 tex. ibi, cum eo perpetuatur. debes ſcire, † ꝙ aliud eſt interruptio pręſcrip. per quam ſolùm pręſcriptio inchoata rumpitur, adeo quod ille, qui primò præſcribit, facta interruptione oporteret, ꝙ de nouo inchoaret pręſcrip. & de iſta loquitur. l. cùm notiſſimi. in princip. & l. ſicut. C. de præſcrip. 30. vel 40. annor.
2 † Alia eſt perpetuatio actionis, & iſta prorogat vitam actionis, mediante lit. conteſt. & facit ꝙ actio, quæ erat breuis vitæ, cuiuſcunq; temporis eſſet, efficitur perpetua, & ſic 40. anno. l. 1. §. excep. C. de annali excep. l. fi. ad fi. C. de præſcrip. 30 ann. & in ca. placuit. el 2. in §. poteſt, & in §. ꝙ ſi per naturalem. 16. q. 3. glo. in d. c. cum notiſſimi. in prin. in ver. ſolam. declarat Barto. in l. fi. in prin. ff. de eo per quem factum erit. Intelligendo ergo tex. propriè de tali perpetuatione, pondera, ꝙ hic habes tex. not. iuncta glo. 1. quæ exemplificat in actione iniuriarum, quæ eſt annalis.

l.ſi non conuitij.C.de iniur.& l.ſi eum.§.qui iniuriarum.ff.ſi qs
cau.ꝙ actio cuiuſcunque temporis non ſolùm 30.ann. per lit.
conteſt.ſemper perpetuatur in 40.ann.& ſic meta perpetuatio
nis eſt ſemper prorogare ad 40.annos,& ſic perpetuatio actio-
nis aliquando addit 39.ann.aliquando ſolùm 10.ſm quod erat
vita primæ actionis.Et ꝙ actio prima,quæ erat tãtum annalis,
lit.conteſt.prorogetur ad annos 40. hic eſt tex. idem tenet glo.
in l.fi.in gl.antepe.C.de temp.in integ.reſti.pe.& glo.fi in l.fi.C.
de dolo.& glo.in l.fi.in glo.2.C.de præſcrip.30.ann. & expreſsè
Ang.in l.2.§.ſi rem.ff.de vſuc.pro emp. quod confirmo , quia
actiones temporales anni, vel ſimiles facilius perpetuantur ad
annos.40.quàm actiones longioris vitæ,patet, quia illæ perpe-
tuantur per impetrationem reſcripti mediante ſupplicatione,
3 aliæ non.l.2.C.quando lib.principi datus.† Et ex prędictis infe-
ras,ꝙ ſi ſtatuto caueatur, ꝙ ſi creditòr ſteterit per 10. annos,ꝙ
non petierit debitum,ſit excluſus , certè per lit. conteſt. actio ,
quæ erat decennalis,perpetuatur in 40.annos,ſm Imol.in d.§.
ſi rem,& Ang.& Imo.in l.ſi ſeruum.§.ſequitur. ff de verb. obl.
Ang.in l.ſicut,in prin.C.de præſcrip.30.ann.& Alexan.in l. fi.in
prin.ff.de eo,per quem fac.erit.quamuis alibi Ang. tenuerit, ꝙ
lit.conteſt.perpetuet,ideſt,addat alios 10.ann. ita dicit Ange.in
d.l.2.§.ſi rẽ. & malè.ꝯrium etiam in ſtatuto alia ratione tenuit
Bal.in c.cum non liceat.in vlt.col.de reſcrip. Aduerte tamẽ, &
bene conſidera,quomodo iſte tex.poſſit intelligi de perpetua-
tione vſq; ad 40.ann.cùm illa non eſſet cognita de iure.ff.vt ꝓ-
bat tex.in d.l.fi.C.de præſcr.30.ann.iuncta d.l.1.§. excep. vnde
conſidero ſi tex.in ver.perpetuatur.poſſit intelligi,ſcilicet in in-
finitum,& tunc iſte tex.redditur notab. & de iſta materia per-
petuationis tango in l.fi.ff.de eo per quem fac.erit,& ideo non
4 pono hic.¶† Secundò not. ex hoc text. ꝙ iuramentum habet
vim lit.conteſt.idem expreſſus dicit tex.in l ſed ſi reſtituatur.ff.
ex qui. cau. alleg. in glo.quod intelligit Gul de Cun. procede-
re ſolùm in iuramento iudiciali,& non in extraiudiciali. per §.
pen.& fi.in Auth.de teſti.qui nihil probat ſecundum Bar. pote
rat melius probare,quia vbi non poteſt habere locum veritas,
minus habet locum fictio.l.qui ad certum.ff.locat. ff.de adop.
l.adop.ſed in extraiudicialib. nõ poteſt verè cadere lit. conteſt.
* ergo nec fingi, tamen Iac.But.*Bar.& communiter alij tenent*,ꝙ iſte
tex.procedat etiam in iuramento extraiudiciali , eo quia iura-
mentum non eſt lit.conteſt. ſed habetur loco conteſtationis.
Ex iſto no.infert ſingu.Bar.ꝙ ſi in inſtrumento appareret dela-
tum eſſe iuramentum creditori , tale iuramentum perpetua-
ret actionem ad 40.ann.quod bene not. quia eſt ſolennis effe-
* ctus iuramenti.idem tenent Bal.in lect.antiq.Ang.Sal.*& omnes
Moder.*Imo.in l.naturaliter. in 4.col.ff.de vſucap.vbi dicit, quòd
iſte eſt mirabilis effectus iuramenti , & ita teneas , quicquid te-
neat Raph.Cum.in d.l naturaliter. ad cuius rationem reſpon-
5 de,vt per Alex.hic,† & ex hoc ſequitur magnus effectus in pra
ctica,ꝙ ſtante ſtatuto , ꝙ ſi creditor ſteterit per 10. ann. ꝙ non
petierit debitum,ſit excluſus,certè ſi in inſtrumento adeſt iura
mentum,iuramentum non obſt.ſtatuto perpetuaret ad annos
40.ſm Ang.& Ludo.Rom.hic,& propter hoc monet Ang.no
tarios,ꝙ in inſtrumento apponant ſemper iuramentũ,& iſtud
idem ad ſtatutum tenet Lud.Rom.in d.l.naturaliter. in 1. col.
in fin.vbi reputat valde not.& D.Bartho.Veron.in cautela. 35.
6 ¶† Tertiò not.ex hoc tex.ſm Bal.ꝙ virtute iuramenti deciſiui,
poteſt ferri ſententia diffinitiua abſq; alia lit. conteſt. cùm iura-
mentum habeat vim lit.cõteſt.& ſic poteſt inferri aliud , ꝙ vbi
aliquid requiritur pro forma , poteſt fieri per æquipollens, de
quo per Docto. in l. 1. ff. de lib.& poſthu. Nec dicas, ꝙ in hoc
tex. iuramentum fuerit præſtitum poſt lit.conteſt. prout com-
muniter contingit, quia ſi ita eſſet,actio tũc fuiſſet perpetuata
7 non vi iuramenti,ſed ex vera conteſt.litis, & hoc no.† cùm lit.
conteſt.ſit de ſubſtantia iudicij,& eius omiſſio vitiet proceſsũ,
& ſententiam.glo.& Docto. in l.prolatam. C. de ſent. eſt enim
lit.conteſt.lapis angularis iudicij, & eius fundamentum , dicit
8 pulchrè Bal.in c.1.in 1.col. de lit. conteſt. † & requiritur etiam
in iudicijs poſſeſſorijs,vt eſt tex.in c.2. & ibi Can.no.vt lit.non
conteſt.Io.And.& Cano.in c.conſultationib.de offi. deleg.Bar.
in l.naturaliter.§.nihil commune.in 3.quæſt.ff.de acquir. poſſ.
glo.& Barto.in l.1.C.ſi de momen.poſ.fue.appel.Bar.in l.fi.vbi
etiam Ang.C.qui leg.perſo.non habent.Bal.& Sal. in l.fina.C.ſi
per vim,vel alio modo.Ange.in l.1.§.omnium,poſt glo.ibi.ff.
de itin. actuq; priui. & procedit etiam ſi intentetur remedium
poſſeſſorium cap.reintegrandæ.3.quæſt.4. ſecundum Arch.ibi
Bal.in repe.l.incerti.in 13.q.de interdictis,& in l. omnes populi.
ff.de iuſti.& iu.Sali.in l. fi. C. ſi per vim, vel alio modo.Alex.in
conſi.36.conſideratis his,de quibus In themate. 4. col. & ſeq.
9 lib.2.¶† Quartò no.ex hoc tex.ſecundũ Bal.ꝙ de eſſentia ꝯte.
lit.non eſt negatio,patet hic,vbi iuramentum habet vim lit.ꝯ-
teſt.& tamen reus,qui defert iuramentum, intelligitur confite-
ri.de quo puncto,an lit.conteſt.fiat per confeſſionem , & affir-
a mationem ſicut per negationem, [a] ponunt glo.& Docto. in l.
10 1.C.de lit.conteſt.¶† Quintò vltra Docto.tu diligenter not.ex
hoc tex.quod cùm iuramentum habeat vim lit. conteſt. certè
videtur,ꝙ abſque alia interpellatione conſtituat debitorem in
mora,& faciat eum teneri de interitu abſq; eius culpa , ſi con-
tingat ſpeciem debitam mori poſt iuramentũ, & ſimiliter fa-
ciat debitorem teneri de omni caſu fortuito, prout teneretur
ſi eſſet lis conteſt.ꝯ eum,imò ſi ſola interpellatio extraiudicia-
lis interueniſſet,vt per glo.& Doct.in l.quod te.ſupra tit.1.& in
l.ſi ex legati cauſa.ff.de verb.oblig.& per glo.in l.mora.in princ.
ff.de vſur.quod confirmo per illud,quod tangit gl. in c.breui.
in gl.1.extra eod.dum quærit.Si aliquis iurauit aliquid dare,vel
facere,an ſit opus alia interpellatione,an verò iuramentum in-
terpellet?Et licèt glo.illa non clarè decidat, tamen Do. Ant.de
But.& alij ibi tenent,ꝙ ſic.Ad hoc bene facit,quod voluit Spe
cu.in tit.de aduocato.§.1.ver.ſed nunquid is,qui iurauit,& ver.
ſeq.vbi concludit,ꝙ aduocatus , qui iurauit præſtare patroci-
nium eccleſię,in omnibus cauſis teneatur præſtare,etiam non
interpellatus , ſi viderit expedire , quia iuramentum eum ſatis
ſtimulat,& interpellat,& in terminis noſtris , quod iuramentũ
faciat debitorem teneri de interitu ſpeciei,contingente poſt ip-
ſum iuramentum, tenuit per hunc text. Gul.de Cun. in l. eum
qui.§.ſi iurauero.ĩ.eo.ſed tu melius diſtingue , vt per Iac.Butr.
& Bar.ibi vbi dicetur.¶Glo in ver.poſt lit. conteſt. diuiditur in
tres partes.Prima declarat tex. Secunda format quæſt. & ſol-
uit.Tertia reſpondet alij tacitæ quæſt. Secunda ibi,ſed quid de
11 actione de dolo. Tertia ibi,& idem vt non perpetuetur. ¶† In
ea glo.ſed actio in factum.ſic intellige de actione in factum,
quæ ſublata actione de dolo perpetuò competit contra dolo-
ſum,quatenus eſt locupletior.l.itaque. cum l.ſequen.ff.de do-
lo.ita declarat Abb.Sal.Fulg.& Alexan. hic,quamuis Lud. hic
contra teneat.mouetur, quia iſta actio in factum ſubrogatur
loco actionis de dolo.vnde ipſe Ludoui.intelligit de alia actio-
ne in factum , quæ eſt multiplex , vt per gloſſ. in l. quoties.de
præſcrip. verb. cum concor.& malè.Non obſtat argum.Lud.
quia procederet,vbi eſſet identitas rationis . ¶In ead. gloſſ.ad
fin.not.ex gl. quòd actio de dolo , & in integr. reſtit.cùm non
perpetuentur per veram lit. conte. ſed requiritur ſententia. iu-
rib.alleg.in gloſſ.ita non perpetuantur per iuramentum, & cũ
* gl. *tenent omnes*. Puto nouiter poſſe teneri contra gl. & Docto.
omnes,ꝙ actio de dolo,& in integ.reſtit.quamuis non perpe-
tuentur per veram lit. conte. niſi ſequatur ſententia, ꝙ tamen
benè perpetuentur per iurm. moueor,quia iuramentum non
ſolùm habet vim lit.conteſt. vt hic, ſed etiam habet vim ſnīæ.
l.ſed & ſi poſſeſſori.§.fin. infra eod. & imponit finem liti ſicut
ſententia. l. 2. ſupra eod. & eſt exceptio litis finitæ ſicut res iu-
dicata. capitul. 1. de lit. conteſt. in 6. ergo debet perpetuare,
ſicut ſi eſſet impoſitus finis , & lata ſententia,iuribus alleg. in
glo.& iſtud non poteſt operari vera litis conteſtatio . Intellige
tamen hoc verum in iuramento extraiudiciali , de quo intelli-
gitur eſſe iſte text. ſecundum Bar.& Docto.item in iuramen-
to præſtito in iudicio,ſed non in figura iudicij , aliàs ſi præceſ-
ſiſſet libellus,& vera litis conteſtatio, & poſtea deferretur iura-
mentum,quia tunc requireretur ſententia.l.iuſiurandum,& ad
pecunias.§.fi.ĩ. eo.declarat Alex.in l.2.& ibi dixi , ſupra eod. &
tunc ſecus eſſet.Subdit tamen Bar.retenta opi.glo. ꝙ quamuis
iuramentum nõ perpetuet actionem de dolo, nec in integ.re-
ſtitu.tamen cùm iuramentum habeat vim ſententiæ,vt prædi-
xi , & ſic ex eo oriatur noua actio in factum. l. actore. C. de
reb.cred.iſta bene erit perpetua, & cum Bar. tranſeunt omnes.
Sed tu caue, cùm iſto caſu iuramentũ ſit præſtitum in actione
de dolo,& conſequenter formiter, vr̃ ꝙ tunc ex iuramẽto nõ
oriatur actio in factum,per regulam. l.ſi duo patroni. §. ſi quis
iurauerit,& ibi ita firmat Ludo.Rom.ĩ.eod.& glo.in §.1.s.ea.l.
Sed reſponde,& no.quia de facili errares, ꝙ etiam ex iuramen
to præſtito formiter,vltra actionem ex ꝯctu formatio,ſemper
etiam competit actio in factum,ita tenet glo.in l. ſed & ſi poſ-
ſeſſori.§.fi.in ver.vtilis,& gl.in l.ſi duo patroni. §.1. ĩ.eo. & glo.
no.in §.item ſi quis poſtulãte. in ver.debere. Inſti.de act. & ex-
preſsè Bar.in d.l.ſi duo patroni.§.ſi quis iurauerit.& ſic ex iura-
mento oritur actio in factũ , non ſolùm quando eſt in formi-
ter præſtitum,ſed etiam quando formiter,quo caſu duæ com
petunt actiones.

ADDITIO.

a * Negationem.Adde quæ ſcribit Prac.Pap.form.reſpon.Rei.ver.non tamen,
vbi dixi,& quomodo inducatur litis conteſt.no.Alex.conſ. 100. lib. 5. Nat.
conſ.32.nu.12.Deci.conſ.460.Quod autem ſcribit Iaſ. hic num. 7. commu-
nem dicit Alex.conſi.2.col.antepen.ver.& dolo.lib.3.plura no.Capel.Tolof.
quæſt,286. MASVER.

SVMMARIVM.

1 *Minor an restituatur aduersus iuramentum, & nu. 2. & ibi an debeat concedi absolutio à iuramento, & nu. 3. & 8.*
4 *Quæ requirantur, vt minor restituatur. & 6.*
5 *Libellus an requiratur in rest. in integrum, & quomodo formetur. num. 10. & 11.*
7 *Minor 25. annis an restituatur aduersus suam confessionem in criminalibus.*
9 *Quid possit contra iuramentum opponi.*
12 *Quæ dicatur exceptio, & quæ cognitio.*
13 *An minor magistratus possit restituere aduersus sententiam.*
14 *Restitutio in integrum potest incidenter peti.*
15 *Iudex in causa absolutionis est iudex in causa principali. nu. 16.*
17 *Minor lata sententia contra eum, si tacet per 10. dies, excluditur, nec dicitur læsus.*
18 *Minor renunciando appellationi, an dicatur læsus.*
19 *Si minor non probauit intra terminum, an dicatur læsus.*
20 *An testis vnus probet semiplenè, vel præsumptiuè.*
21 *Minor compromittendo an dicatur læsus, & intra quadriennium petatur restitutio. nu. 22.*
23 *Exceptiones an sint perpetuæ.*

§.Si minor. Iste.§.fm Bart.Alber. alios est multum
not.magistralis,& difficilis:& fm Paul.
de Cast.est singularis,quem diuide in tres partes,vt per Bar.hoc
dicit in summa propius ad tex.quàm sit summarium Bar.Mi-
nor aduersus delationem iuramenti à se factam restituitur in
integrum,etiam per viam excep.vel replicationis, dummodo
probet se minorem,& læsum,& tempore debito excipiat.hoc
1 dicit.¶† No.1.ex hoc tex.fm Bar.hic in fi.& alios,ꝙ quãuis mi
nor non restituatur aduersus iuramentum à se præstitum.l.2.
ad fi.C.si minor se maior.dixi.& Auth.sacramenta.C.si aduer.
vend.gl.in l.3.ad fi.s̃.eod. tamen bene restituitur aduersus iura-
mentum,quod ipse minor alteri detulit, vt hic. Ratio diuersi-
tatis est fm Bald. hic ad fi.quia primo casu iuramentum facit
2 minorem haberi pro maiori,iurib.præalleg.secus in 2.casu.†Et
ex isto no. infero, quòd aduersus iuramentum confirmatoriũ
actus præstitum per minorem in contractu, si lædatur etiam
enormiter,non debet sibi concedi resti.in integ.imò plus, non
debet sibi concedi absolutio à tali iuramento per iudicem ec-
clesiasticum,& fatui sunt iudices,qui concedunt,eo quia text.
in Auth.sacramenta puberum.in prin.dicit, ꝙ tale iuramentũ
debet inuiolabiliter obseruari,ergo non debet concedi habili-
tatio,quia aliàs ista Auth.esset imposita verbis, contra l.2.in fi.
C.eod.& ita istam conclu.firmant Cano. in c.quamuis,per illũ
tex.in ver. omnino de pact.in 6. d Abb.in c.cum contingat.in
18.col.de iureiu.& ibi Inn.in 3.membro prin.& Pau.de Cast.in
d.Auth.sacra.pub.in 3.col.& Imo.in c.quintauallis.in pe.char.
de iureiur.in l.cum vir.in 15.colu.ff.de vsuca.Rom.in l. qui su-
perstitis.ff.de acquir.hær.& consi.437.ꝙ incip in casu proposi-
to aduertendum censeo,in vlt.col.Alex.in consi. 363. quod in-
cip.visa facti narratione.in 3.& 4.col.lib.2.de quo tamen pun-
cto dixi in d.Auth.Et intellige istum tex. procedere in pupillo,
qui detulit iuramentum cum aucto. tut. sine qua iuramẽtum
esset nullum,& sic non esset opus restitutione. l. iusiurandum
quod ex conuentione.§.1.ĩ eo.Intellige etiam istum tex. pro-
cedere in adulto non habente curatorem, vel si curatorem ha
bebat,detulit iuramentum cum auctoritate curatoris, nam si
sine auctoritate curatoris detulisset iuramentum, fuisset ipso
iure nullum,nec esset opus restitutione, cùm adultus habens
curatorem æquiparetur pupillo.l.si curatorem habens.C.de in
* integ.restit.min.& ita intelligit istum tex.glo.no. & *ibi commu-
niter approbata* in d.l.iusiurandum,quod ex conuentione.§.1.in
gl.magna ad fi.quam alleg.Pau.de Cast.hic, dicens quòd istud
est substantiale ad hunc tex.licet Docto.non tangant, sed certè
istam declarationem posuit Odoff hic,& Bar.in d.l.iusiurandũ
3 quod ex conuentione §.1.per illam glo.magnam.¶† Secundò
a not. [a] ex hoc tex. restit. in integ. non solùm principaliter posse
peti.c.fin.de offic.iud.l.quod si minor. §.restitutio.ff. de mino.
sed etiam incidenter per viam replicationis,vel except.Intelli-
ge tamen,quando prima actio nõ erat ipso iure extincta, aliàs
secus, vt not. declarat Paul. de Cast.hic in 1.not. & ante eum
Bal.& ponit Alex.hic.Spec. in titu. de offic.iud.§.incidenter.in
4 ver.in modum etiam replicationis.¶†Tertiò no.ex tex.ibi,nec
enim vtique.duo,quæ copulatiuè requiruntur,vt minori con-
cedatur restitutio,scilicet quòd sit minor, & quòd sit læsus, vt
hic,& l.minoribus 2.& l.fi.C.de in integ.restit.mino. Adde ter-
tium requisitum,quòd etiam sit læsus dolo aduersarij, aut sui
5 facilitate.l.verum.§.sciendum.cum §.sequ. ff.de minor.† Et ex
his potest colligi forma libellandi,de qua vide Barto.in l.fin.C.
de in integ.resti.minor.& in l.minor autem magistratus.§.1.&
in d.l.verum.§.sciendum,vbi etiam Bald. ff.de mino. Specu.in
tit. de in integ.resti.in 2.parte.§.qualiter.iuxta prin. & latè Lud.
Roma.hic,adde Ant.de But.in c. constitutus. de integ.restitut.
6 † Quartum requisitum, scilicet quòd minor probet se esse. ĩ.
tempora obtinendi restit.vt hoc tex.in fi.& malè per tex.in l.si
minorem.C.de in integ.restitu. min. & eum reprobant Ludo.
Rom.& D.Alex.hic,& Io.de Imo.in c.1. & in c.constitutus.de
* in integ.restit.*& communiter Docto.* in d.l.fi.quia nemo debet alle
7 gare illud,quod ab aduersario timet opponi.† Aduerte tamen
diligenter pro defendendo adolescente in causa criminali, qđ
si adultus minor 25.annis, confiteatur in iudicio delictum, de
quo aliter nõ erat probatum,debet restitui in integrum aduer-
b sus talem confessionem,[b] absque vlla probatione erroris, quia
ex hoc solo apparet eum esse læsum ita singu. tenet Ange. in l.
certum.§.in pupillo.ff.de confessis, vbi ad hoc alleg. text.cum
glo.2.in c.2.de in integ.restit.in 6. & reputat Ang. hoc esse val-
de no.& quotidianum,& istud dictum exclamat D. Alex.& se
quitur in consi. 115.lib.3. incip. in causa inquisitionis formatæ
contra Do.Helenam,& idem Alex.hic.in 9.colum.vbi reputat
8 hoc esse diligentissimè notandum. † Quid autem sit in ciuilib.
aduerte ad aliqua. primo,quòd iste tex.subtiliter inducendo vi
detur probare, quòd si minor in iudicio aliquid confiteatur,ex
sola confessione non probatur læsus,nec sibi competit restitu-
tio in integ.nisi verè probat de læsione, probatur sic. nam mi-
nor deferendo iuramentum censetur confiteri.l.qui iurasse.§.
fi.s̃.eod. & tamen per hoc solùm minor non dicitur læsus, vt
hic,& ita per istum tex.tenet Specu.in tit. de in integ restit.§.1.
ver.sed nunquid ecclesia,vel minor.idem Cyn.per istum tex.in
l.1.in fin.C.de confessis. Secundò aduerte, quia in contrarium
videtur tex.(non cauillando) in c.2.de in integ.restit.lib.6.& ibi
vide glo.secundam.Tertiò aduerte,quia Dom. Alex. hic in 4.
colum.concordat,vt hic per eum.Quartò no.ibi statutum tẽ-
pus.casum,in quo ius excipiendi non est perpetuum,sed tem-
9 porale.rationem videbitis in glo.† Vlt.in isto tex. iuncta.d.Au-
then.sacramenta pub.& iuncta regula.l.non erit.§.dato.s̃.eod.
collige regulam,quod licèt contra iuramẽtum nihil possit op-
poni,nec concedi restitutio in integ.tamen potest opponi, qđ
non est delatum,vel nulliter est delatum,quia non concurren-
tib.his,quæ in delatione requiruntur.Et ex hoc infero hic pro-
bari illam conclu. Doct. quam tenet,quòd stante statuto, qđ
contra laudum nihil possit opponi, ꝙ tamen poterit opponi
non esse factum compromissum,vel nulliter esse factum, vt ꝑ
Bar.in l.2.§.prætor ait.per illũ tex.ff.qui satisd.cog. & in l. diuus.
ff.de test.mil.& in l.1. §.parui.ff.ꝙ vi aut clàm.Facit tex. in l.tu-
tor.§.prodigus.ĩ.eo & facit ꝙ vult glo.in clem.1.de seq.pos.&
fruc de cuius veritate scribit ꝑ Mod. in l. de pupillo. §.q opus.
ff.de oper.nou.nun.¶Gl.1. pro cuius expositione oppo. vt hic
per Bar.& no.ex glo.declarationem, & limitationem necessa-
riam ad hunc tex.vt intelligatur obtenta prius resti.in integ. &
hoc est,quod dicit iste tex.ibi,& sic in integ.restit.& ita cum gl.
* *tenent omnes*,excepto Ful.qui contrarium tenet,& malè, vt hic
per Alex.Subdit Bart. cum quo alij transeunt, ꝙ ista restitutio
potest dupliciter intentari, vt hic plenius per eum, quia pote-
rat clarius dicere scilicet ꝙ restit.in integ.potest de per se prin-
cipaliter peti,oblato libello.c.fi.de offi.iud.item incidenter per
viam contradictionis,& sic excipiendo, vel replicando, vt in-
quit Bal.in Auth.si omnes.C.si vt se ab hęr. abst. vbi alleg. text.
10 optimum in l.defendente ff.de aucto. tuto. † Item aduerte in-
quantum Bar.vult,ꝙ quando rest.in integ.petitur incidenter in
iudicio contradictorio,ꝙ tunc non requiritur libellus, nec lit.
contest.adde facere regulam,quam no.Barto.in l. sinautem.§.
fi.per illum text. quem legit sub. l. si pupilli ff.de nego. gest.vbi
11 etiam subdit no.Bar.† ꝙ ita perpetuatur actio in annos 40.quã
do ius deducitur per viam except. sicuti si principaliter agere-
tur,idem not.Bar.in l.omnes. per illum tex. vbi limitat.de reg.
iur.Bald.in l.2.ad fi.C.de edil.act.Specu.in titu.de præscrip.§.1.
ver.& not. ꝙ per excep. & secundum prædicta debetis intelli-
gere istum tex.in fin. ibi, præterea exceptio ista,siue cognitio,
12 † quia exceptio dicitur,quando in integrum restit. petitur in-
cidenter,contradicendo via except.vel replicationis:dicitur au
tem cognitio,quando resti.in integrum petitur prin.cognoscẽ
da,ac si diceret text. si minor sit læsus ex delatione iuramenti,
habet excep.vel replicationem, sed ista restitutio, siue petatur
prin.siue incidenter,debet proponi, & terminari intra tempus
statu-

ADDITIONES.

a ¶Secundo no.Alex.lib.5.cons.21.vlt.dubio & lib.1.cons.71.col.2. PVRPV.
b ¶Confessionem. Vide Ias.C.de iur.& fac.igno.in l.error. PVRPV.

ſtatutum,ſcilicet quadriennium. Item adde inquantum Bart. dicit ſe putare,ꝙ idem debeat eſſe iudex,quia aliàs minor magiſtratus non poſſit concedere reſtõnem aduerſus actum geſtum coram maiori.l.minor autem magiſtratus. in princ.ff.de min.& iſte eſt propriè ſenſus Bar.quamuis.Sal.& Ludo.Rom. aliter intellexerint,& malè,vt hic per d. Alex.& not. diligenter
23 ex verbis Bar.† ꝙ ſicut minor magiſtratus non poteſt reſtituere aduerſus ſententiam maioris,vt prædixi,ita non poteſt reſtituere aduerſus geſtum à priuato , in quo interuenerit auctoritas maioris iudicis:vnde facit,ꝙ ſi Epiſcopus interpoſuerit decretum in actu alienationis rei eccleſiaſticæ,& eccleſia reperiatur læſa,non poteſt inferior ab epiſcopo concedere reſtit.in integ.quod eſt ſummè notandum,ſm Ful.& d.Alex.hic pro intellectu tituli extra de in integr.reſtitu. & ex hoc infero limitationem l.fi.in fi.C.vbi,& apud quem,& ad l.quoties.C.de iud.
24 in quib iurib.dicitur,† ꝙ reſtitu.in integ.poteſt incidenter peti coram quocunq; iudice etiam pedaneo.nam illa iura limitantur,niſi illa cauſa fuiſſet agitata coram iudice ſuperiori , vt ex prædictis patet.Item ad iſtud quòd dicit Bar.ꝙ idem debet eſſe iudex,&c.adde illud,quod ſing.no.Bal.in l.ordinarij.in 2.no.
25 per illum tex.C.de rei vend. † ꝙ ſi aliquis dicturus inſtrumentum ſimulatum,vel vſurarium petit abſolutionem iuramenti ab Epiſcopo , ꝙ in eadem curia,& nõ alibi debet poſtea agitari iudicium ſimulationis,vel vſurariæ prauitatis, quod eſt benè notandum ſm eum,& eſt bonus tex.in l.minor.in prin.ff.de euic.& in l.cum vendente.C.vbi cauſæ fiſcales. ſequitur Pau. de Caſt.& limitat in conſ.68.incip.viſis , & ponderatis omnib. de quib.ſ.videndum eſt ante omnia,& d.Alex. in l. quoties.C. de iud.& in conſ.338.incip.circa primum quæſitum , ad fi.lib. 2.& in conſ.66.lib.3.incip. in cauſa, & lite vertente inter Tho-
26 mam , & hoc multum teneas cordi. ¶† Vlt. aduerte inquantum Bar.limitat conclu.glo.vt procedat,quando reſciſſio ſolũ poteſt peti offi.iud.tunc eſt neceſſaria reſtitutio , ſecus ſi competeret iure actio.vt per Bar.in 1.oppo. nam ex hoc Bar.tradit intellectum ad c.cum venerab.de excep.& eſt ſimilis text.in c. licet cauſam.de proba.& in l.qui agnitis.ff.de excep.nam intelligit Bar.ꝙ ibi interuenerit dolus aduerſarij, qui ſciebat inſtrumenta eſſe falſa,& ſic cùm competat contra eum actio de dolo ad intereſſe,nimirum ſi dat exceptio ſine reſtitutione, vult ergo Bar.quòd ſi in illis iurib. aduerſarius non fuiſſet in dolo , fuiſſet opus reſtitut.in integ.& cum eo tenet Ang.hic, & Bart. in l.diuus.ff.de re iud.& in l.ſi ex falſis. C. de tranſac. ſed iſte intellectus Bar.non eſt bonus, eo quia tex. in c. cum venerabilis. loquitur quando ille,qui vſus eſt falſis inſtrumẽtis, ignorabat:
* *Ideo communiter tenetur*,ꝙ etiam in illis iurib.requiratur reſtitu.in integ.vt eſt glo.in d.l.qui agnitis.Bal.& communiter Docto.in d.l.ſi ex falſis,& latius Imo. Pau. de Caſt. & Mod. in d.l.diuus. Vnum etiam diligenter no.ꝙ licèt dictum ſit , minori læſo ex delatione iuramenti,vel aliter non competere excep. vel replicationem,niſi obtenta reſtitutione incidẽter, vel principaliter, & de per ſe petita, tamen ſi minor in iudicio primo agendo diceret ſe læſum,& peteret rem,licèt de reſti.in integ. nihil diceret,tamen petendo rem,& dicendo ſe læſum,diceretur petere reſti.in integ.& deberet iudex concedere , quia petendo iſtud conſequẽs , id eſt rem,videtur petere omne neceſſarium antecedens ad illud.l.2.ff.de iur.om.iud.ita vult gl.quam ad hoc ibi no.Butr.in cap.conſtitutus.de relig.domi.Bene facit,quod vult Bar.in l.& ex diuerſo.§.1.ff.de rei vend. vbi tenet,ꝙ quis petendo rem ſuam ſibi reſtitui , videtur in neceſſarium antecedens petere declarari ſe dominum.¶Glo.in ver.an captus ſit,iſtam glo.multum commendat Barto.& reputat mirabilem iuncto tex.Ex ea infert tria valdè not.de quibus hic per eum.ſequitur Bald.in vlt.colum.idem tenent Ange.Sal. & Moder. hic. Bald. & Sal.in l.fi.C.in quib.cau.in integ.reſtit.non eſt neceſſaria.Do
* mini de Rota in deci.84.incip.item non ſufficit petenti , *& eſt communis opinio*,Legiſtarum, & dicit Pau.de Caſt.hic,& in d.l.fi, ꝙ ita obſeruatur in curia Romana , cum limitatione de qua ibi per eum,& per Fulg. hic , quæ eſt æqua,& ſuſtentabilis, ſecundum Alexan. hic. ita tenent Legiſtæ,quamuis contrarium tenuerit Bar.ipſe in d.l.fi.per glo.ibi,& per l.ſi minor. 25.annis filio.ff.de mino.cui reſponde , vt hic per Barto. Et reperio, ꝙ Panor.in conſ. 77. quod incip. in quæſt. quæ ad præſens vertitur inter Iac.in 3.colum.ad fin.& ſeq. dicit opin. Barto. hic eſſe
27 veram. Aduerte etiam inquantum Barto.& Docto.† tenent, ꝙ ſi minor non oppoſuit intra 10. dies à ſententia lata contra ipſum,ꝙ excluditur,nec ex hoc dicitur læſus,quo ad hoc, vt debeat reſtitui.Et ex hoc infertur , ꝙ tempora data ad appellandum,ita currunt minori,ſicut maiori.nam rationem iſtius credo eſſe,quia dilationes legales ita currunt minoribus, ſicut maioribus ſecundum Barto.in l.& ſi ſine §. fi. ff. de mino. & in l.1. C. ſi ſæp. in integ.reſtit. poſtul. Bart. in l.fi.in 2.col. C. in quib
18 cau.in integ. reſtit. non eſt neceſ. † Inquantum etiam Doct. tenent,ꝙ ſi minor antequam feratur ſententia , renunciet ap-
a pellationi,ꝙ ex hoc ſolo dicitur læſus, quia poſſibile eſt,quod ſententia iniuſta feratur contra eum. In contrarium arguo de iſto tex.hoc modo inducendo. nam hic text. vult, ꝙ ſi minor detulit iuramentum aduerſario , per quem actum conſtituit aduerſarium ſuum iudicem , & teſtem , ex hoc ſolo non dicitur læſus , & tamen poſſibile eſt , quod illud iuramentum aduerſarij erit iniquum,& iniuſtum.Et ſi dicatur, ꝙ nemo præſumitur immemor ſalutis æternæ,vt velit falſum iurare. Reſponde, ꝙ nec etiam,imò minus præſumendum eſt de iudice.Co-
19 gita,quia bene cadit ſolutio.† Sed tu aduerte,inquantum Bar. & omnes Legiſtæ tenent, ꝙ ſi minor non probauit ĩ.tempus, vel ſtatutum terminum, ex hoc ſolo non poteſt tanquam læſus reſtitui, niſi probet ſaltem ſummariè ſe probationes habere.Contrarium in puncto iuris poteſt teneri per tex.in c.auditis.in fi.in ver.neceſſariam, vt aſſerit,probationem omiſit,de in integ.reſtitu. vbi ex ſola aſſertione procuratorum aſſerentium omiſiſſe probationes,conceditur in integ. reſtit. eccleſiæ ad ſimilitudinem minoris,& ibi ad hoc no.Ant.de But.Ibidem expreſſè no.Panor.in 8.no.dicens,ꝙ ſola aſſertio ſufficit, nec requiritur aliquid prius oſtendi,vel probari, ergo contra Bart.& Legiſtas hic. Ad idem ſtringit tex.in c.ſuſcitata.eo.tit.vbi ex ſola alleg.procuratoris aſſerentis omiſiſſe probationes, conceditur reſti.in integ.& ſic ibi non requirit aliqua probatio , etiam (quod eſt fortius) poſt latam ſententiam , per quam eſt præſumptio in contrarium,& ita ibi ad hoc ponderat Panor. in 2. no. & ita per hęc iura de directo contra Bart. conſuluit ætatis noſtræ Iuriſconſul.proculdubio princeps d.Fran.de Are.conſ. 66.incip.viſo puncto,& dubijs, quæ ex illo eliciuntur. in 10.& 11.colum. vbi dicit, ꝙ ita firmiter credit de iure eſſet tenendũ, ad hoc etiam alleg.dom.Anto.in c.cum veniſſent. de in integ. reſtit.& in c.cum ex literis.in vlt.char.poſt Innoc.ibi.cod.tit.& expreſſè Specu.in tit.de in integ.reſtit.§.1.ver.illud quoq; prætermittendum non eſt in vlt.col. & ad iſtum tex. reſpondet,ꝙ loquitur,quando minor vult reſtitui ad illud,quod ipſe fecit legitimè,cum aucto.tuto. ſui , tunc quia maior eſt præſumptio contra eũ,ideo difficilius reſtituitur, ſecus quando minor vult reſtitui aduerſus omiſſum. ad hoc ponderat glo. in d. l.fi.& ibi Bar.ↄ̃riũ tenen. C.in qui.cau.in integ.reſtit.non eſt nece.& iſta opi.in puncto iuris contra Bar.& Legiſtas mihi plus placet.Tenendo tamen opi Bar.& Legiſtarum,aduerte,ꝙ Io.de Imol.in d.c.auditis.in pen.no.reſpondet ad illum tex.& dicit,ꝙ ille tex. debet intelligi,& ſuppleri per iſtum tex.cum gl.dummodo minor prius ſaltem præſumptiuè doceat de læſione , vt iura iuribus concor.c.cùm expediat.de elect.in 6.& l.1.C.de inoffi.do. Item inquantum Bar.dicit, ꝙ facilior probatio ſufficiet,& ſufficiet ſummaria fides, adde bonam regulam , ꝙ quotieſcunq; idem debet tractari in duobus iudicijs,ſufficit primò ſummariè tractari,ſecundò plenariè.l.3.§.ibidem. ff.ad exhib.tex.in l.ſi eo tempore.C.de remiſ.pigno.Bar.in l.præſcrip.in vlt. col.C.ſi contra ius,vel vti.pub.Cano.in c.ſuper literis. de reſcrip. & latè examinat Ludo.Rom hic.Item adde inquantũ Bart. vult,ꝙ iſto caſu ſufficiat præſumptiua probatio , nec aliter declarat. nam d.Fran.de Are.in prealleg.conſ.66.in pen. col. declarando Bar.hic,intelligit ꝙ loquatur de ſemiplena probatione,per aliqua de quib.ibi per eum.Vltra eum pondera Bar.in l.admonendi.ĩ.eo.in pen.col.in ver.his præmiſſis,cui deferendum, &c. capit præſump. & ſemiplenam probationem eodem. Ad idem bene facit,quod in propoſito vult Bal.in l.1.in 17.col.C.de con-
20 feſ. † ꝙ quando minor vult reſtitui aduerſus ſuam ↄfeſſionẽ , ſufficit probare per vnum teſtem , quem cùm habeat , habet præſump.pro ſe,cui per confeſſionem derogauit,& ſic Bal.ibi capit præſump.pro ſemiplena probatione.Ego tamen non puto,ꝙ iſta ſit intentio Bar.quia qui habet vnum teſtem omni excep.maiorem,habet præſumpt. ſed non ſemiplenam proba. vt dicetur in d.l.admonendi.& de iſta præſumptione, quæ eſt minor,quàm ſemiplena probatio,puto intellexiſſe Bar. & ad hoc etiam vide Bal.in l.1.circa fi. C.ſi aduer.lib. & quæ dicit Bart.in l.præſumptione.in vlt.col.C ſi ↄ̃ ius,vel vtil.publ.Item in quantum Bar. dicit, ꝙ proba. factæ in hoc iudicio non faciunt plenam fidem in alio ordinario,vide latè Bart.in l.2.§.1. ff.vi bon. rap. Doct. maximè Alex.copioſè in l.2.C.de eden.& latè Lud.
21 Rom.hic.† Nunquid autẽ eo ipſo,ꝙ minor compromittit in arbitratorem,vel arbitrum,hoc ipſo dicatur læſus, ita ꝙ poſſit petere

ADDITIO.

a ¶Læſus.An renuncians appellationi dicatur læſus , & quomodo appellatio deferatur.Alex.lib.5.conſ.55.incip.quoniam.in fin. PVRPV.

petere se restitui?ponunt Ange. Pau.de Cast.& Alexan. hic se-
quendo opi.Bar.in d.l.si minor 25.ann.filio.§.1. & tenet ēt Bar.
in cons.inci.quęritur, an statutum de compromissis. ¶Capio
gl.in vers.docuit.quam diuide in tres partes. Primò colligit ex
tex.no.& ad illud alleg.concor.Scđò oppo.& bene soluit. Ter
tiò opponit,sed non bene soluit.Scđa ibi,sed ꝯ.Tertia ibi,item
similiter ꝯ.Et inquantum gl.dicit, ꝙ est speciale odio credito-
ris,intellige scilicet fœnerantis,vt dicunt gl.& Docto. ibi, si au-
tem intelligatur simpliciter,secus esset,vt ibi no.solet.In tertia
parte, gl.melius rñdet, ꝙ ideo ibi probat,qa habet pręsump.ꝯ
se, ex quo erat alienata res immobilis pupilli sine decreto iud.
& sic ꝯctus erat ipso iure nullus, ſm Iac.But.Alb.Ang.Fulg.&
Lud.Rom.hic,& est gl.no.in l.si prædiorum.C.de pręd.mino.
declarat Bar.in l.1.C.si aduer.cred.¶Gl.in versi.statutum tem-
pus, diuiditur. in 4. partes. Primò declarat text. Secundò op-
pon. & solu. Tertiò idem facit. Quartò quærit, & se remittit.
Secunda ibi,sed quomodo excepti.Tertia ibi, & eo modo rñ-
deas.Quarta ibi,itē an in modum.¶In ea.glo.ibi l.quęsitū.§.in
dolo,hanc sol.*reprobant omnes*,quia dato ꝙ tex.hic in vers. exce-
ptio,intelligeretur pro replicatione, tñ neutrum competit nisi
22 prius impetrata resti.in integ. l.excep.2.ff.de excep.† Sed resti-
tutio non pōt impetrari, nisi intra quadriennium,vt in prin.hu
ius gl.ergo vtrunq; est temporale,non solùm replicatio, sed ēt
exceptio,ideo rñde,vt per Bar.hic,& ante eum Iaco.Butr.cum
quo alij tenent.Alio etiam modo rñdet Fulgo. Pau.de Cast.&
23 Alex.hic.nam dicunt † ꝙ si quæratur,an excep.sint perpetuę,
debet considerari,an illud,ꝙ competit per viam excep. com-
petat etiam per viam agendi, & tunc sicut actio tollitur tem-
pore,ita etiam exceptio,vt patet hic, sed si nulla actio compe-
tebat,& tunc exceptio est perpetua,& idem visus est velle Bar.
in l.2. ff.de excep.& in l.pactum.C. de excep.& illud est notan-
dum ſm eos pro limitatione.l.purè.§.fi.ff.de doli excep.& pro
illa solu.vltra eos facit ratio.d.l.purè.§. fi. tamen considera be-
ne, quia videtur,ꝙ in ll.alleg.per hos Doct.competebat etiam
actio vltra excep.sicut in d.l.purè.§.fi.& in l.licet.C.de excep.&
istud sentit Fulg.hic,qui postea voluit respondere. ¶In ea glo.
ibi.l.si is cuius,dico clarius,ꝙ ibi duo interuenerunt,scilicet re-
stitutio,& apprehensio possessionis,hic sola restitutio.In fi.glo.
dic,vt dixi in 1.glo.est verum,ꝙ Alb. hic in vlt.quæst.refert va-
rias opi. Antiquorum,& etiam Saly.tamen communis opi.est
illa,quam supra dixi.

SVMMARIVM.

1 *Quinque modis dicitur alienatio in fraudem.nu.2.6.7. & 8.*

3 *Patris confessioni dicentis se debitorem,non statur in præiudicium legitimæ filii.*

4 *Pater dissipans an possit officio iudicis cogi, vt assignet filijs, fundum pro legitima.*

5 *Quid si pater amisit omnia in ludo,an filij possint repetere vsq; ad eorum legitimam?*

9 *Quando aduersatiua ponitur cum copula,denotat idem ius cum præcedenti.*

10 *Aßerens se creditorem, vel priorem,cùm non sit,tenetur falsi pœna.*

§.Sed & si quis in fraudem.

1 Ad euidentiam præmitte,quòd in iure † nostro alienationes in
a fraudem [a] reputantur altero de quinque modis,& ita quinq;
varia remedia reuocatoria prodita sunt.Aliquando aliquis, q
commisit delictum,vel cogitat committere in futurum, alie-
nat in fraudem fisci, ne pp tale delictum eius bona confiscent,
& de ista tradit latè Bar.in l.post ꝯctum.ff.de dona.& in l.si vē
tri.§.fi.ff.de priui.cred.& l.Iulianus abstinendi. ff.de in integ.re-
stit.Cy.Bal.& Sal.in l.si quis post.C.de bon.proscri.& in Auth.
sed iam necesse.C.de dona.ante nup.& in l.res vxoris.C.de do
na.inter vi.& vxo.Spec.in tit.de dona.§.1.in ver.item pone ali-
2 quis,& Bal.in l.etiam.C.de excep.rei iud.† Aliquando,& secun
do fit alienatio à parentib.in fraudem, vel in odium filiorum,
& ista aliquando fit tit.lucratiuo, & sic donationis, vel vni ex-
traneo,vel vni ex liberis in fraudem aliorum, & ista si sit inoffi
ciosa,potest postea reuocari vsque ad legitimam filiorum,ſm
tamen no.in l.1.& in l.si liqueat,per glo.& Docto. C. de inoffi.
dona.& in Auth.de inoffi.don.per Bar. in l.Titia. 2. §.Impera-
tor.ff.de leg.2.Aliquando alienatur per patrem tit.oneroso,pu
ta venditionis,& tunc regulariter filij nō possiunt reuocare alie
nata vsque ad eorum legitimam,vt est glo.in l.2.& ibi Bar.in fi.
& alij Docto.C.si quid in fraudem patr. Barto. in l. non vsque
adeo. ff. si quis à pat. fue.manu.Docto.in §.item si quis in frau
dem.Insti.de act.nisi consuetudo patriæ esset in oppositum,sic
intelligitur tex.in cap.Raynutius.de testa.& hoc modo potest
adhiberi cautela, per quam parentes poterūt priuare filios Le-
gitima,secundum Dy.& Bar. in l.hæreditariarū. per illum tex.
ff.de bon.aucto. iud.poss.qui tamen dicunt, quod Doct. debēt
multum cauere à dando tali consilio parenti. Tu autem ꝯ il-
lam cautelam aduerte, ꝙ non sufficeret patrem confiteri in
instrumento se recepisse precium,nam tali confessioni non sta
retur in præiudicium legitimæ filiorum, nisi actualiter proba-
retur de reali numeratione pretij,ita singu.Io.de Pla.in §.item
si quis.Instit.de inutil.stipu.quem refert, & sequitur Do. Barth.
3 Veronen.in cautela.37. Confirmo per bonum simile: † nam si
pater in testamento confiteatur se esse debitorem alicuius, nō
statur tali confessioni in præiudicium legitimæ filiorum, aliàs
daretur materia fraudandi,& priuandi filios legitima,ita Bart.
in l.cum quis decedens.§.codicillis.circa me.ff.de leg.3.& cla-
rius Ioan.And.in addi. Spec.in ti.de confes.§ nunc videndum.
ver.sed nunquid patris.d.Anto.de But.in c.quamuis.in 3.colu.
& ibidem Pan.de re iud.Alex.in cons.14. inci. habita super his
in vlt.col.lib.1.& in cons.168.aliàs 26.lib.2.incip. viso,& consi
derato themate præmisso,& in consi. 17.lib. 4. incip. non mi-
4 nuitur legitima. † An autem si pater vadit dissipando bona, fi-
lij per offic.iud.possint ex æquitate petere,ꝙ assignetur eis vnus
fundus pro eorum legitima,aut saltem pro alimentis? Bal.not.
determinat,ꝙ sic in l.2.C.si quid in fraud.patr.& ibidem Sal.&
est æqua opin.Sed ꝯrium idem Bal.tenuit in l. non potest.ff.de
adop.& hoc est verius de rigore iuris.l. 1. §. si impuberi.in ver.
5 præmatura. ff.de collat. bon.† Et quid si pater oīa bona amisit
in ludo,an filij poterūt reuocare vsque ad eorum legitimam,
tanquam censeatur tit.lucratiuus? vide Bal.in l.1.ad fi.C.si quid
in fraud.patr.& in rub.C.de condi.ob tur.cau.Imo. in l. si quis
6 cum sciret.ff.de vsucap.pro emp.† Aliquando,& tertio alienā
tur res à patre arrogatore in fraud.legitimæ filij arrogati, & ei
competit quasi clauisiana,ad reuocandum cōtra illos,qui acq
siuerunt vsque ad eorum legitimam,tex.est not. in l. fin.ad fin.
7 ff.si quid in fraud.patr.declarat Bar.in d.l. non vsq; adeo. † Ali-
quādo,& quartò libertus alienat bona in fraudē legitimę,quæ
debetur patrono.§.sed nostra.Insti.de succes.lib.& tunc patro-
no competit actio clauisiana, vel fauiana, sic dicta à nominib.
inuentorum,& de his loquitur.ff.& C.si quid in fraud.patro.&
de istis quatuor speciebus alienationum in fraud.non loquitur
8 iste §.† Aliquando,& quintò,debitor, qui habet multos credi-
tores,& non est soluendo,alienat in fraud.cred.& ista est mate
ria.§.nostri,in qua inuenio, ꝙ quatuor diuersa remedia prodi-
ta sunt ad reuocandum alienata in fraud.cred. Aliquādo enim
debitor alienat res corporales,siue mobiles, & tunc creditori-
bus competit actio pauliana. Aliquando alienat iura,puta no
mina debitorum,& tunc creditorib. competit actio in factū.
l.hac in factum.ff.quæ in fraud.cred.iuncta l.videamus.§.in fa-
uiana.ff.de vsur.& de act.pauliana gl.intelligit istum tex.& ma
lè,quia nihil fuit alienatum in fraud.cred. Aliquando, & tertiò
debitor in fraud. cred. liberat aliquem debitorem suum, puta
deferendo ei iuramentum in fraudem,& tunc creditorib com
petit vtilis actio aduersus illum debitorem liberatum, prout
erat directa,quæ competebat liberanti.l.nomen. C.quæ res pi-
gno.obl.poss.l.si conuenerit.in prin.ff.de pign.act.& l pen.secū-
dum vnam lect.ff.de bon.auct.iud.poss.& de ista propriè loqui
tur iste tex.ſm Moder.hic,& de istis actionibus reuocatorijs vi
deas gloss.magistram, sed non ita plenè declaratam in l.2.C.si
quid in fraud.patr.& in § item si quis in fraudem. Instit. de act.
Aliquando,& quartò competit interdictum fraudatorium,&
istud propriè competit,quando quis alienat res,quæ non sunt
suæ in fraud.cred.puta,tutor pupilli, vel curator adulti, & ille,
in quem alienat,est particeps fraudis,tunc creditoribus contra
eum competit istud interdictum fraudatorium, quod differt
à titu.ff.& C.de his,quæ in fraud.cred. nam illi titu.loquuntur,
quando debitor alienat res suas, aut iura sua in fraud. credi. &
de isto interdicto fraudatorio est tex.sing.in l.pupilli debitor.in
prin.vbi glo.& Bar.declarant.ff.de solut. Bart.post glo. in l. po-
stulante.in prin.ff.ad Trebel.glo & Barto.in l.1.in gloss.fin.C.si
vendi. pigno. ag. & ibi Barto. ponit practicam istius interdicti
fraudatorij, & Bart. post glo.in l.3.C.de iur.fisc.lib.10.Ex prædi-
ctis habes declaratam materiam plurium tit. & quomodo in-
ter se differant scilicet titu.C.& in Auth.de inoffic. dona. & tit.
ff.& C.si quid in fraud.patr.& tit.C.de reuoc.his,quæ in fraud.
cred.& interdicti fraudatorij. Secundò præmitto aduertendū
esse circa tex.ibi,(aduersus excep.iusiurandi replicationem cre
ditorib.dari.) præsupponit enim tex.quod hic creditores age-
rent

ADDITIO.

a ¶In fraudem.Ista ponuntur in §.si quis in fraudem. Insti. de act.in euidentialibus. PVRPV.

rent ad reuocandum, & quod eis opponeretur exceptio iuramenti, ipſi vero replicabant de fraude:ſed quo remedio agerent creditores,tex.non declarat.glo.1.hic in ver.creditoribus, ſupplet ſcilicet agentib.pauliana,licèt glo.forſan congruentius feciſſet mentionem de actione in factum,ſed iſtud dictum gl. licèt ſit verum in ſe,vt patet ex prædictis,tamen quo ad terminos tex.noſtri nō procedit, quia ſi creditores egiſſent pauliana, nihil obſtitiſſet excep.iuramenti, vt dicit tex. quia debitor non iurauit in actione pauliana,ideo iuramentum præſtitum ſuper vna actione,non nocuiſſet in alia.Secundò,& fortius tex. eſſet ſuperfluus,dum tex.dicit, quòd creditores deberent replicare de fraude,cùm enim pauliana intentetur propter fraudem,fruſtra videreť velle replicari de fraude, quia replicaretur idem, quod fuiſſet dictum in actione,propter iſta dicunt Ful.Pau.de Caſt.& d.Alex.hic,ꝙ iſte text. debet aliter intelligi nam eſt aduertendum,ꝙ vnus debitor hic habens alium debitorem ſuū, detulit iuramentum debitori ſuo, ſciens ꝙ iuraret ſe nihil debere,vt excluderet creditores ſuos, iſte debitor iurauit. certè ꝑ tale iuramentum non eſt extincta actio competens primo creditori, quia iuramentum tollit tantum naturalem obligationem,vt no.glo.in l.2.ſ̄. eo.& dixi in §. præcedenti. prima ergo actio adhuc durat, ſi ergo iſti creditores fuerunt miſſi in poſſeſſionem omn.bon.debitoris ſui,vt debet fieri,ſm tit.de bon. aucto.iud.poſſ.certè in iſtis bonis reperitur iſta actio, quę competit,& adhuc durat ꝯ iſtum debitorem, non obſt. ꝙ ſit iuratum,poterunt ergo iſti creditores hanc actionem nō directā, ſed vtilem intentare cōtra ſm debitorem.l.nomen. C. quę res pig. obli. poſſ.l.ſi conuenerit.in prin.ff.de pig.act.l.pen.ſecundū vnum intellectum,& ibi Bar.no. ff.de bon. auct. iud.poſſ.& de iſta actione propriè loquitur tex. noſter, quia cùm ſit ſ̄.delatū iuramentum,obſtat illius exceptio, ſed creditores replicabunt de fraude.Et iſte eſt melior intellectus,non tamen eſt ſine diuinatione,qa præſupponit,ꝙ creditores eſſent miſſi in poſſ.bon. debitoris primi, quod non dicitur in text. Tertiò præmitto,ꝙ Bar.hic format vnam oppo. contra tex. Ad illam rñde, vt hic per eum,& clarius per Pau.de Caſt.& D.Alex.Non curo referre,vide per te.His pręmiſſis,venio ad tex.hoc dicit.Contra iuramentum præſtitum vel reo, vel actori in fraudem creditorum, ſuccurritur creditoribus, replicando, vel excipiendo.In tex.ibi,mox bonis eius venūdatis, vult dicere tex. quòd ſi bona iſtius debitoris publicè venduntur,vt ſatisfiat creditorib.& iſte, cui delatum eſt iuramētum in fraudem,iurauit ſibi deberi 10. & petit ſimul cum alijs veris creditoribus, repellitur vt in tex. Pondera tex.in ver.aut denegari debet actio,contra doct. Bar. & communem ſupra ead. l.in prin.nam in hoc tex.iſta non eſt exceptio litis finitæ,nec oſtendit actionem ipſo iure ſublatam: & tamen cùm faciat denegari actionem, per conſequens impedit litis ingreſſum.Neceſſe eſt rñdere, ꝙ liquidū erat de fraude,& ſic de ea conſtabat, vnde omnis exceptio peremptoria, de qua liquidè conſtat,impedit litis ingreſſum,vt eſt tex. no. in c.quoniā.in fi.de fi.presby.Panor.in c.exceptionem, cum alijs concor.quas allegat d.Alex.hic,non dicas,ꝙ iſtud ſit diuinare, quia hoc propriè vult dicere text. dum alternatiuè reſpondet aut denegetur actio,aut exceptio opponatur.quaſi dicat ſi eſt liquidum de fraude,tunc denegatur actio, ſi autem ſit dubiū, ſolùm competit exceptio,quæ reſeruatur probanda in proceſſu,& non impedit ingreſſum litis. Vltra ſcribentes volo te aduertere ad quatuor.Primò aduerte, quia hic vř probari, ꝙ iuramentum præſtitum inter aliquos præiudicat tertio, ꝯ regulam.l.3.§ pen.ſ̄.eo.& §.fi.ꝟ.ead.l. cum ſeq. ꝙ autem iſtud probetur hic,apparet,quia ſi hic iuramentum non præiudicat tertijs,& ſic creditoribus, non eſſet opus replicare de fraude. Pro ſolu.conſidera,ꝙ iſte tex.cum myſterio loquitur, quando creditores intentant actionem,quæ competebat iſti,qui detulit iuramentum,ſed intentant vtilem,iuxta.l. pen. ff. de bon. aucto. iud.poſſ.& ibi Bart. cùm ergo intentent iſtam actionem, ſuper qua fuit iuratum mero iure,facit præiudicium. Vnde opus eſt replicare, & ſic iuramentum non dicitur præiudicare quo ad extraneos,ſed quo ad illam actionem,ſuper qua iuratum fuerat,& iſto modo iuramentum nocet illis, qui intentant actionem,ſuper qua iuratum eſt, cum eius loco dicantur ſuccedere.

9 ¶† Secundò aduerte,quia hic videtur tex.contra vnam communem regulam nam communis regula eſt, ꝙ quando aduerſatiua ponitur cum copula, denotatur idem ius cum caſu præcedenti,vt no.in l.ſed & ſi lege.in prin. vbi Barto. ff.de peti. hæred. & l.patris,& filij.ff.de vulg.& pupil.& glo. 1.in princip. & ibi Barto. ff. ne quis eum, qui. & tamen hic eſt aduerſatiua cum copula, & tamen non competit idem ius, quod in caſu præcedenti.patet,quia hic datur replicatio abſque alia reſtit.in integrum,ſecus eſt in §. præcedenti. Huic difficultati reſpondeo, & colligo ex iſto text. not. declarationem ad illam regulam communem, vt illud, quod dicitur, ꝙ aduerſatiua cum copula denotet idem ius,non debet intelligi ſimpliciter,ideſt, in omnibus,& per omnia,ſed ſecundum quid: nam hic datur aduerſus exceptio.iuramenti replicatio,ſicut in §. præcedenti, ſed diuerſis modis.Tertiò aduerte,quia hic eſt tex. quòd aduerſatiua etiam cum copula non facit omnimodam relationem qualitatum præcedentium. Et ſic collige limitationem ad illam doctr. Bald.in l.omnes populi.in 16. colum. ff. de iuſt. & iur. vbi ſtat regula, ꝙ aduerſatiua etiam ſine copula facit relationem qualitatum pręcedentium,eo quia omnis aduerſatiua habet vim copulæ, [a] & iſtam doctri.Bald. ſequitur Petr.de Anch.in commen.c.Canonum,in ver. quærit etiam Bal.vtrū vnum ſtatutum.de conſtit.Dom.Alexan.in l.filius à patre,in 8. col.in fi.ff.de liber.& poſthu.Vnde per iſtum text. ego modifico illam doctri. vt aduerſatiua faciat relationem præcedentium qualitatum,non ſimpliciter,ſed ſecundū quid.

10 ¶† Quartò,& vltimò aduerte circa iſtam materiam huius §.vnam concluſionem,quam fortaſſis aliàs non audiuiſti, quòd qui aſſerit ſe creditorem alicuius, cùm non ſit, & iſtud facit, vt fraudet alios creditores, vel dicit ſe priorem, cùm non ſit, iſte tenetur pena falſi.tex.eſt iuncta gl.in l.creditor. C. de fal. quem not.ibi multum ſolus Saly.& iſtud no. quia quotidianum.

ADDITIO.

a ¶Habet vim copulæ.Adde Doct.in l. 1.ff.ſi quis ius.di.non obtemp.

SVMMARIVM.

1 *An quæratur actio vtilis domino cum iuramento ſine ceſſione.*

2 *Procurator an admittatur ad iurandum ſine ſpeciali mandato.*

§.Iuſiurandum.

Iuramentum procuratoris, vel defenſoris prodeſt reo,quo ad exceptionem: iuramentum verò procuratoris agētis prodeſt actori quo ad actionem.hoc dicit.

1 ¶† Not. ex hoc text.vnum,ad quod Ludo.Roma. multum not.iſtum text. ꝙ quamuis regulariter per procuratorem non quæratur domino actio vtilis ſine ceſſione l.poſſeſſio quoque.§.& ſi poſſeſſio. ff.de acquiren.poſſeſ.Barto. in l.ſtipulatio iſta §. ſi ſtipuler.ff.de verbor.oblig.no.in l.1.C.per quas perſo.no. acquiren.fallit mediante iuramento, vt hoc text. in quo dicitur domino quæri actionem,& tamen de ceſſione verbum nullum, imò plus ꝑbat iſte tex.ſecundum Ludo.Roma.ꝙ non ſolùm per procuratorem, ſed etiam per defenſorem, qui mandatum non habet,quæritur ex iuramento domino vtilis ſine ceſſione, & idē not.Roma.in d.§.& ſi poſſeſſio.Et ex his habes cautelam, qua mediante quæreretur vtilis domino ſine ceſſione mediante iuramento quod not.ad tradita per Barto.in l.qui bona. §. ſi alieno.maximè in 3.quæſt.ff. de dam.infect. & erit plenior cautela quàm illa,quam tradidit Barto.in d. l. poſſeſſio quoque.§.& ſi poſſeſſio.Tu autem in primis dic eſſe claram rationem huius tex.quia in iudicio per procuratorem quæritur domino vtilis ſine ceſſione l.in cauſæ.§.fi.cum gl.ff.de procu. hic alleg. in gl. ſed iuramentum etiam extraiudiciale habet vim iudicij. l. qui iuraſſe.§.fi.ꝟ.eod.iuncto. §. ſi is qui temporali.ſ̄.ea.l.ſecundum Pau.de Caſt.hic,& Alex.in l.fi.§ fi.ꝟ.eod.Ludo.Roma.in conſi. 75.incip.in cauſa nobilis viri Salomonis,in primo dubio, & illud eſt,quod etiam voluit glo.& Bald.hic. Item aduerte inquātum Ludo.Rom.multum not.iſtum tex.ꝙ etiam in defenſore ſine mandato quæratur ex iuramento vtilis domino ſine ceſſione,nam errat,quia licèt iſte tex.in prima parte ex parte rei loquatur non ſolùm de procuratore,ſed etiam de defenſore ſinę mandato,tamen in ſecunda parte tex.cum myſterio loquitur ſolùm de procuratore,quia ad agendum nō admitteretur defenſor ſine mandato, ſed bene ad defendendum, vnde dictus eſt defenſor.

2 ¶† No.etiam ex hoc tex.ꝙ etiam defenſor,& ſic ille,qui non habet mandatum ad iurādum,poteſt iurare. Ratio in hoc tex.eſt,quia iurat in fauorem domini,ſed ad præiudiciū domini non admittitur procurator, niſi habeat ſpeciale mandatum,vel generale cum libera.l.iuſiurandum quod ex conuētione.§.fi.ꝟ.eod.& declarat Barto.in l.qui bona.§.ſi alieno.ff.de dam. infec. ¶Glo. in verbo parit. diuiditur in duas partes.Primò allegat concordan.ad tex.Secundò oppo.& tripliciter ſol. Secunda ibi,ſed contra.ſ̄.de procura.Ruſus ſecunda poteſt diuidi in quinq;.partic.In prima oppo.In ſecunda ſoluit.In tertia illam ſolu.reprobat.In quarta ſoluit alio modo.In quinta alio. Secunda ibi,ſolu.hic acquirit.Tertia ibi,ſed mihi hoc non placet.Quarta ibi,dic ergo.Quinta ibi,vel ibi. Tene ſecundam ſo-

* lu.*quam tenent Bart. & communiter Doct.* nam primam reprobat glo.& bene.tertia verò diuinat.licèt Bart. quarto modo ſoluat diuinan-

diuinando,ꝙ hic constabat de mandato procuratoris, in con-
trario secus.Et pondera,quia Bar. in hac solutione non vult il-
lud,quod referunt eum velle Sal.& Ludo.Roma.scilicet iura-
mentum,quod ita demum præstitum procuratori prosit do-
mino,si habebat speciale mandatum , & non aliter , quod est
falsum,vt prædixi.

SVMMARIVM.

1 *Testis,vel pars an teneatur assignare causam in dicto suo.*
2 *Inducta ad causandum exceptionem,an prosint ad actionem.*
3 *An iudex possit pronunciare super dominio deducto non principaliter, sed excipiendo.*
4 *Condemnatus ad restitutionem rei,tenetur quandocunq;.nu.2.& 7.*
5 *Damnata ciuitate , censentur damnati muri, ita quod refici non possint.*
6 *Paria sunt aliquid fieri ante lit.contest.vel incontinenti post, & quando dicatur incontinenti.*
7 *Requiritur perseuerantia facti.nu.8.*
9 *Iuramentum extenditur ad accessoria.*
10 *Testis intelligitur iurasse super accessorijs,& dependentibus.*
11 *Publiciana,quę competit virtute iuramenti an,competat contra omnes possessores.*
12 *Quid in rei vendicatione.*
13 *Actio an oriatur ex iuramento positionum.*
14 *Quid si steti conscientiæ.*
15 *Actio in factum,quæ oritur ex iuramento,an sit natiua,vel datiua.*
16 *Ex sententia lata in reali oritur actio in factum , vel præscriptis verbis.num.18.*
17 *Quid in sententia arbitri.*
19 *Dimissio rei ex causa transactionis,operatur dominij translationem.*
20 *Quæ sit natura publicianæ.*

§.Si petitor. Ab isto loco vsq; ad fi.l. sed & si pos-
sessori. Iurisc. facit tria principaliter ,
tm̃ Alb.& Pau. de Cast. hic. Primò loquitur de iuro delato in
actione reali competente pro reb.corporalib. In secunda, quæ
est in §. itē si iurauero.loquitur in iuramento præstito in actio
ne reali competente pro rebus incorporalibus. In tertia , quæ
est ibi,sic cum in actionib.vniuersalibus,videlicet in petitione
hæreditatis,quæ est realis, licèt quidam dicant esse mixtam, &
malè,vt dixi in rub.s̃.si cer.pet.& sic Iuriscon.plenè complecti-
tur actiones reales,quia omnis actio realis,aut competit pro re
singulari corporali, aut pro vniuersali , & legam vsq; ad § itē
si iurauero.omisso summario Bar.sic summa.Iuramentū præ-
stitum in actione reali,parit actori actionem ꝯ deferentem,&
eius successores,sed non ꝯ alios: possessori autē iuranti rē acto
ris non esse,datur exceptio ꝯ deferentem,non autem actio,se-
cus si iurauerit rem suam esse , quia tunc etiam datur actio,si
ad deferētem peruenerit possessio, & iuramentum præstitum
super re principali,extenditur ad fructus,& alia accessoria.hoc
1 dicit vsq; ad §. itē si iurauero.¶† No. primò secundū Bal.ꝙ in
dicto partis iurantis super dominio non requiritur,ꝙ assigne-
tur causa,secus est in iuramento testis deponentis super domi-
nio,qui tenetur etiam non interrogatus reddere rationem [a] di
cti,aliàs ei non creditur,vt no.Inn.c.cum causam.de testi.Bart.
& alij in l.solam.C.eo.Bal.in l.conuenticulam. C. de episco.&
cler.& in l.pen.ad fi. C. de sent. quæ sine cer. quant.& in l.cum
hi.§.si integra,& ibi Ang.ff.de transa.Imò fortius si testis depo-
nat super dominio,& dicat,quia vidit, & audiuit , adhuc non
sufficeret , nisi aliter specificaret causam.ita tenet not. Ioan.de
Imo.in l.sciendum.in 10.col.ff.de verb.oblig.quem refert,& se
quitur Alex.in cons. 290. incipien. excellentissime Doct.lib.2.
Tu aduerte,quòd in iuramento partis non requiritur expres-
sio causæ,imò si iuret informiter deberi,valet iuramētum,nec
obst.exceptio doli,vt no.Bar.in repetit.l.2.supra eod.in 3. char.
& dixi in l.nam & postea.§.iureiurando.s̃.eo.Secundò ponde-
ra tex.ibi,eosq;,qui in eius locum successerint. nam intelligen
do titulo vniuersali,res est plana,quia talis hæres fingitur eadē
persona cum defuncto,vt in Auth.de iureiur.à morien.præsti.
in prin.sed an procedat in successore titulo singulari, Albe. hic
apostillando tex.tenet quòd non : mouetur tali fundamento ,
nam actio personalis non sequitur rem, & sic singularem suc-
cessorem l.1.§.si hæres percepto fundo.ff.ad Trebel.l. fin.§.fi.ff.
de contrahen.emp.Et si dicatur,nonne est text. in contrarium
in l.ait prætor.in fi.cum l.sequ. supra eodem,vbi iuramentum
transit ad singularem successorem actiuè , & passiuè ? Respon.
Albe.ꝙ ille tex.loquitur quo ad dandum exceptionem. nos lo
quimur quo ad dandum actionem. sed Pau. de Cast. hic in 2.
colum.licèt de Albe. mentionem non faciat,tenet cōtrarium,
quod imò iste tex.debeat etiam intelligi in singulari successore
habente causam ab eo, qui iuramentum detulit.Et idem ego
b teneo. moueor , quia licet ex iuramento oriatur actio [b] in fa-
ctum,& illa sit personalis,& actio personalis non datur contra
singularem successorem, tn̄ cùm sit istud iuramentum præsti-
tum in actione reali,actio in factum, quamuis personalis,assu-
mit naturam realis in hoc , vt quemadmodum illa datur con-
tra singularem successorem , ita & ista actio, & sic ista actio in
factum personalis dicetur in rem scripta,& istud est quod vo-
luit gl.in l.sed & si possessori.in gl.magist.in verb.actionem.cir-
ca fi.ibi.Vel dic in ista actione in factum esse speciale,vt sequa-
tur naturam realium.Intellige tn̄,quādo successor habuit cau
sam ab eo,qui detulit iuramentum, secus si habuisset causam
ab alio,quia iuramentum alij non prodest,nec nocet , & istud
est quod dicit hic tex.in fi.& in l.sed & si possessori.§.fi. cum l.
seq. j̃.eod.Et si tu diceres,si actio ista in factum habet naturam
actionis realis,ergo sicut illa competit ꝯ quemcunq; successo-
rem rei,à quo habuerit causam,ita etiam debet competere ista
actio in factum. Istud est,circa quod multum laborarunt Do-
cto.sed non est tm̄ laborandum,prout dicam nunc in glo.1.Et
intellige etiam istum tex.in illo tm̄ singulari successore,qui ha-
buit causam post iuramētum delatum,& tunc vtilis rei vend.
vel ista actio in factum competeret contra eum:sed si habuis-
set eam ante iuramentum delatum,iuramentum postea dela-
tum sibi non noceret,secundum Pau.de Cast.hic, per l.si supe
2 ratus.§.1.ff.de pigno.& l.præses.C.eo. ¶† Tertiò no.in ver. pro
inde,ꝙ inductum ad causandum exceptionem,prodest etiam
ad actionem,& ita notat hic glo.magna.in fi.Adde ad istam re
gulam primò, ꝙ pactum appositum ad excipiendum,aliquan
do valet ad agendum.glo.in l.in traditionibus, & ibi not. Bart.
in glo.ff.de pac.Secundò adde, ꝙ ècontra pactum ad agendū,
si non potest producere actionem , valet ad excipiendum , vt
habetur in l.pacta conuenta.ff.de contrahen.empt.Docto.præ
cipuè Salyc.& Alex.in l.in bonæ fidei. C.de pact. Tertiò adde,
ꝙ contra istud notabile videtur tex.in l.ab emptione. in fi.ff.de
pac.tamen cadit solu.si cogitabis.Quartò adde,ꝙ pactum qđ
tendit ad resoluendum contractum,tamen informat. l.si con-
uenerit.de rescin.vend.Quintò aduerte,quia istud notabile fa-
3 cit ad duas decisiones.¶† Prima,ꝙ si reus possidens,& conuen
tus rei vend.excipiat,& dicat fundum esse suum,& ita probat,
ꝙ licèt dominium non sit deductum principaliter , sed exci-
piendo,tamen iudex debet diffinitiuè pronunciare super do-
minio pro reo excipiente,qui probauit, vt latè per Bal. & Lu-
* do.Roma.hic,*& est communis opin.*vt per Innocen.& Cano.in c.
cum ex conquestione.contra Hostien.ibi.de restit. spol. habes
per Bald.in l.fi.C.de fideicom.libe.& in l.pen. C.de senten.& in
l.hæreditas materteræ.C.de pet.hæred. & in l. ordinarij. in vlti.
colum.& in l.2.in princip.ff.commu.diui.& in l.1. C. vti possi.
Et pro conclusione communi facit regula,quam ponit Barto.
in l.omnes.ff.de regul.iur.& in l.sinautem .§.fin.ff.de nego.gest.
vbi dicit,quòd si post lit. contest. opponitur aliquid via exce-
ptionis,potest pronūciari super eo,& ita perpetuat, ac si actio
super ea esset principaliter intentata , ergo in proposito , imò
4 multò fortius poterit diffinitiuè pronunciari. † Secundo facit
iste tex.secundum Barto.hic post Iaco.Butr. & Gul.de Cun.ꝙ
si aliquis sit condemnatus per sententiam ad rem,in executio-
ne sententiæ illam restituit, ꝙ si talis res denuo peruenerit ad
eius manus,ꝙ denuo per officium iudicis poterit fieri execu-
tio eiusdem sententiæ,idem tenent Salic.& Fulgo.hic, & Ang.
in l.permisceri.§.species.ff.de acquiren.hære. vltra allegata per
Barto.pro eius sententia facit,quod determinat Cyn. Barto. &
alij in l.seruus.per illum text.C.de pœnis.Bald.in l.si quis adul-
terium.§.1.per illum text.C.ad l.Iulia.de adult. Ange. in l. si fi-
5 deiussor. §. meminisse. ff. de legat.1. † de ciuitate damnata,vt
muri destruantur , & eis destructis non possint refici , & si vel-
lent denuo refici , adhuc obstaret illa sententia, ad quod adde
glo.in l.sacra.§.muros.ff.de rer.diui.Adde etiam,quòd pro sen
tentia Barto.facit tex.in l.inter Castellianum,& quod ibi Bart.
* ff.de arbit.Breuiter *communis sententia est* contra Bar. hic, quam
ipsemet Barto.sibi contrarius tenet post Iacob. de Aret. in d.l.
permisceri. §. species. & Imol. & omnes Moder. idem tenent
Ange.Ludo.Roma. & Alexan. & plenius Ange. in l. qui resti-
tuere.ff.de rei vend.Petr.de Anch.in clem. ne Romani. §. por-
rò,de elect.& in consi.37.incipien. visa petitione producta pro
parte istius. & est gloss. in terminis in l. Claudius.in glo 1.post.
medium.

ADDITIONES.

a ¶Reddere rationem.Adde gl.in l.1.C.de test.Pau.de Cast.in l. qui testamen-
to.in §.fi.ff.de test.Ant.de But.in c.super hoc.in 7.col.de renuncia.
b ¶Ex iuramento oriatur actio.Adde Bar.in l.si q̃s pro eo. ff. de fideiuss.Bal.in
l.actori.C.de reb.cred.Host.& Docto.in c.per tuas. de arbi. Docto.in c.cum
contingat,de iureiuran.

medium,quam Barto.ibi not.ff.qui pot.in pigno. hab. eo quia
text. iſte nihil facit, cùm hic nulla fuerit facta reſtitutio rei, per
quam ſit ſublata obligatio, prout in quæſtione formata, &
ideo deciſio Barto procederet, quando ſententia fuiſſet lata in
fauorem rei poſſidentis. nam ſi poſſeſſio perueniret ad aliam
partem, tunc vigore ſententiæ benè teneretur ad reſtituen-
dum,& in iſtis terminis loquitur iſte text. quem ad hoc repu-
tant ſingularem Imo.Pau.& Ludou. Roma.in d.§.ſpecies.Pro
iſta etiam ſententia facit, quod vult glo.not.in l. ab emptione,
quam Barto. ibi in 2. colum. multum commendat. ff.de pac.
Nec obſt.fundamentum Barto. & Docto. dum dicunt,ꝙ ori-
tur duplex officium iudicis,vnum vt res reſtituatur, ſecũdum
vt manu teneatur, per iura hic per Barto. alleg. Reſpondetur,
quòd eſt falſum, quia facta reſtitutione eſt liberatus. eſt bene
verum,ꝙ ſi poſt reſtitutionem moleſtaret poſſeſſorem,vel vio
lentiã inferret,prodita ſunt noua remedia aduerſus hoc, & ita
loquũtur iura per Bar. alegata, non ꝙ ad illud teneatur vigore
primæ ſententiæ,poſſet tamen etiam ſententia Barto.ſaluari in
duobus alijs caſibus,de quibus per Mod. in d. §. ſpecies, & per
Moder.præcipuè d. Alex. hic. Primus eſt,quando reſtitutione
facta incontinenti res auferretur per eum,qui reſtituit, & tunc
bene poſſet officium iudicis ex ſententia implorari, quaſi non
facta reſtitutione,ex quo incontinenti fuit reuocata, ita dicunt
Pau.de Caſt.& Ludo.Roma.hic.Imo.Pau.de Caſt. & Ludoui.
Roma.in d.§.ſpecies.alleg.glo. in c.commiſſa.in prin.de elect.
6 in 6.& glo.in c.quærenti.de offic.delega.† Adde bene facere il-
lud,quod vult glo.no.in l.Pomponius.§. rati. ff. de procu.quæ
vult,ꝙ paria ſunt aliquid fieri ante lit. conteſt.vel incontinenti
poſt. & eſt alia concordans in l. commune. C. de conſor.eiuſ-
ſdem litis,licet illa per multos reputetur ſingularis.Quomodo
autem intelligatur iſtud incontinenti in præſenti propoſito,
7 declarat Aret.in d.l.ſi fideiuſſor. §. meminiſſe. in fi.† Secundus
caſus eſt,quando ſententia contineret actum ſucceſſiuum, pu
ta, quia iudex in ſententia condemnauit ad reſtituendum fun-
dum,hoc addito, quòd in futurum ipſe reſtituens non mole-
ſtet,nec violentiam inferat ei,cui reſtituit. ita Ange. hic in eius
diſtinctione,& Ang.& Imo.in l.ſi fideiuſſor. §.meminiſſe. ff.de
leg.1.Ang.in d.l.qui reſtituere.Rom.in d.§.ſpecies,& in iſtis ter
minis propriè loquitur.d.l.inter caſtellianum.& quod ibi Bart.
& tex.in l.ſi ſeruus.C.de pœnis.cum deciſio.Docto.ibi.de præ-
dicta etiam quæſtione vide Cyn.Bald.Saly. & Fulg.in d.l.ſi de-
8 bitori.C.de pac.† Et prędicta faciunt ad quæſtionem. ſi arbiter
in ſententia condemnauit aliquem ad locandum domum ſub
pœna, vel teſtator in teſtamento illud ordinauit, iſte locauit,
poſtea aufert,an incidat in pœnam? vide Bar.in l. in numeratio
nibus.in prin.ff.de ſolut. Barto. & alios in d. §.meminiſſe. cum
ſuis concor.Faciunt etiam ad quæſtionem Bart.& aliorum in
l.ſi quis hæredem.C.de inſtit.& ſubſtitu.ſub condi.fac. quan-
do teſtator reliquit Titio centum, ſi aſſumeret habitum tertij
ordinis,quid ſi aſſumat, ſed poſtea deponat,an debeat habere
9 legatum?ibi vide.¶† Quartò not.ex ver.& fructus.tex.notabi-
lem ad duo. Primò, quòd iuram. præſtitum à parte ſuper re
principali,extenditur tamen ad fructus,& ad partus, & ad alia
acceſſoria,licèt de eis in iuramento nihil ſit dictum,& ratio vi-
detur eſſe,quia iuramentum habetur pro veritate. §.fi. j. ead.l.
ſed ſi res verè eſſet mea, tu teneris non ſolum ad rem, ſed etiã
10 ad acceſſoria, ergo & iſto caſu idem erit.† Eodem modo ſi te-
ſtis ſimpliciter iurauit dicere veritatem ſuper negotio princi-
pali,intelligitur etiam iuraſſe ſuper acceſſorijs, & dependenti-
bus,ſecundum Imo.in c.2.& ibi Bald.de confeſ.& in cap.paſto
ralis.de excep.& in c.inquiſitionis,de accuſ.declarant no. Ang.
Pau.de Caſt.& Alex.in l.2.de iuriſd. omn. iud. & vide quæ di-
cit Barto in l.ſi duo patroni.§.idem Iulianus.el 2.j.eod.Secun-
dò,& notabilius probat iſte tex.ex mente Bald.hic ad fi.& cla-
rius Ludo. Roma. quòd cùm iuramentum æquiparetur ſen-
tentiæ.l.2.ſ.eod.quòd ex ſententia lata ſuper principali, intelli-
gitur pronunciatum etiam ſuper fructibus, & alijs acceſſorijs.
licet de fructibus in ſententia nihil ſit dictum, & hoc tenet In-
nocen.in c.ex conqueſtione.de reſtitu. ſpolia.de quo vide Bar-
to.& alios in l.ex diuerſo.§. 1. ff. de rei vend.Sed tu diligentius
aduerte, quod text. ipſe ſeipſum limitat de fructibus, ſcilicet
poſt iuramentum perceptis, ergo idem erit dicendum in ſen-
tentia,quod benè not.¶Capio glo.1.in verb. actio.q̃ diuide in
tres partes principales. In prima opponit, & ſoluit. Secundò
ponit vnum dictum, per quod reſpondetur tacitæ quæſtioni.
Tertiò idem facit. Secunda ibi, probatur ergo hic.Tertia ibi,
idem probatur hic.Vel potes diuidere in quatuor.In prima de
clarat text.In ſecunda glo. oppo. contra text.& ſoluit.In tertia
ex iſto text.probat quandam opin. quæ eſt communis contra
præla.In quarta ex eodem textu probat ſuam opin. Secunda
ibi, vt ſupra de publ. Tertia ibi,probatur ergo hic. Quarta ibi,
idem probatur hic. Et præmitte pro euidentia, quòd in iure
noſtro triplex reperitur dominium,vt per Barto.in l.minor.§.
1.in fin.ff.de publ. ¶Redeo ad primam partem, & dum glo.
dicit,quòd ex iuramento præſtito in actione reali oritur actio
in factum,dic quod iſtud non dicit tex.hic. ſed in l.ſed & ſi poſ
ſeſſori,verſicu.proinde, & dum glo. opponit de l. eum,qui.§.ſi
petenti,quia idem contrarium plenius repetit infra in glo.ma-
11 gna,in verbo actionem, ibi reſeruo. ¶† Aduerte tamen,quia
glo.hic,& glo.magna infra tenent,ꝙ publiciana,quæ compe-
tit vigore iuramenti, competit non ſolùm contra deferẽtem,
ſed etiam contra omnes,& motæ ſunt gl.quia natura realium
actionum,prout eſt publiciana,eſt,ꝙ competat contra quem-
cunque poſſeſſorem.c.examinata.de iud. l.in rem, & l.qui peti-
torio.ff.de rei vend. & cum gl. iſtis tranſiuerunt inaduertenter
(vt puto) Antiqui,& Moder.ſcilicet Mar.Sili. Iaco.But. Albe.
Ang.& Ludo.Roma.& Alex.hic, ſed quia iſtud eſt de directo
contra caſum expreſſum in l.eum qui.§.ſi petenti. alleg. in glo.
in verbo,ſed aduerſum te duntaxat,ideo præfati Doct. conati
ſunt reſpondere tribus modis,quos non curo referre, & malè.
12 † Nam veritas eſt,ꝙ actiones reales,vt rei vend. & publiciana
regulariter competunt contra quemcunque poſſeſſorem, quã
do dantur ex tit.qui ſit aptus contra omnes competere, ſecus
ſi dantur ex iuramento,vel ex ſententia.tex. eſt de hoc ineuita-
bilis in d.l.eum qui.§.ſi petenti.& tex.hic ita no. contra omnes
tenet Ioan.Fab.in §.item ſi quis poſtulante.in glo. ſuper verbo
deberi. Inſtitu. de actio.& credo ꝙ iſta ſit veritas,& idem vult
Pau.de Caſt.hic,qui dicit videri mirabile in hoc tex.ꝙ vtilis rei
vend.non detur contra quemcunque poſſeſſorem contra na-
turam realium actionum, ſed dicit procedere, quia competit
ex iuramento,cuius natura eſt,ne perſonam egrediatur.Reſta-
ret tangere vnam opi.Bart.hic,ad quam quia bene reſpondet,
non curo referre, & an regula tradita per Bar. hic, arguendo
de vſucapiendi conditione ad publicianam, procedat affirma
tiuè,vel negatiuè,non tango hic,tetigi latè in §.ſed iſte. Inſtitu.
de actio.In ſecunda parte glo.dic,ꝙ oppo.glo.eſt vera,quo ad
iuramentum iudiciale,vt per Barto.& Docto. hic,& vltra fun-
damenta Barto.facit tex.melior de iure in l. actori. in ver.rela-
to.C.de rebus cred.cùm iuramentum extraiudiciale non refe
ratur.l.iuſiurandum quod ex conuentione.in prin. j. eo. ſed in
iuramento neceſſario,quod ſolùm interponitur ad ſupplendã
* probationem,& defertur inuita parte,glo.*reprehendit omnes hic,*
& Sal.in l.actori.C.eod.nam ex eo non oritur actio, ſicut eadẽ
ratione,nec ex iuramento in litem,vt tenet glo.ſing.in §.præte
rea quaſdam.in verbo ex arbitrio. Inſtit.de act. quam ſequun-
tur Barto.& Ange.hic,& Bald.in Auth.nouo iure. C.de iud.In-
nocen.in c.ſuper eo.quod met.cauſa,& illam gl. reputat ſingu.
13 Ange.& Ludo.Rom.in l. 2.ſ.eod.† Sicut ex iuramento præſti
to reſpondendo poſitionibus non oritur actio,ſecundum Bal.
in l.2.§.quod obſeruati.in 5.colum.C.de iur.calum.de quo vl-
timo dic tamen,vt no.per Pau.de Caſt.ibi iuncto eo, quod di
14 cit gl.in c.ex literis,de iureiur.extra. † Quid autem ſit,ſi ſteti fi-
dei, vel conſcientiæ alicuius, an ita oriatur actio, ſicut ſi iu-
raſſet? Ioan.Fab. tenet quòd non in §. ſi quis poſtulante. In-
ſtitu. de actio. quem reprobaui in l. 3. §. fina. ſupra eodem.
15 vbi videas.† Nunquid autem actio in factum, quæ oritur
ex iuramento ſit natiua, vel datiua, ponit Bartol. hic, cum
quo tenent Bald. hic in lectura antiqua, & Angel. hic,& idem
Angel.in l.miles.§.fina.de re iudic.ſed Bartol.reprehendit Fulg.
& Pau.de Caſt.& d.Alex.hic, Alex.in d.l.miles. §.fina.& Salic.
in l.actori.C.eod.quia imò actio,quæ oritur ex iuramento,ſem
per eſt natiua, etiam ſi iuramentum ſit præſtitum in actione
reali, eo quia ex delatione, vel præſtatione iuramenti dicitur
quaſi contrahi.l.qui iuraſſe.§.fi.j. eod. ergo actio, quæ oritur
ex iſto quaſi contractu, debet habere præexiſtentem materiã,
ex qua oriatur, ergo ſemper dicitur natiua. ¶ Ex tertia parte
16 principali huius glo.† not.quod ex ſententia lata in reali oritur
actio in factum ratione quaſi contractus, qui in iudicijs cele-
bratur.l.3.§. idem ſcribit. ff. de pecu. & iſta concluſio optimè
probatur in hoc tex.vbi ex iuramento præſtito in actione reali
* tantùm oritur actio perſonalis in factum, *& ita communiter te-*
*nent Docto.*hic,plenius Bart.& Docto.in l.miles.§. fi. vbi videas,
ff.de re iud.quamuis contrarium tenuerit glo. quæ communi-
ter damnatur in l.1.C.de iud.licèt pro illa facere videtur, quia
in actione reali iudex non agit ius aliquod de nouo dare, ſed
ſolùm declarare rem eſſe agentis l.ſicuti.§.ſed ſi quæratur. ff. ſi
ſerui.vend.l.& ex diuerſo.§. 1. ff. de rei vendi. quomodo ergo
orietur actio præter intentionem iudicis? & vide in hoc pun-
cto Innocen.in capitu.cum dilecti.de electio.& non recedas à
17 communi. † Quid autem in ſententia arbitri lata in actione
reali, an ex ea oriatur actio in factum perſonalis, ponunt
Angel. & Alexand. hic, & Angel. & Imol.& Alexand. in
d.l.miles.

18 d.l.miles.§.fi.¶†Not.tñ vnum casum specialem, in quo ex sen
tentia oritur actio præsctiptis verbis. s. in sñia diuisionis. l. si fa-
miliæ.1.C.famil.ercisc.quem tex.ibi Bal. ad hoc not. & reputat
mirabilem,& ratio est s'm eum,quia diuisio censetur esse quæ-
dam permutatio,sed permutatio est contractus innominatus,
vt per glo.& Docto.in rub.C.de rer.permu. ¶Glo.in verb. no-
cere. ibi, item & aliàs nocet quo ad qualequale præiudicium.
Not. sing. effectum resultantem ex isto qualiquali præiudicio,
quia si probationes essent hincinde pares,deberet obtinere sen
tentiam ille,qui habet pro se illud qualequale adminiculũ, ita
dicit gl.not.in l.si duo.in princip.in ver.authoritates.j.eo. quam
Bart.& alij ibi multum no.& ibi dicetur : non sufficeret tñ quo
ad deferendum iur̃m in supplementum probationis. vt est gl.
no.in l.3.§.1.ad fin.in verbo.leuior.ff.de mino. Bart.in d.l.si duo
patroni.in prin.& no.in l.admonẽdi.in 9.col.j. eo. vbi multum
sing.limitat,nisi essemus in antiquis,& sequitur d.Anto.de But.
in c.fi.extra eod.¶Glo.mag in verb.actionem in factum.diuidi
tur in tres partes principales.Primò opponit contra text.& sol-
uit distinguendo.In 2.quæ est ibi,sed certè mirabilissimum. gl.
etiam vult opponere ꝯ tex.vt statim opponam,& tripliciter re
soluit.Tertia ibi,item not.hic arg.gl.etiam per viam no.vult re
mouere aliud ꝯrium, qđ statim inducam. ¶Redeo ad primã
partem,& dum gl.allegat l. traditionem.ff.de publ. illa non re-
peritur,bene reperitur l.& per traditionẽ. sed melius facit.l.3.§.
fin.ff.de publ. item dum glo. dicit ꝙ publiciana ex iur̃o contra
quemlibet competit,malè dicit,vt s̃.tenuit in gl. in verb.actio.
Pro clara intelligentia eius, quod tangitur in hac prima parte
glossæ,qñ iuramentum defertur in actione reali,quæ actio oria
tur ex tali iur̃o, glo.facit duos casus principales. Primus est, qñ
iuramentum defertur actori, qui agebat actione reali ad rem.
* in hoc *glo.& omnes Docto.concludunt*, quòd si actor nitatur ex so-
lo iur̃o,ꝙ tunc sibi non competit publiciana,sed solùm sibi cõ
petit actio in factum.si autem nitatur iur̃o,& traditione,tũc si-
bi cõpetit publiciana.d.§.si petenti. Ratio diuersitatis est, quia
isto secundo casu traditio facta ex causa iur̃i operatur transla-
tionem quasi dñij,sicut qñ traditio fit authoritate sñię.l.3.§.fin.
ff. de pub. & hoc si probetur tradentem vigore iur̃i non fuisse
dñm.sed si probaretur tradentem fuisse dñm,tunc huic, qui iu
rauit,non competeret publiciana,sed rei vendi. Nunquid autẽ
gl.bene dicat,publiciana,quæ competit iuranti, cõpetit contra
quemcunque,dixi.s̃.in gl.in verbo actio. Secũdus casus est,qñ
in actione reali defertur iur̃m reo possidenti rem,& tunc secun
dum glo.nunquam põt competere publiciana,eo quia hic cũ
titulo non interuenit traditio,vt in casu superiori, quia hæc res
erat apud reum, & ideo si reus in isto caderet à possessione, &
possessio perueniret ad eum,qui detulit iuramẽtum, certè reo
non cõpeteret virtute iur̃i publi. sed actio in factum, & de ista
loquitur tex.noster in ver.proinde &c.Et si dicatur,ꝙ vr̃,quòd
etiã isto casu,qñ iur̃m est præstitũ reo possidenti rem, ꝙ etiam
tunc debeat cõpetere publ.quia licèt non interuenerit vera tra
ditio; tñ dimissio rei factæ ex causa iur̃i habet vim traditionis,
& ita debet operari translationem quasi dñij, imò & dñij, sicut
si interueniret vera traditio.l.qua ratione.§.interdum.ff.de acq.
rer.do.& de isto.§.fecit mentionem gl.1.in 2.parte princ. Et ad
istud obiectum glo. voluit respõdere,sed multum obscurè, vt
vides,sed eius verba obscura debẽt sic declarari,videlicet ꝙ di-
missio rei apud aliquem ex titu.vend. vel simili, bene operatur
translationem,vel quasi.d.§.interdum.sed hæc dimissio fuit fa-
cta ex causa iur̃i,quæ non sufficit ad transferẽdum dominium,
& istud vltimum glo. sic voluit probare. Nam iur̃m, & transa-
ctio æquiparantur.l.2.s̃.eod.sed sic est,ꝙ si rem existentem pe-
nes te ego dñs, vel quasi dimitto tibi ex causa transactionis, ꝙ
ista dimissio non operatur trãslationem dñij, vel quasi l. si pro
fundo.C.de transac.l.pen.vbi glo.C.de vsuc.pro emp.ergo eo.
modo dimissio rei ex causa iur̃i non debet hoc operari. Potest
etiam per aliud simile probari.nam iur̃m, & sñia æquiparãtur.
l.2.s̃.eo. sed si in actione reali rei vend. feratur sñia absolutoria
pro reo possessore,quia actor non probauit, certè ista remãsio
rei non operatur translationem dñij.l.exceptio. ff. de excep.rei
iudi. ergo eodem modo ista dimissio ex causa iur̃i non debet
19 operari translationem dominij. † Non omitto ꝙ inquantum
* *Bar.& communiter Doct.* tenent,ꝙ dimissio rei ex causa trãsactio-
nis non operaretur translationem dñij,ꝙ Fulg.& Roma.hic, &
Ang.de quo ipsi mentionem non faciunt,tenent contrariũ, &
rñdent ad d.l. si pro fundo. & ad alias leges allegatas per Barto.
verùm quia hoc dependet ab intellectu.d.l.si pro fundo,remit-
to me ad ea,quæ ibi dixi.¶In 2.parte gl.oppo.hoc modo,actio
quæ à prin.non competit, non potest ex postfacto competere.
l.quod ab initio.ff.de regu.iur.sed insti.qui iurauit,cùm tempo-
re iuramenti possideret, non competebat actio, ergo non po-
test ex post facto,licèt à possessione cadat,actio cõpetere. Glo.
dicit hoc esse mirabilissimum,& ponit tres solu.vnã sub dubio
fortè,quòd ista non est actio in factum, quæ datur ex iuramen
to,sed est actio in factum,quæ datur loco publicianæ. Glo.vo-
20 luit dicere,† quòd publiciana istius est naturę,quod nunquam
incipit competere,nisi amissa possessione.§.sed iste.Insti. de act.
voluit gl.dicere,quòd ista est actio publiciana,quæ datur amis-
sa possessione.Istam reprehendit glo.quia cùm hic nõ interue-
nerit traditio,non potest competere vera publiciana, ergo nec
actio in factum,quæ datur loco publicianæ,nisi tu defendas, ꝙ
dimissio habet vim traditionis.§.interdum.Institu.de rer.diuis.
quod reprobaui in præcedenti parte glo. Vnde tu respon. me-
lius,quòd licèt à princip.non competeret actio in actu, tamen
competit habitu,& potentia,sicut in vero domino,donec pos
sidet,non competit actu actio,sed bene actio in potentia,si de-
sinat possidere l.1. C.de alie.iu.mu.cau.fac.& istud est quod vo
luit dicere glo.hic in 3.solu.dum dicit,quod sequitur naturam
realium actionum, & ita respondent Docto. ¶In 3. parte gl.in
qua sic oppone, actus agentium non operãtur vltra eorum in-
tentionem.l.non omnis.in prin.s̃.si cert. pet. sed hic iuramentũ
fuit delatum possidenti, ergo vt prodesset solùm ad excipien-
dum,ergo non debet prodesse ad agendum.glo. non soluit.sed
dicit,quòd idem alibi contingit. Tu dic melius secundum Bar-
tol.& Docto. quòd hic iuramentum defertur super dominio,
quod est causa actionis habitu, licèt non actu, donec possidet,
& ideo si cadat à possessione, apta est parare actionem.

SVMMARIVM.

1 *Appellatione emphyteusis, de qua in dubio intelligatur.nu.2.3.4.& 5.*
6 *Verba,quæ non possunt intelligi propriè, intelliguntur largè, & impro-priè.*
7 *Terminus vsusfructus, accipitur pro quasi.*
8 *Libellus emphyteutæ sustinetur, si dicit se dominum.*
9 *Libellus sustinetur, quando quis dicit se dominum pleno iure, licèt non habeat directum.nu.10.& 16.*
11 *Quid si habens directum dominium libellat de vtili, an sustineatur. nume.12.*
13 *Fideicommissarius vniuersalis agens contra possessores, si dicat se hæredi tatem adire, debet succumbere.*
14 *Formans libellum super consuetudine, si non est consuetudo, sed statu-tum, succumbit.*
15 *Regula, quòd in libellis, si non possunt verba propriè capi, capiuntur im propriè cum sequentibus, sic in contractibus ibi cum pluribus nu. seq. & nu.30.& 31.*
24 *Petitio tolerabilis est admittenda.*
25 *Quilibet libellus in dubio præsumitur aptus. & seq.*
27 *Proprietas quid est.*
28 *Statutum loquens in possessore, habet locum in quasi.nu.29.ita in teste. ibid.nume.32.*
33 *An possit agi ad vsumfructum, etiam non oblata cautione.*

LEX XI.

Sed & si possessori.

§. Item si iurauero.

Summa, vt per Bart. In text.ibi,sed & si re-
rum,in qbus vsusfructus &c.puta in pecunia,& alijs rebus,quę
vsu consumuntur,in quibus propriè non cadit vsusfructus.Ra
tio,quia vsusfructus est ius alienis vtendi rebus, salua rerũ sub-
stantia,sed in istis rebus vtendo corrumpitur proprietas, ideo
in talibus rebus debet præstari cautio,vt vult tex.& intellige de
cautione de restituendo, quia talis succedit loco proprietatis,
non autem intelligas de cautione de vtendo, fruendo arbitrio
boni viri.In 2.parte tex.ad eius declarationẽ adde text. & ibi vi-
de gl.in c.cũ cõstet.de pig.& ibi gl. declarat cautionem, de qua
in tex.quæ non est de vtendo,fruendo arbitrio boni viri, sed de
restituendo æstimationem,& sic succedit loco proprietatis rei.
1 ¶†Not.ex 1.parte s'm Bal.ꝙ actus fictus,vel præsumptus tñ du
rat q̃tum verus.Facit l.3.ff.de noua.& qđ not.gl.in l.talis scriptu
ra,in princ.ff.de leg.1.iste text.procedit in vsufructu, qui habet
naturam vniformem vsq; ad vitam vsufructuarij tñ.§.finitur.
2 Insti.de vsufr.& l.corruptionem. C.eod. † Quid aũt in emphy-
teusi,si aliquis simpliciter iurauerit se esse emphyteutã, de qua
emphyteusi intelligatur,cum emphyteusis sit multiplex, quæ-
dam in perpetuum,quædam ad tempus vltra decennium,quę
dam in certas generationes: tangit latè Bal.hic,& arguit ad par
tes,& eum refert,& simpliciter sequitur Ludo. Roma. hic, alij
nihil tangunt. Tu conclude,quòd si sit emphyteusis ecclesiæ,
censeatur iuratum,non vt sit perpetua, sed in tertiam genera-
tionem, iuxta §. emphyteusim. in Authen. de non alie. de cu-
ius.§.intellectu,& an correctus sit,scribitur per glo.& Docto.in

l.etiam.in prin.cum ſuis concor.ff.ſolu.matr. & ita eſt de men-
3 te Bal.& Lud.Rom.hic. † Confirmo per illud, quod vult Bal.
in capit.1.§.fin. de feu.da.in vi.le.com.vbi dicit ſe fuiſſe de facto
conſultum,de eo,qui acquiſiuit emphyteuſim eccleſiæ p̃ præ-
ſcriptionem 40.ann. iuxtà c.de quarta.de præſcrip.an intelliga-
tur acquiſiuiſſe perpetuam, an verò temporalem, idest in ter-
tiam generationem, & concludit, quòd quemadmodum em-
phyteuſis.eccleſiæ,quando eſt informiter conceſſa,hoc eſt non
facta expreſſione perſonarum,cenſetur conceſſa in tertiam ge-
nerationem.d.§.emphyteuſim.idem quando eſt præſcripta, &
deciſionem Bald.refert & ſimpliciter ſequitur Ludo. Rom.in
4 repe.rub.ff.de arbi. in 19. col. † confirmo, & ſecundò per illud
quod decidit Bald.in l.fin.in 2.col.C.de iure emphyteu.vbi de-
cidit,quod ſi reperiatur inſtrumentum ſimplex de emphyteu-
ſi,& in eo non declaretur,an ſit perpetua,vel temporalis,quòd
ſi ſit emphy.eccleſiæ,cenſetur in tertiam generationem,ſi autē
loquimur in emphyteuſi priuati,& tunc circumſcripta conſue-
tudine, teneo quòd in dubio cenſeatur perpetua, & ideo ſiue
loquamur in iuramento, ſiue in inſtrumento, ſiue in præſcri-
ptione,teneo quòd omni caſu cenſeatur perpetua,prout tenet
Bald.in d.l.fin.in 2.colum.C.de iure emphy.& in l.fin.C.de libe.
cauſ.& in cap.1.in 2.col.de alie. feud. & Angel.in d.l.fin.in pen.
colum.vbi ita decidit, licèt dicat ſe non habere legem hoc de-
cidentem,& in §.emphy.in Auth.de non alienãdis, vbi dicit ſe
habuiſſe iſtam quæſtionem de facto Peruſij, & in l.prætor.§.fi.
ff.de edendo. vbi dicit ſe de hoc vidiſſe in facto arduã quæſtio-
nem.& idem Angel.in l.malè agitur, & in l. cum notiſſimi.§.fi.
& vtrobique Bald.C.de præſcrip. 30. ann. imò plus volunt An-
* gel.*& omnes Mod.*in l.qui in aliena. in princip.in verb.ſed ſi adie-
5 rit. ff. de acquir. hæred. † quòd ſi aliquis diu tenuit, & poſſedit
aliquam rem,vt emphyteuticam, vel vt feudalem, præſumi-
tur conceſſionem in perpetuum ſolenniter præceſſiſſe. quod
dicit Angel.eſſe menti tenendum, referens ſe de facto habuiſ-
ſe. Facit bene text.in l.ſi filius.C.de peti.hæred.& text.in capitu.
continebatur.de his,quæ fiunt à præla.ſine conſenſu capi. cum
multis alijs ſimilibus, quæ addit Alexand. in d.l.qui in aliena.in
prin.& conſil.77.inci.circa primum quo quæritur.ſ.coram quo
domino.in 5.& 6.col.lib.2.Si autem reperiatur inſtrumentum
emphyteuſis,vel feudi,ſub hoc termino, ad tps,intelligitur ad
decennium, ſm Bal.in c.ex literis.in 7.col.de conſti.per tex.qui
ſm eum non eſt alibi in l. ſine præfinito. ff. de pœnis. quæ l. ſm
ſm Bar. ibi eſt ſingularis, & non habet concordantem in iure,
prout etiam dicit Bal.in l.1.poſt principium.C.de poſtu.& in c.
1.de tranſla.præla.d.Ant.Imol.Panor.& d.Card.Flo.in d.c.ex li
teris.Sed tu caue, quia licèt in d.l.ſine præfinito. quia eſt mate-
a ria criminalis,& ſic pœnalis, indefinita [a] nõ æquipollcat vniuer
ſali, ſecus in materia cõceſſionis in emphyteuſim. & ſic non vr̃
bene decidi per illum text. ¶Secundo no.ibi,ſi verè, ꝙ iuſm ha
betur pro veritate.vt hic in glo.ad quod adde quæ dixi in l.non
6 erit.in verb.dato.s̃.eo.¶†Tertiò not.ex 2.parte.ꝙ verba quę nõ
poſſunt intelligi propriè,intelliguntur largè, & impropriè, nec
propterea vitiant actum.concord.l.ſi tibi pecuniam.vbi Barto.
& alij not.s̃.ſi cert.pet.vbi plenè tetigi de hoc,& ibi poſui, quid
in ꝯctib.quid in ſnia,quid in inſtris notariorum, & quid in vlti-
7 mis voluntatibus, hic non repeto.¶†Quartò not. ex eo. tex. ꝙ
terminus vſusfructus capitur pro quaſi vſufructu. vnde facit
ſm Bart.& Docto. ꝙ ſi aliquis in libello diceret ſe eſſe in poſſeſ-
ſione iurium incorporalium, quæ poſſideri non poſſunt, ſed
quaſi l.ſeruus.§.incorporalis.ff.de acq.rer.do.ſuſtinetur libellus,
8 & impropriatur pro quaſi poſſeſſione. † Adde de hoc tex. in c.
olim el 2.& ibi ad hoc no.d.Card.Flo.de reſti.ſpol.Eodem mo
do facit ſecundum Bar.& Doct.hic, ſi emphyteuta in libello di
xerit ſe eſſe dominum,ſuſtinetur libellus,& intelligitur pro vti-
li dominio. Idem & plenius tenent Bartol. & Bald. in l. 1. C.de
vſufru.& Barto.in l.ſi mater.§.eandem.in vlt.col.ff.de excep.rei
iud.& in l.1.in vlt.col.ff.de act.& obl.Ang.in l.1.§.qui in perpe-
tuum.ff.ſi ager vect.vel emphy. pe. Imol.in cap.2.de libel.obla.
9 Doct.maximè Anto.de But.in cap. examinata.de iudi.† Adde
bene facere illud, quod in ſimili dicimus de eo, qui in libello
narrat ſe eſſe dominum,& poſteà in proceſſu probat de præſcri
ptione,vt habes gl.in l.minor.§.1.in glo.mag.& ibi Docto.ff.de
euic.& glo.in l.per hanc.& ibi Bald.in 6.col. C.de tempo.appel.
Bald.in cap.fraternitatis,in 5.col.de teſt.& adde ꝙ idem ècontra
eſt.quia ſi habens directum dominiũ,proponeret rei vendi.vti-
lem,procederet libellus,quia intelligitur,vtilem, ideſt efficacē.
10 ita ſingulariter dicit Bal. in c.penul.in vlt.col.de re iud.† Adde
etiam illud qđ ſingulariter decidit Bald. in l.Iul.ſcribit ſi homi-
nem.§.idem Iul.ff.de rei vendi.ſequendo Bar.de Capua, quem
ipſe recitat,ꝙ ſi aliquis in libello dixerit rem ad ſe pertinere ple-
no iure,& re vera alius habeat vtile dominium,ſuſtinetur libel
lus, ſicut alibi, ſi aliquis diceret eccleſiam ad ſe ſpectare pleno
iure, intelligitur quo ad tp̃alia,non aũt iure dñij.tex.eſt no.in c.
cum inter nos.in verbo,pleno iure.de re iudi. imò fortius adde
tex.ſolennē in c.bonæ.el 2.de poſtula.præla.p̃ quē ibi no. Abb.
& Car.qđ ſi aliquis in libello dicat ſe hr̃e ius in re,quis ita dicē-
do intelligatur de dñio. c. cum eccleſia ſutrina. de cã poſſeſ. &
propriet. tñ, vt ſuſtineatur libellus, intelligit̃ de poſſeſſione tñ.
imò adhuc fortius decidit Bal.in l. Iulia. ſcribit ſi hominē. aliàs
inci.l.ſi hominem.§.idem Iul. ff.de rei vendi. ſequendo Bart. de
11 Capua, † qđ ſi aliquis in libello diceret rem ad ſe ſpectare ple-
no iure,& reuera alius habeat vtile dominium, tñ ſuſtinetur li-
b bellus, ſicut ſi aliqs diceret eccleſiã ad ſe ſpectare pleno iure, [b]
intelligeretur quo ad tp̃alia,& ſpiritualia, non aũt iure dñij.d.c.
cũ inter nos.in ver.pleno iure.de re iud. Ex prædictis cõfundun
tur tres deciſ.Bal.vna in l.qui vſumfru.ff.ſi vſusfru.pe.cõcludit,
ꝙ ſi aliquis in libello dicat rē ad ſe pertinere iure dñij, & poſteà
probet ſolũ de vſufructu,debet ſuccumbere,ſm Bal.qđ ex prę
dictis non vr̃ verum, cũ ēt vſusfructus ſit pars dñij.l.4.ff.de vſu-
12 fru.ſm d.Alex.hic.¶†Secundò apparet malè dixiſſe Bal.in l.do
ce ancillã.C.de rei vendi.ꝙ ſi marito vergēte ad inopiã,mulier
in ſubſidiũ vendicet rem alienatã, quæ erat data in dotem,ſed
æſtimata,iuxta gl.no.in l.in rebus, in princ.C.de iure do.& talis
mulier in libello narret ſe eſſe dominam illius rei, debet ſuccũ-
bere,ſm Bal & malè,ex quo habet ſaltem vtile dñium,vt patet
13 ex prædictis. ¶ † Tertiò redditur dubium illud,qđ ſingulariter
decidit Bal.in l.ſi nõ lex eliaſcentia.§.1.de hære.inſtit.vbi dicit de
facto fuiſſe ꝯſultum, qđ ſi fideicõmiſſarius vniuerſalis agens ꝯ̃
tertios poſſeſſores dicat in libello, ſe hr̃ditatem adiuiſſe, debet
ſuccumbere,quia ad eũ non ſpectat adire hr̃ditatem,ſed ſibi fit
c reſtitutio, [c] ſequit̃ domi.And.Barba.in repe.rubr. C. qui admit.
14 in 23.col.¶†Quartò ex prædictis ēt reddit̃ dubium illud,quod
dicit Bar.in l.de q̃bus.in fi.ff.de leg.vbi dicit Bar.qđ ſi formaui li
bellũ ſuper conſuetudine,& in veritate non eſt cõſuetudo,ſed
ſtatutũ,debeo ſuccumbere tanquam ineptã actionem intenta-
uerim,vt iuribus vulgaribus,& illam deciſio. Bar. tenet ēt Alb.
in rubr.C.quę ſit long.ꝯſuetu.& in tract.ſtatutorũ in 1.parte.q.
28.q̃ inci ſed an agens ex ꝯſuetudine.Cõtra iſtam deciſionē vr-
d get,quia appel.cõſuetudinis [d] venit ſtatutũ, & ècontra, vt not.
Bal.in l.1.in vlt.col.quę ſit long.conſue & in l.2.in fi.C.de bon.q̃
libe.& d.Alex.in conſil.130.in 2.vol.qđ inci.maturè.in 4.col.Ita
pro hoc ſoleo tenere ꝯ̃ illã deci. & in materia vide ēt Bald in l.
15 2.ff.de condi inſti. † Ex p̃dictis omnib.facias ꝯcluſionē, ꝙ in li-
bellis, ſi verba non poſſunt propriè capi,debēt impropriari, vt
libellus ſuſtineatur, prout ēt dicit Bar.in l.ſcire debemus. ad fi.
prin.ff.de verb.obl.Iſtam ꝯcluſionē confirmo ex octo alijs. Pri
mò ex eo,qđ decidit Bar.in l.ſi olei. C.loca.vbi dicit p̃ illũ text.
ſe ſemel defendiſſe quendam libellum, in quo agens ꝯ̃ colonũ
narrabat ſe locaſſe fundũ pro certa q̃titate frumēti, nã non eſt
p̃priè locatio, niſi merces ſit in pec. num.l.2.ff.loc.nã debet in-
telligi libellus, locauit ideſt ad vſum conceſſit. refert, & ſequit̃
Anto.de Butr.in c.ꝯſtitutus.vbi bonus tex.cum gl. de relig.do.
16 ¶†Secundò facit, qđ decidit Bart.in l.2.per illum text.C.de ijs,
qui ex pu.ratio.lib.10.ꝙ ſi aliquis in libello diceret ſe mutuaſſe
librũ,cũ mutuũ non cadat in ſpeciebus.l. 2. in prin.s̃.ſi cert.pet.
ſuſtineret̃ libellus, & impropriaret̃,mutuauit,ideſt commoda
17 uit.¶†Tertiò facit,qđ decidit Bal.poſt Iac.de Are.& Cy.in l.re-
cuſari.per illũ tex ff.de acq.hære.ꝙ ſi aliquis narret in libello, ꝙ
e ꝯ̃xit mr̃imoniũ per verba de p̃ſenti, & opponat̃ de ineptitudi-
ne,cũ mr̃imoniũ ꝯ̃hat̃ cõſenſu, [e] nõ verbis.l.nuptias. ff. de reg.
iur.l.obligationũ ſubſtantia.in fi.ff.de act.& obl.certè ſuſtinebit
18 libel.& intelligit̃ ideſt p̃ ꝯſenſum verbis declaratũ. ¶†Quartò
facit quod decidit Bal.in l.1.per illũ tex.C.vnde libe.ꝙ ſi aliquis
in libello narret ſe hr̃dem, ſuſtinetur libellus, licèt ſolũ probet
ſe eſſe bon.poſ.de iure p̃torio,& idē tenent Mod. ibi. Facit tex.
in l.in conditionib.§.ſi patronus.ff.de ꝯdi.& demonſt. vbi ēt in
ꝯditionib.verbum hæres,verificatur in bon.poſſ. licèt in condi
tionibus verba debeant propriè,& ſtrictè intelligi,& tradunt ēt
19 Bar.& Doct.in l.1.§.bon.ff.ad Treb.¶†Quintò facit,quod vult
Imol.

ADDITIONES.

a ¶Indefinita.Adde Old.conſil.100.inci.in executione.Alex.de Imol.conſi.66.
inci.viſo inſtro dicti Benacaſij.in 2.vol.idem Alex.conſil.7.inci.ſuper hac du
bitatione.in 1.vol.idem Alex.conſil.110.inci.viſis acutiſsimis.in eo.vol.
b ¶Ad ſe ſpectare pleno iure.Adde gl.in ver.pleno iure.in c.Abbates.de priui.
lib.6.gl.in ver.pleno iure.in c.cum & plantare.eo.titu. Abb.in c.querelam.in
2.col.de elec.Abb.in c.auditis.in 2.not.de p̃ſcr.Abb.in c.de monachis.de p̃b.
c ¶Reſtitutio.Limita iſtam regulam vt per Bar.in l.ſi mater.§.eandem.ff.de exc.
rei iud.Fel.in c.cum contingat.1.colum. de reſcr. Alex.in l.diuortio.in princ.
col.4.ff.ſolu.matrimo. & conſil.121.incip. viſo proceſſu. colum.4.vbi loqui-
tur de omni dominio. PVRPV.
d ¶Appellatione conſuetudinis. Adde Bald. in l.de quibus.ff.de legibus.
e ¶Matrimonium contrahatur conſenſu.Adde text.in cap.ſufficiat.27.quæſt.2.
& text.in cap.cum locum,de ſponſa.

Imo.in c.ex literis,de pign.ſi aliquis in libello narret, ſibi actio-
nem competere,& tñ competat officium iudicis, procedit li-
bellus impropriando actionem pro officio iudicis,quia largiſ-
ſimè actionis verbo,officium iudicis continetur.l. actionis ver
bo.ff.de actio.& oblig.& pondera tu ex iſta deciſ.inferri, ꝙ ſu-
ſtinetur libellus intelligendo verba non ſolum impropriè, ſed
etiam improprijſſimè , & licèt ipſe non dicat, ante eum idem
20 tenuit Bald.in l.ſi ſine.in vlt.col.C.ad Treb. ¶† Sextò facit,qđ
no.Bal.in l.cum etiam.in 2.no.per illum tex. in verbo reddi.C.
de reb.credi,ꝙ ſuſtinetur libellus,in quo quis petijt reddi illud,
21 qđ nunquam datum eſt,intelligitur.i.præſtari,ſeu ſolui.¶† Se-
ptimò facit, qđ mirabiliter decidit Bald. in l.qui fortuitis.in 5.
col.C.de pig.actio.ꝙ ſi accuſo aliquem,qđ commiſerit homi-
cidium culpa,ſuſtinetur libellus, & intelligitur.i.dolo, vt ſic in-
22 telligatur de homicidio punibili.¶† Octauò facit, qđ decidit
Bal.in l.1.C.de confeſ.in 12.col.in verſi.ſed quæritur quare in fi.
accuſationum. vbi determinat, ꝙ ſi aliquis in libello petit ali-
quem condemnari,de iure communi,& de iure cõmuni non
ſit prohibitum,vt eſt extrahere frumentum, tñ libellus iſte ac-
cuſatorius ſuſtinetur,& intelligitur iure communi.i.municipa
23 li.¶† Vltimò pro complemento prædictorum adde, qđ dicit
Bal.in l.fi.in 2.col.C.de compenſa. Vbi dicit ſuſtineri libellum,
etiam groſſo modo loquendo,quia non debet nocere talis lo-
quendi ſimplicitas. Alibi dicit idem Bal.in l.2. C.de formulis.ꝙ
libellus ineptus tolerandus eſt,ſi aliquo modo poteſt ſuſtineri,
24 & idem Bal.in l.per diuerſas in 11.q.C.mand.† Alibi idem Bal.
in l.ordinarij.in pen.col.C.de rei vendi. ꝙ verba libelli ſunt lar-
gè interpretanda,ita dicit notare Inn.in c.licèt cauſam.in gl.fi.
de proba.& ꝙ dummodo tolerabilis ſit petitio,ſemper eſt ad-
mittẽda,& alibi Bal.in l.polla.circa fi.C.de his quib. vt indig.di-
cit,ꝙ verba in libellis ſunt benignè interpretanda,& nõ ad ſub-
uerſionem libelli , cùm libellus debeat ſuſtineri omni modo,
25 & etiam improprio,† Adde etiam Ange. in l.ſi inter. C.de iur.
dot.& alibi Bal.in l.edita.in 9.col.C.de eden.tradit regulam, ꝙ
quilibet libellus in dubio præſumitur aptus , quia eſt ſuſtinen-
dus,quamuis habeat verbat impropria.Alibi no. Pan.in c.cum
eccleſia.de cau.poſ.& proprie.in vlt.not.per illum tex.in verb.
verum.& in c.cùm veniſſent.ſuper glo.1.de in integ reſtit.ꝙ li-
26 bellus eſt largiſſimi iuris,ſeu largiſſimè eſt interpretãdus.† Cir-
ca tñ prædicta videas,quæ dixi in §.ſi prætor.ſ.ea.l. Non omit-
to vnum,ꝙ in quantũ Bar.& Doct.hic excludunt,ꝙ ſi emphy-
teuta dicat ſe eſſe dominum, ꝙ licèt intelligatur de directò re-
gulariter,appellatione tamen domini,ad hoc,vt ſuſtineatur li-
bellis,intelligitur de vtili:inuenio,ꝙ Bald.in l.2.ff.de condi.inſti.
a ſingulariter limitat [a] iſtam deciſ. vt procedat qñ emphyteuta [b]
b in libello dicit ſe dominum ſimpliciter: ſecus autem ſi diceret
ſe proprietarium,tunc ſ̃m Bal.debet ſuccumbere, quia nõ eſt
reperire proprietatem,niſi directam,allegat l.ſi tibi proprietas.
ff.de vſufr.accreſc.ꝯfirmatur iſta deciſio per illud,qđ dicit Bal.
in l.cum res. in fin. C.de prob.& in l.pen. C.ſi à non competen.
iud.vbi dicit, qđ iſtud nomen proprietas eſt directum, & nun-
quam obliquatur,nec ponitur pro vtili dominio, & vltra Bal.
27 iſtud confirmatur ex etymologia vocabuli, † proprietas enim
eſt res propriè tua,& niſi res ſit propriè tua, nõ dicitur proprie-
tas. Ego puto, ꝙ etiam iſto caſu ſuſtineretur libellus, quia ita
eſt reperire proprietatem, & quaſi, ſicut dominium, & quaſi,
gl.eſt in l.2.§.quædam.ff.de interdictis, quam reputat ſingularẽ
Bal.in c.1.§.1.de inue.de re alie.fac.& ibi Aluar.not.illam gl.ſed
eſt tex.ad literam in cap.fi.de iudi. ergo ſi emphyteuta dicat ſe
28 proprietarium,intelligitur largè. ¶† Quintò no. ex eo.tex.hic
eſſe tex.no.& vtilem ſ̃m Bal.in c.licèt cauſam. in fi.de proba.ꝙ
ſtatutum dicens, ſi quis turbauerit in poſſeſſione, &c. trahitur
etiam ad quaſi poſſeſſionem,qđ multum no.ex quo tale ſtatu-
29 tum eſt pœnale.¶† Sextò no.hic eſſe tex. no. ſecundum Bal.in
c.quanto.in vlti.col.de iudi. ꝙ ſi teſtis diceret, ꝙ vidit Titium
poſſidere iuſpatronatus, exponitur quaſi poſſidere per hunc
30 tex.quia iura non propriè poſſidentur,vt dixi.ſ.in 4.no. ¶† Se-
ptimò no.ſecundum Lud.Ro.hic,& (licèt ipſe non dicat) ante
eum no.ponit Bald.hic, ꝙ verba partis iurantis impropriantur
non ſolùm quo ad euitandum pœnam periurij, ſed etiam, vt
probent: ſecus eſt in teſtibus,quorum dicta impropriantur ad
finẽ,vt euitent falſitatem, ſed non vt probent, ſecundum Bart.
in l.2.§.fi.ſ.ſi cer.pet.& in l.1.in fi.C.de vſufr.Not.Can.in c.cum
tu. de teſti.tamen, vt hic ſubdit Bal.illud ibi eſt propter contra-
31 rietatem ipſorũ teſtium ad inuicem,quæ non eſt hic.¶† Octa-
uò pondera hic probari notabiliter, æquiparando iuramentũ
ſententiæ,vt æquiparat tex.in §. fi.ſ.ea.l.hic eſſe tex.ꝙ ſicut ver-
ba iuramenti impropriantur,vt ſaluetur iuramentum, hic erit
text.ꝙ verba ſententiæ impropriantur, vt ſaluetur mens iudi-
cantis.Et ſic pondera hic eſſe tex.pro glo.ſing.in l.& puto.ff.fa.
erciſc.quam reputat ſing. Bald.in l. cum virum.in vlt.col.C.de
fideic.in c.fin.in vlt.col.de tranſla.prælatorum. & in c.cum ſu-
per.in vlt.col.de re iud. Et adde, ꝙ idem eſt in vltimis volunta-
tib.iuxta glo.in l.quoties.C.famil.erciſ. per quam vide, qđ dicit
32 pulchrè Bal.in l.ſi cum ante.C.de don.ante nup.¶† Nono pon
dera hic eſſe tex.meliorẽ de iure, ꝙ iuramẽtum intelligitur ſe-
c cundum naturam [c] actus, ſuper quo interponitur, & ſic iura-
mentum non facit, vt actus plus duret, quàm prius: nec ꝙ ſit
efficacior,quàm eſſet prius. Nec potes dicere, ꝙ iſtud ſit pro-
pter defectum conſenſus,prout ad l.fi.C.de non nu.pec.reſpon
det Barto.in l.ſi quis pro eo.in vltimo membro.ff.de fideiuſ.de
33 iſto tamen puncto dixi latè iſto anno.¶† Decimò pondera ibi
poſſe petere vſumfructum cautione oblata, ponderando, ꝙ
ablatiui reſoluuntur in conditionem, ſi cautio offeratur.l. à te-
ſtatore.ff.de condi.& demon.l.ab emptione.ff.de pac.cum ſim.
ergo hic eſt tex.ꝙ quis non poteſt petere vſumfru. niſi cautio-
nem offerat,& ſic hic videtur text.contra Bart.in l.1.C.de vſur.
& fru.leg.in vlt.col. vbi diſputando ad partes, tandem conclu-
dit,ꝙ agi poſſit ad vſumfruc.etiam non oblata cautione,ſed in
cõtrarium pondera hic eſſe tex.in fi.& reperio, ꝙ ipſemet Bal.
alibi ponderauit iſtum tex.ad hoc in l.1. C.de vſufru. in vlt.col.
Tu caue,quia iſte tex.non videtur multum facere, quia loqui-
tur in his rebus, in quibus propriè non cadit vſusfructus, vt in
reb.quę vſu conſumuntur,& in iſtis videtur cautio eſſe de ſub-
ſtantia,in alijs videtur eſſe de natura, &c.

ADDITIONES.

a ¶Limitat. Vide Alex.in l.ſi finita.§. ſi de vectigalib.in primo not.ff.de damno infect. PVRPV.

b [*] Emphy. Adde Iaſ.in l.naturaliter.§.nihil cõe.de acq.poſſ. PANCIR.

c [*] Naturam. Adde Abb.in c.quemadmodum. ſeptimo not.de iureiuran.Inno. in c.per tuas colum.2.de arb. Abb.in cap.ex parte.el.2.colu.2.de cleric. non reſid. BELLOT.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum habet effectum ſententiæ latæ præcedentib. probationibus.*
2 *Iuramentum an ſit propriè probatio.*
3 *Acta,& ſententia in cauſa nullitatis an faciant fidem quo ad omnes.*
4 *Ex probatione non oritur actio. nu.6.*
5 *Nec irrogatur infamia.*
7 *Ex confeſſione an oriatur actio. nu.8.*
9 *Probatio,& confeſſio an æquiparentur.*

§. Si cùm de hæreditate.

Iuramentũ habet vim
probationis, & ſententiæ, quo ad dandam actionem, & exce-
ptionem inter eaſdem perſonas,non inter aliàs, & iuramentũ
præſtitum in vniuerſali iudicio petitionis hæreditatis manda-
tur executioni,etiam ſuper rebus poſtea cœptis poſſidere. hoc
1 dicit.vſque ad l.ſi duo patroni. ¶† No.ibi,ſi pronunciatũ eſſet,
ꝙ iuramentum habet effectum ſententiæ latæ præcedentibus
probationibus,& ex hoc videtur inferri ſecũdum Bart.& alios,
ꝙ quemadmodum ſententia habet executionem paratam.l.2.
in fi.de execu.rei iud.eo modo iuramentum.de quo dixi in l.2.
2 ſ.eo.¶† Secundò not.ibi,perinde haberi,&c.ꝙ licèt tex.videa-
tur velle, qđ iuramentum, & probatio æquiparentur, tamen
a tex.vult,qđ iuramentum non ſit propriè [a] probatio, quia text.
loquitur per verba impropriantia,perinde,&c.de quo dixi in l.
non erit.§.dato.ſ.eo. Vltra no. Bar.no.in l.idem eſt, ſecundum
Ful.& Lud.Rom.hic regulam, qđ ſicut ſententia inter aliquos
lata regulariter alijs non nocet, ita etiam non nocent alia acta,
& aliæ probationes illius iudicij, ſic ècontra in caſibus, in quib.
ſententia alijs præiudicat, qui ponuntur per Mod.in l.ſæpe.in
prin.ff.de re iud.in eiſdem etiam acta, & probationes illius iu-
dicij præiudicant, & ita ante eos ſumit ex iſto text. prædictam
regulam Bar.in l.cum lite mortua.in 3.col.ff.iud.ſol. poſt Inno.
per eum allegatum,& idem Barto.in l.2.in vlti.col. C. de eden.
& in l.ſi mater.§.fi.ff.de excep.rei iud. Bald. in c.cauſam quæ.in
1.col.& vltim.de teſt. & ſic à pari procedunt ſententia, & alia
acta iudicij. Ad hoc adde text.ſolennem in l. lege Iulia petro-
nia.ff.de manu.tit.genera.vbi eſt tex.ꝙ in caſibus in quib.quan
do ſunt duæ ſententiæ contrariæ latæ per duos delegatos, vel
duos ordinarios,præfertur illa, quæ eſt lata ꝓ libertate, vel pia
cauſa,vel ſimili.c.fi.de re iud.l.ſi pars.in prin.ff.de inoffi.teſtam.
certè in illiſmet caſibus, ſi probationes vtriuſque partis eſſent
pares,

ADDITIO.

a ¶Quod iuramentum non ſit propriè. Adde gloſſ.in l.cum de indebito.ff. de proba.glo.in ver.duplicantur. Inſti.de act. Franciſ.de Are.in c.1,in ſecundo not.de proba.

pares, præfertur illa,quæ eſt pro iſtis perſonis ſpecialibus,& ad
hoc reputat illum text.ſing. Bald. in cap. domino guerram §.
ad hoc.in titu.hic finitur lex , deinde conſuetudines regni inci-
3 piunt. † Per iſtam regulam infero,quòd quemadmodum ſen-
tentia lata ſuper nullitate proceſſus, vel inſtrumentorum facit
fidem quo ad omnes perſonas,vt per Inno.& Ioan.And.in c.in
noſtra.de procu.Butr.expreſsè in cap.pen.in ver. ſecundus prin.
caſus.de re iudi.in c.cauſam quę,el 2.qui filij ſint legi.Imol.in l.
ſæpè.in 7.col.de re iudi. & ibidē Alex. plenius ſequitur. Ita etiā
omnia acta in cauſa nullitatis facient fidem quo ad omnes. Vl
tra ſcribentes collige ex iſto tex. probari limitationem ad regu
lam,quæ habet,quòd bonum eſt arg. de re ad perſonas & con-
tra.l.qui plures liberos.ff.de vulg.& pup.l.miles ita. in princ. &
ibi Bartol.ff.de teſta.mili.l. ſi quis inquilinos.§.fin.ff.de leg.1.iſte
tex.probat,quòd nō eſt bonum arg.de rebus ad perſonas, pro-
batur ſic.Iſte tex.dicit,qđ ſi iurauero me eſſe hæredem,iſtud iu
ramentum prodeſt etiam quo ad res poſteà quæſitas,& tamen
ſi iuraui me hæredem , iſtud iuramentum non prodeſt quo ad
alias perſonas,ergo non eſt bonum argu.de rę ad perſonas. ſed
certè iſtud ideo eſt hic,quia non eſt eadem ratio in vno,quę in
alio,& ſic habetur limitatio ad illam regulam . Confirmo per
illud,quod vult glo.in l.ſi quis in tantam.C.vnde vi,quam Bal.
ibi in 3.col.multum not.ad ſtatutum diſponens, quòd de deli-
ctis commiſſis in perſonas certę familiæ , non poſſit fieri puni-
tio , certè ſecundum Bald. ſi quis faciat offenſionem in rebus
vnius ex illa familia, non poterit ſe iuuare ex illo ſtatuto, quia
illud ſtatutum factum quo ad perſonas, non extēditur quo ad
4 res.¶†Glo.in ver.probatum.iſta glo.eſt not.ad quinque. primo
ex ea habes , quòd ex probatione etiam ſi fit per inſtrumētum
non oritur actio , nec probatio habet executionem paratam,
niſi lata ſententia,& ad hoc reputat iſtam glo. ſingu. Bald.in d.
l.1.in pen.col.de exec.rei iudi.& in c.1.4.col. de lit. conteſta. &
in cap.cum dilectus.in 6.colum.ad fin.de ord. cogn. & in cap.
cauſam quæ.de teſti.& in capit.tua nos. in pen.col.de coha.cle.
& mulie.& in l.1.in 2.col.ff.de cura.fur.Angel.in l.is cui lege bo
nis.ff.de teſtam. Limita,niſi interueniat iuramentum,quia vbi
5 adeſt iuramentum, ex eo oritur actio, vt eſt clarum. † Secun-
dò habes ex hac gloſſ. quando ex ſola probatione delicti non
irrogatur infamia iuris ,niſi ſequuta ſententia vel confeſſione,
de quo per gl. & Doct. & in l.ictus fuſtium.& in l.quoniam.ff.
de his,qui not.infa.Bartol.in l.infamem.ff.de publ. iudi. & Can.
in cap.ſuper ijs.de pœnis. Limita, niſi lex notaret factum, quia
tunc ex ſolo facto notato à lege efficiť quis infamis.tex.habes,
& exemplum in l.palàm.§.quæ in adulterio. & ibi Bartol. ff. de
6 ritu nupt.plenius Bartol. vbi declarat in l.1. ff. de infam. † Ter-
tiò not.ex hac glo. quod probationes non operantur effectum
abſque ſententia iudicis.Vnde facit iſta glo. ſecundum Bartol.
& Angel.quòd non ſufficit relatio nuncij facta in actis,per quę
refert princ. non eſſe ſoluendo,ad hoc vt fideiuſſor poſſit con-
ueniri,niſi ſequatur ſententia iudicis ſuper hoc.de quo per Bar.
in l.ſtipulatio.§.habet.ff.de ope.noui nun.& in l.de ætate.in 3.q.
7 in prin.ff.de mino.no. gl.in l.ſolam.in 4.oppo.C.de teſti.†Quar
to not.ex iſta glo.quòd ex confeſſione oritur actio:ſicut ex ſen
tentia,& iuramento.Intellige iſtam glo.in confeſſione iudicia-
li. Ratio , quia confeſſi in iure pro iudicatis habentur. l.1. ff.de
a confeſſis.l.poſt rem.ff.de re iud.ſecus eſt in confeſſione extra-
iudiciali,quia licèt poſſit prodeſſe,quo ad probationem: tamē
ex ea non oritur aliqua obligatio,nec actio. l publia.§.fin.ff.de-
poſi.Bar.in l.certum.ad fin.ff.de confeſſ. latè Bald. in l. generali-
ter.in ver.modo venio ad quæſtiones. C.de non num.pecu.In-
tellige,niſi confeſſio extraiudicialis fuiſſet geminata, quia tunc
æquiparatur confeſſioni iudiciali , ita inquit ſing. Bar.in l.cum
ſcimus.in fin.C.de agric.& cenſi lib.10. Io.de Ana. in conſi.55.
8 incip.quia dubia. † nam ex confeſſione extraiudiciali geminata
oritur actio, & obligatio ſecundum Lud. Ro.hic. & in l. nuda
ratio.in 1.col. ff.de don. & in conſi.290.incip.in caſu propoſitæ
conſultationis,breuiter dicendum dictum Fran. in 2.col. Paul.
de Caſt.in d.l.publi.§.fi.Pan.in c.ſi cautio. ad fi. de fide inſtrum.
pondera tñ,quod ꝯrium voluit idem Bar.(ſi ſubtiliter inſpexe-
ris.) in l.triticum.ff.de verb.oblig.& ibi Aret.in fi.ad hoc ponde
9 rat,& tenet ꝯrium.vide ibi.¶†Quintò, & vlt.not.[b] ex iſta glo.
b qđ licet probatio , & confeſſio æquiparentur quo ad aliquid
probandum, non tñ æquiparantur quo ad diſponendum,quia
plus diſponit confeſſio,quàm probatio,vt prædixi,& potes in-
telligere,ꝙ in ſimili dicitur,quod notorium, & ſententia æqui-
parantur.l.emptorem.in prin.& ibi gl.& Doct.ff.de act.emp.vt
procedat quo ad aliquid probandum , ſed non quo ad diſpo-
nendum.Et ita ad hoc inuenio,quod iſtam glo.no. Bal.pro ſin-
gulari in l.1.in 2.col.ff.de reb.corū. ¶Gl.in verb.vtilis.ad fi.Not.
iſtam doct.gl.de qua feci mentionem in §.1.s̃.e.qđ ex iuro ori-
tur actio in factum,ſiue iuretur formiter, ſiue informiter.

ADDITIONES.

a ¶Secus eſt in confeſſione. Adde l.pub.§.fin.ff.de poſtu.Bar.in l.cum ſcimus.in
fi.C.de agr.& cenſi.lib.11.
b ¶Vltimo not.Amplia generaliter , vt quòd facilius probet , quam diſponat,
Iaſ.in 1.lect.l.1.col.9.C.de ſum.triu. PVRPV.

SVMMARIVM.

1 *Superior poteſt agere contra ſubditos libertatem prætendentes, vt ſubditi declarentur.*
2 *Iuramentum vnius ex patronis an noceat alijs.*
3 *Quomodo res inter alios acta alijs noceat,vel proſit.*
4 *Leuis præſumptio, ſeu occaſio eſt magni ponderis.*
5 *Qualis qualis præſumptio eſt leuis ponderis,ita quod non poteſt deferri iuramentum.*
6 *Limitatio ad totam materiam iuris accreſcendi.*
7 *An in caducis,& pro non ſcriptis habeat locum ius accreſendi.*

LEX XIII.

SI duo patroni. Summa, vt hic per
Bar.ad euidētia pręmitte,ꝙ legitur duob. mod. & ad has lecturas ten-
dūt quaſi omnes gl. eo quia ver. multum tñ fidei,
videtur contrariari principio tex. primo modo variatur caſus,
& principium loquitur , qñ vnuſquiſque dicebat ſe patronum
in parte.ſed ver.multum , loquitur quando vnuſquiſque dice-
bat ſe patronum inſolidum,ſic intelligitur glo.in verb.alteri.&
in verb.prodeſſe,& in verbo,iuraſſet.& gl.fin.in verb.habiturū,
& iſtum intellectum tenet Ang.hic. Secundus eſt verior intel-
lectus, & hunc tene,ꝙ non varietur caſus in verſi.multum, tñ
veniat limitando principium. Secundo ad intellectum literæ
aduerte,ꝙ ſm glo.hic in verbo alteri , quam ſequuntur Doct.
in hac l.fuit imploratum iudicis officium,iuxta l.1.§. cum pa-
tronus.alleg.in gl.& dicit Bal.in c.quanto.in 1.col.de iud.ꝙ iſta
glo.eſt ad hoc ſingularis in iure,& ponit formam libelli,ſed mi
hi non placet iſte intellectus,quia officium iudicis imploratur
à patrono,qui per libertum contemnitur, vt officio iudicis pu
niatur d.§.cum patronus , & tunc non quæritur de ſtatu , & ſic
non eſſet ad propoſitum huius text. Vnde melius puto,ꝙ actū
fuerit actione præiudiciali contra libertum,in qua quæritur an
ſit libertus,aut ingenuus,& ſic quęritur de ſtatu perſonæ.§.prin
cipales.Inſti.de act. Tertiò aduerte , ꝙ dubium faciebat in hac
l.ꝙ ex quo vnus ex patronis erat excluſus iuramento , ꝙ debe-
ret plenè prodeſſe alteri patrono , quia non poteſt quis eſſe li-
bertus pro parte,& pro parte ingenuus,ſicut nō poteſt eſſe pro
parte ſeruus,& pro parte nō.l.ſi pariter. in fi.ff.de lib.cau.no. gl.
in c.cū inhibito.de deſpon.impu.& gl.in l.1.C. de iure au.annu.
rationem autem decidendi aſſignat glo. in verb. iuraſſet. & ibi
1 addam aliam rationem.¶†No.arg.huius tex. ſecundum Mod.
ꝙ ſuperior poteſt agere contra ſubditos libertatem prætenden
tes,vt ſubditi declarentur,& dicit Pau.de Caſt. ꝙ anno præte-
rito habuit de facto.de quo per Inno.in c.Abba.ſanè.de verbo.
2 ſig.Bar.& alios in l.ſi prius.in 7.q.ff.de oper.nou.nun.¶ † Secun-
do no.ꝙ quando vnus ex patronis,qui ſe inſolidum prætende-
bat patronum,iuramento excluditur , alij non prodeſt quo ad
plenam probationem , ſed quo ad qualequale præiudicium,
iſtum tex.intelligit Bal.in c.quanto.in vlt.col. de iudi. procede-
re,quo ad ius ſuccedendi , qđ eſt diuiduum l. cum ſecundum
voluntatem. C.de fidei. ſecus quo ad iuſpatronatus ſpirituale,
vbi vno excluſo per ſententiam, vel iuramentum, alius cenſe-
tur inſolidum patronus , quia iuſpatronatus eſt qd indiuiduū.
l.Carmelia pia.ff.de iure patro. l. quædam mulier. ff.fam.ercil.
c.1.cum gl.de iurepatro.qđ dictum eſt multum notandum,li-
cèt prima fronte videretur dicendum contrarium,quia ſi pro-
deſt quo ad iuſpatronatus , ergo & per conſequens debet pro-
deſſe quo ad hęreditatem,quia iuramentum in principali,pro-
deſt etiam in acceſſorijs , vt vidimus in l. ſed & ſi poſſeſſori. in
prin.s̃.eo. Item aduerte , ꝙ in caſu huius l potuiſſet libertus re-
cuſare iuramentum,qđ ab vno ex patronis ſibi deferebatur,ex
quo ambo non deferebant,ſed in hac l.ſponte iurauit,ſecundū
Bar.in l.iuſiurandum, quod ex cōuentione.§.procu.in 4.col.ad
fi.infra eo.tamen ratio per quam ibi mouetur Bart. confundi-
3 tur ex his,quæ hic habentur. ¶ † Tertiò no.in ver. multum ta-
men fidei.limitationem ad omnia iura,quæ dicunt, ꝙ res inter
alios acta,alij non prodeſt , neque nocet , toto titu. C.res inter
alios acta,l.ſæpe.in princ.ff.de re iud. nam intelliguntur quo ad
plenum præiudicium,vt in prin.huius l.tamen faciunt qualem
qualem præſumptionem , vt dicit gl.hic in verb. authoritatis,
ꝙ iſta qualiſqualis præſumptio eſt magni effectus, quia ſi pro-
bationes

ꝙ iſta qualiſqualis præſumptio eſt magni effectus, quia ſi pro-
bationes eſſent hincinde pares, præferretur illa, quæ habet illud
plus, ſcilicet qualemqualem præſumptionem, & ſic pro eo de-
beret ferri ſententia, & ad hoc multum no. iſtam glo. Bartol. &
Docto. hic. & dicit Angel. quòd eſt melior gl. quam aliqua, quæ
ſit in iure ad hoc, & eam reputat ſingularem Angel. in repe. l.
ſciendum. in 13. col. ff. de verb. oblig. & pro ea Bald. addit exem
plum naturale, quando pondera ſunt in æquilibrio hincinde
paria, ſi ex vna parte aliquid modicum ſuperadditur, facit eã
præponderare. Ad iſtam gl. facit qđ vult glo. in c. interrogatũ. 2.
q. 4. & gl. in c. ordinatos. 40. diſtin. gl. in c. dilectus. 2. de ſimonia.
4 ¶ † Adde ẽt, ꝙ leuis pręſumptio, ſeu leuis occaſio eſt quando-
que magni ponderis, & momenti l. 4. §. ſi ex die. ad fin. ff. de fi-
deicom. liber. in ver. occaſione. vbi glo. paruula dicit not. bonũ
verbum, & ita not. Bald. in cap. per tuas. in 1. colum. de proba.
Intellige tamen ſanè doctrinam glo. prædictæ, & huius tex. quo
ad alios non penitus extraneos, ſed qui habent iura connexa, vt
hic in duobus patronis. & in l. à ſententia. in princip. ff. de appel.
ſecundum Bald. in l. 2. in 5. colum. C. de edendo. Secundò limi-
ta iſtam gloſſ. vt procedat quando eſſet bene iudicatum, aliàs ſe
cus. ita ſingulariter limitat Bald. in l. 1. C. ad l. Cornel. de fal.
5 † Nunquid autem iſta qualiſqualis pręſumptio ſufficiat, vt de-
ferri debeat iuramentum in ſupplementum probationis? Bart.
mirabiliter tenuit, quòd ſic in l. admonendi. ȷ̃. eod. in 11. col. in
verſi. 6. eſſet videndum, motus per iſtum tex. in ver. multum tñ
fidei. inducendo, vt per eum, & malè, & contrarium tenet glo.
in l. 3. §. 1. verſic. ideo tam. in verbo leuior. ff. de mino. & glo. in l.
fin. in princip. in gloſſ. mag. in verb. præſumptioni. circa princ. ff.
quod met. cauſ. quos alleg. & ſequitur Angel. hic, & in repe. d. l.
ſciendum. in 13. colum. quod vltimum limita, quãdo eſſemus
in antiquis, vt ſingulariter idem Bald. limitat in l. admonendi. in
12. col. ver. quæro quid ſi dicta teſtium ſunt recepta. ſequuntur
d. Anto. & Pan. in cap. fin. extra eod. & in cap. quamuis. de re iu-
di. Et Angel. in l. 2. C. de edendo. & ab illa deciſione Bart. non in-
uenio aliquos diſcrepare, ſed reperio quòd Fran. de Are. illam
reprehendit, & legendo, & conſulendo. Ipſe enim in c. cauſam
quæ. in 4. col. & ſeq. de teſti. & in conſil. 163. qđ incip. ſicut Ioã. in
Apocalypſi. in 3. col. ꝯ Bar. põderat tres principales text. Primò
põderat text. in l. nam & poſteà. §. fin. ȷ̃. eod. vbi text. dicit iur̃m
duntaxat aduerſus eum detulit, alijs autem nihil prodeſt. Pon-
derat ipſe vniuerſalem negatiuam. Ad idem ponderat text. in l.
ſed & ſi poſſeſſori. in fin. ȷ̃. eod. in verb. nihil. Et ſi diceres Bar. lo-
qui in teſtibus. Reſpondet ipſe, ꝙ iuramentum, & teſtes ęquipa
rantur quo ad probandum, gloſſ. in d. l. ſed & ſi poſſeſſori. §. fin.
Tertiò dicit, ꝙ eſt text. qui ſtringit contra Barto. in cap. inter di-
lectos. §. porro. de fid. inſtrum. vbi dicit text. receptos inter alias
perſonas in curia Archiepiſcopali nullũ præiudicium alijs per-
ſonis generare. pondera illa verba nullum præiudicium, nam
ſi faceret ſemiplenam probationem, dicerentur facere præiu-
dicium. pondera etiam, quòd ille tex. loquitur, qñ eramus in an
tiquis, quo caſu non poterant examinari, quia fortè erant mor-
tui. & ad tex. in l. à ſententia, de appel. reſpon. vt ibi per ipſum.
Sed aduerte, quia ad iſta iura Are. credo, quòd poſſit reſponde
ri: nam primò ad l. nam, & poſteà. in fin. & ad l. ſed & ſi poſſeſſo
ri. in fi. in ver. nihil & c. rñdeo, ꝙ inductio Are. procedere nõ po-
teſt, quia ſi illa dictio ſtaret vniuerſaliter, non faceret qualem-
qualem præſumptionem, vt dicit gl. in l. & quia. ȷ̃. eo. & hic. Se-
cũdò rñdeo, ꝙ qñ dicimus teſtes receptos inter alios facere ali-
quo caſu fidem, quo ad alias perſonas, nõ intelligimus de per-
ſonis omninò ſeparatis, prout declarat Bal. in l. 2. in 5. col. C. de
eden. Facit tex. in d. l. à ſententia. in princ. ſed de perſonis omni-
no ſeparatis intelligo iura allegata per Aret. Tertiò reſpondeo,
ꝙ iſta iura allegata per Are. loquuntur in probatione, quæ eſt
impropria, & in qua quis conſtituit aduerſarium iudicem, &
teſtem. ſ. in probatione, quæ fit per iur̃m, quia in iſta fateor, ꝙ
quo ad alios nihil præiudicat, ſaluo niſi eſſent duo habẽtes ius
connexum, vt duo patroni, vt in l. præſenti. ſed Bar. loquitur in
teſtibus examinatis ordinario iure, & ſic in propria probatio-
ne. Et ſi dicas, nonne æquiparantur teſtes, & iur̃m quo ad pro-
bandum? rñdetur iſtud eſſe verum inter eaſdem perſonas. Non
obſt. d. c. inter dilectos, quia rñdeo, ꝙ ille tex. non probat cõclu
denter, ꝙ illi teſtes eſſent mortui, cũ quilibet præſumatur viue
re vſque ad centum ann. l. fin. C. de ſacroſ. eccleſ. & ſic habes de-
fenſam opi. Bar. dubito tñ contra Bar. quia tex. ſuper quo ſe fun
dat, nihil probat. Secundò limita ſ̃m Lud. Rom. hic, niſi cõcur
rerent aliæ præſumptiones. iuxta gl. no. in l. 2. §. ætas. quæ eſt ad
hoc ſingularis ſ̃m Bal. in c. accedens. 2. in fi. vt lit. non cõteſta. de
cuius veritate dicetur in l. admonendi. ¶ Glo. in verbo iuraſſet.
diuiditur in 3. partes principales. Primò allegat bonam concor
dantiã ad tex. Secunda ibi, & diſtingue, quia tex. videntur adin-
uicem ꝯtriari. pro concordia diſtinguit, ſed hic melius prout. ȷ̃.
dixi in euidentialib. Tertia ibi, ſed vr̃ ſemper. gl. oppo. ꝯ text. &
6 no. reſpon. ¶ † Not. ex iſta vlt. parte, quæ eſt ſingularis limitatio
ad totam materiam iuris accreſcendi. & Bar. reputat hic mira-
bilem, ꝙ ad hoc, vt habeat locum ius accreſcendi, requiritur, ꝙ
portio deficiat ipſo iure, ſecus ſi ope exceptionis tñ, vnde per
iſtam gl. infert Bar. limitationem ad l. 1. C. ſi ſocius lib. imperia.
lib. 10. & ſequitur Fulgo. reputans not. dignum. Idem in effectu
Alb. poſt Antiquos, & Lud. Rom. hic. Secundò per hanc gl. in-
fert Lud. hic. & ante eum Bal. limitari concluſionẽ, quæ habet,
ꝙ in legitima eſt locus iuri accreſcendi, vt per Bar. & Docto. in
l. pater filium. ff. de inoffic. teſtam. latius per Bald. & alios in l. 1.
C. qñ non pet. par. vt procedat, qñ legitima deficit ipſo iure. Tu
adde aliam rationem ad hunc tex. quare portio patroni exclu-
ſi ꝑ iur̃m non accreſcat alteri patrono, q̃ aſſignat Bal. in c. bonę.
el 2. in vlt. col. de elec. & in effectu voluit gl. in l. cõi liberto. ff. de
bon. libe. allegata in gl. videlicet, quia iur̃m liberti tendit ad in-
genuitatem. ſed ſi accreſceret alteri, tenderet ad libertinitatem,
& ſic operaretur ꝯrium effectum. Iſta ratio prima frõte non vr̃
mihi bona ad hunc tex. quia in iſto tex. iſte libertus non iurabat
ſe eſſe ingenuum, ſed bene iurabat ſe nõ eſſe libertum illius de-
ferentis, non negabat tñ ſe eſſe alterius libertum. Aduerte ẽt cir
ca prædicta plura. Et primò, quia ſi dicatur, ꝙ ius patronatus
debet tolli ipſo iure, & in totũ per iur̃m, cùm in totum, & ipſo
iure tollatur per pac. l. fin. C. de ope. libe. ergo & fortius per
iuramentum. Rñdeo, ꝙ tex. in d. l. fi. loquitur à prin. ante quam
ius patronatus ſit in eſſe deductum. Secundò aduerte, quia pro
iſta cõcluſione, ꝙ ad hoc vt portio vnius alteri accreſcat, requi
ritur, ꝙ deficiat in totum, habes text. in l. vnum ex familia. §. ſed
ſi vnam. ver. verbum. ff. de lega. 2. Tertiò aduerte, quia contra
* iſtam *concluſionem communem* ponderatur tex. in l. hac conſultiſſi
ma. §. ex imperfecto. C. de teſt. in verb. accreſcit, iſto modo in-
* ducendo. *Nam ſecundum communem ſententiam* illud, quod relin-
quitur ex teſtõ imperfecto vni extraneo, debet naturaliter, vt
per Docto. poſt Bart. in l. cum quis. C. de iur. & fact. igno. in c. fin.
de ſol. ergo talis portio nõ dr̃ deficere ipſo iure, & in totum, &
tñ text. in d. §. ex imperfecto. dicit, ꝙ accreſcit filijs, & ibi Bald. in
pen. q. & Sal. ad hoc no. rñ. Raph. Fulg. ibi. ꝙ ibi propriè non ha-
bet per ius accreſcendi, ſed quia efficitur caducum illud, quod
extraneo relinquit, & remanet penes filios l. vnica. §. in primo.
7 & §. pro ſecundo. C. de cad. tol. † Tu dic aduertendum, ꝙ imò
in caducis, & pro non ſcriptis habet locum ius accreſcendi. d. l.
vnica. §. 1. & §. pro ſecundo. gl. & Doct. in l. ſi duobus. in princ. ff.
de leg. 1. Potes dicere defendẽdo ſolutionem Fulg. ꝙ in d. l. hac
conſultiſſima. §. ex imperfecto. ibi non erat coniunctus, in quo
caderet ius accreſcendi, prout erat in iurib. ȷ̃. eo. proximè alleg.
& iſto modo dicendo, potes defendere iſtam ſolu. Fulgo. Con
ſidera, ſi ex verbis quibuſdam Barto. hic poteſt colligi alia ſolu.
nam Bar. hic vult, ꝙ tantum naturalis tollitur per iuramẽtum,
& remanet ciuilis, ergo ſuccedat regula, ꝙ licèt ciuilis de per ſe
non ſit potens ad producendum actionem, tamen quando ſi-
mul fuit iuncta cum naturali, eſt potens, vt declarat Barto. in l.
Iulianus verum debitorem. ff. de cõdi. indeb. Et ideo nimirum
ſi hic non habet locum ius accreſcendi. ſed in §. ex imperfecto,
erat tñ naturalis obligatio, quę nunquam fuit iuncta cum ciui
li, & ſic nunquam fuit potens ad producendum actionẽ. Item
contra regulam huius glo. ob. l. ex contractu. ff. de re iudi. iuncta
regula l. & ſi ſine. §. ſed quod Papinianus. ff. de min. Solue vt ꝑ
Paul. de Caſt. in l. pen. ff. de acq. hære. Item pro ampliatione hu-
ius gl. adde, ꝙ non habet locum ius accreſcendi, qñ portio non
eſt omnino defecta, ſed ſuſtinetur aliqua naturali ratione, vel
gentium. l. planè. §. ſi coniuncti. cum gl & ibi Bal. & Ful. ad hoc
hoc not. ff. de leg. 1. ¶ Quartò aduerte circa l. cõi liberto, allega-
tam in gl. ꝙ illa lex ponit duos caſus. Primus, qñ erant duo pa-
troni, & vnus coegit libertum iurare, ne vxorem duceret, & q̃-
tum ad iſtum primũ caſum gl. bene rñdet. Secundus caſus eſt,
qñ erant duo patroni vnius liberti, & vnus mortuus eſt viuo li-
berto. dicit ibi text. ꝙ portio mortui accreſcit illi, qui ſupereſt.
punctus eſt videre, quæ ſit ratio. Breuiter pro ſolutione aduer-
te, quòd licèt in alijs ſucceſſionibus filius ſuccedat in locum pa
tris, tamen quantum ad ſuccedendum liberto, filius non ſucce
dit in locum patris. l. à duobus. ff. de ope. libe. & l. 3. §. proinde. &
ibi glo. ff. de legi. tut. cum concor. & ideo nimirum, ſi in illa l. cõ
muni liberto. ſi patrono, qui ſupereſt, totum accreſcit. Quæ au
tem ſit ratio, ꝙ in ſucceſſionibus libertorum filius defuncti pa-
troni non ſuccedit in locum patris. Ioan. Fab. in §. cum filius.
Inſtitu. de hære. quæ ab inteſta. deferũtur dicit, ꝙ ratio eſt, quia
ſucceſſiones libertorum non deferũtur. iure hæreditario, vt ibi
per eum. iſta mihi non placet: nam in feudis non ſucceditur iu-
re hæreditario. c. 1. in titu. an agn. vel filius. & tamen in illis filius
ſuccedit in locum patris mortui. capit. 1. §. his verò. de gra. ſuc.
in feud. vnde idẽ Io. Fab. in §. fi. Inſti. de ſucceſ. libe. aſſignat aliã

ratione, & dicit speciale esse, ne libertus cogatur habere plures patronos. Ista etiam ratio mihi non placet, cũ videamus, ꝙ quo ad alia iura patronatus filij succedũt in locũ in patris. d. l. à duobus, & sic quo ad illa libertus habet plures patronos vnde ego credo, ꝙ alia fuit ratio Iurisconsul. quia ius patronatus est adeo personale, ꝙ qñ superest vna persona, non migrat de vna ad aliã. ¶Glo. in ver. habiturũ diuiditur in tres partes, in 1. declarat tex. & supplet gl. vt hic per Bar. in 2. quæ est ibi, item not. colligit vnum ex tex. allegãdo concor. In 3. ibi, sed arg. ꝯ gl. oppo. de duab. legib. & nihil respon. Tu respõde, vt hic per Bart. & Doct.

S V M M A R I V M.

1 Agens ex præscriptione quid habeat probare.

§. Iulianus. Præmitte, ꝙ legit̃ principaliter altero de duobus modis. vno modo, ꝙ prius antecesserit præscriptio, & posteà sequutũ sit iurm. Secundò legit̃ècontra, ꝙ prius præcesserit iurm, deinde sequuta sit pscriptio. Primus intellectus variatur dupliciter, vno modo ſm Bar. ꝙ illi met, qui prius præscripserat, delatũ sit iurm, & ſm hũc intellectũ. h. d. Ei, qui anteà præscripserat, si delato iuro iurat fundum suũ esse, competit vtilis ex iuro. h. d. & est vtilitas, ꝙ quis ex præscriptione prius haberet vtilem actionẽ, ꝙ ẽt ex iuro habeat. † Quia agentẽ ex præscriptione oportet plura probare. s. titu, bonam fidem, & cõtinuatã possessionem, vt hr̃ in l. Celsus. & in l. naturaliter. ff. de vsu cap. & in c. vigilanti. & in c. fi. de præscrip. sed agenti ex iuro, sufficit probare delatũ fuisse. l. 3. §. fin. s̃. eo. & ex hoc collige limitationem ad regulam, qua hr̃, ꝙ semel dñs non potest amplius effici dñs. l. sequitur. §. lanã. ff. de vsuca. nã illa regula habet locum, qñ quis habet directum, & consequenter proprium dñium, secus in eo, qui habet vtile ex pscrip. quia põt ẽt ex iuro quęrere aliud vtile, ratio aũt vtilitatis est, de qua s̃. Facit, qđ no. Bar. in l. in bello. §. si qs seruum. ff. de cap. iu. & qđ not. Bar. & Doct. in l. 3. C. qđ met. caus. Alio modo intelligitur ſm Mod. hic, ꝙ post pręscriptionem cõpletam iurm fuit delatum per ipsum, q præscripserat aduersario suo, & istũ intellectum ẽt tenet Bart. in §. si quis iurauerit. j̃. ea. l. ſm quẽ. h. d. Qui præscripsit fundum, posteà deferendo iurm aduersario pdit exceptionem pscriptionis. h. d. no. & ſm hunc intellectum hic est casus no. ꝙ licèt exceptio pscriptionis sit exceptio litis finitæ, vt declarat Bar. in l. fi. ff. pro suo. no. in c. 1. de lit. cõtest. in 6. tñ ista talis exceptio tollitur, si pręscribens deferat posteà aduersario iurm. Iste intellectus est bonus in se, tñ non bene adaptat̃ verbis literæ, ibi, ẽt vtilem actionem. sicut adaptatur pręcedens sensus, & vlt. quem statim referã. Secundus principalis intellectus est, ꝙ iurm antecessit, & posteà sequuta est præscriptio, & iste ẽt variat̃ altero de duob. modis. Primò modo intelligit̃ gl. ꝙ iurm sit pro vno, pscriptio p alio, & sic ꝙ aliquis iurauit fundum suũ esse, & post iurm aduersarius vult præscribere, seu inchoatam præscriptionẽ perficere, hic dr̃, ꝙ non põt, quia cùm iurm habeat vim lit. ꝯtesta. l. nã & posteà. §. si is q pro tpali. s̃. e. certè p lit. ꝯtesta. interrumpit̃ præscriptio inchoata, & inchoanda impedit̃, & ſm hunc intellectũ. h. d. iurm præstitũ impedit pscriptionem tã inchoatam q̃ inchoandam. iste intellectus nõ placet ad hunc tex. Secundò modo intelligit̃ ſm Iac. Butr. Richar. Mal. Alb. & Bar. hic, ꝙ ille, qui iurauit, ille idẽ posteà pscripsit, & sic iurm, & pscriptio referunt̃ ad eundẽ, & ſm istũ intellectũ. h. d. qui iurauit, põt posteà ẽt præscribere, & ex pscriptione aliã vtilitatem sibi q̃rere. vnde iurm erit titulus ad talẽ præscriptionẽ, & erit magnæ vtilitatis pscriptio vltra iurm, quia ex iuro nõ põt agi, vel excipi, nisi ꝯ deferentẽ, & eius hæredes. l. nã & posteà. §. fi. l. sed & si possessori. §. fin. s̃. eo. sed habenti vtilẽ ex pscriptione competit actio ꝯ omnes, etiam ꝯ dñm. l. sicut. & l. omnes. C. de præscrip. 30. ann. & ſm hunc intellectum est hic casus, ꝙ ex præscriptione quæritur vtile dominium, & ita ad hoc ponderat istum tex. Gul. de Cun. in Auth. nisi tricennale. C. de bo. mater. Bald. Ang. hic, de quo videas per Cyn. in rub. C. de rei vendi. & latius Sal. in l. traditionibus. C. de pact. Imol. in repe. c. fin. in 35. col. de præscrip. & Docto. in d. Auth. nisi.

S V M M A R I V M.

1 *Iurans negatiuè, non potest conueniri aliqua actione competente propter illud factum.*
2 *Quid possit, habens consulere super facto.*
3 *Actiones ex delictis an transeant ad hæredes, nu. 4.*
5 *An ex identitate rei, & personarum obstet exceptio iuramenti.*
6 *An capitula, vel probatio admittantur super decis. nu. 7. 8. 9. & 11.*
10 *Confessio partis semper admittitur.*
12 *Articuli impertinentes non sunt per iudicem admittendi, & qui dicãtur pertinentes, vel impertinentes. nu. 13. & quid de positionibus. nu. 14.*
15 *Sententia absolutoria lata in ciuili, an præiudicet in criminali.*
16 *Iudex potest pronunciare super causa, licèt non sit petita.*
17 *In dubio an dicatur iuratum, vel sententiatum super facto, vel actione. nume. 18.*
19 *An credatur notario asserenti certiorasse minorem, vel mulierem.*
20 *De quibus credatur notario. nu. 21. & 22. cum sequentibus.*
26 *Quando valeat dictum testis deponentis extra articulum, vel quando articuli, vel probationes admittantur cum sequentibus.*
29 *An testis deponens falsum extra articulum, incidat in pœnam falsi.*
30 *Testis iurans, intelligitur super tota causa, & etiam super connexis.*
31 *Practica iudicum, saluo iure impertinentium, & non admittendorum, quid operetur. nu. 32.*
33 *Probationes euidenter impertinentes, iudex non debet admittere etiam cum clausula saluo iure.*
34 *Quid si statutum dicit admittenda.*
35 *Pars semper debet excipere, aliàs sibi præiudicat.*
36 *Testis an teneatur respondere positioni criminosæ. nu. 37.*
38 *Testis ad hoc vt possit puniri de falso, requiritur quòd falsitatem commiserit super principali.*
39 *Si testis non interrogatus dicat se criminosum, vel infamem, an vitietur eius dictum.*

§. Idem Iulianus. Præmitto, ꝙ si pro furto agatur ciuiliter, cõpetunt duæ actiones, condictio furtiua, quæ datur ad repetẽdum rem furto subtractam, item competit actio furti, quæ competit ad meram pœnam. l. si pro fure. §. 1. ff. de condi. fur. h. d. Quando super facto iuratur negatiuè, tollitur omnis actio ex illo facto descendens. h. d. primò. Item quãdo quis iurauit de facto suo. se furtum non fecisse, potest tñ conueniri vt hęres ex facto defuncti. hoc secundo, & iudex non debet admittere probationes super articulo impertinenti, vel iam deciso. h. d. Et in ista 3. parte in versi. nec pati cũ iudex debet. est ad hoc aureus text. ſm Bal. in c. fi. in 3. col. extra eo. & est singularis, & alibi non reperitur in iure, ſm Bal. in c. cum olim Abb. in 3. col. de offic. deleg. & in c. per tuas. de testi. Et caue in ver. nunquid ergo. ꝙ Iurisconsul. reassumit totam qõnem, & decis. quæ præcesserat, vt posteà addat
1 sequentem decisionem, ex qua limitatur. 1. ¶† Not. 1. ꝙ iurans negatiuè super facto, non potest conueniri aliqua actione cõpetente pp illud factum, & ratio est, quia ad remotionem facti, intelligitur remota omnis actio pp tale factum cõpetens, & sic remota causa causante, remouentur omnes effectus, qui inde sequuntur. cõcordat l. duobus. §. excep. & §. colonus. j̃. eo. secus in iurante affirmatiuè, text. habes, & exemplum in l. duobus. § item Pomponius. j̃. eod. & ponunt Paul. de Castr. & Ale-
2 xand. hic. ¶† Secundò per hunc text. not. Bal. se in contingentia facti rñdisse, ꝙ si alicui committatur, vt super facto cognoscat, intelligitur commissum, vt cognoscat de omni lite, quæ ex illo facto possit oriri, siue sit ciuilis, siue criminalis. sequitur d. Alex. hic in fi. Tu aduerte, ꝙ iste tex. nil probat, cùm loquatur, vt prædixi, qñ iuratur super facto negatiuè, quod non est in casu Bal. pro eo melius facit, q a indefinita æquipollet vniuersali. l. si pluribus, & ibi Bar. ff. de leg. 2. glo. in c. vt circa. cum sim. de ele. in 6.
3 ¶† Tertiò not. in vers. cæterum. ꝙ absolutus vt principalis, potest conueniri vt hæres, facit l. hæreditas materteræ. C. de petit.
4 hæred. † Et ex hoc correlariè not. quartò, ꝙ condictio furtiua competit etiam ꝯ hæredem furis, & istud plenius declaratur in l. si pro fure. §. fin. j̃. de condi. fur. Et ex hoc habes inferre, ꝙ q̃uis actiones ex delictis non transeant ꝯ hæredes, nisi lit. contesta. l. vnica. C. ne ex deli. defun. tamen hic est text. ꝙ condictio furtiua, quæ datur pro furto, & sic delicto, datur ꝯ eius hæredem etiam lit. non contesta. & ratio est, quia condictio furtiua datur ad rẽ, quæ est penes furem, sed actiones ex delictis bene dantur ꝯ hæredes, quatenus ad eos peruenerit, etiam lit. non contesta.
5 vt no. in d. l. vnic. ¶† Quintò no. in ver. cęterũ, ꝙ licèt sit idẽtitas personarum & rei, tamen si sit diuersa causa ẽt si procedat ab authore meo, non obstat exceptio iuri, sicut non obstaret exceptio sñiæ, quæ ad hoc vt obstet, requiruntur tria. Primò, vt sit identitas rei. Secundò identitas personarum. Tertiò identitas
6 causæ. vt l. cũ quæritur. cũ seq. ff. de exce. rei iud. ¶† Sextò no. ibi, nec pati &c. ꝙ iudex non debet admittere capitula, nec probationes super decisis iuro, concordat l. qui iurasse. §. si pater. j̃. eo. & ratio est. quia dato iureiuran. nihil vltra quæritur. l. non erit.
7 §. dato. s̃. eod. † Et circa istud not. aduerte, & subtiliter pondera, quia Bar. in l. vlt. not. vr̃ ampliare, quod super decisis non admittatur probatio etiam per confessionem partis. ad hoc põderat istum tex. in ver. probare, qui generaliter loquitur in quocũ genere probationum, siue per testes, siue per instrũa, siue p confessionem partis, qđ si est verum, reputo valde singulare, q̃uis non inueniam, ꝙ aliquis scribentium ad illud aduertat, sed puto nõ esse verum, quia postq̃ causa est decisa per iurm, semper admittitur pbatio per ꝯfessionẽ partis, ẽt ad detegendum eius periu-

periurium.glo.eſt in l.qui iuraſſe.§.ſi pater.in glo.2.& ibi Bar.&
8 alij etiam tenent.ĩ.eod. † Secundo,& fortius moueor ↄ̃ Bar.ꝙ
imò ſuper deciſis admittatur ſemper probatio per confeſſionē
partis:nam habeo,ꝙ ſi ſit lata ſnĩa,quæ tranſiuerit in rem iudi-
catam,& pars pro qua lata ſit iſta ſnĩa, fateatur eſſe iniquã, vel
iniuſtam, talis probatio per confeſſionem admittatur,ergo ſu-
per deciſis:& talis confeſſio facit, vt talis ſnĩa poſſit qãcunque
retractari,& nunquam executioni mandari,ita no.Inno.in c.qa
plerique.de immu.eccle.ſequitur do.Anto.de But.ibi,& in c.is
qui fidē. in 3. col.de ſpõſ.vbi reputat hoc dictum ſingulare,&
idē d.Ant.de But.in c.fi.in 14.col.de ſuc.ab inteſt.& in c.quãto.
de præſump.& in c.ab excõicato.de reſcrip.& in c.in pręſentia.
de renunc.& in c.cum dilecta.de reſcri.Iſtud dictum Innoc.te-
net pro ſingu.& multum commēdat d. Abb. Pan.in d.c.is qui
fidem.& in c.quanto.& in diſputatione ſua,quæ incip.ſtãte ſta-
tuto.in 17.col.& in c.2.de purga.vulg.& in c.fraternitatis. de fri
gi.& male.& in c.1.vltra medium.de confir.vti. vel inuti. Petr.
de Anch.in repe.regulæ poſſeſſor.in 9.char. Lud. Rom. in l.ad-
monendi.in 10.col.ĩ.eod.d.Bartho.Veron.in cautela 24.& not.
Bald. & Imol.in l.ſi quis inſtituatur.§.ſed ſi ſub conditione.ff.de
hære.in ſti.& in Auth. ad hæc.in pen.col.C.de vſur.& in l. cùm
9 quis.in 8.col.C.de iur.& fact. ign. ¶† Tertiò ↄ̃ Bar.facit,quia li-
cèt ↄ̃ præſumptionem iuris,& de iure nõ admittat aliqua pro-
batio,vt eſt gl.in l.fi.in prin.cum ſi.ff.quod met.cau tñ admitti-
tur probatio per confeſſionem partis,vt not. Doct. poſt glo.in
Auth.ſed iam neceſſe.C.de donat.ante nupt.& eſt gl.in corpo-
re vnde ſumitur.probat tex.in l.1.ſubtiliter inducēdo,vt ibi per
10 Saly.C.de dolo. † Quartò ↄ̃ Bar. facit,quia etiã ſi ſit renuncia-
tum omnibus probationibus, & ſic ſit concluſum in cauſa; tñ
ſemper admittitur probatio per confeſſionem partis.ſm Bal.in
rub.C.de proba.in pen.col.not.in c.cum Io.de fid.inſtru.& in l.
ampliorem.in princip.C.de appel.Conſiderabam poſſe ſaluari
Bart.vt intelligatur de confeſſione de præterito emiſſa ante de-
ciſionem litis; illa amplius non admittitur, in iſtis terminis lo-
quitur propriè Bart.ſecus eſt in confeſſione facta poſt deciſio-
11 nem,vt ex prædictis patet. † Adde etiã,ꝙ ↄ̃ prædictum not.for
titer vr̃ ſtringere tex.in l.eum qui.in princ.in verſic. cum omiſ-
ſa.ĩ.eod.ſm 2.lec.gl. approbatam per Bar.& alios ibi, vbi poſt-
quam cauſa deciſa eſt iur̃o, poteſt iur̃o omiſſo admitti proba-
tio.Sed rñde,ꝙ prædictum not.procedit, qñ aduerſarius vellet
probare contra id,quod eſt deciſum iur̃o, nam non poteſt, vt
hoc tex.quia ſic detegeret periuriũ,ſecus ſi ille,qui iurauit,vult
omiſſo iur̃o deuenire ad alias probationes. nam ipſe bene poſ-
ſet,quia quilibet põt renuntiare fauori ſuo,iuribus vulgaribus.
a item quia tunc non detegitur eius periurium. [a] † Septimò not.
12 ex eodem tex.ſm Bar.& alios,ꝙ iudex non debet admittere ar
ticulos impertinentes,vel teſtes deponentes ſuper impertinen-
tibus,vel ſuper deciſis,& ad hoc iſte tex.eſt aureus,& ſingularis
13 in iure,ſm Bal.in locis alleg ſupra in prin.huius. §. † Et ſubdit [b]
b Bal.ꝙ articulus dr̃ impertinens, qui nec directò, nec per indire-
ctum quoquo modo cauſæ adminiculatur.l.ad probationem.
la 1.vbi Bar.& Bal.ad hoc not.C.de proba.Bal.in l.teſtium.in 3.
col.C.de teſti.Angel.in l.iam dubitari.ff.de hære.inſti.per illud,
14 quod not.gl. in ver. non ab re. † Simile habemus in poſitione,
quæ dr̃ pertinens ad cauſam,non ſolùm quæ directè,& princi
paliter facit ad cauſam,ſed ẽt quæ qualitercunque adminicula
tur ẽt leui præſumptione,ſm Bald. in c.licèt cauſam.in 17.col.
de proba.Item modicum conferentia ad cauſam,dicunt perti
nentia.tex.eſt quem Bal.ibi ad hoc reputat ſing.in c.3.de teſt. vi
de ẽt ad iſtum tex.Bal.in l.pen.ad fi. C. de tranſac.vbi ponderat
hic eſſe tex.ꝙ iurm̃ partis non refertur ad articulos impertinen
tes,& ſic quicquid iuraret pars vltra articulos non valeret,quia
iuraret ſuper eo, quod non eſt præſtitum iurm̃.l.3.in prin.s̃.eo.
¶Gl.1.diuiditur in duas par.prin.Primò opponit contra tex.&
tripliciter ſoluit.Secunda etiam opponit contra tex. & duplici-
ter ſoluit.Secunda ibi.Itē adhuc ↄ̃. In prima parte rñde clarius,
ꝙ in hoc tex.fuit iuratum ſuper facto negatiuè,ideo ad remo-
tionem illius facti ſequitur remotio cuiuſcunq; actionis cõpe
tentis ex illo facto, ſed in l.ↄ̃ria tranſac. fuit facta ſuper actione
furti,ideo non extenditur ad condictionem furtiuam, & licèt
Bar.exponat tex.d.l.ſi pro fure.vt intelligatur,id eſt ſuper actio-
ne furti,dic melius, ꝙ tranſactio ibi fuit facta ſuper damno, er-
go ſuper actione furti,in qua agitur ad damnum,qđ petitur de
proprio furis,ſecus in condictione furtiua, in qua agitur ad re-
ſtitutionem eius,qđ fur habuit. & ſic ibi non eſt diminutio pa-
trimonij furis, per conſequens nec dãnum. l. 1. & 2.ff.de dam.
infect.declarant etiam Fulgo.& Rom. hic. Per prædicta refert
15 Bart.† ꝙ abſolutoria lata in ciuili præiudicat in criminali, qñ
lata eſt ſuper facto negatiuo.de quo per glo.& Bal.in l.ex mor-
te. C. ad l. Aquil.Doct.in l.1.C.quãdo ciui.act.cri.p̃iudi. Cano.
in cap.cum dilectus.de purga. cano..de Imol.in c.de his.de ac-
cu.tamen iſte text. parum facit, cùm loquatur coram eodem
iudice, & inter eaſdem perſonas, quod non eſt in caſu Bartol.
quia cauſa ciuilis præſupponit partem agere ad commodum
ſuum, criminalis vero præſupponit agi per fiſcum, ſeu alium
eius nomine, & ad publicam vtilitatem, vt notatur in l. 3. in
princip.& ibi Bartol.ff.de ſepul.viol.& per Cano.in rub.de iud.
quomodo ergo poteſt ſententia lata inter aliquos,alijs præiudi
care?& de hoc perpendunt hic Paul.de Caſtr. in vltim.colum.
& Fulgoſ.in 2.& ante eos Albe.de Roſ.hic poſt Mar.Sil.Et ſi di
16 catur pro intelligentia prædictorum, † quomodo poteſt iu-
dex, quem ego audiui ſuper actione, pronuntiare ſuper facto,
& ſic abſoluere non ſolùm ab actione,quàm ego intētaui, ſed
etiam à facto,cùm iudex non debeat pronũtiare,niſi ſuper eo,
quod petitum eſt.l.vt fundus. ff. commu. diui. vidimus in l.vi-
num. ſupra titu.1?Reſponde,prout dicit Innocen. in cap. cum
eccleſia ſutrina. de cauſ. poſſeſ. & ꝓprie. vbi dicit, ꝙ iudex po-
teſt pronuntiare non ſolùm ſuper eo,quod petitũ eſt per actio
nem,ſed etiam ſuper cauſa, ex qua petitur,pronuntiando eam
17 non veram. † Nunquid autem in dubio dicatur iuratum ſu-
per facto,vel ſuper actione? dic,quòd præſumitur iuratum ſu-
per facto,vt eſt gloſſ.not.in l.1.§. fideiuſſor. in verbo, in rem.ff.
qua.re.act.non da.& in l.duobus. §. à fideiuſſore.in verbo. & de
re. ĩ. eod. & ibi Barto. not. & ſequitur. & ibi dicit Barto. quòd
idem eſt in ſententia, quia in dubio præſumitur ſententiatum
ſuper facto, prout etiam tenet Barto. in l.2.§.1.in 3.colum.ff.vi
18 bon.rap.& in l.Iulianus.in 3. col.ff. de condi. inde. † Quid autē
ſit in tranſa.Bald.Salic.& Paul. de Caſt. & plenius do. Alexand.
hic tenent, quòd in dubio præſumitur facta ſuper actione, ex
quo tranſactio dr̃ receſſus ab actione, quamuis contrarium te
neant Bald.& clarius Salic.& Paul.de Caſtr.in l. poſt deciſionē.
C.de fur.& Bald.in l.terminato.C.de fru.& lit. expen. Secundò
infert Barto. quòd ſufficiat minorem iurare ſuper contractu,
& ſic ſuper facto, vt excludatur à beneficio reſtitutionis in in-
teg.quamuis de eo non fuerit certioratus,quem articulum nõ
examino hic,quia eſt valde latus,& Bartol.ſe remittit ad l.ſcien
dum. vbi omnes ponunt. ff. de verbor. oblig. ibi videas.tamen
iſte text. non loquitur in perſona priuilegiata, & ſic parum fa-
19 cit,vt per Moder.præcipuè dom. Alexan.hic.† Ego iuxta hoc
vltimum moueo incidenter quæſtionem, in qua pluries fui ro
gatus vt conſulerē, & ſemper hoc recuſaui, quia eſt apud me
dubia,an credatur ſoli notario, qui in inſtrumento atteſtatur,
ſe certioraſſe minorem de beneficio reſtitutionis in integr. ſibi
competēte,vel dicit ſe certioraſſe mulierem de beneficio Vel-
leiani? Et partem negatiuam tenet Fede.de Senis in conſi.199.
incip.Quæritur an do.Marg. quia ſic atteſtaretur de facto pro-
prio, contra regulam.l.omnibus. C. de teſti. & in l.nullus ido-
20 neus. ff. eod. † & quia inſtrumētum notarij facit fidem de his,
quæ inter contrahentes geruntur,non de his,quæ ipſe notarius
dicit ſe feciſſe, per iura & authoritates, de quibus ibi per eum.
Eandem opin.tenet d.Anto. de But.in c.quoniã contra falſam.
in 15.col. de proba. & in c. cũ cauſam. de teſtib.in 7.col.in ver.
ſed dubium eſt de notario. idem tenet Pan. in c. cum cauſam.
in 5. colum. Paul. de Caſtr.in conſilio 332. Ludo. Roma. in
l.ſciendum.infra de verbor.oblig.& dom. Alexand.in conſilio
85. incip. Viſo themate, & dubijs. ad fin. libr.2. vbi dicit,quod
iſtam opin. ſequuntur ſcribentes. Et pro iſta opin. bene facit.
21 † quia non creditur notario, niſi de his, quæ ſunt ſibi iniuncta
à partibus, ex quo in illis rogatur ab vtraque parte, non quan-
do notarius aliquid à ſe factum atteſtatur. & ita concludunt
Anto.de Butr.& alij in capitu.1.de fid. inſtrumen. Secundò fa-
cit, quod vult Paul. de Caſtr. in conſilio 89. incip. Super eo,
22 quod quæritur &c.vbi tenet, † quòd non creditur notario aſ-
ſerenti, quòd in alienatione minoris interuenerit decretum
iudicis. facit quod not. Gemi. in capitu. dudum. per illum
text. de rebus eccleſ. non alienan. in 6. & ad hoc multa ſimi-
23 lia poſſent adduci. † Ad idem bene facit, quòd non creditur
notario, qui dicit, quòd teſtator fuit ſanus mente, & intelle-
ctu &c.ſecũdum Bal.Ang.& Raph.Cuma.in l.2.ff.de teſta.Bal.
in l.1.

ADDITIONES.

a ¶Periurium. Adde cap.1.de ſpon. & ibi. Abba.Fede.conſil.248.Car.in clem. conſtitutionem.§.fin.in fin.de elec.& amplia etiam ſi ſtatutum diceret,quòd quibuſcunque poſtulatis reſpondeatur, vt dicit Imol. in l. 3. §. prætor. ff. de damn.infect.dixi in repe.in verſicu.potius.Alexand. in l.2. §. quod obſerua-ri.C.de iur.cal. PVRPV.

b ¶Et ſubdit Bald.plures deciſ.in l.1.in glo.1.infra titu.1.

* Pro qua materia, & quis dicatur articulus pertinens, vel impertinens, adde Bal.in l.2.§.quod obſeruari.C.de iur.cal.in l.ſi defenſor.§.qui interrogatus.ff. de interrog.act.Pariſ.conſil.67.lib.4.Nat.conſil.20.num.4. & ſeq.conſil.305. col.pen.Dec.conſil.162.conſil.517.in ca.in nomine Domini.nu.34.& ſeq.de teſti.Rol.conſil.34.nu.13.lib.3. MASVER.

in l.1.in 11.col.C.de cōfess.Sal.in l.furiosum. C. qui testa.fa.pos.
Angel.in l.quidam in suo.ff.de condi.instit. d. Alex.in l.senium.
C.qui testa.fa.poss.& in consil.112. incip. Maturè. in pen. & vlt.
colum.in 1.vol.& in consil.85.incip. Viso them.& dubijs. ad fi.
quamuis contrarium (sub dubio fortè) tenuerit Imol. in d.c. 2.
24 ff. de test. † Accedat, quia nec testi,nec notario creditur,quan-
do illud,quod deponit est tale,ex quo sibi potest quæri laus,vel
opprobrium,ſm Io.And.in addi.Spec.in titu.de teste.§.1.super
ver.sed pone,ꝙ administrator,quem refert,& sequitur d.Antó.
de Butr.in consil.incip.quæst.hæc dubia vulgaria,& in c.cum à
nobis.de testi.Docto.maximè Imol.in c.ex literis.de transa. Ale
xan.in præalle.consi.141.in 8.col.& in consi.228.incip. Visis du-
bitationibus elegantissimè formatis. in vltim. colum. libr. 2. in
consilio 63. incip. In causa vertente inter do. Baldesarem.
in penult. colum. libr. 3. Ista sunt, quæ faciunt ad partem
negatiuam. Contrariam opin. & sic affirmatiuam, quòd
imo sterur assertioni notarij,tenet Angel.in repe.d.l.sciendum.
& ibidem do.Alexan.sibi contrarius in 12.col.Ioan.de Imol.in
commento cap.cum contingat.in vlt.colum. de iureiu. & dò.
Bartho. Veron.in caute.249. vbi dicit, quòd *istud communiter te-*
* *netur*,& videtur tenere Pan.sibi contrarius in cap.cum causam.
de empt.& vendi.vbi referens consil.Fede.præallegatum,dicit,
quòd stylus est in contrarium. idem est de mente Albe. & Ra-
pha.Fulgo.in l fin.§.si mulier.ff.ad Velleia. pro ista sententia po
tissimum adducitur,quia sufficit, quòd solennitas certioratio-
nis tunc potuerit interuenire tempore celebrati instrumenti,vt
præsumatur pro solennitate enuntiata in instrumento. vt not.
gloss.in l.1.C.de fid.instrum. & iu.ha.fisca.libr.10. Bart. & alij.in
25 d.l.sciendum. † Secundò facit, quia notarius est persona pu-
blica,vt not.Bart.in l.non aliter.per illum tex.ff.de adopt.& in l.
1.§.huius studij.ff.de iust.& iu.glo. in §.si quis alij.institu. de inu-
ti.stipu.Cano.in cap.quamquam.de vsur. in 6.item est persona
iurata,quo ad respicientia eius officium.capitu.ad audientiam.
de præscrip.ergo quando attestatur id,quod ad suum officium
spectat,debet ei credi.l.si quis decurio.cum glo.fi. C.de fal.not.
in proposito Bar.in l.librarius.ff.de regu.iur. Cano. in cap.cum
parati.de appel. ad idem facit quod decidit Bald. in l.fin.§.cum
igitur.C.de iure deli.in 5.colum.in ver. item requiritur subscri-
ptio.vbi tenet credi assertioni notarij, qui dicat ex commissio-
ne hæredis se eius loco subscripsisse. Ad idem facit,quod vult
Bart.in l.ex sententia. per illum tex.ff.de testa.tut. vbi tenet cre-
di assertioni notarij, qui dicat se ex commissione iudicis dicta
testium recepisse,cogitabis in decis. huius artic. quem dubium
26 habeo,& plus inclino in primam sententiam.¶†Glo.in versic.
probare. & adde quòd Iacob. Butr. Albe. & Paul. de Castr.hic
dicunt, ꝙ not. gloss. nullo modo probatur in hoc text.quia iste
text. bene vult, ꝙ super decisis non sint admittendæ probatio-
nes,sed quòd testes non possint examinari extra articulum, nō
dicit hoc,sed Bartol.& Rapha. Fulgos. dicunt,quòd imò pro-
batur in argumentum,sicut non auditur pars,quæ vult proba-
re extra casum de quo agitur, ita si testis examinetur extra arti-
culum. Tu adde gloss.ad hoc ponderantem hunc text. in ca-
pit.inquisitioni.§.3.in verbo, super illis. de accusa. quicquid sit,
verum est not.gl.hic,& in concord.alleg.per Bart.vltra quas est
glo.in l.admonendi.in glo.2.ad fi.quam Bart. ibi in 3.col. not.j.
eod.Iuxta istud not.glo.format Bar.tres quęstiones,& in omni-
bus Raph.Fulg.simpliciter tenet cum Bar. adde circa primam
q.tex.meliorem de iure in c.de testibus. extra de testi.c.cum di-
lecti.de accus.primo. Bar.in l.1.§.diuus.vlt. per illum text.ff.de
testi.& in l.si quis libertatem. in antepen.col. de peti.hære.Spe.
& Ioan.And.in tit.de teste.§.1.versi. quid ergo si capitula. cum
27 ver.præced.† Item adde,ꝙ si fiat artitulus de veritate,& testes
deponāt de fama, non dicuntur deponere extra artic. quia per
famam deuenitur ad indaginem veritatis, ſm Bal.in l.non nu-
dis.C.de prob.& Pau.de Cast.hic in vlti.col.Imò fortius,& no-
tabilius,si fiat capitulum ad probandum mutuū,& testes pro-
ducti deponant verum esse de mutuo, sed ꝙ creditor fecit pa-
ctum de non petendo,non dicuntur deponere extra capitulū.
28 † Eodē modo si testes producantur super vulnere, super quo
sit capitulatum,& deponant verum esse de vulnere,sed ꝙ fecit
ad suam defensionem,probant.ita no.Bal.in l.peremptorias.in
vlt.col.C.sen.rescin.non pos. post Inno. in locis per eum alleg.
qđ intellige.& declara,vt per Lud.Ro.hic,qui distinguit,ꝙ aut
tale pactum de non petendo fuit factum tempore celebrati
contractus mutui incontinenti, & tunc procedit illa opin.
quòd valet. Imò plus,si testis expressè non diceret de illo pa-
cto, nihil valeret dictum suum,quia non valet dictum testis,
nisi plenè deponat de toto facto,vt est glo.ord.in l.Lucius ff.de
infa.Sic clarum est, ꝙ pactum, qđ fit tempore celebrati cōtra-
ctus,dicitur pars contractus, vt vidimus post Bart. in l.lecta.§.
tit.1.imò testis,qui scienter omittit dicere totam veritatem,ita
punitur de falso sicut si expressè diceret falsum,vt not.Bar.in l.
præscriptione, ad fin.per illum tex. C.si contrarius, vel vti.pub.
cum concor.& si.quæ ibi soleo ponere. Aut verò tale pactum
de non petendo fuit factum ex interuallo,& tunc debet distin-
gui,vt distinguit Bar.hic,& distinguunt tex. iuris can.præalle.ꝙ
aut fuit iuratum de deponendo super capitulo, & non valet,
29 aut super tota causa, & tunc secus. ¶ † Nunquid autem testis
deponens falsum extra articulum incidat in pœnam falsi? vide
Bar.in l.si quis legatum.circa fi.ff.de fal.qui tenet, ꝙ non,per il-
lud,qđ dicit hic, quia cùm illud deponat non iuratus, non va-
let.Sed tu vide Bal.in hoc no. loquentem in c. cum venerabi-
lis,in pen.col.extra de excep.post Cyn. in l.1.C.de sepul.viol.&
30 d.Ant.in c.cum causam.el.1.in vlt.col.extra de testa. ¶†Circa
2.q.Bart.adde Spec.in tit.de teste.§.sequitur.in ver.illud. & glo.
magistr.in c.fraternitatis.in glo.fi.de testib.& dicunt no.Alb. &
Alexand.hic,quòd testis, qui simpliciter iurauit, in dubio præ-
sumitur iurasse dicere veritatem super tota causa. idem tenet
dom.Anto.in cap.fraternitatis.in 17. col. quamuis contrarium
teneat Imol.in d.capitu. de testi. dicit etiam not. Bald. post In-
nocen.in capitu.2.in penul.colum.ad fin.de confes.quòd testis,
a qui simpliciter [a] iurauit dicere veritatem, intelligitur iurasse
non solum super principali negotio, sed etiam super omnibus
connexis, & cōtingentibus ipsum negotium. idem dicunt An-
gel. & Paul. de Castr. & Alexand. in l.2.ff.de iurisd. omn. iudi.
cum concor.de quibus per Alexand.ibi.Et inquantum Bartol.
hic alleg.text.in cap.per tuas,& ibi Innocen.ille text.nihil facit,
sed Innocen.ponit ibi. in 3. quæstio. Barto. adde Specu. in titul.
de testa.§.iam de interrogatorijs.circa princip. Adde etiam in-
quantum Bartol. alleg.capitu.1.de ordin. cogni. debet allegare
31 de restitu.spol.† Adde etiam,quod Bald.& Paul.de Cast.hic,ex
verbis Bartol.hic dicunt inoleuisse practicam iudicum, quam
serua, quando dubitant an debeant admittere capitulum, vel
non,quam practicam posuit Bartol.in l.fin. C.qui leg. perso. &
in l.qui interrogatur.ff.de interrog. actio. & in Authen. si dica-
tur.C.de testa.in 2.colum.Angel.in l. speciali. in fi.ff.de rei ven-
32 di.¶†Adde etiam pro decisi. Barto.rationem. nam talis prote-
statio reseruatoria facta per iudicem,operatur,vt quandocun-
que doceatur artic.fuisse impertinētem, & non admittēdum,
vsque retro fuisse nullum.ita Bartol.in l.ille, à quo.§.si de testa-
mento.ff.ad Trebe.dixi in l.nam,& postcà. in princip. supra co-
33 dem. † Item adde,quòd quando probationes sunt apparenter
* impertinentes,vel non admissæ, * iudex non debet eas admit-
tere,etiam cum protestatione, & saluo iure impertinentium,
& non admittendarum.gl.est not. in c. cum contingat.in glo.3.
super verbo,nihilominus.de offic.deleg. quæ est valde sing. ſm
Bald.ibi.Imò plus dicunt Imol.& Mod.in l.2.§.prætor ait.per il-
34 lum text.ff.de damn. infect. † ꝙ etiam si sit statutum, ꝙ iudex
debeat admittere omnes probationes, & excep.saluo iure in fi.
causæ impertinentium,& non admittendarum, ꝙ tñ non pos-
set admittere probationes euidenter impertinentes, quòd not.
35 † Item adde,inquantū Bar. vult, ꝙ pars,cui data est copia arti-
culorum, debet expressè opponere,est tex.in l.1. C.de rela.per
per quē tex.Bar.ibi docet practicam,qñ iudex facit actum,q ti-
bi displicet,debes facere scribere in actis,& hoc pręsente parte,
& non consentiente,imò expressè ꝯdicente.& protestante &c.
vt ibi per eum,& per Bal.in l.ne in arb.in fi. C.de arbi. Facit tex.
in c.2.in verbo,parte præsente,nec reclamāte. de accus.in 6. Itē
inquantum Bar.concludit,ꝙ si testi fiat interrogatio criminosa
de seipso, quamuis non teneatur rñdere,si tñ rñdeat repellitur.
Adde Bar.in Auth.si dicatur, iuxta principium.C.de testa.Spe.
& Io.And.in tit.de teste.§.iam de interroga.ver.sed nūquid quę-
ritur.nec est verū, id qđ dicit.d.Alex.hic.s.ꝙ Bar.in l.1.ff.de off.
asses.teneat ꝯrium,per gl.ibi,in verbo post.quia Bar.ibi nō se fir-
36 mat, sed remittit se hic.† nam testis non tenetur rñdere posi-
tioni criminosæ.sicut nec pars,glo.in c.cùm causam,quæ inter
Archiepm.in ver.de causis.de testi.Bal.in l.2.§.quod obseruari.
in vlt.col.C.de iura.calumn. Albe. in l.qui iurasse.§.si pater.per
37 gl.ibi.j.eod.† Bene tenetur rñdere,si interrogetur,an sit affinis,
vel commodum expectet,secundum Bar. & Bald.in d.Auth.si
dicatur.in prin.Item an deponat propter amicitiam,vel lucrū,
secundum Bald.in l.comparationes.C.de fid.instru. & an fuerit
instructus, vel promiserit certum testificari, ſm Bald.in l.data
opera.in 11.col. C.qui accus.non pos. Et circa prædicta teneas
38 fixum cordi, † ꝙ ad hoc vt testis tanquam falsarius possit pu-
niri de falso, requirit ꝙ falsitatē cōmiserit super principali ne-
gotio,secus si super aliquo incidenti,& iō si testis interrogatus,
an sit

ADDITIO.

a ¶Testis qui simpliciter. Adde Io. de Imol.in c.pastoralis.de excep. idem in c.
inquisitionis.de accus.

* Admissibiles.

an ſit conſanguineus partis, reſpondeat, ꝙ non, quamuis men
tiat̃, non per hoc punitur de falſo, ſed extra ordinem arbitrio
iudicis. iſta eſt elegans, & ſing. deciſ. Iaco. Butr. in l. Lucius. ff. de
infam. quam Ang. ibi in vlt. col. exclamat, reputans not. dignã
& mirabilem, & in conſi. 194. incip. viſis proceſſibus. in 2. col. &
Bar. in vna lectu. quæ communiter non habetur in l. pen. C. de
39 tranſa. ¶† Vltimò circa prædicta quæro, quid ſi teſtis non in-
a terrogatus,[a] ſed per ſeipſum dicat ſe infamẽ, vel criminoſum,
an vitietur eius dictum? Inno. tenet, ꝙ ſic. in c. inquiſitionis. de
accu. quem remiſſiuè alleg. Bar. in l. decem. circa prin. ff. de ver.
obl. Bal. in Auth. ſi dicatur. C. de teſt. Ego teneo contrarium, &
ita conſulerem, quia præſumitur, ꝙ teſtis fraudulenter, & do-
loſè dicat ad ſubuertendum dictum ſuum, cùm teſtis vltrò ſe
ingerens reddatur ſuſpectus. l. quæ omnia. vbi Bar. ff. de procur.
dixi in l. 3. in prin. ſ̃. eo. & iſtud in terminis noſtris tenet ad lite-
ram Spec. titu. de teſte. §. 1. ver. quid ſi teſtis. & refert Lud. Rom.
hic in 2. col. & ſequitur. An autem teſtis in iſta ſua vltronea cõ
feſſione poſſit puniri tali crimine? Et concludit, ꝙ non, & idẽ
tenet Spec. in tit. de teſte §. 1. ver. hoc autem ſciendũ. Inno. in c.
2. de confeſ. & ad hoc facit regula, quia qñ ſuper crimine non
eſt proceſſum ordinariè, & principaliter, ſed incidenter per viã
exce. vel aliter, non poteſt fieri punitio, vt per Bar. in l. 2. §. ſi pu-
blico. ff. de adulte. & per Bal. in l. mercalem. C. de condi. ob cau.

A D D I T I O.

a ¶Si teſtis non interrogatus. Adde Bar. in l. 1. ff. de offi. aſſeſſ.

S V M M A R I V M.

1 *Ex iuramento formiter præſtito oritur actio, quid ſi informiter. nu. 2.*
3 *Quid in conſuetudine, vel ſtatuto.*
4 *Quid in ſententia.*
5 *Exceptio pretij non ſoluti ſemper poteſt opponi, imò poterit teneri res. nume. 6.*
7 *An actio ex empto oriatur, licèt emptor non ſoluat pretium. nu. 8.*
9 *Qualitas quando intelligatur, nu. 10.*
11 *Aliud eſt haberi pro confeſſo quo ad factum, aliud quo ad qualitates.*
12 *Confitens adulterium, an cenſeatur fateri, quòd illa ſit vxor Seij.*
13 *Iuramentum extenditur ad correlatiua.*
14 *Dictio, & cætera, quomodo extenditur, nu. 15.*
16 *Iuramentum habet vim pacti obligatorij.*
17 *Pactum nudum iuramento veſtitum, an producat actionem.*

1 §. Si quis iurauerit. Summa, vt per Bar. & Doct. † habes er-
go regulam, ꝙ ſi iuramentũ præſtatur formiter. i. expreſſa cau-
ſa, ꝙ oritur actio vtilis ex eo contractu, & non directa, quia eſt
aduertendum, ꝙ ſi illa cauſa eſſet vera, tunc fuiſſet orta directa
actio ex illo ɔ̃ctu, ſed cùm ſit ficta, quia iuramentum licèt ha-
beatur pro veritate, tñ non eſt veritas, ideo oritur tãtum vtilis,
dicunt tñ Bal. Ful. & do. Alex. aduertendum ad modum agen-
di, quia aut agitur ex iuramento immediatè, & tunc bene da-
tur vtilis, & ita loquitur tex. hic, aut agitur ex ɔ̃ctu, & ad pro-
bandum contractum adducitur iuramentum, & tunc datur
directa. ſed ego teneo ɔ̃rium hoc vltimo caſu, quia cùm iura-
mentum habeatur pro veritate mediante fictione, & non eſt
vera probatio ſed ficta, ergo ſolùm debet competere vtilis, nõ
directa, & iſtud vult Bar. dum dicit, ꝙ ſi ɔ̃ctus verè præceſſiſſet,
ꝙ tunc bene competeret directa actio, ſed qñ ſolum probatur
per iuramentum, competit tñ vtilis, & ita etiam tenet Ludo.
2 Rom. hic.† Circa etiam iſtum tex. aduerte, inquantũ concludi-
tur, ꝙ ex iuramento informiter præſtito. i. ſine cauſa expreſſa,
oritur actio in factum. In contrarium vr̃ facere: nam iuramen-
tum cenſetur quædam confeſſio, ſed confeſſio extraiudicialis
ſine cauſa nihil valet. l. cum de indebito. §. fi. ff. de prob. c. ſi cau-
tio. de fi. inſtr. ita ſtipulatio ſine cauſa in effectu non valet, quia
obſtat exceptio doli. l. 2. §. circa. & ibi not. ff. de excep. doli. ſolus
Pau. de Caſt. hic in diſcurſu rñdet, ꝙ quemadmodum confeſ-
ſio iudicialis non requirit aliam cauſam, vt eſt gl. no. & magi-
ſtra. in l. 1. §. fi. ff. de interro. act. declarat Bar. in l. generaliter. C. de
non num. pec. ergo eodem modo iuramentum iudiciale non
debet requirere aliam cauſam, & ſic videtur reſtringere regu-
lam tex. noſtri ad iuramentum iudiciale tñ. Tu tamen dic me-
lius, ꝙ regula huius tex. procedit in quocunque iuramento, tã
iudiciali, quàm extraiudiciali, ꝙ ex iuramento informiter præ-
ſtito ſine cauſa ſemper oritur actio, quia cùm iuramentum ẽt
* extraiudiciale *ſecundum communem opinionem* habeat vim iudi-
cij. l. qui iuraſſe. §. fi. ſ̃. eo. l. nam & poſtea. §. ſi is qui temporali. ſ̃.
eo. vbi dixi, ergo vr̃, ꝙ ſemper valeat etiam ſine cauſa, ſicut di-
cimus in confeſſione, quæ fit in iudicio. Item eſt aduertendum,
inquantum Bar. & Doct. tenent, & ꝙ ſi iuramentum ſit præſti-
tum formiter, ꝙ oritur non ſolùm actio vtilis ex eo cõtractu,
ſed etiam in factum, prout ẽt tenet gl. in l. ſed & ſi poſſeſſori. §.
fi. in verbo vtilis. ſ̃. eo. & in §. item ſi quis poſtulante. in verbo, ex
arbi. Inſti. de act. quem Lu. Ro. hic dicit ſing. In hoc ſemper du-
bitaui, & puto de facili poſſe teneri, ꝙ non oriatur actio in fa-
ctum, prout etiã tenet Lu. Ro. hic. probo à partibus ſufficien-
ter enumeratis. Aut n. Docto. loquuntur de actione in factum
generali, & ſubſidiaria, de qua in l. quoties. cum gl. ff. de præſcr.
ver. & in iſta non poteſt procedere doctrina Doct. quia non ha-
bet locum, vbi competit alia directa, vel vtilis. Aut verò Doct.
intelligunt, ꝙ verè intellexerunt in actione in factum proue-
niente ex edicto prætoris, in quo edicto fiebat mentio de iura-
mento, quo ceſſit actio in factum, vt declarat Bar. in l. vnica. ff.
de condi. ex l. & vr̃, ꝙ etiam iſta competere non poſſit, cùm ha-
beamus regulam, ꝙ actio in factum prætoria nunquam poteſt
competere, vbi poteſt habere locum alia actio directa, vel vti-
lis. l. 1. in prin. §. 1. ff. de pub. & ſic vr̃ inferri noua concluſio con-
tra omnes excep. Lud. ꝙ actio in factum prætoria competens
ex iuramento, habeat locum ſolùm, qñ iuratum eſt informi-
ter, & de iſta loquitur l. nam & poſtea. §. iureiurando dato. ſ̃. eo.
3 & l. actori. C. eo.† Nunquid autem iſta diſtinctio, quæ fit hic, an
iuramentum ſit præſtitum formiter, vel informiter, habeat lo-
cum in conſuetudine, vel ſtatuto, vltra Bar. & Docto. hic vide
per Bar. in l. vnica. in pen. col. ff. de condi. ex l. & Bart. in l. omnes
populi. in 7. q. prin. ad fi. ff. de inſti. & iur. & in l. de quib. ad fi. ff. de
4 legib. cum concor. hic alleg. per do. Alex.† Nunquid autem iſta
diſtinctio habeat locum in ſententia? vide Bar. in l. Iul. verum
debitorem. in 11. col. ff. de condi. inde. vbi poſt Iac. extendit iſtũ
tex. ad ſententiam, & quamuis dicat Bar. ꝙ parum hac l. proba-
tur, tñ ſic poteſt probari, quia iuramentum, & ſententia æqui-
parantur. l. ſed & ſi poſſeſſori. §. fin. ſ̃. eo. Quemadmodum ergo
in iuramento fit iſta diſtinctio, ergo fieri debet etiam in ſenten-
tia, & ita ẽt tenent Pau. de Caſt. & Alex. hic, & do. Alex. in l. mi-
les. §. fi. in addi. ff. de re iud. quamuis ɔ̃rium tenuerit Ang. & ma-
le in d. l. Iul. verum debitorem, & Bal. in l. ne in arbi. C. de arbit.
diſtinguit, & malè, vt per do. Alex. in locis prælleg. Vltra not.
tradita per d. Alex. poſt alios, attende diligenter ad illud, quod
decidit Barto. ꝙ ɔ̃ executionem iuramenti non poteſt opponi
exceptio pretij non ſoluti, ad impediendum executionem, &
allegat Spec. in tit. de execu. ſen. §. fi. ver. item quæritur. debuit
allegare in ver. item pone, emptor. & ſequuntur Bal. & Angel.
* hic. Tu adde, ꝙ ɔ̃ria *opinio eſt vera, & communis*, quam tenet Sal.
& omnes Moder. hic, & dicit Pau. de Caſt. ꝙ in hoc ſemper te-
nuit contra Bart. idem tenet Bal. ſibi ɔ̃rius in c. cum inter. in 3.
& 4. col. de excep. & in l. 1. in 2. col. C. de iur. & fac. igno. & in l.
peremptorias. in 5. col. quamuis non ita clarè. C. ſen. reſcin. non
poſſ. d. Ant. & Imo. in c. cum Io. in prin. de fid. inſtr. Arch. in c. ſi
quis Epiſcopus. 3. q. 7. Abb. in conſi. 76. & ɔ̃ Bar. ſtringit text. in l.
eum qui. §. fi. quem ibi ad hoc not. Mod. vbi iuramentum nun-
quam excludit except. prouenientem ex natura ɔ̃ctus. ad idem
facit tex. in l. ſed & ſi poſſeſſori. §. itẽ ſi iurauero. in fi. in verbo,
cautione. ſ̃. eo. Ad idẽ facit bonus tex. in l. fundus qui Lucij Ti-
tij. circa finem, quem ad hoc ibi no. Alb. & Bal. ff. de reſcinden.
vend. Tertiò ſtringit doctr. ipſiuſmet Bart. in l. 1. C. de iur. & fac.
ign. quam Bal. ibi ad hoc põderat in 2. col. & Sal. hic, ſm quam
fundamentum Bar. in hoc retorquetur contra eum, quia exce-
ptio peremptoria, quæ non venit ad impugnandum ſententiã,
ſed ad impediendum executionem, poteſt opponi poſt ſentẽ-
tiam, tex. habes, & exemplum in l. Neſennius. §. fi. ff. de re iud. &
5 ibi Bar. no. in l. ex diuerſo. §. fi. & ibi Doct. no. ff. ſol. mat.† Quar-
tò ad idem facit doctr. Bal. in l. ex prædijs. C. de euic. & in Auth.
præſente. C. de fideiuſ. vbi cõcludit in fortioribus terminis, ſtan-
te ſtatuto, qđ ɔ̃ inſtrumentum guarentigiatum nulla poſſit op-
poni exceptio ad impediendum executionem inſtrumenti, tñ
opponi poteſt iſta exceptio pretij non ſoluti, & pro iſta deci. be-
ne facit text. in d. l. eum qui. §. fi. & ibi Lud. Ro. expreſsè no. pro
d. deciſione Bal. & dicit, ꝙ eſt melior tex. qui ad hoc poſſit alle-
6 gari. † Quintò facit, qđ fortius vult Bald. in l. ſi traditio. in 1. col.
C. de act. emp. ꝙ nedum poterit opponi exceptio pretij nõ ſo-
luti, imò poterit teneri res in pignus, donec pretium ſoluatur.
Sextò iſtam ſecundam opi. tenuit Spec. ſibi ɔ̃rius in tit. de exce.
§. dicto. ver. ſed pone, petij. motus per d. l. fundus, qui Lucij Ti-
7 tij. Septimò iſta pars ſuadetur ratione contra Bar. † nam ſi quis
iurauerit ſe emiſſe domum, ad hoc, vt habeat exceptionem,
eſt neceſſe, ꝙ imploret officium iudicis, quod officium iudicis
fundatur ſuper æquitate. l. planè. & l. illud. ff. de pet. hær. attenta
ergo æquitate, iudex non exequitur iuramentum, niſi ille, qui
iurauit, adimpleat pro parte ſua illud, qđ debet, & ita pertran-
ſeo. Aliud fundamentum ɔ̃ Bar. faciunt hic Fulg. & d. Alex. ſed
8 quia multum debile eſt, non curo referre.† Non omitto etiam
quòd Bar. hic in quibuſdam verbis vr̃ velle, ꝙ actio ex empto
oriatur, dato ꝙ emptor non ſoluat pretium, imò non offerat.

contra

contra tenuit Fulg.in l.filiæ licèt.C. de col. per illum tex.iuncta doctr.Bal.ibi,vt ibi per eum.tñ illud,qđ vult Bar.hic eſt verius, & pro hoc no.tex.in l.iuriſg.in princ.ff.de pac. Item vide,quod per hunc text.in verbo,& de euictione, refert Paul.de Caſtr.le Senis conſuluiſſe, vt ille, qui conueniebatur vigore ſententiæ, in qua erat condemnatus ad tradendum domum virtute venditionis,de qua tñ non apparebat,teneatur dare fideiuſſores de euictione ſm mores illius patriæ,licèt in ſentẽtia nihil dicatur, & licèt ſit ſtricti iuris.l.1. C. ſi plu.vna ſent.& ſimpliciter ſequitur Alex.hic.¶Vltra Doct.reperio,ꝙ Bar.in conſi.ſuo 68.quod incip.In nomine Domini proponitur,ꝙ Io.colligit ex iſto tex. regulam , ꝙ vbi ex aliquo actu oritur aliqua præſumptio , illa debet aſſumi cum omnibus modis , & qualitatib. illi actui cohærentib.nam tex.hic vult,ꝙ qñ ex iuramento præſumitur cõtractus interceſſiſſe,ꝙ præſumuntur omnia,quæ ſunt adhærentia illi contractui,& per hoc infert ad conſultationem, de qua ibi per eum. Addo licèt Bar.non dicat, ꝙ iſtud procedit non ſolum in præſump.ſed etiam in fictione,& ideo in confeſſione ficta,quę inducitur per contumaciam,inducitur confeſſio facti cum ſuis qualitatib.tex.eſt in l.2.§.ꝙ ſi actor.in verbo *quemadmodum ei & ipſa rei qualitas*. C.de iur.cal.quem tex.Bal.in fi.ad hoc no.& licèt non inueniam aliquem,qui de prædictis faciat mentionem , tñ ego teneo contrarium,& in primis adduco Pet.de Anch.tenentem contrarium in conſi.408. quod incip. Proba-
9 ta tanti viri ſæuitia.ad fi.† vbi conſuluit,ꝙ lex, vel ſtatutum diſponens,ꝙ contumax habeatur pro confeſſo , intelligitur quo ad caſum prin.non autem quo ad qualitatem perſonæ aggrauantis delictum. Idem vř tenere Bar.in conſi. qđ incip.Statuto
10 ciuitatis Florentiæ.† Secundò confirmo per illud,quod tenet Ange.in conſi.146.incip.Primò dico,ſententiam fore nullam, vbi tenet plus, ꝙ etiam verè confitens delictum, non vř confi-
11 teri qualitates delicti.† Tertiò confirmo per illud,qđ dicit Bal. in l.quidam exiſtimauerunt.ff.ſi cer.pet.vbi dicit,ꝙ aliud eſt haberi pro cõfeſſo, quo ad factum, aliud quo ad qualitates facti,
12 alleg.tex.in l.1.§.qđ autem.ff.ne quid in flu.pub. † Quartò confirmo per illud, qđ decidit Bart.in l.ſi cui.2.§. ſi à filio.per illum tex.ff.de leg.1.vbi quærit,pone,ꝙ aliquis accuſatur,eo quia cõmiſit adulterium cum Seia vxore Titij,iſte confitetur contẽta in inquiſitione eſſe vera,determinat Bart. ꝙ intelligitur quo ad adulterium,ſed non quo ad qualitatem perſonæ,quòd Seia ſit vxor Titij,& licèt Moder. ibi videantur dubitare de illa doctri. Bar.tñ Bal.in c.prudentiam.de mu.pet.& d. Ant. in c.1.de plus pet.idem tenent, & idem tenet Aret. ponderando de hoc eſſe ibi tex.in l.ſcire debemus,in prin.in 3.col.ff.de verb.oblig. Et tenendo iſtam partem, poteſt rñderi , ꝙ iſte text.nihil facit,quia loquitur in his , quæ veniunt ex natura ꝯctus , non in his, quæ veniunt in iuramento,& ſic præſumptione, & ſic prima theorica procederet, qñ illæ qualitates eſſent de natura contractus, qñ autem non eſſent de qualitate contractus , credo , ꝙ ſecus
13 eſſet. ¶†No.etiam ex iſto tex. ꝙ licèt iuramentum non extendatur vltra cauſam,ſuper qua iuratum eſt.c. pen.de iureiur.l.ſi actori.ꝟ.eo. tñ in iuramento poſito vno de correlatiuis, poni-
14 tur & aliud.facit.l.fi.C.de indi.vi.tol.¶† No.etiam ex iſto text. ibi,*vt ei cætera præſtentur*. ſm Alb.Bal.& Mod.hic, ꝙ ſub iſta di-
a ctione,&c.[a] includuntur omnia,quæ veniunt de natura contractus,& ita etiam tenet Bar.in l.Gallus.§.idem credendum.ff de libe.& poſth.& facit tex.in l.magis puto.§.ſi pater.ff.de reb. eo.& in l.ſi ita quis ſtipulanti.ff.de euict.& tex.in l.periculi.ff.de. nau.fœ.& circa iſtam dictionem,&c.vltra Bar.& Doc.in l. Gallus.§.idem credendum.ff.de libe.& poſth.cum concor. ibi traditis videas not. Bald.in c.qñ contra falſam. in 11. & 16.col.de proba.& in c.cum in iure peritus.in 9.col.ff.de offi.deleg. Nam Bald.ibi tenet, ꝙ licèt per dictionem , &c. ſuppleantur ea,quæ ſunt de natura contractus,tñ non ſupplentur ea,quæ requiruntur de validitate.& ſubſtantia actus , & ideo in inſtru.cùm pro ſubſtantia,& validitate requirantur dies,& conſul, non intelli-
15 guntur ſuppleri per illam dictionem,&c. † Adde etiam qđ dicit Ang.in l.quicquid aſtringendæ.ff.de ver.ob in prin.vbi dixit, qđ ex quo in appellatione ab interlocutoria debent exprimi cauſæ appel.iuxta cle.appellanti.de app.per hoc, qđ in imbreuiatura notarij reperiatur dictio, &c. non poterit ille , cui data ſint protocolla , extendere cauſas in app. ex quo non ſunt forma aliter ſcriptæ. ¶Glo.in ver.teneri , diuiditur in duas. Primò colligit no.qđ reputat mirabile.Secundò colligit aliud no.contra qđ oppo.& bene ſoluit. Secunda ibi,item no.etiam contra
16 eum.¶†Circa primum,qđ gl reputat mirabile, ꝙ iuramẽtum habet vim pacti obligatorij : hoc ideo gl. reputat mirabile , quia de iure ciuili,ſi aliquid promittatur in futurum pacto nudo cũ iuramento, tñ non oritur obligatio efficax, quia ſpeciale eſt in liberto,qui efficaciter obligatur,ſi pacto nudo cum iuramẽto promittat in futurum operas patrono,l.vt iuriſiurandi. in prin. & ibi declarat Bar.alleg gl.& declarat Bar.in l.iuſiuran.quod ex conuentione in prin.ꝟ.eo. Tñ gl.non debuit per hoc mirari propter duo. Primo,quia hic non eſt iuramentum promiſſorium de futuro,ſed eſt de præterito,& expreſſa cauſa ꝯctus. Item eſt deciſiuum litis , & ex iuramento deciſiuo litis oritur obligatio
17 efficax,& actio,vt declarat Bar.in locis proximè alleg.¶†Nunquid tñ pactum nudum veſtiatur de iure ciuili iuramento? ponit Bar.in l.ſi quis pro eo in prin.ff.de fideiuſſ. Bar.& Bal.in l.cũ antea.C.de arb.Bal.in rub.ſ.eo.Ange.& Imo.& Moder.in l.1.in prin.ff.de verb.oblig.Inno.in c.nouit.de iudi.& in c.cum veniſſent.de inſtitu.& Ant.de But. & Cano.in c. cũ contingat.de iureiur.& per Gul.de Cun.hic, qui dicit glo.hic velle, ꝙ pactum nudum veſtiatur iuramento,dum dicit,iuramentum vim pacti obligatorij habere,ſed certè ſi gl.habuit iſtam intentionem, non bene colligit ex tex.quia loquitur tex. in ꝯtractu emptionis, in quo , & in alijs contractibus nominatis nuda conuentio producit actionem.l.iuriſg. in prin.ſupra de pact.

ADDITIO.

a ¶Dictione,&c. Adde Bald.in Auth.ſi quis C.de edend.Specu.tit.de inſtru.edi §.oſtenſo.verſic.quod ergo. & ibi Ioan. And. in addi.

SVMMARIVM.

1 *Inſtrumentum dicitur continere,quod venit directo, & per indirectum.*
2 *Actio,quæ oritur ex iuramento , eſt natiua.*
3 *Dictio non nego, an affirmet.*
4 *Venditio ſine expreſſione pretij nihil valet.*

§.Marcellus.

Hoc dicit. Ex iuramẽto formiter præſtito tam ſuper pignore , quã ſuper dote , vtrique parti datur actio , ſicut ſi verè probatum eſſet. In tex.ibi pignoratitia. De actione pignoratitia directa, & contraria habes glo. magiſtram in §. tertij. in verbo æmula. & in verbo actionibus.ſupra in procemio.ff. Pondera iſtũ text. ſubtiliter,vt per Bar.in l.1.in fi.prin.ff.de his,quæ in teſta.delen. & de veritate illius puncti tacti per Bar. vide Bal.in l.ad probationem.prima.C.de prob.poſuit Bal.in l.vni.§. & vt plenius.C. de rei vxo.act. & in l.vbi adhuc.in 6.col.C.de iur.dot. & in l.iuriſgen.§.qđ ferè.vbi gl.ſt.de pac.& ibi Ang.& Alex. & Doc.in d. l.1.in prin.& Ang.de Aret.in §.fuerat.Inſti.de act.in 2.col.& vltra ea,quæ dicuntur in dictis locis,pro iſta opi. ſoleo alleg.text. in c.olim.de cenſi.quem do.Anto. & Abb.ibi multum not.ad
1 hoc,† ꝙ inſtrumentum dř continere non ſolùm,qđ venit directò ex verbis,ſed ẽt illud,quod venit indirectò. Facit etiam ille text. pro inſtrumentis guarentigionatis, vt mandentur execu-
2 tioni,& in his,quæ directo probantur in inſtro. † Pondera ſucceſſiuè text.hic in verbo, actionem dandam, ꝙ licèt actio,quæ oritur ex iuramento,dicatur natiua,vt per Bart.in l.nam & poſtea.§.fi.ſ.eo.iſtud eſt verum in actione,quæ oritur ex iuramẽto pro eo,qui iurauit,ſed actio,quæ competit ex iuramento ꝯ iurantem,illa dicitur datiua,ita probatur hic in verbo,dandam actionem,& ita limitatur doctr. Bar. in d.l.nam & poſtea.§.fin. & ita no.Bal.hic in lect.antiq. dicens eſſe ſuum dictum. ita etiã dicit Ange.hic, quamuis Alex.in d.l.nam & poſtea.§.fin.teneat ꝯrium,reſpondendo ad iſtum tex.Item pondera tex. ibi, *quam*
3 *non eſſe extra æquitatem poſitam non negauerim*. † nam iſtud verbũ, non negauerim, prolatum à legiſlatore, importat affirmationem.Adde,qđ dicit ſing.Ang.in l.generaliter.per illum text.C. de ſec.nup.qđ tantum eſt dicere,non nego tibi licentiam,quãtum concedo.Et dicit ibi Ange.qđ iſto verbo vſus eſt Papa,qñ Coardinus ex inclitiſſ. ſanguine fuit captus : nam Papa reſcripſit,de eo fieri iuſtitiam non negamus: nam tñ eſt,ac ſi imperaſſet eum decapitari,& circa illud verbum,non nego.quando diſponat,& qñ non,traditur in l.qui ſe patris.C.vnde lib.In hoc §.quærit Bar.de eo, qui iurauit rem ſibi venditam nõ expreſſo pretio,quia cum eo in effectu tranſeunt alij,cum limitatione, qđ compelli poteſt ad declarandum pretiũ.idem tenet Raph. Cu.in l.ſciendum.de verb.oblig.quamuis aliter tenuerint Mar. Syl.Ray.& Alb.ꝙ venditio nullo modo poteſt fieri ſine pretio.
4 §.pretium.& §.item pretium.inſti.de contrah.emp.† Tu adde, qđ voluit Iac.de Aret.& Ray.in l.1. C. de contrah. & committ. ſtip.ſi inſtrumentum dicat , ꝙ Titius vendidit talem domum Sempronio,& non dicit,quanto pretio,nihil valet, & expreſſè ſequitur Alex.in conſil.18.incip. Viſo proceſſu cauſæ vertentis inter An.in 1.vol.Facit,qđ vult Barto.in d.l.ſciendum.in 1.col. dum redit ad §.item pretium.inſti.de contrah.emp. quamuis Cy.in d.l.1.relinquat cogitandum.Secus tñ eſſet, vbi agitur ſolùm de probando titulum propter præſer.vnde iſto caſu ſufficit teſtes deponere,ꝙ in eorum preſentia fuit res vendita,quãuis de pretio non recordentur, ſm Bal.& Pau.de Caſt.in l.1.C. de reb.

de reb.alien.non alien.sequitur Raph.Cu.in d.l.sciendum.quã-
uis Ludo.Rom.ibi, in 12.col.contrarium teneat per prædicta.
¶Glo. prima diuiditur in duas par. In prima colligit no.ex tex.
allegando concor.In secunda opponit, & distinguendo soluit.
* Secunda ibi,sic ergo. In fi.gl.cum ista distinctione glo. *transeunt
omnes hic*, excepto Fulg. qui contradicit propter generalitatem
istius l.& istam gl multũ no.Bal.& d.Alex.hic,ꝙ per ista verba,
iuro me tibi obligasse fundum pro decẽ,non infertur ergo, ꝙ
ista decem acceperim,nisi dicam, me accepisse. quod nota.

S V M M A R I V M.

1 *Quæ sit pœna blasphemiæ, & periurij cum sequentibus in omni materia.& nu.2.*
3 *Libellus,quando agitur criminaliter ad pœnam periurij.*
4 *Non est periurus,qui necessitate, & in periculo vitæ periurauit.*
5 *Qualiter testis periurus puniatur.*
6 *Testis falsus mitratur.*

§.Si quis iurauerit. Hoc dicit.Qui iurãdo per principẽ deierat,
fustibus castigatur. ¶In text.ibi.genium principis.vltra exposi-
tionem glo.& plenius Alb.& Alex hic,& Cy.in l.2. C.eo.tu de-
clara,vt per Aug de ciuit.Dei lib.7.cap.23.post Varronem per
eum alleg.Pondera in primis,ꝙ hic tex.loquitur non solùm in
iuramento decisiuo litis,sed etiam loquitur in iuramẽto pro-
missorio in futurum,& dicit Pau.de Cast.ꝙ non habemus aliã
legem loquentem de isto iuramento promissorio in futurum
de iure ciuil. Nam debes scire, qđ iuramentum promissorium
de futuro,sine alia causa non obligat,nisi qñ patronus promit-
teret operas.l.vt iurisiurandi.in prin.ff de ope. lib.videbitis post
Bar.& alios in l.iusiurandum,qđ ex conuentione.in prin.j.eod.
Secundò pondera hic videri tex.contra illud, qđ dicit in l.non
erit.§.dato.s.eo.ꝙ dato iureiur.nihil aliud quæritur. nam hic fu
stigatur,sed ad hoc rñdet Bal. hic, sed omissa solutione Bal.ne-
cesse est dicere, ꝙ illud, qđ dicitur, ꝙ dato iureiur.nihil aliud
quæritur,nõ debet intelligi ciuiliter,sed criminaliter sic, vt hic.
¶Glo.vlti.aduerte, ꝙ tex.in d.l.2.obst.in duobus,quantum ad
principium vadit vlt.sol.glo.quantum ad secundã par.tex.va-
dunt.1.& 2.sol.gl.Pro calara intelligentia tex.& glo.videndum
a est, quæ sit pœna periurantis, [a] quam materiam prosequitur
Alb.hic post Antiquos, & plenius Lud.Ro.hic.Cy.& alij in d.l.
2.& ibi Bald.enumerat octo pœnas, ibidem Sal.ponit longam
distin.quam formaliter recitat Angel. de Are.in §. item si quis
postulante.insti.de act.ponunt Cano.in c. querelam. extra eo.
Tu diuide istam materiam in duos artic. prin. Primus erit de
2 parte periura.Secũdus erit,quid de testib.† Circa primum ad-
uerte,si loquimur in eo,qui blasphemat: puta,dicit in contem
ptum Dei,vel Sanctorum,& siue verum sit,siue falsum,qñ ha-
bet ex consuetudine blasphemandi, puniri debet pœna mor-
tis.§.1.in fi.in Auth. vt non luxu.contra natu. Istam materiam
blasphemantis plenè expediui quasi per vnam lectionem,in l.
3.§.fi.s.eo.Aut loquimur in non blasphemante, sed in iurante
per Deum,vel per sacras scrip.vel aliter,& periurante, hoc est,
iurante falsum, qualiter puniri debeat? & dic, qđ aut periura-
uit per iracundiam,& excusatur.d.l.2.in vlt.responso.C.eo.facit
l.qđ calore.ff.de reg.iur.& l.j.C.si quis Imperatori maledixerit.
& l.2.C.ad l.Iul.maie.& generaliter factum per calorem iracũ-
diæ non vř punibile.text.in c. si quis iratus.2.q.3.c. illa proposi-
torum.11.q.3.Spec.in tit.de accu.ver.qđ si te vocaui.& ibi Bal.
in 2. char.& licèt ita soleat cõmuniter dici,tñ ego dico,ꝙ imò
is,qui calore iracundiæ aliquid commisit, debet puniri.l. si non
conuitij.C. de iniur. & de hoc habes text.in c. 1. & ibi Pan.in 2.
no.de his, q fil.occi.Fateor tñ,ꝙ debet mitius puniri,& ita pro-
cedat tex.in l.1. C. si quis Impe.maled.& in l.famosi.ff.ad l.Iul.
maiest.facit l.si adul.cum incest.§.imperator.ff.de adult.& tex.
in c.si quis irascitur.3.q.2. Hinc videmus, ꝙ licèt is,qui publicè
blasphemat,debeat puniri, iuxta c. 2. de maledi. tñ qui calore
iracundiæ blasphemat,debet mitius puniri, ſm Arch.22.q.5.c.
quid ergo.circa fi.& Pan.in c.2.de maledi. vbi limitat, vt istud
sit verum, qñ calor iracundiæ est iustus: secus si ex causa iniu-
sta processit: puta ex amissione pecuniæ in ludo.Aut pars per-
iurauit deliberatè.& tunc si nullius præiudicium respicit,vt qa
iurauit nunquam comedere carnes,& postea comedit, & tũc
solum Deum habet vltorem,ita loquitur d.l.2.in prin. vbi glo.
ita exemplificat.& Doct.sequuntur.& gl.in l. Lucius.ff.de infa-
mibus.quamuis Ang.in Auth.scenicas. ver. vt non solum fide-
iussores.col.5.teneat, ꝙ etiam isto casu debeat per iudicem ex-
* traordinariè puniri, sed præcedens *opi. est communior.* Aut pars
deliberatè periurauit in præiudicium tertij, & tunc puniri de-
bet extra ordinem arbitrio iudicis.l.fi.cùm gl. ff. de crim.stel.&
poterit iudex eũ facere fustigiari,vt hoc tex. vel facere mitrari,
vel poni ad catenè.Prædicta intellige quantũ ad pœnam crimi
nalẽ. Quæ aũt pœna imponi debeat periuro in foro ɔscientię
seu in foro ɔfessionis,est tex.in c quicunq;.6.q.1. ꝙ debet ieiu-
2 nare p 50. dies in pane, & aqua.† Ciuiliter aũt inuenio septem
alias pęnas.Prima est,si aliquis iuret in ɔ̃ctu,vel in cõpromisso,
vel in transactione,& postea non obseruat iuramentum,& cõ
sequenter est periurus,cadit in pęnas.l.si qs maior. C.de trãsac.
inter quas est,ꝙ ipso iure priuatur ab omni iure,& actione. Se
b cunda,periurus est infamis, [b] & de facto,& de iure.c.infames.
6.q.1.no.Bar.& Ang.in l.Lucius.ff.de infamibus.gl.Bar.& Doc.
in l.si quis maior Bar.in l.1.C.de fideicom.lib.& in l.2.C.de reb.
cred.& in Auth.si dicatur.in vlt.col.C.de test. Ang. in d.Auth.
scenicas.col.5.Tertiò ex hoc sequitur duplex pœna. Prima,qa
c non admittitur amplius ad aliquam dignitatem. [c] l.quoties.C.
de dign.lib.12.Bal.in l.2.eo.& statim subijciam.Secunda est, qa
d periurus non admittitur amplius ad aliquod testimonium. [d]
c.paruuli.22.q.5.& c.quicunque sciens.6.q.1.c.testimonium,&
c.sicut,de testib.c.literas,de præsumptionibus.Spec.in tit.de te-
ste.§.1.versic. Item ꝙ est periurus,& istud procedit etiam post
peractam pœnitentiã. c.antepen. de testi.gl.in c.fi.de iureiur.in
6.gloss.in l.2.§. Iul. ff.de test.licèt contrarium videatur innuere
Bar.in l.imperialis.in princ.per illum tex.C.de secun.nup.Item
istud procedit,etiam si periurus nondum sit per sententiã con-
demnatus,ſm Bald.in l.si vteris.C.de fid.instr. Quartò periurus
e repellitur ab agendo. [e] gl.est in d.c.paruuli.Spec. in tit.de acto-
re.§.1.ver.item ꝙ est periurus,quod tñ sanè intellige, & limita,
vt per gl.& Doc.in c.dilecti.de fo.compe.do.Anto.de But.in c.
intelleximus.in fi.de iud.imò fortius exceptio periurij est exce
ptio litis finitæ,quæ impedit litis ingressum.dictum est not.do.
Anto.in d.c.dilecti.in 3.col.de excep. Quintò (& hoc no. benè)
f periurus perdit beneficia [f] omnium legum,canonum, & statu
torum,quibus cauetur,ꝙ credi debeat iuramẽto alicuius.text.
est de hoc not.in d.c.paruuli.22.q.5. per quem tex.ita determi-
nat Lud.Ro.in commento.l.admonendi.in 6.& 25.col.j.eo.&
idem Ro.in l.2.in prin.in 10.col.ff.qui satisd.cog.Bald.in Auth.
ei qui.C.de bon auth.iud.poss. Facit c.cum in eccl. de maio.&
obed c.clericos.de vita,& hone.cle. Pan.in c.quæstioni.de app.
nisi sit iuramentum oneris,vt in locis præalleg. Sextò clericus
g beneficiatus propter periurium remouetur à beneficio. [g] c.2.
& ibi Doct.de rescrip.& dicit Bald.ꝙ istud clarius alibi non ha-
betur,sed est similis tex. in c.cùm quidam. & in c.querelam.de
iureiuran.vbi dř idem esse in Episcopo, qui propter periurium
priuari debet episcopatu.no.gl.in c.fi.eo.tit.in 6.Bal.in l.2.C.eo.
tit.& dicit Bal.in d.c.cùm quidam.per illum tex.ꝙ Doctor pro
pter periurium potest deponi à doctoratu,tñ peracta pęniten-
tia posset Episcopus cum eo dispensare, vt ibi per eum. Septi-
h ma pœna est,quia collatio beneficij [h] ecclesiastici facta periu-
ro,est ipso iure nulla,ſm Fed.de Sen.in consi.50.incip.An col-
latio.alleg. Host. in c.cum inter. de excel.præla. sequitur Abb.
Pan.in d.c.querelam.& in c.cum nostris. de concel. præb. & in
c.cum in cunctis.§.fi.in pen.col. de elec. & in c.1. in vlt.col.de
re iudi.& in c.fi.in vlt.col.de præsump.& in c graue.in 3.col.de
præben.licèt contrarium,ꝙ imò collatio beneficij facta periu
ro mero iure valeat,teneãt audacter.d.Card. Flo. in d.c.quere-
lam.& Io.de Imo.in c.auditis.ad fi.de elect.& ɔ̃rium allegatur
3 tenere Inno.in d.c.cum nostris.de concel.præb.† Qualiter autẽ
debeat formari libellus,qñ criminaliter agitur contra periurũ,
vt extraordinariè puniatur,ponit Bal.in l.si cum patruo. ad fin.
C.commu.vtriusque iud.vbi tenet, in libello debere concludi,
ꝙ deierauit non in præiudiciũ animæ, quia solùm Deum ha-
beret vltorem d.l.2.sed ꝙ deierauit in præiudicium tertij, quo
casu habet vltorem tam iudicem ecclesiasticum, quàm secu-
larem.c.pen.de for.compe.Alibi dicit Bal.in l.1. C.de sum.trin.
ꝙ non procedit libellus super periurio, in quo simpliciter nar-
retur,

A D D I T I O N E S.

a ¶Quæ sit pœna periurantis.Adde gl.fi.in c.quanto. de iureiur.gl.summæ 22.
q.1.* Are.in §.Item si quis.insti.de act.Alex.in l.fi.supra qui satisd.cog.Pract.
Maluer. tit.de testi.nu.13.Nat.consi.19.col.2.Guid.Pap.q.178.Capel.Tolol.
q.17.Ro.sing.425. MASVER.

b ¶Periurus est infamis.Adde gl.in verbo,periurium.in c.venerabilem.de elec.
in c.si quis conuictus 22.q.5.Doct.in cle.1. de iureiur.

c ¶Ad aliquam dignitatem.Adde Bal.in l.1.in 2.col.C.de reb.cred.

d ¶Ad aliquod testimonium. Adde l.Lucius.ff.de infa.& in l. qui cum vno.ff.de
re milit.

e ¶Repellitur ab agendo.Adde gl.& Doct.in c.dilecti.de excep.glo.pen.in c.1.
de pur.canon. Spec.in tit.de exce.in §.dicto.ver.quæro. & ver.seq.

f ¶Perdit benefi.Adde gl.pen.in fi.in c.fi. de iure patr.

g ¶Remouetur à beneficio.Adde c.tua, de iureiur. Felyn.in cap.præterea.in 7.
col. de spon.

h ¶Collatio beneficij.Adde Inno.in c.constitutus, el 2.de appel. Dom. de Roc.
decis.5.inci.De iure patr.in noui.

retur, ꝙ periurauit, niſi adijciatur dolum in me committēdo, qđ vltimum reprobat Lud.Rom.hic in vlt.col.quia ſufficit libellum præſumptiuè concludere l.omnes.§. Lucius, vbi gl.& Bar.ff.de his,quę in frau.cred.Tu dic,qđ veritas pendet,an periurium requirat dolum,an ſufficiat culpa , quem paſſum examinabo in l.qui per ſalutem.in princ.vbi Pau.de Caſt.& Alex.
4 ponunt.ſ.eo.& per hoc eſt expeditus primus artic.prin.† Non omitto tñ vnum,qđ quotieſcunq; aliquis indebitè, & violēter detineretur, & eſſet periculum vitæ, ſi iurauerit ſe rediturum, & relaxetur, & non redeat, non eſt periurus.gl.eſt in cle.paſto. in verbo per violentiam.de re iud.quamuis Bar. in l.relegati.in prin.per illum tex.ff.de pœnis,determinet,ꝙ ſi aliquis eſt in car
5 ceribus pro delicto, & aufugiat, ꝙ peccat mortaliter. † Secundus artic.eſt, qualiter puniri debeat teſtis periurus, qui falſum teſtimonium perhibuit.de quo conclude , qđ ſi falſum depoſuit in cauſa publici,& capitalis iudicij,puniendus eſt ſimilitudine ſupplicij , hoc eſt pœna illa , qua puniretur principalis , ſi eſſet verum.tex.eſt not.in l.1.§.1. in verbo ad obligationem innocentium.ff.ad l.Cor.de fal.Bal.in l.2.C.de reb.credi. & illum tex.pro ſing.alleg. Bald.in c.1.§.iniu. in fi.de pace iu.fir.qđ teſtis falſus in cauſa homicidij , puniri debet vt homicida , & idem Bal in c.1.in prin.de pace tenenda.Aut verò teſtis fuit periurus in alijs caſib.& tunc puniri debet. l. Corn.de falſis quæ eſt deportatio cum publicatione bonorum,text.eſt in l.1.in princ.ff. ad l.Corn de fal.Bal.& Sal.in d.l.2.C.eo Ang.de Arct.in §.item ſi quis poſtulante.Inſti.de act.Bal.in l.preſby.2.C.de epiſ.& cle. Ange.in repe.l.1. C.de ſica.& vide glo.in c.querelam. in verbo periurij irretiti.de iureiur.& tex.prin.in c. 1. & ibi glo.1. & 2. de crimine falſi.vbi Cano.plenius tradunt. & ibi gl.no.extendit,vt dicta pœna locum habeat, etiam ſi teſtimonium falſarij nō habuit effectum. Intellige prædicta procedere quo ad pœnā criminalem imponendam teſti periuro,ſeu falſario.ciuiliter autē poteſt cōueniri ad ſatisfactionem damni , arg.l.qui nomine.ff. de fal.ſecundum Cano.præſertim Pan.& Io.de Anan. in d.c.1.
6 de cri.fal.† Vltimò inquantum text.hic dicit , qđ quando quis faſtibus cęditur, debet ei dici,noli amplius iurare, dicit Angel. hic eſſe tex.meliorem de iure, qđ falſarij debent mitrari, & ita ſeruatur.tñ hic tex. venit aliqualiter à remotis.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum de veritate non remittitur parenti, vel patrono.*

LEX XIIII.

1 QVoties. † Iuramentum de veritate nō remittitur parenti,vel patrono. hoc dicit.ſecus eſt in iuramēto calumniæ,vt in gl.& ratio eſt,ſecundum Lud.Ro. quia cùm pater , & patronus debeāt videri ſancta,& honeſta perſona filio, & liberto. l.honori.ff.de obſeq.lib. in eis non præſumitur calumnia.l.ſi patronus.in fi.ſ.eo.ſecus eſt qñ agitur de veritate , iuxta illud prouerbium , *Amicus Plato ; amicus Socrates ; magis amica veritas.* limita hanc l.per l.ſi patronus. vbi ſtatim dicam, infra eodem.

SVMMARIVM.

1 *Huic legi an poſſit renunciari.*
2 *Iuramento recipiendo per notarium ad domum egregiæ perſonæ pars debet eſſe præſens.*
3 *Miſſio notarij fit communibus expenſis.*
4 *Ita in commiſſione conſilij ſapientis.*
5 *Dictio oportet , importat neceſſitatem.*
6 *Quid in verbo, poteſt.*
7 *In criminalibus egregiæ perſonæ coguntur venire ad iudicem.*
8 *Quid ſi in ciuili poteſt ſine verecundia venire.*
9 *Mulier an poſſit pro debito capi.*
10 *Iſta lex in quibus Doctoribus habeat locum.*
11 *Quid in licentiato.*

LEX XV.

a AD perſonas egregias. Egregiæ ꝑſonæ, ᵃ vel morbo imperditæ corā iudice ad iurandū ꝑſonaliter venire non cogūtur.h.d.ↄcordat tex. in c.ſi qui teſtiū de teſt.& ibi gl.fi.vř reſtringere hos tex.qñ ſine verecundia cōparere non poterant.pro qua gl.eſt bonus tex.in
1 l.in ea.cauſa ſunt ff.ex quib.cau.maior.& † huic legi non poſſet renuntiari,cùm ratione publicæ honeſtatis , & ſic fauore publ. ſit inducta,ſm Cy.in l.nec honore. C.de epiſ.& cler.ſequuntur Alb.& idem Alex.hic,& in l.alia.§.eleganter.in 1.col.in fi.ff.ſol. mat.quamuis Lud.Rom.hic reprobet,& dicat eſſe contra tex. in c.2.in prin.de iud.in 6.in verbo inuitas,à contrario ſenſu : ſecus ergo ſi volentes.vide Lud.Rom.in ſing.ſuo.172.incip. Tu audiuiſti.l.ad egregias.vbi dicit pro dicto Cyn. eſſe caſum ſing. in d.c.2.de iud.lib.6.Aduerte tñ in iſto puncto ad aliqua. Et primò,ꝙ text.in d.c.2.in ver.cæterum, vř probare dictum Cyn.in verbis illis,etiam ſi earundem acceperit conſenſus,& ita per illum tex.vř dicere Lud.Ro.in ſing.172.incip. Tu audiuiſti l.ad egregias.Secundò aduerte,quia glo.in l.inuiti.prima,in gl.mag. in fi.ff.de teſt.vř multum facere pro dicto Lud.Ro.hic, inquātum vult,ꝙ perſonæ enumeratæ in illo tex. inter quas ſunt milites , qui ſunt egregiæ perſonæ, poſſunt renuntiare priuilegio, de quo ibi.Tertiò conſidero,ſi pro concordia poſſet dici,ꝙ aut quærimus,an perſona egregia poſſit ſponte venire ad iudiciū, & ſic renuntiare priuilegio huius l.& teneo,ꝙ ſic, & ita intelligo tex.in d.c.2.in verbo inuitas. Aut quærimus,an poſſit renunciare priuilegio iſtius l.generaliter,vt in futurum poſſit cogi inuitus ad veniendum,& teneo, ꝙ non , & ita procedat,qđ dr in d.ver.cæterum.in illis verbis,etiam ſi earundem,&c. confirmo iſtud per ſimile : nam videmus , ꝙ iuri reuerentiali non poteſt renuntiari expreſsè.l.fi.C.de bon.libe.traditur in l.alia.§. eleganter.ff.ſol.matri.etiam cum iuramento, quia eſſet ↄ̄ bonos mores,vt ibi ſolet dici,tñ tacitè ſic,probatur in l.qđ nomine.& ibi Raph. not.ff.de condi.indeb. de quo ibi dicam aliqua, quæ hic
2 omitto.† Adde etiam, ꝙ qñ iudex mittit notarium ad domū egregiæ perſonæ ad recipiendum iuramentum , debet altera pars eſſe præſens,niſi ſit mulier, vt per Bart. & Moder.hic, licèt Lud.Rom.dicat de muliere in contrarium eſſe text.in l.2. in §. ſinautem vel dignitas.C.de iur.cal. Et ſi dicatur, qđ ille text.loquitur in iuramento honeſtatis,nō in iuramento veritatis, reſpondeo,ꝙ eadem eſt ratio vtrobique.ſ.honeſtatis,ſed non aduertit,ꝙ corrigitur per Auth.principales.ſequentem. licèt Lu. Rom.dicat pro concordia poſſe dici,ꝙ aut talis mulier eſt moialis,ita ꝙ propter ordinem regulæ non debet iri ad eas , niſi ex ſumma neceſſitate,& tunc pars non debet eſſe præſens: ſed in alia muliere ſecus. Pan.etiam in d.c.ſi qui teſtium.reprobat, quia quemadmodum iudex mittit notarium ad mulierem,ita pars aduerſa debet poſſe eſſe præſens, ſed non aduertit,ꝙ miſſio notarij fit ex neceſſitate,cùm aliàs iurare nō poſſet, quæ ne-
3 ceſſitas non militat in præſentia aduerſarij. † Item adde,quòd
b miſſio notarij debet fieri communibus expenſis, ᵇ ſm d.Alex. poſt Gul.per eum relatum.idem tenet Spec. & Io. An.in tit.de iur.cal.§.reſtat.in verſic.pen. Gemi.in c. prætentium.in 8.col.de
c teſti.in 6.ſicut qñ cauſa committitur conſilio ſapientis, ᶜ debet mitti communibus expenſis,ſm Spec.in tit.de aſſeſſore.§.ſalarium.ver.quid ergo ſi alter litigatorum.Bar.in l.ſi poſtulauerit. in princ.ff.de adult.ſecus qñ pars eſſet abſens, tunc ſuis tantum expenſis mitti debet,ſm glo.& Bart.in l.2.§.fi.ff. ex quib.cau.in
4 poſ.eatur.† Sed tu caue, quia priuilegia debent eſſe inducta ſine præiudicio tertij.l.impuberi.ff.de admi.tut.l. cum filius.ff.de teſta.milit.Facit.l.nec auus.C.de eman.lib. Item caue, quia tex. in l.generaliter.§.his de præſentibus. C.eo.iſtud limitat arbitrio iudicis,& ita tenent Alb.& Lud. Rom.hic Limita iſtam l.procedere ex gratia,& curialitate : non autem, ꝙ iudex ex neceſſitate mittere teneatur,ſm Hoſt.Io.And.do.Ant.Abb.& Imo.in c.ſignificauit.in glo.2.de offi.ord.mouentur per text.in ratione ſui,in l.2.§.ſi prætes.ff.quis ord.in bon.poſ.ſer.Facit tex.in ratione ſui in l.iubemus §.fi.allegata in glo.Sed tene ↄ̄rium per iſtā
d tex.in ver.oportet , ᵈ qđ regulariter neceſſitatem importat, vt notatur in l.1.in prin.ff.de iuſti.& iur.ita tenet Pan.& d. Fran.de Arc.in d.c.ſi qui teſtium. Facit bonus text.in c.quamquam.14. q.2.ſequitur Alex.hic,& eſt de mente Imo.in l.cum ab initio.ff. quemad.teſt.aperian.Salyc.in Auth.ſed iudex. C.de epiſ.& cle.
5 ¶† Aduerte tñ, quia ad iſtum text.in verbo,oportet, vř poſſe reſponderi,ꝙ verbum neceſſitatiuum,etiam ſi illi adijciatur dictio præciſa,omnino,tñ importat ratione ſubiectæ perſonæ ſolùm honeſtatem,& non neceſſitatem,tex.eſt ſolēnis in c.1.iuncta gl.fi.in verbo omnino.de deſponſ.impu. quem ad hoc no. ibi Pan. Hinc videmus, ꝙ verbum oportet,exponitur pro decet.l.1.in prin.cum gl.ff.de iuſti.& iur.Tñ aduerte, quia pro illa parte,ꝙ imò iudex teneatur in iſta materia ex neceſſitate, facit
6 tex.in d.Auth. ſed iudex, iuncta illa regula, † ꝙ etiam verbum poteſt,

ADDITIONES.

a ¶Egregiæ perſonæ. Adde quæ dicantur egregiæ perſonæ, Spec.titu.de teſte. in §.ſequitur.ver.quid de preſbytero.

b ¶Communibus expenſis.Adde Bar.& Doct.in l.2.§.fi.ff.ex qui.cau.in poſſeſ. ea.Bar.in l.poſtu auerit.ff.de adult.Pet.de Anch.in c.2.de iud. lib.6.

c ¶Committitur conſilio ſapien.Adde Bal.in l.3. C.de adult. Io.de Imo.in cle. 1.circa fi.de ætate,& quali.

d ¶Oportet.Adde glo.in verbo oportebit.in c.2.de lit.cont.lib.6.glo.in c.cum ab vno.de iudi.lib.6.Bar.& Bal.in l.1.ff.de iuſt.& iur.Bal.in 1.conſti. C. Arch. in c.non oportet.3.q.6.

poteſt,quod eſt voluntarium,tñ quando eſt directum ad iudi-
cem,importat neceſſitatem,ita probat text.in l.1.iuncta glo.in
verbo poteſt.ff.de iuriſ.om.iud.& ibi Ang.& Raph.ex illo text.
7 colligunt iſtam regulam.† Secundò limita iſtam l.non habere
locum in cauſis criminalib. in quibus egregiæ perſonæ cogun-
a tur venire [a] ad iudicem, vt eſt gl.no.in c.1.de teſti.cogendis,&
3.q.9.c.teſtes,ita limitat Gemi.in c. præſentium. de teſti.libr.6.
Rom.no.397.& ratio eſt,quia in cauſis criminalib.examinatio
non poſſet committi notario,ſed requiritur, ꝙ ipſe iudex exa-
minet,vt eſt gl.no.in c.conſtitutus.in gl.pen.de fideiu.& gl.in c.
licèt mulieres.de iud.in 6.Io.And. & Ant. de But.in d.c.ſignifi-
cauit.de offi.ord.no.in c.cum cauſam.de teſti.& in l.3.§.diuus.
ff.eo.Certè æquius eſt egregiam perſonam potius venire ad iu
dicem,quàm ècontra,ſecus ergo eſſet,qñ ratione importantiæ
venire non poſſent,& ad hanc limita.vide Pan.& Mod.in d.c.ſi
8 qui teſtium.† Tertiò iſtam l.dum loquitur in egregia perſona,
limitat gl.in d.c.ſi qui teſtium.in glo.ſi iuncto tex. vt procedat,
qñ egregia perſona nõ poteſt propter verecundiam venire ad
iudicium: aliàs cogeretur egregia perſona venire ad iudicium,
ad idem vř gl.l.inuiti.in gl.mag.ff.de teſt. Facit text. in l.in ea.in
fi.ff.ex quib.cau.maio.per quem tex.vide , qđ dicit Bart.in l.pe-
cuniæ.in fi.ff.de adimen.leg. & in l.fideiuſ.in fi. ff. de fideiuſ.Iſta
limitatio mihi non placet , quia iſtud priuilegium non conce-
ditur egregiæ perſonæ propter paupertatem , aut propter ve-
recundiam : imò propter excellentiam perſonarum,& earum
dignitatem.Penultimò pondera text.in verb.valetudine, ꝙ ꝑꝑ
infirmitatem non cogitur quis venire ad iudicium.Facit text.
in d.c.ſi qui teſtium,& in d.l.inuiti.intellige,qñ eſſet grauis infir
mitas: nam ꝑꝑ leuem infirmitatẽ non procederet iſta lex. Fa-
cit.l.quæſitum.ff.de re iud.Vltimò pondera tex.in verbo iuſiu-
randum,ꝙ Iuriſcon.indefinitè dicit iuſiurãdum, quia per hoc
vř dicere,ꝙ iſte tex.poſſit verificari in quolibet iuramento. Fa-
cit tex.in Auth.ſed iudex.allegata in gl. ¶ Glo.prima diuiditur
in quatuor par.prout quadrupliciter exemplificat text. Secun-
da ibi,idem de dña.Tertia ibi,idem de ſenib. Quarta ibi,idem
de legum Doct. In prima par.ibi, vt ad Epiſcopos,extende ad
preſbyteros,& diaconos ſm Specu.tit.de teſte.§.ſequitur.verſ.
9 quid de preſbytero.In glo.ibi,idem de dña.† Adde,ꝙ illa l.pri-
ma alleg.in glo.nihil dicit de iuramento,ſed ſolùm dicit,ꝙ mu
lier materfam. pro cauſa priuata , vel etiã publica non poteſt
perſonaliter capi, vt ibi, & Auth.ſed nouo iure, quæ generali-
ter loquitur in qualibet muliere.C.de cuſto. reo.not. Barto.&
Angel.in l.nemo carcerem.C.de exa.trib.lib.10. Bar.in l.ſacrile-
gij.ff.ad l.Iul.pecu.Bal.& Sal.in l.1. C.qui bo.ced.poſ. Pan.in c.
ad petitionem.de accuſ.qđ intellige, niſi mulier renuntiaſſet in
aſſumptione tutelæ omni legum auxilio,ſm Bar.in Auth. ma-
tri & auiæ.in 1.col. C.qñ mul. tu. offi. fungi poteſt, & in l.ſi ſub
condi.ff.de teſtam.tutel.Secundò limita,niſi eſſet meretrix,ſm
Bal.in l.conſentaneum.in vlt.col.C.qũo & qñ iud.qđ vltimum
limita ſingulariter,niſi eſſet meretrix in matrimonio copulata.
per tex.no.in l.ſi vxor. in prin. in verſi. qualecunque matrimo-
nium.ff.de adul.Io.And.in addi. Spec.in tit. de iniurijs,& dam.
da.ſuper rub.Lud.Rom.in l.ſi vero.§.de viro.in 2.fal.ff.ſol.mat.
do.Alex.in l.plerique.ff.de in ius voc. Et hoc modo põt decidi
illud,de quo dubitauit Bar.in l.q. adult.C.de adul. ¶ In ea.gl.ibi,
idẽ de ſenib.adde meliorem tex.in l.ſemper.in prin.ff.de iu.im
mu.& quomodo intelligantur ſenes in hac materia,declarat d.
Ant.de But.in c.qm̃ frequenter.in prin.vt lit.non conteſt. vbi di
cit,ꝙ intelligitur de his,qui exceſſerunt 72.ann.tñ iſtud de ſeni-
10 bus non ſeruatur de conſuetudine,ſm Ang.hic. ¶ † In ea.glo.
ibi , idem de legum Doctorib. intellige actu legentib.tantum,
ſm Bar.in d.l.medicos.quamuis do.Fran.de Are.iſtud reprobet
in conſi.95.incip.Rñdendo breuiter.Aduerte etiam,quia Ray.
hic ſubdebat illud procedere tm̃ in Doct. iuris ciuilis, non Ca-
no.ſed Alb.hic, & melius tenet contrarium, ꝙ iſtud generali-
ter procedat in omnibus Doct. Adde, ꝙ iſtud etiam procedit
in aduocatis reipub.vel fiſci , ſm Barto.in l.1.C.de aduo.diuer.
b iud.Idem procedit in auditoribus ſacri palatij [b] Romæ: ita ex-
tendunt domini de Rota in conclu.97. quia ſunt Doct.etiam
excellentiſſimi , & hodiè non poſſunt inter Doct. ſacri palatij
aſſumi aliqui,niſi ſint Doct.& iterum examinentur, ſm Bal.in
11 c.ſcriptum.in vlt.col.de elec.† Aduerte etiam, quia poſſet du-
bitari,nunquid priuilegium iſtius l. habeat locum in licẽtiato,
& prima facie dicerem,ꝙ ſic, quia vbicunque agitur de fauo-
c re,& non ſumus in materia pœnali , licentiatus hř pro Doct. [c]
probatur in l.pen.ff.de teſtam.milit.per quem tex, ita determi-
nat Bal.in l.1.in pen. col.ff.ſol.mat. Petr.de Ancha.& Gem.in.in
procemio ſexti.in 2.col.Bal.in Auth.habita.in 6.col. C.ne filius
pro patre.de quo tñ vide etiam per Bar.in d.l.pen. & in l.athle-
tæ.in prin.per illum tex.in verbo coronari.ff.de excu.tuto. & in
c.cum quidam.in fi.de renun.In gl.ibi,& familia eorum, iſtud
non ſeruatur de conſuetudine,ſm Ang.& Alex.hic.An autem
priuilegia extẽdantur ad famulos, ponunt Doct. maximè Bal.
in l.1.C.de epiſ.& cle. ¶ Gl.in verbo domum.diuiditur in duas
par.Primò infert ex tex.& ſentit, ꝙ iuramentum veritatis non
poſſit per procuratorẽ præſtari,facit l.generaliter.§.his de præ-
ſentib.C.eo.qđ limita, vt per Bart.in l.qui bona.§.qui alieno,in
4.q.ff.de dam.infect.& Alb.hic.Secunda ibi,arg.contra.gl.opp.
& non ſoluit.ſolue,ꝙ tex.hic nõ dicit, ꝙ ipſe iudex vadat, hoc
enim eſſet inconueniens,vt in contrario.

ADDITIONES.

a ¶ Egregiæ perſonæ cogũtur venire. Adde Doct.in c.cũ cauſam.de teſt.Doct.
in cap.Rom.in §.contrahentes.de for.compe.lib.6. Doct. in Auth.apud elo-
quentiſſimu m.C.de fid.inſtru.
b ¶ In auditoribus ſacri palatij.Adde Rot.deciſ.89. in nouiſſimis.
c ¶ Licentiatus habetur pro Doctore. Adde Fely.in c.eam te.in 1.col.de reſcri.

SVMMARIVM.

1 *Actio furti inter virum, & vxor.non habet locum, ſed rerum amota-
rum,& an infamet, vel oriatur actio iniuriarum.*
2 *Super libello inepto nil poteſt fieri,& illa exceptio ſemper poteſt op-
poni ibi.*
3 *Exceptio,per quam dicitur ſententia nulla,an poſſit poſt illam opponi.*
4 *Quando quis habet exceptionem impedientem litis ingreſſum , non te-
netur iurare.*

LEX XVI.

SI patronus. Non cogitur qs iurare ſu-
per actione,quæ contra eũ
proponi non poteſt.h.d. primò, & patrono remit-
titur iuramentum calumniæ.hoc ſecundò.Nam il-
le,qui defert iuramentum,cogitur primò iurare,ꝙ non defert
animo calumniandi.l.iuſiurandum, & ad pecunias.§.qui iuſiu
1 randum.ĩ.eo.† Et præmitte,ꝙ actio furti, quia turpis, non cõ-
petit inter vir.& vx. ſed eius loco competit actio rerum amo-
tarum.l.1.ff.rer.amo.quia licèt infamet de facto, vt hic in gl.tñ
non infamat de iure,ſecundum gl.in l.2.C.rer.amo. ſpeciale tñ
eſt,qñ patronus accipit libertam in vxorem , iſto caſu non cõ-
petit etiam actio rer.amo.quia ipſa liberta ſic cenſeretur acce-
piſſe munus inæſtimabile à patrono. Nunquid actio iniuriarũ
conſtante matrimo. intentari poſſit per maritum contra vxo-
rem , vel èсontra ? Videretur dicendum , ꝙ non ex prædictis, &
ita tenet Lud.Ro.in l.diuortio.§.ſi fundũ.ff.ſol.mat. Veritas eſt
in cõtrariũ, prout ſingulariter tenet Bar.in d.l.diuortio.§.ſi vir
in fundo.& ibi multum commendat do. Alex.dicens ſe de fa-
cto ita Paduæ conſuluiſſe : licèt tunc non fuiſſet de Bar.ibi re-
cordatus. ¶ No.ex hoc tex.ſm Lud. Ro ꝙ ſi patronus capiat li-
bertam in vxorem,non per hoc deſinit eſſe liberta. Tu dic hoc
eſſe propter l.homo liber.ff.de ſtat.hom. vide tñ nouam deciſ.
2 Imo.in l.fi.C.commu.de manu. ¶ † Not.ſecundo in verſi. non
compellitur. ſm Mod. ꝙ ſuper libello inepto ratione actionis
propoſitæ non competentis,nullus actus deciſiuus fieri poteſt,
vnde arguendo à iuramento ad ſententiam.l.2.ſ.eo.hic vř pro
bari, ſm Mod. ꝙ ſententia lata ſuper inepto libello, eſt ipſo iu-
re nulla.Tu dic hoc eſſe verum in ſe,prout dixi multa allegan-
do in l.vinum.ſ.tit.1.tñ iſte text.nihil probat.quia dicit non cõ-
pelli iurare,tñ ſi iuraretur,an ſit ipſo iure nullum,vel ne,tex.vl-
tra non procedit. Et per hæc puto nõ probari ex hoc text.illud
qđ no.Bal.Ang.Lu.& Alex.hic, ꝙ exceptio ineptitudinis libelli
poſſit qñcunque etiam poſt ſententiam opponi : tamen verũ
eſt in ſe,vt eſt bonus tex.in c.cum dilecti. de empt.& vendi.&
ibi Imo.in 2.col.ad hoc no.illum tex.poſt Pet.de Anch. qui di-
cit ſe ſæpius audiuiſſe Bal. allegantem illam Decret.ad hoc.&
Pet.de Anch.& Imo.in cle.conſti.de elect.Cyn.& Bal.in l.licèt.
C.de procu.Ang.in l.licèt.ff.de offi.aſſeſ. Facit tex.in l.liberorũ.
§.ꝙ ſi libelli.ff.de accu.facit doctr.Bar.& Docto.in l.1.C.de iur.
3 & fac.igno.videlicet, † ꝙ omnis exceptio,per quam dř ſenten-
tia nulla,poteſt poſt illã opponi. Limita,qñ libellus eſt ineptus,
ratione actionis intentatæ , ſecus ſi eſſet ineptus ex perſona li-
bellantis.tex.eſt not.in l.poſthu.§.ſi quis ex his.ſ. de inoffi. teſta.
de cuius intellectu vltra Doct.ibi,& Lud.Ro.hic, vide Bal.in l.
fi.ad fi.C.de fideicom.lib.Secundò limita,niſi libellus poſſit ali-
quo modo ſaluari,etiam impropriando vocabula,per ea,quæ
plenè recollegi circa ſaluandos libellos in l.ſed & ſi poſſeſſori.§.
itẽ ſi iurauero.ſ.e.Tertiò limita in cauſis, in quibus libellus de
neceſſitate requiritur,aliàs vbi non requirit̃ libellus,eius inepti-
tudo non vitiat.gl.eſt in l.vinum.in glo. magna ad fi.vbi dixi ſ.
tit.1.Quartò limita, niſi probationes aptæ conualidarent libel-
lum ineptum,vt per Bald.& Lud.hic,de quo vide Cano.maxi-
mè Ant.de But.& Pan.in c.cauſam. primo.de teſtibus. Spec.in
tit.de

tit.de act.& petit.§. ſequitur. verſi. hic quoque non eſt prætermittendum,& verſic.quid ſi præponit,& ibi Io.And.in addi.& in tit.de teſti.ſpol.§.1.verſi.ſed pone egi.& in tit. de ſententia.§. qualiter.verſi.quid ſi is. Bald.in l.2.in 3.col.C.de fru. & li.expen. Lud.& Mod.in l.nõ ſolum.§.ſed vt probari.ff.de oper.no.nun. Quintò limita,niſi ſit ineptitudo, quæ purgetur per lit.conteſt. vt probatur in l.nuda.& ibi Bal.ad hoc.no.illum tex. C.de contrahend.& commit.ſtipu.Sextò limita,quñ ſententia fuiſſet lata virtute confeſſionis partis, quia ex quocunq; inordinato proceſſu poteſt ferri ſententia valida,iuxta doctrin.Bar.in l.ſi confeſſus.ff.de cuſt.réo.cum concor.de quibus hic per Lud.Rom.

4 † Vltimò not.ex eo text.ſm Pau.de Caſt.& Alex.hic regulam, ꝙ vbicunq; quis habet exceptionem impeditiuam litis ingreſſum,nõ cogitur iurare,& ratio eſt,quia cum iurm habeat vim lit.cont.vt vidiſtis in l.nam & poſtea.§.ſi is qui tpali.ſ.eo.ſi exceptio impedit litis ingreſſum,ergo non cogitur iurare, allegant etiam l in ꝯtib § illo.C.de non nu.pec. ſed melius facit tex.in l.tutor.§.fi.& ibi Bal.& Mod.ad hoc not.ſ.eo.ſicut nec cogitur compromittere, quamuis ſtatutum arctet ad cõpromiſſum, ſecundum Bald.in l.ſi iudex.in fi.ff.de his,qui ſunt ſui,vel alien. iur.Bal.Sal.& Ful.in l.ſi fratris.per illum text.C.de tranſac.& ibi Alex.exclamat dicens,ꝙ de facto habuit,& obtinuit. Lud. Ro. in repe.rub.ff.de arb.in 18.col. Vltimò not.ꝙ licèt patrono non remittatur iuramentum veritatis.l.quoties.ſ.eo. tñ bene remittitur iuramentum calumniæ,& propterea examinant hic Gul. Alb.& Alex.an ſicut patrono, & patri remittitur iuramentum calumniæ,ita ècontra filio,& liberto. de quo per Bart.& ibi dicam in l.iuſiurandum & ad pecunias.§. iuſiur.ſ. eo.

SVMMARIVM.

1 *An valeat conuentio,quòd de damnis,& intereſſe ſtetur iuramento partis,& an poſſit iudex taxare ſi excedit.nu.5.*
2 *An partes poſſint conuenire,quòd ſtetur priuatæ ſcripturæ vnius, vel dicto vnius.nu.3.& 6.*
4 *Papa, & Imperator non poſſunt ſtatuere, quòd ſtetur dicto vnius in præiudicium alterius.*
7 *An iuramentum promiſſorium de futuro, ſit modus inducendæ obligationis,& quid de iure cano.nu.8. & 9.*

LEX XVII.

IVſiurandum, Quod ex conuentione. Iſtud principium legitur altero de duob.modis.vno modo ſm gl.primam,Bar.& communiter Doct. ꝙ hic ponatur limitatio ad regulam.l.iuſiuran.& ad pecunias.§.ait prętor. & l.manifeſtè turpitudinis.ſ.eo. ꝙ ille, cui defertur iurm,tenetur alterum de trib.facere,aut iurare,aut referre iuramentum, aut ſoluere: illa regula non procedit in iuramento voluntario, qđ extra iudicium defertur,in quo non tenetur quis referre iuramentum, ſi nolit ipſe iurare. iſte intellectus in ſe eſt bonus, prout tenet etiam Bart.iñ d.l.manifeſtæ.ſ.eo.ſed non bene congruit literæ,ibi referri nõ poteſt.Secundo modo legitur,& no. ſm Sal.& ante eum Mar.Sil.& Alb.hic, ꝙ quñ conuentum eſt, ꝙ vna pars debeat iurare, ſi illa nolit poſtea iurare, ſed velit referre alteri parti,ꝙ non poſſit. Ratio,quia iurm,qđ à prin.fuit voluntarium,poſtea effectum eſt neceſſarium. nã quæ à principio ſunt voluntaria, poſtea rediguntur ad neceſſitatem. l.in cõmodato.§.ſicut.C.commo.& l.ſicut.C.de act.& obli.Item à forma conuentionis non eſt recedendum.l.1.§. ſi cõuenerit.ff. depo.& tu pondera,ꝙ iſtum intellectum ſenſerunt Gul.& Bar. hic, inducendo ad quæſtionem, quam ſtatim referam. Nam ſm primum intelle.iſte text.nihil faceret. Inducitur ergo iſta.l.

1 per Gul.& Antiquos,& Bar.hic,† an ſi in inſtro conuentum ſit, ꝙ de damnis,& intereſſe ſtetur ſolo iuramento partis, an talis conuentio valeat?Dy.in l.2.ff.de præto.ſtip.tenet,iſtam conuentionem valere principaliter per iſtum tex. Dubium verò facit, ꝙ non, quia inuitaret ad periurandum, & ſic ad delinquendũ. ꝯ.l.conuenire.ff.de pac.dot. & ita per hãc rationem tenet Spe. in tit.de prob.§.videndum.ver.quid ſi ibi dicitur, & Cyn. in l.ſi quis in conſcribendo.C.de epiſ.& cle.Non ob.tex.hic, quia rñdet,& bene,ꝙ ſuper debito iam ꝯcto bene poteſt deferri iuramentum,ſed ſuper debito ꝯhendo in futurũ non,ratione prædicta.Pro iſta opi.Pau.de Caſt.in l.videamus.§.deferre.ſ.titu.1. ponderat ibi eſſe tex.dum dicit, ꝙ iudex debet deferree,rgo in eo,ꝙ ad iudicem ſpectat, partes conuenire nõ poſſunt, ſed ille tex.nihil facit,quia loquitur in iuramento extraiudiciali. Concludc veram,& cõem ſententiam eſſe,ꝙ talis cõuentio valeat,
* quam tenet Bar.& cõiter Docto.hic,& dicit Alb hic,qđ *iſta eſt*
a *communis opi.* [a] & ita ſeruatur.Eam tenent Dy. & plenius Bar.& Mod.in l.fi.ff.de præto.ſtip.& Bar.in conſ.168.inc. Quidam habens bona communia.Bal.in c.tuis.de teſti.in l.1. C.de ſen.quæ ꝓ eo, ꝙ intereſt.& l iubemus.C.de iudi.Imo.in l.cuſto.ff.de pu. iudi.Io.de Ana.in conſi 31.incip.Præſuppoſito,ꝙ pœna in vlt. col. Nec obſt.ꝙ datur materia deierandi, quia poterit peti reductio ad arbitrium boni viri, ſm Bar.& Doct.in locis prælle. quia iuramentum habet in ſe tacitam conditionem,ſi æquè iuratum ſit.l.ſi libertus iurauerit.ff.de bon.libe. imo tenet Ray.in d.l.ſi quis in conſcribendo, ꝙ ſi actor excederet modum in iurando, poſſet iudex adhuc poſtea taxare. ſequitur, & reputat æquiſſimũ Alex.in conſ.137.incip.Viſo,& opportunè diſcuſſo proceſſu.in pen.col.in lib.2.Aduerte tñ, quia licèt iſta ſit communis opin.tñ in puncto iuris poteſt teneri contrarium, ꝙ iſta conuentio nihil valeat,& vltra Spec.& Cy. ita tenet Bar.in cõſ. 168.qđ inci.Bononienſis quidam.ita etiam tenet Sal.hic, & reperio,ꝙ ita conſuluit d.Sigñ.de Hom.in conſi.156.incip.Factũ ſic ſe habet,quidam fecit teſtm̃.in 2.dubio.& in conſi.38.quod incip.Cùm in inſtru.debiti. Nõ reperio tñ,ꝙ adducant aliquid, ꝙ vrgeat,niſi ꝙ inuitaret ad delinquendũ.vltra tradita per ſcri-

2 bentes moueor pro iſta parte : nam videmus, † ꝙ partes non poſſunt expreſſo conſenſu conuenire,vt ſtetur priuatæ ſcripturæ vnius, ſm Inno.in c.cum P.tab. poſt medium.de fid.inſtru. quaſi iſta conuentio eſſet contra ius diuinum, gentium, & oẽs rationes: ergo multominus debet valère conuentio de ſtando ſimplici dicto vnius, & illã deciſ.Inn. ſequitur Lud. Ro.in l.admonendi.in 19.col.ſ.eo.& in l. nuda ratio. in pen. col. ff.de do. & in conſi.204.qđ incip. Pro diſcutienda veritate thema.& in conſil.ſeq. qđ incip. In propoſito puncto, breuiter dicendum. Bal.in l.Imperator.in vlt.col.ff.de ſtatu hom.qcquid teneat idẽ

3 Bal.in l.de quibus.in pen.col.ff.de legi.† Secundò,& fortius pro iſta parte moueor.nam non valet pactum factum inter partes, de ſtando dicto vnius teſtis, quia forma probandi requirit ſaltem numerum duorum teſtium l.vbi numerus.ff.de teſti.ergo illud,qđ eſt de forma, non poteſt pacto partium immutari.ita tradit Aug.in l.pactum inter hæredem.in vlti.col. ff.de pact.ergo multominus debent poſſe partes conuenire, ꝙ ſtetur ſim-

4 plici dicto partis quia ſic eſſet iudex in cauſa propria.† Tertiò pro iſta parte moueor. nam Papa, & Imperator non poſſent

b ſtatuere, ꝙ plenè credatur [b] dicto vnius in præiudicium alterius,quia eſſet ſtatuere contra ius diuinum,ſm qđ requiruntur duo teſtes c.in omni.de teſtib.ſed Papa,& Imperator non poſſunt ſtatuere contra ius diuinum.c.indicas Hermanum. 3.q.9. & Doct.in l.fi.C.ſi ꝯ ius vel vtil.pub. Ita firmat Abb.in c.cum à nobis & in c.nuper de teſt.& in c.ſicut.de prob.ſi ergo Papa,& Imperator non poſſunt id ſtatuere,ergo nec etiam poterit fie-

c ri pacto contrahentium,quia de ſtatuto ad pactum [c] negatiuè validum eſt arg.vt notatur in rub.C.de decre.decur.lib.10.& in l.nõ impoſſibile.ff.de pact.& in l.fi.C.de fideiuſſ.& Bar.in l.alia.

5 §.eleganter.fi.ſol.mat.† Non obſt.ꝙ dicũt Doct. rñdendo,ꝙ ſi pars iurauerit enormiter,poteſt peti reductio ad arbitrium boni viri,quia dico, ꝙ ex quo conuentum eſt de ſtando dicto alicuius cùm iuramento, & ille iurauit, nihil vltra poteſt quæri, quia ſic poſſet detegi periurium l.non erit.§. dato.ſ.e.l. qui ſub condi.in prin.ff.de condi.inſti.& ideo dico, ꝙ iura allegata per Bar.non probant,quia procederent etiam quando fuiſſet facta conuentio de ſtando ſimplici dicto : ſecus quñ fuit conuentum de ſtando iuramento alicuius, quia nihil vltra quæri poteſt, vt dixi.Pro communi tñ opi.aduerte ad aliqua.Primò,ꝙ pro illa facit tex.in l.fi. C.de fideicom. vbi valet conuentio partium de ſtando iuramento hæredis circa legatum,& tñ iſto modo conſtituitur hæres iudex, & teſtis in cauſa propria, vt etiam ibi dicit text. Secundo aduerte, quia tenendo communem,poteſt rñderi ad tria mea motiua, & ad primum.ſ.ad dictum Inno.in illo c.cum P.tabel.rñdeo,ꝙ dato,ꝙ dictum Inno.ſit verum,tñ alia ratio vrget ibi,alia hic.nam ratio illius dicti eſt, quia ſi partes poſſunt per pactũ facere,ꝙ ſtaretur priuatę ſcripturæ vnius, poſſent iſto modo virtualiter creare tabelliones, qđ quidẽ eſt de reſeruatis ſoli princip. vt traditur ibi,quæ ratio ceſſat in pro-

6 poſito noſtro.† Non obſt.ſecundum motiuum, quia reſpon-
* deo, ꝙ imò *communis ſententia eſt*, qđ valet pactum de ſtando dicto vnius teſtis,prout tenuit Spec.in tit.de teſt.§.reſtat. in 24. fall.& do.Anto.& alij in c.veniens.de teſti.Mod.in l.1.§.fin.ff.de verb.

ADDITIONES.

a * Pro qua vide,quæ ſcribit Afflic.Deciſ.91.nu.10.Didac.variar.reſol.lib.2.c. 12. Nat.cõſ.450.col.4.& 5.Pract.Pap.ſo.lib.Act.Real.ver. & in florenis. in fi. & verſi.& expenſis.nu.11.vbi dixi.& fac.quæ idem no.for. oppo. contra teſtes poſt public.ver. & non iurati,nu.2. MASVER.
b ¶Quod plenè credatur. Adde Ludo.conſi. 419.
c ¶De ſtatuto ad pactum. Adde tex.in l.fi.ad fi.& ibi Bal. C.de fideiuſ. Bart.in l. omnes populi.in 3.q.prin.ff.de iuſti.& iure. * Iaſ.in l. impoſſibile. col.fi.ſ.de pac .Rob.de ord.iud. 4.par.16.diſt.nu.69. vbi declarant. MASVER.

verb.oblig.Præterea videtur non bonum argumentum de teste ad partem, quia maius præiudicium videtur verti in dicto testis,quàm in dicto partis propter reductionem ad arbitrium
* boni iuri, quæ isto vltimo casu potest peti *secundum communem sententiam.* Imò fortius,si actor excessit modum in iurando,potest iudex adhuc postea taxare, vt prædixi. Item aduerte, quia Bal.hic tenet,qđ si pactum dicat de stando dicto creditoris, nō intelligitur de simplici verbo, sed in dubio intelligitur de iuramento, per l.Theopompus.ff. de dote præleg.intellige iunctis notatis ibi per glo.& Bart. imò plus tenet Bal. in c.cæterum.de iur. calum.ꝙ etiam si in instrumēto dicatur de stando simplici dicto creditoris,adhuc tenetur creditor iurare de calum. Redeundo tamen ad communem conclusionem, de qua supra, limita ipsam communem conclusionem duobus modis. Primò, vt non habeat locum in tutore, qui si faceret talem conuentionem non valeret, ſm Bart.in l.iusiurandi gratiam.per illum tex.cum glo.j.eo.& sequuntur alij ibi. Secundo limita,qđ quamuis ista conuentio valeat, tamen potest reuocari antequam iuratum sit.ſm Bar.in d.l.fi ff.de præto. stipu.per l.si quis iusiuran.C.eod.Bart.in l.Theopompus.in fi.ff.de dote prælega. idem expressè tenet Anto.de Butr.in c.2. in 6.col. de fid.instru. & in c.finem litibus,in pen.col.de dolo, & cōtu quamuis Abb. ibi circa fi.contrarium teneat,& d.Ang.in consi.230.incip.Difficultas huius negotij,circa fi.vbi dicit,ꝙ in hoc *communis* opin. est contra Bar.sed tu intellige istam limita.sanè,& ita aliàs fuit iudicatum,quando superuenit iusta causa reuocandi iuramentum,vt quia effectus sit vnus ribaldus, aliàs sine noua causa suspicionis allegata,& probata reuocari non posset. argumento. l.si cum Corne.ff.de sol.ſm Ange.Imo. Rapha. Cuma.in d.l.fi. & dom. Alex.hic, & ita etiam ego consultus sæpe respondi, & ita iudicarem.Nam considero,ꝙ Bar.fundat se per l.si quis iusiuran.C.eo.sed ego habeo, ꝙ ille tex. inquantum præsupponit
* delationem iuramenti posse reuocari, *communiter intelligitur* ex causa noua superueniente,vt quia superuenerunt probationes de nouo,vt per Sal.& ibi Doct.communiter in l.non erit.§.fin.
7 s.eo.† Vltimo quærūt Antiqui,maximè Gul.de Cu. & Bar.hic, an iuramentum de futuro promissorium sit modus introducendæ obligationis. Vltramon. post glo.in l.1.C.de ope.lib.tenent,ꝙ de iure ciuili producit & obligationem, & actio. & inter cætera vnum est, qđ stringit. Dicunt enim ipsi: non est dubium,qñ aliquid tendit principaliter,& immediatè, & directò ad aliquem finem,debet potius operari illum effectum, quàm actus,qui non immediatè tendit ad hoc: sed nos habemus, ꝙ ex iuramento decisiuo litis oritur obligatio, & actio, qđ iuramentum tendit principaliter ad decidendū litem,non ad producendum obligationem,& actionem,quanto ergo magis iuramentum de futuro promissorium, qđ tendit ad producen-
* dum obligationem,& actionem, debet producere. *Communis tamen sententia*, & vera est Citramontanorum,ꝙ ex iuramēto promissorio in futurum, de iure ciuili nulla oriatur obligatio,
a & actio, ª vt latè per Alb.& latius per Lud.Ro.hic, per Bart.in l.si quis pro eo.ff.de fideiuſ. in l.vt iurisiurādi.in prin.ff.de oper. lib.& hic, quia speciale est in liberto promittēte operas patrono,vt ex tali iuramento obligetur.l.vt iurisiurandi. in prin.ff.de ope.libe.& in l.fin.ff.de libe.cau. & rationē specialitatis assignat Bal.in Auth.sacramēta puber.C.si aduersus vendi. in recōpensationem libertatis.Aliam rationem reddit d.Anto.de Butr.in c.nouit. de iudi.in cap. cum contingat.de iureiu. Nam dicit,ꝙ libertus propter manumissionē obligatur patrono ad antidora.l.sed & si l.§.consuluit.ff.de peti.hæred. tamen ista ratio confunditur,vt pungit Lud.Roma. hic,quia sequeretur,ꝙ si filius emancipatus aliquid promitteret patri cum iuramento,ꝙ obligaretur,quod tamen nullibi reperitur. Tene ergo præcedentem rationem, & ad rationem Vltramontanorum responde, ꝙ iuramentum decisiuum litis habet vim confessionis iudicialis.l.qui iurasse.§.fin.j.eo.sed ex confessione iudiciali oritur obligatio,& actio.l.certum.in fi.ff.de confessis.Item iuramentum decisiuū habet vim sñiæ.l. sed & si possessori.§.fi.s.eod. sed ex sñia oritur actio,ergo eodem modo ex iuramento decisiuo litis,sed ista non habent locum in iuramento promissorio de futuro.Item iurm decisiuum litis habet vim quasi cōtractus, qa in eo interuenit cōsensus vtriusque.quod secus est in iuro promissorio,in quo tantum vnius consensus interuenit. Ita declarat latè Lud Rom.hic,& in rub.ff.de verb. obl. & in l.1.in prin.
8 eod.titu. † Quid autem de iure cano. si promittitur cum iuramento aliquid in futurum,an oriatur obligatio,& actio? Gloss. reputata singu.tenuit quòd sic, in c. quoties cordis oculus.7.q. 1.& idem tenet Barto.in d.l.si quis pro eo.in prin. & in d.l.vt iurisiu.in princ.& adducitur pro hoc ratio, quia de iure cano. se-
b cundum communia ex pacto nudo ᵇ solo oritur actio, vt traditur in cap.1.de pact.ergo fortius si adsit iuramentum.Secundò adducitur,quia omne iuramentum, quod seruari potest sine interitu salutis æternæ seruandum est. c.cum contingat, de iureiu.cap.licèt mulieres.de iureiuran.lib. 6. sed quando lex dicit aliquid seruandum,debet intelligi per viam actionis, & excep.l.statuas.ff.de acquir.rer.do.& istam opi.tenet do. Anto. in
9 d.c.cum contingat.† Contra est verior,*& opi.communis*, ꝙ imò etiam de iu.can.si aliquid promittitur cum iuramento nō oriatur obligatio,vel actio. Primò, quia quando ius cano.expressè non contradicit iuri ciuili,seruamus decisionem iuris ciui. etiā in foro ecclesiastico,vt habetur per Cano.in cap.1.& 2.de ope. nou.nunc.per Bart.& Doct.in l.priui.C.de sacrosſ.eccleſ.Secundò,quia quotiescunque verba legis,vel canonis referūtur ad iudicem,nō oritur act.vel obl.sed solùm officium iudicis, vt per glo.& Docto.in l.soror. C.de colla.cum concor. sed iura cano. quando disponunt iuramentum debere seruari, referūt verba ad iudicem,quia mandant,quòd per denuntiationem Euangelicam faciat obseruari; ergo orietur solùm officium iudicis, & hoc modo tolluntur duo argumenta Bart.Et sic aliud est quęrere,nūquid promissum ex pacto nudo,si est promissum cum iuramēto, debeat obseruari,& dico quòd sic,per denunciationem Euangelicam, & ita loquuntur alleg.per Barto.Aut quæritur, an oriatur obligatio, & actio; & dico quòd non, vt per Innocen.in cap.nouit.de iudi.in cap. Quintauallis.de iureiu.in cap.cum venissent,de insti.per Bald.in l.1.C.de ope.libe.& in l. cum antea.in fi.C.de arbi.in Auth. sacramenta pub.ad fin. C.si aduer.vend.in l.fin.in 2.colum.C.de fideicom.tenuit latè Lud. Rom.hic.& in locis præalleg.& plenius in consil.251.

ADDITIONES.

a ¶Et actio.Adde,quòd licèt iuramentum promissorium de futuro regulariter de iure ciuili non producat actionem, fallit tamen quando est reciprocum, & ambo iurarunt,ita Catel.ver.iuramentum promissorium.Crem.sing.120. Docto.in cap. nouit.de iud.cuius contrarium scribit Cagnol.in l.si quis maior.nu.130. C. de transact. & sic quod non pariat actionem.qua de re videri potest.Guid.Pap.quæst.190. MASVER.

b ¶Ex pacto nudo.Adde Inno.in cap.nouit.de iudi.Archi.in cap. sunt nonnulli. 1.quæstio.1.

* Catel.ver.pactum nudum.D.Osasc.dec.2. post nu.4. vbi concludit posse efficaciter agi virtute clausulæ, sola facti, &c. hanc dicit communem, cui accedit Corn.consil.228.col.4.in princ.lib.3.idem Catel. verſ. fideiussor obligatur pacto nudo. MASVER.

SVMMARIVM.

1 *Pupillus, vel emphyteuta vel feudatarius an possint deferre iuramentum,vel compromittere.nu.2.3.4.5.& 7.*
6 *Solus tutor,vel curator an deferat iuramentum,& quare.*
8 *Solus tutor potest agere,& conueniri.*
9 *Qui potest alienare,potest iuramentum deferre.*
10 *Pupillus doli non capax non obligatur etiam naturaliter.*
11 *Confessio sine causa iudicialis, an producat actionem, & quando dicatur iudicialis.*
12 *Si adultus sine curatore deferat iuramentum, an sit opus restitutione.*
13 *Gesta per prælatos intrusos non valent.nu.15.*
14 *Alienatio rei ecclesiasticæ vtilis,valet sine solennitate.*

§. Pupillus. Pupillus solus sine tuto.autho.iusiurādum deferre non potest, sed solus tutor,vel solus curator sic.h.d. Duas hēt partes, vt patet ex sum-
1 mario. ¶†Not.ex 1. par.ibi, quia rerum administrandarum ius ei non competit, ratio est quare solus pupillus non potest iuramentum deferre,quia non habet liberam admin.bono.suorū. Ex hoc not.reg.negatiuam secundum Ang.& Mod.hic,ꝙ qui non habet liberam administra. & sic liberam facultatem alienandi non potest iuramētum deferre.& ex hoc sequitur,quòd in bonis subiectis restitutioni, vel fideicommisso non potest deferri iuramentum, quia non potest liberè alienari.l.fin.§.sed quia.C.communia de leg.secundum Barto.in l.eum qui.§.si li-
2 bertus.& in l. manifestæ. j. cod. † Ex ista regula infertur secundum Gul.de Cun.quòd vassallus,vel emphy.quia non possunt liberè alienare sine consensu domini.l.fin. C.de iu.emphy.cum sim.eod. modo non poterunt deferre iuramentum super re emphy.vel feudali.Lud. Roma. hic tenet oppositum, quia iuramentum, & transactio æquiparātur.l.2.supra eod.sed vassallus potest transigere super re feudali sine consensu domini. cap.si vassallus.si de feudo fue.cōtro.inter do. & agn. & in cap. 1.de contro.feud.inter vassal.& alium. Bal.in cap.Imperialem.
3 in princ.in penul. colum. de prohib.feud.alie.per Fede. † Sicut potest vassallus de re feu. facere compromissum sine consensu domini,secundum Specu.in titu.de arb.§. restat. ver. sed nunquid vassal.Ant.de Butr.in c.cum tēpore. de arb. Lud.Ro.in l.
4 1.§.& post operis.in fi.ff.de ope. nou. nun. † Sic in simili potest emphy.

emphy.facere compromiſſum de re emphy. abſque conſenſu
domini,ita ſingulariter tenet Bal.in l.fi.ad fi. C.cõ.de leg.niſi di-
cas, ꝙ iura præalleg. quæ permittunt vaſallo tranſigere, cùm
ſint ꝯ regulas iuris communis, non habent locum in emphy-
teuta,ſm Bal.in d.c.1.Tu aduerte ad duo. Primò,ꝙ Rom.non
reſpondet ad regulam huius tex.ꝙ qui non habet liberam bo-
norum adminiſtrationem,nõ poteſt iuramentum deferre. Se-
cundò aduerte,ꝙ tranſactio ſuper re feudali,vel emphy.poteſt
fieri altero de tribus modis.Aliquando enim aduerſarius poſſi-
det, & tunc dimittere talem rem ex cauſa tranſac.non eſt alie-
natio,tex.eſt in l.ſi pro fundo.& ibi Bar.ad fin. not. C.de tranſa.
gl.in l.pen.C.de vſuca.pro emp.& iſta permittitur.Aliquando,
& ſecundo vaſal. vel emphyt. poſſident rem, & tunc tranſact.
poteſt ſecundo modo fieri, ꝙ res remaneat ipſi vaſallo, & det
quantitatem pecuniæ aduerſario, & iſta non eſt alienatio, vt
eſt glo.no.in l.nulli.& ibi pulchrè Bar.ff.de tranſac.& ſtatim di-
cam,& iſtis duobus caſibus procedunt iura feudorum: ſed ſi
emphyt.vel vaſal. poſſiderent, & in tranſa.conuenirent, ꝙ res
feudalis,vel emphy.daretur aduerſario,iſta eſſet alienatio.l.fin.
C.de reb.alie.non alie.& iſta fieri non poſſent ſine conſenſu do
mini.Iſta ſunt de mente Bald.& aliorum in d.c.1. de contr.feu.
inter do.& agn. Nec eſt verum,qđ vaſallus poſſit facere com-
promiſſum.nam contra Spec.tenent Hoſt.Pau.& Imol.per re-
gulam illius text.Item adde regulam tex.noſtri, ꝙ cùm ſit bo-
num arg.à iuramento ad tranſa.l.2.ſ̃.eo.prædicta regula habet
locum etiam in tranſa. nam qui nõ poteſt liberè alienare rem,
non poteſt ſuper eam tranſigere.l.non ſolùm. C. de præ. mi.&
eſt gl.in l.1.C.ſi aduer.tranſa.quam Bar. ibi multum no.contra
prælatos eccleſiarum.Tu intellige,& limita, vt per glo.no.in l.
nulli.ff.de tranſa.qđ Bar.ibi multum no.& Pau.in conſi.57.inci.
Vr̃ primò,ꝙ ſpectet ad monaſterium, & in conſi.13.inci. Illud
5 de iure quæritur.in 3.col.† Item adde,ꝙ cùm bonum ſit arg. à
tranſa.ad compromiſſum,vt not.Bar.& Doct.in Auth. ſi verò
contigerit.C.de iud.& eſt glo.in corpore vnde illa Auth.ſumi-
tur, ꝙ regula huius tex.etiam procedit in compromiſſo.c.cũ
6 tempore.de arbit.& ibi ad hoc no.Can.¶†Circa ſecũdam par-
tem text.pondera,ꝙ ratio aſſignata in text.vr̃ eſſe falſa, ꝙ ideo
ſolus tutor,vel curator pñt deferri iur̃m, quia poſſunt alienare.
hęc ratio eſt falſa,cùm requiratur decretũ iudicis cũ cauſæ co-
gnitione.l.magis puto.§.ne paſſim.ff.de reb.eo. & l.lex quæ tu-
tores.C.de præd.min. huic difficultati neceſſe eſt r̃ndere altero
de duob.modis Primò ſm Lud.in effectu,ꝙ iſte tex.intelliga-
tur de re mobili, in cuius alienatione nõ requiritur decretum
iudicis,vel ſi vis generaliter intelligere text. abſque dicta reſtri-
ctione, dic ꝙ iſte text. loquitur in iureiur.iudiciali, qđ defertur
iudice approbante, attento, ꝙ tutor nunquam poteſt deferre
iuramentum,niſi ex cauſa neceſſitatis,qñ alię omnes probatio
nes deficiunt.l.tutor.in prin.j̃.eod. per quam limita iſtum tex.
ſm gl.Bar.& Doct.in l.pactum curatoris.ad fi.C.de pac.& ꝙ lo
quatur in iudiciali iuramẽto,firmat expreſsè gl.mag. hic in ver
bo debet.dum ſubaudit,ſ.in iudicio,& credo,quòd gl.mota ſit
propter difficultatem prædictam. ad hoc etiam gl.alleg. bonũ
text.in l.1.§.1.in verbo,in iudicio. ff.qua.re.act. non da.nec vi-
deo quomodo aliter poſſit defendi iſte tex. quamuis Doct. nõ
aduertant. Et per prædicta puto ceſſare primò illam difficulta-
tem,quam mouet Ang.in d.l.pactum curatoris. C.de pact.vbi
tutor,& curator non poſſunt facere pactum remiſſiuum,ergo
non debent poſſe deferre iuramentum, quia ad iſtã difficul.ex
prædictis patet r̃ſum,& glo.Bar. & Docto. ibi etiam rreſpon-
dent. Eſt verum,quòd Angel. hic aliter reſpondet, ꝙ aliud in
pacto,aliud iuramento,in quo tutor poteſt præiudicare pupil-
lo,quia iuramentum habet vim lit.conte. vim ſententiæ, vim
ſolutionis,quos effectus non habet pactum,tñ iſta ſolutio poſ-
7 ſet confundi.† Vltimò pro complemento tex.aduerte ad mul-
ta. Et primò, ꝙ hic eſt tex. ꝙ ſi ſolus pupillus deferat iur̃m ad-
uerſario ſuo, ꝙ aduerſarius non tenetur iurare, vel referre, ſed
debet recuſare,nec habet locum regula l. manifeſtæ. & l.iuſiu-
randum,& ad pecunias.§.ait prætor.j̃.eod.& ratio eſt, quia qñ
ſolus pupillus ſine tutore defert iuramẽtum, talis delatio iura-
menti eſt nulla,& pupillus ſine reſtitutione poteſt venire con-
tra iur̃m; & nos habemus aliam regulam,ꝙ quis non cogitur
iurare,qñ aduerſarius,vel alius poteſt venire ꝯ iuramentum.§.
procurator.j̃.ea.l.cum l.ſeq.non ſic eſt,qñ pupillus cum aucto
ritate tutoris defert tale iur̃m, tunc aduerſarius debet iurare,
vel referre, & licèt tali caſu minor ſi ſit læſus poſſit reſtitui in
integrum,vt dicit gl.2.in 2.partic.tñ iſta ratio non eſt iuſta cau-
ſa recuſandi iuramentum: caſus eſt hic not. iuncta gl. & ratio
eſt,quia ad concedendam reſtitutionem multa debent interue
nire. Nec.n.eo ipſo, ꝙ eſt minor,& detulit iuramentum,dr̃ læ-
ſus,vt habeat reſtitutionem in integrum, ſed multa alia requi-
8 runtur.l.nam & poſtea.§.ſi minor.ſ̃.eo.† Secundò aduerte ibi,
& agendo rem in iudiciũ deducunt, ꝙ tutor ſolus poteſt age-
re,& conueniri pro pupillo,vel tutor pro furioſo,vel pro pro-
digo.No.tñ, ꝙ ſemper debet attendi iudex iſtarum perſonarũ,
& non iudex tutorum, vel curatorum, ita probatur ex gl.not.
in l.ſed & hæ.§.non ſolum.in verb.tribunali. ff.de procu.& per
illam gl.in ſimili dicit Ange. hic ſe aliàs de facto interrogatum
9 conſuluiſſe in ciuitate Ferrariæ. † Tertiò aduerte text. ibi, nam
& alienare res,&c.quia hic probatur,(non cauillando literam)
ꝙ qui poteſt alienare non ſimpliciter, ſed ſm quid, poteſt de-
ferre iur̃m. Nam tutor non poteſt ſimpliciter alienare res pu-
pilli,ſed qualificatiuè.i.ſolùm res mobiles,quæ ſeruãdo ſeruari
non poſſunt.Quartò aduerte ibi,& ſolui eis poteſt. hic probari
aliam reg. ꝙ qui poteſt ſolutionẽ recipere, ille poteſt iur̃m de-
ferre.concor.tex.in l.huic.n.ſol.j̃.eo. Et ex hoc videntur inferri
duo correlaria. Primum, ꝙ procurator habens mandatum ad
recipiendum ſolutionem,ille poteſt iur̃m deferre. Secundum,
ꝙ illud,qđ ſtatuitur in ſolutione vera,ſtatuitur in ficta,iur̃m.n.
eſt ficta ſolu.l.iuſiurandum etiam loco ſolutionis.j̃.eo.Illud tñ
qđ dixi in primo correlario eſt falſum, quia illud mandatum
de recipiendo ſolutionem,intelligitur de vera.l.ſi debitorem.§.
fi.ff.de noua.l.non abſtulit. C.eo.de hoc puncto ſtatim dicetur
in §.procurator. ¶Gl.in verbo pupillus. intelligit,ſ.doli capax,
& dicit Bart.ꝙ fecit timore contrarij.l.1.§.ſufficit.ff.de admini.
tuto.vt hic per Bar.quem vide,& cum Bar.tenent Ray.& Alb.
hic,& etiam Ful.in vna lect.& Sal.in l.ſi ad excludendam.C.eo.
ſed Fulg.in alia lect.Pau.de Caſt. & do. Alex.hic aliter, & ſub-
10 tilius dicũt,ꝙ ideo gl.intelligit tex.in pupillo doli capace,†quia
pupillus,qui non eſt doli capax cõtrahendo, vel aliter non ob-
ligatur etiam naturaliter,vt tenet gl.in §.pupillus. Inſti.de inuti.
ſtup.& in l.pupillus nec velle.ff.de reg.iur.not. Doct. in l.1.ff.de
noua. Quemadmodum ergo pupillus, qui non eſt doli capax,
non poteſt obligari, ideo quamuis per iuramentum aliàs tolla
tur naturalis obligatio,tñ iſto caſu, ſi pupillus deferat iuramen
tum,nõ tolleretur, ſed qñ eſt doli capax,quemadmodum ob-
ligatur naturaliter, ita deferendo iur̃m tolleretur naturalis ob-
ligatio,& aduerſario pareretur exceptio,& iſtud vltimum ma
gis placet,quamuis Ang.hic fuerit in mirabili ſententia per iſtũ
tex.in verbo,exceptio, ꝙ quamuis pupillus ꝯhendo ſine tuto-
re, non obligetur niſi naturaliter, & non ciuiliter.l. obligari.in
prin.ff.de aucto.tut.tñ deferendo iur̃m obligatur naturaliter,&
ciuiliter,& ita tollitur naturalis,& ciuilis obligatio,vt hic in ver
bo,exceptio.ergo eſt ſublata naturalis, & ciuilis, quia ſi fiat pa-
ctum de non petendo, obſtabit exceptio, & tñ non erit ſubla-
ta naturalis,& ciuilis. Vnus tñ caſus eſt,in quo ſi pupillus defe-
rat iur̃m,nulla penitus obſtabit exceptio, qñ pupillus deferret
iuramentum ſuo tutori, quia cùm lex prohibeat pupillum ꝯ-
here cum tutore,ſi tunc defert,non obſtat exceptio, quia non
tollitur obligatio.Ratio,quia facit lege prohibente.d.l.ſi ad ex-
cludendam.& ibi no.Bal.Ang.& do.Alex.hic. ¶Glo.in verbo
debet.diuiditur in quinque partes.In prima ſupplet ad text.ſ.in
iudicio,& ſic intelligit text.de iuramento iudiciali, & credo, ꝙ
ſic intellexerit timore difficultatis,quam moui in tex.Secunda
ibi,ſed & tunc reſtituitur.gl.remouet aliud contrarium.In ter
tia ibi,ſed ipſi pupillo.ponit vnum dictum.In quarta ibi,ſed cũ
ſacramẽtum.opponit,& dupliciter ſoluit.In quinta ibi, & hęc
ea.dicas.gl.extendit iſtum tex.loquentem in pupillo,vt habeat
locum in adulto habente curatorem, cùm æquiparetur pu-
pillo.Circa quartam partem glo.aduerte: nam opponitur ſic
Dictum eſt,ꝙ ſi pupillus deferat iuramentum cũ aucto. tuto-
ris,& iudicis,ſi eſt læſus, poteſt reſtitui in integrum. Contra,iu-
ramentum habet vim ſol.l.iuſiurandũ. paruula.j̃. eo. ſed ſolu-
tio facta cum aucto.tutoris, & iudicis pleniſſimum conſequi-
tur effectum,nec datur reſtitutio in integ.l.ait prætor.§.permit-
titur.ff.de mino.l.ſancimus. C.de admi. tut. Glo. dupliciter r̃n-
det,primò ꝙ iur̃m habet vim ſolu.ſed non per omnia. Dic cla
rius ſm iſtam gl.quam diligenter no. ꝙ licèt vera ſolutio facta
cũ aucto.tutoris, & iud.operetur pleniſſimum effectum, nec
detur reſtitutio in integrum, ſecus tñ eſt in ficta ſolu. vt eſt de-
latio iuramenti, quia iſta ficta ſolu. q̃uis facta cùm auctoritate
tutoris,& iudicis,tñ non producit efficacem liberationẽ, quin
minor reſtituatur in integr.quia ficta ſol. non eſt tantæ poten-
tiæ,ſicut vera,arg.l.ſi fugitiuus.in fi.ff.de ſol. Ex hoc infert Ang.
hic not.ꝙ idem eſt in acceptilatione, quæ eſt imaginaria ſolu.
quia ſi fieret cùm auctoritate tutoris, & iudicis, tamen pupillo
daretur reſtitutio,vt hic.Alio modo reſpondet glo.ibi,vel dic,
ꝙ potuit.non ſequitur, iuramentum delatum eſt in iudicio cũ
auctoritate tutoris,ergo fuit delatum cum auctoritate iudicis,
quia potuit deferri in iudicio etiam ſine auctoritate iudicis,&
ſic potuit eſſe iuramentum iudiciale,etiam ſine auctoritate iu
dicis.Not.iſtam ſol.gl.diligenter.dicit enim, quòd actus poteſt
dici iudicialis,licèt nõ ſit factus cum aucto.iudicis,dummodo
in iudi-

11 in iudicio.† Et ex hoc infertur, ꝙ confessio sine causa facta in iudicio valebit, & tenebit, & producit obligationem, licèt non sit facta cum auctoritate iudicis. secus si esset extraiudicialis, vt not. per Bart. in l. generaliter. C. de non nu. pec. sed puto, ꝙ imò actus non dicatur iudicalis, nisi fiat præsente iudice, aut de eius commissione. gl. est in l. iubemus. C. de lib. cau. vbi vult, quòd confessio facta coram notario actorum non dicatur iudicialis: & pro illa gl. Bal. not. text. in l. pen. C. de fideiuss. considerabam, quòd ista gl. fortè habuit bonũ sensum, volens dicere, quòd potest deferri iuramentum præsente iudice, & tamen per hoc iudex non interponit aucto. suam. Sal. hic dabat tertiam solu. & dicebat: imò verũ est, quòd solutio facta cum simplici auctoritate tutoris, & cum decreto iudicis non tollit beneficium resti. in iteg. quia beneficium restitutionis in integ. non tollitur per decretũ iudicis. l. si quidem. C. de præd. min. sed in iurib. alleg. in gl. interuenit sententia, & iussus iudicis, per quam sententiam, & iussum tollitur resti. in integ. magis tamen placet prima solu. declarata, vt sup. declaraui.¶ Sum modo in vltima parte glo. ibi, & hæc eadem dicas. in qua glo. extendit dicta in pupillo, vt habeant locum in adulto. gloss. sequens videtur dicere contrarium, & omnes Docto. ponderant. ibi dicetur: & ostendam glo. non esse contrarias, sed diuersas.¶ Glo. in verbo obstabit. Primò opponit contra text. & soluit. Secundò contra solutionem, & etiam contra text. glo. tacitè opponit, & remouet contrarium. Tertiò ponit vnum dictum. Secunda ibi, licèt sit. Tertia ibi, sic & in confessione pupilli. ¶ In prima parte gloss. fortiter opponit contra text. dum text. vult, quòd si pupillus sine tutore deferat iuramentũ quòd obst. exceptio. contrarium de directo dicit tex. in l. 1. ff. qua. re. act. non da. Glo. hic, & ibi respondet, quòd ille text. debet intelligi ſm istum, ꝙ non obst. exceptio. s. quia datur replicatio minori sine aliqua restitutione in integ. quę solutio licèt approbetur per Doct. facit violentiam illi legi, quæ dicit non obstare exceptionē. & ſm istam sol. obstaret, sed daretur replicatio. Aliter respondent Fulg. & Paul. de Cast. hic diuinando, nec sine diuinatione responderi potest, ꝙ d. l. 1. §. 1. loquitur in pupillo, qui non erat doli capax, ex cuius facto non potest tolli, aut induci naturalis obligatio, & in isto si deferat sine tutore iuramentum, verum est, ꝙ nulla obst. exceptio, sed tex. noster loquitur in pupillo doli capace, vt intellexit glo. nostra prima, secundum Azo. ex cuius facto potest induci sine tutore naturalis obligatio, & etiam tolli, nimirum si talis pupillus doli capax deferat iuramentum sine tutore, cùm tollatur naturalis obligatio, sibi obst. exceptio. vt hoc tex. Ista solut. est bona in se: tamen ad vtranque legē diuinat. Tertiam sol. dabat Fulg. hic, ꝙ d. l. 1. §. 1. loquitur, quando pupillus sine tutore detulit iuſm in iudicio, quia cũ in iudicio pupillus nullo modo legitimam personam habeat sine tutore. l. 1. C. qui leg. person. stan. in iud. ha. vel non. nimirum si tali casu nulla exceptio datur, sed text. noster loquitur in iuramento extraiudiciali, vt dicit Fulg. probari ex princ. l. nostræ loquentis in iuramento extraiudiciali, cui continuatur iste §. Ista solutio potest esse bona in se, sed non placet, quo ad illum text. nec istum. Primò ad illum text. non placet, quia non videtur verum, ꝙ ibi pupillus sine tutore detulisset iuſm in iudicio, imò lex postea ibi addit de iudicio in versi. nisi. Item intelligere istũ tex. in iuro extraiudiciali, primò est diuinare, secundò glo. præcedens in princip. tenet ꝯrium supplendo ad text. in iudicio, & cum ea omnes tenent, vt declaraui in tex.¶ Sum in 2. parte gl. ibi, secus in adulto. ex qua not. differentiam inter pupillum sine tutore deferētem iuſm in iudicio, & adultum habentem curatorē, vt si sine curatore iuſm deferat, opus sit restitutione in integ. vt not. & ibi dictum fuit in l. nam & postea. in §. si minor. s. eod. Contrarium ſm omnes tenet glo. præcedens in fin. quæ vult dicta in pupillo habere locum in adulto curatorem habente. Bartol.
* *& communiter Doctor.* tenent, ꝙ glo. præcedens sit verior, per regulam, quia in his, quæ tendunt ad solennizandum iudicium, vt est lit. contest. quæ est de solennitate iudicij, adultus sine curatore nullo modo admittitur. allegant glo. in l. 2. §. quod obseruari. C. de iur. cal. Facit tex. in l. in vniuersis. C. q da. tu. poss. & in l. acta. §. fin. ff. de re iudic. not. gloss. in l. cum & mino. C. si aduer. rem iudic. sed iuramentum habet vim lit. contest. l. nam & postea. §. is, qui temporali. s. eod. ergo in hoc æquiparatur pupillo, & idem tenet Bald. in l. si ad excludendam. C. eod. Tu attēde, quicquid Docto. dicant, istæ glo. non sunt contrariæ, vt etiam putat Fulg. & ante eum d. Christoph. de Castil. sed sunt diuersæ, & loquuntur in diuersis casibus, quia sunt positæ sub diuersis responsis text. nam gloss. præcedens posita est sub prima regula tex. ꝙ pupillus cum aucto. tutoris debet iuarmentũ deferre in iudicio, tñ habet resti. in integ. Ista omnia habent locum in adulto, vt adultus debeat deferre iuramentum in iudicio cum aucto. curatoris, & si sit læsus, habet restitutionem in integr. ita loquitur glo. præcedens. Sed ista glo. posita est sub alia parte text. quid si deferatur iuſm sine tutore per pupillum, & dicit text. ꝙ habet replicationem sine restitutione, secus est in adulto habente etiam curatorē, qui si deferat sine curatore, est ei opus restitutione in integrum, & sic re vera ista glo. non
12 est ꝯria præcedenti. † Nunquid tñ gloss. nr̃a verum dicat, ꝙ si adultus habet curatorem, & sine curatore deferat iuramentũ,
* an sit ei opus resti. in integ. *Communis sententia est* ꝯ glo. nr̃am, ꝙ non: ita Bart. Alb. Bald. Sal. Ful. & Mod. hic, quia adultus habēs curatorem æquiparatur pupillo. l. si curatorem habens. C. de in integr. rest. min. nimirum ergo si sicut pupillo non competit restitutio in integr. ita nec adulto. Facit etiam ratio, quam. s. dixi post Bartol. quòd in his, quæ respiciunt solennitatem iudicij, vt est lit. contest. cuius vim habet iuramentum, pupillus, & adultus æquiparantur. Quid autem esset si adultus non haberet curatorem, an posset tunc deferre iuramentum? vide præfatos Docto. hic, præsertim Albe. & dom. Alex. hic plura referentes. & Saly. in d. l. ad excludendam. *& magis communis opin.* est
* ꝙ posset, & ꝙ tunc sibi esset opus restitutione in integr. quia adultus, qui non habet curatorem, pōt omnia facere, sicut & maior posset: tñ si lædatur debet restitui, & in isto vlt. casu debet intelligi tex. alleg. in gl. & in l. nam & postea. in §. si minor. s. eod. ꝙ ibi adultus non haberet curatorem, vt ibi declaraui. In vltim. patte gl. bene dicit.¶ Glo. in verbo, non competit, quã diuido in tres part. Primò colligit not. ex text. allegando concordantes. Secundò opponit de l. Barbarius, vbi gesta per pretorem, qui de iure non poterat esse prætor, valent, & non soluit. Responde, quòd ibi est propter communem errorem, &
13 vtilitatem public. Tertiò ponit vnum dictum, † vnde not. ex prima, & vltim. parte glo. quòd gesta per prælatos intrusos, quorum electio fuit nulla, nihil valent, secus si electio ab initio valuit, licèt postea ex aliqua causa sit cassata. de quo est gl. & ibi Canon. in capit. nihil. de elect. & in cap. vltim. 19. distinct. & in capitul. alienationes. 12. quæst. 2. cum limitatione, quam tradit Paul. de Castr. hic. & Angel. & Alexan. in l. si tibi. §. cum poss. ff. de pact. videlicet, vt illud, quod dicitur, quod gesta per prælatos intrusos cassari debeant, verum sit, quatenus respiciunt damnum ecclesiæ, sed si respicerent commodum, & fauorem ecclesiæ, valerent, alleg. Bart. in l. si vrbana. ad fin. ff. de condi. indeb. Facit. l. Iulia. §. si à pupillo. ff. de act. emp. licèt secus sit in alijs personis non priuilegiatis. l. si tibi. §. cum post. ff. de pact. addo vltra eum bene facere, quod pulchrè decidunt Bald. & Angel. in l. contra iuris ciuilis regulas. in princip. ff. de
14 pact. † vbi dicunt, quòd licèt solus prælatus non possit alienare res ecclesiæ immobiles sine solennitate. c. sine excep. 12. q. 2. est verum, quando esset in damnum ecclesiæ, sed si esset in vtilitatem ecclesiæ, valeret, licèt non esset seruata solennitas. de quo vide Guliel. de Cun. & Doct. in l. cum ij. §. eam transac. s. de transac. Facit glo. not. in l. quæcunque. C. de bon. quæ lib. quam Bald. ibi circa princip. multum commendat, quòd in bonis aduentitijs, in quibus pater habet vsumfructum donec viuit, filius non potest disponere: dicit illa gloss. esse verum,
15 nisi fieret in commodum, & vtilitatem patris, & filij. † Est verum, quòd Angel. in d. §. cum possessor. limitat prædicta, vt sint vera, quando prælatus intrusus ignorans se intrusum aliqua gessisset, tunc bene quærerentur ecclesiæ, secus si sciret se intrusum, & aliqua faceret, quamuis vtilia ecclesiæ, non valerent, & sequitur ibi dom. Alexan. tamen nihil stringens allegat, & vide, quod pulchrè not. Bart. & Docto. de debitoribus soluentibus prælato intruso, an sint liberati, in l. si vrbana. vbi dicetur. j. de condi. indeb.

SVMMARIVM.

1 *Dictio quoque, quot modis accipiatur.*
2 *Coniuncta persona non dicitur propriè procurator.*
3 *Casus, in quibus procurator potest deferre iuramentom in præiudicium domini.*
4 *Mandatum vniuersale cum libera tantum operatur, quantum speciale. num. 10.*
5 *Mandatum speciale requiritur ad deferendum iuramentum, & qui casus requirant speciale mandatum. num. 14.*
6 *Procurator, de cuius mandato dubitatur, admittitur cum cautione rati, quomodo intelligatur. num. 15.*
7 *Iusta causa recusandi iuramentum est, quando alio agente posset detegi periurium.*
8 *Procurator in rem suam potest deferre iuramentum.*
9 *Dictio scilicet, videlicet, & similes cuius sint naturæ.*
10 *Genus tantum operatur, quantum species. num. 11. & 12.*
13 *Dictio libera, nunquam in mandato dato ab homine intelligitur.*
16 *Paria sunt non habere mandatum, vel non apparere.*

§. **Procurator.** Iſte §. ſm Fulg.& Paul. de Caſt.
non eſt in ſe difficilis, ſed gloſ.
cum difficilem reddit, quia traxit tractatum rem ra.ha.de quo
Bart.fecit repetitionem, in rep.l.ſi ſint.§.cum autem.ff.rem rat.
hab.Diuide hunc §.in ſex partes, vt per Fulg. & Alex.hic.h.d.in
a effectu. Procurator [a] habens vniuerſale mandatum cum li-
bera, vel ſpeciale in rem ſuam, poteſt deferre iuramentum, &
præiudicat domino: aliàs ſecus, etiã ſi caueat de rato, quia per
talem cautionem non plenè ſuccurritur iuranti, qñ ſi poſtea
ꝯueniatur à dño, opus eſt denuo opponere exceptionẽ ſicut
prius, quam oportet liquidò probare, vt appareat cum verũ
iuraſſe, & ſic iur̃m nihil releuat. Nec ex ſtipulatione de rato
poteſt agere contra procuratorem, niſi ſuccumbat. Et tunc
oſtendendo ſñiam ꝯ iur̃m ſuum latam, oſtenderet de periurio
ſuo, & ſic allegaret turpitudinem ſuam.h. d. Continuatur iſte.
§.cum præcedenti, ſecundum Albe.hoc modo.Supra dictum
eſt de tutore, vel curatore deferentibus iuramentum, an præ-
iudicetur pupillo, vel adulto: hic congruenter ponitur de pro-
curatore.Et iſtam continuationem ſentit text. hic in ver.quo-
que, vt ſtatim dicam. Aduerte etiam, ꝙ diuiſio, quam ponit
Bartol.hic, videtur defectiua, quia non eſt verùm, quòd in l.ſi
itaque.ponatur ratio primi dicti, imò eſt quædam illatio, quæ
infertur ex præmiſſis tam in primò, quàm in ſecundo dicto, &
hoc denotat illa dictio, itaque, quæ eſt dictio illatiua, & quòd
ibi ponatur illatio, expreſsè dicunt Alb.Angel.& Fulgoſ.hic, &
iſtud magis placet.Cogitabam tamen ſi poſſet ſaluari dictum
Bartol.vt in l. ſi itaque.ponatur ratio primi dicti, ſic deducen-
do.ſupra dictum eſt in prima parte, quòd ſi procurator detulit
iuramentum, quòd in tribus caſibus ratum eſt, & præiudicat,
ſcilicet, quando eſt procurator vniuerſalis cum libera, vel ha-
bet mandatum nominatim ad hoc, vel eſt procurator in rem
ſuam, quæritur modo in l. ſi itaque. quæ ſit ratio, & Iuriſcon.
aſſignat rationem, quia ſi non interueniat vnum ex tribus di-
ctis, & ſic ſi procuratori ſit mandatum aliquid, puta, quòd pe-
tat, ipſe autem deferat iuramentum, non ſeruat fines manda-
ti, aliud enim facit, quàm quod mandatum eſt: ideo non præ-
iudicat, tamen hæc conſideratio non multum placet. In
1 text.ibi, procurator quoque. † Pondera iſtam dictionem quo-
que, cuius natura eſt duplex. prima, vt ſtet implicatiuè, ſecun-
dum Bartol.in l.Labeo.in princip. ff. de pact.in l. final.in 2. co-
lum.ff.de eo, quod cert. loc. Secundò de eius natura eſt, vt cũ
ſit copula, denotare, quòd eadem ſit qualitas in caſu iſto,
prout in præcedenti, & èecontra.l.Seiæ.§ Caio. ff.de fun. inſtru.
gloſſ.not.in l.ſi ſic.in princip.ff.quemad.ſerui.amit. in glo. 1. vt
ergo iſta dictio implicet, & denotet idẽtitatẽ qualitatis, debes
notare, quòd Iuriſconſ.cum myſterio poſuit illa verba, pro-
curator quoque, quia quemadmodum tutor, & curator poſ-
ſunt deferre in præiudicium pupilli, & adulti: eod.modo pro-
curator cum libera: & iſta qualitas probatur ſubtilius, quia de-
bes ſcire, quòd tutor, & curator ſemper habent mandatum ge
nerale cum libera à lege, gloſſ.in l.mandato generali. in gl. fi. ff.
de procurato. ideo ſubnectit text. copulatiuè, quòd idem eſt
in procuratore, ſi habet mandatum cum libera. ¶In text.ibi,
aut ſi in rem ſuam, dic, quòd procurator in rem ſuam dicitur,
cui ſunt ceſſæ actiones, vel hæreditas vendita. l. ſi quis in rem
ſuam.ff.de procura.not.Doctor.in l.qui ſtipendia.C. de procu.
& ſubtiliter dom. Franciſc.de Aret. in conſil.125.incip. eximie
domine collateralis. & talis procurator in rem ſuam non po-
teſt petere ius fideicommiſſi ſibi ceſſum, text.eſt not.in l.ſi mu-
lier.§.ex aſſe.ff.de iur. dot. nec dicitur propriè procurator, vn-
de non caderet in ſtatuto faciente mentionem de procurato-
re. gloſſ. eſt in l. 1. in princip.in gloſſ.magn. in verſicul.alienet.
ff.de procurat.& ita per illam gloſſ.tenuit Bal.in l.1. in 5.queſt.
C.de actio. & oblig. & in l. qui ſtipendia. per illum text. C. de
2 procur.ſicut dicimus in coniuncta perſona, † quando admit-
titur pro coniuncta, quia non dicitur propriè procurator. glo.
eſt in l.ſed & hæ.in princip.ff.de procurat.de qua meminit Bar.
3 in l.3.in princip.vbi idem tenuit. ¶† Not. ex hoc tex.tres caſus,
in quib. procurator poteſt deferre iur̃m in præiudicium do-
mini. Adde 4.caſum, qñ habet poteſtatem recipiendi ſol.ita vi-
detur probare tex.in l.ſeruus.iuncta.l.ſeq.ꝯ.eo. ſm Bal.& Ang.
hic, & ibi, ſed reprobat Lud. in d. l. ſeruus, & Lud. hic, & ſibi
aſcribit Alex. quem videas. Et aduerte, quia iſte text. multò
magis procederet in procuratore iurante. l. nam & poſtea. §.
pe.ſ.eo.& ita extendit iſtum tex.Bart.in l.qui bona. in §. ſi alie-
4 no.in 3.q.ff.de dam.infect. ¶† No.ſcdò, ſm Bart.& Mod. ꝙ tm̃
operatur mandatum vniuerſale cũ libera, q̃rum mandatũ ſpe
ciale.Facit c.qui ad agendum.in fi.de proc.in 6.l.nam, & nocc-
re.cum gl.ff.de pac.& ibi no. Bald.Can.in c.fi.de dila. Cy. in l.1.
C.etiam per proc.Cy.Bald.& Sal.in l. illud.§.1.ff.de minor. Iſta
regula comprobatur: nam ad hoc, vt quis poſſit tranſigere, re-
quiritur ſpeciale mandatum. l. tranſactio.C. de tranſa. tñ, qui
hẽt mandatum gñale cum libera, poteſt tranſigere.glo. in d.c.
qui ad agendum. Fallit quo ad donandum, quia in mandato
quantuncunque vniuerſali, & cum libera nunquam venit, ꝙ
quis poſſit donare.l.ꝯ iuris ciuilis.§.1. ff. de pact. l. filiusfa.ff.de
dona.vnde infert.Ludo.hic, in 1.col.pulchram limitationẽ ad
hunc text. dicẽtem, ꝙ procurator gñalis cum libera põt iur̃m
deferre in præiudicium dñi, ꝙ intelligitur, qñ cauſa eſt dubia:
nam ſi eſſet clara, cenſeretur dona.Facit l.tutor.in prin.ꝯ.eod.l.
præſes.C.de tranſa.Confirmo prædicta.nam videmus, ꝙ tuto-
res, & alij legitimi adminiſtratores cenſentur habere mandatũ
vniuerſale cũ libera, gl eſt in l.mãdato gñali, in fi.ff.de ꝓcu.no.
Bar.in l.inter tuto.per illum tex. ff.de admi. tut. & tñ non poſ-
ſunt donare.l.non omni.cum gl.C.de admi.tut.l.1.poſt prin.de
tu.& ra.diſ.& l.prohibere.§ planè.ff.ꝙ vi, aut clam.Can. in c.2.ꝙ
per illum tex.de do.Hinc conſuluit Fed. de Sen. in conſil. 2.
inci.quidam habet ptãtem, ꝙ hñs mandatum gñale cum libe-
ra, non põt debitum gratis remittere. idem tenet Bald. in l.ſi
procurator.C.de procu.Facit, ꝙ not.Io.And.& alij in c.2.peril-
lum tex.de dona. ꝙ prælati eccleſiaſtici, & alij ſimiles admini-
ſtratores non pñt remittere exceptionem perẽptoriam. Et ex
hoc infertur limitatio ad iſtum text. ꝙ procurator gñalis cum
libera poſſet deferre iur̃m, intelligitur, qñ cauſa eſſet dubia: ſed
ſi debitum eſſet liquidum, & clarum, non poſſet in præiudiciũ
dñi deferre iur̃m, quia tunc eſſet ſpecies donationis. & ita limi-
tat Alber.hic in 1.colum.Facit. l. præſes. C. de tranſact. & l.tu-
tor.in princip.eod. Secundò limita quo ad delinquendũ, quia
in mandato quantuncunque vniuerſali, & cum libera nunquã
intelligitur mandatum procuratori, vt delinquat, vel aliquid
illicitum faciat.l.ſi procurator. poſt med. in verſic. qm̃ nihil de
hoc mãdaſſe vr̃, & ibi Doct.ad hoc not.ff. de condi. indeb. Fa-
cit.l.creditor.§.Lucius.ff.mand.l.ſi.pater.ff. de his, quæ in frau.
cred.ſecus ſi ſpecialiter mandatur, argum.l.j.§.quoties.ff.de vi,
& vi arma.Bald.in l.ſi procu.C.de procu.& Alb. & Mode.hic.
Tertiò fallit quo ad acceptillationem. l per procuratorem, cũ
gloſſ.& ibi clarè Bartol.ff.de accep.& facit.l.& per iuſiurandũ.
§.tutor.cod.titul.vbi Bartol.dubitat de ratione.& vna aſſigna-
ta, denique dicit, quòd nullam vrgentem videt, ſed quòd ſic
placuit legislatori. Tu dic rationem eſſe, quia acceptilatio
eſt gratuita remiſſio, vt ſtatim ſupra dixi. Quartò fallit quo
ad faciendum dominum incidere in pœnam. l. 3. §. ſi procu-
rator, & ibi ad hoc not. Alberic. de Roſ. ff. quod quiſque iur.
Quintò limita ex doctrin.Bartol.in l.qui bona. §. ſi alieno.in 3.
quæſt.ff.de dam.infect. quando aduerſarius peteret dominum
tanquam legaliorem. ¶Sextò limita prædictam regulam,
quando eſſent caſus, qui non ſolùm requirunt ſpeciale man-
datum, ſed etiam mandatum in indiuiduo, quia in illis non
ſufficeret mandatum cum libera. ita ſolus Angel. de Aret. in
§. præterea. el 2. in 23. colum. & ſequen. Inſtit. de excep. Et ſi
dicas, qui ſunt iſti caſus, qui requirunt mandatum in indiui-
duo? Reſponde, quòd colliguntur ex doctr. aurea Bartol.in l.
filiusfam.in princip.in vltim.colum.ff. de dona. & illam doctr.
Bartol.commendat Pet.de Anchar.in capitul. qui ad agendũ.
de procur.in 6.capitul.duobus.de reſcript.in 6.& in capit.pro-
cura.de ele.in 6.illam doctr. Bartol. ſequitur Paul. de Caſtr. in
conſil.75.quod incip.dubitatio primi quæſiti.Rom.conſil. 251.
quod incip. ſpectabiles dñi collaterales. circa fin. Aduerte tñ,
quia licèt Ang. exclamet iſtam limita. tñ nihil facit ad propo-
ſitum, quia iſtis caſibus non ſufficeret mandatum ſpeciale
5 ¶† Tertiò not.ex tex. ibi, aut ſi idipſum nominatim, quòd ad
deferendum iur̃m requiritur ſpeciale mandatum, vel æqui-
pollens.Alios ſimiles caſus enumerat gloſſ. in d.c.qui ad agen-
dum.

A D D I T I O.

a ¶Procurator.Quid in vaſallo, & emphyteuta, tangit hic Gul.de Cun.Cur.in
tract.feu.char.4.verſi.15. PVRPV.

dum.de ꝑcu.in 6.quos casus mirabiliter lītat Bar.in d.§.si alieno.in 3.col.in fi.in omni specie iuri.qñ dñs esset ꝑsens, aut non valde remotus, ita quod de facili posset haberi copia specialis mandati, sed si esset in partib.remotis, certè sufficeret mandatum generale,quæ limitatio si esset vera, esset multum signāda,sed eam reprobant Imo. Lud.& Mod.ibi.Bald. Sal.& Fulg. in l.2.§.finautem absuerit. C.de iur. cal. & gl.& Doct.maximè Imol.in c.cæterum. de iur.cal. & text. allegatus per Bald. nihil facit. quia loquitur in cessionario, & non est bonum arguere de cessionario ad procuratorem. Et aduerte, quia imò vr̄ dicendum, ꝙ qñ dominus est præsens, non requiritur speciale mandatum,per illud,ꝙ decidit Spec.in tit.de prob.§.pen.versi. quid de auditoribus,quem refert Lud.in l.sciendum.ff.de verbor.oblig.Secundò limita in casu singulari, ſm oēs ibi in l.patri pro filio.in prin.ff. de min. quem etiam reputat ad hoc singularem Bald.in c.nonnulli. in pen.col.in fin. de rescrip.Tertiò potest limitari ex eo,quod dicit Bald.in l.cū procurator.circ.fi. princ.ff. de oper.nou. nunc.& in l.1. C.etiam per procu.& in l. indebitam.ff.de condi.indeb.& in l.illud.in prin. ff. de min. s.vt ista regula procedat, qñ procurator simplex vellet deferre iuramentum principaliter super tota causa, quia non pōt, sed si in prin. causæ occurrat incidenter aliquod dubium,super illo incidenti potest procurator deferre iur̄m. Aduerte etiam,quia illud,quod dicitur,ꝙ ad deferendum iur̄m requiritur speciale mandatum,est verum quantum ad præiudicandum dño, sed ad hoc, vt prosit,nullum mandatum requiritur.text.est in l.nā
6 & postea.§.pen.in verbo,defensionis,& ibi dixi.s̄.eod.¶† Not. quartò in versic.nec multum.limitationem ad iura,quę dicūt, ꝙ procurator de cuius mandato dubitatur, admittitur cum cautione rati l.1. C.de procur.est verum, qñ per talem cautionem plenè consultum est, aliàs secus. facit. l. qui ita.§.1.ff. ad Treb,quæ non est alibi,ſm Ang.hic. & facit ratio,quia per interuētum procurator.s nō debet fieri deterior conditio, ac si principalis litigaret.l.2.§.defendi.ff.ex quib.cau. in pos.ea. imò probat iste text. quòd licèt habeamus regulam, quòd in casibus in quib.requiritur speciale mandatum,ꝙ in illis cautio rati sufficiat.l.illud.§.si.cum.l.seq.ff.de min. tñ per istum tex.probatur,ꝙ illa cautio rati non hēt locum,qñ per eam plenè non succurreretur aduersario,imò singularius probat iste tex.quòd etiam si per cautionem rati esset plenè consultum,quo ad cōmodum pecuniarium,sed non prouideretur famæ,& honori, nō sufficeret.Facit l.si in duob.alleg.in gl.l.iusta. ff.de man.vin. l.Iulia. ff. si quis omis.cau. test. l. reprehendenda. C. de insti. & substi.& glo. quæ alleg. concordantes in c.suam. de pœnis.& quod not.Bart.& Doct.in l.transigere.in 2.colum.C.de transa.
7 de bona fama multa scribit Bal.in l.vnica.C.de confes.¶† No. quintò, ꝙ iusta causa recusandi iur̄m est, qñ alio agente possit detegi periurium.ita colligit Barto. hic in 4.colum.& infert ad
8 quæstionem,de qua ibi per eum.& ponam.j.in gl.mag.¶† No. sextò ibi,aut si in rem suam,ꝙ procurator in rem suam potest ea omnia facere, quæ posset si haberet speciale mandatum, quia non tractatur nisi de præiudicio suo, vt dixi in apostilla-
9 tione text.¶†Septimò not.ibi,s.exceptionem. hic esse text.meliorem de iure, ꝙ dictio,scilicet, videlicet, & similes non solū sunt declaratiuæ,sed etiam restrictiuæ. & modificatiuæ,& idē not.Bart.in l.1.ff.ad legem Aquil.Bald.in l.2.ff.quando actio de pecul.est anna.& in l.si inæqualibus ff.de hæred.insti.gl.in c.2.in glo. 4. de priuil.in 6.ponit Arc.in c.cum causam, quæ inter.de testi.¶Glo.1.timore ɔ̄rij subaudit ad text.& liberam.nam tex. vult, ꝙ procurator vniuersorum bonorum possit deferre iuramentum. Contra, qui non potest alienare res,non pōt iuramentum deferre. regula est.§. præcedentis,vbi dixi,sed procurator omnium bonorum,& sic vniuersalis,vel gn̄alis non potest alienare res.l. procurator toto.& l.mandato gn̄ali.ff.de pro cu.ergo si non potest alienare,non potest iur̄m deferre.Glo.fatendo ɔ̄rium dicit, ꝙ oportet subaudire ad tex. ꝙ erat procu-
10 rator gn̄alis, & cum libera. ¶† Ex quo habes primò notare,ꝙ non tm̄ operatur mandatum gn̄ale, vel vniuersale,quo ad genus, quantum operatur mandatum speciale quo ad speciem. Facit,quòd in simili notatur in l.si quis mihi bona.in §.iussum. ff. de acq. hær. Alibi tamen habemus regulam, quòd tantum operatur genus in suo genere, quantum species in sua specie.
11 l.si duo.ff.de admin. tut. Alibi not. Bartol. quòd tantum operatur generalis diuisio bonorum in suo genere, quantum species in sua specie Bartol.in l.tres tutores. in prin. ff. de administra.tuto.Alibi habes, quod tantum operatur generalis prouisio in suo genere, quantum specialis prouisio in sua specie.l. Gallus. §. instituens. & ibi do.Alex. ff.de lib. & posth.Ad text. verò nostrum potest responderi,quòd imò in casu nostro non sufficit speciale,sicut nec generale,nisi nominatim de iuso fie-
12 ret mentio.† Aduerte etiam ſm Bar. & Doct. ꝙ si aliquis esset

constitutus procurator particularis ad vnā causam, & in illa haberet liberam, posset in illa iuramentum deferre, sicut si esset procurator cum libera, per text. in c. qui ad agendum.in fi. de procu.in 6.& tex.in l.qui Romæ.§.Callimachus.& ibi Bart. in fin.ad idem not.ff.de verbor.oblig.adde Bald.in l.procur.cui
13 libera.ff.de procu.† Secundò habes colligere ex solutione gl. & Doctor.quòd licèt regula sit,quòd in mandato dato ab homine nunquam subaudiatur libera,nisi expresè ponatur.l.quā tuberonis.in §.alia.ff.de pec.quem text.ad hoc reputat singularem Bal.in c.contingit.de transa.tamen hic habes text. cum gl. ꝙ in verbis legis,vbi fit mentio de mandato generali,subaudi-
14 tur verbum libera.† Stat ergo ex prædictis conclusio, quòd ad hoc,vt procurator possit deferre iuamentum,vel aliter præiudicare domino, non sufficit, quòd habeat mandatum vniuersale,sed requiritur, ꝙ habeat cum libera,quod intellige verum in mandato particularium personarum, sed in mandato vniuersitatis semper intelligitur cum libera, quamuis non exprimatur,ita not.Bald.& Mod. in l.præses. per illum text. C.de transa.gl.in d.l.mandato generali.in gl. fin.ad fin. ideo tales administratores possent facere omnia, quæ requirunt speciale mandatum,ita not.Cyn.Albe.& Bald. in l.1.C. etiam per procur. Bald.in l. illud.§.1.ff.de min. Limita tamen,vt pulchrè per Bartol. in l.iusiurandum, & ad pecunias.§. defensor.& ibi not. Pau.de Cast.j̄. eo. vbi dicunt, ꝙ prædicta regula procedit,vbi syndicus esset electus à tota vniuersitate,vel ciuitate,quia tunc dicuntur habere mandatum cum libera, sed si non essent electi a tota ciuitate, sed solùm à gubernantib. vel regentibus, isti censerentur tanquam simplices procuratores, nec dicerentur habere mandatum cum libera, ita not. Bartol. Paul. de Castr.
* *& omnes Mod* ibi,& ad hoc vide,quod not.Bald.in l.2.in §.quod obseruari.in 3.colum.C.de iur. cal. Ideo oportet, quòd in practica bene aduertas. Secundò limita, & intellige singulariter multum, vt procedat in syndico alicuius ciuitatis, vel villæ, quia cùm tale officium censeatur publicum, certè talis syndicus intelligitur habere mandatum cum libera. ita loquitur. d. l.præses. cum sim. secus esset in syndico electo à collegio, vel vniuersitate non habente vniuersitatem territorij, ita singulariter Cyn. (& reputatur dictum not.) in d.l.1.C.etiam per procu.& ibi sequuntur Alb.& Bald.in d.l.1.§.1.& pulchrè Paul. de Castr.in d.l.iusiurandum,& ad pecunias.§. defensor. j̄. eod. & ad hoc vide pulchram gloss. quæ propriè debet sic intelligi in l.item magistri. ff. de pact. Contra s. scripta omnia vrget vnus text. qui in communi allegari non solet, & valde turbat istam materiam in l.1.in princip.in versic.denique.ff.de offic. procur. Cæs.& ibi Bald. exprese not. illum text. pro valde singulari, ad limitandum iura quæ volunt, quod procurator generalis,vel vniuersalis cum libera, possit facere ea,quæ posset,si haberet speciale mandatum,vt hoc text.& dict.l.procurator, cui libera. Istud est verum, quando habet mandatum vniuersale cum libera expresè appositum ab homine, vt hic, & dict. l. procurator cui libera.secus est, quando habet vniuesale cum libera à lege,vt sunt tutores,& publici administratores,vt dicit gloss.in dict.l.mandato generali. in gloss. final.in fi.Et ideo procurator fisci, licèt habeat mandatum generale cum libera, quod habet à l.non potest alienare,vel transigere,vt dicit text. in dict.versic.deniq;, & tamen si haberet ab homine,posset d. l. procurator cui libera. Ille text. multum me turbat in hac materia,& doctr. Bald. vbi not. illum text. cùm in contrarium sit expressum in dict. l. præses. vbi omnes alij not. C. de transact. vbi administratores ciuitatis ex quo habent mandatum cum libera à l. vt per gloss.in dict.l.mandato generali, possunt transigere, modo bona fide faciant. Vnde cogita si potest dici, quòd in dict. versic.denique. sit speciale in procuratore fisci, vt quamuis habeat mandatum generale cum libera, non possit transigere fauore fisci. ¶Gloss. in verb. exceptione. diuiditur in tres part. prout timore vnius contrarij tripliciter intelligit text. Secunda ibi, sed pone fortè. Tertia ibi, vel expone secundum Io. Et aduerte,quòd licèt Bartol. expediat gl. ꝑ quæstionem,tu melius expedias opponēdo,vt hic facit Alexand. nam text. videtur malè dicere, dum dicit opposita scilicet exceptione, quia contra reum non obijcitur exceptio per actorem, sed replicatio, sed ipse reus est, qui opponit exceptionem, cùm exceptio sit actionis exclusio. l. 1. & 2. ff. de except. Gloss. tripliciter respondet, vt in ea, & de-
* clarat Bartol. hic in 2. colum. *& secunda est communis*, licèt Angel. & Ludouic. reprobent, quia non conueniret huic titul. de iureiuran. & leges debent conuenire titulis. l. Imperatores. de in diem addict. leuis est reprehensio, non curo. Tertia est bona, declarando, vt hic per Bartol. nec videatur mirabile, quia etiam alibi exceptio capitur pro replicatione, in l. 2. ff. de excep. & in l. nam & postea. §. si minor,

nor.vbi dixi.ſ. eo.¶Glo.magna in ver.docere.Eſt aduertendũ,
quòd tota iſta glo. eſt extracta ex ſumma Azo. C.eo.in 3. col.
in verſi. ad hanc autem doctr.ſic peruenitur. vbi Azo clarius
poſuit totam iſtam glo.Pau.de Caſtr.& d.Alex.diuidunt iſtam
glo.in duas partes princip.ego diuido in quatuor partes.In pri-
ma gl.intendit declarare, quomodo perueniatur ad hanc do-
15 ctri.† ꝙ cautio de rato parum proficiat iuranti, enumerando
quatuor caſus, qui contingere poſſunt. In 2.part. princip. quæ
eſt ibi,ſed certè.glo.proſequitur primum caſum, opponendo.
In 3.quæ eſt ibi,item ſi dicas,proſequitur tertium caſum.In 4.
quæ eſt ibi, in quarto, proſequitur quartum, & vlt.caſum.Et
aduertendum eſt, ꝙ tota iſta gl.facta eſt,vt declararet illud,ꝙ
obſcurè dixerat litera in text.dum dicit, nec multum ei profi-
cere, &c. Innuit enim, quòd cautio poſſit aliquid prodeſſe,
16 ſed non multum. quid ſit iſtud,litera nõ aperit.† Et propterea
ad iſtud oſtendendum dixit glo. ꝙ nõ eſt audiendus procura-
tor,de cuius mandato dubitatur,deferens iuramentum,ſi prę-
ſtet cautionem de rato, & promittit,ꝙ dñs ratificabit:aliàs te-
neatur ad totale intereſſe, certè talis cautio parum ꝓdeſſet ip-
ſi iuranti, quia ſi poſtea contingat, quòd dominus non habeat
ratum tale iuꝛm,ſed denuo agat ꝯ iſtum,qui iurauit,certè cõ-
tinget neceſſariò vnus de quatuor caſib. quia plures euenire
non poſſunt. Aut enim iſte, qui iurauit, ſñiam obtinebit pro
ſe, aut ſuccumbet,& iniuſtè per iniuſtitiã iudicis, & iſtis duob.
caſib. cautio parum prodeſſet iuranti: ex quo procurator ſo-
lùm tenebitur ad expenſas ex cautione de rato: ſi autem ſuc-
cumbat iuſtè,vel ſi iudicium adhuc pẽdeat,cautio parum pro
derit iuranti,quia altero caſu, quãdo ſententia erit iuſta, appa-
rebit eum iuraſſe falſum. In vlti. verò caſu, donec pendet lis,
procurator ad nihilum tenetur, quia nondum apparet quan-
tum interſit iurantis,ſecundum Bart.Gl.ponẽdo iſtos quatuor
caſus, arguit à ſufficienti partium enumeratione, & ideo ſm
Bar.ſi oſtendatur aliquem caſum non eſſe verum, argumenta-
tio gl.erit falſa.Et propterea Bar.laborauit examinando vnum
quemque caſum,ſed certè labor Bart. fuit ſuperfluus, quia vt
dicunt Fulg.Pau.de Caſt.& do.Alex.hic,non eſt verum,quòd
in omni caſu ex 4.caſib.gl.debeat ꝓcedere arg. qa ſatis eſt oſtẽ-
dere,quòd aliquo caſu, qui euenire poſſet ex quatuor, cautio
rati non plenè prouideat iuranti, ad hoc, vt procurator non
audiatur volens iuramentum deferre, quia quoties cautio de
rato præſtita per procuratorem nõ plenè prouidet, certè non
eſt audiendus procurator cum tali cautione.l.qui ita. §. 1.ff. ad
Treb.Ratio,quia per interuentũ ipſius procuratoris non debet
fieri deterior conditio litigantis, quàm ſi dominus compare-
ret.l.2.§.defendi.ff.ex quib.cau.in poſ. ea. Imò teneo, ꝙ cautio
de rato plenè prouideat iuranti in primo caſu gl. qñ dñs agẽs
ſuccumberet, & ferretur ſñia pra ipſo iurante: certè cautio de
rato ſibi plenè prodeſt, quia ex quo obtinuit ſñiam pro ſe,ni-
hil ſua intereſt,niſi pro expenſis, quas fecit in lite, & cùm pro-
curator ex cautione de rato teneatur ſibi ad oẽs expenſas litis,
& ſic in totũ ad omne illud, ꝙ intereſt: certè cautio de rato in
iſto primo caſu plenè prouidet iuranti,& ſic fruſtratorium eſt
illud, quod quærit Bar.Item plenè prouidet in ſecundo caſu,
qñ fertur ſñia ꝯ iurantem, & fertur iuſtè, quia cùm iuſtè, non
intereſt iurantis, niſi de expenſis litis, & ſi illas expenſas ſoluat
procurator,ſatisfactum eſt iuranti. Bene verum eſt, quòd iſto
caſu efficitur deterior conditio iurantis per interuentum pro-
curatoris,quàm ſi principalis interueniſſet, quia ſi interueniſſet
principalis dato iureiu.nihil vltra poſſet quæri,tamen hic quę-
ritur, qñ iuꝛm eſt delatum à procuratore. In tertio autem ca-
ſu, quando dñs obtineret ꝯ iurantem, & iuſtè,tunc bene verũ
eſt, ꝙ cautio de rato non multum prodeſſet ipſi iuranti, quia
ex quo ſñia eſt lata ꝯ eum iuſtè,apparet,ꝙ illud,quod iurauit,
eſt falſum, & ſic per talem ſñiam detegitur periurium ſuum,
& ideo licèt ex ſtipulatione de rato conſequatur à procurato-
re omne damnum pecuniarum: tamen quia non conſuluitur
famæ & honori, apparet, quòd cautio non multum prodeſt,
quia non prouidet in totum, & quia iſte caſus poſſet euenire,
propter iſtum caſum ſolùm licitè recuſatur iuꝛm delatum
per procuratorem cauentem de rato, quia dubitatur de man-
dato:& iſtum caſum tantum cõſiderauit tex. noſter,quicquid
dixerint glo.& Bart.& in hoc propriè conſiſtit ſubſtantia intel-
lectus text.noſtri.Videamus nunc gl.per ſingulas partes. ¶Pri-
ma pars gl.eſt clara, & dum gl. in fin. iſtius primæ partis ibi, &
ſic ſtipulatio non committitur, vt videtur. Aduerte quid ve-
lit dicere glo.Vult dicere, vt videtur. j̃. in fin.iſtius glo. vbi glo.
dicit, quod ſi adhuc pendeat iudicium inter dominum prin-
cipalem,& eum cui promiſſum eſt de rato, ſtipulatio de rato
nihil committitur: quia incertum eſt,quid ſequatur. ¶Sum
nunc in 2.parte glo.ibi,ſed certè in primo caſu.in quo glo.for-
titer opponit, quòd imò ſi iurans,cui fuit cautum de rato, ob

tineat ſententiam pro ſe, quòd tamen procurator debeat te
neri ad totale intereſſe, opponendo de l. procurator adexhi
bendũ.in §.1.ff.rem rat.hab.Gl.reſpondet,& malè & reprehen
ditur per omnes.& Bar.diffuſius,quàm oporteat: quia iſte tex
generaliter loquitur in quocunque procuratore, quia paria
ſunt,non habere mandatum, vel habere, & non apparere, vt
* hic diffuſius per Bart.quem vide.Vera ergo, *& communis ſolutio
eſt*,quam ſentit ibi text.& Bart.& omnes hic ponunt. vide eam
per Bart. hic, & per iſtam ſol.apparet, quòd in primo caſu gl.
cautio de rato plenè prouidet iuranti, ſi iſte caſus eueniret,
quicquid dicat Bartol. qui malè conſiderauit materiam. ¶Sũ
in 2.parte glo.ibi, item ſi dicas.in qua glo. proſequitur tertium
caſum, & quia in iſto tertio caſu conſiſtit propriè ſubſtantia
17 text.noſtri, volo iſtum caſum bene enucleare.† Pone,procu-
rator agens contra me reum, defert mihi iuꝛm, & quia dubi-
tatur, nunquid habeat mandatũ ad hoc, præſtat mihi cautio-
nem,quod dominus habebit ratum iuꝛm, aliàs promittit om-
ne damnũ,& intereſſe,datis fideiuſſorib.ego iuro,poſtea domi
nus non ratificat: poſtea non obſt.iuꝛo meo,quia nihil ſibi no-
cet,& non attenta cautione procuratoris, de qua dominus nõ
curat, agit dominus ꝯ me iurantem, & petit illud,ſuper quo
iuraui, fertur ſñia iuſta in fauorem dñi de directo cõtra iuꝛm
meum: punctus eſt videre, nunquid cautio de rato, quam
pręſtitit mihi procurator, iſto caſu mihi plenè prouideat, vel
ne.Primò videt̃,ꝙ nõ, imò plus, ꝙ ego nõ poſſum ad aliquid
agere ex ſtipulatione de rato ꝯ procuratorem ipſum, quia ex
quo fuit lata ſententia contra illud, ꝙ ego iuraui, ſi ego age-
rem allegando ſententiam ꝯ me latam, ego detegerem per-
iurium meum, & nos habemus, quòd allegans turpitudinem
ſuã non eſt audiẽdus.l.tranſactione finita. C.de tranſa. qa ergo
ego nõ poſſum agere, niſi detegam periurium meum,hoc eſt
ſñiam latam ꝯ id, ꝙ iuraui, & allegans turpitudinem ſuã non
eſt audiendus,vr̃ ꝙ non poſſim agere.Contra vult text. ꝙ non
obſt.ꝙ oſtendam de periurio,poſſum agere ex cautione de ra-
to.ibi, ſiue ex ſtipulatione de rato agat. & ſic præſupponit, ꝙ
poſſum agere, & ſic hinc, atque hinc difficultas. Et ſic ſi dicis,
ꝙ non poſſit agi,dicis ꝯ text.Si dicis, ꝙ poſſit, dicis ꝯ regulam
iuris, ꝙ allegans turpitudinem ſuam non eſt audiendus. Azo
videns hanc difficultatem, habuit modo vnam opin. modo
aliam,vt dicit glo.Primò ꝑꝑ timorem regulæ, ꝙ allegans tur-
pitudinem ſuam non eſt audiendus, tenuit, ꝙ iſte iurans non
poſſit agere ad damnum ſortis principalis, quia detegeret per-
iurium ſuum, ſed bene poterit agere ad vſuras condemnatio-
nis, quas paſſus eſt vigore ſententiæ, in quibus non eſt periu-
rus, quia ergo iſto caſu cautio non prouidet in ſorte principa-
li, ſed ſolùm in acceſſorijs, ideo dicit text. non multum pro-
deſſe cautionem,tamen iſta prima opi.Azo. non tenetur, quia
reſtringeret text. & diuinaret. Ideo Azo poſuit ſecunda opin.
quę eſt vera, ꝙ iſte iurãs,qui iuſtè ſuccũbit,poterit ex cautione
de rato agere ꝯ procuratorem ad totale intereſſe, non obſtan.
quòd alleget turpitudinem ſuam, & à procuratore conſeque-
tur omne damnum pecuniarium, ſed tamen patietur infa-
miam, detegendo periurium, & quia famæ non prouidetur,
ideo text.dicit non multum proficere cautionem, cùm neceſ-
ſe habeat docere periurium ſuum, & iſtud eſt, quòd propriè
18 voluit dicere hic text.nec aliud vnquam cogitauit.† Et ad ar-
gum.quòd allegans turpitudinem ſuam non ſit audiendus,re-
ſpondebat Azo,quòd fallit hic,& ratio fallentiæ eſt, quia cùm
procurator ſit ille, qui iuramentum detulit, non poterit ſibi
obijcere,quòd alleget turpitudinem ſuam.l.qui iuraſſe.§.ſi pa-
ter. infra eodem. Tu reſponde melius ſecundum Petr.de Bel-
* laper. *Barto.& omnes*,vt hic per Bart.quia argum.eſt verum,ni-
ſi turpitudo ſit per alium detecta, vt eſt hic, quia fuit detecta
per ſententiam,vt hic per Bartol.in 5.colum.in princip. Et iſto
modo habes nitidè, & pulchrè declaratam 3. partem gl. ¶Iu-
xta hanc partem Bartol.not.ex text.& gl. duo. Primum, quòd
poteſt quis licitè recuſare iuramentum,quòd ſibi defertur,qñ
licitè timere poteſt,ne alio poſtea agente detegatur periurium
ſuum. Vnde infert. ꝙ ſi ex duob. hæredib.vnus ageret, & vel-
let deferre iuramentum conuento, poſſet reus licitè recuſare,
quia alio agente poſſet detegi periurium ſuum, & per hoc di-
cit, quòd in l. ſi duo patroni. ſupra eodem, poterat libertus,ſi
voluiſſet,recuſare iuramentum delatum ab vno ex duob. pa-
tronis. Adde, quòd iſtam regulam repetit Bart. in l. eum, qui.
§.pen.& in l.manifeſtæ turpitudinis. j̃. eo.Bald.in l.generaliter.
§.1.in fin.C.eod.Iſtam regulam Bart.& illationem, quæ nimiũ
eſt generalis, reprehendunt Moder. Fulgoſ. Paul. de Caſtr. &
Ludouic.Rom. & dom.Alex.hic,& Fulg.in l.manifeſtæ. j̃. eo.
viua ratione, quia attenta generalitate regulæ Barto. ſequere-
tur, quòd ſi ego poſſiderem iſtam domum, & deferres mihi
iuꝛm,ꝙ domus eſt mea,ſequeretur, ꝙ poſſem iuramẽtum re-
cuſare,

cusare, quia alius posset postea agere ad istam domum ꝯ me, & detegeretur periurium meum, & sic non posset vnquam deferri iurm in rei vend. nec ēt in pet. hær. l. sed & si possesso. in prin. & in §. fin. s. eo. sed illi text. parum obstant, quia non dnt, an possit recusari, sed quis sit effectus. Nec obstat tex. iste, qui loquitur, qn timetur, ne detegatur periurium per aliam personam, quæ non sit penitus extranea, vt dñs procuratoris, secus si sit persona penitus extranea, nec text. in l. si duo patroni. s. eo. aliquid stringit pro Bart. nec ꝯ Bart. nisi restringatur, vt hic per do. Alex. quia si vnus detulit iurm, & iurauit, postea alius agit, & probet, non detegitur periurium, quia stat simul, ꝙ non
19 fuit libertus primi, sed secundi sic. ¶† Not. tñ ex 3. perte gl. ibi, & sic non periurauit quo ad eos, ꝙ iurm præstitum super principali, non extenditur ad accessoria: simile in restitutione facta super principali, quæ non extenditur ad vsuras, & sic ad accessoria. l. fi. §. Lucius Titius. ff. de condi. indeb. Bal. & Lud. Ro. hic, & simile dicimus in restitutione facta à principe nominatim ad bona, ꝙ non extenditur ad fructus perceptos. tex. in Auth. idem de Nestorianis. C. de hæreticis. quem ad hoc notat, & reputat singularem Ang. in l. Gallus. §. & quid si tñ. ff. de lib. & posth. & Lud. Rom. hic, idem tenet Bal. in c. dño guerram. in tit. hic finitur lex. & in l. nam ad ea. ff. de legi. & in l. fi. in 8. col. C. de sen. pass. Alex. in d. §. & quid si tñ. in 19. col. licèt *omnes indifferenter* ita teneant, puto ꝯ hoc vltimum posse nouiter teneri, ꝙ si princeps restituat ad bona, & vtatur verbo, restituo, habente plenam significationem, ꝙ intelligatur etiã restituere ad fructus: & pro hoc allego duos text. expressos. l. in condemnatione. §. 1. ff. de reg. iur. & l. videamus. §. in fauiana. ff. de vsur. Facit, ꝙ multum not. dicit Bal. in rub. C. de fru. & lit. expen. Nec dicas, ꝙ ille ll. loquantur, qn verbum restituo profertur à l. cũ princeps sit lex animata in terris. §. pe. in Auth. de consul. collat. 4. gl. in l. & quia. ff. de iurisd. omn. iud. Et ad dictam Auth. idem de Nestorianis. rñde, ꝙ ideo est, quia ibi lex vltra processit declarando, ꝙ non vult fructus venire. Cogita, quia puto, ꝙ sit subtilis, & noua conclu. ꝯ omnes. Ruertẽdo ad conclusionem gl. ꝙ iurm super principali non extendatur ad accessoria, adde, quod eam tenet Lud. Ro. hic, sed Alex. reprehendit per text. in l. sed & si possess. circa fin. prin. in ver. & fructus. s. eo. sed salua gl. sm Lud. ꝙ loquatur in periurio, ꝙ cũ sit odiosum, non extenditur, per regulam. l. cum quidam. ff. de lib. & posth. Scdm not. Barto. est, ꝙ quis audiatur allegans turpitudinem suam, qn est ab alio detecta. Hinc sumpta occasione plenè examinat Barto. an & qn audiatur allegans turpitudinem suam, & facit quinque casus principales, & cum eius doctr. alij transeunt, & Bald. hic licèt per alia verba, & per omnia Sal. in l. transact. finita. C. de transact. Pan. in c. cum super. de conces. præben. ponit Bald. in rep. l. cũ mulier. ff. sol. mat. in l. 1. in 3. col. C. de cond. furt. in l. 1. in vltim. colum. C. de fur. Tu autem vltra dicta omnium
20 etiam Mod. hic, † adde circa primum casum Bart. inquantũ
a concludit, ꝙ licitum est allegare turpitudinem, ᵃ & in damnũ suum, patet, quia licitum est confiteri se commisisse homicidium, vel aliud delictũ, & statur confessioni in dãnum ꝯfitentis. iurib. alleg. per Bar. & est text. no. in l. si is, cum quo. ff. de confess. & dicit Bar in l. 1. in 2. col. C. de confess. ꝙ si aliquis confiteatur se occidisse vnum hoiem, qui re vera est occisus, sed alius cũ occidit, & non confitens: tñ iste confessus ex cõfessione sua punitur, prout est text. clarus in d. l. si is, cum quo. Ego intelligo illum text. & Bar. ꝙ procedat quantum ad puniendum ciuiliter, prout loquitur ille text. hic allegatus per Bart. sed non credo, ꝙ ꝓcedat quo ad puniẽdũ criminaliter, sm Io. And. in addi. Spec. in tit. de confessis. §. postremò. ver. cæterum. Ang. in d. l. si is, cum quo. Io. de Imol. in l. si quis. in 34. col. ff. de pri. deli. Bene facit tex. in l. 1. §. fi. ff. de quæst. Facit etiam, quia nemo est dñs mẽbrorum suorũ. l. liber homo. ff. ad l. Aquil. & ita teneas, ꝙuis Io. And. in loco præalleg. referat omnes Iuristas de Bergamo concorditer determinasse ꝯrium, per l. inde Neratius. §. fi. & in l. seq. ff. ad l. Aquil. & d. l. si is, cum quo. quæ loquuntur, qn agitur ciuiliter ad interesse. Adde etiã ad prædicta tex. in l. qui seruũ. in prin. ff. de interrog. act. qui decidit idem. & est tex. not. in alio.
21 † Quod si Titius confessus est se occidisse hominẽ, & pp confessionem suam ipse fuit decapitatus: postea apparet, ꝙ fuit alius, qui occidit eum, ille alius debet decapitari, & illum text. not. Bal in l. 2. C. quib. res iud. non nocet. Imo. in l. is, qui reus. in
22 36. colum. ff. de publ. iud. † Item adde text. in c. 1. de accu. in 6. per quem extenditur doctr. Bar. ꝙ adeo statur confessioni ꝓpriæ turpitudinis cõfitentis in eius præiudicium, vt etiam istud sit non seruata forma, vel ordine iudicij. Facit text. in cap. Pi-
23 sanis. de testi. spol & in l. si confessus. ff. de custod. reor. † Secundò limita dictum Bart. quòd si aliquis confiteatur se commisisse homicidium, statur confessioni contra ipsum, vt procedat, quando apparet de homine, quem confitetur occidisse: sed si aliquis etiam sponte confiteretur in iudicio se occidisse vnum hominem, qui non apparet, nec reperitur occisus, talis confessio non valet, nec ligat confitentem. Ita Angel. in l. certum, in princip. ff. de confes. & in l. 1. in 2. colum. ff. de confes. vbi hoc vltimum not. limitat, nisi essent aliqui assassini malæ conditionis, & famæ, qui confiterentur se occidisse certos mercatores, & eorum corpora proiecisse in mari, tunc dato, quod illa corpora non reperiantur, tamen attento, quòd erant assassini publicè diffamati, & latrocinia exercebant propè litus maris, ita quòd verisimiliter corpora proiecerunt in mari, debent puniri ex confessione, quamuis corpora occisa non appareant, & refert Angel. ita fuisse iudicatum per egregium legu Doctorem domin. Nicol. de Tortel. de Prato tunc Florentiæ assidentem. Si autem cessaret dicta verisimilitudo propter maris distantiam, vel propter bonam famam inquisitorum, non possent ex confessione puniri, quando corpora non apparent. Ad ista adde not. Bald. in addi. Specul. in titul. de senten. in antepenultim. colum. in versicul. Titius fuit confessus se occidisse hominem, cuius nomen ignoratur, & ipsum proiecisse in mari: vnde corpus apparere non potest, quæritur an ex tali confessione debeat Titius condemnari? Primò dicit videri, quòd non, quia liquere debet de corpore interfecto, aliàs non potest præsumi factum ab aliquo, si ipsum factum est incertum. l. 1. §. illud. ff. ad Sillan. & quia ista confessio est incerta, & vaga: ergo nihil valet. l. certum. in princip. ff. de confes. Finaliter concludit Bald. quòd si non apparet aliquo modo de mortuo, non potest fieri condemnatio: secus si saltem per famam probaretur mors, licèt corpus inspici non posset, vt ibi not. per eum. Adde etiam Bald. in capit. at si clerici. in 8. colum. de iud. vbi tenet, quod non sufficit in iudicio confiteri, quòd occidit hominem, nisi constet de corpore interfecto: non tamen est necesse, quòd constet de nomine proprio interfecti. & de hoc dicit gloss. esse singularem in capit. libellorum. 2. q. 8. idem tenet Bald. in addi. Specul. in tit. de confess. in 2. colum. in versicul. Titius confitetur se occidisse. & Bald. in l. quoties. in §. si quis nomen. ff. de hæred. instit. Et ista teneas cordi, quia magni momenti sunt ad euadendum quem à mor-
24 te. ¶Tertiò principaliter limita dictum Bartol. † quòd stetur confessioni confitentis delictum, & turpitudinem propriam, in suum damnum, intellige verum in damnum confitentis tantum, sed non alterius, istud probo. nam si iudex tulit vnam sententiam, postea constitutus in articulo mortis confitetur, quòd illam sententiam tulit falsam corruptus pecunia, certè non statur confessioni suæ, quamuis sit in articulo mortis, in
25 præiudicium tertij, qui talem sententiam obtinuit. † Idem est in teste, qui tulit testimoniũ, postea in extremis vitæ constitutus, confitetur se tulisse testimonium falsum, quia fuit corruptus pecunia, non statur confessioni suæ in præiudicium tertij: ita de vtroque tenet Bartol. in l. si quis in graui. §. si quis moriẽs. per illum text. ff. ad Silla. & in l. generaliter. in vltim. not. quod ponit in fin. C. de non num. pecun. Bald. in Authen. si dicatur. C. de testi. Ang. in consi. 309. incip. factum est tale, Christoph. in penul. colum. & Ludouic. Ro. hic. & est text. in capit. licut. de testi. Nec aliquid facit, quòd in articulo mortis ita deponant: quia vt pulchrè inquit Bald. in titul. de pace const. in verb. vasalli, primo. in fin. non omnis constitutus in articulo mortis est. S. Ioan. Bapt. Istud tamen, quod dixi de testib. intellige procedere postquam testimonium deposuerunt, & sic post ius acquisitum parti, sed ante ius acquisitum, idest dum examinantur si dicerent se corruptos pecunia, præiudicant parti. Ratio est, quia licèt testes istis interrogatorijs non debeant respondere, tamen si responderint, præiudicant parti. capitul. 1. de excep. Ita Bartol. in l. si duo patroni. §. idem Iul. in fin. su-
26 pra eodem. vbi dixi. † Simile dicimus in notario, qui postquè dedit instrumentum in publica, & authentica forma, postea dicit, quod illud instrumentũ est falsum, & quòd pecunia corruptus illud fecit, non statur eius confessioni in præiudicium illius, cui dedit. Specul. in titu. de instru. edit. § postremò. in versic. nunquid. & ad literam Paul. de Castr. in l. Seia, in prin-
27 cipio per illum text. ff. ad Velleian. † Simile dicimus in arbitris, & in electoribus prælatorum, qui postea dicerent se pecunia corruptos elegisse, non statur eorum dicto, secun-

ADDITIO.

a ¶Licitum est allegare turpitudinem. Adde Felyn. in c. lator. de re iud. * Et in c. tertio loco. col. 4. post prin. extra de præsump. vbi ponit sex fall. not. Rol. cons. 24. nu. 72. lib. 1. Doct. in apostil. ad Castr. in l. filios. C. de reuocã. ijs, quæ in frau. Declara, vt per Alex. consil. 59. col. fi. lib. 1. Rol. consil. 93. nu. 7. eo. lib. Neuiz. consil. 23. post. nu. 7. Carer. ver. turpitudinem. Tremol. ad prac. Bonacur. tit. quib. mo. suo no. ciuil. nu. 23. vbi ponit reg. cum fall. MASVER.

ſm Ang.in d.conſi.309.& eundē Ang.in l.errore.in lect. peruſina,quæ eſt impreſſa. C. de teſt. & vtrobique allegat Inn. in c. cum dilectus. in glo.quæ inci.nulla.de elec.¶ Prædicta multū ſingulariter limitat Ang.(nec alibi legi,nec vnquam audiui ab aliquo relatum) in d.l.errore. in lect.peruſina, niſi duo iudices, qui ſemel iudicaſſent,interrogati concordarent in hoc, ꝙ corrupti pecunia iudicarunt, & tunc eorum ꝯfeſſio preiudicaret alijs,ſed tu caue,ꝙ ꝯ hanc limitationem vr̄ tex.in d.§. ſicut.de teſtib. qui loqtur in plurali, qn̄ plures teſtes dicūt ſe pecunia corruptos depoſuiſſe.Conſiderabam, ꝙ poſſet defendi limitatio Ang. in duob.iudicib. vt ipſe loquitur, ſecus in duob.teſtibus.Ratio, quia qn̄ duo iudices ferunt ſn̄iam, ſunt concordes in actis, & in ferendo ſn̄iam: ſecus in teſtib. quia ſi ſimul concordarent,ſunt ſuſpecti,ſm Bart.in l.3.ff.de teſti. Item inquantum Bart.concludit,ꝙ qn̄ turpitudo eſt ab alio detecta,ꝙ licitum eſt indiſtinctè illam allegare. adde tria. Primò, ꝙ volunt Bal.& Sal.in l.fi.C.de non nu. pe. ꝙ licèt, qn̄ in inſtr̄o eſt iuratū omnia ibi contenta eſſe vera, non poſſint iurantes venire cōtra iur̄m,allegando ſimulationem,vt not.d. Anton.in c. cum contingat,in 7.membro. de iureiur. & ibi Imol.in colū.164. & ponunt Imol.& Alex.in l.Seius,& Augerius. ff.ad l. Fal.tn̄ ſi ꝓbationes allegantis ſimulationem fuerint admiſſæ, certè poſt detectam turpitudinem licitum eſt allegare ſimulationem:
28 ſm Bal.& Sal. ibi per iſtam doctr.Bar.cum glo.† Scđo adde,ꝙ ex iſta concluſione infertur, ꝙ excommunicato licitum eſt allegare turpitudinem ſuam.i.excommunicationem:quia detecta eſt per ſn̄iam excommunicationis, ita probatur ſm Bal. ibi in c.intelleximus.in 2.col. de iud.Tertiò adde, ꝙ Bal.ibi ſingulariter limitat iſtam concluſio. nec alibi legi, quod quis pōt allegare turpitudinem ſuam ab alio detectam, eſt verum, niſi ex tali allegatione ſentiret lucrum. Item circa iſtam doctr. aduerte, ꝙ ſicut regulariter non eſt licitum allegare turpitudinē eius, cuius ſum hæres,puta patris.l. filios & ibi Bart. C. de reuo.his, quæ in frau.cred.& ita conſuluit do. Sign.de Homo. in conſil.
29 quod inci.ſi quæratur,an quis poſſit allegare.† Hinc ex prædictis eſt, quòd ſi falſus procurator ſucceſſerit domino, ꝙ non poteſt dicere ſn̄iam nullam, quia allegaret turpitudinem ſuā: ita Io.And.in tit.de ſent.prola.in §. qn̄.ver. quid ſi procurator.
30 Ant.de But.& alij in c.1.de reg.iur.† Hinc ſequitur,& not.ꝙ ſi iudex, qui tulit ſententiam, efficiatur hæres perſonæ, ꝯ quam ſn̄iam tulit, ꝙ idem iudex non poterit dicere ſn̄iam iniquam, & proſeq appel. & tn̄ ꝯriū tenet gl. ſingularis in l. 1. ff. de excep.rei iudic.& ratio eſt, quia appellando non detegitur directè turpitudo ſua: quia in appellationis cauſa non probatū probabo,vt ponit do.Ant.in c.1.& Bald. in d.l.ſi credi.C.de ſer. pign.da.ma.licèt non fuerint recordati de gloſſ. in d. l. 1. Item doctr.Bar. pōtes per te reducere cum ſex fallen. Regula ſit, ꝙ allegans turpitudinem ſuam non auditur.l. ſi creditorib. C. de ſer.pign.da.ma. & l.tranſactione. C. de tranſact. fallit, quando alleg.contra ſe.Secundò fallit, quando allegat excipiendo cōtra participem fraudis tractantem de lucro: & inquātum Bar. hic alleg.l.de tutela.dic,ꝙ malè allegat,quia text.ille in fin.propriè loquitur,quando turpitudo allegabatur agendo, non excipiendo: & ita perpendit Raph. Fulg. hic, qui in hoc damnat Bart.Ideo vide in hoc Bartol.poſt glo.in d.l.de tutela. & dic, vt ibi melius per eum. Tertiò fallit, quando turpitudo eſt ab alio detecta. Fallit in tribus alijs iuribus alleg.per Bar.hic.Adde tres alios caſus. Primus, vbicunque tractatur de fauore animæ ad exonerationem conſcientiæ. & iſte multos continet ſub ſe. Item,quando tractatur de fauore eccleſiæ. Item de fauore libertatis.iſtos tres caſus ponit glo.in c. inter dilectos. & ibi Can. de do.& gloſſ. in cap.tertio loco. de præſump. & in capitul. ex tenore.de conceſ.præben.& glo.in cap.ex tenore. in gloſſ. 1.& ibi Abb.not.de teſt.& idem Abb.in c.tertio loco.in 3.not. per illum text.de præſump. Decimò limitat Bald. in l. non dubiū. in 9.colum.C.de leg.in l.ſi creditoribus.ff.de ſer.pign.da ma.& in l.1. C. plus valere, quod agitur.vbicunque actus eſt geſtus contra legem,licitum eſt allegare turpitudinem ſuam. ad hoc ſemper alleg.gloſſ.in l.à diuo Pio.in princip.ff.de rit. nup. Ego in contrarium pondero gloſſ. ibi, quæ ibi approbatur per
* *omnes Can.*in c.cum M. Ferra.in verbo, ad eam.de conſti. nam ibi actus erat factus contra. l. ſ. contra concilium Turonenſe, de quo in c.tuæ.de præben.& tn̄ vult gl.illa approbata per omnes, quòd licèt allegare turpitudinem propriam :tamen placet limitatio Bald.& pro ea moueor.nam vbicunque actus eſt ipſo iure nullus,licitum eſt allegare turpitudinem propriam, ſecundum Bartol.in l.filios,per illum text. C.de reuoc.his,quæ in frau.cred.& idem Bar.hic in pe.col.iuncta doct.text.in l.ſi libertus minorem.& ibi Bar.ff.de iur.pat.& iuncta doctr. Bart.in l.emptor. ff. de aqua plu. arcen. Confirmatur per ſimile, quia qn̄ actus eſt ꝯ l.licitum eſt vnicuique venire cōtra factum proprium.l.poſt mortem.& ibi Bartol.ff. de adop.gloſſ. in l.ſi quis præsbyterorum.de reb.eccl.non alie.in cap. 1. de cler.coniu.ex
31 quib.redditur dubia gl.in d.c.cū M.Ferra.¶† Vndecimò limitant Io.And.& d.Car.Flor.in c.inter dilectos.de dona.ꝙ per allegationem turpitudinis oſtenderetur actorem carere actione.ſic intelligunt dictum capitulum ex tenore.de conceſ. præben.ſequitur Bald.in l.poſt mortem.ff.de adop. ſed iſtam limitatio.reprobant Petr.de Anchar. Imol.& Panor. in dict.capit. inter dilectos, & quia hoc vltimum latè examinat hic Alexan.
32 ad eum te remitto.† Iuxta prædicta quærit Bart.de quæſtione, quam dicit habuiſſe de facto, & cum eo tranſeunt ſimpliciter Ang.& Alex.hic.Sed tu caue,ne doctri.Bartol.videatur impoſita verbis, & ſolùm conſtituere differentiam in modo agendi:quæ differentia eſt, an contractus dicatur factus in fraudē fiſci,vt in primo membro Barto. & tunc valet,& tenet,ſed poteſt infringi, & iſtud infringere fiet principaliter oppoſita turpitudine. Aliqn̄ ꝯctus dicitur ſimulatus, vel imaginarius: & tunc ipſo iure eſt nullus.l. emptor.ff.de aqua plu. arc. l. imaginaria. ff. de regul. iur. Iſtam differentiam tradit magiſtraliter Bart.in l.poſt contractum.in 3. colum.ff. de dona. & in conſil. ſuo.65.incip.Pet.Nicolæ.& eſt tex. melior de iure in l. libertus minorem & ibi.vide Bart.ff.de iure patr. vnde iſta eſt intentio Bartol.quòd ſi venditio fuit vera, licèt facta in fraudem, certè ex ea fuit tranſlatum dominium poſſeſſionis in emptorem: ideo non auditur iſte, quia principaliter allegaret turpitudinem,ſi propter fraudem vellet reſcin.ven.Secundò caſu, quãdo venditio fuit ſimulata,vel ficta,certè,quia eſt ipſo iure nulla, & per eam nullum ius, nullum dominium eſt tranſlatum in emptorem,certè iſte,qui alienauit, dicit Bartol. quod poterit agere rei vend. Ratio, quia ex quo venditio fuit ficta, & ſimulata,nullum dominium tranſlatum eſt,ſed remanſit penes alienantem : ideo poterit agere rei vend. & ſi opponatur de alienatione,replicabit,quòd eſt facta in fraudem:hoc præmiſſo teneas deciſionem Bartol. hic, quam etiam tenet idem Bartol.in dict.l.poſt contractum. in 3. col. in verſi. tertiò præſumitur, & in 4.colum. in verſic. ſed an venditor. & in l.filios. C.de reuo.his,quæ in fraud.cred.& in dict.conſil. Pet. Nicolæ, & de hac quæſtione vide etiam Spec. in titul.de dona.in princip.verſi.Item pone,aliquis intendens committere delictum. Ioan.Fabr.in §.item ſi quis in fraudem.in 9.colum.Inſti.de act. Bald.in l. cum profitearis. C. de reuoc.his, quæ in fraud.cred. Bald.& Saly.in l.emp.C.plus valere,quod agitur. Paul.de Caſt in l.contra legem. ff. de legi. Quaſdam alias limitationes poſſem referre ex dictis Cano.in dict.capitu.inter dilectos. & Pan. in d.cap.ſuper. ſed non videntur ſpeciali relatione dignæ, ideo omitto. Vide etiam latè Bald. in repe.l. cum mulier.ff.ſoluto matrimonio,per Bartol.in l.1. de cond. ob turp. cauſ. ¶Sum in quarta, & vltima parte gloſſ. in qua oppon. contra text. quòd imò cautio de rato præſtita per procuratorem multum prodeſt iuranti,licèt text.dicat, quòd parum proſit, & probo, quia l. cauetur, quòd quamprimum dominus non habet ratum, ſed cœpit agere contra illum, cui procurator promiſit de rato, ſtatim committitur ſtipulatio de rato ad totale intereſſe contra procuratorem.l. quo.n. §. Iulia.ff.rem rat.ha.& licèt poſtea dominus ſuccumberet iuſtè, & ceſſaret intereſſe, non deſineret durare actio contra procuratorem, per regulam.l.qui autem.§.illud.ff.ſi quis cau.Azo,quem glo.refert,ſatebatur contrarium, & iſto modo eſſet redarguere text. ideo gloſſ.tenuit melius, quòd ſtipulatio de rato non committitur cōtra procuratorem per hoc ſolum, quòd dominus agat,Sed oportet expectare finem litis, quia poſſet euenire, ꝙ dominus ſuccumberet,& procurator non tenèretur,niſi ad expenſas litis,vt s̃.in primo memb.gl. & ſic pendente iudicio cùm ſit incertum,interea ſtipulatio de rato non cōmittitur. Ad l.quo.n. §.Iul.vbi reſidet punctus. r̄ndet gloſſ. quod loquitur in procuratore penitus falſo.text.noſter ſm glo.loquitur in procuratore,de cuius mandato dubitatur, quæ ſol.cùm diuinet ad text. & reſtringat, reprehenditur per omnes. Aliter reſpondet Bartol.hic poſt duos Doctor. antiq. per eum relatos, vt hic per eū in vltim.colum. & cum Bartol. tranſit Lud. Roman. hic: iſta tamen ſol.reprehenditur per omnes, & bene.primò, quia diuinat ad text. Scđò dico, ꝙ ſi vera eſſet opin. Bart. ſequeretur ꝙ ſtipulatio de rato multum proficeret iuranti, quia iurans ſtatim poſſet agere ad totale intereſſe, quamprimum conuenitur à dn̄o,& ſi non agit,eſt,quia non vult ſm Bart. & ſic cautio eſt multum proficua, quod eſt contra text. ibi, nec multū, & c.Item opin.Bartol. reincidit in idem cum opin. Azon.rela-
* ta in glo.quæ per omnes reprehenditur. Vera, *& communis opi.* eſt cum gl.ꝙ ſtipulatio de rato nunquam committitur,niſi lata ſn̄ia inter dn̄m, & eū cui procurator cauit, ꝑ fundamētum glo.

gl. quia interim est dubium quid eueniat, ideo necessè est expectare sniam. Ista est verissima conclusio, quam tenet gl. hic, tenent Iac. But. Alb. Ang. Saly. Fulg. Pau. de Cast. & d. Alex. hic. Solùm restat rndere ad d. l. quo. n. §. Iul. vera est sol. est, ꝙ text. ibi loquit in procuratore, qui solonem receperat, & ideo quãprimum dñs agit, & sic non habet ratam solutionem, statim ꝯmittitur stipulatio ꝯ procuratorem, vt teneatur ad solutionem, quam recepit, sed in tex. nro nihil fuit datum procuratori: & sic nihil est, in quo possit committi stipulatio ꝯ procuratorem, nisi expectetur finis causæ principalis, & sic snia. Non obst. regula. d. l. qui autem. §. illud, quia dēt intelligi, qñ licèt cesset interesse, non tñ cessat damnum de præterito, nimirum si durat actio, vt declarat Bart. in l. si eum. §. qui iniuriarum. in 2. no. ff. si quis cau. Ista est vera, & cõis snia, sed attende, quia licèt vera, & cõis snia sit, ꝙ stipulatio de rato nunquam committitur ꝯ procuratorem ante sniam, tñ in ꝯrium facit, quia speciale est in cautione de rato præstita in causa libertatis, vt non committatur stipulatio de rato ꝯ procuratorem, nisi lata sententia, tex. est in l. procurator ad exhibendum. §. fin. ff. rem rat. hab. & istud expresè dicit gl. nostra circa finem, quam oẽs tenent in fine sui, dum dicit in casu tñ non ꝯmittitur, &c. Si ergò speciale est in causa libertatis, ergo in ꝯrium est ius cõmune. Cogitabis, quia aut specialitas non est, aut communis sententia procedere non potest.

SVMMARIVM.

1 *Seruus, & filius in causa peculiari possunt circa iuramentum patri, & domino prodesse, & nocere.*

LEX XX.

1 SEruus. † Seruus, & filius in causa peculiari possunt circa iurm patri, & dño ꝑdesse, & nocere. In causa verò non peculiari possũt prodesse, sed non obesse. hoc dicit cum quinque. ll. seq. Intellige tñ, ꝙ non sufficeret filium, vel seruum hre administrationem peculij ad hoc, vt circa iurm possint nocere patri, vel dño, nisi haberent cum libera, quia non sufficit quẽ hre vniuersalem adminstrationẽ, nisi habeat cũ libera, ad hoc, vt noceat dño, vt vidistis in §. procurator. cũ gl. i. s. in l. præceden. requiritur ergo, ꝙ filius, & seruus habeant administrationem cũ libera. ita dicit d. Alex. hic expresè, & reprehendit Ful. tenentem contrarium. Addo glo. in l. quam Tuberonis. in §. alia. ff. de pecu. & dictum fuit in l. cum fundum. in §. seruum tuum imprudens. ff. si cer. pet. ¶In glo. in verbo quidam de peculio. tene quam solutionem vis. Ex secunda no. fm Mod. ꝙ vbicũque actus gestus in iudicio non potest valere, vt actus iudicialis, puta gestus à seruo, qui reputatur pro mortuo. l. ꝙ attinet. ff. de reg. iu. non hẽt etiam effectum actus extraiudicialis. Rõ, qa si valeret in isto proposito, vt actus extraiudicialis, eundẽ haberet effectum: quia eosdem effectus hẽt extraiudiciale, quos iudiciale, cum ita vnum perpetuet sicut aliud: imò extraiudiciale habet executionem paratam, quam non habet iudiciale, vt dixi in l. 2. supra eod. sic intellige hanc glo. secus, quando resultat diuersus effectus: prout in confessione, quia maioris effectus est confessio iudicialis, quàm extraiudicialis. gloss. in l. 1. in fin. ff. de interrog. act. Hinc est, quòd confessio facta in iudicio coram iudice incompetenti, quamuis non valeat, vt confessio iudicialis, tñ valet, vt confessio extraiudicialis, etiam * si sit confessio clerici facta coram iudice seculari, *secundum communem sententiam*, prout tenet Innoc. in c. per inquisitionem. de elec. Can. in c. at si clerici. in prin. de iudi. Bald. Angel. & Mod. in l. magistratib. ff. de iurisd. omn. iud.

SVMMARIVM.

1 *Pupillus, si ei defertur iuramentum, an possit iurare.*
2 *Pupillus in concernentibus eius fauorem, habetur pro habili.*
3 *Periurium requirit dolum. num. 4. 8. & 9.*
5 *Difficultas excusat à periurio.*
6 *Quilibet causa, & consuetudo etiam iniusta excusat à pœna. num. 7.*
10 *An in iuramento requirantur verba.*
11 *Mutus potest esse testis,*

LEX XXVI.

QVi iurasse. H. d. Sexus, vel ætas non annullat iurm in præiudiciũ iurantis. In text. ibi, q̃uis pupillus non videatur deierare, &c. Istum tex. declarat Bar. hic, qa licèt ne mo in dubio præsumatur deierare, cùm nemo præsumatur immemor salutis æternæ. l. fin. C. ad l. Iul. repe. neque in dubio præsumitur delictum, & sic delicta. l. meritò. ff. pro socio. tñ in adulto, & maiore, si appareret veritatẽ esse in ꝯrium eius, ꝙ iurasset, diceretur periurus, sed in pupillo licèt appareret ꝯriũ, non præsumeretur periurus, sed potius obliuione ita iurasse: istum putat Bart. esse sensum literæ. Tu dic melius ex mente Alb. hic, ꝙ text. sic voluit dicere, & arguere, vbi non potest cadere periurium, & consequenter nec religio iuri, ibi non potest deferri iurm: ꝑptea video nõ posse deferri iurm per Christum, quia in hoc non cadit religio, vt vidistis in l. 3. §. fin. s. eo. sed in pupillo non põt cadere ꝑiurium, quia ꝑp lubricum teneræ ætatis nescit quodãmodo quid iuret: ideo videbatur, ꝙ non posset ei deferri iurm, tñ text. decidit ꝯrium, quia impu-
1 tandum est deferenti iuramentum. ¶† Not. quòd pupillus, si ei deferatur iurm à parte, potest iurare, & ei statur. Ratio est, vt in tex. quia imputet sibi aduersarius, qui ei detulit. Hinc infertur prima limitatio ad hunc text. vt procedat in iuro litis decisiuo, quòd defertur ex partis voluntate, secus in iuro in litem necessariò. l. videamus. in princ. & ibi not. Bar. j. tit. 1. Scdo limita istum tex. vt procedat, qñ pupillus iurat ad suum commodum, secus qñ iurm tendit ad incommodũ eius, vt in iuro confirmatorio ꝯctus, vt probat tex in Auth. sacra. super verb. puberũ, & ibi gl. & Doct. C. si aduer. ven. cum alijs concor. al-
2 leg. per d. Alex. hic. ¶† Not. fm Ludo. scdò, ꝙ pupillus hr pro habili in oĩbus concernentib. suum fauorem, ideo si deferatur sibi iuramentum, valet ac si esset maior. Istud, quod dicit Lud. est verum, tñ iste text. parum probat: nam ratio istius text. est, quia vnusquisque potest inhabilem ad suum damnum habilitare, & istud est, ꝙ probat tex. vnde solet dici, ꝙ mala electio imputatur eligenti in damnum suum. Et ideo si quis eligeret minorem in procuratorem, sibi imputatur si lædatur. l. cum mandato, in prin. ff. de min. tñ not. Lud. vt dixi est in se verum: Et hoc melius probat text. in l. non ideo minus. C. de procu. & in l. neque. C. de ꝯh. & commit. stip. & in d. l. neque. decidit per illum text. Bal. ꝙ statutum disponens, ꝙ ꝯctus mulierum non valeant, celebrati sine consensu propinquorum, debet intelligi de ꝯctib. damnosis, secus quando essent vtiles, & non damnosi. Idem tenent Ang. & Mod. in l. mutuum. §. fi. de acq. hær. Ang. & Imol. in l. 2. per glo. ibi. ff. de accep. faciunt, quæ dixi in l. iusiur. quod ex conuentione. §. pupillus. in verbo non competit.
3 s. eo. de alie. prælat. ¶† Not. tertiò ex versi. fin. fm Paul. de Cast. & Alex. hic, ꝙ periurium requirit dolum: ideo pupillus dolo carens non vr periurare, ita est de mente literæ hic, & glo. in c. 1. de deli. puer. & gl. in c. ex literis. 2. de spon. Hinc infert Paul. de Cast. ꝙ in libello, quo quis accusatur de periurio, debet dici, ꝙ scienter, & dolosè periurium cõmisit, quia sine dolo committi non posset, quamuis in hoc vltimo de libello ꝯrium teneat Alexan. hic, cui tu adde in simili Ludouic. Roman. in l. si
4 duo. §. fin. in vltim. colum. supra eod. † Passus iste est pulcher, & vtilis, & malè declaratus per Canonistas, & Legistas, ideo intendo bene examinare. & ꝙ periurium non committatur sine dolo, adde Bald. in l. obseruare. §. proficisci. in 3. colum. ff. de offic. procons. & leg. vbi formaliter dicit, quòd cessante dolo non est periurus: idem tenet Paul. de Cast. in l. fin. ff. qui satisdar. cogan. referens Bald. in vna lectur. ibi idem tenere. Idem, & plenius tenet dom. Alexan. in consil. 72. incip. perspectis his, quæ in themate narrata sunt. in penult. colum. libr. 1. & pro hac parte facit bon. text. & melior de iure ad hoc. 22. quæst. 2. item
* opponitur. Ad idem facit, quod vult gloss. *communiter approba-*
5 *ta* in capitul. breui de iureiuran. quæ tenet, quòd † difficultas excuset à periurio, cúm propter difficultatem cesset dolus. Ad idem facit: quia periurium est quædam falsitas, sed falsitas non potest committi sine dolo. l. nec exemplum. vbi Doctor. C. de fal. Si ista conclusio est vera, quòd periurium non committatur absque dolo, sequitur ex ea magnus, & not. effectus, quòd cùm regula sit, quòd quælibet causa etiam iniusta excusat a dolo, vt statim dicam, certè quælibet causa etiam iniusta excusat à periurio, & consequenter à pęnis periurij, quas retuli in l. si duo. §. fin. supr. eo. quòd autem quælibet causa etiam iniusta excuset à dolo, est text. in l. 4. §. final. ff. de lib. cau. glo. in l. plagij criminis accusa. C. ad l. flauiam. de plag. glo. in l. 1. ad fin. ff. de abig. facit. l. 3. §. si quis ignorans. ff. ad Sill. imò quælibet credulitas etiam fatua excusat à dolo. sic inquit pulchrè Ang. in l. 1. ad fi. in prin. ff. de eo per quẽ fac. erit. & in d. l. plagij criminis accu. & Angel. in l. prætor. §. hæc actio. ff. de vi bo. rap. Ad ista bene facit, ꝙ dicit Bal. in l. 1. in fin. per glo. ibi. C. vbi cau. sta. vbi dicit, ꝙ bona fides põt causari ẽt ex iniustis, & te-
6 merarijs causis, ꝙ reputat tenendũ menti. † Eodem modo quę libet cã licèt iniusta excusat à mulcta. gl. in l. 1. §. fi. in gl. mag. in fi. ff. si quis ius dic, non obtem. gl. in l. ex consensu. §. fi. in gl. pen. ff. de appel. gl. in l. satisque. ff. de in ius voc. Bal. in l. deberi. C. de
7 fideicom. lib. † Sicut in simili ꝯsuetudo quantuncunque ini-
a qua, & irrationabilis excusat à pęna, a vt ꝑbat gl. no. in c. cũ venerabilis.

ADDITIO.

a ¶Excusat à pœna. Adde glo. in verb. antiqua consuetudo. in c. sanè. de tempo. ord. Lud. Rom. consil. 366. inci. videtur prima fronte.

nerabilis.in gl.1.ad fi.de conſue. quam ibi multum no. Pan. & reputat ſing.Intellige à pœna tpali,non æterna.gl.3.d,c.deniq;. per quam decidit Lud.Ro.in conſi.376.incip.vr̄ prima fronte, ꝙ ꝯſuetudo ſuper iur̄o non obſeruando excuſat à pęna tpali
8 periurij,ſed non à diuina. † Scd̄ò ex dicta concluſione ſequitur alius effectus,ꝙ pęnę.l.ſi quis maior. C.de tranſact. quæ imponuntur pp periurium,non habent locum, niſi quis ſit in dolo: ita ſinglr̄ tenet Bal.in l.obſeruare.§.proficiſci.in 4.col. ff.de offi. procon.& legat.quem ponderat,& ſequitur.d. Alex. in l. fin.ff. qui ſatiſd. cog. ꝙ vltimum, an ſit verum , examinabo in d.l. ſi quis maior,& ibi omnino videas in 1.no. Et nō inuenio, ꝙ à ſ. dicta cōcluſione, ꝙ periurium neceſſariò requirat dolum, nemo ſcribentium viſus ſit adhuc diſcrepare. Ego tn̄ in ꝯriam partem,ꝙ imò ad hoc, vt quis incidat in periurium, ſufficiat, ꝙ ſit in culpa, pondero An.de Iſer. & Bald. in c. licèt. ſi de feu.
9 fue.contro.inter do.& agn.& ibidem Iac.Alua.in 2.& 3.q.† Nā per illum text. in verſi. periurium. not.ꝙ ille, qui non pōt ſoluere pp paupertatem ,incidit in periurium. hoc intelligunt verum,ſi ei poteſt culpa imputari:pondera,ꝙ dicunt culpa,nō autem dolus:ergo volunt, ꝙ periurium poſſit cōmitti ex ſola culpa.Idem tenet Iac.Alua.in c.fin.de ali.feu.pa. Idem pondero expreſsè velle gl.in clę.non poteſt,in gl.fi.de procu.cum qua ibi tranſeunt Can.in ſpecie.eam ſequitur ibi Imo.circa fin.quæ gl.dicit ſe negare, ꝙ anima conſtituentis ligetur ad periurium, niſi conſtituens ſit in culpa: pondera glo. expreſsè velle, ꝙ ad periurium committendum culpa ſufficiat. Et tenendo iſtam partem parū obſt.iſte tex.in fi.vt patet ex declaratione Bart.& Alb.Puto pro concordia poſſe dici, ꝙ quo ad actū periurij incurrendum lata culpa ſufficiat: ita loquuntur vltimò alleg. ſecus quo ad incurrendū reatum,& pœnam periurij: ita procedit 1.pars.ſtat.n.ſimul, ꝙ verè actu quis ſit periurus , & tn̄ puniri non poſſit pœna periurij , qn̄ doloſè non periurauit: iſtam doctr.colligo ex eo, ꝙ in ꝓpoſito dicit Bal.in c.1.§.porro.quæ fue prima cā benefi.ami.vbi tenet, ꝙ impotens ad ſoluēdum, tn̄ eſt periurus quo ad actū , ſed non quantum ad reatum, & pœnam periurij, allegat Inn.in c.P.& G.de offic.deleg.¶ Iuxta hunc text.quærunt Doct antiqui Gul.& Bart.hic,an iſte tex.locum habeat in omni pupillo,& concludunt,ꝙ non in infante: moti, quia in iur̄o verba requiruntur. vide per Abb. in conſil. 225.incip.illud in effectu de iure quæritur,an pax facta.Veritas iſtius puncti conſiſtit in hoc,an in iur̄o de neceſſitate verba requirantur.in quo Gul.& Bart.hic tenent, ꝙ ſic, & idem tenent Alb.Bal.& Sal.hic,& Ful.qui dicit oēs Doct. ita tenere : ſed errat.idem tenet gl.& Bar.in l.& iuſiur.in prin.ff. de accept. Lud. Ro.in l.1.in prin.ff.de verb.obl. & pro iſta ſnīa eſt bo.text. in §. neq; autem.in Auth.de man.princ.col. 3. & ſi iſta op. eſt vera,
10 † ꝙ requirātur verba,ſequitur iſte mirabilis effectus in practica,ad excuſandū aliquem à periurio ꝙ ſi aliquis iuraſſet delato ſibi iur̄o per iudicem, non expreſſis aliquib.verbis,ꝙ iſte nō erit periurus. iſtum ſing. effectū in ſpecie ponderat ſolus Paul. de Caſt. in l.1.in prin.ff.de verb.obl.refert tn̄,ꝙ ꝯrium ſeruatur in practica.Sed ꝯrium,& melius,ꝙ nō requirantur verba, ſed ſufficiat ſola delatio, quia intelligitur iuratum ſm̄ ſolam delationem,tenent Pet.& Cyn.in d.Auth.ſacramenta pub. Bal. ſibi contrarius in rubr.ſ.eo.Pan.in rub. extra eod.moti duob. fundamentis.Primò,quia nuſibi reperitur,ꝙ in iur̄o verba requi-
11 rantur † Secundò moti , quia mutus poteſt eſſe teſtis, [a] vt in
a ſpecie dicit Spe.in tit.de teſte.§.nunc tractandū.in verſi. quid ſi mutus,& tn̄ in teſte requiritur neceſſariò,ꝙ iuret. l. iuſiurand. C.de teſti.Alij diſtinguunt,& fortè melius,ꝙ in valentib.loqui requiruntur verba, in alijs non , ſicut in ſimili dicimus in mr̄imonio, vt pro ſubſtantia eius requirantur verba in valentibus loqui,in aliis non,vt tenet glo.in l.cum notiſſimi. in princip.C. de præſcr.30.vel 40.ann.gl.& Can.in c.cum apud. de ſpō. ergo ita in ſimili vr̄ diſtinguendum in iur̄o. ita concludunt Pau. de Caſt.& d. Alex.hic.& Pau.de Caſtr.& Lud.in l.non erit.in §. ſi neque.ſ.eod.Lud.in l.3.§.iurari.ꝯ.eo.de quo puncto vide Can. in d.c.cum apud.maxime d.Alex. Pau.de Caſtr. & Ludo.Ro. in l.1.in princip.ff.de verb.oblig. Ioan.Fab. in §.mutus. Inſti. de inut.ſtip.& in §.teſtes.Inſt.de teſt.

A D D I T I O.

a ¶Mutus poteſt eſſe teſtis.Adde Card.Alex.in c.cum apud,in vlt.col.de ſpon.

S V M M A R I V M.

1 *Filusfam. quando conueniri poſſit.*
2 *Cautela, vt filiusfa.debitor euitet carceres.*
3 *Imperator an teneatur ad debita Præfecti.*
4 *Iuramentum non trahitur ad futura.*
5 *Iuramentum patris an proſit filio.num.7.*
6 *Pater poteſt facere pro filio ea oīa,quæ requirunt ſpeciale mandatum.*
8 *In dubio nemo præſumitur delinquere.*
9 *Quis non tenetur reſpōdere poſitioni crimino ſæ, vel per quam detegitur periurium.*
10 *Super deciſis quis non cogitur iurare.*

§. Si pater. Si pater iurat filium non debere, & ſibi, & filio oritur exceptio:ſi autem iuret in peculio nihil eſſe, ſibi tm̄ hoc iur̄m prodeſt, tn̄ eo nō obſtant.
1 poteſt conueniri rōne peculij poſtea quæſiti. h.d.† Et ſic patet ex tex. dr̄iam eſſe, an pater iuret circa obligationem filij negatiuè. nam ſublata obligatione principali, qua tenetur filius, cū pr̄ teneatur tanquam fideieſſor.l.cum filius. in prin. ff. de verb. oblig.tollitur obligatio patris.l.duob.§.1.ꝯ.eo. an verò pr̄ iuret circa peculiū filij? rn̄d.qa ſtat ſimul, ꝙ filius nihil habeat in peculio,& ſic pater non obligetur,& tn̄ filius ſit obligatus:& tūc fit executio ꝑſonalis ꝯ filium, ſm̄ gl. & Bar. in l.3.§.ſed vtrum.
2 ff.de min.Bar.in l. ſi filio.ff.ſol. mat. † Circa hoc not. pulchram cautelam, per quam filiusfa. qui habet debita, poteſt euadere carceres : videlicet ſi fecerit ſe emancipari à patre, quia filius ꝑ emancipationem cum cenſeatur noua perſona, de rigore iuris liberatur ab obligationib. præcedentib. tn̄ de æquitate prætoris tenetur inquantum facere poteſt , non vltra , & ideo ſi filiusfa.fecit debita,& emancipetur,non poterit fieri executio in perſonam,quia non tenetur,niſi inquantum facere poteſt. tex. eſt in l.ſi ex alio.C.quod cum eo,& ibi Bal. not. illum text. pro filijs mercatorum, qui fecerunt multa debita , & ad idem eſt text. in l.2. ff. quod cū eo.& tenet etiā Io.de Pla.in §. ſunt præterea.ad fin.Inſtit.de act.Iſtud ergo limita no.niſi filiusfa. ꝯheret multa debita, iſto animo, vt mediante emancipatione excludat debitores,& ideo ſi incontinenti faceret ſe emancipari, præſumeretur feciſſe in fraudem,& ideo non haberet tunc locum ille titulus , quod cum eo.iſtud probat in ſimili text.not.
3 in l.1.§.1.ff. ſi quis teſta.lib.eſſe iuſ. fu.adeo † ꝙ per illū text.dicit Bartol. quod ſi Præfectus ſentiens , quòd Imperator venit Romam ad coronam ſuſcipiendam, facit multa debita , tunc Imperator non tenetur ad ea , licèt aliàs teneretur. Facit pulchre text. in l.omnia.§. fin.iuncta.l.ſeq.ff. de leg.2.& ibi Bartol. multum not. & ad iſtam limita. vide Cepolam in cautela ſua.
4 19.¶† Vltimò not. in fin. ꝙ iuramentum ſimpliciter præſtitū, non trahitur ad futura.facit regula.l. 1.ff. qui ſatiſd. cog. & regula.l.quòd ſeruius.ff.de condi.ob cau. vbi iuramentum intelligitur reb.ſtantib.in eodem ſtatu.¶Glo.in verſi.filio. in fin.glo.
5 ¶† Not.ex gl.diſtinctionē , ſecundum quam reſtringitur text. noſter,vt intelligi debeat,quòd pater iurauit pro filio ſuo,vt filio ſuo, vel prout hærede futuro, quia tunc prodeſt iur̄m filio; ſecus ſi iuraſſet pro filio,prout pro vno extraneo:quia tunc nō
* haberet locum hic text. Cum gl.tenent Bar. *& communiter alij,* tamen Fulg. & Paul. de Caſtr.hic, & ante eos Iac. Butr.melius dixerunt, quòd imo iuramētum patris ſemper proſit filio iſta ratione. nam pater cenſetur quaſi fideiuſſor pro filio habente peculium.l.cum filius.in princip. ff. de verbor. obligatio. ſed ſi ſic eſt , iuramentum fideiuſſoris, qui iurat principalem nihil debere,ſemper prodeſt principali.l.duob. §. item à fideiuſſore. ꝯ.eo.& ideo dicunt ipſi glo.procedere,quando filius non habe-
6 ret peculium. † Confirmo iſtam conclu. quòd iuramentum patris ſemper debeat prodeſſe filio : nam pater poteſt facere pro filio omnia illa, quæ requirunt ſpeciale mandatum , ſicut ſi haberet ſpeciale mandatum.l. patri pro filio. in princip. ff.de minor. tunc ſic : ſi procurator haberet ſpeciale mandatum, & iuraret , prodeſſet in totum domino , vt vidiſtis in l. iuſiurand. §.procurator.ſupra eod.ergo & in caſu noſtro, cui adde, quòd non videtur bona argumentatio gloſſ. de pacto patris ad iuramentum, cùm maioris efficaciæ ſit iuramentum, quàm pactum,vt inquit glo.not.in l.duo.in princip. infra eod. vbi gloſſ. ponit rationem diuerſitatis.Et conſidera, quomodo poſſit ſtare id, quòd dicit gloſſ. de filio tanquam extraneo, quomodo enim pater poteſt iurare ꝑ filio tanquā extraneo, quando iurat in cauſa peculiari,quia non poteſt filius hr̄e peculium, niſi vti filius,& in poteſtate.l.ſi.in fin.C.de inofficio. teſtam.& quæ vtilitas ſit , an quæratur filio directa exceptio pacti , an ſolum vtilis licèt Fulgoſ.hic dicat parum referre,dic melius,quòd exceptio directa, quæ eſt propria, eſt illa, quæ ipſo iure tollit naturalem obligationem , & elidit ciuilem l. ſi vnus. §. pactus ne peteret.ff.de pact.quod non facit vtilis exceptio pacti, quæ eſt ſubſidiaria , ita magiſtraliter declarat Bald. reputans not. dignum in l. pacta, quæ contra. in 6. & 7. column.C. de pact. Sal.in l.pacta nouiſſimaa.in 6.& 8.column.C.eo. Paul.de Caſt. in l.iuris gent.§.final.ff. de pact. & in dict. l. ſi vnus.§. pactus ne peteret. & ibidem Alexand. in 6. colum. ¶Gloſſ. in verbo acquiſiti.in effectu format duas oppo.contra tex.Secunda ibi,

ſed

7 ſed nonne. Iſta glo. vult oſtendere, † ſi pater iurauit nihil eſſe
in peculio filij, ꝙ tamen ſi reperitur filium habere peculium,
ꝙ non obſtante iuramento poſſit pater conueniri de peculio
abſque eo, ꝙ probet peculium fuiſſe acquiſitum poſt iuramē-
tum: cuius contrarium vult tex. ibi, *pater ita conuenietur, &c.* Ad
iſtud oſtendendum glo. facit duo fundamenta: primum, nam
actor, vel iudex interrogabit patrem, an filius habuerit iſtud
peculium tempore iuramenti, vel ne, & huic interrogationi
pater tenetur reſpondere, cùm ſit de præparatorijs iudicij, iux-
ta titulum de interrog. actio. maximè hodie, cùm poſitioni
cuilibet ſit reſpondendum, iuxta. c. 2. coniuncta glo. de confeſ.
in 6. not. glo. & ibi dixi in l. 2. §. ꝙ obſeruari. C. de iur. cal. tunc
ſic, ſi pater ne detegat periurium ſuum, dicat, ꝙ peculium fuit
acquiſitum poſt iuramentum, actor habebit intentionem fun
datam ſine alia probatione: ſi autem pater confiteatur, quod
filius habebat iſtud peculium tempore quo iurauit, non obſt.
quod iurauerit contrarium, & adhuc videtur, ꝙ actor habeat
intentionem fundatam, quia licèt dato iuramento nihil vltra
quæri poſſit. l. non erit. §. dato. s̃. eod. tamen ſi pars, quæ iurauit
confiteretur contrarium, ſecus eſſet, quia contra præſumptio-
nem iuris, & de iure admittitur probatio per confeſſionē par-
tis, vt dixi in l. ſi duo. §. idem Iulianus. s̃. eod. glo. reſpondet, ꝙ
pater non tenetur reſpondere huic interrogationi, vel poſitio-
8 ni, ratione de qua hic per eam. † Secundum fundamentū glo.
eſt, nā in dubio nemo præſumitur delinquere. l. merito. ff. pro
ſoc. ſi ergo reperitur filius habere peculium, & pater iurauerit
filium non habere peculium, certè ad hoc, vt pater non præſu
matur periurus, præſumeretur peculium acquiſitum poſt iu-
ramentum: ergo pater poterit conueniri abſq; eo, ꝙ actor pro
bet, &c. Gl. reſpondet multum ſingulariter ſecundum, ꝙ eam
* no. Bart. *& omnes Doct.* ꝙ regula. d. l. meritò. procedit, vbi agitur
de abſoluendo aliquem ex tali præſumptione, nam tunc fauo
re liberationis capitur illa præſumptio, ſed vbi ex tali præſum-
ptione aliquis veniret condemnandus, vt hic, tunc non proce-
9 dit regula. d. l. merito. † Ex prima parte not. ꝙ poſitioni crimi-
noſę, per quam detegitur periurium, non cogitur quis reſpon
dere: de quo per Doct. in l. 2. §. ꝙ obſeruari. C. de iur. calum. cū
alijs concor. hic alleg. per d. Alex. quib. adde gl. Inn. & Cano. in
c. dudum, el 2. de elec. Cano. in c. inquiſitionis. de accuſ. gl. in c.
ſi poſt præſtitum. de confeſ. in 6. dicit tamen Bald. in l. fin. in 4.
10 col. ff. de his, quib. vt indi. ꝙ ideo hic poteſt recuſari, † quia ſu-
per deciſo non cogitur quis iurare: prout etiam ſentiunt Bart.
& Doct. hic. Item pondera gl. hic velle, ꝙ ſi non reſponderet,
ſtaretur confeſſioni vltimæ contra proprium iuramentum, ꝙ
vltimum not. examinaui in l. ſi duob. §. idem Iulianus. s̃. eo. Ex
2. parte glo. not. ſing. ſm Bart. & Doct. hic, limitationem. l. meri
to. ff. pro ſoc. quam etiam ibi not. Bart. Eſt verum, ꝙ Bart. addit
unum text. qui parum, vel nihil facit, ſecundum Fulg. hic.

SVMMARIVM.

1 *Nouatio quid comprehendat, ſi accipiatur vt genus vel vt ſpecies.*
2 *Quæ requirantur, vt ſit propriè delegatio.*
3 *Quomodo iuramentum habet vim nouationis, delegationis, iudicij, & ſolutionis in principio, & effectus iuramenti. nu. 4.*

§. Iuriſiurandi. Iuramentum habet de natu-
ra nouationis, delegationis,
iudicij, & ſolutionis. h. d. non dico, ꝙ ſit nouatio. Et præmitte,
1 † ꝙ nouatio poteſt capi tanquam genus, & tunc comprehen-
dit ſubdelegationem, & ceſſionem, vt declarat glo. in rub. ff. de
noua. Item poteſt capi tanquam ſpecies, & tunc propriè dici-
tur, quando ipſe idem promittit animo nouandi ſub alia for-
ma, & qualitate, vel quando tertius promittit illud, ꝙ ego de-
beo animo nouandi: tunc per nouationem mea obligatio tol
litur, & noua inducitur in perſona promittentis. Item eſt dele-
gatio, in qua requiritur expreſſus conſenſus creditoris delegan
tis, & debitoris delegati, qui debet per ſtipulationem promitte
re. Item eſt ceſſio debitoris, quæ fit ignorante, & inuito eo. Iſtā
differentiam facit text. in l. 1. C. de noua. declarat Bart. in l. dele-
2 gare. ff. de noua. & † quæ requirantur ad hoc, vt propriè ſit de-
legatio, eſt glo. not. in l. quamuis. §. ſi mulier. ff. ad Velle. decla-
3 raui in l. ſingularia. s̃. ſi cert. pet. † Et not. gloſ. hic declarantem,
quomodo iuramentum habeat vim nouationis: nam ſi defer-
tur àctori, habet vim nouationis non priuatiuæ, quæ eſt pro-
pria nouatio, qñ antiqua obligatio extinguitur, & inducitur
alia noua obligatio in perſona eiuſdem, vel alterius, & de iſta
propriè loquitur titu. ff. & C. de noua. ſed habet vim noua-
tionis accumulatiuæ, quia per iurm non tollitur prima actio:
imò ei alia accumulatur. Facit text. in l. eum qui. in prin. in ver.
cum omiſſa, ſm intellectum gl. ibi, vbi Bart. no. ĩ. eod. ſic in ſi-
mili dicimus in ſententia, q̃ habet vim nouationis accumula-
tiuæ. l. nepoti. & ibi gl. & Bart. ff. de fun. inſtruc. gl. & Doct. in l. 1.
C. de iud. gl. in l. duob. ff. de excep. rei iud. Item pondera dum
text. iſte dicit, quia proficiſcitur ex conuentione: licèt gl. repre-
hendat, quaſi hæc ratio ſit nimium generalis, tu dic iſtud fuiſſe
dictum propter d. l. 1. C. de nou. vbi text. dicit, ꝙ differentia eſt
4 inter delegationem, & ceſſionem, vt s̃. declaraui. ¶ † Not. ex
hoc text. quatuor effectus iuramenti. Adde, ꝙ etiam habet ef-
fectum ſententiæ. l. 1. in prin. ff. quar. re. act. non datur. l. ſed & ſi
poſſeſſori. §. fin. s̃. eod. l. poſt rem. ff. de re iu. Item habet effectū
lit. conteſt. l. nam & poſtea. §. ſi is, qui temporali. s̃. eo. Item ha-
bet vim pacti obligatorij. l. ſi duo. §. ſi quis iurauit, cum §. ſeq. s̃.
eo. & confeſſionis. l. eū qui. in prin. ĩ. eo. Bart. & Doct. hic habēt
infinitos alios effectus, quos longum eſſet referre.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum principalis an proſit fideiuſſori.*
2 *Quid in iuramento vnius ex correis debendi. nu. 3. & 4.*
5 *Quando fideiuſſor poſſit agere contra principalem. nu. 6. & 9.*
7 *Confeſſio procuratoris de recepto, quando noceat domino.*
8 *Mulier, quę habet inſtrumentum confeſſionis dotis, an poſſit agere contra tertios poſſeſſores.*
10 *Iuramentum fideiuſſoris in dubio præſumitur reale, non perſonale, & ſic prodeſt principali.*
11 *Sententia abſolutoria pro fideiuſſore an proſit principali.*

LEX XXVIII.

DVobus reis. Iuramētum delatum ab
vno ex correis credendi,
alteri nocet. Item iuramentum rei indiſtinctè pro-
deſt fideiuſſori: ècōtra autē iurm fideiuſſoris prodeſt
principali, ſi eſt iuratū ſuper re, hoc eſt ſup debito, vel ꝯctu ne
gatiuè: ſecus ſi de perſona ſolius fideiuſſoris. h. d. vſque ad §. ſi
1 ei qui. ¶ † Not. ꝙ iuramentum rei indiſtinctè prodeſt fideiuſſo
ri, & pondera rationem, quia habet vim ſolutionis, ex qua ſe-
quitur ſecundum Pau. de Caſt. & Ale. hic, ꝙ iſtud procedit etiā
ſi fideiuſſor non eſſet habiturus regreſſum cōtra principalem
debitorem: licèt aliud ſit in pacto. l. ꝙ dictū. ff. de pact. & aliud
in ſententia, ſecundum Bart. in l. fin. §. fin. ĩ. eod. ¶ No. 2. in ver.
item à fideiuſſore. diſtinctionem text. quæ locum non habet
in ſententia, ſecundum Bar. & Mod. hic, cum concor. pro & ꝯ
alleg. hic per Alex. ad quem te remitto, qui alleg. Bar. contrarū,
vt hic per eum. ¶ Gl. in verb. nocebit, diuiditur in duas, prout
duob. modis opp. contra text. Secunda ibi, ſed videtur non no-
cere. In prima parte timore vnius contrarij ſubaudiuit ad text.
ꝙ procedat ſi duo rei eſſent ſocij. Bart. reprehendit gl. & ante
2 eum Oldr. vt refert Alb. quia indiſtinctè † qñ ſunt duo rei cre-
dendi, & vnus defert iuramentum debitori, nocet indiſtinctè.
Ratio eſt, ſecundum Bar. & Doct. hic, quia quando ſunt plures
rei credendi, melior eſt conditio præoccupantis. ſ. litem conte
ſtando. l. fideicommiſſa. §. plerunque. ff. de leg. 3. ſed iuramentū
habet vim litis conteſt. vt dixi in §. præcedenti: ergo iuramen-
tum vnius ſemper debet nocere alteri, ſiue ſint ſocij, ſiue non,
* & ita contra gl. *tenent omnes* hic, & plenius Bar. in l. ex duob. reis.
in 4. & 5. q. ff. de duo. re. vbi plenius declarat, quomodo in
duob. correis lit. conte. facta per vnum, alij præiudicet. Inuenio
tñ, ꝙ Ray. tenet cum gl. ꝯ Bart. in l. Titio centum. in prin. ff. de
condi. & demon. vt ibi refert Imo. in 2. col. per text. in l. ſi duo.
ff. de arb. qui nihil facit contra Bar. & Doct. in l. 2. C. de fid. inſtr.
3 iuncta gl. 2. in verbo alius. nam volunt Bart. & Doct. hic, † ꝙ in
iudicialibus iurm vnius ex correis noceat alicui: ſicut in iudi-
cialib. factum vnius nocet alteri interueniente litis conteſt. nā
ꝯ iſtud vlt. videtur ibi gl. cum text. vbi ſi vnus ex duobus reis
credendi, quib. debetur eadem res inſolidum, agit ꝯ debitorē
litem conteſtando, & ad conſequendum tale debitum oſten-
dit inſtrm falſum, quo vtitur, tali caſu debet puniri pœna fal-
ſi, & perdere cauſam, vult gl. ibi, ꝙ iſtud non noceat alteri cor-
reo: ergo ꝯ Bart. & Doct. hic, & ideo Imo. iſtud perpendens in
l. ſępè. ff. de re iud. in 7. col. dicit, ꝙ illa gl. eſt falſa per doct. Bar.
4 & Doct. hic, † quia in iudicialib. interueniente lit. conteſt. fa-
ctum vnius præiudicat alteri. Ego conſiderabam ſi illa gl. poſ-
ſet ſuſtineri, dicendo, ꝙ illud, ꝙ dicitur, ꝙ qñ ſunt duo rei cre-
dendi, ꝙ in iudicialib. factum vnius ex eis nocet alteri, proce-
dit in ciuilib. ſed non in criminalib. ita declarat Bar. in d. l. de-
nunciaſſe. §. fin. ff. de adul. ſed in d. l. 2. ſumus in materia crimi-
nali: ergo illa gl. bene dicit, pro qua adduco. Nam falſum non
pōt committi ſine dolo. l. nec exemplum. C. de fal. vbi ergo
vnus ex reis credendi vtitur falſo inſtrumento, ille bene eſt in
dolo, ſed alij non: ergo alijs non debet præiudicare. In vlt. parte
gl. vltra rationem gl. & Doct. aliam ſubtiliorem aſſigna ſecun-
dum Iac. But. & Alb. hic, qa in duob. reis credendi adſunt duæ
perſonæ

perſonæ ſeparatæ,& vnicum debitum tantum: quando ergo
fit actus, qui immediatè reſpicit debitum. omnib.præiudicat,
vt eſt ſolutio,& iuramentum,vt hic,& acceptilatio.l. & per iu
ſiurandum.§. fin. ff.de exce.ſecus ſi actus reſpiciat perſonam,
vt pactum de nõ petendo, quia cùm ſint perſonæ diuerſæ,alij
non præiudicat.l.ſi vnus.in prin.alleg.in gl.Nec obſtat ibi text.
in ver.nec ſi in rem, quia pactum per hoc non eſt,quin perſo-
nam reſpiciat magis principaliter.¶Gl.in ver.ſolutionis,diuidi
tur in duas partes.Primò alleg.tres concor. ad text. & caue dũ
alleg.l.ſi donatæ.§.ſi ſponſus.ille text.venit à remotis, ſed vult
inducere glo. ꝙ quemadmodum ibi ſecundus anulus ſucce-
dens loco primi,cenſetur prout primus:ita iuramentum,ꝙ ha
betur loco ſolutionis,debet cenſeri prout ſolutio. In ſecunda,
quæ eſt ibi,an ergo.gl.quærit,& reſpondet. Ex iſta ſecunda par
5 te not.multum, † ꝙ ad hoc, vt fideiuſſor poſſit agere actione
mandati contra principalem, requiritur, ꝙ appareat de vera
ſolutione:nam ex ficta ſolutione,prout eſt iuramentũ fideiuſ-
ſoris,dato,ꝙ proſit principali, tamen principalis conueniri nõ
poteſt,& cum gl.tenent Bart. & alij hic. Bart. in l. per iuſiuran-
dum.§.antepe.in fin.ff.de accep.& in l.cum filius, in fin.prin.ff.
de verb.obl.& in l.reos.in 5.q.ff. de duo.reis, & ad iura, quæ al-
leg.gl.pro reſponſione, vide gl.plenam in l. ſi verò non remu-
nerandi.in prin.ff.mand.Non obſt.text. in l.inter cauſas.§. ſi is,
qui. qui videtur ſtringere in oppoſitum in ratione ſui, quia re-
ſpondetur, ꝙ ibi nedum debitor fuit liberatus,ſed etiã aliquid
abeſt ab illo creditore, qui animo donandi fideiuſſori remiſit
creditũ ſuum,vel liberauit iſtum ab alio creditore: nimirum ſi
ille fideiuſſor, propter quẽ facta eſt illa remiſſio,habet regreſ-
ſum contra debitorem,ſed hic nihil abeſt à fideiuſſore, nec ab
alio eius contemplatione:ideo quamuis iuramentum fideiuſ-
ſoris proſit reo,tamen non habet regreſſum contra debitorem
principalem.Non obſt.ꝙ iuramentum habeatur loco ſolutio
nis.quia eſt verum,reſpectu creditoris, qui detulit iuramentũ,
non autem quantum ad alios. Vel aliter reſpondetur, ꝙ iura-
mentum eſt ficta ſolutio,fateor,ſed ad hoc, vt fideiuſſor poſ-
ſit agere contra principalem actione mandati,requiritur,ꝙ ve
rè ſoluerit: nam ficta ſolutio non ſufficit. per iſtam gloſ. infert
Bart.(ſub dubio tamen fortè,) ꝙ fideiuſſor, qui habet inſtrm
a confeſſionis [a] à creditore,nõ per hoc poteſt agere contra prin
cipalem,niſi probet de vera ſolutione, ꝙ eſt tenendum menti
ſecundum eum, & pro iſta deci.facit,quia tale inſtrumentum
non probat niſi confeſſionem creditoris,gl.& Doct. in l.ſi non
ſinguli.C.de non num.pec.tunc ſic, etiam iuramentum habet
vim confeſſionis.l.eum qui.in prin.ĵ.eod.& tamen non ſufficit
fideiuſſori iuramentum,vt poſſit agere contra principalem,vt
* hac gl.*communiter approbata*: ergo etiam non ſufficit tale inſtru-
mẽtum:cum eo tenet Ful.hic in vna lect.dicens ita tenere cõ-
cor.omnes Doct.& Lud. Rom. in l.prædia. in antepe. colu.&
ſeq.ff.de acquir.poſſ.per iſtam gl.& in d.l. ſi vero non remune-
randi.in prin.quæ lex nihil facit, quia ibi illa remiſſio ex cauſa
don.ſolùm fiebat fideiuſſori,vt ibi in text. Et propterea ſubiun
6 git Lud. † ꝙ cautus debet eſſe fideiuſſor,vt in inſtrumento fa-
ciat apponi in præſentia teſtium, qualiter creditor confeſſus
eſt habuiſſe, & recepiſſe à fideiuſſore, & in veritate habuit, &
recepit: nam tũc bene haberet regreſſum cõtra principalem,
ſicut ſi verè ſoluiſſet.& Ang.in l. Vranius. §.1.ff. de fideiuſ. vbi
ipſe & Imo.tradunt eandem cautelam. Pro iſta parte facit, ꝙ
7 decidit Bart. in l.2.§. fin.ſ.tit.1. vbi tenet, † ꝙ ſi dominus con-
ſtituit procuratorem ad recipiendum pecuniam mutuam à
Titio,ſi poſtea in inſtrumẽto dicatur, qualiter procurator fuit
confeſſus habuiſſe, & recepiſſe illam pecuniam mutuo à Ti-
tio, dominus virtute talis inſtrumenti ſolùm continentis con-
feſſionem non poterit conueniri.Facit, ꝙ decidit Spec.in titu.
de teſte.§.1.ver.ſed pone egi.vbi quærit,ꝙ ſi egi certi condictio
ne ex mutuo contra Titium ad mille:produxi teſtes,qui depo
nunt, ꝙ fuerunt præſentes,quando Titius fuit confeſſus ſe ha-
buiſſe,& recepiſſe illa mille mutuo à me: tamen non deponũt
de alia numeratione:certè non obtinebo, licèt in contrarium
videatur facere, quia is,qui agit ex mutuo, ſi delato ſibi iura-
mento iuret, obtinet, & tamen iuramentum habet vim con-
* feſſionis.Breuiter tene contra Bart.contra *quem eſt communis ſen-
tentia*. contrarium de directo conſuluit Bart. in conſ.incip. Ti-
tius promiſit Sempronio eum indemnem cõſeruare, &c. per
quatuor bona fundamenta. de quib. ibi per eum. idem tenet
Sali.Pau.de Caſt.& Lud.Ro.& Alex.hic, & dicit Pau.de Caſt.
hic,qui alleg.nonnulla iura pro Bart. quæ nihil faciunt, quòd
iſtam quæſt. habuit de facto Florentiæ, & quòd ita conſuluit,
motus ex ſ. ſcriptis fundamentis Bart. mouetur etiam per il-
8 lud,ꝙ decidit Bal in l.aſſiduis.C.qui po in pig.ha.vbi vult, † ꝙ
mulier,quæ ſolum habet inſtrm confeſſionis dotis, põt agere
ↄ̃ tertios poſſeſſores bonorum: ſicut ſi inſtrm contineret verã
numerationem,q̃uis gl.ibi teneat ↄ̃riũ.& idem fuit conſultum
per Fran.Tig.Idem tenet Imo.in l. Vranius,§.1. idẽ tenet Pau.
de Caſt.in l.qui debitorem. per illum text.ff.de noua. & in cõſ.
pen.inc.q̃ritur an fideiuſſori.& refert d.Alc. hic ſe pro hac par-
te bis conſuluiſſe, & ita conſuluit in conſ. 167. inc.viſo inſtrõ
ↄ̃ctus celebrati. vbi plenius examinat,q̃ hic in lectu.& pro iſta
partẽ facit.l.pecuniæ. C.de ſol. per q̃ Bald.ibi in terminis tenet,
ꝙ per confeſſionem probetur vera numeratio. Vnde infert,ꝙ
mulier habens inſtrm confeſſionis dotis, conſequitur oĩa pri-
uilegia dotis, ſicut ſi eſſet vera dos, eo quia per confeſſionem
probatur vera numeratio.idem no.Bal.in l.deo nobis.in 2.col.
C.de epiſ.& cle.& in l.1.ad fin.C.qñ lic.ab emp.diſ. tñ gl. in d.l.
aſſiduis.in gl.1.in ver.data. tenet ↄ̃rium. Teneo iſtam partem,
non obſt.doct. Bart. & Doct. in d.l.2.§.fin. quia illud ideo ibi,
quia ex illa confeſſione ille, qui cõuenit,nullam liberationem
conſecutus eſt, prout in terminis noſtris conſequitur debitor
principalis,ſi vera ſunt,quæ ſ.dixi.Non obſt.dictum Spec.in d.
titu. de teſte. §.1. ver. ſed pone egi. quia ideo ibi illud eſt, quia
ego actor capitulaui de vera numeratione: teſtes autem depo
ſuerunt de confeſſione, & ſic depoſuerũt extra artic.quo caſu
tunc dictum teſtium non valet, vt vidimus poſt gl. & Bart.in
d.l.ſi duo.in §.idem Iul.ſ.eod.Per hoc infero in ſpecie,ꝙ ſi ego
egi ex mutuo, ſed poſtea capitulaui de confeſſione, & teſtes
depoſuerunt de confeſſione (quo caſu probant)ego actor ob-
b tinebo. [b] & iſtud eſt de mente Spe. ibi.& expreſsè firmat Bald.
in l. generaliter. in 9.q. C. de non num. pec. & Imol. in l. ſi ita
ſtipulatus.§.Chryſogonus.ff. de verb.obl. Pau.de Caſt.in l.2.§.
9 fin.ff. ſi cert.pet. † Aduerte etiã, quia tenendo iſtã cõem opi. [c]
c ꝙ ſi creditor fecit fideiuſſori inſtrm confeſſionis, in quo con-
fiteatur ſe habuiſſe, & recepiſſe à fideiuſſore pecuniam debitã,
ꝙ fideiuſſor põt agere ↄ̃ debitorẽ ex tali confeſſione, ſicut ex
vera numeratione. Conſidera circa vnum. ſi. n. non obſt. tali
cõfeſſione etiam poſt 30.dies põt creditor aſſumere onus pro-
bandi pecuniam non fuiſſe numeratam, vt not.gl.& Doct.in
l.in contractib. in prin. C. de non nu. pec. quomodo ergo erit
conſultum debitori? Limita tñ cõem ſententiam,niſi in inſtrõ
confeſſionis eſſet etiam acceptilatio,quæ oſtẽdit etiam nume
rationem non interueniſſe.ita ſing.limitat Bart.in l.1. per illum
text.ff. quæ in frau. cre. ¶Gl.in ver.de te.diuiditur in duas par-
tes.¶Primò declarat text.Secundò ponit vnum dictum. Scda
10 ibi, quid in dubio. Ex iſta vlt. not. † ꝙ iurm fideiuſſoris in du-
bio præſumitur de re,non autẽ de perſona. & ſic prodeſt prin-
cipali,per rationẽ gl.quia iurm vim ſolutionis obtinet.& iſtud
eſt credendum voluiſſe gl.vt not.Bar.Ricar.Malum. & Alb.q̃-
uis gl. ex continuatione, ſi continuatiuè legatur, viſa ſit aliter
ſentire,ſed pp rationem, q̃ aſſignat, dicimus iſtã fuiſſe mentẽ
gl.idem tenet gl.in l.1.ff.qua.re.act.non da. & eſt bonus text.in
l.fin.in prin.ĵ.eod.ꝙ intellige,& declara, vt per Bart.in §.igitur
ſi quis.ĵ.ea.l. Item adde aliud eſſe in ſententia abſolutoria,quæ
in dubio præſumitur lata,quia non probatum:non autem, q̃a
non ſit debitum. ſm Bart. hic. & plenius in l. 2.§.1.in 3.col.vbi
videas rationem diuerſitatis inter iurm, & ſentẽtiam.ff.vi bo.
rap.& in l.Iul.in 3.col. per illũ text. quem videas ibi per eum in
ductum.ff. de cond.inde. & in repe. l. ex duob. in 4.q.prin. de
duo.re.quamuis ↄ̃rium teneat Bald.hic,& malè,vt plenius ha
bes per Alex.ad quem te remitto.Et aduerte inquantum Bart.
hic alleg.l.ſi à te.ff.de exce.rei iud.debuit allegare.l.ſi inter.quę
etiam parum facit,ſicut etiam parum facit.l.diui.ff.de lib.cau.
11 hic etiam alleg. per ipſum. † Vlt. quærit hic Bart. pone,fertur
ſententia abſolutioria pro fideiuſſore, & fertur ſuper re tanq̃
nunq̃ fuerit contractum, &c. an iſta ſententia abſolutoria pro
fideiuſſore proſit reo principali,&c. refert Dyn. in regula rati-
habitionem.de reg.iur.in 6.tenuiſſe,ꝙ ſic.ſed ipſe Bart. ſecutus
Ray.tenet,ꝙ non, ſiue talis ſentẽtia ſit lata in delictis,ſiue in ↄ̃-
ctib.& aliud eſt in iuramento, quia vim ſolutionis obtinet,per
text.in l. aduerſus. vbi idem tenet Bart.ſ. de arb.& text.in l.de-
nunciaſſe.§.fin.& in l.adulter.§.ſi eo tempore,& ibi Bart.idem
tenet.ff.de adul. idem tenet Bart. in l.fin. ĵ.eod. & ibi Bart. co-
natur reſpondere ad illum text. quia verè multum obſtat, &
de quo text. dubitauit Lud. Ro. in §. ſeq. vbi ponit iſtam q. &
idem,ꝙ Bart.tenet Bald.hic in lect.antiqua.Ful.Pau.de Caſt.&
d.Alex. hic, & dicit Pau. de Caſt. ꝙ ita conſuleret.idem tenet
Imo.

ADDITIONES.

a ¶Inſtrumentum confeſſionis, infert Bart. de habente inſtrumentum confeſ-
ſionis,an poſſit agere cõtra principalem, vide Dec.in l.2.§.fin.col. pen.ſup.
titu.1. PVRPV.

b ¶Obtinebo.vide Alex.l.b.2.conſ.25.col.3. PVRPV.

c ¶Communem opi.Adde,quòd idem tenet, & cõmunem dicit Rol. conſ.17.
nu.9.lib.1.Afflict.Dec.94.col.2.verſ.nam retenta.Alex. conſ.25.col.2. lib.2.
Dec.conſ.493.& fac.quę Afflict.no.deciſ.91.n.3.deciſ.150.n.35. MASVER.

Imo.& Pau.de Cast.in l.amissi.§.fin.ff.de fideiuss. & Imo.in l.ex
duob.ff.de duo.re.& istud teneo,quamuis contrarium,& ma-
lè tenuerit Bart. in d.l.amissi.§. fin.& in d.l.ex duob.in 3.q.prin.
& ibi etiam Ang. licèt Bald. hic distinguat inter causas ciuiles,
& criminales.

SVMMARIVM.

1 *Iudex potest testis dictum repetere, si est obscurum.*
2 *Actus quando verificetur de primo actu,& seq.nu.19.& 20.*
3 *Promittens quem præsentare,intelligitur semel.num.19.*

§.Si ei,qui. Iuramentum fideiussoris de iudicio si-
sti prodest principali, si agendo ꝯ prin-
cipalem veniretur ꝯtra iurm̃ fideiussoris, & iurm̃ vnius ex reis
debendi alij etiam prodest. h.d. vsque ad §. exceptio. ¶In text.
ibi,distinguendum est,& replicatione emendandum : intellige
dupliciter,vt per Bart.hic.primus intellectus est melior: tenen-
1 do fm̃,cum limita,vt not.per Bar. in §. igitur si quis.j.ea.l. † &
dum Bart.alleg.simile de teste,quem põt iudex repetere, vt de
a claret dictum eius obscurum. a Adde text. in c. cum clamor.
de testib.& in c.cum Ioannes Heremita. de fide instr. & in c.in
præsentia.de prob. Et not.diligenter, ꝙ istud debet fieri motu
proprio iudicis:non autem posset fieri ad postulationem par-
tis.gl.est in §. quia vero multi.in Auth. de test. ꝗ Ang. ibi in 7.
col.not.& dicit non esse alibi in iure. Sed tu adde simile,& me
liorem in d.c.cum Io.in ver.partib.tñ istud simile Bart.de teste
non vr̃ bonum, fm̃ Ful.& Lud.Ro.hic, quia declaratio testis
pendet à sola eius voluntate,non sic in iur̃o partis,cùm etiam
intelligatur fm̃, ꝙ delatum est. l.3.§.fin.s̃.eo. Super hac prima
parte no.diligenter gl.in ver.exhibuerit, quæ singulariter vult,
ꝙ qui promisit simpliciter præsentare aliquem iudici, si semel
præsentauit,est liberatus, quia promissio sua intelligitur de pri
ma præsentatione,& inductio huius gl.fuit ex nouis inductio-
nib.d.Bened.de Plumbino,vt refert.Lud.Rò.hic, & in l.si fini-
ta.in prin.vbi etiam Alex.ff.de damn.infe.& cum ista gl.transit
Pau.de Cast.hic, & Alex.in cons. 501.inc. in casu præmisso. in
8.col.idem tenet Ioan.Andr. quem videas in addi. Spec. in tit.
de accus.in 3.parte.§.sequitur, in addi.incip. Odofr.Pro ista gl.
b facit in primis regula.l.boues: b §.hoc sermone.ff.de verb.sign.
& text.in l.dotis.vltima.ff.de iur.dot. vbi habetur, ꝙ verba in-
telliguntur de primo actu tñ,& sic de primis nuptijs. & per d.
l.boues.§.hoc sermone,decidit Bald.in proœ.decre.in 7.col.in
2 fin. † Si testator mãdauit bona sua distribui in mulieribus pau
peribus maritandis,ꝗuis indefinitè loquutus sit: tñ si essent vi-
duæ pauperes maritandæ, non posset in eas fieri distributio,
quia viduæ transeunt ad secund. nupt. & verba testatoris de-
3 bent intelligi de primis. c † Item per illum text. decidit Bald.in
c c. olim ex literis. in 2.col. de rescrip. ꝙ si arbitro data est pote-
stas prorogandi terminum compromissi simpliciter: intelligi-
tur de prima,& sic de vna prorogatione tñ,& non vltra.ꝙ be-
4 ne not.& idẽ tenet Bald.in c.fin.10.col.ad fin.de consue.¶† Se-
cundò ad idem facit text.in c.nõ põt.§.1.de præb in 6.per quẽ
decidit Alb.de Ro.in 2.parte statu. q.182.inc. cũ per dñm fra-
trem Vber. &c. circa fin. ꝙ si alicui conceditur licentia ingre-
diendi clausuram monialium, intelligitur de prima vice tñ,
5 non vlterius.¶† Tertiò facit text.not.in l. si socrus pro filia.ad
fin.prin.ff.pro soc.quem Rap.Ful.ibi in 5.no.ad hoc not.& re-
putat sing. vbi est text. ꝙ si inter plures fratres inita sit conuen-
tio,ꝙ filiæ maritentur de cõi, & vna maritata sit communib.
expensis,& mortuo marito(quia omnia bona consumpserat)
non potuit dotem rehabere, non est denuo de cõi remaritan-
da,quia illa conuentio intelligitur de prima dote,& non de vl
6 teriori : nisi aliud expresse actum sit,vt ibi est text.¶† Quartò
d facit,ꝙ determinat Bart. d in l.1.ff.ad l.Iul.maie. & in d.l.dotis.
vltima.ff.de iur.do.& no.Ang.in l.vtimur.ff.de sepul.vio.ꝙ se-
curitas concessa bannito de eundo, & redeundo, intelligitur
7 pro vna vice tñ, & non vlterius.¶† Quintò facit, ꝙ pulchrè
decidit Bart.in l.cum quidam.ff. de ann.leg. ꝙ si testator in te-
stamento disposuit,ꝙ fratrib.Sancti Francisci præstetur vna pi
tantia in festo Sancti Francisci,intelligitur,ꝙ debeat præstari se
mel tñ, non autem quolibet anno in infinitum : quamuis illẽ
text. obstet ad oppositum : licèt Bart.ibi ad illum conetur re-
spondere,& text.in l.defuncta.§.fin. ff.de vsufr. & contrarium
8 tenet Raph.cuma.in l.eũ qui calen.ff.de verb.obl.¶† Sextò fa-
cit,ꝙ determinat Bald. Imol. & Mod.in l. diuortio.§. ꝙ in an-
nos.ff.sol.mat.per illum text.cum gl.de eo, qui vendidit vuas,
9 quæ bis in anno fructificant,ꝙ intelligitur de primis tñ.¶†Se-
ptimò facit,ꝙ decidit Bar. in l.hoc articulo in vlt.col.ff.de hęr.
inst.quãdo propositum est præmium ingredienti talẽ ciuitatẽ,
ꝙ intelligatur de eo,qui primus ingreditur,quia ille solus habe
10 re debet. ¶† Octauò facit, ꝙ egregiè decidit Bald. in l. 1.in 1.
col.in fin.C.de fideicom. qñ testator grauauit hr̃dẽ, ꝙ habeat
vestire vxorem viduam,an sufficiat vna vestis,an quolibet an-
no debeat prouidere de vestimentis,ibi videas, quia quotidia-
num est:tñ illam decisi. Bal. reprobat Alex. in l.diuortio.§. ob
11 donationes.in pe.col.ff.sol.mat.¶† Nonò facit,ꝙ decidit Bal.
in l.licet.in 4.q. C.loc. ꝙ si aliquis conduxit molendinũ destru-
ctum cum pacto reaptandi, intelligitur de prima reaptatione
12 tñ.¶Decimò facit,ꝙ decidit Bal. in l.fin.in 3.col.C. de indi. vi.
tol. ꝙ si testator faciat testũ, in quo sub nomine appellatiuo
relinquat vxorem suam dñam, massariam,& vsufructuariam:
stante hoc testõ moriatur vxor,& aliam ducat, qua superstite
defunctus sit testator, ꝙ ista secunda vxor non admittitur ad
tale legatum,ꝗuis factum sub nomine appellatiuo,quia intel-
ligi debet de prima vxore. Est verum, ꝙ ꝯ Bald.tenet Alex.in
cons.315.aliàs 170.lib.2.inc.viso processu causæ vertentis inter
dñam Ant.vbi consuluit,ꝙ si testator reliquit alimenta futuræ
vxori,ꝙ fauore alimentorũ intelligitur nõ solũ de prima vxo-
re,sed de alijs,quæ decisio mihi vr̃,ꝙ reddatur ex prædictis pe-
13 riculosa.¶† Vndecimò facit text.not. in l.cum pater.§.pater
certã.in fin.ff. de leg.2. & ibi Bald. in 3.not. Imo. & alij ad hoc
not. ꝙ verba simpliciter prolata restringuntur ad primũ actũ.
14 ¶† Duodecimò facit, ꝙ vult Bal. in l. si vt proponis.1.in vlt.
col.C.quomodo,& qñ iud. post Inn.in c.veniens.de iureiur.ꝙ
si alicui est data potestas arbitrandi,intelligitur semel tñ,& nõ
15 vlterius.¶† Tertiodecimò facit,ꝙ no. decidit Bald.in l.fi.in 2.
col.C. de do. promi. ꝙ statutum disponens, ꝙ frater teneatur
dotare sororẽ,si semel eam dotauerit, & casu fortuito dos sit
deperdita,ꝙ non tenetur amplius dotare, quia statutum non
loquitur de duplici dote, sed de vnica tñ, ad hoc alleg.l.si so-
crus ꝓ filia.in prin.ff.pro soc. ꝗ s̃.in prin. allegaui. Tu intellige
sanè hanc deci.Bal. prout no. declarat Alex. post Bart. & alios
16 ibi in l. si cum dotem.§.1.in 3.col.ff.sol. matr.¶† Quartodeci-
mò facit,ꝙ ꝯsuluit Ale.in cons.81.lib. 3.ꝙ inc.lecto, & discus-
so laborioso processu.in 5.col.ꝙ commissio, seu delegatio fa-
cta per summum Pontificem alicui de dando licentiã certo
monasterio concedendi in emphyteusim, intelligitur de pri-
17 ma licentia tñ, ꝙ not.¶† Quintodecimò facit, ꝙ consuluit
idem Ale.in cons.15.lib.4.inc.breuiter in casu præmisso,ꝙ stã-
te statuto, ꝙ in prædijs rusti. vel vrb. finita locatione intelliga-
tur facta reconductio,eisdem pensionib.pœnis, & qualitatib.
nisi ante per tres menses fuerit renuntiatum, consuluit ipse,ꝙ
tale statutum intelligitur de prima reconductione, & non de
alijs seq.ꝙ etiam bene not.quia vr̃ fortis decisio, ex quo mens,
18 & ratio statuentium vr̃ in omnib.militare.¶† Vlt.facit text.in
l.eũ qui calen.& ibi gl. ff.de verb. obl.& ad id, ꝙ dixi in primo
simili.s̃. qñ in compromisso data est potestas arbitro prorogã-
di tp̃s compromissi,ꝙ intelligitur,vt semel tñ possit proroga-
re,alleg.Bald. Adde ante eum Spec. in loco ordinario in tit. de
arb.§.excipitur.ver.quid si fuit actum in compromisso.Ale. in
cons.212.ꝙ inc.viso consilio aliàs per me reddito.Ex prædictis
19 remanet bene corroborata conclusio gl.nostræ, † ꝙ promit-
tens quẽ præsentare semel præsentando liberatur.& licèt Lud.
Ro.hic reprobet istã gl & in repe. rub.ff de arb.circa 9.char.&
in l.si finita.in prin. ff.de dam. infect. cùm talis promissio intel-
ligatur vsque ad sniam exclusiuè.l. grecè.§. & post litem. ff.de
fideius.& vltra eum facit.l.1.in prin.cum gl.parua. in ver.iudi-
cium.ff.si ex noxa causa aga. vel saltem vsquequo finita sit in-
stantia,vt est gl.in l.si seruus hr̃ditarius.ff.de diuer.& temp. præ
scr. declarat Bart. in l. pen. C. de fidius. & licet Pau.de Cast. &
Alex.aliter distinguant in l.2.§.fi.ff.qui satis.cog Et idem Alex.
in d.l.si finita.in prin.Tu teneas conclu.gl. cum duab.limitatio
nib.Prima est,vt glo.procedat,qñ promisso non est facta con-
templatione alicuius iudicij,vel litis, vt est qñ familia Potesta
tis aliquẽ cepit,ego petõ eum relaxari, promittens præsentare
eum Potestati,vt declarant Bar. & Angel. in rub.ff.in ius voca.
vt eant,vel qñ peto relaxari incarceratum,& promitto eũ prę
sentare in iudicio, tunc procedit ista gl. nã semel pñtando eũ,
sum liberatus, quemadmodũ si etiam non præsentarẽ, elapsis
duob.mensib.sum liberatus.tex.est sing.in l pen.& ibi Bar.not.
C.de fideius.licèt Bald.in hoc inaduertenter dixerit ꝙ in perpe
tuum tenetur, & malè, in l.2.§.fi.ff.qui sat.cog.Si autem pro-
missio

ADDITIONES.

a ¶Obscurum.Adde Arch. in c.graue.35.q.9. Gof.in sum.tit.de test. in §.super quib.ver.sed nunquid tenet,& ver.seq.Rot.deci.82.in nouissim.
b ¶Regula.l. boues. Sunt dicta Fel.c.innouamns. col.2. vsque ad fin. de maio. & obe. PVRPV.
c ¶Adde Alb.2.par.statut.q.181.Ale.cons.16.lib.4.Fel.in c.1. extra de rescrip. BELLOT.
d ¶Determinat Bar.Vide Alex.d. cons.41. vbi dicit hæc omnia vsque ad vers. octauum. PVRPV.

missio fieret respectu iudicij, vel litis, puta actor dubitabat, ꝙ
reus amplius non compareret ad iudicium: ego promisi eum
præsentare: tunc, quia ista promissio fit respectu iudicij, verum
est, ꝙ intelligitur vsque ad sententiam: sic loquuntur alleg. in
oppositum. Secundò intellige istam gl. vt procedat, qñ promis-
sio esset facta simpliciter: secus si esset adiectum, toties, quo-
ties, vel quandocunque fuero requisitus: quo casu vna præsen-
a tatione non liberatur, ᵃ ſm Pau. de Cast. hic, & Ang. in d. l. si fi
nita. in prin. & not. in l. 2. §. qui exhibendæ. ff. de cust. reo. ꝙ per
b binam præsentationem tunc liberaretur, ᵇ per text. in l. veluti.
ff. de eden. sequitur Lud. Ro. in cons. 15. inc. plura sunt, quæ quę
runtur. in vlt. quæsito. & Alex. in cons. 287. aliàs 144. lib. 2. inc.
* abundè. tñ hoc *vltimum communiter reprobatur* per Imo. & Lud.
& Alex. ꝯrios in d. l. si finita. in prin. & Alex. in l. qui bona. §. fin.
ff. de dam. infe. ad ꝙ vide not. Ang. in l. ꝙ si nolit. §. si quid ita. ff.
de ædil. edic. Bar. in l. 4. ff. de cust. reo. Bal. in l. qui crimen. C. qui
20 accu. non pos. & Lud. Ro. in d. l. grecè. §. post litem. † Item limi-
ta. s. scripta omnia, in quib. coclusum est, verba intelligi de pri-
c mo actu, vt procedat in dispositionib. hominum: ᶜ secus est in
dispositione l. vel statuti, quia lex debet intelligi, vt velit dispo-
nere non de vno actu tm̃, sed toties quoties opus fuerit, aliàs
lex esset imperfecta. Vnde si statutum disponat, ꝙ de omnib.
causis vertentib. inter coiunctos debeat fieri compromissum:
certè si semel fuerit factum compromissum, & expirauerit,
non intelligitur de primo compromisso tm̃, sed ꝙ debeat to-
ties fieri, donec causa finem capiat. ita Bald. & Mod. in l. veluti.
§. hæc vox. ff. de eden. & ibi Bal. dicit, ꝙ hæc quæstio sæpè in pa-
latijs versatur. & idem Bald. in l. fideicommissa. §. si quis decē.
ff. de leg. 3. per illum text. & in l. si vt proponis. 1. in vlt. col. C.
quomodo, & qñ iu. & in l. qui per salutem, vbi Mod. s. co. & ibi
dicam. & istam limi etiam in specie ponit Alex. in l. si cum do-
tem. §. 1. in 3. col. ff. sol. matr. & in cons. 7. alias 212. inc. viso cōs.
aliàs per me reddito. in 2. col. lib. 2. Itē prædicta limita, vt egre-
giè limitat Old. Lau. nec alibi legi in cons. 16. thema tale est,
Titius habens vnam filiam, &c. vt prædicta procedant in di-
spositionib. affirmatiuis: secus est in dispositionib. negatiuis,
quæ actu primario non finiuntur. l. si sic. ff. de verb. oblig. l. hoc
genus. cum gl. ff. de condi. & dem. vnde ſm eum si testator in
testō ordinauit, ꝙ filiæ suæ non nubant nisi filijs mercatorum
sub pœna priuationis hr̄ditatis, & filia primò nupsit filio mer-
catoris: illo mortuo, quæritur an possit nubere alij q̄ filio mer-
catoris, & sic an intelligatur de primo actu? consuluit not. ꝙ
non, per rationem prædictam, & vltra eum facit bene text. in l.
si is, qui ducenta. §. vtrum. ff. de reb. dub. Et ex his habes plenè,
& cumulatè recollectā præsentē materiā, q̄ materiā primò ad
huc plenius posui in l. diuortio. §. ꝙ in anno. ff. solu. matr. vbi
quædam alia similia cumulaui, & quasdam alias limitationes
21 posui. † Secundò not. ex ver. ex duob. ꝙ iur̄m delatum vni ex
reis debendi, prodest alteri, & licèt glo. restringat, qñ sunt socij
omniū bon. tñ Bart. & alij generaliter intelligunt, prout etiam
tenet Bar. s. ea. l. in prin. & in l. ex duob. in 5. q. prin. ff. de duo. re.
Econtra autem si vnus ex reis debendi deferat iur̄m creditori,
non nocet alteri correo: sicut nec sententia. l. fin. ad fin. C. de fi-
deius. licèt interruptio præscr. facta contra vnum noceat alte-
ri. l. fin. C. de duo. re. ꝙ vlt. sing. limita, vt per Sal. hic, quem re-
fert Alex. & dubitat, vt hic per eum.

ADDITIONES.

a ¶Liberatur. Adde Ias. in §. tripli. Inst. de actio. PVRPV.
b ¶Liberaretur. Ias. comprobat in l. fin. col. 6. C. de sacros. eccl. PVRPV.
c ¶Dispositionib. hominum. Et quid in dispositione fauorabili. Alex. lib. 2. cōs.
171. viso processu causæ vertentis.

§. Exceptio iurisiuran.

Ex iuramento rei compe
tit excep. contra omnem actionem, quę se non cōpatitur cū iu
ramento: aliàs secus, & ad remotionem speciei non sequitur
remotio generis, quia si iuraui me non fecisse rapinam, non se-
quitur, ergo non feci furtum. h. d. & aliud non habetis. ¶Glo. in
ver. contradicatur, diuiditur in 4. partes. In prima declarat text.
in alijs trib. opponit, & soluit. partes patent.

SVMMARIVM.

1 *An quis etiam forensis teneatur litigando satisdare.*
2 *Sententia lata contra principalem, an possit mitti executioni contra fi deiuss.*

§. Ergo si quis.

Ad euidentiam præmitte, ꝙ in
telligitur in fideiussore de iudi-
cato soluendo: prout præsupponit Bart. in vlt. q. qui intellectus
non placet, pp ver. ꝯ, quia si fideiussor non interposuit hāc sti-
pulationē, non posset conueniri iudicati, vt dixit text. vnde in-
telligo tex. prout ēt intelligit Bal. vt ꝙ loquatur in ipso reo prin-
cipali, qui promisit de iud. sol. vt declarat Bar. post gl. in rub. ff.
de iud. sol. in 2. & 3. q. & hoc modo text. est clarus, & cessant
1 duæ opp. Bar. † Est verum, ꝙ hodie per iura noua est immuta
tum, per §. sed hodie. Inst. de satisd. quem §. singulariter exter-
de, vt procedat ēt in forensi, vt non teneatur satisdare de iud.
sol. qñ conuenitur noīe proprio: ita sin. Spec. in tit. de satisd. §. di
cto. ver. sed pone Titius. quē sequitur Bald. in Auth. ei qui. cir-
2 ca prin. C. de bo. auth. iud. poss. † Inducitur iste tex. in ver. pōt.
n. fieri. per Iac. Butr. & Bart. an sn̄ia lata ꝯ principalē possit mit
ti executoni ꝯ fideiussorē de iudicato sol. & licèt posset dici, ꝙ
iste text. malè allegetur ad istā q. tenendo istū intellectum Bal.
* quem s̃. tenui: *tamen communis conclusio est*, ᵃ ꝙ sic: ne fiat pro-
a cessus in infinitum: tñ in executione poterit fideiussor oppone-
re, ꝙ non promisit, gloss. est in c. 1. de iniur. & dam. da. in 6. latè
Bar. post Antiq. in l. 1. ff. iud. sol. gl. & Bal. in l. fi. C. de vsu. rei iud.
Bal. in l. 2. §. fi. ff. qui satisd. cog. & plenius in §. fi. Insti. de satisd. &
in addi. Spe. in tit. de sen. in 16. col. & in l. gregè. ff. de pig. Imo. in
l. à sententia. in prin. ff. de app. & in l. ex duob. in 4. col. ff. de duo.
re. imò talis fideiussor, licèt ꝯ eū possit fieri executio sine nouo
processu, & sic possit lædi, tñ non venit citandus ad audiēdam
sn̄iam, vt sing. tenet Bald. in §. quæ iurauit. s̃. ead. l. Nunquid aūt
ꝯ fideiussorē rē ra. hab. possit mitti sn̄ia executioni sine nouo
processu? Ponit Bart. in l. si sine. §. cum autem, in fin. ff. rem ra.
hab. Not. ex isto text. ſm Bar. non hic, sed in §. si quis iurauerit. s̃.
ea. l. ꝙ exceptio debet necessariò concludere: aliàs non est legi-
tima. Facit l. 1. §. Labeo. ff. de flum. Itē ad istū text. & ad ea, quæ
hic ponit Bar. vide omnino Aret. in l. naturaliter. §. nihil com-
mune. in 14. col. ff. de acquir. poss.

ADDITIONES.

a ¶Adde an sententia lata contra principalem super executione, faciat fi-
dem contra fideiussorem, & vide Dec. in l. 2. num. 52. C. de eden. & quod lata
contra principalem debitorem non possit executioni mādari contra fideius
sorem contractus, not. Alex. cons. 131. nu. 7. lib. 2. de quo vide Lanfr. concl.
136. Guid. Pap. q. 26. & 215. num. 7. Turz. inter com. opi. libr. 17. ver. senten-
tia. & quid in fideiussore de iudica. soluendo, & dic, quòd fit contra eum exe
cutio sine nouo processu, vt communiter cōcludunt Doct. in l. fin. C. de vsur.
rei iud. in l. 1. ff. iud. sol. Cagnol. in Reg. l. in eo, quod plus. §. nemo alienæ. nu.
2. de reg. iur. MASVER.

SVMMARIVM.

1 *Antecedens an inferat suum consequens.*
2 *Vltima in omni materia derogant prioribus, cum seq.*
9 *Quid in eadem persona.*
10 *Quando quis iurauit non facere, si posteà faciat sine iuramento, an valeat, nu. 11. 12. & 13.*
14 *Sententia contra sententiam, vel iuramentum contra iuramentum an valeat.*
15 *Quando vterque frangit fidem, nemo est periurus. nu. 16. & 17.*
18 *Iuramentum habet vim confessionis, & quomodo intelligatur.*

§. Item Pomponius.

Qui iurauit furtū
factum sibi fuisse,
non semper habet condictionem furtiuā. hoc primò, & vlt. iu
ramento standū est, ēt si sit ꝯriū primo: nec ex hoc arguit ali-
cuius periurium. hoc dicit cum l. seq. vsque ad l. eum qui. Et ra
tio in prima parte est, quia furtū pōt fieri non solùm dn̄o, sed
vnicuique, cuius interest. l. si is, qui. ff. de fur. sed condictio fur-
tiua non pōt cōpetere nisi dn̄o. l. 1. ff. de condi. fur. & istud vult
1 dicere text. in ver. non statim. † Ex quo not. Bald. ꝙ qñ antece-
dens stat cū distinctione consequentis, non infert ipsum con-
sequens: sic in l. neque natales. C. de prob. iste text. procedit qñ
iuratū est super furto affirmatiuè: qñ aūt negatiuè iuratur, est
2 tex. in l. si duo patroni. § idē Iul. s̃. eo. ¶ † Secundò not. ex text.
ibi, posterior cā. regulā, ꝙ vltimo iur̄o standū est, & ꝙ vltimū
derogat primo. Adde tex. in c. tua nos. extra eod. tit. Idē in pa-
ctis. l. pacta nouissima, cū gl. C. de pact. Idē in ꝯctib. l. cū in plu-
res. §. locator horrei. ff. loc. & text. in l. 1. §. fi. ff. de stip. ser. & in l.
3 clari, & ibi Bal. ad hoc not. C. de fideicom. † Adeo, ꝙ in ꝯctib.
non est necesse apponere illa verba cassantes, & annullantes
oēm aliū ꝯctū pręcedentem: eo quia talis clausula tacitè inest.
4 text. est ad hoc sing. ſm Bal. ibi, in c. 1. de transac. † Idē est in cō-
stitutione procuratorū, q̄a vltima derogat primæ. l. si q̄s in pro
curatorio. in fin. ff. de procu. ¶Idē est in rescriptis. c. cæterū, de
rescr. not. in c. 1. eo. tit. Sic in vlt. volun. l. 3. §. fi. ff. de adi. leg. l. hac
consultissima. §. si q̄s autē, & l. sancimus. C. de test. l. si q̄s priori.
ff. ad Treb. §. posteriore. Inst. quib. mod. test. infir. & iō in secun-
do testō semper intelligitur clausula cassans, & irritās, ſm Bal.
5 in l. fi. in 5. q. C. de edic. di. Ard. tol. † Idē est etiā in codicillis, q̄a
vltimi præualent, & derogant alijs, in l. cū proponas, vbi glo. &
Bar. C. de codic. Idē est in legib. l. sed & posteriores. ff. de leg. Idē
in statutis, vt not. Bart. in l. si certarum. §. fin. ff. de testa. mil. & in
l. omnes populi. in vlt. q. 3. q. prin. ff. de iusti. & iu. Angel. in l. iur.
ciuile.

6 ciuile.ff.de legib.† Sic vltima opi.[a] censetur approbata,vt no.
a Bar.in l.bona fides,per illum text.cum gl.ff.depositi. gl.in l.qui
7 filium.§.Sabinus.ff.ad Trebell.cũ multis similib. † Sic vlt. con-
suetudo inducta,& præscripta tollit præcedentem.glo.in l.ne-
mo.§.temporalis.ff.de reg.iur.Bal.no.in c.1.de feudi cog. Sic vl
tima fama tollit priorem.l.si mater,vbi gl.C.ne de sta.defunct.
Bar.in l.fin. C. si seruus aut liber. lib. 10. & in l.is põt,in 8.col.ff.
de acqui.hære.Bald.in l.sacrosanctæ. in fin.C. de sacrosan.eccl.
& in l.fin.ff.de fer.& in c.cum inter R.seniorem. de elec. Itẽ ad
8 prædicta vide gl.not.in l.quoties vtriusque.ff.de reg.iur.† Sic et
b dicimus,ꝙ vltima mora[b] nocet.l.illud.de peric.& commo.rei
vend.Intellige regulam huius text.procedere in iuro volunta-
rio,vel iudiciali,sed non in necessario,ſm Doct.hic,quia post-
ꝗ̃ delatum est voluntarium,vel iudiciale, per ꝙ impositus est
finis liti.l.si duo patroni.§.idem Iul.s̃.eo. & iurans habet funda
tam intentionem suam,nõ põt iudex deferre alteri parti iur̃m
necessarium:imò non valeret consuetudo,vel statutum aliter
disponens.text.est solennis in c.2.de prob.quem Bal.ibi ad duo
præcipuè reddit sing. nisi ex noua cã faceret , ſm Ful. & Alex.
hic,per regulam.l. ꝙ iussit.ff.de re iud. iunctis his , quæ dicunt
Mod.post Bar.in l.fin.ff.de præto.stip.Iuxta istum tex.cadit ne
9 cessarium dubium. † Nunquid regula huius text. quæ proce-
dit in diuersis personis, habeat locum in eadem persona, quæ
iurauit aliquid in futurum non facere,si postea faciat, & secun
do loco iuret , nunquid præualeat primum iur̃m derogatoriũ
ad sequentes actus , an verò standum sit scd̃o iuro ? Cano.ha-
bent gl.sing.in c.licèt mulieres.in glo.fi. de iureiur.in 6. quæ te-
c net, ꝙ si mulier iurauit[c] non alienare in futurum rem dotalẽ,
& postea alienat cum iuro, nihil valet alienatio iurata ꝑꝑ pri-
mum iur̃m,& ex illa gl.colligitur consilium , & prouisio ad c.
cum contingat.de iureiur.& ad Auth.sacramenta pub.C.si ad
uer. vend.& ita per illã gl.tenet Spe.in tit.de emp.& vend.§.ter
tio loco.ver.ꝙ ergo.& ver.& not.generale consilium:cum illa
glo.tenet Bart. in l.si prædium. C.de iure dot.& in l. si quis pro
eo,in 3.membro prin.ff. de fideius.latè Can. in c. cum contin-
* gat.de iureiur.& dicit d.Alex. hic, ꝙ illa glo.in terminis suis *est
communiter approbata*: pro qua est bonus text. in c. intellecto.&
in c.veniens,de iureiur.& tex.in c.dilecto.in vers. nisi fortè, de
præb.Lud.Ro.ꝯ illam gl. ponderat text. in c.sicut ex literis. de
spon. & quædam alia satis corruptè alleg. postea pro concor-
dia latè distinguit , & fuit ante eum distinctio Imo.in d.c.dile-
10 cto.& in l.cum vir.ff.de vsuc.& in l.si æstimatis.ff.sol.mat.† Tu
pondera, ꝙ ꝯ istam gl.fortiter facit,ꝙ si aliquis iurauerit in fu-
turum non facere talem actum, vel ꝯctum:si postea facit ẽt si
ne iuro, valet secundus actus,licèt faciens sit periurus: quanto
magis valeret secundus actus , si interueniret iur̃m ? Istã con-
clu. probo ex quatuor . Primò ex eo,ꝙ vult gl.sing. in c.fin.in
ver.reuocatus,de procu.lib.6.quæ tenet,ꝙ si iuraui non reuo-
care talem procuratorem,& postea reuoco , valet reuocatio,
licèt sim periurus. & multi tenent illam glo. Secundò facit , ꝙ
decidit Bar.in l.omnes populi.ff.de iusti.& iur. in 4.q.3.q.prin.
ver. circa tertium , qñ primum statutum est iuro firmatũ, vbi
tenet,ꝙ valet ſm statutum,per ꝙ reuocatur primũ, ꝙ erat iu-
ratum:licèt statuentes sint periuri. de quo latè disputat Alb. in
Auth.hoc inter liberos. C.de test.not. Bal. in l.clari.C.de fidei-
11 com.& Panor.in c.pro illorũ. de præb. † Tertiò facit , ꝙ licèt
testator iurauerit non mutare testamentum,tñ si mutat, & sic
faciat ſm testm̃,valet , licèt incurrat periurium.gl. & Arch. 12.
q.2.c.vlt.volun.Io.An.in regula,ꝙ semel.in merc. Bart.in l.si qs
in prin.testamenti.in vlt.col.ff. de leg.3. & in l.cum duob.§.idẽ
scribit. ff. pro soc. Bald. in Auth. hoc inter liberos C. de testa.
Quartò facit,ꝙ volunt Spec.& Ioan.And.in tit.de leg. §.nunc
tractemus,ver.quid si legatus reseruauit : vbi volunt, ꝙ valeat
d receptiò[d] in canonicum facta vltra numerum taxatũ à statu-
to iurato,licèt canonici scienter recipientes sint periuri.Idẽ te-
net d.Ant. de Butr.Petr.de Anch.& Pan.in d.c.dilecto.& ibidẽ
* Imo.qui dicit,ꝙ *illud communiter tenetur*.tñ fortiter obst.tex.in il-
lo c. dilecto.in ver.nisi fortè.Et dicere, prout dicunt ibi Cano.
ꝙ illa sunt verba narratiua partis,non est tutum : ex quo Papa
in illis se fundat.c.si Papa.de priui.in 6.Et adhærendo huic opi.
non obst.gl.d.c.licèt mulieres. vt patebit ex limitatione , ꝗ̃ sta-
tim pœnam.Tenendo tñ glo.d.c.licet mulieres. eam limita,vt
procedat in terminis suis , qñ mulier iurauit non alienare rem
dotalem,& sic iur̃m fuit præstitum super eo , ꝙ erat prohibi-
tum à iure cõi:tunc illud iur̃m , ꝙ cõcurrit cum prohibitione
iuris cõis,bene impedit actum ſm in ꝯrium , ꝗ̃uis iuratum, &
in istis terminis etiam procedit text. in d. c.dilecto. ita limitat
Io.de Imo.in d.c.dilecto. & Lud.Ro. & Alex.in cons. 16.lib.3.
12 inc. ponderatis narratis in thema.¶ † Secundò not. limita. d.
gl.vt procedat,qñ ille,cũ quo celebratur secundus actus , scie-
bat talẽ actum fieri ꝯ iuramentum prius præstitum: nam non
potest conqueri postquam sciuit:sed si ignorauit, prout in du-
bio præsumitur, per regulam.l.verius. ff.de prob. tunc valebit
secundus actus , non obst. primo iuramento. ita limitat Io. de
Imo.in l.cũ vir.in pen.char.ff. de vsucap. & ante eum Io. Fab.
Insti.quib.alie.licet, vel non.in prin. & sequitur Alex. in prædi-
cto cons. 16.lib.3. Tertiò limita d.gl. quando iuramentum pri-
mum fuit præstitum à muliere in manib.patris,vel alterius,cu
ius interesse poterat : aliàs si mulier iurasset , sed non in mani-
bus alicuius,tanquam iuramentum primum sit nudum, non
impediret secundum actum fieri:ita limitat Bald.hic,& d.Ale.
commendat,& reputat sing.licèt dubitet, & inclinet ad oppo
situm. Sed tu adde Bald. idem tenentem in c.veniens. de iure-
13 iur.& expressè firmat Alex.in d.cons.16.† Aduerte etiã , quia
illud,ꝙ dicitur per glo.in d.c.licèt mulieres,ꝙ statur primò iu-
ramento non vltimo , procedit quando iuramentũ præstatur
ab eademmet:secus si à diuersa persona, quia staretur vltimo,
non primo,ita propriè loquitur text.noster.Item intellige , qñ
vtrunque iuramentum esset licitum:secus si primum esset illi-
14 citum.text.habes,& exemplũ in c.tua nos,de iureiur.¶ † Ter-
tiò principaliter not.ꝙ licèt non valeat sententia contra sen-
e tentiã[e] l.1.C. quando prouo.non est neces.c.inter monasteriũ.
de re iud.etiam de consensu partium,vt est gl.sing.in l.si diuer-
sa.C.de transac.de qua gl. dixi in l. nam & postea.§. si damne-
tur.s̃.eo.tamen bene valet iuramentum contra aliud iuramen
15 tum:rationẽ differentię assignaui in d.§.si damnetur.¶† Quar-
tò not.ex text.ibi,nec præiudicium periurio. hic videri text. ad
limitationem.l.aliàs.s̃.eo. vbi est text. quod si aliquis iurauerit
vnum,postea feratur sententia,per quam pronuncietur cõtra
rium,quod per illam sententiam detegitur periurium. nam li-
cet istud ibi sit in sententia contraria iuramento: tamen hic est
text. ꝙ per ſm iur̃m ꝯriũ primo per aliũ præstito, non detegi-
tur periurium,rõnẽ assignat text.sub verbis obscuris.tñ an alia
ratio possit reddi,videbis in seq.not.Item not.ex eisdem verbis
iuncta gl.in ver.alterius,ſm Bald.hic, ꝙ si duo iurant ꝯria,ꝗ̃uis
alter debeat esse periurus:tñ ꝑꝑ incertitudinem nemo eorum
põt de periurio puniri. idem not. Bal.in l.sed & si possessori.§.
16 sed & si rerum. s̃.eo. & in l.præses.C.de senten. † Similiter qñ
duo frangunt adinuicem iur̃m , neuter est periurus. c.3.& ibi
ad hoc Bal.de iureiur.subdit do.Ale.per istum text. ꝙ qñ testes
f hincinde[f] examinati sunt ꝯrij, nullus põt de falso puniri:alleg.
17 Bal.in locis,de quib.hic per eum.¶ † Tu adde bene facere op
timum simile, ꝙ si testes instrumẽtarij de directo ꝯdicant cõ-
tentis in testõ , nemo põt propterea de falso puniri: nec nota-
rius ꝑꝑ testes,nec testes ꝑꝑ instr̃m , prout pulchrè tenet Spe.in
tit.de teste.§.1.ver.sed pone ecce iudex,& in tit.de inst.edi.§. re
stat.ver.sed quid si vnus ex testib.Ant.de But.& Pan.in cap.ad
euidentiam.de præscr. & idem d. Ant.in c. cum parati. de ap-
pel.& Pan.in c. cum causam.1.de testib.Ang.& Imo.in l.1.§.si
quis neget.ff.quemad. test. aper.Lud. Ro. in l.1.§.fi.ff.de verb.
obl Alex. in cons. 70.inc. viso processu inquisitionis formatæ,
in 2.col.& in cons. 74.incip.viso testõ Io.in pen.col.& in cons.
207.inc.visis processib.Caue tñ inquantum Alex. alleg. Bal. in
l.testium.in 5.col.in 1.q.C.de testib.nam Bal.videtur tenere op
positum, dum tenet dari materiam iudici ad inquirendum in
alterutrum,& dicit hoc fuisse de facto hic Padue,eo hic legẽ-
te.de quo vltimo etiam hic per Fran.de Are.in cons.71.inc.di-
18 ligenter,& maturè perspectis.in 5.col.¶ † Vlt.not.ex hoc tex.
secundum Pau.de Cast.hic,& in l.qui iurasse.§.fin. s̃.eod. con-
tra vnam regulam communem Doct. ꝙ iuramentum habet
vim confessionis.i.ꝙ deferens iur̃m videtur confiteri illud,ꝙ il
le iurauerit : nam hic videtur text.in oppositum , ꝙ qui defert
iur̃m,non videtur confiteri verum esse illud,ꝙ iurabitur,quia
sic fateretur periurium , & tamen text. hic dicit, nec præiudi-
cium,& c.responde,ꝙ qui defert iuramentum , tacitè confite-
tur,& tacita confessio non sufficit , secundum Alex.in d.l.qui
iurasse.§.fin.vbi ponit alias sol.

ADDITIONES.

a ¶Vlt.opin.Adde Bald.in l.bona fides.ff.de deposi.
b ¶Vlt.mora.Adde l.si seruum.in §.sequitur.ff. de verb.obl.
c ¶Iurauit.Adde Ioan.de Imo.in rub.ff.de verb.oblig.Alex.de Imo.cons.16.in-
cip.ponderatis narratis.in 3.vol.
d ¶Valeat receptio.Adde Doct.in c.cum M.Ferrar.de consti.
e ¶Sententiam. Adde Bart. in l.acta. ff.de re iud. Bald. in l.1.C. sen. rescin.non
poss.Bald.in l.post rem.ff.de transac.
f ¶Hincinde.Adde Bal.in l.testiũ.in 1.q.C.de test. Bal.in l.præses.C. de senten.

SVMMARIVM.

1 *Cessante causa,ceßat commodum,& grauamen.*
2 *Statutum , quod scholares habeantur pro ciuibus , intelligitur quo ad
fauorem.*

3 *Iura-*

3 *Iuramentum non eſt propriè probatio.*
4 *Onus vult honorem,nu.5.*
6 *Quando reus releuat actorem ab onere probandi, an euitet condemnationem dupli,& expenſarum.*
7 *Actio ſubrogata quomodo ſapiat naturam eius,cuius loco ſubrogatur.*
8 *Negans,& poſtea confitens,an euitet pœnam.nu.9.10.11.13.*
12 *Actor,qui iurauit reo deferente,poteſt non vti,& probare per teſtes.*
14 *Quæ negatio faciat creſcere pœnam dupli.nu.16.*
15 *Clauſula,nego narrata prout narrantur,& petita prout petuntur.*

LEX XXX.

EVm,qui. Iſta lex in hoc princ. eſt multũ not.& eam reputat ſing. Bal.in c. quoniam frequenter. §. ꝙ ſi ſuper. in 3.col. vt lit. non conte. Ad euidentiam præmitte, ꝙ Iuriſcon. in hoc princ. non facit ſpecificam mentionem de aliquo iuramento,ſed indefinitè dicit,ꝙ abundè ſufficit exonerare.pondera verbum indefinitè prolatum exonerare: ideo poteſt intelligi de iuramento voluntario, vel iudiciali : prout loquuntur præcedentes.ll.huius tit.& tũc intellige exonerare.ſ.ipſum reũ,
* *& iſte intellectus eſt communis.*Secundò modo poteſt intelligi ſecundum Bart. in vlt.col. ꝙ loquatur in iuramento neceſſario, delato à iudice in ſupplementum probationis, & tunc ſupple ad text.exonerare.ſ.ipſum iudicem,hoc eſt abundè ſufficit iudicem exonerare petitorem, &c. Secundò aduerte, ꝙ iſtud principium habet quatuor reſponſa. Primum legitur duobus modis per Doct. ꝙ principium loquatur,quando durabat eadem cauſa,& actio.Secundò,& notab.legitur, quando mutata eſt actio,quia actor primò egit actione. l. Aquiliæ, & delato ſibi iur̃o, nunc agit actione in factum ex iuramento, & ſic actio mutatur.Quæritur,nunquid iſta actione mutata fiat cõdemnatio ad duplum ,& iſte intellectus magis placet propter ver.ſi. & põt, qui magis congruit huic ſecundo intellectui, q̃ primo, & ad iſtum ſ̃m intellectum vadit opp. formata in glo. in verbo,Pedius. Secundũ reſponſum, in verbo abundè, non variatur in intellectu.Tertiũ reſponſum in verbo, cum omiſſa.legitur duob.modis,& quilibet eſt bonus. Primò, ꝙ intelligatur ante iur̃m præſtitum.Secundò, vt intelligatur poſt iuramentum,dicetur in gl.in ver.omiſſa. Quartum reſponſum in ver.& poteſt,legitur per d.Alex.duob.mod.Primò,vt ſit ratio primi dicti, ſ̃m primum intellectum, qñ actio non fuit mutata,quæ ſit ratio quare condemnatio non ſit ad duplum, & ratio aſſignatur hic in fin. quia maleficium non probatur verè, ſ̃m ꝙ in principali cauſa exercebatur,ſed probatur ſolùm per iuramentum actoris. Alio,& ſecundo modo, & plenius legitur, ꝙ hic ponitur ratio primi dicti ſecundum alium intellectum,ſed qñ actio fuit mutata, quare non ſuccedat condemnatio ad duplum,ratio hic ponitur,quia non exercetur principalis cauſa,ſed cauſa iuramenti.Summa iſtud principium dupliciter,vt per Bart.vel ſic,& plenius.In actionib. in quibus creſcit cõdemnatio ad dupulum per negationem, licèt reus primo negauerit, ſi tñ poſtea detulit actori iuramentum, non fit condemnatio ad duplum, ex quo actor non eſt grauatus onere probandi,ſed releuatur per iuramentum: ſi tñ actor nõ vult vti iur̃o,ſed probare per teſtes,vel alio modo,vt pœnam negationis conſequatur,poteſt,& debet admitti.h.d.Diuide,vt per gl. hic ver.abundè, in 4. partes, & iſtam diuiſionem ſequitur Bart.Alb Ful.& communiter omnes:tu dic melius ſecundum Pau.de Caſt.ꝙ in 3.parte, in ver.cum omiſſa,reſpondet tacitè
1 obiectioni : non autem ponitur ratio.¶ † Not.in ver. abundè, ſecundum ſummarium Bart. ꝙ vbicunque grauamen eſt cauſa alicuius commodi,ceſſante grauamine, & ſic ceſſante cauſa,ceſſat ipſum commodum:nam quia actor grauabatur onere probandi contra reum negantem,conſequebatur commodum,ꝙ reus condemnabatur ad duplum:pone, ꝙ ceſſet grauamen,certè ceſſabit etiam commodum condemnationis ad duplum.Vnde facit iſte tex. ꝙ ſi princeps concederet ſpeciale commodum ciuib.propter onus, ꝙ ſuſtinuerunt, illud commodum non conſequentur ſcholares,qui ex forma ſtatuti habentur pro ciuib.& ita limitatur doct. Bart in l.3.§. emancipatus filius. per illum text. de bon. poſſ. ſecundum tab. ſequitur
2 Bald.& ibi plenius Mod.in l.ſi Ruffinus.C.de teſta.mil.† vbi dicunt, ꝙ ſtatutum diſponens, ꝙ ſcholares habeantur pro ciuibus, intelligitur quo ad commoda, & honores: non quo ad onera, & in ſimili Bald.in l.Alexandrinis, per illum text.C.de decu.& lib.10.cum concor.traditis in d.l.ſi Ruffinus, ꝙ vltimũ limita,niſi ſtatutum diceret,ꝙ habeantur in omnib.& per omnia, vt ſing.limitat Ang. in l.2.§. furioſus. per illum text. ff. de iur. cod.ſequitur Lud. in l. adoptiuum. §.patronus.ff.de in ius voc.& Alex. in l.1.ff.de leg.1. Secundò ſing.limita, niſi ſtatutum diceret,ꝙ habeantur,& ſint:tunc per talia verba geminata ſtatutum intelligeret eos verè ciues creari:ita ſing.Bald.in procœ.fforum.circa fin.prin.ſequitur Alex.in l.1.§.fin.ff. ꝙ quiſque iur.& And.Barb.in repe.rub.C.qui admit.in 25.col.vbi dicit ſæpenumero conſuluiſſe ſecundum hanc doctr. Tu adde Bald.expreſsè tenentem contrarium in c. licet de vitanda. in 2.
3 col.de elec.¶ † Secundò not.ex eo.ver.in ver.exonerare,ſecun
a dum Bald. hic, ꝙ iuramentũ non eſt propriè probatio, [a] ſed potius releuatio ab onere probandi:de quo dixi in l.non erit,§. dato, vbi etiam poſui, an iuramentum ſit legitima probatio.
4 ¶ † Tertiò not. ex eo. ver. illud vulgare, ꝙ qui in vno alleuiatur,in alio debet grauari:concor.ſunt in gl.& quia contrariorũ eadem eſt diſciplina. l. 1. ff. qui ſunt ſui, vel alie. iur. Similiter qui in vno grauat̃,in alio debet alleuiari : quamuis Alb.hic.in vlt.opp.dubitet, quomodo iſtud vltimũ probetur in hoc text.
5 Adde aliud vulgare ſimile, ꝙ onus vult honorem, † &ècontra.l.amiciſſimos.in prin.de excuſ.tut.& qui recuſat onus, puta tutelæ, perdit emolumentum legati.l. Neſennius.§.fin.ff.de excuſ.tut.l.etiam partis.ff.de leg.1.quod vltimum limita,quando quis recuſat onus tutelæ pupilli, per hoc non perdit ſubſtit.pupil.factam à patre, tex.eſt ad hoc ſolennis in d l. amiciſſimos.in prin.vbi Nic. de Neap. in lect. Bart. ad hoc not. & dicit, quòd quilibet diceret contrarium, & Lud. Rom.vbi pulchrè limitat in conſ.207.inc. ſi volumus hanc ſubſtitutionem: alibi dicitur,quòd ad quem tranſit emolumentum,etiam trãſit onus.l.1.§.pro ſecundo.cum ſim. & ibi Bald. in 1. not.C.de
6 cad.tollen.¶ † Quartò not.ex hoc text.ꝙ quando actor releuatur ab onere probandi propter iuramentum, quod reus ſibi detulit, reus euadit pœnam dupli. Nota tamen diligenter, ꝙ per hoc non euadit, quin debeat condemnari in expenſis, tex. eſt in §.ſi tibi ſtudiũ,poſt med.illius.§.in Auth de trien. & ſem. ſecundum Gul.de Cun.Alb.& Ang.hic, & dicit Ang.quòd ille text.eſt ad hoc.ſing.¶Glo.1.in quantum alleg.§.item mixta,Inſti.de actio. debet alleg. text.in §. omnes.in verſ. ſed cum furti. Inſti.de act.& §.fin. inſti.de obl.quæ ex quaſi contrac. quia ille. §.item mixta.nihil facit.¶Glo.in ver. Pedius ait. & in fin.aliter reſpon. quàm reſpondeat Bart. quem ſequitur Ang. & quem vide per te. Reſponde melius per doctr.glo.not. in l.certi condictio.in prin.in glo.mag.ad fin.quam Bart.ibi multum not.ſ.
7 tit.1. † videlicet,quòd illud,quod dicitur,ꝙ actio ſubrogata ſapit naturam eius,cuius loco ſubrogatur, eſt verum, primordialem.l.item veniunt.§.cum prædiximus.ff.de pet.hær.ſed natura primordialis eſt, quod detur ad ſimplum, & ita reſpondent Alb.Ful.& Ro.hic.¶Glo. in ver.omiſſa.diuiditur in duas partes.Primò declarando text. ponit primum intellectum.Secunda ibi,quid autem ſi poſtea.glo.per viam quæſtionis ponit ſecundum intellectum. Ex primò intellectu Bart. infert duo. Primò limitationem ad l. manifeſtæ. j.eod. & in hoc bene dicit, quia poteſt quis recuſare iuramentum, quando iurando
8 condemnatio minueretur. † Secundò infert ad ſtatutum minuens pœnam delicti confitenti illud, quod ſi reus primò negauerit:poſteà velit confiteri,poteſt iudex, vel accuſator ſpernere confeſſionem,& probare per teſtes. Idem tenet Bart.in q. per eum diſputata inc. communiter per Italiam ſunt ſtatuta, & Bald.in l.ſi vnus ex ſocijs.§.ſi.per illum tex.ff.pro ſoc.& Sal. in l.contra negantem.C.ad l.Aquil. Breuiter Bart. in hoc malè
* dicit,& contra eum tenet Bald.& Ang.Sal. *& omnes Moder.hic;* & contra Bart.eſt bonus text.in l.electio.§ neque ff.de noxa.& glo.in §.item mixta.in gl.mag.in verb.diſtulerint. Inſtit.de act. quamuis Alex.hic,in 3.col.vno modo, & in quinta alio modo reſpondere conetur, & minus bene, quia imò illa glo. relata ad text.loquitur in pœna,& Imol.etiam ſe firmat, licèt poſtea in contrarium opponat de vno text. prout plerunque glo. faciunt. Alia quædam alleg.hic Ful.& Pau.de Caſt.ſed quia leuia
9 ſunt, non curo referre. † Teneas ergo contra Bart. quòd licitum eſt reo accuſato,quamuis ſemel negauerit,adhuc tamen poterit confiteri,vt beneficium ſtatuti conſequatur, ſed punctus eſt videre, vſque ad quod tepus poſſit. In hoc Doct. variant:aliqui tenent, quòd licita ſit pœnitentia, donec probatum ſit contrariũ, etiam poſt lit.conteſt. ita tenent Bald.Ang. & Sal.hic, & Bald. in l. ea quæ. in 11.q.C.de cond.inde. iſta eſt falſa.

ADDITIO.

a ¶Probatio.Adde,quòd contrarium videtur voluiſſe gl. in c.ſtatutum. §.cum verò.circa fi.in gl.in ver.per proprium.de reſcrip.lib.6.contrarium tamen, & melius ſcribit Iaſ.in l.ſi quando.col.2.nu.10.C.vnde vi.plura not.idem in §.quadrupli.nu.42.inſt.de act. in l.ait prætor.§.iurari.col.2.ſ.hoc tit.cui adde Catel.ver.iuramentum probat.gl.in l.cum de indebito.in gl.in ver.legitimis.ff.de proba.vbi Doct.in apoſtil.alleg.conſ.Alex.quod vbicunque requiritur probatio legitima, non ſufficit iuratoria.bene verum eſt, quòd habet vim probationis,& ſententiæ inter eaſdem partes.text.in l. ſed ſi poſſeſſori. §.pen.hoc tit. MASVER.

falsa, cùm speciale sit in minore, quòd post lit. contest. admittatur, vt est text. in d. l. electio. §. neque. ff. de noxa. Vera sententia est, quòd admittitur pœnitentia vsque ad lit. contest. exclusiuè, vt est text. in d. l. electio. §. neque, glo. in §. item mixta. Insti. de act. bona glo. in l. inde Neratius. §. hæc actio. ff. ad l. Aquil. gl. in l. de ætate. §. fi. ff. de interrog. act. & in l. fin. ff. de rei vend. & in c. fin. in ver. iusta causa, de iureiur. in 6. ita tenet Bald. in l. quidam existimauerunt. s. tit. 1. & in l. 1. in 1. col. C. de fur. & in l. 1. in 5. col. C. de confess. Ang. & Imo. in l. sed hoc ita. §. hoc autem. de re iud. Ang. & Moder. in l. si dubitetur. in prin. ff. de fideiuss. Fallit in minore. l. si ex causa. §. nunc videndum, ver. sed si cum damno. ff. de min. & est melior text. in d. l. electio. §. neque in fin. Et si dicas, quomodo reus in prima negatione potuit negare delictum, quin sit facta litis contest? Respondetur, quòd quando reus comparet, & negat delictum, ista negatio potest fieri ad finem contestandi litem, quod præsumitur: potest etiam fieri negatio per viam excep. oppositæ. & regula est, quòd reus opponendo excep. nunquam dicitur litem contestari. c. 2. de lit. contest. in 6. not. Bal. in l. quidam existimauerunt. s. tit. 1. & Lud. Ro. hic. Sunt qui saluant Bart. vt loquatur, quantum ad perdendum beneficium statuti, quòd de facili perditur. argum. l. eius

10 militis. §. militia missus. ff. de test. mil. † quia verba statuti dicentia, quòd confitenti delictum debeat remitti pars pœnæ, debent intelligi de prima confessione. l. boues. §. hoc sermone. ff. de verb. sing. iunctis his, quæ dixi in l. duob. §. si ei. s. eod. sed alleg. in oppositum loquuntur, ne reus per negationem incidat in maiorem pœnam. Istam solu. ascribit sibi Lud. Ro. hic, sed eam ponit not. Bald. in c. dudum. el. 2. in 6. col. de elect. & in c. 1. §. porrò, quæ fue. pri. cau. ben. amit. & in l. error. in 6. col. C. de iur. & fac. igno. & in l. contra negantem. C. ad l. Aquil. & in l. de ætate. §. fi. ff. de interrog. act. & in eam inclinat Sal. hic. Tu considera, quòd ista sol. licèt sit pulchra, tamen non est de mente Bart. qui licèt formet quæst. in beneficio remissionis pœnæ per statutum, tamen fundat se per hunc text. cum glo. qui loquitur in pœna augenda, & sic de mente Bartol. non est, inter ista

11 constituere differentiam. † Præterea multa sunt beneficia iuris, quæ negando quis perdit, vt plenè recollegi in l. quod te. in gl. in ver. in potestate. s. titu. 1. tamen postea per confessionem ante lit. contest. recuperantur per d. l. electio. §. neque. & ibi Bal. not. Ang. Imo. & Moder. in l. sed hoc ita. §. hoc autem. ff. de re iud. Ang. & Mod. in d. l. si dubitetur. §. 1. ff. de fideiuss. ergo apparet, quòd vbi etiam tractatur de beneficio statuti (in quib. terminis loquitur Bart. hic.) quòd non obst. quòd semel negauerit, potest etiam confitendo consequi illud beneficium. Et tenendo istã opi. indistinctè contra Bartol. non potest aliter responderi ad istum text. nisi, quòd reus hic non purè, & simpliciter confitebatur, sed ita demum si actor iuraret: ex quo iuramento dicitur actor aliqualiter grauari. l. illud, aut illud. §. 1. ff. de const. pec. & l. 2. per totam. ff. de condi. insti. nimirum si actor potest respuere talem confessionem, quæ non est pura, & simplex: secus est, quando reus confiteretur purè, vt etiam respondent

12 Fulg & Pau. de Cast. hic. † Ex secundò intellectu [a] glo. not. quòd

a actor, qui iurauit deferente reo, potest si vult, non vti iuramento, & denuo probare per testes, vt consequatur condemnationem dupli, quia non obst. iuramento habet primam actionẽ saluam, cùm iuramentum habeat vim nouationis non priuatiuæ, sed accumulatiuæ, vt est glo. not. in l. qui iurasse. §. fin. & ibi dixi. s. eod. Limita concl. glo. per text. not. in l. si duo patro-

13 ni. §. idem Iul. in fin. & ibi dixi. s. eod. † Per hanc glo. infert mirabiliter Bart. quòd si reus semel negauit delictum, & postea confessus est, & iudex admisit confessionem, quòd adhuc potest accusator ea non obst. probare delictum per testes, & facere, quòd reus perdat beneficium statuti: sequitur Alex. hic, post Bald. in lect. antiqua. Tu tene contrarium, prout tenent Sal. Ful. & Lud. Rom. hic, quia postquam iudex acceptauit, parte non reclamante, acquisitum est ius reo, quod sine eius facto ab eo auferri non debet, & text. iste, in quo se fundat Bar. cum glo. non loquitur, quando confessio fuit expressè acceptata à iudice, & faciunt, quæ dixi contra Bart. in præcedenti par-

14 te glo. ¶ † Extra glo. quærit Bart. quæ negatio faciat crescere condemnationem ad duplum, & reducendo verba Bart. ad compendium, conclude triplicem negationem sufficere. Primò facti: item qualitatis, per quam facti substantia alteratur: puta circa locum, vel tempus in accusatione insertum. l. denuntiasse. §. quid tamen, vbi plenius Bart. ff. de adul. intelligendo, vt ibi per Ang. & Imo. in l. is qui reus. ff. de pub. iud. Bald. in c. 1. in §. porrò, quæ fue. pri. causa ben. ami. Itẽ, & tertiò quando negatur qualitas, per quam condemnatio aut perimitur, aut diminuitur: intelligit tamen Bart. dummodo scienter, & dolosè neget, quòd verbum not. pro intellectu omnium legum, & statutorum, quæ negantes puniunt: nam intelliguntur dommodo dolosè, & scienter negent. Ad hoc adde text. in cap. si vasallus, el. 1. & ibi Bald. not. si de feu. fue. contr. inter do. & agn. glo. in l. fin. ff. de rei vend. Bald. in l. ea quæ. in 2. col. C. de condi. inde. Item intellige Bart. dummodo negetur qualitas, per quam actor grauetur onere probandi: aliàs secus, vt hic per eum. Not. idem Bart. in l. proinde. §. notandum, per illum text. ad l. Aquil. sequuntur Imo. & Lud. in l. si quis simpliciter. ff. de verb. obl. Bald. in l. ea quæ. in 11. q. præall. Vltra Bart. limita tertiò, quãdo negatio fieret super libello aptè formato: aliàs secus. tex. est no. in l. 1. in ver. solenniter. C. de his, quæ pœ. nom. secundum Bald. in l. edita. in repe. paduana. in pen. col. C. de eden. Lud. vbi multa bona ponit, in cons. 69. incip. ad discutiendum. in vlt. dub. Quartò limita doctr. Bart. dum loquitur de qualitate negata, quòd per illa verba generalia, nego narrata prout narrantur, &c. non intelliguntur in specie qualitates negatæ, secundum Bart. in l. si dubitetur. §. 1. & ibi Mod. ff. de fideiuss. & dicit ibi Io. de Imo. quòd ex hoc dicto Bart. multum fuit lucratus in practica, & idem Bart. in l. etiam. §. licet. in fin. ff. sol. mat. Imo. & d. Alex. in l. sed hoc ita. §. 1. ff. de re iud. sequitur Bald. in cap. 1. in 5. col. de lit. contest. quamuis contrarium tenuerit idẽ Bal. in l. 1. in 4. col. C. de ædil. act. & in l. 1. C. de lit. contest. Quintò limita omnia iura, quæ dicunt ex negatione crescere condemnationem ad duplum, vt procedant, quando condemnatio debet fieri ab homine: secus quando fit ipso iure à lege: ita Bar. in l. id, quod seruo. §. 1. per illum tex. ff. de pen. leg. Bald. in

15 d. l. ea quæ. in 2. col. † Nunquid autem sufficiat negatio illa, quæ communiter apponi solet, nego narrata prout narrantur, & petita prout petuntur fieri debere, ad hoc, vt quis incidat in pœnam negantis? Bart. in l. si dubitetur. §. 1. in fin. ff. de fideiuss. dixit, quod non. Ratio secundum eum, quia per ista verba generalia intelligitur, quis solum negare petitionem principalem, non qualitates, vel circunstantias petitionis, & sequuntur ibi Imo. & Pau. de Cast. Imo. in l. sed hoc ita. §. 1. ff. de re iud. Bart. in l. etiam. §. licet. in fin. ff. sol. matr. Bald. in cap. vnico, in 5. colum. de lit. contest. quamuis contrarium tenuerit Bald. in l. 1. in 4. col. C. de ædil. act. & in l. 1. C. de lit. contest. sed primum verius est, quia per ista verba generalia nõ est verisimile, quòd quis velit negare id, quod in specie non esset verisimiliter negaturus. argum. l. obligatione generali. ff. de pig. & arg. eius, quòd tenet Bart. & ibi Imo. in l. codicillis, in §. instituto. ff. de leg. 2.

16 ¶ † Vlt. per illam l. concludit Bart. quòd si actor, vel accusator semiplenè probauerit per vnum testem, & ideo delatum sit ei iuramentum in supplementum probationis, vel reus positus ad torturam confessus est, per talem negationem non

b condemnatur ad [b] duplum secundum Bart. concludentem, quòd iste text. possit etiam intelligi in iuramento necessario: idem & plenius tenet Bart. in sua disp. quæ incip. communiter per Italiam sunt statuta, in vlt. col. Pro clara intelligentia duo sunt videnda. Primum, an ista lex possit intelligi in iuramento necessario. Bart. tenet, quòd sic: idem Bald. & Ful. idem d. Alex. noua ratione. nam pœna dupli habet locum, quando actor probauit damnum datũ per reum vt dicit in l. contra negantem. C. ad l. Aquil. sed appellatione probationis intelligimus de vera, & plena probatione, glo. est not. in c. constitutionem. in ver. fides, de elec. & Bald. in l. peremptorias. in vlt. colum. C. sen. rescin. non poss. sed sic est, quòd iuramentum in supplementum probationis non est plena probatio, dixit Bald. in cap. 1. §. sacramentum. de consue. rec. feu. Confirmo hoc sic, nam text. in d. l. contra negantem. loquitur conditionaliter, dum dicit, contra negantem succedere pœnam dupli, si actor probauerit damnum datum, sed ego habeo, quòd vbi lex requirit probationem sub conditione, debet impleri in forma specifica, & propriè. l. qui hæredi. & l. Meuius. ff. de cõdi. & dem. & sic non debet deferri iuramentum in supplementum, prout sing. dicit Bald. in l. in bonæ fidei. in pen. col. C. eod. contrariũ tenent Sal. & Pau. de Cast. & Lud. Rom. hic, eo quia verba huius text. nõ conueniunt iuramento necessario: patet, quia actior non fuit releuatus ab onere probandi, cùm semiplenè probauerit: nec fuit reus, qui detulit, vt releuaret actorem ab onere probandi, sed vt suppleret probationem: ergo cùm verba. l. non conueniant, non debet habere locum lex ipsa. l. quòd constitutum. ff. de test. milit. Ista parum stringunt: magis stringit text. in ver. cum omissa. attento, quòd iuramentum necessarium omitti non potest.

ADDITIONES.

a ¶Ex secundo intellectu. Hic colligitur aliquid de reuocatione negationis, ad quod vide Bald. lib. 5. cons. 34. incip. statuto communis. col. pen. Rom. cons. 79. inc. viso them. Pau. lib. 2. cons. 42. inc. in q. Antonelli. Barb. lib. 3. cons. 83. inc. illud. in 1. dubio. PVRPV.

b ¶Duplũ. Vide Ias. in repet. l. admonẽdi. col. 31. vers. septimo infertur. PVRPV.

poteſt.c. fin.vbi glo. & Doct. extra eod. & l.fin. ꝟ.de in lit.iur.
Niſi reſpondeas,ꝙ verum ſit,niſi ſubſiſtente cauſa,quæ dicitur
hic ſubſiſtere,quando actor vult plenè probare, vt not.Bart.in
l.fin.ꝟ.de in lit.iur.Secundò videndum eſt,an reus,qui negauit
delictum,poſtea confeſſus eſt in tormentis,euadat pœnam ne
gationis.Bart. concludit, ꝙ ſic, & cum eo tenẽt Bald.& Alex.
hic,& Bald.in d.c.1.§. porrò. in vlt.col. & ita teneas, quamuis
Lud.Ro.hic in vlt.col.teneat contrarium: non tamen credas,
ꝙ per talem confeſſionem in tormentis factam, licèt euadat
pœnam negationis, ꝙ per hoc conſequatur beneficium re-
miſſionis indultum à ſtatuto confitenti, eo quia tale ſtatutum
intelligitur de confitente ſponte, vt probat in ſimili text. not.
in l.ſi quis in graui.§.ſed vtrum.ff. ad Syll.ſecundum Bald.Pau.
de Caſt.& Alex.hic,& Bald.in d.§.porrò.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum, quod non poteſt ſeruari in forma ſpecifica, ſeruatur in æquippollenti.*
2 *Qui iurauit ſoluere in termino, an poſſit compenſare.*
3 *Compenſatio fit ipſo iure ad euitandam pœnam.*
4 *Compenſatio eſt vera ſolutio.*
5 *Emphyteuta paratus compenſare, euitat pœnam caducitatis.*
6 *Iuramentum debet impleri in forma ſpecifica.*
7 *Vbi adeſt iuramentum, non admittitur exceptio, dolo petis, quod &c.*
8 *Iuramentum, & ſententia æquiparantur.*
9 *Differentia inter iuramentum, & ſtipulationem.*
10 *Iuramentnm non eſt contractus, ſed quaſi.*

§. Si iurauero. Per iuramentum non poteſt deberi res, quæ non eſt in rerũ
natura,niſi ratione delicti, vel moræ præcedẽtis fingatur odio
moroſi extare.h.d.vel ſic.Deficiente materia vera, vel ficta nõ
poteſt obligatio contrahi: ſecus ſi ficta adeſt. Fundamentum
huius text.eſt in hoc, quia iuramentum habetur pro veritate.l.
ſed & ſi poſſeſſori.§.item ſi iurauero.ſ.eo.non debet ergo plus
operari iuramentum,quàm ſi in veritate ita eſſet: modo ſic,ſi
in veritate deberes mihi ſpeciem,& ſpecies moreretur ſine cul
pa tua,eſſes liberatus.l.quod te.ſ.tit.1. ergo multofortius iſtud
debet eſſe in iuramento: ſed quando tu debitor verus fuiſſes
in mora ſoluendi ſtichum, certè licet moreretur, mora facit,
vt res perempta fingatur extare, & ꝙ poſſit peti ſicut ſi exta-
ret:ergo idem in iuramento.¶In text.ibi, qui non ſit in rerum
natura. iſte text. poteſt dupliciter intelligi, vt etiam declarant
Alb.& Ang.hic. Primò, ꝙ non ſit in rerum natura.ſ.tempore
iuramenti præſtiti, tamen credetur eſſe, & iſte eſt bonus ſen-
ſus. Alio modo, & not. poteſt intelligi ſecundum vnam opi.
* Iac.But.relatam, *& communiter approbatam*, ꝙ qui non ſit in re-
rum natura.ſ.tempore petitionis,tamen bene erat tempore iu
ramenti:præcedens tamen ſenſus magis eſt de mente literæ,&
iſte text. procedit,quando tempore præſtiti iuramenti res de-
ſierat extare, quid ergo ſi poſt iuramentum Stichus ſit mor-
tuus,an indiſtinctè debitor teneatur? Gul. de Cun.tenet, ꝙ ſic,
quia iuramentum habet vim lit. conteſt.l.nam, & poſtea.§.ſi
is,qui temporali.ſ.eod.Iac.Butr.Bart.Alb. & Pau.de Caſt.intel
ligunt hoc eſſe verum, quando debitum præceſſerat iuramen
tum:aliàs iuramentum non poſſet ſimul,& ſemel inducere de
bitum,& conſtituere in mora: ſicut in ſimili dicimus in euen-
tu conditionis, ſecundum Bart. & Doct. in l. quoties in diem.
ff.de verb. oblig. & hoc modo intelligunt, quando per ſtatu-
tum inſtrumentum confeſſionatum haberet executionem
paratam,vt hic per eos,quicquid alij Mod.dicant. ¶In tex.ibi,
æſtimatio præſtabitur.intellige ſanè mediante offic.iud.merce
nario: nam ſicut quando ſpecies debita perijt poſt moram de
bitoris, licèt cùm fingatur extare odio moroſi duret adhuc in
obligatione, & petitione.l.ſi ſeruum. §.fin.ff.de verb. oblig.ta-
men,quia impoſſibile eſt,ꝙ præſtetur,fit condemnatio in æſti-
matione,non iure actionis,ſed offic.iud.vt not.glo.mag.circa
fin.in l.vinum.ff.ſi cert.pet.& declarat Bart.in l. in re furtiua.ff.
1 de condi. fur. ita etiam debet eſſe in iuramento. † Et ideo not.
ex iſto text.ſecundum Lud.Ro.ꝙ iuramentum, ꝙ non poteſt
ſeruari in forma propria, ſufficit, ꝙ ſeruetur in æquipollenti:
vnde ſm eum facit ad illud,ꝙ decidit Bart.in l.amplius nõ pe-
ti.in vlt.col.ff.rẽ rat hab.ꝙ qui iurauit ſoluere in termino com
penſando,excuſetur à periurio. Tu aduerte,ꝙ iſte text.nihil fa
cit, quia hic reus, qui habet adimplere,nihil iurauit,ſed eſt ad-
uerſarius ſuus, qui iurauerat. Item hic ſuberat impoſſibilitas:
nam ſpecies,de qua fuit iuratum,erat mortua: ideo impoſſibi
le erat adimplere iuramentum in forma, ex neceſſitate ergo
deuenitur ad æſtimationem, & ſic ad æquipollens.l.ſi ſeruum.
§.fin.ff.de verb.obl.¶Circa deciſi. Bart.aduerte, quia pulchra,
2 & vtilis. q. eſt, † an qui iurauit ſoluere in termino, poſſit com-
penſare,& compenſando liberari à periuro.Bar. in d.l.amplius
non peti. in vlt. col. tenet, ꝙ ſic, motus per duo bona funda-
menta, de quib.ibi per eum: idem tenet Ang. Raph.Cum.&
Pau.de Caſt.ibi,& Bar. in l.Iulianus,primo,per illum text.ff.de
cond.& demon.Bald.& Pan.in c.ad noſtram.1. extra eo.& no.
Io.Fab.in §.in bonę fidei.Inſt.de act. vbi fortius tenet,ꝙ ſi iſte,
qui iurauit ſoluere in termino, adhuc nihil opponeret de com
penſatione,tamen excuſaretur à periurio, quia licèt regulari-
ter compenſatio non admittatur niſi,de ea opponatur ab ho-
mine:tamen fallit quo ad euadendam pœnam, vbi lex ipſo iu
re compenſationem facit,vt not.glo.& Doct.in l.ſi conſtat.C.
de compen.Iſtam opi.Bart.tenet Alex.conſ.12.lib.2.incip.viſo
themate anteſcripto,in vlt.col.pro iſta opi. facit bonus text.in
c.ex parte.el.2.de cle.non reſi. vbi fictè reſidens videtur ſatisfa-
cere iuramento,ꝙ fecerat de reſidentia, & ſic ibi videtur pro-
3 bare text.ꝙ iurm etiam impleatur per actum fictum.¶† Secũ-
dò facit, ꝙ not.conſuluit Ang.in conſ.209.inc.quidam nomi-
ne Nic. vbi egregiè conſuluit,ꝙ ſi ſtatutum non permittat op
poni niſi exceptio ſolutionis: tamen potetit etiam opponi ex-
ceptio compenſationis, & ſequitur Alex.in d.conſ.12.in pen.
4 col.¶ † Tertiò facit text. in l.ſi debitor.circa fi.ff. qui po.in pig.
* hab.vbi inquit:*neque.n.intereſt, ſoluerit, an compenſauerit*.per quem
text.qui compenſat,ſoluit,ſm Bal.in l.aufertur.§.qui compen
ſationem. ff. de iur. fiſ. & in l. diuortio.§. ob donationes.ff.ſol.
matr. Bald. in l.ex ea cauſa. C.de compen. Imò compenſatio
5 eſt vera ſolutio, ſm Pau.de Caſt. in conſ.35.¶ † Quartò facit,
ꝙ in ſimili dicimus de emphyteuta,qui ſi nõ ſoluat,ſed eſt pa-
ratus compenſare,excuſatur à caducitate, ſecundum Spec.&
Io.And.in tit.de loc.§.nunc aliqua.in verſ.29.Alb. in l.cum ali-
ter.ff.de compen.& in l.2.vbi dixi.C.de iur.emph.Io.And.in c.
bona fides,& ibi d.Ant.in vlt.not.de depoſi.Imo fortius etiam
ſi emphyteuta nihil opponeret de compen. tamen ad euitan-
dam pœnam caducitas fit compenſatio ipſo iure,per reg.glo.
& Doct.in d.l. ſi conſtat. ita in ſpecie decidit Imo. in d.c. bona
fides.in 9. col. vbi reputat hoc eſſe multum tenendum menti.
Ang.in l.ſemel mora. ff.ſol.matr.Io. Fab.& Ioan de Pla.in §.in
bonæ fidei. Inſti. de actio. Iſta ſunt, quæ faciunt pro ſententia
Bart. imo fortius tenet Bald. (licèt non clarè firmet) in d. c. ad
noſtram.Primò,ꝙ etiam ſi debitor iuraſſet verè ſoluere,& nõ
per fictionem iuris,adhuc admitteretur cõpenſatio,quia iſta fi
ctio realiter eſt veritas,cùm eandem habeat vtilitatem. Breui-
* ter teneas contra Bart. *cuius ſententia communiter eſt reprobata.*[a]
a per text.in d.c.ad noſtram.1. ſecundam lect.gl.3.ibi communi
ter per Doct.approbatam:vbi fructus percepti ex re pignora-
ta,qui ipſo iure computantur in ſortem.l.1. & 2. C.de pig.act.
tamen,quia ibi debitor iurauerat ſoluere, non admittitur vlla
compenſatio,& ita per illum text.tenet contra Bar.d.Matheſi.
in not.5. & Io.de Imo. in l. Iul.1.aliàs inc.ſi hæredi.ff.de condi.
& demon.& in d.c. ad noſtram. in quib.locis reſpondet Imo.
ad fundamenta Bar.Idem tenet Fran.de Are.dicens, ꝙ contra
Bar.eſt communior opi.in conſ.100 inc.longitudo, & Alex.ſi-
bi contrarius in conſ.230.inc. viſis actis mihi tranſmiſſis, in 3.
col.lib.2.vbi dicit,ꝙ opi.Bar.damnatur, & ꝙ cõmuniter Doc.
6 tenent contra eum. † Pro iſta opi. bene facit ad oſtendendum,
ꝙ iuramentum debeat præcisè impleri in forma,in qua iuratũ
eſt,nec admittantur regulæ,quæ aliàs admitterentur:nam obli
gatus ad factum, licèt ſoluendo intereſſe liberetur.l. ſi quis ab
alio.in fin.de re iud.l.ſtipulationes non diuiduntur.ver.Celſus.
de verb. oblig. tñ qui iurauit facere, ſoluendo intereſſe non li-
beraretur, vnde præcisè teneretur factum implere, vt proba-
tur in c.querelam.& ibi ad hoc not.Ant. de But. ne prælati vi-
ces ſuas.& eſt glo.ſing. in l.ſi pecuniam. in prin. in glo.1.in ver.
neceſſe habens.ff.de condi.ob cau.& ibi dicetur. Sic in propo-
ſito licèt alias qui compẽſat,dicatur ſoluere,vt in iurib.ſ.alleg.
tamen vbi eſt iuramentum de ſoluendo,debet præcisè imple
7 ri. † Ad idem facit, quia vbi adeſt iuramentum,non obſtat ex
ceptio,dolo facis,qui petis,ꝙ reſtituturus es: vt probat text.in
c.debitores.de iureiur.not.Bald.in Auth.ei qui.in pen.col.C.de
bon.aucto.iud.poſſ.Ad idem, & tertiò facit, quia vbicunque
lex,vel ſtatutum requirit veram ſolu.ibi non admittitur com-
penſatio:ita Bald.in l.in ea in fi.C.de compen. ¶Gl.1.pro cuius
introitu opp.de l.duob.§.fi.ſ.eod.vt hic per Bart.vbi poſt iura-
mentum reus nullam exceptionem poteſt opponere,cuius ti-
more glo. reſtringit iſtum text. qñ reus tẽpore delati iuramẽti
ignorabat Stichum eſſe mortuum: vnde exceptioni, quam
ignorabat

ADDITIO.

a ¶Sequitur,& communem dicit Natt.conſil.54.colum.1.circa med.& colum.
fi.Qua de re videri poteſt Matheſil. ſing.54.Hippol.ſing. 208.Ale. conſ.12.
lib.2.eandem communem dicit Tremol. al prac. Bonacur.tit. quib.mod. ſuo
no,ciuil.poſt nu.23.litera B. MASVER.

ignorabat sibi competere, non intelligitur renunciare, per regulam.l.mater decedens.ff.de inoff.testam.& gl.sequuntur Iaco.But. Barto.& Alber.hic,sed eam reprobant Fulg.& Pau.de
8 Cast.hic.Primo,quia restringit tex.† Secundo,quia iuramentũ, & sententia æquiparantur.l.sed & si possessori.§.fi.s̃.eod. l.post rem.ff.de re iudic.ergo sicut lata sententia expirant excep. peremptoriæ,etiam quas reus ignorabat sibi competere.l.perem ptorias.C.sen.resc.non pos.iuncta l.sub specie.C.de re iud. idẽ in iuramento.Est verum,quòd ad istud Do. Alex. conatur respondere , dicendo, ꝙ aliud in sententia, aliud in iuramento, propter autho.iudi.quæ non interueniunt in iuramento.Vnde respondent ipsi ad obiectum.d.l.duobus.§.fi.ꝙ procedit, quãdo iuramentum esset delatum super casu possibili,arg.l.pe.& fi. ff. quæ sent.sine appel.rescin.Tu responde no.ꝙ post iuramẽtum nullæ excep.rei admittuntur,verum est,quando contrariantur iuramento,& si detegunt periurium, secus si se compatiuntur cum iuramento,vt in casu isto,ita no.declarat Bar.in §.fi.ĩ.ead. l.sic etiam dicimus in sententia,vt declarat Bart. & Doc. in l.1. C.de iur.& fac.igno.Item aduerte, quia istæ sol. procedunt tenendo intellectum communem,ꝙ Stichus esset mortuus tẽpore iuramenti præstiti,si autem tenemus alium intellectum, ꝙ Stichus non esset mortuus tempore iuramenti,sed bene tẽpore petitionis,tunc planior est solu.ad contrariũ,quia fateor, ꝙ post iuramentum reus nullam exceptionẽ potest opponere.s.de competentibus tempore iuramenti præstiti,sed eo quia hic mortuus est post iuramentum, exceptio cœpit competere post iuramentum,ideo per iuramentum non tollitur.l. qui iurasse.§.si pater.in fi.s̃.eo.facit reg.l.fin. ff.qui satisd.cog.¶ Glo.in ver.ex cau.furtiua,diuiditur in 4.partes.Primò declarat tex.Secundò extendit distinctionem tex.ad stipulationem.Tertiò extendit ad constitutum.Quartò per viam contrarij extendit ad confessionem.Secunda ibi,& eodem modo. Tertia ibi , idem & in eo.Quarta ibi,& secundum hoc intelligitur.Circa d.l.qui Stichum.est aduertendum,ꝙ illi l.fortiter obstat.l.fi.ff.eo.vnde
9 pro eorum intelligentia dicunt Pau.de Cast.& D.Alex.hic,†ꝙ differentia est inter stipulationem ex vna parte,& iuramentũ, seu confessionem ex altera,quia quando quis per stipulationẽ promittit vnum seruum,qui iam est mortuus,stipulatio semper est nulla,siue partes ignorent,siue non.l. inter stipulantem. §.pen.& in l.si homo mortuus.ff.de verb. oblig. In iuramento autem,& confessione si quis iurat sibi deberi seruum, qui mortuus est,vel confitetur se debere seruum , qui mortuus sit, distinguunt,ꝙ si talis iurans,vel confitens ignorabat,non debet, & ita loquitur.l.fi.ff.de confes.aut verò partes sciebant eũ mortuum,& tunc sequi debet condemnatio in æstimatione,& ita procedit.d.l.Stichum.secũdum ipsos,& ita tenet gl. ibi in vno intellectu,quem videtur tenuisse Bar.ibi.Et si dicatur, quæ pōt esse ratio diuersitatis inter stipulationem,& iurm̃?Angel. dicit rationem esse,quia stipulatio nō inducitur in esse ad inductionem exceptionis,sed ad inductionẽ obligationis , iō est nulla, si res non est in rerum natura, sed iurm̃ fit ad tollendum exceptionẽ,ideo si sciebat eum mortuum , per iurm̃ tollitur exceptio,ꝙ seruus erat mortuus. Aliam d̃iam assignat hic Ludo.
10 †quia iurm̃ non est ꝯctus,sed quasi ꝯctus. Vult dicere,ꝙ iura, quæ loquuntur in stipulatione,& sic in ꝯctu, non debent extẽdi ad quasi ꝯctum,& sic ad iurm̃ , nihil alleg. poterat allegare doctr.Bar.in l.apud Iulianum.§.fin.ff.ex quib.cau.in pos.eatur, sicut ècontra,lex,vel statutum loquens in quasi ꝯctu,non hẽt locum in ꝯctu,vt est gl.no.in c.decet.de immu.eccl.lib. 6. Tu circa prædicta aduerte,quia dato,ꝙ istæ rationes sint bonæ,tñ limitant solùm quo ad stipulationem,& iurm̃,sed quo ad confessionẽ non,& tñ Doc.prealle.volunt,ꝙ idem sit in confessione,ꝙ in iur̃o,& ideo inuenio,ꝙ Iac.But.Alb.& Ang hic tenent expresè ꝯrium,ꝙ imò sicut stipulatio est nulla , siue sciuerit, siue ignorauerit mortuum,idem sit in cõfessione,& ita teneo, quia non pōt adduci ratio diuersitatis concludens inter stipulationem,& cõfessionem,& ante eos illud est quod propriè vult gl.nostra,dum dicit debere distingui in stipulatione,postea dixit idem in constituto,postea subiungit, idem intellige in confessione,& illam l.qui Stichum.oportet intelligere,ꝙ ibi iã pręcessit mora,quod tñ non est sine diuinatione . Vltimò pro cõplemento istius.§.inquantum.s̃.in textualib.retuli opi.Iac.But. quam dicebam sequi Barto.Alb.& Pau.de Cas. Aduerte, quia Fulg.& Lud.Rom.hic in specie declarando , dicunt aduertendum,ꝙ aut iurm̃ est informiter prestitum.i.nulla causa expressa,vt si iuro mihi deberi Stichum, non dicendo ex qua causa, vt contingit in tex.nostro,& tunc tale iurm̃ informiter præstitum,non constituit debitorem in mora, ꝗa nō apparet ex qua causa ante deberetur , & ita procedit hic text. sed si iurm̃ esset formiter præstitum,vt si aliquis iurasset seruum deberi ex testamento:tunc,quia iuramentum habetur pro veritate.l.sed & si possessori.§.item si iurauero.s̃.eo.& facit præsumi, ꝙ debitum illud verè præcesserit,& ideo potest agi ex testamento.l.si duo patroni.§.si quis iurauerit.s̃.eod.isto casu iuramentum formiter præstitum bene constituit debitorem in mora, & istud mihi placet,quamuis D. Alex. videatur aliqualiter contradicere, & secundum istam distinctionem intelligo procedere illud, quod dicit Bar.de instrumento guarentigiato, ꝙ non cõstituit in mora,nam intelligo verum , quando contineret debitum informiter,secus si formiter,id est expressa causa præcedenti , quia tunc crederem,quòd debitor constitueretur in mora , & ita in specie inuenio tenere Pau.de Cast.hic.

SVMMARIVM.

1 *Contra iuramentum mulieris super dote non potest aliqua exceptio opponi.*

* §.Si mulier. Præmitte , ꝙ legitur duobus modis, vno modo s̃m gl.Bar. *& magis communiter Doc.*vt in hoc tex.fiat differẽtia, an mulier iurauerit sibi de
1 beri,& ꝯsequenter iurauerit super obligatione,† & tunc nō potest opponi aliqua exceptio , per quam diminuatur dos, puta exceptio expensarum factarum in reb.dotalib. l. quod dicitur. ff.de impen.vel alia exceptio,puta pacti de non petendo.& ratio est,ꝗa istæ exceptiones ꝯdicũt iur̃o , in quo iurauit sibi deberi,quod intelligitur cum effectu:aut mulier iurauit se dedisse in dotem,& sic iurauit circa factum,& tunc prædictæ exceptiones opponi possunt,quia non aduersantur iur̃o , quia stat simul,ꝙ mulier dederit decem in dotem,& hoc sit verum , & tamen impensæ sint factæ à marito,per quas summa dotis diminuitur.d.l.quod dicitur,& istud est quod dicit text. non est quærendum solùm hoc,an data sint,sed quasi.i.quomodo data sint,& quid reddi oporteat.Secundò modo legitur , secũdũ Iac.But.Alb.& Bal.ꝙ in hoc tex.fiat differentia,an mulier iurauerit de præsenti,seu s̃m præsens tempus,dotem sibi deberi, & tunc omnis exceptio tollit:aut iurauit super præterito. s. se dedisse in dotem,& tunc,quia istud præteritum non infert de præsenti necessariam exactionẽ , possunt exceptiones opponi diminuentes summam dotis,quia stat simul, ꝙ in præteritum dederis decem in dotem, & tamen nunc non possint exigi nisi sex:puta, quia postea sint factæ impensæ diminuentes summã dotis,vt prædixi.Nunquid autem in primo casu huius text. qñ mulier iurauit de præsenti deberi sibi decẽ nomine dotis,possit opponi exceptio,ꝙ facultates mariti non sint soluendo? gl. tenet,ꝙ non,& gl.in l.si prior.ff.sol.mat.Imò.in l. non tantum. ff.de re iudi.tenet ꝯrium,quia quando maritus non est soluendo,tamen ipso iure tenetur insolidum , & potest condemnari insolidũ,sed postea in executione non fiet exactio nisi inquantum possit,deducto ne egeat, quemadmodum ergo si per sententiam maritus fuisset condemnatus insolidum , tamen non ꝯ sententiam,sed ad moderandum executionem posset opponi ista exceptio.l.Nesennius.§.fi.& ibi gl.ff.de re iudi.l. ex diuerso.§.fi.& l.si prior.ff.solu.matr. idem erit post iuramentum,secundum Mod.hic,cùm iuramentum,& sententia æquiparentur.l.sed & si possessori,in fi.s̃.eo.§ in popularib.ĩ. ca l.& l.post rem.ff.de re iud.& maximè cùm post iurm̃ possit opponi omnis exceptio,quæ se compatitur cum iur̃o, vt declarat Bart. in §.fi.ĩ.ead.l.Modo si mulier iurauit sibi deberi centum nomine dotis,stat simul, ꝙ centum debeantur nomine dotis , & ꝙ debeantur mero iure,tamen ex æquitate debeat deduci illud minus.quod maritus soluere non potest. Limitant tamen Mod. nisi de facultatibus fuisset mota quæstio,& super eis iuratum , prout etiam tenet Pau.de Cast.in d.l.ex diuerso.§.fina.Vltimo in materia vide tex.no.distinguentem in l.Mæuio.§.à me hærede.& ibi glo.& Bar.ff.de leg.2.Tamen summando in nube istũ tex. summa sic. Iuramentum actoris tollit exceptionem contrariam iuramento,non autem sibi competentem.hoc dicit.

SVMMARIVM.

1 *Quæ dicantur actiones populares.*
2 *Dictio exactione,quid importet.*
3 *In actione populari iuramentum alijs præiudicat.*
4 *Quod bona fide fit,non præiudicat.*
3 *Probatio,quæ fit per inspectionem oculorum, vel euidentiam rei , semper admittitur,cum seq.*
10 *Pactum,& transactio alijs non præiudicant.*
11 *Actus continuatus,& durans dicitur vnus,& seq.nu.*
15 *An delicta continuata habentia tractum in futurum, dicantur vnum , vel plura.nu.16.*
17 *Pluralitas quando præsumatur.nu.18.cum seq.*

1 §.In popularibus. Ad euidētiam præmitte,† ꝙ actiones populares dicuntur, quādo iniuria fit vniuerſo populo principaliter, vel incidenter, vt pro eccleſia violata, pro ſepulchris violatis, ſi quid fiat in via, vel loco publico, ſi aliquid teneatur in via appenſum, quod poſſit tranſeuntibus officere, vel ſi tollantur edicta prætoris in albo poſita.l.ſi quis id quod.ff.de iuriſd. omn.iudic. Ex iſtis aduerte, quia aliquę competunt principaliter ad intereſſe priuati hominis, licèt in conſequentiam reſpiciant iniuriam publicam, vt eſt, ſi quis violaret ſepulchrum alicuius priuati, tunc non habet locum iſte text. quia quilibet de populo agere non poſſet, ſed ille ſolus, cuius eſt ſepulchrum, ſi tamen ille nollet agere, tunc alij admitterentur.l.3.in princ.& §. qui de ſepulchri.ff.de ſepul. viol. & in iſta non poteſt procedere text. noſter. Dubium tamen eſt, ſi ille, cuius eſt ſepulchrum, egerit actione ſepulchri violati, & detulerit iuramentum reo conuento, an iſtud præiudicet alijs, ita vt alius de populo agere non poſſet pro ſepulchro violato? Ang. Salic. & Dom. Alexan. tenent, quòd tale iuramentum tāquam delatum in priuata cauſa omnibus præiudicet, per l.non cogendum. §. qui ita, & l.licèt.ff.de procu.iuncta.d.l.3.in prin.& §.qui de ſepulchri. Eſt verum, quòd Pau.de Caſt.hic tenet contrarium, & refert Pau.de Caſt.hic in vlti.colum.Bal.aliàs apud Cremonam conſuluiſſe, vt hic per eum. Quædam ſunt actiones populares, quæ principaliter reſpiciunt iniuriam, & in quibus iniuria eſt publica, & aliquando etiam vtilitas, vel damnum, & in iſtis quilibet admittitur ad agendum, vel accuſandum, tamē qui primò agit, vel litem cōteſtatur, ſibi appropriat, & alium excludit, & ſi ſimul plures concurrant, magis idoneus præfertur, aliàs iudex gratificat.l.ſi plures.ff.de popul.actio. & quicquid conſequitur eſt ſuum proprium.l.ſi cui.ff.de verb.ſigni. Fallit in actione populari, quæ competit contra tenentem appenſum in loco publico, vbi imponitur pœna decem aureorum, cuius medietas applicatur accuſatori, alia fiſco.l.ſi vero.§.prætor.iuncto.§.hæc autem, & ibi gl.in verſ.pœnalis.ff.de his, qui deiec.vel effu. declarat Bar. addens ſimiles caſus in l.agraria. ff. de termi.moto. Ex iſtis actionibus popularibus principaliter tendentibus ad iniuriam publicam, quædam competunt pro facto præterito iam finito non habente durationem in præſens, vt eſt in violatore eccleſiæ, & de iſtis loquitur propriè iſte text. in quo debet caſus ita figurari. Quædam ſunt, quæ habent cauſam manentem, & durantem in futurum, vt quando aliquis tenet appenſum aliquid ſuper viam publicam, quod poteſt nocere trāſeuntibus, & an in illis procedat iſte tex.diſputat glo. vbi videbitur, *& communis concluſio eſt*, ꝙ non, & ſic vides in quib. terminis oportet intelligere hunc tex. nam oportet intelligere in actione populari reſpiciente principaliter iniuriam, & damnū publicum, & non habente tractum, & durationem in futurū, vt ſi agatur pro eccleſia violata, vel pro albo prætoris violato. Secundò aduerte, inquantum tex.in ſecunda parte dicit, nam & ſi quis egerit. Glo.& Pau.de Caſtr. ſupplent, quòd aduerſarius per ſententiam abſolutus ſit, per l.3.in prin. ff.de præuaric. & l.ſi cui.§.iiſdem.ff.de accuſ.& ſic ſupplent, egerit, & lata ſit ſententia.& ita Bar.in ſummario ſuo, & alij oēs ſic intelligunt tex. Mihi videtur, ꝙ fiat violentia literæ, ideo cogitabam, quòd tex.bene ſtet, egerit, abſque alia ſuppletione: nam quemadmodum petere eſt per lit.conteſt.l.amplius non peti.ff.rem ra.habe.ita agere dicitur per lit.conteſt. & non ante, glo. in l. ſi quis poſtea.in gl. 1.ff.de pec.quam ad hoc reputat ſing.Bal.in c.quoniam contra falſam.in 7.colum.de proba.ſed per lit.conteſt.in actionibus popularibus quis præoccupat, & alijs præiudicat, ne poſſint agere.l.cui.ff.de verb.ſignifi.l.3.§.ſi tamen poſtea.ff. de ſepul.viol.vult ergo dicere tex.hic, quòd agendo, & ſic litē conteſtando conſumit publicam actionem, quia alij volentes
2 agere repelluntur, niſi primus colludat.¶†In tex.ibi, exactum. iſta dictio bis in tex.reperitur, de cuius natura eſt, quòd importet ab inuito extorquere.l.fideicommiſſa.§.ſi rem. & ibi glo. ff. de leg.3.vnde videtur, quòd iſte text. ſolùm habeat locum in iuramento iudiciali, quod ab inuito extorquetur, ex quo cogitur vel iurare, vel referre, aut ſoluere. l. iuſiurandum, & ad pecunias.§.ait prætor. ῑ. eod.non ſic eſt in iuramento extraiudiciali, quod poteſt ſperni, nec cogitur iurare, aut referre. l. iuſiurandum, quod ex conuentione.in prin.ῑ.eo.& ꝙ iſte tex.ſolùm habeat locum in iuramento iudiciali, tenet gl. in l. tranſigere.C.de tranſac.in glo.mag.in ver.prohibitum.poſt med.& ibi Sali.in 3.colum.in 4.oppo. & ſentire videntur Ang.& Salic. hic. Sed quia hoc eſſet reſtringere tex.intellige, quòd loquatur generaliter in omni iuramento tam iudiciali, quàm extraiudiciali, vt eſt de mente Doc.hic, dum dicunt, ꝙ ratio huius text. eſt, quia iuramentum habet vim lit.conteſt.ſed per lit.conteſt. actio popularis efficitur propria, vt prædixi, ſed quòd iuramētum habeat vim lit. conteſt. procedit etiam in iuramento extraiudiciali, ſecundum Bar.& Doct.in l.nam & poſtea.§. ſi is q temporali.ῑ.eo.& ad iſtum tex.reſpondent Fulg.& Alex.quòd etiam exigere aliquando fit à volente, vt eſt gl.in d.l.fideicommiſſa.§.ſi rem.in verſi. exegiſſet. & hoc modo impropriaretur tex.quod mihi non placet. Vnde dic, ꝙ verbum exactum ſtat propriè, ſed iſta exactio, ſeu neceſſitas non eſt reſpectu qualitatis iuramenti, nec reſpectu illius, qui iurat, ſed in hoc text. ponitur reſpectu deferentis, quia in actione populari neceſſe eſt, ꝙ deferens exigat iuramentum, & ſic ex neceſſitate, cùm non habeat alias probationes, aliàs non diceretur bona fide facere, quia dicitur bona fide deferre iuramentum, quando omnes probationes deficiunt.l.tutor.in princ.ῑ.eo.l.præſes.C.de tranſac.gl.in l.contra iuris ciuilis.in glo.fi.ff.de pac.¶In tex.ibi, ſi nō per colluſionem. Adde, ꝙ de colluſione non poteſt niſi ſemel obijci, per tex.no.in l.fi.ff.de collu.deteg.ſecundum Alb. circa princ.Bal.in lect.antiqua.& Alex.in pen. colu.ſi tamen non vis reſtringere tex.dic ibi ſpeciale fauore ingenuitatis.l.1.eod.titu.
a Qualiter autem detegatur colluſio, [a] eſt tex.in l.1.§. præuaricatorem.ff.ad Turpil. & iſtum text. in iſta 2. parte limita non procedere in cauſa matrimoniali, ſecundum Anton. de Butr.
3 & Abb.in capitu.cum inhibitio.de deſpon.impub.¶†Not. ex iſto text. quòd in actione populari iuramentum delatum per vnum de populo bona fide, alijs præiudicat. Ratio eſt ſecundum Pau.de Caſtr. hic, quia cùm in actione populari tractetur de iniuria populi, quilibet de populo cenſetur procurator cum libera. Quemadmodum ergo ſi quis conſtituiſſet plures procuratores cum libera, & vnus cœpiſſet agere, & litem conteſtari, ille ſolus poſſet agere.l.pluribus. ff. de procur. ita in hoc caſu, quando aliquis de populo agit deferendo iuramentum, quod habet vim litis conteſt.alijs præiudicat. eſt tamen in hoc ſpeciale, quòd ſi appareat de colluſione, non præiudicat alijs. Nunquid autem iſtud habeat locum in pluribus procuratoribus priuati, vt detecta colluſione illius, qui cœpit agere, alij admittantur? Paul.de Caſtr.hic tenet, quòd ſic, per l. eleganter.§. fina.& l.cum à te.ff.de dolo. qui text. parum, vel nihil faciunt. ¶Gloſſ.parua in verſicu.fuerit.not.ex iſto tex. quòd illud dicitur bene fieri, quod bona fide fit, & ad iſtam gloſſ. ſcribentes
4 non aduertunt. † Tu adde, quòd in contrarium facit text.in l. eleganter.§. idem Labeo.ff.de do.per quem decidit Angel. caſum, quem dicit habuiſſe de facto. Aliquis vidit in ſtabulo equum alterius multum ſudantem, & illum extraxit de ſtabulo, & ligauit ad vnum palum, & demum equus ille ſe incapiſtrauit, & mortuus eſt, quòd ille, qui extraxit, tenetur emendare dictum equum, quamuis principium fuerit licitum, & ſic vides, quòd illud, quod bona fide fit, non tamen dicitur bene fieri. Et pro illa deciſ.Angel.bene facit text. in l.ſi hominem. in princi.ff.depoſ.quem Barto.ibi ſic ſummat. In re aliena intempeſtiuè miſericordiam exercere eſt dolus præſumptus. Tamen contra illam deciſ.Angel.facit text.in l. ſed an vltro.§.1. ff.de nego.geſt.Item contra iſtam glo.hic facit, quod vult glo. ſingu.in l.ſecunda, & ibi expreſſius Angel. C. ad l. Corn. de ſicar.quòd ſi ſocius inſultantis me bona fide ſe interponat, ac intermediet, vt rixam dirimat inter nos, ego tamen poſſum eum impunè occidere, quod not. intelligendo tamen, & declarando, vt ibi per Angel.¶Gloſſ.magna in verſicu.per colluſionem. præmitte pro intelligentia, quòd format gloſſ. vnam quæſtionem, quam diſputat poſteà circa finem, dum dicit, in pacto autem, an præiudicet, intelligitur glo.per Barto.& communiter Doc.ꝙ gl.continuat eandem quæſtionem, & hoc cōmuniter tenent omnes. Tu autem potes intelligere, ꝙ illa vltima pars gl.non ſit de continuatione quæſtionis, ſed referri debeat ad text.& ꝙ gl.velit opponere ꝯ tex. ꝙ iuramentū vnius in actione populari non debeat præiudicare alijs, ſicut nec pactum, nec tranſactio.& hoc modo intelligendo gl. eam diuide in tres partes princ. In prima gl.colligit ex tex.no.ad illud allega.5.concor. Prima loquitur in pacto, ſed tamen potius oppoſitum probat. Secunda in conſtitutione procuratoris. Tertia in ſententia. Quarta in tranſactione. Quinta de conceſſione licentiæ, & iſta prima pars eſt clara. In ſecunda parte, quę eſt ibi, ſed in populari.gl.format quæſtionem, & diſputat, & iſta gl.eſt ſolennis, ſm Bal.in c.cum ſuper.in pe.col.de cau.poſ.& propriet. In tertia ibi, in pacto autem.referendo eam ad text. & non ad qōnem gl.vt faciunt Doc.tacitè opponit contra tex.In gl.ibi, ſi abſolutus ſum, quia litis æſtimationem præſtiti. Pōdera, quòd glo.loquitur cum myſterio: nam condemnatus ſoluens cenſetur abſolutus.tex.eſt in l.diuus Veſpaſianus.§.fina. ad fin. ff. de iurepatr.

ADDITIO.

a ¶Colluſio.Adde per tot. tit.de colluſione detegenda, extra.

iurepatro.glo.in l.si quis cum totum.§.planè.in versi.obijciendum.ff.de excep.rei iudic.quem tex.alleg.Fulg. & Alex. hic. si enim verè fuisset absolutus,sententia præiudicaret alijs.l.3.§. si tamen postea.ff.de lib.ho.exhib.¶In gl.ibi.infra de fur.l.si quis vxori.§.si quis iurauerit.simile glo.non est bonum,quia habere rem alienam non est furtum, & sic delictum, nisi sequatur contrectatio,vt declarat glo.in l.ei qui.ff. de fur. Sed hic tenere appensum in publico,vt trāseuntibus noceat,delictum est. Concludit ergo gloss. quòd iuramentum delatum in actione populari super facto habente durationem de præsenti, alijs præiudicat.Barto.hic faciens tria membra,in vltimo membro tenet de directo contra glo.& bene facit l. si verò. §. fina. cum glo.ff.de his,qui deiec.vel effu. quam postea alleg. Barto. infra in vlti.colum. Respondet Barto. ad §.si tamen reus.allegatum in glo.quòd ibi agitur pro facto de præterito non habente durationem in futurum,quod est ridiculum dicere, vt per Fulg. & Lud.Rom.hic,& eius solu.est contra. §. præcedentem. qui inci.si tamen postea. vbi sententia lata in actione populari alijs
5 præiudicat,si non probatur de collusione &c.† Breuiter omissis dictis aliorum,præsertim Modernorum,conclude in quæstione glo.contra glo.& dic, quòd procedere non potest viua ratione: nam in actionibus popularibus iuramentum vnius tunc præiudicat alijs, quando bona fide fuit exactum, quod est,quando omnes aliæ probationes deficiunt, sed istud non potest esse in quæstione glo. in qua, quòd quis teneret appensum supra viam publicam, poterat facillimè probari per in-
6 spectionem oculorum.l.si irruptione.§.fina.ff.fin.regun. † clarum est autem,quòd probatio per inspectionem oculorum, & sic per euidentiam rei nunquam potest intelligi esse exclusa.dictum fuit singu.Azo.in summa.C.ad l.Aquil. Bald.in ru-
7 bri.C.de procura.†Et ideo si statutum dicat, quòd de damno dato stetur iuramento damnum passi, poterit non obstante statuto probari contrarium per inspectionem oculorum, pe-
8 tendo,quòd iudex veniat ad videndum locum.† Eodem modo, quòd stetur dicto medicorum, an ex vulnere cicatrix sit remansura,potest semper pbari ɔ̄rium per euidentiam facti, & inspectionem oculorum.ita Bald. in l.1.C.si aduer. lib. & in l.contra negantem.C.ad l.Aquil.Bald. & Docto. in varijs locis recollectis per Dom.Alexan.post Ludo.Rom.in l.qui bona.§.
9 qui damni.ff.de damno infect.† Eodem modo vbicunque per facti euidentiam constat de iniquitate sententiæ, talis sententia nunquam transit in rem iudicatam, quin semper possit retractari.ita not.Innocen.& Cano.in capitu.fraternitatis. per illum text.de frigi.& malef.Barto.in l.1.C. sent. rescin.non poss. Alexan.consilio 448.inci.stantibus his,quæ supra narrata sunt. in 8.colum.Concludo ergo contra glo. indistinctè,quòd iuramentum præstitum in actione populari habēte durationem, non præiudicat alijs.Nec placet mihi concordia Fulgo.& Domin.Alexan.hic,& ante eos Gul.& Albe.hic. qui dicunt,quòd aut iuramentum est super iure,vt si iuraui, quòd de iure possum tenere talem rem in strata publica, vel quòd princeps, istud concessit,& tunc iuramentum nocet alijs:aut iuraui super facto negatiuè, puta me non habere appensum, & tunc non præiudicat,quia non video,quomodo de iure possim tenere aliquid appensum. Nec etiam placet distinctio Pau. de Castr.hic,qui dicit,quòd si pro re,quæ tenetur appensa in publicum,agatur vt remoueatur, quòd tunc est vera opin. Docto.contra glo.aut agitur ad pœnam decem ducatorum,quæ partim applicatur fisco,partim accusatori,& tunc præiudicat alijs:nam certè si glo.intelligeretur in hoc casu, non diceretur agi actione populari, quia respectu pœnæ non diceretur popularis,declarat text.in l.si verò.§.prætor ait.cum §. sequen.ff. de his,qui deiec.vel effu. Tenendo tamen istam conclusionem communem contra glo. videtur obstare text. in dicto §. si tamen reus.ideo omissis duabus responsionibus Fulgos. & Domi.Alexan.ego respon.tertiò,quòd in illo §. si tamen postea.licèt verum sit,quòd talis actio popularis habeat durationem, tamen illa duratio non est in præiudicium aliorum de populo,vt in quæstio.glo.nimirum,si talis sententia alijs præiudicat, sed in quæstio. gloss. idem iuramentum alijs non præiudicat, quia vertitur in præiudicium,& nocumentum aliorum, qui possent pati detrimētum.Est verum,quod ille, qui detinetur, posset denuo agere, non obst. illa sententia. Item inquantum glo.in hac parte no.vult,quòd actus continuatus à princi. vsque ad fin.censeatur vnus,est no.ad multa, de quibus hic per Barto.& alios,& infra dicam.¶Sum in tertia,& vlti.parte glo. ibi,in pacto autem an præiudicet,quæ pars (vt dixi) potest intelligi,vt continuatiuè referatur ad quæstio.gloss. & ita intelligunt Bart.& communiter alij.Ego autem intelligo, quòd ista pars non referatur ad quæst. gloss. sed quòd debeat referri ad tex.prout melius vadunt.ll.allegatæ in glo. nam dictum gloss. vel Doct.debet intelligi secundum l.quam allegant.ita Bart.in l.non solùm.§.si liberationis verba.in vlti.col. ff. de lib.leg.Sali. in l.si ex cautione.in 10.colum.C.de non num.pec.Io. And.in
10 c.cum nuncius.de testa.†Ex ista ergo glo.relata ad tex. habes, quòd licèt iuramentum vnius in actione populari,item sententia noceat alijs, secus est in pacto, & transactione.idem tenet glo.in l.transigere.in glo.magna.in ver.prohibitum, & ibi Sali.
* in 5.opp.C.de transac.Iaco. But. Alb.*Sali.& omnes Moder.hic* reprobantes in hoc distinctionem traditam per Bar. Operæpretium est videre,quæ sit ratio diuersit. Albe.de Ros.hic in 1.col. & prima opp.triplicem assignat. Prima,quia iuramentum tollit debitum,quod debitum est vnum,ideo omnibus in effectu præiudicat, sed pactum, & transactio respiciunt personam; personæ autem sunt plures,ideo alijs non præiudicant, prout in simili dixi in l.duobus,in princ. s. eod. tamen posset contra istam rationem argui, quia ista ratio videtur tantum procedere,quando pactum est personale:nam si esset reale,videtur innuere,quòd alijs de populo habeat præiudicare, quod tamen est contra generalitatem l.iurisgentium.§.si paciscar.el 2. ff.de pac.per quem tex.Moder.hic reprehundunt distinctionē Bar. Secunda ratio est,quam tenet Sali.quia pactum, & transactio fit ad remittendum ius,vel debitum, quæ remissio non potest faciliter fieri de iure,quod ad alium spectat,sed iuramentum, & sententia habent effectum declaratiuū, quæ declaratio potest fieri de iure tertij,quæ ratio est fragilis,quia in sententia fieri non potest declaratio de iure,ita quòd tertio præiudicet, p reg.quod res inter alios acta &c. quæ ratio fragilis est. Tertia ratio est,quia paciscens,vel transigens censetur confiteri.l.quoniam.ff.de infa.ideo præsumitur collusio, quæ ratio cessat in iuramento,vel sententia,quia ille, qui iurat, non videtur fateri delictum,imò negat.quæ ratio non valet,cùm etiam deferens iuramentum censeatur confiteri.l.qui iurasse.§. fin. supra eod. Tu dic quartò,quòd lex noluit dare istam facultatem via pacti simplicis,vel transactionis,prout via iuramenti, in quo nemo præsumitur immemor salutis æternæ.l.fina.C.ad l.Iul.rep. præsertim cùm ad iuramentum ita demum recurrendum sit, quando aliæ omnes probationes deficiunt. item sententiæ propter autho.iudiciarij processus,& iudicis. Ex istis remanet expedita glo.quo ad ea,quæ principaliter in ea tanguntur. Non omitto duo bene no.quæ colliguntur ex hac glo.in 2. par. Pri-
11 mò inquantum dicit circa med. † Sed hæc est vna, & eadem appensio:nam multum no. vult, ꝙ actus continuatus, & durans censeatur vnus actus à princ. vsque ad fi. quod inducitur per Bar.& Doc.ad intellectum statuti disponentis,ꝙ de maleficijs commissis à sex mensibus retro, iudex non possit cognoscere.Quid si esset maleficium commissum iam decem mensibus,sed durat adhuc de præsenti?In quo distingue,vt hic per Bar.cum quo tenet Ang.& communiter Mod. maximè Fulg. Pau.de Cast.& Lud.Rom. qui respondent ad aliqua facientia in contrarium.Ad idem Alex.hic & Ang.in l. inficiando. §. in-
12 fans.ff.de fur.D.Ant.de But.in c.2.de consang.& affin.† & vide q.no.decisam ex his traditis per Per.de Anch.in cle.1. & ibi refert,& sequitur D.Card.Flor.in 10.q.de consan.& affi.vbi quęrunt, ꝙ si stet statutum, ꝙ de delictis commissis p sex menses ante amplius cognosci non possit,erat etiam statutum, ꝙ si quis acceperit mulierem in vxorem per verba de præsenti, & postea capiat aliam,& cognoscat,ꝙ sit sibi pœna capitalis, si quis primò accipit vnam,postea aliam, & cognouit, an post sex menses poterit respectu pœnæ capitalis inquiri, & cogno-
13 sci?† Adde etiam aliam no.decis.Bal.post Dy. in l. sed & milites.§.ignominiæ.ff.de excus.tut.vbi decidit, ꝙ stante statuto, ꝙ Potestas cognoscat tātum de delictis commissis tempore sui regiminis,si contingat, ꝙ aliquis ante suum officium vulnerauit quem mortiferè,qui postea fuit mortuus tempore regimīnis huius Potestatis,certè secundum eum hic Potestas nō poterit de hoc cognoscere,alleg.ita tenere Gul.de Suza.in tracta. suo statut. quem etiam alleg. & sequitur Bald.in l.1.in princ.ff. de orig.iur.Faciunt no.per Bar.& alios in d.l.damni infect.§.Sa-
14 bini.ff.de dam.infec.†Facit etiam doct.Bar.secundum Pau. de Cast.& Alex. ꝙ si aliquis sit incarceratus indebitè,& non appellauerit.ꝫ.10.dies,tamen ex quo etiam de præsenti detinetur, & sic de præsenti grauatur,potest appellare,secundum Specu. in tit.de appel.§.restat.in ver.& no.secūdum Vincen. Idem tenet Bal.in l.2.C.de epis.aud.& in l.1.ad fi.vbi limitat.C.sent.rescind. non poss.Io.And.& Cano.in c.dilectus.el 2.de rescri.vbi Pet.de
15 Anch.aliter sentit.vide ibi per Mod. † Nunquid autem delicta continuata habentia tractum in futurum censeantur vnū, vel plura,puta si statutum puniat inuētum ludentem ad taxillos certa pęna,& aliquis sit repertus ludere per totam diem,& noctem cū diuersis personis,an dicatur vnum delictū, vel plura? Ponunt latè Bal.& Angel.in d.l.inficiendo.§.infans. Et si statu-

tum puniat pœna 100.tenentem vxorem alienam, & aliquis tenuerit vxorẽ alienam duobus menſib. an debeat puniri vna pœna,an pluribus? Ponit Bal.in l quicunque.in 2.col. C.de ſer. fugi.& in l.ſi duo.§.1.ff.de arbi.& ibi tenet, quòd vna pena tan tum.Eodem modo ſi pluries quis cognouit mulierem,intelligitur tantum vnum delictum,ſecundum gl.& Bar. in l. vulgaris.in princ.ff.de fur.& in conſi.ſuo incip. Anto. commiſit adul
36 terium.Sali.in l.adulteria.C.de adult.† Item intellige ſtatutũ, de quo per Bart. ꝙ elapſis ſex menſibus iudex non poteſt amplius cognoſcere,verum eſt principaliter,ſed bene incidenter, vnde ſi ſit ſtatutum, quòd pro tribus furtis quis debeat furca ſuſpendi,& duo eſſent commiſſa ante decem menſes, & nũc committeret tertium,poſſet ſuſpendi,etiam(quod eſt fortius) ſi pro duobus primis fuiſſet punitus,ita no.Bald.in Authẽ. qui ſemel.in pen.col.C. quomodo & quando iud. ſicut in ſimili, furta commiſſa in alieno territorio,quamuis pro illis non poſſet hic puniri principaliter,tamen computantur in numero, vt pro tertio hic commiſſo ſuſpendi debeat, ſecundum Bart. in l.ſi cui.§.fina.ff.de accuſ.Bal.in l.fi.in 3.q.ff.de iuriſd.omn.iudi.& in l.certum.ff.ſi cer.pet.& in Auth.ſed nouo iure. in 3.col. C.de ſeru.fug.& no.Sali.in l.ſeruo.in vlt.col. C. ad l. Iuliam.de vi.vbi limitat prædicta.& ad prædicta vide vnam qõnem,quã
37 ponunt hic Gul.& Alb.de Roſ.¶†Secundò not. diligenter ex ead.glo.circa med.dum alleg.l.qui iuraſſe.§. ſi pater. & alias ll. quòd non præſumitur pluralitas, niſi probetur. & ad hoc tota die alleg.iſta glo.& eam ſimpliciter not.ad hoc Dom. Alexan.
38 hic in fi.†Tu adde pro iſta glo. quòd in actibus hominum nõ præſumitur pluralitas,niſi probetur,tex.in c.in præſentia.§.verum.el ſecondo,& ibi Ant.de But.in 17.col.ad hoc no. de proba.Bal.in l.teſtium.in 5.col.ad fi.C.de teſt.& in l.q iuraſſe.§.fi.§. eo.& in l.neq; natales.in 2.col.C.de proba.Pau.de Caſt.in cõſi.
19 35.†Eodem modo in ſententijs nõ præſumitur pluralitas,niſi probetur.ita Iac.But.Bal.& Sali.in l.2.C.de erro.aduoc.& ibidẽ Sali.dicit,quòd eodem modo pluralitas teſtamentorum non præſumitur,quod vltimũ bene no,ad illud,quod dicunt Bart.
20 & Doc.in l.2.ad fi.C.de bon.poſ.ſecundum tabu.† Similiter in nomine hominis non præſumitur pluralitas,& idem in nomine ciuitatis,vel villæ,ſecundum Barto.in l. ſi rem. per illum tex.ff.de leg.2.D.Anto.de But.in c.2.in 2.col.de lib. oblat.Per iſta reprobo illud,quod tenet Alex.in conſi. 134.lib. 2.incip.in cauſa,& lite vertente inter Alb.de May.in 2.colum. vbi tenet,
21 †quod in rebus preſumatur pluralitas,niſi identitas probetur, alleg. aliqua quæ mihi parũ faciunt,melius allegaſſet deciſ.Io. And.quam nunc impugnabo.Secundò per prædicta reprobo deci.Io.And.in c.auditis.de præſcr.per illum tex. in verſi. ſi per illa conſtiterit,quòd vallis ſit ille locus &c.vbi per illum tex.dicit ſe practicaſſe in ciui. Bon.& obtinuiſſe contra quendam Bidellum,qui conduxerat equum ad vecturam pro eũdo ad certum locum, & probauit per comites itineris, quòd equus quẽ equitabat naturaliter perijt,nam dicit Io.And. quòd hæc probatio nihil releuauit eum,ex quo non probauit, quòd fuerit ille equus,quem conduxit,quod probare debebat per ſigna, & ſic potuit eſſe alius equus,& ſequuntur ibi Dom.Ant. de Butr. in pen.col.& Panor.in nona,& dicunt, quòd iſta ſunt vtilia ad inſtructionem aduocatorum iuuenum. idem ſequitur Alexã. Imo.in conſ.118.incip.in cauſa,& lite ver.inter Peregrinum.in vlt.col.& in conſi.119.incip. viſo proceſſu ſuper cauſa vertẽte. in 4.col.ad fi.lib.1.Iſta deciſ. confunditur ex prædictis, cùm in dubio non præſumatur pluralitas,niſi probetur, dicit tamen Bald.in l.edita.in vlti.colum.C.de eden.vnum bonum verbũ, per quod videtur deberi magna limitatio ad prædicta, ſecundum quam cogita,an poſſit defendi deciſ.Ioã. And. proximè relata,& etiam deciſ.Alexã. nam dicit,ꝙ non præſumitur pluralitas in his,quæ poſſunt eſſe vnum,per iſtum tex. cum gl. Ita dicit eleganter no.Iac.But.in l.2.C.de erro.aduoc. ergo vult,ꝙ in his,quæ nõn poſſunt eſſe vnum præſumitur pluralitas, ſuper quo dicto quomodo exemplificari debeat, & quomodo adaptetur ad prædicta,cogitabis &c.

§.Si libertus.

Standum eſt in omnibus iuramento eius, qui ſe non eſſe libertum iurauerit.hoc dicit. ¶Glo. diuiditur in tres partes. In prima not. ex tex.In ſecunda,quæ eſt ibi,ſed contra; opponit. In tertia ibi, item ſi frater.format q.¶In ead.glo. ibi, fortè tamen ſuccedet
* ei ab inteſtato.*reprobatur per omnes*,præcipuè Moder.quia cùm in d.l.ſi iurauero.patronus excludatur generaliter à ſucceſſione,per conſequens etiam ab inteſtato,& ibi tex.etiam expreſsè dicit,ꝙ non habebit operas,niſi ſalues glo.in operis reuerentialibus tantum.¶In ea.glo.ibi,cùm ibi non vetet.quæro quæ ſit ratio diuerſitatis,quare iuramentum liberti habeatur in omnibus pro veritate, ſed non ſic ècontra in iuramento patroni? Barto.hic aſſignat vnam rationem, quam ſimpliciter ſequuntur Ang.& Moder.ſed mihi non placet,quia ea attenta ſequeretur,quòd filius non poſſet deferre iuramentum patri, an ſit in eius poteſtate, quia hoc modo amittit penitus facultatem teſtandi,& tamen eſt contra legem.3.§.pe.ſ.eod.multo minus in liberto, qui quamuis teneatur relinquere legitimam patrono,non per hoc amittit teſtandi facultatem,prout videmus in patre habente filios in poteſtate,nam licèt eis debeat legitimã relinquere,non per hoc priuatus dicitur facultate teſtandi,vnde tene rationem glo.in d.l.ſi iurauero.quòd iuramentum patroni eſt odioſum,quia contra libertatem, ècontra autem fauorabile eſt.Vel dic,& ſubtilius,ꝙ ratio eſt, quia iuramentum liberti in hoc tex.fuit negatiuum, ergo neceſſariò omnia excludit,cùm ad remotionem facti omnia neceſſariò remoueatur,vnde ſi iuraui me non feciſſe furtum,non teneor etiã condictione furtiua.l.ſi duo patroni.§.idem Iulia.l.duobus. §.ſi ergo.ſ.eo.ſed in d.l.ſi iurauero.iuramentum patroni fuit affirmatiuum,quod neceſſariò non includit omnia,quia ſtat ſimul,ꝙ verè quis ſit patronus,& tamen ſibi non debeantur operæ,vel ius ſuccedendi.l.3.C.de oper.liber.ſicut dicimus in ſententia,ꝙ nunquam refertur niſi ad ea, quæ neceſſariò includuntur. l. ſi iudex.in fi.ff.de his,qui ſunt ſui,vel alie. iur. Iſtam differentiam inter iuramentum affirmatiuum, & negatiuum probant duo tex.ſimul iuncti in l.ſi duo patroni.§.idem Iulia.iuncta l. duob. §.idem Pomponius.ſ.eo.clarum eſt autem, quòd optima eſt argumentatio,quæ fit ex coniunctione duarum legum.l. Gallus.§.fi.in ver.quaſi in duobus capitib. ſimul iunctis,& ibi Bald. & Bar.& Mod.ad hoc no.ff.de lib.& poſthu.

SVMMARIVM.

1 *Per iuramentum non tolluntur exceptiones, quæ veniunt ex natura contractus.*

§.Si iurauero.

Quo ad corticẽ hoc dicit. Si aliquis ſibi deberi vſumfructũ iurauerit ſimpliciter, ſibi petenti executionem obſtat exceptio nõ præſtitæ cautionis.Vel ſic intellectualiter.Per iuramentum nõ tollitur exceptio,quæ non eſt contraria iuramento. hoc dicit, & hoc modo reſpondet Bar.ad d.l.duobus. §. fi. ſupra eodem,
1 vbi dato iureiur.ſublatæ ſunt omnes exceptiones, † vel ſic, & no.per iuramentum non tolluntur exceptiones, quæ veniunt de natura contractus,& hoc modo limita reg.l.non erit. §.dato.ſupra eod.vbi dato iureiurã. nil vlterius quæri poteſt,& per iſtum tex.apparet,quòd Bar.malè dixit in l.ſi duo patroni. §. ſi quis iurauerit.in fin.ſupra eodem,inquantum tenet, quòd ſi aliquis iurauerit ſe emiſſe rem pro decem, ſibi petenti executionem iuramenti non poteſt opponi exceptio pretij non ſoluti: nam illa deciſio eſt contra iſtum tex.& alia,quæ ibi retuli, niſi diceres ſecundum Pau.de Caſt.hic, quòd ibi ad pretium competebat actio de per ſe,ſed hic ad cautionem vſusfructus non competit actio,ſed exactio,& ideo niſi exceptio admitteretur, periret ius in totum, ideo &c. Non ſic eſt in exceptione pretij non ſoluti,quia poterit poſtea etiam peti actione ex vendito, & ideo licèt talis exceptio non admittatur, non perit ius ipſi actori ad pretium. Item facit iſte text. ad illud, quod decidit Bal.in l.ex prædijs.C.de euictio.& in Authen.præſente. C.de fideiuſſ.vbi decidit,quòd ſtante ſtatuto,quòd contra inſtrumentum guarentigiatum nulla poſſit opponi exceptio, & in illo inſtrumento contineatur contractus emptionis, non obſtante ſtatuto poterit opponi exceptio pretij non ſoluti. pro illa deciſio.eſt hic tex.melior de iure,qui poſſit alleg.ſecundum Ludo. Roma.hic.Item facit iſte tex.ad quæſtio. quam ponit Bald.in l.1.C.de vſufruc.in vlti.colum.in verſic.ſed pone, quòd verba inſtrumẽti,vbi decidit,quòd ſi teſtator relinquit vxorem vſufructuariam, & grauauit hæredem ne moleſtet vxorem in vſufructu ſub pœna priuationis hæreditatis, & hæres nolit præſtare vſumfructum vxori, niſi prius vxor præſtet cautionem de vtendo,& fruendo arbitrio boni viri, & de reſtituendo proprietatem illæſam; quòd per hoc non debet priuari, imò licitè facit,petendo illud,quod lex ordinauit,& licet Bald. ibi ad hoc alleget alia iura,tamen non poterat alleg. meliorem tex.iſto.& per hæc eſt expeditus iſte.§.& tota iſta lex.

SVMMARIVM.

1 *Quando ſententia, quæ tranſiuit in rem iudicatam,poſſit prætextu inſtrumentorum nouiter repertorum retractari.nume.2.& 3.cum ſequen.& 12.*

5 *Falſum non poteſt committi ſine dolo,& dolus eſt crimen.*

Retra-

6 *Retractatio an fiat ipso iure, an ope exceptionis.*
7 *Facilius tollitur ius singulare, & priuilegium, quàm ius commune.*
8 *Quando lex, vel conuentio dicit stari dicto vnius, intelligitur cum iuramento. nu. 9. & 10.*
11 *Quando aliquid relinquitur consentiæ alicuius, intelligitur cum iuramento.*
12 *Sententia ita demum potest retractari, quando instrumenta sola de nouo reperta ad retractationem sufficiunt.*
13 *Si actor in prima citatione fecit citare duos testes, alia dilatio non potest concedi, nisi ad illos duos.*
14 *Verbum solent, an importet necessitatem.*
15 *Quæ requirantur, vt iuramentum necessarium possit deferri. num. 21. & 36.*
16 *Statuta, & leges imponentes necessitatem faciendi iudicibus, intelliguntur parte petente. nu. 17. cum seq.*
22 *Citatio semper requiritur, quando iudex aliquid facit ad instantiam partis.*
23 *An stetur assertioni iudicis, quod iuramentum detulit causa cognita. cum sequen.*
29 *Relatum si non appareat, an vitietur referens. nu. 30. cum sequen. & in repe. nu. 27. & seq.*
31 *Quid in priuilegijs.*
32 *Quid in commissionibus.*
33 *Quid in iudicijs.*
34 *Quid in accusatione.*
35 *Quid in statuto.*
36 *Quid in positionibus.*
37 *Quid in sententia.*
38 *Quid in inuestitura.*
39 *Quid in emphyteusi.*
40 *Quid in contractibus.*
41 *Quid in vltimis voluntatibus. nu. 42.*
43 *Partes non possunt cum consensu fabricari facere instrumenta de nouo ad retractationem sententiæ.*
44 *Transactio non retractatur per instrumenta de nouo reperta.*
45 *Quid in arbitramento.*
46 *An à sententia arbitri appelletur.*
47 *Sententia lata ad consilium potest retractari per aliud consilium magis peritorum.*
48 *An post conclusum in causa possint produci instrumenta de nouo reperta. & in repe. nu. 50.*
49 *Paria sunt, vel latam sententiam, vel conclusum in causa. & in repe. nume. 51. & 55.*
50 *Quando intelligatur conclusum in causa. nu. 51.*
52 *Iudex ex officio potest inuitis partibus pronunciare, quòd sit conclusum in causa, & in repe. nu. 52.*
53 *Quando aliquid est de proximo faciendũ, habetur pro facto, & num. 54 cum seq.*
61 *Sententia non potest ferri sub conditione. num. 62. & seq. & quando. in repe. nu. 67. & sequen.*
66 *Quando dilatio sit communis.*
67 *Lex habens plures intellectus non potest allegari ad decisionem causarum. nu. 68. & seq.*
70 *Quando nihil dicatur probatum ab actore.*
71 *Absolutoria lata, quia non probatum, debet esse diffinitiua.*
72 *Sententia ab obseruatione iudicij an sit diffinitiua.*
73 *Postquam actor probauerit plenè non tenetur iurare.*
74 *Indicium est minus, quàm semiplena probatio.*
75 *Quando iuramentum sit deferendum in supplementum probationis.*
76 *Priuata scriptura vel apocha, quando probet. nu. 77. 78. & 79.*
80 *Si sit statutum, quòd credatur libro mercatorum, debet seruari in quolibet foro.*
81 *Liber priuatus rationum quando probet. nu. 82. cum seq.*
82 *Quid in libro mercatorum.*
83 *Quid de scriptura mercatorum.*
83 *Quid de epistola.*
84 *Quid in exemplo instrumenti. nu. 85. & seq.*
85 *An instrumentum publicum probet contra tertiam personam in eo nominatam.*
86 *Instrumentum quando probet. & nu. 87.*
88 *Quando fuga faciat semiplenam probationem, nu. 89.*
90 *Quid in criminalibus.*
91 *Incarceratus condemnatus ad mortem, si aufugit, peccat mortaliter.*
92 *Quando vnus testis faciat semiplenam probationem. nu. 93. & seq.*
97 *Dicta testium, qui deficiunt super quantitate, an suppleantur per alios, qui audierunt dici quantitatem.*
98 *Testes recepti inter alias personas, quando sunt mortui, an faciant probationem quo ad tertios. nu. 99.*
100 *In causis magnis, & arduis, non defertur iuramentum in supplemẽtum probationis, & quæ dicatur causa magna. nu. 101.*
102 *Quid in causis criminalibus, spiritualibus, vel famosis. nu. 103.*
104 *In causa status, vel vsuraria.*
105 *Quid in causis feudalibus.*
106 *Quid si requiratur apertissima vel plena probatio. nu. 107.*
108 *Quid sit luce clarior, vel legitima probatio.*
109 *Ad probandum ingratitudinem non defertur iuramentum in supplemeneum probationis.*
110 *Similiter quando recurritur ad ecclesiam in defectum iudicis secularis, vel de probando interesse, vel probando dominio, vel iurisdictione, vel districtu. nu. 111. cum seq.*
113 *Quibus non deferatur iuramentum, videlicet infami, iudæo, vsurario, aut aliàs vili personæ.*
114 *Quid in stipendiarijs nostri temporis.*
115 *An vsurarij præstita cautione restituantur ad famam. & nu. 116.*
117 *Quid in periuro, vel in quo est spes periurij. nu. 118.*
119 *Quomodo intelligatur, quòd facultas iurandi transit ad successorem.*
120 *An per testes nouiter repertos rescindatur sententia.*

ADmonendi. Istã l. repetij anno quin-
to. & materiam, & singu
los articulos plenè prosequutus sum, & ista repe. j.
statim subijcietur. ideo nunc in lectu. strictius pro-
cedam. Ad euidentiam præmitte, quòd in ista l. principaliter
tractatur de iuramento necessario, de quo habes tex. in l. in bo
næ fidei. C. eo. & in c. fi. eo. tit. & ꝙ ista lex loquatur de necessa-
rio, probatur in versic. exigere, quod est ab inuito extorquere.
1 Istud aũt iuramentum necessariũ aliqñ defertur in supplemen
tum probationis, aliquando in defectũ. Dicitur autem deferri
ri in supplementum, qñ actor semiplenè probasset, deinde iu-
dex ipsi actori deferret iurm̃. Aliqñ istud iurm̃ est in defectũ,
quod est, qñ actor semiplenè probauit, sed iudex defert reo,
vt quia actor non est fidelis. Secundò præmitte, ꝙ ista l. multũ
variatur in intellectu, timore ꝯrij. l. sub specie. C. de re iudi. &
2 l. Imperatores. ff. eo. vbi traditur regula, † ꝙ sententia, quæ trãsi
uit in rem iud. non potest retractari etiam per instrumenta de
nouo reperta, & ista regula habet locum non solùm in causis
ciuilibus, sed ẽt in criminalibus, in quibus si reus fuerit condẽ-
natus per sñiam, & postea appareat de eius innocentia per in
strumenta de nouo reperta, tñ non retractatur, vt est tex. not.
3 in l. diui fratres. ff. de pęn. quem Bar. ibi multum † no. & dicit, nũ
quam obliuiscaris. Item dicta reg. procedit, ẽt si post sententiã
* instr̃m * sit de nouo repertum, vt est gl. no. in l. 3. §. item si ipse.
quam ibi Ang. multum no. & reputat sing. ff. si cui plusquam
per l. Falc. licèt in hoc vltimo secus sit in transactione. l. de his.
ff. de transac. & in l. 1. in prin. ff. quemad. test. aper. item secus sit
in iur̃o. l. fi. C. eo. & tamen in hac l. deciditur ꝯrium, cuius timo
re legitur in gl. 2. trib. mod. duos alios modos adducunt Doct.
& sic sunt. 5. lec. Tñ aduerte, ꝙ omnes istæ lec. gl. & Doc. in ef-
fectu conueniunt, ꝙ in hac l. constituatur dr̃ia inter iur̃m ne-
cessarium, quod defertur à solo iudice altera parte inuita, &
tunc sñia lata prætextu talis iur̃i necessarij præcedentis inuita
parte, retractatur per instr̃a de nouo reperta, ita loquitur tota
prima pars huius l. vsq; ad ver. fi. ibi posteà mutatur aduersati-
uè casus in iur̃o delato extra iudicium ex mera voluntate par
tium, vel ẽt in pñtia iudicis, & tunc sñia postea lata prætextu
talis iur̃i voluntarij, vel iudicialis, non retractatur per instr̃a de
nouo reperta, eo quia res vr̃ potius decisa transactione pp par
tis consensum, quàm sñia, & regulariter transactio non rescin
ditur per instr̃a de nouo reperta. l. sub prætextu. C. de transa. &
istud est, quod vult dicere tex. in ver. fi. ibi, ꝙ si aliàs inter ipsos
* iureiurando transactum sit &c. ita tenent gloss. *& coiter Doc. hic.*
Alius fuit intellectus illustris subtilitatum principis D. Christ.
de Castil. Mediol. de quo nullus facit hic mentionem, ꝙ in ista
l. non constituatur dr̃ia, (vt dicunt omnes) an sñia sit lata præ-
textu iur̃i necessarij, an verò sit lata prætextu iur̃i volũtarij, vel
iudicialis, sed ꝙ solùm in hac l. constituatur dr̃ia, an post pri-
mum iur̃m qualecunq; sit, sit secuta sñia, & hoc casu loquit̃
tota prima pars huius l. vsq; ad ver. fi. & ibi in illo ver. fi. ꝓpriè
loquitur Iuriscõ. qñ præstitum est iur̃m, sed nulla sequuta est
sententia; & sic pondera, ꝙ iste intellectus ꝯdicit cõi in duob.
primò inquantum gl. & Doc. intelligunt primam partẽ tex. ꝙ
loquatur tantum in iuramento necessario, quod defertur in
supplementum probationis, D. Christ. intelligit, ꝙ loquatur in
omni iuramento non solùm necessario, sed ẽt voluntario, &
iudiciali. Secunda dr̃ia est, quia Doc. intelligunt qđ lata sit sñia
in vtraque parte huius l. sed Do. Christ. tenet, ꝙ in ver. fi. nulla
sit sñia, & consequenter qđ tota vis, & dr̃ia consistat in hoc, q̃a
in j. parte l. post iur̃m fuit secuta sñia, sed in vlt. parte nulla fuit
lata sñia. Quòd aũt in j. parte tex. ꝓpriè faciat vim, qñ postea
lata

* Instrumentum testamenti.

lata eſt ſententia,patet in verſ.ſed hæ conſtitutiones, qui limi-
tatiuè dicit,ꝙ tunc locum habeat,qñ à iudice aliquis fuit abſo
lutus,ergo vult ꝙ ſecùs eſſet,ſi non fuiſſet lata ſententia. Iſtud
ēt patet in ver.ſolent.quod autem in ver.fi.nulla fuerit lata ſen
tentia,patet in tribus. Primò,quia de ſententia verbum nullũ.
Secundò ex aduerſatiua,ꝙ ſi.quæ debet aduerſari in iure,& in
4 facto,vt no.Bar.in l.hoc amplius.§.de his.ff.de dam.infec.† Ter
tiò patet,quia ſententia eſt facti l.conſilio,in fi.ff.de cu.fur. ſed
facta non præſumuntur,niſi probentur.l.in bello.§.factæ. ff. de
cap.Ratio autem diuerſitatis eſt , quia quando ſententia fertur
prætextu iuramenti quodcunque ſit,& iſtud reperiatur eſſe fal
ſum ex inſtrumentis poſtea repertis,certè ſententia dicitur fun
a data ſuper probatione falſa,ſed ſententia lata per falſos teſtes,[a]
vel falſa inſtrumenta,poteſt quandocunque retractari. l. 3. &
toto tit.C.ſi ex fal.inſtr.& de iſtis cōſtitutionib.principum loq-
tur illa lex,quicquid gl. 1.& Doc.dicant.Sed quando poſt iura-
mentum nulla lata eſt ſententia,tunc ſtamus regulæ l.non erit.
§.dato.ſ.eo.Iſte fuit peregrinus intellectus Do. Chriſt.quem li-
cèt ipſe breuiter expediat,ego ampliaui,& firmaui.Pro prima
parte eius intellectus,quòd iſta lex in prima parte loquatur,nō
ſolùm in iuramento neceſſario , ſed etiam in alio iuramento,
adde Ioan. de Imo. & Gemin.in c. 2.in 3.col. de temp. ordi. in
6.vbi ſuper glo.in ver.affectata.in fin.inquantum dicit, qđ poſt
iuramentum de ignorantia admittitur probatio in ɔ̃rium. Io.
And.ibi dicit.quod verum eſt per iſtam l. Dicunt Imo. & Ge-
mi.ꝙ ex illa gl.& declaratione Io.ampliatur iſta l.in prima par
te,vt procedat non ſolùm in iuramento neceſſario , quod de-
fertur à iudice in ſupplementum probationis, ſed etiam in iu-
ramento iudiciali,quod defertur à iudice de conſenſu partiũ,
ſecus eſſet in extraiudiciali,qđ defertur à ſola parte parti. Iſte
intellectus non eſt tenendus quantum ad primam partem , ꝑ
tex.in ver.exactum.& verbo,exacto.ergo apparet , ꝙ loquitur
in iuramento,quod inuita parte exigitur , & ſic ſolùm in iura-
mento neceſſario,cùm exigere ſit ab inuito extorquere l.fidei-
commiſſa.§.ſi rem.ff.de leg.3.licèt gloſſ. ibi in verſ.exegiſſet,di-
cat,quod aliquando fit à volente, prout probat text. in l. quo-
ties.§.fi.ff.de noxa.& in ſpecie Fulg.& Alex.in l. cum qui. §. in
popularibus.ſ̃.eo.qui intelligunt tex.ibi,in ver.exactum, ſ.à vo
lente,ſed iſtud ibi reprobaui. Item hic non eſt recedendum à
propria ſignificatione vocabuli, vt dicit glo.in ſimili in verſic.
abſolutus.& maximè cùm bis Iuriſconſ. repetat illam dictio-
nem exacto,& geminatio debet multum operari. l. baliſta. in
prin.cum ſim.ad Treb.Secundo inquantum Dom.Chriſt.dicit
quòd conſtitutiones princ.de quibus loquitur iſta lex , ſunt il-
læ,quæ ponuntur in d.tit.C. ſi ex fal.inſtrum. quomodo enim
Iuriſcon.potuit diuinare de iſtis.ll. Codicis poſtea condendis.l.
iubemus.in fin.C.de teſt.ſed quod fortius in dicto titu. C. ſi ex
falſ.inſtru.non requiritur,quod inſtrumēta ſint de nouo reper-
ta,prout requirit iſte tex. conditionaliter loquens , ergo de eis
non intelligitur.¶Quartò circa differentiam , quam facit Do-
mi.Chriſt.inter primam partem huius l.quando fuit lata ſentē
tia,& verſ.fina.vbi nulla ſententia lata eſt, in contrarium forti-
ter ſtringit fundamentum Bar.hic in 1. col. in fin.quòd minus
debeat poſſe retractari iuramentum, quando poſteà ſequuta
b eſt ſententia,cùm duo vincula [b] magis ligent , quàm vnum ,
quando eſt ſolùm iuramentum,nec ſolutio Bar. conuenit niſi
ad iuramentum neceſſarium , quod tendit ad diuerſum effe-
ctum quàm ſententia,ſed iuramentum voluntarium,vel iudi-
ciale tendunt ad eundem finem cum ſententia ad finiendum
litem.l.1.C.eo.& ſic quantum ad primam partem text. repro-
bo intellectum,Do.Chriſt & teneo communem, quòd loqua
tur ſolùm in iuramento neceſſario, & ita etiam reprobo Imo.
& Gemin.in d. c. 2. & ſuadetur etiam ex verſ.ſolent enim.Sed
quantum ad ſecundam partem intellectus,nunquid in ver.fin.
ſit lata ſententia,vt volunt gl.& Doc.multum obſtant ea,quæ
ſ̃.retuli.præcipuè quia de ſententia in iſto ver.fi.verbum nullũ.
potes dicere,ꝙ ſic intelligi debeat,per tex. in l. iuſiurandum &
ad pecunias.§.fi.ſ̃.eo.cuius intellectum ponit Alex.in l.2.ſ̃. eo.
& ibi dixi.hoc non placet,quia ſubaudit ad tex. vnde intelligo
ver.fi.generaliter,ſiue poſt iuramentum lata ſit ſententia , ſiue
non.¶Iſtis ſic præmiſſis venio ad tex.& omiſſa diuiſione Bart.
quam ſequuntur Fulg.& Paul.de Caſtr. diuide tenendo com-
munem ſententiam in duas partes princip. In prima loquitur
de iuramento neceſſario, cuius prætextu lata eſt ſententia . In
ſecunda in verſic. fina. loquitur in iuramento voluntario , vel
iudiciali.Rurſus prima pars princ. ſubdiuitur in quatuor par-
ticu.Primò ponit dictũ in genere. Secundò illud exemplificat
in ſpecie. Tertiò limitat. Quartò reſpondet tacitæ obiectioni.
Secunda ibi,ſi quis noua.Tertia ibi,ſed hæ conſtitutiones. vbi
ponitur limitatio primæ deciſionis,vt procedat,quando iura-
mentum eſt exactum à ſolo iudice ſine actoris cōſenſu, quod
appellatur neceſſarium . Quarta eſt ibi. ſolent enim.vbi oppo-
nitur,quomodo potuit ſolus iudex ſine conſenſu partis exige-
re iuramentum,& reſponde,quod iſtud faciunt quotidie iudi-
ces,quia in dubijs cauſis &c.hoc dicit in ſumma. Sententia la-
ta prætextu iuramenti neceſſarij falſi retractatur per inſtrumē
ta de nouo reperta,& in dubijs cauſis ratione imperfectæ pro
bationis,per iudices tale iuramentum defertur , hoc dicit pri-
ma pars.Si verò cauſa ſit inter partes deciſa iuramento volun
tario,vel etiam iudiciali,non retractatur per talia inſtrumen-
ta de nouo reperta. hoc dicit vltima pars . Et iſta lex in prima
parte eſt ſingularis in iure,vt inquit Bar.in 1.col.Angel. Pau.de
Caſt.& Lud.Roma hic,& Bald.in c.vltra tertiam.in vlti. colu.
de teſti.Et aduerte in tertia particula dum dicit,quòd reus fuit
abſolutus,denotat contingentiam facti, nam idē ſi fuiſſet con
demnatus,vt patet ex verſi.ſeq.ſolent.qui generaliter loquitur,
ſecundum Doct,præſertim Alber.Ang.& Fulg.hic,& ita tenet
Bar.in vlti.colum.vt patet viua ratione, quia ſi retractatur ſen
tentia,quando reus fuit abſolutus,fortius debet retractri, quā-
do fuit condemnatus,cùm fauorabiliores ſimus reis &c. l.Ar-
rianus.ff.de act.& obli.& in regu.l.fauorabiliores.& c. ex literis.
de proba. In primis antequam veniam ad notabilia , aduerte
quia omnes Doct.indifferenter ſummant tex. ſic.Sententia la-
ta prætextu iuramenti neceſſarij falſi , &c. Inueſtigandum eſt
quare dixerit falſum,cùm in tex.nihil dicatur.Bene verum eſt,
quòd iuramentum non fuit verum,tamen per hoc non ſequi-
5 tur,ergo fuit falſum,† quia falſum non poteſt committi [c] ſine
c dolo.l.nec exemplum.C.de falſ.dolus in dubio non præſumi-
tur.l.quoties.§.qui dolo.ff.de probat.& eſt ratio, quia dolus eſt
d crimen, [d] ſiue delictũ.gl.no.in l.1.in princ.& ibi Bar. ff. de fide-
iuſ.tut.& habes tex.meliorem de iure de hoc in l.1.§.nunc tra-
e ctemus.in ver.planè.ff.de tut.& ra.di.ſed delicta in dubio [e] non
præſumuntur.l.meritò.ff.pro ſoc.Punctus ergo eſt videre,nun
quid ad hoc vt procedat hic tex.requiratur,quòd iuramētum
fuerit falſum.In tex.ibi,interdum,hoc dicit Iuriſcō. vt denota
ret regulam eſſe in contrarium.l.interdum.cum gl.ff.de condi.
indeb.gl.in l.fi.ff.vt in poſ.leg.& in l.qui in aliena. §. interdum.
de acq.hære.& ſic no. vnum caſum contra communem regu.
in quo ſententia nunquam tranſit in rem iudi.quamuis appel-
latum non ſit , & ſemper poteſt retractari per inſtrumenta de
nouo reperta.Et ſic apparet,ꝙ regulariter delato iureiurā.nihil
vltra pōt q̃ri.Datur ēt intelligi,ꝙ regulariter ſñia lata nō retra-
ctetur per inſtr̃a de nouo reperta l.ſub ſpecie.C.de re iudic.&
iſta regu.procedet ēt in criminalibus,quia non retractatur per
inſtr̃a de nouo reperta,ſed fit remiſſio à principe,vt per Barto.
6 hic,per l.diui fratres.ff.de pœn.† Neceſſarium eſt inquirere pro
intellectu tex.an iſta retractatio concedatur ipſo iure , an verò
requiratur reſti.in integ.Gul. de Cu. tenet primam partem per
* l.cum à te.ff.de dolo.*Communis ſententia eſt* in oppoſitũ,ꝙ reſtit.
in integ.requirit̃,ꝙ ſit cōceſſa à iudice,ita tenet Cy.hic in addi.
Iac.But.& Alb.hic in 4.col.in ver.nunc quæro.vbi dicit, ꝙ iſta
* eſt *cōis opi.*Idem tenet Sal.Fulg.Pau.& Alex.hic,qui Alex.refert
idem tenere Ang.hic,ita etiam tenet Bald. in l. ſub ſpecie.C.de
re iudi.dicens ita cōiter Doc.tenere,& Bal.in l.1.in 1. & 2.colu.
C.de condi.indeb.moti præcipuè per l.diuus.ff.de re iudic.& l.
2.C.ſi ex falſ.inſtr. in quibus requiritur reſtitutio, & per illas. ll.
ſuppletur iſta,& comprobatur ſ͠m Pau.de Caſt.hic in 2.col.quia
in illis.ll.facilius conceditur retractatio , quàm hic, cùm in illis
non requiratur,ꝙ inſtrumenta ſint de nouo reperta prout hic.
Si ergo ibi requirit̃ reſtit.in integ. fortius hic dēt requiri, ſed ad
hoc eſt facilè r̃ndere,ꝙ hic de vno grauatur quantum ad noua
inſtrumenta,ergo in alio debet releuari.l.eum qui.in prin. ſ̃.eo.
Licèt iſta ſit communis ſñia,ego teneo ɔ̃ cōem , ꝙ in hac l.re-
tractatio permittatur ipſo iure,& non ſit opus aliqua reſtit. in
integ.& ſic teneo opi. Gul.cum de reſtitutione in hoc tex.ver-
bum nullũ.Inuenio,ꝙ Ang hic in mea lec.in 1.colu. tenet iſtā
par-

ADDITIONES.

a ¶Teſtes.Adde glo.1.in l.ſi is ad quem.ff.de acquir.hæred.& ibi Bar.& Docto.
in c.licèt cauſa.de proba.Doct.in c.venerabilis.de exce. Doc. in c. cum I. &
A.de re iudi.
b ¶Vincula.Adde l.fi.C.de adop.& in c. 1. de treug. & pace.
c ¶ Committi. Adde l. 1. in princip. ff. de falſ. Bartol. in l. quid ſit falſum. ff.de
falſis.
* Nat.conſilio 132.numero 6.conſi.315.colum.13.conſi.392.Pract.Bal.tit.de
ſent.q. 10. Catel.verb.falſitas. Aym.conſi.57.Dec.conſi.189. 615. text. in l.
iubemus,C,de probat.Rolan.conſi.38.lib.1. qui omnes plura no.in materia
falſi. MASVER.
d ¶Dolus eſt crimen. Adde l.1.in §.non tantum. ff. depoſ. & in l.non exigit. ff.
de dolo.
e ¶In dubio.Adde gl.in l.ad commentarienſem.C.de cuſto.reor.

partẽ,quamuis Dom.Alexan.aliter referat. Idem tenet Ludo.
Roman. in antepe.& pen.colum.motus per aliqua, quæ mihi
non ſtringunt,ego ex duobus moueor.Primò,quia ſi in hac le
ge requireretur reſtitu.in integ. ſtarent duæ difficultates , quæ
bene tolli non poſſunt,quas mouet Pau.de Caſtr.hic,in 7.co-
lum.& ſequen.& Alex.in 16.colum.& ſequent. quia non eſſet
hoc ſpeciale in iuramento neceſſario,nec eſſet opus, quòd in-
ſtrumenta de nouo eſſent reperta, nec aliud eſſet in iuramen-
to voluntario,quia omnis ſententia poteſt retractari per reſti.
in integ.ex clauſula generali,ſi qua mihi iuſta cauſa &c. quan-
do inſtrumenta ſunt de nouo reperta , quæ non potuit pars
producere,imò ſi non eſſent de nouo reperta,dummodo fuiſ
ſet legitimè impeditus.Ita Inno.in c.vltra tertiam,de teſti. quẽ
refert,& ſequitur Bar.in l.1.C.de ſent.aduerſ. fiſcum latis. libro
10.Spe.& Io.And.in tit.de execu.ſen.§.fi.in verſic.illud tamen.
Bar.in l.argentarius.§.cum autem.per illum tex.ff. de eden. &
in l.ſub prætextu,primo,& ibi Sali.C.de tranſac.Ang. & Mod.
in l.Imperatores.ff.de re iudic.nec huic difficultati Pau.de Ca.
& Alex.bene reſpondent,ideo propter has difficultates neceſ-
ſe eſt dicere,ꝙ hic ſit ſpecialis caſus, in quo ipſo iure permitti-
tur retractatio ſententiæ abſque reſti.in integ.nam hoc modo
ceſſant illæ difficultates.Secundò moueor, quia ſententia lata
ex iuramento neceſſario dicitur lata ex probationibus priuile-
giatis procedentibus inuita parte,vt plenè dicam in gloſſ. 2. in
princi.ideo facilius ipſo iure reuocatur,quàm in d.l.diuus. vbi
ſunt probationes propriæ,licèt falſæ,& ſic apparet nihil obſta
7 re illos tex.†quia facilius reuocatur ius ſingulare,& priuilegia-
tum,quam ius commune.l.eius militis.§.militia miſſus.ff.de te
ſta.mil.¶In text. ibi,noua inſtrumenta , an idem ſit in teſtibus
de nouo repertis,eſt latus articulus,quem Bar.ponit.infra in vl
ti.colum.ibi reſeruo.Pondera etiam tex.ibi,ſe inueniſſe dicat :
nam punctus eſt videre,an veniat ſupplendum,& probet,pri-
ma fronte videtur,ꝙ ſic,per tex.in l.1.§.1.in verbo , dicentur.
ff.de dolo.cum glo.2.ad idem gl.in l.2.in princ.in ver.dicatur.
ff.ſi quadrupes pau.fe.dica.declarat Bar.in extrauag.ad reprim.
in verſic.aſſeratur.& hoc modo arguimus Iuriſconſultum , ꝙ
diminutiuè loquatur.Tu ſubtilius conſidera,quòd text.poteſt
ſtare,ſi dicat,quia non eſt neceſſe iſtud probare, imò ſtatur di-
ctio ſuo cum iuramento.cap.paſtoralis.de excep. firmat Bart.
hic,in 2.colum.in prin.Facit tex.in l.fi.C.de fide inſtrum. cum
ergo non requiratur alia probatio,ſed iuramentũ, ſufficit ver-
8 bum dicatur.†Ex hoc infertur iuncto d.cap.paſtoralis.quòd li
cèt lex dicat ſtandum dicto alicuius,intelligitur cum iuramen
a to.[a] facit tex.in cap.continebatur.circa med.in verſic.firmaue
rit iuramento. de deſpon. impub. Ad idem , & ſecundò facit
tex.in l.Theopompus.in ver.iuratus.& ibi Bar.ff.de do. præleg.
vbi eſt tex.quòd ſi teſtator in teſtamento mandauerit ſtari di-
9 cto alicuius,intelligitur,iurato.¶†Tertiò facit, quòd per illam
l.Theopompus.dicit Bal. in l.iuſiurandum , quod eſt conuen-
b tione.in prin.& ibi retuli. s̃. eod. quod ſi in inſtrumento [b] quis
promiſit ſtare dicto partis de damnis,& intereſſe , intelligitur,
ſcilicet iurato.Idem tenet Butr.in c. finẽ litibus.de dolo & cõ-
tuma.in penul.colum.& in cap.veniens.el primo.de teſt. Bald.
10 in cap.tuis.eod.titu.¶†Quartò facit,quod vult Ang. in l.ſi va-
cantia.in 3.colum.C.de bon.vac.lib.10.quòd ſi ex forma ſtatu
c ti [c] debet ſtari ſimplici dicto accuſatoris , vel nuncij , intelligi-
tur,quòd debeat iurare,per d.l.Theopompus. & refert , & ſe-
quitur Alex.in conſi.71. in 3. volum. incipi. clariſſime domine
11 vicarie.in 3.colum.¶†Quintò bene facit,quòd licèt aliquid re
linquatur conſcientiæ alicuius,tamen intelligitur dummodo
iuret,ſecundum Ang. Paul.de Caſt.& Moder.in l.de pupillo.§.
qui opus.ff.de oper.no.nuncia.Angel.in l.apertiſſimi.C.de iud.
Alexan.conſi.53.in 2.volum.incip.viſo themate.ſupra ſcripto.
& in conſi.218.in 2.volum.incip.viſis verbis in 3.colum. in fine.
12 ¶†Tertiò pondera text.ibi,quibus nunc ſolùm &c.quòd ſen-
tentia ita demum poteſt retractati , quando inſtrumenta ſola
de nouo reperta ad retractationem ſufficiunt,& ſic alia proba
tio ſimul cum inſtrumentis non admitteretur.Ratio eſt ſecun
dum Barto.quia illa tantum probatio debet admitti,in qua nõ
13 fuit negligens.† Et ex hoc infert Bart. hic,in 3.col. poſt Iacob.
Butr.quòd ſi actor in prima dilatione facit tantum citari duos
teſtes,qui fuerunt contumaces, quòd ſecunda dilatio non po-
teſt ſibi concedi niſi ad illos duos teſtes, cum Bart. tenent alij,
& dicit Ludo.Rom.in penul.colum. quòd dictum Barto. ſer-
uaretur in practica,quia nullum habet contradicentem. quã-
uis Bald.hic in 5.colum.dicat , quòd iudices de facto aliter ſer-
uant,quam Barto.dicat.Adde Barto.idem tenentem in l. fina.
in 1.colum.& ibi alij.ff.de fer.Anto.de Butr.in c. vltra tertiam.
de teſti.& ibi Bal.in vltim.colum.dicit,quòd iſte tex.eſt ad hoc
ſing.Idem tenet Pau.de Caſt.in l. ſi ita ſtipulatus eſſem abs te.
ff.de verborum obliga.vbi reputat hoc eſſe valde ſingul.dictũ.

facit l.ſi quando,& ibi Barto.C.de dila. contra iſtam deciſionẽ
Ludo.hic in penul.colum.mouet difficultatem, ſuper qua du
bitat,& relinquit cogitandum : nam in hac dilatione efficitur
communis vtriuſque partis.l.petendæ.C.de temp.in integrum
reſti.pe.poterit reus producere quoſcunque teſtes voluerit, &
ſic eſſet melioris conditionis,quàm actor,cuius contemplatio
ne habet hanc dilationem,& tamen æqualitas inter eos eſt ſer-
uanda. l. finali. C. de fruct.& lit.expen.Tu reſponde ex mente
Barto.quòd ratio diuerſitatis eſt,quia ex quo actor non nomi-
nauit niſi duos teſtes , quo ad illos duos ſe aſtringit , quo ad
alios eſt negligens. ideo quo ad alios non permittitur dilatio ,
ſed reus ad nihil ſe aſtrinxit,ideo latiores habet habenas in hac
ſecunda dilatione.Hinc dixit Salicet.in l. prima. C. de dilatio.
quòd ſi actor alios teſtes non nominaſſet ex ignorantia, & nõ
ex negligentia,tunc plenior dilatio ſibi concederetur. ita limi-
tat doctrinam Bartol. hic , & ſequitur Dominus Alexand. qui
etiam limitat ſecundo modo , quòd licèt actor in ſecunda di-
latione non debeat admitti ad producendum alios teſtes, ſi
tamen fuit admiſſus parte non contradicente valebunt , ita
refert nota.Bald.in l.fina.in lectura antiqua.ff.de fer. Tu ad hoc
comprobandum adde multa ſimilia , quæ recollegi in l. certi
condictio.§.quoniam.ſupra titulo primo , & dixi hic in repe.
In text.ibi,cum à iudice aliquis abſolutus fuerit. nota.hic eſſe
text. quòd iuramentum neceſſarium in dubio debet deferri
reo,non actori,de quo dicetur in gloſſ. penultima, & ſi dicere-
14 tur,quod hic ponitur contingentia facti , eſt truffa. ¶† Quar-
tò not.in verſicu.ſolent. quòd licèt iſtud verbum videatur vo-
luntatis.l.non quicquid. ff. de iudic. tamen iſto caſu neceſſita-
tem importat,per l.in bonæ fidei.in verſic.oportet. C.eodem,
ſecundum Doctor.hic,& Barto.infra in vltima colum.& Ca-
no. in capitulo fina. extra eod. nam verbum ſolent , medium
eſt,ſecundum gloſſ.in l.prima,& ibi Barto.& Doctores.C.quo-
modo,& quando iud. & eſt text.in l.vbi autem.§.primo, cum
15 gloſſ.ff.de in diem addict. ¶ † Quintò not.ibi,in dubijs cauſis,
quòd iuramentum neceſſarium defertur , quando cauſa eſt
dubia , & ſic quando non eſt probatum plenè , ſed ſemiple-
nè,& aduerte,quòd ad hoc,vt iſtud iuramentum deferri poſ-
ſit,octo requiruntur, quæ enumerat Pau.de Caſ.hic in quinta
colum.in fine,quibus tu adde alia magis vtilia, & quotidiana,
d nam requiritur de nouo,quòd pars expreſsè petat [d] tale iura-
mentum ſibi deferri,aliàs non poſſet iudex ex officio parte nõ
petente deferre,& ſi deferat non valebit,per l.quartã. §.hoc au
tem iudicium.ff.de damno infecto , ita determinat Barto. hic
in vltima colum.ſequitur Angel.in prima, & Anton. de Butr.
in capitu.fina.in vltima colum.extra eodem. Contrarium latè
tenet Panormi.in dicto capitu.fina.§. ſanè.in vltima columna,
motus per aliqua,quæ non ſtringunt, quibus reſponde ex ver-
bis Salicet.in l.in bonæ fidei.in vltima colum. C. eodem. Ad-
de , quòd contrarium etiam tenet Dominus Alexan. de quo
valde admiror,licèt de Bar.hic,& prædictis nullam faciat men
tionem,in conſil. 53.incip.in cauſa vertente inter Michaelem.
in vltima colum.in primo volum. vbi dicit , quòd iudex po-
teſt iſtud iuramentum deferre ad veritatem eruendam , etiam
ſi à parte non petatur,per regulam l.vbicunque.cum glo. ff.de
interrog.actio.& per ea,quæ no. Bald.in l.actor.in princip.C.de
probatio.Ego teneo ſententiam Barto. & eam comprobo pul
16 chro fundamento,& valde vtili ad infinita. † Nam omnes. ll.
omnia ſtatuta,quæ verbis præciſis, & neceſſitatiuis cogunt iu-
dices aliquid facere,reſpicientes priuatum commodum , de-
bent intelligi , ſi petatur à parte,aliàs iudex non poteſt ex ſuo
officio facere. gl.eſt & ibi. Cano. in capitulo fina. de reſcriptis.
& per illam gloſſ. dicunt Dominus Anton. Panormi. & alij,
quòd ſtatutum diſponens,quòd capitaneus (quia eſt, vt plu-
rimum ignarus iuris)teneatur ferre ſententiam cum conſi. ſa-
pientis,tale ſtatutum intelligitur parte petente, vel ſi ſtatutum
dicat , ꝙ Poteſtas teneatur compellere agnatos ad compro-
17 miſſum,intelligitũ ſi petatur à parte.†Eodẽ modo, ſi ſtatutũ di-
cat , quòd iudex teneatur terminare cauſas , infra certum tp̃s
ſub pœna,intelligitur parte petente,aliàs ſecus,ſequitur Domi
nus Alexan. in conſilio 122.incip.in cauſa vertente inter Petr.
& Ioan.in pen.colum.& in conſi.122.in 2.volu.incip.viſo pro-
ceſſu vtriuſque cauſæ.in vlti.colum.Pau.de Caſt.in l.properan-
dum.

ADDITIONES.

a ¶Iuramento.Adde Bal.in l.iuſiurandum.ff.de iureiur.
b ¶In inſtrumento.Adde Bal.in c. cæterum.de iur.calum.
c ¶Statuti.Adde Ang.in repe.l.ſi vacantia.C.de bon.vac.lib.10.Ant.de Butr.in c.veniens.el primo,de teſti.
d ¶Petat.An requiratur petitio,vide Glo.& latè Iaſ.pro confirmatione in l.omnes.C.de preci.impe.offer. PVRPV.

18 dum.in prin.in 5.col.& ibidem Alex.C.de iudic. ¶†Secundò
ad idem facit tex.no.in l.peto.§.fina.in verſ.quòd ſi cautio non
fuit ab eo,qui primo loco admiſſus eſt,deſiderata.ff.de lega.2.
quem tex.multum no.Pau.de Caſt.ibi,ad fi.& dicit,ꝙ aliquan
do allegauit ad quæſtionem ſtatuti Paduani diſponentis,ꝙ ap
pellans,vel petens reſtitutionem,debet cauere cum fideiuſſo-
re de reſtituendis expenſis,& aliter proceſſus factus nõ valeat;
ꝙ tale ſtatutum debet intelligi, ſi talis cautio fuit petita à par-
te, tunc ea non præſtita proceſſus poſtea factus eſſet nullus ,
aliàs ſecus.quod dicit tenendum menti , quia pluries vidit de
facto.ſequitur Dom.Alex.in conſi.120.in 3.vol.incip. viſis nar
19 ratis in themate.circa prin.¶†Tertiò ad idem facit tex.in l.de-
bitoribus.in prin.in ver.petentibus.de re iudic. per quem text.
ño,Ang.& Alex.ibi,quadrimeſtre tempus.& tenent,ꝙ ſi lex iu
bet condemnatis indulgeri,ita demum indulgendum eſt,ſi ab
eis petatur. Ad idem, & quartò facit,quod egregiè conſuluit
Angel.in conſi.140 incip.quidam Math.quòd ſtatutum diſpo-
nens, ꝙ priores teneantur cauſam appellationis committere
ſub certa pœna,intelligitur ſi fuerit poſtulatum à parte, & de-
20 bet talis requiſitio fieri cum importunitate,ſecũdũ eum.† Ad
idem bene facit tex.in l.1.§.fina.ff.de iur. delib.vbi licèt tempus
ſtatuendum hæredi ad deliberandum ſit arbitrarium, tamẽ re
quiritur,ꝙ petatur à parte,& eſt bona gl.in c.cupiẽtes. §.quod
ſi per viginti,in verbo contempſerit. de electio.in 6.Facit bene
tex.in l.ſi quis filium,§.ſtipulatio. in verb. cum interpellatus. ff.
de collatio.bono.& text.in l.ſecunda. §. ait prætor. ff. quo. leg.
& in l.prima.§.non exigi.ff.vt in poſ.lega.Hinc videmus , quòd
licèt tex.in l.Iulianus.§.offerri.ff.de act.empt.dicat,ꝙ offerri de
bet ab emptore pretium &c.tamen ille tex. intelligitur ſi peta-
tur à vẽditore,aliàs ſecus;ſic intelligit Bal.in d.l.1.C.de his quæ
ſub modo.& in l.1.in 2.col.C.ne li.tertio prouo.& prædicta be
21 ne teneas cordi.q̃a conferunt,vt dixi,ad infinita ſimilia.¶†De-
cimò requiritur in delatione huius iuramenti , quòd pars ad-
uerſa ad hoc citetur,aliàs iuramentum eſt nullum , ita probat
tex.in ver.cauſa cognita.in l.in bonæ fidei.C.eo.iuncta reg.l. in
cauſæ.§.cauſa cognita.ff.de minorib.ita expreſsè no. Ang.in d.
l. in bonæ fidei. in 1. col.per illũ tex.dicens cautum eſſe debe-
re aduocatum,vt ſemper faciat deferri iſtud iuramentum ne-
ceſſarium aduerſario præſente,vel ſaltem legitimè citato,aliàs
iuramentum eſt nullum. refert, & ſequitur Domin.Alexan. in
conſi.264.incip.viſo proceſſu vtriuſque cauſæ, in vlti. colum.
Adde,ꝙ idem in terminis tenet Gem.in c.fi.in 2.col. de teſt. in
6,allegans Dom.de Rot.in deciſ.189.& quædam alia , de quib.
ibi per eum.idem tenet in terminis Ioan.de Imo.in c.fina.in 9.
colum.quod met.cau.poſt Dom.de Rot.conclu.94. Idem te-
net Bal.in c.1.in prin.in pe.col.de contro.inueſti.& in cap.2.de
22 gradib.ſuc.in feu.per illum text.†Confirmo per not.regulam:
quia quotieſcunque iudex aliquid facit , etiam ex officio ſuo,
& ad inſtantiam partis,ibi ſemper de neceſſitate requiritur al-
terius partis citatio. Vnde ſi fiat inhibitio per iudicem eccle-
ſiaſticum iudici ſeculari,& fiat ad inſtantiam partis,requiritur
citatio aduerſarij,aliàs talis inhibitoria non valeret,vt habetur
in c.Romana.§.ſi verò.& in c.non ſolùm,ad fi.de app.in 6. Fe-
de.de Sen.in conſi.300.incip.factum proponitur eſſe tale. debi
tor promiſit.Imol.& Alex.in l.4.§.condemnatum. ff.de re iudi.
Pet.de Anch.in conſi.234.incip. caſus talis eſt poſt præceptum
factum, ſecus, quando iudex ex proprio officio parte non in-
ſtante faceret inhibitionem,vt no.Panor.in c.tuam.in pe. col.
de ordi.cog.Alex.in conſ.91.in 2.vol.incip.viſis actis mihi trãſ-
miſſis.in 3.col.circa fin.& ſeq.Sed in caſu noſtro iudex non po
teſt deferre iſtud iuramentum neceſſarium ,niſi parte petente,
vt proximè ſupra formaui : ergo requiritur aduerſarij citatio.
In contrarium tamẽ videtur facere, quia in delatione iuramẽ-
ti neceſſarij,quod præſtatur paſſo damnum,vel violentiã,iux-
ta l.ſi quando C.vnde vi.& c.fi.quod met.cau.& 2.q.1.c. in pri
mis.ver.glorioſus.ibi pars aduerſa non eſt citanda , ſecundum
Imo.in c.fi in 10.col.quod met.cau.poſt Dom. de Rot. per eũ
alleg.& D.Alex.conſi.130.incip. difficultas huius negotij , in 1.
vol.ſed reſponde illud eſſe odio delinquentis, prout no.ad lite
ram dicit Bal.in c.1.in pe.col.ſi de inueſt.inter domin. & vaſ. lis
oria.Et ideo ſemper defertur damnum paſſo , ſed iſtud poteſt
tam vni,quàm alteri deferri,vt dicitur in glo. mag. & iſta ſolu.
magis placet,quàm alia poſita per Imo.in d.c.fi.& inquantum
ſupra alleg.l.in bonæ fidei.in ver.cauſa cognita.C.eod.iuncta l.
in cauſæ.§.cauſa cognita.ff.de mino. tenui , quòd requiritur in
delatione iſtius iuramenti neceſſarij cauſæ cognitio , & conſe-
23 quenter, ꝙ pars aduerſa citetᷓ,aliàs ꝙ delatio eſt nulla.¶†Quæ
ro,an ſtetur aſſertioni iudicis,ſi in ſentẽtia aſſerit, ꝙ illud iura-
mentum detulit cauſa cognita? Dic,ꝙ eſt quæſtio tractata per
Fulg.conſi.58.incip.quoniam plurimæ ſimul cumulantur quæ
ſtiones.in 3.colum.vbi conſuluit,quòd ſic, motus iſta ratione,
quia eſt talis ſolennitas, quæ tempore huius delationis potuit
interuenire.l.1.C.de fid.inſtrum.& iu.haſtæ fiſca.lib.10.no.Bar-
tol.& alij in l.ſciendum.ff.de verbo.oblig. Teneo contrarium.
24 moueor † primò, quia non creditur iudici de actis , niſi aliter
per ſcripturam conſtet.c.cum in iure.de offi.deleg.c.quoniam
contra.de proba.not.Bar.in Authen.ſi quis in aliquo.C.de edẽ.
25 †Secundò,quia non præſumitur pro proceſſu iudicis, niſi ali-
ter probetur c.in præſentia.de renunc.& d.c. quoniam contra.
Tertiò non præſumitur citatio,etiam ſi per notarium in inſtru
26 mento aſſeratur,ita Bal.in d.Auth.ſi quis in aliquo. ¶†Vltimò
requiritur,quòd iſtud iuramentum deferatur antequam à par
tibus concluſum ſit in cauſa,poſtea deferri non poſſet , ſecun-
dum Bar.hic in vlti.col.dicentem,quòd conſuetudo ita obſer-
uat.ſequuntur Bal.& Ang.hic,& Bal.in cap.1.§.item ſi vaſallus.
in vlti.col.de controu.inueſti.vbi etiam per eum,quid in cauſa
appellationis.& idem Bal.in l.in bonæ fidei.in pen.col.& in l.ge
neraliter.in prin.in 5.no.per illum tex.C.eo.& in l.2.ſ̃. eodẽ, &
Lud.Rom.in conſi.255.incip.quo ad primum, quis melius ius
habeat.& multum diffuſè hic in 36. & in 39.colum.& ſeq. vbi
reſpondet ad omnia fundamenta Salic. qui tenebat contrariũ
hic,& in d.l.in bonæ fidei.in 10. colu. & ſeq. vbi per plura fun-
damenta dicit ſe contrarium ſuſtinuiſſe in publica repe.quam
de iſta l.compoſuit Bononiæ.Sed contrarium , quòd imò poſt
concluſionem in cauſa poſſit iudex iſtud iuramentum defer-
re, tenet Bal.in l.ſi accuſatoribus.in pen.col.C. de accuſ. ſed ibi
loquitur quo ad iudicem , non autem quo ad partem , prout
loquitur Barto.& Doct.hic,& ita etiam loquitur D. Alexan.in
conſi.53.incip.in cauſa vertente inter Michaelem.in vlt.col.&
27 vide Bal.in l.1.ſ̃.eo.& Ang.hic in 1.col.¶†Sextò no.ex hoc tex.
quòd iudex debet ſententiare in fauorem eius, qui iurauit , &
iſtud procedit etiam in iuramento iudiciali , vel voluntario.l.
iuſiurandum & ad pecunias.§.fi.ĩ.eod. valeret tamen ſententia
lata contra iuramentum,& ſic eſſet opus appellatione. l. nam
28 & poſtea.§.ſi damnetur.vbi dixi.ſ̃.eo.¶†Vlti.no.ex ver.fi.quòd
iuramentum voluntarium, vel iudiciale eſt ſpecies tranſactio
nis.l.2.ſ̃.eo.quia ſic receditur à lite,& ei finis imponitur , ſicut
per tranſactionem , vnde quemadmodum tranſactio non re-
tractatur per inſtrumenta de nouo reperta. l. ſub prætextu. la
prima.C.de tranſact.ita nec iuramentum voluntarium, vel iu-
diciale,ſed ſtat firma reg.l.non erit.§.dato. ſ̃. eo. & per iſta ſunt
expedita textualia.venio ad gl. ¶Capio glo. primam in verbo
conſtitutionibus. ex qua no.ꝙ diſpoſitio l.vel ſtatuti ſe referẽ-
tis ad aliam.l.quæ non reperitur,per hoc non vitiatur.Adde ſi-
milem gl.in §.quoniam verò legem.in Auth.de teſti.glo.in l.vt
liberis.C.de coll.in gl.mag.circa med.dum dicit,ſed nec has ha
29 bemus.& ibi ad hoc not.Ang.& Lud.Rom.¶ † Inducitur iſta
glo.per Bar.in 3.colum.& alios ad ſtatutum,ſeu nouam refor
mationem,ꝙ quilibet ſoluat collectam.ĩ.decem dies ſub pœ-
na quarti,prout in alio ſtatuto continetur, ꝙ licèt non reperia
tur illud aliud ſtatutum , tamen hæc reformatio valeat. idem
tenet Bal.in l.ſi donatib.per illum tex.C.de do. & in l. inciuile.
ff.de leg.& in c.1.§.fi.qualiter olim feudum poterat alienari, &
in l,1.§.in omnibus,per illum tex.C.de cad.tollen.Ang.in l.pen.
per illum tex.C.de inſti.& ſubſtitu.intellige tamen ſanè, quan-
do in ſtatuto referente ſit inſertus tenor clarè , ita quòd de di-
ſpoſitione appareat , aliàs propter incertitudinem vitiaretur,
vt declarat Bal.in l.1.ad fi.C.de epiſcop.& cleric.& Lud.Rom.
hic in 1.colu. & iſta diſtinctio probatur ex legibus vltimarum
voluntatum,quas ſtatim adducam. Hinc ſumpta occaſione
videndum eſt per concluſiones,& remiſſiones, quando in om
ni materia fit relatio ad aliud,quod non reperitur, an per hoc
30 vitietur diſpoſitio.†Et in primis in confirmatione priuilegio-
rum habes glo.optimam in c.ſi Romanorum.ſuper verſic.de-
a ſunt.19.diſt.quæ vult,ꝙ ſi Papa confirmat a priuilegia exem-
ptionis alicuius eccleſiæ,valet confirmatio,quamuis illa priui-
31 legia aliter non appareant.†Alibi tamen Panor.in c.inter dile-
ctos.in 8.colum.de fide inſtru.tenet,quòd conceſſio Papæ,quę
fit non certa,ſed ad inſtar priuilegij aliàs conceſſi,nihil prodeſt
niſi de eo appareat.Ad idem glo.optimè diſtinguens in c. Ab-
32 bate.S.Siluani,in verbo fiat fides,de verb.ſign.†Alibi gl.in c. 1.
in gl.fi.de fide inſtrum. tenet, ꝙ commiſſio facta iudicibus de-
legatis,vt procedant iuxta, vel ſecundum formam priorum
literarum,nihil valet,niſi de priorib. literis appareat. Facit text.
in c.cum dilecta.de confir.vtil.vel inutil. vbi innouatio priuile
gij non renouat nouum ius,niſi de innouatione appareat,etiã
ſi fiat

ADDITIO.

a ¶Confirmat.Adde Are.in c.præſentium.7.q.1.Anto. de But. in c. ex inſinua-
tione.de reſcr.Doc.in c.1.in 3.col.de ſent.excom.lib.6.Card.Zab.conſi.119
incip.monaſterium S.Iuliani.

si fiat à principe habente potestatem de nouo concedendi, se-
33 cundum Panor. in c. ex par. 1. in vlt. no. de priuileg. ¶† Succes-
siuè videndum est, quid in iudicijs: nam pone, ꝙ in libello actor
se referat ad instrumentum, in quo nihil reperiatur, tamen po
stea debitum probat per alias veras ꝓbationes, debet obtinere
non obstante relatione instrumenti, in quo nihil reperiatur. Ita
per hanc glo. & hic no. consuluit Lud. Rom. in consi. 21. incip.
34 ita de iure dicendum arbitror. † Eodem modo, si accuso ali-
quem, & peto eum condemnari secundum formam statuti,
vel consuetudinis, dato quòd nullum statutum, & nulla con-
suetudo reperiatur, non per hoc vitiatur accusatio, sed debet
extra ordinem puniri, ita probat tex. no. in l. 3. cum gl. & ibi ad
35 hoc no. Bal. C. de nup. † Quid autē sit in statuto a faciente men
a tionem de consuetudine, si aliter de ea non constet, habes tex.
in c. Abbate. de verb. sign. Pau. de Cast. in consi. 319. incip. in cau
sa decimali. & aliquid per Bar. in extrauag. ad reprim. in versi.
36 prout. † Quid autem in respondente positionibus, & confiten-
te, prout in tali instrumento continetur, & non aliter, an si in il
lo instrumento nihil contineatur, talis confessio aliquid præiu-
dicet, ponit Bal. in l. 2. per illum tex. C. de erro. adu. post Inn. per
eum elleg. sequitur Lud. Rom. in consi. 293. incip. hæc confes-
sio. Item prædictis adde, quod consuluit Dom. Fran. de Aret. in
consi. 68. quod incip. excellens domine, ꝙ non valet compro-
missum factum super lite aliàs agitata, nisi de illa appareat.
37 ¶† Tertiò videndum est, quid in sententia, si iudex in sententia
dicat, condemno te ad soluendum omni anno 10. saccos fru-
menti, secundum ꝙ tui antecessores soliti sunt semper solue-
re, an si tui antecessores nihil vnquam soluerunt, vitietur sentē
tia, & tu libereris? Dic ꝙ non, propter dictionem secundū, quæ
non stat conditionaliter, sed causaliter. l. eum qui. §. Iulia. el se-
cundo. ff. de consti. pecu. per quem tex. Gul. de Cu. Barto. & alij
ibi ita determinant, & gl. in c. quoniam Abbas. de offi. deleg. &
in c. Abbas. S. Siluani. ponunt Doc. & ibi dixi in l. pe. C. de insti.
& substi. & vide similem quæstionem per Oldr. Lau. in consil.
121. inci. ad primam q. in secundo dubio, vbi quærit: pone, prin
ceps in inuestitura feudali ita dicit, sicut reuerendæ memoriæ
genitor noster concesserat tali benemerito tale castrum in feu
dum, ita nos quoque concedimus, si de prima concessione ni-
hil appareat, tamen valet ista secunda. & adde Io. And. in addi.
Spe. in tit. de feu. §. 1. iuxta prin. Idem tenet D. Alex. in cons. 145.
38 in 2. vol. incip. quoniam abundè. † Dicit etiam Pau. de Cas. hic.
in 5. col. quòd habuit de facto consulere in hoc casu. Quidam
Episcopus inuestiuit quendam nobilem de feudo decimali
omnium redituum, & inter alios reditus nominat fœnum, se-
cundum quòd tui antecessores soliti erant percipere: pone, ꝙ
tui antecessores nihil vnquam perceperunt de redditu fœni,
consuluit Pau. de Cast. ꝙ hoc tamen sibi non præiudicabit, ꝓ
pter dictionem, secundum, quę non est conditionalis, & adde,
ꝙ illud consilium Pauli incip. in causa decimali. est in ordi-
39 ne nume. 322. vbi no. loquitur. † Adde, ꝙ plus decidit Pau. de
Cast. C. de insti. & substi. in l. pen. ꝙ si aliquis concessit fundum
in emphyteusim, vel castrum in feudum, secundum formam,
& modum, quibus antecessoribus tuis fuerat concessum, quā-
uis non appareat quibus modis, & formis tui antecessores ha-
berent, non per hoc vitiabitur concessio, & licèt ipse nō dicat,
idem expresè dicit Ang. ibi. Intellige tamen sanè, quando pen-
sio esset taxata, aliàs si concessio emphyteusis esset omnino sic
indefinita, crederem, quòd propter incertitudinem pensionis
vitiaretur. l. 1. vbi declarat Bar. in euiden. C. de iure emphy. iun-
cta l. si merces. in prin. ff. loc. & iuncto eo, quod sing. decidit Bal.
in l. contractus. C. de fide instrum. in pen. col. in verb. modo hic
quæro, & in l. 1. ad fi. C. de episcop. & cler. & Rom. hic in 2. col.
40 ¶† Quartò videndum est, quid in contractibus, & vltra proxi-
mè dicta, adde tex. no. in l. si quis legauerit. ff. de leg. 1. per quem
Barto. & Docto. ibi determinant, quòd si vendo tibi fundum
excepto iure coloni, qui medietatem fructuum habere debet,
si nullus reperiatur colonus præter venditorem, illa reseruatio
nihil operatur, & totum cedit emptori. sequitur Ang. reputans
no. dignum in l. si in vēditione. supra cōmu. præd. & in l. fin. in
prin. per illum tex. cum gl. C. de temp. app. Adde etiam, quod
determinant Bar. & alij in l. si sic. §. 1. in fi. ff. de leg. 1. & in l. lega-
ui. ff. de lib. leg. Old. Laud. in consi. 164. incip. viso priuilegio. Spe
cu. in titu. de loca. §. nunc aliqua. in vers. 59. Bal. in l. quod in ven
ditione. per illum tex. C. de hære. vel act. vend. Ang. in l. locus. ff.
de acqui. possess. in quibus locis determinant, quando Comes
concessit ecclesiæ quicquid iuris habet in tali fundo, si postea
non appareat eum aliquid iuris habere, quid dicendum sit. Ad-
de etiam tex. in l. si quis fundum. ff. de contrahen. emp. vbi po-
nitur iste casus. Aliquis habuit fundū iure hæreditario, postea
dicit, vendo tibi talem fundum pro tanto quanti emit testa-
tor, testator nunquam emit, sed fuit sibi donatus, dicit text. ꝙ
illa venditio est nulla, qa fit ibi relatio ad id, quod non est, ideo
41 actus vitiatur. ¶† Quintò, & vltimò videndum est, quid in vlti
mis volun. quando testator se refert ad aliquid, quod non repe
ritur, vel postea non sequitur, de quo habes tex. no. in l. si dona-
tio. C. de do. & in l. Lucius. §. quisquis. el secondo. ff. de leg. 2. &
tex. no. in l. qui plures. ff. de vsufruc. leg. & tex. not. in l. si quis ita
scripserit hæredem. ff. de hæred. instit. per quem text. decidūt ibi
sing. Bald. Ang. & Imo. quòd si testes deponunt, quòd testator
instituit Titium, & Seium hæredes, sed non recordātur ꝓ qui-
bus partibus, nec aliter illud probatur, valet tamen institutio,
& erunt hæredes pro æqualibus portionibus, quod bene no. &
42 sequitur Alex. in l. cùm antiquitas. in vlti. colu. C. de test. † Quid
autem sit, si testator reliquit filiam hæredem in dotibus ꝑ eum
ordinatis, & alium hæredem vniuersalem instituit, si non repe-
riatur aliqua ordinatio, vel constitutio dotis, an filia dicatur
præterita, & sic rumpat testamentum? vide per Bal. Nouellum
in tract. de dote. in 6. parte, in 10. priuileg. ¶ Gl. 2. in ver. noua in
strumenta. diuiditur in 7. partes. ¶ Primò timore taciti contra-
rij, quod statim formabo, exponit tex. In secunda quę est ibi, &
sic no. glo. colligit ex tex. no. In tertia ibi, sed contra. C. de transf.
opp. contra tex. & soluit. In quarta ibi, item contra. ꝫ. de re iudi.
l. Imperatores. gl. fortiter opponit contra tex. & tripliciter sol-
uit, vnde colliguntur tres prin intellectus ad hunc tex. In quin-
ta ibi, item contra infra de re iudi. l. post rem. gl. opponit, & be-
ne soluit. In sexta ibi, præterea sicut. ponit vnum dictū, ex quo
remouet aliud contrarium. In septima ibi, item not. quòd hic
subijcit. glo. remissiuè no. hunc tex. ad quæstionem. Redeo ad
primam partem glo. quæ exponit tex. noua instrumenta, idest
nouiter reperta. pro qua expositione facit bene tex. in vers. in-
uenisse. sed videndum est, quare glo. ita exponat. Bar. dicit se ar
bitrari, quòd timore contrarij l. si diuersà. C. de transac. Adde tu
iuncta glo. fi. in fi. l. 1. C. quando prouoc. non est neces. prout in
43 voce declaraui. † Et ex hac glo. infert Barto. ꝙ partes non pos-
sent de communi cōsensu facere fabricari instrumenta de no-
uo, ad retractationem sententiæ, & cum Bar. tenet solus Ange.
hic, sed ista illatio Bar. est falsa, & reprehenditur per Mod. hic,
cùm per solùm consensum partium possit sententiæ deroga-
ri. l. 4. §. si ex conuentione. ff. de re iudic. l. minor 25. ann. cui fi-
deicommissum. in prin. iuncta gl. fi. de mino. cum iuri suo, & fa
uori quilibet possit renunciare, quando priuatus est. l. pen. cum
simi. C. de pac. Nec obst. gl. in d. l. si diuersa. quia non dicit, quòd
per nouam conuentionem partium non possit recedi à sentē-
tia, sed bene dicit, ꝙ non potest fieri consensu partium, vt fera-
tur secunda sententia contraria primæ, quæ transiuit in rem iu
dic. taliter, ꝙ secunda valeat in vim sententiæ, & ad hoc illa gl.
est sing. secundum Bal. in cap. præsentata. in 3. colu. de test. & in
in c. inter monasterium. in 2. col. de re iudic. Imo. in l. quod ius-
sit. ad fi. ff. de re iudi. Dic ergo melius, & totum oppositum eius
quod dicit Bar. quòd glo. ideo sic exposuit, quia si instrumenta
fuissent de nouo fabricata post sententiam ad retractationem
ipsius sententiæ, non solùm interdum, sed generaliter omni ca
su retractaretur sententia, per reg. d. l. 4. §. si ex conuentione. sed
quando sunt de nouo reperta, tunc propriè procedit ista lex, ꝙ
interdum, & sic in causa speciali permittitur retractatio, secun
dum Bal. Sali. & Moder. hic. Potes tamen saluare Bar. ꝙ intelle
xerit, ꝙ prima sententia, quæ transiuit in rem iudicatam, non
potest retractari, scilicet per secundā sententiam ex instrumen
44 tis nouiter fabricatis validam, vt hic per Alexan. ¶ † Ex tertia
parte gl. habes, quòd transactio non retractatur per instrumen
ta de nouo reperta. per l. & rationem. in glo. alleg. Limita in ter
minis huius l. nisi iudex detulisset iuramentum necessariū vni
parti, & prætextu illius iuramenti facta fuisset transactio, tunc
retractaretur per instrumenta de nouo reperta. glo. est not. in l.
si ex falsis. in verbo præcipimus. ad fi. cum qua ibi Doct. tran-
seunt. C. de transact. quam glo. nota ad duo. Primò ad magnā
extensionem huius l. Secundò pro not. limitatione. l. sub præ-
textu. 1. alleg. in gl. & sic data paritate terminorum idem est in
45 transactione, quòd in sententia † Quid autem sit in arbitramē-
to, quod censetur transactio, an retractetur per instrumenta de
nouo reperta? Bal. tenet, quòd sic pendente tempore reductio-
nis ad arbitrium boni viri, in d. l. sub pętextu, la prima. sequitur
ibi Pau. de Cast. qui reputat sing. notandum, dicens, ꝙ non re-
cordatur alibi se legisse. Tu vide Bart. in l. societatem. §. arbitro-
rum. ff. pro soc. in 6. col. in versi. quæro vtrum per arbitramen-
tum. & limita, vt ibi per eum. ponit Ant. de But. in c. Quintaual
lis.

ADDITIO.

a ¶ Statuto. Adde Bal. in l. si donatio. C. de do. Bal. in l. 1. in fi. C. de episc. & cler. Bal. in l. inciuile. ff. de leg. Bal. in l. vnica. ver. in omnib. C. de cad. tol. Bal. in c. 1. in §. fi. qualiter olim feud. ali. pote.

lis.de iureiur.Sali.in l.cum antea.C.de arbi.Lud.Rom. in l. ſi qs
cum aliter.ff.de verb.oblig.& latè Ang. & Aret. in l.1.§.ſi quis
ante.ff.à quib.app.non licet.Item limita aliter iſtud, quod glo.
dicit de tranſac.vt per Abb.Panor.in cap.fin.in princ. in 3. col.
extra eod.¶Sum in 4.parte glo.quam no. ibi, vt hic in odium
periurantis: nam ex ea habes primũ intellectum ad hunc text.
qui communiter approbatur,tam per glo.quàm per Barto.&
Docto.Secundò habes rationem ad hunc tex. quæ eſt propter
periurium,& hanc rationem ſequitur Bar.in 1.col.ſed eam im-
pugnat Fulgoſ.Lud.& Alex.hic,quia reſtringeret text.quando
iurans fuiſſet in dolo. Tu pondera ad confirmationem eius,
quod ſupra dixi circa commune ſummarium Doct. dum di-
cunt falſi,quia eſt facere violẽtiam literæ. Tu fortius reproba,
quia ſequeretur,quòd idem eſſet in verſ.fina.in iuramento vo-
luntario,vel iudiciali,vbi verſatur idem, & maius odium per-
iurij.Aliæ verò rationes aſſignantur per Mode. hic, nam Lud.
Rom.tres alias aſſignat,Pau.de Caſt.aliam,vt proſecutus ſum
reprobando in repet.huius l.Tene iſtam, quam ponit Lud. &
ſimpliciter ſequitur Alex.in 10.colum.declarando,& ſuſtinen-
do eam vltra Moder.quòd in hac l. reperitur lata ſententia ex
probationibus priuilegiatis procedentibus ex proprio iura-
mento partis, quæ in cauſa propria conſtituitur iudex, & te-
ſtis. l. fina. C. de fideicommiſ. contra l. omnibus. C. de teſtib.
a & l.nullus idoneus.ff.eod.Vnde ſuccedit regula, [a] quòd ſenten
tia lata ex probationibus priuilegiatis nunquam tranſit in rem
iudi.quin ſemper poſſit retractari ex nouis probationibus me-
lioribus,ita no.Inn.in c.tua nos.de cohab.cler.& mu.in gl.ma-
gna,in ver.ſed quod eſt mirabile,quod dictum reputat miran-
dum,& ſequitur Ang.in l.1.C.ſent.reſcin.non poſ. & in l.diuus
Traianus.ff.de teſtam.mil.& in l.ſub ſpecie.C.de re iudic. & in
Auth.nouo iure,per illum tex.C.de pœ.iud.qui malè iud.Ant.
de But.in c.fraternitatis.de fri.& malef.& in c.cum venerabilis.
de excep.& in c.fi.extra eod.& Panor.in c.propoſuiſti. de pro-
ba.& in c.ſignificantibus.circa med.de purg.vulg & in c.ex tua-
rum.ad fi.de purg.can.& dicit Ludo.Rom. hic in 5. col. ꝙ pro
illo dicto Innoc. ad hoc pondera notab. caſum huius l. ſingu-
rem,& peregrinum,& ꝙ caripenderet in hoc habere ſocium.
Tu dic,quòd habet conſocium,quia Ang.in l.ſub ſpecie. C.de
re iudi.pro illo dicto Inno ad hoc ponderat iſtam l. imò Bart.
hic in 1.colum.in fin. dum reſpondet ad obiectum, quòd duo
vincula magis ligant,ita dicit per hanc l. Et ſi tu ſubtilis inſta-
res, quòd attenta iſta ratione pro vera, idem & multo fortius
deberet eſſe in verſ.fin.vbi probatio eſt magis priuilegiata in iu
ramento voluntario,vel iudiciali,vbi pars conſtituitur in totũ
iudex,quàm in iuramento neceſſario, in quo ſaltem requirĩt
ſemiplena probatio,& tamen eſt falſum,vt in d.verſ.fina.ergo
etiam prædicta ratio eſt falſa.Sed ad hoc reſponde, quòd reg.
Innoc.procedit in probatione priuilegiata, procedente inuita
parte,de qua loquitur prima pars huius l. ſecus eſt in probatio
ne priuilegiata, quæ procedit ex mera voluntate partium, vt
in ver.fi.quia ſibi pars imputaret. nam lex magis ſubuenit fa-
cienti actum ex neceſſitate, quàm ex voluntate.l. ſi fideiuſſor.
§.ſi neceſſaria.ff.qui ſatiſd.cog.Facit l.ſi dictum.§.ſi compromi
46 ſero.in ver.nulla enim neceſſitate.ff.de euic.†Hinc videmus, ꝙ
b à ſententia arbitri [b] electi de voluntate partium non appella-
tur de iure ciuili,vt no.in l.1.cum ſimi.C.de arbi.ſecus,quando
ſunt arbitri electi ex neceſſitate iuris,vel ſtatuti.c.ab arbitris. de
offic.deleg.in 6.no.Bar.& Doc.in l.cum ſpecialis. & ibi dixi. C.
de iudi.Ad idem bene facit,quod vult gl.in l.generaliter. §. ſin-
autem reus.in verſi.volente.in vna opin.& ibi Doct.C.eod. Ex
ſupra ſcripta reg.Inno.dicit Dom.Anto. in d. c. fraternitatis. ꝙ
ſemper poſſet retractari ſententia lata ex aſpectu,quia non fer-
tur ex proprijs probationibus, ſic etiam lata ſuper vulnere ex
dicto peritorum in arte deponentium, ideſt deponentium de
credulitate,cùm non ſit propria probatio,ſecundum Io.And.
in addi.Spec.in titu.de homi.§.1.ver.pone,A. vulnerauit B. ſe-
quitur D.Ant.in c.propoſuiſti.de proba.Bal. in l. ſi ab hoſtibus.
§.1.& ibi D.Alex.ff.ſolu.mat.Ang.in l.quod ſi nolit.§.ſi manci-
pium.vbi dicit hoc eſſe ſingulare,& tenendũ menti. ff. de ædi.
edi.Lud.Rom.hic in 10.col. & in l. cum quidam. §. quod dici-
tur.ff.de verbo.oblig. Flo.in l. ſi dominus ſeruum.ff.ad l.Aquil.
quamuis contrarium teneat Panor.in d.cap.propoſuiſti.& ibi
47 ſubtiliter Franc.de Are.†Ad prædicta accedit, quòd ſententia
lata ad conſilium ſapientis poteſt quandocunque retractari ꝑ
conſilium magis peritorum conſulentium oppoſitum,ſecun
dum Dom.Ant.in d.c.propoſuiſti.ſequitur Lud.conſi.229.qđ
incip.pro plena diſcuſſione.ad fi.in d.l.cum quidam.§. quod di
citur.& Alex.reputans hoc eſſe ſingulariſſimum in d.l. ſi ab ho
ſtibus.in 3.colum.Limita prædictam regulam,& rationem ſu-
pra relatam,vt procedat in iuramento neceſſario principaliter
delato ad ſupplendam probationem, de quo loquitur iſta lex,
ſecus quando iuramentum neceſſarium defertur odio delin-
quentis,vt in caſu l.ſi quando.C.vnde vi.& cap.fin. quod met.
cau.nam licèt ibi adſit probatio priuilegiata, & procedat inui-
ta parte, tamen propter odium delinquentis non retractatur
ſententia per inſtrumenta de nouo reperta,ita tenet ſing. Bart.
hic in 3.colum.ſequuntur Ang.& D.Alex.hic,in 36.col.Dom.
Anto.in c.fi.in fi.extra eod.Ang.& Alex.in l.videamus.§. fina.ff.
de in lit.iur.per gloſſ.mag.ibi ſuper verb. ex magna cauſa,circa
fi.& per iſta eſt expedita prima ſol. glo. & per conſequens pri-
48 mus intellectus ad hanc legem.¶†Sum in 10.ſol.gl.ibi, vel dic,
quòd hic non erat iudicatum,ſed quòd bene iudex deſtinaue-
rat abſoluere reum,cui detulerat iuramentum, & ex hac lect.
colligit Bar. quòd quando ꝯcluſum eſt in cauſa, poſſunt tamẽ
produci inſtrumenta, dummodo ſint de nouo reperta, aliàs
produci non poſſent.per c.cum dilectus. de fide inſtrum. cum
Bar.tranſeunt Bal.hic,in lect.antiq.Sali.Fulg.& Ang.hic,& in l.
1.C.ſenten.reſcin.non poſ.vbi dicit,quòd iſta lex eſt ad hoc ſin
gu.ſecundum hunc intellectum tenet Dom.Ant.de But.in d.
c.cum dilectus.& Bal.in l.1.in 4. q. vbi limitat. C. de condi.in-
debi.Iſtam doctr.Bar.impugnat Ludo.Rom. hic in 8. col. per
triá fundamenta,& miror,quòd Do.Alex. non faciat mentio-
49 nem.potiſſimum fundamentum eſt,†quia paria ſunt, vel latá
eſſe ſententiam,vel eſſe concluſum in cauſa, prout tenet ipſe-
met Bar.in l.ſi mater.§.ea.in fi.ff.de excep.rei iudic.Bald.in l.er-
ror.in 2.& 4.q.C.de iur.& fac.igno.poſt Io.And. ibi per eum al
leg.& idem Bal.in l.incerti.in 6.colum.C.de interdi.Panor.in c.
paſtoralis. de except. ſed poſt latam ſententiam non poſſunt
produci inſtrumenta etiam de nouo reperta, iuribus allega.in
gloſſ. ergo etiam nec poſt concluſionem in cauſa, & per iſtud
fundamentum Pau.de Caſt.hic in 10.col.dicit,ꝙ Barto.nimis
generaliter locutus eſt,& quòd debet reſtringi ad caſus, in qui-
bus inſtrumenta nouiter reperta poſſunt poſt ſententiam pro
duci.alleg.c.licèt cauſam.cum gl.de proba. niſi ſecũdum eum
reuocaret concluſionem in cauſa,prout dicit ſe vidiſſe practi-
cari in curia Romana. Dom.Alex.hic in 13.colum.& ſequen.
aliter diſtinguit,& in effectu concludit neceſſariam eſſe reſtitu-
tionem in integrum ad hoc,vt poſt concluſionem talia inſtru-
menta admitti poſſint. Tene opin.Bar.cùm iudex poſt conclu
ſionem in cauſa ex iuſta cauſa poſſit inſtrumenta admittere,
prout expreſsè tenet Specu.in titu.de renuncia. & conclu. §.1.
ver.& ſcias,quòd poſt concluſionem,& ſequitur Bal.in l.fin.in
fi.C.ſent.reſcin.non poſ.Panorm.in c.paſtoralis.de excep.& eſt
bo.tex.in l.videamus.§.pen.vbi glo.& Docto. infra de in lit.iu-
ran.Rom.in conſi.175.incip.iſtæ reſponſiones. nec tunc requi-
ritur reſtitutio in integ.prout firmat Inn.in c.cum veniſſent.de
teſtib.expreſsè Pau.de Caſt.in l.oratione.ff. de fer. quicquid te-
neat Dom.Alex. hic, nec tunc requiritur,quòd iudex expreſsè
reuocet concluſionem in cauſa, prout requirit Pau. de Caſtr.
hic,quia imò iudex,qui ſcit concluſum in cauſa eſſe,ſi poſt cõ
cluſionem ex iuſta cauſa admittit nouas probationes, intelli-
gitur tacitè reuocare talem concluſionem, ſecundum Domi.
Ant.& Imo.in c.auditis.in fi.de procu.Panor.in c. quoniã con-
tra falſam.in 3.colum.de proba.Cardi.in clem.teſtib.in 2.colu.
de teſti.Bal.in l.peremptorias.in 2.colum.C.ſen.reſcin.non poſ.
& ſic cùm tacitè reuocatur concluſio in cauſa,non obſt.argu.
Lud.& Pau.de Caſt.quòd paria ſunt latam eſſe ſentẽtiam, vel
eſſe concluſum in cauſa,quia procedit ſtante tali concluſione,
ſed hic cenſetur tacitè reuocata,& credo,ꝙ iſta ſit veritas. Vel
aliter reſponde,quia ſi intelligatur dictum Bar. ſecundum l.no
ſtram,poſt ſententiam poſſunt produci inſtrumenta de nouo
50 reperta,ergo eodem modo poſt cõcluſum in cauſa.†Qualiter
autem intelligatur concluſum in cauſa,glo.dicunt,quando eſt
renunciatum,ita gloſſ.in §.quia verò multi.in verbo concluſe-
rint.in Auth. de teſti. & gl.in c.cum dilectus.de fide inſtrum. &
Bal.in l.ſi accuſatorib. circa fi.C.de accuſ. dicit, quòd idem eſt
renuntiare,& concludere,ita etiam dicit Bald.in Authen.iube-
mus.in vlti.colum.C.de iudi.ſed malè,quia aliud eſt renuncia-
re,aliud concludere in cauſa,tex.eſt in cap.paſtoralis. de cauſa
poſ.& propriet.dum ponit alternatiuam inter renunciatũ, vel
cõcluſum,& ibi Canoniſtæ per illum tex.dicunt, ſcilicet Imo.
Io.

ADDITIONES.

a ¶Quam declara,vt per Nat.conſi.444.2.col.& col.pe. in fi. Doc. in apoſtil.
ad Bar.in l.ſi hi qui.C.de adul.Catel.ver. ſtatuto Mediol.diſponitur.& verb.
Sententia.Cœpol.Cautel.35.quando fit proceſſus. MASVER.

b ¶Arbitri.Adde Bal.in l.cum quidam.ff.de leg. 2. Bald. in l. ſi ſeruus plurium.
ff.de leg.1.Doc.in cap.per tuas.& in cap.2.de arb.Doc.in cap. Quintauallis.
de iureiurando.

* Prac.Pap.for.lib.ex.Compromiſſo.verſicu.liceret appellare.ibi dixi,& con-
cludo pro opin.negatiua,ampliando tamen,& limitando, vt per Viu. cómu.
opi.lib.2.conclu.18. MASVER.

Io.And.Bal.& Panor.ꝙ renuntiatio est quo ad ea quæ sunt fa-
cti,quando partes dicunt,ꝙ nolunt aliud producere,sed quan
do renuntiatum est non solum probationibus facti, sed etiam
allegationibus iuris, quia nihil aliud volunt probare in facto,
& nihil aliud allegare in iure, tunc propriè dicitur conclusum
in causa.Et per hoc infero,ꝙ non bene,aut propriè dixit Bald.
in c.fi.in 14.col.de confes.& Ant.de But.in c.dudum,primo,in
51 tertio no.de elec.dum dicunt,† ꝙ quando causa est commissa
ad consilium sapientis, dicitur esse conclusum in causa: nam
non est verum,quia licèt amplius non possit probari in facto,
vt no.Bar.in l.1.per illum tex.C.de rela. & in l. ex illo. & in l. in
offerendis.C.de appel.& in l.fi.in vlt.col.ff.de fer.& l.1.§. quæsi-
tum.ff.de appel.tamen fieri possunt coram consultore allega-
tiones in iure,& ideo dicitur renũciatum, sed non conclusum
52 in causa.†Et aduerte,ꝙ iudex ex officio potest inuitis partibus
pronuntiare,quòd sit conclusum in causa,quando sufficientes
dilationes datæ sunt,gl.est no.in clem.sæpe.circa fi. in versi.cõ
clusione.de verb.sign.quam reputat singu. Panor.in c.pastora-
lis.in 2.col.de causa pos.& proprie.Item diligenter aduerte, ꝙ
non præsumitur conclusum in causa,nisi ex actis appareat ex-
presse,vel tacitè fuisse conclusum,secundum Bal.in c. cum in
iure peritus.in 3.col.in fi.de offi. deleg. Tu ex isto intellectu se-
53 cundo gl.iuncta doctr.Bar.habes reportare regulam, † quòd
qui quasi certitudinariè,& de proximo est absoluendus, non
habetur pro absoluto,etiam secundum Bar.si iudex iam mani
festauerit partibus,ꝙ eum vult absoluere, & citauit partes ad
audiendum sententiam,iste tamen non habetur,ac si esset ab-
solutus.Ista tamen regu.redditur dubia ex infra scriptis, quia
non solùm absoluendus per sententiam,dicitur haberi pro ab-
soluto,imò condemnandus habetur pro condemnato. tex.est
54 in l.qui pœnæ.§.diuus quoque Pius.ff.de man.† Confirmatur
ex eo,quod decidit Bal.in l.si pro ea.in 6. q. C. mand. vbi dicit
Bal.ꝙ si fideiussor nondum est condemnatus, sed est conclu-
* sum in causa,& apparet,ꝙ est in casu condemnandus,*habe-
55 tur pro condemnato,& agit contra principalem. † Ad idem
tex.in l.quamuis indubitati.in fi.C.ad l.Iul.de adul.not. Ang.in
l.ex eo.de testa.mil.vbi pœna statuti de offendente scholarem
matriculatum, habet locum in scholari, quem rector iubet
matriculari.sequitur Alex.in l.si quis id quod.in prin.in 1.colu.
ff.de iurisd.omn.iudic. Quartò facit,quod decidit Ang.in l. itẽ
veniunt.§.prætor ait.ff.de peti.hære.per illum tex. iuncta gloss.
Quintò accedat text.not. in l.si pecuniam.§.item si quis,& ibi
Barto.in fin.no.ff.de condi.ob causam.de carcerato, qui est de
proximo liberandus,quòd habetur pro liberato, & debet lar-
56 gius custodiri †Sexto facit,quia illud,quod debet de proximo
fieri,habetur pro facto,& sic potentia proxima actui, habetur
pro actu.tex.in l.penul.de testamen.milit.vbi glo.not.habes si-
milem tex.in l.1.§.sed si in eodem. & ibi not. Barto. ff. ad Sill.
57 †Alibi,& septimo not.Abba.in cap.ecclesia.in 3.not.per illum
a tex.de immun. eccle. quòd basilica a gaudet immunitate ec-
clesiarum,licèt nondum consecrata, ex quo de proximo erat
58 consecranda.†Alibi & octauò no.Salic.in l.cum te.in fine. C.
de dona.ante nup.quod mulier habetur pro coniuncta,& car
naliter copulata viro,quæ de proximo est copulanda. Nonò
facit,quod tenet Pau.de Cast.in vna lect.in l.3. §.seruus. ff. de
acquiren. pos. vbi tenet, quòd de proximo banniendus habe-
tur pro bannito,& potest occidi impunè ex forma statuti, si-
cut si esset bannitus,tamen ibi non refert:sed Alexan. ibi refert
59 istam decisio.& reprobat aliquibus medijs.† Decimo facit, ꝙ
fructus de proximo colligendi,habentur pro recollectis,secũ-
dum Barto.in l.diuortio.§.interdum.ff.solu.matrimo.¶Vnde-
cimò facit,quod paria sunt,vel quòd res sit in conspectu, vel
sit proxima,vt citò possit ad conspectum reduci,glo.est no. in
l.1.in princip.ff.de acquiren.possess.in glo.secunda circa mediũ.
60 ¶†Duodecimò facit,quòd præscriptio de proximo infra pau-
cissimos dies perficienda,habetur pro perfecta.tex.est not. in l.
si fundum.§.fina.ff.de fun.dot. Alibi tamen habes, quòd illud
quod est in proximo disponendum ad perficiendum, non tñ
habetur,nec dicitur esse perfectum.ita no.Bald.in l.sed diui fra
tres.ff.de rer.diui.per l.fundi. §. itẽ quòd insulæ.ff. de actionib.
empti. Successiuè inquantum tenet Bartol. per solùm iura-
mentum probari,quòd instrumenta de nouo reperta sint,per
tex.expressum in cap.pastoralis.in fin.de exceptio.adde bonum
text.in cap.vt circa.versic.super huius.& in c.nulli.in fi. de ele-
ctio.in 6.Limita,nisi semel quis periurium commiserit, nam
perdit beneficium probandi per iuramentum. vt est text. not.
in c.paruuli.22.q.5.& dixi in l. si duo.§. fina.sup. eod. Dicit etiã
Ludo.Roman.quòd iuramenti talis probatio concessa à l. vel
statuto,non extenditur vltra vices duas,per tex. ad hoc valde
singu.secundum eum in l.fin.in fi.ff.de bon.auth.iud.pos. Sum
in tertia sol.glo.ibi,vel tertio dic,quæ potest in se esse bona,sed

facit violentiam ad tex.Tu ex isto tertio intellectu habes elice-
* re sex conditiones.* ¶†Primò habes notare limitationem ad
61 regulam quæ habet,quòd non potest ferri sententia sub con-
ditione.l.1.§.biduum.ff.quando appel.sit.& in c.biduum.2.qõ.
5.Limita nisi feratur sub conditione intrinseca importante id,
quod est de substantia iudicij,vt est probatio. valet enim sentẽ
tia lata sub conditione,si actor probauerit tale quid, de quo
vide per Bar.& alios in l. cùm eorum. & in l. cùm iudex. C. de
senten.Bar.in l.& si codicillis.ff.de auth.tuto.Bar.& alij in l. à di
62 uo Pio.§.in venditione.ff.de re iudic.¶†Secundò habes elice-
re ex glo.iuncto text.quòd non solùm valet sententia lata sub
conditione, si actor probauerit,infra certum tps, sed ẽt sub
conditione, si actor probauerit, vel iurauerit sine aliqua assi-
gnatione termini,de quo latè Bald.hic. Barto. in l.cum iudex.
idem Bald.& alij.C.de senten.Barto. in l.ait prætor. §. si iudex.
63 ff.de re iudic.cum concord.ibi traditis per Alexan. ¶† Tertiò
no.diligenter ex glo.relata ad tex.quòd quando reus ex senten
tia absoluitur sub conditione si iurauerit,aduersarius potest fa
cere probationes contrarias, non simpliciter, sed solùm per
instrumenta nouiter reperta,secus si sententia feratur sub cõ-
ditione si actor probauerit,tunc reus posset probare contrariũ
per omne genus probationis,per regulam.l.petendæ. C.de tẽ-
64 po.in integrum resti.pe.secundum Alex.hic ¶†Quartò no.ex
glo.secundum Barto.ꝙ quando sententia est lata sub conditio
ne,si vna pars probauerit,sicut pars admittitur ad probãdum,
ita aduersarius potest facere probationes contrarias ad infrin-
gendum sententiam, & dicit esse casum hic secundum hanc
lectu.sed Bar.nimium generaliter loquutus est, cum in ista. l.
solùm admittatur probatio per instrumenta de nouo reperta:
nam dictum Bartol. procederet non referendo illud ad hunc
tex.quando iudex simpliciter pronunciasset sub conditione, si
65 reus probauerit. Vnde melius not.†ex hoc tex.iuncto hoc ter-
tio intellectu glo.secundum Bald.Fulg.& Alexan.hic,ꝙ quan-
do sententia fertur sub conditione,si reus iurauerit,tunc aduer
sarius non potest facere probationes contrarias, nisi per instru
menta nouiter reperta,vt hic;secus si lata esset sententia sub cõ
66 ditione,si fuerit probatum,vt hic per Bar.¶†Tu autem habes
subtilius elicere ex verbis glo.& Docto.aliud, quod reputo mi
rabilius,ꝙ licèt regula sit,ꝙ quando datur dilatio vni parti,de
bet esse communis alteri parti.d.l.petendæ. hic tamen colligi-
tur,ꝙ dilatio non est æqualis,sed difformis. si enim dilatio de-
beret esse æqualis,sicut probat sententia pro vno, si iurauerit,
ita alius deberet admitti ad iurandum. Sed hic fertur senten-
tia si iurauerit,ista sententia non est conformis,quia alius non
admittitur ad iurandum,ideo cogita.Ex decisione Barto.elici-
tur,ꝙ dilatio data vni parti,debet esse æqualis, sed non in spe-
cie,quia vnus probat per iuramentum, alius per instrumenta
de nouo reperta.cogita, quia hic non potest admitti æqualitas
in eadem specie,quia admitteretur contrarietas. Subdit Barto.
aduertendum,ꝙ aut sententia,&c.Tu autem collige ex doct.
Barto.& Docto.posse inferri,ꝙ si statutum prohibeat reũ pos-
se opponere aliquam defensionem, vel exceptionem contra
instrumenta: pone, actor petit executionem instrumenti, &
quia in instrumento continetur interesse, quod non est liqui-
dum,petit tempus ad liquidandum interesse,per Bar.in l. 1. ad
fi.ff.de leg.2.Bal.in l.ita.C.de sent.quæ sine cer.quan. ita colligi-
tur ex doctr.Bar.ꝙ in illo termino petito ad liquidandum in-
teresse,poterit reus probare contrarium. Adde etiam Bald.ita
in specie in l.si causam.in vlti.colum.C.de exec.rei iudi.Ex istis
omnib. habes expeditos tres intellectus gl.Sed considera quo-
modo Bar.& Docto.possunt facere istas illationes ex tex.cùm
67 habeamus regulã,†ꝙ quando vna.l. habet varios intellectus,
non potest allegari ad decisionem causarum.Barto.in l.in am-
biguo. per illum text. ff. de rebus dub. Eandem regulam po-
nunt Imo.& Lud.in l.cum prolatis.per illum tex.ff.de re iudic.
68 Alibi dicit Bal.in c. fina.de constit.† ꝙ quando statutum habet
plures intellectus,non potest allegari ad decisionem causarũ,
69 nec est nulla sententia contra ipsum lata.¶†Alibi habes in præ
ceptis Dei,ꝙ qui facit contra præceptum Dei, habens plures
intellectus,in quo sint variæ opin. Theologorum, non peccat,
ita text.no.in cap.Capellanus.cum glo.de fer.& ibi Ioan And.
& alij,præsertim Abb.no.illum tex.ad hoc Alexan. consilio 1.
2.colum.incipien.circa primum dubium primo arguitur,in 5.
colum.alibi not.Bald. in l. 2. in 2.colum.in princip. C.quando
prouoc. non est necess. quòd quando lex habet varios intelle-
ctus,

ADDITIO.

* Condemnationis.

a ¶Basilica.Adde Doct.in c.inter alia.eod.titu.& Doct.in cap.ad hoc. de relig. domib.

* Conclusiones.

ctus,valet sententia contra ipsam lata , propter dubium iuris,
quomodo ergo Docto. poterunt facere tot illationes ex isto
textu? Considera,quòd secundum omnes fit differentia,an sen
tentia sit lata prætextu iuramenti necessarij, & tūc retractatur
sententia,si verò lata est prætextu iuramenti voluntarij , non
retractatur. Quartum intellectum extra glo. Odoffr. reprobat
ex duobus,vt per Bar. Albe.& Moder.hic. Quintus intellectus
Petr. de Bellaper. qui restringit hanc. l. vt intelligatur in causa
publica,propter contrarium.d.l. Imperatores. reprobatur per
Albe.hic in vlti.colum.& Lud.in 10. quia diuinat, & restringit
hunc tex.¶In ead.glo.ibi supple,nisi noua instrumenta.Respō
de melius secundum Moder.hic,quòd loquitur in iuramento
voluntario,vel iudiciali.d.l.post rem. & sic concord. cum ista
l.in fin.In glo.ibi,vt supra de minor. l. si minor. illa nihil facit,
sed est tex.in l.2.C.si sæpius in integr. restit. postul.allegata per
glo.infra in vlt.parte.¶Capio glo. magnam in verbo, exacto.
quam diuide in quinque partes principales. In prima declarat
tex.In secunda,quæ est ibi,& vt plenè,arguendo à partibus suf
ficienter enumeratis declarat , quando illud iuramentum ne-
cessarium deferatur actori , & quæ sint illa , quæ semiplenam
probationem faciant,& enumerat quatuor.In tertia ibi , testē
vnum dico.glo.reassumit,& disputat , an vnus testis faciat se-
plenam probationem.In quarta ibi,item datur actori, glo. ad-
dit duos alios casus,in quibus iuramentum actori defertur. In
quinta ibi,aliàs autem vbi actor.glo.declarat,quando istud iu
ramentum necessarium deferendum sit ipsi reo. Redeo ad pri
mam partem glo.& quia clara est, assumo secundam , in qua
gl.facit tres casus,quos de per se examinabo. Primus est, quan
do actor nihil probauit,nec plenè, nec semiplenè , tunc regu-
lariter reus absolui debet sine iuramento.Facit bene tex.in ca-
pitu.fina.in versic.sanè.extra eod.& in cap.1.vt ecclesiastica be
neficia,& per istam regulam in sui generalitate deciditur ca-
sus,de quo multum dubitauit Aulus Gellius. in 13. no. & dixi
in l.qui accusare.C.de eden.Illa regula fallit in multis casibus,
quos numerat glo not.in cap.1.in ver.sine probatione , vt ec-
clesia.benefi.sine di.confer. Vltra quos adde casum specialem
in feudis in cap.1.§.fina.si de inuest. inter dom. & vasal. lis ori.
& in cap.1.de contro.inter mascu.& fœmi.de beneficio. Iux-
70 ta hanc partem† quærit not.Barto. quando dicatur nil proba-
tum ab actore,& tradit pulchram doctrinam , si bene intelli-
gatur,quamuis Doctor.non benè declarent , quam sequuntur
Ang.& Domin.Alexan.hic,& Barto.in l.properandum.§.& si
quidem.& ibi plenius Alexan.C.de iudic.& Bar.in l. si de meis.
§.fina.per glo.ibi.ff.de arbi.sequitur Bald.in capitu.fina.in quar
ta & quinta colum.extra eod.& ibi Dom. Anto. de Butr. in 3.
colum.& in cap.prout.de dolo & contuma. Bald. in Authen.
qui semel.ad finem.post glo.ibi,C.quomodo, & quando iudi.
& cap.sancimus.quo tempor.mil.inuest.pet.deb.in vsi. feudo.
Dom.Mathes.in no.19.vbi limitat duobus modis. Do. Barth.
Veron.in caute. 93. incip. sæpe contingit. Et not. diligenter ex
ista doctr. Barto. quòd quando iudex nullum terminum sta-
tuit partibus ad probandum , certè si ipsi iudici erat limitata
instantia per consensum partium in arbitro,& delegato , talis
limitatio termini facta ipsi iudici per partes habet etiam vim
termini peremptorij ad probandum,quo ad ipsas partes. alle-
gat gloss.in d.l.si de meis. §. fina. quæ secundum Pau. de Castr.
non bene probat.allegat Innoc.in cap.2.extra de appel. quem
etiam refert,& sequitur Specu.in titu.de senten.§ nunc viden-
dum.in versic.illud autem.& secundum Barto.debet isto casu
reus absolui diffinitiuè , secus quando terminus esset præfixus
iudici,vel instantiæ à iure communi,vel à statuto, tunc quan-
do non datur terminus à iudice ad probandum , dicitur nihil
actitatum,& reus debet absolui solùm ab obseruatione iudi-
cij. Raph.Fulgos.hic reprehendit Barto.quia dicit non probari
iure,quòd tempus præfixum iudici,vel instantiæ de consensu
partium habeat etiam vim termini peremptorij ad proban-
dum,quo ad partes,& quòd Innocen. in loco præallega. non
bene firmat.Ludo.hic in 15.colum. dicit, quòd in effectu non
videt differentiam inter absolutoriam ab obseruatione iudi-
cij , & absolutoriam diffinitiuè. vtraque enim præsumitur la-
ta,quòd actor non probauit,ideo vtroque casu poterit petitor
71 iterum de nouo agere, & probare,sed errat.† Nam absoluto-
ria lata,eo quia non probatum,debet esse diffinitiua,& conse-
quenter debet diffinire in negotio principali , quòd reus nihil
debet, & tunc tollit ciuilem obligationem , & naturalem eli-
dit,& sic impedit,vt actor possit amplius agere,nisi appellaue-
rit, gloss.in Authen.qui semel.in versicu.locum habet.C.quo-
modo,& quando iudex.facit bene.l.argentarius.§.cum autem
(si subtiliter inducas.)ff.de edendo.sed simplex absolutoria la-
ta ab obseruatione iudicij , ista est mera interlocutoria , quia
non definit negotium principale , & ista non impedit de no-
uo agi. d.l.properandum.§.& si quidem.cum glo.in versic.iu-
dicij,& ad istam declarationem vide Barto.in l.Titia. in secun
da,& tertia quæstio.ff.de accus.& gloss.in clemen.fina.in glo.2.
ad fin.de appel.& glo.in clemen.1.in versicu. diffinitiua. de se-
quest.pos.& fru.cum concord.Ideo Paul.de Castr. in l. qui ac-
72 cusare. C.de edend.dicit † quòd ignorantes dicunt, quòd sen-
tentia ab obseruatione iudicij est diffinitiua,sicut quando reus
absoluitur. Paul.de Castr.hic in 13.colum. dicit, quòd vidit de
hoc magnam disceptationem , dum ista quæstio esset de fa-
cto,& quòd Bald.consuluit pro opin.Barto. primo anno, quo
Papiam venit,sed quòd omnes alij consuluerunt contrarium,
& lata fuit sententia contra Bald.prout ipse Bal. facit mentio-
nem in Authen.ei qui.C.de temp.appel. & dicit , quòd ille iu-
dex fuit vna bestia humana.Tandem concludit Pau. de Cast.
veram esse opin.Barto.quando apparet coram iudice , vel ar-
bitro litem fuisse contest.vel habitam pro contestata, aliàs se-
cus,cùm verè sine litis contestatione nō possent fieri probatio
nes,nec ferri sententia diffinitiua, & ita etiam tenet Panormi.
in cap.fina.versic.sanè.in 2.colum.& sequen. extra eodem.Do
minus Ang. & Dom. Alexan.in l.qui accusare.in penult.colu.
C.de eden.etiam reprobāt doctr.Bart.vno fundamento, quod
dicūt non tangi per alios, quia posito , quòd ille terminus ha-
beat vim peremptorij ad probandum , tamen non posset iu-
dex absoluere diffinitiuè , nam donec pendet talis dilatio data
ad probandum,non potest ferri sententia.l.siue pars. C. de di-
la.ea autem finita,cùm expirauit compromissum,seu delega-
tio,minus ferri potest. l. cum non eo die. C. quando prouoc.
non est necesse.Sed responde, obiectum procedere , quando
ille terminus haberet solùm vim termini peremptorij ad pro-
bandum respectu partium ,sed cùm habeat etiam vim termi-
ni peremptorij,quo ad instantiam causæ , iudex debet vltima
die iudicare,& maximè,quia talis terminus assignatus de con
sensu partium habet vim etiam termini peremptorij ad au-
diendum ferri sententiam. ita singu. tenet Bald. in Authen. ei
qui.C.de temp.appel.quem refert,& sequitur Pau.de Cast.hic
in 13.colum.& est singulare verbum pro ampliatione doctri.
73 Barto.¶†Secundus casus principalis glo.est,quando actor ple
nè probauit , & tunc reus debet condemnari , etiam si actor
nolit aliter iurare. Adde,quòd istud intantum est verum,quòd
non valeret consuetudo,etiam per consequens nec statutum,
quòd postquam actor plenè probauerit,adhuc teneatur iura-
re,text.est solennis,& singu.in cap. 2. de proba. quem Bald. ibi
in 3.colum.reddit valde singu.ad duo, de quibus ibi per eum,
vbi vult , quòd si quis plenè probauerit intentionem suam , si
eidem imponatur , quòd iuret de calumnia , potest recusare
nolle iurare.& dicit esse casum in dicto capit. 2. sed tex.ibi lo-
quitur de veritate,in quo casu,postquam est plenè probatum,
iuramentum est superuacuum , sed iuramentum calumniæ
non defertur pro veritate,& per illum tex. dicit Lud. Roman.
hic in vlti.colum.se in quæstio.de facto consuluisse in ciuitate
Vincentiæ,vbi est statutum,quòd probatio per acta causæ nō
sufficiat,nisi etiam producens fidem faciat proprio iuramen-
to,& dicit se consuluisse , quòd tale statutum non valeat per
dict. cap. 2. Dicit tamen Pau.de Cast.hic in 14.colum.in prin-
cip.quòd Venetijs seruatur illa consuetudo propter refrenan-
das malitias hominum . Si tamen actor vellet sponte iurare,
postquam plenè probauit,admitteretur,quia post plenam pro
bationem potest vltrò alia probatio fieri. l. cum virum . & ibi
Barto.no.C.de fideicommis.l.circa,in fin.& ibi bona glos.ff.de
proba. Item limita, vt per Gemin. in cap. 1.in 1.colum.per il-
lum tex.de iuram.calum.in 6.Iuxta hanc partem gloss.Barto.
per duas colum. prosequitur ad declarandum , quando dica-
tur plenè probatum,alij nihil addunt. Tamen circa istam do-
ctri.adde duo.Primò inquantum Barto.in discursu facit men-
74 tionem de indicio leui , debes scire ,† quòd indicium est mi-
nus,quàm semiplena probatio,glo.no.in l.cum probatio.ff.de
proba.quam reputat singu.Bald.in cap.fina.in 7.colum. de iu-
reiuran.in l.non hoc.in vlti.colum.C.vnde legi.Angel.in l.fina.
in princip.ff.quod metus causa.dicit tamen Bald. in locis præ-
allega.quòd debet intelligi de indicio leui,sed si esset indicium
vehemens,non est minus semiplena probatione.Secundò pō-
dera diligenter,quòd Barto.in ista doctrina videtur velle vnū,
quòd est substantiale, & necessarium in ista materia , quòd
75 †istud iuramentum in supplementum probationis venit de-
ferendum,non solùm vbi semiplenè probatum est , sed etiam
vbicunque actor habet solùm pro se præsumptiones, vel con
iecturas,quæ sunt minus semiplena probatione , ita Bartol. in
quinto versicu. incip. post dubitationem autem potest incipe-
re.& clarius in versicu.sequen.qui incipit. post istam autem su-
spicionem. dum formaliter dicit Barto. in istis duabus causis
dubijs,scilicet,quando iudex reductus est ad suspicionem, vel
opi-

opin. loquitur hic. & ſic habet locum iſta lex, & ita ponderat
Alex.in conſi.53.in cauſa vertente inter Michaelem. in vlt. col.
Adde glo.in c.ſine literis.in verb. probata.de teſti.& expreſſius
Bal.poſt Iac.de Are.in l.ſi fundum.ad fi.C. de rei vend. vbi di-
cit, ꝙ ſi iudex habet probabiles coniecturas, debet deferre iu-
ramentum in ſupplementum probationis, alleg.Gul.de Cu.in
l.ſi duo patroni.in princ.ſ.eo.idem tenet Bal. in c. pen. per illũ
tex.de cõten.inter mi.& dom.Lud.Ro.hic in 28.col. quamuis
de prædictis non faciat mentionem, tenet, quòd in cauſis ciui-
libus non famoſis, ſi quis habeat bonam, & vehementem præ-
ſumptionem, quæ quando ſit, relinquitur arbitrio iudicis, de-
bet ei deferri iuramentum in ſupplementum probationis, ſe-
cus ſi habeat leuem, vt eſt gl.in l.3.§.1.ad fi. in ver. ſi leuior. ff.
de mino. Tu autem tene, licèt præcedentes authoritates ſint
magnæ, quòd nunquam deferri debeat iſtud iuramentum ne-
ceſſarium in ſupplementum probationis, quando quis habeat
minus ſemiplena probatione. Ratio, quia iſtud iuramentum
ſupplet, & facit perfectam probationem, ergo oportet, quòd
prima ſit ſemiplena, ita Panor.in c.fi.in ver.ſanè.extra eo. in 3.
col.in ver.tertio quæro nunquid ſemper. & Angel. in §. ſi verò
vſusfructus.ad fin.in Auth.de nup.& Dom. Alexan. hic in di-
ſcurſu in 26.col.& ad verba Bar.hic, dum loquitur de præſum
ptione, prout ſeipſum declarat in 6.col.in verſi. videnda ſunt
ergo exempla prædictorum, vbi dicit, videnda ſunt iſta quæ fa
ciunt iſtam opin.vel iſtam ſuſpicionem, quam glo. noſtra ap-
pellat ſemiplenam probationem. Ecce qualiter Bar. capit opi.
ſeu ſuſpicionem pro ſemiplena probatione, idem expreſsè de-
clarat Bar.in pen.col.in verſ.his præmiſſis.cuius verba bene cõ
ſiderabis.¶ Tertius caſus glo. quando actor ſemiplenè proba-
uit, infra latius examinabitur.¶ In ead.gloſſ. ibi, ſi verò ſemiple-
76 nè, puta per ſcripturam domeſticam.† No.ex glo. quòd priua
a ta ſcriptura [a] facit ſemiplenam probationem, idem tenent gl.
allegatæ per Bar.& ſi dicatur, quod priuata ſcriptura nõ debet
plus operari, quàm viua vox ipſius viuentis, reſponde vt in re-
pe.mea. Pro plena intelligentia Bar.& Docto.hic, & in l.nuda
ratio. ff. de don. Can.in c.2.de fide inſtrum.dicunt, quod ſunt
77 tres ſpecies priuatæ ſcripturæ.† Circa primam de apocha Bar.
ponit doctrinam, quam formaliter etiam ponit Albe.in 2 col.
& facit quinque caſus. In tribus primis tenet, quòd faciat ple-
nam fidem. In quarto, ſemiplenam. In quinto, qualemqualem
præſumptionem. Tu aduerte, inquantum Bar. in ſecundo, &
tertio membro tenet, quòd ſi tres teſtes fuerunt præſentes, &
viderunt ſcribi apocham, quam recognoſcunt, talis apocha
cum depoſitione trium teſtium non plenè probat, niſi adiuue
tur comparatione literarum. Idem tenet in l. nuda ratio. & in
Auth.& ſi contractus.C.de fide inſtrum. Ant.de But.& Panor.
in cap.2.de fide inſtr. In hoc Bart.malè dicit, quia ex quo teſtes
fuerunt in præſentia, & viderunt ſcribi, & ita deponunt, plenè
probant, ſicut ſi ſe ſubſcripſiſſent.l.cum antiquitas. §. cum au-
tem.& ibi Cyn.Bald.& Pau.de Caſt.ad hoc no.C.de teſt. & ita
Barto.reprehendunt Lud.& plenius Alex. hic, & contrarium
tenet Hoſt.Ioan.And.& Imo.in c.2.de fide inſtrumen. Io.And.
in cap.fina.circa fin.& ibi Imo.in 2.colum.extra eod.de iureiu.
& plenius Imo.in l.nuda ratio.de dona. & ita contra Bartol. in
hoc conſuluit Franc.de Aret.in conſi.64. incip. diligenter, &
maturè. Inquantum vult Barto. in quarto caſu, quòd tanta
poſſet eſſe vis comparationis, quòd ſola plenam fidem face-
ret. Adde, quòd idem tenent Abb.& Anto.de But.in cap. 2. de
fide inſtrumen. Alex.in conſi.302.incip.in cauſa, & lite vertente
coram arbitris. Reliqua proſequutus ſum in repe.huius.l.¶ Vl
timò inquantum Barto.concludit, quòd apocha, quæ non ha
bet ſubſcriptionem, non facit ſemiplenam probationem, ſed
qualemqualem præſumptionem. Adde, quòd Barto.in d.l.ſcri
pturas.tenet contrarium. Tene, quòd non facit nec plenam,
nec ſemiplenam, per text.in capitu.ſecundo, in verbo *alicuius
firmitatis robur obtinebit.* de fide inſtrum.& per illum tex. atten-
tauit Angel. hic in 3. colum. quòd apocha non facit aliquam
probationem. Cano. ibi, præſertim Butr. intelligunt reſpectu
plenæ, vel ſemiplenæ probationis. Cõcluditur ergo, quòd apo
cha priuata nõ facit probationem. Vltra tres limitationes Bar.
adde quartam, quando apocha eſſet ſigillata ſigillo publico
magiſtratus, quem quis gereret, ſecundum Bal.in rubr.C.de fi-
de inſtrumen.in penult.colum.in verſic. Secundum ſupplemẽ
tum eſt, & in ſimili Barto.in d.l.nuda ratio.ad fi.Dom. Anton.
in dicto cap.2.in verſicu. ſextus caſus, & de virtute ſigilli aliter
non tango hic, quia tetigi in repet. Adde etiam alium caſum,
ſcilicet, quando apocha eſſet de antiquo, quia facit plenam fi-
dem, ita Ioan.And.in titu.de inſtr.edit.ſuper ver. ſed quid ſi ꝓ-
ducens.ſequitur But.in dicto cap.2.in 4.colum. in verſi. tertius
78 caſus. † Quintus caſus eſt, quando priuata ſcriptura reperitur
in actis, habet enim vim publicæ ſcripturæ, ita no.Bald.in l.nec
in arbitris.in 3.no.per illum text. C. de arbi. quod tu intellige,
quando notarius eam redegit in actis, & ſubſcripſit, prout no.
idem Bald.in Auth.offeratur.in pen.col.ꝑ illum text. C. de litis
conteſta. Sextus caſus eſt, in priuata apocha mariti ſcribentis,
res eſſe paraphernales mulieris.l.ſi ego.§.dotis.ff.de iure dotiũ.
ſecundum Bald.in l.2.in vltima colum.C.ne vxor pro marito.
& limita, vt ibi per eum. Septimus caſus eſt in ſcriptura priua-
ta reperta in archiuio publico, ſecundum Cano. in dicto capi-
tu.ſecundo, vbi Panorm.in 4.colum. Octauus caſus in ſcriptu
ra priuata presbyteri cum ſubſcriptione trium teſtium in cau
ſa dotis, & matrimonij: nam plenè probat, ſicut publicum in-
ſtrumentum notarij.§.quantum.in Authen. quibus mod. nat.
effic.leg.quem ad hoc reputat ſingu.Bald.in l.quibus. in 3. co-
lum.in prima conſtitu.C.& in l. filius. ff. de his qui ſunt ſui. Vl-
timus caſus eſt, quando adeſſet conſuetudo, vel ſtatutum. ca-
pitu.cum dilectus.de fide inſtrum. Innoc. in cap.cum P. tabel-
lio.de fide inſtrum.& ibi But. Circa iſtum caſum ſtante conſue
tudine, quòd priuatæ ſcripturæ adhibeatur plena fides, vt eſt
Venetijs, dic quòd illi ſcripturæ factæ Venetijs, vbique loco-
rum adhibebitur fides, ita Butr.in capitu.2.in 3. colum. de fide
inſtrum.alleg.tex.in l.1.C.de emancip.libe.& in dicto cap.cum
dilectus. Adde, quòd iſtud tenet Ioan.And.in addi.ad Specu.in
titu.de inſtrum.edi.§.nunc dicendum.in addi.magna, quæ inci
pit, priuatorum.circa fin.vbi dicit Ioan.And.quòd ſtante ſtatu
to, vel conſuetudine, quòd priuatæ ſcripturæ detur fides, dabi-
tur illa fides, vbicunque iudicium agitabitur. Confirmo iſtam
deciſ.ex triplici regula. Primò per regulam, quam tradunt Bal.
& Salic.in l.ſi non ſpeciali.per illum text. C. de teſt. quòd ſcri-
ptura facta in loco ſecundum priuilegium loci, probat vbiq;
79 ad hoc alleg.l.2.C.quemadmo.teſtam.aper. ¶ † Secundò pro-
batur per regulam Bald.in l.exemplo.C. de proba. quòd con-
ſuetudo, quæ dat robur probatorium priuatæ ſcripturæ, facit
quòd illud robur probandi valet, nõ ſolùm intra territorium,
ſed etiam extra territorium. d.l. ſi non ſpeciali. Tertiò confir-
80 mo † per illud, quod tenet Bald.in l.2.in 2.colum.C.de conſtit.
pecu.quòd ſi ſit ſtatutum in curia mercatorum, quòd ſcriptu-
ræ mercatoris adhibeatur fides, quòd illud ſtatutum debebit
ſeruari in quolibet foro ſeculari, & epiſcopali.glo.in l. ex ea. ff.
de poſtul. Item circa iſtam materiam de apocha, adde, ꝙ ma-
gis creditur duabus apochis, quam libris communis, in quo cõ
tinetur ſemel tantum eſſe ſolutum, ſecundum Barto.in l.ne ca
81 ſu.in 1.colum.ad fin.C.de diſcu.libro 10. ¶ † Venio ad ſecun-
dum, ſcilicet ad librum priuatum rationum, in quo Barto. fa-
cit tres caſus. Adde inquantum Barto.facit regulam, quòd li-
b ber rationum [b] non probat pro ſcribente in eius fauorem, &
ponit duas fallen. Adde, quòd tertiò fallit, quando in tali libro
multæ partitæ ibi deſcriptæ verificantur per ſcripturas publi-
cas, vel aliter, & in nullo redarguitur mendacium, certè in alijs
præſumitur liber continere veritatem, ita conſuluit Paul. de
Caſtr.in conſilio 138. incip. ad bene examinandum dubia. in
ſecunda colum.ſequitur Angel. de Aretin. qui reputat not. &
dicit vidiſſe de facto in §.actionum.in 13.quæſtio. Inſti. de act.
Quartò fallit, quando concurreret veriſimilis coniectura eo-
rum, quæ ſcripta ſunt, quia attenta qualitate facti veriſimilis,
crederetur pro ſcribente cum eius iuramento, ita not. Ioann.
Andr.in additio. Specul.in titu.de inſtrum. edi. §. nunc viden-
dum.in additio.magna, quæ incipit, priuatorum. in 4. colum.
& Bald.in rubr.C.de fide inſtrum.in 14. colum. verſic.ſequitur
videre de ſcriptura quorundam officialium. Imo. in cap. 2. in
10.& 11.colum.de fide inſtrumen. Facit bene, quod dicit ſing.
Bald.in l.1.ad fin.C.de edend.Domin.Alexan.ibi multum extol
lit, quòd liber rationum continens veriſimilia facit fidem pro
ſcribente, vt ei credatur vnà cum eius iuramento, ſequitur Pe.
de Ancha.in clemen.prima, in §.primo, de vſu.licèt Salic.in d.
l.1.in vltim.colum.dicat hoc relinqui arbitrio iudicis. Quintò
c limita in libris mercatorum, [c] qui de iure communi faciunt
fidem pro ſcribente in parua quantitate, ſecundum Bald. in l.
1.in 4.colum.C.de confeſ.quem ſequitur Panormi. vbi multa
egregia ponit in cap.bonæ fidei.in vltima columna, de poſtul.
præla.

ADDITIONES.

a ¶ Scriptura, Adde Spec.in tit.de inſtr.edit.in §.nunc dicendum. & in §. ſi quis igitur, in Auth.de fide inſtru.& in Auth.ſi quis contractus. C. de fide inſtrum, Inn.in c.cum cauſam.de teſtib.

b ¶ Rationum, Adde Bar.in Auth.ſi quis contractus.C.de fide inſtr.Bar.in l.qui-dam. in §.nummularios.ff.de eden.

c ¶ Mercatorum, Adde Io.And.in addi.Spe.in titu.de inſtr.edi.in §. nunc dicen-dum, Bal.in l.cunctos populos.in lect.C.de ſum.trin.Bal.in l.comparationes. in 4.col.C.de fide inſtr.Sali.in l.exemplo.C.de proba.Feder.de Sen. conſilio 99.incip.nulli dubium, in fi.Abb.conſilio 82.incip.quinque dubia. in primo volum.

præla.Sextò limita,quando liber rationum plura capitula cõ-
nexa contineret: nam si aduersarius vult stare contra scriben-
tem,etiam probabit pro scribente,secundum Bartol.in l.quę-
dam. §. nummularios. ff. de eden.cum concordan.ibi traditis.
Bald.in l.rationes.C.de proba.& in l.1.in vlti.colu.C.de edend.
& Panormi.& Imo.vbi videas in dicto cap.bonę fidei.& Imo.
in cap.2.in 11.colum.de fide instrum. Angel. in l. sumptus. C.
de administ.tuto.Salic.in l.1.in vlti.colum.C.de eden. & mul-
tum no.Pau.de Cast.in l.publia.§.fina.per illum text.ff. deposi-
ti.& Domin.Mathes.in not. 78. Vltimò limita,quando adesset
consuetudo,vel statutum, quòd libri, puta mercatorum ple-
nam fidem faciant pro scribente.valet enim talis consuetudo,
vel statutum,ita not.Bald.Angel.& Alexan.in dicto §.nummu
larios.per illum text.& Bald.in l.comparationes.in 5.colum.C.
de fide instrumen.& in l.cunctos populos. in 14. colum. C. de
summa trin.Imo.in dicto cap.2.in 11.colum.& no.Ioan.And.
in præalleg.addi.magna.circa finem.vbi singu. subdit,quòd sta
bitur consuetudini illius loci in scripturis ibi factis, etiam si ali
bi producantur,quod multum teneas menti, & hoc etiam te-
net Anto.de But.in dicto cap.2.in 3.colum. quòd talis consue
tudo,vel statutum valeat.probat tex.in cap.cum dilectus. vbi
Cano.de fide instrum.& in l.1.in fin.C.de consti.pecu.& refert
Pau.de Castr.hic in pen.colum.quòd Florentiæ viget hæc con
suetudo.Limita dictum statutum sex not.modis. Primò pro-
ut singul.limitat Bald.in l.1.in 3.colum. C. de confes. quando
statutum,vel consuetudo esset indiscreta:puta,quòd credatur
omni scripturæ pro scribente,non valeret, quia prona ad fal-
sum committendum,quod reputat singulariter not.Panorm.
in d.cap. bonæ. el secondo,ad finem. & notabiliter Alexan. in
d.§.nummularios.in 1. colum. Secundò limita, nisi mercator
esset aliàs infamis,vel suspectæ vitæ,ita ad literam limitat Bal.
in repe.l.cunctos populos. C. de summa trin. in 41. colum. in
versic.quintum exemplum, statutum permittit. no. Bald.in l.
Cassius. in vltim.colum. ff. de senat.& in simili Bart.in dicto §.
nummularios. Tertiò not. limita dictum statutum procede-
re in pertinentibus ad artem,seu negotiationem illius merca-
toris,quod ratione sui exercitij,vel artis ad eum pertinebat fa
cere illud,quando in eius libro descripsit,aliàs secus,ita simpli
citer limitat Alexan.hic in 28.colum.ad finem,motus argum.
l.3.§.eo modo.ff.nau.cau.stab.& aliud nõ alleg. Adde tu in ter
minis Ioan.And.in dicto §.nunc dicendum.in additio. magna.
quæ incipit,priuatorum.in 1.colum.quem sequitur Lud. Ro-
man.in consi.204. incip. pro discutienda veritate thematis. &
in consilio 205. inci. in puncto proposito,breuiter dicendum.
Dom.Franc.de Aret.in consi. 33. incip. consultatio præmissa.
in 1.colum.& in consi.44.incip.in proposita consultatione,vi-
so articulo,& in consilio sequen.Bene facit, quod in simili de-
cidit Bald.in l.fina.C.ad Maced.in versi. quæro,dicit statutum,
quòd cũ filiofamilias.& in l.4.§.ex hoc edicto.ad fi.ff. nau.cau.
stab.& refert Pau.de Cast. qui dicit, quòd pluries vidit istam
causam de facto Florentiæ.in l.1.§.in filio.ff.ad Macedo.Quar
tò limita, quando talis liber esset scriptus per mercatorem in
illo loco,in quo viget consuetudo,vel statutum, secus si esset
alibi scriptus, licèt in isto loco producatur. ita singu. limitat
Bald.in cap.cum dilectus.de fide instrumen.¶Quintò limita,
quando est liber rationum habens formam libri, & sic conti-
nens data,& recepta,iuxta l. si quis ex argentarijs. §. rationem.
ff.de eden.secus si esset aliquis libellus, quem appellamus va-
chetam,vel aliqua simplex scriptura,vel aliquod memoriale,
secundum Bald.in l.rationes.C.de proba.sequitur Pau.de Cas.
hic in penul.colum.dicens,quòd est bona limitatio. & Alexã.
hic in 28.colum.& sequen.& Bald.in rubr.C.de fide instrumẽ.
in 13.colum.in versicu.item dubitatur,vtrum ista scriptura. &
Ludo.Romaniquem apertè videas in d.l.nuda.in 3.columna.
¶ Sextò, & vltimò limita, quando talis liber rationum habet
diem,& annum,& consulem,quibus inchoatus est, secũdum
Ang.in l.1.§.editiones.ff.de eden.Bald.in rub. C. de fide instru-
men.in 14.colum.in versicu.viso de scripturis, quæ sunt publi-
82 ca manu scriptæ.& in colum.sequen.in versic. † sequitur mo-
do videre de scriptura mercatorum . Quod vltimum limita
quantum ad hoc,vt probet pro scribente: nam contra scriben
tem probat,quamuis non habeat diem,& consulem, ita sing.
limitat Ioan.And.in præalleg.addi.magna.in 5.colum. in fine.
Anto.de Butr.in cap.2.in 5.colum.& ibi Panormi.in 8.colum.
de fide instrumẽ. Item ad istam materiam de libro rationum
adde,an stetur libris apothecæ in redditione rationis. Abba. in
consilio 36.incip.circa primum dubium.in vlti.colum.volu.2.
83 ¶†Circa tertiam speciem de epistola, adde in quantum Bart.
hic,& plenius in l. nuda ratio. ff. de donatio. concludit, quòd
a comparatio literarum facit,quòd epistola [a] plenam fidem fa-
ciat,licèt secus in apocha,quamuis idem sequantur Modern.
hic,& Dom.Anto.& Imo.in dicto cap. 2. tamen contrarium,
& fortè melius tenuit latè Panorm.in dicto cap.2.in 5.colum.
eo quia ratio expressa in Authen.de instru.cau. & fi. in princip.
quia comparatio est falsa,& vt falsitas euitetur, magis militat
in epistola,in qua facilius potest committi falsitas. Idem tenet
Bald.in l.fin.in 5.quæstio.& ibi Salic.in 5.colum.C.de edic. diui
Adrian.tollen. Angel.in l.comparationes.C.de fide instrumen.
¶Successiuè Barto. format quatuor quæstio. de instrumento
publico,& tu aduerte,quòd Barto. in istis quatuor quæstioni-
bus ponit quatuor casus singu. in quibus instrumentum publi
cum confectum manu publici notarij, facit solùm semplenã
probationem,qui casus sunt singu.& eos sequitur Dom. Ant.
84 de Butr.in capitu.fina.extra eod. ¶†Primus est in exemplo in-
b strumenti [b] facto per manum alicuius notarij,quia licèt regu-
lariter nullam fidem faciat,vt habetur per Barto.& Docto. in
Authen.si quis in aliquo. C. de edend. tamen si originale esset
deperditum,tale exemplum facit semiplenam probationem,
per glo. not.in l.sicut iniquum. C. de fide instrumen. quam ad
hoc reputat sing.Angel.in d.Authen.si quis in aliquo.Idem te-
net Dom.Anto.de Butr.in cap.1.in 10.colum.de fide instrum.
& licèt Ray.& Bald.in d.l.in bonæ fidei.in penul.colum.& ibi-
dem latius Salic.in 13.colum. contradicant Bartol. tamen lo-
quuntur in diuersis terminis, quia non loquuntur,quando ori
85 ginale est perditum,prout loquitur Bart.hic. ¶†Secundus no.
casus est, quem ponit Bartol. in quarta quæstione quando in-
strumentum publicum est confectum inter certas personas,
quia quo ad tertium in eo nominatum facit semiplenam pro
bationem,quod multum not. Adde fortiorem text. qui vide-
tur probare,quòd imò plenam probationem facit, quo ad il-
lum tertium.in l.desiderium. C. de deposi. & ibi Docto. labo-
rant pro solutione.& Bald.dicit,ꝙ difficile esset reperire illum
casum alibi.Item adde,quòd fauore dotis instrumentum con
fectum quo ad dotem facit plenam fidem,ita singu.tenet Bar.
in consilio incip.factum sic se habet,Titius,& Seius.per glo. in
l.2.C.de dot.promis.sequitur Pau.de Castr. consi. 82. incip.ius
de Bellanis.& Alexan.hic in 30.colum.& in consil.4.in 2.volu.
86 incip.videretur inspectis. in 7.colum.¶†Tertius casus est,quã-
do reperiretur sola intitulatio,vel rubrica,& postea dimissum
spacium,& mortuus est notarius,nam si sit de contractu, qui
semper vniformiter fit,vt est in promissione indemnitatis, fa-
cit secundum Barto.(sub dubio fortè) semiplenam probatio-
nem,ad quod adde in simili Barto.in l.si is qui.in 1. colum. ad
fin.ff.de test.quem sequitur Sali.in l. fina.in 4. quæstio.C.famil.
ercis. & Bald.in l.contractus.in 4.colum. C. de fide instrumen.
Adde etiam, quod no.Barto.in l.fideicommissa. §. primo, per
87 glo.ibi,de leg. 3. & text.in l.si ea.ff. de test. ¶ † Quartus,& vlti-
mus,& notabilis casus est, quando instrumentum notarij ca-
ret substantialibus, vel debitis solennitatibus, puta deficit an-
nus Domini,vel dies,vel indictio, vel aliquid aliud de enume-
ratis per glo.magistram in l.generali.C. de tabul.libro decimo,
nam si notarius sit mortuus,tenet mirabiliter Barto. quòd tale
instrumentum,quamuis careat substantialibus,tamen facit se-
miplenam probationem,per text.qui mihi nihil probat in l.2.
C.famil.ercisun. Intellige tamen, quod dicit Bartol.de omis-
sione,quòd vitiet instrumentum, verum est, quando omissa
est ex toto,secus si sit apposita licèt corruptè,non vitiat,secun-
dum Bartol.in l.nominatim.ff.de condi. & demonstr. post Dy.
in consilio 34.quem etiam sequitur Bald.in §.si quæ verò. in 2.
constitu.C.& in l.2.circa fin.C.de fals.cau.adiec.leg.& in l.cum
proponeretur.ff.de leg.2.Angel.in l. Imperator. ff. de statu ho-
mi.& Ioan.Andr.in data.6.lib.in mercu.¶In ead. gloss. ibi, vel
per fugam rei.ista glo. vult secundum Barto. Alber. Angel. &
88 Domin.Alexan.hic,† quòd fuga faciat semiplenam probatio-
nem,& idem glo.in l. in bonæ fidei. in glo.fina.magna. C. eod.
& ibi Cyn.Barto.& Bald.idem not.ex his glo.sed errant, quia
istæ glo.signanter loquuntur in fuga speciali officialis, qui de-
bebat stare in syndicatu, & aufugit, isto casu bene fuga facit
contra talem officialem semiplenam probationem,& ita pro
priè loquuntur duo text.allegati in glos.vnde dicit Angel. in §.
oportet.in Authen.vt iudi. sine quoquo suffragio, ꝙ quando
officialis aufugit, cùm fuga faciat semiplenam probationem,
certè furta,& barataraiæ per eum commissa probantur per so-
lùm

ADDITIONES.

a ¶Epistola.Adde difusè per Feli.in cap.2.de fide instrum.in 5.col.ver.tangi-
tur etiam hic.

b ¶Instrumenti.Adde Specu.in titu.de instru. edi.in §. postquam.Bald.in l.3.in
10 quæstio.C.de test.Bartol.in l.Sempronius.ff. de leg. 3. Barto. in l. in frau-
dem.§.neque.ff.de iure fisc. Cardin. Zabarel. & Abba. in capitu.Alberic. de
testib.

lum iuramentum,imò plus Bart.in l.consiliarios. C.de asse.no. ibi esse tex.quòd fuga officialis facit plenam probationem, & idem Barto.in l.lege Corne.ff.ad Sill.dicit,quod in d.l.consiliarios.est casus specialis,in quo fuga plenè probat.sed errat,quia ille tex.non loquitur quantum ad ipsum officialem,qui aufugit,sed quantum ad eum,qui officialem subtraxit, & fecit fugere:nam contra eum bene plenè probat, vt teneatur omnib. satisfacere,prout in simili in l.2.secundum secūdam expositionem gl.C.de exac.trib.lib.10.ita melius dixit Salic.hic.& in d.l. in bonæ fidei.in 10.col.& Lud.Rom.hic in 25.col. Videndum est ergo,ꝙ in alio Bar.& Ang.hic.& Bar.Bal.& Lud.in d.l. lege Corne.& ante eos Cy.in l.1.in 3.opp.C.de rap.virg.ponunt doctrinam,& faciunt tres casus, & eandem doctrinam tenet D. Ant.in c.fi.in 5.colu. extra eodem. In primo casu,inquantum Bar.& prædicti dicunt, quòd quādo fuga obijcitur vt delictū, ꝙ tunc facit semiplenam probationem.Bartol. est corruptus, imò tunc plenè probat,prout ipsemet Bar.dicit in d.l.lege Cornel.& ibi Bal.& expressè Ang.& Fulg.hic.Ant.de But.in c.veritatis.in vlt.col.& ibi Panor.de dolo & contu. Item inquantū Barto.& Docto.concludunt, quòd fuga regulariter non facit semiplenam probationem,sed aliqualem præsumptionē, vel indicium.Adde,quòd regulariter fuga in criminalibus facit indicium sufficiens ad torturam,ita Barto.in l.fin.in 2. colum. ff. de quæstio.Bal.in l.voluntatis.in vlti.colum.C.de fideiuss.Cyn. in d.l.1.in 3.oppo.& latius Ioan.And.in addi.Spec.in tit.de presum.§.2.super ver.violenta.in addi.magna,quæ incipit, hic est insistendum.in 2.col.Facit tex.in cap.ex literis.circa princ.& ibi Pet.de Anc.de pigno.est tamen leue indicium,secundum Bal.

89 in l.non hoc.circa finē. C. vnde cognati. ¶†Istam regu.limita quatuor notabilibus modis.Primò,quando quis aufugeret furore familiæ Potestatis,dum eum volunt apprehendere,si postea citatus sponte comparet, quia prior fuga purgata per sequentem spontaneam comparitionem,nullum indicium faceret ad torturam, ita limitat Barto.in l.quis sit fugitiuus. §. 1. per illum tex.ff.de ædi.edic.sequitur Lud.Rom.hic, in 24.col. Facit,quod decidit Bal.in l.1.C.de seru.fugi.in 6.colum.in ver. quæro quid de errore.Secundò no.limita, quando quis aufugit antequam accusetur de delicto,quia præsumitur aufugisse ex conscientia delicti, tunc facit indicium sufficiens ad torturam,secus si aufugiat postquam est accusatus, vel inquisitus, vel stat occultus,quia tunc præsumitur potius aufugisse metu accusationis,ita sing.limitat Barto. in l. 1. in princip. per illum tex.ff.de bo.eo.qui mortem sibi consci. sequitur Angel. hic. in penul.colum.& in l.fin.C.de quæstio.Dom.Mathe.in no. 145. Ludo.Rom.in d.l.lege Corn.vbi putat idem esse,quando quis aufugit post comminatam accusationem, vel inquisitionem, licèt nondum sequuta sit,per illud quod no.Bar.in l.miles.§.soror.per illum tex.ff.de adult.Tertiò limita, quando quis aufugisset ex aliqua probabili,vel rationabili causa,secundum Bal. in d.l.in bonæ fidei.in 3.colum.vbi ponit exemplum de his,qui propter partialitates aufugiunt de ciuitate: nam si postea inculpentur de delicto,talis fuga non facit indicium contra eos, & ibi Cyn.in 5.q.dicit vtile verbum in scholari, qui si aufugiat, & vadat domum,fuga non facit indicium ad torturam, quia præsumitur iuisse domum causa visitandi suos.istis adde Lud. Rom.hic in 24.colu. & Bald.in l.1.in 3.colum.C.de ædil.edic. dum dicit,quòd fuga est triplex, voluntaria, & illa facit indicium:necessaria:item & ignominiosa.Quartò limita,quòd fuga facit indicium ad torturam, verum est cōtra illum solùm, qui aufugit,sed non contra socios de eodem delicto inculpatos,per l.2.C.de fide instrumentorum,& l.fina. C. de fals.ita in pulchris terminis determinat Ioann.Andr.in dicto versic.violenta.in additio.magna,incip.hic est insistendum. in prima, & secunda colum.vbi decidit,quòd si quis accusat de falso eum, qui produxit falsum instrumentum, & etiam notarium, qui confecit,quamuis notarius aufugiat, eius fuga non facit indicium ad torturam contra producentem,quamuis simul accu-

90 satum.†Adde tamen vnum casum, in quo fuga in criminalibus facit plenam fidem,& sufficit ad condemnationē, quando incarceratus fugit ex carceribus.text.est in l.in eos. ff.de custo.reorum.& text.not.in l.milites agrum.§. pen. ff.de re milit. Specu.in dicto versic.violenta. & ibi latius Ioan. And. in addi. magna.præalleg.qui dicit hoc fuisse disputatum in curia Romana tempore Ioā. Papæ.Istud vltimum limita tribus no.modis.Primò,quando quis aufugit effracto carcere,vel muro,vel ostio, ita propriè loquuntur text. præallega. secus si aufugiat aperto ostio, secundum Iacob. Butrig.Guil. Alber.& Bald. in l.succurritur.ff.ex quibus cau.maio.& Bald. hic in 9. colum. & Ludo.in 25.Facit quod vult Angel.in l.verum.2.in princip.per illum text.ff.de fur.& in l.prima,ff.de effrac.quod exiens carceres, quia inuenit hostium apertum, non tenetur pœna fracti carceris.Secundò limita prædicta iura, quando quis verè erat detentus in carcere,secus si sibi assignatum sit palatium Potestatis, vel fortius vna camera palatij pro carcere,si inde aufugiat,non procedunt dicta iura, secundum præfatos Docto. in d.l.succurritur.& Bald.& Ludouic.hic,& dicit ibi Alber.in fin. quòd ita vidit de facto terminari. Tertiò limita, nisi post fugam quis denuo captus sit,& reductus ad carceres, licèt inuitus,tunc prior fuga non sufficit ad condemnationem. ita Bar. in l.raptores.per illum text.C. de episcop. & cleric. sicut in simili,quando officialis aufugit,qui debebat stare in syndicatu, si postea capiatur, & inuitus deducatur ad locum debitum, prior fuga non facit amplius semiplenam probationem contra eum.§.necessarium.cum gloss.in Authen.vt iudi.sine quoquo suffrag.secundum Salicet.in l.in bonæ fidei,in decima co-

91 lum.C.eod.Prædictis etiam adde, quod † not.Barto.in l.in relegati.ff.de pœn.allegando Theologos ita tenere, quòd incarceratus condemnandus ad mortem,si aufugiat de carceribus, peccat mortaliter,quòd limita,quando iustè debebat mori,secus si mors esset violenta,ita not.tenet gloss. in clemen. pastoralis.in versicu.per violentiam.de re iudica. Item adde,quòd si famulus aufugiat à domino,præsumitur furto subtraxisse omnes res,quas dominus reperit sibi deficere, glo. in §.si verò etiam quidam iurent.in versicu.factum.in Authen. de exhibē. re. quam Ang.ibi in prima colum.multum not.& Ioan.And. in præalleg.addi.magna.in secunda colum.Item adde vnum casum,in quo fuga in causa ciuili facit semiplenam probationem,quem ponit.Angel.in l.interesse.& ibi Imo. multum not.

92 ff.de acquiren.possess.post Bald.in l.si oleum.ff.de dolo. ¶ † In eadem gloss.ibi,vel per vnum testem.Habes, quòd vnus testis facit semiplenam probationem. Idem tenet glos. in l.in bonæ fidei.C.eodem,& Docto.hic.& ibi.Specu. in titu. de probatio. §.fina.in versic.glo.not.sex genera.Angel.in consilio 3.quòd incip.publicatis.faciunt iura alleg.per Barto.& Doct.Istam conclusionem limitant Barto.& alij Docto.hic. & Bald.in rubrica de controu.inuesti.circa princip. quando est testis omni exceptione maior,hoc est,cui nulla macula, nulla exceptio possit opponi,vt declarat glo.in §.item verborum. Insti. de verborū oblig.& in capitu. 1.in verbo maiores. de consang. & affinita. Hinc infert Bart.quòd testis consanguineus, vel multum amicus non facit semiplenam probationem,tenet Angel.& Alex. hic.Salicet.in d.l.in bonæ fidei.in 11.colum. & ibidem Ang. in vltima.Bald.in cap.2.in vlti.colum.de probatio.Domin.Anto. & Panor.in cap.fina.extra eod.Alexan.in consi.13.incip.ex his, quæ in themate narrata sunt.in 1.volum.& consi.18.incip.viso processu causæ vertentis inter Antoninum. in eod. volum. & in consi.32.incip.viso puncto,& dubijs.in eod.volum.& in cōsilio 122.in 2.volum.incip.viso processu vtriusque causæ.in 2, colum.Facit tex.in cap.accusatoris.3.quæstio.5.quod dicit no. Bal.in capit.sacramentum.in 2.colum.de consue.rec.feu.cum multis,quæ accumulaui in repe.huius legis.Secundò limita secundum Barto.& Docto.hic,& in alijs locis alleg. & in præcedenti limitatione, quando verisimiliter possunt haberi plures testes,vt in probanda fama vnius, vbi vnus testis non facit semiplenam probationem.Addo bene facere illud, quod tenet Bald.in repe.l.de quibus.in 22.colum. ff.de legib. quòd ad probandum consuetudinem, vel notorium vnus testis non facit semiplenam probationem,quia consuetudo, & notorium debent verisimiliter esse nota multis.Tertiò fallit secundum Bar. & Docto.in casibus, in quibus duo testes non faciunt plenam probationem,sed requiruntur quinque, vt in casu. l. fina. C. si certum petatur, tunc vnus non facit plenam probationem per fundamentum glo. Subdit tamen Barto.mirabiliter, quòd quamuis in testamentis septem testes requirantur,tamen duo testes deponentes,quòd testator coram septem testibus rogatis reliquit, facerent semiplenam probationem, motus noua ratione,quia probatio in testamentis componitur ex iure gentium,& ciuili,sed hic adest potentior pars iuris gentium,& sic semiplena,vt hic plenius per eum.Ista consideratio Barto. re-

* prehenditur indifferenter *per omnes Moder.hic*, & Salicet. hic,& plenius in d.l.in bonæ fidei.in vndecima colum.C. eodem, nihil tamen allegant,quod vrgeat.Tu vltra scripta aliorum pondera pro decisione Barto.facere, quod pulchrè decidit Bald. in d.c.1.§.sacramentum,in 3.col.in ver. sed tunc ego quæro quomodo sciam.,sed tene contra Bar.eo quia in testamentis semiplena probatio nil valet. & in vltima voluntate non defertur iuramentum in supplementum probationis, quia si deficit probatio vnius testis,totum ius deficit.l.si vnus.C.de testam.ita dicit Bal.in l.non solùm.§.qui alieno.in vlti.colum. de proba. & in rub.extra de proba.quia solennitas testamenti est quid indiuisibile,ergo ibi non cadit semiplena probatio,& idem Bal.in d.§.sacramentum.in 4.col.& in l.2.in vlt.col.C.de bon. possess. secun-

secundum tab.& in c.1.§.item si vasallus.in 2.col.de contro.in-
93 uest. Quarto vltra Bar.fallit †prædicta regula, quando vnus te-
stis non assignat rationem dicti sui, dato q̀ nõ sit interrogatus
à iudice, nunc non facit semiplenam probationem, quia cùm
fides vnius testis exorbitet à iure communi, modicus defectus
in eo impedit semiplenam probationem. ita sing. tenet Bal. in
d.c.1.§.sacramentum.in 2.col.sequitur Lud.Rom.hic in 26.col.
in 6.fallen.& in seq.col.in 10.fallẽ,& in 31.col.& in repe.rub.de
arbi.in 10.col.sequitur Alex.hic in 32.col.& in l.1.in princ.ff.de
ope.nou.nunc.Adde bene facere, quod vult Bal.in repe.d.l. de
quibus.in 24.col.& quod voluit idem Bal.post Iac.But.in l.pre
sbyteri.circa fi.C.de episc.& cler.Quintò limita prædictam re-
gulam, vt procedat, quãdo testis immediatè deponit super fa-
cto, secus si deponat super indicio, quia ad probandum indi-
cium duo testes saltem requiruntur, quod indicium est minus
semiplena probatione, vt est glo.in l.cum probatio.ff.de pro-
ba.Quod autem ad probandum indicium duo testes requirã-
tur, est gl.in l.fi.quam Bar.& Doc.multum no.C.famil.ercis.&
gl.in l.fi.in fi.in ver.excepto.quam Angel.ibi ad hoc ponderat.
C.de codicil.& gl.in Auth.de testa.imperfe.in pri.& ibi Ang.&
ad istam limitationem adde Bal.in d.§.sacramentum.in 4.col.
Panor.in c.fi.ver.sanè.in vlt.col.extra eo.Sextò limita prędictã
reg.vt procedat, quando dictum testis verè, vel necessariò con
cludit, tunc faciet semiplenam probationem, per quam deue-
nitur ad iuramentum in supplemẽtum, secus si dictum testis
concluderet tantum præsumptiuè, tunc non probaret semi-
plenè, ita vt locus esset iuramento necessario in supplemẽtum
probationis, ita tenet Lud.in consi.91.incip.visis,& percuncta
tis actis.in 5.col.Per hoc infero, q̀ si testis deponat, quia vici-
nus, vel consanguineus, cùm ista sit præsumptiua probatio, vt
dixi in l.1.§.si cer.pet.non facit semiplenam probationem, per
quam locus sit iuramento necessario,& ad hoc vide sing. Bar.
in repe.l.2.in vlt.char.in prin.C.de rescin.ven.vbi tenet, q̀ talis
testis facit solùm indicium. Septimò limita prædictam regu-
lam, quando testis deponit super eo, quod est verisimile, secus
si super eo, quod est remotum à natura contractus, cùm eius
testimonium non consonet naturæ contractus, & sic in con-
trarium surgit præsumptio, secundum Bal.in d.§.sacramentũ.
in 2.col.ad fi.sequitur Lud.Rom.hic.Hinc dixit Bal.in c.1.§. fi.
in titul.quid sit inuest.per illum tex. q̀ testis deponens super pa
ctis extraneis, quæ non pręsumuntur, non facit semiplenã pro
bationem, per quam locus sit huic iuramento, quod dicit ali-
bi non reperiri. facit quod statim dicam. Vltimò dicta regula
fallit, quando dictum testis habet præsumptionem in contra-
rium, quia cùm talis præsumptio elidat vim illius testis, certè
non facit semiplenam probationem.ita probatur in l.fi.in prin
cip.cum glo.magna.circa prin.& ibi Ang.ad hoc not. ff. quod
met.cau.Lud.Rom.in dicto consilio 91.& est bona gl.in l.1. in
ver.non sit.circa fin.& ibi Bar.& Bald.C.qui,& aduers.quos.&
Bar.hic in 13.col.in ver.quæro vtrum probatio imperfecta, &
Bal.& Sali.in d.l.in bonæ fidei.Facit, quod pulchrè no.Bal.in c.
1.§.1.ad fi per illum tex.in tit.quid sit inuesti.Hinc signanter in
fero, quòd quando agitur contra officialem in syndicatu, cũ
pro eo sit præsumptio, certè vnus testis non facit semiplenam
probationem, quæ sufficiat ad delationem iuramenti necessa
rij.tex.est no.in l.si.ad fi.& ibi Ang.ad hoc no.C.vbi de ratioci-
nijs.quod bene no.Adde tamen, quòd reperiuntur multi ca-
a sus, in quibus vnus testis [a] facit plenam probationem, quos ca
sus enumerat Specu.in titu.de teste.§.restat.ver.hoc tamen fal
lit.Cano.in cap.veniens.el primo, de testi.glo.in cap.tanta.86.
94 distin.†Vltra alia scripta reassumo vnum casum vtilem. Re-
gulariter vnus testis non facit plenam fidem. hæc regula pro-
cedit, quando testis deponit de facto alieno, sed quando depo
nit de facto proprio ipsius testis; tunc vnus solus facit plenam
fidem, probatur hæc conclusio hac ratione.Nam creditur vni
b seruo, [b] quando deponit de facto proprio. tex. est in l. quæro.
§.fi.ff.de ædil edic.& in l.cum probatio.ff.de proba.si ergo cre
ditur vni seruo, multo fortius libero homini, quando deponit
de facto proprio.Et si dicatur, creditur vni seruo, scilicet cum
tortura.dicto §.fina.cum glo.respondetur, quòd tortura requi
ritur in vili homine, quia tantum valet depositio liberi homi-
nis sine tortura, quantum serui cum tortura.ita Pau. de Castr.
in l.seruos C.de testi.istam decisio.Pau.de Cast.refert Alexan.
in l.2.§.si absens.ff.si ex noxa.causa aga. & reprehendit ponde-
rando Innocen.velle contrarium in cap. cum dilectus. de ac-
cus.Barto.in consilio incip.in quæstio.proposita ad hoc solùm
allegare intendo. Tamen isti Docto. non propriè loquuntur in
istis terminis in indiuiduo. Tu aduerte, quòd Pau. de Castr. in
d. l. seruos.in lectu. expresè nihil dicit de hoc, sed ego allego
Pau.de Castr.in l.quicunque.ad finem.C.de seru.fugi.vbi dicit,
quòd semper ita sibi fuit visum, & quòd ita credit, ita tenet
Pau.de Castr.in consilio 319. incip. visa petitione prædicta. in
prima colum.ad fin.& in consilio 368.incip. visis actis, & acti-
tatis.ad fin.Idem ante eum tenet Salice. in d. l. si quis decurio.
in 4.oppo.C.de fals.quem alleg.Alexand. in l. si absens. C. de
fals.& Paduæ viuit Docto.ita consuluere. Pro ista opin. Paul.de
Cast.adde bene facere, quod tenet idem Pau.in l.2.§.primo.ff.
si ex noxa. cau. agatur. per gloss. ibi in versicu. eum. vbi tenet,
quòd licèt alias inhabilis ad testificandum, prout est vilis per-
sona, si deponat de eo, quod ipse fecit, est idoneus testis, & fa-
cit saltem semiplenam probationem. Secundò pondera bene
facere verba Barto.in extrauag.ad reprimen. in versi. per nun-
cium.ad fin. Ego pro opin. Pau.de Castr. nunquam volui con
sulere,& licèt non reperiam contradicentem præter Alexan.
tamen moueor quatuor rationibus. Primò pondero text. in
cap.cum à nobis.de testib.& ibi glo.in verbo, vnius, declarat.
vbi dicit tex.quòd etiam non creditur iudici, vel alij personæ
de eo, quod ipse facit. Ratio, quia omne ius disponit, quòd vni
testi non credatur, ergo ex illo tex.& eius ratione apparet con
clusionem Pau.de Cast. non esse veram. istud idem tenet Pau.
de Castr. in l. ne in arbitris. C. de arbitris. vbi quærit, nunquid
95 stetur dicto arbitri. Secundò †contra Castren. mouet me, quia
speciale est in Papa, vt ei soli credatur, quando de facto pro-
prio deponit, vt in clemen.prima, de probatio.tex.in dicto ca-
pitu.cum à nobis. in fine, ergo in contrarium est ius commu-
96 ne.¶†Tertiò moueor, quia etiam Cardinali legato [c] de latere
c non creditur de his, quæ ipse gessit, nisi alijs adminiculis com-
probentur. ita Specu.in titu.de teste.§.primo, versicu. sed quid
si aduocatus. Anto.de But.in capitu.quod super his. de fide in-
strumen. Ioan. Andr.in capitu.constitutus. de appel. Aret. in
cap.cum à nobis.de testib. Est bene verum, quòd curia Roma
na aliter seruat de consuetudine, & ita procedit tex.in capitu.
cum parati.& in cap.constitutus.de appella. ¶Quartò mouet
me vniuersalis negatiua, posita in cap. licèt vniuersis, in fin. de
testi. Et tenendo istam partem, nõ obstat fundamentum Paul.
de Castr.dum dicit, quòd creditur vni seruo cum tormentis:
quia respondetur, quòd ille text.probat oppositum, quia non
probat seruus, nisi alia indicia concurrant, est verum, quòd
quæcunque indicia sufficiunt. Iuxta prædicta Bartol. format
quatuor quæstiones, circa quas Docto. hic nihil addunt, & in
omnibus cum Bartol.tenet Domin.Anton. de Butr. in capitu.
97 fina.extra eodem.¶†Circa primam, inquantum tenet Bartol.
quòd dicta duorum testium, quæ deficiunt super quantitate
pecuniæ, supplentur per alios testes, qui audiuerunt peti quan
titatem certam, vt fiat semiplena probatio. Adde, quòd idem
tenet Alexan.in consi.69.in 2 volum.visa facti renunciatione.
98 in prima colum.& hic in 32.¶†Item addo, inquantum Bart.
in 9.quæstione multum singulariter tenet, quòd testes recepti
inter alias personas quando sunt mortui, ita quòd reexami-
nari non possunt, faciunt semiplenam probationem, quo ad
alios tertios (& est noua, & mirabilis limitatio ad regu. res in-
ter alios acta alijs non prodesse, neque nocere. toto titu. C. res
inter alios acta. & l. sæpe. in princip. ff. de re iudicata.) Adde,
quòd idem tenet Angel. in l.secunda. C.de edend. Anton. Pa-
norm.& Imo.in capitu.fina.extra eodem. Anton. de Butr. in
capitu.quamuis.in quarta colum.de re iudic. quamuis Panor.
ibi teneat hoc esse iudicis arbitrio relinquendum. Alexan.in re-
pe. d. l. sæpe. in princip. in 37. colum. exclamat istud dictum
Barto. & dicit, quòd est de pane quęrendo, tamen putat, quòd
non sit sine dubio, quia tex.in d.l.à sententia.ff.de appellat. per
quem mouetur Barto. nihil probat de semiplena probatione,
cùm appellatio cuilibet permittatur etiam ratione leuis præ-
iudicij, imò solius misericordiæ.l.non tantum. ff.de appel. Ad-
de, quòd istud dictum Bar.reprobat ætatis nostræ Iurisconsul-
torum proculdubio princeps. Do.Franc.de Are.consi.163. in-
cip.sicut Ioan.dicit in Apocalypsi.in 3.col.& plenius in c.cau-
sam quæ.in 4.& 5.col.de testi.allegat aliqua, quæ nihil faciunt
contra Bar.cùm non loquantur in terminis, in quibus Bar. fa-
cit fundamentum. s. quando testes sunt mortui. Inter cætera
ponderat tex.qui secundum eum multum stringit, in cap.inter
99 dilectos.in ver. porrò. de fide instru. vbi dicitur, q̀ † attestatio-
nes

ADDITIONES.

a ¶Testis. Adde glo.in verbo, sed filius.in c.tanta nequitia.86.distin.Ioan.Andr.
in cap.vt circa.de electio. lib. 6.in nouel. Bald.in l. vbi numerus. ff.de testi.in
apostilis.

b ¶Seruo. Adde tex.cum gl.in l.quicunque.in fi.C.de ser.fug. & in l. quæro. in
§.fi.ff.de ædil. edict.

c ¶Legato. Adde Specu.in titu.de leg.in §.super est.ver.quid si delegati. Arch.
in cap.nobilissime.97.dist.Ioan.And.in c.1.de offic. leg. lib.6.Pet.de Anch.in
cle.vnica.de proba.

nes inter alios receptæ, alijs præiudicium aliquod non generãt,
& tamen ſecundum eum, cùm ille proceſſus eſſet de longin-
quo, veriſimiliter teſtes erant mortui, ſed certè ille tex. nõ pro-
bat neceſſariò contra Bar. quia quamuis proceſſus eſſet de lon-
ginquo, non per hoc præſumitur, quod teſtes fuiſſent mortui,
imò præſumũtur viuere vſq; ad 100. annos. l. fi. C. de ſacroſan.
eccleſ. l. ſi vſusfructus municipib. ff. de vſufruct. leg. declarant
Bar. & Doct. in l. ſi quidem. C. ſolu. matr. in l. 2. §. ſi dubitetur. ff.
quemad. teſt. aper. Succeſſiuè tangit hic Bart. an duæ imperfe-
ctæ probationes diuerſi generis coniungantur, vt plenè pro-
bent, & concludit, quòd ſic, & eſt glo. in l. 2. in prin. ff. de excuſa.
tut. vbi Albe. in §. fin. ad fi. dicit, quòd vidit ita communiter ob-
tineri, & ad hoc multa accumulaui in repe. huius l. quibus ad-
de Bal. in c. cum cauſa. de prob. cuius dictum habent aduocati
ſemper in ore, ſicut harmonia fit ex multis, & diuerſis vocibus,
ita probatio fit ex multis præſumptionibus, indicijs, & admini-
culis, quia iudex non debet applicare animum ad vnam ſpe-
ciem probationis. Limita doctri. Bar. quando vnaquæque ſpe-
cies ſemiplenæ probationis eſt in ſua ſpecie pfecta, puta vnus
teſtis de veritate, & duo de fama, nam fama, & vnus teſtis bene
coniunguntur, vt plenè probent, ſecus ſi eſſet vnus teſtis tan-
tum de fama, qui non facit ſemiplenam probationem, vt ſu-
pra dixi in ſecunda fallen. Ita magiſtraliter declarat Bal. quem
omnino videas in l. ſi quis ex argentarijs. §. 1. ff. de eden. quem
ſequitur Alex. in conſi. 13. incip. ex his, quæ in themate narrata
ſunt. in vlti. col. in 1. vol. & in conſi. 11. in 4. volum. incip. ſentio
in dubium reuocari. Adde etiam Alex. in conſi. 21. in 4. volum.
inci. in cauſa Neriti. Ideo Bar. hic cum myſterio dixit vnus te-
ſtis de veritate, & fama. Pondera, quia non dicit vnus teſtis de
fama. hoc limitat ſing. Bald. in l. Gallus. §. ille caſus. in 3. not. per
illum text. ff. de libe. & poſthu. niſi vnus teſtis deponeret de ve-
ritate, & fama: alius verò teſtis deponeret de fama tantum,
nam iſti duo coniunguntur, & plenè probẽt, quaſi hic ſint duo
teſtes de fama, & ſic primus teſtis ſubeat officium duorum,
quod dictum Alex. ibi in 7. colum. exclamat vſque ad cœlum,
& per tria fundamenta reprehendit. Item conſidera, quòd ex
ex iſta doctrin. Barto. confunditur illud, quod decidit Bald. in
multis locis, quod ſi in cauſa mutui, vel alia probaui per vnũ
teſtem de vera numeratione, & per alium teſtem probaui con
feſſionem, quòd iſti teſtes non coniunguntur, vt plenè probẽt,
cùm ſit manifeſta ſingularitas, & vnus deponit de viſu, alter de
auditu, & ſic differunt in ſenſu, & ſenſato, ita tenet Bald. in l. ſi
ex cautione. in 12. quæſt. de non nume. pecun. Ibi tamen tenet,
quòd faciunt indicium, per tex. in c. fi. de ſucceſ. ab inteſt. idem
tenet Bald. in l. 2. §. fin. ad fi. s̃. ſi cert. peta. & in c. fin. in 4. colum.
de conſuet. Ibi tamen tenet, quòd pluſquam ſemiplenè pro-
bent, per text. quem ad hoc reputat ſing. in d. cap. fi. idem tenet
Bald. in c. licèt cauſam. in 7. colum. de proba. & latius in Auth.
rogati. C. de teſt. Tu pondera, quòd Bart. hic vult contrarium,
& Pan. in d. c. fin. in 2. colum. per illum text. de ſucceſ. ab inteſta.
& Pau. de Caſt. in conſil. 419. incip. viſa petitione & dom. Alex.
licèt de prædictis non faciat mentionem, in d. l. Gallus. §. ille ca-
ſus. in 7. colum. Nec obſt. fundamentum Bald. de ſingularitate,
quia etiam in exemplis Bart. hic ſunt teſtes ſingulares in ſenſu,
& ſenſato, & tamen coniunguntur, vt plenè probent, quia ſin-
gularitas nunquam habet nocere, quando teſtes tendunt ad
eundem finem, licèt per varia media, vt declarat Bald. in rub.
de controuer. inueſti. & in repet. l. de quib. in penult. col. Caue
tamen, quia tex. in quo ſe fundat Bart. in d. cap. fin. de ſucceſ. ab
inteſt. probat oppoſitum, dum dicit, non tanquam probantes,
ſed tanquam vehementer adminiculantes, & ſic vult, ꝙ con-
iungantur, non vt plenam probationem faciant, vt dicit Bart.
ſed vt faciant vehemens adminiculum, & ſic pluſquam ſe-
miplenam probationem, vt dicit Bald. latè in d. Auth. rogati. &
in c. fi. de conſuet. ¶ In ead. glo. ibi, maximè ſi res petita eſt mo-
100 dica. habes ex gl. † quòd in cauſis magnis, ſeu arduis non de-
fertur iuramentum in ſupplementum probationis. idem dicit
glo. in d. l. in bonæ fidei. C. eo. & in d. cap. fi. Specu. in titu. de iur.
delatione. §. 1. circa medium. & dicit Barto. hic in antepen. col.
101 quod eſt magiſtrale verbũ. † Et quæ dicatur cauſa magna, [a]
a relinquitur arbitrio iudicis ex qualitate perſonarum. l. ſed ſi ſu-
ſceperit. §. 1. vbi glo. & Docto. ff. de iudi. cum multis ſimil. quæ
addidi hic in repet. Limitat Bar. duobus modis, primo quando
vertitur quæſtio ſuper proprietate, ſecus ſi ſolùm contendere-
tur de poſſeſſione, pro quo facit, q̃a in iudicijs poſſeſſorijs ſuf-
ficit conſtare de iure agentis ſummatim per præſumptiones,
vel indicia, & ſemiplena probatio habet vim plenę, ſecundum
Bar. in l. 2. in verſic. fi. C. vbi in rem actio. & in l. 1. C. quo. bono,
& in l. momentaneæ. C. qui leg. perſo. no. dom. Math. in not. 3.
Secundò limitat Barto. quando non eſt quæſtio ſuper cauſa
principali magna, ſed ſuper aliquo incidenti, per quod nõ tol-
litur ius cauſæ principalis, puta, an ſententia lata ꝯ procurato-
rem valeat, cùm ille non ſit procurator, & hoc vult probari
per iſtud iuramentum neceſſarium, ſequitur Bald. quod repu-
tat tenendum menti in l. non ſolum. §. qui alieno. in 3. colum.
ad fi. ff. de procu. Ange. in d. l. in bonæ fidei. in fi. Spec. in titu. de
teſte. §. reſtat. in verſi. hoc tamen fallit. dom. Anto. in d. cap. fi. in
102 8. colum. ¶ Ex iſta concluſione gl. infero tres illationes. † Pri-
mò, quòd in cauſis criminalibus non eſt locus huic iuramen-
to neceſſario, ſecundum quod dixi, & limitaui in l. 3. §. 1. s̃. eod.
quia ſunt cauſæ magnæ. Secundò infero, quod in cauſis ſpiri-
b tualibus, puta matrimonij [b] carnalis, vel ſpiritualis, puta mo-
c nachationis, [c] non habet locum iſtud iuramentum neceſ. ſe-
cundum Bart. & alios hic, & in d. l. in bonæ fidei. & eſt glo. ord.
in cap. mulieri. extra eo. in glo. prima. quamuis contrarium, &
malè teneat glo. in c. vidua. in verſic. ſacramento. de regula. de
103 quo etiam per glo. & Mod. in l. 3. §. pen. s̃. eod. † Tertiò infero
* idem eſſe in cauſis obſcuris, * vt eſt gl. in cap. cum ſint partium
iura. in glo. fin. de reg. iur. in ſexto. Spec. in titu. de iuramen. dela.
§. 1. verſi. vt autem. & verſi. ſequen. Ioan. And. & alij in d. cap. fi.
Sal. & Ludo. Rom. hic, quia agitur de graui cauſa, cùm æqui-
paretur cauſæ vitæ. l. iuſta. cum glo. ff. de manu. vin. l. Iulianus.
ff. ſi quis omiſſa cauſa teſtam. Bar. & Docto. in l. tranſigere. in 1.
colum. C. de tranſa. quamuis Bart. hic inaduertenter dicat con-
trarium, per aliquas ll. quæ non loquuntur in iſto iuramento
neceſſariò, ſed in voluntario, vel iudiciali, & eum in ſpecie re-
probat Imo. in d. cap. fi. in 3. col. & verè non eſt opin. Barto. ſed
fuit quædam additio cuiuſdam Ray. de Salic. quæ fuit in cor-
porata lectu. Bart. prout atteſtatur dom. Alexan. in l. 3. §. 1. in 3.
104 colum ſupra eod. † Quartò infero idem in cauſa vſuraria, ſe-
cundum Bald. in d. l. in bonæ fidei. in 1. colum. qui dicit ita de
conſuetudine ſeruari. Quintò infero idem eſſe in cauſa ſtatus
perſonæ, ſeruitutis, vel in cauſa legitimationis, ſecundum Bal.
ibidem, qui etiam infert idem eſſe in cauſis ſpiritualibus. De
vltimo vide Gemin. in cap. 1. in princip. in vltim. colum. de eo,
qui mit. in poſ. cauſa rei ſer. libr. 6. quod limitat per text. in c. ex
inſinuatione. de procur. quia ibi erat quæſtio ſuper incidenti ad
105 cauſam beneficialem. † Sextò infero idem in cauſis feudali-
bus, ſecundum Bald. in d. l. in bonæ fidei. in vltim. colum. in ver.
3. inſpicitur quantitas rerum, cum limitatione text. in c. 1. §. ſa-
cramentum. de conſuet. recti feud. Limita omnes iſtos caſus
(& iſta eſt multum ſubſtantialis limitatio, & valde neceſſaria)
niſi eſſet pluſquam ſemiplenè probatum, puta, quia haberet
vnum bonum teſtem, qui ſemiplenè probaret. Item, & alios
de auditu, qui ſaltem indicium faciunt, tunc quamuis cauſa ſit
ardua, puta matrimonij, vel ſtatus, tamen ſi perſona ſit hone-
ſta, poteſt iudex deferre iuramentum in ſupplementum pro-
bationis, & iſtud eſt propriè, quod vult dicere tex. in d. cap. fi. in
ver. ſanè. ſecundũ Sal. hic in 17. col. Lud. in 29. & in 34. & Alex.
hic, & in l. 3. in prin. in 8. & 9. not. in vlti. col. ſupra eod. & not. in
conſi. 264. incip. viſo proceſſu vtriuſque cauſæ, & in conſi. 407.
incip. in cauſa, & lite vertente inter Chriſtof. in vlti. col. Raph.
Fulg. in conſi. incip. viſo proceſſu. Pau. de Caſt. in l. 3. in prin. ſu-
pra eo. & de hoc habes glo. ſolennem in c. vidua. in gl. fi. de re-
gula. declarat no. Pan. in c. mulieri. in 4. colum. extra eo. Ex prę-
dictis aliquas cauſas habes, in quib. dato, quòd quis habeat ſe-
miplenam probationem, tamen iſtud iuramentum nunquam
defertur, alias retuli in præcedenti parte gl. vbi dixi idem eſſe in
106 cauſa vltimæ voluntatis. ¶ † Adde alias cauſas, vbicunq; lex,
vel ſtatutum requirit apertiſſimas probationes, nunquam de-
fertur iſtud iuramentum, glo. eſt in l. fin. in princ. in verbo præ-
ſumptioni. ff. quod met. cauſa. Idem ſi requiritur indubitata,
vel liquida probatio. Bald. in l. fi. C. de ſecund. nup. & in l. 1. in 8.
107 oppoſi. C. de his, quæ pę. nomi. Idem † ſi plena, glo. eſt not. in
cap. cupientes. §. quod ſi per viginti. in verbo. plenam fidem. de
elect. in 6. quam reputat ſin. Lud. hic in 26. col. Facit text. in c. 1.
in ver. plenè. eo. tit. in ſexto. Idem vbicunque lex, vel ſtatutum
requirit perſpicuam probationem, ſecundum Bald. in d. l. in
108 bonæ fidei. in penult. colum. in fi. † Idem vbi requiritur pro-
batio

ADDITIONES.

a ¶ Magna. Adde Hoſt. in c. fi. de crimine fal. & ibi Io. de Ana. Card. in cle. non poteſt. in 11. q. de procu. Ant. de Butr. in c. fi pro debilitate. de offi. deleg. Io. de Imo. in c. edoceri. in 3. col. de reſcr.

b ¶ Matrimonij. Adde glo. fin. in regula cum ſint partium. de regul. iur. libro 6. glo. 2. in cap. tam literis. de teſtam. Bart. in l. maritus. verſi. vlt. quæro an crimina. ff. de quæſt.

c ¶ Monachationis. Adde Azo. in ſumma. C. de reb. cred. cir. med. in ver. item in cauſa monachationis. Arch. in c. ſiquis presbyter. circa princip. 2. quæſtio. 5. idem Archid. in capitul. viduas valere. 27. quæſt. 1. Hoſtienſ. in ſumma titu. de iureiuran. in §. & ſuper quib. ver. quid de cauſa monachationis, & Abb. in c. cum cauſam. de rap.

* Famoſis.

batio luce clarior, ſecundum Bald. in l. fin. circa princip. C. ſi
mi.ſe.ma.dixe.Idem ſi requiritur legitima probatio, ſecũdum
tamen ea, quæ dixi in l.non erit.in verſic.dato.ſupra eod. ¶Ex
iſtis poſſunt inferri in ſpecie quamplurimi caſus, quos longum
eſſet enumerare, & proſequutus ſum in repe. huius l.pro nunc
109 infero quinq; notabiles. ¶ † Primus eſt, quod ad probandũ
ingratitudinem non defertur iſtud iuramentum in ſupplemē-
tum probationis, quia lex requirit indubitatam probationem.
l.fin. & ibi Bald.ad hoc not. C.de ſecund. nup. & Ludo. hic, in
27.col.requirit illum tex.eſſe ad hoc ſing. Pro quo facit, nam li
a cet aliàs teſtes infames [a] ſolùm infamia facti non repellantur
in cauſis ciuilibus glo.& Docto.in c.teſtimonium.de teſti.& in
l.1.de ſumma trini.tamen ad probandum ingratitudinem non
admittuntur.text.eſt not.in c.1.in verſic.integræ opin. & ibi ad
hoc not. Bald. in titu.qui teſt.ſint neceſ. ad proba. feu. ingra.in
vſib.feud. Ludo.in ſingularibus ſuis.Secundò verificatur illud,
quod not.voluit Bald. & Sal. in l.1.ad fin. C. de fid. inſtrum.per
illum text.verſic.manifeſtæ probationis. Tertiò infertur not.
declaratio tex.in c.peruenit.in verbo, legitimè.de fideiuſ. Quar
tò infertur, quòd in cauſis pœnalibus non eſt locus huic iura-
mento neceſſario, ſecundum Bald.in l.1.in 3. oppo. C. de his,
quæ pœn.nom.quia in pœnis debet liquidiſſimè conſtare. tex.
eſt in l.in teſtamento.1.ff.de condi.& demonſtra.quem ad hoc
reputat ſingul. Bal.in c.1. qualiter dominus propriet. priuetur,
quicquid teneat Ludo.hic, in 36.colum. Quintò, & vlti.infert,
quòd vbicunque agitur de retractatione, vel impugnatione
ſententiæ, ibi nunquam eſt locus huic iuramento neceſſario. l.
fi.in ver.luce clarior.& ibi Bal.not. C. ſi mino.ſe. maio. dixe.ſe-
quitur Ludo. Roma. hic, in 26.colum.in 2. fall. Sed reprobat
idem Ludo.in 30. colum. per text.ad hoc rotundum, & nun-
quam à Docto. ponderatum ad hoc, in cap.ex inſinuatione.de
procur.Ita etiam reprobat idem Lud. Rom. in vlti.colum.per
text.in c.romana.de teſti.in ſexto, & dicit Ludo.ſe admirati, ꝙ
Bald.tantus Canoniſta dixerit contra duos text. expreſſos iuris
canon. Tu reſponde ſuſtinendo Bald.quòd ibi text.loquuntur,
quando agitur de retractatione ſententiæ ſecundum ius com-
mune, per viam appellationis, vel nullitatis, tunc ſemiplenè
probanti benè defertur iuramentum in ſupplementum pro-
bationis, ſed text.in d.l.fin.& ibi Bald. loquitur, quando agitur
de retractatione ſententiæ de iure ſpeciali per viam reſtitutio-
nis in integrum; quia non detegit iniquitatem ſententiæ, ſicut
appellatio, vel nullitas.l.præfecti. in princ.ff.de mino. Alia cau-
ſa eſt, vbicunque requiritur, teſtes eſſe rogatos, cùm pars, quæ
non fuit rogata, non poſſit ſubrogari, ideo tunc non defertur
iuramentum in ſupplementum proba.ſecundum Bald. in l.2.
circa fin.C.de bono.poſſeſ.ſecundum tab.ſic quando agitur de
probanda præſcriptione, cùm cenſeatur odioſa ſecũdum Bal.
110 hic, in vltim.colum.quod limita, vt per Ludo.in 29.col. † Si-
militer, quando recurritur ad eccleſiam propter defectum iu-
dicis ſecularis, tunc coram Epiſcopo non habet locum iſtud
iurm neceſſarium, quia ad eccleſiam non poteſt haberi recur-
ſus in ſubſidiũ, niſi manifeſtè appareat, ꝙ ↄſcientia mea ſit læ-
ſa, ita ſing.Bal.in c.ſi quis per triginta. in vlt.col. ver. poſtremò
111 quæro, ſi de feu.fue.contro.inter do.& agna.† Similiter, quan-
do agitur de probando intereſſe ſingulari, ſecundum Bald.in l.
1.ad finem. C. de ſent.quæ pro eo, quod intereſt. Et pondera,
quia inter alia mouetur Bal. quia tunc teſtis procedit per viam
induſtriæ, & non per viam ſenſus corporalis, ideo liquida pro-
batio requiritur, quod reputat perpetuò menti tenendum.
112 † Ex iſta ratione inferas generaliter, quòd vbi agitur de pro-
bando dominio, vel iuriſdictione, vel diſtrictu, vel ſimilibus, in
quibus teſtes magis deponunt per iudicium intellectus, quàm
per ſenſum corporalem.in c.cum cauſam.de teſti. Docto.in l.
ſolum.C.eo.titu.In iſtis caſibus, & ſimilibus non defertur iſtud
iuramentum neceſſarium.Similiter, quando agitur de proban
do iuſto impedimento citati, ſecundum Ioan.Andr,& alios in
c.1.de dolo.& contu.in 6.in nouel.Similiter, quando agitur de
probando mandato, ſecundum Bal.& Ange.in l.non ſolum.§.
qui alieno.ff.de procur.per glo.ibi, quam ad hoc reputat ſing.
Lud.Rom.hic in 26.col.in 3.fal.Vltimò, quando probatio po-
nitur in conditione, ſecundum Bald.in d.l.in bonæ fidei.in pen.
col.in ver.expedita eſt ſecunda pars, & ibi Saly.in 18.col. Lud.
Rom.hic, in 19.col.ponderat Bald.velle contrarium, & diſtin-
guit, vt hic per eum. Adde, quòd contrarium videtur tenere
idem Bal.in l.id quod pauperibus.in 6.q. C. de Epiſco.& cleri.
& dubitat de veritate. Franciſ.de Are.in c.2. in 2.not.per illum
tex.de proba. Tu tene deciſionem Bald.& Sal.quam etiam ſe-
quitur Alex.in l.licet Imperator.in 1.col. in 2.not. ff. de leg.1.&
confirma ex eo, quod pulchrè decidit Barto. in l.ait prætor.§.ſi
iudex.in pen.q.ff.de re iud.cuius deciſionem ſequitur, & repu-
tat not.dignam Bal.in c. quod ad conſultationem. in 2.col. de
re iud.& in l.3.in vlt.colu. C. de ſent. quæ ſine certa quantitate
¶ Vidimus de cauſis, in quibus quamuis ſemiplenè probatum
ſit, tamen non defertur iſtud iuramentum, nunc videamus de
113 perſonis, & hic inuenio triplicem ſpeciem. † Nã infami, vſu-
rario, iudæo, aut aliàs vili perſonæ, quamuis ſemiplenè proban
ti, non defertur iſtud iuramentum, quia ſuccedit loco teſtis, ſe-
cundum Cy.in d.l.in bonæ fidei.in 7.q. Bal.in l.qui accuſare.&
ibi Moder.C.de edend.& in rub. de contro. inueſti. Cano.in d.
c.fi.Angel. in q. per eum diſputata, quæ incip. Aſtenſis miles.in
29.col.Bar.hic in vlt.colum.Ludo.& Alex. Imò generalius in
omnibus cauſis, in quibus repellitur quis à teſtimonio, multo
fortius repellitur ab iſto iuramento neceſſariò, ſecundum Bal.
in d.l.qui accuſare.& ſequitur Ludo. Rom.hic, in 13. fall. qui
per hoc infert in ſpecie ad duos caſus, quos in rep.proſequutus
114 ſum. † Tu inferas, ꝙ ſtipendiarijs noſtris tp̃is, quia ſunt infa-
mes de facto, cùm locent operas ſuas pro pecunia.l.2.§. fin.in
fi.ff.de infam. non defertur iſtud iuramentum neceſſarium, ita
ſing.tenet Albe.de Roſ.in rub.ff.de teſt.in 1.colum.vbi limitat,
niſi ſint ſtipendiarij Imperatoris, vel Papæ, & ita refert, & ſequi
tur do. Lanfr.in commento.c. quoniam contra falſam. in 3.q.
de proba. Pro quo adde, quod tenet do. Anto.de But.in c.fi.in
pen.col.extra eo.vbi tenet, ꝙ ſi ſtipẽdiarius litigat cum aliquo,
iudex debet potius deferre iuramentum aduerſæ parti, quàm
ſtipendiario.vide tamen, quod de ſtipendiario aſſerẽte equum
mortuum in bello, & afferente literas, quòd ſibi deferri debeat
iuramentum in ſupplementum, decidit Bald.in rubr. C.de fid.
inſtru.in 4.col.Item adde inquantum dixi, quòd iudæo haben-
ti ſemiplenam probationem non defertur iſtud iuramentum
neceſſarium, poteſt probari noua ratione.Nam iudæo non de-
bet ſeruari æquitas, ſed merus rigor iuris, vt eſt gl.no.in c.2.in
glo.fi. de iudæ. ſed de rigore iuris ſemiplenè probanti non eſt
deferendum hoc iuramentum, ſed ſolùm iuramentũ ex æqui-
tate ſecundum Bal.in rub.de controuer.inueſt. & per hoc po-
tes nouiter attentare, quòd in iudæo non habet locum purga-
tio moræ, cùm ſit fundata in æquitate.l. ſi ſeruum. §. ſequitur.
ff.de verbo.oblig. & erit noua limitatio ad materiam.l. ſi inſu-
115 lam.ff.de verb.obl. ¶ † Circa iſtud de vſurario, ſcilicet, quòd
ipſi non deferatur iuramentum, occurrit mihi noua quæſtio,
nunquid, ſi vſurarius præſtitiſſet cautionem iuxta. c. quanquã.
de vſur.in ſexto, an præſtita iſta cautione deſinat eſſe infamis,
ita quòd poſſit ſibi deferri iuramentum tãquam honeſtæ per-
ſonæ? Aſſumo partem affirmatiuam, quòd ſic. nam præſtita
iſta cautione poteſt facere teſtamentum, ergo poteſt eſſe te-
ſtis, quia maius eſt poſſe facere teſtamentum, quàm teſtificari.
ergo videtur purgata infamia.Secundò facit, quod dicit Bald.
nec melius quicquã allegari poſſet, in c.paſtoralis. in vlti.col.
de offi.ord.vbi decidit, quòd vſurarius manifeſtus, qui præſtitit
cautionem, ſicut poteſt teſtari, ita poteſt eſſe teſtis, ſi ita eſt, er-
go ſi poteſt eſſe teſtis, poteſt eidem deferri iuramẽtum in ſup-
plementum, quia conuertuntur, poteſt eſſe teſtis, ergo poteſt
eidem deferri iuramentum, & ècontra.In contrarium pro alia
parte facit, quod dicit Bald.in l.improbum. C.de infam. vbi di-
cit oppoſitum, quòd vſurarius manifeſtus non poteſt eſſe te-
* lis, * quòd etiam poſt peractam reſtitutionem remanet inte-
mis. Et ſi dicatur, Bald.in d.l.improbum.non loquitur præſtita
cautione, ergo fortius debet operari reſtitutio vſurarum, quã
cautio de reſtituendo, & ſic Bal.in l.improbum.loquitur in fo
tioribus terminis. Confirmatur ex eo, quod vult Barto.in l.pr
làm.§.non ſolum.per illum text.ff.de ritu nup. Ad huius veri-
tatem duo ſunt videnda. Primò, nunquid concluſio Bald.poſt
præſtitam cautionem, poteſt facere teſtamentum, ergo po-
teſt eſſe teſtis, ſit vera. Secundò videndum eſt, nunquid vſu-
rarij facta reſtitutione, & habita abſolutione ſint infames. Et
quòd iſta conſequentia per dictum Bald. non ſit vera, argui-
tur ſic. Vilis perſona repellitur à teſtimonio, & tamen poteſt
facere teſtamentum. Item teſtis, qui non habet in bonis tan-
tum, quantum valet cauſa, ſuper qua deponit, non poteſt eſſe
teſtis. glo. in §. ſi verò abſunt.in verſic. ſubſtantiam. de hære.&
fal.& poſito, quòd gloſſ.non diceret ita ſimpliciter, verum ta-
b men eſt, quòd teſtis pauper repellitur, & tamen non repellitur
116 à teſtando. [b] † Circa ſecũdum, nunquid vſurarij præſtita cau-
tione

ADDITIONES.

a ¶Infames.Adde Bar.in l.Caſſius.ff.de ſena.Flor.in l.3.in prin. ff.de teſti. Arch.
in c.ipſi apoſtoli.3.q.7.idem Arch.in §.cuius in agendo, circa prin.3.q. Bal.in
c.ad noſtram.circa prin.de pro.

* Teſtis.

b ¶Teſtando.Adde gl.in verbo locuples, in §.item teſtium.4.q.3. & Spec.in tit.
de teſte.§.1.ver.item, quod eſt pauper.Cyn.in l.3.in 8.q.C.de reb.cred.Fran.
de Are.conſi.13.incip.viſo diligenter themate.

tione restituantur ad famam, tene q sic. per text. in c. cuncta.
ver. donec reddunt. de vsu. per quē text. decidit Bal. in rub. C. de
vsu. in 2. col. quod omnis infamia, & nomen vsurarij aboletur
per talē cautionem. confirmatur p l. imperialis. in prin. & ibi
Bald. C. de nupt. Relinquo vos cogitantes in ista quæstio. quia
117 noua est: passus tamen est dubius.† Secunda species est, quā-
do quis semel repertus est periurasse, perdit postea beneficiū
probationis iuramentalis, vt est text. in c. paruuli. 22. quæst. 5. &
118 supra plures retuli. † Tertia species est in personis, quæ veri-
similiter deierarent, ita not. Bald. in l. 2. in 2. not. per illum tex. &
ibi no. Pau. de Cast. C. de indi. vidui. tol. Bal. in l. quæ sub cōditio
ne. in prin. ff. de condi. insti. Lud. Ro. hic in 15. fal. Facit text. in c.
clericos in gl. 2. de coha. cle. & mulierum. tex. in §. nos igitur vi-
dentes. in 28. col. in Auth. de nup. glo. & Doct. in c. 2. qui cle. vel
vouen. bona glo. in c. quamuis. 22. q. 5. & quæ sit pœna facientis
iurare eum, qui scit periuraturum, habetur. 22. q. 5. c. ille qui. &
ibi Arch. & c. seq. & gl. 15. q. 5. c. presbyteri. ¶ In ead. glo. ad fi. ha-
bes no. in gl. q requiruntur ad hoc, vt actori semiplenè probāti
deferatur istud iuramentum necessarium, quia tribus concur-
rentibus, vt in glo. debet deferri actori, & non reo. Idem in effe-
ctu tenet Bar. in vlt. col. Alb. Sal. Fulg. & Alex. hic, glo. in c. fi. in
gl. fi. ad fi. extra eo. Pet. Cy. Ray. Bald. & latius Sal. in d. l. in bonæ
fidei. & ibi dicit Sal. q istam opi. seruat communis practica, &
Bal. in c. cum ecclesia Sutrina. in 3. q. si de causa poss. & proprie,
& ista est vera, & pro ea bene facit text. in c. ex insinuatione. de
procu. quicquid ibi dicat Pan. in 3. q. Ad idem benè facit tex. in
c. 1. §. sacramentum. de consue. rect. feud. in versi. si aliquid pro
eo fit, qđ iudicem moueat. Tertiò facit, quia istud iuramētum
necessarium dicitur in supplementum probationis, vt est text.
in c. 2. in versic. suffragium. & ibi Bald. in vlti. col. ad hoc not. de
proba. ergo debet deferri illi, qui semiplenè probauit, quia isto
modo supplet probationem, ita teneas, quamuis do. Azo te-
nuerit, q semper debeat deferri reo, etiam quando actor semi-
plenè probauit, quem refert, & videtur sequi gl. in d. l. in bonæ
fidei. & expressè glo. in c. cum sint partium iura. de reg. iur. in 6.
dicit gl. in l. maritus. in gl. 1. ff. de quæstio. q consuetudo sic ob-
seruat. Idem tenet do. Anto. & Imo. in c. fin. extra eod. & Ange.
hic. pro ista sententia stringit iste text. vbi iuramentum fuit de-
latum reo, & non actori, & tex. in d. c. fi. in versic. sanè. Respon-
deo, q non apparet hic fuisse semiplenè probatum, vel quòd
concurrerent omnia necessaria, fateor tamen, quòd est mul-
tum arbitrarium iudici, inspecta qualitate causæ, & persona-
rum. d. c. fin. cùm hæc omnia arbitrio iudicis relinquantur, ita
tenet glo. in c. 1. in glo. fi. de gradibus succes. in feudo. Specu. in
tit. de iuramenti delatione. §. 1. ver. tu autem plenius. Bal. hic in
* pen. col. qui dicit, *quòd ita omnes tenent*, & idem Bald. in c. 1. qui
testes sint necess. Ang. in q. per eum disputata, quæ incipit, Asten
tis miles. in 29. col. Pan. in d. c. fin. in versic. sanè. & Ludo. Rom.
hic, ita etiam Archid. in c. viduas. 27. quæst. 1. Hostiens. in c. mu-
lieri. extra eo. Item adde glo. not. in §. si verò pecuniæ. in Auth.
de nup. in 30. colum. in verbo iureiurando, quæ notabiliter di-
cit, q super fructibus, quando dubitatur de eorum quantitate,
debet deferri istud iuramentum necessarium reo, & non acto-
ri, quia melius scit veritatem, quæ glo. non est alibi in iure, se-
cundum Bar. in c. grauis. in 1. colum. de resti. spolia. Ange. in l. si
nauis, ad fin. ff. de rei vendi. Ludo. Rom. hic, in 16. colum. Adde
119 etiam ad requisita huius glo. illud, † quod dicit Bald. in cap. 1.
in 1. colum. si de inuest. inter dom. & vasal. lis oriatur, q in casi-
bus, in quibus facultas probandi per sacramentum transit ad
successorem, intelligitur si successor possit iurare, quia verisi-
militer sit informatus de veritate. ¶ Capio glo. fi. in verbo, q si
aliàs. q diuiditur in duas partes. Primò declarat tex. Secūda ibi,
sed quare diuersum. gl. per viam quæstionis assignat rationem
diuersitatis inter primum casum huius l. & ver. fin. Istam ratio-
nem reprobat Barto. in 3. colum. in fi. quia etiam in iuramento
iudiciali interuenit auctoritas iudicis. Tu salua glo. quia iura-
mentum necessarium defertur à solo iudice, & sic iudex ne-
cessitate interuenit, vt dixi in tex. sed iudiciale defertur à parte
parti, licèt præsente iudice, & sic non est necesse, quòd iudex
deferat. Extra glo. Bar. hic in vlt. colum. format quatuor quæ-
stiones, quarum tres expediui in notabilibus. Restat vltima, an
ista lex, quæ permittit retractationem per instrumenta de no-
uo reperta, procedat in testibus nouiter repertis, tenet Barto. q
sic, nisi publicatio aliorum testium timore subornationis im-
pediat istos nouos testes recipi. Idem tenet Bald. in 3. quæst. hic,
Ange. Pau. de Cast. & latius Lud. Rom. hic. Pan. & Imo. in cap.
fin. extra eo. Contrarium tenet dom. Anto. in c. 2. in vlt. colum.
in 6. q. per duo fundamenta, quibus respondet Pan. ibi, & Lud.
hic, in 46. colum. contra Bar. etiam tenet Alber. hic in antepen.
col. & ita facile esset tenere, iuncto eo, quod tenet Bar. in Auth.
at qui semel. in 3. col. C. de proba.

Repetitio l. Admonendi. Dom. Ias. de Mayno Mediolanensis. I.V.D. clarissimi.

SVMMARIVM.

1 *Sententiā, quæ transiuit in rem iudicatam, instrumentum, transactio, testamentum, vel iuramentum an rescindantur per instrumenta de nouo reperta. nu. 2. & seq.*
5 *Exigere quid sit.*
6 *Aduersatiua debet aduersari in facto, & in iure.*
7 *Interdum dictio, & de eius natura.*
8 *Retractatio, de qua in hac lege, an concedatur ipso iure absque eo, quòd in integrum restitutio petatur, an vero necessariò prius requiratur restitutio in integrum.*
9 *Sententia lata prætextu iuramenti falsi, nunquam transit in rem iudicatam.*
10 *An ista retractatio concedatur ipso iure, an ope exceptionis.*
11 *In secunda dilatione potest actor solum producere testes, in quibus fuit diligens in prima dilatione, non autem posset alios nouos testes producere.*
12 *Post publicatas attestationes possunt alij recipi parte non opponente, sic in probatione non admissibili, vel exceptione. num. 13. & 14. sic in alijs intelligitur parte opponente. nu. 15. 16. & seq.*
21 *Si testes non sunt ritè recepti, publicatio non nocet.*
22 *Verbum solet, quando importet necessitatem, & quando non.*
23 *An iudex necessitetur deferre iuramentum in litem.*
24 *Iuramentum, & positio defertur in re dubia. nu. 25. & seq.*
34 *Dictio secundum, quando importet conditionem.*
35 *Iuramentum, vel transactio an retractentur per instrumenta de nouo reperta, & de ratione. nu. 37. & 44.*
36 *Quid in arbitramento.*
38 *Sententia lata ex probationibus priuilegiatis nunquam transit in rem iudicatam.*
39 *Sic in sententia lata ex iudicio peritorum.*
40 *Quid si per euidentiam rei constat contrarium.*
41 *Sic in sententia lata secundum consilium sapientis.*
42 *An à iuramenti delatione possit appellari.*
43 *Quid à sententia arbitri.*
45 *Casus, in quibus sententia nunquam transit in rem iudicatem, & seq.*
49 *Sententia lata ex duab. causis, vna vera, alia falsa, sustinetur ex vera.*
50 *An post conclusum in causa possint instrumenta de nouo reperta produci. nu. 52. & seq. 57. & 58.*
51 *Quid si renunciauerit.*
56 *Quid in criminalibus.*
59 *Quid in testibus.*
60 *Qualiter probabitur, quòd instrumenta sint de nouo reperta. num. 61. cum limitationibus.*
62 *Iudici nunquam concluditur in causa, & semper potest interrogare. num. 63.*
64 *Quid in allegationibus iuris, & seq.*
72 *An actor, qui nihil probauit, possit deferre iuramentum reo. nume. 71. & 73.*
74 *Iuramentum iudiciale debet deferri in principio litis.*
75 *Quomodo dicatur nihil probatum.*
76 *Terminus assignatus à iudice, quando habeat vim peremptorij.*
77 *Lite non contestata non est dandus terminus ad probandum.*
78 *Lite non contestata regulariter non peruenitur ad sententiam.*
79 *Probationes sine vlla dilatione an valeant.*
80 *Sententia absolutoria, quia nihil probatum, an sit diffinitiua.*
81 *Quando actor plenè probauit, an teneatur iurare, & ibi etiam quid si statutum velit. nu. 82. 83.*
84 *Iuramentum calumniæ an remittatur stante plena probatione.*
85 *Quando dicatur plenè probatum.*
86 *An per leuem probationem deferatur iuramentum in supplementum probationis.*
87 *An habens domesticam, seu priuatam scripturam possit petere, quòd sibi deferatur iuramentum. nu. 87. & 94. cum seq.*
88 *Quid in habente epistolam.*
89 *Quid in habente comparationem literarum.*
90 *Quando apocha probet. nu. 91. 93. 95. 96. 97. & 106. & 109.*
92 *Quid de literis sigillatis.*
98 *An partes possint expresso consensu facere, quòd priuata scriptura plenè probet.*
99 *Non creditur scripturæ massarij communis.*
100 *Non valet pactum partium, quòd credatur vni testi.*
101 *An valeat conuentio, quòd de damnis, & interesse stetur dicto partis, vel quòd testes probent sine iuramento.*
102 *Probationes inualidæ, vel testes non ritè recepti an probent. num. 103. 104. & 105. & seq.*
110 *Liber rationum quando probet. nu. 111. cum seq.*

113 *Scriptura cenſus an probet.*
114 *Quando liber rationum plenè probet contra ſcribentem.nu.115.*
116 *Ex poſitione negatiua quis non poteſt ſe fundare, ſic nec ex alijs negatis.nu.117. & ſeq.*
120 *An liber rationum probet pro ſcribente.nu.120. & 125.cum ſeq.*
121 *An ſtatutum, vel conſuetudo poſſit validare, vel inualidare probationem.nu.122.& ſeq.*
126 *An liber tutoris, vel curatoris probet pro eis.nu.126.*
127 *An per ſolum iuramentum de expenſis credatur executoribus teſtamentorum.*
128 *An liber mortui probet pro hærede.*
129 *An ſi aduerſarius vult ſtari libro rationum mercatoris contra ſcribentem, teneatur ſtare pro ſcribente.*
130 *Quando intelligatur vnum capitulum, vel diuerſa.*
131 *An liber mercatoris, vel campſoris de iure communi probet pro ſcribente, vel pro tertio.nu.133. & 134.*
132 *Quid in libro gabellariorum, vel deputatorum ad collectas.*
135 *An ſi dubitatur cuius manu ſit ſcriptus liber, recurrendum ſit ad comparationem.*
136 *An liber archiui publici probet.*
137 *Qui de libris, qui ſunt in curijs ciuitatum Epiſcoporum, vel aliorum præſidentium, in quibus continentur reditus.*
138 *Quid de libris vſurariorum.*
139 *An epiſtola, quæ ad abſentes ſcribitur, probet.nu.140.141.*
142 *Qui ſimpliciter acceptat epiſtolam, dicitur conſentire.*
143 *Epiſtola ſine nomine ſcribentis an ſit valida.*
144 *Literæ credentiæ an probent.*
145 *Quid de literis Epiſcoporum, & aliorum prælatorum.*
146 *An literæ recommendatitiæ probent.*
147 *An falſificans literas priuatas puniatur, & qua pœna.nu.148.*
149 *Quid de non reſtituente, vel aperiente literas.nu. 150.*
151 *Quid de oſtendente aduerſario.*
152 *An mercator poſſit literas cambij reuocare.*
153 *Quid ſi literæ cambij ſunt amiſſæ.*
154 *Scriptura publica quando probet.*
155 *An exemplum inſtrumenti probet.*
156 *Inſtrumentum an probet quo ad tertium.nu.157.*
158 *Confeſſio facta abſente parte quando probet.nu.159.*
160 *Intitulatio libri defuncti quando probet.*
161 *Protocollum notarij defuncti imperfectum an probet.*
162 *Imbreuiatura notarij defuncti an probet.*
163 *Defectus in indictione, in nomine Papæ, vel ſimilibus, an vitiet inſtrumentum. nu.166.*
164 *Recurrendum eſt ad protocollum, quando eſt varietas.*
165 *Notarius intelligitur rogatus, vt apponat clauſulas conſuetas.*
166 *Indictio omiſſa à notario vitiat inſtrumentum, ſi tamen ſit poſita, & corruptè, non vitiat.*
167 *Quando fuga probet.nu.168. cum limitationib.*
169 *Quando fuga faciat indicium ad torturam.*
170 *Si famulus aufugit, præſumitur ſubtraxiſſe res.*
171 *Quid ſi reus aufugit, ne iudicium finiatur.*
172 *Quid de incarceratis, qui aufugiunt, an talis fuga plenè probet, & an teneantur pœna effracti carceris.nu.173.*
174 *An carcerando poſſit aſſignari platea pro carcere, & an teneatur Poteſtas in ſyndicatu.*
175 *Damnatus ad mortem ſi aufugit de carceribus, peccat mortaliter.*
176 *Quid in notario fugiente, vel officiali.nu.177.*
178 *Quando vnus teſtis faciat ſemiplenam probationem.cum limitationib, nu.183.197.198.199.200.201.*
179 *Quid in fratre, vel coniuncto.nu.180.181. & 182.*
184 *Quid in teſtamentis, & in inueſtituris, nunquid duo teſtes faciant ſemiplenam probationem? & nu.185.& 186.*
187 *Caſus, in quibus vnus teſtis non ſemiplenè probat.*
188 *In minimis ſufficit iuramentum ſolum.*
189 *Dicto Cardinalis de latere an credatur.*
190 *An ſtetur dicto ſolius Papæ.*
191 *An Papa poſſit ſtatuere, quòd credatur vni teſti, vel ſtatutum Epiſcopi.num. 192.*
193 *An ſoli Epiſcopo credatur.*
194 *An ſtetur dicto interpretis.*
195 *Quid in dicto medicorum. nu.196.*
202 *An teſtes deficientes in probatione quantitatis probent, vel ſi non recordentur de precio.nu.203.vel ſi non plenè deponunt.204. & ſeq.*
208 *An teſtis examinatus à notario, & non à iudice, probet. nume. 209. & ſeq.*
212 *An iudex poſſit notario committere examinationem teſtium, vel teneatur per ſe ipſum examinare.213.*
214 *Quando notarius ſine commiſſione iudicis poſſit teſtem examinare.*
215 *Neceſſitas quando faciat licitum.nu.216.217. & 218.*
219 *An teſtis ſine iuramento probet.nu.220.221.222.& 234.*
223 *Et an iuramentum ſit de forma.& nu.224.*
225 *An iudex amplum habens arbitrium poſſit credere teſtibus non iuratis.nu. 226.*
227 *Quid ſi teſtis primò depoſuit teſtimonium, poſtea iurauit, an probet. num.230.231.*
228 *Teſtes an in teſtamento debeant eſſe rogati.*
229 *An auctoritas poſſit interuenire poſt.*
232 *Qui teſtes admittantur ad probandum conſuetudinem.*
233 *Practica reſcripti executoris ad prouidendum alicui de beneficio, ſi eum idoneum repereris.*
235 *An credatur ſacerdoti confeſſori ſine iuramento.*
236 *Iudex poteſt à teſte exigere iuramentum, licèt partes remiſerint.*
237 *An perito in arte credatur ſine iuramento.*
238 *Doctores præſentantes ſcholarem, non tenentur iurare.*
239 *Iuramentum in dubio non præſumitur.*
240 *An per verba enunciatiua probetur iuramentum.*
241 *An valeat ſententia de antiquo, licèt acta non reperiantur.*
242 *An teſtes faciant fidem contra tertias perſonas.*
243 *An fama faciat ſemiplenam probationem.*
244 *Quid in inſtrumentis.*
245 *Quando dicatur eſſe in antiquis.nu. 246.*
247 *Fama cum probatione præfertur probationi ſine fama.*
248 *Fama ſola an ſufficiat ad probandum.*
249 *Vnus teſtis cum fama quando probet.*
250 *In cauſa vſurarum exiſtente ſola fama, an ſit deferendum iuramentum.*
251 *In criminalibus an ſola fama ſit ſufficiens indicium.*
252 *Quid in cauſa matrimoniali.ibi.*
253 *An duæ ſemiplenæ probationes faciant vnam plenam. num.254.255. 257.& 265. & 266.*
256 *Mille teſtes ſingulares tantum probant quantum vnus.*
258 *Vnus teſtis, & confeſſio abſente parte plenè probant.*
259 *Fama publica, & vnus teſtis plenè probant.*
260 *An probans per vnum teſtem numerationem, & per alium confeſſionem, dicatur plenè probaſſe.*
261 *Quomodo probetur inceſtus.*
262 *An arguere liceat ex coniunctione duarum legum, vel capitulorum.*
263 *Non probant teſtes perfectum acceſſum, niſi viderint principium, & finem.*
264 *Dictio ad, & vſque, requirunt rei conſummationem.*
265 *Probatio reſultans ex diuerſis non eſt propriè probatio.*
266 *An duo ſemeſtria coniungantur, vt faciant annum poſſeſſionis.*
267 *Probatio actoris perfecta, & rei imperfecta, quæ præferatur.*
268 *Cui ſit deferendum iuramentum, reo, an actori.nu.312. & 314.*
269 *An vna probatio imperfecta tollat aliam imperfectam.*
270 *Quando hincinde eſt ſemiplena probatio, vincit reus.*
271 *Caſus, in quibus licèt quis ſemiplenè probauerit, non defertur iuramentum in ſupplementum probationis, & nu.193. & ſeq.*
272 *Quæ dicatur cauſa magna, & quæ parua.*
273 *Quæ dicantur cauſæ breuiores.*
274 *In cauſa criminali non defertur iuramentum. nu.275.& 276.*
277 *Quid in cauſa ſpirituali.*
278 *Quid in cauſis famoſis.*
279 *Quid in cauſa vſuraria.*
280 *Quid in cauſa ſtatus.*
281 *Quid in cauſis feudalibus.*
282 *Quid ſi requirantur probationes apertiſſimæ, vel legitimæ.nu.283.*
283 *Quæ dicantur legitimæ probationes.*
284 *Quid in exceptione excommunicationis.*
285 *Quid in probando impedimento.*
286 *Quid in probanda ingratitudine, & qui teſtes requirantur.nu. 287.*
288 *Si creditor lacerauit inſtrumentum, an ſit locus delationi iuramenti.*
289 *Quid in retractatione ſententiæ.*
290 *Quid in probatione fideiuſſoris.*
291 *Quid in commiſſione pœnæ.*
292 *Quid in præſcriptione.*
293 *Qui agit tanquam procurator, debet liquidiſſimè probare.*
294 *Caſus, in quibus non defertur iuramentum in ſupplementum probationis.nu.295.296.297. & 298.*
299 *Mulier an poſſit eſſe teſtis, & an ei deferatur iuramentum.*
300 *Quid in ſtipendiarijs noſtri temporis, & nu.301.302.*
303 *Lex admonendi, in quo iuramento loquatur.*
304 *Sententia lata ex probationibus priuilegiatis nunquam tranſit in rem iudicatam.*
305 *Licèt ex forma ſtatuti ſtetur dicto alicuius, tamen poteſt contrarium probari.*
306 *De expenſis an ſtetur iuramento partis, & poſſit contrarium probari.*
307 *Iuramentum quando habeatur pro plena probatione, vſque ad.nu.312.*
313 *An iuramentum tranſeat ad hæredes, ſeu facultas iurandi. nu.314.*
315 *Si iudex non deferat iuramentum, an poſſit appellari.*
316 *Vtrum requiratur, quòd pars de neceſſitate teneatur petere, quòd ſibi deferatur, an iudex ex officio poſſit deferre parte non petente.*

Quo-

ADmonendi. Obſeruata eſt à me iam dudum antiqua hæc in
ſtudijs meis diſciplina, viri fratres, & auditores dile-
ctiſſimi, vt ſi inter ſtudendum dignum aliquod oc-
currat, in quo mea opera vobis, ac reliquis legũ ſtudioſis vſui
eſſe poſſit, & adiumentum aliquod præſtare, non recuſem, ſed
potius ad id omni conatu contendam, hoc eſſe fateor mei de-
biti, meique officij, cùm pro veſtris in me meritis, & mea erga
vos obſeruantia, tum ex publico legendi munere (quod in pre
ſens habeo) ſuper hac eminenti ordinariæ lectionis ſella. Nu-
per igitur cùm inter quotidiana noſtrarum lectionum curri-
cula offerretur ſolennis.l.admonendi. ff.de iureiur. quæ mate-
riam habet altam, ſubtilem, profundam, ac in forenſib.cõtro-
uerſijs crebra exercitatione verſatilem, illam ego Iaſ. de May-
no Mediol. vtriuſque cenſuræ Doctor indignus in hac floren-
tiſſima cæterarum omnium Ticinenſi academia, pro cõmuni
vtilitate pleno ſtylo commẽtandam aſſumpſi. Collectis itaq;
ex omni pontificio, & Cæſareo iure opportunis deciſionib.&
articulis accuratè, ſubtiliterque diſcuſſis, materiam opulentio-
rem reddam, vbi quicquid ad hanc rem ſpectat, ſuo loco con-
gruè repoſitum facillimè quilibet lector inueniet. Iſtam l.Bart.
ſolenniter commentauit, & vtili, ac pretioſa admodum ſu-
pellectile exornauit, ſed qui poſt eum ſucceſſere, ſtrictim, & cõ
pendioſius proceſſerunt, meſſis equidem multa, operarij ve-
rò pauci. Ego ordine Bar. obſeruato, cuius veſtigia venerari, &
adorare ſolitus ſum, nihil eorum, quæ ſcripſit prætermittam,
& vltra eum multa vtilia, ac neceſſaria ſubnectam. ¶Ad cui-
dentiam habent præmittere iuuenes pro introductione ad in-
telligentiam tex. ꝙ iſta l. multum variatur in intellectu, timore
contrarij. l.ſub ſpecie. C. de re iudi. & l.Imperatores. ff. eo. tit. de
1 re iudi. quib. iurib. traditur regula, † ꝙ ſententia, quæ tranſiuit in
in rem iudi. non poteſt retractari per inſtrumenta de nouo re-
perta, & iſta regula procedit non ſolùm in ſententia lata in cau
ſis ciuilib. ſed etiam in criminalib. in quib. ſi reus fuerit condem
natus, & poſt condemnationem appareat de innocẽtia rei per
inſtrumenta de nouo reperta, tamen ſententia retractari nõ po
teſt, tex. eſt valde not. in l.diui fratres. ff. de pœn. quam Barto. ibi
multum no. dicens, tene bene menti iſtam l. & nunquam obli-
uiſcaris, niſi remiſſio fiat à principe, vt ibi, & l. 1. §. ſi quis vltrò.
2 ff. de quæſtio. † Idem in inſtrumento teſtamẽti, a poſteà reperti
a poſt ſententiam, quia per illud ſnĩa retractari non poteſt, & ſic
etiam in vltimis volunt. gl. eſt not. in l.4. aliàs eſt tertia. §. itẽ ipſe.
in verbo euincitur, quam ibi multum not. Ang. ad hoc. ff. ſi cui
3 pluſquam per l.fal. quamuis in hoc vltimo † ſecus ſit in tranſa-
4 ctione. l.de his. ff. de tranſ. in l.1. in prin. ff. quemad. teſt. ape. † &
aliud ſit in iuramento per l.ſi. C. de reb. cred. ſed in hac. l. dr̃ con
trarium, ꝙ imò ſnĩa retractatur per inſtrumenta de nouo re-
perta. Et propterea iſta l. legitur in glo. 2. altero de tribus modis.
duos alios intellectus addunt Doct. hic, quos referam in d. gl. 2.
& ſic ſunt quinq; intellectus. Iſti quinque intellectus ſunt varij
inter ſe, quo ad aliud, tñ omnes iſtæ quinq; lect. tam glo. quam
Doct. in effectu tendunt ad vnum finem, & oẽs in hoc concor
dant nemine diſſentiente, ꝙ in hac l. cõſtituatur differentia in-
ter iurm̃ neceſſarium ex vna parte, qđ præſtatur à ſolo iudice
ſine partis conſenſu, imò parte inuita, & tunc ſnĩa lata per iu-
dicem prætextu talis iuramenti neceſſarij, ꝙ proceſſit parte in-
uita, & ſic ſine partis conſenſu, poteſt bene retractari per inſtr̃a
de nouo reperta. in iſtis terminis loquitur prima pars. l. vſq; ad
verſi. ſi. & iurm̃ voluntarium, vel iudiciale, qđ defertur à parte
parti, ſiue deferatur à parte parti extra iudicium, ſiue in iudicio
preſente iudice, quo caſu cùm interueniat conſenſus vtriuſq;
partis, ſi poſtea feratur ſnĩa pretextu talis iuramẽti voluntarij,
vel iudicialis, illa non poteſt retractari per inſtrumẽta de nouo
reperta. Ratio, quia tali caſu res dr̃ potius deciſa tranſactione
partium propter conſenſum vtriuſq; partis, quàm ſnĩa, & tran
ſactio non reſcinditur pretextu inſtrumenti de nouo reperti, vt
in gl. 2. in prin. & iſtud eſt, qđ propriè voluit dicere tex. in ver. ſi.
ibi in ver. tranſactum ſit negotium. Quòd autem prima pars l.
loquatur in iuramento neceſſariò, qđ defertur inuita parte, &
recuſari non poteſt, probat tex. in verbo exactũ. in prin. & text.
5 in ver. ſolent. ibi, exacto iureiurando. † cùm exigere ſit regulari-
ter ab inuito extorquere. l.fideicommiſſa. §. ſi rem. ff. de leg. 3. cũ
* vulgarib. Iſte eſt *cois intellectus* gl. & Doct. omnium Antiquorũ,
& Moder. tñ quia in ver. ſi. de ſententia verbum nullum, prout
omnes præſupponunt, idcirco alius fuit peregrinus, & multũ
ſubtilis intellectus veri ſubtilitatum principis do. Chriſtof. de
Caſtil. qui tenet, ꝙ in hac l. non conſtituatur differentia (vt oẽs
dicunt) inter ſententiam latam prætextu iuramenti neceſſarij,
& illa benè poſſit retractari per inſtrumẽta de nouo reperta, &
ſnĩam latam prætextu iuramenti voluntarij, vel iudicialis, &
illa retractari non poſſit, & ꝙ ita loquatur ver. ſi. non eſt vera
differentia huius l. quia in illo ver. ſi. de ſnĩa verbum nullũ. Sed
ſm̃ cum in hac l. conſtituitur tñ differentia, an poſt iuramen-
tum ſit ſequuta ſententia, qualecunq; iuramentum ſit ſiue ne-
ceſſarium, ſiue voluntarium, ſiue iudiciale, ſi poſt tale iuramen
tum feratur ſnĩa, illa bene poteſt retractari per inſtrumenta de
nouo reperta, & in iſtis terminis propriè loquitur tota prima
pars huius l. vſq; ad ver. ſi. ꝙ ſi alias. In illo aũt ver. ſi. propriè lo-
quitur Iuriſc. qñ prẹſtitum eſt iuramentum iudiciale, vel extra-
iudiciale inter ipſas partes, vel in præſentia iudicis, ſed nulla ſe-
quuta eſt ſnĩa, quia tunc partes dñr tranſegiſſe, & tunc propter
conſenſum vtriuſq; non poteſt recedi à iuramento, in iſtis ter-
minis propriè loquitur ille ver. ſi. Et qđ iſte text. in prima parte
propriè loquatur, qñ poſt iuramentum ſequuta eſt ſententia,
patet in ver. ſed hæ conſtitutiones, qui venit limitando, & in eo
dicitur, ſed hæ conſtitutiones tunc videntur lócũ habere, cùm
à iudice aliquis abſolutus fuerit, & in ver. ſeq. qui incip. ſolent.
Quòd aũt in verſ. ſin. nulla ſit lata ſnĩa poſt iurm̃, patet clarè in
tex. in quo de ſnĩa verbum nullum. ſnĩa eſt facti, ergo non præ-
ſumitur niſi appareat. l.in bello. §. factæ. ff. de capt. patet etiã ex
6 illa aduerſatiua, qđ ſi. † nam aduerſatiua debet aduerſari & in
iure, & in facto. l.hoc amplius. §. de his autẽ. vbi Bar. ff. de damn.
infect. vt ergo hæc aduerſatiua aduerſetur in facto, & in præce-
dentibus præſupponatur in facto, poſt iuramentum latam eſſe
ſnĩam, dicemus qđ in iſto ver. ſi. nulla fuit lata ſnĩa. Ratio diuer
ſitatis eſt, quia qñ ſnĩa poſteà fertur prætextu iuramenti præce-
dentis, quodcunque ſit illud, & tale iurm̃ ſit falſum ex inſtr̃is de
nouo repertis, certè ſnĩa dicitur fundata ſuper probatione fal-
ſa. vnde ſicut ſnĩa lata per falſa inſtr̃a, aut per falſos teſtes poteſt
qñcunque retractari. l.4. & per totum titu. C. ſi ex falſ. inſtru. ita
eodem modo ſnĩa fundata, & lata ex falſo iur̃o, & de iſtis con-
ſtitutionibus illius titu. ſm̃ eum intelligitur text. noſter ibi, con-
* ſtitutionibus Principum permitti, quamuis glo. 1. & *Docto. communiter dicant*, ꝙ illæ conſtitutiones non habẽtur, quæ ratio ceſ-
ſat, vbi nulla ſnĩa lata eſt poſt iurm̃, prout verè loquitur ver. ſi.
quis ſit verior intellectus, dicetur. j. in gl. 2. Reperenti iſtam l. iſta
eſſet vna noua, & pulchra concluſio, ſequamur interim cõem
intellectum, ꝙ in hac. l. ſnĩa lata prætextu iuramenti neceſſarij
retractetur per inſtr̃a nouiter reperta, ſecus ſi ſit lata prætextu
iur̃i voluntarij, vel iudicialis, & ſic in iſta l. cõſtituitur dr̃ia inter
iuramentum neceſ. ex vna parte, ꝙ ſnĩa lata prætextu iur̃i ne-
ceſſarij retractetur, ſecus ſi ſit lata prætextu iuramenti volun-
tarij. ¶His ſic præmiſſis condeſcendo ad text. omiſſa diuiſione
Barto. licèt illam ſequantur Fulgo. & do. Paul. de Caſtr. Diuido
hãc l. in duas partes principales. In prima loquitur de iuramen-
to neceſ. & ſic in ſententia lata prætextu iuramenti neceſſarij,
& durat vſque ad verſic. fin. ibi, ꝙ ſi aliàs. Ibi eſt ſecunda pars, in
qua ſm̃ communem Iuriſconſultus loquitur de ſnĩa lata præ-
textu iuramenti voluntarij, vel iudicialis, iſtæ ſunt propriè par
tes principales huius. l. Rurſus prima pars principalis ſubdiuidi
tur in quatuor particulas. In prima ponitur dictum in genere.
In ſecunda illud declarat in ſpecie. In tertia limitat, & reſtrin-
git. In quarta, & vltima reſpondet tacito obiecto. Secun-
da ibi, ſi quis noua inſtrumenta. Tertia ibi, ſed hæ conſtitu-
tiones. Quarta ibi, ſolent enim ſæpe. Hoc dicit in effectu, &
ſumma ſecundum intellectum omnium, nec iſtud ſumma-
rium contrariatur alicui intellectui. Sententia lata prætextu iu-
ramenti falſi, (potes addere) ſcilicet neceſſarij, ſecundum com
munia, retractatur per inſtr̃a de nouo repèrta, & in dubijs cau-
ſis ſolent iudices delato iur̃o iudicare pro eo, qui iurauit, ſi ve-
rò deciſio cauſæ ſequuta ſit inter partes iur̃o, non retractatur
per talia inſtr̃a de nouo reperta. h.d. vel ſic, & breuius tenendo
cõem ſenſum. Snĩa lata prætextu iuramenti neceſſarij falſi re-
tractatur per inſtr̃a de nouo reperta, ſecus ſi ſit lata prætextu
iur̃i voluntarij, vel iudicialis. h.d. iſta l. Et iſta lex in prima parte
principali

ADDITIO.

a ¶Adde Rom. ſingu. 195. Felyn. in cap. ſuborta. col. 8. ver. amplia. 2. extra de re iudi. BELLAC.

principali eſt ſing.& alibi non reperitur in iure ſm Ange.hic in prin.d.Pau.de Caſt.& Lud.Rom.in 5.col.& dicit etiam Bar.in prin.2.col.Caſum in hac.l.in terminis figura clarè,vt ponit do.
7 Pau.de Caſt.hic.In tex.ibi, interdum. † de natura huius dictio-
a nis interdum, * eſt denotare regulam eſſe in cōtrarium.l.interdum.cum gl.ff.de condi.inde.gl.in l.fi.in gl.1.ff.vt in poſ.leg.gl. in l.qui in aliena.§.interdum.cum ſi.ff.de acqui.hær.Dixit ergo Iuriſconſultus hic,interdum,ad denotandum,ꝙ regulariter regula ſit in contrarium, ꝙ ſententia poſtquam tranſiuit in rem iud.regulariter retractari non poteſt,vt dixi ſupra in euidentialib.ſicut nec delato iureiurando à parte parti in iudicio, vel extra,regulariter aliud quæri non poteſt.l.non erit.§. dato.l. nam & poſtea.§.1.ſ.e.& hic in ver.fi.In ver. ſed hę ɔſtitutiones.dum text.dicit, tunc locum habet, cùm à iudice, ponitur limitatio deciſionis præceden. vt procedat, qñ iuramentum fuit exactū à ſolo iudice, ſine alterius partis conſenſu, & appellatur iuramentum neceſſarium.Et ſi dicatur,qūo potuit iudex ſolus ſine conſenſu alterius partis iuramentum exigere? Huic obiectioni rñdet tex.in ver.ſolent.ꝙ iſtud iudices quotidie faciunt,quia in dubijs cauſis,&c. Et dum tex.ſubdit, cùm à iudice aliquis abſolutus fuerit,non intelligas (quamuis litera aliud ſonet) ꝙ iſta l.ſolum habeat locum, qñ reus fuit abſolutus,ſed ex contingētia facti.nam idem eſſet,& multo fortius, ſi reus fuiſſet condēnatus,& ſic lata ſententia pro actore,vt patet ex ver.ſeq.ſolent.
8 & probo viua ratione, † quia fauorabiliores ſumus reis, quàm actorib.l.Arrianus.ff.de act.& oblig.c.ex literis. extra de proba. facit glo.reputata ſingularis in c.clericos.71.diſt.quam pro ſingulari no.Bal.in l.data opera.C.qui accuſ.non poſſ. Si ergo tex. noſter procedit,qñ reus fuit abſolutus,& conſequenter in ſententia abſolutoria pro reo,quæ eſt fauorabilior, vt tñ retractetur per inſtrã de nouo reperta, quanto fortius procederet iſte tex.ſi reus fuerit condemnatus,& conſequenter ſñīa fuerit lata pro actore? & ſic cùm ſit minus fauorabilis,fortius retractabitur per inſtrã de nouo reperta, & ſic per punctū rationis oſtendo,ꝙ illud,qđ dicit tex.ꝙ abſolutus fuerit, eſt contingentia facti,non myſterium iuris,& tenet ita Bar.in vlt.col. Alb.& omnes alij Doct.indifferenter,licèt rationem proximam non inducant.Item oportet te præſupponere,prout figurat iſte caſus,ꝙ actor ſemiplenè probauerit intentionem ſuã,vel pro eo erant multa arg.contra reum,non tñ quę ſufficerent ad plenam probationem,& ſic ad cōdemnationem. Item oportet te præſupponere,ꝙ in hac l.occurrebat caſus,in quo actori,licèt ſemiplenè probanti, vel habenti multa argumenta contra reum, non tñ fuit deferendum iuramentum in ſupplementum probationis, fortè, quia cauſa erat magna, vel perſona actoris non erat legalis,ſed ſuſpecta,vel neſciebat veritatem,quibus, & ſimilib. caſib.non defertur iuramentum actori, vt in loco ſuo dicetur. Vnde iudex non potuit ferre ſententiam pro actore, quia non plenè probauerat, nec ſibi erat deferendum iuramentū in ſupplementū probatio. Item iudex noluit reum prius abſoluere propter argumenta,quæ erant ɔ̃ eum, niſi prius iuraret ſe non teneri,detulit ergo primò ſibi iuramentum ſolus iudex ſine alterius partis conſenſu,qđ poteſt, vt hic in ver.ſolent.& in c.fi.in prin.vbi gl.extra eo.& tale iuramentum dr̃ potius iuramētum purgationis,vt dicit expreſsè tex.in d.c.fi.in verſi.ſanè. tñ etiam dicitur neceſſarium,quia inuita parte defertur,nec recuſari poteſt etiam referendo.d.verſi.ſanè. & iudex poſtea ipſum reum ſm iuramētum abſoluit,& ſententia tranſiuit in rem iud.quęritur an poſſit retractari,& reſpondetur,vt in tex. & ſic totum,
9 qđ pręſupponit in reo,eſt propter facti contingentiam.¶† No. primò ex tex.ibi,ex integro,vnum caſum,quo ſententia, à qua non eſt appellatum,& ſic quæ tranſiuit in rem iudic.poteſt tamen quandocunq; retractari per inſtrumenta de nouo reperta, & ſic in effectu nunquam tranſit in rem iudi.ſ.quando ſententia eſt lata prætextu iuramenti neceſſarij falſi, quia poteſt quādocunq; retractari. rationem ſpecialitatis videbimus in gl. 2.vbi gl.ponit, & ibidem remiſſiuè addam alios quoſdam caſus.Et extende iſtam l.in prima parte, vt habeat locum non ſolum in iuramento, qđ defertur à iudice in ſupplementum ſemiplenæ probationis,ſed etiam in quocunque iuramento delato à iudice,& non à parte. ita ſing. extendit Ioan. de Imo. & Gemi.in c.cos.in prin.3.col.de temp.ord.in ſexto. poſt gl. ibi in
10 ver.affectata.& ibidem Ioan.And.in nouel.¶ † Nunc neceſſarium eſt quærere, an iſta retractatio, de qua in hac.l.concedatur ipſo iure abſque eo,ꝙ petatur reſtitutio in integrum,an verò neceſſariò prius requiratur reſtitutio in integrum,& iſta erit vna ex concluſionibus, quam plenè puto examinarè, ſubtilis eſt,& diſputabilis paſſus. Gul. de Cun.hic, cuius fuit originaliter quæſtio, quamuis eius opin. variè referatur à Doct. in veritate tenuit, quòd in hac.l. verè non requiratur aliqua reſtit.in integrum, ſed quod iſte actor, contra quem fuit lata ſententia abſolutoria pro ipſo reo,aget prima actione,& ſi ſibi opponatur de ſententia, quæ tranſiuit in rem iudi.replicabit de inſtrumentis à ſe nouiter repertis,& ſic via replicationis admittetur, per text. optimum in l. cum à te. ff. de dolo. in l. ſub prætextu,prima.C.de ſacroſan.eccleſ.iuncta.l. nam & poſtea. §. ſi minor.ſupra eod.& iuncta.l.exceptiones,in fin. ff.de excep. *Communiter per alios tenetur contrarium*, ꝙ imò in hac.l.requiratur reſti.in integ.prius à iudice impetranda,ita tenet Cyn.hic in additio.Iaco.But.Alb.de Roſa.hic in 4.colum.magna.in verſi. tunc quæro.vbi dicit,quòd iſta eſt communis opin.idem tenet Saly. Fulg.do.Pau.de Caſt.& do.Alex.hic, & dicit dom.Alex. quòd idem tenet Ang.hic,idem etiam tenet Bal.in l.ſub ſpecie. C.de re iud.vbi dicit Bald. quòd ita communiter Doct.tenent.idem Bald.in l.1.in 1.& 2.colum. C. de condi.indeb. & iſta eſt penes Docto.communis opin. pro qua ſtringit vnus tex. in quo iacet punctus, & difficultas in l.diuus.ff.de re iudi. iuncta.l.2. C.ſi ex falſ.inſtrum. Nam dicitur in l. diuus. qđ ſi ſententia ſit lata per falſas probationes.ſ.per falſos teſtes, vel falſa inſtrumenta, qđ retractatur via reſtitutio.in integ.ergo idem in l.noſtra,quando ſententia eſt lata prætextu falſi iuramēti,& conſequenter falſæ probationis debet retractari,non ipſo iure,ſed per viam reſtitutionis in integrum, nihil aliud adducitur pro iſta cōmuni ſentētia.Tu ſtringe fortius inductionem ad l.diuus.ex mente Pau. de Caſt. hic in 2.col. qa in d.l. diuus.lex magis latè ſuccurrit ad retractandam ſententiam, quam in l.noſtra. quia ibi ſententia retractatur etiam ſi inſtrumenta nō ſint de nouo reperta. ergo facilius quàm hic,vbi requiritur,ꝙ ſint de nouo reperta, & tamen ibi requiritur reſtitutio in integrum,fortius ergo requiretur in hac. l. & ſecundum iſtam opin. oportebit iſtam l.ſupplere per illam.l. diuus. Limita iſtam communem conclu.vt procedat,niſi interceſſiſſet dolus rei decipientis actorem, cuius dolo actor inſtrumenta inuenire nō potuerit, tunc concurrente dolo partis, bene retractabitur ſententia ipſo iure abſq; reſtitutione in integrū, ſic procedat tex.no.in l.cum à te.ff.de dolo. ſecundum Sal.Pau.de Caſt.& dom.Alex.hic.Adeo,ꝙ ante eos per illam l.cum à te.ſic limitauit Ang. in l.diuus.ff.de re iud.tamen Imo.ibi reprobat hanc limita. per illum text.in d.l.diuus. qui poteſt etiam loqui in tali caſu, quando falſi teſtes fuerunt dolo producti à reo: aliàs nimium reſtringeretur ille text. Eodem modo, quando reus doloſè falſis fortè allegationibus induxiſſet iudicem ad deferendum ſibi iuramentum contra abſentem actorem, & poſt iuramentum iudex tuliſſet ſententiã, tunc talis ſentētia retractaretur ipſo iure,abſq; reſti.in integ.per l.cum prætor.§.Marcellus.iuncta glo.in verbo ſciens. ff.de iud. ſm intellectum Bar.& aliorum ibi,& Pau.de Caſt.& do.Alex. hic. Quid tenendum? Iſta ſit vna ex concluſionib. diſputandis in hac. l. in qua audacter teneo contra communem ſententiã, & ſequor opi. Gul. ꝙ in hac l. nulla requirat̃ reſtitutio in integ. ſed iſta retractatio ipſo iure permittatur per hanc l.quæ de reſtitutione verbū nullum,& in primis inuenio, qđ Ang.in lect. mea hic,in 1.col.tenet iſtam opin.quamuis do.Alex.eum referat tenere contrarium,vt proximè retuli. nam formaliter dicit Ang hic in mea lect.ꝙ in caſu huius l.bene eſt neceſſaria noua inſtantia,qa prima fuit terminata,& finita per ſententiam diffinitiuã. vnde ſi ſñīa reperitur lata ſine inſtantia, eſſet ipſo iure nulla.opus ergo eſt,ꝙ actor inchoet nouam inſtantiam,& hoc vult dicere tex.in ver.ex integro, vt probatur in l.diuerſa.cum gl.C.de tranſa.l.ſi vt proponis.C.quomodo & qñ iudex.& licèt ſm ipſum Ang.in d.l.diuus. quando ſentētia fuit lata per falſos teſtes,vel per falſa inſtrumēta,reſcindatur ope reſtitu.in integ. vt ibi eſt tex tamen in hac.l.noſtra.quia ſententia fuit lata prætextu falſi iuramenti ipſiuſmet partis, ideo durius ſtatuetur in hac.l.vt falſitas detegatur, ꝙ ad retractationem ſententiæ ſufficiat replicatio actoris reſtitutione non petita, qđ ſecundum Ang.eſt no.dignum.Iſta ſunt formalia verba Ang. & ſic apparet,ꝙ d.Alex.malè ipſum referat.Eandem opin.tenet Lud.Ro. in commento huius. l.in antep.& pen.col.ꝙ indiſtinctè in hac. l.concedatur ipſo iure retractatio ſententiæ abſque vlla reſtitutione.Motus primò,quia verba huius.l.de retractatione ſententiæ loquentia,diriguntur ad partem,patet ex text. ibi, *ex integro cauſam agere*,quæ verba propriè referuntur ad partē, cuius propriè eſt in iudicio agere,vnde videtur, ꝙ ex immediato beneficio huius.l.abſque vlla reſtitu.prætoris,vel iudicis,parti concedatur mero iure ſententiam retractare, vnde fruſtratorium eſſet impetrare reſtitu.à prætore,vel à iudice,cùm id à iure communi concedatur.l.1.C.de theſau.lib.10.l.quę ſub cōditione.§. fi.ff.

A D D I T I O.

a ¶Interdum.Ad gl.in l.qui in aliena.in §.interdum.ff.de acq.hær. & in l.1. & 2. ff.de aqua quoti.& æſti.& in l.2. C.de carb.edi.

fi.ff.de condi.insti.Secundò mouetur, & vltimò ex doct. gl. in l.de pupillo.§.si is cui.ff.de ope.nou.nun.vbi ſm eum glo.tradit iſtam doctri.ꝙ quotieſcunque.l.concedit aliquod remedium, vel aliquod beneficium,& de adeundo prætore, vel iudice nihil dicit.l.apparet,ꝙ tale beneficium,vel remedium competit mero iure: ſed ſic eſt formaliter in hac.l.vbi conceditur, ꝙ ſententia poſſit retractari, & nihil dr̃ de adeundo iudice, vel prætore.ergo apparet, qđ competit ipſo iure. Facile eſſet huic reſpondere primo an illa gl.dicat illud, qđ refert ipſe,tu videbis. Item quamuis in iſto text.nihil dicatur de adeundo iudice, tñ dicitur in d.l.diuus. quæ etiam loquitur in fortioribus terminis.Iſta ergo ſuppletur per illam, & ſic arg.corruet. Non obſt. ſm Lud.Rom.d.l.diuus.in qua iacet difficultas, quia reſpōdet Lud.ꝙ illa.l.loquitur in terminis valde ſeparatis, & ex ſeparatis non fit bona illatio.l.fin.ff. de calum.l. Papi.exuli. in princ.ff.de mino.nam illa l.loquitur,qñ ſententia fuit lata per falſos teſtes, vel per falſa inſtrumenta: hic autem loquitur tex. qñ ſententia fuit lata prætextu iuramenti neceſſarij partis falſi, prout etiam reſpondebat Ang.hic,& ſic in hac.l. ſtatuitur odio iurantis falſum,ꝙ ſententia mero iure retractetur, eo quia l. eum maiori odio dignum putat, eo quia iurādo falſum peccat in duobus, quia cōtemnit iudicem,& maieſtatem Dei,ſed qñ ſolùm producit falſos teſtes, aut falſa inſtrumenta, ſolùm contemnit iudicem, non autem maieſtatem Dei, nimirum ſi ibi requiritur reſtitutio in integrum,hic non.Hanc ſol.impugnat dom. Alex. Imo.vno fundamento, qđ ante eum ponit hic d. Pau.de Caſt. in 4.col.in fi.quia ſi vera eſſet ratio Lud.ſequeretur,qđ in hac l. facilius deberet concedi retractatio ſentētiæ; eo quia quis grauius delinquat,quàm ſit in caſu.d.l.diuus.vbi minus delinquit, quia contra ſolum iudicem,& tñ iſtud eſt falſum, quia hic difficilius conceditur retractatio ſententiæ, quàm ibi, patet, quia hic non conceditur retractatio ſententiæ, niſi per inſtrumenta de nouo reperta, ibi autem in l.diuus. conceditur retractatio, ſiue inſtrumenta ſint de nouo reperta,ſiue non, ergo apparet, ꝙ ratio diuerſitatis Lud.non eſt bona,nec habenda in conſideratione. Poſſes diſputando reſpondere, ꝙ cùm in hac l.in vno grauetur,quia requiritur, ꝙ inſtrumenta ſint de nouo reperta, nimirum ſi in alio alleuiatur,ꝙ retractatio conceditur ipſo iure,ſine reſti.in integ.per regulam.l. eum qui. in prin.ſ.eo. ſed in d.l.diuus. eſt totum ècontra, quia ibi alleuiatur in hoc, ꝙ ſnĩa poteſt retractari,etiam ſi inſtrumēta non ſint de nouo reperta, nimirum ſi grauatur in alio,qđ ibi requiratur reſt.in integrum. Quare autem in hac l.requiratur, qđ inſtrumenta ſint de nouo reperta, ſecus eſt in d.l. diuus.arduus & ſcrupuloſus eſt paſſus, reddere rationem diuerſitatis.dicam in glo.2. in 4. parte princ. Ego teneo iſtam partem, qđ in hac l.retractatio ſententiæ permittatur ipſo iure,abſque in integ.reſti.& ita teneo, non ſolùm diſputationis gratia,ſed quia puto,ita de iure eſſe veritatem. Et ad ita tenendum multum me mouet iſte tex. in quo de reſtitu. verbum nullum: nec dicat aliquis, ꝙ iſtud ſuppleatur per d.l. diuus.quia ex tertio fundamento,qđ infra ſtatim faciam, concludetur iſtud dici non poſſe.Secundò mouet me multum (& in hoc facio magnum fundamentum) vna difficultas, cui aliter reſponderi non poteſt,niſi ita teneamus,qđ in hac l.non requiratur reſtitu. Nã concludunt gl. *& omnes indifferenter*, qđ in hac l.ſit ſpeciale,qđ ſententia, quæ tranſiuit in rem iud.retractetur per inſtrumenta de nouo reperta,eo quia fuit fala prætextu iuramenti neceſſarij falſi, ſecus ſi ſententia fuiſſet aliter lata.l. ſub ſpecie.cum ſi.C.de re iudi.ita concludunt gl. & omnes.j.in glo.2.in 4 parte prin.modo ſic,ſi in iſta l.noſtra requireretur reſtitutio in integ.non eſſet aliqua differentia, quia quælibet ſententia de mundo,licèt millies tranſiuerit in rem iud. per inſtrumenta de nouo reperta,poteſt retractari beneficio reſtit.in integ.quia iſtud eſt iuſtum impedimentum, propter,qđ ex clauſula generali prætoris,ſi qua mihi iuſta cauſa videbitur, de qua in l. 1.§.fi.ff.ex quib.cau.maio.poſſit, & debeat concedi reſtitutio in integ.ita expreſsè Inn.in c.vltra tertiam. extra de teſtam. quem refert,& ſequitur Bart.in l.1. C.de ſent.aduer. fiſ.latis.libr. 10.Ang.& Mod.in l.Imperatores.ff.de re iudi.& omnes in hoc cōcordant.ergo ſi in iſta.l. requireretur reſtitutio in integrum, non eſſet aliqua differentia, an ſententia eſſet lata prætextu iuramenti neceſſarij falſi, vel aliter, cuius contrarium omnes dicunt. Item non eſſet differentia inter primum caſum huius.l. & vltimum,quia etiam,qñ ſententia eſt lata prætextu iuramēti voluntarij, & iudicialis, quamuis per inſtrumenta de nouo reperta non poſſit mero iure retractari, tñ ſemper poteſt retractari ope reſtitutionis in integr.ex clauſula generali. Huic difficultati quamuis Pau.de Caſtr.in 7.col.& dom. Alex.in 16.col. conentur reſpondere, tamen nihil congruum dicunt, & ſufficiens, & puto, qđ propter hanc difficultatem opus ſit dicere, qđ in hac l.retractatio concedatur mero iure,& in hoc bene ſit

ſpeciale,in alijs autem benè poſſit per beneficium reſtitutionis
10 in integrum. ¶ † Tertiò ad ita tenendum multum me mouet aliud fundamētum,per qđ tollo allegata in oppoſitum. Nam ſententia lata ex iuramento neceſſario falſo,dicitur lata ex probationibus priuilegiatis procedentibus parte inuita, patet,quia in re propria conſtituitur quis teſtis, contra regulam.l. omnibus.C.de teſt.& l.nullus idoneus.ff.de teſti. patet etiam ex l.fin. C.de fideicom. vbi tex.ad literam. vnde nimirum ſi facilius retractatur ſententia, quàm ſi eſſet lata ex proprijs probationibus,puta inſtrumentorum,vel teſtium, vel etiam ex probationibus priuilegiatis,procedentibus tamen ex voluntate vtriuſq; partis,vt in verſi.fin.huius.l.Primum patet, quia facilius reuocatur illud,qđ eſt fundatum ſuper iure ſpeciali, quàm illud,qđ eſt fundatum in iure communi. l. eius militis.§. militia miſſus. ff.de teſta.milit. nimirum ſi in hac l.facilius retractatur ſententia ipſo iure, abſque reſtit.in integrum. Per hoc oſtendo nihil obſtare.l.diuus. quia ex prædictis patet ratio diuerſitatis, quia ibi ſententia fuit lata ex teſtibus,vel inſtrumentis, quamuis falſis,nimirum ſi non retractatur ibi ſententia, niſi mediante reſti. in integrum. Per hoc etiam oſtendo ſecus eſſe in verſi.fi.huius. l.vbi ſententia erat lata ex probationibus priuilegiatis, ſcilicet, iuramenti proprij, quia reſponde, qđ iſtæ priuilegiatæ probationes proceſſerunt de voluntate vtriuſque partis, vnde non ſic de facili conceditur retractatio, prout in primo caſu huius. l.inuita parte, ſecundum ꝙ plenius dicetur infra ſuper glo.2.in quarta parte prin.Et ſi tu ſubtilis inſtares,pone,qđ in prima parte huius l.iuramentum neceſſarium in ſupplementum probationis ſit delatum de voluntate partis, ſequeretur tunc, quod ſententia retractari non poſſet, ſaltem niſi prius impetrata reſtitutione in integrum,ſi verum eſt fundamentum, qđ feci,qđ eſſet reſtringere primam partem huius.l. Ang. hic aperta fronte fatetur, qđ eſt verum, quòd tunc ſententia non retractaretur, tamen quia iſtud non eſt verum,& reprehenditur, & benè per Lud.Rom.hic,in 25.col.& j̃.dicetur, ideo ego reſpondeo, qđ licèt aduerſarius conſentiat huic iuramento neceſſario,tamen conſentit ex neceſſitate,vt probat tex in l. in bonæ fidei.in ver. oportet.C.eo.nam & iudex,& pars neceſſitantur ad hoc, vt tenet Bart.hic in vlti.col.& ibi dicitur poſt eum, ſed in neceſſitatibus,dato,qđ quis conſentiat, tamen non dicitur per hoc fieri de conſenſu, & voluntate primaria eius, quia in neceſſitatibus nemo liberalis exiſtit.l.rem legatam.in fin.ff. de adimen. leg. Et ſi dicatur,dato iſto fundamento pro vero, ſequeretur, qđ retractatio deberet concedi etiam ſi inſtrumenta non eſſent de nouo reperta. Iſtud facit me multum dubitare, dicam quicquid dici poterit in loco proximo alleg.Conclude ergo ex prędictis, & facias iſtam primam concluſionem contra communem ſententiam, qđ in caſu primo huius.l. retractatio ſententiæ conceditur ipſo iure, abſque eo quòd prius petatur aliqua reſtitutio in integrum,& puto,quod iſta ſit veritas.Retenta tamen communi ſententia, quòd in hac.l. requiratur reſtitutio in integrum, videndum eſt intra quantum tempus debeat peti,an intra quadriennium continuum, iuxta l.fi.C.de temp. in integrum reſtit.petē. prout regulariter reſtitutiones peti debent,an vero perpetuò poſſit peti. Iſte articulus eſt diſputabilis, in quo de facili potes tenere vtramque partem, quia nihil eſt,qđ multum vrgeat. Raph. Fulg.hic, & in l.ſi ex falſis.C.de tranſact.tenet,quòd iſta reſtitutio in integrum, in caſu huius.l. poſſit peti in perpetuum, & ante eum iſta opin. fuit ſubtilitatũ principis d.Chriſt.de Caſtil.licèt ipſe non referat,& pro certo eſt ſuſtentabilis, eo quia iſta reſtitutio conceditur ex conſtitutionibus principum, vt patet ex tex. non ex edicto prætoris, conſtat autem,ꝙ principum conſtitutiones (cum ſint ius ciuile) ſunt perpetuæ. Inſti.de perpe.& tempo.act.in prin.ſed illud quadriennium eſt ſubrogatum loco anni vtilis inducti à prætore.d.l.fi.C.de temp.in integ reſti.peten. Mouetur etiam Fulg. per l.2.ff.ex quib.cau.maio.vbi dicit tex. hoc edictum prætoris minus in frequentatur, quia huiuſmodi perſonis ius dicitur extra ordinem ex ſenatuſconſultis, & principalibus conſtitutionibus.alleg. etiam. c.cũ venerabilis.extra de excep.vbi eſt tex.ꝙ vſq; ad 20.ann.pōt obijci de falſo,ſed iſtud nihil facit, qa procedit quo ad accuſ.falſi, quæ bene 20.ann.durat.l. querela. C.de fal.Sed quantum ad tempus reſt.in integ.nihil facit. Cōtrariam opi.tenet hic d.Pau.de Caſt.in 3.col. eo quia iſta reſti.originaliter deſcendit ex clauſula gñali prætoris, ſi qua mihi iuſta cauſa eſſe videbitur,de qua in l.1.in fi.ff.ex quib. cau.ma.& iſtæ ꝯſtitutiones principum permittunt reſtitu.cōfirmando edictũ ꝑtoris,& in ſpecie loquendo,cũ illud generaliter loquatur,nec per hoc alteratur natura reſti.in integ.quin ſit tpalis,videlicet 4. ann.Sicut in ſimili videmus in bñficio abſtinendi, qđ originaliter conceditur filio in poteſtate à prætore. §.ſed his permittit prætor.inſt.de her.quali.& diffi.l.nã nec emancipatus. de leg.

& licèt idem beneficium abstinendi concedatur per constitu-
tiones principium.l.1.C.si vt se ab hær.abst.non per hoc altera-
tur natura, nec filius abstinẽdo per hoc desineret ipso iure esse
hæres,sicut nec fecisset per beneficiũ prætoris, vt tenent Iaco.
But.Bal.& alij in l.qui se patris.super gl.1.vbi soleo dicere.C.vñ
libe.Eandem opi.tenet hic do.Ale.Imo.in 5.col.alleg. pro hoc
gl.expressam, quæ ſm eum communiter approbatur in d.l.di-
uus.in gl.fi.ff.de re iud.& gl.in c.licèt causam.in verbo post sen-
tentiã.de proba.& Bar.qui hoc tenet,in l.qui agniti.ff.de excep.
& Cy.in d.l.ex falsis in 2.q. vbi etiam per d.Pau.de Cast.,Moue
tur ẽt per d.l.fi.C.de temp.in inte.rest.pet.in ver.qđ nõ solũ, &
in ver.quemadmodũ,iuncta.l.legatis.ff. ex quib.cau.ma.Et ista
* secunda *opin.est comunior* apud Doct.& tenenda, tñ disputando
altera pars potest teneri,quia nihil est qđ vrgeat.¶ In text.ibi, si
quis noua instrumenta, an idem sit in testib.de nouo repertis,
per regulam.l.in exercendis.C.de fid.instr.ponit Bar. in fin.col.
ibi reseruo post eum.Item pondera tex.ibi, *quibus nunc solis vsu-
rus sit*,ꝙ sententia tunc demum potest retractari in casu huius.
l.qñ instrumenta sola de nouo reperta sufficiunt, & sic alia pro
batio simul cum instrumentis nouiter repertis non admittere-
tur. Ratio est,quia illa tm̃ probatio debet admitti, in qua quis
11 non fuit negligens,vt apparet in instr̃is nouiter repertis † Et ex
hoc infert ad practicam multum singulariter Bar.hic in 3.col.
post Iac But. ꝙ si actor in prima dilatione sibi data, fecit citari
duos testes,& quia non comparebant,fecit eos grauari,& fecit
quicquid potuit,sed nunquã venire voluerunt,danda est acto-
ri secũda dilatio iuxta primam.l.oratione.& l.fi.ff.de fer. In ista
secunda dilatione poterit actor solùm producere illos duos te
stes, in quibus non fuit negligens in prima dilat.non autẽ pos-
set producere alios nouos testes,& sic concludit no. Bart.ꝙ se-
cunda dilatio concessa actori ad producendos testes propter
impedimentum primæ dilationis, non extenditur nisi ad illos
testes, quos producere volebat in prima dilatione, nisi fuisset
impedimentum,nec poterit nouos testes producere.Facit,qa
vt vult Bar.secunda dilatio solùm cõcedi debet pro eo,in quo
actor non fuit negligens in prima. Ad hoc facit bonus text.in l.
si qñ.C.de dila.in ver.quando instructus esse nõ potuit, & vide
qđ ibi multum pulchrè no.Bar.per illum tex.& Bal. post Cy.in
l.1.eiusdem tit.& in l.1.in 3.col.C.de procu.& not.Inn.in c.sta-
tuimus.extra de ele.in pen.col.in gl.sua super verbo instructos.
cum Bar.tenent alij,licèt Bal.hic in 5.col.dicat, ꝙ iudices de fa-
cto aliter obseruant, quàm dicat Bar.sed Lud. Ro.hic, in pen.
col.dicit,ꝙ dictum Bart.seruaretur in practica, quia neminem
habet contradicentem. Adde Bart.idem tenentem in l.2.in 1.
col.ad fi.& ibid.Bal.& alij.ff.de fer.d.Anto.de But.in c.vltra ter-
tiam.de test.d.Pau.in l.si ita stipulatus essem abs te.in prin.ff.de
verb.obl.vbi reputat hoc esse valde singulare dictum, & Fulg.
hic in 2.col.dicit etiam,ꝙ est sing.dictum.Quamuis istud dictũ
* seu decisio Bar. *sit per omnes approbata*, contra eam fortiter vr-
gere vr̃ ista ratio,per quam ostendam, qđ imò actor in secũda
dilatione sibi concessa,nedum possit primos testes, quos vole-
bat,producere,sed etiam quoscunque. Nemini dubium est,ꝙ
qñ actori conceditur secunda dilatio,ꝙ ista dilatio efficitur cõ-
munis,non tm̃ actori,sed etiam aduersario,quia quælibet dila-
tio,quæ conceditur actori,intelligitur concessa reo, & ècõtra,
& efficitur communis.l.petendę & ibi Doc. C.de temp.in inte.
rest.peten.in tm̃,ꝙ dicit gl.no.q̃ reputat̃ sin.in c.ex tenore.in gl.
a fi.de test.qđ licèt regulariter post publicata, [a] & didicita dicta
testium nõ possent noui testes produci timore subornationis.
Auth.at qui semel,& vnde sumitur. C.de proba.tñ si occurrat
aliquis casus specialis, in quo permittatur actori post publica-
tionem producere nouos testes super eisdem articulis, vel di-
rectò contrarijs, vt ibi, certè istud idem erit etiam permissum
reo,&ècontra, quia non debet licere actori, qđ non liceat reo,
& ècontra,vt in regula iuris.Modo sic,in ista secunda dilat. cũ
efficiatur communis reo, poterit reus producere quoscunque
testes voluerit, quare ergo non erit permissum ipsi actori, cui
principaliter conceditur ipsa dilatio, & pp quem reus habet
dilationem,ad hoc,vt æqualitas seruetur.l.fi.cum si. C. de fru.
& li.expen.aliàs si vera est decisio Bar.& communis sequeretur
vnum valde absurdum,ꝙ actor,qui solus fuit impeditus in pri
ma dilatio.& propter quem solùm conceditur ista secunda di-
latio,ꝙ ipse erit deterioris conditionis, quàm reus,si ipse actor
in ista secunda dilatio. non potest producere nisi illos duos pri
mos testes,quos antea producere volebat, reus autem virtute
eiusdem dilationis possit producere quoscunque voluerit. Co
gita de responso,& vide Lud Ro.hic in pen.col.super hoc du-
bitantem.& nihil responsi afferentẽ.Potes respondere ex men-
te Bart.& Doct. ꝙ ratio diuersitatis sit in promptu inter reum,
& actorem.nam ideo reus poterit in illa secunda dilatione pro
ducere quoscunque testes voluerit,eo quia in prima dilat.reus
in nulla negligentia fuit,sed actor in prima dilatio.quia solùm
fecit citari duos testes,& non alios, sibi imputatur, quare alios
non fecerit citari, & ideo si in prima fuit impeditus circa illos
duos testes,propter impedimentum datur secunda dilatio, in
qua non debet posse nisi illos duos producere.Et propterea di-
xit multum in proposito Saly.in l.1. C. de dilat. limitando de-
cisio.Barto.& communem hic, qđ si actor in prima dilatione
ignorasset se habere alios testes,quàm illos duos, & propterea
alios testes citari non fecisset,certè tunc in ista secunda dilatio-
ne posset alios testes producere,quia tunc cessat ratio Barto.&
Doct.hic,quia tunc actor quo ad alios testes non fuit in aliqua
negligentia, ex quo ignorabat alios se habere.alle.l. de ætate.§.
ex causa.in argm̃.ff.de inter act.& l.2. C. de consor. eiusdem li.
& ſm eum in dubio præsumitur ignorantia. per l. verius.ff.de
prob.facit.c.pasto.extra de excep. Adde etiam secũdam limit.
ad communem decis. ꝙ licèt actor in ista secunda dilatio.non
possit producere alios testes,quàm illos duos,in quibus nõ fuit
negligens,& alij non debeant admitti,si tñ alij testes fuerint ad-
missi per iudicem,parte expresse non contradicente,valebunt,
& probabunt,ita no.Bar.& Bal.in d.l.fi. in lect.antiq.ff.de ferijs.
sequitur do.Alex.Imo.in 6.col.arg.c.primi.extra de restit.spol.
Adde pro ista limit. multum benè facere multa bona similia.
12 Primò † licèt regula sit, ꝙ post publicata, & didicita dicta te-
stium,non possint nec debeant produci, vel admitti alij testes
super eisdem articulis, vel directò contrarijs, timore suborna-
tionis.cle.4.de testi.Auth.at qui semel.vbi plenè Doct.& in cor
pore vnde sumitur.C.de proba.tamen si fuerunt admissi, quia
pars non contradixerit expresse, benè & plenè probabunt, ita
not.tenet dom.Anto.in c.cum in causis.in vlt.col. & in c.vltra
tertiam.in 3.col.extra de test.& in commento.c.fraternitatis.in
28.col.vbi etiam Ioan.de Imo.in eo.tit extra de testi.Ego addo
de hoc gl.expressam in d.cle.2.in glossella parua. in verbo pro-
13 ducere facit,qđ dicit Bar.in d.Auth.at qui semel.in fi.† Confir-
mo per illud,qđ volunt no.Bar.Lud.Ro.& Mod.in l.certi con
dictio.§.quoniam.in fin.s̃.tit.1.vbi no.volunt, ꝙ stante statuto
in ciuitate, ꝙ debitum vltra 20.libr. non possit probari per te-
stes,sed debeat solùm probari per instrumentum, & parte non
opp.producantur testes,tales plenè probabunt, quamuis statu
tum videatur resistere tali probationi per testes, qđ diligenter
14 no.† Confirmo etiam per aliud,qđ pulchrè,& no.vult Cyn.in
Auth.si testis.in vlt.q.C.de test.Ioan.And.no.in addi.Spec.in tit.
de teste.§.sæpe.circa prin.vbi volunt, & no.multum in practi-
ca,ꝙ exceptiones, quæ respiciunt personam testis, puta, ꝙ est
inimicus, qđ est infamis, ꝙ est criminosus,si tales exceptiones
sint notæ parti,debent expresse opp.secundum formam c.præ-
sentium. de testib. in sexto.aliàs nisi pars expresse contradicat
opponendo,tales testes plenè probabunt, non obstantibus istis
exceptionibus,sequitur dom.Alex. Imo.in consi.264.qđ incip.
viso processu vtriusque causæ.in 2.vol. consiliorum in duobus
locis,videlicet in tertia, & penult.col.nec isto casu iudex posset
tales testes repellere ex officio, quamuis infames, & crimino-
sos: iuxta.l.quos prohibet.ff.de postu.ita not. dicunt do.Anto.
de But.& Imo.in c.cum dilectus.extra de consuet.do.Anto.in
c.bonæ.el 1.de postu.præla.sequitur do.Alex. in consi.50.proxi.
alleg.in 4.col.Dicit tamen alibi no.Bal.vnum, per quod prædi-
cta videntur moderari, in Auth.si quis in aliquo.in 1.col. C.de
edend. ꝙ licèt pars consentiat publicationi testium per aduer-
sam partem productorum, si tamen tales testes non fuissent
ritè, & rectè recepti,talis cõsensus nihil operaretur.Ratio,quia
cùm tales testes non fuerint ritè, vel rectè recepti, deficit ordo
iuris, qui non potest partium consensu immutari.alleg. Inno.
15 in c.significasti.& in c.cum causam.de testib.† Confirmo etiã
per illud,quod sing.vult Bar.in l.post mortem.in fin.ff.de adop.
vbi vult, quòd si ea, quæ non possunt fieri per procuratorem,
tamen facta fuerunt,& pars non opposuerit expresse, valebũt,
alteg.glo.de qua facit festum in §.si quis ergo.in versic. si igitur
licentia.in Authen.quib.mod.natu.effic.legi.adde gl. concord.
illi, in c.1. super verbo criminalis. de iudi.in sexto.quam alleg.
Ludo.Ro.sequens illud dictum in l.vulgo.j. de in litem iuran.
16 Confirmo per † illud,quod eleganter tradit Inno.in cap.cum
Bertoldus.in glo.sua,quæ incip. Not. quòd post diffinitiuam.
de re iud.& in c.cum dilecta.vbi etiam expresse dom.Anto.&
alij.de rescrip.& in c.fraternitatis.de frig. & male. Ioan. And.in
c.vnico.in glo.in verbo retardet.circa princip.de lit. contesta.in
sexto,vbi multum signanter voluit, ꝙ licèt post sentẽtiam dif-
finitiuam, quæ transiuit in rem iudic.probationes amplius ad-
mitti non debeant, si tamen pars de facto fuerit admissa ad
pro-

ADDITIO.

a ¶Publicata.Adde c.fraternitatis.& c.iurauit. de proba.

probandum, parte expresſè non opponente, certè instrumen-
ta,teſtes.vel alia producta valebunt, & probabunt, & ſi ex eis
apparebit de iniuſtitia ſententiæ, certè talis ſententia reſcindi-
tur,qđ multum diligenter not. Iſtud vltimum etiam ſequitur,
& commendat Paul.de Caſt.hic in 4.col. & Ludo.Rom.in 12.
col.idem tenet d. Abb.Panor.in conſil.90.qđ inci.In quęſtione,
quæ ad præſens vertitur inter ciuitatem.in 4. col. & ſequuntur
17 Paul.Ludo.Roma.& alij Moder. hic. † Confirmo etiam per il
lud,quod ſignanter vult Bald.in l.fin.prope fi. C.de non nume.
pecu.ꝗ ſi quis iurauit ſe in veritate non recepiſſe pecuniam,
quamuis non poſſit dicere, vel probare contrarium, tamen ſi
probauit iſtam negatiuam, & nihil ſit oppoſitum, valebit pro-
batio.& debebit abſolui,& ſequitur Sal.in d.l.fin.& dom. Alex.
in conſil.221.incip. Viſo puncto & inſtrumentis.in vlt.col.lib.2.
18 † Confirmo etiam per illud,ꝗ licèt poſt concluſionem in cau
ſa, & poſtquam partes renunciauerunt omnibus alijs probatio
nibus,non debeant amplius admitti articuli ad probandum, &
præſertim quando concluſio in cauſa facta eſt ad inſtantiam
actoris, non debent amplius admitti articuli rei ad proban. ta-
men ſi fuerint admiſſi valent,& ſtabitur probationi,quia intel-
ligitur tacitè reuocata illa concluſio in cauſa,ita eleganter Do.
de Rota.in deciſ.inci.Item ſi poſt concluſionem.argu.l.illud.ff.
de acq.hæred.& c.de mulcta. de præb. qđ intelligitur verum ſi
iudex cauſæ ſciebat eſſe concluſum in cauſa, alias ſecus. cle. 1.
de procu.§.plenè.Inſti.qui da. tut. poſ. & præſumitur ſciuiſſe,ſi
ipſemet,qui admiſit articulos, eſt ille, coram quo fuit in cauſa
concluſum.arg.l.fin.ff.pro ſuo.& c.veniens. de fil. presby. ſecus
ſi eſſet iudex ſubrogatus loco præmortui,vel remoti.l.qui in al
terius.ff.de regu.iu.hanc deciſi.referunt,& ſequuntur Anto. de
But.& Imol.in c.auditis.de procu.Idem tenet Panor.in c.quo-
niam contra.in 13.col.de proba.maximè ſm eum, ſi admiſſio
articulorum fuit facta per iudicem parte præſente, & non con
tradicente,per no.in cap.cum cauſa.in fi.de teſt.Idem Bald.in l.
peremptorias. in 2.col.C.ſen.reſcin.non poſ.& d. Alex.in con-
ſil.72.lib.3.inci. Videtur prima conſide.dicen.inſtantia.in 3.col.
& pondera multum dictionem maximè, qua vtitur Panor.in
19 loco præalleg.quia poneret rem in magno anfractu. † Confir-
mo etiam per illud,qđ licèt ſecunda dilatio conceſſa actori ad
producendum teſtes propter impedimentum,qđ habuit in pri
ma dilat.l.1.& l.oratione.& l.fi.ff.de fer. & cap.vltra tertiam.de
teſti.non ſe extēdat niſi ad illos teſtes, quos in prima dilat. pro-
ducere volebat,niſi impedimentum obſtitiſſet,non autem ex-
tenditur ad alios nouos teſtes, quia noui produci non poſſunt,
vt not.Bar.& alij hic poſt Iac.Butr.ꝑ tex.ibi *quibus ſolis nunc*, &c.
Si tñ noui teſtes fuerint recepti parte non opponēte plenè pro-
babunt,& debebit producens obtinere.ita Bald. in l. fin. in lect.
antiqua.ff.de fer. quem ſequitur d. Alex. hic in 6.col.arg.cap.1.
20 de reſtit.ſpol. † Confirmatur prędicta omnia per regulam ha-
bentem, ꝗ in iudicialibus taciturnitas partis præſentis habetur
pro conſenſu,& ſibi præiudicat,vt eſt text.not. in cap. 2. de ac-
cuſ.in 6. facit l.cum oſtendimus.§.fin.ff.de fideiuſſ.tut.de cuius
21 intellectu plenè ſcribitur in l.1.in prin.ff.de verb.obl.† Facit,qđ
pulchrè not.Bart.in l.1.de dila.vbi dicit illud eſſe perpetuò not.
per illum text.qui eſt ad hoc valde not. qđ ſi iudex facit aliquē
actum præiudicialem parti præſenti,pars tacendo ſibi præiudi-
cat,ideo debet expreſsè contradicere, & ita conſuetudo obſer-
uat,facere ſcribi in actis expreſsè, & hoc parte præſente,& non
conſentiente,imo expreſsè contradicente,& opponente,prout
tota die fit.Dixit tamen alibi not. Innoc.in c.ſignificauerunt. &
in cap.cum cauſa.extra de teſt. quem ſequitur Bald. vbi aliqua
pulchra tangit,in Auth.ſi quis in aliquo.in 10.col.C.de eden.ꝗ
licèt pars conſentiat publicationi teſtium, ſi tamen teſtes non
fuerunt ritè recepti,talis conſenſus non præiudicat. Ratio,quia
ex quo deficit ordo iuris, talis conſenſus priuatorum nil habet
operari.Tene perpetuò cordi prædicta omnia,quia valde quo-
tidiana,& ſæpiſſimè occurrunt. ¶Item pondera text. in verſic.
ſolent,ꝗ licèt videatur voluntatis,& iudex nō videatur ad hoc
aſtringi,iuxta.l.non quicquid.ff.de iudi.tamen iſto caſu impor-
tat neceſſitatem,propter l.in bonæfidei.in verbo *oportet*.C.eod.
per quam ſuppletur,& declaratur iſta l. ſecundum omnes Do-
cto.hic,vnde dicit Bar.in vlt.col.qđ iudex habet neceſſe deferre
iſtud iuramentum neceſſarium,aliàs poſſet appellari.Idem te-
nent indifferenter omnes Cano.in cap.fin. extra eod. & dicit d.
* d.Paul.hic in 6. colum. in primis verbis, quòd iſta eſt *communis
opin*.Et ex hoc habes, quòd iſtud dicitur neceſſarium iuramen-
tum,tam ex parte iudicis, qui neceſſitatur deferre (vt dixi) quā
partis,quæ neceſſitatur ſubire,nec poſſet referre.d.capitu.fin.in
princip. vbi etiam gloſſ. extra eodem titul. Intellige tamen ve-
rum,quòd iudex neceſſitatur deferre parte petente,ſecundum
Bartol. in vltim. colum. hic, vbi reſeruo iſtud vltimum de per
ſe examinandum,quia multi tenent contrarium, & nō eſt ſine

22 dubio. Et circa † verbum ſolent,an & quando importet neceſ
ſitatem,& quando non,habes glo.in l.1. C.quomodo & quan-
do iudex.& vide ibi Bartol.& Docto. & text.cum glo.2.in l.vbi
autem.in princip. in verbo non ſolet.ff.de in diem addic. Quid
23 autem † ſit in iuramento in litem,nunquid iudex neceſſitetur
illud deferre?Fulgo.& dom. Alexand.tenent,quod ſic.in l.num
mis.infra titul. 1. per illum text. in verbo non oportet. aliàs ſe-
cundum eum poteſt appellari, facit l. videamus. §. deferre. in
ver.oportet.in eodem titul.de in lit.iur.vbi etiam do. Alexand.
& plenius firmat,& ibi idem tenent not. Angel. & Fulgo.quod
videtur contra d.l.videamus.§.deferre.in ver. ſed an iudex. ibi,
& quidem in arbitrio eſſe iudicis deferre hoc iuſiurandum conſtat, &
contra.l.in actionibus.in verſicu.ſed iudex.eodem titu.ibi, *licuit
enim iudici à princ.non deferre*. Nec ob.d.§. deferre. in ver. *oportet*,
dum dicit, *iudicem deferre oportet*, quia non vult dicere text. ille,
quòd iudex neceſſitetur ad deferendum illud iuramentum in
litem,ſed vult dicere,quòd eſt neceſſarium,quòd ſit iudex,qui
deferat,& quod non eſt alius,qui poſſit deferre, durum tamen
eſſet ſic tenere, quòd concurrentibus tribus, quæ ſunt neceſſa-
ria,vt ſit locus iuramento in litem,vt not. per Bartol. & alios in
l.in actionibus. infra titul. 1. & non ſubſiſtente alia cauſa iuſta,
quòd iudex non neceſſitetur deferre,quin poſſit ab eo appella-
ri,præſertim attenta diſpoſitione iuris cano. per quam à quo-
cunque grauamine poteſt appellari. cap. vt debitus, cum ſim.
de appel.in antiquis.& cap.ord. eodem titu. in 6. Et ideo tutius
eſt tenere,quòd iudex concurrentibus requiſitis debeat deferre
iuramentum in litem, ſed ex cauſa bene poſſet non deferre, vt
per Barto.in §.deferre.in verſicu. penul. ſicut etiam eſſet in iu-
ramento neceſſario,quod ex cauſa iudex poſſet non deferre,vt
24 infra dicetur.¶†Item no.ex eodem ver.ſolent, quòd iuramen
tum neceſſarium in ſupplementum probationis debet deferri,
quando cauſa eſt dubia, quia actor non plenè probauit inten-
tionem ſuam,ſed tantum ſemiplenè.Et not. ex mente Paul. de
Caſt.hic in 5.colum.in fin.& ſequen.quòd ad hoc vt iſtud iura-
mentum in ſupplementum proba.poſsit deferri actori,decem
copulatiuè requiruntur, quæ infra particulatim latè examina-
buntur ſuper gloſſ.in verbo.exacto.Primò,quòd cauſa ſit ciui-
lis,non criminalis, non ſpiritualis. Secundò,quòd cauſa non ſit
famoſa.Tertiò,quòd ſumma ſit parua. Quarto,quòd actor be
ne ſciat veritatem,& per ſenſum corporeum. Quintò,quòd ſit
legalis,& fide dignus. Sextò,quòd ſemiplenè probauerit inten-
tionem ſuam. Septimò,quòd illa ſemiplena probatio non ſit
eliſa per aliquam præſumptionem, vel ſuſpicionem contra-
riam,iuxta glo.not.in l. 1. C.qui & aduer.quos. Octauò, quòd
non ſit concluſum in cauſa. Nonò,ꝗ petatur à parte.Decimò,
quòd deferatur alia parte præſente, vel ad hoc legitimè citata.
quæ omnia infra particulatim plenè examinabuntur,quia ali-
qua ex eis non ſunt ſine dubio. Aliàs autem ſi contingat,quòd
actor non plenè ſciat veritatem, vel quòd non ſit legalis, vel
quod cauſa ſit magna (quibus caſibus ſibi deferri non debet
iſtud iuramentum neceſſarium) tunc neceſſariò eſt deferendū
reo,vt hoc text. & tunc erit propriè iuramentum purgationis.
d.capitu.fin.in ver. ſanè. Poteſt tamen etiam dici iuramentum
neceſſarium,quia reus non poſſet illud recuſare,& ſi recuſaret,
iudex haberet illum pro confeſſo, & poſſet illum condemna-
re,iuxta.l.generaliter.§.ſinautem reus. C.eod.& l.manifeſtæ. in
25 in ver.confeſsionis.vbi not. Moder.ſ.eod. ¶†Sicut dicimus in
eo ꝗ non vult iurare de calumnia.l.2.§.qđ ſi actor.C.de iuram.
calum.Et in eo,qui non vult reſpondere poſitionibus,habētur
iſti tales pro confeſsis,& conuictis.cap.ſi poſt præſtitum.de cō-
feſsis.in 6.Item nota ex eo.ver. ſolent, ꝗ iudex debet ferre ſen-
tentiam pro eo,qui iurauit, & ſic qui ſubijt iſtud iuramentum
neceſſarium,ſic in iuramento iudiciali.l.iuſiurandum, & ad pe
cunias. §. fin. infra eodem.valeret tamen ſententia in contra-
rium,& opus eſſet appellatione.l.nam & poſteà.§.ſi damnetur.
26 cum ibi not.plenè per glo.& Docto.ſupra eodem. ¶†Vltimò
nota.in ver. fin. quod iuramentum iudiciale, & voluntarium
eſt ſpecies tranſactionis,vt hic.& l.2.ſupra eodem. Ratio, quia
ſicut per tranſactionem receditur à lite, & imponitur finis liti,
ita per iuramentum.l. 1. ſ. eod. ideo ſicut tranſactio non retra-
ctatur per inſtrumenta de nouo reperta. l. ſub prætextu. C. de
tranſact.idem eſt in iuramento voluntario, vel iudiciali, quod
non retractatur per inſtrumenta de nouo reperta. & iſtud eſt,
quod propriè voluit dicere text.in hoc verſi.fin. & ſic remanēt
expedita textualia. ¶Gloſſ. 1. parua in verbo conſtitutionibus,
27 quæ dicit, quas non habemus.† Not. quòd diſpoſitio.l.vel ſta-
tuti ſe referens ad aliam.l.quæ non habetur,non propterea vi-
tiatur,ſi tenor illius. l. ad quam fit relatio,in referente contineа-
tur.ſimilis gloſſ.eſt in §.quoniam verò legem.in Authen. de te-
ſti.& gloſſ.in l.vt liberis.C.de colla.in glo.magiſt.circa medium
dum dicit,ſed nec habemus. & ibi ad hoc not.Ang.& Lud.Ro.

¶†Fa-

28 ¶†Faciunt iſtæ glo.ſecundum Barto.& Docto.ad deciſionem, ꝙ ſi priores ciuitatis fecerunt nouam reformationem, ꝙ quilibet teneatur ſoluere collectas.ĵ. 10. dies ſub pœna quarti pluris ſecundum formam ſtatuti, quòd quamuis iſtud ſtatutum non reperiatur, tamen ꝑ hoc non vitietur iſta reformatio, imò valeat, per gl. præalleg.& per text.not.in l. eum qui.§.Iulia. el 1. ff.de conſti.pecu. Adde Bald.in l.1.C.de epiſc.& cler.& in l.ſi donatio, per illum tex.C.de donat.& in l.inciuile. ff. de leg. & in c. 1.§.ſi.qualiter olim feu.po.alie.& in l.vnica.§.in omnibus. per il lũ tex.C.de cadu.tol.Ang.in l.pen.per illum text.C.de inſtitu.& ſubſti.vbi propriè format q.Bar.& Docto.hic.Adde etiam optimam glo.in cap.ſi Romanorum.in ver.deſunt.19.diſtinct.quæ
a not.dicit, ꝙ ſi Papa ª cõfirmat priuilegia exemptionis in ſpecie alicui eccleſiæ, quamuis illa priuilegia aliter non appareant, valet confirmatio. Puto in hoc paſſu debere ſic diſtingui, ꝙ aut in l. vel in ſtatuto referente eſt impoſitus, & inſertus totus tenor, & tunc valeat, quamuis l.relata aliter non reperiatur.in iſtis terminis propriè loquuntur Bart. & Docto. hic, ſic videmus in ſimili in diſpoſitione teſtatoris. text. eſt in d.l. ſi donatio. & in l. Lucius.§.quiſquis.el 2.ff.de leg.2.Aut vero in l.vel ſtatuto referente, non eſt inſertus tenor.l.vel ſtatuti, ad quod fit relatio.Puta, facta eſt reformatio, quòd ſi aliquis portauerit arma, quòd talis commiſſarius ad hoc deputatus eum puniat, ſecundum formam ſtatuti, tunc puto, ꝙ ſi ſtatutum illud non reperiatur, ꝙ vitietur iſta reformatio ratione incertitudinis, ſic etiam videmus in vltima volun.text.eſt ſolennis in l.in teſtamento, la 1.de condi.& demonſt.quem text.reputat ſingul. Bal. in cap.1.qualiter dominus propr.priuetur.Iſta diſtinctio eſt ex mente Bald. in l.1.ad fin.C.de epiſc.& cler.ſequitur Lud.Rom. hic in 2. col. & ſatis puto fuiſſe de mente Batto.& ſcribentium hic. Item vide ꝙ per hanc glo. & prædicta conſuluit in pulchro caſu Lud.
29 Rom.in conſil.21. inci. Ita de iure dicendum arbitror. † Quid autem ſit in ſtatuto faciente mentionem de conſuetudine, ſi aliter de ea non conſtet, an vitietur per hoc ſtatutum, an verò conſuetudinem illam probet? eſt text.in cap.abbate.de verbor. ſign.in antiquis.Paul.de Caſt.in conſil.308.quod incip.In cauſa decimali.& aliquid Barto.in extrauag.ad repr. in verbo, prout.
30 † Quid autem ſit in libellante, qui refert ſe ad ſtatutũ, vel conſuetudinem, quæ non reperitur, vide ſingu.Bal.in l.3.C.de nup. vbi per illum text. cum gloſſ.determinat, ꝙ ſi aliquis in libello accuſat aliquem, & petit eum condemnari ſecundum formã ſtatuti, vel conſuetudinis, pone, ꝙ non reperiatur aliquod ſtatutum, vel conſuetudo de hoc, non propterea ſm Bal. vitiabitur libellus, & iſte extra ordinem erit puniẽdus, quod multum not. ¶Et quid ſit in libellante, qui ſe refert ad aliquod inſtrm̃, quod non reperitur, puta, dicit ſibi deberi 100.ex cauſa mutui, ſm ꝙ continetur in tali inſtrumento, pone ꝙ in illo inſtrumento nihil cõtineatur de hoc, tñ actor probat aliter debitum per teſtes, nunquid debeat ſuccumbere, an obtinere? vide Ludo.Rom.in
31 d.conſil.21. † Quid autem ſit in reſpondente poſitionibus, qui refert ſe ad inſtrm̃, quod non reperitur: rñdendo, dico prout in tali inſtro continetur, vide Bald.in l.2.per illum text. C. de erro.
32 aduo.poſt Inno.in c.G.perpetuus. de fid.inſtru. † Quid autem ſit in ſñia, ſi iudex dicat ſic, condemno te ad ſoluendum omni anno 10. ſaccos frumenti, ſm ꝙ tui anteceſſores ſoluere ſoliti ſunt, pone ꝙ non appareat, ꝙ anteceſſores tui vnquam ſoluerint aliquid, an per hoc vitiabitur ſententia? Dic ꝙ non, imò valet ſententia, & teneris ſoluere, quia dictio ſm, non ſtat conditionaliter, ſed cauſaliter, text.eſt multum not.in d.l. eum qui.§. Iulia.el 2.ff.de conſti.pecu.& ibi Gul.de Cun.Bar. & alij ſic determinant per illum text.& per glo.in c.qm̃ Abbas.de offic.deleg.& in c.Abbate.de verb.ſign.ſequuntur Franc. Tig. Angel.& Paul.de Caſt.in l.penul.per illum text.C.de inſti.& ſubſti.Ioan. And.in addi.Spe.in tit.de ſen.§.iuxta prin.& dicit Paul. de Caſt. hic, & in 5 col. ꝙ habuit de facto cõſulere in ſimili caſu.† Qui
33 dam Epiſcopus inueſtiuit quendam de feudo decimali omniũ redituum, & inter alios nominat reditus fœni, poſteà ſubdit, ſecundum ꝙ ſui anteceſſores fuerunt inueſtiti, & ſoliti percipere: pone, quod anteceſſores nihil nunquam perceperunt de fœno, an per hoc vitietur inueſtitura? Dicit ſe determinaſſe ꝙ nõ, imò quod iſte poterit fœnum percipere, dato quòd anteceſſores nihil vnquam perceperint de fœno, per præalleg. Imò plus in fortioribus terminis idem tenuit Paul. de Caſt. in d.l.pen. C. de inſtit.& ſubſti. ꝙ ſi aliquis conceſſit fundũ in emphyteuſim, vel in feudum ſecundum formam, & modum quibus anteceſſoribus tuis erat conceſſum, & tui anteceſſores erant inueſtiti, licèt non appareat quibus modis, & formis anteceſſores tui fuerunt inueſtiti, non per hoc vitiabitur præſens inueſtitura, & illud verbum ſecundum (vt prædixi) non facit conditionem, per iura ſupra alleg. & eſt valde bona deciſio, & licèt ipſe non dicat, iſtud expreſsè, & ante eum in terminis ibi tenuit Angel. Puto concludendum, quòd iſta vltima deciſ. Angel.& Paul. de Caſt.ſit vera, quando in iſta vltim.inueſti. eſſet expreſsè taxata penſio, poſteà dictum eſſet, ſecũdum formam, & modum &c. in iſtis terminis loquuntur Gul.& Bartol.in d.§.Iulia.& loquuntur Docto.hic, vt ſupra declaraui, ſed quando inueſtitura eſſet ſic indiſtinctè ordinata, prout caſum ponunt Angel.& Paul.de Caſt.puta, quia in inueſtitura ſolùm diceret, cõcedo tibi iſtum fundum in emphyteuſim, vel in feudum, non taxata penſione, ſecundum formam, & modum, &c. tunc teneo, ꝙ talis inueſtitura, & talis conceſſio eſſet nulla, non propter dictionem ſecũdum, ſed propter incertitudinem penſionis. nam cùm emphyteuſis ſit ad ſimilitudinem locationis.§. adeo. Inſtit.loc. penſio ſoluenda debet à princ. eſſe taxata. aliter vitiaretur conceſſio.l. 1.& ibi Bartol.declarat in euidentialibus.C.de iu.emphy. iũcta. l.ſi merces.in princip. & quod ibi Bartol. reliquit indeciſum. ff. loca. vide tamen ad hoc vltimum illud, quod ſignanter ſcribit Bald.in l.contractus.in 4.colum.in ver. modo hic quæro. C. de
34 fid.inſtrum. & ſecundum eius deciſ. intellige prædicta. † Et de illa dictione, ſecundum, an & quando inducat conditionem, traditur in locis præalleg. maximè in d. l. penul. C. de inſtitu. & ſubſtitu.& in d.cap. Abbate.ponit Cyn.in l.ſciendum.C.de contrahen.& cõmit.ſtipu. latè Bart.in extrauag. ad repri.in verbo prout.& per iſta erit expedita 1.gl. ¶Glo.ſuper verbo, noua inſtrumenta.diuido in 6.partes princ. In prima timore taciti contrarij glo.exponit text.noſtrum.In ſecunda glo. colligit ex text. not.& contra illud opponit, & ſoluit. In tertia contra text. glo. fortiter opponit, & dat tres ſolu.ex quibus colligũtur tres princip.intellectus ad text.In quarta glo.etiam oppo.contra text.& ſoluit.In quinta glo.ponit vnum dictum ad extenſionem l.noſtræ.In ſexta, & vltim.gloſſ.not.hunc text.in argumen.Secunda ibi, & ſic not.prætextu inſtrumenti. Tertia ibi.itẽ contra.ĵ. de re iudi.Quarta ibi, item contra.ĵ.de re iudi.l.poſt rem. Quinta ibi, prærerea ſicut per noua inſtrumenta. Sexta, & vltim.ibi, item nota, quod hic ſubijcit. ¶In gloſſ.ibi, ideſt nouiter reperta, non nouiter fabricata.pro iſta expoſitione gloſſ. facit text. noſter in verbo inueniſſe, vt ſic vera ſit expoſitio, ideſt nouiter reperta. Pro clara intelligentia iſtius primæ partis gloſſ. videndum eſt, quare glo.ſic exponat text. Bart.dicit ſe arbitrari, quòd timore contrarij.l.ſi diuerſa C.de tranſact.adde tu, iuncta glo.fin.in fin. fundata in l. 1.C.quando prouo.non eſt neceſ. vbi vult gl. quòd ſi ſit lata prima ſententia, quæ tranſiuerit in rem iudicatam, nõ poteſt etiam de communi conſenſu vtriuſque partis ferri ſecunda ſententia retractatoria primæ, ſicut ergo ibi à prima ſententia, quæ tranſiuit in rem iudicatam, non poteſt recedi conſenſu vtriuſque partis, ita in l. noſtra à prima ſententia recedi non poſſet per inſtrumenta, quæ nouiter fabricarentur de conſenſu vtriuſque partis, vnde dicit Barto.ex hac gl. quòd partes non poſſent de communi conſenſu facere fabricari noua inſtrumenta, quæ eſſent retractatoria ſententiæ, quę iam tranſiuiſſet in rem iudi. confirmat Barto. quia ex talibus inſtrumentis, quæ de nouo fierent, non detegeretur periurium, & ſic non poteſt loqui iſte text.cum Barto. tenet ſolus Angel. hic. Iſta opin. non eſt vera, nec vllatenus tenenda, quia imò per inſtrumenta nouiter fabricata poſſet de conſenſu communi recedi à quacunque ſententia, licèt millies tranſiuerit in rem iudi.per l.4.§. ſi.ex cautione.ff.de re iudi.& l.minor 25.ann. cui fideicommiſſum, in prin.cum gl.ff.de minorib. cũ quilibet poſſit renunciare ſuo fauori, & ſic ſententiæ pro ſe latæ, l. ſi iudex circunuento, in prin.ff.de minorib.l. ſi quis in eſcribendo. cum ſim. C. de pact.Non obſt.gloſſ.in d.l.ſi diuerſa.quia illa gl.non dicit, quòd per nouam conuentionem partium nõ poſſit recedi à quacunque ſententia, ſed bene dicit gloſſ. quòd poſt primam ſententiam, quæ tranſiuit in rem iudicatam, non poſſet etiam de conſenſu communi partium ferri ſecunda ſententia, quæ valeat in vim ſententiæ.& ad hoc illa gloſſ. eſt ſingu.ſecundum Ioan. de
* Imol.in l.quod iuſſit.in fin.ff.de re iudi.& ita Bartol.in hoc *reprehendunt omnes Moder.* Fulgo. Paul.de Caſtr. dom. Alexand.Imo. & etiam Ludo.Rom.¦hic in 2.colum. in diſtinctione longa per eum tradita, de qua non eſt curandum. Dicunt ergo præfati Moder. quòd gloſſ.voluit dicere totum oppoſitum eius, quod dicit Bartol. & quòd gloſſ.mota fuerit ad ſic exponendum tex. timore regulæ.d.l.4.§.ſi ex conuentione. & d. l. minor 25. ann. cui fideicommiſſum. in princip. cum glo. nam quando inſtrumenta eſſent de conſenſu partium nouiter fabricata poſt ſententiam, quæ tranſiuit in rem iudica. & illa inſtrumenta tenderent

ADDITIO.

a ¶Papa. Adde Arc.in c.præſentium.7.quæſt.1.Anto.de Butr.in cap. ex inſinuatione.de reſcrip.Doct.in c.1.in 3.col.de ſenten.excom.lib.6.Card. Zab.conſil.119.inci.Monaſterium.S.Iuliani.

derent ad retractationem sniæ, tunc nõ posset loqui ista l.quia tunc snia retractaretur,non solùm interdum,vt dicit text.& sic in casu speciali huius l.qñ snia esset lata prætextu iuri necessarij falsi, sed retractaretur generaliter ex omni casu, cùm quælibet snia possit retractari consensu partium.d.§.si ex conuentione, sed qñ instra sunt tantummodo de nouo reperta, tunc propriè procedit ista l. quia tunc solùm retractatur snia in isto casu speciali, qñ fuit lata prætextu iuri necessarij falsi, & tunc dr detegi periurium, qđ non est,si instra essent de nouo fabricata, & istũ sensum ad hanc gl.etiam approbat Bal.& Sal.hic,& ista est veritas.d.Alex.conatur sustinere Bar. sic eũ intelligendo,ꝙ Barto. velit,qđ post primam sniam, quæ transiuit in rem iudi.nõ possit de cõi consensu ex instris post sniam nouiter fabricatis, ferri secunda snia,quę valeat in vim sniæ,in istis termin.Bar.bene dicit.Et ꝙ ista fuerit mens Bar.patet ex ll. quas allegat.s.ex gl.d.l.si diuersa.hoc etiam patet ſm eum ex hac l.quę loquitur de retractatione primæ sniæ,quæ debet fieri per secundam sniam,non aũt debemus intelligere,ꝙ Bart. voluerit, ꝙ partes non possint recedere per instra nouiter fabricata à snia, & eam retractare. hæc saluatio d.Alex.est in se vera,sed verba Bar.non patiuntur. tene qđ dictum est. Cogitabam posse nouiter attentari p hanc l.ꝙ qñ snia esset lata vigore iuri necessarij falsi,posset agi de cõi cõsensu partium,nedum ꝙ retractaretur illa snia, sed ꝙ etiam feratur secũda snia retractatoria primæ,quæ valeat in vim sniæ ꝯ omnes.Et ꝙ ita sing debeat limitari.d.l.1.C.qñ prouo.nõ est neces.& gl.in d.l.si diuersa. in gl.fin.in fin.patet,quia cùm prima snia sit subnixa iuro necessario falso, & sic sit fundata (vt etiã superius dixi) in probatione priuilegiata, nõ debet præstare tñ impedimentum ad secundam sniam , sicut si esset fundata in probationibus proprijs,& sic in iure cõi.arg.l.eius militis.§.militia missus de testamen. mil. Cogita tamen, quia si est verum,
35 est nouum dictum. ¶†Sum in secunda principali parte gl.ibi, & sic not. ex qua habes, ꝙ quamuis iuramentum necessarium retractetur per instra de nouo reperta,secus tamen est in transactione.l.sub prætextu. la 1.allegata in gl.eo quia transactio procedit ex consensu vtriusque partis, & sic non ita de facili retractatur,vt est casus in ver.fin.secus est in iuro necessario, qđ præstatur parte inuita,vt superius dixi.& cum gl.ita traaseunt omnes.Tu aduerte,quia mihi vr,ꝙ data paritate,idem sit in transactione, qđ in iuro contra omnes, quia si transactio fuerit facta prætextu iuri necessarij falsi, etiam retractatur per instra de nouo reperta,sicut hic.glo. est de hoc valde not. & singu.in l.si ex falsis in verbo præcipimus.in fin.C.de transac.cum qua gl.simpliciter videtur ibi Doct.cõiter trãsire.illam gl. ẽt alleg.d.Alex. hic in 5.col.in fin.& dicit esse diligenter notandam pro extẽsione huius l.quæ loquitur in snia, quæ fertur in inuitũ, vt habeat locum ẽt in transactione, quæ fit volũtariè de consensu vtriusque partis.Et ex hoc infert correlariè.d.Alex.sing.limitationem ad d.l.sub prætextu.la 1.quæ vult, ꝙ transactio non retractetur per instra de nouo reperta,vt non habeat locum,qñ talis trãsactio esset facta prætextu iuri necessarij falsi, vt hac l. Tu in istis diligentius considera. in primis non vr vera extensio illius glo. sing.d.l.si ex falsis.dum vult,quòd ista l.extẽdatur,& habeat locum etiã in transactione prætextu iuri necessarij falsi, vt ẽt illa possit retractari per instra nouiter reperta, nam in ꝯrium fortiter facit rõ diuersitatis, quæ est inter iurm necessarium ex vna parte,& iurm volũtarium, vel iudiciale ex alia, quam assignat
* ista gl.in 3.parte prin.& Barto.in 1.col.*& Doct.communiter tenent.* Dicitur enim per gl. & Doct. ꝙ ideo snia lata prætextu iuri necessarij retractat per instra nouiter reperta , eo quia tale iurm necessarium defert parte inuita,& sic cũ ibi non interueniat cõsensus vtriusq; partis,põt retractari,sed in iuro volũtario,& iudiciali,qđ defertur à parte parti in iudicio,vel extra, quia ibi interuenit consensus vtriusque partis , snia posteà non põt retractari per instra de nouo reperta,& sic volunt oẽs, ꝙ vbi interuenit consensus vtriusq; partis, nõ possit retractari snia per instra de nouo reperta,& sic nõ habeat locũ prima pars huius l. cùm ergo in transactione semper interueniat consensus vtriusq; partis,aliàs nõ valeret,non vr ꝙ in ea possit vnquã hre locum prima pars huius l.& sic ꝙ transactio vllo vnquam casu possit retractari per instra de nouo reperta , & sic relinquitur,ꝙ gl.d.l.si ex falsis.non est vera,tñ quia cum ea Doct.cõiter solent simpliciter transire,potes sustinendo illã gl.dupliciter rñdere ad obiectũ. Primò,ꝙ qñ præcedit iurm falsum,& eius prætextu pars facit transactionem , error in transactione impedit cõsensum.l.si per errorem.ff.de iurisd.omn.iud. quia trãsigens credidit illum iurasse verum,& erat falsum. Vel secundò rñde, & plenius ꝙ gl.d.l.si ex falsis. põt saluari, qñ præcessit iurm necessarium falsum, qđ defertur parte inuita , quia si eius prætextu fiat transactio,illa bene retractatur per instra de nouo reperta, quia dato ꝙ in transactione interuenerit consensus vtriusq; partis,tamen quia illa transactio fuit fundata in iuro necessario procedente parte inuita , ideo retractatur per instra de nouo reperta, sicut snia hic,secus est qñ solùm interuenit iurm volũtarium,vel iudiciale procedens ex cõsensu vtriusque partis, quia sicut hic in ver.fin. snia posteà lata prætextu illius iuri voluntarij , vel iudicialis non retractatur per instra de nouo reperta , idem est etiã in transactione,quia si præcederet iurm voluntarium, vel iudiciale falsum,& eius prætextu posteà fieret transactio,non retractaretur etiã transactio per instra nouiter reperta , ita expressè dicit illa gl.& ita expressè distinguit inter iurm necessarium, & alia iura.Ita debes saluare illam gloss.quæ hoc modo declarata dicit veritatem. Item attende ad limitationem singu. quam ex illa gl.colligit d.Alex.ad d.l.sub prætextu.in prin.quia sua limitatio nõ vr facere ad propositum.d.l.sub prætextu. la 1.quæ loquit expressè,qñ trãsactio fuit facta per partes bona fide,ita expressè dicit ibi tex. sed qñ iurm necessariũ præcedẽs est falsum, cùm falsum non possit committi sine dolo, vt dicunt Doct.in l.nec exemplum.C.de fal.transactio tũc nõ põt dici facta bona fide,& sic sumus extra casum.d.l.sub prætextu.Nisi saluãdo istam limit.dixeris,ꝙ potest esse,ꝙ tpe iuri tale iurm necessariũ sit præstitum bona fide, & posteà eius prætextu partes bona fide deuenerint ad trãsactionem,sed ꝙ posteà ex probationibus nouiter repertis appareat,ꝙ illud, qđ fuit iuratum, est in se falsum,licèt pars,quæ iurauit,cũ non fuerit in dolo,non possit dici falsum iurasse.Item id,qđ dicit gl.nostra de trãsactione, quæ non retractatur per instra de nouo reperta,limita vt per d.Abb. Panor.post Host.in c.fi.in prin.3.col. extra eo. vbi vide p eum.
36 ¶†Nunquid aũt illud,qđ dictum est in transactione,habeat locũ in arbitramento, vt ẽt arbitramentũ non retractetur per instra de nouo reperta?vr dicendũ,ꝙ non,quia arbitramẽtum dr esse quædam transactio,vt dñt Bar.& Doct.in Auth.si verò cõtigerit.C.de iud.& est gl.in corpore vnde sumitur illa Auth.sed transactio non rescinditur per instra de nouo reperta,vt s.ergo nec arbitramentum. Secundò snia iudicis ordinarij non retractatur per instra de nouo reperta, vt sequitur gl.in 3.parte prin. quam nunc capiam , ergo nec arbitramentum , & sic laudum arbitri. Bald.tñ sing.in l.sub prætextu, la 2.C.de transa. determinat,qđ imò arbitramentum retractetur per instra de nouo reperta,est verum cũ grano salis. s. pendente reductione ad arbitrium boni viri , ad instar sniæ, quæ bene retractatur pendente appellatione.& sequitur d.Paul.de Castr.ibi, & dicit ꝙ istud est singu.notandã,& qđ non recordatur alibi vidisse.Tu dic in hoc vt plenè per Bat.in l.societatem.§.arbitrorũ. ff.pro soc.in 6.col. in ver.quæro vtrum post arbitramentum.& limita,& intellige vt ibi per eum.ponit d.Anto.de But.in c.quintauallis.de iureiu. Saly.in l.cum antea.C.de arb.Lud. Rom.in l.si quis cum aliter. ff.de verbor.obl.plenè Ang.de Are.in l.1.§.si quis ante.ff.à quib. appel.non licet.& sic remanet expedita secunda pars gl.¶Sum in tertia parte princ.gl.ibi,item contra.j.de re iudi.l.Imperatores.Ex qua parte habes,vsque ibi, in odium periurãtis,duo principaliter notare. Primò habes notare solu. ad ꝯrium difficile.l. Imperatores,qđ formatur in gl.Solu.est,ꝙ illa iura procedunt, qñ sola snia fuit lata, hic aũt loquit,qñ interuenit iurm , & snia fuit lata prętextu iuri necessarij,& iste est primus intellectus ad
* hunc text.*communiter appobatus*,ꝙ ista l.procedit, qñ snia fuit lata præcedente iuro necessario, illa retractatur per instra de nouo reperta, secus si sit lata sola snia absque iuro necessario , illa non potest retractari per instrumenta de nouo reperta , ita loquuntur ꝯria.Ista est vera solu.& verus intellectus,& dicit Bar. in 1.col.qđ cõiter omnes ita tenẽt,& si diceretur,quia duo vincula fortius ligant,q̃ vnum.l.1.cũ ibi no. C.de pact. Auth.itaq; C.cõia de succes. in Auth. de vterinis, & consang.fra.in princ. tex.optimus.in c.cum venissent.extra de insti. ergo qñ interuenit iurm , & interuenit snia , hic sunt duo vincula, ergo fortius debent operari,ergo patet,ꝙ cum in hac. l. nostra duo interuenerint vincula,videlicet iurm,& snia, ꝙ non debuit posse retractari snia per instra de nouo reperta. Rñdebat solenniter Bar.ꝙ non est verum,ꝙ hic sint duo vincula tendentia ad idem, quia iurm necessarium non tendit ad finiendum litem, vt facit snia, sed ad perficiendum probationem,vbi ergo lata est snia ex vera probatione sine iuro, nõ potest retractari per instra de nouo reperta,sed qñ lata est snia prætextu iuri necessarij,dr lata p probationes non proprias , ideo põt retractari per instrumenta de nouo reperta,& iste ſm Barto.est not.& sing.casus huius.l. Ista verba Bar.ponderabo.j.de qua ponderatione vide s.in 2.col.in
37 prin. ¶†Secundò habetis principaliter notare ex gl. rationem, qualiter snia in hac l. retractetur per instrumẽta de nouo reperta.Ratio est,in odium periurantis.istam rationem gl.tenet Bar. in 1.col.circa fin.sequitur ẽt Raph. Fulg.sed non est tenenda,& eam impugnant Lud.Rom.& do. Alex.Imol.hic, quia non est generalis, & restringit text. vt loquatur, qñ quis dolosè iurasset falsum,

falſum,& tñ iſtud non dicit text.an iurauerit doloſè,vel nõ do-
loſè. Tu fortius reproba rationem glo.quia ſi vera eſſet, ſeque-
retur,ꝙ idem eſſet in ſñia lata prætextu iuri voluntarij , vel iu-
dicialis, ꝙ illa odio periurantis deberet etiam retractari per in-
ſtra de nouo reperta,ꝯ ver.fi.huius.l.ſm cõem intellectum.Vi-
deamus,& neceſſariò ſi alia ratio ad text.poſſit aſſignari. Ludo.
Rom.hic.in 4.col. aſſignat aliam rationẽ, de qua multum glo-
riatur,& eam ſimpliciter ſequitur do.Alex.hic in 9.col.& ſequ.
Nam in l.noſtra.qñ ſñia eſt lata prætextu iuri neceſſarij, dicitur
lata ex probationibus priuilegiatis,ideſt ex proprio iuro partis,
& ſic ex proprio teſtimonio in cauſa propria,ꝯ regulam, quæ
habet, ꝙ nullus in facto proprio eſt idoneus teſtis. l. omnibus.
C.de teſti.l.nullus idoneus.ff.de teſti. facit bene.l.fin. C.de fidei-
38 com. † tunc ſuccedit in illa not.regula, ꝙ ſñia lata ex probatio
nibus priuilegiatis nunquam tranſit in rem iudi. quin ſemper,
& qñcunque vſque ad mille ann.& vltra talis ſñia poſſit retra-
ctari ſuperuenientibus veris, & proprijs probationibus ꝯrijs.
Iſtam regulam no.tradit Inno.in c.tua nos.de coha.cle. & mu.
in gl.ſua mag.in verbo , ſed eſt mirabile. quod dictum reputat
notandum,& mirabile Ang.in l. 1. C.ſen.reſcin. non poſ. & idẽ
Ang.in l.diuus Traianus.ff.de teſt.mili.& in l.ſub ſpecie.C.de re
iudi.vbi pro hoc dicto allegat hanc.l.& idem Ang. in Auth.no
no iure. C.de pœ.iu.qui ma.iud.ad hoc põderando illum text.
quem reputat ad hoc mirabilem.Idem not.d. Anto.de Butr.in
cap.fraternitatis.de fri.& male.& idem d. Anto.in c. cum vene-
rabilis.extra de excep.& in c.fin.de iureiu.d. Abb.Panor.in cap.
propoſuiſti.de proba.& in c.ſignãtibus.circa medium.de purg.
vul.& not.d.Abb.Panor.in cap.ex tuarum.in fi.de pur.can. Ad
idem allegant Lud.Rom.& d.Alex.hic text.fin.in l.qui adulte-
rij.C.de adul.vbi eſt text.valde ſing.& ibi vide Doct.ꝙ ſñia lata
ex præſumptionibus,& ſic ex probationibus priuilegiatis, põt
qñcunque retractari,ſuperuenientibus veris probationibus eui
dentialibus , aut ſuperuenientibus præſumptionibus , quæ ſint
fortiores,& dicit Lud. Rom. in 4.col.in princ. ꝙ pro illa regula
Inno.ipſe nouiter ponderat eſſe hic text.ſing.& peregrinum,&
carependeret in hoc habere conſocium . Mihi videtur,ꝙ ante
eum iſtud expreſsè voluerit Bart.hic in 2.glo.in prin. referendo
iſtum primum intellectum gl.& ſ.dixi,ꝙ ỹ.facerem mentionẽ.
Nam dicit Bar. ꝙ in hac l.ſententia reperitur lata propter iura-
mentum,& ſic ex probationibus non veris, & non proprijs, &
conſequenter ex probationibus priuilegiatis,nimirum ſi retra-
ctatur per inſtrumẽta de nouo reperta,& in h.d.Bar.ꝙ iſte text.
eſt not.& ex ſ.ſcripta regula Inno.verificatur alia deciſio,ꝙ ſen
tentia lata ex aſpectu , quia non dr̃ lata per veras probationes,
nunquam tranſit in rem iudicatam , ideo põt qñcunque retra-
ctari ſuperuenientibus veris probationibus ſm d. Anto.de But.
in d.c.fraternitatis,ꝑ illũ tex.& arg. huius l. & d.c.ſignificãtibus,
de pur.vulg.Facit l.minor 25.ann.adito Præſide ex aſpectu.ff.de
min. Adde vltra alios ex hac regula verificari etiam illud , qđ
ſing decidit Io.And.in addi. Specu. in titu.de homicidio.§.1.in
39 verb.pone A.vulnerauit B.vbi ſing.dicit † & no.multũ, ꝙ ſen-
tentia lata ex depoſitionibus medicorum , vel ex dictis perito-
rum in arte deponentium de credulitate,puta, ſi medici depo
nãt ſuper vulnere ꝙ ſit mortale,vel ꝙ ex illo vulnere ſit remã-
ſura cicatrix,talis ſñia nunquam tranſit in rem iudi. quia nõ eſt
lata ex veris probationibus,ideo qñcunque poteſt retractari ex
dictis peritorum,qui contrarium deponerent,ſi peritiores me-
* dici contrarium aſſeuerarent,ſequitur do. Anto. de But. & ibi.
magis communiter Cano. in c.propoſuiſti.de proba.Bal.in l.ſi ab ho-
ſtibus.§.ſi vir.ff.ſolut.matrimo. Angel.not.in l.quod ſi nolit.§.ſi
mancipium.ff.de ædil. edict. vbi dicit hoc dictum eſſe ſingula-
re,& menti tenẽdum.d.Flo.de S.Petro in l.ſi dñs ſeruum. cum
l.ſeq.ad fi.ff.ad l.Aquil.Lud.Rom.hic.in 11.col.in ver.ſeptimus
caſus eſt,& in l.cum quidam. §. quod dicitur. ff. de acquir.hæ-
red.Motus per illum tex.in ver.finge obſtetrices &c.qui nihil fa
cit.Facit,quod dicit Bald.in addi.Spec.in titu.de confeſ.& idem
40 Bald.in l.ſi quis teſtibus.in fin.C.de teſt.vbi dicit Bald. † pone,te
ſtes depoſuerunt quendam vulneratum , & interfectum à Ti-
tio,lata fuit ſñia ſuper homicidio, quæ tranſiuit in rem iudica-
tam, nunquid iſta ſñia poſſit retractari per euidentiam rei ? Di-
cit Bald. ꝙ aliàs dum qõ iſta eſſet de facto , fecerunt exhumari
corpus mortuum,qđ dicebatur occiſum,& repertum eſt,ꝙ in
eo non erant vulnera aliqua , fuit retractata illa ſententia , non
obſt.quòd tranſiuiſſet in rem iudi.alleg. Spec. in titu.de proba.
in §.videndum.in ver.hoc quoque.Eſt verum,quòd cõtra prin
cipalem deciſ.tenuit do.Abb.Pan.in d.c.propoſuiſti.Motus for
ti ratione , quia poſtquam primi teſtes periti in arte depoſue-
runt,& publicata ſunt eorum dicta, non poſſunt alij teſtes etiã
peritiores examinari,propter timorem ſubornationis,quia de
facili quis ſubornaret alios medicos, vel alios peritiores contra
regulam Auth.at qui ſemel.& vnde ſumitur. C.de proba. & c.
fraternitatis,vbi latè ſcribitur,de teſti.ſaluo ſecundum eum, ni-
ſi quis vellet probare primos teſtes fuiſſe pecunia corruptos,
tunc poſſet,per cle.teſtibus.de teſti. Sed rñde,ꝙ qñ in criminali
bus procederetur per inquiſitionem,& ſic offi.iud.nobili,iuxta
c.qualiter,& quãdo.extra de accu. in iudice ceſſat timor ſubor
nationis,vt eſt text. in c. cum clamor. & ibi not. Innoc.de teſti.
not.Bart.& alij in l.2.§.ſi publico.ff.de adul.Præterea ſunt mul-
ti caſus , in quibus etiam poſt atteſtationes publicatas poſſunt
noui teſtes produci,qui conferent ad propoſitum noſtrum, &
ſolẽt notari in d.Auth.at qui ſemel,& plenius in d.c.fraternita-
tis. de teſt. Eſt etiam verum, ꝙ contra iſtam communem ſen-
tentiam nouiter per multa ſubtilia arg. tenuit ætate noſtra Ex-
cellentiſſimus ſupra omnes d.Franc. de Are. in d.c.propoſuiſti.
ſed non curo referre,quia non eſt locus ſuus.¶ Addo etiam vl
tra alios,ꝙ per iſtam regulam Inno.verificatur aliàs vtilis, & ſi-
41 gnanda deciſ.† Nam ſi ſit lata ſententia ſm conſilium Sapien.
puta Docto.electi ad conſulendum ex forma ſtatuti,vel de vo
luntate partium, certè à tali ſententia quamuis lata ſecundum
conſiliũ Sapien. poteſt appellari,ita not. Bart.in l.1.§.1.in fi.per
illum text.& in l.ex conſenſu.in prin.per illum text.ff.de appel.
Bald.in l.nouum.& in l.ex illo.C.de appel.& glo.not.in l. fin. C.
quando appel.ſit,& not.Bald.vbi limitat in l. tale pactum.§.qui
prouocauit.in 9.col.ff.de pact.Dico fortius ex prædicta regula,
quòd nedum poteſt appellari, imò ſi non ſit appellatum , talis
ſententia nunquam tranſit in rem iudi. imò ſemper, & quãdo-
cunque poterit retractari, ſi appareat cõſilium alterius Docto.
magis periti in contrarium factum , ita in terminis decidit do.
Anto.de Butr.in d.c.propoſuiſti. ante fi. quod dictum ſequitur
ſimpliciter d.Lud.Rom.in conſil.228.inci. Pro plena diſcuſſio-
ne &c.ad fi.& idem Lud.Rom.in l.cum quidam.§.quod dici-
tur.ff.de acq.hæred. & d. Alex.Imol.in l.ſi ab hoſtibus.in 4.col.
ff.ſol.matrimo. vbi hoc dictum reputat ſingulariſſimum in ſu-
perlatiuo gradu , & illud teneas perpetuò cordi , quia tota die
apud nos feruntur ſententiæ ſecundum conſiliũ Sapien. & ſta-
tuta cõmuniter diſponunt,ꝙ ſi petatur conſilium Sapien.ſem-
per præſtari debeat.Stat ergo ex prædictis omnibus vera ratio,
quare in hac l.in 1.parte, ſententia quandocunque retractetur,
* quia reperitur lata ex probationibus priuilegiatis.*& eſt commu-
nis opin.* & approbata,quam (vt dixi) in ſpecie tenent Ludo. &
d.Alex.hic,& expreſsè Bar.vt retuli.in 2.col.in prin.Et ſi fortiter
inſtares,attenta iſta ratione,idem & multò fortius deberet eſſe
in ſententia lata prætextu iuramenti voluntarij , vel iudicialis,
quia illa eſt adhuc magis priuilegiata probatio, cùm in ea pars
in totum conſtituatur teſtis,& iudex.l.fin.C.de fideicom.nõ ſic
eſt in iuramento neceſſario, in quo pars non conſtituitur teſtis
in totum,ſed oportet ꝙ ſaltem ſemiplenè probauerit,& ſic cõ
ſtituitur ſolùm teſtis in parte.tamen iſtud eſt falſum,vt in ver.
fin.huius l.ſecundum communem intellectum,ergo prædicta
ratio eſt falſa . Reſpondeo nouiter (& nullus tangit) ꝙ in iura-
mento neceſſario,illa probatio priuilegiata proceſſit inuita par
te ; quia iuramentum neceſſarium defertur à iudice in ſupple-
mentum probationis parte inuita,nimirum ſi ſibi magis conſu
litur,ſecus eſt in iuramento voluntario,vel iudiciali,quia illud
defertur à parte parti ex mera voluntate partium , nimirum ſi
pars habet ſibi imputare,& ſi poſteà feratur ſententia, illa retra
ctari non poteſt,vt in verſ.fin. prout etiam in ſimili dicit gl. no-
42 ſtra.ſ.in 2.parte princ. † Confirmo,quia lex magis ſubuenit ali
cui,qui facit actum ex neceſſitate,quàm illi,qui facit ex volun
tate,tex.eſt no.in l.ſi fideiu.§.ſi neceſſaria.ff.qui ſatiſd.cog. Hinc
videmus,ꝙ ſi deferatur iuramentum voluntarium,vel iudicia
le à parte parti,quia illud defertur ex voluntate,non poteſt po
ſteà appellari à ſententia ſuper inde lata l.generaliter. §. ſinautẽ
reus,in ver.quis enim ferendus.C.eod.ſecus tamen eſt,quando
in caſu neceſſitatis, vt quando iuramentum refertur , tunc po-
teſt appellari,ſecundum glo.no.in d.§.ſinautem reus, ſecũdum
vnam opi. Ad iſta bene facit.l.ſi dictum.§. ſi compromiſſio.ff.
de cui.cum ibidem not. in ver. nulla enim neceſſitate cogente
43 id feci. † Hinc etiam videmus, ꝙ à ſententia arbitri [a] electi ex
a voluntate partium appellari non poteſt.l. diem proferre.§.ſta-
ri.ff.de arbi.l.cum antea,vbi notatur. C. de arbi.tamen ſi arbitri
eſſent electi ex neceſſitate ſtatuti compellentis,puta conſangui
neos,vel affines,vel vicinos ad compromitten.in arbitrum,tũc
à ſententia talium arbitrorum bene poteſt appellari. c. ab arbi-
tris,de offic.deleg.in 6.not.Bar.in l.cum ſpecialis. per illum text.
& ibi expreſſius Sal.C.de iudicijs.tamen iſtud vltimũ pro nunc
aliter non diſcutio, quia dubitabile eſt, quia multi tenent con-
trarium,

A D D I T I O.

a ¶Arbitri. Adde Bald.in l.cum quidam. ff. de lega. 2. Bald. in l. ſi ſeruus plu-
rium.ff.de leg.1.Docto.in cap.2.& in cap.per tuas. de arbi. Docto. in capitu.
Quintauallis.de iureiuran.

trarium, vt soleo dicere in d. l. cum specialis, & sic videtis ꝙ l. facilius succurrit his, qui faciunt actum ex necessitate, quàm his, qui faciunt ex voluntate. Ex istis ego infero nouiter vnam nouam limit. ad regulam Innoc. superius proximè relatam, quæ habet, quòd sententia lata ex probationibus priuilegiatis semper, & quandocunque potest retractari, & nunquam transit in rē iudica. & prædicta mea solu. debet intelligi, & limitari quando tales probationes priuilegiatæ assumuntur à iudice solo, in vna parte, vt est quando assumitur iudicium peritorum, vel in simi. casibus, tunc vera est regula Innoc. & bene probatur in 1. par. huius l. declarata, vt s. Secus esset si tales probationes priuilegiatæ procederent de mera voluntate partium, tunc sententia superinde lata bene transiret in rem iudi. quia tūc esset, quid imputetur partibus, & non posset illa sentētia retractari, etiam ex melioribus probationibus contrarijs, vt probatur in ver. fin. huius l. Et ista est mea noua limitatio, quam nemo tangit, sed optimè infertur ex prædictis. Addo pro ista mea noua limitatione, in qua facio differentiam, an probatio priuilegiata procedat inuita parte, vt patet in iuramento necessario, an procedat de voluntate partium, prout patet in iuramento voluntario; vel iudiciali, facere vnum quod singu. volunt pro ampliatione huius l. in 1. par. Ioan. de Imol. & Gemi. in cap. eos. in princ. in 6. col. de tempo. ordi. in 6. vbi ampliant, & extendunt primā par. l. nostræ. vt habeat locum non solum in iuramento necessario, quod defertur in supplemētum probationis, sed etiam habeat locum in iuramento iudiciali, quando tale iuramentum iudiciale deferretur à solo iudice parti, & non à parte parti in iudicio, quia quādo defertur à solo iudice, videtur quodammodo necessarium, secus, quādo defertur à parte parti in iudicio, præsente iudice, tunc habet locum ver. fin. & dicunt istud esse de mente glo. ibi super verbo affectata. & expressius de mente Io. And. ibi, quod diligenter not. quia alibi (vt puto) non reperies. Sed credo contrarium, & quòd ista ampliatio non sit vera, quia attendi debet originaliter natura iuramenti ad terminos l. nostræ, si iuramentum originaliter natura sua sit necessariū, procedit prima pars l. nec attendimus illud, quod ex accidenti super hoc eueniret. Eodem modoècontra, si iuramentum originaliter natura sua sit voluntarium, vt in ver. fin. non attendimus, qđ super hoc accidentaliter contingat, probo assumptum. Nam etiam in iuramento necessario, qđ defertur in supplementum probationis, dato ꝙ pars consentiat, & sit cōtenta, ꝙ deferatur alteri parti in supplementum probationis, tamen quia originaliter tale iuramentum est necessarium, & potest deferri parte inuita, non attendimus ꝙ interueniat partis consensus, quia licèt pars consentiat, tamen habet locum prima pars l. nostræ, eo quia pars ex necessitate tantum consentit, quia etiam si nō consentiret, tñ iudex ea inuita defert, cùm in necessitatibus nemo liberalis existat, vulgata. l. rem legatā, in fi. ff. de adi. leg. Ita in terminis ad l. nostram tenet Lud. Rom. hic in 14. col. & d. Alex. Imol. in 19. col. reprobantes in hoc Ang. hic, qui tenebat cōtrarium, & malè. Probo etiam ex eo, quod volunt Gul. de Cun. Albe. de Ros. & d. Alex. hic, dum quærunt, an si ex relatione iuramenti fuerit iuratum, nunquid habeat locum prima pars huius l. videretur ꝙ sic, quia tunc ex necessitate iuratur. l. iusiurandum, & ad pecunias. §. ait prætor. ꝟ. eod. Contrarium ipsi determinant, quia imò tale iuramentum originaliter processit à voluntate, quia qui retulit iuramentum, poterat si volebat iurare, & sic tale iuramentum dicitur originaliter procedere à voluntate partium. Vide tamen in hoc vltim. de relatione iuramenti glo. in l. generaliter. §. fin autem reus. in verbo volente, in vna opin. quæ faceret in oppositum. C. eod. & ibi vide Docto. & ista

44 diligenter not. ad intellectum huius l. ¶ † Not. etiam prædicta an intellectum regulæ Innoc. de qua s. propter quæ cogitabis circa illud, quod dictum est, de sententia lata ad consilium sapientis, ꝙ semper retractari possit, an procedere possit, & in quibus terminis intelligi debeat, & sic habes ex prædictis vnam limi. ad regulam Innoc. Secundò limita. d. regulam Inno. & consequenter istam l. vt procedat, quando iuramentum necessariū principaliter defertur ad supplendam proba. propter inopiam probationis, vt est quando quis semiplenè probauit intentionē suam, secus esset, qñ iuramētum necessariū principaliter deferretur actori propter delictum rei, & sic propter delictum rei, & inopiam probationis, vt est videre in casu. l. si quando. C. vnde vi. & c. fin. extra quod met. causa. vt est videre in casu. l. in actionibus. ꝟ. tit. 1. Nam licèt ista probatio sit priuilegiata, quia in ea actor constituitur in causa propria testis in totum, tamen si postea feratur sententia virtute istius priuilegiatæ probationis, talis sententia non poterit retractari etiam per instrumēta de nouo reperta, ita ego nouiter colligo velle Barto. sing. hic, in 3. col. in fi. sequuntur Ang. & d. Alex. hic in 34. col. in fin. in dicto Bart. sed non ad propositum, quod dico, qđ dictum Bart. etiā sequitur d. Anto. de But. in c. fin. in fin. extra eod. Bald. in lect. antiqua. Ang. & d. Alex. in l. videamus. §. pen. ꝟ. de in litem iur. per gl. magnam ibi in verbo, ex magna causa. circa fin. De veritate tamē illius dicti Bar. dicam plenius. ꝟ. in glo. super verbo exacto. in 4. parte prin. Et sic ex istis remanet defensata ratio communis ad hanc. l. quare sententia possit quandocunque retractari, quia reperitur lata ex probationibus priuilegiatis procedentibus inuita parte. Contra istam communem rationē sic pulchrè defensatam, vnum mihi fortiter vrget, quia attenta regula Inno. talis sententia posset retractari, etiam si instrumenta nō essent de nouo reperta, quia secundum regulam Inno. sententia lata ex probationibus priuilegiatis potest quandocunque retractari ex testib. ex instrumentis, & ex quocunq; genere probationis, siue illa instrumenta sint nouiter reperta, siue non, & tamen in text. nostro dicitur, qđ ita demum potest sententia retractari, si instrumenta sint de nouo reperta, & non aliter, ergo illa ratio nō est bona ad tex. nostrum, quia si bona esset, generaliter procederet. Cogitabis diutius, quia durum est respondere; fortè dicetur aliquid in seq. oppo. quas proximè subdam contra istum communem intellectum, inter quas ista erit vna terribilis opp. quare in tex. isto requiratur, ꝙ instrā sint de nouo reperta. ¶ †

45 Ex s. scriptis omnibus habeas colligere vnum casum, in quo sententia à qua non est appellatum, & quę transiuit in rem iudi. tamē semper possit retractari, qñ videlicet est lata ex probationibus priuilegiatis procedentibus inuita parte. Alium casum no. posui. s. in text. credo in 3. not. qñ post sententiam, quæ transiuit in rem iudi. fuissent admissæ probationes parte non opponente. Alium casum, & sic tertium fauore minoris ætatis, ponit ꝟ. ista gl. in pen. parte. Alium habes in l. si fundus. §. si pluris. ff. de pign. sex alios casus ponit Paul. de Cast. hic in 4. col. in 1. not. Quinq; casus enumerat Ludo. Rom. in 10. col. & seq. Sexdecim posteà addit in pen. col. in fin. Item sententia lata in causa vsuraria; ita Albe. bonam rationem assignans in rub. C. de vsur. in pen. col. Duodecim casus enumerant Doct. maximè d. Ant. de Butr. in c. cum Bertol. extra de re iudi. per Bal. in l. 1. in fin. & in l. peremptorias. in pen. col. C. sen. rescin. non pos. vbi expedit, vide ꝑ eos ibi. d. Alex. (credo) in 20. col. in prin. addit vnum inter alios, quē dicit esse singu. & dicit ponere Bald. in Auth. ad hæc. in 4. opp. C. de vsur. non inuenio in lec. mea aliquid traditum per Bal. qđ sit ad propositum. Ego inter alios vnum casum nō omitto, qui valde not. est. Vbicunque pars pro qua sententia est lata, quæ

a transiuit in rem iudi. fateretur talem sentētiam esse iniquam, a vel iniustam, sua confessio facit, vt nedum talis sententia possit quandocunque retractari, imò nunquam potest amplius, vel debet mandari executioni. ita sing. dicit Inno. in cap. quia plerique, de immu. eccles. sequitur Lud. Rom. in 11. col. in 8. casu.

46 † Addo, ꝙ huius dicti pōt esse ratio, quia qñ sententia transiuit in rem iudi. succedit præsumptio iuris, & de iure pro sententia ꝙ sit iusta, sed contra præsump. iuris, & de iure (quamuis alia probatio non admittatur) tamen semper admittetur probatio per confessionem partis, gl. & Docto. in Auth. sed iam necesse.

47 C. de donat. ante nup. † Addo, ꝙ illud dictum Innoc. sequitur, & reputat sing. dom. Ant. de Butr. in c. is qui fidem. in 3. col. de spon. in cap. fin. in 12. col. de succes. ab intesta. in cap. quanto. de præsump. in c. ab excōicato. in c. cum dilecta. de rescr. in cap. in præsentia. de renunc. Illud dictum Inno. etiam refert pro singu. & sequitur d. Abb. Panor. in d. cap. is qui fidem. & in d. c. quanto. & in dispu. sua, quę incipit, stante statuto. in 12. col. vbi multum commendat istud dictum Inno. quod etiam pro singulari tenet idem d. Abb. Panor. in cap. 2. de purg. vulg. in c. fraternitatis. de frigid. & malefi. & in cap. 1. vltra medium, de confir. vtil. vel inuti. Sequitur etiam Petr. de Anch. in repe. regulæ possessor. in 9. char. de regu. iur. in 6. Bal. not. in Authen. ad hæc, in pen. col. C. de vsu. & in l. cum quis. in 8. col. in ver. prædicta sunt vera quautum ad essentiam. C. de iur. & fact. ignoran. dom. Flo. de S. Petro. in l. cum putarem. in vlt. colum. in princip. ff. famil. ercisc. do. Barth. Veron. in cau. 23. Adde tu, & vide Bal. in l. si quis instituatur. in §. si sub conditione. in fi. ff. de hære. insti. vbi fortius di-

48 xit, & diligenter not. † ꝙ si pars, pro qua lata est sententia, quæ transiuit in rem iudi. confiteatur talem sententiam esse iniquā, vel iniustam, nedum potest quandocunque retractari, imo talis pars potest cogi, & compelli per ecclesiasticam censuram, & sic per Episcopum, quòd parti victæ præstet liberationem, & ei im-

A D D I T I O.

a ¶ Iniquam. Adde Catel. ver. sententia quæ transiuit, vbi allegat etiam Ias. hic, & declarat. & vide eūdem Ias. in l. si duo patroni. §. idem Iulianus. 6. notab. supra eod. titu. & in l. cum te transegisse. 3. not. C. de transact. Fel. in c. ex parte. el 2. col. 6. 14. fall. de offic. delega. in cap. Quoniam contra. colum. 16. ver. fallit 5. de proba. & amplia, vt procedat etiam in confessione tacita. Innocen. in cap. cum dilecta. post med. de rescrip. BELLOT.

ei imponat perpetuum ſilentium.alleg. Innoc. in plerisque locis,præcipuè in cap.vlt.de maio.& obed.Iſtud idem plenius,& not.tenet idem Bal.in Auth.ad hæc. C.de vſu.in pen.col.in ver. idem dubitatur in eo,qui eſt iniquè abſolutus &c.vbi inter cætera alleg.innoc.in d.c.quia plerique,ibi vide Bald. Idem tenet Io. de Imol.in d.§.ſi ſub conditione.in fin. quod diligenter tene cordi. Limita tamen not.& declara,quod dictum eſt,& cõcluſum,ꝙ ſi pars quæ obtinuit ſententiam,quæ tranſiuit in rem iudi.confiteatur talem ſententiam eſſe iniquam, & iniuſtam, ꝙ nedum poteſt quandocunq; retractari, ſed fortius talis ſententia non poterit amplius mandari executioni, intellige verum quatenus talis ſententia fuiſſet lata in fauorem confeſſi,& ſic in paſſibus, & punctis reſpicientibus fauorem ipſius confeſſi, ſed quatenus cõtineret eius damnum,& præiudicium,talis ſententia bene debet exequi,& meretur executionem.ita pulchrè no. & declarat Lud. Rom. hic in 11.col.& de hoc dicit eſſe caſum not.in l.ſi ſeruus plurium.§.1.ff.de leg.1. & ſequitur ſimpliciter d.Bartho.Veron.in præalleg.cau. 23. in fin. Accedant,quæ not. Bar.in l. Aurelio.§.Caius.in vlt.col.ff.de lib.leg. cum ſuis cõcor. Et per iſta pro nunc erit expedita prima pars huius gloſſ.& per cõſequens eius ratio. Duos alios caſus,in quibus ſententia nunquam tranſit in rem iudi. ſubijciam nunc proximè poſt Ludo. Rom. Tertiam principalem rationem decidendi ad hanc l.aſſignat Lud.Rom.hic in 5.col.quia hæc ſententia eſt lata ex probatione iuramentali,quæ non eſt plena probatio, neque neceſſaria,ſed eſt probatio præſumptiua, quia poſtquam quis iurauit,eſt præſumptio,verum eſſe illud quod iurauit.l.qui iuraſſe. in princ.in glo.ſ.eo.l.fin.C.ad l.Iul.repetun. *Nemo enim præſumitur immemor ſalutis æternæ*, vt ibi dicit text. certum eſt autem, ꝙ ſentẽtia ex præſumptionibus lata ſemper poteſt retractari, nec vnquam tranſit in rem iudi.text. eſt not. in l. ſi qui adulterij.C. de adul. qui text. ſecundum Barto. & alios ibi eſt ſingu. in iure, niſi ſecundum Ludo. iſte ſit conſimilis. Et ad hoc dicit Ludo. Roma. ſe credere iſtam l. ſecundo loco ſingularem. Illa ratio non placet ex multis. Primò,quia ſecundum eam non requireretur,quòd inſtrumenta eſſent de nouo reperta, vt præſupponit text. Secundò & fortius ſequeretur, quòd idem eſſet quando ſententia eſſet lata prætextu iuramenti voluntarij, vel iudicialis,& ſic in ver.fin.huius l.vbi probatio eſt magis præſumptiua quàm in 1.caſu,in quo ſaltem ſemiplenè probatum eſt per vnum teſtem,vel aliter,ſed in verſ.fin.probatio eſt in totũ præſumptiua,cùm in totum ſtetur iuramẽto partis,& tamen iſtud eſt falſum,vt hic in ver.fin. ſecundum communem intellectũ. Niſi reſpondendo ſalues iſtam rationem (prout ſaluaui præcedentem) ꝙ ſententia lata ex probatione præſumptiua ſemper ſit retractabilis,quando illa probatio præſumptiua procederet inuita parte,vt in primo caſu huius l.ſecus ſi de voluntate partium,vt in ver.fin. tamen d.l.ſi qui adulterij,non commodè patitur hanc limit. Prætereà, & tertiò.d.l.ſi qui adulterij, loquitur quando poſt ſententiam ſuperuenit poſteà præſumptio iur.& de iur.in contrarium.vt ibi per Barto. poſt glo.quod non eſt in hac l. Quartam principalem rationem decidendi ad hanc l.aſſignat idem Lud.Rom.hic in 5.colum. quia ſi in hac l. ſeruaretur ſententia lata in fauorem periurãtis, verteretur periculum, & præiudicium animæ,ſed ſic eſt, ꝙ illa ſententia, [a] qua ſeruata vertitur periculum animę, nũquã tranſit in rem iudica.quin ſemper poſſit retractari.Iſtud expreſsè dicit glo. not. & approbata in cap.inter monaſterium. in glo.fin. magna ſuper verbo confirmãtes,circa med.de re iudi.per c.lator.& c.tenor.& cap. conſanguinei.in eod.titu.de ſenten.& re iudi.& dicit Lud. Ro. ꝙ ad iſtud tertio loco poteſt iſta l.reddi not. & quòd poteſt dici,quòd hic ſit caſus pro illa gl. Cano. Subdit etiam,ꝙ iſta ſunt tenenda menti,quia quotidiana,& non reperiuntur ab alio tractata.Iſta ratio etiam non placet, & confunditur eiſdem rationibus,quibus præcedens, maximè, ſecunda ratione,quia idem multo fortius eſſet in ver. fin. quando iuramento voluntario, vel iudiciali quis iurauit falſum,& propterea ſententiam reportauit.Ibi enim vertitur præiudicium animæ, & tamen ſentẽtia retractari non poteſt, etiam per inſtrumenta de nouo reperta, ſecundum communem intellectum,propter quem illa glo.d. cap.inter monaſterium,redditur aliqualiter dubia.Quintam rationem principalem decidendi aſſignat Paul. de Caſt. hic in fi. 6.col. quia quando delatum eſt iuramentũ neceſſarium in ſupplementum probationis à iudice parti, & pars iurauit falſum, & propter hoc iuramentum falſum iudex tulit pro eo ſententiam, vt in 1. caſu huius l.certè iſta ſententia fundatur in falſa cauſa, & in falſa probatione, quia iurm̃ illud loco probationis procedit. Vnde dictat æquitas, ꝙ dolus eius non debet ſibi patrocinari, ſi de ipſo dolo poteſt oſtendi per inſtrumenta de nouo reperta. vnde quando ſententia fundatur in falſa cauſa, eſt nulla ipſo iure, quando in ſententia exprimitur falſa cauſa,vel reſcinditur,iuxta not.in l.ſi is ad quem.ff.de acq. hær. Iſta ratio etiam non placet,& clarè confunditur ex prædictis,vnde teneas ſecũdam rationem declaratam vt ſ̃.Reaſſumo ergo primum intellectum gl. *qui eſt communiter approbatus* cum 2. ratione decidendi ſuperius dicta,ꝙ in primo caſu huius l.ſnĩa,à qua non eſt appellatum, poteſt tamen qñcunque retractari per inſtrumenta nouiter reperta,eo quia eſt lata prætextu iurĩ neceſſarij,& ſic ꝓbationis priuilegiatæ procedentis inuita parte.Contra iſtũ primum cõem intellectum Paul. de Caſtr. hic in 7.col. & ſeq.mouet tres difficultates.Prima difficultas eſt. Nam vr̃,ꝙ in hac l. ſnĩa ſemper debeat poſſe retractari per inſtr̃a de nouo reperta, etiã ſi ſit lata nullo præcedente iur̃o neceſſario, prout neceſſariò requiritur in hac l.ſecundum cõem intellectum,vel etiam ſi ſit lata prætextu iurĩ voluntarij,vel iudicialis,quod negatur in ver.fin.ſm̃ iſtum primum cõem intellectum, quia ex quo inſtr̃a ſunt de nouo reperta,iſta eſt iuſta, & ſufficiẽs cauſa, ꝑꝑ quam aduerſus ſnĩam ſemper debeat cõcedi reſti. in integ. ex clauſula generali,ſi qua mihi iuſta cauſa eſſe videbitur.Iſtud enim eſt iuſtum impedimentum. Et ꝙ iſta ſit iuſta cauſa reſti. in integ.ad retractãdum ſnĩam,not. Inno. in c.vltra tertiam.de teſti.quem refert, & ſequitur Bart. in l.1.C.de ſen.aduer.fiſcum lat.lib.10.Cyn.& Bal.in l.1.C.de cõdi.inde.in duobus locis.Spe. & Io.And.vbi per hoc colligunt cautelam in titu. de execu.ſententiæ.§.fi.in ver.illud tamẽ.Ang.& ibi latè Io.de Imol.& Mod. in l.Imperatores.ff.de re iudi.Gul. de Cun.in l.de illis.ff.de tranſac.vbi pro hoc allegat bonum tex. & expreſſum in l. ſi mater. in prin.& quod ibi not.Bart.per illum text.ff. de excep. rei iudi. & Bald.in l.argentarius.§.cum autem.per illum text.ff.de eden. & in l.ſub prætextu.la 1.vbi etiam Sal. C.de tranſact.Ang.in l.1.§. item ſi ipſe.ff.ſi cui pluſquam per l.fal.Ang.& Paul. de Caſt.in l. ſi ſine.in prin.ff.rem rat.habe. Cano.in c.ſuborta. extra de re iudi. cùm ergo in hac l. præſupponatur, ꝙ inſtr̃a eſſent de nouo reperta, & ſic ꝙ actor fuit in iuſta ignorantia, & conſequenter in iuſto impedimento, ex dicta regula ſequitur,ꝙ ſemper & indiſtinctè ſibi eſt concedenda reſti.in integ. ad retractãdum ſententiam, nec ſit curandum ex qua cauſa ſit lata ſnĩa, ſic etiam ſi non ſit lata per iuramentum neceſſarium falſum,cuius tamẽ contrarium dicit text. qui requirit,ꝙ inſtrumenta ſint de nouo reperta,& iſta opi.fortificatur,ſi tenemus opi. *quæ eſt magis communis*,ꝙ in hac l.requiratur reſtitu.in integr. ſecundum ꝙ retuli.ſ̃.in text. in 1.no.tunc iſtud,ꝙ inſtr̃a ſint de nouo reperta,non eſt curandum. Ex hac difficultate ego correlariè facio aliã difficultatem, ꝙ ſtante d.regula, non erit differẽtia inter primum caſum,& vlt. huius l.quia ſiue ſnĩa ſit lata prætextu iurĩ neceſſarij,vt in primo caſu huius.l. ſiue ex iuramento voluntario, vel iudiciali,vt in vlt.ver.huius l.ex quo in vtroq; pręſupponimus, ꝙ inſtr̃a ſint de nouo reperta, & conſequenter ꝙ in vtroque ſit iuſtum impedimentum,& conſequenter iuſta cauſa cõcedendæ reſti.in in integ.vtroque caſu retractabitur ſententia ꝑ reſtit. in integ.& ſic vtroque caſu erit idem in primo caſu, qd̃ in vlt. caſu huius l. cuius contrarium de directo vult cõis intellectus gl.hic,& Docto.iſta pro certo eſt mihi magna difficultas. Item ſequitur aliud,qd̃ ſiue ſnĩa ſit lata per iurm̃ neceſſariũ, ſiue per aliam ſpeciem probationis impropriam, ꝙ mediãte reſti.in integr.ſemper poſſit retractari ꝑꝑ iſtam iuſtã cauſam. ſ. propter inſtr̃a nouiter reperta,cuius ꝯ̃rium de directo vult iſte primus cõis intellectus gl.cõiter approbatus.Rñdet Paul.de Caſt.ꝙ dictũ Inno.& ſequacium procedit, qñ appareret,ꝙ actor feciſſet omnem diligentiam in prima inſtantia in perquirendis iſtis inſtrumentis, quæ tñ habere non potuit, quia erant penes reum forte negantem,tunc indiſtinctè concederetur reſtitutio in integr.ad retractandum etiam ſi ſententia fuiſſet iuſta ſecundum acta,& probata. Sed in hac l.etiam ſi actor non fuit diligens in perquirendis inſtr̃is,quo caſu dr̃ eſſe in culpa, tunc nõ ſubeſſet iuſta cauſa concedendæ reſti.in integ.& reſtitutio non cõcederetur aduerſus ſnĩam, tñ quia aduerſarius fuit in dolo iurando dolosè falſum,certè dolus præponderat culpæ.l. item ſi obſtetrix.§.fi.ff.ad l.Aquil.& talis dolus facit,vt pars, quæ fuit in culpa in perquirendis inſtrumentis, ſi tamẽ poſteà inſtr̃a inueniat, poterit retractare ſnĩam ꝑꝑ dolũ aduerſarij, qui dolosè falſum iurauit.Adde, quòd Bart. etiam in d.l.1. C.de ſen.aduer.fiſc.lat. lib.10.videtur intelligere dictum Inn.ꝙ reſti.in integ.ex hoc ſolo non debeat concedi, ꝙ pars poſt ſnĩam inſtr̃a de nouo inuenerit,iſtud ſolum nõ ſufficit,niſi etiam alleget, & probet ſe fuiſſe impeditum, & ꝙ in prima inſtantia non habuit facultatem producendi noua inſtrumenta,ex iſtis duobus ſimul iunctis bene procedit dictum Innocen. & tunc datur reſtitutio in integ.

Intelli-

ADDITIO.

a ¶Sententia.Adde Ang.in l.1.C.ſent.reſcin.non poſ.Inno. in c.tua nos.de cohã.cler.& mul.Doct.in c.ex parte,de reſt.ſpol.Phil.in c.cũ ceſſante. de appel.

Intellige tamen ſecundum Bar. in priuato, ſed in fiſco ſpeciale
eſt, vt per inſtrumenta de nouo reperta, abſque ꝙ oſtendatur
de alio impedimento competit reſti.in integ per d.l.1.Iſta ſolu.
Paul.de Caſt.nō ſatisfacit,& eam etiam reprobat hic do. Alex.
in 16.col.quia d.Paul.vult,ꝙ ideo in hac.l.concedatur retracta
tio ſententiæ,eo quia pars doloſè falſum iurauit. Iſtud confun
ditur ex generalitate huius l.quæ procedit, ſiue pars doloſè iu-
rauit falſum,ſiue ſine dolo,credens iurare verum, ſemper ha-
bet locum iſta lex,prout in ſpecie dicit Bald.hic in 4.col.Secun
dò,& fortius confunditur ſol.Paul.de Caſt. quia text.iſte gene-
raliter procedit,ſiue pars fuerit diligens in perquirendis iſtis in-
ſtr̃is,ſiue non.Et ita expreſſè declarat Bal.hic in 4.col.in ver. ſed
hæc lex eſt magis not. Et ſecundum Paul.de Caſt.oporteret re-
ſtringere iſtam.l.vt ſolùm loqueretur,quando actor non fuiſſet
diligens in perquirendis iſtis inſtrumentis,quod nimium reſtrin
geret text. præſertim cùm in dubio quilibet præſumatur fuiſſe
diligens in eo,quod ſibi expedit,& eſt neceſſarium. Prætereà,
& tertiò,ſi vera eſſet ratio Paul.de Caſt.ad hunc tex.ꝙ ideo hic
permittatur retractatio ſententię,eo quia pars doloſè iurauerit
falſum,& ſic eo quia dolus præponderat culpæ, ſequeretur, ꝙ
idem etiam eſſet in vltimo caſu huius l.Item, & quartò ſeque-
retur, ꝙ in ver. fin. huius l.ſi pars adhibuiſſet diligentiam in in-
ſtrumentis perquirendis,competeret etiam reſti.in integ.ad re-
tractandum ſententiam, & ſic idem eſſet quod in caſu primo,
tenendo communem ſententiam,ꝙ etiam in caſu ſecundo re
quiratur in integ.reſti. prout dixi s̃.in text.in 1.not.& contrariũ
vult iſta l.ſecundum iſtum primum intellect.glo.communiter
approbatum.Aliter reſpondet dom. Alex. Imol. hic in 16.col.
ꝙ contraria loquuntur in reſti.in integ.quæ conceditur ex edi-
cto prætoris.ſ.ex clauſula generali, de qua in l. fin. ff. ex quibus
cauſ. maio. ſed in hac l.reſtitutio conceditur ex conſtitutioni-
bus principum,vt patet in tex. An iſtud vltimum ſit verum,di
xi latè.s̃.in tex.in 1. not. Iſta ſolutio non eneruat difficultatem,
præſertim, ꝙ idē eſſet in vltimo caſu huius.l.ꝙ in primo. Item
non tollit alia ſuperius modo dicta.Secundo modo reſpondet
idem d.Alex.quòd cùm in hac l.ſententia reperiatur lata ex pri
uilegiatis probationibus, vt ſuperius pluries declaraui, ideo re-
tractatur,vt per reſtit.in integ.ſiue pars fuerit diligens in prima
inſtantia in perquirendis inſtrumentis,ſiue nō, ſiue aduerſarius
fuerit in dolo;ſiue non,ſecus eſt in contrarijs, in quibus ſenten-
tia non reperitur lata ex probationibus priuilegiatis, quia non
conceditur retractatio, niſi oſtendat̃ de diligentia in inſtrumen
tis perquirēdis,& ſic in effectu reincidit in ſolu.d. Paul.de Caſt.
ſuperius reprobatam. Fragiles vidētur eſſe iſtæ ſolutiones, ideo
tu aduerte,ꝙ tenendo intellectum. d. Chriſto. de Caſt. de quo
vnum verbum dixi in euidentalibus huius l. & dicam plenè in
fin.huius 3.partis glo.iſta difficultas ex toto ceſſaret, ſed tenen-
do communem intellectum,puto debere plenius reſponderi,
ꝙ in hac l.retractatio ſententiæ fit ipſo iure,abſque reſtit.in in-
teg. per inſtrumenta de nouo reperta, eo quia fuit lata ſenten-
tia prætextu iuramenti neceſſarij falſi, ſecus eſt in contrarijs, in
quibus requiritur reſtitutio in integ.per quam poteſt retractari
ſententia,ſiue lata ex iuramento, ſiue ex alia probatione,& ra-
tio diuerſitatis ſit,quam ſuperius declaraui, quia quādo ſenten
tia reperitur lata prætextu iuramenti neceſſarij falſi, reperitur
lata reſpectu probationis priuilegiatæ procedentis inuita par-
te,ipſo iure nimirum ſi fit retractatio, ſed non paſſim, & indi-
ſtinctè, ſecus quando ſententia eſt lata ex proprijs probationi-
bus,quia quamuis inſtrumenta noua reperiantur,tamen nō re
tractatur ipſo iure ſententia, ſed ope reſti.in integ.ita procedit
dictũ Inno.Et tenendo,ꝙ in hac l.retractatio ſententiæ fiat ipſo
iure,cùm in text.nihil dicatur de reſti.in integ. vt plenè firmaui
in tex.in 1.not.certè tunc non obſt.dictum Inno. & ceſſabit dif-
ficultas prædicta,& hoc modo etiam clarè tolletur ſequens dif
ficultas dom.Paul.de Caſt.hic,& iſtud puto tutius reſponſum:
Secunda principalis difficultas.d.Paul. de Caſt. hic eſt,ꝙ etiam
ſi inſtrumenta non ſunt de nouo reperta, tamen in hac l.poteſt
retractari ſententia per reſtit. in integ. quia ex quo ſententia eſt
lata ex falſo iuramento,indiſtinctè debet poſſe retractaſi per re-
ſti.in integ.ſicut qñ eſt lata ex falſis inſtrumentis, vel ex falſis te-
ſtibus,quia tunc retractatur per reſti.in integ. ſiue inſtrumenta
ſint de nouo reperta,ſiue non.l.2.& per totum titu. C. ſi ex falſ.
inſtru.l.diuus.ff.de re iudi. Dicit Paul. de Caſt. ꝙ iſtum paſſum
non reperit declaratum, ſed putat poſſe reſponderi, ꝙ in hac l.
huic falſo iuramento dederit cauſam defectus ipſius actoris,
quia ex quo actor venit ad litigandum, & non plenè probauit
intentionem ſuam, fuit cauſa,vt deferretur iuramentum neceſ
ſarium aduerſario,& aduerſarius iuraret falſum, ideo cùm ex
defectu aduerſarij proceſſerit,nimirum ſi lex non permittit ſen
tentiam retractari per reſti.in integ.paſſim & indiſtinctè,ſed ſo-
lùm per inſtrumenta de nouo reperta. ſed in legibus contrarijs
defectus actoris non dedit aliquam cauſam,vt producerentur
falſa inſtrumenta,vel falſi teſtes, nimirum ſi in illis legibus per-
mittitur indiſtinctè retractatio ſententiæ per in integ. reſtit.ſiue
inſtrumenta ſint de nouo reperta,ſiue non,& ex hac ſolutione
infert nouiter Paul. de Caſtr. hic, ꝙ ſi in caſu huius.l. defectus
actoris non dediſſet cauſam huic iuramento neceſſario,ſed de
fectus rei, puta, quia actor plenè probaſſet intentionem ſuam,
& ſic ſubeſſet debitum,ſi poſteà reus ècontra ſemiplenè proba
uit ſolutionem, vel pactum de non petendo, & propter hæc
oportuit ſibi deferre iſtud iuramentum neceſſarium, & ipſe iu
rauit falſum,tunc putat,ꝙ ſentētia lata prętextu illius iuramen
ti neceſſarij falſi,non procedentis ex aliquo defectu actoris,poſ
ſet indiſtinctè retractari, ſiue inſtrumenta ſint de nouo reperta,
ſiue non, maximè ſecundum eum ſi actor non habuit tempus
in prima inſtantia, quod fortè expediebat pro producendo ta-
lia inſtrumenta,quod eſt not.pro mirabili limitatione ad hanc
l.requirentem,quòd inſtrumenta ſint de nouo reperta.Tamen
iſta limitatio euidenter violat, & reſtringit iſtum text.& cũ iſta
l. ſecundum omnes ita procedat in actore, ſicut in reo, vt dixi
ſupra in apoſtillatione text.ideo iſta ſolu. non eſt tenenda. Alia
eſt ſolu. quã dabat quidam magnus Doctor, vt refert Paul.de
Caſt.in 8.col.in fin:& ſi qua ſolutio poteſt dari, credo ꝙ iſta ſit,
ꝙ ideo hic ad retractandam ſententiam requiratur, ꝙ inſtr̃a
ſint de nouo reperta, iſtud contingit propter religionem iur̃i,
ne de periurio quæratur.l.2.C.eod.& ita dicit Bald. hic in 4.col.
ſequitur d. Alex.in 18.col.Paul.de Caſt.reprobat iſtam ſolu. eo
quia plus imputandum eſt ei, qui iurauit falſum, quàm ei qui
produxit falſos teſtes,vel falſa inſtrumenta, q̄a primo caſu qui
falſum iurat,offendit iudicem, & offendit Deum: ſed qui falſa
producit inſtr̃a,aut falſos teſtes, ſolùm offendit iudicem, & ab
eo,qui plus delinquit,plus exigitur.l.presbyteros.in fi. C.de epi-
ſcop.& cler.Nec obſt.d.l.2. C. eod.quia loquitur in iur̃o delato
à parte parti, ſed certè attenta hac ratione, & impugnatione
Paul.de Caſt.vt etiam dicit d.Alex.ſequeretur, ꝙ etiam in iur̃o
voluntario,vel iudiciali falſo ſentētia poſſet retractari per om-
nem ſpeciem probationis, cùm ibi etiam offendatur & iudex,
& Deus,qđ tamen eſt ꝯ ver.fin.ſm cōem intellectũ. Vnde pro
certo oportet nos dicere, ꝙ in hac l.pp religionem iur̃i,qñ iura
mentum eſt neceſſarium,& ſic procedens parte inuita,tolerat̃,
vt ſñia poſſit retractari,non ſimpliciter,ſed tñ per inſtr̃a noui-
ter reperta,quia illa non detegunt periurium:ſed in iur̃o volun
tario,vel iudiciali pp conſenſum vtriuſque partis non fit retra-
ctatio per inſtr̃a nouiter reperta,ſed in legibus alleg.in cōtrariũ
non refert,an inſtr̃a ſint de nouo reperta,vel ne,quia in illis ceſ-
ſat ratio tex. noſtri.ſ.religio iur̃i. Iſtud eſt quantum poteſt dici.
Tenendo tamen opi.quam tenui.s̃.in text.in j.not.ꝙ in hac l.re
tractatio ſñiæ permittatur ipſo iure, & non requiratur reſtit. in
integ.vt in legibus cōtrarijs,planior eſſet ſolutio, ꝙ qui in vno
grauatur,in alio debet releuari,& ècontra,in hac l.alleuiatur in
hoc,ꝙ non requiratur aliqua reſtitu.in integ.nimirum ſi in alio
grauatur, quòd requiratur,qđ inſtrumenta ſint de nouo reper-
ta, ſed in legibus contrarijs eſt totum ècontra. ¶ Tertia princi-
palis difficultas Paul.de Caſt.ꝯ hunc text. Poſito,ꝙ in hac l.fue
rit præſtitum iur̃m falſum neceſſarium, & ſic ſubſit vna falſa
cauſa in abſolutoria,tñ ſubeſt etiam vna vera.ſ.defectus proba
tionis actoris,qui in hac.l.non plenè probauit, vnde falſa cauſa
non debet nocere ſñiæ,cùm etiam poſſit ſubeſſe cauſa vera, vt
not.in l.pen.C.ſi ex falſ.inſtru.traditur in c. cum in æta. in ver.fi.
de re iudi.vbi habetur,ꝙ ſi in proceſſu cauſæ extant proba. ali-
quæ falſæ, & aliquæ veræ, quia ſñia poteſt in veris probationi-
49 bus fundari, valet & tenet,& nō nocent falſę ꝓbationes.† Ac-
cedat not.regula Inno.in c.in præſentia.de renun.vbi ſing. vult,
ꝙ ſi ſñia ſit lata expreſſa duplici cauſa,vna quæ ſit cōtra ius,alia
quæ ſit ſm ius,ſuſtentaret̃ in totum ſñia pp illam cauſam,quæ
eſt ſm ius,nec nocet illa, q̄ eſt ꝯ ius, ad hoc vt actus geſtus po-
tius valeat,q̈ pereat.c. Abbate. de verb.ſign.l.quoties cum ſim.
ff.qui ſatiſd.cog.& illam regu.Innocen. ſequuntur dom. Anto,
& Imol.& d. Card.in d.capit.in præſentia. & d.cap.cum ex lite
ris.de in integ.reſtit.Ioan.And.in c.cum inter.de re iudi. d. Abb.
Pan.in cap.ex parte.de præb.& in c.1.& in cap. ſicut. de re iudi.
Bal.in l.falſum.vbi pulchrè.C.ſi ex falſ.inſtru. & in l.2.§.ignomi-
niæ.ff.de his qui not.infam.Iſtam reg.Inno. ſequitur Imol.in va
rijs locis,dicēs vbique,ꝙ Legiſtæ iſtam reg. ignorāt in l.qui Ro
mæ.§.duo fratres.ff.de verbor.oblig. vbi etiam dom. Alexand.
Imol.in l.ſi plagij.in eod.titu.de verb.oblig.& in l.ſi is ad quem,
vbi propriè locus ſuus.ff.de acq.hæred.& in l.demonſtratio fal-
ſa.in princip.ff.de condi.& demonſtr. Angel.de Are.vbi dicit,ꝙ
imo iſtud Legiſtæ ſciunt,& alleg.quaſdam glo. iuris ciuilis in l.
2.§.biduum.in 2.not. ff. quādo appel.ſit.& pro iſto dicto Inno.
eſt bonus text.in capitu.per tuas.qui fil.ſint legit. & ibi illum ad
hoc not.dom.Anto.de Butr.quòd vbi in ſententia iudex expri-
mit

unt duplicem cauſam, quarum vna facit ad rem, alia non, valet ſententia, licèt iudex videatur principaliter moueri ex cauſa, quæ non facit ad rem. Huic difficultati reſpondet dom. Pau. de Caſt. quòd licèt nullus Doctor tangat, tamen ſibi videtur, ꝙ propter prædicta iſta l. debeat neceſſariò reſtringi ad caſum, quãdo apparet quod iudex fundauit ſe in falſa cauſa, videlicet in falſo iuramẽto, ſcilicet quòd reus falsò iurauit ſe nihil debere, ſecus ſi appareret iudicem ſe fundaſſe in vera cauſa, ſcilicet quia actor non plenè probaſſet intẽtionem ſuam, nam animus iudicis eſt diligenter conſiderandus. l. ſi te. ff. de excep. rei iudi. & hanc diſtin. vt in hac. l. attẽdatur, ex qua cauſa motus ſit iudex, tenent etiam Fulgo. Ludo. Roma. & d. Alexan. in 19. colum. & ſequen. dic vt hic per eos, & per hoc ſit expedita lec. huius glo. Sum in 2. ſolu. glo. ibi, vel dic, ꝙ hic non erat iudicatum. Ex qua habes ſm intellectum ad hãc l. & ſm Docto. iſta fuit lect. Pilei, ſcilicet ꝙ in hac. l. non fuit lata ſententia, ſed ſolùm fuit præſtitum iuramentum in ſupplementum probationis, & ſic non obſt. contraria. l. Imperatores. & l. ſub ſpecie. alleg. in glo. quia loquuntur, quãdo fuit lata ſententia, illa poſteà non poteſt retractari, etiam per inſtrumenta de nouo reperta, ſed in hac. l. non dum fuit lata ſententia. Nec obſt. tex. in verſ. abſolutus, qui præſupponit latam fuiſſe ſententiam, quia reſpondet gl. ꝙ fuit abſolutus deſtinatione, non re, nam erat concluſum in cauſa, & iudex detulerat iuramentum neceſſarium reo, & ad inſtãtiam rei fecerat citare actorem ad audiendum ſententiam, & ſic ap-
50 parebat, quòd iudex deſtinauerat ferre ſententiã pro reo. † Ex iſta 2. not. lect. ſic declarata colligit pulchrè Bar. ꝙ licèt ſit concluſum in cauſa, & iudex manifeſtauerit partibus quam ſententiam ferre intendit, & fecerit citari partes ad audiendum ſententiam, tamen poſt iſta omnia poſſunt adhuc produci inſtrumẽta, quæ ſint de nouo reperta. Sed ſi non eſſent de nouo reperta, non poſſunt produci inſtrumenta, niſi vſque ad conclu. vt in c. cum dilectus. de fid. inſtrumen. vel vſque ad terminum ſtatutũ ad hoc, vt ibi, & in alijs alleg. hic per Barto. Melius facit text. in capit. paſto. de excep. & in l. ſi ea. C. qui accuſ. non poſ. not. glo. in clem. ſæpè. de verbor. ſignif. & plenè Bald. in l. mancipiorum. ff. de opt. leg. Quòd autem hic eſſet concluſum in cauſa, patet, quia aliàs non poſſet iudex bene ſcire, quam ſententiam ferre debeat, quia ante conclu. in cauſa poſſunt aliæ proba. induci, vt vt not. in d. cap. paſtoralis, ergo donec poſſunt aliæ probationes induci, iudex non poteſt ſcire, quam ſententiam ferre debeat, ſed poſtquam eſt concluſum in cauſa, & ſic aliæ probationes induci non poſſunt, iudex poteſt ſcire, quam ſententiam ferre
51 debeat. † Dicitur autem concluſum in cauſa, [a] quando ambæ
a partes renunciauerunt omnibus probationibus, & nolunt amplius aliud probare. glo. not. in §. quia verò multi. in glo. parua, in verbo concluſerunt. in Auth. de teſti. quam glo. dicit eſſe de iure ciuili ſingu. Ludo. Rom. in l. 1. in 2. colum. in fin. ff. de arbi. de iure can. eſt alia glo. in cap. cum dilectus. in verſ. concluſum. de fid. inſtrum. Et dicit not. Bald. in l. ſi accuſatoribus, circa fi. C. de accuſ. quòd de conſenſu partium poteſt concedi ſuper vno articulo, & non ſuper alio, & de hoc dicit eſſe gl. not. in d. §. qa verò multi. Et ex hoc dicit apparere, ꝙ idẽ eſt renunciare probationibus, & concludere in cauſa, allegat not. per Io. And. in cap. 2. de in integ. reſtitu. in 6. in nouel. Et quòd idem ſit renunciare probationibus, & concludere in cauſa, dicit etiam Bald.
52 in Auth. iubemus. in vltim. colum. C. de iudi. † Et not. ꝙ iudex ex officio etiam partibus inuitis poteſt cõcludere in cauſa, ſeu pronunciare, quòd ſit concluſum in cauſa, quando ſufficientes dilationes datæ ſunt, quæ ſunt tranſactæ, glo. eſt vnica, & ſingu. in clem. ſæpè. circa fin. in gloſſ. in verbo concluſione. de verbor. ſignifi. quæ etiam ponit, an de iure cano. & in foro cano. ita cõcludatur in cauſa, ſicut in foro ciuili, & an vna pars poſſet cogere aliam ad concludendum in cauſa, diſputat Bald. & videtur concludere quòd ſic, poſt Oldr. Laud. in cap. 1. in 3. colum. ſi de inueſt. inter do. & vaſ. lis oriatur, & ex fundamentis ſuis ibi clarè dicitur, ꝙ bene iudex poſſet cogere partes inuitas ad concludendum in cauſa, cùm ipſe poſſit concludere, vt proximè
53 dixi. ¶ † Not. etiam multum diligenter, quòd paria ſunt, vel latam eſſe ſententiam, vel eſſe concluſum in cauſa, ita ſignanter dicit Bart. in l. ſi mater. §. eandem. in fin. ff. de excep. rei iudi. Bal. in l. error. in 4. col. C. de iur. & fact. ign. vbi ad hoc alleg. Io. Monach. & Ioan. And. in capit. fin. de in integ. reſtitu. in 6. in nouel. Bald. in l. 1. 3. colum. C. ne ex delict. defunct. d. Abb. Pan. in cap. paſtora. de excep. Lud. Rom. in l. ſi Titius. ff. de verbor. obl. Bene facit, quod pulchrè inquit Bald. in l. quamuis indubitati. C. de adul. vbi tenet, quod exceptiones, quæ nõ poſſunt opponi poſt ſententiam, non poſſunt etiam opponi poſt concluſ. in cauſa, quia iſta duo parificantur, vt prædixi, tamen Barto. hic (ſi bene
54 ponderetur) ſentit contrariũ, vt ĩ. dicetur. † Item caue inquantum Barto. dicit, quòd iudex manifeſtauerit partibus quam ſententiam ferre debeat, nam licèt regulariter iudex nõ debeat propalare partibus votum animi ſui, antequam ſententiam ferat, l. obſeruandum. in fin. ff. de offi. præſid. & l. vbi. C. de falſis. tamen cùm hic eſſet concluſum in cauſa, vt præſupponitur, & iudex detuliſſet iuramentum neceſſarium ipſi reo, ſatis liquebat, quòd volebat proferre ſententiam pro ipſo reo, vt eſt text. hic in ver. ſolẽt, & propter iſtos actus iudex manifeſtauerat partibus, quam ſententiam de iure ferre debebat (non dico volebat,) nam de iure debebat ferre ſententiam pro eo, qui iurauit, vt hoc tex. Not. primò ex iſtis limitationem ad d. cap. cum dilectus, & ad alia iura, quæ volunt, quòd inſtrumẽta non poſſunt produci poſt conclu. in cauſa, quia procedunt niſi talia inſtrumenta ſint de nouo reperta, vt hic ſecundum iſtam ſecundam
55 lect. gl. Declaraui intentionem Bart. Nunc † videndum eſt, an eius dicta ſint vera. cum Barto. tranſeunt Bald. hic in lect. antiqua. Sali. & Raph. Fulgo. Angel. hic dicit, ꝙ iſta l. ſecundum iſtã lect. eſt ad hoc ſing nec eſt alibi, ſcilicet quòd poſt cõclu. in cauſa poteſt fieri probatio per inſtrumenta de nouo reperta circa falſum commiſſum in aliqua parte actorum: & idem, quòd in hoc iſta l. ſit ſingularis, dixit Angel. in l. 1. C. ſen. reſcin. non poſ. Tu adde bonum text. & meliorem iſto in l. videamus. in §. pen. in fin. ĩ. de in litem iur. ibi, & magis eſt, vt ex magna cauſa poſteà repertis probat. & ſic ibi probationes admittũtur, quia poſteà repertæ. & illum text. alleg. Raph. Fulg. hic, & dicit quòd de eo Docto. non meminerunt. Cum Bar. etiam ſimpliciter tenet d. Anto. de But. vbi refert Doct. & eam ſequitur in d. cap. cum dilectus. de fid. inſtrum. Bald. in l. 1. 4. quæſt. C. de condi. inde. &
56 ibi limitat iſtam doctri. Barto. procedere in ciuilibus. † Sed in criminalibus ſemper, & quandocũque poſſunt produci inſtrumenta, & probationes, eo quia in criminalibus non attenditur concluſio in cauſa, vt not. inquit Bart. in l. diui fratres, per illum text. in ver. quocunque tempore. ff. de quæſtio. Bal. in l. ſi accuſatoribus. in vlt. colum. C. de accuſ. Ludo. Rom. hic in 6. colum. iſtam doctri. Barto. impugnat Ludo. Rom. hic in 8. colum. tribus fundamentis bonis, & miror, quòd d. Alexan. nullam de eo faciat mentionem. Primò mouetur fortiter Ludo. ex doctri. eiuſdem met Bartol. in l. ſi mater. §. cãdem. in vlt. verbis. ff. de excep. rei iudi. vbi vult Barto. quòd ea, quæ non poſſunt produci poſt ſententiam, non poſſunt etiam produci poſt conclu. in cauſa, quia à pari procedunt, alleg. Bar. bonum tex. cum gl. in l. ſi rem. §. fin. ff. de euic. & ad hoc. s. proximè allegaui alias concor. ſed ſic eſt, ꝙ poſt ſententiam nõ poſſunt produci inſtrumenta etiã de nouo reperta. l. Imperatores. ff. de re iudi. l. ſub ſpecie. C. eod. de re iudi. ergo etiam non poterunt produci poſt cõclu. in cauſa. Secundò mouetur Lud. quia ſi vera eſſet doctri. Bart. ſeque-
b retur, ꝙ fruſtratoria eſſet deciſio. l. [b] per hanc. C. de temp. appel.
57 & cap. fratarnitatis. de teſtibus. quibus dicitur, † ꝙ non productum in cauſa principali, poteſt produci in cauſa appel. & eſt credendum illam deciſi. nõ ex alio emanaſſe, niſi vt ea, quæ reperta ſunt nouiter poſt concluſio. in inſtantia principali, poſſint poſteà produci in cauſa appel. Nec dicat aliquis, ꝙ illa iura procedant ſiue inſtrumenta fuerint de nouo reperta, ſiue non, quia indiſtinctè in cauſa appellationis inſtrumenta non producta in cauſa principali, indiſtinctè poſſunt produci in cauſa appel. qa iſtud eſt falſum, vt ſecundum eum eleganter declarat do. Ant. de Butr. in cap. ad audientiam. el 2. de reſcrip. dicens, quòd illa iura ſolùm habent locum in his, quę non ſunt producta in cauſa principali, aut ratione ignorantiæ, aut ratione impedimenti, illa bene poſſunt produci in cauſa appel. ſed illa, in quibus qs fuiſſet

ADDITIONES.

a ¶In cauſa. quando dicatur cõcluſum in cauſa, vide quæ ſcribit Alex. cõſi. 182. nu. 7. lib. 6. Nat. conſil. 251. col. fi. conſil. 252. num. 2. col. 3. Neuiz. conſil. 20. nu. 26. Miſing. Cent. 3. obſer. 17. drĩam aũt inter cõcludere, & renunciare, ponũt Doct. ad pract. Maſueri tit. de iudicib. nu. 30. & facit Pract. Pap. for. ꝓduc. inſtru. ver. pen. vbi dixi, Quibus accedit, quod cõcluſio in cauſa principali, ſicuti nõ extendit in cauſa appellationis, ita nec in cã ſupplicationis. Rol. cõſi. 93. nu. 13. lib. 1. qd in criminal. & dic qđ in eis locũ non habet. Nat. cõſi. 359. Ro. cõſil. 176. in prin. Hippol. in pract. §. ſequẽs. & an requirat in cauſa denũciationis, vel accuſationis, Guid. Pap. q. 201. & licèt quo ad partes cõcludatur in cauſa, põt tñ iudex ex æquitate, & ex officio probationes recipere. Aym. cõſil. 134. nu. 1. no. Capel. Toloſ. q. 146. Rom. conſil. 20. poſt num. 2. col. fi. conſil. 100. colum. fin. d. conſil. 176. nume. 9. & 12. Qua in materia videri poteſt Felin. in cap. cum dilectus. colum. 2. de fid. inſtrumen. & in c. ſignificauerunt. de teſti, Iaſ. inſti. de act. in princip. MASVER.

b ¶Deciſio legis. Vide Felyn. in capit. cum Ioan. colum. 19. de fide inſtrument. Rolan.

* Declara, vt per Areti. inſti, de except. in princ, col. 27. Rom. conſil. 381. Rob. de ordi. conſil. 94. nume. 10. lib. 1. conſil. 45. libr. 2. Guid. Pap. quæſtio. 14. Rob. de ordi. iudi. cap. 43. nume. 22. Catel. verb, teſtes communiter. Capel. Toloſ. quæſt. 373. Pract. Pap. for. lib. Appel. verſic. iniquam. vbi dixi, & aliqua not. D. Oſaſc. Dec. 14. nume. 8. Neuiz. conſil. 19. colum. fin. Tremol. ad Pract. Bonacur. titu. de peremp. excep. poſt. nu. 6. litera A. verſicu. à ſententia. MASVER.

fuiſſet negligens in cauſa principali,nō poſſet poſtea producere in cauſa appel. quod diligenter not. Tertiò mouet̃ Luduic. contra Bartol. per text.in d.c.cum dilectus. in generalitate ſui. de fid. inſtru. vbi generaliter dicitur, quòd poſt concluſi. in cauſa inſtrumenta produci non poſſunt: nec diſtinguitur ibi, an eſſent de nouo reperta, vel non. Paul. de Caſtr. hic in 10. colum. dicit, quòd Bartol. nimis generaliter locutus eſt, & mouetur in effectu primo fundamento Lud.proximè relato. vnde dicit Paul. de Caſtr. diſtinguendum eſſe. Aut ſumus in caſu,in quo etiam poſt ſententiam talia inſtrumenta produci poſſunt,& illa poterunt etiam produci poſt concluſi.in cauſa, & in iſtis terminis ſecundum eum loquitur iſta gloſſ.relata ad text.noſtrum,ſecundum primum intell.communiter approbatum:nam in caſu huius l. etiam poſt ſententiam talia inſtrumenta de nouo reperta produci poſſunt, & probatur expræſsè per text.& glo. in c. licèt. de prob. ea autem,quæ fiunt poſt concluſi.in cauſa,cenſentur fieri poſt ſententiam, cùm à pari ꝓcedãt,vt s̃.dixi.Aut ſumus in caſu,in quo poſt ſententiã,quę tranſiuit in rem iudi.non reciperentur alia inſtrumenta de nouo reperta, prout regulariter eſt,d. l. Imperatores. & d. l. ſub ſpecie. & tunc, aut à ſententia non poterat appellari, & iſto caſu, ne ius partis totaliter pereat, debebit iudex reuocare concluſi. in cauſa. & talia inſtrumenta poſtea nouiter reperta admittere, & dicit, quòd vidit practicari in curia Romana, vbi ſeruatur ius commune,non autem ſtante concluſi.in cauſa poſſet iudex talia inſtrumenta recipere: quia iſtud contineret repugnantiam. Limitat tamen,quando ita faciendo remaneret ſaluum ius alterius partis. per Bartol.in l. mancipiorum. ff.de opt. leg. & per gloſſ. in cle.ſæpè.circa.fi.ff. de verb.ſign. Si autem erat cauſa, in qua lata ſententia poſſet appellari, prout regulariter eſt, & tunc tenet d. Paul. de directo conrra Bartol. quòd poſt concluſio. in cauſa talia inſtrumenta nouiter reperta admitti non debent,ſed debet expactare ſententiam, qua lata poterit appellare, & poſtea in cauſa appe.talia inſtrumenta producere. Sicut in ſimili videmus in confeſſione partis facta per errorem: quia ſi non ſit reuocata ante concluſi. in cauſa, non poterit reuocari poſt concluſi. in cauſa, ſed debebit expectari ſententia,& ab ea appellari, & in cauſa appel.reuocare errorẽſuum,vt no. in l.non fatetur.ff.de confe.& in l.creditor. §.iuſſus.ff.quãdo appel.ſit & ſubdit d.Pau.quòd ſi à iudice peteretur terminus poſt concluſi. in cauſa ad producendum inſtrumenta nouiter reperta, quòd ei non debet indiſtinctè concedi, ſed eo modo, quo dictum eſt, & dicit quòd ita vidit in curia Romana obſeruari.Domi.Alexan.Imo.in 13. colum. & ſequ.diſtinguit,ſi quæratut an poſt concluſi. in cauſa inſtrumenta de nouo reperta produci poſſint, aut ille nullã culpã, aut negligentiam commiſit in perquirendis talib.inſtrumentis, quę tñ inuenire non potuit,& tunc, quia iſtud eſt iuſtũ impedimentũ, ꝑꝑ ꝙ concedi debet reſt. in integr.ex clauſula gñali, certè impetrata prius reſti. in integr.poterit talia inſtr̃a nouiter reperta ꝓducere poſt concl. in cauſa,& iſto modo inelligi debet,& ſaluari Bar.qa tũc mediãte reſt. in integ. poſſẽt ꝓduci ẽt poſt ſñiam ſm̃ Bart.in l.1.C.de ſen.aduer.fiſ.latis.li.10.cũ multis cõcor. quas allegaui in p̄cedẽti particula gl. in 1.difficultate ibi mota.Et iſtud procedit ẽt,ſi tũc eſſemus in caſu, in quo appellari poſſet:quia pinguius prouidet̃ per reſt.in integ.q̃ per appellationem,ergo vnum remediũ non debet aliud excludere, vt no. in l.fi.C.ſi aduer. rem iud. & quia vtilius eſt intacta iura ſeruare, quàm poſt vulneratam cauſam remediũ quęrere, vt inquit tex.in l.fi.C.in quib.cau.reſt. in integ. nō eſt neceſ. Si verò ille nō fecit diligentiã in perquirendis talibus inſtr̃is, ſed fuit negligens, & tũc talia inſtrumẽta ẽt nouiter reperta nō poterit ꝓducere poſt conclu. in cauſa: ſicut nec poſſet ꝓducere poſt ſñiam.d.l.Imperatores, & d.l.ſub ſpecie.qa ea,quæ nō poſſunt ꝓduci poſt ſñiam,non poſſunt ẽt poſt concl.in cã, vt s̃.dixi.& ſic omnes reincidunt in idẽ fundamentũ, & per iſta reprobat̃ Inno. in c. cũ veniſſent, de teſt.& Pau.de Caſt. in l.oratione.ff. de fer.dum volunt,quòd ex iuſta cauſa poſſint produci inſtrumenta poſt concl.in cauſa, ſine aliqua reſt.in integ.quia tenet ipſe, quòd imò requiritur prius reſt. in integ.alleg. d. Anto.de Bu.ita tenere in c.intimauit,de teſti.& dicit,quòd iura per eos
68 alleg.non probant oppoſitum.† Adde tu etiam,quòd d.Ant. de But.in c.paſto in 7.ſeu.8.col. de excep. tenet poſt multa per eum ibi dicta,quòd etiam quando inſtrumenta ſunt de nouo reperta, tamen non poſſunt produci poſt conclu. in cauſa niſi mediante reſt.in integ.prius impetrata,per text.in c.auditis.de in integ.reſt. alleg. etiam Io.Andr. in c. cum dilectus. de cauſa poſ.& propr.Do. de Rota in concl.30. & in concl.95. & idem videtur ſequi domi. Abba. Pan. in d.c. paſtoralis. de excep. & Ludoic. Roman. in l. ſi mulier diuerterit. ff. ſolut. matrimo. Quid tenendum? Paſſus iſte ex prædictis redditur valde dubius,& ſcrupuloſus.Ego puto,quòd opi.Bar.indiſtinctè ſit vera, ꝙ inſtrumenta de nouo reperta poſſunt produci poſt conclu.in cauſa abſque reſt.in integ. Primò mouent me auctoritates Doctr. Bar.& ſequacium. Secundò bene facit. d. l. videamns.§.pe.j.de in lit.iur. Tertiò ego cõfirmo opi.Bar. & miror, quòd non allegetur ex eo,quod in ſpecie decidit Spe.in tit.de renun. & concl.§.1.in verſ. & ſcias,quod poſt concluſionem: vbi tenet, quòd licèt poſt conclu.in cauſa,non poſſint admitti probationes.d. c. cum dilectus. iſtud eſt verum, niſi ex aliqua iuſta & euidenti cauſa.Refert,& ſequitur Bal. in l.j.in fi.C.ſen. reſc.non poſ.Lu.Ro.hic in 6.col. ſed videtur mihi iſta iuſta & euidens cauſa, cùm inſtrumenta ſint de nouo reperta,vt expreſsè dicit text.in d.l.videamus. in §.pe.in fi.idẽ tenet do. Abba.Pan.in c.paſtoralis.de except.vbi expræſsè tenet,ꝙ poſt concluſionem in cauſa probationes, & except. ex iuſta cauſa admitti debeant: nec tali caſu opus eſt reſt.in integ.ſm̃ Inn. in c. cum veniſſent.de teſt.expræſsè Pau.de Caſt. in l.oratione.ff. de fer. quicquid dicat hic d.Alex. & tanto magis iſtud probatur, tenendo, ꝙ in hac l.non requiratur aliqua reſt. in integ. prout tenui.s̃.in tex. in 1.not.Non obſt.fundamentũ, in quo omnes Mod.Lud.Ro.Pau.de Caſt.& do Alex.faciunt capitale: dum dicunt,ꝙ paria ſunt,ꝙ ſit concluſum in cauſa,vel quod ſit lata ſententia:quia iſtud fateor eſſe veriſimum,vt s̃.dixi.& dum dicũt,ꝙ inſtrumẽta etiã de nouo reperta nō poſſunt produci poſt ſententiam d. l. Imperatores. & d. l. ſub ſpecie. ergo nec poſt concl.in cauſa. Reſpondeo (& credo ꝙ iſta ſit veritas ab alio non ponderata,) quòd eſt falſum, dum dicunt, quòd poſt ſententiam inſtrumenta de nouo reperta produci non poſſunt:quia imò poſſunt produci poſt ſententiam, ſicut poſt concl.in cauſa, & ſic iſtud facit pro Bart. Nec obſtant iura allega.ꝑ eos in d.l.Imperatores.& d.l.ſub ſpecie,quia loquunt̃,qñ ſñia iã tranſiuiſſet in rem iudi. & quis vellet producere inſtr̃a de nouo reperta ad retractandũ talem ſñiam: & tunc nō poſſet: in alijs ergo ſecus. nam dum dicimus, paria eſſe concluſũ in cauſa,vel eſſe latam ſñiam,intelligo de ſñia ſimpliciter lata, non de ſñia, quæ tranſiuit in rem iudi. quia eſſe concluſum in cauſa, non æquiparatur ſñiæ, quæ tranſiuit in rem iudic. ſed æquiparatur ſñiæ ſimpliciter: nam ſententia, quæ tranſiuit in rem iud.eſt maioris potentiæ,quàm ſit concluſio in cauſa:patet,qa amplius non poteſt appellari. Non obſt.ca.auditis. in fi. de in integ. reſt. vbi requiritur reſtit. in integr.quia reſpondeo, quòd ille text.non loquitur,quando inſtrumenta eſſent de nouo reperta, prout loquimur nos: ſed loquitur ſolum quando probationes fuerunt ante conclu.in cauſa omiſſæ, & cauſa erat eccleſiarum: vnde cùm eccleſia fungatur iure minoris,
a vt ibi dicit text. certè in eccleſia, & minore [a] conceditur reſtitutio. in integrum aduerſus probationes omiſſas, quamuis ſit concluſum in cauſa, & quòd ille text.loquatur, qñ inſtrumenta non ſint de nouo reperta,dicit in ſpecie Lud.Rom.hic, in 7.colum.Conclude ergo ex prædictis,quòd indiſtinctè vera eſt ſententia Bartol. & ſequacium, ſecundum quam poteſt intelligi, & limitari text. in dict. capitul. cum dilectus. de fid. inſtrum.vt procedat, niſi inſtrumenta eſſent de nouo reperta: quia iſta eſſet rationabilis cauſa, vt prædixi, & ſecundum
69 iſtam opinio. ego conſulerem, & iudicarem.† Retenta iſta opinio. Bartol. indiſtinctè pro vera, ſuccedit noua dubitatio, nunquid quemadmodum inſtrumenta de nouo reperta poſſunt indiſtinctè produci poſt concluſ. in cauſa, an eodem modo teſtes de nouo ſuperuenientes poſt concluſionem in cauſa indiſtinctè poſſint admitti? Prima fronte videtur dicendum, quòd ſic, cùm parem vim habeant teſtes, & inſtrumenta.l.in exercendis. C. de fid. inſtrum. Hanc quæſt. in indiuiduo non tangunt Doctor. hic, ſed eſt deciſio ſingularis dominorum de Rota in concluſio. 28. vbi determinant, quòd non, quod in cauſis profanis non beneficialibus, neque matrimonialibus, neque ſummarijs teſtes de nouo ſuperuenientes non poſſunt produci poſt concluſio. in cauſa. Mouentur pulchra ratione; quia teſtes de nouo producendi non habent expeditam probationem, ſine vlteriori cauſæ cognitione, cùm in eis requiratur citatio, productio articulorum, & capitulorum, delatio iuramenti, examinatio,& ſimilia: ſed iſta non requiruntur in inſtrumentis, quæ ſunt probatio probata, & habent expeditam probation. allegãt. Bald. hic, & in l.cum de in rem verſo. ff. de vſuris. Tu caue, quia in contrarium vr̃ facere d.l.videamus.§.pe.in ver. probationibus.

A D D I T I O.

a ¶In eccleſia,& minore.Adde Innoc. in cap.2.de arbitr.Card. Zab.in capitul. fin.in 3.not.de reſtit.in integr.

bus,vbi nõ diſtinguitur,an ſint inſtra,an teſtes.Breuiter puto,ꝙ
in hoc debeat dici,& diſtingui prout diſtinguunt Bar.& Doct.
ſ.in vlt.col.& in vlt.q. dum quærunt,an iſta l.quæ loquitur, qñ
inſtra ſunt de nouo reperta, habeat locum in teſtib. de nouo
repertis,& diſtinguunt,vt ibi per eos,& videbis, quæ ibi dictu-
60 rus ſum ad,quę me refero.† Qualiter autẽ ꝓbabitur, ꝙ inſtra
ſint de nouo repeta? Bar.hic.in 2.col.tenet,ꝙ per ſolum iurm,
per tex.in c.paſt. de excep. & cũ Bar.tenẽt omnes.Addit Ful.in
ſimili bonum text.in l.fi.C.de fid.inſtru.Tu adde text. meliorẽ
in c.nulli.in fi.dum dicit,de huiuſmodi autem ignorantia fidẽ
faciat proprio iuramento.de elec. in 6. & text. in c.vt circa. in
verſ.ſuper his.eod.tit.quæ iura allegat Lud.Ro.hic, & bene in
7.col.Facit quod vult Sal.in l.1.C.de dila.ſequitur.d.Alex.in 6.
col.in fi.Limita duobus modis ſm Lud.Ro.hic.Primò,niſi re-
periatur quem ſemel falſum iuraſſe: quia conuictus ſemel
de periurio,perdit in quacunque materia facultatem iurandi,
& probandi per iuramentum.text.eſt not. in c. paruuli.22.q.5.
a Facit regula vulgata: quia ſemel malus a ſemper præſumitur
malus in eodem genere mali. l. Caſſius. ff. de Sena. Bart.in l. ſi
cui.in prin.& in §.iiſdem.ff.de accuſ.Secundò limita iſtud pro
cedere quo ad duas vices, cùm iuramentalis probatio non
poſſit habere vim,niſi quo ad duas vices,& non vltra, text.eſt
quem Ludo.ad hoc reputat ſingul.& non eſſe alibi, in l.fi.in fi.
61 ff.de bon aucto iud.poſ.† Ex ſ.ſcriptis omnib. habes regulam
cum trib.fallen.Regula eſt, ꝙ inſtrumenta & probationes nõ
poſſunt produci,nec admitti poſt concluſionem in cauſa.d.c.
cum dilectus, de fide inſtr. Hanc regulam ampliat ſing. Lud.
Romau.hic.in 6.col. vt procedat non ſolùm qñ inſtrumenta
producerentur ad probadum, ſed etiam ſi producerentur ſo-
lum ad declarandum alia prius producta: quia ſecundum
eum, poſt concl.in cauſa non poſſunt produci aliqua inſtru-
menta,ſiue tendentia ad probandũ, ſiue tendentia ſolũ ad de-
clarandum iam probata: caſum dicit eſſe de hoc not. in d.c.
auditis.de in integ.reſt.qui tex.mihi non ſufficienter probat:&
in ꝯrium facit trita regula,quę habet,ꝙ qui ſolũ declarat,nihil
de nouo dat, l.hæredes palàm.§.ſi quid poſt. cum ſi.ff. de teſt.
Iſta regula fallit,vt dixi,qñ inſtrumẽta eſſent de nouo reperta.
Scdo fallit in criminalib. vt dixi. Tertio fallit ex magna, iuſta,
& euidenti cauſa, vt prædixi. Quartò fallit in cauſa publica,
pupilli.vel eccleſiæ, d.c.auditis.etiam ſi inſtru.nõ ſint de nouo
reperta:nam ſi eſſent de nouo reperta, tunc in cauſis ſimilium
perſonarum etiam ſententia quæ tranſiuiſſet in rem iudicatã,
retractaretur.l. Imperatores,cũ gl.ff.de re iud.c.inter monaſte-
rium.cum gl.fi. de re iud. Adde quintò, ꝙ ſi iudex ſciat factã
eſſe concl.in cauſa,poteſt talem concluſionem reuocare, non
ſolũ expreſſe,ſed etiam tacitè:nam eo ipſo,quòd poſt concluſ.
in cauſa iudex admittit probationes, quę admitti nõ deberẽt,
intelligitur tacitè reuocaſſe ipſam concluſionem in cauſa:
concurrentib. tamen his, quæ in reuocatione ſententiæ inter-
locutoriæ requiruntur: ita not. determinant do. de Rota in
deciſ.5.quæ incipit. item ſi poſt concluſi. ſequuntur.d.Ant.de
Butr.& Ioan.de Imol.in c.auditis. in fin.de procur.d.Abb. Pan.
in c. quoniam contra falſam.in 12. colum. de prob. Bald. in l.
peremptorias,in 2.colum C.ſen.reſc.non poſ.d. Card. Floren.
in cle. teſtib. in 2. colum. de teſti.do. Alexan. in 4. colum hic,
quamuis contrarium & malè tenuerit Paul.de Caſtr.in 11.
colum.vt ſuperius retuli, quem in hoc ſpecialialiter reprobat.
62 d.Alexan.in loco prællega. †Item adde,quòd iudici nunquã
concluditur in cauſa, ſed ſemper vniformiter viget eius of-
ficium,vſque ad ſententiam incluſiuè:ita pulchrè inquit Ang.
in conſi. ſuo 295. incipi. viſis atteſtationib. teſtium prædicto-
rum &c.in vlt.colum.licèt ipſe non dicat, puto quòd ratio ſit,
quia concluſio in cauſa, dicitur renunciatio probationum,
quam faciunt partes, per quod vinculum non debent manus
iudicis ligari, per regulam.l.ſi.vnus.§.ante omnia.ff. de pact.c.
cum clamor. de teſt. Per hoc ego infero limitationem ad re-
gulam,quam ſ.tradidi, quòd paria ſunt, vel quòd ſit conclu-
ſum in cauſa, vel quod ſit lata ſententia:.quia iſta parificatio
procedit quo ad ipſas partes, quib.ligantur manus ex conclu-
ſione in cauſa, ſed non procedit quo ad ipſum iudicem. Se-
cundò infero per hoc, quòd iudex etiam poſt concluſionem
in cauſa poteſt ad omnem finem ex proprio officio interroga
tiones facere, quia ſibi non ligantur manus, & in ſummarijs
poteſt non ſolùm ex proprio ſuo officio,ſed etiam ad inſtan-
tiam partis.gloſſ.eſt not.iuncto text. in clementi. ſæpè. in verſ.
interrogabit. de verb. ſig. quam Ludouic. Rom. hic reputat
63 ad hoc ſing.† Addo aliam, & pleniorem in c.quoniam con-
tra falſam. in verſi. interrogationes, & ibi latè Docto.de prob
In tantum quòd dicit d. Anto. de Butr.in c.1.de iudi.ſe in con.
tingentia facti conſuluiſſe, quòd iudex poſt concluſionem in-
cauſa poteſt facere interrogationes non ſolum ad declaran-
dum dubiam proba.iuxta.c.cum Io.de fid.inſtru. &c.per tuas.
de teſti. & quod not. gloſſ. reputata ſing. in c. quia verò. in
Auth.de teſtib.ſed etiam ad fundandam intentionem aduesa
rij,per regulam.l.vbicunque.ff.de inter.act.& l.generaliter.§.1.
C. de reb. cred. non tamen cogitur iudex iſtud facere, per. l.
non quicquid.ff.de iudi. & ſequitur Ioan. de Imol.ibi in illo.c.
1.Adde d.Ant.de Butr.& Ioan. de Imol. in c.cum cauſam. de
iur.calum. & in terminis. Bald.in l. ampliorem,in 2. colum.C.
de appel.& l.per hanc.in princi.C.de temp.appel.& l.2.§.quod
obſeruari.in 6.colum.C.de iur.calum.Imo.in l.4.§.hoc autem
* iudicium.ff.de damn.infect.*& ita communiter tenetur*.In contra-
rium tamen facere videtur gloſſ. not.in l.filiuſfami.§.veterani.
in gloſſ. 1. ff. de procu. quæ vult, quòd iudex non poſſit ſup-
plere vltra tempus parti conceſſum,quod bene no.Facit,quod
64 notatur in l. querelam. C. de fal. † Item adde, quòd licèt ſit
concluſum in cauſa, nunquam tamen intelligitur præcluſa
via alleg.iuris,quin ſemper leges,& iura allegari poſſint: quan
tum ad hoc nunquam intelligitur eſſe clauſum os parti: ita
not.inquit Bald. in Auth. iubemus,in vltim. colum. C.de iud.
alleg.l. quamuis indubitati. C. de adul. & in Auth. vt cum de
appel.cog. in prin.Ita debet intelligi, & limitari dictum Inn.in
c.paſto.de cauſa poſ. & propr.vbi dicit, quòd poſt concluſio-
nem in cauſa nil poteſt allegari, vel de iure, vel de facto: nam
debet intelligi Innoc. niſi allegatio conſiſteret in ſolo iure.
Idem quod Bald.not.d. Anto. de Butr. in c. dudum. el 1. in 2.
colum. de elec. vbi etiam not. ſubdit, quòd poſt concluſ. in
cauſa admittitur allegatio, quæ eſt notoria iuris, vt eſt gloſſ.
ſingula.licèt vulgata in c.ſignificauerunt,extra de teſtib.Igitur
ſm eum,ſi pars velit opponere aliquid,ꝙ cõſtet ex actis,vel ꝙ
ſit notoriũ,talis allegatio,vel oppoſitio admittitur,ẽt poſt con
cluſi.in cauſa: vnde ſi opponatur inhabilitas teſtiũ, q̃ pateat
ex actis,vel ꝙ ſit notoriũ,talis allegatio,vel oppoſitio admittit
etiam poſt concluſi.in cauſa, quod reputat eſſe notandum: &
tu not.iſta ad ea, quæ dixi in text ſuper verbo, quib.ſolis.Iſtud
idem,quod allegatio notoria facti, vel quæ patet ex actis,poſ-
ſit opponi poſt concluſi.in cauſa, tenet d.Abb. Panormi.in d.
c.dudum.in 2.colũ. & ſequen. vbi limitat verum, dummodo
ſit notorium facti permanentis : ſecus ſi ſit notorium facti
65 tranſeuntis, vt ibi per eum.† Quoſdam alios caſus vltra pręd
ctos, in quib.probatio admittitur poſt concluſi.in cauſa, vide
per Specul. in titul. de renunc. & concluſione, in §.1.in verſic.
& ſcias, per Bald. in l. vnica. in 1. colum. C. vt quæ deſ. aduo.
66 † Vltimo adde inquantum ſupra dixi, quòd dicitur conclu-
ſum in cauſa, quando partes renunciauerunt probationibus,
quia etiam eo ipſo, quòd partes, vel iudex committunt cau-
ſam ad conſilium ſapientis (vt tota die fit) dicitur conclu-
ſum in cauſa,ita not.inquit domin.Anton. de Butr. in dict.ca-
pitul. dudum.in 2. col.in 3.no. ꝙ reputat eſſe notandum: non
tamen aliquid allegat. Vltra eum adduco pro hoc viuam ra-
tionem, quia poſtquam cauſa eſt commiſſa ad conſilium
ſapientis, cùm debeat eſſe plenè inſtructus, iudex, qui com-
miſit, non poteſt alias nouas probat. recipere. text. eſt not.
in l. ex illo. C. de appel. & ibi ad hoc not. Bartol. & dicit
eſſe perpetuò menti tenedum. Item, nec ipſe ſapiens,
cui eſt commiſſa, poſſet alias nouas probationes recipere,
ita not. Bartol. in l. 1. per illum text. C. de relat. & in l. final.in
vltim. colum. ff. de fer. & ibidem Bald. in 7. colum. & alij.
Bartol.in l. 1. §. quæſitum. ff. de appellat. & in l. in offe-
rendis. C.de appellat. Iſta ſufficiant quantum ad iſtum ſecun-
dum intellectum gloſſ.qui intellectus, licèt in ſe poſſit eſſe bo-
nus, tamen non eſt tenendus ad text. noſtrum, quia violen-
tiam facit, & diuinationem continet. ¶Sum in 3.ſolut. glo
ibi, vel tertio dic. Ex qua habes tertiam ſolutionem, &
conſequenter tertium intellectum, quòd contraria loquun-
tur, quando ſententia fuit lata purè, & ſimpliciter, quo caſu
tranſiuit in rem iudi. ideo non retractaretur etiam per inſtru-
menta nouiter reperta:ſed hæc ſñia fuit lata non purè, ſed ſub
conditione ſi iuretur, quæ ſñia penden. conditione poteſt be-
ne retractari, & dum gloſſ. ſubdit, quòd l. ſi quis iuſiurand.
C.eod. corrigitur per l. ſequentem ſcilicet per l. generaliter. in
prnc.

ADDITIO.

a ¶Semel malus.Adde, ꝙ iſta regula fallit, videlicet vbi quis per trienniũ lau-
dabiliter vixit poſt cõmiſſum delictũ.tex.eſt in Auth. de mona.col.j.in prin.
& hanc fallen. ponit Io. de Imo.in c. cum deputati. de iud. * Declara,vt per
Alci.trac.præſum.lib.3.reg.2.præſump.7.Ro.cõſi.54.col.vlt. poſt med.con-
ſi.236 nu.6.Hipol.ſing.74.& 393.Cur.in l.vnic.nu.36.C.de prohib.ſeq.pec.
Bart.in l.Caſſius.ff.de Sena.Abb.in c. propoſuit. de cleri. excommu.Gram.
deciſ.25.num.7. MASVER.

ꝑtinc.dic,ꝙ istud non est verum,sed bene limitatur, & declaratur per d.l.generaliter.in princip.& §.1. vt per Cyn. Barto.& alios ibi,& Bald.& alij in l.manifestæ turpitudinis.j.eod.Cano. in c.fi.eo.tit. Iste tertius intellectus glo. in se potest esse bonus, sed ad text.nostrum diuinat,& facit violentiam.Item exponere exactum. 1. præceptum, vt facit glo. non est sine violentia
* literæ,& propterea *communiter non tenetur*. Tamen ex isto intellectu multa not.colliguntur.Primò colligitur limitatio ad regulam.l.1. §. biduũ.ff.qñ app.sit.quæ est canonizata.2.q.5. in §. biduum,vt procedat, nisi conditio,sub qua lata fuit sententia, sit intrinseca,& importet illud,quod est de substãtia iudicij, vt
67 est probatio. † De hoc tamen passu,an & qñ sñia a sub conditione ferri possit, & quando non, quia hic non est locus suus, vide per Bar.& alios in l.cum eorum. & in l.cum iudex. C. de sen.Bart.in l.si conditionalis.ff. de auth.tut.Bartol. & alios in l.
68 à diuo pio.§.in venditione.j.de re iud.¶† Secundò collige, ꝙ valet sententia lata sub condi. ista si actor, vel reus probauerit,vel iurauerit, etiam sine assignatione termini: de quo pũcto,quia naturam legis egreditur, vide latè per Bald.hic.Bar.in d.l.cum iudex, & ibidem Bald. C. de senten. & not. Bartol. & alij in l.ait prætor.§.si iudex. vbi aliquas q. ponit.ff.de re iudic. Specul. plenè in titul. de senten. in §.species. in versicul quid si iudex.& ibidem Ioan.And.in addit.quæ incip.habeo quæstionem solenniter disputatam,&c.& in eod.titul.§. inserta.in verbo, ecce iudex. Angel.& Imol.in l. qui Romæ.§. Augerius. ff. de verbor oblig.Paul.de Castr.in l.continuus. in princip.in eo. titul.de verbor.oblig.ponit dom.Anto,de But.in c.cum venerabilis.de excep.& in c.constitutus.& in c.cum venerabilis. de
69 relig.dom.& in c. 1. de re iud. † Tertiò not. diligenter ex gloss. relata ad text. ꝙ quando in sententia est apposita conditio, si ille,pro quo lata est sententia,iurabit, hic est casus not. secundum istum intellectum,ꝙ tunc aduersarius non potest facere probationes contrarias,nisi per instr. nouiter reperta,& ita no. Bald.Fulg.& d.Alex.hic, quicquid teneant Sal.& Paul.de Cast.
a hic,secus si esset lata sententia a sub cond.si fuerit probatum,
70 vt statim dicam. ¶† Quartò not. ex ista lect. gloss. ſm Bartol.
* *& communiter Doctor. hic*, quod quando fertur sñia sub conditione, si ille pro quo lata est sñia probauerit, beneficium probandi, ꝙ per sñiam ad vnum extenditur, extenditur etiam ad alium, & sic quemadmodum ille, pro quo lata est sententia, potest probare ad confirmandum sententiam, ita aduersarius suus donec conditio impleatur põt facere probationes ꝯrias ad infringendum ipsam sententiam. Facit regula. l. petendæ. C.de temp.in integr.resti.pe.& c.fi.de mu. pe.& ratio est, quia in iudicijs debet seruari æqualitas.c.cum inter. de excep.l.fi. C. de fruc.& lit.expen.& dicit Bar.ꝙ de hoc est casus hic, secundum istam lec.Tu aduerte, ꝙ illatio Bar. est vera in se,propter æqualitatem seruandam,vt dixi,& quia dilationes, quæ competunt vni parti,extenduntur ipso iure ad aliam partem, vt dixi in text.super verbo quib. solis. Tamen Bar.ad text. nostrũ latè,& gñaliter loquutus est, admittendo quamcunque probationem.nam ſm istum intellectum glo.relatæ ad text.si sñia fuerit lata sub conditione, si iuretur, non poterit aduersarius admitti ad probandum contrarium, nisi per instrã nouiter reperta,vt s̃.proximè dixi: & ita in specie reprehenditur Bar.per Fulg. tamen dictum Bart. procederet non habito respectu ad text. nostrum, quando iudex tulisset sententiam simpliciter sub conditione si fuerit probatum, tunc bene aduersarius admittetur ad quamcunque probationem. Subdit etiam Bar. ad vnum esse aduertendum, ꝙ si post sñiam vni parti competat facultas probandi, quæ respicit vires sñiæ, etiam aduersario competat facultas probandi ad infringendum sñiam, quia sẽper tantum debet licere vni,quantum alteri ex litigatorib. d.l. fi.C.de fruc.& lit.expen.Si autem post sñiam illi, pro quo sñia est lata, competit facultas probandi, quæ non respiciet vires sententiæ, sed eius executionem, iuxta notata in l.1. C. de iur. & fact.ignor. illud idem eodem modo licebit aduersæ parti probare,& sequuntur simpliciter Fulgos.& Paul.de Castr.hic. ¶Extra gl.adde,ꝙ quartus fuit intellectus Odof. relatus ꝑ Iac. de Rauen.Bart. & alios.qui dixit, quòd ista l.debet intelligi secundum.l.fi.C.eodem.quando virtute iuramenti fuit lata sententia super testamento, si sententia transeat in rem iudicatã: & postea reperiatur ipsum testamẽtum disponens ꝯrium eius, quod fuit iuratum, talis sententia retractabitur per instrumentum de nouo repertum.& istæ sunt illæ constit. principũ, de quibus facit mentionem ista l.Istam lectur. Odof. reprobãt Bartol. Alberic. & Fulgos.& Ludouic. Roman. hic, primò, qa ista lex non potuit diuinare de illa l.noua Imperatoris.in d. l.fin.C.eod.argum.l. iubemus. in fin. C. de testamen. Secundò (& fortius) dict. l. fin. C. eodem. habet locum in omni iuramento non solùm necessario, sed etiam voluntario, & iudiciali,tñ ista l.in 1. parte solùm habet locum in iur̃o necessario, ſm communem intellectum, & aliud est in iur̃o voluntario, & iudiciali,vt in versi.fi.ergo iste intellectus non est bonus, dicit tñ Alb.de Ros. hic in vlt. col. fidelis conseruator antiquitatis,ꝙ istã lec.non inuenit in scriptis Odof.Quintus fuit intellectus subtilis Pet.de Bel.prout refert Lud.Rom. hic,in 10. col. ꝙ ista lex debet intelligi in causa publica: istud dixit Petr. vt euaderet contrarium.l. Imperatores. & l.sub specie. quæ allegatur in gl.in quib.dr̃, ꝙ sñia, quæ transiuit in rem iudicatã nõ retractatur postea,etiam per instrã de nouo reperta, nisi fauore reipublicæ. intelligendo ergo istã l. ꝙ loquatur in causa publica,ista l.concordabit cum legib.ꝯrijs.Istum intellectum reprehendunt & bene Alb.hic in vlt.col.& Lud.Rom.in 10.col. quia nimium restringit istam l. Secundò, & fortius, quia si ista lex loqueretur in causa publica, sententia contra rempublicã, quæ transiuisset in rem iudicatam, retractaretur per instrã de nouo reperta,siue esset lata prætextu iur̃i necessarij,vt in 1.parte.l.siue prætextu iuramenti voluntarij,& iudicialis, vt in versi. fin.cum omni casu retractaretur fauore reipublicæ.d.l. Imperatores,cum ibi notatis.& l. 1.C.de sen.aduer.fiscum latis. lib.x.
* Teneas ergo primum intellectum gl.qui est verus *& communiter approbatus*: declarando,vt eum declaraui in prima particula huius tertiæ partis gloss. Aduerte, quòd secundum omnes quinque intellectus supra proximè relatos, in hac l. constituitur differentia, an sententia sit lata prætextu iuramenti necessarij, & tunc procedat prima pars. l. quia potest talis sententia retractari per instrumenta de nouo reperta, an verò sententia sit lata prætextu iuramenti voluntarij, vel iudicialis,& tunc sit secus,ita loquitur versic.final. Tamen verè (dicant glo. & Doctor,quantum velint) in versicul.fin.de sententia verbum nullum, propter hoc vltimum (vt credo) sextum intellectum pricipalem ad hanc l. & pro certo peregrinum, & non vulgarem attulit illustris Doctor subtilitatum princeps, domin. Christoph.de Castil.qui tenuit,quòd in hac l.non constituatur dicta differentia inter sententiam latam prætextu iuramenti necessarij,& sententiam latam prætextu iuramenti voluntarij, & iudicialis. Item tenuit ꝯ omnes,ꝙ prin.huius.l.loquatur in quocunque iur̃o, siue necessario, siue volũtario,siue iudiciali, sed ſm eum in hac l.fit tãtum differentia,an post iur̃m (quodcunque sit illud) si sequuta sñia,& tunc propriè procedit principium huius l.ꝙ talis sñia retractatur tunc per instrã nouiter reperta: eo quia talis sñia dr̃ fundata super probatione falsa, vnde sicut qñ sñia est lata per falsos testes, vel per falsa instrã, potest retractari.l.3. per totum. C.si ex falsis instr̃is. ita poterit in casu huius l. & de istis constitutionib. principum positis in d.tit.C.si ex falsis instr̃is.loquitur ista lex,ſm eum, quamuis gl. 1.& alij omnes Doctor. dicant, quòd istas constitutiones non habemus: secus est si tantum intercesserit iuramentum voluntarium, vel iudiciale,& nulla lata sit sententia, tunc procedit versicul.final.& tunc stamus regulæ l.non erit.§. dato.supr. eod. Huic intellectui videre meo satis applaudent verba literæ,præsertim in versi. sed & hæ constitutiones,vbi limitat primam dec.text.qñ super iuramento, vel vigore iuramenti lata fuit sñia,deinde in versic.fi.ꝙ si aliàs.ponitur aduersatiua, quæ debet aduersari præcedentibus & in facto, & in iure, & in illo versicul.final. de sententia verbum nullum, & text.innuit cõtra eum in illis verbis, inter ipsos iureiurdando transactum sit negotium: ergo de sentantia nihil habetur. Iste intellectus quamuis peregrinus,& multum congruat literæ, tamen in effectu non est tenendus. Primò per text. in 1. parte. in versic. exactum. & in verb. exacto. nam exigere propriè est ab inuito extorquere. l.fideicommissa. §. si rem.cum simil.ff. de legat.3. ergo apparet, quòd 1. pars solùm loquitur in iuramento necessario, quod ꝓpriè exigitur ab inuito, & non in volunrario, & iudiciali. Nisi dicas, quòd etiam exigi dicitur à volente, sed minus propriè,vt dicit gloss.expresè in dict.l.fideicommis.§.si rem.in versic.exigisset.& in terminis tituli nostri est text. in l.cũ qui.§.in popularib. in versic. exactum. s̃. eod. quem ibi sic intelligunt Fulgos. & dom.Alex.Facit ad idem.l.quoties.§.final. ff.de noxa. sed replicari posset, quòd verba in dubio sunt propriè intelligenda. l. 1. §. si is, qui malè.in versic.igitur de re dubia. ff. de exerci.l. ille, aut ille.§. cum in verbis. in l. non aliter. ff. de legat. 3. Secundò in contrarium facit, quia ista lex non potuit diuinare de dict. l. 3. & titul. C. si ex falsis instrum. qui postea compositus fuit per Imperatorem. l. iubemus.in fi.C.de test.Tertiò in contrarium stringit, quia dict. l. 3.

non

ADDITIO.

a ¶Esset lata sententia.Adde in l.1.in §. biduum.& ibi Docto. ff. quando appel.sit.

non requirit, quòd instrumenta ſint de nouo reperta, prout expreſsè requirit iſta lex: ergo non poteſt intelligi ſm illam. Quartò in contrarium multum ſtringit fundamentum Bart. hic in 1.col.in fin.nam difficilius reuocatur, quod duplici vinculo ligatum eſt, quàm q̃ vno.vt no. in l.1.C.de pac. Auth.itaque.C.communia.de ſucceſ.in Auth.de conſan.& vte.fratr.in prin. ſed quando ſuper iuramento lata eſt ſententia, hic ſunt duo vincula deciſiua litis, ergo difficilius debent ſolui, quàm qñ ſolùm adeſt iuſm,& ſic ſolum vnum vinculum, cuius cōtrarium de directo vult intellectus do. Chriſtoph. Nec huic argum.poteſt conuenire ſol.quam dedit Bart.in d.1. col.in fin. dum dicit, q̃ ſi ſuper iuſo neceſſario in ſupplementum prob. feratur ſententia, quòd iſta non ſunt duo vincula tendentia ad eundem finem.Iuſm neceſſarium imponitur ad ſupplendam proba.non ad deciden.immediatè litem.Sententia autem fertur ad decidendam litem: quia iſta ſolutio Bartol.non poteſt conuenire, quando ſuper iuramento voluntario, vel iudiciali eſſet lata ſententia, prout do. Chriſtoph. generaliter intelligit primam partem huius.l. quia tunc ambo vincula tenderent ad eundem finem, & effectum, quia iuramentum voluntarium, vel iudiciale eſt litis deciſiuum.l.1.ſ.eod.& ſic in iuramento iudiciali, & voluntario ſequuta ſententia adeſt duplex vinculum tendens ad eundem effectum:ergo difficilius deberet poſſe retractari, quàm vbi ſolùm adeſt ſententia: cuius cōtrarium vult de directo intellectus dom.Chriſtoph. Scđo contrarium ſuadetur (non dico ſtringit) ex verſi.ſolent,ibi, in dubijs cauſis, qui magis ſonat in iuramentum neceſſarium, quã in voluntarium,vel iudiciale,& ſic eſt expedita.3.pars princip. huius glo. ¶ Sum in 4. parte glo. ibi item contra.ſ. de re iud.l. poſt rem. In qua tu reſpon. melius ad contrarium gl. ſecundũ Fulg. Lud. Rom.in 7.col.& d.Alexan. quòd illa l.poſt rem. loquitur in iuramento voluntario,vel iudiciali, & ſic concordat cum iſta l. in fin. ¶ Sum in 5.parte ibi,præterea ſicut. in qua gl. alle.l.ſi.minor 25.ann. quæ nihil facit.ſed eſt text. de hoc in l.2. C. ſi ſæpius in integ. reſt. poſtul. fue. quam alleg. gloſſ. in vlt. parte,& ſic ponit gl.vnum caſum, in quo ſententia, quæ tranſiuit in rem iudicatam, tamen poteſt retractari beneficio minoris ætatis.Alios caſus poſui in prima particula.3.partis prin. huius gl.In vlti.parte gl.ibi.Itẽ not. q̃ gl.tacitè colligit, an teſtes extra articulum,in quo producuntur,ſint examinandi. vide gl. & ibi no.Bar. in d.l.ſi duo patroni.§. idem Iul. ſ. eo.ad ibi dicta me remito.¶ Gloſſ.magnam in verſicu.exacto.diuido in quinque partes principal. quamuis non ſatis commodè diuidi poſſe videatur. In prima declarat text. In ſecunda arguendo à ſufficienti partium enumeratione declarat, quando iſtud iuramentum neceſſarium deferatur actori, & dicit qñ ſemiplene probauit,& declarat, quæ ſint illa, quæ ſemiplenam prob. inducant.In tertia reaſſumit diſputando, an vnus teſtis ſemiplenam prob inducat.In quarta gl. ponit alios caſus, in quib. iuſm defertur actori. In quinta,& vlt.gl. declarat, qñ iuſm neceſſarium deferri debeat ipſo reo. Scđa ibi, & vt plenè videas. Tertia ibi, teſtem vnum dico. Quarta ibi, item datur actori ſacr̃m. Quinta & vlt. ibi. aſs aũt ibi actor. Scđa pars pricipalis poſſet ſubdiuidi in varias particulas, quas vide per te ipſum. Aduerte etiam pro expeditione huius glo. & eius materiæ ſimul cum toto apparatu Bar. q̃ quinque principalia exminabunt cum multis acceſſorijs. queſt. Primò qñ iudici dicat̃ nihil probatum, & qñ plenè probatum. Scđo principaliter erit videndum, quæ ſint illa, quæ ſemiplenam prob.inducunt, & hic cadent iſtæ principales q.cum ſuis acceſſorijs.Item, an priuata ſcriptura,quæ reperitur triplex,ſemiplenam proba. inducat. Item an comparatio literarum. Item an vnus teſtis. Item an fama.Tertiò principaliter erit videndum, qñ duæ ſemiplenæ probationes faciant vnam plenam,& an, & quando ſimul iungantur ad faciendam plenam probationem. Quartò principaliter erit videndum, quæ ſint cauſæ, ſeu qui ſint caſus, in quibus iſtud iuramentum neceſſarium non poſſit deferri in ſupplementum proba. Quintò, & vltim. erit viden.cui deferri debeat iſtud iuramentum neceſſarium in ſupplementum probationis, an actori, an reo. Iſtis ſic ſecundum ordinem gl. expeditis ſimul cum toto apparatu Bartol. quem applicabo iuxta ordinem gloſſ. intelligetis finem eſſe de hac l. Venio ad glo.prima pars eſt clara,quæ ſolũ declarat tex.In ſecunda parte gl.facit tres caſus princip.Aſſumo primò caſum gl. quando actor nihil penitus probauit, & ſic nec plenè, nec ſemiplenè ſecundum gloſſ. reus eſt abſoluendus etiam ſine iuramento. Facit bene text. in capitul. final. in verſicul. ſanè,extra eodem. dum dicit text. quòd ſi actor nihil penitus probauerit,reus eſt
71 omnino abſoluendus, etiam ſi nihil præſtiterit. † Pulchrum ergo eſt dubium pro intellectu gloſſ. dum vult, quòd ſine iuramento reus ſit abſoluendus: & iſtud dubium intendo bene diſputare, an actor, qui nihil penitùs probauit de intentione ſua, poſſit deferre iuramentum (nõ intelligas neceſſariũ, ſed iudiciale) ipſi reo, vt reus cogatur iurare, vel referre, aut ſoluere,iuxta l. iuſiurand. & ad pecunias.§. ait prætor. & §. final.& l. manifeſtæ turpitudinis.infra eodem, an verò ſit iuſta cauſa recuſandi iuramentum, eo quia actor nihil penitus probauerit.Specul.ſingul. in titul. de iuramenti dela. §. 1.in princip.in verſicul. Si autem actor. tenet, quòd actore nihil probante,
a reus [a] debeat abſolui, & quòd non teneatur iurare, vel referre, aut ſoluere,per regulam l.qui accuſare. C. de eden.& per text. optimum in dict.capit. fina. in verſicul. ſanè. vnde ſecundum eum. d. l. manifeſtæ turpitudinis. cum alijs proximè alleg. debent intelligi, & limitari, quando actor aliquid probauit, ſed minus, quàm ſemiplenè: ſed ſi nihil penitus probaſſet, tunc non haberent locum illæ leges. Eandem opin. tenet do. Abb. Panor.in dict.c.fin. extra eod. per ſupra ſcripta, & dicit, quòd idem ſentit Io. And. ſuper text. ibi in verb. nihil præſtiterit,& ſuper gloſſ.2.Adducit etiam l.in bonæ fidei. C. eod. dum dicit cauſa cognita debere deferri iuramentum: ergo non ex ſimplici delatione actoris, & dicit, quòd ita videtur ſentire iſta gloſſ.Bart. hic. & in d.l.in bonæ fidei. Moueor etiam, quia ſi ex cauſa, quando actor nihil probauit, poteſt recuſare iſtud iuramentum neceſſarium,quod defertur à iudice parti. d. capit. final. in verſicul. ſanè. quanto fortius ſecundum eum poterit recuſari iuramentum iudiciale, quod defertur à parte parti.Facit ſecundum eum,quod not.Ioan.And. in capitul. 1. de clan. deſpon.& text.in capitul.2.eod.tit.& dicit hoc eſſe notandum, & quod multi decipiuntur intelligentes dict. l. manifeſtæ turpitudinis.ſimpliciter,quæ tamen non habet locum,niſi quãdo
* actor aliud * probaſſet, ſecus ſi nihil penitus. Idem tenet dom. Abb.in capitul. 1. in vltim.not.de prob.vbi dicit, quòd iſta eſt iuſta cauſa recuſandi iuramentum, quando actor nihil probauerit,quia ſicut actore plenè probante reus debet omnino cōdemnari,ita ècontra,eo nihil probante reus omnino debet abſolui, etiam ſi nolit iurare. per dict. capitul. final. & per regulam dict.l.qui accuſare.C. de eden. Pro iſta opin. ego diſputationis gratia adduco aliud fundamentum. Nam ego habeo,q̃ quando actor plenè probauit intentionem ſuam, fortè per teſtes,vel per inſtrumenta, ſi poſtea reus deferat iuramentum, poteſt actor licitè recuſare: in tantum,quòd non valeret conſuetudo contrarium diſponens, quòd actor poſtquam plenè probauerit,teneatur iurare, tex. eſt ſing.in cap.2. de probat. de quo dicam aliqua pulchra in 2. caſu huius gloſſ. Si ergo in actore ita ſtatutum eſt, quòd poſtquam plenè probauit intentionem ſuam, quòd non teneatur iurare, imò poſſit licitè recuſare iuramentum, quanto fortius idem dicemus ècontra fauore rei,quòd eodem modo quando actor nihil penitus probauit, quòd reus etiam non teneatur iurare, cùm etiam reus tunc ſit in caſu victoriæ obtinendę, ſicut actor in primo caſu, eo etiam, quia fauorabiliores ſumus reis, quàm actoribus,l. fauorabiliores.ff.de re iudic. Arrianus. ff. de actio. & obligat. Facit bene,quod vult gloſſ.ſingula.in capitul.clerici.81. diſtinctio.quam pro ſingular.apud Legiſtas alleg. Bal. in dicta l.data opera. C. qui accuſa. non poſſ. Eſt verum, quòd loquitur in criminalibus, nec huic fundamento obſt. vnum,quod dicit domin. Alexand. in dict. l. manifeſtæ. infra eodem.dum dicit, quòd etiam ſi actor nil penitus probauit,quòd tamen reus eſt in manifeſta turpitudine, & confeſſione, ſi nolit iurare, ſi ſibi deferatur iuramentum, & ſciat veritatem, quia dico, quòd ſi iſta ratio in hoc propoſito eſſet attendenda, multò fortius militaret in primo caſu, quando actor plenè probaſſet intentionem ſuam, quia poſtquam plenè probauit, & ſcit veritatem, ſecurus debet iurare, & ſi nolit iurare, ſuccedit ſuſpicio, & dicitur eſſe in manifeſta turpitudine. Confirmatur, quia contrariorum eadem debet eſſe diſciplina. l. 1. ff. de
72 his, qui ſunt ſui, vel alien. iur. cum ſimil. † Item, quia in correlatiuis prout ſunt actor & reus, quicquid ſtatuitur in vno,intelligitur ſtatutum in alio.l.fi.vbi no.Bart. & Doct.C.de indi. vid. tol. l. final.ff. de excep. vbi etiam Bartol.not.in l.1.C. de cupreſ. ex lu. da. non cæ.lib.10.ſed quãdo actor eſt in caſu obtinendæ victoriæ, vt quia plenè probauit, non cogitur tunc iurare: ergo eodem modo reus quando eſt in caſu obtinendæ victoriæ, non debet cogi ad iurandum. Ad idem facit, quia nulla l. cauetur expreſſè, quòd quando actor nihil penitus probauit,quòd reus cogatur iurare:imo iura præallegata probant contrarium, & præſertim iniquum videtur, q̃ tali caſu reus

ADDITIO.

a ¶Reus.Adde Abb.in c.cũ P.manconella.de accuſ.ſuper gl.fi.Abb.in c.ex lr̃s, in pe.no.de pba.Card.Zab.cōſ.27.Barb.cōſ.7.in 2.vol.

* Aliquid.

reus compellatur ad iuran. Contrariã opi.tenet d.Paul.de Ca. hic in 12.col.& in l. iuſiur. & ad pecunias.§. ait prætor.ĩ.eo.& ibi dicit, ꝙ Doct.noſtri malè declarãt iſtum paſſum, & tenet, ꝙ quãuis in iuramento neceſſario, ꝙ defertur à iudice in ſupplementum probationis, vel in iuramento neceſſariò purgationis rei, niſi actor ſemiplenè probauerit, reus non cogitur iurare, ſed debet abſolui prout propriè loquitur text.in d.c.fin. in verſicul.ſanè.tamen in iuramento, ꝙ defertur à parte parti in iudicio, etiam ſi actor nihil penitus probauerit, cogitur reus iurare, aut referre, aut ſoluere: & tunc habet locum dict.l. manifeſtæ. Nec hoc videatur iniurioſum reo, cùm poſſit referre iuramentum, ſi ipſe non vult iurare: prout reſpon.Iuriſcon.in d.l.iuſiur.& ad pecunias, in princ.quæ ratio ceſſat in iuramento neceſſario, quod referri non poteſt. Eandẽ opi.tenet Pau.de Caſt. in d.l.manifeſtę.idem Bald. in lec.antiqua. ibi idẽ tenet etiam d.Alex.Imo.& mouetur, quia quamuis actor nihil penitus probauerit, tamen ſi reus, cui iuramentũ defertur, ſit de veritate informatus, turpe eſt ſibi nolle iurare: & ſic habet locum ratio. dict. l. manifeſtæ. Sed aduerte, vt in ſuperiorib. dixi, quòd ſi iſta ratio eſſet in propoſito noſtro attendẽda, ſequeretur, quòd multò magis haberet locum in actore: & conſequenter ſi actor plenè probaſſet intentionem ſuam, & ſciret veritatem, ſequeretur quod cogeretur iurare: quia turpe eſſet recuſare, & poſſet ſecurius iurare: & iſtud eſt falſum, & cõtra tex.in d.c.2.de prob.Nõ obſt.ſecundũ d.Alex.d.l.in bonæ fidei. & d.c.fi.quia ad hoc reſpond. & bene, quod loquuntur in iuramento neceſſario, in quo non habet locum relatio, & ſic ceſſat ratio.d.l.manifeſtę.iuncta.d. l.iuſiur. & ad pecunias.in prin. ꝙ turpe ſit, aut non iurare, aut nõ referre, cùm iudex non habeat neceſſe iurare prout in iur̃o iudiciali: & in iſto iur̃o neceſſario propriè loquitur Io.An.in d.c.fi.& Bar.hic.& in d.l.in bonæfidei.Addo vltra eos pro iſta opi.bene facere text. in l.generaliter.§.1.C.eo.in ver.omne igitur.vbi eſt text. quòd iuramentum voluntariũ, vel iudiciale poteſt præſtari in prin.in medio, & in fi.cauſæ. ſi ergo in prin.cauſæ, ergo antequam probatum ſit: quia ſi iuramentum non poſſet deferri, niſi quando actor plenè, vel ſemiplenè probaſſet: certè non poſſet in prin.litis deferri, quod eſſet contra illum text.& per illum text.inuenio tenere hãc partẽ Alb.de Ro.poſt Iac.de Are.in d.l. in bonæ fidei. in pen.colum.C.eod.Potes ad illum text.reſpondere, ꝙ loquatur, qñ iuramentum ſponte defertur, vt probat text.ibi, ſiue à iudicib.ſiue à partibus, ſed an vna parte inuita, vel recuſante poſſit deferri illud iur̃m in prin.litis, tex. ille non concludenter probat. Eandem opin. tenet ætatis noſtræ Iuriſconſultorum facile princeps, domin.Fran.de Are.in c.2.de prob.in 4.no.Mouetur per tex.in l.fin.in 2.reſponſo. C. de fideicom. vbi ſecundum eum eſt caſus clarus, quòd etiam vbi nullus teſtis, nulla probatio ex parte actoris interuenit, poteſt tamen iuramentum iudiciale deferri, & tenetur reus illud ſubire, etiam quòd ibi nulla eſſet probatio.patet in text. illo, dum dicit, nullis teſtibus, nulliſque alijs aduentitijs probationib. req̃ſitis. Tu rñ. ꝙ ibi eſt ſpecialis caſus fauore vltimæ volunta. ne pereat, vt ibi clarè dicit text. in verſic. penultim. & ſic etiam text.dicit in §.fi.vbi ſimilis tex. Inſtit. de fideicõ. hæred.ibi, ne depereat vlt. voluntas teſtatoris fidei hæredis commiſſa, & ita dicit Bartol. in l. nemo poteſt. in 1. colum. vbi etiam tangitur per Imol. ff.de lega.1.Cùm ergo ibi ſit ſpecialis caſus, ergo probat, quòd in contrarium eſt ius commune.l. 1.§. final. ff.ad municip. ſecundò reſpon.aliter, quòd illa l.probat contrarium, quia ibi loquitur, quando teſtator noluit ſolenniter teſtari, ſed ponere in fide hæredis: tunc bene verum eſt, quòd tali caſu cogitur hæres iurare, deficiente omni ſpecie probationis: ita declarat Bartol.in dict.l.final. in 2.intellectu, & expreſsè text. in dict. §. final.Inſtit. de fideicom.hæred. & Bartol in l. poſt legatum, in princip.in 3.colum.in verſicul.Item oppo. dicitur hic. nec obtinuit.ff. de his quibus, vt indig. ergo (vt dixi) extra iſtum caſum illa l.probat contrarium.Secundò adducit text. quem ad hoc dicit eſſe notab.in l.tutor.in princip.infra eod. vbi text.dicit, quòd tutor deficientibus omnibus probationibus, iuſiurand. deferens audiendus eſt: & tunc pupillo quandoq; denegabitur actio. nec potes dicere, quòd ibi eſſet ſemiplenè probatum, quia ſi ex parte pupilli eſſet ſemiplenè probatum, non denegaretur pupillo actio, cùm ſibi potius deferri debeat. Pręterea ſecundum eum, quando tutor ſemiplenè probaſſet deferendo iuramentum non eſſet audiendus, quia non vtiliter gereret negotium pupilli, quia potius deberet petere, quòd deferatur ſibi iuramentum: & tamen text. ille dicit contrarium: ergo apparet, quòd etiam ibi per tutorem non erat ſemiplenè probatum.Mihi videtur, quòd in illo text.non poſſit fieri concludens fundamentum, quia ſtat ſimul, quòd non ſit ſemiplenè probatum ex perſona tutoris, vel pupilli, aliquid tamen ſit probatum, aliàs ſi nihil eſſet probatum petitus, ſemper ſibi denegaretur actio etiam ſine iuramento. Præterea ille tex.loquitur quantum ad præiudicandum pupillo, an ſi tutor deferat iuramentum aduerſario, qui iuret, iſtud præiudicet pupillo, dicit, quòd ſic, quando deficiebant aliæ probationes: non tamen per h.d.quòd cogatur iurare.Mouetur etiam do.Fran.per tex. quem ſuperius allegaui in l. generaliter. in princip. C. eod. vbi iſtud iuramentum poteſt deferri in initio litis: ergo antequam aliquid ſit probatum, dic, vt ſuperius dixi. Addo pro hac ſententia bene facere text. not. in l. cum de indebito. §. in omnib.ff.de probat.vbi text. fortius probat, quòd etiam in caſibus, in quibus eſt præſumptio contra actorem, propter quã præſump. ſibi incumbit onus probandi, dicit text. ſi non vult probare, poteſt aduerſario iuramentum deferre, ſi prius de calumnia iuret, & reus debet vel iurare, vel referre. Pondera, quòd text.in fin.dicit, habet tamen reus facultatem ex toto iuramenti referendi, ergo non recuſandi, & ibi non erat etiam præſumptio ꝯ reum, imò potius contra actorem. Ad idem facere videtur regula.d.l.manifeſtæ. & d. §. ait prætor, quæ leges indiſtinctè loquuntur. Suadetur etiam iſta pars per text.in d.c.2.in fi.de proba.vbi dicitur ad contextum, ꝙ ad huiuſmodi iuramentum deuenitur, cùm aliæ legitimæ probationes deficiunt. Ex his apparet, quòd iſte paſſus eſt multum in ambiguo, & poſſet diſputando de facili vtraque pars ſuſtineri,
73 *tamen iſta ſecunda videtur eſſe communior.* † Quicquid ſit not. vnũ
* caſum ſpecialem, in quo actore nihil probãte penitus, tamen reus cogitur iurare.ſ.in feudis: & iſte caſus eſt indubitatus, qñ vaſallus eſſet in poſſeſſione feudi, & dominus directus negaret eum, vel prædeceſſores ſuos nunquam fuiſſe inueſtitos, certè, licèt vaſallus ſit in poſſeſſione feudi, & ꝯ eũ nihil oĩno probetur, tamen cogitur iurare.text.eſt in c.1.ſi de inue.inter dom. & vaſal.lis oria.Aliqui libri habent pro §.fin.c.1. ibi dum text. dicit, tunc ſine vlla probatione teſtium debet ſolus iurare: ad idem text.in c.1.de contrò. inter maſc. & fœmi. de beneficio.
74 † Item inquãtum in ſuperioribus dixi, quòd iuramentum iudiciale poteſt deferri in princip. litis per dict.l. generaliter.§. 1. Not. diligenter in actu practico vnum, quòd ſingul.determinat Alberic.poſt Oldra.Laud.nec alibi vnquam legi, in l.iuſiurand. & ad pecunias.§. ait prætor. in fin. infra eodem, quòd ſi actor petat centum à reo, propter quæ fecerit eum citari coram iudice, & dicat actor, nolo ſtare iuramento rei, reus reſpon. offeras primo libellum, poſtea tibi reſpondebo, dicit actor, nolo offerre libellum, quia non intendo litigare: volo, quòd de præſenti decidatur quæſtio, aut tu iurabis, aut referes mihi iuramentum. determinant ſingul. præfati Doctor. quòd requiritur, quòd actor primò libellum offerat, iuxta.l. manifeſtæ, quæ ſic debet intelligi: quo oblato, bene poterit poſtea cogere reum, aut iurare, aut verò referre. Mouentur, eo quia regulariter in cauſis debent offerri libelli.l. 1.in princip. cum gloſſ.magiſtra.ff.de eden. Authen.offeratur.C.de lit. conteſta.Dura ſemper viſa eſt mihi hæc deciſio, quamuis contradicentem non inueniam, & calumnioſè petere videtur reus libellum, cùm ipſe reus ſi dubitet, poſſit petere tempus ad deliberandum, quomodo iuret, vt expreſsè dicit text. in dict. l. iuſiurand.& ad pecunias, in fin. principij. † Secundò principa-
75 liter quæro iuxta iſtum primum caſum gloſſ.quomodo dicatur nihil probatum. Bartol. in 3. colum. hic tradit ſolennem, & vtilem doctrin. quæ notanda eſt, ſed malè declaratur, & communiter recitari ſolent verba formalia Bartol. dicit ergo Bartol. Aduerte, quòd aliquando iuriſdictio iudicis, vel inſtantia cauſæ habet terminum ſtatutum à lege, & tunc ad hoc, vt actor dicatur nihil probaſſe, ita quòd reus poſſit diffinitiuè abſolui, requiritur, quòd terminus ſit ſibi ſtatutus ad probandum à iudice: & ſi intra illum terminum actor nihil probauerit, debet reus abſolui diffinitiuè, hoc eſt iudex debet diffinire per ſententiam, quòd reus nihil debet, ſed ſi nullus terminus eſſet ſtatutus actori ad probandum, tunc non diceretur nihil probatum, ſed nihil actitatum: & reus non poſſet tunc abſolui diffinitiuè, ſed deberet tantum abſolui ab obſeruatione illius cauſæ, & ſic actor poſſet quandocunque de nouo petere l. properandum. §. & ſi quidem. C. de iudic. quamuis gloſſ.ibi contrarium dicat, & malè, & communiter reprehenditur ibi. Si verò iuriſdictioni, vel inſtantiæ cauſę eſſet ſtatutus terminus ab homine, prout tota die videmus fieri compromiſſa in arbitris, cum hoc, quòd pronuncient intra menſem, vel fieri delegationem de conſenſu partium cum hoc, quòd ſententiam ferat intra menſem, iſto caſu talis terminus aſſignatus ab homine cenſetur præfixus non ſolùm notioni, ſi eſt arbiter, vel iuriſdictioni, ſi eſt delegatus.iuxta l. ait prætor. in principio. ff. de de re iud. ſed etiam cenſetur præfixus ipſis partib. ad probandum, & producendũ

omnia iura ſua,& tantùm operatur, ac ſi ſpecialiter eſſet præ-
fixus terminus ad proban.& ideo eo elapſo, ſi actor nihil pro-
bauerit,debet reus diffinitiuè abſolui.alleg.Bart.in l.ſi de meis.
§.fi.iuncta glo.in ver. liquere.ff.de arbit.Innoc. in c. ſuper eo.el
76 2.de appel.† Addo,ꝙ plus dicit multum ſignanter,& ſing.Bal.
in Auth. ei qui. C. de temp. appel. ꝙ talis terminus aſſignatus
ab homine iuriſdictioni iudicis,vel inſtantię cauſæ,non ſolùm
habet vim peremptorij ad probandum quantum ad ipſas par
tes, ſed etiam habet vim termini peremptorij ad audiendum
ſententiam,& ideo iudex in vlt.die termini poterit reum diffi-
nitiuè abſoluere, etiam actore peremptoriè non citato, quod
perpetuò not.nec vnquam obliuiſcaris, & iſtud vltimum re-
fert,& ſequitur Pau.de Caſt.in 13.colum.Facit,ꝙ not. per glo.
in clem.1.de appel.per Bar.in l.item illa.in prin.ff.de conſti.pe-
cu.Adde,ꝙ ante Bart.deci.illam Innocen.in d.c. ſuper eo. el 2.
recitat,& ſequitur Specu.in titu.de ſent. §. nunc videndum,in
ver.illud autem.cum Bart.tenent Ange.& dom.Alexan.hic,&
Barto.in l.properandum.§. & ſi quidem.C.de iudic. & in d. l.ſi
de meis.§.fi. de arbit.Bal.in c.fi.in 4.& 5. col. extra eo.& ibidē,
d.Ant.de But.in 3.colum.& in c.prout. de dolo, & contum.&
not.dom.Matheſi.in ſuis no.dictis,in no.18.& ibi limitat duo-
* bus not.modis iſtam docto. Bart. *magis communiter approbatam*,
quas limitationes ibi vide per eum. Fulgo. hic reprobat iſtam
deci.Barto.addo Bal.in Auth.qui ſemel.in fi.poſt gl. ibi.C.quo-
modo,& quando iud.& in c.ſancimus,quo tempore miles. in
vſib.feud.& quod no.Bald.in c.1.de mil.vaſal. qui contumax
eſt,& cum Barto.tenet etiam d.Alex.in d.l. properandum.§.&
ſi quidem.in 4.& 5.colum.C.de iud.Iſte eſt pulcher,& ſubtilis
paſſus,& pro repetentibus iſta eſſet pulchra concluſio, quan-
do terminus eſt ſtatutus ab homine iuriſdictioni vel inſtantiæ
cauſæ,nunquid talis terminus habeat vim termini perempto-
rij ad probandum, ita ꝙ ſi non probetur aliquid ī. terminum,
poſſit reus abſolui diffinitiuè; & Raphael. Fulgo.hic reprobat
hanc opin.Barto. & dicit non eſſe differentiam, an tempus ſit
præfixum iuriſdictioni,vel inſtantię cauſę de conſenſu partiū,
an verò de iure communi.per d.§.& ſi quidem. cum gloſſ. in
verb.termino.Et iſtud quod dicit Barto. ꝙ habeat vim termi-
ni ad probandum,non probatur iure,& ꝙ Innoc.in d. c. ſuper
eo.el 2.non dicit illud,ad quod eum alleg.Barto. ſed dicit con-
trarium,ſi bene inſpiciatur, dum ſubdit, ſic etiam dicimus in
termino iuris ad terminum ſtatutum à partibus,& ſi velit per-
tinaciter inſtare,aduertat ſecundum eum,ꝙ Innoc. vbi. ſ. po-
nit aliā opi.nec in iſta prima ſtat,quia ſe non firmat,vnde con-
cludebat Fulg. ꝙ actor nihil dicitur probaſſe, quando ſtatutis
dilationibus congruis ad probandum, nihil probauit, ſecun-
dum Docto.in d.§.& ſi quidem.per l.fi. ff.de fer.ita intelligitur.
l. qui accuſare.C.de eden.non habita differentia inter iudicem
ordinarium,& arbitrum, quia eſſet contra l.1.ff. de arb. & non
habita differentia,an terminus ſit ſtatutus à l.vel à partib. quia
ſicut inſtantia iudicialis non eſt terminus peremptorius niſi iu
dici.d.l.properandum.§.1. & quod ibi not.non enim perimun
tur actiones,vel probationes partium, ita idem ſit in termino
ſtatuto ex partium conſenſu iudici,vel arbitro,qui arbiter ha-
betur inſtar iudicis.l.1.ff.de arbit.& ſubdit Raph.ꝙ in cauſa ꝓ-
pria alleg.iſtam doctri.Bar.ſed ꝙ non potuit obtinere de facto
ꝙ ſeruaretur opin.Bar.Pau.de Caſt. in 13. colum. hic dicit,ꝙ
vidit de hoc magnam diſceptationem, dum iſta quæſt.eſſet
de facto,& ꝙ Bald. conſuluit pro opin.Barto.1. anno,quo Pa-
piam applicuit, & ꝙ omnes alij Docto.conſuluerunt contra-
rium,& ꝙ lata fuit ſententia contra conſilium Bal.in Authen.
ei,qui. C.de temp. appel. vbi dicit, ꝙ ille iudex fuit vna beſtia
humana.Finaliter d.Pau.concludit in hoc paſſu, ꝙ ſi appareat
coram iudice,vel arbitro litem fuiſſe conteſt.vel habitam pro
conteſt.tunc procedat opin.Innoc.Bar.& Bal.quorum magna
eſt auctoritas in cauſis decidendis,& ꝙ Innoc. voluit illud, ad
quod eum alleg.Bar.vt patet ex verbis Specu.ſic eum referen-
tis in tit.de ſent. prola.§.nunc videndum. ver. Illud autem, ta-
men iſtud non ſufficienter probatet,ꝙ Inno.illud dicat, ꝑ hoc
ꝙ Spec.eum referat,arg.Auth.ſi quis in aliquo documento.C,
de eden. Si autem lis non fuerit conteſt. vel non fuerit habita
pro conteſtata, quia partes non comparuiſſent, tunc ſecundū
77 Pau.procedit alia opin.Ratio pulchra eſt,† quia lite non con-
teſt. non debet dari terminus ad probandum, cùm probatio-
nes regulariter non recipiantur ante litis conteſt. toto tit.vt lit.
non conteſt.ergo ille terminus iuriſdictioni à partib. prefixus,
non poteſt habere vim termini peremptorij ad probandum,
quia vbi non poteſt habere locum veritas, ibi nec fictio. l.qui
78 ad certum. ff.locat. l. adoptio.la 1. ff.de adopt.† Item lite non
conteſt.non poteſt regulariter perueniri ad ſententiam diffini-
tiuam,l.fin.§.illud.ff.de temp.appel. Item intelligit d. Pau. opi.
Barto.non procedere,niſi actor lite conteſt.petijſſet terminum
ad probandum,& iudex, vel arbiter noluiſſet dare alium ter-
minum, & iſto caſu etiam procederet alia opin. & terminus
tunc aſſignatus ab homine iuriſdictioni, vel inſtantiæ cauſæ
non habet vim termini peremptorij ad proban. Ratio eſt ſe-
cundum eum, quia probationes ſine termino fieri non poſ-
ſunt.allega.no.in l.in crimine. ff. de adult. ſed ſi actor non pe-
tijſſet terminum ad probandum,tunc procederet opin.Innoc.
79 & Barto.& dicit,quòd iſta eſt veritas in hoc paſſu.† Caue,quia
iſto vltim. caſu errat, cùm probationes ſine vlla dilatione fa-
ctæ valeant,ita Barto.in d.l.in crimine,& in l.fin.ff.de fer.& ibi-
dem Albe. Bald. Ange. & Moder. & Barto. in extrauagan.ad
reprimen. in ver.figura,& Doct.in ca. licet cauſam,de probat.
Imò fortius valet ſententia diffinitiua lata non dato termino
ad proban.ita not.Barto.in l.petendæ.in 3.not.per illum tex.C.
de temp.in integrum reſtitut. peten. dicens hoc eſſe menti te-
nen. Et ſi dicatur, quòd iudex denegando dilationem ad pro-
ban. videatur declarare ſe nolle admittere probationes. Re-
ſpon.quòd imputet ſibi pars, quæ non appellauit ab ipſo gra-
uamine, vel non habuit recurſum ad ſuperiorem per viam
quærelæ,vt in Authen.vt differen.iud.in princip.& in propoſi-
to iſto not.Bald.in l.2.in 11.quæſt. C.de epiſ.aud.fatetur tamen
dom.Pau.quòd lex,in qua ſe fundat Barto. cum glo. videlicet
d.l.ſi de meis.§.fin.cum glo.in verſi. liquere. ff.de arbitr.parum
facit pro ipſo, & quòd nunquam ſciuit bene colligere ex illa
gloſſ. prout etiam dicit Fulgo. ſed quòd auctoritas Innocen.
eum principaliter mouet. Sed imò videtur ibi poſſe colligi,
cùm non appareat datam fuiſſe dilationem ad probandum,
& tamen glo.ibi ſentit,quòd non factis probationibus, potuit
ibi reus diffinitiuè abſolui per iudicem. Ludou. Roma. hic in
15.colum. contra Barto. dicit,quòd idem ex vtraque ſententia
ſequi videtur effectus,ſiue reus abſoluatur ab obſeruatione iu-
dicij,ſiue abſoluatur diffinitiuè,quia non probatum. Nam nō
obſtante tali ſententia poterit actor ſolutis expenſis litis quan-
docunque agere: nam quando reus ſolùm abſoluitur ab ob-
ſeruatione iudicij,res eſt clara,quòd actor poteſt de nouo quā
docunque agere, d. l. properandum. §.& ſi quidem, & in hoc
non eſt dubium. Eodem modo ſi reus eſt abſolutus diffiniti-
uè,quia non probatum,poterit actor de nouo agere, quando-
cunque non obſt.tali ſententia,ſiue reus ſit abſolutus expreſsè
in ſententia,quia non fuit probatum, ſiue iſtud colligatur ha-
bita relatione ſententiæ ad acta.l.ait pretor.§.iudex.ff.de re iud.
ſiue ſimus in dubio, nam tunc præſumitur lata ſententia,quia
non probatum.l.ſi quis ad exhibendum, in glo. ff.de excep.rei
iudica.poterit omni caſu petitor iterum de nouo, quandocun
que agere,vt plenè no.in l.Iulia.verum debitorem. in gloſſ. 1.
magna.poſt princ.ff.de condi.indeb.vnde dicit Ludo. Rom.ſe
non videre magnum effectum inſurgere ex iſta doctri.Barto.
licèt pulchra,errat Ludo.Roma.Bene verum eſt, quòd ſi fera-
tur ſententia abſolutoria ſolùm ab obſeruatione iudicij, tunc
bene verum eſt, ꝙ actor poteſt quandocunq; de nouo agere,
ſed ſi feratur ſententia abſolutoria, eo quia non ſit probatum,
talis ſententia eſt ſententia diffinitiua, & ſi ab ea non appellare
tur,tranſiret in rem iudica. & non poſſet poſtea agi. l. ſub ſpe-
cie.C.de re iud.l.Imperatores.ff.de re iudica. glo. eſt in propo-
ſito in Authen.at qui ſemel.in verſi.locum habet.C.quomodo
& quando iudex. ad quod ſpecialiter bene facit tex.in l.argen-
tarius.§.cum autem. ff. de eden. quem ſic induco, nam in illo
tex.inter cætera dicitur, quòd ſi actor non potuit probare in-
tentionem ſuam, eo quia argentarius noluit edere rationem,
& propterea reus fuit abſolutus diffinitiuè, dicit ibi text. quòd
actor poteſt agere contra argentarium ad damnum litis ſu-
peruenientibus probationibus, vt ibi, tunc ſi ſic ille actor poſ-
ſet quandocunque agere contra reum abſolutum non obſt.
ſententia,ab argentario non poſſet petere damnum litis, ſed
ſolùm expenſas litis, quia plus non intereſſet ſua, & ideo dicit
text.quòd aget contra argentarium, ergo apparet, quòd am-
80 plius non aget contra reum abſolutum diffinitiuè. Vnde † di-
a cit Paul.de Caſt.& bene in l. qui accuſare. C. de eden. [a] quòd
ignorantes dicunt, quòd ſententia abſolutoria (quia non pro-
batum) dicitur ſententia interlocutoria, ſicut & illa quæ fer-
tur ab obſeruatione iudicij, & malè dicunt, quia imò prima
eſt diffinitiua,& tranſit in rem iudica. ſi non appelletur ab ea,
& poſtea amplius agi non poterit.ſecus in prima,per d.l.argen
tarius.§.cū autem.Nec obſt.gl.alleg. per Ludo.Rom.in d.l.Iul.
verum debitorē.in gl.1.magna.poſt prin. quia illa gl. nō dicit,
quòd

ADDITIO.

a ¶ C. de eden. Dic hæc in l.Iulia, 4. colum. infra de condi.indebiti,
PVRPV.

quòd si reus fuerit absolutus diffinitiuè, quia non probatum, quòd actor possit de nouo agere, sed bene dicit, ꝙ si talis reus sic diffinitiuè absolutus soluat creditori, & postea velit solutū repetere, & agat condictione indeb. dicit gl. ꝙ creditor, qui nūc effectus est reus in ista noua instantia tendente ad alium effect. bene poterit probare de suo credito: & ita declarat ibi Bar. in 2. col. *& omnes sequuntur*, quia imputet sibi reus, qui soluit, licèt per errorem, & postea agit, quod non est in casu nostro. Pro clara tamen, & formali intelligentia doctri. Bar. quam alij non declarant, sed simpliciter verba Bar. referunt, vt faciunt Ful. & Ludo. Roma. hic, & D. Abb. Panor. in c. fi. extra eo. aduertendū est, & cognosces in quo Ludo. Rom. errauit. nam dicit Bart. & bene, quando nullus terminus est statutus à iudice partibus ad probandum, an debeat sequi sententia absolutoria solùm ab obseruatione iudicij, an verò reus debeat absolui diffinitiuè à causa, dicit Barto. ꝙ si terminus sit præfixus à l. iurisdictioni iudicis, vel instantiæ causæ, prout est de iure communi, secundum ꝙ causæ ordinariæ habent instantiam triennalem, iuxta. l. properandum. in prin. & tunc, si infra talem terminum actor nihil probauerit, dicitur nihil actitatum, & reus potest solùm absolui ab obseruatione iudicij, sed si terminus sit præfixus ab homine, puta à partib. iurisdictioni iudicis, vel notioni arbitri, tunc talis terminus non solùm quo ad iudicem, sed etiā quo ad partes habet vim termini peremptorij assignati ad probandum, & ideo si actor intra illum terminum nihil probauerit, est perinde ac si nihil probasset intra terminum peremptoriū sibi assignatum à iudice ad probandum, & ideo tali casu reus debet absolui diffinitiuè à causa. Ego autē sic intelligo, ꝙ reus dicatur absolui diffinitiuè à causa: nam si iudex diceret, ego absoluo reum, quia nihil fuit probatum, istud non esset absoluere diffinitiuè à causa, sed absoluere diffinitiuè à causa est, quando iudex diffinit, & pronunciat circa merita causę, vt quia dicit, ego absoluo reum, & pronuncio eum nihil debere, quia nihil fuit probatum in termino præfixo, istud ego intelligo ꝙ sit absoluere diffinitiuè à causa. Ratio, quia ista sententia diffinit negotium principale, an quis sit debitor, vel non, & qa talis sententia tangit negotium principale, certè tollit naturalem obligationem, & elidit ciuilem, vt habetur in d. l. Iulia. verum debitorem, & ideo si non appelletur à tali sententia, & transeat in rem iudica. actor non pōt amplius agere de nouo, quia non habet ius agendi. Sed quando reus solùm absoluitur ab obseruatione iudicij, & sic sententia solùm tangit instantiā causæ sed non merita, quia talis sententia non tollit nec naturalem, nec ciuilem elidit, illa censetur sñia interlocutoria, quia non diffinit merita causæ principalis, & ideo ea non obst. potest actor quandocunq; agere, dummodo expēsas litis soluat, ita etiam voluit glo. in d. l. properandum. §. & si quidem, in verbo iudicij. & sic vides, ꝙ magna est differentia, an reus absoluatur diffinitiuè à causa, an absoluatur solùm ab obseruatione iudicij, & in hoc inaduertenter errauit Ludo. Roma. Vnde in proposito nostro ad confirm. prædictorum quærit optimè Bar. in l. Titia. in 1. col. & 2. q. ff. de accus. an sententia absolutoria ab obseruatione iudicij sit interlocutoria, vel diffinitiua, quia si est diffinitiua, debet ferri in scriptis cum debitis solennitatibus, vt l. 1. & 2. C. de sent. & interlo. om. iud. & ibi determinat Bar. in effectu, qui dicit, ꝙ si talis sententia absolutoria solùm tangit instantiam causæ, & nihil de meritis causæ principalis, tunc dicitur sententia interlocutoria. Et ideo si reus simpliciter absoluatur ab instantia, & sic ab obseruatione iudicij, quia nihil fit ꝓbatum, certè hic nihil diffinitur de debito principali, ista dicitur sententia interlocutoria. Sed si talis sententia absolutoria tangat merita causæ principalis, quia iudex dicat, absoluo reum, quia non est debitor, cùm nō sit probatum, ista sententia tangit debitum principale, & illud diffinit, tunc ista dicitur sententia diffinitiua, & vide quæ ibi ponit Bar. in seq. q. Et nunc intelligis, quid sit absoluere simpliciter ab obseruatione iudicij, & quid sit absoluere diffinitiuè à causa, qui sit effectus, quia primo casu est sententia interlocut. & non transit in rē iudica. scdo casu est diffinitiua, & transit in rem iudica. Et vide vltra prædicta gl. no. in cle. fi. in gl. 2. in fi. & ibi Pet. de Anch. & alios, de appel. & gl. in clem. 1. in ver. diffinitiua. de seq. poss. & fruc. Ang. & Imo. in l. 5. in prin. vbi plenè per eos. ff. de verb. obl. Io. And. in c. peruenit. el 2. de appel. & Ioan. Fab. aliquid in §. fin. Insti. de perpetuis, & temp. act. & sic modo videtis, ꝙ ista impugnatio Ludo. Roma. est falsa, quia errat in fundamentis. Adde ꝙ dom. Anto. de Alexandria insignis Doctor Partheno peius, seu Neapolitanus in l. qui accusare. in pen. colum. C. de eden. reprobat istam doctri. Bar. inquantum Bar. vult, ꝙ si datus est terminus ab homine iurisdictioni iudicis, quo casu talis terminus habet vim termini dati ad probandum, quo elapso, si actor nihil probauerit, iudex debet absoluere reum diffinitiuè, istud secundum eum sustineri non potest tali fundamento à partibus sufficienter enumeratis. Nam intra terminum, hoc est, dum pendet istud tempus, iudex non potest diffinitiuè pronunciare tanquam pendens ad probandum. l. siue pars. C. de dilat. post terminum verò elapsum minus poterit iudicare iudex delegatus, vel ordinarius, quia expirata, & extincta est iurisdictio iudicis, vel delegati, vel arbitri. l. cum non eo die. C. quando prouoca. non est necess. & hoc dicit esse notandum, quia non tangitur per alios. Sed tu aduerte, ꝙ ex supra scriptis habes solutionem ad hoc, quia imò iudex vltima die istius termini poterit, & debebit pronunciare diffinitiuè, cùm talis terminus habeat vim peremptorij termini, non solùm ad probandum, vt dicit Barto. hic, sed etiam habet vim termini peremptorij ad audiendum sententiam, vt signanter dicit Bald. in d. Auth. ei, qui. & supra feci mentionem, ergo vltima die termini poterit absoluere reū diffinitiuè, & sic remanet argu. euacuatum. Item adde, quòd dom. Abb. Panor. in c. fi. in ver. sanè. in 2. colum. & sequent. extra eo. refert formaliter istam doctri. Barto. & dicit, ꝙ inquantum vult Barto. quòd quando iurisdictioni iudicis, vel notioni arbitri, seu instantiæ causæ est assignatus terminus à partibus, vt tota die fit in compromissis, ꝙ talis terminus etiam quo ad partes habet vim termini peremptorij ad proban. ita quod eo elapso si actor nihil probauerit, debet reus absolui diffinitiuè à causa. dicit ipse, quòd hoc vltimum est valdè singul. sed quòd debet necessariò restringi duobus modis. Primò respectu arbitrorū, data absentia partium: nā non posset arbiter pronunciare absentib. partib. nisi ista potestas fuisset sibi expressè à partibus collata. l. diem proferre. §. si quis litigatorum. ff. de arbi. sed bene committitur pœna compromissi, vt ibi. & l. 2. vbi Barto. C. de arbit. Item deberet restringi doctri. Bar. quando lis esset contestata à partibus, vel habita pro contestata, aliàs non valeret sententia diffinitiuè lata non præcedente litis contest. maximè in iudice delegato. toto titu. extra vt lite non ꝯtest. l. fi. §. illud. C. de temp. appel. & sic secundum eum talis terminus assignatus ab homine operatur solū quo ad partes, vt habeat vim termini peremptorij dati ad probandum, non autem supplet alias solennitates à iure requisitas. Adde, quòd illud quod dicit de lite cōtest. est benè dictum, & ita etiam declarat Pau. de Cast. hic in 13. colum. & s̄. plenius retuli eum referendo, sed dum subdit idem Dom. Abb. quòd assignatio talis termini facta ab homine operatur solùm quo ad terminum peremptorium ad probandum, sed non quo ad alias solennitates. Dic quòd imò etiam operatur ad peremptorium terminum ad audiendum sententiam, qui est de solennitatibus necessariò requisitis in iudicio, vt supra opportunè retuli, secundum Bald. in d. Authen. ei, qui. Ex istis habes defensatam, & declaratam istam solennem doctri. Barto. ab omnibus contradicentium spinis expurgatam, cui etiam adde Do. Barth. Veronen. eam tenentem, & deducentem ad practicam in cautela. 83. quæ incipit, sæpè contingit. Vltimò (vt nihil omittatur) circa istum primum casum glo. quòd actore nihil probante reus absoluendus est etiam sine iuramento, adde text. in c. 1. vt eccle. benefi. sine dimi. confe. & ibi vide gl. magistram in verbo, non probante. ponentem plures fallentias ad hāc regulam, in quibus etiam actore nihil probante, tamen reus non venit absoluendus. Alias fallentias habes in d. l. qūi accusare. C. de eden. non refero hic, quia non est principaliter de materia l. nostræ.

81 ¶ † Condescendo nunc ad secundum casum principalem glo. quando actor plenè probauit intentionem suam, & tunc reus debet condemnari. Adde tu, quòd ista conclusio ꝓcedit etiam sit actor, cui defertur iuramentum à reo in iudicio, nollet aliter iurare, post quam plenè probauit, in tantum quòd non valeret consuetudo disponens, quod postquam actor plenè probauit intentionem suam, quòd etiam teneatur

82 iurare. text. est solennis, & singul. in cap. 2. de proba. † Ex quo text. habes notare, non valere consuetudinem, à pari ratione nec statutum, per quam cōsuetudinem plenę probationi actoris adijceretur probatio per iuramentum eiusdem actoris. dicit d. Pau. de Cast. hic in 3. colum. in princip. quòd Venetijs nō seruatur dispositio illius tex. imò seruatur illa consuetudo, quę

83 satis videtur facta ad refrenandas malitias hominum. † Et per illum singul. text. d. c. 2. dicit Ludo. Roma. in vlt. colum. se his diebus in quæst. de facto consuluisse in ciuitate Vincentię, vbi adest statutum, quòd probatio per acta causæ non sufficiat, nisi etiam producens faciat fidem proprio iuramento, dicit Ludoui. Roma. se consuluisse, & bene per d. c. 2. ꝙ tale statutum nihil valuit, quia acta causæ inducunt probationem etiam notoriam, c. cum olim. de verb. sign. c. fi. de cohab. cle. & mulie. Innoc. in c. per tuas. de testib. & in c. ex insinuatione. de appel. quando publicata sunt, & non aliter. l. gesta. C. de re iud. & quādo cōclusum est in causa, & non aliter, gl. est sing. licèt vulgata in

in c.ſignificauerunt.de teſti.ergo conſequens ſit, quòd tale ſta-
tutum nihil valeat per d.c.2.tanquam probationi plenæ, & no
toriæ inductæ ex actis addat aliam probationem per propriũ
iuramentum.Item adde,ꝙ per illum tex.in d.c.2.quem Bal.ibi
merito dicit eſſe ſingularem, & in vltimis verbis atteſtatur,ꝙ
non eſt tex.in iure magis ponderosè loquens illo,decidit ibi ſin
gul.Bal.in 3.col.duo ſolenniter ſignanda, de quibus, (quod eſt
84 mirum,) nullus Cano.facit mentionem.† Primum enim eſt,
quòd iuramentum calumniæ non præſtitum in conteſt. litis,
debet præſtari poſtea in quacunq; parte iudicij exigatur, aliàs
nolens iurare habetur pro confeſſo,& quod quandocunq; præ
ſtari debeat.tex.eſt in c.1.de iura.calum.in 6. glo.no.in c.ex lite
ris.de iureiur.Bal.in l.1.in vlt.colum. & in l. 2. §.ſed quia vere-
mur.C.de iura.calum.Hoc limitatur ſingulariter per d.c.2.niſi
actor iam plenè probaſſet intentionem ſuam,quia ſi poſtea ab
eo exigatur iuram.calu.poteſt illud recuſare licitè,nec habebi-
tur pro confeſſo,caſum dicit eſſe Bald.ibi, & non reperiri alibi
ſic expreſsè,quod multum not.quia Bal.ſolenniter extendit d.
cap.2.loquens in iuramento veritatis,quod neceſſariò non eſt
præſtandum poſt plenam probationem, vt etiam habeat lo-
cum in iuramento calumniæ,quamuis illud facilius pręſtetur.
Secundò decidit ibi Bal.per illum tex. ſtante ſtatuto in ciuita-
te, quòd reus requiſitus ad ſubeundum tormenta,ſi non com-
paret,habeatur pro confeſſo & conuicto, debet intelligi tale
ſtatutum,niſi per prius de innocentia ſua perfectè probauerit,
quod multum no.Item ad d.c.2.adde,quod not.dicit Do.de S.
Gem.in c.1.in 1.col.in ver.no.ꝯſuetudinem valere,de iura.ca
lum.in 6.vbi per illum tex.not.quod quamuis non valeat con-
ſuetudo,vel ſtatutum, per quod plenę probationi ſuperaddi-
tur alia probatio,etiam per iuramentum, illud eſt verum,quã
do prima probatio eſſet plena, & perfecta, ſecus ſi non plena,
puta per iuramentum, tunc illi poſſet addi alia probatio per il
85 tum tex.† Iuxta iſtum caſum glo.Barto. hic per duas colu.latè
proſequitur,declarando,an & quando dicatur plenè probatũ,
& cum eo alij omnes ſimpliciter tranſeunt, & aliud non ad-
dunt.Et dicit Pau. de Caſt. in 14. colum. quod iſta doctri. eſt
pulchra,& quòd Barto. eam ex ſuo capite adinuenit. Tu vltra
alios diligenter pondera,quod Bart. ſubtiliter inſpicienti in iſta
doctri. vnum vult nunquam tradendum obliuioni, quod eſt
ſummè neceſſarium in præſenti materia,& iſtud vult in 5.col.
in verſi.poſt dubitationem autem poteſt incipere, &c.& aper-
tius in ver.immediatè ſequenti, qui incipit, poſt iſtam autem
ſuſpicionem, &c. quod iuramentum in ſupplementum pro-
bationis non tantum venit deferendum, vbi ſemiplenè proba-
tum,ſed etiam vbicunque actor habet ſolùm pro ſe præſum-
ptiones,vel aliquas coniecturas, per quas iudex inducitur ad
ſuſpicionem,vel ad opi.dicit enim ibi formaliter Bart. vt eum
inuenias,& in iſtis duabus cauſis dubijs ſcilicet quando iudex
reductus eſt ad ſuſpicionem,vel opi.loquitur hic, & ſic habet
locum iſta lex,& ita inuenio egregiè ponderaſſe d. Alex.Imo.
in conſi.53.quod incip.in cauſa vertente inter Michaelem, in
vult.col.lib.1.Iſte eſt pulcher,& neceſſarius paſſus, & non tan-
gitur per Doct.hic,aut in neceſſarijs locis.Adde glo.not.in cap.
tam literis.in glo.2.in verbo prolata,de teſt.quæ no. dicit,quod
a in cauſa criminali etiam ciuiliter mota propter ſolam præ-
ſumptionem non eſt deferendum iuramentum in ſupplemẽ-
tum,ſed in cauſis ciuilibus, ſi quis habeat vnam præſumptio-
nem pro ſe,conſiderata cauſa,& perſona,debet ſibi deferri iu-
ramentum in ſupplementum probationis. Facit quod vult
Bal.poſt Iaco.de Aret.in l.ſi fundum,ad fin. C. de rei vend.vbi
formaliter inquit,quod ſi iudex habet probabiles coniecturas,
debet deferre iuramentum in ſupplementum probationis, al-
leg.no.per Gul.de Cun.in l.ſi duo patroni.in prin.ſ.co & quod
ex ſolis coniecturis deferatur iuramentum iſtud in ſupplemẽ-
tum probationis,colligitur ex c.1.& ibi no.Bald. de controuer.
inter me,&,dom.in vſib.feud. Adde etiam,quòd ſolus Ludou.
Roma.hic in 23.col.quamuis de Bart. & prædictis nullam fa-
ciat mentionem,ſic diſtinguit in hoc pulchro, & notabili paſ-
ſu. Aut loquimur in cauſis ciuilibus,& tunc ſi quis habeat pro
ſe ſolùm præſumptionem leuem, ex ea non defertur iſtud iu-
ramentum in ſupplementum probationis. glo. eſt in l.3.§.1.ff.
de mino.& glo.in l.non eſt veriſimile.in prin.ff.quod met. cau-
ſa.Sed ſi aliquis habet pro ſe bonam & vehementem præſum-
ptionem,quod quando ſit,relinquitur arbitrio iudicis,tunc be
ne ſibi debet deferri iuramentum in ſupplementum probatio
nis,per glo.in d.c.tam literis.Si autem ſumus in cauſis crimi-
nalibus,tunc quia in eis requiruntur probationes luce meridia
na clariores l.ſciant cuncti. C. de proba. clarum eſt, quòd non
habet locum iſtud iuramentum in ſupplementum probatio-
* nis,ſm glo.Bart.& *& communiter Doct* in l.3.§.1.ſ. eo. in l.mari-
tus.ff.de quæſtio.Sed ſi cauſæ criminales ſint ciuiliter intentatę
ad priuatum intereſſe, iuxta.l. pen. ff. de furt. tunc teneo cum
Ludo.Roma.quòd propter bonam & vehemẽtem præſump.
arbitrio iudicis relinquendam,deferendum eſt iuramentum in
ſupplementum probationis, & in hoc reprehendit gl. contra-
rium tenentem in d.c.tam literis. Si autem ſumus in cauſis fa
moſis, tunc quamuis habeat bonam,& vehementem præſum
ptionem pro ſe, niſi alijs adminiculis confirmetur, non defer-
tur iuramentum in ſupplementum proba.tex. eſt rotundus in
c.fi.extra eo.ita in hac veriſimili,& colorata diſt.reſidet Ludo.
Roma.hic.Adde,ꝙ d.Abb. Panor. in c. fi.in ver. ſanè.extra.eo.
in 3.col.in ver.tertiò quæro nũquid ſemper,&c.nullam de prę
dictis mentionem faciens,quærit nunquid aliquo dato gradu
probationis ſemper ſit deferendum iuramentum in ſupple-
mentum probationis,& dicit quòd ſic, cauſa cognita, per l.in
bonæ fidei.C.eod.Poſſet enim ſm eum eſſe ita leuiſſimum in-
dicium, quòd non deferretur,& propter hoc tex.in d.c.fi.dicit,
poteſt iudex.Dicit tamen eſſe aduertendum, (& hic eſt pun-
ctus) quòd ſi præſumptio pro actore non faciat ſemiplenam
probationem,ex ea non eſt deferendum iuramentum in ſup-
plementum probationis.Ratio eſt,quia ſi prima non eſt ſemi-
plena, quomodo poteſt ſuppleri per iuramentum neceſſariũ,
vt plenam faciat, ſed bene tunc, quando præſumptio eſt mi-
nus ſemiplena probatione,ſi iudici videbitur, poteſt bene de-
ferri reo,contra quem eſt præſumptio, iuramentum purgatio
nis.d.c.fi.& c.tam literis. Adde etiam,quòd Ang.in d. §.ſi verò
vſusfructus,ad fi.in Auth.de nupt.dicit formaliter vnum ſcien
dum eſſe,quod nec actori,nec reo debet deferri ſacramentum
in ſupplementum probationis ex indicijs,ſed ex ſemiplenis p-
bationibus,vt dicit not.glo.in l.3.§.fin. ff. de mino. ſunt autem
ſm eum ſemiplenę probationes pluſquam indicia, vt l. cum
probatio,cum gl.ff.de proba. Item, quod iuramentum in ſup
plementum probationis nunquam defertur ei,qui minus quã
ſemiplene probauit,tenet ipſemet d.Alex.ſibi contrarius hic in
diſcurſu in 26.col.per glo.d.l.3.§.1. in ver.ſi leuior. ff.de mino.
Ex iſtis apparet,quod paſſus iſte neceſſarius nõ eſt ſine dubio,
86 & non tangitur à Docto.niſi incidenter.† Quid tenendum?Pu
to,quòd propter leuem præſumptionem nunquam defertur
iſtud iuramentum in ſupplementum probationis, glo. eſt de
* hoc not.in d.l.3.§.1.ſuper verbo, ſi leuior. ff. de mino. *& in hoc
omnes concordant*,vt proximè retuli.Si autem quis habeat pro ſe
vehementem præſumptionem,puto quod iſtud iuramentum
in ſupplementum deferri debeat. Intelligo autem leuem præ-
ſumptionem,quando eſt minus ſemiplena probatione:quan-
do autem inducit ſaltem ſemiplenam proba. puto quod tunc
ſit vehemens præſumptio.Et ſic concludo,quòd nunquam ex
præſumptionibus vel coniecturis defertur iſtud iuramentum
in ſupplementum probationis,niſi ſint tales,quæ faciant ſemi-
plenam probationem,quia aliàs quando præſumptio eſſet mi-
nus ſemiplena probatione,non poſſet ſuppleri vt plenam face
ret,ad hoc ego expreſsè pondero ipſummet Bar hic in penult.
colum.in ver.his præmiſſis,&c.vbi dicit Bar.formaliter, quòd
ſi actor, vel reus habet tantum pro ſe, ꝙ faciat ſuſpicionem,
non autem præſumptionem, vel ſemiplenam probationem,
nunquam defertur iuramentum in ſupplementum probatio-
nis.Ratio eſt ſecundum Bald.quia tunc iuramentum non ſup-
pleret,ſed bene deferretur tali caſu iuramentum purgationis
illi,contra quem militat illa præſumptio. d. c. fi. Subdit poſteà
Barto. (& iſtud eſt,quod pondero) ꝙ ſi actor haberet pro ſe ſe-
miplenam probationem, hoc eſt tantum ꝙ iudicem inducat
ad opi.& reliqua Pondero multum iſta verba. ſecundum quæ
debet declarari Barto in 5.colum.quem ſuperius declaraui, vt
ibi,dixit Barto.ꝙ ſi actor habeat pro ſe coniecturas,per quas iu
dex inducatur ad opin. quia intelligit, vt ipſemet declarat in il
la 5.colum.ꝙ talis opin.debet cauſari ex ſemiplena probatio-
ne.Idem,& clarius pondero velle ipſum Bar. in 6. col.ad fin. in
ver.videnda ſunt ergo exempla prædictorum, vbi formaliter
ſic inquit,videnda ſunt iſta, quæ faciunt iſtam opin. vel iſtam
ſuſpicionem, quam glo. noſtri appellant ſemiplenam proba-
tionem,& ſic ipſemet Barto. in 6. colum.declarat iſtud, quod
dixerat in 5.colum.quomodo intelligatur ſuſpicio,vel opinio,
ex qua iudex poſſet deferre hoc iuramentum, & vult ꝙ ſit ſe-
miplena probatio.Quæ ergo ſint illa,quæ faciunt ſemiplenam
probationem, dicam nunc plenè in tertio caſu gloſſ. quem
ingredior.

A D D I T I O.

a ¶In cauſa criminali.Adde Card.in c.tuæ.de procurato.
* Et dic quòd in criminalibus non defertur,ſecundum communem per Dec.
conſi.37.fallit tamen,vt in caſu, de quo per eundem Dec. in c. 1.col.pen.de
appel.priorem autem communem ſequitur Soc.conſi.136.colu.2.& 3.lib.1.
conſi.155.col.2.lib.2.De quo plura no.Iaſ.in l.ait prætor.1.reſponſ.num.18.
ſupra eod.tit.Dec.conſi.615.nu.9.Alex.conſi.66.col.1.lib.1. MASVER.

ingredior. Tertius principalis casus glo. est, quando semiplenè
probatum est, isto casu propriè habet locum ista lex, scilicet, ꝙ
iuramentum in supplementum probationis deferatur. Videnda ergo sunt illa, quæ inducunt semiplenam probationem, vt
sic cognoscamus, quādo huic iuramento sit locus. gl. hic, & in
l. in bonæ fidei. C. eo. ponit 4. casus. Primum exemplum est in
a domestica, seu priuata [a] scriptura, prout etiam tenuit glo. in l.
2. C. de fid. instr. & in l. 1. §. eiusdem quoq; principis. ff. de testi. d.
Azo. & Hostien. vterq; in sua summa prout hic refert Barto.
idem tenet Ioan. And. in d. c. fi. extra eo. aliter tenuit Specu. in
titu. de instr edi. §. nunc dicendum, circa medium, quem reprehendunt Petr. & Cyn. in l. in bonæ fidei, per duo fundamenta,
de quibus hic per Bart. Et propterea gl. in §. si vero quisquam,
in verbo interuenerit, in Auth. de instr. ca. & fide. limitat gl. nostram, vt intelligatur de priuata scriptura alterius tertij, quàm
87 producentis. † Pro plena intelligentia huius passus aduertendū
est s'm Bart. & Docto. hic, & Barto. & omnes in l. nuda ratio. ff.
de dona. ꝙ priuatæ scripturæ tres sunt species. Quædam dicitur apocha, & in vulgari dicitur apodissa, de qua loqtur l. plures apochis. C. de fid. instr. & in Auth. si quis vult cautè deponere. C. qui pot. in pign. hab. Quædam est liber rationum, quem
88 vnusquisq; sibi conficit. Quædam, & tertia est epistola. ¶† Cir-
b ca primam speciem priuatæ scripturæ, videlicet apocham, [b]
Bar. ponit doctri. quam etiam formaliter ponit hic Alb. de verbo ad verbum in 2. colum. Tu attende, vt hanc doctr. bene explices, ꝙ in ea sunt quinque casus principales, in tribus primis
apocha facit plenam probationem, in quarto facit semiplenā
proba. in quinto facit qualemqualem fidem. Primus casus indubitatus est, quando ille, contra quem Apocha priuata producitur, confitetur eam scriptam sua manu propria. l. publia, in
fin. ff. depositi, & tunc planum est, ꝙ plenam probationem facit. Secundus casus est, quando apocha habet subscriptionem
partium, & testium simul, & est à testibus approbata l. scripturas. C. qui pot in pign. hab. Tertius casus est, quando apocha
habet subscriptionem testium, vel præsentiam testium, qui
viderunt eam scribi, tunc si approbatur per testes, & comparationem literarum, plenam fidem facit. Auth. & si contractus.
C. de fide instr. istis tribus casibus apocha plenam fidem facit.
Quartus casus est, quando apocha approbatur per testes tantum de per se vel per solam comparationem literarum, tunc
tantum semiplenam probationem facit. §. & quia igitur. in Authen. de instr. cau. & fide, & ideo glo. hic posuit vt duas species
separatas, scilicet priuatam scripturam, & comparationem literarum, licèt olim sola comparatio literarum plenam fidem faceret. l. comparationes. C. de fid. instr. Subdit tamen Bar. ꝙ tanta posset esse vis comparationis literarum, ꝙ sola comparatio
plenam fidem faceret, quia si comparatio literarum contradicat dictis testium, potest iudex stare soli comparationi contra
testes. §. si verò aliquid. in Auth. de instr. cau. & fide, quanto magis poterit iudex stare cōparationi, quæ non habet ꝯtradictionem testium? Quintus, & vltimus casus est, quando producitur
priuata apocha nullo adiutorio suffulta, nec subscriptione
partium, nec testium, nec comparatione literarum, tunc aliquam præsumptionem inducit, non tamen semiplenam probationem. glo. in §. si tamen quisquam. in Auth. de instr. cau. &
fi. & comprobat Barto. duabus rationibus, de quibus hic per
eum, & cum tota doctri. Barto. transit simpliciter Raph. Fulg.
in mea lect. quamuis d. Alex. eum aliter referat. Tu attende diligenter, inquantum Barto. in secundo, & tertio casu constituit
differentiam, an priuata apocha habeat subscriptionem partium, & testium, an solam præsentiam testium sine subscript.
quia testes dicunt ꝙ viderunt partes scribere apocham, & tūc
si talis scriptura confirmetur comparatione literarum, facit
plenam fidem, aliàs dictum testium non plenè, sed semiplenè
probat, idem probat Barto. in d. l. nuda ratio, & in Authen. & si
contractus. C. de fid. instru. sequuntur do. Anto. de But. & Abb.
Panor. in c. 2. de fid. instr. In hac differentia in primis non bene
dicit Bar. quia si testes viderent debitorem scribere apocham
priuatam manu propria, non requirit alia ipsius debitoris subscriptio. l. cum antiquitas. §. cum autem, & ibi ad hoc no. Cyn.
& Bald. in vlt. not. & d. Pau. & alij Moder. C. de test. Idem not.
Bar. (sub dubio fortè) in l. cum tabernam. §. idem quæsijt. in 2.
no. & ibi clarè Ang. & Saly. ff. de pigno. Item mirum videtur illud, quod vult Barto. in 3. & 4. casu, quod quando testes deponunt, ꝙ fuerunt præsentes, & ꝙ viderunt partes scribere apocham, & ꝙ eam recognoscant, ꝙ talibus testibus plenè non credatur, nisi simul concurrat comparatio, & similitudo literarum, cùm tamen habeamus, ꝙ testes soli ita plenè probent, sicuti instrumenta. l. in exercendis. C. de fid. instru. Ad istud respōdet Barto. non hic, sed in d. Auth. & si contractus, in 2. oppo. &
ante eum Iac. de Butr. ꝙ ex quo tales testes non deponunt immediatè de debito, vel contractu, quia si deponerent, plenè
probarent, sed solùm deponunt de scriptura, ꝙ talis apocha
fuit scripta, vel subscripta manu debitoris, & quia in hoc possunt de facili errare, ideo requiritur cōparatio literarum, aliàs
soli testes non plenè probant, ita etiam not. respondet Bald. in
Auth. sed nouo iure. in pen. col. C. si cer. pet. & d. Abbas Pan. in
d. c. 2. in 2. colu. in fi. & seq. de fid. instru. Sed ista responsio non
est bona, & per consequens decisio Barto. falsa. nam si tres testes, prout requiruntur in apocha, iuxta Authen. si quis vult
cautè deponere, & in corpore vnde sumitur. C. qui pot. in pig.
hab. & rationem quare testes tres requirantur, declarat Bart. in
d. l. scripturas. in primo no. & d. Abb. Panor. in d. c. 2. si tales tres
testes deponant, ꝙ fuerunt præsentes, & viderunt partes propria manu scribere, vel subscribere talem apocham, vel viderunt, & audierunt partes mandare tertio, qui illam scriberet, &
scripsit præsentib. partibus, & testibus, & ꝙ de hoc bene recordantur, & recognoscunt ipsam apocham, certè cùm deponant per sensum appropriatum tali actui, debent plenè probare, absq; alio adminiculo comparationis literarum, per regulā
l. vbi numerus. ff. de testi & per notata in c. cùm causam, quæ
inter Archiepiscopum. de testi. nec tali casu dicuntur testes tales errare, aut decipi, licèt bene possent decipi, si solùm redderent causam quare cognoscūt literam, & ad hoc confirmand.
bene facit tex. in §. si verò aliquid tale. in Auth. de instru. cau. &
fide. iuncto eo, quod habetur in princ. illius Auth. vbi dicitur,
ꝙ si testes deponant se vidisse partes scribere, vel subscribere, &
postea comparatio literarum producta per eum, cōtra quem
scriptura priuata producta est, contradicat dicto testium, tamen quia testes deponunt de veritate, scilicet se vidisse scribere, statur dicto testium, non obstante, ꝙ comparatio contradicat, quanto magis standum est dicto testium, quando compa-
89 ratio literarum non contradicit? † Est bene verum, ꝙ sola cōparatio literarum non plenè probat fidem apochę, nisi testibus iuuetur, sed si incipiat à testibus, non est opus comparatione, & ita reprehendit Barto. Ioan. de Imo. in d. l. nuda ratio. in
2. colum. & dicit, ꝙ ita est expressè de mente Iaco. de Aret. &
Cyn. in l. comparationes, in vlt. q. C. de fid. instru. & ita per hæc
fundamenta, quæ sibi ascribit tacito auctore Ludo. Roma. in
d. l. nuda ratio. in vlt. colum. & per eadem fundamenta contra
Barto. tenet Ioan. de Imo. in c. 2. in 4. colum. de fid. instru. & in
c. fi. in 3. colum. eod. tit. de iureiuran. & contra Bart. tenet etiam
Ludo. Rom. hic. in 20. colum. & seq. & d. Alex. Imo. in 23. colu.
& seq. contra Barto. etiam tenent Host. & Ioan. And. in d. c. 2. de
fid. instru. & ita teneas per fundamenta superius facta, & quia
ll. allegatæ per Bar. non probant, nam inquantum Bar. in 2. casu principali, scilicet quando apocha priuata habet simul, &
semel subscriptionem partium, & testium, & etiam est à testibus approbata, allegat ad hoc l. scripturas. C. qui pot in pigno.
hab. caue, quia illa lex loquitur etiam quando priuata scriptura non habet testium subscriptionem. Item inquantum Barto.
allegat illam l. ad illud propositum, quando scriptura priuata
confirmatur comparatione literarum, minus allegat, quia in
illa l. scripturas, de comparatione literarum verbum nullum
facit, secundum d. Abb. Pano. in d. c. 2. in 3. colum. de fid instru.
Imo. in d. l. nuda ratio. in 2. colum. & contra Barto. tenet, etiam
d. Fran. de Aret. in consi. 64 incip. diligenter, & maturè. tn̄ cum
Barto. ꝙ sola depositio testium sine literarum comparatione,
nō faciat plenam fidem, sed semiplenam probationem, tenet
Ang. hic, & in l. comparationes. C. de fid. instru. Bal. in Authen.
sed nouo iure. C. si cert. pet. Iac. de Bel. in §. sed & si quis, & in §.
fin. in Auth. de instru. cau. & fid. & habes glo. ordi. idem tenentem in §. si quis igitur. in verb. faciamus. in Auth de instr. cau.
* & fi. *Opi. præcedens verior est, & communior*, vt prædixi. Pro opi. Bart.
adde, quod tenet ipsemet d. Alex. sibi contrarius in consil. 322.
inci. in causa, & lite vertente coram arbitris lib. 2. Item inquātum Bar. in 4. casu vult, ꝙ tāta posset esse vis comparationis, ꝙ
sola

ADDITIONES.

a ¶ Seu priuata scrip. Adde Bar. in l. nuda ratio. ff. de dona. Anto. de But. & Abb. in c. 2. de fid. instru. Alex. de Imo. in consi. 181. inci. in causa, & lite vertente coram arbi. in 2. vol.

b ¶ Apocham. Adde Abb. consi. 37. incip. circa primum dubium. in vlt. colu. in 2. volum.

* Et vide quæ scribit Nat. consi. 287. Bar. in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. nume. 2. de verb. obl. Afflict. Decis. 104. 181. & quid de apocha scripta, & subscripta per tertium de voluntate alterius, vide Aym. consi. 73. nu. 1. & quomodo differant apocha, antapocha, & chiragraphum, vide Dec. in Rubrica C. de apoch. pub. gl. in l. plures apochis. C. de fide instru. & quod possit iudex cōpellere partem ad recognoscendum, & responden. an apocha sit eius manu scripta; not. Dec. in c. 1. nu. 25. de fid. instru. Cur. hic. nu. 37. Dec. in ca. 1. 1. lect. 4. not. & 2. lect. col. 3. de iud. Rom. consi. 373. in prin. MASVER.

ſola literarum comparatio plenam fidem faceret, quod pro-
bat,quia quando teſtes contradicunt comparationi literarum,
poſſet eſſe tanta vis comparationis,ꝙ iudex poteſt ſtare,& ple
nè credere ſoli comparationi contra teſtes,d.§. ſi verò aliquid,
quanto magis vbi non eſt contradictio teſtium, poteſt iudex
credere plenè ſoli literarum comparationi? Adde,ꝙ iſtud idẽ
per d.§.ſi verò aliquid.tenet d.Anto.de But.in d.c.2.de fid.inſtr.
& idem dom.Abb.Panor.in 3.colum.in fin.& ſeq.Adde,quòd
tex.in d.§.ſi verò aliquid.non probat illud,quod dicit Bar.nam
tex.ille bene dicit, ꝙ quando comparatio literarum contradi-
cit dictis teſtium, & ſic dicta teſtium contrariantur compara-
tioni,poteſt eſſe tanta diſſimilitudo literarum,ꝙ iudex nõ po-
terit credere teſtibus,per hoc non dicit text. ꝙ iudex poſſit ſoli
comparationi literarum credere, ſed bene poteſt non credere
teſtibus, & ita reprobat Io.de Imo.in d.c.2.in 5.colum.in fin.&
ſeq.cuius reprobationem ſibi aſcribit d. Alex.hic in 24.colum.
contrarium etiam tenet Sal.hic.Vlt.inquantum vult Barto.in
vlt.caſu,ꝙ ſi priuata ſchedula ſicut apocha nullo adminiculo
ſit ſuffulta,neq; teſtium,neq; comparationis literarum, ꝙ tũc
non facit ſemiplenam probationem,ſed facit aliquã præſum-
ptionem,quia non de facili quis præſumitur feciſſe falſam apo
cham timore pœnæ,cum Bar.tenent Raph.Ful. & Pau.de Caſt.
& d.Alex.hic.Contrarium de directo,ꝙ imò ſemiplenam pro
bationem faciat,tenet idem Bart.in d.l.ſcripturas, in fi.& dicit,
ꝙ ſic debet intelligi glo.hic,& in l.in bonæ fidei. C. eod. Idem
videtur tenere d.Anto.de But.in c. fi. extra eo. dum referendo
Bar.hic tenet,ꝙ talis apocha facit tantam præſumptionem, ꝙ
locus ſit delationi huius iuramenti neceſſarij, ergo facit ſemi-
plenam probationẽ,quia aliàs nõ defertur iſtud iuramentũ,vt
ſuperius latè demonſtraui. Teneas præcedentem opin. ꝙ non
faciat ſemiplenam probationem, ſed aliquam præſumptionẽ,
prout etiam tenet Iac.de Bel.in §.ſi quis igitur.in Auth.de inſtr.
cau.& fide.tenent dom.Anto.& Io.de Imo.in d.c.2. & ibi etiã
tenet dom.Abb.Panor.in 3.col.qui ad hoc inducit tex.in d. ca.
2.in fi.dicentem, ꝙ talis ſcriptura priuata non habeat aliquod
robur firmitatis, quod dici non poſſet, ſi ſemiplenam proba-
tionem faceret,quia tunc haberet robur firmitatis.d.c.fi.extra.
eo.Imò fortius videtur velle Ang.hic in 3. colum. ꝙ talis apo-
cha iſto caſu nullam probationem, vel præſumptionem in-
ducat,& ſic nec etiam aliqualem,& optimè probat tex. in d.c.
2.in fi.qui vult,ꝙ non habeat robur aliquod firmitatis, niſi in-
telligas illum tex.quantum ad plenam,vt ſemiplenam proba-
tionem,prout ibi in ſpecie declarat tex.illum d. Anto.de Butr.
90 in 4.colum.† Stat ergo concluſio,ꝙ priuata apocha nullo ad-
miniculo ſuffulta, non facit plenam, nec ſemiplenam proba-
tionẽ.Limita ſingulariter, niſi ſcriptura talis apochæ eſſet an-
tiqua,& de facto antiquo, quia tunc bene facit præſumptio-
nem,ſeu ſemiplenam probationem, quia licèt priuata inſtru-
menta non probent per ſe,tamen cum alijs adminiculis bene
probant.l.exemplo.l.rationes.l.inſtrumenta.C.de proba.& 34.
quæſt.2.ca.ſanè.ita in terminis Io.And. poſt Nico.de Mu.in tit.
de inſtru.edi.in §.nunc dicendum,ſuper ver.quid ſi producens.
refert & ſequitur dom.Anto.in d.c.2.(& alij non faciunt men
tionem) in 4.colum.in ver.tertius caſus, quando ſcriptura nul
lo modo approbatur, &c. quod benè not. Ad iſtud vltimum
bene faciunt multa ſimilia, quæ dicam infra in quæſtione de
fama,an probet, & ibi etiam declarabo, quando quid dicatur
91 antiquum. † Ex prædictis omnibus habes colligere per teip-
ſum quatuor caſus,in quib.apocha priuata plenã probationẽ
facit. Addit d. Pau.de Caſt. in 15. col.quintũ caſum, quando
ſcriptura priuata apochæ negata haberet ſigillum proprium
negantis,per l.2.à contrario ſenſu,& ibi glo.C.de reb.alie. non
alie.poterat allegare Spec.idem tenentem in tit.de proba.§.fin.
in verſi.10.vbi in ſimili tenet Spec.ꝙ ex appoſitione ſigilli pri-
uati mittentis epiſtolam,plena fides epiſtolæ attribuitur, per d.
l.2.Iſte caſus non eſt ſine dubio, & credo ꝙ non ſit verus: Tu
vide plenè vſque ad ſaturitatem Cano.omnes in d. c. 2. de fide
inſtr.& ibi eſt tex.& glo.ſcribit latè Innoc.in c. 1. in 10. colum.
in glo.ſuper verbo literas.de tranſa. & eſt glo. in c.ex literis.de
tranſac.& glo.& ibi Cyn.Bal. & alij in l. pacta nouiſſima. C.de
pact. bene verum eſt,ꝙ ſi ſcriptura priuata haberet ſigillum pu
blicum,& aucto.alicuius Regis,Principis, vel Communitatis,
vel etiam alicuius publici officialis, puta Poteſtatis, tunc be-
ne plenam fidem faceret.ita pulchrè inquit Bal. in rub.C.de fi-
de inſtru. in penult. colum. in ver. ſm ſupplementũ eſt,vbi di-
cit, ꝙ ſcriptura priuata cum authentico ſigillo maiorum ma-
giſtratuum,plenè probat,ſi eorum officium ſit ad hoc inſtitu-
tum, aliàs non, vt ibi not. per eum. Iſtud eſt etiam, quod vult
Anto. de Butr.in d.c.2.in 1.colum.in verſi. ſextus caſus, vbi di-
cit, ꝙ ſcriptura quæ fit à priuato,ſi ſit ſigillata publicis ſigillis,&
ſolitis magiſtratuum gerentium officia publica, plenè probat
ſine alia teſtium ſubſcriptione, ſicut fit in curia Papæ, & offi-
cialium.Regum,vel principum, dummodo talis ſcriptura ſit
de his,quæ ſpectant ad officium ſigillantis.allegat.Io.And.poſt
Nico. de Mut. in addi. Specu.ſuprà proximè relata,& quæ ha-
bentur in c.poſt ceſſionem.de proba. Sic etiam in ſimili dicit
Bart.in l.ſi procu.vbi q̃rit, an literæ mãdati alicuius ꝓcuratoris
probent,& dicit ꝙ ſi ſunt ſigillatæ ſigillo publico, & authẽico
alicuius Comitis,vel alicuius Ducis plenè probant,ſecus ſi ſint
ſigillatæ ſigillo alicuius priuati.Ita etiam in ſimili in epiſtola di
ſtinguitur,an ſit ſigillata ſigillo publico, & authentico, & tunc
plenè probat,ſecus ſi ſit ſigillata ſigillo publico alicuius priua-
ti, ita Bar. & Doct.in l.nuda ratio.ad fin. ff. de dona.& Ludo.
92 Roma.hic in 23.colum.& ita obſeruatur.† De hoc tamen vlti
a mo ſcilicet de literis ſigillatis, [a] an & quando probent, & quan
do non, vltra prædicta vide plenè Cano.& præſertim ibi dom.
Ant.de But.vſq; ad ſaturitatem in d.c.poſt ceſſionem. de prob.
glo.& Bald.poſt antiquos,in l.ſi qua per calumniam. C.de Epi.
& cler.Barto.in l.1.§.ſi quis neget.ff.quemadmod. teſt. aper.&
vnum verbum in l. quæ dotis.ad fi.ff.ſolu.matr. & tex.in tit.de
pace conſtan.ad fi.in verbo ſigillo muniri,& Bald.ibi not. vide
etiam quod pulchrè not.Bald.in l.falſus.ad fi.C.de fur. Spec.in
93 tit.de citatione.ver.literis.† Adde ſextum caſum,in quo priua
ta apocha plenè probat, quando priuata ſcriptura in actis re-
peritur,quia obtinet vim publici inſtrumenti. ita not. Bald.in l.
ne in arbi.in tertio not.per illum tex.C.de arbi. & reputat val-
dè menti tenendum,quòd idem operatur priuata ſcrip. ſcri-
pta manu propria ſcribẽtis in actis facta,quod facta manu pu
blici tabellionis, nam ſecundum eum poteſt quis manu pro-
pria in actis ſcribere ſuam reſponſionem, vel cõfeſſionem. Sed
tu aduerte per tex.in Auth.offeratur.in verbo ex libelli ſubſcri-
ptione.C.de lit.conteſt.per quem tex. Bald.met.ibi in pen. col.
not. ꝙ priuata ſcrip. in actis regiſtrata, facit plenam fidem de
tempore,refert tamen ꝙ contrarium tenet Specu.in tit. de ap-
pellat. in 4. parte. in §. ante omnia. in ver. hoc autem ſcias,
vbi tenet Spec.ꝙ priuata.ſcrip.quæ reperitur in actis,non pro-
bat tempus interpoſitæ appellationis, ideo Bald. ibi, reſtringit
dictum ſuum,ꝙ priuata,ſcrip.quę reperitur in actis plenè pro-
bat,eſt verum,quãdo notarius actorum redegit eam in actis,
& proprio teſtimonio confirmauit,aliàs ſecus, pro hoc vltimo
adde,quod tenet d.Anto.de Butr.in d.c.2.in 3.col.in verſ.ſepti-
mus caſus,& ibi Innoc.in 9.colum.vbi voluit, ꝙ ſi priua. ſcrip.
ſit corã iud.examinata,approbata,& publicata,tunc bene pro-
bat,licet ſit priuata,ſicut inſtrumentum teſtamenti publicatũ,
vel ſicut inſtrumentum notarij de aliquo contractu, iuxta.l.
publicati.C.de teſt.allegat ad hoc dom. Anto. text. in §.pen.in
Auth.de teſt.in §.illud.in Auth.vt fratrum filij.in Auth.præte-
rea C.de teſt,tamẽ iſtud vltimum procedit propter teſtes, qui
in publicatione ſcripturæ interuenerunt ad eius confirmatio-
94 nem.† Septimus caſus eſt in ſcrip.priua.mariti, quæ plenè ꝓ-
bat res eſſe paraphernales vxoris.l.ſi ego.§. dotis.per totum. C.
de iur.dot.ſm Bal.in l.2.in vlt.colum.C.ne vxor pro marito,&
hoc eſt verum ſecundum eum, quando patet ita eſſe ex ipſa
rerum qualitate,quia ſint veſtes muliebres, vel alia muliebria.
95 † Octauus caſus eſt, quando conſuetudo loci eſſet,ꝙ priuata
apocha plenè probaret,vt eſt Venetijs, valeret talis conſuetu-
do,& ei ſtandum eſſet.c.cum dilectus. de conſuetud. l.1.C.de
eman.liber.ſecundum Dom.Ant.de But. in præallegato c. 2. in
3.col.& ibidem Imo.in 9.colum. & ante eos,ꝙ conſuetudo lo
ci poſſit adhibere plenam fidem apochæ, vel ſcripturæ priua-
tæ,tenet Innoc.quem ipſi non allegant in c. cum P.tabellio.de
fid.inſtr.Adde,ꝙ hoc voluit Io. And. in addi. Specu. in titu. de
inſtr.edi.§.nunc dicendũ,ver.priuatorum.circa fi. Subdit mul-
tum egregiè,& ſingul.d.Ant.de But.in d.c.2.ꝙ ſtabitur conſue
tudini illius loci in priuatis ſcripturis in illo loco factis,etiam ſi
alibi agatur,vel in alio loco producantur, quod not.diligenter
ſi verum eſt,& vide quæ habentur per omnes in l.cunctos po-
pulos.C.de ſumma trinit.& fi. cath. cum ſuis concord. & quæ
ſingu.decidit Bal. in l. 1. in 4. & 5.quæſtione.C.ne filius pro pa-
96 tre.† Nonus caſus eſt in ſcriptura priuata presbyteri cum ſub-
ſcriptione trium teſtium, nam in cauſa dotis, & matrimonij
plenè probat ſicut publicum inſtrumentum,tex.eſt in §.quan-
tum,in Auth.quib.mod.nat.effi.legi.quem tex.dixit ſingularẽ,
& non reperiri alibi Bald.in §.quibus.in 3.col.in 1.conſti. C. &
in l.filium eum definimus. ff.de his qui ſunt ſui vel alie. iur.ta-
men iſtud non videtur multum ſpeciale,per ea,quæ dicit Bar.
&

A D D I T I O.

a ¶De literis ſigillatis.Adde tex. iuncta gl. in verbo per metropolitani literas.
in c.ad probandum.de re iud.Io.And.in addi.Spec.tit.de inſtr.edit.in §.nunc
videndum.in verſi.ſed ſupplementum,in addit.magna.

& Doct.hic,in secundo casu principali,quia quælibet scriptura subscripta manu trium testium habet vim publici documẽti.l.scripturas.cũ Auth.si quis vult cautè deponere. C. qui pot.
97 iu pigno.hab.† Decimus casus est,quando scriptura, seu apocha priuata esset reperta fideliter custodita in archiuo publi. idest in loco in quo solent reponi publicæ scripturæ, talis scriptura sine aliqua subscriptione, & sine testibus plenè probaret ratione loci,in quo reperta est, vt probatur in Auth.ad hoc.C. de fid.instr. in ca. ad audientiam. cum ibi notatis, de præscrip. ita not.dicit dom.Abb.Panor.in d.c.2.in 4.colum.& ibi etiam
98 dom.Ant.de But.& Io.de Imo.† Nunquid autem partes possent expresso consensu facere,ꝙ priuatæ scripturæ alterius partis,vel vnius tertij plena fides adhibeatur?Innocen. singul.in c. cum P.tabellio.post medium.de fid. instr. decidit,ꝙ non,quia esset contra ius naturale, & contra.ll. publicas, quamuis istud posset induci consuetudine,vt dictum est,refert,& simpliciter sequitur Ludo.Roma.hic in 19.colum. & in d.l.nuda ratio,in pen.col.& in cons.204.quod incip pro discutienda veritate thematis,&c. & in consi.205.quod incip.in puncto proposito bre
99 uiter dicendum.† Addo,quòd Bald.in l.Imperator.la 1.in vlt. colum.in prin. ff.de statu hom. refert dictum Innocen. & simpliciter tenet,& ibi etiam subdit,ꝙ nõ creditur scripturæ massarij communis,nisi notarius se subscribat,per l.2.C.de conue. fis.debi lib. 10. vel nisi l.municipalis aliud statuat, vt not.Ioan. And.in d.c.cum P.tabellio in nouella.Sed idem Bald.in l.de q̃bus,in 4.col.ff. de legib. referens dictum Innocen. contra illud adducit,quia si voci viuæ vnius potest ex testatoris disponentis auctoritate robur dari probationi. l. Theopõpus.ff.de dote præleg.idem potest statui per partes,ꝙ voci mortuæ vnius priuati, & sic priuatæ apochæ plena fides præstetur d. l. de q̃bib. ver. nam cum ipse,& alius non dicit Bald. Ange. in l.pactum inter hæredem,in vlt.colum.post medium. ff.de pact. referens
100 dictum Innocen. illud simpliciter sequitur, † & postea subdit,ꝙ etiam non valeret pactum factum inter partes,ꝙ credatur probationi vnius testis,quia forma probãdi tradita à l.quæ saltem numerum duorum requirit.l.vbi numerus.ff.de testi.c. in nomine.de testi.non potest mutari facto cõtrahentium.Refert tamen se audiuisse,ꝙ And. de Pis. in prologo Instit. tenet contrarium,& pro eo dicit Ang.facere,quia partes possunt cõuenire,ꝙ testibus infamibus credatur. Auth.si quis testis. C.de testi.l.1.ff.si mens.fals.mod.dixe.ergo eod. modo possunt conuenire,ꝙ vni testi credatur. Dicit etiam Ang. ꝙ licèt partes nõ possint conuenire,ꝙ vni testi credatur, verum est absolutè,sed ꝙ credatur in specie tali testi soli,puta Titio,bene possunt conuenire,sic intelligit d.l.Theopompus,& aliud firmum non decidit.d.Ant.de But.in c.2.de fid.instr.in 6.colum.in ver. in quantum dixi. s̃. scrip. priuatã non probare ad proprium commodum,format in terminis quæstionem, nunquid partes pacto expresso possent conuenire,ꝙ apochæ priuatæ plena fides detur:Primo dicit videri,ꝙ non,quia est nimis indiscreta conuentio,per no.in d.c.cum P.tabellio.& in c.tuis,in glo.de testi.finaliter neglecta opin.Pet.& Cy.in l. si quis in ꝯscriben. C.de epis. & cle.tenet conclusionem, quam in simili facit Bart. post Dy.
101 in l.fi.ff.de præto. stip.in illa quæstione,qua quæritur,† an valeat conuentio partium, ꝙ de damnis, & interesse stetur soli dicto partis,& sicut ibi determinat Bar.determinat dom. Ant.in proposito nostro,ꝙ valeat conuentio,ꝙ priuata scrip.plenam fidem faciat,sed antequam ille scribat, licita est pœnitentia,& potest conuentio reuocari.postquam autem scripsit, reuocari non potest conuentio,sed ei statur, sed si enormiter lædat partem in tali scrip.priuata,potest peti reductio ad arbitrium boni viri.Quid tenendum?Passus est subtilis,& disputabilis,& ista sit vna alia ex conclusionib.disputatis in hac l.in qua ego nouiter teneo contra Innocen. & sequaces, & puto de iure valere conuentionem,& esse efficacem,ꝙ priuatæ apochæ tertij, vel partis plena fides præstetur.Istud primò probo:nam ꝙ priuata scrip.non plenè probet,sicut nec vnus testis, istud principaliter est inductum fauore partium, vel partis, ergo huic fauori partes debent posse renunciare, per regulam l. si quis in con-
102 scribendo.C.de epis.& cler.cũ sim.† Sicut in simili, iuramento,quod præstatur à testibus fauore partium,possunt renunciare partes,& tunc plenè probant testes deponentes sine iuramẽto.cap.tuis, & ibi glo.de testi glo.in l.1.§.1. & ibi Barto. & alij. ff.de ferijs.glo.in l.iurisiurandi.& ibi Barto.& alij.C.de testi.glo.
103 in l.2.§.sed quia veremur. C. de iuram. calum.† Confirmo, quia partes possunt conuenire,& facere, ꝙ probationes inualidæ, & attestationes non ritè receptæ valeant, & plenè probent,ita probat tex.in l.fi.in vers.confirmari. C. de testi.quem tex.Bald.ibi in 1.no.ad hoc not. iuncta glo. & reputat esse valdè not.& dicit,ꝙ hæc conuentio valet, non solum facta corã arbitro,vt ibi est tex.sed etiam facta in vero iudicio,siue robur
104 testificatis adijciat,siue detrahat.† Confirmo per illud,quod tenet Barto.& Docto.in l.1.§. 1.ff.de ferijs, vbi concludunt,ꝙ dicta testium non legitimè examinatorum possunt de communi consensu partium conualidari, & optimè probabunt.Et ꝙ attestationes testium inualidæ possint communi consensu partium corroborari,& plenè probabunt, tenet Inno.& Host. in c.cum causam quæ inter Archiepiscopum, de testibus. Innocen.in c.significauit,in eodem. titu. & not. Specu. in titu.de testi.§.nunc tractandum. in ver. debet quoque iudex. Confirmo,& quarto per tex.in Auth.generaliter, in verbo vtriusque consensu.C.de Epis.& cler.per quem tex.Bal. ibi in 1.colum.in fi. notat, ꝙ consensus vtriusq; partis facit ritè procedere illud,
105 in quo aliàs ritè non procederet.† Quintò facit optimè in ꝓposito,quod fortius voluit gl.singularis in §.& licèt, in verbo, & supplicijs,in Auth. de testi. quæ singu.vult,ꝙ partes possunt conuenire,ꝙ stetur probationi inualidæ,imò ex quo partes in contractu, vel alio actu scienter adhibuerunt testes inhabiles, eo ipso intelliguntur eos taliter approbasse,ꝙ eis staretur,tunc nec eos amplius possent improbare,& sic non solùm expressè approbando,sed etiam tacitè,de qua glo. & eius veritate vide Bal.& Imo.in l.ad testium.§.conditionem. ff.de testi. vbi Imo. reputat illam glo.ad hoc singularem,per Bald.in l.parentes.C. de testi.Saly.in l.quoniam. C. de hæret. dom.Anto. de Butr.& Imo.in c.ex literis.de transact.Facit optimè,quod singu.inquit Barto.& alibi non legi in l. Lucius.in fi. ff.de fideius. vbi inquit, ꝙ quando fides testis est ab vtraq; parte comprobata,in tali teste non requiritur aliud iuramẽtum, & valet dictum illius testis sine iuramento,allegat notata per gl.in d.l.1.§.1.ff.de ferijs, quod not.ad limitationem l.iurisiurandi. C.de testi.& d.c.tuis. de testi.Ex quibus omnibus concludo,ꝙ partes expresso consesu possunt priuatæ scripturæ, vel apochæ plenam fidem dare,& sic habes vndecimum casum, in quo priuata scriptura plenè probat.Circa tamen illud,quod.s̃.incidenter tactum est, quando partes conueniunt stare dicto vnius testis,quid operetur talis conuentio,& an valeat,dicam ĩ.in quinto casu, dum glo.tangit de vno teste,an semiplenam probationem faciat,& quæ ibi dicam,conferent ad propositum eius quod dixi de pri
106 uata scriptura.† Item adde inquantum in superioribus dictũ est de apocha subscripta manu trium testium, ꝙ plenam fidẽ facit,intellige scilicet masculorum, nam fœmina si se subscriberet,secus esset.ita probat tex.singularis in d.l.scripturas.§.fin. C.qui pot.in pig.hab.in verbo virorum,& ibi no.expressè Bal.
107 ad hoc.† Sic in simili ponderat Bart.text.in l.1.in fi. ff.de legi. dum tex.dicit,ꝙ lex est virorum prudentium consultum, ꝙ mulieres non debent interesse consilijs publicis, & ꝙ non possunt condere.ll.vel statuta,& per hoc infert,ꝙ non possent cõsuetudinem inducere, & istam vltimam quæstionem Bart. ibi sequitur Albe.ibidem per omnia,& vide per Imo.in l. 2. §.fi.ff. de verbor. oblig. Puto,ꝙ istæ inductiones non sint bonæ, & ꝙ tex.isti non probent,per docto. glo.singularis in cle.1.in versi. præsidentes.de rescrip.quam ibi no.dom. Ant.de But. & Imo. vbi colligitur ex glo.ꝙ quando lex,vel statutum vtitur aliquo termino frequentioris vsus ratione, per hoc non excluduntur alij,imò debet fieri extensio,& ita per illam glo.limitant regulam c.nonne.de præsump.& l.si prætor.in prin. ff. de iud. quod vnius inclusio,alterius sit exclusio.sic in proposito in istis legibus leges faciunt mentionem virorum ratione frequentioris vsus, quia frequentius solent viri in talibus subscriptionibus interuenire,per hoc tamen non excludũtur mulieres,imò de-
108 bet fieri extensio. † Confirmo, quia mulier potest esse testis in omni actu,nisi in testamento.l.qui testamento. §. mulier,&
109 ibi gl.ff.de testa.glo.in l.fi.in ver.quinq; testes.C.de codi.† Itẽ quæ dicta sunt in apocha priuata habente subscriptionem triũ testium,intellige donec tales testes viuunt,eis autem mortuis quid iuris sit,vide tex.& Docto.in c.2.de fid.instr tex.in §.si verò instrumenta, & in §.si verò omnes moriantur. in Auth. de instr.cau.& fid.Pau.de Cast.hic in 15. colum. Ludo.Roma.in 21.colum.& Ludo.in d.l.nuda ratio. circa fi. Bal. in Auth.sed nouo iure.in 2.colum.C.si cert.pet.Reliqua circa istam materiam apochæ vide per Ludo.Roma.hic in 18.colum. & tribus sequentibus,& d. Alex.hic in 21.colum. & quatuor sequentib. Cano.in d.c.2.Bald.& Sal.in d.Auth. sed nouo iure,& omnino Io.And.in addi.Specu.in tit.de instru.edi.§.nunc dicendum,super versic. quid si producens. in additio.magna super versicu. priuatorum, & ibi Ioan. And. ponit aliquos de casibus supra relatis. Salic. in l. instrumenta. C. de proba. & Bald. in rubrica. C.de fid. instrum.in penult.& vltim.colum.vbi nullam faciens mentionem de Ioan.And. ponit de verbo ad verbum illos casus, quos ponit Ioan. And. vide etiam Bald. in l. exemplo.C.de proba.Ludo.Roma.in consil. 204. quod incipit, pro
110 discutienda veritate thematis. ¶† Secundò principaliter est viden-

a videndum de libro priuato [a] rationum, an & qñ fidem faciat:
Spe.in tit. de inſtr.edi.§.nunc dicendum.poſt medium.§.dicit,
ꝙ liber rõnum mercatoris, etiam pro iſto mercatore ſemiple-
b nam probationem facit, & cum vno teſte facit plenam fidẽ: [b]
durum tñ dictum eſt ſm eum: ita refert Bart. hic in 6. colu. in
fi. Subdit tñ, ꝙ Pet.& Cy. in l. in bonæ fidei. C.eod.iſtud repre-
hendunt, quia priuatæ ſcripturæ mercatoris non plus debet
credi, quàm viuæ voci eiuſdem, ſed ſi mercator viua voce de-
poneret pro ſe, nihil ei crederetur l.omnib.C.de teſt. ergo non
plus etiam debet credi eius ſcripturæ pro ſe: aliàs de facili
vnuſquiſque ſibi pararet ſemiplenam prob.ſcribendo in libro
ſuo prout vellet, ꝙ eſt abſurdum. Ipſe autem Bart.hic in 8.col.
& not. in l.nuda ratio.in pen.& vlt.col. ff. de dona. in hoc quo-
tidiano paſſu facit tres caſus prin. Aut. n. quærimus, nunquid
liber rationũ probet ꝯ ipſum ſcribẽtẽ, aut pro ipſo ſcribente,
aut pro tertio ꝯ alium tertium. plures caſus non pñt conſide-
rari. Primò caſu clarum eſt, ꝙ liber rõnum plenè probat con-
tra ſcribentem, & in hoc nullus dubitat.l.quædam.§.nummu-
111 larios.cum gl. ff. de eden. † Scđo caſu nunquid liber rõnum
probet pro ſcribente, facias ex mente Bart. regulã cum duab.
fall. Regula eſt, ꝙ liber rõnum nihil probat pro ſcribẽte. l. exẽ-
plo. C.de prob. Fallit primò in his, quæ dependent à nuda, &
ſola volũtate ſcribentis: in his libri rõnum plenã fidem faciũt
pro ſcribente.l.Neſennius.ff.de neg.geſt. Scđò fallit, qñ ſcribẽs
librum eſſet legalis, & bonus vir, & bonę opi.& famæ, quia tũc
liber rõnum pro ſcribente, & eius hærede faceret aliquam prę
ſumptionem, per l.rationes.C.de prob.inquantum dicit, ꝙ ra-
tiones ſolæ defuncti nihil probant, ergo cum alijs adminiculis
112 aliquid probarent. † Tertiò caſu prin. nunquid liber rõnum
probet pro tertio ꝯ alium tertiũ.dicit Bart. hic in 8.col. & not.
in d.l.nuda rõ. in pe.col. in fi. & ſeq. ꝙ ſi liber rõnum ſit con-
fectus ex neceſſitate officij de publico iniuncti, puta aliquis
tanquã publicus officialis, puta gabellarius, vel theſaurarius
publicus ſcribit in libro cõis, vel officij aliquid, ꝙ pertinet inter
te, & me, puta ꝙ numeraui tibi 100.ex cã mutui, ille liber facit
plenam fidem, ſicut ſi eſſet inſtrm publicum, manu notarij pu-
blici.l.quædam.§.nummularios, cum gl.& ibi etiam not. Bar.
ff.de eden. Auth.ad hoc.C.de fid.inſtr.l.Lucius.§ tutelæ.in arg.
ff.de admi.tut. Si aũt non erat publicus officialis, ſed bene erat
publicus cãpſor, vel publicus mercator, tunc licèt tales non
habeant officium publicum, tñ, quia iurant officium, & mer-
caturam legaliter exercere, certè ſuccedunt in locum argẽta-
riorum, & nummulariorum, qui olim publicè eligebantur, &
ad quorum fidem publicè recurrebatur: meritò conſequens
eſt, vt etiã eorum liber ſemiplenã probationem faciat, vt not.
in d.§.nummularios. & iſto caſu ceſſat fundm̃ Pet. & Cyn. ſu-
perius adductum, dum dicebant, ꝙ viuæ voci eorũ nõ crede-
retur: verum eſt pro ſe, ſed pro tertio ꝯ alium dictum merca-
toris ſemiplenam prob. faceret: ergo etiam eius liber facit ſe-
miplenam prob.& ſubiũgit Bar. vtrobiq;, ꝙ iſtud ſeruat con-
ſuetudo, quæ in hoc potiſſimum eſt attendenda, ſm Inn. in c.
1.de fid.inſt. Subdit vltimò Bar. ꝙ prædicta procedunt, qñ ap-
paret, ꝙ liber eſſet ſcriptus manu eius, cuius dicitur, & partes
ita confitẽtur. Si autem negarent, tunc recurrendum eſſet ad
comparationem literarum, quæ plenam fidem faceret.l.com-
parationes.C.de fid. inſtr. quæ lex non eſt correcta in libro rõ-
num, ſed ſolùm in apocha priuata. Cum iſta doctrin. Bartol.
* *tranſeunt magis communiter alij*, & in ſpecie Fulg. qui totum ſim-
pliciter ſequitur. Videamus particulariter ſicut Bart. facit tres
prin.caſus, in vnoquoq; caſu particulariter an bene dixerit. In
1.caſu, inquantum Bart. pro indubitato concludit, ꝙ liber rõ-
num plenè probat ꝯ ſcribentem.d.§.nummularios, iuncta gl.
Adde in primis, ꝙ iſtud procedit in libro rationum, non ſolũ
ſcripto propria manu ſcribentis, ſed & ſcripto manu alterius
rõnes ſuas ſcribentis: quia ex quo ego vtor illo libro, facit fidẽ
ꝯ me, imò plus ſi mercator negaret ſcripturam, quæ reperitur
in libro rationum ſuarum eſſe ſcriptam manu ſua, vel eſſe
ſcriptam ſua volũtate, nihilominus plenè probat ꝯ eum, quia
quicquid reperitur ſcriptum in libro ſuarum rationum penes
ſe exiſtente, præſumitur vel ab eo ſcriptum, vel ab alio eius
113 conſenſu, niſi ꝯrium probetur euidenter. † Sicut dicimus in
ſcriptura cẽſus.l.cenſus.ff.de prob.facit Auth.ad hæc.C.de fid.
inſtr.l.fi.C.arbi.tute.l.ne in arbi.C.de arbi. ſm Nic.de Mu. quẽ
refert, & ſequitur Ioan.And.in tit.de inſtru.edit. §. nunc dicen-
dum, in additio, mag.poſita ſuper verſic. priuatorum.in 5.co-
lum. Idem expreſsè tenet Bald. licèt Ioan. And.non alleget in
rubric.C.de fid.inſtru.in 13.colum.aliqui habent in 17.colum.
in verſi.ſed hic quæro, pone, quòd in libro mercatorum. Lud.
114 Roman.in d.l.nuda ratio.in penultim.colum. † Adde, quòd
idem, quòd non ſit differentia, an liber rationum ſit ſcriptus
manu propria, an per ſuos factores, vel alium, vt plenè probet
contra ſcribentem, tenet d.Ant.in c.2.in 5.col.de fid. inſtru. &
ibidem.d.Abb.Pan.in 8.col.& facit ad illud, ꝙ dicit Bar. in fin.
115 doctrinæ ſuæ. † Item addo, ꝙ iſtud, ꝙ dicit Bart.intantum eſt
verum, ꝙ liber rõnum probat plenè ꝯ ſcribentẽ, ꝙ licèt aliàs
quo ad hoc, vt liber rationum probet, debeat habere diem, &
conſulem.l.1.§.rationes.vbi Paul. de Caſt. & Mod.ff. de eden.
declarat Bal.in rub.C. de fi.inſtru.in 12. col. aliqui libri habent
in 13.col. in verſic.viſo de ſcripturis, quæ ſunt publica manu
ſcriptæ, &c. & in col. ſeq. in verſi. ſequitur videre de ſcriptura
mercatorũ. Ang.in l.1.§.editiones.ff.de eden.tñ ad hoc, vt liber
rõnum plenè probet ꝯ ſcribentem, non eſt quærẽdum, an ha-
beat ſolennitates, & præſertim an habeat diem, & conſulem,
quia etiam ſine die, & conſule probat ꝯ ſcribentem: ita dicit
ſing.Ioan. And. nec alibi ſcriptum memini me legiſſe, niſi in
loco proximè allegato in duob. locis. in 4. col. in prin. & in 5.
col.in fi.idem tenet d.Ant.de But.in d.c.2.in 5.col.& ibi d.Abb.
Pan.in 8.col. in fin. ꝙ multum not. Limita iſtum primum ca-
ſum, vt procedat, qñ liber rationum continet cauſam debiti
expreſſam, quia in libro proprio mercator ſcribit, qualiter eſt
debitor Titij de 100. ducatis ex cauſa depoſiti, vel ex cauſa
mutui, tunc bene plenè probat contra ſcribentem: ſic intelli-
gas Bart.& Docto.hic, ſed ſi nullam cauſam contineret, tunc
non probaret etiam ꝯ ſcribentem. Ratio eſt, quia ſcriptura li-
bri rationum non eſt modus inducendæ obligationis, ſed ſi in
ſcriptura inſeratur cauſa, pp inſertionem cauſæ bene præſu-
mitur obligatio inducta. iuxta l. cum de in rem verſo. ff. de
vſuris: ita not. limitat Io. And.in loco proximè præallegato. in
3.col.& Bald.licèt non alleget Io.And.in præallegata rub.C.de
fid.inſtr.in 13.col.in ver.ſed quero ſi in libro mercatorum, &c.
ſubdit tñ not. ibi Bal. ꝙ iſto caſu ſufficeret coniecturalis pro-
batio cauſæ, pp ſcripturam libri rationũ: vbi aliàs oporteret
probare de vera cauſa, vt ibi per eum, & ꝙ liber rationum de-
beat continere cauſam debiti ad hoc, vt probet, vide omnino
Bartol.in dict. l. nuda ratio. in 1. colum.in fin. & ſequen.& ibi
Ludouic.Roman.in 1.colum.trib. mod. pulchrè limitantem,
de quibus ibi per eum. Specul. in titul. de confeſſionibus. §.
nunc videndum.in verſicul.ſed quæ eſt ratio, & verſic.ſequen.
Bartol.& Bald.poſt gloſſ.ibi in l.ſcripturas.C. qui po.in pig.ha.
Bald.in l.inſtrumenta.C.de prob. text. & Doctor. in capitul. ſi
cautio.de fid.inſtru. Et quòd libri rationum ad hoc, vt contra
ſcribentem probent, debeant de neceſſitate continere cauſã,
firmat etiam d.Abb.Pan.in d.c.2.in 8.col.in fin. Scđò limita di-
ctum Bart.& Doct. vt procedat in libro rõnum, in quo conti-
nuè ſcribuntur per mercatorem data, & recepta, iuxta l.ſi quis
ex argentarijs.§.rõnem.ff. de eden.ſecus ſi ſint ſcripta, in aliquo
memoriali, vel in aliqua ſchedula, quia dato, ꝙ illud memo-
riale, vel illa ſchedula reperiatur in libro rõnum ipſius merca-
toris, non probat ꝯ ipſum mercatorem. ita not. limitat Bal. in
d.13.col.in verſi.item dubitatur vtrum iſta ſcriptura.per l.Au-
relius.§.fin.ff.de lib.leg.idem Bal.in rub.C.de conſti. pec. ſequi-
tur expreſsè Ludoui.Rom.in d.l.nuda ratio.in 3.col. Et ꝙ liber
rõnum non probet, niſi ſcriptura reperiatur in forma rationis,
& ſic contineat data, & recepta, ſecus ſi contineat tm̃ vnam
partem debiti, tenet etiam Bal.in l.rationes.in 1. col. ad fi. C. de
prob.& ſequuntur in ſimili.d.Pau.de Caſt.& d.Alex.hic, vt ſta-
tim referam in ſecundo caſu Bar.imò fortius, & ſing. ſubiun-
git Bal.in d.rub. de fi.inſtru. in verſi. præallegato, ꝙ etiam ſi re-
periatur ſcriptum in libro mercatoris, ſed non ſit ſcriptum in
forma rationis, quia forma rõnis eſt, ꝙ contineat data, & re-
cepta: nam ſi contineret vnum actũ tm̃, puta (vt dicimus vul-
gò) vnam poſtam, ſi eſſet ſcripta abſente parte non probaret
ꝯ ſcribentem, ꝙ diligenter no. Tertiò limita niſi pars tali libro
rõnum primò expreſsè ꝯdixiſſet: quia ſi poſtea in ſui fauorem
vellet ſtari tali libro ꝯ ſcribentem, non eſt audiendus, quia ex
eo, ꝙ quis ſemel impugnat, ſe iuuare non poteſt amplius. regu
la ex eo.in 6.l.quæſitum. cum ſim.ff.de acqui.hæred.ita in ſpe-
cie limitat, & bene Ludouic.Roman.in d.l.nuda ratio.in 3.col.
116 † Facit, optimè in ſimili, quod dicimus in materia poſitio-
num, nam ex poſitione, quam quis ſemel negauit, ſe fundare
non poteſt, ſecundum Specul.in titul. de poſitionibus. in § 8.
verſicul.1.quem pulchrè refert, & ſequitur Bartol. in l.poſt le-
gatum.in princip.in penultim.colum.ff.de his quibus, vt indig.
& in l.naturaliter.§.nihil cõmune.in vlt. col.ff.de acqui.poſ. &
in l.non vtiq;.ff.de excep.p Ang.& Lud.Ro.plenè in l.1.§. ſi qs
ſimpli-

ADDITIONES.

a ¶De libro priuato. Addo Bart.in l. non ſolùm.in §.an debitor, ff. de pec. Ang.
conſil.306.inci.viſa dicta ſcriptura.

b ¶Plenam fidem. Idem tenet Alex. lib.1.conſil.53. circa princip. vide Bald.in
l.1.col.fin.C.de eden.& nihil probat, quando ignorabatur. Cor. lib. 3.conſi.
19.incip.videtur in hoc, col.2. PVRPV.

117 simpliciter.ff.de verb.obl.Docto.in c.1.de confess.in 6.† Cõfirmo per vnum bonum simile, quia si quis negat accidentia causæ,non potest posteà ex illis se iuuare,aut ex illis se funda-
118 re,secundum Bal.in l.vnica.ad fin.C.de confes. † Sic in simili,si reus negat contenta in libello esse vera, non potest ex illis postea se iuuare,secundum Bal.in l.precum.& ibi no.Sal.C.de lib.causa.Bal.in l.si magnam.C.qui accu.non pos.Bar.in d.l.na-
119 turaliter.§.nihil commune.in 6. colu. † Confirmo per illud, quod pulchrè,& sing.not.Bald.in l.3.in 2.not per illum tex.C. de repu.hęr.vbi not.ꝙ qui non acceptat expresè verba aduersarij, non potest se ex eis iuuare. Idem si dissimulet, quod est not.secundum eum, quanto minus in proposito nostro poterit se iuuare si expresè contradicat? Ad quod vide vltimam decisionem de confessione iudiciali, an ad hoc, vt prosit,debeat expressè acceptari per aduersarium,per Cy.in l.vnica.in 6.q.& ibi latius Sal.in 15.opp. C.de confes. Sal.in l.generaliter. C.de non num.pecu.& in l.iubemus.C.de liber.causa. Flor. de Sanct. Petr.in l.fin.ff.de interro.act. Ex his sit expeditus primus
120 casus Bar.¶† Circa secundum casum Bar.an liber rationum probet pro scribente. Barto. facit regulam negatiuam,ꝙ non probat cum duabus fallentijs.Ad secundam fallentiam,in qua tenet, ꝙ liber rationum defuncti, qui fuit bonus homo,facit aliqualem præsumptionem pro hærede,cum Barto.transeunt Fulg.Pau.& Dom.Alex.hic.dom.Ant.de But.in c. fi. extra eodem,& in c.2.in 5.col.de fid.instru.& ibi dom. Abb. Panor.in 6.colum.idem tenet Bald.post Nico.de Mut.in d.l.rationes.C. de proba. vbi dicit, ꝙ rationibus defuncti aliqualiter datur maior fides quàm libro rationum viui, quia animus defuncti nõ ita præsumitur corruptus,nec corrumpi posse. Facit,quod dicit Bal.in l.comparationes.in pen.colum. in princ.C.de fide instru.ꝙ maior fides mortuis,quàm viuis est adhibenda,secundum Aristo.quia incorruptibiles sunt.argu.l. Celsus. ff.de proba.Tu tamen ad hoc vlt.de mortuis,vide quæ in sequentibus dicam intellige tamen,& limita dictum Bart.& Docto.vt procedat in libro rationum defuncti habente formam debitam rationis,& sic cõtinente data,& recepta, secus si esset simplex scriptura vnius debiti tantum,quia nihil probaret.ita not.limitat Bald.post Nico.in d.l.rationes.sequitur Pau.de Cast. hic in penult.colum.corruptè allegans Bal.in hac.l.& debuit allegare in d.l.rationes,& dicit Pau.de Cast.ꝙ ista est bona limitatio ad dictum Bart. & ꝙ credit Bart. non aliter sensisse.Subdit tamen ꝙ Florentiæ indistinctè libris defuncti plena fides adhibetur,& istam limitationem etiam sequitur do. Alex.hic in duobus locis,scilicet in 23.colum.& in 29. Adde tamen Bal.idem tenentem in rub.C.de fide instru.in 13.colum.in ver.non dubitatur vtrum ista scriptura.Benè facit tex.in d.l.rationes.in versi rationes.iuncta. l. si quis ex argentarijs. §.rationem.ff.de eden. Aduerte tamen,ꝙ Pau.de Cast.hic in vltim. colum. in duob. locis vult,ꝙ talis liber defuncti,qui fuit persona fide digna,faciat pro hærede de iure communi semiplenam probationẽ, dato ꝙ hæres non sit mercator,quia non est verisimile, ꝙ aliquis in articulo mortis existens dimitteret librum suum, si esset falsus,& ꝙ isto casu semiplenam probationem faciat, dicit tenere Barto.hic per d.l.rationes.Errat,quia Bart. & Doct.non dicunt,quòd liber rationum defuncti pro hærede faciat semiplenam proba.sed bene dicunt,ꝙ facit aliqualem presumptionem,quæ minor est semiplena probatione.¶Vltra Barto.tertiò principaliter limita, ꝙ liber rationum nihil principaliter probet pro scribente,nisi adesset consuetudo,vel statutum,ꝙ
a libris mercatorum plena fides detur pro scribente,[a] & respondet dom. Pau. de Cast. hic in penult. colum. ꝙ Florentiæ est consuetudo inter mercatores,quòd eorum libris stetur etiam pro se, quia maxima pœna imponitur eis, si aliquod falsum in libro committerent:in quibusdam etiam locis taxatur vsq; ad quantitatem, vsque ad quàm credatur libris in fauorem scribentis.Et quòd per statutum,& per consuetudinem possit induci, quòd scripturis mercatorum, vel campsorum plena fides præstetur, quasi tunc nitantur publica authoritate,not. Bald.& dom. Alexan. in l. quædam. §. nummularios, per illum text.ff. de eden. Idem tenet Bald. in l. comparationes, in 5.colum.C.de fide instrum.vbi dicit,quòd ex statuto alicuius collegij,puta mercatorum potest fides dari eorum libris, vel scripturæ inter mercatores.vt l.2.in fi. C.de consti.pec. Facit c. cum dilectus de consuetud. Sicut in ciuitate Venetiarũ plena fides præstatur scripturis presbyterorum. Idem voluit Bald.in l.cunctos populos.in 13.colum. C.de summa trinit. & fid.catho.sequitur Pet.de Ant.in commen.cap.Canonum.extra de constitu. in versicu. procedo vlterius, quando statutum,&c.Idem terminis nostris tenet Ioan.de Imo. in d. c.2.in 11. colum. in princip. vbi dicit, quòd interdum statutum,vel consuetudo loci habet, quòd liber rationum mercatoris plenè,probet pro mercatore, prout dicit esse statutum Bononiæ, & tunc standum est ei, per d. c. cum dilectus. Idem tenet Io. An.in addi.Spec.pluries superius allegata,in addi.mag.circa fi. alibi etiam ipse refert,quod Venetijs est consuetudo,quòd credatur scripturę presbyterorum;& in alijs locis sunt diuersę cõsuetudines,quas ipse ibi refert.Et subdit signanter multum Io. An.quòd stabitur consuetudini, vel statuto illius loci, in scripturis ibi factis,etiam si alibi agatur iudicium,vel alibi producantur,per l.1.de eman. lib. & d.c.cũ dilectus Et hoc vlt.etiam tenet d.Ant.de But.in d.c.2.in 3.col.& retuli.s.in materia apo-
121 chę.in 8. col. ꝙ dicit bene not.† Et de hoc an per consuetudinem, vel statutum possit induci, quòd non plena probatio habeatur pro plena, vltra not.in locis præalle.vide d. Anto de But.in c.2.& ibi latè do. Abb. Pan.de appel. & in c.2.de proba. & vide Fed. de Senis disputantem,an per statutum, vel consuetudinem possit induci, quòd in aliqua causa, puta vsuraria credatur plenè vni testi, vel ꝙ quatuor requirantur, in consi. 17.quod inc.quæstio talis est,nunquid cõstitutio Episcopi &c. vide etiam in materia Io. An. in addi. Spe. in tit.de instr.edi.§.
122 compediosè.super ver.sed nũquid.vbi etiam per eum,†quid ècontra, an probationem testium, vel instrumẽtorum de iure communi plenam,& validam possent statutum, vel cõsuetudo inualidare, vel insufficientem reddere: de quo vltimo vide etiam Old. Lau.in consi.105.inci. videtur dicẽdũ pater sanctè &c.dicit tamen sin. Bart.in l.vnica.in 4.col.C.de cõfes. quòd si
a talis cõsuetudo esset indifferẽs,& indiscreta,nõ valeret:[a] puta si consuetudo disponeret, quòd crederetur omni scripturæ mercatoris pro se,non valeret:quia prona ad falsum committendum: & sic careret ratione: ideo non valeret.4. dist.c. erit autem lex. Istud dictum plenius refert do. Abb. & reputat sin. notandum in c.bonæ.el 2.in vlt.colũ.de postu.præla. vbi refert
123 Bald.in loco præal.velle,† quòd per statutum, vel consuetudinẽ etiam in magnis quantitatib. plena fides præstetur libro mercatoris pro scribente: quę consuetudo debet intelligi, accedente tñ consensu iudicis: & si iudici videbitur, cõsiderata qualitate mercatoris,quantitate ac præiudicio causæ:quod tu bene no.pro limitatione dicti statuti,vel consuetudinis, quod adhuc est arbitrarium iudici. Subdit etiam Bal.velle, quòd si talis cõsuetudo indiscreta esset,& indifferens: puta quæ disponeret omni scripturę mercatoris credẽdũ esse pro se, ꝙ nõ valeret: quia esset sine ratione, vt retuli: dicit tamen, quòd ipse Bald.in d.l.cunctos populos.C.de sum.tri.voluerat ꝯrium,dũ tenuit indistinctè valere statutum, vel consuetudinem, quòd libro mercatorum pro scribente credatur.dicit do.Abb.quòd putat verius esse,quòd tenet Bald. in d.l.vnica. & quòd illa fuit proprie decisio Bal. & eius opi. & ꝙ non obst. text.in d.c.cum dilectus. quia loquitur,quando statutum, vel consuetudo disponeret,ꝙ scripturæ alicuius credatur pro tertio cõtra aliũ, indistinctè tunc valeret:sed quòd credatur pro ipso scribente, non potest statutũ, vel consuetudo inducere: nisi ſm distinctionem prædictam, quàm dicit perpetuò esse mẽti tenendã: ita etiam do.Alexan.in d.l.quædam.§.nummularios. in 1.col. Secundò aduerte,stante dicta consuetudine,vel dicto statuto, quòd libris mercatorum plena fides detur pro scribente, debet intelligi, vel limitari consuetudo,vel statutum, nisi mercator esset aliàs infamis,vel suspectæ vitæ:ita ad literam declarat nõt. Bald.in d.l.cunctos populos.in repe.in 15.col.in ver.quintum exemplum,statutum permittit,&c.& Bald.in l.Cassius.in vlt.col.in ver.vlt. quęritur si libro mercatoris. ff. de sena. & ibi hoc intelligit verum,si talis infamia sit publica:aliàs secus.Ad-de quod in simili dicit Bartol.in d.l.quædam §.nummularios. quòd hodie libris mercatorum, vel campsorum plena fides datur pro alio contra tertium : intelligit Bartol. verum, nisi talis mercator sit persona suspecta.argum.l.si.quis ex argentarijs.§.1.ff.de eden.Tertiò diligenter attende,quòd dicta consuetudo, vel statutum debent intelligi in pertinentib. ad artem, seu negotiationem illius mercatoris, quando ratione sui exercitij, vel artis pertinebat scribere illud, quod in eius
b libris continetur: [b] aliàs secus:puta si sit mercator pannorum: in libro autem sit scriptum aliquid de mercantia pannorum: secus si scriberet de aliquo deposito, vel mutuo, quod non esset de arte sua, arg l.3.§.eo.modo.ff.nau.cau.sta.Ita similiter dicit do. Alex. hic in 29.col. ad fi.nihil allegans : in quo plurimũ miror. Addo in terminis Io. An. idem tenentem in d. c. nunc dicendum.

ADDITIONES.

a ¶Non valeret.Vide Alex.lib.2.consil.3.in causa inter Abrahã. col.4.amplia Dec.in c.1.col.19.de prob.

b ¶Continetur.Vide Ias.in l.age.col.2.C.de transf.Dec.in c.1.col.19.de proba.

P V R P V.

dicendum, in Palle. additione magna, poſita ſuper verbo priua torum, in 1. col. circa med. quem refert, & ſequitur Lu. Ro. in conſ. 204. inc. pro diſcutiēda veritate thematis &c. & in conſ. 205. inci. in puncto propoſito breuiter dicendum: & refert, & ſequitur d. Fran. de Are. in conſ. 33. inc. conſultatio pręmiſſa. in 1. col. & in conſ. 44. inc. in propoſita conſultatione viſo arti. & ibi per eum, quòd conſuetudo, aliter diſponens eſſet irrationa
124 bilis: & idem in conſ. ſeq. circa fi. † Addo bene facere ilud, quod in ſimili decidit Bald. in l. fi. C. ad Mace. in 2. col. in verſi. quæro, dicit ſtatutum, quòd cum filiofa. & idem Bald. in l. 4. §. ex hoc edic. circa fin. ff. nau. cau. ſta. vbi determinat, ſtante ſtatuto, quòd cū filiofa. non poſſit contrahi, nec poſſit induci obligatio, niſi ſit mercator, vel artifex, intelligitur ſtatutum dummodo contrahat in cauſam illius mercantiæ, vel artificij, & non aliter. Facit in ſimili tex. in l. fi. C. de iur. om. iud. & ibi Bal. in 2. no. & etiā Cyn. & ibi Gul. de Cu. & Ang. ideo ſi conſtat, quod in aliam cauſam contraxit, non habet locum ſtatutum: quia non eſt contractum tanquam cum mercatore, prout debet intelligi qualitas adiecta in ſtatuto. l. in delictis. §. ſi detracta. ff. de noxa. & idem cum Bald. quòd tale ſtatutum debeat intelligi, qn̄ ꝯhitur in cauſam mercantiæ, ſequitur Paul. de Caſt. in l. 1. §. in filio, in 1. col. ad fin. ff. ad Maced. & dicit, ꝙ pluries vidit de facto iſtam cauſam Flo. ¶ Quartò principaliter redeundo ad ſm caſum Barto. ꝙ liber rationum nihil probat pro ſcribente, limita eſſe verum, niſi ex quantitate, & qualitate rei, iuncta veriſimilitudine aliud inducatur. † Nam ſi
125 tutor, curator, vel negotiorū geſtor in libro rationū ſcribat expenſas alimentorū pupilli, vel familiæ, vel in doctrina pueri, de cuius profectu apparet, vel refectus alicuius ædificij, cùm iſta ſine expenſis fieri non poſſint. l. final. C. de alim. pupil. præſtan. certè conſiderata veriſimili qualitate facti, & quantitate expenſæ, credetur ſoli libro rationum pro ſcribente, ſaltem cum eius iuramento: quod tamen multum arbitrio iudicis relinquitur. l. lex quæ tutores. C. de adm. tut. §. ſi. vero abſint. in Authen. de hære. & falci. ita not. determinat Ioan. Andre. poſt Nic. de Mu. in præallega. addi. magn. in 4. col. Bald. not. in rubri. C. de fid. inſtru. in 14. colum. verſicu. ſequitur videre de ſcriptura quorundam. officialium: vbi pro hoc allegat l. ſi quis pro redemptione. §. penult. C. de dona. idem tenet Ioan. de Imol. in c. 2. de fid. inſtru. in duob. locis in 10. & 11. colum. addo, quod ſing. multum dicit Bald. poſt Gul. de Cun. in l. 1. circa fin. C. de eden. quòd liber rationum continens veriſimilia, facit fidem pro ſcribente, vt ei credatur vnà cum iuramento producentis. alleg. etiam Gul. in l. edita C. de eden. & d. l. ſi quis pro redemptione. §. penul. & l. per hanc. §. penul. C. de temp. appell. quod intelligit ibi Bald. eſſe verum, concurrente difficultate probationis, aliàs non facit fidem, per l. rationes. C. de proba. & not. in l. final. §. in computatione. C. de iure delibe. & in c. qualiter & quando. de accu. Iſtam deci. Bald. pro multum ſing. commendat, & ſequitur d. Alexan. in d. l. 1. in fin. C. de eden. Addo, quòd idem ſequitur Pet. de Ancha. in cle. 1. §. 1. de vſuris. dicit tamen Sal. in d. l. 1. in vlt. colum. quòd an detur plena fides libro rationum pro ipſo ſcribente, ſtat in iudicis arbitrio, & deliberatione, attenta qualitate perſonæ, & veriſimilibus. vnà cum iuramento. Alibi etiam dicit ſing. Bald. in l. vnica. in 4. col. C. de confeſ. quòd libris mercatorum de iure communi datur plena fides pro ſcribente in parua quātitate: & refert & ſequitur d. Abb. Pan. in d. c. bonæ. el 2. in vlt. colum. de poſt. præla. quia aliàs eorum officium in conſcri-
126 bendo libros rationum eſſet eis damnoſum. † De tutorib. a
a autem, & curatorib. an & quando libro rationum ſuarum pro eis plena fides detur, vide Nic. de Neapo. in lect. Bartol. poſt antiquos per eum relatos. in l. 1. §. officium. ff. de tute. & ratio. diſ. & ibi in effectu concludit, quòd ſi expenſæ ſint modicæ, quod probautur per librum tutorum, & curatorum, cum eorū iuro, refert & ſequitur Ang. de Are. in §. actionū. Inſt. de
127 actio. in materia tutelarum. in 12. q. † De expenſis autem executorum qui ſunt deputati in teſtamento, an & quando probet per ſolum eorum iuramentum, ponit Cyn. in d. l. id quod pauperib. in 7. q. C. de Epiſc. & cler. & ibi Bald. ad. fin. & Salycet. ponit etiam Bartol. referens Cyn. in d. l. diuus. ad fin. ff. ſi cui pluſquam per l. Falcid. Bald. in l. ſi quis pro redemptione. C. de dona. in l. nulla. C. de Epiſcop. & cler. vide etiam in materia, quod not. Bartol. & Imol. in l. quæ ſub conditione. circa fin. titul. ff. de conditio. & dem. not. Bartol. & Modern. in l. cum ſeruus. ff. de verbor. oblig. Vide etiam in materia probandi per iuramentum rem fuiſſe venditam pro tanto pretio, quod pulchrè decidit Bald. in l. ſi familiæ. in vltim. colum. C. fami. ercicſcun. & quod pulchrè decidit idem Bald.
128 in l. in reſtituenda. C. de petitio, hæreditа. † Item aduerte in prædictis, quòd illud quod dico de iuramento, quòd ſi ille, qui ſcripſit librum eſſet mortuus, tantum facit mors, quantum iuramentum eius, & ſic ſi mortuus eſſet qui ſcripſit librum, vbi cum iuramēto fidem faceret pro ſcribente, propter mortem faceret fidem pro hærede ſine alio iuramento: quia tantum importat mors, quantum iuramentum: ita ad literam dicit Paul. de Caſtr. in conſil. 38. incip. Ad bene examinandū. in 2. colum. quod. infra plenius allegabo. non credo quòd ſit verum, & ei multum obſtat, quod ſignanter inquit Bald. in tit. de pace conſtan. in verſi. vaſalli noſtri, ad fin. el 1. vbi formaliter dicit, non omnis, qui moritur eſt S. Io. Euangeliſta. Et propterea dicit Bald. quod quando examinatur teſtis in articulo mortis, poteſt interrogari, an ſit inimicus, dato quòd receperit corpus Chriſti in infirmitate, & poterit eius dictum reprobari. per text. not. in l. ſi quis in graui, in princip. ff. ad Sil. Item illud quod dicit in articulo mortis, non ſemper præſumitur, vt dicat verum. gloſſ. in cap. literas. in verſ. graue. & ibi Bald. in 4. colum. extra de præſum. & text. in d. l. ſi quis in graui. in prin. ¶ Quintò principaliter limita, quòd liber rationum nihil probat pro ſcribente, quando in libro rationum multæ partitæ ibi deſcriptæ verificantur, & ſic probantur veræ per ſcripturas publicas, vel per libros aliorum mercatorum, & ſic in nullo redarguitur de mendacio, certè cùm in aliquibus ratio libri ſit vera, ꝓſumit in oībus vera, ſicut eꝯ, ſcriptura qn̄ reperit in vno falſa, præſumit in oībus alijs eſſe falſa, vt no. Inno. in c. fraternitatis. de hære. Bartol. & Docto. in l. ſi ex falſis. C. de tranſac. ita quòd ſi in aliquibus reperiatur vera, debet præſumi, quòd in alijs omnibus etiā ſit vera, vt eadē ſit ratio contrariū l. & ſi contra. ff. de vulg. & pup. l. fin. ff. de leg. 3. eo maximè, quia eſt fauorabilior interpretatio, quàm præcedens: ideo magis extendenda l. cum quidam. ff. de liber. & poſth. ita pulchrè per iſta ſingul. decidit Paul. de Caſtr. in dicto conſil. 138. incip. ad bene examinādū dubia, de quibus ſupra in. 2. col. Iſtam deciſ. Pau. de Caſtr. refert, & ſequitur Angel. de Are. in §. actionum. Inſti. de acti. in materia tutelarum in. 13. q. & ibi dicit, quòd tunc etiam in magnis quantitatibus ſtaretur dicto libro rationum pro ſcribente, quando aliquæ aliæ poſtæ, vel partitæ eſſent comprobatę per inſtrumenta publica, vel per priuatas ſcripturas bonorum mercatorum: & dicit eſſe notandum, & quod vidit de facto, & quod ita conſuluit Pau. de Caſtr. non tamen refert in quo loco, ſed eſt in conſi. de quo ſupra, & hanc deci. quæ noua eſt & ſingularis, teneas bene cordi. ¶ Sextò principaliter limita, quando in ſcriptura libr. rationum aliqua eſſent pro ſcribente connexa his, quæ contra eum ſunt, ita quòd commodè ſeparari non poſſint: nam tunc ſi aduerſarius vult dicto libro rationum ſtari contra ſcribentem, ſtabitur etiam pro ſcribente ratione connexitatis l. etiam. §. 1. ff. de mino. ita tenet Io. de Imo. in d. c. 2. in 11. colum. de fid. inſtru. & ante eum Bartol. in d. l. quædam. §. nummularios. ff. de eden. per l. pub. §. fin. ff. depo. idem tenet Bald. in l. rationes. in 1. col. in fin. C. de probat. & in l. 1. in vltim. colum. circa medium.
129 C. de eden. † vbi dicit, quòd aut in codice rationum eſt vnum capitulum, & tunc non poteſt acceptari pro vna parte, quin etiam acceptetur pro aduerſa, iuxta not. in l. ſi qdem. C. de excep. nam cùm iſta productio ſit quædā tacita confeſſio, non poteſt in eo. capitulo pro parte acceptari, & pro parte non, d. l. pub. §. fi. ſed quando ſunt capitula diuerſa non contigua, tunc contra producentem librum faciunt fidem. Authenti. ad hæc. C. de fid. inſtrum. ſed non pro producente, aut eius hærede. l. inter chartulas. C. de conue. ſi. debi. lib. 10. & cum Bald. tenet Petr. de Ancha. in cle. 1. §. 1. de vſur. iſtud idem quod. ſ. tenet Bal. in rub. C. de fid. inſtru. in 18. col. in verſ. ſequitur videre de ſcripturis ſociorum &c. vbi poſt Nico. de Ma. dicit, quòd codici rationum non ſolùm creditur contra ſcribentem, ſed etiam creditur pro ſcribente in his, quæ ſunt connexa, ſubordinata, & veriſimilia, per d. l. publia. §. final. & quòd hoc totum relinquit arbitrio iudicis. Eandem opin. tenet d. Card. Floren. in c. bonæ. el 2. de poſtu. pręla. vbi tenet, quòd licèt confeſſio viuæ vocis poſſit acceptari in parte, & in parte non, ſecus tamen eſt ſecundum eum in ſcriptura, quia cùm ſit indiuiſibilis, non poteſt acceptari contra ſcribentum, quin etiam acceptetur pro ſcribente. c. cum olim. de cenſi. & d. l. publia. §. final. Paſſus iſte eſt pulcher, & quotidianus, in quo adde quòd contrarium tenet ſupremę auctoritatis Ioan. Andr. in addi. Specul. in d. addi. magna ſuperius pluries allegata, in 4. colum. in princip. in verſ. 2. caſu cum ſcriptura &c. vbi formaliter dicit, quòd ſi ſcriptura

ADDITIO.

a ¶ De tutoribus. Adde Bart. in rubr. C. de fid. inſtru. Bart. in conſi. incip. factum ſic ſe habet.

ptura libri rationum est mixta pro scribente & contra scribentē, vt quia contineat data, & recepta, & tunc contra scribentem puta in receptis indistinctè creditur: in datis autem, & sic pro scribente considerabit circunstantiam iudex, de quib. s. per d.l. rationes. C. de pb. & l. publia. §. fi. & 2. q. 1. c. in primis. circa prin. & de test. c. in nostra. Hic iacet punctus, qn̄ liber rationum continet recepta, & data, an vtrisque probet. do. Abb. Pan. in c. 2. de fid. instru. in 7. col. in fi. & seq. vers. sed nunc vltra alios moueo tibi dubium. formaliter quærit, qn̄ liber rationū cōtinet aliquid pro scribente, & aliquid ꝯ, nūquid aduersarius possit accepate illud, ꝙ est ꝯ scribētem, & illud quod pro scribente facit non acceptare, refert tale pulchrum exemplum. Pone in libr. mercatoris est scriptum, qualiter Titius deponit penes eum 100. ducatos: pone, in alia partita est scriptum, qualiter iste mercator soluit Titio quinquaginta ducatos: & sic est factum concernens vtranque personam, decidit dom. Abb. ꝙ poterit acceptari partita receptionis, quæ facit contra mercatorem, & sperni alia de soluto, quæ facit pro mercatore, & * de hoc dicit videri text. *secundum communem lect.* quam ibi sequitur Bartol. in l. publia. §. fin. & licèt illa l. loquatur in epistola: tñ eadem est ratio in libro rōnum, pro hoc adducit Bart. in l. Aurelius. §. idem quæsijt. ff. de lib. leg. & Cyn. in l. vnica. in 14. q. C. de confessis. Et quòd confessio in diuersis orationibus pōt acceptari iñ parte, & in parte non: item quia licèt quis possit testificari contra se, tamen pro se non potest. 14. q. 1. in princip. & h. d. tenendum, licèt aliud senserit d. Card. Flor. in d. c. bonæ. el 2. per d. c. cum olim. de censi. quod potest intelligi in instrō publico, vt ibi per Inno. idem tenet do. Abb. Pan. in d. c. bonæ, el 2. in pe. & vlt. col. Io. de Imo. in d. c. bonę. el 2. in 3. col. referens latè dictam opin. d. Car. vr̄ eam improbare. Finaliter rn̄dendo ad d. c. cum olim. dicit, ꝙ quando scriptura continet plura facta, quorum vnum habet relationem ad aliud, vt puta, qn̄ cōtinet compositionem factam sub certa forma inter partes, tunc nō pōt in parte acceptari, & in parte non, d. c. cum olim. secus, qn̄ continet facta omnino diuersa, per id, ꝙ hr̄ in text. & glo. d. l. publia. §. fin. Quid tenendū? Mihi placet illa sn̄ia, ꝙ si liber rationum continet facta connexa, & subordinata, vt non possit acceptari in parte, quæ facit ꝯ scribentem, nisi etiam acceptetur pro scribente, vt in exemplo, qn̄ liber rationum ꝯtinet recepta, & soluta inter easdem personas, & ex eodem facto, & in hoc teneo cum Io. And. & d. Abb. Pan. in locis præalleg. Si aūt liber rōnum contineat facta diuersa, puto, ꝙ possit acceptari, vt plenè probet ꝯ scribentē: nō autem pro ipso scribente, & pone exemplum. Si in libro rationum mercator scriberet, ꝙ debet centum Titio, quæ penes se deposuit, & postea mercator scriberet, qualiter Titius ante istud depositum ex alia causa sibi debeat centum, reputo, ꝙ ista dicantur facta di-* uersa, & possint separari. ista apparet esse ex prædictis *magis communis sententia.* & in simili eam tenet Bar. in d. l. Aurelius. §. idem quæsijt. Et vltra prædicta, ꝙ quando in libro rationum mercatoris sunt data, & accepta, quæ separari non possunt ratione cuiusdam contingentiæ, tenuit etiam d. Math. in not. 79. licèt secus dicat esse in epistola. per d. l. publia. §. fin. & istam dn̄am tradidit pro noua, & mirabili Sali. etiam in l. 1. in vlt. col. C. de eden. vbi dicit, ꝙ qn̄ quis petit edi sibi librum rationum mercatoris, vt eo vtatur in iudicio pro se, debet etiam licere aduersario vti in quantum facit in fauorem suū, prout in instrumento. Idem not. glo. in l. 1. §. diem. ff. de eden. in gloss. magna. in versic. item quid si sponte. text. cum glo. in capitul. cum olim. de cēsi. & qui fidem alicuius elegit, non debet eam posse approbare pro parte, & pro parte non. l. Caius. ff. de vsu. de quo puncto vide etiam aliquid per Doctor. in capitul. cum venissent. de instit. & in capit. cum venerabilis. de excep. d. Ant. in cap. ex parte decani. de rescriptis, & in d. c. bonæ. el 2. Lud. Roman. consil. suo 246. incip. in hac causa. & c. in 1. col. d. Pau. de Castr. in d. l. publia. §. fina. vbi etiam tangit vnum, quòd non est in superiorib. tactum. Quid si produco ꝯ te scripturam nō confectam manu tua, sed alterius tertij, vt videbimus statim in tertio casu Bart. in qua continetur aliquid pro me, & etiam ꝯ me, & ꝯ nr̄ pro te? tenet d. Pau. ꝙ tunc indistinctè standum sit scripturæ pro vtraque parte, & quòd non possum producere cum protestatione quatenus pro me faciat, & non aliter, nec alio modo, per ea, quę no. Inno. in cap. cū venerabilis. de exceptionib. & circa hoc dicit videndum, quæ not. Bartol. in l. o post legatum. in princip. ff. de his quibus, vt indig. † Qualiter
13 autem intelligatur vnum capitulum, vel diuersa. & quando plura facta, vel capitula dicantur ad inuicem connexa, & quādo separata, declarat not. Bart. in d. l. Aurelius. §. idem quæsijt, & in l. 3. §. filius. in princip. ff. de liber. & posthum. Innoc. in capit. fraternitatis. de hæret. Bald. in l. 2. 4. colum. C. de re iudic. & in l. ampliorem. C. de tempor. appel. & an ex eo, quòd fuerit vnita administratio apothecæ dicantur vnitæ administrationes, & omnia connexa capitula, vide per Ludouic. Roman.
131 in præallegato consi. 246. in 2. colum. ¶† Vltimò circa istum s̄m casum Bar. vt nihil omittatur, quæro nunquid liber mercatoris, vel campsoris de iure communi circunscripta omni cōsuetudine, & omni statuto, faciat aliquam fidem pro scribēte? Inuenio, ꝙ Sal. in l. rationes. ad fin. C. de probat. post Nic. & Bald. tenet, ꝙ pro scribente non plenā, sed semiplenā probationem facit, & cū alijs adminiculus plenè probaret: dicit tn̄ videndum, ꝙ scripsit plenius in l. 1. C. de eden. Idem Sal. in illa l. 1. in pe. col. ad fin. & seq. dicit, quòd scriptura argentarij, vel alterius, ad cuius fidem publicè recurritur, & cuius principalis opera, & ministerium est actus sui rationem diligenter conficere, plenam fidem facit pro scribente, nisi præsumptio sit contra scribentem, vel scriptura aliàs sit suspecta, & hi olim erant argentarij, vel nummularij, quos hodie non habemus, sed bene habemus campsores, & mercatores, & licèt gloss. magn. in d. l. quædam. §. nummularios, teneat, quòd hodie liber campsoris, vel mercatoris nihil probet pro scribente,
* prout etiam ibi Bald. & alij *communiter*, tamen dicit ipse, quòd dominus suus tenebat, quòd licèt hodie campsoribus nostri temporis non adhibeatur plena, & integra fides, quæ olim nummularijs: tamen etiam hodie ex totō non repelluntur, sed relinquitur arbitrio iudicis, qui arbitretur considerata qualitate mercatoris, & rerum l. si quis pro redemptione. §. pe. C. de do. l. per hanc. §. pe. C. de erogat. mil. ann. lib. 12. & sequit Bald. in d. l. rationes. & dicit Sal. hoc sibi videri æquum, cùm etiam hodie ad eorum fidem recurratur: & duret in eis modus conficiendi rationes, prout & olim. Specul. in tit. de instru. edit. §. nunc dicendum, in versi. licèt autem instrumenta. tenet quod si nummularius, vel campsor nostri temporis, cuius scriptura non est publica, sed priuata, scripserit se mutuasse tali die centum Titio, præsumitur pro scriptura cum adminiculo vnius testis, vel cum iuramento scribentis, licèt durum videatur, secundum eum, & refert Bartol. hic in 6. colum. in fin. prout in superioribus retulit. Ioan. Andr. in d. addi. magna in 3. colum. vbi refert opin. quorundam, quòd semiplenam probationem facit, vt sit locus iuramento in supplementum, quod dicit non placere Cyn. in d. l. instrumenta, & istud vltimum sequitur simpliciter d. Anto. de Butr. in d. c. 2. in 5. colum. Caue, quia Bald. post Nico. in d. l. rationes. in 1. colum. in versi. reuoco in dubium & c. non dicit de semiplena probatione, sed de aliquali fide. Breuiter puto, quòd liber rationum mercatoris, vel campsoris de iure communi cessante consuetudine, vel statuto non probet pro scribente plenè, nec etiam semiplenam probationem faciat, prout tenet gloss.
* ordinaria. in d. § nummularios. in gl. mag. & ibi Bart. *& alij communiter*, Docto. Alexand. in l. 1. in vlti. colum. C. de eden. & dicit Bald. in rubr. de contro. inuc. in vsib. feud. quòd etiam si essent mille scripturæ priuatæ, non facerent plenam fidem. Puto tamen prout dicit do. Abb. in d. c. 2. in 7. colum. in princip. quòd non esset malum dicere, quòd liber rationum mercatorum pro ipso mercatore viuente qualemqualem fidem faciat, secundum qualitatem scribentis, & causę: quia non est verisimile, quòd viuus mercator debeat librum suum falsificare, maximè pro modica quantitate. c. ad audientiam. de præscrip.
132 Per ista remaneat expeditus secundus casus Bartol. ¶† Circa a tertium casum princip. [a] inquantum Bartol. non hic, sed in d. l. nuda ratio. in pen. colum. in fin. concludit, quòd si liber rationum confectus sit ex necessitate officij de publico iniunctū: puta per gabellarium, vel deputatum ad collectas publicas, quòd plenam fidem facit pro tertio contra alium tertium: eo quia publica auctoritate nititur. adde, quòd idem te-
* net Barto. *& communiter alij* in dict. l. quædam. §. nummularios, in vltim. not. post gloss. ibi, idem Bartol. in Auth. at si contractus. C. de fid. instrum. Caue, quia Bald. in l. Imperator. la 1. in vlt. colum. ff. de sta. hom. tenet, quòd non credatur scripturæ, vel libris massarij communis, nisi notarius se subcribat, per l. 2. C. de conue. fis. debi. libr. 10. vel nisi lex municipalis aliud inducat. l. 1. C. de eman. lib. no. Ioan. And. in capitul. cum P. tabellio. de fid. instru. in nouella. Potes respondere ad dict. l. 2. prout respōdet d. Ale. in dict. §. nūmularios. ꝙ ibi susceptor tributorum erat deputatus solùm ad recipiendum: ad scribendum autem erat deputatus tabellio: quo casu, quando vltra officialem publicū esset deputatus notarius ad scribendū, vel subscriben. clarum esset, quòd tunc soli scripturæ officialis non crede-

ADDITIO.

a ¶Casum principalem. Circa hunc tertium casum vide Alexan. lib. 4. consil. 186. incip. Iuris subiectum. colum. 2. versic. non obstat etiam, & vide eundem libr. 1. consil. 53. PVRPV.

crederetur:& ad hoc vide omnino not.Bal.in l. 2. C.de couue.
ſiſ.deb.libr.10.& diſtinguit Sal.in l.exemplo. C.de prob.in qua
tenet ad propoſitum noſtrum, ꝙ libri, vel ſcripturæ,qñ ſunt
confectæ ab officialib. publicis ad hoc deputatis, ꝙ pro publi-
cis, & ſolennibus habentur. Et ibidem ſubdit ſolenniter quæ-
133 ſtionem facti.† Nam quidam fuit fideiuſ. pro vno, qui con-
duxerat datia publica, iſte fideiuſ. dicebat ſe exactum fuiſſe
à fiſco, & ſoluiſſe vnam magnam quantitatem pecuniæ,& de
hoc producebat vnam ſcripturã publici officialis deputati ad
recipiẽdum tales pecunias publicas, puta theſaurarij,quæ cõ-
tinebat receptionem dictæ quantitatis. Fuit oppoſitum in fa-
cto,ꝙ illa ſcript. publici officialis nõ faciebat plenã fidẽ, qa nõ
erat ſcripta manu publici notarij, prout de iure requiritur,per
d. l. 2. dicit Sali. ꝙ oportuit probare, quòd de conſuetudine
talis ſubſcriptio non requiritur, & hoc dicit multum tenen-
dum menti pro his, qui ſimpliciter ſoluunt bona fide colle-
ctas publicas, & præſtita officialibus publicis, à quibus reci-
piunt ſcripturam confeſſionis de recepto, quia ibi debet inter-
uenire ſubſcriptio notarij publici, vt plenam fidẽ faciat.Certè
iſta ſua deciſio debet intelligi (vt prædixi) quando talis offi-
cialis publicus eſſet ſolùm deputatus ad recipiendum: alij au-
tem eſſent deputati ad ſcribendum rationes communitatis,
aliàs ſola ſcriptura ſolius officialis publici plenè probaret, vt
prædixi,pro tertio. Item inquantum Bartol.hic, & not.in dict.
l.nuda ratio.in vltim.colum.& in dict.l.quædam.§. nummula-
rios,& ſub dubio fortè.in dict.Authen. at ſi contractus, prout
eum refert dom.Alex.hic in 28.col. quamuis in lect.mea in d.
Auth.at ſi ꝯctus.nihil dicat, in iſtis locis concludit, ꝙ hodie li-
a ber mercatorum, [a] vel campſorũ ſemiplenè probat pro ter-
tio, contra alium tertium, quia licèt hodie non habeant pu-
blicum officium, tamen interim ſuccedunt in locum eorum,
qui olim publicum officium habebant:& dicit Bartol.ꝙ olim
conſuetudo iſtud admittebat. Vnde Doctori illuſtri atteſtan-
ti de conſuetudine, ſtandum erit, vt inquit Bartol.in repe.l.de
* quib.ff.de legi.in 15. colum. *cum Bartol.tranſeunt alij communiter
hic:*& pondera multum,quia Bart.in d.l.nuda ratio. in vlt. col.
ſolùm loquitur de his mercatorib. & campſorib.qui iurant le-
galiter artẽ exercere, & ſunt approbati in eorum arte: ſecus
autem eſſet in eo mercatore, vel campſore, qui propria au-
ctoritate ſibi tale exercitium aſſumeret: tunc enim eorum li-
bris non præſtaretur etiam ſemiplena fides, in præiudicium
alterius,cùm ſint omnino priuatę ſcripturę.& ita in ſpecie dili-
genter ponderat dom.Abb.in d.c. 2. in 8. colum.circ.fi. Adde,
ꝙ cum princip.deciſ.Bart.tenet.d.Ant.in c. fin.extra eod. Bald.
in rubr.C.de fid.inſtru.in 16.col. verſic. ſequitur videre de ſcri-
pturis mercatorum, & in l. inſtrumenta. C. de prob. idem te-
nent Iac. Butr. & Nic. vt refert Bald. in d.§. nummularios. niſi
ſcribens eſſet perſona ſuſpecta: idem ſentiunt Mod. præſertim
Pau. de Caſt.& d.Alex.Pro iſta opi.benè facit, quod dicit Bar.
in rub.C.de conſtit.pec.in pen.col.vbi dicit, ꝙ mercatores ho-
dierni temporis quamuis non habeant publicum officium,
prout olim habebant argentarij, gerunt tamen quaſi public.
officium, & idem Bald.in dict.rub.C.de fid.inſtrum.in dict.16.
colum. dicit, quòd mercatores, & campſores hodierni tem-
poris habent magnam ſimilitudinem cum illis nummularijs,
ſeu argentarijs antiqui temporis,& idem Bald.in dict. l. inſtru-
menta.& Sali.in l.1.in vltim.col.circa medium.C.de eden. ſed
Io.de Imol.in d.l.nuda ratio.in vlt.col.cir.med.reprobat iſtam
opin.ceſſante conſuetudine. Primò, quia iure non probatur.
Secundò, & fortius, quia plus non debet credi voci mortuæ,
quàm viuæ.§.ſi verò aliquid tale.in Auth.de inſtru. cau. & fid.
not.in cap.cum P.tabellio.de fid.inſtr. Sed ſi mercator produ-
ceretur in teſtem pro tertio, non crederetur ſibi etiam ſemi-
plenè ſine iuramento.l.iuriſiurandi. C. de teſt. ergo etiam non
deberet ſemiplenè credi eius ſcripturæ, in qua non adeſt iura-
mentum, & licèt fortè ſecundum conſuetu. mercatorum ge-
neraliter iurauerit exercere fideliter officium ſuũ, certè iſtud
iuramentum generale non ſufficit, cùm non iurauerit ſpe-
cialiter dicere veritatem in cauſa illa coram iudice mota: ſi-
cut in ſimili dicit Imo.ſe putare,ꝙ non ſufficeret ſi aliquis ge-
neraliter iuraſſet dicere veritatem in omni cauſa, quia ſi pro-
duceretur ſpecialiter in teſtem in certa cauſa, oporteret eum
ſpecialiter iurare, ꝙ diceret verum in illa cauſa; aliàs ſibi non
crederetur ꝑꝑ ſolum iur̃m gñale. Iſtud idem tenet Inn. in d.c.
2.in 10. col.ad fi. & ſeq. quia nullibi in iure cautum eſt, ꝙ talis
liber campſoris,vel mercatoris debeat pro tertio ſemiplenam
probationem facere: imò potius reperitur oppoſitum, cùm
regula ſit, ꝙ priuata ſcrip. non facit ſemiplenam probarionẽ,
ſed aliqualem præſumptionem l. inſtrumenta, & l. rationes,
C.de probat.Item, quia ſicut dictum teſtis extra iudicium ſine
iur̃o nihil probat, ſic iſta ſcriptura cũ ſit facta extra iudicium,
& ſic ſine iuramento nihil debet probare.Lud.Ro.not. in hac
l.prout corruptè eum alleg. d.Ale.hic.in 20.col. in fi. ſed in d.l.
nuda ratio.in antep.& pen. col. prout ipſemet Lud. hic in 23.
col. ad illum locũ ſe remittit, tenet ꝯ Bar.per fundamenta ſu-
perius relata, quæ ſibi aſcribit, quia non plus debet credi voci
mortuæ,q̃ viuæ.Item,quia eſt dictum ſine iur̃o, & nulli credi-
tur non iuranti.l.iuſiur.C.de teſti. & dato,ꝙ mercator,vel cã-
pſor in initio officij gñaliter iuraſſet exercere officium ſuum
legaliter, tñ iſtud iur̃m gñale non ſufficit.alleg.c.pe. extra eod.
qui text. nihil facit. Tertiò mouetur,quia olim argentarij, vel
nummularij ſi aliquid ſcribebant in libro rõnum,ꝙ eſſet extra
eorum officium,nil credebatur, vt firmat Io.And.in addi.ma-
gna pluries allegata. & dixi de hoc. ſ̃. in tertia limitatio. tertiæ
limitationis ſecundi caſus prin. ergo nec aliquid debet credi
libro mercatoris, vel campſoris extra eorum officium, & in
hoc vlt.credo,ꝙ Lud.bene dicat,vt dixi in loco præalleg.Bald.
ẽt in l.1.in fi.C.de eden.quærit de libro rõnis mercatorum,quã
fidem faciat reſpectu tertij,& dicit,ꝙ de hoc eſt gl. in d.§. nũ-
mularios.& quòd regula eſt, ꝙ nulla ſcriptura (niſi ſit notarij
authentici) plenam fidem facit: vnde ſecundum eum nulla
ſcriptura campſoris,vel mercatoris plenã fidem facit pro ter-
tio, niſi conſuetudo, vel ſtatutum aliud diſponat.quod dicit
eſſe not. Bald. tamen ibi loquitur quo ad plenam prob. ſed de
134 ſemiplena, de qua agit̃,nil dicit.† Teneas cõmunem ſñiam,
& tota difficultas reſidet in hoc: ſi viuæ voci mercatoris, vel
campſoris non ſtaretur ſine iuramento, quo ad ſemiplenam
prob. ergo nec ſuæ ſcripturæ non iuratæ. Reſpondet Paul. de
Caſt. hic in pen.colum.ad fin.quòd quando mercator produ-
citur in teſtem,non deponit tanquam mercator publicus,ſed
tanquam quilibet homo priuatus, tunc non creditur ſibi ſine
iur̃o,ſed qñ ſcribit in libro rationũ, ſcribit tanquam mercator
publicus, ad cuius libri fidem publicè recurrit̃.Nam homines
ſemper nolunt ire ad notarium, ſed vadunt ad mercatorem,
vt de communi conſenſu partium ſcribat in libro ea, quæ
acta ſunt inter partes,vt veritas appareat,prout dicit,quòd vi-
dit pluries fieri, & ideo ratione publicæ vtilitatis inductũ eſt,
quòd talis liber rationum ſemiplenam proba.faciat inter ipſas
partes.Alio modo reſpondet ipſe Pau.in d.§.nummularios.di-
cens hoc eſſe valde not. quòd dictum mercatoris deponentis
ſine iuramento, non faciat ſemiplenam prob. pro tertio, &
tamen ſcriptura eiuſdem mercatoris ſine iuramẽto facit pro
tertio ſemiplenam prob.Ratio diuerſitatis eſt ſecũdum eum,
quia facilius committitur falſitas ſolo verbo teſtificãdo corã
iudice, quàm per ſcripturam ſcribendo falſum in ſuo libro ra-
tionum, quem pro authentico tenet: cùm huiuſmodi falſitas
ex libris ſemper oſtendi poſſit: nihil tamen allegat, & quod di-
cit de libro mercatoris ſine iuramento, non eſt verum, vt di-
cam nunc.vnde reſponde tertiò, & bene ſecundum do. Alex.
hic in 28.col.quod cùm Bar.præſertim in d.l.nuda ratio. in vlt.
col.in prin. cum myſtrio loquatur in mercatore, vel campſo-
re,qui à princip.iurauit officium ſuum exercere legalirer, cer-
tè videtur, ꝙ illud iuramentum ſufficiat quo ad omnia depẽ-
dentia ab exerci.illo:ſicut in notario, qui à prin.creationis ſuæ
iurat officium tabellionatus legaliter exercere: nam tale iura-
mentum generale ſufficit.cap.ad audientiam.de præſcrip. c.ſi-
cut,ne clerici,vel mon. Specu.in titu. de inſtru.edit.§ reſtat,in
verſic.ſed quæro, ſub qua forma. ſed quando eſſet mercator,
vel campſor,qui à princip.non iuraſſet officium ſuum legali-
ter exercere:& ſic generaliter,ſed ꝓpria voluntate ſine iuramẽ-
to exerceret mercaturam,vel eſſet campſor: & tunc bene ve-
rum eſt, quòd ſcriptura, & liber rationum talis mercatoris,
vel campſoris non iurati non faceret etiam ſemiplenam pro-
bation.ne tunc credatur plus voci mortuæ, quàm viuæ ſine
iuramento, quo caſu bene tunc militaret argumentum Imol.
& Ludouic. Roman. & quod iſtud vltimum ſit verum,patet:
quia ſi talis mercator non iuratus, cuius liber rationum non
facit ſemiplenam probationem, ſcribendo falſificaret librum,
per hoc non teneretur pœna falſi.text. eſt in l.1. §.qui in ratio-
nibus, & ibi not. Bartol. ff. ad l. Corn.de falſ.& in l.damus.vbi
gloſſ. in verſic. priuatas. C. de falſ. aliàs ſi eſſet liber rationum
mercatoris, vel campſoris iurati, & in eo falſum ſcriberet, te-
neret̃ falſi:& eſſet de falſo puniendus, vt ibi expreſsè vtrun-
que not.Bald.in rubric.C. de fid.inſtrum.in 28.colum.verſicul.
ſed quæritur, quid ſi ſcripſit falſum. ¶ Conclude ergo ex præ-
* dictis *cum ſententia communi,* quæ vera eſt, quòd liber rationum
mercatoris, vel campſoris iurati, & matriculati, ſemiplenam
probationem facit pro tertio contra alium: ſecus ſi non iura-
tus.Limita tamen hãc communem opin.aliquibus ex his mo-
dis,

ADDITIO.

a ¶Liber mercatorum.Adde Fel.in c.2.in 3.fal.de fid.inſtrum.

dis,quibus limitaui secundum casum Bart.precedentem post, nisi persona mercatoris esset infamis,vel aliter suspecta.Secūdò quando esset liber continens formam rationis, & sic data, & recepta. secus si vnam postam tantum.Tertio in spectantibus ad eius officium , & non aliter , vt dixi. s̄. in secundo casu

135 Bart.¶ † Vltimò inquantum Bart.concludit, ꝙ si dubitatur, an liber rationum sit scriptus manu illius , cuius debet , ꝙ recurrendum est ad comparationem literarum,quæ in hoc plenam fidem facit hodie.l. comparationes.C. de fid.instru. quæ l. hodie est solùm correcta in apocha priuata, & non in libro rationum.Adde, ꝙ idem tenet Bart.in d.l.nuda ratio.in vlt.col. & in d.Auth.at si contractus. in vlt.col. & ibi assignat duas rationes diuersitatis.Prima est,quia facilius falsificatur vna schedula priuata,quàm vnus liber rationum. Secunda , quia schedula priuata scribitur præsente parte , quæ sibi imputet si non adhibuit debitam solennitatem,quæ ratio cessat in libro rationum.Et idem , quod Bart. refert, & sequitur Bald.in Auth.sed nouo iure.in 3.col.C.si cert.pet.dicens, quòd ita obseruat consuetudo, ad quam semper recurrendum est, secundum Inno. in cap.2.de fid.instru.idem tenet Saly.in d.l.comparationes.ad fin.& ibidem Ang.& d.Ant. de Butr. in d.cap.2. in 7.col. & Io. de Imo.in l.si ita scripsero.ff.de cond.& demonst. contrarium tenet d.Abb.Pan.in d.c.2.in 6.col.vbi dicit,quòd istud dictum Bart.habet magnam æquitatem , sed quòd nullibi iure probatur,& quòd ratio,in qua se fundat Bart.est falsa , dum dicit,ꝙ cùm liber rationum fiat absente parte , nihil potest imputari parti,quia secundum Abbatem licèt non possit aliquid imputari, quando scribitur liber, tamen bene potest sibi imputari quando à princ.non seruauit legis consilium,vt in Auth.de instru.cau.& fid.in princ.scilicet , quòd in præsentia notarij , aut testium faceret contractum , & non committeret se fortunæ vnius libri. Per hoc tamen non discedo ab opi.communi intellecta de mercatore iurato, ad cuius libri fidem publicè recurritur,vt superius declaratum est.Et not.bene , quod si mercator , vel campsor neget scripturam , quæ reperitur in libro rationum suarum esse sua manu,aut sua voluntate scriptam, præsumitur in dubio contra eum, vt opportunè dixi supra in primo casu prin.Bart.vbi videas,& ibi etiam tetigi, an & quando liber rationū requirat diem,& consulē,seu annum.Do salu

136 tis. † Quid autem sit de libris archiui publici , & censualis , quam fidem faciant,dic,quòd plenam.l.Celsus.ff.de prob.c.ad audientiam.vbi Doct. extra de præscr.Auth. ad hæc. C.de fid. instru. tenet Lud.Ro. hic in 28.col. Tu vide de hoc pulchrum text.in cap.peruenit.30.q.1.& text.cum glo.in c.cum causam. de prob.Inn.in c.1.in vlt.sua glo.& quod ibi not. Doct.de pro

137 cur.& adde,quòd statim sequitur. † Quid autē de libris, qui sunt in curijs ciuitatis Episcoporum , vel aliorum præsidentium,in quib.continentur census,seu reditus, qui dicuntur de beri curiæ , vel ciuitati , vel continentur æstimationes rerum, vel statuta,vel consue.ciui. nunquid plenam fidem faciāt pro curia petente tales census,vel talia debita, vel pro alijs producentib.tales scripturas , quando non apparent scriptæ manu propria notarij,vel sub publica forma? vide not. Bart. & Saly. post Nico.de Mut. in l.exemplo.C.de prob.vbi etiam per eos, an plenè probent extra territorium , & inter non subditos , de quib.etiam vide Bald.in rub.C. de fid.instru.in pen. col.in ver. quintum supplementum.& in vers.seq.d. Ant. de Butr.in d.c. 2.in 2. col.Io. And.in addi. magna pluries allegata. in vlt.colu. in ver.quintum supplementum.Alb.Saly. & Flo.in d.l.Celsus. ff.de proba.& not.in d.c.ad audientiam. Et vide omnino Petr. de Anch.in cons.41.incip.Primò de viridis,&c.in 3. col.& seq. vbi vult,quòd libro canonicorum , in quo sunt descripti omnes emphyteutæ , & censuarij canonicorum , & continentur canonum solutiones, & concessiones in emphyteusim , & similia, detur plena fides pro ipsis emphyteutis, vel censuarijs contra canonicos, & contra tertias personas habentes causam

138 ab eis. † Quid de libris fœneratorum? Bald.in l.Cassius. in vlt. col.ff.de sena.dicit,quòd sunt infames.l.improbum. C.de infa. * ideo non faciunt fidem contra se , * & suos hæredes. cle.1. de vsuris.& si fiscus eis succedat, vtitur iure cōmuni.l. inter chartulas.C.de conue. fis. deb. lib. 10. si tamen pœniteant , & restituant,vel cautionem præstent ex æquitate canonica,restituuntur ad famam, per capit. quanquam, cum ibidem not.de vsu. in sextò. Et per ista cum laude Dei sit expedita materia libri

139 rationum. ¶ † Tertiò , & vlt. principaliter est videndum de epistola,quæ ad absentes scribitur , quam fidem faciat. Bartol. hic in 3.colum.ad fin.se vno verbo expedit, quòd in ea dicendum est,prout in apocha priuata,eo excepto, quod in epistola sola comparatio literarum plenam fidem facit , in apocha priuata non,quia l.comparationes.C.de fid.instrum. hodie est solùm correcta in apocha,& non in epistola. Adde, quòd Bar. plenius,& not.in d.l.nuda ratio. ad fin. distinguit. Aut epistola est confessata per scribentem , & sine dubio probat contra eū. l.publia.§.fin.ff. depo. Aut est negata , & si habeat sigillum authenticum , plenè probat, per glo. in l. si qua per calumniam. C.de epis.& cle.& not.in l.si publicanus. §.1.ff. de pub. & vect. & commis. Aut talis epistola negata non habet sigillum authenticum , & tunc per comparationem literarum plenam fidem facit,dummodo sit missa ad absentem , quia est eadem ratio , quæ in libro rationum , in quo sola comparatio literarum plenam fidem facit,eo quia fit absente parte, secus in epistola data præsenti.Et quòd epistola possit fieri à præsente præsenti , habes text. in l.Titius. quem ibi ad hoc not. Bartol.ff.de consti. pecu. de quo etiam vide per Bartol. in Auth. at si contractus.vbi lect.Bartol.variant.C.de fid.instru. per Cyn.Barto. Bald.& alios in l.non epistolis.C.de proba. Petr.de Anch.in cle. si summus Pontifex.de sen.excom. Adde dictis Barto.inquantum loquitur de epistola habente sigillum authenticum, quæ plenè dixi s̄.de apocha priuata, hic non repeto , post text.glo. & Doct. in cap.2. de fid. instru. Item adde inquantum Bartol. hic, & in d. l. nuda ratio. ad finem concludit, quòd sola comparatio literarum in epistola ita facit plenam fidem,sicut in libro rationum,quando epistola mittitur ad absentem,quia tūc est eadem ratio,prout in libro rationis , propter absentiam nihil potest imputari parti , quæ ratio cessat in apocha priuata , quæ fit præsente parte, ideo parti est imputandum si non fecit adhiberi solennitatem numeri testiū. Idem tenet Pau.de Cast. hic in 15.col.ad fin.Rapha. Ful.in 6.col. & d.Alex. in 29. colu. Idem tenet do. Ant. de Butr.& Imo. in d.cap.2.Imo.in l. si ita scripsero.post Bartol.ibi.ff.de condi. & demon.contrarium de directo,(& fortè melius)tenuit d.Abb.Pan.in d. cap.2.in 5.col. & sequen. quia secundum eum si ponderetur diligenter text. in d.Auth.de instru.cau.& fid.in prin.fundat se, quia comparatio literarum est fallax propter literarum similitudinem, & vt falsitas euitetur , vnde cùm facilius possit quis falsificare epistolam ab absente sibi transmissam , quàm librum rationum , videtur quòd ratio expressa illius text.correctorij, quæ vniformiter militat in epistola sicut in apocha priuata,debeat etiam vniformiter determinare in vtroque. cap. maiores de baptismo.Item text.ibi non se fundat super negligentia partis in non adhibendo testem, vt præsupponit Bartol. sed se fundat super malitijs hominum,qui sunt proni ad falsitatem, quia illa probatio est fallax.Adducit etiam quædam alia leuia.& quòd postea reperit Bald. idem tenere in d. Auth.at si contractus. circa fin.nam ibi videtur velle Bartol. idem esse in epistola , quòd in apocha priuata.dum dicit, quòd si negetur , debet probari sicut apocha,& subdit d.Abb.quòd ista sunt notanda,quia non discussa per alios.Adde,quòd eandem opi.contra Bartol.tenet Bald.in l.fin.in 14. col.in 5.q. & ibidem Saly. in 5. colum. C.de edi.diui.Adr.tol. Angel.in d.l. comparationes , & est de mente Iacob.de Bel.in §.fin.ad fin.in Auth.de instru.cau. & fid.Et illa magis mihi placet , quòd quantum ad comparationes literarum idem sit in epistola , quòd in apocha priuata , vt necubi comparatio literarum plenam fidem faciat , & sic in vtroque sit correcta.d.l.comparationes.moueor per prædicta , & quia ratio assignata in §.si quis rem.& in §. sed & si quis.in Auth.de instru.cau.& fid.militat in vtroque casu, & quia facilius inducitur quis ad falsificandum epistolam , vel apocham priuatam,quàm librum rationum,quem pro authentico tenet. Ad istam materiam epistolæ quam fidem faciat , vide quod pulchrè,& signanter decidit Spec.in tit.de oblig.& sol.§.prænotan

140 dum.in ver.pone mercator.vbi quærit. † Pone,mercator existens vltra montes in monte Pessulano , procurator societatis suæ scribit epistolam ad consocios mercatores Bononiæ cōmorantes,tenoris huiusmodi. Noueritis me hac die recepisse ducatos 100. mihi actualiter numeratos per Titiū noīe talis scholaris,qui de præsenti Bononiæ studet, quos(visis præsentibus)statim eidē numerabitis,habita ratione cābij. quærit Spe. an talis epistola plenam fidem faciat , & qua actione possit agere scholaris contra illos mercatores , & dicit , quòd creditur talibus literis sigillatis , præsertim contra sigillantem , & scholaris poterit agere actione de consti. pec. vel actione neg. gestor.vt ibidem plenius per eum,vel ex consuetudine.de quo etiam vide not.per Bald.in rub.C.de const.pec.in 3. col.in ver. quæ circa literas mercatorum , &c. vide quæ.infra sequuntur.

141 Item† inquantum concludit Bar.in d.l.nuda ratio.ꝙ epistola cū sigillo authētico plenè probat,intellige verū,qñ talis epistola fuit acceptata per eum,ad quē destinatur,secus si expressè ꝯdixisset, vt in simili dixi s̄.in lib.rōnum in tertia limit.1.casus

* Nisi contra se,legendum videtur ex d.cle.& glo.ibi in vers.rationum.

ſus princ. & in ſpecie in epiſtola ita limitat Lud. Ro.in d.l. nu-
142 da ratio. in vlt.colum.† Et not.quòd ille,qui ſimpliciter ac-
ceptat epiſtolam,& retinet,ſi ei expreſſè non contradicit,vide
a tur fateri vera eſſe omnia, quæ continentur in epiſtola.[a] l.ſi fi-
lius.ff.ad Maced.cle.1. de procu. & in l.cum tabernam.§.idem
b quæſijt.[b] & ibi Bart. not.in vlt. not.ff.de pig. Bart. poſt Gul.de
Cun. in l.Titius. ad fin.ff. de conſti.pecu. & idem Bart. in l.quo
enim.§.1.ff.rem ra.ha.Bald.in rub. C.de fid. inſtru. in 28.col.in
ver.quæro , quid de literis tranſmiſſis. & in l. ſi hæres. ad fin.ff.
mand.& in l.fin.C.ad Maced.& in l.ſi defunctus, & in l.ſi pro-
cur.ff.de procu.& in l.ſi abſentis.C.ſi cert.pet.Bald. & Fulg.in l.
emptor. per illum text. in §. Lucius. ff.de pact.d. Alex.Imo.in
conſ.77.incip.In cauſa , & lite vertente inter Bart. in 1.colu.in
1.vol. Et ex hoc habes mirabilem modum extorquendi con-
feſſionem ,vel conſenſum alicuius mediante receptione lite-
rarum facta in præſentia teſtium,qui ſint informati de conten
tis in literis , vt in ſpecie not. d.Math.in no.24. & d. Barth. Ve-
ron.in ſua caut.24.vbi iſtud ſingulariter limitat , niſi in talibus
literis contineretur calculus rationis de datis,& receptis, vt fie
ri aſſolet,& vlt.loco poneretur in literis,ꝙ deberet reſtitui cer-
ta ſumma , q̃ reſtat,quia licèt quis retineat literas , nõ per hoc
diceretur confiteri contenta in literis eſſe vera , præſertim de
reſtitutione,ſed potius diceretur literas retinuiſſe, vt videret an
calculus rationis eſſet bene factus,per tex. notabil.in l.cum ſer
uus.ff.de condi. & demon. ꝙ bene not. In contrarium tamen
eſt text.in d.l.emptor.§.Lucius.intelligendo, vt ibi per Bald. &
Ful.Secundo limita ſingulariter,& intellige verum, ꝙ epiſtola
probat , ſi peruenit ad eum , cui mittebatur viuo adhuc mit-
tente , ſecus ſi iam mortuus eſſet mittens, antequam epiſtola
perueniret quo mittebatur.Ratio enim quare epiſtola probet
eſt,quia abſens dicitur abſentem alloqui mediante epiſtola , vt
dicit Bart.in d.l.nuda ratio , ſed quando mittens eſt ante mor-
tuus,non poteſt dici, ꝙ alloquatur alium , ita in ſpecie limitat
ſingulariter Lud.Ro.in d.l.nuda ratio.in pen.col.in fi. pro quo
facit optimè , ꝙ ſignanter decidit do.Ant. de Butr. in c. fin.de
confeſ. in 7. col. vbi dicit , ꝙ licèt confeſſio extra iudicium fa-
cta abſente parte,ſi fiat per epiſtolam , vel in ſcriptura libri ra-
tionum , præiudicet confitenti non ſolùm quo ad probandũ,
ſed etiam quo ad obligandum.l. Publia.§. fin.cum gl.ff.depo.
eo quia talis ſcriptura ſemper loquitur , vt latè not. Doct. &
Bart.in d.l.nuda ratio.cum ſuis concor. tamen dicit do.Ant.ſe
putare hoc verum,viuente eo,qui confitetur,eo autem mor-
tuo ſcriptura eius non loquitur,ideo non credit , ꝙ eum obli-
garet,vel hæredem,per not.in c.cum dilectus, de ſuc.ab inteſt.
facit omptimè , ꝙ ſingulariter decidit Inn.in illo. c. cum dile-
ctus,ante medium,vbi inquit,ꝙ confeſſio extraiudicialis præ-
iudicat confitenti,eo tantum viuente,ſed eo mortuo nõ, quia
non poteſt dare intellectum ſuæ confeſſioni,argum.c.cum di-
lectus.de accu.non præiudicat quo ad plenam probationem,
ſed bene quo ad præſumptionem , cui ſtatur donec contrariũ
probetur,& hoc ſequitur ibidem d.Ant.de Butr.in 9.col.Iſtud
dictum Inn.pro mirabili refert , & ſequitur do.Ant.in cap per
inquiſitionem.in 6.col. de ele.Ang. in l.1. circa med. ff.de con-
feſ. Ad iſtam materiam vide , quæ not. Bald.in procœmio ffo-
143 rum.in vlt.col.vbi quærit in 11. q.† an valida ſi epiſtola miſ-
ſa abſque nomine mittentis , vel eius ſubſcripto,ſi tamen eius
ſigillum habeat,& dicit,ꝙ hæc quæſtio fuit de facto ibi.Etiam
in 11. q. quærit , quid ſi epiſtola habeat ſolùm nomen ſcriben-
tis,ſed non habeat alia ſolita cognomina?& tenet,ꝙ ſi factum
ſit arduum,talis epiſtola non cenſetur authentica,cùm infrin-
gat ſolitum ſtylum ſcribentis , argum.l. ſacri affatus. C. de di-
uer.reſcri.quod multum not.Ibidem etiã in 12.q.decidit Bald.
quòd ſi ſcribens mutaret ſibi nomen , non valeret epiſtola per
l.fin.C.de hæredi. inſtit. & in 13.q.tenet , ꝙ valet epiſtola , licèt
non contineat dignitatem eius , cui ſcribitur , tanquam dire-
cta perſonæ non dignitati,argum.c.quoniam Abbas.de of. de
leg.Iſtud tamen , ꝙ dicit Bald. de mutatione nominis proprij
in epiſtola , non habeo pro expedito , q̃n conſtaret de corpo-
re,& mutatio non eſſet fraudulenter facta,per ea,quę not.Bar.
in §.nos verò.in procœmio fforum. Bald. in l.fin.in 1. & 2.q.C.
de hæred.inſtitu.& in princ.C.in 2.col.& in rub.C. de fid.inſtru.
in 11.col.& in l.1. C.ad leg. Iul.viſce.Io.Fab. in §. ſi quis in no-
mine.Inſtit.de leg.Bart.in pulchra q. in l.demonſtratio falſa.in
144 princ.in vlti quæſt.ff.de condi. & demon. † De literis autem
c credentiæ , [c] quid probent, & quantum , vide plenè Bart. in l.
Lucius ff.de fideiuſ.aliquid per Bart.in l.ſi pupilli.§.item ſi pro
curatori ff. de neg geſt.not. Bald.in rubr.C.de conſti.pec.in 3.
colum.circa fin.in ver. deinde quæro de iſtis literis , & aliquid
in 4.col.in ver.venio ad ſecundum.Bald. in l.fin.C. quod cum
eo. & in addi. Specu. in titu. de oblig. & ſol. §.prænotandum.
ſuper ver.pone mercator.dom.Anto. Imo.& dom. Abb.Pan.
145 in cap.fraternitatis.de cle.non reſi.† De literis autem Epiſco
d pi,[d] & aliorum prælatorum, an & quãdo eis credatur , & ple-
nam fidem faciant,vide latè vſque ad ſaturitatem d. Ant. in c.
poſt ceſſionem. de prob. plenè Arch. in c. qualiter. 7.q.1. & in
cap.curæ.poſt glo.ibi.11.q.3. & c.teſtes. poſt glo.ibi.3.q.9. & in
c.placuit.6.q.2.latè per Inno.& Hoſt.in c.1. de fid.inſtru. & vi-
de in hoc propoſito no.dictum Gem.poſt Arch.in cap. qui in
aliquo.51.diſtin.& an credatur literis Epiſcopi in factis benefi-
e ciorum , [e] ſi narrat ſolennitatẽ præſentationis,vel ſimilia præ-
ceſſiſſe,vide eleganter, & copioſè diſputatum per Lud. Ro.in
l.ſciendum.in 10.q.prin.quæ inc. Quæro quid ſi conſtat Cleri-
cum,vel Epiſcopum. de verb. oblig. &c. Et an credatur literis
Epiſcopi dicentis ſe inſtituiſſe aliquem in beneficio ad præſen
f tationem talis patroni, [f] vide do.de Ro.in ordine meo nouiſ-
ſimo in conclu. 404. Et vltra prædicta de literis , vel epiſtolis
tam priuatorum quàm Prælatorum, quam fidem faciant,vi-
de text.in cap.2.& ibi glo.1.de ſol. & glo.in cle. 1.in ver.literis.
146 de procura.† Quid autem de literis recommendationis, [g]
g an obligent ſcribentem?pungit glo.in cle.1. in ver.diœceſanis,
in fin.de iure pa.vide Bald.in l.ſi literas.C.mand.& in l.inſtitor.
ff.de inſti.& in l.ſi verò.§.item cum quædam. in reportatis an-
tiquis.ff.manda.vide Io.de Imo.in ca. fraternitatis. de cle.non
147 reſi.† An autem falſificans literas priuatas ſit puniendus?Bal.
determinat,quòd ſic in rub.C.de fid.inſtr.in 19.colum.in verſ.
quæro de illo,qui falſificat, &c. per text.ad hoc valde not.in l.
Titio cum eſſet.in prin. ff.ad municip. & ibi etiam per Bartol.
in fin.colum.& text.ille eſt ſingularis ſecundum Bald. in l.non
148 dubium.in 12.colum. in 17. oppo. C.de legib. † Et de falſifi-
h cante literas , [h] qua pœna puniatur , ponit etiam Bal.in l.Pau-
lus,in fin.ff.ad l.corn.de fal.Et ibi etiam per eum, quid de falſi-
i ficante literas Papæ, [i] vel alterius Principis,& licèt ipſe non al
leget,eſt text. principalis in cap. licet. & in glo. 1.mag. quæ eſt
149 magiſtralis. de cri.fal. & eſt text.in cap. olim.de reſcr. † Et an
qui non reſtituit literas eius, cui mandatum ſuſcepit , punien-
dus ſit, & an incidat in falſum , vide Bald.in d.l. Titio cum eſ-
150 ſet.in princ.vlt.col.in verſic.Venio ad ſecundam par.† Quid
k autem in eo , qui aperit literas alienas , [k] an incidat in falſum ?
ponit not. Bald. in l. 2. ff. ad leg. corn. de fal.& ibi not. decidit.
151 † Quid ſi aperiat , & oſtendat aduerſario , [l] debet puniri de
l falſo,ſed ſi ſolùm aperiat,ſecus eſt,& cum Bartol.tenet d.Abb.
Pan.in cap.cum olim.el.2. de offic.deleg. aliquid per Bartol.in
152 d.l.Titio.in princip.in vlt.colum.† An autem mercator, qui
fecit literas cambij alicui, poſſit eas reuocare antequam pecu
niæ ſoluantur, ita quòd non teneatur ad aliquod intereſſe?po
nit not.Bald.in rub.C.de conſti. pecu.in 3.colum. in ver.2.cir-
ca hoc quæro an mercator poſſit reuocare,&c.& ibidem deci
dit,quòd ſi tales literæ etant diſpoſitiuæ, non poſſit eas reuoca
re per l.falſam.aliàs eſt ſub l. vtrum præſente.in verſ. vnde fal-
ſam.ff.de conſti.pec.ſecus ſi eſſent literæ ſimplicis mãdati. Ad
iſtud propoſitum vide pulchram deciſ.Ioann.And.in addi.ad
Spec.in titu.de depoſito,ſuper rubr.vbi quærit.Pone , depoſui
centum ducatos penes vnum campſorem , vel vnum merca-
torem,eram debitor Sempronij de centum ducatos,eo abſen
te iubeo mercatori , quòd illos centum ducatos ſoluat Sem-
pronio creditori meo , mercator ponit iſtos centum duca-
* tos ad placitum * Sempronij, nunquid ego poſſim reuo-
care, & inhibere mercatori ne ſoluat ? Decidit ibi pulchrè Io.
And. quòd ſi mercator iam intimauit Sempronio , non poſ-
ſet

ADDITIONES.

a ¶Epiſtola.Vide Alex.lib. 2.conſ.147.incip.Ponderatis.col.2.& lib.eod.conſ.
78.incip.In cauſa, & lite.colu.1. PVRPV.
b ¶Idem quæſijt.Adde not.per Docto.ad Bar.in l.fin ad macedo. & in d.§.idẽ
quæſijt.& qua cautela vtatur creditor,vt pater teneatur pro filio,vide Doc.
ad Bar.in l.1.C.de fi.fa. & quemadm.pater pro eis. lib. 10. BELLOT.
c ¶De literis autem credentiæ.Adde Doc.in c.poſt ceſſionem.de proba.
d ¶De literis autem Epiſcopi.Adde Rot.deciſ.12.in nouiſſimis.in 3.quæſt.
e ¶In factis beneficiorum. Adde Bart. de Belen. in c.poſt ceſſionem. in 2.col.
de proba.in apoſtil.
f ¶Ad præſentationem talis patroni. Adde Bart. de Belen. in c. poſt ceſſionẽ.
in 2.col.ver.in eo.ibi ad præiudicium apoſtolicæ.de proba.in apoſtil.
g ¶De literis recommendationis.Adde glo.in c.duæ ſunt.19.q.2.
h ¶De falſificante literas. Adde l.ſi quis tabula. ff. de dolo. & in l. querelam.
C.de fal.
i ¶Literas Papæ. Adde l. ſi quis tabula. ff. de dolo. & in l. querelam. C. de
fal. Quid de falſificante literas Papæ? Adde text.in c. ad falſariorum.de cri.
fal. in §.quæritur. ver. ſed hodie præceptum eſt. Archid.in capitu.in memo-
riam.19.diſtn.
K ¶Literas alienas.Adde glo.in verb.ſigil.in c.cum olim.el.2.de offi.deleg.
l ¶Et oſtendat aduerſario.Adde Bar. in l.qui teſtamentum.ff. ad l.Corn.de falſ.
* Partem.

ſet mandatum reuocari: aliàs ſic, per iura ibi per eum alleg.&
dicit ita conſuluiſſe Abbatem antiquum, Odof.& Cyn.in cõſ.
23.hanc vlt.deciſ.refert,& ſimpliciter ſequitur Ang. in l.ſingu-
153 laria.ff.ſi cert.pet.& in l.qui vſumfru.ff.de verb.oblig † Quid
autem ſi depoſui,vel dedi mercatori centum ducatos,& mer-
cator fecit mihi literas cambij de iſtis ducatis centum,ſoluen-
dis mihi Mediolani per ſuos conſocios mercatores, & in
itinere perdidi literas, ita quod cambium non eſt ſequutum,
quid fiet hoc caſu,an mercator teneatur reſtituere pecuniam?
ponit ſingulariter Bald.& alibi non legi in l.inſtrumenta,in vlt.
col.C.de fideic. & ibi pulchrè decidit, quòd talis mercator te-
netur mihi reddere pecuniam, quamuis ego non poſſim ſi bi
reſtituere literas cambij: liberando tamen mercatorem per pu
blicum, & ſolenne inſtrumentum cum debitis cautionibus,
per text.ad hoc not.in l.huiuſmodi.§.ſi ita cui, de lega.1.quod
Bald. reputat multum tenendum menti. Et ad quem ſpectet
periculum, poſtquam mercator ad quem deſtinantur literæ
acceptauit literas cambij, ſi poſt acceptationem literarum ef-
ficeretur non ſoluendo, vel aufugeret, vide per Bald. in l. pro
debito. C. de bon.auct. iud. poſſ. Per iſta ſint expeditæ omnes
tres ſpecies ſcripturæ priuatæ, hic traditæ per Bartol. videlicet
154 apochæ priuatæ, libri rationum, & epiſtolæ. ¶ † Succeſſiuè
Bartol. ingreditur materiam ſcripturę publicæ per quatuor
quæſtiones, ante tamen dicit primò Bart. quòd ſcriptura pu-
blica, & authentica alicuius notarij publici, quo ad tertium
plenam fidem facit.Ratio eſt vltra eum, quia pro inſtrumen-
to publico præſumitur,& ei ſtatur donec contrarium probe-
tur.l.cum precib. vbi Doct.C.de prob.glo. in l.quamuis. & in
glo.vnica.in fin.C.ſi quis alteri,vel ſibi.Bart.not.in l.1.circa me
dium, vbi iſtud limitat.C.de iur. cal.niſi aliqua ſuſpicio ſit cõ-
tra inſtrumenrum propter raſuram,vel propter perſonã pro-
ducentis,qui ſimilia ſit ſolitus facere.l.ſi quis ex argentarijs.§.1.
cum ibi notatis in glo. ff.de eden. & alibi dicit pulchrè Bald.in
c.1. §.ſi inſtrumentum. de no. feu. certum eſſe, quòd de iure
communi pro inſtrumẽto publico duę oriuntur præſumptio
nes,imò duę probationes,quòd ſit verum,& quòd ſit ſolenne,
per dictam l.cum precibus & not.per glo.in l.iuriſgen.§.quod
ferè.ff.de pact.& idem Bald.in rep.l.1.in pen. char.C. de reſcin.
vend. Alibi ſæpius dicit Bald. quod inſtrumentum publicum
eſt probatio probata, & non probanda. Bald.in l.2.in 2.col.C.
quãdo fiſc.vel priua.& in l.quoties, in vltimis verbis.C.de iud.
& in l.fin.C.de vſu.pu.alibi dicit idem Bald.in l. Imperator.la.
1.in 2.col. ff.de ſtatu.ho. quòd inſtrumentum eſt veritas appa-
rens,& probatio probata,& non probatio probanda,ideoque
non indiget diſcuſſione,ſeu diſceptatione fori:nihil.n.poteſt al
legari in contrarium, quando veritas eſt notoria, & hoc dicit
tenere Cy. expreſsè in l.nã ita diuus. ff.de adop. argum.no.per
Inn.in c.cum inter vos.in fin. de conſue.Alibi inquit Bald.in c.
conſuluit.in 5.col.in fin. de offic. deleg. quòd probatio inſtru-
menti eſt probatio probata,in qua non timetur ſubornatio,
& ideo ſecundum eum inſtrumenta produci poſſunt parte
non citata,quod vltimum non firmo,nec examino. Item ad-
de, quòd inſtrumentum publicum facit rem haberi pro ma-
nifeſta.c.cum olim.de verb. ſign.l.fin.cum gl.1.C. de reb.cred.
not. Bald. in l.1. in verſic. Venio ad quæſtiones.ff. de no. oper.
nun.Item illud dicitur euidentiſſimè conſtare,quod ex inſtru-
mento,ſeu viſione inſtrumenti apparet. capit. licèt cauſam.in
verſic.ex præmiſſis. de probatio. & ibi not.Ant. de Butr. in 17.
colum.in verſ.venio ad ver.ex præmiſſis. Alibi dicit Bald.in c.
1.circa principium.de feu.dato in vicem leg.cõmiſ.in vſi.feu.
quòd qualis eſt contractus in prima ſui figura, talis præſumi-
tur eſſe in ſui eſſentia, prout in inſtrumento continetur, niſi
contrarium probetur. per d.l. cum precibus. item omnia ſcri-
pta in inſtrumento præſumuntur de voluntate partium ſcri-
pta,ſecundum Bald.in cap.cum in iure peritus.in 3.colum.de
offic.deleg. & in l.1.circa fin.C. de priuile.do. & in l.2.circa fin.
C.de exec. rei iud. Et quæcunque verba à tabellione in inſtru-
mento ſcripta reperiuntur, præſumuntur per prius à partib.
prolata. ſecundum Lud. Ro. in conſ. 279. incip. Ampliſſime
155 Doct.in 2. col. † Quærit ergo primò Bart. an exemplum in-
ſtrumenti probet, & reſpondet Bart. ꝙ ſi quis exemplum in-
ſtrumenti ſimpliciter producat, nihil probat, quia habet præ-
ſumptionem,& ſuſpicionem contra ſe, & exemplum ſuum,
quare originale non producat. Sed ſi producens exemplum
diceret ſe originale perdidiſſe, tunc iſto caſu tale exemplum
ſemiplenam probationem facit. allegat de hoc glo. in l. ſicut
iniquum.C. de fid. inſtrum. & not. in l.2. ff.de fid. inſtrum.alij
tangunt hic.Quid tenendum? Bartol. poſt Ray. in l.in bonæ fi-
dei.in pen.colum.C.eod. tenet, quòd imò exemplum inſtru-
menti nihil probat, ſicut nec dictum teſtis de auditu auditus
nihil probat, quia neſcit facti veritatem: nam eodem modo
exemplum dicitur quodammodo teſtimonium de auditu, &
vltra eum gl.quam alleg.Bart.hic. in l.2.C.de fid.inſtr.in glo.1.
magna ante finem.in ver. quicquid autem ſi ſine iudice. dicit,
ꝙ per tale exemplũ inſtrumenti bene inducitur præſumptio,
cùm ex priuato hoc fiat,non autem dicit gl. ꝙ faciat ſemiple-
nam probationem,tamen illa gl. & Bald. & Ray.non loquun-
tur in terminis Bart.quando producens inſtr̃m allegat origina
le perdidiſſe.Idem,ꝙ Bald.& Ray.tenet Fulg.in d.l. in bonæ fi-
dei.in 13.col. in verſ. ſeptimum exemplum adducit quidam,
ſcilicet ꝙ exemplum inſtr̃i nihil probet per fundamentũ præ-
alleg.& dicit, ꝙ iudicio ſuo hæc ſentit gl.in d.l. ſicut iniquum,
licèt aliter intelligi poſſit ſm eum. Adde,ꝙ Bar.in Auth.ſi quis
in aliquo.C.de eden.in 2.col.in verſ.quęro,quid ſi vnum inſtru
mentum eſt exemplatum per tres notarios,&c. fortius,& ſin-
gularius determinat, ꝙ ſi tres notarij exemplarent vnum in-
ſtrumentum,& omnes tres atteſtarentur,ꝙ tale inſtr̃m exem-
plarunt ab originali,ꝙ cognouerũt eſſe manu talis notarij pu-
blici, & omnes tres ſe ſubſcriberent ad hoc, iſtud exemplum
non probaret,niſi eſſet ſumptum ex commiſſione iudicis, vel
eius ad quem ſpectat,per rationes,de quib.ibi per eum,præſer
tim ſi notarius aliquid deponat de eo, de quo non fuit roga-
tus à partibus.nihil ei creditur,prout eſt in caſu iſto.Item ſi de
ponunt ſine iuramento,& præſentia iudicis,tñ ſm Bartol.hoc
caſu tale exemplum trium notariorum facit aliqualem præ-
ſumptionem,quæ prodeſt ad multa, allegat not.in d.l.2. ff.de
fid.inſtr.idem tenet Spec.in titu.de inſtr. edi.§. oſtenſo. in ver.
quid enim.in fin.ff.de eden.d.Ant. de Butr. in c.1.in 10. col.de
fid.inſtru.Pau.de Caſt.in d.Auth.ſi quis in aliquo. vbi dicit, ꝙ
* *iſta eſt communis opi.* qñ pars non fuit ad hoc citata. Puto in hoc
paſſu concludendum, ꝙ exemplum alicuius inſtr̃i licèt ſum-
ptum à notario bonæ famæ, & vocis, ſi ſimpliciter produca-
tur abſque eo,ꝙ allegetur, & probetur originale eſſe deperdi-
tum,nullam fidẽ faciat, vt etiam tenet Bart.hic in primo mẽ-
bro,& in iſtis terminis loquuntur Ray.Bal.& Saly.in d.l.in bo-
næ fidei.tñ poſſet attentari(& credo, ꝙ ſit verum)ꝙ ſaltẽ qua-
lemqualem præſumptionem, vel coniecturam faciat, in iſtis
terminis procedat,& ſaluetur glo.in d.l.2.ff.de fid.inſtr.& Bart.
in d.Auth. ſi qs in aliquo.hoc põt cõprobati argum. quo vtun
tur Ray.Bald.& Saly.in d.l.in bonæ fidei, quia teſtis de auditu
a auditus [a] licèt non probet, vt ipſi dicunt, eo quia neſcit facti
veritatem, tamen facit qualemqualem præſumptionem, ſeu
b coniecturam. [b] ita ſingulariter tenet Arch.22.q.5.c. videtur.re
fert,& ſequitur pro ſingulari Lud.Ro.in l.ſi verò.§. de viro, in
vlt.col.ff.ſol.matr.Pau.de Caſt.in conſ.13.ꝙ inc. In cauſa, quæ
vertitur Parmæ.in 15.col. & do.Alex.Imo. in conſ.78.incip.In
cauſa accuſationis de crimine fal. & prodeſt pro ſe habere iſtã
qualemqualem probationem, quia ſi probationes ab vtraque
parte eſſent hinc inde pares, ille deberet obtinere in cauſa, qui
haberet iſtam qualemqualem præſumptionem. glo. eſt ſing.
* *& ibi communiter approbata* in l. ſi duo patroni. in princ. in gloſ.
parua. in ver.auctoritatis.ſ.cod. & ibi dicit Ang. ꝙ eſt gl. me-
lior,quæ ſit in iure.& eam etiam ſequitur Ang. in l.1.ff. de ex-
ce.rei iud.in repe.l.ſciendum. in 13.col. ff.de verb.oblig. vbi di-
cit illam glo.eſſe ad hoc ſing. tamen iſta qualiſqualis præſum-
ptio non ſufficeret ad hoc, vt locus eſſet iuramento in ſupple
mentum probationis,vt tenet glo.in l.2.§.minorem, in verbo
leuior. ff. de minor. & gloſſ.in l.fin.in prin.in glo.magna,ſuper
verbo præſumptio.circa princ.ff.quod me.cau. Ang. in d.repe.
l.ſciendum.in 13.colum. quamuis contrarium ſenſerit Bartol.
non tamen ex toto in iſtis terminis in hac l. in 12. col. in fin. in
verſ. Sextò eſſet videndũ.Si autem producatur exemplum in-
ſtrumenti ſumpti per manum publici notarij,& ſimul allege-
tur ac probetur perditio originalis,tunc teneo, quòd tale exẽ-
plum ſemiplenam probationem faciat, ita ſingulariter Bart.
hic.in iſto caſu, & in iſtis terminis propriè loquitur, & proce-
dit gl. in d.l. ſicut iniquum. quam ad hoc Ang. reputat ſing. in
d.Auth.ſi quis in aliquo. & iſtud ſingulare dictum Bart. ſequi-
tur d.Alex.in d.Auth.ſi quis in aliquo.in 4.col.& miror, quòd
non alleget d.Ant.de But.referentem,& tenentem iſtud dictũ
Bart.in cap.1.in 10.col.de fid.inſtr. Intellige tñ, quæ dicta ſunt
de exemplo inſtr̃i, niſi ſumptum eſſet ab illomet notario, qui
fuit

ADDITIONES.

a ¶Teſtis de auditu auditus. Adde hic in quibus caſibus valet teſtis de auditu auditus.Primò in probanda parentela,vt cap.licet.de teſtib. Secundò in probando hæredẽ falſaſſe hr̃ditatẽ,vt in §.ſi verò abſit, in Auth. de hæred.& fal. Tertiò in factis multum antiquis, ſecundum Bart.in l.ſi arbiter.ff.de prob.

b ¶Coniecturam.Limitat Arch.in c.1.35.q.6. procedere,quando de auditu ante motam litem, ſed ſi poſt,nullam præſumptionem facit. c.licet ex quadã. de teſt.Rom.in ſing.275.incip.In omni caſu.Deciſ.conſ.82.col.1. PVRPV.

fuit rogatus de originali, quia exemplum ſuum dicitur æquè
originale,& vtique plenè probat,vel niſi exemplum eſſet ſum
ptum per alium notarium auctoritate iudicis,vel eius,ad quē
ſpectat,tunc etiam plenè probat,ſecundum Bart. in d.Auth.ſi
quis in aliquo,cum ſuis concor.ibidem ſignatis,vbi etiam tan
gitur per Bart.& alios.Quid ſi tale exemplum eſſet ſumptum
per alium notarium de voluntate,& expreſſo cōſenſu vtriuſ-
156 que partis,an plenè probaret,ibidem videatis.†Secūdò quæ-
rit Bart. quid ſi inſtrumentum publicum non eſt factum inter
eaſdem perſonas?exemplum . Duo fratres diuiſerunt hæredi-
tatem,& in inſtrumento diuiſionis continetur, quòd vnus eo-
rū reſtituit alteri centū ducatos, quos ille mutuo acceperat à
Sempronio,& expenderat in domo: nunquid tale inſtrumen-
tum probet mutuum quo ad Sempronium? Et concludit, ꝙ
non facit plenam probationem, quia eſt confeſſio facta abſen
te parte.l.fin.ff.de interog. act.l.certū.§.ſi quis abſente.ff.de cō-
feſ.tamen facit ſemiplenā probationē.l.capite quinto cū gloſ.
fin.ff.de adul. Nota perpetuò iſtam ſolennem deciſ. Bartol. &
eam multum ſigna , quia vtilis , & quotidiana . Ex qua habes
duo principaliter notare. Primò , quòd inſtrumentum factū
inter certas perſonas probat ſemiplenè quo ad alias perſonas
in ipſo contentas.Secundò , quòd confeſſio extraiudicialis fa-
157 cta abſente parte,ſemiplenam probationem inducat.¶†Cir-
ca primum adde,quòd idem tenet do.Ant.in cap.fin.extra co.
Fortius conſuluit ſingulariter Bartol.in conſ.ſuo incip.factum
ſic ſe habet. Titius , & Seius venerunt ad diuiſionem.quòd ſi
tale inſtrumentum inter alios factum contineret dotem ter-
tiæ perſonæ,quòd fauor dotalis faceret plenam probationem,
ſicut ſecundum eum verba enunciatiua pro dote plenā pro-
bationem inducunt, alleg.glo.in l.2. C.de do. promiſ. Et cum
illa ſingulari deciſ. Bart. tenet Pau. de Caſt. in ſuo conſil. 166.
quod incip.Ius de Bellanis.d.Alex.hic in 30.col. & in ſuo conſ.
166.quod incip.Videretur inſpectis,&c. in 7.col.Tu caue,quia
glo.per quam mouetur Bart.in d.l.2.in glo.1.C. de do.promiſ.
& ibidem Doct. & glo. in l. cum de in rem verſo. in glo. fin.in
verbo,præſtitiſſe,de vſuris.non dicunt, quòd ibi ſit ſpeciale fā
uore dotis, ſed quòd ſit ius commune , quòd vnica promiſſio
vſurarum facit præſumi debitum dotis pręcedere,& idem eſ-
ſet in alio debito : ita etiam dicit Bartol. in l. qui in aliena.§.ſed
ſi non adierit.ff.de acq. hær. vide etiam , quod decidit Bald. in
rub.C.de do.promiſ.vbi tenet, quòd ex pollicitatione dotis fa-
cta inter abſentes , non interueniente nuncio aut epiſtola, agi
non poteſt per mulierem,quamuis referat Cy. ibi dicere con-
trarium , & falſum dicit ſecundum eum. Eodem modo dicit
ibi Bald. quòd ſi aliquis per literas diceret ſe promittere do-
tem pro muliere,illa ſcriptura non obligaret , niſi receptis lite-
ris à muliere:eo quia actus,qui ex literis explicatur,non poteſt
data abſentia ſortiri effectum etiam fauore dotis , niſi mulier
receptet literas , per l. qui abſenti. in princ.ff.de acq.poſſ. Extra
caſum dotis redeundo ad Bart.hic,qui vult inſtrumentum fa-
ctum inter certas perſonas quo ad alias abſentes ibi nomina-
tas ſemiplenam probationem facere , adde,quòd in contra-
rium ſtringit fortis text.qui mirabiliter probare videtur,quòd
imò tali caſu plenè probat.in l.deſiderium.C.depo.vbi eſt tex.
& Bald. ita eum ſummat , quòd inſtrumentum factum inter
te , & me de centum ducatis tibi mutuatis , quos dico depo-
ſuiſſe apud Sempronium , plenè probat quo ad ipſum Sem-
pronium tale depoſitum:tamen Cyn.ibi dicit,quòd licèt Anti
qui dicant illam legem probare vnum mirabile, quòd inſtru-
mentum factū inter certas perſonas plenè probat quo ad alias
ibi nominatas : tamen ſecundum Cyn. illa lex hoc non dicit ,
& aliter non declarat.Bald.dicit , quòd imò illa l. iſtud dicit, ſi
bene inſpiciatur,in verſi.arguit.niſi ſecundum eum dicas , qđ
vtraque pars allegabat, & confitebatur verum inſtrumētum,
vnde debet etiam probare contra eum , cui nocet. Saly. etiam
ibi confirmat,ꝙ text.illud probat, & non obſt. ſi diceres,ꝙ cō-
feſſio facta abſente parte nihil probat.l.certum.§. ſi quis abſen
te.ff.de confeſ. Reſpondet hoc eſſe verum , niſi talis confeſſio
fiat in inſtrumento,& vltra eum puto, ꝙ ratio ſit , quia inſtru-
mentum,& ſcriptura ſemper loquuntur , vt in ſimili declarat
Bart.in l.nuda ratio.in 2.col.ff.de dona. niſi ſecundum Saly.re-
ſpondeas ad illum text. vt proximè dixi , ꝙ vtraque pars con-
fitebatur tale inſtrumentum eſſe verum, vel quòd ibi nō erat
contentio de depoſito.Vel tertiò , & pro certo aliter non po-
teſt reſponderi,ꝙ tex.ibi in verſ.arguit,exponitur.i.argutè pro-
bat,non tamen,quòd tale inſtrumentum plenè probet contra
tertium.Dicit tamen , quòd text. ille eſt tenendus cordi , & ſe
remittit ad ea,quæ dixit in l. is apud quem.C.de eden.Pro cer-
to fortius eſt text.ille, nec de facili poteſt tolli , per quem text.
ita conſuluerunt Doct.Peruſini , ſed dura eſſet deciſio , qđ res
inter alios geſta , debeat plenè probare quo ad alios abſentes ,
contra titulum,res inter alios acta.& l.ſæpè.in prin.ff.de re iud.
ſatis videtur , quod ſemiplenam probationem faciat , vt hic
vult Bart. Contra quod vltimum etiam facere videtur illud ,
quod dicit Bald.in rub.C.de fid. inſtru.in 3.col.ver.ſequitur vi-
dere de ſcriptura extraiudiciali.vbi concludit,quod nulla ſcri-
ptura extra iudicium facta probet,niſi inter eos,qui eam fece-
runt,vel fieri mandauerunt.l.prætor. in prin.l. ſi quis ex argen-
tarijs.§. pertinere. ff. de eden. Ratio eſt ſecundum eum , quia
cùm notarius debeat eſſe rogatus à partib. §. quod autem. in
Auth.de tabellio.ſi notarius in inſtrumento aliquid atteſtetur,
de quo non fuerit à partib.rogatus,nihil probat:ergo nihil de-
bet probare inſtrumentum quo ad partes abſentes,à quib.non
fuit rogatus , quod intelligit verum quo ad probandum obli-
gationem,vel factum non rogantium , ſed quantum ad pro-
bandum titulum,qui ſufficiat ad præſcribendum,bene ſuffice
ret,vt ibi per eum.Item ad hanc deciſ.Bart. vide etiam , quod
not.Bald.in l.mater. C.de rei vend.in 7.col.in verſ. ſed hic quæ
ro,quòd in caſu tali maritus,& vxor.ad fin.illius quęſtionis.Ad
de etiam,quod dicit Cy. in l. antiquæ.in 3.quæſt. C.ad Velleia.
158 ¶ † Circa ſecundum,quòd viſus eſt velle Bart. quòd confeſ-
ſio facta extra iudicium abſente parte, ſemiplenam probatio
nem inducat,allegando.d.l.capite quinto. Iſte eſt pulcher , &
ſubtilis paſſus,adde quòd iſtud expreſsè firmat Bar. in hac l.in
13.col.in ver.his præmiſſis quæro,vtrum de ſemiplena,vbi ad
hoc alleg.text.in c.fin.de ſuc.ab inteſt.Item tenet Bart.in conſ.
præalleg.factum ſic ſe habet , &c.per d.l. capite quinto ſequi-
tur d.Ant.de Butr.in c.fin.extra eod.& ibi Io.de Imo.idem te-
net in 3.col.ſequitur expreſsè Lud.Ro.in conſ.373.incip. In ca-
ſu propoſito viſis allegationib.circa fi.Pau.de Caſt.in præalleg.
conſ.82.& in conſ.255.inc.Viſis actis.ſentit Bald.in l.vnica cir-
* ca 7.colu.de confeſ. Primò *pro iſta opi.quæ videtur communis*, di-
ſputationis gratia facere volo fundamentum,quo vtitur gloſ.
hic. ī. quòd ſi duo teſtes faciunt plenam probationem , ergo
vnus facit ſemiplenam,tunc ſic ad propoſitum noſtrum. Ego
habeo, quòd confeſſio extraiudicialis facta abſente parte ſi ſit
geminata,obtinet vim confeſſionis iudicialis , & plenè præiu-
dicat,ita ſingulariter inquit Bart.(ſub dubio fortè)in l. cum ſci
mus,in fin.C.de agric.& cenſit. lib.11.ſequitur d.Abb.Pan.in c.
ſi cautio.in fin. de fid. inſtrum. & in repe.capitu. per tuas. in 9.
colum.de arbitr.dom. Pau.de Caſt. in l.publia.§. fina.ff.depo-
ſi. Ludo. Rom. in l. ſed & ſi poſſeſſori. §. fina. ſupra eod. & in
conſil.290.quod incipit. In caſu propoſitæ conſultationis bre-
uiter dicerem dictum Fran.in 3.colum. & Ludo. in l.nuda ra-
tio.in 1.colum.ff.de don.bene facit.l.vnica.in fin.verſ.& ſecun-
dis confeſſionib. C. de plus peti. ergo confeſſio extraiudicialis
facta abſente parte , quando eſt vnica , debet facere ſemiple-
nam probationem,cùm geminata faciat plenam , vt prædixi.
Sed poſſet diſputando reſponderi , quòd illud de geminata
confeſſione extraiudiciali non probatur iure , & propterea
Bartol. dubitatiuè loquutus eſt , ſub dubio fortè . Secundò ,
quia Bartol. non aperit , an talis confeſſio extraiudicialis fuerit
facta abſente parte,vel præſente, & ideo in eius dicto non poſ
ſet ſumi concludens fundamentum. Adde , quòd Bald. in l.in
bonæ fidei. in 3. colum. in verſic. modo quæro de viua voce
patris.C.eod. facit mentionem de iſta opi. Bartol. hic allegan-
tis.d.l.capite quinto, & dicit,quòd illa l.non facit, quia illa cō-
feſſio erat iuncta cum alijs veriſimilibus coniecturis ratione
temporis, & loci , & eodem modo dicit debere reſponderi ad
l.quęro.§.fin.ff.de ędil.edi.& aliud non dicit.Adde etiam,quòd
opi.Bartol.latè reprehendit Sal.in d.l.in bonæ fidei.in 13.colu.
in verſic. ſextum exemplum addit Bartol. ita & ibi tenet ,
quòd confeſſio extraiudicialis facta abſente parte non pro-
bat etiam ſemiplenè , ſed minus fidei habet , & mihi quoque
videtur , ꝙ in puncto iuris iſta opi. ſit ſatis ſuſtentabilis , & iſta
ſit alia ex concluſionib. in hac.l. diſputandis . Mouetur primò
Sal. per gl.fi.in l.1.in prin.ff.de interog.act.vbi gl.ſimpliciter, &
indefinitè dicit , ꝙ confeſſio extraiudicialis abſente parte non
probat,& ſic nec plenè,nec ſemiplenè,quia à quo remouetur
genus,intelligitur remota quælibet eius ſpecies.l.duob.§.colo-
nus.& ſeq.ſ.eo.l.ſi chorus.ff.de leg.3. Secundò mouetur , quia
iſtud,ꝙ ſemiplenam probationem facit,non cauetur.l.nec ra-
tione probatur. erubeſcimus ergo , &c. vulgata. l.illam. C.de
colla.expreſſius in §.conſideremus.in Auth.de triente. & ſemiſ
ſe.Ad d.l.capite quinto.reſpondet,ꝙ gl.fi.ibi non dicit, ꝙ ſemi
plenam probationem faciat,ſed ꝙ facit indicium, ex quo tor-
quere pōt,modo indiciū poſſit eſſe minus,ꝙ ſemiplena proba
tio , quia etiam ſuſpicione procedit , vt per Doct.in l.fin.C.de
quæſt.& vltra eum, ꝙ indicium ſit minus quā ſemiplena pro-
batio,eſt in terminis glo.ord.in l.cum probatio. in gloſ.1.ff.de
prob.Ang.in l.fin. in prin.ff. qđ me.cau. Bald.in l.non hoc. cir-
ca fin.C. vnde legi. præterea ſm Sal.certè in d.l. capite quinto,
ibi

ibi confessio facta fuit præsente parte, & coram teste, & erat
coadiuuata alijs indicijs.s.captiuitatis factæ,& loco,& tempo-
re congruis ad inducendum suspicionem, vnde secundum eũ
potius facit pro quàm contra. Et eodem modo respondet ad
l.quæro.§.fin.ff.de ædil.edi.licèt Bart.non alleget. Et probatur
ista solutio in illo text.ibi, & si alia indicia non deficiunt,tunc
etiam serui responso credendũ est. Ad d.c.fin.de suc. ab intest.
quod Sal.dicit fortius vrgere,respondet multipliciter. Primò,
quòd ibi confessio non fuit facta absente Abbate:imò eo præ-
sente, vt ibi patet in text.circa medium, sed quia non emana-
uit ad eius petitionem,vel instantiam,ideo non plenè probat,
sed semiplenè. Vel secundò respondet, dato quòd ibi confes-
sio fuerit facta ad petionem,vel instantiam Abbatis: tamen ex
quo per Abbatem non fuit deducta expresè in sua petione,
vt ibi not.glo.ideo plenè non probat,sed semiplenè,si deducta
fuisset in petitioue expresè,plenè probasset. Vel tertiò respon-
det,quòd ibi illa confessio extraiudicialis non emanauit dispo
sitiuè, sed enunciatiuè per viam causæ. Vel quarto respondet
(& ista sibi plus placet, & vtique melior est) quòd illa confes-
sio sic incidenter erat facta in extremis vitę,& ob causam mor
tis speratam: ideo nimirum si tunc est maioris efficaciæ, quia
tunc non creditur constitutũ in articulo mortis mentiri, hoc
est truffari, vel ob aliam causam sic fateri, vltra eum pro hac
solutione bene facit, quod vult glo. sing.in l.1.in glo. fin.C.de
fal.cau.adiecta leg.quam sing. esse dicit Bal.in tit.de pace con-
stan.in ver.vasalli nostri.el. 1.in fin.Eandem opi. contra Bart.te
net Sal.in hac l.quia text.in l.certum.§.si quis absente.ff.de cõ-
fes.dicit, quòd confessio extraiudicialis facta absente parte nõ
probat:ergo indistinctè intelligendus est,quòd non probet ne-
que plenè, neque semiplenè. vt l.de precio. ff. de pub. in rem
act.Item cùm ille text.loquatur indefinitè, & indefinita æqui-
polleat vniuersali.l.si plurib.ff.de lega.2.l.si plures.ff.de leg.3.est
perinde ac si text.dixisset,quòd non probat plenè, nec semiple
nè.Ad iura allegata per Bar.respondet, vt s.Eandem opi.con-
tra Bar.tenuit Lud. Ro.sibi contrarius in hac l.in 30.col.in ver.
vlterius adde principaliter, &c. referens primò fundamenta
Saly.proximè adducta:deinde dicit, quòd Bart.in allegatione
d.c.vehementer errauit, quòd ibi confessio extraiudicialis fa-
cta fuerit absente parte, quoniam testes ibi deponebant con-
fessionem factã in præsentia Abbatis, vt expresè ibi dicit text.
circa med.Et si dicatur, quare ergo ibi talis confessio non facit
plenam probationem,ex quo fuit per testes probata? Respon-
det secundum glos.ibi,quòd ibi talis confessio fuit facta enun-
ciatiuè,& incidenter,non autem principaliter, vnde ille tex.se-
cundum eum nullo modo probat intentionem Bart. prout
etiam in superioribus respondi. Adde, quod in eandem senten
tiam videtur inclinare ipsemet Lud.Ro.in cons.291.incip. Cũ
isti fratres Lucia.in 3.col.in fin dum dicit, quòd confessio ex-
tra iudicium absente parte emanata præsumptionem indu-
cit: ergo non semiplenam probationem.alleg.glo.in d.l. capite
quinto.& text.quẽ ad hoc valde not.reputat.in d.l.q̃ro.§.fin.&
d.l.certum.§.si quis absente.Adde,quod etiam d. Ant.de Butr.
in cap.per inquisitionem.in 6.col.de elect.expresè dicit, quòd
confessio extraiudicialis facta absente parte solùm habet effe-
ctum indicij per d.l. quæro §.fin.ff. de ædil.edi. Et vt prædixi in
stricta disputatione hæc opi. facile defensaretur. Tenendo ta-
* men *communem sententiam*, à qua non esset in consulendo, vel
in iudicaudo recedendum, quòd confessio extraiudicialis ab-
sente parte facta semiplenam probationem facit. Limita sin-
gu. nisi in tali confessione extraiudiciali parte absente emana-
ta iuramentum interuenisset,quia cùm iuramentum suppleat
absentiam partis,faceret, quòd tunc plenè probaret: ita in ter-
minis inquit sing.Bald. in rub.C. res inter alios acta, & hoc idẽ
voluit Bartol.in duobus locis, in l.cum quis decedens.§.codi-
cillis. ff. de leg. 3. Quid in confessione extraiudiciali facta præ-
sente parte,sed sine causa in præsentia testium? clarum est, qđ
talis confessio non plenè probat l. cum de indebito.§. fin.ff. de
proba.cap.si cautio de fide instrũ.sed an semiplenam probatio
nem faciat? Dic,quòd sic,secundum Spec. post Mar. de Fano
in titu.de confessionibus (non dico de confessis) in §. nunc vi-
dendum.in ver. sed quæ est ratio. & ver. sed nunquid semiple-
nam,per l.instrumenta.cum glo.C.de prob.Refert,& sequitur
Lud. Rom. hic. in 31. colum. vbi dicit se nouiter de hoc dare
casum in d.l.instrumenta,cum gloss.& tamen ante eum Spec.
met.allegat: idem simpliciter Ludo. Rom.in d.l.nuda ratio.in
1.colum.& dom.Anto.de Butr.in d.capitu.si cautio.idem pul
chrè tenet d. Math. in suis not.14. vbi istud intelligit procede-
re,siue talis confessio sine causa præsente parte fuerit facta, in-
teruenientc scriptura,siue non,sed in præsentia testium.& pro
hoc dicit se allegare duas gloss. vnam in l.3.§. eiusdem,in vers.
speciem.ff.de testib.aliam in l.fina.C.de conuen.fis.deb. lib.10.

159 † Et dicit in practica posse ad hoc adduci exemplum quoti-
dianum: si in præsentia duorum testium dixi,da mihi illos 10.
ducatos,quos debes, non expressa alia causa, & tu respondisti
in præsentia testium, est verum, quòd debeo tibi dare decem
ducatos, sed volo, quòd adhuc expectes me per vnum men-
sem: tamen si tale debitum probaretur per vnum testem, cer-
tè simul cum ista confessione deberet obtinere in causa: si ve-
ro nihil probat de debito, sed solum probat per duos testes
istam confessionem extraiudicialem factam sine causa,in præ
sentia partium, certè non faciet semiplenam probationem,
nec debebit sibi deferri iuramentum in supplementum pro-
bationis, & hoc bene not. quia quotidianum. Item ad hanc
materiam confes. extraiudicialis adde,quod dicit Inno. in ca-
pitu.per inquisitionem. & ibi dom. Anto.de Butr. in 6 colum.
260 de elect. † Tertiò quærit Bartol.in libro notarij defuncti repe
ritur in margine intitulatio,seu rubr.alicuius contractus: dein-
de sit dimissum spatium vacuum ad scribendum, an illa sola
intitulatio,seu rub.aliquam fidem faciat? Et respondet, quòd
si sit intitulatio alicuius contractus vniformis,hoc est,qui sem
per celebraretur sub eadem forma, vt promissio indemnita-
tis, & tunc secundum eum facit aliqualem præsumptionem,
& fortè semiplenam probationem, quia tales rubr.inducunt
præsumptionem eorum, quæ in nigro subsequi debebant. al-
leg.l.1.C.de impon.lucra.des. lib. 10.& l.1.C. vt nemo inuitus.
Si verò esset intitulatio alicuius contractus difformis, puta si
rubr. diceret, hoc est instrumentum venditionis talis domus
celebratę inter Titium,& Seium,& nihil vltra esset scriptum,
certè dum venditio disformiter fieri soleat, aliquando maio-
ri, aliquando minori precio, certè ralis intitulatio sola nihil
probat,nec aliquam præsumptionem facit, & est confessio in-
certa.l.certum.in prin.ff.de confes.l.de ætate.§. quod autem. ff.
de inter.act. sic residet Bartol. alij Doct. hic nihil tangunt. Ad-
de,quòd cum Bartol. simpliciter tenet dom. Anto.de Butr. in
cap.fin.in 5.colu.extra eod.fortius est,& illud vide, quod pul-
chrè,& signanter tenet Bartol.in l.si is,qui.in 1.colum.circa fin.
161 & in princ.se. ff.de testa. vbi quærit. Pone, † quòd reperiatur
instrumentum, seu protocollum notarij defuncti imperfe-
ctum,& apparebat,quòd notarius volebat plus scribere: exẽ-
plum,si in protocollo reperiatur, hoc est instrumentum ven-
ditionis talis domus celebratæ inter Titium, & Seium pro mil
le florenis,cum pactis infra positis,& plus non est scriptum,te
net Bartol. singulariter, quòd talè instrumentum nullam fidẽ
facit, eo quia apparet, quòd notarius non habuit tale instru-
mentum pro perfecto, & absoluto. argum. l.contractus. C.de
fide instrum. & l.inciuile.ff.de leg. Nec dicat aliquis in contra-
rium facere, quod volunt Docto. in l.Gallus.§.1.ff.de liber.&
postu.quòd si in instrumento apponatur imbreuiatio, nõ per
hoc vitiatur instrumentum, quia respondet Bartol.quòd no-
tarius habebat instrumẽtum pro perfecto, & absoluto, & sub
illa imbreuiatione, &c. volebat contineri communia instru-
mentorum, & istam elegantem decis. Bartol.in d.l.si is. sequi-
tur expresè Bald.in l.contractus.in 3.colum.ad fin.vel in prin.
quintæ.C.de fide instrum.& Saly.in l.fin.in 4.quæst. C.fa. ercis.
vide tamen, quod in proposito determinat Bartol. Bald. & alij
in l.fideic.§.1. per illum text. iuncta gloss. valde not.ff. deleg.3.
& text.in l. ex ea scriptura. & ibi Bartol. & Bald. ff. de testam.
162 ¶ † Ad confirmationem prædictorum, maximè decisio-
a nis traditæ per Bald.hic,confert videre, an imbreuiatura [a] no-
tariorum,qui sunt mortui,aliquam fidem faciat, quando ali-
ter non apparet, quòd talis scriptura imbreuiaturæ fuerit ali-
ter lecta,& publicata in præsentia testium. De quo puncto vi-
de omnino per Bald. post Iacob. de Are.in d. l.fideicommissa.
§.1.& in rubr.C.de fid.instru.in 10. colum. in versic. sed tertiò
quæritur, nunquid imbreuiatura. & omnino vide in versic.
sequen. s. quarto quæro nunquid suam imbreuiaturam, vbi
pulchrè determinat Bald. an ipse idem notarius, vel alius eo
mortuo, cui commissa essent sua protocolla, possit tales im-
breuiaturas extendere, & quomodo, & an possit aliquid ad-
dere,vel diminuere, de quo etiam aliquid per Bald. post Cyn.
in l.contractus.in 4. colum.C.de fid. instrum.ponunt d. Anto.
de Butr.Imo.& d.Abb.Pan.in c.cũ P.tabellio de fid.instr. Ang.
in l.Lucius.de testa.mil.& in cons.220 inc. Ad hoc, vt scriptu-
ra sit publica.& in cons.276.inc.Thema, super quo consilium
petitur. Ioann.And. in addi. Spec. in tit.de instru.edi.§.viden-
dum restat.ver.not. quod tabellio.Bald. in Auth. quod sine.C.
de test.& vide,quod not.Arch.in c.iudicet,circa princ.3.q.7.&
163 sic erit expedita ista 3.q.Bartol. ¶ † Quartò, & vltimò quæ-
rit Bart.

ADDITIO.

a ¶Imbreuiatura. Adde Bald.in rubr. extra de fid.instrum.

rit Bart.ſi in inſtrumento reperiatur defectus in indictione, in-
nomine Papæ, vel ſimilib. aut in aliquibus alijs neceſſarijs, &
ſubſtantialib. inſtrumenti, (& quæ ſint neceſſaria pro ſolenni-
tate inſtrumenti,enumerat gloſ. ord. in l.generali. in verb.ſer-
uituti.C.de tab.lib.10.& plenius Spec. in titu.de inſtru.edi.in §.
breuiter.circa prin. ad hoc plenius Bart. in aſſerta repe.l. ſi quis
ex argentarijs. §. ſi initium, in 9.col. & tribus ſeq. ff.de eden.&
Bald.in titu.de pact.conſtan.in ver.pacta.) nunquid tale inſtru-
mentum cum tali defectu aliquam fidem faciat? Reſpondet
Bart. quòd ſi notarius ſupereſt, cùm poſſit pars agere contra
notarium, & petere, quòd ſibi det inſtrumentum perfectum.
l.veluti.ff.de edend.tunc nullam fidem facit, ſed ſi notarius eſ-
ſet mortuus, tale inſtrumentum cum illa imperfectione ſemi
plenam probationem faceret.alleg.l.2.C. fa.ercil. quæ nihil fa-
cit. Aliquæ lecturæ habent.l.2.C. de fab.lib. 10. illa etiam nihil
facit.alleg.etiam.l.1.§.ſi linum.& §.ſi roſæ.ff.de bon.poſſ.ſecun
dum tab.Ita reſidet Bart.alij hic nihil tangunt.Adde,quòd idē
tenet d.Ant.de But.in cap.fin.extra cod.& adde, quòd no. Bal.
in l.comparationes. in 5.col.C. de fid.inſtr. & cum Bart. quòd
quis poſſit agere contra notarium, qui inſtrumentum imper-
fectum dedit,quòd illud reficiat, & perfectum tradat, tenuit
etiam Bart.in l.fin.ff.de tab.exhi.in 2.col.ad fin.in ver. ſed quid
ſi notarius dedit inſtrumentum defectiuum. Bald. in l.fin. in 9.
col.ff.de eden. vide tamen pro intellectu, & declaratione, qđ
pulchrè decidit Spec.in titu. de inſtr.edi.§.inſtrumentum. ver.
ſed nunquid confecto inſtrumento,vbi querit:pone,confecto
inſtrumento ſine die,& conſule, aut ſine appoſitione loci, an
poſſit notarius reficere, emendare, & emendatum poſteà, &
perfectum tradere? Dicit videri,quòd ſic,per cap. fin. de ſacr.
non iter.& quia creditur notario.l.ſi qs decurio.C.de fal.l.ſi ac
cuſaturus.C.de adul.poſtea refert aliquos dicere,quòd aut no-
tarius facit iſtud incontinenti, vel infra modicum tempus, &
poteſt: ſecus ſi ex magno interuallo. deinde poſt refert alios te-
nere,quòd nullo modo poſſit notarius reficere,etiam de con-
ſenſu partium, poſtquam ſemel eſt functus officio ſuo, ſiue
bene,ſiue malè.argum.l.iudex poſtquam.ff.de re iud.quod du-
rum eſt ſecundum eum. Finaliter dicit Spec. quod multi ſa-
pientes, & per eum conſulti ſibi concorditer reſponderunt,
quòd ſi notarius omiſit per errorem, poteſt tale inſtrumentū
reficere:conſultius tamen faciet ſecundum eum, ſi auctorita-
te,& licentia iudicis fecerit,vt ibi ſerioſius per eum. & Spe. de
verbo ad verbum refert, & ſequitur Bart.in l.Imperator. ff. de
ſta.ho.& ibi ſubdit per prædicta apparere, quòd malè faciunt
quidam notarij,qui aliquid in inſtrumento dimittunt, & po-
ſtea in margine illud addunt.Deinde in fin.inſtrumenti dicūt,
quòd ſupra additum eſt, omiſſum errore, &c. quia ita ſecun-
dum Bart. non poteſt fieri inconſultè emendatio erroris. Tu
aduerte diligenter, quia ſi in protocollo notarij eſſet appoſitus
dies,& locus, & poſtea idem notarius in inſtrumento per eum
edito omiſiſſet diem,vel locum,vel ſimilia, poſſet inſtrumen-
tum reficere ſecundum protocollum ſuum, faciēdo nouum
inſtrumentum,vel etiam addendo,ſcribendo in fin.inſtrumen
ti,vt dixi,per ea,quæ not.Bart.in l.1.§.& ideo.per illum text.ff.
de his,quæ in teſt.delen.& in l.diuus.§.item Senatus,in fin.ff.de
fal.& ita obſeruat conſuetudo.Imò plus tenuit ſing.Spec.in d.
§.inſtrumentum,in verſ.quid ergo ſi in nota, ſeu in protocol-
lo,quòd ſi in protocollo notarij ſit appoſitus dies, & locus, &
poſtea in inſtrumento cōfecto ſit omiſſus: tamen habetur pro
repetito: ita quod repeti, & apponi poteſt per eundem nota-
rium:allegat in argum.l.ſi finita.§.videamus.in ver.repetita er-
go die.ff.de dam.infe.& d.l.ſi quis ex argentarijs.§.ſi initium.&
l.de pupillo.§.ſi quis ipſi pretori.ff.de no.ope.nūc.& c.cauſam,
quæ.de reſcr.Adde, quod Bart.in d.aſſerta repe.d.§. ſi initium.
in 3.col.in ver.ad ſecundum.ſ.ad dicta Doctorum, latè recitat
iſtam vlt.deciſio.Spec.& in effectu tenet, quòd ſit vera, ſed ꝙ
d.§.ſi initium,nihil faciat. Idem tenet ibi Alb. de Ro. licèt non
faciat mentionem de Spec. & dicit, quòd iſtam quæſt.habuit
de facto.idem tenet Ant.de Butr.in cap.ex literis.de fid. inſtru-
ment. Bene facit gloſſ. not. in §.fina. ſuper ver. protocollum.
in Authen.de tabel.Bene facit,quod not.Bartol. & Doct.in d.l.
ſi quis ex argentarijs.§.prætor ait.& in l.librarius.ff.de regu.iur.
& in l.Sempron.Proculo.ff.de leg.2.& in conſi.incip. Ex facto
propoſito, vt ex eo apparet,tria quæruntur.Bald. in l.2.in 8.q.
& in l.noſtram.in 3. colum. C. de teſta.dom. Anto. de Butr.in
cap.ex literis.& in cap. inter dilectos. de fid.inſtrum. in quibus
164 locis dicunt, † quòd ſi varietas ſit inter protocollum, & in-
ſtrumentum traditum à notario, recurrendum eſt ad proto-
collum,quod cenſetur originale,& illi potius ſtandum eſt, &
ſecundum iſta debet intelligi, & declarari deciſio Bart.hic. Itē
ad illud,quod dicunt Bart.& Spe.de licentia iudicis, adde Bal.
in d.l.ſi.quis ex argentarijs.§.nec iterum.qui eſt.§.fin.vbi in vlt.
not.colligit eſſe expreſſum in illo tex.quòd refectio, vel emē-
datio inſtrumenti non poteſt fieri ſine commiſſione, & licen-
tia magiſtratus,vt ibi per eum.Item aduerte,quòd per ea,quæ
dixit Bart.hic,& in d.l.fin.ff.de tab.exhi.dum vult, quòd ſi no-
tarius tradit inſtrumentum imperfectum, poteſt contra eum
agi,& cogi,vt tradat perfectum, videtur elicienda pulchra de-
ciſio in actu practico,quòd ſi notarius tradidit inſtrumentum
non appoſitis clauſulis ſolitis apponi de conſuetudine in eo,
quòd pars poteſt agere contra notarium,vt inſtrumentum re
ficiat,& in eo apponat tales clauſulas ſolitas apponi,quia ſi in-
165 ſtrumentum illas non habet,dicitur defectiuum.† Nam no-
tarij ſimpliciter rogati à partib. intelliguntur rogati, vt appo-
nant omnes clauſulas in ſimilibus ſolitas apponi de conſuetu-
dine,vt pulchrè no.Bar.in l.ſi prius.§.rectè, per illum text.ff.de
aqua plu. arc. & in l.de die. circa finem principij. ff. qui ſatiſd.
cog.& eſt text.cum gloſ.fin.in l.fin.in glo. parua.in ver. ſimpli-
citas.quam ibi multum not.& exclamat Bald.C.de fideiuſ.no.
idem Bald.in l.huiuſmodi. in prin.ff.de leg.1. & in l. ſi quis ſub
conditione.poſt glo.ff.de condi. inſti. Adde do. Alex.allegan-
tem multos alios hoc tenentes in l. ſi finita. in prin. ff. de dam.
infect.maximè Bald.in trib.locis.Sic etiam clauſulæ conſuetæ
a apponi [a] in literis Papæ,ſeu in bullis Apoſtolicis,ſubintelligun
tur,& habentur pro appoſitis.c.cum M.Ferra.de conſti. capit.
accepimus. & ibi not.do.Ant.de æta.& quali. dom. Alexan.in
conſil.27.quod incip.In cauſa, & lite. & eſt in 2.vol. conſilio-
166 rum, & hanc deciſi. not. quia vtilis eſt. † Item attende, dum
Bartol. dicit hic de defectu in indictione, quia Dyn. ſingu. in
conſilijs ſuis, in conſil.34. quem refert, & ſequitur Bartol.in l.
nominatim. ad fin. ff. de condi. & demonſtr. tenuit ſing.quòd
licèt indictio omiſſa in inſtrumento vitiet inſtrumentum: ta-
men ſi indictio ſit appoſita, licèt corruptè, non vitiat inſtru-
mentum. conſtat enim, quòd notarius ſenſit de indictione,
quæ illo anno currebat, vnde licèt errauerit, illa tamen habe-
tur pro appoſita. Quod benè not. & hanc deciſio. Dyn. refert
etiam,& ſequitur Bald.in §.ſi quæ verò.in 2.conſti. C. & Bald.
in l.2. ante fin.C. de falſa cau.adie.leg. & in l. cum proponeba-
tur. poſt gloſ. ibi.de leg. 2. Angel.in l.Imperator.ff.de ſtatu.ho.
quamuis contrarium tenuerit gloſ.in data.6.lib.& ibi latiſſimè
examinat Ioann.And.in ſuis mercu.& iſto modo limita,& de
clara deciſ. Bartol.hic. Et per iſta remaneant expeditæ omnes
quatuor quæſtiones Bartol. ¶Expediti ſunt ex quatuor caſib.
poſitis in gloſ.(in quib.ſemiplena probatio inducitur) duo ca-
ſus, ſcilicet de priuata ſcriptura, & de comparatione literarū.
167 † Aſſumo ex ordine tertium caſum de fuga, & ſum in gloſ.
ibi,vel per fugam rei. Bartol.hic in 10.colum.in princip. Alb.
& Angel. & d. Alexand.volunt quòd fuga faciat ſemiplenam
probationem,& dicunt,quòd idem tenet gloſ.in l. in bonæ fi-
dei.in glo.fin.magna poſt prin. C.eod.& idem dicunt velle has
gloſ.Cyn.ibi in 5.colum.& Bart.& ibidem Bald. in 4.colum.in
ver.modo ſequitur videre de alio hominis actu. Bart. in l. lege
corn.ff.ad ſyll. Tu autem aduerte, quòd iſtæ duæ glo. ſignan-
ter loquuntur in fuga ſpeciali officialis, qui poſt depoſitum
officium aufugit ante redditam rationem, ſuæ uillicationis,&
ſic ante finitum ſyndicatum,tunc bene facit ſemiplenam pro
bationem,& in iſtis terminis loquuntur iura in gloſ. alleg.non
autem dicunt gloſ.ſimpliciter prout præfati Doct.referunt, ꝙ
fuga generaliter ſemiplenam probationem faciat. In hoc ta-
b men puncto, nunquid fuga [b] faciat ſemiplenam probationē.
Bartol.& Angel.hic, & ante eos Cyn. in l. vnica.in 3.opp. C.de
rap.vir. & Bartol. & Bald. in l.lege corn. ff. ad ſyll. faciunt tres
caſus principales. Aliquando fuga obijcitur alicui vt crimen,
vel delictum,& ſic conſiderant fugam per ſe, & principaliter
vt delictum,quia ſunt certi caſus,in quib.eo ipſo, qđ quis au-
fugit,dicitur delinquere, & eſt puniendus, vt eſt videre in ſer-
uis fugitiuis,& in militibus,dum ſunt in bello,& ſi ſtatutum di
ceret,ꝙ fugiens de palatio puniatur certa pena:tunc dicit Bar.
hic, ꝙ fuga probata ſemiplenam facit probationem. l.quis ſit
fugitiuus, in prin.ff.de ædil.edic.l. deſertorem.in princ. ff.de re
mil.& toto titu.ff.& C.de ſer.fug. Secundus caſus eſt, quando
fuga obijcitur alicui non vt delictum, ſed vt ex fuga aliquid
probetur, & tunc aut ſumus in caſu, in quo ſufficit ſola
ſuſpicio, vt eſt ad remouendum tutorem tanquam ſu-
ſpectum à tutela, & ſufficit ſola ſuſpicio, & iſto caſu fuga
plenè

ADDITIONES.

a ¶Clauſulæ conſuetæ apponi, Adde Alex.de Imo.conſ.107.inc. Pro inueſtiga
tione prædictorum.in 3.vol.

b ¶Nunquid fuga.Adde Bart.in l.fin.ff.de quæſt.Bald.in l. voluntatis. in vlt.col.
C.de fideiuſſ.

plenè probat.l.impuberib.§.pen.& ibi etiã not.Bart. & §.fin.ff.
de suspec. tut. Tertio casu, qñ sumus vbi requiritur vera pro-
batio,& plena,prout est regulariter, & tunc fuga non facit ple
nam, nec semiplenam probationem, sed solùm qualemqua-
lem præsumptionem.d.l.lege corn.& l. vnica.ver. sinautẽ post
commissum.C.de rap.virg.Adde,ꝙ eandem doct.refert & se-
quitur do.Ant.de Butr.in c.fin.in 5.col.ver.2.dicunt alij,quòd
fuga rei.extra eo.& in c.veritatis.in vlt.col. vbi etiã per d.Abb.
Pan.de dol.& contu.Io.And.in add.Spec.in tit.de præsu m.§.2.
super ver.violenta, in addi.magna,quę inc.Hic est instandum.
168 post Cy.& Old.¶ † Circa primum casum Bart. quando fu-
ga obijcitur vt delictum,tenet Bart. ꝙ semiplenam faciat pro
bationem. Eundem errorem sequutus est d. Ant. de Butr.in d.
c.fin.in 5.col.credo, quòd Bart.sit corruptus, aut inaduerten-
ter sic dixerit:imò tunc fuga facit plenam probationem,& suf
ficit fugæ probatio ad hoc, vt puniatur de delicto, in quo de-
liquit fugiẽdo:ita tenet ipsemet Bar.& melius in d.l.lege corn.
& ibidem Bald.Ita etiam expresse dicunt Ang. & Raph. Fulg.
hic.d.Ant.in d.c.veritatis.in vlt.col. & Io.And. post Oldr. in d.
addi.magna. in 1. col.ad fin. & Bart. in d.l.impuberib.§.pen.&
Sal.in d.l.in bonæ fidei. in 1. col. ad fin.& Ang.in §.si vero qui-
dam iurent,in 1.col.in Auth.de exhi.reis.Item inquantum Bar.
& Doct.indifferenter concludunt, ꝙ regulariter vbi requiritur
vera,& plena probatio; fuga non facit plenam,nec semiplenã
probationem,sed qualemqualem præsumptionem. Adde, ꝙ
Bart.in d.l.lege corn.dicit,quòd etiam facit indicium,& sic fu-
ga regulariter facit indicium. Idem tenet Bart. in d.l.quis sit fu-
gitiuus.§.1.ff.de ædil.edic. & Bald.in d. l.in bonæ fidei. in 4.col.
& Ang.hic,non tamen aperiunt isti Doct. an tale indicium in
surgens ex fuga,sit in criminalib.sufficiens ad torturam.nec.n.
omne indicium vtique sufficiens est ad torquendum. vt de-
clarat Bart.in l.fin.ff. de quæstio. Passus iste quotidianus est,&
non clarè expeditus per Doct.Bart.in d.l.fi.in 2.col.circa med.
ff.de quæstio.visus est clarè velle,quòd sic.& Bal.in l.cum pro-
batio.in lec.antiq.ff.de prob.Item, quòd propter suspicionem
ex fuga possit tormentis subijci, tenet Oldr. Lau. vt refert Io.
And. in addi. Spec.in addi.magna.s. proximè relata. in 2. col.
per l.3.§. de his autem.ff. ad Syl. Subdit tamen Io. And.quòd
istud nõ placet Iac.de Bel.in §.si verò etiam quidam.in Auth.
de exhi.& introdu.reis.per l.1.in prin.ff.de quæstio.& l.milites.
C.de quæstionib. vbi ad torquendum aliquem leges in plurali
numero requirunt indicia,vel argumenta: ergo solum indiciũ
fugæ sufficere non debet ad torturam.Item,quia fuga non re-
spicit principaliter delictum,sed personæ tuitionem. Tandem
dicit Ioan.And.ꝙ quicquid sit de iure, tamen de consuetudi-
ne seruatur, quòd propter vnum indicium quis torquetur,&
169 sic videtur residere cum opi.Oldr. † quòd sola fuga faciat in
dicium sufficiẽs ad torturam, & ista videtur *communis sententia*.
Limita singul. quando quis aufugit antequam accusetur de
delicto, [a] sed si aufugeret postquam est accusatus de delicto,
vel staret cautus in domo,& non exiret, tunc fuga nullum in-
dicium facit:nam primo casu quãdo aufugit antequam sit ac-
cusatus,& conscentia delicti eum inducit ad fugiendum, tunc
facit indicium ad torturam.Secundò casu,postquam est accu
satus,cum ad fugiendum inducit timor accusationis, & vexa-
tionis:ita singulariter limitat Bart. in l.1.in prin.per illum text.
ff.de bon.eo, qui sibi mor.consci. sequitur Ang.hic in pen.col.
& l.fin.C.de quæstio.vide, ꝙ idem voluit Ang. Aret.in opere
maleficiorum.in §.fama publica, in ver.an fuga faciat indiciũ,
vbi istud limitat,videlicet nisi alia indicia, & suspiciones labo-
rarent contra eum,qui aufugisset, argum.l.fin. C.qui nu.tul.se
excu. & in d.l.lege corn. & d. Math. in suo not.147. idem esset
si fugeret post comminatam accusationem, vel inquisitionẽ,
licèt nondum actualiter sit sequuta,per illud,quod pulchrè de
cidit Bart.in l.miles.§. socer. per illum text.ff.de adul. secundũ
Lud.in d.l.lege cornel. Secundò limita, nisi quis aufugeret fu-
rore familiæ Potestatis,dum eum volunt apprehendere, si po
steà citatus comparet,& vadit sponte ad Potestatẽ,tunc prior
fuga nullum indicium facit, tanquam purgata per sequentem
comparitionem:ita singu.limitat Bart. in l. quis sit fugitiuus.§.
1.per illum text. ff.de ædil. edic. sequitur simpliciter Lud.Ro.
in 24.col.ad fin.Facit,quod dicit Bald.in l.1. in 5.colum. in ver.
quæro,quid de errore. C. de ser.fug.vbi decidit de statuto pu-
niente fugientem de carcere, vt non comprehendat eum, qui
aufugit,& postea in breui reuersus est,vt ibi per eum.Adde bo
num text.in c.vulgaris.§.diuortium.de pœn.dist.1.& in c.præ-
senti.de præb.in 6.Tertiò limita,quando quis aufugeret ex ali-
qua probabili, vel rationabili causa, talis fuga non faceret ali-
quod indicium,secundum Bald.in d.l.in bonæ fidei. in 4.colu.
& affert not. exemplum de his, qui aufugiunt ex ciuitatib. ra-
tione partialitatis,seu propter factiones maledictas, de quib.fa
cit mentionem glo.in cap.statutum.in §.1.de rescr.in 6.nam si
inculpentur de homicio, fuga non facit aliquam præsumptio
nem contra eos, cùm non sit eis tutus accessus ad ciuitatem
propter partialitates.cle.pastoralis.de re iud. & ꝙ in dubio dẽt
capi præsumptio in bonam, & non in malam partem. l. non
omnes.§.fin.ff.de re mil.& d.l.quis sit fugitiuus.§.apud Labeo
nem.ff.de ædil.edi.facit regula.l.merito.ff. pro soc. Idem tenet
Lud.Ro.in 24.col.in fin.licèt de Bald.nullam faciat mentionẽ.
Adde bene facere illud,ꝙ magistraliter inquit Bald. in l.1.in 3.
col.C.de ædi.act.vbi dicit, ꝙ fuga est triplex, quædam volun-
taria,& illa suspicionem inducit:quædam causaria, cum cau-
sa,& ista nullam suspicionem inducit: & quædam ignominio
sa.Et fortius,& sing.dicit Cyn.in d.l.in bonæ fidei.in 5.q. ꝙ fuga
facit suspicionem,est verum, nisi aliqua iusta causa possit alle-
gari,quæ excuset fugam,vel fugæ suspicionem: puta secundũ
eum,si scholaris,postquam commissum est delictum in ciuita
te,aufugiat,& vadat domum,præsumitur, ꝙ iuerit causa cõ-
ponendi res suas,vel visitandi suos amicos: tunc fuga non fa-
cit suspicionem,per dictam l. quis sit fugitiuus.§.apud Labeo
nem. quod multum sing. not. ad practicam, quia sic semper
posset excogitari, & allegari aliqua causa ad excusandum fu-
gam: ideo crederem, ꝙ multum staret in arbitrio iudicis, an
causa allegata sit verisimilis,per not.per Bart.in l.fi. ff.de quæst.
& de ista materia fugæ vltra prædicta,& ea, quæ tãguntur per
Bald.& Lud.Ro.hic,& Saly.in d.l.in bonæ fidei,in 9.& 10. col.
adde text. not. in c.ex literis. & ibi Petr. de Anch.& do.Ant.de
170 But.de pign. & Io.de Imo.in c.nullus.de præsump.† Item no
ta,ꝙ si famulus aufugit,eo ipso prę sumitur subtraxisse res,quę
patrono reperiuntur ablatæ.ita dixit glo.not. & signanda.in §.
si verò etiam quidam iurent. in Auth. de exhib. re. in ver. fa-
ctum.quam Ang.ibi,in prima col.sequitur, & multum not.si-
gnat,& sequitur Io.And.in prælleg.addi.magna.in prima col.
171 † Item not.quòd si reus aufugit ne iudicium cœptum finia-
tur, hoc ipso tradenda est res sequestrata actori,facta per eum
semiplena probatione de iure suo, secundum Gul. de Cun.&
Bald.in l. si oleum. ff.de do. quos refert Ang.in l.interesse. ff.de
acq.poss.& secundum Ang. ibi fortè tunc fuga isto casu semi-
plenam probationem facit, per not. in d.§. si verò etiam qui-
dam iuret. & sic fuga iuncta cum alia semiplena probatione
plenè probaret,per not.in simil. per glo.in c.veniens. el.1.de te
stib.& hoc dictum pro notando refert, & simpliciter sequitur
172 Ang.in d. l.interesse † Quid de incarceratis, qui aufugiunt ex
carceribus,an talis fuga plenè probet, & faciat eos haberi pro
confessis,& conuictis? Habes textum probantem, quod sic,in
l. in eos. ff. de custo. & exhib. re. & vide text. not. in l. milites
agrum.§.pen. ff.de re mili. Spec.in titu. de præsumpt.§.2.ver.
violenta.ad quem se simpliciter remittit do. Ant.de Butr.in c.
quanto.in fin. de præsumpt. & vide de hoc latè Ioan. And.su-
per d.versi.violenta.in prælleg.additione magna,exactè dispu
tantem duo dubia,quæ dicit fuisse disputata in curia Rom.tẽ-
pore Io.Papæ: an fuga incarcerati, vel arrestati faciat plenam
probationem contra fugientem de carcere quantum ad deli-
ctum, propter quod erat incarceratus, ita quod habeatur pro
confesso, & conuicto, & possit diffinitiuè de tali delicto con-
demnari, & an ad audiendum talem sententiam diffinitiuam
sit ille in fuga existens aliter citandus, ibi vide plenè per eum.
Intellige tamen, quod dictum est,fugientem de carcere habe-
ri pro confesso,& conuicto,si effugiat effracto carcere,vel mu
ro, vel ostio: ita propriè loquuntur duo text.prælleg.secus si
aufugeret aperto ostio,tunc non haberetur pro confesso, si fu
giat dum reperit ostium carceris apertum, secũdum Iac.But.
Gul.de Cun.Alb.de Ro.& Bald.in l.succurritur.ff. ex quib.cau.
maio.& Bald. hic in 9.col. sequitur simpliciter Lud. Ro.hic,in
25.col.Accedat,quod voluit Ang.in l.verum.la.2.in princ.per
173 illum text. ff.de fur.& in l.1. ff.de effrac.† quod exiens carce-
res, qui inuenit apertum ostium non tenetur pœna fracti car-
ceris, & sic nec pœna illius tit.ff.de effract.Prædicta iura etiam
procedunt,quando quis fuisset detentus in proprio, & publi-
co carcere.Quid autem esset, si aliquis detinebatur, vel custo-
diebatur in palatio ciuit.vel in vna camera Potestatis, & idem
aufugit fracto ostio, vel muro, an tunc habeant locum iura
allegata, vt habeatur pro confesso, & conuicto? Prima con-
sideratione videretur dicendum, quòd sic, per l. succurritur.
iuncta.l.sequen. ff. ex quib. cau.maio. in versic.*quia nihil interest*
parietib.an compedib.teneatur, & per l.nemo carcerem.C.de exa.
trib. lib. 10. & l. 2. ff. de lib. hom. exhi. Accedat, quod inquit
Ang.

ADDITIO.

a ¶De delicto.Ias.in l.2.col.3.C.qui test.fa.poss.
Ias.super ij.ff.Vet.

Ang. in l. qui in carcerem. ff. de eo, quod me. cau. vbi dicitur, ꝙ incarceratus dicitur omnis ille, qui non potest ad sui libitum ex loco recedere. ita Ang. in l. 1. C. de priu. carcerib. Inn. & Doc. in cap. nuper. de sen. excom. Bald. in l. 1. circa 11. colu. C. de con-
174 fes. & ibi subdit multum sing. Ang. & teneas cordi, † quòd vni nobili accusato de delicto potest per Potestatem assignari pro carcere totum palatium, vel tota ciuitas, & secundum eum Potestas satisfacit statuto disponenti, quòd accusatus de delicto detineatur in carcerib. Ad quod vltimum vide, quod singulariter decidit idem Ang. in l. si à bonæ fidei. ff. de rei vẽd. quid esset, si talis nobilis aufugeret, an Potestas teneretur in syndicatu, & dicit Angel. quod per illum text. D. Guelfo de Pratis Potestati Bono. cõtigit iste casus, & quòd eum euasit, quia cessabat omnis præsumptio, quòd nobilis deberet aufugere: dicit tamen, quòd fuit in magno periculo, & quod multum timuit. In nostra quæstio. veritas est in contrarium, ꝙ detentus in palatio, vel camera, & non in publi. carcere, si inde aufugiat fracto ostio, non propterea habetur pro confesso, & conuicto, secundum d. l. in eos. & d. l. milites argum. §. pen. quia cum prædicta iura sint pœnalia, debent intelligi propriè, & in vero, & proprio carcere: non autẽ debet extẽdi ad similia loca, quæ largè, & impropriè carceris loco succedunt, in quib. terminis loquuntur præallegata, per regalam l. cum quidam. ff. de lib. & posthu. & regula odia. de reg. iur. in 6. Item, quia in pœnis mitior interpretatio amplectenda est ad absoluendum reum. l. si præses. & l. si de interpretatione. ff. de poe. Non obst. d. l. succurritur. cum l. seq quia illa æquiparatio ibi fit in materia fauorabili, vt impeditus pariformiter restituatur in integ. ex clausula generali, siue in carcerib. fuerit retẽtus, siue in vinculis, vel qualitercunque, ita quod non potuit suis negotijs interesse, & ita in terminis nostris decidit Iac. Butr. Gul. de Cun. Alb. de Ros. & Bald. in d. l. succurritur. & ibi in fin. dicit Alb. quod ita vidit de facto terminari quæst. prædictam. Idem tenet Bald. hic, & Lud. Rom. in 25. col. prædictis adde in materia illa, quod not. Bart. in l. relegati. in prin. ff. de poe. vbi dicit esse text. pro eo, qđ
175 Theologi tenent, † quòd incarceratus damnatus ad mor-
a tem, si aufugiat de carcerib. peccat[a] mortaliter, de quo vide gl. sing. de qua Bart. non meminit, in cle. pasto. in ver. per violentiam, de re iud. quæ dicit, quòd si incarceratus ad pœnam, vel periculum mortis relaxetur, præstito iuramento, quòd redibit ad diem præstitutam, non teneretur redire, si mors erat violenta, vel iniusta, & si sentiat, quod mors erat iusta, quod tenetur redire: pro qua faciunt text. in c. ita nos. 32. q. 5. & in c. sacras, ꝙ met. cau. qui dicũt, nos debere potius omnia mala pati, quàm malo consentire. & text. in l. palàm non est. ꝟ. de ritu. nup.
176 † vbi respectu paupertatis mulier non debet sibi eligere vitam turpissimam. Quid autem de reo cõuento, qui obijcit falsitatem contra instrumentum productum ab actore, & etiam accusat notarium, qui illud fecit, de falso: notarius autem aufugit, an talis fuga aliquam fidem falsitatis faciat contra notarium, & contra acto rem, qui illud produxit? vide Io. And. in add. mag. in 1. & 2. colu. plenè examinantem, & finaliter videtur residere Io. And. quod contra actorem talis fuga notarij nihil penitus probet, per l. 2. C. de fid. instru. & l. fin. C. de fal.
177 ¶ † Vltimo pro complemento (vt nihil omittatur ad materiam probationis, vel præsumptionis resultantis ex fuga) reuertor ad glo. nostram, quæ propriè loquitur in fuga speciali, quãdo officialis aufugit durante tempore syndicatus, & tunc tenet, ꝙ semiplenam probationem facit, prout etiam tenuit gl. in d. l. in bonæ fidei. Tu vide text. in l. consiliarios. C. de asses. ex quo ibi Bar. no. expresse, ꝙ si officialis aufugiat, dum est in syndicatu, propter talem fugam habetur pro confesso, & conuicto, & dicit Bar. quod ibi est text. sing. in quo fuga facit quem haberi pro confesso. Bart. etiam in d. l. lege cornelia. dicit, ꝙ in d. l. consillarios, est casus specialis, in quo fuga plenam probationem facit, & isto modo esset ibi casus de directo contra gl. nostram hic, & in d. l. in bonæ fidei. & iura in eis alleg. Sed tu aduerte, ꝙ d. l. consiliarios, non loquitur, prout inaduertenter ibi dicit Bart. quantum ad ipsum officialem fugientem tempore syndicatus sui: sed loquitur de eo, qui ipsum officialem subtraxit, & fecit fugere, prout etiã loquitur l. 3. C. de exa. trib. lib. 10. ita formaliter ad illum text. dicit, & consideratius Sal. in d. l. in bonæ fidei. in 10. col. & idem Sal hic, prout eum refert, & simpliciter sequitur Lud. Ro. in 25. col. in fin. Et not. diligenter, ꝙ in d. l. 3. C. de exac. tri lib. 10. est casus valde notandus secundum secundam expositionem glo. ibi, quòd si aliquis faciat aliquem fugere de carcerib. tenetur integrè soluere omne debitum creditorib. qui fecerant illum incarcerari, prout etiã in simili concor. d. l. consiliarios. etiam quod est fortius, & in hoc d. l. 3. est sing. si talis debitor denuo apprehendatur, & reducatur ad carceres, per hoc adhuc non liberatur ille, qui semel eum fecit fugere, quin teneatur pro eo totum debitum soluere, & ita illum text. pro summè notando valde not. & cõmendat Sal. in d. l. in bonæ fidei. in 10. col. & Sal. hic, & Lud. Ro. post eum in 25. col. in fi. dicens, ꝙ text. ille est ad hoc mirabilis. In hoc tamen puncto, de fuga officialis, quam fidem, vel probationem inducat, plenius distingue secundum Sal. in locis proximè alleg. & Lud. Ro. vbi ꞩ. quod aut officialis aufugit durante adhuc officio, & administratione, & talis fuga nullã probationem, vel præsumptionem inducit, sed bene officialis efficit reus maiestatis. §. 1. & 2. in Auth. de admi. collat. 7. Aut officialis aufugit finito iam officio, & finito etiam tempore syndicatus, & tunc cùm sibi liceat recedere, fuga nihil præsumptionis inducit ei, vel suspicionis, quia post finitum tempus syndicatus, si inuitus teneatur, licitum est sibi aufugere. argum. l. Gracchus. C. de adul. iuncta. l. 1. C. vt omnes iudic. tam ciuiles quam mili. Aut officialis aufugit intra tempus, intra ꝙ debet stare ad syndicatũ, hoc est intra 50. l. dies. d. l. 1. C. vt omnes iudic. tam ciuil. quam mili. in quibus terminis propriè loquitur gloss. nostra. & tunc talis fuga semiplenam probationem facit contra officialem, & deferri debet iuramentum in supplementum probationis, text. est sing. in §. super hoc. in Auth. de coll. alleg. in gl. & propterea not. diligẽter Ang. in §. oportet. ex glo. ibi in Auth. vt iud. siue quoquo suffra. col. 2. ꝙ contra officialem, qui aufugit tempore syndicatus, probantur furta, barataria, & extorsiones per solum iuramentum, quæ alias deberent plenè probari per testes, si officialis non aufugisset: eo quia officialis per talem fugam redditur suspectus: adeo quòd posset ad torturam perueniri. alleg. gl. hic, & in d. l. in bonæ fidei. melius allegasset text. in d. §. super hoc. alleg. in gl. qđ multum diligenter not. quia quotidianum est. Limita tamen, nisi officialis talis postquam aufugit, etiam inuitus fuisset reductus ad locum vnde fugit, quia tunc sua fuga non facit amplius semiplenam probationem cõtra eum, sed debet plenè probari. §. necessitatem. cum gl. in Auth. vt iudi. sine quoquo suffragio. iuncta d. l. vnica. C. vt omnes iudic. tam ciuiles, quã mil. secundum Saly. & Lud. in locis præalleg. & per ista sit expedita materia fugæ. Ex prædictis remanet expeditus tertius casus glo. faciens semiplenam probationem. l. fuga. ¶ Venio ad quartum casum gl. de vno teste, & sic sum in gl. ibi, vel per vnum testẽ. Ista glo. iunctis his, quæ sequuntur. ꝟ. ibi, & testem vnum dico,
178 concludit, † ꝙ vnus testis[b] facit semiplenam probationem:
b allegat tria iura, quæ parũ faciũt. l. Theopompus. ff. de do. prælega. sed ibi non est propriè testis, sed quasi quidam arbitrator electus à testatore, qui testator poterat solus disponere, vt etiã ibi declarat Bart. deinde alleg. l. 1. §. fin. ff. quemad. test. ape. vbi dicitur, ꝙ si vnus ex testibus testamentarijs non veniat ad recognoscendum, redditur testamentum suspectum. Tertiò allegat l. si duo. in fin. primi responsi. ꞩ. eod. vbi solùm dicitur, ꝙ iuramentum liberti asserentis se non esse libertum alterius patroni, facit multum fidei pro alio patrono, non tamen dicit, ꝙ probet semiplenè, & sic ista iura, quib. mouetur glo. parum faciunt, vt etiam dicit Alb. de Ro. hic circa 5. col. Melius ergo facit sequens ratio glo. quia si duo testes faciunt plenam probationem, ergo vnus testis debet facere semiplenam, vt idem iuris sit de parte quo ad partem, quod est de toto quo ad totum. l. quæ de tota. ff. de rei vend. l. qui scit. in prin. cum gl. ff. de vsur. Idem tenet glo. in l. in bonæ fidei. in gl. fin. mag. post prin.
* C. eod. Et hoc tenent *communiter Doct.* ibi, & hic, & Spec. in titu. de proba. §. fin. in ver. vlt. not. 6. genera. Ang. in cons. 3. ꝙ incip. Publicatus est processus. Regula ergo sit, ꝙ regulariter vnus testis facit probationem semiplenam, per quam deferendũ est iuramentum in supplementum, quæ regula bene probatur in c. ex insinuatione. de procu. & in c. fin. de suc. ab intest. Istam re-
* gulam limitat Bart. Alb. Bald. Ang. *& alij omnes* vt procedat, quando iste testis est omni exceptione maior, & dicitur testis omni exceptione maior, quando ei nulla exceptio, & nulla macula impingi põt, gl. in §. item verborũ. Insti. de inuti. stipu. & in c. 1. in ver. maiores. vbi Can. de cõsan. & affin. vnde infert Bar. hic in 10. col. multũ not. ꝙ si testis productus esset alicuius conditionis, seu qualitatis, ꝑꝑ q̃ fides eius in aliquo vacillaret, vt quia esset consanguineus, vel multum amicus parti, tunc non facit semiplenam probationem, nec inducit iudicem ad opi. sed ad suspicionem, per gloss. not. in l. etiam matris. ff. de prob. Idem tenet Angel. hic in pen. colum. & d. Alexand. in 30. colum. Sal. in d. l. in bonæ fidei. in 11. colum. in fin. & ibi Angel. in vlt. col.

ADDITIONES.

a ¶ Peccat. Adde glo. in c. iurisgen. 1. distin. Bart. in l. adoptioni. C. de adop.
b ¶ Vnus testis. Vide Alex. lib. 1. consi. 66. inc. Viso processu. col. 1. vbi de causa partim criminali. & cons. 78. col. 1.

PVRPV.

col.Bald.in c.2.in vlt.col.de proba.dom.Anto. de But.& Abb.
Panor.in c.fi.extra eo.& Bald.in rub.de controuer.inueſt.circa
prin.Bene facit,quod in ſimili inquit no.Bal.in c.1.§.ſacramen
tum.in 2.col. de conſuetud. rect. feud. ꝙ tunc vnus teſtis facit
indicium ad torturam,quando eſt probatæ vitæ, & bonæ opi.
nec poteſt haberi ſuſpectus familiaritate,vel alia de cauſa,quę
verba ſunt multum no.& vera,ſm Bal. ibi, de quo vltimo ha-
bes glo.in l.maritus.in verbo,à quæſtionibus,& ibi Barto. ff.de
quæſtio.& Barto.in l.1.§.idem Cornelio.in eod.tit. de quæſtio.
179 † Not.diligenter iſtam deci.Bart.& Docto.quòd ſi teſtis [a] ſit
a conſanguineus,vel multum amicus parti, non facit ſemiple-
nam proba.ſequirur dom.Alex. Imo. in conſ. 13. incip. ex his,
quę in themate narrata ſunt,difficultas reducitur,&c.in 1.vol.
item in conſi.18.incip.viſo proceſſu cauſæ vertentis inter Ant.
in eo.vol.& in conſi.32.incip.viſo puncto, & dubijs.lib.1.& in
conſ.122.incip.viſo proceſſu vtriuſq; cauſæ. in 2.col.lib.2. Ad-
do pro hoc glo.not.in §.cogitandum. in verb. teſtes. circa fi.in
Auth.de mona.& ſolennem tex.in c.accuſatores.3.q.5.bene fa
cit,quod volunt Docto. in l.parentes. C.de teſti.& Bar.in l.qui
180 teſtamento.§.quod autem.in vlt.col.ff.de teſt.† nam licèt fra
ter poſſit eſſe teſtis pro fratre,niſi ſint in eiuſdem patris poteſta
te,& conſanguineus pro conſanguineo, vt eſt gl.de fratre in d.
l.parentes,& glo.in c.conſanguinei,in glo.magna. 3. q. 5. Bald.
in l.fi.in 2.colum.C.de proba. & de fratre, & conſanguineo eſt
glo.in c.inſinuante.in glo.1.& glo. in c. cum R. Canonicus. in
glo.2.ſuper ver.ſocij.de offic.deleg.quicquid dixerit glo. 3.q.5
c.1.dicunt Doct. in d.l. parentes,& Bart.in d.§. quod autem. in
vlt. colum. quòd non faciunt tantam fidem, ſicut faceret ex-
traneus teſtis,imò diminuitur eis de fide, per glo. in d.l.etiam
matris.ff.de proba.Et quòd frater, & conſanguineus licèt poſ-
ſint eſſe teſtes,tamen ſunt ſuſpecti,& eis diminuit̃ de fide,vt te-
net Specu.in tit.de teſte.§.1. ver. item quod eſt frater. Ioan.de
Imo.in d. c. cum R. Canonicus. Bene facit.c.ſuper eo.de teſt.
Confirmo, & fortius: nam licèt affinis non repellatur à teſti-
monio in cauſis ciuilib.glo.in c.accedens,el 1.in verb. ſubeſſe,
vt lite non conteſt.tamen eſt ſuſpectus teſtis.ita ſing. Barto.in
l.aut affinitate.ff.de procu.Gul.de Cun.in l.cui eorum.§.affini-
tas.ff.de poſtul. Bald.in c.ex literis.de teſt.dom. Alex.Imo.in d.
conſ.13.in 12.col.in 1.volum.& in d.conſi. 18.in 2.col.eo.vol.
idem expreſsè tenet Ang.in conſ.261.incip.ponderandum eſt.
iſtud de affinitate,quòd in effectu repellat teſtem, quia ſuſpe-
ctus redditur, limita ſing.ſm Ang.in conſi.194.quod incip.vi
ſis proceſſibus.in 2.col. quando eſſet affinitas per lineam aſcẽ-
dentis,vel deſcendentis,ſecus ſi eſſet affinitas per lineam tranſ-
uerſalem,allegat Innoc.& Io.And. in c.nonnulli, vbi Cano.de
reſcrip.& hoc bene no.Item prædicta omnia,ꝙ frater,conſan-
guineus,& affinis licèt poſſint eſſe teſtes, tamen redduntur ſu-
ſpecti, & eis diminuitur de fide, limita multum ſingu. ſecun-
dum Io.de Imo.in d.c.cum R. Canonicus.niſi talis frater, vel
conſanguineus,vel affinis eſſet religioſus ordinis Cartuſien.vel
montis olíueti Bononiæ, vel eſſet laicus notæ, & probatæ fi-
b dei,quia tunc etiam nihil diminuitur de fide. [b] Pro hoc vlti-
mo ego allego in ſimili bonum tex.in c.ex literis.in fi. de teſti.
Facit etiam,quod ſing.decidit Spec.in tit.de inſtru.edi.§.fi.ver.
ſed quid ſi debitor, vbi tenet, ꝙ ſi quis renunciauit in iudicio
productioni teſtium, vel inſtrumentorum, tamen iudex non
obſtante tali renuntiatione poteſt recipere teſtes ſi ſunt lega-
liſſimi,& multum ſpectatæ fidei,ſequitur Io.And.ibi dicens,ꝙ
idem voluit Albe.d.Ant.in c.2.ad fi. de proba.dicit,ꝙ iſtud ſa-
tis verum eſt de æquitate Canonica,ſequitur Alex.in Auth.iu-
bemus.C.de iudi.licèt aliter teneat dom.Anto.in c.cum Ioan-
nes eremita.in 1.char.de fide inſtru.vt refert do. Fran. de Aret.
in c.2.in 6.colum.de proba. Confirmo per illud,quod ſing.de-
cidit Spec. in tit. de iud.deleg.§.ſupereſt,verſi. quod ſi nõ eſt ꝯ-
c ſanguineus,vbi tenet, ꝙ quamuis non poſſit quis eſſe iudex [c]
in cauſa propria,aut filiorum,aut familiæ ſuæ,eo quia eſſet ſu
ſpectus.l.qui iuriſdictioni.ff.de iur.omn.iud. cum ſim. tamen
fallit,quando eſſet talis qualitatis,propter quam ſuſpicio in eo
veriſimiliter ceſſaret,vt qa eſſet monachus Ciſtercien. ordinis.
arg.l.non omnis.§.fi.ff.de re milit.& l.3. in prin.vbi bonus tex.
in verſi.nam ſi careat ſuſpicione.ff.de teſt.ꝙ dictum ſimpliciter
ſequitur dom.Alex.in d.l.qui iuriſdictioni. in 1. colum.in 6.fal-
len.Confirmo etiam per aliud,quod pulchrè, & ſingu.dicit d.
181 Ant.de But.in c.poſtremò.de appel.† ꝙ licèt coniunctus par
ti poſſit recuſari vt ſuſpectus ab aduerſario propter coniun-
ctionem ſanguinis, vt ibi, tamen ſi ille coniũctus eſt homo
magnæ ſanctimoniæ, non poterit recuſari vt ſuſpectus, quia
non eſt præſumptio ꝙ propter coniunctionem ſanguinis iniu
ſtè iudicet,quod tene menti.Idem tenet ibi Ioan. And.& Petr.
de Anch.& dom.Ant.de But.in 8.colum.in prin.& ſimpliciter
do.Alex.in l.properandum.§.ſinautem alterutra. in 4. colum.
C.de iud. Confirmo ẽt per aliud ſing. qđ vult Hoſt. in c.finem
182 litibus, in penult.col.de dolo,& contum. vbi ſing. vult, † ꝙ ſi
litigans eſt magnæ, & approbatæ vitæ, & fidei per ciuitatem,
& ſuccumbat in cauſa, non tamen debet condemnari in expẽ
ſis,quia non eſt veriſimile, ꝙ ſine aliqua cauſa motus fuerit ad
litigandum.allegat.in argum.c.2. §.ſuper eo.de oper.nou.nun.
ego allego bonam glo.in c.expedit.12.q.6.in glo.fin.ſuper ver-
bo ſcirent,quæ dicit,ꝙ tales perſonæ ſemper præſumuntur iu
ſtam cauſam fouere. Facit in ſim.tex.in l. ſi à bonæ fidei,& qđ
ibi pulchrè Ang.ff.de rei vend. alibi tñ dicit gl.in l.illicitas.§.illi-
tas. ſuper ver.concutiendos. ff.de offic.præſi.ꝙ multi homines
veniunt in veſtimentis ouium,intus autem ſunt lupi rapaces.
¶Item intellige prædicta omnia, quibus dixi,quod frater con-
ſanguineus,& affinis licèt poſſint eſſe teſtes,tamen ſunt ſuſpe-
cti,& diminuitur de fide,vt ſint vera,niſi tacitè fuerint appro-
bati per aduerſam partem, quæ eis nihil oppoſuit de hoc, eo
quia exceptio conſanguinitatis, vel affinitatis erat nota parti
aduerſæ, ideo debuit expreſsè opponi ante publicationem te-
ſtium,aliàs ſi non fuerit oppoſita, tales teſtes intelliguntur taci
tè approbati,vt dixi.ſ.in textualib. huius legis in 2.no.quod ce
cidit ſuper ver.ſolis,vbi ad hoc allegaui opportunas auctorita
tes,& opponit in ſpecie dom.Alex.Imol.in pręalleg.conſ.264.
in 3.& in penult.colum.Et iſta omnia bene ſigna,& commen-
183 da memoriæ,quia vtilia,& quotidiana ſunt.¶† Secundò prin
cipaliter limita regulam.ſ.datam, ꝙ vnus teſtis ſemiplenam
probationem facit, vt non procedat quando veriſimiliter cir-
ca idem poſſunt haberi plures teſtes:exemplum,ſi ſit ſtatutum
in ciuitate,quòd fama plenam ꝓbationem inducat, certè vbi
fama eſt,neceſſariò ſeq̃tur,quòd plures ſcire, & deponere poſ-
ſunt,tunc vnus ſolus teſtis non probaret famam ſemiplenè,ita
vt ſit locus iuramento neceſſario in ſupplementum proba.
quia pręſumptio eſt contra producentem, quare plures teſtes
non produxerit,ſicut eſt præſumptio contra producentẽ exẽ-
plum inſtrumenti,quando poteſt producere originale,l.fin.C.
de fid.inſtru.& tetigi.ſ.poſt Bar.in illa quæſt.an exemplum in-
ſtrumenti probet.ita concludit Barto.hic.in 10.colum. & cùm
eo tenet Ang.Fulg.Pau.de Caſt.& d.Alex.hic,Bald.in d.l.in bo
næ fidei.in 3.col.& ibi Saly.in 12.colum. dom.Anto. de But.in
c.fin.in 6. colum.extra eo.idem ibi Bald.in 9. colum.quia cùm
actor fuerit in culpa,qui potuit plures teſtes producere,& non
produxit,certè adiuuari non debet. l. argentarius.§.cum autẽ.
ff.de eden.& l.de rebus.in fi.ff.de arbitr.refert tamen Bart. Ray.
tenere contrarium,& malè,& cum Barto.tenet etiam d.Alex.
in conſi.190.lib.3.inci.viſo proceſſu cauſæ vertentis inter And.
in vlt.colum. Bene facit,quod voluit Bal. in l. de quibus.in 22.
colum. ff.de leg. vbi tenet, ꝙ ad probandum conſuetudinem,
vel notorium,probatio vnius teſtis non ſufficiat,vt ſit locus iu
ramento in ſupplementum probationis, quia ꝯſuetudo,& no
torium veriſimiliter debent eſſe nota multis. Tertiò fallit præ-
dicta regula in caſibus, in quibus duo teſtes non ſufficiunt, &
non facerent plenã probationẽ,vt in caſu l.fi. C. ſi cer.pet.& in
ſimil.tunc in illis vnus teſtis non faceret ſemiplenam proba.per
fundamentum gl. ſumptum à contrario ſenſu, ꝙ ſi duo teſtes
faciunt plenam,ergo vnus ſemiplenam,quod fundamentum
glo.intelligitur,quando illa duo ſunt æqualis potentiæ, aliàs ſe
cus, vt hic declarat Bar. in 10.colu. in fin. quem vide per teip-
184 ſum.† Iuxta hanc fallen.quærit Barto.opportunè in 11. colu.
in teſtamentis requiruntur. ſeptem teſtes, nunquid duo ſemi-
plenam probationem facerent? videtur, ꝙ non per fundamen
tum glo.ſumptum à contrario,vt proximè dixi, quia in teſta-
mentis quatuor teſtes non faciunt plenam proba. ergo etiam
duo non debent facere ſemiplenam. Hoc non obſtante Bart.
hic fuit in mirabili,& ſingu. opin. ꝙ ſi iſti duo teſtes ſimpliciter
deponerent,quòd teſtator reliquit.100.Titio, tunc nihil peni-
tus probarent,etiam ſi hæres confiteretur, quia tunc eſſet reli-
ctum in minus ſolenni teſtamento,cùm in eo eſſet defectus in
numero teſtium,ſed ſi iſti duo teſtes deponerent, quòd teſta-
tor coram ſeptem teſtib. rogatis reliquit Titio. 100.iſto caſu
concludit mirabiliter Barto. (& fuit ſua noua conſideratio,)
quòd iſti duo teſtes ſemiplenam proba.facerent.alleg. not.in l.
2.C.de bon.poſ.ſecundum tabu.& not.in l.hac conſultiſſi.§.ex
imperfecto. C. de teſt. & in l.fi. C.famil. erciſc.pro hoc etiam
adducit fundamentum,in quo facit totum capitale,quia pro-
batio

ADDITIONES.

a ¶Teſtis Adde Docto.in l.etiam matris.ff.de probatio.Ant. de But.in cap.fin.
de iureiuran.

b ¶De fide. Adde Iaſo. in l. iubemus. C. de iudi. vbi pono. & ibi ampliat.
PVRPV.

c ¶Non poſſit quis eſſe iudex.Adde l.1.C.ne quis in ſua cauſa.Bar.in l.proximè
ff.de his,quæ in teſt.delen.Inno.in c.noſti.de elec.

batio fit in teſtamentis,& componitur ex duobus videlicet ex probatione iuriſgen.& ex ſolennitate iuris ciuilis, patet quia ſi ſolennitas iuris ciuilis ſubducatur, remanet probatio iuriſgen. cum duobus teſtibus,quæ ſufficit, vt patet in teſtamento mili tis,in quo caſu ceſſat ſolēnitas iuris ciuilis, & habet locum iuſgentium,& ſic duo teſtes ſufficiunt.l.diuus.ff.de teſt.milit.l. mi lites.cum glo. C.de teſt. milit. eod. modo in teſtamento patris inter liberos l.hac conſultiſſima.§.ex imperfecto.C.de teſt. Mo do iſtæ duæ partes ſcilicet ſolennitas iuriſgen. & ſolennitas iuris ciuilis conſtituunt plenam proba. teſtamenti,ergo ſolennitas iuriſgent. de per ſe, quæ eſt contenta numero duorum teſtium,cùm ſit pars potentior, debet ſufficere ad inducendum ſemiplenam proba. non aſſumendo in teſtamento probationem,quæ proueniat ex numero teſtium, ſed per illas duas ſolennitates iuriſgen.& iuris ciuilis.Præterea ſecundum Barto.illa ſolennitas iuris ciuilis ſemel affuit in tali teſtamento, prout illi duo teſtes deponunt,ergo licèt de præſenti interuenire non poſſit,vt quia alij quinq; teſtes fortè ſint mortui,illi duo teſtes qui ſuperſunt, debent ſaltem inducere præſumptionem,& ſemiplenam proba.per l.teſtium,in fi.C. de teſti. ita reſidet Bart. Iſta opin. Bart. *per omnes indifferenter reprobatur*, tamen repetendo hanc l.poſſet quis aſſumere hanc opin. Barto. pro vna conclu. & diſputando poſſet de facili ad obiecta reſpondere, quia nihil adducitur,quod multum ſtringat.Iſtam opi.reprobat Sali.hic,& in d.l.in bonæ fidei. 11.colum. vbi dicit, quod iſta opinio Bar.apparet ſibi vna truffa. mouetur, quia fides, & probatio de teſtamentis, quæ fit iudici. l. quinquaginta, aliàs quingenta.ff.de proba.non fit, vt ex duabus ſolēnitatibus diſtinctis, ſcilicet iuriſgen.& iuris ciuilis,vt dicit Barto. ſed fit ex fide,quæ adhibetur tot teſtibus propter eorum numeroſitatem, vt ſecundum eum clarè probant tex.in l.hac conſultiſſima.in prin. & in l.vnus.C de teſt.& expreſſus tex.in l.fi.C.de fideicom.Potes reſpondere,quòd iſtam numeroſitatem ſeptem teſtium ſolùm ius ciuile adinuenit,licèt iuſgen. non curet, ſecundum qđ in ore duorum,vel trium conſiſtit omne verbum.Item mouetur Sal.nam cum iuſgen.exigat tantùm duos teſtes,ius autem ciuile requirat ſeptem,nunc cenſetur totum ius ciuile,quia regulā habemus,ꝙ quando ius ciuile aliquid addit, vel detrahit iurigen.efficitur ius ciuile.l.ius ciuile.ff.de iuſt.& iur. Rñde,qa hic eſt fallacia,quia illud,quod additur,vel detrahitur iurigen. illud additum bene efficitur ius proprium ciuitatis, & ſic ius ciuile,tamen quod primo erat de iuregen. durat, aliàs iuſgen. eſſet in totum ſublatum, quia rarò inuenietis aliquid de iuregen.quin aliquid non ſit additum, vel detractum de iure ciuili, & tamen durat iuſgen.ſed tamen illud, quod eſt additum, vel detractum bene eſt ius ciuile,ita loquitur.d.l.ius ciuile, vnde putat Sal.quòd in teſtamento ad probandum ſemiplenè neceſſariò exigantur quatuor teſtes. Subdit tamen not. & iſtud no quod etiam ſi eſſent quatuor teſtes,per quos in teſtamentis induceretur ſemiplena probatio,nō tamen illa ſemiplena probatio aliquid releuatet,nec faceret, ꝙ per hoc eſſet locus iuramento neceſſariò in ſupplementū proba. aliàs ſequeretur abſurdum,ꝙ ex teſtamento non publicato,ſi tres teſtes teſtamentarij eſſent mortui,ꝙ poſſunt hæreditas, & legata effectualiter peti ex teſtamento, producendo quatuor teſtes, qui deponerent de tenore teſtamenti, ꝙ teſtamentum eſſet factum corā ſeptem teſtibus rogatis, & poſtea iudex deferret iuramentum in ſupplementum proba.quod tamen videtur contra not.in l. 1.& melius in l.2.C.de teſt.& maximè, quia nos videmus in ſimili,ꝙ in contractu celebrato in ſcriptis, ſi ſit ſemiplenè probatum per vnum teſtem, eſt locus iuramento in ſupplementum proba.vt not. in Auth. ſed nouo iure.C.ſi cer.pet. Contra Bar.etiam tenet Ludo.Roma.hic in 33.colum.motus,quia de iuregen.non fuit aliquid diſpoſitum de ſolennitate numeri teſtium circa teſtamentum,ſed illud totum fuit inuentum de iure ciuili, hoc probat primo per l. quidam. ff. de pœn. ſecundo quia teſtamenti factio non erat cognita de iuregen.cùm ſit de iure ciuili,ergo non poteſt dici,ꝙ ipſi teſtamento non cognito de iuregen. fuerit ab ipſo iuregen. adiecta qualitas numeri teſtium,quoniam ſic eſſet reperire qualitatem ſine ſubiecto, qđ eſt impoſſibile.l.eius,qui in prouincia.circa fi.ſ.ſi cer. pet.Iſtud fundamen.Ludou.Roma.non eſt tutum, neque bonum,quia præſupponit, quòd teſtamentum ſit in totum inuentione de iure ciuili, quia ego dico quòd licèt ita tenuerit Bart. in diſcurſu in l.ex hoc iure in 3.colum.in prin.ff.de iuſt.& iure, *tamen in contrarium eſt communis ſententia*,quòd teſtamentum inuentione ſit iuriſgen.ſed ſolennitates, quæ poſtea in eo requiſitæ fuerūt, illę bene ſunt de iure ciuili partim, & partim de iure prætorio. Inſti.de teſta.in prin.ita tenet ipſemet Barto.in l.interdum.in 3. colum.ꝟ.de condi.indeb.& communiter Cano.vt dom.Anto. de But.& dom.Panor.in rub.de teſt.& eſt bonus text. in l. ſi teſtamentum. C.de teſt. vbi princeps per reſcriptum non poteſt tollere teſtamentum,eo quia eſt de iuregen.nam ſi ſolùm eſſet de iure ciuili, princeps etiam ſine cauſa poſſet tollere ea, quæ ſunt iuris ciuilis, vt not. glo. & Docto.in l.fi.C.ſi contra ius,vel vtil.publ.& c.quæ in eccleſiarum.de conſti. & Bal.in prooe.ffo-rum.cum ſim.Bene facit,quod no.Barto.in rub.ff.de acquiren. hæred.in 2. q. de quo puncto vide plenè per Ful. & Ludo.Roma. in d.l.ſi teſtamentum. cum concord.vnde ipſe Ludo.Roma.ſentiens hanc reſponſionem dixit, quòd etiam dato quòd velimus dicere teſtamenti factionem de iuregen.adinuentam, & conſequenter qualitatem numeri teſtium potuiſſe de iuregen.adinueniri,tamen ſecundum eum, fundamentum Barto. adhuc remanet falſum ꝑ rationem Sal.proximè relatam, quā ſibi aſcribit, quia qñ ius ciuile aliquid addit, vel detrahit iurigen.efficitur ius ciuile,ſed reſpondeo vt ſuperius reſpondi. Cōcludit ergo Ludo.Roma. ꝙ ad probandum ſemiplenè teſtatoris voluntatem,quatuor teſtes requiruntur, nec duo ſufficiunt contra Bart. & proderit ſ͠m eum ſemiplena probatio, non ad effectum, ꝙ poſſit poſtea perueniri ad deferendum iuramentum neceſſarium in ſupplementum probatio. ſed ad probandum,quòd relictum in teſtamento, quamuis etiam non ſolenni,ſit naturaliter debitum,vt not.glo.& ibi diſputat Bar.& Docto.in l.cum quis.C.de iur.fac.igno.& in l.1. ꝟ.de condi. indeb. Contra Barto.etiam tenet Pau.de Caſt. ad fi. dicens, ꝙ iſtud dictum Bar. nunquam ſibi placuit,eo quia ſolennitas teſtamenti eſt indiuiſibilis, adeo ꝙ non ſolùm duo teſtes imò nec etiā ſex fidem facerent in teſtamento, quia requireretur, ꝙ omnes ſeptem [a] interfuerint teſtamento quo ad ſolennitatem,& per omnes probetur veritas, per not. per glo. in l.2. C.de bon. poſ.ſ͠m tabu.Ad iſtud reſpondeo,ꝙ argu.ſuum procedit quātum ad plenè probandum, ſed quo ad probandum ſemiplenè,vt dicit Bart.ſufficit duos teſtes deponere, ꝙ tota ſolennitas ſeptem teſtium interuenit tempore conditi teſtamenti, in quo relicta ſunt 100.Titio.Contra Bar.etiam tenet do.Alex.Imo.in 31.col.ad fi.dicens ꝙ opin.Bart.non poteſt defendi, quia confunditur per proprium fundamentum ipſius.Bart.nam ſi vera eſſet eius opin.ſequeretur,ꝙ etiam ſi duo teſtes ſolùm deponerent,ꝙ teſtator reliquit 100. Titio, & non dicerent præſentib. ſeptem teſtibus rogatis, adhuc iſto caſu ſemiplenè probarent, quia probatio eſſet facta ſ͠m iuſgen.& tamen ipſemet Bart. tenet contrarium. Ego puto, quod ab iſto fundamento, prout etiam ab alijs poſſit defendi Bar. & ex verbis eius à parte colligitur reſponſio.Nam quando duo teſtes ſolùm dicunt ſimpliciter,ꝙ centum in teſtamento fuerunt relicta Titio,& non dicunt præſentib.ſeptem teſtibus rogatis,ideo tunc non probant ſemiplenè, quia defectus eſt non in dicto, ſed in numero teſtium,nam tunc nihil releuaret, dato ꝙ etiam ſemiplenè probarēt,cùm appareat illud fuiſſet relictum in minus ſolenni voluntate,quo caſu etiam ſi eſſet hæres, & fateretur,nihil releuaret,& ſic nihil prodeſſet iſta probatio facta ſ͠m ſolum iuſgen.ſecus eſt,quando illi duo teſtes dicunt.ꝙ præſentibus ſeptem teſtibus rogatis, tunc apparet, ꝙ non eſt defectus in numero teſtium,ſed in dicto,ideo tunc ſemiplenè probant, & iſta fuit ꝓpriè intentio Bar.& ſic ex iſtis apparet,ꝙ diſputando poteſt fa-
185 cilè defenſari opin.Barto. † pro qua addo bene facere, quod in propoſito pulchrè decidit Bal.in c.1.§. ſacramētum.in 3.col. circa fi.in ver.ſed tunc quæro quomodo ego ſciam. de conſuetud.rect.feud.vbi quærit Bald. In feudis ad ſolennitatem inueſtiturę feudalis requirunt̄ duo teſtes pares curiæ,nunquid vnus ſolus teſtis poſſit probare ſemiplenè inueſtituram ſolenniter fuiſſe factam coram duobus paribus curiæ, vel coram eo, & alio pari curiæ?Et dicit,ꝙ illa.queſt.tangitur in ſimili per glo.in l.hæredes palàm.in princ.ff.de teſta.& in l. 2. C.de bon. poſ.ſ͠m tabu.concludit ibi ſing.Bald.ꝙ ſi tales teſtes deponant de veritate,& ſolennitate inueſtituræ,quòd ſemiplenè probant, vt ibi per eum, tamen quia alij omnes communiter tenent contra Bart.non diſcedo à communi ſententia, quam contra Barto. etiam tenet dom.Anto.de But in c.fin.eod.tit. & Fulg. in d.l.2. per glo.ibi,& Ange. in d. l.in bonæ fidei,in vlt.colum. vbi dicit vnum magnum verbum, quod opin. Barto. de conſuetudine
186 non ſeruatur.† Pro iſta communi ſententia contra Bar.bene facit not.verbū Bald.in d.l.2.ad fi.vbi probat, quòd quando ad ſubſtantiam actus, & de forma probationis requiritur certus numerus teſtium,tunc etiam ſi in tali probatione non deficeret niſi vnus teſtis,non poteſt deueniri ad iuramentum in ſupplementum probationis, & maximè ſecundum eum iſtud ꝓcedit in teſtamento, in quo teſtes debent eſſe rogati, & ideo cùm

ADDITIO.

[a] ¶Quod omnes 7.teſtes.Adde tex. & ibi Docto. in c. cum eſſes.de teſti.

cùm pars, quæ nunc agit non fuerit rogata, nec possit subrogari loco testis rogati, consequens fit quod eidem non potest deferri iuramentum in supplementum proba. quia per iuramentum pars subrogatur loco testis, & quando in teste requiritur qualitas, quod sit rogatus, iuramentum solum nõ potest istud operari, ita etiam no. Bald. in c. 1. §. item si vasallus, in 3. colum. de controu. inuesti. & Bal. in d. l. in bonæ fidei, in 2. col. circa fin. & Ludo. Roma. hic in 26. col. Ex prædictis omnibus relinquitur cõcludendum *communem sententiam* esse contra Bart. ꝙ duo testes deponentes super testamento qualitercunq; deponant, nunquam probant etiam semiplenè. Vnus tamen casus est valdè sing. in quo per duos testes tantum potest plenè probari testamentum, etiam si sit quæstio de voluntate testatoris non solùm de solennitate, quando instrumentum testamenti authenticum factum corã septem testib. esset deperditũ, nam probato casu amissionis, tunc tenor testamenti, & ipsum testamentum plenè probatur per duos testes, ita in simili probat singu. tex. in l. testium. in fi. C. de test. quem allegauit Bar. hic in fi. huius quæst. & illum tex. ibi in specie Bal. ad hoc no. in 2. colum. & reputat ad hoc esse notan. & mirabilem. Idem ibi not. Sal. in vlt. not. & bene facit quod ibi dicit Cyn. in 6. no. & dicit Raph. Cuma. in l. hæredes palàm. in prin. ff. de test. quod illud dictum Bald. est multum tenendum menti, quamuis s'm eum non sit fortè auctoritate roboratum, & idem tenet Ang. in d. l. testiũ. vbi tamen intelligit, & restringit hoc esse verum, quando illi duo testes fuissent præsentes in testamento, ita ꝙ per eos probaretur, qualiter fuit cõfectum testamentum, per d. l. testium. in fi. cum ibi no. Idem quod Bald. tenet Ludo. Roma. in d. l. 2. & ibi Dom. Alex. Imo. sustinet dictum Bald. generaliter, etiam si illi duo testes non fuissent præsentes testamento, quando tales testes probantes amissionem instrumenti testamenti, & deponentes de eius tenore essent valde periti, puta duo notarij, quia sufficeret, dato quod non fuissent presentes testamento, per illud quod habetur in c. cùm olim. el 1. de priui. & no. Barto. in Auth. si quis in aliquo. circa med. & ibi Cy. C. de eden. Bar. in l. sicut. C. de fid. instru. & in l. 2. §. diuus. ff. de iure fisc. quod bene no. Vltra tres fallen. Bar. in quibus testis non facit semiplenam proba. quædam aliæ sunt addendæ. Sed caue, quia Lud. Rom. simul hic immiscet, & cõfundit 21. casus, quorum aliqui (sed pauci) tendunt ad propositum nostrum, scilicet ꝙ vnus testis non semiplenè probet. Aliqui sunt, in quibus dato ꝙ testis semiplenè probet, tamen non defertur iuramentum in supplementum proba. & isti non sunt ad præsens propositum. ergo separo istas duas materias, prout fieri debet, & hic solùm attingam, in quibus casib. vnus testis non semiplenè probat. postea. ĩ. loco suo sequendo ordinem Bart. ponam, & recolligam casus, in quib licèt fuerit probatum semiplenè, tamen non est locus huic iuramento necessario in supplementum proba. Quarto ergo vltra Bar. fallit prædicta regula, quando testis etiam nõ interrogatus à iudice non assignaret rationem, vel causam dicti sui, tunc non facit semiplenam probationem, [a] nam licèt duo testes non interrogati de causa faciant plenam proba. quia non tenentur assignare rationem dicti sui, si non interrogentur, vt est gl. in l. solam. in gl. magna. ad fi. C. de testi & in c. cùm causam, quæ inter Archiepiscopum, in gl. magna. super verbo, de causis. circa prin. de testi. & 4. q. 3. c. solam. super verbo attestatione, tamen vnus testis non facit semiplenam probationẽ, si non assignat rationem dicti etiam non interrogatus, sicut qñ vnus testis non dicit plenam veritatem, vt no. gl. in l. Lucius. ff. de infa. eo quia talis examinatio non caret aliquali boni viri suspicione, cùm iudex non laborauerit ad veritatem inquirendam. nam modicus defectus impedit semiplenã proba. vnius testis, nec mirum, quia satis exorbitat fides vnius testis à iure communi. c. in omni. de testib. ita sing. decidit Bal. in c. 1. §. sacramentum, in 2. colum. de consuetud. rect. feud. Et per hoc ego infero, quòd non semper erit bonum fundamen. glo. nostræ, quod duo testes faciant plenam probatio. ergo vnus facit semiplenam, istud non procedit, quando ratio non assignatur per testes de causa non interrogatos, quia duo testes bene probant plenè, & tamen vnus non probat semiplenè. istum dictum Bal. pluries reassumit, & sequitur Ludo. Rom. in hac l. in 26. col. in fi. in 6. fallen. & in seq. colum. in 10. fal. & in 31. colu. in fin. & in repet. rub. ff. de arbit. in 10. col. sequitur simpliciter. d. Ale. Imo. hic in 32. colum. Bene facit, quod voluit Iac. But. in q. per eum disputata, quæ inci. quæstio talis est, quidam petijt à Titio, &c. vbi dicit eleganter, quòd quando testis non reddit causam dicti, quia non est de ea interrogatus, non ita perfectè probat sicut ille, qui reddit bonam causam, & ideo duo testes reddentes causam legitimam etiam non interrogati, præponderant, & præferuntur totidem testibus deponentibus sine assignatione causæ, quia vera redditio causæ præponderat causæ præsumptiuæ, quod dictum pro valdè no. refert, & sequitur Bald. dicens, quòd alibi non inuenitur in l. presbyteri, circa fin. C. de Episc. & cler. sequitur Ludo. Roma. in l. 1. in prin. ff. de nou. ope. nnn. & in repet. rub. ff. de arbit. in 10. colum. Addo bene facere quod dixit Bald. in l. de quib. in repet. in 24. colum. ff. de legib. vbi dixit, quòd si vterque litigantium produxit pro sua parte vnum testem, ille testis, qui reddit rationem dicti sui, præfertur dicto alterius non reddentis causam, imò singul. subiungit Bald. (& istud bene no.) quòd testis non reddens rationem dicti sui, non debilitat dictum alterius testis reddentis rationem, quin ei, qui produxit illum vnicum testem reddentem rationem dicti, possit deferri iuramentum in supplementum probationis, quod dictum perpetuò teneas cordi, & facit ad ea, quæ ĩ. dicentur in loco suo, &c. Quintò prædicta regula procedit, quando testis immediatè deponit super facto, tunc bene probat semiplenè, sed si non deponit immediatè super facto, sed super indicio ad factum, tunc non probat semiplenè, imo nec facit indicium, vnde si vnus testis deponeret, quòd vidit mutuari, & numerari pecuniam, iste testis deponit immediatè super facto, tunc bene probat semiplenè, sed si testis deponeret, quod audiuit, vel etiam vidit confessionem talis mutui, tunc non deponit immediatè super facto, sed super indicio ad factum, & tunc non probat semiplenè, & ratio est, cùm indiciũ sit plenè probatum per duos testes, certè vnus testis non facit semiplenam probationem facti principalis, sed benè illius indicij, & sic vnus testis etiam non probat indicium, sed duo requiruntur, glo. est not. quam Bar. ibi multum not. ad propositum nostrum in l. fi. & ibi Bald. etiam in fi. C. famil. ercis. & illam gl. ad hoc reputat singu. Ange. in l. fi. circa fi. principij, vbi ad hoc adducit duo pulchra exempla. ff. quod met. causa. nam si reperiatur homo occisus, & vnus testis deponat, ꝙ vidit Titium exeuntem cum ense sanguinolẽto, vel imputatur Titio, quòd furto surripuit certos libros alicui, testis vnus deponit, ꝙ vidit Titium exeuntem de domo habẽtem fardellum sub chlamyde, ꝙ talis testis non facit indicium ad torturam, quia non deponit immediatè super facto, scilicet, ꝙ viderit fieri homicidium, vel fieri furtum, sed deponit super indicio ad factum, quod indicium per duos testes probari debet, vt dixi, ergo vnus nõ sufficit, & de dicto illius testis, qui vidit aliquem cum ense sanguinolento, vide per Bar. in l. 3. in princip. ff. de fur. & in l. fin. ff. de quæstio. per Bald. in l. neque natales. C. de proba. cum concordan. & ꝙ vnus testis non probet indicium ad factum, sed duo requiruntur, adde etiam Barto. hoc expresè dicentem in d. l. fi. ff. de quæstion. circa fi. vers. quæro qualiter, allegat. d. gl. in l. fin. C. de silen. adde Ange. in Authen. de testa. imperfect. in princip. vbi ponderat esse aliam glo. de hoc, & Ang. in l. fi. C. de condi. vbi ponderat de hoc aliam glo. super ver. excepto. Bald. in l. si quis ex argentarijs. §. 1. in ver. quod enim. ff. de eden. & in l. 2. in princip. aliàs est l. 3. ff. de excu. tut. & in d. l. fin. in prin. in 1. lect. ff. quod met. causa. & Bald. hic in 10. colum. & in terminis nostris, quòd quando testis cum iuramento non immediatè deponit super facto sed super indiciis ad factum, ꝙ non probet semiplenè, dicit Paul. de Cast. hic in vltim. colum. licèt nihil alleget, adde Bald. in specie in d. c. 1. §. sacramentum, in 4. colu. de consuetud. rect. feud. dom. Abb. Panor. in d. c. fi. §. sanè. in vlt. colum. Sextò fallit prædicta regula, quando talis testis esset fœnerator, infidelis, Iudæus, vel aliter infamis, tunc non probaret semiplenè, ita Ludou. Roma. hic in 27. colum. in 12. fal. & seq. sed ista fallentia continetur sub prima fal. Barto. & Docto. superius relata, quia talis testis tunc non est omni exceptione maior, cùm possit sibi impingi macula infamiæ. Benè facit, quod in terminis inquit Bald. in d. §. sacramentum. in 2. colum. circa med. vbi dicit, quòd si testis erat infamis infamia facti, quæ habet debilitare fidem testis, non esset integer testis ad hoc, vt deferri sibi possit iuramentum necessarium in supplementum proba. vt dicit not. in l. Cassius. ff. de senat. & in l. j. C. de sum. trinit. & fid. cathol. Facit optimè, qđ vult Cy. in d. l. in bonę fidei. in 7. quæst. & Bal. in l. qui accusare. C. de eden. vbi volunt, quod fœneratori, Iudæo, infideli, vel aliter infami non deferatur iuramentum in supplementum proba. quamuis semiplenè probauerit, de quo infra dicetur. Septimò dicta regula, quòd vnus testis semiplenè probat, procedit quando dictum talis testis verè, vel necessariò concludit, [b] secus autem si concluderet præsumptiuè tantum, tunc non probaret semiplenè taliter, quòd esset

ADDITIONES.

a ¶Semiplenam probationem. Ampliat Deci. in l. 1. ff. si cert. pet. in articulo de teste vicino, PVRPV.

b ¶Concludit. Idem Deci. in l. 1. ff. si cert. pet. Corne. consi. 69. colum. penul. PVRPV.

esset locus iuramento necessario in supplementum proba. ita Ludo.Rom.in suo consi.91.inci. visis ac percunctatis actis,&c. in 5.col ad fin.allegat pro hoc gl.in l.3.§.1.in ver.leuior.ff.de mino.& in l.non est verisimile.in prin.ff.quod met.causa. Pro hoc ego pulchrè infero,quod si testis deponat se scire,quia vicinus,vel consanguineus, certè cùm ista sit præsumptiua probatio, & non vera,aut necessariò concludens, vt est de mente Bal.in l.1.in 4.col ff.si cer.pet.tenet Bal.in l.conuenticulam.C.de Epis.& cler.& in l.1.in 7.colum.C.de ser.fug.& in l.data opera. in 13.colum.C.qui accu.non pos.talis testis non semiplenè probaret. ita quod esset locus iuramento necessariò in supplementum proba,Confirmo per illud quod fortius, & sing.tenet Bal. in l.2.in repe.magna.C.de rescin.vend. in princ.in vlt.char.vbi tenet,quòd talis testis deponens,quia vicinus,vel quia consanguineus, facit solùm indicium, & clarum est quòd indicium est minus,quàm semiplena probatio,secundum glo. in l. cum probatio.ff.de proba.cum concor. quas superius dixi.de tali tamen dicto testis vide materiam plenius traditam per Barto.& alios in d.l.1.per Cano. in c. literis, de præsump.cum suis concord.etiam pro ista limita. adde quod dicam in sequ. Octauò prædicta regula fallit,quando testis deponit super eo,quod est remotum à natura contractus,tunc vnus testis non probat semiplenè, ita quod sit locus iuramento necessariò, quia cùm eius testimonium non consonet naturæ, per consequens nec
* iuri,quod naturam imitat, * & sic in contrarium surgit præsumptio,taliter quod testis non probabit semiplenè,ita no.dicit Baldus in d.§.sacramentum.in 2.colu. in fin.vbi dicit,quòd istud est semper memoriæ retinendum.Refert,& sequitur Ludo.Roma.hic in 26.col.in 6.fal.vbi dicit de hoc esse tex sing.in c.1.§.præterea.in tit.quid sit inuest. in vsib. feud. Bene facit,quod pulchrè no.Bal.in d.c.1.§.fin.per illum tex. in tit. quid sit inuesti.vbi dicit, ꝙ cùm pacta extranea non præsumantur, ꝙ vnus testis de eis deponens non probaret semiplenè, ita ꝙ sit locus iuramento,quod alibi dicit Bald.non reperiri.facit,ꝙ dicam in seq fallen statim.Nonò prædicta regula fallit, quando testis habet aliquam præsumptionem contra dictum suum, quia talis præsumptio elidit vim illius testis,& facit vt non probet semiplenè ita probatur in l.fi.in prin. cum glo. magna super verbo præsumptioni,circa prin.quod met.cau.& ibi Bal.no.& clarius Ang circa prin.Ludo.Roma.in prealleg.consi.91.incip. visis, ac percunctatis.in 5 col.in fi.Bene facit,quod dixi in præcedenti fallen & est bona glo.in l.1.in ver.non sit.circa fi.& ibi Bar.& Bal no.C.qui,& aduer quos.Bal.in d. l.in bonæ fidei,in 1. col.in 3.oppo.Facit quod dicit Bar.hic in 13.col.in ver.quæro vtrum vna probatio imperfecta,allegando gl.in d.l.1.& ī.loco suo dicetur.Hinc ex istis infertur,ꝙ quando agitur contra officialem in syndicatu,cùm pro eo sit præsumptio,certè vnus testis non faceret semiplenam probationem,taliter,ꝙ locus esset iuramēto necessario,& de hoc est tex.no.in l.fin.ad fin.& ibi Ang.not. C.vbi de ratioci.Ad ista accedat,quod pulchrè not.Bal.in c.1. §.fi.ad fi.per illum tex.in titu. quid sit inuesti. vbi not.ꝙ contra præsumptionem consuetudinis non recipitur iuramentum in supplementum probationis, quod dicit esse tenendum cordi. refert,& sequitur simpliciter Ludo.Roma.hic in 26.colu.in 4. fallen.Decimò prędicta regula fallit,ꝙ vnus testis facit semiplenam probationem in criminalibus sine alijs indicijs, secundū Cyn.in l.fin.C.de quæstion quem refert, & sequitur do.Alex. in consi.354.incip. viso themate antescriptæ inquisitionis.in 2.
a col.Dictum est.s.ꝙ vnus testis [a] regulariter semiplenè probat,
187 † & qui sint casus,in quibus non semiplenè probat, adde ꝙ Specu.in tit.de testi.in §.restat.in versi.hoc tamen fallit.enumerando 30.casus,enumerat quamplures, in quib. vnus solus te-
b stis plenè probat, & plures enumerant Cano. Inno.dom.Ant. de But & alij in c veniens,el 1.de testi.& glo. in c. tanta.in vers. filius.86.dist.vltra quos vnum bene not.ꝙ in causis breuiorib. probatio per vnum testem, vel per famam dicitur plena probatio,& sic non est necesse deferre iuramentum in supplementum proba.& est de mente Bart. in l. de minore.§.tormenta,in vlt.col.ff.de quæstion.dom.Anto de But.in c.veniens.el 1.& in c.1.de appella.& ita expresse not.dom.Math.in 2.not. Eodem modo in iudicijs possessorijs, in quibus dicitur agi de leui præiudicio,probatio per vnum testem, vel per famam habet vim plenæ probationis,ita ꝙ non est opus iuramento necessariò in supplementum probationis,hoc sentit Bart. in l.1.C.quo bon. & clarius in l 2.in vers fin. C. vbi in rem act. quamuis contrarium voluerit Barto.in hac.l.3.& 14. colu. circa fi.& in extrauagan.ad repri.super vers summariè, & secundum do.Math.
188 in 3.not.† Adde etiam quod dicit Bald. in l. præscriptione.in 13.colum.C.si contra ius vel vtil publi. quod licèt regulariter requiratur probatio plena, tamen vbi concurrit fauor probantis,& modicum præiudicium, sufficit etiam solum iuramentum.allegat.l.3.§.duæ causæ. ff. ad Carb.melius facit vulgata.l.
189 Thesaurus.ff ad exhibend. † Adde etiam quod dicto Cardi-
c nalis [c] de latere, vel alterius excelsi viri asserentis aliquid sibi commissum esse à Papa, vel ab alio principe, plenè creditur absque eo, quòd aliter ostendat literas commissionis. c. nobilissimus,vbi glo.reputata singul.97.distin.Specu.in d §.restat. in versi.hoc tamen fallit.in 19.fallen.Bald. in l.iurisiurandi.in 2. colum. in princip. C. de testi. vbi refert Doct.ita dicere, quòd creditur dicto Cardinalis in sibi commissis per Papam, per c. cùm olim essemus.de priui. idem tenet Saly. & dom. Pau. de Cast.in l.vnica.C.de man.princip. & Ludo. Roma.vbi limitat duobus modis,in consi. 59. incip. ad discutiendum, in quarto dubio Contrarium in terminis in Cardinali tenet Bart.in l.vnica.per illum tex. C.de superindi. lib. 10. & in d.l. vnica,per illum textum,vbi bonus tex. C.de manda. princip. Bene facit.c. licet ex quadam.post med in ver. *etiam si præsidiali præfulgeat dignitate*,& tex.in c.cum à nobis.de test.& text.in l. iurisiurandi. C.de testi.& in c.si testes.§.vnius.4.quæst.3. accedat glo.singul. in cap.cum olim.el 1.in ver.quorundam fratrum.de priui.quę dicit,quòd dictum Cardinalis testis non iurati nihil probat, & illam glo.dom.Abb.Pan.ibi reputat singul. ad hoc.Veritas est, quòd dicto Cardinalis non statur in præiudicium alterius, sicut dicto alterius excelsi viri,glo.est in terminis in ca.sicut nobis.in glo.fin.de sentent. excommu. quam ad hoc not.ibi Cano.& per eam infert do.Abb.Panor.quòd si Cardinalis etiam de latere diceret Papam,sibi aliquid commisisse,quod respicit damnum, vel præiudicium tertij, non creditur sibi,nisi bullas apostolicas commissionis ostendat,vt ibi,sed quando dictum Cardinalis non tangeret damnum, aut præiudicium tertij,tūc bene plenam fidem facit,ita procedit gl.in d.cap.nobilissimus, ita in specie tenet dom.Ange.in l.quæcunque.§.fi.ff.de publ.in rem. act. dicens se ita pridie consuluisse apud Veronā,& inuenio, quòd ita pulchrè, & plenè consuluit in consi. 182. quod incip. mandatum principis, vbi concludit, quòd Cardinali quantuncunque legato de latere,vel alij excelsæ personę nullo modo creditur in præiudicium alterius,sed in his,quæ non præiudicant alijs, imò potius commodum subditorum respiciunt,plenam fidem facit, puta, quod habeat potestatem dispensandi,vel absoluendi, vel concedendi indulgentias, vt ibi pulchrè per eum,de quo etiam vide not.Bald.in idem reincidentem in l.exemplo.ad fi C.de proba.& in l.si qua per calumniam.in 3.colum.C.de Episc.& cler.& not.Specu.in tit. de leg. §.superest.in versi,quidam tamen dicunt.Docto. post glo.in d. c.cum olim.dom.Anto.de Butr.in cap. quod super his. de fide instru.& in cap cùm in iure peritus.in 6.colum. de offic.deleg. & in c.sua.de offic.vica dom.Abb.Panor. in cap.quod translationem.de offic.leg.& ibi vide Bald.Dom.de S.Gemi.in c.eos, qui.§.1.circa.fi.de senten.excommu.lib. 6. & latè ac diffusè per Ludo.Roma.in l.sciendum.in versic. 24. deciditur. ff. de verb. oblig.aliquid per eundem Ludo.Rom.in l. si publicanus. §.fi. ff.de publ.& vectig.& Pet.de Anch.in clem.1.de proba.limita, etiam si Papa sit præsens in loco:ista limitatio probatur per illud,quod in bono simili decidit Specu. in titu.de iudi.deleg.§. sequ tur.versi.in curia.& clarius in titu.de proba.§.videndum, ver.quid de auditoribus.vbi dicit,quod extra locum, vbi princeps delegat causam,delegatio non potest probari nisi per scripturam.argum.l.1.C.de mand. princip. & l. probatorias. C.de diuers.offic.lib.12. sed in loco vbi est facta delegatio, & sic vbi est princeps, illa bene potest probari per testes, & ad hoc est tex.not.in §.quia verò.in Authen.vt litig. iur. in §. alijs,& in Authen.de litig.& illam decis.Spec.sequitur Ludo.Rom.in l.sciendum.circa 26.colum.ff.de verb.oblig.& latè eum sequitur Anto.de But.in cap.super his.de fide instru. Facit etiam ad idem illud,quod vult Ange. in l.mutuum. §.his,qui. ff.de procura.vbi vult,quòd quando dubium est de mandato procura.non tenetur procurator cauere de rato,quando dominus est pręsens in ciuitate,ad idem bene facit illud,quod vult Barto.in l.quid ergo. § pœna grauior.ff. de infa. vbi tenet,quòd iudex ex causa non potest alterare pęnam statuti, quando princeps est pręsens in loco. Aduerte tamen quod licèt non stetur dicto solus Cardi-

ADDITIONES.

* Imitatur.

a ¶Vnus testis.Quando plenè probet vnicus testis.d.Bapt. de S. Seuerino in l. imperium.char.pen.in quæstione de probationibus iuris. ff.de iur. om.iud. PVRPV.

b ¶Vnus testis plenè probat.Adde Io.And.in c.vt circa.de elect.lib.6.in nouel. Bal.in l.vbi numerus. ff.de test.in apostil.

c ¶Dicto Cardinalis.Adde Innoc.in c.cum dilectus. de appel. Petr.de Anch.in clem.vnica.de probatio.

Cardinalis in his, quæ reſpiciunt præiudicium tertij, tamen
a vr̃ ꝙ ſtari debeat dicto Papæ a de eo, quod geſſit dum eſſet
Cardinalis, ita probare videtur tex. in c.quærelam. in princ. de
elect.& tex.in clem.1.in antepenult.col.in ver. intelleximus au
190 tem olim.de reliq.& vene.ſan.† Nunquid autem ſtetur dicto
ſolius Papæ, decidit Bal.quòd ſic.in d.l. iuriſiurandi. in 2.colu.
princi. dicit tamen, quòd ſi Papa non bene recordetur de fa-
cto, quòd ſibi dici poteſt ſalua ſua Maieſtate, quod nõ debeat
in illo errore perſiſtere, ſecundum Io.And.in c.cùm à nobis.de
teſt.in nouella, de quo etiam per Ludou. Roma.in præalleg.l.
ſciendum.Accedat, quod no.Bal.in l.exemplum. C.de fal.vbi
tenet, quòd in reſcripto conceſſo per Papam, vel Imperatorē,
191 ſi in aliquo dubitetur, ſtatur eorum dicto.† An autē Papa b
b poſſit ſtatuere, quòd plenè credatur vni teſti in pręiudicium al
terius? Prima fronte videtur dicendum quòd non, quia ſic Pa-
pa ſtatueret contra ius diuinum.c.in omni. de teſti.& iſtud nõ
videtur poſſe facere, arg.tex.no. in c.indicas Hermanum.3.q.9.
tamen dom.Abb.Panor.in c.nuper.de teſt.poſt Innoc.ibi con-
cludit, ꝙ etiam Imperator, vel etiam princeps poteſt ex cauſa
ſtatuere, ꝙ plenè credatur vni teſti in certis cauſis, non tamen
generaliter, de quo etiam per eundem dom.Abb.in c.ſicut.de
192 proba.& in c.cū à nobis.de teſt.† Et an valeat ſtatutum Epi-
ſcopi, ꝙ per vnum teſtem deponentem de veritate poſſit ple-
nè cõuinci vſurarius de vſuraria prauitate, ponit Pet.de Anch.
in commento.c.Canonum ſtatuta.de conſti.in tertio principa
li quæſito, in ver.accedat.& latè diſputat Ang. in q.per eum di
ſputata, quæ incipit, Aſtenſis miles. in 15. colum. & duab. ſeq.
poſt Fed.de Senis in loco ibi per eum allegato, cum alijs ibidē
193 adductis per eum.† Item adde, ꝙ ſoli Epiſcopo plenè credi-
tur in cauſis, quę agitantur in curia ſeculari, & in foro ſeculari,
non in eccleſia, text. in c.quicunq;. 11.q.1.per quem tex.ita ſin-
gul.tenent Innoc.& Hoſt.in c.nuper.de teſti. & dom. Abb.Pa-
nor.ibi multum no.iſtud dictum, tamen dicit, ꝙ credit hoc nõ
ſeruari de conſuetudine in foro ciuili, & verum dicit, vt patet
ex prædictis, & expreſsè.Specu.in d. §. reſtat. in ver.hoc tamen
fallit.in 22. fal. vbi dicit, ꝙ illud c. quicunque. eſt antiquatum,
& correctum per alia iura, de quibus ibi per eum. Item ſtatur
dicto vnius teſtis interpretis.l.1.§.fin.& ibi Barto. & Docto. ff.
verb.oblig.Bal.in l.iudices. C. de ſenten. & interlocu.omnium
194 iudi.vbi dicit mirum eſſe, † ꝙ dicto vnius teſtis interpretis ple
nè credatur.& Bal.in l.directas. C.de teſt. manu.dicit, ꝙ text.in
d.l.1.§.fin.eſt ad hoc vnicus, & ſingul. & ꝙ eſt omnibus notus,
quib. non cecidit puluis.ſuper libros, & plenè Pet.de Anch.&
dom.Abb.Panor.in c.propoſuiſti.de proba.& vide Ang.in Au
then.vt præpo.nomen Imperatoris.colum.5. vbi no.per illum
tex.in ver.pro veritate lecturæ, & d.l. 1.§. fi. ꝙ quando dubita-
tur de ſignificatu literarum, puta quia literæ græcæ præſentan-
tur inter latinos à quibus veriſimiliter hæc non intelliguntur,
195 ſtatur dicto vnius interpretis de earum intellectu. † Et hoc
dicit notandum eſſe contra hebræos, quorum libri, vel ſcriptu
ræ ſi producantur coram iudice Chriſtiano, & latino, apud quē
non ſit veriſimilis intelligentia ſuarum literarum, ſtabitur ple-
nè dicto vnius Iudæi de earum intellectu. Intellige tamen ſem
ꝑ qn̄ plures interpretes haberi nõ poſſunt, ſed ſi plures reperiri
poſſent in ciuitate, non ſtaretur tunc dicto vnius interpretis, ſe
cundum Bar.& Docto.in d.l.1.in fi.Bald.in d. l.directas.d.Alex.
de Imo.in conſi.34.incip. viſa priuata ſcriptura, & c.in penul.&
196 vlt. colum. Bene facit quod in ſimili tenet Barto. † de medi-
cis, qui adhiberi debent ad probandum, an vulnus ſit mortale,
vel an ex vulnere ſit remanſura cicatrix, vel in obſtetricib. quæ
adhibentur ad cognoſcendum, an mulier ſit prægnās, nam
vnius medici, vel vnius obſtetricis dictum non ſufficeret, quā-
do plures potuiſſent reperiri, ſm̃ Bar.in 1.conſtitu.fforum circa
fi.principij, vbi per hoc inſtruit aduocatos, vt ſint cauti, vt ibi
per eum, & idem Bar.in l.1.in prin. ff. de vent. inſpi. & in l.fi.ff.
197 ad l.corn.de ſica.† Item plenè creditur ſoli teſti ad impedien
dum matrimonium.c.ſuper eo.el.2.& ibi dom. Abb. Panor.in
vlt.notab.de teſti.& in c.præterea.de ſpon. Specu. in d.§.reſtat.
in ver.hoc tamen fallit.in 13. fallen. & per hoc infert do. Abb.
Panor.in d.c.ſuper eo.in vlt.no. quòd vbicunq; agitur ad pec-
catum impediendum, nec principaliter diminuitur ius alte-
rius, dictum vnius teſtis plenè probat, vt ibi per eum cum con
198 cordantib.per ipſum alleg. † Item plenè creditur dicto vnius
teſtis, qn̄ nulli principaliter pręiudicium infertur, vt quando du
bitatur, an aliquis ſit baptizatus, vel an eccleſia ſit conſecrata.c.
cum itaque, & c.paruulos.de conſecr.diſtin.4.glo.in c.licèt vni
uerſis.in glo.fin.in ver.vnius, & ibi Bald. & glo. not.in c.nuper.
in glo.fi.ſuper verbo, iuratus.circa fi.& ibi Bal.de teſti.Specu.in
d.verſ.hoc tamen fallit.in 9.fallen.& etiam 26.fallen.dominus
Anto.de But.in c.veniens.el 1.in 1.col. in fi. de teſti. Et per illas
gl.infert not. Bal.in d.c.licet vniuerſis, & in d.c.nuper, ꝙ clerica-
tus poteſt probari per vnum teſtem, quia actus iſte de ſe, &
ſui natura inſpecta nemini principaliter præiudicat, quod eſt
199 bene notandum.† Item in materia adde illud, quod vult gl.
not.in l.Titio fundus.ſuper glo.fi.in verſi.actiones, circa med.
quam Bal.ibi not.& dicit tenendam menti. ff.de condi. & de-
monſt.quod dictum vnius notabilis viri inducit iuſtam credu
litatem, & illam glo.multum not.& reputat ſingul. Bal.in l.in-
dicia.in prin.vltim.colu.C.de rei vendi. Adde Bar.in l.qui fun-
dum.§.procur.& in l.inteſtato.ff.de vſucap.pro emp. Io. And.
& alios in c.cura.de iurepat.& no.Bar.in l.de pupillo.§.ſi qs ipſi
prætori.ff.de nou.oper.nun.in 8.q.in fin. vbi poſt Cy.in l.4.C.de
ſer.& aqua.dicit quòd illud, quod dicitur à perſona fide digna,
eſt iuſta cauſa credulitatis, & quod no. Bar.in l.Celſus.in 2.col.
200 ff.de vſuca.† Quid ſi vnus teſtis eſt approbatus, & datus pro
confidato ab vtraque parte, an plenè probet? videtur quòd ſic
per l.Theopompus. ff.de dote præleg. ſed, vt ibi dicit Barto.illa
lex ponit caſum not.quem multi credunt ſcire, ſed ignorant,
nam ibi ſtatur dicto vnius teſtis ex voluntate, & diſpoſitione te
ſtatoris, cuius ſolius diſpoſitioni ſtaretur, & ita etiam ante Bar.
dicit glo.in c.veniens.el 1.in glo.fin.in fi.& glo.in c.licet vniuer
ſis.in glo.fi.in fi.de teſt.tamen Spec.in præalleg. ver.hoc tamen
fallit.in 24.fal.tenere videtur, ꝙ vbi conſenſus partium interue
nit, dictum vnius teſtis plenè probet, cùm etiam teſtimonio
aduerſarij ſtari poſſet de conſenſu alterius partis.l.fi. C.de ſent.
paſ.& in l.fi.C.de fideicom.& cum deciſione Spec. ſimpliciter
tenet.d.Anto.de But.in d.c.veniens.el 1.in 2. colum.in princip.
& Ludo.Roma.in l.1.§.fi.in 1. col. & ibi etiam do. Alex.Imo.
in col.1.ff.de verb.obl.& eſt de mente Bart.ibi. in 2.opp.Idem
tenet Bal.cum ſingulari limitatione in d.l. in bonæ fidei.in pe-
nult.colum.in ver.ſed dubitatur de vno puncto, vbi ſingulari-
ter tenet illud, quod dixi, procedere, quando partes conueniūt
in perſona, & dicto tertij, & tunc talis bene probat plenè, puta
ſi partes concordant ſtare dicto Sempronij de tali mutuo: ſi
autem partes ſolùm conuenirent in perſona, ſed non in dicto,
tunc tantùm ſemiplenam probationem facit, & licitū eſt eius
dictum infringere.l.ſi quis teſtibus.C.de teſti.& cum iſta ſingu-
lari limitatione Bald. tenet ſimpliciter Sal. in d.l.in bonæ fidei,
in 12.colum.in ver. circa prædicta quæro de caſu quotidie oc-
currenti, & c.quod diligenter nota.Eandem opi. de qua.s̃.in ef-
fectu tenet Ang.in l.pactum, quod inter hæredem.circa fi.ff.de
pac.vbi tenet limitando not.alio ſecundo modo concluſionē
prædictam, ꝙ licèt non valeat pactum, ꝙ indiſtinctè credatur
probationi vnius teſtis, quia forma probandi non poteſt pacto
alterari, tamen ſi fiat pactum, ꝙ credatur in ſpecie tali ſoli te-
ſti, valet, & ille plenè probat.d.l.Theopompus.quæ an probet,
dictum eſt.s̃.Imò plus ſecundum eum, teſti infami poteſt cre-
di de partium voluntate.l.ſi quis teſtibus. C.de teſt. Et de præ-
dicta quæſtione aliquid tangitur per Bal.in l.vnica, in 1.colu.in
fi.C.de ſent. quæ pro eo quod intereſt profer. vbi nihil clarè
decidit, alibi dicit ſingul.Barto.in l.Lucius.in fi. ff. de fideiuſſ. ꝙ
quādo fides alicuius eſt approbata ab vtraq; parte, illi creditur
ſine iuramento. Ad iſtud facit illud, quod tenet Bar.poſt Dy.in
l.fi.ff.de præto.ſtipu.vbi concludit reprobata opi.Specu. ꝙ va-
leat conuentio partium, ꝙ de damnis, & intereſſe ſtetur dicto
ſolius partis aduerſæ, & idem tenet Bar.in l.iuſiurandum, quod
ex conuentione.in prin.vbi etiam alij Docto. s̃. eo. & in conſil.
quod incipit, quidam habens bona communia.Bald.in l.iube-
mus.C.de iud.& in l.vnica.in 2. colum. C. de ſenten. quæ pro
eo, quod intereſt profer. Imol. in l.cuſtodias.ff.de publ.iudi.d.
Anto.de But.in c.finem litib.in penul. col. de dolo & contum.
& in c.2.in 6.colum. de fide inſtru. Nec prædictis obſtat illud,
quod vult Innoc.in c.cum P.tabellio, de fide inſtru.quòd par-
tes de communi conſenſu facere non poſſent, quòd priuatæ
ſcripturæ detur plena fides: nam primo iſtud dictum reproba-
ui s̃. in hac ead. glo. dum tractaui de apocha priuata, & quæ
ibi adduxi, conferunt etiam ad iſtud propoſitum, ſed dato, ꝙ
illud dictum Innocen.ſit verum, quia magis *communiter* appro-
batur per Docto.vt ibi retuli, reſponde, quòd ratio ibidem aſ-
ſignata per Innoc.tollit contrarium.nam dicit ibi Innoc.quòd
ideo partes non poſſunt conuenire, quòd priuatæ ſcripturę de-
tur plena fides, quia ſequeretur, quòd in effectu partes poſſent
quem creare tabellionem, quod quidem priuatis non permit-
titur, vt ibi per eum, & Gul.de Cun.& Bar. in l.nec ei.§.eorum.
ff.de

ADDITIONES.

a ¶Stari debeat dicto Papæ. Adde Anto.de Butr.in clemen.1. de reliq. & vene. ſancto.

b ¶An autem Papa. Adde glo.& Doct.in l.fi.C.ſi contra ius, vel vti.publ. Ludo. Rom.ſingu.179.

ff.de adopt.Specu.in titu. de inſtru. edi.§.reſtat.ver.quis autem
poſſit.Bald.in rub.C.de fide inſtru.in 3. colum. Facit ad prædi-
201 ctorum confirmationem,† & habebitis vnum caſum ſingu.
in quo vnus teſtis plenè probat,quod ſingu. dicit Barto. in Au-
then.niſi breuiores.ad fin.C.de ſenten. ex breu. reci. vbi vult,ꝙ
quando in compromiſſo partes dant poteſtatem arbitrio, ſeu
arbitratori procedendi,vel congnoſcendi in ſcriptis, vel ſine
ſcriptis,per hoc videntur partes velle, quòd eius ſimplici rela-
tioni credatur,quod reputat Barto.tenendum menti,& ſic iſto
caſu arbiter, vel arbitrator erit teſtis, & ſolus probabit de his,
quæ coram eo geſta ſunt, & ſi dicat ſibi conſtare reum debe-
re, vel non debere, illi ſoli creditur quaſi ex tacita voluntate
partium,quanto magis ex expreſſa,vt dictum eſt.ſequitur An-
ge.in repe.l.ſciendum.in 6.colum.ff.de verbor. oblig. & de iſto
dicto facit feſtum.dom.Anto.de But. qui illud tenet in c. cum
ad ſedem.in penult.colum.de reſtit.ſpol.& in c.quintauallis.in
5.artic.& ibi Ioan de Imol.in 12.char.de iureiur. Ange.met.in
d.Auth.niſi breuiores.& Lud.Rom.in d.l.ſciendum.in penult.
colum.& ibi dom.Alex.de Imo.in 11.colum.de quo etiam vi-
de Sal.in l.ſocietatem.§.arbitrorum.ff.de pro ſocio.dom.Abb.
Panor.in d.c.quintauallis.in 25.colum.& in d.c. quoniam con
tra.de proba.Ego addo,ꝙ deciſionem Bart. expreſsè tenet.do.
Abb.Panor.in c.1.in 6.colum. de libel. obl. & allegat not. per
Bar in l.iubemus.C.de ſacroſan.eccl.quæ optimè faciunt.Suc-
ceſſiuè circa iſtam materiam de teſte Bar.in 12. colum.format
202 4.q.† Prima quæſtio eſt,quid ſi teſtes deficiant in dicto, puta
duo teſtes dicunt,vidimus,ꝙ Sempronius mutuauit Titio pe-
cuniam,ſed neſcimus, aut non recordamur de quantitate,an
probent?concludit ſingu. Barto. ꝙ ſi quantitas poſſet ſuppleri
alijs coniecturis,puta ſi probaretur per alios duos teſtes,ꝙ Ti-
tius petiit à Sempronio 10. ducatos mutuo, certè per iſtos
alios duos deponentes,ꝙ viderunt numerari pecuniam ex cau
ſa mutui,licet quantitatem ignorent,iudex deberet deferrè iu-
ramentum in ſupplementum probationis.allegat. c. ex literis.
de teſtib.quæ deciſio eſt multum ſingu.notanda, & eam ſim-
pliciter ſequitur dom.Ant.de But.in c. fi.in 7. colum. extra eo.
& ſimpliciter dom.Alex. Imo. hic in 32. colum. alij non tan-
gunt.Ego ſpecialiter multum noto iſtam deciſionem, & limi-
tationem doctrinæ traditæ per glo.ordin.in l. Lucius.in glo.fin.
ſuper ver.debeant,poſt princ.ff.de infa.vbi dicit,ꝙ quando te-
ſtes non plenè dicut factum,ꝙ eis non adhibetur fides, de qua
glo.plenius per Bald. in l.data opera.C.qui accu.non poſ.nam
doctri. illius glo.ſingu.limitatur per Bar.hic,quando teſtes non
plenè deponerent factum,ſed illud quod ipſi dicunt ſuppletur
per alios teſtes,vel ex alijs coniecturis,nam ex omnibus ſimul
iunctis inducitur ſaltem ſemiplena proba.per quam iudex de-
bet deferre iuramentum in ſupplementum probationis.Et nõ
203 inuenio Barto.ad hoc per aliquem ponderari.† Adde ad de-
ciſi.Bart.illud,quod pulchrè decidit Pau.de Caſt. in conſil. 22.
incip. in cauſa, quæ vertitur in curia domini Poteſtatis. Adde
etiam,quod pulchrè determinant Bal.& Pau.de Caſt.in l. 1.C.
de reb.alie.vbi quærunt,ſi dico me præſcripſiſſe fundum alte-
rius 10.annis, & volo probare titulum per teſtes,pone,ꝙ pro-
duco duos teſtes, qui deponunt qualiter ego emi talem fun-
dum à Titio,ſed ꝙ neſciunt,aut non recordantur pro quanto
pretio, vel quib. pactis, aut conditionibus, nunquid iſti teſtes
probabunt?Arguunt ad partes,& finaliter concludunt,ꝙ tales
teſtes probant titulum ſufficientem ad preſcriptionem,niſi ver
teretur in præiudicium eccleſiæ, aut pupilli, vt ibi ſingulariter
per eos;ſequitur Raph.Cum.in l ſciendum.ff.de verb.obl.quã-
204 uis Ludo.Roma.ibi in 12.colum. reprobet. † Accedat,quod
ſingulariter inquit Cyn.in l.2. ad fi. C. de don. ante nupt.& ibi
Bald.illud exclamat multum,& dicit,facias vnam longam ma
num,vbi voluit,ꝙ ſi actor producat duos teſtes deponentes,
qualiter fuit ſibi promiſſum ex cauſa donationis, reus autem
ex aduerſo producat tres teſtes, qui dicunt,ꝙ fuerunt præſen-
tes tali promiſſioni, & ꝙ non recordantur ex qua cauſa facta
fuerit talis promiſſio,ſed bene recordãtur,& ſciunt,ꝙ non fuit
ex cauſa donationis,tales teſtes probabunt,quia ſatis eſt, ꝙ te-
ſtes recordentur illud, in quo conſiſtit vis, & ſubſtantia quæ-
205 ſtionis.† Accedat etiam,quod pulchrè determinant Bal.Ang.
& Imo.in l.ſi quis ita ſcripſerit,in fin. per illum text. ff.de hære.
inſti.vbi volunt, ꝙ ſi teſtes deponunt,qualiter illi duo fuerunt
hæredes inſtituti per teſtatorem, ſed non recordantur ex qui-
bus partibus fuerunt inſtituti, tales teſtes probabunt inſtitutio-
nem,& illi erunt hæredes pro æqualibus portionibus per illum
206 tex.† Confert & ad propoſitum queſtio facta per Docto.in l.
ſi duo patroni.§ Marcellus s.cod. vbi dicunt de eo qui iurauit
ſe rem emiſſe, ſed non expreſſit pro quanto pretio, an ex tali
iuramento oriatur actio, nam videtur ꝙ non,per §. pretium,
& § item pretium. Inſtit.de contrahen. emp. & iſtud tenet ibi
* Math. Ray.& Albe.de Roſa. tamen Barto. Bald. & alij *Moder. communiter ibi tenent* contrarium cum certis modificationibus,
de quibus ibi.In prædictis tamen vide Cyn.in l. 1. C. de contra-
hend.& commit.ſtipu.vbi quærit, ſi producatur inſtrumentũ,
in quo contineatur, ꝙ Titius emit à Sempronio talem fun-
dum, & in inſtrumento aliter non ſit expreſſum pretium, an
valeat?relinquit cogitandum.Iaco.de Rauen.& Rayn. de For.
ibidem decidunt,ꝙ tale inſtrumentum non valeat,per d.§.pre
tium, & eos expreſsè ſequitur dom.Alex.Imol. in conſi. 18.in-
cip.viſo proceſſu cauſę vertentis inter Antoninum.Bene facit,
quod tenet Barto.in l.ſciendum.in fin.1.colum. vbi alij Mode.
207 ff.de verbor. oblig. † Ad iſta etiam accedat illud,quod deci-
cit Pau.de Caſt.in l.ſuus.C.de repud.hęred.vbi quærit,ſi inſtru
mentum contineat tranſactionem factam inter tales, ſed non
facit aliter mentionem de eo, quod debet dari, vel remitti,ad
hoc vt tranſactio valeat,iuxta.l.tranſact. C. de tranſa.nunquid
tale inſtrumentum probet tranſactionem?Concludit ſingula-
riter, ꝙ ſic, & dicit de hoc eſſe caſum ſingularem in d. l. ſuus,
ſecundum iſtum ſuum intellectum,hoc reprehendit do.Alex.
in d.l.ſuus.motus pręcipuè ex deciſione Iac.de Rauen.& Ray.
in d. l. 1. Item inquantum Barto.in iſta 1.quæſt.dicit de proba-
tionibus ſimul iungendis per iudicem, ad hoc vt deueniat ad
iuramentum in ſupplemẽtum probationis.d.c.ex literis.adde,
quæ nota.ponit dom.Abb.Panor.in c. licet ex quadam.in vlti.
208 col.de teſti.† Secundò quærit Barto. quid ſi dictum teſtis de-
ficit ex parte examinatoris,quia non fuit examinatus à iudice,
ſed à quodam notario extra indicium?Concludit Bart.quòd ſi
parti poteſt imputari,cur non fecerit teſtem ſolenniter exami
nari,ex hoc inducitur ſuſpicio contra eum, & tunc teſtis nul-
lam fidem facit,glo.in l.hac conſultiſ.ad fi.C.de teſta.facit.l.ſo-
lam. C. de teſt. prout ibi intelligitur ſolam, ſcilicet à præſentia
iudicis ſecundum vnam expoſitionem glo.Si autem parti ni-
hil poteſt imputari,puta quia teſtis erat in partib. valdè remo-
tis,vel erat in articulo mortis,ita quod ſi pars iuiſſet ad iudicẽ,
interim mortuus eſſet teſtis,tũc tenet Bar.quòd faceret aliqua-
lem præſumptionem conſiderata qualitate perſonarum: mo-
uetur per tex.in l.fi.C.de teſti.vbi creditur atteſtationibus, qui-
bus aliàs non crederetur propter mortem teſtis. Adducit etiã
dictum Azo.in Auth.de inſtrum.cau. & fi. qui vult,quod cre-
datur inſtrumento,cui aliàs non crederetur propter diſtãtiam
locorum,ita reſidet Barto.alij nihil tangunt hic.cum deciſione
Bar.ſimpliciter tranſit do. Anto.de But.in c.fi.in 7. colum. ex-
tra eod.& iſtud dictum Bar. pro valde ſignando ſimpliciter ſe
quitur dom.Alex. in d.l.hac conſultiſſima.§.fi.in 2. colu. C. de
209 teſt.¶Ex iſta deciſione Bar.habes duas conclu.† Prima eſt,ꝙ
ſi teſtis examinatur à notario extra iudicium,nullam fidem fa-
cit.Secunda ſingularis concluſio eſt,quòd ſolus notarius abſq;
aliqua commiſſione iudicis poteſt recipere teſtes exiſtentes in
longinquis partibus, vel valetudinarios, in quibus periculum
eſſet in mora, ſi expectaretur quo ad ſolenniter examinarẽtur,
non vt tales teſtes probent plenè,ſed vt aliquam præſumptio-
nem faciant,vt hic per eum.Circa primam conclu.adde glo.in
d.l.hac conſultiſſima.§.fi.in ver.depoſitiones, & ibi Bar.& alij.
210 C.de teſt.& glo.in l.curent.ff.de teſt.& † quod vult glo no.in
l.iubemus.in glo.2.C.de lib.cau.quæ vult,quòd confeſſio facta
coram tabellione non dicitur iudicialis,tamen alia glo.in l.iu-
ſiurandum,quod ex conuentione.§. pupillus.in glo.magna.fi.
per verb.debet.circa fi s.eo.quam ad hoc no ſolus Pau.de Ca-
ſtro,vult,quòd actus poſſit dici iudicialis, licèt non fiat in præ-
211 ſentia iudicis.† Adde etiam,quod vult Bal. in l.fi.in ver.vlte-
rius quæritur,quid in teſtibus receptis,& ibi.Sal.C.de teſt.quòd
teſtes recepti coram honeſtis perſonis non ſuffultis iuriſdictio
ne,vel arbitrio nullam fidem faciunt,& ideo ſecundum eos,te-
ſtes, qui quotidiè recipiuntur per ſyndicos villarum ſuper in-
212 quiſitione maleficiorum,nullam fidem faciunt iudici.† Nun
quid autem iudex poſſit committere notario examinationem
teſtium?glo.& Bar. in Auth. apud eloquentiſſimum. C. de fide
inſtru.tenet,quòd non, niſi examinatio teſtium committatur
aliàs habenti iuriſdictionem, vel niſi committatur notario de
conſenſu partium, de quo puncto vide aliam glo. quæ tenet
cõtrariũ in l.ſcire oportet.§.oportet.el 2.in gl.1.ſup ver.tribunal.ff.
de excu.tuto.de quo puncto,quia non intendo hic examina-
re,vide etiam glo. in Auth. ſed iudex, & ibi per omnes, maxi-
mè Sal.C.de Epiſc.& cler.& Bal.qui eam legit cum l.nec hono
re.Bal.& Ang in d.l.hac conſultiſſi.§.fi.& in l.iudices. C. de fide
inſtru.habent Canoniſtæ bonum tex.in c.2. de iud.in 6. & in c.
ſi qui.de teſt.Specu.in titu.de teſti.§.nunc tractandum.in prin.
& in verſ.item ad officium.Innocen.in c.quoniam contra fal-
ſam.de proba.vbi etiam per alios,& vide ibi no.d.Abb.Panor.
in 18.colum.per Innocen.& alios in c.cum Bertoldus.de re iu
dica.& in c.ſuper quæſtionum.§.verum.de offic.deleg.Imo.in
l.ſed

l.ſed ſi quis ex ſignatoribus.ff.quemadmod.teſt.aper.per dom.
Abb.Panor.in c. cùm cauſam, quæ inter Archiepiſcopum,de
teſt.& latè.d.Alex.Imol.in d.l. hac conſultiſſima. §. fi. Et quod
not.in cle.1.de teſti.& quod not.Bal.in l.à iudice.C.de iud. & in
213 c.1.§.item ſacramenta.de pace iur.firm.† Et dicit Bald.in c.1.
in 2.colum.de controu.inueſt.quòd in magnis cauſis debet iu-
dex per ſeipſum perſonaliter teſtes examinare. Fortius ſingu-
lariter tenet Bald.in tit. de pac. conſtan.in ver. ſecundum mo-
res,& leges illius ciuitatis. quod notarius etiam de conſenſu
partium ſine commiſſione iudicis non poteſt recipere teſtium
iuramenta,vel eorum dicta,cùm non reperiatur, quòd tabel-
liones poſſint recipere talia iuramenta,per not.in d. l. hac con-
ſultiſſima.§.penult.quod dicit tenendum menti. Sed hoc vlti-
mum non eſt verum,quia cùm partes ex toto poſſint remitte-
re iuramentum teſti.c.tuis.de teſti glo.in l.1.in prin. in ver.ſen
tentia,vbi Doct. ff. de fer.gl.in l.iuriſiurandi,& ibi Bar.C.de teſt.
& glo.in l.2. §. ſed quia veremur. C. de iur.calum. quanto for-
tius debent partes poſſe conſentire,ꝙ non noceat præſtatio iu
ramenti recepta per notarium, vel aliàs minus ſolenniter fa-
cta,argumento regulæ.l.vnicæ.in princ. C. de rei vxo.actione?
& ita contra Bal.in hoc tenuit. d.Alex.Imol in d.l. hac ꝯſultiſ.
214 §.fi.in 4.col.† Circa ſecundam conclu.Bar. quæ valdè ſingu.
eſt,ꝙ notarius ſine commiſſione iudicis poteſt examinare ali-
quem exiſtentem in partibus remotis, aut conſtitutum in di-
ſcrimine vitæ,quando mora eſſet eſſet periculum allatura, nō
tamen vt plenè probet, ſed vt aliqualem præſumptionem fa-
ciat,adde,ꝙ iſtud ſingulare dictum reaſſumit, & ſequitur do.
Ant.de But.in d.c.fi.in 7.col.& Ludo. Roma.in repe. l. ſi verò.
§.de viro.in 55.fallen.ff.ſolut.matrimo.& dom. Alex. Imol.in
d.l.hac conſultiſſima. §.fi. in 2.colum. Addo bene facere illud,
quod tenet Innoc.in c. Albericus.circa princ.in glo. ſua. in ver.
recipere.de teſti.ꝙ quando timetur de feſtinata morte, vel de
receſſu teſtium,poſſunt tales teſtes recipi abſente parte,& non
citata,iuxta c.quòniam frequenter.in prin.vt lite non conteſta
ta.& valebit eorum teſtimonium, & idem dicit Innoc.in c.ſi-
gnificauit.in fi.de teſt.& Bart.in optimo ſimili in l. 2. C.de nau-
frag.lib.11.Facit quod not.Bald.in l.cauſas.in 1. not. per illum
tex. C. de teſt. ꝙ propter neceſſitatem iuris diſpoſitio ad tem-
pus ſuſpenditur,licèt ex toto nō relaxetur,& tex.no.in c. quod
non eſt licitum.extra de regul.iur.& ibi glo. multas allegat cō
cordantias ad hoc,& tex.in c.1.in fi.de pigno.& in c.licèt,de fe-
215 rijs.† Facit tex.in l.1.in princ. in ver. ſanè ſi qua ex cauſa.ff.de
offic. conſulis. & quod vult glo.reputata ſingu. in c. paſtoralis.
a de offi.ordin.quæ vult licitum eſſe laico [a] tempore neceſſitatis
confiteri,& abſoluere aliquem, quando imminet periculum
mortis,& eſt ſimilis glo.24.q.1.c.cœpit.in ver.præciperet.& vi
de de hoc tex.not. in c. ſi quē fortè coegerit.ea cauſa, & quęſt.
Accedat tex.in l.2.§.cum in ea.& ibi gl.in ver. conferre,& quæ
pulchrè decidit.Ang.in l. cum ij.§. tranſactiones.ff. de tranſa.ꝙ
teſtes quando examinantur ad æternam rei memoriam; de-
beant examinari coram illo iudice,coram quo lis deberet agi-
tari,vt ibi dicit Bar. per illum tex. tamen ex cauſa, quando tà-
les teſtes eſſent in breui receſſuri; vel dubitaretur de eorū mor-
te,ita ꝙ mora periculum poſſet afferre,tunc poſſent examina-
ri coram alio quocunq; iudice.Et dicit Ang.ꝙ ita ſibi contigit
de facto in quodam Peruſino lethaliter vulnerato tempore
magnæ guerræ,quæ fuit cum domino Paduano, & ꝙ ita fecit
fieri,argu.l.quoties.C.de naufrag.lib.11. Accedat etiam, quod
ſingulariter decidit Ang.in repetitio.l.ſi vacantia in 10.colum.
C.de bon.vacan.lib.10.vbi per illam l. & per l. vbi abſunt.ff.de
216 tuto.& cura.da.ab his. voluit, † quod ſi ſit ſtatutum in ciuita
te,ꝙ non valeant teſtamenta ſcripta per tabellionem, qui non
ſit deſcriptus in matricula notariorum, tamen tempore pe-
ſtis,vel neceſſitatis valebit teſtamentum ſcriptum manu nota
rij etiam non matriculati.de cuius veritate vide do.Alex.Imo.
qui illud reprobat in l.fi.in 1.colum.cum ſeq.C.de teſt.adde ēt
quod vult Ang.in l.diuus.in prin.ff.de pet.hære.& qđ vult Bar.
in l.1.in fi.C.de naufrag.lib.11.& quod pulchrè not. Bal. per il-
217 lum tex.de principibus.† An ex cauſa neceſſitatis poſſint im
ponere præſtita ciuibus ſuis,vel ſubditis.Et tenet,ꝙ ſic. in l.1.in
fin.C.de oper.lib.& quod decidit Bal.in l.2.C.de ſent.ex pericu.
218 recip. † de iudice, qui poteſt ferre ſententiam ſuper equo,
vel ſuper turri, quando periculum imminet ſi veniret ad ban-
chum iuris,vide etiam no.in c.querelam.in verſ. neceſſitate.de
219 iureiur.& glo.in c.ſicut,in ver.famæ. 32.q. 4.† Tertiò quærit
Bart.ſi reperiuntur dicta teſtium,ſed non reperitur eorum iu-
ramentum,an aliquid probent? Et concludit Barto. ꝙ ſi parti
poſſit imputari, quare nòn produxerit eorum iuramentum,
tunc nullam fidem faciunt.d.l.ſolam.C.de teſt.intelligendo ſo
lam,ſcilicet à iuramenti præſtatione: ſed ſi parti imputari nihil
poteſt,tunc tenet ſingulariter Bart.ꝙ ſemiplenè probent, puta
ſecundum eum,ſi dicta teſtium fuiſſent ſcripta manu antiqui
notarij,cuius acta non reperiuntur, ſicut dicimus de ſententia
antiquitus lata,quę valet,licèt acta non reperiātur, ſecundum
Innocen.in c.cum in iure peritus.de offic.deleg.ita reſidet Bar.
alij nihil tangunt.Intelligo,& limito deciſionem Barto. ſecun-
dum glo.not.in c.cùm olim eſſemus.in glo.3. ſuper verb.quo-
220 rundam,de priui.quæ ſingu. vult, † ꝙ teſtes non iurati ſi ſint
honeſtæ perſonæ,licèt non probent, tamen præſumptionem
inducunt.Confirmo per ſimile: nam iudex poteſt recipere in-
formationem à teſte non iurato.glo.eſt not.in c.1.§.ſi duo, de
pace tenen.in vſib.feud.quam Bal.in 2.colum. ibi ad hoc not.
& dicit eſſe ſingul.ſequitur Ludo.Roma.in repe. l.ſi verò.§.de
viro.in vltim.colum.ff.ſolu.matrim. Ludou. Roma.hic.in 32.
221 colum.vbi etiam dicit illam glo. eſſe ad hoc ſingul.† Et pro
hoc vltimo bene facit, quod not. vult Innoc.in c. cum in tua.
circa fin.de ſponſ. ꝙ ſine teſte, & ſine ordine iudiciario poteſt
iudex certiorari, & informationem ſumere de fama. idem te-
net etiam Innoc.in d.c.prudentiam.in penult.colum.in gl.ſua
ſuper verb.malitiam.de offic.deleg. & adde ad id, quod dixi,
ꝙ teſtes non iurati ſi ſunt aliàs perſonæ honeſtæ, licèt non ple-
nè probent,tamen præſumptionem inducunt. glo. in c.nuper.
in glo. fin. circa medium. de teſti. Et propterea dicit in ſpecie
Barto.in l.ſolam.circa princip. C.de teſt.in bona lect. (quæ le-
222 ctura communiter non habetur,) † quòd dictum religioſi
ſine iuramento præſumptionem inducit, quamuis ei non ex
toto credatur. allegat Innoc. in d.c. nuper. Adde etiam, quod
not.glo.in c.tua nos.in ver.teſtimonijs.de cohab. cler.& mul.&
ſic ex prædictis habes duos not. effectus teſtis deponentis ſine
iuramento.Primus,ꝙ præſumptionem inducit. Secundus, ꝙ
ex eo iudex poteſt informationem aſſumere. alios quamplu-
223 res effectus ſtatim ſubijciam.†Nunquid autem iuramentum
ſit de forma,vel ſubſtantia teſtimonij,ita ꝙ ſi teſtis non iuratus
deponeret falſum,tamen deberet puniri de falſo? Vide Barto.
decidētem,ꝙ ſic,ꝙ de falſo puniatur, quamuis non iurauerit,
in l.ſi quis legatum.in vltim.colum.in princip. ff.de fal.tangitur
per Cyn.Bald.& Saly.in l.1.C.de ſepulc.viol.Bald.in l. iuſiuran-
di.ad fi.in vlt.q. C. de teſti. Ioan. And.plenè diſputat in regula
non eſt ſine culpa,in ſuis mercurialibus, & in c.cum cauſam.
el 1.& ibi dom.Anto.de Butr. in vltim. colum. de teſti. dom.
224 Abb.Panor.in c.de teſtibus,& ĵ.in vltim.colum.eo.tit.† Si ta
men teſtis iurauit,ſed non corporaliter, nec tactis ſcripturis,&
poſtea falſum depoſuerit, debet ꝓculdubio puniri de falſo, ſe
225 cundū Bar. in l.fi.in fin.C.ſi ex fal.inſtr.† Et an Poteſtas,ſeu cō
miſſarius, qui ex forma ſtatutorum habet arbitrium, & pote-
ſtatem procedendi, puta in maleficijs non ſeruata aliqua iuris
ſolennitate, poſſit vigore talis arbitrij credere teſtib. nō iuratis.
Bart.tenet,quòd ſic,in l.filiusfam.in 2.col. ff. de dona. ſequitur
Petr.de Anch.in cle.ſæpè, de verb. ſign. Ludo. Roma. in repet.
rub.ff.de arb.in 16. quęſt.d.Ale.Imo.in l.milites.C.de teſt.milit.
ꝯrium tenet Bal.& Ang.in d.l.milites. Bal. in l.presbyteri.C.de
Epiſ.& cle.Io.de Imo.in d.l.filiusfam.in prin.& ibid.Ludo. Ro
ma.ſibi ꝯrius,moti potiſſimum per tex.in d.cle.ſępè,in ver.nō
ſic,per quam plus ſing.dicit Barto. in extrauag.ad reprimen.in
verbo,& figura.in penult.col.quòd etiam qn̄ proceditur ſum-
mariè, ſimpliciter, & de plano, non creditur teſti non iurato,
quod diligenter not.ad materiam noſtram, & idem tenet Io.
de Imo.poſt Io.de Lig.in d.cle.ſæpè,in 36.col.Poſſes tamen re-
ſpondere ad tex.d.cle.ſæpè, quòd loquitur de alio iuramento,
q̃ teſtis,ſcilicet de iura.calum.vel malitiæ,tn̄ pro certo Bar.in il
lo verbo,figura,in penul. col. formaliter loquitur de iuramen-
to teſtis Nam de iura.calum.loquutus erat Bar.s̃. in pręc.colu.
dicit tn̄ ſing.Bal. (&alibi non memini me legiſſe) in c. conſan-
226 guinei.ad fi.de re iud.† quòd ſi factū eſt compromiſſum cū
arbitrio procedendi de facto, ſed ſententiandi de iure,tali caſu
virtute huius arbitrij poterit arbiter, vel etiā iudex ordinarius,
cui data fuerit iſta poteſtas à partib.plenè credere teſtib.non iu
ratis.Ratio eſt ſm Bal.quia iuramentum in teſte eſt de ordine,
& non de ſubſtantia teſtis.c.tuis. de teſti. maximè ſm Bal.ſi ta-
les teſtes deponerent de peritia artis.l.1.in prin. & §.1.ff.de ven.
inſpi.& iſtud nunquam obliuiſcatis, quia quotidianum eſt. Et
an ſit verum illud,quod pręſupponit Bal.ſcilicet ꝙ iuramentū
in teſte ſit ordinis,& non ſubſtantiæ,tetigi. s̃. proximè remiſſi-
227 uè.† Quid ſi teſtis primò [a] depoſuerit teſtimoniū, & poſteà
b iurauerit,nunquid ſufficiat? ponit Cy.in l.iuriſiurandi.C.de te-
ſti. & ibi Bal.circa principiū,& ibid.latius Sal.in 1. col.Io.And.
in c.de teſtib.extra de teſti.in nouella, & ibi d.Ant. de But. in 2.
col.

ADDITIONES.

a ¶Licitū eſſe laico.Adde glo.in verbo,quia facilè. in §.crimin.in c.2.de pęn.& remiſ.lib.6.

b ¶Teſtis primò.Adde Doct.in c.in primis. 2.q.1.Doct.in c.hortantur.3.q.9.

col. Et ibid. latè. d. Abb. Pan. in penul. col. in ver. sed vlterius inducitur hæc litera. Bal. in c. fraternitatis, per illum tex. in 2. colu. in 3. not. de testi. Archi. 4. q. 3. in c. aliàs est ver. iurisiurandi. 22. q. 2. in c. omne. ad hoc vide quod in pulchro simili dicit Dominicus de S. Gemi. in c. vt circa. §. 1. in vlt. colum. post glo. ibi super verbo præstito. de elect. lib. 6. vbi quærit, si vna die appelletur à sententia, & postea alia iuretur, sit satisfactum dispositioni illius tex. & ex ibi dictis per Docto. colligit pulchram regulam, quod vbi aliqua solennitas requirit in celebratione alicuius actus, in dubio videtur requisita eo tempore, quo fit actus, quæ regula an sit vera, ibi vide per eum. Alibi tamen dixit glo. valdè no. quam ego solus pondero ad præsens propositum, in l. Pomponius. §. rati. in glo. 1. ff. de procu. quod quando aliquid debet præcedere certum actum, paria sunt vel quod illud fiat ante, vel incontinenti post. & illam glo. pro sing. alleg. Ioan. de Imo. in l. ex consensu. §. eum qui. in 25. colum. ff. de appel. & in l. 2. §. prius. ff. de vulg. & pupil. Tu adde glo. consociam in l. 2. in princip. in vers. post narrationem. C. de iura. calum. Innoc. in ca. pastoralis. de excep. & in specie Specu. in tit. de satisdati. §. viso. in ver. debent autem præstari. Bene facit, quod valdè no. decidit Bald. in l. fin. C. de fideicom. in penult. colum. circa fi. in vers. modo circa te
228 stes. † vbi quærit, an testes in testamento debeant esse rogati. l. hac consultissima, in princip. C. de test. cum sim. l. hæredes palàm. §. 1. de testa. vbi Docto. præsertim Pau. de Cast. Pone, testator fecit testamentum, & non rogauit testes per inaduertentiã, fuit sibi dictum, quod testamentum esset nullum, ideo testes antequam recederent, rogauit: nunquid sufficiat? cõcludit ibi, quod sic, quia paria sunt, vel quod testes rogentur à testatore ante testamentum, vel quod rogentur post testamentum, antequam testes inde recedant, quia ea, quæ incontinenti fiunt post, præsumuntur in esse, iuxta. l. petens. cum materia. C. de pact. & ista faciunt pro eo, quod in terminis nostræ quæstionis decidit Bald. in d. l. iurisiurandi. circa prin. vbi decidit, quod si testis primò deposuerit dictum, postea incontinenti iurauit, istud sufficiat, secus si postea ex interuallo iurauit. Prædicta multum faciunt pro ista opin. Bald. quamuis eam expresè reprobet Sal. sequuntur Cyn. in d. l. iurisiurandi, quod etiam si testis incõtinenti iuraret post dictum, non sufficeret, & etiam tenet dom. Abb. Panor. licèt de Bald. non faciat mentionem, in d. c. de testi. in penul. colum. & contrarium tenet ipsemet Bald. sibi contrarius in d. c. fraternitatis. in 2. colum. in 3. not. ita quod ex istis passus in contingentia facti videretur dubius. Tamen mihi placet præcedens opi. ex fundamẽtis per me ad hoc nouiter inductis. Confirmo per illud, quod dicit glo. in l. 1. in glo. magna. circa prin. & ibi Barto. C. de oper. libe. & glo. in l. vt iurisiurandi. in prin. in versi. post manumissionem. ff. de oper. lib. quę glo. no. volunt, paria esse, vel quod iuramentum de operis sit præstitum ante manumissionem, vel quod sit præstitum incontinenti post. Et per illam gloss. dicit not. Barto. in d. l. iurisiurandi. in princi. se dixisse in contingentia fa-
229 cti. † Nam si pater donat filio in potestate, donatio est ipso iure nulla, secus si filio emancipato. pone, pater emancipauit filium sine decreto iudicis, deinde donauit sibi fundum, postea fecit interponi decretum iudicis super emancipatione, dicebatur per aduocatos, donationem fuisse nullam, quia facta est à patre filio in potestate, dicit Barto. se per illam glo. consuluisse, quod imò donatio valuerit, quia paria sunt, quod aliquid interueniat ante, vel incontinenti post, & sic quod decretum fuerit interpositum tempore emancipationis ante, vel incontinenti post. Et idem tenet Bald. in c. 1. de feud. sine culpa non amit. Mihi autẽ videtur, quod hæc decisio sit modici effectus, quia dato, quod etiam donatio à principio non valuerit, quia facta filio existenti adhuc in potestate, tamen talis donatio confirmatur irreuocabiliter per emancipationem filij subsequutam. l. si emancipatis, & ibi Bald. C. de dona. & de quæst. principali quando testis primò deposuit dictum, & postea iurauit, nunquid valeat, vide ẽt Specu. in tit. de teste. §. sequitur. circa fi. in ver. quid si deponit te stis, vbi in hoc articulo refert duas opin. & nullam clarè firma-
230 re videtur, prout est de stylo, & more Specu. † Illud ego indubitatum teneo, quamuis non inueniam in terminis tactum, quod quando essemus in casu dubio, quia non appareret an testis primò deposuisset dictum antequam iurasset, vel ècontra, quod sit præsumendum iuramentum præcessisse, hoc ego probo ex regula not. quam tradunt Cyn. & Sal. in l. cum in testamento.
231 §. hæc verba, per illum tex. ff. de hære. insti. † quod quando eodem die reperiuntur celebrati duo actus, nec apparet quis eorum præcesserit, præsumitur præcessisse actus, qui facit vtrunque valere. Item adde, quod quando testes examinantur super eo, quod notorium dicitur esse, probant, licèt non iurati. c. tua nos, cum gl. 2. super ver. testimonio. de cohab. cle. & mul. per quem text. ita simpliciter decidit Ludo. Rom. hic, in 32. colum. Ego addo bene facere illud, quod sing. concludit dom. Anto. de Butr. in commen. c. fi. de cõsuetud. in pen. char. in vlt. col. illius chartę. in ver. venio ad fm principale, scilicet qualiter consuetudo pro-
232 bet, vbi attingit post Io. And. † quando agitur de probanda consuetudine, qui testes admittantur, & quomodo, tandem concludit, quod si agitur de probanda consuetudine inducta à populo illius ciuitatis, creditur testibus non iuratis, & etiam receptis absente parte, per not. per Innocen. in c. 1. de postu. prę. & quia iudex tunc tanquam super notorio debet procedere per modum informationis, vt not. in c. bonæ. de postul. prælat. & in c. vestra. de cohab. cle. & mul. & quod in informatione sup fama, vel super notorio credatur testibus non iuratis, adde do. Ant. de But. in d. c. cùm in tua. ad fi. de sponsa. Et dicit do. Abb. Pan. post Innoc. in d. c. 1. de postu. præla. in pen. col. ante fi. quod quando agitur de informatione famæ prououendi ad dignitatem,
233 vel repellendi, creditur testibus non iuratis. † Ex quo infert ibi dom. Abb. Pano. colligi sing. practicam, quam debet obseruare executor deputatus ad prouidẽdum alicui de beneficio, cum clausula, si eum idoneum inuenerit. Nam non debet recipere informationes via iuris, & exigere iuramenta à testibus, sed debet procedere fm modum: s. dictum, de quo etiam vide ibidem dom. Anto. de Butr. idem tenentem in 2. colum. in
234 ver. fm contrarium signatur. † Illud tamen diligenter not. in prædictis, & in hac materia, quòd etiam si adsit multitudo testium, tamen eis non creditur nisi iuratis, quia talis defectus iuramenti non suppletur ex multitudine testium, ita sing. not. Dom. de S. Gemi. in c. multis. in 2. no. per illum tex. 44. distin. Item multum not. quòd licet dictum testis non iurati non probet. d. l. iusiu. & d. c. tuis. etiam si sint religiosi, vt ibi est text. cum sim. tamen operatur hunc singul. effectum, quod si probationes partis vtriusque essent hincinde pares, ille præferretur, & deberet obtinere sententiam, qui haberet plus iustum testem, quis sine iuramento deponentem, ita sing. dicit Bald. in c. 1. §. si duo. de pace ten. in vsib. feud. in 2. colum. in prin. per illum tex.
235 secundum vnum intellectum, quem ad hoc no. reputat. † Nũ quid autem quando sacerdos deponit [a] super pœnitentia alicuius, quam dicit illum fecisse, & quod est emendatus, an teneatur iurare, an verò sibi credatur sine iuramento? vide Arch. in c. in capite. 50. dist. & in c. ipsi apostoli. circa med. 2. q. 7. Innocen. in c. testimonium. de testi. & ibid. do. Anto. de Butr. in pen. col. in ver. qualiter potest probari, quod sit emẽdatus de crimine, & ibidem Imo. & d. Abb. Pan. & quod not. glo. in d. c. ipsi apostoli. in gloss. magna. fi. in verb. necesse. Item quid si testis noluit iurare, quando dictum suum deposuit, an per hoc teneatur parti resarcire damnum, & interesse ex eo, quod sibi non creditur, eo quod iuratus non deposuit? vide Specu. decidentem, quod non tenetur, sed quod bene puniendus est, in tit. de teste. §. sequitur. in ver. fi. Item partes de communi consensu possunt remittere iuramentum testi, & æquè bene probabit, ac si iurasset. c. tuis, vbi Docto. de testi. glo. in l. 1. §. 1. ver. sententia, & ibi Barto. & Docto. ff. de fer. glo. in l. 2. §. sed quia veremur. C. de iura. calum. & gl. in l. iurisiurandi, & ibi Bar. & Docto. C. de testi. Bar. in l. filiusfam. in princ. in 2. colu. ff. de dona. & in l. si quis legatum. in vlt. col. in prin. ff. de fal. Accedat quod sing. vult Bar. in l. Lucius. in fi. ff. de fideiuss. quod quando fides alicuius est ab vtraque parte approbata, non requiritur iuramentum. An autem vt remitti possit iuramentum testi, requiratur consensus vtriusque partis, an verò sufficiat consensus illius, contra quem producit? Io. An. in d. c. tuis. & ibi. d. Abb. Pan. in 2. col. tenent, quòd vtriusque partis consensus requiratur, & non sufficeret consensus illius, contra quem testis producitur: quia cùm testis iuret testificari pro vtraque parte, & ex falso eius testimonio possit vtrique partium præiudicium generari, ergo vtriusque partis consensus erit necessarius, per regulam. c. quod omnes. de reg. iur. in 6. & l. per fundũ. ff. de ser. rust. præd. Tu aduerte, quòd ipsemet Io. An. in summa sua de testib. in ver. qui testes debẽt iurare, tenet quòd imò sufficit consensus illius partis, contra quem testis producitur, per tex. in d. c. tuis, qui in veritate stringit in fi. ibi. nisi forte hoc à parte remittatur aduersa: quicquid respõdendo ad illum text. dixerit ibi do. Abb. Pan. Item in remittendo iuramentum per consensum partis requiritur, quòd etiam interueniat auctoritas iudicis. secundum Spe. in ti. de testi. §. fi. ver. not. quod non valet testimonium. & est expresè de mente gl. in d. c. tuis. in glo. fi. & sequitur Bal. in d. l. 1. in prin. 2. col. in l. fi. ff. de fer. qui per hoc subs-
236 dit, † quòd iudex potest dissentire & exigere à teste iuramentum, non obstan. quòd partes illud remiserint: facit. l. acta. ff. de re iud. vbi in annullandis actis de consensu partium requiritur consensus iudicis. contrarium tenet. d. Abb. Panor. in dicto c. tuis.

ADDITIO.

a ¶Quando sacerdos deponit. Adde Fely. in suis quęstionibus de testi. in 3. col. ver. ex eo. tex.

cap.tuis.in 2.colum.per regulam.l.si cõuenerit.ff.de re iudi.iuncta.l.1.§.in operis.ff.de ope.noui.nunc.& quia text.in d.cap.fin. nihil dixit de iudice,& respondet ad.l.acta. vt ibi per eum. Potest ista opin.confirmari ex multis similibus traditis.s.in hac gl. circa materiam apochæ priuatæ, quibus ostendi,quòd attestationes inualidæ per solum consensum partiũ validantur. Item intellige quod ibi agitur de matrimonio dissoluendo, vbi partes de communi consensu non possunt testibus remittere iuramentum, secus vbi de matrimonio contrahendo, secundum glo.in d.capit.tuis.in glo.2. mag. & ibi Docto. cùm primo casu negotium non stet cum consensu,& voluntate partium, sicut in secundo. Ex quo infert ibi not. Abb.Panor.ann.ꝙ in his,quæ non pendent à consensu partium, non possunt partes remittere iuramentum testibus, idem quod glo.illa in causa matrimonij,tenet etiam Specu.in titu.de teste.§. fin.in ver. & not. quod non valet testimonium. Albe.de Ros.in d.l.1.§. fin. ff. de ferijs.

237 † An autem perito in arte [a] credatur sine iuramento? glo.tenet ꝙ sic,in d.l.iurisiurandi.in glo.1.& glo.in l.1. in princ.in verbo vel duæ.ff.de ven.inspi. facit quia periti in arte deponunt de eo, quod non percipiunt sensu corporeo, sed iudicio intellectus, vnde cùm possint de facili errare, non debent cogi ad iurandum.l.Marcellus.in prin.cum simil.ff.re.amot.Contrarium tenet glo.in l.comparationes.in gl.parua. in ver. deponentibus. C.de fid.instrum.facit.§.quod autem,in Authen. de non alie.& tex.in cap.fraternitatis.cum glo.2.de frigi.& male. *Communis & concors sententia est*,ꝙ periti in arte,puta medici deponentes,nunquid vulnus sit mortale,non tenentur iurare de veritate,ita procedunt iura præalleg. sed bene tenentur iurare de credulitate, ita procedunt secundò adducta. Facit.l. hac edictali.§.his illud. vbi glo.& Docto.de secun.nupt. ita concludit Barto.in 1.constitutione fforum.in vlt. col.in prin.& ibi etiam Bald.in 3.colum. Host.Ioan.And.& alij Canonistæ in d.capit.fraternitatis. dom. Abb.Pan.in cap.proposuisti.in penul.colum. de proba. quamuis aliter Bart.alibi tenere videatur,quòd indistinctè iurare debeant,ita Bartol.in l.1.in princip.in 1.not.ff.de ventre inspi. & in l.Theopompus.ff.de dote præleg.Bald.in l.nemini.C.de aduo. diuer.iudi.sed intellige eos,vt prædixi,& vide Angel.pulchrè in repe.l.si vacantia.in 2.colum.de bon.vac.lib.10. Lud.Roma.in l.1.§.fin.in 4.colum.ff.de verbor.oblig.Ioan.de Ana.in cap.significasti.el 2.de homicidio.

238 † Ex istis infertur,quòd quando Docto. legentes præsentant scholarem ad examinandum, non debent iurare de veritate,sed tantum de credulitate,quia Doctoratus apicem paucissimi rectè attingũt, sunt omnia verba Bar. post Cyn.in d.1.constitutione fforum.sequitur dom. Abb.in d. cap.proposuisti,in penul.colum.licèt Angel.teneat cõtrarium, & malè,ꝙ imò Docto.præsentantes scholarem debeant iurare de veritate.in dicta repe.l.si vacantia.in 2.colum. & creditur, & standum est Doctoribus attestantibus de peritia suorum scholarium.d.l.nemini.vbi Bald. etiam not.& est gloss.12.quæstio.1. capit.omnis ætas,super verb.testa.Et generaliter,an ille cuius dicto debet stari ex.l. dispositione, vel ex dispositione hominis, puta testatoris vel aliter,teneatur iurare,vide Bal.in d. l. Theopompus.do.Anto.de But.in cap.veniens.el 1.in 3.col.de test.& in cap.quintauallis.in 16.colum.de iureiu. Bald.in 1.constit.fforum.in 3.colum. Ang.in d.repe.l.si vacantia.in 2 colum. vel 3. Angel.& Paul.de Cast. in l.de pupillo.§.is opus.ff.de oper.nou. nunc.dom.Alexand.in consil.196.incip.viso themate.supra scripto.lib.2.

239 † Vltimò in hac materia attende,quòd in dubio iuramentum nõ præsumitur præstitum,nisi probetur, vel in actis appareat, ex quo censetur solennitas extrinseca, quæ in dubio præsumi non solet. l. quæcunque.§.fin.ff.de publ. in rem act. c. dudum.2.de elect.Docto.latè in l.sciendum.ff.de verbor.oblig.

240 Et ita in specie tenet dom.Abb.Pan.in d.c.tuis.circa fi. † Quid ergo si in actis reperiatur, talis testis iuratus &c.nũquid per ista verba enunciatiua probetur testem esse iuratum, & an solenniter probetur esse iuratum,& parte præsente? vide Io.And.in tit. de teste.§.sequitur.in ver.quid si in actis scriptum est. Bart.post Oldr.Laud.in d.l.Theopompus.text.in l.per hanc. in verb.iuratus deponat.& Bart.ibi prope fi.ad hoc not.C. de erog.mili.anno.libr.12. per Bald. latè in l.iurisiurandi.in 1.colum.in ver.sed pone,reperitur in actis.C.de testi.& in d.1.consti.fforum.in princip.in 3.colum.in versi.sed pone,ꝙ in actis reperitur.& in d.capit.1.§.quid si inuestitura.& in l.fin.C.si ex fals.instrum.& in l.gesta.C.de re iudi.& in Authen.si quis in aliquo.C.de eden.& in l.3.in princip.ff.de iureiu.& in l.1.in princip.ff.de fer.dom. Anto. de But.in commento cap.fraternitatis. in pe. vel vltim. colum. de test.& ibi per Ioan.de Imol.per dom.Anto.in d.cap. tuis. in 2.colum.& ibidem per dom.Abb.Pan.ad fi.per dom. Anto. de Butr. in capit. quoniam contra falsam. in 21. colum. de proba. per dom.Abb.Pan.in cap.quod autem.circa prin. de iure patr. per Lud.Roma.in d.l.sciendum.& not.per do.Flo.de S.Pet.in l. lege Iulia.ff.de testi. Limita tamen quod dictũ est.s.quòd in teste iuramentum non præsumitur præstitum, nisi appareat, & probetur,quando essemus in antiquis,vt hic per Bartol. singu. Adde ꝙ Bald. in c.1.si de feud.fue.contro.inter dom.& agna.refert Bart.dicere, quòd multum præsumitur pro factis antiquis. Et dicit Bald.in l.exemplo.circa med. C.de proba.quòd magna est authoritas antiquitatis,& ad hoc multa dicam infra in q.de fama. Adde Bald.in capitu.1.§. cum autem.in vltim.colum.in

241 duobus locis,de contro.inuest.in vsib. feud. † Adde etiam ad illud,quod tenet Bar.de sententia antiquitus lata, quòd valeat, licèt acta non appareant. Bald.plenius idem firmat in l.emancipatione.C.de fid.instrum.post Cyn.ibi,& text.in cap.bonæ memoriæ Maguntino.versicu.porrò. & in ver. ad ipsum. de elect. & Bald.in cap.1.de mili.vassal.qui contu.est.in 5.colum.in ver. quæro si appareat aliqua sententia &c.vbi dicit Bald.ꝙ si appareat aliqua sententia multum antiqua, in qua fiat mentio,quòd pars fuit citata,præsumitur citatio interuenisse.Alleg. Innocen. in cap.Albericus.de testi.& refert Hostien. Ioan.And. in nouella.in cap.præsentia.de renunc.quòd post biennium præsumitur pro sententia,& processu,de quo vltimo, scilicet de biennio,qa variæ sunt sententiæ,non firmo,sed vide dom. Anto.de But.in d.capitu.in præsentia.in 6.colum. & ibidem per alios Canonistas,& in pulchro simili not. Bald. in l. vnica. C. ne liceat tertiò prouo.Confirmo vtrunque dictum Barto.hic,& de teste,& de sententia, quòd ratione antiquitatis testis, de cuius iuramento aliter non apparet, probat semiplenè, & adduco bonum simile.Nam licèt apocha priuata nullo adminiculo suffulta, neque testium,neque subscriptionis,nihil penitus probet, fallit nisi factum sit antiquum,& apocha antiqua,quia tunc præsumptionem,& semiplenam proba.inducit,ita in terminis tenet sing.Io. And. post Nico. de Mut. in addi. Specu. in titu. de instru.edi.§. nunc dicendum.super ver.quid si producens. refert & sequitur dom.Anto.de Butr.in cap.2.in 2.colum. in versic. tertius casus quando scriptura nullo modo approbatur. de fid. instru. & retuli s.in materia aphocæ priuatæ.Accedant ad cõfirmationem quædam alia,quæ statim dicam.j. in q. de fama. & ibi declara-

242 bo,quando dicatur res esse de antiquo. † Quarto quærit Bart. quid si dicta testium sint recepta, & examinata inter easdem personas, an contra alias faciant aliquam fidem? Et concludit sing.ꝙ si tales testes amplius examinari non possẽt, ꝙ semiplenam proba.faciunt contra alios,aliàs nihil probarent,quia imputandum esset parti,quare eos non fecerit examinari. l. fin. C. de test.quod est diligentissimè notandum.& ita singu. limitatur regula,ꝙ res inter alios acta non prodest alijs, neque nocet, & idem dicit Bart. esse in snia.l.à sententia.in prin.de appel. Adde ꝙ cum Bar.idem tenet.d.Anto.de But.& do. Abb.Pan.in c.fin. extra eod.& ibi Io.de Imol.in 3.col.do.Ant.de But.in c.quamuis.in 4.col.de re iudi.Ang.in l.2. C.de edendo. Sed d.Abb.Pan. in d.c.quamuis.reputat hoc dictum Bart. esse bene not.inde dicit hoc esse relinquendum iudicantis arbitrio, qui hoc debet arbitrari sm ꝙ sententia ius absentium tangit,& dicit pro hoc facere.l.si duo patroni.in princ.s.eod.& l.3.§.eiusdem.ff.de test.allegat etiam not.per Lapum in alleg.54.d. Alex. Imol. in repe.l. sæpe.ff.de re iudi.in 37.col.multum exclamat hanc deci.Bar.dicens,teneas menti obsecro,quia dictum illud est de pane quærendo,inde dicit,ꝙ non videtur sine dubio,arg.text.in d.l.à sententia.in princ.super quo se fundat,qui non probat de semiplena proba.sed quòd solùm permittitur appellare, quæ appellatio conceditur etiam ratione leuis præiudicij,vel interesse,imò ratione solius humanitatis. l. non tantum. in princ.ff.de appel. Sed tu aduerte,qđ istam decis.Bart.reprobat do.Franc.de Aret. in consil.164.inci.sicut Io.in 3.col.Tangit etiam incidenter hic Barto.in 12.col.an in casu.l.si duo patroni. in prin.s. eod. illa fides sit sufficiens pro semiplena proba.ad deferẽdum iuramentum in supplementum probationis,& concludit ꝙ sic. ponderat hoc velle gl.hic,idem allegat illum text. ad probandum,qđ vnus testis faciat semiplenam probationem. ponderat etiã tex. ibi in verbo *multum fidei*,vt hic per eum. Cõtrarium, & melius tenet Cy.Ray.& Alb.de Ros.& d.Alex. Imol.in d.l.si duo patroni.in princ.Ang.in repe.l sciendum.in 13. col.ff.de verbo.oblig. quia solùm facit qualem qualem fidem, vt expresè tenet gl.in l.si duo patroni.in glo.fin.super verbo habiturum. & glo.in l.2. in verb.non potest,quibus res iudi.non noc. & gl. in l.1.in gl.fi. in verb.præiudiciũ.ff.de excep.rei iudi.& gl.in c. cũ super,in ver. rationabiliter.de re iud.probat tex.in d.l.à sententia,in prin.sed qua-

ADDITIO.

[a] ¶An autem perito in arte. Adde Alex.de Imol.consil.217.inci.visis verbis. in 6.vol.* Et dic vt per Rol. consil.30.nu.26.lib.3. vbi ꝙ standum est eum iuramento,& quod periti in arte iurare debeant; tex. est in l.hac edictali.§.his illud.ver.nobilium.C.de sec.nup. MASVER.

qualiſqualis fides minor eſt ſemiplena proba. ergo non ſufficit
ad deferendum iuramentum neceſſarium, per doctrinam glo.
in l.3.§.1.in verbo leuior.ff.de mino.& in l.fin. in princip. in glo.
mag.ff.quod met.cauſa.¶Tangit etiam hic remiſſiuè Barto.de
a fama,[a] an ſemiplenam probationẽ faciat, de qua, & omnibus
eius effectibus remittit ſe Bart.ad ea,quę copioſè ſcripſit in l.de
minore.§.tormenta,melius in §.plurimum.ff.de quæſtio.Omiſ
ſa longiori diſputatione concluſiuè dic, quòd fama regulariter
non inducit niſi ſemiplenam probationem.glo. eſt in d.l.in bo-
næ fidei.in glo.fin cir.med. C. eod. & plenior gl.in l.3.§.eiſdem.
in verb.confirma.ff.de teſt.Et vide per glo.in cap.1. ſuper verb.
famam.de appel.& gloſſ.4.quæſt.3.in cap.ſæpè. ſuper verbo fa-
ma.& eſt verum,quòd glo. alibi multum variant, quas referre
nimis longum eſſet,ſed eas inuenies tactas,& relatas per Barto.
& Docto. in locis infra allegan. vide ergo plenè de veritate hu-
ius paſſus per Bartol. in d.l. de minore. §. plurimum.in penult.
colum.in vltim.quæſtio.princip.Specu. & Ioan.And.in titu.de
noto. crimi. §. fama. in verb. fama. & in titu.de teſt.§.reſtat.in
ver.25.creditur Docto.in d.l.in bonæ fidei.& in cap.ex literis.de
iureiur.Canoniſtæ in cap.veniens.el 1.de teſti. Saly. in l. ea.qui-
dem, C. de accuſ. Limita tamen ſingu. in factis antiquis, quia
tunc fama plenam probationem facit. iſtud eſt, quod ſignan-
ter vult Innoc.in cap. veniens. de verbor. ſignifi. Bald. in Auth.
quas actiones.in vlt.colum.C.de ſacroſanct.eccleſ. & in l.cum
ſuper.C.de rei vendi. & in d.l.in bonæ fidei.in vltim. colum. &
in l.4.C.de proba.& in l.non ignorat. in 6. colum. C. qui accuſ.
non poſ.aliqui etiam allegant Bald. in l. exemplo. C. de proba.
iſtud etiam expreſsè tenet dom.Anto.de Butr.in d.cap.veniens.
el 1.de teſti.& Io.de Imol.in cap.cum cauſam, & ibi eſt bonus
text.ad hoc,de proba.poſt Archid.16.quæſtio.3. cap. inter me-
mora.& dom.Alexand.in conſil.559.incip. viſis, & ponderatis
narratis in thema.in 2.colum. & dom. Franc. de Aret. in conſil.
37.incip.ſequendo ordi.quæſitorum. Sic in ſimili in factis in lo
co longinquo fama plenè probat. ita pulchrè voluit Cyn. &
243 Bald.in l.ſi quidem.circa fin,C.ſolu.matrim.& clarum eſt, † ꝙ
b bonum eſt argumentum [b] de tempore ad locum, &ècontra.
l.vinum,vbi not.Docto.cum vulga.ſupra ſi cert.peta.In iſtis ter
minis quando eſſemus in antiquis,quòd fama tunc plenè pro-
bat.facit gloſſ.in l.at qui natura. §. cum me abſente. ff. de nego.
geſt.quam gl.pro ſingulari ad hoc not.Angel.referens ſe ita ob-
tinuiſſe in l. Titius.ff.quibus mod.pign. vel hypo.ſol.& in l.qui-
dam in ſuo.ff.de condi.inſti.dom.Alexand. Imol. in conſil.4.in
2.lib.incip.videretur inſpectis &c.in 9.col.& Ang.in d.§. cũ me
abſente.idem tenet Lud.Rom.in l.2.in §.idem Labeo. in 2. col.
ff.de aqua pluu.arcend.dicens,ꝙ in factis antiquis,vel exceden-
tibus hominum metam,fama eſt plena probatio, vnde ſecun-
dum eum Papa poteſt per communem famam probare ſe eſ-
ſe directum dominum ciuitatum eccleſię, licèt illud non pro-
bet alijs inſtrumentis,alleg.tamen Bald. hoc dicere, quem non
244 inuenio.¶†Confirmo prædicta, nã licèt inſtr̃a inter alios con
fecta non probent confinia locorũ,de quibus in inſtr̃o fit men-
tio,vt eſt glo.in l.cum aliquis.in glo.fin.vbi Bar.& alij. C.de iur.
delibe.& glo.in l.optimam.in verbo ſi ſeruus. C. de contrahen.
& commit.ſtipu.& gl.in l.prædij.§.Titio.ff.de leg.3. Arch.16.q.
1.cap.plures.& ſing. Specu.in titu.de loc.§.nunc verò aliqua.in
ver.57.vbi iſtud ſingu.extendit, etiam ſi eſſent de hoc plura in-
ſtrumenta,quamuis in hoc vltimo.d.Paul.de Caſt.contradice-
re videatur in d.l.cum aliquis.Limitatur tamẽ multum ſignan
ter,niſi eſſent inſtrumenta antiqua, illa bene probarent cõfinia
* etiam inter alias perſonas,ſecundum Albe.Bald.Sal. & *communi
ter* Mod.in d.l.cum aliquis.Iac.in d.l.optimam.d.Flo.de S.Petr.
in l.fin.ff.fin.reg.& eſt bon.text.in d.cap.cum cauſam.de proba.
glo.in cap.cum olim.in gl.2.ſuper verbo inſtrumentis.de cenſi,
Confirmo etiam per illud,quod ſignanter tenet dom.Anto.de
Butr.in cap.cum dilectus.de ſucceſ.ab inteſta.& in cle. ſi Sum-
mus Pontifex.de ſenten. excommu. & in clem. 1. de proba. in
quibus locis voluit,quòd verba enunciatiua incidẽter ad aliud
245 prolata, in antiquis plenè probarent.† Quando autem dica-
c tur eſſe in antiquis, [c] reſpondet dom. Anto. de Butr. in capitu.
veniens.el 1.de teſt.& in cap.quid per nouale. de verbor.ſignifi.
quando exceſſerit tempus 100.ann. vel etiam tempus 60. ann.
& iſtud vltimum conſulendo (quod plurimum admiror) te-
nuit dom. Alexand.de Imol.in conſil. 146.lib.2.incip. videretur
inſpectis.in 9.colum.vbi tenet ſufficere tempus 60.ann.vel hoc
relinqui arbitrio iudicis, & ad hoc ſubtiliter inducit verba Cy.
246 & Bartol.in l.ſi quidem. C. ſolu. matrimo. † Breuiter conclu-
* dendo *communis opin.* [d] eſt, quòd requiratur tempus 100. ann.
d quod eſt tempus longęuæ vitæ hominis.l. fin. C. de ſacroſanct.
eccleſ.l.an inutilis. ff. de vſufru. lega. iſta videtur ſi.opin.Innoc.
in cap. veniens. de verbor. ſignifi. & eam expreſsè tenent Ioan.
de Imol.& dom.Abb.Pan.in d.capitu.veniens.el 1.de teſt.& in
l.2.§.idem Labeo.ff.de aqua pluu.arcend.& dom.Alexan.met.
in d.l.cum aliquis.C.de iur.delibe.vbi atteſtatur, quòd iſta com
muniter tenetur.& not.Specu.in titu.de proba.§.1.in ver.& no.
quòd præſcriptus. Adde etiam,quod not.dom. Anto.de But.
in cap.illud quoque.in antepenul.colum.de præſump.Item in
factis non antiquis ſi ſit tale factum,cuius ſit difficilis probatio,
fama plenè probat,ſecundum dom.Anto.de Butr.in d.cap.ve-
niens.el 1.in penul.colum.per text. in capitu. prætereà. de teſti.
Et ad hoc facit, quòd ex cauſa neceſſitatis, vel difficultatis ali-
qua probatio admittitur, quæ aliàs non admitteretur, vt vidi-
ſtis ſupra in 4.q.Bart.poſitis in 12.col. Itẽ in cauſis leuioribus, &
modici præiudicij fama plenè ꝓbat, ſm gl.in l.vbi adhuc. C.de
iur.dot. & ſm Bart. in d.l.de minore.in §.plurimũ. in vlt.col. &
do. Anto.in d.c.veniens.in vltim.colum. Item nobilitas,& vir-
tus hominis probatur per ſolam famam. ita not. Bald. ex illo
text.in l.prouidendum.C.de poſtulan. Item per ſolam famam
probatur iudicem eſſe conſuetum incarcerare, vel torquere,
vel ſimiles violentias inferre appellantibus, vel conquerẽtibus
de eo,ſecundum Bartol. in l. de pupillo.§.ſi quis ipſi prætori. in
8. quæſtio. ff. de ope.nou. nunc. Item ſi Papa, vel Princeps per
verba aſſertiua atteſtetur de fama,ei plenè creditut, ſecundum
Ioan.And.in addi. Specu. in titu. de inquiſitione.§.nunc tracte-
mus. in ver. hoc autem not. quem ſequitur dom. Abb. Pan.in
247 capitu. cum oporteat. in 4. colum. de accuſ. † Item not. dili-
genter,quòd ſi vnus probat plenè veritatem nudam, alius ple-
nè probat veritatem & famam, debet iſte ſecundus obtinere,
& pro eo ferri ſententia, cùm habeat iſtud plus ſcilicet proba-
tionem famæ,ſecundum Bald.in l. proprietatis. C. de proba. in
1. not. poſt Iacob. de Are. quod Bald. reputat valde not. facit
quod not.idem Bald.in l.2.aliàs eſt in l.3.in princip. ff. de excuſ.
tut. Facit etiam quod pulchrè inquit Bald. in Auth. quod lo-
cum,circa fin. C.de colla. vbi dicit,quòd probato facto, fama
adijcit probationi quandam qualitatem,ideſt quaſi notorieta-
248 tem.alleg.gloſſ.in capitu.1.in ver.manifeſti. de vſur. in 6.† An
e autem fama [e] ſola ſufficiat ad probandum, quem eſſe nota-
rium, vel tabellionem? Vide Specul. in titul. de proba. §. 1. in
verſicu.item etiam ſecus videtur. quem refert, & ſequitur do.
Anto. de Butr. in capitu. 1. in 3. colum.de fid.inſtrumen.Item
not.ſi alicui agenti opponatur excommunicatio, non poteſt ta
lis excommunicatio probari per vnum teſtem ſimul cum fa-
ma,ita inquit Archid.in capitu.ſi teſtes.in ver.item ſæpe.4.quę-
ſtio.3.alleg.Specul.in titul.de noto.crimine.§.fama.idem tenet
dom. Anto. de Butr. in d. capitu. veniens. el 1.in vltim.colum.
249 † Et generaliter an, & quando fama ſola faciat ſemiplenam
proba.& an, & quando vnus teſtis ſimul cum fama plenè pro-
bet,vide omnino not.Bald. poſt Iacob. Butr. in d.l.2.in princip.
ff.de excuſ.tut.& in capitu.1.§.cum autem.in vltim. colum. de
contro.inueſt.dom.Anto.de Butr.in capitu.prætereà.in penult.
colum.& in capitu.tam literis,ſuper glo.1.& in capit.cum cau-
ſam.in 3.colum.de teſti.& in capit.cum cauſam,ad fin.de pro-
ba.& in d.capitu.1.de appell.dom.Abb.Pan.poſt alios per eum
relatos in capitu.2. de clan. deſpon. & in capitu. tertio loco. de
250 proba. † Et an in cauſa vſurarum exiſtente ſolùm fama defe-
rendum ſit iuramentum in ſupplementum probat. vide text.
reputatum ſing.ſecundum vnam lect.in capitu. ex literis.extra
de iureiuran.& ibi Docto. Prædicta procedunt in cauſis ciuili-
bus: in criminalibus autem fama cum vno teſte non probat,
ita quod ſufficiat ad condemnandum,cùm in criminalibus re-
quirantur probationes luce meridiana clariores l.fin. C.de pro-
ba.ſecundum Archidia.in cap.ſi duo. 35. quæſtio. 6. in capitu.
ſciant cuncti. ad fin. 2. quæſtio. 8. & communiter Docto. in
251 locis ſupra allega. † Nunquid ergo in criminalibus ſola fa-
ma ſit indicium ſufficiens ad torturam? pungit vnum verbum
Bartol.ſed non clarè decidit, in d. l. de minore.§. plurimum.in
vltim.

ADDITIONES.

a ¶De fama.Adde gl.in c.cum in diœceſi.de vſur.gl.in c.factum. de conſti.diſt.
4.gl.in c.illud.in verb.in hoc.de cler.excom.min.& diffusè per Fel. in cap.ve
niens.el 1.de teſt.in 4.col.ver.1.concluſio.

b ¶Bonum eſt argumentum.l.miles.de teſtam.mil.Barto.in l.qui plures.in prin-
cip.de vulg.& pupil.

c ¶Antiquis.Adde Docto.in cap.1.de reſcrip.lib.6. Specul.in titul. de proba.in
§.1.ver.& not.Io.And.in addi.Spe.tit.de no.cri.in §.fama.in 1.addi.Alex.cõſ.
87.inci.in cauſa,& lit.in 2.vol.conſil.70.inci. in cauſa vertente inter do. Bal-
deſſarem.in 3.vol.conſil.45.in 4.vol.conſil.12.inci.viſo proceſſu iuxta proba
bilem conſuetudine,in 3.vol.conſ.75.incip.viſis ponderatis in themate.in 4.
vol.Fran.de Are.conſil.36.incip.caſus eſt.

d ¶Communis opi. Adde,quòd hanc ſequitur, & dicit communem idem Iaſ. in
l.cum aliquis.nu.7.C.de iure delibe.conſil.81.col.penul.in fin.lib.1.D.Oſaſc.
deciſ.173.nu.8.poſt Alex.conſil.139.nu.12.& ſeq.lib.6. MASVER.

e ¶Fama.Adde Bald.in l.Barbarius.ff.de offic.præto.Bald.in Authen.quas actio-
nes.C.de ſacroſanct.eccleſ.

vlt.col.& in l.fi.in 2.col.ff.de quæstio.*Communis sententia est*,quòd sola fama non sit sufficiens indicium in criminalibus ad tortu-
a ram.ᵃ ita tenet Ioan.And.in addi.Spec.in tit.de proba.§.videndum,in ver.13.d.Anto.de Butr.in c.tertio loco.in 6.col.de proba.do.Pan.in cap.1.ad fi.de purg.cano. & in cap.1.de deposito. Idem expressè firmat Bald.in l.milites.in 1. col. C.de quæstioni. post Cyn.in l.fin.C.eod.Bald.& Io.de Imol.in l.fin.ff.de hęre.instit.& quod not.Bald.in cap.1.§.iniuria.in 7.col.de pac.iur.fir.in vsibus feud. Item adde, ꝙ licèt in ciuilibus sufficiat semiplena probatio vnà cum fama, secus est in criminalibus.glo. est sing. in cap.veniens.el 1.in ver.cum altero ipsorum.de test.quam ad hoc dicit sing.Imol.in l.interesse. ad fi.ff.de acquir.possess.Cyn.in l.fin.C.de quæstio. Dyn.& Bald.in l.2.in princip.ff.de excus.tut. Paul.de Leaza.in commen.c.grauis.in pen.col.de deposi. Bald. in l.si quis ex argentarijs.§.1.ff.de eden.Imò fortius adde singul. & nunquam obliuiscaris, quòd idem etiam est, quando agitur de crimine etiam ciuiliter,vt tenet Io.de Ana.in consil.59.inci.
252 visa inquisi. in 3. col.† Adde etiam idem esse in causa matrimoniali,quando agitur de matrimonio dissoluendo,quia æquiparatur in hoc etiam criminalibus. ita in specie determinat do. Alexan.consil.285.incip. quoniam abundè.& est in nume. 142. lib.2.Item not.diligenter in materia,quòd vbicunque probatio à communiter accidentibus solet esse difficilis,tunc fama facit plenam proba.vt not.in cap.præterea.de testi.secundum dom. Anto.de But.in cap.veniens,el 1.eod.titu. & in cap.transmissæ. qui fil.sit leg. Alex.in consil.431. inci. viso testamento Simonis. circa fin.facit quod not.Bart.in l.de pupillo.§. si quis ipsi præto ri.in 8.quæstio.ff.de ope.nou.nunc.facit quod not. Cyn.& Bart. in l.si quidem.C.solut.matrim. & istud etiam posset multis alijs similibus cōprobari, sed ista pro nunc sufficiant. ¶Visis,& ple-
253 nè examinatis his, quæ semiplenam proba. faciunt, † nunc
b videndum est, an duæ semiplenè proba.ᵇ faciant vnam plenam.Barto.hic.in 13. colum. concludit, quòd si sunt eiusdem generis,vt duo testes,tunc coniunguntur, & plenam proba. faciunt,hoc etiam tenuit gloss.in l.2.§.fin.in vers. excusantur.ff.de excus.tut.& glo.in l.1.in versicu.non proficiunt. C. qui numero tute. Si autem sunt duæ semiplenæ proba.diuersi generis, an tunc coniungantur, vt plenè probent, dubium facere videtur, quod in simili dicimus,quòd si quis habeat duas,aut plures imperfectas excusationes,non coniunguntur,vt possit à tutela excusari,quia tales imperfectæ non simul iunguntur, vt prosint.l. 1.C.qui nu.tut.l.spadonem.§.qui multa iura.ff.de excus.tut.hoc non obst.concludit Barto. quòd duæ semiplenæ proba. etiam diuersi generis coniunguntur,& plenè probant, vnde secūdum eum,si quis habeat vnum testem, & confessionem factam absente parte extra iudicium,plenè probat.alleg.text.in capit.fi.de success.ab intesta.similiter secundum eum,si quis habeat vnum testem,& famam in casibus in quibus fama semiplenè probat, vt not.per gloss.in l.3.§.eiusdem.ff.de testi.& per gloss.in capit. 1.de appel.cum concor. positis in præce. quæstio.& idem dicit Bartol.esse in similibus casibus, & ad iura in contrarium adducta,quæ probant,quòd duo imperfecta non coniungūtur, examinat Barto.hic,& plenius,& clarius Barto. in l.1.§. idem Cornelio.ff.de quæstio.quòd aliquando duo imperfecta diuersi generis tendunt tantum ad vnum,& eundem finem, vel ad perficiendum vnum totum, vt paries, & tectum ad perficiendam domum.Item testes,& testator ad testamentum perficiēdum, & tunc simul debent iungi, vt totum faciant, sic in proposito nostro ista duo tendunt ad perficiēdum vnam probationem, & iudex potest assumere probationes non solùm eiusdem, sed etiam diuersi generis.l.3.§.eiusdem. ff. de testi. ideo simul iungi debent, vt probent. Aliquando ista duo imperfecta tendunt ad diuersos effectus,vt sunt illæ duæ imperfectæ excusationes,quę tendunt ad excusandum à diuersis tutelis,& illę simul iungi nō debent,ita loquuntur iura præalleg. sicut nec ad perficiendum domum possent simul iungi paries,& vnus testis,quia omnino ad diuersa tendunt,sed paries cum tecto sic, ista sunt dicta Bar. in hac q. Adde in primis,quòd ista vlt.solu. Barto. non videtur bona, quia etiam in illis iuribus illa imperfecta tendebant ad vnum finem, scilicet ad excusandum quem ab vna tutela. Vnde responde melius, quòd vbi vnum imperfectum de per se nihil operatur, & tunc duo simul iuncta etiam nihil faciunt, ita loquuntur iura præalleg. sed in casu nostro vnumquodque imperfectum de per se potest aliquid operari, quia vnus testis de per se operatur saltem semiplenam probationem, per quā deuenitur ad iuramentum necessa. in supplementum proba. ideo tunc duo imperfecta bene simul iunguntur. Ista solu. fuit de mente Ioan.de Imol.in l.quæ dotis.ff.solu.matrimo.Vel tertiò,& adhuc not. responde, quòd illa iura loquuntur quando agitur de aliqua re in esse producenda, & tunc duo imperfecta non iunguntur simul, hic verò agitur de aliqua re iam in esse producta,sed probanda, & tunc duo imperfecta ad probandū simul bene iunguntur, quia iudex non debet alligare animum suum ad vnam speciem probationis.l.3.§.eiusdem.ff.de test. ita not.respondet Bald.in l.si quis ex argentarijs.in §.1.in 4.not.ff.de eden.& in l.2.in princ.ff.de excus.tut. & plenius quàm alibi Bal. in l.spadonem.§.qui iura.eod. titu. & ibi assignat pulchram rationem huius solu. quia probationes solùm fiunt ad declarandum, sed facilius aliquid declaratur, quàm producatur in esse. l.hæredes palàm.§.sed si notam.cum gloss.ff. de testi. Et pro ista solu.bene facit,quod dixit glo.not. in l.sed & si possessori.§.fin. in glo.1.super verbo probatum esse.supra eodem.duas aliàs solu.ad istud contrarium vide per Bald. post Dyn.in d. §. qui iura
c multa.quas Bal.dicit esse not.& subtiles,& de istis imperfectis,ᶜ an,& quando simul iungantur,vt aliquid perfectum faciant,vide gloss.not.in cap. quorundam.super verbo,imposuisse,& ibi text.23.distinct.vbi glo.tangit de sacramentis vnitatis,& formę,
254 vt in sacramētis Eucharistiæ,baptismi, & similibus.† An duo imperfecta sacramenta faciant vnum perfectum,& quid in sacramentis solennibus, puta missæ, & est tex.solennis in cap.1.7.
255 quæstio.1.& ibi est etiam glo.not.in vers.presbytero. ¶†Item adde inquantum Barto.concludit,quòd duæ semiplenæ probationes eiusdem generis, puta duo testes proculdubio coniunguntur,& plenè probant, intellige, & limita verū,quando sunt contestes,& tendentes ad idem probandum,secus si sint testes singu.puta deponentes de diuerso tēpore, vel de diuerso actu, quia tunc non coniunguntur,nec probant, secundum Ant. de Butr. post Cald. in d. c. veniens,in vltim.colum.de test.d.Abb. Pan.in cap.cum causam.in 2.colum. de proba. Bald. in d.l.spadonem.§.qui iura multa. idem tenet Petr. de Ancha. in consil. 265.quod incip.visa narratione.& d.Alex.Imol.in consil.13.incip.ex his,quæ in themate narrata sunt.in penul. colum. ad fin. & sequen.Et dicit pulchrè Bald.post Old.Laud.in d.capit. cum causam. in 2. colum. de proba. ꝙ testes singu.quia in diuersum eunt,non probant,sed si vna probatio influit in alteram,& conferunt in idem,non dicuntur singulares,sed cōtextuales,& conferentes ad eliciendum vnam conclu. & tunc quæ nō prosunt singula,multa iuuant,per text.not. quem Bald. millies alleg. ad hoc in l. qui sententiam. in verbo *in vnum conspirantes,concordan-*
256 *tesque rei finem.* C. de pœ. † Hinc pulchrè dicit Bald. ꝙ millies alleg.in l.iusiuran.in 2.col.de testi.ꝙ mille testes singulares tantum probant,quantum vnus,alleg.Spec. titu. de inquisi.in §.1. ver.item not.Alibi etiam dicit multum signanter Bald.in tit.de contro.inuest.super rub. ꝙ si essent testes sing. non conferentes in vnum rei finem,ille,qui eos produxit,nō diceretur vnum testem habere, nec tunc producenti deferretur iuramentum in supplementum proba.Si autem testes non essent adeo singulares,imò venirent in eandem sententiam, licèt per diuersa media,seu per diuersas coniecturas sibi inuicem patrocinantes,secus esset,vnde secundum Bald.ibi duplex est singularitas,quędam obstatiua, & ista infringit testimonium:quædam adminiculatiua,& ista testimonium coadiuuat, de quo etiā vide Bald. in capit.licèt causam.in 7.colum.de proba.& in l. de quibus. in antepenul.colum.ff.de legi.quę omnia diligenter notabis,quia vtilia sunt.Alibi etiam dicit Bald. post Oldr. Laud. in l.1.ad fin. C.si vnus ex pluribus appel. quòd satis est, quòd testes concurrant, & concordent in eundem rei finem, ad hoc vt dicantur contestes,per præalleg.l.qui sententiam.C.de pœ. Per ista considera, an sit vera decisio Paul. de Castr. sic consulentis in consilio 375.quod incip.visa petitione,&c.in 2.colum. & consil.276. quod inci.viso processu.in 3.col. in quibus locis consuluit, ꝙ si vnus testis deponat de confessione facta in præsentia partis in vno loco, & alius testis deponit de alia confessione partis reiterata in alio loco,quòd isti duo testes coniunguntur ad plenam probationem. Credo ex prædictis, quòd ista decisio non sit vera,cùm isti testes sint singulares in loco, & tempore, ergo non coniungendi, vt prædixi, & contrarium in terminis tenet Anto.de Butr.in capitu.licèt ex quadam.in penul.colum.in versic. & per hoc decidit quæstio. de testi. vbi formaliter quærit, si ad probandum mutuum producantur testes,quorum vnus deponit de confessione mutui facta in vno loco, alius de confessione mutui facta in alio loco, licèt concordare videantur quo

ADDITIONES.

a ¶Torturam.Adde glo.& Bal.in l.4.C.de adul.Saly.in l.sciant cūncti. C.de proba.Spec.titu.de noto.cri.in §.fama.Anch.in consil.258.inci.quæst. presbyteri Caroli.& consil.356.inci.tres domini.

b ¶Probationes.Adde tex.& glo.in cap.quorundam.94.distin. Anto. de Butr.in cap.veniens.el 1.de testi.Archi.in cap.omnes,circa fi.2.quæst.1.

c ¶Imperfectis.Adde Bald.in l.si quis ex argentarijs.in §.1.ff.de eden. Sal.in l.in bonæ fidei.in vlt.col.C.de reb.cred.

quo ad probandum vnum finem.ſ.confeſſionem, tamen quia ſunt ſingulares in loco & tempore, nihil probant.alleg. Cyn. in l.2.C.quæ ſit long.conſue.ita etiam in terminis tenet do. Anto. de But.in commen.cap.fin.in antepe.col.de conſue. Eſt verum quòd do. Anto. in iſtis locis aliter non aperit, an talis confeſſio fuerit facta in præſentia partis, nec ne, prout loquitur Paul. de Caſt.in conſil. prealleg. Not. etiam diligenter, ꝙ iſtud quod dictum eſt, ꝙ teſtes ſingulares non probent, eſt verum vbi agitur de probatione alicuius actus ſingularis.cap.licèt cauſam.de proba.cap.bonæ.el 2.de elect. Videretur ergo prima conſideratione poſſe dici, ꝙ ſecus eſt vbi agitur de probando aliquid in genere, puta aliquem eſſe vſum iuriſdictione, vel aliquem eſſe vſurarium, vel hæreticum, vel blaſphematorem, & ſimilia, qa tunc tales teſtes etiam ſingulares probant, ita in ſpecie plenè tenet Iac.But.per glo.ibi in l.Arriani.C.de hære.glo. & Iac. But.in l.ob carmen.§.fi.ff.de teſti.Inno.in cap.qualiter,& quando.el 2. de accuſ. Spec.in titu.de inquiſi.§.1.in ver.quid ſi vnus. Bald. in l.1. C. de teſti. vbi ad probandum quem vſurarium, concludit ꝙ teſtes ſingulares probant, & idem Bal.in l.teſtium. C. de teſti. Et qñ iſta limitatio eſſet vera, deberet intelligi vbi tractaretur de probando aliquod totum vniuerſale, ſecus ſi tractaretur de probandis cauſis, ex quibus reſultat multiplicatio alicuius rei, ſed non aliquod vniuerſale, tunc non ſufficerent teſtes ſingulares, vt ſi volo probare aliquem religioſum feciſſe miracula, & per vnum teſtem probo ꝙ illuminauit cæcum, per aliũ teſtem quod liberauit vnum claudum, certè iſti teſtes non probant.ita not.Arch.in c.nec mirum.26.q.5.Inno.in c.venerabili. vbi bon. text.de teſt.& d.Anto.de But. in c. cum oporteat. de accuſ. vbi per hoc refert, quòd ſi volo probare Titium eſſe hæreticum, & vnus teſtis deponit, quòd Titius dixit, Chriſtum non eſſe natũ de Virgine, alius deponit, ꝙ Titius dixit in Trinitate non eſſe æqualem potentiam, iſti teſtes non probant, illum eſſe hæreticum, licèt ad vnum finẽ tendant, quia ſunt ſingulares, & in hoc do. Ant. de But.reprobat expreſſè Iac.But.in d.l.Arriani, & idẽ quod do. Ant.tenet etiam Sal.in d.l.teſtium.C.de teſti. Sed aduerte, ꝙ fortè tutius eſſet tenere, ꝙ indiſtinctè etiam vbi agitur de probando aliquid in genere, teſtes ſingulares nihil probent, prout tenet Hoſtien.in ſum.de teſti.§.quæ diuerſitas, ver.quid ſi agatur.glo.3.q.8.c.nihilominus, & ita finaliter vr̃ tenere Innoc. in c.licèt ex quadam.de teſti.Spec.met in titu.de teſte.§.iam de interrogatorijs.ver. item de tempore.in fin.Bald.poſt Ric. Malum.in lect. antiq. in d.l.ob carmen.§.fin.cum vna limitatione, de qua ibi per eum.Io.de Imol.in d.c.cum oporteat, de accuſ. & in d.l.inter pares. in 4. col ff.de re iudi. plenè per do. Alexan. Imol.in conſil.62.quod incip. inſpecto diligenter proceſſu.in 3. col. & ſeq. & in conſil. 100. incip. ſuper primo caſu cauſæ vertentis.in 8.& 9.col lib.1.& ego nunc addo, quod Bald. expreſſè, quem do. Alex.nõ inuenit, in c.licèt cauſam in 7.col.de proba. formaliter dicit vnum eſſe perpetuò not.dignum, ꝙ etiam vbi agitur de probando aliquid in genere, puta de probanda iuriſdictione, quòd teſtes ſingulares nihil probant, & de hoc dicit eſſe text.in d.c licèt cauſam, & quòd non reperitur alibi in iure tex. ita expreſſus, qui hoc ita bene probet, & iſta etiam multum diligenter not. quia quotidiana, & vtilia ſunt. ¶†Item adde inquantum Bart. etiam concludit, quod duæ ſemiplenæ proba. etiam diuerſi generis ſimul coniunguntur, & plenè probant, ꝙ idem expreſſè tenuit glo.in l.2.in princ.in verb. legitimis, & ibi Bald. ff. de excuſ. tut. & dicit ibi Nico.de Neap.inſertus in lect. Bar.in vlt.col.in prin.ꝙ illa gl.eſt perpetuò tenenda menti, quia eam totus mundus allegat. Aliter tenent Dyn.& Ray.in d.l.2.in princ.vbi concludunt, qđ in criminalibus duæ ſemiplenæ probationes ſine alijs indicijs nunquam plenè probant, per reg. l. ſciant.C.de proba.& per l.qui ſententiam. C.de pę. In ciuilibus autem diſtinguunt, quòd ſi tales ſemiplenæ probat. ſint diuerſi generis, ꝙ non coniunguntur, nec plenè probant, & ſic tenent de directo contra Bart.ſecus ſi ſint eiuſdem ſpeciei, vel formæ, eo quia in ſimilibus facilior eſt tranſitus, & cõiunctio.l.ſi vnus. §. pactus ne peteret. ver. quod in ſpecie.ff.de pact.l.in rem.§.itẽ quæcunque.ff.de rei vendi.l.an inutilis.§.accepto liberare. cum glo.ff.de accep.& dicit Ray.ſe ita continuò cõſuluiſſe de facto, & per hoc dicit in ſpecie quòd fama, & vnus teſtis non plenè probant etiam in ciuilibus, quod eſt de directo contra Bar. hic. Iſtas opi.refert Nic.de Neap.inter lect. Bar. in d.l.2.in prin.idem in effectu cum Dyn.videtur tenere Bald. in Auth. rogati. C. de teſt.quem infra in ſpecie referam, vbi ad hoc not. inducit text. d.capit.fin.de ſucceſſ.ab inteſta.Fatetur tamen, quòd licèt nõ faciant plenam proba.tamen faciunt pluſquam vnus teſtis, & ſic pluſquam ſemiplenam per illum text. in d. capit. fin. in verbo vehementer adminiculantes, quod dicit menti tenendũ. Alia, & tertia principalis fuit opin. Oldr. Laud. & Nico.de Neap.in prealleg. l. 2. qui videntur conſtituere differentiam inter duas

257

præſump.& illæ bene ſimul coniunguntur, ita loquitur gloſſ.in d.l.2.§.fin. & duas ſemiplenas proba. & illæ non coniunguntur. Adducunt rationem differẽtiæ, quia præſumptiones ſunt quid probabile, nimirum ſi coniunguntur vt probent, ſed probationes ſunt quid probans, & non quid probabile, nimirum ſi non coniunguntur, & ita etiam tenet Cald.in d.c.veniens, el 1.prout ibi refert do. Anto.de But. in vltim. colum. Sed attende, quia ſi eſſet verum eorum fundamẽtum, ſequeretur ꝙ etiam duæ ſemiplenæ proba.eiuſdem ſpeciei non coniungerentur, vt plenè probarent, quia etiam tunc militat eorum ratio, quia ſunt quid probans, & non quid probabile, & tamen ipſimet tenent oppoſitum, igitur &c. Alia & quarta principalis fuit opi. d. Ant.de But.in d.c.veniens, el 1.ad fin.qui concludit, quòd in re, quæ de facili põt probari, duę ſemiplenæ probationes non coniunguntur, vt plenè probent, ita procedat opinio Dyn. & Ray. In re autem de facili non probabili certè tunc probationes diuerſi generis coniunguntur ad plenè probandum.per capitu.cum cauſam.de proba.& capit.præterea.de teſtibus, & tunc procedit illud, quæ non proſunt ſingula, multa iuuant. Et iſtam opin. ſequitur dom. Alexand.de Imol. (de quo vehementer admiror) in conſi.166.quod incip.animaduerſis.in vlt.colum.lib.2.Quid
* tenendum inter tot varietates? Teneo ſententiam Barto. *quæ eſt communis, & vera*, cum limitationibus tamen ſtatim tradendis, quam etiam tenuit expreſſè glo. prealleg. in d.l.2. in princip.in ver.legitimis, & cum Barto.tenet ſimpliciter Rapha. Fulgo.hic in penul. colum. & videtur tenere dom. Alexand. hic in antepenul.colum.idem expreſſè tenet Bartol.in l.1.§. idem Cornelio.ff.de quæſtio.idem ſimpliciter tenet ipſemet dom.Anto. de Butr.in capitu.fin.in 8.colum.extra eod. Saly.in l.in bonæ fidei. in 13.colum.in verſi. viſis his, quæ ſemiplenam proba.faciunt. C.de rebus cred.d.Abb.Pan.in capitu.cum cauſam.in 3.colum. de proba.Spec.in titu.de noto.criminibus.§.fama. in ver.fama. Bald.in d.l.ſpadonem.§. qui iura multa. Hanc opin.etiam ſimpliciter tenet ipſemet dom.Alexand.Imol.in conſil.53.incip. in cauſa verten. inter Michaelem.in 3. colum. ad fin. & ſequen. 1. volum.Paul.de Caſtr.in conſilio 82. quod incip. quòd prælata ſententia. & in conſilio 302. quod incip. iudex eſt miniſter Dei. & dicit Archid.in capitu.omnes.circa fin.6. quæſtio. 1. quòd licèt præſumptio probabilis de per ſe non ſufficiat ad ſententiã, tamen iuncta cum vno teſte, vel alia ſimili preſumptione facit plenam fidem, & dicit vnum magnum verbum, quod eſt valde ſignandum in hoc pũcto, Alber.de Roſ. in d.l.2.§.fin. ad fin. ff. de excuſ. tuto. quòd vidit communiter obtineri, quòd in ciuilibus, & in criminalibus duæ ſemiplenæ proba. coniunguntur, & plenè probant, prout etiam dicit ſe notaſſe in l. 1. C. qui nu.tute.& plenius in l.inſtrumenta.C.de proba. eo quia ciuilia, & criminalia paribus paſſibus regulariter ambulant, vt Inſtitu. de publi. iudi. in princip. licèt criminalia lucidiores proba. exigant. l. fin. C. de proba.non tamen aperit Albe. an loquatur in ſemiplenis proba.eiuſdem ſpeciei, vel diuerſi generis. Item caue ad illud, quod tenet Albe. quòd etiam in criminalibus duæ ſemiplenæ probationes coniungantur ad plenè probandũ, & ſic vt reus poſſit condemnari, iſtud non puto verum, & contrarium tenet Dyn.& Ray quod ſupra retuli in d.l.2. in princip. & Bald.expreſſè in d.l.ſi quis ex argentarijs.§. 1. & l.3.in princip.in 3.colum.in apoſt.ff.de teſtibus. Salyc.in l.ea quidem.in antepenult. colum. C. de accuſat. Et propterea iuxta hoc vltimum plenè quærit Sal.in d.l.ea quidem.in penult.colum.in verſi. ſed tunc oritur dubium, ſi in criminalibus contra reum ſint productæ duæ ſemiplenæ probat, certè iungi non poſſunt, vt plenè probent, & ſic ad condemnandum reum, ſed bene ſufficiunt ad eum torquendum. Pone ergo, iudex poſuit reum ad torturam, reus fuit conſtans, & nunquam voluit confiteri, quid faciet tunc iudex? condemnare non poteſt, vt dixi, non videtur etiam, quòd eum debeat abſoluere, propter iſtas ſemiplenas proba. quæ militant contra eum, quid ergo facere debebit iſte iudex? Dic vt ibi per eum. Stat ergo ex prædictis communis, & vera concluſio, [a] quòd duæ ſemiplenæ proba. etiam diuerſi generis coniunguntur, vt plenè probent. ¶Iſtam concluſ. not.limita, vt procedat, quãdo vnaquæq; ſemiplena proba. eſt in ſua ſpecie perfecta, puta, vnus teſtis de veritate, & duo

ADDITIO.

a Vera concluſio. Adde, & declara, vt per Alexan, conſil.11. lib. 4. Afflic. deciſ. 12.Deci, conſil.146.colum.penul.in princ.Rom.conſil.91.colum.6. circa fin. Alexand.conſil.177.colum.2.lib.2.Dec.in cap.cum cauſam.col.pen. de proba. Neuiz, conſil.78,nu.25,& 26,glo.in l,inſtrumenta.vbi Bar. C.de proba.& quod probationes ſemiplenæ diuerſæ ſpeciei coniungantur ad plenè probãdum, & faciendum plenam probationem, ſcribit Neuiz.conſil.27. nu.21.glo. in l.3.§.eiuſdem.ff.de teſti.pulchrè Bald.in l.ſpadonem.§. qui iura.ff de excuſ. tut.Alex.conſil.57.& 118,lib 7.Rub,Alex,conſil.9.in fin. MASVER.

duo de fama, nam ad probãdum famam, vt semiplenam proba. faciat, duo testes requiruntur. cap. veniens. el 1. & ibi Docto. de testi. latè Bar. in d. l. de minore. §. plurimum. ff. de quæst. Isto casu istæ duæ semiplenæ proba. bene coniungerentur, & plenè probarent in istis terminis procedit conclusio supra facta. Sed
* si poneremus, ꝙ species * semiplenæ probationis essent in sua specie imperfectæ, puta vnus testis de veritate, & vnus de fama, vel alio iudicio. Nam ad probandum indicium duo testes requiruntur, quando non deponunt directò, & immediatè super facto, sed super indicio ad factum, vt dixi. s. in hac gl. in materia vnius testis. isto casu tales semiplenæ proba. in sua specie imperfectę, non coniungerentur, nec possent plenè probare, ita not. multum limitat Bald. in d. l. si quis ex argẽtarijs. §. 1. per tex. in d. cap. fi. de succes. ab intesta. & refert, & sequitur do. Alex. in consil. 13. quod incip. ex his quæ narrata sunt, in vltim. col. in 1. vol. & istam limi. multum signa ad intellectum doctri. Barto. & Doct. hic. Dixit tamen alibi not. Bald. in l. Gallus. §. ille casus. in 3. col. & in 4. not. ff. de libe. & posthu. ꝙ si vnus testis probat veritatem, & ipse idem testis, & vnus alius probãt famam, ꝙ cum istis proba. dicitur plenè probatum in causa ciuili. d. Alex. Imo. ibi in 7. col. ad fi. & seq. dicit, ꝙ est mirabile verbum, & ꝙ alibi scriptum non reperies, illud tamen reprobat per tria fundamẽta, quæ meo iudicio in effectu non sunt nisi vnum. Nam nullibi reperitur, quòd vnus testis regulariter possit facere plusquã semiplenam proba. cuiuscunque conditionis, & dignitatis existat. l. iurisiuran. C. de test. cap. à nobis, & c. in omni. de test. sed si vnus, & idẽ testis primò semiplenè probaret de veritate, & postea super fama probaret, faceret adhuc vnam quartam par. illius proba. vt ibi copiosius per eum, dicit tamen vltimo loco, ꝙ dictũ Bald. est multum tenendum menti, nam cùm neminem habeat contradicentem, authoritas Bald. multum vrgeret in practica, & quod vidit aliàs apud peritos de hoc magnã altercationẽ, qui dictũ Bal. ignorabant. Secundò limita conclu. communem supra traditam, quòd duæ semiplenæ proba. diuersi generis coniungantur ad plenè probandum, esse veram, nisi tales semiplenæ proba. essent diuersi generis, & etiam diuersorum actuum, tunc non coniungerentur ad plenè probandũ, ita limitat Ludo. Roma. hic, in 32. col. casum dicit esse de hoc, quem ipse reputat sing. in d. c. fin. millies allegatum, alleg. etiam Bald. in duobus locis, quem ego non inuenio aliquid dicere, in l. testium. ad fi. C. de test. & in l. obseruare. C. quo. appel. non reci. dicit etiam Ludo. Roma. istud posse inferri ex dictis Cyn. licèt non alleget tex. d. cap. fin. in l. 2. C. quæ sit long. consue. & d. Ant. in d. cap. veniens. el 1. Tu aduerte, nam pro ista limi. magis facere videtur, quando enim sunt semiplenę proba. diuersi generis, & etiam diuersorum actuum, vt ꝙ necessariò reddantur singulares, & propter singularitatem coniungi non possint, vt supra dixi in 1. addi. quam feci ad Bart. Hæc tamen non credo, ꝙ sic simpliciter intellecta possint esse vera: nam etiam in exemplis Bart. & Docto. quando vnus testis deponit de veritate, alius de confessione extraiudiciali, vel de fama, istæ semiplenæ proba. sunt diuersi generis, & diuersorum actuum, & tamen coniunguntur, & plenè probant, secundum Barto. & cõiter Docto. vt prædixi, ideo dicendum est in hoc casu, vt statim. j. subijciam.
258 † Item adde inquantum Bar. & Docto. concludunt, ꝙ vnus testis, & confessio facta absente parte plenè probant, per d. c. fin. nam ego nouiter pondero, ꝙ Bal. qui solet allegari pro concordanti, tenet in hoc contrarium, in titu. de contro. inuest. super rub. in 1. col. circa med. dum dicit formaliter, ꝙ si vnus testis testificatur de veritate, alter de confessione, tunc quia vnus adminiculatur alteri, bene defertur iuramentum in supplementum proba. per d. cap. fin. ergo vult, ꝙ non plenè probent, vt dicunt Bar. & Doct. hic, quia si plenè probarent, non esset locus iur̃o in supplementum proba. per text. sing. in c. 2. de proba. Teneas tñ cum Bar. & Doct. hic, vt ex prædictis apparet, & statim ex j. dicendis. Pondera etiam Bart. hic velle, ꝙ confessio facta absente parte semiplenè probet, idem vult Barto. s. in 9. col. & ibi plenè tetigi istum passum, vbi etiam examinaui intellectum. d. capit. fin. & præsertim, an ibi confessio illa esset facta absente parte, prout vtrobique præsupponit Bart. an verò in præsentia Abb. prout litera sonare videtur, ad ibi dicta te remitto, & statim ali-
259 quid subiũgam. † Item inquantum Bart. hic concludit, quòd fama publica, & vnus testis plenè probant in causis, in quibus fama de per se semiplenam proba. inducit. Adde, quòd *idem tenent communiter Docto.* in locis præalleg. & in specie Spec. in d. §. fama. in vers. fama. & Ioan. de Imol. in l. Gallus. § ille casus. ff. de libe. & posthum. in 3. colum. argum. illius text. quem ad hoc not. & dum Barto. dicit, quòd in aliquibus casibus fama semiplenam proba. facit, dic vt dixi supra in præce. quæstio. Barto.
¶ Suprascripta omnia tradita per Barto. & Docto. induci pos-
260 sunt in specie ad aliquas particu. decis. † In primis faciunt, an si per vnum testem probaui numerationem, & per alium testẽ probaui confessionem, an isti testes coniungãtur, vt plenè probent? Bald. in l. si ex cautione. in 12. q. C. de non nume. pecu. determinat ꝙ non, quia singulares sunt, dicit tamen quòd faciunt indicium, per d. cap. fin. & ratio manifesta est secundum Bald. singu. quia vnus testis deponit de visu, alter de auditu, & sic differunt in sensu, & sensato, prout plenè dicit notari per Cyn. in l. 2. C. quæ sit long. consue. Adde Bald. idem tenentem in l. 2. §. fin. ff. si cert. pet. & in cap. fin. in 4. col. de consue. ibi tamẽ subdit, quòd isti duo testes vnus de veritate, alter de confessione mutui, quamuis non probent plenè, probant tamen plusquam semiplenè, per text. quem ad hoc dicit sing. in d. cap. fi. Adde etiã Bal. in c. licèt causam. in 7. col. de proba. & latius Bald. in Auth. rogati. C. de test. vbi etiam ad hoc latè inducit tex. d. cap. fin. vbi vnus testis de vero oblationis actu, & alij testes de confessionẽ oblationis non plenè probant. Item quia istæ sunt diuersæ species, vnde vna non vnitur alteri, per not. per Dy. in d. l. 2. in prin. ff. de excus. tut. Fatetur tamen, ꝙ maiorem fidem faciũt, quàm vnus testis solus, & ꝙ confessio est munita coniectura veritatis. & hoc est, quod secundum eum dicit Papa in illo cap. fi. in ver. vehementer adminiculantes, quod est bene not. secundum eũ. Istud idem quod Bald. quod isti duo testes, vnus de vera numeratione mutui, alius de confessione, non plenè probẽt, tenet expressè d. Abb. Pan. in cap. cum causam. in 3. col. ad fi. de proba. & do. Alexan. Imol. quamuis de prædictis omnibus non faciat mentionem in d. l. Gallus. §. ille casus. in 8. col. Contrarium de directo expressè not. ipsemet. d. Abb. Pan. in d. cap. fin. in 2. col. per illum text. in ver. vehementer adminiculantes. vbi not. esse tex. optimum secundum verum intellect. quòd vnus testis de veritate, alius de confessione extra iudicium etiam incidenter facta, plenè probant. vnde secundum eum ibi est tex. quòd vnus testis deponens de vera numer. ex causa mutui, & alius de confessione, plenè probant, & faciunt quòd actor debeat in causa obtinere, dato etiam, quòd actor fundauerit se super mutuo, & non super confessione. Tu aduerte, quia text. in d. cap. fin. in verbo *vehementer adminiculantes*. non potest per hoc probare, qd̃ plenè probent, sed bene quòd plusquam semiplenè probent, prout retuli pluries dicere Bald. per illum text. Item text. ille nõ loquitur in confessione ex causa mutui, sed ex alia causa, inter quas est longa differentia, vt nunc ostendam. Breuiter concludendo veritas est, quòd in contractu mutui si vnus testis deponat de vera numer. & alius de cõfessione, quòd non plenè probent. ita loquuntur concorditer omnes Docto. præalleg. & ratio est, quia diuersę sunt species mutui: quoddam enim est mutuum merè naturale, quod fit mediante vera numeratione. quoddam est mutuum merè ciuile, quod fit per solam confessionem, vt est glo. ordi. in l. 3. §. fin. in fin. s. si cer. pet. ideo quando in mutuo vnus testis deponit super vera numeratione, iste deponit de mutuo merè naturali, alius autem testis, qui deponit de sola confessione, deponit de mutuo merè ciuili, ideo cũ deponant de diuersis speciebus, quæ non tendunt ad vnum, & eundem finem, sed ad diuersum, nimirum si tanquam penitus singulares non probant, & in istis terminis optimè loquuntur Docto. proximè alleg. & mirandum est, ꝙ do. Abb. Pan. in hoc fuerit varius. Sed in alijs contractibus præterquam mutui, & in alijs actibus cùm in eis cesset ratio proximè adducta, si vnus testis deponat de vero actu, & vnus, vel duo de confessione, isti bene coniunguntur, & plenè probant, vt expressè tenent Bart.
* *& communiter Docto. hic*, & in alijs locis supra alleg. per d. cap. fin. & ita etiam tenet Paul. de Cast. in consil. 329. incip. visa peti. Fateor tamen, ꝙ super text. d. cap. fin. non potest fieri magnum capitale, de cuius intellectu vltra prædicta vide Bal. in l. vnica. in 1. & 2. col. C. de cõfes. & ibi in 2. col. reddit illum text. sing. ad hoc, ꝙ redditio causæ per visum in re. quæ non propriè percipitur visu, sed auditu, si testis sit idiota, & grosso modo loquatur, probat ẽt in auditu, & ita etiam illũ tex. ponderat ad hoc pro sing. Lud. Rom. hic in 31. col. sibi ascribens, & nullam faciẽs de Bal. mentionem. & ex prædictis habes colligere tertiam limitat. ad
261 doctri. Bar. & cõem. † Secundò faciunt prædicta, ꝙ ad probãdum incestum, si duo testes deponant de cõsanguinitate tñ, & non de cognitione carnali, duo alij testes probãt cognitionem carnalem, & non consanguinitatẽ, ꝙ isti testes simul coniuncti plenè probant incestum, ita no. Bal. in d. l. Gallus. §. ille casus. in
262 3. col. in 3. not. per illum tex. vbi probat, † ꝙ licitum est arguere ex ɔiunctione duarum. ll. vel duorum capitulorum, ergo & testiũ. & dicit ꝙ de hoc est glo. in Decretis. idem tenet ibi Io. de Imol. in 3. col. quamuis de Bald. non faciat mentio. allegans ꝙ habetur per gl. quã voluit Bal. alleg. 3. q. 9. c. testes: & c. nihilomi-
263 nus. ¶ † Tertiò faciunt prædicta ad aliud, quod singu. decidit Bald.

* Duæ.

Bald.in l,obſeruare.in vlt.col. verſi. ſed pone ſtatutum dicit. C.
q 10.appel.non recip. vbi quærit ſi ſtatutum diſponat; ꝙ ſi ali-
quis iuerit de tali loco ad talem locum,puniatur pœna ampu-
tationis manus,vel pedis:pone,duo teſtes deponunt,ꝙ viderũt
eum ire vſque ad medietatem,alij teſtes deponunt, quòd vide
runt eum ire ab alia medietate vſque ad illum locum prohibi-
tum,an coniungantur,vt plenè probent? Decidit ſingu.ꝙ non,
quia perfectũ acceſſum probare non poſſunt,niſi qui viderunt
264 principium, & finem. † Item quia vbi ponitur dictio ad , vel
dictio vſque,requiritur maleficium conſummatum,ſed primi
duo teſtes probant maleficium attentatum non conſumma-
tum,argum.eius quod dicit glo.de lupo,qui exit ſyluam, non-
dum tamen exiuit,in l.arboribus.§.idẽ tractat.ff.de vſufru. Nec
obſt. ſecundum eum, ꝙ parentela poteſt probari, ſi duo teſtes
probẽt vnum gradum,alij alium, quia quilibet gradus in ſe eſt
perfectus, ſed in q. propoſita neuter aliquid perfectum depo-
nit.Sicut ſecundum eum nec ſeruitutem viæ præſcriptam pro-
barent teſtes ita diuiſim deponentes, & hoc reputat not. Pro
confirmatione puto,quòd magis faceret vnum,quod ſuperius
firmaui,quòd licèt in ciuilibus ſemiplenæ proba. coniungãtur
vt plenè probent,tamen iſta coniunctio nõ fit in criminalibus,
vt in q. Bald, & iſtud me magis mouet, quàm fundamentum
Bald.& adde, quod dicam nunc in ſeq Quartò prædicta faciũt
ad aliud,quod decidit Bald.in l.teſtium.in 6.colum.in ver.circa
primas interrogationes.C.de teſti.vbi decidit, ꝙ ſi volo proba-
re præſcrip. decennij, & probo per duos teſtes de primo quin-
quennio,& per alios teſtes de alio quinquennio, quòd optimè
probo ex coniunctione iſtorum teſtium præſcrip.continui de-
cennij,ſicut ſecundum eum in parentela ex duabus extremita
tibus ſimul iunctis (licèt per diuerſos teſtes) inducitᷓ plena pro-
batio. Nam ſi duo teſtes deponunt,ꝙ Titius ſit filius Petri, alij
duo ꝙ Ioanna eſt filia Petri, ex coniunctione iſtorum teſtium
plenè probatur,ꝙ Titius,& Ioanna ſunt fratres,vt not.in cap.li
cèt ex quadam,in glo.pen.de teſt. Intellige tamen ſanè deciſio.
Bald.quando alij teſtes deponerent de ſecundo quinquennio,
quod eſſet immediatè ſequutum, cùm ad inducendam præ-
ſcrip.decennalem requiratur continuata poſſeſſio,vt not.Bart.
265 in l.Celſus.ff.de vſucap.cum ſuis concor. ¶ † Item in tota iſta
materia diligenter not. ꝙ probatio reſultans ex diuerſis generi-
bus probationum ſimul iunctis, non dicitur propria probatio,
ſed præſumptiua,cui aliquando ſtatur, aliquando non.d.capit.
fin.verba ſunt egregia Bald. in c.1.§.cum autem. in vlt. colum.
in pen.quæſt.de contro.inueſt. Adde Bald.in rub.C.de proba.&
illud quod determinant Bar.& Doct.in l.certi condictio.§.quo-
niam.cum ſuis cõcor.ſi cert.pet.& ex hoc potes colligere ratio
nem, quare in criminalibus non coniungantur diuerſa genera
probationum,vt ſuperius firmaui, quia in criminalibus requi-
runtur probationes luce meridiana clariores, & non ſufficiunt
proba.præſumptiuæ.l. fin. C. de proba.ſaluo niſi eſſet præſum-
ptio violenta,iuxta text.ſing.in l.ſi qui.adulterij. C.de adult.c.af
266 ferte gladium.de præſump. † Item ad iſtam materiã de duo-
bus imperfectis, an & quando ſimul iungantur, adde q. de eo
qui ingreſſus eſt monaſterium, vel vnam religionem,& ibi ſte-
tit per ſemeſtre,poſteà exiuit,deinde rurſus eãdem religionem
intrauit, & ſtetit per aliud ſemeſtre,an iſta duo ſemeſtria ſimul
coniungantur, & faciant annum integrum ſtatutum ad profeſ
* ſionem faciendam. *Communiter concluditur*,quòd non, quia an-
nus debet eſſe continuus, de qua q. vide Bart.in l.fin.§.quoties.
per illum text.in ver.anno continuo.ff.de pub.vect. & commiſ
ſis.poſt Gul.de Cun.ibi per eum alleg. & Spec.in tit.de ſtat.mo
nach.§.1.in ver.39.Ang.Paul.de Caſt.Lud.Rom.& do.Alex.in
l.ſi idem.in prin.ff.de iuriſd.omn.iudi.Ang.& Imol.in l. quoties
in ſtipulationibus.ff.de verb. obl. Angel.in proœ.ff.§.fin. & in l.
2.§.1.ff.de condi.inſti Bald.in l.non ſolùm.in prin.per illum tex.
& in §.annus.ff.de excuſ.tut.quod not.glo.in cap. eum qui cer-
tus.in fin.de regu.iur.in 6.Ex his habes perfectè recollectam,&
expeditam totam iſtam materiam de duabus imperfectis, ſeu
ſemiplenis proba. an & quando ſimul coniungantur, nec cre-
267 do,quòd alibi inuenies ita plenè,& abundè tactam. ¶ † Quæ-
rit etiam Bartò. de vtili q. ſi actor probauit plenè intentionem
ſuam,reus aũt ſemiplenè probauit defenſionem ſuam,quid iu
ris ſit, & dicit Cano. & Legiſtas cõcordare in vnam ſentẽtiam,
quòd ſi probatio actoris perfecta, & probatio rei imperfecta
ſint de directo contrariæ, tunc præfertur actoris probatio perfe
cta, & extinguit, & annullat in totum proba.rei imperfectam.
l.ob carmen.§ fin.ff.de teſti.Facit cap.in noſtra.de teſti.& glo.in
cap.ſuggeſtum.in glo.ſi.ſuper verbo fulcitur.de iure patr. & te
net Spec.in tit.de teſte.§.poſtquam.in ver. ꝙ ſi vnus. cum ver.
ſeq.& do.Paul. de Caſt.in l.2.in fi.C.de bon.poſ. ſm tab. Si autẽ
probatio actoris perfecta, & probatio rei imperfecta non ſunt
de directo contrariæ, ſed diuerſæ, & ſe inuicem compatientes,
vt quia actor per duos teſtes plenè probauit creditum ſuum,
reus autem ſolutionem probauit per vnum teſtem, tunc cau-
ſa eſt dubia, & recurrendum eſt ad iuramentum neceſ. ſecun-
dum formam huius l.& l.in bonæ fidei.C.eod.& refert Bart.ita
tenere Docto.in d.l.in bonæ fidei. & Io. And.in cap.fi.extra eo.
Adde,ꝙ cum iſta doctri.Bart.ſimpliciter tranſeunt Raph.Fulg.
hic in pen.col.& Paul.de Caſt.in 14.col.& Bald.in cap. 2. in vlt.
col.de proba.dicens iſtud ibi not.probari in illo tex. ſi ſubtiliter
intueatur. ita etiam Bald.in d.l.in bonæ fidei. ad fin. in vlt. quæ-
ſtio. & ibi Saly.in 16.q.do. Anto. de But.in d.cap.fi.extra eod.in
7.col.ad fi.& ſeq.vbi dicit, ꝙ *iſta eſt communis opin.*& idem dom.
Abb.Pan.in §.ſanè.in pen.col.& do. Alex.de Imol.in cõſil.124.
aliàs 134.incip. in cauſa, & lite vertente inter Albe.de Miran.in
1.col.lib.2.adde text.in cap.poſt electionem, & ibi do.Anto.de
But.in c.cum ſuper.de conceſ.præb. & text. in cap. vt noſtrum.
& quæ ibi not.do.Anto.de But.de offic. Arch.Bar.in l.1.in prin.
per illum tex.ff.de ven.inſpi.per do. Anto. de Butr.in cap.fin.in
vlt.not.de ſucceſ.ab inteſta.Facit,quod not. Bald.in l.vbi pactũ.
C.de tranſa.in q.de ſoluente collectas &c. & quod not. Bald.in
l.Imperator.ff.de ſtat.homi.alleg.gl.in l.1. C.qui, & aduer.quos.
Facit etiam,quod dicit Bald.in c.1.§.ſacramentum. in 4.col.de
conſue.rec.feud.Confirmo per aliud,quod not. dicit Sal. in l. ſi
qui adulterij.per illum text. C. de adul. ꝙ ſi fundata intentione
actoris exceptiones rei, & replicationes inter ſe contradicunt,
nihilominus ferenda eſt ſententia condemnatoria pro actore,
quia adhuc manet fũdata intentio ſua.Eſt verum,quòd aliter
videtur tenere Bald.in d.capit.fin.extra eod.in 9.col. in princ.in
ver. quæro ſi actor probat per duos teſtes. vbi in q.iſta, quando
actor per duos teſtes probauit, & reus per vnum,reſpondet,ꝙ
ſi tales proba.ſint contradictoriæ ab origine, ſicut verum & fal
ſum,tunc præfertur probatio actoris plena,ſi ſint ex poſt facto,
vt quia actor per duos teſtes plenè probauit intentionem ſuã,
reus autem per vnum teſtem probauit pactum de non peten-
do,tunc dicit ꝙ in hoc ſunt opin. Doct.in d.l.in bonæ fidei. Sed
ipſe dicit ſe indiſtinctè tenere validiorem proba. vincere,& mi
nus validam nihil operari etiam in elidendo, quod eſt de dire-
cto contra Bart.& alios Doct.prælleg.remittit ſe tamen Bald.
ad ea,quæ dicit in d.l.in bonæ fidei.Retenta communi opin. &
vera, ꝙ quãdo actor plenè probauit per duos teſtes creditum,
reus autem ſemiplenè probauit ſolutionem, ꝙ tunc recurren-
268 dum eſt ad iuſm neceſ. † Succedit opportuna dubitatio, cui
hoc caſu deferendum ſit iuſm in ſupplementum proba. Bart.
hic non aperit,ſed de eius mente vr̃ eſſe,ꝙ ſit deferendum reo,
idem ſentit Io.And.in d.c.fi.ſed d.Abb.Pan. ibidem in §.ſanè.in
pen.col.ad fi.refert,ꝙ d.Ant.ibi ſentit, ꝙ deferendum ſit actori.
hac ratione, quia grauatur in hoc actor, quia cùm plenè pro-
bauerit, reus tñ purè non condemnatur, ideo releuari debet in
alio, vt iuſm neceſſarium ſibi actori deferatur, & non reo. do.
Abb.Pan.dicit hoc dictum ſibi placere,quia ex quo reus habet
ſemiplenam proba. ꝑꝑ hanc debet deferri ipſi actori iuſm ne-
ceſ. ad purgandum præſumptionem ortam ꝯ eum, niſi iudex
conſideratis circunſtantijs cauſæ,& perſonarum, ipſi reo vide-
rit deferendum,vt ibi in tex. Quicquid iſti Docto.teneant,ego
indubitanter teneo, ꝙ imò iſto caſu,ſi alia non obſtant,deferẽ-
dum eſt iuſm neceſ. ipſi reo ad ſupplẽdum ſuam ſemiplenam
proba.iſtud expreſsè tenet Paul.de Caſtr. hic, in 14.col. quãuis
de prædictis Doct.nullam faciat mentionem,& ad ita tenendũ
moueor,quia iuſm neceſſ. dr̃ eſſe ſuffragium,ſeu ſubſidiũ pro-
bationis imperfectæ,tex.eſt in c.2.in verbo ſuffragio. de proba.
& ibi Bald.in vlt.col.expreſsè not.illum tex. ad hoc, & pro h.d.
ꝙ ad hoc vt deferatur iuramentum in ſupplementum proba-
tionis,aliquid debet eſſe ſemiplenè probatum per eum,cui ve-
nit deferendum, vnde ſm eum ſi actor ſemiplenè probauit in-
tentionem ſuam,reus autem nihil probauit,certè reo non po-
teſt deferri iuſm iſtud neceſſarium in ſupplementum proba.
quia qđ non eſt,ſuffragium, ſeu ſupplementum habere nõ po
teſt.c.1.§.ſacramentum.de cõſue.rec.feu.ergo in propoſito no-
ſtro cùm actor plenè probauerit creditum ſuum, in hoc non
poteſt eſſe locus iuro neceſ. per text.ſing.in d.c.2.ſed cùm reus
ſemiplenè probauerit ſolutionem,iſta eſt, quæ exigit ſuffragiũ
iuramenti neceſ. ergo ipſi reo deferendum eſt, & non actori.
veritas huius clàrius apparebit ex his, quæ dicentur infra in vl-
tima par.gloſſ.in quæſt.illa,quando generaliter ſit deferendum
269 iuramentum neceſſ.an actori,an reo. ¶ † Quærit etiam Bart.
an vna probatio imperfecta tollat aliam proba. imperfectam,
& dicit de hoc eſſe caſum not. in l. 1. C qui & aduer. quos, &
ibi eſt gloſſ. not. in verbo, non ſit, vbi Bar. & Doct. & vera, &
indubitata ſententia eſt, quòd ſic, Adde Bald. in d. l. in bonæ
fidei. in 1. colum. in ver. opponitur ad idem. cum ver.ſequen.
Lud Rom. in conſil.91.quod inc. viſis ac percunctatis actis. in
5.col.in fin.Facit quod not.Bald.in c.fin.per illum tex.in tit.quid
ſit in-

ſit inueſt.Accedat quod multum pulchrè voluit Bal. in d.l.1.in
2.col.C.qui,& aduer.quos,vbi ſing.inquit,& bene no.quòd ad
hoc vt ex ſemiplena proba. debeat alicui deferri iuramentum
neceſ.debet eſſe non ſolùm ſemiplena probatio, ſed etiam ve-
riſimilis, nam ſi contrarium eſt veriſimile, ſemiplena probatio
eliditur,& non defertur iſtud iuramentum neceſſarium,quod
eſt not. ſecundum eum, & ſic vult pulchrè Bald. ꝙ ſemiplena
probatio nõ ſolùm elidatur per aliam ſemiplenam proba. con
trariam, ſed etiam elidatur per ſolam ſimilitudinem veri, quæ
270 in contrarium ſit. † Adde etiam quod not.in l.qui accuſare.in
vlt.col.C.de eden.ꝙ quando hincinde eſt ſemiplena probatio,
vincit reus, quia vna probatio imperfecta vincit reliquam. &
ideo ſecundum eum,ſi per ſtatutum eſt priuilegiata fama con
tra magnatem,vel ſi ſtatutum dicit, ꝙ in maleficijs commiſſis
de nocte fama ſufficiat ad torturam,tunc ſi hincinde probabi-
tur fama contraria,reus abſoluetur, quia de fama priuilegiata
non conſtat.l.diuus.ff.de teſta.mili. quæ lex ſecundum eum ad
hoc communiter alleg.& ad illud quod dictum eſt, quod vna
probatio imperfecta tollit aliam,facit quod in ſimili dicitur,ꝙ
vna præſumptio tollit aliam, vulgata.l.diuus.ff.de in integr. re-
ſtitu.& eſt gl.not.in cap.ex literis.in verſi.ad plenum.de in integ.
271 reſtitu. † Nunc videndum eſt,quæ ſint cauſæ, ſeu qui ſint ca-
ſus,in quibus dato ꝙ quis ſemiplenè probauerit, tamẽ non po
teſt deferri iſtud iuramentum neceſ. in ſupplementum proba-
tionis,& reintro gloſſ.ibi,maximè ſi res petita eſt modica. quæ
a glo. videtur velle,ꝙ in cauſis magnis [a] non ſit locus huic iura-
mento neceſ.gl.tamen iſta licèt ſic ponderetur per Bart. & om
nes Doct. non tamen multum neceſſariò iſtud probat propter
dictionem maximè,poſitam in glo.iuncta reg.glo.in l. ꝙ ſi mi-
nor.§.reſtitutio. in verbo vẽdicationem.ff.de mi.& gl.in l.illud.
in ver.æſtimari.ad fin.ff.ad l.Aquil. Idem tamen ſentit gl. in d.c.
fin.& apertius gl.in d.l.in bonæ fidei.in gl.fi.magna. circa fin. &
ibidem Doct.præſertim Sal.in 17.col.& ita tenent Docto. iuris
ciuilis,& canonici,& practica hoc obſeruat,& dicit Bart.hic,in
14.col.ꝙ iſtud verbum eſt magiſtraliter dictum per glo.non ꝙ
aliqua lex iſtud dicat, & eſt dictum ad ſimilitudinẽ cauſarum
criminalium, quibus cauſæ magnæ æquiparantur.l.propter li-
tem.ff.de excu.tut.& §.item propter litem.Inſti.eod.tit.poterat
Bar.allegare meliorem tex.in cap.frequens. in ver.illud.de reſti.
ſpol.in 6.Tamen cõtra fundam.Bar.facere vr̃ regula.l.in ſeruo-
rum.§.fin.ff.de pœ.quæ habet,ꝙ quęlibet minima pęna corpo
ralis eſt maior quacunque pœna pecuniaria. Bar.in l.1.§.fin.ad
fi.ff.de pœ.dixit,ꝙ regula.d.l.in ſeruorum, non habet locum in
vilibus perſonis,per illud quod dicit glo. in l. hæ operæ.§.fin.in
verbo durum.ff.de ope. libe. quæ dicit, ꝙ durius eſt ſeruire de
pecunia,quam de perſona.idem tenet etiam Bart. in l.leuia. in
ver.ſed contra hoc opponitur.ff.de accu. Nico.de Nea.in §.pœ
nales.in 2.oppo.gl.Inſti.de act.ſed per hoc non reſpõdet ad ob-
iectum,ideo tu rñde ꝙ Bar.non dicit, ꝙ cauſæ magnæ æquipa-
rentur cauſis criminalibus,in quibus imponatur pœna corpo-
ralis,quia obſtaret arg.ſed ſimpliciter dicit, ꝙ æquiparãtur cau
ſis criminalibus, intellige de cauſis criminalibus,pro quibus im
ponit̃ pœna pecuniaria, cogita tamen de opportuniori reſpon
272 ſo. † Quæ autem dicatur cauſa magna, [b] & quæ parua, Bart.
b hic.in 14.col.& alij Doct.reſpondent ſecundum qualitatẽ per-
ſonarum,& conſequenter relinquitur arbitrio iudicis,quia in-
ter aliquas pſonas cauſa 10. lib. diceretur magna, inter aliquas
perſonas cauſa 100.florenorum diceretur modica.l.ſed & ſi ſu
ſceperit.§.1.cum gl.in verbo modicam.& ibi Bart. & Ang.not.
ff.de iudi.Facit quod dicit gl.in l.illicitas.§.ne tenuis.in verb. lu-
mine.ff.de offi.præſid.& dicit in ſpecie Alb.de Roſ.in d.l.in bo-
næ fidei.in vlt.col.ꝙ ſi eſſet quęſtio inter duos Reges de 200.flo
renis,cauſa diceretur modica, & parua, ſecus ſi eſſet inter alios
duos ciues,qa eſſet magna,qđ bene not. & illud idem de Regi-
bus vult Barto.in d.l.ſed & ſi ſuſceperit.§.1.circa finem,& circa
hoc quæ dicatur parua, vel magna cauſa, & ꝙ ſit arbitrarium
iudici,adde in ſimili Bar.in Auth.minoris debitor.in 2. col. cir-
ca princ.C.qui da. tut. poſ. vide tamen ꝙ aliter determinando
alibi voluit Bar. in l. ſi ſocietatem.§.arbitrorum.ff.pro ſocio. in
6.col.in ver.pro declaratione prædictorum &c. Nam licèt arbi
ter, vel arbitrator poſſint lædere partem in modica quantita-
te, tñ nõ in magna.l.vnde ſi Neruæ.ff.pro ſoc. declarat ibi Bar.
quæ dicatur parua, & quæ magna quantitas. vide per eum, &
per Imol.in l.ſi quis arbitratu.ff.de verb.obl. & latè in l.1.§.ſi qs.
ff.de appel. dom. Alex.Imol.in conſil.46. incip. circa primum
quo quæritur.in 4.& 6.col.cum alijs multis concor. ibidem al-
273 leg.per eum. † Sic etiam in ſimili quæ dicantur cauſæ breuio
* res,*communiter concludunt Docto.*ꝙ relinquitur arbit. iud. inſpecta
cauſarum qualitate,ſecundum Bar.& Docto. in Auth.niſi bre-
uiores.C.de ſen.ex breui.reci.& Bar.in d.l.diuus. ff. de bon.dam.
licèt Bal.in 2.& 3.col.in ver.quæro iuxta hoc quæ dicant̃ cauſæ
minimæ. C. de peda.iud. expreſsè voluerit cauſas breuiores di-
ci,eſſe illas,quæ ſunt à 100.aureis ĩ.& hoc idem pondero noui-
ter velle Bar.in l.Imperium.circa fin. in ver. ſexta eſt iuriſdictio
minima.ff.de iuriſd.omn.iudi.& multum diligenter no. ſi verũ
eſt, quia eſt valde vtile cum in cauſis breuioribus non requira-
tur libellus,nec ſententia in ſcriptis.d.Auth.niſi breuiores,& ſe-
miplena probatio habetur pro plena, vt dixi ſupra in hac glo.
& in ſpecie ponit d. Matheſi. in ſuis not. 2. & 3. poſt Docto. ibi
per eum relatos,& de hoc,quæ dicantur cauſæ breuiores,vide
tamen Bar. aliter tenentem, & contrariantem proximè dictis
in l.mediterraneæ.per illum text.C.de ann.& trib.lib.10.vbi per
illum tex.dicit,ꝙ cauſæ dicuntur breuiores, quando expenſa in
ſcripturis tantum conſtaret,quantum valet cauſa.Adde etiam
quod not.glo.vnica.in cap.appellationibus, & ibi Docto.extra
de appel.Subdit ſing.Barto.ad vnum aduertendum eſſe,ꝙ licèt
cauſa principalis ſit magna, ſi tamen ſit ſolùm quæſtio de poſ-
ſeſſione,cauſa dicatur eſſe parua,& modica, per l.vnicam. C.ſi
de mo. poſ. fue. appel. & l.momentaneæ. C.qui legi.perſo.non
hab. & hoc dicit ſentire Io. And.in cap.ex inſinuatione.de pro-
cu.nec in hoc ſing.dicto aliquis contradicit,& illud expreſsè ſe
quitur.d.Anto.de Butr.in d.c.fin.in 8.col.extra eo.& facit, quia
in iudicijs poſſeſſorijs ſufficit conſtare de iure agentis ſumma-
tim per præſumptiones,indicia,vel ſemiplenam proba. ſecun-
dum Bar.in l.2.verſ.fin.C.vbi in rem act.in l.1. C.quorum bon.
& in d.l.momentaneæ.& d. Mathe.in ſuo not. 3. cum per hoc
non fiat præiudicium niſi in poſſeſſione, & non in proprietate,
licèt aliquando ex poſſeſſione poſſit magnum commodum ſe
qui,vulgato.§.commodum.Inſti. de interdi. Econtra aliquan-
do ex perditione poſſeſſionis ſequitur magnum incommodũ,
ſecundum Bald.in l.conſentaneum.in 2.col.ad fi. C. quomodo
& quando iudex. Subdit etiam Bar.ꝙ licèt cauſa principalis ſit
magni ponderis, tamen ſi illud, ſuper quo litigatur,non afferat
magnum præiudicium in principali cauſa, poteſt deferri iura-
mentum in ſupplementum proba.puta, ſi lata ſit ſententia in-
ter te, & quendam qui aſſerebat ſe procuratorem meum, ego
dico,ꝙ erat reuocatus,& iſtud probo per vnum teſtem, pote-
rit mihi deferri iuramentum in ſupplemẽtum proba.d. cap. ex
inſinuatione.de procu.quia quamuis ſententia pronunciaretur
nulla, per hoc non fit præiudicium iuri tuo,quin poſſis de no-
uo agere,ſi iuſtitiam foueas. Addo (quia cæteri nihil tangunt)
ꝙ idem ſimpliciter tenet Angel.in d.l.in bonæ fidei. in fi. & do.
Anto.de But.in d.cap.fin.in 8.col. iſtud idem ſequitur, & repu-
tat menti tenendum Bal.in l.non ſolum.§.qui alieno. in 3. col.
in fin.ff.de procu.Spec.in tit.de teſte.§.reſtat.in verſ. hoc tamen
fallit.Stat ergo ex gl.& ex prædictis. ꝙ in cauſis magnis, ſeu ar-
duis non defertur iuramentum neceſſ. & eſt concluſio vald e
274 neceſſaria in hac materia, quam limita, vt infra dicam. † Ex
iſta concluſione inferuntur in præſenti materia plures illatio-
nes.Prima eſt, ꝙ in criminalibus non defertur iſtud iuramentũ
c neceſſ.cùm ſint cauſæ magnæ,& eis æquiparentur, [c] vt dixi ſu-
pra, quia in criminalibus requiruntur probationes luce meri-
diana clariores.d.l.fi.nec ex præſumptionibus,ſeu indicijs debet
quis criminaliter damnari.l.abſentẽ.ff.de pœ. Item licèt in cau
ſis ciuilibus duæ ſemiplenæ proba. coniungantur ad perficien-
dum plenam proba.ſecus tamen eſt in criminalibus,vt tetigi ſu
pra in materia illa, quando duæ ſemiplenæ proba. iungantur.
Item præſumptiones, quæ tanquam euidentes in cauſis ciuili-
bus ſufficerent ad condemnandum,puta quia ſunt violentę,in
criminalibus non ſufficiũt,ita ſignanter dicunt Hoſt. & Imol.
in cap.quia veriſimile.de præſump. Bald.in l.fin.in vlt.col. C.de
proba.dom. Ant. de But.in cap.quanta.de præſump. do. Abb.
Pan.in capit.2.eod.titu.Ludo.Rom.in l.1.§. ſi quis in villa.ff.ad
Silla.dom.Alex.Imol.in conſil.15. incip. viſo proceſſu inquiſi-
tionis formatę per Poteſtatem Parmæ.in 15.colum.lib.1.Item
in cauſis ciuilibus creditur teſtibus non aſſignantibus cauſam
dicti,qñ de ea non fuerint interrogati,gl.& Doct.in l.ſolam. C.
de teſt.& in c.cum cauſam,quæ inter Archiepiſcopum.de teſt.
& 4.

ADDITIONES.

a ¶In cauſis magnis.Ampliat ſingul. Alex.lib.1. conſil.66. incip.viſo proceſſu. 3.col. * Declara, vt per Nat.conſil. 199. col. fin. & ꝙ non deferatur in cauſis arduis,ſcribit Rol.conſil.82.nu.22.lib.2.quæ concluſio nõ procedit,ſi ille cui defertur ſit perſona honeſta,vt not.Cephal.conſil.141.nu.20. lib. 1. & datur etiam in arduis,quando eſt plus quàm ſemiplenè probatum.Neuiz.conſi.25. nu.11.conſi.94.nu.6.& defertur etiam in cauſis poſſeſſorijs, etiam ſi de poſ-ſeſſione rei magnæ ageretur. Curt.hic,nu.67. & quid in cauſa beneficiali,vide Dec.in cap.veniens.el 1.nu.7.de teſti. MASVER.

b ¶Magna.Adde Hoſt.in c.fi.de crim.falſ.Card.in cle. non poteſt. in 6. de procu.Ant.de But.in cap.ſi pro debilitate.in 2.col.de offic.delega.

c ¶Eis æquiparentur.Sequitur,& ampliat Marſi.in l.de minore.§. tormẽta.col. 2.ff.de quæſt.comprobat, & arguit contra illationem Iaſ. in l.properandum, in prin.3.not.C.de iudi. PVRPV.

& 4.quæstio.3.c.solam.tamen in causis criminalibus non credi-
tur testibus,qui non assignant sufficientem causam dicti, quã-
uis non sint interrogati,ita sing. dicit Sal. in d.l.fin. C. de proba.
quem refert,& simpliciter sequitur dom.Alex.in præalleg. con
a sil.15.in 8.colum.in fin. & ꝙ in causis criminalibus [a] non defe-
* ratur iuramentum necessarium, *est communis, & vera opi.* quam
tenent glo.& Docto. in l.3.in princ. in verbo agatur.supra eod.
glo.& Barto.in l.si maritus.ff.de quæstio.& glo.fin.in capit.cum
sint partium iura.de regu.iu.in 6.& glo.in d.cap.fin.in ver.famo
sa.& ibi Docto.extra eod.& bona glo.in c.tam literis. in gl.2.su-
per verbo probatam. de test.Specu.in tit.de iur.dela. in prin.in
ver.vt autem plenius instruaris.Host.in sum.huius titu.§.vt su-
per.ver.quid si criminaliter.Arch.in capit.si quis presbyter.1.q.
5.Barto.in l.fin.ff.de in lit. iur. & in l. cum qui.§.in popularibus.
in 2.colum.s.eod.Bald.in l.iudices.in 1.oppo. C. de iudi.quam-
uis contrarium,& malè tenuerit glo.in d.l.in bonæ fidei.in gl.2.
super verbo cæteris causis.& Bald.in l.qui accusare. C.de eden.
& ad hoc accedat illud,quod dicit ista glo. in fin.ibi, & in deli-
ctis,& quasi delictis,quæ idẽ videtur sentire. Est ergo conclusio
communis,& vera, ꝙ in criminalibus non defertur istud iura-
mentum necessarium. Limitat Lud. Rom.in d.l.3.in prin.s.co.
275 nisi esset causa criminalis, † pro qua veniret imponenda pœ-
na pecuniaria,per illum text. in ver. pœnali. & idem ante eum
tenet dom.Anto.de Butr.in d.cap.fin. extra eod. nihil alleg. sed
Imol.ibi istud reprehendit, & d.Alexan.Imol.in d.l.3.in prin.in
5.col.per generalitatem.d.l.fin.C.de proba.quæ non distinguit,
an sit pœna pecuniaria, vel corporalis, nec aliquid facit text. in
d.l.3.in princ.in ver.pœnali,quia loquitur in iuramẽto deferen-
do à parte parti, & sic in iuramento voluntario, vel iudiciali,
non autem in necessario. Item loquitur,quãdo ciuiliter agitur,
sed aduerte quamuis aliàs ibi legendo sic simpliciter transiue-
rim,nunc inuenio ipsummet do.Alex.Imo.de cuius decisione
multum lætor,in consil.66.incip.viso processu causæ vertentis
inter Heliseum Capriolum. in 1. & 2. col.lib. 1. ꝙ in causa cri-
minali, vel mixta, quando agitur de pœna pecuniaria, potest
deferri istud iuramentum necessarium,eo quia semiplenè pro-
bauit,per text. in d.l. in bonæ fidei.in verbo in cæteris causis, &
ibi sic tenet glo.2.idem tenet Iaco. de Rauc. & Ang.ibi per illũ
tex.& per l.fallaciter.C.de aboli.& dicit ibi Ang. ꝙ illa gl.debet
intelligi in reo,aliæ vero gl.contrariæ,& Docto.s.alleg.dum di
cunt, ꝙ in criminalibus non defertur istud iuramentum neces-
sarium,intelliguntur in accusatore, qui per iuramẽtum suum
non potest perficere suam semiplenam proba. quia in crimina
libus reus non debet condemnari, nec puniri nisi ex probatio-
nibus luce meridiana clarioribus.d.l.fi. imò in criminalibus vbi
agitur de pœna pecuniaria,refert ipse Rayn. expresse tenere in
d.l.in bonæ fidei.posse iuramentum necessarium deferri, quia
non est magis præsumendum,ꝙ in hac causa deieret reus,quã
in alia causa criminali, & istam opi.refert etiam tenere Bald.in
d.l.3.§.fin,& sentire glo.istam hic in fin.ibi,& in delictis,& qua-
si delictis,& expresse tenere Host. & do. Anto.de Butr.in d.cap.
fin.in pen.col.& dicit do. Alex.in d. consil. vnum magnum ver-
* bum, scilicet *istam esse communem opin.* & ꝙ ab ea in iudicando
non est recedendum. iuribus vulgaribus, vnde propter autho-
ritatem præalleg.& do. Alex. ita consulentis, quicquid aliàs le-
gendo tenuerim,crederem quòd ista opin.posset in practica su
stineri.Caue tamen,quòd Bald. in d.l. 3. corruptè allegatur per
do.Alex.in illo consil.eo quia Bald.ibi nihil firmat, prout ibidẽ
etiam attestatur ipsemet dom.Alexan in 3.colum.sed credo,ꝙ
voluit alleg.Lud.Roma.istud expresse tenetem in d.l.3.in prin.
de quo non facit in illo consil.aliter mẽtionem. Accedat,quod
nunc subijcio in seq. limitatione. Secundò principaliter limita
dictam conclu. quòd in criminalibus non defertur istud iura-
276 mentum necessarium, vt sit vera, † quando criminaliter agi-
tur,secus si ciuiliter,& actio esset priuata, ita dicit Barto. in d.l.
maritus.in 2.colum.in ver.vltim. quæro.per tex.in d.l.3.in prin.
in ver.pœnali.& l.si duo.§.Iulia.supra eod.Sed credo,quicquid
teneat do.Abb. vt infra referam, ꝙ Barto. ibi loquitur de iura-
mento voluntario,vel iudiciali, vt patet ex ll.quas ipse alleg.nõ
autem loquitur in iuramento necessario, dictum enim Doct.
est intelligendum secundum legem,quam alleg.vt inquit Bart.
in l.non solùm.§.liberationis verba.ff.de lib. lega. Angel.hic in
vlt.col.circa fin.ponderat istam gl.decidere in fi. ꝙ in delictis,&
quasi delictis potest illud iuramentum deferri. quod intelligit
verũ,quãdo pro delicto agitur ciuiliter ad restitutionem dam-
ni,vel interesse,quia tunc ista censetur causa merè ciuilis, cùm
nihil de hoc applicetur fisco, sed si ageretur criminaliter, non
posset deferri iuramentum necessarium accusatori, quia requi
ritur, quòd afferat probationes luce meridiana clariores.d.l.fi.
nec etiam reo,quia præsumendum est,quòd verisimiliter deie-
raret.argu.l.1.ff. de bon. eorum. nisi reo absoluto deferatur iu-
ramentum posteà purgationis.Quid tenendum? passus est ne-
cessarius, & malè examinatur. In contrarium ꝙ imò in causa
criminali etiam ciuiliter mota non sit locus huic iurõ necessa-
rio,tenuit expresse gl.in c.tam literis.in glo.2.in verbo probatũ.
vbi Cano.præsertim d.Anto.de But.de test. idem tenet Petr.de
Anch.in c.1.in 3.not. de testi. in 6. Ad idem ego pondero illud,
quod vult d. Abb. Pan.in cap.fin.in 1.not.ad fin.quod me.cau-
sa. nam ibi in illo.cap.fin.agebatur pro violentia,& sic pro deli-
cto ciuiliter ad damnum & interesse,prout etiam est tex. in l.si
quando.C.vnde vi.dicitur in istis iuribus,quòd violentia debet
plenè probari, etiam si ciuiliter agatur.dicit ibi D.Abb. Pan.ꝙ
vbi ageretur de leui,aut modico præiudicio, si violẽtia esset se-
miplenè probata per vnum testem,posset deferri iuramentum
in supplementum prob.d.Anto.de But.in d.cap.fin.in 8.col. te-
net,ꝙ in causa criminali ciuiliter mota,si non est leuis ac modi
ci præiudicij, non potest deferri istud iuramentum necess. aliàs
secus.d.Abb.Pan.in illo cap.fin.in prin.in 9. col. ponderat Bart.
velle in d.l. maritus ꝙ in causa criminali ciuiliter mota habeat
locum, & possit deferri non solum iuramentum volũtarium,
& iudiciale, sed etiam necessarium, quod sibi videtur durum,
quia secundum eum,si causa esset famosa,puta iniuriarum,vel
esset magna, & præiudicialis, quamuis ciuiliter ageretur, certè
dicit,ꝙ tunc iuramentum necessarium non haberet locum,&
ꝙ Bar.non aliter dixisset,si rectè cõsiderasset, quia in causa etiã
merè ciuili ita dicitur,vt hac gl.nostra, vnde secundum eum,si
causa criminalis ciuiliter intentata,sit non multum præiudicia
lis,aut magna,potest deferri istud iuramẽtum necessarium, ita
loquitur Bart.& alij,supra alleg.aliàs secus,ita procedit glo.in d.
c.tam literis,& sic residet in effectu cum opin.do.Ant.de Butr.
& istud puto tutius,tamẽ vt superius tetigi,Bart.in d.l.maritus.
non loquitur in iuramento neces.sed in iuramento voluntario,
aut iudiciali,vt patet ex ll.per eũ alleg.vt supra dixi. Tertiò not.
limita,vt infra dicam. ¶Secundò prin.ex cõclusione gl.nostræ,
& Docto.ꝙ istud iuramentum neces. nõ habeat locum in cau
277 sis magnis,† infertur,quia locum non habet in causis spiritua-
b libus,puta monachationis,vel matrimonij [b] carnalis,quæ cen-
c sentur magnæ,& graues, [c] secundum Bar.hic in 14.col. Bald.in
d.l.in bonæ fidei.in 1. col. Paul.de Castr.& dom.Alex.Imo.in l.
3.in prin.supra eod.& est gl.ord. & solennis.in c.mulier. in gl.1.
d extra eod. & ꝙ in causa monachationis [d] non deferatur istud
iuramentũ neces.tenet Lap.de Castel.alleg.36.in vlt.col.in ver.
de tertio aũt.Lud.Rom.in 25.col.hic,quamuis in hoc vlt. gl.te
neat expresse ꝯriũ in c.vidua super verbo sacro.de reg. & ma-
* lè,& *communiter damnatur* per Docto.ibi, & d.c.fi.quia causa mo
nachationis habet in se causam bonorum annexam. c.cum ad
monasterium.de sta.mona.Auth.ingressi.C.de sacros.eccles.Li
278 mita tamen,& intellige, vt infra dicam.† Tertiò ex prædicta
conclu.glo.& Docto.infertur,ꝙ etiam in causis famosis nõ de-
fertur istud iurm neces.vt no.gl.fi.in c.cum sint partium iura.de
regu.iu.in 6.Spec.in titu.de iur.dela.in prin.in ver. vt autem. cũ
ver.seq.Io.And.& d.Anto.in d.c.fi.& ibi Imol.in 3. col. Sal.hic,
in 17.col.& in l.in bonæ fidei.in 18.col.Lud.Ro.hic in 33.col.&
seq. & est ratio euidens. nam quando agitur de fama hominis,
dicitur agi de graui,& magna causa, cùm agatur de eo, quod
afficit personam.l.cognitionum.post princ.ff. de va. & extraor.
cog.nam causa infamiæ, & causa vitæ æquiparantur.l.iusta cũ
glo.ff.de man.vin.gl.bona in §.suspectus autem. in ver.ob cul-
pam.Instit.de suspe.tut.Bart.& Docto.in l.trãsigere.in 1.col. ad
fi.C.de trãsa.ergo de maiori præiudicio dicitur tractari, vbi tra
ctatur de fama, quàm si de omnibus bonis, quia homo debet
pluris facere famam, quàm omnes facultates. l. Iulia.ff.si quis
omis.causa testa.& argu.l.reprehendenda C.de insti. & subsii.
ergo vbi agitur de omnibus bonis,istud iuramentum neces.nõ
defertur,ergo nec in causa infamiæ,quæ personam tangit. facit
etiam in argum.l.in seruorum.§.fin.ff. de pœ. Est verum,quòd
Bart.hic 14.col.nescio quo spiritu referens istam opin. eam re-
prehendit,quia est contra casum multarum ll. contra l.nam &
posteà.§. si damnetur. supra eod. l. furti. in vers. sed & si iureiu-
rand.ff.de infam.l.lex Corn.§.hac lege.ff.de iniur. melius potuis
set alleg.text.in d.cap.fin.in ver.nec licèt.iuncto vers.sequ. extra
eod.

ADDITIONES.

a ¶Criminalibus.Adde Cardin.Zab.in c.tuæ. de procu. idem Card. in cap. co-
gnoscentes.in 6.oppo.de constit.

b ¶Matrimonij.Adde Bar.in l.maritus.in ver. vltimo quæro.ff.de quæstio.

c ¶Magnæ,& graues.Vide Marti.in l.de minore.§.plurium,colum.12.ff.de quæ-
stioni.& Alex.lib.2.consil.142.quoniam abunde.Alex.& Ias.in l.3.s.eo. vbi li-
mitatur.Dec.in c.si pro debilitate,3.not. de iureiu. PVRPV.

d ¶Monachationis.Adde Azo.in sum.tit.de reb.cred. ver. item in causa mona-
chationis.Arch.in cap.quis presbyter.circa princ,2,quæst,5. Host.in sum.tit.
de iureiur. in §.& super quibus. ver,quid de causa monachationis. Abb. in c.
cum causam.de rap.

co.Sed ista opi.est euidenter falsa, vt ex prædictis apparet,& in
specie eam refert,& reprobat Io.de Imo.in d.c.fi.in 3.col.& verè
istud non est de lect.Bar.sed fuit vna additio cuiusdam Ray.
de Salla.incorporata lecturæ Bart. patet: nam in fi. huius q.est
scriptum Ray.de Salla. & ita expresse attestatur dom.Alex.de
Imo.in l.3.in prin.in 8.col.s̃.eo. Limita tamen & intellige,vt in-
fra dicam,& respondebo ad text.d.c.fi.in ver.nec liceat.iuncto
ver.seq.& miratur Lud.Ro.hic in 35.col.ꝙ Doct. illum tex.nō
279 allegent ad hoc.¶ † Quartò ex ista conclusione glo.& Doct.
& ex proximè dictis infertur, ꝙ ex causa vsuraria non defertur
iuramentum necessarium, tum quia in ea tractatur, seu vertit
delictum,tñ quia agitur de causa famæ,quia vsurarius est infa-
a mis.[a] l.improbum fęnus. C.de infa.ita tenet Bal. in d.l.in bonæ
fidei.in 1.col.qui dicit,qđ ita de consuetudine seruatur. Intelli-
ge tñ,& limita secundum Io.And.in c.quanquam.de vsur.in 6.
280 in nouel.† Quintò infertur, ꝙ etiam non defertur istud iura-
mentum necessarium.in causa status personæ,puta filiationis,
vel seruitutis,vel in causa legitimationis, ſm Bal.in d.l.in bonæ
fidei.in 1.col.qui per hoc etiam infert,qđ idem est in causis be-
neficialib.quia sunt graues, & quia vergerent in præiudicium
tertij,hoc est ecclesiæ,quæ non debet regi per intrusum. Adde
ad hoc facere tex.in c.vnico.de eo, qui mit.in pos.causa rei ser.
lib.6.& ibi traditur per Do.de S.Gem. post alios in pen. & vlti.
col.intellige tñ,quando quęstio esset immediatè super ipsa cau
sa beneficiali, secus si super aliquo incidenti ipsius causæ bene-
ficialis,tunc pōt deferri istud iuramentum necessarium. tex.est
281 ad hoc mihi not.in c.ex insinuatione.de procu.† Sextò ex ista
cōclu.glo.& Doct.not.infertur,ꝙ in causis feudalib.non defer-
tur istud iuramentū necessarium, quia sunt magnæ res,& ma-
gnæ causæ,ſm Bald.in d.l.in bonæ fidei.in vlt. col in versi.tertio
inspicitur quantitas rerum,qui istud limitat,nisi deferatur pos-
sessori, quia possessio aliquid adiungit probationi vnius testis,
alleg.tex.quem ad hoc dicit esse sing.in c.1.§. sacramentum.de
cōsue. recti.feud. Limita omnes istos casus, dum dixi, ꝙ istud
iuramentum necessarium nō defertur in causis magnis, aut ar
duis,nec in criminalib. nec in spiritualib. nec in causis famosis,
vel similib.& not.multum hanc limit. quæ est valde necessaria
in tota ista materia, nisi esset plusquam semiplenè probatum,
vt quia vltra semiplenam proba. aliquid esset adductum, vel
adesset aliqua alia præsumptio, vel ꝓduxisset quis duos testes,
quorum vnus nō esset omnino integer,quo casu saltem habe-
ret plusquam semiplenam probationem,tūc si persona sit ho-
nesta,potest iudex (quamuis causa sit ardua,vel grauis) deferre
istud iuramentum necessarium,per tex.in d.c.fi. in ver.sanè.per
quem tex.ita dicit Lud.Rom.hic in 29.col. & clarius in 34.col.
& ante eum Sal.hic in 17.col.in fi.idem tenet d.Alex.Imo.hic,
in 23.col.& in d.l.3.in prin.s̃.eo.in trib.locis,in 8.& in 9. & in 10.
not.in vlt.col.& in consi.264.incip. viso processu vtriusq; cau-
sæ.in 3.col.lib.2.dicit gl.in c.vidua.in gl.fi.super verbo sacramen
to.de reg. & trans.ad reli. Vnde dicit pulchrè in proposito do.
Abb.Pan.in c.mulier.in 3.col.extra eo.qđ in causis arduis,puta
matrimonij, si actor est optimæ vitæ, & petit puellam se infe-
riorem,vel æqualem, & habet in cōtractu matrimonij vnum
probatissimum testem,vel fortè habet duos testes, quorū vnus
est non omnino integer, & sic habet plusquam semiplenam
probationem,potest iudex deferre istud iuramentum necessa-
rium,per tex.in d.c.fi. & ita etiam in specie dicūt Pau. de Cast.
& do.Alex.in d.l.3.in prin.s̃.eo.vterq; in vlti.col. allegantes idē
velle Io.And.in d.c.fi.Confirmo per id,qđ no.dicit Bald.in prę-
alleg.l.in bonæ fidei.in vlt.col.in ver. tertio inspicitur quantitas
rerum, quem statim supra retuli, ꝙ licet in causis feudalibus
(quæ sunt magnæ) nō deferatur istud iuramentum necessariū,
tamen bene defertur possessori,quia possessio aliquid adiungit
semiplenę probationi,per tex.ſm eum sing.in d.c.sacramentū.
Secundò ego intelligo suprascripta omnia, ꝙ in casibus supra
scriptis,in quib.actori,qui semiplenè probauit, non potest de-
ferri istud iuramentum necessarium,eo quia sit causa ardua,&
sic nō possit suppleri semiplena probatio actoris, tñ quia ex ta-
li semiplena probatione occurrit suspicio,& præsumptio con-
tra reum, quæ tñ non sufficit, vt per eam possit ferri sententia
condemnatoria,tñ iudex debebit deferre ipsi reo iuramentum
purgationis d.c.fi.in ver.nec liceat,vbi Doct.& hoc tex.nostro,
qui propriè loquitur in istis terminis,ſm ꝙ declaraui in tex. Ex
prædictis habes septem casus principales, in quib. non defer-
282 tur istud iuramentum necessarium. † Octauo principaliter,
nō defertur istud iuramentum necessarium, vbicunq; lex, vel
statutum requirit apertissimas probationes.gl. est in l.fi.in prin.
in glo.mag.super verbo suspicioni.circa princ.ff.qđ met.causa.
Idem si requiratur indubitata,vel liquida probatio,ſm Bald.in
l.fi.C.de secun.nup.& in l.vnica.in 3.oppo.C.de his, quæ pœnæ
nomine.Idem si requiratur plena probatio, per glo.no.in c.cu-
pientes.§.ꝙ si per viginti,in ver.plenam fidem.de elec. in sexto.
quam gl.pro singulari ad hoc alleg.Lud.Rom.in 27.col.in 9.li-
mitatione.Accedat tex.in c.1.in ver.pleno.de elect.in sexto.Idē
vbi lex requirit perspicuam probationem, ſm Bal.in d.l.in bo-
næ fidei.in pen.col.in fi.in versi.secundo inspicitur natura cau-
sarum. Idem vbi requiritur ꝓbatio luce clarior, ſm Bal.in l.fi.
circa prin.per illum tex.in ver. luce clarior.C.si min.se maio di.
Idem si requiratur legitima probatio, nec enim iuramentum
est legitima probatio,vt est glo.reputata sing.in l.cum de inde-
bito.in prin.in ver.legitimis,& ibi Albe.de Ros.ff.de proba. Tu
adde similem glo.in §.quadrupli.in ver.duplicatur.Insti.de act.
283 † Et quæ sint legitimæ probationes, ponit gl.no.in l.proprie-
tatis.in ver.legitimis. C.de prob. inter quas non enumerat iura-
mentum,& ita teneas, quamuis Lud.Rom.hic, in 27.col.in 8.
fallen.istud reprehendat per glo.in c. statutum. §. cum verò,in
ver.per proprium iuramentum,de rescrip.in sexto, quæ nō fa-
cit:secundò per tex.vbi dicit esse expressum in c.2.de proba.dū
dicit tex.ꝙ ita demum ad huiusmodi iuramentum necessariū
recurrendum est,si aliæ legitimæ probationes deficiunt, tñ nec
iste tex.aliquid mihi concludenter probat, nisi fortè voluit pō-
derare,ꝙ dicto aliæ, sit repetitiua similium, vt est glo.in l.si fu-
gitiui.cum si.C.de ser.fug.tñ si rectè aduertis, tex.ille parum fa-
cit,poterat ad idem alleg.text.qui prima inspectione magis fa-
cere vr̃,sed in veritate nō etiam stringit,in l.fi.§.licentia. el 2.C.
de iure delibe.Imò fortius audeo in prædictis tenere, quamuis
nō meminerim in specie tactum legisse, qđ vbicunq; lex, vel
statutum requireret simpliciter probationem absq; eo, qđ di-
cat plenam,vel legitimam, vel perspicuam, vel liquidam, vel
similia,qđ etiam tunc non habeat locū istud iuramentum ne-
cessarium; moueor, quia vbi lex simpliciter facit mentionem
de probatione,intelligitur de plena.cle.cōstitutionem. cum gl.
in versi.fides.de elec.Bald.in l.peremptorias.in vlt.col.C.sen.re-
scin.nō poss.Facit tex.not.in l.Lucius.ff.de condi.& demon.per
b quem tex.Bal.ibi no.expresse,ꝙ appellatione proba.[b] in dubio
intelligitur de vera.Alibi dicit Bar.ꝙ in dubio intelligitur de le-
gitima.in l.ait prætor.§.si iudex.si malè nō memini.ff.de re iud.
c sed sic est,ꝙ iuramētum [c] non est propriè probatio.l.non erit.
§.dato.in ver.quasi.s̃.eo.quam ad hoc ibi not.Saly. Lud.Ro.&
do.Alex.& ante eos Bal.in rub.s̃.eo.& est melior tex.in l. sed &
si possessor.§.fi.ver.perinde haberi ac si probatum esset.s̃.eo. &
est gl.no.in c.si quis.in ver.absoluendum.si de inue. inter dom.
& vasal.lis ori.& ibi eum pōderat Bal.pro not.ad hoc.est enim
iuramentum potius releuatio ab onere probandi, quàm pro-
batio.l.eum qui.in prin.s̃.eo.Bal.in d.c.1.§.sacramētum.in prin.
de cōsue.rec.feu.& latius in c.1.§.conuenticulā.in prin.de pace
iur.firm.& in Auth.sed nouo iure.in vlt.col. C.si cert.peta.& in
rub.C.de prob.in 3.col.& in l.actori.C.eo. Bene facit tex.in c.fo
rus.circa med.de verb.sig.& ibi not.do.Abb.Pan.vbi probat,ꝙ
illa dicitur probatio ꝓpria, quæ fit per testes, vel instra, nisi tu
rñdendo diceres, ꝙ prædicta loquuntur in iuramēto volunta-
rio,vel iudiciali.istud bene verum est, ꝙ nō est propria proba-
tio, sed nos loquimur in iuramēto necessario supplente semi-
plenam probationem,& istud posset bene dici plena probatio,
& ita in specie dicit Lud. Ro.in l.non erit.§.dato. & ibi simpli-
citer refert.d.Alex.s̃.eo.alleg.Lud. Ro.ad hoc tex.nihil penitus
facientes in l.in bonæ fidei. C.eo.& in d.c.fi. extra eo.& si ita es-
set,oporteret tunc sic distinguere gl.in d.c.cupientes.§. ꝙ si per
viginti, in ver.plenam fidem.quam superius allegaui.Bene ve-
rum est,ꝙ vbi lex simpliciter faceret mentionem fidei,tūc suf-
ficeret,quodlibet iuramētum,ita probare vr̃ tex.in l.statutum.
§.cum verò.in ver. *fidem iudici faciat saltem per proprium iuramen-
tum.* de rescrip.in sexto,per quem text.ita in specie tenet Ludo.
Rom.hic,in 20.col.in 9.fali. nisi tu dixeris respōdendo ad text.
d.§.cum verò.ꝙ illud ibi ideo fit,quia lex vltra processit decla-
rando.Ex ista generali conclu.quam feci, ꝙ vbi lex, vel statutū
requirit apertissimas probationes,vel indubitatas, vel liquidas,
vel perspicuas, aut legitimas, aut similes, ꝙ non defertur istud
iuramentum necessarium, verificantur in specie quamplures
284 Doct.decis.† Primo, ꝙ si opponatur exceptio excommuni-
cationis etiam in vim dilatoriæ, non defertur istud iuramentū
necessarium,ita probat text.ad hoc not.in c.pia.§.si quis igitur.
in ver.

ADDITIONES.

a ¶Infamis. Adde.§.porrò.in c.quis adeo. 3.q.8.

b *Appellatione probationis. Adde, quòd vbicunque requiritur probatio legitima,non sufficit probatio iuratoria. no.Doct.in l.cum de indebito,in glo. versi.legitimis.ff.de probationib.& dic,quòd legitima probatio est, quando testes sunt omni exceptione maiores, quæ conclusio intelligitur in causa criminali.Secus in ciuili, vt scribit Dec.in c.at si clerici.col. 20.post princip.de iudi. MASVER.

c ¶Iuramentum.Adde l.cum de indebito.ff.de probatio.& in cap.at si clerici.in prin. de iudi.

in ver.apertiſſimis documentis.& ibi Io.An.& Gem.de excep.
in ſexto, nec tali caſu ad probandum excommunicationem
ſufficeret vnus teſtis cum fama, ſm Arch. in c. ſi teſtis.in verſi.
item ſæpe.4.q.3.Specu.in tit.de noto:cri.§.fama.in verſi.quid ſi
agenti.per tex.in d.c.pia.vbi etiam not.Gem.idem tenet dom.
Anto.de But.in c.veniens.el 1.in vlti.col.de teſt. & dixi ſupra in
285 materia famæ.† Secundo infertur, ꝙ quando agitur de impe
dimento primi anni, & petitur ſecundus annus ad proſequen-
dam appellationem,probato impedimento ſemiplenè nõ de-
fertur iſtud iuramentum neceſſarium, per text.in l.fi.§.illud.in
286 ver.euidentiſſimis probationib.C.de tempo.app.† Tertiò in-
fertur,ꝙ ad probandum ingratitudinem, nõ defertur iſtud iu-
a ramẽtum neceſſarium,cùm lex requirat indubitatam proba.[a]
tex.eſt in l.fi.C.de ſecun.nup.quem Bald.ibi ſing. ad hoc not.&
refert Lud.Ro.hic,in 26.col.vbi reputat illum text. eſſe ad hoc
287 ſing.licèt ipſe Lud.corruptè alleg.l.2.pro illa.l.fi.† Confirmo:
b nam licèt teſtes infames [b] ſola infamia facti nõ repellantur ip-
ſo iure à teſtimonio in cauſis ciuilib.glo. & Doct.in c.teſtimo-
nium.de teſt.& gl.& Doct.in l.cunctos populos. C.de ſum.tri.
& fid.cath.tñ vbi agitur de probanda ingratitudine, teſtes infa-
mes infamia facti ipſo iure repelluntur,tex.eſt de hoc not.in c.
1.in ver.integræ opi.quem ad hoc ibi no.Bal. qui teſtes ſint ne-
288 ceſſarij ad probandam ingratitudinem ,in vſib.feu. † Quar-
tò ex iſta conclu.generali verificatur illud, qđ ſing.not.Bal.in l.
1.in fi.C.de fid.inſtr.per illum tex.ibi in ver.manifeſtis probatio
nibus.per quem text.no.ibi Bald. ꝙ ſi creditor habebat inſtru-
mentum publicum de credito,& illud per iracundiam lacera-
uit,aut igne cremauit,quamuis per hoc ius crediti ſui nõ per-
datur,tñ grauatur pleniori probatione, ex quo culpa ſua per-
didit probationẽ indubitatam ſui inſtrumẽti,& ideo iſto caſu,
ſi probaret de credito per vnum teſtem, vel aliter ſemiplenè,
non deferretur ſibi iſtud iuramentum neceſſarium, per illum
tex.ibi in verſi.manifeſtis proba.Iſtud idem ſequitur ibi Saly.&
iſtud ibi mirabiliter limitare vr̃, & tu perpetuò tene cordi, vt
procedat, quando tale inſtrumentũ eſſet dè natura,vel de ſub-
ſtantia debiti contracti in ſcriptis,puta, quia partes ita expreſsè
conueniſſent,ꝙ de iſto debito fieret publicum inſtrumentum,
iuxta.l.contractus. C.de fide inſtrumento. vel quando eſſemus
in contractu, in quo de iure communi contractus requireret
publicum inſtrumentum, vt in contractu emphyteutico, ſm
vnam opi.de qua per gl. & Docto.in l.1. vbi aliàs plenè dixi. C.
de iure emphyt. vel quando per ſtatutum,aut per conſuetudi-
nem loci requireretur inſtrumentum publicum,iſtis caſibus ſi
creditor laceraret inſtrumentum per iracundiam, procederet
bene illud,quod dictum eſt,ꝙ tunc non eſſet locus iuramento
neceſſario,ita intelligitur d.l.1.& ibi Bal.ſed vbi inſtrumentum
nõ eſſet de natura,vel de eſſentia debiti,ſed eſſet voluntariè cõ-
fectum,prout eſt regulariter.l.pactum qđ bona fide.cum glo.
C.de pac.gl.in l.contrahitur.ff.de pac.pig.in ver. valet. & ibi eſt
tex.no.& plenior gl.in c.1. de cen.lib.6.tunc licèt creditor lace-
raret inſtrumentũ crediti, per hoc nõ grauaretur pleniori pro-
batione, ſed ſufficeret ſemiplena probatio cum eius iuramen-
to;& no.multum iſtam limit.cùm aliqualiter obſtare videatur
generalitas rationis aſſignatæ per Bal.in d.l.1. ſm ſing.deciſ.Bal.
& Sal.in d.l.1.intellige,& limita illud,qđ volunt glo.& Bar.in l.
ſicut iniquum.C.de fide inſtrum. ꝙ ſi probetur amiſſio inſtru-
menti,& eius tenor,licèt non probetur de contractu, iſtud fa-
cit ſemiplenam probationem, per quam defertur iur̃m in ſup-
plementum probationis, & illam glo.Bart.ibi multum not.&
ſequitur Ang.in l.2.§.1.ff.de iur.fiſc.Bal.in l.ſi de poſſeſſione.C.
de prob.& Bar.hic in 8.col.in ver. quæro quid de exemplo.vbi
289 dixi poſt eum,& adde,qđ dicam.j.in 24.fall. † Quintò ex iſta
generali conclu.ſequitur,ꝙ vbicunque quis venit ad impugna
tionem,vel retractationem ſententiæ, nunquam ex ſemiplena
probatione ſibi defertur iur̃m in ſupplementum probationis,
ita probat text.not.in l.fi.in verbo,luce. C.ſi mi.ſe.maio.dixe.&
ibi Bal.circa prin. no.illum tex. ad hoc,ſequitur ſimpliciter Lu.
Rom.hic,in 24.col.in 2.fall. & poſtea idem Ludo.in 20.col.re-
prehendit per text.ſm eum ad hoc notandum in c. ex inſinua-
tione. de procur. & ſecundum eum quamuis text. ille in hac
materia pluries allegetur per Docto. tamẽ ad hoc nunquam
fuit ab aliquo ponderatus,& ad d.l.fi.in ver.luce,reſpõdet mul-
tum leuiter, ꝙ etiam iuramentũ dicitur probatio luce clarior,
qđ eſt notoriè falſum, vt patet ex prædictis.idem Ludo.Ro.in
pen.col.ad fi.alleg etiam contra Bal.text.in c.Romana.de teſti.
in ſexto,& ibi dicit Lud.ſe mirari,quomodo tantus Cano. quã
tus fuit Bal dixerit cõtra tex. expreſſos duos iuris canonici, ſed
ſaluãdo Bal.puto pro concordia ſic poſſe dici, ꝙ aut agitur ad
reſciſſionem ſentẽtiæ,per viam reſti.in integ vel per viam ſup-
plicationis, & ſic de iure ſpeciali, & tunc non admittitur iura-
mentum in ſupplementum probationis, & in iſtis terminis
propriè loquitur.d.l.fi.& deciſ. Bal.ibi per d.l.fi. ſed ſi agatur ad
retractationem; vel reſciſſionem ſententiæ de iure communi,
& ſic via ordinaria,puta per appellationem,vt in caſu.d.c. Ro-
mana.vel per viam nullitatis, vt quia dicatur ſentẽtiam latam
cum falſo procuratore,vt in caſu.d.c. ex inſinuatione, & tunc
bene poſſet admitti iuramentum in ſupplementum probatio.
ita loquuntur iura Lud.Ro. vlt.loco allegata. Ratio diuerſita-
tis eſt,quia pro ſententia præſumitur.l.hactenus.§.Caia.cum ſi.
ff.de euict.& ideo ſemiplena probatio partis eliditur ex iſta præ
ſumptione ſententiæ, ita vt non poſſit eſſe locus huic iuramẽ-
to neceſſario: nec per reſt.in integ.tollitur iſta præſumptio ſen
tentiæ.l.præfecti.ff.de min.ſed appellatio à ſentẽtiæ,vel nullitas
bene tollunt præſumptionem ſñiæ. d. l. præfecti. & l.1.in fin.ff.
ad turp.not.Doct.in c.qm̃ contra falſam, de proba.nimirum ſi
tunc remota præſumptione ſentẽtiæ poteſt eſſe locus iur̃o ne-
290 ceſſario,& credo,qđ iſta ſit veritas. † Sextò ſing.ſequitur,ꝙ ſi
fideiuſſor ageret ad repetendam pecuniã,quam dicit ſe ſoluiſſe
pro debitore principali,& talem ſolutionem ſemiplenè proba
ret,puta per vnum teſtem, nõ eſſet locus huic iur̃o neceſſario,
ita ſing.probat tex.iunctis ſuperius dictis in c. peruenit.in verſi.
legitimè,de fideiu.iuncta etiam gl.no.in c.at ſi clerici.in prin.in
291 ver.legitima probatione.de iud.† Septimò infertur, ꝙ in cõ-
miſſione pœnæ, quæcunq; pœna ſit, etiam procedens ex con-
tractu, nõ eſt locus huic iuramento neceſſario, cùm non ſuffi-
ciant coniecturæ, ſed debet adeſſe probatio liquida, vnde qui
petit pœnam, debet plenè, & liquidè probare commiſſionem
pœnæ,vt eſt ſolennis text.in l.in teſtamento.1.ff. de cõdi.& de-
monſtra.ergo ſi ſemiplenè probaſſet,non eſſet locus huic iur̃o
neceſſario,ita ſing.tenet Bald.in l.vnica.in 3.opp.C.de his, quæ
pœ.nom.qđ reputat Bal.menti tenendum.Adde,qđ Bald.in c.
1.quali.do.propr.priue.alleg. ꝙ in d.l.in teſtamento.la.1.eſt tex.
ſing.ꝙ in pœnis debet liquidiſſimè conſtare. Accedat,quod di-
cit Bald.in l.cum proponas.in vlt.col. poſt med.C.de hære.inſti.
& per d.l.in teſtamento. ꝙ caſus pœnales non recipiunt aliquã
interpretationem extenſiuam, aut ſimilitudinariam.facit regu
la.c.odia.de reg.iur.lib.6.& l.cum quidam.ff.de lib.& poſth.eſt
verum,ꝙ Lud.Rom.hic,in 36.col.referens deciſ.Bal.in d.l.vni-
ca,tenet Bal.malè dicere, quia ſi in cauſa famoſa, vbi agitur de
pœna famæ,quę eſt maior quacunq; pecuniaria,vt ſupra dixi,
defertur iſtud iuramentum neceſſarium. d. c. fi. quanto magis
debebit deferri, vbi tractatur de commiſſione pœnæ tantum
pecuniariæ.Tu aduerte,ꝙ ex arg. Lud.potius colligitur limita-
tio ad dictum Bal. quàm reprobatio: nam in cauſa famoſa cũ
ſit grauis, regulariter non defertur iſtud iur̃m neceſſarium, vt
ſuperius dixi. Fallit niſi eſſet pluſquam ſemiplenè probatum,
ita loquitur tex.in d.c.fi.vt ſuperius declaraui.idem & circa cõ-
292 miſſionem pœnæ.† Octauò ſequitur ex iſta generali conclu-
ſione, ꝙ in probanda præſcriptione (cùm ſit odioſa) non de-
fertur iuramentum in ſupplementum probationis, ſed debet
plenè probari,ita dicit ſing.Bal.hic in vlt.col.ſola ad hoc aucto
ritate ſua contentus.Lud.Rom. hic in 29.col.in 10.fall. dicit, ꝙ
iſtud dictum Bald.ſibi videtur falſum, quia ſi in cauſa famoſa,
quæ eſt magis odioſa,defertur iſtud iuramentum,vt proximè
dixi,quãto magis in pręſcriptione,quæ licèt inducta ſit in odiũ
negligentis, non tamen eſt inducta in pœnam negligentiæ, ſe-
cundum gl.quam ipſe ad hoc dicit eſſe ſing.in Auth. de temp.
non ſol.pe.§.1. Tu dicas, ꝙ iſta ſit potius limitatio quàm im-
293 pugnatio,vt dixi in caſu proxi.pręceden.† Nonò ex prædicta
generali concluſione inferuntur tria alia,quæ voluit Bal.in l.nõ
ſolum.§.qui in alieno.in pen.col.per glo.ibi.ff.de procu.Primũ
eſt,ꝙ omni caſu,quo conſtituitur quis ad ſolutionem recipien
dam,debet plenè conſtare de mandato, vnde in defectum ſe-
miplenæ probationis non deferretur iuramentum neceſſariũ.
294 † Ex quo infert no.Bald.in l.1.C.de procur. quòd ille,qui agit
tanquam procurator in rem ſuam, vel tanquam ceſſionarius,
debet liquidè probare de mandato, vnde non ſufficeret ſemi-
plena probatio cum iuramento ceſſionarij,qđ eſt no.ſm eum,
& idem, ꝙ ad probandum mãdatum non ſufficiat ſemiplena
probatio,puta vnius teſtis, quia non eſt locus iuramẽto neceſ-
ſario in ſupplementum,tenet Ang.in d.§.qui alieno. in vlt.col.
circa med.& Lud. Rom.hic in 26.col.in 3.fall.vbi reputat illã
gl.d.§.qui alieno.eſſe ad hoc ſing. Adde tamen ſecus eſſe,quan-
do agitur de probanda reuocatione mandati.tunc bene defer-
tur iſtud iuramentum neceſſarium,tex.eſt in c.ex inſinuatione.
de procu. & expreſsè Bart.s̃.in 14.col. ad fin. vbi dixi poſt eum.

Caue

ADDITIONES.

a ¶Indubitatam probationem. Idem Iaſ. in l.1.colum. fin.in 1.lectu.C.de ſum. trinitate. PVRPV.

b ¶Infames.Adde Flo.in l.3.in prin.ff.de teſt. Archi.in cap.ipſi apoſtolici.circa fi.2. quæſt.7.

Caue tamen, quia Bar.in d.§.qui alieno.reprobat illam glo.ibi,
& idem Bar.in l.si sine.§.1.ff.rem rat.hab. Secundum est,qđ di-
cit Bald.in illo.§.qui alieno.ꝙ in executione iudicis, quia debet
de mandato suo liquere.l.prohibitum. C.de iur. fis. lib. 10. non
defertur istud iuramentum necessarium. Subdit etiam Bal.ibi,
idem esse in executione vlti.volunt. cùm in vltima voluntate
non deferatur istud iuramentum necessarium, & ita etiam te-
net Sal.in l.2.in vlt.q.C.de bono. pos. secundum tab.de quo vl-
timo vide, qđ dicit Bart.hic,in 11.col. & quæ addidi post eum,
& sic habes ex prædictis omnibus simul iunctis. decemocto
casus, in quibus non defertur istud iuramentum necessarium.
Decimanona causa est, vbi contra semiplenam probationem
esset præsumptio in contrarium, nam illa præsumptio contra-
ria elideret vim semiplenæ probationis, & impediret deferri
istud iuramētum necessarium.l.1.cum gl.no. vbi Bar.& cæteri.
C.qui & aduer.quos.Bart.hic, in 14.col.in versic. quæro vtrum
vna probatio imperfecta, & ibi de hoc dixi post eum, & ponit
295 Ludo.Rom.hic in 22.col.in 11.fall. ¶ † Ex hoc correlariè infe-
runtur aliæ 5.fall.quæ confirmantur ex ista.Prima est, ꝙ si quis
vellet probare aliquid, quod est extraneum à natura actus ce-
lebrati, & ad hoc induceret semiplenam probationem, certè
cùm habeat præsumptionem in contrarium, non esset locus
huic iuramento necessario, ita inquit Bald.in c.1.§. præterea.in
tit.quid sit inuest. per illum text.& hoc dicit alibi non reperiri,
& sequitur simpliciter Lud.Rom.hic,in 26.col.in 5.fall. Adde
ad hoc bene facere illud,qđ dicit Bal.in c.1.§. sacramentum.in
2.col.ad fi.de consue.recti feu.& reputat Bal. esse multum me-
moriæ retinendum, qđ quando vnus testis deponit super eo,
qđ est remotum à natura contractus, tunc quia tale testimo-
nium non consonat naturæ,nec iuri (qđ naturā imitatur) nun-
quam ex illo teste defertur iuramentum in supplementū pro-
bationis, & retuli etiam supra in hac glo. in materia de vno
teste.Secunda fall.est,quæ inde sequitur, ꝙ si contra semiplenā
probationem adsit præsumptio consuetudinis, tunc etiā nun-
quam defertur istud iuramentum necessarium,ſm Bald.in d.c.
1.§.præterea.in fi.qđ dicit tenendum cordi. & sequitur simpli-
citer Lud.Rom.hic,in 26.col in 4.fall.Tertia fallen.pulchrè se-
quitur, qđ vbicunque obijcitur dolus, ad probandum dolum
nunquam defertur iuramentum in supplementum probatio-
nis,ita sing.Bal.in l.1.in vlt.col.C.qui & aduer.quos,vbi ad hoc
bene inducit.l.3.§.1.cum gl.ff.de mino. & confirmatur prædi-
cta ratione,ex eo,ꝙ dolus non præsumitur,imò oppositum.l.
quoties.§.qui dolo.ff.de prob.Item dolus dicitur crimen,vt est
glo.sing.quam Bar.ibi ad hoc notat, in l.1.ff. de fideius.tut.si est
crimē,ergo in dubio nō præsumitur.l.merito.ff.pro soc.Quar-
ta fallen.sequitur, ꝙ quando agitur de probādo errore notarij
commisso in instrumēto, & notariusmet attestetur de tali er-
rore,certè ex dicto notarij non defertur iuramentum necessa-
rium in supplementum probationis, cum in cōtrarium adsit
scriptura publica instrumenti, ita not.inquit Bal. in l.Impera-
tor.la.1.in 4.col.ff.de statu hom.motus per gl.præalleg. in d.l.1.
C.qui & aduer.quos. Quinta fall.sequitur,quam ponit Bal.in l.
vnica.§.licentia.aliàs.§.ille autem, in versi. modo hic quæro.C.
de lati.lib.tol.vbi tenet,ꝙ si reperiatur instrumētum crediti pe-
nes debitorem,& debitor non sit persona suspecta, quæ verisi-
militer furto subtraxerit, quamuis ex hoc præsumatur libera-
tus,tamen ex ista præsumptione non deferretur iuramentum
in supplementum probationis, quia ista præsumptio cùm sit
sine causa,potest elidi præsumptione contraria. Addo,qđ con-
trarium in terminis tenuit Angel.in l. postquam. ff.de pact.vbi
per gl.ibi determinat in terminis,ꝙ ex ista præsumptione,quia
penes debitorem reperitur instrumētum crediti, inducitur se-
miplena probatio de solutione, per quam potest ipsi debitori
deferri iuramentum in supplemētum probationis,si modo sit
persona honesta,aliàs secus, vt ibi per eum. Veritas huius pas-
sus pendet ab his,quæ vidimus supra post Bar.in 5. col.in fi.vbi
tetigi, an ex sola præsumptione possit deferri iuramentum in
296 supplementum proba. † Et sic habes vigintiquatuor casus,
in quib.non defertur istud iuramentum necessarium. ¶Vige-
simusquintus est casus, vbicunq; numerus testium est taxatus
à lege,pro solennitate formali, & non ad solam probationē,vt
est videre in testamentis.in codicillis,in don.cau.mor. & si.ſm
Lud.Rom.hic in 27.col.in 7.fall.alle. Bald.in l.2.ad fi.C.de bon.
pos.ſm tab.& in c.1.§.item si vasallus.in 3.col.de controuer.in-
uestit.Adde Bal.in c.1.§.sacramentum.in 3. col. de cōsue. recti
feud.& no.Bal.in d.l.in bonæ fidei.in 2.col.ad fi.& in addi.Spec.
in tit.de iur.dela.ver.1.& in l.cum proponebatur. in 1.col.ad fi.
post gl.no.ibi.ff.de leg.2. ¶Vigesimosextò,vbicunq; requiritur
testes esse rogatos,ibi nunquam potest esse locus iuramēto ne-
cessario:nam cùm pars,quę semiplenè probauit,non fuerit ro-
gata,nec possit subrogari loco testis rogati,sequitur, ꝙ nō po-
test esse locus iuramento necessario.ita not.Bal.in l.2.ad fi.C.de
bon.pos.secundum tab.¶Vigesimoseptimò non habet locum
in contractu in scriptis celebrato ex natura cōtractus, vt est in
contractu emphyt.vel ex conuentione partium,vel ex disposi-
tione statuti,aut consuetudinis. Auth.sed nouo iure, & qđ ibi
not.maximè per Bald.in vlt.col. C.si cert.pet. ita expresè tenet
Sal.in d.l.in bonæ fidei.in 11.col.facit, qđ dixi. supra in octaua
prin.fal.post Sal.in l.1.C.de fid.instrum.¶ Vigesimooctauo non
habet locum istud iuramentum necessarium, vbi quis habet
pro se solam famam,& essemus in casu, in quo fama semiple-
nam probationē induceret,ita sing.tenet Bal.hic: mouetur ista
ratione,quia fama de per se non est probatio,sed bene est con-
firmatio probationis præced. l.3.§. eiusdem. ff. de testi.leuis est
hæc ratio Bal.& Lud.Ro.hic in 28.col.in 22.fall. referens istam
sing.decis.Bal.dicit Bal.in hoc malè dicere, si loquamur in cau-
sis ciuilib.& probat à partib.sufficienter enumeratis.Siue enim
velimus tenere, ꝙ fama regulariter faciat semiplenam proba-
tionem,prout tenuit glo.in c.veniens.el 1.de test.& gl.in c.1.de
appel.& tunc debet esse locus iuramento necessario in supple-
mentum probationis,& hoc voluit gl.in d.l.in bonæ fidei.in gl,
fi.magna:aut volumus tenere opi.aliorum,ꝙ fama faciat vio-
lentam præsumptionem, vt dicitur probari in c. præterea.ex-
tra de testi.cog.& idem multo fortius:aut volumus tenere opi,
Bart.in l.de minore.§.plurimum.in vlti.q.prin c.ff.de quæstio.ꝙ
relinquatur arbitrio iudicis, an fama semiplenam probationē
faciat,& adhuc idem, quia an deferri debeat iuramētum istud
necessarium,est secundum eum arbitrariū iudici inspecta qua-
litate personarum, & circunstantijs causæ. d.c.fi.extra eo.& c.
Romana,de testib.libr.6. in criminalib. autem aliud est. Mihi
quoq; dura videtur decisio Bald. ꝙ in casib.in quib.fama semi-
plenam probationem facit,ꝙ non debeat esse locus iuramēto
necessario,per regulam huius tex.& d.l.in bonæ fidei. cum si.&
qui sint illi casus,dixi remissiuè supra in materia de fama.¶Vi-
gesimusnonus casus est, vbicunq; probatio ponitur in condi-
tione,puta si fuerit probatum,tunc non est locus huic iuramē
to necessario in supplementum proba. Ratio est, quia condi-
tiones debent perfectè impleri in forma specifica.l. qui hæredi.
in prin.& in l.Meuius.ff.de condi.& demon.ita not.decidit Bal.
in d.l.in bonæ fidei.in pe. col.in ver. expedita est secunda pars,
ibi tamen limitat hoc esse verum, qñ conditio propriè appo-
neretur in vim conditionis, puta si Papa rescriberet hoc mo-
do, si tibi constiterit talem natum ex legitimo matrimonio,
prouideas illi de tali beneficio, secus, si non apponeretur per
modum conditionis, sed institutionis, vel excitationis, puta si
in rescripto ad lites diceretur,si tibi de promissione constiterit,
condemnabis, &c.nam hæc clausula intelligitur exprimere il-
lud,qđ tacitè inest,non autem allegare ius commune, cùm sit
rescriptum de iustitia,per dictum Inno.in c. prudentia.de offi.
deleg.& qđ not.in cle.1.eo.titu.per Bald.in l.præscriptione.in 4.
col. C.si ꝯ ius vel vtili. pu. vbi ēt refert illud dictum Inno.cū
ista doctr.Bart.transit etiā simpliciter Sal.in d.l.in bonæ fidei.in
18.col.in 3.q.Lud. Rom.in 28.col.in 29.fall.referens Bald.in d.l.
in bonæ fidei. Pondera, ꝙ idem Bal.hic tenet expresè contra-
rium, dum ponit exemplum in testatore, qui mandauit malè
ablata restitui,si petens illa probauerit,nam dicit Bal. hic, tunc
vnum testem cum iuramento necessario sufficere; nihil tamē
alleg.Adde,ꝙ idem,qđ hic,tenuit plenius Bal. in l.id qđ paupe-
rib.in 7.col.in 11.q.C.de Episco.& cle.vbi quærit.Pone,ꝙ testa-
tor in testamento mandauit solui omnib. qui probauerint se
debere recipere,nunquid requiratur plena probatio? Conclu-
dit,ꝙ quemadmodum cum ipso testatore,si viueret,sufficeret
probatio coniecturalis, & sic per vnum testem cum iuramen-
to,ita etiam cum executore debet sufficere non solùm plena
probatio,sed etiam probatio coniecturalis, vel præsumptiua.l.
si tutor petitus. C. de peri.tut. & l.licèt Imperator.ff.de leg.1.&
d.l.Lucius.ff.de condi & demon,ipse verò Ludo.Rom.in loco
præalleg.distinguit, quando probatio apponitur in cōditione.
Aut quis vult probare, & sic implere conditionem per solum
iuramentum,& tunc non potest,quia si posset,qñ filius institui
tur sub conditione,si probauerit se esse filiū, non diceretur con
ditio impossibilis,si posset per solum iuramentū probare,& tñ
istud est contra. d.l. Lucius. aut verò quis vult implere con-
ditionem per vnum testē,vel per aliam semiplenam probatio
nem simul cū isto iuramento necessario, & tunc potest. Ratio
est ſm eum,quia tunc tale iuramentum necessariū dicitur esse
legitima probatio,per text.in d.c.2.de proba.& dicit,ꝙ istud in
terminis sequitur Bal.in l.1. C.de sacrosan.eccl.post Io. And.in
c.quanquam.de vsu.libr.6.in nouel. Adde, qđ ætatis nostræ Iu-
risconsultorum facilè princeps d.Fran.de Are. in d.c.2.in 2.not.
de proba.pungit de illo tex.contra decisionem Bal.in d.l.in bo
næ fidei.nam ſm eum,tex.ibi,in ver. *cum aliæ legitimæ probationes,*

probat,

probat, ꝙ iuramentum ſit legitima probatio propter dictionẽ aliæ, quæ denotat iuramentũ eſſe eiuſdem qualitatis, l. mutus. §.1.cũ gl.ff.de procu.per hoc infert, ꝙ ſi ſtatutum faceret mentionem de probatione, veniret probatio iuramenti neceſſarij cũ ſemiplena probatione, & iſtud faceret contra Bald.in d.l.in bonæ fidei.volentem, ꝙ qñ probatio ponitur in conditione, nõ veniat iuramentũ neceſſarium ſuppletiuum, & ante eum Lud. Ro.hic, in 27.col.ponderat ad hoc text.d.c.2.ꝙ iuramentũ ſuppletiuum dicatur legitima probatio. Iſtud vltimũ non puto verum, & gl. *& communiter Doct.* tenent ꝯrium, patet ad ſenſum, quia ſi iuramentũ neceſſarium non eſt propriè probatio, quomodo dici poteſt legitima probatio? ſm ꝙ plenè examinaui ſupra in octaua fall.generali, & tangitur per gl.& Doct.in locis ibi per me alleg. Teneas ergo concluſionem Bal. & Sal.in d.l.in bonæ fidei.ꝙ ſi probatio ponitur in vera conditione, nõ veniat iuramentum neceſſariũ, cùm non ſit propriè probatio, ſed releuatio, vt latè dixi ſupra in loco proximè adducto, & ita etiã in terminis tenet d. Alex. de Imo. in l.licèt Imperator.in 1.col. in 2.no.ff.de leg.1.de quo etiã per Io. And.in c.cum pro cauſa. de procu. Ad prædicta vide, qđ pulchrè decidit Bar.in l.ait prętor.§.ſi iudex.in pen.q.ff.de re iudi.vbi quęrit Bar.ſi iudex in ſententia dicat, condemno Titiũ, ſi eſt probatũ eum debere: aliàs ipſum abſoluo, ſi appareat in actis probatũ eſſe per vnum teſtem, ita ꝙ aliter eſſet locus iuro neceſſario, an dicatur abſolutus, vel condemnatus? & decidit, ꝙ abſolutus, quia iurm neceſſariũ defertur propter inopiã probationis, ſi propter inopiã, ergo non eſt probatum, ergo cõditio non impleta. Itẽ illa conditio ſi eſt probatum, intelligitur de vera probatione l.hæc cõditio.ff.de condi.& dem.ſequitur Bal.reputans not. dignũ in c. qđ ad conſultationem.in 3.col.de re iud. & in l.4. in vlti. col. in ver.quæro de qua probatione. C.de ſenten.quæ ſine cer.quant. ¶Trigeſimo non habet locũ iſtud iuramentum neceſſarium, qñ recurritur ad eccleſiam, propter defectũ iuſtitiæ iudicis ſecularis, tunc corã Epiſcopo non habet locum iſtud iurm neceſſarium, ita ſin.Bal.in c.ſi quis per triginta, in vlt.col.in ver.poſtremò quæro, ſi de feu.fue.contro.inter do. & agn.mouetur, quia recurſus ad eccleſiã non eſt efficax, niſi manifeſtè appareat conſcientia aduerſarij læſa, vt not.Inno.in c.nouit.de iudi. no.in cle.1.de iurepat.ſed ſacramentũ aduerſarij mei non concludit conſcientię meæ, vt ibi plenius per eũ, qđ bene no. ¶Trigeſimoprimò non defertur iſtud iurm neceſſarium ad probandum intereſſe ſingulare ei, qui ſemiplenè probauit per vnũ teſtem, ita ſin. Bald.in d.l.vnica.ad fi.C.de ſent.quæ pro eo, qđ intereſt, & hoc dicit innuere gl.ibi, dũ dicit, ꝙ duo teſtes ſunt neceſſarij ad probandum intereſſe ſingulare, & rationẽ huius aſſignat ibi Bal. quia in hoc probationis genere ratio teſtis procedit per viam induſtriæ, non per viã ſenſus corporalis, ideo requiritur liquida probatio, qđ reputat perpetuò tenendũ menti. ¶Ex iſta ratione Bal. infertur 32.ſin. fallentia valde generalis, & multum ſignanda, ꝙ vbicunq; ſuper eo, in quo habent deponere teſtes, magis deponunt per iudicium rationis, vel intellectus, quã per ſenſum corporalem, ibi nunquã defertur iſtud iurm neceſſarium, vt eſt, quando agitur de probãdo dominio, vel de probando furore, vel ſimilib. vt per Bal.in l.proprietatis. & in l.cum res.C.de probat.& latè proſequitur Bald.in l.ſolam. C.de teſt. Can.in c.cum cauſam, quæ inter Archiepiſcopum, de teſti.vnde dicit optimè Bal.in l.3.vlt.col.circa med.C.de ſen. quæ ſine cert.quant.ꝙ qñ teſtes deponunt de dominio, territorio, diſtrictu, iure decimandi, & ſimilib. quæ potius intelliguntur ratione intellectus, quàm comprehendantur ſenſu corporeo, cauſa eſt de ſubſtantia dicti, etiã ſi teſtis nõ interrogetur, & dicit, ꝙ eſt no.dictum Inno.licèt vulgatum, in d.c.cũ cauſam. ¶Trigeſimotertiò non habet locum iſtud iurm neceſſarium, qñ petũtur teſtes examinari ad æternã rei memoriã, nam in iſta ſpecie probationis non habent locũ alię probationes ſuppletiuæ, vt delatio iuramenti neceſſarij in ſupplementũ, quia ſolæ atteſtationes ſunt illæ, quæ publicãtur, nec poteſt aliquid addi, vel detrahi teſtificatis.l.geſta.C.de re iud.ita no.Bal.in l.cũ te minorem, in vlt.col.C.de proba. ¶Trigeſimoquartò, qñ agitur de probando iuſto impedimento citati, ita Io.And.& alij Cano. in d.c.1.de do.& ꝯtu.in 6.in nouel. ¶Trigeſimoquintò nõ defertur iſtud iuramentum neceſſarium ei, qui potuit plenè probare, & fuit negligens, & ſemiplenè tñ probauit, ita Bal.in c.fi. in 9.col.extra eo.facit, qđ voluit Bar.ſ.in 10.col.in verſi. itẽ hoc intellige verum, vbi circa idem, &c. cum addi. ibi per me traditis. ¶Trigeſimoſextò iſtud iuramentum neceſſariũ non defertur infami, vſurario, iudæo, aut aliàs vili perſonæ; quamuis ſemiplenè probaſſent, vel haberent vnum bonum teſtem, ſm Cyn.in d.l.in bonæ fidei.in 7.q. Bald.not. in l.qui accuſare.C.de eden.& in fœneratore tenent Cano.in c.fi. extra eo.idem tenet Bar.no.hic in pen.col.ad fi.vel in prin.vlti.col.vbi dicit, ꝙ ſi ille, qui ſemiplenè probauit, eſt vilis perſona, vel aliàs infamis, non defertur ſibi iſtud iuramẽtum. Ratio, quia ſi eſſet extraneus teſtis huiuſmodi conditionis repelleretur, quanto fortius cùm ſit in cauſa propria: idem tenet Bald. in tit.de contro.inueſti.ſuper rubr. Ang.in q.per eum diſputata, quæ incip. Aſtenſis miles.in 29.col.in l.poſtquam.ff.de pact.& Lud.Ro.hic in 28.col. & do. Alex.hic in vlt.col. Et de iudæo poteſt notabilis ratio reddi: nã delatio huius iuramẽti dicitur fieri de æquitate, ſm Bal.in rub. de contro.inueſtit.in vſib.feu.ſed iudæo non eſt ſeruanda æquitas, vt eſt gl.no.in c.2.in gl.fi.de iudæ.per quam gl. poteſt inferri vnum, qđ tibi videbitur nouum, ꝙ in omnibus caſib. in quib. permiſſum eſt de iure purgare morã, qui ponuntur per Doct. in l.ſi inſulam.ff.de verb.ob.& in l.& ſi poſt tres.ff. ſi quis cau.ꝙ in illis iudæus non poterit moram purgare, cùm purgatio moræ dicatur de æquitate.l.ſi ſeruum.§.ſequitur.ff.de verb.obl.ſed æquitas (vt dixi) non ſeruatur iudæo, imò rigor, qđ no.pro noua, & pulchra limitatione ad ea, quæ tradũtur in locis præalleg. & præſertim in d. l. ſi inſulam. & hoc vltimum confirmo per illud, qđ not.idem Ang. in d.l.ſi inſulam. ꝙ ſtante ſtatuto, ꝙ in certis cauſis ſeruetur rigor, ꝙ in illis non poterit mora purgari, per rationem prædictam: refert, & ſequitur d.Alex. in d.l.& ſi poſt tres.in 1.col.ff.ſi quis cau.imò generalius, & notabilius (& iſta eſt no.regula) vbicunq; quis repellitur à teſtimonio ex cauſis enumeratis in l.3.§. lege Iulia. ff.de teſtib. multo fortius repellitur, ne ſibi deferatur iſtud iuramentum neceſſarium, cùm efficiatur teſtis in cauſa propria.l.fin.C.de fidei.& conſequenter ſit teſtis irregularis, contra regulam l.omnib.C.de teſti.& l.nullus idoneus.ff.de teſti.iſtam generalem regulã tradit not. Bal.in d.l.qui accuſare. & eam in ſpecie refert, & ſequitur Ludo. Ro.

297 hic in 27.col.in 14.fall.† Confirmo, quia quotieſcunq; admittitur probatio irregularis, vt hic, requiritur, ꝙ talis teſtis irregu-

a laris ſit omni exceptione maior.[a] iſtud probo ex eo, qđ ſin.decidit Ange.in l.1.§.ſi dubitetur. ff.quemad.teſta.apert.vbi dicit, ſtante ſtatuto, ꝙ delictum probetur per ſolam famam, certè, quia talis probatio eſt irregularis, oportet, ꝙ talis fama habuerit ortum à perſonis fide dignis, quæ ſint omni exceptione ma-

298 iores.† Et iſtud no.diligenter pro ſtatutis, quæ ſunt apud nos diſponentibus, ꝙ de damno dato in fundo, vel vinea alicuius, ſtetur iuramento damnum paſſi: nam cùm iſta probatio ſit irregularis, requiritur, ꝙ ille damnum paſſus ſit omni exceptione maior, & iſtud vltimũ in ſpecie ponit d.Ant.de Alex. Doct. Neap.in d.l.qui accuſare.in 2. col. Ex iſta generali regula infert pulchrè Lud.Ro.hic in 41.col.duas not.deciſiones. Prima eſt, ꝙ mulieri agẽti in cauſa feudali, quamuis ſemiplenè probauerit, non poteſt deferri iſtud iuramentum neceſſarium, cũ mulier in cauſa feudali non poſſit eſſe teſtis, vt eſt tex.ſignandus, & ſecundum eum ſin. in c. 1. in fi. quæ ſint neceſſaria ad proban. inue.& ibi Bal.in fi.ad hoc no.illum tex. pulchra equidem fuit, & noua conſideratio Lud. ſed credo, ꝙ ſit falſa. Primò, quia in cauſa feudali, cùm ſit cauſa grauis, regulariter non defertur dictum iuramentum neceſſarium, ſm Bal.in d.l.in bonæ fidei.in vlt.col.& retuli ſupra in prima principali fal.gl.niſi intelligas, vt ibi retuli, & tenet Bal.in loco præalleg. qñ in cauſa feudali eſſet aliquid vltra ſemiplenam probationem, puta poſſeſſio. Secundò contra Lud.moueor, quia habemus duos tex.feudorum, ꝙ imò in cauſa feudali poteſt deferri mulieri iuramẽtum in ſupplementum proba.text. eſt in c. 1. & ibi Doct. de contro.inter maſcu.& fœm.de benefi.& in c.defuncto.ſi de feu.fue.contro. inter do.& agn.& ad regulam generalem Bal. ꝙ qui nõ poteſt eſſe teſtis, repellitur ab iſto iuramento neceſſario, opus eſt reſpondere, & reſtringere, ꝙ illa regula procedit, qñ aliquis repellitur à teſtimonio per vitium ſuum, aut ſuam culpam: ſecus ſi propter ſolum defectum naturæ: puta ratione ſexus, vt iurib.

299 præalleg.† Secundò infert Lud.Rom.ꝙ mulieri aliquem criminaliter accuſanti, non poterit ciuiliter deferri iſtud iuramẽtum neceſſarium in foro canonico, cùm mulier nõ poſſit eſſe

b teſtis [b] in cauſa criminali de iure Canonico: licèt ſecus ſit de iure ciuili. Primum probatur per glo. in c.forus.de verb.ſig.& in c.quoniam.de teſti. Secundum probatur in l. ex eo.ff.de teſti.

canonizata

ADDITIONES.

a ¶Maior. Qui dicantur teſtes omni excep.maiores, vide glo.in verſi. idoneus. Inſti.de inuti.ſtipu.gl.in ver.maiores.in c.1.de conſan.& affi. Alex. conſi.18. 1.volum.

b ¶Teſtis. Adde Hoſt.in ſumma, in tit.de teſte, §. quis poſſet eſſe teſtis. Et dic, qđ admittitur mulier in cauſa crimin.quando aliter veritas haberi non poteſt. Dec.conſi.363.nu.5.Alex.conſi.24.nu.11.lib.2 & procedit prædicta concluſio in iudicio, ſecus in teſtamentis. Alex.conſi.70.nu.13.& ſeq.lib.2. qđ autẽ admittatur etiam in cauſa crimi.no. Alex.conſi.115.num.14.lib.4.plura no. Iodo. Pra.crim.c.50.nume.23. Dec.in c.3.de teſt. Cate. verb.mulier regulariter. MASVER.

canonizata 16.q.4. in c. ex eo. Ista secunda illatio videtur esse modici effectus, cùm omnino in causis criminalibus, cùm sint graues, & arduæ, non deferatur iuramentum necessarium, vt supra firmaui in prima principali fallen. sumpta ex glo. nisi intellexeris illationem Ludo. eo casu, quo esset plusquam semiplenè probatum, quo casu etiam in causis arduis esset locus huic iuramento necessario, vt dixi loco proximè alleg. quod tunc non deferretur mulieri in foro canonico. Et de eo, quod dictum est, an mulier de iure ciuili posset esse testis in causa capitali, vel criminali, vide Io. An. in addi. Spec. in tit. de teste. §. 1. super ver. ꝙ est mulier. Io. Fab. in §. testes. insti. de test. Et ꝙ de iure Cano. mulier non possit esse testis in criminalib. (quod ius seruandum est etiam tantũ in foro canonico) vltra d.c. forus. addo c. mulierem. 34.q.6. fallit in casib. exceptuatis in causa simoniæ, vt in c. tantam. de simo. in causa hæresis, læsæ maiestatis, & alijs enumeratis per glo. 2.q.2.c. firmatum. & ponit dom. Alex. de Imo. in consi. 11. qđ incip. circa primum dubium, quo

300 quæritur an aliquis Rex, vel dominus, in 3. col. libr. 1. Prædicta de infami faciunt †, an stipendiarijs nostri temporis debeat deferri iuramentum in supplementum probationis, veritas pendet ab eo, qđ decidit Alb. de Ros. in rub. ff. de testi. in 1. col. vbi tenet, ꝙ stipendiarij nostri temporis non sint infames infamia iuris, tñ sunt infames infamia facti, quia locant operas suas ad pugnandum, per l. 2. §. fi. in fi. ff. de infa. & ideo licèt non repellantur à testimonio ex toto, tamen fides eorum diminuitur, l. Cassius. ff. de senato. no. gl. & Doct. in l. 1. C. de sum. Trin. & fid. catho. nisi forent stipendiarij Papæ, vel Imperatoris, tales enim nullam contrahunt infamiam: imò laudem, & habent exinde priuilegia, & præmia, vt patet. ff. de re milit. per totum, & C. de testa. milit. per totum. Idem qñ in bello licito, vt quando ad defensionem, per ea quæ traduntur in l. vt vim. & in l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur. eo enim casu, quo essent infames infamia facti, non posset eis deferri hoc iuramentũ, & illam decis. Alb. refert d. Lanfr. Brixien. in repe. c. qñ contra falsam. tractans materiam testium, in versi. 3. quæritur quid de stipendiarijs, de pba. ibi tñ corruptè alle. Alb. in l. 3. in §. lege Iulia. ff. de testi. qui solum tãgit, & se remittit, debuit alleg. in d. rub. ff. de testi. Et ad istud de stipendiario videtur facere, qđ in terminis nostris decidit d. Anto. de But. in c. fi. in antepe. col. extra eo. vbi dicit, ꝙ si quis litigat cum stipendiario, & iuramentum necessarium veniat deferendum, est potius deferendum alteri, quàm stipendiario, qui habetur suspectus, vt ibi per eum. Adde tñ de stipendiario, ꝙ imò sibi possit deferri istud iuramentum, qđ pulchrè decidit Bald. in rub. C. de fid. instru. in 4. col. quem. j. statim referam. ¶ Trigesimoseptimò non defertur istud iuramentum necessarium ei, quem verisimile est debere deierare, [a] secundum Bal. in l. 2. in 2. no. per illum tex. C. de indi. vid. tol. & in l. quæ sub conditione. in prin. ff. de condi. inst. Lud. Rom. hic in 28. colum. in 19. fallan. adde text. & ibi glo. not. in cpa. clericos. in glo. 2. de cohab. cle. & mu. & pulchrum text. in §. nos igitur videntes. in Auth. de nup. & ꝙ suspecto de periurio non sit facilè deferendum iuramentum, adde gl. & Doct. in c. 2. qui cle. vel vo. & bonam glo. in c. quamuis. 22.q.1. & etiam qđ dicam. j. in 4. fall. & quæ sit pœna facientis iurare eum, quẽ scit debere periurare, habetur 20.q.5.c. ille qui, & ibi Archi. & c. seq. & est gl. 15.q.5. in c. presbyter. & facit, qđ dicam in seq. fall. ¶ Trigesimooctauò, vbi quis repertus est semel periurasse, qñ ex hoc perdit beneficium delationis cuiusq; iuramenti. [b] c. paruuli. 22.q.5. per quẽ tex. ita dicit Lud. Ro. hic in 28. col. in 18. fall. facit, qđ per eundẽ tex. dicit idem Ludo. Rom. s. in 7. col. & retuli. s. in glo. 2. in illo puncto, qđ instrumenta etiam de nouo reperta probantur per solum iuramentum. facit pro confirmatione illud, qđ dixi in præce. fall. Item facit regula vulgaris, qui semel malus [c] semper præsumitur malus in eodem genere mali. gl. in l. Cassius. & ibi Bar. expressè ad fi. ff. de senato. & in l. si cui. §. ijsdem. ff. de accus. Bal in l. fi. de her. insti. Saly. in l. si minorem. in 4. col. vbi limitat. C. de in integ. resti. min. & quod tradit Bar. in l. si prius. in 5. opp. 3. partis princ. ff. de oper. nou. nuncia. ¶ Trigesimusnonus casus est, si vnus testis deponat pro illo, qui fuit protestatus, ꝙ volebat obijcere contra testes, quia non defertur istud iuramẽtum necessarium ei, qui ita fuit protestatus, eo quia dictum illius testis debilitatur ex tali protestatione, ita sin. dicit Arch. 37. dist. in c. si quid veri. circa medium, post Gof. in c. præsentium. de test. in 6. ¶ Quadragesimus casus est, quando illud, quod quis vult iurare, non est verisimile, gl. est not. in l. 1. C. qui, & aduer. quos, quam ibi Bald. ponderat pro no. in 3. col. & sequitur d. Alex. de Imo. in consi. 71. in 3. vol. incip. clarissime domine iudex, in vlti. col. Vltra istas 40. fall. adde etiam alios nouẽ casus, in quibus vnus testis non facit semiplenam probationem, & in illis non defertur iuramentum in supplementum, quos dixi supra ead. gl. in materia de teste. Quosdã alios casus collige per teipsum ex supra dictis in discursu materiæ. Quosdam alios infra subiungam secundum, ꝙ offertur. ∴ Vltra istos casus si quos alios inuenies nullus existimet ignorantia, aut obliuione omissos, quia aut inutiles sunt, vel potius corrupti, vel mendosi, & nihil hic vnquam posui, quod prius originaliter in fonte non vide-

301 rim. † Ex omnib. supradictis fall. habes firmare regulam generalem, ꝙ extra casus specialiter exceptuatos, regulariter propter semiplenam probationem defertur istud iuramentum in supplementum probationis. Adde, ꝙ ista regula procedit non solùm in principalib. causis, sed etiam in causis incidentib. ita probat gl. in c. ex parte decani. in vers. sine speciali mandato, de rescr. & ibi etiam no. d. Anto. de But. in pen. col. in fi. Facit tex. in

302 c. ex insinuatione. cum gl. de procu. † Item quando stipendiarij perdiderunt equum in bello, vel ambasiatores in itinere, & apportant instrumentum de morte equi, sicut quotidie fit, defertur eis iuramentum in supplementum probationis, attento etiam, qđ res est parui præiudicij, vt l. hac lege. C. de pact. conuen. & l. non his. §. à barbaris. ff. de re milita. verba sunt ad literã Bal. no. in rub. C. de fide instru. in 4. col. ¶ In ea. gl. ibi item datur actori sacramentum propter enormitatem criminis, vt C. vn-

303 de vi. l. si quando hæres. † Not. ꝙ aliquando defertur iuramẽtum propter solam inopiam probationum absque aliquo delicto, & tunc propriè loquitur ista lex cum concor. Aliquando defertur iuramentum propter inopiam probationum, & propter delictum aduersarij simul, & semel, & tunc loquitur d. l. si quando. & l. properandum. §. sinautem reus. C. de iud. vbi defertur iuramentum actori propter contumaciã partis, & sic propter delictum: nam cõtumacia censetur delictum, vt no. Bar. in l. omne delictum. in prin. cum multis concor. ff. de re mili. & non defertur propter solam inopiam probationis. Circa istam partem gl. dicit sing. Bart. hic in 3. col. ad fi. se putare, ꝙ in casu d. l. si quando. cũ concor. & c. fi. qđ met. cau. sententia lata prætextu illius iuramenti non retractetur etiam per instrumẽta de nouo reperta, & sic non haberet locum ista lex, & idem dicit in sententia lata prætextu iuramenti in litem, qđ defertur propter dolum non restituentis, iuxta l. in actionib. j. de in li. iur. & idem in casu. d. l. properãdum. §. sinautem reus. Ratio istorum est, quia ista lex disponens sententiã latam prætextu iuramenti necessarij posse retractari per instrumẽta de nouo reperta, procedit in iuramento delato propter solam inopiam probationum absque aliquo delicto partis, sed in illis legib. iuramentũ defertur non solùm propter inopiam probationum, sed etiam propter delictum aduersarij, ideo ista lex in illis casib. locum habere non potest. Multum notabilis, & sing. est decisio Bart. pro limitatione huius legis, & pro intellectu d. l. si quando. & aliarum supra allegatarum; idem tenet Ange. & do. Alex. de Imo. hic in 34. col. d. Ant. de But. in c. fi. in fi. extra eo. Bal. in l. videamus. in §. 1. in lect. antiqua, & ibi Ang. & do. Alex. in vlt. col. in duob. locis. j. de in lit. iur. Io. de Imo. in l. qui bona. §. qui dam-

304 ni. ff. de dam. infec. † Ex ista communi diuisione ego nouiter elicio sing. limitationem ad regulam Inn. in c. tua nos. extra de coha. cle. & mu. de qua plenè dixi supra in gl. 2. in 3. parte. ꝙ sententia lata ex probationib. priuilegiatis puta ex iuramẽto proprio partis, nunquam transit in rem iudicatam, quin semper possit retractari per instrumẽta, vel per testes nouiter repertos. Illa regula debet limitari ex prædictis, vt procedat in sententia lata prætextu proprij iuramenti delati solũ propter inopiam probationis: secus si iuramentum fuisset delatum non solùm propter inopiam probationum, sed etiam propter delictum aduersarij, tunc sententia lata prætextu illius iuramenti, quamuis dicatur lata prætextu probationis priuilegiatæ, tamen retractari non posset per instrumenta de nouo reperta, secundũ Bar. & alios. s. alleg. tetigi etiam in d. 3. part. gl. 2. Adde, ꝙ Raph. Fulg. hic in vna lectu. 4. col. transit simpliciter cum decisione Bar. in alia verò lect. dicit, ꝙ in contrarium facere videtur. l. videamus. § pen. versi. item videndum. & l. fi. j. de in lit. iur. Ludo. Rom. hic in 15. col. & seq. expressè reprehendit Bart. & dicit se pro certo putare, ꝙ tantus Doct. in hoc passu errauit, quia tale iuramentum in casu dictarum legum vocatur iuramẽtum legale, plenam inducens probationem, sed multi sunt casus, in quibus licèt probatio per iuramentum legale plenam inducat probationem, tamen annullatur per probationem contrariã, istud patet in c. continebatur. & in c. attestationes. extra de despon. impu. vbi dicitur, ꝙ statur iuramento viri, qđ ipsam vxorem

ADDITIONBS.

a ¶ Deierare. Vide Alex. lib. 3. consi. 71. in 2. col. PVRPV.

b ¶ Iuramenti. Vide Ale. quẽ addo in l. 2. §. qđ diximus. ff. si quis cautio. PVRPV.

c ¶ Semel malus. Hæc regula fallit, vbi quis per triennium laudabiliter vixit post commissum delictum, tex. est in Auth. de mo. col. 1. in prin. & hanc fall. ponit Ioan. de Imo. in c. cum deputati. de iud.

rem carnaliter cognôuerit, & nihilominus dicitur in c.propo-
ſuiſti. de proba. hoc iuramentum per probationes contrarias
reprobari poſſe. Secundò per d.l.videamus.§. pen. & d.l.fi.ĵ.de
in lit.iur.vbi de periurio iurantis in litem, qđ in materia illa ple
nam probationem inducit,quæri tamen poteſt ex magna cau
ſa ſuperuenientib.veris probationib.Tertiò per gl.ſing.in c.2.in
a ver.affectata.de temp.ord.in 6. quæ vult, qđ licèt ignorantia [a]
probetur per ſolum iuramentum, tñ poteſt contrarium pro-
bari,idem tenuit Bart.non memor illius gl.in l. ſi cui.§.iiſdem.
305 ff.de accuſ.¶†Quarto adducit,qđ no.Inno.in c.quia propter.
in pen.col.de elect. vbi licèt in caſu illius capituli voluerit Pa-
pa impedimentum probari per iuramentum, nihilominus di-
306 cit ibidem per contrarias probationes retractari poſſe. † Vl-
timò adducit,qđ not. Inno.in c.ſuper eo.ad fi.qđ met. cau. vbi
vult, ꝙ licèt de expenſis præcedente iudicis taxatione ſtetur iu
ramento partis in odium contumacis d.l. properandum.§.ſin-
autem reus.C.de iudi.& in Auth.de iudi.§.quoniã.& in Auth.
nouo iure.C.de iud.nihilominus ex probationib. contrarijs po
teſt reprobari. Ex quibus omnib.dicit Ludo. Rom.manifeſtè
oſtendi,ꝙ iuramentum quantumcunque legale, plenam pro-
bationem inducens, retractari poteſt ex probationibus cõtra-
rijs: ergo ſuccedit prima regula huius legis, ꝙ ſententia lata
prætextu iuramenti, poteſt per inſtrumenta de nouo reperta
quandocunq; retractari: ergo Bar.non bene dicit. Tene deciſ.
Bart.pro qua videtur gl.in d.l.videamus.§. pen.in gl.magna.ſu-
per ver.ex magna cauſa.circa fi.& ibi Ang. & do.Alex.in fi.ex-
preſsè ad hoc no.Non ob.tex.in d.l.videamus.§. pen.quẽ Fulg.
& Ludo.allegant contra Bar.quia expreſsè ibi reſpondet gloſſ.
præalleg.ꝙ ille tex. loquitur antequam feratur ſententia à iudi-
ce,tunc bene iuramentum illud retractari poteſt ex nouis pro
bationibus, ſed poſtquam ſequuta fuerit ſententia diffinitiua,
ſecus eſt,per hanc legem. Ad quinq; ſimilia adducta per Lud.
Ro.reſponde ſecundum do.Alex.hic,in 34.col.ꝙ non loquun-
tur,quando in odium delinquentis erat inductum, ꝙ ſtaretur
iuramento aduerſarij,vt in terminis noſtris,vel nõ loquuntur,
307 quando iam lata erat ſententia pro iuramẽto,ſicut hic. ¶†In
ea. glo.ibi, item propter contumaciam rei datur actori. habes
duos caſus, in quib. ſtatur iuramento actoris, & iuramentum
habetur pro plena probatione. Hinc ſumpta occaſione Ludo.
Rom.hic in 16.col.& ſeq.in duob. locis quãplures alios caſus
adducit, in quib. iuramentum habetur pro plena probatione,
poſtea vnum caſum addit Lud.in vlti.col.vide hic per eum,&
308 adde etiam gl.in c.fi.in glo.magna, qđ met.cau. † Inter cæte-
ros caſus no.illum,ꝙ ignorantia probatur per ſolum iuramen
tum,gl.eſt in l.ſi cui.§.iiſdem.ff.de accu.quam Bar.ibi multum
not.ad hoc,& eſt tex.in c.ſi verò aliquis.de ſent. excom. Adde
tu gl.in c.ad audẽtiam.in gl.fi.mag. ſuper ver.irritum. de reſcri.
& gl.& Bal.in l.1.vbi Bal.limitat.C.ad Maced.aliter limitat Bar.
in d.§.iiſdem.& ante eum eſt glo.ſin.in c.2.in verſi. affectata.de
temp.ord.in ſexto.quam allegaui in præced.partic.gl. Adde,ꝙ
eodẽ modo alleganti ignorantiam ſtatuti ſtandum eſt cũ eius
iuramento,glo.in c.propoſuiſti.82. diſt. quam ad hoc pro ſing.
alleg.d.Abb.Panor.in conſi.36.incip.videtur primo dictos pon
tifices,& c.maximè concurrente præſumptione ignorantiæ, vt
ibi per eum,puta per forenſes.Adde tu aliam gl.idem expreſsè
dicentem in c.qui & humanis.in ver. ignorare.12.q.2. quam ad
hoc pro concordanti allegauit d.Abb. Pan.in c.2.in vlt.col.de
conſti.vbi etiam ad hoc alleg. tex.in c.nulli. ad fin.de elec.in 6.
309 † Confirmo per regulam,quæ habet,ꝙ in his,quæ conſiſtunt
in animo noſtro, vel in noſtra conſcientia, ſtatur noſtro iura-
mento, vt eſt gl.in §.ſed iſtæ.Inſti.de actio. quam ad hoc alleg.
Bar.in l.inter omnes.§.rectè.in 2.col.ff.de fur.& in l.Celſus.in fi.
2.col.de vſuca.& in l.gerit.in fi.2.col. ff.de acquir.hær.& in l.1.§.
hoc interdicto.in 2.col.ff.de itin.actuque priua. & in l.is poteſt.
in 8.col.ff.de acq.hæred.Adde aliam meliorem glo. in c.ſignifi-
caſti.in gl.3.ſuper ver.ſi ita eſt.de homi. quæ ad hoc alleg.bona
310 iura,maximè c.paſtoralis.in fi.de excep. † Adde etiam, quod
vult glo.not.in l.1.in ver.animo. C.ad l.Corn.de ſica. quam re-
putat valde ſing.Lud.Ro. in d.l.in illa.in pe.col. ff.de verb.obl.
ꝙ animus vulnerantis ſcilicet, qđ non vulnerauit animo occi-
dendi,probatur per iuramentum. Limita tamen multis mo-
311 dis,quos dixi in d.§.ſed iſtæ.Inſti.de act. † Item quantitas fru
ctuum præceptorum probatur per ſolum ſacramentum, glo.
eſt in §.ſi verò pecuniæ.in ver.iureiur. in Auth. de nup. de qua
facit feſtum Ang.& dicit, ꝙ eſt ſing.in iure in l. ſi nauis.ad fi.ff.
de rei ven.Lud.Rom.hic,in 17.col.in fi.Vltra Lud.adde alium
caſum ſin.in §.ſuper hoc ſancimus, in Auth. de coll.quem ad
hoc alleg. Io.And.in c.fi.& ibi Inn.in 6.col. qđ met.cau,videli-
cet in officiali, qui recedit ante finem ſyndicatus, ſtatur iura-
mento contra eum. Adde glo.& ibi not.Angel.in §.oportet.in
Auth.vt iu.ſine quoquo ſuf.& in d.§.ſuper hoc,alleg.gl. noſtrã,
ſupra ibi,vel per fugam rei,& ibi de hoc dixi ſupra.plures alios
caſus reperire laborioſum eſſet potius quàm ſubtile, nec ſunt
omninò de materia noſtra.¶In ea.gl.ad fi.habes ex glo.cui de-
b ferendum ſit iſtud iuramẽtum neceſſarium,an actori, an reo,[b]
ponit etiam glo.in l.in bonæ fidei. C.eo. in glo.fi. magna. & ibi
Doct.præſertim.Cy.in 7.col.& 8.q.& latius Sal. in 13.col.ad fin.
& quatuor ſeq.gl.in c.fi.in glo.fi.& ibi Can. & latius cæteris do.
Abb.Pan.extra eo.& glo.in c.cum ſint partium iura.de reg.iur.
in 6.& in c.1.in fi. de gra.ſuc.in feu. & glo.§. ſi verò pecuniæ.in
ver.iureiur.& ibi Angel.in §.ſi verò vſusfruct. in Auth. de nup.
aliquid gl.in l.maritus.in gl.1.ff.de quæſt. Spec.in tit.de iur.dela.
in ver.vt autem plenius inſtruaris.cũ ver. ſeq. in iſtis locis gl.&
Doct.variant. Bart.hic in pen.col. conſiderat quatuor caſus,&
in effectu tenet idem, qđ gl.hic, licèt vtatur verbis clarioribus,
aut notabiliorib.& verba Bar. formaliter reaſſumit Raph.Fulg.
hic in pen.& vlti. col. & nihil vltra addit. Ego autem ſequens
ordinem Bar.referam primò aliquos caſus claros, & indubita-
tos: poſtea attingam caſum, qui dubius eſt, & in quo glo.&
312 Doct.variãt,& illum vltimo loco plenè diſputabo. † Primus
caſus eſt,quando actor minus quàm ſemiplenè probaſſet, vel
haberet pro ſe ſuſpicionem tantum, aut indicium: nam indi-
cium minus eſt quàm ſemiplena probatio, vt ſupra pluries al-
legaui,glo.in l.cum probatio.ff.de prob. cum concor. iſto caſu
res eſt indubitata, ꝙ ſibi non deferretur iſtud iuramentum ne-
ceſſarium.Ratio eſt ſecundum Bar. quia iſto caſu non perfice-
ret plenam probationem,idem eſt ſecundum Bar.ſi actor ple-
nè probaſſet intentionem ſuam, reus verò probaſſet ſolutionẽ
per aliquod leue indicium,tunc eodem modo ipſi reo nõ eſſet
deferendũ iſtud iuſm neceſſarium. Iſtũ paſſum,ꝙ non ſit defe-
rendum iuſm neceſſarium ei,qui minus q̃ ſemiplenè probauit,
examinaui ordinariè ſupra poſt vlt.col. Barto.ibi in fin. tamen
priore caſu poſſet reo deferri iuramentum purgationis, d.c.fi.
extra eo. Secundus caſus eſt, quando actor probauit ſemiple-
nè intentionem ſuam, ſed neſcit veritatem per veram ſcien-
tiam,quæ percipitur ſenſu corporeo, ſed ſolùm per credulita-
tem,iſto caſu nõ defertur ſibi iſtud iuſm neceſſariũ ſecundum
gl.in d.l.in bonæ fidei.Ratio patet ſecundum Bar. quia etiam ſi
eſſet vnus extraneus teſtis,qui deponeret de credulitate,ſibi re-
gulariter non crederetur.l.teſtium.cum ſi.C.de teſti.nec in hoc
eſt aliqualiter dubitandum. Addo pro hoc benè facere,qđ di-
cit no. Bal.in d.l.in bonæ fidei.in vlt.col. ꝙ iſtud iuramentũ ne-
ceſſarium non defertur hæredi, qui communiter præſumitur
ignorare iura eius,cui ſucceſſit.l. qui in alterius. ff. de regul.iur.
alleg.ad hoc Bald.tex.in l.generaliter.in prin.& ibi Docto.C.eo.
313 ¶†Quid autem ſit in alijs iuramentis,quæ ex diſpoſitione le-
gis, vel ex forma ſtatutorum deferuntur, an tranſeat facultas
iurandi ad hæredes? Non tango hic,vide Bal.d.Pau.de Caſt.&
Lud.Ro.& do.Alex.in l.pe.§.in eum.per glo.ibi.ff.ne quis eum
q in ius voc.eſt vi exi.Bald.in l.3.in prin. & ibi Lud.Ro.in §.fi.ſ.
eo.Bal.in l.2.in prin.ĵ.de condi.ind.& plenè no.Lud. Ro.in cõſ.
ſuo 29.incip. in caſu propoſitæ conſultationis, breuiter dice-
mus dictum Fran.& qđ not.Bar.in l.in actionib.in vlt.col.circa
medium.ĵ.de in lit.iur. & dixi in l.ſi quando. C.vnde vi. & dicit
in propoſito multum ſignanter Bald.in c.1.in 1.col.ſi de inueſt.
inter dom.& vaſal.lis ori.per illum text.quem ad hoc dicit eſſe
valde notan. ꝙ in omnib.caſib. in quib. facultas iurandi tranſit
ad hæredes,intelligitur, ſi talis hæres veriſimiliter poſſit iurare,
vt quia informatus ſit de veritate.facit, quia iuramentum non
eſt deferendum ei, quẽ eſt veriſimile debere deierare, vt ſupra
dixi in 36.fallen.Item pro deciſione Bal,in d.l. in bonæ fidei. fa-
cit,qđ voluit gl.no.& ibi Docto.in l.item Pomponius ſcribit ſi
frumentum.§.fi.in gl.1.ff.de rei vendi.quę dicit,qđ poteſtas de-
clarandi,puta libellum obſcurum, non tranſit ad hæredem,de
quo tamen vide Bart.Bald.Ange.& alios in l. ſi quis intentione
ambigua.ff.de iud.Bar.& alios Mod.plenè in l.inter ſtipulantẽ.
§.1.cum ſuis concord,& limitationib. quæ ibi traduntur.ff.de
ver.ob.Bar.& Bal.& Doct. in l.ſi quis à filio.§.ſi plures. de leg.1.
& quod not. Bal.& Imo. in l.ſi quis ſeruum.§.ſi inter duos.ff.de
leg.2.Tertius caſus,qui eſt ſine dubio, quando actor ſemiplenè
probauit,& ſcit veritatẽ,ſed eſt infamis, vel aliàs vilis perſona,
etiam

ADDITIONES.

a ¶Ignorantia.Adde glo.in verſi.ſi eſt ita.in cap.ſignificaſti.el 1. de homi. Ro.
deciſ.45.incip.item ſi impetranti.in antiquis.Card.Zab.conſil.39.incip. vn-
de exercitium. * Et dic,quòd non probatur iuramento, quando eſt præſum-
ptio in contrarium.Alex.in conſ.71.lib.1.Qua in materia,& quomodo pro-
betur ignorantia,& an iuramento, vide Dec.in c.cognoſcentes.colum.fi.de
conſti.Rom.conſi.273.Felyn.in cap.2.de conſti. Roman.conſi. 102. & 381.
num.11. MASVER.

b ¶An reo.Adde Bal.in c.cũ eccleſia Sutrina.de cauſa poſſ.& proprie. & Abb.
in c.in omni negotio. de teſta.

etiam sibi non defertur istud iuramentum necessarium. Ratio est secundum Bar. quia etiam si esset vnus extraneus testis, sibi non crederetur, vt dixi de hoc latè supra in fallentijs in 36. fall. Quartus casus clarus est vltra Bar. quando qualitas, vel quantitas causæ impedirent delationem huius iuramenti necessarij, vt si esset causa magna, vel ardua, vel criminalis, vel famosa, vel similis, vt dixi supra in prima fallen. glo. nostræ. Quintus casus est etiam clarus, quando actor solùm semiplenè probasset intentionem suam, & reus etiam semiplenè probasset suam exceptionem, puta solutionis, isto casu in pari causa proculdubio esset deferendum iuramentum suppletiuum ipsi reo, quia in pari causa fauorabiliores sumus reo ad soluendum, quàm actori ad condemnandum, per regulam l. fauorabiliores. ff. de reg. iur. & l. Arrianus. cum simi. ff. de actio. & obl. & istud sentit Bar. hic, & ita expressè determinat Spec. in tit. de iuramēti dela. in ver. quid si actor habet vnam. Ange. in §. quia verò vsusfructus, in Auth. de nup. per gl. ibi, quæ est in §. si verò pecuniæ, in ver. iureiurando, quæ gl. tamen vult, qđ isto casu deferatur honestiori: Imò fortius si actor non solùm semiplenè, sed etiam plenè probasset intentionem suam, & reus exaduerso semiplenè tantum probasset suam exceptionem, puta solutionem, deferendum esset istud iuramentum necessarium ipsi reo, ita firmaui suprà post quæstionem, quam ponit Bart. in 13. col. 1. q. quæ inci. quæro quid si actor probauit intentionem suā, &c. ibi videas. Isti casus, & similes sunt in hac materia clari, & indubitati. ¶ Passus ergo dubius, & disputabilis est, quando actor
314
est persona honesta sciens veritatem, sicut & reus, & causa habilis, & actor semiplenè probauit intentionem suam, puta per vnum bonum testem, reus autē exaduerso nihil penitus probauit, cui deferendum sit istud iuramentum necessarium, an actori, an reo? In hoc subtili, & disputabili passu inuenio varias sententias, quas singulariter referre nimis prolixum esset, referā principaliores sententias. Prima fuit sententia Azo. relata per gl. in d. l. in bonæ fidei. in glo. si. magna, ꝙ isto casu deferendum sit iuramentum necessarium reo, & nunquam actori, & huic sententiæ satis videtur adhærere gl. in d. l. in bonæ fidei. & dicit gl. in l. maritus. in gl. 1. ff. de quæstionib. secundum ꝙ eam alleg. Bald. in d. l. in bonæ fidei. in vlti. col. de consuet. si vterque tam actor, quàm reus vult iurare, præfertur isto casu reus, qđ dicit Bal. tenendum menti. Hanc opi. Azo. tenet expressè glo. in d. c. cū sint partiū iura. Io. And. in c. fi. extra eo. & ibi Io. de Imo. in vlti. col. nisi ex circunstantijs causæ, & qualitate personarum aliud sit, vt ibi per eos. Eandem opinionem tenet Ricardus de Sal. & Ang. hic in vlt. col. & idem tenet Iac. But. hic in vna limitatione; nisi actor plusquā semiplenè probasset, puta per duos testes, quorum vnus esset consanguineus, vel affinis, isto casu bene deferretur istud iuramentum necessarium ipsi actori, sed si tantum semiplenè probasset, tenet opinionem Azo. qđ deferendum esset reo, qui non probauit. Eandem opi. Azo. tenet Bald. in l. non hoc. in 6. col. C. vnde legi. cum limitatione supra tradita, nisi iudici ex qualitate personæ, & circunstantijs causæ aliud videretur. Sed ista limitatio non videtur necessaria ad propositum nostrum, quia disputato passu, quando est paritas personarum, & scientiæ, tam actoris, quàm rei, sed actor semiplenè probauit intentionem suam, reus verò nihil, in quib. terminis etiam loquuntur Docto. supra alleg. & qui infra allegabuntur. Idem cum opi. Azo. videtur tenere (nō dico, ꝙ apertè in his terminis loquatur) Ange. in d. §. quia verò vsusfructus, in Auth. de nup. Eandem opin. Azo. in terminis supradictis tenet d. Ant. de But. in c. fi. in pe. col. extra eo. ibi enim tenet expressè, ꝙ vbi actor tantum semiplenè probauit, tunc iuramētum necessarium non est deferendum actori, sed ipsi reo, sed quando actor plenè probasset intentionem suam, reus autem exaduerso semiplenè probasset exceptionem suam, tunc iuramentum necessarium deferendum est actori, & non reo. Rationem diuersitatis adducit: nam quando actor nō plenè probat, debet succumbere, per regulam. l. qui accusare. C. de edend. c. vt nostrū, vt ecclesiast. benefi. ergo si defertur iuramentum necessarium, reus dicitur grauari: ergo saltem in alio debet alleuiari, vt ipsi reo, & non actori deferatur istud iuramentum necessarium. Eodem modo ècontra, quando actor plenè probauit, reus autem semiplenè, ferri deberet sententia pro actore, si ergo deueniatur ad istud iuramentum necessarium, dicitur actor grauari, ergo in eius compensatione sibi debet deferri, & non reo. Et per hoc infert ipse contra limitationem Iaco. But. supra relatam, ꝙ si actor plusquam semiplenè probasset, tñ adhuc non esset sibi deferendum istud iuramentum necessarium, sed reo. Item secundum eum, quando actor plenè probauit, non est testis in causa propria, cùm habeat probationem sufficientem, & sic esset absurdum dictum do. Azo. de quo. ꝟ. in 3. fundamento. per c. in omni. de testi. sed benè esset testis si sibi deferretur, quando tantum semiplenè probasset, contra regulam d. c. in omni. quæ secundum eum locum habet in omni materia etiam peccati, & denunciationis. Credo, qđ vtrunq; membrum distinctionis suæ sit falsum. Primum reprobaui supra post quæstionem, quam ponit Bart. in 13. col. & incipit, quæro quid si actor probauit intentionem suam. Secundum membrum etiam erit falsum, sicut & opi. ista Azo. Et ad fundamentum suum respondebo. ꝟ. in 5. prin. fundamento, tenendo istam opinionem Azo. quæ multis auctoritatib. est suffulta. Illud benè no. pro eius extensione, ꝙ illud, qđ dicitur in reo, vt sibi deferendum veniat istud iuramentum necessarium, habet etiam locum in actore, qui tamen originaliter reus fuit, vt probatur in c. ex insinuatione. secundum vnum intellectum, de procura. & ibi glo. 3. in ver. superstitis clerici. quem ad hoc multum not. Io. de Imo. in 3. col. in prin. dicit enim ibi Io. de Imo. ex ista glo. esse diligenter notandum, ꝙ eo casu quo deferendum est illud iuramentum reo, procedit etiam si sit reus originarius, quamuis de præsenti sit actor in iudicio, de quo nunc quæritur, & ad hoc etiam allegat, qđ not. in simili de excommunicato in c. significauerunt. de excep. Pro ista opi. Azo. vt articulum benè discutiam, qui est summè disputabilis, stringit tex. in hac l. in ver. sed de constitutione, iuncto ver. sequenti, ibi istud iuramētum necessarium fuit delatum reo, & non actori. Et dicit Sal. in d. l. in bonæ fidei. in 13. col. ꝙ iste text. sine dubio fortiter facit pro Azo. & qui repetiturus foret hanc legem, inter principaliora dubia istud esset cæteris præstantius, tamen ipse Sal. ibi in 16. col. respondet, ꝙ in hac. l. ideo delatum fuit reo iuramentū necessarium, & non actori, quia fortè actor erat vilis, aut minus dignus, aut nō plenè informatus de veritate, vel causa erat ardua, aut testis per eum productus non erat omni exceptione maior. quib. casib. vt supra vidistis, deferendum est iuramentū reo, non actori. Et ꝙ ita sit verum, & ꝙ iste tex. non se restringat, ꝙ semper reo deferendum sit, patet ex ver. solent, vbi generaliter dicit, exacto iureiurando, secundum eum iudicari, qui iurauit, & non restringit se magis ad reum, quam ad actorem. Istam solutionem etiam tradit Ludo. Ro. hic in 44. col. ꝙ ita necessariò sit intelligendus iste text. declarant expresè Pau. de Castr. & do. Alex. in 1. col. vterque, & ita dixi in apostillatione text. Et si tu adhuc pertinaciter instes, ꝙ solutio ista diuinet ad text. ego, etiam replicabo, ꝙ in isto tex. non apparet, qđ actor semiplenè probauerit, vnde non potest fieri fundamentum cōcludens in hoc text. pro opi. Azo. Et si dicas, qđ imò probetur in ver. ex integro. Respondeo, ꝙ illud verbum non infert necessariò, ꝙ præcesserit semiplena probatio. Potes etiam aliter, iudicio meo respondere ad istum text. qđ in eo illud principaliter non quæratur, cui debuerit deferri istud iuramentum necessarium, an actori, an reo, sed præsupponit fuisse delatum illi, cui iuridicè debuit deferri, fortè ex causis supradictis, & principaliter dubitatur hic de retractatione sentētię latæ virtute talis iuramenti. Item potes intelligere hunc tex. quando actor plenè probat intentionem suam, reus autem semiplenè tantum probasset suam exceptionem, quo casu ipsi reo debet deferri istud iuramentum, secundū Sal. in d. l. in bonæ fidei. in 16. col. & dixi supra post quæstionem, quam ponit Bart. in 12. col. Sunt etiam qui respondeant, ꝙ in isto text. ponatur contingentia facti, & si bene consideres, reincidit in idem cum præcedentib. sol. nam ꝙ reo fuerit delatum iuramentum, istud est necessarium, & ꝙ propterea fuerit absolutus, ista est cōtingentia facti, idem enim esset si cōdemnatus fuisset reus, secundum Alb. Ang. & Rapha. Fulg. supra in textualibus, & ita etiam tenet Bar. infra in vlt. col. post medium, patet ex ver. solent, qui generaliter loquitur, nec se restringit magis ad actorem, quā ad reum, & ita etiam dixi supra in notabilib. tex. Istud est quantum pro mēsione dici possit ad hunc text. ¶ Secundò pro opi. Azo. facit regula. l. fauorabiliores. ff. de regu. iur. nam in dubio fauorabiliores sumus pro reo ad absoluendum, quàm pro actore ad condemnandum. l. Arrianus. ff. de actio. & obli. c. ex literis. de proba. Responde, ꝙ illa regula procedit in pari causa, sed nos loquimur, quando pro actore adest semiplena probatio, propter quam iudex incipit opinari pro actore, & contra reum suspicari. ¶ Tertiò pro eadem parte facit, quia si actori semiplenè probanti defertur istud iuramentum necessarium, sequeretur absurdum, ꝙ esset testis in causa propria, alia parte inuita. l. fi. C. de fideicom. contra l. omnibus. C. de testib. Sed responde, quòd istud nihil facit, quia idem absurdum etiam militaret, si iuramentum deferretur reo, vnde ratione paris absurditatis potius est deferendum actori, qui habet pro se semiplenam probationem, quàm reo, qui nihil probauit, præsertim cùm tale iuramentum ex necessitate deferatur propter inopiam probationum. Præterea quādo pars iurat in defectum semiplenæ probationis, non producitur omnino, vt testes, nec in forma testis, vt patet hic, & in l.

in bo-

in bonæ fidei. Vel aliter, & tertiò, & melius reſponde, ꝙ non eſt incongruum, ꝙ quis ſit teſtis in cauſa propria, poſtquam ſemiplenè probauit, vt declarat, & probat Bar.hic in pen.col.allegando, & inducendo verba Euangelij, quæ refert decretalis no ait.de iudi.& expreſſius text.in c.in omni.de teſti. & cum Bart. tenent Cano.in d.c.fi.& ibi do. Abb. Pan.in §.ſanè.in 5.colum. pro iſto dicto Bart. quòd non ſit incongruum, quem eſſe teſtē in cauſa propria, poſt quam ſemiplenè probauit, allegat bonū tex.in c.ex inſinuatione.de procura. ¶Quartò pro eadem parte ſtringit, quia ſi poſt publicatas atteſtationes non licet ſuper eiſdem articulis nouos teſtes producere. Auth.at qui ſemel, & in corpore vnde ſumitur. C. de proba. clem.1. de teſti., quanto minus erit licitum ſeipſum poſt apertas teſtificationes producere? Salyc.in d.l.in bonæ fidei.in 17.colum.dicit, quòd iſtud fundamentum fortiter vrget pro Azo.tamen ipſe accommodat quaſdam reſponſiones, quæ re vera fragiles ſunt, & debiles: nam primo dicit, verum eſt, quòd poſt publicatas atteſtationes non eſt permiſſum, ꝙ aliquis producatur vt teſtis, iurib. præallegatis, ſed hic non producitur tanquam teſtis, prout reſpondi in præcedenti fundamento. Præterea ſecundum eum iuramentum, & ſemiplena probatio actoris tollunt iſtam ſuſpicionem generalem, quia nemo præſumitur deierare, & eſſe immemor ſalutis æternæ.l.ſi.C.ad l Iulia.de ambitu, dato, quòd ſuſpicio militet, tamen minus ſuſpectæ viæ capienda eſt electio. Præterea, & tertiò ſecundum eum iſta ratio non attenditur in alijs caſibus, in quibus omnes fatentur iuramentum neceſſarium eſſe actori deferendum, tamen eodem modo haberet obſtare. Iſtæ ſolutiones vt prædixi ſunt ſatis leues, nec bene tollunt obiectum. Ludo. Rom.hic in 44.col. aliter reſpondet, ꝙ regula ſupradicta procedit, niſi poſt publicationem producantur teſtes ad confirmationem atteſtationum publicatarū, & ita dicit not. Innoc.in c.cum clamor.extra de teſti.ſed ita eſt in caſu iſto, vt de ſe patet, igitur, &c. quæ ſolutio mihi etiam non ſatisfacit, & videtur eſſe contra iura præallegata, & eorum rationem ſcilicet ſuſpicionem, & timorem ſubornationis, qui habetur de parte, quæ didicit teſtificata, iſta ratio militat etiam ſi teſtes ad confirmationem publicantur,* vt de ſe patet, & colligitur ex traditis per Barto. & alios in d.Auth. at qui ſemel. Sunt qui aliter reſpondeant in hoc propoſito, non debere attendi dictam rationem pro opin. Azo. quia ſecundum eam etiam non poſſet deferri reo, ſed certè multiplicare inconueniens non eſt ſoluere. Tu ergo potes planè ſic reſpondere, ꝙ poſt publicatas atteſtationes non poſſunt noui teſtes produci, verum eſt, qui potuerunt ante produci, quia ſi nō fuerint producti, tunc ſubeſt timor ſubornationis, ſed nos loquimur in eo, qui non poteſt produci ante publicatas atteſtationes, quia antequam aperiantur, & publicentur dicta teſtium, non poteſt iudex ſcire, an actor ſemiplenè probauerit, & quid reus probauerit, & cui eorum deferendum ſit iſtud iuramentum, & videbitis in quæſtionibus examinandis infra ex glo. ideo nimirum ſi poſt publicationem teſtium admittitur, cùm non potuerit antea admitti. Sicut dicimus in ſimili de exceptione dilatoria, quæ non potuit opponi ante litem conteſta. opponitur enim poſt.l.2.cum ſimilib. C.de conſor. eiuſdem litis. ¶Quintò pro Azo.facit, nam qui in vno grauatur, in alio debet alleuiari.l. cum qui.in princ.ſupra eodem, ſed reus grauatur in hoc, quia actore non probante, reus debet abſolui, per regulam.l.qui accuſare.in princ. C. de edend.c.vt noſtrum. vt eccle.benefic.ſine dimi.confe.c.ex literis.de proba.l.negantes.C.de actio.& oblig. ergo debet alleuiari in hoc, ꝙ ſibi reo deferatur iſtud iuramentum neceſſarium, & non actori. Reſponde, ꝙ illa regula procedit, quando actor nihil probauit, tunc reus bene venit abſoluendus, ſed quādo actor ſemiplenè probauit, vt in noſtro propoſito, tunc ſuccedit illa regula, quòd ſibi deferendum eſt iuramentum ad ſupplendum ſuam ſemiplenam probationem, vt hic, & in d.l.in bonæ fidei. vnde tunc reus non dicitur grauari, & ita reſpondet glo.hic in ſecunda parte prin. ¶Sextò ad idem bene facere videtur.l. cum etiam.in fi. C.eod. Solu. Reſponde, ꝙ nihil facit, quia loquitur in iuramento iudiciali, non in neceſſario. ¶Septimò, & vltimò ad idem ſtringere videtur tex.in d.c.fi.verſi.ſanè, ibi, *præſumptione verò pro actore faciente, iuramentum iſtud reo deferri poteſt*. Reſpondet varijs modis Sal. hic, & in d.l.in bonæ fidei.in 17.colum. inter alias tene illam, quòd ibi illa præſumptio erat minor quàm ſemiplena probatio, & ideo non potuit actori deferri, per glo.in l.3.§.1.in verſi.leuior. ſupra de minor. & in l.fin.in princip. & in glo. magna. ff. quod metus cauſa, & dixi latè ſupra in loco ſuo, & iſtam ſolutionē tenet etiam d. Alex.hic in pen.colum.& in effectu Lud. Rom. in 45. colum. & ſic ex iſtis reſponſum patet ad fundamenta, quæ poſſunt pro Azo.adduci. ¶Reſtat ſolùm reſpondere ad auctoritatem glo.ſuperius adductam in l.maritus.in glo.1.ff.de quæſtionib.quæ ſecundum, quòd eam alleg. Bald.in d.l.in bonæ fidei.in vlti.colum.vult, quòd de conſuetudine deferatur iſtud iuramentum neceſſarium reo.nam in actu practico ſolet dici, quòd Doctori illuſtri (qualis fuit gloſſator) atteſtanti de conſuetudine ſtandum eſt, vt inquit Bart.in ſua aſſerta repetitione.l.de quibus.in 15.colum.ff.de legi. ſed dic, quòd Bal.in c. cum eccleſia Sutrina.in 3.colum.in 4.notab. de cau.poſ.& proprie.dicit, quod illa glo.in d.l.maritus. dum atteſtatur de conſuetudine, eſt vnica in iure, ſed ꝙ de facto non ſeruatur. Secunda principalis eſt opin.tenentium, quòd ſit arbitrarium iudicis cui iuramentum iſtud deferat, an actori, an reo. hanc tenet Spec.in tit.de iuramen. dela.in verſic.vt autem plenius inſtruaris, & in verſic.cui deferet. Eandem tenet Bald.hic, & in c.1.qui teſt.ſint neceſ.ad proban.nouam inueſti. in vſib.feud. Ange.in quæſt.per eum diſputata, quæ incipit, Aſtenſis miles, in 29.col. vbi formaliter dicit, quòd in delatione iſtius iuramenti neceſſarij non poteſt dari certa regula, vel doctrina, & ſic iſtud totum iudicantis arbitrio relinquitur.alleg. quæ habentur hic, & in d.l.in bonæ fidei.maximè per Cy. D. Abb. Panor. in d.c.fi.§. ſane.poſt relatas multorum opin. finaliter tenet iſtam, quam etiam ſimiliter tenet Ludo.Rom.hic in 45.colu. poſt quatuor præcedentes, in quibus paſſum iſtum examinat. Scio, ꝙ Ludo. Rom.in d.45.col.alleg.quòd eandem opin.tenet Bald. in d.l.in bonæ fidei.& non eſt verum, quia Bald.ibi in vlti.colum.tenet

* opin.ſequentem, *quæ eſt vera, & communis*. Pro iſta opin.bene facere videtur tex.in hac lege, in ver. *ſolent enim ſæpe iudices*. Sol. ſi rectè conſideres illud, quod dicit iſte text.in perſona iudicis, magis reſpicit actum ſententiandi, quàm iſtius iuramenti neceſſarij deferendi. ¶Secundò facit text. in d.c.fi. in verſi. ſanè, ibi niſi fortè iudex ex circunſtantijs, &c. Sed reſponde, quòd in illo text.non poteſt fieri firmum fundamentum. Nam in primo caſu dum dicit iuramentum deferendum eſſe reo, loquitur quando pro actore erat tantum præſumptio minor ſemiplena probatione, quę non ſufficit, vt actori deferatur iſtud iuramentum, vt dixi in vltimo fundamento opi.præcedentis. In ſecundo caſu verò, qui ponitur ibi, niſi fortè. loquitur quando aderat pluſquam ſemiplena probatio. Patet, quia in actione famoſa, de qua videtur ibi tex. continuatiuè loqui, cùm ſit grauis præiudicij, non deferretur iſtud iuramētum actori, niſi probaſſet pluſquam ſemiplenè, vt ſupra dixi in fallentijs huius legis in §.princ.fallentia, & vltra ibi allegata, iſtud in terminis ad d.cap.fi.dicit etiam Sal.in d.l.in bonæ fidei.in 17.col.vel reſponde melius, vt ſtatim reſpondebo ad cap. Romana.de quo infra

314 dicam. ¶ † Tertiò ad idem facere videtur, quia in his, quæ nō ſunt clarè determinata à iure, eſt ſtandum iudicis arbitrio, ad quod recurritur.l.1.in fin. ff.de iur.delibe.l.1.§. effractores.ff.de effracto.& expila.ſed nullibi habetur expreſſum in iure, cui iſto caſu deferendum ſit iſtud iuramētum neceſſarium, igitur, &c. Sed reſponde, quòd imò expreſſum eſt in iure, vt oſtendam in ſequen.opin. principali. ¶ Quartò pro eadem parte Ludo. Rom.in loco præalleg. ſed in pen.col. in fin.allegat text. quem dicit eſſe ad hoc meliorem de iure. in cap. Romana. de teſti.in ſexto. Sed reſponde, prout ſtatim reſpondi ad d.c.fin.quia eſt per omnia ſimilis deciſio, vel melius reſponde ad vtrunq; tex. & credo, quòd iſta ſit veritas, quòd in explorandis circunſtantijs perſonarum & cauſæ, ſcilicet, quæ perſona ſit dignior actoris, vel rei, quis melius informatus ſit, an ſit ſemiplenè probatum, vt ex iſtis appareat, cui in dubio deferendum ſit iſtud iuramentum neceſſarium, fateor, ꝙ iſta ſunt arbitraria iudici, in iſtis terminis propriè loquuntur illi duo text. iuris cano. ſed ſi quæſtio noſtra eſt in caſu claro, data paritate perſonarum, ſi actor ſemiplenè probauit intentionem ſuam, reus verò nihil exaduerſo probauerit, cui ſit deferendum iſtud iuramentum neceſſarium. Et propterea dixit do.Abb. Panor.in d.c.fin.in §. ſanè. quòd raro videtur iſtud poſſe contingere, ꝙ iſta omnia ſint clara, quin aliquid relinquatur arbitrio iudicio. ¶Tertia,

* & vltima eſt principalis opi. *& iſta eſt vera, & communis*, quòd in terminis ſupraſcriptis data paritate perſonarum, & habilitate cauſæ, ſi actor habeat ſemiplenam probationem pro ſe, reus autem exaduerſo nihil probauerit, deferendum eſt iſtud iuramentum neceſſarium actori ad ſupplendum, & perficiendum ſuam ſemiplenam probationem, & fuit opin. originalis Vgolini gloſſatoris antiqui, quem refert glo.in d.l. in bonæ fidei.in glo.fi.magna. Iſtam tenet glo.noſtra hic, & Bart.expreſsè in vltima colum. & Alber.de Roſ. hic in 3. colum. & in d. l.in bonæ fidei.in vlti.colum.vbi dicit Albe. quòd cæteris paribus communiter vidit obſeruari, quòd iſtud iuramentum neceſſarium deferatur actori, qui ſemiplenè probauit. Idem per multa fundamenta tenet Saly.hic, & in dict.l.in bonæ fidei. & ibi

* Producantur.

ibi in 15. col. in fi. dicit,quòd istam opi.seruat communis pra-
ctica.idem tenet Raph. Fulgos. & Domi.Alexan.de Imo. hic,
vterque in vlti.colum.eandem opin.tenuit Pet. & Cyn. in d. l.
in bonæ fidei.nam secundum eos in 7. quæstio. ante omnia in
delatione istius iuramenti attendenda sunt quatuor, conditio
personæ,natura causarum,quantitas rerum,& qualitas facto-
rum,declarando ista singula,vt ibi per Cyn. & Specu. in dicto
titu.de iura.dela.in vers.vt autem plenius instruaris, & referūt
Cano.maximè Dom.Anto.de Butr.& Dom.Abb.Panor in d.
cap.fin.vbi prosequuntur singula illa dicta Cyn.ibi poteris vi-
dere,quæ omitto tanquam clara,& non egentia additione.Po
stea in proposito Pet.& Cyn.in d.l.in bonæ fidei. in 8. quæstio.
dicunt, quòd omnibus existentibus paribus deferendum est
istud iuramentum necessarium actori, qui semiplenè proba-
uit,& non reo,qui nihil probauit.Eandem opin.tenet Cyn. in
d.l.in bonæ fidei,& ibi Bald.in vlti.colum. quamuis Ludouic.
Roman.hic in 45.colum.vt supra retuli, corruptè referat Bal.
tenere opin.præcedentem.eandem opin.tener idem Bal.in ca-
pitu.cum ecclesia Sutrina,in 3.colum.de cau.pos. & propriet.
& pro ista communi sententia vera primò facit ratio Bart. hic
in vlti.colum.licèt Ludo.Roman.hic in 44.colum.illam ascri-
bat Sali.nam istud iuramentum necessarium defertur ad sup-
plendum, & perficiendum semiplenam probationem. d. l.in
bonæ fidei. ergo debet deferri actori,qui semiplenè probauit,
vbi potest cadere ista suppletio,& non reo, qui nihil probauit.
Ego istud confirmo per tex.optimum in cap.2.in verbo suffra
gium,de proba.& ibi Bald.in vlt.colum.expresè notat ad hoc
illum tex. quòd iuramentum necessarium in defectum semi-
plenæ probationis dicitur suffragium,siue auxilium probatio
nis imperfectæ, si igitur actor semiplenè probauit, debet sibi
deferri istud iuramentum necessarium,vt suppleatur, & perfi-
ciatur sua semiplena & imperfecta probatio: reo autem, qui
nihil probauit,deferri non debet, quia quod nihil est, perfici,
aut suppleri non potest,ad hoc allegat cap.vnicum.in §.sacra
mentum,de consue.recti feu.¶Ad idem, & secundò facere vi
detur tex.in cap.ex insinuatione,de procur. vbi patet, ꝙ istud
iuramentum necessarium fuit delatum actori, qui semiplenè
probauit,tamen Dom.Abba.Panor. ibi in secundo not. dicit,
quòd in illo tex.non potest super hoc fieri fundamentum: nā
ibi alia pars,scilicet reus,non erat verisimiliter informata de re
uocatione mandati,prout erat dominus,qui reuocauerat, ni-
mirum si ibi defertur iuramentum domino, & sic actori, qui
erat informatus,& non reo,qui verisimiliter non erat informa
tus.¶Tertiò ad idem facit ratio Pet.& Cyn. in d. l. in bonæ fi-
dei.in 8.q.nam deferendum est iuramentum illi, quem verisi-
mile est minus deierare,quia leges vitant periuria quantū pos-
sunt.l.2.C.de indic.vidui.tol.§.fina.in Auth. vt matres debi. fa-
cit.l.Marcellus,in princip.ff.rerum amo.& l.videamus, in prin.
ff.de in litem iuran.& dixi supra in fallen. istius legis in fallen.
38.sed magis verisimile est, quòd reus deierabit, quàm actor,
ergo potius deferendum est actori,quàm reo. minorem pro-
bo:nam grauius est aliquid abdicare à se, quā aliquid non ac-
quirere, patet in l.qui autem,in princip. ff.de his,quæ in fraud.
cred.Item,quia videmus, ꝙ potest adijci conditio in persona
legatarij si vellet,quia poterit esse, quòd non vellet acquirere,
sed non potest adijci conditio,si vellet in persona hæredis, ꝗa
nunquam est verisimile,quòd hæres vellet,quia agitur de abdi
cando à se.l.si ita legatum.§.illi si volet,& l.senatus. §.legatum.
ff.de leg.1.l.si ita.ff.de condi.& demonst.l.sub hac. ff. de act. &
oblig.l.centesimis.ff.de verb.oblig. igitur &c. ¶ Quartò ad idē
facit,quia ex semiplena probatione actoris iudex incipit habe
re bonam præsumptionem pro actore,& ex diuerso incipit su
spicari,& male concipere contra reum,qui nihil probauit, er-
go potius est deferendum istud iuramentum necessariū acto-
ri,quàm reo.¶Quintò ad idem bene facit tex.in cap.1.§.sacra
mentum,de consue.rec.feu.quem alleg.Salic.hic,& in prælle-
gata.l.in bonæ fidei,vbi est text. ꝙ istud iuramentum necessa-
rium debet deferri ei,qui aliquid pro se produxit,quod iudicē
moueat ad præsumendum pro eo,per consequens ergo acto-
ri,qui semiplenè probauit,& non reo,qui nihil probauit. Nisi
dicas secundum Ludou.Roman.hic in 44.colum.ꝙ iura feu-
dorum(cùm ius singulare, & consuetudinarium contineant)
non possunt extendi,vel allegari ad decisionem aliarum cau-
sarum.l.ius singulare.& l.quod verò contra.ff. de legi. secundū
Barto.in l.iusiurandi.§.si liberi.in duobus locis.ff.de oper.liber.
quod vltimum aliter hic non examino,nec est indistinctè ve-
rum.dixi plenè & pulchrè in l.secunda, C. de iure emphy. vbi
plura scripsi circa hoc.Adde etiam,quòd ad illum tex.dicti. §.
sacramentum, posset aliter responderi secundum Bald. in d. l.
in bonæ fidei,in vlti.colum.vbi dicit, quòd est casus singularis
in dicto §. sacramentum, quòd in causis feudalibus, licèt sint
graues & arduæ, tamen si vltra semiplenam probationem ꝗs
habeat possessionem,vt ibi, potest tunc deferri istud iuramen-
tum necessarium, nō ergo ibi sufficiebat semiplena probatio,
nisi etiam affuisset possessio,ergo nihil facit ad propositum no
strum,& ita etiam dixi optimè supra in fallentijs huius legis in
8. princip.fallentia.Quasdam alias leues rationes pro hac com
muni sententia adducit Salic.hic,& in d.l.in bonæ fidei. in 15.
colum.quas refert Ludou.Roman.hic,in 44.fallentia,non cu-
ro illas referre.Concludendo ergo teneas istam vltimam opin.
quæ est vera,& communis,& quam practica obseruat, quòd
data paritate personarum, & habilitate causæ deferendum est
istud iuramentum necessarium actori, qui semiplenè proba-
uit,non autem reo,qui nihil probauit,intellige tamen semper
cum declaratione,quam supra dedi, quòd in explorandis cir-
cunstantijs personarum, & causæ, & an sit semiplenè proba-
tum,ista bene relinquuntur arbitrio iudicis:ita loquitur tex. in
capitu.fina.extra eod.& tex.in cap.Romana.de testib.in sexto,
sed quando ista liquerent (quod tamen verè raro accidit) vt
etiam dicit Dom.Abba.Panor.in dicto cap.fina.& solùm esset
dubium,an deferendum esset actori, qui semiplenè probauit,
an reo,qui nihil probauit, teneas quòd actori veniat deferen-
dum.Per ista remanent expeditæ omnes gloss. istius legis:nam
glo.fin.assignantem rationem diuersitatis ad tex.expediui sup.
in glo.2.in 3.part.princip.¶Extra glo. quærit Bart. in repetitio-
315 ne huius legis,in vlti.colum.de quinque quæstionibus.† Pri-
ma quęstio est,vtrum iudex habeat necesse deferre istud iura-
mentum necessarium,ita quòd si non deferat,possit appellari,
& concludit,quòd sic,dixi de hoc supra in text.in 4. not. super
316 versi.solent.¶†Secundò quærit Barto. vtrum pars debeat de
necessitate petere, quòd istud iuramentum sibi deferatur, an
verò possit iudex ex suo officio etiam parte non petente illud
a deferre,& concludit,quòd debet de necessitate peti,[a] cum re-
gulariter iudex non debeat suum officium impartiri, nisi fue-
rit petitum,per l.4.§.hoc autem iudicium.ff. de damno infect.
& idem sequitur Angel.hic in prima colum.Domin Anto. de
Butr.in capitu.fina.in vlti.colum. extra eodem, & potest con-
firmari: quia in his,quæ respiciunt commodum priuatum, &
non vertitur publica vtilitas,iudex non debet se impedire nisi
requiratur à parte, vt nota. in dicto §. hoc autem iudicium.
Cyn.& alij,in l.vnica.C.vt quæ desunt aduoca. Facit. l. iam ta-
men. §. penult.ff. iudic. solu. sicut non potest solus iudex alias
probationes recipere,si non producantur à parte.Contrarium
expresè determinat.Domin.Abba. Panormi. in dicto capitu.
fina.§.sanè.extra eod.ad fin.per illum text.in versic. deferri po-
test.& in fin.in verbo videat,& melius per text. in l.in bonæ fi-
dei.in versic.oportet.C.eod.Potest responderi, quòd hæc iura
intelliguntur parte petente, per regulam. dicti. §.hoc autem
iudicium.Mouetur etiam,quia ex petitione iuramenti, si peti
deberet à parte,vt dicit Barto.pars petens aliqualiter reddere-
tur suspecta,sicut redditur suspectus extraneus testis, qui vltrò
se ingerit ad testificandum.l.quæ omnia,in princip.vbi Bartol.
& Docto.notant.ff.de procurat.no.in capitu.secundo, de testi.
Item oritur euidens præsumptio, quòd pars pro se iurabit, ex
quo petit illud sibi deferri,sed deferri debet alteri non petenti,
vt quidam dixerunt,quos refert Cyn.in d.l.bonæ fidei, in octa-
ua quæstio.Nec obstat secundum eum,si dicatur, quòd iudex
non debet impartiri officium si non petitur:quia respondet de
biliter,satis esse quòd pars à principio petierit iustitiam. Iudex
enim debet cuncta rimari, & modis omnibus laborare ad ve-
ritatem eruendam.cap.iudicantem.35.quæstio.1. Tu aduerte,
quòd ad hæc omnia patet responsio ex his,quæ in alio propo-
sito dicit Salicet.in d.l.in bonæ fidei.in fin.colum. nam non di-
citur suspectus,qui petit illud, quod de iure sibi præstandū est
à iudice, postquam semiplenè probauit,præsertim cùm com
petat gratia iuris sui,& honoris conseruandi, cùm istud iura-
mentum sit deferendum magis digno, vt in superioribus dixi,
nemini enim allegationes iuris sui debent esse interdictæ. l.iu-
dices.& Authen.iubemus.C.de iudic. l. facultas.C.de iure fisci.
lib.10.nec ex illarum allegatione debet quis suspectus iudicari,
& propterea repelli.l.& in maioribus.C. de appellatio. Addo
etiam,quòd contra Barto.tenet Domi.Alexan.de Imo.de quo
vehementer admiror, nullam de Barto. aut prædictis faciens
mentionem,in consilio 53.inci.in causa vertente inter Michae
lem,in vltima colum.lib.1.vbi formaliter dicit,quòd iudex po
test deferre iuramentum necessarium ad veritatem eruēdam,
etiam si à parte non petatur,per regulam. l. vbicunque, iuncta
gloss. ff. de interrogato. action. & quod Bald. not. in l. actore.
in

A D D I T I O.

a ¶De necessitate peti.Vide Alex.lib.1.consi.66.in prin. Ias.super ij.ff.Vet.

in princ. C. de probatio. ¶ † Pro iſta parte poteſt diſputationis
gratia ponderari text. noſter ibi, *ſolent enim iudices*: nam iſtud ver
bum, ſolent, relatum ad iudicem, declarat oriri officium iudi-
cis reſidens in ipſo iudice, & non in parte, & de iſto verbo ſo-
lent, expreſsè dicit Barto. in l. ſolent. in 2. colum. ff. de aliment.
& cib. leg. & idem Bartol. in l. cùm ſatis. in 2. colum. C. de agri-
col. & cenſi. libro 11. Facit quod not. Bald. in Authen. dos da-
ta, circa finem. C. de dona. ante nupt. Ad hoc reſponde nota-
biliter, quòd in tex. noſtro iſta verba, *ſolent enim iudices*, non re-
ſpiciunt perſonam iudicis circa poteſtatem deferendi iſtud iu
ramentum, ſed circa modum ſententiandi, dum dicit text. ſo-
lent enim iudices in dubijs cauſis iudicare. ecce verbum iudi-
* care. Teneas opin. Barto. *quæ eſt vera, & communis*, quòd requi-
ratur petitio partis, & non poſſit iudex ex ſuo officio iſtud iu-
ramentum neceſſarium deferre. Et vltra prædicta confirmo
per ſimile: nam ſtante ſtatuto in ciuitate, quòd capitaneus te-
neatur ferre ſententiam, ſecundum conſilium ſapientis, quia
vt plurimum ſunt iuris ignari, tale ſtatutum intelligitur parte
petente illud conſilium, per regulam d. l. 4. §. hoc autem iudi-
cium. ita no. gl. & Doc. in cap. fi. de reſcri. Do. Anto. de But. in c.
pen. de iudi. Dom. Alex. de Imo. in conſi. 264. incip. viſo proceſ-
ſu vtriuſque cauſæ, in vltim. colum. lib. 2. Confirmo per aliud
bonum ſimile: nam ſtatutum diſponens, ꝙ Poteſtas teneatur
compellere agnatos litigantes ad compromiſſum, quamuis
verba referat ad ipſum Poteſtatem, tamen intelligitur, ſi peta-
tur compromiſſum à parte; aliàs Poteſtas ex proprio officio
parte non petente nō poſſet compellere ad compromiſſum,
per regulam d. l. 4. §. hoc autem iudicium. & per no. in d. c. fina.
de reſcrip. ita decidit Dom. Ant. de But. in c. venerabilis. de iu-
di. refert & ſequitur Dom. Alexan. de Imo. in conſi. 82. incip. in
cauſa vertente inter Pet. & Ioan. in pe. colum. lib. 1. Confirmo
etiam per bonum tex. in ſimili, in l. fin. in ver. ſi petet. ff. de iure
delib. vbi licèt tempus ad deliberandum per hæredem ſit arbi
trarium iudici, tamen requiritur, quòd petatur a parte, vt ibi
in tex. Ex iſtis remanet firma concluſio Barto. quæ eſt vera, &
communis, quòd iudex ex proprio officio non poteſt deferre
iſtud iuramētum neceſſarium ei, qui ſemiplenè probauit, ſed
requiritur, ꝙ expreſsè petatur à parte. ¶ Retenta iſta commu-
ni ſententia, quæ habet, ꝙ iuramētum neceſſarium debeat pe
317 ti à parte, & non poſſit ſuppleri per iudicem, † ſurgit pulchrū
dubium, qualiter debet peti, & qualis debeat eſſe forma peti-
tionis huius iuramenti. Sali. hic, & in d. l. in bonæ fidei, in pen.
col. circa fin. & ſeq. in verſi. quæro quinto de forma petitionis.
refert Bar. tenere, ꝙ petitor non debeat præcisè petere iſtud iu
ramentum ſibi deferri, ſed imperſonaliter ei, cui de iure caue-
tur, & iudex viderit deferendum: motus fuit ex eo, quia petēs
ſibi deferri, ſuſpectum ſe reddit propter auiditatem iurandi. l.
3. §. 1. verſ. alioquin. ſupra eod. & l. vxori. §. 1. ad l. Cor. de Fal. l.
ſemper. §. conductores. ff. de iure immu. l. ſi quemquam. C. de
Epiſco. & cler. l. cura priuilegij. C. qui mili. poſ. vel non. lib. 12.
Pro hoc facit, qa teſtis, qui vltrò ſe ingerit, reddit ſe ſuſpectū.
l. poſt legatum. §. his verò, cum glo. ff. de his quib. vt indig. & di
xi ſupra. Salic. autem dicit, ꝙ quamuis putet illam formam pe
tendi fore magis honeſtam, non propterea putat, ꝙ ſi aliquis
petat ſibi deferri hoc iuramentum, ꝙ ex hoc veniat expellen-
dus vt ſuſpectus, cùm iſta affectio ſit iuridica, & petat illud, ꝙ
iudex de iure facere tenetur, ex quo ſemiplenè probauit, ergo
non repellendus, per l. Gracchus. C. ad l. Iuliam de adulter. imò
ei præbendus eſt aſſenſus. l. 1. ff. de his, qui ſunt ſui vel alien. iur.
Item ex quo ſemiplenè probauit, paria ſunt, vel quod imper-
ſonaliter petat, vel quod petat ſibi deferri, cùm omnino ſibi
veniat deferendum. Item quia in proceſſu, ſi ſit dubium, cui
deferri debeat, poteſt licitè allegare, ꝙ ſibi deferendum ſit, cū
nemini ſuæ allegationes ſint interdictæ, nec ex earum allega-
tione debet ſuſpectus reddi, vt dixi in præcedenti quæſtio. Il-
lud ergo, quod ſibi ibi licebit poſtea dicere in proceſſu, certè
debet & à principio licere, cùm tutius ſit in tempore præue-
nire. l. petendæ. C. de temp. in integ. reſti. peten. Adducit etiam
quaſdam aliàs ſimiles rationes ad idem tendentes, vt ibi per
eum. Ludouic. Roman. hic, in 40. colum. in fine. facit mentio-
nem de vtraque opinione, tam Barto. quàm Salic. & dicit, ꝙ
Salic. melius loquitur, ſed quòd eum non refert, quia nihil op-
portunum adderet. Ego non memini me legiſſe Barto. alicubi
hoc dicentem, quòd forma petitionis huius iuramenti debeat
imperſonaliter concipi, nec etiam apud Bald. inuenio, & reſi-
deo cum opin. Salic. quamuis eius rationibus poſſet de facili
reſponderi, ſed non expedit, cùm non habeat contradicentē.
318 ¶ † Tertiò, & principaliter quærit Barto. vſque ad quod tem-
pus poſſit fieri hæc petitio iuramenti neceſſarij, & reſpondet,
quòd vſque ad concluſionem in cauſa, & dicit, quòd iſtud
admittit conſuetudo, vnde Docto. Illuſtri atteſtanti de conſue
tudine eſt ſtandum, vt inquit idem Bartol. in repetitione legis
de quibus. in 14 colum. ff. de legi. idem tenet Angel. in prima
colum. vbi dicit rationem eſſe, quia concluſio in cauſa claudit
os partibus, vt nihil amplius probare poſſint. capit. cum Ioan-
nes heremita. & melius in cap. cum dilectus. de fide inſtrumē.
quia per concluſionem in cauſa videntur partes renunciare
omnib. probationibus, vt diffusè in ſuperioribus fuit tactum.
Idem, quòd poſt concluſionem in cauſa non poſſit peti iſtud
iuramentum neceſſarium, tenuit Bald. in cap. 1. §. item ſi vaſal-
lus, de contro. inueſt. in vlti. colum. in verſic. quæro vtrum poſt
concluſionem in cauſa, vbi allegat ita notare Innoc. in cap. pa
ſtoralis. de cau. poſ. & propriet. Subdit tamen, quòd ſi poſt con
cluſionem in cauſa ſit lata ſententia, & ab ea ſit appellatū, po-
teſt tunc ſuppleri, vt not. in l. 1. in princip. ff. de actio. empti.
nam in cauſa appellationis omnes errores purgari poſſunt, q
cauſas cauſæ concernunt, vt notatur in l. creditor. in §. iuſſus.
ff. de appellatio. idem tenet Bald. in d. l. in bonæ fidei, in penult.
colum. in verſ. ſed iuxta hoc dubitatur. vbi formaliter dicit, ꝙ
iſtud iuramentum neceſſarium poteſt peti vſque ad conclu-
ſionem in cauſa, quamuis interdum poſſit etiam iurari poſt
ad declarationem retro actorum per dict. cap. cum Ioannes
heremita. quod eſt nota. ſecundum eum: ita etiam tenet Bald.
in l. 2. ſupra eod. & in l. generaliter. in princip. in 5. nota. C. eodē,
vbi per illum tex. volentem, quòd iuramentum poſſit peti, &
præſtari in principio, medio, & fine cauſæ, notat ibi Bald. eſſe
caſum, quòd vſque ad concluſionem in cauſa poteſt iſtud iu-
ramentum neceſſarium deferri, ſeu peti, quòd deferatur. idem
tenet Bald. in l. 2. ſupra eodem, ſequitur Ludo. Roman. in conſ.
255. incip. quo ad primum quis melius ius habeat. idem tenet
multum diffusè Ludo. Roman. hic in 36. col. & 39. & ſequent.
& in iſtis vlti. colum. reſpondet ad omnia fundamenta Sali. de
quibus ſtatim infra faciam mentionem. Contrarium tenuit
ſolus Salic. hic, & in d. l. in bonæ fidei. in 18. colum. ad fin. & ſeq.
colum. in verſicu. 4. quæro vſque ad quod tempus poſſit peti
à iudice. ibi concludit, quòd poſt concluſionem in cauſa poſſit
per partem peti iſtud iuramentum neceſſarium. Imò fortius
fundamenta ſua oſtendunt, quòd propriè, & congruè debeat
peti poſt concluſionem in cauſa, & nō ante. Mouetur primò,
quia iſtud iuramentum neceſſarium, quòd eſt ſpecies proba-
tionis, demum poſt concluſionem in cauſa per iudicem eſt de
ferendum, & vſque ad ſententiam venit præſtandum, per tex.
in d. l. generaliter. §. primo, ergo & tunc poteſt peti, vt ſic eo tē
pore, quo poteſt deferri, poſſit peti, ſed reſponde, quòd d. l. ge-
neraliter. § primo, probat de directo contrarium. ibi enim dici-
tur ſic, *omne ergo iuramentum, ſiue à iudicibus, ſiue à partibus illatum, vel in principio litis, vel in medio, vel in fine deferri poteſt*, pondera di
ligenter illum tex. dum dicit à iudicibus, ſiue à partibus illatū,
præſupponit ergo, quòd prius fuerit illatum. Et propterea Bal.
ibi dicit in quinto nota. quòd ibi eſt caſus pro communi ſen-
tentia, vt ſuperius retuli. Mouetur ſecundò, quia iudex neceſ-
ſitatur ad deferendum iſtud iuramentum neceſſarium, demū
poſt concluſionem in cauſa, nec ante poſſet, etiam ſi vellet,
quia an, & cui deferri debeat, non poteſt iudex prius ſcire, quā
partes in cauſa concluſerint, & iudex proceſſum totum exa-
minauerit. Si ita eſt, ſequitur, quòd nec pars ad petēdum prius
teneatur, quàm iudex ad deferēdum aſtringatur, nec videtur,
quod pars poſſit prius de iure petere, & quod ante petendo,
malè petat, vt dicimus de creditore in diem. l. 1. in fin. ff. quan-
do dies vſusfruct. leg. ced. l. 2. §. ſi quis ita. ff. de eo, quod certo
loco. & l. eum qui calendis. ff. de verborum obligatio. Præte-
reà, poſito, quòd iſtud iuramentum petatur ante concluſionē
in cauſa, tamen effectus petitionis porrigitur poſt concluſio-
nem, ergo non refert, quia paria ſunt aliquid fieri certo tempo
re, vel fieri ante, & conferri in id tempus. l. in tempus. ff. de hær.
inſtitu. l. quod ſponſæ. C. de dona. ante nup. Præterea, cùm quid
permittitur, & omne id per quod peruenitur ad illud, per-
mittitur. l. ad rem mobilem. & l. ad legatum. ff. de procurato. l.
illud. ff. de acquiren. hæredi. cum ſimil. ſed ad huius ſacramenti
neceſſarij præſtationem peruenitur poſt concluſionem in cau
ſa, ergo & eius petitio, quæ eſt cauſa neceſſaria inducens iudi-
cem ad delationem huius iuramenti, quam iudex ſine partis
petitione non poſſet ex ſuo officio facere, vt dixi ſupra in præ-
ceden. quæſtio. Reſponde vno verbo ad iſta omnia, quæ tollo
per vnum ſimile: nam exceptiones dilatoriæ debent neceſſa-
riò opponi à parte ante litem conteſtatam. l. ita demum. C. de
procu. l. Pomponius. §. rati. ff. eod. de procurat. & tamen porri-
gunt effectus ſuos poſt litem conteſt. & iudex poſtea ſuper eis
cognoſcit, & diſponit. Mouetur etiam Sali. quia antequam ſit
concluſum in cauſa, & ſic renunciatum ſit probationibus, nō
poteſt pars ſcire, vtrum ſibi expediat iſtud iuramentum neceſ
ſariū. Quid enim ſi plenè probaſſet, quo caſu non eſſet locus
iura-

iuramento huic etiam ſtante conſuetudine, quæ nihil valeret, per tex.ſingu.in c.2.de proba.de quo dixi ſupra in loco ſuo? qd etiam ſi minus quàm ſemiplenè? vnde ante non poteſt dici in mora,cùm præceſſerit iuſta ignorantia, imò ante petendo diceretur quodammodo petitio incongrua, & per iſta ſecundũ Salicet. non obſtat regula dicti cap. cum dilectus. de fide inſtrum.quia illa procedit in probationibus,quas pars ante facere potuit,igitur & debuit ante concluſionem in cauſa facere: nos autem loquimur in probatione per iuramentum neceſſarium,quam non poteſt pars facere, niſi poſt concluſionem in cauſa per prædicta. Etiam dicit hic Sali.ſe ſuſtinuiſſe in publica repeti.quam de illa lege compoſuit Bononiæ. Sed reſpondet ad hoc obiectum,quòd imò ante concluſionem in cauſa non ſolùm iudex,cui nihil de actis debet eſſe occultum, ſed etiam pars poteſt ſcire,an ſibi expediat iſtud iuramentum neceſſarium,puta quamprimum fuerunt apertæ & publicatæ atteſtationes,antequam tamen concludatur in cauſa. Præterea nihil nocet etiam ante petere à principio, quia omnino petitio iuramenti intelligitur ſi expediat ſibi, & ſibi veniat deferen-
* dum,aliàs non. *Teno communem opi.* quòd ſicut poſt concluſio-
a nem in cauſa prohibetur productio inſtrumentorum,[a] dicto cap.cum dilectus,& ſunt prohibitæ productiones aliorum teſtium.§.quia verò.in Authen.de teſti.Authen. at qui ſemel. C. de proba.ſimiliter etiam dicitur etiam prohibita petitio,quòd ſibi deferatur iſtud iuramentum neceſſarium, cùm iurando quis efficiatur teſtis in cauſa propria.l.fina.C.de fideicommiſ. Sed aduerte,quòd iſta communis concluſio procedit quo ad ipſam partem,quæ debet petere iſtud iuramentum ante concluſionem in cauſa;poſtea enim non poteſt.¶ Quid autem in iudice,an ipſe poſſit hoc iuramentum deferre poſt concluſionem in cauſa? Conclude, quòd ſi antea fuit petitum per partem,tunc ſine dubio iudex poteſt poſt concluſionem in cauſa hoc deferre,text.eſt qui propriè loquitur in iſtis terminis in d.l. generaliter.§.primo.& facit ratio,nam licèt concluſio in cauſa ſit terminus excluſiuus eorum,quæ agenda ſunt per partes, iuribus præalleg.non tamen eſt concluſiuus eorum, quæ ſunt agenda per iudicem,vt ſupra dixi in loco ſuo, & patet per regulam generalem.l.vbicunque.ff.de interrog.actio. Bene facit tex.in c.cum Ioannes.circa fi.& ea quæ ibi no.Inno.in fi.de fide inſtrum.per Specu.in tit.de renunc.& concluſio.in prin.in ver. & ſcias,quòd poſt concluſionem.ita in ſpecie ad terminos noſtros tenet.D.Ant.de But.referens ſe ita conſuluiſſe, in cap. 1. de iudi.motus per d.c.cum Ioannes.& per d.l. generaliter. §.1. & per cap.per tuas.de teſt.& idem tenet Io.de Imo.in d.c.1.de iudi.& refert,& ſequitur D.Alex.de Imo.in conſi.incip. in cauſa vertente inter Michaelem.in 4.colum. Si autem iuramentũ iſtud neceſſarium non ſit ante concluſionem in cauſa à parte petitum,an tunc iudex poſſit ex proprio officio abſque partis petitione poſt concluſionem in cauſa illud deferre? Lud. Roman.hic in 38.col.& ſeq.in ver.quo ad tertium dicendum eſt, determinat aperto ore,quòd etiam tunc iudex poſſit deferre, præſertim per d.cap.cum Ioannes,& per quaſdam authoritates Bal.quas ego in his terminis non inuenio.Ego indubitanter teneo contrarium, quia cùm iudex ex officio ſuo non poſſit parte non petente etiam ante concluſionem in cauſa deferre iſtud iuramentum neceſſarium,vt ſupra firmaui in præcedenti quæſtione,cùm iudex non poſſit officium ſuum impartiri, ſi non petatur à parte,vt ibi dixi,quantò minus poterit ſine illa petitione partis poſt concluſionem in cauſa deferre, vt patet ex doctrina no.glo.ſolennis in l.filiusfamilias.§. veterani, in
319 verſ.prætermiſſum.ff.de procur? ¶† Nunquid autem poſt terminum aſſignatum partibus ad probandum, poſſit illud iuramentum neceſſarium peti,& præſtari? verba Bal.in rubr. C. de proba.in 3.col.innuunt,ꝙ ſic,dum dicit Bal.ꝙ iuramentum,& confeſſio non ſunt propriè probatio, ſed releuatio ab onere probandi.l.eum qui in prouincia.§.eo.ergo non videtur comprehendi in termino dato ad probandum. Ad hoc facit optimè,quod voluit Io.And.Dom.Ant.de But.& alij in rub.de proba.vbi concludunt,quòd poſt terminum datum ad probandũ poteſt probari per confeſſionem partis,quia illa non eſt incluſa ſub termino ad probandum,cùm non ſit probatio,ſed probationis releuatio,vt dixi Ang.hic.in 2.colum.determinat(ſub dubio fortè) ꝙ fortè elapſo termino ad probandum nõ poteſt peti iuramentum iſtud deferri,cùm ſaltẽ vim probationis obtineat,dato ꝙ non ſit probatio.l.ſed & ſi poſſeſſori.§.fin. (ibidẽ opportune dixi.) ſupra eod.bene facit.l.in contractib. §. illo. C. de non nume.pecu.Iſtud notabiliter limitat Ang. verum eſſe,
b quando præcluſa eſt via probandi per omne genus probationis;[b] aliàs ſecus eſt ſecundum eum: nam cũ inſtrumenta poſſint produci vſque ad concluſionem in cauſa, quia in eis ceſſat timor ſubornationis,alleg.gl. in l. officium. ff. de rei vendi. ita debet poſſe iurari pari ratione,idem tenet Ang.in l.nõ erit. in prin.§.eo.Adde Bal.in c.fina.in 9.col.extra eod.vbi dicit,ꝙ ſi ſtatutus ſit terminus partibus ad probandum per omne genus probationis,certè poſt iſtum terminum non poteſt deferri iſtud iuramentum neceſſarium, quia genus probationis eſt iurare,& ideo excluſus à probatione eſt excluſus à iuramento,d.l.in contractib.§.illo.tamen bene poteſt deferri iuramentum ad purgationem, vt eſt caſus ibi ſecundum eum valde notabilis.Lud.Rom.hic in 38.col.in ver.quo ad ſecundũ duæ fuerunt opi. tenet, ꝙ poſt terminum datum ad probandũ admittatur iſtud iuramentum neceſſarium, & idem tenet Lud. Rom.in l.3.§.iurari,ad fi.ſup.eod.& ibi Lud.mouetur, quia iuramentum non eſt propriè probatio,vt probat tex.in d. l. non erit.§.dato,in ver.quaſi,quæ eſt nota improprietatis,iuxta glo. in d.l.dedi.in princ.cum ſim.ff.de condi. ob cau. Item quia iu-
c ramentum habet vim confeſſionis.[c] l.qui iuraſſe, in fi. ſup.eo.
d ſed confeſſio[d] non eſt propriè probatio, vt ſecundum eũ tenet Io.And.in c.bonæ.de elect.& ad tex.in d.l. in contractibus. §.illo.reſpondet Lud.Rom.hic, quòd ideo ibi poſt terminum non admittitur probatio per iuramentum, quia per lapſum termini excluſus erit amodo ab omni iure ſuo,puta opponẽdi exceptionem non numeratæ pecuniæ: quoniam tranſactũ erit biennium,meritò ibi non admittitur probatio ſuper eo iure,quod iam certum eſt mihi non poſſe competere; nos verò loquimur in eo termino,per quem non excluditur quis à iure ſuo,ſed à iure probandi.Tu diligentius aduerte, quòd in d. §.illo.ponuntur duo caſus.Primus,quando ab initio non poterat iſtam exceptionem non numeratæ pecuniæ opponere, & tunc verum eſt,quòd etiam tunc non poteſt deferri iuramentum,& ſi deferatur,poteſt licitè recuſari, in iſtis terminis quo ad illum tex.loquuntur Bar.& Docto.in l.manifeſtæ.§.eod.Secundus caſus ponitur in illo tex.quando ex poſt facto per lapſum biennij non poteſt opponi illa exceptio non numeratæ pecuniæ,& tunc errat Lud.quia lapſo biennio non eſt præcluſa omnis via probandi: Benè eſt præcluſa exceptio non num. pecu.priuilegiata, quæ transfert onus probandi in creditorẽ, ſed non eſt præcluſa exceptio non nume. pecun. ſi debitor illam opponens velit in ſe aſſumere onus probandi, ita tenet glo.& Docto.in l.in contractibus.in princ.C.de non nume. pecu. Vnde dic melius ad illum.§.illo.in ſecũdo caſu, quod ideo ibi creditor poteſt licitè recuſare iuramẽtum,quod ſibi defertur à debitore, quia lapſo biennio habet fundatam intentionem ſuam ex apochis confeſſis: nimirum ſi licitè poteſt elapſo biennio recuſare iuramentum,quod ſibi defertur,per text. in cap.2.de probatio.& ita inuenio tenere Barto. in bonis lect. quæ communiter non habentur. Breuiter conclude ex prædictis, quòd ſi ſtatutus eſt terminus partibus ſimpliciter ad pro-
* bandum,*tunc communis concluſio eſt*,quòd poſt illum terminum admittitur probatio per iuramentum, ſed ſi ſtatutus ſit terminus ad probandum partibus nõ ſimpliciter, ſed per verba vniuerſalia,puta per omne genus probationis,tunc elapſo iſto termino, non admittitur etiam iuramentum: ita *communiter* tenetur,prout tenet Angel.in d.l.non erit.in princip.,& ibi Dom. Alexan.in §.dato.& Angel.not.hic.& Bald.in dicto cap.fina.in 8.colum.extra eod.de quo puncto vide etiam per Angel. in l. certum.§. ſi quis abſente.ff. de confeſ.Ludouic.Roman.in l. ſi quis mihi bona.§.iuſſum.ff.de acquiren. hæred. & Domin. de Sancto Gemin.in cap.2.§.2.de excep. in ſexto.Specu.& Ioann. And.in titu.de depoſi.§.quarto,in ver.ſed quid ſi aliqui.& Specu.in titu.de dilatio.§.fina.in verſic.item quid ſi dicatur.Dom. Pau.de Caſt.in l.fina.ff.de fer.& per iſta ſit expedita tertia quæ-
320 ſtio Barto. ¶† Quartò principaliter quærit hic Barto.cùm iſta lex loquatur in reo abſoluto, an etiam procedat in actore abſoluto? reſpondet,quòd idem erit,per verſ. ſolent, generaliter loquentem,vt hic per eum.de hoc dixi ſupra in text. in 4.colu.
321 ¶† Quintò & vltimò quærit Barto.an iſta lex,quæ vult ſentẽtiam latam prætextu iuramenti neceſſarij poſſe retractari per inſtrumẽta de nouo reperta,habeat locum in teſtibus nouiter repertis,vt etiam retractetur per teſtes de nouo repertos,& cõcludit,

ADDITIONES.

a ¶Inſtrumentorum.Adde Prac.Pap.for.produc.inſtr.ver.ſaluo.vbi dixi,& no. Rob.de ordi.iudi.c.44.nu.47.D.Oſaſc.deciſ.142.Veſtr.in Prac.lib.6. c.1.nu, 3.Mathel.ſing.57. MASVER.

b ¶Per omne genus probationis.Vide Dec.in c.licèt cauſam.2.verſi. 56.caſus. de proba. PVRPV.

c ¶Vim confeſſionis.Adde Iaſ.in l.duob.reis.ſupra eod.

d ¶Confeſſio.Adde Cy.in l.actor.C.de proba.Aret.in cap. actor. 1. quæſtione vlti.Docto.in rubr.de proba.Doct.in c.cum ad ſedem.§.nos igitur.de reſtit. ſpolia.

cludit,ꝙ quædam ſunt cauſæ, in quibus non admittitur ꝓba-
tio per teſtes,iuxta.l.generaliter.C.de non num.pec. & no. per
gloſſ. in l.3. C. ſi minor ſe maio. dixe.& in iſtis res eſt expedita.
Quædam ſunt cauſæ,in quibus admittuntur teſtes ſicut inſtru
menta,quod eſt regulare,cùm habeant eandem vim.l.in exer-
cendis.C.de fide inſtrumen.tunc ſi in cauſa prima fuerunt pro
ducti, & publicati alij teſtes, iſta publicatio impediet produ-
ctionem nouorum teſtium,aliàs iſta lex ita procedit in teſtib.
nouiter repertis,ſicut & in inſtrumento,cùm appellatione in-
ſtrumentorum etiam veniant teſtes.l.notionem.§. inſtrumen-
torum.ff.de verb.ſignifi.¶Aduerte inquantum Barto.conclu-
dit,ꝙ ſi in prima cauſa fuerunt examinati, & publicati teſtes,
tunc contra ſententiam ad eam retractandam non poterunt
alij teſtes produci,eo quia publicatio teſtium facta in vna cau
ſa,impedit productionem aliorum teſtium in alia cauſa ſuper
eiſdem, vel directo contrarijs articulis.cle:teſtibus, de teſt. cap.
fraternitatis,eod.titu.Auth.at qui ſemel,de proba.Adde,ꝙ cũ
Bar.hic tenet Ang.in 1.colum.D.Pau.de Caſt.in 5. col. Ludo.
Roman.hic plenius cæteris in 46.colum.in ver.vlterius,inquã-
tum Bar.hic dicit in fi.&c.& ibi reprehendit D.Ant. de But.in
c.fina.extra eod.tenentem contra Bar.& reſpondet ad eius fun
damenta.cum Bar.etiam tenet.D.Abb.Panor.in d.cap.fina.in
prin.in 3.col.& ibidem Io.de Imo.in vlti.colum.vbi etiam ipſe
reprobat D.Ant.contra tenentem.Sed contra Bar. tenet Do.
Anto.de But.in d.c.fi.in vlt.col.in 6. q.vbi dicit ſe putare,ꝙ in-
diſtinctè ad reprobandum talem ſententiam latam prætextu
iuramenti neceſſarij falſi,ita admittitur probatio per nouos te
ſtes,ſicut per inſtrumenta:mouetur duplici fundamento.Pri-
mò,quia ex quo prima non fuit omnino integra probatio,cer
tè poteſt retractari ſententia,ex quo contrarium reperitur cla
rè probari per teſtes: nam ſi non obſtat ſententia probationi
fiendæ per teſtes,certè etiam non obſtabit publicatio.cap.licèt
cauſam.de probatio.& quod notatur in cap.ſeries,& in c.cum
in tua,de teſti.& in cap. iurauit.de probatio. Sed reſponde, vt
etiam hic per Ludou.Rom.quòd ſententia non obſtat produ-
ctioni fiendæ per inſtrumenta,ſed ipſa ſententia ſimul cũ pu-
blicatione teſtium bene impedit probationem per nouos te-
ſtes,& hoc per regulam dictę clem.teſtib.& d. Auth. at qui ſe-
mel,quæ habet,quòd timore ſubornationis publicatio in vna
cauſa impedit teſtes produci in alia cauſa: quia ſubornationis
timor ceſſat,ſi inſtrumenta producantur:& hinc eſt,ꝙ inſtru-
menta etiam poſt publicationem atteſtationum produci poſ
ſunt,quòd ſecus eſt in teſtib.cap. cum dilectus. de fide inſtru.
l.officium.cum glo.ff.de rei vend.Secundò mouetur D. Anto.
quia ſemiplenè probatum in vna cauſa, poteſt poſtea plenè
probari in alia cauſa,non obſt.publicatione.c.veniens.el ſecõ
do,de teſt.ita ſemiplenè probatum per teſtes, debet poſſe non
obſt. publicatione plenè etiam probari per alios nouos teſtes
in alia cauſa.Reſponde ſecundum Lud.Rom. hic, quòd cap.
veniens.loquitur,quando primum iudicium,in quo fuit facta
ſemiplena probatio,erat ſummarium, vnde tũc cùm regula-
riter probationes factæ in iudicio ſummario non proſint, ne-
que noceant in ordinario. l. ſi iudex. ff. de his qui ſunt ſui, vel
alien.iur.cap.cum ſuper.vbi not.de iudi. meritò ibi ſemiplena
probatio facta in ſummario iudicio non abſtulit ius plenè pro
bandi in ordinario:ſed nos loquimur, quando ſemiplena pro-
batio per teſtes fuit facta in ordinario iudicio,igitur,&c.¶Ad-
de,quòd Alber.de Roſ.hic in antepen.colum.in verſicu.item
quæro,quia hic dicitur nouis repertis inſtrumentis &c.quærit
an illud,quod dicitur in hac.l. de nouis repertis inſtrumentis,
procedat in nouis teſtibus repertis, vel alijs probationibus, in
primo dicit videri, quòd ſic, quia verbum inſtrumentorum,
largè ſumptum comprehendit quicquid cauſam inſtruit. l.
1.ff.de fide inſtrumen.l.notionem.§.inſtrumentorum.ff.de ver
borum ſignifi.pro hoc dicit etiam facere regulam.l.in exercen
dis.C.de fide inſtrum. & quia ſi retractatur talis ſententia per
mortuam vocem,quanto magis per viuam,& ſic per teſtes.§.
ſed & ſi quis.in Authen.de inſtr.cau.& fi. & pro hoc facit glo.
in d.l.officium. in princ. ff. de rei vendica. In contrarium dici-
tur facere ꝙ tex. debet inteligi ſolùm in inſtrumentis in ſtricta
ſignificatione.ibi in text. quibus ſolis vſurus eſt.ſed certè teſtib.
& alijs probationibus vſurus eſt, & ſic non obſt. poſtea refert
And.de Pi.& Gul.de Cun.diſtinguentes, aut eſt talis cauſa, in
qua probatio ſemiplena erat facta per ſcripturam, & tunc per
ſcripturam fit retractatio:aut per teſtes, vel aliàs probationes,
& ſimiliter per teſtes vel aliàs probationes fit retractatio.arg.l.
generaliter.C.de non num.pecu.iuncta regula. l. nihil tam na-
turale.ff.de regu.iur.Contra iſtam opin. dicit Alber. multum
facere, quia ſic admitteretur pars ad producendos teſtes poſt
didicita teſtificata,quod eſſe non debet.d.Authẽ. at qui ſemel.
& dicta clem.teſtib.Sed reſponderi poteſt ſecundum eum, ꝙ
hic noui teſtes admittuntur ad reprobationem aliorum te-
ſtium,quod fieri poteſt,prout dicit ſe not.in d.Auth.at qui ſe-
mel.Facit.l.ſi quis teſtibus.C.de teſt.vnde concludit Alber. de
directo contra Bar.hic,quòd non obſt.quòd teſtes fuerunt an-
te publicati in inſtantia præcedenti, tamen poterunt noui te-
ſtes produci ad retractationem talis ſententiæ: motus duplici
fundamento,primo(vt dixi):quia tales teſtes producuntur ad
reprobationem aliorum teſtium,ergo admittuntur.Secundò,
ꝗa iſta eſt noua inſtãtia, ergo noui teſtes,& nouę probationes
admittendæ.l.per hanc.in princ.C.de tempo.appel. Bene verũ
eſt ſecundum eum,ꝙ ſi cauſa eſſet talis, quæ exigeret ꝓbatio-
nem ſolùm per ſcripturam,tunc teſtes non admitterentur. d.
l.generaliter.& l.2.C.de iure emphy.& l.iubemus.§. ſane. el ſe-
condo.C.de ſacroſan.eccl.Mihi quoque placet iſta opi. contra
Bar.ꝙ non obſt.publicatione aliorum teſtium, poſſint ad re-
tractationem ſententiæ produci teſtes nouiter inuenti, cũ iſta
ſit noua inſtantia, vt prædixi. Item,quia nihil poteſt imputari
parti, cùm tales teſtes ſint nouiter reperti, & ſic ceſſat timor
ſubornationis,& per conſequens regula. d. Auth.at qui ſemel.
cum alijs præallegatis,quæ ita limitari debent.¶Confirmo ex
eo,quod notabiliter tradit Bar.in dicta Auth.at qui ſemel.in 3.
colum.vbi quærit,an poſt renunciationem, & concluſionem
in cauſa factam a partibus poſſint teſtes de nouo produci. Cõ
cludit ad propoſitum noſtrum, ꝙ ſi tales teſtes antea produ-
cti non fuerunt propter iuſtam ignorantiam,vel aliud iuſtum
impedimentum,tunc ignorantia non impediet,quin teſtes no
uiter inuenti de nouo producantur,per tex. vnde ſumitur illa
Authen.inducendo,vt ibi per eum. Et quia talis renunciatio
non porrigitur ad ea, quæ quis ſibi non putabat competere.
per regulam. l. mater decedens. ff. de inofficioſo teſtamen. &
pondera,quia Bart.ibi expreſsè decidit.quæſtio.quam dixi no-
uam,& non tangere legentes hic, & poſui ſupra in gloſſ. 2.in
verſ.noua inſtrumenta.in tertia parte principali. in 2.lectu.glo.
videlicet an ſicut poſt concluſionem in cauſa factam à parti-
bus produci poſſunt inſtrumenta de nouo reperta,vt ibi,an &
idem ſit in teſtibus nouiter repertis. nam Barto. ibi decidit ex-
preſsè, quòd ſic, & ita tenui ſupra & dixi me dicturum hic.
322 ¶†Item inquantum Bartol. dicit, quòd appellatione inſtru-
a mentorum [a] continentur teſtes,iuribus per eum allega.Adde,
quòd Bald.in l.ſi ex falſis.in 2.colum.in verſic. venio ad quæ-
ſtiones.C.de tranſact.dicit,quòd licèt verum ſit, quod regula-
riter appellatione inſtrumentorum veniant teſtes.d.l.notionẽ.
§.inſtrumentorum.& ibi vide per Barto.probatur in l.diuus.ff.
de re iudic. tamen in alia materia quandoque nomine inſtru-
mentorum non continentur teſtes,vnde dilatio data ad teſtes
producendos,non videtur data ad producenda inſtrumenta,
vel ècontra, quia non eſt eadem regula dilationum circa te-
ſtes, & circa inſtrumenta, cùm inſtrumenta poſſint produci
poſt concluſionem in cauſa, teſtes non. cap. cum dilectus. de
fide inſtrumen.facit.l.oratione.ff.de fer.& dicit Specu.in tit. de
dila.§.nunc dicamus.in verſi.item no. quòd quando datur. &
in verſ.ſeq.quòd in dilationibus conceſſis appellatione inſtru-
mentorum non continẽtur teſtes.& ita refert,& ſequitur Bal.
in l.1.in pe.col.C.de iu.calum.& ibidem Pau.de Caſtr.& ibidẽ
Bal.in l.1.ff.de fide inſtru.Adde Spe.in tit.de inſtru. edi. §.reſtat.
in ver.illud autem,& in ver.quòd ſi producitur.Can.omnes in
c.peruenit.el primo,de teſt.cog.Pau de Leaz.in d.c. cum dile-
323 ctus,de fid.inſtr.Alb.de Roſ.in d.l.1.de fid.inſtr.† Et an ſtatu-
tum puniens certa pœna producentem inſtr̃a falſa, extendat
ad producẽtem falſos teſtes,vide plenè diſputatum ꝑ Iac.But.
Alb.de Roſ.& Sali.& ibi determinant,ꝙ non,in d. l. 1. ff.de fide
inſtr.Et dicit ibi Iac.But.ꝙ fuit de facto Bononiæ iudicatũ, &
ibi Alb.dicit,ꝙ ita ẽt vidit iudicari in ciuitate Pergami,in ſtatu
to aliquid diſponente circa producentem inſtr̃a, vt nõ habeat
locum in atteſtationib.teſtium.Et idem dicit Iac.But.in l. 2.in
fi.C.de eden.& quod in ſimili deciditur per Barto. in l. in frau-
dem.§.neque inſtrumenta.ff.de iu.fiſ.vbi ponit,nunquid appel
b latione inſtr̃orum veniant acta [b] cauſæ, de quo vltimo plenè
ſcribitur in d.l.2.C.de eden.vbi multæ remiſſiones traduntur ꝑ
324 Mod.¶†Et de ſtatuto imponẽte pęnam fabricãti falſum in-
ſtru-

ADDITIONES.

a ¶Appellatione inſtrumẽtorum.Adde Abb.in c.licèt dilectus.de teſt. Io.And.
in addi.Spe.tit.de inſtr.edi.in §.1.
* Et quòd non comprehendantur ſcripturæ priuatæ,no.in l.1.in gl.ver.literas.
C.de iureiur.quod autem appellatione inſtrumentorum veniant teſtes,not.
Lanfr.in c.quoniam contra.ver.inſtrumentorum productionem. de proba.
ex.l.1.ff.de fide inſtr.gloſſ. & Doctor. in l. ſi ex falſis.C.de tranſactio.de quo
videri poteſt Pract.Pap. form. product. inſtrum. ver. exhibens. vbi dixi.
MASVER.
b ¶Veniant acta.Adde Bal.in l.in fraudem,in §.neque.ff.de iure fiſci.

strumentum, an comprehendat fabricantem falsos testes, vltra prædicta vide per Imo. in rub. de fide instrum. in antiq. Pet. de Anch. in d. c. peruenit. el primo, de testib. cog. † An autem in statutis appellatione instrumenti veniat apodissa, vel scriptura priuata? vide disputatum per Barto. Bald. & alios Doct. in l. 1. C. de iur. calum. no. Imo. in clemen. 1. per illum tex. in 1. no. de procu. Iacob. Butr. & Albe. de Ros. in d. l. 1. ff. de fide instrumē. Ludou. Roman. in consi. 24. incipiē. nescio quid dubitationis.
326 ¶† An autem ècontra appellatione testium comprehendantur instrumenta, vide tex. in clem. sæpe. in versi. eo saluo. & ibi Doct. de verb. signifi. ¶ Vltra Bar. & Doct. quæro à quo iudice præstari possit istud iuramētū necessarium in supplementum probationis? Respondeo, à quocunque iudice ordinario, vel delegato, secundum Bal. in l. in bonæ fidei. in pen. col. ad fin. C. eo. in ver. modo venio ad tertiam partem &c. per illum text. indistinctè loquentem. Idem teneo in arbitris necessarijs, qui dicuntur arbitri iuris. l. apertissimi. C. de iudi. & ad hoc vide, qđ not. Bar. & Doc. in l. fi. C. eod. Idem multo magis credo, si fuerint arbitri merè voluntarij, cùm arbitria sint redacta ad instar iudiciorum. l. 1. ff. de arbi. & in eis leuiores probationes requirū tur, vt not. in cap. Quintauallis. extra de iureiu. & in l. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro soc. ¶† Postremò quæro, an in dela-
327 tione istius iuramenti necessarij, quæ fieri debet per iudicem, necessariò debeat pars aduersa citari, ita ꝙ si deferatur altera parte non citata, delatio reddatur ipso iure nulla? Respondeo, ꝙ sic, tex. est in d. l. in bonæ fidei. in ver. causa cognita. iuncta. l. in causæ. §. cognita. ff. de mi. expressè not. Ang. in d. l. in bonæ fidei. in 1. colum. per illum tex. dicens cautum esse debere aduocatum, vt semper faciat deferri illud iuramentum necessariū aduersario præsente, vel saltem citato, aliàs tale iuramentum esset nullum, & ita refert, & simpliciter sequitur. D. Alex. Imo. in consilio 243. alias numero 222. libro 2. incip. viso processu vtriusque causæ. in vlt. col. Addo ad idem, ꝙ in delatione istius iuramenti necessarij requiratur citatio, vel præsentia alterius partis, Gemin. idem in terminis tenentem in c. fin. in 2. colum. de testi. in 6. allegat Dom. de Rot. in decis. 180. & quia interest partis, ex quo quælibet pars potest dicere, quòd sibi veniat deferendum tale iurm necessariū, secundū qualitatem personarum, & circunstantiam negotij, vt dicit tex. in illo. cap. fin. Item vna pars poterit alteri referre, vt not. in c. fi. extra eod. ita ibi Gemin. Addo etiam formaliter Bal. in c. 1. in prin. in pen. colu. de controu. inuest. vbi inquit sic. Nota, quòd nullum iuramentū decisiuum potest deferri in supplementum probationis, nisi viso, & discusso qualis sit iste defectus, & hoc est, quod dicimus causa cognita, vt in titu. de gradi. succes. in feud. §. si verò dominus. ergo aduersa parte non citata deferri non potest, qa debet causa diligenter examinari. & no. verbum diligenter, qđ est ibi secundum eum. Addo etiam quod no. idem Bald. in c. 1. §. his verò, aliàs est cap. secundum. de grad. suc. in feu. vbi per illum text. in versic. diligenter, not. quòd ad delationem iuramenti in supplementum probationis non est procedendum ex abrupto, sed causa cognita, & in tali delatione debet iudex habere æquitatem præ oculis, quia ista delatio magis nititur æquitate quàm rigore, vt ibi dicit gloss. multum notabiliter secundum eum. Confirmo per notabilem regulam, quæ habet, quòd quotiescunque iudex aliquid facit non ex officio, sed ad instantiam partis, ibi semper de necessitate requiritur citatio alterius partis, vt si inhibitio per iudicem ecclesiasticum fiat iudici seculari, ne procedat in causa, & fiat ad instantiam partis, ibi requiritur, quòd altera quoque pars citetur, vt habetur in cap. Romana. §. si verò. & in cap. non solùm, ad fin. de appel. in sexto. tradit notabiliter Federi. de Sen. in consilio 300. incip. Factum proponitur esse tale, debitor promisit &c. Ioann. de Imo. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudic. Petr. de Anchar. in consilio 225. incip. casus talis est. post præceptum factum est. secus quando iudex ex proprio officio procederet, vel inhiberet, non ad instantiam partis, ibi tunc non requiritur citatio, ita intelligi debet illud, quod vult Domin. Abba. Panormi. in cap. tuam, in penul. colum. de ord. cog. allegando Innocen. in cap. ad nostram. el secondo, de iureiuran. & vtranque regulam ponit Domin. Alexan. Imo. in consilio 223. aliàs consilio 91. libro 2. quod incip. visis actis mihi transmissis. in 4. colum. circa fin. & sequen. cum alijs ibi per eum allega. ergo cùm in proposito nostro iudex non possit ex proprio officio deferre istud iuramentum necessarium, nisi parte petente, & requirente, cùm respiciat priuatam vtilitatem, per regu. l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infect. & firmarunt Bart. & Doct. hic in vlti. colum. in 2. quæstio. extra gloss. & ibi dixi. ergo sequitur, quod
328 de necessitate requiritur alterius partis citatio. † Confirmo per aliud simile: nam stante statuto, quòd Potestas debeat cōpellere agnatos litigantes ad compromissum, debet statutum intelligi, si petatur à parte, & in tali petitione debet fieri citatio alterius partis, secundum Dom. Alexan. in consilio 82. incip. in causa vertente inter Petr. & Ioan. &c. in penul. colum. 1. volum. alleg. Bald. in l. si ea. ad fin. C. qui accus. non poss. & quòd in delatione istius iuramenti necessarij requiratur citatio alterius partis, adde vltra authoritates superius allega. Ioann. de Imol. idem in terminis tenentem in capitu. fina. in 10. colum. quod met. cau. vbi allegat Domi. de Rota. idem tenere in conclusione nonagesimaquarta. Posset tamen fortè *ista communis conclusio* limitari, nisi pars aduersa fuisset citata ꝓ singulis diebus, & horis per ea, quæ pulchrè not. Ang. in l. certum. §. si quis absente. ff. de confes. Contra prædictam communem conclusionem, quòd in delatione istius iuramenti necessarij requiratur citatio alterius partis, facere videtur illud, quòd alibi concludunt Docto. quòd in delatione iuramenti, quod etiam est necessarium, & defertur damnum passo ad probandum æstimationem rerum ablatarum, iuxta. l. si quando. C. vnde vi. cap. fina. quod met. causa. & 2. q. 1. cap. in primis. in versi. gloriosus. pars aduersa non est citanda, ita no. Domi. de Rot. secundum ordinem nouissimum, in decis. 287. & simpliciter refert, & sequitur Dom. Alexan. de Imo. in cons. 20. quod incip. difficultas huius negotij. 1. volum. idem notabiliter tenet Ioan. de Imo. in d. cap. fin. in 10. colum. quod met. cau. post Dom. de Rota in decisio. 94. & dixi plenè in d. l. si quando. Ad istud responde multipliciter. Primò, quòd iuramentum necessarium, de quo in d. l. si quando. cum concord. venit ex dispositione iuris deferendum, etiam contradicente parte, & pars nō posset facere, quin propter ius ita disponens deferatur damnum passo, vnde succedit regula, quòd non est necesse citare illū, quo inuito actus potest expediri, tex. est no. in l. 4. §. illud. ff. de fideicommis. liber. Facit regula, quod potest inuitis. ff. de regu. iur. Item illud iuramentum necessarium, de quo in d. l. si quando. cum sim. defertur semper damnum passo; sed istud iuramētum necessarium in defectum probationis potest vtrisque deferri, tam actori, quàm reo, & sic quilibet potest allegare, quòd sit sibi deferendum. cap. fina. extra eod. & dictum est late supra, nimirum si requiritur præsentia vtriusque partis, vel saltem citatio. Præterea, & tertio illud iuramentum necessarium, de quo in d. l. si quando. cum sim. defertur odio delinquentis, quod non est in isto. vnde dicit not. Bald. in cap. 1. in penul. colum. in versi. quæro vtrum in deferendo &c. si de inuesti. inter dom. & vasal. lis oriatur. quod in defendendo sacramento, de quo in illo cap. 1. non est necessaria citatio alterius partis: quia illa est pœna præcedentis contumaciæ, & sic vult ibi multum notabiliter Bal. ꝙ quotiescunque iuramentum venit deferendum propter cōtumaciam, vel propter delictum alicuius, ibi non requiritur eius citatio, quod bene no. Vel aliter, & quartò dic, secundum Dom. de Rot. in d. decis. 94. & Imo. in prædicto cap. fin. 10. col. in delatione iuramenti necessarij, quod defertur secundum d. l. si quando. cum simi. ideo non requiritur amplius partis alterius citatio, eo quia sufficit, ꝙ fuerit citata ad probationē violentiæ, vel metus, & in taxatione fienda per iudicem. ¶ Et per hoc puto, ꝙ fortè posset nouiter attentari, ꝙ si in isto iuramento necessario deferendo in supplementū probationis pars aduersa fuerit citata ad allegandum quicquid velit, cui veniret deferendum: & ad videndum declarari, cui deferri debeat, ꝙ postea in ipsa actuali declaratione istius iuramenti non erit vlterius citanda. non inuenio tamen istud in terminis nostris per Docto. alicubi formatum. ¶ Nunc tandem Deo saluatori gratias agentes finem imponamus commen. huius l. admonendi. edito per me Iasonē de May. Mediol. vtriusque censuræ Doc. indignum, legentem ordinariam Cæsarei iuris in hac florentissima cæterarum omnium Ticinensi Academia. Actū Papiæ, & absolutum in festo Sancti Nicolai, octauo idus Decemb. anno à Natali Christiano, Mccccclxxxij. in scholis magnis palatij veteris, mea opera studioque instauratis, ad communem studentium vsum. Amen.

SVMMARIVM.

1 *Tupillus cum auctoritate tutoris, an possit facere pacē de morte patris.*

LEX XXXII.

IVrisiurandi. Pupillus non potest facere gratiam, seu remissionem iuramenti. hoc dicit. Et intelligit glo. etiam cum auctoritate tutoris, quod facit secundum Bar. & omnes Mod. hic, quòd tutor in instrumento non potest apponere pactum, quòd credatur simplici dicto partis. retuli in l.
1 iusiurandum, quod ex conuentione. in prin. s. eodem titu. † Di-

a eſt tamen Bal.hic,ꝙ pupillus cum authoritate tutoris poteſt a facere pacem de morte patris occiſi, tu intellige ſanè, niſi eſſet damnum, aut dedecus pupillo, cuius dignitatem tutor tueri debet, ſecundum Iac.But.Bal.& alios in l.pactum curatoris. C.de pac.Cy.& Bal.in l.1.C.de in integ.reſti.Iac. Butr. Ang. & Sali.in l.tutoris.ff.de pac.Bal.in rub.de treu.& pace, in vlt. col. poſt Spe.in locis præalleg.Io.And.in c.qui ad agendum.§.fi.de procu.in 6.Ant.de Butr.in c.1.de pac.Dicit etiam Bald.hic,ꝙ ſi aliquis ſit accuſatus de blaſphemia Dei, quòd Epiſcopus non poteſt facere pacem.Adde Bal.idem, & plenius tenentem in l. accuſationem.in pen.col.C.qui accuſ.nõ poſ.& in l.1.in 2.not. C.de rapt.virg.vbi limitat in Papa.facit,quod vult gl.in c.pridem.in ver.obſides.ad fi.23.q.8.Ex quibus reprehenditur illud, quod tenet Bar.in conſi.ſuo inci.Miniſter fratrum de pœnitentia, vt dixi in l.3.§.fi.ſupra eod. Iaſon May.

ADDITIO.

a ¶Poteſt.Adde Caſt.in l.pactum curatoris.C.de pac.Iac.Nouel.Prac. crimi.c. 15.nu.48.Sil.nup.lib.1.ver.Deuenio. nu. 33. MASVER.

SVMMARIVM.

1 *Non ſufficit iurare per æquipollens.*
2 *Quando actus eſt nullus,non impeditur reiteratio eiuſdem actus.*
3 *Teſtes,qui nulliter depoſuerunt,non obſtante publicatione poſſunt iteratò recipi.*
4 *An ſtatutum cogens coniunctos ad compromittendum, intelligatur de primo compromiſſo.*

LEX XXXIII.

QVI per ſalutem. Iuramentum nõ legitimè præſtitũ habetur pro non præſtito, ideo de nouo iurãdum eſt.hoc dicit.Intellige hoc vltimum ſecundum Iaco.But.Barto.& alios,quando iuramentum expreſsè acceptatum eſt,alias ſecus.l.remittit.§.fi. ſ. eod.alleg.in glo.1.¶Not.ex hoc tex.quòd forma delati iuramenti adeo eſt præciſè obſeruanda, † ꝙ non ſufficit iurare per æquipollens, quod multum

1 not.ad declarationem.l.3.§.fi.ſupra eod.cum ll.ſeq. Et ſecundum Bart.in dubio iuramentum præſumitur delatum ꝑ Deũ. idem tenent Bar.& Moder.in l.non erit.in fi.ſ.eod.De quo vi-

2 de Hoſtien.in ſumma huius titu.§.qualiter.circa prin.¶No,†ſecundò ex hoc tex.quòd quando actus geſtus eſt nullus,non impeditur reiteratio eiuſdem actus, & ratio eſt,quia quando qs facit actum iure ſuo proprio,& actus eſt nullus, poteſt denuo facere,& ita eſt hic, vbi poſt acceptationem iuramenti facultas iurandi competit iure proprio.Sic videmus in ordinario,ꝗ habet iuriſdictionem iure proprio, ſi ſemel iudicauit, & nulliter,poteſt denuo iudicare.l.abſentem.ff.de pœn.l.ſi vt proponis.& l.ſi præſes.C. quomodo,& quando iud.Bart.hic in fin.ſecus in delegato, quia non habet iuriſdictionem iure proprio. Nam ſi ſemel iudicauit, ſiue bene, ſiue malè(quia functus eſt officio ſuo)amplius iudicare non poteſt, ita loquitur. l. iudex poſtquam,vbi glo.& Doct.ff.de re iudi. Simile in habentibus poteſtatem eligẽdi iure proprio,quia ſi ſemel elegerint, & nulliter,poſſunt denuo eligere, niſi ſcienter inhabilem elegiſſent, quia priuantur eligendi poteſtate. cap. ſi compromiſſarius. de elect.in 6.iuncto c.vt circa.de elect.ſecus in his, qui habent poteſtatem eligendi non iure proprio,ſed ex poteſtate eis attributa,per Bar.in l.2.ff.de opt.leg. & in l.ſerui electione. in princ. ff.

3 de leg.1.cum concor.ibi aſſinatis.& latè per Alb.hic.†Item per iſtum tex.decidit Bar.quòd teſtes,qui nulliter depoſuerunt nõ obſtante publicatione,poſſunt denuo recipi, prout tenet glo. in cap.cum cauſam,quæ inter Archiepiſcopum.in glo.fi.& ibi Cano.de teſti.Adde bonum tex.in cle.fi.in verb.ritè receptis. à contrario ſenſu.de teſti.& ibi gl. 2.in verbo ritè.ad hoc expreſsè not.& Bar.in Auth.at qui ſemel.in vlt. col.de proba.& Spe. in titu.de teſte.§.ſatis vtiliter.verſ.quid ſi publicati.Cano.in ca.

a fraternitatis.extra de teſt.*& ita tenent omnes*.Ego vehemẽter dubito de iſta communi ſententia, & contra eam moueo duas difficultates.Nam ratio,quare poſt publicata, & didicita dicta teſtium,hoc eſt poſtquam partes viderunt dicta teſtium, non poſſunt alij produci,eſt propter timorẽ ſubornationis. Auth. at qui ſemel.C.de proba.& tex.in clem.fin. Iſta ratio militat ẽt ſi teſtes ſunt nulliter recepti, quia etiã tunc militat timor ſubornationis:Bene fateor,ꝙ ſecus eſſet ſi partes non vidiſſent dicta teſtium.Ego aliàs reſpondebam legendo,quòd prædicta iura & ſimilia,quæ vetant poſt publicata dicta teſtium produci teſtes,verum eſt teſtes nouos,ſed eoſdem teſtes,qui ſemel nulliter depoſuerunt, non vetant leges poſſe de nouo ſolenniter produci, ſed bene alios nouos teſtes. Ratio diuerſitatis eſt, quia in nouis teſtibus ſubeſt timor ſubornationis, ſed in teſtibus ſemel productis ceſſat timor ſubornationis, quia ſi teſtes ſemel fuerunt examinati,& nulliter,dictum non valet,tamen ſi depoſuerunt falſum,puniuntur de falſo, ita Bart.in l.ſi quis legatum.in princip.ff.de fal.Bald.in l. fina. ad fin. C.ſi ex falſ.inſtrum.& not.Ioan.Andr.in regula,non eſt in mer. vnde ſi ijdẽ teſtes repetantur,non eſt timor,quòd poſſint ſubornari,quia ſi dicerent contrarium eius,quod ſemel dixerunt,punirentur de falſo,nec deberẽt excuſari,quia quando teſtis fuit ſibimet contrarius,non debet excuſari, ita dicit Barto.in l. eos. in fin. ff. de fal.Sed quando ſunt alij teſtes, tunc eſt timor ſubornationis, quia quamuis dicerent contrarium illud, quod dixerunt alij, tamen non punirentur de falſo,vt eſt tex. in l.duobus.§. finali, ſupra eodem,& quando eſſent puniendi de falſo,deberent ſaluari,quoad poſſibile eſſet,cap.cum tu.de teſt.& aliàs mihi placebat iſta ſaluatio,nunc verò nullo modo placet,quia eſt contra text. dictę clemen. fina. à contrario ſenſu, quia ſi ſunt ritè producti,non poſſunt denuo ijdem, vel alij produci ſuper eiſdem capitulis &c.ergo à contrario ſenſu vult tex.quòd ſi non ſunt ritè producti,poſſunt denuo ijdem,vel alij produci,& ꝗa iſtud pendet ab intellectu illius clem.volui videre omnes Cano.ibi,& inuenio,quòd plerique formantes ibi iſtam opinio. dicunt,quòd illa clem. debet intelligi, quando partes non viderunt dicta teſtium,vel dicta non ſunt publicata,ſed ſi eſſent publicata,& viſa,tunc non poſſunt amplius teſtes produci. ita tenent ibi Zenzel.de Fantu.& Domin.Cardin.Flor. ſed Domi. Anton.de Butr.& Ioan.de Imo.ibi tenent cum illa glo. in verſ. ritè,quòd etiam ſi ſunt publicata dicta teſtium & nulliter,poſſunt nedum illi,ſed etiam alij produci, non tamen reſpõdent ad contrarium.Idem tenet Domin. Ioan. de Lignano Doctor Mediolan.ſolennis, quòd quando prima fuit nulla, non eſt timor ſubornationis,quia non eſt præſumendum, quòd animo ſubornandi producti fuerint,vel aliter reſpondet ibi Domin. Ioan.de Ligna.& ſequitur Domin.Cardin.Floren. quòd quando teſtes ſunt nulliter producti, poſſunt denuo produci, vt ſuppleatur prima depoſitio,& non vltra,quod dicit Dominus Cardin.eſſe not.verbum.Poſſet etiam dici,quòd non debet ſumi argumentum à contrario ſenſu, ſed non dico, quia verba non ritè producti,nihil importarent.¶ Secundò in cõtrarium pondero facere illud,quod tenet idem Barto.in dicta Authen. atqui ſemel.in quinta colum.in verſicu. quæro quid ſi publicatiꝰ iſta.vbi tenet,quòd publicatio,quæ fuit nulla, tamen impedit teſtes de nouo produci,niſi reſpondeas, quòd illud dictum Barto.ſit falſum, & illud reprobat Bald. ibi in 2. colum. & in l.ſi quis teſtibus.in 3.colum.C.de teſtibus. Limita deciſionem Barto.prout not.declarat Dom.Cardi.Flor. poſt Ioan.de Ligna.in dicta clem.fina.in 1. colum. & reputat pulchrum dictum, quòd teſtes nulliter recepti poſſint iterum recipi, verum eſt,quo ad hoc ſolùm,vt ſuppleant illud, in quo fuit nul-

4 litas, non autem vt denuo poſſint deponere. ¶ † Vltimò per iſtum tex.dicunt Bald.& Ludouic.(& eſt valde quotidianum) quòd ſtatutum ſimpliciter diſponens debere coniunctos cogi ad compromiſſum,non intelligitur de primo compromiſſo tantum,ſed toties,donec lis finem accipiat,quia iſta fuit ratio huius ſtatuti.l.quamuis.in fin.ff.de arbi.Adde Bald.not. in l. veluti.§.hæc vox.& ibi Moder.ff.de eden. & in l. fideicommiſſa.§.ſi quis decem.per illum tex.ff.de lega. 3. & in l. ſi vt proponis.primo, in vlt.colum.C.quomodo,& quando iudex. Idem tenet no.Lud.Roman.in conſi.404.inci.In caſu propoſitæ conſultationis,videtur prima fronte dicendum vigore ſtatuti. & in l.prætor.§.hoc autem interdictum.ff.de ope.nou.nunc. & in l.2.in pen.char.ff.de re iudi.Raph.Cuma. in l. ſi cum dotem.§. 1.ff.ſolu.matr.Alex.in conſi. 212.incip. Viſo conſi. aliàs per me reddito,in 2.col.lib.2.item facit iſte tex.ſecundum Lud. Rom. hic in fi.quòd ſi nuncius ſemel citauit aliquem, & nulliter, ꝙ poterit denuo citare ſine alia commiſſione, per iſtum text. & text.in c.ex literis.de offi.deleg.nam nuncius non poteſt aliquẽ citare,niſi habuerit licentiam, & commiſſionem à iudice, ita Bal.& alij in l.fina.per illum tex.C.de exhibẽ.reis. latè Cano. in c.1.de iudi.in tantum,quòd alibi dicit no.Bar.in l. 1. per illum tex.C.de iure do.imp.(& aliud non dicit in illo titu.)quòd non valet generalis licentia data per iudicem citandi omnes debitores alicuius,ſed requiritur,ꝙ ſpecialiter nominentur, ſequitur Ang.in l.ſi.C.de edic.diui Adri.tollen.punctus eſt ergo. Pone,ꝙ iudex dederit commiſſionem alicui aliquem citandi, citatio fuit facta nulliter, an poſſet denuo fieri? & decidit Angel. quòd ſic.In glo.fi.in fi.reſponde ſecundum Doct. quòd in d. l. matrimonij. quæritur de iure nouo quærendo. hic autem de iure quæſito per acceptationem iuramenti, vt declaraui in text.

SVM-

S V M M A R I V M.

1 *An in iuramento veritatis deferendo possit pars petere tempus ad deliberandum.*

2 *An contra iuramentum possit excipi.*

LEX XXXIIII.

IVsiurandũ & ad pecunias. De omni re potest iuramentum deferri, & qui non est certus, quomodo iu-
1 ret, potest petere tempus ad deliberandum, quomodo iuret
hoc dicit.¶†Not. quòd in iuramento veritatis deferendo potest quis petere tempus, seu dilationem ad deliberandum. Et
dicit Pau.de Cast.ꝙ istud non est alibi in hoc titu. Intellige secundum Bar.quando acceptatum est iuramentum, alias secus.l.non erit.§.fi.s̃.eo.& ꝙ in hac lege iuramentum esset acceptatum, probatur in versi.remittendum. cùm remitti propriè
dicatur, quod acceptatum est.l.remitti.s̃.eo. Adde secundum
Bar.ꝙ idem est in iuramento calumniæ, quod licèt sit credulitatis, tamen potest peti tempus ad deliberandum, secundũ gl.
in l.2.§.quod obseruari.C.de iur.calum.Idem tenet Alb.qui dicit, ꝙ sic vidit in iudicijs practicari, quamuis referat Iaco.Butr.
tenere ꝯrium. Tu adde gl.contrariam in c.cum causam.in gl.
& ibi Bald.de iur.cal.Idem est in iuramento testis, s̃m Bald.in
rub.s̃.eo.in princ. quamuis dicat se non habere legem de hoc,
2 sed tu adde Bar.in l.eos.in vlt.col.ff.de falsis. ¶†Secundò pondera tex.ibi, non erit tutus per relationem.in contrarium videtur fortiter facere tex.in l.eum.§.1.s̃.eo.in cuius solutione Moder.laborant.Tu omissis duabus solu.Fulg. relatis per D. Alex.
Item omissa solu.Pau.de Castr.clarè responde, ꝙ isti text.non
sunt contrarij, sed diuersi:nam tex.in d.l.eum qui.§.1.loquitur,
quando creditor simpliciter iurauit sibi deberi Stichum, non
obstante iuramẽto potest opponi exceptio, ꝙ Stichus est mortuus, quia ista exceptio est compatibilis cum iuramento: sed
in hoc tex.erat dubium, an Stichus promissus viueret, vel ne.
Ideo si deferretur iuramentum creditori, & creditor iuraret
Stichum promissum viuere, hoc iuramentum præiudicaret
debitori, qui non posset amplius opponere istam exceptionẽ,
ꝙ Stichus sit mortuus, quia hæc exceptio est directò contraria iuramento, ergo per iuramentum intelligitur sublata.l.duobus.§.fi.supra eo.Vel secundò potes respondere, quòd non esset tutus, quia saltem interim iur̃m esset præiudiciale, donec
probares eũ viuere, tamen p̃cedens solutio magis mihi placet.

S V M M A R I V M.

1 *Defensor, & procurator an cogantur iurare.*

§.Defensor. Defensor municipij habens mandatum potest iuramentum deferre, &
pupillus, procurator, vel defensor non coguntur iurare.hoc
dicit.Et in prima parte quale mandatum debeat habere defensor municipij, gloss. non declarat, sed dubitat, an æquiparetur
procuratori vnius priuati, in quo requiritur speciale mandatum, vel generale cum libera:an verò æquiparetur tutori, qui
censetur legitimus administrator, & sic à lege semper habet
mandatum generale cum libera.glo.in l.mandato generali, in
glo.fin.ff.de procu.Tu dic ex mente Barto.ꝙ si est electus a toto populo, vel à repræsentantibus totum populum, æquiparatur tutori, & consequenter censetur legitimus administrator,
quia quemadmodum tutor ideo censetur legitimus administrator, eo quia tutela est munus publicum, quod defertur inuito.Instit.de excus.tuto.in prin.idem est in isto munere defensoris publici.l.munerum.§.defensores.ff.de mun.& hono.Ideo
à lege censetur habere mandatum generale cum libera. l.præses.vbi Doc.no C.de transa. secus quando defensor municipij
eligeretur à syndico, quia si munus non esset publicum, censeretur tanquam procurator priuati.l.item eorum.§. si actor. ff.
quod cuiusque vniuers. & tunc requireretur, quòd in specie
haberet mandatum speciale, ita declarant leges, quas allega.
1 Barto.licèt Ludoui.Roman.dicat, quòd nihil probent.¶†Not.
secundò, quòd procurator, & defensor non compelluntur iurare, intellige verum in iuramento decisiuo totius litis, vel partis.secus in iuramento particulari positionum, vel alicuius interrogatorij.l.non solùm.in princip.ff.de procura.Ratio, quia si
negentur, non præiudicant parti, quia potest postea probare.
Item adde ad hunc tex.quòd secus est in tutore.l. cum etiam.
C.eodem, gloss.& Docto.in l.videamus.in princip. infra titu.1.
Et ratio diuersitatis est, quam glo.secundo loco assignat, quia
procurator, vel defensor nõ cogitur anceps subire periurium,
quæ ratio cessat in tutore, qui in dubio præsumitur scire, secũdum Barto.in d. l. videamus. in princip. vel melius dic, quòd
procurator, vel defensor ideo non coguntur iurare, etiam si
sciant veritatem, cùm aduersarius possit cogere principalem.
l.generaliter.§.his de præsentibus.C.eod.hic alleg.per Bart.quæ
ratio cessat in tutore, cùm pupillus cogi non possit, vt est gloss.
in l.iusiurandum.§.1.in gl.magna.& ibi Pau.de Cast.& Mod.s̃.
eo.¶Vltimò no.ex hoc tex.secundum Pau.& Alex. quòd mãdatum etiam vniuersitatis non censetur insufficiens, quamuis in eo non concedatur potestas iurandi. Iason.

S V M M A R I V M.

1 *Volens deferre iuramentum cogitur de calumnia iurare: idem & in l.si actor.infra eod.*

2 *Si sit conuentum de stando de damnis, & interesse dicto creditoris absq; iuramento, tamen creditor tenetur iurare.*

3 *Si sit petitum iuramentum calumniæ, & non præstitum, processus est nullus.*

4 *Iuramentum calumniæ remittitur parenti, & patrono.*

5 *Qualis debeat esse forma iuramenti, si est dubium, remittitur iudicis arbitrio.*

6 *Eodem modo si partes discordant in electione consultoris.*

§.Qui iusiurandum. Deferens iuramẽtum debet prius
iurare de calumnia si petatur, nisi sit patronus, vel parens, &
quando dubitatur de forma iuramenti, committitur arbitrio
1 iudicis.hoc dicit vsque ad §. ait prætor. ¶†Nota primò, quòd
deferens iuramentum tenetur de calumnia iurare, si petatur.
Adde istud etiam procedere post acceptationem iuramenti,
aliàs habetur pro remisso.l.si non fuerit. infra eodem. Eodem
modo, qui facit positiones, debet iurare, quòd credit eas esse
veras, aliàs non tenetur pars respondere. Ita singulariter Bald.
in cap.in pertractandis.de iur.calum.per glo. quam ad hoc reputat singularem in l.1.in gloss. magna. in fine. C. de confess.
2 ¶†Eodem modo, si in instrumento conuentum sit, quod de
damnis datis credatur simplici dicto* creditoris absque iuramento, tamen creditor tenetur iurare de calumnia, si reus petat, secundum Bald.in c.cæterum.de iur.calum. Ratio secundum eum, quia licèt iuramentũ de veritate possit remitti con
sensu partium.l.remitti.s̃.eod. & c.tuis.de test.secus est in iura-
a mento calumniæ. [a] d.c.cæterum.¶†Item adde, quòd si petitũ
3 sit iuramentum calumniæ, & non sit præstitum, processus redditur vsque retrò nullus.d.l.2.§.sed quia veremur.& c.1.de iur.
calum.Ideo cauti aduocati, quando respondent libello, & negant narrata, prout narrantur, postea petunt in fine iurari de calumnia, nec vlterius insistunt, vt si postea omittatur, reddatur
totus processus nullus, secundum Iacob. Butr. in d. §. sed quia
veremur.Imol.& Alexan.in l.qui bona.§.si alieno.ff.de damno
infect.Dom.Mathes.in not. 65.& sequen. Et non valeret consuetudo, vel statutum, quòd iuramentum calumniæ posset expressè remitti.capitu.constitutus.de fideius.& dicto cap. cæterum.de iur.calum. Potest tamen quandocunque ante conclusionem in causa præstari, & sufficit. gloss.est not. in cap.ex literis.extra eo.facit cap.1.de iur.calum.in 6. imò plus etiam post
conclusionem in causa potest ex officio iudex istud iuramentum calumniæ inuita parte recipere, secundum Bald. in l.1. in
vlti.col.& in l.2.§.sed quia veremur.C.de iur.calum. ¶ Limita
prædicta duobus not.modis. Primò, nisi iuramentum calumniẹ petatur, postquam actor plenè probauit intentionem suã:
nam si non præstat, processus nullus non redditur.Ita no.Bald.
in cap.2.in 2.colum.de proba.per illum tex.& dicit non reperiri alibi sic expressè.Sed tu caue, quia ille text. loquitur in iuramento veritatis, ꝙ est frustratorium, postquam quis plenè probauit, sed nos loquimur in iuramento calumniæ. Secundò limita, quando petitum est à iudice, si non præstetur, processus
nullus redditur, secus si sit petitum à sola parte. Ita mirabiliter
tenet Bald.referens se ita in facti contingentia consuluisse in repet.l.2.in 2.quæstio.supra eod. & pro eo multum stringit text.
in l.de pupillo.§.qui opus.ff.de ope.nou.nunc.tamen Bart. ibi,
in 1.oppo.vult contrarium, & Bar. & alij in d. §. sed quia veremur.& prædicti Doc.qui ponunt cautelam superius relatam.
4 ¶†Not.secundò ex hoc tex. quòd iuramentum calumniæ re-
mittitur

ADDITIO.

a ¶Secus est in iuramento calum. Adde Bal.in l.1,§.1.ff.de fer.

* Et no.Mathes.sing.65.Cæpol.caut.119.Ias.in l.1.nu.11.sup. de fer. in l. si quis quempiam.nu.2.ff.si quis caut.in l.cum quid.2.lec.nu.19.si cer.pet.Prac.Pap.tor.lib.act.real.ver.per iuramentum calum.vbi dixi. MASVER.

mittitur parenti,& patrono.concordantiæ ſunt in gloſ.Ratio
eſt,quia eorum perſona debet ſemper ſancta,& honeſta vide-
ri.l.licèt.& l.bonorum.ff.de obſeq.à lib.Secus eſtècontra,cùm
ceſſet prædicta ratio,ſecundum And.de Piſis.Ray. Alb. Fulg.
& Alex.in l.ſi patronus.ſ.eo.Bal.& Iac.Alua.in c.1. in §. in qui-
bus.de conſue.recti.feu. & Alb.& Sali.hic, quamuis contrariũ
teneant Gul.& Bar.Adde Bal.in lect.antiq.& Raph.Fulg.hic,ꝑ
tex.in d.§.in quib.Cui reſponde, quòd ideo vaſallo remittitur
iuramentum calumniæ propter iuramentum fidelitatis,quod
5 præſtitit, vt ibi in gl.¶†Vltimò not.in ver.ſi de qualitate, quòd
quando dubium eſt inter partes, qualis debeat eſſe forma iura
menti,remittitur arbitrio iudicis,quod facit ſecundum Antiq.
& Bart.quòd quando contentio eſt ſuper forma puncti mittẽ
di ad conſultorem , debet iudex formare , prout etiam tenet
Bar.in l.in venditione.§.fi.per illum tex.de bon.auth.iudic.poſ.
& l.duo.in fi.ff.de re iudi.& in l.2.C.de rela.Facit tex. in l. fin. in
verſi.electione.& ibi Salic.Fulg.& Pau.de Caſt.ad hoc not.C.
de iudi.Idem tenet Bal.in l.de die.in fi.prin.per illum tex. ff.qui
ſatiſd.cog.Spe.in tit.de requiſitione conſilij.§.1.verſic.ſcias igi-
6 tur.¶†Eodem modo ſi partes a diſcordant in electione con-
a ſultoris,debet iudex eligere,ſecundum Bar.in l.1.§.1.per illum
tex.ff.de ven.inſpi.& in d.l.in venditione.§.fi.¶Eodem modo,
ſi partes diſcordent circa capitula,ſecundum Bal.in c.per tuás.
in 3.colum.de proba.¶Eodem modo,ſi ſtatutum diſponat,ꝙ
minores, vel mulieres non poſſint contrahere ſine conſenſu
propinquorum,& propinqui diſcordent , ſtatur arbitrio iudi-
cis,ſecundum Bal.& Lud.Ro.hic,& Bar.in l.fi.in vlt.colu.ff.de
appel.reci.Bar.& Mod.in l.ſi cum dotem.§. eo autem tempo-
re.ff.ſolu.matrim.Bal.in l.viduæ, & in l.in coniunctione. C. de
nup.& in l.1.in vlt. col. C. qui admitti.& in l.cum ſententia. ad
fin.C.de ſent.& in rub.de contrahen.empt.in pen.q. vbi ſingu-
lariter limitat iſtam concluſionem Doctorum, vt procedat,
quando ſtatutum ſolùm requireret conſenſum propinquorũ,
tunc eis diſcordantibus recurritur ad iudicem,ſecus vbi ſtatu-
tum requireret in contractu minorum, vel mulierum conſen
ſum conſanguineorum,& iudicis , quia tunc ſi conſanguinei
diſcordarent,non ſtaretur arbitrio iudicis, imò plus per iſtum
tex.decidunt Bal.& Lud.Rom.hic,quòd ſi executores deputa
ti à teſtatore ad diſtribuendum bona inter pauperes , diſcor-
dent,quòd electio liberè deuoluitur ad Epiſcopum, ſed errãt,
cùm ſolùm Epiſcopus poſſit approbare quos vult ex electis.
c.fi.cum gl.de teſti.in 6.Et ita tenet,& melius ipſemet Bal.in d.
l.viduæ.& in l.id quod pauperibus in 2.col.C.de epiſ.& cler.&
in l.cum & magiſtratus in 3.col.C.quando prouoc.non eſt ne
ceſ.¶Capio gloſſ. magnam,quam diuide in tres partes, prout
tria notabilia colligit ex tex.De primo adde tex.in c.1.in 2. re-
ſpon.de iure calum.in 6.In ſecundo,dic melius, vt per Bart. &
Docto.hic in Auth.hoc ſacramentum.C.de iur.calum.In ter-
tio Fulg.dubitat propter tex.generaliter loquentem in §.fin.in
Auth.de his qui ingre.ad appel.col.5.Tu reſponde,ꝙ lex noua
generaliter corrigens non intelligitur corrigere in perſonis ſpe
cialibus,in quibus lex antiqua aliquid ſpecialiter diſpoſuit , vt
eſt gl.in l.ſciendum.in prin.in glo. mag. ff. qui ſatiſdat.cog.vbi
Bar.& alij ad hoc notant,& ibi dixi.

A D D I T I O.

a ¶Si partes. Adde, quòd eodem modo in probandis confinibus , vbi vtraque
pars æque probauit,eſt in arbitrio iudicis,quam partem velit obtinere.Bal.
conſi.352.verba principis.col.2.lib.3. BELLOT.

S V M M A R I V M.

1 *Reus cogitur iurare,aut referre.*
2 *Caſus,in quibus iudex poteſt denegare audientiam.*
3 *Differentiæ inter eum,qui defert,& eum qui refert.*
4 *Quando iuramentum poſſit aliter referri,quàm delatum ſit.*

§. Ait prætor. Reus, cui iuramentum defertur,
cogitur iurare,vel referre,aut ſol-
uere:& actori,cui iuramentum refertur,non iuranti iudicium
denegatur,& referens iuramentum nõ compellitur de calum-
nia iurare: Et aliquando ex cauſa iuramentum aliter refertur,
1 quàm delatum ſit,hoc dicit vſque ad §.fin.¶†No.ex tex.regu-
lam,quòd reus,cui iuramentum defertur,cogitur vel iurare,
vel referre,vel ſoluere,& in hoc habet electionem,prout regu
lariter in alternatiuis electio eſt debitoris.l.plerunque.in fi.ff.de
iure dotium.Et licèt iſte text. loquatur in reo , tamen idem eſt
in actore,per l.manifeſtæ.ĩ.eod. vbi multa videbis ad limita-
tionem huius regulæ.Iuxta iſtam regu.poteſt dubitari, nunqd
iſta regula procedat etiam ſi actor nihil penitus probauerit,vt
deferat iuramẽtum reo,& reus teneatur iurare,vel referre, vel
ſoluere.Iſtum paſſum tangit Pau.de Caſt.& dicit,quòd non re
perit bene declaratum à Doctoribus , & reſeruo plenè exami-
nandum in l.admonendi.ſuper glo. in verbo,exacto, vbi con-
gruenter cadet.ſ.eo.& in l.manifeſtæ.ĩ. eod. Dicunt Oldrad.&
Alb. hic in fin.quòd reus,cui iuramentum defertur ab actore,
poteſt petere prius ſibi dari libellum antequam iuret, vel refe-
rat,per regulam.l.1.in prin.ff.de eden. & Authen. offeratur. C.
de lit.conteſt.quæ deciſio fortis eſt,& mihi dura videtur, quia
nimis euidens eſt calumnia rei,cùm actor velit ſtare iuramen
to ipſius,ſi petatur ſibi offerri libellus.Bene verum eſt, quòd ſi
reus dubitat,poteſt petere dilationem ad reſpondendum , vt
ſ.ead.l.in prin.Secundò moueor,quia regula iſtius tex. nõ po
teſt ad hoc reſtringi,cùm ita procedat in iuramento extraiudi
ciali,ſicut in iudiciali,& in extraiudiciali non requiritur libel-
lus.Iſtud tamen an iſte tex. procedat in extraiudiciali , non fir-
2 mo,dicam in l.manifeſtæ.ĩ.eod.¶†Secũdò nota ibi, iudicium
prætor non dabit,caſum in quo iudex poteſt denegare audiẽ
tiam. Addit hic Alber. quoſdam alios caſus,de quibus tu vide
glo.in c.in nomine Domini,circa fi.in ver.audientia.23.diſtinc.
Inter cæteros nota,quòd propter contumaciam actoris iudex
poteſt ei denegare audientiam non ſolùm in illa cauſa,in qua
eſt contumax,ſed etiam in omni alia cauſa,glo.eſt no. in l. ſed
& ſi per prætorem.§.ſed ſi cum decreto.ff.ex quib. cau. maio.
de qua facit feſtum Bal.& reputat multum ſingularem in ca-
pitu.grauis.in 7.col.de reſti.ſpol.& in c.1. in 6. colum. C. de re-
ſcrip.& in c.cum veniſſent.in 3.col.de iud. vbi plus dicit per il-
lam gl.ꝙ etiam poteſt mandare alijs iudicibus,ꝙ eum non au
diant.illam glo.limitat Bal.in l.conſentaneum. C. quomodo,
& quando iudex.in 6.col.in ver.deinde ad euidentiam premit
to:dummodo talis denegatio in alijs cauſis ſit inter eaſdẽ per-
ſonas,& idem dicit Bal.in c.fi.de mu.per.Sed idem Bal.contra-
rium tenet in d.c.grauis.in 7.col.Secundò limitat no. Bald. in l.
1.§.fi.ff.ſi quis ius dicen.non obtemp.in lect.antiq.per glo.ma-
gnam ibi,circa medium , quòd propter contumaciam poteſt
etiam in alijs cauſis interdici audientia, verum eſt ad tempus,
ſed non in perpetuum,& ſequitur Dom.Alex.ibi.in 4. colum.
3 ¶†Tertiò nota in ver.ſed nedum,duas differentias inter eum,
qui defert iuramentum,& eum qui refert : nam primus tene-
tur iurare de calumnia.ſecundus non. Item primus poteſt re-
ferre,ſecundus non.& ideo per hunc tex.dicunt Bar. & alij. in
l.fi.ff.quod quiſque iur.quod ille,qui impetrauit iudicem dele-
gatum,licèt poſſet reconueniri in omnibus alijs cauſis , tamen
ipſe non poteſt poſtea reum vltra reconuenire, & ita tenet gl.
in Auth.& conſequenter.in glo.2.& Bar.ibi in 4.col. C.de ſent.
& interloc.omn.iud.Spec.in titu.de recon.§.1.verſ.item pone
impetraſti.& in §.nunc dicamus.verſ.fi.Bal.in c.cum veniſſent.
4 in 3.col.de iu.Ang.& Lud.hic.¶†Vltimò no.in verſ.non ſem-
per,ꝙ ex cauſa poteſt iuramentum referri aliter quàm delatũ
ſit. Vltra exempla gl. exemplifica in Iudæo , & Chriſtiano, vt
hic per Bar.Vnde per iſtum tex. dicunt Bal.& Lud. hic , quod
ſtante ſtatuto,ꝙ poſitionibus debeat cum iuramento ſimpli-
citer reſponderi, tamen ex cauſa poteſt reſponſio modificari.
Facit quod no.dicit Bal.in l.1.in princ.C.de ædi. actio.ꝙ quan
do iudex videt,quod reus ſimpliciter reſpondendo poſſet cir-
cumueniri,poteſt admittere modificatam reſponſionem,quic-
quid teneat Bal.in l.iubemus. C.de appel. de quo per Imol. &
Moder.in l.1.§.ſi quis ſimpliciter.ff.de verbo. oblig.& quæ not.
ſcribit Imo.& Gemin.in c.cupientes.in prin. in verſ. indignan-
tium.de elect.in 6.& referam opportunè in l.manifeſtæ.ĩ.eod.
vbi quærunt,Pone,vnus ſocius mutuauit ſecretè , & amicabi-
liter ſocio decem ducatos.iſte etiam ſecretè ſine teſtibus reſti-
tuit,poſtea ille,qui mutuauit facit ſocium citari coram iudi-
ce,& petit decem ducatos,quos ei mutuauit, & dicit, ego vo-
lo ſtare iuramento tuo, dicit ille, ego volo etiam poſſe iurare,
ꝙ ſi mutuaſti,tibi reddidi.Dicunt Doctores,quòd aliàs nõ co-
gitur iurare,niſi poſſet iurare ſe reddidiſſe.facit ẽt., quod dicit
Bal.in l.1.in prin.C.de ædil.edi.vbi quærit,ſtante ſtatuto,quod
quis teneatur rñdere poſitionib.ſimpliciter. Pone,facis poſitio
nem,ꝙ vendidi iſtum librum ego rñdeo,verum eſt , ꝙ vendi-
di,ſed eum vendidi pro quinquaginta ducatis.Dicit actor,non
quæro de quinquaginta ducatis,quæro ſolùm , an vendideris.
dicit ille,ſe non velle reſpondere , niſi poſſit etiam reſpondere
pro quo pretio,& dicit Bal.ꝙ debet poſſe rñdere ſuper pretio,
quia aliàs poſitio eſſet captioſa,& de iſta dictione ſimpliciter,
Lud.Rom.hic ponit plures deciſiones , non eas tamen refero.
¶Glo.primò ponit,& ſoluit.Secundo remouet aliud contra-
rium.Secunda ibi,ſed aliud eſt referre,vt hic.¶In eadem gl.ibi
ſolu.ſpeciale in illa actione.Tene ex glo.ſolu. ad primum con
trarium in.ea formatum , ex qua habes magnam limitationẽ
ad regulam huius tex.vt non procedat in actionibus turpibus,
vel

vel famosis descendentibus ex delictis; in quibus reus cogitur præcisè iurare,& non potest iuramentum referre. quam gl. restringit Bar. hic post Pet. de Bellaper. vt procedat in actione famosa, in qua reus melius scit veritatem, quàm actor, secus si actor equè bñ sciret. idē no. Bald. hic in lec. antiq. Fulg & Alex. hic.& Bar. in l. lex Cornelia. §. hac lege. per illum text. ff. de iniu. & in l. Marcellus. §. fi.& ibidem Alb.& Raph. Cuman. ff. rerum amo. Ant. de But. in c. fi.& ibi latius Panor. in 5. colu. extra eod. Tu tene indistinctè cum gl. per tex. clarum in d. c. fi. in vers. nec liceat conuento actione famosa iuramentum referre. Et dicere, quòd in illo text. actor nesciret diceret veritatem; ridiculum est. Secundò, quia leges allegatæ per Barto. nihil probant. nam d. l. lex Cornelia. §. hac lege, solùm dicit quòd in actione iniuriarum actor potest deferre iuramentum reo, nunquid autem reus possit referre, in illo tex. verbum nullum. Nō obst. generalitas. l. delata. C. eod. quia responde, quod fallit in actionib. famosis, per tex. clarum in d. c. fi. in ver. nec liceat. & d. l. Marcellus. §. fi. cum duab. ll. seq.& ita cum glo. tenent Mar. Sili. Odoff. Alber.& Lud. Rom. hic,& Alber. in proximo. §. In fi. glo. id, qđ respondet glo. ad l. generaliter. nihil est. Tu responde, quòd regula text. nostri limitatur hodie, & declaratur per istum text. nisi ex iusta causa velit recusare, & quæ sit iusta causa, dicetur in l. manifestæ. infra eodem.

SVMMARIVM.

1 *Quid sit absoluere diffinitiuè, vel ab obseruatione iudicij, & nu. 2.*
3 *Cautela, quòd officialis iudex prius soluat, antequam condemnetur.*

§. Cùm res. Iste. §. secundum Bar.& Angel. ponit practicam. §. præcedentis.& secundū Pau. de Cast. est infrascatus, quia inordinatè procedit. Pro cuius intelligentia fac duos casus: aut actor defert iuramentum reo,& de isto tex. ponit tres decisi. nam si reus iurat, debet absolui, si non vult iurare, sed referre audiendus est: si noluit, nec iurare, nec referre, tunc si vult soluere antequam condemnetur, iudex debet eum absoluere, aliàs non soluentem condemnare,& iste tertius casus est in versi. reum si soluat. ¶ Secundus casus principalis est, quando reus defert iuramentum actori, & tunc tex. ponit duas decis. Prima est, quòd si actor iurat, debet index condemnare reum,& ista ponitur ibi, & si actor iuret. Secunda decisio est, quòd si actor, cui iuramentum refertur, non vult iurare, reus debet absolui, & ista decisio ponitur in fine. ibi, vel ex relatione, & verè litera inordinatè procedit, & deberet text. stare sic. Cùm res in iusiuran. dimissa sit, iudex reum iurantem absoluet, referentem audiet, nolentem autem nec iurare, nec referre, si soluat, absoluit, non soluentem condemnat. Isti sunt quatuor casus in reo. In actore sequitur litera,& si actor iuret, condemnet reum, non iurante autē actore ex relatione sibi facta, absoluet reum, hoc dicit in summa. Qñ causa dimittitur decidenda iuramento, in tribus casibus absoluitur reus, si iuret, si soluit, si referat iuramentum,& actor non velit iurare, hoc primo,& duobus casibus condemnatur reus, si neutrum ex dictis tribus faciat, vel si actor iuret. hoc dicit not. iste tex. ¶ Capio gl. in ver. absoluet. ista gl. subaudit ad text. absoluet. s. ab obseruatione iudicij. quid mouerit gl. ad ita declarandum pro introitu, vt glo. declarem, opp. sic, postquam reus cōuentus iurauit, clarum est, ꝙ habet exceptionem perēptoriam iuramenti. l. nam & postea. in princ. supra eo. †Sed 1 natura exceptionis peremptoriæ est, ꝙ facit reum absolui a iudice simpliciter à petitis, tot. titu. ff. de excep. ergo videtur, quòd postquam reus iurauit, ꝙ deberet diffinitiuè absolui à causa, non autem ab obseruatione iudicij, vt dicit glo. & quid sit absoluere diffinitiuè, & quid ab obseruatione iudicij, dic quòd diffinitiuè est, quando absoluit diffiniendo id, quod petitur, non esse debitum,& effectus est, quia si sententia transit in rem iudicatam, non potest amplius contra absolutum aliquid peti. 2 †Absoluere ab obseruatione iudicij, est, quando absoluitur ab instantia,& tunc actor posset denuo agere, nec posset opponi exceptio sententiæ, nisi quo ad expensas, & sic per argumentum supra factum redeundo ad propositum videretur, ꝙ debeat potius absolui diffinitiuè,& non ab obseruatione iudicij. Et est aduertendum, quòd ista glo. potest cadere super duplici verbo tex. si sit in primo verbo absoluet, malè dicit, quia quando reus iurauit, debet absolui diffinitiuè, nisi salues gloss. vt dicunt Iaco. But. Alber. Bar.& alij communiter, quòd exceptio peremptoria iuramenti potest opponi ad impediēdum litis ingressum,& tunc iudex non potest absoluere diffinitiuè, sed ab obseruatione iudicij, sed si exceptio peremptoria opponitur ad merita causæ, debet absolui diffinitiuè,& iudex debet diffinire, eum nihil debere. Ista tamen saluatio non potest conuenire glo. nostræ. quicquid dicant Alber.& Fulg. hic, quia nō potest dici, ꝙ esset opposita ante litis contestationem, cū nondum esset iuratum, debet ergo esse super secundo verb. quando reus soluit antequam feratur sententia, quia cùm per solutionem prius fuerit sublata omnis obligatio & actio, non potest absolui diffinitiuè. secundum Bar. *& communiter Docto.* hic. quicquid teneat Fulg. per quatuor fundamenta, quibus respon 3 det. D. Alex. hic. †Et ex hoc dicit Bar. se adinuenisse cautelam, & practicam. nam officialis condemnatus in syndicatu nō potest nec ipse, nec filij ad aliquod officium amplius aspirare, quod prius solueret antequam condemnaretur. Adde Bar. in l. infamem. in vlt. colum. ff. de publ. iud. & in l. ictus fustium. in 1. col. ff. de infam. latè Bal.& Ang. in l. si reus paratus. ff. de procura. Bal. in l. 1. in fi. per illum tex. qui bene probat. C. de dolo.& in l. ea quæ. in fi. C. de condi. indeb.& in l. quoniam. ff. de infam. D. Mathesi. in no. 84.& latius D. Bartho. Veronensis in caut. 27. vbi ponit alias tres cautelas post Bar.& Bald. in l. furti. §. qui alieno. ff. de infam. Item adde Bar. ꝙ etiam de iure communi condemnatus in syndicatu non potest amplius ad simile officiū aspirare. l. iudices, qui se.& ibi no. Bar. C. de dig. lib. 12.& l. si quis aliquid. C. de suscep.& arca. lib. 10. vbi glo. allegat plures concordantes, non dico de filijs, prout loquitur statutum Bartol. Vltimò habes hic tex. secundum Angel. quòd iuramentum non habet executionem paratam de iure communi, quia requiritur sententia, dixi in l. secunda, supra eodem,& ibi respondi ad istum text. tenendo opin. Barto.

SVMMARIVM.

1 *Prodigus non potest iuramentum deferre.*
2 *Iuramentum licèt habeat executionem paratam, tamen semper potest opponi de inhabilitate.*
3 *Qui habet declinatoriam fori, non cogitur iurare.*

LEX XXXV.

Tutor. Tutor pupilli in defectum probationū potest iuramentum deferre: prodigus autem deferre non potest, & qui non cogitur litigare, non cogitur iurare. hoc dicit. 1 ¶ †No. in vers. prodigus, rationem quare prodigus non potest iuramentum deferre, ita vt aduersarius cogatur iurare, quam rationem declara, vt in glo. Adde aliam rationem, quia qui non potest aliena re, non potest iuramentum deferre. l. iusiurandum, quod ex cōuentione. §. pupillus. supra cod. Sed ita est in prodigo, cui bonis est interdictum. l. is cui bonis. cum sim. ff. de verbo. oblig.& de tali prodigo debet intelligi iste tex. secundum Alb. & Ang. hic. Item intellige, nisi deferret cum authoritate curatoris, cū tunc æquipararetur pupillo. l. si curatorem habens. C. de in integrum restitutio. minorum. quo casu potest tamen restitui, si est læsus, vt est glo. in l. 2. C. de cur. fur. quam reputat singularē Bal. in cap. 1. de benefic. fratris. in vsib. feud.& in l. iubemus nulli. in princip. C. de sacrosanct. eccle.& in l. fina. C. in quibus cau. in integrum restitutio non est neces.& in l. si infanti. C. de iu. delib.& l. qui neque. vbi tex. ff. de rebus eorum. notant Docto. in l. Marcellus. ff. de fideiusso. Imo. in l. Imperatores. ff. de re iudic. & ego allego bonum tex. in l. dabimus. cum duabus. ll. seq. vel 2 tribus. ff. de priuileg. credito. ¶ †Nota secundò ibi, quam qui ad hoc sunt habiles. hic esse text. notabilem, quòd quamuis iuramentum habeat executionem paratam, vt dixi in l. secunda, supra eodem, adeo quòd omnis exceptio intelligatur exclusa. l. non erit. §. dato. supra codem, tamen istis non obstantib. potest semper opponi de inhabilitate personæ, quæ detulit iuramentum. Vnde Ludo. dicit, quòd solitus est allegare hunc tex. pro eo, quod Ioann. Andr. refert fuisse disputatum in additio. Specu. in titu. de sententia §. vt autem. circa principium, quòd stante statuto, quòd contra instrumentum guarentigiatum nulla possit opponi exceptio, tamen poterit opponi de inhabilitate personæ,& dicit Ludo. se mirari, quòd non alleget hunc text. Tu adde bene facere illud, quod decidit Barto. in l. 2. §. prætor ait, per illum text. supra qui satisdatione cogan. & ibi dixi. 3 ¶ †Vltimò not. in ver. fina. secundum Bald. & Pau. de Castr. & Ludo. Roman quòd qui habet declinatoriam fori, non cogitur iurare, nec respondere interrogationi iudicis, nec positionibus partis. Facit. l. si patronus. vbi Mod. supra codem, l. sed & si restituatur. §. ex quibus cau. ff. de iudic. ¶ Capio gloss. in versic. iudicio. ibi, sicut iudicium rem certam facit. gloss. æquiuocat, imò iudicium facit rem dubiam. l. quod debetur. ff. de pecu. eodem modo æquiuocat, dum subdit, quòd iudicium parit actionem in factum: nam intelligit de sententia, vnde tu dic iuramentum æquiparari iudicio, quia sicut iudicium interrumpit

terrumpit præſcrip.& perpetuat actionem,ita iuramentum. l. nam & poſtea.§.ſi is qui temporali.ſ.eod.

SVMMARIVM.

1 *Reus poſt acceptationem iuramenti poteſt petere, quòd actor iuret de calumnia.*
2 *Iuramentum habet vim ſolutionis fictæ.*

LEX XXXVI.

SI actor. Iuramentum reſtringitur ad eam cauſam,ſuper qua iuratum eſt.hoc
primo.Et deferens iuramentum,qui non vult de ca
lumnia iurare,remittenti ſimilis eſt. hoc dicit text.
1 cum l.ſeq.¶†Nota ex d.ſi non fuerit.ꝙ reus,qui acceptauit ſim
pliciter iuramentum, poteſt adhuc poſt acceptationem pete-
re;quòd actor,qui detulit, iuret de calumnia, & ſi actor recu-
ſet,habetur iuramentum pro remiſſo,& iſtud addit iſta lex ad
l.iuſiurandum,& ad pecunias.§.qui iuſiurandum.ſ. eo. Et pro
hoc facit ratio,quia iuramentum habet vim litis conteſtatæ.l.
nam & poſtea.§.ſi is qui temporali.ſupra eod.ſed per litis con
teſtationem non intelligitur remitti iuramentum calumniæ,
vt eſt gl.no.in c.ex literis.in gl.fi.extra eod.facit.c.1.de iuramen
to calumniæ.in 6.¶Capio gl.primam in verbo,ceſſabit,quam
diuide in tres partes.Primò declarat tex. Secundò opponit,&
ſoluit.Tertio per viam quæſtionis etiam opponit,& ſoluit.Se
cunda ibi,ſed contra ſupra eod.Tertia ibi, ſed nonne iuſiuran-
2 dum.¶In illa tertia adde ſecundum Bar.† ꝙ iuramentum ha-
bet vim ſolutionis,verum eſt fictè.Tu reſponde clarius,quam
reſpondeat glo.& Bar.illud quod dicitur, iuramentum habet
vim ſolutionis; procedit,quando iuramentum eſt præſtitum
ſuper debito principali, ſed hic non fuit præſtitum ſuper debi-
to principali,ſed ſuper acceſſorio,hoc eſt ſuper conſtituto,ſe-
cundum Alberic.& Fulgoſ.hic.

SVMMARIVM.

1 *Quis cogitur iurare,aut referre.*
2 *An iſta lex habeat locum in omni iuramento.*
3 *An iſta lex procedat etiam,quando actor nihil probauit.*
4 *Ficta confeſſio dicitur manifeſta.*
5 *Contumax in præſtando iuramentum habetur pro confeſſo.*
6 *Quæ ſint iuſtæ cauſæ recuſandi iuramentum.nu.7.*
8 *An iuramentum poſſit in parte acceptari,& in parte non.*

LEX XXXVII.

MAnifeſtæ. Iſta lex non pōt breuius ſum-
1 mari.¶†Not.ex iſto text.regu-
lam,ꝙ ille cui defertur iuramentum, cogitur iura-
re,vel referre, aliàs eſt in manifeſta confeſſione, &
iſta regula procedit tam ex parte actoris, quàm rei, vt hic per
Barto.& alios. Amplia regulam iſtius legis,vt procedat etiam,
quando ex diſpoſitione legis,vel ſtatuti aliquis grauaretur one
re probandi,tamen iſte poteſt deferre iuramentum. tex.habes
valde ſingu. in l.cum de indebito.§.in omnibus.ff.de probatio.
¶Circa iſtam regulam,& iſtum tex. formo tres quæſtiones ne
2 ceſſarias ad intellectum tex.¶†Primò quæro, in quo iuramen
to loquatur iſta lex,cùm habeamus tres ſpecies iuramenti, vt
per glo.in rub.ſupra eod. Reſponde, quòd non habet locum
in iuramento voluntario,ſeu extraiudiciali.l.iuſiurandū,quod
ex conuentione.in princ.vbi Bar.& Moder.ſ.eo.Pau. de Caſtr.
& Alex. hic. Item non habet locum in iuramento neceſſario,
quòd defertur in ſupplementum probationis, quia illud refer
ri non poteſt.c.fi.in prin.& ibi gl.& Docto.extra eod. Similiter
non habet locum in iuramento neceſſario,quod defertur con
tra doloſum.l.fi.vbi Doct.ĩ.de in litem iur. Concluditur ergo,
quòd iſta lex,& ſimiles reſtringuntur,vt ſolùm habeant locum
in iuramento iudiciali,in quo etiam aduerte,ꝙ locum nō ha-
bet,niſi poſtquam iudex expreſsè approbauerit delationem iu
ramenti.Nam ante talem approbationem iudicis,poteſt licitè
recuſari,ſecundum Bar.& alios hic,& Panor.in c.fin. extra eo.
3 ¶†Secundò quæro(& eſt ſubtile,& diſputabile dubium,) nun
quid iſta lex procedat etiam, quando actor nihil penitus pro-
baſſet,vt ſi deferat iuramentum reo,cogatur iurare, vel refer-
re,an verò licitè poſſit recuſare, cùm ſit in caſu abſolutionis,
& ſic victoriæ reportandæ?Spec.in tit.de iuram.delatione. §.1.
in ver.ſi autem actor.tenet,quòd tunc non habeat locum iſta
lex; ſed ꝙ actore nihil probante, reus ſine iuramento abſolui
debeat,per regulam.l.qui accuſare.C.de eden.cum ſimi.& per
tex. in c. fi. in verſ.ſanè.extra eod.vnde ſecundum eum iſta lex
debet intelligi,& limitari,quando deferens iuramentum aliqd
probaſſet,quamuis minus quàm ſemiplenè. Eandem opi. per
ſupraſcripta,& quædam alia non multum vrgentia tenet Pa-
nor.in d.c.fi.motus per l.in bonæ fidei. C. eod.Item quia etiam
iuramentum neceſſarium poteſt recuſari, quando actor nihil
probauit.c. fina.§.ſanè. extra eod. & dicit hoc eſſe notandum,
quia multi decipiuntur, intelligentes ſimpliciter iſtam legem,
ita etiam tenet idem Panor.in cap.2.in vlti.not.de proba. Inue-
nio etiam,quòd iſtam opi.Spec.refert Bal.in repe.l.2. col.36.ſ.
eo.& inuenio,quòd illam tenuit Pau.de Caſt.in l.fi. C.de fidei-
commiſ. limitando in cauſa matrimoniali. iuxta not. per Ca-
noniſtas in cap. continebatur. de deſpon. impub. Contrariam
a opin. a tenet Pau.de Caſt.hic,& plenius in l.iuſiurandum,& ad
pecunias.§.ait prætor.ſupra eod.vbi dicit, quòd Docto. noſtri
malè declarant iſtum paſſum.Idem tenet Pau.de Caſt.in l.ad-
monendi.in 12.colum.ſupra eodem,& in l.fi.C. de fideicom-
miſ.motus,quia licèt in iuramento neceſſario, quod defertur
à iudice in ſupplementum probationis,vel in iuramento pur-
gationis,niſi actor ſemiplenè probauerit,reus non cogatur iu-
rare.d.c.fi. tamen quia defertur à parte,etiam ſi actor nihil pro
bauerit,habet locum iſta lex,quia hoc nō videtur iniurioſum,
cùm poſſit iuramentum referre, vt reſpondet Iuriſconſult. in
l.iuſiurandum & ad pecunias.in 2. reſpon. Quæ ratio ceſſat in
iuramento neceſſario. iſtam opi.tenet Alex.hic,referens Bald.
idem tenere in lect.antiqua, motus, quia quamuis actor nihil
probauerit,tamen ſi reus eſt de veritate informatus,ſibi eſt tur
pe non iurare,aut ſaltem non referre,& ſic militat ratio huius
legis.Adde pro iſta opi.bene facere tex.in l.generaliter.§. 1.ver.
omne igitur.C.eod.qui vult iuramentum iudiciale poſſe præ-
ſtari in initio,ergo antequam aliquid probatum ſit,& ita per il
lum tex. tenet Alb.de Roſ.poſt Iac.de Rau.in l. in bonæ fidei.
in pen.colum.C.eod.& in d.l.admonendi.niſi reſpondeas,ꝙ il-
le tex.loquatur,quando ſponte defertur. eandem opin. tenet
Franc.de Are.in cap.2.in 2.not.de proba.per tex.in l.fin.in 2. re-
ſpon. C. de fideicommiſ. vbi ſecundum eum eſt caſus clarus,
ꝙ vbi nullus adeſt teſtis,& nulla probatio ex parte actoris,po-
teſt actor deferre iuramentum iudiciale, & tenetur reus illud
ſubire,& quòd ibi nulla eſſet probatio, patet, dum text.dicit,
nulliſque teſtibus, nulliſque alijs aduentitijs probationibus requiſitis.
Secundò adducit tex.in l.tutor.in princ. ſupra eod. qui tamen
loquitur quo ad præiudicandum pupillo, ſed an aduerſarius
poſſit cogi ſubire,tex.ille non vrget.Tertiò mouetur per tex.in
d.l.generaliter.§.1.inducendo, vt ſupra induxi. Tu vltra alios
pro iſta ſententia adde facere tex.in dicto cap.2.ad fi.de proba.
vbi dicitur,ꝙ ad huiuſmodi iuramentum deuenitur,cùm alię
probationes deficiunt,tamen de illo tex.nō multum curo. ſed
pondero alium tex.qui fortius ſtringit in l. cum de indebito.§.
in omnibus.ff.de proba.vbi eſt fortior tex.ꝙ etiam quando eſt
præſumptio contra actorem,per quam præſumptionem gra-
uatur actor onere probandi, tamen poteſt actor omittere p̄-
bationes,& deferre iuramentum reo,& ille tex. mihi multum
ſtringit.Tamen pro prima opi.facio duo fundamenta. Primū
eſt, nam quando actor plenè probauit intentionem ſuam, &
ſic eſt in caſu ſententiæ obtinendæ, ſi reus ei deferat iuramen-
tum,poteſt illud recuſare, nec valet conſuetudo in contrariū.
d.cap.2.ergo eodem modo in caſu contrario, quando actor
nihil penitus probauit,& ſic reus eſt in caſu obtinendæ ſenten
tiæ,debet poſſe iuramentum recuſare, vt contrariorum eadē
ſit diſciplina.l.1.ff.de his, qui ſunt ſui vel alie.iur.& quia actor,
& reus ſunt correlatiua, & inter eos debet ſeruari æqualitas.l.
fin.C.de fru.& li.expen.l.petendæ.C.de temp.in integ.reſtit.&
ſtatutum in vno debet intelligi ſtatutum in alio.l.fin.& ibi no.
Bar.C.de indi.vidui.tollen. cum concor. ibi ſignatis. præcipuè
cùm fauorabiliores ſimus reo, quàm actori. l. Arrianus. ff. de
actio.& oblig.l.fauorabiliores.ff.de reg.iur.cap.ex literis.de pro
ba.¶Nec obſt. fundamentum Dom.Alex.inquantum dicit,ꝙ
quamuis actor nihil probauerit, tamen ſi reus eſt de veritate
informatus, militat ratio huius legis, quia turpe eſt reo nolle
iurare,nec referre,quia dico, ꝙ iſta ratio fortius militat ex par-
te actoris,qui plenè probauit,& ſcit veritatem,& dēt cum ma
iori fiducia iurare,& tamen poteſt recuſare.d.cap.2.ergo idem
ex parte rei.Secundò moueor per tex.in d.l.fi.in 2.reſpon.C.de
fideicommiſ.quem tex.licèt Dominus Franciſ. de Aret. pro ſe
inducat, puto ad oppoſitum ſtringere; nam cùm ibi ſit caſus
ſpe-

ADDITIO.

a ¶Contrariam opi.Adde,quòd hanc ſequitur Dec.in c.ſicut.col.3.in fi.de pro
ba.vbi Doc.in apoſt.Prac.Pap.for.iuramenti à parte parti.ver. dicit,& pro-
teſtatur.vbi dixi,& fac.quæ ſcribit Rip.in l.admonendi.nu.56.hoc titu.Boer.
q.95.Nat.conſi.35. MASVER.

ſpecialis,quando teſtator nullos voluit teſtes adhibere,ſed cre
dere fidei hæredis, quòd tunc hæres,cui (deficientibus proba-
tionibus) defertur iuramantum iudiciale,cogatur illud ſubire,
ergo in alijs in contrarium eſt ius commune.Quòd autē text.
ille loquatur in caſu iſto ſpeciali,clarè patet per text. in §.fina.
Inſti.de fideicom.hære.& ita declarat Barto.in l. nemo poteſt.
in 1.col.& ibi Imo.& Moder.ff.de leg.1.& Bar.in d.l.fin.in ſecū
do intellectu.& in l.poſt legatum . in priu.in 3.colum. in verſi.
item opponitur.dicitur hic,nō obtinuit.ff.de his quib. vt indi.
Et ſic ex prædictis vides hunc paſſum eſſe diſputabilem , & ꝙ
facilè eſſet vtranque opi. ſuſtinere. Tamen iſta ſecunda opinio
plus placet,pro qua adduco etiam infraſcripta, & primò text.
in d.c.fin.§.ſanè.extra eod.vbi dicit tex. etiam ſi in probatione
defecerit.Et licèt reſpondeatur per omnes, quòd ille text. non
loquatur in iuramento iudiciali,ſed in neceſſario , tamen ego
tripliciter induco illum tex.quòd loquatur in neceſſario,vel ꝙ
loquatur in omni iuramento.Nam debes ſcire,quòd tex. in il
lo.c.fi.primò ponit duas deciſiones,poſtea ponit. §. ſanè, tunc
arguo ſic:Aut vis,quòd verſ.ſanè,referatur ad ambo præcedē
tia,& tunc erit caſus,quòd in iuramento iudiciali, etiam quan
do actor nihil probauit,poteſt deferri iuramentum.Aut vis,ꝙ
referatur ad proximiora,& tunc referetur ad iuramentum iu-
diciale.Secundò induco,dum text. dicit , omnino,& dico ſic,
nam iuramentum neceſſarium eſt duplex.aut enim eſt in ſup
plementum probationis,& de hoc non pōt loqui, quia actor
nihil probauit:aut eſt iuramentum neceſſarium purgationis,
& de iſto non poteſt loqui , quia habet locum, quando actor
aliquid probauit. tunc enim defertur reo ad purgandum illā
ſuſpicionem,ſed cùm tex.dicat, nil penitus probauit , ergo ni-
hil probatum erat,& quòd non loquatur de iuramento purga
tionis,probatur,nam text.dicit præſumptione verò pro acto-
re,& c.apparet ergo,quòd in ver.præcedenti non loquitur de
iuramento purgationis.Tertiò induco aliter illum tex. quia ſi
ille vellet dicere,quòd quando actor nihil probauit , reus non
debet ſubire iuramentum purgationis,tamen debet iurare de
veritate,certè illud eſſet vnum abſurdum,quia plus eſt iurare
de veritate,quàm de purgatione.Item pro iſta opinione addu
co tex.in l.ſi quis iuſiurandum.C.eod. dum text. dicit , *& cum
etiam deſperauerit* &c.nam dicitur ibi,quòd ſi detuli iuramentū
aduerſario,& ille acceptauit, antequam iuret , reuoco , poſt-
quam reuocaui,nihil probo, quæritur an poſſim iterum defer
re iuramentum?tex.dicit,quòd non,pōdera,quia tex.ille vult,
quod ſi ego ſemel non reuocaſſem delationem , cogeret reus
iurare,& tamen loquitur ille tex.quando actor nihil probauit.
Tertiò pro iſta opin.dico facere text.in ſui generalitate. in ca.
2.de proba.Quartò pro iſta opin.dico facere text. in l.Marcel-
lus.§.primo,in verbo magis.ff. rerum amo. nam text.ibi dicit,
*quòd qui rerum amotarum iudicio agit,magis poteſt ad iuſiurandum de
ſcendere.* illud verbum, magis, exponitur ibi idest plus poteſt iu-
ramentum deferre,quàm probare.Quintò pro iſta opin. dico
facere tex.in l.cum de indebito.verſic.in omnibus. ff.de proba.
ſi bene aduertatur.Sextò pro iſta opin.adduco.l.fina.§. licētia.
el ſecondo.C.de iu. delib.vbi tex.dicit,quòd ſi omnes aliæ pro
bationes defecerint,poteſt iuramentum deferri.¶Tertiò quę-
ro,nunquid iſta lex habeat locum ſi ille,cui defertur iuramen-
tum,non vult iurare,nec referre , ſed vult probare per teſtes,
vel inſtrumenta,an per hoc poſſit licitè recuſare iuramentum?
Bar.ſing.tenet,quòd ſic.in l.in contractibus.§.illo.de non num.
pecu.in bonis lecturis,quæ communiter non habentur, per il-
lum tex.& per tex.in l.eum qui.in princip.in ver. cum omiſſa.
ſupra eo.Item,quia quidam ſunt adeo timidi,qui potius om-
nia facerent,quàm iurare.l.quæ ſub condit.in princip. ff.de cō
di.inſtit.tamen ad hęc poſſes reſpondere per l.iuſiurandum &
ad pecunias,in princip.ſupra eod.quia poteſt iuramentum re-
ferre,tamen pro iſta parte videtur facere.l. ſi quis iuſiurādum.
in fin.C.eod.& d.l.Marcellus.§.1.verſic.magis.Contrarium ex-
preſsè tenet Bar.quem ego ſolus ad hoc pondero,in l. fina. in-
fra de in litem iurando.eo quia iſtud,quod diſponit iſta lex,eſt
inductum fauore deferentis iuramentum,qui non vult litiga-
re.Pro iſta parte pondero facere tex.in cap.2.de proba. & d. §.
illo. vbi poſtquam actor iam plenè probauit , bene tunc po-
teſt recuſare iuramentum,ergo ſecus eſt antequam actualiter
probauerit,dato quòd diceret ſe velle probare. Secundò mul
tum mouet me text. in d. l. eum qui.in princip.in verſicu.cum
omiſſa.quem retorqueo contra Barto.] vbi eſt ſpeciale , quòd
actor poteſt recuſare iuramentum,& dicere, volo probare ꝑ
teſtes,quando iuramētum eſt ſibi damnoſum , quia diminui-
tur condemnatio,prout etiam dicit Bar.hic. ergo quando iu-
a ramentum non eſſet damnoſum,ſecus eſt. Concludo [a] ergo,
& eſt magna extenſio ad hanc legem,quòd procedat etiam ſi
ille,cui defertur iuramentum,dicat ſe velle probare per teſtes,
vel inſtrumenta.Iſtam legem ſic declaratam limita modo, ꝑ
ut limitat Sali.in l.fina.in 1.colum.per illum text.cum gloſ. C.
de fideicommiſ.vt procedat,quando ille, cui defertur iuramē
tum,ſcit veritatem , & conſequenter poteſt ſalua conſcientia
iurare,tunc cogitur iurare,vel referre,vbi autem ignoraret,nō
cogitur iurare,& per conſequens nec referre, & hoc dicit eſſe
tenendum cordi,& quòd eſt aliàs inauditum.Tu dic,quòd nō
eſt inauditum.Imo.Barto.& alij hic ponunt in ſexta cauſa,per
quam poteſt iuramentum recuſari, ſcilicet propter ignoran-
tiam,vel dubitationem,per tex.bonum in l.iuſiurandum & ad
pecunias.in 2.reſpon.ſupra eod. Et intellige Salic. loqui, quan-
do habito tempore ad deliberandum veriſimiliter non potuit
4 bene informari.¶†Secundò no.ex hoc tex. in verſ. manifeſtæ.
quòd ficta confeſſio dicitur manifeſta.facit. l. licèt Imperator.
ff.de leg.1.Item facit,quia præſumptiones legum dicuntur li-
quidiſſimæ probationes,vt eſt glo.in l.ſi tutor petitus.C.de pe-
ric.tut.quam ad hoc reputat ſingu.Imo.in l.quæſitum. ff. de re
iudi.& in l.in tempus.§.primo, & in l. ſi quis ita hæres inſtitua-
tur excepto fundo.ff.de hæred.inſtit. Eam etiam ad hoc alle-
gat Bald.in rubr.extra de præſump.ad fi.ſed habes glo. conſo-
ciam in l.1.C.de teſtam.mili.& ibi Angel. Ludo. & Alexan. ad
b hoc no.In quo autem differat manifeſtum, & euidens, [b] vide
tex.cum glo.in cap.2.de verbo. ſignific. in ſexto. vbi licèt text.
iſta duo capiat pro eodem , tamen ſecundum gl. ibi differunt,
5 quia magis eſt euidens,quàm notorium.¶†Tertiò not. quòd
contumax in præſtando iuramentum iudiciale habetur pro
confeſſo.ſimile in eo,qui eſt contumax reſpondere poſitioni-
bus.cap.ſi poſt præſtitum.de confe.in ſexto.ſimile in iuramen-
to calumniæ.l.2.§.ſi actor.C.de iur.calum.¶Capio gl.vnicam,
quam diuide in duas partes.Primò tacitè opponit de regula.l.
duobus.ff.de verborum ſignific.& reſpondet,quòd vna nega-
c tio abundat. [c] & ita alij tranſeunt. Tu dic,vt per Lau.Vallen-
ſem lib.3.elegant. cap. 128.Secunda ibi,item not.glo. per viam
notabilis fortiter opponit contra text. & ponit duas ſolu. Pri-
* mam *reprobant omnes*,quia nimium reſtringit iſtam legem. &
l.delata.C.eodem.Tu pro iſta ſolu.pondera text.in l. iuſiuran-
dum & ad pecunias.§.fina.ſupra eodem , vbi dicit text. quòd
quando res dimiſſa eſt ad iuramentum,hoc eſt placuit vtrique
parti rem decidi iuramento,cogitur reus iurare, vel referre,er
go poſtquam eſt acceptatum,ergo prius debet poſſe recuſari.
Secundò pondero tex.in d.l.generaliter. §. primo,in verbo, *ni-
hil fuerit reluctatus*.tamen contra iſtam ſolu. ſtringit ſecundum
Fulgoſ.l.tutor.§.ſi.ſupra eodem,vbi ſpeciale eſt in Legatis pro-
uincialibus,quòd poſſint iuramentum recuſare. Nec dicas, ꝙ
ibi iuramentum eſſet acceptatum,quia acceptando iuramen-
tum perderent beneficium.l.2.§.ſed & ſi agant.ff. de re iudic. l.
eum qui.§.primo,ff.de conſti. pecu. vera eſt ergo ſolu. ſecun-
dum Barto.& Docto.hic, & in d.l.generaliter.§.ſinautem reus,
quòd per illum text.limitetur lex iſta, niſi ſubſit iuſta cauſa re-
cuſandi, vt clarè patet ibi in ver.ſequen.dum loquitur de iudi-
* ce appellationis.Contra *iſtam communem ſolutionem* ſtringit text.
in dicto cap.fin.in princip.ponderando aduerſatiuam , quam-
uis,ibi poſitam.Fulgoſius dicit,dum primo anno ſui ſtudij re-
peteret priuatè iſtam legem,reſpondiſſe,quòd iuramentum iu
diciale poteſt ſine cauſa recuſari. Verum eſt referendo , & ſic
tex.ibi,dum dicit recuſari,ac referri,capitur pro eodem,& fuit
ante eum ſolutio præceptoris ſui Domini Chriſtoph. de Caſt.
hic. Vel reſponde ſecundum Ioan.Andr. & Dom. Anton. ibi,
quòd verſic.quamuis.debet intelligi etiam ſubſiſtente cauſa,&
diuerſitas erit in iure , quia iuramentum iudiciale non ſolùm
poteſt ex iuſta cauſa recuſari,ſed etiam referri , quæ relatio nō
cadit in iuramento neceſſario.Vel tertiò reſponde, ſecundum
Panormi.ibi ex mente Hoſtien.& Barto. hic, quòd antequam
iudex approbet delationem, poteſt etiam ſine cauſa recuſari,
6 † Hinc ſumpta occaſione quærit Barto. quæ ſint iuſtæ cauſæ,
propter quas iuramentum poſſit licitè recuſari, & enumerat
nouem cauſas,quas etiam ponit Bald.in l.generaliter. §. finali,
ad fin.C.eod. Angel.Fulgoſ. & Pau. de Caſtr. hic. Tu adde ad
quintam cauſam,inquantum Barto. tenet , quòd vbicunque
iura-

ADDITIONES.

a ¶Concludo.Adde,an actor,qui vult probare per teſtes, vel per inſtrumenta,
teneatur iurare,vel referre?& dic concluſionem Iaſ.hic non bene videri cō
uenire,dum allegat Bar. in l.in contractibus.§.illo.ex dictis Old.& Alber. in
l.iuſiurandum & ad pecunias.§.ait prætor.ſupra eo.dum volunt,quòd ſi quis
vult iurare,vel referre,non auditur,ſi aduerſarius velit offerri libellum , &
fac.quæ ſcribit Hippol.ſing.83.Soc.conſi.184.lib.1. & contrarium tenet Iaſ.
in §.item poſtulante.col.14.inſti.de act. BELLAC.

b ¶Manifeſtum & euidens.Adde c.euidentia.de accuſ.& in c.eorum.& ibi Ar-
chi.11.q.3.

c ¶Negatio abundat.Vide Bar.in l.1.C.de fur. PVRPV.

iuramentum defertur ſuper exceptione, quæ amplius opponi non poteſt, quod tale iuramentum licitè recuſatur, & de hoc dicit eſſe caſum notabilem in l.in contractibus.§.illo. C. de nō num.pecu. Aduerte, quòd licèt dictum Barto. ſit in ſe verum, tamen tex.in dicto §.illo, potius probat contrarium, quia quāuis ſit elapſum biennium, tamen debitor poteſt perpetuò opponere exceptionem non nume.pecu.ſecundum gloſſ.& Docto.in d.l.in contractibus.in princip.cùm ergo poſſit perpetuò opponere, aſſumendo onus probandi in ſe, deberet poſſe exigere iuramentum, quia etiam actor in his, quæ tenetur probare, poteſt deferre iuramentum aduerſario. l. cum de indebito. verſic.in omnibus.ff.de proba.Vnde conſidera, quòd tex. in dicto §.illo.ponit duos caſus. Primus eſt, quando ab initio non poteſt opponi exceptio non num.pec.in caſibus, quos enumeraui in l.pecuniam.ſupra titu. 1. & Barto. tunc bene ponderat illum text. quod etiam tunc non poteſt iuramentum deferri. Secundus caſus eſt, quando elapſum eſt biennium, & tunc Barto.errat, cùm elapſo biennio ſemper poſſit opponi, dummodo opponens aſſumat in ſe onus probandi, vt prædixi. Vera ergo ratio in illo ſecundo caſu eſt, quia elapſo biennio creditor habet fundatam intentionem ſuam, ideo amplius iurare non tenetur.cap.2.de proba.& ita dixit, & melius Barto. in dicto §. illo. in bona lectura, quæ communiter non habetur. ¶Item adde circa octauam cauſam, quam habes per Domin.
7 Alexan.contra Fulgoſ.hic, non refero, quia nō adderem.¶†Itē adde circa vltimam cauſam, quòd ex qualitate, ſeu ex modo delati, vel relati iuramenti poteſt recuſari, nam licèt Barto.aliter non exemplificet, tu pone notabile exemplum, quando aliquis ſecretè mihi mutuaſſet pecuniam, & ego ſecretè (vt ſit inter amicos ſine teſtibus) reſtituiſſem. Deinde vult mihi deferre iuramentum, vel ſtare iuramento meo, quòd mihi mutuauit: nam ſi iurarem, quòd non mutuaſſet, iurarem falſum: ſi iurarem, quòd mutuauit, præiudicarem mihi, ſi autem iurarem, quòd mutuauit mihi, ſed quòd ei reſtitui, certè iuramentum valeret inquantum iuraui, quòd mutuauit, ſed inquantum iuraui, quòd reſtitui, nihil valeret, quia quando iuratur ſuper eo, ſuper quo non eſt delatum iuramentum, nil valet. l.3. in fin.ſupra eod.vnde tunc poteſt iuramentum licitè recuſari, niſi creditor velit de vtroque deferre iuramentum, ſcilicet, ꝙ mutuauit, ſed quòd ego reſtitui. Facit bene, quod dicit Bald.in
a l.1.in 1.colum. C.de ædi.actio. ſi tamē iudex velit cogere [a] ad iurandum, debes iurare altero de duobus modis, ne aliàs capiaris. Primò iuro, quòd ſi aliquid mutuaſti, tibi reddidi, iuxta doctrinam glo.magiſtræ in l.ſi quidem. de excep. Vel ſecundò, iuro, quod mihi nihil mutuaſti, ex quo ſim tibi debitor. ita dicunt Imo.& Gemin.poſt Pet.de Ancha.in cap. cupientes.in princip.ſuper glo. in verſ.malignantium.de electio. in 6.ſequitur Dom.Bartho.Veronen.in cautela.89.& in cautela. 134. vltra Barto.adde circa decimam cauſam, quando deferens iuramentum non vult de calumnia iurare.l.iuſiurandum & ad pecunias.§.qui iuſiurandum.ſupra eodem, etiam poſt ſuſceptum iuramentum.l.ſi non fuerit.ſupra eodem. ¶ Vndecima cauſa eſt, quando quis ſemel detulit iuramentum, deinde reuocauit, ſi denuo deferat, poteſt recuſari, tex.eſt ſingularis in l.ſi quis iuſiurandum.C.eodem.¶Duodecima cauſa eſt, vbi probatio non poſſet fieri niſi per inſtrumentum, puta ex forma ſtatuti, vel conſuetudinis, ſecundum Bald.poſt Nico.de Mata.in Authen.ſed nouo iure.in penul.colum.C.ſi certum petatur, intelligendo, vt ibi per Bald.¶Tertiadecima cauſa eſt, quando quis iam plenè probaſſet intentionem ſuam, per text.in capitu.2.de probatio.de quo dixi in l.admonendi, ſupra eodem. ¶ Quartadecima cauſa, (& mirabilis eſt,) ſi reus cui defertur iuramentum ab actore, vult quòd actor prius offerat libellum. Ita ſingulariter tenent Oldra.& Alber.in l. iuſiurandum & ad pecunias.§ ait prætor.in fin.ſupra eodem, per regulam. l. 1.in princ. ff.de edend. quæ deciſio dura eſt, quia videtur malitioſè fieri per reum, ex quo actor vult ſtare ſuo iuramento. ¶ Vltimò alius caſus eſt, in quo iuramentum debet præcisè præſtari, & referri non poteſt, & ſic fallit iſta lex in l.fina.C. de fideicōmiſ. & ibi glo.in verſic.ſubire, circa princip.& glo.in §.fin.inſtitu.de fideicom.hæred.& ſpecialitas eſt, propter perfidiam hæredis, qui negauit, de cuius fide teſtator confidens noluit teſtes adhibere. Tres alios caſus collige ex his, quæ dixi in text. in primo
8 not.¶ † Circa iſta moueo pulchrum dubium: pone, tu actor detuliſti mihi iuramentum, quòd iurem ſi eſt verum, quòd mihi mutuaueris viginti ducatos, ego iuro, quòd tu mutuaſti, ſed quòd reſtitui tibi, an tu poſſis in parte acceptare, & in parte non? videtur quòd non, quia confeſſio qualificata non poteſt in parte acceptari, & in parte non.Barto. latè in l.Aurelius.§.Caius.ff.de libe. leg. maximè cùm iuramentum ſit indiuiduum. Ego teneo, quòd iſto caſu poſſit iuramentum pro parte acceptari, & pro parte non.probo, quia habemus, quòd ille, qui iurat, ſi iurat ſua auctoritate, iuramentum eſt nullum, & ſi quid iurat vltra quam eſt iuramētum delatum.l.3.in princip.ſupra eodem, tunc ſic, ego detuli iuramentum, an mutuauerim, iurare ſuper hoc bene valet, ſed ſi poſtea iuras, quòd etiam reſtituiſti, in hoc nihil valet, quia non detuli tibi iuramētum de hoc, & per hoc tollitur regula, quòd confeſſio qualificata non debet in parte acceptari, in parte nō, quia eſt verum, quando in totum valet ipſa confeſſio, ſed ſi in parte valet, debet in ea parte tantum acceptari. ¶ Vltimò attende ad illud, quod vult Barto.hic in fine. in hac l. requiri ſententiam, & ꝙ aliàs hæres conueniri non poterit ex iſta ficta confeſſione, licèt
* cum *Bart. tranſeant omnes*, & pro eo Fulgoſ. & Alexan. hic addunt text.in l.generaliter.§.ſinautem is.in verſic.ſi hoc omnino iudex præſtandum æſtimauerit. vbi not.Bald.C.eodem, ſed parum facit, puto in primo caſu, quantum ad illum, qui fuit contumax in iurando, non requiri ſententiam, cùm tex. dicat per verbum præſentis temporis eſt, ergo ipſo iure, ergo nec requiritur alia ſententia. glo.eſt in l.in criminali.C.de iuriſdict.omn iudic.Barto.in l.iubemus.§.ſane.C.de ſacroſanct. eccleſ. & in l. Imperator. ff. de iure fiſci. ſed bene requiritur ſententia quantum ad hoc, vt hæres poſſit conueniri ex facta confeſſione principalis.Ita propriè loquitur text. in l. eius qui delatorem. in princip.allegata per Barto.ad vtrunque membrum, quæ eſt ad hoc ſing.ſecundum Bald.in l.ſecunda, in vlti. colum. C. de eden.Imo.in l.qui à latronibus, in princip. ff. de teſt. ad hoc bene facit, quod decidit Bald.in l.1.ad fin.C.de plus pet.& limitationes.d.l.eius qui delatorem. vide per Bald. & Moder. in l. 2. C.qui teſtam.face.poſ. Vel reſponde, quòd ille text.in d.l.eius qui.non vtitur verbo præſentis temporis, ſicut hic. Et pro iſta noua opin. facit etiam, quia hic text. vtitur verbis geminatis manifeſtæ turpitudinis, & confeſſionis, quo caſu, quando lex vtitur verbis geminatis, apparet ꝙ ipſo iure vult illud inducere, non expectata ſententia.iuxta gl. primam in Authen.Caſſa. C.de ſacroſanct.eccleſ.& Bald.notantem illum text.ad hoc in l.non dubium.in verb.caſſum, & inutile.C.de lega. etiam ſi lex loquatur per verba futuri temporis, ſecundum Bald.in titu. de pace conſtan. in verbo, & in irritum. per illum text. & ſequitur Roman.ſingu.3.

ADDITIO.

a ¶Vellet cogere. Vide Barb.lib.2.conſi.12.in 2.dub. PVRPV.

SVMMARIVM.

1 *Contractus innominati reſpectiui ſunt quatuor.*
2 *Et an oriatur actio præſcriptis verbis.*
3 *Contractus innominati qui ſint, & quomodo fiant.num.4.& quomodo cognoſcantur.nu.5.& 6.*
7 *Quando ex pacto nudo de donando oriatur actio.*

LEX XXXIX.

SI quis cùm debitore. Ex pacto collato in conditionem iuramenti ſuper aliquo facto de præterito, oritur exceptio, ſi præſtitum ſit iuramentum.h.d.¶In tex.ibi exceptio iuriſiurandi.tex.clarè procedit, quando controuerſia ſuper illo facto fuiſſet, quia tunc iuramentum eſſet deciſiuum litis, aliàs quia iuramentum eſſet impletiuum pacti, oriretur exceptio ex pacto, & non ex iuramento, ſecundum Bar.Albe.& alios hic.& iſtud voluit gl.noſtra in tertia parte principali.& iſta eſt veritas.Bar. tamen ſubtilizando dixit, ꝙ tex.poſſet aliter intelligi, & quod litera bene ſtaret, exceptio iuramenti, intelligendo vt hic per eum in 2. oppo.præcedens tamen magis placet, quia per factū, de quo in tex.non poteſt dici ſatisfactum.¶In tex.ibi, & ſolutum repeti poterit, intellige ſi debitor ſoluat per errorem, cùm ſit tutus exceptione perpetua iſtius pacti liciti.l.ſi non ſortem.§.indebitum.& l.qui exceptionem.in princip. infra de conditio.indebi. ¶Capio glo.in verb.iuſta conuentio. quam diuide in quatuor partes.In prima allegat concor.ad tex.In ſecunda ibi, ſed videtur iniuſta.glo.opponit, & ſoluit, conſtituendo differentiam inter contractus, & vltimas voluntates. ¶ Et ratio ſit, quia leges multum fauent vltimis voluntatibus, vt effectum ſortiantur, quia publicè intereſt, quod vltimæ voluntates ſortiantur effectum.l.vel negare.ff.quemadmo.teſtam. aper. vt ergo ſortiatur vltimæ voluntates effectum ſuum, iſtud iuramentum, hæc conditio reijcitur in vltimis voluntatibus.Sed iſta ratio nō habet locum in contractibus, & nulla lege cauetur, quod conditio

tio iuramenti remittatur in contractibus,& istud vltimum mi
hi placet.& ita tenet Pau.de Cast.hic,& Iac.But.in d.l. si cum
patroni.C.commu.vtriusque iud.Vel dic,non esse differentiã,
an iuramentum sit de futuro, & procedat contrarium, quia
tale iuramentum lex remittit,cùm homines de facili inducan
tur ad iurandum,quòd aliquid facient in futurum, & postea
non faciunt,secus quando est iuramentum super aliquo fa-
cto de præterito,secundum Bar.& communiter Doct. hic, &
in d.l.quæ sub conditione,& est bo.tex.in l.municipibus. ff. de
condi.& demon.quicquid teneat Pau.hic. In tertia ibi, sed qd
si promisi tibi decem.gl formāt quæstionem, quia text. loqui-
tur in pacto liberatorio,in quo non expedit habere actionem,
cùm exceptio sufficiat.vnde quæstio gl.est,quid si pactum, de
quo in tex.fieret ad obligandum,vnde oriretur actio? & gloss.
bene respondet,quòd orietur ex pacto, quia iuramentum est
implementum conditionis.Sed actio nunquam oritur ex im-
plemento,sed ex conuentione propter implemētum. l.ex pla
cito.C.de rer.permu.& in hoc glo.bene dicit.In quarta ibi,sed
quæ?gl.quærit quę actio orirētur ex tali conuentione,quando
facta esset ad obligandum.& quia glo.in hac vltima parte est
a difficilis,& obscura,† ideo præmitte pro euidentia, quod in iu
re nostro contractus innominati respectiui sunt tantum qua-
tuor,positi in l.naturalis.ff.de præscr.verb.sed contractus inno
minati non respectiui sunt infiniti, & multa possunt exempla
tradi.vnum habes in l.si gratuitam.in princi.ff.de præscr.verb.
Hinc est,quod pactum nudum est contractus innominatus,
sed non respectiuus,vt est glo.sing.in l.1.in prin.in glo.mag.ad
fi.ff.de act.& oblig.quam pro singulari alleg. Bal. in c. Quinta-
uallis.in 2.col.de iureiurā. & in rub.& in l.1.C.de pac.& melius
quàm alibi in l.lecta.in 7.col.s.tit.1.Hinc disputatur, an dona-
a tio sit contractus innominatus. [a] vt videbitis in l.fi.j.de condi.
2 ob cau.†Secundò habes præmittere, quòd ex omnibus cōtra-
ctibus innominatis respectiuis oritur actio præscriptis verbis,
præterquam ex contractu innominato, facio vt des, ex quo
datur actio de dolo.d.l.naturalis.§.quod si faciam, quando ex
implemento facti non adest tātum aduersario, quod cōgruat
quantitati promissæ,aliàs si tantum abesset ab eo, qui factum
impleuit,puta manumittendo seruum,aliud esset,vt per glos.
& Docto.in d.§.quod si faciam. & plenius in l. cum mota. C.
de transac.& istud est,quod vult dicere gloss. ibi,licèt quidam
3 distinguant,adsit,vel absit.†Tertiò præmitte, quòd est magna
difficultas,si ex vna parte conueniant dari, ex alia conueniant
aliquod factum,an iudicabitur, do vt facias, & sic competat
actio præscri.ver.an verò iudicabitur, facio vt des, & sic oria-
tur actio de dolo?Et glo.vbique tenent, quòd attendatur for-
ma conuentionis, licèt Vltramontani aliter teneant, & aliter
Bar.in d.l.naturalis.§.1.& in d.l.cum mota.sed tenendo senten-
tiam gl.dubitat gl.quia attenta forma conuentionis,fuit do vt
facias,quia promisi dare decem, si iurares te fecisse,debuit esse
contractus innominatus,do vt facias,& per consequens debet
oriri actio præscrip.verbis.glo. hic determinat, quòd imò ori-
tur actio de dolo,quia hic debet attendi illud, quòd præcede-
re debet ex forma intellectus,secundum quem prius debet im
pleri factum sub conditione consistens,vel dicit glo. quòd hic
non est contractus innominatus, quia contractus innominati
fiunt sub modo,& consequenter per dictionem, vt,iuxta glo.
in rub.ff.de condi.& demon.iuncta gloss. in rubr.& in l.1.C. de
4 de his, quæ sub modo.†Nam contractus innominati nō fiunt
sub conditione,& consequenter per dictionem, si, secundum
glo.& differentia est inter modum,& conditionem, quia mo-
dus non impedit obligationem nasci,sed conditio sic.l.cedere
diem.ff.de verb.signifi.iuncta gl.in d.l.1.C.de his,quæ sub mo-
do,& istud est quod vult dicere glo. cùm dicit, quia non mo-
dus obligare valens, quasi dicat, ꝙ modus inducit obligatio-
nem,sed non conditio.& ita declarat istam glo. Bal. in c. cum
5 Ioannes heremita.circa fin.de fide instrumē. ¶†Not.modo ex
gl.tres notabiles conclusiones,in quibns ista glo.est sing. & nō
reperitur alibi secundum Barto.& Docto. ¶ Prima conclusio
est,ꝙ licèt secundum gloss.nostras contractus innominati co-
gnoscantur à forma conuentionis initiæ,istud est verū, quan-
do contractus innominati fiunt per modum, vt, sed si fiāt per
conditionem,si,tunc non attendimus formā contractus, imò
opus est ante omnia,quòd conditio impleatur,& erit facio vt
des, non attenta forma conuentionis. Ista tamen conclusio
nullius effectus est,quia illa opinio glo.communiter non tene
* tur.*Sed tenetur communiter opin.*Bar.quòd ex parte vnius sit,facio
6 vt des,ex parte alterius sit,do vt facias. ¶† Secunda conclusio
est,ꝙ contractus innominati non fiunt per si,& consequenter
sub conditione.Contrarium tenet gl.in l. si intra. ff. de pact. &
gl.relata ad tex.in l.hoc iure.§.Labeo. & ibi Raph. Cum. ff.de
dona.& est tex.in l.solent.& ibi Bar.ad hoc not. ff.de præscrip.
verb.Nec placet concordia Barto. hic distinguentis, an ex fa-
cto impleto adsit commodum aduersario,an non, quam te-
net Alber.Ang.Pau.de Cast.& Raph.Cuma.in d.§.Labeo. Nā
ad hoc vt dicatur contractus innominatus,nō refert,an ex im
plemento adsit,vel non,sed bene primo casu oritur actio præ-
scriptis verbis.Secundò verò casu oritur actio de dolo, vt sup.
declaraui.Vnde teneo, quòd cōtractus dicatur innominatus,
quamuis factus sub conditione,si conditio sit impleta, secun-
dum Bar.in l.siue apud acta.in penul.colu. C.de transactio. &
in d.l.naturalis.§.penul.tenent Fulg.& Alex. hic. & Imo.in d.§.
7 Labeo.¶†Tertia conclusio est,dum glo.dicit,vel ex donatio-
ne,quòd ex ea habes notare magnam extensionem ad l. si qs
argentum.in prin.C.de dona.vbi dicitur,quòd hodie ex pacto
b nudo [b] de donando producitur actio.hic est glo.solennis,quæ
vult,quòd illud procedat nedum in pacto de donando purè,
& simpliciter facto, sed etiam in pacto nudo de donando fa-
cto sub conditione,& facit ratio,quia puri, & purificati idem
debet esse ius.Tu collige notabilius ex ead.gl.secundum Fulg.
quòd d. l. si quis argentum. non solùm habet locum in dona-
tione siue pacto de donando facto purè & simpliciter,sed etiā
in donatione respectiua facta ob causam si donaueris, vnde
dubium est,an habeat locum in donatione ob causam,de qua
per Barto.in l.iurisgentium.§.quinimo.in vlti.colum. vbi dixi.
ff.de pac.Facit,quod vult glo.in l.cum pater.§.Meuio. ff.de le-
ga.2.& in l.1.C.de iure dot.quæ extendit illam legem ad dona
tionem causa mor.Et dum glo.subdit,vel ex simili causa, exē-
plifica, puta constituti facti sub conditione, vel ex causa do-
tis.nam ex pacto nudo,vbi adest constitutum, oritur actio. §.
de constita.Insti.de actio.& hoc modo est clarè explanata ista
obscura,& difficilis pars glo.

ADDITIONES.

a ¶Sit contractus innominatus.Adde glo.& Barto.in l.iurisgentium.in §.1. ff. de pactis.

b ¶Ex pacto nudo.Adde gl.magnam.in l.legitima.ff.de pac. Bar. in l. 1. in vlti. col.ff.de condi.ex lege.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum extenditur ad accessoria.*

LEX XL.

IVsiurandum. Si iuratur super debito principali, liberatur pignus,quod est accessorium,& paratur exceptio ad pœnam,& soluti datur repetitio. hoc dicit.
1 ¶†No. quòd iuramentum super principali extenditur ad ac-
cessorium.concor.l.eos.in prin.C.de vsu.& l.soluitur.§. si paci-
scatur.ff.quib.mod.pig.vel hyp.solu. & l. sed & si possessori. ad
fi.princ.versi.& fructus.supra eod.Contra opponit Alb.de l. 1.
C.de iudi.vbi secundum eum, sententia lata super principali,
non extenditur ad accessoria.Et respondet,ꝙ aliud est in iura-
mento,vt hic,quia maioris authoritatis.Aliud in sentētia: Vel
aliter,ꝙ hic pœna non erat commissa, sed committenda. Tu
responde,ꝙ d.l.1.non loquitur, quando lata est sententia, sed
solùm petitio facta,& litis contestatio. nam verum est, quòd
sola petitio super sorte principali nō præiudicat in accessorijs.

SVMMARIVM.

1 *Dilatio statuta absenti debet parti notificari.*
2 *Si debitor iurauit soluere in termino, an possit creditor prorogare sine periurio, & habeat vim apostolici in remittendo.*

LEX XXXIII.

LAbeo. Iuramentū potest remitti absenti,& ignoranti.h.d. Intellige secūdum gl.
& *communiter* Doc.mediante nuncio,quamuis Ful-
gos.& Pau. de Cast. reprobent per aliqua, quib. re-
1 sponde,vt per D.Alex.hic.†Et ex hoc Bar.docet practicam, ꝙ
qn̄ dilatio statuitur per iudicem absenti, ꝙ ei notificetur per
nuncium, & ex tempore notificationis incipit currere, vt est
tex.in l.2.C.vbi in rem act.in vers. eoque ad notionem eius p-
ducendo,quem Bal.ibi ad hoc reputat notabilem,& est gl. in
cle.1.in gl.pen.de appel.cum alijs hic alleg.per D. Alex.latè per
D.Ant.in c.licèt causam.in 4.col de proba. Item per hunc tex.
decidit Bal.in c.cum inter.in 2.col.de elec. ꝙ stante statuto, ꝙ
homicida decapitetur,nisi pacem fecerit intra mēsem, ꝙ eius
consanguineus,vel amicus poterit pro eo absente,& ignoran-
te

te facere pacem,per hunc tex.& ei proderit,dato etiam, ꝙ intra mensem non ratificauerit,sed vltimum est falsum, & cõtrariũ de directo tenet latè Bal.hic.¶ 2 †Vltimò no,istud,ꝙ duo fundamenta dicit Bar,hic,& alij sequuntur, præcipuè latè Albe.hic, ꝙ si debitor iurauit soluere in certo termino, ante lapsum termini potest creditor prorogare,& liberare debitorem à periurio:regula est enim notabilis,quòd quilibet,in cuius fauorem est præstitum iuramentum,habet vim apostolici in remittendo illud.c.1.vbi Cano.extra eod.& l.fin.in prin.ff.qui & à quib. Bar.in l.1.§.& post operis.vlt.col.ĩ.de oper.nou. nunc.Bald. in Auth.quod eis.C.de nup.& in c.debitores.in 1. colu. & in cap. ego N.circa fi.extra eo.vbi arg. illius text.dicit, ꝙ vasallo dominus potest relaxare iuramentum, & iuramenti vinculum, & ipsum absoluere, & ꝙ licentia habet vim absolutionis. Itẽ adde hic tex. in c.significauit.de censi.& in c.2.& ibi no. Abba. de spon.Item,quòd singulariter decidit Io.And.in addi.,Spec. in tit.de iudi.in 4.parte.§.sequitur.in addi.inci.ibi. §.ad hoc,ad fin.Extende decis.Bar.etiam si prorogatio termini fit à creditore,postquam certum est debitorem, qui iurauit, non posse in termino facere,adhuc excusat à periurio, secundum Bar.in l.cum stipulatus sim mihi à Proculo.in princ.in pen.col. ff. de verbor. oblig.Item extende etiam si prorogatio termini fieret absente & ignorante debitore,secundum Gul.Alb.& Bar.hic, & ad hoc bene facit vna ratio Bar.quia ea quę impediunt moram,excusant etiam à periuro.facit tex.no.in l. eum qui decẽ. §.si cum mihi Stichum.ver.sed quid si ignorante.ff.de sol. Ad prædicta vide decis.Gul.Bar.& Alb.in l.fi.ff.de off.procur. Cęs. vbi quæritur,pone ꝙ iudex ad instantiam meam bannierit aliquem,nũquid ego ad cuius fauorem sequutum est bannum, possim remitterę tale bannum absque intercessione iudicis? vide ibi per eos.Limita prædicta,vt procedant antequam terminus sit elapsus,& sic antequam iurans incidat in periurium. Si autem elapsus esset terminus, & debitor iam incidisset in periurium,non posset creditor remittere,secundum Bart. hic, & clarius Bal.in d.Auth.quod eis,sicut in simili per Episcopũ: nam non debet concedi absolutio à iuramento ei, qui iam venit contra iur̃m,quia frustra legis auxilium implorat, qui iã in legem incidit.c.quia frustra.de vsu.secundum Fede. de Sen. in consil.300.incip,Factum proponitur tale,debitor promisit.ad fi.Pet.de Anch.in consi.189.inci.Prædictis subtiliter.Imol.in d. c.debitores.Panor.in c.1.extra eod.D.Alex.in consi. 382. quod incip.Ponderatis his,quæ in themate narrantur. in 2. col. lib.2. Item adde prædictis, ꝙ vbi iuramentum est præstitum parti in eius præiudicium,non absoluit Papa iurantem, nisi cũ scit, ꝙ iuramentum sit illicitum.Ita tenet D.Cardi. in cle.1.in vlti, col.in 17.q.eo.tit.& in c.significauit.de cens. tamen cum causa posset Papa eum absoluere,secundum Abba.in c. quanto.extra eo.Arch,in c.authoritatem.15.q.6.Spec.in tit.de leg.§.nunc ostendendum.ver.hoc quoque.¶Capio gl.in verbo.posse,quã diuido in duas.Primò allegat concordantem.Secũdò no. arg. pro collatione præbẽdæ facta absenti,& ad hoc adde tex.in c. accedens.de præben.& in c.si tibi absenti.eo.tit.in 6.

S V M M A R I V M.

1 *Iuramentum in dubio præsumitur in rem, & non in personam.*
2 *Per iuramentum defensoris quæritur exceptio defensori,& eius principali.*

LEX XLII.

CReditore. Si debitor iurat ex causa, quæ personam iurantis tantum ab obligatione eximit,fideiussori non proderit, secus si iurat in rem,vel super contractu, quod in dubio facere præsumitur.hoc dicit primò,Et iuramentum fideiussoris super facto prodest principali, secus si super sua persona. hoc dicit secundò.Et ex iur̃o defensoris quæritur exceptio defenso,& ei cui quæreretur,si defensus iurasset, sicut in re iudic. hoc dicit vlt.Et ista vlt.pars non est alibi in iure, secundũ Bart. & Doc.& Bal.in locis infra allegan.¶In tex.ibi, naturalis obligatio hac pactione tolletur.Aduerte,quia si sit tantum obligatio naturalis,tunc iuramentum pupilli ipso iure liberat fideiussorem,propter consensum creditoris adhibitum in delatione iuramenti. Item quia per iuramentum ipso iure tollitur naturalis obligatio.l.Stichum,§.naturalis.ff.de sol.vidistis glo. in l. 2.supra eod.Si verò supersit naturalis,& ciuilis obligatio,tunc quia per iuramentum ipso iure tolleretur tantũ naturalis obligatio,& non ciuilis,certè pupillus, & fideiussor non liberarentur ipso iure,sed bene haberent exceptionem iuramẽti.¶ 1 †No. in ver.sin autem.probari,ꝙ iuramentum in dubio præsumitur in rem,& non in personam.Contra quod opponit Bar. ꝙ imò declarari debeat per eum,qui iurauit,per l.duob.§.si ei. sup.eo. Et respondet,ꝙ loquitur,quando agitur ex alia causa, quia ibi erat alius fideiussor,quàm hic.s.de iudicio sisti, & malè respondet,quia dicit contra illum tex.in fi.qui dicit, ꝙ & in fideiussore debiti distinguendum est.Ideo responde,secundum Mode. ꝙ iurans debet declarare iuramentum obscurum, verum est, si petatur,& fieri possit,quia iurans adhuc viuat,aliàs procedit 2 tex.¶†No.ex vlt.parte, ꝙ per iuramentum defensoris quæritur exceptio defenso,& eius fideiussori. Et ratio est,quia iuramentum habet vim iudicij.l.sed & si restituatur.§.1. ff.de iudi. l.qui iurasse.§.fi.supra eod.Sed in iudicijs alteri per alterum acquiritur.l.in causæ.§.fi.ff.de procu. Item adde meliorem text. alibi isto,quòd si creditor petit vsuras à debitore, qui iurauit, & propter iuramentum non audet debitor contradicere, ꝙ amicus sine mandato compareat,& contradicat,quod est no. ad c.debitores.extra eod.Alibi Bal.in c.ex parte.el 2.in 5. colu. de rescri.dicit hic esse text. sing. ꝙ defensor potest intercedere pro præsente,defensorio nomine, quamuis aliter dicendum videretur,quasi præsentia habens vim taciti mandati eum facere videatur verum procuratorem, & refert ita fuisse determinatum à quodam D.Philippo. ¶ Vltimò not.ꝙ sicut iuramentum prodest fideiussori,ita sententia,in quo dic,vt ꝑ Bart. hic,& in l.duobus.§.1.s̃.eo.& ibi latè per D.Alex.cum cõcord. per eum signatis,ad quem te remitto. Et per ista cum laude Dei est expeditus iste titulus.

S V M M A R I V M.

1 *Differentia inter iuramentum in litem, & iuramentum voluntarium, vel iudiciale,in l.videamus.§.deferre.de iureiuran.& num.5. & in l. fin. eod.tit.nu.2.*
2 *Iuramentum in litem est triplex.nu.4.& 5.*
3 *Quæ requirantur,vt istud iuramentum deferatur.*

De in litem iurando. Rubr.

¶Iste titulus est multum subtilis,& dicit Fulg.ꝙ eum nunquã intellexit,dum esset scholaris.Gl.continuat rub.& bene, tu aliter continua.Supra tit.præce.dictum est de iuramento,per qđ deciditur lis principalis,nunc in hoc titu. tractatur de alio iuramento in litem,per quod deciditur æstimatio rei,& sic illud iuramentum est decisorium litis,istud est æstimatorium,vt statim declarabo.†Et aduerte,ꝙ sex sunt hic differentiæ inter iuramentum,de quo tractat hic tit. & iuramentum voluntariũ, vel iudiciale,de quo principaliter tractauit tit. præcedens. Prima differentia est,quia per illud deciditur tota principalis lis. l. 1.& 2.s̃.tit.1.Istud autem solùm præstatur circa valorẽ, & æstimationem rei.Secunda dr̃ia est,quia istud iur̃m nunquam præstatur nisi actori.l.videamus.§.deferre.ĩ.eod.Illud põt promiscuè præstari,vel reo,vel actori.vt l.nam & postea.§.1.& fi.s̃.ti. 1.Tertia dr̃ia,quia istud iur̃m non potest præstari pupillo.l. videamus.in prin.& ibi Bar.in 1.opp.ĩ.eo.secus est in illa.l.qui iurasse.in prin.s̃.tit.1.Rõ diuersitatis patet ex quarta dr̃ia,quæ sequitur.Quarta ergo dr̃ia est,quia istud iur̃m non potest deferri nisi à solo iudice.l.videamus.§.deferre.ĩ. eo. secus est in illo, quod defertur à parte parti,vel extra iudicium, vel in iudicio in præsentia iudicis. l. iusiurandum, quod ex conuentione. in prin.s̃.tit.1.Quinta dr̃ia,quia istud iur̃m in litem nunquam defertur nisi ex dolo rei contumacis,adeo ꝙ lata culpa non sufficeret.l.in actionib.ĩ.eo.nisi in pupillo cõtra tutorem.l.alio.C. eod. sed in tit.præced.nec dolus,nec aliqua culpa requiritur. Sexta dr̃ia est,quia istud iur̃m in litem defertur in defectum ꝓbationis,ideo vocatur necessitatis.l.fi.ĩ.eod. & dicitur in litem,quia non defertur nisi in litem,& occasione litis,& cõdemnationis præcedentis,secus est in voluntario,vel iudiciali. Septima est, quia iur̃m litis decisorium,de quo supra,põt præstari sup quacunque actione.l.iusiurandum & ad pecunias.in prin.s̃.titu.1. sed istud iur̃m affectionis non cadit super pecunia. l. nummis ĩ.eo.Octaua dr̃ia est,quia delato iur̃o voluntario,vel iudiciali iudex debet illud sequi.l.non erit.§.dato.s̃.tit.1. l. iusiurandum & ad pecunias §.fi.s̃.tit.1.adeo ꝙ iur̃m voluntarium,vel iudiciale non retractatur per instr̃a de nouo reperta.l.admonendi. in fi.s̃.tit.1.nisi in casu.l.fi.C.de reb.cred. secus in isto iur̃o in litem;nam iudex potest moderari,& ex cã iusta illud non sequi. l.videamus.§.pe.ĩ.eo. Nona est, quia cùm istud iur̃m in litem deferatur fauore actoris,potest recusare,si vult.l.semper.§.hoc interdicto.ff.quod vi aut clam.secus in iur̃o iudiciali, quod est inductum ad finiendas lites.ita Bar.in l.fi.ĩ. eo. de quo dixi in l. manifestæ.s̃.titu.1.Decima est,quia ex iuramento voluntario, vel iudiciali,de quo in tit.præced.oritur actio & exceptio.l.nã & postea.§.1.s̃.tit.1.sed ex isto iuramento in litem nulla oritur actio.glo.est sing. in §. præterea quasdam.in verbo,ex arbitrio.

Insti.

Inſti.de act.quam ad hoc reputat ſing. Are. & Roman.in l.2.ſ.
tit.1.Bar.in l.in actionib.ad fi.j.eo.Bal.in Auth.nouo iure.C.de
iud.Bal.& Ang.in l.nã & poſtea.in prin.& in §.fi.ſ.tit.1.Inno. &
alij in c.ſuper eo,quod met.cau.Facit,quod vult Bar. in d.l. nã
& poſtea.§.fi. Vndecima differentia eſt,quia iurm voluntariũ,
& iudiciale defertur, & habet locum,ẽt vbi intentatur officiũ
iudi.tex.habes & exemplum in l.ſi duo patroni.in princ.iuncta
gl.ſupra tit.1.ſed iſtud iurm in litem non habet locum, qñ im-
ploratur officium iudicis.glo. ſing.in l.harum.in gl.fi.ff.ſi ſerui.
ven.& quæ ſit ratio illius gl.& an in hoc bene dicat, examina-
bo in l.in actionib.j.eo.Duodecima dña eſt, iſtud iurm in litẽ
non competit fiſco,qui in hoc minus iuris habet,quàm priua
tus.l.quoties. in gloſſ. fina. in fin. C. de exac.tri. lib. 10.ſecus in
omni alio iuramento.l.3.§.quacunque.& l.eum qui §.in popu
larib.ſupra tit.1.de hoc tamen,an illa gl.verum dicat,dicam in
d.l.in actionib.Tertiadecima,quia iſtud iuramentũ in litẽ nun
quam defertur ꝯ hæredem doloſi.l.aliàs,cum ſeq.j. eo. ſed iu-
ramentum voluntarium,& iudiciale poteſt etiam deferri om
2 nib.l.ſed & ſi poſſeſſori.§.fi.ſupra tit.1.† Antequam veniam ad
legem primam præmitte pro intellectu totius tituli, ꝙ iura-
mentũ in litem(de quo loquitur iſte titulus)eſt triplex.Quod-
dam eſt,quod præſtatur rõne intereſſe particularis,ſm particu
larem affectionem,puta commodaui tibi librum meum, per
ſñiam diffinitiuam condemnatus es ad reſtituendum: tu ha-
bes librum,quem potes reſtituere, ſed es in dolo & contuma-
cia,certè lex diſponit,ꝙ iudex(odio doloſi contumacis) mihi
deferat iurm in litem de affectione,vt quamuis liber ſm com-
munem æſtimationem non æſtimaretur niſi vno ducato,ego
poſſem hrẽ affectionem de 20. vel 40. nam liber poſſet mihi
tñ eſſe carus, quia in eo diu ſtudui, & multas apoſtillas feci,
3 & iſtud lex inducit odio doloſi contumacis,vnde ad hoc,† vt
iſtud iurm in litem de affectione locum habeat,tria requirun
tur.Primò,ꝙ actio ſit bonæ fidei,vel ſtricti iuris,vel arbitraria,
quod qñ ſit declarabo in d.l.in actionib.j.eo. Secundò,ꝙ con
currat dolus condemnati in non reſtituendo rem, quã habet,
& non ſufficeret lata culpa,vt prædixi. Tertiò,ꝙ ſit res,circa q̃
veriſimiliter cadat affectio,& ideo in nummis ceſſat affectio.l.
nummis.j.eo.ſicut ceſſaret in libris impreſſis, qñ eſſent eiuſdẽ
ſtampæ.& de iſto iuro in litem,quod eſt de affectione,loquun
tur principaliter ll.huius tituli.l.1.l.2.l.videamus,& l.in actioni-
4 bus.¶†Secundum eſt iuramentum in litem, qđ præſtatur rõ-
ne intereſſe ſingularis extra rem.Pone, depoſui penes te certã
quantitatem pecuniæ,quam es condemnatus reſtituere,& qa
non reſtitutis,perdidi pignora mea ſub vſuris,vel in aliam pœ
nam incidi,iſto caſu debet iudex pp contumaciã non ſoluen-
tis deferre mihi iuramentum in litem,nõ quidem de affectio-
ne,quia in nummis non cadit affectio,ſed de meo intereſſe ſin
gulari extra rem,hoc eſt,vt ego iurem in litem, inquãtum ſim
damnificatus per hoc,ꝙ pecuniam non reſtituiſti,prout fuiſti
5 condemnatus.l.nummis.in ver.niſi fortè.j.eo.†Tertium eſt iu
ramẽtum in litem,qđ eſt de veritate,ſm intereſſe cõe, & iſtud
præſtatur,qñ debitor ſpeciei fuit in mora, & dolo reſtituendi,
& poſt eius moram ſpecies eſt perempta: nã ꝯ moroſum dat̃
ad probandum æſtimationem rei peremptæ, non ſm meam
affectionem,ſed ſm quod communiter æſtimaretur, & ſic iu-
rabo,ꝙ talis ſpecies perempta poſt moram communi æſtima-
tione valebat tantum,& hoc propter dolum, & moram debi
toris,& quia aliàs difficilis eſſet probatio talis æſtimationis, &
de iſto iuramento in litem ſecundum intereſſe commune lo-
quitur tex.in l.in actionibus.§.planè.cum l.ſeq.j. eo.

SVMMARIVM.

1 *Non inſpicitur quod euenire poteſt.*
2 *Contumacia rei non auget obligationem fideiußoris.*
3 *Poßeßor non tenetur ſatiſdare, & poſt litem conteſtatam ſatiſdatio-*
nes peti non poßunt.nu.5.
4 *Fideiußor de iudicio ſiſti expirat lata ſententia.*
6 *Fideiuſſor de iudicato ſoluendo non tenetur ad pœnam contumaciæ.*
7 *Intereße propter amicitiam quid operetur.nu.8.*
9 *Fideiuſſor quando in cauſa criminali admittatur, & ad quid teneatur.*
num.10. & ſequen.

LEX PRIMA.

REm in iudicium. Iſta l.ponit vnũ dictum in gene
re,quod poteſt exemplificari in qualibet ſpecie. &
glo. exemplificat in fideiuſſore accipiendo in futu-
rum,& etiam in fideiuſſore iam dato, vt in ea videbis. & hoc
dicit in ſumma. Attendi debet ſtatus pñs quo ad æſtimandam
rem in iudicium deductam,non aũt attendi debet,quòd poſ-
ſit creſcere æſtimatio condemnato ex contumacia rei,& iura-
mento actoris in litem de affectione. hoc dicit, & eſt multum
no.lex.ſm Bal.in c.teſtimonium.in vlt.col.de teſt.& vide Bald.
1 in l.1.circa vlt.col.C.de confeſ.¶†No.non inſpici,ꝙ euenire po
teſt,put ẽt no.gl.niſi res eſſet ad hoc naturaliter deſtinata.text.
habes no.& exemplum in l.ſi quis domum.§.1.ff.locati.vt hic
plenius per Alb. & per Doc.in l.inter ſtipulantem,§.ſacram.ff.
de verb.oblig.& ad illud no.adde,qđ no.Bal.in l.ſi nondum.C.
2 de furtis.¶†No.ſecundò ex hoc tex.ꝙ contumacia rei non au
get obligationem fideiuſſoris,licèt mora rei noceat fideiuſſo-
ri,ſpecie perempta, vt obligatio perpetuetur ẽt ꝯ fideiuſſorẽ.
l.ſi ſeruum.§.nunc videamus,& l.mora rei.ff.de verb.obl.¶Ca
pio gl.primam.quam diuide in tres par.prout gl. exemplificat
tex.tripliciter.Secunda ibi,in re iam facta.Tertia ibi, item po-
ne.j. ad l. fal. ¶Circa primum exemplum aduerte inquantum
gl.exemplificat in fideiuſſore accipiendo in futurum, ꝯ iſtum
intellectum moueo tres difficultates. Prima, nam nemo con-
uentus ſuo nomine tenetur ſatiſdare de iudicio ſiſti.§.ſed ho-
die.Inſti.de fideiuſ.quem tex.extendit Spe. etiam ad forenſem
in tit.de ſatiſd.§.dicto.ver.ſed pone Titius.ſequitur Bal.in l. cũ
proponas.in fi.C.de bo.auth.iudi.poſ.qũo ergo iſte Titius con
uentus dabat fideiuſſores de iudicio ſiſti? poteſt reſponderi du
pliciter.Primò,ꝙ iſte tex.poteſt loqui dupliciter habito reſpe-
ctu ad tempora.§.ſed hodie. vel dic,ꝙ non conueniebatur pro
prio nomine,ſed alieno. Secundò ꝯ iſtum primum intellectũ
arguitur ſic.In iſto primo exemplo dicitur, ꝙ egi rei vendi. ꝯ
Titium,& peto,ꝙ ſatiſdaret de iudicio ſiſti &c. Contra,rei vẽ
dicatio datur ꝯ poſſeſſorem.l.in rem.in prin.& l.officium.ff.de
rei vend.iſte ergo reus cõuentus poſſidebat fundum.† Sed ego
3 habeo,ꝙ poſſeſſor non tenetur ſatiſdare de iudicio ſiſti.l.ſcien
dum.in prin.ff.qui ſatiſd.cog.Et ſi diceres, quòd verum eſt, ꝙ
poſſeſſor fundi non tenetur ſatiſdare, niſi eſſet fundus, ſuper
quo litigatur,quia reſpondetur, ꝙ imò ſi agatur rei vendi. ad
fundum releuatur à ſatiſdatione,in d.l.ſciendum.§.ſi cum fun
dum. Et ſi diceres, ꝙ iſte text. poteſt intelligi in poſſeſſione rei
mobilis,dic ꝙ iſtud reſtringeret exemplum gl.Potes dicere, ꝙ
fundus,ſuper quo litigatur,bene ſufficit quo ad releuandum à
ſatiſdando,ꝯ tertium,non ꝯ dominum.& ita procedat.§.ſi cũ
fundum.& vide Bar.in l.1.ff.vti poſ.Sed ꝯ iſtum intellectũ for-
titer facit tex.ibi,*rem in iudicium deductam*.in illo participio,dedu
ctam,qđ eſt præteriti temporis,& ſic innuit,ꝙ lis iam erat cõ-
4 teſtata,†ſed poſt litem conteſt.tales ſatiſdationes amplius peti
non poſſunt.l.Pomponius.§.rati.de procu.l.ita demum. C.eo.
& l.1.C.de ſatiſdan.Reſpondet Fulg.ꝙ obiectum procedit,niſi
noua cauſa emerſerit poſt litem conteſt.l.2.C.de conſor.eiuſ-
dem lit.& l.ſi arbitrio.in tit.ff.qui ſatiſd.cog.¶Circa ſecundum
exemplum aduerte, quia ſm illud iſta lex non poſſet intelligi
5 in fideiuſſore de iudicio ſiſti,†eo quia talis fideiuſſor expirat la
ta ſententia.l.1.in prin. cum gl.1.in verbo,iudicium.ff.ſi ex no-
xa.cau.aga.l.græcè.§.& poſt litem.ff.de fideiuſ.oportet ergo in
* telligere tex.in fideiuſſore de iudicato ſoluendo,ſm *coiter Doct.*
hic,de quo etiam vide Bar.in l.ſiue.ff.qui ſatiſd.cog.& conſide
ra,quia l.fi.de fideiuſ.non videtur facere pro glo.quia loquitur
in caſu diuerſo. † Ex ſecundo exemplo habes, ꝙ fideiuſſor de
6 iudicato ſoluendo ſimpliciter datus non tenetur ad pęnam cõ
tumaciæ rei,per quam augetur condemnatio.Ratio,quia cen
ſetur promittere totum illud,ad quod fuerit cõdemnatus ſe-
cundum naturam actionis intentatæ, non autem illud, quod
extra proueniet propter contumaciam rei, ſecundum Alberi.
hic,& Imo.in l.fin.ff.de fideiuſſ.Eſt verum,quòd Domi.Alexã.
hic reprehendit iſtam ſolu.in d.l.quæro.cui bene poteſt reſpõ-
deri,& iſta ſolutio plus placet,quam ſolu.Barto.hic & in d.l.fi.
qui intelligit in caſu, quando duæ ſententiæ feruntur, vt acci-
dit in actionibus arbitrarijs.¶ Limito tamen iſtud quod tenui,
quando fideiuſſor ſimpliciter promiſit ſoluere condemnatũ,
ſecus ſi fideiuſſio fuiſſet plenior, vt quia fideiuſſor in omnem
cauſam.l.quæro.in princip.vbi glo.magiſtr.& ibi Bart. ff.locat.
ſuper quo conſidera tex.in l.ſi quis pro eo. §. ſi nummos. ff. de
fideiuſ.qui prima facie videretur obſtare, vel niſi fideiuſſiſſet ſe
cundum practicam, quam Barto. ponit hic in fin.& pleniorẽ
formam ponit Ioan.de Plat.in §.quadrupli.in verſicu. ſed fur-
ti.Inſtitu.de actio. ¶ Tertium exemplum glo. etiam bonum
eſt,& dum alleg.l.non dubium.§.fina.ff.de leg.3. vult allegare,
l.alienus. ff.ad l. falc. vbi imputatur hæredi, qui nimis magno
pretio redemit rem alienam legatam,eo quia paria ſunt, vel
quòd dominus nolit vendere, vel velit, ſed immenſo pretio.
ad hoc allega.illam.l.non dubium.§.fina.Vltra gloſſ.quia text.
vt dixi,ponit dictum in genere, potes etiam exemplificare in
iudice ordinario,vel in iudice appellationis, cuius iuriſdictio
limitata eſt vſque ad certam quantitatem.l.cum quædam.§.fi.

ſupra

supra alleg. in gl. & in l. in offerendis. C. de appel. ꝙ ad excluden dam eius iurisdictionem non attenditur, ꝙ condemnatio possit augeri ex contumacia rei. Capio gl. fi. q̃ diuide in tres. Prima declarat tex. Secunda ibi, & no. hic. gl. colligit notabile ex text. Tertia ibi, aliud. colligit aliud notabile, contra quod opponit, & non soluit. Tu solue, ꝙ in æstimanda re non attenditur æstimatio particularis. ita loquitur no. gloss. sed bene propter affectionem datur actio, quæ aliàs non competeret. ita loquitur l. cùm seruus. alleg. in glo. pro contraria. de cuius intellectu vide Cy. in l. 1. in 22. q. C. si seruus extero. & no. Bar. in l. 1. C. de sentē. quæ pro eo quod interest. in 8. colu. in versi. vidimus supra triplex interesse & c. pondera etiam ex l. cum seruus. & ex sol. Do
7 cto. colligi, † quòd interesse affectionis tantum ratione coniunctionis sanguinis facit, vt detur actio, quę aliàs non daretur. Cō sidero, quia illud vī dubitabile: nam quis non potest alteri stipulari, nisi sua intersit, & tamen interesse affectionis non facit, vt alteri quæratur actio. gl. in l. fideiussoris. vbi Bar. ff. de pactis. Bar. in l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verb. oblig. & in l. quod dicitur. eo. tit. & in l. 1. in 8. col. C. de sent. quæ pro eo. Et illam gl. reputat sing. Nic. de Neap. in d. §. alteri. pro illa gl. habes tex. in l.
8 3. §. sed si fortè. ff. iudic. solui. † Alibi reperio totum ècontra. quia ad hoc vt possit alteri stipulari, sufficit interesse resultans ratione amicitiæ. glo. no. in l. si vnus. §. 1. in ver. videamus. ff. de pact. & ibi Ang. & Pau. de Cast. & D. Alex. Ex istis doctrinis iunctis collige aliud mirabilius, ꝙ fortius operatur interesse, quòd resultat propter amicitiam, quàm quod propter coniunctionem sanguinis. Alibi reperio, ꝙ illud, quòd fit propter amicitiam, est minus efficax, quàm si fieret sine respectu amicitiæ. probatur, donatio est irreuocabilis, & tamen glo. in l. 1. in gl. 2. in fi. ff. de preca. dicit, ꝙ donatio, quæ fit in amicitiam, potest quandocunque reuocari. Cuman. ibi no. illam glo. & colligit, ꝙ donatio, quæ fit in amicitiam, habet instar precarij. Contra illam glo. pondera text. in l. 3. §. si qs quasi. in verbo amiciorē. ff. de condi. ob cau. vbi datum habito respectu amicitię, non potest reuocari. Considerabam si illa glo. potest saluari, & loq̃ de donatione, quæ fit propter amicitiam, de qua loquitur tex. in c. cum venissent. de insti. & gl. in l. 2. C. in quib. cau. colo. censi.
9 lib. 11. ¶ † Extra glo. Bar. inducit finem huius tex. ad duas no. decisiones. Prima est, ꝙ fideiussor in causa criminali, pro qua venit imponenda pœna pecuniaria, si promisit soluere condem nationem, ꝙ non teneatur ad augmentum condemnationis factum ex negatione rei, vel eius contumacia, cùm non sit pę na delicti, pro quo fideiussor intercessit, sed pœna contumaciæ, nisi fideiussio fieret sub pleniori forma, de qua hic ꝑ Bart. & dixi supra in gl. 1. Pondera, ꝙ Bar. cum mysterio loquitur in causa criminali, pro qua venit imponenda pœna pecuniaria.
10 † Nam si veniret imponenda pœna corporalis, puta mortis,
a non admittitur fideiussor, [a] nec potest fideiussor interuenire. c. cum homo. vbi gl. no. 23. q. 5. quam reputat sing. Bal. in c. ex rescripto. in pen. col. de iureiu. & in l. 1. in fi. C. ne fil. pro patre. ponit Pau. de Cast. hic, de cuius veritate ponunt Cano. in rub. de fideiuss. Bar. in l. si quis reum. ff. de custo. reo. Cy. in l. ad commē tariensem. C. eod. tit. Bal. in l. quoties. in princ. ff. de nox. & in l. q crimen. in 5. q. C. qui accus. non pos. & in titu. de pace constan.
11 in ver. ab vniuersitate. ¶ † Aduerte, quia inquantum Barto. hic vult, ꝙ fideiussor, qui in criminalibus simpliciter intercedit, teneatur ad pœnam principalem delicti, sed non ad pœnā, quæ crescit propter delictum, ista doctrina videtur confundi ex doctrina eiusdem hic, dum respondet ad l. iudicatum solui stipu latio. & dicit, ꝙ si sumus in actionibus arbitrarijs, in quib. duæ sententiæ feruntur, tunc fideiussor simpliciter intercedens tenetur ad condemnationem non secundæ. Sed si sumus in non arbitrarijs, tenetur fideiussor ad omnem condemnationē qualitercunque intercedat, sed in quæstione Bar. non sumus in arbitrarijs, sed in criminalib. ergo ipsius doctrina ex alia suamet confunditur, secundum Fulgos. & Alexan. hic. Sed tenendo re sponsionem Albe. hic, & Imo. in d. l. fina. ff. de fideius. ad d. l. iu-
12 dicatum. tunc procedit decisio Barto. ¶ † Item adde ad decis. principalem Bar. quòd stante statuto, ꝙ dans auxilium delicto teneatur eadem pœna sicut principalis, si pęna principalis fuit aucta propter eius contumaciam, vel negationem, ad illud augmentum pœnæ non tenetur, qui auxilium præstitit, secun dum Barto. in l. libertis quos. §. posthumis. per illum text. ff. de
13 alim. & cib. leg. † Eodē modo, stante statuto, quòd pater teneatur soluere omnem condemnationem pro filio, non tamen tenebitur soluere pœnam quadrupli, quæ augetur ex forma statuti, si condemnatus infra mensem non soluerit condemnationem. ita sing. tenet Bar. in l. si qua pœna. ff. de his qui sunt
14 sui, vel alien. iur. † Eodem modo, qui fideiussit pro accusato de vulnere, si ex vulnere sequatur mors, non tenebitur ad pœnā homicidij, secundum Specu. in titu. de fideius. §. primo, versic. sed pone egi. cum ver. sequen. Barto. & alij. in l. fideiussores ma gistratuum. ff. de fideius. Bald. & Ludo. Roman. in l. siue. ff. qui
15 satisd. cog. Alb. Bal. & Moder. hic. † Pro prædictis facit, quia ꝑmissio intelligitur rebus sic se habentibus, prout nunc se habent. l. quod si seruus. ff. de condi. ob cau. etiam si promissio esset iurata. l. fin. ff. qui satisd. cog. & ca. quemadmodum. de iure-
16 iu. † Secundò inducit Bar. istum tex. non ad fideiussorem, sed ad ipsum principalem, cui nisi soluat pœnam pecuniariam intra mensem, debet ex forma statuti amputari manus, quòd ad euadendam pœnam manus sufficit soluere in termino con demnationem principalis delicti, & non augmentum pœnæ ex contumacia, vel negatione. cum Bar. alij tenent, & plenius idem Barto. in l. 2. de priua. deli. & in l. ideo. per illum text. ff. de compen. facit tex. in l. fina. in princ. in versic. *sed tantummodo sortis, & non vsurarum condemnationem.* quem Bal. ibi ad hoc not. C. de vsu. rei iudi. cum concord. hic additis per Dom. Alex. quib. adde latè Bald. in cap. ex literis. in penul. & vlti. colum. de constitu. Aliàs cogitabam, quòd Bar. malè induceret istum tex. ad istam vlti. q. eo quia ista lex, secundum vtranque lect. gl. loquitur in fideiussore, qui non tenetur ad augmentum, sed in reo principali, vt loquitur quæstio Bart. non videtur posse loqui, quia principalis tenetur nedum ad rem principalem, sed etiā ad augmentum, aliàs contumacia esset impunita. Cogitabam sustinere Bar. duob. modis. primò, quòd Bar. ponderauit solam rationem tex. vel aliter Bar. non negat, quin teneatur soluere pę nam princinalem, & augmentum, sed non tenetur ad augmē tum, quantum ad pœnam manus, non negat Bart. quin etiam posteà teneatur ad augmentum.

ADDITIO.

a ¶ Fideiussor. Bar. in l. 2. in princ. ff. de custo. reo. Bar. & Bald. in rub. C. res inter alios acta. Archi. in c. si quis. 6. q. 1. Ioan. And. in addi. Spec. tit. de fideius. in §. 1. ver. quæ autem differentia. Pet. de Anch. in repeti. c. 1. de consti. Domin. de S. Gemi. in c. iusgentium. 1. dist. Io. de Ana. in c. 2. de delictis puer. Alb. de Rol. in prima par. statu. q. 51. Lud. Rom. consi. 15. & singu. 129. vbi Doc. in apostil. declarant. PANCIR.

SVMMARIVM.

1 *Contra dolosum iuratur in litem. & nu. 2.*
3 *Contumacia, siue dolus est delictum. & nu. 4.*
5 *Iudex non potest iudicare secundum, quod est sibi notum, idest tanquā priuato. nu. 6.*
7 *Quando iudex possit sequi conscientiam suam. nu. 8. & seq.*
9 *Quid in Episcopo, Papa, vel Imperatore. nu. 10. & seq.*

LEX XLII.

Siue nostrum. In actionibus in rem, & ad exhibendū, propter dolum iuratur in litem de affectione, non autem propter solam culpam. h. d. Et ad hoc vltimū vide gl. no. in l. semper. §. hoc interdicto. in verbo, iurauerit. ff.
1 quod vi aut clam. ¶ † Aduerte pro intellectu tex. ꝙ contra dolosum æstimatur interesse affectionis, & probatur etiam per solùm iuramentum partis, contra verò culposum tantū æstimatur solùm interesse verum, & istud non probatur per iuramentum, sed debet verè probari per testes. istud est, quod vult dicere tex. ibi interdum, ꝙ interesse agentis solùm ęstimat, hoc est dicere, interdum æstimatur solùm verum interesse, quādo culpa tantum intercedit, & sic contra dolosum militant duo quæ non militant contra culposum. Primò, quia æstimatur interesse etiam affectionis. Secundò, quia illud interesse affectionis probatur per solùm iuramentum partis; sed in culposo tantum æstimatur solùm verum interesse, & illud debet verè probari per testes, & non per iuramentum, vt dicetur. in l. in actio-
2 nibus. ī eo. † Aduerte etiam, quia contra istum tex. fortiter opponitur de l. argentarius. §. cum autem. ff. de eden. vbi est text. quòd si argentarius publicus dolo non exhibet, tenetur ad totale interesse, quia debet probari per testes, non autem per iuramentum in litem. Bal. ibi post Antiq. respondet, quod aut dolus committitur faciendo, & habet locum iuramentum, aut omittendo, & debet probari ꝑ testes. & ille tex. loquitur, quando argentarius dolo omisit. Ista conclusio Bal. videtur inepta quia contra istum tex. quia dolus hic fuit commissus omittendo. Et propterea alibi Bal. in l. fi. in vlti. col. C. de eden. respōdet ꝙ argentarius tenetur ex sola culpa. Ang. Pau. de Cast. & Alex in d. §. cum autem, aliter respondent, ibi vide. Item pondera inquantum tex. dicit, *cùm verò dolus, aut contumacia.* nam tex. videtur superfluus, quia sufficit dicere de dolo, quia non potest dici in dolo non restituendi. Item in quo fuit condemnatus nisi

3 niſi ſit in contumacia; præcipuè, † quia ſicut contumacia eſt
a delictum a l.omne delictum.in prin.vbi glo.& Bar.ff.de re mil.
glo.in l.1.in §.fi.vbi Bar.& alij. ff.ſi quis ius di. non obtem. in gl.
in l.ſi plures.& ibi Bart.ff. de admi.tut.glo.in l.filius. in verb.ſuc-
currendum.ff.de interrog.act.glo.in c. ex literis.& ibi Cano.de
4 conſtit.& glo.4. q. 1.in ſum.† Eodem modo dolus dr̃ eſſe deli-
ctum, vt not.Bar.in l.1.in fin. per illum tex.cum glo.ff.de fide-
iuſ.tut.Tu adde meliorem tex. in l.1.§. nunc tractemus.in ver.
plenè. ff. de tut. & rationib.diſtr. Poteſt reſponderi ſaluando
text.à ſuperfluitate, ꝙ dixerit de dolo propter eum, qui dolo
deſijt poſſidere, qui tenetur acſi poſſideret. l.ſinautem.§.ſed &
is.ff.de rei vend.l.parem.& l. qui dolo. ff. de rei vendi.dum po-
ſteà ſubdit text.de contumacia,loquitur in eo,qui de præſen-
ti poſſidet, & eſt contumax in reſtituendo .¶Capio gl.in verſ.
quanti,quam diuide in tres.Primò declarat tex.In ſecunda ibi,
interdum tñ. per viam fallentiæ remouet ꝯrium.In tertia ibi,
5 ſed quid ſi patet.format quæſtionem,& bene reſpõdet. † Not.
ex iſta vlt. parte gl.non debere conſiderari id, quod eſt notum
iudici tanquam priuato, quia ſm illud non poteſt iudicare,ſe-
quendo conſcientiam ſuam priuatam: ſed bene,qñ eſt notum
iudici tanq̃ iudici,ꝙ dicitur eſſe,qñ iudici conſtat ex actis cau-
ſæ,vt eſt gl.in l.2.in prin.in ver.atrox.vbi Doct. præcipuè Mod.
ff.de fer.de quo per glo.& Doct.in l.illicitas. §. veritas. ff.de off.
præſi.per glo.& Cano.in c.paſtoralis.§.quia verò.de offi.deleg.
& Doct.in c.1.de re iud. in 6.latè Cano.in c.1. de offi.ord.Spe.
6 & Io.And.in tit.de ſent.§.qualiter.in ver.2.† Ideo facit ſm Pau.
b de Caſtr.hic,ꝙ ſi iudex ſtans ad feneſtram b vidit,ꝙ Titius oc-
cidit Seium, non per hoc põt eum condemnare de homici-
dio,niſi ille confiteatur,aut probetur per teſtes, & licèt ipſe nõ
dicat,de hoc eſt gl. no.2.q.1.in c.Deus omnipotens.ver.qñ aũt.
latè d.Anto.in repe.c. veſtra. in vltim. charta.de cohab.cler.&
7 mu.† Tu vltra ſcribentes ex iſta doctr. habes inferre,quòd ad-
uocatus, vel alius cui reuelaui ſecreta mea in conſcientia poſ-
ſum eum eligere in iudicem.ita glo.in cap. dilecto,.& ibi Bald.
8 eam no. de teſtib. ¶† Maius dubium eſt,quid èccontra,ſi iudex
vidit, ꝙ Seius occidit Caium, & probatur per duos teſtes, ꝙ
fuit Sempronius, & Semproniuſmet fortè metu tormento-
rum confitetur, & ratificat.In quo, & Theologi,& Cano.di-
ſcordant,vt habes in locis præalleg.ſed vide plenius, quàm ali-
bi Bald.in l.ſi emptione.ff.fin.regun. ponit Pet. de Anch. in re-
pe.c.1. de conſti.Ange.Are.in §.curare. Inſti.de act. & ſanior vr̃
illa ſententia, ꝙ iudex faciat ſe remoueri ab officio, & ꝙ alius
9 iudex ſubrogetur,& ꝙ ipſe poſteà ſit teſtis. † Et regulam huius
glo.ꝙ iudex in iudicando non poſſit ſequi conſcientiã propriã,
c ſed debeat iudicare ſm allegata, & probata, c not. quia per
hanc regulam infertur, ꝙ ille, cui reuelaui in conſcientia ſe-
creta cauſæ meæ,poteſt in iudicem impetrari, cùm non de-
beat ex conſcientia iudicare ſm glo.& Bald.in c.dilecto. de te-
10 ſtib.† Item prædicta regula procedit etiam in Epiſcopo, qui
debet & ipſe ſecundum probata, ſeu acta iudicare,& non ſe-
cundum conſcientiam, ſecundum Bald.in cap.1.§.ſacramen-
tum.in fin.de conſuetu.re.feu.poſt Inno.& Ioan. And, in cap,
11 venerabili.de cenſi.† Secus in Papa, & Imperatore, cùm ſint.
ſ.legem,ſm Cyn.Barto.& alios in l.1.in fi.C.vt quæ deſunt ad-
uo.-quia debet iudicare ſecundum, ꝙ Deus iudicaturus eſſet,
ſecundum Bald.in l.final.in princip. C.de iur. delib.Reliqua ad
iſtam materiam dixi poſt Ang.de Aret.in §.curare. Inſtitu. de
actionibus.

ADDITIONES.

a ¶Delictum. Adde Cyn.& Ang.in rubr.C.de cri.ſtel.Lud.Rom. in l.lege.Corn. ff.ad Sil. Bald. in cap. teſtimonium.ante. fin. de teſt.Io.de Imol. in capitul.1. de maior.& obed.

b ¶Si iudex ſtans ad feneſtram. Adde Bellenzi.in capitul. quoniam contra falſam.de prob.

c ¶Secudum allegata,& probata. Adde not.in l.illicitas.in §. veritas.ff..de offic. præſi.Inno.& Hoſt.in c.1.de conſti.Archi.in c.1.de regu.iur.lib.6. Spe. titu. de diſpu.& alleg.in §. vlt.verſi. liceat. S. Th. 2.2.q.67.arti.7. in reſponſione ad argumentum.
Nat.conſil.276.colum.fin.Coraſ.miſcell.lib.4.cap.20. PANCIR.

SVMMARIVM.

1 *Si iudex non defert iuramentum in litem, poteſt appellari.*
2 *Quando iuretur in litem.*
3 *In nummis venit intereſſe extrinſcum, ſecus in frumento.nume.4.5.9. 14.& ſeq.*
6 *Difficultas an excuſet à mora, vel pœna.num.7.*
8 *Imperſonalitas non vitiat contractum innominatum.*
10 *Compenſatio eſt ſolutio.*
11 *Excepto ad hoc, vt ſit bona, debet eſſe de contentis ſub regula. numer. 12.& ſeq.*
17 *Dies depoſiti non differt ſolutionem, licèt conſtituat in mora,*
18 *An in nummis habeatur ratio lucri.& num.15.*

LEX III.

NVmmis. Diuiditur tres par.Primò poni-
tur deciſio. Secundo ponit fal-
lentia deciſionis. Tertiò declaratur fallentia per
exemplũ. Secunda ibi, niſi fortè.Tertia ibi, quid.n.
ſi ſub pœna.h.d.In rebus,in quib.non cadit affectio,q̃uis ꝯcur
rat dolus aduerſarij, & qualitas actionis,puta depoſiti,non de-
fert iur̃m in litẽ, ꝙ eſt affectionis,ſed iur̃m in litẽ pro ſingulari
1 intereſſe extra rẽ.h.d.¶† Not.ex hoc tex. in ver.non oportet. à
ꝯrio ſenſu ſm Fulg. & Alex.hic, ꝙ ſi natura rei petitæ recepiſ-
ſet affectionem, iudex habuiſſet neceſſe deferre iur̃m in litem,
aliàs potuiſſet apellari: ſicut in ſimili in iur̃o neceſſario in ſup-
plementum probationis,ſecundũ Bar. in l.admonendi. in vlti.
col.ſ.tit.1.Adde,ꝙ idẽ tenent Ang.Ful.& Alex. in l. videamus.
§.deferre.per illum tex.infra eo.Credo,ꝙ errent,& ſic ꝯ caſum
in l. videamus. §. iurare. ver.ſed an iudex.& ibi Bar.in 1.not.&
ꝯ caſum in l. in actionib.verſ. ſed an iudex. ĩ. eo.ſubſiſtente tñ
aliqua cauſa. Nec obſt.tex.in d.§.deferre.qui eos decepit,cùm
dicit deferre autem iuſiurandum iudicẽ oportet, non intelli-
ge,ꝙ iudex neceſſitet,ſed eſt neceſſariũ iudicẽ deferre,ita ꝙ ſit
2 iudex,q deferat,& non notarius,vel alius. ¶† No. ſcdõ ex hoc
tex.vnũ caſum, in quo non iurat in litẽ de affectione, qñ natu-
ra rei non recipit affectionẽ. Adde aliũ caſum, vbicunq; im-
ploratur officium iud.glo.in l.harum.§.fin.ff.ſi ſer.vend.ſed eã
per bonas rõnes reprobant Barto. & Paul. de Caſt.ibi, Imo.&
Mod.in l.ſi prius.in pe.col. ff.de op.no.nun.Tertius caſus eſt in
fiſco, qui in hoc habet minus iuris, quàm priuatus, cùm non
iuret in litem.gl.eſt ſing.in l.quoties.in gl.fi.in fi. C.de exa. trib.
lib.10. Sed illam gl. reprobant Bald.& Io. de Pla.ibi,& d.Alex.
3 in l.pe.§.in eum.ff.ne quis eum qui in ius. vo.eſt vi.exi.¶† Ter-
tiò not. ex text. in verſ.niſi fortè, quòd in nummis venit inte-
reſſe extrinſecum, quòd conſiſtit extra rem, ſecus eſt in fru-
mento,vino,oleo,& ſimi. quia cũ in eis veniat intereſſe intrin-
ſecum,conſiſtens circa pretium, & valorem, certè in illis non
conſideratur aliud intereſſe extrinſecum, ſiue conſiſtat in lu-
cro, ſiue in damno.text.eſt de his omnibus in l.ſi ſterilis.§.cum
per venditorem.vbi Docto.præcipuè. Pau.de Caſt.ff.de actio.
* emp.Bartol.& *communiter* alij hic.& latius Bart. in l.1. in 8. col.
& in 11.C. de ſen.quæ pro eo, quod intereſt. & in l.Iul.in prin.
4 in 2.col.ff. de actio. emp.† Ex iſta doctr. *communiter approbata,*
* ſequitur in practica mirabilis deciſio,& valde dura,ſecundum
Fulgoſ.hic, quòd ſi depoſui penes te 100. ſaccos frumenti re-
ſtituendos mihi tali menſe, quo volebam ſoluere illos 100.
ſaccos pro canone cuidam eccleſiæ, cuius eram emphyteuta,
& quia fuiſti contumax, & non potui ſoluere, eccleſia fecit
me cadere à iure emphyeteutico, quòd iſtud intereſſe extrin-
ſecum non poſſem à te petere, ſed ſi valor frumenti decre-
uiſſet, poſſem iſtud intereſſe valoris petere.d.§. cum per ven-
5 ditorem, quam deciſio. bene not. ¶† Quartò not.ex hoc text.
quòd ſi perdidi pignus apud iudæum, quia pecuniam depoſi-
tam non reſtituiſti tempore debito,poſſem à te petere iſtud in-
tereſſe extrinſecum: & ſic iſtud damnum. Adde, quòd ſi
teneris mihi ſoluere pecuniam in termino, vel ad certam diẽ,
& quia non ſoluis, capio ab alio tantam pecuniam ſub vſu-
ris, quòd licitè poſſem à te petere, & pecuniam, & vſuras,
ſecundum Innocen.& alios in capitul.1. de vſur. ſequitur do-
min.Alexand.in conſil.362.incipien. Egregiè, & copioſè alle-
6 gatum eſt.in 3.colum.libr.2.¶† Quintò ſubtiliter not. in verſi.
quid enim ſi ſub pœna. hic probari, quòd licèt difficultas ex-
cuſet à mora, vt dixi in l.quod te.ſupra titul.2.& etiam à periu-
rio.capitul.breui. de iureiur.tamen non excuſat à pœnę com-
miſſione, etiam ſi nulla negligentia interceſſit: nam vides hic,
quòd petijt pecuniam depoſitam, & fecit condemnari depo-
ſitarium, & quia habita omni diligentia non potuit recipere
pecuniam depoſitam, tamen iſta difficul. non excuſat eum à
7 pœna.† Ex hoc infertur vnum, quòd facilius quis excuſetur à
mora,quàm à pœna, de quo puncto per Bar. & alios in l.con-
tinuus.§.illud. ad fin.de verb. oblig. Et ſi teneremus opin.Bar-
tol. quòd quando quis eſt debitor quantitatis, vt in hoc text.
quòd difficultas non excuſet à mora, nec à pœna:ſecus quan-
do eſt debitor ſpeciei, vel tenetur ad factum, prout tenet Bar-
tol. in l. quod te. ſupra ſi cert. pet. & in dict.§. illud.in fin. certè
ſolu. ad hunc text.eſſet bona, ſed quia illa opinio Bartol. ſolet
* *communiter damnari*, vt ibi dixi, tenendo contrariam ſenten-
tiam durius eſſet reſpondere adhunc text. & quòd quando
quis tenetur ad factum, difficultas excuſet à pœna, probat.l.ſi
vehenda.§.penultim.ff. ad leg. rhod. de iac. per quam vide, ꝙ
pulcrhè conſuluit Fed.de Sen.in conſilio 117.incip.Titius pro-
miſit ſe facturum.ſequitur Panor.in conſil.91. incip. Videtur,
ꝙ fideiuſſores. in 2.colum.per d.Ant.& Pan.in dict.c. breui.Et

aduerte, quia in conf.Fed.erat obligatio ad factū,in ista materia erat obligatio quantitatis: vide ēt contra prędicta text.in c. significante, de pig.sed responde, ꝙ ibi multa concurrebant.
8 ¶† Pondera etiā text.ibi, *dedi pecuniam, ne ad iudicem iretur.* quòd hic videtur text.quòd in ꝯtibus innominatis impersonalitas non vitiat contractum innominatum: nec dicatur, quòd ista sunt verba legis; quia imò sunt verba contrahentium.Non pōt etiā dici,quòd sit impersonalitas in verbo executiuo, quæ non vitiat stipulationem,sed in verbo obligatiuo sic, iuxta doctri. Bart.in l.stipulatio ista.§.si quis ita.ff.de verb.obl. & traditur in l.fin. in fin.ff. si cert.ꝑet. & in Auth. si quando.C.de const. pec. ¶ Circa etiam istum tex. pro intelligentia illius regulæ,q̄ in ea traditur,quòd in nummis non cadit iuramentum affectionis.
a moue necessariā ᵃ quęstionem.† Pone, testator legauit mihi
9 100. duc. q̄ erant penes cāpsorē,& si hęres nō daret illa centū, daret mihi tale prædium:hæres habuit illa centū à campsore, sed expendit. quæritur vtrū possit dare alios 100.duc. & tenere prædium? Bart. in l. talis scriptura. in fi.prin.ff.de leg.1.refert, quòd debet habere prædium ista ratione, quia testator intelligitur legare certum corpus. l. planè.§.si eadem res. versi.sed hoc ita.& l.sed si certos. eod. tit. de leg. 1.& sequuntur *Bald.& omnes* Mod.pro ista decis.potest allegari text. in l.centum.ff.de verb. obl. & gloss. in l.hæc vēditio.in prin.in versi.quanti. ff. de ꝯh.emp.& glo. in l.sed si certos.in gl.fi. ff.de leg.1. Ego contra Bart.arguo:nam in q.Bart.legatarius nō pōt petere illā pecu.à campsore, imò debet petere ab herede, tunc sic.hr̄s habuit à mercatore,quare ergo nō pōt dare alios duc.eiusdē ligę? Non ob.fundamentum Bart. dū dicit,q̄n testator legauit nummos, qui sunt penes campsorē, ꝙ iudicantur vt certa species: q̄a respondeo, ꝙ in his,quę recipiunt functionē adinuicē, pōt vnū pro alio solui.Cōfirmatur per illud,ꝙ volunt Bar.& Docto.in l.cū fundus.in §.seruū tuū inprudens.ff.si cer.pet.vbi dicunt,ꝙ licèt de quantitate ad speciē nō fiat cōpensat io, fallit nisi esset pecunia, quę deberet vt species, q̄a tūc admittitur cōpēsatio.
10 † Nā pondera,ꝙ ꝯpēsatio est solo,ergo sicut pōt fieri cōpēsatio,sic ēt solutio.Cogita,q̄ est noua ꝯlideratio. Vltra notabilia preal.no,ꝙ nūmus,& pecunia capiūtur vt synonyma, & ꝑ eo dē, & queadmodū pecunia pōt capi tripliciter, ita terminus nūmus,& Bar.hic sentit istā inductionē.Dicit Bar.ꝙ terminus nummus, capitur largè,quamuis verba non patiantur.In fine capitur pro pecunia numerata tātū. pondera si Bar. voluit ꝯrium in prin.videlicet,quòd terminus nummus, capiatur tan-
11 tum strictè.dixi in l.singularia.§.si cert.pet.† Itē pondera text. in versi.nisi fortè.iuncta gl. & nota limitationē ad regulā,quæ habet,quòd exceptio,ad hoc vt sit bona,debet esse de cōtentis sub regula, secūdum Barto.in l.in his.ff.de leg.& in l.1.in fi.post gl.ibi.ff.de regu.iu.& in l.si eum.§.qui iniuriarum.ff.si quis cau. Hinc dicimus, quòd exceptio facit regulam in casib. non exceptuatis.l.nam quod liquidè.§.fin. ff. de pen.leg. nam istud in tantum est verum,quòd exceptio facit,vt regula amplietur,& comprehendat illa,quæ aliàs nō comprehenderet,vt exceptio
12 sit bona.† Hinc videmus, quòd si constituto procuratorem generalem,non potest procurator expedire ea, quę requirunt speciale mandatum.Pone,quòd constituto procuratorem ad omnia,preterquam ad restitutionem in integ. ista exceptio ad hoc vt sit bona, intelligitur, quòd procurator possit expedire casus speciales, qui aliàs non comprehenderentur. ita Lap. & Gemi.in c qui ad agendum.in §.1.in penult.col.de procu.in 6. Imo.in l.fin.in 12.col.ff.à quib.appel. non licet. Alexan.in l.fin. contra gloss. ibi. ff. quod quisque iū. vbi disputauit hunc arti. Pro confirmatione facit, quod vult Bald. in capitu.1. in 2.col.
13 per quos fiat inuest.vbi dicit, † ꝙ Papa ḡnaliter confirmando
b priuilegia, ᵇ non intelligitur confirmare priuilegia ꝯ ius, tñ si exciperet vnum ꝯ ius, intelligeretur ꝯfirmare alia, quæ essent ꝯ ius, alleg.tex.in l. tribunus.§.1. ff.de test.mil. Et ita ponderat Are.consil. 8. ꝙ incip.Abundè.in 1.& vlt. col.¶ Ex isto ēt text. collige limitationem ad r̄am, quæ habet, ꝙ sufficit, ꝙ excep-
c tio sit de regula, ᶜ ideo de eo, de quo regula disponit, licèt expressè,vel tacitè.iā limita,ꝙ sufficit,ꝙ exceptio sit de regula non simpliciter, sed ſm aliq̄d,ita pondero esse text.hic.Istud enim,ꝙ dr̄ in exceptione, erit de regula respectu iurī in litem, non respectu iurī affectionis.¶Capio gl.in ver.æstimatio, q̄ est intricata, & obscura,& ſm Fulg. vr̄ iuuenib.barbara,quam diuide pro intelligentia in tres par. prout tria format ꝯria. Scd̄a ibi,sed nec alia rōne.Tertia ibi, in litem autem.Primum ꝯriū,
14 quia text.dicit, † ꝙ certa est nummorum æstimatio. Contra, nummi non recipiunt æstimationem,sed bene æstimant alias res.huius timore gl.exponit tex. vt in ea habes, sed est destruere tex. Ideo dic, ꝙ imò nummi recipiunt æstimationem,quia pecunia aurea æstimatur per argenteam, & argentea grossior æstimatur per minutam. Bene verum est, quòd pecunia non æstimat̄ per merces, vel alias res, vt loquitur.l.si ita fideiussorē accepero.alleg. in gl.ꝯria: vnde tex.bene stat,ꝙ certa est nummorū æstimatio.q.d.non magis æstimantur isti nūmi, q̄ illi data paritate formæ, & materiæ.Item dum glo.subdit,nisi fuerit in mora, non intelligas gl.velle, ꝙ in nummis cadat affectio,si debitor fuit in mora: nā nec ante,nec post vnq̄ cadit affectio: sed intellige.gl.sanè,nisi debitor fuit in mora,q̄a tunc in nūmis veniret interesse extrinsecum, ꝙ ēst extra rem. Iuxta hāc partē oppo.Bar.de l.pe.§. in eū.ne quis eū q̄ in ius vo.vbi q̄n succedit interesse,ꝙ consistit in quātatite,iuratur in litem de affectione. Rn̄det Bart. ꝙ illud interesse quantitatis successit loco speciei debitæ, rōne cuius speciei iurat̄ in litē. Ex ista solutione hēs li-
15 mitationē ad tex.nr̄m, † ꝙ in nummis non pōt cadere iur̄m affectionis,est verū,q̄n nūmi sunt principaliter in obligatione: sed si sit in obligatione spēs, & eius loco succedat q̄titas,est secus,ꝑ d.§.in eū.Nec obst.huic solutioni si diceres, ꝙ ēt in hoc text. interesse quantitatis succedit loco pignoris deperditi, sup quo Fulg.relinquit cogitandū,quia r̄ndet no.Bar. in l.in actionib.in 2.col.ſ.eo.ꝙ q̄titas succedit loco speciei,ideo si circa illā primā spēm cōmissus sit dolus, iurat̄ de affectione. ita loquitur.d.l. pe.§. in eum.sed in hac.l.non fuit commissus dolus circa pignus perditū,vt dicit gl.hic in vlt.parte.Non obstat etiā si diceres, ꝙ Bart.nimiū restringit. d.§. in eum, ꝙ ibi ageretur ad spēm primo loco ꝯ exemptū, quia r̄nde, ꝙ necesse est ita intelligere ꝑꝑ iur̄n in litē de affectione,de quo loquit̄ ibi text.ꝙ non cadit,nisi in specieb.vt hic.¶Scd̄m ꝯriū gl.est ꝯ fallentiā, q̄ ponit̄ in ver.nisi fortè. nam ad hoc, vt exceptio sit bona, debet esse de regula, vt declarat Bart. in l.si eum.§.qui iniuriarū. ff.si quis cautio.sed regula loquit̄ in iur̄o in litē affectionis, fallentia loquitur in iur̄o in litem veritatis, quod est extra rem, & sic fallentia est super diuerso à regula, ergo non est bona. Huius timore, vt sit bona exceptio, gl.supplet ad text.ꝙ in nūmis nō iuratur in litē,supple,sed nec alia rōne. Tu r̄nde clarius, ꝙ tex.in prima parte non exprimit de iuramento in litem affectionis, sed simpliciter de iur̄o in litē.Modo iur̄m in litē sumptum in genere, est triplex, vt declaraui s̄.in rubr.& hoc mo-
16 do fallentiā est bona.¶† Tertium contrarium gloss.est ibi, in litem autem tale est.text.dicit, quòd in nummis non iuratur de affectione,quia in eis nō cadit affectio,quia q̄n pignora sūt perdita, debet posse iurari de affectione,cùm bene in pignoribus cadat affectio.Gl. respondet, & bene, quòd iuramentum in litē de affectione præstatur in illa re,in qua est cōmissus dolus, sed hic dolus nō est ꝯmissus in pignorib. iō non ꝯsidrat affectio pignorū. Capio gl. in verb. sua die. q̄ diuide in quatuor par. Primò declarat tex. Scd̄ò opponit, & sol.In tertia format vnam questiō.In quarta aliam.Secunda ibi, aliud itaque est in specie.Tertia ibi,hic quæro.Quarta ibi,item an per solū iur̄m.
17 ¶† Ex prima parte no.ꝙ dies depositi restituendi interpellat, & ꝯstituit in mora,quāuis non differat solonem, quia posset depositarius ante illā diē restituere.l.1.§. pen.ff.deposi.q̄a depositarius medio tp̄e non pōt commodū percipere.l.4.C.deposi. & ideo pōt inuitus cogi,vt ante illā diē restituat.d.§.pe. ideoq; si ꝯuentū esset,ꝙ interim posset vti pecunia deposita,nō habe-
18 ret locū.d.§.pe.¶† In ea.gl.ibi,non venit, quod potuit lucrari. No.ꝙ in nummis non restitutis sua die,nō habetur ratio lucri. Idē tenet Bart. in l.Paulus.ff.de sol.sed contrariū dicit tex.in gl. alleg.& contrariū tenet Bart.hic.Sed concorda ſm Imo. ibi & Mod.hic,ꝙ duob.concurrentib.habetur ratio lucri,q̄n est solitus lucrari, puta mercator, & lucrū apparuit, & sic fuit quasi certū,aliàs secus.de quo per Bart.in l.1.in 12. col.in ver.venio ad vltimā partē.C.de sen.quæ pro eo, quod interest. Imo.in l. insulam. §. vsuras. ff. sol. mat. Lud. Rom. in l. si constante.§. quoties.ff.sol.mat.Pau.de Cast. in l.3.§. fin.ff. de eo,quod cert. loc.Can.in cle.1.§.sanè.de vsur.& vide text.not.in l.quēadmodum.§.itē labeo.ff.ad l.Aqui.& tex.in l.fi.ff.de peri.& ꝯmo.rei
19 vend. ¶† Not.tamen extrauaganter, quòd in mercatoribus, qui dant pecuniam ad lucrum, & damnum debet fieri ratio in fin.anni.l. neminem. & ibi Bartol. C. de susc. & arca. libr. 10. Et idem Bartol. in l.2.in fin.C. de nauf. libr. 11. sed malè dicit, quia potest peti reddi rationem quandocunque arbitrio boni viri,secundum Bar.in l.mutus.ff.pro soc.& Bald.in rub. C.pro so.in 2.col.De alijs quæst.gl.dicam in l.in actionibus.infra eod.

ADDITIONES.

a ¶Necessariam quæstionem. Vide Alex.libr.1.consil.57.col.3.
b ¶Confirmando priuilegia. Adde in cap. in nostra.de sepul.
c ¶Exceptio sit de regula. Adde gloss.in rubric.de regul.iur.lib. 6. Card. in capitul. quia propter. in §. nisi. versicul. quæro.de electionibus. Idem Cardin. capitul.final. in 1. opp.de temp.ordin.idem Card. in capit.cum contingat. in 5.opp.de offic.deleg.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Pupillo an deferatur iuramentum.*
2 *Tutor defert iuramentum ad vtilitatem pupilli.*
3 *Procurator quid possit.nu.4.*
5 *Mulier an possit pro filio deferre iuramentum.*
6 *Culpa sine dolo non suffi.it, vt qs in periuriũ incidat.n.7.vsq; ad nu.13.*
13 *Nemo anceps cogitur subire periurium.*
14 *Mater quare non admittatur pro filio ad iurandum.*
15 *Tutor, vel procurator uan cogantur iurare.*
16 *Forma iuramenti in litem per tutores.*
17 *Adultus habens curatorẽ æquiparatur pupillo, quomodo intelligatur.*

LEX IIII.

VIdeamus. Pupillus, vel mater pupilli ẽt volentes non admittuntur ad
iurandum in causa pupilli: tutores autem & cura-
tores, & adultus admittuntur volentes, sed inuiti
non coguntur, & text intelligit causam tutelarem pro omni
1 causa pupilli, qualiscunque sit agitanda per tutorem. ¶† Not.
ex isto text. quòd pupillo non deferetur istud iuramentum.
Ratio, quia deferetur à solo iudice. §. defere. infra ea. l. qui
iudex nõ potest parti præiudicare: secus est iuramento volun
tario, vel iudiciali, in quo cùm possit pars sibi preiudicare,
potest illud pupillo deferre. l. qui iurasse. in princip. supra tit. 1.
2 ¶† Not. secudò in versi. non enim, quòd quando tutor iurat
in litem, debet deferre iuramentum non ad suam vtilitatem,
sed pupilli, declarando vt in gloss. & melius per Battol. hic,
* cum quo alij transeunt. Vltra prædicta pondera text. ibi, *sed*
3 *nec tutorem cogendum*, quòd quamuis regula sit, † quòd qui ha-
bet mandatum ad agendum, censetur habere mandatum ad
ea, quæ sunt necessaria. l. ad rem mobilem, & l. ad legatum. ff.
de procuratorib. & consequenter debet ponere manum ad
accessoria mandati, vt est text. in l. cuicunque. §. si ei apud
quem. ff. de instito. gloss. in capit. cum olim. el 1. de offic. delega.
tamen non tenetur iurare in litem, & sic expedire istud ac-
cessorium, quod accidit in lite. Ratio est, ne anceps incidat
4 in periurium. † Ex hoc subtiliter inferas, quòd quemadmo-
dum procurator nunquam censetur habere mandatum, vt
faciat dominum delinquere. l. si procurator. in princip. &
ibi Barto. ff. de condictio. indeb. l. si pater. ff. de his quæ in frau.
credit. ita non censetur habere mandatum, quòd ipse delin-
5 quat, text. est hic. ¶ † Item nouiter collige, videlicet, quòd
licèt mulier tanquam coniuncta persona possit assistere in
iudicio, lite mota per alium pro coniuncta persona, & as-
sistenti in lite possit ipsa probationes afferre, vt l. 2. & ibi
Bartol. in fin. exclamat illum text. C. de nego. gest. not. etiam
Bartol. in l. Titia, ad fin. & ibi etiam Moder. ff. solut. matrimon.
Angel. in l. fœminæ. ff. de regul. iur. Illa regula limitatur per
istum text. vt procedat in probationib. faciendis per testes,
aut per instrumenta: secus est in probationib. per iuramen-
tum in litem. text. est hic, & isto iure mater in causa filij mota
per tutorem volens asistere huic liti, & probare per iuramen-
in litem non admittitur, quod tene menti pro limitatione
6 notatorum in d. l. 2. C. de neg. gest. † Item pondera ibi, anceps
periurium, quòd qui dubitat, vel ignorat, si iurat contra veri-
tatem, dicitur periurus, & sic pondera probari, quòd ad hoc
vt quis incidat in periurium, sufficit culpa absque dolo: patet,
quia iste dicitur esse in temeritate, sed temeritas ascribitur
culpæ, non dolo. l. Iul. in §. item qui furem. in vers. quid tamen.
cum gl. ff. de act. empt. Bart. in l. si alterius. per illum text. C. si
min. se maior. dix. cũ ergo temeritas ascribatᷓ culpæ non dolo.
ergo iste, qui anceps subijt iuramentum, dicitur esse in culpa,
non in dolo: posset tñ ad istũ tex. responderi, ꝙ hic nõ appellatᷓ
periuriũ simpliciter, sed cũ adiuncto anceps, tũc succedit regu
la, ꝙ qñ aliquid nõ appellatur simpliciter, sed cũ adiuncto, il-
lud nõ est ꝓpriè, doctr. est Bar. in l. Lucius. §. quęsitũ. ff. de leg. 3.
7 † Communiter tenetur, & *est communis concl.* ꝙ periuriũ non
* committitur absque dolo. text. melior de iure. 22. q. 1. c. itẽ op-
8 ponitur. notant Pau. de Cast. & d. Alex. in l. qui iurasse. in prin.
per illũ text. s̃. de iureiu. vbi probatur, † ꝙ pupillus non potest
periurare, quia nõ potest dolum committere. Idẽ tenet Bal. in
l. obseruare. §. proficisci. in 3. col. ff. de off. procon. & lega. Idem
tenet Pau. de Cast. in l. fi. §. qui satisd. cog. Alex. plene consi. 92.
quod incip. Perspectis his, quę in themate narrata sunt. in pen.
colum. in 1. volum. ¶ Ex ista cõi concl. resultant duo not. ef-
9 fectus. † Primus, ꝙ quęlibet causa ẽt iniusta excusat à periu-
rio. probatur, nam periuriũ non põt esse sine dolo, sed quęlibet
causa ẽt iniusta excusat a dolo. l. 1. in fi. vbi glo. ff. de abig. l. igitᷓ.
§. põt. ff. de lib. causa. facit tex. in l. 3. §. si qs ignorans. ff. ad Syll. &
quod not. Ang. in l. prætor. in §. hæc actio. ff. vi bon. rap. & Bart.
in l. iustè possidet, ad fi. ff. de acqui. pos. dum respondet ad d. l. 1.
§. fi. ff. de abige. rgo quęlibet causa excusat à periurio. Secundus
effectus sequitut, quòd licèt variæ pœnæ periurij reperiantur,
vt vidimus in l. si duo patroni. §. fi. ff. de iureiur. sequitur, quòd
quælibet causa etiam iniusta excusat à pœnis periurij. Confir-
matur ista opi. duplici fundamento. Primò periurium est quę-
dã falsitas, sed falsitas requirit dolũ, qa nõ põt essę falsum sine
a dolo. l. nec exemplum. C. de fal. Secũdo, quia difficultas [a] excu-
sat à periurio, quia propter difficultatem cessat dolus, ita gloss.
& Docto. in c. breui. de iureiuran. Bartol. in l. quod te. ff. si cert.
10 pet. † Ex his stat firma communis conclusio, quòd periu-
rium non potest committi sine dolo. Licèt omnes ita teneant,
puto posse nouiter attentari, quòd ad hoc, vt quis incidat in
periurium, sufficit culpa. Pondera ergo in terminis And. de
Iser. Bald. & Alua. in c. licèt. in titul. si de feu. fue. contr. inter
do. & agn. vbi ponit Alua. in 2. & 3. q. nam dicunt, quòd illud,
11 quòd dicitur, † quòd ille, qui non potest soluere propter
paupertatem, incidit in periurium, vt dicit text. est verum, si
ei potest culpa imputari: ergo est ibi text nitidus. Et prædicti
Docto. expresè volunt, quòd ad hoc vt quis incidat in periu-
rium, sufficit culpa. Idem Alua. in ca. final. de ali. feu. pa. Secun-
dò pondero de hoc esse gloss. expressam, & ordinariam in
clemen. non potest. in gloss. final. de procurato. & illam se-
quuntur ibi Cano. præsertim Imo. circa fi. vbi dicit se negare,
quòd anima constituentis ligetur ad periurium, nisi consti-
tuens sit in culpa. Tenendo istã partem potest responderi ad
iura, quæ requirunt dolum, quòd etiam si esset taxatiua, non
excludunt culpam. text. est in l. 1. §. hæc actio. ff. si mens. fal. mo.
dix. Considerabam pro concordia posse dici, quòd quoad
actum periurij incurrendum lata culpa sufficiat, & ita proce-
dant vltim. loco allegata per me: sed quantum ad reatum, &
pœnam periurij requiritᷓ dolus, ita procedant alleg. primo lo-
co. Istam concor. colligo ex eo, quod in simili dicit Bald. in c. 1.
12 §. porrò. quæ fuit pri. causa ben. amit. vbi dicit, † quòd licèt
impotens ad soluendum sit periurus, quo ad actũ, non tamen
est periurus quod ad reatum: alleg. Inn. in c. P. & G. de off. del.
Et si dixeris: nonne etiam lata culpa debet æquiparari dolo?
13 Responde, quòd † in pœnalibus lata culpa non ęquiparatur
dolo, vt infra dicam. Item not. ex isto text. quòd nemo an-
ceps cogitur subire periurium. not Bartol. in l. Marcellus. §. 1. ff.
rer. amot. Confirmatur ad terminos nostros pulchra ratione.
nam iuramentum in litem deferetur à solo iudice, sed regula
est, quòd iudex non debet deferre iuramentum illi, quem veri-
simille est deierare, Bald. in l. 2. per illum text. C. de ind. vi. tol.
& in l. quæ sub conditione. in princip. ff. de condi. instit. text. &
ibi gloss. in c. clericos. de cohabit. cleric. & mul. & text. in §. nos
igitur videntes. in Authen. de nup. Et quòd suspecto de per-
b iurio [b] non sit deferendum iuramentum, est gloss. & Cano. in
capitul. 2. qui cle. vel vouen. gloss. in capitul. quamuis. 22. q. 1.
Item pondera ex text. in verbo finis, quod iuramentum in li-
tem dicitur litis decisiuum: istud non videtur posse stare, cùm
requiratur sententia iudicis. § penulti. infra. eadem. l. Intellige
ergo text. quòd iuramentum in litem dicitur finis respectu
probationis æstimationis, non autem respectu causę. ¶ Capio
14 gloss. in vers. non admittendã, q̃ diuide in quatuor par. ¶† Pri-
mò ponit rationem, quare mater non admittitur ad iuran-
dum in litem de affectione pro filio, & dicit, quòd ratio est,
quia lex suspiciatur, quòd in infinitum iuraret propter af-
fectionem, quam habet ad filium, sed reprehenditur per om-
nes duplici ratione, vt per Bart. vera ergo ratio est, quia nemo
iurat de affectione, qui non sit dominus, vel quasi. l. vulgo.
infra eod. sed tutor censetur quasi dominus in rebus pupilli:
et ideo potest iurare in litem in causa pupilli, sed qñ mater nõ
est tutrix, non est domina, nec quasi, ideo non potest iurare. In
secunda ibi. sed si est tutrix. glo. remouet tacitum contrarium.
15 † In tertia, quæ est ibi, sed sacramentum. gloss. limitat text.
quòd licèt tutor non cogatur subire iuramentum affectionis,
tamen cogitur subire iuramenrum decisiuum litis, & ad hoc
debuit gl. alleg. l. cũ ẽt. C. de reb. cre. licèt corruptè alleget. l. ge-
neraliter. secus est in ꝓcuratore, & defensore, qui nõ coguntur
inuiti subire iuramentum litis decisiuum. rationem assignauit
diuersitatis in l. iusiur. & ad pecunias. §. 1. s̃. tit. 1. vbi est text. de
16 proc. † In quarta gl. remouet aliud contrarium. ¶ Gl in verbo
non. n. ponit formã iuramenti in litem, quã debent obseruare
tutores, & curatores, qñ iurant pro pupillo, vel pro adulto. dic
melius, prout hic per Bart. tradentem meliorẽ formã, & cum
eo transeunt

ADDITIONES.

a ¶Difficultas. Adde c. fi. de iureiur.
b ¶Suspecto de periurio. Adde l. 2. C. de ind. vidu. & in c. ille, qui exigit. 22. q. 5. glo. in c. presbyteri. 15. q. 5.

eo tranſeunt Bald. in lect. antiq.Ang.& Alex.hic,vide per eos.
¶Capio gl.in verſ.adoleſcens.ſuper ver.iurare pôt.quã diuide
in tres. Primò infert ex text. In ſecunda opponit, & ſoluit. In
tertia colligit not.partes patent.Ex 2.parte no. pulchram limi.
17 ad regulam.l.ſi.curatorem hñs.C.de in integ.reſt.mi. † vbi dr̃,
ꝙ adultus habẽs curatorẽ æquiparat̃ pupillo,vt ꝑcedat in his,
quæ tendunt ad præiudicium, vel incõmodum adulti:ſed in
his, quæ tendunt ad fauorem, & commodum aliqua poteſt
adultus habens curatorem, quæ non põt pupillus.patet, quia
põt teſtari.l.Aurelio.§.Caius.ff. de lib. leg. ſecus eſt in pupillo.
l.qua ætate.ff. de teſta. & ita not.hanc glo. Mod.hic,& Imo.&
Mod.in l.1.§. fuit quæſitum.ff.ad Treb.Lud.in l.impuberib.ff.
de acq.hær.Conſidera primò, ꝙ licèt iſti Mod. tñ exclament
iſtam glo. tamen vr̃, ꝙ abſque iſta gl.res ſit expedita per l.;non
minus.C.de procu.l.neque.C.de ꝯh.& commit.ſtip.& Inſti.de
autho. tut. in princ.Secundò conſidera, ꝙ iſta iura vidẽtur lo-
qui in actu iam geſto, vt ſi minor fecit aliquem actum, qui
ſit ſibi vtilis, valet ſine curatore: ſed iſta glo. loquitur in actu
gerendo:tamen iſtud non ſatisfacit,quia tex.Inſt.de autho.tut.
loquitur in futuris, non in præteritis. Conſidera ergo in quo
conſiſtit dignitas iſtius gloſſ. Conſidera tertiò, ꝙ in iſto text.
non fit differentia inter adultum, & pupillum in fauorabilib.
Sed ratio iſtius text.conſiſtit, eo quia pupillus non habet intel-
lectum, nec conſideratam affectionem.

SVMMARIVM.

1 *Differentia inter iuramentum in litem,& voluntarium. num.5.*
2 *Actus,qui fit coram Notario,non dicitur iudialis.num.3.*
4 *Iudex in taxando non poteſt excedere duplum intereſſe communis.*
6 *Sententia iudicis executioni mandata, poteſt per iudicem reuocari.*
7 *Quando infinitas tolleretur.*
8 *Dictio in perpetuum, ideſt vſque ad centum annos.num.9.*
10 *Licèt per ſtatutum non ſit taxatum de quantitate, iudex poteſt taxa-re,num,11.& 12.*
13 *Dictum glo.in caſu.l.ſi quando.C.vnde vi.*

§. Deferre. Solus iudex poteſt iſtud iramentum
deferre,& taxare quantitatem ante,&
poſt iuramentum,& etiam ex cauſa non ſequi tale iur̃m,ꝙ ob
culpam non defertur. h. d. In text. ibi,deferre autem iudicem
1 oportet.declara text. vt dixi in l. nummis.s̃.eod.¶† Not.drĩam
a inter iuramentum in litem, ꝙ ſolus iudex poteſt deferre ᵃ Et
hic eſt text. ꝙ ſi vna pars deferret alteri iuramentũ in litem, &
illa iuret, nihil valet, nec tenet, & iuramentum voluntarium,
vel iudiciale,de quo loquitur titul.præcedens,quod defertur à
parte parti, valet, & tenet. Ratio diuerſitatis eſt ſ̃m Alber. hic
poſt Oldr. quia iuramentum in litem defertur circa illud, ꝙ
ſolùm ſpectat ad officium iud.ſ.ad puniendum dolum,& cõ-
tumaciam aduerſarij.l.1.in prin.ff. ſi quis ius di. non obtem.ſed
iuramentum voluntarium, vel iudiciale defertur ſuper cauſa
priuata,quæ ſpectat ad partem.Aduerte,quia Bartol.hic in di-
* ſcurſu aſſignat aliam rationem, quia pro quanto quis vellet *
re carere,non eſt in litigio inter partes,ideo ſi pars deferat iu-
ramentum,& pars iuret,non valet.Hinc infert Bart.ꝙ ſi dicat,
ſum ꝯtentus ꝯdemnari pro eo,ꝙ tu iuraueris,valet.Iſta eſt ra-
tio debilis,quia ad hoc, vt valeat delatio iuramenti, ſufficit,ꝙ
ſit litigium de præſenti,vel poſſit eſſe, ſicut dicimus in tranſa-
b ctione. Subdit Bart.ꝙ etiam notarius deferre non poſſet, ᵇ niſi
iudice mandante,& præſente.ſequitur Ange.hic.& Bal.in lect.
antiqu.& Alex.& do.Anton.in capitul. tuis. de teſtib. Puto, qđ
2 in primò bene dicat, † quia notarius non poteſt ſe impedire
de his,quæ ſunt expedienda per iudicem,vt eſt gloſſ.in l.inſtar.
C.de iure fiſci. libr. 10. Hinc eſt, quòd notarius non poteſt re-
cipere depoſitiones teſtium. glo. ordinar. in l. hac conſultiſſi-
ma. §. ſi quis autem. & ibi Bartol. C.de teſt.gloſſ.in l.ſolam.C.
de teſtibus Bald. in l.penultim.C. de fideiuſ.gloſſ.in l. curent.ff.
de teſtibus.Eſt etiam alia ratio huius dicti Bartol.quia iſtud iu-
3 ramentum in litem debet deferri in iudicio. † Sed ego habeo,
quòd actus, qui fit coram notario, non dicitur fieri in iudio,
gloſſ. in l. iubemus.C. de lib.cau. Sed in ſecundo credo, quòd
Bartol.debuit alternatiuè dicere,iudice mandante,vel præſen-
te, quia cùm iudex mandauit notario,non eſt neceſſe, quòd
poſtea ſit præſens.clem. 1. de offic.deleg. ſicut quando iudex
mittit notarium ad egregiam perſonam, vt dixi in l. ad egre-
gias. ſupra titul. 1. Simile etiam videmus, quòd licèt notarius
non poſſit recipere depoſitiones teſtium, tamen ſufficit man-
datum iudicis. c. 2.de iudi.in 6.glo. in Auth.apud eloquentiſſi-
mum. & in Authen. ſed iudex. C. de epiſcop. & cleric. Limita
etiam ſecundo, vt hic per Bartol. ſed aduerte,quòd iſto ſecũ-
dò caſu non dicetur iuramentum in litem neceſſarium, iuxta
l.final. infra eodem, ſed erit merè voluntarium. Quid autem
ſit in iuramento calũnię,à quo peti,vel deferri debeat,dixi no.
reprobando Bald. in l.iuſiurand.& ad pecunias.§. qui iuſiuran-
4 dum: ſupra titul. 1. ¶† Secundò not.quòd iudex debet taxare
quantitatem, & not. ſingulariter, quòd in tali taxatione non
poteſt excedere duplum intereſſe communis, ita ſingular.
Bartol.in l. 1.C.de ſenten.quæ pro eo, quod intereſt.in 11.colũ
in verſi.ſumus expediti de iſta 2.quæſt.&c.ſequuntur Angel.&
Alexand. hic, quod valde not. pro magna limitatione huius l.
5 ¶† Tertiò not. in verſic. item videndum, aliam differentiam
inter iuramentum in litem, quòd iudex poteſt non ſequi, vt
hic,& iuramentum voluntarium,vel iudiciale.l.non erit.§.da-
to. & l.iuſiurand. & ad pecunias.§. fin.s̃.titul. 1. Et iſtam diffe-
rentiam adde alijs,quas poſui ſupra in rubric.Ex hoc text.ſub-
6 tilius noto hic probari, † quòd ſententia interlocutoria manda-
ta executioni poteſt per iudicem reuocari.text.eſt hic, decla-
ro.Iudex detulit iuramentum in litem parti in iudicio. iſta de-
latio eſt ſententia interlocutoria: pars iurauit: tamen poteſt
iudex eam adhuc reuocare. Et ad hoc iſtum text. not. Angel.
hic,de qua materia in l.quòd iuſſit.ff.de re iudi.per gloſſ. in l.1.
7 ff.de præt.ſtipu.¶† In gloſſ. in verſic. iurare.de hoc quando in-
finitas toleretur, vel non, vide per Cyn. in l.1. in prima oppoſ.
C.de ſenten.quæ pro eo. latè per Bartol. in l.qui bona. §. final.
ff.de damn. infect. Bald. Salic. & alios in l. final. vbi aliquando
dixi. C. de ſacroſanct. eccleſ.per Can. in cap.cum in multis.de
reſcrip.in 6.inter cætera not.text.in l.annua.§. final. cum gloſſ.
& ibi clarius Bartol. & in l. penultim.vbi gloſſ. & Bartol. ff. de
ann.leg.per quæ iura dicit domin.Alexand.in l.2.in prin.in pe-
colum.ff.ſolut.matrimon. ſe conſuluiſſe in ciuitate Bononię,
8 & obtinuiſſe, † ꝙ ſi relictum eſt aliquid annuum eccleſiæ in
c perpetuum, ᶜ quòd ratione infinitatis euitãdæ illud in perpe-
tuum intelligitur vſque ad centum annos, ita quod elapſis
centum ann. non debetur amplius eccleſiæ. & ita plenius con-
ſuluit in conſilio 60. incipien. Omiſſo multiloquio. libro 1.
vbi ad hoc multa alleg. & melius cæteris gloſſ. & Bartol. in l.ſi
vſusfructus municip. ff. de vſufruct. legat. Ego autem puto,
quòd ſi eſſet legatus vſufruct. fundi eccleſiæ in perpetuum,
tunc intelligeretur vſque ad ann.centum, & non vltra. dicta
l.ſi vſusfructus munici. & ibi gloſſ. expreſsè in eccleſia.& Bar-
tol. ſed quando relictum eſt quid annuum eccleſiæ in perpe-
tuum, in quibus terminis conſuluit domin. Alexand. teneo
contrarium, quamuis Bartol. poſt gloſſ. in dicta l. ſi vſusfru-
9 ctus munici. dicat † non eſſe differentiam inter legatum vſuſ-
fructus relictum in perpetuum ciuitati, & legatum annuum,
ſed ego puto, quod ſit differentia, & probo per ſimile. Nam
differentia eſt inter legatum vſusfructus relictum pro ſe, &
hæredibus. nam intelligitur de primo hærede tantum. l. anti-
quitas.C.de vſufruct.& legatum annuum relictum pro ſe, &
hæredibus, quod intelligitur de omnibus hæredibus in infini-
tum, vt eſt text. ſingular. in l.in annalibus. C. de leg. Ratio di-
uerſitatis eſt ſecundum Bald. Angel. Fulgoſ.& Paul. de Caſtr.
in dicta l. in annalibus, nam in legato vſusfructus ſi intellige-
retur de hæredibus in infinitum, certè ꝓprietas remaneret pe-
nitus inutilis,quæ ratio ceſſat in legato annuo, & per iſtam ra-
tionem idem dico in propoſito, quòd licèt in legato vſusfru-
ctus relicto in perpetuum ciuitati, vel eccleſiæ intelligatur vſ-
que ad centum ann.tantum, illud ideo eſt, quia aliàs proprie-
d tas eſſet inutilis, cùm eccleſia nunquam moriatur. ᵈ ergo in le
gato annuo facto ciuitati, vel eccleſiæ, cùm ceſſet iſta ratio,
non debet reſtringi in perpetuum, ideſt ad centũ ann. ſed cre-
do debere intelligi in infinitum, & ita in hoc teneo contra
Bartol. in dicta l. ſi vſusfructus municip.& contra conſil.Ale-
xand.Imol.¶Capio gl. in verſic.congruit.q̃ diuide in duas par-
tes.Primò declarat text. In ſecunda ibi, ſed videtur,ꝙ nec an-
te,opponit,& bene ſoluit.Ex iſta ſecunda parte not. Ang.& di-
10 cit ſe pluries practicaſſe in ciuitate Peruſij, † ꝙ ſtante ſtatu. ꝙ
de damno dato ſtetur iuramento damnum paſſi, licèt quan-
titas vſque ad quam iurare debeat, non ſit taxata per ſtatutũ,
tamen poteſt taxari per iudicem. Adde, ꝙ idem, & not. te-
net Ang.in d.l.qui reſtituere.per illũ tex.in ver.ſine vlla taxatio
ne.

ADDITIONES.

a ¶Poteſt deferre.Adde Bart. conſil.87.colum.fin. PVRPV.
* Nollet.
b ¶Deferre non poſſet.Adde Doct.in l.falſus.in §. ſi is.ff.de furt.
c ᶜ In perpetuum. Adde, quòd hoc vebum reſtringitur ſecundum ſubiectam materiam.Cremen.ſingul.116.numer.2. not. in §.emphiteſim. in Authen. de non alien. tex. in l.eum debere.ff.de ſer.vrban.prædior.Declara, vt per Doctor. in l. ſordidorum.C.de excu.mu. libr.10.Soc.conſil.84.libr.3.conſil.51. lib.4.Alexand.conſil.43.numer.12.libr.3.conſil.53.num.9.lib.6. Corn.conſ. 59.lib.2.Docto.in l.2.in princ.ff.ſolut.matr. MASVER.
d ¶Eccleſia nunquam moriatur. Adde capit.liberti.iuncta glo.2.12.quæſt.2.& in cap.ſi gratioſè.iuncta glo.in verſi.moritur.de reſcrip.lib.6.

re. cum gloss. Et ibi fortius tenet Angel. quòd stante dicto stat. simpliciter disponente, quòd de damno dato stetur iuramento damnum passi, quòd iudex nedũ potest taxare, sed etiam si sibi videatur, potest ex toto iuramentum non sequi, ne apeciatur via periurijs. l. final. C. de indi. vid. tol. & quia malitijs hominum est obuiandum. l. in fundo. ff. de rei vend. de quo vltimo remitto me ad ea, quæ latè scribentur in §. qui damni. infra alleg. & idem, quod Ang. hic tenet, not. & in Auth. de exhibe. re. in princip. per illum text. cum gloss. vbi dicit, quòd licèt statutum disponat, quòd de damno dato stetur sacramento accusatoris vsque ad quantitatem 10. librarum; certè licèt accusator iuret de illis 10. libris, tamen iudex poterit illud iurm taxare, si viderit iurantem falsitatem, vel calumniam commit-
21 tere. † Adde etiam Bald. in addi. Spec. in titul. de iure calum. in versicul. per statutum. vbi tenet, quòd stante dicto statu. nihilominus iurans potest de periurio conueniri ad interesse per condemnatum vigore iuramenti. Item adde, quòd non obstante dicto statuto, quòd stari debeat iuramento damnum passi, potest tamen pars petere à iudice, vt vadat ad videndum locum, quia ex inspectione oculorum apparebit nullum dãnum esse datum, secundum Bald. in l. contra negantem. C. ad l. Aquil. vbi ad hoc allegauit no. dictum Azon. in summa illius titu. ꝙ etiam alleg. Bald. in rubr. C. de probat. in 1. colum. quamuis contrarium teneat idem Bal. in l. ait prætor. in prin. s. tit. 1. de cuius veritate videte Mod. præcipuè do. Alex. in l. qui bona. §. qui damni. ff. de damn. infect. ¶ Capio glo. magnam in vers. ex magna causa. q̃ diuido in quatuor partes. Primo declarat text. & deinde allegat concord. Secundò opponit, & tripliciter soluit. Tertiò remouet vnum contrarium. Quartò remouet aliud. Secunda ibi, sed contradicit. Tertia ibi. Item, ꝙ dicit hic. Quarta ibi, hic autem in rei vendic. In secunda parte tene tertiam solutionem, quam Bart. & communiter Do-
22 ctor. sequuntur. † Ex qua habes, quod aut loquimur in iuramento veritatis, & illud non potest postea taxari à iudice: quia sic detegeretur periurium. ita loquitur contrarium. aut loquimur in iuramento affectionis, tunc secus est: quia tunc non detegit periurium, sed immoderat affectio, & ita dicit gl. n c. 1. in verbo docuerit. de elect. in 6. Cyn. & alij in Auth. sed nouo iure. C. de iudi. Ex ista doctr. inferas, quòd in casu. l. si quando. C. vnde vi. & cap. fin. quod met. causa. iudex debet ante taxare quantitatem, quia post iuramentum postea taxare non posset, cùm ibi sit iuramentum veritatis. & ita per hãc doct. tenent d. Anto. Imol. & Pan. in dict. c. fin. in notabilibus. & hoc expressè vult glo. hic dum alleg. l. si quando. Istam solutionem reprobat Fulg. hic, & in d. Auth. sed nouo iure. per text. in l. fi. infra eo. qui parum facit. Ego reprobo ex alio, quia d. sol. procederet, si iudex solùm haberet moderare, vel taxare iuramentum affectionis, sed cùm possit in totum absoluere, vt dicit text. certè in totum spernendo iuramentum detegitur periurium, vnde magis placet solu. Fulg. quòd, contrarium intelligatur, & declaretur per istum text. nisi ex magna causa, quam solutio. refert Alber. in l. in actionibus in 1. colum. infra eod. sed eam nõ tenet. ¶ In eadem gloss. ibi, tunc enim sententia non reuocaretur. Not. diligenter hanc gloss. quam ponderant Bald. hic in lectu. antiq. Ang. & domin. Alexand. pro eo, quod dicit Bartol. in l. admonendi. in 3. colum in fin. supra titul. 1. vbi dicit Barto.
23 † ꝙ in casu l. si quando. C. vnde vi. sententia lata prætextu iuramenti, de quo ibi, non retractaretur per instrumenta de nouo reperta: dicunt Doctor. ꝙ pro illo dicto est glo. hic Mihi videtur, ꝙ ista gl. non dicat hoc: quia gloss. expressè loquitur, quando sententia erat lata de re restituenda, non ergo erat lata super iuramento, sed super restitutione rei. & sic non super æstimatione. sed super re. duæ enim feruntur sententiæ, vna super restitutione rei: alia super iuramento, quando ille non restituit in contumaciam suam. hic gl. loquitur, quando erat lata super re restituenda: non autem quando erat iuratum. Nisi dicatur, ꝙ glo. loquitur in actionibus bonæ fidei, in quibus simul, & semel vna fertur sententia sup vtroque: vt est gl. sing. in l. 1. in princip. ff. de act. emp. ꝙ tamen esset nimium restringere glo. dixi in dict. l. admonendi.

SUMMARIUM.

1 *Quæ sint propriè actiones, & quare dicantur arbitrariæ. num. 2. & seq. & an sint stricti iuris. num. 31.*
7 *Actio efficitur arbitraria ex varijs causis, & ad quos effectus. nume. 10.*
8 *Arbitrium iudicis versatur circa tria, vsque ad num. 11.*
12 *Duplex est iuramentum in litem.*
13 *An qui potest, quod est plus, possit id, quod est minus, latè vsque ad numer. 16.*
17 *Interesse probatur per solum iuramentum.*
18 *Actio ex testamento est stricti iuris.*
19 *Actio realis non est propriè actio.*
20 *Quomodo, & quando in actionibus bonæ fidei iuratur in litem.*
21 *Quid in actione ex empto.*
22 *Lata culpa an æquiparetur dolo in criminalibus, num. 23. cum limitationibus vsque ad num. 31.*
32 *Casus, in quibus defertur iuramentum in litem.*
33 *Actio fauiana est in rem scripta.*
34 *Quæ, & quot requirantur, vt iuramentum in litem de affectione deferri possit.*
35 *An habeat locum contra iudicem, vel arbitrum, & num. 36.*
37 *Quando deferatur istud iuramentum.*
38 *An propter dolum defuncti iuretur in litem contra hæredes.*
39 *Quot, & quæ requirantur, vt iuramentum de veritate deferri possit.*
40 *Quando dicatur adesse difficultas probationis.*
41 *An stetur iuramento mercatoris contra hospitem, si reperiatur valisia dissigillata. num. 43.*
42 *Vicini, an possint torqueri, si reperiatur furtum factum.*
44 *Hospes non tenetur de vulnere illato per familiam mercatori.*
45 *Facultas iurandi actiuè transit ad hæredes.*
46 *Iudex si post præstitum iuramentum taxauit, an possit reuocare.*
47 *An ab isto iuramento in litem possit appellari.*

LEX V.

IN actionibus. Ista lex est clauis totius tituli. & dicit Bart. in fine, ꝙ eius materia est à nemine tractata, & eam nunquam intellexit, nisi nunc. Paul. de Castr. in 1. col. dicit, ꝙ putat, quòd Bartol. habuerit bonum sensum: sed quòd profunditatem, & tenebrositatem istius materiæ Bartol. per infinita verba, dum voluit declarare, mirabiliter infrascauit. Idem Paul. in penultim. colum. dicit, quòd istam materiam nunquam inuenies taliter declaratam, quòd tibi animus ex toto quiescat, & Io. Fab. in §. præterea quasdam. Instit. de actio. quòd in ista materia potius vellet nunquam addiscere, quàm docere. Ego pro viribus conabor reddere minus obscuram, quàm fieri poterit. ¶ Ad euidentiam præmitte,
1 quòd materia huius legis est circa arbitrarias actiones. † Ideo non credas, quòd arbitraria sit proprium nomen actionis, nec quòd originaliter insit actioni, sed est quædam qualitas propter accidens, vt est gloss. in l. in bonæ fidei. in verbo, condicturum. & ibi Bartol. & in l. 2. §. hæc actio. in gloss. 1. ff. de eo
2 quod certo loco. † Sicut in simili exercitoria, institoria, tributoria, de peculio, de in rem verso, & quòd iussu. verè non sunt propria nomina actionum, sed quædam qualitates, seu adie-
3 ctiones, vt est gloss. in §. final. Insti. quod cum eo. † Vnde debes scire, quòd actio dicitur arbitraria, in qua propter aliquod accidens incipit habere arbitrium aliquid faciendi, præter naturam actionis, & ideo nulla actio potest fieri arbitraria, nisi quæ sit stricti iuris: nam in actionibus bonæ fidei ex natura actionis (quæ est larga, & exuberans) iudex potest deferre iuramentũ in litẽ, & veniunt fructus, & vsuræ. Hinc est, quòd nulla actio bonæ fidei etiam aptitudine potest fieri arbitraria: imò habẽt
4 se vt opposita. l. in bonæ fidei. ff. de eo, quod cert. loco. † Hinc etiam est, quòd in actionibus bonæ fidei non fertur nisi vna sententia super re principali, & super interesse, vt est gloss.
5 singul. in l. 1. in princip. in gloss. 2. & ibi Bart. ff. de act. emp. † solùm ergo actiones stricti iuris possunt fieri arbitrariæ, hoc est propter aliquod accidens actio stricti iuris efficitur arbitraria, hoc est dicere, iudex incipit habere arbitrium, & potestatem condemnandi præter naturam actionis: nam cùm actio sit stricti iuris, strictè proceditur, vt iudex nihil vltra possit, quàm partes expressè egerint. l. quicquid astringendæ. in princip. ff. de verbor. obligat. l. veteribus. ff. de pact. iuncto. §. actionum. Institut. de act. Nam si iudex præcepit in rei vendica. rem restitui, & reus sit cõtumax in restituendo, certè propter hanc cõtumaciã, & sic ꝑ hoc accidẽs iudex incipit habere arbitrium, vt præter naturam actionis, quæ est stricti iuris, possit deferre iuramentum in litem de affectione, & secundum illud condemnare. & ob hoc dicitur effici arbitraria. istud patet in actione ex testamento, quæ est stricti iuris. l. alias. infra eod. & ꝑ accidens efficitur arbitraria. l. si hæres à testatore. ff. de eo, quod cer. loc. secũdum Bartol. in l. 1. C. de conue. qui cert. loco. dar. promis. & in l. 2. in princip. ff. de eo quod cert. loco. diffinien-
6 do † quid sit arbitraria actio, dicit, quòd est illa, in qua exercetur officium iudicis mercenarium deseruiens actioni intentatæ propter aliquod accidens præter naturam actionis, & in istis arbitratrijs debent necessariò ferri duæ sententiæ: vna per quam condemnatur reus ad restituendum, vel ad exhibendum, vel quid simile; & si reus sit contumax, istud ac-

cidens facit, vt nunc iudex habeat arbitrium ferendi ſecundā
ſnīam:& ſic condemnandi prout fuerit iuratum in litē de affe-
ctione arbitrio ſuo, vt per gl. & clarius Bart. in l.ſi cum exce-
7 ptione,§.in hac.ff.ꝙ met.cau.& Bar.in l.1. ſupra eo.¶† Itē præ-
mitte, ꝙ actio efficitur arbitraria varijs ex cauſis, & iudex ꝑꝑ
aliquam ex dictis cauſis incipit hr̄e arbitrium,& iſtud arbitriū
pōt verti circa plura, & præcipuè circa quatuor, quæ enume-
rat magiſtraliter Bart.in l.hoc edicto. in prin. ff. de pub.& vect.
& com.& pungit Bar.hic vnum verbum, & declarant Angel.
& Pau.de Caſt.& Doct.in d.§.præterea quaſdam. vbi in ſpecie
poſui.& inter cætera vertitur circa præſtandum iurm̄ in litem
de affectione. & de hoc eſt materia huius l. Et pro nunc dico
ſic.aliqn̄.n.actio efficit̄ arbitraria ꝑꝑ aliqđ extrinſecū accidens,
pone propter adiectionem loci, non ꝑꝑ id, de quo loquitur
iſta l. ſed ꝑꝑ effectū, de quo loquitur tit.j.de eo, ꝙ cert.loc. vi-
delicet,vt habeatur ratio intereſſe ꝑꝑ locum,quia non fuit pe-
cunia ſoluta in loco,vbi promiſſum eſt.Declaro,pone,ꝙ pro
miſiſti ſoluere centum Romæ per ſtipulationem; ſi promiſiſ-
ſes non adiecto loco, non potuiſſem petere niſi centum; ſed
ꝑꝑ adiectionem loci, ſi non ſoluis Romæ, & conueniam te in
iſta ciuitate,iudex pōt tūc arbitrari, & dēt tūc arbitrari ꝑſtandū
eſſe intereſſe paſſum propter locum, & de iſto intereſſe nihil
ad nos, quia debet probari per teſtes non per iuramentum.
Aliqn̄ efficitur arbitraria rōne doli ꝯmiſſi à prin. & de iſto ar-
bitrio non loquitur principaliter iſta lex.declaro.Pone, doloſè
coegiſti me, vt traderem rem meam, dolus eſt commiſſus à
princi. certè mihi paſſo dolum competit actio de dolo, vel ꝙ
met.cauſa,quæ ſunt ſtricti iuris, ad quid iſta actio competit ad
rem meam? & aliquando ſuccedit pęna dupli, vel quadrupli,
ſi nolo ſoluere illam pœnam, iudex poteſt mihi deferre iurm̄
de affectione. l. ſi cum exceptione.§.in hac,& ibi glo.declarat.
ff. quod met.cau.l.arbitrio.§.1. ff.de do. Aliquando, & tertio
actio efficitur arbitraria ꝑꝑ iuſſum iudicis de reſtituendo, vel
exhibendo rem:quia ſi ille doloſè,& contumaciter recuſet re-
ſtituere, ꝑꝑ iſtum dolum ex poſt facto iudex debet arbitrari,
deferendo mihi iurm̄ in litem de affectione: & de iſta materia
propriè loquitur iſta lex. Aliquando efficitur arbitraria actio
ꝑꝑ interrogatoria, vt eſt videre in actionib. noxalib.in quibus
iudex poteſt interrogare dominum, an poſſideat ſeruum, &
an habeat in poteſtate, & an velit ſoluere damnum, vel ſer-
uum, & de iſto arbitrio nihil ad propoſitum noſtrum. Iſta
* eſt *communis doct.* & iſtam doctrin. dedit clarius Bald. in dict. §.
8 præterea quaſdam.& dicit,ꝙ † verſatur circa tria arbitrium iu-
dicis in arbitrarijs actionib. primò circa qđ, ſecūdò circa quā-
tum, tertiò circa quale. Primò circa quid, in actionib. ꝙ met.
cau. ſ. an actor velit petere rem, & pęnam, vel intereſſe.Circa
quantum, quando reus iuſſus reſtituere non vult, debet iudex
deferre iurm̄, & de iſto loquitur iſta lex, & verſatur circa quā-
tum actor iuret, & iudex condemnet. Circa quale, vt ſtatim
dicebam in actionibus noxalib. tn̄ iſtud vlt.membrum poteſt
iungi cum primo. Et circa iſtud arbitrium Bartol.hic in 3.col.
tradit regulam generalem,ꝙ omnis actio ſtricti iuris,ſiue rea-
lis,ſiue perſonalis, ſiue competat ad reſtituendum,ſiue ad tra-
dendum,ſiue ad exhibendum, ſi interuenerit iuſſus, & conte-
mnatur, iſte contemptus dat arbitrium iudici gn̄aliter defe-
rendi iurm̄ in litem de affectione,concurrentib. requiſitis, quę
ponā.j.in materia.de hoc dicit eſſe tex.expreſſum in l.qui reſti-
tuere. in fi. ff. de rei ven. ſecus tn̄ eſſet ſi ad dandum cōpeteret,
& licèt Pau.de Caſt.dicat, quòd illa regula eſt, quæ facit iſtam
materiam difficilem.Adde, ꝙ eandem regulam ponit Bartol.
in l.ſi cum dos.§.1.ff.rer.amo. Idem Barto.in l.4.§.ſed & ſi quis.
ff rerum amo. & licèt Angel. dicat hanc regulam non tradi-
tam ante Bart. tamen tu dic, quòd imò illam tradidit Nic.de
Mat. in q. quæ incip. Quidam, &c. quem refert Io.And.in ad-
di.Spec.tit.de iureiur.§. 1.in addi.quæ incip. Vidiſtis libellum.
ſequitur Imol. in l.Neſen. §.1.in pen. col.ff.de re iudic.& latius
Io.Fabr.in d.§.præterea. in 8.col. in verſi. quæro nunquid om-
nes actiones.& ibidem Io.de Pla. & Angel.de Aret. & Alexan.
hic,in 2.col. circa medium. ſed tu generalius dic, non habēdo
reſpectum, an agatur ad reſtituendum, vel tradendum,vel ſi-
9 mile.† Sed quòd vbicunque pars non obtemperat iudici cō-
tumaciter, & doloſè, iſte contemptus in omni materia reddit
actionem arbitrariam, & facit, quòd iudex contra naturam
actionis poſſit deferre iuramentum in litem de affectione. In-
tellige ſemper concurrentib. requiſitis ad hoc iuramentum,
videlicet primò, quòd illa actio competebat ad tradendum,
vel reſtituendum,vel ad exhibendum, & iudex iubeat rem re-
ſtitui, tradi, vel exhiberi.Secundò, quod iuſſus à iudice poſſit
tradere,reſtituere,vel exhibere, vel quòd dolo deſierit poſſe.
Tertiò requiritur, quòd actor eligat illud remediū arbitrariū,
quia ſi actor vult, poteſt inſtare, vt manu militari res illa aufe-
ratur: & tunc non ſuccederent iſta arbitraria.l.qui reſtituere.ff.
de rei vendi. & dicit Paul. de Caſtr. ꝙ iſta eſt illa regula, quæ
reddit iſtam materiam obſcuram, ideo ſi pars non patitur po-
ni confinia,ſecundum ꝙ iudex in ſententia præcipit, poteſt de
ferri iſtud iuramentum in litem de affectione.l 3.§. ſed & ſi qs.
vbi Bartol.ff.fin.regund.. iſtud etiam patet in l. penult. §. in eū.
iuncto, quod vult gl.hic, ꝙ vbi erat propter cotemptam iud.
iſtud etiam probatur ex §.præterea quaſdam.Inſtitu.de actio.
vbi non curatur, an ſit præceptum de reſtituendo. Iſtud idem
probatur ex l. qui reſtituere.in fine. de rei vendic.¶Tertiò pro-
pius ad textum. præmitte, quòd Iuriſconſul. in hac l. in prin-
cip. ſpecialiter dixit de actionibus in rem, & de actione ad
exhibendum, quamuis non inueniā ab alio declaratum,
eo quia exempla quamuis non reſtrigant regulam, tamen
eam declarant. l. damni infecti ſtipul.in princip.& §.Sabini.ff.
de dam.infe.& l. 1. §. Labeo. ff.de aqua quoti. & æſti. ad oſten-
10 dendum per hæc duo exempla, † quòd licèt actio poſſet
fieri arbitraria ad quatuor diuerſos effectus, quos enumerat
Bartol.in dicta l. hoc edicto.in princip.ff.de public. tamen non
in omnibus actionibus arbitrarijs habet locum iuramentum
in litem de affectione: patet, quia non habet locum in actio-
ne, quæ ſit arbitraria propter locum, de qua loquitur totus
titulus. ff. de eo, quod certo loco. quia ibi intereſſe etiam ve-
rum non probatur per iuramentum partis, ſed debet pro-
bari per teſtes, ſecundum Ioan. Fabr. in dict.§. præterea.ad fi-
nem. & Pau. de Caſt.& Alexan.hic.ſolùm ergo habet locum
iuramentum in litem de affectione, quando pars non ob-
temperat iudici doloſè in non reſtituendo, vel exhibenbo
rem, vel in ſimilibus, ſecundum quod iudex in ſententia præ-
cepit. nam contemptus iudicis in eo, qui eſt in dolo, & con-
tumax eſt, facit eſſe locum huic iuramento in litem de affe-
ctione.dicta l.qui reſtituere.iuncto dicto §. præterea quaſdam.
Et ex hoc ſequitur clarus intellectus ad iſtam legem, quòd li-
cèt text. ſimpliciter dicat in actionibus in rem, & ad exhiben-
dum iurari in litem, non tamen ſic ſimpliciter debet intelligi,
ſed quando præceſſit ſententia iudicis de reſtituēdo, vel exhi-
bendo rem,& pars fuit contumax, tunc in actionibus in rem,
& ad exhibendum (quia prædicto modo efficiuntur arbitra-
riæ) bene iuratur in litem: aliàs haberet locum lex ſequens,
quæ dicit in actionibus ſtricti iuris non iurari in litem, ve-
rum eſt, qn̄ prius non ſunt factæ arbitrariæ, modo de quo
11 ſupra.† Item ex prædictis habes, quare in ſecunda parte huius
l. & ſic in verſicul. planè.non habeat locum iuramentum in li-
tem de affectione. Ratio eſt, quia ibi nullus fuit contem-
ptus iudicis, & nulla contumacia contra præceptum iudicis,
vnde cauſatur iſtud iuramentum in litem de affectione,
12 quamuis præceſſerit mora debitoris reſpectu creditoris.† Itē
aduerte, quòd licèt Doctor. dicant duplex eſſe iuramentum
in litem, vnum de affectione. l. penultim. §.in eum.ff.ne quis
eum qui. & quòd de iſto loquitur prima pars huius l. Aliud
de veritate, de quo loquitur ſcđa pars huius l.& ſic verſi. pla-
nè.tamen nullam legem habes, quæ expreſsè dicat de iura-
mento in litem de affectione, ſed Doctor. iſta nomina magi-
ſtraliter addiderunt gratia commodioris doctrinæ. His ſic
præmiſſis venio ad legem. & diuide, & ſubdiuide, vt per Bar-
tol. hic. hoc dicit in ſumma. In actionibus ſtricti iuris, in qui-
bus non eſt facta reſtitutio, vel exhibitio, prout iudex præci-
pit, quia iſto modo, vel ſimili efficiuntur arbitrariæ, item in
actionibus bonæ fidei iuratur in litem de affectione, ſecun-
dum taxationē iudicis ob dolum tm̄. In alijs autem actioni-
bus ſtricti iuris non iuratur in litem, niſi quando aliàs vera
æſtimatio probari non poteſt.hoc dicit cum l. ſequent.Et ad-
uerte circa actiones bonæ fidei iudex poteſt in illis ex natu-
ra ipſarum actionum, vt declaraui ſupra in primo euiden. &
ad hoc aſſignat rationem text. in l. quia tantundem. ff. de ne-
13 gotijs geſtis. ¶† Not. quòd in iuramento in litem de affectio-
ne poteſt iudex taxare quantitatem vſque ad quam iuretur.
de quo dixi in l. præcedenti. in §. penultim. ¶Secundò not.in
verſic. licuit enim,ſecundum Ludouic.& Alexand. hic, quòd
illi,cui licet,quòd eſt plus,debet licere, quod eſt minus,vt hic,
& in regula cui licèt.Facit text.not.in l.cui pacto.ff.de ſeru.ex-
por.facit l.in ſuis. & ibi Angel. & Moder. not.ff. de liber.& po-
ſthum. Ad idem facit gloſſ. not.in capit. ex literis.de reſti.ſpol.
14 quam Bald.ibi reputat ſing. quæ vult,† quòd qui poteſt offen-
di in perſona,quod eſt plus,multò fortius poteſt offendi in bo-
nis. l. in ſeruorū.ff. de pœn. Ad idem facit text.in l. nec in ead.
verſic. ſed cui occidere. ff. de adulter. per quem not. Bar. ibi
15 † quòd bannitus, qui ex forma ſtatuti poteſt impunè occi-
di, multò fortius poteſt vulnerari, & contumelijs affici.
idem tenet Cyn. in l.1.ad fin.C.quæ ſit long. conſuetu.Bald.in
l.ſi quis non dicam rapere, in princip. C. de epiſcop. & cleric.
Angel.

Ang. & Mod. in d. l. in suis. & eod. modo poterit teneri in priuato carcere, & torqueri, ſm Bald. in l. 1. C. de exhib. re. & in l. 1. C. de priua. carce. Imò fortius, ſi ſtatutum permittat bannitum poſſe offendi, poterit licitè occidi, ſm Bart. in l. 3. §. fi. in fi. ff. de adim. leg. & in conſil. ſuo incip. ſtatuto caſtri plebis, per c. fin. de hom. in 6. Io. And. in addi. Specul. in 4. parte. in tit. de cōſtitu. §. 1. in fin. Alex. in d. l. in ſuis, quamuis contrarium teneat Bald. in peculio ſuo, in verbo bannitus, ſed tu omnino vide latè Alex. de Ro. & miror, quòd Alex. non allegauerit in tract. ſtatut. in 4. parte. in q. 7. quæ inci. ſuppoſito, quòd tale ſtatutū valeat, vbi arguit ad partes, & inclinat in ſententiam Bartol. dicens, ꝙ habuit de facto Pergami, vbi viguit dictū ſtatutum tempore do. Fed. de Scala, qui habebat magnos iuriſperitos in curia ſua, & quòd ita obtinuit, & ita fuit etiā iudicatum per collegium Bonon. Refert tamen Gandinum aliter tenere in fine operis ſui, in vltim. quæſt. & aliter tenet Ray. de Forli. in l. ꝙ ſi iterum. ff. de adim. legat. prædictum no. text. limita ſm Alex. & ante eum Lud. Rom. hic non procedere in decreto iudicis, in quo in alienationib. minorum ſi permittatur, quod eſt plus, non intelligitur permitti, quod eſt minus, text. habes, & exemplum in l. ſi pupillorum §. ſi prætor. ff. de reb. eo. Sed tu caue propter l. 2. cum glo. vbi Doctor. C. de patri. qui fil. diſ. vbi fa-
16 cilius permittitur vendere, quàm pignorare. ¶† Tertiò not. in verſic. ſed in his omnib. duo, quæ requiruntur ad hoc, vt iſtud iuramentum in litem de affectione deferri poſſit. ſ. qualitas actionis, item dolus rei: duo alia requiſita addit Barto. ſ. in pro-
17 ceſſu materiæ, ibi dicetur. ¶† Quarto not. in verſic. planè, caſum, in quo verum intereſſe probatur per ſolum iurm partis, qn̄ difficultas probationis præceſſit dolo aduerſarij: ſimile habes in l. ſi qn̄. C. vnde vi. & in c. fin. quod met. cau. & vide per gl. in l. ſemper. §. hoc interdicto. in verſi. iurauerit. ff. ꝙ vi, aut clā.
18 ¶† Vltimò no. ex l. aliàs, ꝙ actio ex teſtō eſt ſtricti iuris, facit l. ſi hrs à teſtatore. iuncta. l. in bonæ fidei. ff. de eo, ꝙ cert. loc. facit. l. fin. ff. de condi. ob turp. cau. & patet, quia numeratur in §. actionum. inſtit. de act. intellige, niſi quo ad duo, de quib. not. per Bar. in d. l. ſi hæres. ¶Capio glo. in verbo, in rem. q̃ diuide in tres partes. Primò alleg. concor. ad text. Scdō oppo. & ſoluit. Tertiò quærit. Scda ibi, & dic, ꝙ impropriè. Tertia ibi, item nū-
19 quid. ¶† In ea. glo. ibi, ſed largè hic ponit. Tu aſſigna rationem quare actio realis non dicatur propriè actio: quia ei non conuenit diffinitio actionis poſita in §. 1. Inſtit. de act. quia actio eſt ius perſequendi in iudicio, quod ſibi debetur. d. §. 1. ſed is, qui agit in rem, non perſequitur ſibi debitum, ſed id, quod eſt ſuum, ideo Doct. ibi dubitant, an ibi diffiniatur actio realis, an ſolùm perſonalis. ¶In glo. ibi, in plurali numero, fragilis eſt ratio, quia pluralis numerus duorum numero contentus eſt. l. vbi numerus. ff. de teſti. melior ratio eſt, quia text. hic loquitur indiffinitiuè, & indefinita æquipollet vniuerſali. l. ſi pluri b. ff. de leg. 2. c. ſolitæ. de maior. & obed. cum ſi. Item, quia dicta in rei vendic. habent locū in publiciana. l. eum qui. §. in publiciana. ff. de public. ¶Gl. in verb. in bonæ fidei. diuiditur in tres partes. Primò alleg. concor. ad text. In ſecunda ponit vnam fallen. ad tex. Tertiò ponit aliam fall. ſeu limitationem. Secunda ibi, & hoc in directis. Tertia ibi, ſed ſpāle eſt in actione ex empto. ¶In glo. ibi, non in ꝯrijs, habes limitationem ad regulam legis
20 noſtræ, ꝙ † in actione bonæ fidei iuratur in litem, verum eſt in directis: ſecus in ꝯrijs: exemplum. Depono penes te rem meam, & non vis reſtituere, rumpis fidem: ideo datur mihi facultas iurandi in litem ꝯ te, ſed in ꝯria non agitur de fide rupta: ideo non iuratur in litem. Intellige, niſi etiam in ꝯrijs agatur de fide rupta, vt vult tex. in l. ei apud quem. alleg. in gl. & de hoc eſt gl. ſing. in l. ſi pignore. §. ſi poſt. in ver. tenetur. & ibi Bar. ad hoc not. ff. de pig. act. Imol. in l. infamem. ff. de public. iud. & Moder. hic, quamuis ꝯrium ſentiat gl. in l. furti. §. ꝯrio. vbi Bar.
21 dubitat. ff. de infam. † Quæ autem dicatur actiones directæ, & quæ ꝯriæ, declarat glo. magiſtra in glo. magna. in fin. in l. conſenſu. ſ. de actio. & oblig. ¶In fi. gl. habes duas limitatio. ad tex. vt non procedat in actione ex empto, quia quamuis ſit bonæ fidei, tamen in ea non iuratur in litem de affectone. Intellige, quando non haberet facultatem rei tradendæ, aliàs, quia
* poteſt cogi tradere præciſè, *ſecundum communem ſententiam*, quæ habetur in l. 1. in princ. ff. de act. emp. ſi non traderet, iuraretur
* in litem de affectione, ſm Bartol. hic, *& communiter Doct.* Et ita procedit gl. in l. ſi traditio. in gloſſ. fin. parua. C. de actio. emp. Ita teneas, quamuis Fulg. & ante eum Alber. hic tenuerit indiſtinctè, quòd nunquam in actione ex empto iuretur in litem de affectione, per text. in dict. l. ſi tradi. in verſic. quantum iudex arbitratus fuerit. in l. ex empto. §. ibidem Iul. ff. de act. emp. qui text. nihil faciunt, quia non eſt bona conſequentia, iudex æſtimat, ergo non iuratur in litem, cùm in arbitrarijs, in quib. defertur iſtud iuramentum, ſemper iudex arbitretur, vt eſt

text. clarus in dict. §. præterea. in verb. *iudici æſtimare.* & in l. præceden. §. fin. ibi, *& ante, & poſt iudex poteſt taxare, & minuere.* Mouetur etiam, quia iſtud iuramentum nunquam habet locū, niſi quando agitur ad reſtituendum, & ad exhibendum: ſecus quando ad tradendum, vt in actione ex empto. ſed errat, vt dixi in euiden. Item mouetur, quia in titul. de contrahen. emp. & in titul. de act. emp. nihil dicitur de iuramento in litem, ſed non obſtat, cùm colligatur prima regula huius l. noſtræ. & l. 3. §. in hanc. in verſic. ſicut in cæteris bonæ fidei iudicijs. ff. commoda. Vltimò mouetur Fulgoſ. quia ſi diceremus, quòd in actione ex empto iuraretur in litem, eo quia bonæ fidei, ſequeretur, quòd etiam in actione præſcrip. verbis, quando daretur pro permutatione, quod eſt contra l. naturalis. §. 1. ff. de præſcriptis verbis. Reſponde, quòd ex ſeparatis non infertur, vel aliter, quòd eſt verum, quod illo caſu iuratur in litem. glo. eſt ſingular. in l. naturalis. §. ſed ſi faciam, in verbo, ſimilis. ff. de præſcrip. verbis, & ſequitur domin. Alexand. hic, qui reſpondet ad quædam argumenta Fulgoſ. tenentis contrarium. Cōclude ergo, quòd ſi venditor eſt iuſſus à iudice, & habet facultatem rei tradendæ, quòd iuratur in litem, vt hic per Bartol. ipſemet Fulgoſ. dicit, quòd licèt prædicta dixerit cauſa diſputandi, quòd tamen non eſt recedendum à communi opin. ¶Gloſſ. in verbo non ob culpam, diuiditur in tres partes principales. Primò declarat text. In ſecunda, quæ eſt ibi, ſed pro-
22 pter latam. format quæſt. & dum dicit gl. † quòd propter ſolam contumaciam quis poteſt excommunicari, dic, quòd de hoc eſt tex. in cap. 1. in fin. & in cap. quoniam frequenter. in fi. vt lit. non conteſt. In tertia, quæ eſt ibi, porrò in actione tutelæ. gloſſ. ponit fallentiam ad text. ¶Circa 2. partem gl. quia 1. cla-
23 ra eſt, dic, † quòd *communis opinio eſt*, quòd in cauſis criminali-
* bus ad hoc, vt quis poſſit criminaliter puniri, requiritur dolus, nec lata culpa æquiparatur dolo, ad hoc glo. alleg. l. 3. quæ nihil facit: debuit alleg. tex. in l. in lege Corn. ff. ad l. Corne. de ſi-
24 ca. ¶† Limita per text. not. in l. ſi quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de pœn. ſcilicet, quando res eſt peſſimi exempli, quam l. limita per l. 3. §. Senatuſcon. ff. de ſica. Adde, quòd eſt dare alium caſum, in quo in criminalibus lata culpa æquiparatur dolo, ſcilicet in l. milites. ff. de cuſto. reor. quam legem Oldr. conſil. 92. quod incip. Rex habebat arcem, extendit ad cuſtodem arcis, idest, caſtellanum, vt ſi dolo, vel culpa perdat arcem, debet capite puniri. Iſtud idem tenet Bald. in l. ad commentarienſem. ff. de cuſtod. reor. Confirmatur iſta deciſio per regulam Bald. in l. ex diui. C. locat. vbi dicit Bald. quod à pari procedunt, cuſtos carceris, & cuſtos arcis. Adde etiam eſſe veram concluſionem gloſſ. quòd in cauſa infamiæ lata culpa non æquiparatur dolo. Ratio eſt, quia cauſa infamiæ, & cauſa vitæ æquiparantur. l. iuſta. ff. de manu. vindi. Bartol. in l. tranſigere. in 2. colum. C. de tranſact. & firmat gloſſ. plenior in §. ſuſpectus. Inſtitut. de ſuſpect. tutor. allegata in glo. Intellige, quando infamia eſt imponenda per ſententiam iudicis, vt in dict. §. ſuſpectus, ſed quando infamia imponitur ipſo facto, ſeu ipſo iure, iuxta l. palàm. §. final. ff. de ritu nup. & in caſibus. de quib. in l. 1. ff. de infami. tunc lata culpa ſufficit, & æquiparatur do-
* lo. l. libertorum. §. notatur. vbi gloſſ. *& omnes Doctor.* ff. de infa. gloſſ. & Doctor. in dict. §. ſuſpectus. & Bartol. in repe. l. quod nerua. circa 9. vel. 10. colum. Quæ autem ſit ratio diuerſitatis, dubitat hic Fulgoſ. quia potius videretur dicendum oppoſitum: & dicit, quòd non poteſt dari ratio diuerſitatis, & propterea tenet, quòd quantum ad cauſam infamiæ lata culpa æquiparatur dolo: poterat alleg. tex. in l. impuberibus. §. ſi fraus. ff. de ſuſpect. tutor. iuncta l. 1. ff. de infam. dicitur in dicta l. 1. quòd tutor, qui remouetur vt ſuſpectus, eſt infamis. in dict. §. ſi fraus. dicitur, quòd ſi fraus non interceſſit, ſed lata culpa, quæ æquiparatur dolo, remouendus eſt. teneo cum communi ſententia: & rationem diuerſitatis aſſignat Bartol. in dicta l. quod Nerua. in 9. colum. & dicit, quòd quando quis ipſo facto efficitur infamis, lex adeo abhorret, quòd non conſiderauit, an dolus, vel lata culpa intercedat. l. palàm. §. fin. ff. de ritu nup. ſecus quando interuenit ſententia iudi. Non obſt. dict. §. ſi fraus. quia licèt dicat, quòd poſſit remoueri per latam culpam, non tamen dicit, quòd efficiatur infamis, quamuis ſuſpectus. ¶Per iſtam limitatio. ego valde dubito de eo, quod ſingular. tenet Bald. in l. obſeruare. §. proficiſci. in 3. colum. ff. de offic. proconſul. & legat. quòd ad hoc, vt habeat locum pœna. l. ſi quis maior. C. de tranſact. requiritur, quòd contrafaciens ſit in dolo, & non ſufficeret lata culpa. Ratio per quam mouetur Bald. eſt, quia ſequeretur, quòd ex culpa quis efficeretur infamis, quod eſt abſurdum ſecundum eum. Iſtam deciſionem multum not. & ſequitur Alexand. in l. final. circa fin. ff. qui ſatiſda. cogan. & plenius in conſi. 92. in ci. perſpectis his, quæ in themate narrata ſunt. in

pen.col.in 1.vol. Mihi videtur, ꝙ ratio Bal. ſtringat ꝯ eum. nã cla. um eſt, ꝙ pœna infamiæ, & aliæ pœnæ.d.l.ſi quis maior, imponũtur ipſo iure, vt probat ibi tex.in ver.mox. vbi Bart. & oẽs not. ſed ſic eſt, ꝙ vbi pœna infamiæ imponitur ipſo iure, vel ipſo facto, tunc lata culpa ſufficit, ſm oẽs, vt ſ. retuli, &

25 iſtud mihi multum ſtringit.¶† Item adde gl.inquantum vult, ꝙ ad deferendum iurm in litem, lata culpa non ſufficit. Vltra gl.dic rõnem eſſe, quia eſt pœna ꝯtumaciæ, ſeu ꝯtemptus.d.l. q. reſtituere.& ſ. declaraui, ſed ſic eſt, ꝙ vbicũque lex imponit pœnam, & facit mentionem doli, tunc lata culpa non æquiparatur dolo, ſm Bart. in d.repe.d.l. ꝙ Nerua.in 8.vel 9.col.& in l.1.§.non fuit. ff. ſi quis teſt.li.eſſe iuſ.fuc.Bald.& Sal.in l.1.C.

26 depo.d.Ant.& Imol.in c.2.de conſti.† Inquantum etiam glo. & Doct. dicunt, ꝙ non debet quis corporaliter puniri ex lata culpa, ſed requiritur dolus. Ex hoc infertur ad ſtatuta diſponẽtia, ꝙ quicunque occiderit hominem, & dederit auxilium, aut fauorem homicidio, debeat decapitari: pone aliquis commiſit homicidium ex lata culpa, an teneatur? Dubium facit, quia iudices maleficiorum volunt intelligere verba ſtatuti ad literam. Pro iſta parte, ꝙ ſtatutum gñaliter loquens, debeat gñaliter intelligi tã in dolo, q̃ in culpa lata, facit tex.in l.3.§.ꝙ prętor. in ver. ceſſat. & ibi Mod.ff.ne quis eum, q. & Bal.hic in prin.& in l.pignus.in vlt.col.C.de pig.vbi ponit rſam, ꝙ in pęnis ſtatutorum, ſi ſtatutum non facit mentionẽ de dolo, nec nos debemus facere: ſed bene requiritur lata culpa, aliàs non punitur criminaliter. Ita Imo.in c.1.in 7.col.de cõmo. Teneas intrepidè ꝯtrium, ꝙ tale ſtatutum non vendicat ſibi locum, niſi homicidium ſit factum dolo. Iſta concluſio probatur primò, quia ſta

a tuta recipiunt [a] interpretationem paſſiuam à iure cõi.l.2. cum gl. vbi Doct. C.de noxa.gl.& ſcribentes.in l.fi.in §.in computatione.in gl.mag.C.de iur.deli.Bar.in l.oẽs populi.in 6.q. prin.ff. de iuſt. & iur. ſed de iure communi non punitur quis de homicidio niſi ꝓpter dolũ. tex.in l.lege Corn.ff.de ſica.igitur,&c. Et ꝙ ſtatuta debeant ſic intelligi. ſ. ſi homicidium fuerit dolo commiſſum, tenet Bald. in l. data opera.in 5. colum.C.qui accu.Cy.Bald. Ang. & Pau. de Caſt.in l.1.ff.de legi.Bal.& Sal.in l. 2.C.de noxa.Bald.in l.omnes populi.in 17.col.ff.de iuſtit.& iure Bald. in l. quicunque.in 5.col. C.de ſer.fug.in c.fi.de conſtit. in repet.l.cunctos populos.in vltim. char.C.de ſum.trin.Ange. in l. is, qui cum telo. C.de ſica. Sali.in l.pen.C.de ſica. Anto.de Butr.& Imo.in c.2. de conſti. Idem tenet Pau.de Caſt.& melius quam alibi, in conſil. 190. quod incip. in cauſa carceratorum. Idem tenet Alexan.in conſil.182. quod incip.in caſu propoſito, & in conſil.276.quod incip. poſt redditum conſilium.

* in 2.volum. *& eſt communis conclu.* & ante eos idem voluit Bartol.in l.quid ergo.in §.pœna grauior.ff.de infam.in 3.colum.ad fin.& doctr.Bartol.eſt ſignanda in l.1.in princip. in 3.colum.ad

27 Turpil.vbi Bartol.ponit iſtam doctrinam, † quod aliquis non debet capitaliter puniri, niſi interuenerit dolus. Vltra ſcribentes habes text.in l.cum autem.in §.excipitur, primò.in ver.corporalem.ff.de ædil.edi.quem ad hoc alleg.Bald.in repet. l. cunctos populos. in vltim. col. Sed contra prædicta argue ſic: ſtatuta ſic debent intelligi, vt aliquid addant vltra ius commune.Bartol.in l. 4. §. prætor ait.ff.de damn.infect. ſed ſecundum prædicta per ſtatuta nihil adderetur iuri communi. Et ſi dicas, quòd ſtatutum nihil debet addere iuri communi, quando aliquis indebitè puniretur, iuxta not. in dict. §. in computatione. Reſponde, quòd imò iſte debitè punitur. Et ad iſtam concluſionem vide, quod dicit Paul.de Caſt.in l.& ſi ſeuerior. C. de infam.& in l. ſi fugitiui. C.de ſer.fugit. vide etiam ad iſtã doctr.deciſ. Nel.de Sanct. Gemin. in tracta.bannitorum.in 2. parte. 2. temporis, in quæſt. 27. Adde etiam illud, quod decidit Signorol. de Homod. in conſil. 27. quod incip.ſtatuto ci-

28 uitatis Papiæ cauetur.† Aliquis volens ſe defendere à cane, proiecit lapidem in canem, & occidit tranſeuntem: fuit dubitatum, nunquid debebat puniri de homicidio: tandem dicit fuiſſe iudicatum, quod non. Adde, quod dicit idem Signoro.in conſil.50. quod incip.Titius calce percuſſit vxorem: & de hoc vltimo vide Bartol.in l.ſi gemina.circa.fin.ff.arb.fur. cæſ. adde etiam, quod decidit Card. Flor. in capitul. lator.de

29 homic. vbi refert accidiſſe caſum. † Erant duo in naui: alter habens ferrum percuſſit ſocium, qui mortuus eſt: refert, quòd ſecundum formam ſtatuti non debet decapitari: quia non fuit in dolo. Vltimò adde, quòd dicit Bald. in l.final. per gloſſ. ibi. ff. quod quiſque iuris, quòd ſtatuta pœnalia ſemper intelliguntur habere clauſulam in ſe, ſi delicta fuerint dolo

30 commiſſa. ¶† Ex his habes formatam concluſio. quòd quãdocunque ſtatum loquitur de homicidio puniendo, intelligitur ſi interuenit dolus non culpa. ¶Pro limitatione prima dic, quòd quamuis non puniatur quis capite propter culpam: tamen debet puniri de culpa (licèt mitius) arbitrio iudicis.l. ſi adulterium cùm inceſtu. §. impuberes.ff. de adult.l.3.§. ſed & ſi Senatuſc. ff.de ſica. Secundo limita, niſi ſtatutum diceret, ꝙ quicunque commiſerit homicidium quocunque modo, decapitetur, tunc etiam ex culpa puniretur. ita Saly.in l.2.in 3. col. C.de noxa. ¶Glo. magna in verb.planè, diuiditur

31 in duas part.princip.† Primo tangit, an actiones arbitrariæ ſint ſtricti iuris, vel bonæ fidei.& concludit, quòd ſunt ſtricti iuris, & bene, cùm ſint ſpecies ſeparatæ ab actionibus bonæ fidei.l. in bonæ fidei.ff. de eo, quod cert.loc. Idem tenet gloſſ.in.§.præterea quaſdam. Inſtit.de actio. & in l.ſi filiofamil.§.1. in verſic.

32 iurauit.ff. ſolut. matrimo. † In 2.ibi, not.ergo. gloſſ.enumerat quatuor caſus, in quibus defertur iuramentum in litem de affectione: & tamen actio non erat arbitraria. Inquantum glo. ponit fallentiam in caſu.l.tenetur.§.in actione.ff.ſi quid in fraud. patr. & dicit gloſſ. quòd ibi ideo eſt, quia illa actio eſt in rem ſcripta. Adde text.in l.ſi patronus. in §. hæc actio.& in l.ſi id, quod. ff. ſi quid in fraud. patr. Voluit dicere gloſſ. quòd quemadmodum in actione ad exhibendum, quæ eſt perſonalis in rem ſcripta. l. 3. §. eſt autem perſonalis hæc actio. ff. ad exhibend. ita & in actone fauiana, quæ eſt perſonalis in rem ſcripta, ſed tertium caſum reprobat Bartol. in 3. colum. dicens, quòd in dict. l. tenetur. §. in actione. & in l.ſi cum dos.allegat in gloſſ. actio erat arbitraria propter præceptum iudicis de reſtituendo contemptum, tamen aduerte, quòd in illis legib.de præcepto iudicis eſt verbum nullum: tamen ſic debes intelligere: aliàs reus non diceretur noluiſſe reſtituere, vel fuiſſe cõtumax. Aduerte tamen, quòd Barto. quantum ad has leges videtur aliqualiter contrarius in iſta met.3. colum. in princ.nam ibi loquitur conditionaliter, ꝙ in caſib. alleg. in gl. actio potius potuiſſet fieri arbitraria, ſi ꝑſupponeremus interceſſiſſe iuſſũ iudicis de reſtituendo. Cogita etiam ſi poſſet dici, quòd illæ leges loquunt de iuramento in litem, quod eſt veritatis, non quòd eſt affectionis. Fatetur tamen Bartol. cum gl. vnum caſum eſſe ſpecialem in l.pen. §. in eum. ff. ne quis eum qui. vbi iuratur in litem de affectione: & tamen non eſt ibi præceptũ iudicis, ſed ratio ſpecialitatis eſt, vt in gloſſ. Item dum glo. pro tertio caſu refert caſum poſitum in l.noſtra.in verſic.planè. In

* hoc dic, quòd *communiter tenetur opin.* Azo. relata in glo. & per glo. approbatam, quòd verſic. planè non intelligatur de iuramento in litem de affectione, ſed de iuramento, quod eſt ve-

33 ritatis.& ita tenet Bartol.in 3.colum.& omnes.† Item dum gl. dicit, quòd actio fauiana eſt in rem ſcripta: adde, quòd eſt text. in l.ſi patronus.§.hæc actio.& in l.id, quod.ff.ſi quid in frau.patro. Tamen iſtud nihil dicit, quia ad hoc, vt actio ſi arbitraria, non refert, an ſit realis, an perſonalis.dict.§. præterea quaſdam. ¶ Extra glo.Bartol.hic examinat duplicem ſpeciem iuramenti in litem, vnum eſt de affectione: aliud de veritate, prout de

34 duplici ſpecie iuramenti loquitur iſta lex. ¶† Circa primam format tres quæſtio. Prima eſt, quæ & quot requirantur, vt iuramentum in litem de affectione deferri poſſit: & dicit, quòd quatuor. Prima, quòd natura rei, quando petitur, ſit talis, in qua cadat affectio. l. nummis. ſupra eodem. & ibi tetigi de limitatione, quam tradit hic Bartol. quando quantitas ſucceſſiſſet loco ſpeciei per l.penultim.§. in eum.ff.ne quis eũ qui. Subdit Bartol. quòd etiam habet locum iſtud iuramentum, quando agitur ad factum.l. 3. §.ſed & ſi quis.cum gloſſ.& ibidem Bartol. ff. fin. regund. Nec dicas, quòd in obligationibus facti debeat ſuccedere obligatio ſolùm ad verum intereſſe. l. ſtipulationes non diuiduntur. verſic. Celſus.ff. de verbor.obligatio.l.ſi quis ab alio, in fin.ff.de re iudic.quia procederet, quãdo eſſet merum factum: & aliud non interueniret, & ſic quãdo non inteueniſſet iuſſus iudicis, & ſñia ſuper hoc, per rſam q̃ ponit Bar.hic in 3.col.& per illud, ꝙ vult gl. ſing. in l. qui reſtituere.in glo.magna in verſi.ꝯdemnandum, circa.fin. ff.de rei ven.q̃ Bal.& Ang. ibi reputant ſing. iſto modo inducendo. Nã quodcunq; ꝓceptum iudicis dr ſñia interlocutoria.gl. in l.cũ clericis.C. de epiſ. & cle. ſed vbicunq; qs per ſñiam interlocutoriã tenetur ad factum, cogit præciſè facere: nec ſoluendo intereſſe liberat, ſm gl.in d.l.qui reſtituere, de cuius veritate vide d.Alex.in d.l. ſtipulationes non diuiduntur. tñ aduerte, quia d. l.3.§. ſed & ſi quis.cum gl.bene dicit ꝯdemnandus: ſed non dicit ad qd, ideo non dicit magis per iurm affectionis, quã veritatis.¶Scđo requirit, ſm Bar.natura actionis.nã ſm eum, iurm in litem de affectione ſolùm habet locum in trib. actionib. in actionib. in rem, in bonæ fidei, & in arbitrarijs ſtricti. iuris. Tu aduerte, ꝙ Bart. malè ſeparat actiones in rem ab actionib. ſtricti iuris arbitrarijs: quia nunquam in actionib.in rem habet locum

ADDITIO.

a ¶Recipiunt. Adde Bald.in l.ſi nondum.C.de furt.Paul.de Caſtr. in conſil.[illegible] incip.non eſt dubium.in 2.col.

tum iuramentum in litem de affectione, nisi qn̄ efficiuntur arbitrariæ propter contemptum iudicis in non restituendo. d. l. qui restituere. & declaraui supra in euiden. & ideo text. in d. §. præterea quasdam, dicit ꝙ actiones arbitrariæ sunt tam in rē, quàm in personam: nisi dixeris saluando Bart. ꝙ Bart. fecit hāc separationem gratia commodioris doctrinæ. Tertiò requiritur dolus, nec sufficeret lata culpa, nisi in actione tutelæ, vt supra in gl. in verſ. non ob culpam. Adde, quòd nec sufficeret, quòd quis temerè litigasset ad hoc, vt huic iuramento locus esse possit, secundum Abba. Pan. in c. quoniam frequenter. §. in allijs. in 14. col. vt lit. non conte. Quo autem tempore dolus debeat esse commissus Bart. fuit verbosus, prout dicit Paul. de Castr. & in effectu constituit differentiam inter actiones stricti iuris arbitrarias, in quib. non sufficit dolum ab initio fuisse cōmissum, qn̄ dolosè acquirebatur res, sed requiritur ex post facto in non parendo iudici: & actiones bonæ fidei, in quib. sufficit dolus ab initio, qn̄ res adhuc extat, sed est penes alium, per l. si possessor. §. fi. ff. de pet. hær. Cū Bart. tenuit Ang. & Paul. hic, sed Fulg. & Alex. reprobant, & bene, cùm in vtrisque requiratur dolus ex post facto. Nec obst. d. l. si possessor. §. fin. quæ decepit Bart. quia ibi nedum ab initio dolosè acquisiuit, sed etiam dolosè fecerat, quo minus posset restituere. ¶ Quartò requiritur habilitas personæ, quòd ille, cui defertur illud iuramentum, sit dominus litis, vel quasi. l. vulgò. j. eod. item quòd sit pubes. l. videamus. in prin. s. eod. Adde, ꝙ fisco, vel eius procuratori non defertur istud iuramentum in litem de affectione, & in hoc est deterioris conditionis quàm priuatus, ita dicit gl. sing. in l. quoties. in gl. fi. in verſ. crediderit. C. de exac. trib. lib. 10. quam sequitur Ioan. Fabr. in §. item aduersus. Insti. de acti. sed illam glo. reprobant Bald. & Ioan. de Pla. ibi, & Alex. in d. l. pen. §. in eum. ¶ Vltra Bart. adde sex alia requisita. Nam quintò requiritur, ꝙ intententur actiones bonæ fidei directæ: nam in contrarijs nisi agatur de fide rupta, non est locus huic iuramento, vt s. per gl. 3. vbi dixi. ¶ Sextò requiritur, quod agatur ad tale quid, ad quod quis possit præcisè compelli. secus si liberetur præstando verum interesse, vt in actione ex empto, qn̄ non habet facultatē rei tradendæ, vt dixi s. in l. 3. in gl. ¶ Septimò requirit, ꝙ qs ꝯueniatᷣ ex dolo proprio, vel ex proprio delicto. nam si conueniatur ex alieno dolo, puta pupillus ex dolo, vel delicto tutoris, vel quando villa teneretur pro robaria alterius, tunc nunquam habet locum istud iuramentum in litem de affectione. text. est in l. 1. & ibi not. Bart. ff. quando ex facto tut. Idem Bart. in l. ne quid. ff. de incend. rui. nau. & in l. si quando. C. vnde vi. Bald. in c. 1. §. conuenticulas. de pa. iur. fir. Can. in c. fi. ꝙ me. causa. Limita nisi fingeretur eadē persona, vt in hærede, qui fingitur eadem persona cū defuncto, in Auth. de iureiu. à mo. præsti. in prin. ideo conuenitur ex dolo defuncti, vt videbitis. j. in 2. q. ¶ Octauò requiritur, quòd reus conuentus non habuerit causam possidendi ab agente, nam si ab eo habuisset causam possidendi, quāuis causa sit nulla, tamen contra eum non habet locum istud iuramentum in litem de affectione, ita probat text. not. vbi habes exemplum in l. si donare. in prin. ff. de do. inter vir. & vxo. quē ad hoc reputat sing. Ludo. Rom. in sing. suis, in sing. inc. dicit l. qui restituere. ¶ Nonò requiritur, quod agens non habuerit rem venalem, nam si exposuisset rem venalem, & aliquis empturus eā possideret, & condemnatus ad restituendum, nollet eā restituere, nō potest iurari in litem de affectione, gl. est de hoc sing. in l. 2. in verſi. contrario. C. de in litem dan. tut. quam ad hoc reputat sing. Lud. Ro. in loco proximè alleg. & potest esse ratio: quia postquam quis exposuit rem venalem, declarauit se non habere affectionē ad illam rem. Duo alia specialia circa rem venalē expositam dixi in l. rogasti. in prin. s. si cer. pet. ¶ Decimò requirit, quòd agatur iure actionis: nam vbi imploratur offi. iud. non habet locum istud iuramentum in litem de affectione. gl. est not. in l. harum, in verſ. condemnet. ff. si ser. ven. quam sequuntur Bald. & Fulg. ibi, & dicit Bald. quòd est multum not. & quòd alibi ratò reperitur: eam sequuntur Bart. & Mod. in l. si prius, in pen. char. in 2. q. ff. de ope. no. nun. & ibi Imo. reputat sing. & ibidem latius sequitur Alexan. Eam tenent Ang. & Modern. in l. argentarius. §. cum autem. per illum text. ff. de eden. Pau. de Castr. & Alexan. hic. & dicit Bald. in d. §. cum autem. quòd gl. in d. l. harum. pulchrè probat, ꝙ offi. iud. non habet vim actionis bonę fidei, nec stricti iuris arbitraræ: tamen contra dictum gl. tenuit per bonas rationes ipsemet Bar. sibi ꝯtrius in d. l. harū. & ibidē Pau. de Cast. & Io. Fab. in §. præterea quasdam. Insti. de act. & ista secūda semper mihi plus placuit, quāuis vtraque disputatio posset facilè defendi. Et tenēdo primam opi. responde ad fundamenta Bart. & Io. Fab. quòd illa gl. quę vult. quod qn̄ imploratur offi. iud. non deferatur iurm in litē, intelligitur, qn̄ imploratur offi. iud. nobile, sed in fundamēto Bar. est officiū iud. mercenariū deseruiēs actioni. & illud
35 propriè est, ꝙ causat iurm in litē. † Item adde, ꝙ istud iurm in litem de affectione habet locum ēt ꝯ iudicem, qui malè iudicando fecit litē suam, fm̄ Bal. in l. 2. circa princ. C. de sent. ex
36 breuicu. reci. & no. Ang. in l. 4. §. in eum. ff. de dam. infe. † Idē pōt dici ꝯ arbitrum, qui etiam malè iudicando facit litem suam, vt est tex. sing. in l. pe. & ibi Bar. & alij ad hoc. C. de pact.
37 & ibi dixi. ¶† Scḋo principaliter quærit Bar. qn̄ deferri debeat istud iuramentum, & tene distinctionem Bart. cum quo transeunt Ang. Sal. & Alex. hic: intellige tamē, nisi reus dolo desijsset possidere: quia teneretur, & posset iurari in litem ꝯ eum in actionib. stricti iuris, etiam ante sn̄iam, prout vult Bart. si bene inspicias, in q. pręced. quicqd teneat Ful. hic, cuius fundamentis respondet Alex. hic. Ad ꝙ autē referatur æstimatio huius iuri in litem de affectione, an de affectione quā habet de pręsenti, an quam habebat tempore moræ? ponit not. Bart. in l. 3. § in
38 hac, in 4. col. ff. commod. ¶† Tertiò & vlt. quęrit Bart. an pp dolum defuncti iuretur in litem ꝯ eius hęredes, & concludit, quod sic in actionib. bonæ fidei, si dolus fuit commissus ante lit. contest secus si post, per l. eius qui delatorē. ff. de iu. fis. vbi hæres nunquam tenetur ex ficta confessione defuncti, nisi lata sit sententia ꝯ defunctum. Ista doctr. Bart. fm̄ Fulg. & Alex. seipsam confundit: quia d. l. eius qui delatorem. procedit siue dolus sit commissus ante lit. contest. siue post: quia litis cōtestatio non sufficit, sed requiritur sententia. Ego credo sic posse declarari mentem Bart. Nam dolus est delictum, vt not. Bart. in l. 1. in fi. ff. de fideiu. tu. & est melior tex. de iure in l. 1. §. nunc tractemus, in verſ. planè. ff. de tut. & ratio dis. sed in delictis qn̄ lis est contest. cum defuncto, actio efficitur transitoria ꝯ hæredes. l. 1. C. ne ex delic. defun. l. 1. ff. de priua. delic. & hoc est melius fundamentum, quàm illud, quod facit Barto. per d. l. eius qui delatorem. sed caue, quia qn̄ dolus commissus est post litem cōtest. certè primus actus, qui postea fit, habet vim litis cōtest. l. 2. C. de consor. eius. lit. vbi Bart. not. & Docto. in l. ita demum. C. de procur. Et si diceretur, ꝙ ille primus actus, qui postea fit, bene habet vim litis contest. sed quo ad hoc vt hæredes teneātur, requiritur vera litis contest. quia respōdeo, ꝙ imò ad hoc vt hęres teneatur ex delicto defuncti, sufficit litis contest. aut aliquid, quod vim habeat lit. contest. text. est in l. si eum. §. qui iniuriarum. in fi. vbi Bart. in 5. not. ff. si quis cau. Bart. in l. 1. in fi. prin. ff. de priua. deli. & per hæc habes expeditam primam
39 materiam iuramenti in litem de affectione. ¶† Venio nunc
a ad iuramentum in litem [a] de veritate, in quo Bart. format. 4. q. Prima est, quę & quot requirantur, & concludit post gl. quod duo, difficultas probationis, & dolus aduersarij, prout etiam tenent Cano. in c. fi. quod met. cau. facit text. cū gl. in l. semper. §. hoc interdicto. ff. ꝙ vi aut clam. & gl. in §. pe. insti. de verbo. obl. Can. in c. fi. ꝙ met. causa. Bal. in l. vnica. in vlt. char. 25. opp. C. de sen. q pro eo, ꝙ interest. Et ista est vera conclu. quicquid teneat gl. in l. nummis. s. eo. Cōfirmatur per illud, quod voluit Bald. & Alex. in l. qui accusare. C. de eden. vbi dicūt, ꝙ probato dolo notarij, damna, & interesse probātur per solū iurm par-
* tis, ꝙ est de veritate. Et aduerte, qa d. *communis conclusio* ꝓcederet, qn̄ ageret ciuiliter, sed qn̄ ageret criminaliter, non haberet locum hoc iuramentum, fm̄ Bar. in l. fi. j. eo. & ibi videbimus
40 de veritate. † Et not. bene illud, ꝙ sing. subdit Bar. ꝙ difficultas probationis tunc censetur adesse, qn̄ non pōt res ad occulū demonstrari: quod in specie sequitur Imo. in d. c. fi. in 5. col. idem tenet Io. Fab. in l. si qn̄. C. vnde vi. ¶ Limita prædictam doc. duob. mo. Primò, vt non procedat in actionib. bonæ fidei, in quib. etiam si non concurrat difficultas probationis, sufficit dolus aduersarij. l. nummis. in fin. & ibi Ful. ad hoc not. s. eod. quia ille text. loquitur in contractu depositi, & consequenter in actione bonę fidei. & Mar. Sil. Alb. Fulg. & Alex. hic. ¶ Secūdò limita, quando quis cōuenitur ex dolo proprio: secus si ex alieno: tunc non deferetur iuramentum in litē de veritate, & multò minus de affectione, prout dixi in præce. materia in 7.
41 requisitio. † Ex s. scripta doctr. refert Bart. determinasse Inn. in d. c. fi. quòd si aliquis deposuit penes hospitem fardellum clausum, & sigillatum, vel cistā, aut valisiam clausam, & sigillatā, & reddatur dissigillata, & aperta, cùm ex hoc arguatur dolus hospitis, & sit difficultas probationis, ꝙ de reb. quę in ea erāt, si reperiuntur amotæ, stari debet iuramento eius, qui valisiam penes hospitem deposuit, & mihi placet ista sententia, quòd si probetur per testes, vel hospes confiteatur, quòd sibi tradidit valisiam bene clausam, & sigillatam, & tunc redditur dissigillata, & aperta, quòd de reb. quæ in ea erāt, statur iuramēto deponentis.

ADDITIO.

a ¶Venio nunc ad iuramentum in litem. Vide Alex. lib. 1. consi. 58. col. 2. latè in tracta. de virib. iuramenti. verſ. 58. PVRPV.

* deponētis. Nā video *iſtam eſſe communem ſniam:* a cū Bar. & Inn: etiam tenent Bald. in lec. antiqua. & Lud. Rom. hic. Raph. Ful. in l. cum furti. infra eo. Spec. in titu. de fur. §. 1. verſ. quid ſi res. Nic. de Neap. in §. item ſeruiana. in 3. op. glo. Inſti. de act. Imo. in cle. ne in agro. §. quia vero. de ſta. mon. Saly. in l. 1. §. ſi ciſta. ff. depoſiti. & Io. Petr. de Ferra. in practica Papien. in libello. in actione reali. in verſ. & in centum libris pro damno. in vlt. col. Firmant Cano. in d. c. fi. quod met. cauſa, quamuis contrarium teneat ipſemet Bart. in l. in eos. ff. fur. aduer. nau. caup. ſtabu: cū quo tenet Alex. hic, de quo etiam per Bart. in l. 1. §. ſi ciſta. per illū tex. ff. depoſi. vbi diſtinguit, vt ibi p eū. ¶ Ego in iſta materia cōſidero quatuor caſus. Primus, qn̄ valiſia reſtituit ſignata, & ſigillata ſicut fuit tradita, ita q non apparent aliqua ſigna in contrarium, & tunc ex quo ceſſat probatio doli, nihil probabitur per iuſm, & ita tenet Bar. in d. l. in eos. Secūdus caſus, quādo valiſia reſtituitur aperta, & diſſigillata, & cōſtat depoſitariū fuiſſe in dolo, & tunc de æſtimatione rerum ablatarum ſtabitur iuramento deponentis. l. j. §. ſi ciſta. & §. in depoſiti. ff. depoſiti. Tertius caſus eſt, qn̄ ſumus in caſu claro, & non conſtat de culpa depoſitarij, & ſi conſtat de culpa, non apparet de dolo, & tunc iſte caſus eſt clarus, quòd non ſtatur iuro partis, niſi ɔcurrat dolus. Quartus caſus eſt, qn̄ ſumus in caſu dubio, quia iudici nihil aliud apparet, niſi quod valiſia eſt diſſigillata, vel aperta: tunc concludo, quòd ſi probatur per teſtes, vel ex confeſſione hoſpitis, quòd valiſia fuit tradita clauſa, vel ſigillata, & hoſpes reddidit diſſigillatam vel apertam, hoc ipſo probatur dolus: quia dolus non poteſt probari niſi ex coniecturis. l. dolum. C. de dolo, & ſic teneo opin. Bart. quæ eſt communis. Nec obſt fundamentum Alex. quòd dolus non præſumitur, niſi probetur, quia eſt verum ſi non apparent coniecturæ, vt in caſu noſtro. Intellige tamen ſanè, attenta qualitate perſonarum: quia in hoc multum ſtatur arb. iud. & niſi natura ſua diſſigillari potuiſſet, quia tantum appoſitum eſſet ſigillum ceræ, ſm Bal. in rubr. C. depo. circa prin. p l. ſi duob. §. 1. ff. queād. teſta. aper. & idem Bald. in l. 1. in 2. col. C. loc. & ad illud, quod multum attendatur qualitas perſonarū, bene facit illud, quod dicit Bal. in l. dominus horreorum. in prin. ff. loc. vbi dicit, quod
42 illud, quod dicit Bart. in l. fi. ff. de quæſtio. † quòd ſi factum eſt furtum alicui, quòd ſuſpicio eſt contra vicinos: adeo quod poſſunt torqueri: eſt verum, quando illi vicini eſſent ribaldi,
43 & malæ vitæ: ſecus ſi ſint bonæ, & probatę vitæ. † Secundò intellige ſanè, quando viator conſignaſſet valiſiam ſigillatam hoſpiti acceptanti: ſecus ſi non conſignaſſet, ſed ſimpliciter dimiſiſſet ſupra dorſum equi, aut eam poſuiſſet ſupra portam hoſpitij, ſecundum Bald. in l. 1. C. loc. in tantum, quòd alibi tenent gloſſ. ſing. in l. 1. §. final. in verſ. in naui. ff. nau. caup. ſtabu. quod non ſufficit, quòd viator conſignet, valiſiam hoſpiti, ſed eſt neceſſe, quòd eā aperiat, ita quod hoſpes ſciat,
* quæ res ſint in valiſia, ſed illa glo. *communiter reprobatur:* quia eſſet periculoſum viatori, ſi fortè in ea haberet res precioſas. Item noſtra intereſt, ne ſecreta patrimonij pandantur. l. 2. C. quando, & quib. quar. pars debe. lib. 10. & ita illam gloſſ. reprobāt Gul. & Antiqui ibi. & Nic. de Neapo. in d. §. item ſeruiana. in 3. oppo. gloſſ. Cyn. in l. certi iuris. C. loca. & ibi Bald. in 2. oppoſit. vbi formatur tres nota. quæſt. in materia. ¶ Tertiò limita, niſi viator faceret deferri fardellum, ſeu valiſiam in cameram, & reciperet claues cameræ, vel dimitteret famulos proprios ad cuſtodiam cameræ, tunc ſi aliquid ex valiſia ſubtractum reperiatur, non tenetur hoſpes: quia tunc viator in ſe cuſtodiam recepit, ſecundum Bald. in rubr. C. depo. arg. l. 1. §. ſi me rogaueris. cum §. ſequent. ff. depoſit. Sed tu tene contrarium, & in contrarium eſt gloſſ. ordina. in l. final. §. 1. in gloſſ. magna. quam Bartol. ibi ſimpliciter ſequitur. ff. naut. caupo. ſtabul. de quo per Cyn. & Bald. in l. ex diui. C. loc. Tamen aduerte, quia illa gloſſ. bene tenet, quòd hoſpes teneatur, ſed non dicit an ſtetur ſolo iuramento deponentis. In materia etiam not. illud, quod conſuluit Ioan. de Anan. in conſi.
44 2. incip. an hoſpes vulneratus & c. quòd † hoſpes non tenetur de vulnere illato per famulum ſuum viatori ibi hoſpitanti: nec tenetur ad expen. factas in medicinis: nec ad aliquod intereſſe. per l. licèt. §. ſed ſi damnum. cum gloſſ. in verſicū. non pertinet. in 1. ſolu. ſupra naut. caupo. ſtabu. Tamen vide gloſ. quæ aliud vult. in ca. offerebat. 32. q. 7. In 2. & 3. q. dic vt per
45 Barto. & no. quòd † ex parte actoris indiſtinctè tranſit facultas iurandi actiuè ad eius heredem. gloſſ. eſt. ſing. in l. penult. §. fin. in gloſſ. vlti. & ibi Bald. Angel. & Modern. not. ad hoc. ff. ne quis eum qui. Facit quod vult. Ioan. Fabr. in l. ſi quando. C.
46 vnde vi. † Aduerte tamen inquantum Bartol. dicit, quòd poſtquam iudex taxauit certam ſummam, & iuratum fuit, non poteſt amplius iudex reuocare, niſi vellet reuocare taxationem quam fecit: quia cùm hoc poſſit, ex quo eſt ſententia interlocutoria. l. quod iuſſit. ff. de re iud. in cōſequentiam reuocabit iuramentum partis. Si autem vellet reuocare ſolum iuramentum partis, non poteſt. ita Inn. & Io. And. in c. fi. quod met. cauſa. & ibi Butr. in pen. col. & idem tenet Imo. in l. quod iuſſit. ff. de re iud. in 3. col. & in l. ait prętor. ff. de re iud. Idem tenet Alex. in l. qui bona. §. qui damni. in pen. col. poſt Imo. ibi. ff. de dam. infe. & in l. videamus. §. deferre. s. eo. poſt Spec. & Pet. de Anch. per eum relatos. Tene contrarium, quòd poſt taxationem iudicis, & partis iuramentum, non poteſt iudex reuocare nec iuramenrum, nec taxationem. hanc opi. tenet Imo. in d. c. fi. in 7. col. cum duab. ſeq. quod met. cauſa. & ibi. d. Abb. in vlt. col. & Alex. in l. admonendi. in 34. col. ſupra tit. 1. quia cū illud iuramentum deferatur odio doloſi, nō videtur, q iudex poſſit reuocare. Item ſi poſſet reuocare, detegeretur periuriū iurantis. Accedat, qđ concludit Bart. in l. admonendi. in 3. col. ſupra tit. 1. ſ. quod qn̄ iuratum eſt, & lata ſententia, non poteſt
47 reuocari, qn̄ in odium doloſi eſſet lata. ¶ † Vltimò quærit Bar. an ab iſto iuramento in litem poſſit appellari, & concludit quod non, niſi lata ſententia, cùm ex iſto iuramento non oriatur actio. Cum Bart. tenent Sal. & Mod. hic. Inn. in c. fi. quod met. cauſa, & ibi Anto. de But. in vlt. colum. & Ioan. de Imo. in 8. & 9. colum. & quòd ex iſto iuramento in litem non oriatur actio, eſt gloſſ. ſing. in §. præterea quaſdam. Inſti. de act. quam ſequuntur, & reputant ſingular. Angel. Ludouic. & Alexand. in l. 2. ſupra de iureiurand. Bald. Angel. & Ludouic. in l. nam. & poſtea. §. ſi. eo. tit. Bald. in Authen. nouo iure. C. ſi cert. pet. & intellige de iure ciuili deciſi. Bart. quia de iure cano. à quocunque grauamine poteſt appellari. c. vt debitus. de app. Item adde, quod ſentētia lata prætextu iſtius iuramenti in litē nō retractatur per inſtrumenta de nouo reperta. ita ſing. tenet Bartol. in l. admonendi. s. titul. 1. in 3. colum. Et per hæc cum laude Dei eſt expedita iſta difficilis lex vtiliter, & clarè, ac ordinatè.

ADDITIONES.

a * Sententiam. Pro qua videri poteſt Bar. in l. vnic. §. fi. ff. furti aduerſus nau. caup. vbi Doct. in apoſtil. quibus accedit Aym. cōſ. 6. col. 23. vbi qđ culpa nō imputatur cuſtodi ſeu depoſitario alienæ pecuniæ, ſi ea furto ſubtrahatur, qn̄ in eodē loco erant etiā pecuniæ propriæ ipſius depoſitarij, aut cuſtodis, quæ ſimiliter fuerunt ſubtractę. Dec. conſ. 473. col. fin. & not. Nat. conſ. 362. col. 2. nu. 4. & col. 4. circa fi. & dic quòd valiſiam cauponi hoſpes aperire, & quę intus habet oſtendere non tenetur, ſecundum communē, quam refert Cla. li. 5. ſent. §. furtum. verſ. pro complemento. Pariſ. conſ. 74. nu. 11. & ſeq. li. 1. plura not. Viui. inter com. opi. lib. 9. verſ. iurare in litem. MASVER.

SVMMARIVM.

1 *Quis dicatur propriè dominus litis.*
2 *Iuramentum in litem non deferetur procuratori.*
3 *Procurator habens ſpeciale mandatum an poſſit iurare in litem.*
4 *Subſtantialia contractus, an poſſint conferri in voluntatem vnius ex contrahentibus.*

LEX VII.

VLgò. Iuramentum in litem nō defertur niſi domino, vel quaſi. hoc primò. & in actione tutelæ (quia eſt bonæ fidei) iuratur in litū de affectione. h. d. ſcđo. cū. l. ſeq. & iſtud vltimū volunt verba text. ibi, quanti res eſt in litem & c. iuncta l. hæc verba quanti. & l. inter hæc verba. ff. de verb ſign. & l. pen. §. 1.
1 ff. ne quis eū qui. ¶ † Not. ex hac l. vulgò. quis dicatur propriè dominus litis: quia dicitur is, qui litē ſuo nomine conteſtatus eſt: ex quo patet, quòd licet procurator lite conteſtata efficiatur dominus inſtantiæ, tamen non eſt propriè dominus litis, vt habetur in l. ita demum. C. de procu. & ſic intelligitur. l. ab executo. C. quor. app. nō reci. & l. nullam. C. de procu. & l. procuratorib. eod. tit. Alibi dicit glo. in l. ſi procurator. la 2. in gloſſ. pen. in fin. ff. de exce. doli. quòd poſt litem conte. procurator, &
2 dominus cenſetur vna perſona. ¶ † Secundò not. ex hoc text. quòd iuramentum in litem non eſt deferendum niſi ei, qui ſuo nomine eſt litem conteſtatus: ergo non eſt deferendum procuratori: ideo dicit Lud. mirandum eſſe, quòd Bart. dixerit contra iſtum text. in l. qui bona. §. ſi alieno, in fi. ff. de dam. infe. Sed ſalua Bartol. ſecundum Alex. hic, vt procedat, quando procurator haberet ſpeciale mandatum. nam tunc perinde eſt ac ſi dominus iuraret. l. iuſiuran. quod ex conuentione. §. fi. ſupra titul. 1. & c. præſentium. de teſtib. in 6. & c. fin. de iur. cal. in 6. vel quando partes conſentirent, quib. caſib. limita iſtum text. Aduerte tamen primò, quòd leges allegatæ per Alexan. hic loquuntur de iuramento veritatis, non affectionis: veritas
3 eſt, quòd de iure ciuili, † procurator nunquam poteſt iurare in præiudicium domini, in fauorem ſic. Secundò aduerte, quod licèt Bart. in d. §. ſi alieno. & Alex. hic teneant, quòd procurator habēs ſpeciale mandatum, poſſit iurare in litem, tamen poteſt argui in cōtrarium, probatur: nam iuramentū veritatis poteſt

potest facilius præstari per alium, quàm iuramentum in litem affectionis: patet, nam iuramentum veritatis potest præstari per defensorem, sine mandato in fauorem domini, & tamen istud iuramentum non posset præstari per defensorem vt hic. Tunc arguo sic. Iuramentum veritatis delatum domino non potest præstari per procuratorem de iure ciuili, & si haberet speciale mandatum, quia censetur formatum in persona domini. l. generaliter. §. his de præsentib. in verbo, principalem personam. C. de reb. cred. & Bald. ita not. ex illo text. & si dicatur, quòd ille text. non loquitur de procuratore habente speciale mandatum, vt per Alexan. in d. §. si alieno. & Saly. in d. §. his de præsentibus respondeo, quòd licèt nemo contradicat, tamen probo dupliciter inducendo, quòd imò loquatur in procuratore habente speciale mandatum. Primò inquantum dicit, qualiter iuramentum delatum erat parti in iudi. vel extra, & qualiter posteà pars se absentauit, & qualiter duo
* casus tantum possunt considerari, vt per tex. ibi, *aut iudex coget absentem venire* &c. Secundò dico, quòd idem probat text. in vers. sequ. qui incipit. Licentia. si bene considerabis: nec inuenies text. de iure ciuili, quòd ipse procurator possit iurare, & præiudicare domino, & ratio est, quia quando quis iurat per seipsum, magis timet, quàm quando facit alium iurare: ideo lex ciuilis vult, quòd ipse dominus iuret. ¶ Item not. in l. si
* tutor. ibi, *non esse æquum*, rationem quare inuentum est iuramentum in litem de affectione. facit l. non enim. ff. rerũ amot.
4 ¶ † Vltimò not. casum, in quo substantialia contractus. i. pretium conferuntur in voluntatem vnius contrahentium etiã quo ad affectionem, contra l. quod sæpè. §. 1. ff. de act. emp. & ratio est, quia iste contractus non procedit ex libero consensu vtriusque partis: imò contra voluntatem domini, vt habes in text. & sic est contractus improprius, qui procedit inuita parte, & ista est vna solutio. Vnde secũdò, & notabilius responde, quòd verum est, quòd substantialia non possunt committi in voluntatem partis: verum est de voluntate partium, sed ex dispositione legis sic, casus est hic.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum in litem de veritate quando habeat locum.*
2 *Qui iurat rem valere minus, non est periurus.*
3 *Quando in maiori summa insit minor.*
4 *Quid in vltimis volun. & iudicijs, ac statutis, vsque ad nu. 5.*
7 *In summa prolata à creditore non intelligitur taxatiua tantum.*
8 *In actione furti defertur iuramentum in litem.*
9 *Si testes sint examinati super articulo, quòd res valet centum, non obst. æstimatione possunt ijdem, vel alij produci, quòd valet centum quinquaginta.*
10 *Dictio, & plus, prolata à teste nihil operatur. & nu. 11.*

LEX IX.

Cum furti. Qui iurat rem valere minus, quàm valeat, non est periurus, quamuis non adijciat, & plus, & contra non exibentem instrumanta iuratur in litem h. d. cum l. sequen. vsque ad l. fin. Et aduerte, quòd tex. in l. cum furti, potest dupliciter intelligi, vt habes in gloss. Primò, quòd loquitur de actione furti, quæ competit ad pœnam dupli, vel quadrupli, & tunc non loquitur de iuramẽto affectionis, quia in quantitate non cadit affectio. l. nummis. cum sim. supra eo. probatur alia ratione. Nam requiritur contemptus iudicis, ad hoc vt habeat locum iuramentum affectionis, sed hic non interuenit contemptus iudicis, & dicere prout gloss. esset limitare istam materiam, vt ratione delicti causetur iuramentum in litem de affectione: probatur hoc esse falsum, Si aliquis est in dolo, est in delicto, & tamen absque contemptu iudicis non defertur iuramentum in litem, & verè text. loquitur in iura-
1 mento in litem de veritate, vt patet † ibi, *rem tanti fuisse*, & tunc
* not. secundum Paul. de Castr. quòd iuramentum in litem de veritate locum habet, non solùm quando agitur de consequenda vera æstimatione, sed etiam quando agitur de consequenda mera pena, secundum æstimationem, vt in furto. & ad hoc vide gl. in l. in actionib. in versi. planè, in gloss. magna circa fi. s. eo. Potes etiã intelligere, q ageretur condictione furtiua, ad restitutionẽ rei furto subtractæ. l. si pro fure. in prin. & §. 1. infra de condi. fur. & tunc talis actio potest fieri arbitraria, ita quòd esset locus iuramento in litem de affectione, si præsupponeres furem fuisse à iudice condemnatum ad restituendum, & hoc re extante, sed si præsupponis speciem furto subtractã fuisse peremptã ante sententiã, tũc solũ est locus iur̃o in litẽ de veritate, vt dixi in l. in actionib. supra eo. & hoc vltimo
2 modo potest intelligi ista l. ¶ † Not. quòd qui iurat rem valere. 100. cùm valeat plus, non p hoc periurus est. Adde text. in l. is cui, in princ. & ibi vide gloss. in versi. plus. ff. quemad. ser. amit.
3 ¶ † Not. 2. quòd in summis affirmatiuè prolatis, in maiori summa inest minor. de quo vide text. not. in l. si decem. ff. loc. not. in l. 1. §. si stipulanti. ff. de verb. obli. vide text. in l. ita vt omnes. ff. mand. iuncta. l. præce. & ibi Saly. ponderat illum tex. pro singulari. vide etiam text. in l. hac edictali. §. his illud. C. de sec.
4 nup. † Quid in vltimis volun? habetur in l. qui quartam. ff. de lega. 1. Quid in iudicijs, & statutis? habetur pet omnes in l. inter pares. ff. de re iud. Ang. in l. in suis. ff. de lib. & posthu. In testib. habes gloss. in l. diem proferre. §. si plures. ff. de arb. & ibi Bald.
5 † Quid quando agitur de pbanda posses? vide ibi, & per eundem in l. 1. in pen. col. C. de test. Imo. in d. l. 1. §. si stipulanti. &
6 Ludoui. Roman. hic in fi. † Quid si capitulo ad probandum, quòd testator reliquit mihi sua supellectilia, & pduco testes, qui deponunt, quòd reliquit mihi hæreditatem, an probent, attento, quòd supellectilia sunt pars hæreditatis? Bald. determinat sing. quòd sic, in l. conuenticulam. in vlti. colum. C. de episc. & cleri. aliter tenet Imol. in d. l. inter pares. in 5. colum.
7 ¶ † Tertiò not. ex hoc text. quòd in summa à creditore simpliciter prolata, non intelligitur taxatiua tantum, secundum Paul. de Cast. & Lud. hic, licèt posset dici, quòd in hoc text. sit quo ad excusandum periurium. Adde gloss. in l. rationes, iuncto text. C. de prob. Bart. & Docto in l. si quidem. C. de transac. & in l. si cum dos, in prin. ff. rerum amot. secus quando profertur à debitore. l. rogasti. §. si tibi. vbi no. Bal. & Mod. supra tit. 2.
8 ¶ † Vltimò not. quòd super actione furti defertur iuramentum in litẽ. Intellige, quando agitur ciuiliter ad pœnam dupli, vel quadrupli, quæ applicatur ipsi parti: secus si ageretur criminaliter, vt per Bart. in l. fi. infra eod. dixi in l. 3. §. 2. supra titul. 1.
9 ¶ † Extra glo. inducitur ista lex per Bart. ad alias q. Prima est, quòd quamuis testes fuerint examinati super articulo, quòd res valet centum, non obstante æstimatione possunt ijdem, vel alij produci, quòd valet centum quinquaginta: alleg. c. de test. & est corruptus, debuit allegare. c. cum causam, quæ inter œconomum, & ibi gloss. de test. Cum Bartol. tenent Angel. & Mod. hic. Bart. & Pau. de Cast. & Raph. Cu. in l. fin. §. qui indiuisam, post glo. ibi. ff. de leg. 2. Specu. in titu. de teste. §. postquam. ver. quid si plures. Bene facit cautela, quam tradit Bar. in Auth. atqui semel. in vlt. col. de proba. quam limita, vt per Ang. hic, scilicet, vt Bar. ibi loquatur in diuersa instantia. Secundò indu-
10 cit Bart. † q dictio, & plus, prolata à teste nihil operatur. Sed ista lex nihil facit, cùm hic istud, & plus, fuerit omissum. tamen *est vera conclu. Bart. & communis*, quam tenet gl. in l. ab hostib. §. sed quod simpliciter. ff. ex quib. cau. maior. Ang. & Mod. hic, Bart. in l. Celsus, ad fi. ff. de vsucap. & in l. cum filius. §. pater. ff. de lega. 2. Docto. in l. & si post tres. ff. si quis cau. Anto. de Butr. in c. literæ, de dila. quia cùm illa depositio testis, & plus,
11 sit incerta, non releuat. † Imò fortius decidit Bald. in repetitio. l. 2. in 8. colum. C. de rescin. vendi. quòd ad rescindendã vendi. vbi requiritur quòd res sit vendita vltra dimidiam iusti pretij, non sufficeret quòd testes deponerent de dimidia, & dicerent, & plus. sequitur Imo. in c. pe. in vlt. colum. de emp. & vend. d. Alexan. in consi. 109. in 4. volu. incip. viso processu causæ vertentis inter Anto. in pen. colum. & hoc etiam voluit Bald. in d. c. cum causam, quæ inter œconomum. per illum text. ¶ Sed ego puto contrariũ per limitationem, quam tradunt Bal. & expressius Alb. hic, dum dicunt, quòd dictio, & plus, prolata à teste nihil importat, quando sumus in materia requirente quid certum, & determinatum, vt si produco testes, qui dicunt, quòd mutuaui Titio centum, & plus: quia illa verba, & plus, nihil operantur: secus vbi quid indeterminatum sufficeret, vt in interdicto vt possidetis, vbi obtinet, qui plus possedit, licèt indeterminatè. l. si duo, vbi Bartol. ff. vti possid. sed ita est ad rescindendum venditionem, vbi sufficit quid indeterminatum, etiam si esset vnus minimus denarius, vt probat Bald. in repet. d. l. 2. in 12. q. & in d. c. cum causam. ergo sufficit quod testes dicant, & plus. contra Bald. tenet Saly. in dict. l. 2. in 15. colum. & Alexand. sibi contrarius in dict. l. & si post tres. in 3. colum. quamuis prædictum fundamentum in specie non adducat.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum in litem non retractatur nisi ex causa, & quæ sit causa.*
2 *Differentia inter iuramentum in litem, & voluntarium.*
3 *Probatio per euidentiam rei an semper admittatur. num. 4. cum seq. vsque ad num. 5.*
6 *Sententia lata virtute iuramenti in litem, non retractatur per instrumenta de nouo reperta.*
7 *Aestimatio rei subtractæ, an æstimetur per iuramentum in litem.*

Testis,

8 *Teſtis,qui non debuit examinari, ſi ſit examinatus, an faciat indicium ad torturam.*

LEX XI.

1 DE periurio. † Iuramentũ in litem non retractatur, niſi ex cauſa,
h.d.Quæ autem dicatur cauſa,gloſ.declarat in verbo facile,& gl.in l.videamus.§.fin.in verb.ex cauſa.
ſupra eod.Glo.1.ex qua habes,quare iſtud iuramentum appel
* latur neceſſitatis, *eam reprobat Bar.& omnes*: quia ille, cui defertur iuramentum in litem,poteſt recuſare,& probare per teſtes,vel inſtrumenta,cum eius fauore inductum ſit:ad hoc alleg.Bar.l.ſemper.§.in hoc interdicto.ff.qđ vi aut clam.quæ nihil facit: melius facit l. ꝙ ſi poſſeſſor. ff.de rei vend. quem text. alleg. Alb.& Fulg.& l.de rebus.ff.rer.amo. ſecus eſt ſecundum Bart.in iuramento voluntario,vel iudicialii, quod recuſari nõ poteſt dato,quòd quis vellet probare per teſtes,vel inſtrumenta,& hoc nota,quia eſt magna ampliatio ad regulam.l.manifeſtæ. ſupra tit. 1. & ibi tetigi de veritate huius ampliationis
2 † Ex hoc habes differentiam inter iuramentum in litem, de quo loquitur iſte tit.quod poteſt recuſari, ſi actor vult probare intereſſe per teſtes, vel inſtrumenta: ſecus eſt in iuramento voluntario, vel iudiciali, & iſtam differentiam adde alijs, quas dixi ſupra in rub.¶ In gloſſ. in verbo, facile, ibi pro centum
a marchis. quæ dicatur marcha, [a] & ex quot vncijs conſtet, [b]
b declarat Ioan, Fabr.in §,nos autem.Inſti. de attil.tuto. dicens, quòd libra conſtat ex 12.vncijs,marcha conſtat ex octo,vnde dicit Barto.in l.quoties.C.de ſuſcep.& archa.li.10.ꝙ hodie 96,
c ducati [c] Veneti, vel Florentini faciunt libram auri: ſequitur
3 ergo ex hoc, quòd 64. ducati faciunt vnam marcham. ¶† In ea gloſſ. ibi,affert reus rem in publicum,not.ex gl. iuncto text. vnum caſum, in quo nõ admittitur probatio per euidentiam rei,ſeu per inſpectionem oculorum. ſ. ad retractandum periurium:ita ſimpliciter notat ſolus Bald.hic, & aliud non dicit. ¶ In contrarium videtur facere regula, quòd probatio per euidentiam rei, ſeu per inſpectionem oculorum nunquam intelligitur excluſa: quia eſt fortior probat de mundo.dictum fuit ſingulare d. Azo.in sũma in tit.C.ad l.Aquil.ſequit̃ Bald.in rub C, de prob. in 2. colum. & in l. contra negantem. C. ad l.
4 Aquil.vbi dicit,quòd † ſi ſtatutum diſponat, quòd de damno dato ſtetur iuramento damnum paſſi, & non poſſit probari contrarium, quòd licèt damnum paſſus iurauerit damnum datum in centum,tamen poterit probari contrarium per euidentiam rei. Hinc eſt, quòd poſt didicita teſtificata teſtium, vel poſt publicationem non admittitur quis ad probandum, tamen admittitur per euidentiam rei, ita Bald.in l.ſi quis teſti.
5 in fi, C. de teſti. † Hinc eſt, quòd vbicunque per euidentiam facti conſtat de iniquitate ſententiæ, talis ſententia nunquam tranſit in rem iud. quin ſemper poſſit retractari, ſecundum Inno.& Cano.in c.fraternitatis de frig. & malefi.Bald. in l.1.C. ſen.reſcin.non poſ. Alex. in conſi. 248. inci. ſtantib. quæ ſupra narrata ſunt. in 8. colu. lib. 2. Sed reſponde, quòd ideo hic ad retractandum iuramentum non admittitur probatio per inſpectionẽ rei, eo quia iſtud iuramentum in litem de affectione fuit delatum actori propter dolum, & contumaciam aduerſarij, propter quem actor iurauit de affectione, & ſic vltra quàm res verè valeat:vnde ſi oſtendatur ipſa res, nihil facit
6 contra affectionem iuratam. ¶† In ea.glo. ibi, repertis poſtea probationib.iſtam glo & iſtum text.limita, niſi poſt iuramentum in litem ſequuta eſſet ſententia, quia ſentẽtia lata virtute iuramenti in litem, non retractaretur per inſtrumẽta de nouo reperta,ita ſing.tenet Bart. in l.admonendi.in 3.col. ſupra tit. 1.
7 ¶.† Extra glo .tenet. Bart.hic, quòd ſtante ſtatuto imponente pœnam pro furto, & robaria ſecundum æſtimationem rei ſubtractæ,talis æſtimatio non poſſet probari per iuramentum in litem:quia quando agitur criminaliter,debent probationes eſſe luce meridiana clariores. l. ſciant. C. de prob. Adde, quòd cum Bartol. tenet ſimpliciter Angel. in l. ſi quando. C. vnde vi.Fulgoſ. in l.cum furti. ſupra eodem .& Alexan.hic. contrarium, & melius tenet Angel. ſibi contrarius. in dict. l. cum furti.& Ludouic. Roma. hic. & Ioan. de Imol. in c. final. in 4. vel 5.colum.quod metu.cauſ. per text. apertos in l.ſi quando. C. vnde vi. & in dict. c. final. vbi quando agitur pro delicto, æſtimatio probatur per ſolum iuramentum, non facta diſtinctione, an agatur ciuiliter, an criminaliter. Nec obſt.fundamentum Bartol. quòd in criminalib. probationes eſſe debeant luce meridiena clariores: quia fateor verum eſſe, quo ad probandum ipſum delictum,quod debet plenè probari, prout etiam dicunt iura præallegata, ſed poſtquam delictum eſt plenè probatum, tunc ſufficit æſtimationem probari per iuramentum. Subdit Bartol. (ſub dubio fortè) retenta opi. ſua, quòd tale iuramentum deferri non deberet, quod fortè faceret indicium ad torturam. Tu dic eſſe arbitrarium iudici.declarat Bart. in l.fi. ff. de queſtio.ſuper quo videndum eſſet,quod in ſimili habetur per Bart.in l.maritus.ff.de queſtio.
8 † An teſtis, qui nõ debuit examinari, ſi ſit examinatus, faciat indicium ad torturam. Et ita remanet expedita iſta l. & per conſequens iſte tit.

ADDITIONES.

a ¶Marcha.Adde Docto.in c.ſignificauit.& in c.quanto.de cen.Docto.in c.conſtitutus,de procu.

b ¶Conſtet.Adde glo. 1.in c.1.de teſt.gloſſ.& ibi Petr. de Anch.in cle.ſi beneficiorum .de deci.& in c.qui domum, & ibi Docto.de pœni.diſt, 1. Bart.in l. 1.C.de meta.lib.10.glo.in verb.libram.in l.Caius.de ann.lega.

c ¶Ducati.Adde glo.& Bald.in l.fi.C.com.de leg.Bal. in l.quicunque.in vltim. col.C.de ſer.fugi.Bald. in l.illud,in vlt.col. C.de ſacroſan.eccle.gloſſ.2.& ibi Docto.in c.2.de male.io,And.in addi.Spec.in tit.de inſtr.in §.porò.in fi.

SVMMARIVM.

1 *Quare actio perſonalis appelletur condictio.*
2 *Quadruplex eſt condictio,& quid inter ſe differant.*

De condictione cauſa data, cauſa non ſequuta. Rub.

a ¶ Iſte tit. eſt difficilis, [a] & habet ſub ſe leges multum difficiles. In glo. rub.inquantum tenet, quòd hic verba rubricæ impropriè ponantur, cùm cauſa propriè ſit de præterito, ſed ob rem, de futuro.l. damus. ff. de cond. inde. ſed iſte tit. loquitur quando aliquid datur expediendum in futurum: ergo &c.
* glo.fatetur contrarium,*& omnes ita tenent*: poterat glo.alleg.l. 1.huius tit.vbi dicitur ob rem: tamen Iuriſconſ.ſæpè abutitur iſtis terminis. vide per Bartol. in l.demonſtratio falſa. §. quod autem. ff. de condi. & demonſtr. Vltra gloſſ.adde, quòd hæc rubr.eſt ineptè poſita, & non recipit conſtructionem ſecundũ Alb.de Chriſtoph. d. Caſtil.& Raph.Fulg.hic,& melius poſita eſt in rubr.C.eo.dum dicitur,ob cauſam datorum: vnde oportet intelligere iſtam rubr. quòd ablatiuus data, accipitur pro dati, vel cauſa rei datæ. Continua iſtam rubr. ſecundum Bart. ſed plenius eo.Dictum eſt de condictione generali in tit.ſupra ſi cert.pet. & de non nullis ad ſe pertinentib. ſed quia non eſt nouum, vt poſito genere, poſteà ponantur ſpecies, vel èconrra.l. ſi ſeruus ſeruum. §. inquit lex, ſupra ad l. Aquil. Ideo in hoc tit,& ſeq.ponitur de condictionib. in ſpecie. Vel ſic continua ex mente Paul.de Caſtr.Iuriſcon. tractaturus de actionib. perſonalib.quæ ex contractib.oriuntur,vt declaraui in rubr.ſ. ſi cert. pet.pręmittit de orientib. ex quaſi contractu, vt ſunt condictiones, per quas non agitur, vt contractus impleatur, ſed potius vt diſſoluatur,& ex iſto diſtractu extra id,quod agi
1 tur, oriatur actio l. ſi is qui ſine. ff. commod. † Quare autem actio pſonalis appellat̃ ↄdictio, & quare aliquæ remanſerunt in iſto noĩe generis,declaraui in l.certi cond.in prin.ſup. ſi cer. pet. ¶Item aduertendum eſt,quòd in hoc libro Iuriſconſ.tractat de quaruor ↄdictionib.ſpecialib.ſ.de cõdi. ob cauſam, de
2 cond.ob turp.cau.de ↄdi.de indeb.& cond.ſine cauſa.† Et iſtę inter ſe differunt: quia condictio ob cauſam, de qua loquitur hic titul. habet locum, quoties aliquid datur alicui ob cauſam de futuro iuſtam, & honeſtam. ſi enim ille non impleat cauſam poteſt repeti datum, per condictionem ob cauſam non ſequutam Et ſi dicatur nonne in prædicto caſu eſt contractus innominatus, quo caſu oritur actio præſcri.verb? Reſponde, quòd in contractib.innominatis, aut quis vult agere, vt contractus impleatur, & tunc datur actio præſcr.verb. Aliquando agitur non vt impleatur, ſed agitur ad repetendum datum, & tunc agitur iſta condi.ob cauſam, & habet locum hic titulus. Aliquando datur aliquid ob cauſam non honeſtam,& tunc an datum poſſit repeti, loquitur titulus ſequens, & non poteſt datum repeti. Aliquando aliquid datur ex cauſa de præterito, vel de præſenti ob cauſam,quam putabat dans veram, ſed erat falſa, & tunc loquitur titul. infra de condi.inde. Aliquando, & quarto caſu ſoluitur pecunia, vel alia res ex cauſa de p̃terito, q̃ non erat falſa, ſed erat iniuſta, vel à principio nulla erat,poſtea ſuperuenit, ſed iniuſta, & tunc loquitur titul.de condi.ſine cauſa.

ADDITIO.

a ¶Eſt diffi ilis.Adde Bald.in l.edita.C.de edend.& Alexan.lib.1.conſ.82.inci. perſpectis.col.3. PVRPV.

SVMMARIVM.

1 *Si datur pecunia alicui, vt emancipet filium,cauſa eſt licita.*
2 *An hæres implendo conditionem,dicatur adire.nu.3.*
4 *Si do pecuniam ob aliquam cauſam implendam de futuro, & ſtet per me dantem,quominus impleatur,tamen poſſum pecuniam repetere.*

Qui com-

5 *Qui commisit falsitatem in testamento, non potest datam pecuniam repetere.*
6 *Testamento pronunciato inofficioso, an legata remaneant.*
7 *An possit repeti pecunia data proxenetæ, si repetatur res tanquam vitiosa.*
8 *An donatio propter benemerita reuocetur, si non constet de eis.*
9 *Propositum in mente retentum quando operetur.*

LEX PRIMA.

SI ob rem. Datum ob causam futuram honestam causa sequuta non condicitur: secus si causa non sit sequuta, etiam si per dantem steterit. h.d. cum l. seq. Diuide in duas par. prin. Primo loquitur in causa expressa. Secundo in causa tacita. Secunda est in versi. sed si parendi. Illa secunda subdiuiditur in duas particulas. Primo loquitur quando causa defecit pœnitentia dantis. Sc'do qñ defecit aliter. Secunda est in l. sed & si falsum. ¶ Not. 1. † quod si datur pecu-
1 nia alicui, vt emancipet filium, causa est honesta, quod intellige quando datur à tertio: secus si daretur à filio patri, vel ècontra, tunc causa esset turpis. l. vtrum turpem. vbi Docto. ff. de verb. obl. l. vt liberis. in fin. C. de colla. ¶† Not. 2. in versi. *sed*
2
* *si parendi*. iunctis verbis, ibi, *mox repudiauero*. quòd hæres institutus sub conditione, implendo conditionem, non per hoc censetur adire hæreditatem, quia si censeretur adiuisse amplius repudiare non posset, per regulam. l. sicut. C. de repud. hær. & tamen. l. nostra dicit, quòd potest repudiare: nisi diceres, quòd verum est, quòd non potest repudiare. s. ex interuallo, sed in
3 continenti sic, & propterea text. dicit, mox repudiauero. † Et hoc modo dictio, mox, importabit iuris mysterium, sed tenendo not. prædictum dic, quòd ratio est, quare hæres implendo conditionem non censetur adire: eo quia est actus, qui potest fieri citra ius, & nomen hæredis. Item quia implementum conditionis fit vt hæres habilitetur ad adeundum. l. Antistius. alleg. in gloss. no. in l. quoniam de inofficioso. ff. de inof. testam.
4 ¶† Tertiò not. quòd si do pecuniam ob aliquam causam implendam de futuro, & stet per me dantem, quominus impleatur, tamen possum pecuniam repetere. Nec obst. regula. l. iure ciuili. ff. de condi. & demonstra. quia respondent Paul. de Castr. & Alexand. hic, quòd hic non erat obligatus dare, sicut in simili in contractu innominato. l. ex placito. C. de rer. permu. vnde secus esset, si stipulatio intercessisset. l. in executione. §. final. ff. de verbor. obligatio. Miror, quòd non allegauerit text. expressum, & valde not. pro limitatione text. nostri in l. si pupillus. in princip. ff. ad l. Falcid. vbi vide gloss. final. in verbo solueretur, vbi pupillus qui mutuum receperat sine tutore, erat obligatus naturaliter tantum: deinde fuit institutus sub conditione, si illam pecuniam mutuo acceptam daret Titio, & ita dedit: postea repudiauit hæreditatem: nunquid poterit pecuniam quam dedit causa conditionis implendæ repetere? Per istum text. videtur, quòd sic, sed ibi deciditur contrarium: quia illud, q̃ dedit, erat naturaliter debitum. Ergo limitandus est iste text. quando datum causa conditionis implendæ nullo modo erat debitum. ¶ Quartò pondera subtiliter ex eodem versi. sed si parendi, hic esse text. contra vnam notam limitationem, quam tradit ad totum hunc titul. singu. Bald. in l. si procuratori falso. infra eodem. quòd ad hoc vt datum ob causam repeti possit, requiritur, quòd illa causa habeat dependentiam de futuro talem, quæ de præsenti non possit impleri, vt si do pecuniam vt vadas pro me Romam: secus si causa posset de præsenti impleri: quia tunc non dicitur propriè causa, argumen. l. cum ad præsens. ff. si cert. pet. nam ista limitatio est contra hunc text. quia hic dabatur ob causam, quæ statim poterat impleri, videlicet vt esset hæres, quod potest fieri solo animo, & tamen potest repeti, & propterea Ludouic. in repeti. dict. l. si procuratori falso. ad fin. reprobat generalitatem. l. damus. infra tit. 2. & per istum text.
5 facit l. quod Seruius. secūdo respon. infra eodem. ¶† Quintò not. ex l. 2. in versicul. sine scelere, à contrario sensu, quòd si ille, qui pecuniam dedit, commisisset falsitatem in testamento, non posset tunc datum repetere. facit l. dictam. C. eodem.
6 ¶† Sextò not. quòd quando testamentum per querelam pronunciatur inofficiosum, legata corruūt, sed dic, quòd istud de legatis est hodie correctū per Auth. ex causa. C. de lib. prete. tñ posset attentari contrarium: quia expugnato testamento per querelam, bene legata remanent firma, sed in casu nostro il-
7 la 10. non sunt propriè legatum. ¶† Vlt. per hunc text. refert Alb. determinasse Mar. de Fano, quòd si dedi decem proxenetæ, vt faceret mihi vendi certum equum gradarium, & ita opera sua venditus est mihi, quòd si eum redhibui tanquam vitiosum, possum repetere illa decem, quæ proxentæ dedi. Ego puto contrarium, cùm sint data pro seruitio, & opera proxenetæ, quæ cùm sit sequuta, debet impedire repetitionem, & ad hoc vide text. coniuncta gloss. in l. debet. ff. de ædil. edict. & quod not. Bartol. in l. sciendum. §. final. eodem titul.
8 † No. etiā diligenter illud, quod decidit Bal. hic, in vltim. colum. quòd si aliquis donat alicui propter benemerita, & seruitia illa exprimendo, & falsum sit, quia re vera ille nulla vnquam seruitia præstiterit, per hoc non vitiatur donatio, quia donatio sicut legatum, nullam causam requirit. Ideo cum sit error in causa, & non in obligatione, non vitiatur donatio, quod bene no. quia quotidianum, & multi contrarium crederent. Adde Bald. in capitul. sciscitatus. in 2. colum. de rescript. ¶ Gloss. magna in verbo. si parendi, diuiditur in quatuor partes. Primò declarat text. Secunda ibi, inerat enim. hic remouet contrarium, & pro confirmanda solut. vide Bal.
9 in l. 1. in 2. quæstion. C. qui admit. vbi dicit, † quòd propositum in mente retentum, est tanquam posthumus existens in vtero, qui si non producatur in lucem, nihil operatur. l. final. C. de posthu. hær. instit. Item ad istam regulam, quòd propositum in mente retentum nihil operatur, adde text. in capitul. 1. in versicul. licèt voluntatem habuerit, & ibi gloss. & Abb. ad hoc no. de eo, qui mit. in possess. In tertia, quæ est ibi, sic, & inest. gloss. adducit tria similia ad text. In quarta, & vltim. quæ est ibi, ei autem, quòd hic dicit. gloss. oppo. contra text. & dupliciter soluit. Primam solutio. in qua fit differentia inter suum, & extraneum reprobat gloss. in l. si quis ita hæreditatem. ff. de condit. institu. & in dicta l. iam dubitari. §. final. & Bartol. Alberic.
* *& communiter Doctor. hic.* & in l. iam dubitari. præcipuè per æquiparationem, quæ fit inter extraneum, & suum, in l. eum qui bonis. ff. de acquirend. hæred. vbi text. vult, quòd ille actus, qui in extraneo inducit aditionem, in filio inducat immixtionem:
* *& communiter tenetur* secunda solutio gloss. cum distinct. Bartol. hic, & clarius in dicta l. iam dubitari. tamen aduerte, quia consideratio Bartol. non vibetur bona, quia filij habent beneficium abstinendi, quando sunt simpliciter instituti, secus si sub aliqua conditione potestatiua. Tu verò tene primam solutio. quam tenent Christoph. Castil. Raphael. Fulgos. Ludouic. Roman. do. Alexand. hic. & Raphael. Cuman. in dicta l. iam dubitari. §. final. per illum text. qui clarus est, & dicere, quod ibi impleuit conditionem animo adeundi, est diuinare. Secundò dicere, prout dicit Bartol. hic, quòd ibi conditio cōsistebat in sola voluntatis expressione, & sic conditio ab aditione differebat, est contra illum text. in versicul. sed & cæteris, vbi text. vult, quòd non solùm illud procedat in conditionibus existentibus in sola expressione voluntatis, sed etiam in cæteris conditionibus potestatiuis: ad idem est fortis text. in l. conditionibus pupillus. allegat. in gl. in verb. nonnunquā, & in versi. magis ex potestate. & in l. si pupillus. ff. de condi. institu. Non obst. regula dictæ l. eum qui, quia vltra solu. Moder. & Alexand. hic, responde, quòd illa regula procedit ab extraneo ad filiū, sed nō ècontra, quia in filio facilius inducitur immixtio, quàm in extraneo inducatur aditio, iuribus præalleg. & clarè patet in l. si quis extraneus. in princ. iuncta l. si seruum. §. prætor ait. ff. de acquiren. hæredit. Quid autem si quis sit institutus hæres sub modo, an dicatur hæreditatem adire? & est res indubitata, quòd sic, quia primò debet adiri hæreditas, quàm modus impleatur. l. demonstratio falsa. §. final. & l. quibus diebus. §. 1. ff. de condit. & demonstr. ergo si actus, qui debet sequi, præcedat, intelligitur præcessisse actus, qui præcedere debeat. l. illud. ff. de acquirend. hæred. ita Bald. Ludouic. & do. Alexan. hic.

SVMMARIVM.

1 *Dictio quasi. & num. 11.*
2 *Pecunia data ex duplici causa, debet vtraque impleri, & num. 7.*
3 *Sic in probatione copulatiua.*
4 *Sic in Papa.*
5 *Sic in accusatione. num. 6.*
7 *Sic in conductione.*
8 *Testes alternatiuè deponentes, vel probatio quando valeat, & numer. 9.*
10 *Quis non tenetur cauere de eo, quod promisit, quando non est dictum.*
11 *Dictio quasi.*
12 *Transactio an sit contractus innominatus.*
13 *Quando in transactione habet locum pœnitentia.*
14 *Par est virtus taciti, & expressi.*
15 *Cautio mutiana an habeat locum in contractibus.*

Qua

16 *Quæ ſit differentia inter contractus, & vltimas voluntates. num.17. & ibi, an habeat locum ſuprascripta cautio.*
18 *Cautio mutiana habet locum in donatione.*

LEX III.

DEdi. Datum ne ad iudicem eatur, non poteſt repeti, licèt non caueatur de non eundo, niſi actum ſit. h. d. vſq; ad ver.idem erit.In text. ibi,
1 quaſi decidi, expone, i.tranſigi.† Nam dictio quaſi, importat veritatẽ,vt in gl. & qñ pecunia datur ob hanc cãm, ne amplius ad iudicem eatur, iſta cenſetur trãſactio,quia tranſactio nihil aliud eſt, quàm quidam receſſus à lite præſenti,
2 vel futura.l.2.cum gl.C.de tranſa.l.1.ff.eo.¶† Not.1.in ver. ſi.n. ob hoc. ꝙ qñ pecunia datur ex duplici cauſa, oportet vtranq; copulatiuè impleri: aliàs ſi vna ſola impleatur, non ſufficit,& poteſt datum repeti.facit regula.l.ſi hæredi plures.cum ſi.ff.de
3 condi.inſti.† Ad idem facit ſimile, ꝙ qñ duo ſunt copulatiuè probanda, non ſufficit alterum probari, vt not.Can. in c.2.per illum tex.de reſcr.& Bar.& plenius Mod.in l.diuus.ff.de re iud. cum limitatione,de qua ibi per eos. Ponunt Canon. in c.licèt cauſam,vbi text.principalis.de proba.Facit,ꝙ vult gl. & Doct.
4 in cle.in pleriſque.de elec.† Confirmatur,quia vbicunque Papa, vel Princeps mouetur ex duabus cauſis ſimul conſideratis,altera deficiente,ceſſat diſpoſitio.probatur in c.qm̃ frequẽter.in §.porrò.§ ſi autẽ,& vt lit.non conteſt.no.d.Abb.in conſil.177.quod incipit, hic de re quæritur. & in d.§.porrò.in fin.
5 † Hinc eſt, ꝙ accuſans aliquem, ꝙ percuſſit Titium,& cum ſanguinis effuſione, ſuccumbit probata ſolùm percuſione, ſm Cyn.Bald.& Sal.in l.2.C.de proba. Bald. in l. in cauſis.C.de accuſ.Pan. in capit. examinata.in 3. colum.de iud.& in c.conqueſtus,ad fi.de for.comp.Flo. in l.1.in prin.ff.ad l.Aquil.Ioan. And.in addi. Spec.in tit. de accu.& inquiſi.ſuper rub.alibi Bal.
6 in l.quid ergo. §. pœna grauior. in 7.col. de infam.dicit,† ꝙ ſi accuſaui aliquem de furto, & dixi eſſe furtum manifeſtum,& poſtea probaui ſimpliciter furtũ, debet reus abſolui. Contra tñ prædictam regulam poteſt argui de eo, ꝙ not.Barto.in l. ſi ventri.§.1.poſt gl.ibi.ff.de priui.cred.vbi Bar. poſuit illud no.ꝙ qñ aliqd ꝯceditur ex duplici cauſa,licèt ceſſet vna,dũmodo remaneat alia,ſufficit.puto,ꝙ poſſit rñderi,ꝙ in iſto caſu iſtę cauſæ erant coniunctæ, vel copulatæ, quo caſu requiritur, quòd vtraque cauſa impleatur: ſecus qñ ambæ cauſæ non ſunt copulatæ,tunc procedit regula Bar.in d.l.ſi ventri.§.j.potes prædicta limitare ex eo,ꝙ tenet Bar.in conſil.ſuo incip.commune.
7 Lugani.vbi tenet,† ꝙ ſi conductor petat remiſſionem ex duabus cauſis,quarum quælibet per ſe ſufficeret,& vnam probet, dẽt obtinere. ¶Ad idem facit,ꝙ vult Bal.in l.1.in prin.in 5.col. in verſic.extra quæritur.ff.de eden.ꝙ ſi actor allegauit in libello plures cauſas, & quælibet cauſa eſt in ſua ſpecie rationabilis & perfecta, ſufficit vnam probare.Ad idem facit, ꝙ vult Bald.in l.ſi mater. C. de ꝯhen. emp. ꝙ proponens copulatiuè duas cauſas nullitatis, non tenetur ſimul vtranque probare,ni-
8 ſi qñ requiruntur reſpectu vnius effectus. † Ad idem facit no. regula,quam tradit Gemin. in cap.1.in princ.in vlt.col.de pac. in 6.ꝙ probatio dubia (puta alternatiua) quæ in qualibet ſui ſpecie eſt verificabilis,& concluſiua intentionis agentis, ſuffi-
a cit[a] ad obtinendam victoriam, per quam regulam dicit do. Alex. in l. inter ſtipulantem. §. 1. de verb. obli. ſe obtinuiſſe in
9 practica;†ꝙ ſi accuſaui aliquem de homicidio,& produco teſtes, qui alternatiuè deponunt, ꝙ occidit cum enſe, aut cum clauo, ꝙ iſta probatio alternatiua ſufficit in cauſa homicidij: eo quia quomodocunque fiat,ſufficit ad ꝯdemnationem pro homicidio,ꝙ not. quia fortis eſt deciſio in cauſa criminali, & capitali, & eſt magna ampliatio ad regulam Gem.ſuperius re
10 latam.¶† Not. 2. ex hoc text. ꝙ quis non tenetur cauere de obſeruando illud, ꝙ promiſſit, qñ de cautione nihil eſt dictũ: & hoc ideo eſt, quia abſque alia cautione ſatis conſultum eſt reo:via excep.facit l.1.§.ſi debitori. ff. vt poſſeſ. leg. ſecundum Bartol.& alios hic,& in l.quib dieb.§.fin.ff.de condi.& demon. Tu caue, quia text non fundat ſe ſuper iſta ratione,ſed in illa, quia non eſt actum de cauendo, contra quod vltimum videtur facere.l.fi.j.eo.vbi non erat actũ de cauendo,& tamẽ ſi nõ caueatur,pecunia data repetitur,& licèt Bald. hic reſpondeat, quòd ibi cautio veniat ex natura contractus, per gl. in l. pacta conuenta. ff. de contrahen. emp. dic melius, vt ibi dicetur. ¶Gloſſ. in verbo. quaſi decidit.pro cuius introitu oppone, vt
11 per Bartol.& not.ex glo.duo.Primò, quòd † dictio quaſi, aliquando denotat veritatem, de quo vide per Bartol. & alios
12 in l. ſi ante nup. ff. ſolut. matr.¶† Secundò habes, quòd licèt tranſactio ſit ꝯtus innominatus, vt not. Bal.in l.2.ſ.tit.2.& in contractibus innominatis locus ſit pœnitentiæ. l.ſi pecuniam. in prin.j.eod.Fallit in tranſactione, cùm ſit inuenta ad lites dirimendas, idem ſm hoc in omni conuentione facta cauſa dirimendarum litium, non ſit trãſactio per gñalitatem huius l. Et cogita,quomodo fieri poſſit, ꝙ ſit tranſactio, ex quo aliqd eſt datum,& pp dirimendas lites. Alex.non firmat obiectum, ſed exemplificat, ꝙ dabitur pro re, vbi non erat lis, ſed certè tunc non dabatur gratia minuendarum litium. Conſiderabam ſi poſſet ſaluari Bartol. in arbitramento, quòd non eſt propriè tranſactio, vt per Bartol. in l. quod ſi Epheſi. ff. de eo,ꝙ cert.loc. An idem ſit in omni pacto liberatorio,licèt Bar. hic pungat vide Batrol. & alios in l. quamuis. C. de tranſact.&
13 ibi dicetur, † Item aduerte vltra Doct. quare in tranſactione non habeat locum pœnitentia: nam ego non dico eſſe ſpeciale, vt dicunt Doctor.imò dico, ꝙ eſt ſm regulas.Nam in contractib.innominatis,qñ res deſijt eſſe integra ab vtraque parte, ceſſat pęnitentia.d.l. ſi pecuniam.in prin. j.e.Sed ita eſt in tranſactione. nam reus dedit pecuniam, actor promiſit amplius non ire ad iudicium, adeo quod ſi vellet ire,ſibi obſtaret exceptio, vt dixi in text. ideo cùm res deſierit eſſe integra ab vtraque parte, non eſt locus pœnitentiæ, iſta eſt vera, & fundamentalis ratio.¶Gl.in ver. cõditio ceſſat, diuidit duas in partes princi. Primò format duo ꝯria ſimul, & diuiſim rñdet. Scdò format aliud ꝯrium, & de ſolutione ſe remittit. Secunda ibi, item ꝯ.j.eo.l.ſi pecuniam.Rurſus 1.pars princip. ſubdiuiditur in tres partes.Primò format ſimul duo contraria.Secundò reſpondet ad primum ꝯrium, & ſm Doct. ſunt duæ reſponſiones.Ego dico, ꝙ imò ſunt tres.Tertiò reſpondet ad aliud contrarium.Secunda ibi,ſed 1.loquitur.Tertia ibi,ſecunda in relictis.¶ In ead glo.ibi,ſed 1.loquitur in dandis. hæc 1.ſolu.mirabilis eſt ſm Bart.qui eam reprobat, per aliqua iura: melius cæteris.facit l.inſulam. §. fi.ff.loc. vbi erat obligatio faciendi,& tñ præſtatur cautio.¶In ead.glo.ibi,vel non fuit conditio expreſſa.Iſta 2.ſol.glo. eſt mirabilior prima mſ Bartol.ꝙ l.in omnib. non habeat locum, niſi quando conditio eſt expreſſa: ſecus in
* tacita, ſed iſtam ſol.*reprobant omnes*,† quia par eſt virtus taciti,
14 & expreſſi.l.cum quid.ſ.ſi cert.peta.item per l. ſi creditores. in fin.ff.de priui.cred. ¶In ead.gl.ibi,& ſic põt peti cautio,non tñ competit condictio.Ex iſtis verbis colligo tertiam ſolu.ꝙ licèt cautio poſſit peti offic.iudic.vt in ꝯrio: tamen ſi non præſtaretur ex hoc capite, non poteſt pecunia data repeti, & pro hac ſolu.optimè facit illud,ꝙ vult Bartol.in fi. huius principij,& in §.1.in 2.oppo.j.ead.l.tamen huic ſolutioni obſtat argum.ꝙ facit Bartol.quia ſi verum eſſet,quòd iſte teneretur cauere, præſumeretur tacitè actum: ergo ſi non obſeruaretur, poſſet repeti.l.1.cum gl.ſ.eo.eſt verum, quòd dom Alexan.etiam non ponderans gl.noſtram conatur ſuſtinere,ſed non curo, quia.j. videbitis meliorem ſolu. Quarta ſolu.extra glo.eſt aliorum,ꝙ ꝯrium loquitur in actionib.bonæ fidei,prout ibi expreſsè dicit
* tex.*in omnibus bonæ fidei iudicijs*, & ita ibi glo. & glo. in l.2. §.1.ff. ſolut. matri. ſequitur Bal. in l.quibus dieb.§. fin. ff.de condi. & demon. & videtur ſequi Bartol. in l.ſiue apud acta. C.de tran-
* ſac.ſed iſtud *reprobatur per omnes ibi*, & per Bartol. & omnes in l.2.in princip.ff. ſolut.matrimon. & in dict. l. quibus diebus.§. fin. quia eſt contra leges hic alleg. per Bartol. quæ loquuntur etiam in contractibus ſtricti iuris.Quintam ſol.tradunt Barto.
* Angel. *& communiter alij hic*, quòd in hac l. ſine cautione ſatis prouiſum eſt via excep. quæ ſol. licèt ſit vera in ſe per l. 1. §.ſi debitori. ff. vt in poſ.leg.tamen nõ placet ad hunc tex.qui ſolũ ſe fundat,quia non eſt actum,& ita eam reprobat Bal.& Imo. in d.l.quib.dieb.§.fi.¶Sextò modo rñdet Imo.ibi, ꝙ hic ꝯctus incepit ab excutione, & tunc aduerſarius non petijt ſibi caueri, ideo ſibi imputet: ſed ſi contractus incepiſſet à conuentione, eſſet præſtanda, ſed iſta ſolutio videtur confundi per dictam l.1. §. ſi debitori. ¶Tu reſponde vltimò clarè ſecundum Paul.de Caſtr.quòd dicta l. in omnibus.non habet locum, niſi quando ſuperuenit noua cauſa ſuſpicionis,vt ibi tenet Barto. & in dict.l.2.vbi cæteri Doctor.ff.ſoluto matrimonio,vnde in hac l.non præſtaretur cautio propter tria. Primò, quia non apparet ſuperueniſſe nouam cauſam ſuſpicionis, nec à principio aliter fuit actum, nec hic propriè erat debitum in diem, vel ſub conditione. Item & tertiò, quia ſatis erat prouiſum via except. vt dicunt Doctor.In eadem gloſſ. ibi. ſecundò in
15 relictis in vltim. volunta. Habes ex gloſſ. † quòd cautio mutiana

ADDITIO.

a *Sufficit.Adde eundem Iaſ. in l. vbi autem non apparet.§.qui illud.colum.2. verſi. adde quod ſingulariter. de verb. obliga. in l. & ſi poſt tres. colum. 4. verſi.tertiò moueor. ſupra ſi quis cautio. in l. non hoc.col. penultim.verſicul.4.limita.C.vnde leg. BELLOT.

* tiana non habet locum in contractibus, *& ista est communis* [a]
a *sententia*, & latè examinatur in l. siue apud acta. C.de transactio. vbi reprobatur gloss. quæ contrarium tenet, & latè Gul. Alb.& Lud.hic,& Saly.in l.1.C.de pact.pro communi sententia est bonus text.in §.si is ita.Insti.de verb.obl.quem Fulg.hic, reputat ad hoc sing. & Lud. facit de eo magnum festum, dicens,non esse ab alio põderatum,& quòd miratur, quòd Antiqui,& Mod.disputauerunt de casu l.Et aduerte ad duo, primò,quod in vltimis volun.sæpè contingit, quòd testatores instituunt hęredes, vel faciunt legata sub conditionib. negatiuis, puta si non iuerit Mediolanum, isto casu hæres, vel legatarius non debet consequi hæreditatem, vel legatum nisi impleta conditione:quoniã sub cõditione est honoratus,sed conditio ista negatiua nunquam potest impleri in vita, nec in vltimò vitæ spiritu potest fieri aditio,gloss.est not.in l.final.ff.vt in posses. leg. & ibi Bar. not.si ergo conditio negatiua non potest vnquam in vita impleri, institutio vel legatum reddebantur inutilia. ideo melius Iurisconf. cònsiderans, quòd vltimæ voluntates reddebantur nullæ,inuenit cautionem,quæ mutiana dicta est, quòd iste teneatur præstare cautionem cum fideiussorib. quòd nunquam ibit. Mediolanum, & si contra fecerit, quòd restituet legatum, vel hæreditatem cum omnib.fructib. perceptis,vel qui percipi potuerunt:ista cautione præstita,habetur perinde acsi esset impleta conditio.l.mutianæ.& l.hæres meus. ff.de condi. & demonstr.l. cum filius.§. his. ff. de leg. 2. Secundò aduerte, quòd dict.§.si quis ita.nihil facit, quia non dicit, quòd cautio mutiana non habet locum,nec dicit, quòd præstando cautionem non debeat consequi, & ita respondet
16 Cum. in dict. l. mutianę. † Quæ autem sit ratio diuersitatis inter contractus,& vltimas volũtates,Imo.in dict. l. mutianę. & Ludouic. hic dicunt, quòd ratio est fauore vltimæ voluntatis.l. in testamentis. ff. de regul. iur. capitu. cum dilecti. de donatio. Ista ratio de per se non sufficit, cùm bonum sit
b argumentum de contractibus [b] ad vltimas voluntates, & ècontra, nisi alia specialitatis ratio subsit.l.seruum filij. §. eum qui chirographum, & l. quę de legato .ff. de legat. 1. Aliam rationem assignat Raynu. in dict.l. mutianæ, & Ludouic. hic, quia vltimæ voluntates non possunt stare in suspenso sicut contractus. l. final. ff. com. prędio. ista etiam non valet, quia quando testator apposuit conditionem,vltima voluntas stat in suspenso, toto titul. ff. de condi. & demonstr. Alij .s. Besu.in repet.l. ita stiplatus.dicit, quòd in contractibus imputandum est parti, quæ passa est apponi talem conditionem negatiuam,q̃ ratio opponi non põt hr̃di,vel legatario. sed ista non est gñalis, qa non ꝓcederet in donatione, q̃ pendet à volũtate solius donãtis. Vltima rõ est d.Christ.de Casti.in d.l.siue apud acta. & in d.l. ita stipulatus.& hoc sibi ascribit Porcius in §.ex conditionali. Insti. de verb. oblig. qa in vltimis voluntatib.necessaria fuit cautio, cùm nõ transmittatur ad hr̃des, ꝓut ꝯ̃ctus conditionales.§ ex conditionali.Insti.de verb.oblig. hĩc dicit singlr̃ Bal.in Auth.cui relictum. C. de indi.vid. tol.ꝙ cautio mutiana hr̃et locũ in ꝯ̃ctib. qñ nõ trãsmitterẽtur ad hr̃des, vt est in vsufructu.§.finit.Insti.de vsufr.quasi tunc esset eadẽ rõ prout in vltima voluntate. Ista rõ est optima q̃tum ad hr̃ditates relictas sub ꝯditione negatiua, quia ex quo conditio nunquam impletur nisi in vltimo vitæ spiritu.d.l.mutianæ,& in illo vltimo vitæ spiritu, quando conditio reperitur purificata, non possit adiri hæreditas,vt est glo.singu.in l.fi. & ibi Bar.ff.qñ dies leg.ced. certè hæreditas non adita nõ transmittitur ad hædes.l. 1.§. in nouissimo.C. de cad.tol. certè necessaria fuit cautio mutiana.sed ista ratio cessat in legatis,quia cùm vltimo vitæ spiritu conditio purificetur,& in legatis non sit necessaria agnitio,certè transmitteretur ad hæredes.tex. est in l.ab omnibus.§.pen.ff.de leg.1. & tamẽ cautio mutiana habet locũ non solùm in hæreditatib. sed etiam in legatis.d.l. mutianæ. ergo prædicta ratiò non est bona, ex quo correlariè confunditur prædicta illatio.Bald in d.Auth.cui relictũ. & ista impugnatio
17 est de mente Imol.in d.l. mutianæ. licèt non sic clarè. ¶† No-
c ta tamen casum,in quo etiam in vltima volũtate [c] cautio mutiana non est necessaria. s. in libertate. text. est not.in l.libertas. §.1.de manu.test.Bartol.in l.ita stipulatus.magna.in 1.oppo.5. par.princip.ff. de verb.oblig.Et per hoc potest inferri idem esse
18 fauore piæ causæ, cùm æquiparentur, vt dicam in §. seq.† Itẽ adde,ꝙ cautio mutiana habet locum etiam in donatione causa mortis.text.est sing. in §.quæ verò nunc sequitur.in Authen. de nupt. de quo facit festum Bald. in d.Auth. cui relictum.& Lud.Rom.in sing.suis.in singulari incip.cautio,& istud probatur ratione, quia donatio causa mortis, postquam est facta, & sic in esse deducta, æquiparatur vltimæ voluntati.glo.& Bart. in l.2. in prin. ff. de dote præleg. Barto.& Doct.in l.2.ff.de lega. 1.¶Potest ad contrarium gl. aliter responderi secundum Bar. & Docto.hic, & in d.l. quibus dieb.§.fi. quòd cautio mutiana adinuenta fauore honorati, præstatur à volente.d.l. mutianæ. sed non posset cogi. ¶In fin. gloss. responde, vt per gloss.ibi in verbo restituturum. Extra gloss.dicit Bartol.quem sequuntur Angel.& Fulg.hic, quòd reus posset cogere actorem,vt fidem faciat per publicum instrumentum de numeratione,& receptione pecuniæ,tamen si recusaret,non posset per hoc pecunia repeti. de quo plenius per Bartol. in l.4.§.nunc de effectu.ff.de lib.leg. & in l.2.in princip.ff.solut.matrimo. & in l.qui tabulas. in fin.princip.ff. de furtis.

ADDITIONES.

a * Communis.Adde,ꝙ hanc sequuntur, & communem dicunt Doct. in l. siue apud acta.C.de transl.in l.fi.de condi. ob caus.per text.in §.si quis ita.insti.de verb.oblig.& fac.quæ scribit Nat.consil.297.col.fin. MASVER.

b ¶Contractibus. Adde Docto.in l. pactum inter hæredem.de pact. Doctor.in l.iure ciuili.ff.de condi. & demon.

c ¶Voluntate.Adde l.mutianæ.& l.Titiæ fundus.de condi.& demonstr. & l. cũ filius.in §.per mutianam.de leg.2.

SVMMARIVM.

1 *Datum ob causam potest repeti duplici causa.*
2 *Fauor libertatis non impedit repetitionem.*
3 *Mandatum fauore dotis, non extinguitur morte mandantis.*
Libertas,& ecclesia æquiparantur.
4 *An in contractu innominato fauore dotis habeat locum pœnitentia, vel reuocatio per mortem.*
5 *Quando causa non potest impleri per casum fortuitum,cessat repetitio.*
6 *Priuatus propter delictum nunquam remittitur.num.7. & seq. vsque ad num.9.*
10 *Condictio ob causam ad quid detur.*
11 *Quomodo contractus innomiuati iudicentur.*

§. Idem est. Datũ,vt quis manumittat seruũ,non põt repeti,qa nõ caueĩ de manumittendo, si hoc non fuit actum: sed põt repeti si dantẽ pęniteat, vel si non manumittatur:nisi steterit per mortem serui manumittendi, qa tunc nedum datum repeti non põt, imò ꝓmissum põt peti.h.d. vsque ad §.si liber. & differt principiũ huius. §.à præcedenti decisione in tribus,de quib. per Paul.de Cast.&
1 Alex.hic.¶† Not.in versi.sed si.vbi,ꝙ datum ob cãm põt repe-
a ti ex duplici causa.s.ex capite pęnitentię, itẽ cãæ nõ sequutæ, [a] vt hic, & l. si pecuniam. in prin.ĩ.e. Et hoc vbi agitur de repetendo,& sic dissoluẽdo ꝯ̃ctum innominatum,põt etiã agi, vt impleatur,& tunc oritur actio præscrip.verb. & in hoc differt ille tit.ab isto, q̃uis vterq; loquatur de ꝯ̃ctu innoĩato ꝓut etiã hic habes in gl. pe. Limita,qñ ꝯuentio apponitur à principio tp̃e dationis, secus si ex interuallo, quia sicut interuallum vitiat ꝯ̃ctum innoĩatum.l.ꝯtinuus.in prin.ff.de verb.obli. ita impedit fieri ꝯ̃ctum innoĩatũ,vnde si do tibi decem,& postea ex interuallo ꝯuenimus, vt pro illis decẽ vadas me pro Romã, nõ possem decẽ data ex capite pœnitentiæ reuocare.gloss. est sing. in l. si cum fundum.in gl.1. & ibi clarius Bart. & alij.ff.de pact.q̃ ad hoc reputat sing.Paul.de Cast.in l.si pecuniã. in prin.
2 in 3.col.ĩ.eo.vbi duas alias limitationes ponã. ¶† Not.scd̃ò,ꝙ fauor libertatis non impedit, quin in ꝯ̃ctu innoĩano datum ex capite pęnitentiæ possit repeti,vt hic,& d.l.si pecuniã.§. 1.Vnde infero s̃m Lud.Rom.hic esse text.rotundum,ꝙ in ꝯ̃ctu innoĩato celebrato ad pias cãs, locus est pęnitentiæ, & põt datũ ex pœnitentia reuocari, cùm bonum sit argm̃ à libertate ad piam cãm,& èꝯ̃,vt not.Bar.in l.proxi.in fi.ff.de his, quæ in test. delen.& in l.si vnus.in fi. C.de test.Benè facit tex.in l.1.ante fi.in verb.ad hãc pietatis rõnem.& ibi ad hoc no.Bal. C.de ser.pig. dato ma.idem tenet Lud. in l.si pecuniã.in prin.ĩ.e. & in repe. Auth.similiter.C.ad l.Falc.in 18.speciali piæ causæ inter ꝯ̃ctus. Contrariũ de directo tenet Bal.in l.sicut,ad fi.C.de act.& oblig. & in l.mandatum.in 4.col. C.mand.mouetur Bal.per text.in l. si ego. §. 1. ff.de iur. do. ad quem ex mente Lud.põt tripliciter r̃nderi.Primò,ꝙ ibi loquitur in hærede,in quo aliud est,quàm in defuncto.l.4.ff. de ser. expor.Itẽ ibi causa erat impleta. Tertiò potest dici disputatiuè, ꝙ dos non est pia causa, vt est de mente Bart. in l.cum in his. §. si mulier. ff. de condi.ind.patet, quia de legatis ad pias causas non detrahitur Falc.Auth.similirer.C.ad l.Falc.& tamen detrahitur de legato dotis, vt est gl.in l.tali.in prin. ff. de iur.do. & in l. in testõ militis.C. ad l. Falc.de quo tñ, an dos sit pia causa, vel non, vide Imol.& ibi plenius Mod.in l.1.ff.sol.mat.Quartò potes r̃ndere,ꝙ licèt in d.l.si ego. §.1.

ADDITIO.

a ¶Causæ non sequutæ. Vide Soc. lib.4.consil.68.incip.visa,& diligen.colum. pen. PVRPV.

§.1.decidatur, quòd datum ob cauſam dotis non reuocatur per ſolam mortem dantis, non ſequitur, ergo ſi dans viueret, non poſſet per pœnitentiam reuocare. Benè verum eſt, ꝙ ibi
3 eſt text.ſing.† quod mandatum fauore dotis non extinguitur morte mandatis, & ita cum reputat vnicum & ſingular. Bald. in dict. capitul. cum veniſſet. de teſtibus. dixi in l. eius qui in prouincia. ff. ſi certa.pet.domin. Alexand.in dict.l.ſi pecuniam, in principio. in 12. colum. & ſequent. latè diſputat iſtum paſſum, & vltimo loco relinquit cogitandum, & pro opinio. Bald. adde text. in capitul. verum. de cond. appo. vbi videtur probari ſpeciale eſſe fauore eccleſiæ, quòd in datione ob cauſam non poſſit agi contra eccleſiam, licèt cauſa non ſit ſequuta, ſed ſolùm poteſt agi ad obſeruantiã promiſſorum, tamen veritas eſt ſecundum Bald. & Salicet. in l. dictam.C. eod. & domin. Alexan.in dict.l.ſi pecuniam, quòd in hoc non eſt ſpeciale in eccleſia, cùm in dubio vtatur iure communi. capitul. 1. §. ſi clientulus.de alien.feud. & ille text. habet varios intellectus, de quibus ibi per Canoni. & quod
a ita ſit, patet quia libertas, & eccleſia [a] æquiparantur: ita æquiparat Bald.in l. 1. §.1 in vltim.colum.C.de caduc. tollen. Alexand.in conſil.441.incip.ponderatis his, de quibus in themate. in 6.colum.deinde dom. Alex.conatur dupliciter reſpondere ad iſtum text. in quo iacet punctus, & præcipuè dicit, quòd libertas non eſt pia cauſa, niſi relinquatur amore Dei, prout tenet Bartol. in repet. l. 1.in 3. quæſtio. 5. partis princip. C. de ſacroſanct. eccleſ. Sed iſta limitatio non eſt bona, & contrarium eſt de mente Bartol. in alijs locis prælleg. & in contrarium eſt text.in l. 1.in verſicul. ad hanc pietatis rationem.C.de commun. ſeru. pigno. dat. manumiſſ. & iſtud tenet Imo. in d.l.captatoriæ.ff.de leg.1. & ipſemet d.Ale. ſibi contrarius in l.ſi vnus.C.de teſt.Tu vltra prædicta adde Bart.in l.2.§ ſi pecuniam.ad fi. ff.de don. vbi per illam.l.ſi ego.§.1. videtur tenere,
4 † quòd in contractu innominato fauore dotis nõ habeat locũ pœnitentia,nec reuocatio p mortem.niſi dicas,ꝙ Bar.dũ dicit, quod fallit in dote, intellexerit ſolùm de morte, tamen vide etiam Bart. in l. ſi cum fundum. in vltimis verbis.ff. de pact. Iſtud idem,quòd in contractu innominato fauore dotis non habeat locum pœnitentia.per d. l. ſi ego, tenet ipſemet Lud. ſibi contrarius in l.1.ff.ſolut.mat. & in repet.d. Auth.ſimiliter. in 17. ſpeciali piæ cauſæ inter contractus. ipſe idem Lud. in ſeq.ſpeciali ſaluat opin.Bald. vno caſu, quando qui dediſſet eſſet mortuus: nam in hærede non haberet locum pœnitentia fauore dotis,& piç cauſæ,per dict.l.ſi ego.§.1.quę loquitur in his terminis. Quid tenendum? Paſſus eſt dubius: in puncto iuris mihi plus placet opin. Ludouic. contra Bald. per hunc text. arguendo de libertate ad piam cauſam. Secundò, quia iſta eſt regula generalis in contractib.innominatis, quòd in eis ex pœnitentia poteſt datum repeti, vt hic, & l.ſi pecuniam,in princip.ſ. eodem, & ab iſta regula non eſt exceptuatus caſus dotis,aut caſus piæ cauſæ: ergo ſufficit habere regulam pro ſe,niſi oſtendatur caſus fallentiæ, vel ratio, vt inquit Bartol.in l.2.in 1.colum.circa fin.ff. ſi quis in ius voc. non ierit. text. in l. ſuus quoque.verſicul.puto.ff.de hæredib.inſtituen. & in capit. venerabilis. verſi. potes quoque.de ſen. excomm. in 6. Hinc dixit Bald.in l.ſi tutor.in fin.C.de ſeru.pig.da.ma. quòd regulæ iuris ſunt tenaciter obſeruandæ, niſi in contrarium appareat diſpoſitio ſpecialis, nec facit d.l.ſi ego.§.1.quia.ſ. quadrupliciter reſpondi.¶ Tertiò not.in ver.quòd ſi ita, quòd datum pro ſeruo manumittendo intra certum tempus interim repeti nõ poteſt ex capite cauſæ non ſequutæ: ſed benè ex capite pœnitentiæ,ideo virtus erit in modo libellandi, ſecundum Bar.hic. Sed ſi tu conſideras, erit differentia impoſita verbis,& non rebus in effectu,contra l.2.in fin.C.communia de leg.¶ Quartò
5 not.in verſi. ſed ſi Stichus. † quòd quando cauſa non poteſt impleri per caſum fortuitum,ceſſat repetitio ex capite cauſæ non ſequutę,quòd intellige,quando cauſa veniebat implenda per accipientem,vt hic: ſecus ſi per dantem.text.habes, & exẽplum in l. 1. verſicul. 1. & l.ſequ. ſ. eodem.de quo per Bartol. in l.ſi pecuniam. in princip.ſ.eodem & latius Cyn. in l. pen.C. eodem Secundò limita, quando conuentio fuit facta ſub modo,prout propriè loquitur tex.hic,ſecus ſi ſub conditione, ſecundum Fulgoſ. & Alexand. hic. & Cyn.in l.pen.C. eodem. ¶ Gloſſ. in verbo condici.diuiditur in duas partes principales. In 1. colligit ſecudum quoſdam illationem ad text. quam reprobat. In 2. per viam quæſtionis opponit contra text. & tripliciter ſoluit.Secunda ibi, ſed nonne.¶ In fin. gloſſ. omiſſis diſtinctionibus,quas refert Alberic.hic poſt Antiquos,& Cyn. in l.ſi liber. C. eodem.diſtingue not. vt per Bartol. hic plenius quàm alibi, facientem tres caſus principales: cum quo alij omnes tenent. Et dum gloſſ. & Bartol. ponunt fallentiam in ſeruo, qui erat talis, qui manumitti nõ poterat, adde vt in tit. C.de his qui ad liber.peruc.non poſ. & l.ſi quis quos.ff. de leg
6 2.& l.ſi quis eum.ff. de condi. & demonſtr.† Vltra quas leges potes ponere notabile exemplum in liberto, qui ſi propter ingratidudinem reuocetur in ſeruitutem, non poteſt amplius manumitti à domino, niſi cum auctoritate principis, vt eſt text. not. in l. 2. C. de lib. & eor. lib. per quem text. not. ibi
7 Barto.circa fin.† quòd Doctor propter delictum degradatus, & ſic priuatus doctoratu, non poſſet amplius intrando examen Doctorum doctorari. Benè facit, quod in ſimili tenet
8 Bald.in l. 2.per illum text.cum gloſſ.C.de manu.vind.† Quòd tabellio propter delictum priuatus officio tabellionatus, non poſſet amplius per Comitem Palatinum creari tabelio. & idem tenet etiam Bald.in c.at ſi clerici.in 4.colum.vbi limitat. de iud. & in ca. gratum: per illum text. de poſtu. præla.c. poſt tranſla. in 2. colum. de renun. Ludouic. Roman. in repet.l.ſi verò.§.de viro.in 38.fallentia.ff. ſolut. matr. Et per hæc cogita vnum, quod eſt mihi nouum, nec alicubi legi, inquantum tenet ſingul.Bald.in c.filij nati.in fin.ſi de feu.fue.contro. inter
9 do.& agna.† Quòd filius naturalis legitimatus poteſt propter ingratidudinem reuocari à parte in primum ſtatum. Nam ego puto, quòd poſtquam fuerit reuocatus, quòd non poſſet amplius de voluntate patris legitimari per Comitem Palatinum,per text.ſolennem in dict.l.2.in argum.C. de lib. & eor. lib. iunctis ſuperius dictis. ¶ Gloſſ. in verbo, condictionem. diuiditur in duas partes,prout duo format contraria.Secunda ibi,ſed ſiue dicas. Primum contrarium eſt, inquantum text. dicit,competere condictionem ex contractu ad id, quod eſt
10 promiſſum. text. videtur in duobus malè dicere.† Primò, quia condictio ob cauſam datur ad reſoluendum, non autem vt contractus impleatur,vt declaraui ſupra in 1.not.Item non competit ex contractu, vt dicit litera, imò ex diſtractu extra id, quod agitur. l. ſi is qui. §. final. ff. commod. Gloſſ.
* dupliciter reſpondet, & ſecunda *communiter tenetur*. In 2. oppoſitione gloſſ. ibi, & genus ſpeciem non excludit. adde l.ſi legatarius, & ibi not.ff. de dolo, & l. 2. vbi etiam notatur. C. eodem ¶ In ea.gloſſ. ibi, & quod dicit hic, vt darem, dicas.ſ.
11 primo.hæc ideo dixit gloſſ. eo quia tenet, † quòd contractus innominati iudicentur,& cognoſcantur ex modo ineundi, vt declaraui in l. ſi quis cum debitore.ſupra de iureiuran. plenius in l. cum mota. C. de tranſactio. tamen ad iſtud ſecundum contrarium reſponde melius, vt per Bartol. hic, cum quo alij tranſeunt, & plenius in dict. l. cum proponas. C. de dolo.

ADDITIO.

a ¶Eccleſia.Adde Alexand.de Imo.in conſi.76.incl. ponderatis his, de quibus in themate.in.5.col.in 3.vol.

SVMMARIVM.

1 *Implementum cauſæ quando impediat repetitionem.*
2 *Poteſt datum repeti ceßante cauſa. num.3.*
4 *Sufficit ad deciſionem cauſarum allegare rationem naturalem. cum ſeq.vſque ad nume.8.*
8 *Cauſa in mente retenta nihil operatur.*
9 *Datum cauſa amicitiæ licèt ceſſet, non repetitur.*
10 *An hæres intelligatur hæreditatem adire, ſi præſtatur hæredi gratia conditionis implendæ, & ipſe ſponte recipiat.*

§. Si liber. Diuide in tres partes vſque ad §. ſubtilius. Primò loquitur in eo, qui verè erat liber, ſed bona fide tenebatur vt ſeruus. Secundò loquitur in eo, qui credebat ſe eſſe ſtatuliberum, & nunquam fuit. Tertiò loquitur in eo, qui fuit ſtatùliber attenta ordinatione teſtamenti,ſed fuit reuocatus in codicillis. Secunda in verſi. ſi quis quaſi. Tertia eſt in verſicul. ſed & ſi ſeruus. hoc dicit. Si cauſa,propter quam datur pecunia, impletur de facto, ſed non de iure, poteſt repeti, non facta diſtinctione, an ſcienter, vel ignoranter acceperit. hoc primò. Et ſi pecunia datur, vt aliquid ex certa cauſa ſequatur, ſi ſequitur, ſed non ex eadem cauſa, datur repetitio, hoc ſecundò. Et defectus cauſæ tacitę in mẽte retentæ non parit repetitionẽ. hoc dicit tertiò, & vltimò ſecundum intellectum gloſſ. & Doctor.
1 quamuis in hoc vltimò aliter infra in not. dicam. ¶† Nota primò ex hoc text.ad hoc, vt implementum cauſæ impediat repetitionem, oportet, quòd de iure impleatur, & non de facto,vt hic,& l.fin.in principio.infra de condit.indeb. quia regulariter non ſufficit de facto fieri,vt per Bartol.& Docto.in l.vbi pactum.in vltim.colum.C.de tranſa.Not.tñ diligenter,ꝙ ſi aliquid

si aliquid de facto seruatur in ciuitate, dato quod de iure non
valeat, est perinde ac si valeret, postq̃ principes volunt sic ob-
seruari, aut patiuntur, quod tene cordi ad infinita statuta. Ista
conclusio colligitur primò ex glo.in l.habebat.§.1.ff.de manū.
test.vbi glo.colligit mirabile, quòd quando aliquid de iure non
subsistit, & tamen quia de facto sortitur effectum, valet; tamen
in illa glo.ideo est, quia nemo poterat opponere, vt declaratur
in glo.Secundò, & clarius istud habes ex decisione Alb.de Ro-
sa.in l.1.in vlt.colu.C.de sum.trinit.& fide cath.vbi dicit, quòd
in ciuitate erat statutum, ꝙ debitores vel fideiussores conuen-
ti ad vsuras non possent opponere exceptionem, ꝙ vsuræ non
debeantur, vnde fideiussor fuit coactus soluere, si postea repe-
tat à principali debitore, & debitor opponat, quòd indebitè sol
uit, quia statutum illud non valebat, certè dato, quòd de iure
non valeret, postquam tamen de facto in ciuitate seruabatur,
perinde est acsi de iure valeret, & refert ita fuisse aliàs de facto
iudicatum. allegat quod habetur in cap.peruenit.de fideiuss.&
quod not.Innocen.in cap.1.& in c.salubriter. de vsur. & Arch.
14.quæst.3.in summa.Idem tenet do.Cardinal. Floren.& Imo.
in effectu in d.c.peruenit.expresse do.Alex.Imo. in consi. 249.
incip.pro inuestigatione prædictorum.in 7.colum.lib.2. Secun
dò intellige sanè, nisi causa consisteret in nudo facto, puta si do
decem, vt vadas Romam, tunc sufficit de facto impleri.l.si pe-
2 cuniam.in princip.infra eodem. ¶† Not. secundò in versicu.si
quis quasi, quòd quādo pecunia datur ex causa, ad quam quis
putat se necessariò astringi, & necessitas non subest, potest da-
tum repeti, vnde facit secundum Gul.& Albe. Ange. Ludoui.
Roma.& Alexan.hic, quòd si aliquis putat se esse bannitum,
vel excommunicatum, & aliquid soluat pro habenda libera-
ne, potest solutum repetere.facit.l.edicto.§.fina. ff.de iure fisci.l.
3 formam.in fine.ff.de censi.¶† Tertiò not. in versic.sed & si ser-
uus, & in versi.& id ignorans, à ꝯrio sensu, quòd ille, qui scien-
ter dat ob causam, quam scit non posse impleri de iure, non
potest tunc repetere, vt hic, & l.dictam. C.eo. sed in recipiente
non fit ista distinctio, vt s̃.proxi.§. ¶Quartò not.in versi.sed ip-
se Celsus, quòd in his, quæ sunt iuris, licitum est filio emendare
patrem, & discipulo præceptorem, quamuis debeat quantum
potest excusare.l.qualem.§.fina. ff.de arbit. ¶Quintò pondera
text.in ver. naturali æquitate motus. habes glo.in cap. cùm ex
eo.in ver.rationes, de elect.& glo.in c.consuetudo.1.distin.ego
soleo allegare tex.in l.ratio, in princip.de bon. dam.& tex.in l.
scire oportet.§.sufficit.in verbo ex naturali iustitia. ff. de excu.
4 tuto.per quem not. ibi Bal.post Cyn.& Iac.de Rauen.† Quòd
sufficit in decisionibus causarum allegare rationem natura-
a lem,[a] licèt quis non alleget leges, & Docto. & hoc multum
obseruant domini Veneti. Alibi dicit And. de Iser. in proœ.
5 feud.in vlt. colum.† quòd rationabile dictum debet mouere
iudicem sicut lex, quia lex est omne, quod ratione subsistit. Ali-
bi dicit Ange.authoritate Aristotelis in consi.318.incip.in quę-
stione vertente inter illustres principes.in 3. colum.& in cons.
274.incip.thema.super quo consilium petitur.in vlt. colum.&
6 est egregium verbum, † ꝙ quærere legem vbi naturaliter senti
mus, nihil aliud est, quàm infirmitas intellectus, istud etiam di-
cit Bald.in l.testium.in penult.colum. C.de test. & in rub. ff.de
rer.diui.in penult.colum. Prędictis adde tex.in l.cui pacto.ff.de
ser.expor.in versi.etiam naturalem habet intellectum, & dixi in
l.non sine.in verbo naturalis iuris moderamine.C.de bon.quæ
lib.& in l.vnica.§.1. in verbo naturali ratione subnixum. C. de
7 cad.tol.& ibi Bald.in 1.no.notat, & dicit, ꝙ † ratio naturalis est
optimus clypeus legis. Et idem Bald. in proœ. C. in 5. colum.
vult, ꝙ potissimum inter principes attendi debeat ratio natura
lis, quæ est arbitraria bonorum, & malorum, post Senecam ibi
per eum allegatum, & per eundem Bald. in c. 1.§.ad hæc.in 7.
colum.de pace. iur. fir.& in titu.de pac.constant.in ver.vel per
aliam personam, & in l.fi.circa princ.C.de suis, & leg.& in rub.
C.si ex fal.instru.in 3.colum.vbi dicit, quòd non est maior, nec
certior ratio in mundo, quàm naturalis. Alibi dicit Bald.in l.ne
mo, circa prin.post Iaco.Butr. C. de senten. ꝙ Francigenæ ser-
uant rationem legum, non quia lex sic dicat, (nam leges non
allegant.) sed quia ratio legum sic vult, & idem in legibus Im-
peratorum: quia ex ratione naturali, & fonte æquitatis proce-
dunt. Item prædictis adde, quòd virtus legis consistit in ratione
naturali, quia lex se speculatur in natura. §.adoptio. in fine. de
adoptio.secundum Bald. in l. quoties. iuxta princip. C. de suis,
& leg. Item ratio naturalis est etiam potissima in qualibet statu
torum interpretatione, vt not.Cyn.in l.non dubium.circa fi.C.
de legi. Bal. in tit. de pace constan. in ver. vel per aliam perso-
nam. Item ad prædicta adde, quòd deficiente.l.vel Canone po
test allegari ratio naturalis: ita dicit glo. in d. cap. consuetudo,
& tex.in cap.secundo requiris. in fi. de appel. & ibi Abb.in vlt.
not.glo.in cap.ex eo.in versi. rationis. de elect. in 6. Idem not.
Abb.in cap.3.per illum text.de proba. Item adde, quòd etiam
licitum est per rationem naturalem restringere dispositionem
generalem legis, licèt ratio non sit in lege expressa, secundum
8 Abb. in cap. proposuisti. de appel. ¶† Sextò not. in ver.quan-
quam. secundum intellectum gloss. & Docto. quòd causa in
mente retenta, vel ex vna parte cogitata, nihil operatur quan-
tum ad inducendum repetitionem. quod not. est in se verum
per regulam.l.si repetendi.C.eod.glo.in l.1.supra eodem.quod
limita vt per Barto.in l.si ego.in secunda oppo.supra si cert.pe-
tatur. Sed tu septimò not.collige ex hoc text. quòd datum ob
causam continentem solam affectionem, & non aliud inter-
esse, quamuis illa causa cesset, tamen non inducit repetitio-
nem. ¶Vel adhuc not.octauò, quòd datum ob causam, quæ
ex natura sui inest donationi simplici, ea non sequuta non pa-
rit repetitionem, fit enim simplex donatio, vel ob amicitiam,
vel ob spem remunerationis, quasi expressio eorum, quæ taci-
tè naturaliter insint, nihil operatur, vt habetur in l. 3. cum sim.
9 ff.de leg.1. ¶† Nonò no. quòd datum ob amicitiam, vel aug-
mentum amicitiæ, licèt causa cesset, tamen non repetitur, &
ideo pondera hic esse tex.contra illud, quod vult gloss. quam
semper mirabilem reputaui in l.1.in princip.in glo.2.super ver
bo liberalitatis.ad finem.ff.de precar. quæ dicit, quòd donatio
in amicitiam semper potest reuocari, nec aliquis scribentium,
quem viderim super illa gloss. aliquid dicit, saluo quod Raph.
Cuma.ibi simpliciter not.ex glo.quòd donatio, quę fit in ami-
citiam, æquiparatur precario, & plus non dicit. Ego cogitaui,
quòd illa gloss.debeat exemplificari, & intelligi secundum tex.
singul.in cap.cum venisset.circa medium, quem omnes Cano
nistæ ibi not.de institut. quando amico aliquid requirenti ego
dico, non solùm illud, sed omnia, quæ habeo, istud est donare
in amicitiam, nam si sic respondetur verecundia amicitiæ, il-
lud potest quandocunque reuocari, quia ad nihil obligat, &
istum text.multum not.in pulchra. quæst. de facto Ludo. Ro-
ma.in repet.rub.ff.de arbit.in 4.colum.facit gloss. in l. 2. C. in
quibus cau.colo.censi.lib.11.not.Ange.in l.si cui. ff.de serui.tit.
genera.dixi in l.cum quid.supra si certum petatur. ¶Gloss.ma
gna in versi.posses.diuiditur in 5. Primò colligit not. ex text.&
contra illud opponit de §. sed quid sancitum. in Authen. de
nupt.& bene respondet cum limitatione, de qua hic per Bar-
to.& alios. In secunda, quæ est ibi, sed qua actione, quærit, &
soluit, & bene. In tertia ibi, an autem hęc condictio. gloss. for-
mat aliam quæstionem, quam disputat, tene cum gloss.eo ad-
dito, quòd circa libertatem directam Barto. intelligit verum,
quando hæreditas iam erat per hæredem scriptum adita, secus
si hæreditas nondum erat adita, & hic pondera Barto. velle
10 vnum, quod reputo notabile, † quòd si præstandum gratia cō
ditionis implendæ soluatur hæredi. & hæres sponte recipiat,
quòd per hoc non intelligitur hæreditatem adire, fortè quia
hoc potest fieri citra ius, & nomen hæredis, & si ista fuit inten-
tio Barto. errauit Barto. quia in contrarium est text.in l.pro hæ
rede.§.Papinianus.ff.de acquiren. hæred. vbi relicta est libertas
seruo, si dederit decem hæredi, hæres recipiendo dicitur adi-
re. Cogita, si posset defendi ista opinio Barto.hoc modo, quia
Barto.dicit, aut hæreditas non erat adita, & intellexerit Barto.
quòd non erat adita, aliter non negat, tamen vtrum recipien-
do gratia conditionis implendæ videatur adire, vel non, ta-
men ista saluatio non defenderet Barto. quia non est differen-
tia inter primum, & secundum casum, quia in his, quæ eodem
momento aguntur, non datur nec prius, nec posterius. In quar
ta ibi, nec obstat, quamuis gloss. videatur incidenter loqui
ad præcedentia, tamen directo oppo. contra text. Et vltra sol.
gloss.& Docto.potest dici, quòd in d. l. cum seruus. erat indefi-
nitè dictum de libertate danda, & nō à quo, prout hic. In quin
ta ibi, indebiti autem condictio. gloss. ponit vnum dictum, per
quod respondet tacitæ quæstioni, & dum assignat rationem,
quia sciebat se non obligatum, declara. nam cùm ipse crede-
ret relictam sibi libertatem sub conditione, si decem dede-
rit hæredi, certè secundum suam opinionē, ista decem erant
in conditione, & quæ sunt in conditione, non sunt in ob-
ligatione. l. si quis sub conditione dandorum decem. ff.si
quis omissa causa testamenti. tamen tenet contra glo. quòd
imò etiam competat condictio indebiti, per l. si is cui, &
l. dn̄s

ADDITIO.

a ¶Naturalem. Adde, quæ scribit Ias.in l.quamuis.num.7. ff.de in ius vocan.in l.
quoties.num.25.C.de rei vendic.Aym.consi.31.Neuiza.consi.60.num. 56.&
dic quod quærere legem, vbi naturaliter sentimus, infirmitas est intellectus,
maximè coram aliquo Senatu, qui legis condeñ.auctoritatem obtinet.l.for-
mam.C.de offic.præfec.præt. MASVER.

l.dñs teſtamento,& l.in ſumma.§.ſed agere, & in l. fi. in prin.ꝗ.
de condi.indeb.ſm Fulg.& Alex.hic,ꝗuis Bar.in d.l.is cui aliter
diſtinguat.In ſexta, & vlt. ibi,illud etiam dici poteſt. glo.ponit
aliud dictum,per quod etiam r̃ndetur tacitæ queſtioni,ꝙ ſi pe
cunia extaret, poſſet vendicari, & dic,ꝙ propter iſtud vltimũ
factus eſt.§.ſequens,vt ibi in primo euidentiali declarabo.

SVMMARIVM.

1 *Error in dominio rei impedit translationem dominij.*

a §.Subtilius. [a] In iſto §. formatur tacita oppoſitio
ad præce.§.ideo deberet ſimul legi.Di
ctum eſt in §.præceden.ꝙ ſi ille,qui in veritate erat liber,& re-
putabat ſe ſtatuliberum,ſoluerit decem,poteſt ea repetere per
condictionem ob cauſam,& ſic præſupponit dñium eſſe tranſ-
latum. Contra iſtud opponitur hic in tex. ibi, *nec fecerit nummos
accipientis:* quia cùm eſſet liber,nummi erant ſui,ipſe credens ſe
ſeruum,& conſequenter,ꝙ quicquid habet ſeruus eſt hæredis,
qñ ſoluit nummos,ſoluit tanꝗ eſſent hr̃dis,& re vera ſui erant.
Ergo iſte error habuit impedire translationem dñij, cùm de-
fuerit animus.Ergo impoſſibile eſt competere aliquam condi
ctionem, quia condictio regulariter cõpetit ad dandum,cum
ſit actio perſonalis.§.appellamus.iuncto.§.ſic itaq;.Inſti.de act.
declaraui in l.ſi quis nec cauſam.§.1.ſupra.ſi cer. pet. Iuriſcon-
ſultus fatetur contrarium, ꝙ iſte error impediuit translationẽ
dñij,& conſequenter quòd ſi pecunia extaret,ꝙ deberet vendi
cari: ſed ſi eſſet conſumpta, conſumptio operatur dñij transla-
tionem,& facit condictionem ob cauſam competere, vt de-
clarat gl.hic in ver.ipſius.quam ad hoc no.Bar. in l.ſi procura-
tori falſo.in 1.q.4.prin.ꝗ.eo.Subdit tñ Iuriſcon. ꝙ etiam pecu-
nia extante poſſet procedere.§.præcedens,& ſic competeret ꝯ-
dictio ob cauſam,qñ ſtatuliber putatiuus fuiſſet iuſſus dare pe
cuniam tertio,& non hæredi,& daret de pecunia, quæ non eſ-
ſet peculiaris,nam cùm verè ſit liber, & ſic pecunia ſit ſua,tra-
dendo illi tertio bene transfert dominium, quia tunc non tra-
dit eo animo vt ſit ſua, prout qñ hæredi, vt in text. quo caſſu
translato dñio competeret condictio. Scd̃s caſus eſt, qñ alius
tertius dedit hæredi pro eo,iſta eſt intentio huius.§.qui in ſum
ma hoc dicit.Si illud,quod meum eſt,tibi trado vt tuum, non
1 transfero in te dñium.hoc dicit.¶† No.ꝙ error in dñio rei,quæ
traditur, quia remouet conſenſum dñi tradẽtis,impedit tranſ-
lationem dominij,de quo plenius per Bar.in l.1.ff.de offi.proc.
Cæſa.per gl.no.in l.eius,qui.in verbo alienatas, & ibi Bar.ſupra
ſi cert.pet.Limita iſtam regulam tribus modis. Primò,quando
dñium venit transferendum ex diſpoſitione hominis,vt hic,ſe
cus quando ex diſpoſitione legis.no.Bar. in l.ſi is cui. per illum
tex.ff.de leg.3.qui eſt ad hoc ſing.ſecundum Bald. in c. fin.in 1.
col.de fer.Secundò limita, qñ interuenit error ex parte dantis,
ſecus ex parte recipien. text. habes,& exemplum in l. regula.§.
qui ignorauit.ff.de iur.& fac.igno.Tertiò limita vt per glo.in d.
l.eius,qui.in verbo,alienatas.& ibi in ſpecie declarat Bart. & ibi
* dixi.¶Gl.in verb.non facio, *communiter reprobatur*, quia eſt ꝯ re
gulam l.clauibus.ff.de contra emp.Glo.& Bart.in l. non ſolùm.
§.ſi mihi.ff.de vſucap.& iura alleg. per glo. loquuntur interue-
niente auctoritate ſententiæ, quæ auctoritas ſententiæ eſt po-
tens transferre dominium ſi tradens eſt dominus.l.ſed ſi pecu-
nia.§.item quæri poteſt.ff.de reb.eo.glo.in l.3.in fi.de publi.ita
eſt potens transferre cauſam vſucapiendi. ¶Glo.in verſ.pecu-
liares.dum dicit,peculium videri tacitè legatum, malè dicit ꝑ
tex.in l.1.C.de pecu.eius,qui lib.me.quod intellige,& limita vt
per Bar.in l.deniq;.§.interdum.per illum tex.ff.de pecu.lega.

ADDITIO.

a ¶Subtilius. Et de tradendo in diuiſione rem meam mihi,Bar. conſi. 84. in-
cip. præſupponitur. amplia etiam ſi ſcienter tibi tradam rem meam, quaſi
tuam.gl.quam ad hoc Alex.ponderat in l.ſi rem aliquam.col.3.ff.de acq.poſ.
PVRPV.

SVMMARIVM.

1 *Plus operatur expreſſa prohibitio,quàm taciturnitas, & patientia.*
2 *Quando conditio habeatur pro impleta.nu.3.& 4.*
5 *Qui impedit ne conditio impleatur,tenetur ad omne intereſſe, & nume.
5.& ſeq.*
6 *Quando quis perſuadet dolosè mutationem teſtamenti, auocatur ab eo
hæreditas,& quando puniatur perſuaſio.nu.7.vſq; ad nu.10.*
10 *An ſoluens repræſalias repetat ab eo,qui fuit cauſa.*
11 *Qui cauſam damni dat,quando teneatur.nu.10.& 11.& ſeq.*

1 §.Quanquam. Summa vt per Bart. & Docto.
† Not. ſecundum Pau. de Caſt.

quòd plus operatur expreſſa prohibitio,quàm taciturnitas, &
patientia, nam hærede tacente, vel ignorante poteſt ſeruus
iuſſus dare tertio pro conſequenda libertate pecuniam ſoluere
de pecunia peculiari,& transferre dominium,quamuis non ſit
dominus fauore libertatis.l.3.§.& parui.cum ſeq.ff.de ſtatulib.
& tamen ſi hæres expreſsè prohibeat,non poteſt, facit l. diuus.
ff.de ſerui.ruſt præd.l.3.ff.de acquir.rer.do.vbi domino tacente
poſſum aucupari in agro ſuo,& tamen non poſſum eo prohi-
2 bente.Ad idem facit.l.ſi pater,in prin. ff.de manu.vindi.† Vnde
per iſtam regulam infert Pau.de Caſt.ꝙ iudex vnius territorij,
poteſt partib.conſentientib.ius dicere in alio territorio,ſi iudex
a illius territorij [a] taceat,& patiatur,ſecus ſi expreſsè ꝯdicat. ſed
dic magnum dubium eſſe, an requiratur expreſſus conſenſus
illius iudicis, vt per gl.ſing.in c.vt litigantes.in gl. 2.de offi.ordi.
in 6.Bar.& alij in l.2.ver.ſed & ſi iudex. ff.de iud.Bart.in l.fi.vbi
aliquando dixi.ff.de iuſt.& iur.& in l.quæro, vbi Imo. & alij.ff.
de ſol.Bal.& Mod.in l.fin.ff.de iuriſd.om.iud.plenè Can.in c.P.
3 & G.de offi.deleg.¶† Secundò not.ex hoc tex. ꝙ conditio ha-
betur pro impleta,non ſolùm quando ſtat per eum, cui debet
impleri.l.iure ciuili.ff.de condi. & demonſt. ſed etiam quando
ſtat per tertium,puta per hæredem, qui ſentit commodum,ſi
4 conditio non impleatur. ¶† Tertiò not. ꝙ ſi prohibeat hæres
ſeruum implere conditionem ex peculiarib.nummis, efficitur
liber.Adde ſecus eſſe,ſi hæres prohiberet ſeruum operari,& lu
crari nummos dandos tertio pro habenda libertate.l.3.§.ſi quis
ſeruum.verſi.quod ſi prohibeatur. ff.de ſtatuliber. quod intel-
lige verum, niſi teſtator expreſsè vel tacitè ſenſiſſet, ꝙ ſeruus
mediantib.operis lucraretur,& ſolueret illi tertio,tunc ſi heres
prohiberet operari,etiam tunc efficeretur liber.tex.eſt in l.quę-
5 ſitum.ff.de condi.& demon.iuncta d.l.3.§.quis ſeruũ.¶† Quar
tò no.ex fi.hic eſſe tex.ſing.ſecundum Ray.de Forl.vt referunt
Pau.de Caſt.Ludo.Rom.& Alex.hic,ꝙ ſi tu impedis me ne ali
quam commoditatem conſequar,ẽt ſi ad illam non compete
6 bat mihi ius agendi,teneris mihi ad omne intereſſe.† Et ſic fa-
cit ad qõnem,qñ teſtator volebat relinquere pupillo, & tutor
tm̃ fecit,ꝙ ſibi reliquit, & non pupillo. de qua qõne habes per
gl.& Cy.in l.quicquid.C.arbi.tute.& glo. in l. Titio.in princ.in
7 verbo incidiſſet. ff. ad municip. † Et ſimilem qõnem habes in
prælato eccleſiæ,qui potius fecit ſibi relinqui, quàm eccleſiæ,
per gl.in c.quicunq; in neglectum.12.q.4.Imò vltra eos,qui ne
ceſſitate officij aſtringuntur,vt tutores, & prælati;facit genera-
lius iſte tex.ſecũdum Pau.de Caſt.quòd ſi teſtator volebat mi-
hi aliquid relinquere in ſuo teſtõ,& tu impediuiſti, teneris mi-
hi ad intereſſe:de quò vide tex.in l.Lucius. §. Sempronia. cum
gl.in verbo.actionem.ff.de leg.3.& limita vt ibi not.per Bar.po
8 nit But.in conſi.78.incip.ꝯctum.† Adde etiam Ang. omnino,
de quo alij mentionem non faciunt,in l.non enim. ff.de inoffi.
teſt.vbi per illum tex. cum gl. dicit ſe ſemel obtinuiſſe quandã
magnam hæreditatem in fauorem quorundam fratrum pau-
perum,quib.teſtator in teſtamento hæreditatem reliquerat,&
agnati,qui iſtud intellexerunt, tãtum moleſtarunt teſtatorem,
perſuadendo ei, ꝙ malè faciebat relinquere bona ſua talib.fra-
tribus,qui nihil boni vnquam facerent pro anima ſua, & tan-
tum fecerunt,ꝙ teſtator mutauit teſtamentum, & illos agna-
tos hæredes inſtituit,nam auocanda fuit hereditas ab illis agna
tis,de quorum doloſa ꝑſuaſione apparet,& ita dicit fuiſſe auo-
catum per illam legem.Idem tenet Ange.in l.1.in fin.C.ſi quis
aliquem teſt.prohi.vbi dicit, quòd quæſtio ſuperius relata fuit
de facto Peruſij, & quòd ita fuit iudicatum, eo tunc exiſtente
vicario dñi Epiſcopi Peruſini, quia caſus valdè quotidianus.
9 † Item adde prædictis tex.ſing.in cle.1.de priui.punientem pœ
na excommunicationis prælatum, vel ſacerdotem volentem
relinquere alteri eccleſiæ,puta cathedrali, & ille prælatus tan-
10 tum fecit verbis ſuis,quòd fecit relinqui ſuæ eccleſiæ.¶† Quin
tò principaliter facit iſte text. ſecundum Pau. & Alex.ꝙ ſi ali-
quis fuit captus pro repræſaliis,& ſoluit, poſſit repetere ab eo,
cuius cauſa repręſaliæ conceſſæ ſunt, de quo per Bart. & alios
in l.2.§.item ſi in facto.in fi.cum ſuis concor. de verb. oblig.Io.
11 And.in addi.Spec.in tit.de iniur.§.1.† Adde etiam glo.not. in c.
ſi Canonici,in verbo,occaſione,de offic.ordin.in 6.quòd ſi ali-
quis præbuit cauſam interdicto alicuius ciuitatis,vel caſtri,poſ
ſunt religioſi ab eo petere eleemoſynã,& oblationes, quas ve-
riſimiliter habuiſſent.facit.l. quæſitum.cum glo. 2. ff.de condi.
& demon.Item adde tex.ſolennem in l. nam & ſi ſeruus, cum
gl.ff.de neg.geſt.quem reputat ſing.Bald.in c. ex reſcripto.in 1.
col.de iureiur.in c.ſciſcitatus.in 3.col.de reſcrip. & in rub.extra
de

ADDITIO.

a ¶Territorij.Adde Cy.in l.ſi qui ex conſenſu.C.de epiſc. audi.gl.in verb.indul
gemus in cle.vnica.de foro competen.

de his, quæ vi metusuè causa. in 4. col. & in l. liber captus. C. de cap. & Ang. in illa l. nam & si seruus, & sic in istis posses amplia- a re regulam, ꝙ non solùm, qui dat causam damni a tenetur, sed etiam qui est causa, ne quis lucrum faciat dolosè, tenetur ad totale interesse. Tamen contra istum tex. vrget text. in l. si inuitis. ff. de condi. & demonst. quem glo. allegat pro concordan. so lus Roma. dicit, ꝙ est difficile contrarium, & non potest aliter responderi, nisi vt glo. dicit, ꝙ licèt hæredi detur actio, tamen datur exceptio de æquitate, vt hic, istud est dicere, ista corrigit illam. Considera rationem, in qua se fundat Iurisсon. in l. si inuitis, quod repetit, quia eum habet pro possessore. Ad illum tex. potest responderi, ꝙ hæres potest pecuniam solutam auocare ab illa tertio, verum est si non opponatur exceptio, sed si opponat exceptionem ex æquitate huius. l. repellet hæredem. ¶Glo. in ver. dare, diuiditur in tres partes. Primò opponit. Secundò soluit vno modo, & reprobat solu. Tertiò soluit secundo modo, & ista secunda est vera, partes patent. Extende istam solu. vt procedat non solùm quando peculium fuit expressè le gatum, sed etiam quando tacitè in necessarium antecedens, tex. habes, & exemplum in l. denique, & l. interdum, & ibi decla rat Bart. ff. de pec. leg. ¶Gl. in ver. heredem, diuiditur in quatuor partes principales. In prima declarat text. & respondet tacitę quæstioni. In tertia, quæ est ibi, secundum hoc, per viam quæstionis opponit contra tex. quòd seipsum confundat: nam dicit tex. quòd hæres potest facere nummos saluos, prohibendo seruo ne soluat tertio, & tamen in fin. dicit tex. quòd ille tertius poterit agere contra hæredem prohibentem, nam quomodo erant salui, si postea potest à tertio conueniri? Glo respondet, ꝙ istud consilium est parum vtile in effectu, & cum glo. transit Barto. dic, ꝙ vtilitas potest esse duplex. Prima secundum Pau. de Cast. & Alex. quando ille tertius nunquam ageret. Tu adde pro hac vtilitate tex. no. in l. si peculium, in prin. ff. de statu. libe. tñ hoc non est verisimile, quia nemo præsumitur iactare suū. l. cum de indebito. in fin. ff. de probatio. Ideo secunda est melior vtilitas secundum Raph. Fulg. hic, & Alex. ꝙ hæres possit prohibere, ne nummi soluantur, quamuis postea conueniatur, quia si esset creditor naturaliter tantum, posset opponere compensationem. l. etiam. ff. de compensa. quod non posset, quando essent soluti. In tertia parte ibi, & not. subueniri, glo. per viam notabilis, quærit, quare in casu l. si quis sub conditione. ff. si quis omiss. cau. test. non subuenitur illi tertio, cui relictum erat sub conditione, sicut subuenitur hic, & non respondet. Responde, ideo est, quia voluntas testatoris nunquam habuit principium, & sic nullam subsistentiam, ex quo hæres repudiauit ex testamento, hic sic, cùm hæres adiuerit, licèt postea impediuerit sol ui illi tertio. In quarta ibi, sed quare, hic glo. per viam quæstionis opponit contra tex. nam actio in factum, de qua in text. est subsidiaria. l. quoties. ff. de præscrip. verb. ergo debet non posse competere hic, vbi competit actio ex testa. glo. respondet, & benè, dic vt in ea.

ADDITIO.

a ¶Damni. Adde glo. in verb. dederunt. in c. sicut. de testi.

SVMMARIVM.

1 *Acceptilatio an fiat sub modo, vel conditione.*
2 *In pacto liberatorio habet locum condictio ob causam.*
3 *Quid in contractu facio vt facias.*
4 *An valeat sententia absolutionis ab excommunicatione cum reinciden-tia, si talia amplius attentauerit.*
5 *Quando pro debito competat actio.*

LEX IIII.

SI quis accepto. Contra debitorem liberatum ob cām, causa non sequuta potest agi, vt se reponat in pristinam obligationem. hoc dicit. Vel sic, & breuius, liberatio ob causam, causa non sequuta condicitur. hoc dicit, & istam legem habuit Bald. in punctis in suo examine, vt dicunt Ang. Pau. de Cast. & Ludo. Roma. hic. In text. ibi, expromissorem, dic ꝙ propriè est, qui intercedit pro non obligato. l. eleganter. §. seruus pactionis. ff. de dolo. l. aliquando. ff. ad velleia. l. qui libertinos. §. fin. in fin. ff. de oper. lib. & glo. magistra. in §. 1. in Auth. de fideius. licèt quandoq; capiatur impropriè ꝓ fideiussore. l. stipulationum aliæ. §. satis acceptio, cum glo. in versi. ex-
1 promissores. ff. de verb. obl. ¶† No. ex hoc tex. secundum Bald.
a Ludo. Roma. & Alex. ꝙ quamuis acceptilatio, a sicut alij actus legitimi, non possit fieri sub conditione, vel in diem. l. 4. & l. sequen. ff. de accep. l. actus legitimi. ff. de regu. iur. tamen bene potest fieri sub modo, vt hic. Ratio diuersitatis est, quia acceptilatio fit per verbum præsentis, aut præteriti temporis sine aliqua suspensione legis, acceptum fero, vel acceptum tuli. §. est autem. Insti. quib. mod. tol. obl. l. & vno. §. 1. ff. de accepti. ergo nō potest fieri sub condi. vel in diem, sicut est in modo, qui nullam dilationem inducit, vt est glo. in l. 2. C. de his, quæ sub mo-
2 do. ¶† Secundò no. in ver. nec ille det, ꝙ etiam in pacto liberatorio facto ob cām, habet locum condictio ob causam, ex capitè causæ non sequutæ. item ex capite pœnitentiæ. Secus qñ liberatio fieret ex causa transactionis, l. 3. in princ. & ibi dixi. supra eod. & ita no. istum tex. Ang. & Pau. de Cast. hic, & idem tenet Barto. in d. l. 3. in princ. supra eod. & in l. quamuis. vbi locus
3 suus. C. de transactio. ¶† Tertiò ex isto tex. ponderant nonnulli esse hic tex. ꝙ in contractu, facio vt facias, habet locum condictio ob causam, quod rarò alibi ꝟm eos reperitur. Sed aduerte, quòd liberare, vel remittere qñ est debitum liquidum, non reputatur facere, imò dare, l. si mulier. vbi Bar. & alij. ĵ. eod. tit. Tu autem subtilius no. ex hoc tex. si liberare per acceptilationem est facere, hic est tex. ꝙ ex facio vt des, competit condictio ob causam, quamuis non oriatur actio præscriptis verbis. l. naturalis. §. quod si faciam. ff. de præscrip. verb. not. in l. siue apud acta. C. de transf. tamen dic, ꝙ quando ex implemento facti aliquid adest aduersario, tunc competit actio præscrip. verb. ita Bar. in
4 d. §. quod si faciam. ¶† Vltimò refert Ludo. Roma. quòd Bal. qui habuit istam legem in punctis in priuato examine, existente Bar. tunc præceptore suo, fuit interrogatus de sententia remissionis, vel absolutionis ab excōmunicatione cum illa adiectione, quòd si amplius similia attentauerit, quòd reincidat in primam excommunicationem, an valeat, & cuius sit effectus. Et propterea Bald. hic in lect. plura scribit circa hanc quæstionem, de qua vide Barto. vbi dixi in l. si vnus. §. pactus ne peteret. in vlt. col. ff. de pact. & in l. tale pactum. §. qui prouocauit. vbi latè Bal. ff. eod. Bar. in l. non solùm. §. iniuriarum. ff. de iniur. Ange. in quæstione per eum disputata, quæ incip. Exorta guerra, & tex. est inhibens iudicibus ecclesiasticis, ne tales sententias ferant, in cap. Romanæ. §. caueant. de sent. excomm. in 6. secus quando ex forma statuti disponeretur. cap. à nobis. de senten. excommu. in antiquis. ca. 2. de constitut. in 6. & dicit Ludo. Roma. in fi. hic se admirari, quòd Bald. qui fuit tantus Canonista, non allegauerit istos tex. ¶Gl. in versi. posse condici. diuide in 3. partes principales. Primò, quia tex. simpliciter, & indefinitè dicit posse condici, & non declarat quid. glo. declarat not. distinguendo, vt in ea. potes etiam dicere, quòd in ista prima parte glo. oppo. de l. si mulier. infra eod. & respondet distinguendo vt in ea. In secunda parte ibi, sed vř. gl. oppo. contra tex. tripliciter, & soluit. In tertia ibi, item opponitur, quia prima. gl. etiam op-
5 ponit contra tex. & soluit. ¶† Ex prima parte glo. habes no. distinctionem, quòd si debitum est purum, potest pecunia repeti, & ex hoc not. Barto. quòd quando debitum est tale, quòd illud possum statim petere, tunc non possum agere, nec implorare officium iudicis, vt mihi promittat, nisi esset debitum extraordinario iure, vt hic per eum. Si autem debitum est in diē, vel sub cōditione, solùm possum agere, vt se reponat in prima obligatione, vt hoc text. Quod intellige, quando actio sublata per acceptilationem est talis, quæ potest consensu partium resuscitari, puta quia competebat ad aliquid pecuniarium, aliàs secus, vt in quærela inofficiosi, quæ semel extincta per consensum partium, restaurari non posset, tunc agi debet actione de dolo ad obseruantiam promissorum. l. cum mota, de transac. Idem in actione iniuriarum, vel furti, vt l. si vnus. §. pactus ne peteret. versicu. sed si pactum. ff. de pact. ita limitat Barto. hic, & in l. naturalis. §. quod si faciam. in vltima colum. ff. de præscrip. verbis. facit. l. cum proponas. secundum lecturam
* Barto. *communiter approbatam.* C. de dolo, & l. actione, secundum vnam lectu. & ibi Salyc. C. de transact. Secundò limita, quando creditor perfectè liberauit debitorem, vt hic mediante acceptilatione, secus si promisisset non petere, quia cùm istud perfectè non impleatur in vita, non potest tunc agere, vt debitor se reponat in prima obligatione, sed debet agere actione de dolo ad obseruantiam promissorum. d. l. actione. secundum aliam lectu. secundum Ange. & secundum Lud. Roma. hic, qui in hoc ponunt longa distinctionem. Quando autem facta esset liberatio dolo, quo remedio prouideatur, habes in l. sub prętextu. 1. C. de transac. & quando errore, habes tex. in l. si cum te. ff. de pact. & in l. si obligatum. ff. de solu. ¶In scda parte glo.

ADDITIO.

a ¶Acceptilatio Adde vt in regula actus legitimi, & ibi Doc. de reg. iur. lib. 6.

glo.dic,ꝙ vera ſolutio eſt,quod aut creditor vult agere,vt debitor ſe reponat in prima obligatione, & ſic ad veterem actionem reſtituendam,& tunc agit condictione ob cauſam,vt hic. aut vult agere ad obſeruantiam conuentorum, & tunc debet agere actione præſcrip.verbis, & officium mercenarium iudicis illi actioni deſeruiens non competeret, vt vetus actio reſtauraretur, ſicut nec ad hoc competeret ipſa actio præſcript. verb.& hoc eſt,quod vult dicere tex.in d.l.ob eam cauſam. in verſi. itaque.alleg.in glo. ¶Ex vltima parte glo.habes, quòd in acceptilatione facta animo conſtituendæ dotis,intelligitur à lege facta conditio, ſi nuptiæ ſequantur,& ideo ſi iſta tacita conditio deficit, acceptilatio annihilatur. Contra iſtam concluſionem gl. fortiter obſt.text.in l.ſi mulier.infra eod.Bart.ibi dicit, quòd eſt neceſſe intelligere, quòd ibi erat expreſsè actum, quòd iſta tacita conditio non intelligeretur, & ita tranſeunt alij ibi,vt dicetur.

SVMMARIVM.

1 *Caſus ſuperueniens non excuſat in contractibus innominatis.*
2 *In contractibus innominatis ex parte illius,qui impleuit,an ſit licita pœnitentia.nu.1.5.& 10.in §.ſed ſi receperit.in eadem lege.*
3 *Soluto intereſſe, an in dictis contractibus ſit licita pœnitentia.*
4 *Quæ requirantur vt ſit contractus nominatus.*
Quando præparamenta faciant deſinere rem eſſe integram. numero 5.& 6.
7 *Sola oblatio an habeat vim implementi in contractibus innominatis.*
8 *Quando res deſinat eſſe integra,vt non reuocetur mandatum, & quid in iuriſdictione.nu.9.*
10 *In contractibus innominatis an habeat locum pœnitentia.*
11 *In permutatione an ſit locus pœnitentiæ.*
12 *In contractibus nominatis etiam re integra non eſt locus pœnitentiæ.*
13 *Quid in contractibus Principum, vel Imperatorum, vel Papæ.nu.12.& ſequentibus vſq; ad nu.18.*
18 *Quando cauſa non impletur,an habeat locum repetitio.nu.20.*
19 *Dictio fortè, à legiſlatore prolata quid importet.*
20 *Dans ex cauſa impoſſibili videtur donare.*
21 *Effectus attribuitur cauſæ immediatæ,& non remotæ.*
22 *Ad quæ competat condictio ob cauſam.*
23 *Quando obligatus ad factum, ſoluendo intereſſe liberetur.*
24 *Iuramentum facit deſinere rem eſſe integram, & non eſſe locum pœnitentiæ.nu.25.*
26 *Iuramentum facit ceſſare purgationem moræ.*

LEX V.

SI pecuniam. Iſta lex non videtur difficilis in tex. ſed habet materiam,& apparatum difficilem,ſecundum Bart.& dicit Pau. de Caſt. quòd eſt principalior, & ſubtilior lex,quæ ſit in corpore iuris in materia contractuum innominatorum. Diuide iſtud principium vſque ad §.ſi ſeruum. in 4.partes principa.Primò ponitur thema, ex quo elicitur quæſtio,ibi,an condici poſſit,& iſta quæſtio poteſt dupliciter intelligi.Primò,an condici poſſit ex capite cauſæ non ſequutæ. Secūdò,an condici poſſit ex capite cauſæ pœnitentiæ.In 2. reſpondetur primæ quæſtioni negatiuæ. In 3. reſpondetur ſecundæ quæſtioni affirmatiuæ.In 4. ponitur limitatio, ſecundæ deciſionis.Secunda ibi,& cum per te non ſteterit. Tertia ibi,ſed cum liceat pœnitere. Quarta ibi,niſi fortè. hoc dicit. In contractibus innominatis,ſi ille qui debet implere factum,impediatur caſu,ceſſat repetitio pecuniæ datæ ex capite cauſæ non ſequutæ,tamen poteſt repeti ex capite pœnitentiæ, non obſtantibus præparamentis,niſi tanta fuerint,quæ abſorbeant totam pecuniam:dummodo indemnitati aduerſatij conſulatur, hoc dicit
1 iſtud ſolenne principium. ¶†Not. quòd in contractibus innominatis caſus ſuperueniens non excuſat in totum, vt hic,& §.
2 fin.j.ea.l. ¶†Not.ſecundò in ver.ſed cùm liceat,ꝙ in contractibus innominatis ex parte eius, qui impleuit,licita eſt pœnitentia, ſecus eſt in contractibus nominatis, & ad hoc tendit tota glo.magna, vbi dicetur. Adde, ꝙ talis pœnitentia habet locū etiam in hærede, cùm cenſeatur eadem perſona cum defuncto, in Authen.de iureiur.à mor.præſti.in principio. iuncta l.1. C.vt actio ab hære. ¶Iſtud vltimum fallit propter fauorem dotis l.ſi ego.§.1.ff.de iure dot.de cuius intellectu dixi plenè in l.3.§.1.ſupra eo. ¶Secundò fallit fauore libertatis, tex. eſt in l.3. in fi.ff.de ſer.expor. ¶Item limita regulam huius text. quòd in contractibus innominatis licita ſit pœnitentia, quando tempore dationis fuit celebratus contractus innominatus, ſecus ſi ex interuallo. nam ſi dedi tibi decem ſimpliciter, poſtea ex interuallo conuentum eſt inter nos, ꝙ pro illis decem vadas Romam,non eſt locus pœnitentiæ, quia interuallum impedit ne conſtituatur contractus innominatus.glo.eſt ſing. in l.ſi cū fundum.in glo.1.& ibi clarius Bart.Ang.& alij.ff. de pact. & illam glo, ad hoc reputat ſingul.Pau.de Caſt.hic in 3.colum. ¶Item
a prædictam regulam limitat [a] Rapha. Cuma.in l. ſi alienam.§.1.ff.de dona.cau.mor.& dicit,ꝙ ipſe ad hoc nouiter ponderat, & quòd iſta limitatio non eſt per aliquem prius dicta,niſi eſſet expreſsè actum,quòd non ſit licita pœnitentia, ſicut in ſimili in illo tex.& iſtam limitatio. ita ſimpliciter refert, & ſequitur quantum ad hoc Alexan.hic in 9.col.Ego puto, quòd iſta limitatio ſit indubitata:ideo nemo curauit ponere,cùm regula ſit, quòd naturalia contractus poſſunt mutari, & tolli per pactū, contractu firmo remanente, vt eſt glo.in l. pacta conuenta.in prin.ff.de contrahen. emptio. facit l.paciſci.cum glo. fina.ff.de pact. Nunquid autem ſi fuerit aliquid datum gratia conditionis implendæ, an illud datum poſſit repeti,& ſic ſit locus pœnitentiæ? Vidiſtis tex.in l.1.verſi.ſi parcendi.& ibi dixi.ſ.eodem. ¶Quintò limita dictam regulam, ſcilicet quòd in contractibus innominatis licita ſit pœnitentia, vt non procedat in contractibus innominatis celebratis ad pias cauſas, ſecundū Alex. hic in 12. colum. vbi latè vide per eum, & vltra adducta per ipſum,vide etiam Ludo.Roma.in repe. Auth. ſimiliter. C. ad leg.Falc.in 18.ſpeciali piæ cauſæ inter contractus. ¶Sextò,limita iſtam regulam,vt procedat de iure ciuili, ſecus de iure Can. ſecundum Bald.in rub.C.de rer.permu. vbi ad hoc alle. glo. in c.cum inter.R.ſeniorem.de renun. Idem Bald. in l. cum quis, in 1.colum.ff.de iur.& fac.igno.Angel.in l. traditionibus.C.de pac.Iſtam limitationem ſequitur Alex.hic,& in cōſi.158.aliàs 16.lib.2.vbi atteſtatur hanc eſſe eorum opinionem, incip.viſo dicto themate. Mouetur Alexan.nam de iure Cano. ex pacto ſimplici ita oritur actio,ſicut ex ſtipulatione, cap. 1. de pact. & ſic ius Canonicum non facit differentiam inter pactum,& ſtipulationem,vt hic per eum. ¶Contrariū tenet Rom.hic,quia nōn debet induci differentia inter ius Can.& ciuile.c. cum expediat.de ele.in 6. Reſponde, quòd eſt neceſſarium inducere differentiam. Bald.etiam in l.ſiue apud acta. in 2.colum. C. de tranſac.videtur tenere contrarium,& probatur, quando aliqd eſt deciſum de iure ciuili,& non ſumus in materia peccati,aut ſpirituali, illud ſeruatur etiam in foro Canonico.c. 1. & 2. de oper.no. nunciatio. ſed clarè eſt deciſum de iure ciuili, quòd in contractibus innominatis eſt locus pœnitentiæ: ergo idem de iure Canonico. Non obſtat fundamentum domini Alexā. quia ex cōuentione nuda de iure Canonico oritur actio, quando illa conuentio eſt nuda, & ſimplex, ſed quando conuentio eſt reſpectiua,non oritur actio: vt ſi promitto decem,vt vadas pro me Romam, non potes agere niſi ſequuto implemento, ſecundum Bald. in l. cum quis, in 9, colum. C. de iure, & fac. igno.& in l.ſiue apud acta. in 2. colum. C. de tranſa. Ange. de Are.in §. in perſonam.in 2. colum.Inſtitut.de actio. ¶Septimò limita ſecundum Alexand. in permutatione, quæ eſt contractus innominatus, ſi eſſet conuentum de permutando rem, quæ erat expoſita venalis,non eſt locus pœnitentiæ. tex. eſt in l.1.C.de rerum permuta.quem Barto. & omnes ibi dicunt ſingularem, & Barto.in l.1.in fi.ff.de rerum permu. & Alexan. hic. Ratio iſtius fallentiæ eſt, ex quo habebat rem venalem, aſſumit naturam contractus nominati,vt d.l. 1. & idem etiam tenet Imo. in l. Ariſto.in princip.ff.de do. ¶Et vltra alios limita octauò, quando contractus innominati fiunt ſub modo: tunc procedit iſta regula, quòd eſt locus pœnitentiæ,ita loquuntur omnes leges huius tit. ſecus ſi contractus innominati fierent ſub conditione, per dictionem ſi, vt do tibi decem, ſi vadas pro me Romam, vt glo. & Barto. in l. ſi quis cum debitore. ff.de iureiuran. tunc in contractibus innominatis factis ſub cō ditione non eſt locus pœnitentiæ, ita ſimpliciter Bartol. in l. ab emptione.in 1.colum.in fi.ff.de pact. Idem ſequuntur Angel.& Fulg.ibi,qđ reputo mirabile verbū in materia huius legis. Mouetur Barto.quia quando contractus innominati fiunt ſub conditione, pendente conditione interim non ſunt contractus innominati, non recordor me legiſſe, quòd aliquis fecerit mentionem de iſto dicto. Puto, quòd iſta limitatio non ſit bona, quia ratio quòd contractus innominati poſſint reuocari eſt,quia ſunt debiliores,quàm alij ſecundum Bart. hic, ſed nonne quando ꝯtus innominatus eſt ſub condi.eſt debilior,quia nulla oritur obligatio nec naturalis,nec ciuilis? ¶Nonò limita iſtā regulā procedere in ꝯtibus innominatis reſpectiuis,

ADDITIO.

a ¶Limitat. Vltra fallentias iſtius regulæ,vide Soc.in l.ſi pacto quo pœnā.in 1.no.per illum tex.C.de pact.

• Vbi limitatur regula prædicta, vt non procedat reſpectu pœnæ, quia non obſtante pœnitentia illa debetur. PANCIR.

ctiuis,qui sunt quatuor,de quibus in l.naturalis.ff.de præscrip. verb.in alijs qui sunt cõtractus innominati simpliciter, & non respectiuè, sum in ista opin.quòd non habeat locum pœniten tia: ita dicit glo.sing.quamuis Bar.aliter eam intelligat in l.si cũ fundum. in princip.ff.de pact.& in glo. 1. quam glo. ita intelligit Ioan.de Imo.in l.hoc iure.§.si quis dederit.ff. de donatio.Et quòd istud sit verum, probo.pactum nudum simplex,est con tractus innominatus,vt dicit glo.1.in princ.glo.& in magna gl. in fi.de actio.& obl.quam reputat sing. Bald. in c.quintaualis. de iureiur.declarat in l.lecta.in 7.colum.s̃.si cer.peta. Et tamen in pacto nudo non est licita pœnitentia: patet, quia si esset locus pœnitentiæ,non haberet locum compensatio: patet in ca su.l.si gratuitam.in prin.ff.de præscrip. verb. Ratio, quia quan do est pactum nudum respectiuum,licet pœnitere, quia nolo factum tuum: quando est contractus innominatus simpliciter, non est locus pœnitentiæ: quia pactum nudum non haberet effectum. Adde,quòd istam limitationem voluit Barto. hic,in 3.colum.in versicu.item oppo. in contractibus innomi natis, vbi Barto.facit istam oppo. Facit ergo istam conclusionem,quòd in contractibus innominatis respectiuis habet locum pœnitentia,sed in alijs non respectiuis non habet locum pœnitentia. Ex hoc infero correlariè,quòd Barto.alibi inaduer tenter loquitur in l.iurisgentium.in princip.ff.de pact.in l.fi. vbi dicetur.infra eod. dum examinat Barto. nunquid donatio sit contractus innominatus olim & hodie, & ita in indiuiduo dicit Bald.in l.iurisgentium. in princip. de pact. ¶Decimò limita, quando contractus innominatus redigitur in publicum instrumentum per notarium, qui semper in fine solet apponere stipulationem, tunc non esset locus pœnitentiæ.ita Pau.de Ca. hic,& in rub.ff.de verborum oblig.vbi dom. Alex.idem Alex. in l.1.in princip.ff.de pact.in vlt.colum.& in consi.40.incipien. super primo dubio,quo quæritur.ad fin.in 4. volum.& dixi latè in repetitio.rub.ff.de verbor.obl. ¶Vndecimò limita, quando in contractu innominato interuenit iuramentum ex vtraque parte,tale iuramentum facit,vt non sit locus pœnitentiæ, ita Bald.in cap.quæ in ecclesiarum. in 12.colum. extra de consti.& ibi respondet ad regulam,quòd iuramentum intelligitur secundum naturam actus,super quo interponitur. Pro ista limitatione facit glo.hic in versi.necesse habeas.istam limitationem ponit Ioan.de Imo. in l.2.§.sed & si quis.ff.de do. Confirmatur, quia iuramentum appositum in aliquo actu regulariter aliquid addit. de huius limitationis veritate videbimus in dicta glo.in ver. necesse. ¶Duodecimò limita istam regulam non habere locum in contractibus innominatis, qui fiunt ad litem finiendam, puta renuncio liti, vt vadas pro me Romã, tunc re integra ab altera parte non habet locum pœnitentia, ne lis iterum reiteretur.l.si fratris.& l.quamuis.C.de transac.ita limitat Pau.de Cast.in l. postquam liti.in 1.colum. C. de pact. ¶Decimotertiò limita, vt dicam inf.super glo.1. ¶Tertiò no. quòd in contractibus innominatis competit condictio ob cau. ex duplici capite,vel causæ non sequutæ,vel pœnitentiæ,facit l.3.§.1.s̃.eo.de quo dicam.j̃.in gl. magna. ¶Quartò no.ex ver. nisi fortè.aliam no.regulam in materia contractuum innominatorum,quòd præparamenta ad faciendum,non faciunt desinere rem esse integram,quin datum ex capite pęnitentiæ possit repeti,nisi præparamenta essent talia,& tanta,quę absorbeāt totam pecuniam datam, de qua materia dicetur in gl. ¶Quin
3 tò no. ex fi.tex. † quòd in contractibus innominatis etiam re non integra locus est pœnitentiæ, soluto interesse,& sic præstita indemnitate parti,non tamen simpliciter, sed secundum distin.huius tex.Limita istã regulam & istum tex.vt procedat in prophanis,non autem in spiritualibus, quæ non recipiunt rectam æstimationem. iuxta no. in cap.coram.de offic.deleg.ita singul.limitat Innoc.in c.in causis.de elect.& ibi sequitur Abb. in 6.colum.& reputat singulare dictum. ¶Capio glo.primam,
4 pro cuius introitu oppone,vt per Barto. hic in 4.colum. † Et not. diligenter ex hac gl.quòd quando datur pecunia pro opera alicuius personæ,vel pro eius facto,ad hoc vt sit locatio, & sic contractus nominatus,& consequenter non habeat locum pœnitentia,duo copulatiuè requiruntur, quorum si alterum deficiat, erit contractus innominatus, & habebit locum pœnitentia. Requiritur enim,quòd pecunia detur ad numerum tãquam quãtitas, secus si daretur vt species: puta in sacculo. Secundò requiritur, quòd sit persona solita locare tales operas: puta cursor, aliàs secus. & cum doct. huius glo. hic transeunt omnes. Idem tenet glo. in ver.repetetur. not.Barto. infra in 4. colum.& cum glo. transeunt omnes. Sed tu caue, quia tex.in d.l.naturalis.§.at cum do. in quo se fundant glo.& Docto. non attendit,an persona sit solita locare operas, sed an ipsum factum sit tale, quod solitum sit locari, quod quando sit, Barto. & Docto.hic declarant, videlicet quòd factum est solitum locari,quando est nudum factum, vt ire Romam: quando vero est factum,quod habet mixturam iuris, vt est manumittere, illud dicitur factum,quod non est solitum locari,sed in cõtrarium est tex. in l.naturalis.§.fin j̃.de præscrip.verb. & de illo tex. perpendit Ful.in d.l.naturalis. §. at cum do. Ea propter tutius videtur dicendum secundum Raph. ibi, quòd factum dicitur solitum locari, quando est tale, ex cuius implemento sequitur vtilitas saltem in potentia: sed factum ex quo non sequitur vtilitas,vt manumittere seruum,vt l.plane.§.fi.ff.de leg. 2. illud factum non dicitur solitum locari. Videtur ergo,quòd glo.malè se fundat in illo. §. at cum do. tamen similem distinctionem,an persona sit solita locare, necne, facit idem Barto. in l.1.§.ludi.ff.de var.& extraor.cog.& glo.in l. cum allegas. C. de vsur. vnde melius dic facere text. qui considerat consuetudinem personæ in l. 1. §.1.ff. si men. fal. mo. dix. Limita istam doct.glo.& Doct.vt procedat, quando datur pecunia pro opera alicuius hominis, vel facto: tunc ad hoc vt sit locatio,debet distingui,an sit persona solita locare tales operas, vel ne: sed quando datur pecunia pro vsu alicuius rei, tunc indistinctè dicitur locatio, siue res sit solita locari, siue non. gl. est valde no. in l.rogasti.§.1.in ver.ex locato.de præscrip.verb.quam Pau.de Cast. ibi ad hoc no.& limita vt per eum. Secundò attende, ꝙ quando datur pecunia vt species,tunc est contractus innominatus, in quo est locus pœnitentiæ, secundum istam doctr.gl. & Doctorum.vnde ex hoc sequitur, quòd si locaui tibi fundũ meum pro certa quantitate frumenti, vel olei,ista non est propriè locatio,sed contractus innominatus, & quòd debeat esse licita pœnitentia,& tamen in contrarium habes tex.in l.si olei. C.locati.Bald.ibi respondet,quòd est speciale propter frequentiam contractus, & hoc si est verum, habes 13.limitationem ad regulam huius tex.tamen dom.Alexan. truffatur de ista solutione. Responde melius secundum Cyn.& Barto.ibi, quòd ibi oleum à principio fuit datum,& sic cõtractus non erat integer: ideo non habet locum pœnitentia ex parte domini locatoris.Glo.magna.in ver.sed cùm liceat pœnitere diuiditur in quatuor partes princip. Primò ponit, quando ex capite pœnitentiæ habeat locum condictio ob causam. In secunda,quando habeat locum ex capite causæ non sequutæ. In tertia,quando propter moram. In quarta declarat,ad quid competat condictio ob causam.Secunda ibi.item causæ defectus.Tertia ibi. item tertiò mora.Quarta ibi,in fine, notat ad quod datur. Est verum,ꝙ Bald. hic in vlt. colum. solùm diuidit in tres partes princip.& omittit illam partem de mora, quia in ead. glo. parum dicit. ¶Expedio istam glo.per partes, & assumo primam partem, quam subdiuido in 7. particulas, & istam diuisionem capio sequendo doct. Barto. quia vbi expedit glo. per viã oppositionis,faciam,ꝙ erit oppositio. In j.ergo colligit no. ex tex. In 2.reprobat distinctionem quorundam. In 3. oppo. & solu. In 4. remouet vnum contrarium. In 5. remouet aliud. In 6. assignat rationem quare in contractibus innominatis habeat locum pœnitentia. In 7. ponit, quid de contractibus nominatis. Secunda ibi,nec distinguitur.Tertia ibi, caue tamen Quarta ibi,ècõtra accipienti. Quinta ibi,& idem dico.Sexta est ibi, & est fortius ratio. Septima est ibi, in contractibus autem nominatis. ¶Prima particula clara est. ¶In 2.aduerte,quia glos. recitando opin.quorundam æquiuocat: nam considerat totalem contractum,vt dicatur fieri gratia vtriusque. Illi autẽ non considerant totum contractum,sed solum factum, quod debet impleri,puta ire Romam,an respiciat solùm commoditatem dantis,an vtriusque, quia etiam pro negotijs tuis habeas ire, & ita fidelius recitat glo.j̃.in ver.reputetur, tamen etiã isto modo intelligendo, adhuc per Docto. reprobatur ista distinctio,cùm vtrobique militer ratio,quare in contractibus innominatis habeat locum pœnitentia,quam assignat gl.4 in 6.particula. ¶Ex tertia particula glo.habes duo notare. Primò,ꝙ regula huius tex.quæ habet, ꝙ in contractibus innominatis habet locum pęnitentia,procedit re integra,aliàs secus; & in hoc dicit bene.13.alias fallentias posui.s̃.in tex. † Secundò habes di
5 ligenter not.ex hac gl. ꝙ quamuis præparamenta non faciant desinere rem esse integram,quin locus sit pœnitentiæ, vt hoc tex.tñ qñ recipiens pecuniam incipit aliquid de ipso facto, qđ promissum est,illud bene impedit repetitionem.Ex quo correlariè infertur,ꝙ præparamenta intrinseca faciunt desinere rem esse integram,vt nõ sit locus pœnitentiæ, pro hoc Bar.& Doc. allegãt tex.in l.1.§.cępisse.ff.de polli. Credo,ꝙ malè allegetur, cùm loquatur tam de præparamentis extrinsecis,quàm intrin secis.Istam conclusionem gl.quantum ad materiam nr̃am reprobant Doc.per §.item si quis dederit.j̃.ea.l.& ad l.quod Seruius.j̃.eo.per quam mouetur gl.omissa solu.Bar. respondentis ibi esse speciale fauore matrimonij. per l.si ego. in princip. & §.1.ff.de iure do. quam solu. reprobant Moder. & latè refert

dom. Alex.hic,vt dixi in l.3.§.1.ſupra eod. Reſponde clarè, ꝙ ibi ſolùm volebat pœnitere de parte, ſcilicet de pecunia data, non autem de ſponſalibus contractis, quæ nolebat diſſoluere, & ſic non volebat rem in totum reducere in priſtinum ſtatũ, merito non admittitur pœnitentia. ita reſpondet Bald. hic in 3.colum.Saly.& Lud.& dom.Alex.hic: ſed ante eos eſt origi-
6 nalis ſol. Barto.in d.l.quod Seruius.† Fac ergo regulam, quòd præparamenta non faciunt deſinere rem eſſe integram, quin ſit locus pœnitentiæ, ſiue ſint extrinſeca, vt hoc text. ſiue intrinſeca,vt dixi. Iſta regula fallit primò fauore matrimonij, ſecundum Barto.in quo dic vt hic per Mod. & dixi in l. 3. §. 1. ſupra eo. Secundò fallit fauore reipublicæ: ita propriè loquitur text. in d.l.1.§.cœpiſſe, prealle. ſecundum Imo.in d.l.2.§.ſed & ſi quis.ff.de dona.vbi declarat illum text.procedere non ſolum in præparamentis intrinſecis,ſed etiam in extrinſecis.Tertiò fallit,quando preparamenta excederent pecuniam datam, vt hoc text. no. Quartò quando præparamenta neceſſitatem inducunt ad faciendum illud, quod conuenit, vt probat iſte text.in ver.neceſſe habeas. ſecundum Moder. hic. Quintò fallit,quando præparamenta extrinſeca interuenerunt, & non eſt pœnitentia de toto, ſed de parte,tex. eſt in l. quod Seruius. & ibi Barto.infra eod.Bald.Saly.& Moder.hic. ſub iſta regula, & prædictis fall.cadunt omnia, quæ dicuntur ad præſens propoſi-
7 tum. † Nunquid autem in contractibus innominatis ſola oblatio habeat vim implementi, ita vt non ſit locus pœnitentiæ, puta,conuenio dare pecuniam, vel talem rem, vt vadas Romam: offero eam, an oblatio ſola habeat vim implementi? Glo.eſt ſing.quòd non in l.iuriſgentium.in princip. in gl.mag. in ver.vt aliquid facias,in fi. ff. de pact.dic vt infra dicam,in 6.
8 particula glo. † In mandato autem procuratoris, quando res deſinat eſſe integra, ita vt dominus non poſſit reuocare, dicimus,quòd per litis conteſt l.ſi defunctus, vbi plenè not. & in l.
9 poſt litem.ff.de procur. † Quid in iuriſdictione,quando res dicatur deſinere eſſe integra,an per ſolam citationem, vel quomodo? ponunt omnes in l.more,& in l.& quia.ff.de iuriſd.om. iud.habent Can.text.contrarium in c.gratum.& cap. relatum.
a extra de offic.dele.& alibi glo.ſing.[a] in c.ne aliqui. de hære.lib. 6.dicit, quòd per ſolam electionem tribunalis dicitur res deſi-
10 nere eſſe integra,vt non ſit locus pœnitentiæ. ¶†In quarta particula glo.format oppoſitionem, quòd in contractibus innominatis non habet locum pœnitentia: imò agitur actione pręſcrip.verb.vt quis adimpleat,quod conuenit, vt hic per Barto. ¶In quinta particula glo.ibi,& idem dico: conſidera duo. Primò, quòd glo.reſtringit regulam huius text. vt loquatur in cõtractu innominato,do vt des: & do vt facias, & in permutatione: eo quia præſupponit, ꝙ in contractu innominato,facio vt facias,vel facio vt des,poſtquam quis fecit, non poſſit habere locum pœnitentia,quia facta non poſſunt repeti, quin ſint facta, quam differentiam reproba, vt per Barto. & alios hic. & Barto.in l. fina.in vlt.colum.ſ.eod. Cum etiam reperiantur aliqua facta,quæ repeti poſſunt, vt traditio vacuæ poſſeſſionis. ècontra ſunt aliquæ donationes irrepetibiles, vt donatio libertatis. nam libertas ſemel data amplius reuocari non poteſt. l. cum proponas.C.de dolo. Secundò conſidera, quòd glo.ſeparat permutationem à contractu innominato,do vt des:& hoc ideo, quia differunt tanquam genus,& ſpecies: nam permutatio bene eſt, do vt des. ſed ad hoc vt ſit permutatio in ſpecie, requiritur quòd ſpecies certa detur pro alia ſpecie certa, vt eſt glo.magna in l.1.C.de rer.permu. quia tunc ibi cadit permutatio, ideſt perfecta mutatio,& certa,vt declaraui in l.2.in prin.
11 ſupra ſi cer.pet. ¶†Limita illud,quod vult glo.in permutatione eſſe locum pœnitentiæ. Fallit in caſu ſingulari,quando conuentum eſſet de permutando certam ſpeciem cum alia ſpecie, quæ iam erat expoſita venalis,quaſi ex hoc, quod agebat vendere,aſſumpſerit naturam contractus nominati,& ſic non ſit locus pœnitentiæ. text.eſt in l.1. cum glo. ſecundum vnam lect.C.de rer.permu. quam Bar.& alij ibi ad hoc reputant ſing. & Barto.in l.1.in fi.ff.de rer.permu.Bald in l.2.C. eod. de cond. ob.cau. Ioan.de Imol. in l. Ariſto.in princip.ff.de do.¶In 6.particula ibi, eſt fortè ratio.habes rationem,quare in contractibus innominatis habeat locum pœnitentia, quia debiles ſunt in contrahenda obligatione: patet, quia ſolo conſenſu non producunt obligationem efficacem: quam rationem vltra duo, quæ hic addit Barto.fortificat per alia duo: nam in contractibus innominatis, ſi conuentum ſit de dando,non tenetur præciſè dare: imò ſoluendo intereſſe liberatur. l. naturalis. §. 1.& ibi no.Bar.ff.de præſc.verb.gl.in l.1.C.de ſent.quæ pro eo quod & plenius Barto.in l.ſtipulationes non diuiduntur. in 12.op. 1. intereſt,partis princ.ff.de verb.oblig.& hoc ideo, quia contractus innominati debiles ſunt, cùm aliàs obligatus ad dandum teneatur præciſè dare.§.ſic itaque.cum ſimi.Inſt.de act. Secundò facit, quia in contractibus innominatis ſola oblatio non habet vim implementi, vt ea mediante agi poſſit, vt eſt glo.ſing. in l.iuriſgentium.in prin. in glo. magna,in ver. aliquid facias, in fi.ff.de pact.quam limita vt per Bald. in l. ex placito. in 18.q. poſt Iac.But.C.de rer. permu. & ex iſta ratione reprobaui Bar. in l.ab emptione. in 1.colum.in fi.ff. de pac. & tamen in contractu nominato ſola oblatio facit, vt quis poſſit efficaciter agere.l.Iulianus.§.offerri.ff.de actio. empt. ¶In ſeptima particula habes regulam cum tribus fallentijs: idem & plenius dicit glo.in d.l.ſicut.C.de actio.& obl. Tu dic melius ſecundum Barto.& Docto. hic, & in d. l. ſicut, quia in illis legibus non ſunt bonæ fallentiæ, cùm ex parte pœnitentis, vel reuocantis
12 non adeſſet obligatio. † Sit ergo regula, quòd in contractibus nominatis etiam re integra nunquam eſt locus pœnitentiæ, vt reſoluatur contractus,ſed bene debet agi vt impleatur, d.l. ſicut.alle. in glo.& l.commodato.§.ſicut.ff. commo. iuncta l. inciuilem.C.de rei ven.Iſtam regulam amplia, vt procedat et ſi contractus innominatus ordinetur ad nominatum,vel ècontra: vt ſi promitto vendere fundum ob certã cauſam: nam tunc etiam non habet locum pœnitentia: ſecundum Bal. hic in vlt.colum.& in l.quamuis,in fi. C. de tranſa.per tex.in l.Labeo ſcribit ſi mihi bibliothecam.ff.de contrahen.empt. de cuius intellectu vide Barto.tenentem, quòd imo ibi ſit venditio conditionalis.in l.ſi quis cum debitore.§. de iureiur. Secundò amplia iſtam regulam,vt procedat non ſolùm in contractibus nominatis celebratis inter priuatos,ſed etiam ſi eſſent celebrati cum principe: tunc etiam non haberet locum pœnitentia. Iſtam ampliationem probo ex eo, quod ſignanter decidit Bal. in l.qui ſe patris.C.vnde libe.in antepen.colum.in ver. & ſcias. vbi tenet (& eſt vtilis deciſio,) quòd ſi princeps in conceſſione feudi reciperet precium, licèt vteretur verbo,indulgemus, tamen cùm ſit venditio.l.fina.C.de præd.curia.lib.10. per conſequens erit contractus irreuocabilis,& non habebit naturam feudi,imò non priuabitur ex cauſis, ex quibus aliàs vaſalli priuari ſolent,prout etiam tenet Bald. in cap.ſignificauit.in 1.col. de reſcrip. Secundò comprobo ratione: quia licèt Deus ſubiecerit leges principibus,non tamen ſubiecit contractus,qui ſunt iuriſgentiũ,quin principes ita obligentur legibus contractuũ, ſicut priuati: ita dicit Bald.in c.1.de nat.feu.& in l.2.C. de ſer-
13 ui.& aqua. † Hinc eſt, ꝙ Imperator, vel alius ſupremus princeps, licèt poſſint ſcribere contra leges & ſtatuta, tamen non poſſunt tollere contractus, qui iuriſgentium ſunt ſine iuſta cauſa, ſecundum glo.& Docto. in l. fina. C. ſi contra ius vel vti. publ.& in cap. quæ in eccleſiarum. de conſtitutio. Aliam rationem aſſignat Ludo.Roma.in conſilio 357.incipien. quæritur nunquid Domini Auinionenſes.in vlt.colum.quia ſi principes poſſent ex penitentia contractus factos cum priuatis reuocare,certè nullus cum eis contraheret, & hoc modo per indirectum priuarentur facultate contrahendi, vt in ſimili dicit text.in l.quod ſi minor.§.non ſemper.ff.de min.& fuit ante Ludo.ratio Bald.in l.princeps.ff. de legi. Adde, quòd non ſolùm contractus celebrati cum principe non poſſunt reuocari, ſed quòd etiam ſi ſtatutum tranſiret in contractum,non poſſet il-
14 lud ſtatutum reuocari. † exemplum: princeps facit ſtatutum, quòd qui venerit ad habitandum ad talem locum ſit immunis, nunquid poſſit reuocari? Dic quòd non.text.eſt in l.quod ſemel. & ibi Barto.ff.de decr. ab ordi. fa. Barto.in l. omnes populi. in 4.q.4.princ. partis.ff.de iuſti.& iure ponunt Can.in cap. nouit. de iud. Per iſta infero rationem, quare feudum alicui conceſſum ab Imperatore, vel principe, non poteſt ſine iuſta cauſa reuocari.cap.1.de nat.feu.& in cap.1.de feu. ſine cul.non amitt. Nam ratio eſt, quia feudum eſt contractus nominatus, vt tenet Barto.in l.iuriſgentium.§.quinimo. in vlt.col. in princ. vbi dixi.ff.de pact. latius Bald. in capitu. quæ in eccleſiarum. in 10. colum. & ſequen. de conſtitutio. & iſta ratio plus placet, quàm illa, quam ponit Panorm.in dicto capit. quæ in eccleſiarum.in penul.colum. dum dicit: ideo eſſe, quia feudum eſt contractus, cùm hincinde oriatur obligatio: Iſta ratio non ſufficit, quia non eſt ſatis, quòd ſit contractus, ſed requiritur, quòd ſit etiam nominatus, cùm etiam contractus innomi-
15 nati ſint propriè contractus. † Hinc ex prædictis dixit Bald. in dicto capit.1.per illum tex.de nat.feu.quòd Imperator Fed.qui inueſtiuit comitem Papiæ de illo comitatu, & de alijs caſtris, quòd non poſſet ſine iuſta cauſa ab eo auferre:nec ipſe,nec ſucceſſores,& poſtea innuit cum Ioan.And. contra Papam Celeſtinum,qui de mane concedebat gratiam, & de ſero reuocabat.nã erat vna pecus,& ideo fuit remotus à Papatu, vt ibi ꝑ eum.Et conſuluit Pau.de Ca.per aliam nouam rõnẽ in conſi. 156.inci.

ADDITIO.

a ¶Gl.ſing.Adde Barb.in c.relatum.de offi.deleg.

16 156.incip.viſo & examinato.circa fi. ꝙ Papa non poteſt auferre vaſallo feudum ſine iuſta cauſa. † Iſtis etiam adde glo.in c.
a ad apoſtolicæ in glo.pen.de re iud.in 6.quæ vult, ꝙ Papa [a], qui
conceſſit primatibus Germaniæ poteſtatem eligendi Impera
torem, non poſſet eos priuare poteſtate eligendi, & in ſe transferre, quàmuis ipſe conceſſerit, vt eſt tex.in c.per venerabilem.
17 de elec.niſi ex contumacia. Adde ad iſtam regulam pro ampliatione tex.in c.licet. & ibi † Abb.no.extra de voto. Iſtã regulam ſic ampliatam limita in caſu not. quando mendacium
dediſſet cauſam contractui nominato: tunc licèt res non ſit integra, locus eſt pœnitentiæ. tex.habes no. & exemplum in l. cum in plures.§.mandaui.& ibi Bar.ff. loca. & eſt quotidianus caſus ſecundum Aib.de Ro.& Pau.de Caſt.ibi. Secundò limita, quando contractus nominatus eſt de per ſe: ſecus ſi eſſet mixtus cum innominato: puta, vendo tibi librum pro decem, cum pacto vt vadas pro me Romam: tunc videtur attendi, quòd principalius eſt: ita videntur probare duo tex.ſimul iuncti in l.ea conditione.C.de reſcind.vendi.iuncta l.cum te.C. de pac.inter emp.& vend.iunctis his, quæ dicit Bar.in l.fi.vbi dicetur.ſ.eo.per Bald.in l.ex placito.in 10.q.& duabus ſeq.C.de rer. permu.Tertiò fallit in caſu, quem ponit Bar.in l. quod ſcitis.in 1.col.in fi.C.de agr.& cenſi.lib.11.quando dominus eſſet rixoſus.facit tex.in l.ſi conuenerit.§.1. pro ſocio. ſed aduerte, forte iſta limitatio non eſt bona, quia Bar. loquitur in contractu locationis, & alleg.ll.loquentes de ſocietate: ſed in ſocietate eſt locus pœnitentiæ, vt eſt glo.hic.hinc ſumpta occaſione Barto. hic ponit longam diſt.an & quando ſit locus pœnitentiæ. ¶Sũ in ſecunda parte principa.glo. ibi, item cauſæ defectus, quam ſubdiuido in 3.particulas. In 1.declarat, an & quãdo cauſa expreſſa deficiens faciat locum eſſe condictioni ob cauſam. In 2. quando cauſa tacita. In 3. declarat, quando cauſa dicatur deficere. Secunda ibi, idem in tacita. Tertia ibi, deficere.Pro clara intelligentia huius partis glo. iungendo dicta Barto. in eius
18 diſt.cum glo. fac regulam, & ſex fallentias, & totum habebis.
¶†Regula eſt, ꝙ pecunia data ob cauſam, ſiue cauſa ſit expreſſa, ſiue tacita ab vtraque parte, vt in exemplis glo. poteſt repeti, quando cauſa nullo modo impletur, vel impletur, ſed non legitimè. Iſta regula fallit primò, quando cauſa eſſet ſolùm impulſiua, iuribus alleg.in glo. Et quantum ad præſentem materiam cauſa dicitur impulſiua, quando reſpicit merum commodum, & ſolam vtilitatem eius, cui datur. l. ſi mulier. & ibi Barto. C.de iure do. Et hoc ſcio, ꝙ de hoc traduntur variæ doctrinæ per Doct.in l generaliter.C.de reb.cred.& in l. generaliter.C.de epiſc.& cler.per Bar.& alios.in l.2.§.pen.ff.de donatio.
19 Ego ſemper dixi, & dico, quòd non poteſt dari vera doctrina ſuper hoc. † Item not.ꝙ vbicunque legislator in aſſignatione rationis vtitur verbo fortè, oſtendit, quod illa eſt cauſa impulſiua: ita glo.approbata in clemen.1.in verſi.fortè, de appel.quã ibi Ioan de Imo.poſt But.in 6.colum. not. & illam glo.ad hoc no.& ſequitur Abb.in c.quoniam frequenter.in prin. in 9.col. poſt But. extra vt lit. non conteſt. Et per iſtam regulam de dictione fortè, dom. Alex in l.in ratione.§.quod vulgo. in 11.col. ff.ad leg.Fal.reprobat, & bene. ſing. dictum Bal.in l. filium quẽ habentem.in pen.colum.C.famil.ercisc. Secundò fallit, quando cauſa eſſet tacita ab vna parte tantum intellecta, vt in glo.
20 † Tertiò quando pecunia eſſet data ob aliquam cauſam impoſſibilem, ſiue de iure, ſiue de facto, & dans ſciebat impoſſibilem, cùm videatur donare l.dictam.& l.ſi militem.C.eo. Quartò fallit, quando cauſa non eſt impleta caſu fortuito contingẽte ante morã debentis implere: tunc non datur condictio ex capite cauſæ non ſequutæ, ſed bene ex capite pœnitentiæ. vt hic, & l.4.§.1. ſup. eo. Quintò quando cauſa non impletur facto eius, cui debet impleri.l.pen. vbi vide omnino Cy. & Saly. C.eo.facit regula.l.iure ciuili.ff.de condi.& demon. Sextò fallit, quando non deficit cauſa obligationis, ſed cauſa faciendi contractum; nam ſi cauſa faciendi contractum fuit, quia filios non haberet, ſi naſcantur filij, & conſequenter cauſa deficiat, non per hoc datum repetitur.l.1.& ibi Bal.in penul.col.ad hoc no.C.de pac.Reliqua quo ad præſentem materiam, vide per Bar.in l.fi.ſ.eo.per Cy.& Saly.in penult.colum.& omnino per Bal.in l.dictam. C. eod. vbi ponit de intellectu.c.verum.extra de condi.app.quando pecunia datur eccleſiæ ob aliquam cauſam implendam ab eccleſia, ſi eccleſia non impleat, an & quãdo pecunia poſſit repeti. ¶Sum in tertia parte glo.ibi, item ter
21 tiò mora. quæ non ſubdiuiditur, quia breuis. † No.tamen ex hac parte glo. quòd licèt regula ſit, quòd quicquid eſt cauſa cauſæ, etiam eſt cauſa cauſati.l.manumiſſiones, ff. de iuſtit. & iure.tamen effectus attribuitur cauſæ immediatæ, & nõ remotæ. nam in hac gl. effectus repetendi attribuitur cauſæ non ſequutæ tanquàm proximiori, & non moræ: quia illa eſt remo-
22 tior. ¶†Sum in quarta, & vlt.parte glo. ibi, in fi.not.quòd glo. per viam ſummulæ ponit, ad quæ competat cõdictio ob cauſam, & ſubdiuiditur in 6. particulas. In primis quinque enumerat quinque, ad quæ competit. In ſexta quærit, & ſe remittit. Secunda ibi, ſi verò quantitas. Tertia ibi, item ad fructus Quarta ibi, item res quaſi data. Quinta ibi, item dic interpretatiuè datum. Sexta ibi, an autem è contra, dic vt in glo. ¶Glo.in verſi. repetetur. format duo contraria contra tex. & primum proſequitur vſque circa finem, & ſic diuide in duas partes principales. Secunda ibi, & ſecundum hanc diſtinctionem. Rurſus prima pars princip.ſubdiuiditur in quinque particulas. Primò oppo.contra tex.& ſoluit vno modo, & bene: & eandem ſolu.ponit ſuperius glo.1.vbi declaraui. In ſecunda ibi, eadem ratione. glo.ex prædicta ſolu.infert vnum, de cuius veritate dicetur in l.fina.infra eod. In tertia ponit ſecundam ſolu.quæ parum facit ad propoſitum contrarij, ibi, alij dicunt. In quarta ibi, vel hic repeto. ponit tertiam ſolut. quæ adhuc minus facit. In quinta ibi, vel diſtingue. glo.ponit quartam ſol. & hic conſidera, quòd ſi quæratur an pecunia data ob cauſam, quæ non impletur caſu fortuito, poſſit repeti ex capite cauſæ non ſequutę; tunc iſta vlt diſtinctio glo.eſt bona, circa quam videas glo pleniſſimam, & magiſtram in l.ſi vno. §. item cum quidam. ff.locati.alle. in glo.ſed non eſt caſus legis noſtræ, in quo quantum ad iſtud tractatur de repetitione ex capite pœnitentiæ, & in hoc teneas diſtinctionem, quam ponit glo.in 1. ſolu.& bene. ¶Glo.in verb.neceſſè habeas. exemplificat, vt quia iuraſti. & ſing.reputat Bal.in c. quæ in eccleſiarum. in 12. colum.de conſtitut.Imo.in l.fin.§.ſed & ſi quis ff.de don.Rom. in l. hæreditatem.ff.de donatio.not.Alexan hic, ſed ego addo glo.concord. in l.in eadem.in glo.fin.ff. ex quibus cau. maio. quæ nunquam fuit ad hoc ponderata. Iſta glo. eſt ſingu.ad quatuor. Primum
23 eſt, † obligatus ad factum licèt regulariter non teneatur præciſè facere, ſed ſoluendo intereſſe liberetur.l. ſtipulationes nõ diuiduntur. in ver. Celſus. ff. de verborum obligat.l.ſi quis ab alio.in fi.ff.de re iud. Fallit quando iuraſſet, quia iuramentum obligat præciſè ad factum, vt in hac glo. & ita eam ad hoc no. Bald.& ſequitur in l.1.in 9.colum.in verſic.nunc quæro de aliquibus.& ibidem Saly.in 16. colum. C. de ſenten. quæ pro eo
* quod intereſt.& idem Bal.in l.ſed & hæ.§.prætor ait.ff.de proc.
b & in prælu.feu.in 7.colum. *Et iſta eſt communis* [b] *ſententia*, quã tenet Innocen.Anto.de Butr.& plenius Panor. in cap. veniens. de iureiuran.Ioan.Andr.& Hoſtien.in cap.per tuas & ibi latius Imo.in 16.colum.& ſequen.de arbi.& Imo.in cap.1.de iudi. & ibidem dom.Franc.de Aret.in antepen. colum. & Imo.Ludo. Roma.& Alexan.in dicta l.ſtipulationes non diuiduntur.dom. Matheſi.in not.55.& dom.Alexan.hic.& in conſi.197. aliàs 38. incip.viſo & opportunè diſcuſſo proceſſu.in 8.& 9.colum.lib. 2.vbi dicit hanc eſſe communem opi.& idem Alexan.in conſil.233.aliàs 111. eodem lib.incipien.viſis actis mihi tranſmiſſis. in 4.colum. & Abb. conſi.149.incipien.in quæſtio Dominici. in fi. per text. in capit. ex reſcripto. de iureiuran. Pro iſta communi ſententia vltra vulgaria fundamenta facit bene tex. in cap.fina. ne prælat. vic. ſuas. quem ad hoc ibi not. Anto. de But. in 5.not. Ad idem bene facit text.in capit. ex literis. 2.& in capit.ſicut ex literis. de ſpon. Tertiò facit, quia omne iuramentum, quod poteſt ſeruari ſinè interitu ſalutis æternæ, ſeruandum eſt. capi. cum contingat.de iureiuran.& in cap.2. de pact. lib. 6. & debet ſeruari in forma ſpecifica præciſè, nec ſufficit æquipollens. cap. ad noſtram. primo. de iureiuran. & per hoc in l.eum qui. §. 1. ſupra de iureiuran.reprobaui Barto. in l.amplius non peti. ff. rem rat.habe.Quartò bene facit tex.in l.fideicommiſſa. §. fina.ff. de lega. 3. vbi fauore teſtamenti ſecundum vnum intellectum, vel fauore reipublicæ ſecundum alium, tenetur quis præciſè facere, ergo fortius fauore iuramenti. argumen.l. ſancimus. C. de ſacroſanct. eccleſ. Quintò
c poteſt comprobari, quia iuramentum, [c] & ſententia æquiparantur.

ADDITIONES.

a ¶Quòd Papa. Adde Doct.in cle.Romani.de iureiurando.

b ¶Communis. Adde, quòd hanc ſequitur & communem dicit Viui. com.opin. lib.2.concl.200.vbi limitat non habere locum in hærede iurantis. Item fallit prædicta concluſio, vbi promiſſum præſtari non poteſt.c. breui.de iureiu. Aym.conſi.12.num.1.item ſi is cui iuratur remittat, Fely.in c.cęterum.col.5. de iudi.de quo articulo plura no.Dec.conſi.74.col.3.in fi.Matheſ. ſing.54. Iaſ.in §.item ſi quis poſtulante.inſti.de act.Gabriel.com.opi.lib.2.tit. de iureiur.conc.8.vbi ſequendo opin.affirmatiuam, quòd propter iuramentum præciſè quis teneatur; vti magis communem limitat prædictis duobus modis in hærede iurantis, & quando factum a iurante præciſè impleri non poteſt. MASVER.

c ¶Iuramentum. Adde l.ſed & ſi poſſeſſori. ſupra de iureiurando.

parantur.l.3.supra de iureiu. sed condemnatus per sententiam tenetur præcise facere, vt est glo.sing. in l.qui restituere. in verbo,condemnatus.ad fi. ff. de rei vend. quam ad hoc not.& reputat sing.Bal.& Ang.ibi,Bald. in c.facta.si de feu. fue. contro. inter do.& agna.& in l.j.in 12.colum.de sent.quæ pro eo quod interest.ergo idem erit auctoritate iuramenti, & attento iure Can.iuramentum est efficacius quàm ipsa sententia: ex quo ẽt prædictum fundamentum magis stringit. Tamen ad hoc fundamentum potest dupliciter responderi: primò quòd gl. in d. l.qui restituere.non sit vera, & eam in specie reprobant Ludo. & Alex. in d.l.stipulationes nõ diuidũtur.Secũdò & notabilius responde, quòd illud, quod dicitur, iuramentum & sententia æquiparantur d.l.2.procedit in iuramento litis decisiuo:& consequenter in iuramẽto volũtario,vel iudiciali: secus est in iuramento promissorio: patet, quia de iure ciuili non est inductorium obligationis,nisi in liberto.l.iurisiurandi.in prin. & ibi declarat Bart.ff.de opc.libe.& idem Barto.in l.iusiurandum quod ex conuentione.in prin.supra de iureiu.Istam communem sententiam tene.& ab ista sententia in iudicando, & consulendo recedendum non esset,præsertim cùm faueat animæ, & obseruatur iuramentum: ergo tenenda.l.sunt personæ.ff. de relig.& sump.fu.c.fi.extra de re iud.quam vltra prædicta tenuit etiam Io.de Imo.in c.2.de pigno.contrariam opi.tenet d.Ant. de But. sibi contrarius in c.1.in 22.col.de iud.Innocen.& d.Ant.in c.per tuas.de arb.Pet.de Anc.& Ioan.de Ana.in c.fi.ne præla. vic.su. Imo.sibi ꝯrius in l.2.§.sed & si quis.ff.de dona.d.Christ.de Cast. & Rap.Ful.hic.& Lud.in l.hæreditatem. ff.de donatio.Pro ista parte inter cætera facere videtur: quia de iure ciuili iuramentum nõ inducit obligationem in alio,quàm in libero: ad istud vltra responsionem d.Alex.respondeo,quòd hic iuramentum non inducit obligationem, quia erat inducta ex contractu,sed bene inductam qualificat,& facit esse præcisam. Secundò stringit: quia iuramentum intelligitur secundum naturam actus, super quo interponitur,tex. est melior cæteris in l.fi.C. de non num.pecu.facit c.quemadmodum.de iureiu.& in l.fi.ff.qui satisd.cog.ergo iuramentum appositum in obligatione facti debet intelligi,nisi interesse præstetur. Respondebo nota.j. in sequenti conclusione. Tertiò facit secundum Pet. de Anch. & Ioan.de Ana.in d.c.fi.quia quando quis promittit facere, promittit duo,vnum expresse,s.facere,aliud tacitè, scilicet interesse,si non faciat, iuribus præalleg. sed iuramentum recipit tacitas conditiones,d.c.quemadmodum.facit l.fi cum glo.ff.de libe.cau.Istud argumentum in effectu in idẽ reincidit cum præcedenti: respondebo.j. in sequenti conclusione. Vel responde, quòd iuramentum interpositum super contractu debet sortiri naturam contractus primordialem,& non accidentalẽ,quæ ex mora contingeret. Istud probatur in simili in l. item veniũt. §.item prædiximus.ff.de peti.hære.glo.not.in l. certi condictio. in prin.in glo.magna circa fi.ff.si cert.pet. tunc sic: si promittatur factum, primordialis natura est ad factum: sed casu quo non fiat, bene accidentaliter succedit obligatio ad interesse: ergo iuramentum intelligitur secundum naturam primordialem contractus,non accidentalem,quæ succedit ex mora: stat ergo cõmunis conclusio Legistarum, & Canonistarum, ꝙ iuramentum præcisè obligat ad factum. Vltra prædicta ad istam glo.& prædictam conclusionem vide Aret. in l.si ita quis. §.ea
24 lege.in antepen.& vlt.col.ff.de ver.obl.† Secũdò collige ex hac glo.ꝙ in contractu innominato si apponatur iuramentum,fa-
25 cit vt censeatur res desinere esse integra. † Et ex hoc correlariè infertur tertia conclusio,quòd iuramentum appositum in cõtractibus innominatis facit,vt non sit locus pœnitentiæ.ad hoc not.& reputat sing.istam glo.Imo.in d.l.2.§.sed & si quis.in vlt. colum.ff.de dona.& licèt ipse non dicat, ad hoc ante eum no. & reputat sing.istam gl.Bald.in c.quæ in ecclesiarum.in 12.colum.de consti.sed istum reprobat Imo.in loco præalleg.motus per fundamentum adductum etiam in præcedenti conclusione,quia iuramentum interpositum super aliquo actu, intelligitur secundum naturam illius actus,super quo interponitur,d. l.fi.C.de non num.pecu.ergo hoc iuramentum intelligitur secundum naturam contractuum innominatorum; per consequens erit locus pœnitentiæ. Ad istud fundamentum respondet Bal.in d.c.quæ in ecclesiarum. in 12. colum. quòd procedit in iuramento simpliciter præstito: sed ista glo. debet intelligi,quando iuramentum est specificum. Ista solutio non placet: quia si in specie iuratum esset non pœnitere, frustratorium esset iuramentum: quia sine eo istud, quod est de naturalibus contractus innominati, scilicet quòd liceat pœnitere, potest per simplex pactum tolli absque iuramento, vt dixi supra, in tex. Vnde ego respondeo sic: & attende quòd licet ita allegetur regula,quòd iuramentum debeat intelligi secundum naturam actus super quo interponitur, credo quòd regula sit falsa: & facio regulam contrariam: quòd imò iuramentum debet intelligi vt semper addat robur, & maiorem efficaciam præter,& vltra naturam actus,super quo interponitur: istud probo ex eo,quod volunt Can.in c.1.de iud.& d. Alex.in l. si conuenerit.ff.de iurisd.omn. iudi. Nam quando partes prorogant iurisdictionem iudicis non sui,licita est pœnitentia: iuribus præalle.& tamen si iurauerunt,non est licita pœnitentia,prout habetur in dictis locis: ergo idem in proposito: nec credo,quòd aliquid melius adduci potuisset. Secundò moueor ex doctrina Doctorum, dum respondent ad d.l.fi.C.de non num.pecu. nam respondet no.Bar.in l.si quis pro eo.in prin.in vlt. colum. in 7.membro.ff.de fideiuss.& in effectu Imo.in cap.per tuas.de arb.& in c.1.de iud.quòd in d.l. deficiebat consensus: quia ille nolebat obligari,nisi pecunia sibi numeraretur. vnde etiam si iurauerit,tunc iuramentum ratione deficientis consensus bene intelligitur secundum qualitatem primę promissionis:quia nõ est verisimile,quòd velit obligari,nisi pecunia numeretur, & isto casu bene fateor,quòd vbi consensus deficit in principali obligatione,iuramentum tunc intelligitur secũdum naturam illius actus: sed in casu nostro adest consensus, urus, & simplex: ergo iuramentum debet qualificare,& addere præcisam obligationem: & sic maiorem firmitatem. & puto, quòd ista sit veritas quantum ad hanc regulam. Secundò ex alio reprobat Imo.istam gl.quia cùm iuramentum sit appositum fauore eius,qui pecuniam dedit, repetendo potest remittere iuramentum recipienti.c.1.de iureiu.c.2.de spon.dixi in l.Labeo.§. de iureiur.propter hoc do.Alex.intelligit istam gl. quando iste iurauit,non ei qui pecuniam dedit,sed alij tertio,qui secum forsan erat iturus.Tu autem subtilius considera, quòd ista glo. ẽt intellecta prout intelligit do.Alex. multum ineptè ponderatur per Doc.præall.nam si consideras eum,qui pecuniam dedit,ex parte eius licita est pœnitentia: nam ipse nihil iurauit: sed si cõsideras eum,qui accepit, & iurauit ire Capuam, in quibus terminis loquitur glo.cum tex.ineptum est quærere,an iuramentum impediat pœnitentiam: quia etiam sine iuramento, qui recipit,nunquam posset pœnitere, vt dicit glo. mag. in 4.particula j. partis princ.oporteret ergo intelligere,quòd vterque iurasset in contractu innominato: & tunc erit pulchra fallentia, quòd quando in contractu innominato iuratum est ab vtraq; parte,non est licita pęnitentia etiam ex parte dantis: quam fallentiam puto veram ex prædictis, & eam multum not.ad hãc
26 legem. Quartò † & vlt. ista gl. probat secundum aliquos, vt refert Imo.in d. l. 2.§.sed & si quis. ꝙ vbi adest iuramentum,nõ potest mora purgari: sed istud nullo modo potest elici ex hac glo.& ideo omitto:notabile tamen est in se verum per l.si quis maior.C.de transact. & ibi no. Bar. & omnes. ¶In glo. in verbo plus fortè, quæ videtur redarguere Iurisconsultum: & tu salua,quòd dictio, manifestum,refertur ad verbum erogasse,hoc est manifestum erat hunc erogasse, & dictio, fortè, refertur ad dictionem plus: quia licèt esset certum quòd erogasset: tamen erat incertum an plus, vel minus, quam recepit: ideo tex.dicit,fortè.

SVMMARIVM.

1 *Aduersarius est certiorandus de pœnitentia.*
2 *Etiam in fauorabilibus locus est pœnitentiæ.*
3 *Reuocatio l.non requirit certiorationem, licèt in alijs secus, numero 2. & 7.*
4 *Reuocatio mandati debet intimari procuratori,& parti,n.4. & 5.*
6 *Sufficit,quòd reperiatur factum.*
8 *Condictio ob causam an detur ad id,quod non fuit datum.*
9 *Procurator,vel filius an possint manumittere, nu.9.& 10.*
11 *Do vt facias,æquiparatur mandato potius quàm contractui.*

§.Si seruum. Diuide vsque ad finem legis in tres partes princip. vt per Bar. legas tamen per partes, hoc dicit. In contractibus innominatis pęnitentia cum notificatione re integra facit locum huic condictioni ob causam. Et si recipiens cœpit aliquid facere, hoc nõ impedit quin pęnitẽtia locum habeat pro eo quod restat, dũmodo ipse conseruetur indemnis, hoc dicit, vsque ad §. sed si
1 acceperit. ¶†No. primò secundum Barto.& Docto.quòd aduersarius est certiorandus de pœnitentia, de quo fuit dictum, in l.eius qui in prouincia.supra si cer. pet. sicut quando dominus reuocat mandatum procuratoris, debet aduersarius certificari. c. ex parte decani, vbi latè Doct. de rescrip.& Doct.in clem. 1. post glo. ibi. de renun. glo. not. in cap.tibi domino.in glo.2. 63.distin.ponunt Legistæ, in l.1.C. de satisda.& in l.mandatum. C.mandati, & l. si procuratorem. ff. de procurator. ¶Secundò

¶Secundò not. ꝙ etiam in dato ob causam fauorabilem, puta libertatis, locus est pœnitentię, concor. l.3.§.1.s̄.eod. & ibi di
2 xi, quid de dato ob piam causam. ¶† Tertiò not. ex vers. planè. qui est multum solennis, ꝙ licèt pœnitentia sine certioratione non impediat factum hominis, vt in vers. præceden. tamen bene impedit dispositionem legalem, vt hic à contrario sensu, & ratio est, quia lex impositura libertatem, est semper certa de omni eo, ꝙ est in rerum natura, vt hic per Bart. & l. cum quidam. §.ꝙ dicitur. ff. de acq. hær. & l. cum ad præsens, cum duab. seq. s̄. si cert. pet. & hoc puto velle Bald. in c. ex par
3 te decani, in 7. col. de rescri. dum dicit, ꝙ hic est text. singu. † ꝙ reuocatio legis non requirit notitiam partis. nam debuit dicere, quando reuocatur id, ꝙ debet fieri per legem. idem Bald. in c. exceptionem, circa fin. de exce. dicit hic esse text. sing. ꝙ licèt in his, quæ fiunt ab homine, requiratur scientia, vel certioratio, tamen in his, quæ fiunt à constitutione, vel lege non est necessaria scientia, aut certioratio. Pro confirmatione adde facere, ꝙ voluit Bald. non recordatus de isto text. in l rogasti. §. si fugitiuus. s̄. si cert. pet. dicit ibi Bal. reuocatio mandati, quæ fit ab homine, debet intimari, & certiorari parti, tamen vbi procurator reuocatur à lege, puta, quia efficitur ribaldus, nulla ibi re-
4 quiritur certioratio, per istum text. † Inducitur iste text. per Bart. post Antiquos ad quæstionem, de eo, qui mandauit percuti clericum, deinde reuocauit mandatum, sed non certifica-
* uit, in quo dic, vt per eum, *cum quo alij tenent*, & est glo. not. in c. cum quis, in glo. 2. in vers. mandato, de sen. excom. in 6. glo. & Doct. in c. mulieres, in glo. fin. circa med. eod. titu. in antiq. sequitur Albe. & Mod. hic, idem tenet Alb. in l. 1. in pen. col. ff. de offic. procur. Cæs. & in l. non ideo minus. C. de accu. & ibid. Sal. in 7. col. in 4. q. Ang. in l. 1. C. de nili agge. non rump. & Ang. de Aret. in trac. suo malefi. in vers. Sempro. mandatorem. in 4. col. ¶Quartò istum vers. pro valde not. ponderat Io. de Ana. in consi. 25. inc. Vtrum præsentatio rescr. in vlt. colu. vbi refert, ꝙ bonæ memoriæ Petr. de Anch. in cle. 1. de renun. ponderabat hic esse text. valde not. pro limitatione omnium iurium, in qui
5 bus dicitur, † ꝙ reuocatio mandati procuratoris debet intimari parti, iurib. s̄. alleg. in primo not. nam procedit in actu, cuius executio debet fieri ab homine, secus quando à lege, & ratio est, quia cùm lex semper sit certa, ibi non requiritur alia certioratio. Et per hoc consuluit egregius Io. de Ana. in loco præ alleg. ꝙ querela dicatur deserta per hoc, qđ rescriptum super ea impetratum, fuit præsentatum citato solùm procuratore aduersarij, cuius mandatum erat reuocatum, dato ꝙ reuocatio non esset intimata parti, eo quia cùm desertio querelæ fiat per legem, lex fuit certa, ꝙ procurator erat reuocatus, & sic, ꝙ illa præsentatio rescripti fuit nulla. Sed tu caue propter illud, ꝙ dicunt Bart. & Doct. hic in quæstione de eo, qui mandauit percuti clericum, cū hic interuenerit factum hominis. ¶† No.
6 quintò ex eodem ver. planè, ꝙ sufficit esse factum à lege, licèt non sit factum ab eo, qui debebat facere, & sic factum l. supplet factum hominis. Hinc dicimus, ꝙ factum. l. vel eius ministri, reputatur factum hominis. l. si ob causam. C. de euic. Intellige cum duabus limitationib. quas ponit hic Bar. respondendo ad glo. magnam in fin. in l.3.§. si quis quasi. s̄. eod. & dum in secunda alleg. l. ea quidem. C. si manci. ita fue. alic. melius al-
7 leg. l. si puellam. eo. tit. ¶† Not. 6. in vers. item si quis dederit, ꝙ quis debet certiorari de pœnitentia, quando aliter posset damno affici, secus vbi non tractaretur de eius damno. l. si pater, vbi etiam Bart. ff. de manu. vind. ¶Septimò not. in vers. si verò iam sit emptus, ꝙ præparamenta etiam circa rem non impediunt repetitionem ex capite pœnitentiæ, de quo dixi s̄. ead. l.
8 in princ. in glo. magna in prima parte. ¶† Octauò not. ibi, sed pro decem, quæ accepit. ꝙ hic conditio ob causam ad id cōpetit, ꝙ non fuit datum, sed ad aliud. Ratio, quia censetur quasi datum, prout dicit glo. in prin. huius l. in glo. magna circa fi. Tu dic melius, ꝙ text. non dicit seruum posse condici, qui nō fuit datus, sed benè dicit pro decem habitis posse ipsum seruum restitui, & consequenter seruus solùm est in facultate soluendi. ¶Glo. 1. in vers. competit. diuiditur in duas part. Primò format quæstionem, & simul miscet contrarium. l. si pater. ff. de manu. vind. sed tu separa, vt facit Bar. in secunda opp. contra text. & soluit. Secunda ibi, item opp. videtur. ¶Venio ad primam part. glo. & inquantum ad q. glo. dic. vt melius per Bart. pro quo alleg. text. meliorem in l. si is cui. ff. de don. cau. mor. & in l. si filio. & in l. illud. §. 1. ff. eod. Et vltra Bart. ꝙ ad æstimationem agi possit, potes comprobare, quia istæ conditiones competunt ex æquitate, quatenus quis est effectus locupletior. l. si non sortem. §. libertus, & ibi not. Barto. ſ. de condi indeb. Quantum autem ad contrarium. l. si pater. alleg. in glos.
* *tenent Doct. glo. sol.* ꝙ ibi loquitur in simplici procuratore, hic autem quando erat translatum dominium, & sic erat contractus innominatus, do vt facias. Nec obst. text. qui bis dicit tradiderit, quia intelligitur. i. dederit, vt inferius dicit text. secundum Pau. de Cast. & Alex. hic. Alibi glo. in cap. tibi domino. in glo. 2. in fin. 63. distin. respondet ad d. l. si pater. Illud ibi ideo est, quia potestas filij pendet à potestate patris mandantis, cū censeatur vna, eademque persona, quæ solutio an sit bona, ponit do. Card. Flo. in cle. 1. de renun. Tu dic clarius, ꝙ ambæ solutio
9 nes sunt bonæ, rectè intelligendo. † Nam iste text. non potest intelligi in simplici procuratore, sed debet intelligi quādo translatum est dominium serui, & ratio est, quia manumissio serui non potest fieri per simplicem procuratorem, cùm sit extra administrationem patrimonij. l. nec mulierem, & ibi gl. sic declarat. C. de manu. vind. Bart. in l. Gallus. §. forsitan. ff. de liber. &
10 posth. vbi infert, † ꝙ similiter legitimatio filij non potest fieri per procuratorem, firmat Bart. in l. post mortem. §. fin. ff. de dona. ¶Fallit in filio, qui tanquam simplex procurator potest seruum manumittere, cùm censeatur vna persona cum patre. l. surdi. ff. de manu. vind. l. 1. ad fin. C. communia de manu. & glo. in d. l. nec mulierem, & istud est, quod propriè voluit dicere glo. in d. cap. tibi domino. text. ergo in d. l. si pater, loquitur in filio, qui erat tanquam simplex nuncius, nimirum si attenditur reuocatio patris, etiam sine certioratione, sed hic erat translatum dominium serui in accipientem, ideo reuocatio etiam cum certioratione nihil faceret, quo ad impediendum manumissionem, iuribus alleg. in gloss. sed benè faceret, vt ipse teneatur ad interesse, & ista est veritas. ¶In ea. glo. in fin. contra sol. glo. obstat de directo. l. 3. in eod. titu. de ser. expor. sed respon. distinguendo, vt ibi not. per glo. ¶Glo. in ver. restituturū, diuiditur in quatuor partes. Primo, timore taciti contrarij supplet ad text. quia posset dici, ꝙ seruus non debeat restitui, sed manumitti. In secunda opp. contra text. & soluit. In tertia idē facit. In quarta allegat concord. Secunda ibi, sed videtur non debere promitti. Tertia ibi, item adhuc contra. Quarta ibi, & facit. ¶In glo. ibi, dic ergo procuratorem durius astringi. dictum glo. est verum in se, ꝙ procurator, à quo seruus emptus aufugit, tenetur cauere, & c. l. si procuratorem. §. pen. ff. mand. sed nihil valet ad hunc text. qui non potest loqui in simplici procuratore, sed quando translatum est dominium, vt dixi in præced. glo. & multò fortius hic, vbi erat seruus proprius debentis manumittere, & sic non fuit hic mandatum, sed contractus innominatus, do vt facias. Subdit tamen Bart. sustinen
11 do glo. ꝙ iste contractus innominatus, † do vt facias, magis assimilatur mandato, quàm contractui. Adde, ꝙ contrarium de directo dicit ipsemet Bart. s̄. ead. l. in prin. in 2. colu. vbi reprobando quandam mirabilem opin. Gul. de Cuu. dicit, quòd contractus innominatus, do vt facias, non æquiparatur mandato, sed conductioni, per l. naturalis. §. pen. ff. de præscr. verb. sed salua Bart. à contrarietate, ꝙ Bart. ibi loquatur, quando factum est extrinsecum à re propria dantis, vt est quando do tibi pecuniam, vt vadas pro me Romam, tunc non æquiparatur mandato, sed conductioni, & est perinde ac si conducerem operam tuam eundi, sed Bart. hic loquitur, quando factum non est extrinsecum à re, quæ fingitur propria dantis, nam dedi tibi pecuniam, vt ex ea seruum emeres, quem manumitteres, emisti, perinde est ac si tibi dedissem illū seruum, vnde factum tuum, ꝙ habes facere, hoc est manumittere, censetur circa rem propriam dantis, & tunc verum dicit Bart. ꝙ magis æquiparatur mandato. Subdit Bartol. limitando, quòd prædicta procedunt, quando pecunia data æquiualeret serui pretio, & sic diceretur fieri gratia solius dantis, tunc assimilaretur mandato, aliàs si manumissio fieret gratia vtriusque, secus esset, vt hic per eum. Ista subtilitas mihi non placet, quia mandatum propriè dicitur non solùm quando fit gratia solius mandantis, sed etiam quando fit gratia vtriusque. l. 2. per totam, præcipuè in ver. tua, & mea. ff. mand. super quo diligentius considera, quid sibi voluerit Bart. in hac differentia, quam constituit. Credo, ꝙ Bart. habuerit hūc sensum, ad hoc, vt mandato æquiparetur do vt facias, oportet, ꝙ factum explicetur in re dantis. ¶Vltra glo. & Doct. potest respon. ad dictum contrarium. d. l. si sine. alleg. in glo. prout respondet glos. in l. si verò constituendus. in glo. fin. ff. de rei vend. quam glos. hic alleg. pro concor. sed clarius loquitur. nam l. si sine. loquitur in simplici depositario, qui non habet dominium, nec possessionem, ideo non tenetur cauere, sed hic habebat dominium, & etiam poss. l. 1. §. per seruum, qui in fuga. ff. de acquir. poss. ideo tenetur cauere, quia ad eum spectat recuperatio, & circa hoc considerabis propter l. si procuratorem. §. pen. ff. mand.

SVMMARIVM.

1 *Offensa tertij non facit recedi à contractu.*

2 *Damnum*

2 *Damnum debet emendari derobatis in itinere à republica.*
3 *Obligatus ad factum fauorabile, non poteſt præcisè aſtringi.*
4 *Condictio ob cauſam ad quid competat.*
5 *Officialis an teneatur, ſi vir probatæ fidei ex ſuis fortilitijs fugiat.*
6 *Poteſtas poteſt aſſignare vni nobili palatium totum pro carcere.*

§.Sed ſi acceperit. Hic loquitur text. quando quis accepit pecuniam, vt ſeruum propriũ manumitteret, & diuiditur in duas partes. In prima, quando ſeruus, qui debebat manumitti, aufugit, ſed adhuc viuebat, & ſic adhuc ſuberat ſpes, ꝙ cauſa poſſet impleri, quia adhuc poterat recuperari, & manumitti. In ſecunda loquitur, quando ſeruus manumittendus eſt mortuus. Secunda ibi, in verſ. ſed vbi accepit. h. d. Quando quis accepit pecuniam pro ſeruo proprio manumittendo, & ſeruus aufugit ante moram manumittendi, & eum erat diſtracturus, datum repeti non poteſt, ſed cauere debet eo recuperato de pecunia habita reſtituenda, deducto eo, ꝙ ſeruus propter fugam minus valet, niſi actor eligat eum manumitti, vel eligat potius habere ipſum ſeruum, quàm diſtractionem pati. Si autem non erat diſtracturus, debet reddere, ꝙ accepit, niſi pro
a pter manumiſſionem eum minus diligenter cuſtodiuit. [a] h. d. prima pars. Si autem ſeruus poſt moram manumittendi deceſſerit, datum repetitur, ſed ſi ante moram, diſtinguitur, an erat alias diſtracturus, & an manumiſſio præbuerit cauſam mortis. h. d. ſecunda pars vſque ad fin. l. Et ſic, quia text. eſt valde implicitus, conſidera in prima parte in verſ. planè, ꝙ text. in effectu vult ponere vnam deciſ. & duas fallentias, ſed obſcurius ponit. Nam quando dominus recuperauit ſeruum, & propter indignationem fugæ non vult eum manumittere, debet reſtituere pecuniam, quam accepit, non totam, ſed deducto eo, in quo pretium ſerui eſt effectum vilius propter fugam. Fallit duobus caſibus. Primò quando ille, qui dedit pecuniam, non vult pecuniam, imò vult, ꝙ ſeruus manumittatur, tunc cogitur aut manumittere, aut totum, ꝙ accepit, reſtituere. Secundò fallit, quando ille, qui dedit pecuniam, non curat, ꝙ ſeruus ſit effectus vilior, & eſt contentus accipere ſeruũ, quamuis effectum fugitiuum pro pecunia quam dedit, tunc cogetur dominus aut ipſum ſeruum dare, aut pecuniam integrè
1 reſtituere. † Not. primò ex text. ibi propter fugam offenſus. hic eſſe text. ſing. ſecundum Lud. Rom. hic, qui dicit, ꝙ ipſe ſolus ad hoc ponderat, ꝙ licèt regulariter ex parte eius, cui eſt impletum, non ſit locus pœnitentiæ, vt per glo. magnam. ſ. ea. l. in princ. Fallit quando implementum venit explicandum in fauorem tertij, qui offendit implere debentem. ſed iſte text. nihil probat, vt petet ex declaratione, quam poſui in text. & in ſpecie ponit d. Alex. hic, & vltra eum adde, ꝙ Bald. hic in 3. not. notat ex hoc text. de directo contrarium, ꝙ offenſa non fa
2 cit recedi à contractu. ¶ † Not. ſecundò in verſ. niſi fortè, ꝙ vbi profectio facta cauſa alicuius eſt cauſa damni, habetur regreſſus ad emendationem damni contra eum, cuius cauſa quis eſt profectus. Vnde præſtat optimum argum. ſecundum Angel. pro legatis derobatis in itinere, quibus debet emendari damnum à repub. cuius cauſa profecti ſunt. alleg. Inn. in cap. ſicut. de iureiur. Tu vide plenius Batt. diſputantem, & idem concludentem cum duplici limitatione in l. ſi ſeruus communis. §. ꝙ vero. ff. de fur. & in l. inter cauſas. §. non omnia. ff. mād. de quo etiam per Spec. in tit. de iud. §. ſpecialia. ad fin. ponunt Can. in c. cum pro cauſa. de proc. Facit bene, ꝙ in ſimili dicimus de conuocatis ad aliquem defendendum, ꝙ ſi perdunt arma, vel alias res, ille, cuius cauſa facta eſt congregatio, tenetur emendare, ſecundum Bart. & Doct. in l. quoniam multa. poſt glo. ibi. C. ad l. Iul. de vi pub. & priua. Bald. in l. ſi fideiuſſor. C. mand. Ant. de Butr. in c. olim. el. 1. in 7. quæſt. de reſt. ſpol. Ad de etiam, ꝙ decidit Bald. in c. 1. in fin. An agnatus, vel filius. de vaſallo, qui derobatur in itinere, dum vadit ad ſeruitia domini, an dominus teneatur emendare. ¶ Glo. in verbo conſequi.
3 ibi. ſ. præcisè. ex iſta glo. not. Alex. † ꝙ obligatus ad factum etiã fauorabile, puta manumiſſionis ſerui, non tamen tenetur præcisè facere, & hoc modo ampliatur ſecundum eum regula. l. ſi quis ab alio, in fin. ff. de re iud. licèt referat Pau. de Caſt. in l. qui Romæ. §. Flauius. ff. de verb. oblig. per illum text. tenere contrarium. Adde, quòd idem tenet Bald. in l. vnica. C. de ſen. quæ pro eo, ꝙ intereſt alleg. text. in l. fideicommiſſa §. fin. ff. de leg. 3. Tu caue, ꝙ iſta glo. malè ponderatur per Alex. cùm loquatur in contractu innominato, in quo circumſcripto fauore libertatis non ſolùm in obligatione faciendi, ſed nec in obligatione dandi tenetur præcisè, vt dixi ſ. in princ. huius l. in gl. magna, & ipſemet Alex. iſtud fatetur, ꝙ malè colligatur ex hac gloſſ. cum text. in l. ſtipulationes non diuiduntur. in pen. char. ff. de verbor. oblig. ¶ In ead. glo. ibi, ſed vt promiſſa præſtentur. iſtam glo. reprobant Bart. & omnes, quia condictio ob cauſam nunquam competit, vt promiſſa ſeruentur, ſed competit actio præſcr. verb. & illud, ꝙ dicitur in tex. de ſeruo tradendo, fit mediante officio iudicis, vt habes per Bar. & omnes hic.
4 ¶ † In glo. in verſ. carere. nota, ꝙ non eſt neceſſaria tanta cuſtodia in perſona ſerui expectantis manumiſſionem, ſicut alterius. Et ex hoc not. Bart. & Doct. ꝙ non eſt neceſſaria tanta cuſtodia in perſona carcerati, qui eſt in caſu abſolutionis, ſicut alterius. Idem tenet, & limitat Lud. Rom. in l. lege Corn. per glo. ſing. ibi, in verſ. in vinculis. ff. ad Syll. quam limit. intellige per d.
5 Alex. hic. † Tu adde illud, ꝙ ſing. decidit Ang. in l. ſi à bonæ fidei. per illum text. not. ff. de rei vend. de Poteſtate Bonon. cui mandato Antianorum fuit traditus quidam nobilis, & magnus miles, quem dum curialiter tractaret, eo ꝙ eſſet magnus nobilis, & notæ fidei, ſi aufugit, ꝙ non teneatur, licèt dicat, ꝙ viderit illum Poteſtatem in magno periculo conſtitutum. Vltra eum bene facit, ꝙ vult glo. in cap. illud. 40. diſtin. quæ dicit, ꝙ pro nobilibus multum præſumitur. Et ideo Ioan. And. in addi. Spec. in titu. de loc. ſuper rubr. in fin. dicit fuiſſe excuſatum quendam Caſtellanum, qui ex cauſa conſtituit loco ſui quendam nobilem, qui poſtea tradidit arcem inimicis, nam fuit excuſatus, quia non erat præſumendum, ꝙ nobilis proditionem
6 faceret. † Item adde, ꝙ ſignanter dicit Ang. in l. qui in carcere. ff. ꝙ me. cauſa, vbi dicit, ꝙ Poteſtas poteſt aſſignare vni nobili totum palatium pro carcere, imò totam ciuitatem, & ꝙ ſingularius eſt, ꝙ ſatisfacit ſtatuto diſponenti, quòd accuſatus pro delicto debeat poni in carcerib. quod diligenter not.

ADDITIO.

a ¶ Diligenter cuſtodiuit. Vide per iſtum text. ſingularem dec. Alex. lib. 5. conſ. 21. dubio. 2. PVRPV.

SVMMARIVM.

1 *Quando caſus omiſſus habetur pro omiſſo, vbi infert ad duas notabiles quæſtiones. nu. 2. & 3.*
4 *Quando prouiſio hominis faciat ceſſare prouiſionem legis.*
5 *In contractibus bonum eſt argumentum à contrario ſenſu.*
6 *Illud, quod eſt veriſimile, & in quo eſt maior ratio, habetur pro expreſſo. vſque ad 13.*
14 *In ſtipulatione dotis intelligitur tacita conditio, ſi matrimonium ſequatur.*
15 *Præſumptio iuris facit, quòd pars aduerſa teneatur probare per euidentiſſimas probationes.*
16 *Donatio inter patrem, & filium an ſit prohibita.*
17 *An in venditione veniat fetus.*
18 *De duobus natis ex eodem partu, quis ſuccedat in regno.*
19 *An in contractibus, & vltimis voluntatib. maſculinum concipiat fœmininum. num. 17. & 19.*
20 *Appellatione liberorum in contractibus, & vltimis voluntatibus an veniant nepotes. & num. 21.*
22 *Quid in feudis, & in emphyteuſi.*
23 *Quid in reſcriptis.*
24 *Vendita equa, an intelligatur venditus pullus.*

LEX VI.

Si extraneus. Diuide in duas partes prin. In prima loquitur in extraneo vſque propè finem l. In ſecunda, quæ eſt ibi, ſed & ſi pater. loquitur in patre, & quòd eſt deciſum in extraneo, extenditur ad patrem. Rurſus prima pars principaliter ſubdiuiditur in tres paticulas. Primò ponitur thema cum ratione dubitandi. In ſecunda ponitur deciſio, & eius ratio. In tertia ponitur limitatio deciſionis. Secunda ibi, niſi fortè. hoc dicit. Caſus omiſſus relinquitur in diſpoſitione iuris communis. h. d. & ad hoc alleg. & eſt commune ſummarium Bart. & aliorum Doc. vel ſic propius ad text. Extraneus, vel pater, qui dant dotem, & conueniunt ſibi reddi in omnem caſum finiti matrimonij, repetunt etiam in caſu omiſſo. ſ. quando matrimonium non eſt ſequutum. h. d. & ratio ponitur ibi, & veriſimile eſt. nam Iuriſcon. arguit à veriſimili, & veriſimilitudo eſt bona, quando ſumitur à maiori, vt hic, vbi noluit donare dotem in caſu magis fauorabili. ſ. quando matrimonium eſſet ſequutum, ergo idem, & fortius, vbi nullum matrimo-
1 nium ſequitur. ¶ † Not. 1. ex hoc text. quòd caſus omiſſus habetur pro omiſſo, ſed relinquitur diſpoſitioni iuris communis, vt hic. & l. commodiſſimè. ff. de liber. & poſth. de quo dic, vt per Bart. in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. ff. de lib. & poſth. & per Alex. in conſ. 606. alibi tñ dicit Bald. in l. 3. circa fin. C. de inſti-

instit. & subst. quòd qui allegant istam materiã casus omissi, eam non intelligunt, cùm ex natura causæ finalis casus esset tacitè prouisus. Item quia habebat ordinationem l. præced. vt declarabit in gl. Circa istud not. & hanc regulam not. duas vtiles decis. Primò illud, quod decidit Bald. in l. si plures. C. de cond. inser. in antep. colum. in verbo iuxta prædicta formatur talis
1 quæstio. † vbi quærit, stante statuto, quòd filia dotata à patre existentibus masculis non succedat, pone: moritur pater relicta filia posthu. in vtero vxoris, vel infante, ita quod eam dotare non potuit, an filij masculi volentes dotare eam excludent? arguit ad partes, & finaliter concludit, quòd non, motus per istã solam regulam, quia iste casus est omissus à statuto, ergo relinquitur iuri communi, secundum quòd masculi non excludũt fœminas. l. fin. C. de lib. præte. Istam decis. refert, & sequitur Petr. de Anch. in commento cap. canonum statuta. de const. in vers. pone, statuto cauetur, quòd filia dotata, &c. & d. Alex. in cons. 272. aliàs 30. lib. 2. inc. Attentis verbis testamenti. Pro ista decis. adde, quòd bene facit doctr. Bart. in l. Titio centum. §. Titio genero. in vlt. col. in princ. ff. de cond. & demon. vbi intelligit istud statutum de filia dotata, quando pater exercuit actũ dotandi quantùm in eo fuit, quia licèt filia nondum esset nubilis ætatis, tamen poterat pater ei dotem constituere. Alibi Bart. in cons. suo, quod incip. Quidam decessit intestatus. intelligit istud statutum de filia dotata, vt procedat quando filia reperitur dotata tempore mortis eius, de cuius successione agi-
3 tur. † Secundò ad prædictum not. adde deci. quotidianam, quando maritus relinquit vxorem vsufructuariam certi fundi ea manente in viduitate, & post mortem vxoris relinquit illum fundum Titio, quod si vxor statim nubat, ex tacita voluntate defuncti Titius debet statim habere fundum, non expectata morte vxoris, secundum Io. And. in addi. Spec. in tit. de secun. nup. super rubr. idem tenet Bart. in Auth. hoc locum. in 6. col. vbi plures rationes assignat, & ibidem Bald. & plenius Alb. de Ros. C. si muli. secundo. nup. Pau. de Cast. & Lud. Ro. in l. si ita hæres scriptus, per illum text. ff. de acquir. hæred. Pau. de Cast. & Alex. in l. si mater. C. de insti. & subst. & d. Ale. in l. mulier. ad fi. prin. ff. ad Treb. & in l. Gallus. §. & quid si tantũ. in 6. col. ff. de liber. & posth. & in cons. 252. inc. Attentis verbis testamenti. & in cons. 273. incip. Visa parte testamenti. in 2. colu. &
4 sequeb. aliàs ista consilia sunt in nu. 130. & 131. lib. 2. † Secundò not. ex hoc text. quòd prouisio hominis non facit cessare prouisionem l. quando est ordinaria, secus si prouisio legis esset iure singulari, de quo dic, vt habetur in l. fin. C. de pac. conuen. per Bart. & alios in l. si cum dotem. in prin. ff. solu. matr. & in l. in prouinciali. §. 1. ff. de ope. no. nun. & Bald. in l. vbi adhuc. C. de iud. dot. & melius per glo. & Doct. in l. 2. vbi dixi. C. de iu-
5 re emphyteu. ¶ † Tertiò not. ex hoc text. ibi, & verisimile est in hunc quoque casum. esse hic text. not. prout eum ponderat Bald. in l. apud antiquos. C. de fur. pro limitatione regulæ, quæ
a habet, quòd in contractib. bonum est argum. [a] à contrario sensu. l. inter socerum. §. cum inter. de pact. dot. quam reputat sing. Pan. in cap. cum apostolica, de his, quæ fiunt à præla. sine consensu cap. & l. pecuniam. vbi dixi. s. si cert. pet. nam illa regula procedit, quando in casu contrario est contraria ratio, secus quando est eadem, vel maior. facit bene, quod vult glo. not. in
6 l. cum pretor. in verbo videtur. ff. de iud. ¶ † Quartò not. ibidem, verisimile est, quòd illud est verisimile, & haberi debet pro expresso secundum dispositionẽ iuris, in quo militat maior ratio, vt hic, vbi si in casu magis fauorabili secuti matrimonij, in quo lex magis fauet mulieri, tamen extraneus dans dotem voluit eam rehabere, verisimile est à fortiori, quòd eam etiam voluerit rehabere, quando nullum matrimonium est contractum, facit text. in l. Titius. §. Lucius, & ibi not. Bart. ff. de
* liber. & posth. ad idem text. in l. fin. secundum intellectum *Bart. & communem*. C. de posth. hæred. instit. vbi prouisio testatoris facta in vno casu, procedit in alio casu, in quo testator verisimiliter idem statuisset. Ad idem, & tertiò facit, quod vult glo. sing. in
7 l. tale pactum §. fin. ff. de pact. quæ vult, † quod quando verisimile est, quod statuentes idem statuissent, si fuissent interrogati, habetur ac si statutum esset, & illam glo. not. & extendit ad rescripta, & generaliter eam extendit in omni materia Bald. in l. 1. C. quæ res pign. oblig. non poss. l. Barbarius. in vers. sed & si scis-
8 set. ff. de offic. pt. & alibi no. Bal. in l. 1. in 4. col. C. de ser. fug. † quod illud, quod à verisimili remotum est, dicitur imago quædam falsitatis Hinc not. Abb. in cap. quia verisimile, in vlt. not. de præsum. per illum text. quòd contra testes deponentes contra verisimile, est præsumptio falsitatis, ideo non faciunt fidem, se-
9 cundum eum. † Alibi not. sing. Bald. in l. 1. per glo. ibi. C. qui & aduer. quos, quòd semiplena probatio non verisimilis non facit deferre iuramentum in supplementum probationis, ita li-
10 mitat. l. admonendi. s. de iureiur. † Alibi dicit Bald. in l. testiũ. in pen. colu. C. de testib. quod magis creditur paucis testibus verisimilia deponentibus, quam centum non verisimilia deponentib. Adde etiam, quod datis duobus verisimilib. attenditur illud, quod est magis verisimile, ita Bald. in l. fi. in 2. opp. de hæred. institu.
11 † Item verisimilitudo maior tollit minorem. ita Bald. in l. siue possidetis. circa fin. C. de probatio. sicut maior presumptio tollit minorem. l. diuus. de in integ. restitu. Prædictis adde, quod verisimilitudo multum in probationibus attenditur, secundum
12 Bald. in l. scripturæ. in 2. col. & ibi Sal. C. de fid. instru. † Item dicit do. Ant. de Butr. in c. super hoc. de renun. quod iudex non debet admittere exceptionem non verisimilem. Item præsumptiones legum rebus non verisimilib. aptandæ non sunt, ita
13 not. Bald. in l. 1. in vlt. not. C. de hæred. insti. † Item nulla dispositio tam generalis est, quæ trahi debeat ad ea, de quibus non est verisimile disponentem vllatenus cogitasse. ita Ang. in cõs.
14 247. incip. Philippus ciuis de Flo. in 2. colu. ¶ † Quintò not. ex hoc text. secundum Alex. quod in promissione dotis inest tacita conditio, si matrimonium sequatur. sed iste text. parum probat, & æquiuocauit do. Alex. quia text. intelligitur de cond. ob cau. de qua loquitur hic tit. sed de hoc est text. in l. stipulatione.
15 ff. de iu. do. glo. in l. si quis accepto. s. eod. cum simili. ¶ † Sextò not. in vers. euidentissimis probationib. secundum Albe. & Raph. Ful. hic, quod quando quis habet præsumptionẽ iuris pro se, si pars aduersa vult probare contrarium, opus est, quod probet per euidentissimas probationes, facit l. fin. in prin. ff. quod me. causa. Caue tamen, quia text. j. moderatius dicit euidenter, & confirmatur, quia dictio fortè, adiuncta illi verbo euidentis-
16 simis, habet diminuere vim verbi. ¶ † Vltimò not. ex vers. fin. hic esse text. sing. secundum Ludo. Rom. hic, quod donatio inter patrem, & filium in potestate est prohibita. l. 2. C. de inof. don. glo. & Doct. in l. si donatione. C. de collat. no. Bart. in l. frater à fratre, vbi dicemus. j. de cond. indeb. Fallit, quando pater donat filiæ in potestate pro dote. l. Pompon. Philadelphus. ff. fam. erc. not. glo. in d. l. 2. istud procedit non solùm quando matrimonium actualiter sequitur, sed etiam si matrimonium nõ sequatur, valet tamen donatio facta per ipsum patrem filiæ in potestate pro dote, quamuis matrimonium non sequatur, quia priuilegia competentia doti sequuto matrimonio habet locum etiam si matrimonium non sequatur. l. 3. §. fin. ff. de priui. cred. text. hic est sing. pro ampliatione. d. l. Pompon. Philadelphus. & idem sequitur Alex. in l. 2. §. quod si in patris. in primo not. & in l. si cum dotem. in princ. in 5. not. & ibi melius loquitur. ff. solu. matr. & ita remanent expedita textualia. ¶ Gl. in verbo in hunc quoque. diuiditur in duas partes princ. Primò colligit ex text. vnum not. Secundò contra text. opp. & dupliciter soluit. Secunda ibi, sed contra. j. solu. matr. ¶ Circa primũ not. dic, quod non bene colligitur ex hoc text. secundum Bald. hic, quia secundum istud not. posset agi ex stipulatione tacita, & tamen est falsum, quia agitur condictione ob causam. In secunda parte dic, quod prima solu. non valet, quia præsupponit, vt proximè dixi, agi ex stipulatione præsumpta, & tamen est cõtra text. vbi agitur condictione ob causam. Item stipulatio concepta generaliter in omnem casum sol. matr. non per hoc debet comprehendere casum, quando matrimonium non sequitur, quia iste casus non est de speciebus comprehensis sub illo genere. Secunda sol. glo. est in se vera, sed non tollit contrarium, vnde responde, vt per Bart. hic, quæ responsio est cõmunis, & eam sequuntur Scribentes hic, & in l. dominus testamento. j. de cond. ind. & in d. l. si cum dotem. in princ. & limita, vt dicam in l. seq. Item limita, vt per Bart. in l. dominus testamento. j. de cond. indeb. quem in specie refert Pau de Cast. hic, & puto, quod vera solutio sit, licèt Doct. non apertè declarent ex mente Doc hic, & in d. l. si cum dotem. in princ. quod in l. contraria ponatur diuersum factum à casu istius legis: nam in l. contraria præsupponitur, quod matrimoniũ fuerit contractũ, quo casu contracto matrimonio lex magis fauet mulieri sol. matr. & statuit, quod si pater pepigit dotem reddi in vnum casum, in alio casu soluto matr. præsumitur donasse fauore matrimonij, sed in casu l. nostræ non fuit contractum matrimonium, ideo l. non fauet mulieri, quia si noluit donare mulieri in casu magis fauorabili, quando sequutum est matrimoniũ, ita & multò magis in casu minus fauorabili, & omisso, videlicet quando non sequitur matrimonium. Istam puto veram sol. & ex mente Doct. hic, & in d. l. si cum dotem. Retenta tamen communi sol. Bart. & Doct. cùm clarè procedat quantum ad hanc legem, & quantum ad d. l. si cum dotem. quatenus loquitur in extraneo, sed quatenus loquitur in patre difficile

ADDITIO.

a ¶ Bonum est argumentum. Adde Bald. in l. 3. in fin. C. de insti. & substi. Bald. in l. venditi. C. de act. emp.

cile est sustinere, quia si relinqueretur dispositioni iuris com-
munis, actio deberet esse communis patri, & filiæ.l.2.§. ꝙ si in
patris.ff.sol.matr.& tamen in totum acquiritur filiæ.Bart.in d.
l.si cum dotem, conatur vltimatè respondere per viam cuius-
dam limitationis, quæ mihi non satisfacit. Fortè potest dici, ꝙ
casus omissus relinquitur dispositioni iuris communis, nisi ius
commune illud disponat ex priuilegio, seu iure quodam sin-
gulari, ꝙ de facili tollatur per regulam.l. eius militis.§.militia
missus. ff. de testa. milita. certè ibi pater prouidendo in vnum
* casum, intelligitur præiudicare * in alio, quantum ad ius indu
ctum iure singulari super communione actionis. ¶Glossella
in verbo conuenit. supplet ad text. s. per stipulationem, hoc
ideo fecit, quia in patre non sufficit simplex pactum, sed requi
ritur stipulatio.l.auia.C.de iur.do. & rationem assignat Bart.in
l.in traditionib.ff.de pact.& alij Doct.in l.cum dotem, in prin.
ff.sol.matr.sed verbum conuenit, intelligitur pacto nudo.l.le-
cta.in verbo conuenit, & ibi Bart.ff.si cert.pet.suppletio glo.est
bona in se, sed non fuit necessaria ad hunc text. cùm hic non
agatur ex stipulatione, nec vigore conuentionis, sed condictio
ne ob causam, quia causa ob quam data est pecunia, non est
sequuta: nam vt dicunt Bart.& Doct. quando matrimonium
non sequitur, semper pecunia data potest repeti, quia nunquã
præsumitur donata: sed quando matrimonium esset sequu-
tum, ꝙ non fuit hic, tunc bene esset quærendum in patre, an
17 stipulatio interesserit, an verò simplex pactum. ¶ † Extra glo.
inducitur ista lex per Antiquos, & Bart.ad quæstionem, si ali-
quis vendidit equam prægnantem, cum pacto, ꝙ si nascatur
pullus masculus sit venditoris, si fœmina sit emptoris, & con-
tingit vtrunque nasci, ad quem spectet, & concludunt in casu
dubio, ꝙ si non apparet, quis primò natus sit, cùm de primo
actum censeatur, vt l.boues.§. hoc sermone.ff.de verb.sign.&
in l.si socius pro filio, in princ, vbi Raph.not, ff. pro soc.mascu-
lus spectat ad venditorem, fœmina ad emptorem, & sic ex
quadam æquitate fit diuisio inter eos, sicut in simili dicitur in
l.si ita scriptum, in prin.ff.de lib. & posthu. & in l.qui quadrin-
genta.ff.ad l.fal.ita concludunt Gul. Alb.Bar.& Bal.in lect.an-
tiq.& Saly.hic.Pro ista decis.vltra alleg.per scribentes benè fa-
cit, quod decidit Bald. in Authen. ex testamento, in vlt.& in
18 18. colum. C. de col. † vbi tenet, ꝙ stante consuetudine, [a] ꝙ
a primogenitus succedat in regno, si contingat Reginam vno
partu duos parere, & incertum sit, quis primò natus fuerit, se-
cundum Bald. ambo æqualiter admittuntur, licèt alibi Bald.
in l.in quibus. C.de secun.nup.teneat per illum text. quòd hoc
vltimo casu pater possit cui velit filiorum legatum relinque-
re, & sic propter incertitudinem possit gratificari cui velit.
Contra Bart.& Doct.hic tenet Lud.Rom.in l.3. in princ.in 48.
col.ff.de verbor.oblig. ꝙ iura hic alleg.per Bart.& Doc, loquun
tur in vltimis voluntatib. in quibus, quia sunt fauorabiliores,
sub simplicibus continetur casus mixtus, secus est in contra-
ctib. in quibus imputandum est contrahentib. quare legem
apertius non dixerunt. l. veterib. ff. de pac. & ꝙ in contractib.
sub simplicib.non contineatur casus mixtus, tenet Ant.de But.
19 in cap.per venerabilem.in 15.col. qui fil. sint leg. † Hinc vide-
b mus, ꝙ licèt in vlt.voluntatibus [b] masculinum concipiat fœ-
mininum.l.1.vbi Bart. ff.de verb. sign.Bartol. in l.1.in princ.ff.
de pec.do.in l.si quis in tantam.C.vnde vi.& in l. si quis id, ꝙ.in
princip. vbi dixi.ff.de iud.omn. iud.tamen secus est in contra-
c ctib. [c] & ideo si quis acquireret emphyteusim pro se, & filijs,
non veniunt filiæ fœminæ, ita Arch. in capit.si quis suadente.
17.quæst.4.& fuit ante eum decisio Guid. de Suza. Cremo.in
d.l.veterib. per illum text. sequitur Imo. in l.si ita scriptum.ff.
de leg.2.& in l. cum vir. ff.de cond. & demon. & in cominen.
capit.potuit, in vlt.colum.de loca.Facit, quod vult Bart.in l.si
20 quis id, quod.& in l.2.C.de iure emphy. † Confirmo, quia li-
d cèt in vltimis volunt. [d] appellatione filiorum veniant nepo-
tes.l.liberorum.ff. de verbor.sign. tamen secus est in contracti-
bus.ita singulariter tenet Bart.in d.l.liberorum.in 5.col, in vers.
21 quæro, quid si appellatio filij. † Et ideo si quis acquireret em-
phyteusim pro se, & filijs, non venirent nepotes, secundum
Saly.in l.2.in 21.quæst.C. de iure emphy. Imol. in l.quòd dici-
tur, in antepen.colum. ff.de verbor. oblig. & in d.l.cum vir.&
in commen.d.cap.putuit, circa fin.& Anto.de Butr. in capitu.
22 in quibusdam, in pen.colum.in fin. de poen. † Quod vltimum
limita in feudis: nam si feudum sit concessum pro se, & filijs
simpliciter, veniunt nepotes, & omnes descendentes per li-
neam masculinam in infinitum, text.est sing.in capit.1.in vers.
& si clientulus, & ibi glos. & Bald in 3.colum. expresè not.de
alie. feu. Alexan. Imol. in l.Gallus.§.instituens.in vlt.colum.ff.
de liber.& posthu.vbi facit magnum festum de illo text.& di-
cit, quòd si non esset ille text. quòd quæstio esset valde dubia,
& quòd sepè fuit requisitus, quòd consuleret pro parte con-
traria, semper recusauit propter illum text.& quòd multi non
aduertentes consuluerunt contrarium. Idem tenet Alexan.in
cons.606.incip. Super primo quæsito, in 3.colum.Ego puto,
quòd absque illo text. res sit clara, quia primò Bart.ordinariè
(& valde miror, quòd Alexan.non viderit) in d.l.liberorum, in
23 5.col.in vers. † quæro, quid in rescriptis.expresè determinat,
quòd in feudis si princeps per rescriptum concedit feudum
pro se, & filijs, qđ veniunt nepotes.Secundò, quia istud osten-
ditur viua ratione. nam in vltimis voluutatib. (quia in eis fit
e larga interpretatio) appellatione filiorũ [e] veniunt nepotes. d.l.
liberorum, multo fortius debent venire in feudis, cùm feu-
dum sit propriè beneficium. capit. 1. §. pen. in quib. cau. feu.
amit.Bartol.in l.1.in vltima colu. C.de iur.& fac. ign.& in be-
neficijs fit latissima interpretatio.l.fin.ff.de consti.princ. & cap.
cum dilecti, de dona. Redeundo ad quæstionem Bart. adde,
quòd contra Bart.& sequaces tenent Ia.de Ra.Ful.& Alex.hic,
moti, quia in casu dubio actore non probante, debet ferri sen-
tentia pro reo.l. qui accusare. C. de eden. & quia in pari causa
potior est causa rei.capit. ex literis, de probat.l. Arrianus.ff.de
acti.& obl. Mihi etiam in puncto iuris placet ista sententia cõ-
tra Bart.quam firmo strictiori fundamento. Nam quando in
aliquo actu requiritur factum cũ certa qualitate, debet actor
vtrunque probare, aliàs succumbit, & non sufficit probare fa-
ctum, nisi etiam qualitatem probet.l.cum actum, cum glos.&
ibi Doct.ff.de neg.gest.not.Bart.in l.non solùm.§. sed vt proba
ri.ff.de oper.no.nun.Bald.in l. matrem.C.de prob. Pan.in cap.
auditis, de præscr. sed in ista quæst.est necesse, quòd venditor
duo probet, & quòd pullus masculus sit natus, & quòd primò
natus sit, quia de primo intellexerunt partes, ergo nisi vtrunq;
24 probet, debet succumbere.† Nunquid autem si vendatur sim
pliciter equa, vel vacca, an intelligatur venditus pullus, qui se-
quitur? Ponit Bartol.post Gul. in l.si vt certo. §.vsque adeo.ff.
commod.& quæst.clarè non decidit, vide Bald.in capit. tran-
slato.de constit.

ADDITIONES.

* Prouidere.

a ¶Stante consuetudine.Adde glo. in l.Arethusa. ff.de sta.ho. Doct.in l.1.C.de metr.iur.lib.11.

b In vltimis volunta.Adde Doct.in l.qui duobus.ff.de leg.3.Doc.in l.qui filiab. ff.de testib,

c ¶In contractibus. Adde Bald.in l. Gallus.ff.de liber.& posthu. Angel.in l.tres fratres, ff.de pac. Anto.de Butr.in capit.quibusdam, de pœn.Pet. de Anch.in clem.1.de bapti.Lud.Rom.cons.35.incip.Visa facti serie.Ioann. de Imol.cõs.38 incip.in casu præmisso, & ibi dicit se hoc consuluisse apud Luc. Alex.de Imol.cons.61.incip.Super eo, de quo quæritur, in 1.vol.Alex.cons.204.inc. Consideratis, in 4.colum.in 2.vol.Alex.cons.1.incip.Ponderatis his, quæ in themate præmisso narrantur, in 6.colu.in 5.vol.Alex.cons.125.incip. Attentis verbis inuestituræ. in 5.vol.Barb. cons.15.incip. Clementissi. Dei patris. in 1.vol,

d ¶In vltim.voluntatib. Adde Alexan.de Imol.cons.61.incip.Super eo, de quo quæritur.in 1.vol.

e ¶Appellatione filiorũ. Adde Bart, in l.alimenta.ff.de alim. lega. Bal.in l.lege 12.tab.C.de leg.hęrd.Ang.& Bal.in l.Aristo.ff.de do.Inno, Io.And. & Ant.de Butr.in cap. ad extirpandas, de fil. præsbyt.Io. And.in cap. fundamenta, de elect.lib.6.in nouel.Abb.in cap.per tuas, de prob.Fed.de Sen.cons.38.incip. Quidam professus. Lud.Rom, cons. 129. incip. Licèt magna apud me fuerit dubitatio. Idem Lud, Ro. cons, 536. incip. In casu præsentis consultationis. Abb.cons.80.inc.De iure quæritur, in 1.vol.

SVMMARIVM.

1 *Soluens scienter indebitum, an videatur donare.*
2 *Si quis dolo, vel metu induxit me ad soluendum, an repetam.*
3 *Exceptianes doli sunt tres.*
4 *Exceptio intentionis, & facti an sint idem.*
5 *Exceptio intentionis, & facti quæ sit.*
6 *An sit propriè exceptio.*
7 *Exceptio solutionis, & acceptilalionis non est propriè exceptio.*
9 *Quando actus est validus, competit remedium recisiuum.n. 7.8.& 11.*
10 *Quid requiritur, vt dicatur exceptio intentionis, & facti.*

LEX VII.

QVi se debere. Secundum Bartol.est vna de difficiliorib. le-
gibus, quas habueris hoc anno, licèt glo. & text.vi-
deantur faciles, tamen declarando, vt ĩ.faciam, nõ
erit multum difficilis. Considera, ꝙ glo.Bart.& Doct.intelligũt
text.loqui de excep.doli, quæ cõpetit aduersus mulierẽ, ego
intelligo de excep.doli competente contra sponsum, & diui-
de, & subdiuide, vt per Bart.& summa, vt per eum.potes ali-
1 qua literalia not.per te colligere.¶ † Et primò not. ex text.ibi,
sed excep.doli mali, ꝙ tutus excep. doli, si ignoranter soluat,
potest solutũ repetere, de quo dicetur in glo.1.& in gl.in verb.
quo-

quoniam.¶Secundò not. in vers. sed si cum sciret, ꝙ soluens scienter indebitum, vr donare, & ideo ipse repetitionem non habet, vt hic, & l. 1. vbi dicitur. s. de condi. inde. facit. l. cuius per errorem, de reg. iur. Ista regula limitatur plurib. modis. dicam in d. l. 1. j. de condi. indeb. Pondera in vers. sed si cum sciret. videtur fortis text. contra vnam regulam, quam tradit Bart. in l. præced. & in l. si cum dotem. in prin. ff. solu. matr. & in l. dominus testamento. j. de cond. indeb. quòd quando extraneus promittit, vel soluit dotem pro muliere, si matrimonium non sequitur, non intelligitur donare, & ideo potest ipse pecuniam repetere. l. si ego, in princ. ff. de iu. dot. In isto vers. videtur text. in contrarium, vbi nuptiæ non sunt sequutæ, & tamen censetur donatum mulieri, & propterea mulier repetit, & non ille, qui dedit. Responde, quòd regula Bart. procedit, quando extraneus simpliciter promittit, & soluit, &c. sed iste text. loquitur, quando extraneus soluit pecuniam pro muliere ex causa dotis non simpliciter, sed tanquam esset eius debitor, & sic ex causa de præterito, tunc si scit se nihil debere, censetur donare mulieri, ita propriè loquitur iste text. per quem ita limita dictam regulam Bart. & adde Pau. de Cast. hic in 3. col. ¶Glo. 1. ista non est glo. Accur. sed fuit quædam additio, patet, quia facta est timore contrarij. l. qui exceptionem, in prin. ff. de cond. ind. quod contrarium repetit etiam glo. sequens, tamen est magistralis, & non reperitur alibi secundum Bald. hic in lec. antiq. Ang. & Imol. in l. si quis cum aliter. ff. de verbor. oblig. ¶In ead. glo. ibi, & hoc casu cessat repetitio si soluam. Et hac glo. habes
2 duo not. Primò solu. ad d. l. qui exceptionem. † Secundò habes notare mirabilem conclu. quòd si aliquis metu, vel dolo induxit me ad promittendum, & soluendum, non possum solutum repetere, quia sum tutus exceptione doli odiosa competente vsque à principio tempore cõtractus, idem tenet vbique glo. s. in l. 2. C. quod me. cau. & in d. l. qui excep. in princ. Idem tenet Bart. & Bald. hic, & Bart. in l. 2. in 1. col. C. de rescin. vend. & in l. damus. in fin. & in l. in summa. in prin. de cond. indeb. & in l. sub prætextu instrumenti. C. de transac. Contrariũ,
* & melius tenent d. Christoph. de Cast. *& omnes Moder. hic*, & ipsemet Bart. in d. l. 2. vbi Cyn. Bal. & alij. C. quod me. causa. Imo. & omnes Mod. in d. l. si quis cum aliter. Ful. & Pau. de Cast. in d. l. qui exceptionem, in princip. & in d. l. sub prætextu. eo quia d. l. qui exceptionem. decipit glo. & Bart. cùm loquatur in exceptione odiosa inducta contra naturalem ęquitatem ex quodam rigore iuris, vbi soluens tractabat de lucro, vt in excep. Macedoniani, vbi hæc omnia concurrunt. Sed ista cessant in exceptioni doli, quæ competit secundum æquitatem, & soluens tractat de damno, & per hoc conclude, quòd in nulla exceptione doli, si soluatur, impeditur repetitio, cũ in alijs trib. specieb. glo. res sit plana. ¶In ead. glo. ad fin. istam excep. intentionis, & facti declarat glo. in l. 2. ff. de excep. & sic habes ex gl. quatuor species doli. Bart. etiam addit quintam speciem exce. doli. quæ concurrit cum quacunque exceptione de mundo,
3 vt hic per Bart. † Tu dic, quòd exceptiones doli sunt tres. Prima, quando dolo commisso à principio induco aliquem ad contrahendum. Quædam est, quæ non nascitur à principio, sed ex post facto, quæ est quando quis potest aliqua exceptione repelli, ille repellitur etiam exceptione doli. Tertia species exceptionis doli, est quando quis agit de facto, quo casu competit exceptio intentionis, & facti. ¶Circa istam tertiam spe-
4 ciem exceptionis doli. s. intentionis, & facti, † considera, qđ glo. & Doct. hic, & in d. l. 2. ff. de excep. volunt, ꝙ exceptio intentionis, & facti sint idem. Reperio, ꝙ Bart. in l. vt mihi donares. in fin. ff. de don. dicit, ꝙ aliud est exceptio intentionis, aliud est exceptio facti. nam exceptio intentionis præsupponit, qđ actor agat de iure, exceptio facti præsupponit, ꝙ actor agat de
5 facto. Abb. in rub. extra de excep. declarat aliter, † & dicit, ꝙ exceptio intentionis dicitur, quando aliquis verisimiliter habet aliquid petere, sed antequam petat ego præuenio, & obijcio exceptionem, & hæc talis dicitur exceptio intentionis, ista fuit doct. Inno. in cap. cum dilecti. & in cap. dudum. el. 2. de elec. Dicit successiuè, quòd aliter reperit declaratum per Specu. in tit. de exc. §. 1. vers. & not. & in titu. de lit. contest. §. 1. vers. sed nunquid per exceptionem. s. vbicunque opponitur exceptio ante litem contest. dicitur exceptio intentionis, si verò post, dicitur actionis exclusio. Tenendo tñ doct. gl. nostrarum, ꝙ exceptio intentionis, vel facti ponatur pro eodem, & sic qñ actor agit
6 de facto, & excipitur de facto. † Pondera, ꝙ ista exceptio non est propriè exceptio, quia non est actionis exclusio, ideo concludenter non cadit in statuto faciente mentionem de exceptione. Et ꝙ exceptio intentionis, & facti non sit propriè exceptio, firmat Bald. in l. peremptorias, in pen. col. C. sen. rescin. nõ post. sequitur Alex. vnde dicit Bald. in l. sancimus, in princ. in 2. col. C. de do. ꝙ si statutum remouet omnem exceptionem, non intelligitur remouere exceptionem intentionis, vel facti, quia illa non est exceptio, de hoc est glo. in l. in rebus. C. de iure do. per quam not. ibi Bald. ad fin. ꝙ vbi non competit actio, ibi non competit exceptio, sed largè sic, ꝙ est vtile pro termino dato ad excipiendum, ꝙ non comprehendit talem exceptionem largo modo dictam. Confirmatur per illud, ꝙ dicit glo. not. in c. 1. in vers. defensionis. de litis contest. in 6. vbi dicit glo. vbi non competit actio, ibi est propriè defensio, sic vult gl. ꝙ exceptio intentionis, & facti debet appellari defensio, quæ differt ab exceptione, ita Bart. in l. 1. §. & parui. ff. ꝙ vi aut clam.
7 † Considera ex prædictis, ꝙ exceptio solutionis, & acceptilationis non est propriè exceptio, & ꝙ exceptio acceptilationis, & solutionis non sit propriè exceptio, firmat gl. in d. c. 1. in vers. defensionis, de litis contest. in 6. Spec. in titu. de exceptio. §. 1.
8 vers. defensiones. † Et si istud est verum, sequuntur duæ conclusiones. Prima, ꝙ statutum faciens mentionem de exceptione, non comprehendit exceptionem solutionis, cùm sit exceptio intentionis, & facti. Secunda conclusio succedit, ꝙ si sit statutus terminus à iudice ad opponendum omnes exceptiones, ꝙ elapso termino poterit opponi exceptio solutionis. nõ reperito aliter in specie examinatum. Sed considera, ꝙ imò exceptio solutionis sit propriè exceptio, & cadat in statuto, de quo s. Et considera si posset attentari pro declaratione glo. nostræ, ꝙ illa dicatur exceptio intentionis, & facti, quæ dicit actori non competere, nec vnquam competijsse actionem. Ista nõ potest dici exceptio, quia ista est mera negatio, sed ille, qui merè negat, nihil excipit, & sic ei non incumbit onus probationis alicuius text. est in l. verbum. §. fin. ff. de verb. sign. & ita declarat Bald. in l. peremptorias. in 2. col. & in pen. col. in prin. C. sen. rescin. non poss. secus est si reus aliquid ponat: puta, quia dicit actionem extinctam solutione, isto casu talis reus dicitur propriè excipere, ex quo aliquid ponit, ꝙ probare tenetur, dicit text. in l. in exceptionib. ff. de proba. Isto casu exceptio solutionis est propriè exceptio, & ita Cuma. in l. 1. & 2. de excep. Confirmatur ista opin. ꝙ exceptio intentionis, vel facti dicitur illa, quæ dicit actori non competere, nec competijsse actionem, nam exceptio solutionis bene ostendit, qđ de præsenti nulla actio competit, sed bene ostendit, ꝙ actio semel fuit nata, sed ꝙ in ipso actu solutionis fuit causata talis exceptio actionis
9 rescisiua; & tunc succedit regula, † ꝙ quando actus semel fuit validus, semper competit remedium rescisiuum, dato ꝙ ex postfacto fuit nullus. l. non putauit. §. à primo. & l. qđ vulgò. ff. de contratab. & sic ex quo actio semel fuit nata, non est inconueniens dicere, ꝙ semper duret remedium rescisiuum.
10 ¶Et sic ex istis omnib. facias duas concl. † Prima, ꝙ ad hoc, vt dicatur exceptio intentionis, vel facti, requiritur, ꝙ talis exceptio ostendat de præsenti actionem non competere, nec vnquam competijsse. Ratio, quia qui excipit negat, & ita oportet declarare glo. hic, & in l. 2. ff. de excep. & ita ibi declarat Comen. Secunda conclusio, quòd exceptio solutionis non est exceptio intentionis, vel facti, quia licet ostendat, ꝙ de præsenti careat actione, tamen præsupponitur à principio fuisse actio-
11 nem, & sic exceptio solutionis est propriè exceptio. † Sequitur etiam, ꝙ statutum loquens de exceptione procedit in exceptione solutionis. Sequitur etiam, ꝙ si iudex statuit terminum ad opponendum exceptiones alicui, debet in termino opponere exceptionem solutionis, & nota prædicta, quia subtilia sunt. ¶Glo. in verbo quoniam. ista glo. est difficilis, & obscura, quia inordinatè procedit. Ideo eam ordinando sic magistraliter diuide in quatuor partes principales. In prima timore taciti contrarij, quod est de vers. sinautẽ verè. gl. ponit duas sol. ad text. sed secundam sol. non perficit. In secunda aliter opponit contra text. & soluit. In tertia reuertitur ad primum cõtrarium, & perficit secundam solu. Ideo iunge istam tertiam part. cum prima. In prima format aliam opp. contra text. & dupliciter soluit, & dum in fin. dicit, & secundum hoc prima oppositio cessat: dic, quòd non est prima, sed secunda. Secunda ibi, sed hæc videtur mala ratio. Tertia ibi, nec repetitio datur. Quarta ibi, item nec videtur doli exceptio. ¶Pro expeditione primæ, & tertiæ partis simul, oppõnit, ꝙ ratio text. posita in vers. quoniam. non sit bona: nam dicitur, quòd ideo debitor putatiuus, qui soluit sponso pro futuro matrimonio, repetit ea, quia potuisset se tueri exceptione doli aduersus mulierem, ergo vult, quòd si non potuisset se tueri aduersus mulierem, non repeteret. Istud est falsum, & contra ver. sinautem verè, vbi erat verus debitor mulieris, & sic non poterat se tueri exceptione aduersus mulierem, & tamen si soluit, repetit. ergo ratio assignata in text. est falsa. huius timore glo. in prima, & tertia parte dupliciter soluit. Primò, quòd in vers. quoniam, non ponitur ratio, sed venit aduersatiuè exponendo, quoniã, pro quamuis, & sed, pro tamen. Ista prima solutio nihil valet.

Primò

Primò deſtruit text.Secundò,quia etiam legendo aduerſatiuè non tollitur contrarium,ideo gl.ſecundo loco dicit, vel rectè, lege.ſ.non impropriando literam.Iſta ſolutio non eſt perfecta, ſed eam perfecit in tertia parte,dum dicit,ꝙ hic debet ſubaudiri dictio maximè,& ſic idem erit in vtroque caſu.Sed iſta ſubauditio glo. deſtruit text. ideo aliter ſoluunt Bart. & Angel. vt hic per eos.Sed certè,vt etiam dicit Ful.verba ſua non habent ſaporem,& non tollunt difficultatem huius contrarij. Aliter reſpondet Ful.hic,& aliter Pau.de Caſt.& nihil boni eſt, ideo non refero,& d.Alex.eos reprehendit. Tu ergo pondera,ꝙ gl. in hac prima parte intelligit iſtum verſ.quoniam,loqui de exceptione doli competente contra mulierem, ſed.ſ.in vlt.parte intelligit, quòd loquatur de exceptione doli competente non contra mulierem, ſed contra ſponſum, & ſic glo. eſt ſibi met contraria. Ego puto, quòd text. propter difficultatem ſ. dictam, cui non poteſt commodè reſponderi, debeat intelligi de exceptione doli, quam habet aduerſus ſponſum, & hoc modo nihil obſtat contrarium, & ceſſat difficultas ſ. dicta.& tunc ratio text. erit, quòd debitor putatiuus poteſt repetere à ſponſo,quia ſoluit putans ſe debere, & ſic errauit,quoniam ſi nondum ſoluiſſet, potuiſſet ſe tueri exceptione doli aduerſus ipſum ſponſum agentem ex promiſſione, licèt Doct. teneant alium ſenſum, ꝙ loquatur de exceptione competente contra mulierem ,ad hoc, vt iſta glo.ſit bene ſituata, ſed non eſt curandum de ſituatione glo. vt defendamus text. videtur tamen obſtare,quia ſi illud eſt verum,ſequeretur, ꝙ text.deberet loqui de condictione indebiti, non de conditione ob cauſam,ſi tamen bene conſideras, nihil obſtat, & ita eſt expedita prima,& tertia pars glo. ¶In ſecunda parte glo.opponit de l. qui exceptionem. prout etiam oppoſui in prima glo. & videtur reſpondere,ꝙ ideo hic repetat,non quia tueri ſe poſſit exceptione doli,ſed quia cauſa ceſſat,propter quam dedit.Iſta ſolutio ſic intellecta,prout verba ſonant, eſt inepta, & eſt de directo contra text. vnde oportet,ꝙ eam ſic declares, ꝙ contrarium de l.qui exceptionem, procedit quando quis habet exceptionem doli contra eum, cui ſoluit: ſed hic non habet contra ſponſum,cui ſoluit,ſed contra mulierem.Et ſic vult dicere gloſſ.ꝙ hic repetit non quia poſſet ſe tueri exceptione doli cōtra ſponſum, cui ſoluit.(nam contra eum non poſſet)ſed bene contra mulierem, vt dicit litera. Sed tu plenius reſponde, prout dixi in prima glo.¶In ead.glo.ibi. Item non videtur.dicit text.qđ debitor putatiuus, qui promiſit pecuniam pro dote,ſi non ſequantur nuptiæ, poteſt repetere, quia competebat ſibi excep.doli.Contra, quia imò nulla exceptio competebat, quia exceptio eſt actionis excluſio,ſed hic nulla eſt actio,quia videtur promiſiſſe ſi nuptiæ ſequantur. l. ſtipulationem. ſ. de iur. dot.ſed condictio impedit actionem oriri.l. cedere diem. ff. de verb. ſign. ergo nulla eſt nata actio, ergo nulla competit exceptio.gl. reſpondet duob. modis. Primò, ꝙ erat actum ne ineſſet tacita conditio in iſta promiſſione. Secundò dicit glo. & bene,ꝙ iſte text. loquitur de exceptione doli, quæ eſt intentionis, & facti, & illa impropriè eſt exceptio. ¶Glo. in verbo actione.iſta glo diuiditur in duas partes.In prima declarat tex. In ſecunda format quæſtionem. Secunda ibi, ſed quid ſi promiſit.¶In ead glo.ibi.C.ad l.fal l.fin.habes ex iſta glo.extenſionem ad verſ.ſed ſi cum ſciret.Contra iſtius glo. concluſionem opponit Bartol. quòd vir non poſſit agere contra promiſſorem, ex quo nuptiæ non ſunt ſequutæ, cùm in promiſſione dotis intelligatur tacita conditio, ſi nuptiæ ſequantur.l.ſtipulationem. ff.de iu. do. & ex quo conditio deficit, nulla actio eſt nata,quæ poſſit intentari,vel cedi.Reſpondet Bart.quòd illa tacita conditio bene intelligitur ex parte viri, ſed non ex parte mulieris, & ideo actio ceſſa efficitur vtilis reſpectu mulieris, licèt non eſſet ex parte viri cedentis, per regulam.l.fin.in prin. vbi not.Bald.C. de iur. dot. iſtam ſol. tenet Bald. in lect. antiq. Angel.Pau.de Caſt.& in effectu Alex.hic. Sed iſta ſolutio non eſt bona, quia procederet, quando aliqua actio licèt inutilis, vel inefficax competeret cedenti, ſed cùm hic mero iure nulla ſit nata actio propter defectum conditionis tacitæ, certè illud,ꝙ non eſt,non poteſt intentari, nec poteſt cedi.l.ſi procuratore.§.ſi liber.ff.mand. vnde reſpondet do.Chriſtof. de Caſt. Raph.Fulg.& Rom.hic, ꝙ in promiſſione facta cauſa dotis intelligitur tacita conditio,vt prædixi,eſt verum,niſi ſit facta animo donandi,vt hic,tunc nulla tacita conditio intelligitur, per text.in l.licet.§.1.in verſ.niſi fortè. ff.de iu.do. quam ſol. reprobat d.Alexan.ſed poſſet teneri.Ego aliter reſpondo,& dico,qđ prædicta regula de tacita conditione procedit, quando extraneus ſimpliciter promittit, habendo reſpectum ad futurum, ſed quando promittit ex cauſa de præterito tanquam ſit debitor mulieris,& ipſe ſcit, ꝙ non eſt debitor mulieris, & conſequenter ſcienter promittit ex cauſa de præterito,quam ſcit nō eſſe veram,dico,ꝙ ſemper cenſetur donare,text. eſt hic in ver. ſed ſi cùm ſciret.attento,ꝙ promittere, & ſoluere æquiparantur.l.fin C.ad l.fal.alleg.in gl.& tunc non intelligitur tacita cōditio,& iſta eſt vera,hanc tene.¶Glo.in verb.manente. diuiditur in ter partes.In prima infert ex text. allegando concord.& iſta pars eſt clara.In ſecunda ibi,ſed nonne ipſo iure.glo.opponit contra text. & videtur multipliciter reſpondere. In tertia ibi.item nonne & ipſi mulieri.gl.format quæſtionem. Redeo ad ſecundam part.& præmitto, ꝙ ſm Bart.Bald.Angel.Ful.& Ale.gl. ponit tres ſol.& hoc modo ſubdiuide eam in quatuor partic. In prima per viam quæſtionis oppo. contra text. In ſecunda ſolu.vno modo. In tertia alio. In quarta alio. Secunda ibi,reſponderi poteſt hunc irreuocabiliter. Tertia ibi, vel hic non fuit ſimplex.Quarta ibi,vnde magis ſuo. Prima ſol. patet ex gl.Secunda ſolutio eſt,prout eam intelligunt Doc. & reprobant,ꝙ hic non fuit mandatum de ſoluendo, ſed ſolū de promittendo, & re vera iſtud non dicit gl. Tertiam ſol. *tenent communiter Doct.*Tu dic melius,ꝙ gl.ſolùm ponit duas ſol.& ſecūda eſt vera,quæ tota ſimul hoc voluit, ꝙ hic non fuit ſimplex mandatum mulieris, ſed vltra mandatum putatiuus debitor promiſit, & ſic ex promiſſione effectus eſt ipſe obligatus,vnde qn̄ poſtea ſoluit ſuo nomine,pro ſua obligatione ſoluit, nimirum ſi non liberatur à muliere, iſta eſt propriè mens huius gl. & eſt vera ſolutio. In tertia parte gl.ibi,cum ſuo nomine ſit ſolutum.gl.in præcedenti particula dixit contrarium,& melius, ideo tene contra gl. ꝙ ipſi mulieri ante ceſſionem non competat condictio ob cauſam,niſi ex quadam ęquitate gratia circuitus euitandi,vt hic per Bart.

SVMMARIVM.

1 *Condictiones ſunt ſtricti iuris.*

§.Fundus.

Per hanc condictionem repetitur res cū fructibus, & naturalib.acceſſionib.h.d. & ratio eſt, quia iſtæ condictiones quamuis re contrahantur.§. item is cui.Inſt.quib. mod.re contrah.oblig. tn̄ ex ęquitate cōpetunt vltra illud,ꝙ eſt datum ad omne id,in quo recipiens factus eſt locupletior.l.ſi non ſortem.§.libertus,& l.in ſumma.§. in frumento.ff.de cond.indeb. & ex iſta ratione patet competere ad penſiones domorum,quicquid dicant Mod.hic.De quo vltimo vide Bald.in l.in rebus.in pen.col.C.de iur.dot.& in l.1.
1 C.de cond.ind.† Et licèt condictiones ſint actiones ſtricti iuris, cùm non numerentur in §.actionum.Inſt.de act.tn̄ quia competunt ad reſtituendum illud,ꝙ aliquando fuit ſuum, ideo veniunt fructus à tempore moræ,per regulā.l.videamus, in prin. & §.ſi actionem.ff.de vſuris.dixi in l. cum fundus. in princip.ſ. ſi cert.pet.

SVMMARIVM.

1 *An ſufficiat cauſam de facto eſſe impletam.*
2 *Inter ſponſos dicitur affinitas.*
3 *Quando ſtatutum eſt fauorabile,extenditur ad caſum largum, & improprium.*
4 *An inter concubinam,& concubinarium contrahatur affinitas.*
5 *Verbum poteſt,an ſtet extenſiuè,num.6.7.quomodo intelligatur in ſtatutis.*
8 *In diſpoſitionibus legum intelligitur clauſula, rebus ſtantibus prout nunc ſtant.*
9 *Idem in priuilegijs.*
10 *Idem in renuntiatione iurata,& num.11.*
12 *Filia, quæ recipit centum pro ſua legitima, poteſt petere augmentum ſuperexcreſcentium facultatum patris.*
13 *Si fiat generale compromiſſum,intelligitur ex cauſa de præſenti.*

LEX VIII.

Qvod Seruius. Diuide ſecundū Bart. in tres partes.Tu plenius diuide in quinque.Primò ponitur dictum Seruij. In ſecunda,quomodo intelligi debet, & quando procedat. In tertia,quando non procedat. In quarta ponitur ſimile.In quinta aſſignatur ratio.Secunda ibi,ſic intelligendum.Tertia ibi,donec autem.Quarta ibi,quàm quòd ſponſa.
1 Quinta ibi, quòd enim ex ea cauſa.ſumma,vt per Bar.¶† No. primò, quòd ſi matrimonium ſit de facto contractum, cùm de iure contrahi non potuerit,fortè ob ætatis defectum,ꝙ pecunia data pro dote interim repeti non pōt,quaſi cauſa nō ſequuta,& ſic habes,ꝙ ad impediendum repetionē ſufficit,cauſam,propter quam pecunia eſt data,fuiſſe de facto impletam. Contra iſtud notabile opponitur,quia regula eſt, ꝙ ſi do pecuniam,vel rem ob cauſam aliquam,ſi tu imples de facto, illud implementum nihil releuat,l.3.§.ſi liber.ſ.eo.Reſponde, ꝙ qn̄ pecunia

pecunia datur ob aliquam causam, si quæratur an sufficiat im
plere de facto, dic, ꝙ si implementum non potest ex aliquo su
peruenienti euentu conualidari, non impedit repetitionem,
ita procedit contrarium: sed qñ est implementum tale, ꝙ po-
test ex superuenienti aliquo conualidari, tunc non potest re-
peti, & ita procedat hic text. Hinc est, ꝙ si esset casus, in quo nõ
posset ex superuenienti aliquo de iure conualidari, puta, quia
essent affines, vel consanguinei, quo casu non posset de iure in
ter eos contrahi matrimonium, tunc posset datum repeti, ita
2 concludunt Alb. Pau. de Cast. & Alex. hic. ¶ † Secundò not. ꝙ
inter sponsos dicitur affinitas, tamen ſm glo. est impropriè. fa-
cit. l. Labeo. & l. Seruius. ff. de gradi. bonus tex. in l. si qua. in vers.
non propriè. ff. de ritu nup. & facit viua ratio, quia affinitas
contrahitur per matrimonium, vt dicit text. in c. non debet.
de consan. & affi. ergo per sponsalia non. Ideo cùm in statutis
a verba sint propriè [a] intelligenda iurib. vulgarib. certè secundũ
Bart. non caderent in statuto faciente mentionem de affinib.
prout dicit Bart. se habuisse de facto in quodam statuto Peru-
sino, vt hic per eum. Tu considera, licèt regula sit, ꝙ in statutis
verba debeant strictè, & propriè intelligi. l. 1. §. si is, qui nauem.
ver. in re dubia. ff. de exerc. cum si. no. per Bart. in l. non dubiũ.
in 2. col. vbi dicam. C. de legib. tamen ista regula limitatur, vbi
cunque statutum principaliter est inductum ob publicam vti
litatem, quia tunc extenditur, vt locum habeat etiam in casu
largo, & improprio. Ita singulariter Bar. in l. quẽadmodũ. circa
med. C. de agr. & cens. lib. 11. facit bene text. in l. hoc modo. ff. de
cõdi. & dem. & pro hoc esset considerandũ in casu Bart. si sta-
tutum principaliter est inductum ob publicam vtil. an militet
identitas rationis, & sic extendi debeat ad casum impropriũ.
Secundò considero, ꝙ potest dari secũda singularis limitatio,
3 quam nec audiui, nec legi in specie ab alio tactam. † Quod qñ
statutum est principaliter fauorabile (ꝙ quando sit, declaratur
ex l. qui exceptionem. in princ. vbi per Doct. ĵ. de cond. ind.) ꝙ
extendatur ad casum largum, & improprium. Istam limi. pu-
to multis posse comprobari. Ego probo ex eo, ꝙ volunt Bald.
Sal. & Moder. in l. veniens, cum concor. ibi traditis. C. de in ius
voc. vbi volunt, ꝙ statutum disponens, ꝙ existentib. filijs ma-
sculis fœminæ non succedant, quia est fauorabile ex parte ma
sculorum, extenditur, vt appellatione filiorum veniant nepo-
tes, & tamen largè, & impropriè veniunt, vt latè firmat Bart. in
l. liberorum. in 2. q. prin. ff. de verb. sign. Secundò, & fortius pro
bo ex eo, ꝙ vult Bald. in l. qui se patris. in vlt. col. C. vnde libe-
ri. vbi concludit, ꝙ statutum disponens, ꝙ agnati cogantur ad
compromissum, quia est fauorabile, cõprehendit eos, qui lar-
gè, & impropriè sunt agnati, vt sunt emancipati, & nati, & con-
cepti ex eis post emancipationem, & illam decisi. sequitur ibi
Pau. de Cast. in pen. col. & multum commendat. sequuntur
Lud. Alex. & alij Moder. ibi, & sic illa decisio est approbata, ex
qua ego elicio nouam limit. quam dedi, quæ si est vera, con-
fert ad multa statuta. ¶ Ex ea potest nouum illud attentari, ꝙ
statutum disponens, ꝙ agnati, vel affines cogantur compro-
mittere, cùm sit fauorabile (vt prædixi) & tenet etiã vltra præ-
alleg. Bald. in l. affinitatis. C. commu. de succ. Petr. de Anch. in
cons. 179. incip. Apud me semper. Alex. & alij in d. l. qui se pa-
tris. & Alex. in rub. ff. sol. matr. in 7. col. & seq. ꝙ non solùm ex-
tendetur, vt comprehendat maritum, & vxorem, prout tenẽt
Bald. & Fulg. in d. l. affinitatis. Sal. in l. non ideo minus. C. de hæ-
red. instit. Pau. de Cast. Lud. & Alex. in l. 1. C. vnde vir, & vxor.
reprobato Bal. ibi, sed etiam habebit locum inter sponsum, &
sponsam, quamuis impropriè sint affines. Istud potest attenta-
ri ex limitatione prædicta, quamuis posses dubitare ob mino-
ritatem rationis, sed hoc confirma ex eo, ꝙ in fortioribus ter-
minis dicit Pau. de Cast. se consuluisse Flo. in d. l. qui se patris. in
pen. colu. de doct. Bald. superius relata, quod dictum statu-
tum de compromissis habeat locum etiam inter affines, qui
solùm sunt de secundo genere, de quo nec lex ciuilis, nec lex
canonica quicquam curat, ꝙ quando sit, declarat glo. magistra
in cap. non debet, de consan. & affin. quia quamuis sit affinitas
sine vllo penitus effectu, tamen sunt affines saltem largè, ꝙ vl-
timum non pono pro constanti, quia reprobaui in d. l. qui se
patris. Aduerte tamen inquantum conclusi, qđ in statutis fauo
rabilibus verba trahuntur ad casum improprium, quia contra
istud videtur stringere: nam quãdo sumus in vltimis volunta.
sumus in materia fauorabili. l. in testamentis. ff. de reg. iur. cap.
cum dilecti. de dona. & tamẽ habemus, qđ in vltimis volunta.
non capiuntur verba impropriè, sed propriè. l. non aliter. ff. de
leg. 3. & l. ille aut ille. §. cum in verbis. & l. liberorum. §. ꝙ tñ. eo.
titu. Sed dupliciter responde. Primò, ꝙ illud sit in legatis, quia
testator in dubio præsumitur minus grauare hæredem quàm
sit possibile. Secundò respondeo, ꝙ illud, ꝙ dicitur, ꝙ in vlti-
mis volunta. debet fieri larga interpretatio, est verum, quando
agitur de validitate, vel inualiditate testamenti: nam quando
agitur de testamento, dicitur agi de vtilitate publ. iuxta. glo. in
l. Gallus. §. quid si is. in verbo validitatem. ff. de lib. & posth. sed
in legatis non est sic, quia dicit glo. in l. si plures. ff. de cond. inst.
quòd in testamentis, vt testamenta sustineantur, bene fit larga
interpretatio. Confirmo, nam conditio apposita in legatis de-
bet quamprimum potest impleri. l. hæc conditio si in capito-
lium. ff. de cond. & demon. tamen non est ita in conditione
apposita institutioni, glos. est not. in l. si quis ita instituatur in
diem. ff. de hæred. insti. quam not. Bartol. in d. l. hæc conditio si
in capitolium. Confirmat per text. in l. pen. §. 1. iuncto §. illo. C.
4 de neces. seruis hæred. instit. † Secundò aduerte, quia si vis sci-
re, an inter concubinam, & concubinarium contrahatur affi-
nitas, vide ea, quæ traduntur in l. liberi. C. de nup. ¶ Glo. fin. in
fin. in vers. potest. diuiditur in tres partes principales. In prima
opponit contra text. & soluit. In secunda per viam quæstionis
similiter opponit, & soluit. In tertia, & vltima colligit notabi-
le, & ad illud allegat multos cũcordantes. Secunda ibi, sed nõ-
ne hic. Tertia ibi. item not. hic expectandum. Ex prima nota
5 tria. † Primò, ꝙ verbum potest, [b] non stat extensiuè. i. quandiu
b possibile est. Secundò, ꝙ in terminis huius legis pecunia non
potest repeti, donec alter eorum alibi contrahat matrimoniũ.
Tertiò, ꝙ dispositio legis intelligitur, rebus sic se habentib. pro
6 ut de præsenti se habent. ¶ † Circa primum, quòd verbum po
test, nõ capitur hic extensiuè, sed intelligitur de potentia pro-
xima, adde, ꝙ ideo est, quia refertur ad actum certæ personæ,
secus esset, si indefinitè poneretur non habito respectu ad ali-
quam personam certam, ita loquitur. l. 1. & l. cum in secundo.
ff. de iniust. rup. ita loquitur gl. in Auth. cui relictum. C. de ind.
vid. tol. secundum Bar. & alios hic, & latius Bar. in l. 1. ff. de iniu.
rup. & irri. test. & in l. Gallus. in prin. vbi latius Bald. ff. de lib. &
posth. & in l. suus quoque. §. sed in filio. ff. de hæred. insti. & not.
Bald. vbi dicit, quòd verbum potest, quadrupliciter accipitur,
in l. 2. in 3. colu. in 11. oppo. C. quib. res iud. non nocet, & de ver
bo non potest, cuius si naturæ, & an, & quando impossibilitatẽ
importet, habes glo. in c. 1. in verbo non potest. de reg. iur. in 6.
ponit Bald. in l. 1. in 1. col. C. qui admit. & in d. l. Gallus, in princ.
7 & aliquid Bart. in l. sæpè. ff. de offi. præsi. † Et quomodo intelli-
gatur statutum disponens, ꝙ pro tali delicto quis puniatur in
centum libris, quas si soluere non poterit, amputetur sibi ma-
nus, quomodo intelligatur verbum non poterit, ponit Bart. in
l. suus quoque. §. fin. ff. de hæred. inst. dicens relinqui arbitrio
iudicis, licèt cogitandum relinquat in l. 1. in fin. ff. de pe. leg. sed
plenè tangit in l. item liberatum. §. 1. ff. quib. mod. pig. vel hyp.
sol. & melius quàm alibi in l. non solum. §. morte. in pen. col. &
ibi ponderat Imo. ff. de ope. no. nun. tangit Bald. hic, & in l. 1. in
9. q. C. de insti. & subst. sub condi. fa. & in l. acceptam. in vlt. col.
C. de vsur. vide etiam in materia rescriptorum, text. in c. scisci-
tatum. de rescr. ¶ Circa ſm addit Bart. ꝙ imò etiam in casu hu
ius l. poterit pecunia repeti, si sponsalib. renuncietur, per istum
text. in ver. in eodẽ habitu, & per alia tria iura, de quib. hic per
eum. Adde text. in l. dotis fructus. §. fin. & in l. si ego, in princ. in
vers. misso nuntio. ff. de iure do. Bart. in cons. suo, ꝙ incip. Lator
8 præses schedulæ. ¶ † Circa tertium, ꝙ in dispositione legum in
telligitur clausula, rebus sic se habentib. prout nunc se habent,
c adde, ꝙ ista clausula etiã intelligitur in vlt. voluntate. [c] l. Pau-
lo Callimacho. §. 1. ff. de leg. 3. & l. Meuia. §. fin. de an. leg. & in l.
in confirmando. ff. de confir. tut. l. ex facto, in prin. ff. de vulg. &
pup. Bart. in l. quoties. §. si duo. in vlt. col. ff. de hæred. inst. Eodẽ
d modo dic in contractibus. [d] l. quæro. §. inter locatorem. ff. lo-
cati. l. si fuerit. in prin. ff. pro soc. & l. cum quis. in prin. ff. de sol.
9 Idem in priuilegijs. c. suggestum. de decimis. † Idem in iura-
mento. l. fin. ff. qui satisd. cog. c. breui. de iureiu. glo. in c. quem-
admodũ. eo. tit. & istud procedit ẽt in statutis iuratis, & in qui-
bus dictum est, ꝙ sint præcisa, ita not. Bald. in l. clari iuris. C. de
10 fideic. † Adde etiam prædictis c. cum inter P. de renun. vbi re-
nuntiatio etiam iurata non trahitur ad ius superueniens de fu
turo, & per illum text. dicunt ibi Butr. & Imol. ꝙ scholaris li-
centiatus iurans non assumere gradum extra illud studium,
non obstante illo iuro, si alibi subiret examen, posset ibi docto
rari, pp illud examen. Et ita puto limitari debere, ꝙ not. Bald.
in l. qui indignus. ff. de senatorib. Adde Bald. in c. cum M. Ferr.
in 7.

ADDITIONES.

a ¶ Verba sint propriè. Adde glo. in verbo non continebuntur. in l. liberorum. in §. non tantum, & ibi Bart. ff. de leg. 3. Bart. in l. Labeo. ff. de sup. leg. Bart. in l. 1. ff de suis, & leg. Math. not. 96.

b ¶ Verbum potest. Adde de natura istius verbi. l. fructus. ff. sol. matr. Doct. in l. quoties. in §. fin. ff. de hæred. instit.

c ¶ In vlti. voluntate. Limita quando verba contractus sonarent in futurum. Alex. lib. 3. cons. 29. col. 2. PVRP. V.

d ¶ In contractibus. Adde l. continuus. §. cum quis. ff. de verb. obligat. PVRPV.

in 7.col.de conſt.vbi not.ex illo text.in verſ.fuerit, vel eſſe de-
11 buerit. † ꝙ Canonici qui fecerunt conſtitutionẽ iuratã,de nõ
recipiendo aliquem vltra numerum taxatum, & conſtitutio
fuit confirmata per Papam adiecta clauſula annullationis,ta-
men excreſcentibus reditibus eccleſiæ poſſunt alium recipe-
re.ſ. numerum iuratum, nec per hoc ſunt periuri, cùm iura-
12 mentum intelligatur rebus ſic ſe habentib.& c.vt hoc tex.† Et
per hoc infert, ꝙ filia, quæ recepit centum pro ſua legitima,
a poteſt petere augmentum ſuperexcreſcentium facultatum [a]
patris,ꝙ eſt not.dignum ſecundum eum. Sed tu conſidera, ꝙ
text.in d.c.cum M.Ferr. procedit ob fauorem publicum diui-
ni cultus,qui augetur, qñ plures ſunt,qui deſeruiunt altari.c.1.
de conceſ.præb.vnde ex illo text.non bene argueretur ad fauo
rem priuati.Circa verò illationem Bald.conſidera,ꝙ ſi filia ni-
hil renuntiauit,tunc ſunt opi.quando pater voluntariè aſſigna
uit legitimam filio,vel filiæ in vita, an attendatur tempus aſſi-
gnatæ legitimæ, adeo ꝙ ſi poſtea facultates augeantur, an ſit
augenda legitima.Et quidem fuit deciſio Iac. Butr.in l. pactũ.
C.de collat.ꝙ tunc attendatur tempus aſſignatæ legitimæ,nec
vlterius curandum ſit,ſi facultates paternæ creſcant, ſicut nec
ſi diminuerentur.& illam doct. pro eleganti refert, & ſequitur
Bald.in l.2.C.de reuo.his, quæ in frau.cred. & in l.fin. in 3.col.
C.de vſu.rei iud.& in Auth.res, quæ.verſ quæro ſtatuto caue-
tur.C.communia de leg.Ang.in l.ſi proponas.§. cum hæredi-
tatem.ff.de inoffic. teſt. & l. ſtipulatio hoc modo concepta.ff.
de verbor.oblig.Et tenendo hanc opi.in his terminis procede-
* ret dicta deciſio Bald.Sed *communior opi. eſt*,quòd in omni legi
tima ſemper attendatur tempus mortis paternæ.l. cum quæ-
ritur,in verſ.mortis tempore.C. de inoffic.teſt. & quando legi-
tima eſt aſſignata in vita, & filius renunciauit, text. eſt in l. ſi
quando.§.1.C.de inoffi.teſt. & ibi Pau.de Caſt. ad hoc not. &
ita per illum text tenet ipſemet Bald.reprobata opi.Iac.But.in
l.pactum,in 5.opp.C.de colla. & in l.quãuis. C.de fideic. Imo.
Lud.Ro. & cõmuniter Mod.in d. l. ſtipulatio hoc modo. vbi
reprehendunt argumentum Pau. de Caſt. in l. in ratione. la. 2.
& ibi omninò vide Alex. in vlt.col.ff.ad l.fal.licèt poſſet dici,
ꝙ text.in d l.ſi quando.§.1.loquatur, quando filius acceperat
minus legitima, prout ſonant verba text. ſed hic acceperat in-
tegram legitimam conſiderato illo tempore. Aut verò Bald,
loquitur,quando filia renunciauit, & cum iuramento, prout
videtur innere inferendo ex notabili illius text. quod ſ. retuli,
& tunc Bald. malè loqueretur, quia tunc propter iuramentũ
ſibi præiudicaret, per c.quamuis.de pac. in 6.nec iſto caſu ha-
beret locum. d. l. ſi quando. §.1. quando filia cum iuramento
renunciaſſet,ſecundum Bald.ibi,& Pau.de Caſt.& do Alex.in
d. l. in ratione. la. 2. Succeſſiuè per regulam prædictam infert
Bart.hic ad renuntiationem generalem, quæ fit de omni iure,
quod quis habet,vel habere ſperat,vt intelligatur ex cauſa tan
tum de præſenti, per hunc text. cum gloſ. qui parum faciunt.
13 Facit, qđ not.Bart. in l.de his.ff. de arb vbi decidit,† qđ ſi fiat
compromiſſum generale de omnib.litbus, quæ ſunt, vel eſſe
poſſunt inter partes, intelligitur quæ eſſe poſſunt ex cauſa de
præſenti, per hanc l. imò potius probat contrarium attenta
doctrina eiuſdemmet Bart. cùm verbum poteſt, hic non ha-
beat reſpectum ad actum certæ perſonæ. melius ergo facit,
quia renunciatio generalis non extenditur ad incogitata.l. qui
cum tutorib. vbi Bart. not.ff.de tranſ. & plenius Bart. in l. qui
Romæ.§.duo fratres.in 6 q.cũ concor.ibi aſſignatis.ff.de verb.
oblig.& in l.ſi vxor.§.diuus, per illum text.ff.de adul.Facit; ꝙ
vult Bart.in Auth.hoc amplius,in fin.vbi dixi.C.de fideicom.
* Et cum iſta doctrina tranſeunt *communiter omnes hic*, & vbique,
quamuis Ful.dicat, quòd deſtruitur per text.in l.ſtipulatio iſta
habere licere.in §.quæſitum.ff.de verb.oblig.tamen ex illo tex.
met colligitur reſponſum.¶In ſecunda parte glo.dic,vt dixi in
l.ſi pecuniam, in prin. ſ. eod. vbi retuli ſolutionem hic tradi-
tam per Bart.

ADDITIO.

a ¶Facultatum. Ad hoc vide, quæ ego ſcripſi ad Iaſ. in l. ſi quando. de iud. l.fin.C.de pact.3. art. * Et Adde Rip.in cap.cum.M.Ferrar. colum.9.extra de conſt. vbi q.examinat Bar.in l.vt iuriſiurandi.§.ſi liberi.ff. de oper. lib.Aym. conſ.11.Didac.in c.officij.nu.8.de teſta.Alex.conſ. 180.& ſeq.lib.5. vbi apoſtil.Idem Aym.conſ.114.nu.16. vbi tenet legitimam non augeri auctis facultatibus patris. Alex.conſ.29 lib.3.conſ.69.lib.1.vbi Doct.in apoſtil.latè diſputant,vt etiam facit Emanuel Suarez.lib.recep.ſen.verſ.legitima portio. vbi ſequitur opi.affirmatiuam,quam tamen declarat non ita ſimpliciter procedere.D.c,vt per eum. MASVER.

SVMMARIVM.

1 *Per liberam perſonam dotantem, acquiritur mulieri condictio ob cauſam.*
2 *Quando fauore matrimonij præſumatur donatio.*
3 *An in pacto, vel ſtatuto poſſit deduci id, quòd omnino venit ex diſpoſitione iuris communis, & nu.4.*

LEX IX.

SIdonaturus. Datum per extraneũ ob futurum matrimo-
nium animo donandi repetitur per mulierem, ni-
ſi aliud actum ſit.h. d. Et cogita, quæ potuerit eſſe
ratio dubitandi, præcipuè in ſecunda parte,attento, ꝙ etiam
ſine pacto expreſſo extraneus haberet condictionem ob cau-
1 ſam,vt ſtatim dicam. ¶ † Not. 1.ex hoc text. ſecundum Bart.
ꝙ per liberam perſonam dotantem, animo donandi acquiri-
tur mulieri condictio ob cauſam. Tu dic iſtud non eſſe pro-
pter dotem,nec fauore dotis,prout vult Bald. ſed quia text. di-
cit numerauit, & per actum naturalem numerationis factum
nomine alterius in omni materia, & in omni contractu alteri
per alterum quæritur actio. l.1.C. de acqir.poſſ.l.1.C. per quas
perſonas nob.acq. l.traditio. §.fin.ff. de acq.rer.domi. ſecus per
actum ciuilẽ,puta ſtipulationis.l.ea quæ ciuiliter.ff. de acq.rer.
do.quia tunc in actu ciuili conſideratur diſpoſitio iuris ciui.ꝙ
per liberam perſonam iuri noſtro non ſubiectam alteri quæri
non poſſit,prout latius dixi in l.certi condictio.§. quoniam.&
2 §.ſi nummos.ſ.ſi cert.pet.¶ † Not. ſecundò ex ſcđa parte text.
& ſubtiliter pondera hic videri text.ↄ̃ regulam,q̃ tradit Bart.in
l.ſi extraneus.ſ.eo.& in l.ſi cum dotem.in prin.ff.ſol.matr.& in
l.dñs teſtõ.ff.de condi. inde. vbi dr̃, ꝙ qñ extraneus promittit,
vel dedit dotem, ꝙ aut nuptiæ ſunt ſequutæ, & tunc in dubio
præſumitur donatum mulieri, & hoc fauore matrimonij, li-
cèt aliàs ſoleat dici,ꝙ nunq̃ præſumitur donatio, niſi expreſsè
ſit actum.l.cum de indebito.ff. de prob. imò potius præſumi-
tur fatuitas,ſm Bal.in l.generaliter. C de non num.pec. Iſte tñ
primus caſus fallit, niſi extraneus expreſsè paciſcatur dotem
ſibi reddi vel niſi pater expreſsè ſtipuletur.l auia. C.de iure do.
Aut nuptiæ non ſunt ſequutæ (prout etiam hic) & nunq̃ cen-
ſetur donare,quia ceſſat fauor matrimonij, & ſibi ſemper re-
petitio competit.l ſi ego,in princ.ff.de iu do.niſi mulier oſten-
dat ſibi donatum apertiſſimis probationibus.l. ſi extraneus, in
verſ.niſi fortè.ſ.eod. nam ſi iſta regula eſſet vera,pactũ,de quo
hic in tex.eſſet ſuperfluum, ꝙ non eſt dicendum.Pau.de Caſt.
& Alex.fatentur pactum iſtud fuiſſe ſuperfluum, ſed dic,vt j.
ſtatim dicam. Tu ergo tertiò retenta prædicta regula Bar.quæ
* *communiter tenetur*, & q̃ limitaui in l.qui ſe debere.ſ.eod.not.ex
3 hoc tex.† ꝙ in pacto põt deduci illud,ꝙ omnino veniebat ex
diſpoſitione leg.s,& pactum non eſt ſuperfluum, vt ſtatim di-
a cam, ꝙ confirmo: nam bonum eſt argũ [a] de pacto ad ſtatu-
tum,gl.in l.non impoſſibile. ff.de pac.& in l.nec ex prætorio.ff.
de reg.iur.& glo.& Bart.in rub.C.de decr.decu.lib. 10. eſt text.
in l.fin. & ibi Bald. not.C.de fideiuſ.Et in ſtatuto põt deduci il-
lud,ꝙ erat iam de iure cõi,& ſtatutum continens idem, ꝙ ius
cõe,tñ cenſetur ſtatutum, vt not.Bart.in l.1. in prin. per illum
text.ff.ad l.fal.cum concor.ibi ſignatis.Cano. in c.1.de reſcr.&
tale ſtatutũ non eſt ſuperfluum,ex quo ex eo oritur ius agen-
di.ſ.condictio ex ſtatuto,ſm Bar.in d.l.1.in prin. & in l.4.§ ſi rẽ.
ff.de leg.3.& in l.non ſolum.ff.de rei vend.ſic ẽt eſt in caſu iſto,
quia vltra condictionem ob cauſam iſtud pactũ facit, ꝙ com
petit actio præſcr.verb.l.reb. C.de rer. permu.l.ſi dñs.ff.de præ-
ſcri.verb.l.3.in prin cum gl.1. vbi vide Bar.j.de cond. indeb.&
glo.in l.1.ff.de don. Adde & alium effectum, quia pactũ con-
tinens illud,ꝙ ius cõe,non eſt ſuperfluum: nam ſi eſt nudum,
quia dr̃ legitima conuentio,producit actionẽ, ſm Bart.in l.le-
gitima,per illum text.ff.de pac.& in l.non impoſſibile ff.eo.per
illã l.q̃ dicit propriè ad hoc factam, facit text.not.in l.inter ſo-
cerũ.§.conuenit.ff.de pac.do.iuncta l.ſi quid pro vxore.in prin.
ff.de do. inter vi. & vxo.quem reputat ſing Bald.in c.ſi cautio.
4 in vlt.col.de fid.inſtr.¶† Quartò not.ex eodem tex.iunctis præ-
dictis, ꝙ qñ in ↄ̃ctu exprimitur illud, ꝙ tacitè ineſt ex legis di-
ſpoſitione,nihil operatur,niſi illud, ꝙ proximè dixi. facit.l.3.in
prin.cum ſim.ff.de leg.1.& ſic limita; ꝙ dicit Bald. in rub.C.de
contrah.emp.in 9.q.& ante eum glo.in c.ſolitæ.in verſ.tanq̃.de
maio.& obe.¶Gloſ.clara eſt,diuide in quatuor par. Primò in-
fert ex text.In ſecunda, quæ eſt ibi,& eſt ratio, aſſignat ratio-
nem.In tertia opp.ↄ̃ text.ibi, ſed argu.ↄ̃,in quo dic, vt ibi dixi.
In quarta concor.ad text.¶In ea.gl.ibi, alius repetit. Iſtud not.
eſt veriſſimũ in ſe,ſed non benè colligitur ex text.quia ex quo
iſte donaturus ſoluit iuſſu mulieris,eſt perinde ac ſi mulier ſo-
luiſſet, notabile tñ in ſe eſt verum per d.l.non eſt nouum. ¶In
ea glo.ibi, ꝙ pp ſuam obligationẽ ibi ſoluerat, tu dic melius.
Primò conſiderandum eſſe,an iſte extraneus, qui dedit pecu-
niam

ADDITIO.

a ¶Bonum eſt argumentum. Adde Bart.in l.omnes populi.in 3.q.princ. ff.de iuſti.& iur.Bart.in l.alia. in §.eleganter.ff.ſol.matr. Flo.in l.ſi ædes. in princ.de ſeru.vrb.præd.

niam ex cauſa dotis,voluerit donare, & tũc mulier ſemper re-
petit: ſed eo caſu quo extraneus nõ vellet donare mulieri,puta
quia eſſet verè debitor mulieris,tunc benè diſtinguitur,vt in gl.

SVMMARIVM.

1 *Quando datum ob cauſam dotis repetatur.*
2 *Maritus non tenetur habere vxorem indotatam.*
3 *Maritus non tenetur alere indotatam,ibi,& nu.4.*
5 *Pater an teneatur dotare filiam nuptam.*
6 *An maritus repetat alimenta ab vxore indotata , & an teneatur alere priuignos.*
7 *An mulier poſſit renunciare alimentis.*
8 *Exceptio,dolo petis,quando habeat locum , nu.9.& 12.*
10 *Maritus agens ſoluto matrimonio, agere dicitur nomine mulieris , & ad eius vtilitatem.*
11 *Dos cenſetur titulus oneroſus , & nu.13.*
14 *An pactum vel ſtatutum habeat locum in dote promiſſa.*
15 *Et quid ſi eſt poſita in arbitrium,& ille moriatur.*
16 *Et quid ſi moriatur vxor ante euentum diei.*
17 *Quando mulier dicatur in mora.*
18 *An ſtatutum de dote lucranda habeat locum , quando matrimonium eſt contractum per verba de præſenti , ſed mulier eſt mortua antequã ducatur ad domum mariti.*
19 *Et quid ſi matrimonium non durauit niſi momento.*

§.Si quis indebitam. Diuide,& ſumma
vt per Barto. licèt
Pau.de Caſt.dicat,ꝙ iſte §. ſit malè poſitus hic, vbi non poteſt
tractari de condi.ob cau.ex quo cauſa eſt ſequuta,& ſic tracta-
tur de condi. indc. & ꝙ melius eſſet ſituatus in tit. de cond.ind.
Tu dic,ꝙ Iuriſcon.poſuit, vt perficeret materiam traditam in
trib.legibus præcedentib. quæ loquuntur matrimonio non ſe-
a quuto.¶†In tex.ibi per errorem,no.ꝙ ſi aliquis per errorẽ pro-
miſerit dotem pro muliere,& ſoluerit,quamuis aduerſus ma-
ritum nullum haberet regreſſum , nec antequam ſoluat , nec
poſtquam ſoluit,quia maritus tractat de damno , quia in dote
habet tit.oneroſum,vt infra dicam, tñ aduerſus mulierem,quę
habet tit.lucratiuum, vt infra dicam , pro qua promiſit , habet
exceptionem doli. Si verò ſoluiſſet, poſſet repetere per condi-
ctionem indebiti.Et intellige tex.qñ error proceſſit ex eo,ꝙ ali-
quis credebat ſe obligatum ex contractu,cùm non eſſet : ſecus
ſi error proceſſiſſet à pietate aliqua,puta quis erat frater,crede-
bat ſe obligatum ad dotandum ſororem, cùm non eſſet.l.cum
in plures.§.2.cum gl.ff.de admi.tut.certè ſi iſte motus tali erro-
re ſolueri t,non poſſet ab ipſa muliere repetere , quia talis error
procedens à pietate,impedit repet.tex.eſt not.in l.cum is.§.ſi in
2 ea.ĩ.tit.2.† No.ex tex.ibi indotatam vxorem habere. ſ'm Bal.ꝙ
maritus non tenetur habere vxorem indotatam, & qñ dos eſt
a promiſſa non tenetur maritus [a] eam ducere domum antequã
integra dos ſoluatur,& ſi traduxerit antequam ſoluatur,poteſt
eijcere,vel remittere ad ſuos,ꝙ tñ raro faciunt, niſi miſeri, ſ'm
3 Bal.† Adde , ꝙ quando dos eſt promiſſa, maritus poteſt vxorẽ
expellere de domo,& non tenetur eam alere,quia eſſet iniquũ.
ſic inquit gl.in §.fi.in ver.onera.in Auth.de non eligen.ſecundo
nub.& eſt tex.in l.fi.& ibi Bal.not.C.ad vell.not.Cy.Bal.& Sal.in
l.qđ in vxorem.C.de neg.geſt. Bald.in l.de diuiſione.in princ.ff.
ſol.mat. Bal.& Mod. in l.ſi cum dotem.§.ſinautẽ in ſæuiſſimo.
ff.eo.Lud.Ro.in conſi.417.incip. In caſu propoſitæ conſulta-
tionis circa celeberrimorum Do.conſilia.in 1. dubio. Iſta con-
cluſio clarè procedit, qñ dos fuit conſtituta , & promiſſa : pul-
chrum dubium eſt , quid ſi nulla promiſſa eſt dos , & maritus
traduxit vxorem ad domum , nunquid poterit eam expellere,
& denegare alimenta ? d.Alex.hic , & in d.§.ſinautem in ſæuiſ-
ſimo,tenet, ꝙ non,per text.in §.qñ autem.in Auth.quib.mod.
na.effi.leg.& per l.ꝙ ſi nulla.ff.de reli.& ſum.fu.cum alijs aucto
4 ritatib.per eum alleg. † Adde, ꝙ idem expreſsè tenet Lud.Ro.
in conſi.præalleg.vbi plus ſubdit, ꝙ qñ nulla dos fuit promiſſa,
tenetur maritus eam alere,& eius liberos , per tex.in l.pen.in fi.
ff.vt in poſ.lega.Ego autem puto ,ꝙ iſta deciſio non ſit vera,qa
tex.in d.§.qñ autem.loquitur , quando mulier eſt adeo inops,
ꝙ nihil poteſt in dotem dare, vt patet in ver.quid enim, & pa-
tet in d.l.ꝙ ſi nulla. Vnde teneo , ꝙ ſi vxor eſſet diues,quamuis
nulla dos fuiſſet conſtituta, maritus poſſet eã expellere , prout
expreſsè tenet Bald.in l.fi.in 2.col. in ver. pone vir accepit. C.de
ſen.quæ ſine cer.quanti. & in pulchra q. Bal. quando quis iura-
uit aliquam ducere in vxorem nulla dote promiſſa,vel conſti-
tuta,in c.iurauit.de prob.& patet ex limitatione, quam nunc di
5 cam.† Item moueor : nam *vera & communis ſententia eſt*, ꝙ licèt
* filia ſit iam maritata, & iam collocata in matrimonio , tamen
pater tenetur eam dotare,quia pater tenetur ad duo,ſcilicet,ad
illam maritandam,& ad conſtituendam ſibi dotem,ergo, &c.

gl.eſt ord.in l.obligamur.§.lege.ff.de act.& oblig.& licèt Bal.ibi
reprehendat eam , & in Auth. res quæ. C.cõ. de leg.tamen illa
glo.eſt communiter approba per Bal.& Imo. Rom.& Alex.in
l.1.in 15.col.ff.ſol.mat.fortius gl.in c.hoc ſanctum.32.q.2. & gl.
in c.de raptoribus.36.q.1.voluit , ꝙ etiam ſi filia ſine conſenſu
b patris [b] ſit maritata,tamen debet per patrem dotari.Limita er-
go , qđ dixi de dote promiſſa , quando mulier eſſet ſoluendo,
aliàs cùm non teneatur vltra vires.l. ex diuerſo.in princip. & ibi
Bar.ff.ſolut.mat.per l.pen.§.fin.ff.de iur.dot.certè non poſſet ex-
pelli , ſecundum Raph. Cu. in l.ſi cum dotem.§. ſi maritus.ff.
6 ſol.matrim.quem ſequitur do.Alex.hic. † Quid ſi dos fuit pro-
miſſa , & non ſoluta , quo caſu poterat maritus expellere vxo-
rem,& denegare alimenta,nunquid ſi ei præſtiterit alimenta,&
nihil eſt proteſtatus,poterit ea petere? Imo.in l.inſulam.§.vſu-
ras.in vlti.col.ff.ſol.mat.tenuit,ꝙ ſic,loquitur tamen ſub dubio
fortè.contrarium tenet idem Imo. loquens in hæredib. mariti
in l.diuortio.in prin.in 4.col.eo.tit. & fortè iſta ſecunda eſt me-
lior , quaſi videaẽ alere intuitu pietatis.iuxta l. Neſennius.ff.de
neg.geſt.habeo tamẽ caſum pro dubitabili. Ad duo etiam ad-
uerte.primò,ꝙ maritus,qui recipit dotem promiſſam,licèt te-
neatur alere vxorem , non tamen tenetur alere filios, aut filias
ex alio marito , & ſic priuignos , imò non tenetur eos recipere
in domum,ita Bald.in l.ſi patrono.in 3.not.per illum tex. C.de
neg.geſt. certè benè probat ille tex.iuncta glo.dum loquitur de
7 proteſtatione. † Aduerte , quia ſolet dubitari, an mulier poſſit
renuntiare alimentis dotis , & prima fronte videtur debere di-
ſtingui inter alimenta de præterito,vel de futuro, vt in l.de ali-
mentis. C.de tranſa.tamen habes gl.ſing.ꝙ non poteſt,quia cen
ſentur appendices matrimonij.in c.literas.de reſt.ſpo.quam di-
8 cit ſing.Bal.in d.c.iurauit.in 2.col.¶†Not. ex verſi.fi.ꝙ exceptio
dolo petis,habet locum non ſolùm, quando quis eſt reſtitutu-
rus immediatè illi,à quo petit , ſed etiã ſi alij , & ille alius habet
ſibi reſtituere,vt hic in marito , & ad hoc iſte text.eſt ſing.& ſe-
cundum Ange.ſecus eſſet, quando haberet reſtituere alij peni-
9 tus extraneo,vt dixit tex.in l.ſi ſocer.§.Lucius.ff.ſol.mat.¶†No.
quarto ex eo ver.ſecundum Bart.& alios hic, ꝙ quamuis exce-
ptio,dolo petis, non habeat locum , qñ quis eſt reſtituturus ex
interuallo.l.fi.in ver.idem,& ibi Bar.ff.vt leg.no.ca. debet intel-
ligi, qñ tempus ineſt ipſi obligationi : ſecus quando dilatio con
cederetur tempore executionis miſerationis gratia , iuxta l. ſi
cum militi.§.1.ff.de compen. tunc obſtat ſibi exceptio doli , vt
hic in tex.& plenius Bar.in l.ita ſtipulatus.magna.in prima quę
ſtione.vbi limitat ad fi.ff.de verb.oblig.aliter limitat in d.§. Lu-
cius.& vtranque refert d.Alex.hic,quicquid dicat Fulg.hic. Eſt
verum,ꝙ d.Alex.dicit, ꝙ iſte text.non probat neceſſariò nota-
bile Bar.& Doct.quia tex.dicit, ꝙ maritus petebat illud , quod
mulier receptura eſſet,& ſic apparet,ꝙ non habebat eam dila-
tionem.Niſi reſpondeas,qđ cùm verbum receptura , poſſit in-
telligi incontinenti, & etiam ex interuallo , puta intra annum,
10 certè debebit intelligi intra annũ,prout ſtatuitur à iure. ¶†No.
etiam ex eodem verſi. qđ ſoluto matrimonio ſi maritus agat,
agit ad vtilitatem mulieris,& ideo tunc cõtra maritum poteſt
debitor putatiuus opponere exceptionem doli,quia non petit
ſuo nomine,cũ habeat reſtituere mulieri , ſed in principio hu-
ius §.petit ſuo nomine.Hinc eſt,qđ ſi ſol.mat. vir deberet lucra
ri dotem,vel eius partẽ ex forma ſtatuti , qđ ſi maritus ageret,
poſſet opponi exceptio doli reſpectu eius , qđ eſt reſtituturus,
non reſpectu eius , qđ apud eũ eſt remanſurum , cùm in eo di-
catur etiam habere titulum oneroſum, & iſtud eſt, quod dici-
tur hic in fi.iuncta gl.¶Glo.in ver.non poteſt, diuiditur in duas
partes principales. Primò declarat text.aſſignando rationem.
Secunda ibi,ſed contra eſt.gl.opponit,& dupliciter ſoluit,tene
11 primam ſolutionem,prout gl.facit. † Ex prima parte not.duas
conclu.prima eſt,qđ dos cenſetur titulus oneroſus, qđ amplia,
vt ĩ.per gl.fi.& limita procedere reſpectu mariti, reſpectu au-
tem mulieris benè dicitur titulus lucratiuus.l. fi.§. ſi à ſocero.vbi
Bar.ſic declarat.ff.quæ in fra.cred.& iſtud procedit etiam in do
te putatiua,iuxta gl.in l.Proculus.ff.de iure dot. quis autem di-
catur titulus quaſi lucratiuus , habes text. in l. apud Celſum.§.
auctoris.& ibi gl.& Bar.declarãt.ff.de excep.do. ſcilicet, quãdo
quis

ADDITIONES.

a ¶Non tenetur maritus. Adde Bald.in l.2. C.ad velle. Bald.in l. quod in vxo. C. de nego.geſt.Lud.Rom.in l.ſi verò.in §.de viro.ff.ſolut.mat. Abb.in c.per veſtras.de don.inter vir.& vxo.Abb.in cap.1.de adult. Abb. in c. ſalubriter.de vſur.Bal.in c.quemadmodum. de iureiur.

b ¶Filia ſine conſenſu patris. Adde Bal.in l.fi. C.de ſen.quæ ſine cert.quanti.Bal. Io.de Imo.Lud.Ro.& Raph Cu.in l.1.ff.ſolut.matr.Pau.de Caſt.in l.ſi ſocer.in prin.ff.ſolut.matrimonio. Abb.in c.1.de deſpon.impu.Abb.in cap.accedens. de procura. Abb.in c.1.de adult.Alex.de Imo.conſi.139.incip. Viſo themate. in 2. volum.

12 quis emit rem magni pretij pro paruo pretio.† Secundò ha-
bes no.diſtinctionem ex glo. ꝙ exceptio doli,quæ obſtabat ce-
denti,vel deleganti,etiam obſtat delegato , qñ fit tit.lucratiuo,
ſecus ſi ti.oneroſo,de quo vide Bar.in l.doli.ff.de don.& l.apud
Celſum.§.ſed cũ legitima.ff.de exce.do.gl.& Doct.in c.1.de iur.
pa.lib.6.¶In gl.in ver.duntaxat,iſta gl.eſt multum no.& ſignan
13 da : ex ea habes duas no.conclu.† Prima eſt,ꝙ maritus dicitur
habere titulum oneroſum , non ſolùm in dote, vt ſ.in gl.2.ſed
etiam in lucro dotis , cùm habeat propter onus matrimonij
præcedentis: ſequuntur Bal.& alij hic, & Bald.in l.cùm multæ.
C.de do.ante nup.& in Auth.præterea, in pen.col. C. vnde vir
& vx.& eſt tex.in l.1.§.ſi verò.cum glo.in ver.lucrum.& ibi ex-
preſſius ad hoc no.Ang.C.de impo.lucr.deſcri.lib.10. facit tex.
in l,pro onerib.C.de iur.do. licèt tex.in l. ſi ab hoſtib.§.fin. ff.ſol.
matri.videatur obſtare in verbo lucri.Sed Lud.dicit,ꝙ impro-
priè ponitur , vel dic dici lucrum habito reſpectu ad præſens:
Pro concluſione gl.adde facere,qđ vult gl.ſin.in l.ſi duo.quam
Imo.& Lud.& Mod.ad hoc not.ff.de acq.hære. & Alex.in l.iu-
ris ignorantia. C. qui admitti. ꝙ qñ lucrum trahit originem à
damno, ꝙ quãuis de præſenti ſit lucrum , tñ iudicamus prout
de damno,& ſic iuris ignorantia,quæ in damnis excuſaret,hoc
caſu etiam excaſat,dixi in d.l.iuris ignorantia.Tu aduerte vltra
ſcribentes,quia licèt omnes tranſeant cum gl.ꝙ illud,qđ lucra-
a tur maritus ex dote virtute ſtatuti dicat̃ habere tit. oneroſo : [a]
pondero in cõtrarium facere,qđ not.Ang.in §.ſcripto.in Auth.
de nup.per illum tex.vbi dicit Ang.ꝙ iſtud,qđ lucratur ex do-
te,dr̃ habere tit.lucratiuo,quia fructus habet ꝓpter onera ma-
trimonij. Confirmatur , quia ſi maritus haberet lucrum dotis
propter onera matrimonij , ſi maritus non ſuſtinuiſſet onera,
non deberet lucrari : puta,quia matrimonium fuiſſet momen
14 taneum,cogita.† Secundò diligenter no.ex gl.iuncto text. ꝙ ſi
ſit factum pactum de dote lucranda,ꝙ iſtud pactum habet lo
cum etiam ſi dos ſit promiſſa,ideo arguendo à pacto ad ſtatu-
tum,(qđ argm̃ procedit,vt dixi in prin.huius l.) ex iſta gl. infer-
tur,ꝙ ſtatutũ diſponens,ꝙ mortua vxore in matrimonio ma-
ritus lucretur dotem,habeat locum etiam ſi dos conſtante ma
b trimonio non fuit ſoluta,ſed tm̃ promiſſa. [b] Iſta cõcluſio clarè
procedit ſm Pau.de Caſt.& Alex.hic,qñ ſtatutum loqueretur
de dote ſimpliciter,tunc habet locum etiã in dote promiſſa,vt
hic in gl.facit.l.mulier.in prin.cum glo.1.ff.de condi. inſti. & l.ſi
marito.in prin.ff.ſol.mat.ſed tu limita hoc procedere,qñ ſtatu-
tum vteretur verbis, de quib.ſupra,ſecus autem ſi ſtatutum di-
ceret, ꝙ mortua vxore ſine liberis , maritus non teneatur reſti-
tuere dimidiam dotis , tunc non poſſet habere locum in dote
promiſſa,quia verbum reſtituere,non patitur,qđ verbum pre-
ſupponit dotem actualiter datam, ita limitat Sal.in d.l. ſi con-
ſtante.per gl.ibi in ver.firma.C.de don.ante nup. & Ang.in cõſ.
158.inci.quidam nomine P.& in alio conſi.2.ſtatim alleg. Pul-
chrum dubium eſt,quid ſi ſtatutum loqueretur vltra de dote
data:puta,quia diceret,ꝙ decedente vxore in matrimonio ma
ritus lucretur dotem datam, prout eſt in ciuitate Mediolani:
an tunc haberet locum in dote promiſſa? Bar.tenuit,ꝙ non,in
l.iubemus.2.§. ſanè C.de ſacro.eccleſ. Tu intellige deciſionem
Bar.procedere,quãdo mulier,vel qui debebat dotem ſoluere ,
non fuit in aliqua mora ſoluẽdi : puta quia maritus non petijt,
nec interpellauit.Ratio,quia imputãdum eſt marito ſi fuit ne-
gligens,vt dicit glo.in l. de diuiſione.in prin. & ibi Bar.no.ff.ſo.
ma.Sed ſi mulier fuit in mora ſoluendi dotem,tunc illud quã-
uis loquatur in dote data, tamen habebit locum etiam in dote
promiſſa,ne contingat mulierem,quę eſt in mora,ex ſuo deli-
cto commodum reportare,contra l.relegatorum. in fi.ff.de in-
ter.& rele.& ne melioris ſit conditionis mulier,quę fuit in mo-
ra,& ſic in delicto,cõtra.l. Seruius.ff.quod vi aut clam.& l.non
ſolum.ff.de noxa.ita limitat Pau. de Caſt. & Alex.hic, & idem
Pau. in d.§.ſanè,& in l.ſi peculiũ,in princ.ff.de pec.& Bal. in l.fi.
in 1.co.C de do.promiſ.latè. Ange. in conſil. 180.inci.pręmitto
ad euidentiam.& in l.ſi prędiorum.C.ad leg.falc. Pau.de Caſt.
& Raph.Cu.in l.ſi marito.§.1.ff.ſol.mat. Pau.de Caſtr. & dom.
Alex.in l.ſed hoc ita.§.1.ff.de re iudic.idem Pau. in conſi.121.&
do.Alex.in conſi.60. lib.4.incip. ſtantib.his , quæ ſupra narrata
ſunt,ad fi.& eſt de mente Bar.in conſi.ſuo,qđ incip.ſtatuto cõ-
munis Sarzani,& in alio conſi.inci. ſtatuto Eugubij cauetur,ꝙ
15 ſi mulier.† Adde,qđ decidit Bal.in l.3.per illum text. C.de do-
tis promiſ.vbi decidit,ꝙ ſi mulier promiſit dotem ſtatuendam
arbitrio mariti,quo caſu valet,vt ibi,ſed recurritur ad arbitriũ
boni viri,ſi præmoriatur vxor,& poſtea moriatur vir antequã
declaret , non habebit locum ſtatutum de dote lucranda, niſi
16 maritus fuerit iuſto impedimento impeditus. † Item adde,qđ
conſuluit Ange.in præalleg.conſi.158. ꝙ prædictum ſtatutum
de dote lucranda non habebit locum,qñ ſocer feciſſet pactum
cum genero, quòd nõ teneretur ſibi dare dotem, niſi vſque ad
quinq; annos,ꝙ ſi interim moriatur vxor,ex quo nulla eſt mo-
ra in dote tradenda , non vendicaret ſibi locum ſtatutum , de
17 quo ſupra,qđ no.quia caſus quotidianus eſt. ¶†Not.tamen,ꝙ
mulier non dicitur in mora per hoc,ꝙ vir ſuſtineat onera ma-
trimonij,niſi interpellet, ſecundum Pau. de Caſt.in d.§.ſanè.li-
cèt quantum ad ſolidas vſuras matrimonij dicatur eſſe in mo
ra debens ſoluere dotem , ſecundum Barto.in d.l.de diuiſione.
18 †Succeſſiuè quærit Pau.de Caſt.hic ſatis impertinẽter, vtrum
dictum ſtatutum de dote lucranda habeat locum,quãdo ma-
trimonium eſt contractum per verba de præſenti , ſed mulier
eſt mortua antequam traduceretur ad domum mariti. Bar.te-
nuit,ꝙ ſic,in l.nihil.per gl.ibi.ff.rer.amot. Tu adde glo.in §.nu-
ptias.in Auth. de nupt. Pau.de Caſt. refert , quòd contrariam
partem plenè diſputando tenuit Sal.prout ſemel vidit,cùm ha
beret de facto, ſed ꝙ rationes Sal.erant magis apparentes, quã
concludentes : potentiſſima ratio eius eſt , quia lucrum dotis
defertur à ſtatuto propter onera matrimonij. l. pro onerib. C.
de iur.dot.& ſic debet haberi pro expreſſa , cùm nulla alia poſ-
ſit aſſignari, iuxta no. per gl.& ibi expreſſius.Bald.in l.quamuis.
C.de fideic.& per Bal. in l.maximum vitium.in 4.col. C.de lib.
præte. Ergo ſi non eſt traducta ad domum, & conſequenter ſi
maritus non ſuſtinuit onera matrimonij,non debet lucrari do-
tem,cùm ceſſante ratione ſtatuti debeat ceſſare effectus ipſius.
l.adigere.§.quamuis.ff.de iure pa.Et inter alia contra Bar.addu-
cit Sal. nam ponderanda ſunt verba ſtatuti dicentis , ꝙ vxore
decedente in matrimonio ſine liberis : nam in illis verbis , ſine
liberis , ſtatutum vult , ꝙ ſaltem aptitudine potuerit habere li-
beros,quia priuatio præſupponit habitum, ſed antequam tra-
ducat,& carnaliter cognoſcat,non poteſt ſuſcipere , & ad hoc
de illis verbis,ſine liberis, ego ſoleo alleg. gl.expreſſam in l.pre-
cib.in gl.mag.ad fi.C.de impu. & alijs ſubſtitu. Pau.de Caſt.di-
cit,ꝙ iſta ratio non concludit , quia potuit eſſe, ꝙ non duxerit
eam domum,& tamen ſuſtinuit onera matrimonij,puta quia
magnas impenſas fecerit in veſtib.& iocalib.vxoris.arg.l.2.§.pe.
& ibi Bar.ff.de dona.Sicut è??contra potuit eſſe,ꝙ traduxerit do
mum, & nulla onera matrimonij ſuſtinuerit , puta , quia vxor
c mortua ſit [c] intra dies duos, vel tres, nihil alleg.debuit pro hoc
19 allegare † illud,qđ decidit ſing.Bal.in l.non tantum. per illum
tex.C.de leg.vbi determinat,qđ ſtatutum de dote lucranda ha-
beat locum etiam ſi matrimonium non durauit niſi momẽto,
& ſequitur ibi Ang.in lect.Floren.& tamẽ in matrimonio mo-
mentaneo non cadunt onera. Ergo apparet,ꝙ rõ lucrandæ do
tis ex forma ſtatuti non eſt ꝓpter onera,ſed eſt, vt mulieres fa-
cilius reperiant maritos,& ſic tene primam opi.Bar.quam etiã
tenet Pau.de Caſt.in l.ſi marito.§.1.ff.ſol.mat.& in conſi.121.de
qua quæſtione ẽt vide Bal.in l.Deo nobis. C.de epiſ.& cler.Cy.
Bal.& Ful.in l.non ſine.C.de bon.q̃ libe. Bal.& Ang.in l.ſolet.ff.
de infam.plenè Sal.in l.cum te. C. de don.ante nup. & plenius.
Ang.de Are.in §.fuerat.Inſti.de actio. Raph.in l.ſi cum dotem.
§.tranſgrediamur.ff.ſol.mat. Pau. de Caſt.in l. ſed hoc ita.§.fin.
de re iudic.dom. Anto. de Butr.in cap.1. de ſpon. & latius Pa-
nor.in cap.tertio loco.de præſum.extra glo. Bar. hic ponit lon-
gam diſtinctionem, quam vide per te.

ADDITIONES.

a *Oneroſo.Adde,quæ ſcribit Cagnol. in regula.l.in eo quod.ff.de reg.iur.vbi
quid de lucro dotis , qđ facit maritus ex forma ſtatuti ob mortem vxoris, &
poſt plura concludit eſſe aduentitium,ex Dec.in l.1.col.vlt.C.de ſec.nup.cõſ.
260.plura notat Rol.de dote.q.4.nu.9.& 18. MASVER.
b *Promiſſa.Adde pro quæſt. prolixæ reſolutione Math.ſin.73.Rolan. de dote
q.5.vbi nu.4.ſuſtinet ſtatutum de lucro dotis locum habere in dote promiſſa
ſecundum communem.nu.11.Quid in ſtatuto de dote data, & vide eundem
q.6.& ſeq.vbi omnia plenè examinat, & D.Oſaſ.deciſ.21. MASVER.
c ¶Mortua ſit.Adde Cardi.Zab.in c.ex tenore.de reſtit.Ancha.in c.quemadmo.
de iureiur.Math.in c.ſi vero.de ſent.excom. Abb.in c.1. de ſponſ.Abb.in c.ſi
inter.eod. tit. Abb.in c.ex publico.de conuer. coniug. Signo. de Hora.conſi.
96.Abb.conſi.1.in 1.volum.

SVMMARIVM.

1 *Remittere debitum,eſt dare.*
2 *Condictio ob cauſam ſuccedit loco actionis.*

LEX X.

Si mulier. Liberans per acceptilationem purum debitorem cauſa nõ ſe-
1 quuta,petit illud à quo eum liberauit.h.d.¶†No.ex
text.ibi, quia nihil intereſt , ſecundum Doct. quòd
remittere debitum,eſt dare,concordat.l.quin etiam.in fin.ff.de
cal.gl.in c.veniens.primo, & ibi Abb.limitat, de teſt.& glo.in c.
ordina-

ordinatione.1.q.1.& gl.in c.talia.3.q.3.not.Bar.in l.peculium.in
a prin.per illum text.ff.de pecul. Item remissio debiti[a] est donatio,gl.est ordin.in l.si inter.& ibi Bal.eam multum no. C.de sol. Istud notabile tex.intellige, quando debitum est liquidum, & purum,aliàs secus,ita gl.in l.actione.vbi Bar.& alij.C.de transa. idem Bar.in l.siue apud acta.in 1.& vlti.col.C.eo.& Docto.hic. facit,qđ notat gl.in l.si quis accepto.§.eo.Facit prædicta regula secundum Gul.Albe.& Moder.hic,nunquid in remissione de-
b biti[b] liquidi excedentis summam quingentorum aureorum, requiratur insinuatio,de quo est gl.in l. si quis obligatione.ff.de reg.iur.& in l.1.§.1.in gl.magna.ff.quib.mod.pig. vel hypo.sol. Bart.in l.Modestinus.ff.de don.cum alijs concord.hic alleg.per
a Alexan.¶† Vltimò not.ꝙ condictio ob causam succedit loco actionis primę,& datur ad id, qđ dabatur actio prima. ¶In gl. 1.dic, ꝙ solutio gl. est bona ad l.si quis accepto, sed non quantum ad l.licèt. quæ fortiter contradicit huic legi, cùm non sequutis nuptijs ibi acceptilatio sit nulla, quia deficit tacita conditio,cuius contrarium dicitur in hoc tex. Necessarium est di-
* cere ſm Bart. *& communiter Docto.* ꝙ erat actum in hac.l.ne illa tacita conditio intelligeretur,& ita sentit gl.in l.licèt.in ver.obligatione.in secunda solutione. Nec obstat si diceres, ꝙ tūc deberet competere condictio indebiti,& non condictio ob causam,cùm non habeatur respectus ad futurum, prout expresè dicit Bar.in l.si quis se debere.in princ.in vlt.col.§.eod. & malè, prout eam reprobant Fulg. & Alex.ibi in 7.col.& Fulg. hic, ita necessarium est diuinare, quamuis Sal. Pau.de Castr.& Ludo. Ro.hic aliter respondeant, ꝙ hic pecunia erat parata solutioni, vt patet in tex.ibi, cùm dotem dare vellet.iuncta.l. si sponsalib.§.1.ff.de iure dotiū, qđ est magis diuinare,sed fortius pręsentia pecuniæ non habet impedire, quin conditio tacitè insit.

ADDITIONES.

a ¶Debiti. Adde l.2.ff.de cal.& in l.3. in §. ex stipulatu. ff.de dona.inter virum, & vxorem.

b ¶In remissione debiti.Adde Sal.in l.creditori.C.de pac.Io.And.in addi.Spec. tit.de instru.edi.in §.porro. in vlt.addi.in ver. sed quid si debens.

SUMMARIUM.

1 *Executor vltimæ voluntatis tenetur reddere rationem administrationis.*
2 *Conualescente donatore nedum res, sed fructus repetuntur. & num.4.*
3 *Qui confert bona, non per hoc videtur adire, nec agnoscere bono.poss.*
4 *Administrator quilibet tenetur reddere rationem, & quid in fratre.*

LEX XI.

SI hæres. Secundum Pau.de Cast. iste casus est quotidianus. Datum nudo ministro causa nō sequuta repetitur.h.d.primò, & donatum causa mortis reconualescente donatore repetitur cùm suis accessionib. hoc secundò, & collatio ob
1 causam facta, causa non sequuta repetitur.h.d. cū duab.ll.seq. ¶† No.ex l.si hæres.secundum Bar. ꝙ executor vltimæ voluntatis tenetur reddere administrationis rationem, & si quid restat,tenetur restituere, & est casus quotidianus secūdum Pau. de Cast.& dubitat Bald. quomodo probabit.dic, ꝙ si expensæ sunt verisimiles,statur eius iuramento.gl.in l.fi. §. in cōputatio-
2 ne.vbi Bar.no.& ibi dixi. C.de iur.delib. traditur in l.si quis pro redemptione,& ibi Bal.ad hoc no.C.de don. ¶†Ex l.cum quis. no.ꝙ conualescente donatore nedum res,sed fructus cōdicuntur. Adde quo ad fructus, secus esse in donatione inter viuos, in casib.in quib.potest reuocari,de quib.in l.fi.C.de reuo.dona. cum glo.& in c.fi.de don.quia tunc fructus non reuocabuntur à donatario,gl.est fi.in l.generaliter.§.plenè.in ver.ex aliqua causa,in fi.ff.de fideic.lib.& hoc modo etiam intellige illud,qđ no.Ang.& Ale.hic, qđ titulus reuocabilis non præstat acquisitionem fructuum,non sufficit ergo aliquem habere tit.reuocabilem, per qđ apparet, ꝙ ista lex habet locū nedum in fructib. extantibus,sed etiam in consumptis,non enim est in bona fide, qui percipit ex titulo,quem sciebat reuocabilem,quia donatio causa mortis stat in suspenso,donec donator moritur, ideo nimirum,si non facit fructus suos,ex quo apparet, ꝙ secus est in donatione inter viuos,tñ ꝯsidera,quia qđ no.Ang. & Ale.non est verum ita generaliter,sed intellige, qñ titulus est reuocabilis ex facto hominis, vide etiam ad limitationem eius, qđ dictum est,ꝙ cōualescente donatore,causa mortis donatum repetitur cum fructib.tex.& ibi Bal.in l.si mulier.§. sed si habenti. ff.de leg.3.& Bal.in l.fi.C.de vsu & vsufr.lega. ¶Ex l.si filius.no. ꝙ ille,qui confert bona,non per hoc vř agnoscere bon.pos.pa-
3 tis.Ratio,quia requiritur saltem præsentia iudicis etiam hodie. l.fin.C.qui admi. † Adde, ꝙ nec censetur adire,cùm possit fieri citra ius,& nomen hæredis ſm Bal. Ang.& Sal.& Alex.hic, sicut nec implendo cōditionem.l.1.ver. si parendi.vbi dixi.§.eo. sicut nec agendo querela.inoff.testam.gl.in l. qui de inoffi.ff.de inoff.test.sicut nec si dicat testū falsum,vel nullum,secundum Ang.hic, & plenius Bar.in l.cum quidam. ff. de bon.pos.& in l.
4 cùm falsum.ff.de acq.hære. ¶† Vltimò inquantum dř hic,ꝙ si donator causa mortis reconualescit,ꝙ condicit rem donatam condictione ob causam,opponitur fortiter,ergo vult tex.ꝙ dominium sit translatum in donatarium,quia nemo potest cōdicere rem suam nisi à fure.l.si.ff.vsufru.quem ad ca. sed illud vř durum, quia ex quo donatio causa mortis cōfirmatur morte, ergo vř,ꝙ ante non sit translatum dominium,vt etiam probat tex.in l.si mortis causa res donata.iuncta.l.sequenti. ff.de dona. causa mor.vbi donanti competit rei vend.ergo dñium non est translatum,& sic vř,ꝙ impossibile sit ista duo remedia concurrere,rei vend.& condictio ob causam,cuius contrarium probatur etiam in in d.l.si mortis.Sed respōde, ꝙ qñ quis donat rem causa mortis,si tradit,transfertur dñium,si non tradit,nō transfertur,vt declarat gl.in d.l.si mortis.per tex. bonū in l.dotis fructus.§.fi.cum l.seq.ff.de iur.do. vnde licèt in tex.nostro res esset tradita,tñ datur rei vendicatio,non directa,sed vtilis,quę datur à lege, quia illa vtilis non præsupponit verum dñium, & ideo concurrit cum condictione ob causam. ¶In gl.in ver.cōdicit. primò exponit text.allegando similia. In secunda opponit. Secunda ibi, sed contra hoc. In prima parte dum exponit donātionem, idest,rem donatam,non fuit necesse, qđ dictio, donationem,in text.referatur. In secunda parte dum gl.opponit de l.1.ff.commodati.dic,qđ nihil facit,ſm Ful.& Alex. dum autē opponit de l.cùm constet.Rñde,ꝙ ibi pignus capitur pro contractu.Vltimò inquantum dixit circa.l.si hæres. ꝙ executor vltimæ voluntatis tenetur reddere rationem, adde, ꝙ idem est omni administratore.l.1.§.officio.ff.de tu.& ratio.dist. quē tex. ita extendunt Iac.de Are.& Bar.ibi, in tñ, ꝙ consuluit Lu.Ro. in consi.414.incip. quo ad primum quæritur,an in proprio dubio,ꝙ frater maior natu,qui post mortem patris administrauit bona fratris minoris,tenetur ei reddere rationē de administratis.Adde fortius, ꝙ filiusfa. qui viuo patre administrauit, tenetur post mortem patris reddere rōnem fratrib. de administraris.Ita fin.tenet Abb.Pan.in consi.12.inci. vt clarè materia thematis liqueat. in sexto dubio. vbi ad hoc bñ ponderat arguēdo à speciali,tex.in l.cum oportet.§.non autem.C.de bon.quę lib. & ita de facto consului,non sunt multi dies in ciuitate Pisauri; secus tamē est in patre,qui administrasset bona aduentitia filij, cùm sit legitimus administrator, & ad eū spectet vsusfructus, non tenetur reddere rationem,tex.est in d.l. cùm oportet.§.nō autem,vbi Bar.& alij.& Bal.in l.si superstite. in 2.no.& ibi Alex. C.de dol.vbi limitat,quando pater administrasset vt tutor,puta filij emancipati, tunc etiam ipse tenetur reddere rationem, de quo etiam per Bald.in l.fi.in vlt.col. C.fami.ercisc.& in l.Gallus.§.instituens.ff.de lib.& posth.& in l.licèt.C.ad l.falci. Ang.in §.sed qđ sancitum. in Auth.de nup. Ias. Paduæ.

SUMMARIUM.

1 *Gestum à falso procuratore potest dominus ratificare.*
2 *Falsus procurator tenetur furti,& quomodo cognoscatur,quòd animo malignandi.*
3 *Qui soluit scienter indebitum falso procuratori an repetat, vel videatur donare. nu.4.*
5 *Si soluo procuratori reuocato ignoranter,an liberer.*
6 *Quis dicatur falsus procurator.*
7 *Gesta per procuratorem falsum,in audientia principis non ratificātur.*
8 *Si soluo procuratori, qui nunquam habuit mandatum,an liberer, & si habeam iustam causam credendi,& quid si soluitur indebitum procuratori falso, & nu.9.*
10 *Si debitor dat proprio nuncio creditoris, vel eius famulo, an liberetur, & nu.11.*

LEX XIIII.

SI procuratori falso. Ista lex reputat difficilis,& altè, & subtiliter est per Bar.commentata, & legitur in modū repetitionis per Pau. de Cast. & Lud.Ro.hic. ¶Ad euidentiam huius legis in primis inuestigandum est,quare tex.loquatur de ꝓcuratore falso.Albe.hic circa prin.dicit, qđ idem esset in procuratore vero, per l.si procurator.§.idem Labeo. & §. Celsus.ĩ. de condic.inde.& hoc modo denotaret contingentiam facti. Tu dic melius ex mente Bar.in 4.col.ꝙ tex. cùm mysterio loquitur de procuratore falso, quia si esset procurator verus, res esset indubitata, quia aut soluitur debitum vero procuratori, & ipso iure inducitur liberatio.l. vero procuratori.ff.de solutio.aut soluitur indebitum, & semper repetitur à domino,qñ est verus procurator habēs speciale mandatum.

mandatum d.l.si procuratori.& l.qđ indebitum.ĩ. de condict.
inde.Ideo positus est casus in procuratore falso,propter varias
dubitationes,de quib.in hac.l. ¶Secundò præmitte ad euiden
tiam, ꝙ contra istum text.variæ difficultates insurgunt, præci-
puè , quia tex.in principio præsupponit à contrario sensu , ꝙ si
dñs non habet ratum, ꝙ contra procuratorem competit con-
dictio indebiti,& hoc clarè dicit tex.in l.creditoris. C. de cõdi,
indebi.& tñ text. infra vult competere condictionem ob cau-
sam,impossibile autem vr̃,ꝙ istæ condictiones concurrant,cũ
oriantur ex diuersis causis : nam condictio indebiti oritur,qñ
soluitur indebitè ex causa de præterito falsa : sed condictio ob
causam,qñ soluitur ob causam de futuro.l.damus.ĩ.de condic,
inde.Item insurgit alia difficultas circa ver.fi.qui præsupponit
posse simul competere condictionem indebiti, & ob causam.
Item actionem furti , & condictionem furtiuam ,.hoc vr̃ im-
possibile;quia condictio indebiti,vel ob causam,cum cõpetat
ad dandum , præsupponunt esse dñium translatum in ipsum
procuratorem.§ appellamus.& §.sic itaq;.Insti.de actio.Modo
si translatum est dñium,non potuit cõmitti furtum,cùm repu
gnet diffinitioni,quia furtum est contrectatio rei alienæ, &c.§.
furti.insti.de oblig quæ ex delicto.Item non debet cõpetere cõ
dictio furtiua,quæ competit soli dño.l.1.& l.sed legatarius.§.1,
ĩ.de condi.furti. Propter has duas difficultates ista lex variatur
multum in intellectu, & legitur altero de quatuor modis. Pri-
mo modo legitur per glossatorem hic in glo. 2. in verbo tene-
tur,& plenius in gl.in ver.non intercedente,ꝙ ista lex nõ loqua
tur tota in vno casu,sed in tribus varijs casib.Nam principium
loquitur,qñ quis soluit procuratori falso , tanquam se credens
statim liberari , quia credebat eum esse procuratorem in rem
suam,& tunc sibi cõpetit cõdictio indebiti contra falsum pro-
curatorem,si dñs non habet ratum.Postea in secunda parte lo-
quitur, qñ quis soluit procuratori falso tanquam simplici pro-
curatori,ad finem, & effectum, vt faceret eum liberari à vero
dño,& tunc competit condictio ob causam. Posteà in ver.fin,
mutatur casus,qñ quis soluit tanquam nuncio,& sic non tran-
stulit dñium,quo casu si pro se nummos retineat,furtum facit,
& sic cõpetit actio furti, & condictio furtiua, & sic secundum
gl.isto vltimo casu non cõpetit condictio indebiti,nec ob cau-
sam,& secundum intellectum gl.principium huius legis loqui
tur de cõdictione indebiti , tam in casu expresso , qñ dominus
ratificauit,quàm in casu tacito èconrrario. In secunda parte lo
quitur de cõdictione ob causam. In tertia loquitur de actione
furti,& cõdictione furtiua.Alio,& secũdo modo loquitur per
* Odofr.cuius intellectum tenent Bar. *Bald,& magis coiter alij*, vt
tota ista lex loquatur vno casu in procuratore simplici falso ,
sed in ver.fi.aliqualiter varietur,qñ habuit animum malignan-
di,& sic fecit furtum, & cõsequenter in primis casibus quam-
uis esset falsus procurator , tamen nõ habuit animũ malignan-
di.Tertiò modo legitur secundum Ful.in pen.col. quem intel-
lectum, & peregrinum tradidit d.Bened. de Plum.in repe.l.fal-
sus.§. 1.ff.de fur.quos intellectus referam ĩ.in gl.magn.¶Tertio
præmitte, & alia difficultas insurgit cõtra tex. nam qñ erranter
soluitur falso procuratori,quem soluens credit esse verum, nõ
transfertur dominium in eum.l.si ego , cum seq.ĩ.de neg.gest.
& dicetur ĩ.si ergo nõ fuit translatum dominium , quomodo
potest cõtra falsum procuratorem agi cõdictione indebiti, vel
ob causam,cùm regula sit,ꝙ nemo cõdicit rem suam, nisi à fu
re.l.fi.ff.vsufr.quemadmodum caueat ? dixi in l, si quis nec cau-
sam,vbi rationem assignaui.s̃.si cer.pet.Bar.in 4.q,extra gl dicit
qđ iste tex.debet intelligi,quando pecunia fuit cõsumpta: nam
ea extante cõpeteret vendicatio,& non aliqua condictio,& cõ
muniter Moderni ita transeunt,an aliud possit dici, dicetur in-
fra loco suo.¶Quartò ad euidẽtiam,& intellectum literæ præ-
mitte,ꝙ tex.in principio simpliciter dicit,ꝙ dñs tenetur,sed nõ
aperit qua actione.Similiter in ver.1.dicit, ꝙ à procuratore re-
petetur , nec dicit qua actione.Ideo aduerte, ꝙ principium in-
telligunt Doct. qđ dominus tenetur scilicet , cõdictione inde-
biti,& est tex.clarus,qui ita dicit in l.si vendidero. §. si Titius.ff.
de fur.& hoc modo nihil faceret ad titulum, vndè tu teneas,ꝙ
non solum competit condictio indebiti , vt prædixi, sed etiam
condictio ob causam , cùm sit datum ob causam futuram ꝑꝑ
liberationem cõsequendam,vel ratihabitionem, & licèt causa
liberationis non possit sequi,cùm esset indebitum,tamen istud
non impedit quin condictio ob causam possit habere locum.
l.3.§ si quis quasi.s̃.eod.secundum Pau.de Castr.hic, in 2.col.de
quo.ĩ.dicetur in 2.responso. Dum tex.dicit à procuratore repe
tetur. Intelligunt Bar.& Doct.& est communis sensus, qđ si pe
cunia soluta est indebitè , tunc repetitur per condictionem in-
debiti, si erat debita,impossibile est competere condictionem
indebiti,quia hoc cõtineret repugnantiam , ideo tunc compe-
tit condictio ob causam , & propter hoc obiectum factus est
ver.non enim quasi.secundum Bar.& Doc.sed infra videbitis,
an vtroque casu simul cõcurrant condictio indebiti,& ob cau
sam.¶Quintò præmitte,qđ ver.fi.dum dicit,sed etiam condici
posse.legitur altero de duobus modis. Primo modo secũdum
gl.ꝙ loquitur solùm de cõdictione furtiua.Secundo modo le-
gitur secundum Doct. generalius de cõdictione furtiua , item
de condictione indebiti,& ob causam, quæ omnes simul cõpe
tunt,& concurrunt odio furis , cùm omnis actio degeneret cũ
fure.d.l.fi.ff.vsufru.quemadmo.caue.¶His itaq; præmissis diui-
de istam legem in quatuor partes, vt per Bar.hic in 4.col.& fi-
gura casum in tertia,& quarta parte,vt ibi per Bar.h.d. Indebi-
tum falso procuratori solutum,repetitur à domino ratum ha-
bente.hoc primò.Sed si ratum non habet,repetitur à procura-
tore per condictionem indebiti,si indebitum est solutum : sed
si debitum, repetitur per condictionem ob causam , tanquam
ob rem de futuro datam,re non sequuta.h.d.secundò. Et si fal-
sus procurator mala intentione recipit,vt sibi lucretur,furtum
committit,& sic actione furti , & condictione furtiua tenetur
vltra condictione indebiti , vel ob causam. h. d. tertiò , & vlti-
mò sequendo communem. In text.ibi,sed quasi ob rem. Pau.
de Cast.& Alex.intelligunt ob rem, idest ob liberationem con-
sequendam, & quæ differentia sit inter verbum ob causam, &
verbum ob rem,vide tex.in l,damus.in prin.ĩ. de condi.inde.&
in l,1.in prin.s̃.co.sed Raph.Fulg.intelligit,idest ob ratihabitio-
nem,vt patet ibi,ratihabitione non intercedente, & ad hoc di-
cit non aduertere Doct.Tu vide Bart.in terminis in pen.col.ad
1 fi.in ver.item quæritur,quando datur condictio. ¶ † Not.inter
alia ex isto text. ꝙ gestum à falso procuratore potest dominus
ratificare,quia illa ratificatio trahitur retrò , & mandatò æqui-
paratur. Adde,ꝙ ista regula procedit non solùm in extraiudi-
cialib.sed etiam in iudicialibus:nam si falsus procurator litiga-
uit in iudicio, potest dominus tale iudicium ratificare.l.licèt.ff.
de iudi,l.3.§.falsus.ff.rem rat.hab.dixi in l.licèt. C.de procura.Et
istud adeo est verum, ꝙ si falsus procurator obtinet sententiã,
potest dominus illam sententiam ratificare,& proderit domi-
no,ita gl.sing.in l.si mater.§.hoc iure. ff.de excep. rei iudi.quam
pro singulari approbat Bal. in l.Iulianus.ff. qui satisd.cog.Imo.
in l.2.§,voluntate.ff.sol.mat.& in repet.l. sæpe.in 25. col.ff.de re
iud.in c.cum in iure peritus.de offi.deleg. & Bart. in l.licèt.ff.de
re iud.Limita tamen vltra ea,quæ dixi in d.l.licèt. quãdo essent
gesta per falsum procuratorem in audientia principis , vel se-
natus,quia tunc non possunt ratificari,quia vitium obreptionis
in audientia principis est detestabile , ita Bart.in l.falsus.in 1.col.
C.de fur.alleg.in argumentum.l.fi.C,de his, qui à nõ do.manu.
Et illud dictum Bald. sequitur Pau.de Cast. in l.licèt.ff.de iudi-
cijs.Ex hoc dicto infertur vnũ , qđ est incognitum Canonistis,
scilicet, quæ sit ratio , quare rescriptum impetratũ à falso pro-
curatore non potest ratificari per dominum , vt est tex.in c.ex
parte decani.de rescri.Nam ratio est,quia cùm rescripta impe-
trentur à principe , obreptum coram principe non potest rati-
ficari,sed in contrarium videtur tex.in l.3.§. si procurator.ff.qđ
quisq; iur.vbi si quis impetrauit rescriptum , qđ contineat no-
uum ius,potest ratificari per dominum.Bal.hic in 5.col.respõ-
det quinque modis, vt hic per eum : omissis solutionib. Bald.
responde, quòd ipsum rescriptum à falso procuratore impe-
tratum non potest dominus ratificare in commodum suum,
& ita loquitur.d.c.ex parte decani. sed quo ad damnum bene
potest dominus ratificare, & ita loquitur.d.l.3.§. si procurator.
Aduerte tamen,ꝙ licèt Legistæ teneãt illud dictum Bal.tamen
reperio,ꝙ illud reprehendunt Abb.Card.& Imo in c.nonnulli.
§.1.de rescrip.quasi sit contra generalitatem.l. licèt. ff.de iudi.&
dicit Card, quod de hoc aliàs interrogauit quendam schola-
2 rem in examine.† Not. etiam ex versic.fin.sequendo commu-
nem intellectum , quòd falsus procurator recipiendo pecu-
niam indebitam committit furtum , & tenetur actione furti,
3 & condictione furtiua. † Quomodo autem cognoscatur , ꝙ
procurator habuerit animum malignandi , dicit Pau.de Cast.
quòd animus interior ex factis cognoscitur , quia si nunquam
aliquid denunciauit domino , & conuertit in vsus suos, appa-
ret,quòd habuit animum malignandi.l. sed & Iulianus. §. pro-
inde.ff.ad Maced.gloss. ordin.in l. Fulcinius.in princip. ex quib.
cau. in pos. eatur. Alia notabilia non colligo propter varieta-
tatem lecturarum . ¶In glo.prima habes notare sex principa-
liter,tria secundum Bart.alia tria vltra eum. Primò not.secun-
dum Bar.hic,& in l.falsus.in pen.colum.C.de furt.quòd distin-
ctio.l.cum quis.§.1. alleg. in glo. habet locum etiam in procu-
ratore in rem suam : patet,quia ista gl.est posita super prin.hu-
ius legis,quod principium gl.intelligit,vt loquatur in procura-
* tore in rem suam,& cùm ista inductione transeunt *indifferenter*
omnes hic. Ego puto,quòd malè colligatur ex hac glo.quia licèt
ista gl. sit posita super principio huius legis, & gl.intelligat istud
princi-

principium in procuratore in rem suã, tamen considerandum est aliud tertium, ꝙ istud principium loquitur, quãdo soluitur indebitũ, in quo casu non cadit distinctio. d. l. cũ quis. §. 1. & ita glo. hic expresse dicit. Et si dicas prout dicit Pau. de Cast. ꝙ ista gl. est male signata, quia non debuit poni super principio, sed super responso sequenti, quia isto modo adhuc minus probaret, not. Bart. quia gl. intelligit sequens responsum in procura-
4 tore simplici. † Secundò no. ex gl. ꝙ qui soluit indebitum scienter falso procuratori, ab eo non repetit, quia censetur ei donare, & ita teneas per duo iura hic alleg. per Bart. respondentem motiuo Iac. de Are. & Cy. qui in d. l. falsus. tenebant cõtrarium, prout ante eos tenet gl. in l. dispensatorem. in verbo solutione. ff. de sol. Et inquantum Vltramontani in suo arg. dicunt, ꝙ vbi potest capi alia coniectura quàm donationis, nunquam potest capi præsumptio donationis. Ego dico plus, ꝙ ad excludendũ præsumptionem donationis, potius debet capi præsumptio, per quam actus redditur inutilis, tex. est in l. si non sortem. in §. si falso. ff. de condi. inde. vbi Bar. & istud ponderat Are. in l. à Titio. in pen. col. ad fi. ff. de verb. obli. Amplia istam communem conclus. etiam si dominus postea ratificaret, quia ex quo censetur donatum procuratori, & sic ei est ius acquisitum, ratificatio sequens nihil obstaret, vt per do. Alex. hic in 7. col. reprobantem Pau. de Cast. qui tenebat contrarium, vide per eum. Aduerte tamen, ꝙ si iste recipiens, cui censetur donatum, restitueret, credens se teneri ad restituendum, non repeteret, per cõditionem indebiti, cùm ex donatione fuerit obligatus ad antidora, iuxta not. in l. sed & si lege. in §. consuluit. ff. de peti. here. & obligatio antidoralis quamuis non sit potens ad impediendum repetitionem, quando soluitur aliud, vt est gl. in l. ex hoc iure. in verbo obligationes, ad fi. ff. de iusti. & iure. probatur in l. si non sortem. §. libertus. vbi Bart. in fi. 2. col. ff. de condic. indeb. quia est minus quàm naturalis obligatio, tamen quando soluitur illud idem vel tantundem, impedit repetitionem, tex. est sing. in l. si testamento. §. 1. ver. propterea, ꝙ creditor, & ibi Bart. declarat. ff. de fideius. & ille tex. est ad hoc sing. secundum Dyn. & Bart. ibi. & Angel. in l. ex hoc iure. ad finem. ff. de iusti. & iure. Sed est alia concordans in l. 2. ad fi. C. si aduer. dona. Istam con-
* clus. *glo. communiter approbatam* limita quatuor not. modis. Primò, nisi esset expresse actum, qđ faceret dominum ratificare. Ratio, quia tunc subest alia causa, quàm donationis secũdum Bar. in d. l. dispensatorem. Bal. Ang. & Lud. hic. Secundò limita, qđ etiam recipiens scit, ꝙ soluitur à sciente, aliàs si ipse ignoraret, dissensus impediret donationem. l. si ego. s. si cert. pet. secun-
* dum Bar. in l. 1. in 2. col. ff. de dona. do. Christoph. de Cast. *& omnes Mod. hic.* Tertiò limita, quando soluens sciebat, qđ erat falsus procurator, sed credebat, qđ esset vniuersalis negociorum gestor. l. si ego. s. de nego. gestis, quia tunc potest capi alia præsumptio quàm donationis, secundum Sal. Ludo. & Alex. hic. Quartò limita, quando soluens sciebat factum, quia sciebat dominum esse mortuum, sed ignorabat ius, qđ per mortem domini reuocaretur mandatum, quia in damnis error iuris excusat. l. error. & l. iuris. de iur. & fac. igno. secundum Bald. & Mod.
5 hic, & Ang. in repe. l. falsus. C. de furtis. ¶ † Tertiò no. ex hac glo. secundum Bar. & Doct. ꝙ si soluo procuratori reuocato ignoranter, liberor ipso iure, si ille recipit bona fide. Adde, ꝙ per talem procuratorem reuocatum acquiritur domino dominiũ. gl. est in l. cum quis. in §. 1. super verbo nummos. & in l. si quis seruo. §. 1. ff. de sol. secundum Bald. & Doct. hic, reprobata gl. in l. acceptam. C. de vsu. quia ista conuertuntur, aliquis liberatur, ergo illius pecuniæ dominium acquiritur ei, à quo liberatur. l. cum quis. §. 1. ver. sicuti, & l. fugitiuus. ff. de solu. sic est, qđ debitor, qui soluit debitum procuratori, quẽ ignorat reuocatum, liberatur à vero creditore, vt dictum est, ergo necessariò acquiritur ei, à quo liberatur, per tex. præalleg. Est verum, qđ vbi solueret ei, qui nunquam fuit procurator, & sic nunquam habuit mandatum, quia tunc nunquam acquireretur actio creditori, & ita loquitur. l. si ego. ff. de nego. gest. per quam legem Raph.
6 Fulg. hic tenebat contra communem conclu. ¶ † Vltra Bar. no.
a quartò, quis dicatur falsus procurator.[a] Adde, ꝙ etiã alijs modis dicitur, vt no. per Bal. in l. falsos. in pen. col. C. de furt. & in l. licèt. in 2. no. C. de procur. gl. & Doct. in c. ex parte decani. in verbo, procurator. de rescrip. Et not. vltra tradita in illis locis, ꝙ dicitur procurator falsus, qui habet mandatum generale, vbi requiritur speciale. Ita no. Bal. reputans tenendum menti in c. nõnulli. in primo no. per illum tex. & in c. ex parte decani. in 1. col. in fi. de rescr. similiter est falsus procurator ille, qui est legitimè constitutus, sed non habet scientiam, & interim gerit. l. quæro. ff. de eo, qui pro tu. l. 3. ver. sed & si quidem. ff. iud. sol. gl. in cle. non potest, in verbo non habeat, de procu. Arch. & Ioan. And. in c. is qui. per illum tex. de procura. in sexto. Bal. & Imo. in l. qui in domini. ff. de test. & alibi sæpè Bal. prout cumulat do. Alex. in
7 d. l. licèt. in 1. col. Et not. qđ † dicit signanter Bal. in d. l. falsus. in 1. colum. ꝙ gesta per falsum procuratorem in audientia principis per ratihabitionem domini non reconualescunt, per d. c. ex parte decani, quia vitium obreptionis est valde detestabile in audientia principis. l. fi. C. de his qui à non do. ma. & hinc puto posse colligi rationem, quare non valet rescriptum impetratum à principe per falsum procuratorem, nec possit ratificari. d. c. ex parte decani. Contra tamen hoc videtur fortiter obstare. l. 3. §. si procurator. in versi. vel ratũ habui. ff. quod quisq; iur. Ad quem text. Bald. hic diuinando varijs modis respondet. Tu notabiliter responde, ꝙ rescriptum principis impetratum à falso procuratore non potest ratificari à domino, verum est quo ad eius commodum. c. ex parte decani. & d. c. nõnulli. de rescr. licèt bene quo ad eius damnum, vt ratificando incidat in pœnam, ita propriè loquitur. d. §. si procurator. per quem hoc mo
8 do singulari limitabis illa iura canonica. ¶ † Quintò no. ex hac gl. ꝙ quando soluitur indebitum falso procuratori, cùm ibi nõ possit tractari de liberatione, non fit distinctio, de qua in d. l. cũ quis. §. 1. intellige verum quo ad soluentem, sed respectu recipientis, si nunquam habuit mandatum, ipse solus potest conueniri, aliàs potest conueniri etiam dominus, cuius reuocatio non nocet soluenti, cùm ei non sit intimata. l. si pecuniam. §. 1.
9 vbi dixi. s. eo. secundum Pau. de Cast. hic. ¶ † Sextò, & vlti. not. ex hac gl. ꝙ si procurator nunquam habuit mandatum, soluens debitum non liberatur à creditore etiam si habuit iustam causam credendi. l. qui hominem. §. si nullo. ff. de sol. Intellige secundum Pau. de Cast. hic, quando erat debitor in genere, vel in quantitate, secus si fuisset debitor in specie, cùm habere desierit sine eius culpa, liberatur saltem facta cessione. l. cum fundus. §. seruum tuum imprudens, & ibi gl. fin. s. si cer. peta. & ad hoc vide, qđ dicit Bart. hic in 3. q. extra gl. ¶ Glo. in verbo tenetur. Aduerte, qđ ista gl. intelligitur per Mod. Ful. Lud. & Alex. ꝙ loquatur respectu domini, & in ea ponatur, qua actione possit agi contra dominum, & distinguitur, vt in ea, & qđ ista sit intentio gl. patet, quia posita est super principio legis, super verbo, tenetur. Secundò, & fortius patet, quia gl. dicit alias, idest si ratum non habet dominus, tenetur procurator, ergo vult, ꝙ in superioribus loquatur, quando dominus habet ratum, vt tunc agatur contra dominum, secundum distinctionem glo. isto modo intelligendo gl. malè diceret: nam gl. vult, ꝙ quando indebitum est solutum falso procuratori in rem suam, dominus tunc tenetur condictione indebiti: nam respectu domini ratificantis nihil curandum est de procuratore. Item non est verum, ꝙ tunc posset ratificari, quando est in rem suam, vt dicam in seq. gl. vbi Bart. hic dicit in 1. colum. Est verum, quòd Bar. in 1. quæst. defendit istam gl. ibi videbimus. Glo. etiam ista malè dicit, inquantum dicit, quòd si debitor soluat procuratori falso, quem credebat procuratorem in rem suam, credidit se liberatum, secus si credidit eum procuratorem simplicem, quia tunc credit se liberandum in futurum. Istud est falsum, quia siue credat, qđ sit procurator in rem suam, siue quòd sit simplex, statim credidit se liberatum. l. vero procuratori. ff. de solu. Item alio respectu gl. malè dicit, quia procurator in rem suam illud, quod indebitè solutum fuit, non tenetur reddere domino, quia non est consequutus nomine domini. l. debitor. in fin. ff. ad Trebel. sed ego habeo, quòd condictio indebiti intentatur contra eum, ad quem res peruenit cum effectu. l. is solus. s. de condict. indebi. ergo cùm res non peruenerit ad ratificantem, non deberet teneri cõdictione inde. Secundò, & fortius glo. malè diceret, dum vult hoc modo intellecta, ꝙ quando indebitum soluitur procuratori simplici, & dominus ratificat, ꝙ contra dominum competat condictio ob causam, falsum est, imò condictio inde. l. si vendidero. §. si Titius. ff. de fur. & l. si indebitum. ff. rẽ rat. hab. & ideo alio modo intelligit istã gl. Bar. in 13. col. ver. venio ad secundam gl. ꝙ non loquatur respectu domini, sed respectu procuratoris, & quo ad procuratorem vadit distinctio, & rationes gl. vt apparet ex gl. mag. Nec dicas, qđ verbum, super quo posita est gl. obstet. nam Pau. de Cast. fatetur, ꝙ gl. est malè signata. Tu dic fm Bart. qđ text. vult duo, vnum expressè. s. qđ dominus tenetur, quando ratificat: aliud tacitè à contrario sensu. s. ꝙ si dominus non ratificet, qđ procurator teneatur, ad istud tacitum vadit glo. & reuera quo ad procuratorem melius procedit distinctio glo. tamen verba gl. fortiter repugnant, dum infra dicit, aliàs si ratum non habet dominus, tenetur procurator. Ex quib. verbis apparet, ꝙ gl. superius intelligit de dño, & non de procuratore. Cogita, quia dubius

ADDITIO.

a ¶ Quis dicatur falsus procurator. Adde glo. in l. si procuratori falso. ff. de condict. ob causa. Archid. & Ioan. Andr. in cap. qui ad agendum. de procura. libro sexto.

dubius est sensus huius gl. ¶Glo.magna in verbo non intercedente,diuiditur in duas partes. In prima format duo contraria contra tex.In secunda ibi,solue ergo,quia.per viam distinctioris respondet vtriq; contrario , & ponit intellectum ad istum tex.ꝙ ista lex non prosequatur vnum casum,sed ponat tres diuersos casus.Et sic intellectus gl.est tripartitus, vt declaraui.s̃.in euiden.Istum intellectum reprobat Bar.in omni parte. Tu aduerte inquantum reprobat in prima parte , qđ si loqueretur in procuratore falso in rem suam , non possit ratificari , vt dicit text.cùm non sit solutum eius nomine,nec ei facta ratificatione debet aliquid restitui.l.debitor.§.fin.ff.ad Trebel. & cum eo * *transeunt omnes*, tñ ipsemet Bar.j̃. 1.q.extra gl.saluat ab hoc fundamento,quando solutum esset cõtemplatione directæ actionis.Sed istam saluationem impugnat Bald. in vlt.col. & Ludo. Rom.ausus est dicere, ꝙ Bar.ita respondendo errauit in terminis, quia siue soluat nomine directarum, siue nomine vtilium actionum (qđ in dubio præsumitur.l.debitor.in fin.ff.ad Treb.) soluit ad vtilitatem procuratoris in rem suam, licèt enim directæ remaneãt penes dominum,tñ effectus tam directæ, quàm vtilis actionis spectat ad solum procuratorem.l.quæ stipendia. C.de procur. & l.procuratore in rem suam dato. ff.de procur. iunct.l.apud Cellum.§.qđ si is cui.ff.de excep.do.Cogita tamẽ, si ad hoc fundamentum replicari potest , qđ procederet si verus esset procurator in rem suam , sed hic erat falsus procurator,ita vr̃ sentire Bar.hic in 5.col.Tamen vltra Doct.considera, ꝙ fundamentum Bal.& Lud. sic potest coadiuuari : nam licèt soluatur nomine directarum actionum , non tñ dicitur solui contemplatione domini, imò contemplatione procuratoris, cui dominium, & vtilitas quæritur, & dominus habet nudum nomen sine effectu : sed ego habeo , ꝙ habens nudum nomen sine effectu non potest ratificare in præiudicium habentis effectum,per tex.in l.fi.in prin.vbi Bal.no. C.de iur.dot.facit.l.si seruo legato.§.si testator.ff.de leg.1. & l. fideicommissa.§.interdũ. ff.de leg.3. Bart.ponit alium intellectum , qđ tota lex loquatur in procuratore falso simplici, prout ante eũ intelligebat Odof. hic,& istum intellectum tenent Bal. Ang. & Sal.& communiter alij. In quo intellectu pondera,qđ Bar.intelligit.l.creditoris. alleg. in gl. quando procuratori falso solutum est indebitum, quæ solutio est contra illum tex.in verbo creditoris , & fortius in verbo obligationis liberatio , quæ verba ostendunt , ꝙ erat verum debitum.Secundò aduerte,ꝙ Bar.habet pro constanti, ꝙ quando pecunia soluitur falso procuratori, ꝙ dominiũ non transferatur in eum , per l.si ego.in prin.ff.de neg.gest. qui parũ facit. Et si dicis, hic non debet posse competere aliqua condictio,quia nemo condicit rem suam,nisi à fure,vt in gl.Respondet Barto.j̃.in 1.parte quartæ.q.prin. & in l.falsus.in 2.col.C.de fur.quòd hoc debet intelligi , quando pecunia est consumpta, quia sequuta consumptione est perinde, ac si in principio fuisset translatum dominium , gl.in l.3.§. subtilius.in glo.2.s̃.eo.& ita tenent alij, tamen hoc nõ est sine magna diuinatione. ¶Ex * isto intellectu *Bart. & communi* intellige duas conclu.quæ sunt periculosæ.Prima conclu.est,qđ quando procuratori falso soluitur indebitum,& dominus ratificat, tunc contra procuratorem competit condictio indebiti,& non cõdictio ob causam, ita tenet Bar.hic in duobus locis , in 3.col.super.2.glo.& in 2.q. extra glo.& cum eo tenet solus Ange.hic. Contrarium,& melius tenet Pau.de Castr.hic in lectu. & latius in repeti. Ludo.& Alex.hic,& dixi supra in euidentialib. & ita tenet ipsemet Bar. sibi contrarius in l. falsus.in 2.col. C.de furt.motus alio fundamento,qđ licèt Bal.ibi in 5.oppo.reprobet,leuiter mouetur secundum Lud.& Alex.hic, & consequenter in ista prima conclus.teneo contra Bar.& eius intellectum. Secundam conclusionem vult Bart. quòd quando procuratori falso soluitur debitum,& dominus non habet ratũ, & tunc contra falsum procuratorem competit condictio ob causam,vt hoc tex.non autem condictio indebiti , quia sic esset inducere repugnantiam, dicere,ꝙ debitum condicatur per condictionem indebiti.Istã conclu.conatur defendere Alex.hic.in 11.col.& duab.seq.contrarium,& melius tenet do.Christoph.de Cast.Ful.& Lud.Ro. hic,ꝙ imò quando debitũ est solutum falso procuratori, contra eum competat condictio indebiti . Nam de hoc sunt tres tex.clari. Primò d.l.creditoris. inducendo vt supra , & l. Titius tamen.ff.de consti.pec. & l.si vendidero.§.fin.ff. de furt.nec aliquid valent tres solutiones Alex.hic,quas ponit in 12.col. quia nimium diuinant. Confirmo per text.in l. sed & si me putem, in prin.j̃.de condi.inde. vbi erat debitum , & fuit solutum illi, qui putabatur adiectus solutioni, cùm non esset , & tamen repetitur condictione indebiti , vt patet ex natura tit. sub quo situata est illa lex,& tamen adiectus solutioni censetur procurator.l.Iulianus.§.1.j̃.de verbo.oblig. Ideo concludo, ꝙ isto casu ambæ cõcurrant,& simul competant,prout tenet Ang.hic, & in l.3.§.& harum.ff.de verb.ob.Ful.Pau.de Castr.& Lud.Rom. hic,& idem Lud.in d.l.2.in prin.in pen.char.& in §.& harum. quamuis ibi Imo.reprehendat Ang. & licèt isti Mod.hanc opinionem aliter non probent , ego comprobo & ratione , & lege.Ratione.nam omne indebitum soluitur duplici de causa, vna de præterito, quia credebatur debitum, & isto respctu cõpetit condictio indebiti,quia regula est, ꝙ competit condictio indebiti, quando erratur in causa de præterito, quæ si esset vera,imponeret necessitatem soluendi : alia est causa de futuro, vt liberatio sequatur , & quamuis impossibile sit eam causam sequi,tamen competit condictio ob causam.l.si militem.& l.si ancillam.C.eod. Et non eundo per mendicata suffragia, ꝙ ista remedia concurrant,do tex.in l.1.in ver. sed si parendi.s̃.eo.iuncta.l.in summa.in verbo,sed & agere,& ibi gl. ff.de condi.inde. Ad idem tex.in l.sed & si me putem.in prin.& ibi.d.Christoph. & Raph.no.ff.de condi.inde. Imò plus refert Lud. hic quosdã repetentes tenere generalius,ꝙ quicquid est repetibile per cõdictionem indebiti , sit etiam repetibile per condictionem ob causam,& èontra.Sed hoc vltimum non placet per tex. in l.si sub conditione.ff.de condict.inde.iuncta.l.qđ Seruius.s̃.eo. Ex * istis apparet,ꝙ intellectus Bar.licèt sit *communiter approbatus*,tamen est valde periculosus.vnde Raph.Fulg.hic in pen.col.ponit alium intellectum, & dicit, ꝙ alio modo nõ potest defendi Iurisconsultus hic,& fuit ante eum intellectus Nico. Mutinensis,prout fideliter refert do. Christoph.de Cast, ꝙ ideo in hac.l. quando verum debitum solutum est falso procuratori,competit solùm condictio ob causam , & non indebiti , vt dicunt quatuor leges superius adductæ,eo quia iste,qui soluebat,sciebat istum esse falsum procuratorem, & consequenter nõ errabat in causa de præterito,& sic condictio indebiti locum habere non potest. Quòd autem soluens sciret eũ esse falsum procuratorem,apparet,quia ab eo exegit ratihabitionẽ,quæ ostendit,ꝙ sciebat eum esse falsum.l.si sine.ff.rem ratam hab. Sed tu dic,ꝙ hæc non est bona consequentia, exigit ratificationem,ergo scit procuratorem esse falsum,nõ sequitur, quia potest esse, ꝙ suspicaretur,aut solùm dubitaret.l.1.cum glo. C.de procur. Præterea dato,ꝙ posset dici largè procurator.l.si ego.in prin.ff. de nego.gest. tñ non potest dici falsus,ex quo soluens scit eum non esse procuratorem,nec ipse simulat se esse procuratorem, ideo non potest dici falsus nisi ineptissimè loqueretur.Quartũ, & vltimum intellectum tradidit do.Bene. de Plumb.in repe.l. falsus.§.1. de furt. nam intelligit , qđ tota ista lex loquatur vno casu in procuratore falso simplici : nã si dominus ratificat , res est clara,si verò non ratificat,fac tres casus.Aut apparet soluentem voluisse transferre dominium pecunię in falsum procuratorem,& tunc contra eum cõpetunt condictiones.Ita loquuntur duo responsa huius tex.si apparet oppositum, secus , cùm nemo condicat rem suam,nisi à fure,vt in gl.Aut sumus in casu dubio,& tunc factus est ver.fi.qui est ad hoc sing.secundum eum,qui vult,ꝙ in casu dubio competant plura remedia alternatiuè,& propterea tex.dicit,vel ꝙ furtum,& sic in casu dubio potes intentare condictionẽ indebiti,vel ob causam, quæ præsupponit dominium translatum,vel potes intentare actionem furti, vel condictionem furtiuam, quæ præsupponunt dñium non esse translatum . Bene verum est,ꝙ in exercitio, cùm istæ actiones sint contrariæ , vna electa , alia intentari non posset.l. cùm filius.§.varijs.ff.de leg.2. Nec dicatur,vt dicunt Bar.& alij, ꝙ omnis condictio degeneret contra furem , quia respondet verum esse,quando est generalis,veluti triticaria,vel certi condictio generalis : secus si specialis , vt indebiti , vel ob causam, quæ limitatio videtur contra.§. sic itaque. Instit.de act. iuncto. §.præcedenti. vbi propriè loquitur de specialibus actionibus, & tamen tradit regulam , ꝙ omnis actio degenerat contra furem , etiam nimis restringeretur generalitas regulæ traditæ in l.fi.in fi.ff.vsufruct.quemadmo.ca.quid tenendum ? Ego quinto loco teneo alium intellectum , ꝙ ista lex tota loquatur in procuratore simplici falso, & quando soluitur procuratori falso indebitum,non solùm competit condictio indebiti,sed etiã condictio ob causam, prout supra tenui in prima conclusione contra Bart. Similiter quando procuratori falso soluitur debitum,ꝙ non solùm competit cõdictio ob causam,vt hic in tex. sed etiam condictio indebiti, vt probatur quatuor legib.s̃.alle. contra Bar.vnde pondero, ꝙ tex.indefinitè dicit,tenetur: intelligo non solùm condictione indeb. sed etiam condictione ob causam,vt faciat ad hunc titu. Similiter inquantum text.dicit à procuratore repetetur,& sic indebitè,intelligo vtramque cõclusionem,vt hoc text.iuncta.dict.l.creditoris. hoc modo. Ista lex bene facit ad hunc titu.& redditur clara , & leges quæ allegantur in oppositum hoc modo concordant , & ad versi.non enim quasi.intelligo aliter quàm Bar.ꝙ Iurisconsultus velit respondere ad obiectum,quomodo hic competat condictio ob causam,

causam, & respondet, ꝙ condictio indebiti competit, quando repetitur quasi sit indebitum de præterito, sed quando intentatur condictio ob causam, non repetitur per illud medium, sed per aliud, quasi ob rem datum sit in futurum, vt habes in litera, & isto modo cessant tot subauditiones scribentium. Nec puto necessarium subaudire ad tex. ꝙ pecunia esset cõsumpta, vt volunt Bar. & alij. Sed m̃deo altero de duob. modis. Primò, qđ tex. hic loquitur in pecunia, quæ communiter datur ad numerum, & qñ datur ad numerum, etiam si detur simplici nuncio, semper intelligitur translatum dominium, vt tenui in l. cũ quid. & ibi latè Alex. s̃. si cer. pet. & est glo. ord. in l. eius qui. quē ibi multũ not. Bar. & ibi dixi. s̃. si cer. pet. Vel si teneas ꝙ hic non est translatum dominium, adhuc competunt istæ condictiones, ratione possessionis. l. indebiti. §. sed si nummi. i. de condic. inde. Intellige tñ omnia supradicta, inquantum dictum est cõpetere condictionem indebiti, vel ob causam, qñ nulla stipulatio intercessit: aliàs secus esset, tex. in l. si sinc. in prin. ff. rem rat. habe. quem ad hoc multum no. Alex. hic. tu vide not. Bart. in l. 2. ff. de cond. indeb. Aliam limitationem ad prædicta, & istum tex. ponit Bald. hic in lectura antiq. & Lud. reprehendit, & ego reprobaui in d. ver. sed si parendi, per illum tex. vbi videas. s̃. eo. ¶Glo. fi. in verbo condici. diuiditur in duas partes princi. In prima timore taciti cõtrarij, qđ supra adduxi in euiden. gl. restringit tex. in fi. dum dicit, condici de condictione furtiua tm̃, sed Doct. generalius intelligunt, ꝙ verbum condici, intelligatur de condictione furtiua, & etiam de condict. inde. vel ob causam, quia omnis condictio degenerat contra furem. §. sic itaque. Insti. de actio. & l. fi. ff. vsusfru. quemad. cau. In secunda parte, quæ est ibi, & not. hic, glo. timore alterius contrarij, refert opi. Mar. quam oppo. forma, vt per Bar. & opi. Mar. relata vt in glo. falsa est. Sed alia fuit opi. Mar. quam gl. refert, vt habes per Barto. & alios, licèt Bar. subtilizando conatus sit defendere Mar. eo modo prout relatum est in glo. & idem Bar. in l. si vendidero. §. pe. ff. de fur. sequitur Ange. in repet. l. falsus. C. de furt. sed truffa est s̃m Bal. hic in fi. qđ eodem instanti fiat furtum, & transferatur dominium. Bar. reprobant Ang. & Mod. hic per tex. in l. falsus. §. 1. ver. nullo modo. vbi no. Ang. ff. de fur. & ipsemet Bar. aliter tenet in l. quoniam. j̃. de condict. furt. Alio modo saluat Ange. hic, & plenius in repeti. d. l. falsus. C. de fur. & in l. falsus. §. 1. ff. eo. & multum gloriatur de hac saluatione, ꝙ licèt in falsum procuratorem sit translatum dominium, tamen potest committi furtum ratione solius vsus. l. si is qui rem. & l. creditori. ff. de fur. sed ista saluatio confunditur per tex. in d. l. falsus. §. 1. ver. nullo modo. si nullo modo, ergo nec ratione vsus, & ita reprobant Pau. de Cast. Lud. & Alex. & respõdent ad iura alleg. per Ang. vt hic per Alex. Caue tamen dum præsupponunt dominium transferri in falsum procuratorem, an sit verum, & quomodo procedere possit, dixi in gl. magna. in verbo intercedente. ¶Extra gl. Bar. hic per quatuor quæstiones reassumit materiam le-
10 gis, & glossarum. † Adde circa tertiã principalem quæst. duo, primò inquantum dicit, si debitor dat rem proprio nuncio deferendam creditori, dicit Barto. constare, qđ in nuncium non transfertur dominium. Tu dic hoc esse verum in specie, secus in pecunia, quæ si datur nuncio ad numerum, transfertur in eum dominium, vt est glo. not. in l. eius qui in prouincia. in glo. in verbo, nam & si tibi. ff. si cer. pet. & ibi Bart. in 5. col. sequitur, & multum commendat ibi dixi. Secundò multum nota limitationem, quam ponit Barto. hic ad l. argentum. ff. commo. vt procedat solùm in specie, secus in quantitate, & ratio est, quia quantitas perire non potest. Ideo casus fortuitus non excusat debitorem quantitatis. l. incendium. C. si cert. pet. dixi in l. quod te. post gl. s̃. si cer. peta. Adde, quòd eandem limitationem ponit Barto. in l. si finita. §. si iam fuerint. ff. de damno infec. & ibi multum not. Imo & Pau. de Castr. in d. l. argentum. quamuis non fuerint recordati de Barto. hic, & per d. l. argentum. refert ibi Ang. fuisse decisam quæstionem, de qua ibi per eum. Item considera, qđ tex. in d. l. argentum. loquitur de famulo debito-
11 ris. † Quid in famulo creditoris, qui nomine creditoris repetit rem, & postea aufugit? vide text. in l. si mea causa. §. 1. ff. cõmo. latè Bar. & Docto. in l. eum qui. §. fin. eo. tit. & per Cano. in c. 1. de commo. Bal. in l. 1. C. commod. Adde etiam, quod vult glo. singu. in l. si quis vxori. §. apud Labeonem. ff. de furt. de qua dixi in l. cum fundus. §. seruum tuum imprudens. ff. si cer. peta. & eã examinat Alex. hic in antepen. & pen. col. Tu autem subtilius considera, ꝙ licèt omnes transeant cum decisione Bar. limitando, vt per Alex. hic. Ego puto posse teneri contrarium, ꝙ soluens procuratori penitus falso, etiam si habuerit iustam credulitatem, tamen nullo modo liberatur. Et ad ita tenendum mouet me text. in l. qui hominem. §. si nullo. ff. de sol. vbi est text. ꝙ qui soluit ei, qui nullum habet mandatum, non liberatur à domino. Et si dicatur, ꝙ in illo tex. non habebat iustam credulitatem credendi. Ego respondeo, qđ imò. nam pondera, ꝙ text. dicit, *quamuis existimauerit voluntatem domini*, tamen nullo modo liberatur. Item si diceres contrarium, ibi non fuisset aliquod dubium, oportet ergo primò præsupponere, ꝙ soluens haberet iustam causam credulitatis. Secundò moueor, quia text. super quo se fundat Bar. videtur facere in oppositum, scilicet in §. seruum tuum imprudens. Nam pondera, quòd text. ibi loquitur in solutione facta bonæ fidei possessori habenti titulum, quo casu non videtur posse imputari debitori. Secundò ille tex. loquitur, quando solutio fuit facta virtute contractus celebrati, cum bonæ fidei possessore, vnde ille iustè potuit sibi soluere. l. quod si seruus. ff. de sol. declarat Bart. in l. eum qui ita. in princ. j̃. de verb. ob. in l. filius paciscendo. C. de pac. & ad hoc pondero. l. si fugitiuus. ff. de solu. sed ista omnia cessant in casu nostro, quia iste, qui soluit, non contraxerat cum procuratore falso, & sciebat alium esse dominum, & sic videtur, qđ text. alleg. per Bar. non faciat ad propositum. Et pondera, quòd contrarium in discursu visus est tenere Bar. in l. falsus. in pen. col. C. de furt.

SVMMARIVM.

1 *Dominus potest dare seruum proprium alicui, vt torqueatur.*
2 *In obligatione rem dari, vel reddi, etiam post mortem potest agi ad rem.*
3 *Fur, cui data est pecunia ob causam, an teneatur furti, vel condictione ob causam.*
4 *An in iure publico crimen dicatur publicum.*
5 *Quæ sit pœna furti. 5. & 7.*
6 *Qua pœna debeant graßatores puniri.*
8 *Quod dicatur furtum enorme.*
9 *Ex causa licitum est leges, & statuta transgredi.*

LEX XV.

CVm seruus. Diuide, & summa, vt per Bart. In tex. ibi, præfectus vigilum etiã supremo supplicio affecit, & subaudi alio non docto, nec probato, quia iste Titius falsò insinuauit præfecto vigilum, quòd seruus erat suus proprius, & quòd verè furtum fecerat, ex quo debebat suspendi, iste præfectus credidit soli assertioni domini, & malè, & attento, quòd esset seruus, fecit eum suspendi, & malè fecit, quia non debuit credere soli assertioni, etiam si esset dominus, quia hodie est restricta potestas dominorum in seruos, vt nõ possint in eos sæuire. l. 1. ff. de his, qui sunt sui, vel alie. iur. §. 1. Institu. eo. & ideo dicit text. quòd potest agi condictione ob causam contra Titium, vt seruus detur, ac si viueret: nam seruus solùm fuit datus, vt torqueretur, & non comperto crimine redderetur, causa non est sequuta, merito competit condictio ob causam. In text. ibi, Labeo ait. Istud dictum contradicit decisioni præced. vbi dicitur, agi condictione ob causam, ergo translatum erat dominium, quia nemo condicit rem suam, nisi à fure. §. sic itaque. Institu. de actio. Hic autem dicitur agi ad exhibendum, sed actio ad exhibendum competit domino, vel quasi regulariter, ideo subijcitur distinctio Proculi, quæ concordat has contrarietates, vt dictum Labeonis procedat, quãdo dominium non est translatum, quo casu potest agi actione ad exhibendũ, & etiam furti. Si autem dominium sit translatum, tunc non competit actio ad exhibendum, sed condictio ob causam, ista
1 est intentio huius legis. ¶ † Not. primò ex tex. ibi, dedisti eum in questionem, ꝙ dominus dare seruum potest proprium alicui, vt torqueatur, hodie tamen secundum Angel. non posset sine causa, cùm potestas dominorum in seruos sit restricta. l. 1. ff. de his, qui sunt sui vel alie. iu. iuncto tit. Insti. eo. & per illos text. arguendo de seruo ad monachum, dicit Bal. in c. ad nostram. de
a appel. quòd monachus [a] ex leuissima causa intolerabiliter tortus potest exire de monasterio sine licentia Abb. dicens, quòd de hoc fuit interrogatus à generali fratrum minorum. Tamen aduerte inquantum Ange. dicit, quòd istud, ꝙ dicitur hic, non procederet hodie: nam ɔ̃ hoc facit, quia restrictio potestatis dominorum in seruos erat tempore istius legis. Ideo est aduertendum, ꝙ dominus dederat seruum, vt torqueretur non à priuato, sed à ius dicente, & istud bene potest fieri, quid autē sit in libero

ADDITIO.

a ¶Monachus. Adde, quòd talis monachus non dicitur apostatare, quia non fuga, sed causa fugæ consideratur in apostasia, vt in l. quis sit fugitiuus. in §. item Celsus. ff. de ædi. edi. imò vbicunque esset inimicus monachi, ita quod est verisimile, quòd etiam circa debita, & honesta si peteret licentiam sibi non daret, potest monachus facere sine licentia Abba. etiam si ea aliàs requirerent licentiam secundum Cardi. Zab. in cle. 1. in 8. col. de statu. mona. & & ibi etiam vult, quòd isto casu possit tenere arma.

libero homine,an poſſit ſe tradere ad torquendum? tenet Bar.
quòd non,reprobata glo.in l.interdum.§. qui furem.ff. de furt.
a quia nemo eſt dominus [a] membrorum ſuorũ. Adde facere,
qđ decidit Bar.de ruſtico,qui non poteſt paciſci,qđ ſi amplius
reperiatur in vinea talis,poſſit percuti, ſecundum Bart.in l.1.§.
vſque adeo.ff.de iniu.Gul. Alb.Bal.& Ang in l. ſi vnus.§.illud.
ff.de pac.facit,qđ not.Bal.& alij in l.cum donationis.C.de tran-
b ſac.dum tamẽ ſubdit Bar.ꝙ tortura eſt meri imperij,[b] dic me-
lius,vt per Bal.in l.imperium.in 5. col. & ibi dixi.ff.de iuriſ.om.
2 iud.¶†Secundò no.ibi,ages cum Titio,ſecundum Bar.& alios
Doct.ꝙ in obligatione rem dari,vel reddi etiam poſt mortem
debet agi ad rem,licèt executio, & etiam condemnatio fiat in
æſtimatione, ſed in obligatione rem reſtitui poteſt agi ad æſti-
mationem,vt hic per eum, & plenius in l.ſtipulationes non di-
uiduntur.in vltimis oppoſitionib.in 13.& 14.oppo. & in 6.q.ff.
de verb.ob.quamuis contrarium videatur velle Bar.in l.ſi pecu
niam.§. 1.ſ.eo.niſi intelligas in obligatione rem reſtitui. Tu cõ-
ſidera, qđ Bart.& Doct. videntur inaduertenter loqui,quia illa
differentia procedit in contractibus nominatis, in quibus obli-
gatio rem dari, vel reddi eſt præciſa, ſed hic ſumus in contra-
ctibus innominatis, in quibus obligatio dandi non eſt præciſa,
ſed agitur ad intereſſe.l.naturalis.§.1.& ibi no. Bar.ff.de præſcri.
verb.gl.in l.1.in quarta parte.C.de ſent.quæ pro eo qđ intereſt,
& latius Bart.in d.l. ſi ſtipulationes non diuiduntur.in 11.& 12.
opp.ſed ſaluando Bart. & Doct.puto ſic poſſe dici, ꝙ illud, qđ
dicitur in contractib.innominatis,obligatio dandi non eſt pręci-
ſa, procedit quãdo agitur actione præſcriptis verbis ꝯ eum,
qui promiſit dare,vt det: ſic loquuntur prædicta: ſed quando
quis agit cõdictione ob cauſam, non vt contractus impleatur,
ſed vt reſcindatur,& ſic agit ad repetẽdum, qđ dedit, tunc ob-
ligatio eſt præciſa, & ille tenetur præciſè dare, ne ſequatur ab-
ſurdum,qđ ſoluendo intereſſe habeat illam rẽ me inuito,vt l.1.
in fin.ff.de rerum permut. Et iſtud eſt, qđ propriè vult dicere
tex.hic in ver.ages cum Titio,&c.& no.iſtam pulchrã, & ſub-
3 tilem doctrinam. ¶ † Tertiò not.ibi etiam furti te acturum, ꝙ
fur, cui data eſt res ob cauſam, ſed non eſt tranſlatum domi-
nium,tenetur furti,ſed non condictione ob cauſam,vt differat
à præced.& ſic eſt fortiſſimus tex.& contra illud,qđ tenent Do
cto.in l.præce.vbi volunt,ꝙ odio furis ambæ competant,con-
tra quem furem omnis actio degenerat,vt ibi dixi. Alex.ibi re-
ſpondet,ꝙ hic eſt dictio implicatiua,etiam furti, quæ implicat
etiam condictionem ob cauſam. Sed minus bene conſidera-
uit hunc tex.quia illa dictio,etiam,implicat actionem ad exhi-
bendum,iuxta dictum Labeonis relatum in tex. qđ ſecundum
Proculum procedit hoc caſu. Conſidera etiam ſi dici poſſet,
ꝙ licèt in tex.nihil dicat̃ de condictione ob cauſam, tamen nõ
negat quin etiam competat. Dicemus ergo ſuppleri tum ex.l.
præced.in fine,tum ex regula,quæ habet,ꝙ contra furem om-
nis actio degenerat.¶In glo.in verbo,ſummo ſupplicio. Circa
hanc gl.videnda ſunt tria. Primò an præfectus vigilum habue-
rit iuriſdictionem afficiendi ſummo ſupplicio hunc ſeruum,
* & conclude,ꝙ non *ſecundum communiter Docto*. Idem tenẽt Gul.
& Ange.in l.magiſtratibus.ff.de iuriſd.om.iudi. niſi hoc conce-
datur propter vilitatem perſonæ, quia ſeruus, ſecundum Iac.
But.Gul.Albe.Bar.& Ange.hic allegantes ad hoc.l.interdum.§.
qui furem.ff.de fur.& licèt Fulg.& dom. Alex.dicant,qđ illa lex
nihil facit, & quòd neſciunt eam inducere. Tu dic, ꝙ indu-
citur hoc modo, vt hic per Albe.quia ibi quo ad cauſam furti
æquiparantur prætor vrbis,& præfectus vigilum, propter quã
æquiparationem Doct.colligunt, ꝙ in ſeruis puniendis æqui-
parantur, quamuis Ful. & Alex.hic contradicant per l.pen. C.
de offi.præfec.vigi.Sed in hoc non eſt inſiſtendum,quia nullius
eſt vtilitatis, & pro nunc tutius eſt dicere, ꝙ hic præfectus vi-
gil.de facto exceſſit in tribus. Primò,quia non habebat cogni-
tionem in cauſis criminalibus. Secundò, quia fecit ſuſpendi
abſque eo, ꝙ ſibi conſtaret de crimine, & ſtetit ſoli aſſertioni
* Titij. Tertiò, quia pro furto *ſecundum communem ſententiam* non
debebat mori,niſi eſſet publicus latro.l. capitalium.§. famoſos.
ff.de pœnis. Secundò diligenter nota iſtam gl.dum dicit, quòd
crimen furti non eſt publicum,licèt impoſita ſit pœna capita-
4 lis.Iſtam glo.not.Bal.hic in vlt.colum.† ꝙ quamuis fur ſit ma-
nifeſtus, aut latro, ita ꝙ debeat furca ſuſpendi, vt ſtatim infra
dicam,tamen per hoc non efficitur crimen publicum, vt qui-
libet de populo admittatur ad accuſandum, in quo Bald.latè
diſtinguit,vt hic per eum.Item per iſtam glo.no.Pau.dę Caſtr.
licèt per ſtatutum ciuitatis pro aliquo crimine priuato impo-
natur pœna mortis, non per hoc efficitur publicum, vt quili-
bet de populo admittatur ad accuſandum.Adde tex.in l.2.iun-
cta glo.1.ff.de concub.quam ad hoc pro ſingulari not. Bal.in l.
ſi eum.§.qui iniuriarum. ff.ſi quis cau. & vide Barto.in l.1.ff.de
publi.iudi.& in rubric.ff.de popu. actio. cum concordan.alleg.
per Alex.hic. Vltra ſcribentes adde,quòd Bald.in cap.at ſi cle-
rici,in 6.colum.in fi.de iudi.dicit iſtam glo.eſſe vnicam de iure
ciuili, quòd licèt pro furto imponatur pœna capitalis, tamen
non per hoc eſt crimen publicum, & ideo non admittitur ad
accuſandum niſi ille, cui ciuiliter actio furti competit. Iſtam
gloſſ.etiam ad hoc not.Bald.in c.1.§.iniuria.in 2.colum.in fine.
de pace iuramen.fir. Tertiò videndum eſt iuxta hanc glo. po-
ſito,quòd præfectus vigilum habeat iuriſdictionem,an poterit
5 pro furto punire pœna mortis, † conſequenter videndum eſt,
quæ ſit pœna furti de iure communi. Conclude, quòd in fa-
moſo latrone clarum eſt, quòd furca ſuſpendi debet.l.capita-
lium.§.famoſos.ff.de pœnis.eo. modo fur famoſus ſecundum
Barto. ibi, idem in graſſatore, dicta l.capitalium.§.graſſatores.
Et quis dicatur famoſus latro,declarat text. in §.fures.in Auth.
vt nulli iudi. & dicitur fur famoſus ſuſpendendus furca, qui
tria furta commiſit,ſecundum Bal.in l.nemo. C.de epiſ.aud.&
in Auth.ſed nouo iure.in 1.colum. C.de ſer.fug. ſequitur Ang.
in l.quod ſi nolit.in §.quia aſſidua. ff.de ædil. edic. quamuis ali-
ter videatur velle do.Alex.in conſi.294.incip.ſtante ſtatuto ci-
uitatis Parmæ.lib.2.allegans,quòd ita tenet Iaco. But.Ange.&
Salic.in d. Auth.ſed nouo iure.ſcilicet, quòd fur famoſus non
debet furca ſuſpendi,iſtud mihi placet contra Bart. & pro hoc
pondero text.in l.capitalium.§. graſſatores. iuncto.§. famoſos.
ff.de pœn. quæ iura ſic induco. dicit text. in §. famoſos, quod
famoſi latrones debent furca ſuſpendi in ſolatium interemptorum, &
6 vt tranſeant in exemplum cæteris.† Pondero iſtud verbum in-
teremptorum, quia videtur loqui de his, qui in ſtratis publicis
non ſolum diripiunt bona,ſed etiam occidunt homines. Item
in d.§.graſſatores. quæritur qua pœna debent graſſatores puni-
ri, & dicit text. quòd debent puniri capitali pœna, ſi in via pu-
blica cum armis bona diripiunt: ergo ſimplex fur etiam ſi ſæ-
pius ſurripuiſſet, non debet puniri pœna capitis, & maximè,
quia in criminalibus debet ſumi mitior pars, aliàs fur non de-
bet furca ſuſpendi. Glo.& Doct.in c.inter alia.de immu.eccle.
& glo.in cap.ſi quis fortitudinem.23.quæſt.3. ſed debet fuſtiga-
ri, & aliter puniri, ſecundum formam d.Auth. ſed nouo iure,
quę eſt ad hoc melior text.qui ſit in iure ſecundum Bald.in l.2.
ad fin.C.de noxa. Et vide Docto.in d.Auth.ſed nouo iure, præ-
cipuè Ange.in lect. Flor. ponentem pulchras deciſiones in iſta
7 materia.† Limita iſtam concluſionem,niſi eſſet vnum furtum
enorme, tunc pro illo poteſt furca ſuſpendi dato etiam, quòd
ſtatutum tria requireret, quia vnum furtum valde magnum
æquipollet tribus,arg.l.ſi is qui tres.§.fin.ff.de excu. tuto.& quia
licitum eſt ex cauſa leges,& ſtatuta tranſgredi, ſecundum Inn.
in c.1.de conſti.Ita per prædicta tenet Bal.in d. Auth.ſed nouo
iure,in 1.col.in fi.idem Bald.in c.1.§.iniuria. in 2.colum.de pac.
iur.fir.vbi refert ita tenere Cy.in d.Auth. ſed nouo iure.ad hoc
etiam alleg.iſtum text. Adde,quòd illam deciſio.Bald. ſequitur
Abb.Pan.in c.inter alia.in vlti.col. de immu.eccleſ. & Ange.de
Are.in tract.male.in verb. veſtem cęleſtẽ abſtulit, vbi refert ꝙ
dum aſſideret Peruſij, ita ſemel obſeruauit dictum Bal. Adde,
ꝙ idem per illa duomet fundamenta tenet expreſsè Ang. in l.
quod ſi nolit.§. qui aſſidua. ff. de ædi.edic.Ange.de Are.in §.ex
maleficijs.Inſti.de act.in 3.col.& idem Ange.Inſt. vi bon.rap.in
8 prin. † Et adde, ꝙ furtum dicitur enorme, licèt ſit modicum,
qñ eſt valde ſcandaloſum, quia ex eo ſequitur fractio pacis pu
blicæ,ita Bal.in c.1.§.ſi quis quinque. per illũ text.de pac.tenen.
in vſib.feud. Ego teneo contra Bald.& ꝯrium tenent Sal. Fulg.
& Pau.de Caſt.in d. Auth.ſed nouo iure. vbi etiam Are. idem
tenet,dicens, ꝙ illa deciſ. Bal.non ſeruatur in practica.Ioan.de
Ana.in c.fin.de fur.& do. Auguſt. Ariminen.in addi. quas fecit
ſuper dicto lib.malefi.in verbo,veſtem cœleſtem abſtulit,quã-
uis nullum de prædictis alleg.eo quia leges, & ſtatuta præpon-
derant conſuetudinem furandi,& non rem furatam, & ꝯ Bar.
multum pondero tex.in c.furtum.14.q.vlt.nec tex.alleg. ꝑ Bal.
obſtat,quia loquitur in materia non pœnali.Et ad dictũ Inno.
9 volentis,† qđ ex cauſa licitum eſt tranſgredi leges,& ſtatuta,de
quo plenè dicam in l.1. C.de precib.impe.offe. poſt Bal.ibi,ego
nunc accõmodo duas pulchras ſolutiones. Primò dico, ꝙ di-
ctum Inn.procedit in maiorib.magiſtratib.ſecus in minorib.&
in Poteſtatibus terrarum,vel ciuitatum, qui iurant ſeruare ſta-
tuta,ita ſing.limitat Bal.in Auth.hodie. C. de iudi.quamuis ali-
ter teneat idem Bald.in illo c.1.in 2.& 3.col.de conſti. Secundò
adhuc no.limitat Sal.dictũ Inn.in d.Auth.hodie.vt procedat in
cauſis

ADDITIONES.

a ¶Nemo eſt dominus. Adde l.liber homo. ff.ad l.Aqui.cap. cum contingat.de ſent.excom.

b ¶Tortura eſt meri imperij.Adde Bal.in l.ea quæ. C. de his quib. vt ind. Bal.in Auth.de teſt. in §.1.

causis arduis statum reipubli. concernentibus, aliàs secus, vt in casu l. si quis filio exhæredato. §. hic quoque. ff. de rit. nupt. Facit bene, quod dicit Bald. in l. obseruare. §. proficisci. in 11. quæst. de offic. proconsul. & leg. per dictum Innoc. s. relatum excusari officialem in syndicatu, qui ob multorum salutem leges, vel statuta trāsgressus est. Alibi idem Bal. in cap. Obertus. in quibus cau. feud. amit. dicit per illud dictum Innoc. quòd propter causam terribilem licitum est leges transgredi. nota bene prædicta omnia. ¶ Vltimò ex ista glo. not. secundum Paul. de Castr. & Alex. dum glo. dicit, ꝙ iste præfectus vigilum iniustè fecit. Pondera hic glo. ꝙ licèt sentētia lata ab eo qui caret iurisdictione, sit nulla, tamen glo. appellat iniustam, & sic habes quòd si is, qui vult dicere sententiam nullam, dicat iniustam, tamē sustinetur eius intentus, & exponitur iniustam, idest nullam, ad quod vide gl. in l. scire oportet. §. fi. in verbo iustè. ff. de excus. tut. & ibi Bald. & Bartol. in l. 1. in 4. colum. C. de fur. ¶ Glo. fin. in ver. acturum, diuiditur in tres partes. In prima colligit not. ex tex. Secundò contra illud opponit, & dupliciter soluit. In tertia alleg. concor. Secunda ibi, & sic est contra. Tertia est in fin. ibi, & facit. In secunda parte dum glo. vult, quòd lucratur qui voluntatem implet, facit. §. præterea, lo vlti. Institu. de actio. Sic & ècontra dicitur perdere, quando fit contra voluntatem, dato quod lucrum cōsequatur. glo. in l. Paulus respondet creditorem. ff. de solu. facit. l. fin. in fin. ff. de vsu & habit. Iason.

SVMMARIVM.

1 *An si in contractu apponatur verbum dare, dicatur emptio, vel contractus innominatus.*
2 *Cognoscitur contractus ex proprietate verborum.*
3 *Appellatione emptionis, & venditionis non continetur contractus innominatus.*
4 *Res emphyteutica an possit permutari sine consensu domini.*
5 *Quid in prohibitione testatoris.*
6 *Quid in licita venditione rerum ecclesiæ, an possit fieri permutatio.*
7 *In contractibus innominatis perempta specie, debitor non liberatur, secus in contractibus nominatis.*
8 *In contractibus innominatis si quis fecit, quod potuit, an liberetur.*
9 *Differentia inter verbum dare, & verbum tradere.*
10 *Obligatus ad speciem, vltra quod tenetur dare, an etiam teneatur cauere, nume. 11.*
12 *Vendo domum pro pecunia, quam habes in arca, an valeat venditio.*
13 *Donatio an sit contractus nominatus, vel innominatus.*
14 *Si donatio est contractus nominatus, quomodo habeat locum condictio ob causam.*
15 *In contractibus innominatis quando habeat locum condictio ob causam.*

LEX XVI.

Dedi tibi pecuniam. Ista lex secūdū Bar. est valde notabilis, & dicit do. Christoph. de Castil. ꝙ est aurea lex, & quod non habet similem in iure, & secundum Paul. de Cast. est sing. & subtilis lex. hoc dicit in sum. Si do pecuniam, vt des Stichum, non est emptio, sed datio ob causam, & sic contractus innominatus. Ideo pecunia data potest repeti per condictionem ob causam, altero de tribus modis, si Stichus moriatur antequam dederis, vel si tradidisti cùm esset alienus, & sic non dedisti, vel etiam, & tertio si dedisti, sed non vis de euictione cauere, hoc dicit. tota lex diuidit in duas partes. Primò ponitur decisio. Secunda ibi, & ideo. ex decisione inferuntur tres illationes, licèt glo. & Docto. malè dicant, quòd sunt tres rationes, & istæ tres illationes tendunt ad vnum effectum, scilicet ad ostendendum, ꝙ quamuis in contractu emptionis, & vendi. & in alijs contractibus nominatis ille, qui impleuit, nunquam possit agere, vt contractus resoluatur, & sic contra non implentem nunquam possit agere condictione ob causam ad repetendum illud, quod dedit. l. inciuile. C. de rei vend. & l. ea condictione. C. de rescin. ven. Tamen in contractibus innominatis, quia debiliores sunt, qui dedit pecuniam potest agere contra non implentem, non solùm actione præscriptis verbis vt adimpleat, sed etiam ad resolutionē contractus, & sic ad repetitionem solùm per condictionem ob causam, siue ille non det, quia non possit, eo quia Stichus promissus sit mortuus, siue non det, quia non est suus, facit tamen quod potest, quia tradit, siue etiam det, sed non perfectè, quia nolit cauere. Et ratio huius vltimi est, quia qui tenetur dare, non solùm tenetur transferre dominium, sed etiam tali modo transferre, ꝙ effectualiter auocari non possit. l. si rem meam, vbi text. not. ff. de solu. Ideo necessariū est, ꝙ promittat de euictione, prout, 1 dicam, illa cautio succedit loco speciei, ista est substantia hu-

1 ius l. ¶ † Not. primò ex hoc text. ꝙ si in contractu interueniat pretium pro re certa, & apponatur verbū, dare, ex parte eius, qui obligatur ad speciem, non est emptio, nec vēditio, sed contractus innominatus propter verbum dare, ꝙ est contra naturam emptionis, & venditionis, vt habes in glo. Limita istam legem quatuor modis. Primò vt procedat, quando est appositū verbum dare, quod importat translationem dominij, secus si apponatur verbum magis generale, vt verbum accipere. l. naturalis. §. 1. alleg. in glo. vbi dicetur. Secundò limita istum tex. procedere, quando esset dubium quem contractum vellet partes facere, secus si esset certum, vt quia fecissent venditionem, tūc verbum dedi, impropriatur. l. si stipulatus. ff. de vsur. facit in simili text. in l. actione. C. de reb. cred. Et ex hoc inferūt Bart. Alb. & omnes Docto. hic ad instrumēta nostri temporis, in quibus dicitur dedit, vendidit, & tradidit, cùm appareat per verbum vendit, ꝙ partes volunt facere venditionem, tunc verbum, dedit, impropriatur pro tradidit. Idem tenet Bart. in d. l. si stipulatus, & in d. l. naturalis. §. 1. & in l. ex empto. in prin. ff. de act. emp. & in l. 1. C. de rer. permu. Sed caue, quia ista saluatio Doctorū procederet, quando solùm diceretur in instrumento, dedit & vendidit, tūc potest impropriari verbum, dedit, vt ponatur pro tradidit. In istis terminis loquitur text. in d. l. si stipulatus. sed in casu Doctorum, cùm sint ista tria verba, dedit, vendidit, & tradidit, non potest verbum, dedit, exponi pro tradidit, quia sic esset bis tradidit. Propterea considera si esset melius dicere, quòd primum verbum dedit, reijciatur, ex quo repugnat venditioni, per regulam. l. cum precario. ff. de preca. Tertiò limita istam legem non procedere, quando dictū esset, do tibi pecuniam pro pretio, vel nomine pretij, vt des Stichum. Nam vbicunque fit mentio de pretio, apparet, ꝙ partes volunt facere vēditionem, l. fin. & ibi glo. C. de prædi. curia. lib. 10. cum sim. secūdum Gul. Paul. de Cast. & Alexand. in l. 2. in princ. s. si cert. pet. vbi examinaui, & ibi etiam tetigi de intellectu. l. cum manu sata. §. fi. ff. de contrahen. empt. Et vltra communia pro prædicta conclusione est glo. in l. apud Celsum. §. de auctoris, in verbo pretio accepto. ff. de excep. doli. l. cum dotem, & ibi not. Bald. C. de iure do. Quartò limita istam legem procedere, quando verbum dare, adijcitur certæ speciei, vt hic. secus si adijceretur generi, tunc esset emptio, & veniret dare, non ex natura contractus, sed ex natura rei deductæ in cōtractum, secundum Bart. in l. 2. ad fi. prin.
2 s. si cert. pet. cum concord. quas ibi dedi. ¶ † Not. secundò, quòd vbi inter partes geritur aliquod negotium informe, non expresso aliquo nomine contractus, & dubitatur quis contractus sit ille, tunc attenditur proprietas verborū vt hic, & in dubio censetur ille contractus, qui verbis magis cōuenit. facit. l. vbi ita donatur. ff. de donat. cau. mor. & in simili text. cum gl. in l. non codicillum. C. de test. & in d. l. cum precario. ff. de preca. dic vt latè per Bar. in d. l. vbi ita donatur, & Bald. in l. si pater. in 2. lect. ff. de adop. vbi dicit, quòd in hoc contrario omnes freneticauerunt,
3 præter Cyn. ibi, & latè Bald. in l. 2. in princ. s. si cert. pet. ¶ † Not. tertiò ex hoc text. quòd nomine emptionis, & venditionis non continetur aliquis contractus innominatus, & cōsequenter nō continetur permutatio, imò se habent tanquam species oppositæ. l. 1. §. fin. de rer. permu. vnde facit iste text. secundum Bald. & Alex. quòd si in statuto fit mentio de emptione, & vēditione, non contineatur permutatio. & ita tenent Specu. & Ioan. And. in tit. de emptio. & vend. §. nunc dicendum, ver. sed pone statutum. Bald. in l. 1. C. de rer. permu. Paul. de Cast. in l. 1. ff. eo. Anto. de But. in cap. constitutus. de in integ. restit. Tu adde text. in cap. 1. de his quæ fiunt à præla. sine consen. cap. vbi alternatiuè ponitur inter venditionem, & permutationem. & ibi Pan. in 2. not. ad hoc not. postea distinguit, vt ibi per eum. Adde etiam text. cum glo. in l. fin. C. de prædi. curi. lib. 10. Intellige tamen sanè, nisi essemus in materia non odiosa, sed fauorabili, & militaret idētitas rationis. Hinc videmus, quòd edictum ædilium curulium loquens in re vendita vitiosa, vt possit redhiberi, habet locum etiam in permutatione. text. est in l. sciendum. §. deinde. versi. sed si quis permutauerit, quem Angel. reputat ad hoc mi-
4 rabilem. ff. de ædil. edict. facit. l. fin. ff. de rerum permu. † Hinc videmus, ꝙ res emphyteutica, quæ non potest vendi, vel alienari sine consensu domini, nō potest etiam permutari cum alia re, quia est identitas rationis, ita glo. & Docto. in l. fin. C. de iure emphy. Specu. & Ioan. And. in titu. de loca. §. nunc aliqua. versi. 21. & clarius Gul. de Cun. Bald. & Ang. in l. cum hi. §. si cui. per glo. ibi. ff. de transa. Io. And. & Imol. in cap. potuit. de loca. quamuis contrarium, & malè tenuerit idem Bald. post Iaco. de Are. in l.
5 si domus. §. fin. ff. de leg. 1. † Hinc etiam videmus, quòd si testator prohibuit, ne filius possit vendere res immobiles, quia vult ꝙ perpetuò remaneant in familia, ꝙ non poterit etiam permutare propter identitatem rationis considerata mēte, & affectu testatoris. Ita latè concludit Bald. hic. Bald. & Ang. in d. l. cum hi. §. si cui.

§.ſi cui.poſt glo.ibi, ſecus autem eſſet, quando eſſet diuerſa ratio inter vẽditionem,& permutationem.Et ad hoc facit,quod decidit Bar. in l.ſicut.§.ſed & ſi permiſerit,per illum text.ff. quibus mod. pign. vel hypo. ſol. referens ſæpius vidiſſe de facto.
6 † Quòd ſi Epiſcopus dedit ſententiam Abbati vẽdendi res immobiles eccleſiæ pro ſatisfaciendis debitis, ꝙ nõ poteſt permutare, cùm ſit diuerſa ratio, quia permutando non ſatiſfit debito,ſaluo ſi aliter vendi non poſſet, vt ibi per eum, quod limita vt per Bart.in l.Ariſto.ad fi. prin.ff.de don. quando eſſet principaliter permutatio, ſecus ſi eſſet principaliter venditio habens mixturam permutationis,vnde dicit ibi Bar. ſe de facto conſuluiſſe,ꝙ cùm Papa dediſſet licentiam Abbati vendendi certum fundum eccleſiæ,poteſt cum vẽdere pro mille,& pro alio fundo,qui permutabatur.Et de hac materia adde etiam Bal. in l.2. C.de vſuc. pro emp. & in cap.2.de contro. inter dom. & emp.
7 ¶†Quartò not.in verſ.& ideo.quod in contractibus innominatis debitor [a] ſpeciei perempta ſpecie non liberatur, quin pecunia data poſſit repeti eam ſi nõ fuit in mora,vel culpa. ſecus eſſet in contractibus nominatis.l.ſi vt legati cauſa. ff. de verb.obl. l.qđ te. vbi dixi.ſ.ſi cert. pet. Et ex hoc habes correlariè notare, quod in contractu innominato periculum interitus ſpeciei debitæ non pertinet ad alterum contrahentem, ſecus eſt in emptione, & venditione, vbi periculum eſt emptoris, nec poteſt agere ad æſtimationem,aut repetere pecuniam.§.cum autem. Inſtit.de empt.& vendi.& ratio diuerſitatis eſt,quia contractus emptionis eſt perfectus ante implementum. l. neceſſario. ff. de pericu.& commo.rei vendi. ideo periculum eſt emptoris. Sed in contractibus innominatis contractus ante eſt imperfectus.l. 1.ff.de rer. permu. iſtud notabile qualiter intelligatur,ſtatim dicam in glo.in ver.poſſem.
8 ¶†Quintò not.in ver.finge. quòd in contractibus innominatis,qui non dedit prout debet, fecit tamen quod potuit,quia tradidit, non liberatur quin datum poſſit repeti. Limita in cõtractu innominato tranſactionis, vbi q̃a eſt inductus fauore minuendarum litium in eo, qui promiſit dare ſufficit tradi,ſi plus non poteſt,nec repetitur datum. text. eſt not.in l.ſi pro fundo.vbi Bar.& Doct.de tranſact. idem Bar. in l.ſi quis aliam,in prin.in 3.colum. ff. de ſolu. Secundò limita quando talis res fuiſſet tradita ex cauſa permutationis cum re, quæ fuerat expoſita venalis,tex.habes ſingu. & exemplum in l. 1.C.de rer.permu.
9 ¶†Sextò not. ibi, ſed tamen eum tradidiſſe, differentiam inter verbum dare,quod importat translationem dominij,& verbum tradere,quod non importat dominium.facit.§.ſic itaque.Inſti.de act.& l. vbi autem non apparet.§.fi.ff.de verb. obl. aliquando tamen ratione ſubiectæ materiæ verbum dare,impropriatur pro tradere.l.1.in princ.cum gl.ff.depo.glo. in l.non videntur data.ff.de regu.iur.cum alijs,quę allegaui.ſ.in 1.not.
10 ¶†Septimò not.ex verſi.fin.quòd qui eſt obligatus dare ſpeciem ex cõtractu innominato,vltra hoc ꝙ det, tenetur etiã cauere,aliàs datum repetitur, & in hoc differt ab emptione, & & venditione,vt declarat Bart.in l.ſi rem meam.ff.de ſolu.& talis cautio ſuccedit loco ſpeciei,ſecundum Bar.in l.cum quis.§. qui hominem,& in l.ſi quis aliam.in prin.in 2.col.ff.de ſolu. Limita iſtum tex.procedere,quando cautio venit ex natura contractus innominati expreſsè,vel tacitè, vt eſt hic, quia qui promiſit dare,tenetur taliter dare, quòd euinci nõ poſſit.d.l. ſi rem meam. Ideo tenetur cauere, quia ſi contingeret euinci, cautio eſſet loco ſpeciei,vt prædixi. Aliàs in contractu innominato nõ tenetur quis cauere,& ſi nolit cauere,datum nõ repetitur, tex. habes,& exemplum in l.3.in princ.& ibi Bal.& Fulg.ſ.eo.& do. Chriſtoph.de Caſtil.& Fulg.hic. ¶Glo.in verbo procliuior.diuiditur in duas par.Primò declarat text. In ſecũda quæ eſt ibi,ſed videtur.oppo.contra tex.& dupliciter ſoluit, & tenet ſecundã
11 ſolu.& bene,ſcilicet ꝙ in d.l.naturalis.§. 1.† eſt verbum accipere magis generale, quod de neceſſitate non importat translationem dominij,ſicut hic verbum dare. Limita niſi verbum accipere,vel recipere adijceretur generi vel quantitati, tunc importat dominij translationem,non ex natura ipſius verbi,ſed ex natura rei cui adijcitur.l.cùm mota.& ibi Barto.ad hoc not.C.de tranſact.& idem Bar.in d.l.naturalis.§.1.Confirmo per bonum ſimile:nam verbum trado, non importat translationem dominij,vt dixi in tex.& eſt tex.in l.ſi rem tradi.ff.de verb.obl.Iſtud eſt verum niſi adijciatur generi,vel quantitati.gl.eſt ſi.in l. à ſubſtituto.§.fin.cum l.ſeq.vbi eſt gl.ff.de leg.1.& ibi Docto.precipuè Imol.& Moder.ad hoc not. & reputant ſingularem pro limitatione.d.l.ſi rem tradi.Aduerte circa prædicta ad duo.Primò,ꝙ ex ſolutione gl.ibi,vel dico.habemus inferre,quòd pactum,qđ fit contra naturam contractus,facit illum tranſire in aliam ſpeciem contractus.Et ſi contra arguatur, quod imò tale pactum contra naturam contractus initum ſit nullum,per d.l.cum precario.Reſpondetur,qđ vbicunque eſſemus in caſu claro, verũ eſt,ꝙ pactum reijceretur.d.l.cum precario.ſed in caſu iſtius legis eramus in caſu dubio,quem contractum vellent facere partes.Hinc eſt, qđ ſi partes expreſsè egiſſent facere venditionem, & poſteà appoſuiſſent pactum,qđ dominium trãsferretur,reijceretur pactum.Secundò aduerte circa gl.ibi, ibi verò in quantitate, nam ex ea habes, ꝙ quando datur pecunia vt quantitas,
12 cenſetur venditio:ſed ſi datur vt ſpecies, non eſt venditio. †Et ex hoc infertur,ꝙ ſi vẽdo tibi iſtam domum pro pecunia, quã habes in arca,non eſt emptio, quia pecunia tunc conſideratur vt ſpecies:ſed ſi dico,vendo tibi iſtam domum pro quanta pecunia habes in arca,tunc dicitur emptio, & venditio. Ratio diuerſitatis eſt,quia vtendo verbo quanta,fit relatio ſaltem tacitè ad quantitatem, ideo tunc eſt emptio. Ita ad literam dicit glo. ſing.in l.hæc venditio.§.1.in verbo quanti.ff.de cõtrahen.empt. quam gl.pro ſingulari exclamat Roma. in l.ſi certos nummos. ff.de verbor.obl.& de illa facit mentionem Bald. in l. ſi ſeruus. §.qui quinq;.ff.de leg.1. ¶Glo.in verſi.poſſum.diuiditur in quatuor opp.& tres ſolutiones ponit.partes patent. Tu iunge omnes tres ſoluti.ſimul,& habebis veritatem: nam qui dedit pecuniam,vt Stichum haberet,Sticho mortuo ſi vult agere actione præſcriptis verbis,aget vt contractus impleaẽ, & ſic vt Stichus detur, & non poteſt. Ita loquitur contrarium iuncta ſolutione glo.ibi.aut vult agere condictione ob cauſam, ad repetendum quod dedit, & tunc aut vult agere ex capite cauſæ non ſecutæ,& procedit diſtinctio,quam ponit gl.in prima ſolu.aut vult agere ex capite pœnitentiæ, & tunc procedit ſecunda ſolutio glo.& eius diſtinctio.¶Glo.in verbo non liberaberis, diuide in tres partes.In prima opponit contra text.& dupliciter ſoluit. In ſecunda ibi,ſed ad quid.glo.ſecundum Barto.& Bald. opponit contra text.dic melius,ꝙ format quæſtionem,& ſimul per viã fallentiæ remouet vnum contrarium. In tertia ibi, vbi ergo locum habet.glo.per viam quæſtionis oppo.contra tex. & ſoluit. In prima parte tenet primam ſolu. reprobata ſecunda, & ita etiam reprobat Imol.in l. Ariſto.§.libero. ff. de donat. cum lex hic vtaẽ termino cautio, ergo intelligitur ſine fideiuſſore.l.ſancimus.C.de verbo.ſignific.In ſecunda parte principali glo.duo
13 ſunt videnda.† Primo an donatio ſit contractus nominatus, vel innominatus.glo.hic tenet,ꝙ olim eſſet innominatus, ho-
b diè ſit nominatus, [b] idem tenet gl. in d.l.iuris gentium.in princ. ff.de pact.& in l.pacta conuenta. in princ.ff.de contrahen.emp. & in l.2.C.de condi.ob cauſam.Fundamentum glo.eſt, quia ſolo conſenſu producit actionem, ergo eſt contractus nominatus,iuribus alleg. in glo. Iſtud fundamentum reprobant Doct. quia multi ſunt contractus nominati, qui ſolo conſenſu non producunt actionem, vt ſunt omnes, qui contrahuntur re, & tamen ſunt nominati.Sed tu conſidera, ꝙ fundamentum glo. eſt verum arguendo affirmatiuè,vt gl.facit,& probant iura per eam alleg. Sed negatiuè non eſt bonum arg. ſi dicatur, nõ producit actionem ex ſolo conſenſu, ergo non eſt contractus nominatus,falſum eſt,vt prædixi.Iac. But. tenebat,ꝙ olim,& hodiè eſſet contractus innominatus,per tria fundamenta, quæ re-
* fert hic Bart. Tertia eſt opin.Bar.*hic vera, & communis*,quam etiã tenet ipſe in l.iuris gentium.in princ.vbi Paul.de Caſt.& latius dom.Alex.ff.de pact. Bart.in l.in ædibus.§.1.ff.de dona. & in l.2. vbi etiam Cy.& Bald.C.de cõdi.ob cauſam. præcipuè per tex. qui valde ſtringit in l.Ariſto.in prin.in verſ.denique.ff.de dona. vbi in donatione non habet locum pœnitentia, nec condi. ob cauſ.& tamen ſi eſſet contractus innominatus haberet locum, vt hac l.diſputando, & in puncto iuris poteſt teneri opin. Iaco. But.quam tenet Fulg.hic,& in d.l.iuris gen.in prin. & ante eum Franc.de Ramp.in repe.huius l.in 6.opp.2.partis, prout refert, & ſequitur Imol.in d.l.in ædibus.§.1. vbi etiã Raph. Cuma. idẽ tenet,& idem videtur tenere Bald.in d.l.iuris gen. in princ. & in rubr.C.de rer.permu.Intellige tamen ſanè,licèt Docto.non declarent,ꝙ donatio eſt contractus innominatus, non quidem reſpectiuus, quia contractus innominati reſpectiui ſunt tantum quatuor,qui enumerantur in l.naturalis. per totam.l.ff.de præſcrip.ver.ſed eſt cõtractus innominatus ſimpliciter, prout etiã pactum nudum, vt ſtatim ĩ. ſubijciam. Pro iſta parte ſtringit, quia donatio eſt nomen generis,ergo cùm remaneat in nomine generis,diciẽ contractus innominatus,ſicut in ſimili de permutatione dicit glo.approbata in rubr.C.de rer.permu. Et licèt permutatio propriè ſumpta dicatur ſolùm quando datur ſpecies certa pro alia ſpecie certa,vt declarant glo.& Docto.in l.1. C.de rer.permu.gloſſ. & Docto.in l.1.ff.eod. Tamen quia largè alios contractus comprehendit,dicitur permutatio nomen generis,& contractus innominatus,ſic in propoſito donatio propriè

ADDITIONES.

a ¶Adde eundem Iaſ.in l.ſi ex legati cau.ff.de verb.obl.col.2. PANCIR.
b ¶Nominatus. Adde quod hanc ſequitur, & communem dicit Clar.§. donatio.quæſtio.1. MASVER.

priè sumpta dicitur solùm simplex donatio.l.1. ff. de donat. tamen largè comprehendit donat.ob causam,causa mor. & dona.propter nupt. Item legatum.l.legatum.ff.de leg. 2. ergo donatio est nomen generis, pro quo facit.l.alienatum.§.donationis verbum.ff.de verbo.sign. facit quia diffinitio debet constare ex genere,& differentijs,vt declarat Bart. in l.1.in prin.ff.de acq. possess.sed in l.legatum,diffinitur quid est legatum,& dicitur ꝙ est donatio quædam,ergo apparet,ꝙ donatio est nomen generis.huic fundamēto respondet Alex.in d.l.iuris gen.in prin.ꝙ eo attento sequeretur, ꝙ venditio esset contractus innominatus, cùm etiam comprehendat vendi.ob causam, & conditionalē, sed istud nihil facit.nam omnes prædictæ sunt species venditionis solùm differentes numero,sed donatio vltra ꝙ comprehendat multas species dona.etiam comprehendit legatum,vt prædixi.Nec obst.si adduceretur tex. in l.statuliberis. §. quamuis.ff. de statulibe. quia responde secundum Bald. in d. l. iuris gen. in princ. (& sibi ascribit Imol. in d.l. in ædibus.§.1.) ꝙ ille text.non dicit,ꝙ appel.vend.alij contractus cōtineantur,quamuis litera ibi ita sonet,sed bene dicit, ꝙ illud Senatuscōs. loquēs in vend. ex identitate rationis extenditur ad alios contractus.Vel aliter, & Secūdò rn̄de,vt per Bal.in l.voluntas.in vlt.col. C.de fideicō. Tenendo istam partem difficile est respondere ad l.Aristo.ver. denique.quam Bar.alleg.pro casu.Respondent Imol. Ludo.& Raph.Cuma.in d.l.in ædibus.§.1. ꝙ in contractibus innominatis licita est pœnitentia, verum est, re integra, sed in d.l.Aristo. res non erat integra, imò facta traditio & executio, sed errant, quia in contractibus innominatis executio, & implementum non impedit, quin semper sit locus pœnitentiæ ex parte eius, qui impleuit.l.si pecuniam.in princ.vbi dixi. supra eo. Durum est respondere ad illum text.Ego sic nouiter respondeo:nam il la regula, ꝙ in contractibus innominatis habeat locum pœnitentia, procedit in his,qui sunt respectiui,ita loquūtur omnes. ll.loquentes de hac materia, sed quando est cōtractus innominatus simplex non respectiuus,vt est donatio, ibi non habet locum pœnitentia.Ita vult glo.sing.l.si cum fundum.in gl. 1.ff.de pac.secundum Imol.in l.ex hoc iure.§.si quis dederit.ff.de don. quamuis illam glo.aliter ibi intelligat Barto.in illa l.si cum fundum.in 2.oppo.& hoc clarè confirmo.nam pactum est cōtractus innominatus simplex,prout tenet glo.sing.in l.1.in princ.in glo.mag.circa fin.ff.de act.& obl. quam sequitur Bald.in rub.& in l.1.C.de pac.& reputat singu. in cap. quintauallis.in 2.col.de iureiu.& plenius in l.lecta.in 7.col.supra si cer.pet.& tamen nemo diceret, ꝙ in pacto nudo habeat locum pœnitentia, quia sic pactum nudum non produceret exceptionem,contra regulam.d.l.iuris gen.§. igitur núda. Istud etiam patet in l. si gratuitam.in prin.ff.de præscrip.ver. vbi est contractus innominatus, sed non respectiuus,cogita tamen,quia fortè non audiuisti am
14 plius. Retenta tamen opin. Barto. & communi † videndum est secundò,si donatio est cōtractus nominatus, quomodo potest habere locum cōdi.ob causam.Bar.hic assignat mirabilem rationem,quam sequuntur Ang.Saly.& latius Alex. hic. Sal.in l.petēs.in 4.quæst. C.de pact.licet Paul.de Cast.reprobet,& male,vt per Alex.hic.Duas alias rationes assignat Bar.in l.1.in prin. ff.de dona.quas reprobat Alex.hic,sed non insistendo in verbis. dic,ꝙ responsio est clara,ꝙ in donatione simplici, quia illa est contractus nominatus,non habet locum cōdi.ob causam, sed condi. ob causam benè habet locū in dona. facta propter causam, ita loquitur. l. 1. C. de donat.quæ sub mo.l.cum res.C.de dona.& l.ea lege.C.eod.tit.quia dona.ob causam est contractus innominatus,scilicet do vt facias,ita tenet Bart.in l.2. C.eod.& sequuntur Paul.de Cast.& Lud.Rom.hic. istam solu.reprobat Alexan.per d.l.Aristo. in ver. denique.vbi erat donatio ob causam,& tamen non habet locum pœnitentia, sed errat. imò ibi intra quinquennium erat donatio simplex, & tunc quæritur de repetitione,ita dicit & melius ipse Alex. in d.l.iuris gen. in prin. In 3.parte glo.iuxta fin.ibi cùm facta non possent repeti. dic ꝙ glo.nimium generaliter loquitur,quia imò quædam facta repetibilia sunt,vt traditio vacuæ possessionis, secundum Bart. hic, & in l.si pecuniam.in prin.s.eod.¶Extra glo.Bart.hic reassumit totam materiam per distinctionem, tu clarius fac regulam cū sex fallen. Regula est,quòd in contractibus nominatis non habet locum condi.ob causam,ad repetendum illud,quod est datum.l.inciuile.C.de rei vend.d.l.ea conditione.C.de rescin.ven. iuncta l.sicut.C.de act.& obl.Ista regu.procedit in cōtractu nominato simpliciter facto, secus si apponeretur pactum, puta vendo rem pro decem,pacto ꝙ vadas pro me Romam, si deductum in pacto esset maius, quàm pretium, cùm attendi debeat quod principaliter agitur.l.si quis nec causam.& ibi dixi.supra si cer.pet.certè pacto principali cōsiderato, haberet locum condi.ob causam.tex.est sing.secundum omnes ibi,in l.cum te, & ibi glo.C.de pact.inter emp. & vend. Quod autem pactum ibi fuerit de principaliori causa,patet ibi in tex.in ver.exiguo,& ibi Cyn.declarat.Bald.& Saly.in l.2. C.eod.secus si deductum in pactum esset vilius.l.ea conditione. C.de rescind. vend. Isti duo text.simul iuncti bene declarant istum passum,& ita in effectu tenent Bar.& Ang.hic in vltim.colum.quamuis Bart.obscurius loquatur.Secundò limita prædictam regulam mirabiliter non habere locum,quando cōtractus nominatus fieret pro vno, & pactum apponeretur incontinenti pro alio,tunc quia actio descendens ex contractu non potest informari, vt competat ad deductum in pactum,habet locum condi.ob causam, ad repetendum quod est datum.ita tenet Barto.in pen.col.in fin.quem sequitur Angel.& Sal.& plenius Alex.hic.& Sal.in l.petens.in 3. quæst.C.de pac.& mouentur omnes per l.ea lege. C. de condi. ob causam.& l.cum res.C.de donat.Tertiò limita,quando contractus ex parte vnius resoluitur ex dispositione. l. vel statuti, tunc alteri parti competit cōdictio ob causam ad repetēdum quod est datum, text. habes, & exemplum in l.bona fides. vbi Barto.& Paul.de Cast.ad hoc not.ff.de act.emp. Dic melius, ꝙ imò rescisso contractu competit actio ex illo contractu, & nō condictio ob causam.l.ex empto.§. si is qui vina. vbi Bart.met. not.ff.de act.empt.Lud.& dom. Alexand. & Fulgo.in d.l.bona fides. Quartò fallit,quando contractus est nullus,quia ex quo cessat ratio, quæ assignatur in l.in commodato.§.sicut.ff.commod.habet locum condi.ob causam,secundum Bald.in l.1.C. de rer.permu. Quintò fallit,quando in contractibus nominatis non obseruātur promissa circa qualitatem, vel bonitatem rei, potest agi redhibitoria ad repetendum id, quod est datum, licèt non condi.ob causam.l.quod si nolit.§.1.ff.de ædil.edict.secundum Bald.in l.si prædium.in 3.colum. C.de ædi. act. Sextò limita, quòd licèt in contractibus nominatis nō habeat locum cōdictio ob causam,vt prædixi, tamen bene habet locum condi.ob turp.causam.ita videtur probare text.in l.fin.& ibi glo.ad hoc not.infra de cōdi.ob turp.causam,& ibidem Paul.de Cast. & Alexand.in 1.not.ibi dicam, & probabo.

SVMMARIVM.

1 *Si promisi centum ex causa vsuraria,& solui,repetere possum.*
2 *Remissio vsurarum facta fœneratori, præsumitur colorata.*

De condi.ob turpem causam. Rub.

¶Gloss. rubricæ diuiditur in duas partes. Primò continuat rubri. ad præced. Secundò remouet tacitum contrarium. Secunda ibi,& quòd subijcit.Ex 1.parte ibi,nūc de hac quæ præteritam. habes,ꝙ datum ob causam præteritam turpem, repetitur per istam condi.ob turp.causam.Idem not.glo.in rub. C.eod.& gl. in rub.infra titu. 1.Istam glo.reprobant Vltramon. & Cyn. in d. rub.C.eodem,& Barto.& Ang.hic. Paul.de Cast.in l.1.in princ. infra eodem.per text.l.pen.j.eod.& in l.2. C.quod met.causa.& est ratio,quia quando causa de præterito est turpis, ille qui soluit,scit se non teneri,ergo soluit scienter indebitum, per consequens videtur donare, ergo repetere non potest.l.1.infra.titu. 1. Ex ista conclu. Doct.datur limitatio ad totum istum tit. vt procedat,quando datio præcedit,& sequitur posteà implemētum turpis causæ, secus esset ècontra, si præcederet causa turpis de præterito,& posteà solueretur,& ita in specie no.Paul.de Cast.
* in l.1.in ver.1.infra cod.*Ita transeunt omnes.*Tu in primis adde,ꝙ Bart.met sibi contrarius sequitur istam gloss.in l.si plagij.vbi est text.qui confert ad materiam,ff.de verb.obl.Secundò considera,ꝙ quando causa de præterito est turpis,& quis dat simpliciter nulla causa expressa in donatione, verum est,quòd non potest tunc repetere.l.pen.infra eodem.quia videretur donare, vt prędixi,& datio sequens purgat vitium præcedēs.d.l.2.C.quod met.causa.sed ista glo.& similes procedunt, quando tempore dationis causa turpis de præterito fuit expressa: nam dedi centum quia fecisti furtum, turpitudo est ex parte recipientis tantum,tunc datum repetitur per condi.ob turp. caus.ad hoc specialiter induco.l.ex ea stipulatione.j.cod. † Confirmo per simi-
1 le,si promisi centum ex causa vsuraria, & sic ex causa de præterito turpi,si ea solui ex causa vsuraria possum repetere. cap. debitores.de iureiu.not.pulchrè Barto.in l.si non sortem.§.1.per illum text,ff.de condi.indeb.sed si soluerem ex liberalitate,vel ex causa donat.tunc non repeterem,ita tenet glo.in cap. pactum. in versi.restituitur.de regu.iur.libr.6. Host.in sum.titu. de vsu.§. quæ pœna.ver.quid si fœnerator.Fede.de Sen. consil. 18. incip. quæstio talis est,& in consil. 22. incip. vtrum vsurarius. Petr.de Anch.& Pan.in cap. cum tu. de vsur. Cald. in consil. 10.posito sub titu.de vsur.latè Lau.de Ro.in repe.cap. consuluit. de vsur. in 3.parte.q.2.& 7.& Bald.expressè in l.pen.infra eod.& in l.constitutionibus. C. de vsu. Alibi tamen Bald. in l.ab Anastasio.in

penul.

2 penul.colum. C. man.colligit ex illo text. † quòd remiſſio vſurarum facta fœneratori ex cauſa dona.præſumitur colorata,& & non facta animo merè liberali, ſed vt habeat gratioſiorem extorſionem.& ſequitur Paul. de Caſt.in l.rogaſti,§.ſi tibi,ad fi. ſupra ſi cert.pet. Alexand.in conſil.445.3.volum.incip. circa primum dubium quo quæritur, an dictus datarius. in vltim. col. aliquid Paul.de Caſt.in l.pen.infra eodem.

SVMMARIVM.

1 *Quādo aliquis tenetur gratis facere, ſi pecuniam accipit,turpiter facit.*
2 *Quando turpitudo verſatur ex parte vtriuſque,ceſſat repetitio.*
3 *Datum iudici vt iudicet,quando repetatur.*
4 *Quid ſi promiſi ſeruare eum indemnem.*
5 *Quid in pecunia data teſti,vt teſtificetur, & ibi an teneatur pœna falſi,& numero 6.*
7 *Cauſa,quæ nocet,& non quæ prodeſt,attenditur.*
8 *Cauſa prohibitiua,& non permiſſiua attenditur.*

LEX PRIMA.

OMne. Datum ob cauſam honeſtam ea ſequuta non repetitur. Datum verò ob turp.cauſam, ſi ſit ex parte recipientis tantum, repetitur, ſecus ſi ex parte dantis, vel vtriuſque. hoc dicit cum tribus ll.ſequen. vſque ad §.ſed & ꝙ meretrici. † Not.in l.2.re-
1 gulam, ꝙ quando aliquis gratis tenetur a aliquid facere,vel non facere,ſi pecuniam accipit,turpiter,& iniuſtè accipit,& de hoc eſt glo.in l.3.§.ſi tibi.j. eo.ibi dicam de hac
2 regula.¶†Secundò not.ex l.3.ꝙ quādo turpitudo verſatur ex parte vtriuſque,ceſſat repetitio, quia in pari cauſa turpitudinis melior eſt conditio poſſidentis.l.pen.infra eod. Contra hoc opponitur,ꝙ in pari cauſa turpitudinis debeat hic dari replicatio actori, cùm tractet de damno, ſicut in ſimili in l. cum mulier. ff.ſolu.matrimo. Reſpondet ibi Bar.ſed clarius, eo ꝙ ibi fundamentum actionis mulieris nō erat in cauſa turpi, ſed honeſta, ſcilicet in actione de dote,meritò iuuatur via replicationis,ſed hic totum fundamentum eſſet in cauſa turpi. Aliter reſpondet Bald.in l.cum te.C.eod.quòd hic culpa dantis proceſſit,qui ſoluit ex turpi cauſa, ſed in d.l.cum mulier. nihil poteſt imputari mulieri circa ſolu.cum à principio ſoluerit ex cauſa dotis honeſta. Aliter reſpondet Bald.in d.l.cum mulier. non refero,quia dom.Alex.ibi reprobat.¶Glo.in verſ.ſed & ſi dedi,vt ſecūdum me.diuide in 4.partes.Primò,quia text.videtur quandam contrarietatem continere, & ſe corrigere.gl.ponit primum intellectum.In ſecunda ibi,prout autem determinat.ponit ſecūdum intellectum, & iſtum tene, quia aliàs lex ſequens nihil adderet. In tertia ibi,hodiè autem.opponit,& fatetur contrariū. In quarta, & vltim. contra præcedentem partem opponit de cap.non ſanè.quod corruptè alleg. 17. quæſt. 5. debet allegare 14. quæſtio. 5. Ex 3.parte glo. habes ꝙ hodiè corrigitur iſte text.per l.2.
3 cum Auth.ibi poſita.C.de pœna iu.qui ma.iu. † vbi quomodocunque detur pecunia iudici,ſiue vt iudicet ſecundum me, ſiue etiam vt cauſam expediat,vtrunque perditur,& cauſa principalis,& pecunia data.cum gl.tenent Bart.Sal.& Paul.de Caſt. hic,& Bart.in Auth.ſed nouo iure. C.de pœ.iudi.qui malè iudi. Tene contrarium, ꝙ imò quando pecunia datur iudici ſolùm ad hunc finem, vt cauſam expediat,licèt perdat cauſam, tamē poteſt datum repetere, nec contrarium dicunt iura alleg. in gl. ita tenent dom.Chriſtoph.de Caſtil.Fulg.& Alexan. hic. glo.& Archid.in d.cap.non ſanè.glo.in cap.qui recte.11.quæſt.3.Bald.
b in cap.fin.in vlt.col.de appel. nam in pœnalibus b non debet fieri extenſio, per regulam l.cum quidam. cum ſimil.ff.de libe. & poſthum.& vide quæ habes not.per Barto.in l.1.§.pen.ff.de ca-
4 lum.† Item adde, quòd quamuis non ſit licitum aliquid dare iudici, bene tamen poteſt promitti de conſeruando eum indemnem,ita ſingu.Barto.in l.ſi quis vxori.§.ſi fugitiuum. arg.illius tex.ff.de fur. licèt de hoc reliquerit cogitandum Barto.in d. Authen.ſed nouo iure in fin.imò plus dicit Angel.per d.§.ſi fugitiuum,quem ad hoc reputat ſing.ꝙ qui promittit indemnitatem iudici, non perdit cauſam. Sed in hoc tene contrarium, prout expreſsè tenet Bald.hic,& in cap.cum ab omni. de vi.& honeſt. cler. quia præſumitur hanc indemnitatem promittere
5 animo iudicem corrumpendi. ¶†Item per iſtum text.cum gl.
c dicit Paul. de Caſtr. ꝙ ſi dedi pecuniam alicui, c vt teſtificetur pro me in bonam cauſam,& ſecundum veritatem, quòd talis teſtis dicitur corruptus,& falſarius, & perinde punitur,ac ſi fal-
6 ſum dixiſſet, & ſi ſtatutum diſponat, † ꝙ producēs falſos teſtes perdat cauſam,iſte perderet. Adde ꝙ teſtis, qui accepit pecuniam,vt verum deponat,tamen tenetur pœna falſi, glo.eſt in l. 1.in prin.& ibi Barto.ff.de falſ.Specu.& Ioan.And.in titu.de teſte.§.1.verſi. quid ſi teſt. & Imol.in l.diuus.ff.de re iudi.creditur tamen tali teſti,ſi producatur cōtra eum, qui pecuniam dedit. Ita not.Bal.in cap.1.ſi de inueſt.inter do. & vaſ. lis ori.per illum text.in ver.præmio. quod Bald. ibi reputat mirabile. Adde tu text.in cap.fin.de teſt.cog.per quem not.ibi Bald.ꝙ teſtes pecunia corrupti poſſunt produci contra corrumpentem,quod raro alibi reperitur ſecundum eum. ¶Glo.in verbo,ſed hic quoque.diuide in duas partes. In 1. declarat text.In 2.format q. Secunda ibi,quid autem ſi promiſerim. ¶In ea.gloſſ.& videtur ꝙ poſſim.alibi glo.in l.2.C.eod. & in l.iuris gentium.§. ob maleficium.ff.de pac.diſtinguit inter rei vendi. & hypothecariam. ſic in ſimili diſtinguit glo.in l.pignore dato meretrici.in cap.qui venatoribus.in gloſſ.fin.86.diſtin. Tene,ꝙ vtrunque competat,vt per Barto.Ang.& Alexand.hic. Glo.in ver.dantis. Primò alleg. concor.ad text.In ſecunda ibi,ſed apud accipientem, glo.ponit vnum dictum,per quod remouet tacitum contrarium.In tertia ibi,ſed quid ſi dedi.glo.format quæſtionem, quam clarè nō
7 decidit,ſed vult dicere in fin. † quòd quando in aliqua materia concurrunt duæ cauſæ,vna quæ nocet,alia quæ prodeſt, attendi debet illa,quæ nocet.ad hoc glo.alleg.tex.in l.3.§.fi.ff. ſi quis omi.cau.debet allegare in titu.ſequen.ff.ad Sylla.In cōtrarium, ꝙ attendatur cauſa,quæ prodeſt, alleg.l.nō intelligitur.§.ſi quis palàm.ff.de iure fiſci.aliud non determinat.Tu cōcor.illos text. vt ibi per Barto.in d.l.3.§.fin.& ꝙ attendatur cauſa,quæ nocet, facit tex.in l.3.§.ſi à pupillo.ff.de vſuca.pro emp.& in l.cùm pater.§.Meuio.ff.de leg.2.Iſtam op.tenet ſimpliciter Bald. hic per l.ſi non lex eliaſcentia.in princip.ff.de hære. inſti. Tu confirma, quia quando concurrunt duæ cauſæ,vna prohibitiua, alia per-
8 miſſiua, †attenditur prohibitiua.l.3.in princ. vbi not. Bald.ff.de ſuſp.tut.Bar.& alij in l.ſi Ruffinus,per illum text.C.de teſta.mil. Et in pulchra deci.Bald.in l.ſi quis decur.ante fin. C.de Fal.Bre-
* uiter Barto. *& communiter alij concludunt*, ꝙ repetitur pro dimidia, quaſi data ſit dimidia pro vna cauſa, & alia dimidia ꝓ alia cauſa.Et ſi eſt indiuidua,repetitur pars æſtimationis. l. cū filius. in princ.ff.de leg.2.Et iſtam opin.tenet ipſemet Bal. in l.1. C.eo. Adde, quòd iſta quæſtio fuit diſputata Bononiæ per Mart.Sil. & Pet.de Ceruitis,Aduocatos Bononienſes, vt refert Io. And. in reg.in pari.in mercu.& eſt gl.in cap.1.in fin. de fratrib. de nobenefi. inueſt. ¶Vltim.inquantum glo. hic dicit obligationem equi eſſe indiuiduam,reprehenditur,& bene per Barto.& alios hic,licèt Bald.in l.1. C.eod.ſaluet in obligatione equi in genere, quæ eſt indiuidua.l.3.§.1.ff.de verb.obl.& malè, cum gl. loquatur facta traditione equi.& ſic loquitur in ſpecie.

ADDITIONES.

a ¶Gratis tenetur.Adde per to.titu.de ſim.
b ¶Pœnalibus. Adde gloſſ.in l.furti.in §.fin.ff.de his qui not. infa.& ibi Bartol. Card.Zab.in cap.per inquiſitionem.60.oppo.de elect.Ioan.de Imol.in clem. 1.de elect.in 9.colum.ver.ſi ergo quæritur.
c ¶Alicui.Adde l.1.in §.1.& ibi Docto.ff.de fal.& Doct.in cap.licet.de proba.

SVMMARIVM.

1 *An meretrix poſſit licitè retinere,teſtari,decimam ſoluere,& eleemoſynam facere.*
2 *Et an ſibi poſſit interdici bonis.*
3 *Et an poſſit ſuccedere ex teſtamento,vel ab inteſtato.*
4 *Quid in alia non meretrice,an datum repetatur.*
5 *An teneat promiſſio facta meretrici.& ècontra.nu.6.*

§.Sed, & quod meretrici. Meretrix turpiter facit, ꝙ eſt meretrix,ſed non turpiter facit accipiendo,poſtquā eſt meretrix, ergo turpitudo antecedens non infert turpitudinem conſequentis.hoc dicit. ſecundum Bald. ¶Not. ꝙ meretrix accipiendo pecuniam non turpiter facit, & ex hoc dicunt
1 Cyn.& Bald.in l.fin.C.eod.Bald.Angel.& Paul.de Caſt.hic, † ꝙ
a meretrix de ſuo quæſtu a licitè,& iuſtè eleemoſynam facit, &
b decimam ſoluit, & poteſt teſtari, b & ꝙ meretrix poſſit eleemoſynam facere,& decimam ſoluere,eſt glo.ordi.quæ diſputat,& ita concludit in cap.ex tranſmiſſa. de deci. Quòd autem poſſit teſtari,adde Bald.qui per iſtum tex.idem tenet, in l.1. C.eod. & quòd

ADDITIONES.

a ¶Quæſtu. Adde c.ſic non ſunt.32.q.4. Imol.in c.nolit. & in c.eleemoſyna.13. q.5.gl.ſummæ.13.q.1.gl.ſummæ.14.q.5.S.Thom.2.2.q.32.& an in foro conſcien.meretrix teneatur ad reſtitutionem; vide per Innoc.& Abb.in ca.quia plerique.de immu.eccleſ.per S.Thom.2.2.quæſt.62.artic.5.
b ¶Teſtari.Adde Cyn.in l.cum te.C.de condi.ob turp.cauſam.Bal.in l.1. C.eod. Abb.in cap.quia plerique.de immu. eccleſ.

quòd hæreditas non auferatur hæredibus per fiscum,vel ecclesiam tanquam turpe lucrum, & de hoc dicit se fuisse interrogatum Neapoli à quodam Episcopo.Idem tenet Cyn. in l.mercalem. C. eodem, & Bald. vbi plenius disputat in capitu.cum
2 decorem. de vi. & honest. cleric. ibi tamen subdit, † quòd si consanguinei meretricis volunt, quòd non possit contrahere, nec testari,debent facere, quòd sibi interdicatur bonis per iudicem suum,iuxta text. solennem in l.mulier. vbi gloss.ff.de cur.
3 furio.† Adde, quod eodem modo è contra meretrix succedit ex testamento,& etiam ab intesta. si sit proximior. ita not. Angel.in §.1.per illum text.in ver.à quodam cognato. in Authen. quibus mod. nat. effi. leg.vbi dicit esse text. expressum de hoc. Limita istum.§.secundum Paul.de Cast. hic non procedere in alia muliere,quæ non esset meretrix, nam licèt dans non repetat,repetit tamen,& aufert fiscus. l. Lucius.ff.de iu.fis.l.in hære-
4 dem. in princip. ff. de calum. gloss. in l.3. supra eodem.† Adde iu,quòd istud multum not.& extollit Angel. in l. 2. C. eodem. Contra mulieres habentes amasios, à quibus extorquent iocalia in auro,& argento,nam de eis non possunt testari, nec in effectu disponere, quia fiscus aufert. Adde gloss. in l. eam quæ. & ibi Cyn.C.de donat. ante nupt. ¶Gloss. in verbo non potest. diuiditur in duas partes. Primò alleg.concor.ad text.In secunda ibi,sed quid si dedi.format quæstio. In fin. gloss. Adde,quod cum gloss.tenet Fulgo.& Alexand. hic. Contrarium tenet Gul. de Cun. & Albe. Angel. & Imol. in l. generaliter. ff.de verbor. oblig. quia censetur causa pietatis datum, ergo repeti non potest. l. cum is. §. si in ca. infra titu. 1. & ista est humanior opin. ¶Gloss.in ver. noua ratione, diuiditur in tres partes. In prima declarat text.& simul opponit de l. verum.la 2.ff.de fur. vbi attenditur prima causa,& non secundaria. hic in text. dicitur totum oppositum. Responde melius,quàm gloss.quòd ideo ibi attenditur prima causa, quia per eam excusatur à delicto. sic etiam hic attenditur proxima,quia sic per eam excusatur à repetitione. In secunda ibi, est etiam alius casus.glo.ponit vnum dictum,& addit simile ad text. In tertia ibi,sed an poterit.gloss. format quæst.In fin.gl.adde quòd idem tenet gloss.in l.2. C. eodem,& glo. in l.affectionis.ff.de donat. Contrarium tenent Vltramontani,& cum eis Cyn. & Sal. in l. 2. C.eodem. Bartol. & Alexand.hic.Bartol.in d.l.affectionis.& plenius Alexand.in l. ge
5 neraliter. ff.de verbor. oblig. † quia cùm meretrix non turpiter recipiat pecuniam datam,vt hic,ergo nec promissionem,quia paria sunt promittere,vel soluere.l.fin.C.ad l.Falcid. Item quia speciale est hoc in milite, & minore, vt not. in d.l. affectionis. Idem tenet Paul.de Castr. in l.multum.ff.de verbor. oblig. per illum text. qui bene facit, quem etiam ibi ad hoc ponderat Raph.Cuma.vbi an valeat stipulatio,magis attenditur persona stipulantis, quàm promittentis; sed hæc meretrix, quæ stipulatur,non turpiter facit,vt hoc text.passus iste est disputabilis, & facile posset vtraque pars teneri, sed opin. gloss. nostrarum tenuit Bald. hic, quia inspecta veritate coniuncta est turpitudo vtriusque.Idem tenet Angel.hic,& dicit quòd ista opin. est tutior,& honestior.Et illam quæst.vidi de facto hic Paduæ in quo dam scholare,& meretrice, per illud quod fortiter vult Bartol. & stringit in l. 1.circa fin.supra eodem.inquantum tenet, quòd etiam si sit turpitudo solius promittentis, possit pignus datum pro promissione repeti. Item illo casu potest peti, vt cogatur facere liberationem, & per hoc fundamentum idem tenet Paul.de Castr.hic.Eandem opin. tenet Imol. in d. l. affectionis. & in d.l.generaliter. præcipuè per text.in l.fin.ad fin.ff.de act. &
6 oblig.quamuis Bar.hic respondeat,& loquatur è contra, † quando mulier promittit viro, quia tũc præsumitur causa libidinis, tamen ratione correlationis debet intelligi idem in vtroque.l. fin.& ibi Bartol.C.de indi.vid.tol.cum multis,quæ ibi cumulaui.Et dicit Bald.in capit. 1.in 1.colum.ad fi.de pac.quòd d.§.fin. est melior text.qui sit in iure,quòd turpitudo promissionis præsumitur ex qualitate personarum. Eandem opin. quam hic tenet glo.in l.ea quæ,& ibi est bon.tex.C.de dona.ante nup.& ista 2.pars placet,quamuis præcedens possit defendi.

SVMMARIVM.

1 *Nemo tenetur indicare furem, vel alium malefactorem.nu.2.& 6.*
2 *Quando quis dicatur indicaße.*
3 *Non est licitum malefactori capere pretium pro indicando seipsum, vel socios.*
4 *Non est licitum aliquid petere pro re inuenta.*
An socius criminis teneatur indicare socios.
5 *Mulier an admittatur in criminalibus.*
Quando quis accipit pecuniam vt faciat illud, ad quod tenetur, turpiter accipit.
6 *An de iure naturæ quis teneatur indicare malefactorem.*

§.Si tibi ob indicium. Datum pro malefactore indicando non repetitur, nisi recipiens sit ipse malefactor, vel socius criminis. Datum verò pro malefactore, vel maleficio occul-
1 tando bene repetitur.hoc dicit cum l.seq. ¶†Not.1.ex hoc tex. q quis non tenetur indicare furem, vel alium malefactorem. Adde Bald.in l.1.C.eo.glo.& Docto.in l.ciuile est. C. de fur.no.
* Hostien.in sum.titu.de fur.in rubr.de condi.indeb. * §.fin.versi. illud faciendum.cum versic.sequen. Adde pro ampliatione huius text. & istius regulæ, quod etiam licitum est venditori rei alienæ aliquid accipere à domino,vt sibi indicet rem,secũdum Abb.post Hostien. in cap.dudum.el 2.in 6.colum. de elect. Limita 4.modis.Primò istud not. procedit de iure ciuili,secus est de iure can. ita glo in cap.qui cum fure.de fur.& gloss.1.quæst.1.in cap.quod quidam dicunt.§. ex his. in verb. furti. & ibi Archid.facit text.in cap.in sancto.2.quæstio.7. & in cap.2.§. 1. versicu.clericos.de reb.eccles. non alienan. in 6. Secundò limita in foro conscientiæ,seu quo ad pœnitentiam,gloss.in cap.nemo. in gloss.2.de simo.Tertiò limita quòd non tenetur quis indicare, verum est priuato, nec etiam iudici ad instantiam priuati, ita loquitur text. hic, sed bene tenetur indicare iudici ex officio inquirenti, vt in gloss. hic, & plenius per Bald.ponit Cyn.in l.2. C. de his qui ad eccles. confu. Quartò limita in subditis, qui in criminibus enormibus non solùm tenentur indicare, imò puniuntur si non indicant l. vtrum. cum gloss.& l.sequen. ff. ad l. Pompe.de parri.Hinc dixit Barto.in d.l.vtrum.circa fin. q scientes proditionem contra ciuitatem,vel Principem,& non reuelantes,puniuntur.& idem Bartol.in l.1.§.occisorum.ff.ad Sylla. Caue tamen,quia Ioan.de Ana.in rubr.de his,qui filios occi. in vltim.colum.dicit,quòd licèt opin.Barto.fecerit multos in Italia decapitari,tamen contra istam opin. Bartol.& contra assessores, qui eam obseruant,quod sint homicidæ, multum excla-
a mat [a] Bald. in consil.incip.In Dei nomine,quanquam multum
2 eleganter, vt ibi per eum. ¶†Quando autem quis dicatur indicasse,habes text.& gloss.in l.indicasse.ff.de verbor.signific.ponit not.Bartol.quem videas in l.lex Cornelia.§.si.ff.de iniur.Secundò not.ex hoc text. quòd quis potest licitè mercedem accipere pro indicando fure, vel malefactore, adde secus esse, si quis in-
b uenerit [b] rem alterius, nam non potest licitè petere, quòd aliquid sibi detur pro inuentione,tex. est in l.falsus.§.qui alienum. versicu.quid ergo si pretium.& ibi Bartol.ff.de fur.Gul.& Albe. hic.quod est multum notandum, quia quæstio sæpè occurrit, pro labore tamen inueniendi furtum bene licitum est præmium accipere.vt l. nauis onustæ.§.sed si nauis. ff. ad l. Rhodi. de iactu.secundum Alber. hic, & Bartol. in d.l. qui alienum. in
3 fin. ¶ † Tertiò not. in versicu. sed si ipse fur, quòd non est licitum malefactori capere pretium pro indicando seipsum, vel socios. Et sic not. quòd criminosus, vel particeps criminis non meretur pretium pro indicatione sua, vel sociorum, & ad hoc iste text. est singu. secundum Angel. hic. & istum text. multum not. Bartol. & alij pro quodam fornarolo, qui licitè fuit suspensus, eo quod facto proclamate se, & socios indicauit, quia in tali proclamate assignante præmium, intelligitur de alijs, qui non sunt criminosi, vel socij, nisi etiam de eis expressè diceretur. Adde Bartol.per istum text. in l. 3. §. si ex stipulatu. ff. ad Sylla. Bald.in l.1. C.eodem.& Salyc.in l.pe.C. eodem.& in l.1.per illum text.cum gloss. C. de mulie. quæ propr. ser.se immis.Ioan.And.in addi.Specul.in titul. de fur.circa prin
4 cip.† Nunquid autem socius criminis teneatur indicare socios, & possit de eis interrogari, facit regula, quòd socius cri-
c minis [c] non admittitur in testem, nec pro, nec contra socios.l. quoniam liberi.& ibi Docto. C.de test.l.fin. C. de accus.capitu. veniens.& ibi gloss.de test.capitu. 1.& ibi ponunt Canonistæ.de confes.Specul.in titu.de teste.§. 1. versicu. item quod est socius criminis,& versicu.sequen.Bartol.in l. 1.§.si seruus. & in 1. repe. §.1.vbi not.limitat. ff. de quæstio. Bald. in l. non ideo minus. in penul.colum.C.de accus. Angel. in l. mea quidem.in 8.colum. eodem titu.Fallit in criminibus grauibus, puta læsæ maiestatis, falsificationis monetæ,& in alijs,quos enumerat gloss.in d.l.fin. in glo.vlt.C.de accus.& glo.in d.c.1.in gloss.2.de confes. & not. diligenter, quando socius criminis examinatur contra alios in causis non exceptuatis, nedum non probat, imò non facit indi-

ADDITIONES.

* Aliàs condi.fur.
a [a] Exclamat. Adde Dec. & Cagnol.in Reg.l. culpa caret,de reg.iur.Rol.consil. 88.nu.20.& seq.lib.2.Fely.in c. 1.col.2.de offic.deleg.vbi Deci.num.7.Fely.in c.2.de hæret.vbi quod opi.Bar.non seruatur in prac. MASVER.
b ¶Inuenerit.Adde Doct.in c.dudum.el 2.de elect. * Iodoc.in pract.crimi.cap. 118.titu.de repertis. PANCIR.
c ¶Criminis.Adde Ang.in l.si duo rei.in princ.ff.si quis cau.Flor.in l.nullus.ff.de test.Anto.de Butr.& Abb.in cap.insuper.de test.

a indicium sufficiens[a] ad torturam, gloss. est not. in l. si filium. in gloss. mag. in fin. C. de libe. causa. Cyn. in d. l. fin. in vlt. quæst. post glo. ibi, & ibi latius Sal. in vlt. colum. Anton. de Butr. & Imol. in cap. 1. de confes. Fulg. in consil. 21. incip. in causa inquisitionis formatæ. Alex. in consi. 89. lib. 2. incip. viso themate ante scripto inquisitionis. & in consil. 126. lib. 4. inci. quoniam abundè. circa fin. Vltra fallentias supra remissiuè positas, adde duas not. Prima est, vbicunque ciuiliter agitur ad interesse de crimine, ibi semper admittitur socius criminis in testem, ita Spec. in titu. de teste. §. 1. ver. item quòd si socius criminis. & in vers. quid si quatuor. probat tex. in cap. quoniam. & ibi Pan. de test. do. Franc. de Aret. in consil. 61. incip. in causa illorum de Masio. Secundò, quando crimen per alios probari non potest. ita probat text. not. in cap. fin. de test. cogen. secundum dom. Anto. de Butr. & alios in d. capitu. quoniam. de testi. Bald. in d. l. quoniam liberi. Franc. de Are. in d. consil. 60. in fin. not. in simili Panor. in cap. de cætero. de test. Istam limitationem confirmo per duo bona si-
b milia. Primò, nam in criminalibus[b] fœmina non admittitur in testem. cap. forus. de verb. sign. 33. quæst. 5. cap. mulierem. fallit in subsidium, quando per masculos probari nõ potest crimen. ita Ioan. And. in addi. Specu. in titu. de teste. §. 1. in addi. quæ incip. fertur. Iac. de Are quem simpliciter sequitur dom. Alexan. in consil. 146. aliàs 24. lib. 2. incip. animaduersis. in 4. colum. & in consil. 64. inci. viso themate & dubijs. lib. 1. Secundò confirmo, quia minor 20. annis in criminalibus non admittitur in testem. l. in testimonium. & l. inuiti. vbi gloss. in fin. ff. de test. 4. quæst. 3. c. testes. ver. in testimonium. & tamẽ in defectum probationum admittitur, ita Ioan. And. in præalleg. titu. de teste. §. 1. super ver. item excipitur ꝙ est impubes. post Guid. de Suz. per eum relatum. & not. Alex. declarat, quomodo istud intelligendum sit in præalleg. consil. 64. post Anto. de But. in c. tertio loco. per gloss. ibi. de proba. Quartò & vlt. pondera istum vers. sed si ipse fur, ꝙ hic est aduersatiua, sine copula, &, tamen importat idem ius ꝙ in præcedenti, quod videtur contra communem regulam, de qua per Bart. in l. hoc amplius. §. de his autem. cum sim. ff. de damn. infec. ¶ Glo. in ver. repeti. diuide in 6. partes. Primò respõdet tacitæ quæstioni distinguendo, & eius distinctio procedit tenendo opi. gl. ꝙ contractus innominati cognoscuntur à modo ineũdi. de quo dixi in l. si quis cum debitore. supra de iureiu.
5 † In 2. parte gl. infert ex tex. & ponit no. regulam, quæ est, quòd quando aliquis accipit pecuniam, vt faciat illud, quod gratis facere tenetur, turpiter accipit, & ad hoc ista glo. est sing. secundũ Bald. in cap. super eo. de transact. vide tamen glo. in cap. 1. de benefi. fratris. Item vide, ꝙ per hanc glo. determinat Barto. & Bal. in l. vt vim. in vltim. colum. & ibi dixi. ff. de iust. & iu. post gloss. in cap. quantæ. de senten. excommu. Item vide, quod per istam reg. dicit Bar. in l. 1. in princ. ff. de fals. dixi in l. 1. supra eodẽ. In 3. parte, quæ incipit ibi, sed contra videtur, gloss. opponit contra text. de §. item si dederit. s̃. ea. l. ad quem Vltram. respon. ꝙ datũ non potest repeti ab ipso malefactore, vt ibi, sed bene à domino, vt hic. In 4. ibi, licèt autem, glo. remouet contrarium, & ex ea no. ꝙ ex offic. iudi. inquirentis cogitur quis deferre criminosos, & sic eam alleg. Bald. in l. si ea. in 4. oppo. C. qui accus. non pos. & ibi limitat istam glo. procedere in teste, secus in accusatore, vt ibi per eum. In 5. ibi, illud dicere non audeo, gl. dubitat,
6 † an de iure naturali quis teneatur indicare malefactorem, & vltra glo. dubium facit, quod dixi. s̃. in 1. not. in 1. fallen. attento ꝙ ius naturale, & diuinum æquiparantur. cap. ius naturale. 1. distin. dicit tamen Ang. hic, ꝙ non indicare non est peccatum, & refert beatum Franc. dum esset Perusij, & insequentes homicidam eum interrogassent, an illac transisset, ponens manum in manicam, dixit, hac non transiuisse. In 6. ibi, patet ex prædictis, ponit illlationem. ¶ In gl. parua in ver. condicere, dum restringit tex. si est consumpta, dic melius etiam si extat odio furis. §. sic itaque. Insti. de act. hoc est, quod propriè vult dicere text. ibi, quasi furi.

ADDITIONES.

a ¶ Maximè si patitur alios defectus. Nat. consil. 298. col. 6. num. 6. plura scribit Aym. consi. 178. col. 1. Hippol. sing. 209. Brun. de indic. & tort. q. 3. 1. par. num. 16. Boer. quæst. 319. Nat. consil. 18. nu. 14. Deci. consil. 189. nume. 8. & sequen. consil. 234. Roland. consil. 16. & 73. lib. 1. MASVER.

b ¶ Criminalibus. Adde Doct. in c. literas. de restit. spol. Hostien. in sum. titu. de teste. in §. quis possit esse testis.

LEX VI.

PErpetuo. Datum ex iniusta causa repetitur. hoc primò, & pecunia violenter soluta ex promissione etiam violenta repetitur. hoc dicit cum l. sequen. secundum gloss. & Docto. tu intellige, vt dixi in rub. supra eodem.

SVMMARIVM.

LEX VIII.

SI ob turpem. Ad euidẽtiam præmitte, ꝙ legitur altero de duobus modis. Primò, quando causa, propter quã promisi, erat iam impleta. Ecce cùm nolles mihi restituere depositum, promisi tibi decem, tu tamen restituisti, & ego posteà solui, non repeto, quia causa proxima, propter quã facta erat stipulatio, vt restitueres librum, iam erat sublata, q̃a iam restitueras, nec ex stipulatione poteras agere in effectu, cũ exceptio doli obstaret. & tenẽdo hunc intel. summa vt per Bar. Secundo modo legitur, quando turpitudo fuit in modo contrahendi obligationem, quia metu vel dolo, & sic turpiter induxisti me vt promitterem, nam si posteà ex interuallo liberè soluo, non repeto per rationem, quam statim dicam in 1. not. & secundum hunc intellect. hoc dicit. Solutio spõtanea facta ex promissione turpi impedit repetitionem, nisi vtriusque sit turpitudo, quia tunc quandocunque solutum sit, cessat repetitio.
1 hoc dicit. ¶ † Not. ex isto text. regulam secundum Docto. quòd solutio spontanea sequens purgat metum, aut turpitudinem commissam in contractu. concordat. l. 2. vbi glo. rationem assignat. C. quod met. cau. secus si vis, vel metus duraret, vel etiam interueniret tempore solu. vt supra l. proxima secundum intellectum gloss. & Docto. ibi, & l. metum. §. sed quod pretor. alleg. in gl. vltima hic. Ex ista gl. dixit Bald. in suo diuino consil. schismatis, quod ponit post rub. C. si quis aliquem testa. prohibue.
2 in 14. colum. † quòd licèt electio Papæ fuerit meticulosa, si tamen coronatio sequitur voluntariè, valet & purgat metum præcedentem. Adde secus èccontra, quia si Papa sponte eligatur, deinde coronetur per metum, ille metus accessorius non obst. postquam actus principalis fuit spontaneus. ita not. Bal. in l. cum te. C. de pigno. per illum text. secundum vnum intellectum, quem ipse ibi ponit. Iuxta illud not. moueo duas nouas dubitationes, quas nullibi tactas inuenies. Prima est, pone aliquis per metum promisit centum, posteà ex interuallo sponte soluit partem, an illa solutio particularis purget metum in residuum? Primò vr̃ ꝙ sic, per l. sed & Iulianus. §. fi. cum l. seq. ff. ad Maced. Secundò per Auth. sed cũ testator. C. ad l. falcid. Tertiò per l. in testamẽto. ff. de fideicom. lib. quamuis posset dici, ꝙ ibi sit casus specialis. vt per Bal. in l. in testamento manumissus. C. de testam. man. Quartò facit arguẽdo de parte ad totum. l. quæ de tota. in prin. de rei vend. l. qui scit. in prin. & ibi gl. ff. de vsu. In
a contrarium facit, quia solutio spõtanea bene purgat metum[a] quo ad dandum excep. & repe. vt hic, & d. l. 2. sed ꝙ purget quo ad dandum actionem efficacem, durius vr̃, quia multa possunt licitè retineri, quæ tamen peti non possunt. l. 1. §. 1. ff. de var. & extraor. cogn. Secundò, quia ratio istius l. est, eo quia præsumitur donatum. Ista præsumpta donatio cadit in eo, quod est solutum, non autem in residuo, & cogita quia iura magis inclinant in primam partem. Secũdò quæro, quid si duobus sit promissum per metum, deinde ex interuallo vni ex eis sponte soluatur, an talis solutio purget metum quo ad alium? vr̃ ꝙ non. per tex. in l. Lucius. §. testator. & quod ibi Bar. ff. de leg. 2. In contrarium multum facit, quod vult gloss. approbata in l. non dubium. in fin. iunctis his, quæ ibi dixi. C. de testa. Cogita, quia neutram q. tactam inuenio. Accedat vulgaris regula; quia res inter alios acte, alijs neque prosunt, neq; nocent. l. sæpè. in princ. cum sim. ff. de re iudi. Item per suprascriptam reg. dicit Bald. hic, ꝙ si promisi tibi vsuras per stipulationem, posteà liberaliter solui, non possum repetere, quia spontanea solutio sequens, quæ censetur facta ex causa dona. purgat vitium præcedens. de hoc di-
3 xi in rub. supra eod. vbi alleg. concor. ¶ † Limita istam reg. 5. vel sex modis colligendo omnia dicta Bart. & aliorum. Primò limita

ADDITIO.

a ¶ Purgat metum. Vide Decium in consi. 219. Alexan. consil. 408. incip. scripsi. aliàs. Deci. in l. in omnibus. colum. fin. de regu. iur. PVRPV.

mita vt procedat,quãdo ageretur actione quod met. causa,vel
condi.ob turp. causam, tunc potest opponi ista exceptio quod
metus, vel turpitudo fuit purgata per solutionem spõtaneam
sequentem, secus est vbi ageretur aliquo remedio possessorio,
seu aliquo interdicto recuperandæ possessionis, quia cùm spo-
liatus ante omnia sit restituendus.l. si quis à se fundum. C. ad l.
Iul.de vi. cum simil. non posset opponi ista exceptio purgatio-
nis.cap.2.& ibi not.Bald.de restit.spol.secundum Bar. & Angel.
hic.Adde Bar.& Bal.in l.3.& 4.C.quod met.causa.Imol. & Mo-
der.in l.naturaliter.§.nihil commune.circa princ.de acq.possess.
¶Secundò limita in solutione, quæ tendit in præiudicium sol-
uentis,secus est in receptione pretij,quæ tendit in fauorem, nã
per eas quis non videtur contractum approbare. Vnde si per
metum vẽdidi tibi fundum, & tradidi, posteà ex interuallo re-
cepi pretium, ista receptio non purgat metum præcedentem,
quia censetur facta,vt ei magis sit cautum,secũdum Bart.Ang.
Fulg.Paul.de Cast.hic post Inno.in c.super hoc. de renun. & est
glo.in l.3.& ibi Bar.& alij.C.quod met.caus. secus esset vbi nul-
la vis,vel metus præcessisset, vt in filio exhæredato recipiente le
gatum sibi factum, qui sibi præiudicat in querela.l.fin. in princ.
ff.de inoffic.testam.secundum Bart. & Fulg. hic. ¶Tertiò limi-
ta,qñ tempore factæ solutionis cessabat metus, tamen suberat
necessitas statuti disponentis, ꝙ contra instrumentum publicũ
non possit opponi exceptio doli, nec turpitudinis, nec metus,
nam cùm iste soluat ex necessitate imposita à statuto, cũ in ne-
cessitatibus nemo sit liberalis.l.rem legatam. in fin. ff. de adim.
leg.poterit solutum repetere,secundum Bart.Fulgo.& Paul.de
Cast.hic,& Bartol.& alios in d.l.2. C.quod met.causa.quamuis
contrarium teneat ibi Saly.& malè,& ibidem latè per do. Ale-
xand.Adde illud,quod opportunè dicit Bald.in l.falsus. ad fi.C.
de fur.ꝙ soluens timore statuti,dicitur habere iustum metum.
Idem dicunt Cano.in cap.1.de offi.deleg. & in cap.significauit.
de cen.Pet.de Anch.in consil.60. incip. in causa quæritur. Facit
quod vult Barto.in l.creditor.ff.de solu.alibi dixit Bald.in l.om-
ne.in fin.C.ad Tertul.ꝙ cùm statutum semper loquatur, sem-
per terret,& continuum infert metum.¶Quartò limita, quan-
do duraret eadem causa metus, vt donec durat tyrannus, qui
a me compulit metu ad compromittendum.[a] capit.1. & ibi In-
nocen.quod met.causa.Inno.& alij in capit.causam matrimo-
nij,de offic.deleg.Barto.& Docto.hic.Cyn. Bart. Bald. & alij in
l.2.C.quod met.cau. Bartol.in tract. de tyran. in 1.& 2. q. Bald.
Angel.& Moder.in l.qui in aliena.§.fin.ff.de acquir.hæred.Bald.
in l.1.C.eodem de condi.ob.turp.caus. per ista dixit Barto.se in
q.de facto dixisse,cùm maritus egregiè verberasset vxorem,q a
recusabat consentire contractui, si posteà ex interuallo consen
tiat, donec durat idem matrimonium, semper censetur idem
metus durare, per text. optimum in cap. accedens.de conuer.
coniug.sequuntur Ang.& Fulg.hic. Ant. de Butr. & alij in cap.
causam matrimonij.vbi limita. de offic.deleg. Abb.vbi not.in
4 cap.1.in vlt.col. quod metus causa.† Adde,quod dicit Cyn. in
l.2.ad fi.C.quod met.cau. quòd si semel officialis mihi metum
intulit,adhuc dicor eum timere,licèt non sim in eius cõspectu,
si adhuc est in officio.sequitur latè Bal. & reputat not. dignum
in l.nouissimè.in princip.ff.quod fals.tut.autho. Alexan.in cõsil.
1.colum.3.lib.3.quod incip.Viso processu inquisitionis forma-
tæ contra An.idem vult Ang.in l. ad inuidiam. C. qđ met.cau.
imò fortius not.Bald.in d.l.nouissimè.in princ.per illum text. in
ver.metuens. ꝙ paria sunt,aliquid fieri coactè, vel fieri timore
5 coactionis,quod alibi non reperitur ita secundum eum.¶† Vn
de per illum tex.not.ibi in specie Cyn.ꝙ idem operatur proba-
bilis suspicio tormentorum,ꝙ ipsorum illatio.idem dicit Bald.
in l.interpositas.in fi.C.de transact.& in cap.1.§. item sacramen
ta.de pa.iur.fir.& in cap.fin.ad fi.de appel.facit qđ not.Io. And.
in reg.bona fides.in princ.in merc. ꝙ qui soluit nulla coactione
adhibita,sciens tamen se posse cogi,dicitur inuitus soluisse. Ad
idem facit,quod not.Io.And.in cap.prçtereà.el 2.per illum tex.
in ver.extorquentes.de iure patr.ꝙ dicitur ab inuito extorqueri
illud,quod quis vltrò soluit petẽti,sed solito extorquere, refert
& sequitur Ioan.de Ana.in c.2.in 14.col.de deli.puero. ¶Quin-
tò limita prædictam reg. vt procedat, quando solutio fit ex in-
teruallo post coactionem,secus si fieret tẽpore coactionis, vel
modicum post,quia quæ incontinenti fiunt, censentur inesse.l.
lecta.ff.si cert.pet.secundum Barto.& Albe.hic.Bart. & Docto.
in l.2.C.quod met.caus.vbi per hoc inferunt Bal.Ang. & Mod.
6 † quòd confessio facta in tormentis,non dicitur sponte ratifica
ta,quando fit ex modico interuallo post, idem tenet Bartol. in
l.1.§.diuus Seuerus.2.ff.de quæstio.Cyn.in l.fin.C.eod.Bal.in l.1.
in 5.& 8.col.C.de confes.& in cap.1.§.iniuria. de pa.iur.fir.& in
l.1.C.quo.appel.non reci.Angel.& Imol.in l. qui in aliena.§.fin.
ff.de acquir.hæred.Fortius voluit sing.Ang.in l.2. C. de custod.
reo. quòd ad hoc vt confessio facta in tormentis dicatur spõte
ratificata,debet saltem fieri per vnam diem, vel per vnam no-
ctem post tormenta.sequitur Alex.in consil.98.lib.3. inci. quo-
niam per Excellentissimum. ad fin. Istam limita. confirmo per
tria bona similia. Primò,per illud qđ consuluit Io.Cald.in con-
sil.2.quod ponit in titu.quod met.causa.quod si matrimonium
fuit contractum per metum, non intelligitur ratificatum per
cõtractum dotis factum per tres, vel quatuor horas post, quia
ex vicinitate actuum iudicandum est,metum durare. alleg. qđ
habetur 31.quæst.2.cap. Lotharius.& not.in capit.1.quod met.
causa. Secundò facit,quod consuluit Petr. de Ancha. in consil.
7 200.incip.dubium facit, † quòd si mulier à prin.coactè,vel per
metum consensit matrimonio, si fuit traducta ad domũ mari
ti, sed inde per modicum tempus recessit, & propriã domum
redijt,non præsumitur à viro carnaliter cognita, nec præsumi-
tur matrimonium ratificatum per illud, quod habetur in c. id
8 quod.de spon.sequitur Alexand.in d.consil.99. † Tertiò facit il-
lud,quòd volunt Barto.& Angel.in l.si ventri.§.fin. ff. de priuil.
cred.quòd ex breuitate temporis præsumitur datum mandatũ
ad homicidium.& Bald.in cap. veritatis. in 3. colum. de do. &
contu.& in l.1.in 4.colum.C.de ser.fug.& in l.multum.in 2.col.
C.si quis alt.vel sibi.¶Vltra scribentes pro sexta limitatione hu
ius regulæ adde,& not.quòd omnis modica præsumptio suffi-
cit ad tollendum prædictam præsumptionem, quòd spõtanea
solutio purget metum præcedentem.ita not.Abb.in cap.ad au
dientiam.ante fi.quod met.causa.¶Secundò not.ex text.in ver.
exceptione,hic videri text.secundum Bar.pro opin.Vltramon-
tanorum,quam recitat Cy.in l.ex eodem. C.de inuti.stipu.con
9 tra gloss.hic alleg. per Barto. † quòd promissio quamuis facta
ex turpi causa,tamen producit obligationem, & actionem: pa
tet,quia text.hic dicit,dari excep. Barto. dupliciter soluit vt hic
per eum.Dic melius secũdum dom.Christoph. de Castil. Fulg.
& Paul. de Cast. hic, ꝙ iste tex.loquitur, quando turpitudo est
ex parte stipulantis tantum, tunc mero iure bene oritur actio,
sed quando turpitudo esset ex parte vtriusque,puta, promitto
decem,vt occidas hominem, absit quòd oriatur aliqua obliga
tio,cùm sit contra bonos mores, & inuitet ad delinquendum.
l.pacta quæ contra.C.de pact.Idem tenet Fulgos. in l.2. C.quod
met.causa.Raph.Cuma.Paul.de Cast.& Alexand.in l. generali
ter.ff.de verbor.oblig.ita teneas reiecta distinct.Bal.in l.1.C.eod.
10 quam Sali.ibi reprobat.¶† Vltim.not. ꝙ in pari causa turpitu-
dinis melior est conditio possidentis. dixi in l.2. supra eod. ¶In
gl.in verbo repetere, dic quòd imò quilibet error sufficit,secun
dum Fulgo.& Alexan.hic, quia in damnis quilibet error excu-
sat.l.error.infra de iu.& fact.igno.l.sed & si me putem. in princ.
ĵ.titu.1.Bar.in l.2.C.quod met.causa.Item quia si errat,remoue
tur animus donandi,in quo fundatur ista lex,vt dixi in text.

ADDITIO.

a ¶Compromittendum.Vide Alex.lib.3.consil.1.Barb.lib.1.consil.42.colum.3.
& consil.vlt.col.10.Alex.lib.2.consil.44. PVRPV.

SVMMARIVM.

1 *Actiones bonæ fidei sunt largæ naturæ.*
2 *Si remisi partem debiti malo debitori, tenetur totum soluere.*
3 *Actio ex testamento est stricti iuris.*

LEX IX.

SI vestimenta. Datum debitori, q te-
nebatur ex contractu
bonæ fidei, vt soluat debitum, quod gratis soluere
tenebatur,repetit̃ per hanc condi.ob turp.causam,
& actione ex illo contractu,secus si erat debitum ex contractu
stricti iuris,tunc hæc sola condictio competit. hoc dicit. Ratio
1 diuersitatis est, † quia actiones bonæ fidei sunt largæ naturæ, &
competũt non solùm ad ea,quę veniunt in cõtractu,sed etiam
ad ea,quæ non sunt de natura contractus, & de quibus non est
cogitatum inter partes, sed æquum est venire. l. quia tantun-
dem.ff.de neg.gest.secus est in actionibus stricti iuris,in quibus,
nihil venit vltra quod dictum est inter partes. d. l. quia tantun-
dem.Ista lex facit, quòd si habebam malum debitorem, vnde
remisi sibi partem,vt reliquum mihi solueret,possum per con-
di.ob turp.caus.reperere id, † quòd remisi,secundum Ludo.&
Alexand.qui dicunt fuisse dictum Iaco.de Are.hic,& hoc cor-
robora,cùm remittere sit dare.l.si mulier.& ibi dixi. supra titu.
1.Facit quod dicit Bal.in l.si intra.in fin.ff.de pact. Limita istam
l. per l. si quis ab alio. §. fin. & ibi est gloss.ff. de cal. ¶Secundò
not.ex hoc text.secundum gloss.primam,Fulgos.Paul. de Cast.
& Alexand. hic, quod licèt condictio ob causam non habeat
locum in contractibus nominatis l.fin.supra tit. 1.tamen secus
est in

est in ista condi. ob turp. causam ex contractu nominato præcedente, sed ex innominato turpiter facto, quia ego dedi tibi pecuniam vt solueres. Verum est, ꝙ actio ex contractu nominato, & condi. ob turp. caus. concurrunt ad repetendum pecuniam, quæ data est, & hoc volunt dicere glo. & Doct. prædicti, secus est in condi. ob cau. quę nunquam concurrit cum actione ex contractu nominato. Ratio est, quia illa datur ad resoluendum contractum, sed ista datur ad repetēdum pecuniam,
3 & ad implendum. ¶† Tertiò not. quòd actio ex testamento est stricti iuris. concordat. l. aliàs. supra de in lit. iur. vbi dixi quomodo istud intelligi debeat post Bartol. in l. si hæres. ff. de eo quod cer. loco.

SVMMARIVM.

1 *Quando competat condictio indebiti.*
2 *An recipiens committat furtum.*

De condictione indebiti. Rub.

¶ Glo. rub. diuiditur in duas partes. In 1. continuat rub. ad præcedentes duobus modis. Vno modo ad remota. Secundò, & mēlius ad proxima. & ideo ista prima posset subdiuidi in duas partes. In secunda ibi, dic ergo, gl. per viam summulæ format sex. q. de quibus se remittit: ponitur in singulis legibus ad quas glo.
1 se remittit, & ideo ista 2. subdiuiditur in sex. ¶† Pro generali intelligentia totius titu. vt scias quando competat condi. indeb. considera 4. casus princ. quando soluitur indebitum. Aliquando enim soluens soluit ignoranter, & recipiens recipit ignoranter, & tunc loquitur hic titulus. Aliquando ille, qui soluit indebitum, soluit scienter, & recipiens recipit scienter, tunc non habet locum hic titu. quia est donatio. Aliquando contingit, ꝙ is qui soluit indebitum, soluit scienter, sed recipiens recipit ignoranter, & tunc licèt non dicatur donatio, quia dissensus impedit donationem l. si ego. ff. si cert. peta. tamen non habet locum hic titulus, secundum Barto. in l. 1. ff. de donat. Aliquando, & quarto casu is, qui soluit indebitum, soluit ignoranter, sed reci-
2 piens recipit scienter, & tunc esset † videndum an recipiens cōmittat furtum, & contra eum competat condi. indeb. vel condictio furtiua, & tetigi in l. si procuratori. de condi. ob cau. ꝙ vtraque competit, quia omnis condictio degenerat contra furem.

SVMMARIVM.

1 *Soluens per errorem quando repetat. nu. 3. & 4.*
2 *Erronea confessio an reuocetur.*
Quando quis intelligatur renunciare iuri, quod ignorat. nu. 5. & 7.
3 *Quid in clausula, renunciauit condictioni indebiti, ob causam, & omni auxilio. nu. 6. & 7.*
8 *Clausula confitens, cum clausula, non spe futuræ numerationis &c. quid operetur. nume. 9.*
10 *Specialis renunciatio quid operetur.*
11 *Clausula ex certa scientia, & non per iuris errorem.*
12 *Soluens scienter indebitum non potest repetere.*
13 *Omnis obligatio tollitur solutione, acceptilatione, & communi consensu.*
14 *Quocunque errore soluatur indebitum, semper repeti potest. nume. 22. & 23.*
15 *Post biennium an oriatur obligatio ciuilis, & naturalis.*
16 *An legata relicta in testamento minus solenni debeantur legatarijs naturaliter.*
17 *An numerus testium sit de forma substantiali, an probatoria.*
18 *Et an debeantur in foro conscientiæ legata in testamento minus solenni.*
19 *Quarta, quæ potest detrahi de legatis, an debeatur legatarijs saltem naturaliter.*
20 *Quid in quarta trebellianica.*
21 *Debitor absolutus per sententiam iudicis, an remaneat debitor naturaliter.*
22 *Illud, quod est omnino indebitum solutum, an repetatur. & nu. 23.*
24 *Obligatio naturalis tantum impedit repetitionem.*
25 *Dubitans, & ignorans æquiparantur.*
26 *Qui habet conscientiam dubiam, censetur bonæ fidei.*
27 *Emptor scienter omittens excep. an habeat regressum contra venditorem.*

LEX PRIMA.

NVnc. Pro introitu huius l. primæ aduerte, ꝙ repetitio Bart. prout etiam dicit Fulgo. non fuit de hac l. sed fuit de l. cum quis. C. de iu. & fac. igno. ideo sæpè alleg. ī. & debet esse. C. & ista repetitio cadit propriè super gloss. d. l. cum quis. sed illa repetitio fuit hic transportata, patet clarè ex his, quæ dicit Bartol. infra in 5. colum. in relatione glos. quæ non est hic, sed ibi, ideo omitto illam repet. de quo Docto. hic communiter nihil tangunt, sed examinabo anno sequen. in d. l. cum quis. Caue tamen, quia Bartol. in extrauag. ad repri. in ver. per denunciationem, videtur dicere, quòd repetitio huius l. sit sua, & verè sua est, sed non est de hac l. sed de d. l. cum quis. Diuide istam legem in tres partes. In 1. se continuat ad præcedentes. In 2. ponitur regula affirmatiua. In 3. ponitur alia reg. negatiua. Secunda ibi, & quidem. Tertia ibi, sed si sciens. hoc dicit. soluens ignoranter indebitum repetere potest, secus si scienter. hoc dicit. vel sic. Ignorantia facit condi. inde. competere, scientia verò facit cessare. hoc dicit.
1 ¶† Not. 1. primam reg. quòd soluens per errorem, & sic ignoranter indebitum, repetit per condi. indebi. Adde idem esse, quando persuasionibus aduersarij, vel eius dolo inductus est ad soluendum, tunc repetit, sicut si soluisset per errorem facti probabilem, ita probatur in l. 1. in ver. exorta, iuncta gloss. sequen. C. ne fi. pro pa. quod Bald. ibi reputat not. dignum. Adde bene facere illud, quod not. Bartol. in l. error. in 2. colum. C. de iur. & fact. igno. & in l. non fatetur, in 3. colum. post gloss. ibi. ff. de con-
2 fes. in quibus locis vult signanter Bartol. † quòd licèt erronea confessio non possit reuocari nisi vsque ad conclusionem in causa, fallit nisi talis confessio processisset persuasionibus aduersarij, quia tunc potest reuocari etiam post sentētiam. Iuxta
3 hanc reg. occurrit vtilis, & disputabilis q. † An soluens ignoranter indebitum possit repetere, si in instrumento dicatur, quòd renunciauit condi. indeb. & ob causam, & omni alij remedio. Prima fronte videretur dicendum, quòd sibi præiudicet, argu. l. iubemus. C. ad Velleia. vbi mulier (cui lex magis fauet) si renūciet hypothecæ, aut Velleiano, sibi præiudicat. Ad idem facit l. fin. in fin. C. de do. promis. vbi dicit text. quòd debet sibi quis præcauere, ne nimium diffuso sermone in promptum incidat sui periculum, & ibi dicit Angel. not. istum text. quia Perusini
4 habent quoddam prouerbium ex illo text. † quòd quis non debet inaduertenter effundere verba renunciationis, sicut capra effundit stercora. Ad istud facit, quia condi. indeb. datur mero fauore priuati, sed tali iuri potest renunciari. capitu. si diligenti. de fo. competen. l. penul. C. de pac. Ad idem facit, quod dicit Iuris. in l. quæritur. §. si venditor. ff. de ædil. edict. remittētibus enim actiones suas non est regressus dandus. Sed istis non obstan. Iacob. Butr. Gul. de Cu. & Albe. de Rosa. hic in vltim. colum. determinant contrarium, quòd imò debitor, qui ignoranter soluit indebitum, quamuis renunciauerit condi. indeb. tamen potest solutum repetere per condi. indeb. Mouentur per reg. quia iuri, quod quis ignorat sibi competere, nunquam intelligitur renunciare. l. mater decedens. in princip. ff. de inoffic.
5 testamen. l. in repudianda. ff. de acquirend. hæred. † Adde fortius, quòd non solùm iuri, quod quis ignorat sibi competere, non intelligitur renunciare, vt prædixi, sed etiam si dubitet an sibi competat. ita not. Bartol. & alij in l. fin. §. sinautem nescius, per illum text. C. de fur. Secundò mouetur per text. meliorem de iure in l. fin. §. item quæsitum est. infra eodem, quem Imol. dicit sing. in cap. penul. in 15. colum. de emp. & vendi. & per il-
6 lum. §. ibi formaliter not. Bartol. † quòd clausula, quæ apponitur per notarios in instrumentis, quòd renunciauit cōdi. indeb.
a ob causam, & omni auxilio, non impedit, [a] quin condi. indeb. competat, quia secundum Barto. idem error, qui est in principali solutione, est etiam in renunciatione, ergo nihil debet præiudicare, argum. l. doli mali. versic. diuersum. ff. de nou. & sequitur Ang. ibi, & Paul. de Cast. in consil. 121. incip. licèt ista domi-
7 na. in vlt. colum. † Ad idem facit, quod dicit ibi Paul. de Castr. se semel consuluisse in q. de facto, dum quidam fratres diuisissent æqualiter bona paterna, materna, & fraterna, & promisissent adinuicem non venire contra istam diuisionem, & alter alterum non molestare occasione dictorum bonorum, postcà apparuit, quòd bona fratris præmortui pertinebant ad vnum tantum, quia ille erat vtrinque coniunctus, & sic non erant diuidenda, opponebatur de illo pacto, refert se consuluisse, quòd pactum per errorem interpositum non præiudicat, per illum text. Confirmo per illud, quod dicit Specul. in titu. de excep. §.
8 2. in versicu. cæterum. † vbi tenet, quòd renuncians omnibus exceptionibus, si sit ignorans, vel erret, sibi non præiudicat, vt ibi per eū. Ad idem bene facit, quod vult Bart. in l. si ex cautione. in 2. col. C. de nō nume. pecu. vbi dicit, quòd si quis in instrumento

ADDITIO.

a ¶ Impedit. Adde idem in clausula, quòd creditor possit capere debitorem propria authoritate, nam est superflua, Angel. in l. nemo potest. colum. 1. de leg. 1. quem sequitur Alexand. in l. alia causa. §. 1. colum. 4. versicul. in hoc ergo pafsu. ff. solu. matrimo. Bald. consil. 80. colum. 2. quòd non potest clericus se obligare ad personæ detentionem secularis, quod nota ad intellect. cap. Odoardus. de solu. BELLOT.

mento confessionis dicit, se confiteri non spe futuræ numerationis, & apponat quantuncunque verba ampla, sibi non præiudicat, quia ea facilitate, qua inducitur ad confitendum, eadem inducitur ad renunciandum, quæ verba multum not.
9 Imo. in cap. si cautio. de fide instrum. † *& ista est communis sententia*, à qua non est in consulendo, vel in iudicando recedendum. sed disputando, & in puncto iuris credo contrarium esse
a verius, [a] prout tenet Ful. in d. §. item quæsitum. licèt nihil adducat, quod vrgeat, & ita tenet Ioann. de Imol. reprobans Bartol. in commen. capitu. cum contingat. in 124. columm. de iureiuran. & idem Imol. in capitu. penul. in 15. colu. de emp. & vend. & Aret. in l. si quis cum aliter. in vltim. colum. ff. de verbor. oblig. quo ex quo expresè renunciauit condi. indeb. ergo specificè renunciando sibi præiudicauit. l. penul. C. de pact. & c. ad apostolicam. de regu. Et licèt fortè non putaret sibi competere, tamen quia saltem in genere cogitauit, istud sufficit, argum. l. qui iure militati. ff. de test. mili. iunctis not. per Bart. & alios in l. si de certa. & in l. sub prætextu specierum. C. de trans. Vltra Imol. considera in primis, quòd text. super quo se fundat Bartol. & Docto. supra relati. & in d. l. fin. §. item quæsitum. nihil obst. quia ibi fuerunt verba generalia non descendentia ad speciem, vbi per promissionem de non mouendo controuersiam, bene verum est, quòd non tollitur cond. indeb. & in terminis etiam loquuntur similia, quæ supra adduxi: sed nos loquimur, quando in specie, & in indi-
10 uiduo renunciauit condi. indeb. † Clarum est autem, quòd
* renunciatio specialis præiudicat, vbi generalis nihil noceret. l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis cau. no. *Bartol. & omnes* in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbor. oblig. & in hoc fundamento facio magnum capitale. Confirmo per illud, quod dicam in sequen. not. & per illud, quod dicit Bartol. in l. mater. in 3. colum. in verb. quid ergo si tabellio dicit in instrumen-
11 to, &c. C. de rei vendica. † quòd si tabellio dicat in instrumento, talis ex certa scientia, & non per errorem iuris, & facti, quòd ista verba præiudicant, quia si sibi displicebant, debebat pars contradicere. l. si filius. ff. ad Macedon. Non obst. ratio Bartol. dum dicit, quòd eo errore, quo quis inducitur ad soluendum, eodem errore inducitur ad renunciandum, quia respondeo, quòd illa regula. l. doli. §. diuersum, procedit quando aliquis fragilitate ætatis impeditur contrahere, quia eadem fragilitate impeditur eius renunciatio, sed in casu nostro fragilitas ætatis non est impedimento. Non obst. dum dicitur, quod iuri, quod quis ignorat, & c. quia illud procedit, quando
12 nec in specie, nec in genere potuit cogitare, &c. ¶ † Secundò princ. no. ex hoc text. secundam regulam, quòd soluens scienter indebitum non potest repetere, quia censetur donare. concordantiæ sunt in glo. fin. vltra quas facit tex. in l. qui se debere. in vers. sed cùm sciret. C. de condi. ob cau. Hinc est, quòd soluens scienter procuratori falso, vel reuocato non repetit, quia censetur donare, glo. in l. si procuratori falso. in glo. 1. vbi Bald. & Doct. s. de condi. ob cau. & ibi dixi. Hinc dixit Bart. in l. fina. §. item quæsitum. j. eod. quòd notarij solent in instrumentis apponere illam clausulam, Titius sciens se ad infra scripta nō teneri, &c. ad hoc, vt tollatur cond. indeb. de qua clausula habes etiam per Bart. in l. sed & si quis. §. fin. ff. si quis cau. & in l. si dare. cum concor. ff. de verbor. oblig. Ista regula adeo est vera, quòd si soluens scienter indebitum solueret rem alienam, transferret vsucapiendi conditionem. glo. est in l. qui fundum. §. seruus. in glo. fin. in versi. donare. ff. de vsu. pro empt. facit regula. l. clauib. ff. de contrahen. emp. Nunquid tamen sit propria donatio, vt sic insinuatione indigeat, vide glo. Bart. & omnes in l. 1. ff. de do. Bald. in l. 2. C. de fideic. Ioan. And. & alios in rub. extra de don. Pau. de Cast. in l. fideiussor obligari. in princ. ff. de fideiuss. & Dyn. in reg. quod semel. de reg. iur. in 6. ¶ Prædictā regu-
b lam limita [b] primò secundum Pau. de Cast. & Alexan. hic, quando vterque tam soluens, quàm recipiens sciunt indebitum solui, aliàs dissensus impediret donationem. l. si ego. vbi Paul. de Cast. & Mod. not. supra si cert. pet. Bartol. in l. 2. in 1. colum. ff. de don. Angel. in l. dispensatorem. ff. de solu. & in repet. l. falsus. C. de furt. Sic in simili quando scienter soluitur procuratori falso ad hoc, vt sit donatum, requiritur, quòd recipiens etiam sciat, secundum omnes Moder. in d. l. si procuratori falso. Secundò limita in casu capitu. debitores. de iureiuran. ratio, quia in necessitatibus nemo liberalis existit. l. rem legatam. in fine. ff. de adimen. lega. facit, quod dicam infra in 4. fallen. Adde, quod in simili volunt gloss. & Docto. in l. 2. quod metus causa. Tertiò limita, quando quis soluit nomine proprio, secus si alieno, vt procuratorio. Bartol. in l. 1. §. hæc verba. ff. ne vis fiat ei. Bald. hic in 2. column. & in l. si per ignorantiam. C. eodem & in rubr. C. de const. pecu. in 4. columm. Quartò limita secundum Bald. hic in fine, quando potest capi alia præsumptio quàm donationis. l. cum aurum. & ibi not. Bartol. ff. de solu. l. eleganter. §. qui reprobos, vbi Bartol. ff. de pigno. actio. Bartol. in l. si militem. C. eodem. & Bald. hic in fine. Quintò limita secundum Paul. de Castr. & Alexand. hic, quando soluitur principale debitum scienter, secus si accessorium, puta vsurarium. ita Bartol. in l. si non sortem. §. si quis falso. & §. si quis ex compromisso. infra eodem. Sexto limita, quando interuenit vera, & naturalis traditio, secus si ficta, puta constitutum, vel precarium, ne duæ fictiones, vel præsumptiones circa idem concurrant, ita Bartol. in l. si rem aliquam, in secunda colum. ff. de acquir. possess. post Cyn. & Antiq. in l. qui rem. C. loc. Bald. in addi. Specu. in titu. de loca. in 8. colum. & in l. ad probationem. C. loca. & in capitu. 1. in antepenul. colum. de capita. qui cur. vend. Ang. in §. emphyteusim. in Authen. de non alie. Sal. post Iacob. Butr. in l. traditionib. C. de pact. Antò. de Butr. in capitu. ex parte. in 7. colum. de confess. Septimò limita, quando soluitur ex aliquo contractu principali, secus si ex accessorio, puta constitutæ, vel fideiussionis, secundum Iann. Fab. in §. de consti. Instit. de actio. per text. in l. si à reo. §. fundo. ff. de fideius. vbi contractus accessorius non potest de per se stare. de quo vide gloss. Bartol. & alios in l. hactenus. §. 1. ff. de consti. pecu. Bartol. in rubr. C. de consti. pecu. in 2. column. Pau. de Cast. in l. iurisgentium. §. sed cum nulla. ff. de pact. Octauo, & vlt. aduerte, quòd cùm ille, qui scienter soluit indebitum, censeatur donare, si ille postea redderet credens se teneri, non repeteret, quia per donationem fuit obligatus ad antidora, sed obligatio antidoralis, quamuis non sit potens ad impediendum repetitionem, quando soluitur, quid diuersum, vt est gloss. in l. ex hoc iure. in gloss. pen. ad fin. supra de iusti. & iure, tamen quando soluitur idem, vel tantundem in genere, impedit repetitionem soluti. l. testamento. §. 1. versic. propterea, quòd. & ibi Bartol. sic declarat. ff. de fideiussor. idem tenet Bald. hic, & ille text. est ad hoc singularis, secundum Dyn. & Bartol. ibi, & Angel. in d. l. ex hoc iure, ad fin. vbi dixi. Nonò limita, quando quis scienter solueret indebitum, hoc expressè acto inter soluentem, & recipientem, vt possit repetere, tunc non censetur donare, imò repetit. l. quod quis sciens. vbi gloss. & Pau. de Castr. infra eodem. & gloss. in l. 2. in princip. & ibi Alber. & Bald. infra eodem, quamuis vtrobique Fulg. teneat contrarium. ¶ Gloss. 1. pro cuius introitu oppone contra text. qui debebat distinguere, aut soluit indebitum ignorantia facti, & tunc bene repetitur, vt hoc text. aut ignorantia iuris, & tunc cessat repetitio. l. error. C. ad l. fal. & l. cùm quis. C. de iur. & fac. igno. Timore huius contrarij gloss. dicit reperiri indebitum trib. modis, & ita diuide istam gloss. in tres partes, prout enumerat tres species indebiti. Secunda ibi, secundo quando est naturaliter. Tertia ibi, tertio modo est indebitum, & inquantum gloss. ponit duo exempla primæ speciei indebiti, quando nullo modo de-
13 betur, adde † vltra glos. alia exempla. vnum, quod est integra solutio: nam per talem solu. tollitur omnis obligatio, naturalis, & ciuilis, Instit. quib. mod. tol. oblig. in princip. & l. si reus. ff. de procu. Item quando contractus, ex quo causatur obligatio de communi consensu, resoluitur, quia ex tali resolutione tollitur omnis obligatio. l. ab emptione. supra de pact. l. 1. & 2. C. quando lic. ab empt. disc. Eodem modo interueniente nouatione. l. Iulianus verum. infra codem. toto titu. ff. & C. de noua. Item facta acceptilatione. l. si acceptilatum. §.
14 acceptilatio. ff. de accepil. ¶ † Ex prima, & secunda parte glos. not. quòd illud, quod est omnino indebitum, vel est indebitum naturaliter, quocunque errore soluatur, semper potest repeti, & in hoc bene dicit ista glo. In eadem ibi, vt patet in chirographo ante biennium. Pro intelligentia huius partis glos. reassumo istum artic. in dubiū, nunquid ex chirographo confessionis mutui oriatur naturalis, & ciuilis obligatio ante biennium, in isto articulo glo. hic, & vbique tenuit, ꝙ oriatur solùm ciuilis, ita tenet glo. in l. 1. de non nu. pecu. & in l. cum quis. de iur. & fa. ign. glo. Inst. de literarum oblig. in prin. glo. in c. si de
* sol. & est *communis*, quam tenent Citramontani, præsertim Bar. Sal. & Moder. non omitto tamen, quòd Vltramontani dicebant, quòd non oriebatur neque naturalis, neque ciuilis, sed

ADDITIONES.

a ¶ Verius. Et contra Bartol. facit Corn. cons. 128. colum. penul. lib. 3. quòd per clausulam, & omni alio legum, & iniuris auxilio, intelligitur renuntiatum beneficio, ne quis conueniatur vltra quam facere possit, sed ibi semel delictum erat inspecto iuris rigore, licèt de equitate sibi succuratur, cui poterit renunciare. BELLOT.

b ¶ Prædictam regulam limita. Vide Alex. in l si rem aliquam. col. 2. ff. de acquir. poss. PVRPV.

sed Petr.de Bellaperti.tenuit,ꝙ imò ante biennium, & naturaliter,& ciuilitet obligetur. Adde,ꝙ opi.Bart.*est communis*, ꝙ ex chirographo oriatur ciuilis ante biennium. Ratio diuersitatis, quia ibi adest forma obligandi inducta à iure ciuili.l.non figura.de act.& obl.Inst.de liter.oblig.per totum,sed quia nulla adest materia,vel causa iusta, interim non oritur naturalis obligatio.Pro ista opi. est text. clarus ad literam.prima quæst. sed respondetur,ꝙ ille text. est Gratiani, qui non habet authoritatẽ legis condendæ.pro eadem sententia Ale.pondera text.in l.sub specie.& ibi Bald.ad hoc not.C.de postu. vbi dicit text.ꝙ si aliquis fecit confessionem tanquam recepisse pecuniam, si non ante lapsum temporis consensum accommodasti,ergo ibi apparet, quod ante lapsum tẽporis non sit accommodatus cõsensus,tu autem circa opi.Pet.& Gul.considera, ꝙ eandẽ opi. tenuit Bald hic,& Io.de Imo. in l.1.ff.de fideius. & disputatiuè potest defendi.considera etiam, ꝙ Bart.nõ benè respondet ad duo fundamenta Vltramontanorum. Primum fundamentũ est,vbi non est sequutum implementum,non impedit oriri naturalem,& ciuilem obligationem. Responde tu ad istud fundamentum,ꝙ nihil facit.l.Iul.§.offerri,quia loquitur in contractib.nominatis, in quib. solo consensu statim oritur naturalis, & ciuilis obligatio,& non requiritur implementum.l.iurisgentium. in prin. ff.de pac.nos loquimur in contractu iuris ciuilis. s.in contractu literarum.Confirmatur ista responsio,quia licèt contractus nominati, qui sunt de iure gen.solo consensu producant actionem, tamen contractus iuris ciuilis nominati solo consensu non producunt actionem, ita Bart. in l. iurisgentium.§.quinimo. in pen.col. ad fin.ff.de pact. sed nos sumus in contractu iuris ciuilis,in liter.oblig. ergo requiritur implementum. Aliud fundamentum est Vltramontanorum, ꝙ stringit contra communem. Sed ego plenius inducam, quam Vltramontani.stipulatio, & liter.oblig. æquiparantur.l.nõ figura.ff. de act.& obl.patet, quia vterq; contractus est iuris ciuilis, sed ego habeo, ꝙ ex stipulatione facta sine vlla penitus causa,oritur mero iure vtraque obligatio naturalis, & ciuilis, licèt obstet exceptio doli. l.2.§. Titia.ff.de excep. doli: quanto fortius debet oriri,vbi subest causa, licèt nondum impleta, & isto argum.vtitur Bald.in antepen.col. & tenet opi.Petr. sed responde,ꝙ in stipulatione sine causa adest purus consensus de præsenti,qui non est in chirographo confessionis,vbi non adest purus cõsensus de præsenti scilicet si non adest numeratio.Adde etiam, quod pro communi sententia allega. text. Institu. de liter. oblig. dicit ibi text. *sic fit, vt & hodie dum queri non potest, scriptura oblig.*ergo apparet, quod prius non erat orta vtraque obligatio,potes inducere sic. Illud,ꝙ reperitur cõcessum post certum tempus, ante illud censetur prohibitum.l.statuliberũ. §.Stichum.de leg.2.& l.Imperator.ff.de postu.cum text.ibi dicat,ꝙ post biennium scriptura obligat,ergo ante biennium negat oriri obligationem, tamen considera si posset ille text. retorqueri ad oppositum.dicit.n.litera,*sic fit,vt & hodie dum queri non potest,scriptura obligetur*.pondera implicatiuã,vt & hodie, ꝙ etiam ante scripturam obligatur. Tamen considera, ꝙ illa implicatiua non habet istum sensum, quia esset absurdus sensus,sed illa implicatiua implicat, ꝙ quemadmodũ olim post longum tempus,vt dicit litera, post ꝙ non poterat opponi exceptio etiam hodie post biennium obligatur. Stat ergo communis sententia defensata, ꝙ ante biennium ex chirographo oriatur ciuilis tñ,non naturalis.Limita istam conclu. Fulg.nisi in promissione interuenisset stipulatio, quia interueniente stipulatione ante biennium oritur & naturalis, & ciuilis obligatio, ponderat text.in §.idem iuris. Insti.de excep. sed ad illum text.respondet Alex. ꝙ ibi loquitur de obligatione ciuili, non autem naturali. ¶Ego puto, ꝙ disputando opi.Raph. sit melior,& dico pro eo este text.in d.§. idem iuris. nec est bona responsio Alex.ꝙ ille text.intelligatur ciuiliter tñ contra eum induco illum text.dum dicit, idem iuris,& prout in §.præce.sed in §.præceden.oritur naturalis,& ciuilis.Secundò pondero illũ text.in alia parte,dum dicit, qñ interuenit stipulatio in specie, obligatio non oritur ex scriptura,sed ex stipulatione, ꝙ est dicere ex stipulatione vtraque oritur.Et si diceretur,nonne stipulatio posita in actu regulatur ſm naturam actus,super quo interponitur.l.si stipulatus. de vsuris? stipulatio interponitur super mutuo ciuili, ex mutuo ciuili oritur ante biennium solũ ciuilis,ergo & ex stipulatione oriri debet tñ ciuilis. Responde ſm Imo.in l.miles.§.decem.per illum text.de re iud. verum esse,vt non detur in plus,tñ vbi est stipulatio, ille actus est efficacior,probatur in l.ex placito.de rer.permu.ita hic interueniente stipulatione ꝯctus est efficacior, considera si istud voluit dicere text.Instit. de lit.obl. vt oriatur condictio cessante stipulatione.¶In glo.ibi.l.Stichum.§.naturalis.habes ex gl.ſm exemplum,in quo repetitur sola naturalis, non ciuilis obligatio,tamen Bart. hic in antepe. col.limitat istud exemplum gl.qñ per pactum de non petendo non tolleretur nec ciuilis,nec naturalis,& licèt scribentes non videantur aduertisse, tamen Sal.hic, & Imo.in cap.fin.de sol.reprehendunt istam differentiam Bar. nam dicunt non debere considerari verba,sed consensum partium quocunque modo loquentium, sed consensus partium omni casu tollit naturalem, & ipsemet Bart. in l.si vnus. §.pactus ne peteret.ff.de pact.melius sensisse videtur,subdens in antepe.col.posse dari aliud exemplum, quando quis est condemnatus per sententiam.

15 † Adde tu,quòd dum Bart.dicit,ꝙ post biennium ciuilis obligatio habet vim naturalis, & sic vult, ꝙ non oritur naturalis obligatio etiam post biennium, credo, ꝙ malè dicat, quia imò post biennium videtur consensus inesse, & sic naturalis obligatio, vt tenet Bart.sibi contrarius in l.fin.in 3.col.C.in quib.cau.in integ.resti.non est necess.& in l.etiam.ff. de min. Bald. in l.sub specie. per illum text.de postu. Angel.& Sal.in l.generaliter,ad fin.post,glo.ibi.C. de non num.pec.glo. & Doc.Insti.de lite.obl.¶In ea.glo.ibi, item in legato minus solenni. pro intelligentia huius partis

16 † reassumo istum articulũ in dubium, nunquid legata relicta in testamento non solenni, debeantur legatarijs saltem naturaliter.In isto passu glo.hic,& vbique tenuerunt, ꝙ talia legata debeantur legatarijs naturaliter, & in d.l.cum quis.& in omnib. locis alleg.in artic. præce. * *& communiter Citramontani.*Cano.in cap.fin.de sol. vbi Imo.transcripsit doctr.Bart.hic. Petr.de Bellaperti.tenuit contrarium, ꝙ imò talia legata non debeantur legatarijs naturaliter. Primum fundamentũ est,naturalis obligatio oritur ex consensu. l.in his. §.Imperator. de sol.l. Stichum. §. naturalis. de sol. sed hic non est consensus,ergo,&c.Secundum fundamentum, quotiescũque actus deficit in forma, ibi obligatio nulla oritur.l.1.§.si qs ita.de verb.obl. ergo hic cùm sit erratum in forma, non oritur obligatio. Videamus an fundamenta Barto.sint vera, & ad primum,quòd obligatio naturalis est de iure gen.admitto.Sed si primum fundamentum,quod facit de testa.milis.esset verum, sequeretur,quòd in test.militis oriretur naturalis,& ciuilis oblig. istud etiam esset in testamento alterius minus solenni, & dum dicit Bart.quod naturalis obligatio oritur ex æquitate,ergo in testamento minus solenni, quod non est verum, quare non est æquum, vt dicit text. in l.fin.C.de fideic. propter magnam suspicionem falsitatis.Nec obst.iura alleg.per Bar.quòd in testamento minus solẽni debeatur legata,quare ibi respondetur,quòd ibi est speciale fauore affectionis,vt dicit glo.præterea dicit text.peraget,non dicit,ꝙ non teneatur, vt est glo.in c.sicut.47.distin. ad cætera iura respon. vt hic per Lud.& per Saly. in l. non dubium.C. de fideicom. vbi Alex. latius insistit sublatis fundamentis Bart. ¶Capio opi. Vltramontanorum, quam tenuerunt Cy.& Raph. Fulg. in l.eum qui. C. de iur.& fac.ign. Rom. hic.& quis multa adduci possent, assumo, quæ stringere videntur.pro ista opi.mouetur Fulg. quia si legata relicta in testamento minus solenni essent debita naturaliter, sequeretur,ꝙ legatarius posset vti retentione, quia naturalis obligatio est potens ad retinendum.l.etiã. ff. de compen. & tñ in ꝯrium est text.in l.si creditores.C. de fideicom. arguendo à ꝯrio sensu. Sed tu ad istud arg.ñde primò, ꝙ ille tex. non probat nisi à ꝯrio sensu,sed sumi non debet argum. à ꝯrio.l. militis codicillis.§.veteranus. de test.mil. Secundò ñde, ꝙ qñ aliquid est in esse deductũ,vt est debitũ, illud difficilius tollitur,ꝗ de nouo inducatur.l.patre furioso.ff.de his,q sunt sui, vel alieiur. Item pro ista opi. alleg. Rom. hic tex. in l. hac consultissima.§.ex imperfecto.in ver.pro nullo.habeẽ. C. de test.& in l.fi. in verbo pro nullo habeẽ. C.fam.ercis. si ergo legatum hr pro nullo, ergo non debetur. Ad hoc ñdet Alex.hic, ꝙ ista verba pro nullo haberi,important fictionem,quia aliud est,esse tale, aliud pro tali haberi.l.si mercis.2.de verb.sign.Tertiò pro eadẽ parte stringit text.in l.2.in verbo nullo iure.C.si quis omis.cau. test.& pondera illam vniuersalem nullo iure,ergo nec naturali,nec ciuili.Ad illũ text.ñde, vt per gl. ibi in ver. nullo iure.s. ordinario,& istud declarat tex.in ver.petitio. Quid tenendum in isto subtili articulo?Credo, quòd disputando possit defendi vtraque pars, sed iste passus pendet à veritate fundamenti Petri.

17 † Nunquid numerus septem testium sit de forma substantiali,an vero sit de forma probatoria, si est de substantiali, clarum est,quòd deficiat,si autẽ dicimus, quòd sit de forma probatoria,non impediret oriri naturalem obligationem d.Alex. a nititur probare, quòd numerus 7. testium sit de forma substantiali. dic, vt hic per eum. Adde vltra scribentes, quod Bald. in repe. l. 1. C. de sacrosan. eccles. 19. colum. in versicu. super

ADDITIO.

a ¶Numerus.7.testium. Adde Doct.in ca.cum esses.de testamen.

super primò quæsito melius tangit quàm alibi, nunquid numerus septẽ testiũ sit de forma substantiali, & conclu, dicit q̃ nõ est de forma substantiali testamenti: nam forma est, quæ dat esse rei. l. Iul. §. sed & si quis. ff. ad exhib. sed testes non sunt de esse testamenti, sed bene sunt quædam solennitas requisita ad testamentum. l. fin. C. de fideicom. nam secundum eum, de forma testamenti est vnus contextus. l. hæredes palàm. de test. vt per Bal. vbi s. Tu confirma, quòd esse testamenti non sit in numero 7. testium: nam de forma substantiali testamenti est voluntas testatoris, vt dicit Bart. hic. Item institutio hæredis. §. ante hæredis. Instit. de leg. Item, quòd testator nominet hæredem nomine proprio. l. iubemus. C. de rest. sicut in stipulatione, de forma substantiali est interrogatio præcedens, & responsio sequens. numerus vero 7. testium non est forma substantiali: sed quædam solennitas ad probandum. Et si diceretur, si numerus 7. testium esset solùm solennitas probatoria, sufficeret confessio hæredis ad eum probandum, quia solennitas probatoria non requiritur, quãdo est confessio partis. Auth. nouo iure, & ibi Bald. C. si cert. pet. Istud est falsum, quia non sufficit confessio hæredis. glo. in l. 2. C. de bon. poss. secundum tab. Responde, quòd aliquando requiritur solennitas probatoria simpliciter, & ibi sufficit confessio partis, ita procedit argum. Aliquando lex procedit vltra annullando actum, si non adhibeat talis solennitas probatoria, tunc non sufficit confessio partis, ita in casu nostro. ita Bald. in cap. 1. quot testes requirantur ad probandum inuest. & Are. in l. hæredes palàm. in prin. ff. de test. Confirmatur, quia, quando testes etiam dum requiruntur pro forma, confessio partis non sufficit, ita Bald. in rub. C. de proba. Cano. in rub. extra cod. Confirmatur, quia si numerus 7. testium esset de forma substantiali, non sufficeret confessio hæredis iurata, tamen hoc est falsum. l. fin. C. de fideicom. Nec dicatur, quòd ideo ibi sit, quia testator noluerit solenniter testari, quia in his, quæ sunt de forma substantiali, voluntas testatoris nihil facit. l. nemo potest. de leg. 1. & ibi per Arc. Ad argum. Alex. dum dicit, quòd sicut in stipulatione quando deficit forma, non oritur naturalis obligatio. l. 1. §. si quis ita. ff. de verbor. oblig. responde in forma, quòd in stipulatione ideo est, quia quando non præcedit interrogatio, & sequitur responsio, pro ut est de forma, ibi dicitur deficere consensus partis, & sic naturalis obligatio ita *Bart. & omnes* in d. l. 1. §. si quis ita. sed quando testamentum est imperfectum non deficit voluntas, ergo oritur naturalis obligatio. ita videretur posse defendi opi. Bart. & Citramontanorum, quid tenendum? Ego puto, quòd fundamentum Vltramontanorum sit inconuincibile, quòd numerus 7. testium in testamento sit de forma substantiali, & vltra tradita per omnes hic, & in d. l. nemo potest. facio tres ponderationes. In primis pondero doctr. Bar. in l. vniuersa. circa med. C. de precib. imp. offe. vbi concludit Bart. quòd quando lex iubet, quòd aliqua solennitas adhibeatur tempore actus, tunc si aliter facit, ipso iure nihil valet, & ad hoc punctualiter alleg. l. hac consultissima. §. 1. C. de test. vbi numerus 7. testium requiritur à prin. testamenti, ergo si non interuenerit, non oritur naturalis obligatio. Secundò, & fortius, quia numerus 7. testium sit de forma essentiali, pondero text. in l. si vnus. C. de testa. induco. dicit ibi text. si vnus de 7. testibus deficeret in testamento, dicit ibi text. testamentum est ipso iure nullum, & tamen si esset de solennitate probatoria, illud esset falsum, probatur, quia posset probari per sex testes, iuncta confessione venientium ab intest. ergo apparet, q̃ est de forma substantiali. secundò, & fortius stringo, quia text. ibi annullat ipso iure testamentum, in quo vnus de 7. testibus deficit, ergo est de forma substantiali, probatur, quia q̃n lex requirit aliquid in actu, & vltra procedit annullando, si illud non interueniat, illud necessario dicitur de forma substantiali. nam si esset de forma probatoria, actus non esset ipso iure nullus, quia nõ deficeret esse, sed probatio. text. in l. duo sunt Titij. de test. tu. sed defectus vnius testis annullat ipso iure testamentum, ergo deficit esse. Tertiò pondera, q̃ ita tenet Bart. sibi contrarius in l. nemo potest. in 1. opp. de leg. 1. vbi dicit Bart. q̃ quædam sunt substantialia testamenti, sine quibus testamentum non habet esse, vt num. 7. testium. item institutio hæredis, & ista prohibere non potest, quia cùm sint de substantia testamenti, sine quibus testamentum esse non potest, contineret repugnantiam, si testator posset prohibere, vt ibi per eum, & ibidem Arc. insistit. Istam eandem opi. firmat Bald. in l. cum quis. in 4. colu. C. de iur. & fac. ign. & sic per ista tria fundamenta remanet inconcussum fundamentum Petr. q̃ numerus 7. testium sit de forma substantiali. Quartò pro ista opi. vtor nouo argum. pondero text. in l. hac consultissima. §. ex imperfecto, dum text. dicit, filijs accrescere, tunc arguo. si legatum relictum in testamento minus solenni deberetur naturaliter, non haberet locum ius accresse. quia non deficeret ipso iure in totum, ex quo deberetur naturaliter, per doctr. glo. in l. si duo. in prin. de iureiur. ergo cum ibi dicatur accrescere liberis, apparet, q̃ non debeatur naturaliter. Pro ista parte pondero tex. in l. si venter. C. de fideic. in ver. stipulantib. & induco dupliciter: nam si ex testamento inutili, vel non solenni oriretur naturalis obligatio, sufficeret, q̃ hæres pacto nudo promitteret, quia quando aliquid debetur naturaliter primo loco, ista naturalis sufficit ad producendam actionem. l. fin. vbi Bald. & Ang. ad hoc not. C. ad l. fal. & tamẽ ibi text. requirit stipulationem, ergo apparet, q̃ prius non debeatur naturaliter. confirmatur, quia illi ablatiui absoluti resoluuntur in conditionem l. à testatore. de cond. & dem. sed conditio ostendit aliquid esse pro forma non leui. l. pretor. in princ. de colla. bo. in Auth. matri, & auię, in prima col. C. quando mulier tut. offic. fungi potest. si ergo stipulatio est de forma, ergo prius non debebatur pacto nudo, & sic in puncto iu-
18 ris videtur posse defendi opi. Vltramontanorum. † Nunquid autem debeantur in foro conscientię, vide in d. l. cum quis. per Bald. & ibi tradidi. ¶In ead. gl. ibi, si modo per falc. minuatur.
19 pro intelligentia istius partis gl. reassumo istum artic. † Nun-
a quid quarta, quæ potest detrahi[a] per hæredem de legatis, debeatur legatarijs saltem naturaliter, vtilitas est, vt dicit Bald. in l. cum quis, quia si deberetur naturaliter, hæres in foro consciẽtiæ teneretur legatarijs, erit ergo articulus, quem assumo disputandum, nunquid quarta, quæ detrahitur à legatarijs, sit debita ipsis legatarijs naturaliter. prima est opi. glo. hic, & in d. l. error. C. ad l. fal. in c. fin. de sol. q̃ talis quarta debeatur naturaliter legatarijs. Secunda fuit opi. subtilis Pet. q̃ non debeatur nec ciuiliter, istud tenet in d. l. cũ quis. Rom. tenet in l. 1. & in l. lineam margaritarũ. ff. ad l. fal. Imo. in cap. fin. in 4. col. de sol. Rom. hic. Ful. in d. l. cum quis Cum. in l. 1. in prin. ff. ad l. fal. Mouentur Vltramontani duplici fundamento. clarum est, q̃ falc. resecat illam quartam ipso iure d. l. 1. Credo, quòd possit defendi opin. Vltramon. quòd non debeatur legatarijs aliquo iure, & omissis leuib. pro ista parte facit fundamentum Pet. vbicunque lex resistit actui, non oritur aliqua obligatio etiam naturalis, sed dico, q̃ l. falc. expressè resistit. tex. est clarus insti. ad l. fal. in prin. illum text. alleg. Bart. in l. 1. & ibidem Imo. ff. ad l. falc. no. Raph. in d. l. cum quis. C. de iur. & fac. igno. Secundò, q̃ lex resistat, quando nunquam haberemus legem, probatur, quia si verũ esset, q̃ l. falc. non resisteret, sequeretur, q̃ illa quarta deberetur non solùm naturaliter, sed etiam ciuiliter. Ad illum text. responde prout respondet Sal. in d. l. cum quis. in 2. colu. (& sibi ascribit Alex. hic) quando lex resistit actui, non oritur ciuilis, nec naturalis obligatio, est verum quando simpliciter resistit, secus si procedat vltra prouidendo de remedio. l. Ego semel aliter respondebam, q̃ text. in l. 1. ff. ad l. fal. & text. Insti. ad l. fal. in prin. est text. qui refert text. in l. 1. ff. ad l. fal. sed habeo, q̃ in termino referente non debet contineri plusquàm in termino relato, tex. in l. si prior. & ibi Bal. & Mod. ff. sol. mat. Secundò pro opin. Vltramon. stringit text. in l. q̃ de bonis. §. 1. ff. ad l. falc. inducendo hoc modo, dicit ibi text. testator non potest prohibere detractionem falcidiæ, & si adijciat pœnam hæredi, si detrahat, adiectio pœnæ nihil valet, tunc arguitur, si non potest adijcere pœnam, ergo oportet dicere, q̃ lex resistat. Tñ potest responderi, q̃ q̃n lex non resistit, nec assistit ob publicã vtilitatem, ibi non valeat adiectio pœnæ, & ita loquitur. d. l. quod de bonis. Tertiò pro ista parte stringit, quia si verum esset, q̃ illa quarta deberetur legatarijs naturaliter, sequeretur, q̃ si esset penes legatarios, possent legatarij vti retentione, quia naturalis obligatio est potens ad retinendum, & cõpensandum. l. etiã. de compensa. Ad istud fundamentum respon. Alex. hic, & fuit respon. Imo. in d. l. lineam margaritarũ. respondent ipsi, aliàs lex Falcid. esset imposita verbis, non rebus, si possent vti legatarij retentione. Ista responsio non est bona. Respon. melius, q̃ naturalis obligatio est potens ad retinendum, istud est verum contra petentem, sed ꝯ repetentem, non habet locũ, gl. & Bar. in l. cum is. §. 1. j. cod. & voluit ita respondere d. Ale. allegando illam gl. ad illud oppositum, quia agimus de petitione tñ. Tertiò respon. vt per Bart. in l. prætor ad exhiben. §. 1. in vlt. colu. ff. rẽ ra. hab. vbi dicit Bart. q̃ in ista materia ineptè loquimur de compensatione, quia cõpensatio est vnius debiti in aliud debitũ, sed hic est tñ vnum debitũ. & ista responsio Bar. non tollit obiectũ, q̃a dato, q̃ non cadat cõpensatio, tñ cadit retentio. Quartò pro ista opi. Lud. facit aliam rationem, quam dicit esse suã, clarum est, q̃ hæres potest vendicare istam quartã à legatarijs. l. Plautius. cum si. ad leg. Fal. si ergo potest vendicare, ergo non

ADDITIO.

a ¶Detrahi. Adde Petr. de Vbal. in repe. c. Ray. de test.

go non debetur legatarijs naturaliter. Ego puto, ꝙ iſtud argumen. ſit vna truffa, quia hæres agit rei vendica. quo ad dominium. Quintò pro iſta opi. Vltramontanorum videtur bene facere: nam ex quo teſtator videtur poſſe expreſsè prohibere detrahi falc. Auth. ſed cum teſtator. C. ad l. Fal. poteſt etiam tacitè, glo. in l. decem. in prin. ff. de fideicom. liber. ergo cùm non prohibuerit nec expreſsè, nec tacitè, apparet abeſſe voluntatē teſtatoris, ergo non debetur etiam naturaliter. Quid tenendū?
* Opi. glo. & Bart. *eſt communiter approbata* à Citramon. eam tenet glo. hic, & in d. l. cum quis. & l. error. C. ad l. Fal. Bart. in d. l. cum quis. Canoniſtæ in c. fi. de ſol. pro communi dicit Bart. eſſe tex. in l. 1. C. ad l. Fal. ¶ Primo reſpon. ſecundum Lud. hic. Ful. in d. l. cum quis. Imo. in l. lineam margaritarum. ꝙ text. in l. 1. ad l. Fal. vtitur verbis importantib. fictionem, ponderando verbum videri. Secundò reſpon. ꝙ quando hæres ſoluit integra legata, non detracta falcidia, ſoluit intuitu pietatis, vt adimpleat voluntatem teſtatoris, tunc non dicitur plus debito ſoluiſſe. Tertiò reſpon. ꝙ illa lex prima loquitur de iure. C. quo iure teſta-
* tor non poterat reprobare * falcidiam. Auth. ſed cum teſtator. Ego ad fundamentum Bart. d. l. 1. ad l. Fal. do ſolennem reſponſionem, & dico, ꝙ quando hæres ſoluit integra legata non detracta Falcidia, dicitur donare. caſus eſt de hoc in l. ſi legatus. §. fin. in verſ. donatus. & ibi ad hoc ponderat Rom. ff. ad Trebell. ſi dicitur donari, ergo nullo modo debetur legatarijs, ergo retorquetur fundamentum Bart. contra ipſum. Pro hoc teneo primam reſponſionem, verum eſt per fictionem, attenta pietate, tamen re vera dōnatur. tamen Alex. in d. l. ſi legatus dicit, ꝙ ille text. loquitur impropriè. Secundò pro communi, & Citramontanorum ſtringit text. quem ſibi aſcribit Alex. ſed eſt Rom. hic. ſ. in 3. col. in l. fin. C. ad l. Fal. vbi ex nuda promiſſione facta per hæredem de ſoluendis legatis poteſt hæres conueniri, & ſic ibi eſt duplex naturalis: nam ſi prius non deberetur, non poſſet hæres conueniri ex nuda promiſſione: Tenendo cum Vltramontanis, reſponde primo, ꝙ tex. in d. l. fin. non loquitur de nuda promiſſione, ſed de cautione, ꝙ verbum cautio, intelligitur cum ſtipulatione. l. ſancimus. & ibi glo. C. de verb ſign. Secundò reſpon. dato, ꝙ text. loquatur de nuda promiſſione, adhuc non obſt. argum. nam ideo ibi hæres ex nuda promiſſione conuenitur, quia eſt fomentata à lege, quo caſu producit actionem l. legitima. C. de pact. Quartò moueor, ſi quarta eſſet indebita omni iure, ſequeretur, ꝙ quocunque errore ſoluta poſſet repeti, tamen habeo, ꝙ quarta ſoluta per errorem iuris non repetitur, ergo erat debita aliquo iure. Et licèt Alex. non reſpondeat, reſponde, ſecundum Imo. & Comen. in d. l. 1. ff. ad l. Fal. & Ro. hic, ꝙ quarta ſi ſoluatur errore iuris, ideo non repetitur, non quia debetur naturaliter, ſed quia ſoluens tractat de lucro, & in lucris iuris ignorantia nocet, tamen iſta reſpōſio eſſet dubia, quia ex quo falcidia relecat ipſo iure, perdere illud eſt tractare de damno. Reſpon. ꝙ ideo eſt, ꝙ hæres,
* qui ſoluit non repetit, quia naturaliter debeat * ſed quia ſoluit errore iuris, & ille error cauſatur à pietate, quo caſu ceſſat repetitio. l. ſi cum is. §. ſi in ea. ꝟ. eod. ꝙ autem cauſetur à pietate,
20 eſt text. in l. ſi ſponſus. §. fin. ff de don. inter vir. & vxo. † Quid autem eſſet in quarta Trebellianica, quæ poteſt detrahi per hæredem fideicommiſſario, nunquid debeatur naturaliter? dic, vt per Bart. qui alleg l. ſi creditorem. de his, quæ in frau. cred. reſpon. ad illum text. ꝙ per hoc, ꝙ non dicatur fraudare creditores, non tamen per hoc non dicitur, quòd ſibi non ſit debita
21 naturaliter. habes in text. in l. ſi ſponſus. § fin. ſ. alleg. ¶ † In ea. ibi. vt. ꝟ. eod. l. Iul. habes ex glo. quartam concluſionem diſputabilem, ꝙ ſi verus debitor ſit abſolutus per ſententiam iudicis, remanet debitor naturaliter. Bart. tangit melius quàm hic in l. Iul. in 2. col. ꝟ. eod. Pondera tu prouecte, inquantum Bart. vtitur vno fundamento, cui inſiſtit, ꝙ tollatur ciuilis, probat Bart. quòd ſicut per ſententiam condemnatoriam inducitur ciuilis obligatio. l. 3. §. idem ſcribit. de pecu. ita per ſententiam abſolutoriam debet tolli ciuilis, arguendo à pari effectu, vt arguit Iuriſcon. in l. ſciendum. §. naturalis. de ſol. ſed arguo contra Bart. ſententia condemnatoria non ſolùm producit ciuilem, ſed etiam naturalem, ita Bart. in l. Iul. verum debitorem. ꝟ. eod. ergo ſicut ſententia obligatoria producit & ciuilem, & naturalem, ſic & abſolutoria debet tollere & ciuilem, & naturalem, arguendo à pari effectu. Defendendo ſententiam communem, reſpondeo ad iſtud obiectum. Primò, ꝙ opi. Bart. in l.
* Iul. verum debitorem. non ſit vera, ꝙ per obligatoriā * oriatur naturalis. Reſponde ergo ſecundo modo, ſententia condemnatoria producit ciuilem, & naturalem obligationem, fateor, ſed naturalis, quæ oritur ex ſententia condēnatoria, non oritur ex cōſenſu partium. l. nec abeo. C. quomodo, & qn̄ iud. ſed oritur ex æquitate, vt magiſtratib. pareamus, cū ergo oriatur ex alia materia, non poteſt tollere naturalem, qua tenebatur debitor. l. an inutilis. ff. de acceptil. & ſic habes expedita quatuor exempla glo. ¶ Vltra gl. ſecundū Bart. pone duo alia exē-
22 pla, vt hic per per eū. † Ex prima, & ſecunda parte gl. no. ꝙ illud, ꝙ eſt omnino indebitum, vel eſt indebitum naturaliter, quocunque errore ſoluatur, ſemper poteſt repeti, & in hoc bene dicit iſta gl. Item in eo, ꝙ dicit Bart. de ſententia condemnatoria, à qua non eſt appellatum, ꝙ illud debitum ciuile habet effectum naturalis debiti, videbitis poſt Bart. in l. Iul. verum. ꝟ. eod. Adde etiam alios caſus, quos enumerat, glo. magiſtra. in l. eleganter. §. fin. & ibi Bar. ꝟ. eod. gl. in l. 1. C. eod. & in §. is quoq;. Inſtit. quib. mod. re contrahi. oblig. & in §. item is cui. Inſtit. de
23 oblig. quæ ex quaſi contra. ¶ † Ex vltima parte glo. not. duo, primum, ꝙ illud, ꝙ eſt naturaliter tm̄ debitum, nunquam repetitur, niſi qn̄ ſoluitur per errorem facti probabilem. cū iſta concluſione tenent Bar. Ang. Sal. & Mod. hic. Ang. Ful. & Pau. de Caſt. in l. Iul. ꝟ. eod. Iac. Butr. & Sal. in d. l. cum quis. d. Ant. & Imo. in c. fin. de ſol. & iſta eſt vera, quamuis ſubtiles Vltramontani Cyn. & Bald. in d. l. cum quis. teneant ꝯriū, ea præcipuè ratione, quia naturalis ſolum eſt potens ad compenſandū. l. etiā. ff. de compen. ergo etiam debet eſſe potens ad retinendum. & fuit argum. gl. ord. in l. cum is. §. 1. ꝟ. eod. vbi Bart. reſpondet, ꝙ ꝯ repetētem nulla exceptio pōt opponi, & ſpoliatus ante omnia ſit reſtituendus. l. ſi quis à ſe fundum. C. ad l. Iul. de vi pub. & ita etiam reſpon. Bart. hic in vlt. col. & Bald. intellige tamen ſanè, ꝙ obligatio naturalis ſit potens ad compēſandum, qn̄ eſt naturalis, quæ ſemper fuit ſola, ita ꝙ ex ea non poteſt agi, nec habere locum exceptio, ſecus ſi eſſet naturalis, ex qua poſſet agi, quia ſemel fuiſſet iuncta cum ciuili, tunc non eſt potēs ad compenſandum, per regulam l. quæcunque. ff. de compen. ita in ſpecie Bar. in l. procurator ad exhibendum. §. 1. ff. rem ra. ha. & in l. ſi pœnæ. in princ. & in l. qui inuicem. in fin. ꝟ. eo. Secundò mouentur ſubtiles Vltramonta. quia ſpeciale eſt in minore, & in muliere. l. quamuis. §. interdum. ff. ad velle. ergo in alijs in ꝯrium eſt ius cōe, ſed reſpon. ꝙ ſpeciale eſt in minore, & muliere, vt etiam ſolutum errore iuris repeti poſſit, ſed qn̄
24 errore facti probabili, nullum eſt ſpeciale. † Secundo not. ex hac gl. ꝙ obligatio naturalis tm̄ impedit repetitionē, & ſic potentior eſt, q̄ ciuilis ſola, quæ nunq̄ impedit repetionem. Sed in ꝯriū fortiter videtur facere, quia ciuilis ſola producit actionē ſaltē in aliquib. caſibus, vt declarat Bart. hic in 4. col. naturalis verò ſola nunq̄ producit actionem. l. iuriſgen. §. igitur nuda. ff. de pact. ergo deberet eſſe totum ꝯrium eius, ꝙ dicit glo. quia cui damus actionē, multò magis exceptionē. l. 1. §. ꝙ aūt. ff. de ſuperfi. & in regula cui damus. ff. de re. iur. Huic difficultati rn̄. ſolus Bald. hic, ꝙ cū in condictione indeb. magis ponderetur æquitas naturalis, q̄ rigor iuris. l. indebiti. in prin. ꝟ. eo. ergo potentius operatur obligatio naturalis, quæ ex æquitate deſcēdit ad impediendū cōdictionē indebiti, q̄ operetur obligatio ciuilis, quæ eſt de rigore iuris. Inſtit. de obl. in prin. Tu potes ſubtilius rn̄dere, ꝙ dicta regula procedit quantū ad dandū exceptionē, ſed non quantū ad cōpenſationē, vel retentionē, vbi eſt totū è ꝯ, q̄a naturalis, q̄ eſt potens ad agendum, non eſt potens ad cōpendandū. alia verò debilior ſit, vt dixi in præcedenti cōcluſione gl. ¶ Vltra gl. adde quartā ſpeciē indebiti, qn̄ obſtat exceptio, & iſta ſubdiuiditur in quatuor ſpecies. Nā aut obſtat exceptio perpetua, aut tp̄alis, & ſic dilatoria, aut exceptio dubia, aut & quarto exceptio inducta ad rigorē iuris, quæ non reſpicit obligationē, vel actionē, ſed conueniendi modū, vt exceptio fori, vel pendentiæ litis. Et iſtas quatuor ſpecies proſequitur gl. in d. l. cū q̄s. in gl. 2. & ibi Bart. & alij, vbi dr̄. ¶ Gl. fi. diuiditur in quatuor partes. In prima alleg. tres concor. ad text. & dū alleg. l. eum qui. in princ. debet allegare. §. 1. In ſecunda per viā fallentiæ remouet vnum cōtrarium. In tertia quærit, & ſoluit. In quarta opponit, & ſe remittit. Secunda ibi, & hoc niſi ſit pubes. Tertia ibi, ſed quid ſi animo titubanti. Quarta ibi, item cō-
25 tra. ꝟ. de euictio. ¶ † Ex tertia parte not. ꝙ dubitas, & ignorans æquiparantur, facit. l. fi. §. ſinautem dubius. C. de fur. & ibi Barno. per hoc extendit regulā. l. mater decedens, in prin. ff. de inoffi. teſt. Ad idem eſt bonus tex. in l. 2. in prin. ff. quis ordo in bo poſſ. ſer. tex. in l. quandiu. vbi Mod. ad hoc no. C. qui admit. Bal. in l. 1. in 4. col. C. de fal. cau. adiec lega. Hinc dixit Bald. in l. leges ſacratiſſimæ. C. de legi. quòd ita parcitur dubitanti, ſicut erranti, vel ignoranti, ſequitur Ioann. de Ana. in conſil. 72. incip. viſis, & conſideratis his, quæ in facti narratione. in vlt. colum. Hinc etiam dicunt Cyn. & Bald. in d. l. fina. quòd omittens opponere exceptionem propter dubitationem, poteſt poſtea opponere

* Prohibere.
* Non quia naturaliter debeatur, videtur legendum.
* Condemnatoriam.

opponere,sicut si per ignorantiam omisisset.c.pastoralis.de ex
26 cep. † Adde,ꝙ vult glo.not.in c.si diligenti. in vers.bona fides.
ad fi. de rescrip. ꝙ qui habet conscientiam dubiam, censetur
bonæ fidei,& non malæ fidei. facit, qđ not.Bald. in cap.1.in 3.
col.de consue. & in ca.bonæ.2.in 5.col.de postul.præla.qđ du-
bius in conscientia, non intelligitur facere contra conscientiã,
nisi postqnam monstrata est sibi veritas, sed prædictam glo.in
d.cap.si diligenti. limitat Bart. licèt illam non alleget in l.natu-
raliter.in 3.col.ff.de vsuca.vt procedat,quando à prin. fuit bo-
na fides:nam sequens dubitatio non officit præscriptioni,secus
si à prin.fuisset dubius,tunc non posset præscribere, inferendo
per hoc,vt ibi per Bart.cum quo tenet Bald. in d.c. si diligenti.
in 2.col.& in l.super longi.C.de præscrip.long.temp. Sed tu vi-
de in hoc vltimo Ant.de But.aliter tenentem in cap.fin. & ibi
plenius Imo. in 9. quæstio. de præscrip. Sed principalem con-
clusio.gl.limita nisi dubitans potuisset de facili certiorari, quia
habetur perinde ac si esset certus.gl.in l. locis.in vers.mei iuris.
ff.de acq.poss.per quam ita limitat Bald.in d.l.fin. in 3.col.facit
text. in l. regula.§. sed & facti, in vers.diligenter inquirendo.ff.
de iur.& fac.ign. & qđ pulchrè dicit Bald. in c.1.§. personam.
per quos fiat inuest. Itẽ & secundò intellige,qđ licèt dubitans,
& ignorans, seu errans æquiparentur in effectu, vt prædixi, re
vera tamen differunt,vt declarat glo.in l.de statu.ff.de testa. &
27 in rub.ff.de iur.& fac.ign.¶ † In vlt.parte glo.opp.de l. sed & si
exceptio.ff.de euic. vbi emptor conuentus ad rem emptam,si
habet exceptionem,& scienter omittat,hoc non obstante po-
test habere regressum contra venditorem.Respondetur,qđ is,
qui scienter fecit,sibi præiudicat in eo,qđ fecit, sed nõ in alio,
nec quo ad alias personas.Et ideo nimirum si potest agere cõ-
tra venditorem,præsertim,qui tractat de lucro.

SVMMARIVM.

1 *In pacto potest deduci,id ad quod quis tenetur de iure communi.*
2 *Soluens scienter indebitum cum pacto,quòd repetere possit,repetit.*
3 *Condictio indebiti, & condictio ob causam possunt concurrere.*

LEX II.

SI quis sic soluerit. Per expres-
sam conuẽ-
tionem datur condictio indebiti ad repetendum
indebitè solutum. hoc dicit.Dubiũ faciebat, quia
condictio indebiti non oritur ex contractu, sed ex quasi con-
tractu extra id,ꝙ agitur.§.item is cui.Insti. de oblig.quę ex qua
si contrac.iuncta l.si is cui.§.fi.ad fi. ff.commo. Sed hic fuit ce-
lebratus cõtractus super restitutione indebiti, ergo videbatur,
ꝙ condictio indebiti locum habere non posset. Ratio autem
decidendi est, quia condictio indebiti oritur ex quasi contra-
ctu,iurib.præalleg.quando nullum negotium, & sic nullus ꝯ-
ctus est expresè celebratus super restitutione indebiti soluti:
sed quando contractus fieret super hoc, bene condictio inde-
biti potest oriri ex illo contractu,& istud voluit dicere tex.ibi,
1 negotium.n.contractum est.¶ † Nota ex hoc text. ꝙ in pacto
potest deduci illud,ad ꝙ quis tenetur de iure communi absq;
pacto.concor.l.si donatarius.in prin.2.responso. de cond. ob
cau.& ibi dixi duos notabiles effectus, quos operatur tale pa-
ctum.Nec obst.si dicatur,qđ expressio eorum.s.pactorũ, quæ
tacitè insunt, nihil operatur. l.non rectè. C. de fideius.l.3.ff.de
leg. 1. quia responde verum esse, quando tacitum inest ex ne-
cessitate legis, ita propriè loquitur. d.l.3. secus quando tacitũ
inest ex præsumpta voluntate.l. precibus.C. de impub. & alijs
subst.declarant Bart.& alij in d.l.3.¶Glo.in ver.habebit .diuide
in duas partes. In prima declarat text. In secuuda ibi, sed ꝯ.
glo. opp. contra text. & benè soluit. ¶Circa primam partem
glo. considera inquantum dicit, habebit etiam per actionem
præscrip. verb. quòd illa implicatiua etiam, implicat non so-
lùm competere actione præscrip. verb. sed etiam condictio-
nem indebiti.sicut in simili in l.2.C.de condi.ob cau. iuncta gl.
in l.1.in princ. ff.de dona. vtrunque limitat Bartol. nisi stipula-
tio interuenisset,tunc non oriretur nec actio præscrp.verb.nec
condictio indeb. vel ob cau. sed solùm actio ex stipulatione,
per text.in l. si sine.in princip. vbi etiam Bartol. ff.rem ra.ha.&
ideo subiungit Bar.quòd in hac l.non interuenit stipulatio,sed
pactum simplex. Tu autem considera duo.Primò, quod hic
pactum non fuit simplex, imò vestitum cohærentia traditio-
nis, ideo actionem producit. l.rebus. alleg.in glo. & l.quoties.
C.de do.quæ sub modo.& l.ea lege.C.de do.Et circa hoc pos-
ses attentare nouam differentiam inter vestimentum cohæ-
rentia traditionis, & aliud vestimentum cohærentia contra-
ctus:nam pactum appositum iuxta contractum non vestitur
cohærentia contractus,quando contractus fit pro vno, & pa-
ctum apponitur in fauorem alterius.glo. est & ibi Bart. & alij
in l.petens.C.de pact.& in l.iurisgen. §.quinimo. ff.eod.Bart.in
l.fin.in pen.col.ad fi.s̃.de condi.ob cau. & tamen pactũ,quam
uis pro alio, videtur vestiri cohærentia traditionis, iurib. præ-
alleg.sed dic,ꝙ Bart.hic non considerauit pactũ simplex, quia
non vestitum,sed quia stipulatio non interuenerat. Vnde con-
siderabam, si sustinendo Bart. & Doct. dici potest, ꝙ in ista l.
primò oriretur actio, sed est actio innominata præscrip.verb.
subsidiaria, quæ non facit cessare condictionem indebiti. Ad-
uerte etiam,quia posses opponere, ꝙ in ista l.istud pactum nõ
vestiatur cohærentia tradiionis, quia traditio in ista l.fit ex ne
cessitate putatiua,& regulam habemus, ꝙ quando traditio est
necessaria,non vestitur cohærentia traditionis, iuxta glo.& ibi
Doct.in l.si intra.ff.de pact. Nisi sustinendo respondeas, ꝙ illa
regula intelligitur de necessitate vera,non putatiua,& erit pul-
chra limitatio ad illam regulam.Secundo considera, ꝙ secun
dum Bart. durior est conditio stipulantis quàm paciscentis,
quia si interuenit stipulatio,vna tantum oritur actio:sed quã-
do interuenit pactum simplex,oriuntur duæ.s.condictio inde
biti,& actio præscrip. verb.vnde videtur resultare absurdum,
ꝙ inductum ad prouisionem, & augmentum operatur dimi-
nutionem, contra l. legata inutiliter. ff.de adi.leg.cum intersit
nostra plures actiones quoque habere. l.cùm filius.§.varijs. ff.
2 de leg. 2.¶ † Ex secunda parte gl.no.diligenter,ꝙ soluens sciẽ-
ter indebitum,hoc expresè acto inter eum, & recipientem,ꝙ
possit repetere,repetit.Ratio,quia non præsumitur donare, cũ
adsit alia coniectura,vt dixi in l.1.s̃.eod.imò hic sumus in cla-
ris, vbi non est opus cõiecturis. Idem tenet gl.in l.si quis sciens.
vbi Pau.de Cast.j.eod.Alb.& Ang.hic, & ita teneas, quamuis
contrarium teneat Ful.hic,& ibi,quia durum est. cogita tu, &
aliud non allegat,& an sic soluens trãsferat dominium, dic vt
Bart.in l.qui sine.in prin.ff.de sol.& in l.singularia.in pen.col.s̃.
3 si cert. pet. ¶ † Vlt. pondeta hic esse text.pro opi. quam tenui
in l.si procuratori.ff.de cond.ob causam, ꝙ condictio indebi-
ti,& condictio ob causam possunt concurrere.

SVMMARIVM.

1 *Pronunciato testamento falso,irritantur legata,& præstita.*
2 *Legatum vni factum,diminuitur per alia legata.*
3 *Legatarij bonæ fidei,quibus est solutum per hæredem putatiuum, non tenentur,nisi quatenus sunt facti locupletiores.*
4 *Legata an valeant, si rescindatur testamentum.*

§.Si quid ex testamento. Summa,
vt p Bart.
In text.ibi,emerserit es alienum, supple, quòd propter hoc le-
gata minuuntur,aut tolluntur,quia nemo potest legare,quod
non habet,ideo oportet primò satisfacere creditorib. tractan-
tib.de damno.l.si vniuersæ.C.de leg. & ideo si hæres, qui puta-
bat hæreditatem esse soluendo, adimpleuit legata integrè, po
terit legata repetere, vt soluatur creditorib. Hodie verò si hæ-
res fecisset inuentarium,& soluisset legata, non posset à credi-
torib.conueniri, sed creditores haberent conuenire legatarios.
1 l.fin.§.licentia.C.de iure delib. ¶ † Not.ex text. ibi, in vers. fal-
sum, quòd quando testamentum pronunciatur falsum, irri-
tantur legata,non solùm in futurum præstanda,sed etiam prę
stita:fallit in libertate relicta, quæ si sit præstita per legatarium
bona fide,non retractatur per hoc, quòd testamẽtum postea
pronuncietur falsum,tex.est in l.2.C.de fideic.liber. per quem
text.Bal.idem putat in legato ad pias causas, quod habuit exe-
cutionem, vt ibi per eum; licet prima fronte videretur dicen-
dum contrarium,cùm non videatur prima fronte paritas ra-
tionis inter legatum libertatis,& ad pias causas,quia libertas ir
reuocabilis est,quod non videtur esse in legato ad pias causas.
2 ¶ † Not. secundò ex hoc text. quòd legatum vni factum di-
minuitur per legata,quæ postea sunt alijs facta, quando hære-
ditas non est soluendo.concor.§. si quis agens.Instit. de actio.
istud notabile intellige in legato quantitatis, secus est in lega-
to speciei, quòd non diminuitur per legata alijs facta, quam-
uis bona hr̃ditaria omnibus non sufficiant,s̃m Ang.& d.Alex.
hic,per text.in l. quærebatur. vbi Ang. & Mod.ff. ad l.Fal. cum
alijs concor.de quib.per Alex.hic, & ibi.quamuis Bald.videa-
3 tur hic dubitasse.¶ † Tertiò not.ibi.s. ꝙ bonæ fidei possessor.ꝙ
legatarij, quib. bona fide sunt soluta legata per hæredem pu-
tatiuum, non teneãtur nisi quatenus sunt locupletiores, ideo
si bona fide consumpseram, non teneor, quia condictio in-
debiti competit eatenus, quatenus recipiens est locupletior.
l. si non sortem. §. libertus. in fine. & l. in summa. §. in fru-
mentro. infra eod. & si hæres putatiuus soluisset de pro-
prio, an tantum posset de hæreditate retinere? habes

glo.in l.ſi quid poſſeſſor.ad fin.gl.magnæ.ff.de pet.hæred.†Vlt.
not.ex l.nec nouum.eſſe text.not. *ſecundum Bart. & omnes hic*,ꝙ
ſi aditio hæreditatis reſcindatur per reſtitutionẽ in integr.quã-
uis ille duret hr̃s de iure ciui. l. & ſi ſine.§. ſed ꝙ Papinianus.ff.
de min.tamen quia non eſt hæres de iure prætorio,legata non
valent,ſicut nec per exiſtentiam ſui hæredis legata nõ ſuſtinen
tur.l.1.§.fin.vt in poſſ.lega.Quod vltimum limita trib.mod.vt
per Bart.& alios hic, & ad primam limitationem de libertate
adde tex.in l.libertas.& ibi Bald.C. de manumiſ.teſtamen.Bal.
in l.quoties.2.C.de fideicom.

SVMMARIVM.

1 *An in generali mandato intelligatur,quòd ſoluatur creditoribus.*
2 *Si procurator facit id, quod habet in mandatis , non eſt neceſſaria rati-
ficatio domini.*
3 *Clauſula notariorum , quod dominus habebit ratum , gratum,& fir-
mum quicquid fuerit geſtum à procuratore,nil valet.*
4 *In mandato quantuncunque generali , non cenſetur mandatum eſſe,
quòd illicitum faciat.*
5 *Procurator non poteſt dominum facere incidere in pœnam. num. 6. &
ſequen.*
19 *Minor,dum eſt in minori ætate, non poteſt ratificare eius nomine geſta.*

LEX VI.

SI procurator. Diuide in tres partes,
ſecundum Bald.Ang.
Fulg.& Pau.de Caſt.hic, & ſumma, vt per Bartol.
hic , vel potes ſpecialius diuidere in 8. In prima
loquitur quando procurator ſoluit indebitum.Secundo quã-
do debitum.Tertiò rationem aſſignat. Quartò ponit, quando
procuratori ſoluitur indebitum. Quintò,quando ſoluitur de-
bitum.Sextò aſſignatur pulchra ratio. Septimò ponitur, quid
de tutore,vel procuratore minoris. Octauò ponitur extenſio.
Secunda ibi,ꝙ debitum.Tertia ibi, quia cum quis.Quarta ibi,
idem Labeo.Quinta ibi, Celſus ait. Sexta ibi , ꝙ ſi indebitum.
1 Septima ibi,Iulianus ait. Octaua ibi,neque intereſſe.¶† Not.1.
ex text.ibi,quia cùm quis, ꝙ in generali mandato dato procu-
ratori,intelligitur mandatum, ꝙ ſoluat creditorib.intellige ſa-
nè,quando debitum eſt liquidum,& exigibile , aliàs ſecus, pu-
ta ſi eſſet debitum naturaliter tantum.l.ſi is cui. §.Flauius.ff. de
ſol.quem text.reputat ſingula.Bald.in c.quintauallis.in vlt.col.
2 de iureiur.not.Bart.in l.legaui.ff.de lib.lega.¶ † No.2.ibi,neque
poſtea expectandum, ꝙ quando procurator facit illud , ꝙ ha-
bet in mandatis , non requiritur alia ratificatio domini , & ſu-
3 perfluò peteretur. † Et per hoc inferunt Ang. & Pau. de Caſt.
hic,ꝙ ſuperflua ſunt illa verba,quę ſolent apponi per notarios
in inſtru.procuratorum , ꝙ dominus promiſit habere ratum,
gratum, & firmum quicquid fuerit geſtum à procuratore.Et
ita dicit gl.in l.procuratorem.in gl.parua. in verb.ratum. ff.de
proc.q̃ gl.Ang.hic,& ibi reputat ſing.ſunt tamen,qui credebãt
talem clauſulam non eſſe ſuperfluam,quia per eam videretur
concedi generalis adminiſtratio cum libera, ita videtur tenere
Bartol.in l. procurator cui libera. in pe.q.ff.de procu. expreſsè
Ang.in d.l.ſi procuratorem.Pau.de Caſt.in l.quam Tuberonis.
§.ſunt quidam.ff.de pec.Et ideo Ang. in d.l. ſi procuratorẽ. per
hoc firmat in ſpecie , ꝙ virtute talis clauſulæ poterit tranſige-
re,& compromittere,licèt aliàs non poſſet.Veritas eſt in con-
trarium. ita tenent glo.& Doct.in c.contingat. de tranſa. & gl.
in c.cum dilectus.in glo.1.de reli.do.Cy.Bald.Sal. & Moder.in
l.ſi procurator.C.de procu. Gem.in c.qui ad agendum. ad fin.
de proc.in 6.Lud.in l.qui bona.§.ſi alieno.ff.de dam.infe.Et ita
latè firmat ipſemet Bart.in l.1.in vlt.col.ff.de offic.proc.Cęſ.ad
quem locum ſe remittit Bar.in d.l.procurator cui libera.Hinc
dixit Bald. in d. c. contingit , ꝙ per literas de rato non videtur
concedi libera, eo quia libera nunquam videtur concedi , niſi
expreſsè ſit dictum, per text.quem dicit eſſe ad hoc meliorem
4 de iure ciuili,in d.l.quam Tuberonis.§.alia.¶ † Tertiò not.dili-
genter ex text.ibi , *quoniam nihil de hoc nomine exigendo , &c.* ꝙ in
mandato quantuncunque generali nunquam intelligitur mã-
datum procuratori,ꝙ indebitum recipiat,aut illicitum faciat.
adde glo.in cap.dilecto,in glo.2 & Imo.in 2. colu.not.de præ-
bendis.¶Amplia iſtam regulam,vt procedat etiam ſi talis pro
curator generalis haberet mandatum cum libera,eſt text.not.
in l.ſi pater.ff.de his,quæ in frau.cred.no.Doct.hic ſuper glo.1.
quam reprobant. Secundò amplia iſtam regulam,etiam ſi do
minus iuraſſet in generali procuratorio non venire contra fa-
ctum procuratoris.Ita extendit Bald.in cap.1.in 8. colu. vt lit.
non conteſt.& ibi rationem aſſignat,quia iuramentum , ꝙ eſt
res ſpiritualis,debet maximè reſtringi ad licita, & honeſta, glo.
in l. non videtur.§. qui iuſſu.ff.de re.iur. & idem per illam gloſ.
dicit Bald.hic,eo quia à generali iuramento illicita exceptuan
tur.l.eos.§.1.C.de vſur.Tertiò amplia iſtum text.& iſtam regu
lam ſecundum Bart. ꝙ quemadmodum in mandato genera-
li non intelligitur mandatum indebitum, vel illicitum,vt præ
dixi , ita etiam non intelligitur mandatum illud , per ꝙ domi-
nus poſſet in pœnam incidere , & per hoc dicit Bart. ſe pluries
5 dixiſſe in practica , † ꝙ non admitteretur procurator volens
petere illud , de quo dominus fecit compromiſſum cum pœ-
na,& ſequutum eſt laudum,quia ſic faceret dominum in pœ
nam incidere. Per hoc etiam dicit Bart. ſe practicaſſe, ꝙ non
admittitur procurator volens producere,vel opponere excep.
quib.non probatis ex forma ſtatuti incidit in pœnam. ad iſtud
de pœna melius facit text. in l.3. §. ſi procurator. ff. ꝙ quiſque
iur.vbi Bart.idem repetit, & latè poſt eum Ale.tamen Bar. hãc
extenſionẽ facit, quia illicitum videtur, quicquid pœna coer-
cetur.l.teſtamento centurio.§.fin.ff.de manumi. teſta.adde ad
iſtam regulam illud,ꝙ conſuluit Bart.in conſ. ꝙ inc.inter pro-
curatorem dominæ Bernardinæ ex vna parte , &c.ad fi.conſi-
6 lij. † vbi conſuluit,ſtante ſtatuto, ꝙ nullus procurator produ-
cat teſtes ſub certa pœna , non valere productionem teſtium
a factam à procuratore generali contra dictum ſtatutum. [a] nã
in generali mandato non venit aliquid, ꝙ ſit pœnale,ergo ta-
lis productio , quæ eſt pœnalis, non valet , vt ibi plenius per
eum.Item adde,ꝙ voluit idem Bart. in conſ.incip. ſuper quæ-
ſtione per vos mihi conſulenda tranſmiſſa , viſis omnib. actis.
&c.ad fin.in generali mandato non venire,ꝙ quis opponat ex
ceptiones calumnioſas,& propterea debere principalẽ à con-
tentis in accuſatione abſolui,cùm procuratori non mandaue-
7 rit expreſsè , vt opponeret tales exceptiones. † Item adde , q̃d
conſuluit idem Bart. in conſ. inc.quæritur vtrum procurator
conſtitutus in abſentia. in ſecundo dubio. non valere accepta-
tionem ſecundæ præbendæ non debitè factam per procurato
rem generalem, nec per eandem præiudicari acceptationi al-
terius præbendæ prius acceptatę,vt ibi per eum.Per iſtum tex.
8 & prædicta dicit Pau. de Caſt. hic in vlt. col. † ꝙ aliàs reuoca-
cauit ſententiam cuiuſdam magni domini, quæ erat lata con-
tra principalem ſuper actione iniuriarum propter articulos
criminoſos porrectos à procuratore : nam talis ſententia ferri
non potuit , ex quo procurator non habebat ſpeciale manda-
9 tum,per d.§.ſi procurator. † Item per hanc regulam dicit Bar.
in cap.nonnulli.ad fin.de reſcrip.ꝙ procurator non poteſt cõ-
promittere ſine ſpeciali mandato , quia cõpromiſſum eſt res
10 pœnalis,& periculoſa. † Item per hanc regulam dicit egregiè
Ang.de Are.in l.ab executore.in 2.colu.& ſeq. & in l.ſi expreſ-
ſim.in 27.col.ff.de appell.ꝙ ad appellandũ ab executione ſen-
tentiæ,non ſufficit mandatum generale ad lites , & cauſas,etiã
ſi dicatur, ꝙ poſſit appellari ab omni ſententia diffinitiua , vel
b interlocutoria , [b] ſed requiritur in indiuiduo mandatum ſpe-
cificum ad appellandum ab executione. Ratio patet ex prædi
ctis,quia appellans , & ſuccũbens cadit in pœnã 50. librarũ ar-
genti.l.ab executione.in fin.C.quo appel.non reci.& hoc mul-
tum exclamat , allegans illo modo ita tenuiſſe de facto , & re-
fert ita tenere Ang.in conſ. ſuo , ꝙ incip.pronuntiata eſt tenu-
11 ta vigore inſtrumenti locationis,ꝙ conſ.non reperio.¶†Item
per iſtam regulam conſuluit Lud. Ro.in conſ.241.incip.Spe-
ctabiles domini , in vlt.col. ꝙ cùm ſtatutum imponeret certã
pœnam facienti quem iniuſtè carcerari, ꝙ non poteſt procu-
rator abſque ſpeciali mandato facere quem incarcerari, ne ex
12 iniuſtitia capturæ dominus incideret in pœnam. † Itẽ per hãc
regulam tenet Lud. Rom.conſ.130.incip. circa primum.in 4.
col. ꝙ cùm ſtatutum vetaret iudicem recuſari ſine iuſta cauſa
ſub certa pœna,non potuit procurator allegans cauſam recu-
ſationis ſine ſpeciali mandato admitti,ne aliàs dominus in pę-
13 nam incideret. † Item per hanc regulam tenet etiam Gem. in
cap.pen.circa fin.de elec.in 6. ꝙ ſi procurator eligit ſcienter in
dignum,dominus non incidit in pœnam.c.cum in cunctis,ad
14 fin. de elec.niſi ita ſpecialiter ei mandaſſet. † Ad iſtam regulã
adde facere,ꝙ tenet Alexan.in conſ.81.in cauſa, & lite verten-
te. in pen. colum.lib. 1. quod negatio procuratoris non facit
principalem ſuum grauari contra ius onere probandi , quia
eſt pœna , gloſſ. in Auth.item ſi poſſeſſor. in verſ maior.C.qui
15 po. in pig. ha. † Item ad hanc regulam adde , quòd pulchrè
conſuluit Sal.in conſ.incip.in quæſito ſuperius. & eſt poſitum
inter conſilia Petr. de Anch. in conſil.360. quod nunquam in-
telligitur comprehendi in mandato generali aliquid , per
quod ex facto procuratoris dominus poſſet argui de fi-
de rupta,

ADDITIONES.

a ¶Dictum ſtatutum.Adde Fel. in cap.1.col.6.cum ſeq.extra , vt lite non con-
teſt. PVRPV.
b ¶Vel interlocutoria.Adde Iaſ.in l.itaque.col.1.de proc.vbi addo. PVRPV.

de rupta, vel de violatione fœderum, ex hoc impugnat quasdã
16 reformationes, vt ibi per eum. Item † ad hanc regulam adde illud, ꝙ tenet Lap. de Cast. allegatione 127. incip. primò quæritur. in 4. col. quem sequitur Gem. in c. eum qui. circa fin. de præben. in 6. ꝙ ex facto procuratoris dominus non incidit in pœnã illius capituli: eo quia procurator generaliter datus non censetur datus ad illicita, nec ad ea, quæ habent dominum pœna af
17 ficere. ¶ † Istam regulam ita ampliatam limita secundũ Bart. hic, nisi esset pœna, quæ æquè cadere posset in procuratorem, sicut in dominum, vt in pœna condemnationis expensarum contra temerè litigantem, vel contra mouentem calumniosam litem, cùm ibi in expensis possit procurator condemnari, sicut dominus, vt per Bart. hic, & in l. 1. §. si procurator. ad fin. ff. si quis ius di. non obtemp. facit bene, ꝙ tenet Pan. in c. reprehensibilis. ad fin. de appell. & est text. in l. præses. vbi Bart. no. C. de appel. Secundò limitat Bart. hic, quando procurator facit dominum incidere in pœnam omittendo, puta propter cõtumaciam, quia censetur ipsius domini, vt hic per Bart. & plenius in d. l. 1. §. si procurator. in 1. col. vbi soleo dicere. Considera, quia contra istam fallentiam videtur facere, quia pœna pecuniaria ita potest cadere in procuratorem, sicut in principalem, & tamen ex facto procuratoris nunquam incidit dominus in pœnam pecuniariam, ponunt latè Can. in c. 1. vt lit. non contest. ꝙ intelligit Bar. hic, nisi procurator fuisset impeditus casu, vel alio iusto impedimento, vt hic per eum, ꝙ vltimum intellige, quando per tale impedimentum succurritur de iure communi, secus si ex priuilegio personæ procuratoris. l. cum mandato, in prin. ff. mand. secundum Bart. in l. cum filius. §. in hac. circa med. ff. de verb. oblig. Tertiò limita, quando dominus erat obligatus non solùm ad aliquid non faciendum sub pœna, sed etiam curandum ne alius faceret, vt est, quando creditor quitauit debitorem, & promisit sub pœna non petere, quo casu tenetur etiam curare, ne alius petat, quẽ potest prohibere. Isto casu si procuratorem suum non certiorauit, & ipse petat, facit dominum incidere in pœnam. l. in illa stipulatione per te non fieri. vbi Bart. & expressius Ange. & Imo. ad hoc not. ff. de verb. oblig. & d. Alex. in l. 3. §. si procurat. ff. ꝙ quisq; iuris. Quartò limita, nisi postea dominus ratificet tacitè, vel expressè, text. est hic, & in l. si procuratori falsò. ff. de cond. ob cau. facit text. in c. cum quis. de sen. excom. in 6. & text. in c. fin. in fin. de iureiur. in 6. glo. in l. si mater. §. hoc iure. ff. de exce. rei iud. & in specie Gem. in c. eum qui. de præben. in 6. Quintò limita, quando dominus sciebat per procuratorem fieri talia illicita, seu pœnalia, & non prohibuit. d. c. fin. in fin. de iureiur. in 6. & in c. 2. de confessis in 6. iuncta l. procuratoris. §. 1. ff. de tribu. & ita in specie limitat do. Ant. de Butr. in c. 1. in pen. col. vt lit. non contest. facit simile: nam procurator habens limitatũ mandatum, si excedat fines mandati domino sciente, ei præiudicat. ita Ioan. And. in c. cum quis. de senten. excom. in 6. Ant. de Butr. in c. cæterum, ad fin. de iud. Ioan. de Imo. in c. ex parte decani. de rescrip. & in l. 2. §. voluntate. ff. sol. matr. Gem. in cap. qui ad agendum. de procu. in 6. Ex his infero sextam limitationem, vt prædicta regula procedat, quãdo procurator facit, vel recipit illicitum domino absente, secus si domino præsente, & non prohibente, argum. l. 2. ff. de nox. in princ. facit, ꝙ decidit Gul. de Su. in l. licet. C. de procu. q si scio te esse falsum procuratorem, & quando comparuisti pro me, fui præsens in iudicio, & tacui, certè præiudicatur mihi, refert Alex. in repetitio. l. sæpè. in 62. col. ff. de re iud. Ad idem facit dictum vulgatũ Inn. in c. ex parte decani. de rescri. ꝙ si scio aliquem tanquam procuratorem agere nomine meo, & non prohibeo, videor mandare, quia patientia habet vim mandati. l. qui patitur. cum si. ff. manda. de cuius tñ veritate videas Can. ibi, quia aliqui reprobant, & latè. d. Alex. in d. l. l. sępè. & not. Bal. in l. 1. ff. de neg. gest. vbi limitat decis. Imo. procedere, qñ dñs sciens est præsens in loco, secus si est absens, dato, ꝙ sciat. Septimò limita: nam procurator generalis põt facere dñm incidere in pœnam, promittendo in ꝯtractu pœnam, quæ in similibus instrũs consueta est apponi, quia in mandato generali intelliguntur demandata omnia, quæ de consuetudine solita sunt apponi. l. si de pignore. §. fin. & l. solutam. §. fin. cum l. seq. ff. de pig. actio. & ꝙ procurator habens generale mandatum possit facere omnia, quæ sunt de consuetudine, not. in specie Bald. in l. si procurator. ff. de iure fis. & ꝙ possit apponere pœnam solitam apponi, not. in specie Ang. in l. bene à Zenone. per illum text. C. de quadri. præscr. & in l. 2. ff. de iur. omn. iud. & in l. mutus. §. is qui curatorem. ff. de procu. no. Pan. in c. 2. in prin. per illum text. de preca. Rom. in l. 3. §. si procurator. ff. de iu. fis. & circa hoc multa cumulaui in l. certi condictio. §. si nummos. s. si cert. pet. Octauò in specie limita istum text. dum vult, ꝙ procurator generalis non possit soluere, nec recipere indebitum, nisi procurator vacaret omni culpa, quia esset tale indebitum, ꝙ per quemcunque etiam diligentissimum putaret debitum, vt in casu. l. 2. §. 1. & in l. 3. s. eo. secundum Bart. hic in duobus locis in 1. col. & in 2. col. in fin.
18 ꝙ an sit verum, remitto te ad do. Alex. in 1. col. & seq. ¶ † Vltimò non omitto inquantum Bart. colligit ex isto tex. ꝙ nunq̃ dominus videtur mandare tale quid, propter ꝙ incidat in pœnam: nam istud prima fronte videtur ineptè colligi ex isto tex. quia text. non loquitur de pœna, sed sustinendo Bart. responde, ꝙ quamuis aliquid possit dici illicitum, etiam si non imponatur pœna, propriè tamen illud dicitur illicitum, quicquid pœna coercetur. l. testamento centurio. §. fin. ff. de ma. testa. ¶Glo. 1. in verb. soluerit. facta est timore contrarij hic formati per Bart. propter ꝙ intelligit istum text. vt loquatur in procuratore generali habente mandatum cũ libera, qui potuit transferre dominium pecuniæ domini. Iste intellectus non est bonus. Primò, quia diuinat: nam ꝙ haberet mandatum cum libera, non apparet in text. Secundò, & fortius, quia procurator non præsumitur habere in dubio mandatum cum libera, nisi hoc expressè sit dictum. vt est text. in l. quam tuberionis. §. alia. ff. de poe. quem dicit esse meliorem de corpore iuris ad hoc Bald. in cap. cum contingat. de transactio. Tertiò, & adhuc fortius, dato, ꝙ etiam habuisset mandatum generale cum libera, certè in tali mandato etiam cum libera non venit, ꝙ possit soluere indebitum, patet in hoc text. vbi requiritur ratihabitio, quæ non requireretur, si posset vigore mandati, vt hac l. in ver. neque postea expectandum. vbi dixi, vnde secundum Doct. iste text. potest intelligi altero de duob. mod. Primò, ꝙ iste procurator soluit pecuniam suam propriam, & sic potuit dominium transferre. Vel secundò, si intelligas text. ꝙ soluit de pecunia domini, intellige consumptione sequuta, vt dixi in l. rogasti. §. fin. s. si cert. pet. Vel & tertiò intellige immixtione pecuniæ sequuta absque consumptione. l. si alieni nummi. ff. de solutio. ponit Bart. in l. singularia. ff. si cert. pet. Vel & quarto, si intelligas, ꝙ hic non sit sequuta consumptio nec immixtio, & pecunia erat domini, dic adhuc competere condictionem indebiti, ratione solius possessionis. l. indebiti. §. sed & si nummi. vbi dicetur. j. eo. ¶Glo. in verb. quoniam nihil. diuide in duas partes principales. Primò colligit notabile ex text. & allegat concor. In secunda opp. & non soluit de. l. damni. §. sed ꝙ. qui est. §. 1. vbi promissio generalis de non damnificando, intelligitur de damnificatione illicita: nam damnum licitè mediante præscriptione possum dare, & sic videtur totum contrariũ eius, ꝙ in hac l. dicetur. Sed respon. ꝙ hic loquitur de dispositione permissiua, in qua permitti intelligantur omnia licita, non autem illicita: ibi loquitur è contra in dispositione prohibitiua, in qua vtique censentur prohiberi, quæ illicita sunt, non autem, quæ iuridica. ¶Glo. vlt. in verb. soluentes, diuide in tres partes principales. In prima timore contrarij, ꝙ statim formabo, glo. ponit duos intellectus ad hunc text. In secunda per viã summæ generaliter ponit, cui competat ista condictio indebiti. In tertia contra quem competat, & dicit Bar. hic in fi. quod est magistralis gl. & signanda. Secũda ibi, vt autem plenè scias. Tertia ibi, è ꝯ datur in eũ Redeo ad primã patẽ, in qua, vt dixi, gl. ponit duos intellectus timore ꝯrij. Istud ꝯriũ ſm glo. & Doct. est principiũ huius legis, ꝙ ꝯriatur huic ver. si. posses ẽt dicere, ꝙ sit ꝯriũ. l. fin. §. 1. j. eo. quæ lex similiter loquitur in tutore, sicut hic. Primũ intellectũ reprobant Doct. qa est indubitabilis, & tenent ſm intellectũ, sed mihi non placet iste scd's, qa nimiã violationẽ, & suppletionẽ literæ facit, vnde potius sequor primũ intellectũ, & dico aliter q̃ Ful. ꝙ dubium faciebat ver. neque interesse. nam si tutor, vel procurator minoris soluisset debitũ, & de pecunia minoris, bene verum est, ꝙ tũc casus esset indubitabilis, sed dubium est, qñ soluunt de pecu-
19 nia propria, & non minoris. ¶ † No. tñ ex secundo intellectu glo. ꝙ minor dum est in minori ætate, non potest ratificare eius nomine gesta. alleg. l. si pupillus. ff. de noxa. melius alleg. text. in l. cum maritum. C. de sol. istud limitat verum, nisi ratificaret cum auctoritate tutoris sui, cum distinctione de qua hic per eum, & ex hoc puto non esse verum illud, ꝙ not. Bald. in d. l. cum maritus. per illum text. in ver. ætatem, ꝙ qñ aliquis promittit de ratificatione alicuius minoris, videtur promittere, ꝙ ille ratificabit, cùm erit ætatis legitimæ. s. 25. ann. & idem tenet Bald. hic in fin. hoc non videtur verum, cùm statim possit ratificare cum auth. tu. secundum Bart. & Doct. hic. In secunda part. dum glo. ad l. quoniam. ff. de cond. fur. diuinando respondet, tu respon. melius, ꝙ ibi tex. loquitur qñ recipiens recipiebat scienter indebitum, & sic committebat furtũ, vt dixi in l. si procuratori falso. post gl. fin. ibi. s. de condi. ob cau. sed in hoc text. dato, quod procurator solueret indebitum, non apparet recipientem scienter indebitum recipere animo malignandi.

SVMMARIVM.

1 *Species perempta, vel non, quando repetatur.*

LEX VII.

QVod indebitum. Non pōt breuius ſummari.
Ad euidentiam præmitte, ꝙ iſta lex legitur in gloſ.
duob.modis, vt hic per Bart. primus reprobatur, ſe-
cundus *eſt communis*. ¶Glo.vnica diuiditur in tres partes princi-
pales. Primò ponit duos intellectus ad text. In ſecundo ponit
illationem, de qua ſe remittit. In tertia timore contrarij ponit
diſtinctionem. Secunda ibi, & prodeſt. Tertia ibi, item, ꝙ dicit.
1 ¶ † In ea.glo. ibi, ſed tm̄ idipſum, ꝙ eſt ſolutum, eſt in obliga-
tione. habes ex glo. primum intellectum ad text. & eius proba
tionem, intellectus eſt, ꝙ iſta lex tota debet intelligi, qn̄ ſpe-
cies eſt indebitè ſoluta. nam ſi extat ipſa, repetitur. aliàs ſi non
extat, quia eam bona fide alienauit, tantundē repetitur. Con-
tra iſtū intellectū arguit gl. quia in obligationib. dandi, etiam ſi
res non extat, tm̄ non pōt peti æſtimatio, ſed res durat in obli-
gatione, & petitione l.ſi ſeruum.§.fin.ff. de verb.oblig. & iſtud
habet locum etiam in ↄ̃ctib.innōminatis, qn̄ agitur ad repetē-
dum.l.pen. & ibi dixi ſ̃.de cond. ob cau.gl. fatetur ↄ̃rium, ꝙ ſi
ſpecies non extat, adhuc æſtimatio peti non pōt, & ꝙ text.hic
in verſ.repetitur. conſiderato effectu intelligitur, quia licèt pe-
tat rem, tm̄ quia res non extat, ſolùm æſtimationem conſeque-
tur, ſed quia iſtud eſt impropriare text. in illo verbo repetitur,
ideo glo. reprobat iſtum primū intellectū, ſed iſta reprobatio
nihil valet, quia in condictione indebiti, in qua obligatio non
oritur ad id, ꝙ eſt ſolutum, ſed ad id, in quo recipiens eſt locu-
pletior, vt eſt text. melior de iure in l.ſi non ſortem.§.libertus.
in ſecundo reſponſo. & ibi Bart. in 2.col.j̃.eod. ideo re non ex-
tante agitur ad pretium, in quo eſt locupletior, vt in ſpecie eſt
text.in l.in ſumma.§.in frumento. j̃.eod. tm̄ ex alio iſte intelle-
ctus non placet, eo quia text. tunc non præcisè debuiſſet dice-
re tantundem repeti, imò aliqn̄ plus, aliqn̄ minus, ſ̃m qđ eſt lo-
cupletior, ſaluo niſi eius dolus intercederet, vt in eo, qui dolo
ſcienter manumittit ſeruum indebitè inſtitutum: nam q̃uis ex
hac manumiſſione nō ſit in aliquo locupletior l.planè.in prin.
ff.de leg.1.tm̄ ꝑꝑ dolum ſuum tenetur ad æſtimationem, cùm
libertas ſemel præſtita ſit irreuocabilis, in iſtis terminis loqui-
tur text.in d.l.in ſumma.§.ſi ſeruum, ſ̃m Ang.hic, & ante eum
gl.in d.§.libertus. in verſ. habes. teneas ergo ſ̃m intellectum gl.
ꝙ iſta lex ponat diuerſos caſus: nam ſi ſoluitur indebitè ſpe-
cies, ipſa ſemper eſt in obligatione, & ſic ipſa repetitur, ita lo-
quitur prima pars legis. Si autem ſoluitur quantitas, tunc tan-
tundem repetitur, ita loquitur ſecunda pars legis. cum iſto in-
tellectu omnes Doct.tenent. Tu aduerte circa primam partē,
qn̄ ſoluitur ſpecies, qđ ipſa ſemper ſit in obligatione: nā iſtud
eſt verum, ſi ipſa ſpecies extat, aliàs ſi eſſet alienata, ſolùm pre-
tium eſſet in obligatione, vt declarat hic Bart.in ſuâ diſtinctio
ne. Item aduerte in ſecunda caſu, qn̄ quantitas eſt indebitè ſo-
luta, gl. generaliter intelligit quantitatem pro omni eo, ꝙ con-
ſiſtit pondere, numero, vel menſura, & ſic vult, qđ ſi ſolui inde
bitè quantitatem frumenti, ꝙ tantundem repetam, & ita alij
tranſeunt. ſed iſtud eſt contra tex.in d.l.in ſumma.§.in frumen
to.j̃.eod. vbi ſoluta eſt indebitè quantitas frumenti, & tamen
non repetitur tantundem de frumento, ſicut in mutuo, vt di-
cit glo imò repetitur pretium. eſt difficile, & arduum ↄ̃rium.
gl.ibi reſpond. ꝙ frumentum fuit ſolutum tanq̃ ſpecies, ꝙ ni-
hil eſt. Bart.ibi dicit ſe multum dubitare, & reſpon.ſub dubio,
ꝙ iſta l.reſtringatur ad quantitatē pecuniæ tm̄, ſecus ſit in alijs
quantitatib.in quib. cùm pretium varietur ex tpe, ſi teneretur
ſoluere tantundem frumenti, ſolueret pluſ q̃ eſſet locupletior,
ideo ſoluit pretiū tm̄, & ſic vides duo ex ſolutione Bar. Primò
reſtringit iſtam l.in verſ.tantundem. vt loquatur in quantitatē
pecuniæ tm̄. Secundò reprobat glo. hic, q̃uis de ea non faciat
mentionē, quæ intelligit quantitatē hic, pro omni eo, ꝙ conſi-
ſtit pondere, numero, vel menſura, conſidera ſi poſſet dici, qđ
§.in frumento. loquatur qn̄ frumentū cōſumptū fuit in vſum
familiæ, quo caſu eſt locupletior in pretio, ꝙ neceſſe habuiſſet
expendere, ideo ad pretium tenetur. hic q̃titas illius generis nō
erat tali modo conſumpta. ¶In ea. gl.ad fin. pro ſolutione di-
ſtingue, vt hic per Bar. Sed caue in vlt. mēbro inquantū Bart.
tenet, qđ ſi ſoluta eſt pecuniæ quantitas per errorem, ſemper
indiſtinctè tantundē repetitur, quia quantitas perire non pōt,
idem vult gl.in l.indebiti.§.ſi nummi, in gl.2.j̃.eo. ſed reproba-
tur per alios oēs ibi, quia petitio hr̄ditatis ſicut condictio inde
biti ſolùm competit ad id, in quo quis eſt locupletior. l.ſed &
ſi lege.§.conſuluit.ff.de pet.hæred. & tm̄ ſi pecunia ſit conſum-
pta, non repetitur. l.vtrum.ff.de pet.hær. ergo idē in condictio
ne indebiti. Vlt. contra text.dum vult, ꝙ ſi quantitas indebitè
ſoluatur, tantundem repetatur. opp.de l.ſi non ſortem.§.liber-
tus. in 2.reſponſ.prin. poſito in verſ.& Celſus.j̃.eod. & ibi gl. for
mat oppoſitionem, & multum ſe inuoluit. dicit ibi text. ꝙ ſi li-
bertus ſoluit per errorem quantitatem operarum, non poteſt
tantundē repetere, ſed imò debet tm̄ poſſe repeti. Bart. etiam
multum ſe inuoluit poſt glo. reſeruo ibi dicendum.

SVMMARIVM.

1 *Limitatio, quòd maritus non teneatur niſi inquantum facere poteſt.*
2 *Fiſcus quando habeatur loco hæredis, vel priuati.*
3 *Maritus inops ſoluendo, vel promittendo an ſibi præiudicet.*

LEX VIII.

1 QVod nomine. Summa cum l.ſeq. vt per Bar. ¶ † Not.
ex hac l. fallentiam ad regulam, quæ habet, ꝙ mari-
tus habet beneficium, ne teneatur in effectu vltra
q̃ pōt, deducto ne egeat. l.maritum. cum ſeq. & l.ex diuerſo.§.
fin. cum ſi.ff.ſol.matr.l. non tm̄.ff.de re iud. & l.in condemna-
tione.ff.de reg. iur. Illa regula limitatur per has: ll. niſi maritus
pauper per errorem totum ſolueret. nam ſibi præiudicat in il-
lo beneficio, & hanc fallentiam not.do.Alex. in d.l.maritum.
in 16.fal. cui adde pulchrum verbum Bal.in c. 1.de no.feudo.
ꝙ maritus, & ſimiles perſonę habent illud beneficium retinen
do, non autem petendo. Aliam limi.ponunt Gul.& Alb.hic,
qn̄ mulier dediſſet rem immobilem in dotem, puta domum,
& illa extaret, hoc eſt non eſſet alienata.l.1.§. cum autem.C.de
rei vxo. actio. Ratio, quia tunc maritus non conuenitur vt ma
ritus, ſed tanquam quilibet extraneus poſſeſſor. argum. l.item
eorum.ff. ꝙ cuiuſque vni. idē tenet Bald. in c.1.de no.feu. facit
bene in ſimili tex.in l.in bonæ fidei.in prin.ff.de pecul. Tene ↄ̃-
rium per text.in l.ſi filiusfa.2.ff.ſol.matr. quem Bald.ibi ad hoc
not. & reputat ſingularem, & idem ibi vr̄ velle Bart. & clarius
alij Doct.ibi, & Bald.hic. Ang.de Are.in §.item ſi de dote. Inſt.
de act. Ale. de Imo. licèt prædicta non alleget. in d.l.maritum.
Facit text. in l.vxor marito.ff.de don.inter vir.& vxo. Tertiā fal
len. ponit Bart. hic, qn̄ dos eſſet confiſcata ex delicto mulieris,
quia maritus conuentus à fiſco pro dote, nō habet tunc iſtud
beneficiū. ratio ſ̃m eū, quia eſt perſonale, ideo non tranſit in fi
ſcum, allegat. l.ſi maritū publico iudicio.ff. ſol.matr. quæ nihil
2 facit. iſtā fallen. reprobat d.Ale.in d.l.maritū.in 20.fallen.† quia
a fiſcus habetur [a] loco hr̄dis. l.tutoris.C. ad l.Iul. de vi. ſed mari-
tus vtitur hoc beneficio, qn̄ conuenitur ab hr̄de mulieris, igi-
tur, &c. aliud non dicit. confirmo duplici fundamento. Primò,
q̄a in fiſco nihil eſt ſpeciale magis q̃ in priuato, niſi lex expre-
ſsè dicat, gl.in l.1.C.de pet.hær. & in l.itē veniunt.§. in priuato-
rū.ff.eod. Secundò, quia fiſcus ſuccedens priuato, vtitur iure
priuati. l.cū quidā.§.fiſcus.ff.de vſu.l.fiſcus.ff.de iu. fiſ.no.Bald.
in rub. C. de iur. fiſ. ſed non expedit ire per mendicata ſuffra-
gia: nā ↄ̃ Bar. eſt in terminis text. rotundus in l. ſi maritus.ff.ſol.
matr. & ibi aſſignat rōnē, ne in perniciem mariti mulier puni-
ta ſit. Et non poſſum non vehementer admirari, ꝙ Bart. tātus
iuriſta dixerit ↄ̃ text. expreſſum illius legis, & ꝙ d.Alex. qui to-
ties legerat illū tit. non fuerit recordatus de illa l. Quartā limi.
tangit Bald.hic, qn̄ mulier eſt pariter inops. ita tenet Ia.de Are.
in l.ſi maritus in id. & ibi Bar. refert, & alij ſequūtur.ff.ſol.matr.
Iac.de Are.& Bart.in l.ſi quis à liberis.§.fin.ff.de lib.agno. Bald.
in l.2.ff. ꝙ cum eo. & in l.præſes. per illū text.C.de ſer. & aqua.
Gul.de Cun.& Pau.de Caſt.in l.ſi quis crediderit.ff.de pact. plu
res alias fal. ponit Ale. in d.l.maritū. Vltra quas adde ēt quintā,
qn̄ maritus vitio ſuo redactus eſt ad paupertatē. ita Bal in c.ex
parte.in 1.col.de cōſue. ꝑ text. q̄ parū facit, in l.pen.§.fin.ff.de
iur.do. facit, ꝙ per illum text. dicit Bald.in c. quæ in eccleſiarū.
in 7.col.de conſti. ꝙ qui propter maleficium commiſſum de-
ducti ſunt ad inopiam, perdunt beneficia aliàs indulta pauper
tati. melius facit in propoſito text.in l.etiam.§.1.ff.ſol. mat. vbi
Bart. tenet ſecus eſſe, quando ex ſola culpa facultates perdidiſ-
ſet. Adde etiam ſextò not.fal. quam ponit glo.not. in l.penul.§.
fin.per

ADDITIO.

a ¶Habetur. Adde Bart.in l.quoties. ff.de nou.Bart. conſ.ſuo inc. Tholome. de Spo.Dec.conſ.235.col.fin.l.Lucius in fin.ff.de iure fiſci.l.ſi debitoris.ff.de fideiuſſor.& fac. quæ ſcribit Natt.conſ.28. quod fiſcus tenetur ad ſolutionem etiam dotis confeſſatæ.& quod habeatur loco hæredis tam ad onera, quàm ad commoda, not.Rol.conſ.31.nu.33.conſ.96.num.10.lib.1. vbi & loco hæredis extranei.l.iura liberorum. ff.de iure patro.Alex. conſ.49. nu.10. lib.6. Dec.conſ.442.col.pen.in prin.idem Rol.conſ.78.num.15.libr.2. quod poſſit opponere exceptionem non num.dotis. no.Saly.in l.in contractibus.§.fi. in fin. C.de non num.pec. idem Rol.d.conſ.31.num. 41.l. ſi quis poſt hac.C. de bon.damna. & quando teneatur ad æs alienum, legata, fideic. & ſeruitutes, vide eundem Rol. d. conſ. 31. vbi totam fiſci materiam tractat. Crem. ſing. 12.23.& 90.Ro. ſing. 159. 551. Mathes.ſing.71.162. Rom. conſ. 377. MASVER.

si per illum text. ff. de iur. dot. quando maritus tempore receptionis dotis dolosè persuasisset se esse soluendo, sequitur Pau. de Cast. in d. l. etiam. §. 1. Facit quod not. Bald. in l. etiam. §. 1. & quod not. Bar. in l. alia. §. eleganter. in fi. ff. solu. matrim. ¶ Secundò no. ex his legib. limitationem ad regulam d. l. alia. §. eleganter, ꝙ maritus non potest renunciare huic beneficio, quia inductum est ob reuerentiam maritalem, etiam si renũciaret cum iuramento, vt ibi firmat Bar. & alij. Nam verum est, ꝙ non potest expressè renunciare, vt ibi, per pactum expressum, sed bene tacitè, per solutionem etiam errore factam, casus est hic, adde quæ statim. ĩ. dicam in gl. ¶ Capio gl. in ver. non possit, quã diuide in duas partes. Primò remouet vnum contrarium. Secundò per viam quæstionis declarat tex. qui videtur cõtrarius. dum dicit, ꝙ maritus nihil potest soluere, & tamen soluit do-
3 tem. Secunda ibi, sed quõ. ¶ † Ex prima parte gl. no. ꝙ licèt maritus inops soluendo per errorem integram dotem sibi præiudicet in beneficio, tamen si solum promittat, vel constituat, sibi non præiudicat. l. ꝙ si maritus. alleg. in glo. facit bene. l. qui id quod, in prin. ff. de dolo, & sic licèt promittere, & soluere parificentur quo ad confirmandum. l. fi. C. ad l. Fal. tamen non pari ficantur quo ad impediendam repetitionem, vt prædixi. Istam
* conclu. glo. limitant Bar. Ang. & *communiter alij*, nisi maritus faciat talem promissionem animo nouandi, cum distin. tamen gl. in l. si prior. ff. solu. matr. Sed tu caue, quia hæc limitatio videtur contra regulam. d. l. alia. §. eleganter, vbi per pactum expressum non potest maritus renunciare huic beneficio. intantum ꝙ dicunt Doct. in d. §. eleganter, ꝙ non possit renunciare etiam cum iuramento, & ratio ibi, ponitur, quia est ius reuerentiale, quę ratio militat, quando etiam stipulatio fieret animo nouandi. Si teneres opi. Bar. in d. §. eleganter, ꝙ solu. matr. potest maritus facere promissionem, & perdere beneficium, posses saluare Bar. hic, sed glo. & omnes alij ibi indifferenter tenent oppositum. Fulg. respond. ꝙ non potest expressè, sed tacitè sic, poterat alleg. multa similia, nam iuramentum calumnię non potest expressè omitti, tacitè sic. Item miles potest tacitè esse procurator, non expressè. Ego aliter respondeo, & dico, ꝙ potest saluari Bar. puta, quando solu. matrimo. maritus faceret promissionem animo nouandi vni tertio, puta, secundo futuro marito, non autem ipsi mulieri, quia non posset, per d. §. eleganter. ¶ Extra gl. Bart. format oppositionem Antiquorum, & Cy. in l. cum quis. in 5. q. C. de iur. & fac. igno. & bene respon. vt hic pro eum. & in l. ex diuerso. §. fi. ff. solu. matr. vbi Alex. Imo. respon. quibusdam obiectionibus. Sal. & Fulg. hic ante Bart. & Antiquos per eum relatos. ista fuit solut. gl. in §. perpetuæ. in gl. magna. in verb. agentib. ad fin. Institut. de excep. Aliter respon. Fulg. ꝙ ista exceptio non est perpetua, sed temporalis, cùm duret tantum in vita mariti, & non transit ad hæredes, vt in l. rei iud. in prin. ff. solu. matrim. Ista sol. non est generalis, & restringeret istas leges, quãdo maritus non haberet filios, cùm etiam filij habeant idem beneficium. l. etiam. in prin. ff. sol. matr.

SVMMARIVM.

1 *Debitor ad diem soluens ante diem, an repetat.*
2 *Quid in commodo interusurij medij temporis.*
3 *Quando respub. vel fiscus cogunt aliquem ante diem soluere, an habeatur ratio lucri interusurij medij temporis.*
4 *Debitor ante diem quando possit cogi ad soluendum.*
5 *Tutus exceptione an repetat.*

LEX X.

IN diem. Tutus exceptione temporali, si soluat, non repetit, & solutum
1 pro seruo licèt minus sit in peculio, non repetitur, hoc dicit cum l. seq. ¶ † No. quòd si quis sit debitor ad diem, & ante diem per errorem soluat, non repetit vt hic, & l. nam & si cum moriar. infra eodem. Intellige, quando esset dies omnino incerta. l. sub conditione. cum l. seq. vbi dicetur. ĩ. eo. Hic cadit necessarium dubium, pone, aliquis est debitor in magna quantitate, sed non tenetur soluere vsq; ad annos 40. vel plus, iste errore facti probabili credens se purè teneri, statim soluit, nunquid saltem cõmodum, seu interusurium medij temporis poterit repetere? Bar. in l. 1. in penul. col. š. eo. & in l. cum quis, in penult. colum. C. de iur. & fac. igno. tenet, ꝙ non per regulam istius. l. & d. l. nam & si cum moriar. quæ indistinctè denegant repetionem. Item per aliud fundamentum, de quo ibi per eum, idem tenet Bald. hic, motus, quia si non repetitur debitum principale, ergo nec accessorium. l. eos. in princ. C. de vsu. Idem tenet Ang. & Sal. hic, & in d. l. cũ quis. in 9. col.
* Alex. in l. 1. in vlt. char. š. eod. vbi dicit *istam esse communem opin.* & fatetur Alb. de Rosa. hic post Iaco. Butr. ꝙ ita communiter tenetur, & ita tenendo datur magna extensio ad hanc. l. Ego teneo contrariam opi. quam tenet glo. in d. l. cum quis, & ibi Iaco. But. & Bal. in fi. Raph. Fulg. in repet. in vlt. char. idem tenent Mar. Sil. Iaco. But. Alb. & Fulg. hic. Ioan. de Imol. in c. fi. de sol. & Bar. met. sibi contrarius in l. si socer. §. Lucius, & ibidem Ioan. de Imo. ff. sol. matrim. pro ista parte bene facit, ꝙ dies est pars summę, & obligationis. l. 1. §. diem. ff. de eden. vnde qui soluit ante diem, dicitur plus soluere. §. plus. Institu. de actio. sicut ergo ille, qui perrorem plus soluit quãtitate, illud plus repetit. l. si pœnæ. §. fi. in l. cum duo, & l. sed & si me putem. §. fi. & l. qui exceptionem. §. si pars. ĩ. eod. Eodem modo debet posse repetere illud plus, quod tempore solutum est, cùm bonum sit argumentum de re ad tempus, & contra. l. miles ita ita in prin ff. ff. de test. mili. maximè cùm condictio indebiti sit fundata in æquitate. l. nam hoc natura. ĩ. c. iuncta regula. l. non debet. § in
2 re obscura. ff. de re iud. † Secundò, quia quando quis coactè, vel per errorem soluit ante tempus, debet deduci commodũ, seu interusurium medij temporis. l. si constante. §. quoties. ff. solu. matrimo. facit text. in l. ait prætor. §. si cum in diem. & in l. omnes. §. fi. ff. de his, quæ in fraud. cred. Ad idem bene facit gl. not. in l. 1. §. fi. & ibi eam Bar. tenet. C. de condi. ex lege, & Bald.
3 ibidem circa princip. & circa fin. in vlt. oppo. † Quod quando fiscus, vel respubli. ex necessitate compellunt gabellarios ante tempus soluere, debet haberi ratio interusurij medij temporis. Ad idem facit, quia si aliquis soluerit debitum non recepta cautione, potest propter hoc interesse repetere. l. si quis cum à fideicommissario. ĩ. eod. ergo multo magis propter interesse medij temporis. Ad idem facit. l. si mandauero tibi. in princ. & in l. fideiussor quamuis, & ibi glo. tenet istam partem. ff. mand. ad idem Bar. in d. l. si socer. §. Lucius. allegat tex. in l. 1. C. si constan. mat. dos solu. fue. & in l. mulier. §. rerum. ff. rer. amota. quãuis Imol. & dom. Alex. conentur ad hos vltimos tex. respondere. Vltimò mihi stringit, quia per condictionem indebiti repetitur omne illud, in quo recipiens factus est locupletior. l. si nõ sortem. §. libertus. ĩ. eod. declarat Bar. in l. quod indebitum, vbi dixi. š. eo. sed iste recipiens est locupletior in emolumento interusurij medij temporis, ergo erroneè soluens debet posse repetere. Et tenendo istam partem non obst. ista lex. & l. nam & si cum moriar. ĩ. eo. quia respondeo verum esse, ꝙ ipsum debitum non repetitur, sed interusurium medij temporis est indebitum, ergo illud potest repeti, vt patet ex tex. ibi, adeo debitor est, & ita tenendo habes secundam limitationem ad hũc
4 tex. ¶ † Nota tamen casum singu. in quo debitor in diem potest cogi ad soluendum ante tempus, scilicet in eo, qui est debitor fisci propter necessitates imminentes. text. est in l. prius, quem Bar. ibi reputat sing. C. de condi. ex lege, & per eum Bal. ibi infert, ꝙ emptores gabellarum pro necessitate reipub. possunt cogi soluere ante tempus, & hoc tota die videmus fieri secundum eum propter repentinas necessitates publicas, quod
5 est valde notandum. ¶ † No. secundò ex hoc tex. ꝙ tutus exceptione temporali, & sic dilatoria, per errorem soluens non repetit, & istud procedit nedum quando certum est exceptionẽ esse temporalem, sed etiam quando lex sic præsumit, vt in marito, secundum Bar. & alios in l. præcedenti. ad fi. Circa. l. si is cũ quo. aduertendum est, ꝙ si filius, vel seruus habeant peculium, & contractum faciant, ipsi obligantur insolidum: pater autẽ, vel dominus non obligantur, nisi quatenus est in peculio. l. si quis cum filio ff. de peculio. hoc præmisso, nota ex isto tex. ꝙ si pater, vel dominus soluant solidum vltra peculium filij, vel serui, ꝙ non repetunt, intellige quandiu soluunt pro obligatione lij, vel serui, secus si pro sua obligatione, iuribus allegatis in glo. iuncta l. si quis cum filio. ff. de consti. pecu. bene facit. l. 2. & ibi Bar. ff. de consti. pecu.

SVMMARIVM.

1 *Condictio indebiti competit ad incertum, & sic ad vsumfructum, & in l. sed & si nummi. eo. tit. nu. 4.*

LEX XII.

SI fundi. Condictio indebiti transit ad hæ-
1 redem soluentis. h. d. ¶ † No. subtiliter ex hoc tex. fm Fulg. ꝙ condictio indebiti competit ad incertum, scilicet vsumfructum, vt hic, q centetur incertus. l. vbi autem non apparet. §. fundi. ff. de verb. oblig. & licèt Fulg. non dicat, ante eum ad hoc not. istum text. Bar. in l. sed & si me putem. §. cum inter. in vlt. col. ĩ. eod. Tu caue, quia in vsufructu duo considerantur. Primò ipsa obligatio, & est præcisa, cùm sit dandi, l. 3. §. dare. ff. de vsufr. declarat Bar.

in

in l.ſtipulationes non diuiduntur,in 3.q. ff.de verb.obl. Secun-
do conſideranda eſt patientia, ad quam tenetur conſtituens
vſumfructum.l.2.§.1.vbi Docto. ff.de verb. obl. & quia iſta eſt
facti,dicitur incerta. cùm ergo in hac.l.nihil tractandum ſit de
patientia,ſed de ſolo vſufructu conſolidando cum proprieta-
te,dicitur hic agi ad certum,& non ad incertum, quamuis aliã
rationem aſſignet Bar.& aliam Mod. in d. §. fundi. ¶Glo.vni-
cam diuide in duas partes. In prima ponit duos intellectus ad
text. In ſecunda format quæſtionem. Secunda ibi, ſed quid ſi
alienaſſet.¶Pro introitu primæ partis oppo.contra tex.vſusfru
ctus extinguitur morte vſufructuarij.§.finitur. Inſtitu.de vſufr.
& l.corruptionem.C.eo.& ſic non tranſmittitur ad hæredem,
minus ergo tranſmitti debet actio. l. Sempronius Attalus. ff.
de vſufruct.lega. ergo contra text.qui dicit hæredem agere ad
vſumfructum. huius timore gloſſ.intelligit dupliciter text. Pri-
mò,quòd loquatur in vſufructuario tantum,& tunc obſtat ar-
gumentum, ſed ei reſpondetur, quòd hic hæres vſufructuarij
agit pro tempore præterito,& non pro futuro. facit text. in l.ſi
mihi vſusfructus in biennium.ff.de vſufru.lega. & in l.neceſſa-
rio.§.fi.ff.de peri.& comm.rei vend.Secundò, & planius intel-
ligitur iſta lex in proprietario,& tunc ceſſat obiectum.¶In vlt.
parte glo.licèt Antiqui,& Barto.& Albe.hic dicant,ꝙ quæſtio
glo.poſſit tripliciter intelligi,tamen cùm dictum glo.& Doct.
debeat intelligi ſecundum legem quam allegat, vt inquit Bart.
in l.non ſolùm.§.ſi liberationis verba ff.de lib.leg. Io. And.in c.
cùm nuncius.de teſti.debet iſta glo.intelligi ſecundum legem,
quam alleg. quando quis alienauit fundum deducto vſufru.&
vſumfructum alij indebitè ſoluit,poſteà deceſſit, an eius hæres
vel proprietarius talem vſumfructũ repetet? diſtinguitur, aut
in deductione vſusfructus facta eſt mentio hæredis,aut non,vt
d.l.qui vſumfr.in glo.Subdit tamen Barto. ꝙ ſi ille,qui vſum-
fructum prius indebitè ſoluerat,alienauerit fundum ſimplici-
ter pro tempore futuro,repetit iſte,in quem alienauit,ſed Anti
qui,& Moder. omnes tenent contra Barto.quia iura per eum
allegata loquuntur in ſucceſſore vniuerſali, qui repetit etiam
pro tempore præterito,ſed hic eſt ſucceſſor ſing.in quem non
tranſit condictio perſonalis.l.1.§.ſi hæres.ff.ad Treb.

SVMMARIVM.

1 *Seruus promittendo, vel contrahendo obligatur naturaliter.*
2 *Quid in monacho.*
3 *An pupillus factus pubes repetat ſolutum.*
4 *Nemo debet locupletari cum aliena iactura.*
5 *An repetam pretium rei emptæ à procuratore meo, ſi emit pluſquam ego dixerim.*

LEX XIII.

NAturaliter. Naturalis obligatio, quæ
cadit in ſeruo,impedit re-
petitionem ſoluti,& ei accedit fideiuſſor,& pignus.
hoc primò. Et pupillus accipiendo mutuum ſine
tutore,quatenus eſt effectus locupletior,obligatur, ideo ſi pu-
bes factus ſoluat,non repetit. hoc dicit cum l. ſeq. Intellige ta-
men primam partem. l. quando debitum naturaliter tantum
ſoluitur per errorem iuris,ſecus ſi per errorem facti. l. error.C.
de iur.& fac.igno.declarat gloſſ. t. in l.1.in vlt.parte,& ibi Bart.
1 & alij ſ.eo ¶† No.1.ꝙ ſeruus promittendo, vel contrahendo
obligatur naturaliter,& ex hoc reſultant tres effectus,vt in tex.
Et ſi dicas, quomodo obligatio naturalis poteſt cadere in ſer-
uo,cùm ſit de iure gen.l.cum amplius. §. is natura debet. ff. de
reg.iur.& eo iure gen.ſtatus ſerui eſt annihilatus,& ideo domi
nium quod eſt de iure gen.non cadit in ſeruo, l. acquiritur. in
princip.ff.de acquiren.rerum dom.ſimiliter nec poſſeſſio.l.1.§.
item per eum.ff.de acquiren.poſ.Dom. Chriſtoph. de Caſt.hic
multum ſe inuoluit.ſed tu clarè reſponde,vt per Barto. melius
quàm alibi in l.ſi id quod.ĩ.eod.& in l.ex hoc iure,in 5.colum.
ff.de iuſt.& iur.iuncto eo,quod dicit Barto.in l.frater à fratre.in
2 prin.ĩ.eo in 16.colum.in 1.q.de mutuo.† Quid autem in mo-
nacho,an naturaliter obligetur? Hoſt. tenet, ꝙ non in ſumma
ſua in tit.de fideiuſſ.§.pro quo poſſit.ver.& quis.quia in eo de-
a ficit conſenſus,cùm non habeat velle,[a] nec nolle.c.ſi religio-
ſus,de elect.in ſextò.c.cum ad monaſterium.de ſtatu. monac.
ſed eum reprobat Panor.in conſ.104.incip.pro euidentia quæ-
ſtionis propoſitæ,in 2.col motus per ęquiparationem ſerui,&
monachi,quam facit Innocen.in c.cum olim. de priui.& Bart.
in l.1.in prin.§.ſi vſufructuarius.ff.de ſtipu. ſeru. ſed idem Abb.
ſibi contrarius in c.ex reſcripto.in 3.not.de iureiuran.tenet præ
3 cedentem opi.¶† Not.ſecundò ex hoc tex.ꝙ pupillus ex mu-
tuo celebrato ſine tutore,ſi ſit effectus locupletior,& pubes fa-
ctus ſoluat,non repetit.Ratio eſt ſecundum gl.quia naturaliter
tenetur.dic melius ſm Docto.ꝙ imò tunc naturaliter,& ciui-
liter tenetur.l.2.in prin.ff.com.l.pupillus.§.1.ff.de auth. tut.licèt
Pau.hic teneat ꝯ Docto. per iſtum text.qui æquiparat pupillũ
& ſeruum, ſed in ſeruo non cadit ciuilis obligatio. Reſpond.
ꝙ æquiparatio fit quantum ad impediendum repetitionẽ, ſed
non quantum ad obligationem, quia in pupillo de obligatio-
ne,tex.verbum nullum.Et ſi dicas,ſi obligatur naturaliter,& ci
uiliter,quare tex.reqrit,quòd pubes factus ſoluat? Rñde, ꝙ pu-
pillus ſoluendo vero creditori non poteſt transferre dñium pe
cuniæ.l.quod ſi fortè.§.fi.ff.de ſol.l.non omnis. §. ſi pupillus,&
ibi dixi ſ.ſi cer.pet.ſecus eſt in adulto,vt etiã glo.no.in l.1.§.fuit
4 quæſitum,& ibi Docto.ff.ad Treb.¶† Tertiò no.ex l.cum hoc
b natura,ꝙ nemo debet locupletari [b] cum aliena iactura,& arg.
de pręſcriptione, & vſucapione glo. rñ. ꝙ ibi patitur damnum
culpa ſua.ergo ſibi imputet,per l.quod quis ex ſua.ff.de reg.iur.
ſed non eſt bona rñſio,quia non procederet,qñ pręſcriberetur
ꝯ abſentem,& ignorantem, cui culpa aſcribi non poteſt. Dic
ergo melius,ꝙ ęquitas huius legis eſt in genere,ſed rigor in prę
ſcriptionibus eſt in ſpecie,vnde qñ rigor eſt ſcriptus, & ẽt æqui
tas,ſed rigor eſt in ſpecie,& æquitas in genere, rigor præfertur
æquitati,vt not. Doct.in l.placuit.C.de iudi.Bar.& alij in l.1.vbi
dicam. C. de legi.Adde, quòd per æquitatem huius. l.determi-
5 nat Cy.in l.fi.C.de neg.geſt.& ſequ.tur Ang.hic,† ꝙ ſi mandaui
alicui,ꝙ mihi emeret rem certo pretio, & emerit maiori pre-
tio,quàm mandauerim,cũ minori haberi non poſſit, & ſic nõ
fuit in culpa,licèt illud plus repetere nõ poſſit per viam agẽdi,
tamen poterit per viã excipiendi per æquitatem huius legis.

ADDITIONES.

a ¶Velle.Adde c.nolle,& c.non dicatis.7.q.1.c.fin.de teſt.lib.6. & Inn.in c.fi.de ſepul. eod. lib.

* ¶Not.Euer.lib.argu.loco à ſeruo ad monachum,& fac. quæ de religioſo ſcribit Rom.ſing.245.& quid in monacho fugitiuo? Dic quod magis æquiparatur filio,quam ſeruo.Iaſ.in l.poſſeſſio.§.ſeruum.nu.14.ff.de acquir. poſſeſ. vbi dicit communem,cuius contrarium ſcribit ibi Aret. pro concordia autem dic quod æquiparatur ſeruo quo ad effectum acquiſitionis, ſed in acquiſitione æquiparatur filio.Iaſon ibi. quæ omnia plenè declarat Tremol. ad pract. Bonacur.titu.quib.mod.ſuo no.ciuil.nu.18.Iodoc.in Enchirid. ſimil.ver. Monachus. MASVER.

b ¶Locupletari.Adde Cy.in l.iubemus.C.de ſacroſ.eccle.

SVMMARIVM.

1 *In condictione indebiti veniunt fructus.*

LEX XV.

INdebiti. Hæc condictio eſt ex æquitate
naturali, ideo in ea veniunt fru-
ctus, & aliæ acceſſiones naturales.hoc dicit. Secus
ergo eſt ſecundum glo. in acceſſionibus ciuilibus,
vt ſunt vſuræ, intellige quando eſſent cum damno debitoris,
ſecus ſi ſine eius damno, patet, quia in condictione indebiti
etiam venit illud,quod præſcriptum eſt, vt in §.ſequen. & ibi
Bartol.in 1.colum.in fine.in verſicu. venio ad tertiam partem.
1 ¶† Not. ex iſto text. in condictione indebiti venire etiam fru-
ctus: quomodo autem veniant ante lite conteſt. vel moram,
Bar.Ang.& Fulg.hic diſtinguunt, & in effectu volunt, ꝙ ideo
ſit,quia agitur ad illud,quod aliquando fuit meum, & tu dic
melius,ꝙ iura de quibus opponunt Docto. procedunt,quan-
do fructus veniunt ſolùm officio iudicis mercenario,ſed in cõ
dictione indebiti fructus non veniunt officio iudicis, imò iure
ipſius actionis,vt eſt glo.ordin.in l.in ſumma.§.ei, qui. ĩ. eo.pa-
tet,quia in condictione indebiti recipiens eſt obligatus ad to-
tum illud,in quo eſt effectus locupletior, vt declarat Barto.in
l.quod indebitum.ſ.eod.vbi dixi.ergo cum fructus ſint in ob-
ligatione, nimirum ſi veniunt à tempore obligationis, prout
etiam dicit Albe.de Roſa.hic.

SVMMARIVM.

1 *Condictio indebiti interdum competit ad poſſeſſionem nudam nu.2.*
3 *Limitatio ad regulam, quod nemo condicit rem ſuam.*
4 *Condictio indebiti competit ad incertum, & ſic ad reſtitutionem poſſeſſionis.*
5 *Condictio indebiti competit ad pluſquam ſit datum.*
6 *Iſta pronomina meum,tuum,ſuum,competunt ad dominium.*
7 *An ſi pecunia ſit conſumpta abſque dolo,repetatur per condictionem indebiti.*
8 *Si vſusfructus erat alienus,& ego tradidi pleno iure, an repetam.*
9 *Quis non poteſt obijcere de dominio tertij.*
10 *In condictione indebiti venit quicquid accedit rei.*
11 *An conductor poſſit opponere de iure tertij,& ſic emphyteuta, vel generaliter.*

§.Sed

§.Sed & si nummi. Est difficilis, & bene glossatus secundum Bar.& solennis,secundum Pau.de Cast.diuide in 4. partes. Secunda ibi,quemadmodum si falso.Tertia ibi, licèt & si possessionem.Quarta ibi,sed & si vsusfructus,& summa vt per Bart.
1 ¶† Not.1. ex hoc tex. ꝙ condictio indebiti interdum competit ad possessionem nudam, quãdo sola possessio translata est. Interdum etiam competit ad dominium,quod possessioni traditæ accreuit,mediante præscriptione. Interdum competit ad nudam proprietatem,ratio omnium ponitur in prin.huius legis,dum dicit,ꝙ condictio indebiti est naturalis, hoc est fundata in æquitate naturali. æquum est igitur eum teneri ad omne illud,in quo est effectus locupletior per erroneam solutionẽ, & sic Iuriscon.ordinatè procedit: nam in prin. huius legis præmittit dictum generale,deinde subdit in specie per totam hãc
2 legem plures effectus.¶† Not.2.ex eod. tex. ꝙ condictio indebiti competit ad solam possessionem, & hoc est tenendum menti secundum Bar.quia multoties occurrit fieri contractus inualidos per ecclesiam, vel minorem. nam si ex eis translata est possessio,potest per condictionem indebiti repeti,cum Bar. transeunt alij.Idem tenet Bar.in l. si alienam. alleg.in gloss.& in Auth.qui rem.C.de sacrosan.eccle.Tu pondera Bar.velle,ꝙ ex contractu inutili celebrato per ecclesiam, vel minorem transferatur possessio.contrarium,& melius vult Bart.in l.1.§.si vir. in penul.oppo.ff.de acquiren.possess. cum quo alij ibi tenent,& nemo hic,vel alibi perpendit de hac contrarietate, nisi intellexeris Bart. hic loqui non de possessione propriè, sed nudi facti,
3 & sic de corporali detentione.¶† Tertiò no.ex hoc tex.limitationem ad regulam,ꝙ nemo condicit rem suam nisi à fure. l. fi.ff.vsufruct.quemadmod.caue.§.sic itaque. Inst. de actio. Illa regula procedit,quando quis vellet condicere dominium, secus si possessionem nudam,vt hic,& l.fin. ꝫ. de tritica. etiam si
4 esset possessio rei mobilis,vt hic per Bar.in 1.oppo.¶† Quartò subtiliter no.ex hoc tex. secundum Raph.Fulgo. ꝙ condictio indebiti competit ad incertum, quia competit ad restitutionẽ possessionis,& sic ad incertum.l.vbi autem non apparet §. qui id,quod in faciendo. ff. de verborum oblig. sed respon. vt per Bar.post glo.in l.sed & si me putem. §.cum inter.in 2. col.ꝫ.eo.
5 ¶† Quinto not.in versi.sed & si possessionem, ꝙ condictio indebiti cõpetit ad plus,quàm sit datum, quia competit ad dominium postea præscriptum,rationem dixi.s.in 1. no.facit l.si alienam,in prin.ff.de dona.causa mor.fallit in casu.l.Proculus.
6 vbi glo. ponit rationem. ff.de iure dot. ¶† Sextò not. in verbo tuam,quod ista pronomina possessiua meum, tuum,intelligũtur etiam de dominio vtili, quod præscriptione acqsitum est. Accedat gl.in l.2.in prin.ff.de orig.iur.secus est secundum Bal. in dominio, cuius appellatione in dubio intelligitur de directo.l.1.§.qui in perpetuum.ff.si ager vectig.vel emphy.peta.cũ Bar.simpliciter transit Alex.hic in vltim.no. Tu adde circa hæc pronomina possessiua meum, tuum, per ea significari etiam vtilia,vel quasi.l.suos.cum sim.ff.de leg.3.not.Bar.in l.certum. §.1.per illum tex.ff. de confes.& in Auth. sacramenta puberũ. in vlt.colum.vbi etiam alij.C.si aduer.vendi.per Bald.in rub.C. de verb.signifi.& in l.fi.in penult.colum. C. de edic. diui. Adriani tol.Imò plus meum dicitur illud,quod est mihi debitum,gl.in l.si tibi pecuniam.in ver.meum,& ibi Ang.& Ludo. Rom.ad hoc not. in l.si me, & Titiũ.in gl.2.in verb. pecunia mea,& ibi Ang.& plenius Alb ad hoc not.in l.eius,qui in prouincia,in verbo,defuncti,& ibi Bar.ad hoc not.supra si cert.pet. gl. in l.3.C. si tutor vel curator interue.& in l.purè.§.si eum.in verb.suum. ff.de excep.doli.Adde etiam tex.in l.si legatus.§.si quis bona.ff. ad Treb. dum dicit appellatione meorum, & tuorum venire actiones.Et facit ad quæstionem Antiquorum, Bart. & aliorũ in l.1.ff.de sta.hom.& latius Bar. in l.quintus §.argẽto.ff.de aur. & argen.leg.dum postea subdit Bal. ꝙ appellatione dominij in dubio intelligitur de directo,ita etiam no.Bar. Ang.& alij.in d.
* §.qui in perpetuum.per illum text. *& ita communiter* a dici so-
a let,sed tu vide Bar.in l.si mater.§.candem.ante fi.ff.de excep.rei iud.intelligentem mirabiliter illum.§.qui in perpetuum, ꝙ ibi ratione adiuncti non poterat ad vtile referri, ideo ad directum refertur.¶Glo.secunda diuiditur in tres partes.Primò declarat tex.Secundò format quæstionem, quam disputat. Tertiò per viam notabilis respon.tacitæ obiectioni.Secunda ibi,sed quid. Tertia ibi,item no.hic.¶Pro clara intelligentia secundæ partis reassumo hunc articulum in dubium valde necessarium ad
7 intellectum totius tituli.† Pone, ꝙ per errorem tibi indebitè solui quantitatem pecuniæ,vel alienam,vt quærit gl.vel etiam propriam,& eam amisisti casu fortuito,vel consumpsisti absq; dolo,non tamen in necessitate tua, & sic illa pecunia desijt extare,an tenearis condictione indebiti? Glo. si. concludit,ꝙ sic. Idem tenet Bart.& Ange.hic, & Pau.de Cast. cum vna limitatione Bald.in l.1.C.de vsuca.transfor.idem tenet Iac.de Are.in l.2.§.appel.s.si cert.peta.idem vult Barto.in l.quod indebitum. in fin. supra eod. duplici fundamento. Primò, quia teneris ad quantitatem in genere,& cùm genus perire non possit. l.in ratione.§.incertæ.ff.ad leg. fal. certè etiam casus fortuitus non liberat debitorem.l.incendium.C.si cert.pet. Secundum fundamentum est per simile de mutuo,quia consumptio debet operari translationem dominij, quando soluens non erat dominus, sicut & in mutuo, vnde sequuta consumptione quasi reconciliata translatione dominij,recipiens constituitur debitor quantitatis in genere, & sic succedit, quod dixi in præcedenti fundamento,Tu aduerte,si pecunia fuit consumpta in vtilitatem,& sic in causas necessarias recipientis,res est clara,ꝙ tenetur, cùm sit factus locupletior, (& in hoc nemo discrepat) sed quando pecunia esset consumpta sine dolo,puta, quia esset ꝑdita casu fortuito, vel consumpta, sed non in res necessarias, vel vtiles,veritas est tunc contra glo.& Bart.& sequaces, quòd tunc non competat condictio indebiti.ita tenet Rayn.Iac.But. Albe. Bald.Saly.dom.Christoph.de Cast.Fulgo. & Alex hic,&
* dicit Albe. quòd *ista opin.communiter tenetur*,& licèt aliqui referant,quòd Iac.de Are.in d.§.appellata, contrarium teneat,malè referunt, & ita etiam tenui in l. quod indebitum. supra eo. nam fatendo pro vero,quòd illa perditio operetur translationem dominij,quando soluens non erat dominus, tamen gl. & Barto.errant,dum arguunt de mutuo ad condictionem indebiti, eo quia in mutuo postquam debitor recepit pecuniam, obligatur ad tantundem, quicquid postea de illa pecunia sequatur,& ideo casus fortuitus eum non liberaret, si incendio perderet,aut latrones surriperent.d.l. incendium. non sic est in condictione indebiti, in qua recipiens solũ tenetur ad illud, in quo reperitur locupletior tempore repetitionis,vt hac.l.in pricip.& l.si non sortem.§.libertus.in 2.respon.ꝫ.eodem,& de hoc est melior text.de iure secundum Bar.in d. l. quod indebitum. supra eo Ergo si pecuniam perdidit casu fortuito, vel inutiliter consumpsit absque tamen dolo,& culpa,& in nihilo reperiatur locupletior, ad nihil tenetur.optimum simile,vbi idem deciditur in l.vtrum.ff.de pet. hæred. cùm etiam petitio hæreditatis solùm competat ad illud, in quo quis est effectus locupletior.l.sed & si lege.§.consuluit.ff.de pet. hæret. & ista est veritas,quamuis alij non ita declarent. ¶Gloss. in versi. tuam fecisse.opponit contra tex.in quo dicitur, quòd si per errorem tradidi tibi possessionem indebitè, qua mediante tu præscripsisti directum dominium aduersus verum dominum, contra quod non potueris præscribere, patet, quia tu sciebas indebitè solutum,ergo eras in mala fide,ergo,&c.Gl.respon.quòd text. intelligitur,quando iste ignoranter recipiebat, quasi velit gloss. quòd si iste scienter recepisset, quòd non posset præscribere. Adde,quòd Iaco.de Butr. Barto. & Ange. hic fortius tenent,ꝙ etiam si scienter recipiat indebitum, tamen credebat rem esse tradentis,cùm sit alterius, licèt sciat indebitum sibi solui, tamẽ ex quo habet bonam fidem respectu veri dominij, potest præscribere,per l.si quis fundum.ff.de acquiren.possess. Idem tenet Pau.de Cast.hic cùm limitatione,nisi quando scienter recipiẽs committeret furtum,quod quando sit,non declarat, sed vide Barto.declarantem in l.quoniam.ff.de condi. furt. fuit dictum in l.si procuratori falso,super versi. fin. supra titu.2.Adde,quia cum glo. contra Iaco. Butr. & Barto. tenent Albe.Christoph. de Castil. Fulgo. & Alex.hic, & truffantur de Barto. qui deceptus sub auctoritate Iaco.But.dicit contra text.l. hominem.ff. pro suo,allegatum in gloss.quam legem secundum eos Barto. non debuit vidisse,& contra l.si existimans.ff.pro soluto.Tu salua Barto.qui bene viderat istas leges, quòd in illis recipiens recepit scienter indebitum,sed ab illo,qui erat dominus,quo casu cessat fundamentum Bar.quia tunc recipiens non potest dici bonæ fidei respectu veri domini,sed Bar.hic expressè loquitur,ꝙ quis scienter recepit indebitum ab illo, qui non erat dominus, sed recipiens quamuis sciret eum soluere indebitum, tamen credebat esse dominum, & sic isto casu respectu veri habebat bonam fidem,ideo potest præscribere. Et si dicis, si in d.l.hominem,soluẽs erat dominus,certè licet per errorem soluerit,quia error in causa non impedit translationem dominij, sed error in persona sic,vt toto isto tit. quoniam recipiens,qui non

ADDITIO.

a ¶ Communiter. De quo vide quæ scribit gloss. in l. si minor. §. si seruus. vbi Barto.de euict.Syluestr. in summa. versic. Dominium.Pract. Pap.for.lib. act.real.versi.iure dominij pract.Masuer.tit. de loca. & quod aliud sit dominium aliud proprietas,no.Cast.in l.proprietatis. in prin. C. de proba. pract. autem proban.dominium docet Alex.consi.4.colum.6.nu.10. & seq.lib.2.cuius quidem dominij diuisionem ponit Zas.respons.lib.2.c.10. Coras.miscel. lib.6.c.20. MASVER.

non eſt dominus poteſt vſucapere, quia qui eſt dominus non poteſt vſucapere, cùm amplius dominus fieri non poſſit. l. ſequitur.§.lana.ff.de vſucap.Reſpon.verum eſſe,quando haberet dominium incommutabile, ꝙ ab eo auferri non poſſet, ſed quando quis habet dominium, ꝙ poteſt ab eo auferri, vt per condictionem indebiti,tunc poteſt per vſucapionem acquirere dominium firmius,& ſic irreuocabile.text.eſt notabilis in l. in bello.§.ſi quis ſeruum,& ibi no.Bar.ff.de cap. idem Bar.in d. l.ſequitur.§. fructus. circa fi. & in l.3. & ibidem Bald. & alij.C. quod met.cauſa.& iſtam opi.Bart.contra gl.hic tenet expreſsè Bald. in l. 1. C. de vſucap. transfor. ¶Gloſſ.in verſicu. agerem. diuide in tres partes.Primò per viam quæſtionis remouet vnã oppo. quam forma vt hic per Barto. & limita, vt per eum.In ſecunda ibi,in caſu tamen,per viam fallentię remouet vnum contrarium,ſed melius reſpon.vt per Iaco.Butr. & alios hic.In tertia ibi,an teneatur.glo.querit,& bene reſpon. ¶Glo.in verſi. cum re.iſta glo.ſecundum Pau.de Caſt. eſt valde ſingularis, & ſubtilis,declarat text.& format quatuor quæſtiones,& ſic diuide in quinq; partes. prima eſt clara.
8 † Prima quæſtio gloſſ. eſt, quia iſte text. loquitur,quando vſusfructus erat alienus, & ego habebam nudam proprietatem,& nudum dominium,& vſufructuarius erat in poſſeſſione,ego tradidi tibi indebitè nudam proprietatem,dicit text. ꝙ ego repetam ſolam proprietatem, quæſtio glo.eſt,quid ſi plenam,vult dicere glo.Pone in veritate,ego habebam nudam proprietatem, vſusfructus erat alienus, ego tamen de facto habebam etiam vſumfructum, ego tradidi tibi plenam, ſcilicet vſumfructum, & proprietatem, quid repetam?glo.remittit,vt in ea.Glo.ibi in ver. habebitur,diſtinguit, ꝙ quo ad fructus iam perceptos repetam, ſed ſi non ſunt percepti,repetam ſolam proprietatem, & ego ibi bene dixi declarando, vt ibi per Bar. In ſecunda quæſtione gl. ibi l.loci
9 corpus.§.competit.ſecundum Azo.¶† No.ex glo.duo. Primò extenſionem ad regulam d.§. competit, ꝙ non potes obijcere domino de iure,quod non debetur tibi,ſed tertio,nam ille tex. loquitur in iure ſeruitutis præiudicialis,quæ non eſt pars dominij,nec dominium diminuit, ſed ipſum aliqualiter incommodat,iſta glo.extendit,ꝙ etiam non poteſt opponi de iure vſusfruct tertij,quamuis vſusfructus ſit pars dominij.l.3.§ penul.& fi.& l.3.cum ſeq.ſupra de vſufru. & dicit Pau. de Caſt.ꝙ eſt ad hoc perpetuò menti tenenda, quia non habemus tex.hoc ex-
10 preſsè dicentem.¶† Secundo no. ex hac glo.limitationem ad regulam, ꝙ in condictione indebiti venit quicquid accedit rei indebitæ ſolutæ etiam occaſionaliter,vt hoc text. iſtud eſt verum,ſi accedat ex natura rei ſolutæ, ꝓut eſſet ſi mortuus fuiſſet iſte fructuarius, ſecus quando accedit extrinſecus, vt hic in glo.quando recipiens expulit emphyteutam, tunc iſtud,quod extrinſecus accidit,non venit in condictione indebiti,vt hac gl.
11 not.¶† In ea.glo.ad fi.iſta vltima pars glo. eſt valde mirabilis, ex qua habes perpetuò notare,ꝙ ſi expuli emphyteutam de facto,& dominus à te poſſeſſionem condicat,aut vendicet, ego poſſum opponere de vtili dominio illius tertij emphyteutæ, quod tunc de facto occupo, eo quia ius emphyteuticum eſt reale,cùm illud idem tranſeat ad heredes,ſecus eſt in vſufruct. nam cùm ſit ſeruitus merè perſonalis,non debet poſſeſſor poſſe opponere de iure merè perſonali alterius,iſtam glo. ſequuntur Iaco.Butr. Albe. Ange.& Sal. hic, & dicit Bart.non reperiri alibi melius,quàm hic,ſaluando,& intelligendo glo.vt hic per eum,eam etiam ſequuntur Barto.in l.2. ad fina. ff.de excep.rei iudic.Salv.& Pau.de Caſt.in l.cum ſerui quiſpiam.C.de ſeru. fugitiuis, & dicit Ang.quòd iſta gl.eſt ſing.in iure,quam etiam in effectu ſequitur Pau. de Caſt.hic, qui dicit, ꝙ in decidendo non eſſet à glo.& Docto.recedendum. contra iſtam glo. tenet Bald. Chriſtoph.Caſtil. Raph.Fulgo.& Alex.hic,& Fulg.in d.l. cum ſeruum quiſpiam.mouetur Bald.ex generalitate, & ratione.d.l.loci corpus.§.competit,quod corroborat Pau. de Caſt. quia etiam emphyteuſis dicitur ſeruitus.l.ſi tibi homo.§.fi.ibi, vt in hac ſeruitute.de leg.1. tamen ſecundum Dyn. & Moder. ibi eſt largè,& impropriè ſeruitus,& ad d.l.loci corpus.§.competit,facilè eſt reſpond. ex doctri.Bart.hic, quia procedit quando eſt ius acceſſorium rei,vel perſonę,quia de illo non licèt tertio opponere,ſecus quando eſt ius quod ſtat de per ſe, vt emphyteuticum, & feudale. Secundò in contrarium allegat do. Chriſtoph.glo in terminis,quam ſibi aſcribit Fulgo. eius diſcipulus in l.1.§.quod autem.verſic. is autem cuius.in ver.in rem ſecundo,quam ibi approbant Barto. met. & Ange. de ſuperficie.licèt gloſſ. ibi opponat de hoc text. & non reſpond. Tertiò contra Barto. ſtringit ſecundum Alexan. qui licèt ſibi aſcribat contra morem ſuum, fuit fundamentum Bald. hic.text. in l.ſi quis emptionis.§.ſi vero nullum.in verſicu. non obſtante.C.de præſcript.30.vel 40. annor. vbi poſſeſſor non poteſt opponere de præſcriptione tertij facta bona fide, per quam vtile dominium acquiſiuit. Tu autem reſponde ad vtrunque nihil facere,quia glo. præalleg. & text. in d.l.ſi quis emptionis, dicunt,ꝙ poſſeſſor non poteſt opponere de vtili dominio tertij,& ſic de iure emphyteutico præſcripto.hoc eſt veriſſimum,niſi iſte poſſeſſor facto expuliſſet emphyteutam,& ſic de facto occuparet ius emphyteuticum,vel ius vtile præſcriptum. In iſtis terminis loquuntur gloſſ.& Docto.hic,quod tunc poteſt opponere; tamen eſt dura deciſio,attento quòd opi.Barto.& Docto.funda-
* ta ſuper iſta glo. nullo iure comprobatur. Docto. tamen *communiter tenent* cum gloſſ.& ſic ſtabit firma concluſio,quòd ſi de facto expello emphyteutam,vel vaſallum,vel de facto talis res ad me peruenit, dominus directus non poteſt talem rem à me vendicare, donec tale ius emphyteuticum durat, ècontra autem ſi emphyteuta ceſſaſſet triennio à ſolutione Canonis, & ageret contra tertium poſſeſſorem, non poſſet iſte tertius poſſeſſor opponere de iure dominij, & dicere, quod per ceſſationem ſolutionis ceciderit à iure emphyteutico.glo.eſt ordin.in l. 2. ff. ſi ager vectig. vel emphy. peta. quam communiter tenent Bald.& alij in Auth.qui rem.C.de ſacroſan.eccle.& in l.ſolemnibus.C.de rei vend.not.Docto.in l.2.per illum tex.& ibi di-
a xi.C.de iure emphy.In reliquis, quando ſit licitum opponere[a] de iure tertij, recurre ad plenè notata in l. cum ſeruum quiſpiam.C.de ſer.fugi.& plenius per Bar. in l.2. ff.de excep.rei iud. cum multis concor.hic aſſignatis per do. Alex.

ADDITIO.

a ¶Licitum opponere. Adde Bal.in l.doce ancillam. C.de rei vend.Bal.in Auth. qui rem C.de ſacroſan.eccleſ.Docto.in c.mandatum.de reſcrip.Abb.in cap. conquerente.de cle.non reſi.Docto.in c.3.de conſuetud.lib 6.

* Pract.Pap.for.lib.Act.negat.ver. ſpecta. & dic quòd exceptio iuris tertij,quę non eſt excluſiua,ipſo iure non admittitur, ſecundum communem per Rol. conſi.57.num.10.lib.3.not.Barto.in l.2.ff.de excep. rei iud. Docto. ad Pract. Maſuer.tit.de excep.& diſtingue ac declara,vt per Sal. in l.ſi cui.num.6.C.de non nume. pecu. Pariſ. conſi.86. num.18.lib.4.Neuiz.conſ.78.num.9.&.10. Dec.conſi.144.colum.vlt.& tertij ius opponi poteſt,quando vnus eorum petit extan.alijs ſimile ius obtinen.Aym. conſi.144.num. 21. Quid in perſona extranea,vide Roma.conſi.46.nu.2. MASVER.

SVMMARIVM.

1 *Debitum conditionale repetitur, ſi ſoluatur pendente conditione.*
2 *Idem in promiſſione ſub die omnino incerta.*

LEX XVI.

Sub conditione. Vbi certum eſt debitum iri, interim ſolutum non repetitur, ſecus ſi eſt dubium.
1 hoc dicit cum duabus.ll.ſeq.¶† Not. ex iſto text.in verb.errorem,quòd debitum conditionale ſolutum per errorem,pendente conditione repetitur,ergo à contrario ſenſu innuit text.quòd ſi ſcienter ſolueretur, repeti non poteſt. Intellige omiſſa diſtin.Pau.de Caſt. hic, & in l. qui ſe debere. ver.ſin autem vera. poſt gloſſ. ibi.de condi. ob cau. & iſta eſt veritas, niſi conditio deficeret,ſecundum Ang.Imo.& reliquos Mod. in l.ſtipulatio iſta. §.inter certam. ff. de verb. obl. & ita limitat
2 glo.in l.qui promiſit.infra eod.¶† Not. ſecundò ex his. ll. iunctis glo.& in diſtin.Barto. ꝙ promiſſum ſub die omnino incerta,an,& quando,puta ꝓmitto 100. quando Imperator in Italiã veniet,& ea pendente ſi ſoluetur,poteſt repeti, quia cùm talis dies ſit omnino incertus,& ſic habeat ſe ad eſſe,& non eſſe, cęſetur in effectu conditio.l.dies incertus. ff.de condi. & demon. ſecus ſi eſſet dies incerta quando, ſed certiſſima an,vt dies mor-
a tis,cùm nihil ſit certius morte,[a] & nihil incertius hora mortis. l.1.ff.de condi.& demon. qa talis dies non poteſt ſe habere ad nõ eſſe,& ſic non poteſt cenſeri conditio vt hic per Bar.& Docto.diſtinguentes,qui omittunt vnum caſum,quando mixtus eſſet ſimul dies incertus,& certus, quem caſum ſupplet Bal. in l.ambiguitatẽ.C.de vſufru. vbi dicit eſſe de hoc text,qui non eſt alibi in iure, ꝙ tunc repeti poteſt attento potius die incerto. ¶Tertiò no.ex l.nam & ſi cum moriar.quòd promiſſum cùm moriar, ante ſolutum repeti non poteſt. contra hoc opponit Barto.poſt Antiquos, quòd imò ex ſola pœnitentia debet poſſe reuocari,quia cenſetur donatio cauſa mortis, ex quo eſt facta mentio mortis,vt eſt glo.in l.Seia.§.fi. ff.de dona.cau.mor. & in l.Seia. ff. de dolo.præleg. Reſpond. Barto. quòd iſte text. intelli-

ADDITIO.

a ¶Certius morte. Adde Io.And.in c.cum in apoſtolica.de his,quæ fi.à prælat. idem Io.And.in c.veniens,in fi.de presby.non baptiz.

telligendus est, quando præcessit aliqua causa promissionis, ex qua colligitur, quòd non sit dona. causa mortis, vt hic per eũ. Tu notabilius respon. altero de duobus modis. Primo, quòd regula illarum gl. procedit in donatione, sed iste tex. non loquitur de donatione, sed de promissione, vnde succedit doctri. notabilis Bald. in l. pro hæreditarijs. in fi. per illum text. C. de hær. act. ꝙ quando interuenit iudicium vnius tantum ordinantis de rebus suis, & in eo fit mentio mortis, tunc censetur donatio causa mortis, quia illa pendet ex voluntate illius tantum, secus quando interuenit iudicium duorum, vt in promissione, ita dicit esse casum ibi, sequitur Pau. de Cast. in l. si cum dotem. circa fi. prin. ff. solut. matrimo. Secundo respon. quòd etiam si tex. loqueretur in donatione, tunc adhuc non esset dona. causa mortis, quæ ex pœnitentia posset reuocari, sed esset donatio inter viuos. nam regula glo. quam s. allegaui, limitatur quando fit mentio mortis non per modum dispositionis, sed per modũ dilationis, tunc non intelligitur dona. causa mortis sed inter viuos, ita notab. Bald. in l. 2. C. de iure dot. referens ita velle Dyn. in d. l. Seia. §. fi. & intelligitur facta mẽtio mortis causa dilationis, quando est facta in verbis importantibus executionem, & non in verbis importantibus substantiam donationis. ita egregiè declarat Bald. in addi. Spec. in tit. de instrum. edi. in vlt. col. in versi. si quis donat. referens ita esse de mente Specu. ibi in §. porrò. in versicul. firma autem. sequitur dom. Alexan. Imol. in consi. 14. incip. circa primum dubium, quo quæritur, nunquid dicta donatio. in primo dubio. lib. 1. & ita est in hoc text. vbi mẽtio mortis fit in verbo dare, & sic in verb. executiuo. tutior tamen, & planior est præcedens solutio. ¶Venio nunc ad glo. in quibus puto aduertendum, licèt Docto. non dicant, ꝙ gloss. sint malè situatæ, quia glo. in verb. existente, quæ præcedit glo. in ver. quod autem, deberet sequi, & gloss. in ver. quod autem, repetit quæ dicta sunt, & est causa erroris, & ratio est, quia bis in tex. habetur dictio, existente, sed ibi stare non potest, & quia istæ gl. ad idem tẽdunt, ideo simul declaro; dicit tex. debet, &c. innuit tex. ꝙ si soluerem antequam dies veniret, ego non repeterem, * & oportet necessario sumere argumentum à contrario sensu, quia text. in sensu directo non haberet dubium, sed tunc contra de l. seq. vbi dicitur totum contrarium, ꝙ si soluo antequam veniat dies, non possum repetere. gloss. per hoc intelligunt tex. duobus modis. Primò, ꝙ loquatur de die incerta omni incertitudine, & tunc sumatur argumentum à contrario sensu, & tunc lex sequens non ponit exemplum, sed ponit diuersum casum, iste est verus sensus, vt probabo nunc. Alio modo intelligunt glo. ꝙ verbum, quod autem, procedat quando certum est an, sed incertum quando, & tunc non potest sumi argumentum à contrario sensu, & tunc lex sequens ponit exemplum. Ego teneo primum intellectum propter duo. Primò, quia secundum alium sensum verbum quod autem, poneret casum indubitatum. Secundò me mouet aduersatiua quod autem, quæ debet aduersari in iure, & in facto. Et vt plenius habeatis, est aduertendum secundum glo. & Doct. si quæratur, quando aliquid debetur per viam legati, vel contractus in diem, vel sub conditione, & pendente die soluatur, an possit repeti. Distingue, aut debetur in diem omnino certam, aut in diem omnino incertam, aut in diem mediam certam an, sed incertam quando. Primo casu pone, promitto 10. in die natiuitatis. & tunc non est dubium. l. in diem. s. eo. Secundò casu, exemplum, promitto. 100. qñ Imperator veniet in Italiam, & tunc quia dies incerta omnino habetur pro cõditione. l. dies incertus. ff. de condi. & demon. & ratio est, quia conditio habet se ad esse, & non esse. l. cum ad tempus. ff. si cer. pet. eo modo dies incerta habet se ad esse, vel non esse, & in eo non est dña, & sic possem repetere, & in istis duob. casib. non est dña inter ꝯctus, & vltimas voluntates. Tertio casu, si soluatur medio tẽpore, an possit repeti? est dña inter ꝯctus, & vltimas voluntates, quia in ꝯctib. certum est omni casu, quòd est debitum iri, secus est in vltimis voluntatib. quia posset deficere, & ideo repeti, l. cum hæres. in princ. ff. quan. dies leg. ced. Si autem loquimur in conditione propria, quando aliquid promittitur sub conditione, & soluatur pendente conditione, an possit repeti, dic, ꝙ si est conditio ꝑpriè, quę sit de futuro, & habeat se ad esse, & non esse, pōt repeti, vt hac l. sub conditione. Si verò est ꝯditio necessaria, vt si dico, si moriar, tunc nō pōt solutũ repeti.

* Ego repeterem, legendum est, vt huius, & sequentis legis verba indicant, & paulò j. secundum per Iaso. colligitur.

SVMMARIVM.

1 *Stante statuto, quòd creditor non petens sibi debitum per decennium, quòd cadat à iure suo, an si elapso decẽnio per errorẽ soluerit, repetat.*

2 *Per senatuscon. Macedonianum non tollitur neque naturalis, neque ciuilis obligatio, sed paratur exceptio.*

LEX XIX.

Si pœnæ causa. Liberatus ex aliqua dispositione legali inducta in odium creditoris, remanet naturaliter obligatus, ideo soluens etiam per errorem non repetit. hoc dicit. Ratio est, quia illa dispositio legalis tollit obligationem ciuilem, quæ similiter est de iure ciuili, sed non tollit obligationem naturalem, quæ est de iure gen. vnde illa naturalis impedit repetitionem soluti, vnde facit iste tex. secundum
1 Pau. de Cast. † quòd stante statuto, ꝙ creditor non petens sibi debitum intra decennium cadat à iure suo, certè cùm iste debitor sit liberatus ex pœnali dispositione huius statuti, si postea solueret per errorem, non posset repetere, istud est bonum exemplum ad hunc tex. Adde Bald. & Ange. in l. 3. §. fi. ff. quod quisque iuris. facit quod per hanc. l. not. Bal. hic, qui dicit hanc. l. esse notandam pro bannitis, quibus ex forma statuti denegatur audientia, ex hoc non perdunt naturalem obligationem, ideo si debitores eis soluerent, non repeterent. ¶Glo. prima ponit quatuor exempla ad hũc tex. & ita eam diuide in quatuor partes, quæ patent in glo. Primum exemplum approbant Docto. Secundum reprobat Albe. quia in l. extat, & in l. si quis in tantam, allegatis in glo. agitur de amissione dominij, non autem obligationis, prout loquitur ista lex, tamen glossa in dicta l. si quis in tantam. in 7. q. intelligit illum tex. etiam in creditore faciente propria auctoritate executionem sui crediti, & ita trã
2 seunt Doct. ibi, & Christoph. de Cast. Fulg. & Alex. hic, † Quartum exemplum glo. reprobant Bar. Ange. & Pau. de Cast. hic, quia per senatuscon. Macedonianum non tollitur neque naturalis, neque ciuilis obligatio, sed bene paratur exceptio. l. 1. in prin. ff. ad Maced. & rationem huius assignat Bar. in l. 1. in penu. colum. s. eo. tit. ergo non conuenit huic legi, quæ loquitur, qñ debitor liberatur. Tu aduerte, quia attento hoc fundamento etiam primum exemplum gl. quod Docto. approbant, erit falsum, quia per impetrationem iuris iniqui non tollitur nec naturalis, nec ciuilis obligatio, sed solùm paratur exceptio, glo. in l. 3. §. quod autem. in glo. 1. in fi. ff. quod quisque iuris. Vltra glo. pone quintum exemplum, ſm Albe. hic in Auth. minoris debitor C. qui da. tut. poss. iuncta. l. naturaliter, in fi. & qđ ibi dixi. s. eo. & iunctis notatis in l. interdum. j. eo. Sextũ exemplũ posui in tex. Circa exẽpla gl. subdit Bart. hic duo dicta, quæ simpliciter sequitur Ang. hic. Primum est (sub dubio fortè,) ꝙ cùm in exemplis gl. remaneat naturalis obligatio, tenebitur debitor in foro conscientiæ soluere. Pau. de Cast. tenet contrarium, quia ex quo lex ciuilis eum liberat, non debet esse clementior legẽ, dicit tamẽ ꝙ tutior est opinio Bar. propter periculum animæ, cap. iuuenis de spon. Adde, ꝙ pro Pau. de Cast. bene facit quod confirmat Bal. in c. in omni. post prin. de testi. ꝙ qui à lege hu-
a. mana excusatur, non peccat, [a] nisi sit contraria legi diuinæ, & ibidem firmat, quòd etiam in foro conscientiæ leges sunt ser-
b uandæ, [b] vt ibi notabiliter per eum. Facit quod in specie tenet Inno. in c. cura de iur. patro. quem refert, & sequitur Bal. in c. de causis in 6. col. ad fi. de offi. deleg. in Auth. ad hęc. 4. col. in ver. reuertor igitur ad quæstionem formarã. C. de vsur. ꝙ bona acqsita ex præscriptione possunt licitè retineri, & in foro conscientiæ, dato ꝙ post præscriptionem completam superueniat sciẽtia, quòd bona erant aliena. Itẽ adde, quòd contra Bar. expressè tenet Abb. in c. nouit. in 12. col. ad fi. de iud. pro Bar. tamen facit, quia quantum ad conscientiam non differt pactum nudũ à solenni, ſm Bal. in rub. extra de pac. in fi. & in c. 1. in 2. col. eo. tit. facit. quod vult Bal. in l. cum quis. in 9. colu. C. de iur. & fac. igno. Ant. de But. in c. 1. de dolo, & contum. Secundo dicit Bar. quòd ista naturalis, quę semel fuit iuncta cum ciuili, non est potens ad compensandum, dixi in l. 1. s. eo. vbi concor. alleg.

ADDITIONES.

a ¶Vnde reprehendendus videtur Panor. qui in c. cum esses. in 9. not. dixit eum peccare mortaliter, qui testamentum impugnat prætextu deficientis solennitatis, quia verius est eum non peccare, cùm id sibi liceat per legem ciuilem. Alex. in l. nemo potest, & ibi Iaf. nu. 102. in secunda lectura. de leg. 1. & idem Iaf. consi. 67. col. pen. vol. 3. TROT.

b ¶Maximè vbi agitur de dominio rerum, quia lex diuina non inuenit meum, & tuum, sed leges Imperatorum. c. quo iure. 8. dist.

SVMMARIVM.

1 *Etiam debitum repetitur per condictionem indebiti, quando à soluente non debetur.*

1 §. Quamuis. † Etiam debitum repetitur per condictionem indebiti, quando à soluẽte non debet. hoc dicit. ¶Intellige, quando soluit nomine suo proprio,

proprio, ſecus ſi ſoluiſſet nomine hæreditario, iuribus allegatis in glo. Vnde pulchrum eſt videre, quid in dubio. Gul. Bar. Alb. Ang. Chriſtoph. de Caſt. & Fulg. hic tenent, ꝙ in dubio præſumatur ſoluiſſe nomine hæreditario, & conſequenter in dubio
* non repetit, per tria iura hic alleg. per eos, & ab *iſta ſententia* nemo diſcrepat. Ego audacter teneo contrarium moueor, quia in dubio ſolutio debet intelligi facta in eam cauſam, quæ eſt magis vtilis ſoluenti. l. 1. & 2. ff. de ſolu. l. 1. C. eod. ſed magis vtile eſt, ꝙ cenſeatur ſoluiſſe nomine ſuo proprio, quia hoc modo poteſt repetere, ſic etiam contingit in legibus hic allegatis per Docto. nam in caſu l. fi. ff. de inſti. magis vtile eſt inſtitori, ꝙ intelligatur promiſiſſe non ſuo nomine proprio, ſed inſtitorio, quia hoc modo ipſe non tenetur. Eodem modo. in l. cũ poſt mortem. §. 1. ff. de adminiſt. tut. magis vtile eſt, ꝙ illa promiſſio dotis intelligatur facta curatorio nomine, quàm ſuo proprio, quia iſto modo non tenetur de proprio ſoluere, & puto hanc eſſe veritatem. Non omitto tamen, ꝙ ad illa iura alium ponit intellectum Bar. in l. 1. §. nunciatio. in 2. col. in fi. de noui oper. nun. ꝙ in illis iuribus fuit appoſitum nomen officij, nimirum ſi tanquam adminiſtrator officij videtur facere. Limita tamen quod tenui, & intellige ſm ꝙ intelligitur gl. notabilis in l. ſi quid poſſeſſor. in prin. in verb. ſuo nomine, vbi Bar. & Ang ff. de peti. hære. quam quæſtionem ponit Pau. de Caſt. hic non faciens de illa glo. mentionem. Iaſon Paduæ.

SVMMARIVM.

1 *Qui ſoluit nummos communes, repetit dimidiam diuidendo per numerum, non per ſingula corpora.*

§. Si falſo.

Iſte. §. legitur in gl. trib. modis. 1. lectu. eſt, ꝙ in hoc tex. reſpondeatur de parte, quę non erat mea. qualiter condicatur, condicitur enim reſpectu poſſeſſionis tantum. Secunda lectu. eſt melior, ꝙ in tex. reſpondeatur ſolùm de illis nummis, qui erãt mei proprij. Tertia lect. eſt, ꝙ in hoc text. reſpondeatur de vtriuſq;, & ſic pro parte mea condicam reſpectu dominij, pro parte ſocij, in qua non potui transferre dominium, condicam reſpectu poſſeſſionis tantum, iuxta l. indebiti. §. ſed ſi nummi. ſ. eod. ſecundum veram lectu.
1 hoc dicit. † Qui ſoluit nummos, quos habet communes cum alio, repetit dimidium diuidendo per numerum, non per ſingula corpora. hoc dicit. ſimile vidiſtis in l. nam & ſi fur. §. fi. vbi dixi. ſupra ſi cert. pet. Iaſon Paduæ.

SVMMARIVM.

1 *An dicta teſtium, dico in omnibus, & per omnia prout alij teſtes extenſi dixerunt, valeant.*
2 *Error inducit repetitionem.*
3 *Quando ſoluitur procuratori falſo repetitur.*

§. Si putem.

Obligatus ad vnam ſpeciem, ſoluendo aliam, ad quam putat alternatiuè teneri, poteſt eam repetere. hoc primò. Et ſi per plures ſoluatur indebitum in quantitate, cuilibet pro rata competit repetitio, ſed in ſpeciebus electio eſt debentis reſtituere. hoc dicit ſecundò. Et illud quod omni iure eſt indebitum, ſemper repetitur quocunq; errore ſoluatur, etiam ſi per errorem iniuſtum facti proprij. hoc dicit cum ll. ſeq. vſq; ad §. cum iter. In l. ſi reus, ibi, qua-
1 re omnia, quæ de his dicta ſunt, &c. † Iſtum tex. inducit Alb. de Roſa. qñ notarius examinans plures teſtes ſcripſit dictum primi extenſè, poſtea ſcribit, ꝙ ſecundus teſtis idem dicit in omnibus, & per omnia, & idem fecit de tertio, & quarto. An dicta iſtorum teſtium valeant, & probent, & concludit in effectu, ꝙ ſic, licèt putet tutius, ꝙ omnia ſcribantur extenſè, ſm Spec. in tit. de teſte. §. nunc tractandum. ver. cautum quoq; examinatorem. Adde, ꝙ contrarium tenet Bar. in l. 3. §. 1. in penult. not. per illum tex. ff. de teſt. cogendis. Bal. ſed non clarè firmat, in l. ver-
* bum volo. C. de fideicom. Prima pars *communiter tenetur,* a &
a iſtud quod dixit notarius, ꝙ ſecundus teſtis idem dicit in omnibus, & per omnia, intelligitur ſcilicet in effectu. ita tenet Alb. in l. 3. §. 1. per illum tex. ff. de lib. hom. exhiben. Bal. in tit. de pace conſtan. in vlt. ver. illius tex. & in l. teſtium. in 3. colum. C. de teſt. & in c. literas. de præſump. & in l. ampliorem §. in refutatorijs. C. de appel. & in l. 1. in prin. C. de emen. Iuſtinia. Codi. idem in effectu tenent Canoniſtæ præcipuè Panor. in c. nihil obſtat,
2 de verb. ſigni. ¶† Secundò no. ex l. ſed & ſi me putem. ꝙ quando ſoluens tractat de damno, & recipiens de lucro, ꝙ quando ſoluit illud, quod nullo iure debetur, certè quicunq; error toleratur, & inducit repetitionem ſoluti, etiam ſi ſit error in facto proprio, qui aliàs non toleratur. l. quamquã. ff. ad Velleia. Adde gl. in l. cum is. in prin. ſ. eo. in tantũ, ꝙ licèt aliàs in facto proprio probando rem aliter ſe habere non præſumatur error, gl. in l. ſi res oblig. in prin. ff. de leg. 1. & in l. ſi quis delegauerit. in fi. ff. de noua. Bar. in l. error. in fi. C. de iur. & fac. igno. tamen etiam in facto proprio quando tractatur de damno probando rem aliter ſe habere, præſumitur error, vt hoc tex. cum gl. ſm Bar. & alios hic, de quo dicam in l. ſi poſt diuiſionem, vbi Bald. aliter tenet.
3 C. de iur. & fact. igno. ¶† Tertiò ſubtiliter no. hic eſſe text. pro
* opi. quam tenui contra gl. *& communiter Doct.* in l. ſi procuratori falſo. ſ. de cõdi. ob cauſam, ꝙ quando ſoluitur indebitum procuratori falſo, non ſolùm competit condictio ob cauſam, ſed etiam condictio indebiti, & ſic ꝙ ambæ concurrant, inducendo iſtum tex. vt ibi induxi, quia adiectus ſolutioni, cùm & ipſe teneatur actione mandati, cenſetur procurator. l. Iulianus. §. 1. ff. de verb. obl. ¶Glo. in verb. licebit. in l. ſi reus. diuiditur in duas partes. Primò allegat concor. Secundò remouet contrarium. Secunda ibi, ſed hodie. In fi. gl. cum gl. tenet Iaco. But. Bart. Sal. & Pau. de Caſt. hic, contrarium, & melius tenet Alb. hic dicẽs,
* ꝙ iſta gl. *communiter reprobatur.* Idem tenet Ang. Ful. & Alex. hic, & Bar. in l. qui exceptionem. in prin. ſ. eo. & in l. 1. in vlt. col. & ibi Alex. ſ. eo. & Bar. in l. cum quis, in vlt. colu. C. de iur. & fact. igno. præcipuè per tex. in ſimili in l. ſi teſtamento. §. 1. ver. ꝙ ſi duo. ff. de fideiuſſ. Tamen conſidera, ꝙ tex. ibi dicit, ꝙ iſtud continebatur in epiſtola diui Adri. concedentis beneficium diuiſionis, ꝙ ſi vnus fideiuſſorum non obſtante illo beneficio ſolutionis totum ſolueret, ꝙ non repeteret, & ſic ibi lex vltra procedit declarando, & diſputando, quod non reperitur declaratũ in terminis noſtris, per hoc tamen non diſcedo à communi ſententia Doctorum contra glo. hic.

ADDITIO.

a ¶Tenetur. Pro qua videri poteſt D. Oſaſc. Deciſ. 128. nu. 7. vbi concludit teſtes iterato deponentes clarè debere deponere, nõ autem referre ſe ad priorem depoſitionem, Bal. in l. fi. C. de teſti. not. Alex. conſi. 59. nu. 6. lib. 2. Foler. Prac. Crim. ver. Capiat informationem. nu. 39. & 40. Boer. q. 108. MASVER.

SVMMARIVM.

1 *An ſolutum indebitè quo ad ſubſtantiam, ſeu qualitatem repetatur.*
2 *Per exceptionem ſeruitutis factam in contractu, non inducitur ſeruitus.*
3 *Inducta in præfationibus contractus, non intelliguntur repetita tempore traditionis.*
4 *Omiſſum per viam exceptionis, ſuppletur per viam actionis.*
5 *Verbum concedo, importat traditionem iuris, ſicut & dominij tranſlationem.*
6 *In priuilegijs verbum concedo, facit priuilegium perſonale.*
7 *Si per errorem obligaui bona mea, an poſſint petere reſcindi hypothecã.*
8 *Condictio indebiti an competat ad incertum, vel certum.*
9 *An condictio incerti ſit proprium nomen actionis.*

LEX XXII.

Sed & ſi me putem.

§. Cùm iter.

Quando ſoluitur debitum, ſed plenius quàm debeatur, ſuccurritur
1 ſoluenti per condictionem incerti. hoc dicit. ¶† No. 1. ex mente Barto. circa fi. & clarius Bald. ꝙ quando ſoluitur illud, quod eſt indebitum quo ad ſubſtantiam, ſeu ad qualitatem, habet locum condictio indebiti, vel ſine cauſa, ita loquitur iſte tit. Sed quando illud quod ſoluitur eſt debitum quo ad ſubſtantiam, ſed indebitum quo ad aliquam qualitatem, tunc condicitur
2 per condictionem incerti, vt hic. ¶† Not. 2. ſecundum Moder. ꝙ per exceptionem ſeruitutis factam in contractu, non inducitur ſeruitus, niſi expreſsè ponatur tempore traditionis, vt hic, & in l. ſi binarum. ff. de ſeru. vrba. prædio. & rationem aſſignat glo. in l. ſi quis duas. in prin. ff. commu. præd. Exemplum, habeo duos fundus vicinos, vendo fundum anteriorem, excipio tempore venditionis ſeruitutem, per hoc non dicitur conſtituta ſeruitus, niſi & tempore traditionis dicatur, bene poteſt agi vt conſtituatur, ergo non eſt conſtituta, eo quia ex ſolo contractu nõ transfertur dominium, niſi ſequuta traditione. l. ſi ager. ff. de rei vend. l. traditionibus. C. de pact. etiam ex tit. vniuerſali. l. qui tibi hæreditatem vendidit. C. de hæred. vel actio. vendi. ſed ſic eſt, quòd tempore venditionis ante traditionem non eſt dominium translatum, & ſeruitus non poteſt in re propria conſtitui. l. vti frui. in princ. ff. ſi ſerui. vendi. & ſic neceſſe eſt, ꝙ tempore traditionis excipiatur. Et per hoc infero, ꝙ ſi in inſtrumento venditionis eſſet appoſitum conſtitutum, ſecus eſſet,
* quia per conſtitutum transfertur dominium, & licèt *ita omnes teneant,* & ſit text. hic, & in d. l. ſi binarum. Ego in contrarium alleg. tex. in fi. in l. ſi in venditione. in prin. ff. com. prædi. aliqui libri

libri habent pro.§.poſito ſub l.ſi quis duas.§.in venditione.glo.
ibi,in verbo facere poteſt,dicit intelligi poſt traditionem non
ante,ſed tex.ibi expreſsè dicit contrarium. Cogita de reſpōſo.
3 ¶† Tertiò correlariè no.ex hac.l.& d. l.ſi binarum. ſecundum
Mod.hic,ꝙ inducta in præfationibus contractus, non intelli-
guntur repetita tempore traditionis.Ratio eſt,propter interual
lum inter contractum,& traditionem,iuxta glo.in l.per reten-
tionem.C.de vſuca.ſic in ſpecie reſpon.Bar.in l. ſi tibi liberum.
ff.de actio.emp.& in l.Titia.§.idem reſpondit.ff.de verb. obl.&
4 in l.item quia.§.fi.ff.de pact.¶† Quartò no.ex hoc tex.ꝙ omiſ-
ſum per viam exceptionis,ſuppletur poſtea per viam actionis.
facit.l.ſi in venditione.ff.com.præd.¶ Ex hoc correlariè quintò
not.ꝙ exceptio actionem parit.facit tex.in l.ſed & ſi poſſeſſori.
in prin.ver.ſi verò amiſerit.& ibi glo.ff.de iureiuran. & tex.no.
vbi ponitur limitatio in l.quod ſi in diem. §. ſi rationem. ff. de
5 compenſa.& in l.ſinautem.§.fi.ff.de neg. geſt. ¶† Sextò not. ex
fi. ibi, vt iter mihi concedatur, ſecundum Bald. ibi in vlt.not.
a Chriſtoph.de Caſt.Fulg.& Alex.hic,ꝙ verbum concedo a im-
portat translationem iuris, ſicut & tranlationem dominij. fa-
cit l.fi.in prin.cum glo.& ibi Bat.ff.de dona.glo.& Bar.in l. vxo
ri.§.fi.ff.de leg.3.Cano.in c.paſtoralis.de dona.cum alijs multis
concor.hic additis per Alex. Vltra quas addo glo. in l.arborib.
§.vſufructuarius,in verbo, vel donet. ff. de vſufru. Ange. poſt
Gul.de Cun.in l.non ſolùm.ff.de peculio,vbi ponunt,ſi conce
do tibi territorium,quod habeo in tali loco,an penſiones mihi
debitæ intelligantur eſſe translatæ, & ſi concedo caſtrum, an
intelligatur ſolùm conceſſa adminiſtratio,an verò ſit donatio.
Adde etiam gl.not.in c.1.de vſu.in 6.ex qua ſubtilius no. Fran.
de Aret.in conſi.160.incip.longa eſt iſta conſultatio. in 10.col.
ꝙ etiam in materia prohibitiua,& pœnali,prohibitus concede
te aliquid,ita incidit in pœnam,ſi concedendo transfert domi-
6 nium,ſicut ſi ſimpliciter transferat vſum rei.¶†Circa iſtud ver
bum concedo,dicit dom.Chriſtoph.de Caſt. hic ſe conſuluiſſe
in ciuitate Venetiarum, cùm Sereniſſimus Dux Venetorum
conceſſiſſet certum caſtrum dom.Iac. de Verme,& in priuile-
gio erat appoſitum verbum conceſſit,fuit dubitatum an per il
lud verbum conceſſit,cenſeretur perſonalis, ita ꝙ non egrede-
retur perſonam dom. Iaco. nec tranſiret ad hæredes. Refert ſe
conſuluiſſe,ꝙ imò erat tranſmiſſibilis ad heredes,quia verbum
concedo,importat pleniſſimam translationem. l.1.in princ. ff.
de conſti.pecu.glo.in c.1.de vſu.in 6.Tu caue,ꝙ glo.in d.l.1.in
prin. probat contrarium, dum in verbo conceſſit, ſupplet, &
tranſtulit.Secundò,& rectius conſidera, ꝙ dubitatio huius paſ
ſus non cadebat in ver.conceſſit, ſed potius an adiectio perſo-
næ nominatæ faceret conceſſionem cenſeri perſonalem, ex
quo de hæredibus non eſt facta mentio, de quo vide omnino
Io.And.in regula,priuilegium.in mercu.Bar.in l.fi.ff.de ſer.leg.
Docto.præſertim Moder.in l.quia tale.cum concord.ibi tradi-
tis.ff.ſolu.matr.Docto.& ibi latè Albe.in l.fi. C.de conſti.princ.
7 Bal.no.in ca.1.in 7.col.de iudi. ¶† Vltimò facit iſte text.in arg.
ꝙ ſi per errorem obligaui omnia bona mea pro certo debito,
ꝙ poſſim petere liberationem, ſeu hypothecam reſcindi, me-
lius facit.l.3.ȷ̃.de condi.ſine cauſa. contrarium determinat Bal.
in l.ſi veritas. C. de fideicom. quia ex quo debitum principale
eſt verum,parum aut nihil intereſt tua in effectu propter obli-
gationem omnium bonorum,vt notatur in l.fi. C.quę res pig.
oblig.poſ.& ex hoc collige limitationem ad hunc tex.¶Glo.in
verb.condicam,ſecundum Bar. melius tractat quàm alibi ma
teriam condictionis incerti. Diuide eam in duas partes princi-
pales,prout duas principales opin.refert. Secunda ibi, vel dic,
quod eſt verius.Prima ſubdiuiditur in duas.Primò facit quod
dictum eſt.Secunda opponit,& ſolu.Secunda ibi,ſi dicas. Rur-
ſus ſecunda pars principalis ſubdiuiditur in quinque particu-
las.Primò facit,quod dixi,quia recitat ſecundam opi. Azo.Se-
cundò contra eam opponit, & per viam fallentiæ reſpondet.
In tertia remouet aliud conttarium.In quarta aliud. In quinta
alleg.concord.ad tex. Secunda ibi, niſi debeatur ex ſtipulatio-
ne.Tertia ibi,nec eſt contra.Quarta ibi,nec dico. Quinta ibi,&
8 facit.¶Ex prima parte principali habes elicere quatuor con-
clu. † Prima eſt,quòd condictio indebiti nunquam competit
niſi ad certum, & non ad incertum. Iſtam conclu. reprobant
* *Barto.& omnes* nemine diſſentiente,per l.ſi fundi.ȷ̃.eo.ibi reſpon
di.Secundò per l.indebiti.§.ſed ſi nummi.ȷ̃.eod. ad hanc reſpō
det Barto.hic in 2.colum.licèt eius ſolutionem reprobet Bald.
Tertiò per l.proximè præceden. vbi condictio indebiti compe
tit,& tamen erat debitum alternatiuum, & ſic incertum. l. vbi
autem.§.qui illud,aut illud.ff.de verborum oblig. Reſpon.du-
pliciter.Primò,quòd tex.ibi non aperit,an loquatur de condi-
ctione indebiti, vel incerti.Secundò, & melius ſecūdum Fulg.
reſpon. quòd debitum alternatiuum bene cenſetur incertum,
quando debetur ab eo.ita loquitur.d.§.qui illud, aut illud. ſed
in l.præcedenti erant ſinguli, qui vnam rem ſingulariter debe-
bant,vnde concluſio glo.eſt de facili ſuſtentabilis contra Bart.
ꝙ condictio indebiti non competat ad incertum,ſed tunc cō-
petat condictio incerti,vt dicunt multę leges,quas ſtatim.ȷ̃.al-
leg.Secundò habes ex gl.ꝙ condictio incerti non eſt proprium
nomen actionis,de quo ſtatim. ȷ̃.dicetur. Tertiò habes ex glo.
ꝙ obligatus ad ſeruitutem tenetur præcisè dare,ſed caue,quia
glo.videtur ſibi contrariari,dum ſubdit,poſſe peti intereſſe,ſed
concorda,vt dixi in l.ſi fundi.ȷ̃.eod.ꝙ ipſa obligatio eſt pręciſa.
l.3.§.dare.ff.de vſufru.declarat Barto.in l.ſtipulationes non di-
uiduntur.in 3.quæſt. prin.ff.de verb.oblig. ſed vltra ſeruitutem
tenetur etiam ad patientiam, & ſic ad factum, vt declarant
Barto.& alij in l.2.§.& harum.ff.de verb.oblig.& hoc reſpectu
procedit illud,quod ſubdit glo.peti poſſe intereſſe.Quartò ha-
bes ex hac glo. ꝙ iſte text. loquitur de condictione ſine cauſa,
non autem de condictione indebiti, vel incerti. Iſtum intelle-
ctum reprobat Bar.per tria,præcipuè,quia continet fallentiam
9 accidentis ad quid ad quale,vt hic per eum. ¶† In ea.glo.ad fi.
pro clara intelligentia videndum eſt,an condictio incerti ſit p-
prium nomen actionis,an verò ſit ſignificatiua facti, & conſe-
quenter rei incertæ.Barto.cum glo.recitat tres opin.& ipſe vl-
timo loco tenet,ꝙ condictio incerti ſit ſubſidiaria,& non com
petat,vbi competit alia actio nominata,per duo fundamenta,
de quibus hic per eum,cum quo tranſeunt Ange. & Saly. hic.
Breuiter teneas adhærendo opin.glo. & Bald.hic, ꝙ condictio
incerti ſit proprium nomen actionis, & quemadmodum certi
condictio eſt generalis cōpetens ad omnia certa, & concurrit
cum omni actione nominata, quę cōpetit ad certū, eo.modo
condictio incerti eſt actio gn̄alis competens, vbi agitur ad in-
certum,& concurrit cum quacunque actione nominata com
petente ad incertum. Et ꝙ ſit nomen actionis, patet ex multis
legibus,& ex hoc tex.ex l.ſi tibi liberum, & l.ſi tibi dederim, &
l.ſi hæres.ff.de act.emp.l.ſi binarum.ff.de ſeru. vrb. prædi.l.hoc
ſenatus.§.1.& l.tribus.ff.de vſufru.earum rerum, quę vſu con-
ſumuntur.l.quæ exceptionem.§.ſi pars.ȷ̃.eod.l.& ideo.§.Nera-
tius.ȷ̃.de condi.fur.l.pen.ff.depoſi.l.quod ſi nulla. ff.de leg. 1. &
exponere prout dicit Barto. ꝙ in iſtis legibus terminus incerti,
denotat factum,& nō nomen actionis,ineptè dictum eſt,præ-
cipuè cùm text.in d. l. ſi binarum, ponat alternatiuam,nec eſt
verum illud,quod tenet Barto. ꝙ condictio incerti ſit ſubſidia-
ria,quæ non concurrat,vbi alia eſt actio nominata, falſum eſt,
imò eſt generalis, & concurrit cum alia quacunque actione
nominata,patet,quia concurrit cum actione ex vendito. d.l.ſi
tibi liberum.in implicatiua etiam, vt expreſſius in d. l. ſi bina-
rum.Item concurrit cum actione ex teſtamento.l.quod ſi nul
la.ff.de lega.1.Item cum hypothecaria.d.l.& ideo.§.fi.de condi.
fur.Nec obſt.primum fundamentum Barto. quia vbi interue-
nit ſtipulatio, cùm oriatur actio ex ſtipulatu, non competit
condictio incerti, vt hic in glo. ſicut ergo non concurrit cum
actione ex ſtipulatu, ita nec vbi competit alia actio nomina-
ta.Ad iſtud dupliciter reſpon.Et primò, ꝙ quemadmodum in-
debiti condictio,& ob cauſam non competunt,vbi interuene-
rit ſtipulatio.l.ſi ſine,in prin.ff.rem rat. hab.Bar. in l.2.ȷ̃.eod.Lu
do.Roma.in l.ſi procuratori falſo,& ibi Alex. in 14. colum.in
fin.ȷ̃.de condi.ob cau. ita hic non competit condictio incerti,
vt in glo.Secundò,& melius reſpondeo,quòd licèt tex.Inſtitu.
de verb.oblig.in princ.& in l.ſi quis certum. ſupta ſi certum pe
tatur.dicant agi ex ſtipulatu ad incertum, non per hoc exclu-
dunt actiones generales. patet, quia tunc competit condictio
triticaria,& condictio ſine cauſa.patet etiam, quia quando ſti-
pulatio continet certum,competit condictio ſpecialis ex ſtipu
latione,item & certi condictio generalis,vt tenet Barto. & Ci-
tramontani in l.certi condictio. in princ.ſupra ſi certum peta-
tur.Non obſt.ſecundum fundamentum Barto. de l.promiſiſti.
in princ.iuncta aduerſatiua ſinautem vendidiſti. ff.de pręſcrip.
ver. quia illa lex decepit Barto. nam non loquitur de condi-
ctione incerti generali ſed de actione incerti, ideſt præſcriptis
verbis,iuxta naturam illius titu. & ita ſæpius nominatur in illo
titu.& iſta actio præſcriptis verbis ex contractu ibi innomina-
to facio, vt facias,& ibi expreſsè tenet Bar.& iſta eſt bene ſub-
ſidiaria,& non concurrit, nec competit vbi actio ex vendito,
vel alia actio nominata locum habet,vt ibi.

ADDITIO.

a ¶Verbum cōcedo.Adde Pet.de Anch.in c.ſi propter. in 3. col. de reſcr.li.6.
Et ſimpliciter prolatum,donationem importat.l.prohibere.§.planè.ff.quod
vi aut clam.Bar.in l.vxori.§.fi.de lega.3.plura no.Bal.in §.Titius filios. tit.ſi
de feud.fuer.contro.inter don.& agna.Prac.Pap.for.lib.act.confeſſ.ver.ple-
nam.nu.3. MASVER.

SVMMARIVM.

1 Sicut errans repetit,ita qui ſuſpicatur.
2 Teſtis,qui non interfuit concluſioni,non probat.
3 Compromiſſum an dicatur tranſactio.
4 Statutum de ſtando conſilio ſapientis,non habet locum in re liquida.
5 Item intelligitur ſi petatur.
6 Item non habet locum ſtante inſtrumento iurato.
7 Ad hoc vt valeat tranſactio,paria ſunt vel ꝗ ſit appellatum,vel poſſit appellari.
8 Paria ſunt,ꝗ ſit factum,vel ꝗ ſit in potentia faciendi.
9 Quid in compromiſſo.
10 Conſilium ſapientis non poteſt peti,poſtquam concluſum eſt in cauſa.
11 Concluſio in contractibus ꝗ ſola attenditur.
12 Actio in factum an,& quando habeat executionem.

LEX XXIII.

Eleganter. Præmitte ad euidentiam, ꝗ quando indebitum ſoluitur per errorem,ſed ex cauſa tranſactionis, nunquam repetitur,quia tranſactio eſt pro cauſa.l.1.C.eo.declarat Bart.poſt glo.in §.fi.ſ.ea. l.Iſta regula limitatur per hanc l.vt procedat, quando tranſactio fuit facta & perfecta. Item quando fuit valida,aliàs ſecus. Diuiditur in ſex partes principales. Prima loquitur,quãdo nulla vnquam tranſactio facta fuit. In ſecunda,quando interuenit,ſed fuit imperfecta.In tertia,quã perfectè interuenit,ſed poſtea partium conſenſu fuit diſſoluta.In quarta,quando nulliter interuenit,quia facta poſt rem iudicatam.In quinta,quando tranſactio fuit nulla, eo quia fuit facta ſuper alimentis de futuro relictis in vltima voluntate abſq; prætore.In ſexta,quando tranſactio fuit valida , ſed poſtea per ſententiam annullata.Secunda ibi; idem puto. Tertia ibi , ſed etiam ſi reſoluta. Quarta ibi,ſi poſt rem. Quinta ibi,ſi ob tranſactionem.Sexta ibi,in §.ſi quis poſt.hoc dicit. Datum ex cauſa tranſactionis, quæ ſequuta non eſt, vel imperfectè , vel inutiliter, repetitur.hoc dicit vſque ad §.ſi quis poſt. ¶† No.1.ex tex.
1 in ver.ſuſpicetur.hic eſſe tex.in terminis ſecundum Ange.ꝗ ſicut errans,qui ſoluit indebitum,repetit,ita qui ſuſpicatur,& ſic ſoluit animo titubanti.de quo vidiſti glo.in l.1.in glo.fi.vbi di-
2 xi.ſ.eod.¶† No.2. in ver.idem puto,ſecundum intellectum gl. vt differat à præcedenti reſponſo , quòd hic interuenit aliquis tractatus de tranſactione, tamen ipſa tranſactio non fuit perfecta.Hinc ex hoc tex.cum glo.not.Bald.in c. fi. in vlt. colum.de iur.calum.ꝗ teſtis,qui interfuit tractatui,ſed non interfuit concluſioni , non probat conſumationem actus. facit quod vult glo.no.in l.Lucius.in glo. magna circa princ. ff. de infam. quæ vult , quòd teſtes non probent,quando non plenè deponunt, vel non ſciunt totum factum. Limita vt no.per Bald.in l. multum intereſt.in 2.colum.C.ſi quis alteri vel ſibi,vbi inter cætera dicit,quod ſi inter Titium,& Seium fuit tractatum de occidendo Caium per ipſum Titium , & ita Titius poſtea occidit ex interuallo , præſumitur , quòd fuerit ſequutus tractatus,ſicut erat inter eos ordinatum,licèt teſtes dicant neſcire de finali ordinatione,per illud quod no.Barto.in l.qui in aliena.§.ſi is,qui. ff.de acquiren.hæred.¶Tertio no.in verſi.ſi poſt rem,ꝗ non valet tranſactio facta poſt rem iudicatam.rationem habes hic in glo.in ver.hoc enim,quia tranſactio debet fieri de re dubia.l.1. ff.de tranſact. ſed quando fuit facta tranſactio ſuper ſententia, quæ tranſiuit in rem iudicatam,non dicitur res dubia,ideo nihil valet.Nec obſt.ſi dicatur, ꝗ tranſactio habet in ſe pactum nudum,glo.in rub. ff.de tranſact.ſed pactum valet poſt.ſententiam.l.iuriſgentium.§.ſi paciſcar.ff.de pact. Reſpon.ſecundum Bar.& Saly.in l.ſi quis maior,quicquid ibi dicat Bal. C.de tranſa.ꝗ cùm partes crederent facere tranſactionem,& ſic actum hincinde obligatorium,in obligatorijs ſi non valet, quod ago, vt ago,non valet etiam vt valere poteſt.l.ſi vnus.§.ſi acceptilatio.ff.de pact.Bart.& alij in l.1.§.ſi quis ita. ff. de verb.obli.Et in ſpecie ꝗ tranſactio , quæ non valet vt tranſactio, non valeat etiam vt pactum nudum,eſt text.in l.3. & ibi ad hoc not.Bart.
3 Bald. & alij. C. de repud. hæreditate.† Ex hoc tex.arguendo de tranſactione ad compromiſſum,inferunt Barto.& Docto.hic,
a ꝗ compromiſſum [a] dicatur tranſactio,vt no. Barto. & Docto. in Auth.ſi verò contigerit.C.de iudi. & eſt glo. in corpore vnde ſumitur,ꝗ eo.modo poſt rem iudicatam non cogitur quis ad compromiſſum requiſitum aliàs ex forma ſtatuti inter coniunctos.Et quòd idem eſſet,ſi extaret inſtrumentum guarentigiatum,quod ex forma ſtatuti haberet executionem paratam, quia partes non poſſunt fingere litem vbi non eſt. l.cum hi. §.ſi cum aliquis.ff.de tranſact.Adde Barto.in l. poſt rem. per illum tex.ff.de tranſact.& in l.ambitioſa. in 9. colum. ff. de decre.ab ordin. facien. & in l. ſi cauſa cognita. vbi etiam alij. C.de tranſact.Ludo.Roma.in repet.rub.ff.de arbit.in 17. colum. Caniſtæ in c.expoſita. de arbit. Ioan. de Imo. in c. ſuper eo.ad fi. de tranſact.bene facit,quod in ſimili no.Barto.in l.ille, aut ille.
4 §.cum in verbis. ff. de leg. 3. ſtante ſtatuto , † quòd ſi petatur conſilium, iudex teneatur remittere ad conſilium,dicit Barto. eſſe verum,niſi eſſet res liquida,& idem tenet Bald. in l.1. C.de rela.Bald.Fulg.& Pau.de Caſt.in l.placet. C.de ſacroſan.eccleſ. idem eſſet,vbi ex forma ſtatuti,vel conſuetudinis literę cambij haberent executionem paratam,ſecundum Ange. in l.ſi ita ſtipulatus.§.Chryſogonus.ff.de verborum oblig. imò generalius iſtud procedit , vbicunque quis habet aliquam exceptionem impedientem litis ingreſſum,ſecundum Bald. & Saly. & Fulg. in l. fratris.per illum tex.vbi Alex.exclamat. C.de tranſact. Bal. in l.ſi iudex.in fin.ff.de his,qui ſunt ſui vel alie.iur. Ludo.Rom.
5 in repeti.rub.ff.de arb.in 17.colum. † Item aduertendum eſt,ꝗ ſtante ſtatuto,de quo ſupra ſcilicet,ꝗ vicini, affines , & ſimiles cogantur ad compromiſſum,intelligitur ſi petatur à parte compromiſſum , aliàs iudex non poſſet ad hoc compellere, ſecundum dom. Anto.de Butr.in c.cum venerabilis.de excep.quem refert,& ſequitur Alexan.conſi.82.incip.in cauſa vertente inter Petr.& Ioan.in pen.colum.lib.1. Et aduerte , ꝗ talis petitio debet fieri altera parte præſente , vel ad hoc ſpecialiter citata,ſecundum Bald.in l.ſi ea.in fi.C.qui accuſa.non poſ. quem ſequi-
6 tur Alex.in conſi.præalleg.† Item teneas perpetuò cordi,ſtante ſtatuto de quo. ſ. ꝗ ſi ageretur coram iudice ordinario ex contractu iurato , vel inſtrumento iurato , & reus conuentus poſt oppoſitiones peteret compromiſſum virtute dicti ſtatuti, non haberet locum dictum ſtatutum,nec alius poſſet cogi ad compromiſſum,quia petendo compromiſſum reus incideret in periurium,& non eſt veriſimile, ꝗ ſtatuentes de tali caſu cogitauerint,eſt ſingularis deciſio Pau.de Caſt. in conſi. 71.incip. viſis,& conſideratis omnibus, quam ſequitur Alex. conſ. 179. aliàs 37. incip. viſo , & opportunè diſcuſſo,proceſſu.in 8.colu. lib.2.vbi refert,ꝗ ita etiam aliàs obtinuit in ciuitate Parmæ,& quòd ita fuit ibi iudicatum. Limita niſi in compromiſſo eſſet adiecta clauſula,ꝗ intelligatur eſſe lis,& controuerſia omne il lud,ſuper quo fuerit arbitratum,ita Bald.in l.1. in 2. lectu. ff.de tranſact.& ibi Ang.qui dicit , ꝗ iſta eſt notabilis cautela. Tene contrarium per tex.in l.cum hi.§.ſi cum lis,& ibi Ange.met.& Pau.de Caſt.de tranſa.Ange.in l.poſt rem,ff.eo.& idem Ange. hic,& in conſi.75.incip.viſo compromiſſo,prorogatione. Ludo.Roma.& Pau.de Caſt.in d.l.1. ff. de tranſact. de quo etiam vide notabiliter per Abb.in c.expoſita.de arbi.Secundò limita, niſi talis ſententia poſſit retractari per in integrum reſti.ita limitat Fulgo.in d.l.poſt rem,in prin.nihil tamen allegat.debuit allegare tex.hic meliorem de iure circa fi.in ver. nullo remedio.
7 † Secundò pro opin.Fulgo. pondero regulam.l.& poſt rem,in prin.ff.de tranſact.vbi eſt regula,ꝗ ad hoc vt valeat tranſactio, paria ſunt,vel ꝗ ſit appellatum,vel ꝗ poſſit appellari.Et ex illo
8 text. colligitur regula,† ꝗ paria ſunt aliquid eſſe actualiter factum,vel eſſe in potentia faciendi.Modo ſic,pone, ꝗ ſi eſſet petita reſtitutio in integrum,valeret compromiſſum, ergo idem ſi ſubeſt potentia. maximè quia ad hoc , ꝗ valeat tranſactio, vel compromiſſum,non requiritur,ꝗ lis ſubſit de præſenti,ſed ſatis eſt,ꝗ in futurum ſubeſſe poſſit.l.1. cum glo. 2.ff.de tranſa. & l. 2.C.de tranſa.contrarium tenent Ange.& Alex. hic , licèt ipſe de Fulgo.non faciat mentionem, quia ea,quæ de iure ſpeciali poſſunt obtineri , non habentur in conſideratione,anteq̃ ſint obtenta,vt hic per eos,& eſt tex.in l.ergo. quæ eſt lex quarta.§.1.de fideicom.liber.Bart.in l.fi. C.de ſent.paſ. & in l.1.ff.de iniuſt.rup.& in l.inter ſtipulantem.§.ſacram. ff.de verb. obl. & alibi ſæpè,nihil tamen reſpondent ad hunc tex. Tu notabiliter reſponde,ꝗ illa verba vniuerſalia,nullo remedio, intelliguntur de omni remedio competente de iure communi,non autem de remedio iuris ſpecialis.Ad hoc pondero gloſſellam ſingularem in l.poſtquam liti.in verſi.nulla ratio.C.de pact.& eo modo poteſt reſponderi ad regulam prædictam.d. l. & poſt rem, quia illud eſt verum,quando poteſt fieri de iure communi, ſecus ſi de iure ſpeciali.d.l.ergo,& ita limitatur regula.d.l. & poſt rem.Ita pro prima opin.pondero tex.in l.ſi cauſa cognita. C.de tranſ.in verſi. appellationis, vel in integrum reſtitutionis, &c. Sed reſponde,quòd ille text. loquitur,quando in integrum reſtitutio eſt actualiter obtenta,vt ibi dicit glo.in verbo , ſuſpenſa.Tertiò limita,niſi tranſactio,vel compromiſſum fierent nõ obſtante illa ſententia,ſecundum Bald.& Moder.in l.ſi diuerſa. C.de

ADDITIO.

a ¶Compromiſſum.Adde Card.Zab.in c.per tuas.in 4.not.de arbit.

C.de transac.& latè Bal.hic,quod an verum sit,non examino, semper putaui falsum , quia partes non possunt fingere litem, vbi non est.Quartò limita,nisi in transactione interueniret iuramentum , quia cùm iuramentum habeat vim clausulæ , vt valeat omni modo,quo potest. l. cùm pater. §.filius matrem. ff.de leg.2.certè valeret tunc transactio vt pactum nudum, se-
9 cundum Bar.& Moder.in d.l.si quis maior. ¶† Quartò not. in ver.quid ergo.quando est appellatum à sententia lata, vel donec potest appellari,potest transigi,concordat d.l.post rem. in princ. vnde arguendo à transactione ad compromissum posset etiam ibi fieri compromissum , intellige in compromisso voluntario:compromissum autem necessarium inductum ex forma statuti,si non sit petitum in causa principali,non potest postea peti in causa appellationis, quia præsumit calumniosè peti,quasi petens diffidat,ita tenet Pau.de Castr.in consi. 83.incip.quod in causa appellationis. sequitur simpliciter Domin. Alexan.in l.si causa cognita.in vltima colum.C.de transact. & in consi.82.incip.in causa vertente inter Petrum,& Ioan.in pe. colum.lib.1.& in consi. 72. quod incipit,videtur prima consideratione.in quarta colum.in fin.lib. 3. imò plus etiam in causa principali post publicatas attestationes , & post conclusionem in causa tale compromissum necessarium amplius peti non potest,quia præsumitur calumniosè peti,ita sing. Bald. in l.1.ff.de transactio. Ludo.Roman.in l.prætor ait.§.primo.ff.de oper.noui nuncia. Pau.de Cast.in l.fi.per illum text.C.de compensa.& in prima constitutione Codicis. in prima colum. vbi dicit se ita de facto consuluisse , & ita consuluit in dicto consilio 72.& in consi.204.incip.visa facti narratione. circa fin. & in l.si causa cognita.in vltima colum. C.de transact.Fran.de Are. in consi.161.incip.in causa Gregorij. Confirmo per bonum si-
10 mile.†nam consilium sapientis , ª quod ex forma statuti præ-
a standum est , tamen postquam fuit conclusum in causa,amplius peti non potest , ita Bald. in capitulo pastoralis. in tertia colum.de causa possess. & propriet. facit in simili bonus text. in capitu. cum in veteri. & ibi Cano. de electio. Nec obstat si dicatur,quòd post conclusionem in causa , ante tamen latam sententiam,quæ transiret in rem iudicatam,posset fieri transactio, ergo eodem modo potest fieri compromissum.nam dupliciter respon. Et primò , quòd sicut potest fieri transactio, quia fit de voluntate vtriusque partis,ita etiam posset fieri compromissum voluntarium,tamen quia Bartol.hic, & Doctores arguunt de transactione ad compromissum necessarium requisitum ex forma statuti , ideo respon.secundò , quòd diuersa ratio est isto casu inter transactionem , & compromissum necessarium.Nam ex quo conclusum est in causa , & consequenter finitus processus,si petitur compromissum,præsumitur peti calumniosè,vt nouus processus inchoetur , ergo concedi non debet, argumento .l. fina. circa medium. C.de compensa. quæ ratio cessat in transactione , quæ est litium finis. l. causas.C.de transactio.tene bene menti prædictas decisiones , quia quotidianæ sunt. ¶In glos.in verb.idem puto.adde quòd istam gloss.reputat valde notabilem Bald.in capitu. fina. in vltima colum.de iuramen. calum. quòd testis, qui interfuit tractatui, & non conclusioni actus,non probat , facit text. in l. si voluntate.C.de rescinden.vendi.quem Bald.ibi not. & dicit es-
11 se meliorem de iure,†quòd in contractibus sola conclusio attenditur. Alibi dicit egregiè Bald.in l.contractus.in secunda colum.ad fin.C. de fide instrument. quòd in contractibus perfectio,& esse stat in conclusione.¶Gloss.in verb. hoc enim. diuide in duas partes. Primò assignat rationem ad hunc text. Secundò format quæstionem . Secunda ibi,sed quid si actio. In prima parte dum gloss.dicit,quòd est bona ratio , quia Imperator sic voluit.gloss.malè dicit,quia ista ratio solùm est bona in his,quæ sunt positiui iuris : puta,quare in præscriptione requirantur decem anni,& non duodecim,non potest alia ratio assignari,ita dicit glo.in l.1.§.pueritiam.in verb.ratus. ff. de postulan.Vnde tene secundam rationem in secunda parte , circa quam gloss.remitto me ad notata in l.si causa. vbi plenius no-
12 tatur.C.de transactio.& dum glo.dicit,†quòd actio in factum ex sententia habet executionem,malè dicit, quia habet executionem,quando imploratur officium iudicis,non quando intentatur aliqua actio.Barto.declarat in l.intra.ff. de re iudica.& in l.2.C.de executio.rei iudic.¶In glo.in verb. attentari. Adde pro opin.gloss. bonum text.in l.post rem.in princip. ff.de transactio.& dic,vt per Barto.& alios in l.1.ff.de re iudic. ponit Bal. in l.litigatoribus.C.de appella.& in rubrica. C. de re iudic. Canonistæ in rubrica extra eod.

ADDITIO.

ª ¶Consilium sapientis.Adde Ant.de But.in c.cum in veteri.de elec.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata per dolum actoris valet,& tenet.*
2 *Sententia contra sententiam,vel contra transactionem an valeat.*
3 *Exceptio transactionis an impediat litis ingressum.*
4 *Exceptio,quæ superuenit post litem contestatam,potest opponi post.*
5 *Clausula,quòd non intendit consentire, nisi si, & quatenus arctetur à iure.*
6 *Exceptio excommunicationis potest quandocunque opponi.*
7 *Idem in exceptione ineptitudinis libelli.*

§.Si quis post transactionem.

1 ¶Summa,& diuide,vt per Barto.¶†No.1.ibi,dolo quidem id fit,secundum Bald.hic in 3.colum.quòd sententia lata per do-
a lum ª actoris, valet,& tenet.concordat.l.si fideiussor.§.in omnibus.ff.manda.Limita per l.si prætor.§.Marcellus. ff.de iudic. notant plenè Docto.in l.diuus.ff.de re iudica. Item intellige de dolo partis,de dolo autem, vel lata culpa ipsius iudicis habes glo.in l.seruo inuito.§.cùm prætor.in gloss.vltim. ff.ad Trebel. quam ad hoc reputat singularem Bald.in l.1.in 1.colu.C. quo-
2 modo,& quando iudex.¶†Secundò not.ex hoc tex.ꝙ quamuis non valeat sententia lata contra primam sententiam, quæ transiuit in rem iudi.l.1.C.quando prouoca.non est necesse,tamen valet sententia ꝯ transactionem,vt hic.Item ꝯ iuramentum.l.nam & postea.§.si damnetur.& ibi posui rõnem diuersi
3 tatis.s.de iureiu.¶†Tertiò no.ſm Bar. ꝙ exceptio trãsactionis, & omnis alia quæ impedit lit.conte.si omittatur à parte , non reddit iudicium nullum. Adde fortius idem esse si pars opponat,sed à iudice omittatur,ſm Bal.hic,per l.quod si in diem.§.
4 1.ff.de compensa.facit.l.sinautem.§.fi.ff.de neg. gest. ¶†Quartò no.in vers.sed & si post.secundum Bar.& Doct. quòd exceptio, quæ superuenit post litem contestatam , potest opponi post,& idem operatur,ac si fuisset opposita ante litem contestatam.facit.l.2.& ibi Doc.C.de consor.eiusdem litis. & c. insi-
b nuante.de off.delega.Nam quæ de nouo emergunt ᵇ,nouo indigent auxilio.l.de ætate.§.qua de causa.de interrog. act. Amplia istam regulam,vt procedat etiam si tali materiæ exceptionis nouiter ortæ esset aliàs prouisum de modo agẽdi ſm Abb. in c.pastoralis.in 7.col.de excep.Istam regulam limitat notabiliter Nic.de Neap.in lect.Bat.in l.2.§.numerum.per illum text. ff.de excus.tut.post Ray.de Forli.in Authẽ. præsenti.C.de fideiuss.vt ista regula procedat , quando talis exceptio superuenit post facto aduersarij:aliàs secus,vt habes exemplum in d.§.numerum.de exceptione filiorũ,qui nati sunt postea,vt non possit opponi ad excusationem tutelæ.Secundò limita, si talis exceptio,quæ superuenit post lit.contesta.opponatur antequam fiat alius actus,aliàs primus actus,qui fieret,haberet vim lit.cõtest.c.insinuante.& ibi Bal.multum no.ad hoc,de off.deleg.no. Scribẽtes in l. ita demum. C.de procu.& in d.l.2.Tertiò limita istam regulam,vt procedat,& intelligatur ante conclusionem in causa,& non post,ſm Abb.post Io.And. in c. cum dilectus. in 8.col.de ordi.cogni.vbi reputat menti commendandum,& limitat in exceptione excommunicationis, quæ superueniens post lit.contest.põt opponi ẽt post lit.contest.vt ibi,videas notabiliter per eum.¶In gl.huius §.nihil est.Extra gl.Barto.magistraliter examinat,qñ exceptiones impedientes processum debeant opponi , & facit quatuor casus principales eius doctrinæ.Scribentes hic nihil addunt. ¶ Circa primum casum vltra plenè tradita in l.quidam consulebant.ff.de re iud. per Ang. in l.sed & si susceperit.in prin.ff.de iudic. adde tria,& postea vnã fallentiam.Primò extende conclusionem Barto. ẽt si exceptio declinatoria fori omissa sit per errorem iuris.gl.est notabilis in l.2.§.1.in verb.consensus.& ibi Doc.sequuntur, præcipuè Ang. ff.de iudi.idem tenet Panor.in c.ad petitionem.in 3.col.in prin. de accus.licèt illam gl.non alleget,quicquid teneat Spe.in titu. de excep.§.2.in ver.cæterum.Secundò adeo procedit dictum Barto. ꝙ etiam si sit minor,qui sit exclusus ab exceptione fori, quia eam in tpe non opposuerit, non restituitur in integrum, ita tenet Inn.in c.coram fœlicis.de in integ.restit. quem refert, & sequitur Ang.in d.l.2.§.1. ff. de iudi. quod est bene notandũ ad limitationẽ.l.minor 25.ann.omissam.in princ. ff.de minori.
5 †Tertiò adde,ꝙ si aliquis cõpareret corã iudice,& protestaretur,ꝙ non intendit in eum cõsentire per actum,quem tũc, vel in

ADDITIONES.

a ¶Sententia lata per dolum.Adde Doc.in l.Marcellus.in §. prætor. ff. de proba. Ant.de But.in c.licèt causam.de proba.
b ¶Quæ de nouo emergunt. Adde glo.in verbo , nouis morbis. in c.cæterum. de iur.calum.

in futurum faciet,fatuus eſt ſi non adijciat illa verba, niſi quatenus à iure ſim aſtrictus,quia primo caſu iudex poteſt dicere, & ego ex nunc pronuncio te contumacem,& ſic poſſet cōtra eum procedere tanquam contra contumacem . Ita tenet Innocen.& ibidem Ioan.Andr. & Bald. in cap. cumana. de elect. de qua practica facit magnum feſtum Angel.in l.non videtur. ff.de iud.referens,ꝙ ita obſeruat conſuetudo totius mundi, & ꝙ ita ſemel practicauit contra quendam magnum aduocatū, qui valde fuit iratus.Idem tenet Angel.in conſil.214. incip. in cauſa accuſationis productæ per Philippum.& in §.1.in 2. col. in Authen.de exhib.reis.Idem tenet Bal.in l.2.per illum tex.C. vbi decurio vel cohorta.& in cap.1.in 3.colum.de mili. vaſal. qui contu.eſt.& in cap.1.ad fi.an apud iudicem vel alium,& in Auth.habita.C.ne fil.pro pat.in 24.colum.Imo.& Panorm.in cap.cum M.Ferrarienſis.de conſti.vbi Imo.in 15.colum. valde exclamat,ſequitur Imo.in l.ſi ita ſcriptum.ff.de leg.1.& in d.l. quidam conſulebant.in pen char.vide tamen Ant.de But.con trarium tenentem in d.c. cumana.& ibi Panor.in 9. colum. in eandem ſententiam inclinat.Tamen pro præcedenti facit,qđ ſingulariter conſuluit Pet.de Anch.in conſi.32.incip. per ſtatutum,quod in cauſis ordinarijs requirentibus libellum , ſi libellans dicat,non in forma ſolennis libelli , ſed qualiſqualis petitionis,debet ſuccūbere , niſi adijciat illa verba,niſi,ſi,& quatenus à iure requiratur. Limita concluſionem Bar.niſi eſſet exceptio fori,per quam appareret iudicem omnino incompetentem, vt in forenſi, cùm non inducatur prorogatio effectualis, niſi demum lite conteſtata.l.1.ff.de iudic. Ita limitat Ang. in l. ſed & ſi ſuſceperit.in princ.poſt glo.ibi.ff.de iudi.& iſto caſu error bene impediret,ſecundum Panorm. in dicto cap. ad petitionem. in 3. colum. ¶ Circa ſecundum caſum principalem Barto.not.rationem ad l.Pomponius.§.rati.ff.de procu. quare lit.conteſt.tollatur,quæ ratio non eſt generalis,quia ille.§.non ſolùm habet locum in cautione rati, ſed etiam in cautione de defendendo.Item de iudicio ſiſti,& de indicato ſoluendo,glo. eſt iuncto tex.in l.de dic.§.ſi ſeruus.in glo.1.ff.qui ſatiſd.cogan. & ibi no.Pau.de Caſtr.& dicit,quòd ille text. eſt ad hoc ſingularis , & ꝙ alibi ita bene non reperitur. Tu dic,quòd iſtud eſt magis expreſſum in tex.in l.1.C.de ſatiſdat.& ibi Barto. in medio,& in fi.ad hoc not.Idem tenet glo.in rub.ff. iudi.ſolu.quāuis Alberic. de Roſ.in d.§.ſi ſeruus. reprobet gloſſ.ibi & malè.

6 ¶†Circa tertium caſum Barto.inquantum tenet, quòd exceptio excommunicationis poteſt quandocunque opponi , & quandocunque opponatur, impedit vlteriorem proceſſum., per text.clarum in cap.pia.de exceptio. in 6. addentem , quòd talis exceptio debet probari intra octo dies. Adde, quòd iſtud procedit,etiam ſi ſcienter à principio omittatur : nam poteſt adhuc in quacunque parte litis opponi, ſolutis prius expenſis, text.eſt not in cap.exceptionem.de excep.Imò ſi à iudice ſit ꝑfixus terminus ad opponendum omnes exceptiones , adhuc elapſo tali termino poteſt opponi iſta exceptio excommunicationis.text.eſt in clem.1.de excep.& ſic in generali excluſione exceptionum non excluditur exceptio excommunicationis,ſicut in ſimili in ſtatuto reijciente omnes exceptiones contra inſtrumentum,ſecundum Bald. in l.1.§.& parui. cum concord. ff.quod vi aut clam. Imò exceptio excommunicationis non poſſet expreſsè reijci per ſtatutum,ita Bald. in titu. de ſtatutis contra liber.eccle.Item adde, ꝙ iſta exceptio excommunicationis poteſt opponi etiam in foro ſeculari. gl. eſt ordinaria in l.1.C.de iur.& fac.igno.quam ſic allegat Bald. in l.placet. C.de ſacroſanc.eccleſ.& in cap.intelleximus.de iudi.& in cap. contingit.in 10.colum.de dolo,& contuma.Limita Barto.hic, & prædicta,niſi à ſententia excommunicationis eſſet appellatum,& adhuc penderet appellatio,ſecundum Bald.in l.ſi in 1. colum.C.ſi à non compe.iudi. Item inquantum ſubdit Barto. idem eſſe in exceptione banni,& gabellæ non ſolutæ,adde idē tenere Bal.in l.peremptorias.in 1.colum.C.ſenten.reſcind.non poſſe.& in l.1.in 2.colum.C.de iur.& fac.igno. Anton.de But.in c.dilectus filius. ſecundo.& ibi Io.And.de reſcrip. contrarium vult Bar.ſi bene inſpexeris in l.Vranius.in princ.in vlt.qō. ff. de fideiuſſ.ſed concorda,vt per Ang.& Imo.ibi,& vide latè Dom. Alex.in l.1.§.1.in 1.col.ff.ad Treb.cum concord.ibi latè traditis per eum,vbi diffusè examinaui iſtum paſſum,ideo hic nō inſi

* ſto.Ibidem Dom.Alex.dicit,quòd *communis opin.eſt* contra Barto.vide etiam Aret.in cap.1.de accuſ.licèt idem Dom.Alexan. hic dicat,quòd cōiter tenetur opi.Barto. ¶Circa quartum caſum Barto.adde plenius Barto. in l.cum quærebatur. ff. iudic.

7 ſol.dixi in l.nam & poſtea.in princip.ff.de iureiuran.† Adde, ꝙ

a exceptio ineptitudinis [a] libelli nedum poſt litem conteſta. ſed etiam poſt ſententiam,quæ tranſiuit in rem iudicatam,opponi poteſt.l.ſi libertus patronum.& ibi Gul. de Cun. ff. de in ius vocan.Bald.in Auth.ſi quis litigantium.C.de epiſcop. audien. & l.1.C.vt quę deſunt aduoca.in l.2.C.de form.& in l.exceptionem,in 4.colum.C.de probatio.& in l.edita. in 20. & 30. colu. C.de edend.Angel.in l.1.ff.de offic.aſſeſſo.Petr.de Anchar. in clem.conſtitutionem.de elect.bonus text.in cap. cum dilecti. de emptio.& venditio.& ibi notat Imo.in 2.colum.& refert,ꝙ Petr.de Anch.dicit ſæpius ſe audiuiſſe Bald. viua voce allegantem illum text.ad hoc,& eſt ratio, quia exceptio ineptitudinis libelli reddit iudicium , & ſententiam ipſo iure nullam. gloſſ. ſingu.Inſtitu.de oblig.in glo.mag.ad fi. de qua dixi in l. vinum. ſupra ſi certum peta. ergo ſemper poteſt opponi etiam poſt ſententiam.l.licèt.& ibi Docto.C.de procu.not.Bar.& alij.in l. 1.C.de iur.& fac.igno. Limita niſi ineptitudo libelli purgetur per lit.conteſt.ſecundum Bald.in l.nuda.in vlti.not.C. de contrahen & commit.ſtipul.no.etiam Abba.in dicto cap.cum dilecti.per illum text.Vltimò inquantum Bar.in fi. format quæſtionem,& non decidit,tene vltimam opin.per tex. in cap. veniens.2.de teſt.allegatum per eum, ita tenet Angel. Fulgoſ. & Alexan.hic.Bal.in l.præſcriptione.in fi.C.ſi contra ius vel vtili. publ.An.de But.in c.cum dilectus.in pen.char.de ordin. cogn. quicquid teneat Bald.hic,in 2.col.& in l.ait prętor.in princ. & ibi Lud.in vlti.col.ſupra de iureiur.Conrra tamen iſtam opin. quæ eſt communis(ſi bene conſideras) ſtringit fundamētum, quod non bene euacuatur,Authē. qui ſemel.C.de proba.quia ſubeſt timor ſubornationis , & licèt diuerſimodè opponatur, eſt tamen eadem exceptio in effectu.

ADDITIO.

a ¶Ineptitudinis.Hanc ſequitur Aym. conſilio 151. quæ ineptitudo ex proteſtatione agen.quod intendit agere non in modum libelli,ſed qualiſqualis petitionis,non tollitur,de quo plura Alex.conſi.137.nu.3.lib.2. conſi. 187. lib. 6.Alex.& Iaſ.in l.ſi patronus.ff.de iureiur.Nat.conſi.200.nu.4.& quam pracſeruare debeat iudex appellationis,quando iudex à quo pronunciauit ſuper libello inepto,docet Alex.conſi.53.nu.15.lib. 5. Quomodo autem cognoſcatur ineptitudo,no.Aym.conſi.7.colu. 1.& quomodo ſit tolleranda,Nat. conſi.120.col.pe.nu.26.Quæ exceptio ineptitudinis reddit iudicium,& ſententiam ipſo iure nullam,teſte Rol.conſi.31.nu.21.lib.1.vbi plura no. de ineptitudine,& Bal.ad Spe.tit.de accuſ.1.par.colum.5.verſi.& nota. cautelam autem , quòd ineptitudo reuocari non poſſit , ſcribit Cæpol. cautel. 194. MASVER.

SVMMARIVM.

1 *Solutum indebitè in actione pœnali repetitur.*

1 §.Si qua lex. †Solutum indebitè in actione pœnali repetitur.h.d.Et pone exemplū in domino,qui iuſſit ſeruis,vt aliquam rem violenter raperēt: vbi imponitur pœna quadrupli.per titu.vi bon.rap. ſerui autē ſe abſtinuerint , & dominus credens violentiam commiſſam per errorem ſoluerit,repetit,vt hic.Et eſt aduertendum,ꝙ tex. dicit in actione ab initio pęnali.Debent.n.ſcire iuuenes,ꝙ quędam ſunt actiones pœnales ab initio , quædam ex poſt facto. Ab initio,vt in actione furti.& vi bon.rap.quædam ſunt actiones,quæ ab initio non ſunt pœnales,ſed æſtimantur ꝑꝑ inficiationem,vt in pęna legis Aquiliæ, & in iſtis omnibus non habet locum iſte tex.¶Gl.in ver.dupli.diuide in tres partes.Primò declarat tex.In ſecunda ibi,item ab initio,opponit ꝯ text.& melius allegaſſet pro ꝯrio.l.ea quæ.C.eo. dupliciter reſpondet , & malè,vt per Doc.hic.Reſpon.melius ſm gl.in d.l.ea quæ.In tertia ibi,hic ergo nota caſus.gloſſ.enumerat.7. fallentias ad hunc tex.adde ſimilem gl.in l.1.C.eo.& in §.1.inſti.quib.mod. re ꝯ hi.oblig.& in §.item is cui.Inſti. de oblig. quæ ex quaſi cōtract. Dic melius ſecundum Bar.& Doc. hic, ꝙ in omnibus illis caſibus eſt debitum mediatè,aut immediatè,vt hic declarat Bar.

SVMMARIVM.

1 *Promiſſio indebiti facta à ſciente non condicitur.*

LEX XXIIII.

1 His,qui. † Promiſſio indebiti facta à ſciente non condicitur.h.d.Ratio,quia idē quando ſcienter indebitum ſoluitur.l.1. vbi dixi.ſ. eo. vnde paria ſunt promittere,& ſoluere.l.fin.C.ad legem Falcidiam.quod vltimum intellige,vt declarat Bar.in l. quod nomine,& ibi dixi.ſ.eod.

SVMMARIVM.

1 *Ex pluribus ſoluentibus indebitum in aliquo pluri,ei qui vltimo ſoluit, competit repetitio.*

LEX

LEX XXV.

1 CVm duo. †Ex pluribus soluētibus indebitum in aliquo pluri ei, qui vltimò soluit, competit repetitio. h. d. Et pone casum, vt per Pau. de Cast. hic. No. s̄m Bal. ꝙ vbi agitur de distractu, qui posterior est in tpe, potior est in iure, alias regulariter ꝫ. l. potior. & l. qui balneum. ff. qui potio. in pig. hab.

SVMMARIVM.

1 *Vsuræ promissæ an sint ciuiliter indebitæ.*
2 *Accessorium conuertitur in principale.*
3 *Vsuræ solutæ repetuntur.*
4 *Contractus mulieris, vel minoris non seruata forma statuti valet in foro conscientiæ.*
5 *Vsuræ possunt repeti, sicut sors in foro ciuili.*

LEX XVI.

SI non sortem. ¶ Ista lex videtur scabrosa in text. & continere aliqualem contrarietatem, ideo diuide eam in tres partes principales. In prima loquitur, quando vsuræ erant indebitæ ciuiliter, eo quia non erant promissæ per stipulationem, sed pacto nudo, & sic erant debitæ naturaliter tantum. In secunda loquitur, quando vsuræ nullo modo erant debitæ nec naturaliter, nec ciuiliter. In tertia declarat, qn̄ dicantur nullo modo debitæ. Secunda ibi, sed supra. Tertia ibi, supra duplum autem. Rursus. 2. pars principalis subdiuiditur in tres particulas. In prima loquitur, quando vsuræ fuerunt solutæ ante sortem. In secunda, quando ècontra. In tertia, quando simul & semel. Secunda ibi, proinde. Tertia ibi, ꝙ si simul. Vsuræ naturaliter tantum debitæ per errorem iuris solutæ nō repetuntur, hoc primò. Sed si erant omni iure indebitæ, imputantur in sortem, si nondum sors erat soluta, & non repetuntur: sed si sors erat soluta, vel simul cum eis soluitur, repetuntur eo modo, quo sors indebitè soluta repetitur. hoc secundò. Tunc autem vsuræ dicuntur nullo modo debitæ, quādo sunt vltra centesimam, hoc est, ꝙ in fine anni vsura excedit sortem principalem, vel qn̄ sunt vsuræ vsurarum, hoc dicit tertiò, & vltimò. ¶ In tex. ibi, sorti debitas, expone. i. sorti. conuenientes, & dicuntur conuenientes sorti, qn̄, vt dixi, in fi. anni non excedunt summam principalem. ¶ †Not. ex hoc tex. quòd si vsuræ in legitimum modum promittantur sine stipulatione, sunt ciuiliter indebitæ, tamen quia adest pactum nudum, & sic consensus, sunt naturaliter debitæ, ideo solutę repeti non possunt, si soluantur per errorem iuris, aut facti non probabilem, iuxta doctrinam gl. in l. 1. §. co. ¶ No. 2. ex 2. parte, ꝙ vsuræ omni iure indebitæ, si soluantur, computantur in sortem ad extenuandū ipsam sortem, sicut in simili fructus percepti ex re pignorata. a l. 1. & 2. C. de pigno. actio. & l. 1. C. de distr. pigno. ¶ †Et ex hoc no. tertiò correlariæ, ꝙ accessorium conuertitur in principale. concor. tex. in l. qui negociationem. §. 1. de adminis. tut. & in l. 3 & post rem. §. 1. ff. de transac. ¶ †Quartò no. secundum Bart. & Doc. ꝙ vsuræ. s̄. legitimum modum solutæ post sortem solutā a distinctè [a] repetuntur, ratio est secundum Doct. quia lex ciui- b lis resistit, [b] ideo impeditur nasci naturalis, cùm regula sit, ꝙ quando actus fit. l. resistente, non oritur nec ciuilis, nec naturalis obligatio, vnde secundum Bar. & Doc. si statutum dispone ret, ne aliquis audeat contrahere cum minore, nisi seruata certa solennitate, tunc minor non obligaretur etiam naturaliter, & sic non valeret datio fideiussoris, nec pignorum. Adde Bar. in l. cùm lex. in pe. col. ff. de fideius. & in l. 1. ff. de noua. Bald. in l. non dubium. in 11. col. in pen. quæstione. C. de legi. & in l. cùm quis. in 4. col. C. de iur. & fac. ignor. Tu considera, quòd melius esset dicere, quòd quando lex ciuilis resistit, nō impediat ortus naturalis obligationis, sed bene impediat eius effectus, vt hic, & in iuribus præallega. sicut in simili dicimus de prætore, qui non potest ipso iure tollere dispositionem iuris ciuilis, sed bene eius effectum. §. quos autem. Instit. de bon. posses. gloss. in l. in substitutio. ff. de vulg. & pup. posses tamen dicere, quòd hic non agitur de tollendo, sed de impediendo: nam facilius quid impeditur, quàm tollatur. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui, vel alien. iur. Intellige etiam istud notabile Doc. nisi lex ciuilis, quæ resisteret, vltra procederet disponendo, sic intelligo text. in l. contra iuris ciuilis regulas. in primis verb. ff. de pact. iuncta l. 1. ff. de dona. Item ad illud, quod tenet Bar. & Doct. de statuto prohibente, ꝙ tunc non oriatur etiam naturalis, pro limitatio-
4 ne, † adde quòd contractus mulieris, [c] vel minoris factus non
c seruata forma statuti requirentis consensum propinquorum, dummodo sit factus sine fraude, valet in foro conscientiæ, ita tenet Panorm. in repe. cap. relatum. in 6. colum. de testam. facit, quod vult idem Panorm. in cap. porrectum. in 2. colum. de regula. per glo. 2. ibi, quòd professio religionis facta omissa forma, quæ traditur in regula, tamen ligat quo ad Deum in foro conscientiæ. Ad idem facit, quod vult Inn. in cap. quia propter. de elect. quòd quamuis in electione non fuerit seruata forma data à canonibus, dummodo interuenerit purus consensus eligentium, valet in foro conscientiæ, quod exclamat Panor. in c. 1. ad fi. de in integ. restitut. dicens, quòd hoc dictum valet in omni actu, in quo est prætermissa solennitas iuris positiui, vt in foro animæ quis non teneatur sibi facere conscientiam, ex quo non interuenit aliqua deceptio. idem tenet Gemin. in c. 1.
5 in princ. per illum text. de sponsa. ¶ † Quintò not. ex text. ibi, *quasi sors indebita repetitur*, hic esse text. quem vt refert Paul. de Cast. Bal. alleg. quòd vsuræ possunt repeti in foro seculari, cùm repetuntur eo modo, quo sors, & ita Bal. in l. eos. §. 1. C. de vsur. vbi alleg. istum tex. ad hoc. nam cùm tex. dicat, quòd vsuræ repetuntur sicut sors, non est dubium, ꝙ sors indebitè soluta repetitur coram iudice laico: ergo & vsuræ. Et si dicis, tex. loquitur in vsuris, quæ sunt supra legitimum modum. Ego respondeo, ꝙ hodie omnes sunt supra legitimum modum, vt not. in l. cunctos populos. C. de summa trin. & fide cathol. Ideo cū hodie omnis vsura sit prohibita, & secundum ista iura possint
d vsuræ prohibitæ coram iudice laico [d] repeti, ideo hodie omnes vsuræ possunt coram iudice laico repeti. Dicat tamen Bal. quicquid velit, iste tex. non concludenter probat, quia non est bona consequentia, vsuræ repetuntur sicut sors, ergo coram eodem iudice, quamuis Pau. de Castr. hic dicat, istud de consuetudine non seruari.

ADDITIONES.

a ¶ Mallem ego legere indistinctè, quia repetuntur vt sors, & tanquam nulla nata obligatione. secundum tex. ipsum, & Doc. hic. TROT.

b ¶ Lex ciuilis resistit. Duas limitationes ponit But. in c. cum contingat. in ver. tertio casu. de iureiuran. & Alexand. consi. 59. colum. 2. versicu. non obstat, PVRPV.

c ¶ Hoc idem repetit Ias. in l. nemo potest. in prima lectura. nu. 78. & in secunda. nu. 100. de legat. 1. PANCIR.

d ¶ Coram iudice laico. Adde gl. in versi. vsuris. in cle. dispendiosam. de iud. gl. fi. in c. ex literis. de iureiu. Ant. de But. & Abb. in c. cum sit generale. de fo. cōpe. Lau. de Rodu. in trac. vsurarum. q. 131. Fede. de Sen. consi. suo 96. incip. apparet quædam lex. idem Fede. consi. 245. incip. D. And. Vicario Episcopi Vulterani. Idem Fede. consi. 300. incip. factum tale est, debitor promisit &c. Petr. de Anch. consi. 235. inci. in Christi nomine Amen, casus est. Cald. consi. 3. super tit. de foro compe. Card. Zaba. consi. 120. incip. Titius obligauit Sempronio. Bal. consi. 17. inc. factum super quo consilium. in 1. col. ver. causa vsurarum. in 3. vol. Raph. Fulg. consi. 134. inci. in quæstione versa coram Domino Capitaneo Trigesti. in vlti. col. Alex. de Imo. consi. 91. inci. visis actis. in 2. colum. in 2. volum.

SVMMARIVM.

1 *Soluens vsuras non videtur donare.*
2 *Omnis præsumptio sufficit ad excludendum præsumptionem donationis.*
3 *Remissio vsurarum facta per debitorem præsumitur colorata.*

§. Si quis falsò. Vsura, quæ soluitur, ne quis in debito putatiuo vexetur, tanq̄ indebita repetitur. hoc primò. Et tutus exceptione perpetua, & fauorabili, si soluat per errorem, repetit. hoc dicit secundò.
1 ¶ †No. ex tex. ibi, nec videtur sciens. secundum Barto. quòd licèt sciam me non teneri ad vsuras, & sum adhuc debitor sortis, soluendo non videor donare, quia præsumor soluisse, ne vexer in debito principali, & ita practicant Episcopi secundum eum, & hoc modo limitatur regula. l. 1. & ibi dixi. supra codē. & gloss. in capitu. peruenit. de fideiuss. vide ad hoc, quæ ordinariè dixi in rubr. supra de condi. ob turp. causam. quæ habeantur
2 hic pro repetitis. † Adde, quod ex isto tex. iuncta ista doctr. Bart. colligit Aretin. in l. à Titio. in penult. colum. in fin. ff. de verborū obligatio. quòd ad excludendum præsumptionem donationis, quæ præsumitur in scienter soluente indebitum, sufficit qualibet alia præsumptio, etiam si capiendo illam præsumptionem actus sit inualidus, & inefficax in effectu, & ita ampliat regulam. l. si cùm aurum. ff. de solutio. quod not. quia
3 pulchra est, & subtilis ponderatio. † Item adde, quòd ex isto text. colligit alibi Bald. argumentum in l. ab Anastasio. in vlti. colum. C. manda. quòd remissio vsurarum facta fœneratori ex causa donationis, præsumitur colorata, & quod fuerit facta, vt remittens habeat gratiosiorem extorsionem, & non mero animo liberali. idem tenet Paul. de Castr. in l. rogasti. §. si tibi, in fine. ff. si certum petatur. & in l. penultima. in

fi. ff. de condi. ob turp. cau. Alexan. in consilio 80. libro 3. incipien. circa primum dubium, quo quæritur, an dictus datarius, in vlti. col.

SVMMARIVM.

1 *Datio in solutum pro maiori summa vitiatur.*
2 *Idem si fiat à iudice.*
3 *Nemo inuitus cogitur stare in communione.*
4 *An testator possit hæredibus mandare, quòd non diuidant bona ad tempus.*
5 *Quid si perpetuò.*
6 *Non valet conuentio inita inter fratres, quòd non possint diuidere.*
7 *Quid si interuenit iuramentum.*
8 *Quid si pater fecit duos filios iurare de hæreditate non diuidenda, an nepos possit prouocare patruum ad diuisionem.*
9 *Quid in sententia arbitri, vel arbitratoris, vel in conuentione partium, quòd toto tempore vitæ suæ non liceat diuidere.*
10 *Quando quis possit vti retentione rei pro debito.*

§. Si centum. Diuiditur in tres partes. Primò loquitur, quando soluitur species pro quantitate in plus debito. In secunda, quando soluitur genus, vel quantitas pro quantitate. In tertia, quando soluitur quantitas pro specie. Secunda ibi, idem Marcellus. Tertia ibi, idem Marcellus dicit, si cùm fundi. In speciebus ratione partis pro alio debito pluśquam debeatur solui totum repetitur, secus est in quātitatibus, vel in his, quæ in genere suo omnimodam similitudinem recipiunt. hoc dicit. Et sic in prima parte ratio est, quia in speciebus non valet tantum pars separata, sicut quando est simul. l. si quis alienam. ff. de sol. l. quod autem. §. fi. cum legibus sequen. ff. de in diem addic. ¶ † No. 1. ex hoc text.
1 & alibi secundum Pau. de Cast. non ita clare reperitur, quòd si pro debito pecuniæ, debitor credens plus esse debitum, volente creditore dat insolutum fundum maioris pretij, non extinguitur debitum pro rata, imò vitiatur in totum; istud dicit singu. Bart. multum tenendum menti pro dationibus in solutum, quæ fiunt tota die per iudices, quod si in aliquo minimo reperiatur in plus facta, vitiatur in totum, & sic fructus interim percepti debent restitui, vel computari in sortem ad eam extenuandam, sequuntur hic alij; & dicit Pau. quòd istud est vtilissimum, & quotidianum. facit text. in l. 1. §. hæc verba. ff. ne uis fiat ei. idem tenet Bald. referens se ita consuluisse in l. certi condictio. §. quoniam. ff. si cer. peta. Lud. Rom. in l. 1. §. pe. ff. de verb. oblig. & in l. si is ad quem. ff. de acq. hæred. & in cons. 445. incip. in re præsenti quatuor dubitationū postulatur decisio. in 3. colum. Raph. Fulg. in consil. 2. quod incipit, quia ex facto ius oritur. in primo dubio. Raph. Cum. in l. iustè possidet. ff. de acquir. possess. & ibi omnino vide Dom. Alex. Flo. in l. hoc iudicio. ff. famil. ercisc. Tu considera, quòd iungendo tex. hic cum
2 decisione Bar. & Docto. habes, † quòd siue in solutum datio fiat à parte, siue à iudice, in totum vitiatur, si in aliquo minimo non sit debitum. In contrarium stringit tex. in l. fin. versi. sed si quidem. cum seq. C. de iure do. impe. & ibi Bal. in 2. colu. expresse not. vnde alibi Bal. concordat in cap. quoniam frequenter. §. sinautem. in 1. col. vt lit. non contest. quòd text. hic, & notabile Doct. procedit, quando erratum est in summa debiti principalis, quod erat de centum, & credebatur de ducentum. Si autē totum debitum esset verum, sed erraretur in æstimatione rei, quæ traditur in solutum, tunc valet pro rata cōcurrentis debiti, & reliquum repetitur, ita loquitur. d. l. fina. §. sed si quidem. ita tenent Pau. de Cast. & Alex. hic. sed certè ratio hic assignata in tex. fortiter refragatur in vtroque casu, ideo considerabam, quòd ad illum tex. posset dupliciter responderi. Et primò, quòd loquatur in solutum datione facta ab ipso principe, cum quo honestius agitur propter reuerentiam principis, vt non vitietur in totum, sed agatur ad residuum, vel superfluum reddatur. Vel aliter dico, quòd ille tex. loquitur in casu contrario ad nostrum, quia nos loquimur, quando res in solutum data valet plus, & iste est text. noster. ibi propriè loquitur, quando valet minus, & ille non est casus noster, sed est casus, qui examinatur per gl. Bar. & Doc. in l. à diuo Pio. §. si pignora. ff. de re iudic. per Bal. in l. ordo. C. de execu. rei iudi. Limita singul. prædictam conclu. Bar. & Doct. hic non procedere in tenuta, quæ conceditur virtute pacti executiui, vt est tex. no. in l. 1. §. si duæ. in secundo responso. ff. quo. lega. secundum Are. in l. 1. §. penu. in 5. colum. ff. de verbo. oblig. ¶ † No. secundo in ver. nemo regulā,
3 quòd nemo inuitus cogitur stare in communione, concordat. l. fi. C. communi diuid. intantum, quòd etiam si centum anni starent aliqui simul in communione, & omnes possiderent, nunquam præscriberetur, quin posset à communione recedi, ita Bar. & Doc. in l. 1. §. ad hæc. reprobata gl. ibi. C. de anna. exce. & Doct. in l. fi. reprobata gl. ibi. C. communi diui. Et eodem modo reprobata glo. hic, quę idem voluit allegando. d. §. ad hæc. ita etiam tenet Bal. in l. fi. ad fi. C. fin. regun. Et melius quàm alibi Io. And. in addi. Spe. in titu. de iudi. in 4. parte. §. sequitur. in additio. quæ incip. ibi. §. ad hæc. Ang. de Are. in §. quædam. In-
4 sti. de actio. Iuxta istud notabile quærit Pau. de Cast. † nunquid testator possit in testamento mandare hæredibus, quòd non diuidant bona hereditaria. In quo aduerte, quòd ad tēpus potest testator prohibere, & in hoc nemo discordat, per text. in l. 4. in princ. ff. de condi. insti. vbi Bal. & Ang. dicunt probari, quòd testator potest prohibere hæredes, ne vsque ad certum tēpus diuidant, & ibi dicit Angel. se sæpius de hoc fuisse interrogatum, & ita sæpius per illum text. respondisse. Idem tenent Pau. & Alexand. hic, & Barto. in l. quintus. ff. de annu. lega. Pul-
5 chrum, & valde quotidianum dubium est, † quid si in perpetuum, nunquid testator in testamento possit prohibere diui-
a sionem in perpetuum? [a] Paul. de Cast. hic determinat, quòd non. sicut enim in contractibus talis conuentio non valet. l. in hoc iudicium. §. si conueniat. ff. communi diuidun. ita nec in vltima voluntate, cùm bonum sit argumentum de contra-
b ctibus [b] ad vltimas volun. l. seruum filij. §. eum qui chirographum. & l. quæ de legato. ff. de lega. primo. Contrarium in terminis tenet Alexand. hic, motus per glo. claram in l. fin. C. communi diuidun. & quia videtur de mente Bartol. in l. si conuenerit. in fine. ff. pro socio. dum præsupponit Bartol. valere præceptum testatoris factum filijs, ne inter se diuidant. Mouetur etiam Domin. Alexan. quia ista censetur prohibitio alienationis. l. si pupillorum. in princip. ff. de rebus eorum. vnde testator potest cum causa prohibere perpetuò, ne bona alienentur. l. filiusfam. §. diui. ff. de leg. primo. & l. quoties. C. de fideicommiss. Nec obst. d. l. in hoc iudicium. §. si conueniat. quia respondet, quòd potentior est prohibitio testatoris, quàm contrahentiū: patet, quia prohibitio testatoris impedit translationem dominij, non autem prohibitio contrahentium. l. ea lege. C. de condi. ob cau. l. si ita quis. §. ea lege. vbi plenè not. ff. de verborum obligatio. Passus iste est quotidianus, & vtilis, sed eum habeo pro ambiguo, tamen teneo primā opin. Paul. de Castr. quam consulendo tenuit ipsemet Alexan. sibi contrarius in consilio 119. libro tertio. incip. circa primum dubium, quo quæritur an magister Augustinus. in 3. colum. motus, quia si per contractum fieri non potest. dicto §. si conueniat. certè nec per quasi contractum aditionis hæreditatis, cùm obligatio, qua adstringuntur hæredes ad obseruantiam contentorum in testamento, procedat à quasi contractu aditionis hæreditatis. l. ex maleficijs. §. hæres. ff. de actio. & obligatio. l. apud Iulianum. §. fina. vbi no. Barto. ff. ex quib. cau. in pos. eat. pro ista parte facit, quia cùm in hac materia, & in hoc proposito non reperiatur differentia, procedet argumentum à contractibus ad vltimas volūtates. Ista est opinio æquior, attento quòd communio solet discordias parere, præcipuè inter fratres. l. cùm pater. §. dulcissimis. in fin. ff. de lega. secundo, & l. in re communi. & ibi ad hoc not. Florian. ff. de serui. vrban. prædio. & l. 2. C. quando, & quib. quarta pars debe. libro decimo, & authoritatem Barto. in d. l. si conuenerit. in fine. intellige, quando prohibitio erat ad certum tempus, non in perpetuum, prout ipsemet dicit in d. l. quintus.
6 ¶ † Item adde prædictis, quòd non valet conuentio inita inter fratres, quòd neuter fratrum certa bona nec inter viuos, nec in vltima voluntate possint diuidere, sed quòd in perpetuū stent in communione, per d. §. si conueniat. secundum Ludouic. Roman. in consilio 13. quod incip. idem videtur mihi de iure
7 concludendum. Pulchrum dubium est, † quid si in tali con-
c uentione interuenerit iuramentum [c] de nunquam diuidendo? Alexan. adhuc consuluit talem conuentionem non valere, in consilio 160. aliàs 18. libro secundo, quod incip. visis ca-
d pitulis initis. per illud, quod in simili tenet gloss. singu. [d] in cap. fina. in verbo, reuocatus. de procurat. in 6. & per id quod tenet Ant.

ADDITIONES.

a ¶ In perpetuum. Adde, quòd in casu in quo mandatum tenet, si omnes diuidant, an possit alius opponere conuentionem mandati. Ang. inter cons. Alex. lib. 2. consi. 138. col. fi. incip. Lancellotus &c. & amplia. §. si conueniat. etiam si vestiatur causa, vt in feudo vult Alex. lib. 5. consi. 29. in 4. dubio colum. 6. & lib. 2. consi. 53. PVRPV.

b ¶ Argumentum de contractibus. Adde Bar. in l. fi. C. commu. prædio. Dyn. & Doc. in l. pactum. §. si. ff. de pac. Bal. in l. fi. C. de leg.

c ¶ Iuramentum. Restringit Corne. lib. 3. consi. 50. incip. quoniam contra. & quod valeat propter iuramenta meliori modo, & sic quo ad descend. Curt. iun. cons. 114. incip. non possum. col. 3. PVRPV.

d ¶ Glo. sing. Adde Felin. in cap. cum accessissent, de consti. in 9. colum. versi. & aduerte.

Anto.de Butr.in c.pe. de offic.vica.in 2.not.vbi quærit: Aliquis Potestas vadit in officio,& cõducit Vicarium ad duos annos, & iurat ante duos annos non remouere, pone, intra duos annos sine alia causa vult remouere, potest tamen si vult. Et id
a quod in simili dicimus de testamento,quòd testator iurauit [a] non reuocare,tamen potest reuocare, non obstante iuramento.glo.in cap.vltima voluntas.4.q.2.Io.And.in regula,quod se mel.in mercuria.Bar.in l.si quis in princ.testamenti. ff.de leg.3. latè Imo.in commen.c.cum contingat.in primo membro.de iureiur.Consuluit tamen Alexan.quod prius imploretur absolutio à tali iuramento.Dubito de hac decisione propter regulam generalem,quia omne iuramentũ,quòd potest seruari sine interitu salutis æternæ, seruandum est. cap. cum contingat. in fi.de iureiur.præcipuè cum ratio. d. §. si conueniat. sit propter infinitatem euitandam.Ita dicit glo.in l.pen.in gl. magna. circa fin.C.de pac.Secundò moueor,quia Alexan.principaliter se fundat in glo.in d.cap.fina.in ver.euocatus.sed illam glo.singulariter limitat Bald.in rub.extra de pac.in 10. colum. quando iuramentum fuisset simplex,secus quãdo esset promissum aduersario cum iuramento de non reuocando talem procuratorem,quia ex tali iuramẽto licito & honesto, ne ei illudatur, bene oritur obligatio.l. si quis maior. C. de transactio. & tunc reuocari non potest.Ideo subdit Bald.quòd si notarius recepit tale iuramentum nomine quorum interest, non posset tũc reuocari,nec tunc haberet locum illa glo. sed in casu nostro iuramentum fuit præstitum alteri socio, ergo non habebit locũ illa gloss.Cogita tamen,quia limitatio Bald.est ardua,& iura ꝑ
8 quæ mouetur gl.in illo.cap.fina.refragantur.† Item ad de Ioan. And.in addi.Spec.in titu.de iudi.quarta parte.§.sequitur.in addi.quæ incip. in d.§.ad hæc,ad fin. illius additio.vbi dicit se vidisse de facto dubitari:Si pater in morte duos filios iurare fecit de hæreditate non diuidenda intra decennium, quòd nepotes possunt patruum prouocare ad diuisionem , quia iuramentũ filij non ligat nepotem etiam hæredem,vt habetur in cap.veritatis.de iureiuran.& in cap.vlti.in glo.de sepult. imò dicit , ꝙ ipsi filij possent adinuicem remittere, cùm in eorum fauorem sit præstitum,per regulam capitu.1.de sponsa.de qua dixi post Barto.in l.Labeo.supra de iureiuran. Et prædicta decisio Ioan. And.fuit originaliter Oldrad.Laud. in consi.251.incip.factum tale est,pater filium.& sequitur Dom.Alexan. in consi. 7. in 2. volum.incip.perspectis consideratisque his omnibus.in pe. co
b lum.Limita tamen.d.§. [b] si conueniat.& prædicta,quando cõuentum esset,ne vllo vnquam tempore diuidatur, secus si dictum esset,ꝙ in perpetuum stent in communione: nam valeret,& intelligeretur in perpetuum , idest quousque alter eorũ viuat.l.1.cum glo.iuncta.l.nemo.ff.pro socio. Ita limitat Flo-
9 rian.in d.§.si conueniat.† Sic etiam valet conuentio partium, vel laudum arbitratoris,ꝙ toto tempore contrahentium non liceat diuidere,secundum Dom.Alex.in cons.595.vol.1.incip. viso themate prædicto.in vlt.colum.Item limita regulam tex. nostri, quòd nemo inuitus cogitur stare in communione in casu sing.l.fi.ff.de alie.iud.mutan.cau.fac.quem Bartol.dicit ibi se nescire alibi,& Bal.ibidem reputat singularem , quòd ratione prohibitæ alienationis in potentiorem, vnus consortum non
10 potest amplius agere diuisorio iudicio.¶†Tertiò not.ibi, ager *autem retinebitur.* quòd licitum est vti retentione alicuius rei ꝑ alio debito,prout etiam not.glossa hic inferens ad scriptorem, deinde opponit,& non soluit.In contrarium est textus in l. fin. vbi Docto.ponunt.C.commo.vnde pro concordia secũdum Barto.& Docto.hic,& in d.l.fin. & in l.si non inducta. allegata in gloss.fac regulam,quòd regulariter non est licitum vti retentione pro vero debito,iuribus præallegatis, imò dicit Alber.de
c Ros.post Antquos,& Fulgo.hic,quod procuratores, iudices, vel aduocati non possunt pro eorum mercede retinere [c] scripturas,vel instrumenta eis tradita.Limita tribus modis, quos per te collige ex doctr.Barto.& aliorum , & in secunda fallen. quando retentio fit propter expensas.Adde,quæ in specie decidit Bald.in d.l.fina.C.commo.& inter cætera , ꝙ sartor potest retinere vestem pro mercede,donec soluatur , imò plus decidit Bald in d.l. .C.ob chiro.pec. quòd si aliquis exposuit pecuniam in funeralibus scholaris mortui , potest eius libros licitè retinere,donec pecunia soluatur,& idem Bal.in l.in restituẽda. per illum tex.ff.de petitio.hæredita.& in d.l.fina.C.commo.licèt regulariter in libris scholarium non possit fieri executio. glo.singu.in l.æpos Proculo.ff. de verborum significatio. per quam vide quod not.Bald.in rubr.C.qui bono.cede.poss.Amplia istam fallen.Barto.& Doct.quòd licita est retentio pro expensis.nam procedit etiam in beneficialibus , seu in beneficijs. Et ideo hæres clerici mortui ab intestato potest repetere expensas,quas clericus fecit de patrimonio in beneficio , & pro talibus expensis vti retentione,secundum Abba.in cap. de mul cta.in 4.colum.de præben. Aduerte tamen pro notabili limitatione huius fallentiæ,quòd qui fecit expensas in recuperando castrum, tenetur castrum restituere ante solutas expensas. Ita vide not. per Ioan. de Anan. in consilio 32. incip.vltra alia dubia,in vlti.colum. Vltra Docto.fallit quarto in muliere fauore dotis,text.est secundum intellectum Barto. & aliorum in l. si filio.primo,in princip.ff. solu. matrimo.imò signanter tenet Bal.in l.penul. C.de pigno.actio. quòd mulier mortuo marito potest propria authoritate remanere in retentione domus , in qua habitabat cum marito,donec dos actualiter soluatur. idẽ tenet Bald.in l.penul.in princip.C.de non numer.pecun. & in l.prima.C.de ser.pigno.da.manumiss.& in l.cum tibi.C.qui potio.in pigno. habea. & licèt Bal.non dicat, melius, quàm ratio Bal.facit.d.l.si filio.& hoc teneas bene menti, quia valde quotidianum est.Quintò limita,quando res esset alicui tradita pro
d debito putatiuo , quia tunc potest pro vero retineri. [d] gloss. est in §.libertus.infra eadem.l.in glo. 1.iuncto tex. & ibi Bart & alij ad hoc notant. Iason Maynus.

ADDITIONES.

a ¶Testator iurauit.Adde Bar.in l.cum duobus.in §.item scribit.ff. pro soc.Bal. in Auth.hoc inter liberos.C.de testa.

b ¶Dictum.§.Limitatio.d.§.restringitur,nisi efficeretur alter rixosus.vide Alexan.lib.2.consi.48.col.2.

c ¶Retinere.Adde de hac materia,quæ scribit Aym.cons.148.nu.2.Crem.sing. 93.& quod pignus datum pro vno debito possit pro alio retineri, no. Rom. sing.108.vbi ponit fallen.Dec.in reg.l.Diuus.nu.5.de reg.iur.De exceptione retentionis expensarum factarum in re,quam condemnatus sum restituere, quod opponi possit in executione sententiæ,not.Rolan.in consi.28.nume. 3. libro 1. MASVER.

d ¶Retineri.Adde alium casum in quo locum habet retẽtio, quem ponit Bald. in l.fundus qui Lucij Titij.ff.de rescin.vendi.quod pro sing.not. Crem.singu. 92.Firm.tract.episcop.3.par.lib.1. q.49.& tac. quæ scribit Bal. in l.si. §.emptor autem. in 1.oppo.C.communia de leg.& dic, quòd etiam in contractu depositi descendẽte ex mutuo,licita est retentio,Bald.consi.317.ad euidentiam.lib.3. BELLOT.

SVMMARIVM.

1 *Si testator legat liberationem debitori,an remaneat obligatus.*
2 *Legatum liberationis inducit repetitionem.*
3 *An liceat venire contra factum proprium.*

§. Adeo. Legatum liberationis parit exceptionem, ꝙ soluti repetitionem inducit, hoc primò. Et debitor peculiaris filijfamilias soluẽs ignorãter post ademptũ peculium liberatur,secus si scienter,hoc secundò. Et tutus exceptione odiosa soluens non repetit,ẽt ex ꝑsona patris,cui suc
1 cessit.h.d.cum l.seq.vsq; ad §.si quis quasi. ¶†Ad euidentiã præmitte,ꝙ si testator in testõ relinquat debitori suo liberationẽ, licèt legatum ipso iure acquiratur, tñ debitor non liberatur ip so iure , imò remanet naturaliter & ciuiliter obligatus. l. 4. §. nunc de effectu.ff.de lib.leg.& ibi Bar.& Doc.plenè in hoc tex. testator legauerat liberationem debitori , iste debitor soluit ꝑ errorem,an possit repetere solutum? vr̃ quod nõ,quia erat obligatus naturaliter,& ciuiliter , & sola naturalis est potens ꝑ se ad retinendum,ergo &c.tñ deciditur ꝯrium , quia iste erat tutus exceptione perpetua,& adde.l.si creditoris.C. de fideicom.
2 ¶†No.in §.qui filiofam.ꝙ dixi in summario. & rõ diuersitatis colligitur ex regula.l.1.§.eo.iuncta alia regula , ꝙ quando quis ꝯhit cum filio,vel seruo,potest soluere ipsi filio,vel seruo.l.q̃d seruus.ff.de sol.no.Doc.in l.filiofam.paciscendo.C.de pac.dũmodo non ꝯheret cum filiofam.habente peculiũ,ideo si ignorat potest soluere,sed si scit,soluendo vr̃ donare,& ideo nõ re-
3 petit,nec liberatur. ¶†Secundò not.in §.si filiusfamil.q̃d dixi in vlt.parte summarij,& dic,ꝙ dubium faciebat,quia filiusfa.soluerat de pecunia patris,pater potest talem pecuniam repetere.l.si filius.§.si cert.peta.ergo mortuo patre videbatur,ꝙ filius hæres patris possit repetere sicut pater.Cõtrarium determinat tex.quia si filius posset repetere,veniret ꝯ factum proprium,& non licèt venire ꝯ factum proprium, etiã ex persona alterius.

SVMMARIVM.

1 *Quando quis repetat soluens indebitum per errorem.*

§. Si quis quasi. Præmitte , ꝙ legitur duobus modis.Primò prout litera sonat , quando quis in veritate non erat condẽnatus per sñiam, sed falsò,& sic per errorẽ credebat se ꝯdemnatum , tunc bene subdit tex.ꝙ illud,ꝙ est solutum põt repeti, & si isto modo intelligatur,textus iste est de indubitabili penitus.Et ꝑpea Barto.

& alij omnes poſt eum intelligunt eum ſecundo modo ſic. Sciendum eſt, q́ ex ſententia arbitri, maximè iſto iure. ff. nulla oritur actio, vel obligatio, ſed ſi ſit promiſſa pœna per ſtipulationem, poteſt agi ad pœnam, & ideo metu pœnæ paret ſententiæ arbitri. l. diem proferre. §. ſtari. ff. de arbit. hoc præmiſſo, pone, quòd per ſententiam arbitri quis fuit condemnatus ad dandum fundum Titio, iſte condemnatus ſciebat, q́ per iſtã ſententiam non erat obligatus dare fundum, ſi non volebat, credens per errorem promiſiſſe pœnam, tradidit ſcienter illũ fundum, vt euaderet pœnam, quam credebat ſe promiſiſſe, 1 vel alium pro eo. Deciditur hic, † q́ non obſt. quòd ſemel ſoluerit, repeteret, quia ſoluit vt euaderet pœnam, cùm per errorẽ ſoluerit propter metum pœnæ, & ſecundum hoc dicit, qui ſoluit ſcienter indebitum, ne incidat in aliud debitum putatiuũ, poteſt ſolutum repetere, hoc dicit. Et hoc modo ſatis concordabit. §. ſi quis filiofam. ſ. ead. l. & hoc, vt dixi, tenent omnes, vt tex. habeat dubitationem. Ego multum dubito, & primò, quia verba literæ non ſatis conuenienter adaptari poſſunt. Secũdò * videtur multum vrgere *doct. Bar. & omnium* in l. eleganter. §. fi. ſupra eo. & eſt doc. gl. in l. ea quæ. C. eo. vbi omnes dicunt, q́ ſi ſumus in caſu, in quo ſi non ſoluatur aliquid, poſſit ſuccedere pœna, & ſoluatur illud indebitè, tamen repeti non poteſt, quia vr̃ quodammodo transigere metu pœnæ, ne in diſcrimine pœnæ ſe ponat, ergo in caſu noſtro cũ ſoluat, ne incidat in pœnã, videt, q́ non poſſit repetere, per doctr. præalle. ergo &c. cogita.

SVMMARIVM.

1 *Ab hærede in omnem euentum indebitum repetitur, ſed ſi in quæſtione de hæreditate ſuccumbat, debitum & indebitum repetitur.*

1 **§. Hæredi.** † Ab herede indebitum in omnem euentum repetitur, ſed ſi in quæſtione de hæreditate ſuccumbat, debitum repetitur, hoc dicit, licèt glo. velit, q́ ſententia lata ꝯ hæredem putatiuum non proſit debitori ſoluenti, niſi etiam ipſe probet eum non eſſe hæredem, tamen Bar. & alij tenent contrarium, quia ſententia lata inter principales prodeſt, & nocet acceſſorijs. l. Papinianus. §. meminiſſe. ff. de inoff. teſt. iuncta. l. fi. C. de pet. hære. Tu tamen videas, & ſuper eo conſiderabis in l. ſi ſuperatus. in prin. ff. de pig.

SVMMARIVM.

1 *Dicta in libertis habent locum in vaſallis.*
2 *Vaſallus tenetur alere inopem dominum.*
3 *Terminus opera, poteſt capi dupliciter.*
4 *Libertus tenetur alere patronum.*
5 *Obligatio naturalis eſt multiplex.*
6 *Obligatio antidoralis quid operetur, & quos effectus producat. nume. 7. & 8.*
9 *Natura condictionis indebiti quæ ſit.*
10 *Inter patronum, & libertum ſi eſt quæſtio, poteſt fieri compromiſſum, & transactio.*
11 *Quæ dicantur operæ fabriles.*
12 *Ex varietate perſonarum variantur operæ.*
13 *Ea, quæ variantur ex tempore, non reputantur vniformia.*
14 *Recipiens hominem indebitum, ſi facit eum precioſiorem, non repetit ſumptus.*
15 *Quando indebitè ſolutum eſt tale, quod non poteſt repeti, repetitur eius æſtimatio.*
16 *Operæ officiales non poſſunt alteri delegari.*
17 *Quid in patrono.*
18 *Quid in operibus fabrilibus.*
19 *Ad hoc, vt ſit delegatio, requiritur q́ ille cui delegatur, ſit creditor.*
20 *Solutum ex vna cauſa, poteſt ex alia repeti.*
21 *Solutum errore iuris vel facti, an repetatur.*
22 *Quid in debito naturaliter.*
23 *Libertus poteſt cogi ad præſtandum operas patrono.*
24 *Quotuplex eſt diuiſio operarum.*
25 *Operæ obſequiales an tranſeant ad hæredes.*
26 *Vaſalli inuiti non poſſunt alienari per dominum.*
27 *An Rex, vel Imperator poſſit vnam ex ciuitatibus ſuis alienare inuitis ciuibus ciuitatis.*
28 *Vaſallus tenetur præſtare ſeruitia domino ſuis ſumptibus.*
29 *Poteſtas, qui conducit officialem, tenetur ad impenſas, & victus.*
30 *Conducens operarios an teneatur dare inſtrumenta.*
31 *Quid ſi operarius rumpit inſtrumentum.*
32 *Quid ſi frangitur res, in qua operatur.*
33 *In operibus ſuccedunt filij æqualiter.*
34 *In omni liberatione paterna non veniunt feuda.*
35 *Appellatione bonorum an veniat emphyteuſis.*

§. Libertus. Iſte. § ſm̃ Bar. vr̃ ſcholaribus difficilis quia habet materiam operarum, quæ eſt extranea, tñ eſt valde vtilis ſm̃ eum, & licèt non declaret in 1 quo vtilitas conſiſtat, dic † q́ dicta in libertis habent locum in vaſallis, ſeu in feudatarijs, gl. in c. 1. in verb. ſalua reuerentia. de mili. vaſal. qui contu. eſt. Spe. in tit. de feudis. §. quoniã. in verſic. 17. & in ſpecie ad propoſitum Bal. in l. liberti. in vlt. col. in prin. C. de oper. lib. Hinc videmus, quòd gloſ. ſæpenumero arguunt de libertis ad vaſallos. ita gl. in l. ſolo. C. de lib. cau. & gl. in l. 2. C. 2 de liber. & eo. liber. & alibi Spe. Hinc etiam videmus † quòd ſicut libertus tenetur alere patronum inopem, gloſſ. in l. 1. C. de oper. liber. & in d. l. ſolo. Eodem modo vaſallus tenetur alere dominum inopem, aliàs poteſt ei dominus feudum auferre, iuxta c. 1. de no. for. fi. ita dicit Bar. in tract. alimentorum. in pe. col. in fi. in ver. quæro an vaſallus: & in l. alimenta. §. 1. in pen. q. ff. de lib. agn. Spe. in tit. qui fil. ſint legi. §. 1. ver. quid ſi dominus. Bal. in l. 1. §. ſed & ſcimus. vbi limitat. C. de lat. lib. toll. quamuis ꝯrium teneat Io. And. in d. ver. quid ſi dominus. poſt Iacob. de Are. per eum relatum. ꝯrium ẽt tenet Iac. Alua. poſt Doc. per eum relatos in c. licèt, ſi de feu. fue. controu. inter dom. & agn. Item q́ dicta in libertis habeant locum in vaſallis, patet per illud, quod vult gl. in l. 1. §. cum patronus. ff. de off. præfe. vrb. vbi gl. arguendo de liberto ad vaſallum, dicit, quòd vaſallus, qui fecit amicitiam cum inimico dñi, debet priuari feudo, qđ not. Spe. in tit. de don. verſi. quid ſi aliquis. Bar. ibi extendit, q́ ẽt ſi eccleſia eſſet feudataria, & faceret amicitiam cũ inimico domini, priuatur feudo, tenet gl. in l. liberti. vbi Bal. & Sali. C. de inoff. teſta. gl. in c. 1. in prin. in verſ. concubuerit. quib. mo. feu. ami. & eſt gl. plenior de corpore iuris in c. 1. §. porrò. quæ fuit pri. cau. be. amit. Io. de Ana. conſ. 71. inci. Viſis & ponderatis his, quæ in themate. ad fi. ſed miror, q́ allegetur gloſ. quia eſt tex. clarus de hoc in c. 1. quot teſtes ſint neceſ. ad proban. ingrat. in vſi. feud. Limita tamen iſtas gl. quòd vaſallus faciens amicitiam cũ inimico domini priuetur feudo, ſingulariter, qñ facit amicitiam, vel ligam in damnum, & præiudicium dñi, aliàs ex hoc ſolo, q́ facit amicitiam, vel ligam non poteſt priuari feudo. ita egregiè limitat Iac. Alua. in c. 1. in prin. in 2. col. quib. mo. feu. amit. 3 ¶ † Ad euidentiam præmitte, quòd terminus, opera, poteſt capi dupliciter, ſm̃ q́ declarat Bal. in d. l. liberti. in 2. colu. Primò largè pro quocunque exercitio, ſeu operatione facta ad vtilitatem propriam, vel etiam alterius. Secundò modo ſtrictè, & tunc eſt diurnum officium. l. 1. & ibi gl. declarat. ff. de ope. libe. & plenius Bal. in rub. C. eo. & Bar. hic in 3. col. Hinc videmus in obſeruantia quotidiana, ſi operarius vel aliquis artifex promittit operam ſui exercitij, intelligitur q́ operet à mane vſque ad veſperas, iſta eſt propriè opera. d. l. 1. Quæ autem dña ſit inter operam, & opus dic q́ opera capitur pro actu, ſed opus reſpicit ipſum factum, ita declarat Bar. in l. ita ſtipulatus. magna. ff. de verb. oblig. in 6. col. in 5. opp. 1. partis, prout etiam refert ipſemet Bar. hic, circa 6. colu. in ver. diceris vos, quando locus certus non deſignatur &c. ¶ Secundò præmitte, q́ circa diuiſionem operarum verſatur difficultas huius §. & Doc. quia varij varia dicunt, vt inferius referam, pro nunc veritas eſt, q́ capiendo operam propriè, ſunt duæ tãtum ſpecies, aliquæ ſunt officiales, aliquæ ſunt artificiales, ſeu fabriles. nam pro eodem capio. Officiales ſunt, quæ reſpiciunt perſonam patroni, vt aſſociare eum per ciuitatem, ſeruire ei in domo, vel in menſa, & ſimiles. Artificiales verò ſunt, quæ non exhibentur in perſonam patroni, ſed verſantur circa eius res, vel patrimonium. primæ ideo dictæ ſunt officiales, quia officium propriè eſt, qđ debet homo homini, gl. in l. pro officio. C. de nego. geſt. & iſtæ quia ſunt perſonales, non poſſunt alij delegari, per regu. l. 4. in fin. ff. de noua. & iſtud eſt, quod dicit iſte tex. in fi. Artificiales verò, quia ſunt in rem, ſunt vtique delegabiles, vt hoc text. ad fi. & ita declarat Iuriſ. in l. operæ in rerum. ff. de oper. liber. primæ, ſcilicet officiales etiam abſque promiſſione debentur naturaliter per libertum patrono, vt hoc tex. in prĩ. & in fin. Rõ eſt, quia patronus conferendo libertatem contulit beneficiũ in perſonam liberti, ergo ad antidora debet ſimiliter libertus teneri, ad ea quæ reſpiciunt perſonam patroni, & conſequẽter ad operas officiales. Artificiales aũt operæ, niſi ſint expreſsè promiſſæ, non debentur nec ciuiliter, nec naturaliter, vt hoc tex. in 2. par. Et rõ eſt, quia patronus manumittẽdo ſeruũ, nullum beneficium contulit in rebus. ergo per obligationem ad antidora nec libertus tenetur ad operas reales, & ſic ad artificiales. de primis ergo loquitur prima pars tex. de ſecundis ſecũda, licèt gl. intelligat officiales, ideſt obſequiales ſed obſequiũ non eſt propriè opera, vt declarabo in gl. j. ¶ Vltimò pręmitte, q́ prima, & ſecũda pars huius tex. intelligatur neceſſariò, qñ tales operæ non erant promiſſę, patet, ſi fuiſſent pmiſſæ, p ꝯñs eſſent debitæ, & ſic non eſſet tractãdum de repetitione indebsoluti.

soluti. Tertia pars potest intelligi, quando erant promissæ, præcipuè dum loquitur de artificialibus, & dicit, quod possunt delegari inuito liberto. His sic præmissis diuide hunc. §. in tres partes princ. In prima loquitur de operis officialibus. In secunda de artificialib. In tertia de vtrisque. Secunda ibi, sed si operas. Tertia ibi, sed & si delegatus. Prima subdiuiditur in tres. In prima ponitur decisio, quòd operæ officiales per errorem solutæ non repetuntur. In secunda assignatur ratio. In tertia ponitur extensio, quando non ipsæ operæ, sed pecunia pro eis esset præstita. Secunda ibi, natura enim. Tertia ibi, sed & si non operæ. Secunda pars principalis, quæ tractat de operis artificialib. subdiuiditur in quatuor partic. In prima quæritur, an operæ artificiales cùm sint omni iure indebitæ, si per errorem soluantur, possint repeti. In secunda arguitur pro negatiua. In tertia arguitur pro parte affirmatiua. In quarta Iurisc. pro ista vltima determinat. Secunda ibi, & Celsus. Tertia ibi, sed hæc inquit. Quarta ibi, & sic in proposito. Rursus tertia pars princ. quæ simul tractat de vtrisq; operis, diuiditur in quatuor part. Primò quærit, an operæ officiales possint alij delegari, & determinat, quod non. Rationem dixi supra, quia respiciunt personam patroni, alias operas requirit vna persona, alias alia. In secunda determinat, quod operę artificiales, quia sunt reales, possunt alij delegari. In tertia determinat, quod licèt operæ officiales non possint alij delegari, tamen si de facto patronus eas delegauerit, & libertus eas soluerit, quod non potest repetere. In quarta assignat ratio nem huius vltimi, à partibus sufficienter enumeratis. Secunda ibi, nisi fortè. Tertia ibi, sed si soluerit. Quarta ibi, quisq; suũ repetit. Istam rationem sic declara, quia ad hoc, vt sit delegatio, requiritur quod sit creditor, cui per debitorem delegatur alius debitor, vt declarat glo. magistra in l. quamuis. §. si mulier. ff. ad Velleian. dixi plenè in l. singularia. š. si certum peta. si ergo est creditor, recipit, quod sibi debetur, ideo ab eo non repetitur, vt habes in tex. Istum §. summat Bar. vno modo, sed quia eius summarium peruertit ordinem literæ, ideo summa sic. Si libertus præstitit patrono operas officiales, vel earum æstimationem, credens se ad eas efficaciter teneri, non repetit, quia saltem naturaliter tenetur, quæ naturalis sola si soluatur per errorem iuris, impedit repetitionem, hoc dicit prima pars. Si autem soluit operas artificales per errorem iuris, putans se ad eas teneri, cùm nec naturaliter, nec ciuiliter teneatur, nisi sint promissæ, non potest illasmet repetere, nec omnino similiter propter varietatem, quæ insurgit ex tempore, & ex persona, quæ etiã operas eiusdemmet hominis diuersificat, ideo repetitur earũ æstimatio, quatenus patronus est effectus locupletior, habita æstimatione quanti verisimiliter fuisset istas operas conducturus. hoc dicit secunda pars. Item operæ officiales cùm sint personales delegari non possunt, sed bene artificiales, vnde si fuerint operæ officiales de facto delegatæ, & per libertum præstitę, nõ repetuntur, nec à creditore, quia sibi debitum recepit, aliàs. n. non posset esse delegatio nec à patrono, cùm ei naturaliter de
4 beantur, hoc dicit tertia, & vltima pars.† Not. primo ex tex. ibi, natura enim, quòd libertus tenetur naturaliter præstare operas officiales patrono suo, ex illa æquitate naturali, vt benefacienti benefaciamus. l. sed & si lege. §. consuluit. ff. de peti. hære. & dicit Barto. quòd ista est alia obligatio naturalis. Pro cuius intelligentia præmitte ex mente Docto. in l. ex hoc iure. ff. de
5 iustit. & iur. quòd licèt † obligatio naturalis reperiatur multiplex, tamen quantum ad propositum est triplex. Quædã quæ causatur ex promissione, & sic consensu, & ista conuenit solis hominibus. l. Stichum. §. naturalis. ff. de solu. l. cum amplius. §. is natura. ff. de regu. iur. Quædam est obligatio naturalis, quæ oritur sine consensu ex æquitate legis, quando quis gerit negotia furiosi, furiosus non consensit, nec fingitur consentire, & tamen iste furiosus obligatur naturaliter, & ciuiliter. l. 3. §. furiosi. ff. de neg. gest. & eodem modo vbi æquum est, vt maioribus pareamus. dixi in l. prima, supra eodem, & in l. frater a fratre. infra eodem. Quædam est naturalis impropriissima, quæ procedit ex instinctu naturæ, vt benefacienti benefaciamus, vt dicit glo. in d. l. sed & si lege. §. consuluit. ff. de petitio. hæredi. Ista obligatio naturalis procedens ex instinctu naturæ cadit etiam in brutis, ita Nico. de Neap. Insti. de oblig. in princip. & ita multò fortius cadit inter parentes, & filios, ita ad literam no. Ang. in Authen. de non eli. secund. nup. colum. 1. & ista appellatur obligatio antidoralis, ab anti, quod est contra, & doros, donatio, vt per glo. in dicto. §. consuluit. & glo. in cap. illud. 8. quæst. 2. & de ista obligatione antidorali propriè loquitur iste text. non tamen potest cogi officio iudicis, vt eas præstet, & in hoc differt ab obsequialibus, in quibus per officium iudi. cogi potest,
6 vt in glo. prima, vbi dicetur. ¶† Secundò not. quòd licèt obligatio antidoralis procedens instinctu naturæ aliàs reputetur sine effectu, & non impediat repetitionem soluti, vt dicit gloss. in l. ex hoc iure. in glo. pen. ad fin. ff. de iusti. & iure. tamen in liberto est potens, vt impediat repetitionem soluti, quando libertus soluit operas officiales, ad quas naturaliter non tenetur, tñ quia soluit instinctu naturæ, quia à patrono est consecutus beneficium libertatis, repetere non potest. Et si dicatur, quæ potest esse ratio specialitatis, quare in liberto obligatio antidoralis sit potens ad retinendum res? Respondet Barto. quia obligatio naturalis in liberto respicit certam speciem obligationis, in alijs non respicit certam speciem, sed stat in genere. Ex istis dictis
7 per Barto. & Docto. facias duas conclusiones. ¶† Prima cõclu. est, quòd obligatio antidoralis, quando respicit certam speciẽ obligationis, vt in liberto, tùnc habet istum effectum, quod impedit repetitionem soluti, vt hoc text. Secunda conclusio est, quod obligatio ad antidora, quando non respicit certam speciem, sed stat in genere, non habet effectum pariendi * repetitionẽ. dicto §. consuluit. Ratio, quia cùm ista obligatio contineat incertum, censetur inefficax. l. intantum. de verborum obligatio. l. cùm post. §. gener. infra de donatio. inter virum & vxo. Istam rationem assignat Barto. in l. si testamento. §. primo, in fin. ff. de fideiuss. Fulgos. in d. l. ex hoc iure. in 10. colum. Contra istam cõclu. obst. text. in d. l. si testamento. §. primo, versic. propterea, quod creditor. ff. de fideiuss. illum tex. reputant singularem Docto. in d. l. ex hoc iure. vera solutio est secundum Barto. ibi, & in d. l. ex hoc iure, quod quñ soluitur illud idem, vel tantundem propter quod fuit contracta obligatio antidoralis, semper impeditur repetitio: obligatio ergo antidoralis, quæ stat in genere, censetur inefficax: patet, quia non impedit repetitionem soluti. Confirmatur, quia obligatio antidoralis non est potens ad compensandum, sicut alia naturalis. ita Angel. in Auth. de non elig. secundo nuben. in prin. alleg. gl. in d. l. si testamento. Similiter obligationi antidorali non potest accedere fideiussor, vt est de mente Docto. in d. l. ex hoc iure. secundum hoc limitatur generalitas. l. 1. ff. de fideius. Similiter obligatio antidoralis non est potens, vt per eam possim alteri pacisci, vel stipulari, tãquam mihi intersit. ita tex. in l. quod dictum. ff. de pac. & ad hoc not. illũ tex. Bal. in lect. antiq. Ang. & Fulgos. ibi. habes de hoc gloss. in l. si tibi. §. si pactus. ff. de pact. quia ad hoc, quod quis possit alteri pacisci, vel stipulari, requiritur quod sua intersit pecuniariter. Barto. in l. fideiussoris. ff. de pact. in l. stipulatio ista. §. alteri. in l. quod dicitur. de verbo. oblig. Barto. in l. 1. in 4. colum. C. de senten. quæ pro eo quod interest. habes tamen alibi text. quod obligatio antidoralis facit competere actionem, quæ aliàs non cõpeteret. l. idẽ.
8 in §. fi. cũ l. seq. & seq. ff. mand. ¶† Ego tñ reperi multos effectus, quos habet obligatio antidoralis. Primus effectus est, quòd li-
a cèt donatio inter viuos ᵃ reuocetur propter ingratitudinem donatarij. l. fina. C. de reuocand. donatio. cap. fin. eo. titu. tamen donatio facta propter obligationem antidoralem, & sic propter aliqua seruitia, illa non potest reuocari ex aliqua ingratitudine. tex. in l. si pater. §. fi. & ibi glo. ff. de donatio. & illum text. reputat ad hoc singu. Abba. consi. 110. incip. Vtar in præsenti causa. & in 264 Illũ tex. multum no. Bal. in l. si cùm mihi. ff. de donat. & per illum tex. dicit alibi Iaco. Ardi. in summa sua, qui bus mod. feu. amit. quem refert Bald. in cap. 1. in 3. colum. in ti. si vasal. feu. pri. quòd est dare feudum, quod ex nulla ingratitudine potest amitti, vel auferri, quando princeps cõcederet feudum propter obligationem antidoralem, puta quia principẽ liberasset à latrunculis, vel propter aliam similem causam, & ita in specie tenet Abb. consi. 137. incip. Princeps quidam illustri. circa fin. Adde, & tertiò per illam l. si pater, quòd licèt priuilegium exemptionis sit concessum à Principe alicui cõmunitati, vel alicui ciuitati: nã illa immunitas põt propter ingratitudinem reuocari: ita in specie Bald. in l. 2. in fin. C. de lib. & eo. liberis. Tamen si immunitas esset concessa propter benemerita ciuitatis, non posset postea propter ingratitudinem reuocari. per d. l. si pater. §. fi. cum gl. Ita in specie consuluit Alex. consilio 357. incip. Nec arguendi sumus. colum. 2. lib. 2. Secundus effectus est, quia licèt dona. inter vir. & vxo. sit nulla toto tit. de dona. inter vir. & vxo. tñ si sit remuneratoria, valet, & tenet. l. quod aũt. §. si vir & vxor de don. inter vir. & vxo. no. Cy. Bal. & Salyc. in l. si pater puella. per illum tex. vbi aliquando plenè dixi. C. de inoff. test. probat gl. in l. si voluntate. C. de dot. promiss. vbi Bart. per illam gl. & tex. præalleg. dicit vnum, quod si vnus rusticus acciperet vnam nobilem in vxorem, & constante matrim. confiteretur se recepisse dotẽ, quã non recepit, isto casu valet constãte matrim. quia est remuneratoria, & subdit, quod cõsuetudo idẽ obseruat.

ADDITIO.

* Impediendi. Legendum potius.

a ¶Donatio inter viuos. Adde Spe. in titu. de dona. in §. 1.

seruat.idem Bal.in l. 2.§.fin.ff.si cert.peta.vbi dixit idem esse si senex acciperet iuuenem in vxorem,idem Bar.in l.si diuortio. vbi Moder.præsertim Are.ff.de verb.oblig.& in l.si ita stipulatus fuero te sisti. ad fi.ff.de verb.obli.cum concord. de quib.ibi per Alex.habes tex.in cap.cum iam nuptæ.ff.de don. inter virũ & vxorem.& text.in l.3.§.1.de do.Eodem modo videmus donationem inter patrem, & filium in potestate propter benemerita valere,glo.in Authen.vnde si parens.C.de inoffic.testa. Tertius effectus est,quia licèt princeps non præsumatur aliqđ indultum scribere motu proprio, nisi in literis expresse dicatur,adeo quòd non potest probari per testes.cap.si motu proprio.de præben.in 6.Bar.& alij in l.1.C.de peti.bono. subla. lib. 10.& in l.1.in fin.C.de bon.vac.lib.10. in Auth. quas actiones. C.de sacrosanc.eccles.in l.3.in princ.ff.quod quisque iur.tamẽ quando princeps scribit propter benemerita alicuius, censetur scribere motu proprio,ita originaliter dicit Gul.de Cun.in l.3.§.si procurator.ff.quod quisque iur.sequitur Alex. in l. 3. in princ.eod titu.vbi dicit tenendum menti, non debuit vidisse Albe.de Ros.qui idem firmat.in l.1.in princ.in 5.oppo.ff.quod quisque iuris.Quartus no.effectus est,quòd licèt in dubio non præsumatur donatio.l.cum de indebito.§.fina.ff.de proba.glo. & Doct.in l.cum quid.supra si cer.pet.imò potius præsumitur fatuitas.Bal.in l.generaliter.in 3.colum.C.de non num pecun. tamen quando præcedunt benemerita,faciunt ꝙ in dubio pſumatur donatio,tex.in l.si vero non remunerandi.§.idem Papinianus.ff.man. Quintus effectus est, quia obligatio antidoralis est potens ad faciendum collationem beneficij esse simoniacam, quæ aliàs non esset, vnde si donatarius procurat pro donante,est simonia,ita Innoc.in cap.tuam.de æta. & qualita. vbi per hoc Innocen. exclamat contra Cardinales procurantes beneficia pro seruitoribus suis.& ita refert,& sequitur Angel.in d.l.sed & si lege.§.consuluit.de peti.hære.Sextus effectus est,quia prælatus ecclesiæ potest res ecclesiæ alienare,vt remuneret benemeritos,qui fecerunt seruitia ecclesiæ.cap.relatum. vbi Cano.in ver.iuxta seruitij.& in c.cum in officijs. de test. & ita in specie no.Bar.in l.iubemus.la seconda,in princ.per illum tex.cum glo.C.de sacrosanc.eccle.& Bart.in l. iusta causa. per illum tex.de manu.vindi.no.Ioan.And.in addi.Specu.in tit.de rebus eccle.non alien.super rub.quem refert Pau.de Cast.in d. l.iubemus.Confirmatur per illud,quod vult Bar. in l.ambitiosa.circa fin.ff.de decret.ab ord.fac.vbi dicit, quòd Anciani ciuitatis non possunt alienare res ciuitatis,nisi propter remunerãda seruitia, quia tunc possunt alienari absque consilio ciuitatis.Confirmatur per illud,quod dicit Bar.in proœ.ff.in vltima col.quòd res prohibitè alienari, ex causa remunerationis seruitij possunt alienari.alleg.tex.in l. iubemus nulli. supra allega. Septimus effectus est, quia licèt prælatus ecclesiæ non possit alienare naturam feudi.cap.ex parte.vbi Can.de feu.cap.1.qui feu.da.pos.tamen ad remuneranda seruitia recipientis potest prælatus solus alienare,& taliter concedere, quod sit solitum concedi.tex.est in cap. 2.§.2.de l.Corra.& in c.1. quemadmod. feu.ad fil.perti.& ita in specie firmat Iaco. de Bel. & Nicol. de Neap.in c.1.in princ.qui feu.da.pos.Iaco.Alua in eo.c. in pen. colum.& Do.Card.Flor.in c.ex parte,in 4.q.de feud. Octauus effectus est,quem ponit Iuriscon. in l. viuus libertus.ff.si quid in frau.patro.facit tex.in l.1.ff.eod.titu. & per illam l. viuus libertus.dicit Barto.in l.ambitiosa.in 1.colum.in fin. & seq.ff.de decret.ab ord.fac.vt hic per eum.ideo in d.l. viuus. potest esse, quia quando libertus in vita donat,potest adhuc lucrari, dato quòd diminuat legitimam patroni, sed in vltima voluntate cessat ista præsumptio.sed vide glo.solennem in l. patronus. j. de proba.vbi glo.disputat intellectum l.viuus. Nonus effectus est,quia minor etiam cum decreto iudicis non potest donare res immobiles.l.fin.circa medium.C.si maior factus.l.1.§.1. ff. de tute.& ratio. dis. tamen ad remunerandum seruitia potest minor sine decreto alienare rem immobilem.ita Roman.in l. si ante nup.ff.solu.matr.nihil tamen alleg.in specie,nisi quadã generalia.Reperio,quòd Dom.Franc. Aret. consuluit contrarium consi.24.incip.Quatuor dubia potissimè discutienda veniunt.in vlti. colum. vbi bene fatetur, quòd pupillus cum auctori. tuto. potest facere donationem remuneratoriam in re mobili,sic intelligit tex.in l.cum plures.§.fina.ff.de admini.tut. ad idem alleg.l.qui filium.ff.vbi pup.edu.debe.tamen de re immobili non potest remunerare.facit cap.cum in officijs de testi.vbi pro remuneratione seruitiorum licitum est prælato cõcedere rem immobilem ad vsum pro modico tempore,non autem transferre dominium,& dicit Domin.Francis. ꝙ ita est intentio tex.in l.fin circa medium.C.si maior factus. Sed parcat mihi dignitas sua,tex in l.fina.nihil dicit de donatione remuneratoria,sed Domi.Franc.intelligit in generalitate.Reperio,quòd istum passum tangit,& relinquit sub dubio Paul. de Cast.consi.11.incip.in casu præsenti visis omnibus.Quid tenẽdum?Pro opin.Ludou.Roman.contra Domin.Francis. allego duos tex.Primò tex.in l.2.C.si aduer.dona.vbi ad remunerandum non fuit licitum donare rem immobilem pupilli, eo ꝗa non interuenit decretum iudicis, ergo si fieret à pupillo cum auctoritate iudicis valeret.Pau. de Cast. perpendit de illo text. & dicit,quòd in illo tex.non valet illud argumentum à contrario sensu,sed ista ponderatio non est bona,quia tex.in d.l.secũda,de donatione remuneratoria verbũ nullum. Secundò ponderа tex.quòd minor non potest alienare rem immobilem,& multominus potest donare, deinde subdit illud esse verum sine causa.Pondera illud sine causa,quia vult quòd minor rem immobilem possit donare cum causa, sed iusta causa est pro remuneratione,tex.in l.cum in plures.§.penul.in fine. ff.de administ.tuto.& sic isti tex.sunt pro Lud. & nihil contrarium est præter generalitatem d.l.fin.Decimus effectus, quia licèt aliàs stipulatio sine causa non valeat,quia obstat exceptio doli.l.secunda.§.circa.ff.de excep.dol.tamen si præcedat obligatio antidoralis,facit valere stipulationem in effectu,sicut sola conditio habetur pro causa.l.à Titio.ff. de verborum obligat. l. cum ad præsens. supra si certum petatur. sicut benemeriti faciunt valere donationem sine insinuatione.Item quia præcedentib. meritis actus dubius cẽsetur donatio. Vndecimus effectus est, quia gratum seruitium facit pręsumi remissionem iniurię pręcedentis.tex.in l.in præsens.& ibi Bald.C.fami.ercis. vbi not. ꝙ si inimici faciunt ad inuicem seruitia grata,præsumitur remissa inimicitia.Confirmatur,quia si filius commisit causam ingratitudinis erga patrem,gratitudo,& seruitia postea sequuta tollunt ingratitudinem præcedentem. Bald. in l. liberti. C. de inoffi.testam.traditur per Modern. in l.1. ff.solu. matrimon.& in l.fratres.C.de inoffic.testam. Duodecimus effectus ponitur per text.in l.idem.§.fina.cum l. sequen. & in principio sequentis.ff.manda.Et signa,quòd obligatio antidoralis est potens facere competere actionem,quæ aliàs non competeret. Decimustertius effectus est, quia si antidora deducãtur in pactum, committitur vsura, exemplum. seruio tibi de tanta pecunia gratis,cum pacto,quòd si contingat in futurum me egere, tenearis mihi gratis seruire.glo.in c.plerique.in glo.fina.14. qõ. 3. D.Abb.in cap.consuluit.in fi.de vsur. & latius Dom. Laur. de Rod.in repe.d.c.consuluit.in 1.colum.facit quod no.glo.in statuto Bergomensium.in clem.1.in verbo onera, de vsur. quòd obligatio antidoralis facit committi furtum. Decimusquartus effectus est,quia licèt furtum non committatur nisi cõtrectetur animo lucrandi.§.furtum.Insti.de oblig.quæ ex deli.nasci.tamen quando contrahitur obligatio antidoralis, facit ne dicatur fieri lucrum,vt committatur furtum,tex. in l.si pignora.in princip.ff.de fur. Decimusquintus effectus est, quia licèt aliàs donatio reuocetur per superuenientiam liberorum. l. si vnquam.C.de reuo.don.Bart.in l.Titia.§.Impetator. ff. de leg. 2.ratio sumitur ex l.cum auus.ff.de condi.& demon.l.cum acutissimi.cum simil.C. de fideicommis. tamen donatio remuneratoria non reuocatur per superuenientiam liberorum. Ange. in l.si vnquam.supra alleg. mouetur, quia illa lex debet intelligi in donatione, quæ ex mera liberalitate procedit, sed donatio remuneratoria non est propriè donatio.l.si pater.§. fina. de donatio Bar.in proœ.ffórum in penu.colum.Illam decis.Ang. sequitur Ludou.Roman.consi. 2.incip. Pro decisione eorum, de quibus dubitatur.in 5.colum.in l.si verò.in 48 fallen. sol.matrimo.Dom.Alex.consi.25.incip.Præclarè.ad fi.lib.2. & consi. 39.incip.Super primò,quo quæritur,in tertio dubio princip. & consi.74.incip.Quantum autem ad primam par. in 5. colum. in fi.in 3.volu. & signa istum effectum.Decimussextus effectus est,quia licèt donator non teneatur vltra quàm facere possit, hoc est,deducto ne egeat.l.sunt qui in id.ff.de re iudic. tamen donator propter benemerita tenetur vltra quàm facere possit. ita tener Ang.in l.non tantum.& ibi Alex.sequitur.ff.de re indi. etiam Alex.in l.sunt qui in id.supra alleg.Roman.consi. 25. incip. Pro decisione eorum,in pen.colum.Decimusseptimus effectus est,quia licèt quando donatio incipit à traditione,donator non teneatur de euict.l.Aristo.§.fina.vbi glo.& Barto. ff. de dona. tamen in donatione remuneratoria donans tenetur de euictione.Ita Bar.in l.Iulianus.§.qui fundum.ff.de verbo.oblig. & in l.idemque.§.fina.ff.mand.& expresse ita consuluit Alexã. consi.44.incip.Visis instrumentis diuisionis.in 3. colum. lib. 3. Decimusoctauus effectus est,ꝗa licèt aliàs donatio vltra quingentos aureos sine insinuatione non valeat,per Bar.in l. Modestinus.ff.de dona.in l.illud.C.de sacrosanct. eccles.tamen donatio,quæ fit propter seruitia præcedentia, non requirit insinuationem,glo.in l. Aquilius regulus.vbi Barto.& Imo.ff.de dona. cum concord.vt per Alex.ibi probatur per tex.in l.fi. in princ. iuncta glo.& ibi no.Ang.C.de iure do.No.idem Angel.in l.sed &

& si lege.§.consuluit.ff.de peti.hæred.Limita prædictos omnes
effectus procedere,dum viuit ille,qui seruitia recepit, sed eo
mortuo,cùm sint personalia, non durant effectus. Barto. in l.
ambitiosa.ff.de decre.ab ordi.fac.in 1.col.ad fi.& seq.Istos eos-
dem effectus obligationis antidoralis ordinatius,& plenius po
sui in l.ex hoc iure.ff.de iusti.& iur.¶Not.tertiò,quòd facta re-
peti non possunt.concor.l.pen.ff.de præscri. verb.quod tamen
non est generaliter verum,vt patet in traditione vacuæ posses-
sionis,vt declarat Barto.in l.si quis accepto. & l.si pecuniam.in
9 prin.ff.de cōdi.ob causam.¶†Quartò no. ꝙ natura condictio-
nis indeb.est,vt ad illud solùm cōpetat,in quo recipiens est lo-
cupletior effectus.facit l.indebiti.§.sed & si nummi.supra cod.
glo.in l.in hac, in glo.mag.in fi.ff.de triti.& dicit Bart.in l.quod
indebiti.sup.eod.quòd hic est text. magis clarus de hoc quàm
in aliqua parte iuris.Similiter petitio hæreditatis non datur cō
tra bonæ fidei possess. nisi quatenus est effectus locupletior. l.
sed & si lege.§.consuluit.ff.de peti.hæred.Moder. in l. indebiti.
§.sed & si nummi.supra eod. Verum operæpretium est scire,
quare condictio indeb.non datur nisi ad id,in quo recipiens fa
ctus est locupletior,licèt mutuum & condi.indeb.æquiparen-
tur.§.primo,Insti.quib.mod.re contrahi.oblig.& ad mutuum
competit actio ad id, quod datum est in genere, non autem
inquantum effectus est locupletior. Ratio huius regulæ est,qa
recipiens obligatur vltra intentionem suam, quia non recipie-
bat animo se obligandi. Similiter soluens habet actionem vl-
tra intētionem suam,quia soluebat animo liberandi. l.si is cui.
§.fin.ꝟ.commo.tamen,quia æquitas naturalis dictat neminem
locupletari cum aliena iactura.l.nam hoc natura.supra eodē,
propter æquitatem ne quis locupletaretur cum aliena iactu-
ra, datur condictio indebi. inquantum recipiens locupletatur.
Istam regulam videtur limitare Bar. si bene inspexeris in l. in-
debiti.§.sed si nummi.supra eod.vt procedat,quando soluitur
res in specie,secus si solueretur in genere,vel in quantitate, qđ
10 vltimum,an sit verum,tangit in d.§.sed si nummi. ¶†Quin-
tò no.ex tex.in ver.cum patrono,quòd si inter patronum,& li
bertum esset quæstio de operis officialibus,posset super eis trā-
sigi,& consequenter potest fieri compromissum,& ita ad hoc
11 no.istum tex.Angel.hic. ¶†Sextò no.ibi,fabriles veluti picto-
rias. hic esse tex.contra Barto.& sequaces.nam tenet Bar.quòd
operæ fabriles dicantur, quas homines sciunt facere sine do-
ctrina magistri.hic est tex.in contrarium,vbi operæ fabriles di-
cuntur,quæ non habentur sine doctrina,& ita contra Bar.pō-
derant Ang.& Moder.qui dicunt, ꝙ verbum fabriles, est gene
12 rale,de quo puncto dicemus in glo.mag.†Septimò not. ꝙ ex
varietate personarum variantur operæ,licèt aliquando ex cō-
sensu partium vna subrogetur loco alterius,quando sunt duo
eiusdem peritiæ,& artis.l.nemo.& ibi Barto.ꝟ. de duobus reis.
¶Octauo not.ꝙ etiam in eadē persona operæ vnius diei sunt
diuersæ ab operis alterius diei,ideo tex.in §.primo,in Authen.
de instr.cau.& fide.detestatur probationem,quæ fit ex compa
13 ratione literarum.¶†Nonò not.regulam,ad quàm allegatur
iste tex.ꝙ ea quæ variantur ex tempore, non reputantur vni-
formia.Hinc est,quòd in his quæ variantur ex tempore de pre
terito,non infertur in præsens. ideo probatio testis de præteri-
to non infertur in præsens, in his quæ tempore variantur, vt
est de paupertate, vt si testis probat talem tali tempore fuisse
pauperem,non sequitur,ergo nunc est ita.Ita Bar.in l.in confir
mando.ff.de confir.tut.no.in l.2.& in l.siue possidetis.C.de pro
14 bat.in l.precia rerum.vbi Doc.ff.ad l. falc. ¶†Decimò not. ex
tex.ibi,vel si meis sumptibus preciosiorem hominem feci.hic
esse tex.no.quòd recipiens hominem indebitum, si eum red-
dat preciosiorem,non potest repetere, aut retinere æstimatio-
nem eius,quo preciosior est. Et si dicatur, est contra regulam.
l.si in area.ꝟ.eo.puto(licèt Docto.non declarent)ꝙ ratio huius
tex.est.quia in homine reddito preciosiore talis qualitas me-
liorationis est intrinseca.& inseparabilis ab homine, ideo non
consideratur ad impediendam condict. indeb.sed quando est
melioratio extrinseca,& separabilis à re,tunc procedit text. in
d.l. si in area.¶Vndecimò no.quòd illud, quòd omni iure est
indebitum,quocunque errore soluatur, semper potest repeti,
patet in hoc tex.in operis artificialibus, quia non sunt debitæ,
ideo quocunque errore soluantur,possunt repeti,glo. & Bart.
15 in l.1.supra eod.¶†Duodecimò no.ꝙ quando solutum inde-
bitē est tale,ꝙ non potest repeti,repetitur eius æstimatio. Ad
idem est tex.in l.pen.ff.de præscrip.vers.tex.in l. quod indebitū.
supra eod.& in simili tex.in §.fin.Insti.de offic.iudic.& in l.non
16 amplius.§.cùm bonorum.ff.de leg.1. ¶†Decimotertiò not. in
ver.sed & si delegatus.quòd operæ officiales non possunt alij
delegari,vt est tex.hic,& in l.4.ff.de nouat. Rō est,qa cohærēt
personæ.l.operæ in rerum.ff.de oper.lib.ergo delegari nō pos-
sunt.l.vnica.§.ne autem.C.de cad.tollen. Hinc est, quòd si cō-
duxisti seruum,vt tibi seruiat per annum in domo,non potest
alicui delegari. Limita tamen, quòd quamuis delegatio non
possit fieri in operis officialibus,verum est, quòd fieri non po-
test,tamen si fiat,delegans liberatur ope exceptionis.ita Barto.
in l.4.ff.de don.Modern.hic in vlti.not.facit tex.in l.fin.§. cùm
17 mihi.ff.de verbo.oblig.¶†Decimoquartò no.ibi,non teneri.ꝙ
si patronus delegat alij operas officiales,quòd libertus non te-
netur,sed istud videtur mirum, cùm delegatio fiat mediante
stipulatione liberti delegati.l.j.ff.de nouat.ex quo libertus ꝑ sti
pulationem promisit, mirum est quare libertus non teneatur,
sed respondetur rationem esse,quia tales operæ sunt insepara-
biles à persona patroni, & alteri, quàm patrono præstari non
possunt,vt dicit tex.in l.operæ in rerum.ff.de oper.lib. ideo ra-
tione inseparabilitatis libertus etiam per stipulationem pro-
mittens mero iure non tenetur,text.est quem no.Bal.in l.liber.
18 in 2.colum.de oper.lib.¶†Decimoquintò not. ꝙ operæ fabri-
les possunt alteri delegari.Ratio, quia tales operæ personæ nō
cohærent,ergo delegari possunt.Nunquid autem liberti vassal
li possint inuiti alteri delegari,vel cedi? ponit Bar. hic in penul.
colum.vbi dicitur,ponunt Docto.in l.2.in princ.ff. solu. matri.
19 gl.in l.inuitus.C.de fideicom.lib.¶†Decimosextò, & vlti. not.
ibi,quia suum recipit,licèt tex.se non declarat. Ratio est, quia
ad hoc,vt sit delegatio,requiritur,ꝙ ille,cui delegatur,sit credi
tor.ita glo.ordi.in l.quamuis.§.si mulier.ff.ad Velleian.declara
ui in l.singularia.supra si cer.pet.¶Glo. 1.in ver. debere, primò
timore taciti contrarij,quia tex. videtur sibi contrarius, dum
primò dicit,quòd libertus putabat se debere, & sic innuit, qđ
verè non debebat,deinde infra dicit, quòd natura operas de-
bet.glo.declarat tex.& bene. Secundò per viam quæstionis op
ponit contra tex.& soluit.Secunda ibi,sed nōne. ¶Ex tota ista
glo.habes elicere sex conclusiones. Primò habes intellectum
ad tex.quòd loquatur in prima parte de operis obsequi alibus
* tenet solus Alber.hic,*alij omnes indifferenter reprobant*. Primò, qa
obsequalis non est propriè opera,prout etiam fatetur in glos.
magna,quia potius dicitur honor, seu reuerentia. istud patet
ex diuersitate titu.ff.& C.cùm sit de per se titu.de obsequijs.itē
titu.de ope.liber. Tertiò, quia opera conuenit solùm libertis:
ideo rub.dicunt de oper.liber.nam filijs non possent imponi ēt
per expressam stipulationem.text.est no. in l.pen.ff. si quis à pa
ren.fue.manu.Bal.in Authen. ex testamento. in 10. colum. C.
de colla.obsequium autem est commune ad libertos,& filios,
ideo simul ponitur in rubr.de obseq.à lib.& libe.&c. Præterea,
& quartò operæ obsequiales debentur taliter, quòd ad eas po
test libertus compelli,vt hac glo.Ergo de illis non potest loqui
20 iste tex.†Secundò habes ex hac glo.secundum Bar.ꝙ quando
soluitur ex vna causa,ex qua est indebitum, potest retineri ex
alia causa,ex qua est debitum. facit.l.cum in corpus. ff. de acq.
rer.dom.Et ex hoc habes tertiò notare limitationem ad regu-
lam,quam posui in §.si centum.in vlti.no.supra ead.l.ꝙ res tra
dita non potest pro alio debito retineri, est verum nisi sit tra-
dita pro debito putatiuo,quia tunc pro vero debito potest re-
21 tineri,ita probat iste tex.iuncta glo.† Quartò habes ex hac gl.
limitationem ad omnia iura,quæ habent, ꝙ quando soluitur
debitum naturaliter tantum,debet distingui, si soluatur errore
facti,debet repeti,secus si errore iuris.l.error.C.ad l.fal.glo. in l.
1.supra eodem,quia illa iura limitantur,nisi esset naturalis ob-
ligatio redacta ad necessitatem præstandi, quia impedit indi-
22 stinctè repetitionem soluti.†Et ex hoc habes quintò correlatiè
notare,ꝙ idem iudicamus quo ad impediendum repetitionē
de debito naturaliter tantum,ad quod quis possit cogi per offi
cium iudi.sicut si esset debitum efficax omni iure, ad qđ actio
competeret.Et ratio est,quia officium iudi.loco actionis succe
dit.l.in causæ.§.causa cognita.ff. de mino. ideo tunc requiritur
libellus,vt declarat Bar.in l.nec quicquam. §. vbi decretum. ff.
23 de offic.procons.& leg.†Sextò habes ex hac glo.ꝙ libertus po-
test cogi per officium iudi.ad præstandum patrono operas of-
ficiales,vnde pondera,cùm illæ consistant in præstando reuerē
tiam.Habes septimò notare,quòd libertus potest cogi per of-
ficium iud.vt præstet reuerentiam patrono, adde ꝙ idem est
in alio priuato,quia inferior dignitate,vel nobilitate potest per
officium iudi.cogi,vt cedat maiori in sedendo,& alijs reueren
tialibus,secundum Ioan.Fab.in §.aliam.Instit.de bon. poss.vbi
dicit hoc sæpè euenire de facto in vxoribus nobilium, quarū
vna vult prima sedere in ecclesia, & prima offerre. Dicit tn̄,
ꝙ propter hoc non posset agi actione iniuriarum,per tex.not.
in l.iniuriarum actio.§.si quis de honoribus.ff.de iniu.Tu adde,
ꝙ in hoc vltimo contrarium tenet expressè Bal.in l.obseruare.
§.antequam.in fi.de offic.procons.& leg. quòd imò potest age
re actione iniuriarum,& armata manu resistere, vt ibi per eū.
Adde etiam tex.no.in c.præcipimus.92.dist. ꝙ si inferior vadit
temerè ad locum maioris, debet inde expelli,& perdere locū
consue-

consuetum, & vltimum habere. Breuiter, quia intellectus glo. ad hunc tex. est falsus, vt prædixi, tene intellectum, quem posui in euidentialib. ꝗ prima pars loquatur de operis officialibus respicientibus personam patroni, secunda de operis artificialibus. quantum verò ad contrarium. l. error. solu. glo. in se potest esse bona, sed non conuenit ad hunc tex. vt prædixi, ideo intellige istum tex. secundum distinct. d. l. error. ¶Glo. magna fin. in ver. natura. diuide in quatuor partes prin. Primò declarat text. se remittendo. In secunda ponit diuisionem operarum. In tertia prosequitur operas officiales. In quarta prosequitur operas fabriles, & artificiales simul. Secunda ibi, quia operarum. Tertia ibi, obsequiales. Quarta ibi, sed fabriles. Venio ad secundam
24 partem, in qua iacet fundamentum totius materiæ. †Quotuplex sit operarum species, in quo gl. & postea antiq. Doct. vario modo locuti sunt, vt refert Bart. & plenius Cyn. & Bal. in d. l. liberti. Bar. vltimò dicit, quòd quatuor sunt species, sed inquantum dicit fabriles esse, quæ natura discuntur sine arte, malè dicit, & contra hunc tex. in vers. fabriles veluti pictorias. facit. l. quoties. in princ. ff. de ope. libe. Item inquantum constituit incertas operas tanquam speciem de per se, malè loquitur, quia semper continentur sub altera ex prædictis, & quamuis videātur incerta quantum ad prolationem verborum, tamen certificantur habito respectu ad operas, quas libertus scit, aut solet præstare, & ita declarat ipsemet Barto. in 7. colum. in versic. dicitis vos. & in penult. colum. in versicu. & prædicta faciunt. & iuxta hoc dubitat Alexan. hic in 4. col. quando libertus sciret multas operas, cuius esset electio, & dicit, ꝗ non reperit bene declaratum, sed putat, ꝗ esset electio ipsius liberti tanquam promissoris, per l. qui ex pluribus, & l. quicquid astringendæ. in princ. ff. de verb. oblig. & est de mente Barto. in 3. colum. in ver. item contra dictum Ioan. Ego autem tactum inuenio, quòd imò electio, vel declaratio est ipsius patroni, cui lex hoc permittit, ita expressè tenet Barto. in d. l. liberti. in 5. colum. & expressè Ang. hic, facit tex. in l. operæ enim. ff. de oper. liber. Tene tu, ꝗ duæ tantum sunt species operarum. s. officiales. item fabriles, vel artificiales, quas capio pro eodem, prout capit text. hic, & alibi sæpe, præcipuè in l. operæ in rerum. in princip. ff. de ope. lib. ¶In ea. glo. ibi. l. venia. C. de in ius voc. vltra declarationem Bar. & additionem ad hanc glo. posset probabiliter dubitari, an quemadmodum libertus non potest vocare in ius patronum, vel eius hæredes etiam extraneos, nisi impetrata venia, aliàs incidit in pœnā. 50. aureorū idē sit in vasallis, vel feudatarijs? & certè æquiparatio quam fecit in princip. huius. §. probat clarè, ꝗ sic, & ita tenet Spe. in tit. de feu. §. quoniā. vers. 17. contrarium tenet glo. ordi. in c. 1. ver. salua reuerentia. & ibi Bal. circa fin. de mili. vasal. qui contu. est. Ioan. Fab. in §. & in eū. Insti. de act. Ioan. de Pla. in l. 1. C. de colo. thracens. lib. 11. Alexā. in l. generaliter. in 3. colum. ff. de in ius vocan. vbi dicit, quòd
* *ista est communis opi.* fundamentum eorum est, quia hæc est dispositio pœnalis, vnde non debet fieri extensio. Tu considera ea, quæ dixi in princip. huius. §. vbi non solùm in materia pœnali respectu. 50. aureorum, imò in materia pœnali priuationis totius feudi fit extensio à libertis ad vasallos, & multum facit tex. in illo cap. 1. in versicu. salua reuerentia. Secundò, quia edictum de in ius voc. ex parte personarum, quæ in ius vocari nō debent, reputatur fauorabile, ita dicit glo. approbata in l. sed si hac. §. fina. ff. de in ius vocan. glo. in l. apud Celsum. §. aduersus. ff. de excep. do. glo. in l. 2. C. de in ius vocan. Tertiò propter authoritatem Specu. ita tenentis, qui vtitur æquiparatione à libertis ad vasallos, in. tit. de feu. §. quoniam. vers. 18. & sic videtur, quòd ista pars possit defendi contra communem. Vltimò non omitto inquantum Barto. & omnes indifferenter hic tenent, quòd operæ officiales, capiendo operam propriè, exemplificantur, hoc est, quod libertus seruiat patrono in mensa. Ego dubito, ꝗ non sit diurnum officium, iuxta diffinitionem. l. 1. ff. de oper. libe. & per hoc Barto. ipse reprehendit Azo. in 5. col. in versic. redeundo ad principale propositum. Nisi tu subtilis inuestigando intelligeres diurnum officium aptitudine, non actu, consi-
25 dera si Barto. habuerit istum intellectum. † Et inquantum gl. concludit, quòd operæ obsequiales in non faciendo transeunt ad hæredes extraneos. Adde, vt habeas vtilitatem in practica, quòd similiter iuspatronatus ecclesiæ transit in extraneum hęredem. glo. est not. & ordinaria in capitu. considerandum. 16. quæstio. 7. not. Sali. in l. 2. circa princip. C. de in ius vocan. Ang. in l. fin. C. de ope. lib. Pet. de Anchar. consi. 79. incip. prima facie videtur dicendum. Istam conclusionem, quam Cano. non habent tactam, potes limitare dupliciter. Primò potes limitare ꝑ illud, quod vult glo. approbata in capitu. pastoralis. §. rursus. in ver. subiecti. de iudic. vbi glo. concludit, quòd per confiscationem omnium bonorum factam per iudicem secularem, non confiscatur iuspatronatus ecclesiæ, dato quòd transeat cū vniuersitate bonorum, ad quemcunque laicum, glo. in l. si operarum. ff. de ope. lib. & in l. quædam. ff. de acquirē. rerum domin. Secundo pro limitatione adde, quòd licet iuspatronatus ecclesiæ transeat in hęredem extraneum, tamen non transit in fideicommissarium vniuersalem, ita singul. Barto. in l. quia proinde §. primo, per illum tex. ff. ad Treb. refert, & sequitur Imol. in l. si patroni. in princ. eod. titu. & dicit hoc non esse tactum à Canonistis. Adde tu, ꝗ idem tenet Bal. in l. cum virum. in vlti. colum. C. de fideicom. & in l. fin. in pen. colum. C. de edic. diui Adr. tollen. Confirmatur ista conclusio, quia etiam iuspatronatus, quod habet patronus in liberto, non transit in fideicommissarium, vt firmat Pau. de Cast. in l. precibus. C. de impub. & alijs substi. facit glo. in l. sciendum. ff. de verborum signific. glo. in l. si patroni. ff. de oper. liber. ¶Sum in quarta parte princ. glo. ibi, sed fabriles. q̄ videt valde obscura. Subdiuide in tres partic. Primò declarat, quæ dicantur operæ fabriles, & quæ artificiales. Secundo, qualiter imponantur. Tertiò, qualiter differant, ponendo sex differentias. Secunda ibi, de his autem. Tertia ibi, differunt autem. Aduerte, quia circa istas differentias glo. Bart. se inuoluit, sed quamuis non sit de mente gl. tamen debes intelligere, vbi glo. facit mentionem de operis incertis, seu fabrilibus, ꝗ loquitur de officialibus, & sic de cohærentibus personæ, & sic propone tibi in animo, quòd glo. ponat differentias inter operas officiales ex vna parte, capiendo incertas pro officialib. & operas fabriles, seu artificiales ex alia, capiendo vtrasque pro eodem. Hoc modo differentiæ glo. sunt bonæ. Nam prima, quòd officiales non cedunt nisi indicantur à patrono, rationabilis est, cùm respiciant seruitium personæ patroni, vt hic declarat Barto. Secundam differentiam inducit Bart. in pe. colum. & clarè decidit (si bene inspexeris) quòd si conduxisti operas seruitoris, vel famuli vt te associet per ciuitatem, vel tibi seruiat in domo pro certo precio, non potes alteri concedere eo inuito, secus si conduxisti, vt expendat in domo, vel vt solicitet prædia tua, tunc eo inuito posses alteri concedere, q̄d pro certo vnicuique videtur alienum. cum Barto. tenent Ang. & Fulgos. & hic, & Bald. in d. l. liberti. in 6. colum. Pau. de Castr. in l. secunda, in princip. ff. solu. matrimo. vbi limitat, nisi qui delegaretur, posset aliquod incommodum rationabile allegare. Est verum, quod contrarium voluit Barto. in d. l. 2. in princip.
26 & ibi Imo. perpendit. dic vt ibi latè ꝑ D. Alexan. † Adde etiam in materia, quod vassalli inuiti non possunt alienari per dominum. glo. reputatur singularis in l. inuitus. ff. de fideicommis. liber. tex. in cap. 1. §. præterea ducatus. de prohi. feu. alien. per Feder. Bald. in cap. primo, §. si quis miles. in primo not. per illum text. quo tempore miles. & in l. in testamento. C. ad leg. Falc. & in l. 1. circa fin. de restitu. spolia. & in l. debitorum. vbi etiam Salicet. & Pau. de Cast. C. de pac. Specu. in titu. de feu. §. quoniam. versic. 29. Abba. in cap. auditis. in 11. colum. de præscrip. vnde dicit Bal. in §. in generali. si de feu. fuer. contr. inter dom. & agn. aleg. Hostien. in cap. dilecti filij. de maiorita. & obed. & ibi Ioan. Andr. in nouella. quòd Rex Franciæ non posset alienare vnam
27 de ciuitatibus Regni sui, inuitis ciuibus illius ciuitatis. † Et ꝗ Constantinus Imperator fecit Romanos consentire, quando donauit vrbem Romanam Papæ Syluestro, & etiam per Angel. & Imo. in l. 1. § si hæres. ff. ad Trebel. facit quod not. Bartol. in l. si is qui. §. fina. de pigno. Limita istam conclusionem, quòd vasalli inuiti non possunt alienari in alium principem, verum est, quando de per se alienarentur, secus si alienarentur cū vniuersitate territorij. ita Bald. in cap. fin. in 2. colum. de offi. deleg. glo. & Bald. in cap. imperialem. §. præterea ducatus, de prohib. feu. alien. per Feder. Dom. Abb. in consi. 110. incip. Vtar in præsenti causa. in 2. quæstio. Dicit fortius Bald. in cap. 1. §. ex ea. de lege Corra. quòd etiam tunc possunt vasalli inuiti alienari in inferiorem, etiam in rusticum. An autem vasallus inuitus possit cogi iurare fidelitatem alteri per dominum, ponunt Bar. & alij in d. l. debitorum. & in l. 2. C. de don. Ad ista vide, quod pulchrè decidit Barto. in l. si quis. §. fina. ff. de pigno. vbi quærit, an princeps possit alienare iurisdictiones &c. Tertia differentia gl. bona est, eam intelligendo, vt proximè declaraui. intellige tamen, quòd soluendo operas officiales illi tertio non liberatur ipso iure, sed bene ope exceptionis. l. fina. §. cum mihi. ff. de verbo. oblig. secundum Bald. hic, & in l. si fundum. ff. de pactis. In quarta differentia gl. dic melius, secundum communem opin. glo. in l. suo victu. ff. de oper. lib. post Azo. & sequitur Bart. hic, quòd si libertus est diues, & habet vnde se alat de proprio, tenetur præstare operas proprijs sumptibus, & non patroni, aliàs se-
28 cus. †Ex hoc pondera tu, quòd arguendo de liberto ad vasallum, prout dixi in princ. huius. §. certè sequitur, quòd vasallus tenetur seruire, & sic præstare seruitia domino suis proprijs sumptibus, nisi feudum esset adeo tenue, quòd non sufficeret ad tales expensas. & ita tenet Bartol. in l. Mæuia. §. primo, per illum

ium tex.ff.de ann.leg.Bal.in l.qui manumittitur.ff.de oper. libe. Ludou.Roman.in l.recusare.§.si quis à filio. per illum text. ff. ad Trebel.Oldra.Lau.in consi.234. incip. factum tale est, quidam miles.quamuis idem Bald.in cap.cum ex officij.in secunda colum.de pręscrip.arg.illius tex.no.quòd vasalli debent ire ad exercitum sumptibus domini.Iuxta hanc partem gl. quærit Barto. si conduco aliquem operarium simpliciter, an tenear sibi facere expensas victus, & distinguit faciendo quatuor casus, vt hic per eum, cum quo alij tenent. & Bald. in l. liberti. in 6.colum.C.de ope.lib.aliquid Barto.in l.2. circa med. C. de nego.gest.vide tex.no.in l.fructus.ff.de oper.seruorum. & in l. quod nisi.in princ.ff.de oper.liber.Item adde in primo casu bene facere, quia contractus semper intelligitur initus secũdum consuetudinem loci, glo.in l.5.§.in commissoria.ff. de l. commisso.Barto.in l.magistratus.ff.ad munici.& in l. nemo est qui nesciat.ff.de duob.reb.Bald.in l.1.in 2.quæst.C.pro soc. Panor. in cap.cum M.Ferrarien.in 2.colum.de consti.& in cap. ad nostram.de rebus eccl.non alienan.& in cap.certificari.de sepult. In secundo casu adde, quòd contrarium tenet glo.in l.quoniã liberi.in glo.fin.C.de test.sed Bal.ibi eam reprehendit, & bene.
29 †Adde etiam, quòd Potestas, qui conducit aliquem officialẽ, tenetur ad impensam victus, & etiam ad impensam eundi, &
a redeundi.[a] ita Barto.in l.super creandis.C. de iure fis. libro 10. Angel.hic in vlti.colum. quamuis dicat, quòd cautius faciet assessor, si expressè stipuletur. Adde, quòd no.Bal.in l.1.ad fi.C. de neg.gest.latè Angel.in repeti.l. obseruare. §. proficisci. ff. de offic. proconſ. & leg. non tamen tenetur ad medicinas, & ad medicos, sed bene ad pullos, & similia, secundum Barto.in l.legatis.ff.de alim.leg.Cyn.& Bald.in l.quod in vxore.in fin. C.de neg.gest.Et quòd teneatur ad pullos, & similia, habes per Angel.Imo.& Moder.in l.si cùm dotem.§.sin autem in seuissimo. ff.solu.matr.Ang.in l.si in rebus.§.possunt.ff.commo. & in l. si
b ferum.in princip.ff.de verb.oblig.Adde etiam, quòd conducens aduocatum[b] pro certo salario in die extra ciuitatem, tenetur vltra salarium ad expensas victus nedum pro ipso aduocato, sed & pro eius famulis & equis, secundum Bal. in l. 1. C.
30 de suffrag.† Quid autem si conduxi operarium ad operandũ constituta certa mercede, an ego conducens tenear ad instrumenta ad operandum? ponunt Ang.& Imo. in l. stipulationes commodissimum.ff.de verbo.oblig.ibi tenent, ꝙ operarij debent portare omnia instrumenta, & si non habent, debeant congi ad emendum, de quo per Bald.in l.1.C.de verbo.signifi.& in
31 l.quoniam liberi.C.de test.† Quid si operarius in opere rumperet aliquod instrumentum ferreum, an conducens teneatur? habetis tex.expressum in l.2.§.si conseruatis.ff.ad l. Rodiam de iac.glo. in d.l.quoniam liberi.& ibi Bald.no.C.de test.& est gl. fina.Quid autem si frangitur res, in qua operatur? est text.in l. cum quæritur.§.si gemma.ff.loc.Quinta differen tia glo. bona est intelligẽdo, vt prædixi, & ratio est, quia cùm officiales operæ, quæ respiciunt personam, non sint præstandæ antequam petantur, vt supra in prima differentia glo.ergo fideiussor non potest prius in mora constitui, de quo per Bart.in l.cùm filius. in §.primo.ff.de verbo.oblig.glo.in l.si quis pro reo.in princip.
32 ff.de fideicommis. ¶ † Circa sextam, & vltimam differentiam glo.quia obscura, pro eius enucleatione habes ex ea tria principaliter notare.Primò, quòd si quis stipuletur operas pro se, & hæredibus, intelligitur de primis hæredibus tantum, non autem de hæredibus hæredum, vt est tex.in l.sciendum. alleg. in glo.Limita in operis obsequialibus.l.sed si hac.§.liberos.ff.de in ius vocan.secundum Barto.& Docto.hic, & in d.l. liberti. Bart. in l.si sic.circa fin.ff.de verbo.obligatio.Secundò habes ex glo. quòd si patronus stipuletur operas pro se, & filijs, filij æqualiter succedunt, etiam si essent inæqualiter instituti, vel abstinerent
33 ab hæreditate.† Istud facit secundum Barto.hic in vlt.colum. ad quotidianam decisionem, quòd si aliquis acquisiuit emphyteusim.(adde tu vel feudum) pro se, filijs, & nepotibus, ꝙ filij æqualiter succedent in tali emphyteusi, vel feudo mortuo patre, quamuis pater in testamento tales filios inæqualiter instituerit, vel etiam dato, quòd filij repudient hæreditatem patris.Ratio est, quia pater censetur stipulatus filijs vt filijs, non autem filijs, vt hæredibus. l. si tibi. §. si pactus. cum glo.& ibi Docto.ff.de pact. Adde, quòd idem quod hic tenet idem Bar, in dicto §. si pactus.circa fin.& in l.quod dicitur.in pen.columna, vbi Angel.Imo. & reliqui Modern.ff.de verbo.obliga.& in l.vt iurisiurandi.§.si liberti.ff.de oper.liber. Salicet. in l. 2. in 17. quæstio.C.de iur.emphy.Specu.in titu.de loca. §. nunc aliqua. in versicu.78.& in ver.158.Bene facit, quod singul. vult Bartol. post Dyn.in l.item videndum.§.fina. ff. de petitio.hæreditatis,
34 † quòd si frater fecit quitationem fratri de omni eo, qđ posset petere in hæreditate paterna, per hoc non impeditur petere feuda, vel partem possessionum emphyteuticarum, ꝗ nõ petuntur tanquam ex hæreditate paterna.idem tenent Ange. & Bald.ibi.& Bald.in l.1.in secunda quæstio.ff.de rer.diui. & disputat idem Barto.in Authen.si quas ruinas. C. de sacrosanct. eccles. & not. per bonas rationes Bald. in consilio 337. primæ partis, incip. Quædam puella.in vltima colum.latè Alberic. de Ros. vbi ponit totum consi. Dyn. in l. tres fratres.ff. de pactis. quod extendit sing.Bald.in cap.1.in 4.colum.an agna. vel filij, etiam si talis renunciatio hæreditatis paternæ fieret cum iuramento.Ex quo secundum eum potest adhiberi noua cautela non cogitata per alium (vt ipse dicit) per quam filius non tenebitur ad debita patris, quòd repudiet hæreditatem patris, &
c postea acceptet emphyteusim, vel feudum. Ego limito[c] sing. (nec ab alio vnquam audiui) vt prædicta procedant, quando filius renuncians promisit nihil plus petere de hæreditate paterna, secus autem si filij repudiarent bona paterna per dictio-
35 nem bona, † quia appellatione bonorum bene cõtinetur emphyteusis.l.bonorum appellatio.ff.de verborum signifi.ita singul.tenet Specu.quem nemo vnquam ad hoc allegauit, in tit.
d de loca.§.nunc aliqua.versic.167.ad fin.Item limito[d] decisionem Barto.cum concord.prealleg.vt procedat in terminis, in quibus loquitur Barto.quando pater esset stipulatus emphysim pro se, & filijs: secus autem si copulatiuè esset stipulatus ꝓ se, & filijs, & hæredibus, tunc copulatiuè vtrunque requireretur, vnde si tunc renunciaret hæreditati paternæ, non posset emphyteusim retinere, secundum Barto.in d.l. vt iurisiurandi. §.si liberi.sequitur Bald.in l.tale pactum.§. fina.in princip. per illum tex.ff.de pact.Angel.Raph. Cuman. & alij Modern. in l. Gallus.§.etiam si parente. ff. de liber. & posthum. Salicet. in l. secunda, in 20.quæstio.C.de iure emphy.Ioan. de Imo. in cap. potuit.de loc.& in l.ex facto.ff.de hæredi. instituen. & latius in l.quod dicitur. in octaua & nona colum.vbi Alexan.ff.de verborum obligatio.Pau.de Cast.in l.si mihi, & Titio.eod.titulo. in l.filiusfamil.§.cùm quis.ff.de leg. 1.& in l.ex facto. §. finali. ff. ad Trebel.Alexan.de Imo.in consilio 44.incip. Viso themate suprascripto.in 1.colum.& in consilio 122.incip. Consideratis verbis instrumenti. in 12.colum.& in consilio 151.incip.Viso dicto themate.in prima columna ad fin.& duabus sequen. & in consilio 188.inci.Viso processu causæ vertentis inter Anto.in 1.colum.& consilio 4.incipien. Visis subtilissimis dubita-
* tionibus.Et ista *est communior sententia*, & in specie ad terminos nostros ita tenet Domi. Alexan. in consilio 19.5.volum.incip. Super eo, de quo quæritur visis instrumentis. in vltim. colum. Confirmatur ista opinio, quia si feudum sit acquisitum pro se & hæredibus, nunquam tale feudum transit ad agnatos, nisi sint hæredes acquirentis. ita notabiliter determinat Iacob. de Belu.& Alber.in cap primo, de eo qui sibi aut hæred.suis masculis. And.de Iser.in cap.1.§.sed hoc quoque.de success.feud. in cap.1.an agn.vel fil.Alexan. consil. 33. incip. Ponderatis his, quæ in themate narrantur.in 4.volum.imò etiam ius primogenituræ habetur iure hæreditario.Ita concludit Dom.Abb.consilio 110.incip. Vtar in præsenti causa.2.colum Oldrad.consil. 98.Reperio etiam prædicta limitari per Pau.de Cast. in l.ex facto.§ fina.per glo.ibi.ff.ad Trebel.vbi dicit Pau.de Cast.quòd est sua nouissima cogitatio, & credit verissimam, quòd prædicta doctr.procedat, quando pater acquisiuit feudum pro se, & liberis & hæredibus, tunc copulatiuè requiritur, quòd sint liberi, & hæredes, ita Barto.in locis præalleg. sed si in instrumento solùm diceretur, quòd acquirit emphyteusim, vel feudum ꝓ se, & hæredibus, illa dictio hæredibus, intelligitur idest filijs. gl. est ibi ordinaria, & sic liberi admitterentur, licèt non essent hæredes.Et secundum istam decisionem amplia doctrinam Bar. vt procedat non solùm in terminis, in quibus loquitur, quando acquisiuit pro se, & liberis, quòd liberi veniant, dato quòd non sint hæredes, sed etiam procedat, quando pater acquisiuit pro se, & hæredibus.Et si diceres, nonne ista decis. Pau.confunditur per illud, quod supra dictum est? Respondetur, quòd illa prima decisio procedit respectu agnatorum, vbi dictio hæredibus, quamuis de per se posita, tamen non potest intelligi, idest liberis. gloss. est ordinaria in illa l. ex facto, §.fina. ¶ Tertiò princip.habes ex gloss. quòd si patronus stipuletur operas officiales

ADDITIONES.

a ¶Redeundi.Adde Rom.consi.346.Dec.in c.bonæ.col.2.de appel. Riminal. in l.edita, C.de eden. MASVER.

b ¶Conducens aduocatum.Adde Io.Andr.in reg.contractus.de regu.iur.lib.6. in mercur.

c ¶ Ego limito. Adde Andr. de Isern. in capitu. 1.ad fin.de cap. qui cur.vendi. BELLAC.

d ¶Item limito.Ad hanc limitationem adde Alex.lib.5. consi.28.col.fi.ver.confirmari.Dy.in l.3.col.2.C.quando non pet.par.Alex. libro 1.consi. 80.col.5. PVRPV.

ciales ſibi,tales operæ pro tempore præterito tranſeunt ad li-
beros etiam non inſtitutos, non autem ad extraneos etiam li-
te conteſtata, niſi condemnatio facta ſit. Artificiales verò , &
ſic reales operæ nedum tranſeunt ad filios , ſed etiam ad ex-
traneos. vt habes in gloſſ. Et per iſta cum laude Dei remanet
expeditus præſens. §.

SVMMARIVM.

1 *Caſus , in quo habet locum repetitio , licèt ſolutio non ſit facta per errorem .*
2 *Eadem ſolutio non poteſt operari liberationem, et inducere repetitionẽ.*

§.Si decem. Si ſoluatur pars vnius ex rebus alter-
natiuè debitis,an inducatur repetitio,
vel contingat liberatio , poſterior ſolutio declarabit . hoc pri-
mò.Et in obligatione alternatiua ſi ſoluatur pars in diuerſis re
bus,non inducitur liberatio obligationis,etiam in diuerſis hæ-
1 redibus.hoc dicit vſque ad fin.legis.¶†Not.ex hoc tex. caſum,
in quo competit condictio indebiti ad repetendum ſolutum,
quamuis ſolutio nõ ſit facta per errorem , & ſuper hoc Raph.
Fulgoſ multum dubitat,& relinquit cogitandum,quia ſecun
dum eum ad hoc,vt habeat locum condictio indeb. duo co-
pulatiuè requiruntur.primò, quod indebitum ſit ſolutum. ſe-
cundò,quòd ſit ſolutum per errorem, vt patet per diſcurſum
titu. Tu reſponde,quod requiritur ſolutionem fieri per erro-
rem,quia ſi fieret à ſciente,induceretur donatio.l. 1. & ibi dixi.
ſupra eod.tunc enim requiritur error, vt excludatur præſum-
pta donatio,ſed in hoc tex.vbi ſolutio de quinque fuit facta à
ſciente , non poteſt cadere præſumptio donationis , ſi poſtea
ſoluatur Stichus,poſſunt repeti prima quinque, quæ nũc ſunt
effecta indebita,quamuis error non interuenerit,facit tex. in §.
2 primo,vbi Barto.& alij.ſupra eadem l.¶†Secundò no.ex text.
ibi,nam ſi liberor,quòd eadem ſolutio non poteſt operari li-
berationem , & inducere repetitionem facit. §. ſi centum. ſu-
pra eadem. l. & text. in l. cum is. §. primo. ſupra eodem. & l.
qui hominem. §. finali. ff. de ſolutio. niſi diuerſis reſpectibus.
tex.eſt,& exemplum in l.in numerationibus.ff.de ſolu. ¶ Vlti-
mò per hunc tex.decidit pulchram quæſt.Bal.in l. 1.in 14.q. C.
de his quæ pœnæ nomi.quòd ſi teſtator grauauit hæredem,ꝙ
intra menſem daret decem Titio , aliàs Titius haberet talem
fundum,quòd ſi hæres ſoluerit nouem tantum, poteſt Titius
reſtitutis illis nouem habere fundum inuito hærede, per hunc
tex.refert & ſequitur Pau.de Caſt.in l. 5.§.fin.in vlti.col. per gl.
ibi,quam ad hoc põderat.ff.de ver.oblig. Tu conſidera, quòd
tex.iſte venit à remotis,cùm hic eſſet debitum alternatiuum,
quod non eſt in quæſtione Bal.niſi Bal.conſiderauerit , qđ ha-
bet magnam ſimilitudinem cum debito alternatiuo, & vide
quod decidit Bar.in l.ſi inſulam.in 4.q.ff.de verb.oblig.¶Gloſ.
in ver.non perimi.diuiditur in tres par. Primò opponit contra
tex.& tripliciter ſoluit,ſed nulla earum eſt bona.Secundò alle-
ga.concor.ad tex.Tertiò opponit contra tex.& bene ſoluit.Se
cunda ibi,cum hoc autem dicto. Tertia ibi , item contra.j.de
ſol.Circa primam par.dic,quòd prima ſol.gl. non valet , quia
ex quo perimit partem,ergo negat totum peti poſſe per regu.
l.maritus.C.de procu.& l.cum prætor.ff. de iudi. Secunda ſol.
glo.quòd ibi ſit diſiunctio legis,nihil valet,quia illo modo tex.
eſſet de indubitabili.Tertia ſol.deſtruit illum tex. vnde vera ſo
lutio eſt ſecundum Pet.de Bellapert.& Doct.quòd iſte text.lo-
quitur in vera ſolutione,vbi ſolutis quinque , ſi contingeret li-
beratio in illis quinque,poſſet poſtea ſoluere partem Stichi.Et
ſic ſequeretur abſurdum , quòd deberet habere ſolutionem
in parte vtriuſque contra mentem contrahentium , & contra
l.in executione.§.pro parte.ff.de verborum obligatio.lex con-
traria loquitur in acceptilatione , & ſic in ficta ſolutione , vbi
creditor nihil recipit,vnde ſi poſtea ſoluatur pars Stichi, illam
ſolam habet,& ſic ceſſat abſurdum dicti. §.pro parte , & per
hæc remanet expedita iſta lex.

SVMMARIVM.

1 *Ratione contractus,vel quaſi quis ſortitur forum.*

LEX XXVII.

QVi loco certo. Bar.dum vult decla-
rare iſtam legem,eã
multum intricat. Ego planius declarabo,quàm ip-
ſe faciat,& hoc dicit. Putatiuus debitor ſoluens in
aliquo loco indebitum , poteſt illud quocunque loco repete-
re,etiam vbi ſoluit.hoc dicit ; & rationem dubitandi ponit gl.
quia non erat erratum quo ad cætera loca,vnde videbatur,ꝙ
in cæteris non poſſet repetere.¶In tex. ibi, quolibet loco repe-
tet.intellige ſecundum glo.etiam in illo loco,in quo ſoluit in-
debitum,dato quòd aduerſarius ſuus in illo loco aliàs non ſor
1 tiretur forum,nec ratione domicilij,nec aliter. †Et ſecundum
iſtum intellectum erit hic text.quẽ millies allegamus ad hoc,
quod quemadmodum ratione ɔ̃ctus celebrati in certo loco,
quis efficitur de foro illius loci.l.hæres abſens.§.fi.cum gloſſ.ff.
de iudi.c.fi.vbi latè Cano.de foro compet.ita quis ſortitur fo-
a rum [a] rõne quaſi contractus celebrati in certo loco. Scitis be-
ne quod per ſolutionẽ indebiti quaſi ɔ̃hitur.l.ſi in area. j̃.eod.
§.item is cui indebitũ.Inſti.de oblig.quæ ex quaſi ɔ̃ct. naſ. Iſtã
opi.& iſtum intellectum gl.reprehendunt ſubtiles Vltramon.
& cum eis tenet Gul.de Cun.Andr.de Piſis,Raph.& Alber.de
Roſ.hic,qui tenuerunt , ꝙ licèt rõne ɔ̃ctus celebrati in certo
loco quis efficiatur de foro illius loci.tamen rõne quaſi ɔ̃ctus,
non ſortitur forum,& mouentur ipſi: quæ eſt ratio quare ɔ̃hẽ
do quis ſortitur forum illius loci?eſt,quia dicitur tacitè cõſen-
tire.l.1.ff.de iud.ſed qñ quis ſoluit indebitum per errorem, er-
ror remouet conſenſum.l.ſi per errorem.ff.de iuriſd.om. iudi.
ſed ſine conſenſu expreſſo,vel tacito non ɔ̃hitur forum. ergo
&c.¶Secundò probant ſic: nam ſi ſolui tibi indebitum per er
rorem,ago ad repetendum indebitum , eo ipſo quòd repeto,
improbo illum quaſi ɔ̃ctum , ſi improbo qũo poſſum dicere,
ꝙ ex illo quaſi ɔ̃ctu tu ſortiaris ibi forum? iſto modo allegarẽ
ɔ̃ria,quo caſu non eſſem audiendus.l. 1.C.de fur. Tertiò,& for
tius alle.tex.qui verè ſummè ſtringit in l.2.C.vbi & apud quos.
vbi eſt tex.Pone,nos facimus tranſactionem,propter quã ſol-
ui tibi in iſta ciuit.centum,poſtea quia ſum læſus,peto reſtit.in
integ.& volo repetere,vult tex.ꝙ debes petere,vbi habes domi
cilium,non vbi fuit ſolutum,eſt verum, ꝙ propriè non loqui-
tur in quaſi ɔ̃ctu,ſed in diſtractu potius, quia qđ dr̃,in loco ɔ̃-
ctus ſortitur quis forum , eſt verum ſi agatur ad eius obſerua-
b tionem,ſecus [b] ſi ad eius reſciſſionem,& diſtractum , & ita ibi
no.& ſummè commendant Bald.& Pau. de Caſt.poſt Gul.de
Cu.illum tex.¶Quartò pro eadẽ parte alleg.tex.qui fecit Doc.
multa dicere in l exigere dotem.ff.de iudi. vbi forenſis accepit
vxorem hic,& dicit ibi tex.ꝙ debet exigere dotem in domici-
lio mariti,nõ vbi factus eſt diſtractus,& pp hoc intelligunt tex.
noſtrum ibi,*quolibet loco repetet*.verum eſt , quolibet loco habi-
li, vbi recipiens ſortitur forum ratione domicilij , vel ratione
incolatus vbi habitat,ſed non poſſet ratione quaſi ɔ̃ctus in lo-
co,vbi quaſi ɔ̃hit conueniri,& poſſet confirmari,quia non eſt
licitum arguere à ɔ̃ctu ad quaſi ɔ̃ctum,vt patet ex dictis Bart.
in l.apud Iulianum.§ fi.ff.ex quib.cau.in poſ.ea.quæ tamen nõ
eſt ſine dubitatione,per ea quæ no.ipſe Bar.& Moder.in l. mu-
tum.§.1.ff.de acq.hære.Pro iſta opi. Vltramont. vr̃ facere illud,
quod per iſtam.l.dicit Bal.in c.dilectus.el 2.in fi.de reſcri.vbi q̃-
rit,an in loco ſolutionis erroneæ ɔ̃hatur nouum forum , dicit
ꝙ non,prout decidit iſta no.lex ſm̃ eum.Quid tenendum?Te-
neo ſñiam gl.noſtræ,q̃ tenent Citramontani oẽs,& eſt vera, ꝙ
quemadmodum quis ſortitur forum rõne ɔ̃ctus, idem ſit rõ-
ne quaſi ɔ̃ctus,& non eundo per mendicata ſuffragia, pro iſta
parte ſtringit multum tex.in l.omnem obligationẽ.ff.de iudic.
vbi dicit tex.per ɔ̃ctum quis ſortitur forum, qũo intelligimus
ɔ̃ctum?dicit tex.omnem obligationem pro ɔ̃ctu habendam,
vt vbicunque quis obligetur,& ɔ̃hi videatur,ſed clarum eſt,ꝙ
ſoluendo inde recipiens obligetur,ideo competit condi.indeb.
ſi obligatur,ergo ſortitur forum. ¶Secundò pro eadem parte
alleg.tex.in l.1.& 2.C.vbi de ratiocinijs agi oporteat,per quem
tex.corruunt omnia fundamenta Vltramõt. Pone,geſſi nego-
tia abſentis,vel alicuius pupilli, vel infantis , adminiſtraui bo-
na,quo caſu dicitur quaſi contrahi,an tunc ratione iſtius qua-
ſi contractus quis ſortiatur forum?& dicunt illi text. quòd ſic,
& nõ potes dicere,vt dicunt Vltramont.quòd quando quis nõ
conſentit tacitè,vel expreſsè,non ſortitur forum,eſt falſum,pa
tet in furioſo,in infante,in abſente,niſi dicas,furioſus,infans, &
ſimiles,bene eſt verum,ꝙ nullum habent conſenſum , ſed tu-
tor,& curator ſupplent.Ad l.2.C.vbi & apud quos. durum eſt
reſpondere. Bart.dicit,quòd d. l.2.non obſtat , quia non negat,
quin etiam poſſit conuenire in loco , in quo quaſi contraxit.
Reſpondet etiam Bar.ꝙ ibi loquitur de reſtitut. in integr. quę
non

ADDITIONES.

a ¶Quis ſortitur forum.Adde Bal.in l.1.C.vbi & apud quem.Bar.in l.qui cer-
to loco.ff.de condi,indeb.Doct.in c.ex parte.M.de reſti.ſpol. Docto. Moder.
in c.1.de ſpon.
b ¶Secus.Adde Dec.in c.1.col.17.de iudi.& in rub.eiuſdem titu.col.3.in fi.vbi
quod licèt iuramentum addat forum foro,hoc procedit vbi agitur ad obſer
uantiam contractus,ſecus ſi ad reſolutionem. BELLOT.

non oritur ex neg.gest.&c. sed nihil est, & ipse reprehendit in l.si societatem.§.arbitrorum.ϳ.pro socio, in 4.col.in vers.quæro quis erit iudex. Dic tamen vt supra dictum est. Non obst.d. l.exigere, quia varij intellectus dantur, *magis communiter tenetur*, quod ibi speciale est in dote. Vel & secundo respondet gl. ibi, quæ in hoc est sing.& dicit, quod bene ibi fuit factum instrumentum, tamen contractus, & solutio fuit facta in alio loco, & sic ibi est glo.quòd per instrumentum solùm non sortit̄ qs forum: vel respondetur, quòd ibi maritus tanquam de proximo recessurus fecerat ɔ̄ctum, quo casu qn̄ quis facit ɔ̄ctum tanquam de proximo recessurus, non sortitur forum. text.est in l.hæres absens.§.fi.ff.de iudi. Ex istis ergo concludo *communem sententiam esse* ,ꝙ quemadmodum rōne ɔ̄ctus quis sortitur forum in loco celebrati ɔ̄ctus, idem ēt rōne quasi contractus quis sortitur forum in loco, in quo quasi ɔ̄hit, & ita ēt tenet D.Ant.de But.in c.fi.9.col.de foro compet. vbi etiam per eum, quid de distractu. Intellige tamen verum, si ibidē inueniatur, aliàs non habet locum remissio, quia non possem eum citare Mediolani, vt compareret in ista ciuitate, vbi ɔ̄xit, vel distraxit.c.Romana.§.ɔ̄hentes.de fo.compe.in 6.licèt Bar. in l.1.ff.si quis in ius voc.non ierit.per gl.ibi dicat no. ꝙ si quis renuntiaret priuilegio fori, ꝙ tunc in ɔ̄ctibus habeat locū remissio, ideo si aduena hic contrahat, & sit in alia ciuitate, tamē potero eum conuenire, vt hic compareat, *licèt communiter Doc.* ibi sequantur Bar.in l.cum Archimedoram.C.vt in poss.leg.& Abb.in c.fi.de foro compe. tamen an sit verum, ibi plenè examinaui, & tenui contrarium.

SVMMARIVM.

1 *Debitor absolutus per sententiam non repetit.*
2 *Quid inter virum, & vxorem.*

LEX XXVIII.

1 IVdex. †Hoc dicit. Debitor absolutus p̄ sententiam si soluat, non repetit. Et dū tex.dicit, sua sponte, intellige.i.non coactus in iudicio, errabat tamen, quia si scienter soluisset, text.nō haberet dubitationem. Sed contra, nos habemus regulam, ꝙ si quis in veritate sit debitor naturaliter & ciuiliter, tamen sit tutus excep.perpetua, si soluat potest repetere.l. si non sortem, §.indebitum, & §.adeo.supra eo.modo eram debitor tuus naturaliter & ciuiliter, fui absolutus per sententiam, quæ tollit tantum ciuilem, & sic sum debitor naturaliter tantum. glo.in l.1.supra eo.habeo exceptionem perpetuam, & fauorabilem, scilicet rei iudi.& tantum naturaliter teneor, ergo multò magis debeo posse repetere, quàm quando eram obligatus ciuiliter, & naturaliter. Bar. *& sequuntur communiter omnes* respōdet, ꝙ ideo istud est, quia eram tutus exceptione inducta ad rigorem iuris conseruandum, errant, quia ipse Bar.sibi contrarius in l.1.in pen.col.s.eo.& in l.cum quis.C.de iur.& fac.ignor.reprehendit gl.dicens, ꝙ exceptio rei iudi. nō dicitur inducta ad rigorem iuris conseruandum, & dicit, ꝙ exceptio inducta ad rigorem iuris conseruandum, est exceptio litis finitæ, instantię, & similium. de hoc non tango hic, dicam latè in l.Iulian.verum debitorem.ϳ.eod.
2 †Et no.quòd ista l. non habet locum in sententia lata inter personas, inter quas est donatio prohibita, vt inter virum & vxo.quia si sit lata sententia pro vxore absolutoria viro non opponente, posset eam exceptionem repellere, tamen sententia valet, sed non impediet repetitionem soluti. casus est sing.in l.si sponsus.§.si vxor.2.ff. de dona. inter vir. & vxo.Bald.in l.cum allegas.C.de vsur.& Ludo.Roman.in sing. 218.tu scis, quòd donatio.

SVMMARIVM.

1 *Pupillus, & aliæ personæ hic enumeratæ, an solutum repetant.*
2 *Pecunia dicitur de rebus, quæ seruando seruari non possunt.*
3 *Quæ sint res, quæ seruando seruari possunt.*
4 *Restitutio in integrum cuius sit naturæ.*
5 *An pupillus sine tutore obligetur naturaliter.*
6 *Restitutio in integrum an requiratur in hac l.*

LEX XXIX.

INterdum. Ista lex, Secundum Bart.est multū subtilis, & bene glossata, & posset repeti. ¶Præmitto, quòd legitur duobus modis, vno modo secundum gloss. & Vltramont.quod hic requiratur restitutio in integrum. & tenendo istum intellectum succedunt 5. princ. opin. de quibus dicetur in gl. Prima est opi.quòd ista resti.in integ.competat ad ipsam conditionem indeb. Secundò secundum Iac. But. ꝙ restit. in integ.competat ad ipsam rem, & nullo modo ad cōdi.indebi. & sic intelligitur tex.condictio.i.restitutio in integ. Tertio modo intelligitur, secundum Iac.de Are.ꝙ tex.iste loquatur, quādo competat resti.in integ.ad obligationem naturalem. Quartò modo secundum ipsum Iac.de Aret.& Vltramont.ꝙ text. iste loquatur, quando solutum est debitum ciuiliter tantum. Quintò modo secundum Ray. & Salyc. ꝙ restitutio competat ad ipsam sol.iuncta consumptione, cum in his pupillus sit damnificatus. Intellectum Pla.tenet effectualiter Bar.declarādo, vt hic per eum, & prædicta habes hic relata per Bart. Item aduerte, ꝙ dum Bar.refert intellectum Iac.de Aret.tenentis, ꝙ in hac l.resti.in integ. competat ad naturalē obligationem, cū aliàs de iure communi non esset succursum minori aduersus naturalem obligationem, cùm ista naturalis impediret repetitionem, aliàs autem cōtra naturalem obligationem non restitueretur minor, vt hic latius per Bar.qui dicit, ꝙ iste intellectus Iac.de Are.est verus in se, sed nimis restringit hunc tex. Tu dic, ꝙ etiam non est verus in se, quia imò minori est succursum aduersus istam obligationem naturalem absq; resti.in integ.& sic de iure cōmuni, ergo restitutio non est necessaria, ꝙ sit succursum patet, quia non est verum, ꝙ ista naturalis impediat repetitionem, quia quamuis naturalis impediat repetitionem, quando agitur ad petendum, tamen secus est quando agitur ad repetendum, vt per ipsummet Bartol. & per gloss. & Bar.in l.cum is.§.1.ϳ.eo. An tamen istud vltimum sit verum, non pono nunc pro ɔ̄stanti, sed infra in loco suo videbimus.

¶Secundò modo legitur s̄m Pla. *& cōmuniter Citramontanos*, ꝙ in ista l.nulla requiritur resti.in integ. & sine dubio ista est propriè mens istius tex.& cum laude Dei Pla. dixit semel veritatē. Diuiditur ista lex in duas. In prima ponitur dictum in genere. In secunda declarat in specie. Secunda ibi, vt puta si pupillus. hoc dicit. Personæ hic enumeratæ repetunt indebitē solutum per cōdictionem indeb.in casibus, vbi alius nō repeteret. hoc dicit ista subtilis lex. ¶Gl.mag.in verbo, non ambigitur. ista gl. secundum omnes, & in specie Pau.de Cast.est multum difficilis, & intricata, & malè, & inordinatè procedit, & difficilis debuit videri iuuenib. Pro introductione istius gl.primò præmitte vnum, quòd ista gl.opponit cōtra text.arguendo à partibus sufficienter enumeratis, & Doct. dum referunt gl.referunt, qđ gl.respondeat vni parti tantum illius argumenti, & non aduertunt, quòd gl.respondet ad vtranque partem argumenti, sed non simul, & semel, sed vnam partem solutionis ponit in vno loco, aliam in alio loco, & ego eam declarādo simul iungam, ideo magistraliter diuiditur ista gl. in octo partes principales. In 1.gl.opp.contra tex.arguendo à partibus sufficiēter enumeratis, & respondet ad secundam partem argumenti. In 2.gl.cōtinuatiuè loquēdo (& istud est, quod decepit lectorem) opponit contra tex.& soluit, quod in hac l.requiratur resti. in integr. & gl.fatetur, quòd est verum. illa secunda est ibi, pupillus verò repetit. In tertia, in qua etiam gl.continuatiuè procedit, quę est ibi, & secundum hoc non obst.gl.reuertitur ad primum ɔ̄riū, & respōdet ad primam par. arg. ponendo ēt aliam sol. & ideo ista tertia pars debet simul iungi cū prima, & si simul iungeret, ista gl.esset in triplo clarior. In quarta, quæ est ibi, sed secūdum quod hanc legem modo intellexi.glo.tenendo illud, quod tenuit in 2.par.& in 2.opp.s.quòd in hac l.requiratur resti. in integ.contra opponit, quia secundum hoc nō esset differentia inter pupillum, & adultum, cùm adulto etiam debeatur resti. in integ.& gl.fatetur dicens, quòd illud qđ tex.dicit de pupillo, dicit gratia exempli. In quinta, quæ est ibi, sed opponitur. glo. ad idem opp.& soluit, quia si in hac l.requireretur resti, in integ.sicut minor restitueretur, ita restitueretur aduersarius ad obligationem naturalem primam, & illa naturalis solet impedire repetitionem, cōtra tex.nostrum, & respōdet gl.in effectu, quòd naturalis obligatio est potens ad restitutionem, est verū, quando non agitur de repetendo indebitè solutum. In sexta, quæ est ibi, patet ergo naturale debitum.gl.refert secundum principalem intellectum Placen.& verum, ꝙ in hac l. nulla requirit̄ resti.in integ.& illum intellectum reprehendit respondendo legibus alleg.per Pla. In septima ibi, si autem furiosus.gl. opp. ɔ̄ tex.æquiparantem furiosum, & ꝓdigum pupillo, cùm sit magna differentia, & respondet faciendo contrarium. In octaua, & vlt.ibi, & facit ad hanc l.gl.alleg.vnum tex.cum concord.ad
1 l.nostram. ¶†Nunc expedio primam, & tertiam partē simul, & opp.ꝙ pupillus, & aliæ personæ in tex.enumeratæ non possint plus repetere per condi. indeb. quā aliæ personæ maiores, cuius ɔ̄riū dicit tex.& arguo sic. Aut enim pupillus soluit debitum, aut indebitum, si soluit debitum, & sequatur consumptio

ptio pecuniæ,pupillus liberatur,& vendicare non poteſt,quia
conſumptio tantum operatur, quantum translatio dominij à
princ.text.eſt in l.ſi non omnis.§.ſi pupillus.ſupra ſi cer.pet.tex.
eſt in l.quòd ſi fortè.§.fin.ff.de ſol.& tamen tex. noſter dicit cõ
trarium,ergo malè.Aut vis intelligere tex.quòd pupillus, & ſi-
miles perſonæ ſoluerunt indebitum,& tamen quòd repetant,
non eſt ſpeciale in eis, quia etiam maiores repeterent , vt toto
iſto tit.Glo.reſpondet ad vtranque partem arg. iungendo pri-
mam,& 3.par.ꝙ iſte tex.habet locum in vtroque.Et primò ad
ſecundam partem argum. ſi in iſta l.pupillus, & alij ſoluerunt
indebitum,ꝙ repetant,perſona non facit hoc,etiam maior po
teſt repetere.gl.reſpondet,ꝙ in maiore diſtinguitur, an errore
iuris,vel facti.item ſunt multi caſus,in quibus maior non repe
tit:repetit tamen pupillus,& ſimiles perſonæ.Tu dic clarius,ꝙ
in iſto verſic.ſtat intellectus tex.& ideo reſpondeo, ꝙ quandó
maior ſoluit indebitum,an poſſit repetere per condict.indebi.
in maiore ſunt multæ diſtinctiones,aut ſoluit ignoranter,aut
ſcienter.Item diſtinguitur,aut ſoluit errore iuris , & non repe-
tit,aut errore facti,& repetit.Item diſtinguitur , an ſit omnino
indebitum,aut debitum naturaliter,& non ciuiliter, vel èცon-
tra. Item diſtinguitur,aut ſoluens habebat exceptionem per-
petuam,aut temporalem,ſi perpetuam,aut fauorabilem, aut
odioſam , in hoc ſeruit nobis iſta l. quòd pupillus , & alij hic
enumerati ſemper ſine aliqua ex iſtis diſtinctionibus repetant,
quia in eis non eſt dare ſcientiam , vel ignorantiam , etiam in
eis non creditur ſcientia iuris, ideo non diſtinguitur,an errore
iuris,vel facti ſoluerint.Ad primam par.arg. Doc. non aduer-
tunt.ſed gl.reſpondet infra in 3.parte,& reſpondet contra, quã
do pupillus ſine tutore ſoluit,donec pecunia extat,poteſt eam
vendicare,ſi ſit conſumpta,reconciliatur ſolutio,ac ſi à princi
pio eſſet translatum dominium,& pupillus liberaretur , iurib.
alleg.in gl.& tamen tex.dicit,ꝙ repetit.Reſpondet gl. in 3. par-
te,quando debitum pupilli fuiſſet efficax,& ſic debitum natu
raliter,& ciuiliter,& ſic verum debitum,& proprium,tũc pro
cedunt contraria,quia conſumptione liberatur , & non poteſt
condicere,quia intereſt ſua,ꝙ non poſſit repetere, & ꝙ opere-
tur translationem dominij,ex quo debitum erat efficax, & cõ
ſumptio pecuniæ operatur translationem dominij, vbi ſubeſt
æquitas,aliàs non.Nos verò loquimur, vbi debitum erat natu
raliter tantum,& ſic non erat efficax,ideo pupillus poteſt repe
tere,quia non intereſt ſua,ꝙ reconciliet ſolutionem conſum-
ptio,& operetur translationem dominij.iſto modo habetis de
claratam primam,& 3.par.glo.¶Sum in 2.par.gl. ibi,pupillus
verò,in qua gl.opponere vult contra tex.generaliter diſponen
tem,ꝙ perſona pupilli,& aliarum perſo.in text.poſitarum fa-
cit eſſe locum condictioni,quæ locum aliàs non haberet.Cõ-
tra,etiam ſi minor indebitum ſoluat,ita demum datur ſibi cõ
dictio ad repetendum,mediante tamen reſti.in integ. l.illud.in
princ.(quæ parum facit.)ff.de min.expreſſius in l.fi.C.ſi aduerſ.
ſol.& expreſſius adhuc in l.ſi eius.§.& ſi eius.ff.ad Treb.de quo
dicetur infra,vbi expreſſè cauetur,quòd opus eſt reſti.in integ.
ad hoc,vt minor poſſit indebitum ſolutum repetere, propter
hoc iſta glo.in hac ſecunda par.aggreditur primum intellectũ
huius l.qui eſt,quòd in caſibus, in quibus maior non habet cõ
dictionem indebi.ad repet.pupillus,& aliæ perſonæ in tex.enu
meratæ illam habent,ſed mediante reſti.in integ.& ſecundum
iſtum intellectum gl.fatetur contraria,& ꝙ per illa ſuppleatur
illa l.& ſic ꝙ in iſta l.requiritur reſti. in integ.iſte eſt intellectus,
quem gl.tenet.Contra iſtum intellectum duo obſtant,quæ gl.
ponit in 4.& 5.parte.Primum eſt,ſi in iſta l.requireretur reſti.in
integ.certè non ſolùm pupillus,ſed etiam maior pupillo , mi-
nor tamen 25.ann.per reſti.in integ.haberet condict.indebi.ad-
uerſus quodcunque indebitum.tex.in d.l.fi.C.ſi aduer. ſol.glo.
fatetur,quòd iſta. l. habeat locum non ſolùm in pupillo , ſed
etiam in adulto,& quòd illud.quod dixit tex.de pupillo , dixit
exempli gratia,quod pro certo eſt abſurdè dictum,quia iſta l.
quod dixit in pupillo & ſimilibus,dixit ad denotandum, ſecus
eſſe in maiore,dicit tamen glo. ꝙ differentia eſt inter pupillũ,
& adultum , quia ſi pupillus ſine tutore ſoluat pecuniam , &
extet,non transfert dominium,imò poteſt eam vendicare , vt
dicit tex.adultus autem ſi ſoluat pecuniam ſine eius curatore
transfert dominium,& nõ poteſt eam vendicare,ſed bene po-
2 teſt repetere mediante reſti.in integ.† Et ex iſta differentia colli
git ſubtiliter Bar.ꝙ pecunia dicitur de rebus,quæ ſeruando ſer
uari non poſſunt,probat ſic:nam ſi pecunia eſſet de rebus,quę
poſſunt ſeruando ſeruari,nos habemus regulam,ꝙ adultus ha
bens curatorem ſine eo non poteſt transferre dominium alicu
ius rei,quæ ſeruando ſeruari poſſit,vt infra dicam. & gl. noſtra
vult,ꝙ transferat dominium, pecunia ergo eſt de rebus , quæ
* ſeruando ſeruari non poſſunt,vt etiam plenè tenet glo.& ple-
3 nè *Bar.& omnes in* l.1.§.fuit quæſitum.ff.ad Treb.†Et debetis ſci
re,quæ ſint res, quæ ſeruando ſeruari non poſſunt. ſcitis enim,
ꝙ poſſunt intelligi dupliciter.Primò,illæ res, quæ non poſſunt
ſeruari vltra tres annos, quin corrumpãtur: illæ enim dicũtur,
quæ ſeruando ſeruari non poſſunt vno modo , vt eſt in quan-
titatibus,vino,oleo,frumento,& ſimilib.ita declarat glo. in l.1.
C.ſi aduer.vſuca.& iſto modo non intelligimus nos , quia pe-
cunia poteſt ſeruari in capſa per mille ann. ꝙ nunquam corrũ
peretur.Alio,& ſecundo modo illæ res dicuntur, quæ ſeruan-
do ſeruari non poſſunt,qñ conſeruãdo rem ad illum vſum,ad
quem eſt naturaliter deſtinata,nullum commodum ex illa re
potes reportare.Exemplum,ſi quis habeat poſſeſſionem,certè
ſ'm vſum naturalem poſſeſſionis poteſt omni anno percipere
emolumentum,ſed ſi quis vtatur pecunia ad vſum deſtinatũ,
nullum commodum ex ea percipere põt licitum,quia vſuræ
illicitæ ſunt.Et ꝓpea eſt de rebus,quæ ſeruando ſeruari nõ poſ-
ſunt,quia ſi expendis eam ad vſum deſtinatum, deſinis habere
eam,iſto modo intelligit gl.noſtra.Et ſi intelligis gl.de iure ffo-
rum,eſt de indubitabili,quia minor habens curatorem prohi-
bebatur tantum alienare prædia vrbana,& ruſtica.l.1.& per to
tum.ff.de reb.eor.Sed hodie de iure.C.per l.lex quæ tutores.C.
de admi.tut.generaliter reſtricta eſt poteſtas,vt non ſolùm prę
dia,ſed nec vllam rem minor poſſit alienare,quæ ſeruãdo ſer-
uari poſſit,& iſto modo gl.no.quia apparet,ꝙ pecunia non eſt
de illis rebus ideo bene eam poteſt alienare, & gl. verè non be-
ne ſatisfacit huic oppoſitioni,& ſic gl. in d.l.1.§.fuit quæſitum.
reputatur ad hoc eſſe ſing.per Bal.in l.ſi curatorem habens. C.
de in integ.reſti.minor.per Ang.in l.1.in 3. col.ff.ſolu.matr.ha-
bes hic gl.conſociam.idem tenet Barto.& Lud.in l. ſi ex legati
cauſa.ff.de verb.oblig.D.Abb.in c.nulli.in vlt.col.de reb. eccle.
non alienã. Adde etiam ad ſupra ſcriptam rationem pro eius
confirmatione Fran.de Are.in l.diuortio.§.interdum.in vltim.
a col ff. ſolu. matr.vbi dicit, quòd ideo pecunia [a] dicitur eſſe de
rebus,quæ ſeruando ſeruari non poſſunt,quoniam faciliter ex
penditur,& mixta cum alia pecunia conſumitur.l.ſi alieni nũ-
mi.ff.de ſolut.Adde etiam bene facere illud,qđ dicit Ariſto. 4.
Ethic.ꝙ vſus pecuniæ videtur eſſe conſumptio,& datio:acce-
ptio aũt,& cuſtodia,poſſeſſio magis eſt.*hæ enim ſolent,* (vt Baſil.
inquit)*alearum more ab vno in alium comutari* & ideo in iſto artic.
dic,vt per Doct.maximè Alex.de Imo.in d.§.fuit quęſitum,&
in d.l.ſi ex legati cauſa,qui tradunt duas limitationes , & adde,
ꝙ l.Iulianus ſcribit.ff.de peti.hæred.quam dicit Dom. Alex.al-
legari per nonnullos imperitos in d.§.fuit quæſitum.videt̃ pro
bare pecuniam regulariter eſſe de his,quę ſeruando ſeruari nõ
poſſunt,dum dicit,quid enim ſi pecuniam eligat actor,quę ſer
uari non poteſt?Cogitabitis.Secunda opi. gl. eſt ibi,ſed oppo-
nitur in 5.parte.nam ſi in iſta.l.requiritur reſti.in integr. aduer-
ſus ſolutionem pecuniæ factam à pupillo, nos habemus regu
4 lam,†ꝙ reſti.in integ.eſt iſtius naturæ , ꝙ reponit omnia in pri-
ſtinum ſtatum.l.quod ſi minor.§.reſti.ff.de min. ſicut ergo mi-
nor reſtituitur aduerſus ſolutionem,ita aduerſarius reſtituitur
aduerſus debitum naturale,quod erat ante ſol.Modo ſic,ſi mi
nor volet repetere,aduerſarius opponit exceptionem compẽ
ſationis , ad quod eſt potens naturale debitum. l. etiam quod
natura debet.ff.de compẽſ. ſi ergo in hac l.requireretur reſti.in
integ.certè obligatio naturalis reſtitueretur aduerſario , quo-
modo ergo poſſet repetere , quia ipſe opponeret exceptionẽ
debiti naturalis?reſpondet no.gl.noſtra,& ad hoc eam allega-
mus tota die , ꝙ naturalis obligatio eſt potens ad compenſan-
dum,quod tamen eſt verum,quando agitur ad petẽdum , ſed
quando agitur ad repetendum ,naturalis obligatio non eſt po
tens ad compenſandum.declaro,tu debes mihi naturaliter cẽ-
tum,ego debeo tibi naturaliter,& ciuiliter alia centum, tu pe-
tis à me iſta centum, quia agitur ad petendum,naturalis obli-
gatio eſt potens ad compenſandum,ita loquitur. d. l. ẽt quod.
Sed vbi agitur ad repetendum,tunc non poteſt opponi com-
penſatio,quia tũc leges,quæ diſponunt,ꝙ poſſet repeti, eſſent
fruſtratoriæ,ſi poſſet opponi compenſatio. Item,qñ agitur ad
repetendum,eſt quodammodo quædam ſpecies ſpoliationis,
vt

A D D I T I O.

a ¶Pecunia. Adde Bart.in l. 1.§.fuit quæſitum. vbi Rip.ff.ad Trebel. Syluest. in ſumma.verſ.immobilem.num.7.& quod pecunia ſit de rebus,quæ ſeruando ſeruari non poſſunt,& propterea poſſit ſine decreto alienari,not.gl.d.§.fuit quæſitum.Roman.ſingu. 104.vbi Doct.in apoſtil.ponunt limit.ex.l.3.§.quid ergo.ff.de contrar.iudi.tut.ſed vide Alexan.conſi.92.nu.2.lib.6.conſ. 97.lib. 3.Crem.ſing.60.Roman.conſi.188.vltimo dubio,& pro hac parte 14.Doct. alleg.Boer.q.209.In contrarium tamen communem eſſe dicit Socin. iun. conſi.120.col.3.lib.1,vbi pro hac opi.refert 25.Doc.vltra Areſta lata teſte Boer.vbi ſupra,de quo articulo videri poteſt Tiraq. de vtroque retractu. tit. 1.§.1.gl.7.nu.196.& ſeq.Syluan.conſi.64.Rolan.de dote.quæſt.91. nume.14 MASVER.

vt dicit Bar. in l. cum is. §. 1. ff. eo. quemadmodum ergo non potest spoliato obijci exceptio compensationis, ita nec repetentis.
* ita etiam dicit gl. in d. l. cum is. §. 1. ff. eo. *& ita omnes transeunt.* Ego puto, quòd opp. gl. ineptè sit formata, & sic non expedit dare solutionem gl. & quod ineptè hic loquatur de compensatione, & inuenio, quòd Bar. met. in l. procurator ad exhibendum. in vlti. col. §. 1. ff. rem ra. hab. sic declarat, & bene, quòd in istis legibus gl. & Doc. ineptè locuti sunt de compensatione, quia ad hoc, vt cadere possit compensatio, requiritur, quod sint duo credita diuersa hincinde, sed in proposito nostro non est dare nisi vnum creditum à pupillo, ex quo pupillus tenetur tantum naturaliter, ergo cum sit tantum vnum creditū, ineptè facimus mentionem de compens. Et si dicis, imò sunt duo credita, pone, quòd pupillus tenebatur mihi naturaliter tantū, ecce vnum creditum, pone, quòd ipse pupillus soluit mihi sine tutore, ego obligor sibi naturaliter, & ciuiliter, ecce secundum creditum, ergo cadit compensatio. Respondet ibi Bar. quod cadit tamen circa idem creditum, & ideo puto, quòd gl. melius dixisset, si dixisset, licèt obligatio naturalis non sit potens ad agendum, tamen est potens ad retinendum, non dico ad compensandum, tamen quia etiā ista solutio videtur aliqualem violentiam literæ facere, propterea Iac. de Aret. & Vltramontani, quos latè refert Bar. hic, intelligebant istam legē alio modo, quod ista lex loquatur non quando erat debitum naturaliter tantum, quia obstaret contrarium, quia obligatio naturalis est potens ad impediendum repetitionem, ideo intelligebant ipsi, quando debetur ciuiliter tantum, & non est potens ad exigendum, exemplum dicunt in eo, quod debetur ex testamento non solenni. Nam fuerunt in ista sententia, quod in eo, quod debetur ex testamento etiam solenni, nō oriatur obligatio naturalis, sed tantum ciuilis, quæ est potens ad agendum, sed ex testamento non solenni oritur ciuilis tantum, quæ non est potens ad agendum. probāt sic: nam naturalis obligatio est de iure gen. l. cùm amplis. §. is natura. ff. de reg. iu. tunc sic, si ex testamento oriatur naturalis obligatio, etiam deportati essent capaces testamentorum, contra reg. l. 1. C. de hære. insti. & in l. ei qui. ff. de testa. tamen deportati sunt incapaces tam actiuè, quàm passiuè eorum, quæ proueniunt ex testamēto, de quo latè per Alex. consi. 83. col. 1. 2. vol. per Fulgos. in l. ex hoc iure in 4. char. ff. de iust. & iur. & de ista ciuili, quæ non habet effectum, puta ex testamento non solenni, vel pro eo, quod posset defalcari per falcidiam, intelligunt istam l. Bar. tamen, & cæteri omnes reprobata ista sententia tenent, quod oritur ex testamento perfecto & naturalis, & ciuilis obligatio, & ex imperfecto tantum naturalis: patet, quia adeundo hæres quasi contrahit, ex quo quasi contractu orit naturalis, & ciuilis obligatio. Item testamenta inuentione sunt de iure gentium: patet, quia in veteri testamento ante disposi-
a tionem iuris ciuilis fiebant testamenta. Est bene verum, quod solennitates postea adinuentæ sunt de iure ciuili, de quo per gl. in l. 1. ff. de acq. rer. dom. & per Bal. in l. 1. ff. de acq. hær. & propterea vbi testamenta valent solùm de iure gentium, vt est in milite, ideo relictorum in testamento militis deportati sunt capaces. l. nec enim. §. si deportatus. ff. de testam. mili. sed quando fit
* cum solennitatibus iuris ciuilis, deportati sunt incapaces. ita loquitur. l. 1. C. de hære. insti. Et *ista est communis sententia,* quā tenēt Can. in rub. de test. & est melior tex. in l. testandi. C. de testa. vbi Lud. Rom. & Mod. latè examinant. solent disputare Moder. in rub. ff. de acq. hær. Relinquitur ergo, quòd ista. l. intelligitur, quādo pupillus soluit debitum naturaliter tantum. Vnum tamen volo vos scire, quia in terminis necessarijs tota die dicimus, quod pupillus contrahendo sine authoritate tutorum obligatur naturaliter. l. 1. ff. de noua. debuistis vidisse in l. 1. ff. de verb. obliga. vbi asseruntur certi casus speciales, vbi non obligatur etiā naturaliter. Ista conclusio indubitanter procedit, quādo esset pupillus carens tutore, tunc contrahendo, vel promittendo ob-
5 ligatur naturaliter tantum. †Quid autem si habeat tutorem talis pupillus, & tamen sine eo contrahit, vel promittit, an obligetur naturaliter? Iac. de Are. & Cy. & Ang. in l. si pupillus. in princ. ad l. Fal. & plenius Cy. in l. 1. C. de inutil. stip. tenuerunt, quod isto casu pupillus non obligetur etiam naturaliter, & probant ipsi per optimum tex. nam vos habetis tex. qui vult, quod pupillus habēs tutorem, si sine tutore aliquid faciat, æquiparatur prodigo. l. si curatorem habens. C. de in integ. resti. mino. sed planum est, quod prodigus, qui aliquid promittit sine curatore, non obligatur ēt naturaliter. l. is cui bonis. vbi Doc. ff. de verb. oblig. ergo eodem modo pupillus, qui æquiparatur in hoc prodigo, si habet tutorem, & promittat sine tutore, non obligatur etiam naturaliter.
* *Tamen communis sententia est* in oppositum, quod siue pupillus contrahat sine tutore, siue cum tutore, tamen obligatur naturaliter, etiā quādo habet tutorem, & contrahit, vel promittit sine tutore, pupillus obligatur naturaliter, ita tenet Bar. in d. l. 1. de nou. Pro ista communi sententia omissis multis, habetis tex. meliorem de iure; (& doleo, quod ibi non ponderauerim eum) in l. fi. ff. de iureiuran. vbi dicit, pone, creditor detulit iuramentum pupillo, an prosit fideiussori? dicit, quod debet distingui, aut iurauit se nihil vnquam debere, & prodest fideiussori, aut iurauit se non teneri, quia habebat tutorem, & tutor non intercessit, dicit tex. quod licèt ipse sine tutore non obligetur efficaciter, tamen tenetur fideiussor, ergo solùm erat obligatus pupillus naturaliter. Ad l. si curatorem habens. respondeo, quod illa æquiparatio non fit propriè in pupillo, sed in adulto. Quare respondeo, quod illa æquiparatio procedit quo ad ciuilem obligationem, non naturalem, patet, quia datio tutoris, vel curato. nunquam tollit alicui aliquid, quod fit de iure gentium, non impedit ergo naturalem obligationem. erit ergo communis conclusio, quod siue pupillus habeat tutorē, siue non, quod contrahendo, vel promittendo sine tutore semper obligatur naturaliter, & sic apparet, quod primus intellectus glos. est valde in ambiguo. ¶Sum nunc in alia parte gl. ibi, patet ergo.
* in qua gl. ponit secūdum intellectum Plac. *qui est verus, & com-*
6 *munis,* † quod in hac l. non requiratur resti. in integ. in casib. in quib. maior non potest repetere indebitum. adducebat Pla. l. si eius. §. & si eius. ff. ad Treb. vbi dicit text. quod si pupillus soluat debitū naturale tantum hæredi post restitutam hæreditatem, mero iure habet condict. indeb. ad repetendum, ergo sine restitutione. In adulto bene verum est, quod requiritur resti. in integr. verè Plac. malè allegauit illam. l. quia ineuitabiliter stringit contra eum. & ideo gl. nostra dicit, quòd illa lex retorquetur contra eum. difficilè est respondere. illa enim lex ponit tres casus. Plac. assum psit vnū, qui nihil facit, ibi est talis casus. Creditor mutuauit pecuniam pupillo sine tutore, instituit vnum hæredem vniuersalē, & grauauit eum restituere hæreditatem fideicom. pone, quod pupillus soluit hæredi, qui iam restituerat hæreditatem, certè quia omnia iura actiua, & passiua transierant in fideicommis. nimirum si repetit, quia erat indebitum quo ad istum hæredē: ponit postea duos casus, pone, quòd ipse pupillus soluit hæredi ante restitutam hæreditatem, vel fideicommis. restituta iam hæreditate, dicit ille fortissimus text. quod pupillus mero iure non repetit, si mero iure non repetit, ergo opus est restitutio. in integ. & sic contra Pla. & contra communem intellectum ita subtiliter inducitur ille tex. Quid tenendum? Teneo sine dubio, quod non requiratur restitutio: nam absurdum esset dicere, quod Vlp. omisisset ponere de restitutione, si requireretur. Secundò, quia ista lex cum magno mysterio loquitur in pupillo, prodigo, & furioso, & si requiratur restitutio, haberet etiam locū in adulto. l. fina. C. si aduer. solu. quod esset absurdum. Pro ista communi sententia stringit arg. Iaco. Butrig. quod Barto. in 1. colum. in fi. adducit ad illud propositum, cui non cadit responsio, quia quomodo si pupillus soluit sine tutore debitum naturale tantum, est opus restitu. in integ. ad hoc, vt possit repetere per condict. indeb. cum nos habeamus regulam, quòd restitutio in integ. prouidet in eo, in quo minor est læsus. l. quod si minor. §. restitutio. ff. de mino? Tunc sic, quando minor sine tutore soluit pecuniam indebitam, tunc si minor non est læsus in condictione indebiti, est læsus in ista pecunia indebitè soluta. si ergo esset opus restit. in integr. restitutio in integr. competeret aduersus pecuniam. modo autem ista restitutio in integr. faceret, quòd minori competeret condictio indebiti, & tamen tex. noster dicit, quòd habet condict. indebi. ergo apparet, quòd dicit mero iure, non per restitutionem in integr. Nisi tu subtilis responderes, quòd qui vult consequens, intelligitur velle omne necessarium antecedens ad illud: nam si datur ad pecuniā, ergo ad condictionem, per quam repetitur pecunia. Et tenendo illam communem sententiam Bart. respondet ad l. illud. ff. de mino. quod illa lex non loquitur de repeti. Non obst. tex. in l. fi. C. si aduer. solu. quia respondet etiam Bar. quod loquitur in maiore pupillo. Si vis intelligere in restitutione petita, omissa solutione Barto. hic. quia errat, punctus est respondere ad l. si eius. §. & si eius. ff. ad Trebel. quæ multum stringit, vbi mero iure non repetit: ergo opus est restitutio. in integrum. Bartol. mirabiliter respondet ad illum text. & verè non potest commodè responderi, dicit Bartol. verum est, quòd pupillus mero iure non repetit, sed est verum, quòd repetit beneficio istius. l. quæ concedit illud, quod deberet concedere iudex mediante resti. in integ. & per hoc mirabiliter infert, quod beneficio istius. l. minor non posset repetere, nisi intra quadriennium, intra quem terminum habet minor beneficium restitut. in integrum. in istis terminis potest intelligi. l. fina. C. si aduers. venditio. dum dicit, si

ADDITIO.

a ¶Faciebant testamenta. Adde Ias. in l. 1. col. 9. in 1. lectu. C. de summa trin.

PVRPV.

ſi tempora patiantur. pace Barto. licèt alij nihil dicant, iſta videntur mihi ſomnia. Fulgoſ. dat aliam vanam ſolu. quam non curo referre, quia nil eſt. Aliam mirabilem ſolu. tradit Pau. de Ca. hic, & dicit, quòd in d. l. ſi eius. §. & ſi eius. tex. dicit pupillus mero iure non repetit. intelligit ipſe mero iure, nec etiam per reſtitutio. in integrum, quia dicit ipſe, ibi pupillus erat efficaciter obligatus, quia ibi pecunia fuit mutuata ſine tutore, ex qua pecunia pupillus eſt factus locupletior, ideo ſi eam ſoluat cui debet, mero iure non repetit, nec etiam per reſtitutio. in integrum, quia tenetur efficaciter, ex quo eſt effectus locupletior. Et ſi dicis contra, quando pupillus eſt effectus locupleti or, tenetur efficaciter, adeo vt poſſit agi contra eum. reſpondet mirabiliter Pau. de Caſtr. quod quotieſcunque pupillus cõtrahit ſine tutore, & non efficitur locupletior, tamen obligatur naturaliter tantum, quæ non eſt potens ad agendum, quæ actio appellatur datiua, non natiua. text. eſt melior de iure ad hoc in l. 3. in princip. ff. commo. ſecundum iſtum intellectum confunduntur *multæ opin. communes*, quæ habent, quòd quando pupillus efficitur ex contractu locupletior, obligatur & naturaliter & ciuiliter, ſecundum quod declarabo in l. Iulianus verum debitorem. infra eodem. Ego puto, quòd ad illum text. debeat ſic reſponderi, & niſi ita reſpondeatur, credo, quòd im poſſibile ſit reſponderi, ſed credo, quòd iſta ſolutio ſatis poſſit tolerari. text. ibi dicit, *quòd ſi pupillus ſoluat naturale debitum ſine tutore, mero iure non repetit.* Ego intelligo iſta verba, hoc eſt mero iure non repetit, conſiderato rigore iuris, quotieſcunq; quis ſoluit naturaliter debitum, illud nullo modo repetit, vnde ſi eſſet ille maior, & ſoluiſſet naturale debitum mero iure, & de rigore iuris non repetet, ſed quia pupillus eſt, & ſoluit ſine tutore, repetit, non eo modo, quo indebita repetuntur, ſed repetit conſiderata tantum perſona pupilli. Nam in maiore, vt poſſit repetere, requiritur, quòd in libello narretur, quòd ſolueri errore facti indebitum, vel quòd erat tutus aliqua exceptione, & ignoranter ſoluit. In pupillo autem non eſt opus ita concludere, ſatis eſt dicere, quòd eſt pupillus. Vult ego dicere litera ibi, de rigore iuris repetit eo modo, quo maior, ſed ſpeciali beneficio pupillus repetit eo modo, ſ quo pupilli repetunt, non vt maiores repeterent, & ita reſpondeo ad illum tex. & ſic ſtabit communis intellectus, quòd in hac. l. non requiratur reſtitutio in integrum, & ſic in effectu vult dicere iſta lex, vt etiã ſuperius dixi, quòd licèt in maiore, quando ſoluit maior indebitum, fiant multæ diſtinctiones, ad hoc, vt maior poſſit repetere, dum dicimus, aut ſcienter ſoluit, & non repetit, aut ignoranter, & repetit. Item aut eſt indebitum omnino, & repetit, aut indebitum vno iure tantum. Item an tutus exceptione perpetua, & fauorabili, vel odioſa, aut temporali, & non repetit, & iſta oporteret narrare in libello, vbi eſt medium concludendi: iſtud non cadit in pupillo, qui eo ipſo, quòd dicitur in libello eſt pupillus, ſemper repetit non facta aliqua diſtinctione quomodo ſoluat. iſtud eſt, quod latè proſequitur Bar. per duas colum. & per plura verba ipſe expedit. Limita tamen iſtum communem intellectum, inquãtum dicitur, quòd minor ſoluens indebitum poteſt illud repetere abſque reſtitutione in integrũ. Limita quando talis ſolutio fieret per minorem animo diſſ luendæ obligationis, tunc verum eſt, quòd ſibi competit condictio indebiti abſque reſtitut. in integrum, ſed ſi pupillus ſolueret non animo diſſoluendæ obligationis, ſed animo implendi conditionem, & ex tali implemento reperiatur læſus, non poterit ſolutum repetere, niſi prius impetrata reſtitutio in integrum, glo. eſt in l. ſi pupillus. in princip. in glo. fina. ff. ad l. Falcid. quam Ange. & Imo. ibi ad hoc reputant ſing. tamen ſecundum Pau. de Caſtr. & Domin. Alexan. ibi, debet diſtingui, prout diſtinguitur hic, aut eſt pupillus, & ille poteſt repetere abſque reſtitutio. in integrum, aut eſt maior pupillo, minor tamen 25. ann. & tunc bene requiritur reſtitutio, ita etiam tenet expreſsè glo. in l. fina. & ibi Bald. C. ſi aduer. ſol. nec poſſet reddi bona ratio diuerſitatis inter iſtum, & illum caſum. ¶Sum in 7. parte glo. ibi, ſi autem furioſus. pro cuius expeditione opp. contra text. qui equiparat pupillum, furioſum, & prodigum. contra, ſi pupillus ſoluat pecuniam, per conſumptionem reconciliatur mutuum. l. ſi à furioſo. ſupra ſi certum petatur. ſed ſecus eſt in furioſo, & prodigo. glo. fatetur contrarium, ſ & dicit, quòd iſto caſu non competit condictio indebi, ſed condictio ob cauſam. ita dicit glo. & bene, & fuit tactum in illa. l. ſi à furioſo. ſupra ſi certum petat. ¶Sum modo in vlti. parte, quæ adducit concor. & bene. Et ex iſtis remanet expedita iſta lex notabilis.

SVMMARIVM.

1 *Qui eſt tutus exceptione, ſi ſoluit, non repetit.*

LEX XXX.

QVi inuicem. Soluens tutus exceptione, quòd ſibi tantũdem debeatur, ſolutum non repetit, ſed ſuum debitum petit. hoc dicit iſta lex. legitur duobus modis ſecũ-
1 dum Barto. vt hic per eum. ¶†Not. quòd ille, qui eſt tutus exceptione compenſationis, ſi ſoluit, repetere non poteſt, quia habet viam agendi ad ſuum debitum. Ex iſta ratione infertur ſe-
* cundum Barto. *& Docto. communiter*, quòd ſi eſſet debitum naturale tantum, quod non eſt ſufficiens ad agendum, ſed bene ad compenſandum. l. etiam. ff. de compen. tunc per errorẽ ſoluens repetit. l. qui exceptionem. §. ſi pactus. infra eod. quicquid hic dicat Raph. Fulg. Item iſtud eſt verum, niſi lex ipſo iure faciat compenſationem, vt in gl. contra opponit Bar. de l. qui exceptionem. in prin. ſ. eod. & reſpondet, ſed non bene. Tene aliã ſol. veriorem, quam ponunt in alio propoſito Bart. & Imo. in l. ſi pater ignorans. ff. ſol. matr. & ante eos Bar. in l. ſi cùm dos. in prin. & ibidem Alb. de Roſ. & Raph. Cum. ff. rer. amota. ꝙ illa lex habeat locum in except. quæ ſtatim ab initio nata eſt, vt eſt exceptio Velleiani: nam quando mulier fideiubet, ſtatim naſcitur exceptio Velleiani, quæ exceptio facit bene, ꝙ ſi ſoluatur, poſſit repeti. & ita loquitur. d. l. qui exceptionem. Sed ſi eſſet exceptio, quæ non naſceretur ſtatim, ſed ex poſt facto, ſi opponatur, tunc ſolutum non repetitur, & talis eſt exceptio cõpenſationis, & ita loquitur hæc lex, vt in ſimili dicit Barto. in l. lecta. in princip. ſupra ſi certum petat. & fortè idem voluit in effectu Barto. hic, ſi bene conſideretur.

SVMMARIVM.

1 *Qui per errorem promiſit pluſquam debeat, condicet liberationem.*

LEX XXXI.

1 SI, qui plus. †Qui per errorem promiſit pluſquam debeat, condicet liberationem. h. d. Intellige iſtam l. procedere quo ad principale, ſecus quo ad acceſſorium, vnde ſi debitum principale erat verum, ſed per errorem indebitè obligaui bona mea, credens me teneri ad ea hypothecanda, certè nõ poſſum condicere liberationem, vel petere, ꝙ obligatio hypothecaria reſcindatur, eo quia parum, vel nihil mea intereſt, vt no. in l. fin. C. quæ res pig. oblig. poſ. ſecundum Bal. in l. ſi veritas. in pen. q. C. de fideicommiſ.

SVMMARIVM.

1 *Debitor alternatiuus ſi vtrunque per errorem ſoluat, vno perempto, quod ſupereſt non repetit.*

LEX XXXII.

CVm is, qui. Vna ex duabus rebus alternatiuè debitis ſimul ſolutis, perempta, altera remanet in ſolutum, & ſic ceſſat condictio indeb. hoc dicit. ¶Gloſſ. in ver. nihil repetet. ibi. l. ſi non ſortem. melior eſt, ꝙ ideo ibi patronus tenebatur ad æſtimationem, quia erat locupletior factus in æſtimatione, hic autem perempta illa ſpecie in nullo reperitur factus
1 locupletior. ¶†Extra glo. fac regulam pro complemento huius l. quòd debitor alternatiuus, ſi vtrunque per errorem ſoluat, vno perempto, quòd ſupereſt non repetit, & ſic præſumitur periiſſe illa res, quæ erat indebitè ſoluta. Limita verum in debitore alternatiuo ſpecierum, ſed ſi eſſet debitor alternatiuus ſpeciei, & quantitatis, & vtrunque ſoluat, ſ ſpeciem ſemper poterit repetere. ita procedit glo. Ratio, quia quantitas perire non poteſt. l. in ratione, ſecunda. §. incertæ. ff. ad leg. Falcid. l. incendium. C. ſi certum petatur. Secundò limita verum, niſi creditor fuiſſet in mora recipiendi. l. Stichum aut Pamphilum. in princip. infra de ſolu. ſecundum Barto. & alios hic. Tertiò limita, quando vtraque ſpecies ſimul fuit ſoluta, vt hoc text. ibi, ſi ſimul vtrunque ſoluerit, ſi autem primò ſoluiſſet vnam ſpeciem, deinde aliam, & ſecunda eſſet indebitè ſoluta, ſemper poteſt repeti. l. cum duo. ſupra eod. ſecundum Barto. hic, intellige ſecundum Alber. & Pau. de Caſtr. quando ſpecies primò ſoluta eſſet mortua, ſecus ſi vlti. ſoluta. Quartò ſingul. limita, quando creditor bona fide vtrãque ſpeciem recepiſſet, quamuis altera tantum deberetur, ſecus ſi mala fide recepit, quia tunc vna perempta ſemper altera poteſt repeti. ita dicunt Gul. & Alber. hic, allegant tamen. l. Stichum, aut Pamphilum. §. 1.

§.1.ʒ.de sol. qui tamen text. secundum Ful. hic parum facit: quia loquitur in casu contrario ad legem nostram.

SVMMARIVM.

1 *Vna solutio non parit liberationem,& repetitionem.*
2 *Licèt naturale debitum si potens ad compensandum, secus est ad repetendum.*

§.Fideiussor. Solutio fideiussoris,quę sibi parit repetitionē p condi. indebiti, non parit reo liberetionem,nisi fideiussori succedat, quia tunc consequitur liberationem.h.d.vsque ad §.si in eadem.Dubium faciebat.l.repetitio. infra.eo. ex quo iste habuit creditum suum.
1 igitur,&c.¶† Not. quòd vna solutio non potest inducere liberationem, & repetitionem soluti. concordat text. in l. si non sortem. §. si centum. & in §. si decem.supra eod. & l. si hominem. alleg. in gloss. Ratio est,quia ista talis solutio pareret effectus contrarios. Ex quo not. secundum Bartol. quòd idem actus non potest operari contrarios effectus. de quo per Bart. in l.si socer.§.final.ff.sol.mat.& in l.si vnus.§.pactus ne peteret. in glo.magn. supra. de pact.& not. Bal. in l.pacta quæ contra. vbi declarat. C.de pact.& in l. 1. post Bartol.ibi. C. quod met. cau.¶ Gloss. diuiditur in tres partes,quæ patent de se. In ea.gl.
2 ibi,vt.C.commu.de leg.l.2.secundum Azo.† Not. hanc gloss. quam millies allegamus, quòd quamuis naturale debitum tantum sit potens ad compensandum. l.etiam.ff. de compen. fallit tamen,quando agitur ad repetendum, quia tunc non potest opponi compensatio, secus si principaliter peteretur, & istud inducitur,ne leges,quæ habent, quòd debitum naturaliter solutum errore potest repeti,sint impositæ verbis, & non reb.vt dicit gloss. quam gloss.omnes indistinctè approbant, & pro ea Bartol.adducit aliam rationem, vt per eum, qui facit
* tria membra, *& cum eo transeunt alij omnes.*idem tenuit gloss. in l.interdum.supra.eod.& Bartol.in l.si socer.§.fi.ff.solut. mat.& in l.pen. supra.titul.1.not.Bald. in l.cum quis.in 8.colum.C.de iur.& fac.ignoran. & in l.2.post. Bartol.ibi.C.si aduer.sol.Istud, quod gloss.& Docto.dicunt,non videtur bene dictum,per regulam.l.etiam.ʒ.de compen.alleg.per glo. & Bartol.habēt generaliter locum siue agatur ad petendum siue ad repetendū, semper naturalis obligatio est potens ad compensandum, quod probo per etymologiam vocabuli, de qua in l. 1. de compen.quæ dicit: compensatio est vnius debiti ad aliud retributio: vnde in hoc text. si essent duo debita, haberet locum compēsatio, sed in casu isto nunquam est nisi vnum debitum naturale, quo casu bene possum indebitè solutum repetere: nec vnquam est quærendum de compensatione, quia cùm sit vnicum tantum debitum, non potest cadere crediti, & debiti retributio,& sic non potest cadere compensatio, ita dicit Bartol. in l.procurator ad exibendum.§.1.in vlt.colum. ff.rem rat.hab.Et si dicas,quòd imò in isto tex.est hincinde debitum, cum ille,qui soluit,teneretur naturaliter: ille autem cui est solutum, teneatur naturaliter, & ciuiliter ex quasi contractu.§. item is cui. Insti. de obl.¦quæ ex quasi contractu. Responde secundum Bart.in d.l.procurator ad exibendum.§.1.quòd in effectu non est nisi vnum debitum, de quo exceptio opponitur.Item dum Bartol.in 2.membro dicit,quòd ideo in deposito nō opponitur cōpensatio, quia est expoliatus,&c.nimis generaliter,& loquitur secundū suā rationem sequeretur,quod idem esset in commodato, & tamen est falsum contra.l.fina. C.de compens.

SVMMARIVM.

1 *Causa dotis est pia,& an pro ea solutum repetatur.*

§.Si mulier. Quando error causatur à pietate,cessat indebiti soluti repetitio.h. d.secundum Bartol. & alios.Circa hunc. §. bene aduerte,quia si intelligimus hunc text. secundum, quod dicit Bartol. sequitur, quòd regula, quæ elicitur ex hoc text.non probatur hic. s.
3 quòd dos est pia causa. ¶† Not. *secundum intellectum communem,*
* quòd causa dotis de per se non dicitur causa pia.s.nisi promittatur à matre,vel sorrore,&c.¶ Secundò not. quòd solutum causa pietatis,quamuis aliàs sit indebitum, non tamen potest repeti, & ex hoc Bald. in l.ea quæ. C. eod. dat regulam generalem,ꝙ si soluatur relictum ad pias causas, nunquam pōt repeti tanquam indebitè solutum. An tamen sit verum, dicā].extra gloss.¶ Extra gloss.opponit Bartol.contra text.de l.qui se debere,& de l.si donaturus.ff.de condi.ob cau.& respondet vt hic per eum. Ex cuius doctr. vt dixi not. quòd causa dotis per se non dicitur causa pia. Et ad istud benè facit, quòd voluit in simili Bald.in l.diuus. ff. ad l. Falcid. vbi dicit, quòd legatum alimentorum non dicitur pia causa, seu legatum ad pias causas, & tamen bonum est arg. de dote ad alimenta, gloss.est singu. in l.ob æs.C.de predi.mi.quam alleg. Bartol.in Authen.res quæ.C.commun. de leg. idem tenet Bart.in l.final. in 2.colum.ff.de his quib. vt indig. & in l. Meuius.§.duob.in 3. q.& ibi Imol. ff.de legat. 2. & multum latè per Imol. in l. 1.ff. solu.mat.Contrarium,quòd imò dos dicatur pia causa, tenet Bartol.in repe.l.si constante.in 9.q.1.partis princip.ff.solu.mat. & sentit Bartol.in l.2.§.Titio.ff.de don.& in l.si ego.in princip. ff. de iure dot. & expresè Bald. in repe.l. 1.in 16. colum. C.de sacrosan.eccl.Bald.in l.sicut.ad fi.C.de act.& oblig.& in l.mandatum.in 4.colum.C.man.& expresè Imol.in l.1.in 1.colum. in fi.ff.solu.mat.Et pro ista opin.optimè facit, quia sicut de legatis ad pias causas non detrahitur Falc. Auth. res quę.C.ad l. Falc.ita etiam de legato dotis.gloss.est in l.in testamento. C.ad l.Falc. quamuis in contrarium teneat gloss. in l.tali.in princip. ff.de iur. do. Ego puto distinguendum, secundum, quod in simili distinguit Bart.in alimentis in l.alio. in prin.in 8.col. ff.de ali.& cib.leg.& Bart.in trac.alimentorum, & Ang.& Imo.in l. Stichum aut Pamphilum.§.stipulatio. ff.de ver. obl.an legatū alimentorum dicatur ad pias causas,& dicunt,quòd qn̄ relinquitur vni pauperi, tunc dicitur ad pias causas, secus si non pauperi, quia tunc non est ad pias causas, & licèt Bart.non dicat,est text.in l.Mela.in vers.pietatis intuitu.ff.de ali.& cib.leg. ita etiam dico in dote:aut relinquitur causa amicitiæ, vel affinitatis, & tunc non est ad pias causas. ita loquitur Bart.hic, aut quis relinquit pauperi dotem,& tunc causa pietatis,& sic tunc est ad pias cās,& ita ēt distinguit Lud.Ro.in repet.Auth. similiter.in 3.col. C.ad l.Falc. & sequit̄ d.Alex. in d.l.si ꝯstante. in princ.in pen.char.Et vide etiam Io.de Ana.in cons.57.incip. visis, & ponderatis. Alius tñ planior intellectus ad text. nostrū ponitur per Ful.& Pau.de Cast.qui est verus.nam debes scire, quòd si maritus recipiat mulierem absque promissione dotis expressa,mulier non tenetur dare dotem.gl.est in l.obligamur. §.lege.ff.de act.& obl. & dixi in l.qui se debere.ʒ.de condi. ob cau. ista ergo mulier traducta per maritum absque aliqua promissione dotis,errore ducta credebat se obligatam ad dandam dotem, & eam soluit, an possit repetere? videtur, quòd sic, quia erat solutum indebitum. Iurisconsl. tamen decidit contrarium, quia subest causa pietatis, quia suberant onera matrimonij.

SVMMARIVM.

1 *Obligatio generis,& alternatiua æquiparantur.*

1 §.Qui hominem. † Obligatio generis, & alternatiua æquiparant. Et in obligatione generis, qui certam speciem soluit, putans se ad eam teneri, potest illam tāquam indebitè solutam repetere,& aliam quam vis soluere.h.d.¶Glos.in vers.hominem, ibi, & nihil est contra.Istum primum intell.approbat Ful.hic, eo quia sequens intellectus, secundum eum,facit violentiam literæ.Ego puto,quòd iste intellectus nullo modo possit stare, & tunc essent similes casus,sed erunt ijdem casus, & esset quędam inculcatio, & frustratoria locutio.¶ In fin. gloss.teneo hunc intellectum, & vt vides fit similitudo inter obligationē in genere,& oligationem alternatiuam in duob.vt patet in gl. Dissimilitudo autem est, vt patet in fin.gloss.quia in obligatione generis solutum dicitur esse in obligatione: in alternatiua obligatione vtrunque dicitur esse in obligatione.l. cùm duo.ff. de verb.obl.Sed tunc opponitur, nonne si illud idem, quod soluitur,dicitur in obligatione,ergo impossibile est,quòd solutum possit repeti, ex quo illud censetur obligatum, quia in obligatione generis illud, quod soluitur, fingitur vsque retro fuisse in obligatione. l. cum incertus.ff.de leg.1.& tamen text. in fi.dicit.oppositum.Sol.dicit,quòd illud,quòd dicitur,quòd in obligatione generis ille, qui soluitur,fingitur vsque retro debitus,procedit qn̄ soluens non errat,sed hic erratur,prout ēt dicit Pau. de Cast. ideo pōt repeti æquitate suadente,quia ex qno errore soluit, non militat.d.regul.l.cū. incertus. de legat. 1. s.ꝙsolutū censeat̄ fuisse in obligatione:igitur bene pōt repetere. Ratio est,quia fictio non potest habere locum nisi quando subest æquitas. l. denique & l. nec vtilem. ff. ex quib. cau. ma.sed quando errat,non subest ęquitas.igitur,&c.sed in obligatione alternatiua nō potest cadere error,cùm vsque à principio vtrunque sit in obligatione.d.l. cum duo.ff.de verb. obl. nec hic cadit fictio.

SVMMARIVM.

1 *An pro expensis factis in re aliena habeam rententionem, vel aliam viam.*

2 *Quid ſi habeo plures res, an poſſim vnam retinere.*
3 *Si mulier dat nomina debitorum in dotem, an ſi vir faciat expenſas in exigendo, repetat.*

LEX XXXIII.

SI in area. Quando nullum negotium eſt geſtum inter partes, ceſſat condictio indeb. h. d. ſecundum Bald. vel ſic propius ad text. Pro impenſa quam quis facit ædificans in re aliena, ſiue poſſideatur per dominium, ſiue per ædificātem, ſolūm ius retinendi competit, ſi bona fide ædificauit; aliàs nullam actionem habet ad repetẽdum expenſam. h. d. Diuiditur in 2. partes princ. In 1. loquitur, quando quis ædificat in ſolo alieno à domino poſſeſſo. In 2. quando quis ædificat in ſolo alieno à ſe ædificāte poſſeſſo. Secunda ibi, ſed & ſi is. Rurſus 1. pars ſubdiuiditur in 3. par. dictum, ratio, & obiectionis remotio. Similiter ſecunda princ. ſubdiuiditur in tres particulas, dictū, ratio, & illatio, partes patent in litera. Not. 1. ibi, quia nullum negotium. quòd ad hoc vt competat condictio indebiti, requiritur, quòd negotium ſit geſtū inter partes. Ratio eſt, quia condictiones ſunt perſonales, quæ præſupponunt obligationē
1 inter partes. ¶† Secundo no. in fi. quòd ad expẽſas factas bona fide in re aliena nullum habeo remedium ad eas conſequen-
* das, niſi via retentionis, & eſt ponderandus text. ibi, *nullo alio modo.* Et propterea dicit Paul. de Caſtr. hic habuiſſe de facto q. vltra montes. Cùm Flo. quidam feciſſet magnum palatium in ſolo alieno bona fide, qui condemnatus reſtituit, nec ſciuit ſibi reſeruare retentionem propter expenſas, an poſſet huic alio modo conſuli. Et conabatur dicendo, quòd fortè poteſt agi actione in factum ex æquitate. l. ſi me, & Titium. §. ſi cert. pet. Adde, quòd iſtam q. latè examinat Cy. in l. ſi quis ſciens. C. de rei ven. & recitat opin. Antiquorū, qui dicebant, quòd poterat repetere: ipſe tenet contrariū. Ponit Spec. in tit. de excep. in §. 1. verſi. ſed pone, & c. vbi etiā quærit: ſi quis ſit condemnatus non facta mentione expenſarum, poſtea in executionem ſententiæ vult retinere rem, donec ſoluantur impẽſæ, an poſſit, &
2 iſtum caſum ponit etiam Alb. hic. † Quid ſi habeo plures res alienas, & feci impenſas in vna re, & eam reſtituo ſine retentione expenſarum, an poſſim retinere ex alijs reb. Alb. hic dicit, quod non. alleg. tex. in d. l. ſi ſeruos. ff. de pig. act. quę mihi nihil probat. & gl. in l. planè. la 2. ff. de pet. hær. Intellige etiam iſtum caſum non procedere, quando maritus fecit impenſas in res dotales, quia propter hoc non poteſt vti retentione. tex. eſt in l. vnica. §. ſed nec ob impenſas. C. de rei vxo. act. & l.
3 quòd dicitur. ff. de impen. in reb. do. fac. ¶† Not. quòd ſi mulier dat nomina debitorum in dotem, quòd ſi maritus facit impenſas in exigendo debitores, non poteſt illas repetere. glo. eſt ſing. in l. 1. ff. de impen. in reb. q̃ dicit ſing. Bar. ibi, de cuius veritatē dic, vt ibi latius per Bartol. & Bald. in l. 1. C. de bo. ma. & Bald. in l. 2. C. de act. & obl. & in l. per diuerſas. in 6. q. C. man. & in l. qui ſe debere. in vlt. q. ſ. de condi. ob cau. & not. in l. Mæuia, in prin. ff. ſol. mat. & ſin. Bald. in l. 3. C. de fal. cau. adiec. leg. vbi dixit ſing. non procedere in magnis impenſis; in impenſis ergo paruis tantum procedit. d. gloſſ. not. ¶ Gloſſ. in verſi. non habebit. ibi, vel ſolue vt ibi. vera eſt ſolutio, quòd contrarium loquitur, quando quis tranſtulit poſſ. in eum, qui non erat dominus: quo caſu bene poteſt ſolam poſſ. repetere, ſed hic tradidit ei, qui erat dominus: quo caſu non poteſt repetere poſſ. quia ipſe dominus poterat eum cogere ad transferendam poſſeſſionem.

SVMMARIVM.

1 *Teſtator grauando hæredem de reſtituendo totam hæreditatem, intelligitur prohibere trebellianicam.*
2 *An hodie poſſit prohibere trebellianicam ſicut falcidiam.*
3 *Quomodo poſſit competere conditio indebiti ad repetendum decem data cauſa conditionis implendæ.*

LEX XXXIIII.

IS, cui. Quando diſpoſitio efficitur inualida, ſolutum cauſa conditionis implendæ repetitur. h. d. in textualib. nihil eſt. ¶ Propterea
1 capio gl. in verbo fundus, ad fi. ¶† Not. bene iſtam gl. quæ fin. vult, quòd teſtator grauando hæredem de reſtituendo totam hæreditatem, intelligitur prohibere quartam Trebel. idem in ſimili dicit gl. fin. in l. decem. in prin. ff. de fideicom. lib. quam reputat ſing. Bald. in Authentic. ſed cum teſtator. in in vltim. colum. C. ad l. Falcid. cum ſuis multis concor. quòd quando teſtator apponit verbum totam, intelligitur prohibere falcid. Ad terminos noſtros gloſſ. non bene dicit: quia teſtator de iure iſto non poterat expreſſè prohibere Trebel. nec falc. imò nec de iure Codicis, tex. eſt in l. ſi vt allegas. C. ad l. Falcid. & §. ſed quia. Inſti. de fideic. hær. ergo multò minus
2 tacitè. † An autem ita hodie teſtator poſſit prohibere Treb. ſicut falcidiam? ponunt Bart. & alij in l. Marcellus. in prin. ff. ad Trebel. & Bar. in l. pactum inter hæredem ff. de pact. & l. nemo poteſt. ff. de leg. j. & Bar. & alij in Auth. ſed cum teſtator. C. ad l. Falc. cum alijs ſuis concor. quæ traduntur in dictis locis. ¶ Gl. in verbo conditione. ibi, quod ſatis admitto. Barto. hic & ceteri
3 Mod. multū ſe inuoluūt circa ſol. in explicando, † quomodo in hac l. poſſit competere condictio indeb. ad repetendum decem, data cauſa condi. implendæ, cùm illa decem videantur data ex cauſa de præterito. l. damus. C. eod. Tu dic, quòd ſolutio eſt clara, & ſentit iſta gloſſ. in iſta 2. ſol. quæ eſt vera, quòd ꝯpetat condictio inde. Non nego etiam, q̃n poſſit competere cōdictio ob cauſam, per id, quod dixi in l. ſi procuratori falſo. ſ. tit. 1. & dico, quòd in iſto tex. ſolutum eſt ex cauſa de præterito, quia iam iſte adierat, & reſtituerat hæditatem, antequam iſta decem ſoluerentur, & iſte credebat ſe teneri ad ſoluendum dicta 10. vnde ſoluit ex cauſa de præterito, non autem ex cauſa de futuro, vt ſibi reſtitueretur hæreditas, cùm iam eſſet reſtituta, meritò datur cōdictio indeb. & iſto modo ceſſat difficultas. Iſta planè procedunt reſpectu hæreditatis, quia quòd iam eſſet reſtituta, clarè patet in text. ſed reſpectu fundi, tunc ſic. aut fundus erat etiam reſtitutus, & tunc eſt clarum, quòd 10. ſunt etiam tunc ſoluta ex cauſa de præterito. Si autē non erat reſtitutus, dico, quòd reſtituta hæreditate dominium ipſo iure tranſit in ipſum fideicommiſſarium, cùm eſſet fundus hæreditarius, prout etiam hic dicit Bart. & propter hoc credebat ſe teneri ad illa decem. Quantum ad aliam oppoſitionem gloſſ. teneas vltimam ſolutionem: quia aliud non poteſt dici.

SVMMARIVM.

1 *Facta executione non admittitur purgatio moræ, nu. 3.*
2 *Specie perempta, quando debitor liberetur.*

LEX XXXV.

QVi ob rem. Poteſtas purgandi moram non facit, vt videatur ſolu-
1 tum indebitum. h. d. ¶† Not. quòd quemadmodū facta executione à lege, non admittitur purgatio moræ l. ſi is cui. ff. de leg. 2. & l. traiectitiæ. §. de illo. ff. de act. & ob. ita etiam quando eſt facta executio ab homine, vt hic, de quo per Bar. in l. ſi inſulam. in 4. q. ff. de verb. obli. vbi per Mod.
2 ¶† Vlt. dicit Bartol. iſtum text. facere pro not. q. Nam debitor ſpeciei, ante moram mortua ſpecie liberatur: poſt moram periculum ſpectat ad debitorem. l. ſi ex legati cauſa, & l. nemo. §. 1. ff. de verb. obl. & l. quod te, cum glo. ff. ſi cer. pe. Pone modo, quòd ſpecies moritur poſt moram, intra tamen tempora purgandi moram: dicit Bartol. quòd etiam tunc periculum interitus ſpectat ad debitorem, per l. ſancimus. in fi. C. de fideiuſ. de qua per Bartol. in l. ſi inſulam. in 7. q. ff. de verb. obl. vbi limitat. & ille tex. in d. l. ſancimus. in fi. ſecundum Bartol. ibi eſt ad hoc not. & eſt text. ad hoc vnicus in iure, ſecundum Bald. in c. capi-
3 tulum ſanctæ crucis. in pen. col. de reſcr. ¶† Vltimò pro iuuenib. eſt aduertendum, quia Bart. in hac l. prima fronte videtur eſſe ſibi contrarius: nam in ſummario dicit poteſtas purgandi moram, & ſic præſupponit, quòd in hoc tex. poſſet mora purgari. Et poſtea in 1. not. dicit contrarium, dum not. ex hoc text. quòd poſt factam executionem ab homine, nō eſt locus purgation moræ. Sed ſanè intelligendo Bartol. non eſt ſibi contrarius, nam eius ſummarium debet intelligi, quòd poteſtas purgandi moram, &c. ſ. quæ fuerat à principio ante factam ſolutionem.

SVMMARIVM.

1 *Quando quis accipiendo rem alienam in pignore committat furtum.*

LEX XXXVI.

SEruus. Pecunia accepta pro reſtituenda re aliena, quam ſcienter pignori acci-
1 piendo committit furtum, turpiter accipitur. & ideo repetitur: ſecus ſi ignoranter. h. d. ¶† Not. caſū ſingularem ſecundum Pau. de Caſt. hic, & bene, q̃ accipiēdo
a quis rem alienā [a] pignori ſcienter dicatur committere furtū: ſecus ſi ignoranter, & dicit Paul. de Caſtr. ſe allegaſſe pro caſu Florentię. Quidam famulus ſurripuit veſtes domini, & portauit ad fœneratorem: ab eo accepit aliquas pecunias: dñs iuit ad fęneratorem, & petebat veſtimenta ſua: ille nolebat reddere

ADDITIO.

a ¶Alienam pignori. Ampliat Arg. conſi. 70. & refert Fel. in c. cauſam quæ. verinterpretatio priuilegij. de reſc. PVRPV.

reddere, nisi præstaret pecuniam, & ipse soluit, & habuit vestimenta, postea volebat repetere pecunias solutas, an possit? dicit Pau. de Cast. quòd in ista. l. est cassus, quòd si fœnerator ignoranter recepit, quòd non teneatur restituere, & dicit, ꝙ plures Doct. fuerunt de hoc admirati, & etiam aliqui turbati. Adde, ꝙ ante Pau. de Cast. ad hoc not. istum text. Bald. hic, qui dicit istam. l. esse tenendam menti pro famulis scholarium pignorantib. libros dominorum iudæis fœnerantib. & scientib. nam si tunc iudæus non vult aliter restituere librum ei scienti pignoratum, nisi scholaris ei prius soluat pecuniam, certè si scholaris eam soluat, pōt repetere per condi. ob turp. cau. secus est in fœneratore ignorante. quod est not. ſm eum. Idem per istam. l. dicit Bald. in l. eos qui. C. de furt. an autem in dubio præsumatur talis fœnerator sciuisse, vel ignorasse, habes gloss. ord. in l. in ciuile. C. de fur. & ibi no. ꝑ Bar. & alios, Bal. & Imo. in l. fi. ff. de hære. Insti. Item addo, ꝙ istam. l. dicit esse auream, & singularem contra iudæos, & eorum statutum, propter quod non possunt conueniri, nec cogi ad restituendum pignus, ꝙ dicitur esse furto subtractum. Io. de Ana. in consi. 70. inc. visis & ponderatis his, quæ in facto proponuntur. Item adde, quòd per hanc. l. dicit Bal. in rub. C. de condi. ob turp. cau. quòd vincens in ludo scienter pecuniam à seruo, quę erat sui domini, vel à filiofa. quę erat patris, vel ab institore, quę erat patroni, committit furtum, & tenetur furti. & ideo talem pecuniam non lucratur.

SVMMARIVM.

Pretium solutum ex causa venditionis inualidę, repetitur.

LEX XXXVII.

1 SEruum meum. † Pretium solutum ex causa venditionis inualidæ, per condictionem indebiti repetitur. h. d.

SVMMARIVM.

1 *Inter patrem, & filium, vel duos fratres in potestate non oritur nisi naturalis obligatio. & nu. 10.*
2 *Fratre contrahente cū alio fratre acquiritur naturalis obligatio patri.*
3 *Quando creditor succedit debitori, extinguitur obligatio. & nu. 9.*
4 *Quod dicatur peculium, & quid sit.*
5 *Filius mutuando pecuniam patris fratri, an transferat dominium.*
6 *Dominium, quod retro transfertur incontinenti, non est in consideratione. nu. 7. & 8.*
11 *An frater, vel pater possit donare filio, vel fratri existenti in potestate.*
12 *Debitum contractum per filiumfa. debet solui de peculio.*
13 *Ad quem transit peculium, transit onus.*
14 *Differentia inter obligationes, quæ transeunt obuentu peculij, & quæ obuentu hæreditatis.*
15 *Si pater legat filio totum peculium, habet omne onus soluendi totum debitum peculiare.*
16 *Si hæres coactus soluit, non repetit.*
17 *Si sunt plures hæredes vnius debitoris, an vnus possit pro parte sua soluere.*
18 *Extraneus contrahens cum filiofa. habente peculium, obligat sibi filium insolidum.*
19 *Cui datur actio, datur exceptio.*
20 *Hæres potest petere sibi caueri per alios hæredes de indemnitate.*
21 *Si sunt plures socij, & vnus soluat, an possit ante diuisionem retinere solutum.*
22 *Mortuo patre peculium diuiditur inter fratres.*
23 *Qui tenetur aliquem conseruare indemnem ab extraneis, multò magis à seipso.*
24 *An quis teneatur non seruare promissionem contra seipsum.*
25 *An filius obligetur naturaliter ex mutuo patris.*
26 *An per emancipationem filij obligatio reconualidetur.*
27 *Pater post emancipationem filij adhuc tenetur de peculio.*
28 *An pater obligetur filio ex mutuo naturaliter.*
29 *Propter exhæredationem non tollitur ius quæsitum filio.*
30 *Pater obligatur filio ex mutuo naturaliter.*
31 *An ista lex habeat locum in duobus filijs in potestate.*
32 *Quid in monachis.*
33 *An inter patrem, & filium oriri possit ciuilis obligatio.*
34 *Obligationes sunt inuentæ propter iudicia.*
35 *Casus, in quibus inter fratres in potestate cadit ciuilis, & naturalis obligatio.*
36 *Si filiusfamilias mutuauit pecuniam aduentitiam, & numerauit nomine patris, an acquiratur patri.*
37 *An hodie in aduentitijs cadat inter fratres in ptāte ciuilis obligatio.*
38 *An pater obligetur ex mutuo recepto per filium habentem peculium.*
39 *An dominus obligetur ex delicto seruorum.*
40 *An inter patrem, & filium de iure cano. oriatur obligatio efficax inter ueniente iuramento.*
41 *An per solam existentiam suitatis obligatio naturalis dicatur confusa.*
42 *Si filius soluit fratri ante immixtionem, an sequuta mixtione repetat tanquam indebitum.*
43 *Quando extraneus possit agere contra filium.*
44 *An donatio inter patrem, & filium in potestate valeat.*

LEX XXXVIII.

FRrater à fratre. Istam. l. aliàs publicè repetij, & repetitionem. ĩ. proxi. subijciam. & quia in ea plenius quædam, & diffusius explicaui, Ideo hic in illis sub compendio procedam, sed vtar stylo subtiliori. & acutiori, & pulchriori, & multas pulchras subtilitates subtiliter attigam.
1 ¶ † Præmitte ad euidentiam, ſm Bartol. & Ang. quòd inter patrem, & filium, vel inter duos fratres in potestate eiusdem patris non oritur nisi naturalis obligatio, & regulariter filiusfa. obligat̄ naturaliter, & ciuiliter, pręterquā in voto, & Senatusc.
2 Maced. declarat Bart. ĩ. in gl. vbi dicemus. ¶ † Secundò habes præmittere ſm Bart. & Ang. quòd si frater contrahit cum alio fratre in potestate, puta in mutuo, oritur sola naturalis, & acquiritur patri, per regulam quicquid acquirit filius, acquirit patri, & vix momento apud eum remanet. l. placet. ff. de ac-
3 quir. hære. ¶ † Tertio habent præmittere iuuenes ad euidentiā ſm Bar. & Ang. ꝙ regula est, q̄n debitor crditori succedit, tunc extinguitur illa obligatio: q̄a aliàs succederet vnū absurdū, ꝙ vnus esset creditor, & debitor simul, & eodem instāti. tex. est in l. vranius. ff. de fideiuſ. in l. 1. §. si debitori. ff. ad l. Falc. & in l. de-
4 bitori, vbi plenè traditur. C. de pact. ¶ † Quartò habes aliud ad euidentiam pręmittere, (in quo consistit difficulas tota istius legis,) ꝙ peculiū dicitur esse quoddā ius vniuersale, vt est hæreditas, vel dos, recipiens augmentū, & diminutionem quotidie, vt dicimus de hęreditate, quæ ad quemcunque transeat, transit cum onerib. & ꝯmodis suis: ita & peculiū, quia ad quēcunque transit, etiam trāsit cum lucro, & onerib. ac obligatione actiuè, & passiuè, & sequuntur peculium onera, & lucra sicut lepra leprosum. & ibi stat difficultas legis. & in hoc insistit Africanus, & hoc est, quod voluit decidere Africanus, & circa hoc frequenter insistit Bart. Hinc est, ꝙ si filiusfa. habens peculium, faciat contractum occasione peculij, illa obligatio ex contractu tali censetur esse peculio affixa, ita quod ad quē vadit peculium, vadit etiam obligatio. ¶ Istis sic breuiter ad euidentiam præmissis diuide istam l. in tres partes princ. In 1. loquitur de mutuo celebrato inter duos filios in potestate. In 2. quando pater mutuauit filio in potestate. In 3. quando filius mutuauit patri. Secunda ibi, in versicul. quæsitum. Tertia ibi, contra si pater. ¶ Rursus prima in 6. part. In 1. ponitur breue thema. In 2. breuis quæstio. In 3. responsio bimembris. In 4. assignatur ratio bimembris, & vnum vult expræsè, & aliud tacitè. In 5. aliud tacitum reprobat per tria. In 6. & vlt. ꝯprobatur. h. d. in effectu. Ex mutuo inter duos fratres in potestate oritur naturalis obligatio, & acquiritur patri, & vna pars ad fratrem perueniens extinguitur confusione: alia verò etiam extinguitur, quatenus ad fratrem peruenit de peculio, & illam q̄n ocunque soluerit, semper repetit. Ex mutuo inter patrem, & filium oritur naturalis obligatio, &c. vide Bart. hic. & alios. Bald. in l. fi. in 3. col. C. quod cum eo. reassumit totam materiā huius. l. & casum breuiter figurat. In primis pondera text. dum dicit, frater à fratre, & consequenter pondera, quòd ista lex loquitur in duob. fratrib. operæpretium est videre, nunquid ista lex procederet in trib. quatuor, vel quinque fratrib. & sic vltra in plurib. Bart. in 15. col. in versi. quæro, quid si iste frater. sol. tenet, quòd ista lex solùm procedit in duob. fratrib. & quòd non procederet in plurib. & sic loquitur cū mysterio in duob. prout etiam visus est tenere Ange. in antep. col. licèt ex toto non loquat̄ sicut Bar. Mouetur subtiliter Bar. & vtit̄ ista rōne: ꝙ quis peculium transeat cū onerib. suis eatenus, quatenus est in peculio, & nō vltra, tñ oblō peculiaris nō transit nisi quatenus est in hr̄ditate, vel pro quota est hæres. Istum passum, & eius veritatem latius explicaui infr. in rep. ad ibi dicta te remitto.
5 ¶ Scdō pondero text. ibi pecuniam mutuatus. † ꝙ filius mutuādo pecuniā patris, vel peculij profectitij, cuius dominium est patris, illud dn̄ium trāsfertur in fratrē: istud probat̄ ex isto tex. in d. verbo mutuatus. Item probat̄, q̄a nisi sic transtulisset dn̄ium in fratrē, nō esset mutuū, iuxta l. 2. §. appellata. s. si cert. pet. si mutuum, ergo est translatum dn̄ium, & nisi sic esset, ꝯtractus esset nullus, & sic non posset agi. Itē non oriretur naturalis oblō, & tñ est hic mutuum, & oritur naturalis obligatio, vt hoc text. Difficultas ergo parua non est videre, quomodo fra-

ter potuit mutuare, & quo potuit transferre dñium.Bart. hic in multis locis,& maximè in 2.& 6.col.planè fatet,ꝙ iste text. dẽt intelligi accedente voluntate pr̃is,qui habuit ratum, vel qa concessit in administratione peculij, & si ita nõ esset, opus est intelligere sequuta consumptione pecuniæ.Contra fortissimè vrget, dato ꝙ dñium sit translatum in fratrem mediante ratificatione patris, habeo, ꝙ illud dñium non remanet penes illum fratrem etiam momento,quia acquiritur patri.l.placet.ff. de acq.hære.adeo ꝙ ẽt momento non remanet penes filium, & habeo,ꝙ non est in consideratione translatio dñij,quę non durat momento, quia est perinde , ac si non esset translatum. tex.est in l.qui sic.ff.de sol.& habes in simili optimum tex. in l. fi in fi.C.de bon.quæ lib. declarat Bar.in l.fi.ff.de cond.inst.Istã difficultatem tangit Pau.de Cast.hic,in 7 col.& dicit,ꝙ nullus cogitauit preter eum, & verum dicit, deinde ipse dicit,quod illa l.nõ potest procedere, nisi qñ est sequuta cõsumptio illius pecuniæ, & sic causatur mutuum , & ex eo oritur naturalis obligatio , vt in l. non omnis.§. si pupillus. supra si cert. peta. sed ista sol.& iste intellectus Pau.nullo modo mihi placet,qa ita intelligere esset multũ diuinare, & nimium restringere istã l.nec credo,ꝙ ista fuerit intentio Africa. sed secũdo, & fortius, quòd ista so.non procedat,ostenditur: quia quamprimum est traslatum dñium,statim transfertur in p̃rem,ergo est momentaneum dñium, & ex dominio momentaneo non acquiritur, vt s. dixi per d. l. qui sic. Quid dicendum ? Ego puto , ꝙ huic difficultati põt responderi altero de 5.modis,vel 6.¶ In primis ꝯsidera si possit r̃nderi,prout Bar.intelligit vers.ꝯ si p̃r.Bar.dicit in 1. concl. extra gl.in qua tractat de mutuo, ꝙ possumus ita intelligere principium huius.l.sicut ipse intelligit dictum vers. ꝯ si pater.Intelligit.n.Bar.ꝙ frater mutuauit pecuniam, quam acquisierat ex peculio pr̃is,quo casu considerato iure gen.ꝯhitur mutuum: quia illo iure gen.est pecunia propria ipsius fratris,qui eam acquisiuit,sed ista est nimia restrictio ad istũ text. Considera scdò , quia tota difficultas stat in regula l. qui sic. ff. de sol.an possit r̃nderi ad illã l. & dixi, ꝙ illa lex loquit̃ qñ ex-
6 presse actũ est inter partes, † ꝙ dñium retrãsferat̃ incõtinenti, tunc illud dñium non est in consideratione , sed in casu nr̃o dñium,qđ ex voluntate patris transfertur in filium , transferat̃ postea in p̃rem , non est hoc actum inter partes, sed procedit ex dispositione legis,citra ꝯsensum partiũ,ergo non procedit regula.l.qui sic.& do tibi Bart.in terminis , qui illum text.d.l.q.
7 sic.ita intelligit,in l.singularia.in vlt.col.in prin.s.si cer.pe.† Tertio,& no.responde ad illam l.qui sic. vt ibi declarat Bar.qñ dominium debet retro transferri,statim illud dñium momentaneum non est in consideratione : est verum qñ nulla vtilitas procederet , vel esset remansura vltra dñium , sed in casu nr̃o remanet vtilitas vltra dominium,quia remanet saluum com-
8 modum administrationis. † Quartò potes al̃r respondere, & est alia limitatio , quã reperio dari ad d.l.qui sic.in c.debitores. per illũ tex. de iureiur.ꝙ qñ agitur expresse,vt transferat̃ dominium tunc illud dñium bene habetur incõsideratione, sed in l.qui sic. non agebam transferre dñium. Istæ sol.vt per te vides non tollunt difficultatem. Considera 5.& vlt.aliam difficultatẽ,& alium intellectũ,& in hoc resideo,si dici põt,ꝙ quemadmodum obligatio naturalis de patre ad filiũ, qa ista obligatio descendit à patre , ista non acquiritur per filium patri. Pone, filius patri mutuauit,pater filio obligatur,nunquid ista obligatio acquiratur patri? non, quia casus est hic, & ita firmat gl. 1. hic.& Bart.in plerisque locis , presertim in 10.vel.11.col. & ita limitatur reg.d. l. placet. vt procedat,quoties filius acquirit ab alio,quam à patre,bene tunc acquiritur patri, sed qñ obligatio descendit ab ipso patre, non reacquiritur tunc patri.In proposito,qñ pater consentit,& ratificat, ꝙ dñium pecuniæ suæ mutuatæ per filiũ alteri filio , qđ in ipsum filium transeat dñium, & sic dñium descendit ab ipso patre,& sic non ab alio filio,& sic non acquirit patri, per reg.d.l.placet.quæ intelligit̃,qñ filius ab alio acquirit quàm à patre, & sic dñium remanet penes filium. Ex quo.n. dñium descedit ab ipso p̃re, certè isto casu non debet reacquiri ipsi patri , quia qua ratione naturalis obligatio, quæ est de iure gen. quæ descendit à patre in filium,non acquiritur p̃ri,eadem rõne dñium,ꝙ similiter est de iure gen. vt est gl. in l.1.ff.de acq. re.do. Bar.in l.ex hoc iure. ff. de iusti.& iur.cùm descendat ab ipso patre, non debet reacquiri ipsi p̃ri. Potes ẽt sextò dicere, ꝙ qñ mutuum fuit reconciliatum consumptione pecuniæ,vt dicit Bart.sic qñ pecunia est cõsumpta vtiliter,& inutiliter,& sic amplius non extat,certè pecunia nõ extante penes filiũ,sed ea consumpta,non potuit tunc talis pecuniæ per filiũ acquiri dñiũ patri.argu.l.fi.§.fi. C.de bo.quę lib. & l.si pater.§.1.ff.ad Mace. & istã 6.responsio posui.ĩ. in 5.not.
9 vbi vide.& sic finitũ est 2.not.text.¶† Tertio not.text. in versi. vtique,ꝙ qñ debitor succedit creditori, tale debitũ extinguitur confusione,ne idem inueniatur debitor,& creditor,prout declaraui in euiden. Intellige istam reg. esse veram pro ea rata , pro qua est hæres creditoris ; vnde si est hæres in totum, extinguit in totũ. si in 5.parte extinguit in 5.parte. Ratio est,qa hr̃s repræsentat defunctum pro ea rata,& parte,pro qua est hæres & nõ plus.l.cum à matre. C.de rei ven. vbi gl.ord. & l.2.§.fi.ff. de præto.stipu.Secundò intellige not.istam reg.ꝙ confusione extinguitur debitum, verum est quatenus durat confusio , & non plus, & ideo si creditor esset hæres debitoris , extinguitur debitum confusione quatenus durat confusio , & ideo si venderet hereditatem,actio sua reuisceret.text.habes in l.2.§.cum quis debitor.ff.de hær.vel act.ven. & ibi gl.no.casum sp̃alem, in quo actio semel extincta , tñ resuscitatur , & ita limitatur.l.
10 qui res.§.area.ff.de solu.¶† Quartò no.ꝙ inter fratres existẽtes in eadem pr̃is ptãte,si mutuãt vel ꝯhunt, orit̃ naturalis oblõ. Ex quo infertur, ꝙ non oritur ciuilis.Ratio, quia quod de vna ponitur,de alia negari videtur.l.maritus.C.de procu.& l.cum prætor. ff. de iud. c. nonne bene dicimus. extra de præsum. Et est ratio ſm Bart. & Docto. quia cùm ex mutuo ꝯcto inter patrem , & filium non oriatur nisi obligatio naturalis , per rationes.1.glo. & Bar.ergo inter fratres non põt oriri nisi naturalis,& illa immediatè acquiritur patri per reg.l.placet.ff.de acq.
11 hær.† Ex isto dicto infertur 2.alia no.illatio, ꝙ quemadmodũ p̃r non põt donare filio in ptãte. l. donationes quas parentes. C.de do.inter vi.& vx.l.2.vbi gl.& Doct.C. de inof.do.Ita vnus frater in ptãte pr̃is non posset donare alteri fratri, qñ ambo sunt in eiusdem pr̃is potestate, & ratio , quia non posset donare nisi sint res patris , vel nisi bona profectitia,quorum habet administrationem,& in generali concessione administrationis nunquam intelligitur concessum ,ꝙ posit donari. l. filiusfa.in prin.ff.de do.l.contra iuris ciui.§.fi.ff.de pact. Inuenio , ꝙ istud vlt.limitat sing.Ioan. And.& sæpe relatum est in addi.Spec.in tit.de instru.edi.§.porrò.vers. quid si filiaf.in 2.col. Referens ita obtinuisse dominum suum , quod frater posset donare alteri existenti in potestate eiusdem patris,quando donaret de consensu ipsius patris,talis donatio valeret,mouetur duplici consideratione. Primò , quia talis consensus patris idem videtur operari, quod emancipatio.alleg.ad hoc tex.in l.permittente. C.ad Maced.& in l.sed si damnum.§.1.ff.de pec.Secundò mouetur, qa talis donatio nõ immediatè prouenit à volũtate patris permittẽtis,sed primò procedit à voluntate filij.alleg.§.fi. Insti. quod cum eo.Et si ista limitatio est vera , est maxima limitatio ad omnia iura , quæ de hoc loquuntur, & volunt, quòd frater in potestate non possit alteri fratri in eadem potestate donare,non recolo me legisse, quòd scribentes in aliquo loco faciant mẽtionem de tam mirabili decis.Ioan.And.saluo quòd eã refert Are.in l.placet.ff.de acq.hære.Ego credo, quòd non sit vera,& moueor, quia regulariter qui nõ potest actum facere,nõ põt facienti ꝯsentire.istã reg.tradit gl.in l.fi.in ver.ac cõmodauerit.& ibi Bar.no. C.de pact.no.Bal. in l.2.C.si aduer. don. & not. Bartol. in l.si fundus.§.1. ff. de pig. Item, quia aliàs fieret fraus de persona ad personam ,contra.l.non dubium.C. de leg.& fundamenta Ioan.And. non bene videntur stringere, quia per emancipationem bene confirmatur donatio. l. siue emancipatus. C. de do. sed quòd consensus patris operetur effectum emancipationis, vt dicit Ioan.And.absit à seculo, &
12 de hoc etiam tetigi.ĩ.in 6.q.Bart.extra gl.¶† Quintò principaliter not.ex text.in versicul.naturalem,quòd debitum contractum per filium famil. qui habebat peculium , tale debitum debet solui de peculio , & dicitur onus peculij , & comitatur quæcunque, ad quem peculium vadit, sicut lepra leprosum. Intellige tamen istam regu. quando peculium transit ad aliquem titulo vniuersali, puta titul. hæreditario : tunc transit cum onere obligationis. Si autem transiret titulo singulari, puta donationis , vel venditio. simul cum ipso seruo transit cum oneribus suis : aliàs secus. text. in l. 1. § item hæres, & ibi gloss. ff. quando actio de pecul. est anna. Antequam procedam vlterius circa difficultatem motam ad hunc text. supra in 3. notab. quando frater fratri mutuat, quomodo potest hoc fieri, quòd transfertur dominium , & sic , quòd sit mutuum, iuxta. l. 2. §. appelata.supra si certum petatur, & si dicatur, quòd istud mutuum fuit factum voluntate patris , vel reconciliatur sequuta consumptione , tunc obstat difficultas , ex quo enim illud dominium transfertur in patrem, non curamus de tali momentaneo dominio, per l. qui sic. ff. de solutio. Posset 6. modo responderi huic difficultati vltra 5. solu. quas dedi.s.in 3.not. prout intelligit istam. l. Paul. de Castr. quòd mutuum contrahitur in isto princip. l. & versicul. quęsitum, consumpta pecunia. Dicebatur ꝯ,posito,ꝙ dominiũ transferatur sequuta consumptione, adhuc durat obiectum, quia illud dominium retro trans-

fertur,&

fertur, & consequenter, q̄ sit dñium momentaneum, non est
considerabile, ergo non est efficax ad causandum ipsum mu-
tuum. Considera, q̄ dñium, q̄ acquiritur mediante consum-
ptione pec. non acquiritur per filium pr̄i, dr̄. n. acquiri s̄m, q̄
dicit Bart. in l. 2. §. appellata. ff. si cert. pet. q̄n pecunia esset ɔsum-
pta, & ɔn̄r dñium acquiritur ɔsump. q̄n pecunia non extat.
Considera ergo prouecte, q̄ ɔsumpta pec. illud dñium cadit
super non ente, & dominium, q̄ non habet ens, non est possi-
bile, quòd acquiratur patri. Et per hoc not. limi. ad reg. l. placet.
ff. de acquir. hæred. quòd quando dominium acquiritur filio
mediante consumptione pecuniæ, tunc non acquiratur pr̄i.
Qđ ista limitatio sit vera, q̄n dñium cadit super non ente, q̄
tunc pr̄i non acquiratur, probatur dupliciter. Primò, quia
quotiescunque dominium acquisitum filio non habet dura-
tionem entis, illud dñium non acquiritur pr̄i. tex. est in l. si pa-
ter. in ver. protinus. ff. ad Maced. facit tex. in l. fi. §. fin. C. de bo.
quæ lib. Considera ergo tu prouecte, q̄ illud dñiū, q̄ acquiri-
tur mediante consumptione, non habet esse: ergo, &c. Confir-
matur sc̄dò, quia q̄n dominium non habet esse, & sic duratio-
nem entis, tale dñium vr̄, q̄ sit inseparabile à filio, & nos habe-
mus regulam, q̄ q̄n filio acquiritur tale qđ, q̄ habet separatio-
nem à filio, illud non potest acquiri per filium pr̄i. declarat gl.
13 in l. fin. C. de vsufr. text. in l. 3. §. si quid minori. ff. de mino. ¶† Se-
xtò prin. no. ex tex. ibi, *si non minus ex peculio suo ad fratrē puenisset.*
q̄ pro illa quantitate pro qua peculium peruenit ad aliquem,
pro illa quantitate transit onus debitorum, & non plus, &
ex hoc infertur correlariè, q̄ obligationes q̄ transeūt in aliquē
per obuentionē peculij, non sunt pro quota hæreditatis, & sic
nō trāseunt nisi s̄m quantitatē peculij, hoc est eatenus, qua-
tenus est peculium & non plus, secus est in obligationibus,
quę trāseunt per obuentionē hr̄ditatis, quia sunt pro quota, &
14 nō ꝓ quātitate hr̄ditatis. † Et sic habes notare dr̄ia inter obliga
tiones, quę transeunt obuētu peculij, & quę trāseunt obuētu
hr̄ditatis. Rō diuersitatis assignat per Bart. hic in 12. col. in vers.
venio ad gl. super vers. nō minus. q̄a in hr̄ditate q̄s repræsentat
defunctū, & pro illa quota, qua est hr̄s, cēset̄ eadē persona cū
defuncto. l. 2. §. fi. ff. de preto. stip. l. cū à matre. cū gl. ibi. C. de rei
ven. sed in obuentione peculij nō est sic, q̄a ibi nō repræsentat
peculiū personā filij, vel serui, sed solū est quedā vniuersitas iu
riū, vel rerū. ideo nō tollit̄ oblō nisi respectu eius, qđ puenit,
quia persona remanet adhuc in se obligata, & sic nō trāsiuit
oblō pro quota. & istud vult dicere iste tex. ibi, si nō minus. Ex
ista declaratione infertur ad istū text. declaratio, & not. intel-
lectus, quia iste tex. in effectu vult, q̄ dimidia naturalis obliga-
tionis extinguatur ɔfusione: alia dimidia extinguat̄ obuentio
ne peculij. Cōsidera, qđ imò 1. pars obligationis naturalis extin
guit dupliciter. Primò, quia debitor successit creditori, & sic
obuentu hr̄ditatis, & ɔn̄r cōfusione. Scđò, q̄a obuenit pecu-
liū & licèt peculiū esset minus, extingueret̄ t̄n tota dimidia pri
mo respectu, sed alia nō extinguit̄ nisi per obuētionē, peculij,
& ideo solū extinguitur pro rata quātitatis peculij & nō vltra.
15 † Septimò no. in vers. adeo, q̄ si pater prelegaret filio debito-
tori totū peculiū, talis filius habebit totū onus peculiare, & iō
alter frater, q̄ mutuauit, deducet illud, q̄ sibi naturaliter debet
ex parte peculij, quę ad ipsū peruenisset, si non fuisset prelega-
tū. & ex hoc pōdera hic esse tex. mirabilē s̄m Ang. in 3. col. in
duob. locis, q̄ licèt oblig. naturalis sola nō sit potēs ad agēdū. l.
iurisgen. §. sed cum nulla. ff. de pact. tamen hic est text. singula.
quòd in diuisione hæreditatis fratrū, frater possit agere contra
fratrem de eo, quod naturaliter tantum debetur, & potest per
arbitrum electum ad diuidendum deduci illud, quòd natura-
liter tantum debetur, & sic in effectu potest cogi naturaliter
obligatus alteri fratri, vt soluat: ergo de naturali obligatione
in diuisione hæreditatis habetur mentio. Ex hoc collige not.
limitat. ad regulam, quòd naturalis obligatio non est potens
ad agendum. Fallit in diuisione fratrum, vbi naturaliter tan-
tum debitum cogitur quis soluere: sed hoc ita generale esset
falsum, quia debet intelligi, quando debitum naturale est an-
nexum cum peculio, & peculium deuenit ad vnum fratrem,
tunc in diuisione hr̄ditatis bene fit mentio de debito naturali,
secus si non fieret mentio peculij, nec etiam obligationis, text.
est formalis in l. si quid possessori. in versicul. sed ipsi. ff. de
petitio. hæred. in l. Meuius, in princip. & ibi gloss. ff. famil.
ercisc. & ita declarat Bartol. istum text. in 1. questio. de
mutuo hic. Aduerte etiam, quòd de isto debito naturali
annexo peculio, adeo habetur consideratio, quòd si frater
creditor solueret sine deductione peculij, poterit totaliter
soluens condicere, cùm sit plus debito facta per condi. incer-
ti. l. sed & si me putem. in principio. supra eodem. l. si quis cum
à fideicommiss. & l. qui exceptionem. §. si pars. infra eodem, vel
per condict. indebit. ita expresè declarat Bartol. hic in 13. co-
lum. versic. venio ad gloss. in versicul. non minus. ad fin. illius
16 versi. ¶† Octauo not. in versicul. idque maximè, quòd quan-
do hæres soluit necessitate compulsus id, quod spectabat etiā
ad cohæredes, repetit iudicio famil. erciscund. Hinc infertur
secus esset, si solueret voluntariè, quia tunc datur actio negot.
gest. tex. est in l. si pro fratre. C. de negotijs gestis, & l. hæredes. §.
sed si vnus. & l. qui erat. ff. famil. erciscun. ita not. declarat istum
17 text. Bartol. infra in 15. colum. ¶† Nonò not. ex eo text. iun-
cta gloss. quòd licèt habeamus regulam, quòd si sunt plures
hæredes vnius debitoris, quòd quilibet hæredum volens sol-
uere pro parte sua, est audiendus, dato, quòd ipse debitor si
viueret non posset. text. est in l. 2. §. 1. ff. de verborum obliga-
tionib. illa regula limitatur singular. per istum text. nisi talis
hæres contraxerit debitum, vt est hic in filio. Filius si contra-
xit cum extraneo, debet soluere totum, nec auditur volens
soluere partem. Intellige istum text. procedere, quando ta-
lis filius conuenitur actione ex tali contractu celebrato cum
extraneo tunc vrgetur soluere insodlium, secus si conuenire-
tur ab extraneo vt hæres. bene facit text. in l. si quis cum filio,
& l. quæsitum. §. si cùm hærede. ff. de pecul. quod valde nota.
18 ¶† Decimò not. ex text. ibi, si extraneo quid debuisset. quòd
extraneus contrahens cum filio habente peculium, obligat
sibi filium ex contractu insolidum, patrem verò obligat de
peculio tantum, ita dicit ad literam text. in l. si quis cum filio.
ff. de pecul. Et ex hoc sequitur, quòd mortuo patre talis filius
durat ex contractu obligatus insolidum, & ab eo potest soli-
dum exigi, & ista est ratio, quare debet seruari indemnis à
cohærede. & sic diligenter considera, quòd ex contractu filij
habentis peculium oriuntur duæ obligationes, vna perpetua,
qua tenetur filius insolidum, & alia quatenus pater tenetur,
sed ista non est insolidum, sed quatenus habet ex peculio.
Considera tamen, quòd licèt sint diuersæ qualitates, tamen
vna, & eadem est actio numero, quæ datur contra filium, &
patrem. text. est in l. 3. §. si filius. & §. nec interesse. ff. de pecul. &
pondera, quòd quatenus datur contra patrem, talis actio est
semper stricti iuris, quando verò datur contra filium, durat
in natura sua. ita expresè declarat Bartol. in l. 1. in principio. in
5. colum. ff. de pecul. post Guliem. de Cun. in l. 3. §. Iulianus. eo.
titul. & reperio idem tenere Nic. de Neap. in §. in personam. in
apostil. text. Instit. de actio. Et ex hoc pondera tu subtiliter ex
text. quòd vna actio numero est bonæ fidei, & stricti iuris re-
spectu diuersarum personarum: nam si filius vendidit pecu-
lium, oritur actio ex vendito contra filium, quæ est bonę fidei,
& contra patrem, quæ est stricti iuris. Item sequitur alia not.
conclusio, quòd actio bonæ fidei, quæ datur ex contractu filij
habentis peculium, quando datur cōtra patrem cum illa qua-
litate de peculio semper est stricti iuris, & istud bene not. ad li-
mit. §. actionum. Institu. de actio. Reperio tamen Ioan. Fabr. &
Angel. in §. actiones autem de pecul. Institu. de actio. tenere
19 contrarium, & fortè verius. ¶† Vndecimò not. ex text. in ver-
sicul. igitur. regulam, quòd cui datur actio ad repetendum id,
quod est solutum, fortius dat̄ remedium, vt re integra serue-
tur indemnis, sicut cui damus actionem, damus fortius reten-
tionem. l. 1. §. quod autem. ff. de superfic. & in regul. cui damus.
20 ff. de reg. iur. ¶† Duodecimò not. ex eo. versic. quòd quando
sunt plures hæredes, & vnus eorum reperitur tantum obliga-
tus ad aliquid soluendum de corpore hæreditatis, nō per hoc
potest tempore diuisionis deducere illud, quòd alteri soluere
debet, sed bene potest petere sibi caueri de indemnitate ad-
uersus illam actionem, text. est hic not. & ex isto not. text. infe-
runt ad practicam Bald. Angel. & cæteri Modern. hic esse text.
21 not. † quòd si sunt plures mercatores socij, & vnus exercuit
solus, & remansit obligatus in mille, tamen in diuisione non
potest sibi retinere tantū de bonis societatis, sed bene pōt pe-
tere sibi caueri de indemnitate, text. est hic not. adde text. ex-
pressum in l. certum. & ibi gloss. C. famil. erciscun. vbi Cyn.
Bald. & alij. Alibi tamen habes text. expressum, quòd si sunt
plures socij diuidentes, si debitum est purum, debet statim sol
ui de communi. si autem non sit purum, debet præstari cau-
tio. text. est in l. socij sumus, & in l. omne. ff. pro socio, & in l.
cùm socij. ff. commun. diuidun. Intellige etiam prædictam re-
gulam, nisi ille socius mercator esset condemnatus per sentē-
tiam, vel per instrumentum habens executionem paratam
esset obligatus, tunc cogitur, vel soluere, vel remittere tan-
tum de mercibus, ita limitant Angel. & Modern. hic. Cyn. &
Bald. in dicta l. certum. infra famil. erciscund. Confirmatur
per id, quod vult Bartol. in l. fideiussor pro venditore. ff. de fi-
deiussorib. sequitur Bald. in l. si pro ea. in 4. colum. C. mandat.
22 quamuis Angel. teneat contra eum ibi, & alij Moder. ¶† Ter-
tiodecimò not. ex text. ibi, ita peculium diuidi. quòd mor-
tuo patre peculium diuiditur inter fratres, sicut aliæ res hære-

ditariæ pr̃is,ſicut ẽt dicit text.in l.filiæ licèt.C. de coll.& in l.cer
23 tum.C.fam.erc.¶† Quartodecimò not.in ver. porrò.bonã re-
gulam ex iſto text. ꝙ qui tenetur conſeruare aliquem indem-
nem ab extraneo,multò magis tenetur conſeruare à ſeipſo,&
ſic illud, quod quis debet facere aduerſus extraneum, debet
obſeruare aduerſus ſeipſum, concordat text. in l. ſi negotia.ff.
man. & ibi glo. alleg. plures concordantes, & text.in l.cum in
eo.ff.de pact.& text.in l. antepe. ff. de admin.tut. Alibi dicitur,
ꝙ qui tenetur aliquem defendere,fortius non offendere tene-
tur.l.altius.in fin. ff. ſi ſer. vend. Vltra ſcribentes ad iſtam regu-
lam adde vnum text. ſingu.in l. ſi fundum.ff. mand.& ibi dicit
Bart.ꝙ neſcit alibi,& aliqñ habuit illũ caſum de facto,& idem
24 tenet Bal.ꝙ non ſit alibi in l.1.in 6.q.C.ſi ſer.exte.† Inducit iſte
tex.p̃ Alb.hic,ad q.ſi quis hẽt turrim, & p̃miſit illam tenere ad
uerſus,& ↄ̃ oẽs hoĩes de mundo,nũquid iſtud teneatur obſer-
uare ↄ̃ ſeipſum? p̃ iſtam reg.vr̃, ꝙ ſic, ſed breuiter in g̃nali ſer-
mone non intelligit̃ pſona loquẽtis,niſi clarè exprimat̃.l.ſi pe-
culium.§.ſicut.ff.de pecul.leg.not.glo.& Bart.in l.Paulus. ff. de
pig. l. inquiſitio veritatis. C.de ſol. Adde Bar.no. in l.1.ff.de ſe-
na.Bald.in l.cum acutiſſimi.C. de fideic. Item adde, ꝙ de hoc
eſt tex.in c.petitio.vbi glo.& Bald.de iureiur.Bald.in cap. cum
in iure peritus.in 1.colũ.de offic. deleg. Adde optimam deciſ.
Bald.in l.1.in 14.q.ff.de rer.diuiſ. vbi quærit Bald. Quidam va-
ſallus promiſit ſuo domino dare vnum militem in omni guer
ra,nunquid teneatur ↄ̃ ſe, ſi oriatur guerra inter ipſum, & va-
ſallum? vt ibi per eum.Sed vltra alios reperio,quòd Spec.pon-
derat iſtum tex.ad aliud,in titul.de obligatio.& ſol.§.1.in fin.ꝙ
quemadmodum ille, qui agit contra tertios poſſeſſores, vel
contra fideiuſſores, tenetur cedere iura, quæ habet contra
alios.l. mulier. ff. qui potio. pigno.hab. Eodem modo tenetur
cedere iura, quæ habet contra ſeipſum. ita decidit Specul. per
iſtum tex.ſed tu pondera, ꝙ ↄ̃ Spe.eſt text.apertus. in l.2.C de
fideiuſ.tenendo primum intell.glo.ibi,& ibidem no.Sal.eſt ve-
rum,ꝙ tenendo alium intellectum glo.ille text. non vr̃ facere.
25 ¶† Quintodecimò not. in verſ. quæſitum. ꝙ ſi pater mutuat
pecuniam filiofa.non habenti peculia caſtrenſia, vel quaſi, ſed
ſolùm profectitia, filius obligatur naturaliter, & quamuis in
ipſum filium tranſeat adminiſtratio peculij, tamen requiritur
conſumptio ad hoc, vt contrahatur mutuum. Et iſto caſu,
quia obſtat ius ciuile, quo iure eſt introducta patria poteſtas,
quæ eſt de iure ciuili.l.nam & ciuium.ff.de his,qui ſunt ſui,vel
alie. iur.& propter hoc non oriatur ciuilis obligatio: tñ conſi-
derato iure gen. ſm̃ quod non curatur patria poteſtas, bene
oritur naturalis obligatio. ita in effectu concludit Bart. in 1.q.
* de mutuo,extra glo.ad fin.1.q. *& ita omnes tranſeunt* cum Bart.
26 ¶† Sextodecimò not. diligenter ex iſto text. ꝙ per emancipa-
tionem filij obligatio naturalis contracta durante patria po-
teſtate, tamen per emancipationem non redditur efficacior.
alibi tamen habemus, ꝙ ſi pater donat filio in poteſtate,do-
natio talis non valet. l. donationes, quas parentes. C.de do-
nat. inter vir. & vxor. & tamen per emancipationem filij talis
donatio reconualidatur. per l. ſine emancipatione.C. de don.
l.donationes.§.pe.ff.eo.Et ex hoc habes,ꝙ licèt ↄ̃ctus,qui non
valebat inter patrem & filium, confirmetur emancipatione
filij,tamen ↄ̃ctus, qui valet, vt eſt mutuum, non confirmatur
27 in plus per emancipationem filij ſicut prius erat.¶† Decimo-
* ſeptimò.no.ex tex. ibi *argumentoq; eße*, ꝙ pater poſt emancipa
tionẽ filij tenet̃ adhuc de peculio intra annũ: & hoc ex ęquita
te prætoria. vt ff. quando actio de pec. eſt anna.licèt ↄ̃ ipſum
filium actio ex contractu ſit perpetua.Adde ſimiliter, ꝙ pater
qui occupat bona caſtrenſia filij, vel quaſi iure peculij, non te-
netur de peculio,niſi intra annum.Hodie autem in caſtrenſib.
vel quaſi filiusfam. habet hæredem, & ſic pater non occupat
amplius iure peculij, & idem eſt in aduentitijs.§.1.in Auth.de
hære. quæ ab inteſt. defe. & ideo pater tenetur actione ciuili
perpetua,ſicut tenebat̃ filius.ita declarat gl.no.& magiſtra.in l.
pater,qui caſtrenſe.ff.de caſt.pecul.Barto. in l.1.in princip.ff.de
28 pecul.¶† Decimoctauò not.in verſi.contra ſi pater,ꝙ ſi filiuſ-
famil. mutuat patri, pater obligatur filio naturaliter. & pon-
dera, quòd iſta obligatio naturalis, eo quia deſcendit à patre
in filium,non acquiritur à filio patri, quia regula,quæ habet,ꝙ
quicquid acquirit filius, acquirit patri, procedit,quando filius
acquirit à tertiò.l.placet.ff.de acquir.hæred.ſed quando acqui-
rit à patre,non reacquiritur immediatè ipſi patri. ita Bart. hic,
29 & in l.ſi quis pro eo.§.1. reprobata glo.ibi.ff.de fideiuſ.¶† De-
cimononò not.in verſ.final.ibi, eademque erunt, quòd ſi pa-
ter exhæredet filium,propter talem exhæredationem non tol-
litur ius quæſitum filio ex contractu,& ratio eſt, quia per exhę
redationem filius priuatur bonis patris, ergo non priuatur iu-
ribus ſuis, ergo non priuatur propria obligatione naturali,
qua tenebatur ſibi pater, & ideo ſubdit litera, quòd ſi hæres

patris ſoluat, non repetit.¶Vltim. pro complemento iſtius
text. circa verſic. ↄ̃ ſi pater,obſtant duæ difficultates. Primam
30 paucis abſoluo.† In 2.inſiſtam diligenter. Dicit text.ꝙ ſi filiuſ-
fa.mutuet patri, pater obligatur filio naturaliter. In ↄ̃rium vr̃
eſſe regula Iuliani tradita in l. ſed & ſi quis. §. & regulariter.ff.
de vſufr.& in l. liber homo.2.in prin.ff.de verb.oblig.vbi eſt re
gula, ꝙ quis ſtipulando ab altero acquirit patri: ergo ſtipulan-
do à patre,nihil debet agere,ſi nihil agit, ergo etiam nõ oritur
naturalis obligatio.Ad iſtam regulam reſpondet Bartol. hic in
duobus locis. in 6.col.& 13. ꝙ illa regula procedit quo ad ac-
quiſitionem ciuilis obligationis, quia nihil agit reſpectu ciuilis
obligationis, ſed non reſpectu naturalis obligationis: caſus eſt
* eſt hic. Ita rñdet Bar. *& omnes ita tranſeunt*. Iſta rñſio non tranſit
ſine difficultate, & duo in ↄ̃rium obſtant. nam regula Iuliani
loquitur vniuerſaliter, & negatiuè,nihil agit: ergo apparet, ꝙ
nec naturalis obligatio, nec ciuilis acquiritur, quia ſi acquire-
retur naturalis, text.non diceret nihil agit; imò aliquid agit, vt
l.is qui ducenta.§.vtrum.ff.de re.dub.Secundò, & fortius cùm
illa regula dicat,nihil agit,& dicat prohibitiuè, videtur annul-
lare actum, & per ↄ̃ñs impedit ortum naturalis obligationis:
ita traditur in l.1.& 2. ff. de lib. & poſthum.ergo impedit ortũ
naturalis obligationis.l.ſi non ſortem.in prin.ff. de condi. ind.l.
cum lege.ff.de fideiuſ. l. non dubium. C.de leg. Potes not. re-
ſpondere, ꝙ per illa verba,nihil agit,per hoc lex non dicitur re
ſiſtere actui,ita quòd impediatur naturalis obligatio, ſed dici-
tur non aſſiſtere.iſtud probo per text.in §.ſi quis alij. Inſtitu.de
inutil. ſtipul. ibi,nihil agit, vbi text.dicit, ꝙ ſi quis alteri ſtipu-
latur,nihil agit,& tamen ex ſtipulatione alteri facta oritur na-
turalis obligatio.l.ſtipulatio iſta.§.alteri.& ibi glo.& Doct.ff.de
verb.obli. ergo per iſta verba, nihil agit, non impeditur ortus
naturalis obligationis: & ita etiam declaraui in l. certi ↄdictio.
§.ſi nummos.ſ.ſi cert.pet.& ita in ſimili declarat Bart.in l.cum
lege.in pe.col.ff.de fideiuſ.ad intellectum l. ſtipulatio iſta. §. al-
teri.ff. de verb.oblig.iſto modo eſt neceſſe defendere iſtam reg.
& ꝙ iſta ſolutio ſit veriſſima,ꝙ per illa verba, nihil agit, lex nõ
dicatur reſiſtere, nec impedire ortum naturalis obligationis,
etiam probatur ex regula Iuliani in d.l.ſed ſi quis. §. & genera-
liter. iuncto iſto text. Secundò ↄ̃ iſtum verb. ↄ̃ ſi pater. obſtat
alia difficultas, quam oportet bene reuoluere, ſi volumus ha-
bere intellectum literæ.dicit iſte text.quòd ſi filiusfamil. in po-
teſtate mutuat pecuniam patri, quòd ex tali mutuo pater
obligatur naturaliter. Arguo contra text. quòd nullo modo
poſſit procedere, & probo, quòd non ſit mutuum, nec vlla
obligatio naturalis, quòd non poſſit conſiſtere mutuum,ap-
paret, & oſtenditur à partibus enumeratis. Aut vis intelligere
text.quòd filius mutuauit pecuniam caſtrẽſis peculij, vel qua-
ſi,& tunc text. non procedit per l. 2. ff. ad Maced.quia pater in
tali mutuo obligaretur non ſolùm naturaliter, ſed etiam ci-
uiliter, quia filius in tali caſu habetur loco patrisfamil. in ad-
uentitijs non poteſt loqui iſta lex, quia de iure ſtorum aduen-
titia non erant in conſideratione, & ſic non opus eſt tractare
de eis. Aut vis intelligere,ꝙ filius mutuauit pecuniam patris,
aut profectitiam,quæ eſt patris.l.certum. C. famil. erciſcun. &
l.filiæ licèt.C. de collat.& ſi ſic intelligatur tex. ego p̃bo tripli-
ci ratione ineuitabili, quod non poteſt eſſe mutuum in pro-
pria pecunia patris, vel in profectitia,quæ eſt idem, & conſe-
quenter non poteſt oriri naturalis obligatio: apparet, quia
in propria pecunia non poteſt cadere mutuum. text. eſt in l.
nam & ſi fur. & in l. ſi ſocius. ff. ſi certũ petatur. Et ſi dicas,
loquitur conſumptione pecunię ſequuta; nam certè non po-
teſt hic tractari de conſumptione pecuniæ, quia conſum-
ptio operatur fictum dominium, ſed iſta pecunia eſt de pro-
prio meo dominio: ergo cùm ſim dominus,conſumptio pe-
cuniæ non poteſt operari iſtam fictionem, ſed de ſubſtantia
mutui eſt, quòd transferatur dominium.l. 2. §. appellata. ff.ſi
certum petatur, ſed hic non poteſt transferri dominium, quia
res mea amplius mea effici non poteſt. l. ſequitur. §. lana. ff.
de vſucapion. l. 3. §. ex pluribus. ff. de acquirend. poſſeſſio. er-
go hic non eſt mutuum, & ex contractu nullo non oritur na-
turalis obligatio. Tertiò, quòd ſi filiusfamil. mutuet patri,
quòd non ſit mutuum, eſt text. not. & multum fortis in l. ſi
venditor.§. ſed ſi pupillus, in verſicul.aliter atque.ff.de in diem
addic.quem text.originaliter alleg.Bart.hic in 1.quæſt.vbi tra-
ctat de mutuo,vbi probatur,quòd ſi filiusfamil. faciat contra-
ctum cum patre, ille contractus nihil valet. In iſta difficultate
varij varia dixerunt, & maximè Bar.qui eſt lumen iuris in 1.q.
dum tractat de mutuo multũ altè loquutus eſt, & multũ ele-
uauit ingenium, & reſtat, vt iſta lex poſſit intelligi, qñ filiusfa.
mutuauit pecuniam patris, vel profectitiã patri. Bar.ſic reſol-
uit hoc modo,quia de iure gen.filius acquiſiuit de pecunia pa
tris, & illa pecunia acquiſita de iure gen. eſt filij, & filius illam

mutua-

mutuat patri, & sic de iure gen. illum patrem obligat, quia de iure gen. nõ respicitur, quòd sit in potestate. Videamus, an ista consideratio Bart. sit bona in ista difficultate. In primis istud est diuinare, & restringere istum text. Secundò istam differentiam reprehẽdit subtiliter Ang. hic, quia dicit non videre rationem diuersitatis inter pecuniam profectitiam, & acquisitam ex peculio profectitio, & aduentitiam. d. Mart. Laud. in repe. istius. l. reprehendit Bart. & dicit, quòd nimia est diuinatio restringere text. vt Bartol. Secundò, & subtilius iste text. arguit ab extraneo ad patrẽ, sed respectu extranei creditoris nõ est differentia, de qua pecunia mutuetur: ergo etiam non debet fieri differentia respectu patris. Et propterea iste Mart. Laud. alio, & secundo modo subtiliter respondet ad argum. quòd filiusfa. mutuet pecuniam patris: ergo non est mutuum. Respondet, quòd quando quis habet dominium rei, sed reuocabile, potest & denuo acquirere dominium, vt est text. in l. in bello. §. si quis seruum. ff. de captiu. Bart. & clarius Bald. in l. 3. C. quod met. cau. cùm ergo filiusfa. possit alienare negotiando, per l. eius, qui in prouincia. s̃. si cert. pet. ergo pater non habet dominium irreuocabile, ergo nimirum si potest illud denuo acquirere. Confirmo per regulam, quam not. tradunt Io. And. Ioan. Mona. & alij Cano. in cap. cum personale. de priuilleg. in 6. ꝙ qñ quis habet dominium minus plenum, potest denuo aliud dominium plenius, & pinguius acquirere, & sequitur simpliciter Aret. in l. existimo. in princip. ff. de verb. oblig. do. Abb. in consil. 110. inc. nitar in præsenti causa. in 1. col. Quod ista opin. d. Mart. non sit bona, probo. quando quis habet dominium, ꝙ est reuocabile, filius tunc non potest alienare, quia pater quandocunque vult, potest reuocare istam talem administrationem, quam habet filius. Aliam considerationem tradidit do. Io. Bap. de S. Seueri. in repe. huius legis. in 5. char. & dicit, ꝙ si istud mutuum capiatur abstractum ab omni iure ciuili, consideretur q; secundum merum ius gentium abstractum ab omnibus regulis iuris ciuilis, isto modo poterit consistere mutuum, sed istud etiam non placet, quia non tollit difficultatẽ, quòd sit necesse, quòd transferat dominium. Reperio vltimo loco quosdam alios Moder. Perusinos, & Senenses dicentes, quòd filifamilias, & serui possunt habere proprium patrimonium separatum à patrimonio patris, vel domini, eo ipso, qđ pater concedit administrationem, ita dicit text. in l. peculium ex eo. ff. de pecu. text. in l. non solùm. ff. de noxali. isto modo tanquam liber homo potest contrahere, & poterit consistere mutuum. d. l. non solùm. Et sic dicatur, si est pecunia patris, quomodo est mutuum? Respondet Iuriscon. in l. nec seruus. ff. de pecul. quia obligatur ad factum, & sic habito respectu ad factum dicitur esse mutuum. Quid tenendum? Ego puto, ꝙ alius sit intellectus ad istum text. & dico in primis, quòd ista lex non loquitur de pecunia castrensi, vel quasi, nec de aduentitia, prout etiam Bart. & omnes fatentur, per rationem superius deductam. Item dico contra Doctor. ꝙ etiam ista lex non est intelligenda in pecunia propria ipsius patris, vel profectitia, quia non est verisimile, nec debet cadere in sensum hominis sensati, ꝙ filius mutuet patri pecuniam propriam ipsius patris, de quo ergo mutuo loquitur ista lex? Intelligo eam planè, quòd loquitur, quando filius mutuauit pecuniam, quæ nõ erat sua, neque patris, sed erat alterius tertij, & tunc obligat naturaliter patrem, quia dicere, quòd filius mutuaret pecuniam propriam patris ipsi patri, hoc esset ridiculum, sed intelligo, quòd filiusfam. mutuauit patri pecuniam alterius, & pater illam consumpsit, quo casu sequuta consumptione transfertur dominium. iuxta l. nam, & si fur. & l. si à furioso. & l. non omnis. s̃. si cert. pet. vbi comsumptio operatur idem, ꝙ traslatio dominij, & sic intelligo istum versicul. huius l. etiam sequuta comsumptione, vt faciunt omnes Docto. in superiore parte legis, ad hoc, vt sit tota in vno sensu. Et hoc modo inter patrem, & filium oritur naturalis obligatio, vt dicit text. & iste est clarus, & nitidus intellectus ad hunc text. & sic remanet completa ista ardua difficultas. ¶Vltimò pro comple-
31 mento huius text. vt nihil omittatur, posset dubitari.† Nunquid illud, quod deciditur in ista. l. in duobus filijsfam. habeat locum in duobus seruis existentibus in potestate vnius domini? Prima facie videtur dicendum, quòd habet locum in duobus seruis propter æquiparationem, quæ fit inter eos, in tantum, quòd etiam in materia pœnali illud, quod est statutũ in filijs, habeat locum in seruis. l. si quis seruo persuaserit. C. de furt. & habes gloss. in l. quod verò contra. ff. de leg. & in l. apud Antiquos. C. de furt. & istam opin. quòd habeat locum in seruis, tenet Bald. in l. final. in vltimis verbis. C. quod cum eo. vbi tractat totam materiam. Ego teneo contrarium. Primo per text. in l. 1. in fin. C. an seruus ex suo facto, & vbi ex contractu suo proprio dum est seruus, si tunc contraxit, cùm est liber homo, non tenetur: quia postea effectus liber censetur alius nouus homo. l. qui res. §. aream. ff. de sol. & ideo non debet teneri ex contractu prius facto, dum esset seruus. Secundò pon-
32 dera, quòd istud etiam voluit clarè Bart. hic in 1. q. † Sed nũquid ista lex haberet locũ in monachis? Hostien. in summa sua in titul. de fideius. in §. & quid. tenet, quòd monachi nullo modo possint obligari, quia censentur mortui. capitul. cum ad monasterium. de statu. reg. & multum latè domin. Abb. in consil. 88. incipien. facti contingentia. libr. 1. colum. 1. & 2. Expeditis textualib. venio ad gl. ¶Gl. 1. magna diuidit̃ in tres part. prin. In prima declarat, qualiter in hac l. obłõ ista naturalis cõtrahatur, & super qua pecunia. In secunda declarat, cui acquiratur ista obligatio, an p̃ri, an filio. In tertia declarat, an quẽadmodum ex parte filij mutuantis acquirit̃ p̃ri obligatio naturalis actiua, ita similiter eꝯ ex parte filij mutuo accipientis acquirautr p̃ri naturalis obligatio passiua. Secunda ibi, nam tunc dico. Tertia ibi, item quæro. ¶ Capio ergo hanc primam partẽ gl. q̃ tu subiuide in 5. partic. In prima ponit diuisionẽ. In scđa declarat quotuplicis speciei possit filiusfa. hr̃e pecuniã. In tertia declarat, an in oı̃b. istis specieb. possit ꝓcedere ista lex. In quarta ponit intellectũ. In quinta ponit ex prædictis ꝯclusionẽ. Secunda ibi, item no. Tertia ibi, & in his oı̃bus. Quarta ibi, si aũt ponas. Quinta ibi, dic ergo pecuniam mutuatus. ¶In ead. glo. ibi, vel etiam aduentitio ſm tp̃a huius. l. Ex tota ista principali parte gl. habes elicere 4. concl. & vnamquamq; de per se examinabimus. Prima est, ꝙ filiusfa. põt hr̃e pecuniã qnq; modis. Scđa est, ꝙ si ista lex loquatur in pecunia mutuata noı̃e p̃ris, procedit ista lex sine scrupulo in quacunq; pecunia ex quinque. s̃. enumeratis. Tertia ꝯclusio est, ꝙ ista lex dẽt intelligi in pecunia mutuata noı̃e fratris, & non p̃ris, & tunc solùm procedit in pecunia profectitia, aut in pecunia ꝓpria p̃ris, interueniente voluntate patris, aut ꝯsumptione. Quarta ꝯclusio, ꝙ in aduentitijs hodie idem est, ꝙ in castrensib. & sicut inter p̃rem, & filium in p̃tãte ꝯhitũr ciuilis obligatio, ita similiter inter f̃res existentes eiusdem p̃tãtis. Examinatis istis 4. concl. erit examinata tota prima pars gl. Ante tñ, quam veniã ad istas concl. ſm ordinem Bart. videamus, quæ sit ratio, quare inter patrem, & filiũ in p̃tãte, & similiter in duos fratres existẽtes in p̃tãte eiusdẽ p̃ris, nõ oriat̃ nisi naturalis obligatio, sed non ciuilis. Reperio assignari 4. rationes, quarum tres hic Bart. refert, ego verò
33 quartam referam. ¶† Capio itaque primam rõnem Bar. *quæ*
* *est communis doct.* [a] ꝙ ciuilis obligatio non cadit inter p̃rem, &
a filium in p̃tãte, rõne patriæ p̃tãtis, quæ est de iure ciuili inuenta. & de iure ciuili p̃r, & filius censentur vna, & eadem persona, & sic idem nõ põt esse sibi obligatus. Pondera, ꝙ ex ista rõne sequit̃ no. & vera ꝯclusio, ꝙ in partib. in quib. nõ seruat̃ ius Romanorum, hoc est ius ciuile, in eis non cadit patria potestas, & ꝙ ita sit de Gallicis, & Britonicis, firmat glo. fin. Insti. de pa. pot. in §. 1. q̃ gl. sing. no. Bal. in c. 1. an mari. suc. vxor. in benefi. & in c. si duo fratres. in fin. de fra. de nou. benefi. inue. Lud. Ro. in l. pe. C. qui test. fac. pos. ergo in eis non cadit patria potestas. Sequitur ista conclusio, ꝙ inter Francigenas cadat inter patrẽ, & filium naturalis obligatio, & ciuilis. Licèt omnes teneant istam rationem, tamen contra istam communem rationem arguitur subtiliter sic. Nam si verum est, quòd pater, & filius de iure gen. censeantur vt diuersæ personæ, & ꝓpter hoc inter eos cadat naturalis obligatio, ergo sequitur, quòd pater stipulando aliquid fiiio, non debeat sibi acquirere naturalem, ex quo naturalis obligatio est de iure gentium, quo iure pater censetur diuersa p̃sona à filio, & tamen hoc est falsum, quia pater stipulando filio, acquirit sibi patri naturaliter, & ciuiliter, quia censentur eadem persona. §. ei qui. in ratione sui. Institu. de inutil. stipul. & vox filij, vox patris, vt ibi. Responde, quòd in ei qui. pater stipulando filio acquirit sibi principaliter ciuilem obligationẽ, & in consequentiam naturalem, vnde cùm difficilius acquiratur ciuilis, quàm naturalis, & cùm pater acquirat ciuilem, quæ est difficilioris acquisitionis, ergo in conse-
34 quentiam acquiritur naturalis. ¶† Capio secundam rationẽ, quæ est ratio glo. Insti. de obli. circa fin. mag. glo. quia obligationes sunt inuentæ prpoter iudicia, sed inter p̃rem, & filium non cadit iudicium. l. lis nulla. ff. de iudic. ergo non cadit obligatio ciuilis. cum ista ratione tenent Bar. & indifferenter cæteri. sed ꝯ istam rationem duo videntur obstare. Primò, quia at- [illegible] tenta

ADDITIO.

a ¶Communis doct. De qua Alexand consil. 8. col. 2. in princip. lib. 2. vbi concludit, ꝙ sic, virtute iuramenti. Sed quid in aduentitijs seu ex causa aduentitia? dic, ꝙ inter p̃rem, & filium potest esse obligatio. not. Bar. in Auth. de nup. §. si verò sit. nu. 3. & ibi apostil. alleg. consi. Soc. cui adde Rip. in l. si constante. col. fin. in fi. ff. sol. mat. D. Osasc. Decis. 44. num. 17. MASVER.

tenta iſta rōne, ſi iſta rō eſſet vera, ſequeretur, ꝙ in caſib. ſpecialib. enumeratis per gl. in d.l. lis nulla. ff. de iud. in quib. pōt eſſe iudicium inter patrem, & filium in ptāte, ꝙ in illis caderet ēt ciuilis obligatio, quod tñ eſt falſum. Scđo ꝯ iſtam rōnem fortiter ſtringit, quia iſta non eſt bona ꝯña, quam faciunt gloſſ. & Bart. lex denegat iudicium, ergo non oritur obligatio, & actio. Iſta conſequentia eſt falſa, imò eſt totũ ècontra. vbicunq; .n. impeditur iudicium dari, bene impedit litis ingreſſum, ſed nō impedit obligationem ciuilem, & naturalem. tex. eſt in l. 1. §. fi. ff. ad Maced. in ver. petitio. & in l. 2. ff. ad Velleia. declarat. Bart. in l. nam & poſtea. ſ. de iureiur. & etiam iſtud arg. habet fallaciam: tenendo tamen iſtam ſecundam rationem, quam poſt
* glo. *Bartol. & alij communiter tenent.* Ex iſta ſolu. inſignis Doctor d. Mart. Laud. in repe. huius. l. attentauit nouam concluſi. à nemine tactam, ꝙ cùm de iure canonico inter patrem, & filium in poteſtate poſſit eſſe iudicium. c. ſi annus. de iud. lib. 6. vbi gl. & Doct. c. non eſt. de ſponſa. 2. q. 7. cap. quæritur. not. Ang. in l. 2. ff. de iudi. per conſequens ſequitur, ꝙ ex quo ceſſat ratio ciuilis obligationis impeditiua, ergo ſequitur, ꝙ de iure canonico inter patrem, & filium in poteſtate, vel inter duos fratres in poteſtare patris conſtitutos cadit ciuilis obligatio: ergo ſequitur, quòd iſta lex non habeat locum de iure canonico. Confirmatur iſta concluſio vltra eum, quia ius canonicum magis ſequitur ius gentium, quàm ius ciuile, vt eſt text. in c. cũ eſſes. de teſtib. Item vltra eum facit. quia naturalis obligatio de iure cano. habet eundem effectum, prout habet naturalis, & ciuilis de iure ciuili. c. 1. de pact. libr. 6. ergo naturalis obligatio habet effectum eundem de iure canon. prout de iure ciuili naturalis, & ciuilis. Non reperio ab alio tactum, nec cogitatum, niſi à domin. Martin. Lauden. quia durum eſſet credere, quòd iſta lex non procederet de iure canonico, & ſic in effectu eſſet correcta de iure canonico. Item, quia non debet induci diſcordia inter ius ciuile, & canonicum. capitul. cum expediat. de elect. in 6. Item non debet induci correctio per ſubauditos intellectus, vt dicit gloſſ. in capitul. cupientes. §. quod ſi per vinginti. de elec. in 6. præterea cùm iſta ſola non ſit ratio, quare impediatur ciuilis obligatio inter patrem, & filium in poteſtate, ergo ſuccedit regula, ꝙ quando plures rationes aſſignantur, ſi vna ceſſat, & altera militat, non ceſſat diſpoſitio. gl. in §. affinitatis. Inſtit. de nupt. cum ſimil. Bene verum, quòd de iure canonico inter patrē, & filium in poteſtate oritur efficax obligatio interueniente iuramento. capitul. cum iuramento, & ibi ad hoc not. Ioan. de Anan. poſt alios. de homic. ¶Capio tertiam rationem Bartol. quæ eſt ſubtilior, & firmior, quæ fundatur in l. ſerui, & filij. in prin. ff. de furt. Adde, quod iſtam rationem ſequuntur Bald. Angel. Salic. & Fulgoſ. hic. & Bald. in l. final. in 3. colum. C. quod cum eo. Iſtam rationem Bartol. impugnat dom. Mart. Laud. in repe. huius. l. & ſicut ratio fuit ſubtilis, ita ſubtiliter impugnat, & mouetur triplici ratione contra Bartol. Primò, quia Bartol. præſupponit, quòd ante proditas actiones poſſet quis ſibi ius dicere propria auctoritate, ſicut adhuc hodie poteſt pater in filium. d. l. ſerui, & filij. ſed iſtud eſt falſum: quia bene manu regia, & ſic à ſuperiore: ergo ratio Bartol. eſt falſa. Sed defendendo Bartol. conſidera, quod Bartol. iſtud nec dicit, nec vult. Imò dicit contrarium, & bene loquitur. dicit, olim expediebatur manu regia, non dicit, propria manu, & auctoritate, ſed regia. Eſt bene verum, quòd manus regia conceditur hodie in patre erga filium, quæ olim expediebatur non propria auctoritate, ſed à ſuperiore, ita eſt clarus ſenſus Bartol. Secundò contra rationem Bartol. arguit. nam Bartol. preſupponit, quòd poteſtas ſtatuendi in filium, & coercendi cœperit ante proditas actiones, & conſequenter ante ius ciuile, quia pondera verbum, quod dicit, remanſit, vult, quòd illud ius eſſet ante ius ciuile, ſed iſtud aſſumptum eſt falſum: quia poteſtas coercendi filium procedit à patria poteſtate, & ſic à iure ciuili, per text. in l. ſi filius. C. de pa. pot. Suſtinendo Bartol. debes de neceſſitate dicere, quòd Bartol. iſtud non præſupponit, ſed Bar. bene dicit, quod ex quo patri in filium conceditur regia poteſtas, non dico ante ius ciuile, ideo non datur ſibi actio, nec obligatio ciuilis, vt dicit text. ibi in d. l. ſerui. Tertiò arguit ſubtiliter: iſta non eſt bona conſequentia Bartol. nam poſſum mihi propria authoritate ius dicere contra aliquem: ergo non competit ciuilis obligatio, quia in contrarium datur inſtantia. Pone, ex pacto poſſum propria auctoritate mihi dicere ius contra debitorem meum, tamen adhuc competit mihi ciuilis obligatio. l. 3. C. de pign. vbi Barto. Sed ad iſtud vltimum clarè rñdeo, ꝙ d. l. 3. C. de pig. ꝓcedit, qñ quis ex cōuentione partiũ pōt ſibi aliquod ius dicere, vnde prouiſio hoīs non facit tunc ceſſare ꝓuiſionem ordinariā. l. fi. cũ ſim. C. de pac. conuen. ſed Bar. loquit̃ qñ lex gñaliter ꝯcedit, ꝙ qs poſſit exercere regiā ptātem, tunc nō eſt opus actione. ita ad literē dicit text. in d. l. ſerui, in princ. & ita habes defenſatam rationem Bartol. à trib. motiuis. d. Mart. Laud. Non omitto etiam, quòd iſtam rationem Bartol. impugnat d. Io. Bap. de S. Seue. in repe. huius l. poſt do. Io. Pe. præceptorē ſuum. Et mouetur contra Bartol. vna ratione, quia ſi ratio Bartol. eſſet generaliter vera, ſequeretur, ꝙ ſi ſubditus contraheret cum principe, quòd inter principem, & ſubditum non oriretur ciuilis obligatio, nec actio, ex quo princeps poteſt regiam poteſtatem in re ſua exercere: dicit tex. in l. 2. C. ſi propter pub. penſi. & tamen iſtud ſte falſum, quia poteſt ibi eſſe iudiciũ, vt toto tit. C. vbi cauſæ fiſca. ſi eſt iudiciũ, ergo eſt ciuilis obligatio. iſtud probat̃ in l. benè à Zenone. C. de quadri. præſcri. & in l. 1. ff. de offic. proc. Cęſ. Defendendo Bartol. reſpondetur, quòd imò aſſumptum Bartol. eſt veriſſimum, quia poteſt exercere regiam poteſtatem, ergo non competit ciuilis actio: non obſt. quia poteſt exercere regiam poteſtatem princeps, iſtud eſt verum ſi velit eſſe ſolutus legibus, & vti ſoluta poteſtate, tunc poteſt, ſecus ſi vult vti legibus, & ſic ſi vult vti ordinaria poteſtate, ſed cùm velit viuere legib. l. digna vox. C. de legib. l. & hoc Tiberius. ff. de hæred. inſtit. de ordinaria ergo poteſtate non poteſt, & Imperator, & Princeps habent ſuos iudices. & ſic habes defenſantam iſtam tertiam rationem Bartol. ab omnibus obiectis. Tu conſidera, quòd ex ratione Bartol. habes inferre magnam concluſionem ſi eſt vera, quòd in quacunque cauſa filius obligetur naturaliter tantum patri, quòd poſſit pater ſibi ius dicere propria authoritate, & ſic exercere regiam poteſtatem. Et pondera fortius, quòd dicere, poſſe facere manu regia, tantum eſt dicere, quantum poſſe facere de facto omiſſis ordinibus iuris. ita declarat Bar. in extraua. ad reprimen. in verſ. videbitur. in vlt. col. ſequitur ergo, quòd ſi filius pacto nudo promitteret patri, pater poſſet ſibi ius dicere, & regiam poteſtatem exercere, quod non credo verum, niſi Bar. intelligat, ꝙ eius intentio fuerit, ꝙ in caſib. in q̃bus alius haberet actionē ex naturali, & ciuili, licèt in patre non cadat ciuilis, tñ in illis caſib. poteſt pater ex naturali ſola exercere illam regiam poteſtatē contra filium. Item conſidera, ꝙ rō Bar. fundatur in vno ſolo text. in d. l. ſerui, & filij. vbi Iuriſcon. propriè vtitur iſta ratione, ſed vr̃, ꝙ ille text. non faciat, eo quia illa. l. loquitur in criminalib. ſed in cauſis ciuilib. quæ eſt materia noſtra, & quæ expediuntur per actiones ciuiles, nullibi reperitur, ꝙ pater in eo habeat regiam poteſtatem. Imò reperies ꝯrium. l. qui iuriſdictioni. ff. de iuriſd. omn. iud. In criminalibus ergo lex bene permittit, ꝙ pater filium, dominus ſeruum corrigat. l. congruentius. C. de pat. pot. Secundò, & fortius illa l. ſerui & filij. quę permittit patri, & domino regiam poteſtatem, procedit in paruo furto, ſed in magno furto non habet locum ille text. quia tunc iudex vtetur officio ſuo, & filiusfam. deberet tunc publicè puniri. tex. eſt in l. reſpiciendum. §. furta domeſtica, & ibi Bart. not. ff. de pœn. & not. Bald. in l. 1. apud Antiquos. in fin. C. de furt. Bartol. in l. ſi quis vxori. §. 1. in eod. titul. de furt. ergo cùm non ſit verum, quòd etiam in criminalibus pater habeat regiam poteſtatem in filios, ergo ratio Bartol. retorquetur contra eũ, ꝙ cùm pater regulariter non habeat illam regiam poteſtatem in filium, niſi in paruis furtis. dr̃et oriri ciuilis obligatio. Aliã, & quartam rationem vltra Bar. & Doct. aſſignauit domin. Chriſtoph. de Caſtil. hic, quam ſibi aſcribit Fulgoſ. hic. Dicebat ergo dom. Chriſtoph. quod ciuilis obligatio non cadebat inter patrem, & filium in poteſtate, quia habet pater adeo ampliſſimũ ius in filium, quòd filius dicitur eſſe patris. l. in ſuis. ff. de liber. & poſth. ſed in re ſua non cadit ciuilis obligatio. l. neque pignus. ff. de regul. iur. Iſta ratio non eſt mihi viſa digna relatu, quia ſi eſſet vera, non caderet etiam naturalis obligatio, quia res mea non poteſt mihi deberi naturaliter. d. l. neque pignus, & l. ſuæ rei. in verſ. nulla obligatio. ff. de contrahen. emp. probo etiam: nam licèt pater habeat poteſtatem in filium, tamen non dicitur adeo ſuus, quòd poſſet illum alienare, bene poteſt eum vēdicare, non quia ſit ſuus, & habeat in eo dominium, ſed adiecto iure Quiritum, quia illum habet in poteſtate. l. 1. §. 1. ff. de rei vend. Et ſic ex præmiſſis remanet excuſſum, quia inter patrem, & filium, & fratres in poteſtate non oriatur ciuilis obligatio. Adde tu pro ampliatone, quòd ea, quæ dicũtur in hac. l. in filijs, licèt loquantur in filijs legitimis, & naturalibus, tamen habēt locum in filijs adoptiuis, ſecundum iſta iura florũ, quia inter patrem, & filium adoptiuum non cadit ciuilis obligatio, naturalis ſic. ita dicit text. in l. verum. ff. de verbor. obligation. ſecundum, quòd ibi domin. Franciſc. de Aret. not. in 2. not. ¶† No. ēt pro complemento iſtius materiæ vnũ caſũ
3 ſing. in quo cadit naturalis, & ciuilis obligatio inter duos fratres in poteſtate, & ſic limitatur iſta lex, qñ pater habet duos filios in poteſtate, & iſti malè viuunt in pace, pater tamen non vult emancipare eos, vnde pater aſſignat illis in vita legitimã, certè

certè in ista legitima cadit inter ipsos fratres obligatio ciuilis & naturalis.ita dicit Bal.in l.cũ oportet. §. nõ aũt.circa fi.C.de bon.quæ lib. per l.cum quo de peculio.in fi.ad l.Fal. Mouetur ratione: bonum est argumentum de dote ad legitimam, & èccntra.ita dicit Barto.in Auth.res quæ.C.cõmunia de leg.sed ita est, quòd in dote filia habet plenam administrationem, & obligat naturaliter, & ciuiliter. l. Pomponius Philadelphus.ff. famil.erciscon.Confirmatur ista decisio Bal. per id,quod dicit Angel. in l. si non mortis. in princip. ff. de inofficio. tastamen. vbi tenet, quod donatio facta filio in potestate pro sua legitima valet, & tenet, quod vltimum nunc aliter non examino, quia latè examinabo. ĩ. in vltim. questio. Bartol. extra gloss. ¶ Reduendo ad id, quod dixi supra circa primam conclusionem gloss. inquantum gloss. concludit, quòd filiusfa. potest habere pecuniã quinque modis, & inter alios modos inquantum dicit, quòd potest habere pecuniam patris, & peculium profectitium:aduerte ne æquiuoces,quòd differentia est inter pecuniam propriam patris, & profectitiam, quia profectitia est illa,in qua permissu patris quis habet administrationem, & contrahendo in illa obligat patrem, quatenus est in peculio: sed in illa propria patris non obligat illum, ex quo non consentit, quòd in illa contrahat.& ita intelligas gloss.Secunda conclusio.gloss. est,quòd si ista lex intelligitur, quando pecunia fuit mutuata patri, potest intelligi in illis quinque speciebus supra nominatis.Bartol. dicit, quòd si filius mutuaret alteri nomine patris, requireretur, quod pater ratificaret, per text. in l.si absentis. C.si cert.pet.ita dicit Bartol.hic. Adde, quòd in hoc videtur Bartol. errasse, & eum reprehendunt Raphael.Fulgos.& Paul.de Castr.hic:quia non solùm in patre sed in quocunque extraneo, quia si numeratur pecunia extranei, illi extraneo acquiritur etiam absenti:etiam si mutuauit pecuniam patris, non opus est, quòd ratificet: quia sibi absenti,& ignoranti acquiritur:ergo fortius extraneo si patri.l. certi condictio.§.si nummos.supra si cer.pet.l.ea quę ciuiliter. ff.de acqui.re.do. ergo videtur hic Bartol.errasse. Tu aduerte, quòd Bartol. si benè intelligatur benè loquitur, nec meretur reprehendi.Nam dictum Barto.& cuiuscunque Docto.debet intelligi secundũ l.quam alle.vt vt dicit Barto.in l.cum quidã. ff.de his quib.vt indig.& in l.non solùm.§.si liberationis verba. ff.de liber.leg.Sal.in l.si ex cautione. C.de non nu.pecun. Ioan. And.in c.cũ nuncius.de test.vnde Bar.alleg.l.si absentis.ff.si cer. pet.debet ergo dictũ Bart. intelligi ſm illã.l.si absentis, ad hoc vt ei irreuocabiliter acquiratur.Circa tertiam conclu.gl.quod ista l. intelligatur in mutuo celebrato nomine filij, & sic qñ pecunia fuit mutuata,nã filij. &c.Bart.hic mouet difficultatẽ, & soluit,& cum eo transit Bald.aliter,& melius Saly.vt dixi in
36 repet. ideo hic non repeto. ¶† Successiuè inquantum gloss. vult, ꝙ si filius mutuauit pecuniã aduentitiam, & numerauit nomine patris,patri acquiritur,dicit Bart. debet intelligi interueniente voluntate patris,&c. vide Bart. Subdit etiam Bart. ꝙ etiam illud,quod dicit gl.in bonis castrensibus,vel quasi,quod patri acquiritur obligatio,&c. Not. diligenter hæc verba Bart. cum quib. cæteri transeunt. Nam ex hac doctri. Bartol. habes inferre duas conclusiones. Prima, quòd si numero pecuniam nomine alicuius, non per hoc ego dicor illi donare, quãuis illi quæratur actio ex tali numeratione, & ita not. Paul.de Castr.& etiam Saly.in dict.l.si absentis.Tu autem notabilius pondera ex ista doctri. Bartol. quòd etiam inter personas ita cõiunctas sãguine si filius numeret,tamen adhuc non censeatur donare:licèt per coniunctionem sanguinis censeatur donare,tamen isto casu ex tali casu* numerationis non
* præsumitur donatio, quod tu not. ad limitationem traditam per Bartol. in l.dotis.ff.solut.matrimon. Circa conclusio.gloss. quæ habet,ꝙ quãdo pecunia fuit mutuata nomine patris,&c. contra istud, quod dicit gloss. quòd si frater haberet castrensia, vel quasi, & illa mutuaret fratri in potestate, quòd obligaretur ciuiliter, & naturaliter, & non haberet locum ista lex, opponit Bartol. quia huic mutuo obstat exceptio Macedoniani: nec aliquid facit.l.2. ff. ad Maced. Tu aduerte, quia Bartol.ita supinè intellectus, videretur pessimè loqui, & deficere in fundamentis.Ista gloss. dicit, quòd si frater habens castrense peculium mutuet alteri fratri, obligatur naturaliter, & ciuiliter, & ideo non posset repetere si solueret. Nam quamuis filiusfam. recipiens habeat excep. Mecedoniani, propter hoc non licèt quin obligetur. ita declarat Bartol. in l. nam, & postea.ſ. de iureiurand. & dicit text. in l. 1.ad Maced. Sed considera, quòd licèt Bartol.non bene se declaret, tamen habuit bonum intellectum,nec meretur reprehendi in hoc. Nam pondera,quòd gloss.dicit,si filius suo nomine pecuniam castrensem, vel quasi mutuauit alteri fratri,non procedit ista lex.Quare? quia frater obligatur ciuiliter, & naturaliter, & cũ effectu.Bartol.respondit,quòd non:ex quo obstat Macedonianum.Non ergo Bartol. fuit ita supinus, quòd ignoraret,quòd obligatur ciuiliter, & naturaliter cum effectu. non naturaliter & ciuiliter sic, & ita debet intelligi Bartol. non cum effectu. verùm,quia Bartol.dicit,quòd ista gloss.debet seruari in duob. casib.dic melius ex mente Saly.hic, quòd ista gloss.sine aliqua subauditione verũ dicit.& est ista gl. valde sin.nec habes similẽ in iure. Nam vult, quòd ex duob. fratribus existentibus in potestate patris, si vnus mutuet alteri fratri pecuniam suam, puta castrensem,vel quasi,tunc non habet locum Macedonianum: patet, quia gl.vult, quòd alter frater obligetur naturaliter,& ciuiliter,& cũ effectu:ergo non vult,quòd habeat locũ senatusconsultum Macedonianum.Et secundum istam gloss. datur singularis limitatio ad tit.ff.& C.ad Maced.Illi tituli non procedunt, quando frater filiusfa. recipit pecuniam ab alio fratre in potestate.Et si dicatur, quare in casu isto non habeat locum senatusconsultum Maced? Ratio est in promptu:quia Macedonianum fuit inuẽtum propter machinationes, quæ à creditorib. per filios ab eis solicitatos fiebant in parentes: sed isto casu ista ratio desiderij,vel machinationis mortis in parentem communem cessat.& ita ista glo. secundum Sal.sing.est, & eam solus Saly.hic ad hoc ponderat: ita etiam istam gloss. ponderat Bald.in l.final.in 3.colum.circa fin.C.quod cum eo. & ista glo. est vera, & non habet contradicentem. Successiuè inquantum gloss. in bonis aduentitijs constituit differentiam inter iura hodierna. C.& iura florũ. Bart. subtilius inuestigãdo dixit & benè, quod si loquamur in vsufructu, ista differentia
37 non est vera.vide Bart. per te.† Capio quartam, & vltimam conclusionem glo. quòd hodie in aduentitijs cadit ciuilis obligatio inter fratres in potestate, & patrẽ, & filium in potestate. Idem tenent vbique glo. in l.si quis pro eo.in prn.ff.de fideius. glo.in Auth.vnde si parens.C.de inoffi.testa.gloss in l.pactum, vbi bonus text. C. de pact. conuen.Bart. Bald.& alij hic.Iac.de Bel.in disputatione, quam ponit in l.2.C.de inoff.don.Pro ista
* *communi conclusione* allego text. in d.l. iubemus,§. in suscriptis. & ibi Bart in §.fin.Bald.& alij ad hoc not.& est bonus text. vt dixi in d.l. pactum. Idem tenent Bart. & alij communiter in l. iubemus.§.1.C.ad Treb.Bart. in l.actiones.ff. de act.& obl.Bal.
* in l.cũ oportet.§.nõ autem.in fin.C.de bon. quæ lib. *& ista est communis conclusio omnium*. ¶ Ex dictis Bart post gl.facias duas ꝯclusiones. Prima est,quòd in aduentitijs hodie pater obligatur filio ciuiliter.Secunda conclusio,quòd in aduentitijs ècontra,ita denũ patri ciuiliter filiusf.obligatur,qñ patri nõ quæritur vsusfructus. Et sic pondera, ꝙ non sit differentia primo casu,an acquirat vsusfructus,vel nõ,& obligatꝰ ciuiliter vtroq; casu pater filio in ptãte: in scd'o casu fit ista dña. Circa primã ꝯclusionẽ licèt omnes trãseant cũ gl.& Bar.tñ Io.de Imo.in l. à filio.ff.de leg.1.põderat,ꝙ Bal.ibi teneat ꝯtriũ, ꝙ in aduẽtitijs pater nõ obligetur filio ciuiliter.& dicit Imo.ponderãdũ esse, ꝙ ꝯclusio gl.& Bar.nõ probatur nisi in l.iubemus.§.1. & aliud nõ dicit.Tu vlterius dicas,ꝙ posset ad.d.l.iubemus. respõderi, ꝙ loquatur eo casu,quo pater vult transire ad secundas nup. quia illũ casum lex ciuilis habet multũ odio, per totum tit.de secun.nup.& sic subtiliter posset retorqueri ille tex.ꝯ Bart. Nã ideo ibi in aduentitijs pater obligatur filio,eo quia volebat trãsire ad secundas nupt. ergo si non esset talis trãsitus, videtur,ꝙ ista ciuilis obligatio non caderet inter eos.Circa secundã conclusionem,in qua Bar.constituit dñiam,an in aduentitijs pater habeat vsumfructũ,an non,puto,ꝙ ista differentia Bar.non sit bona.& consequenter dico,ꝙ sicut in primo casu pater obligatur filio indistinctè in aduentitijs,sic dico ècontra, siue pater habeat vsumfructũ,vel nõ. Et pro ista opin.ꝯ Bar. induco tibi tex.in l.si quis vxori.§.j.ff.de fur.iuncta.l.serui & filij. in prin.eo. ti.Nam dicit text.in d.l.serui & filij, ꝙ si filiusf. facit furtũ patri suo,nõ datur actio furti ipsi patri ꝯ filiũ,sed in d.l.si quis vxori. §. 1.dicit tex.ꝙ filiusfa.habens peculium castrẽse tenetur actione furti patri,si ei faciat futurum.Et rationem assignat ibi.tex. quia habet vnde satisfaciat patri, vnde ex ratione illius text. arguitur,quòd etiam filiusfa. habens bona aduentitia semper obligetur ciuiliter patri, etiam quando patri acquiritur vsusfructus,quia habet vnde satisfaciat patri.s.proprietatẽ dictorũ bonorum, Pondera ergo, quòd quando filius habet vnde satisfaciat patri, tunc ipsi patri potest ciuiliter obligari, & sic per rationẽ d.l.si quis vxori.§.1.videtur ꝯfundi prædicta differẽtia Bart.¶ Capio nunc secundam partem glo.quæ est valde difficilis,& intricata,& malè ordinata secũdũ ꝙ dicit Pau.de Cas. hic, sed sine dubio Bart.non potuisset illam melius ordinare pro iuuenibus, & postea subtilius inuestigando. Pro cuius secundæ partis declaratione subdiuide illam totam ex medulla Bartol.

* actu.

Bartol. (quem quantum poſſumus debemus imitari) in 7. particulas. In prima gloſſ. remouet vnam oppoſitionem, quã poſtea format infra in 6. particula. quę habet duo capita, ꝙ ex mutuo contracto inter fratres oriantur duæ obligationes, vna patri, alia filio, & quòd media extinguatur per hoc, quòd frater ſucceſſerit patri. In 2. glo. per verba obſcura aſſignat vnam rationem ad vtrunque membrum. In tertia gloſſ. tacitè opponit, & reſpondet. In quarta gloſſ. format aliam oppoſitionem, quam ſecundum Docto. videtur fateri veram, & ei aliter non reſpondet. In 5. gloſſ. aſſignat aliam rationem ad ſuam concluſionẽ bimembrem. In 6. aſſignat aliam rationẽ. In 7. & vltima opponit. & ſing. ſoluit. Secunda ibi, cùm. n. peculium fratris. Tertia ibi, & potentior videatur pater. Quarta ibi, ſed ſi patri eſſet ſoluta. Quinta ibi, eſt & alia ratio. Sexta ibi, item, quòd filio ſit acquiſita. Septima ibi eſt, videtur tamen contra, quod dicitur. ſ. de acqui. hære. In effectu tota iſta ſecunda pars glo. verſatur circa duo. Primò, an ex contractu celebrato per filiũ in poteſtate penes ipſum filium remaneat aliqua obligatio naturalis, & ad hoc tendunt prima, & duæ vltimæ particulæ glo. Secundum eſt, quando extinguatur pars debiti per ſucceſſionem fratris debitoris ſuccedentis patri in parte per confuſionem, & ad iſtud tendunt quatuor alię particulæ gloſſ. Incipe ergo à ſecunda particula glo. opponendo, quòd pater, & filius ſunt tanquam duo rei credendi, vt per Bartol. & clarius Paul. de Caſtr. ¶ Ex tota iſta ſecunda particula gl. prin. habes colligere ſex concluſiones, quas Bartol. ordinatim proſequitur. Prima, quòd per filiumfa. acquiritur patri naturalis obligatio. Secunda concluſio, quòd illa naturalis non acquiritur directò patri, & immediatè, ſed mediante perſona filij. Tertia concluſio, quòd ex tali contractu oriuntur duæ naturales obligationes, vna quæ acquirit patri, alia quæ remanet penes filium. Quarta concluſio eſt, quòd pater, & filius in peculio cenſentur duo correi. Quinta concluſio eſt, quod illud, quod exigit vnus correus credendi, tenetur communicare alteri per actionem neg. geſt. In 6. & vltima habes ſingularem limita. ad regulam. l. placet. ff. de acqui. hære. vt illa intelligatur in ciuili acquiſitione: ſecus in naturali. Circa quintam concluſi. gloſſ. limitatur iſta quinta concluſio duob. mod. not. Primò quando illud, quod eſt exactum, pertinet principaliter, & communiter ad vtrunque correum, quia ſunt æqualis potentiæ, quia tunc tenetur communicare alteri, ſecus quando ad vnum re vera ſpectat peculium, & ad alium vano nomine, quia tunc non tenetur communicaſſe. Secundò limita, quando eſſent duo correi ex cauſa oneroſa, ſi autẽ eſſent ex cauſa lucratiua, iſto caſu illud, quod vnus exigit, non tenetur alteri communicare. text. eſt in l. in lege Falcid. hoc eſſe obſeruandum. ff. ad l. Falcid. declarat Bart. in l. qui hominem. §. 1. ff. de ſol. & in l. ſi Titio. ff. de leg. 2. Circa ſextam ſingularem concluſionem gloſſ. Bartol. hic ſubtiliter reprehendit, quia ex quo ſunt iuris ciui. durius ſeparantur à nobis, quàm ea, quæ ſunt iuris naturalis. vt l. ſi eius quod. ff. ad Treb. cum Bar. alij trãſeunt, & vide latius, & clarius Ange. hic in 7. colum. Reperio, quod ſolus d. Fran. de Aret. in d. l. placet. ff. de acq. hære. reſpondet ſubtiliter, & bene fundamento, quod facit hic Bart. nam dicit ipſe, data æqualitate terminorum, fateor, quòd facilius tranſit naturalis in fideicommiſſatium, quàm ciuilis, vt dict. l. ſi eius. ad Treb. Sed in caſu noſtro non eſt æqualitas terminorum inter filium, & patrem, quia in iſta materia eſt longè diſpar ratio, quia de iure ciuili eſt patria poteſtas, quæ impedit ciuilem obligationem tranſire in filium, ergo tranſit in patrem, ſecus è contra ex naturali. Nam conſenſus, qui eſt de iure gentium, facilius influit ad tolendam obligationem naturalem per pactum quam ciuilem. l. ſi vnus. in princip. ff. de pact. Tu autem vltra eum conſidera, & ſubtilius, quòd Bartol. in alio videtur æquiuocaſſe circa gloſſ. quia dicit Bartol. quòd obligatio naturalis facilius traſfertur quàm obligatio ciuilis, quia ſi benè conſideres gloſſ. non loquitur de obligatione, ſed de actu, & de modo acquirendi, & non habet reſpectum ad obligationem, ſed ad actum, & modum acquirendi, dicit gloſſ. facilius per actum ciuilem quàm per naturalem acquiritur. Nam per aditionem hæreditatis, qui eſt actus ciuilis, facilius acquiritur patri quàm per naturalem. Et quod iſtud ſit verum, Bald. qui bene iſtam gloſſ. conſiderauit, dicit in l. final. in penultim. colum. C. quod cum eo. quòd quædam eſt ciuilis acquiſitio, quæ ciuiliter fit, quædam eſt acquiſitio naturalis, quæ naturaliter fit. de ciuili loquitur. l. placet. ff. de acquirend. hæred. & ex illa totum acquiritur patri. adeo quòd nihil remanet penes filium, quemadmodum acquiſitio, quæ naturaliter fit, vt ſupra dixi. Exemplum, filiusf. mutuat pecuniam patris nomine patris, iſto caſu acquiſitio eſt naturalis, & per actum naturalem, videlicet per numerationem, iſto caſu acquiritur totum patri. quædam & tertio eſt acquiſitio naturalis, quæ fit ciuiliter mediante diſpoſitione iuris, & ex iſta non acquiritur totum patri, ſed aliquid remanet penes filium. Exemplum, puta quando filius mutuat pecuniam nomine ſuo. Conſidera etiam, quòd conſiderando actũ & modum, per quem acquiritur, & ſic erit directo arguere contra gloſſ. facilius acquiritur per actum naturalem, quàm per ciuilem, & probatur ſic: nam per actum naturalem alteri per alterum directò acquiritur, puta per numerationem, vel per ſimilem actum, ſed non per ciuilem actum, text. eſt in l. final. C. per quas perſon. nobis acq. in l. certi condictio. §. ſi nummos. vbi oportunè tetigi. ſupra ſi cert. pet. l. ea quæ ciuiliter. ff. de acquirend. rer. domi. ergo apparet, quòd gloſſ. malè dicit, ſiue conſideramus obligationem, ſiue modum acquirendi. ¶ Venio nunc ex ordine ad tertiam partem gloſſ. ibi. item quæro, quæ magis conſiſtit in declarando verba gloſſ. & illam paucis abſoluam poſt declarationem. Diuidam iſtam partem gloſſ. in 4. partes principales. In 1. per viam quæſtionis format dubitationem. In 2. ponit primam opi. quorundam. In 3. opin. Hug. In 4. opi. Azo. quæ eſt vera. Secunda ibi, ſi dicas. Tertia ibi, quid ergo dices. Quarta ibi, ſed Azo dicit. Rurſus quarta principalis ſubdiuiditur in 7. particulas, vt per te videre potes.

38 ¶ † Ex tota iſta tertia parte principali habes colligere quinque principales conclu. Prima conclu. eſt, circa quam verſatur iſta gloſſ. quòd ex mutuo recepto per filiumfa. habentem peculium, pater non obligatur naturaliter nomine filij recipientis. Secunda eſt, quod in actione de peculio ſolùm cadit ciuilis obligatio, non autem naturalis, & ex hoc correlariè ſequitur, quòd actio de peculio oritur ex ſola ciuili obligatione. Tertia concluſio eſt, quòd ex contractu celebrato inter duos ſeruos, qui ſunt in poteſtate vnius domini, dominus non obligatur naturaliter ex perſona recipientis. Quarta concluſio eſt, quòd dominus nullo modo obligatur ex delictis ſeruorum. Quinta concluſio eſt multum not. & approbata per omnes, quod quando obligatio naturalis deſcendit directò à patre in filium, illa non reacquiritur patri, ſecus ſi per obliquum. Concluditur ſecũdum Bartol. quod actio de peculio oritur ex ſola ciuili obligatione, & cum eo ferè omnes tranſeunt. Tu autem aduerte, quòd Bartol. met in inferiorib. in 1. q. quam ponit de mutuo, ſeipſum emendauit, & perpendit, quòd argumentum ſuum non erat bonum, vbi dicit, quòd imò obligatio naturalis oritur ex æquitate, quamuis non adſit cõſenſus. Tu autem conſidera, & dic melius, quòd imò in actione de peculio adeſt non ſolùm ciuilis obligatio, ſed etiam naturalis. Et ad fundamentum Bartol. & Docto. ꝙ obligatio naturalis eſt, aut ex conſenſu, aut iure gentum per l. ex hoc iure. ff. de iuſti. & iur. fateor dum ſubdit Bartol. quòd non adeſt conſenſus in obligatione de peculio, ex quo pater obligatur inuitus, dico, quòd quando pater conceſſit peculium, conceſſit voluntariè: ergo ille conſenſus à principio in genere præſtitus eſt ſufficiens ad cauſandum obligationem naturalem. Ita dicit ipſemet Bartol. in l. 1. in princip. ff. de pecul. vbi melius conſiderauit quàm hic. Conclude ergo contra gloſſ. & Bartol. quòd ex actione de peculio oritur ciuilis obligatio, & naturalis, & ſic non valebit opin. Azo. pro qua gloſſ. facit. 5. rationes: quatuor nihil valent. Quid tenendum? Teneas opin. Azo. *et communem*, quæ non ſolùm eſt vera, imò etiam neceſſaria. Et ſic concluditur, quòd ex propria perſona fratris mutuantis fratri acquiratur obligatio naturalis. Sed quòd pater non obligetur naturaliter ex perſona filij recipientis, probatur ſecundum Paul. de Caſtr. quia oporteret, quòd eſſet obligatus alicui perſonæ, quia non poſſet ſtare in aere, & ſi tu ſubtilis diceres, in

39 peculio nos conſideramus perſonas, ſed non peculiũ. † Circa quartam concluſi. in qua gloſſ. concludit, quòd dominus non

a obligetur [a] ex delictis ſeruorum ſuorum, facit vna bona ratio, quòd titulus de peculio non habet locum in delictis. l. 3. §. ex furtiua cauſa. ff. de pecu. item facit, quia pater non videtur conceſſiſſe licentiam filio, vt delinquat: quia licèt concedendo peculiũ intelligatur concedi adminiſtratio, quo ad contractus: tñ nunquam intelligitur cõcedi vt delinquat. l. ſi pater. ff. de his quæ in frau. cred. Sed nunquid dominus teneatur pro delictis famuli, vel ſerui ſui, vel poteſtas teneatur pro delictis familiæ ſuæ? ponit Bartol. in l. ne quid. ff. de incend. ruin. naufr. l. Titius. ff. de teſtib. & in l. 1. §. familiæ. & melius in §. final. ff. de publ. Bald. in l. apud Antiquos. in fin. C. de furt. Can. in capitul. 1. de reſtitu. ſpol. Ludouic. Roman. in conſil. 11. quòd incip. in propoſita quæſtione, breuiter videtur ſtatutum. & in conſil. 15. quòd incip. plura ſunt, quæ quæruntur, & in iſtis

ADDITIO.

a ¶ Obligetur. Adde Bart. in l. hoc iure. in §. Labeo. ff. de don. Bartol. in l. 2. C. de euic. Bar. in l. ſi. pater. C. de aſſeſ.

a istis locis tangit etiam Bart. nunquid Potestas a teneatur ex delicto familiæ suæ, & de hoc ponit Bal. in rubr. C. de pęn. iud.
40 † Circa quintam, & vlt. conclusionem gloss. not. eam. Antequam veniam ad sequentes gloss. vt nihil omittatur, aduerte, quòd de iure Can. inter patrem, & filium in potestate oritur efficax obligatio interueniente iuramento. ita tenet Ioan. de Ana. in capitul. cum iuramento. de hom. Nam si de iure canonico inter patrem, & filium cadit iudicium, ergo cadit ciuilis obligatio. Pondera multum facere istam regulam inter patrem, & filium in potestate si de iure canonico oritur efficax obligatio, quando interuenit iuramentum, ergo apparet quòd non interueniente iuramento, non oritur efficax obligatio. Sed tu aduerte, quòd text. in c. cum iuramento. non loquitur de patre, & filio in potestate, quia illa filia, de qua ibi loquitur, non erat filia hæredis, & sic non in potestate sua, quia erat filia fratris sui. Et sic licèt cum iuramento promiserit, bene verum est, quòd quilibet obligatur efficaciter, sed non loquitur de filio in potestate. ¶ Capiò gloss. seq. in versicul. post mortem. ex qua habes notare, nunquid illud, quod deciditur in hac l. habeat procedere, si patre mortuo filij nondum se immiscuissent hæreditati patris. glos. refert duas opin. contrarias, vnam Ioan. & Hug. quòd non, aliam Azo. in contrarium. vide
41 gl. ¶ † No. ex ista glo. duas conclu. Prima conclusio est, quam valde. no. Pau. de Cast. hic in vna lect. hic esse gl. no. quòd per solam existentiam suitatis obligatio naturalis, qua ipse filius tenebatur patri, vel ècontra pater filio, non dicitur confusa, nisi sequatur actualis immixtio, & istud tenet gloss. secundum vtranque opin. Et licèt Docto. nihil dicant, ista conclu. gloss. firmatur duplici ratione. Prima, quia licèt filius in potestate censeat. suus. §. sui. Insti. de hære. quali. & diff. l. in suis. ff. de lib. & posthu. tamen propter beneficium abstinendi dicitur redactus ad instar extranei. l. nam nec emancipatus. ff. de lega. 1. & l. necessarijs, & ibi probat Bart. ꝭ. de acq. hære. §. sed his permittit prætor. Insti. de hære. qual. & dif. ergo sola suitas non potest operari aditionem, & sic confusionem obligationis, sicut si se immiscuisset. Secundò dato, quòd filius non haberet beneficium abstinendi, & sic non esset redactus ad instar extraneorum, non confunderetur obligatio, & probatur sic, quia q̄n aditio est coacta: puta, quia adiuit quis coactus à senatuscōs. illa coacta aditio non extinguit naturalem, text. habes no. in l. debitor. in princip. in verbo remanet. ff. ad Treb. qui text. non est alibi in iure ad hoc, secundum Ioan. de Imo. ibi, & d. Alex. in l. debitor. C. de pact. vnde cùm existentia sui hęredis sit necessaria, ergo non confundit obligationem natualem, nisi dixeris, quòd illa non censeatur necessitas propter beneficium abstinendi. Sed considera tu prouectè, quòd in contrarium posset fortiter argui hoc modo, quòd imò obligatio filij confundatur ex sola potentia suitatis, & arguitur sic. Filius habet potestatem abstinendi quo ad ea, quæ sunt damnosa, quo ad ea, quæ non sunt damnosa, non habet istud beneficiū, quia adhuc durat dispositio legis 12. tab. quæ facit ipsum ignorantem ipso iure hæredem, ita dicit text. in l. si filius, qui patri. ff. de vulga. & pupilla. declarat Bart. in l. si infanti. C. de iur. delib. in pen. col. in l. ex militari. §. 1. ff. de testa. mil. sed quod obligatio extinguatur, istud est filij beneficium, ergo idem debet operari existentia sui hæredis, quod operatur si immisceat se extraneus, ita dicit tex. in d. l. si filius, qui patri. Tn̄ sustinēdo cō clu. gl. & cōem, quæ est vera, pōdera reg. d. l. si filius qui patri. illa regula proced it respectu totalitatis, non autē respectu par-
42 ticularis effectus Secūda cōcl. ꝙ † si filius debitor soluit alteri fratri, antequā se immisceat hæreditati, sequuta immixtione fingitur retro fuisse indebitum, in hoc cōcludit Bar. quē sequuntur Ang. & Sal. qđ ante aditā hæreditatē sēper ꝯpetit ꝯdict. indeb. quia eo tp̄e est omnino indebitū, cū patri sit q̄sita naturalis cū effectu, & apud fratrē creditorē remansit nudū nomē creditoris, ꝙ sonat in factū. l. nec seruus. ff. de pec. ideo si soluit illi fratri nō existenti hæredi, soluitur oīno indebitū, ideo ab eo repetit. l. si eius. ff. ad Treb. subdit Bart. vnū verbū, ꝙ reputo maximi effectus, & momēti, ꝙ filius recipiendo huiusmodi debitū à fratre, dr̄ adire hr̄ditatē. Ratio, q̄a s̄m Bar. recipere debitū nō pōt fieri citra ius, & nomen hr̄dis, nō intelligit Bar. de receptione nudi facti, sed de receptione, quę hēt artificiū iuris. alleg. ad hoc Bar. l. pro hr̄de. §. Papinianus. ff. de acq. her. Sed dices, ꝙ ille tex. parū facit, nam ibi dicitur, qđ si sit relicta libertas seruo, si decē dederit heredi, ꝙ recipiendo illa decem à statulibero, dicitur adire hæreditatem, quia erat debitum hæreditarium, cùm illa decem ibi essent soluenda hæredi gratia conditionis implendæ, non sic est in casu nostro, vbi ista decem mutuata non erant soluenda hæredi, sed fratri mutuanti, not. hic Bartol. sing. velle, & Bartol. in l. [illegible]erit. ff. de acquirend. hære. non fuit recordatus de isto, (& non reperies alibi in iure in specie tactum,) ꝙ filius recipiendo debitū, ꝙ p̄ri debeatur ēt naturaliter, dr̄ adire hr̄ditatē, eo q̄a cēsetur actus, q̄ nō pōt fieri citra ius, & nomē hæredis. Adde, ꝙ idē est ècōtra, quia si filius, vel alius hæres patris soluit aliquid de debitis patris. Et eo ipso quòd soluit, dicitur adiuisse hæreditatē. tex. est in l. 2. C. de iure delib. vbi Bart. & alij faciunt magnum festum de illo text. quia ergo Bart. nō videtur sufficienti ratione probare hoc, ꝙ dicit: cōsidera tu prouectè, si posset subtiliter induci illa l. 2. C. de iur. delibe. pro Bart. hic isto modo: nam si filius, vel alius extraneus hæres soluendo videtur adire hæreditatem, vt est tex. formalis in d. l. 2. ergo à fortiori si recipit debitum. Quòd autē istud sit à fortiori, probatur sic: quilibet potest liberare debitorē etiam inuitum soluendo pro eo. l. soluendo. ff. de neg. gest. vbi beneficium confertur in inuitū. & l. solutionem. ff. de solu. sed receptio no est sic, quia requiritur mandatū. Et si tu dicas, ex quo quis pōt pro alio inuito soluere, & sic solutio debiti pōt fieri à quocunque etiam extraneo, ergo etiam citra ius, & nomen hæredis, quomodo ergo ibi per sol. debiti hæreditarij inducitur aditio hæreditatis? Dicunnt Pau. de Cast. & dom. Alex. & ibi Bal. in l. potuit. in 10. q. C. de iur. deli. quòd ratio est, quia in dubio quis censetur potius soluere nomine proprio, quàm nomine alieno. l. magis. ff. de solu. ergo vbi filius soluendo debitum patris, cùm censeatur soluisse nomine proprio, ergo tanquam hæres: ergo si soluendo censetur adire, & facit vt se liberet, ergo fortius in casu nostro recipiendo debitum patris dicitur adire hæreditatem, & licèt quis possit accipere debitum citra ius, & nomen hæredis, cùm quis non possit exigere pecuniam alterius sine speciali mandato. l. hoc iure. & l. verò procuratori. §. de sol. ergo debet præsumi aditio potius ex receptione debiti, quàm soluendo, sed recipere tanquam debitū patris filius non potest, nisi sit hæres patris, ergo dicitur potius adire q̄ soluendo: ꝓbatur, q̄a si reciperet, & nollet esse hæres recipiendo, habet præsumptionē delicti: ergo sicut in casu l. 2. C. de iu. delib. dicitur adiuisse, q̄a aliàs diceretur inductiua delicti aditio, ita ēt in ꝓposito, & hoc pront recipere habet effectū iuris, & non nudum factum, & hoc voluit Bart. dum dicit, qđ talis receptio nō potest fieri citra ius, & nomen hæredis. Facio ergo istas duas conclusiones, vna indubitata, quòd filius soluēdo id, quòd defunctus debebat, dicitur adiuisse. tex. est in l. 2. C. de iur. deli. Secunda conclusio est, & fin. quam vult Bart. hic, quòd filius, vel hæres recipiendo id, quod debeatur patri, à for
43 tiori dicitur adire. ¶ † Capio nunc gl. in versicul. consequutus. Diuide istam glo. in 3. partes princip. In prima timore vnius ꝯrij, ꝙ formabo nunc, gl. ponit vnam opi. q̄ reprobat. In 2. reprobando illam opi. ponit sc̄dam opi. quæ est Io. & vera. In 3. & vlt. propè fin. format vnam q̄ōn. Sc̄da ibi, ꝙ Io. omnino inficiatur. Tertia ibi, item nunquid adempto peculio. Rursus secunda prin. vbi est opi. Io. subdiuiditur in 5. In prima pro opin. Io. assignat vnā rōnem. In secunda format aliā. In tertia r̄ndet tacitæ obiectioni. In quarta similiter r̄ndet. In quinta addit aliā rōnem pro Io. Secunda ibi, & hoc ostendo apertius. Tertia ibi, item nec dicat quis. Quarta ibi, itē nec intelligas. Quinta, & vlt. ibi, & probatur hoc hic. ¶ Ex hac gl. colligo. 4. conclusiones. Prima conclusio est, ꝙ tex. qui dicit peculij partē ꝯsequutus, debet intelligi de parte ipsiusmet creditoris. Et in hoc bene dicit. Sc̄da conclu. est, ꝙ si extraneus sit creditor peculij in 10. & p̄r donet de illo peculio quinque illi extraneo, intelligitur donare animo compensandi cum illo debito. Tertia cōclusio est, quòd si filius habens peculium contrahat cum extraneo, licèt extraneus possit agere contra filium, qui contraxit, tamen etiam potest agere contra illum, ad quem peruenit peculium. Quarta, & vlt. conclusio gloss. est, quòd si filius habens peculium contrahat cum extraneo, & conuentus ab extraneo ei soluat, pōt ipse repetere ab illis, ad quos peculiū peruenerit, & de isto vltimo est tex. in ista l. in ver. adeo, & in ver. igit. Secunda ergo ꝯclu. gl. est, ꝙ q̄n extraneus est creditor peculij in 10. si pater donet illi de peculio filij sui, intelligitur donare animo compensandi. &c. Not. diligenter verba Bart. in 2. conclus. gloss. quia sanè intelligendo sunt singul. & ex his habes colligere singul. doct. quod quando alicui debet fieri solutio de certo corpore pecuniæ: puta de peculio, vel certo frumēto nascituro ex aliquo fundo, si iste, qui debet soluere, donaret sibi patrem illius pecuniæ vel frumenti, non esset donatio, sed esset compensatio, & censetur dedisse animo extinguendi partem debiti, licet vtatur termino dono, & ita pulchrè not. Paul. de Castr. hic in penultim. colum. ad fin. ex verbis Bartol. hic, & istud est pulchrum ad id, quod dicitur in Authen. præterea.

ADDITIO.

a ¶ Potestas. Adde Iason. diffusè in l. familia. ff. de iur. om. iud. vbi multa alleg.

terea. C. vnde vir & vxo. Adde etiam pro iſta theorica facere
benè text.in ratione decidendi in l. Titia.§.qui in vita,& in l.cũ
pater.§. qui dotale. ff.de leg. 2. Intellige tñ ſanè iſtam theoricã
Bartol. quando talis donatio fieret ſub nomine quotæ, tunc
propriè loquitur text. hic, & benefacit l. hæreditatem. ff. de
don.ſecus ſi donaret ſub nomine quantitatis ſimpliciter, text.
eſt in l.ſi debitor.C.de ſen.paſ.in l.ſi legatus.§.multum intereſt.
ff.ad Treb.ita etiam limitat Raph.Fulg.hic in penu. colum.in
prin.Circa tertiam concl.gloſſ.quòd ſi filius habens peculium
contraxit cum extraneo, licèt filius, qui contraxit ex perſona
ſua,poſſit inſolidũ conueniri, tamen eo omiſſo põt extraneus
agere contra illum,ad quem peculium peruenit, vt in iſta.l.
Limita ſecundm Bart. & bene cum duab.limi. primò vt poſ-
ſit agi ꝯ eum, ad quem peruenit peculium iuxta vires hæredi
tatis, & non plus. i. quantum eſt hæres, & non vltra:ſecundò
quatenus patitur peculium. ¶ Extra gl.Bar.per 6.q.examinat,
qui ꝯctus poſſint celebrari inter patrẽ, & filium in poteſtate.
44 ¶ † Aſſume.6.& vlt.q.Bart. & quia quotidiana eſt, circa eam
a inſiſto;nunquid donatio inter patrem, & filium [a] in poteſtate
valeat.Ex dictis Bart.facias cõcluſionẽ,& quinque fal.Regula,
& concluſio ſit, quòd regulariter donatio facta per patrem
filio in poteſtate nõ valeat.Iſta regula limitatur primò, quòd
nõ valeat quo ad ciuilem obligationem,valeat tamen quo ad
naturalem. Secundò fallit, quãdo pater donaret filio propter
benemerita,declarando vt hic per Bart.Tertiò fallit,quia licèt
talis donatio non valeat à principio, tñ confirmatur morte
patris.Quartò ſecundum Bart.fallit in dote. Quintò & vlt.fal-
lit in vſufr.Circa regulã, & conclu.Bart. quòd regulariter do-
b natio inter patrem, & filium in poteſtate non valet, [b] adde,
quòd de hoc eſt text. in l.donationes quas parentes. C.de don.
inter vi.& vxo.& in l.1.§.ſi pater filiæ.ff.de vſucap.pro donato.
operæpretium eſt videre, quæ ſit ratio iſtius conclu. ſi pater
donet filio in poteſtate,quare talis donatio non valeat.Si bene
aduertiſti,Bart.hic aſſignat rationem,quia quãdo pater donat
filio,iſtud eſt profectitium,per cõſequens acquiritur ipſi patri,
ergo talis donatio nihil valet, quia ſic ſibi videretur dare.ꝯ.l.ſi
quis pro eo.§.1.ff. de fideiuſ.facit.l. qui ſic, in ratione ſui. ff.de
ſol.Iſtam rationem etiam ponit Bald.in l.2.C.de inof.don. Iſta
ratio mihi nullo modo placet,quia non eſt verum,ꝙ quando
pater donat ipſi filio,quòd reacquiratur patri, & quòd hoc ſit
verum, aſſumo doctrinam approbatam ab omnib. in gloſſ.1.
magna.ad fi.& in d.l.ſi quis pro eo. §.1. quòd qñ obligatio de-
ſcendit immediatè à patre in filiũ,nõ reacquiritur per refluxũ
ipſi patri:tũc arguitur ſic:Qua ratione obligatio naturalis, quæ
eſt de iure gentium, qñ deſcendit de patre in filiũ non reacqui-
ritur patri: eadem ratione idem dicendum in dominio,quòd
ſimiliter eſt de iure gentium.l. ex hoc iure.ff.de iuſt.& iur.quia
qñ dominium procedit immediatè à patre, non reacquiritur
patri,hoc eſt,quando donat.Tutior videretur eſſe ratio,quia ſi
extraneus donaret aliquid filio, illud acquireretur patri, ergo
ſuccedit regula Iuliani, quando aliquid donaretur filio per pa
trem,nihil agit quo ad ciuilem obligationem. l. ſed & ſi quis.
§.ſed regulariter.ff.de vſuf.& in l. liber homo.ff.de verb.oblig.
& cùm illa regula Iuliani ſit de iure ciuili, non habet locum
in naturali obligatione. Succeſſiuè circa primam fall. Bart. in
in qua multum aduerte,quando pater donat filio in poteſtate,
verum eſt,quòd donatio non valet quo ad ciuilem obligatio
c nem,valet tamen quo ad naturalem. [c] Bar. ergo not. tenet ex
donatione patris in filiũ oriri obligationẽ naturalem. Et iſtud
probat per text.quẽ voluit inducere hoc modo. Qua ratione
ex mutuo celebrato inter patrem, & filium in poteſtate ori-
tur naturalis obligatio,vt hic eſt text.ita eadem ratione ex do-
natione, & ſic ex alio contractu oriretur naturalis per iſtum
text.Adde,quòd idem, quod Bart.tenet Io.And.in addi.Spec.
in tit.de teſta.§.1.verſ. pone filius. Confirmatur iſta concluſio
per fundamentum proximè inductum in regula Iuliani, quæ
habet locum quo ad ciuilem oblig.non quo ad naturalẽ. Itẽ
confirmatur & alia ratione, quia ſolum ius ciuile eſt impe-
dimento propter patriam poteſtatem. l. nam & ciuium.ff. de
his qui ſunt ſui vel alie.iur.ergo non impeditur naturalis obli-
gatio, quæ eſt de iure gentium, quo iure non curatur patria
poteſtas.Adde, ꝙ ꝯrũ tenuit Bal.in l.2.per illũ tex.in diſcurſu.
C.de inof. don. vbi dicit Bal. licèt Bart.teneat, ꝙ ex donatione
inter patrem & filiũ oriatur naturalis, quòd iſtud nõ eſſe verũ
per iſtam l.& nihil aliter dicit,neque inducit.Ego puto, ꝙ Bal.
voluit ſic ſubtiliter inducere. nam qñ pater fecit immenſam
donationem filio, non habet neceſſe querelare alter filius, ſed
ſua legitima ſeruatur filio illæſa:ergo apparet, ꝙ nõ valet talis
donatio,nec habet locum querela, quia ſi ex tali donatione eſ
ſet orta naturalis obligatio, certè videretur, ꝙ eſſet neceſſaria
querela, quæ datur ad reſcindendum illud, quod eſt aliquid:
ergo cùm ibi filius ipſo iure ſeruetur illæſus abſque querela,
ergo talis donatio eſt funditus nulla,ergo non producit etiam
naturalem obligationem. Tamen ad illum text. poteſt dupli-
citer rñderi. primò,quando pater donat filio in poteſtate,ori-
tur naturalis obligatio, vt dicit Bart.hic, eſt verum, niſi ex tali
donatione fieret præiudicium legitimæ alterius filij, quia tunc
non oritur etiam naturalis obligatio. probatur,nam legitima
debetur filio omni iure, ſcilicet, ciuili, naturali,& diuino.l.cũ
ratio.ff.de bon.dam.aliàs eſt.l.vnica.ff.de port.quæ libe.damna.
conce.ergo cùm legitima ſit debita filio iure naturali, non eſt
tunc æquum, & ſic non obligatur naturaliter, quando in præ-
iudicium legitimæ alterius filij. & iſte eſt propriè caſus prædi-
ctæ.l.2. Reſpon. ſecundò, quòd quamuis dict.l.2.dicat, quòd
quando pater fecit immenſam donationem, quòd alteri filio
non competit querela, ſed ſeruabitur illęſa legitima alteri fi-
lio,per hoc non ſequitur,ergo non eſt orta naturalis: probatur
in §.1.& §.tandiu.Inſtitu.de inoffic.teſtamen. cùm ergo quere-
la ſit remedium iuris ciuilis, ergo non valet, niſi ad reſcinden-
dum actum iuris ciuilis, & iſta eſt vera, & ſic illa l.2. non facit
contra Bartol. Sed contra iſtam concluſio. Bart. obſtant qua-
tuor difficultates altæ. Prima difficultas eſt, circa quam val-
de dubito, quia ſi pater donando filio in poteſtate obligaretur
naturaliter, vt dicit Bar. ſequeretur, quòd non liceat patri pœ-
nitere, neque ex pœnitentia reuocare talem donationem. Iſta
conſequentia probatur, quia naturaliter obligato non conce-
ditur pœnitentia, nec reuocatio. l. 1.per totum.ff. de pact.de-
claraui in l.ſi pecuniam, in principio. ff.de condi.ob cauſã.&
tamen ego habeo,quòd ſi pater donauit filio in poteſtate, po-
teſt pœnitere, & ex pœnitentia in totum infringere donatio-
nem: ergo apparet, quòd non eſt naturaliter obligatus, & de
hoc eſt text.in l.donationes quas parentes. C. de don. inter vir.
& vxor. & l.1.§.ſi pater.ff.de vſucap.pro donato. & iſtud argu.
facit me multum titubare contra Bartol. huic difficultati re-
ſpondet domin.Ioan.Bapt. de S. Seueri. nunc aduocatus Ro-
mæ conſiſtorialis in repe.huius l.in 15.quæſt.& dicit, quòd po-
teſt dupliciter reſponderi. Pimò, quòd pater donando filio in
poteſtate naturaliter obligatur, ſed illa obligatio eſt debilis:
ideo propter debilitatem admittitur pœnitentia, & reuoca-
tur. Et iſtam ſolut. probat not. contractus innnominati fiunt
nudo conſenſu,ergo in eis adeſt naturalis obligatio, & tamen
in eis eſt locus pœnitentiæ.d.l.ſi pecuniam.in princip.ſ.de cõd.
ob.cauſã.ergo ſimiliter dicemus in caſu noſtro, quia eſt debi-
lis iſta obligatio naturalis, ideo non impedit reuocationem.
Iſta ſolutio licèt videatur colorata, tamen non eſt bona, quia
naturalis obligatio, quæ oritur inter patrem & filium,non eſt
debilis prout in contractibus innominatis, probatur, quia ex
tali naturali obligatione impedit repetitio ſoluti.tex.eſt in iſta
l.1.in §. quæſitum. ergo apparet, ꝙ non eſt debilis ſicut illa in
innominatis contractibus, quæ non impedit repetitionem ſo-
luti.d. l. ſi pecuniam.in princip.Secundò, & fortius,quòd non
ſit bona reſponſio, nec ſimilitudo oſtenditur. nam ideo in
contractibus innominatis obligatio naturalis cenſetur debilis,
eo quia in tali obligatione non eſt conſenſus purus, ſed reſpe-
ctiuus, quia ergo obligatio in contractibus innominatis eſt re-
ſpectiua ad aliud, quod eſt implendum per aliam partem, &
ideo donec illud conſequatur, locus eſt pœnitentiæ. Sed in ca-
ſu noſtro obligatio naturalis patris eſt pura, & non reſpicit
aliud futurum, & quando eſt pura, in ea non eſt locus pœni-
tentiæ: iſtud patet, quia pactum ſimplex eſt efficacius,quàm
reſpectiuum: nam ex primo oritur actio de iure canon. non
ex ſecundò, & ſic ex obligatione naturali, qñ eſt pura de iu-
re canon. oritur actio per capitul. 1. & 2. extra de pact. ſecun-
dum Bald. in l. cum quis. in 9. colum. C. de iure & fact. igno-
ran.& in l.ſiue apud acta.in 2.culom.C.de tranſactio. Angel.de
Are.

ADDITIONES.

a ¶Patrem,& filium. Adde l.2.C.de inof.do.glo.& Doct.in l. ſi donatione.C.de
collat.Bar.in l.frater.ff. de condi.indeb. * Et dic, ꝙ iurata valet, ſecundum
communem per Rip. rñſ. 147. col.2.num.4.Rol.conſ.77.nume.1.& 25.lib.1.
Alexan.conſi.8.col.2.lib.2.conſi.6.nu.8.lib.6.Aym.conſ.19.nu.1. Guid. Pap.
conſil.23.nu.9.& q.146.Catel.verb.donatio. col. 2. licèt contrarium dixerit
Guid.conſ.173.Rol.conſ.90.nu.4.lib.2.Quid de donatione facta filio in po
teſtate contemplatione mrimonij? & dic valere,vt per eũdem Guid. q.145.
& conſil.113. quo autem ad principalem articulũ dic valere donationẽ fa-
ctam filio in ptãte cum iurõ, & èċontra ſi filius in ptãte donet patri ſecun-
dum communem per Catel.d.verb.donatio facta.col.2. MASVER.
b ¶In poteſtate non valet. Amplia primo idem ſi fiat filio legitimato, qui eſt
in poteſtate.§.generaliter.in Auth.quibus mod.nat.effi.legi. & ita ſingulari-
ter Alex.lib.2.conſil.8.incip.viſis.& in conſil.1. PVRPV.
c ¶Quo ad naturalem.Bartol. Alexand. ſequitur lib.2.conſil.8.lib.3.conſil.20.
colum.2. PVRPV.

Aret. in §. in perſonam. in 2. col. Inſtit. de act. Vnde alio, & ſecundo modo rn̄det, ꝙ olim etiam de donatione facta extraneo erat locus pœnitentiæ, qn̄ donatio erat nuda à traditione, vt vr̄ probari in l. qui ſaxum. ff. de don. & plerique tenent, quos refert Salyc. in l. fin. ff. de condit. ob cau. ergo fortius licita erat pœnitentia in patre propter obſtaculum patriæ poteſtatis. Iſta etiam ſolu. non tollit difficultatem, quia intrat illam
a difficultatem, nunquid donatio [a] ſit ꝯtus noīatus, vel innominatus, de quo dixi. in l. fin. §. de condi. ob cau. ſed etiam iſta ſol. non tollit difficultatem, quia reſtringeret Bart. qn̄ pater donaſſet filio, ſed non tradidiſſet, ſed Bart. præſupponit, ꝙ etiam interueniente traditione poſſit reuocare. d. l. donationes, quas parentes. Sunt, qui aliter, & tertio mō rn̄deant, ꝙ non obſtante illa naturali obligatione locus eſt pœnitentiæ propter patriam poteſtatem, & regiam manum, quam habet pater in filium, & quia non poteſt eſſe lis inter patrem, & filium. l. lis nulla. ff. de iud. ſed eſt truffa, quia iſtud quo ad ciuilem obligationem, ſed nihil quo ad naturalem. Defendendo Bart. conſiderabam aliter poſſe rn̄deri, ꝙ oriatur naturalis obligatio ex donatione patris in filium, & pater poſſit ex pœnitentia reuocare, quia ex quo lex fauet filio in vna parte, voluit in alia grauare, per regulam. l. eum qui. in prin. ff. de iureiur. ſtatuit. n. tex. ꝙ ſi pater donauerit filio in poteſtate, quamuis donatio ſit inefficax, ſi pater nihil dicat, talis donatio confirmatur morte. l. donationes, quas parentes. C. de donat. inter vir. & vxor. ideo voluit in alio grauare filium in recompenſationem talis emolumenti, vt pater in vita poſſit reuocare talem donationem, in qua filius habet titulū lucratiuum, quia dedit patri arbitriū reuocādi, ita videtur velle text. in dict. l. donationes. iſta tamen defenſio eſt perſuaſiua, ſed non ex toto extirpat radicitus morbum. Secundò contra Bartol. obſt. alia difficultas. concludit Bartol. quòd ex donatione patris in filium oriatur naturalis obligatio, & loquitur quando pater tradidit filio: patet, quia dicit, quando morte cōfirmatur, iſtud pro certo videtur inaduertenter dictum, quia etiam ſi quis donauit extraneo, & traderet, qn̄ donatio incipit à traditione, & perficitur, nulla cadit obligatio, ita dicunt omnes in l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. ſi ergo pater donando extraneo, & tradendo non obligatur nec ciuiliter, nec naturaliter, quia ſoluendo illud, qđ debet, omnis tollitur obligatio. Inſti. quibus mod. tol. obig. in princip. quomodo ergo poteſt dici, quòd ſi pater donat filio in poteſtate, & tradit, quòd oriatur naturalis obligatio? quia ſi eſſet orta tradēdo, & ſic ſoluendo, tolleretur. Defendendo Bar. poteſt dici, quòd quando quis donat, & tradit extraneo, tradendo, tranſit dominium in extraneum, ex quo in eum tranſit dominium, impoſſibile eſt, ꝙ donās remaneat obligatus, ideo tunc non habetur conſideratio obligationis. Sed qn̄ pater donat filio in poteſtate & tradit, intentio Bartol. eſt, ꝙ in eum non tranſeat dominium: nimirum ergo ſi eſt conſequens, ꝙ oriatur tantum naturalis obligatio, & ita etiam Bar. & Docto. ſentiunt in l. 2. C. de inof. do. & ꝙ iſtud ſit verum, probatur bona ratione. Nam qn̄ pater donauit filio, & tradidit, quo caſu confirmatur illa donatio, non retrotrahitur quo ad dominiū, ſed ſolùm quo ad fructus, vt habetur in d. l. 2. & in l. donationes, quas parentes, & ita declarat not. Bart. in d. l. ſi ſub conditione. ff. de ſol. ergo apparet, ꝙ in vita p̄ris dn̄ium nunquā tranſiuit in filium. Tn̄ tu prouecte ꝯſidera ſi tranſit naturalis oblo, quæ eſt de iure gentiū, quare ēt non debet tranſire dn̄ium in ipſum filium? nam dn̄ium eſt ēt de iure gentium. Tertia difficultas eſt, quia in ꝯrium vr̄ text. in d. l. donationes. C. de do. inter vir. & vxor. ponderando illum text. in prin. in duobus locis. Primò in verb. non licet. Secundò in verbo, quia non poterat. tunc ego conſidero, quòd per illa verba, *non licet*, & per illa verba, *non poterat*, lex videtur reſiſtere potentiæ donandi, ſed quando lex reſiſtit, non oritur etiam naturalis obligatio. l. ſi non ſortem. in princip. ſupra eodem. l. cum lex. ff. de fideiuſſo. Sed huic difficultati potes rn̄dere altero de quatuor modis. Primò potes reſpondere, quòd tex. ibi loquitur per verba præſentis temporis, non licet, & quando lex vtitur verbis præſentis temporis, non dicitur reſiſtere, ita declarat Bartol. in l. cum lex. ff. de fideiuſſorib. Secundò reſpondetur, quòd pater non poteſt donare filio in poteſtate propter inhabilitatem perſonæ, non autem propter defectum formæ, ideo tunc lex non dicitur reſiſtere, ita dicit in ſpecie not. Angel. in d. l. cum lex. ff. de fideiuſſ. Tertiò potes reſpondere, quòd text. in d. l. donationes. procedit vltra diſponendo, vnde talis lex non dicitur reſiſtere, l. dolo, vel metu. C. de inutil. ſtipulat. not. per Bartol. & omnes in l. non dubium. C. de legibus. Quartò adhuc not. reſpondetur, quòd in dict. l. donationes. bene declaratur, quòd donatio ſit inualida, ſed non tollitur potentia donandi, quo caſu lex non dicitur reſiſtere. ita pulchrè not. domin. Anton. & Imol. in cap. cùm contingat. in 7. notab. de iureiuran. Quarta difficultas obſt. contra concluſionem Barto. nam ex donatione inter vir. & vxor. facta conſtante matri. non oritur naturalis obligatio: patet, quia ei non poteſt accedere fideiuſſ. l. ſi ſponſus. §. ſi vxor viri. ff. de don. inter vir. & vxor. firmat Bartol. in l. cum lex. in penu. colum. ff. de fideiuſ. & in l. quòd meo. in prin. in 1. colum. ff. de acquir. poſſ. ergo etiam non debet oriri naturalis obligatio ex donatione patris in filium in poteſtate, cùm æquiparentur l. donationes quas parentes. ſup. alleg. niſi dicas, quòd æquiparentur quo ad quid, ſed non quo ad omnia, & ita habes examinatam, & defenſatam primam fallen. Bartol. Condeſcendo nunc ad 2. fallent. Barto. Circa iſtam ſecundam fallen. Bartol. pondera in primis Bartol. velle, quòd ad hoc, vt valeat donatio propter benemerita, requiritur, quòd benemerita ſint æquipollentia donationi. Idem tenet Barrtol. in dict. l. ſi quis pro eo. §. 1. in fin. ff. de fideiuſ. & in Auth. vnde ſi parēs. vbi etiam Bald. C. de inoff. teſtam. Bald. & Sal. in l. illud. C. de ſacroſanct. eccleſ. Imol. in l. Aquilius Regulus. ff. de don. Pro hoc facit illa regula, quia illud, quod donaret vltra benemerita, cenſeretur profectitiuum, & conſequenter acquireretur patri. pro hoc bene facit text. in capitul. relatum. 2. verſicul. iuxta ſeruitij meritū. de teſtam. & pro hoc redditur dubiū, quod dicit ſingular. Bald. in Authen. ex teſtamento. in 2. colum. C. de collat. vbi dicit ſingula. Bald. quòd donatio facta per patrem filio propter benemerita valet, dummodo non ſint benemerita infra dimidiam rei donatæ, per l. 2. C. de reſcinden. vend. quod eſt magnum verbum ad extenſionem dict. l. 2. ſequitur Ludouic. Roman. in l. ſi donatione. C. de collat. Confirmatur per id, quod voluit Salicet. in l. petens. in 11. colum. per gloſſ. ibi. C. de pact. vbi dicit ſingul. Sal. (nec alibi recolo me legiſſe,) quòd ſi debitor promittat creditori vſuras, & creditor aſtringat ſe ad aliquod onus æquiualens, quòd iſta vſura eſt permiſſa etiam de iure canonico, quia cenſetur quędam permutatio. Subdit ſingul. Salic. quòd dummodo illud onus non ſit vltra dimidiam iuſti pretij, non eſt vſura, ſequitur domin. Alexand. in conſil. 362. quòd incipien. egregiè, & copioſè. in 2. colum. Illa deciſio Bald. vt prædixi, confunditur ex verbis Bartol. hic. Secundò aduerte circa iſtam fallentiam Bartol. inquantum Bartol. dicit, quòd non ſtaretur aſſertioni patris de benemeritis filij. Ratio, quia quando quis non poteſt facere actum liberè, non ſtatur ſuæ aſſertioni. l. ſi fortè. ff. de conſtitu. pecu. ponūt Bartol. & alij in Authen. ſi quis in aliquo. C. de edend. Limita
b tripliciter [b] iſtud dictum Bartol. quòd non ſtatur aſſertioni patris de benemeritis filij, niſi talis aſſertio patris eſſet iurata, tunc propter iuramentum patris ſtaretur eius aſſertioni, ita concludit Bartol. in l. ſi donatione. in 1. colum. C. de collat. per text. in Authentic. quòd obtinet. C. de probationib. Iſtud reprehendit dominus Alexand. in dicta l. ſi donatione, quia quādo actus celebratur inter perſonas prohibitas, iuramentum nihil operatur, ita concludit Bar. in l. cùm quis decedens. §. Titia. ff. de legat. 3. & in l. Aurelius. §. final. ff. de liber. legat. Bald. in l. 1. in 5. colum. C. de inoff. donat. Salic. in l. hac edictali, in principio. in 7. quæſtio. C. de ſecund. nupt. Tu adde pro limitatione Bald. bene facere illud, quod tenet ſingulariter idem Bald. in præludijs feudorum, in tertia diuiſione, vbi tenet, quòd ſi prælatus cum capitulo confiteatur feudum, de quo inueſtit aliquem, eſſe antiquum, non ſtatur tali confeſſioni, tamen ſi interueniret iuramentum, confeſſio præſumitur vera, & ei eſt ſtandum. Secundò limita, quòd non eſt ſtandum aſſertioni patris de benemeritis filij, niſi pater in ſpecie ſpecificaret talia merita, quia aſſertioni cum ſpecificatione meritorum benè ſtatur, per l. aquilius. cum gloſſ. magiſtrali. ff. de donat. ita limitat Bald. in l. illud. in 4. quæſtion. C. de ſacroſanct. eccleſi. & in l. final. in lectura antiqua, vbi bonus text. ff. de exercitoria. Paul. de Caſtr. in conſilio 105. quod incipit dominus Vbertus. Iſtam limitationem reprehendit dominus Alexan. in d. l. ſi donatione. per regulam generalem. l. qui teſtamentum. ff. de probatio. contrarium etiam tenet Cyn. & Alberic. in d. l. fin. ff. de exercito. & not. Bald. in l. ſi tibi. ff. ſi cert. pet.

ADDITIONES.

a ¶Donatio. Adde gloſſ. & Bald. in l. iuris gentium, in §. 1. ff. de pact. * Communem dicit Emanuel Suarez. lib. recep. ſent. ver. donatio.

b ¶Limita tripliciter. Idem tenet Alex. lib. 2. conſi. 8. colum. 2. vbi comprobat. * Et vide, quæ ſcribit Rol. conſil. 98. nu. 49. & 53. libr. 1. Anch. conſil. 247. Rip. in l. ſi vnquam. quæſt. 15. verſi. non obſtat. C. de reuoca, do. Afflict. dec. 370. in fin. Alex. conſil. 119. col. 2. lib. 3. & dicit Rol. d. conſ. 98. ꝙ donatio pp merita, facta inter pſonas prohibitas, non valet, niſi merita ꝓbentur alio modo q̃ p aſſertionem donantis, de quo vide quæ not. Cur. iun. in conſil. 97. nu. 5. Ale. conſil. 55. nu. 3. lib. 1. Dec. in l. ſi donatione. num. 18. C. de collat. Barto. in l. ſi fortè. ff. de pec. Nat. conſil. 295. colum. 2. in fin. & colū. ſe. Paris. conſil. 73. nu. 63. libr. 1. MASVER.

pet. Adde tu pro iſta limitatione bene facere illud, quod dicit not. Bald. in capitul. edoceri.in 4.colum. ad fin.de reſcript.vbi dicit Bald.quòd ſi inſtrumentum dicit, quòd pater donauit filio pro benemeritis, non probat, vt per gloſſ.in l.ſi donatione. C. de donatio.tamen ſi nominarentur ſpecialiter & expreſsè, tunc ſtaretur confeſſioni patris. alleg. gloſſ. quæ ita intelligit in dicta l.qui teſtamentum. ff. de probationib. Secundò adde, quod alibi dicit idem Bald. in capitul. ſciſcitatus.in 2. colum. de reſcript. quòd verba generalia patris non probant certam qualitatem meritorum dixi copioſius de hoc in dict.l.ſi donatione. vbi vide, ſed bene ſi ſunt ſpecialia, vt ibi not. per eum. Tertiò limita dictum Bartol. quòd non ſtatur aſſertioni patris de benemeritis filij, quia quantum ad præiudicium patris donantis bene ſtatur, quia pater non poteſt venire contra ſuam confeſſionem.& ſic probat in ſuum præiudicium, & non aliorum, ita limit. Salyc.in l.filiæ. C.famil. erciſcund.iſtam limitationem reprehendit dominus Alexand. in dict.l. ſi donatione, quia quando actus eſt contra legem, licitum eſt venire etiam contra factum proprium. l. quemadmodum. C. de agricol.& cenſi. libr. 11.& l. iubemus. §. ſanè. C. de ſacroſanct. eccleſ. & confirmatur per id,quod dicit in ſimil.Imol.in l. Aquilius Regulus.ff. de donationib. quòd quando donatio fit ſine inſinuatione vltra ſummam debitam, quia lex reſiſtit.l. ſancimus.C. de donat. licitum eſt venire contra factum proprium. Tu autem conſidera, quòd quando actus eſt contra.l. benè eſt licitũ venire contra factum proprium, ſed quando actus eſt præter legẽ, non licèt venire contra factum proprium. ita in terminis Bartol.in l.poſt mortem. ff. de adoptionib. ſed quando pater donat filio pro benemeritis, non eſt contra l. ſed præter.patet,quia ex tali donatione oritur obligatio,quia ſi eſſet contra. l.non oriretur naturalis, & tamen oritur, vt firmat ſupra Bart. & ego dixi ſupra proximè. Sed ad hoc habes ſubtiliter reſpondere,quòd ipſa donat.quæ fit à patre filio non eſt c ontra. l. ſed præter,ſed ipſa aſſertio benemeritorum filij bene eſt cõtra. l. quia cenſetur inter perſonas prohibitas, & ſic bene cenſetur in fraudem legis. l. qui teſtamentum. ff. de probationib. & ita habes expeditam ſecũdã fallent. Bar.Capio.3.fallen. Bart.
a quæ eſt,ꝙ donatio inter patrem, [a] & filium non valet,tamen confirmatur morte. Adde,quòd eodem modo confirmatur emancipatione.tex.eſt in l.ſiue emancipatis. C. de donationib. & in l.donationes.§.pater. eodem titulo.Intellige tamen vtrũque,quando interueniret traditio. gloſſ. eſt approbata in l.Papinianus.ff.de donation.inter virum & vxorem.Bald. in l.3.C. de inofficioſ.donatio.Angel.in l.2.ff.pro donat. Quarta fallen.
b Barto.eſt,quòd valet donatio patris ex cauſa dotis.[b] vt l.Pomponius Philadelphus.ff. famil.erciſcund. adde text. in l.ſi cum
* dotem.in principio.ſecundum primam lectur.*& communem*.ff. ſolut.matrimon.Amplia iſtam fallen.vt procedat etiam ſi cõtingat matrimonium non ſequi.tex.eſt ſingul.in l. ſi extraneus. §.final.ff.de condit.ob cauſam.& ibi Ludouic.Roman.ad hoc not.& reputat ſingul.dominus Alexan.in dict.l.ſi cum dotem. in principio. in 5. not. Adde, quòd æquiparando cauſam ſtudiorum, & cauſam dotis, vt videtur æquiparare Bartol. in l.1. ff.ſoluto matrimonio, quòd ſi pater donat filio exiſtenti in ſtudio cauſa ſtudiorum, talis donatio ſtatim valeat,& teneat, ita firmat Bald.& Angel.in dicta l.1.ff.ſoluto matrimonio. Ludouic.Roma.in l.donationes.§.pater.ff.de donationib.Tene contrarium per text.in l.quæ pater.in verſicul.emancipato filio. ff. famil. erciſcund. per quem text. contrarium tenent Imol. & domin.Alexand.in dict.l.1. in vltim. colum.ff.ſolut. matrimo. & dominus Alexand. in dicta l. ſi donatione. in penultim. colum.C.de collationib. Confirmatur, quia bene valet donatio, quam facit pro filio in poteſtate pro eo doctorando, ita not. Bartol.in l.iubemus.per illum text.C.de ſilentia. libr. 12.Ratio, quia tunc cenſetur peculiũ quaſi caſtrenſe,ſicut quando pater donaret filio,cùm vadit in caſtra, vt dicit text.in l.3.§.ſecundũ hæc.ff. de dona.inter virum & vxorem. Quintò fallit ſecundum Bartol. quando pater remittit, ſeu donat vſumfructum aduentitiorum, quia talis donatio valet, vt eſt text.ſingul. ſecundum Bal.in l. cum oportet. §. cum autem.C. de bon.quæ liber.gloſſ.& Bald.in l.2.C.de inoffic.donat.Bald. in Authentic. ex teſtamento.in 9.colum.C.de collationib.& ita habes expeditas omnes fallentias Bartol.Vltra Bartol. & Doctor. adde. 6.
c not.fallen.in donatione facta à Rege, [c] & regia poteſtate filio in poteſtate,ſicut valet donatio facta per Regẽ vxori.l.penultim.C.de donat. inter virum, & vxorem.iuncta æquiparatione,quia æquiparatur donatio patris in filium,& mariti in vxorem.l. donationes, quas parentes. ſupra allegata, ita tenuit originaliter Oldrad.Laud. in conſil.231. quod incip.vt eius de quo quæritur aliqualis notitia habeatur. quem ſequitur Bal.in capitul.item ſacramenta.in penultim.colum.de pace iur.firm. ſequitur Ludouic. Roman.in l. ſi verò. §. de viro.ff.ſolut.matrimon. in 4. char, ſequitur Ludouic. Roman. etiam in Auth. ex teſtamento.in 2.colum.C.de collat.& domin. Alexand.in l. quanquam.C.de teſtam.milita.Septimò prædicta regula limitatur, (& hoc attende, quia iſte paſſus eſt diſputabilis,& malè examinatus per ſcribentes, quem benè diſcutiam,) vt nõ procedat quando pater donat filio aliquid in vita pro legitima filij, talis donatio ſtatim valet, quia pater dicitur præueniſſe in vita, ita ſingul.text.probat in l. ſi non mortis. in principio. ff. de inofficio. teſtamen. quem ad hoc ibi ponderat Angel.quia iſta non eſt mera donatio, ſed ob cauſam.& ita dicit Ang.ſe conſuluiſſe. Confirmatur iſta limitatio dupliciter. Primò per illud,quod opportunè decidit Bald. in l.cùm oportet. §.non autem.C.de bon.quæ lib.circa fin. vbi dicit Bald. quòd ſi pater habet duos filios in poteſtate, & vnicuique aſſignat legitimam ſuam,quòd vnicuique obligatur naturaliter,& ciuiliter,quia pater dicitur præueniſſe in vita.l.cum quo de peculio.ff.ad leg.Falcid. Secundò facit,quod voluit Specul. in titul. de don.§.1.verſicul. quid ſi pater.quem refert.Bald.in l.illud.in 3.quæſt.C.de ſacroſanct.eccleſ. quòd quando pater aſſignat filio legitimam in vita, licèt vtatur verbo dono, non eſt propriè donatio, ideo non requiritur inſinuatio. Tertiò facit text. in l. ſi quando. §. & generaliter.C.de inoffic. teſtam. item,quia pater cenſetur tunc potius ſoluere naturale debitum, quàm donare.l.1.C.de impo.lucr.deſcri. libr. 10. item quia licèt viuo patre non poſſit filius legitimam petere, tamen pater ſoluendo poteſt præuenire ſi vult.l. cum quo de pecu. §. fin. ff.ad leg. Falcid.& l.quoniam nouella. C. de inoffic. teſta. Item. 6. facit, quia cùm legitima ſit quaſi debita filio.l.ſi quis legatum, in fin. ff.de fal. Bartol. in l.final. de liber.agnoſcen.ideo pater non dicitur donare,ſed magis anticipare tempus,vt quod poſt mortem tenentur dare filio, videatur in vita repræſentaſſe, vt eſt text.not.in l.ſed ſi vir.§.quod vir vxori. ff.de donat. inter vir. & vxor.Vltimò accedit,quod not.Bartol.in l.1.per illum text. C. de impo.luc. deſcri. libr. 10. quòd ſi ex forma ſtatuti de omni lucro debet ſolui gabella, quòd non ſoluitur de donatione facta filio pro legitima, quia non eſt propriè lucrum, ſed magis ſolu. debiti. Iſtam limitationem reprehendit domin. Franciſc. de Aret. in l. placet. ff. de acquirend.hæredit.& latius in conſilio 17. incip. conſideratis diligentiſſimè. in 3.colum.& duabus ſequen. fortiſſimo argumento, quia alimenta debentur filio in vita.l.ſi quis à liberis.in princip.ff.de libe. agnoſcen. & tamen donatio in cauſam alimentorum facta à patre non valet,ex gloſſ. quam ibi approbat Bald. in l.2. C.de inoffic. dona.& ad text. in dicta l. ſi non mortis, reſpondetur dupliciter. Primò, quòd non loquitur in patre, ſed in matre. Secundò ſi loquerentur in patre, loquitur in filio emancipato. Tu vltra Aret. contra iſtam limitatio. adde text. qui fortiter ſtringit in l. cum de bonis. & ibi Bald. C. de dona. vbi eſt text. quòd ſi pater donat filio in poteſtate partem ſuam, tamen non valet donatio. Item in contrarium facit text. in l. ſi filia. §.ſi pater. ff.famil.erciſcund.& in l.ſi ancillam.§.ſi pater. ff. pro ſuo. Poſſes pro concordia dicere, quòd donatio facta per patrem filio in poteſtate pro ſua legitima, valet, ſed reuocabiliter,ſm Bald. in l.quamuis. C. de fidei. & in l.3. C.de vſucap.pro dona. Octauò ſingula.limita prędictam regulam,quando eſſent duo filij in poteſtate patris, & vnus eorum donaret alteri propria bona patris,vel bona profectitia de conſenſu ipſius patris,talis donatio ſtatim valet,& tenet, ita tenet ad literam Io. Andr.in addi. Specul.in titul. de inſtrum.edit. §. porrò. verſi. quid ſi filiafa. & fuit originalis deciſio Oldr. vbi plenius ponit in conſil. 26.ꝙ ſi pater conſentit,quòd iſta bona donarentur alteri filio, conſentiendo intelligitur tacitè emancipare, quo ad iſtũ actũ, vt valeat donatio.l.ſi permittente.C.ad Macedonianum. ſicut ergo valeret donatio ſi emanciparet in totum, ita deberet valere ad iſtum actum. Et not.iſtam deciſionem ad illud, quod ponit Bartol. & alij ibi inſiſtunt in l.1. §. in filij.ff.ad Trebellianam Ioan. And. & alij volunt, quòd etiam tacitè pater poſſit emancipare filium ad vnum actum. Iſtam deciſio. Ioan. And. exclamat vſque ad ſydera Franciſc. de Aret. in l. placet. ff. de acquirend. hæred. tamen eam impugnat duplici ratione, vt ibi per eum. Tu vltra eum impugna alia ratione, quia qui non poteſt facere actum, non poteſt etiam conſentire alij facienti, iſta eſt regula. gloſſ. & Bartol. in l. final. in verſicul. accommoda-

ADDITIONES.

a ¶Patrẽ.Adde gl.in l.neque fratres.C.de don.cã mor.Bar.in l.qui pretio.ff.eo.
b ¶Cauſa dotis.Adde glo.in l.2.C.de inoffic.don.
c ¶A Rege.Adde Io.And.in addi.Spec.tit.de don.in §.1.verſic. hoc ſcias.Ludo. Rom.conſil.456.incip.primus propoſitæ conſultationis articulus.

commodauerit. C.de pact. cum suis concordan. quas ibidem dedi.& de hoc etiam tetigi.s. in text. in 5. not. Nonò prædicta reg.fallit,quando donatio fit filio à patre,cum hoc,vt ipse donet alteri,non autem penes se remaneat.tex.est in l.profectitia. §.pen.ff.de iur.do. arguendo à donatione mariti in vxorem ad donatio.patris in filium. vt facit text.in d.l.donationes,quas parentes,& ita in specie tenet Lud.Rom. in l.si donatione. C. de collat.Decimò prædicta regula fallit interueniẽte iuramẽto,& quia iste casus est frequens, & quotidianus,reassumo istũ passum in dubium. Nunquid donatio facta per patrem [a] filio in potestate cum iuramento statim valeat,& irreuocabiliter.Reperitur,quòd Bald.in consil.quòd incipit,quæritur an donatio. tenuit partem neuatiuam,[b] quòd non.mouet isto fundamento, quia talis donatio est facta inter personas prohibitas: ergo non firmatur iuramento, per regulam.l. si quis inquilinos. §.fi.cum sim.ff.de leg.1.& in l.cùm quis.§.Titia.ff.de lega. 3.& istud consilium refert Lud.Ro.in rep.rub.ff.de iureiu.in 2.qõn. sed ista ratio Bald. tollitur per Auth. sacramenta puberũ.C.si aduer.vend.cũ sim.Istam eandem opinio.tenuit.Pau.de Cast. in consi.105.quod incipit dominus Vberti.miles.mouetur duplici fundamento.primò,quia quando pater donat filio in potestate,censetur sibimet donare,sicut ergo si quis donaret sibimet,donatio non firmaretur.iuramento.cap.fin.in fin. de insti. & argumen.l. 2.ff.de stip.ser.l. Vranius in princip. ff.de fideiuss. ita quando pater donat filio in potestate, quia profectitia acquisita per filiumfam. sunt hodie patris sicut olim, quia in profectitijs nihil est hodie immutatum. Secundò mouetur, quia iuramentum patris non potest facere filium de incapace capacem, sicut si donaret seruo cum iuramento, per hoc non valeret donatio,nec seruus esset capax. Sed ista ratio tollitur, quia quando donatio immediatè procedit à patre, non reacquiritur ipsi patri per refluxum, prout tenet gloss. 1. magna hic ad finem,quam omnes sequuntur, & supra pluries fuit dictum, ergo non censetur tunc pater donare sibimet, cùm tunc sibi non reacquiratur. Pro ista parte negatiua etiam consuluerunt Raphael. Fulgos.& dominus Francisc. de Capitibus listæ in consil. 219.incipiente, viso suprascripto instrumento donationis,& testamento.moti, quia non reperitur iure cautum,quòd valeat donatio inter patrem, & filium in potestate,pp iurm, nec iste casus enumeratur in casibus enumeratis per gl.in l.2. C. de inoffi. dona. Secundò mouetur, & fortius, (& in hoc faciunt magnum capitale,) quia donatio inter patrem,& filium in ptãte non valet pp repugnantiam, & ꝯrietatem resultantem ratione patriæ potestatis, quia sic sibijpsi donaret,prout sentit gl.in l.2.s.allega.sed circa repugnantiam, vel impossibilitatem iuramentum nihil operatur, vt in regula impossibilium. de regul. iur.in 6. Responde, vt supra proxim. respondi. Fatentur tamen,quòd iuramentum obligat patrem ad obseruantiam,quia iuramentum, ꝙ potest seruari sine interitu salutis æternç,est seruandum.c.cum contingat.de iureiur. tamen tale iuramentum non confirmat contractum,ideo hæredes possunt ꝯuenire, quia non obligantur ad reatum periurij.c.veritatis. de iureiu. Breuiter teneas ꝯrium, & sæpè ꝯrium consului,ꝙ donatio inter patrem & filium in potestate firmetur per iuramentum irreuocabiliter, ita tenet Bald.in l.3. in vltim. q.de vsucap.pro dona.& in repe.l.2.in 16. char. ff. de iureiur.& not.Bal.in consil.430.1.partis,incip. præmittendum est ad euidentiam. & d. Abb.in c. cum contingat.in vlti. col. de iureiur. quamuis non apertè firmet,& Bal.in consi.ꝙ incip.ad euidentiam præmittendũ est. Idem firmat d. Alex.in l.in donatione. C.de collat.& in ꝯsil.105.ꝙ incip.visis, & consideratis his, quę in themate continentur, & in consil.385.ꝙ incip. ponderatis his, quæ in themate narrantur. Idem simpliciter tenet d. Fran. de Are.in d.l.placet.Lud. Rom.in repe.rub.de iureiu. in 3.q.& in l.donationes.§.pater.ff.de don. licèt ibi nõ clarè firmet.& in l.si donatione.post Bal.ibi in 1.col.C.de collat.idem est de mẽte Bart.in l.Titia.2.§.Imperator.ff.de leg.2. versi.quæro mater, vel pater.Ita etiam est de mente Io.And.in addi.Spec. in tit. de test.§.1.in versi.pone filius.vbi dat consilium, ꝙ filius emancipetur, vel ꝙ pater iuret. *Et ista est communis sententia*, [c] & temerarium esset ab ea in iudicando,vel in consulendo recedere,& quando nõ esset auctoritatęs Doctorum, ista opinio est verissima per alia fundamenta, quibus vtor in consulendo. Primò est verum, quòd ex donatione facta filio in potestate per patrem oritur naturalis obligatio,tex. hic,& firmat Bart.vt s. dixi,ergo iuramentum super tali obligatione naturali prestitum, reddit eam efficacem, ita firmat Bartol. in l.si quis pro eo.in 6. memb.ff.de fideiuss.Canon.in cap.cum cõtingat. de iureiur.& in c.cum venissent. de instit. Secũdò facit,quia iurm est de iure naturali,vt dicit gl.in c. auctoritatem.16.q.6. Bartol.in l.3.C. de vsucap.pro donato.vel saltem iuramẽtum est de iure diuino. c. & si Christus. de iureiu. sed de iure naturali, vel diuino non attenditur patria potestas, quæ est de iure ciuili. l.nam ciuium.ff.de his,qui sunt sui,vel alien.iur.¶Tertiò, & fortius facit, quia donatio facta per patrem filio in potestate confirmatur morte patris,aut emãcipatione,aut deportatione,aut monachatione, vt l.donationes.§. placet.ff. de donat.Et ratio est, quia istis modis cessat patria potestas, quæ impediebat, ergo fortius dẽt confirmari interueniẽte iuro, ꝙ est quid spirituale, & in spiritualibus non curatur patria potestas. c. si annum. de iud.in 6.gl.in l.ait prætor.ff.de mino.in prin.& cum iurm sit qd spirituale, non debet subijci regulis iuris ciuilis. capit. eccle. S. Mariæ.de const. Quartò facit, quia ex ꝯtu inter patrem,& filium in potestate oritur efficax obligatio, interueniente iuro, qñ non interuenit aliquod turpe.ita not.Ioan.de Ana.in c.cum iuramento. per illum text. de homici. melius facit text.in cap. ꝗuis. de pact. in 6. Quintò facit,quia iuramentum habet vim clausulæ, vt actus valeat eo meliori modo quo potest. l.cùm pater. §. filius matrem. ff. de legat. 2. Bald. in l. 1.§. si quis. ff.de verbor.obligatio.ergo debet valere, vt pater censeatur vigore iuramenti emancipasse ad illum actum,per ea, quæ dixi supra in 8.falient. Vltimò intellige prædictam regulam de filio in potestate,cui pater non potest donare,quia patria potestas impedit,& ideo si donat filio naturali tantum,valet donato.l.omnes.§. Lucius. & ibi no.Bar.ff.de his,quę in fraud.credit.Ludo. Romanus consil.44. quod incip.ad primum quæsitum breuiter dicendum est, Franc. in secundo dubio.Hinc sequitur,ꝙ si mater donat filio existenti in potestate patris valet, & tenet. text. est cum gl.no.in l.si constante. & ibi Bal.C.de do.inter vir. & vxo.Bal.in l.filium quem habentem. C. famil.ercíscund. Et per ista cum laude Dei sit impositus finis huic legi, quæ est omnium subtilissima, ita cum matura subtilitatum ruminatione subtiliter,& accuratè fuit expedita.

ADDITIONES.

a ¶Patrem.Adde Bart.in l.& hæredi.in §. filiusfa.de pact. Lud. Rom.in l.donationes in concubinam.in §.pater.ff.de dona. Ioan.de Imol.in rep.c.cum cõtingat.in 16.col.versic.circa tertium.de iureiur.

b ¶Partem negatiuam.Hanc partem negatiuam tenet Cor.libr.2.consil. 9. incipien.in hac.in 1.dub. PVRPV.

c * Sententia.De qua vide, quæ scribit Emanuel Suarez.lib.recep. sen. versic. donatio à patre. Quòd autem firmetur iuramento, communem dicit Dec. consi.239.& 432.quam declara,vt per Clar.§.donatio. q.8. MASVER.

Repetitio l. frater à fratre.do. Ias. de Mayno Medio. I.V.D. Clarissimi.

SVMMARIVM.

1 *Inter patrem,vel fratres in potestate quæ actio oritur.*
2 *Quid sit peculium,& quotuplex.*
3 *In publicatione bonorum non venit peculium filij.*
4 *Quando debitor succedit creditori, vel ècontra extinguitur iure confusionis debitum.*
5 *Peculium dicitur quoddam ius vniuersale.*
6 *Obligationes actiuæ,& passiuæ,quæ perueniunt ad aliquem per obuentionem peculij, non sunt pro quota hæreditatis.*
7 *Pecunia hodie an sint patris.*
8 *Intellectus legis quomodo intelligatur.*
9 *Quando pater obligetur ex contractu filij.*
10 *An ex mutuo contracto inter patrem & filium oriatur obligatio naturalis.*
11 *Debitum contractum per filium debet solui de peculio. idem in seruo.*
12 *Licèt naturalis obligatio non sit sufficiens ad agendum,tamen est potẽs ad deducendum.*
13 *Si filius contraxit,alij fratres tenetur eum seruare indemnem.*
14 *Si sunt plures socij,& vnus contraxit debitum,& soluit,an in diuisione repetat.*
15 *Qui tenetur aliquẽ seruare indemnẽ ab extraneo,multò magis à seipso.*
16 *Qui promisit accommodare turrim contra omnem hominem de mundo, an teneatur contra seipsum.*
17 *An ista lex habeat locum in tribus fratribus.*
18 *Et an habeat locum in seruis.*
19 *Et quid in duobus monachis.*
20 *Quare inter patrem, & filium in potestate, vel inter duos fratres in potestate patris existentes, non possit contrahi nisi naturalis obligatio tantum.*
21 *Quare pater contrahendo cum filio non obligetur ciuiliter.*
22 *Quo iure actiones sunt inuentæ.*
23 *Si filius committat delictum, an pater teneatur pro filio quatenus est legitima.*
24 *An si filiusfam. mutuat pecuniam fratri requiratur ratihabitio patris ad hoc,vt ei acquiratur.*
25 *Quid in pecunia castrensi.*

An

26 An requiratur voluntas patris, vel quòd pecunia ſit conſumpta, ad hoc, vt patri acquiratur.
27 Quid in pecunia aduentitia, vel quaſi caſtrenſi an habeat locum hæc lex.
28 Hodie in aduentitijs contrahitur obligatio ciuilis inter patrem, vel fratres.
28 Quæ obligatio contrahatur ex mutuo celebrato inter duos fratres in poteſtate.num.30.
31 Pater non obligatur ex mutuo inter fratres.num.33.
32 In actione de peculio non eſt dare naturalem obligationem, ſed ciuilem.
34 In contractu celebrato inter duos ſeruos, dominus nullo modo obligat̃.
35 Quid in delictis.
36 Quid in alijs famulis, qui non ſunt ſerui, vel in familia Poteſtatis.
37 Quando pater obligetur filio, ita quòd obligatio non reuertatur ad patrem.
38 Si pater, vel dominus adimat peculium, an extinguatur obligatio perſonalis ſerui, vel filij.
39 Debitum debet ſolui de peculio.
40 Apud fratrem, qui mutuauit, non remanet aliqua obligatio naturalis.
41 Qui contractus poſſint celebrari inter patrem, & filium.
42 Quid in contractu venditionis, & emptionis.
43 Quid in donatione.
44 Quid in donatione propter benemerita.
45 An filius poſſit donare patri.
46 Quid in matre donante filio exiſtenti in poteſtate patris.

FRater à fratre. Bart.& Fulg. in hac l. ſic
exordiunt̃, ꝙ iſta lex re,& fama difficilis eſt,
ſicut alia, q̃ ſit in corpore iuris, & dicit Ang.
ꝙ iſta lex eſt vna oĩum ex difficiliorib. q̃ ſit
in toto corpore iuris.Subdit tñ Fulg.ꝙ altio-
ri,& ſubtiliori ſtylo ſcripta eſt.l.Gallus.ꝑ Sce
uolã Iuriſc. q̃ iſta. l. ꝑ Africanum, vix tñ eſt ſm eum, vt inter
eas ſit locus optioni in difficultate materiæ. Et pro certo iſta
lex eſt multum intricata, & obſcura in text. & hẽt gl. ſummè
difficiles,& ſcabroſas ineptè,& inordinatè ꝓcedẽtes. & in hac
l.Africanus melius, q̃ alibi ꝯprobauit ꝯñtiam, quam de eo fa-
cit Bar.in l.cùm quis.in prin.ff.de ſol.vbi dicit Bar.iſta eſt bona
ꝯñtia, iſta eſt lex Africani, ergo eſt difficilis. Item ſcias,ꝙ repe-
titionem iſtius legis non legit publicè Bar. in ſcholis in cathe-
dra, ſed extra ſcholas fecit eam hic ſcribi in vltima lectura, ꝓ-
1 ut ipſe Bar.atteſtat̃ in l.2. ff.de ꝯ̃hen. emptio.¶† Ad euidentiã
præmittunt Bart. & Angel. hic quædam leuia. Primò, quòd
inter patrem, & filium in poteſtate, vel inter duos aut plures
fratres exiſtentes ſub poteſtate eiuſdem patris, ſi ad inuicem
ꝯ̃hunt, oritur ſolùm inter eos naturalis oligatio, ciuilis autem
oriri non põt,& rõ poſitiua,& communis eſt, quia patria po-
teſtas eſt ſolùm de iure ciuili. l. nam ciuium. ff.de his,qui ſunt
ſui,vel alien.iur.& ſic pater,& filius de iure ciuili, & plures fra-
tres ſub poteſtate vnius patris cenſentur vna eademque per-
ſona.l.fin C.de impub.& ali.ſubſt. Item obligatio ciuilis eſt de
iure ciuili, ergo cùm de iure ciuili omnes iſtæ perſonæ fingã-
tur vna eademq; ꝑſona, non poſſet inter eas cadere obligatio
ciuilis,cùm vnus ſibimet obligari non poſſit.Sed obligatio na-
turalis eſt de iure gentium. l.cum amplius.§. is natura debet.ff.
de reg.iur.& de iure gen.pater,& filius nõ vna perſona,ſed duę
diuerſæ perſonæ cenſetur, & multò magis plures fratres ſub
eiuſdem patris poteſtate, ideo obligatio naturalis cadit bene
* inter patrem & filium, & inter fratres. *Iſta eſt communis, & poſi-
tiua ratio*: aliam ſubtiliorem aſſignat Bartol. de qua.ĩ. loco ſuo
dicetur.Item ſm Bar.& Ang.pręmittendum eſt,ꝙ ſi ſunt duo,
vel plures fratres ſub poteſtate eiuſdem patris, & vnus frater
cum alio ꝯ̃hat mutuando, vel aliter, ex iſto contractu frater
obligatur naturaliter alteri fratri, & cùm habeamus regulam,
ꝙ quicquid acquirit filius, acquirit patri ſuo, adeo quòd nec
momento remanet penes filium.l.placet.ff.de acqui.hær.l.1.in
princip.ff.ſi quis à pa. fue. man. ſequitur ergo, ꝙ illa obligatio
naturalis èontra inter alios duos fratres ſtatim, & incontinẽ-
ti acquiritur patri,& non remanet penes filium,& in hoc erra-
uit gl.noſtra.1.poſt prin.inq̃tũ dixit,ꝙ ex iſto ꝯ̃ctu celebrato in
ter fratres exiſtentes ſub ptãte patris, oriuntur duæ naturales
obligationes, vna quæ remanet penes filium,alia,quæ acquiri-
tur patri.iſtud tamen eſt falſum,quia ſola naturalis ex iſto cõ-
tractu oritur,& illa ſola acquirit̃ patri,vt expreſsè declarat Bar.
2 hic in 9.col.& dicetur loco ſuo. † Quid aũt ſit peculiũ,& quo
a tuplex,[a] & qũo concedatur,& diminuatur,& tollat̃, dictũ fuit
in l.cum fundus.§.ſeruũ tuum imprudens, in euidentialib. ſ̃.ſi
cer.pet.& dixi in §.actiones autẽ de pecu.in euidentialib. Inſti.
de act. & qũo ſumatur iſte terminus peculiũ,declarat gl. ordi.
in rubr.ff.de pecul.iſta ſunt euidẽtialia Doct. ego.quędam alia
magis neceſſaria præmitto. Et quia gloſſ. iſta dubitauit,nun-
quid iſta. l. intelligatur in pecunia paterna, quam filius alteri
fratri mutuauit, an in pecunia profectitia ipſius filij, & verè
iſta lex poteſt in vtraque intelligi, & exemplificari. Ideo de-
bent ſcire iuuenes, quòd differentia eſt inter pecuniam profe-
ctitiam, & pecuniam paternam. Nam pecunia profectititia
dicitur eſſe,quando pater habet filium in poteſtate, cui conſi-
gnat centum ducatos, vt de eis poſſit negotiari, & mercari,
& per iſtam conceſſionem non efficitur pecunia propria filij,
tamen filius habet adminiſtrationem ipſius pecuniæ, & de ea
poteſt mercari,& facere,quicquid vult, remanet tamen pecu-
nia illa patris: pecunia autem paterna eſt, quæ remanet pe-
nes patrem, cuius adminiſtrationem pater habet, nec de ea
ſe impedit filius. Ex iſta ſequitur alia differentia: filius habens
pecuniam profectitiam,licèt regulariter ex contractu ſuo nũ-
quam obliget patrem,vt dicetur.ĩ.tamen ſi habeat peculium
profectitium,obligat patrem eatenus,quatenus eſt peculium,
ſed quantum ad pecuniam paternam non poteſt patrem ob-
gare. iſta eſt duplex differentia inter paternam pecuniam, &
peculium profectitium. licèt autem differẽtia ſit quantum ad
adminiſtrationem, tamen nõ eſt differentia quantum ad poſ-
ſeſſionem, & dominium, quia pater ita habet dominium, &
poſſeſſionem de peculio profectitio ſicut in pecunia paterna,
quia filius nihil proprium habere poteſt, licèt filius in vna ha-
3 beat adminiſtrationem, in alia non.† No. tamen,ꝙ licèt pater
qui concedit peculium profectitium filio,remaneat dominus
illius pecuniæ, ſicut remanet dominus pecuniæ paternæ, quã
penes ſe retinet,tamen ſi publicarentur omnia bona patris, &
applicarentur fiſco, debet peculium profectitium ſeparari, &
filio remanere,text.eſt ſingul.in iure in l.3. §. ſed vtrum.in ver.
proinde.el 2.in fin.ff.de mino.& Barto.ibi in vlt.col.dicit ſe ne-
ſcire illum text.alibi in iure. illum etiam Bald. in l. pen. C.qui
bon.ced. poſ.reputat ſingul. de quo vide plenè Bart. & alios in
4 l.ſi finita.§.ſi de vectigalibus. ff.de dam. infect.† Secundo præ-
mitto vnam regulam,in qua fundatur prima deciſio iſtius tex.
ibi, *reſpondi vtique, quòd quando debitor ſuccedit creditori*, vel ècon-
tra. ſi ſuccedat titulo vniuerſali, puta hæreditario extinguitur
iure confuſionis ipſo iure debitum. l. Vranius.in princip. ff. de
fideiuſſ.l. Stichum aut Pamphilum. §. aditio.§. de ſolu.l. 1.§.ſi
debitor.ff.ad legem Falc.l.debitori.C.de pact. & ratio iſtius re-
gulariter eſt,quia quando debitor ſuccedit creditori,vel ècon-
tra,nos habemus,ꝙ hæres,& defunctus finguntur vna,eadem-
que perſona.in Auth.de iureiur.à mor.præſti.in princip. & ſic
ex quo defunctus, & hæres finguntur vna perſona,certè debi-
tum, & creditum reperitur in vna perſona, & quia impoſſibi-
le eſt, quòd vnus ſibimet debeat, certè ipſo iure extinguitur,
cùm non poſſit vnus, & idem ſibimet eſſe obligatus. Intelli-
ge tamen iſtam regulam cum duabus limitationibus. Prima
eſt, quòd quando debitor creditori ſuccedit, velècontra, ex-
tinguitur debitum. eſt verum, quando ſuccedit in totum,
tunc enim in totum debitum extinguitur: ſed quando ſuc-
cedit pro aliqua quota hæreditatis, puta pro media parte,
vel tertia, vel quarta, tunc non extinguitur debitum in to-
tum, ſed ſolùm pro illa quota, in qua ſuccedit. Ratio eſt,
quia qñ hæres ſuccedit in totum defuncto,repreſentat defun-
ctum in totum: ſed quando ſuccedit in quota, ſolùm pro illa
quota repreſentat defunctum,pro alijs non.l.cum à matre. C.
de rei vend.l.2. §.fi.de præto.ſtip.Scdò intellige ṗdictam regu-
lam, ꝙ qñ debitor ſuccedit creditori, ꝯfunditur debitum, in-
tellige verum donec durat illa confuſio, ſed qñ illa confuſio
ceſſaret,vt quia hæres,qui erat creditor defuncti,venderet hr̃di
tatem alteri poſt aditam hæreditatẽ,iſto caſu debitum reuiui-
ſceret.text,eſt,& exemplum.in l.2.§.fi.ff.de hær.vel actio.vend.
5 † Tertiò ad euiden. præmitte aliud neceſſarium fundamentũ,
in quo pendet̃ tota difficultas iſtius legis, & omnium gloſſ. &
in quo fundatur ſecunda deciſio text. ibi,pro ea verò, quæ eſt
ſummè difficilis, quòd peculium dicitur eſſe quoddam ius
vniuerſale recipiens indies augmẽtum, & diminutionem, put
etiam eſt dos, hæreditas, & ſimilia, ſecundum quod declarat
Bart.& alij in rub.ff. ſolut.matr. Cùm ergo peculium ſit quod-
dam ius vniuerſale, ſequitur neceſſariò, quòd ad quemcunq;
tranſit peculium, & ad quemcunque peruenerit, tranſit cum
omnibus honoribus, & oneribus, ac emolumentis,& obliga-
tionib. ſuis actiuè, & paſſiuè, & ideo dicimus, & millies dice-
mus in hac l.ꝙ obligatio eſt onus ipſius peculij infixum, & ra-
dicatum ipſi peculio,& non eſt perſonale,& ad hoc tendit to-
ta materia huius legis, & declarat Bar. in 16.col.per totã,& et
in 14.

ADDITIO.

a ¶Quotuplex. Adde Doct.in rubr. de pecul.cle.Doct.in c.quia nos.de teſtib.
Spec.tit.de arb.in §.1.verſic.item cùm agitur.

in 14.col.in versi.venio ad secundam gl. Et vt istud fundamentum facilius intelligatis, debetis scire, ꝙ si filiusfamiliàs, vel etiã seruus habens peculium facit aliquem contractum, ex isto cõtractu oriuntur duę obligationes, vna est, qua tenetur ille filius, vel ille seruus, qui contraxit, & ista est insolidum, alia nõ est insolidum, sed quatenus est in peculio. ita dicit tex. in l. si quis cum filio. ff. de pecu. quantum ad primam filius, qui contraxit, licèt teneatur insolidum ex persona sua, tamẽ quatenus est in pecu. ipse est obligatus nudo nomine, quia solui debet de peculio, & si ipse habeat peculium penes se, licèt illud sit patris, tamen potest de peculio soluere, & si soluat de propria ipsius pecunia, postquam est sui iuris, poterit illud solutum repetere ab eis, ad quos peruenit peculium, vt dicit text. hic. Secũda est obligatio, quæ non est insolidum, sed quatenus est peculium, & ista est efficax, & ista est, qua tenetur pater efficaciter, donec peculium est penes eum, & si peculium alteri etiam extraneo relinqueret, omnis ille ad quem peculium perueniet, tenebitur efficaciter ad illam obligationem filij, quia vt dixi sunt obligationes infixæ pecu. Et dicitur, quòd obligatio sequitur peculium sicut lepra leprosum. glo. in l. 1. §. 1. ff. si pars hære. pe. declarat Bar. hic in 26. colum. in versicu. iuxta prædicta quæro. & not. Bald. in l. fin. C. quod cum eo. in antepen. colum. in versicu. dicto de corrup. obl. &c.
6 † Item attende, quòd obligationes actiuæ, & passiuæ, quæ perueniunt ad aliquem per obuentionem peculij, non sunt pro quota hæreditatis. Nam si quis esset hæres in media parte hæreditatis, & consequenter in media quota peculij, tamen nõ obligaretur ad medietatem oblig. peculij, sed obligaretur secundum quantitatem pecu. & non plus, nec minus, hoc est eatenus, quatenus est summa peculij, quæ ad eum peruenit, & istud est, quod vult dicere text. in verbo, si non minus, & ita declarat glo. ibi, pro illo verbo. Et ex hoc habes vnam pulchrã, & necessariam differentiam ad text. nostrum, inter obligationẽ quæ extinguitur confusione, per hoc, ꝙ debitor succedat creditori, vel ècõtra, quia ista extinctio fit pro quota, pro qua est hæres, non attento quantum sit debitum, nec quantum sit hæreditas. Et ideo pone, aliquis est creditor de mille, debitor instituit eum hæredem, sed hæreditas illius debitoris non valet nisi centum, iste creditor adit hęreditatem, certè quemadmodum adit in totum, & est hæres in totum, ita in totum extinguitur creditum suum confusione, licèt creditum maius esset. Si verò non esset hæres nisi in parte, ita in parte extinguèretur, & istud dicit prima decisio text. nostri, in qua nullum est dubium. Sed obligatio, quæ extinguitur per obuentionem peculij, quando peculium obligatum peruenit ad creditorem, illa talis obligatio non extinguitur pro quota hæreditatis: nam si hæres esset in dimidia, in peculio non extingueretur debitum in dimidia, sed in tantum, in quantum est peculium. istud est, quod dicit secunda decisio text. in qua iacet omnis difficultas. Et si dicatur, quæ sit ratio diuersitatis, quare obligatio, quæ extinguitur ꝑ obuentionem hæreditatis, extinguitur pro illa quota, pro qua est hæres, siue plus sit in debito, siue non, obligatio autem, quæ extinguitur per obuentionem peculij, extinguitur quantum extenditur peculium. Dicite, ꝙ est, quia hæreditas repræsentat personã defuncti, & pro illa parte, pro qua est hęres, pro illa repræsentat personam defuncti, pro illa ergo parte, pro qua est hæres, reperiretur quis debitor, & creditor, est ergo necesse, ꝙ pro illa parte debitum extinguatur, sed peculium non repręsentat personam alicuius, ergo non potest extinguere debitum in quota, sed bene extinguit quatenus est summa peculij, non minus ac si extingueretur, si esset soluta pecunia debita. ita declarat Bartol. in 14. colum. in versicu. quæro, quæ est ratio differentiæ. Hinc de iure communi in prima decisione dixit, quòd obligatio naturalis, quæ extinguitur per obuentionem hæreditatis, extinguitur pro illa quota, pro qua successit filius debitor patri, alia verò pars debiti, quæ transiuit simul cum peculio ad fratrem creditorem, quæ extinguitur per obuentionem peculij, & sic per quandam solu. extinguitur eatenus, quatenus est peculium. si tamen peculium est tantum, quantum erat alia pars debiti, debitum extinguitur in totum, si minus est, extinguitur in minus, vt
7 expresse dicit text. † Quartò ad euidentiam pręmitto, quòd de iure isto Digestorum tam pecunia aduentitia, quàm profectitia in totum sunt patris, & in eius dominio. Hodiè immutatũ est per iura. C. ideo peculia aduentitia, & profectitia quorum admin. haberet filius viuo patre, sunt in dominio patris sicut alia pecunia patris, licèt tenuta, & administratio sit penes filiũ, vnde cum mortuo patre desinat esse peculium. l. fin. in fin. C. de inoffic. testamen. & sic mortuo patre sit sublata illa qualitas, quid ergo est non mortuo patre? quia sicut alia pecunia patris, & omnes res patris diuiduntur inter filios mortuo patre, ita illud, quòd viuente patre dicebatur peculium, & per mortem non est amplius peculium, relinquitur, quòd diuidatur inter fratres, sicut alia pecunia, nec debet cõferre, qui habet peculium. l. filiæ licèt, & ibi Bal. ad hoc intelligit, & l. si donatione. C. de coll. & l. certum. C. fam. ercisc. & declarat Bar. hic in 5. col. circa prin. & etiam in 10. col. circa fi. & si pater tale peculium in testamento prælegaret in totum vni filiorum, certè tale peculium dicitur exire de toto corpore hęreditatis, & non de parte illius filij, cui prælegatur. Et ideo cùm istud peculium prælegatum extrahatur de vniuersa hæreditate, certè prout extrahitur de parte filij cohæredis, valet vt prælegatum: quatenus autem extrahitur de parte ipsiusmet filij, non valet vt prælegatum, quia à seipso sibimet legari non potest. non enim quis potest esse legatarius, & hæres, sed valet vt hæreditas, & illud habet iure hæreditatis non prælegati, text. est in l. qui filiabus. §. fin. iuncta l. sequen.
8 de leg. 1. & istud not. ad intellectum versicu. adeo. † Quintò pręmitto, ꝙ ver. porrò. in quo ponitur conclusio, legitur altero de duobus modis, vnò modo ſm Ang. hic in 3. col. ꝙ intelligatur eum scilicet fratrem creditorem, & vult dicere tex. Frater debitor tenetur conseruare indemnem fratrem creditorem, cauendo sibi de satisfaciendo in eo, in quo sibi erit debitor, sicut faceret aduersus extraneum, ego intelligo tex. totum ècontra, ꝙ intelligatur eum. s. fratrem debitorem, qui contraxit cùm haberet peculium, quemadmodum si contraxisset cum extraneo, & sibi nondum soluisset. in diuisione peculij frater creditor debet sibi præcauere, quòd conseruabit eum indemnem ab illo extraneo, multo magis debet cõseruare eum indemnem ad se compensandum, vel restituendum, si quid plus debito accepit, & ita in specie declarat Alb. hic in 4. col. & Bal. in l. fin. in 3. col. C. quod cum eo. & ista euidentialia sunt vsque ad ver. quæsitũ.
9 Nunc ad euidẽtiam ver. quæsitum. præmitto, ꝙ licèt † pater, &
a filius [a] censeantur eadem persona. l. fin. C. de impub. §. ei qui. Institu. de inutil. stipu. tamen quia voluntas patris non est absoluta, regulariter pater non obligatur ex contractu filij, vel ècontra, & ad hoc factus est titulus. C. ne filius pro patre. istud fallit in tribus casibus, & ita tres titulos habemus immediatè sequentes, de pecu. de in rem verso. & quòd iussu. nam si pater filio peculium concessit, obligatur pater ex contractu filij, quia concedendo sibi peculium tacitè videtur velle, & vult quod obligari possit per filium, tamen quia voluntas patris non est absoluta, sed limitata eatenus, quatenus est peculiũ, ideo pater ex contractu filij habentis peculium non obligatur insolidum, & absolutè, sed quatenus est peculium, habet tamen priuilegium in isto peculio, quòd si aliquid sibi debeatur à filio naturaliter, pater præferatur alijs creditoribus, & primò deduci debet illud, quod patri debetur. l. 1. in princip. ff. de tribu. Pone, quòd talis filius, qui habebat peculium, emancipetur à patre, vel moriatur, certè mortuo emancipato filio, desinet esse peculium. l. fin. in fin. C. de inoffic. testamen. & consequenter de rigore iuris pater amplius non tenetur. tamen quia iniquum esset, quòd creditores absque eorum facto fraudarentur, ideo prætor adinuenit titulum. ff. quãdo act. de pecu. est ann. per quem statuit de equitate contra rigorem iuris, quòd licèt sit filius emancipatus, & sic nullum sit amplius peculium, pater teneatur intra annum à tempore emancipationis filij, ac si filius adhuc esset in potestate. Ex hoc infero, quòd prouisio illius tituli, quando actio de pecu. est annalis, non habet locum, quando pater obligaretur pro filio, vel quòd iussu, vel de in rem verso, istis duobus casibus, licèt filius emancipatus sit, vel moriatur pater, tamen perpetuò tenetur, quia non tenetur tanquam de peculio, sed quia iussit filio, vel quia versum est in rem suam, de vtroque habetis tex. in l. Maced. C. ad Maced. ¶Istis sic præmissis, diuido istam legem in duas partes princip. In prima loquitur de mutuo contracto inter duos fratres in potestate. In 2. quæ est in ver. quæsitum. loquitur de mutuo contracto inter patrem, & filium, vel ècontra. Prima pars principalis subdiuiditur per gloss. nostram in 6. particulas vsque ad dictum versicu. quæsitum, sed ego plenius, & clarius loquar. In prima ponitur thema. In secunda elicitur quæstio. In tertia ponitur responsio, quæ est bimembris. In quarta assignatur ratio secundi membri, & quia illa ratio videtur in effectu eadem cum dicto, ex illa expressa sequitur ratio tacita. In quinta illa ratio tacita comprobatur per tria similia.

ADDITIO.

a ¶Pater, & filius. Adde glo. in cap. super eo. el 2. de testa. & in §. hoc autem. 35. q. 4. Abb. consil. 64. incip. Videtur primò dictum legatum. in 1. volum. Et dic, quòd filius caro patris augmentata dicitur, ac eadem persona ex artificio iuris ciuilis, gl. in §. sui autem. ver. existimantur, Insti. de hære. qual. & diff. ita no. Bard. trac. de temp. vtil. & conti. cap. 12. nu. 4. & dicitur pars viscerum patris, vt not. Mant. Patauin. sing. 276. Quod verum est quo ad quid, non autem quo ad omnia, vt scribit Hippol. in Rub. de fideiuss. nume. 308. intellige fictè non verè, vt per Paris. consil. 68 nume. 188. lib. 4. de quo plura not. Roland. consil. 34. nume. 28. lib. 2. MASVER.

ſimilia. In ſexta, & vltima ponitur concluſio. Secunda ibi, quæſitum. Tertia ibi, reſpondi vtique. Quarta ibi, naturalem enim. Quinta ibi, adeo. Sexta ibi, porrò. Eodem modo ſecunda principalis ſubdiuiditur in duas. In prima loquitur, quando pater mutuauit pecuniam filio. In ſecunda loquitur ècontra, quando filius patri mutuauit. Secunda ibi, cõtra. hoc dicit in effectu. Ex mutuo celebrato inter fratres exiſtentes in poteſtate patris oritur ſolùm naturalis obligatio, quæ incontinenti acquiritur patri, & eo mortuo pars iſtius naturalis obligationis extinguitur propter partem hæreditatis obuenientem fratri debitori iure confuſionis, alia pars naturalis obligationis extinguitur ſi tantum de peculio obuenerit fratri mutuanti, quãtum eſt illa alia pars obligationis naturalis, quia tali obligationi contractæ per habentem peculium debet ſolui de ipſo peculio, cùm ſit onus peculij, & tranſeant ad quemcunque, ad quem tranſit peculium, vt patet in tribus exemplis poſitis in tex. hoc dicit tota prima pars principalis. Et ex contractu mutui celebrati inter patrem & filium in poteſtate, vel èцontra oritur naturalis obligatio, quæ impedit repetitionem ſolu. factæ per filium, poſtquam fuit emancipatus patri, vel èсontra. Caſum in terminis in hac l. figurant Mart. Sil. Albe. de Roſ. in 3. & 4. colum. Angel. in apoſtillando tex. Paulus per tres col. item Bald. in paucis verbis, ſed bonis in l. fin. in 3. colum. C. quod cum eo. vbi reaſſumit totam materiam huius. l. ſed ex figuratione caſus, quam iſti Docto. ponunt, non videtur mihi, quòd ſufficienter, & ſatis clarè declaretur iſta. l. ideo caſum figuro ſub hac forma. Pater habebat duos filios in poteſtate, quorum vnus vocabatur Meuius, alius Titius, & quia Meuius erat grandior natu, & induſtrioſus, pater permittebat ſibi adminiſtrationem omnium rerum paternarum, nomine tamen patris, & non tanquam peculium. Alius frater Titius minor natu parum erat induſtrioſus, & ſe non impediebat de adminiſtratione domus, aut rerum paternarum, pater tamen conceſſerat ſibi 10. in peculium, de quibus poſſet mercari, contrahere, & negotiari ad libitum ſuum. Contigit, quòd dum iſte Titius pecunia indigeret, accepit à Meuio fratre maiore 10. mutuo, quæ decem erant de pecunia patris, patre conſentiente, vel etiam de peculio ipſiuſmet fratris, quia in hoc non eſt vis, nec gloſſ. aut Docto. diſcutiunt. In hoc clarum eſt, quòd ex iſto contractu mutui celebrato inter iſtos duos fratres exiſtentes in poteſtate patris oritur ſolùm naturalis obligatio, vt dixi in primo euidentiali, & iſta naturalis obligatio fuit ſtatim quæſita per filium patri, & penes filium nihil remanſit, quicquid dicat gloſſ. 1. & ſic Titius frater minor nunc eſt obligatus patri ſuo naturaliter ad 10. ex pſona alterius fratris. Contigit ſucceſſiuè, quod mortuus eſt pater ab inteſtato, vel etiam ſi vis condito teſtamento, propter illud quod infra dicit de prælegato, tamen illud potuiſſet fieri in codicillis: mortuo patre, iſti duo fratres ſucceſſerunt in vniuerſa hæreditate patris, quilibet eorum pro dimidia, & ſic illa obligatio naturalis de decẽ, quæ in totum erat queſita patri, nunc eo mortuo diuiditur inter iſtos duos fratres hæredes, & vna dimidia, ſcilicet de quinq; ſpectat fratri Meuio mutuanti, alia media de quinque ſpectat fratri Titio, qui recepit. Iſti fratres diuiſerũt inter ſe vniuerſum patrimonium patris, & conſequenter diuiſerunt etiam illa 10. quæ erant conceſſa in peculium ipſi Titio, cùm illa eſſent patris, & mortuo patre deſinat eſſe peculium, & ſic illa 10. ſunt ſicut reſidua pecunia patris, & ita inter eos æqualiter fuit diuiſa. Iſtis ſic iam ſubſequutis, Titius frater minor de ſuo proprio, & ſic de ſua parte ſoluit Meuio tota 10. quæ ab ipſo Meuio mutuo acceperat patre viuente, ſiue per errorem iuris, ſiue per errorem facti, quia nõ facio vim, vt infra dicetur, iſtud fuit quòd dedit materiam dubitandi. Quæſitum ergo fuit ab Africano Iuriſconſ. nunquid Titius, qui illa 10. ſoluit poſt mortem patris, poſſit ea repetere per condi. indeb. à fratre Meuio tãquam indebitè ſoluta. Dubium faciebat, ꝙ non poteſt repetere, quia erant naturaliter debita, & naturalis obligatio impedit repetitionem ſolu. Breuiter Africanus Iuriſconſ. in effectu vult oſtendere, quòd tota iſta 10. ſunt omnino indebita, quia naturalis obligatio ante ſolutionem erat in totum ipſo iure ſublata, & per conſequens vult in effectu decidere, quòd tota 10. repetantur per condi. indeb. quocunque errore ſint ſoluta, ſiue iuris, ſiue facti: nam quotieſcunque aliquid eſt omnino indebitum, quia non debetur nec naturaliter, nec ciuiliter, indiſtinctè poteſt illud repeti quocunque errore ſoluatur, vt declarant glo. & Docto. in l. 1. ſupra eodem. reſtat ergo ſolùm probare, quòd naturalis obligatio fuerit in totum ipſo iure ſublata, quia ſic apparebit, quòd erat totaliter indebitum. ad iſtud probandum tendit totum illud, quòd ſequitur in verſ. reſpondi. vſque ad verſicu. quæſitum. Clarum eſt, quòd obligatio naturalis cauſata ex contractu mutui in totum fuit quæſita per filium patri, & nihil remanſit penes filium mortuo patre. Iſta obligatio naturalis fuit diuiſa inter filios æqualiter, dimidia quæ eſt de quinque ſpectat Meuio fratri mutuanti, alia dimidia de quinque ſpectat Titio debitori: cùm ergo Titius debitor ſucceſſerit patri creditori in quinque, ſequitur quòd iure confuſionis, vt idẽ non ſit debitor, & creditor, extinguitur obligatio de quinque, & ſic pro media parte, iſtud vult dicere text. ibi, *reſpondi vtique pro illa parte, pro qua ipſi patri hæres extitiſſet repetiturum.* nam cùm pro illa parte iure confuſionis debiti, & crediti ſit ipſo iure extincta naturalis obligatio, indubitatum eſt, quòd quantum ad alia quinque datur repetitio. Reſtant alia quinque, in quibus frater Meuius creditor ſucceſſit, quæ non ſunt extincta iure confuſionis, quia quantum ad illa debitor non ſucceſſit creditori, & iſta ſunt, ſuper quibus pendet difficultas. Iuriſconſ. in verſic. pro ea verò, vult probare, & probat, quòd etiam quo ad illa quinque obuenta in partem fratri Meuio, qui mutuauit, ſit ipſo iure extincta obligatio naturalis, eo quia ſibi tantum obuenit de peculio Titij, quantum ſunt illa quinque: nam præſupponitur, ꝙ frater Titius habebat 10. in peculio tempore quo accepit 10. mutuo à Meuio, & regula eſt, quòd quando habens peculium facit cõtractum, & ſe obligat, ꝙ illa obligatio debet ſolui de peculio, quia eſt onus peculij reale, & ad quemcũque tranſit peculium, eatenus quatenus tranſit peculium, eatenus ſequitur, & concomitatur illa obligatio tanquam lepra leproſum, nec talis obligatio poteſt à peculio ſeparari. ergo cùm de mutuo ſolum reſtẽt quinque, & peculium Titij fuiſſet decem, & fuit diuiſum inter fratres ſicut alia bona patris, ergo Meuius frater habet quinque de peculio, ergo illa habet cum ſua obligatione, ergo per obuentionem peculij de quinque extinguitur obligatio naturalis mutui, quæ erat de quinque iure ſolutis, ſicut ei fratri mutuanti quinque fuiſſent ſoluta, & ideo ſi obuentio peculij fuiſſet in minus, quàm quinque, non eſſet in totum extincta obligatio de quinque, ſed pro rata. Iſtud eſt quòd vult dicere ibi, pro ea verò, qua frater Meuius, qui mutuauit, extitit hæres, non extinguitur obligatio per obuentionem hereditatis, & ſic iure confuſionis, ſed extinguitur per obuẽtionem peculij, ſi non ſit minus quàm debitum, quia regula eſt, ꝙ naturalis obligatio cauſata per habentem peculiũ, cùm ſit irradicata in peculio, tranſit ad eũ, ad quem tranſit peculiũ; ſed cùm peculiũ de quinq; & ſic mediæ partis tranſiuerit ad fratrem Meuiũ, qui mutuauit, & ſic penes eũ ſit obligatio paſſiua, apparet, ꝙ naturalis obligatio eſt extincta, & iſta etiam extinguitur iure confuſionis, quia cũ obligatio paſſiua, quę eſt in peculio, trãſeat ad fratrem, q mutuauit, penes quem reſtabat debitũ naturale de alijs quinq; ergo ne idem ſit debitor & creditor, extinguitur per obuentionem peculij, iure etiam confuſionis, ne idem ſit debitor & creditor, aliter tñ quàm in caſu præced. Ex iſtis omnibus concludit, ꝙ cũ obligatio naturalis de 10. mutuatis Titio ſit ipſo iure ſublata quo ad quinq; quæ in diuiſione peruenerũt ad Titiũ fratrem debitorem iure confuſionis, item in alijs, quinque, q̃ reſtant, & debenť Meuio, qui mutuauit, obligatio de illis quinq; extinguať, quia tñ obuenit ſibi de peculio, in quo peculio erat obligatio paſſiua, cũ ſit onus peculij, ergo relinquit, ꝙ cùm obligatio naturalis eſſet ipſo iure ſublata quo ad omnia 10. ꝙ illa 10. poſteà ſoluta per Titium fuerunt in totũ indebitè ſoluta, ergo repeti poſſunt per condi. indeb. hic eſt caſus vſque ad ver. adeo. Inſtat quærens. in ver. adeo. Domine Iuriſconſ. vos dediſtis mihi vnam rñſionem ſubtilẽ, ꝙ obligatio naturalis ipſo iure extinguiť, hoc ipſo, ꝙ tantum obuenit de peculio illi, in cuius perſona durabat debitũ actiuè, & ſic ex hoc dať mihi tacitè intelligi, ꝙ ſi filius habens peculiũ contrahit, ꝙ obligatio q̃ oriť ex contractu, efficaciter reſidet in peculio, & eſt onus peculij, & debet ſolui de peculio, & non aliter. Ego vellem, ꝙ probaret mihi iſtud, qđ obligatio ſit onus peculij affixum peculio, & ſequať peculium, & ſic, vt lepra leproſum ad quemcunq; vadat, & iſto modo intelligam, ꝙ illud, qđ dixiſtis in ver. naturale, erit verum. Reſpondet Africanus in verſ. adeo. ego probabo iſtud per tria exempla. Primum exemplum eſt, pone in terminis. l. noſtræ, ꝙ pater ante partem prælegauit totum illud peculiũ, quòd erat de 10. Titio, iſto caſu peculiũ obuenit Titio, qui mutuo acceperat decem in vita patris, in iſto peculio eſt obligatio ex illo contractu, & onus, iſto caſu frater Meuius tempore diuiſionis hæreditatis poteſt petere, ꝙ deducantur quinque ſibi debita, & Titius frater, qui habet peculiũ, teneť ſibi ſoluere, ex quo ſibi nũc vltra obligationem obuenit totum peculium, ergo apparet, ꝙ ille, ad quem deuenit peculium, eſt ille, qui in effectu obligatur, & qui debet de peculio ſoluere. Et ex hoc dicit Angel. in 3. col. in duobus locis hoc ſingu. probari per vnum in text. quod eſt, mirabile ſecundum eum, & bene, ꝙ licèt ſola obligatio naturalis non ſit potẽs ad agendum, & multominus ad exigendum, eſt tamen potens, vt tpe diuiſionis hæreditatis poſſit frater creditor petere, ꝙ deducatur ante omnia iſtud, qđ natura-

naturaliter tm̄ debetur, & istud potest consequi, & petere ab arbitro deputato ad diuidendum, sed illud ideo est (licèt ipse nō dicat) pp peculiū, cui est annexa obligatio naturalis, aliàs istud non procederet, vt infra dicam in 2.no. Secundum exemplum ponitur in versi.idque maximè, ꝙ obligatio sit onus peculij, & non onus illius, qui contraxit. Et ꝙ transeat ad quemcunq;, ad quem peculium transit, & non trāsit obligatio penes illum, qui ꝯxit, donec aliquid superest de peculio. probat sic. Pone ꝙ iste frater idemque filius habens peculium ꝯxisset cum vno extraneo, ex quo ꝯtū sequuta fuisset obligatio, certè iste extraneus potest conuenire non solùm illum, cum quo ꝯxit, qui obligatur sibi ciuiliter, & naturaliter ex persona sua.l.tam ex ꝯtibus. ff.de iudi.l.filiusfam.ff.de act.& obli. sed etiam potest conuenire pro rata vnumquemque, ad quē peruenit aliquid de isto peculio. Pone nunc, ꝙ mortuo patre iste extraneus cōuenit solū illum, cum quo contraxit, & ille coactus in iudicio sibi totum soluit, certè licèt ipse fuerit ille, qui fecit contractum, & qui soluerit totum, tm̄ poterit repetere à cohæredibus in iudicio fam. ercisc.tm̄, quantum ad vnumquemque de illo peculio obuenerit. Et per hoc datur plusquam clarè intelligi, ꝙ obligatio ꝯcta per habentem peculium, licèt obliget ꝯhentem naturaliter, & ciuiliter, quia filiusfam. ciuiliter, & naturaliter obligatur ex omni ꝯtu præterquā in mutuo, & voto, vt in iuribus præalleg. tm̄ illa obligatio effectualiter est onus peculij, & debet solui de peculio. Et si filius, qui ꝯxit post mortē patris, soluat de suo proprio extraneo, potest recipere à fratribus tm̄, inquātum ad eos peculium obuenerit. Ex hoc sequitur tertium exemplum positum in ver.igitur, ꝙ si talis filius habēs peculium ꝯxit cum extraneo, ipsi sibi, vt dixi, naturaliter, & ciuiliter obligatur, tm̄ debet solui de peculio, si post mortem patris nihil adhuc soluit extraneo, & sic si adhuc res est integra in diuisione hæreditatis, in qua simul diuidetur peculium, potest iste frater, qui ꝯxit, cogere alios fratres, vt ei caueant de conseruādo eum indemnem aduersus illum extraneum creditorem, cum quo cōtraxit pro rata peculij vnicuique obuenientis. Et pro hoc concludit Iuris. in ver. porrò, ꝙ si iste frater debet conseruari indemnis quo ad extraneum, cum quo ꝯxit, multò fortius debet indemnis conseruari à fratre suo, à quo mutuum accepit, vt frater sibi compenset peculium, quod accepit, & aliam pecu. fratris indebitè receptam restituat per condi.indeb. iste est casus clarus, & nitidus, vsque ad ver.quæsitum. Pro faciliori memoria, & breui declaratione huius.l. & aliquali facti narratione Albe.hic in 1.colum.ponit primos nouē versus, quos ego emendaui, vbi opus est, deinde quosdam alios addidi, vt perficerem totam.l.vsque ad ver.quæsitum. Et quia obligatio non posset cadere in versu, eius loco ponitur actio impropriè gratia metri.

Sex facit hic frater præsenti lege notanda.
Factum proponit, quærit, respondet, & addit.
Causam responsi trina ratione probando.
Denique concludit ex his, quæ dixerat ante.
Nam duo sunt fratres in patris iure manentes,
Titius & Meuius: contraxit Titius iste
Cum Meuio fratre, nummos patris accipiendo.
Pone decem mutuo numeratos nomine patris.
Ex hoc contractu naturæ iure tenetur
Titius hic patri, ciuili iure remoto.
Quo patre defuncto, successit vterque parenti,
Quilibet in partem, fuit & quæsita duobus,
Quæ naturalis patri fuit actio parta.
Titius extinguit propria, cùm sit patris hæres.
Sic fit quando debens succedit debere debenti.
Ad reliquam partem Meuio manet actio salua.
Sed perit obuentu secti cum fratre peculi.
Nanque profectitio sic sunt affixa peculio
Iura, quod id semper velut ægrum lepra sequuntur.
Hoc in versu adeo trina ratione probatur.

10 ¶ † Nunc ex vers.quæsitum, Iurisconsul. probat, quòd ex mutuo contracto inter patrem & filium in potestate oriatur obligatio naturalis, quæ impedit repe. solu. si filius posteà emancipatus patri soluat, & quòd inter patrem, & filium in potestate oriatur naturalis obligatio, probatur, quia filio emancipato desinit esse peculium, & pater de rigore iuris non tenetur, tamen ex æquitate pater potest conueniri intra annum, sed pater deduceret illud, quòd filius debebat naturaliter, ergo patet, quòd inter patrem, & filium in potestate potest contrahi debitum naturale, & si filius emancipatus patri soluat, non potest repetere. Fallit nisi filius tempore quo contrahit cum patre, habuisset peculium, & illud ad patrem peruenisset, quia per obuentionem peculij filius liberatur à patre, sicut sibi soluisset, cùm obligatio sit onus peculij, prout dictum fuit in prima parte l. In tex.ibi, pro ea parte, qua ipse patri hæres extitisset. Ratio est, quia pro ea parte filius debitor succedit patri creditori, & sic iure confusionis extinguitur ipso iure pro ea parte obligatio naturalis, vt declaraui supra in 2.euidentiali. In tex.ibi, *quod peculij partem frater sit consequutus*, subaudi, & ratio est, quia cùm ista obligatio naturalis contracta per habentem peculium sit onus peculij, & debeat de peculio solui, ergo apparet, quòd extinguitur inquātum peculium peruenit ad fratrem, qui mutuauit, & ad istam rationem subintellectam vadunt tria exempla text. quæ sequuntur. In text. ibi, adeo, subaudi adeo, scilicet ipsa obligatio est onus peculij, & peculij successorem comitatur. quod sequitur, vt infra in tex. In tex.ibi, *si extraneo quid debuisset*, intellige ex alia causa, & ex alio contractu quàm mutui. Vel si vis intelligere de mutuo, intellige in casibus, in quibus filiusfam. accepit pecuniam mutuo cessat Macedonianum propter verbū exactum, quod infra sequitur. nam in mutuo non potuisset à filiofam. inuito exigi, cùm sit tutus exceptione Macedoniani, etiam postquam fuerit sui iuris. l. fin. ff. ad Macedo. vltra notabilia, quæ literaliter colligi possunt in text. & patent ex supradi-
11 ctis, nota in ver. † naturalem, debitum contractum per filiumfam. vel seruum, quando habent peculium, dicitur onus peculij, & debet exolui de peculio, & comitatur quemcunque, ad quem transit peculium, sicut lepra leprosum. vt declaraui supra in 3.euidentiali. Intellige tamen, quando peculium transit ad aliquem titu. vniuersali, vt in hoc text. titu. hæreditario. si autem transiret titu. singu. puta donationis, vel emptionis, tunc si transit, simul cum seruo transit etiam onus peculij, & sic est idem, quod in casu præced.l.& ancillarum.§.si seruus. ff. de pecu. aliàs secus.l.1.§.item hæres. vbi gloss. ff. quando act. de pecu. est anna. & declarat latius Bartol. hic in 14. colum. in versicu. ve-
12 nio ad secundam gloss. mag. † Secundò not. in versicu. adeo. esse hic text. fin. & etiam mirabilem secundum Angel. in 3. colum. in duobus locis, quòd licèt sola obligatio naturalis non sit potens ad agendum, multominus ad exigendum, tamen est potens, vt in diuisione hæreditatis, quæ fit inter fratres possit deduci illud, quod naturaliter tantum debetur, sicut si deberetur naturaliter, & ciuiliter, & huius debiti naturalis debet haberi ratio per arbitrium assumptum ad diuidendum hæreditatem. Tu intellige sanè, quando tale debitum naturale est connexum peculio, & in istis terminis propriè loquitur iste text. Sed quando esset debitum naturale de per se sine peculio, non est verum, quòd in diuisione hæreditatis fieret eius deductio. l. si quid possessor. §. sed & si ipse. ff. de pe. hæred. l. Meuius, in princip. cum gloss. ff. famil. ercisciund. & declarat in specie Barto. hic
13 in fin. 1. questio. quam ponit in 18. colum. † Tertiò princip. not. in ver. igitur, quòd si filius habens peculium contraxit, ex quo contractu remaneat obligatus, tamen cùm ista obligatio sit proprij peculij, debet in diuisione hæreditatis, & peculij conseruari indemnis per fratres suos. Ex gloss. parua in verbo indemnis, subaudi scilicet per cautionem, & sic fratres debent sibi cauere, quòd cum indemnem seruabunt à quocunque credito-
14 re peculij. † Et ex hoc infert Angel. hic in 3. colum. esse hic casum not. & quotidianum in argum. quòd si sunt plures mercatores socij, & veniunt ad diuisionem mercantiæ, vel fundici, si ille, qui exercuit fundicum, debeat puta mille ducatos alijs, non potest ante omnia deducere istam pecuniā vel tm̄ retinere de mercibus, vt satisfaciat creditori fundici, sed sufficit, quòd mercatores promittant, & caueant eum seruare indemnem. Adde de hoc in terminis glo. not. in l. certum, in glo. super verbo condemnatus. C. famil. ercisciund. caue tamen, quia habemus duos text. expressos not. qui volunt, quòd si debitum sit purum, debet statim solui, sed si esset debitum in diem, vel sub conditione, tunc bene sufficit præstare cautionem de seruando socium indemnem. l. si socij sumus. & l. præcedenti. quæ incipit omne, & ibi Albe. ff. pro soc. Tenendo tamen illud, quod tenet Angel. limita verum nisi talis socius iam esset per sententiam cōdemnatus, tunc enim posset retinere tantas merces in diuisione, quę sufficiant ad satisfacien. text. est in d. l. certum. C. famil. erciscun. imò singularius, si socius non per sententiam esset condemnatus, imò esset obligatus per instrumentum, quòd haberet execu. paratam ex forma statuti, etiam per schedulam priuatam mercatoris, quæ haberet execu. ex forma statuti, tunc esset perinde, ac si esset condemnatus, & posset retinere tot merces, & istud vltimum tenet Cyn. & Bald. in d. l. certum. ad hoc bene facit illud, quòd singu. multum tenet Bartol. in l. fideiussor pro venditore. ff. de fideiu. Scitis enim, quòd qui fideiubet pro aliquo, nihil potest petere à principali debitore, donec ipse soluat. l. Lucius. ff. mand. & vide ibi gloss. ponentem quasdam fall. Ad hoc dicit sing. Bar. in d. l. fideiussor, ꝙ si fideiussor esset obligatus per publicum instrm, & ex forma statuti haberet execu.

paratam, certè iſte fideiuſſor poteſt repetere à principali debi-
tore,ſicut ſi ſoluiſſet,& tenet etiam Bald.in l.ſi pro ea. in 4. col.
C.mand.iſtud vltimum tamen non firmo, & ſemper tenui, ꝙ
non ſit verum,& contrarium tenēt Imol. Lud.& Paul.in d.l.ſi fi-
15 deiuſſor pro venditore. † Quartò not.in ver.porrò, ꝙ qui tene
tur aliquem ſeruare indemnem ab extraneo, multò magis de-
bet ſeruare indemnem à ſeipſo, & ſic illud,quod quis debet ad
uerſus extraneum facere, multò magis debet facere aduerſus
ſeipſum,& ſecundum Paul. de Caſtr.eſt pulchrum, & morale
documentum.concor.l.ſi negotia. & ibi gl. allegat plures con-
cor.ff.mādati.Adde bene facere text.not.in l.antepe.ff.de admi.
tut.& ſimilem tex.in l. cum in eo. & ibi gl.alleg.multas concor.
ff.de pac.ad idem ego addo bene facere text.illū ſing.in l.ſi fun-
dum.ff.mand.& dicit Bar.ibi, ꝙ illum tex.neſcit alibi,& ꝙ iam
de facto habuit in palatio ſyndicatus.& ꝙ ille tex. non reperia-
16 tur alibi,dicit etiam Bald. in l.1.in 6. q. C. ſi ſeruus extero. † In-
ducitur tex.iſte ſic declaratus per Albe.de Roſ. & Bal.ad illam
quæſtionem de eo,qui promiſit accommodare turrim, vel ar-
cem contra omnem hominem de mundo cuidam principi,
nunquid teneatur etiam accommodare contra ſeipſum?Omiſ
* ſo multiloquio,*communis ſententia eſt*, ꝙ non tenetur,per regulā
ꝙ in generali ſermone non continetur perſona loquentis.l.Pau
lus.§.fin.vbi Bar.ff.de pign.& ibi gl.alleg.multas concor. & in l.
inquiſitio.C.de ſol.Non obſt.tex.noſter,quia procedit, quoties
obligatio inſurgit tacitè ex diſpoſitione legis, vel ex natura rei,
tunc ſicut quis debet aduerſus alium, multo magis aduerſus
ſeipſum,ſecus ſi obligatio venit ex partiū conuentione. ſi enim
illa conuentio ſit generalis, nunquā includitur perſona loquen
tis,ita Docto.hic,& Bar.in l.conſulari.ff.de ſena.Cyn. & Bal.in l.
cùm acutiſſimi.C.de fidei.Imol.& alij omnes Can.in cle. 1. de
re iudi.& eſt bonus tex,in c.petitio.cum glo.de iureiu.& glo.in
c.de forma.22.q.vlt.& gl.in c.1.§.fin. in tit. hic finitur lex Con-
radi.& gl.in cap.imperialem.§.fin.& ibi Bald.& alij Feudiſtæ. de
prohib.feud.alie.per Fed.& in iſtis vltimis, maximè in illo.c.im
perialem. tangit Bald. & alij, quid etiam ſi expreſsè promiſiſſet
accommodare contra ſeipſum,& determinat, ꝙ non tenetur,
imò fortius dicit glo. in d. c. de forma. ꝙ qui promiſit accom-
modare turrim contra omnem perſonam de mundo,non te-
netur accommodare contra Papam, & conſequenter nec con
tra Imperatorem, quia in generali ſermone ſemper iſtæ perſo-
næ ſunt exceptuatæ.glo.etiam in d.cap.de forma,& bonus tex.
in cap.veniens.de iureiu.& quod not.glo.in cap.conſtitutus. de
reſcrip.imò nec tenetur contra Regem,cujus eſt ſubditus,ſi nō
recognoſcat ſuperiorem,ſecundum Specu.in titu.de feu.§.2.in
verſ.15.Bald.in d.cap.imperialem.§.fin. Ego puto,ꝙ idem eſſet
in quocunque principe non recognoſcente ſuperiorem de iu-
re,vel de facto,cùm habeatur loco Imperatoris quo ad ſubdi-
tos ſuos,vt pluries dicit Barto.maximè in l.hoſtes. ff. de cap. &
in l.relegati.ff.de pœn. Ex iſtis remanet expeditus apparatus tex.
Antequam veniā ad apparatum gloſſarum, reſtat videre, nū-
17 quid † iſta l.quæ loquitur de duobus fratribus, poſſit habere lo
cum in tribus fratribus vel in quatuor.ponit Bart. hic in 16.vel
20.col.in verſi. quæro,qd ſi iſte frater debitor ſoluit &c. & ſub-
tiliter decidit,ꝙ non, ſcilicet ꝙ iſta.l. non poſſet habere locum
in tribus aut quatuor fratribus, & ad hoc probādum facit vnū
fundamētum,quod eſt in hac materia neceſſarium, & verum.
Et ſecundum hoc limitantur, quæ dicta ſunt in euidentalibus,
ꝙ quamuis peculium trāſeat cum oneribus ſuis, quatenus eſt
peculium, & non vltra,vt hoc tex.tamen non tranſit niſi pro il
la quota,pro qua quis eſt hæres,dato ꝙ etiam peculium ſit ma
ius.iſtud fundamentum pulchrè declarat Bar.in 16.col.in verſ.
quæro,vtrum creditor peculiaris,per text.in l. quæſitum.§.1.ff.
de pecu.Hoc præmiſſo,pone,ꝙ fuiſſent tres fratres, & pone, ꝙ
Titius haberet in peculio 100.& accepiſſet 15.mutuo à Meuio,
non haberet locum iſta.l.quia mortuo patre,clarum eſt ꝙ obli
gatio pro vna tertia parte,pro qua Titius eſt hæres patri, extin-
guitur ſine dubio. ſuperſunt aliæ duæ partes, & certè Meuius
creditor quamuis habeat tantum de peculio, quod ſit. ſ. alias
duas partes, & ſic peruenerit ad Meuium plus de peculio,quā
ſint illæ duæ partes, tamen quia Meuius non eſt hæres niſi pro
vna tertia parte,pro illa tertia parte debet tranſire obligatio cū
peculio, quamuis peculium ſit plus, reſtat ergo alia tertia pars
obligationis,ergo ſi Titius ſolueret,non poſſet repetere,cùm il
la tertia pars reſtans non extinguatur, & tanto fortius dicit Bar.
iſtud procedere,ſi teneremus opin glo. 1. ꝙ ex mutuo duæ na-
turales obligationes naſcantur, vna quæ patri acquiritur, alia
quæ penes filium remanet.& Angel.in antepe. col. viſus eſt idē
velle, ꝙ iſta.l.non haberet locum in tribus, aut quatuor fratri-
bus,ſed in duobus tantum.Ego puto, ꝙ iſta.l.habeat locum &
in tribus,& in quatuor,& in pluribus fratribus,& credo ꝙ Bart.
multum æquiuocauerit, & in terminis.q.ſuæ oſtendēdo,quòd
iſta.l.locum habeat, nā Titius habens 100.in peculio,accepit à
Meuio 15.mutuo.Scitis quòd ex iſto mutuo tota obligatio na
turalis quæſita patri in omnibus 15. penes filium mutuantē ni-
hil remanet.Moritur pater relictis tribus filijs,iſta obligatio na-
turalis diuiditur inter iſtos fratres, & vnicuiq; obuenit pars de
quinque, tunc quo ad partem,quæ Titio obuenit, non eſt du-
bium,quòd illa obligatio extinguitur confuſione.Reſtant duæ
partes, in quibus præſupponit Bart. quòd obligationes natura-
les actiuæ ſint penes Meuium, & non eſt verum,ſed ſolùm eſt
pro tertia parte.Modo ſic, Meuius ſucceſſit patri pro tertia, &
obuenit ſibi peculium vltra tertiam partem, ergo ipſo iure eſt
extincta obligatio pro tertia parte per obuentionem peculij,
alia tertia pars quæ reſtat,nō eſt penes Meuium,ſed penes aliū
tertium fratrem,& cùm ad illum alium tertium fratrem obue
nerit tantum,& plus de peculio,quàm ſit tertia pars obligatio-
nis,& obligatio ſit in ipſo peculio,ergo illa tertia eſt etiam ipſo
iure extincta,ac ſi ſoluiſſet,& ſic omnes tertiæ partes ſunt extin
ctæ,& ſi ſoluit,repetere poteſt, etiam tenendo,ꝙ penes Meuiū
remaneat vna naturalis obligatio vltra illam, quæ patri quæri-
* tur,vt tenet glo.1.*quam omnes reprobant*.nam illa naturalis, quæ
eſt penes filium,nullius eſt effectus,& ſublata illa,quę eſt penes
patrem,tollitur etiā illa,quę eſt penes filium,ſi qua eſt, ſic Bart.
errauit æquiuocando, quia non computauit tertiam partem,
quaſi duæ partes obligationis naturalis tranſirent ad fratrē mu-
tuantem, & cùm frater mutuans non fuerit hæres niſi pro vna
tertia, certè per obuentionem peculij non potuit extingui niſi
vna tertia pars.In hoc æquiuocauit;quia vna tertia obligationis
tranſit ad tertium fratrem, cui cùm tantum obuenerit de pecu
lio,extinguitur illa tertia, quæ ad eum tranſit, & de hoc errore
Bar.ꝓpendit Fulg.hic in antepe.col.ad fi.nec Ang.quando quæ-
rit de tribus vel quatuor fratribus, loquitur vtrum iſta. l. ha-
beat locum, ſed quærit quomodo peculium debeat inter eos
18 diuidi. † Nunquid autem iſta.l.loquens in filijs haberet locum
in ſeruis?Si præſupponeremus duos ſeruos vnius dñi habentes
peculium,vnum cum altero contraxiſſe,& poſteà à dño hære-
des inſtitutos, & dico ꝙ ſic, quia regulariter dicta in filijs in po-
teſtate habent locum in ſeruis, & in ſpecie ita dicit Bald. in l.fi.
C.quod cum eo.Eſt verum,ꝙ Barto.hic in 17.col.in ver.ſumus
expediti.de hac gl.mag. tenet ꝙ iſta.l.non poſſet habere locum
in ſeruis quantum ad illum ver.ſi extraneo quid debuiſſet,dum
loquitur de iudicio famil.ercisc. cùm iſtud non poſſit adaptari
19 ſeruis,vt hic per eum. † Nunquid autem iſta. l. haberet locum
in duobus monachis exiſtētibus ſub poteſtate vnius Abbatis,
qui etiam quodāmodo poſſunt habere peculium? Videretur
ꝙ ſic,quia regulariter dicta in filijs extenduntur ad monachos,
eſt regula Inno.in c.cum olim.de priui.quam regulam pluries
aſſumit Bar.in l.1.in fi.principij.& in §.ſi fructuarius.ff. de ſtipu.
ſer.& alibi pluries, & magis in ſpecie ꝙ iſta.l.poſſit habere locū
in monachis,viſus eſt ſentire Bald.in l fi.ad fi. C. quod cum eo.
dum dicit prædicta omnia,quæ dixi in filijs,extende ad mona-
chos,vt ibi per eum.Ego non bene poſſum conſiderare, qūo in
practica poſſet deueniri ad monachos in caſu iſtius legis, &
qūo in eis poſſet tractari de repe.per cōdi.indeb. de quo tñ pun
cto vide etiā Io.Fab.& alios in §. actiones aūt de peculio. Inſtit.
de act.¶Venio ad apparatum gloſſarum.Prima gl.poſſet aliter
diuidi,quàm faciat Bar.ſequor tñ diuiſionem Bar. quam etiam
ſequuntur Ang.& Fulg.& Paul.de Caſt.loquar tñ clarius,& ple
nius, ¶Diuido ergo iſtam glo.in tres partes ꝑinc.In 1.declarat,
qualiter potuit ꝯhi mutuum inter fratres exiſtētes in patria po
teſtate.& ſic de qua pecunia potuit fieri mutuum. & iſta j.pars
ſm Bart.durat vſque ibi.nam & tunc dico naturalem, ſed ſm
Paul.durat vſque ibi, & ſic duæ naturales ab initio. In 2. decla-
rat glo.cùm ex iſto mutuo oriatur naturalis obligatio tm̄,q̄ in-
continenti patri quæritur, nunquid in totum acquiratur, ita ꝙ
nihil penes filium remaneat, an verò penes filium vna natura-
lis acquiratur,alia patri,& tenet ꝙ ſic. In 3. & vlt.quæ eſt ibi, itē
quæro,quærit gl.an quemadmodum per fratrem mutuantem
quæritur patri obligatio naturalis actiuè,ita èontra per filium
recipiētem mutuo pater obligetur naturaliter paſſiuè,& refert
tres opi.tandem tenet opi.Azo.ꝙ non. & illam cōprobat qua-
tuor medijs. Expediam vnamquamq; partem de per ſe. Aſſu-
mo primam partem prin. quam ſubdiuido in quinque particu
las.In j.ponit diuiſionem huius.l. vſque ad ver. quæſitum.In 2.
gl. timore vnius ꝯrij declarat quotuplicis ſpecici filiusfa. poſſit
habere pecuniam. In 3. ponit primum intellect. ad hanc l. ꝙ ſi
iſta l.intelligat in pecunia mutuata in noīe patris, tūc procedit
ſine ſcrupulo in quacunque pecunia. In 4.ponit ſm intellect.ad
hāc l.ꝙ ſi iſta.l.loquatur in pecunia mutuata noīe ipſius filij &
non patris, tunc ſolùm procedit hodiè in peculio profectitio,
& in pecunia patris.In 5.& vlt.gl. ex prædictis concludit declar.
& cōſtr.tex.Secūda ibi,itē no. ꝙ quinq; modis. Tertia ibi,& in
his

his omnibus potest intelligi hæc.l. Quarta ibi, si autem ponas, quod est melius. Quinta ibi,dic ergo pecun. mutuatam. Et est aduer.ꝙ Bar.in tota ista gl.hoc ordine procedit. Primo recitat literaliter glo. in vnaquaque parte ex tribus prin. posteà denuò reassumit vnamquamq; partem disputando,& quæren. verita tem.Ego autem,vt breuitati inseruiam quantũ potero , semel tantum ponam.Item aduerten.est,ꝙ tota ista prima pars gloss. quæ ponit duos primos intellectus princ.ad text.facta est timo re huius contrarij.nã vr̃,ꝙ ista.l.nõ possit procedere. Aut enim iste Meuius filiusfam.mutuauit pecuniam castren. peculij, vel quasi,aut pecun.profectitiam,vel pecuniam patris, de aduenti tia non curo , quia de iure ffõrum non erat dña inter aduenti-tiã,& profectitiam.primo casu in pecunia castr.vel quasi ista.l. non posset procedere,quia in illa recipiens obligaretur,& natu raliter,& ciuiliter,& ipsi filio tñ obligatio acquireretur, quia fi lius in castr.vel quasi hr̃ pro patrefa.l.2.ff.ad Maced. Eodẽ mo-do non potest procedere ista. l.in profectitia , aut pecunia propria patris,quia in ea non potuit transferri dominium per filiũ mutuantem, cùm dñium non sit suum,sed patris,ergo mutuũ non potuit ꝯhi , in quo requiritur translatio dominij.l.2.§.appellata.s̃.si cer.pet.¶Ex tota ista prima par.princ. glo.habes elicere quatuor prin.conclusiones,quas particulariter examinabi mus.Prima est, ꝙ filiusfa. potest hr̃e pecuniam quinq; modis, & ista est clara, quid autem differat pecunia profectitia à pecu nia propria patris , cùm vtriusq; dominium sit penes patrem , posui.s̃.in euidentalibus.Secunda cõclusio est, ꝙ si ista l.loqua tur in pecun. mutuata per filium nomine patris , procedit sine scrupulo in quacunque pecunia. Tertia conclusio est, ꝙ si ista l.intelligatur in mutuo celebrato nomine filij mutuantis,& nõ patris,tunc solùm potest habere locum hodiè in pecunia profectitia,vel in pecun.propria patris,accedente tñ voluntate patris,quia aliàs dñium transferri non potuisset , & sic non fuisset mutuum. Vel intellige (quod est melius) sequta consumptione.Quarta conclusio est, ꝙ hodiè in aduentitijs inter fratres existentes in potestate patris ꝯhitur non solùm naturalis, sed etiã ciuilis obligatio,nec dico prout dicit Bar.ꝙ ista gl.loquatur inter patrem,& filium, sed loquitur inter ipsos fratres. Istis tribus vltim.ex ordine expeditis, intelligetis fi. esse huic primæ partic.

20 † Ante tñ quàm veniam ad has conclu.sequendo ordi.Bar.videndum est,quæ sit ratio,quare inter patrem,& filium in potestate,vel inter duos fratres in potestate patris existentes,nõ pos sit ꝯhi ciuilis obligatio,sed naturalis tantũ.Bart.hic in 5. col.refert duas rationes,quæ sunt cões,posteà ipse addit tertiam valde subtilem, quæ fuit de propria bursa Bar.prima est ratio,quã dixi s̃.in primo euidentiali. *Secunda ratio communis est*, quia obligationes ciuiles inuentæ sunt ꝑꝑ iudicia, vt inquit glo. Instit.de ob.in gl.mag.post prin.sed inter patrem,& filium nõ potest esse iudicium. l. lis nulla.s̃.de iud. ergo frustratoriè esset inter eos obligatio ciuilis,tamen ista ratio est periculosa , quia sequeret, ꝙ in multis casibus , in quibus potest esse lis inter patrem , & filium,quos enumerat gl.in d.l.lis nulla.qđ inter eos orirentur ob ligatio ciuilis,qđ tñ est falsum.Bart.addit suam tertiam rationẽ nouam,& valde subtilem,& dicit,ꝙ qñ ante inuentas actiones, & obligationes omnia regia manu expediebantur.l.2. in princ. ff. de ori.iur. quæ regia potestas est de iure gen. posteà ius ciuile introduxit obligationes ciuiles,& actiones,quibus mediãtibus, quis consequitur ius suum. Considerauit quoque ius ciuile, ꝙ illa potestas regia adhuc hodiè durat in patre erga filios,quia si filij in potestate aliquid habeant,qđ sit patris, conceditur patri illud propria authoritate filio auferre , ergo frustratoriè ciuilis obligatio inter patrem,& filium orirertur.istam rationem addit Iurisc.ad literam in l.serui,& filij. in princ.ff.de fur. facit l.1.§.2. ff.si quis test.lib.esse ius.& tex.in l.congruẽtius.C.de pa.pot.Et si dicatur , ista bene potest esse ratio,quare filius ciuiliter patri nõ obligetur, quia pater potest exercere regiam potestatem in filium, sed ista non esset bona ratio èconira,quare pater filio ci uiliter non obligatur , cùm filius non habeat istam potestatem

21 in patrem.respondet Bar.fatendo prædicta. † Et si quæras,quare pater contrahendo cum filio nõ obligatur ciuiliter filio. Respõdet subtiliter Bar.ꝙ ratio colligitur ex duabus regulis simul iunctis. Vna est,ꝙ quicquid acquirit filius in potestate,illud statim acquiritur patri.l.1. in prin.ff.si quis à pa.fue.ma.l.placet.ff. de acq.hæred.Secunda regula Iul.est,ꝙ ex qua persona stipulãdo ab alio quis non sibi,sed alij acquirit,certè si contrahat cum illo alio,iste non obligatur.ista est regula Iul.in l.sed & si quis.§. regulariter.ff.de vsufr.leg.l.liber homo.la 2.in prin. de verb.obl. sed sic est , ꝙ filius in potestate contrahendo cum alio totum acquirit patri,vt in prima regula, ergo contrahẽdo cum patre, patrem in nihilo sibi obligat.Et si dicis istæ rationes probant,ꝙ filiusfa. non potest ciuiliter obligari patri, nec èconra pater filio,sed quæ est ratio, quare inter ipsos fratres nõ potest cõtrahi ciuilis obligatio?Rñdet,quòd est verum,sed ꝙ tertia ratio colligitur ex prædictis,nam si inter fratres posset contrahi ciuilis ob ligatio,habemus,ꝙ quicquid filius acquirit, patri acquirit, sed obligatio ciuilis inter patrem , & filium non potest cadere, ergo &c.Inuenio,ꝙ Angel.hic refert, & simpliciter sequitur istas omnes rationes præsertim istam vlt.Bar. & ita etiam facit Fulgos.hic,alij non tangunt.Bal. etiam alibi in effectu tenuit istam rationem Bar.tamen mutuauit aliqua verba , sed non seorsum in l.fi.in 2.col.versi.3.præmittendum.C.quod cum eo.Ego aũt puto aduertendum,inquantum Bar.in primo membro suæ ra-

22 tionis præsupponit, † ꝙ actiones sint solùm adinuentæ de iure ciuili,& non de iure gen.istud nõ est expeditum,imò est passus disputabilis,qui tangitur per Bar.& omnes in l.ex hoc iure.ff.de iusti.& iu.vbi soleo ponere,& Insti.de act.in prin.vbi etiam aliquando posui post alios omnes Secundò,& fortius inquãtum Bartol.in secundo membro rationis suæ vult, ꝙ pater non obligetur filio ciuiliter per regulam Iul.de qua s̃.si ista ratio esset vera,sequeretur ꝙ etiam pater non obligaretur naturaliter, quia omnis obligatio acquireretur ipsi patri per filium , istam difficultatem mouet Bar.in l.si quis pro eo.§.1.ff.de fideius.vbi Bar. dicit, quòd illa regula Iul. non habet locum in obligatione naturali, sed tantum quo ad obligationes ciuiles , & quantum ad actiones , & assignat rationem , quia cùm illa regula Iuliani sit de iure ciuili , nos habemus ꝙ ius ciuile nõ potest impedire ea, quæ sunt iuris naturalis.§. sed naturalia. Insti.de iure na. gen. & ciuili, per consequens illa regula Iuliani non potest impedire, quin inter patrem,& filium oriatur naturalis.istud idem,ꝙ illa regula Iuliani non habeat locum in obligatione naturali,sed ci uili tantum,dicit ẽt Bar.in hac.l. in duobus locis.in 8.col.ad fin. & etiam in 13.col.nec aliter potest responderi , & sic stant veræ rationes,quare inter patrem,& filiũ in potestate, vel inter duos fratres in potestate existentes non potest contrahi ciuilis obligatio,sed naturalis tantum. Not. tamen diligẽter vnum casum specialem, in quo inter duos fratres in potestate potest contrahi ciuilis,& naturalis obligatio , quando pater haberet duos filios in potestate,& vnicuique eorum in vita sua assignaret legitimam suam , licèt pater inuitus non possit cogi ad assignandũ legitimam filijs , dum viuit pater , quia nullum habet ius filius

23 viuo patre in legitima l.1.§.si impubere.ff.de col.bon. † Et ideo est qõ,si filius committat delictum , an pater teneatur pro filio quatenus est legitima.Est qõ,quam ponit Bart.in l.Sticho.ff. de pen. leg. pone ꝙ pater in vita sua sponte , & propria voluntate assignauit legitimam vnicuique filiorum , certè si isti adinuicẽ contraherent,obligarentur ciuiliter,& naturaliter , quia in tali legitima habent plenum ius,sicut si essent sui iuris, ita sing. determinat Bal.in l.cum oportet.§.nõ autem,ad fi.C.de bon.quæ libe.& signa multum istam sing.decis.pro limitatione legis nostræ.Istud probat optima ratione.sicut enim quando pater filię in potestate assignat dotem, filia in tali dote habet plenum ius. l.Pompo.Philadelphus.ff.famil.ercis. ergo eodem modo si pater assignat legitimam filijs, filij in ea debẽt habere plenum ius. alleg.bonum tex.in l.eum qui in peculio.§.fina.ff.ad l.falc.secus esset, quando pater concederet simpliciter in peculium pecuniam,quia tunc habet locum ista.l.poterat istud dictum confir mare,quia bonum est arg.de dote ad legitimam filij. ita arguit Bar.in l.Titio centum.§.Titio genero.ff.de condi.& demon. & in l. fi. ff. de his quib. vt indi. sed filia in potestate habet in dote plenum ius,ergo eodem modo filij in legitima. Confirmo per illud,quod valde singu. inquit Ang.in d.l. si non mortis.in prin. ff.de inoffic.testam. (& not. quia quotidianũ est) vbi dicit Ang. se consuluisse. Pone,pater habet filium in potestate, quem non vult emancipare,pater enim inuitus nõ cogitur ad emancipandum.§.fi.Insti.quib.mod.ius pat.pot.sol. nisi in certis casibus,de quibus per gl.ibidem in eo. §. fi. & cum non posset pacificè viuere cum filio,esset contentus assignare certum prædium filio taliter,ꝙ nunquam posset reuocare,& filius perciperet fructus ex fundo,qui essent sui,& ꝙ posset laborare,dicit ibi Ang.ꝙ potest pater illum fundum filio pro legitima assignare, & valebit, & in eo habebit plenum ius,nec dicetur donatio. ¶Nũc venio ad conclusiones gl.& omissa prima, quia clara est,assumo secũ dam conclu.in qua gl.cõcludit ꝙ si ista l.intelligatur in mutuo celebrato nomine patris,& nõ filij,ista.l.sine scrupulo põt procedere , & exẽplificari in quacũque pecunia ex qnq; speciebus traditis in gl.& ꝑ Bar.in 6.col.& seq.vbi dicit, ꝙ ad hoc vt ista l. locum habeat in pecunia castren.vel quasi mutuata per filium nomine patris,requiritur ratihabitio patris.l.si absentis.C.si cer. pet. ergo non procedit sine scrupulo. Item & fortius eo casu, quo pater ratificaret,obligaretur pater filio naturaliter & ciuiliter,& tenetur sibi actione neg gest. quia in pecunia castren. vel quasi efficaciter obligaret pater,ergo eo mortuo vna pars trãsi ret ad filiũ mutuãtem hæredẽ, & ista extingueretur , & alia ad

filium recipientem,quæ non extinguitur,& ideo ſi poſt mortē patris ſolueret,non haberet locum iſta l. quia frater opponeret ei compenſationem de illa parte debiti, ad quam pater teneba tur naturaliter,& ciuiliter,& ſic impediret repet. Dicit etiā Bar. ꝙ in pecunia profectitia, aut pecunia propria patris mutuata nomine patris,ad hoc vt habeat locum iſta l.requireretur,ꝙ interueniſſet voluntas patris, aliàs non potuiſſet transferri dominium,vel ſaltem,ꝙ ſit ſequuta conſumptio pecuniæ,& ita etiā
24 fatetur glo.noſtra. in primis † inquantum vult Bar. ꝙ ſi filiusfa. mutuauit fratri pecuniā ſuam caſtr. vel quaſi nomine patris, ad hoc vt patri acquiratur,requiritur ratihabitio patris. per l. ſi abſentis.C.ſi cer.pet.in hoc deficit ingenium Bart. quia per numerationem pecuniæ factam non ſolùm nomine patris, imò etiam nomine cuiuſcunque abſentis, & ignorantis acquiritur obligatio cuilibet extraneo etiam ignorāti,quia per actum naturalem. ſ. per numerationem pecuniæ acquiritur cuicunque abſenti,& ignoranti.l.condictio.§.ſi nummos. vbi opportunè di xi.ſ.ſi cer.pet,ergo ſi filius numerauit nomine patris pecuniam propriam,acquiſita eſt patri obligatio etiam ignoranti. Niſi ſaluando Bar.dixeris, ꝙ licèt acquiratur patri obligatio etiā ignoranti,tamen ſi non vult ratificare,non acquiritur ſibi, ſed reuertetur ad fratrem , & ad hoc propriè alleg. d. l.ſi abſentis, & dictum Doct. debet intelligi ſecundum legem quam allegat, vt inquit ipſemet Bar.in l.non ſolùm.2.§ ſi liberationis verba.ff.de
25 libe.leg. † Item inquantum Bart.dicit ꝙ ſi filiusfam. mutuaret pecuniā caſtr. vel quaſi nomine patris,& pater ratificaret,fortè dicit ipſe,non haberet locum iſta l.quia tunc pater teneretur ipſi filio,& per conſequens eo mortuo poſſet opponi compenſatio.Bar.vult hoc vnum ſing.ꝙ bene ſigna,quod ſi ego numero pecuniā meā noīe abſentis, ꝙ illi abſenti licèt quæratur actio, tamen non dicor per hoc donare pecuniam illi,etiam ſi ſit pater meus.Et de duobus vnum, aut ille non ratificabit numerationem, & actio, & obligatio reuertetur ad me numerantem. d.l.ſi abſentis. C.ſi cert. pet. aut ſi ratificabit,tenebitur mihi act. neg.geſt.ad tantundem pecuniæ, etiam ſi ſit pater. In extraneo crederem,ꝙ iſtud eſſet expeditum, nec intelligeretur in eo donatio,niſi concurrerent aliqua, ex quibus præſumeretur donatio, ita firmat Sal.in d.l.ſi abſentis.Fulg.Paul.Lud.& do.Alex.in d.§. ſi nummos.in fi. ſed in patre, in quo concurrit tanta cōiunctio ſanguinis inter aſcendentem,& deſcendentem videretur,quod in dubio præſumatur numeratio animo donandi. eſt doctr. Bart.in l.quæ dotis.ff.ſolu.matr.dum alleg l.ſi ſeruus.ff.de dona. inter vi.& vxo.vbi eſt text.ꝙ ex coniunctione perſonarum præſumitur donatio in actu,in quo aliàs non præſumeretur, ergo hic ꝯ Bar.præſumeretur donatio, ita etiam pungit Paul.hic in 6.col.& iſtud quod dicit Bar.de compenſatione,ꝙ ideo non haberet tunc locum iſta.l.quia ſi frater repeteret,alius frater opponeret compēſationem iſtius debiti effica.iſtud videtur malè dictū, quamuis nullus aduertat,quia vbi agitur de repet.indebitè ſoluti, ille contra quem agitur non poteſt opponere exceptionem compen. quia repetitio eſt quædam ſpoliatio, debet ergo prius reſtitui, antequam aliqua exceptio opponatur, ergo &c.
26 gl.eſt ordi.in l.cum quis.§.1.& ibi Barto.& alij.ſ. eo. † Item in-
* quantum glo.Bart.*& alij communiter tenent*,ꝙ ſi propria pecunia patris,aut profectitia fuiſſet mutuata nomine patris,requiritur voluntas patris,aut ꝙ ſequatur conſumptio,aliàs non habet locum iſta.l.Ratio eſt, quia ex quo pecunia eſt propria patris, quo ad dñium , non potuit transferri dñium ſine voluntate patris, ergo mutuum nō potuit contrahi, neceſſe eſt ergo intelligere, quā interceſſit voluntas patris,& ſic potuit dñium transferri, & contrahi mutuum, vel ꝙ ſaltem ſit ſequuta conſumptio pecuniæ,quæ operatur dñij translationem, puto aduertendum,nam iſtud,quòd dicunt gl.& Doct.procederet, quā iſte filius mutuaſſet propriā pecun. patris vni extraneo, tūc enim ſi intercederet voluntas patris, ꝯtraheretur mutuū, ſed cùm iſte filius mutuauerit alteri filio in poteſtate,certè iſta voluntas patris nihil operatur quantum ad hoc , vt poſſit dici ꝯtractum mutuum. nam demus, quòd pater conſentiat filio mutuanti alteri filio, & quòd ex iſto conſenſu transferatur dominium in illum filium , iſtud tamen nihil operatur, quia in inſtāti dñium reuerteretur ad patrem per regulam,quæ habet, ꝙ quicquid filius acquirit, acquirit patri,ſed leges non curant de dominio quod transfertur, ita quòd ſtatim retro transferatur in dominum.l. qui ſic.ff.de ſolu. ergo volūtas patris parum operatetur, ſm Paul.de Caſt. hic in 7.col. qui dicit, qđ nullus tangit iſtum paſſum præter eū,tutius
27 ergo eſt tenere,qđ iſta.l.intelligat ſequuta cōſumptione. † Tertia cōcluſio gl.eſt,qđ ſi iſta.l.intelligatur de pecun.mutuata per ipſum filium nomine ipſiuſmet filij,tunc ſm gl.iſta l. nō poſſet procedere in pecunia caſtr. vel quaſi , nec etiam in aduentitia hodiè. Ratio eſt,quia ſi vnus filius mutuaret alteri filio pecuniā aduentitiam vel caſtr. ille obligaretur ſibi naturaliter, & ciuiliter, quia in caſtr. vel quaſi habetur pro patrefa.l.2.ff.ad Maced. & ſic eſſet perinde ac ſi mutuaſſet vni extraneo. Ex iſtis caſibus tu prouecte not. quia ceſſaret ratio aſſignata per Bart. quæ eſt, quòd ideo inter duos fratres in poteſtate exiſtentes non ꝯtrahitur ciuilis obligatio,quia talis ciuilis acquireretur patri, & inter patrem,& filium non poteſt eſſe ciuilis obligatio, iſta ratio ceſſat hoc caſu,quia in caſtr. vel quaſi,& hodiè in aduentitijs per filiū non quæritur patri, imò remanet penes filium . ¶Circa iſtam concluſ.glo.Bar.hic mouet vnam difficultatem,& dicit qđ glo. malè loquitur, dicit tñ gl. ꝙ ſi frater nomine ſuo proprio mutuaſſet pecuniam caſtr. vel quaſi alteri fratri,ꝙ iſta l.non procederet,quia alius frater obligaretur naturaliter , & ciuiliter. dicit Bar.quòd malè dicit gl.quia obſtat ſenatuſconſ.Mace.quo diſponitur,qđ quotieſcunque filiusfa.accepit pecuniam mutuo, nō obligatur filius, nec releuat aliquid.l.2.ad Mace.quia illa loquitur in caſu à ꝯtrario,quā ille, qui recipiebat tm̄ in cauſa caſtr. vel quaſi,tunc obligatur cum effectu, quia ceſſat Maced. ſed gl. noſtra loquitur , quā mutuans dedit pecuniam caſtr. non autem recipiens.Saluo niſi dixeris,ſm Barto.qđ in vtroque eſſet peculium caſtr. vel niſi intelligeres gl.loqui in caſibus,in quibus in mutuo ceſſat Maced.qui caſus enumerantur per gl.in l.Zenodorus.C. ad Maced.tñ iſtud eſſet reſtringere gl.& inuenio, qđ Bald.cum ea tenet,alij nihil tangunt.puto qđ glo.bene dicat,nec debuerit reprehendi. nam dico cum gl. qđ ſi filius mutuaſſet alteri filio, eidemque fratri pecuniam caſtr. qđ alius frater recipiens obligaretur natutaliter, & ciuiliter,& qđ tunc ſi ſolueret, non repeteret.Nec obſt.fundamentum Barto.qđ in iſto mutuo obſtaret Maced.quia dico cum reuerentia Bar. & Bal. qđ iſtud de ſenatuſconſ.Maced.nihil ad propoſitum: nam filiusfam.in mutuo naturaliter,& ciuiliter obligatur,& cōtra eum oritur actio,ſed verum eſt,qđ ipſe eſt tutus excep. Maced.ita gl.in l.1.§.1.in verſicu.petitio.& ibi Bar.ff.ad Maced.declarat Bart.vbi dixi in l.nā, & poſteà in prin.ſ.de iureiu.tunc ſic,ego fateor , ꝙ ſi iſte frater, qui pecuniam mutuauit,ageret contra eum,qui recepit,poſſet eum repellere agentem excep.Maced. ſed iſte non eſt caſus noſter,ſed caſus noſter eſt,ꝙ iſte frater qui recepit,ſoluit per errorem,an poſſet repetere,iſta lex dicit ꝙ ſic.Ego autem dico,ꝙ ſi pecunia fuiſſet caſtr. vel quaſi , ꝙ non repeteret ille ſoluens,quia frater ſi ſoluiſſet,non indebitum ſoluiſſet, & illud non patri,ſed filio erat acquiſitum,& nos habemus regulam,quòd tutus exceptione Maced.ſoluendo non repetit,quia eſt exceptio odioſa.l.qui excep.in princip.infra eod.l.ſed,& ſi pater.§.fin.ff.ad Maced.ergo excep.Maced.ſuper qua ſe fundant Bartol. & Bald.nihil facit ad propoſitum,vbi agitur de repetendo ſolutum, nec video quòd poſſint ſaluari ab iſto errore, & propterea Bartol. met paulò poſt,quàm oppoſuit de iſta excep.fatetur,quòd iſta nihil facit. Item inquantum vult iſta gloſſ. quòd iſta.l. non habeat locum in aduentitijs , Bartol. reprehendit, quia licèt vſuſfruct.in aduentitijs ſit patris,& dominium filij, tamen in pecunia , & alijs mobilibus non poteſt eſſe vſusfructus ſine dominio.l tribus,& alijs legibus hic per Bartol. allegatis.& bene dicit
28 Barto. † Quarta concluſio eſt, quòd hodiè in aduentitijs poteſt contrahi ciuilis obligatio inter duos fratres in poteſtate , & inter patrem , & filium, & ideo ſi filius haberet bona aduentitia, puta hæreditatem matris,& mutuaret alteri filio , contraheretur ciuilis, & naturalis obligatio inter eos. Item & inter patrē, & filium iſtud idem apertius dicit gloſſ.in l. pactum. C.de pac. conuen. & gloſſ. in l. ſi quis pro eo. §. 1. ff. de fideiuſſ.& gloſſ. in Authen.vnde ſi parens.C.de inoffic.teſtamen. Et pro iſta opin. allegatur text . optimus in l. iubemus. §. in ſupradictis. C. ad Trebel. & ibi Bartol. in §. fin. & Bald. & alij ad hoc not.illum text. quòd ſi pater inſtitutus hæres grauetur reſtituere hæreditatem filijs,an grauetur ſatiſdare de reſtituendo,dicit tex. quòd non,niſi in duobus caſibus, & ratio eſt, quia ibi bona erant aduentitia,in quibus pater obligatur filio. Et ſi dicatur , quòd naturaliter ibi obligatur , reſpondeo, ꝙ imò ibi dicit text. ꝙ pater ciuiliter obligatur,quia ſi naturaliter tantum, illa eſſet inutilis, & iſtud cum Barto.tenet Bal.& *communiter alij* in illa l.iubemus, & plenè Iacob.de Bel.in diſputa. quam ponit in l.2. C. de inoffic.donat.& Bald.in l.cum oportet.§.non autem.C.de bon.quę libe.Subiungit tamen Bart.ꝙ prædicta bene probant, ꝙ in aduētitijs pater obligatur filio,& filius adinuicem ciuiliter , tamē dicit Bar.aduertendum,ꝙ ſi ſunt talia aduentitia,in quibus pater non habet vſumfr.poteſt procedere glo. ꝙ pater obligatur, ſed ſi ſunt talia aduentitia, in quibus pater haberet vſumfru. & plenam adminiſtr. tenet ſing. Bart. ꝙ iſto caſu non obligaretur pater filio.l.cum filio.ff.de leg.1. Pondera Bal. ibi ſibi contrariū tenere,ꝙ etiam hodiè in aduentitijs inter patrem,& filiū in poteſtate non cadit ciuilis obligatio,ſuper quo Imol.relinquit cogitandum . Dixi aliàs, & dico quòd ſi quis vellet tenere,poſſet etiam hodiè in aduentitijs , in caſibus in quibus pater nō habet vſumfr.

vſumfru.q non cadit ciuilis obligatio inter patrem, & filium, quia pro cōi ſolùm allegatur illa l.iubemus.§.1. C. ad Treb.ſed poſſet rñderi,q illa l.loquitur in caſu ſpeciali.ſ.in patre trāſeunte ad ſecundas nup.quia.l.multum odio habet tranſitum ad ſecūda vota. Ex iſtis remanet expedita prima pars prin.gl.¶Sūma in 2.par.prin. glo. ibi nam & tunc dico naturalem. Iſta ſecunda pars ſm Paul.eſt difficilis,infraſcata,& malè compoſita, & verū dicit. Iſta 2.pars princ.ſm Ang.ſubdiuiditur in quatuor part. Ego autem ſequendo ordinem Bart.præſertim in re adeo difficili (qui pro certo fuit Dux,& illuminator iuris ciui.)ſubdiuido in ſeptem partic.In 1.gl. per verba obſcura remouet vnum for te cōtrarium, qđ poſteà gl.format infra in 6.par.ibi,item quòd filio ſit quæſita,& ponit vnum dictum, qđ pars debiti naturalis (non dico acquiſiti patri, quia illud eſt ſine dubio) ſed remanentis penes filium mutuantem, extinguitur per hæreditatem in parte obuentam filio debitori.In 2.illud dictum comprobat vna ratione,& incipit ibi, cùm enim peculium. In 3. contra illā rationem tacitè opponit de regula.l. Vranius,in prin.ff.de fideiuſſ.& ſoluit,& eſt ibi, & potentior videatur patri. In 4. quæ eſt ibi,ſed ſi patri eſſet ſoluta.gl.format aliud contrarium cōtra rationem ſupra factam,& non ſoluit.vnde ſm Bar.& Doct.gl.fatetur ɔ̄rium eſſe verum. In 5.quæ eſt ibi,eſt & alia ratio.gl. aſſignat ſecundam rationem ad dictum poſitum in 1.part. In 6.gl. format illud cōtrarium, quod dixi per eam ſolutum in 1. parte, & eſt ibi,item qđ filio.In 7.& vlt.gl. ad idem format aliud ɔ̄riū, & ſing.rñdet,& eſt ibi,vr̄ tamen ɔ̄ quod dr̄.& quia gl.ſic inordinatè proceſſit, & vſa eſt verbis obſcuris, pp hoc redditur ſummè difficilis,& infraſcata, vt dicit Paul. Item aduertendum eſt (& iſtud aperiat oculos iuuenibus ad intellectum) quòd tota iſta ſecunda pars verſatur in effectu circa duo. Primum eſt, an ex contractu celebrato per filium in poteſtate, tota obligatio acquiratur patri, ita qđ penes filium non remaneat aliqua obligatio naturalis,& ad hoc tendunt prima,& duæ vltimæ partic. glo.& ſtatim declarabo. Secundum eſt, quomodo pars debiti naturalis remanens penes filium mutuantem,vt gl.præſupponit, extinguatur per ſucceſſionem fratris debitoris ſuccedentis patri in parte hæreditatis,nam per talem ſucceſſ.bene extinguitur pars naturalis obligationis acquiſitæ patri,ſed alia naturalis, quæ remanet penes filium mutuantem,non videtur, quòd illa poſſit hoc non extingui, & ad hoc tendunt aliæ quatuor particulæ gl.In duabus aſſignat rationes ad hoc,in alijs duabus opponit, & ſic videtis in quanta confuſione nos poſuit gl. Incipio ergo recto ordine à ſexta partic.ibi, item quod filio ſit quæſita. & oppono contra tex.fortiter,quòd procedere nō poſſit. nam frater Meuius,qui mutuauit,habebat peculium,& conſequenter adminiſtr.ſed ego habeo,quòd ſi filiusfam. habēs peculium mutuet, vel aliter contrahat, quòd obligatio non quæritur in totum patri,imò etiam quæritur ipſi filio,& dicitur debitum filij,quod probat gl.nam habemus ll.dicentes,quòd ſi pater conueniatur pro peculio filij, ante omnia deducit nō ſolùm illud, quod debetur per filium patri, ſed & illud qđ debetur per alios filios,qui cōtraxerunt cum eo.l.ſed ſi damnum, & l. peculium. ff.de pecu.ſi ergo pater deducit illud,quod debetur filio, quando quis ɔ̄xit cum filio habente peculium, ergo apparet qđ ex contractu per filium celebrato habente peculium non quæritur totum patri,imò remanet debitum penes filium, aliter deduci non poſſet, ergo apparet, quòd iſta.l.non procedit,ſi iſte Meuius habeat peculium. & iſtud contrarium eſt, pp quod gl. noſtra multum vacillauit,& neſciuit bene reſpondere.Reſpondet ergo glo.ad iſtum contrarium in prima partic. & in effectu fatetur contrarium:nam dicit,quòd quando filiusfa.habēs peculium mutuat pecuniam, ex iſto mutuo oritur primò vna naturalis obligatio filio, & illa non remanet penes filium, ſed acquiritur patri,& tandem mortuo patre vadit ad filios hęredes. Item oritur vna alia naturalis, & iſta remanet penes filium, & ſic dicit glo.ex tali contractu ab initio oriuntur duæ obligationes naturales,vna acquiritur patri,alia penes filium remanet,& pp illam dicitur debitum etiam filio, & ita loquuntur leges ɔ̄riæ,pp hoc ſequitur,qđ pater, & filius cēſentur quodammodo duo rei credendi. Et ſi dicas,quæ ratio potuit mouere gl. quòd duæ naturales obligationes oriantur?Item vnde oriuntur?nam vnaquæque naturalis debet habere ſuam cauſam diuerſam, & ſeparatam.ſi enim non eſſet niſi vna cauſa, non naſceretur niſi vna naturalis. Rñdeo,qđ potuit gl.moueri iſta ratione, nam qñ pater cōcedit peculium filio,dominium remanet penes patrē, adminiſtratio autem peculij tranſit ad filium, in peculio ergo profectitio pater habet dominium, filius autem adminiſtrationem.Pone,quòd filius contrahat in iſto peculio, dico qđ oriuntur duæ naturales obligationes,vna acquiritur patri ratione dominij,qđ habet in ipſo peculio.alia naturalis acquiritur filio ratione adminiſtr.quam habet in peculio,& ſic duæ oriuntur naturales ex diuerſis cauſis,& illa,quæ acquiritur patri,dicitur potentior,quia ratione dñij acquiritur: illa quæ acquiritur filio,acquiritur nudo nomine, quia per ſolam admini. In 2. particula, quæ eſt ibi,cùm enim peculium.gl.(vt dixi) vult aſſignare rationem dicti,& iſtud eſt multum difficile.nam ſi verum eſt, q pater, & filius mutuans cenſentur tanquam duo rei credendi, & q vna obligatio naturalis ſit penes patrem,alia penes filiū mutuantem, quō poſſibile eſt, q ſi filius debitor ſuccedit patri,q extinguatur obligatio naturalis in totū? Bene eſt verum,qđ extinguit in parte illa naturalis, quæ erat acquiſita patri, ſed quō poteſt extingui alia naturalis,quæ remanſit penes filiū mutuantem? Gl.vult aſſignare rationem, & vult dicere hoc in effectu, qđ ſucceſſio habet vim ſolutionis, quemadmodum ergo ſi eſſent duo correi credendi,& debitor ſolueret vni ex eis, tñ liberatur ab vtroque, ita cùm ſucceſſio in hæreditate habeat vim ſolutionis,ergo filius debitor ſuccedēdo patri, & ſic vni ex correis,eſt perinde ac ſi ſibi ſoluiſſet, ergo liberatur ab vtroque, & ſic ab vtraq; naturali. Nūc ſum in tertia partic.ibi, & potētior. gl.vult remouere tacitum contrarium, quod eſt iſtud. nam gl. fecit ſupra vnam fallen.& fuit vnum fundamentum, quod eſt falſum.nā dicit,qđ ſucceſſio habet vim ſolutionis,ſed iſtud eſt falſum.nam ſi ſunt duo rei credendi, & debitor verè ſoluat vni ex eis,liberatur ab vtroque, & tñ ſi debitor ſuccedat vni ex correis credendi,non liberatur ab alio.l.Vranius in princ.ff.de fideiuſ.ergo falſum eſt fundamētum gl.quòd ſucceſſio habeat vim ſolutionis.Gl.multum ſin.rñdet in illis verbis,& potētior videatur pater.nam inquantum dictum eſt,qđ ſi ſunt duo correi credendi,& debitor ſuccedat vni,nō per hoc liberatur ab alio, eſt verum,qñ ſunt duo correi credendi æqualis potentiæ,tūc enim procedit.l.Vranius.ſed hic duo credita non ſunt æqualis potentiæ,nam potentius eſt creditum patris, ratione patrię poteſtatis, q̄ creditum alterius fratris, ideo ſufficit,q debitor ſuccedat creditori potētiori, quia tunc extinguitur ac ſi fuiſſet ſolutum. Poterat gl.rñdere, qđ creditum patris ideo eſt potentius, quia obligatio, quæ quæritur patri,quæritur ratione dñij, qđ habet in peculio,& illa eſt efficax:alia aūt naturalis,quę quęritur filio ratione adminiſtrationis,q̄ habet in peculio,poſito,qđ ſit vera, iſta eſt ſine effectu,& nudo nomine,ideo ſi filius debitor ſuccedat patri,extinguitur illa efficax naturalis, quæ eſt potentior, & in conſequentiam ēt extinguitur illa,quæ eſt penes filiū,quia eſt nudo nomine,& inefficax.In 4.particula,quæ eſt ibi, ſed ſi patri eſſet ſoluta,gl.format 2.oppo.ɔ̄ rationem.ſ.redditam. nā ſi verum eſt,qđ pater, & filius cenſeanṫ tanquā duo rei credendi,& pp hoc filius debitor ſuccedendo patri,& ſic vni correo cędēdi tanquā potentiori,liberetur ab vtroq;,ſicut ſi ſoluiſſet, vt dictū eſt,ſequitur ex hoc,qđ qñ debitor ſoluit vni ex correis credendi,liberatur ab vtroq;,ſed ille qui recepit, tenetur alteri correo cōicare per act.neg.geſt.ergo pater tenetur cōicare huic filio correo, ergo mortuo patre alius filius, q ſucceſſit patri,pro media ex pſona patris tenetur cōicare alteri filio,ergo ſi ſoluat, non poteſt repetere per hāc legem, quia ille opponeret ſibi de debito patris, glo.non reſpondet,ſed ſecundum Docto fatetur iſtud contrarium,q frater qui mutuauit, poſſit ſe tueri per hāc viam ſi eam intentaſſet, ſed q iſtud non fecit in hac lege. Iſtud eſt ſomniare,vera eſt ſolutio,quam dixi ſupra.nam ille tenetur correo communicare, quando ſunt creditores correi æqualis potentiæ,ſed hic creditum patris eſt potētius, & efficax:ſed creditum filij eſt nudum,& inefficax,nam ſi filius debitor verè fratri ſoluiſſet, pater tenetur communicare filio. Quinta particula gloſſ.eſt clara ibi,eſt & alia ratio,in qua glo. aſſignat aliam rationem, quomodo illa naturalis, quæ remanet penes filium mutuantem, poſſet extingui per hoc, quòd filius debitor ſucceſſit patri,& dicit q ratio eſt,quam fortè non intellexiſti,nam frater,qui mutuauit,habebat peculium,obligationes actiuæ,& paſſiuæ contractæ per habentes peculium cohærent peculio, non perſonæ, & cùm mortuo patre peculium debeat æqualiter diuidi inter fratres,debet ergo diuidi iſta obligatio,& illa debet conferri, aliter conferri non poſſet niſi liberando, dato, quòd vna obligatio eſſet penes fratrem mutuantem, ergo diuiſo peculio, erit diuiſa obligatio. illa ratio placet mihi plus quam alia. Sexta particula gloſſ. fuit declarata ſupra ſimul cum 1. In 7. & vltim. gloſſ. opponit, quòd penes filium debeat remanere obligatio,per regulam.l.placet. de acquirend. hæred. & reſpondet,q illa regula procedit in ciuilibus obligationibus, ſecus in acquiſitionibus naturalib.¶Ex iſta 2.par.princ.tota haberis colligere ſex principales conclu.quas Bar ordinatim proſequitur, ego omiſſa diſputatione procedam breuiter per concluſiones.Prima cōcluſio eſt gl.q naturalis obligatio.quæ ɔ̄hiṫ ex mutuo celebrato inter duos filios in poteſtate patris, quæriṫ per filium patri. Secunda concluſio eſt,quòd illa talis naturalis obligatio non acquiritur immediatè, & directò patri, ſed pri-

29 mo quæritur filio, deinde per filium patri.† Tertia est princi. conclusio, propter quam principaliter facta est hæc gloss. quod ex mutuo, vel ex alio contractu celebrato inter duos filios in potestate oriuntur duæ naturales obligationes, quarum vna acquiritur patri, alia verò remanet penes filium. Quarta conclusio est, quod pater, & filiusfam. censentur in peculio tanquam
30 duo correi credendi.¶†Quinta conclusio est, quòd illud, quod exigit vnus correus credendi, tenetur alteri correo communicare per act.neg.gest. & ita semper allegatur hæc gloss. ad hoc. Sexto, & vlt. habes mirabilem limit. ad regulam. l. placet. ff. de acquirend. hæred. istis sex conclusionibus breuiter, & conclusiuè discussis, remanebit ista pars declarata.¶Circa primam conclus. obstare videtur, quia si verum esset, quòd per filium cōtrahentem cum alio quæreretur patri naturalis obligatio, sequeretur necessariò, quòd patri contrahendo cum filio sibi nō obligaretur naturaliter per regulam Iuliani, de qua supra mentionem feci, de qua in l. sed & si quis.§.regula.ff.de vsufr. & in l. liber homo. la 2. ff. de verb. oblig. breuiter illa regula non habet locum quo ad obl. naturalem, quia cùm illa sit regula iuris ciui. non potest impedire actus naturales, secundum Barto. hic in 9.col.& eundem infra in 13.colum. & clarius in l. si quis pro eo.§.1.ff.de fideiuss.¶Circa 2.conclu. glo. obstare videtur, quòd imò naturalis obligatio debeat directò, & immediatè quæri per filium patri, quia per actum naturalem, & sic per numerationem, quæ fit nomine alicuius, etiam si sit penitus extraneus, quæritur illi extraneo etiam absenti, & ignoranti directò, & immediatè actio, & oblig. l. ea quæ ciuiliter. ff. de acq.rer.domi.l. quod meo.§.1. ff. de acquirend. possessio. fuit dictum in l.certi condi.§.si nummos.supra si cert.pet. Responde breuiter, ꝙ prædicta regula procedit, quando numeratio fuisset facta nomine patris, vt in primo intellectu posito in 1. par. gloss. sed quando numeratio non est facta nomine patris, sed nomine ipsius filij, vt in secundo intellectu gloss. tunc obligatio naturalis primò quæritur filio, posteà ex persona filij quæritur patri, & sic non immediatè quæritur patri, ita procedit glo. hic. ¶Circa 3. conclus.glo. propter quam princ.facta est hæc pars gl.quod ex mutuo, vel alio contractu celebrato per filium in potestate oriuntur duæ naturales, quarum vna patri, & alia filio quæritur. Bar. & omnes reprehendunt istam glo.& bene, moti, quia nulla lege istud cauetur. pro hoc etiam Bart. subtiliter inducit.l. si quis pro eo.§.1. de fideiuss. tamen istud fundamentum de d.l.si quis pro eo.tollitur infra ex his, quæ dicuntur per hanc gloss. ad fin. ad idem facit secundum Barto.hic in 10.col.in fin.q.Si vera esset opi.gl.sequeretur, ꝙ mortuo patre obligatio naturalis quæsita patri, consolidaretur cum alia naturali quæsita, & existente penes fratrem mutuantem, sicut dicimus in dote.l.2. in princ. ff.solu.matrim.& tamen istud est falsum, vt hoc text. igitur &c. Breuiter veritas est, quam dixi in declaratione gl. & ita resideo, ꝙ quando filius habet peculium, & cōtrahit cum alio filio, certe pater in illo peculio habet dominium, & ratione dominij quæritur sibi naturalis obligatio, & ista est vera, & efficax naturalis.ita procedit sententia Docto.contra glo.verùm quia filius in peculio habet administrationem, & illa est nuda sicut quilibet nudus minister, ratione illius nudæ administratio. posset dici, ꝙ etiam ipsi filio quæratur quædam obligatio naturalis, sed impropria, & nudo nomine, ita saluatur gl.nostra, & ita procedunt ll.allegatæ.in 6.partic glo.quæ dicunt deberi filio, nam vt etiam dicit Bar.hic, tale debitum est improprium, & nudo no-
* mine.l.nec seruus.ff.de pecu. Limita tamen *communem conclusio*, vt subtiliter, & notabiliter not.Barto.infra in 1.quæst.extra glo, scilicet in quæstio.de mutuo, an possit cōtrahi inter patrem, & filium in potestate, quam ponit in 17.col.¶Circa 4.princ.conclusionem, ꝙ in peculio pater, & filius cēsentur duo correi credendi.ista opi.est falsa, qa vbi sunt duo correi credendi, ibi sunt duæ diuersę obligationes, tamē circa idē.l.3. in prin.ff.de duob. re.sed hic non est nisi obligatio naturalis in persona patris, quia in persona filij nulla est, vt tenent Docto. contra glo.ergo non possunt dici duo correi credendi, sed fortius tenendo ǒppo. gl. ꝙ adsint duæ obligationes naturales, vna in persona patris, alia in persona filij, non adhuc possunt dici duo correi, quia obligatio naturalis, quæ est penes filium, descendit ex contractu filij, illa verò quæ patri acquiritur, procedit ex dispositione legis, ergo ista diuersitas debet impedire consti.duorum reorum, quia ad hoc vt sint duo rei, oportet quòd obligatio ex eadem causa ęqualiter procedat, vt est tex.in l.qui seruum.in prin.ff.de interrog.act.facit l.duos.& l.eandē.§.si.de duo.re.de quo vide plenius Bar.in l.si.in 5.q.ff.de duo.re. & cum Bart. tenent alij. salua tamen gl.vt hic per Bar. ¶Circa 5.conclusionē gl.ꝙ si sunt duo correi credendi, & debitor vni soluat, liberatur ab ambobus, tū ille correus, cui solutum est, tenetur per acti.neg.gest.communicare partem suam alteri correo. Limito istam conclus. duobus modis. Primò vt sit vera, qñ illud qđ exactum fuit, pertinet communiter, & æquè principaliter ad vtrunque correum, tūc bene debet alteri cōicare, sed qñ illud, quod exactum, est principaliter pertinet illi soli, cui solutum est, non debet illud cōicare correo, vt hac glo. Secundò limita not.ꝙ vera est conclusio prædicta, qñ sunt correi ex causa onerosa, secus si ex causa lucratiua, quia tunc melior est conditio præoccupātis, quia illud, qđ vnus exegit, alteri non tenetur cōicare.l.in lege Falcidia hoc esse obseruandum.ff.ad l.falc.declarat in specie Bar.in l.qui hominem.§.1.ff.de solu. & in l.si Titio.ff.de leg.2. ¶Circa 6.& vlt. conclus.gl.inquantum mirabiliter concludit, ꝙ regula.l.placet. ff.de acq hęred.procedit in acquisi.iuris ciui.s.quę fiunt ꝑ actus ciuiles, puta aditione hæreditatis, bon. pos.& simil. secus est in acquisitionibus naturalibus.Bart.hic in 9.seu 11.col. reprehēdit
* istam limit. & cum eo *omnes tenent:* nam acquisitiones ciuiles difficilius transeunt in alium, quàm naturales, & sic esset de directo contra gl.nostram, ꝙ ita sit probat. Pone, aliquis est institutus hæres, & grauatus restituere alteri. pone, ꝙ restituat, certè in fideicommissarium transeunt ciuilia iura vtiliter tantum, directa autem transeunt penes hæredem; sed iura naturalia in totum transeunt in fideicommissarium.l.si eius, in princ.ff.ad Trebel.ergo apparet, ꝙ iura ciuilia difficilius transeunt, quàm naturalia.si ergo regula.l.placet, habet locum in naturalibus, multo magis in ciuilibus.Tamen vt intelligatis fundamentum, in ciuili debito est dare vtile, & directum dominium, vt declarat Angel.hic in 7. colum. sed in naturali debito semper est directum, non vtile, ideo in fideicommissarium restituta hæreditate transeunt iura naturalia directò, quia non est dare vtile: non sic est in ciuilibus, quia in eis est dare vtile, & directum. Sic etiam dicimus in mobilibus, in quibus est tātum directum dominium, in immobilibus autem est dare vtile, & directum.solet allegari vna glo.pro singulari, quam ego non inuenio in §.adeo.Institu. loc.Et ista est ratio, ꝙ in rebus mobilibus, quæ triennio vsucapiuntur, acquiritur directum dominium: in rebus autem immobilibus, quæ decennio saltem præscribuntur, solùm vtile acquiritur. & per ista est expedita tota ista secunda pars princip. ¶Sum nunc in 3.parte princ. glo.ibi, item quæro cum hi duo. In hac parte glo.timore contrarij, quod nunc formabo, quærit de ratione necessaria ad text.& super ea refert tres opi.Propterea diuido istam par.in quatuor par. In prima format quæstionem. In 2.improbat primam opin.quærendo. In 3. refert opin. Vgo.& in 4.refert opin.Azo.quam sequitur. Secunda ibi, si dicas neque patrem. Tertia ibi, quid ergo dices. Quarta ibi, sed Azo dicit. ¶Rursus illa 4.pars prin.in qua ponitur opin.Azo.
* *communiter approbata*, subdiuiditur in 7.particulas.In prima facit quod dictum est.In 2.quæ est aliqualiter obscura, gl.respondet fundamento Vgo.quod retorquet cōtra eum, & adducit subtiliter intuenti primam rationem pro opin. Azo. In 3. adducit aliam secundam rationem.In 4.aliam.In 5.aliam.In 6.aliam.In 7.& vltim. per viam quæstionis opponit contra rationem vltimo loco formatam, & notabiliter respondet. Secunda ibi, nec obstat quod dixi. Tertia ibi, & pro eo argumentum est. Quarta ibi, propterea manifestior. Quinta ibi, item probatur hoc in l.ista. Sexta est ibi, est & alia potior ratio. Septima & vltim. est ibi, nunquid ergo potest pater. Aduertendum est etiam, ꝙ tota ista pars glo.facta est timore istius contrarij: nam videbatur, ꝙ si sunt duo filij in potestate vnius patris, & vnus filius contrahat cum alio, & ambo peculium habeant, & quemadmodum ex persona vnius filij mutuantis acquiritur patri obligatio naturalis actiua, ita ex persona filij accipientis mutuum, idem pater debeat passiuè obligari, sicut obligaretur, si filius habens peculium cōtraheret cum extraneo. obligatur enim pater pro filio de peculio, toto titu. ff. de pecu. videtur ergo, quod penes patrem sit obligatio actiua, & passiua, & consequenter videtur, ꝙ debeat extingui quadam compensatione, & statim, nō autem vt eo modo extinguatur, prout dicit text. ꝑ istud contrarium
31 facta est ista tertia pars glo.in qua disputatur, † nūquid quemadmodum patri quæritur obligatio naturalis actiua ex persona filij mutuātis, eodem modo patri quæratur obligatio passiua, ita vt pater teneatur ex persona filij accipientis, qui habebat peculium?& tota difficultas stat in hoc, & reducitur ad istū punctum. Quemadmodum enim si filiusfa. habens peculium ꝯhat cum extraneo, ex tali ꝯctu pater efficaciter obligatur illi extraneo, quatenus est in peculio, nec aliud disponit titu. ff. de pec.ergo eodem modo si filius habens peculium recipiat mutuo ab alio filio, pater debet obligari isti alteri filio, sicut extraneo obligaretur. Gloss. in hac difficultate refert tres opin. nec possent cogitari. Prima notoriè falsa est, & contra text. nostrum. Secunda est opin.Vgo. & illa fundatur in argumen. proximè facto, quòd quemadmodum pater pro filio quo ad extraneum obligatur, eodem modo quo ad alium filium,

Vltima

* Vltima est opi.Azo.*approbata per glo.& communiter Docto.* quòd licèt pater obligetur pro filio habente peculium,quo ad extraneum,tamen non obligatur quo ad alium filium, & pro ista opi.gl.adducit quinque rationes, & quia prima est aliqualiter obscura,eam declaro.nam dicit gl.quando filius habens peculium contrahit cum extraneo,pater obligatur illi extraneo,sed obligatur ciuiliter tantum,naturaliter non, quia filius in peculio obligat patrem etiam ignorantem, imò inuitum. l. si quis seruum.§.etiam.ff. de pecu. ergo pater non obligatur naturaliter,quia non adest consensus, & naturalis obligatio procedit à consensu.l.cum amplius.§.is natura debet.ff.de regu.iur. plenè no.per Bar.in l.ex hoc iure. ff.de iust.& iu. per istud fundamentum gl.ostendit,ꝙ in peculio pater non obligatur vnquam nisi ciuiliter, sed illa ciuilis obligatio sola habet potentiam agendi, quia fomentata à iure,sicut in sententia iniustè lata,ex qua oritur sola ciuilis obligatio, tamen illa habet potentiam agendi, modo sic.Qñ filius contrahit cum extraneo, & habet peculiū, est verum,ꝙ pater obligatur ciuiliter tm̃,& ex illa ciuili sola potest agi,ita loquitur totus tit.ff.de pecu. qñ filius contrahit cum extraneo,& habet peculium,pater obligatur pro filio,sed ciuiliter tantum, & illa ciuilis habet potestatem agendi,ex hoc necessario sequitur,ꝙ si filius habens peculium contrahat cū alio filio in potestate,ibi non potest pater obligari, probo. Naturaliter non potest,quia cùm pater obligetur ignorans,& inuitus, in peculio non potest cadere naturalis. Ciuiliter etiam obligari non potest, quia inter filios in potestate, vel inter patrem, & filium non cadit ciuilis obligatio. istud est, ꝙ vult dicere gl. in illa secūda partic.ibi, nec obst.dum retorquet arg. Vgo.cōtra eum,& in isto fundamento fundatur opi.gl.approbata per omnes, quia aliæ quatuor rationes gl. veniunt multum à remotis,

32 & non multum concludunt.† Ex hoc habes tu iuuenis diligenter notare, ꝙ in actione de peculio nō est dare naturalem obligationem,sed ciuilem tm̃,ex quo correlariè infertur, ꝙ actio de peculio oritur ex sola ciuili obligatione absque naturali. Et circa hoc non omitto, ꝙ Bar.dubitat, nunquid actio de peculio sit realis,vel personalis,& an sit natiua,vel datiua.dic,vt hic per eum,& plenius in l.1.in prin.ff.de pec. Et ꝙ in act.de pecu. non sit dare naturalem obligationem,probat Bar.hic.nam obligatio naturalis oritur aut ex consensu vero, vel ficto, aut ex æquitate sine consensu.ex consensu non est dubium,qñ aliquis consentit expressè aut tacitè, ille obligatur.l. cum amplius.§.is natura debet.ff.de regu.iur. Eodem casu ex æquitate causatur obligatio,vt si gessi negotia vnius furiosi, qui non potest cōsentire,prout declarat latè Bar.in l.Iul.ꝰ.eo.sed sic est, ꝙ in peculio obligatio naturalis neutro modo causari pōt,vt deduco nunc. Non enim ex consensu, quia pater etiam inuitus pro filio habente peculium obligatur.l.si quis seruum,in fi.ff.de pec. Item nec ex æquitate, quia ꝙ pater obligetur pro filio, qñ habet peculium, istud non ex æquitate procedit, imò contra omnem æquitatem,& cum Bar.tenent alij cōmuniter, præsertim Ang. & Ful.hic.Sed facilè esset tenere,& tutius mihi vr̃ tenendum,ꝙ qñ filius habens peculium cōtrahit cum extraneo, ꝙ pater qui potest conueniri act.de peculio, obligetur non solùm ciuiliter, imò etiam naturaliter. Et si dicatur, ꝙ pater non consentit, rn̄deo,ꝙ imò adest consensus à prin.præstitus in genere, qñ scilicet pater cōcessit peculiū filio, quia cōcedendo sibi administr. intelligitur tacitè consentire, ꝙ vult obligari quatenus est in peculio, vt declarat ipsemet Bar. in l.1.in prin.ff.de pecu. ergo cū adsit consensus patris saltem in genere, & tacitus, vr̃, ꝙ pater etiam naturaliter obligetur,& ad hoc omnino vide Bar.in hac. l.in 17.col.aut in princ.seq. Et per hoc apparet,ꝙ primum fundamentum,& prima ratio adducta pro opi. Azo.nō sit bona, aliæ sequentes rationes sunt persuasiuæ, & non necessariò concludunt. An sint veræ,dicam in cōclusionibus,quas eliciam ex hac gl.Omissis verbis,& fundamentis gl.quæ parum stringunt, ego conclusiuè teneo istam opi. Azo. quam puto non solùm veram,sed indubitatam, licèt glo. & Doct.laborent per vnum fundamentum,ad qđ non aduertit Bar.& Doct.Nam qñ vnus filius contrahit dum alio filio in potestate eiusdem patris, glo. disputat,an ex persona filij recipientis pater obligetur. Ego dico,ꝙ non,& ꝙ impossibile est,ꝙ obligetur. Cui enim debet obligari? Si dicis alteri filio, cum quo contraxit, istud est falsum, quia ex quo cum filio nullam habet act.actiuam (quia illa est in totum acquisita patri, & penes eum tm̃ est solùm vna nuda sine effectu) ergo frustra quærimus,an pater obligetur, quia penes filium mutuantem nulla est actio actiua efficax,ideo pater inefficaciter ex contractu obligatur. Nunc ex tota ista tertia

33 parte prin.elicio quinq; prin.concl.† Prima conclusio est, circa quam principaliter ista glo. tota versatur, ꝙ ex persona filij recipientis mutuum ab alio existente in potestate patris, pater non obligatur naturaliter, & ista est vera, vt prædixi: secus est quo ad extraneum. circa istam dic,vt proximè dixi. Secunda conclusio est, ꝙ in act. de peculio nō adest naturalis obligatio, sed ciuilis tm̃,vt ex illa ciuili tātum oriatur actio. dicite in hoc,

34 vt supra dixi.† Tertia conclusio est,qđ ex contractu celebrato inter duos seruos vnius domini, dñs nullo modo obligatur ex persona serui recipientis,sicut est in duobus filijs.Tu dic,vt plenius per Bar.hic in 12.col. quem non refero, quia nihil adderē,

35 & per Pau.de Cast.in 13.col.qui contradicit.† Quarta conclusio est,qđ si dñs habeat duos seruos,& vnus alium vulneret,vel occidat,nō tenetur dominus ex delicto talis serui. Et si dicatur contra de toto tit.s̃.de nox.vbi disponitur,ꝙ dñs ex delicto serui noxaliter tenetur.Rñdebat Bar.in 14.col.& bene, ꝙ quando

a seruus delinquit,aut quærimus,nunquid dñs teneatur [a] pro delicto serui ex toto titu.ff.de pecu. & dicendum est,ꝙ non, quia edictum de peculio non ad delicta,sed ad contractus pertinet. l.3.§.si ex causa.ff.de pecu. Aut quærimus, nunquid ex delicto serui dñs teneatur noxaliter per tit. de nox. & in hoc est dicendum, ꝙ si seruus dat damnum, aut committit delictum contra tertium,tunc dñs tenetur noxaliter, aut emendare damnū, aut dare seruum pro noxa. ita loquitur tit.ff.de noxa. & declarat Imperator in l.apud antiquos. C. de furt. Si autem seruus commiserit delictum, vel damnum dederit cōtra res proprias eiusdem domini, aut contra alium seruum eiusdem domini, tunc propriè loquitur hic glo.quia dominus non tenetur,quia non tenetur pro seruo apud semetipsum,ita loquuntur ll.in gl.

36 allegatæ.† Quid autem sit in alijs famulis,[b] qui non sunt serui,

b an patronus teneatur ex delicto famuli sui, & eodē modo Potestas teneatur ex delicto familiæ suæ, vide Bar.in l.1.§.familię. & melius in §.fin.ff.de pub.& in l.ne quid.vbi multum plenè.ff. de incen.rui.nau.vbi etiam Barto. si fiat damnum in territorio vnius principis,an princeps teneatur.Bal.in l.apud antiquos.ad fi.C.de fur.& in l.1.ff.ne quis eum qui. & in rub.C.de pœn.iudi. qui malè iud.per Host.& alios in c.1.de resti.spo. Lud. Rom.in consi.11.incip. In proposita quæstio. breuiter vr̃ dictum statu-

37 tū,&c.& in consi.15.incip.Plura sunt,quę quæruntur.¶† Quintò,& vlt.habes multum diligenter no. ex ista gl.pen. & vlt.particula melius, quàm alibi in corpore iuris, qñ pater obligetur filio,ita ꝙ obligatio non reuertatur ad patrem; nam si obligatio immediatè perueniat à patre in filiū,vt quia pater ipse promittat filio,tunc pater obligatur filio naturaliter,& ista naturalis non reuertitur ad patrem. casus est in hac l.in versi. quæsitū. sed qñ pater obligaretur filio nō directò,& immediatè, sed per obliquum mediante persona alterius,tunc illa obligatio reuertitur ad patrem.Hinc est,ꝙ si pater promittat filio in potestate, pater obligatur filio naturaliter directò, & ista obligatio non acquiritur patri.pone, ꝙ pater det filio fideiussorem, tunc pater obligaretur ex persona fideiussoris filio, & sic per obliquū: certè talis obligatio reacquireretur patri,& ideo talis obligatio non valet, quia idem pro eodem esset fideiussor, text.est in l.si quis pro eo.§.1.ff.de fideius.quicquid ibi dixerit glo.& declarat Bar.in 4.col.ad fi.& in 9.col.in prin. Et ex his remanet expedita tota prima gl.mag.¶In gl.super verbo, si nō minus.dic vt dixi supra in text.in quæstio.illa, nunquid ista l.posset procedere in tribus, vel quatuor fratrib. ¶Capio aliam glo. magnam super verbo,consequutus.quam diuido in tres par.princ.In prima timore cuiusdam dubitationis,quam nunc formabo, glo.ponit primum intellectum ad hunc tex.In secunda illum improbat,

* & ponit ſm intellectum Io.qui est *verus,& communis.* In tertia, & vltima prope fi.gl.format vnam quæstio. Secunda ibi,quod Io.omnino inficiatur. Tertia ibi,item nunquid adempto peculio.¶Rursus secunda pars prin.in qua ponitur intellectus Ioan. subdiuiditur in quinque par.In prima facit,qđ dictum est,quia ponit intellectum Io.& pro eo assignat vnam rationem. In secunda assignat aliam apertiorem rationem.In tertia respondet tacitæ obiectioni.In quarta idem facit. In quinta aliam rationē assignat. Secunda ibi,& hoc ostendo apertius. Tertia ibi,item nec dicat quis.Quarta ibi,item nec intelligas.Quinta ibi,& probatur,quia dr̃ in text. ꝙ pars debiti naturalis extinguitur,si non minus de peculio ad fratrem peruenerit: nec text. declarat de qua parte peculij intelligatur; nam de toto peculio fiunt duæ partes, vna pars spectat Meuio fratri mutuanti, alia Titio, qui recepit, nunquid ad hoc, vt extinguatur pars debiti naturalis, quæ nunc spectat Meuio,sufficiat ad eum peruenisse tm̃ de peculio ex parte, quæ omnino ad eum spectat iure hæreditario, an vero requiratur, ꝙ sit de parte peculij, quæ obuenit Titio debitori?

ADDITIONES.

a ¶Nunquid dominus teneatur.Adde Bar.in l.1.in §.familia.ff.de pub.Bart.in l.1.ff.de fur.Bar.in l.ne quid.ff.de incen.ru. nau.

b ¶Quid autem in alijs famulis.Adde Barto.in l.hoc iure.in §.Labeo.ff.de don. Bar.in l.2.C.de euic.

debitori? dubium facit,nē si tu debes mihi quinque,& de meo
proprio soluas ista quinque, non liberaris. Ita Titius est nunc
debitor Meuij in quinque: pone,ꝙ soluat sibi partem peculij,
certè soluit Meuio illud, qđ iure hæreditario ad eum spectat,
cùm peculium debeat inter fratres mortuo parte diuidi. quo-
modo ergo Meuio soluendo illud, qđ est suum, potest extin-
guere debitū quinque? propter hoc aliqui dixerunt, ꝙ ad hoc,
vt debitum extinguatur,oportet,ꝙ ista pars peculij sit dę parte
Titij vltra illam, quæ est propria Meuij iure hæreditario, qui
intellectus non est bonus,propterea Io.tenet, ꝙ imò liberetur
Titius debitor ex obuentione partis peculij, quæ omnino tan-
git ad Meuium,& probat istud viua ratione.nā obligatio eius,
qui peculium habet, respicit peculium in toto, & in qualibet
sui parte,vnde si diceremus,ꝙ pro parte peculij, qui in diuisio-
ne obuenit Meuio mutuanti, qđ fuit de quinque,nō extingue-
retur debitum in quinque,sequeretur, ꝙ obligatio peculij non
respiceret omnem partem peculij,quia non respiceret partem
obuenientem Meuio. istam rationem retorquet gl.contra Io.
ibi,item nec dicat quis.nam si obligatio peculij respiceret quā-
libet partem peculij,sicut respicit partem,quę obuenit Meuio,
ita deberet respicere partem, quæ obuenit Titio, & sic debitū
de quinque,qđ restat, deberet diuidi pro rata, & non extingui
in totum ex parte obuenta Meuio. glo.bene rñdet, ꝙ imò de-
bitum diuiditur pro rata, & pro rata respicit quamlibet partē
vtriusque fratris: nam totum debitum erat de decem.Item pe
culium erat decem, quinque ex peculio obuenerūt Meuio, &
quinque Titio. Eodem modo debitum pro rata respicit partē
peculij, & pro rata extinguitur: respicit ergo Meuium pro
quinque,& pro quinque extinguitur. Item respicit alia quinq;
ex peculio obuēta Titio,qui mutuū recepit, & pro illis quinq;
etiam extinguitur. Et ideo pondera tu prouecte, ꝙ glo.hic ex-
presse tenet, ꝙ pars debiti naturalis obuenta non extinguitur
obuentione peculij,sicut illa,quæ obuenit Meuio.de quo pun-
cto statim plenè dicam extra gl.& ꝙ obligatio peculij respiciat
peculium, & quamlibet eius partem, si illa pars obueniat cre-
ditori non principaliter iure solutionis, sed iure hæreditario,vt
hoc tex. vel etiam titulo particulari donationis, probo. Nam
pone, ꝙ filius habens decem in peculio contraxit cum extra-
neo.in decem,ita qđ sibi obligatur ad decem: pone,ꝙ pater ex
isto peculio donat quinque huic extraneo creditori, dicit gl.ꝙ
extinguitur obligatio in illis quinque, quamuis obuenerint isti
extraneo titu.donationis, & non causa solutionis,allegat gl.l.si
quis reum.§.huic.ff.de lib.leg.quæ.l.ſm Bart.& Doct.non pro-
bat illud,qđ dicit glo.scilicet,ꝙ obligatio in quinque extingua-
tur. Sed bene dicit text. ꝙ pater tunc non tenebitur,nisi quate-
nus remanet in peculio.Quid vult dicere Barto? declaro.Aliud
enim est dicere,ꝙ extinguatur obligatio.Aliud est dicere,ꝙ in-
terim cesset.nam si peculium erat decem,& pater donauit ex-
traneo creditori quinque,nō est verum,ꝙ obligatio extingua-
tur in quinque: bene cessat interim: nam pone, ꝙ peculium,
qđ restabat de quinque, augeatur, certè etiam augebitur obli-
gatio,& tñ si esset extincta, amplius non reuiuisceret, bene ces-
sat donec augeatur.l.quæsitum.§.fi.ff.de pecu.Item in isto casu
cùm peculium peruenerit ad extraneum creditorem tit.singu
lari,certè obligatio peculij non sequitur sing. successorem: sed
eum,qui succedit tit.vniuersali.l.1.§.item si hæres. cum gl.not.
ff.qñ act.de pecu.est anna. Dicit tamen sing.Bar.& multum si-
gna,ꝙ dictum gl. potest sustineri non ex fundamento glo.quia
falsum est,cùm obligatio peculij non transeat ad singularē suc
cessorem, & sic ad donatarium: sed alia ratione, quia qñ quis
donat alicui de reb.obligatis,in dubio præsumitur donare ani-
mo compensandi, & extinguendi debitum, qđ dictum perpe-
tuò signabis nam ex eo pulchrè infertur ſm Pau. de Cast.in pe.
col.ad fi.ꝙ si de certa pecunia,vel de certis fructib.debet alicui
fieri solutio alicuius debiti, & aliquis donet de illa pecunia, vel
de illis fructibus creditori,ista donatio nō remanet in vim pro-
prię donationis,sed compensatur,& extinguit debitum, quod
iterum dico nō obliuiscaris.Et ex hoc in specie infertur ad pra-
cticam, ꝙ si debeo tibi decem saccos frumenti, qđ nascetur ex
tali fundo,pone,natum est frumētum centum saccorum;ego
tibi creditori dono simpliciter quinque saccos frumenti, volūt
Bart.& Pau. ꝙ isti quinque sacci frumenti expresse donati non
cadant in dona. sed vertantur in sol. debiti, & debitum extin-
* guunt in quinque.Et ita inuenio transire Ang. *& alios communi-
ter*. Istud limitat Fulg.in pen.col.in prin.& credo,ꝙ bene dixe-
rit,vt procedat, qñ donatio fit sub nomine quotæ, per text. in
l.hæreditatē.ff.de donat.sed si sub nomine quantitatis,tunc nō
caderent in compensa allegat.l.si debitor.C.de sen.pass.vbi bo
nus tex.& tex.in l.si legatis.§.nullum interest.ff.ad Treb.Ab ista
decisio. Bar.non inuenio aliquem dissentire: imò omnes con
corditer cùm eo transeunt.Mihi dura vr̄ decisio, & contra om
nem sensum naturalē,vnde puto, ꝙ sic dici debeat,ꝙ si debeo
tibi decem,quæ debent solui ex certa pecunia,vel si debeo tibi
ex fructibus alicuius fundi, ꝙ si ego darem simpliciter quinq;
ex illis saccis frumenti natis in dicto fundo, crederem bene, ꝙ
illa datio intelligeretur facta animo compensandi,tunc proce-
deret decisio Bar. Sed qñ quis expresse donaret, in claris nō est
opus coniecturis,nec præsumptio cadit, scilicet,ꝙ donatio in-
telligatur facta animo compensandi, non credo, ꝙ sit verum,
aliter sequeretur euidens absurdum, ꝙ si debeo tibi decem ex
fructib.istius fundi, ꝙ ego non possem tibi donare quinq; vltra
debitum si vellem.Item pro opi.Ioan.gl.in vlt.particula aliam
rationem assignat ad probandum, ꝙ obligatio peculij respicit
quamlibet eius partem: nam si filius habens peculium contra-
hat cum extraneo,licèt filiusfa. ex persona sua insolidum obli-
getur, tñ si mortuo patre peculium illud sit diuisum inter fra-
tres,potest ille extraneus omisso filio, cū quo contraxerat,con-
uenire alium fratrem pro rata peculij ad eum obuēti: ergo re-
spicit quamlibet partem peculij, & si talis extraneus conueni-
ret filium, qui contraxit insolidum pro sua obligatione perso-
nali, qua insolidum tenetur, per l.si quis cum filio. ff.de pec.&
filius solueret, posset repetere à fratre pro rata peculij, quæ ad
fratrem obuenit: ergo apparet, ꝙ obligatio contracta per ha-
bentem peculium,est onus peculij,& respicit peculium in qua-
libet eius parte.Quod intellige,& limita, vt dixi in textualibus.
in 1.q.post notabilia referendo Bar.hic. ¶Sum in tertia,& vlti-
38 ma parte gl.ibi,item nunquid adempto.in qua quærit gl. † Po-
ne filius,vel seruus habens peculium contrahit cum extraneo,
certè ipse ex persona sua obligatur insolidum, tñ solutio de-
bet fieri de peculio.Pone,ꝙ pater,vel dñs adimat sibi peculiū,
nunquid extinguatur illa obligatio personalis, qua tenebatur
filius,vel seruus insolidum? Glo.refert opi.Bart.tenet vlti.opin.
per tex.in l.si quis cum filio. iuncta.l. seq.vbi text.ff.de pec. Tu
intellige hoc verum, qñ obligatio esset contracta cū extraneo,
ita procedunt.ll.allegatæ per Bar.sed si filius, vel seruus contra-
xisset cum patre,vel cum domino,adempto peculio, extingue
retur in totum obligatio filij,& istud est,qđ dicit iste tex.in ver.
quæsitum.ibi, *si nihil de peculio*, &c. ſm Fulg. & Pau.de Cast.hic
in vlt.col.Vnum tñ est in prædictis, propter qđ videtur aliqua-
liter posse dubitari. Nos habemus regulam, ꝙ pater,& domi-
nus si concedunt peculium filio,aut seruo possunt illud pro li-
bito voluntatis adimere.d.l.si quis cū filio,& l.seq.est verum,ꝙ
qñ reuocaret in fraudem creditorum,teneretur tunc.l.summa
cū ratione.in prin.ff.de pec.si ita est (prout est,& declarat Bar.in
l.1.in princ.ff.de pec.) quomodo potest procedere alia regula,
quæ habet,ꝙ si filius, vel seruus habeat peculiū, ꝙ contrahen-
do potest obligare patrem, vel dñm, non solùm ignorantem,
sed etiam inuitum, & contradicentem.l. si quis seruū.in fi.ff.de
pec.istud enim vr̄ non posse stare,ꝙ pater possit adimere pecu
lium, & ꝙ eum inuitū possit filius, vel seruus obligare.cogita
de responso.Extra gl.moueo contra tex. & ꝯ intellectum gl.&
Doct.vnam difficultatem,quam solitus sum mouere: nam gl.
& Docto.volunt,& tex.sonat satis apertè, ꝙ debitum ex causa
mutui contractum per Titium in decem extinguatur diuerso
modo: nam in parte extinguitur successione iure hæreditario,
& sic iure confusionis,eo quia Titius debitor succedit patri cre
ditori in media hæreditatis, & sic qñ debitor succedit credito-
ri,extinguitur debitū iure confusionis,istud dicit prima decisio
tex.alia vero pars, quæ obuenit fratri Meuio non extinguitur
iure confusionis, sed per obuentionem peculij, vt in secunda
decisione tex.vtilitas est euidens,quia pars, quæ extinguitur iu-
re hæreditario obueniente debitori, extinguitur pro quota hæ-
reditatis: siue in illa quota hæreditatis sit tm̄, quantum est de-
bitum, siue non. Alia autem,quæ extinguitur per obuentionē
peculij,non extinguitur nisi eatenus,quatenus est peculium,&
* nō vltra,ita sonare vr̄ tex. *& omnes declarant*. Ego autem teneo
nunc (licèt aliàs dubitauerim) ꝙ imò vtraq; pars debiti extin-
guatur pariformiter per obuentionem peculij, & neutra iure
successionis tantū. ad hoc clarè ostendendum præmitto duo.
39 † Primò, ꝙ filius habens peculium, si contrahit cū alio fratre,
vel etiam cū extraneo,licèt ipse filius obligetur,tñ considerato
effectu obligatio sua est inanis, quia debet solui de peculio, &
est onus radicatum in peculio, & illa obligatio, quæ est penes
filiū,ꝙ sit inefficax,patet, quia in effectu non impediret repeti,
vt in superioribus declaraui, & in specie declarat Bald.in l.fi.C.
40 qđ cū eo.in antepen.col.in ver.dicto de corruptione.¶†Secun
dò pręmitto aliud verissimum,ꝙ apud fratrem,qui mutuauit,
non remanet aliqua obligatio naturalis, quæ sit efficax: nā illa
statim quæritur patri,& si penes filium remanet aliqua, illa est
nudo nomine,& sine effectu, & declarat in specie Bart. hic in
vlt.col.& dixi in secunda parte gl.1.Ex istis sequuntur ista duo
verissima, ꝙ ex mutuo cōtracto inter duos fratres in potestate
habentes

habentes peculium, nec penes mutuãtem eſt aliqua naturalis
efficax, nec etiam penes recipientem, ſed ſi quæ naturales ſunt,
ſunt in effectu inefficaces. naturale ergo debitũ actiuè eſt in pa-
tre, moritur pater relictis duob. filijs, vnicuiq; ſpectat iſtud de-
bitum pro parte, & peculium, qđ eſt de decem, ſicut erat debi-
tum, diuiditur inter alios fratres. Ego dico, ꝙ cũ obligatio paſ-
ſiua naturalis ſit in iſto peculio, pars, quæ vadit ad Meuiũ mu-
tuantem, extinguitur, quia tm̃ habuit de peculio, & ſic obuen-
tione peculij, ego dico, ꝙ etiam alia pars, quæ remanet Titio,
extinguitur, quia tm̃ habet de peculio, & ſic obuentione pecu-
lij, non autem eſt, quia ſit hæres patris. Iſtud primò tenet apertè
gl. noſtra in verbo, conſequutus. in verſi. item nec dicat quis, &
expreſsè Bart. referens iſtam glo. in 15. col. poſt med. & expreſsè
Pau. in pen. col. referens eandem gl. & licèt aliàs dubitauerim,
nunc iſtud teneo pro firmo, nec refragatur text. in prima deci-
ſione, dum dicit, vtiq; pro ea parte, qua patri hæres extitit, quia
per hoc non aperit tex. vtrum iſta pars extinguatur ſolùm iure
ſucceſſionis, an verò per obuentionem peculij. vñ intelligam,
ꝙ extinguatur iure obuentionis peculij, pro qua eſt hæres. Ma-
gis refragatur litera, quę ponit duas deciſiones, & ſi verũ eſt, qđ
tenui, vna deciſio ſufficiebat, ſi vtraq; pars debiti pariformiter
vno modo extinguebatur, niſi dixeris, factum eſt gratia clario-
ris deciſionis. obſtat etiam aliud, quia in ſecũda deciſione dicit
text. ſe non minus de peculio, &c. quod tamen dicit in prima
deciſione ad demonſtrandum, quòd alia pars debiti obuenti.
Meuio bene extinguitur per obuentionem peculij. ergo con-
ſiderari debet quantũ ſit peculium, qđ non eſt in prima deciſio
ne. fateor vtiq; mihi videri ita eſſe de mente text. tñ præcedens
ſententia ineuitabiliter firmatur fundamentis ſupra adductis.
Iſta ſunt ſubtilia, & ſic erunt expeditæ glo. & quæ pertinent ad
41 eas. ¶† Vltimò extra gl. pro complemento huius legis Bart. per
ſex quæſtio. examinat, qui contractus poſſunt celebrari inter pa
trem, & filium in poteſtate, & ſunt quæſtiones, quas poſtea ad-
didit ad lecturam ſuam. ideo lect. antiq. non habent iſtas quæ-
ſtiones. ideo cæteri ſcribentes communiter nullam ex his quæ-
ſtionib. attingunt, vide hic per eũ, & in l. ſi quis pro eo. §. 1. ff. de
42 fideiu. vide in l. iubemus. §. 1. C. ad Treb. † Signa tu vnum, quod
ſing. vult Bar. in 3. q. dum tractat de contractu empt. & vend. &
nunquam obliuiſcaris, ꝙ in caſib. in quib. requiritur, ꝙ contra-
ctus fiat palàm, vt in tutore, qui non poteſt contrahere cũ pu-
pillo niſi palàm, & bona fide faciat, dicit hic ſin. Bart. ꝙ contra-
ctus dicitur fieri palàm, qñ fit in præſentia amicorũ, & conſan-
guineorum, iuxta. l. tranſactionem. C. de tranſa. vel etiam, qñ fit
in præſentia iudicis ſolius. l. fi. in prin. ff. qđ met. cauſa. de iſto di-
cto ſolus Io. de Imo. perpendit, qui ſimpliciter ſequitur in l. 1.
43 §. fuit quæſitum. in 3. col. ff. ad Treb. † In vlt. q. quam non omit-
to, tangit Bar. de contractu donationis, an & qñ conſiſtere poſ-
ſit inter patrem, & filiũ in poteſtate. Ex dictis Bart. fac regulam
cũ quatuor fallentijs. regulariter donatio patris in filium in po-
teſtate non valet, neq; tenet. Ratio eſt ſm̃ Bar. in præfata. q. quia
iſtud, qđ donaret pater filio in poteſtate, eſſet profectitium, qa
profectum à patre in filium, & ſic retro acquireretur ipſimet
patri, per regulam. l. placet. cũ ſimi. de acq. hæredi. aliqualiter tñ
obſtare vr̃ regula notabilis, quam ponit gl. iſta magna in hac. l.
in duab. vltimis particulis, dum vult, ꝙ qñ obligatio immedia-
44 tè deſcendit à patre in filiũ, illa non reacquireret patri. ¶† Sub-
dit tñ no. Bar. & ſigna multum, ꝙ donatio inter patrem, & filiũ
in poteſtate non valet, verũ eſt quo ad ciuilem obligationem,
quæ inter eos induci non poteſt, quia ius ciuile impedit, ſed be-
ne inducitur naturalis, & valet quo ad naturalem obligationẽ,
quamuis Bal. in l. 2. in 1. col. ad fi. C. de inoff. dona. teneat in hoc
contrarium, ꝙ donatio inter patrem, & filiũ etiam quo ad na-
turalem non valet. Fallit iſta regula ſm̃ Bart. quando pater do-
nat filio in poteſtate propter bene merita filij, tunc enim bene
valet, & quia iſtud, qđ donat, cenſetur aduentitium. glo. eſt in
Auth. vnde ſi parens. C. de inoffi. teſta. dicit tñ Bart. & bene, ꝙ in
hoc non ſtaretur aſſertioni patris, ſi aſſereret merita præceſſiſſe,
per text. not. in l. ſi fortè. vbi etiam Bart. ff. de caſtr. pecu. & iſtud
in terminis dicit gl. in l. ſi donatione. & ibi Bar. & Doc. C. de col.
• Secundò fallit ſm̃ Bar. quando talis donatio, licèt non valeat,
tñ confirmaretur morte patris. l. 2. cũ gl. C. de inoffi. don. l. dona
tiones. la 1. C. de dona. inter vir. & vxo. & dicam ſtatim. Tertiò
fallit in dote. l. Pomponius Philadelphus. ff. famil. erciſc. Quar-
tò fallit in vſufructu, quem pater debet habere in bonis ad-
uentitijs filij in poteſtate patris. talis enim donatio de vſufructu
valet, text. eſt in l. cũ oportet. §. ſin autem. C. de bon. quæ libe. ita
Bar. in hac. q. ¶ Circa primam fallen. Bar. pondera Bart. expreſsè
velle, ꝙ ad hoc, vt valeat donatio facta inter patrem, & filium
propter benemerita filij, oportet, ꝙ merita ſint talia, propter
quæ cuilibet extraneo idem donaſſet, & ſic requiritur, ꝙ talia
benemerita æquiualeãt rei donatæ, idem reaſſumit Bar. in d. l. ſi
quis pro eo. §. 1. in fi. & in d. Auth. vnde ſi parens. Bal. & Sal. in l.
illud. C. de ſacroſan. eccl. & clarè Imo. in l. Aquilius Regulus. ff.
de dona. & ratio eſt, quia illud, qđ donaret pater vltra beneme-
rita filij, non eſſet aduentitium, ſed profectitiũ. ad hoc bene fa-
cit tex. in cap. relatum. el 2. in ver. iuxta ſeruitij meritum. de teſt.
Et per hoc confunditur illud, qđ ſingulariter tenebat Bald. in
Authen. ex teſt. in 3. col. C. de colla. vbi ſingulariter tenet, qđ ad
hoc, vt donatio propter benemerita filij valeat, ſufficit, ꝙ be-
nemerita non ſint. ĩ. medietatem rei donatæ, per reg. l. 2. C. de
reſcin. vend. & ſi hoc eſſet verum, eſſet ſingularis extenſio ad il-
lam. l. 2. ſed confunditur ex infra dictis, & ita etiam in ſpecie re-
prehendit Bal. & do. Alex. in l. ſi donatione. C. de collat. ¶ Item
inquantum dicit Bar. ꝙ non ſtaretur inſtrumento, in quo dice-
retur patrem filio donationem feciſſe propter benemerita. Li-
mitabat ſingulariter Bald. in d. l. ſi donatione. in 1. col. niſi pater
exprimeret benemerita cũ iuramento, tunc enim filij, & alij hę
redes patris tenerentur ſtare huic aſſertioni patris cum iur̃o, per
Auth. qđ obtinet. C. de proba. quæ parum facit, & ſolet repre-
hendi per do. Alex. in d. l. ſi dona. eo quia confeſſio, quæ ema-
nat inter perſonas ſuſpectas, nihil valet, & non firmat iuramen-
to ſm̃ Bar. in l. cùm quis decedens. §. Titia. ff. de leg. 2. & in l. Au-
relius. §. fi. vbi bonus tex. ff. de lib. leg. & Bald. in l. 2. in 5. col. C. de
inoffi. don. Ego autem ſolitus ſum tenere, quòd ſi pater diceret
ſimpliciter ſe donare propter benemerita filij, quę fecit tũc ni-
hil valet, ſed qñ donaret propter benemerita, quæ ſpecificè ex-
primeret, & iuraret, tunc valeret. Secundò limita dictum Bart.
niſi pr̃ in ſpecie exprimeret, tũc ſtaretur aſſertioni patris. per d.
l. Aquilius Regulus. cũ gl. in ver. meram. per quam ita in ſpecie
tenet Bal. in l. illud. 4. q. C. de ſacroſ. eccl. in l. fin. in lect. antiq. ff. de
exercito. Pau. de Caſt. in conſi. 103. qđ inci. do. Vbertus. Contra-
* rium *communiter tenetur* in hoc per regulã. l. qui teſtm̃. ff. de pro-
ba. ita expreſsè tenet ipſemet Bal. ſibimet contrarius in l. ſi tibi.
ff. ſi cer. pet. tenent Cy. Gul. & Alberi. in d. l. ſi donatione. qđ ve-
rum intelligo, niſi eſſet ſpecifica enũciatio meritorum cum iu-
ramento, tunc bene valeret. Tertiò limitat ſingulariter Sal. (ſub
dubio tamen) in l. filiæ. C. fam. erciſ. ꝙ non ſtaretur aſſertioni pa
tris, dicit verum eſſe quo ad alios, ſed quo ad ipſum patrem di-
cit Sal. ꝙ ſtaretur, quia non debet poſſe venire contra factum
ſuum, per d. l. Aquilius. cum glo. quæ nihil facit. Iſtud etiam re-
prehendit do. Alex. in d. l. ſi donatione. in 6. col. quia qñ actus fit
contra. l. & ſic, qui non valet, licitum eſt venire contra factũ pro
prium, & contra ſuam confeſſionem. l. quemadmodum. C. de
agri. & cenſi. lib. 11. l. iubemus. vbi not. Doct. C. de ſacroſan. eccl.
ſed ſic eſt in propoſito, ergo, &c. Iſtud confirmatur ex eo, qđ in
ſpecie decidit Imo. in d. l. Aquilius. vbi quærit, ſi donatio ſit fa-
cta vltra quingẽtos aureos ſine inſinuatione ſub aſſertione me-
ritorum, dicit Imo. ꝙ licitũ eſt venire contra etiam ipſimet do-
nanti, quia donatio talis ſine inſinuatione nõ valet. l. ſancimus.
C. de dona. Ego tunc teneo indubitanter cum Sal. ꝙ non liceret
patri conuenire, & retorqueo fundamentum do. Alex. contra
eum, qñ actus eſt nullus, quia fit contra l. licitum eſt venire cõ-
tra factum proprium, iſtud eſt veriſſimum, ſed iſtud eſt, quãdo
actus non eſt contra. l. & tunc non licèt contra factum propriũ
venire, ita Bar. in terminis in l. poſt mortem. ff. de adoptio. mo-
do ſic, qñ pater donat filio in poteſtate etiam ſine benemeritis,
dico, ꝙ donatio non eſt contra. l. ſed pręter. l. ergo non licèt cõ-
trauenire etiam ipſi patri, ꝙ autem non ſit contra legem, ſed
præter legem, probo viua ratione. nam ſi donatio inter patrẽ,
& filium in poteſtate eſſet contra. l. non oriretur nec naturalis,
nec ciuilis obligatio. l. ſi non ſortem. in prin. vbi not. Bart. & alij
ſ. eo. l. non dubium. vbi etiam Bar. C. de leg. & Bar. in l. cùm lex.
ff. de fideiuſ. ſed ego habeo, ꝙ ex donatione facta inter patrem,
filium in poteſtate oritur naturalis obligatio, & expreſsè tenet
Bar. hic, & probat tex. in verſic. quæſitum. probant etiam ratio-
nes Bart. ſi ergo oritur naturalis obligatio, non eſt contra. l. ſed
præter. l. ergo non licèt patri venire contra factum proprium.
¶ In ſecunda fallentia Bar. inquantum dicit, ꝙ licèt donatio in-
a ter patrem, & filium nõ valeat, tñ confirmatur morte [a] patris,
adeo, ꝙ eo modo confirmatur per emancipa. filij. not. text. in l.
ſiue emancipatis. C. de don. intellige tñ vtrunq;, quando dona
tio facta fuit interueniente traditione, tunc enim confirmatur
per mortem, vel emancipationem, ſed vbi interueniſſet ſola
* donatio ſine traditione, ſecus eſt, gl. eſt ordi. & *communiter appro-
bata* in l. Papinia. ff. de don. inter vir. & vxo. Bal. in l. 2. C. de inoff.
dona. Ang. in l. 2. ff. de vſucap. pro dona. Ego tamẽ pondero ibi
vnam gl. quæ vlt expreſsè, ꝙ donatio facta per ſolam promiſ-
ſionem, confirmatur per emancipationem, gl. eſt in l. cum de in
rem verſo. in gl. ſuper verbo Athenagoræ. ff. de vſur. Item circa
tertiam

ADDITIO.

a ¶ Confirmatur morte. Adde glo. in l. filiæ. C. fam. erciſ.

tertiam fallentiam Barto. dum vult, ꝙ donatio valeat in cauſa
a dotis.ᵃ adde, ꝙ æquiparando cauſam ſtudiorum, & cauſam do
tis, vt æquiparant Bar. & Doct. in l. 1. ff. ſol. mat. videretur, quod
quemadmodum in cauſa dotis donatio facta per patrem filio
valet, ita videretur, ſi pater donaret filio cauſa ſtudiorum, ita
in indiuiduo tenet Ange. in l. 1. ff. ſol. mat. licèt Imo. ibi iſtud re-
prehendat, aſſignando differentiam inter cauſam dotis, & cau-
ſam ſtudiorum, ibi videas. ¶Circa quartam fallentiam Bart. in
aduentitijs, in quib. regulariter pater habet vſumfru. valet do-
natio vſusfru. d. l. cum oportet. §. ſinautem. dic, qđ tex. ille eſt ad
hoc ſin. ſm Bal. ibi, & tenet gl. in d. l. 2. C. de inoffi. donat. Bald. in
Auth. ex teſtamento. in 6. col. in 8. char. C. de colla. dic tu, & in-
tellige, vt per Bart. in d. l. cum oportet. §. ſinautem. ¶Vltra Bart.
fallit regula in Rege, quia Rex poteſt donare filio in poteſtate,
& valet. Bal. in c. 1. §. item ſacramenta. de pace iu. fir. in vſib. feu.
& pro hoc optimus text. in l. pen. C. de dona. inter vir. & vx. qui
licèt loquatur in Regina, tñ habet etiam locum in filio. nam ſi-
cut, donatio inter patrem, & filium confirmatur morte, &
ſimiliter donatio inter vir. & vxo. tñ ſi Imperator donat vxo-
ri, valet donatio ſtatim. d. l. pen. C. de don. inter vir. & vxo. Sextò
fallit regula prædicta, qñ donaret filio in poteſtate pro ſua le-
gitima, quia ſtatim valet talis donatio irreuocabiliter. ita Ang.
in l. ſi non mortis. in prin. ff. de inoff. teſt. Bal. in d. l. cum oportet.
§. non autem. in fin. & feci. s̄. mentionem. ¶Septimò limita ſin-
b gulariter, qñ interuenit iuramentumᵇ in donatione, quia tunc
ſtatim valet, ita expreſsè Bal. in l. fi. in vlt. col. C. de vſuc. pro do-
nato, & in rep. l. 2. in 18. char. s̄. de iureiur. & in d. l. 2. in vna addi.
quam pauci libri habent, C. de inoffi. dona. & tangit dom. Abb.
Pan. in c. cum contingat. in pen. col. de iureiur. referens Bald. vbi
ſupra, tñ nihil firmat. iſtud tenet d. Alex. in conſi. 150. incip. viſis
& conſideratis his, quæ in themate continentur, &c. & in d. l. ſi
donatur. in 5. col. licèt contrarium, & malè conſuluerit Pau. in
præalleg. conſi. 103. inci. do. Vbertus. & pro iſta communi facit,
quia cùm ex dona. inter patrem, & filium oriatur naturalis ob-
ligatio, ergo firmatur iuramento, vt declarat Bart. in d. l. ſi quis
pro eo. in ſexto membro. de fideiuſſ. & Can. in d. c. cum contin
c gat. item iuramentumᶜ eſt de iure diuino. c. & ſi Chriſtus. de
iureiur. in quo iure diuino patria poteſtas non curatur. ¶Vlti-
mò fallit regula, qñ eſſet filius naturalis tantum; quia cùm non
ſit in poteſtate, valeret donatio, & valet etiam donatio omniũ
bonorum patris. tex. eſt in l. omnes. §. Lucius. & ibi Bart. ad hoc
not. ſupra de his, quæ in frau. cred. Lud. in conſi. 44. qđ incip. ad
primum quæſitum breuiter dicendum eſt. Franc. & c. in 2. dub.
45 † Quid autem ècontra, nunquid filius poſſit donare patri? dic
vt per Bar. hic in vlt. col. per Ange. in l. quoties. per illum text. ff.
ſol. mat. Raph. Cu. in d. l. ſi quis ꝓ eo. §. 1. & an talis donatio filij
in patrem firmetur iuramento, dic, ꝙ ſic ſecundum Io. And. in
addi. Spe. in tit. de teſta. §. 1. ſuper verſi. pone filius. ad quẽ ſe re-
46 mittit do. Abb. Pan. in d. c. cum contingat. in pen. col. † Quid
autem ſit, ſi mater donat filio exiſten. in poteſtate patris, habes
tex. cum gl. no. in l. ſi conſtante. & ibi Bal. C. de dona. inter vir. &
vxo. Bal. in l. filium quem habentem. C. fam. ercif. & per hoc ſit
impoſitus finis huic legi.

ADDITIONES.

a ¶Donatio valeat in cauſa dotis. Adde l. Pomponius Philadephus. ff. fam. ercif. glo. in l. 2. C. de inoffi. dona. tex. in l. ſi cum dotem. in prin. ſecundum primam lectũ. ff. ſol. mat.

b ¶Quando interuenit iuramentum. Adde Bal. conſi. 430. inci. præmittendum eſt ad euidentiam. in 1. no. Alex. de Imo. conſi. 20. incip. ponderatis his, quæ in themate narran. in 3. vol.

c ¶Iuramentum. Adde Iaſ. in l. maximum. in 3. not. ff. de iureiuran.

SVMMARIVM.

1 *Fideiuſſori ſoluenti indebitum competit repetitio.*

1 §. Legati. † Fideiuſſori ſoluenti indebitum competit repetitio. h. d. Intellige verum, quando ſol-
uit ſuo nomine. l. indebitam. ꝩ. eo. hic allegata in glo.

SVMMARIVM.

1 *Soluens non recepta debita cautione, repetit.*

LEX XXXIX.

1 SI quis cum à fideicom. † Soluens non recepta debita cautione, repetit. hoc dicit. ¶In glo. 1. ad fi. Bar. opponit contra iſtam glo. quod imò poſſet repeti ipſa res, non autem cautio. ſed ab iſto
obiecto poteſt facilè gl. defendi, quia legatarius præſtando cau-
tionem, repellit hæredem.

SVMMARIVM.

1 *Diſpoſitio aliqua an ſit fauorabilis, vel odioſa quomodo cognoſcatur.*
2 *Quando tutus exceptione fauorabili repetit.*

LEX XL.

QVi exceptionem. Tutus exce-
ptione per-
petua, & fauorabili quocunq; errore ſoluens repe-
tit. ſecus ſi ſit exceptio odioſa. h. d. Iſta diſtin. eſt ſin-
gularis ſm Bar. & alios hic, & iſta. l. tanquam magiſtra frequen
ter allegatur ad hoc, & ad diſtinctionem huius. l. adde glo. in c.
ſciant cuncti. & ibi not. Gemi. de elect. in ſexto. per Abb. in c. 1.
1 de loca. ¶† No. 1. ex iſta ſingulari. l. qualiter cognoſcatur, an ali-
qua diſpoſitio ſit fauorabilis, an odioſa. vtilitas eſt magna, quia
primo caſu, qñ fauorabilis eſt extenditur, ſi odioſa nõ extendit,
& cognoſcimus, an ſit fauorabilis an odioſa, inſpiciendo, quod
principaliter agitur. l. ſi quis nec cauſam. s̄. ſi cer. pet. ſm Bart. &
alios hic. tñ per hoc non clarè percipitur declaratio ad diſtin-
ctionem huius. l. vnde tu ad iſtam. l. ad cognoſcendum, an ali-
quid ſit inductum propter fauorem, vel propter odium, con-
ſidera, ꝙ aut eſt inductum propter imbecillitatem, & tunc prę
ſumitur principaliter inductum in fauorem, vt in Velleiano:
aut eſt inductum propter dolum, & tũc præſumitur odioſum,
vt in Macedoniano. & ita declarat Bal. in l. pen. C. de pact. Sub-
dit Bar. ꝙ diſtinctio huius. l. eſt multum vtilis ad ſtatuta, vt hic
per eum, & propterea Pau. de Caſt. in ſpecie inducit ad quæſtio
nem, ꝙ ſtante ſtatuto, ꝙ extantibus maſculis fœminæ non ſuc-
cedant, an tale ſtatutum ſit fauorabile, an verò odioſum. ſi fa-
uorabile, extenderetur etiam ad nepotes, & concludit, ꝙ fauo-
rabile eſt, quia principaliter inductum eſt in fauorem filiorum,
& ſic agnationis & familiæ, iuxta. l. 1. pen. ff. de ventre inſpi. con-
trarium, ꝙ imò tale ſtatutum cenſeatur odioſum, per l. maxi-
mum vitium. C. de libe. præt. tenet Bart. in l. 1. in 6. q. C. de ſum.
Trin. Bal. in l. certum. in 1. not. C. vnde legi. & in l. 2. qui ad libe.
perue. non poſ. & in l. inter filios. C. famil. ercif. vbi dicit, ꝙ iſtud
ſtatutum eſt contra ius commune, & contra naturalem æqui-
tatem. Alibi tñ idem Bald. in l. ſancimus. C. de nup. dicit, ꝙ licèt
iſtud ſtatutum inſpecto iure naturali cẽſeatur odioſum, per d.
l. maximum vitium, tñ inſpecto iure ciuili ipſius ciuitatis eſt fa-
uorabile, quia eſt inductum in fauorem familiarum cõſeruan-
darum, & ita etiam tenet Bal. in l. 1. in fi. C. de ſecun. nup. Breui-
* ter *iſta eſt magis communis concluſio*, ꝙ in capite filiorum eſt fa-
uorabile, & propterea extenditur ad nepotes, non ſic in capite
excluſionis fœminarum, & ideo in eo non extendetur, iſta eſt
doctr. Bal. magis communiter approbata in l. 1. per gl. ibi. C. de
in ius vocan. & ibi ſoleo dicere: ideo hic non repetam. ¶Gl. in
verb. pecuniam. diuido in ſex partes. In prima gl. alleg. concor.
In ſecunda extendit. In tertia opp. & remittit. In quarta remo-
uet vnum contrarium. In quinta aliud. In ſexta aliud. Secunda
ibi, idem in ſtipulatione. Tertia ibi, ſed contra ſupra de condi.
ob cau. Quarta ibi, idem. Quinta ibi, & hoc in perpetuis. Sexta
ibi, ſed nonne. In eadem gl. ibi. l. Iulianus de iſto contrario nihil
dicam, quia dicetur in d. l. Iulianus. eſt verum, ꝙ Bart. reprehen-
dit, vt hic per eum, & propterea extendit ad exceptionem litis
pend. ¶Extra glo. in hac. l. habetis no. duas regulas, ad quas alle-
gamus tota die iſtam l. Prima eſt, ꝙ quamuis quis ſit obligatus
naturaliter, & ciuiliter, & ſit tutus exceptione fauorabili, puta
pacti de non petendo, ſemper poteſt repetere. Secunda eſt, ꝙ
tutus exceptione odioſa ſi ſoluat, non repetit. Limita regulam
negatiuam procedere, qñ ſoluit errore iuris: ſecus ſi errore fa-
cti, ita limitant Bart. & Docto. hic, & in l. cum quis. C. de iur. &
fact. ign. Secundò limita iſtam regulam procedere in exceptio
ne odioſa inducta ex priuilegio contra naturalem rationem, vt
eſt exceptio Maced. Iſtis omnibus concurrentibus ſoluens nõ
repetit. ita propriè debet intelligi hæc. l. ſecus autẽ in exceptio-
ne odioſa inducta à iure communi, & ſm naturalem rationẽ,
vt exceptio doli, vel metus, quæ eſt iuſta ſm naturalem æqui-
tatem, quia ſoluens tunc repetit, ita dicunt Cyn. Bar. & omnes
in l. 2. C. ꝙ met. cau. Pau. de Caſt. hic, quicquid teneat glo. cum
qua ſimpliciter tranſit Bar. vide per Are. in l. ſi quis cum aliter.
in 5. col. ff. de ver. obli. Item adde, ꝙ alibi ſingulariter dicit Imo,
in c. quia plerique. circa fi. extra de immu. eccle. ꝙ ſi filiusfa. ac-
cipit mutuo pecuniam, quam conſumpſit in bonos vſus, vel cre
ditor reuera mutuauit in neceſſitatem filijfa. ꝙ licèt habeat ex-
ceptionem Macedoniani, tñ ſi eam opponit, peccat mortali-
ter. Tertiò limitatur ſingulariter, vt dicit Pau. de Caſt. hic ſecun
dum

dum Cyn.in l.exceptionem.in 3.q. C. de proba.nisi filiusfa.habuisset sententiam pro se absolutoriam, eo quia opposuit exceptionem Macedoniani, tunc non haberet locum hæc.l.quia si postea errore solueret, bene poterit repetere, quia tunc est tutus duplici exceptione. Vltimò aliam regulam affirmatiuam
2 huius.l. ꝙ tutus exceptione † fauorabili si soluit, repetit, limita procedere in exceptione fauorabili, & perpetua, quæ nascitur simul cum ipso contractu, vt exceptio Velleiani: secus in exceptione, quæ non aliter competit, nisi ab homine expresse opponatur: puta in exceptione compensationis, quia tunc non posset repetere, tex. est in l.qui inuicem.§.eo. Ita limitat Bald.& Imo.in l.si pater ignorans.ff.sol.mat. & est de mente Bart.in d.l. qui inuicem.& ibi dixi, per Bart.in l.si cum dos.in princip.& ibi Albe. & Raph.Cu.ff.rerum amota.

SVMMARIVM.

1 *Pro impensis non retentis competit condictio indebiti, & operæ pacto remissæ, si soluantur, repetuntur.*

1 §.Si pars domus. Pro impensis † nō retentis competit cōdictio indebiti, vt res retradatur, & operæ pacto remissæ si soluantur, possunt repeti.h.d.cum §.seq.vsque ad fi.l. ¶Glo.in ver. asserit, duo facit, quia duo remouet contraria. Secunda ibi, item bene dicit. In fi.gl. Istam glo. *reprehendunt omnes*, & dicunt Bar.& omnes, ꝙ ista gl.est malè scripta vitio scriptorum, dum dicit, refecta per hæredem, debet dicere per testatorem, prout loquuntur leges, quas allegat, & est ratio, quia quando testator fecit ædificare in vita sua, nō debetur area, quia ambulatoria est voluntas testatoris vsque ad mortem.l.4.ff.de adimen. leg. & sic testator vī reuocasse, ex quo ædificauit, sed quando hæres ædificauit, iam area est facta legatarij, & postea ædificium etiam cedit solo; nimirum si hæres potest retinere impensas in eo factas. ¶Glo.in ver.condici.diuido in duas partes principales. In prima format quæstionem. In secunda oppo. Secunda ibi, sed contra. In ea.gl.ad fi.pro clara intelligentia istius contrarij punctus stat in hoc tex.hic, dicit ꝙ hæres, qui refici fecit domum legatam, potest retinere aream donec soluat, & si soluet, potest contradicere, sed in l.si in area. dicitur non posse deducere impensam, nisi per retentionem ipsius areæ. Bart.dat plures solutiones, & in tertia solutione inclinat Bar. & videtur tenere Bal. in l.si quis sciens.C.de rei vend.tamen in contrarium facit text. in l.in hoc iudicio.ff.com.diuid.quem alleg. Imo.in l. domus. ff.de leg.1.& cum istis solutionibus transeunt cæteri Docto.tamen, quia istæ solutiones vel diuinant, vel restringunt, mihi videtur ista not. solutio. ꝙ ideo in d. l.si in area. §. sed si is non potest repetere, quia non fuit translatum aliquod dominium, ex quo dicatur gestum negotium inter partes, ex quo negotio oritur condictio indebiti. Sed in casu nostro secus est, quia in ista.l. fuit negotium gestum inter hæredem, & fideicommissarium, tenendo, ꝙ domus per fideicommissum relicta esset testatoris, & non hæredis, prout in dubio videtur potius præsumendum, quia adueniente die fideicommissi hæres per traditionem transtulit dominium in legatarium. Et si dicis nonne adueniente die fideicom. ipso iure transfertur dominium in fideicommissarium.l.à Titio, in fi.cum simi.ff.de furt. quia dico, ꝙ ipso iure transfertur vnum dominium ciuile, & impropriū: sed per traditionem transfertur proprium, & verum dominiū de iure gentium mediante actuali traditione, quæ est actus iurisgentium, prout declarat Bart. & alij in l.1.ff.de leg.1.& Cy.& alij in l.1. C.commu.de leg. & ex ista translatione veri, & proprij dominij geritur inter partes negotium, ex quo oritur condictio indebiti, & ista est veritas, quam etiam pungit, licèt non exprimat, Raph.Fulg.

SVMMARIVM.

1 *Pupillus, vel tutor solutum repetunt.*

LEX XLI.

1 Vod pupillus. † Pupillus infans, vel tutor pmittens, etiam naturaliter non obligatur, ideo indistinctè solutum repetit.h.d. simul cum glo.

SVMMARIVM.

1 *Pœnæ solutæ à pupillo non repetuntur.*

LEX XLII.

1 Oenæ. † Pœnæ solutæ non repetuntur.hoc dicit ista.l.quam exemplifica per legem, qui ob rem.§.eod.

SVMMARIVM.

1 *Tutus exceptione iurisiurandi soluens repetit.h.d.*

LEX XLIII.

1 SI quis iurasset. † Tutus exceptionē iurisiurandi, per errorem soluens repetit.hoc dicit.

SVMMARIVM.

1 *Solutum ab eo, qui non erat debitor, non repetitur.*

LEX XLIIII.

1 REpetitio. † Solutum nomine veri debitoris licèt ab eo, qui non erat debitor, non repetitur. hoc dicit ista lex vsque ad l.si is qui. & de materia istarum legum vidistis supra in præcedentibus legibus, scilicet in l.interdum. in l.qui ob rem. & in l. seruus cuiusdam. supra eodem.

SVMMARIVM.

1 *Hæres, qui non deducit, quod sibi à defuncto debetur, potest condicere hæreditate vendita.*

LEX XLV.

1 QVis, qui. † Hæres, qui ex hæreditate vendita non deducit illud, ꝙ sibi à defuncto debebatur, potest condicere.hoc dicit. ¶No.primo, ꝙ quamuis creditor institutus sit à debitore, & sic confusione sit extinctum debitum, tamen funditus non est extinctum, de quo dixi in l.frater a fratre.§.eo. ¶Secundò not. ꝙ si venditor hæreditatis non retinuit debitum suum, illud potest repetere, quod intelligit Bar.esse verum, etiam si esset debitum naturale tantum, per l.Stichum.§.aliquando. ff.de solu.vt hic per eum, cum quo cæteri tenent.

SVMMARIVM.

1 *Soluens indebitum nomine alieno non repetit, sed nummi vendicantur ab eo, cuius erant.*

LEX XLVI.

1 QVi hæredis. † Soluens indebitum nomine alieno non repetit: sed is, cuius nomine soluti sunt nummi, eos vendicat, si sui sunt.hoc dicit. Amplia istum tex.vt procedat etiam si soluens habuisset liberam administrationem. l. si procurator.in prin. vbi fuit dictum.§.eo.

SVMMARIVM.

1 *Fideiussor intelligitur habere mandatum à principali de soluendo.*
2 *Ratihabitio non desideratur, vbi fit, quod mandatum est.*

LEX XLVII.

INdebitam. Si fideiussor indebitū per errorem nomine debitoris soluerit, debitori competit repetitio, vel fideiussori, si suo proprio nomine soluerit. Et ꝙ à recipiente consequi nō poterit, repeti potest à mandante.hoc dicit ista
1 pulchra, & magistra.lex. ¶†Not.primo ex tex.ibi, quoniam potest videri id ipsum mandasse, vt tuo nomine solueretur, & c.illud, ad quod semper allegatur ista.l.quòd fideiussor intelligitur habere mandatum à principali debitore de soluen. Et sic nota, ꝙ ille, cui est mandatum, vt se obliget, intelligitur etiam habere mandatum, ꝙ soluat. quia obligatio ordinatur ad solutionē tanquam ad suum finem. Hinc est, ꝙ hæres grauatus à testatore, vt pro aliquo fideiubeat, intelligitur etiam grauatus, vt pro eo soluat, & isto casu singulari, qđ soluit, non repetit.tex.est mirabilis, & singularis in l.tribus.ff.de vsufruct.earum rerum, quæ vsu consu.secundum Bal.& Ang.hic, limitando, vt not.per Bal. in l.vnica.§.ne autem.in 2.q.C.de cad.tol. Intellige tamen istud notabile tex. verum quantum ad hoc, vt si soluat, possit repetere id, quod soluit actione mandati: ita loquitur hic text.non autem intelligitur mandatum, vt cogatur soluere, adeo quòd si non soluat, teneatur pro pignorib.amissis, vel pœna incursa. Et propterea si debitor debeat sub pignorib. de quibus timetur perditio, an fideiussor teneatur eodem modo sub certa pœna? certè

certè non tenetur fideiuſſor.l.1.C.de dolo.iuncta ibi glo.& ita declarant bene Cy.& Pet.in l.ſi pro ea.in 2.oppo.C.man.& Bar. in l.ſi quis mandato.in prin.ff.de neg.geſt.& Fulg.hic, licèt prædicta non alleget. ¶Secundo not.ex eodem text.ꝙ fideiuſſor ſoluens indebitum nomine principalis, poteſt à principali repetere. Pro intelligentia oppo.de l.ſi procurator.ſ.eo.vbi in generali mandato non venit, qđ ſoluat, vel ei ſoluatur indebitũ. Ad hoc notabiliter reſpondet Bar.vt hic per eum, niſi mandetur alicui, ꝙ fideiubeat, tunc intelligitur ei in conſequentiam mandatum, ꝙ illud ſoluat, quamuis ſit indebitum, licèt in ſpecie non exprimatur, tex.eſt no.hic, ex quo habes limitationem ad caſus, in quib.requiritur ſpeciale mandatum, qui enumerantur per gl.in l.Pomp.in prin.ff.de neg.geſt.& gl.in c.qui ad agendum.de procu.in ſexto.& in cle.1.de procu.& licèt Bar.non dicat de reſtitutione in integ.eſt caſus in l.fi.C.vbi & apud quos. Secundò limita iſtam regulam, niſi eſſet generalis procurator cum libera, quia tunc procurator generalis cum libera poteſt expedire omnes caſus, in quib.ſpeciale mandatum requiritur, ita ſingulariter Bal.in l.illud.ff.de mino.ad fi.ad de tex.in l.iuſiurandum, quod ex cõuentione.§.procurator.& ibi Bal.& Mod. ad hoc not.vbi dixi.ſ.de iureiur.

a ¶†Tertiò no.ex tex.ibi, nec expectandum erit, vt ratum habeas, ꝙ vbi illud, qđ expreſsè, vel tacitè fuit mãdatum, eſt geſtum, ibi nunquam deſideratur ratihabitio, vt hic, & l.ſi procurator.ſ.eod.& ideo fruſtratoria eſt illa clauſula, quæ communiter apponitur in inſtrumentis procuratorum, ꝙ dominus promittat habere ratum & firmum, quicquid per eum geſtũ fuerit, ita dicit gl.ſingularis in l.ſi procurator.in gl.parua.ff.de procu. ꝗ Ang.ibi ad hoc reputat ſingularem, & in d.l.ſi procurator.ſ.eo.& eſt gl.parua in verbo, ratum. ¶Gl.in verbo, vt ratum habeas ad fi.gl.non ſoluit.ſolutio eſt clara, ꝙ ideo ibi requiritur ratihabitio, quia primum mandatum eſt reuocatum per ſuperuenientiam furoris, & benè.

SVMMARIVM.

1 *Inter ſi, & cum, an ſit differentia.*

LEX XLVIII.

QVi promiſit. Inter ſi, & cum, non eſt differentia in effectu.h.d.vel ſic, & proprius ad tex. Promiſſum ſub conditione, ea pendẽte per errorem ſolutum, poteſt repeti.hoc dicit, ſic ſupra eodem.l.ſub conditione. Ratio eſt, quia pendente conditione ſoluit omnino indebitum, cùm interim nulla ſit nata obligatio, nec actio.l.cedere diem.ff.de verbo.ſig. & in propoſito bene facit tex.in l.ſtipulatio iſta.§.inter certam. ff.de verb.oblig.

1 a ¶†No.primo, ꝙ inter ſi, & cum,[a] non eſt differentia, quia vtraque dictio facit conditionem, contra vr̃ text. in l.centeſimis.§.fi.ff.de verb.obl. Reſpondet gl.& clarius Doct. ꝙ ibi eſt appoſita circa voluntatem, & ſic circa intrinſeca, de quo tñ debuiſtis vidiſſe ibi, vbi ordinariè tangitur etiam per Bart.in l.quicunque.§.non ſolum.ff.de verb.oblig.tangitur in l. 1.ff.de leg.2. ¶Glo.in ver.dederit, ad fi.habes hic limitationem ad l.noſtram.vt procedat, qñ ſolutum eſt ignoranter, ſi autem ſcienter ſoluit, tunc non poteſt repetere, quia videtur donare, iuribus vulgarib. Et ſi iſtud eſt verum, ſequitur, ꝙ etiam ſi conditio deficeret, ſolutum non poſſet repeti, & cum iſta glo.tranſeunt omnes hic.iſtam tamen gl.inuenio reprobatam per Pet. Ray.Ang.& Pau.de Caſt.& Lud.Rom.in l.ſtipulatio iſta.§.inter certam.ſuper gl.fi.ff.de verb.oblig.& bene, & contra iſtam gl.eſt tex.in l.ſub conditio.ĩ.de ſolu. Secundò, & fortius ſtringit ratio.nam regula, quæ habet, ꝙ ſoluens ſcienter debitum præſumitur donare, procedit, quando non poteſt capi alia præſumptio, quàm donationis.l.ſi cùm aurum.ĩ.de ſolu.l.eleganter.§. qui reprobos.ff.de pig.act.& dixi in l.ſi non ſortem.§.qui falſo. vbi bonus tex.ſ.eod.ſed in caſu noſtro non eſt ſic.nam ſi ſoluo pendente conditione, poteſt capi præſumptio, quòd ſoluerim, vt liberarer eueniente conditione, eſt verum, ꝙ Imo.ibi conatur ſaluare glo.vt ibi per eum, & cùm eius fundamentis in examine oportet defendere iſtam glo.

ADDITIO.

a ¶Inter ſi, & cum. Adde in l.centeſimis.& in l.quodcunque.ff.de verb.obli.

SVMMARIVM.

1 *Condictio indebiti eſt perſonalis.*
2 *Si mutuaui pecuniam pauperi, vt ipſe alat filios, an à filijs repetam.*

LEX XLIX.

1 IS ſolis. †Condictio indebiti eſt perſonalis, ideo datur cõtra illum, cui indebitè ſolutum eſt. Et non eſt in rem ſcripta, ideo non datur contra eum, cui ſolutio proficit.h.d. Ratio eſt, quia condictio indebiti oritur ex quaſi contractu, qui reſultat ex ſolutione erroneè facta.l.ex maleficijs.§.is quoque.ff.de act. & oblig.§.item is cui.Inſti.de obl. quæ ex quaſi contractu.ideo non datur contra ſingularem ſucceſſorem pecuniæ, cum quo ille quaſi contractus non eſt celebratus.l.fi.§.fi.ff.de contrahen. emptio.l.1.§.ſi hæres.ff.ad Trebel. ¶Glo.in ver.proficiat, ad fin. No.iſtam glo.per quam declaratur iſta regula, ꝙ actiones perſonales ſi non ſunt in rem ſcriptæ, non dantur contra eum, ad quem res peruenit, quia non procedit, quando ille cauſam lucratiuam habuit.de hoc dixi in l.cum fundus.§.1.ſi cert.peta.

2 a † Et ex hoc Bar.inducit ad quæſtionem, ꝙ ſi mutuaui pecuniã pauperi [a] exiſtenti non ſoluendo, qui ex illa pecunia alimentauit filios, qđ poſſim contra ipſos filios habentes res maternas agere. Relinquit tñ Bart.ſuper hoc cogitandum, ſed qđ filij teneantur, vr̃ tenere Ang.hic per l.fi.in prin.ff.de eo per quẽ fact. erit.& l.2.§.1.ff.ad l.rho.de iac.& pro iſta opi.facit tex.in l.ei qui. ad fi.C.qđ cùm eo.qui text.eſt multum ſin.vbi actio de in rem verſo habet locum in quocunq; contrahente etiam cùm negotiorum geſt.& competit ꝯ dominum in cuius vtilitatem eſt verſum, & illud no.Bar.in l.ſi pupilli.§.1.ff.de neg.geſt.ex quib. omnibus colligitur deciſio.q.Bar.quam reliquit indeciſam.

ADDITIO.

a ¶Si mutuaui pecuniam pauperi. Adde Bal.in l.fi.C.ad Maced.

SVMMARIVM.

1 *Intentio in mente retenta non operatur repetitionem.*

LEX L.

1 QVod quis. † Soluens ſcienter indebitũ non repetit, etiam ſi habuit animum repetendi in mente retentum.h.d. ¶Not. ꝙ intentio intrinſeca in corde retẽta, repetitionem non parit.facit.l.ſi repetendi.C.de condi.ob cauſam.& cap.1.in verb.licèt voluntatem habuerit.& ibi gl.& Abb.de eo, qui mit. in poſ. Nam voluntas tacita clauſa in mente hominis eſt ſicut poſthumus, qui ſi non naſcitur, & producitur in lucem, nihil eſt, ſecundum Bal.in l.1.in 2.q.C.qui admitti.

SVMMARIVM.

1 *Qui habet retentionem, non repetit.*

LEX LI.

1 EX quibus cauſis. †Qui habet ſolùm retentionem, ſoluens non repetit.h.d. Pone caſum per l. ſi in area.ſ.eod.& ſic no.ꝙ habens merum ius excipiendi, non habet ius agendi, nec repetendi: ſecus eſt ècontra, quia cui damus actionem, fortius damus exceptionem, vt in regula cui damus.& l.1.§.qđ autem.ff.de ſuperfi.

SVMMARIVM.

1 *Datum ob cauſam non repetitur.*

LEX LII.

1 DAmus. †Datum ob cauſam de præterito non obligatoriam, ſed falſam non repetitur. ſi autem ob cauſam de futuro, quæ non ſequatur, poteſt repeti.hoc dicit in effectu. ¶No.primo ex iſto tex.illud, ad qđ tota die allegatur iſte tex.qđ differentia eſt inter cauſam, & rem, quia cauſa reſpicit præteritum, vel præſens, ob rem, reſpicit futurum. Et ſi vis bene intelligere iſtã differentiam, vide plenè Bar.in l.demonſtratio falſa.in princ.ff. de condi.& demonſtr. ¶Secundò not.qđ condictio indebiti, & cõdictio ob cauſam non poſſunt ſimul conuenire, quia condictio indebiti datur ob cauſam de præterito, illa autem ob rem de futuro, de hoc dixi in l.ſi procuratori falſo.ĩ.de cõdi.ob cau. poſt alios ibi, & Ang.& Imo.& latius Lud.in l.2.§.& harum.ff. de verb.oblig. ¶Gl.in ver.pecuniæ, dum opponit de l.cum tale. §.falſam.bene dicit: ſed differentia eſt inter contractus, & vltimas voluntates, quia in vltima voluntate quomodocunque appareat voluntas teſtatoris, ſufficit, qđ non eſt ſic in cõtractib. Ratio diuerſitatis eſt in promptu, quia vltima voluntas conſiſtit in ſola voluntate teſtantis, vnde ſi appareat teſtatorẽ aliter legaturum non fuiſſe, vitiatur legatum, vt in ꝯrio: ſed in contractib.vel quaſi non eſt ſpectandum, quid dans ſenſerit, niſi illud idẽ fuerit actum ab accipiente.l.3.§.ſi quis quaſi.ad fin.ſ.de condi.ob cau.l.ſi repetendi.C.eo.& l.qđ quis ſciens.ſ.eod.vide etiam ad iſtud cõtrarium latè per Bart.in l.ſi cum te.ff.de pac.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Dominus non condicit rem suam.*
2 *Testamentum inualidum non operatur tacitam permissionem.*
3 *Circuitus euitatur propter æquitatem.*

LEX LIII.

DOminus. Solutum indebitè si non est translatum dominium, vendicatur à domino, sed si est translatum, condicitur immediatè ab eo, ad quem in veritate spectat negotiū, vt euitetur circuitus. h.d. secundum Bar. & alios, vel sic, & proprius ad tex. Nummos peculiares à seruo datos pro implenda conditione libertatis sibi in testamento inualido relictæ, hæres potest vendicare: sed si extraneus nummos suos dederit pro tali seruo, dominus serui de stricto iure repetit, de æquitate verò ille, qui dedit. h.d. Diuiditur ista. l. in tres partes principa. In prima ponitur thema, & quæstio. In secunda ponitur responsio, qñ seruus soluit. In tertia quando extraneus soluit pro seruo.
1 Secunda ibi, Proculus. Tertia ibi, si autem alius. ¶†Not. primò, ꝙ dñs non condicit rem suam, sed ipsam vendicat, ita probat iste tex. in prima sui parte. facit. l. fi. ff. vsu. quēad. caue. §. si itaq;. Insti. de act. ¶Secundò no. ꝙ quando relictum libertatis nō valet, neq; tenet, tunc seruus ratione conditionis adimplendæ nō potest soluere de pecunia peculiari: secus si testm̄ valuisset, q̃a tunc potest soluere de pecunia peculiari. vt l. 3. § fi. s̃. de condi.
2 ob cau. & de hoc dicetur in gl. in ver. à domino. ¶†Tertiò not. ex isto tex. in ver. permissum non esset, sm Bal. ꝙ testamentum inualidum non operatur tacitam permissionem. Tu dic rationem esse, quia testator in illo testamento inualido nihil disposuit de tali permissione, aliàs ex testamento inualido bene probatur voluntas testatoris in eo, qđ ibi disposuit. l. fi. ff. de reb. eorum. l. 2. C. de confir. tut. Bart. in l. in testamento. ff. de fideic. lib.
3 ¶†Quartò no. ex isto text. in fin. ꝙ propter æquitatem euitatur circuitus. glo. ad hoc alleg. multos tex. concor. vltra quos adde tex. in l. si ita fuerit, parua. ff. de statulib. Item adde, ꝙ per hanc. l. & cle. auditor. de rescri. dixit singulariter Io. And. in addi. Spec. in titu. de oblig. & sol. super rub. in 1. col. ꝙ ille, qui promisit se obligaturum ad decem, potest statim ad decē conueniri absq; alia obligatione, causa circuitus euitādi. Et refert fuisse dictum Alberti Galeoti, qđ valde no. quia multi contrarium dicerent. Refert & sequitur do. Alex. in l. fundus. §. seruum tuum imprudens. in 1. not. per illum tex. s̃. si cer. pet. In hac materia ex mēte Bart. fac regulam, ꝙ potest euitari circuitus trib. concurrentib. Primò, qñ ille penes quem est res, contra quem agitur, factus est locupletior ex re mea. l. si me & Titium. & l. si eum seruum. ff. si cer. pet. l. Iulianus. §. fi. ff. de act. emp. l. cùm in plures. §. messe. ff. loca. Secundò, ꝙ ille alius, contra quem habes actionem, posset etiam ipse recta via agere, ita ꝙ cedendo talem actionē, quam habet, liberaretur, vt hoc text. & l. si vrbana. ĩ. eod. & d. l. cum fundus. §. seruum tuum imprudens. Tertiò, qđ agens agat ad suum, vt per Bar. in d. §. seruum tuum imprudens. in prin. in 3. col. adde vel ad promissionem puram se obligandi, vt supra proximè dixi. ¶Gl. mag. in ver. repetere potest. diuiditur in tres partes princ. In prima timore contrarij ponit duos intellectus ad tex. In secunda quærit, & soluit. In tertia colligit ex tex. notabile. & alleg. plures concordantes, deinde opponit, & non soluit. Secunda ibi, si quæras quare. Tertia ibi, item not. hic secundum Azo. Redeo ad primam partem gl. & pro eius expeditione oppon. fortiter contra istum tex. in vlt. parte. Aut enim iste amicus, qui soluit ista decem ea soluit animo donandi, & tunc ipse dominus debet posse repetere tam de rigore, quã de æquitate, sicut ipse seruus repeteret, si fuisset liber homo, & ille voluisset sibi donare. l. qui se debere. §. sed si cùm sciret. & l. si donaturus, in prin. s̃. de condi. ob cau. Aut non soluit animo donandi, & tunc ipsi soli soluenti videtur concedenda repetitio, tam de rigore, quàm de æquitate, postquam causa non est sequuta. d. l. si donaturus. in secundo respon. ergo cōtra vtrunq; dictum huius tex. timore huius contrarij glo. ponit duos intellectus ad istum tex. quos recita, vt hic per Bar. Et pro secundo intellectu gl. ꝙ iste amicus soluit de mandato serui, facit iste text. in versi. rogatu serui, iuncta. l. 1. ff. manda. Alium tertium intellectum posuit hic Bar. vt hic per eum. In vlti. parte. gl. dum opponit de l. 2. in princip. ff. ad l. rho. de iact. & non soluit, Bart. respondet, quòd etiam ibi euitatur circuitus, vt ibidem no. in gl. sed ibi loquitur glo. in casu singulari secundum Raph. Fulg. vel dic, ꝙ regula huius tex. quòd de æquitate euitandus sit circuitus, procedit tribus concurrentibus, de quibus dixi supra in tex. in vlt. not. aliquo verò eorum deficiente, tunc procedit contrarium, vt l. 1. ff. de instito.

SVMMARIVM.

1 *Solutum ex causa inutili, vel inefficaci repetitur per condictionem indebiti.*

LEX LIIII.

EX his. Ista l. non potest breuius summari, cū breuiter ponat summariū ad totum
1 istum titulū, si tamen vis, potes sic summare. † Solutum ex causa inutili, vel inefficaci repetitur per condictionem indebiti. h.d. Not. ex isto text. qđ paria sunt esse nullum de iure, vel esse inefficax. Adde, ꝙ vult gl. notabilis in l. 2. in glo. fin. supra de condi. ob tur. cau. qđ sicut pignus non potest accedere obligationi, quæ nulla est, ita nec ei, quæ est inefficax. Ad istam regulam plura cumulaui in l. fi. ff. de offi. eius, cui man. est iurisd. quæ hic posses repetere.

SVMMARIVM.

1 *Solutum prædoni quando liberet soluentem.*
2 *Soluens procuratori, vel negotiorum gestori an liberetur.*
3 *Etiam prædo locator agit contra conductorem.*
4 *Soluens locatori rei alienæ an liberetur.*
5 *Hæredes soluentes possessori hæreditatis liberantur.*
6 *Differentia inter fructus, & obuentiones.*
7 *An soluentes iniustè Abbati liberentur.*
8 *Indulgentiæ concessæ à falso prælato, an valeant.*
9 *An valeant infeudationes factæ à prælato deponendo.*
10 *An conductor teneatur soluere illi, cui mouetur quæstio super beneficio.*
11 *An si Papa scribit alicui tanquam prælato, qui non est, astringatur ad mandatum.*
12 *Iuramentum prælati intrusi, vel putatiui an transeant ad veros prælatos.*
13 *An ex prælati intrusi locatione cōpetat actio Abbati vero sine cessione.*

LEX LV.

SI vrbana. Ista est solennis lex, secundum Bar. & secundum Pau. de Cast. ista lex est singularis, & melior in sua materia, quã sit forte alia in corpore iuris. Diuide istam. l. in tres partes prin. secundum ꝙ diuidit glo. 1. vel breuius sm Albe. de Ros. in prima contraxit prædo. In secunda contraxit seruus. In tertia contraxit dñs. Secunda ibi, nam si seruus. Tertia ibi, sed & si vecturas. Rursus prima pars prin. subdiuiditur in tres particulas. In prima ponitur decisio. In secunda vna extēsio. In tertia alia. Secunda ibi, idemq; iuris. Tertia ibi, item in mercedib. Rursus tertia pars prin. subdiuiditur in duas particulas. In prima ponitur decisio. In secunda r̃ndetur tacitæ obiectioni. Secūda ibi, qđ ergo dici solet. h.d. in effectu. Solutum prædoni ex cōtractu cum eo celebrato, non repetit soluens tanquam indebitum, sed verus dñs. Solutum autem prædoni ex contractu celebrato cum seruo, vel cùm eius dño soluens potest repetere, nō autem verus dominus, nisi fuerint solutæ res pertinentes ad do
1 minum iure dñij. h.d. in summa. ¶†Not. ex ista. l. mirabiliter sm Bal. ꝙ solutum prædoni ex suo contractu liberat soluentem, si autem soluitur non ex suo contractu, sed ex cōtractu veri dñi, vel eius serui, & tunc non liberat soluentē. facit. l. filiæ. ff. de solu. Ratio est, quia ex quo cōtractus fuit celebratus cum prædone, licèt super re veri dñi, certè contrahens tenebatur soluere ipsi prædoni, & non vero domino. d. l. filiæ. & sic prædo ex contractib. celebratis per eum super reb. alienis potest efficaciter experiri, & sibi solutum nō repetitur tanquam indebitum, vt hic, & l. commodare, cum l. seq. ff. commo. l. si pignore §. si prædo. ff. de pig. act. l. 1. §. si rem à seruo depositā. ff. deposi. Limita tamen istud notabile, & istum tex. procedere, qñ contrahens soluit bona fide ignorans talem recipientem esse prædonem, & credens eum esse verum dñm, vel esse hæredem veri domini, si autem sciebat eum esse prædonem, non liberatur, vt est tex. not. in d. l. filiæ. in fi. facit. l. si pro patre. §. versum. & ibi. not. Pau. de Cast. ff.
2 de in rem verso. & dicam. ĩ. in 1. q. extra gl. ¶†Secundò diligēter nota istum tex. ad ea, quæ tradit Bart. in d. l. filiæ. ff. de sol. vbi dicit Bar. ꝙ licèt habeamus multas leges disponētes, ꝙ qui habet mandatum ad solutionem recipiendam, & soluendo sibi debitor liberatur. l. qđ seruus. ff. depo. tamen qñ quis non habet mandatum ad contrahendum, vt est negotiorū gestor, & contrahit super re aliena, an soluens illi negotiorū gestori liberetur à vero domino, dicit Bar. ꝙ in nulla parte iuris habes tex. expressum sicut ibi, qui dicit, ꝙ si soluens ignorabat talem rem ad dominū pertinere, indistinctè liberatur: si autem sciebat, & tunc in subsidium non liberatur, aliàs secus, & subdit Bart. se nescire alibi doctr. illius tex. ita bene, sicut ibi. Sed vt etiam dicit Pau. de Cast. qui

qui miratur multum de Bart.caſus eſt etiã notabilis, & expreſ-
ſus in hac.l.quæ eſt multum vulgata,& quæ etiam vult plus,ꝙ
etiam ſi prædo contraxerit ſuo proprio nomine, tanquam ve-
rus dñs poſſit ſolutionem recipere,& liberetur ſoluens,quam-
3 uis recipiens ſit in mala fide,qđ bene nota.¶† Tertiò no.ex hoc
tex. ſ̃m Ange.in l.ſi filio.§.ſi vir in quinquennium.ff.ſol.mat.ꝙ
hic eſt tex. ꝙ etiam iniquiſſimus prædo locando fundum alie-
num,poteſt ex fundo per eum locato agere contra conducto-
rem , & mercedem ſeu penſionem exigere. adde multas leges
concor.quas dixi.s̃.in 1.not.¶ Quarto per not.in iſta.l.not.Bald.
in l.2.in 1.col.C.de fruc.& lit.expen.ꝙ prædo , & ſic malæ fidei
4 poſſeſſor percipiendo fructus,cõmittit furtum. ¶† Quintò per
iſtam l.dicit not.Inn.in c.in literis.in 2.col.de reſti.ſpol.ꝙ ſoluẽs
locatori rei alienæ liberatur, cũ dicto locatori teneatur ratione
contractus: nec poteſt conueniri per verum dñm rei,quia cum
eo nullum contractum geſſit,& ita refert, & ſimpliciter ſequi-
tur do.Abb.in conſi.16.inci.ad claram deciſionẽ præſentis du-
bij.in 2.col.lib.1.¶ Sextò per iſtum tex.no. Bal.in c.ego.in 2.col.
de iureiu.ꝙ iuramentum præſtitum prælato intruſo,non trãſit
5 ad intrantes canonicè. ¶† Vltimò nota ex vltima parte huius.l.
ꝙ debitores hæreditarij bona fide ſoluentes poſſeſſori hæredi-
tatis,non tñ liberantur à vero hærede,qđ qualiter procedat,pa
tebit ex infra dicendis.¶ Capio gl.in verſi.ſoluendo,quam diui-
de in tres partes. In prima per viam fallentiæ remouet vnum
contrarium.In ſecunda opponit,& ſoluit. In tertia ſimiliter op
ponit,& dupliciter ſoluit. Secunda ibi,ſed certè imò vr̃. Tertia
ibi,item argumen.contra. In fin.glo.reſponde melius ſecundũ
Doc.ꝙ tex.in d.l.1.§.ſi rem à ſeruo. loquitur in depoſitario,qui
de ſolo dolo, & lata culpa tenetur , & ideo ſubuenitur ei ſi ſol-
uit,cui non debuit,ſi non fuit in dolo,vel in lata culpa.Et iſtud
eſt not.ſecundum Ange.ad depoſitarium pecuniarum præla-
torum , quia ſi tales pecunias poſtea ſoluit falſo prælato,dum-
modo non fuerit in dolo, vel lata culpa liberatur à vero præla-
to,qđ no.ad ea quæ infra dicentur in 1.q.extra gl. ¶ Capio gl.in
verſi.ſolet.quam diuide in duas partes. In prima remouendo
vnum contrarium declarat tex.In ſecunda format quæſtionẽ.
6 Secunda ibi,ſed qua conditione.¶ † In ea.gl.ibi,obuentionum
nomine non fructuum. ex iſta gl.Bal.ſimpliciter no.differentiã
inter fructus,& obuentiones,& aliter non declarat gl.Bar. autẽ
declarando gl.dicit credere,ꝙ gl.velit dicere,ꝙ non condicun
tur nomine fructuum,qui percipiuntur ex re,ſed nomine ob-
uentionum ciuilium.Pau.de Caſt.hic in fi.dicit,ꝙ iſtud,qđ glo.
dicit,nihil eſt. Tu declara gl.apertius ſecundum Albe.de Roſ.
hic circa princ.ꝙ differentia eſt inter fructus , & obuentiones:
nam fructus proueniunt ex re , ſed obuentiones propter rem,
vt eſt penſio domus.vnde diſtinctio iſtius.l.non procedit in fru
ctib.ſed in obuentionib.& ita etiam vult dicere Bart. Alibi etiã
Bal.in l.ſi traditio.ad fi.in vlt.q. C.de act.emp.not. ex iſta glo.ꝙ
penſiones domorum non poſſunt peti tanquam fructus, cùm
nõ ſint naturales,nec induſtriales,nec ſint ex re,licèt largo mo-
7 do dicantur fructus,cùm ſint quaſi ex re,vt ibi per eum. ¶† Ex-
tra gl.Bart.inducit iſtam.l.ad not.q. Quidam. L. Abb.non iure
electus, ſed intruſus in monaſterium fructus recollegit,& mer
cedes recepit à colonis,& inquilinis,an ſoluentes ei penſionem
liberentur à vero Abbate , & à monaſterio ? Et diſtinguit per
hunc tex.ꝙ ſi talis falſus prelatus intruſus locauit ipſe bona prę
laturæ,& tunc penſionarij,qui ab eo conduxerunt,ei ſoluentes
liberantur,vt hac.l.in prin.& ita per hanc.l.dicit Inno.in c.nihil
eſt.de elect.& in c.in literis.& ibidem Io.And.de reſti.ſpo.Si au-
tem illi penſionarij, vel emphyteutæ conduxerunt à vero Ab-
bate,vel ab vno alio monacho illius monaſterij,& tunc ſoluẽ-
do Abbati intruſo, & ſic falſo prælato nõ liberantur,vt hac.l.in
ſecundo, & tertio caſu , qđ vltimum intelligit Bar.eſſe verum,
niſi habuiſſent iuſtam cauſam credendi eum eſſe verum abba-
tem,eo quia obtinuerat confirmationem à ſuperiore,quæ for-
te de iure ex aliqua cauſa non valebat.l.cum fundus.§.ſeruum
tuum imprudens ff.ſi cer.pet.Et ita etiam tenet Inn.in d.c.nihil.
& in c.querelam.de elec.& ita etiam tranſeunt Bal.Ang.& Pau.
de Caſt.hic,licèt Pau.de Caſt.referat prædictam limitationem
ad primum caſum. Limitat etiam idem Pau.de Caſt. ſecundũ
caſum non procedere , qñ ille prælatus intruſus diu ſtetiſſet in
prælatura,& ſic haberetur, & reputaretur ab omnibus pro ve-
ro prælato,tunc enim æquitas dictat, ꝙ ſoluentes ei debent li-
berari propter communem errorem.arg.l. Barbarius.ff.de offi.
præto.& l.2.C.de ſent.& interlo.om.iud.Raph.Fulg.dicit,quòd
ſupra dicta limitatio Bar.& Doct.q̃ habet, qđ quando emphy-
teutæ , vel penſionarij conduxerunt à vero prælato , & poſtea
ſoluerunt prælato intruſo , qđ liberentur , quando habuerunt
iuſtam cauſam credendi propter confirmationem ſuperioris,
non eſt vſquequaque bene expedita in debitore quantitatis,
quem etiam caſus fortuitus non excuſat.l.incendium. C.ſi cer.
pet.quamuis aliàs, quæ ex iure publico ſunt , bene poſſent va-
lere d.l. Barbarius. Adde, qđ iſtud idem, qđ Raph.Fulg.contra
Bar.tenet etiam do.Fran.de Are.licèt de Fulg.non faciat men-
tionem in conſi.25.incip.viſo themate,& puncto ad me tranſ-
miſſo,&c. circa princ.vbi dicit , qđ licèt in hac.l.teneat per d.§.
ſeruum tuum imprudens, qđ cõductor ſoluens ex iuſto erro-
re non vero domino,nec vero creditori liberetur,certè iſta do
ctrin. Bar.in ſoluente penſionem in pecunia , & ſic in debitore
quantitatis non videtur eſſe vera, quia licèt debitor ſpeciei ſol
uendo alteri ex iuſta cauſa, & ſic ſine culpa liberetur à debito,
ſecus tamen eſt in debitore quantitatis,gl.eſt ſing.quam ibi ap-
probant Dy.& Bart.not.in l.ſi quis vxori.§. apud Labeonem.ff.
de fur.cuius glo.opi.clarius videtur approbari in l. Imperator.
§.fi.ff.de tranſ.vbi patet,ſecundum vnum intellectum,qđ ſolu-
tio facta hæredi putatiuo bonæ fidei poſſeſſori non liberat de-
bitorem , niſi pecunia illi ſoluta ad verũ hæredem poſtea per-
uenerit,vt dicit tex.in l.ſi quid poſſeſſor.§.fi. & in l.ſi bonæ fidei.
in prin.ff.de pet.hæred.in quib.iuribus primum dictum à con-
trario ſenſu ſatis probatur, ita ibi reſidet Aret. Adde, qđ voluit
Bald.in c.in literis.in vlt.col.de reſt.ſpol. quem infra referam.de
veritate huius dixi in d.§.ſeruum tuum imprudẽs. Redeundo
ad no.deciſionem Bart.& Doct.adde bonum tex. quem gl.hic
alleg.in d.l.1.§.ſi rem à ſeruo.ĩ.depoſiti. Bar. in tract.de tyranni-
de.in 6.q.do.Abb.in c.qualiter.de elect.in d.c.nihil.in 8.col.eo.
tit.do.Alex.in conſi.255.viſis ſcriptis mihi tranſmiſſis, in 8.col.
lib.2.Limita iſtam doctri. *Bar.& communem* in primo membro,
qđ debitores eccleſiæ, qui contraxerunt cùm prælato intruſo,
liberantur.nam iſtud procedit,niſi doloſè ſoluiſſent prelato in-
truſo,ſciẽtes ipſum intruſum breui remouen. & fraudaturum
eccleſiam tali pecunia, ita limitat Pau.de Caſt. in l.ſi pro patre.
§.verſum. in fin. per illum text. ff. de in rem verſic. facit. l. filiæ.
in fi.ff.de ſol.& dixi.s̃.in text.in 1.not. ita etiam tenent Ange.&
Pau.de Caſtr.hic. Item prædicta videntur debere not. limitari,
vt non procedant quo ad ſpiritualia reſpectu fori pœnitentia-
lis,vbi geſta à prælato non vero,vel non canonico valent in ſpi
ritualib.quo ad forum pœnitentiale propter ſolam fidem cre-
dentium.gl.eſt ſin.in c.dudum.el 2.in ver.deceptæ.de ele.quam
* Abb.ibi.in 7.col.multum notat pro ſing. & dicit , ꝙ *communiter*
Docto.ibi ſequuntur.de quo etiam habetur in cap.de multa.de
præb.per Inn.in c.ſicut.de iureiur. Faciunt,quæ no.tradit Bal.in
l.2.C.de ſer.& aqua.in vlti.col.vbi dicit, ꝙ ſpirituales pœniten-
tiæ debent inniti veritati potius quàm opin. & ideo ſecundum
eum, qui ſcit aliquem non eſſe prælatum,incurrit irregularita-
tem,ſi excommunicatus ab eo celebrat,quia licèt iudex proce
dat ſ̃m probata , tamen pars poteſt procedere ſecundum con-
ſcientiam,vt no.in d.c.in literis.de reſti.ſpo. Item in intruſo ni-
hil valet in his,quæ facit temporaliter,vel ſpiritualiter,ſed cõfir
matus ꝑꝑ occultum vitiũ omnia temporalia poteſt,ſpiritualia
verò non poteſt,vt dicit no.Inn.in d.c.nihil.de ele.Et idẽ,ꝙ ſpi-
ritualia debeãt potius inniti veritati quàm opi. dicit etiam Bal.
in l.Barbarius.in 2.col.in fi.ff.de offi.præto.Alibi tñ tenet Pet.de
Anch.in cle.abuſionib.de pœ. & remiſ.& in c. qđ autem.in 3.q.
8 eo.tit. † ꝙ indulgentiæ conceſſæ à falſo prælato, qui putabatur
verus,non tñ valent, nec eas conſequuntur, qui bona fide ma-
nus adiutrices porrexerunt. Et per hoc infert ad quoſquã quæ-
ſtuarios,qui Venetijs multa extorſerunt cum falſis bullis,vt ibi-
dem latius per eum, & ibidem latè per Io.de Imo. ſed pro prę-
cedenti opin.adde facere , ꝙ cautio vſurarum reſtituendarum
præſtita ſacerdoti putatiuo, reddit vſurariũ manifeſtum teſta-
bilem,ſecundum Bal.referentem q.fuiſſe de facto in c.dudum.
9 el.2.in 2.col.in fi.de elect.† Item ad iſtam not.& quotidiã doctr.
Bar.& Docto.adde,quæ deciduntur per Bal.in varijs , & diuerſis
locis.Adde in primis Bald.in c.1.in vlt.col. hic poteſt eſſe tit.qui
ſucceſſores teneantur,in vſib.feu. vbi quærit de prælato, qui eſt
omnino deponendus , non tamen eſt adhuc accuſatus, vel in-
quiſitus, nunquid valeant infeudationes per eum factæ de feu-
dis apertis eccleſiæ ? & reſpondet,quòd ſic, & ita dicit no.Ioan.
And.in c.quia propter.in 7.col.de ele.in nouel. Item adde Bald.
in l.certum.poſt medium.C.de rei ven. vbi indiſtinctè tenet, ꝙ
debitores ſoluentes prælato non iuſto , quia tamen eſt in poſ-
ſeſſione,liberantur ſecundum Inno. qui ita not. in c.querelam.
de elect.& in c.cum eccleſia Sutrina.de cau.poſ.& proprieta.&
& latius in c.in literis. de reſtit. ſpo. in c. conſultationib. de iure
10 patrona. † Item adde Bald.in l.emptorem. in 3.col. C. loc.vbi
quęrit,pone quidam tanquam prælatus locauit mihi prędium
eccleſiæ, poſtea mouetur ei quæſtio de prælatura , an penden-
tę illa quæſtio.præiudiciali teneãr ei ſoluere ? Et reſpondet not.
quòd ſic, niſi ſit ſibi interdicta adminiſtratio, vel niſi ſit interdi-
ctum ne ſoluam, vt ibi per eum , quod bene no.ad extenſionẽ
doctrin.Bart.& Docto.hic. Item adde Bald.in l.2.in vlti.char.in
pluribus verſi.C.de ſer.& aqua.in verſi.nunc de quinto puncto.
vbi

vbi distinguit. Quandoq; ille, qui est in possessione est funditus falsus prælatus, & talis possessio non patrocinatur, vt not. in l. 2. C. de eo, qui pro tu. Quandoq; non est funditus falsus, quia habet confirmationem superioris, & tunc si confirmatio sit ipso iure nulla, & vitium sit patens, repellitur, aliàs secus. Si autem confirmatio valeat, sed confirmatus sit indignus, & tunc non repellit quandiù est in possessione auctoritate superioris, nam ex quo superior eum habet pro tali, ergo à quolibet debet talis haberi. l. 1. §. item Pompo. ff. ꝙ fal. tuto. auct. prædicta vera, quando agit nomine dignitatis, sed si nomine suo ex suo contractu indistinctè auditur per hanc. l. secundum Innocen. in d. c. in literis. istud est verum si nomine proprio contraxerit, sed si cõtraxerit nomine ecclesiæ, vel dignitatis, cùm ius sit iam quęsitum ecclesiæ, non potest præiudicare ecclesiæ, arg. l. si tutor. C. in quib. cau. in integrum restitut. non est neces. & l. filiæ. ff. de solu. Ibidem Bal. in vers. sed quid de sexto puncto, quærit si debitores sponte soluant falso prælato, qui tamen est in possessione, an liberentur ab ecclesia, decidit, ꝙ non, per l. si procuratori falso. ff. de condi. ob cau. l. falsus, & l. si quis vxori. §. apud Labeonem. ff. de fur. nisi sit in possessione auctoritate superioris, nam licèt talis auctoritas non valeret, tamen excusati sunt soluentes, ne circumueniatur auctoritate superioris. argum. l. 1. in fin. C. de his, qui ven. ætate. imp. e. l. ait prætor. §. permittitur. ff. de mino. l. si stipulatus. §. si lancem. de solu. & ita sentit Innoc. in c. in literis. de rescrip. Si autem prælatus iste iam fuisset verus prælatus, sed non erat amotus, debitores ignoranter soluendo saltem exceptionis æquitate liberantur. l. cum quis. §. 1. & l. dispensatorem. ff. de solu. & l. eius qui in prouincia. ff. si cert. peta. nisi fortè iuuetur ecclesia per resti. in integ. Et hæc procedunt, quando contractus fuit celebratus cum vero prælato, si autem fuisset celebratus cum isto, qui erat in possessione adulterina, sibi posset solui ab ignorante ratione contractus. l. ꝙ seruus. ff. deposi. l. filiæ. ff. de solu. licèt Innocen. ad hoc alleg. istam. l. quæ loquitur in eo, qui suo nomine contraxit, sed falsus prælatus gerit imaginem ecclesiæ. argu. l. peto. §. mater. ff. de leg. 2. ideo aliæ leges præalleg. melius faciunt secundum Bald. Item adde Bal. in l. Barbarius in 3. col. per totum. ff. de offi. præto. vbi inter cætera dicit, ꝙ debitores soluentes prælato intruso liberantur propter iustum errorem, & fauorem liberationis. argu. l. cum quis §. 1. ff. de solu. & l. si non sortem. §. qui filio. s. eod. & l. eius, qui in prouincia. s. si cert. pet. præsertim si soluatur sibi ex contractu celebrato cum ipso, per hunc tex. sed alienationes factæ ab eo non valent, nec iudicium secum agitatum. Item debitores soluẽtes ei, qui nullum habuit canonicum ingressum, nec erat confirmatus, non liberantur, secus si fuit confirmatus, licèt propter vitium latens confirmatio esset nulla. arg. l. qui hominem. §. si nullo. ff. de solu. vt not. Innocen. in d. c. nihil est, vt ibi plenius per eum. Item adde Bald. in c. in literis. in vlt. colum. de restit. spol. vbi tenet, ꝙ debitores soluentes putatiuo prælato nõ liberant, quia non habet ius administrãdi. l. qui aliena. §. quamquam. ff. de neg. gest. l. filiæ. ff. de solu. nisi essent debitores speciei: quia non tenentur de casu improuiso vel fortuito. l. si stipulatus. §. si lancem ff. de sol. vel nisi soluerent ex proprio contractu ipsius putatiui prælati, vt dicit ista no. lex, quicquid dicat Inno.
11 ibi, qui confundit seipsum s'm Bald.† Item adde, quod in materia dicit Bal. in l. pater §. mater filio, & ibidem Io. de Imol. ff. de leg. 2. vbi arg. illius elegantis tex. dicit, ꝙ si Papa scribit alicui tanquam prælato, & ille non est verus prelatus, ꝙ nihilominus istud præceptum seu mandatum astringit, & obligat verum
12 prælatum, licet secus sit iudicijs, vt ibi per eum.† Item adde, ꝙ iuramentum præstitum à prælato intruso, vel putatiuo non transit ad veros prælatos intrantes canonicè; ita per hunc text. dicit Bal. in c. ego. in 2. colu. de iureiur. quem etiam retuli. s. in textualib. Item adde, quod no. Ang. Pau. de Cast. & d. Ale. in l. si tibi. §. cum possessor. per illum tex. ff. de pact. ꝙ pactum factum cum prælato putatiuo non prodest, neq; nocet vero prælato, quando ille putatiuus erat in mala fide, secus, si erat in bona fide, vt quia probabiliter putabat se esse prælatum. Idem tenet d. Alex. in l. iusiurandum, quod ex conuentione. §. pupillus. in fi. per glo. ibi. ff. de iureiur. & quicquid ibid. teneat Pau. de Cast. sibi in hoc vltimo contrarius. Alibi etiam not. Ange. in l. 3. per illum tex. ff. de transa. ꝙ pactum prælati putatiui non habet nocere vero prælato, præterquam in his, quæ ipsemet contraxisset, vt hac. l. Ista pro nunc sufficiant quantum ad præsentem mate
13 riam.¶† Secundò quærit Bar. an locatione facta per Abba. intrusum competat actio Abbati vero sine cessione, & determinat, quòd sic, licèt in priuatis personis secus esset, quia si prædo locasset rem priuati, requireretur cessio. l. Iulianus. ff. de pet. hæred. & istud procedit fauore ecclesiæ. idem esset in pupillo, & milite, vt l. si vt proponis. C. de rei vendi. & l. 2. C. quando ex fac. tu. & cum Barto. simpliciter transit Raph. Fulgo. alij nihil tangunt. Adde gloss. in ca. nihil, in gl. fi. ad fi. & ibi Doct. presertim dom. Abb. ad fi. de elect. glo. in c. 1, in fi. de schism. Bal. in l. eam quam. in 2. colum. in versic. extra quæritur, legatum fuit Titio relictum. C. de fideicommiss. & per ista remanet ista. l. solenniter expedita.

SVMMARIVM.

1 *In re dubia fauen. est repetitioni.*
2 *Dubia, & incerta præsumuntur esse perpetua.*
3 *Quæ conueniunt secundum effectum, & finalem causam, intelliguntur simpliciter conuenire.*
4 *In contractibus, & vltimis voluntatibus dies incertus habetur pro conditione.*
5 *Dictio donec, & similes an stent suspensiuè.*
6 *Solutum pendente dubietate repetitur.*

LEX LVI.

Sufficit. Tutus exceptione dubia, & dubietate pendẽte per errorem soluens, repetit vt indebitum, secus si sit tutus exceptione temporali dilatoria. hoc dicit. vel sic. Tutus exceptione temporali incerta, vel perpetua interim solutum per errorem repetit, tanquam ab initio sub conditione debuerit,
1 secus si sit debitum ad diem certam. hoc dicit. ¶† Not. 1. secundum Bart. ꝙ in dubio interpretamur in casum non impedientem repetitionem, & sic in ambiguo, & in re dubia magis fauẽdum est repetioni, quàm aduentitio lucro illius, qui recipit. cõ
2 cordat. l. non debet. §. in re obscura. ff. de regul. iur. ¶† Secundò no. ex hoc tex. illud, quod tota die allegatur, ꝙ dubia, & incerta præsumuntur esse peremptoria, & perpetua, & sic dispositio dubia interpretatur perpetua. Adde glo. in clem. 2. in verbo, electionem. de rescrip. & glo. in c. fi. in verbo, perpetuas. de rescrip. in 6. facit tex. in c. si gratiosè. de rescrip. in 6. & tex. in c. si delegatus. de offi. deleg. in 6. & in l. iurisperitos. in prin. ff. de excu. tuto. Facit, ꝙ officialis positus ad beneplacitum, æquiparatur perpetuo propter dubium, secundum Bar. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. in 3. q. ff. de oper. nou. nunc. Cyn. & Bal. in l. quisquis. C. si cert. peta. Bal. in l. solent. §. fi. in 4. q. ff. de offic. proconsul, &
3 lega. ¶† Tertiò not. ex isto tex. cum glo. ꝙ quæ conueniunt secundum effectum, & finalem causam, intelliguntur simpliciter conuenire. facit. l. si non sortem. §. indebitum. s. eo. l. 3. §. conditio. ff. de adimen. lega. l. 3. C. de insti. & substi. sicut etiam quę conueniunt secundum formam dicuntur simpliciter conueniunt re, & quæ differunt secundum formã dicuntur simpliciter differre. l. Iulianus. §. sed & si quis. ff. ad exhibend. l. 1. §. igitur in re
4 dubia. ff. de excercito. l. non aliter. ff. de leg. 3. ¶† Quartò not. prout etiam not. glo. fi. ꝙ etiam in contractibus dies incertus habetur pro conditione, sicut in vltimis voluntatibus. l. dies incertus. ff. de condi. & demon. Ratio est, quia conditio propriè dicitur illa, quæ habet se ad esse, & non esse. l. cum ad præsens. cum l. seq & seq. s. si cer. pet. sed, dies incertus an, & quando est
5 huiusmodi, nimirum si habetur pro conditione. ¶† Quintò pondera tex. in verbo donec, per quem not. Bart. in l. 1. in prin. in 6. colum. ff. de condi. & demonst. ꝙ quando ista dictio, do-
a nec, a & similes, quę sunt suspensiuæ, apponuntur ad suspensionem alicuius dispositionis preambulæ; & tunc aut suspensio fit in aliquem euentum incertum; & tunc faciunt conditionem, ita dicit esse tex. multum not. in hac. l. & sic dictio donec, & similes inducunt conditionem extinctiuam, facit. l. siue manifestus. §. tandiu. ff. de condi. fur. l. 1. in fi. ff. de ven. in pos. mit. & tex. no. in l. pen. in prin. & ibi Nico. de Neapo. in lecturis Bar. ff. de excu. tut. de quo etiam per Barto. in l. ambiguitatem. C. de vsufr. in l. centesimis. §. fi. ff. de verb. oblig. Bald. in l. 1. circa princ. C. de leg. & in l. fi. in 6. q. C. de contrahen. emp. accedant, quæ traduntur per Bar. in l. fi. §. 1. ff. ad Tertul. de statuto disponente, ꝙ filia fœmina non succedat donec, vel quousq; masculus exi-
6 stat, de quo etiam aliquid per Pau. de Cast. ¶† Sextò principaliter not. ex ista. l. ꝙ solutum pendente dubietate per errorem repe-

ADDITIO.

a ¶Dictio donec. Adde Doct. in l. 1. ff. de sena. gl. in ver. donec. in cle. vt ij, qui. de ætate, & qua lit. Raph. Fulg. consi. 98. inci. visis petitionibus. idem Fulg. consi. 13. inc. ad id, de quo quæritur.

* Et quod importet conditionem, tex. est in l. pater seneuerinam. §. fi. vbi Bart. de condi. & demonst. in l. 1. eo. tit. Dec. consi. 537. nu. 5. Quid de dictionibus quamdiu, dum, quousque, & similibus, vide Nat. consi. 459. col. 6. Dec. consi. 85. colu. 3. in prin. Alex. consi. 66. post nu. 3. lib. 3. vbi Doct. in apostil. declarant illa verba, donec vitam vidualem seruauerit, de quib. plenè habetur per Pract. Pap. For. lib. ad vsumfruct. versi. Donec. vbi dixi. MASVER.

repetitur.limita istum tex. procedere,qñ præsens status rei ten-
dit ad exclusionem,sed an illa exclusio sit perpetua,vel tẽpora-
lis dubitatur,tunc habet vim exclusionis perpetuæ , ita loqui-
tur ista lex,vbi factum fuit pactum de non petendo,donec Ti-
tius fiat consul,certè istud pactum de præsenti tendit ad exclu
sionem,& statim inducit exceptionem, quia si velles cõtra me
agere,possem statim te repellere: sed est dubium quantum de-
beat durare ista exceptio,quia si Titius nunquam fieret consul,
semper durabit.Si autem fieret consul, ex tunc quamprimum
finiretur:interim ergo quousq; pendet dubium,habet vim ex-
clusionis perpetuę,& sic facit,ꝙ interim per errorem solutum
possit repeti.secus esset,qñ præsens status rei non tendit ad ex-
clusionem,sed est dubium an in futurum inducatur exclusio,
tunc non habet vim exclusionis perpetuæ. l. sub conditione.ff.
de assigna.lib.l.4.§.sed Marcellus.ff.de in diẽ addict.ita no. limi
tat Bar.in l.Iulianus verum debitorem.ad fi. ĩ.eod. vbi per hoc
decidit notab.quæst.de qua ibi per eum , & ibidem dicam , &
declarat not.Pau.de Cast. hic. adde etiam ad istam. l. quæ tra-
dunt Bar.& Docto.in cap.ex diuerso.§.fi.ff.solu. matrimonio.
¶In glo.in verbo , ita prorsus. nihil occurrit addendum præ-
ter declarationẽ,& suppletionem Doctorum, præsertim Bart.
& Pau.de Cast.quos per te videas.

SVMMARIVM.

1 *Indebitum solutum à tutore nomine pupilli repetitur.*

LEX LVII.

1 CVm indebitum. † Indebitum so-
lutum à tutore
nomine impuberis, condicitur ab ipso impubere.
hoc dicit. ¶Gl.in vers. condictio est. diuiditur in 5.
partes.In prima declarat tex.In secunda extendit.In tertia limi
tat. In quarta rationem assignat. In quinta opponit. Secunda
ibi,idem credo, Tertia ibi , si tamen iusta.Quarta tibi, quia fa-
ctum.Quinta ibi,itemècontra.¶In ea.glo. ibi,quia factum tu
toris lex interpretatur impuberis,ista ratio ſm Raph. Fulg. non
multum vrget , quia tunc factum tutoris reputatur esse factũ
impuberis , cùm rem impuberis vtiliter gerit , non cùm rem
eius iactat.l.qui fundum. §. si tutor. ff. de vsucap. pro emp. sed
soluendo indebitum dicitur iactare.l.cum de indebito. in prin.
ff.de proba. Tu saluando glo.dicas,ꝙ hoc faciat iusta ignoran
tia tutoris,ne aliàs tutor iusto errore ductus ad soluendum in-
debitum remaneat in damno,& officium suum sit sibi dam-
nosum sine culpa sua.contra. l. sed & si quis. ff. quem admod.
test.aper.& c.cum non deceat.in prin.de elect.in 6.

SVMMARIVM.

1 *Solutum indebitum procuratori non habenti mandatum repetitur.*
2 *Agens contra personam,contra quam agere non potest, excluditur iure suo.*
3 *Non nocet mala electio personarum conueniendarum.*

§.Creditor. Diuiditur in tres partes,prout tria po-
nuntur dicta. Secunda ibi , ꝙ si nomi-
natim.Tertia ibi,quæ non vr̃ adempta. h. d. Indebitum solutũ
procuratori repetitur à procurat.& non à dño , nisi dominus
nominatim id mandauerit, quo casu procuratore frustra con-
uento non liberatur dñs.h.d.Vel sic & breuius. mãdatum gene
rale non continet solutionem vltra debitum , nisi nominatim
contineat.Item inutilis electio vtilem non excludit.h.d.in effe
1 ctu.materiam huius tex.vidisti in l.si procurator.s̃.eo.¶† Not.
indebitum solutum procuratori non habenti ad hoc manda-
tum,repetitur ab ipso procuratore , & non à domino , & ſm
Pau.de Cast.istud melius declarat in specie ista lex,q̃ d.l.si pro-
curator.s̃.eo.& l.si procuratori falso.ff.de condi.ob cau.vel alia
2 lex huius tit.¶† Secundò no.ex fi.legis,ꝙ qui agit ꝯ personam,
contra quam agere non potest, non per hoc perdit actionem
contra eum,contra quem potest agere , & sic eligens viam in-
competentem,non per hoc perdit viam competentem,& ad
hoc gl.alleg.multas concor.licèt alibi dicat tex.in l. si mulier,§.
fi.§.quod met.cau. via quam elegisti,hæc tibi pateat.Similiter,
qui proposuit actionem ineptam,sibi nõ preiudicat,quin pos-
sit ad aptam redire.c.examinata,& c.dilecti.de iud.l.1. in princ.
ff.si mensor falsum mod.dixerit.no.in l.1.in prin. ff.de eden. &
3 l.edicto.C.eo.¶† Vltimò no.ex eo.tex.in fi.ꝙ in elect. persona-
rum conueniendarum non nocet mala electio,secus est in ele-
ctione remediorum,vel actionum.l.quod in hr̃dem.§.eligere.
ff.de trib.de qua gl.opponit,& non soluit,& l. cum filius. §.va-
rijs.ff.de leg.2.l.cum qui.& l. ꝯ maiores. C. de inof.test. nisi per
ignorantiam eligeret remedium sibi non competens,tunc sibi
non præiudicaret saltem in effectu. l.mater decedens. in princ.
ff.de inoff.test.l.habebat,in prin.ff.de insti.plenè not.in l. fi.C.de
codicil.¶Capio gl.fi.in ver.instituta,quã diuide in 2.par.In pri-
ma colligit ex tex.not.& ad illud alleg.concor.In secunda op-
ponit,& non solu.Secunda ibi,sed argu.contra infra de tribu-
to.Tu responde,vt supra proximè dixi.

SVMMARIVM.

1 *Conditio impossibilis , quam testator putabat possibilem , non habetur pro impossibili,sed pro possibili.*
2 *Verba testamenti debent intelligi secundum opinionem testatoris , & debet haberi pro vero,quod testator putabat verum.*
3 *An institutus in re certa habeat totum per ius accrescendi mortuo instituto hærede,quem testator putabat viuere.*

LEX LVIII.

SEruo manumisso. Ista lex est
notabilis ,
& singularis,ſm Bar.Ang.& Pau.de Cast. hic. Eam
etiam dicit esse singularem , & non reperiri alibi
Ang.in l.cùm in secundo. ff.de iniust.rup. Conditio impossibi-
lis,quam testõr putabat esse possibilem,vitiat legatum. h.d.ſm
1 verum intellectum.¶† No. 1.ex hoc tex ꝙ conditio impossibi
lis,quam testõr putabat esse possibilẽ , & habebat iustam cãm
putandi,non hr̃ pro impossibili,sed ꝑ possibili, ideo si deficiat,
facit deficere legatum,& sic vitiat dispositionem,& non vitia-
tur,secus est qñ testator sciebat conditionem esse impossibilẽ,
quia tunc vitiatur condõ,& non ipsum legatum. l. obtinuit.ff.
de condi.& demonst.§.fi.Insti.de hære.insti. plenè traditur per
gl.& Bar.in l. 1.ff.de condi.insti. Et sic per istam.l.sing.limitantur
prædictæ leges,& aliæ similes de hac materia loquentes , & ad
hoc frequenter allegatur ista.l.pro singulari.¶ Limita istud no.
& sic istum tex.nisi talis impossibilis conditio,quam testõr pu-
tauit possibilem , possit per æquipollens adimpleri , quia tunc
dispositio non vitiatur,ita eleganter probat tex. in l. hmõi. §. si
ita cui.in fi.in ver.cum tunc testm̃ fiebat,& ibi do. Alex. in vlti.
col.ad hoc no.ff.de leg.1.idem tenet Bar.in l. 1. in 3. col. & ibi-
dem Io.de Imo.ff.de condi.instit. Scdo limita,qñ testator , qui
adiecit conditionem impossibilem,putans eam esse possibilẽ ,
adiecit ob aliquem finẽ licitum,& honestum , tunc dẽt adim-
pleri ille honestus finis eo modo , quo possibile est , & sic tunc
non vitiatur dispositio.l.legatum ciuitati,& ibi Bar.ad hoc no.
ff.de vsufr.leg.idem Bar.in d.l.1.in vlt.col. & ibi latè Imol. ff.de
condi.insti.Tertiò limita, ꝙ licet conditio impossibilis apposi-
ta à testatore credente eam esse possibilem vitiet dispositionẽ,
vt hic,hoc est verum,nisi postea testõr sciat esse impossibilẽ,&
confirmet testm̃ generaliter per codicillos suos,ita singulariter
limitat Ang.in consi. 75. quem refert , & simpliciter sequitur
Fran.de Are.in l.impossibilis.in vlt.col.ff.de verb. obl. Quartò
limita,qñ testator est incertus, vtrum conditio sit impossibilis,
vel possibilis,tunc non vitiatur dispositio , casus est singularis.
ſm Bar.ibi ad fi.in l.ab oĩb.§.in testõ ff.de leg. 1. & licèt Raph.
Cuma.ibi reprobet illum intellectum Bar.tãquam diuinatiuũ
ad illum text. tamen ſm Aret.in d.l.impossibilis, in vlt. col.ille
intellectus Bar.est verus ad illum tex.qui in fi.dicit, ꝙ illa con-
ditio habetur pro non scripta , ergo datur intelligi , ꝙ ibi non
debeatur legatum , eo quia talis conditio dicatur impleta per
æquipollens,sicut ad illum text. dicebat idem Bar. in d.l. 1.in 3.
co'. l.de condi. insti. sed eo quia reijcitur conditio, & habetur
pro non scripta.Quintò limita fauore libertatis,in qua speciale
est,vt licèt testator credat conditionem esse possibilem,nihilo-
minus non vitiatur dispositio libertatis.l.cum tale.§.falsum.iun
cta gloss. sua , quæ hoc sentit. ff. de condi. & demonstra.
& l.cùm Stichus.ff.de statulibe.Ita limitat Ludo. Roma.in d.l.
impossibilis,& ibidem refert,& sequitur Aret.in vltim.colum.
Tu ex hoc collige sextam singularem limitationem,arguendo
de libertate ad piam causam , vt not. Barto.in l.proximè §.1.ff.
de his,quæ in testamento delen.facit tex.in l.1.ad fi.in versic.ad
hanc rationem pietatis,& ibi Bald.not. C. de communi seruo
manum.ꝙ conditio impossibilis , quam testator putabat esse
possibilem,non vitiat relictum ad pias causas, quod valdè no.
2 ¶ † Secundò principaliter not. ex isto text. quòd verba testa-
menti debent intelligi, & interpretari secundum opin.testato-
ris,& debet haberi pro vero illud , quod testator putabat esse
verum.facit bene tex.in l.quo loco.§.1.ff.de hæred. instit. alleg.
in gloss. Alibi tamen dicitur totum ècontra, quòd plus valet,
quod in veritate est,quàm quod est in opin.testa. ita dicit text.
in §. si quis rem suam , & ibi gloss. alleg. concordan. Institu.de
leg. Item dicit text. not. in cap. nuper. de biga. quòd opinioni

veritas est præferenda. Sed quãtum ad Deum,qui respicit animum,& cor hominis,& non factum,certè iurans licitũ,quod credat esse illicitum,peccat,&ècontra iurans verum,quod credit esse falsum,est periturus.sm Abb.post Io.Calde. in c. quanto.in 2.col.de iureiur.¶Tertiò per istum tex. dicit.do.Anto.de But.in c.cum tu.in pen.col. in fi. de testi. ꝙ ꝯrietas testium põt saluari vno intellectu sm veritatem,& altero sm opi. ¶Capio gl.in ver.in testõ.quam diuide in duas partes principales. In prima declarat tex.In secunda opponit, & quadrupliciter soluit, tene scdam solutionem,prout dixi.s.in tex.& dum gl. in fi.opponit ad l.gñaliter.§.si libero homini.ff.de fideicom.lib. ꝙ non debeat spectari aduersa fortuna, per l. inter stipulantem. §.sacram.ff.de verb.obl.& gl.non rñdet. Rñde, ꝙ casus, & aduersa fortuna bene spectantur ad commodum,& ad puisionem il-
3 lius,cuius casus spectat.¶† Extra gl. Bart.post Gul.de Cun.inducit istam l.cum sua gl.ad no.q.testator instituit aliquem hæredem in re certa,dato sibi coherede instituto in vniuerso,quẽ testõr putabat viuere,& in veritate prædecesserat, nunquid institutus in re certa habebit vniuersum per ius accrescendi? Et certè vr, ꝙ non, si consideretur opinio testatoris, qui credidit hrditatem peruenturam ad alium institutum in vniuerso, & non ad istum institutum in re certa,& sic non sumus in casu l.1.§.si ex fundo.ff.de hæred. insti. & in l.quoties.C.eod.Contrariũ determinat Bar. post Gul.de Cun.eo quia in quæstione ista non est inspicienda opinio testõris;quia resultaret repugnantia iuris.Vnde tunc potius est spectanda potestas iuris, quæ hẽt ꝙ testõr non potest decedere pro parte intestatus. in regula ius nostrum.ff.de reg.iur. Ista deci.sm eos probatur in l.miles vnũ ex fundo,& in l.ex militari.§.fi.cum l.seq.ff.de test. mil. & cum ista opi.transeunt Alb.de Rosa.& Ange. hic. Raph.Fulg.(sub dubio tñ fortè) tenet ꝯrium,eo quia ll.præalleg. in diuerso casu loquuntur,aliter tñ in specie non declaro.Item ratio Barto. & Docto.s.proximè relata de iuris necessitate non vr concludens,quia in quæstione præsenti non vr militare talis necessitas iuris.Nam cùm in casu præsenti institutus in re certa loco legatarij habeatur.d.l. quoties. consequens erit non valeret legatum,& sic in totum defunctus intestatus decedet,vt l.vnica.
* §.1.C.de cad.tol.tene *deci.Bar.quæ est communis*.Et adde, ꝙ idem tenent Bar.& alij in l.quoties.§.si duo.ff.de hæred. insti. Ang.in d.l.1.§.si ex fundo,& ibidem simpliciter Io.de Imol. in repet.in fi.Sal.in d.l.quoties.C.de hær.insti.eo quia si attendatur opi.testatoris,certè resultabit repugnantia ad dispositionem iuris, qa sm opi.testatoris iste institutus in re certa habebitur pro legatario, & sic voluntas testõris est, ꝙ iste habeat tale legatum illius rei particularis, & tñ istud esse non potest,quando nullus alius est vniuersalis hæres ex testamento. l. eam quam.C.de fi-
* deicom.l.si nemo. ff.de testa. tut. Item si * non haberet legatũ, prout testator volebat,& opinabatur,sequeretur, ꝙ decederet pro parte testatus, & pro parte intestatus, quod esse non põt. d.l.ius nostrum.ff de reg.iur.& propterea totam hereditatem consequi debet,non attenta opi.testatoris,quæ repugnat dispositioni iuris.Item adde prædictis, ꝙ si filia dotata sit instituta p patrem in dote,& iussa plus non petere de hæreditate paterna, masculus autem sit institutus ex vniuerso;tunc eo repudiante filia habebit totum sm Ang.qui dicit se iam ita consuluisse in l.pen.ff.de iniust.rup.alleg.Gul.de Cun.hic.Bene facit,quia talis filia instituta in legitima, habetur loco hæredis quo ad ius accrescendi,non autem loco legatarij,sm Bar. & alios in d.l.quoties,& in l.ex facto, magna.ff.de hære. insti. & in Auth. nouissima.C.de inoffi.test.

* Item si haberet, legendum videtur ex proposita facti specie per Ias. nam si iste institutus in re certa relictum sibi non haberet defuncto iam vniuersaliter hærede instituto,in totum defunctus intestatus decederet nõ pro parte.

S V M M A R I V M.

1 *Eadem solutio non parit liberationem,& repetitionem.*
2 *Solutio an tollat liberationem fideiussoris.*
3 *Ex stipulatione oritur naturalis obligatio.*

L E X L I X.

SI fideiussor. Si fideiussor solus est liberatus,ipse soluens repetit, secus si reus principalis soluerit.h.d. sm Bar.vel sic. Solutio fideiussoris,quæ sibi parit repetitionem,nõ parit reo liberationem.h.d.vel sic.Solutio, quæ repetitur, liberationem non inducit,& ècontra solutio, quæ non repetitur,
1 liberationem inducit.h.d.in effectu.¶† No. ex isto tex.duo sm Bar.Primò, ꝙ eadem solutio non parit liberationem,& repetitionem,eo quia pareret contrarios effectus,vt hic,& l. cum is. §.1.& l.si non sortem.§.si decem.s. eo. Bene verum est, ꝙ vna solutio potest parere diuersos effectus,sed non contrarios.l.in
2 numerationibus.ff.de solu.¶† Secundò not. ꝙ solutio,quæ parit liberationem respectu solius fideiussoris, non tollit obligationem ciuilem,ac naturalem respectu debitoris principalis facit,quod no.in l.Neratius.j.eod.¶† Tertiò not.ex isto text.circa fi.in ver.naturale vinculum.hic videri tex. expressum, ꝙ ex stipulatione etiam oriatur naturalis obligatio,licèt prima fronte videretur dicendum contrarium, ex quo stipulatio est contractus iuris ciuilis.§.de constituta.Institu. de act. vnde videbatur, ꝙ ex ea non deberet oriri nisi ciuilis obligatio, & dicit Pau. de Cast. ꝙ audiuit à Bald. in voce ponderari istum tex.pro expresso, ad id, quod dixi, ꝙ ex stipulatione oriatur etiam naturalis obligatio,sed certè Bald.istud not.in lectu. Idem no.Albe.de Rosa.& Ang.& Raph.Fulg.hic,& dicit Alb. de Rosa. ꝙ non recolit alibi ita expressum tex.sicut est iste, ita etiam ad hoc not.istum tex.Gul.de Cun.Bald.& Raph.Fulg.in l.1.in ver. adeo.de pact.Tamen iste text.istud non probat concludenter, prout etiam dicit Pau.de Cast.hic,quia non loquitur de naturali obligatione,qua tenebatur fideiussor,qui non obligatur nisi mediante stipulatione.l.blanditus.C.de fideiuss. sed loquitur de naturali obligatione rei principalis, qui poterat esse obligatus ex alio contractu quàm ex stipulatione. Item in contrarium fortiter videtur facere tex.in l. indebitam. in vers. *indebitam iure gentium*. s.eo. vbi præsupponere videtur tex.pecuniam à fideiussore promissam,& sic per stipulationem.d.l.blanditus. esse indebitam iure gentium,& sic quo ad obligationem naturalem.l.cum amplius. §. is natura debet. ff. de regul.iur.sed responde,prout etiam ibi respondet Pau.de Cast. ꝙ exponitur ibi tex.in versi.indebitã iure gentium, scilicet per excep. doli,quæ est inducta ex æquitate iurisgentium.l. qui æquitate. ff. de excep. doli. not.in l.2.C.quod met.cau. & dixi in l. qui exceptionem.in prin.s.eo. Breuiter supradicta conclu.proculdubio est vera, ꝙ ex stipulatione oritur etiam naturalis obligatio, quia licet stipulatio sit contractus iuris ciuilis.d. §. de constituta. tamen non potest contrahi sine consensu partium, prout dicit tex.in d.l.1.§.adeo.ff.de pact.ergo cùm in stipulatione necessariò interueniat consensus,qui est de iure naturali, ideo parit naturalem obligationem.d.l.cum amplius.§. is natura debet, & ita tenet glo.ord.& ibi Docto.in d.l.1.in versi. adeo. ff.de pact. & gl.in l.post diuisionem.C.de iur. & fac.ign.& in d.§.de constituta.Alb.de Rosa.in l.fideicommissum. per illum tex. j.eo.

S V M M A R I V M.

1 *Non plus operatur dubietas,quàm actus sequutus.*
2 *Sententia iudicis absolutoria non facit,quin ille, qui in veritate est verus debitor,adhuc sit debitor.*
3 *Sententia,& eius effectus sunt de iure ciuili,non de iure gentium.*
4 *Promissum sub duab.conditionibus contrarijs,habetur pro purè debito.*
5 *An purè debitum sub conditione solutum repetatur.*
6 *Litis contestatio an fiat per negationem.*
7 *Per litis contestationem an fiat nouatio.*
8 *An solutum pendente conditione repetatur.*
9 *Sententia an tollat ciuilem obligationem.*
10 *Lite contest.pendente iudicio debitori acquiritur excep.pendentiæ litis.*
11 *Opponens excep.solutionis,videtur tacitè fateri debitum.*
12 *Debitor,qui semel soluit,& iterum condemnatus soluit, repetit.nu.16.*
13 *Opponens de solutione,& negans debitum,non intelligitur fateri debitũ.*
14 *Cautela pro debitore,vt non videatur fateri debitum,& nu.15.*
17 *Quando debitor liberatus solu.repetat.*
18 *Si solui debitum verè,& quia probare non potui,iterũ solui, an repetã.*
19 *Sante statuto, quòd non possit probari solutio nisi per instrumentum, an probetur per testes.*
20 *Quid in testatore ita disponente.*
21 *An si debitor sit absolutus per sententiam, quæ in rem transiuit iudicatam,creditor iterum agere possit.*
22 *An laudo confirmato per sententiam reuisoris, in quo petitur pœna, pars possit iterum probare.*
23 *An sententia condemnatoria producat obligationem naturalem,vel ciuilem,& nu.24.*
25 *An sententia absolutoria tollat obligationem naturalem, vel ciuilem, & nu.26.*
27 *Quando in contractib. vel vltimis voluntatib. aliquid promittitur sub duab.conditionib.contrariis,an talis dicatur dispositio conditionalis.*
28 *An de tali debito possit iteratò opponi compensatio.*

L E X L X.

IVlianus verum debitorem. Ista lex,& eius materia est multum subtilis,secundum Alb.Bar.& Pau.de Cast. & dicit Pau.de Cast. ꝙ ista l.est sing.in iure. ¶Ad euidentiam pro

introductione habent præmittere iuuenes, ꝙ poſtquam debitor verè,& actualiter ſoluit creditori(quia ſolutione eius,quod debetur,tollitur omnis obligatio.Inſtit. quib. mod. tol. obl. in prin.)iſte talis debitor non poſſit amplius abſolui diffinitiuè.ita videtur tex.in §.fi.Inſti.de perpe.& temp. act.& ibi gl.expreſsè, Et ratio eſt, quia abſolutoria diffinitiua tollit ciuilem obligationem:hic non poteſt tollere, quia iam eſt ſublata per veram ſolu. poteſt ergo debitor per iudicem abſolui ab inſtantia cauſæ,& ſic ab obſeruatione iudicij, non diffinitiuè. Verùm quia lex noſtra in prin. videtur velle contrarium, ꝙ imò poſtquam debitor verè ſoluit, adhuc poſſit ſequi ſententia abſolutoria, vel condemnatoria,propter hanc difficultatem in glo.traduntur tres varij intellectus,& ſic tres ſolu. Mihi tamen videtur, ꝙ 3.opi.Pilei ibi relata in fi.non tendat ad hoc.cogitabis,quia iſta difficultas procedit tenendo communem opi.ſed ſi teneremus illam opin.ꝙ etiam quando debitor ſoluit,poteſt abſolui diffinitiuè,quæ opin.eſt multum probabilis, & eam tenet acutiſſimi ingenij Ioan.Fab.in §.fi.Inſti.de perpe. & temp. act. & Fulg. in l. iuſiuran. & ad pecu. §.fi.ſ.de iureiur. tenendo illam opin. iſta difficultas ceſſaret, & illi intellectus glo. eſſent inanes. dicetur ſuper glo. 1. ¶Secundò habent præmittere iuuenes, quod verſi.vbi autem.legitur in glo.antepen.& duabus ſeq.altero de duobus modis. Vno modo,ꝙ illud, quod iſti,plerique putant, & eſt verum,& hunc intellectum tenent Azo.Hugo. Io. & gl. noſtra, & tunc ſupple ad tex.plerique putant,& benè.¶Secundò modo legitur ſecundum omnes Docto. ꝙ iſta opin. corrigatur in fi.huius. l. ibi, *& ideo ſi pendente.* tamen dicunt Docto. ꝙ glo.non habuit iſta verba in text.ſuo.Item habes perpendere ad illud,quod in princ.dicit tex.in verſi.poſt litem conteſt.an iſtud importet myſterium iuris. Ange. plana fronte fatetur, ꝙ non,ſed quòd denotat contingentiam facti. dic melius, quòd imò importat myſterium iuris, vt dicam in 1. not. aſſignando rationem dubitandi ad hunc text. poſt Docto. Item habes aduertere ad ver.vbi autem, cum ſequen. nam ſecundum quod colligitur ex verbis Barto.& Pau.de Caſt.illud, quod deciditur ibi,facit ad propoſitum Iuliani in prin. l.& iſtud videtur rationabile, aliàs ſecundum Albe. nihil facit ad propoſitum,ſed eſt diuerſa deciſio,videbitis in not. Iſta lex diuiditur varijs modis ſecundum Barto.& Docto.quorum diuiſionibus omiſſis,ego diuido in 2. partes princ.In prima ponitur deci.Iuliani.In ſecunda ponitur alia deciſ.Secunda ibi, vbi autem quis. Rurſus prima pars prin.ſubdiuiditur in 5.particulas.In prima facit,quod dictum eſt, quia ponitur deciſio Iuliani negatiua. In ſecunda ponitur ratio.In tertia ponitur ratio rationis. In quarta comprobatur per ſimile.In quinta aſſignatur ratio illius ſimilis. Secunda eſt ibi,quia nec abſolutus. Tertia ibi,licèt enim abſolutus ſit.Quarta ibi,ſimilemque ei eſſe. Quinta, & vltim. eſt ibi, quia ex vna cauſa. Rurſus ſecunda pars princ. in qua ponitur alia deciſio,ſubdiuiditur in 4. particulas. In prima facit,quod dictum eſt, quia ponitur alia deciſio cum ratione deciden. In ſecunda adducitur vnum, quando videbatur ſimile. In tertia oſtenditur diſſimilitudo. In quarta, & vltim. reprobatur illa 2. princip.deciſio ſecundum communem intellectum.Secunda ibi,idemque eſſe.Tertia ibi,ſed hoc diſſimile eſt. Quarta ibi, & ideo ſi pendente.hoc dicit in ſumma. Solutum dubietate pendente non repetitur,quando ipſemet ſoluens in omnem euentum erat debiturus, ſecus ſi poterat per diuerſam perſonam deberi.hoc eſt,quod in effectu vult tota iſta l. Et figura caſum in hac.l.vt facit Albe. de Roſa. poſt Iaco. de Rau. hic. Et in 1. parte caſus eſt clarus.In ſecunda parte, quæ eſt in verſ. vbi autem,figura caſum ſic vno verbo. Debitor debebat Titio centum purè:pone,creditor fortè motus amicitia debitoris, vt ei faceret gratiam,& daret dilationem ad ſoluendum, ſtipulatus eſt iſta. 100. animo nouandi ſub conditione ſi nauis ex Aſia venerit, hoc eſt, eo animo, ꝙ ſi nauis ex Aſia veniret, quòd debitum primum, quod erat fortè ex contractu bonæ fidei ſit nouatum, & debeatur nunc ex ſtipulatione, & ſic ex contractu ſtricti iuris.effectus huius.ſtipu.eſt,ꝙ ſi cōditio deficiat, debitum primum remaneat purum in ſuo ſtatu, pendente iſto dubio euentu,debitor ſoluit Titio iſta 100.an poſſit ea repetere pendente condi?quidam putabant, ꝙ ſic, quia adhuc eſt incertum,ex qua obligatione debeantur, ſicut ſi creditor cui debentur centum purè, eſſet ſtipulatus iſta 100. ab alia perſona animo nouandi ſub conditione.Nam primus ſoluens pendente condi.poſſet repetere.Iuriſcon. decidendo dicit, ꝙ iſta ſimilia non ſunt bona, quia hoc in iſto ſimili eſt incertum, an primus debitor ſit remanſurus debitor, an alius,ſed in caſu princip.eſt idem, qui purè debebat,& à quo fuit ſtipulatum ſub conditione,& ideo quia omni caſu ſemper iſte eſt futurus debitor,ſiue conditio exiſtat, ſiue non,ſi non extat conditio, remanet debitor ex prima obligatione pura, ſi autem conditio eueniat, efficitur debitor ex iſta obligatione noua, ſcilicet ex ſtipulatione, & ſic efficitur debitor omni caſu, ideo ſi ſoluat
* iſto modo, non repetit. *Et iſte eſt verus, & communis intellectus,*
1 licet Antiqui, & glo.noſtra errauerint in hoc.¶† No. ex tex.ibi, *quia nec abſolutus,nec condemnatus*, ſecundum Barto. ſ. in materia, & alios Doct. quòd non plus debet operari dubietas, ſeu pendentia, quàm operaretur, ſi actus ſequutus eſſet, nam ſiue debitor verus abſoluatur per ſententiam, ſiue condemnetur, nullo caſu ſolutum repetitur; multo minus repetet pendente adhuc dubitatione,concor.l.ordinata.§.ſi is,qui.ff.de lib. cau.& l.pen.ff.quib.ad lib.procla.licet, vel non.& text.in l.1.in princip.ff.de leg.3.& tex.in l.qui de inoffi.ff.de inoffi.teſt. Accedat regula.l.aliquando,in fin.ff.ad Velle. vbi traditur regula,ꝙ
2 fruſtra expectatur, cuius euentus nihil operari pōt. ¶† Scdò not.ex tex.ibi,*licèt enim abſolutus ſit*,quòd ſententia iudicis abſolutoria non poteſt facere, quin ille, qui in veritate eſt debitor, adhuc non ſit verus debitor: vnde iſtum tex. pulchrè alleg. Innocen.in c. quod ſicut. de elect. & refert Ange. hic, quod per ſententiam non poteſt immutari rectitudo naturalis veritatis, vnde ſecundum eum ſi aliquis per ſententiam condemnatus eſt ad reſtitut.rei,& iniuſtè, dato quòd illam poſſit reſtituere,ſi non reſtituit,non per hoc tamen peccat. vide etiam,quod per hunc text. dicit Innocen. in ca. cum contingat.de dolo.quem etiam refert Ange.hic,dicit tamen glo.ſingul.& melior de iure,quòd ſententia eſt talis auctoritatis, quòd poteſt facere de ente,non ens,& de vero falſum,in l.ſi non ſortem. §. hæredi. ſ. eo.& probatur in l.cum putarem.ff.famil.erciſ.& in l.1.C.quando prouocan.non eſt neceſ.dicetur.ſ.in glo.vbi Barto.etiam dicit,& Pau.de Caſt.in 6 colum. quem omnino videas. Et per d. glo.d.§.hæredi.dicit Bald.in d.cap.noſtri,quòd iudex poteſt facere de albo nigrum,& ècontra de nigro album.Item per d.gl. d.§.hæredi,dicit Bald.in cap. in ſententia.in vltim.colum.de renun.quòd ſententia iudicis mutat falſum in verum non eſſen-
3 tialiter, ſed quo ad effectum. ¶† Tertiò ſubtiliter not. ex eod. text.dum dicitur natura tamen debitor permanet, quòd ſententia, & eius effectus ſunt de iure ciuili non de iure gentium, nam ſi eſſent de iure gentium tollerent naturalem obligationem,quæ etiam eſt de iure gentium:ſed quia ſententia, & eius effectus ſunt de iure ciuili, & ius ciuile non poteſt tollere ius gentium, & ſic non poteſt tollere naturalem obligationem, quod facit pro opin.quam tenuit contra omnes in l.ſi non ſor-
4 tem.in princip.ſ.eod.¶† Quartò not. in verſic. ſimilemque,ꝙ promiſſum ſub duabus conditionibus directò contrarijs,habetur pro purè debito quantum ad hoc, vt ſolutum repeti non poſſit,concor.l.quod ſi pendente.§.pen. ff.de peri. & commo. rei vend.aliàs eſt l.neceſſario.§.ſi ita reus. ſecus tamen eſt in vlt. volunt.l.huiuſmodi.in prin.ff.quando dies leg. ced.& quæ ſit ra-
5 tio diuerſitatis,dicetur in glo.vbi glo.tangit. ¶† Quintò not. in verſic.vbi autem. ꝙ quando purè debitum promittitur ab eodem ſub condi.facta animo nouandi,ſi interim ſoluatur,repeti non poteſt, ſecus quando purè debitum ab vno promittitur ab alio ſub conditione facta animo nouandi, tunc ſi primus hoc medio tempore ſoluat,repetit. Ratio diuerſitatis eſt,quia primo caſu in omnem euentum ſemper vnus, & idem eſt futurus debitor.Secundo caſu eſt dubium,an primus,vel ſecundus efficiatur debitor,ſm verum,& communem intellect.gc quid glo.dixerit. ¶In text. ad corticem aliud non habetis,ante tamen quàm veniam ad gl. pro intellectu literæ circa deci.Iuliani quæro,quæ fuerit ratio dubitandi in deciſione Iuliani, ex cuius declaratione aperiam, quædam neceſſaria ad intellectū tex.nam quæ dubitatio eſſe poteſt, ꝙ verus debitor poſt litis conteſt. durante iudicio,ſi ſoluat,non pōt repetere, quia totus iſte tit.loquitur quando ſoluitur indebitum aliquo iure vel naturaliter,vel ciuiliter,ſed quando illud, quod ſoluitur,eſt debitum,fruſtra quærimus de condi.indebi. Nam vbi vis vocabuli repugnat,ibi non poteſt tractari de repetitione.Et propterea dicit Odoff. hic, ꝙ iſta l. inquantum negaret verum debitorem ſoluentem poſſe repetere,ponit caſum,de quo vnus aſinus nō dubitaret:inuenio varias rationes dubitā. traditas p Antiquos,
6 & Alb.hic.in 4. colu. refert plures.¶† Prima ratio dubitan fuit Gul. nam litis conteſtatio regulariter fit per negationem. l. 1. cum glo.C.de litis conteſt.ſed per negationem res efficitur dubia.l.3.C.qui.ad lib.procla.non licet.no.plenè glo.& Scribentes in l.1.C.de procu.ille ergo qui ſoluit,ſoluit in caſu dubio. l. qd debetur.ff.de pecu. ſed ego habeo, ꝙ quemadmodum errans poteſt ſolutum repetere,ita dubitans,quia dubitans, & errans æquiparantur.l.pen.C.de condi. indebi.à primo ergo ad vltim. videbitur dubium,an iſte ſoluens poſſit repetere: tamen deciditur,ꝙ non poteſt.& ad l. pen.reſponde,ꝙ dubitans, & errans quo ad repetitionem equiparantur,verum, qn̄ eſt omnino indebitum:ſi aūt eſſet aliquo iure debitū,repeti non pōt,& ad id

quod

quod dr̄,ꝙ per negationem res efficicitur dubia, verum eſt ſi
negatio fieret probabiliter,& iuſtè,ſed ſi fieret calumnioſè, vt
in caſu noſtro à verò debitore,non efficitur tunc dubia. glo.eſt
7 reputata ſing.& no.in l.poſt rem. ff.de tranſa. ¶† Secundo po-
terat ratio eſſe dubitan.& probabiliter ſecundum Gul.de Cun.
hic, nam per litis conteſt.fit nouatio,quæ dupliciter fieri ſolet,
aut per ſtipulationem,aut per litis cōteſt. l.delegare,& l.aliam.
ff.de noua. ſed per nouationem tollitur præcedens obligatio.l.
nouare.ff.de noua. ergo per iſtam nouationem erat ſublatum
primum debitum,& ſi iſte debitor ſoluit ex cauſa debiti anti-
qui,videbatur,ꝙ ſoluiſſet indebitum, eo ꝙ primū eſſet noua-
tum,& conſequenter poſſet repetere. contrarium deciditur in
tex.& ad argum.reſpondetur, ꝙ duplex eſt nouatio, quædam
eſt voluntaria,quędam eſt neceſſaria,voluntaria eſt,quę fit per
ſtipulationem,& iſta bene nouat pręcedentem obligationem,
ita loquitur.d.l.nouare.quædam eſt neceſſaria, vt eſt illa, quæ
fit per litis conteſt.nam iudicium redditur in inuitum. l. inter
ſtipulantem.in princ.ff.de verborum oblig. & iſta nouatio ne-
ceſſaria non tollit præcedentem obligationem,imò eam con-
firmat,& corroborat,ideo dicit regula iuris,non ſolet fieri de-
terior conditio eorum, qui litē conteſt.ſunt.l.non ſolet. ff.de
reg.iur. plenè not.in l.1.C. de iud. & ſm iſtas duas rationes du-
bitan.apparet rectè intelligenti,quòd text.cum magno myſte-
rio dixit poſt litis conteſt.ad denotandum,quòd ſi verus debi-
tor ſoluiſſet ante litis conteſt. caſus fuiſſet indubitabilis, quòd
repetere non potuiſſet, & per hoc apparet Ang. inaduertenter
dixiſſe,quòd tex. in verſi.poſt litis conteſt. non denotet myſte-
rium iuris, imò contingentiam facti, quia imò denotat ma-
8 gnum myſterium iuris. ¶† Tertia poterat eſſe ratio dubitandi
ſecundum Iaco.de Aret.Bald. & Pau. de Caſt. hic, in 1. oppo.
nam poſt litis conteſt.pendente iudicio erat dubium, vtrum
debitor abſolueretur,vel condemnaretur, ergo ſolutum pen-
dente dubio videbatur poſſe repeti,per rationem. l. ſufficit. ſ.
eod.hic tamen decidit contrarium. Nec obſt. regula. d.l.ſuffi-
cit.quia procedit,quando eſt dubium, & caſus poſſet euenire,
quòd efficeretur omnino indebitum: ſed in caſu noſtro du-
bium erat tale,ꝙ quicunque caſus eueniret,iſte ſemper erat re-
9 manſurus debitor;ideo non datur ſibi repetitio.¶† Quarta po
terat eſſe ratio dubitādi propter illud, quod dicit text. quia nec
abſolutus,nam videbatur,quòd ſententia abſolutoria nouaret
antiquum debitum.l.ſi.vbi not.C.de vſuca.rei iud.tamen con
trarium deciditur,quia ſententia abſolutoria bene poteſt tolle
re ciuilem obligationem, & non naturalem, & ſola naturalis
10 impedit repetitionem.¶† Aliam quintam rationem dubitan-
di aſſignat Pau.de Caſt.hic,in 1.colu.in 2. oppo. nam lite con-
teſt.pendente iudi. debitori acquiritur exceptio pendentiæ li-
tis, adeo quòd ſi creditor vellet petere executionem coram
alio iudice,obſtaret ſibi exceptio pendentiæ litis, videbatur er-
go ꝙ debitor tutus exceptione poſſet ſolutum repetere, per l.
ſi non ſortem.§ indebitum. & §.adeo.ſ.eod.hic deciditur con-
trarium,quia illa iura procedunt,quando debitor habet excep.
quæ tangit debitum principale,tunc ſoluens bene repetit, ſed
exceptio pend.litis non tangit debitum principale in aliquo,
nec naturalem,nec ciuilem obligationem,ideo non poteſt re-
peti.dicitur enim exceptio ad rigorem iuris conſeruan. vt de-
clarat Barto.in l.1.in penul.colum.ſ.eo. Iſtæ ſunt quinq; ratio-
nes dubitan. ad deciſ. Iuliani, quæ fundantur ſuper illo verbo
poſt litem conteſt. Ratio autem decidendi apparet in tex.& vl
tra tex.poteſt aſſignari alia ratio per regulam. l.non ſolet. ff. de
regul.iur.& l.aliam.ff.de noua.Per iſta etiam infero, ꝙ deciſio
poſita in verſi. vbi autem. faciat ad propoſitum deciſionis Iu-
liani,& eſt ſimilis deciſ.Iuliani,prout etiam atteſtatur Barto.&
atteſtantur alij in diuiſione huius.l.quamuis Alb.in figuratione
caſus dicat,quod non eſt ſimile,quia eſt falſum,quia in vtroq;
caſu fit nouatio,vt ſ.dixi,& non poteſt in vtroq; repeti.¶Gl.1.
in verſ.nec abſolutus.diuiditur in 4.partes.In prima timore cō-
trarij,quod formaui.ſ.in 1.euiden. glo. ponit primum intelle-
ctum ad tex.In ſecunda ponit ſecundum intellect. In tertia re
deundo ad primum intellectum,contra eum format oppo.&
multum not.ſoluit.In quarta,& vl.ponit alium intellectum Pi
lei.Secunda ibi,vel dic quod eodem caſu.Tertia ibi, ſecūdum
autem primum intellectum.Quarta,& vlt.eſt ibi, ſed ſecundū
Pile.Tertia pars glo. debet ſimul iungi cum prima. Quia text.
innuit,quòd poſtquam debitor ſoluit pendente lite, ꝙ poteſt
adhuc abſolui,vel condēnari ex eadem lite,& inſtantia,iſtud vi
detur contra tex.in §.fi.Inſti.de perpe.& tempo.act.alleg. in gl.
vbi poſtquam debitor verè ſoluit,ita ꝙ per ſolu.eſt ſublata ip-
ſo iure & naturalis,& ciuilis obligatio,impoſſibile eſt,ꝙ abſol-
uatur diffinitiuè,vel ꝙ condemnetur,quia per diffinitiuam tol
litur ciuilis,quę iam ſublata eſt per ſolu.poteſt tn̄ abſolui ab in-
ſtantia illius cauſæ inchoatæ. Propterea hic gl.ponit tres princ.
intellectus.In primo intellectu gl.fatetur contrarium, nec text
noſter vult aliud dicere, ſed vult facere cōparationem quan-
dam arguendo à maiori ad minus,hoc eſt de eo, qui ſoluit lite
adhuc pendente,ad eum,qui ſoluit lite iam finita per condem
nationem,vel abſolutionem. Nam hoc caſu, qn̄ fuit lata ſn̄ia
abſolutoria,vel condemnatoria,ſi poſtea debitor ſoluat, tamē
neutro caſu repetit,multò minus repetit in 1.caſu, qn̄ iudiciū
adhuc durabat,quo caſu nulla obligatio ſublata eſt,prout in 2.
caſu,quando fuit lata ſententia abſolutoria, per quam tollitur
ciuilis obligatio,ſi ergo iſto 2.caſu, quando lata ſn̄ia abſoluto-
ria,per quam tollitur ciuilis obligatio,debitor poſtea ſoluat,&
non repetit ſolutum,quantò minus repetet in primo caſu,quo
iudicium adhuc durat?& ſm iſtum intellect.Iuriſcon. in verſi.
quia nec abſolutus. mutat caſum,decidendo idem in terminis
fortioribus,& ſm iſtum intellectum in hoc tex.ponuntur duo
caſus,& omittitur tertius caſus,de quo gl.opponit.Primus ca-
ſus eſt,quando verus debitor pendēte iudicio ſoluit, & poſtea
alia ſententia non eſt ſequuta, & ſic non obſt. contrarium. Se-
cundus caſus eſt,quando debitor primò fuit abſolutus per ſen
tentiam,vel condemnatus,deinde poſtea ſoluit,iſte etiam non
repetit.iſti duo caſus bene ponuntur in tex.Tertius autem ca-
ſus,qn̄ debitor primò ſoluit,poſtea abſoluitur,nō ponitur hic,
quia obſtaret contrarium glo.& ſic ſm iſtum intellectum ha-
bes, ꝙ ſi verus debitor primò fuerit abſolutus per ſn̄iam diffi-
nitiuam iudicis,quæ tranſiuerit in rem iud.poſtea ſoluat illud,
quod debebat, ꝙ tamen non poteſt ſolutum repetere per ra-
tionem,de qua in tex.¶Contra iſtud opponebat gl.in 3.parte,
quæ ſimul iungi debet cum prima, quòd ſn̄ia debet haberi ꝓ
veritate.l.ingenuum.ff. de ſta.hom.& poſtquam ſn̄ia tranſiuit
in rem iud.nihil poteſt allegari,aut produci in contrarium, ēt
ſi ſint inſtr̄a nouiter reperta.l.Imperatores,cum gl. ff. de re iud.
l.ſub ſpecie. C.eo.ergo debitor,qui habet ſn̄iam pro ſe,quæ trā
ſiuit in rem iud.debet poſſe repetere illud,quod ſoluit, & ſi ille
excipiat ſibi,quod eſt debitum,debitor oſtendet, ꝙ imò eſt in-
debitum vigore ſn̄iæ,contra quam nihil poteſt allegari, vel op
poni, quia ſi creditor vellet probare, ꝙ eſt debitum, non ad-
mittitur ad proban.contra ſn̄iam, & ſic videtur,ꝙ poſſit repe-
ti.gl.no.rn̄det.in 3.parte ꝙ debitor poteſt abſolui per ſn̄iam dif
finitiuam altero de duobus modis.Primo,ꝙ abſoluatur,eo ꝙ
nihil debeat,vel quia non ſit debitor, & tunc procedit ꝯrium,
quia non poteſt probare ꝙ ſit debitum,quia tunc venit contra
ſn̄iam.Secundo poteſt abſolui debitor,eo quia actor debitum
non probauit,& tunc licèt iſta ſn̄ia tranſiret in rem iud. poſſet
tamen creditor qn̄cunque probare,& repetitionem impedire,
& ad hoc iſta gl.eſt not.vt dicam.ĩ.in gl.ſuper illa 3.parte. Nec
omitto, ꝙ alij aliter rn̄debant,& tamen cum diuinatione,& di
cebant,ꝙ debitor confitebatur debitum,ſeu dicebat ſe abſolu
tum per ſn̄iam,ſed ꝙ remanebat naturalis obligatio,quæ non
potuit tolli per ſn̄iam,& licet poſt ſn̄iam,quę tranſiuit in rem
iud.non admittatur probatio in ꝯrium, eo quia inducit præ-
ſump.iuris,& de iure,illud eſt verum,niſi per confeſſionē par-
tis.gl.eſt in Auth.ſed iam neceſſe,& in corpore vnde ſumitur,
C.de dona.ante nup.vbi Docto. glo. eſt in l.in contractibus.in
prin.C.de non num.pecu.(credo,quod ſit in verbo nullo mo-
do,) & ibi Bal.in fi.apparatus, & iſta ſaluatio eſt bona in ſe, ſed
dicere,ꝙ hic confeſſus fuit,eſt diuinare ad hunc text. Quatuor
alias oppoſitiones format Bar.hic,vide per eum, quia nihil ad-
derem.In ſecunda tamen op. ad reſponſionem Barto. fundatā
in c.veniens,de teſt.adde Barto.no.in l.2.§.1.in vltim. colum.ff.
vi bon.rap.& in Auth.at qui ſemel.in vltim.colum.C.de prob.
Iſtum primum intellectum glo.approbant omnes,excepto Albe.qui di
cit,ꝙ litera nullo modo mutat caſum, ſed continuat eundem
caſum,& in veritate videtur mihi,ſed Barto.met.in 3.colum.&
etiam in 5.fatetur,quòd intellectus glo.eſt bonus, ſed dicere,ꝙ
litera mutet caſum, vr̄ facere violentiam literæ. Et propterea
gl.ponit ſm princ.intellectum ibi,vel dic, ꝙ eodem caſu,ꝙ iu-
riſcon.non mutet caſum,ſed loquitur de vero debitore,qui ſol
uit pendente adhuc iudicio,quòd ſolutum non poteſt repete-
re,& probat continuando eundem caſum,non debet expecta-
ri caſus,cuius euentus nihil operatur,vt dixi.ſ.tunc ſi verus de-
bitor ſoluit pendente adhuc iudicio,fruſtra expectamus, ꝙ fe-
ratur ſententia, quia ſiue iſte debitor abſolueretur per ſenten-
tiam,ſiue condemnaretur,nullo caſu repeteret, quod probo:
nam ſi condemnaretur,res eſſet clara:ſi abſolueretur,ſententia
abſolutoria bene tolleret ciuilem,ſed non naturalem, & natu-
ralis ſola impedit repetitionem, ergo fruſtra expectamus ſen-
tentiam, cùm nullo caſu poſſit repetitionem dare, & ſecun-
dum iſtum intellect præſupponeremus,ꝙ tex.vellet illud, cui
de directò obſtat illud contrarium.ſ.formatum. nam vellet,ꝙ
debitor primò ſoluiſſet, & ꝙ adhuc poſſet abſolui diffinitiuè,
quod eſt falſum,quia poſtquam ſoluit, non poteſt abſolui niſi

ab obſeruantia iudicij non diffinitiuè.d.§.fi.Quomodo ergo reſpondebimus ad idud cõtrarium tenendo iſtum intellectum? Gl.reſpondet,ſed diuinando,quando debitor verè ſoluit,& de iſta ſolu.apparet,quia facta in præſentia notarij, vel iudicis,vel teſtium, tũc procedit ɔ̃rium, nec poſſet abſolui diffinitiuè,ſed hoc non poterat probare,ideo abſoluitur diffinitiuè, & ſubdit gl.ꝙ ſi poſteà poſſet probari,dato ꝙ eſſet condemnatus, tamẽ poſſet repetere quod primò ſoluit, & ſic vno verbo reſoluas iſtud ɔ̃rium, poſtquã debitor verè ſoluit, & de ſolut. apparet, nõ poteſt abſolui diffinitiuè, quia abſolutus eſt ipſo iure ſolutione eius quod debetur,ſed quando ſoluit,& non apparet,paria ſunt non eſſe,vel eſſe,& non apparere.l.duo ſunt Titij.ff.de teſt.tut.nimirum ſi poteſt abſolui diffinitiuè,ac ſi non ſoluiſſet. ¶Ex iſta 2.parte glo.habes tria prin.no. Primò ſm intellectum

11 ad text. timore contrarij, de quo.s.† Secundo habes multum no.ex glo.& Bar.multum ſignat,ꝙ reus opponens excep.ſolutionis,vel pacti de non petendo,per hoc non videtur fateri verum eſſe debitum principale,quod petitur per actorem:nam ſi reus opponens excep.ſolu.videretur confiteri debitum principale eſſe verum,non eſſet opus ꝙ actor aliquid probaret, & tamen glo.expreſsè vult, ꝙ ſi actor non probet debitum, licèt reus non probet excep.tamẽ debet abſolui,ergo expreſsè vult, ꝙ debitor conuentus opponen excep. ſolu. vel aliam,per hoc

12 non videtur confiteri debitum prin.† Tertiò habes ex glo.ꝙ ſi debitor in veritate ſoluit debitum,tamen quia fuit condemnatus per ſententiam,oportuit ſecundo loco ſoluere, pone,ꝙ poſtea ſuperueniant probationes,& poſſet probare, quòd primo loco ſoluit,hic eſt gl.quòd poteſt repetere per condi. ſine cauſa,quod primo loco ſoluit,non quod ſecundo loco, quia contra ſententiam non poteſt venire,& ideo poteſt repetere condi.ſine cauſa,quia cauſa redacta eſt ad non cauſam.Iſtis tribus ex ordine expeditis cum aliquibus deciſionibus Bar.cognoſcetis impoſitum finem eſſe in hac glo.¶Circa primum,inquantum glo.ponit ſecundum intellectum ad hunc tex. intellectus non eſt bonus,quia præſupponit,quod debitor primò verè ſoluerit,deinde poſtea lata fuerit ſententia abſolutoria,iſtud ſtare non poteſt, quia litera malè diceret ibi, natura tamen debitor permanet,quia ſi verum eſſet,quod primò ſoluiſſet, per ſolu. ipſo iure ſublata eſſet naturalis,& ciuilis obligatio, & malè diceret.Niſi diceres ſaluando glo.quòd remanet natura debitor, verum eſt reſpectu ſententiæ, quæ non potuit tollere naturalem oblig.ſed non reſpectu veræ ſol. Item iſte intellectus diuinat,dicere quòd ſoluit,ſed non potuit probare,nec tex.ſe fundat ſuper hoc, ideo tutior videtur primus intellectus, qui etiã mihi non placet,quia litera etiam non patitur, quòd mutetur caſus.¶Circa ſm,inquantum gl. vult,& expreſsè,quòd reus opponens excep.ſolu.non videtur confiteri debitum, dicit Bart. & benè,ꝙ hic eſt gl.ord. contra Dy.in regula excep. obijciens, de reg.iur,in 6.vbi tenebat Dy.quòd reus conuentus opponendo actori excep. ſolu. ſatis videtur confiteri debitum verum eſſe,adeo quod actor aliter non debet probare, verè hic eſt gl. expreſsè contra eum,tamen ſi Dy.viueret, crederem quòd reſponderet,quòd iſta gl.nihil facit,quia iſta gl.loquitur,quando debitor primò negauit debitum,& poſtea oppoſuit excep.ſol. tunc bene verum eſt,quòd non videtur confiteri, ſed quando ſolùm opponit excep.ſolu. non negando, tunc bene videtur confiteri debitum.Et fortè Bar.qui perpendit de hoc,dicit contra Dyn.eſſe tex.in l.cùm de indebi.ff.de proba.& dicit ſe plenè dixiſſe in l.nemo.ff.de except.ibi nihil dicit, ſed bene dicit in l.

13 non vtiq;.ff.de excep.† Adde,ꝙ iſtam gl.reputat ſingu. Bald.in c.cum in iure peritus,in 3.colum. de offi. deleg. quæ ſimpliciter vult,quòd excipiens de ſolutione, & ſic negans obligationem,non intelligitur confiteri debitum, quod intellige, vt ibi per eum.Fulg.hic dicit,quòd illa.l.cum de indebito. nihil probat,& quòd potius probat contra Bar. in ver. ſi verò ab initio, & aliter non declarat.Ego puto,quòd Bar.ibi voluerit alleg.illam.l.cum de indebito.in princ.non in ver. ſi verò, hoc modo. Pone, aliquis agit contra aliquem,iſte dicit ſe ſoluiſſe, & probat ſolutionem,an per hoc quòd probat ſolu. videatur confiteri debitum?dicit ibi text.quòd non,quia imò niſi ille oſtenderet debitum præceſſiſſe,poterit repetere.Et inuenio,quòd ipſemet Bart. in d. l. non vtique.magis ita declarat iſtam inductionem, & dicit, quòd fecit iſtam inductionem ſecundo anno, quo legit.ff.nouum,tamen vt ſubtilius inueſtigetis,ego,dico,ꝙ ille tex.probat contra Barto.& ibi eſt caſus pro Dyn in illomet princip. quod ponderat Barto. & pondero rationem aſſignatam ibi in text.in princip.dicit text. Pone, ꝙ ille, cui pecunia fuit ſoluta,negauit ſibi fuiſſe ſolutum, propter hoc opportuit, ꝙ iſte probaret ſolutionem,& probauit;ille,poſtquam fuit cõuictus de mendacio,dicit eſt verum, ꝙ tu ſoluiſti,ſed debebas mihi,quis debet probare fuiſſe debitum?dicit ibi tex. ꝙ ille,qui recepit, tenetur probare. Ratio, quare tenetur probare,dicit tex. in verſi.etenim,abſurdum eſt aſſignare rationem,quod ille, qui negauit veritatem teneatur probare, ideo ibi tenetur probare in odium mendacij ſui, & quòd ſit verum, ſequitur ver.ſi verò ab initio,vbi ſi ab initio confeſſus fuiſſet pecuniam recepiſſe,certè ipſe non debuiſſet probare debitum,quia eo ipſo, quòd ſoluit, præſumitur debitum præceſſiſſe, quia nemo præſumitur iactare ſuum, & ad hoc millies allegamus illum text.& ſic text.in d. l. cum de indebito.in eius ratione multum ſtringit pro opin. Dyn. quam opin. tenuit Bald. in l. decem. de verborum oblig.Niſi fortaſſe quis diceret,ꝙ ille tex.non opponebatur per viam excep. ꝙ ſoluiſſet, ſed agebatur condi. indebi.& ſic via actionis,& de illo tex. vide aliam inductionem,& reſponſionem per me datam.ĵ.propè fi.iſtius commenti.Con-

* cludendo *communis ſententia eſt* [a] contra Dyn. & reus conuen-

a tus opponendo excep.ſolu.vel pacti de non petendo, non per hoc videtur confiteri debitum,ita concludunt Bart.& Moder. hic,& Doct. in locis.ĵ.alleg.& pro communi ſententia ſunt boni text.in l.non vtique.ff.de excep.& in d. regula exceptionem obijciens,& in c.cum venerabilis.de excep. vbi Can. per illum tex.etiam tenent hanc partem.Pro iſta cõmuni ſententia ſtringit etiam bona ratio, nam ex eo, ꝙ quis impugnat, ſe iuuare non poteſt,regula ex eo.de regul.iur. in 6. & l. poſt legatum.in prin.vbi plenè Bar.ff.de his,quibus, vt indig. tunc ſic, creditor petit à me 100.quæ dicit mihi mutuaſſe,ego oppono except. ſolu. tunc ſic. Aut creditor acceptat confeſſionem, aut negat: primo caſu ſi acceptat,res clara eſt:ſi verò negat,ſuccedit.d.regula ex eo.ſi enim impugnat iſtam excep. quomodo poteſt ſe fundare?Secundò bene facit, quia actus agentium non debet operari contrarium voluntatis, etiam ſi contrarium innuere videatur,ita probat tex.no.in l.Titia.§.fi.ff.de manu. teſt.l.cum tale.§.legato. ff.de condi. & demonſt. facit regula. l. ſi quis nec cauſam,& l.non omnis,in prin.s.ſi cert.pet. tunc ſic. Quando reus conuentus opponit excep. ſolu. eius intentio non eſt fundare intentionem aduerſarij, & ſic fateri debitum præceſſiſſe, ſed eius ſententia eſt infringere petitionem, vnde ſi per illam except.videretur confiteri debitum (quod non eſt dicendum) operaretur contrarium effectum,ſcilicet firmando opin. actoris. Tertio ad idem facit, quia exceptio ſolu. oppoſita non infert neceſſariò,ꝙ debitum præcedat.ſtat enim ſimul,ꝙ quis ſoluerit, & tamen non eſſet debitum, aut habebat excep. impedientem petitionem.Iſtam opi.vt prædixi,tenet Barto. in l.non vtique.ff.de excep.iſtam opin.tenet etiam Bart. in l.ſi quidem. vbi etiam Petr.& Cyn. C. de excep. & Bald. ſibi contrarius in l. exceptionem.per illum text. ſecundum vnam lectu. C.de proba.& diffusè Moder.Ange.Imol. & copioſè. dom. Alexan.in l. decem.ff.de verborum oblig.Cano.in prælleg. cap.cum venerabilis.Dom.Anto.& Imol.in c.ex parte decani. de reſcrip.Spe. & Ioan.And.in titu.de excep. §. viſo. in pluribus. verſi. illius.§. Bald.in l.alia.C.de his qui.vt indig.& in l.age.in 1.not.per illum text.C.de tranſact.& in repet.l.cum mulier. in 20.colum. & ibi

* Imol.in 19.colum.ff.ſolut.matrimo.*& iſta eſt communis, & vera ſententia.* Eſt verum,quòd pro opin.Dyn.contraria habemus glo.expreſſam,quæ idem tenet in §.ſuſpecto.in Auth.de exhib. reis.quam glo.ad hoc not. Bald. in l.2.in 3. colum. C. quando fiſ.vel priua. ſed illa glo. debet reprehendi, prout etiam reprehendit dom.Fran.Aret.in d.l.decem. in 6. colum. Ex prædictis pro communi ſententia etiam facit illud,quod no. Ange.dicit, & Imol.in l.Gallus.§.forſitan.per illum tex.ff. delibe.& poſthu. quod reus conuentus pro executione ſententiæ contra eum, vt dicitur latæ, ſi excipiendo neget talem ſententiam fuiſſe rectè latam, non per hoc videtur fateri talem ſententiam fuiſſe

14 latam.¶† Ad tollendum tamen has difficultates datur cautela, quòd reus conuentus non ſemper opponat has except. ne ſe ponat in ambiguo, ſed primò neget debitum eſſe verum,& ſi debitum fuerit, (quod tamen non fatetur) opponit except. ſolut.Iſtam cautelam tradit Bald.in d.l. decem,per doctri.glo. ordin.in l.ſi quidem. C.de excep. Iſtam cautelam etiam ponit Fulgo. hic,nullam faciens de Bald.mentionem. idem dicit Bal. in cap.cum in iure.in 3.colum.de offic.deleg. Iſta cautela non eſt vera,nec tenenda, eo quia eſſet contra ſalutem animæ negare debitum,quando præceſſit,& propterea homo debet potius omnia mala pati,q̃ negare veritatẽ,ẽt ſi ɔfitendo veritatẽ confeſſio

ADDITIO.

a ¶Communis ſententia.Quam ſequitur Alex.conſ.183.col.fi.conſ.185.col.2. poſt num.5.lib.6.Rip.reſpon.153.nu.5.& hoc in exceptione ſolutionis. Quo verò ad alias,dic vt per Nat. conſi.134. D.Oſaſc. deciſ.178. nu. 9. vbi concludit pro negatiua ſecundum communem ibi alleg. quam etiam approbat Anto.Gomez.de delic.c.12.nu.16.plura not.Aret.in §.ſequitur.col.18. inſti. de excep.Pract. Pap.for.reſponſ.rei conuen.verſi.ſaluis.nu.9. MASVER.

confessio posset esse nociua confitenti, iuxta gl. in c. cupientes. in prin. in vers. malignantium, vbi Cano. omnes præsertim Pet. de Anch. Imol. & Gemi. de elect. in 6. & retuli opportunè in l. manifestæ. ꝭ. de iureiur. & ita reprehendit Imol. in d. l. decem. in vlt. col. & Cano. in d. c. cum venerabilis. Melior ergo cautela est, & ista placet, ꝙ reus conuentus non neget debitum, quando debitum præcessit, sed ꝙ reus respondeat conditionaliter, si aliquid tibi debui, vel debeo tibi vigore alicuius instri, ego solui, nec potest videri confiteri debitum propter conditionem præcedentem, ita Imol. in d. l. decem. & Cano. in d. c. cum ve-
25 nerabilis, & istud puto tutius. † Stat ergo vera cõclusio, ꝙ reus conuentus opponens excep. solu. vel pacti de non petendo, vel excipiens conditionaliter, non per hoc videtur fateri debitum præcessisse. Limita sing. nisi talis reus in excep. vteretur talibus verbis, quæ de necessitate includerent debitum, ideo debet esse cautus aduocatus, vel procurator rei, vt diligenter ponderet verba excep. nam si diceret reus se liberatum, quia soluit, illa dictio liberatum, necessariò præsupponit obligationem præcessisse. d. l. decem. istud est, quod pluries reassiumit Bal. maximè in l. vnica. in 5. col. C. de confes. & in l. 1. in 10. col. C. de fur. & in l. si magna. C. qui accu. non pos. & in Auth. si dicatur. in fi. 1. col. C. de testa. Est verum, ꝙ istam 1. limitationem reprehendunt, & fortè melius Ange. & Imol. in d. l. decem. ¶ Secundò limita d. conclu. non habere locum in criminalib. in quibus si reus accusatus de homicidio dicat se fecisse ad sui defensionem, certè si non probat se fecisse ad sui defensionem, & sic hanc qualitatem, ex sua confessione poterit conueniri de homicidio, quia videtur homicidium confiteri, sm Bal. & Imol. in d. l. decem, & hoc expresè tenet Bar. in l. Aurelius. §. idem quęsijt. ff. de lib. leg. & ibi assignat rationem, eo quia præsumptio est ꝯ eum, per l. 1. C. ad l. Corn. de sica. cum multis suis concor. & sic
26 remanet expedita. 2. princ. conclu. ¶ † Tertiò habes diligenter no. ex hac parte gl. ꝙ si reus debitor in veritate soluit debitum, & creditor denuo egit ad debitum, & quia debitor non potuit probare solutionem, condemnatus est denuo ad soluendum, & denuò soluit, postea superueniunt veræ probationes, qualiter primò verè soluerat, hic habetis solennem glo. de hoc casu volentem duo. Primum est, ꝙ iste debitor poterit repetere id, quod primo loco soluerat, non illud quod soluit auctoritate sententiæ, contra quam venire non potest, & in hoc gl. optimè
27 loquitur. † Secundò habetis, ꝙ illud, quod primò soluit, poterit repetere non per condi. indebi. sed per condi. sine causa. Ratio est, quia illud quod primo loco soluit, non erat indebitum, imò debitum, sed causa prima redacta est ad nõ causam, ideo
28 competit condi. sine causa. ¶ † Et ex hac gl. infert pulchrè Bart. ad statutum, (& signa multum istam decis.) stante statuto, ꝙ contra instrm nulla possit oppo. excep. nisi solutionis, quę probari debeat per aliud instrumentum, pone, creditor habet instrumentum crediti sui, ego solui sibi bona fide in præsentia duorum, vel trium testium, tñ de solu. nullum fieri feci instrumentum, creditor denuo petit, & producit instrm, ego oppono solu. sed quia non possum probare per instrm, condẽnor, & denuo soluo. dicit Bar. per istam gl. colligi practicam, ꝙ potero probare sol. per testes, quam primò feci, & eam repetere. Videamus nunc an dicta gl. sit vera, & Bart. circa primum, inquantum gl. concludit, ꝙ si ego verè solui debitum, sed quia probare non potui solutionem, oportuit me secundo loco soluere, si postea probo de solu. prima, potero repetere id, quod primo solui, non per condi. indebi. sed per condi. sine causa, & sic condi. indebi. istò casu locum habere non potest. Adde, ꝙ
* idem quod gl. *tenent vniuersi Scribentes hic*, nullo penitus dissentiente. tenet Bar. in l. si sine. §. cum autem. ff. rem rat. hab. Bald. in l. 2. in 2. col. C. de const. pecu. & in l. sub specie. C. de re iud. & in l. 1. in vlt. col. C. quando prouo. non est neces. Pau. de Cast. in l. si fullo. ꝭ. de condi. sine causa. & in l. eleganter. § si quis post. ꝭ. eo. & latè Ange. de Are. in l. fi. in vlt. char. magna. ff. à quib. appel. non licèt, vbi dicit, ꝙ multum notãda sunt ista verba Bar. post gl. Ita etiam tenet do. Alex. in l. Imperatores, in vlt. col. ff. de re iud. Fundamentum est, quare non competat condi. indeb. quia quando soluit, erat debitum, licèt illa causa reducatur ad non causam, vt hic per Doct. Ego autem tenendo contrarium audacter puto, ꝙ non solùm competat condictio sine causa, per d. l. si fullo. sed competat condi. indeb. & pro hoc adduco duos tex. in l. si non sortem. §. fi. ꝭ. eod. & ibi multum ponderaui, vbi est tex. ꝙ si debitum efficiatur indebitum ex post facto, tamen competit condi. indebi. & sic ꝙ si tempore solutionis illud, quod soluitur, erat debitum, si postea efficiatur indebitum, potest repeti, & istud est de quo ibi Fulgo. plurimum admirabatur. Secundò, & fortius stringit text. qui non posset esse magis in terminis in d. l. eleganter. §. si quis post. vbi est text. de broca pro ista dubitatione, & inuenio, ꝙ idem tenet Bar. melius considerans, istud tangens in l. 1. C. de condi. indebi. & idem Barto. in l. si fullo. præalleg. & in l. 1. §. & parui. in vlt. colum. ff. quod vi aut clam. & in d. l. si sine. §. cum autem. & istud vlt. puto esse tutius, & verius de iure. Ad istam deci. gl. vide notabilem quæstionem in simili traditam per Barto. in l. Senatus. in pen. quęst. ff. de accusa. vbi quærit Barto. pone, in ciuitate sunt duo statuta, vnum disponit, quod pro vulnere sine cicatrice sit pœna centum librarum, si autem sit vulnus cum cicatrice, si pœna manus, tunc sic, pone, aliquis fuit accusatus de vulnere, & postea condemnatus, quia credebatur, ꝙ non esset remansura cicatrix in 100. libris, & soluit; postea qa apparuit ꝙ est remansura cicatrix, fuit condemnatus ad manum, an poterit repetere, quod primò soluit? & decidit ꝙ sic, ita etiam tenet Bald. in l. fi. in fi. C. de fideicom. lib. Quid autem esset si prima pœna non esset repetibilis, an posset imponi secunda, & denuo puniri? Exemplum, in aliquo statuto imponente pœnam primò fustigationis, secundò amputationis manus; fuit imposita prima pœna fustigationis, postea apparet de cicatrice remansura, an possit in pœnam manus condemnari? tangit Bar. in illa l. Senatus, & dicit cogitabitis. Inuenio tamen Bal. in c. at si clerici. in 4. colum. in fi. extra de iud. & Barto. met in optimo simili in l. eleganter. §. qui reprobos. in fi. vbi no. illum tex. ad hoc. ff. de pigno. act. qui decidit casum. Pone, aliquis fuit condemnatus, ꝙ deberet sibi effodi oculus dexter, pone per errorẽ fuit effossus oculus sinister, an debebit etiam effodi oculus dexter? Dicit Bart. ꝙ non, quia pœna non est reiterabilis. facit tamen aliqualiter tex. in simili, qui est singularis in l. qui seruum. in prin. ff. de interrog. act. & Bald. in c. 1. de pac. ten. dicit, si aliquis confessus est se occidisse, & non occidit, si puniatur, non debet postea pu-
19 niri ille, qui verè occidit si reperiatur. ¶ † Circa secundum dictum Barto. inquantum dicit de statuto, quo cauetur, ꝙ non possit opponi exceptio solutionis, nisi per instrumẽta, &c. Ad-
* de, ꝙ *cum Bar. tenent alij omnes hic*, & in specie Ange. in 4. colum. dicit, ꝙ glo. nostra est multum singulariter not. ad practicam istius statuti, & idem tenet Bald. in pulchro simili in addi. Spec. in tit. de appel. in versi. quid si iudex. vbi quærit Bald. Pone, ꝙ instrumẽtum ex forma statuti habeat executionem paratam, scitis, ꝙ stante dicto. statuto non potest opponi exceptio requirens indaginem altiorem, vt declarat Barto. in l. ille à quo, vbi etiam Doct. ff. ad Treb. Pone, ꝙ quis agat contra me, ego opposui exceptionem solutionis, iudex. eam non admisit, quia requirit altiorem indaginem, dicit Bald. per istam glo. ꝙ potero
20 repetere, si secundò contingat me soluere. † Et per istam gloss. decidit Bald. in l. 2. in princip. C. vt in posses. leg. pone, testator in testamento fecit quædam legata certis personis, & ordinauit, ꝙ hæres solueret. ꝭ. tantum tempus, & ꝙ teneatur ostẽdere per publicum instrumentum, aliàs hæres teneatur denuo soluere, pone hæres soluit in præsentia testium bona fide sine instrumento, legatarij denuo agunt contra eum, & condemnatur, dicit Bald. ꝙ poterit repetere, quod primo loco soluit probando per testes. Ego dubito multum, quia illud, quod secundo loco soluit, videtur adiectum nomine pœnæ, & sic non potest repeti. ita disponit ti C. de his, quæ pęn. nom. vbi testator potest imponere hæredi quamcunq; pœnam voluerit, & si non facit, ꝙ isto casu secundo loco tenetur soluere pęnæ nomine, nec illa poterit repeti, & in istis terminis non loquitur gl. hic, tamen cogitabis. Et proprerea dubitat alibi Bar. an testator in testamẽto possit cogere hæredem soluere vsuras. Est quæstio. Bar. in l. 2. ff. de his quæ pœn. nom. est verũ, ꝙ contra prin. deci. Bar. de statuto hic, tenuit Bal. in l. 1. C. eo. & Sal. in l. ita nobis pudor. C. de adult. sed tu videas Ang. de Aret. defendentem Bart. & respondentem ad omnia obiecta Bal. & Sal. in l. fi. in 4. vel vlt. col. ff. à qui appel. nõ licet. Et ex his erit perfectè expedita secunda pars princ. glo. ¶ Sum nunc 3. parte prin. glo. ibi, secundum autem primum: Ista pars fuit declarata superius simul cum prima par-
21 te glo. cum qua simul iungi debet. † Istam tertiam partem multum no. Doct. maximè Barto. quòd si reus conuentus fuit absolutus, & ab illa sententia non sit appellatum, & sic transiuit in rem iudicatam, an creditor possit in alio iudicio denuo agere. Gloss. hic multum solenniter distinguit, & eam multum signa, & not. Aut reus fuit absolutus, quia nihil debet, & tunc nõ potest creditor eum conuenire amplius, etiam per instrumenta nouiter reperta, quia est speciale fauore pupilli, & reipub. l. Imperatores. cum gloss. ff. de re iudic. l. sub specie. C. de re iud. Aut debitor fuit absolutus, quia creditor nihil probauit, tunc poterit creditor denuo agere, & de nouo probare, & cum hac
* distinctione glo. transeunt *cæteri omnes*, excepto Fulg. qui solùm pungit hoc, dicendo ꝙ ista distinctio nulla l. probatur. Ego tenui istam distinctionem, vbi feci mẽtionem de hac gl. plenè in l. admonendi. in glo. magna. in ver. ex hac. in 2. parte princ. ff. de iureiur. ibi vide per te. Et ad istam doctri. Bar. quomodo possit

in practica verificari, vide p Ang.& Imo.& Are. in l. ex duob.
ff.de duo.reis.Stat ergo, ꝙ si debitor sit absolutus, eo quia non
sit debitor, ꝙ tunc non potest actor venire contra sñiam, & ꝓ-
bare debitum.¶Istam conclu.limitat Bart.sparsim, & in varijs
locis, ego reduco ad ordinē suum. Primò limitat singulariter,
& mirabiliter Bar.in 4.col.per totam hic post Iac.But. vt proce
dat, qñ reus fuit absolutus per verba ista prægnantia, scilicet q̄a
nullo modo, aut nullo iure est debitor, tunc procedit glo.sed si
iudex simpliciter absoluisset reum, eo quia non est debitor, di-
cit Bar.ꝙ intelligeretur, eo quia non est debitor, scilicet ciuili-
liter, & istud sufficit ad hoc, vt possit absolui, quia ex sola natu
rali teneri non potest. Ratio ſm Bar.& Iacò.Butr.est, quia sñia
est stricti iuris, & debet intelligi strictè, vt minus lædat partem,
q̄ sit possibile, sed si diceret nullo modo, intelligeret nec natu-
raliter, nec ciuiliter, saluo nisi aliter apparet ex actis, quia senten
tia debet referri ad acta l.hæc sñia. C. de senten. quæ sine cert.
quant. Secundò limitat Bar.in 14.col.nisi reus dolo fuisset abso
lutus, quia licèt transiisset in rem iud. tamen posset restitui in
in integ. vel agere de dolo.l.si seruus, & l. cum à te. ff.de dona.
Tertio limitat Bar.hic, in 2.col.post Vltramon. ꝙ creditor non
possit amplius probare, vel agere, quando reus fuit absolutus,
eo quia nullo modo debeat, verum est, ꝙ non admittitur tunc
probatio postea per testes, vel per instrumenta, vel per simile
genus probationis, sed bene admittitur probatio per confessio
nem propriam partis, quia si reus met confiteatur sñiam esse
iniustam, & se verum debitorem, ista probatio admittitur. Ad-
mittitur etiam ꝯ præsumptionem iuris, & de iure ista proba-
tio per confessionē partis.gl.& Doct.in Auth. sed iā necesse.C.
de dona.ante nup. & dictum est s̄. per multos concor. & cum
istis limitationibus transeunt omnes hic, præterquam in 1.limi
tatione, inquantum constitui differentiam, an reus absoluatur,
quia non sit debitor, vel adijciatur, quia nullo modo sit debi-
tor, quia primo casu intelligitur de ciuili obligatione tantum,
secundo casu non intelligitur debitor nec ciuiliter, nec natura-
liter, vt per eum. Istam limitationem reprehendit Pau.de Cast.
quia ex quo verba sententiæ sunt negatiuè prolata, quia non
est debitor, natura negatiuæ est ſm eum, vt quicquid inuenit,
destruat, alleg.gl.in l.hoc genus.in fi.gl.ff.de condi. & demonst.
cùm negatiua destruat quicquid antecedat, ergo est perinde
ac si diceret, quia nullo modo est debitor, nec ciuiliter nec na-
turaliter, debile est arg. magis stringeret arg. q̄a indefinita æqui-
pollet vniuersali l.si pluribus, & ibi latè Bar.ff.de leg.2.& l.si plu
res.ff.de leg.3.ergo cùm iudex in sententia absolutoria indistin
ctè dicat, absoluo reum, quia non est debitor, est perinde ac si
dixisset, quia nullo modo est debitor, quia indefinita æquipol-
let vniuersali, stat ergo doct. gl. multum signanda cum trib. li-
mitationib Bar.sparsim traditis, & ſm Pau. de Cast. est sing.in
22 iure.† Et inducitur per Bar.in 5.col.ad vtilem, & quotidianam
quæst.quæ millies contingit in practica. Pone, factum est com
promissum, in quo partes expreisè promiserunt stare laudo ar
bitri, & promiserunt nō petere reductionem ad arbitrium bo-
ni viri sub certa pœna, certum est, ꝙ talis promissio intelligit̄ si
arbiter æquè, & iustè fuerit arbitratus.tex est in l.si libertus iura
uerit ff.de oper.lib.& in c.Quintauallis.de iureiur. Pone, lata sen
tentia arbitri, seu laudo arbitri, pars petijt reductionem ad arbi
trium boni viri, pone, ꝙ ille, coram quo petita est reductio, de-
cidit laudum æquè esse prolatum, altera pars petit pœnam ap
positam in compromisso, an in isto iudicio, in quo petitur pę-
na, possit pars denuo probare de iniquitate laudi non obst. ꝙ
laudum cōfirmatum sit per iudicem reductionis? In hoc quo-
tidiano passu Ludo.Rom.in repet.rub. ff.de arb.in antep.& pe
nul.col.refert, & infideliter quamplures varias opin. quas non
inuenio, quib. prætermissis dico, ꝙ in hoc passu quatuor sunt
prin.sñiæ, quas breuiter refero.¶Prima fuit opi. Dy. cuius fuit
originalis ista quęstio in consil. suo incip. Ptolomeus Spoleti,
vbi concludit, ꝙ in isto iudicio pœnæ non possit amplius pro-
bari de iniquitate laudi propter sñiam reductionis confirman
tem laudum, pro qua sñia alleg.bonus text. in l. qui Romæ.§.
duo fratres.ff.de verb.obl.tenendo intellectum Bar.qui præsup
ponit, ꝙ sñia ibi fuerit iniusta, & t̄n facit, ꝙ quando petitur pę
na, nō possit amplius cognosci super diuisione hæreditatis ibi-
dem facta, ſm quem intellectum ille tex. redditur dubitabilis,
& vtilis, ſm alios intellectus est quasi de indubitabili. Secundò
alleg.tex.in l.ex diuerso.§.1.ff.de rei vend.inducendo, vt ibi per
Bar.in 1.col.in fi. Ibi enim est tex.ꝙ sententia lata super fundo,
& sic super principali, extenditur etiam ad fructus, & conse-
quenter ad accessoria, sic erit in proposito, ꝙ sentētia reductio
nis lata super prin.extenditur etiam ad pęnam. Istam opi.Dyn.
tenet dom.Ant.in c.Quintauallis, circa pen.col.de iureiu.Bart.
in d § duo fratres.in 2.col.Bal.in c.1.in ti. Imperator Lothar.
in vsib.feu.& in l.edita.in repe.Paduana.in 14.col. ver.8.oppo.

C.de eden.Saly.in l.si societatem.§.arbitrorum.in 22. q. j. pro
socio, & in l.cum antea.ad fi.C.de arbi. Secunda principalis est
* opin.Bar.in hac.l. *Et ista est communis, & vera*, & eam tenent cō-
muniter Legistæ & Cano.secundum quam dicit Bar.hic se in
contingentia facti ita iudicasse, & fundatur in doctri. huius gl.
sing.nam debet distingui, vt in hac glo. Aut enim iudex redu-
ctionis confirmauit laudum arbitri, eo quia iustum, & ęquum
est, & tunc si agatur ad pœnam, pars à qua petitur pœna, non
poterit amplius ꝓbarę de iniquitate laudi, quia de directo ve-
niret contra sententiam reductionis. Si autem iudex reductio-
nis absoluit reum simpliciter nulla causa expressa, aut confir-
mauit laudum arbitri, eo quia pars aduersa non potuit proba-
re de iniquitate, tunc quando petetur pœna, poterit probari de
iniquitate, quia tunc non deuenitur contra sententiam, secun-
dum doct. huius glo.& sic tu prouectè pondera, ꝙ opi.Barto.
quæ est communis, est potius limitatio ad opin.Dy. de Muxel.
Istam opi.tenet etiam Bar.in d.l.ex diuerso.§.1.in 2.colu. Bald.
qui millies variauit in l.qui cum tutorib.in prin.ff.de transf.& in
l.si iudex.ff.de his, qui sunt sui vel alien.iur. tenuit etiam Ange.
hic, qui alibi semper tenuit contrà Bar. tenet Raph. Fulgo.hic,
Imol.Paul.de Cast.& communiter Moder.in d. §. duo fratres.
Imo.in c.Quintauallis.in vlt.char. de iureiur. & ibi dom. Abb.
Panor.in 28. colum. cum aliquali tamen limitatione, & istam
sequor, & istam teneo. ¶Tertia principalis fuit opi. de directo
contraria duab.præced.ꝙ imò semper, & quandocunq; possit
de iniquitate laudi probari, & ostendi, quam tenuit Ange. in d.
§.duo fratres.referēs, ꝙ idem etiam tenebat ibi Bal. & Io. And.
in addi.Specu.in tit.de arbi.§.fi.in ver.item quid si compromis
sum, & refert Ang.ibi, & in l.tres fratres. ff.de pact.ꝙ aliàs in ci-
uitate Perusij, dum ista quæstio esset de facto, & opin.Bar.esset
paritura magnum scandalum, ꝙ Bar. met metu talis scandali
consuluit pro ista opi. Istam opi.tenet Bal.Ang.& Pau.de Cas.
in l.tres fratres.ff.de pact.Bald.in Auth.generaliter. in 3.colu.C.
C.de epis.& cler.& multum latè Bald.in l.quod te.in 3. col ff.si
cert.pet.¶Quarta, & vlt.est sententia eiusdem Bald. in l. eos.§.
cautionem.C. de appel.qui distinguit inter compromissum fa-
ctum ex necessitate, puta statuti, & compromissum merè vo-
luntarium: primo casu procedat opin. Ange. ꝙ quandocunq;
possit de iniquitate laudi probari, non obst. sententia confirma
toria reductionis. Secundo casu sit secus, & procedit commu-
nis sententia, mouetur quia ll. magis subueniunt facienti actū
necessarium, quàm voluntarium, tex.est in l.si fideiussor.§.si ne
cessariò.ff.qui satisd.cog. Istam opi. in effectu sequitur Ludou.
Roma.in prælleg.rub.ff.de arb.in pen.col.Saluo, ꝙ in 2.mem-
bro in compromisso voluntario facit differentiam inter acto-
rem, & reum, vt ibi per eum.teneas opi.Dyn. limitatam secun-
* dum opin.Bar. *quæ est vera & communis*, & multum bene funda
tur in glo.nostra. Ad istum arti.vltra diffusè tradita per Moder.
maximè dom.Alexan.in d.§. duo fratres, vide etiam per dom.
Alex.in consi.66.5.volum. incip. visis dubitationibus. Intellige
tamen semper, quando quæstio pœnæ vertitur inter casdem
personas, inter quas lata est sententia reductionis ad arbitrium
boni viri, secus est inter alias personas, quia tunc illa sententia
non impediret, secundum Barto.in l. quidam cum filium.ff.de
verb.obl.per illum text.cum suis concord. & in specie Pau. de
Cast.hic.¶Illud etiam diligenter no. pro limi. prædictorum, ꝙ
iusta causa excusat à pœna compromissi, etiam si non sit vera,
ita in terminis dicit Io.And.in addi. Spec. in tit. de arbitro.§.fi.
in ver.item quid si compromissum. in addi. quæ incip. scilicet
de pact.quem simpliciter refert, & sequitur Pau. de Cast.hic in
6.col.Ego addo Bal.& Ang. in terminis idem tenentes in l. tres
fratres.ff.de pac.& in l.qui cum tutorib.in prin.ff.de transf.& in
l.fin. C.de arb.& in l.non solum.ff de rei vend.Ang. expresse in
d.§.duo fratres, & dom.Alex.in cons.174.incip.opportunè con
siderato themate.in 3.col.ad fi.lib.2.potest confirmari supradi-
cta limitatio, quia iusta causa regulariter excusat à pœna. Au-
then.omnes peregrini, quam ad hoc ibi not.Bald. C.comm.de
succes.idem Bal.in Auth.generaliter.C.de epis. & cle. est bona
glo.in c.1.in gloss. 1. de elect. in 6. Prædicta omnia procedunt,
quando iudex reductionis confirmauit laudum arbitri in to-
tum, quid ergo si in parte confirmasset, & in parte reprobas-
set, an posset peti pœna saltem in parte? tangit Bald.in l.fi.C.de
arbit.ad quem se remittit simpliciter Paul.de Cast.hic in 7.co-
lum. vide tu latius de hoc puncto per Bald. in l. eos. §. cautio-
ne. C. de appel. Alexand. in d. §. duo fratres. not. bene prædi-
cta, quia frequenter occurrunt. Et per ista remanet expedi-
ta tertia pars princip. huius gloss. ¶ Sum in quarta parte
princip. ibi, sed secundum Pileum. in qua parte Pileus secun-
dum Bart.& communiter Docto.tradit tertium intellectum,
quem glo.ſm Bar.& communiter Doct.hic ponit, & ad eliciē-
dum istum intellectum Pil. Bart. facit quandam inductionē,

vt hic

vt hic per eum. Mihi videtur, ꝙ verba Pil. secūdum, ꝙ referuntur in glo. nisi Bart. alibi viderit, ꝙ ignoro, non patiantur istum sensum, quia Pileus non ponit nouum intellectum, sed solùm contradicit dictis s. in 1. parte gl. in primo intellectu. nam conclusum est s. in prima parte, & in tertia parte glo. quòd si verus debitor primò fuit absolutus per sententiā, & post sententiam tamen soluit, ꝙ nō potest solutum repetere. Pileus istud reprehendit, quia ex quo primò fuit absolutus, certè iste verus debitor tempore quo soluit erat iam tutus exceptio. sententiæ, quæ est perpetua, & fauorabilis, ideo si soluit errore iuris vel facti, solutum potest repetere, per regulam. l. qui exceptionem. in princ. s. eod. secus esset si scienter solueret, tunc non posset repetere. Et si dicis tenendo opi. Pil. quid respondes ad hunc text. qui vult, ꝙ non possit repetere debitor, quamuis absolutus, quia natura debitor remanet, quia sic etiam est in casu Pilei, licèt sit tutus excep. sententiæ, tamen remanet naturalis obligatio? Respondebat not. Pil. ꝙ iste text. non mutet casum, vt dicit glo. in primo intellectu, sed loquatur quando debitor pendente adhuc lite soluit, tunc non potest repetere, etiā si postea absoluatur per sententiam. Ratio est, quia dato, ꝙ postea absoluatur, tempore quo soluit, soluebat debitum, & tūc nullam habebat exceptio. ideo nimirum si non repetit, quia exceptio posteà sibi superueniens nihil sibi proficit. ita intelligit istum text. hic, sed quando lata erat sententia absolutoria antequam solueret, certè illo tempore quo debitor soluit, iā erat tutus excep. perpetua, & fauorabili, & ideo solutum potest repetere, si soluat errore iuris, vel facti secus si scienter. Et propterea dicit glo. nostra in fin. ꝙ Pileus aliter intellexit verbum, absolutus, quàm glo. in primo intellectu. Istam credo fuisse opi. Pilei. non respondet tamen Pileus ad argum. ꝙ adhuc remanet naturale debitum, quod debet impedire repetitionem. ¶Pro clara ergo intelligentia huius partis glo. punctus est videre, an verè debitor, qui tempore quo soluit, erat tutus exceptio. sententiæ, si soluat errore iuris, vel facti possit repetere. Pileus hic, vt videtis, tenet ꝙ sic, glo. vestra in prima, & secunda parte tenet contrarium, & idem tenet Bart. reprobata opi. Pilei, ꝙ imò quocunque errore soluat, nunquam repetat, quia semper subest naturalis obligatio, quæ impedit repetitionem, vt hoc text. Et pro perfecta doctr. Bart. melius quàm alibi ingreditur hanc materiam, an & quando tutus exceptione si soluat, possit repetere. Et vt clarius loquar quàm Bar. aduerten. est ex mente eiusdem, ꝙ duplex est exceptio, quædam est exceptio, per quam tollitur omnino naturalis, & ciuilis obligatio ipso iure, vt exceptio solutionis, & ista non est propriè exceptio, ideo appellatur exceptio intentionis, & facti, quia agēs agit de facto, vt est glo. magistr. vbi dixi in l. qui se debere. ff. de condi. ob causam. & est gl. in l. 2. ff. de excep. & ista non est materia nostra. Quædam est exceptio propriè, & est illa, quæ præsupponit actionem competere, sed eam excludit, quia elidit vel ciuilem, vel naturalem, vel vtranque. in quo puncto Bart. dicit, quòd quinque sunt species exceptionum. vide Bar. Concludit ergo Bart. in tertia specie excep. de directo contra opi. Pilei, ꝙ verus debitor tutus excep. sententiæ. qui est debitor naturaliter tantum, quocunque errore soluat siue iuris, siue facti nunquam repetit. Ita loquitur lex nostra, quę generaliter, & indistinctè loquitur, nec isto casu habet locum distinctio. l. error. C. ad l. Falcid. quia secundum Bart. signanter illa distinctio procedit in debito naturali, ꝙ nunquam fuit iunctum cum ciuili, sed quando est debitum naturale, ꝙ semel fuit iunctum cum ciuili, vt hic, & illa obligatio naturalis est potentior, & semper, & indistinctè impedit rep etitionem, vt hoc text. idem tenuit gloss. Can. 1. q. 4. §. nondum tenent Gul. & Bart. in l. cum quis. C. de iur. & fac. ign. Ista opi. glo. & Bart. est falsa. Concludit ergo Bart. cum glo. contra opi. Pilei, ꝙ debitor tutus excep. rei iudica. quocunque errore soluat, nunquam repetit, iurib. proximè alleg. Contrarium, & melius tenuit glo. in l. 1. s. eod. & ibi Bart. met sibi contrarius in 6. colu. & ibi Ang. Sal. & do. Alex. & Sal. in d. l. cum quis. Ang. in repe. l. 1. C. de iud. do. Ant. & Imo. in cap. fin. de sol. Raph. Fulg. & Pau. de Cast. super glo. * seq. in verbo natura. ad fin. *Et ista est communis, & vera sententia* contra Bart. & contra glo. nostram, ꝙ si verus debitor esset primò absolutus per sententiam, quæ transiuit in rem iudi. & sic tempore solutionis sit tutus excep. rei iudica. si soluit errore iuris, non repetit, vt hac l. Si verò soluit errore facti, bene repetit. d. l. error. & licèt contra Bart. nihil allegetur, tamen duo sunt, quæ fortiter stringunt: nam vult Bart. ꝙ in debitore absoluto per sententiam si soluat etiam errore facti nō repetat, quia naturalis obligatio, quæ remanet, cùm semel fuerit iuncta cum ciuili, sit fortior ad impediēdum repetitionem, quàm illa, quæ semper fuit sola. istud est fundamentum Bar. contra istud stringit. nam ego habeo, ꝙ etiam vbi adest & naturalis, & ciuilis obligatio tutus excep. etiam odiosa si soluat per errorem facti repetit solutum. istud patet in debitore tuto per excep. Macedoniani. nam iste est naturaliter, & ciuiliter obligatus, & est tutus exceptione odiosa, ꝙ est plus. tamen si soluat per errorem facti, potest repetere. si ergo vbi adest & naturalis, & ciuilis obligatio error facti inducit repetitionem etiam in odiosis, quanto magis error facti debet inducere repetitionem, vbi est sola naturalis, licèt fuerit iuncta cum ciuili? ¶Secundò stringit contra Bart. text. in l. iudex. in verbo sua sponte soluerit. s. eod. vbi dicit text. ꝙ debitor tutus exceptione sententiæ, si sua sponte soluit, non repetit. Modo sic, si tu intelligis text. sponte. i. scienter. text. est de indubitabili, quia videretur donare necessariò, ergo debet intelligi sua sponte. i. non coactè, & non per aliquem errorem facti, tunc non repetit. ergo si per aliquem errorem facti multum bene repeteret. d. l. fin. ff. ad Maced. Nec obstat fundamentum Bart. & eius responsio, dum dicit, ꝙ quia fuit naturalis semel iuncta cum ciuili, est potentior ad impediendum repetitionem, quàm quando fuit tantum naturalis de per se. Ad istud respondet Ang. hic. in 5. colu. & leuiter, ꝙ paria sunt, vel ꝙ naturalis semper fuerit sola, vel dato, ꝙ aliquando fuerit cum ciuili, tamen de præsenti reperiatur sola, alleg. text. in l. qui sine. ff. de condi. sine causa. Responde melius, prout sentit Ful. hic retorquendo fundamentum Bart. contra eum, & dicas, ꝙ imò est totum oppositum eius, ꝙ dicit Bart. quia imò naturalis obligatio, quæ semper fuit sola, est potentior, & potentiores producit effectus, quàm illa naturalis, quæ aliquando fuit iuncta cum ciuili. Istud probo: nam obligatio naturalis, quę semper fuit sola, est potens ad compensandum. l. etiam ꝙ natura dēt. ff. de compen. & tamen naturalis obligatio, quæ semel fuit iuncta cum ciuili, non est potens ad compensandum. l. quæcunque. ff. de compen. & ita in specie ad literam dicit Bart. in l. procurator ad exhiben. §. 1. ff. rem rat. hab. & in l. si pœnæ causa. in prin. & in l. qui inuicem. ad fin. s. eod. Ergo apparet, ꝙ naturalis obligatio, quæ semper fuit sola, est potens plusquàm illa, quæ semel fuit iuncta cum ciuili. Conclude ergo ex prædictis duo. Primò conclude, ꝙ vera, & communis sententia est contra Bart. ꝙ verus debitor absolutus per sententiam, & consequenter tutus exceptio. rei iudi. si soluat per errorem facti (intellige semper probabilem) potest repetere, vt euidenter probat text. in d. l. fin. ff. ad Maced. secus si per errorem iuris. d. l. error. C. ad l. Falc. Et ex hoc sequitur, secundum ꝙ habes concludere, ꝙ quamuis ista l. indistinctè dicat soluentem non posse repetere, debet intelligi quando soluit per errorem iuris, secus si per errorem facti. d. l. error. Nec est nouum, quòd vna lex distinguatur per aliam. l. non est nouum. & l. sed & posteriores. ff. de leg. ¶Et ex istis remanet expedita 1. glo. ex qua in effectu habes tres intellectus ad hunc text. qui tamen aliqualiter destruunt, prout pluries attestatur Bar. text. nostrum, & isti intellectus procedunt tenendo communem sententiam, ꝙ soluens lite pend. non potest absolui diffinitiuè, sed ab obseruatione iudicij, cuius contrarium videtur innuere iste tex. Sed si tu teneas nouam, & peregrinam opi. Io. Fab. qui inter subtilitates mirum in modum valebat, quam tenuit in d. § fin. Instit. de perpe. & temp. actio. s. ꝙ si verus debitor soluit ante, vel pendente iud. ꝙ imò debet absolui diffinitiuè, & imponi finis causæ, adeo ꝙ amp lius agi non possit, & licèt ipse non ex toto bene declaret istam sententiam, ego sic declaro, dicunt Docto. ꝙ quando debitor verè soluit, solutione eius, ꝙ debetur, ipso iure statim est sublata omnis obligatio, & naturalis, & ciuilis, vt Instit. quib. mod. toll. obliga. in prin. si ergo per solutionem sublata est ipso iure naturalis, & ciuilis obligatio, quomodo possibile est, ꝙ per sententiam absoluatur, & liberetur diffinitiuè, si iam ipso iure liberatus, & absolutus est? potest ergo absolui ab obseruatione iudicij, hoc est, ab illo iudicio, non diffinitiuè, quia non est obligatus, istud est fundamentum Bart. & Doct. hic. Ego respondeo, & dico aliter quàm glo. faciat, quæ non aduertit ad hoc, ꝙ quemadmodum dicimus, ꝙ appellatio est remedium rescissoriū sententiæ. l. 1. in fin. ff. ad turp. dicunt Doct. ꝙ est verum, quando sententia præcedens est valida, quia tunc appellatio bene rescindit, sed quando præcedens sententia esset nulla, appellatio non potest rescindere, ꝙ nullum est, quid ergo facit tunc appellatio isto casu? dicunt Doct. in d. l. 1. in fi. ꝙ isto casu appellatio non competit ad rescindendum, sed tendit ad declarandum nullum. eodē modo dicunt Pau. de Cast. & Moder. in d. l. posthumo. C. de bon. poss. cōtratab. in illa. q. in qua ingenia Doctorum offuscata fuerunt, vel ob cęcata. Pone, ꝙ testamentum sit nullum, bon. poss. cōtratab. datur ad rescinden. l. vt liberis. in prin. in ver. rescisso. C. de collat. si testamētum est nullum, quomodo potest rescindi? dicunt ibi Pau. de Cast. & Doc. ꝙ tunc bon. poss. contratab. competit ad declarandum nullum. ita volo dicere in proposito. & puto sic dicendum

dum, quando debitor verè ſoluit, & conſequenter ſublata eſt ipſo iure naturalis, & ciuilis obligatio, dico, ꝙ debet abſolui diffinitiuè. Et ſi dicis per ſolutionem erat ipſo iure liberatus, quomodo poterit abſolui diffinitiuè? Reſpondeo per ſimilia proximè adducta, ꝙ ſententia diffinitiua liberet, ſi reperit quẽ obligatum, ſed ſi reperit quem non eſſe obligatum, tunc declarat eum eſſe liberum, & imponit finem liti, iſtud eſt, ꝙ in veritate dicit text. in d. §. fin. aliàs in glo. ſecundum realitatem, licèt glo. ibi abſoluat, exponat. ſ. ab obſeruatione iudicij, quæ nõ eſt bona ſubauditio. Ad idem eſt bonus text. in l. ſi fundus. §. in vendicatione. in verſ. æquè abſoluendus eſt. ff. de pign. & ille eſt melior text. de corpore iuris, licèt glo. ibi in verſ. abſoluendus. deſtruat illum text. & tenendo iſtam opi. pro ea eſſet caſus in hac. l. vbi text. ſecundum realitatem vult, ꝙ poſſit abſolui diffinitiuè, & tunc tres intellectus gloſ. noſtræ redduntur inanes. & iſtum intellectum tenuit Ful. in l. iuſiurandum & ad pecunias. §. fin. ſ. de iureiur. licèt Io. Fab. non faciat mentionem, & iſte intellectus magis placet, dicant Doc. quicquid velint. ¶Gl. ſuper verbo natura. diuiditur in quinque. In prima glo. per viã notabilis colligit ex text. regulam allegando concor. & fallentias remiſſiuè. In ſecunda per viam quæſtionis contra illud notabile opp. & ſoluit. In tertia per viam notabilis remouet vnũ contrarium, ꝙ venit contra text. In quarta opponit contra ſolutionem traditam. ſ. in ſecunda parte, & ſoluit, ideo illa quarta debet ſimul iungi cum ſecunda. In quinta, & vlt. gloſſ. per viam notabilis etiam directò opponit contra text. & ſoluit. Secunda ibi, ſed cum ſententia inducat. Tertia ibi, not. etiam hic, ꝙ refert. Quarta ibi, ſed certè inducit ciuilẽ. Quinta, & vlt. eſt ibi, & not. ꝙ exceptio. Prima, & duæ ſequentes particulæ glo. ſunt claræ. In quarta particula, quæ eſt ibi, ſed certè. glo. vult opponere contra ſolutionem datam in ſecunda parte, in qua fuit dictum, ꝙ ſententia condemnatoria plus facit quàm abſolutoria, quia aliàs nihil prodeſſet actori. Contra, ſententia condemnatoria ſolùm inducit ciuilem obligationem, eodem modo ſententia abſolutoria tollit ciuilem obligationem, ergo tantũ facit vna, quantum alia. Reſpondet glo. ꝙ non eſt verum, qđ ſententia abſolutoria tollat ciuilem obligationem, imo eam tantum elidit, ſeu debilitat, & ſic in iſta particula glo. vult duo, quæ nunc particulariter examinabo. In vlt. particula glo. ibi. & not. ꝙ exceptionũm. vult opponere contra text. qui vult, ꝙ debitor tutus exceptione ſententiæ ſi ſoluat, non repetit: contra, iſta eſt perpetua, & eſt fauorabilis, ergo debet poſſe repetere, per regulam. l. qui exceptionem. ſ. eod. & glo. neſciuit aliter reſpondere, niſi ꝙ iſta exceptio inducta eſt ad rigorem iuris cõſeruandum. dic, ꝙ non eſt verum, quia illæ non tangunt debitum principale, ergo, &c. dic, vt dixi in vltima parte gl. præced. ¶Circa tamen iſtam glo. plura poſſent examinari, quæ inciden ter dicuntur in ea, duo tantum examinabo, quæ ſunt propriè de materia l. noſtræ, & tota die remittitur ad hanc. l. Primò examinabimus de ſententia condemnatoria, quam obligationem producat. Secundò examinabimus de ſententia abſolutoria, quam obligationem tollat. iſtis duab. ſtrictim, & concluſiuè examinatis, cognoſcetis finem eſſe in hac gl. ¶Circa primum

3 de ſententia condemnatoria † clarum eſt, ꝙ producit obligationem ciuilem (nullus dubitat) punctus eſt videre, nunquid ſententia condemnatoria lata pro actore contra reum etiã producat obligationem naturalem. glo. in ſecunda, & in quarta parte concludit, ꝙ non, & pro ea facit ratio, quia naturalis obligatio cauſatur à conſenſu partium. l. Stichum. §. naturalis. ff. de ſol. ſed iudicium, & ſententia redduntur in inuitum. l. inter ſtipulantem. §. 1. ff. de verbor. oblig. ergo impoſſibile eſt, oriatur naturalis obligatio. Et ſi dicis, quomodo ciuilis ſola poteſt producere actionem? Reſpondetur, ꝙ eſt propter auctoritatem rei iudi. ſecundum glo. Inſtit. de obl. & iſtam opin. tenent Bald. & Ful. hic in vna lect. & Bald. in l. ab eo. C. quomodo, & quando iud. Alia fuit opi. quam tenebat Gul. de Cun. & Antiqui, præſertim And. de Piſis, & Alb. hic, & Ray. ꝙ oriatur ex ſententia condemnatoria non ſolùm ciuilis, ſed etiam naturalis obligatio per duo fundamenta. ¶Primum eſt, quia in iudicijs quaſi contrahitur. l. 3. §. idem ſcribit. ff. de pecul. ergo ex quaſi contractu debet oriri non ſolùm ciuilis, ſed etiam naturalis obliga. ¶Secundò facit, & fortius, quia adeſt conſenſus, ergo debet eſſe naturalis obligatio. Quod adſit conſenſus, probo. Aut ille, contra quem eſt lata ſententia, non appellat, & tunc dicitur tacitè conſentire ſententiæ. l. ei qui. C. de appell. Aut appellat, ſed iniuſtè, adhuc habetur pro cõſentiente, quia ille, qui contradicit, & non habet cauſam contradicendi, habetur pro conſentiente. l. 2. §. voluntate. ff. ſol. matr. Et ex hoc fundamento habes tu prouectè notare, ꝙ iſti Doct. qui tenent, ꝙ ex ſententia condemnatoria oritur naturalis oblig. loquuntur quando eſt iuſta, & in dubio præſumitur pro ſententia, ꝙ ſit iuſta. l. Herennius. cũ ſi. ff. de euictionib. Alia fuit opi. Iac. Butr. ꝙ refert Bart. qui diſtinguit, aut à ſententia condemnatoria non eſt appellatum, & tunc ſi quæris an oriatur vera naturalis obligatio, & dicit, ꝙ non: aut quæris an oriatur præſumpta naturalis, & dicit, ꝙ ſic, quia quando quis non appellat, dicitur cõſentire, ſed ſi ſit appellatum, non oritur nec vera, nec præſumptiua. Iſtas duas opi. reprobat Bar. hic, & dicit Bart. ꝙ in ſententia iudicis ordinarij conſenſus partium verus, & expreſſus, vel tacitus nihil operatur, quia ſententia iudicis ordinarij non pendet à iuriſdictione attributa à partibus, ſed pẽdet à iuriſdictione attributa à legibus, ideo conſenſus partium nihil operatur, vt habeat tollere, vel inducere obligationem naturalem. alleg. l. cum à te. ff. de dolo. facit etiam. l. ſi diuerſa. cum glo. ſua. C. de tranſ. ſecus dicit Bart. eſt in ſententia arbitri, in qua conſenſus partium facit, ꝙ ſententia arbitri poſſit tollere, & inducere naturalem obligationem. alleg. l. cum antea. C. de arbi. Pondera multum verba Bart. quia aliàs euenit de facto in ciuitate Alexandriæ in perſona cuiuſdam do. Math. & ita fuit iudicatum. Caſus erat talis. Duo litigabant inuicem, vnus prætendebat ſe creditorem de notabili ſumma, fecerunt compromiſſum in arbitrum, qui arbiter tulit laudum concorditer, in quo condemnauit vnam partem alteri dare certum fundum intra certum tempus loco eius, ꝙ petebatur, fuit per partes emologatum. Euenit caſus, ꝙ reus, & ſic vna pars non vult adimplerę pro parte ſua, ille creditor dixit, tu non obſeruas illud, qđ per arbitrum amicabiliter fuit compoſitum inter nos, nec ego obſeruabo. Deinde egit prima actione, dixit aduocatus rei, tu debes condemnari, quia egiſti ſine actione, quia per laudum arbitri intercedente conſenſu partium tollitur omnis actio, & oblig. tandem vſque ad ſententiam deuenerunt, quam volebat ferri contra reum. Fuit oppoſitum iterato, ꝙ creditor iſte de facto, & ſine actione, quia omnis erat ſublata obligatio per compromiſſum, ideoque veniebat in expen. condemnandus. per iſta verba miranda Bart. hic fuit obtentum per reum, & vltra Bart. hic inueni poſtea Ang. iſtud expreſſius dicere. in 5. colu. ſecus eſt in iudice ordinario, quia conſenſus partium nihil operatur, intellige tamen ſecundum eum, ſententiam Bart. procedere in arbitro, qui procedit ordine iuris ſeruato, ſecus in arbitratore, qui procedit ſine ordine iuris, tunc nõ habet locum deciſio Bart. hic, quia inuenio, qđ Inno. in capitu. Quintaual. de iureiur. cir. fin. dicit, qđ l. cum antea. alleg. hic per Bart. habeat locum in arbitro, non in arbitratore. Et inuenio, ꝙ idem tenet Bart. in l. ſi ſocietatem. §. arbitrorum. in 3. colum. in verſ. quæro vtrum ex ſententia arbitratoris, &c. ad fin. illius verſ. ſ. pro ſoc. ¶Quarta, & vltima fuit ſententia Bar. *quæ eſt vera, & communis*. Si quæratur, an ex ſententia condemnatoria oriatur naturalis obligatio, aduertendum eſt concludendo paucis, qđ duplex reperitur obligatio naturalis, prout melius hoc declarauit Bart. alibi, quã hic, licèt aliter dicat, in l. ex hoc iure. ſ. de iuſt. & iur. Quædam eſt obligatio naturalis vera, & propria, vt eſt illa, quæ cauſatur in perſona obligati mediante ſuo conſenſu, & de iſta loquitur. l. Stichum. §. naturalis. ſ. de ſol. exemplũ, promitto tibi pacto nudo de non petendo. Quædam eſt obligatio naturalis impropria, & iſta eſt illa, quæ non cauſatur ex aliquo conſenſu, ſed ex aliqua æquitate legis in genere. exemplum, pone gero negotia vnius furioſi, vel abſentis, vel vnius infantis, & gero vtiliter: furioſus, abſens, vel infans obligatur mihi non ſolùm ciuiliter, ſed etiam naturaliter, & quia ipſi non poſſunt conſentire, naturalis non oritur ex conſenſu, imò nec etiam poteſt fingi conſentire. l. qui ad certum. ff. loca. Ideo obligatio naturalis oritur ex æquitate legis in genere. Et proptereà dicit text. in l. cum amplius. §. is natura debet. ff. de regu. iur. ille dicitur naturaliter teneri, qui iure gentium tenetur, non dixit conſenſu, ſed vbicunque eſt æquitas iuriſgentiũ, & iſtud reaſſumpſit Bart. in Auth. ad hæc. in 6. colu. C. de vſur. hoc præmiſſo dicit Bart. & bene, ſi quæratur an ex ſententia condemnatoria oriatur obligatio naturalis, & concludit, qđ ſi ſit obligatio vera, & propria non oritur, quia non adeſt conſenſus partium, & poſito etiam, ꝙ adeſſet, nihil operaretur, vt ſ. dixi. Aut quærimus ſi oritur obligatio naturalis impropria, deſcendens ex æquitate iuriſgen. & dicit, qđ ſic: æquitas enim iuriſgentium eſt, quòd maioribus noſtris pareamus, & iſtud eſt de iure gen. ſi ergo iudex, qui eſt maior condemnat aliquẽ, oritur naturalis oblig. impropria ex æquitate iuriſgen. & iſtã concluſionem ſequor, & eam etiam multum ſequitur Pau. de Caſt. hic, in 13. col. Eſt verum, ꝙ Ang. & Fulg. hic ſtudio cõtradicendi contradicunt Bart. malè per quædam leuia, quib. Bart. met in doct. ſua reſpondet. Teneo ergo, & concludo cum iſta quarta opi. Bart. quæ eſt vera, qđ ex ſententia condemnatoria oritur naturalis obligatio impropria deſcendens ex æquitate iuriſgen. contrarium expreſsè tenet ipſemet Bart. in l. ſi plures.

res,in prin.ff.de fideiuſ.& ibi Imo. perpendit de hac contrarietate. Idem tenet Bart. in l.1.in 8. col.ſ.eod. & in l.cum quis.C. de iur. & fa.ign.& Bart.in l.ab eo.C.quomodo,& quando iud. & ibi addijcit pro hoc fortiſſimum fundamentum,quia ſi ſententia abſolutoria non poteſt tollere naturalem obligationẽ, vt hoc text. quantò minus ſententia condemnatoria poterit inducere naturalem obligationem,cùm fauorabiliores ſimus ad liberan. quam ad oblig. & fuit argu.do. Mathe.in not. 127. aliàs eſt 104.incip.nota vnam doctrinam.Concor. iſtam contrarietatem Bart.ꝙ aut loquimur in ſententia condemnatoria iuſta,& illa bene inducit obligationem naturalem,ſed impropriam, ita loquitur Bart. hic: aut loquimur in ſententia condemnatoria,quæ non eſt iuſta,& illa non producit naturalem obligationem,ita poteſt intelligi Bar. in alijs locis prædlleg.vel & ſecundò poteſt intelligi de naturali obligatione propria, & illa poteſt induci per ſententiam condemnatoriam,& licèt ipſe non dicat,fuit ante eum doctr. Bald. in l. ex hoc iure.in pen. col.ff.de iuſti.& iur.vbi etiam per eum, ſi quis non ſit debitor, & condemnatur,an in foro conſcientiæ teneatur ſoluere,vide etiam Imo.aliter concor.tamen in effectu reincidit in idem in l.1.ff.de fideiuſ.Et ad argum. qđ facit Bart.in d.l.ab eo.C.quomodo, & quando iud.ad iſtud argum.reſpondet not.Bart.hic in 12.col. circa fi. ex cuius ſolutione apparet declaratum vnũ, de quo heri interrogabam vos ſ.quis ſit effectus,an ſit propria naturalis obligatio, an impropria deſcendens ex æquitate iuriſgentium. dicit ergo Bart.inquantum dicitur, qđ ſententia abſolutoria non poteſt tollere naturalem obligationẽ, vt hoc text.dicit Bart.qđ eſt verum,quando illa naturalis obligatio eſſet vera,& propria,ſic intelligitur iſte text. ſed quando eſſet naturalis obligatio non inducta ex cõſenſu, ſed fortè ex alia ſententia, tunc bene illa poſſet tolli per ſentẽtiam abſolutoriam, ſicut per ſententiam condemnatoriam inducitur naturalis,
24 ſed impropria,& iſte eſt effectus.¶ † Not. etiam diligenter illud, qđ ſin.dicit Bart. hic.in 11.colu.poſt Iacob.Butr.vbi dicit, qđ ſi ſententia ſit formiter lata, hoc eſt expreſſa aliqua cauſa alicuius contractus, qđ ex iſta ſententia nõ ſolùm oritur actio in factum,quæ oritur ex omni ſententia, ſed etiam oritur vtilis actio ex illo contractu.exemplum,ſi iudex condemnat me tibi vendere, poſſum agere vtili actione ex vendito, & iſtud probatur in ſimili.nam iuramentum, & ſententia æquiparantur.l.ſed & ſi poſſeſſori.§.fin.ſ.de iureiur.l.poſt rem.ff.de re iud. ſed ex iuramento formiter pręſtito oritur etiam vtilis actio ex illo contractu.l.ſi duo patroni.§. ſi quis iurauerit. & §.Marcellus. ſ. de iureiur. ergo idem in ſententia, & iſtam deciſionem Bart.hic ſequuntur Pau.de Caſt.& d.Alex.ibi.& ibidem etiam Bald.& d.Alex.in l.miles.§.fin.in additionibus.ff.de re iud.quãuis contrarium tenuerit Ang.hic,& Bald.in l. ne in arbitris.per illum text.C.de arb.& dixi in illo.§.ſi quis iurauerit.Et ex his remanet expedita principalis materia.ſ.de ſententia condemna-
25 toria.¶† Secũdò videndũ,eſt de ſententia abſolutoria lata pro eo,qui verè eſt debitor,clarum eſt, ꝙ talis ſententia non tollit naturalem obligationem,text.eſt hic.dubium eſt,nunquid tollat ciuilem obligationem. iſta glo.in quarta parte dicit expreſsè,ꝙ non,ſed eam tñ elidit,ſeu debilitat. Bart. hic per 4. col ſ. in 11.col.& trib.ſeq.per diſtinctionem multum prolixam, valde tñ magiſtralem, proſequitur iſtum articulum, & vtiliter. ¶Ego complectendo dicta Bar. & aliorum ſcribentium hic, & Bar.Ang.& Imo.in l.vbicunque.ff.de fideiuſ.& Bal.in l.cum quis.C.de iur.& fac. ign. procedam faciendo duas regulas, & quinque fallentias,& totum habebis. Facio ergo regulam habentem duo capita, & vnumquodque de per ſe expediam.
26 ¶† Regula eſt, ꝙ ſententia abſolutoria tollit ciuilem obligationem, naturalem autem obligationem neque tollit, neque elidit. iſta regula in vtroque capite probatur in hoc text. ibi, *natura debitor tamen permanet*, ergo ciuiliter non, & iſtud firmat glo.in §.item ſi in iudicio.Inſti.de excep.& concord.Doc. hic, & ratio vtriuſque eſt,quia ſententia eſt de iure ciuili.l.ſecunda. §.poſt originem.ff.de origine iur. meritò poteſt tollere obligationem,quæ etiam eſt de iure ciuili, ſed non poteſt tollere naturalem obligationem,quæ eſt de iure gẽtium.Et ſi dicas ſubtiliter,ſi iſta ratio eſt vera,ergo ſequitur, ꝙ ſententia abſolutoria poterit tollere ipſo iure actionem, quia actiones ſunt de iure ciuili.l.2.§.deinde ex his.ff.de ori.iur.plenè not.in l. ex hoc iure.ff.de iuſt.& iu.Reſpondet mirabiliter Bart.in 13.col.quòd ſi actio eſſet in totum ex materia iuris ciuilis,benè tolleretur per ſententiam abſolutoriam;ſed actio producitur ex naturali obligatione,& ſic ex materia iuriſgentium,& ex materia iuris ciuilis,ideo nimirum ſi ſententia non poteſt tollere actionem.Et ſi dicis,ſublata ciuili obligatione vnde orietur actio? ex ſola.n. naturali oriri non poteſt. Reſpondet mirabiliter Bart. ꝙ obligatio naturalis ſola, quæ ſemper fuit ſola,non poteſt producere actionem,ſed illa,quæ fuit iuncta cum ciuili, poteſt conſeruare actionem iam productam:patet per exemplum naturale.ciuilis obligatio dicit ſe tanquam pater, naturalis dicit ſe tanquam mater, vnde ſicut mulier, quæ ſemel fuit coniuncta viro,poteſt partum producere mortuo marito, ſecus ſi nunq̃ habuit,ita naturalis obligatio producet actionem. ita Bart. declarat in l.1.in 4.col.ſ.eod. & ſic habetis regu.cũ limita. ¶Nũc aſſumo primam partem regulæ,inquantum dicitur, ꝙ ſententia abſolutoria tollit ipſo iure ciuilem obligationem, iſtud limita verum,qñ talis abſolutoria ſententia eſſet lata per remedia iuris ciuilis, ſecus ſi eſſet lata mediante remedio iuris prætorij:puta mediante reſt.in integ.quia illa non tollit etiam ciuilem obligationem. Ratio eſt.quia pretor non poteſt ipſo iure tollere ea, quæ ſunt iuris ciuilis.l.& ſi ſine.§.Papinianus. ff. de mino.§.quos autem.Inſti.de bon.poſſ.iſtud firmat glo. in l.3.§. ſed vtrum.ff.de mino.iſtud expreſsè tenet Bart.hic.in 12.col.refert tamen quoſdam Mod. tenere contrarium in l.2. C. de fideiuſſ.mino.& cum Bart.tenet expreſsè Pau.de Caſt. in 11.col. in fin.Iſta limitatio eſt falſa, & contrarium tenuit latè ipſemet Bart.reprehendens iſtam limitationem, vbi plenè vide per eũ in l.Stichum.§.naturalis.per illum text.ff.de ſolu.& idem Bart. in l.vbicunque.ff.de fideiuſ.¶Secundò limita, ꝙ ſententia abſolutoria tollit ciuilem obligationem,eſt verum, niſi talis ſententia abſolutoria eſſet lata virtute alicuius exceptionis dilatoriæ, puta propter libellum malè conceptum reus fuit abſolutus, tunc per iſtam ſententiam abſolutoriã non tollitur etiã ciuilis obligatio. ita ſimpliciter firmat Bart. hic in 14. col.in fi. ſolùm allegat.l.1.§.1.ff.ſi men.falſ.mod. dixe. puto,ꝙ ratio ſit, quia tũc ſententia abſolutoria lata propter libellum malè cõceptum non tangit aliquid de debito principali,igitur non tollit ciuilem obligationem,& ſic habes expeditum primũ membrum.¶ Alia regula eſt, ꝙ ſententia abſolutoria non tollit,nec elidit naturalem obligationem,ratione de qua.ſ. Iſtam regulã limitant mirabiliter Ang.& Imo.in l.vbicunque. prælleg.niſi interueniſſet expreſſus conſenſus vtriuſq; partis,tunc talis ſententia abſolutoria bene tollit naturalem obligationem, per regulam.l. Stichum. §. naturalis. ff. de ſol. Et ſi tu ſubtilis dicas,
* iſtud eſſe expreſsè contra doctr. Bart. hic in 10. col. *approbatam per omnes*, vbi dicit Bar. ꝙ in ſententia iudicis ordinarij conſenſus partium nihil operatur, quia poteſtas iudicis ordinarij pendet à iuriſdictione attributa à l.non à conſenſu partium, alleg. Bart.l.cum à te.ff.de dolo. Reſpondent ipſi mirabiliter, ꝙ verum eſt,ꝙ in ſentẽtia iudicis ordinarij nihil operatur,ꝙ eſt verum concurrente dolo aduerſarij, ſic intelligunt.d.l.cum à te. nihil eſt dicere.Et ideo dubito multum de iſta limitatione,niſi forte ſuſtinendo dixeris,ꝙ quando interuenit cõſenſus expreſſus vtriuſque partis, naturalis obligatio tollitur non vi ſententiæ,ſed tollitur vi pacti expreſſi,prout in ſimili dicit glo.ſing.& ibi Docto. omnes in l.2.aliàs eſt.l.3. C.communia vtriuſq; iud. vbi quærit gl.an ſententia nulla poſſit confirmari expreſſo cõſenſu partium, & dicit ibi gloſ. quòd non valet in vim ſententiæ, ſed bene in vim conuentionis. Secundò limita, vt ſit verum,quando iudex ipſe abſolueret, ſed ſi ipſe non abſolueret, ſed condemnaret partem ad ſoluendum, tunc quomodo debeat eam abſoluere,recurrendum eſt ad doct. tex.in l.4.§.nũc de effectu. ff. de lib. lega. & quando eſſet obligatus, liberando per acceptilationem, tolleretur tunc naturalis.ita limitat Bar. hic in 12.colum.Tertiò limita,vt ſit verum, quando eſſet naturalis obligatio vera,& propria cauſata à conſenſu. ita loquitur.l.noſtra. ſed vbi eſſet naturalis obligatio impropria ex ſola æquitate iuriſgen.puta inducta per aliam ſententiam, tunc illa impropria bene tolleretur per ſententiam abſolutoriam, quia aliàs non eſſet paris auctoritatis,ita dicit Bartol. hic in 12. colum.in duobus locis,& etiam in 15.colum. in prin. aliqualiter tamen obſcurè videretur, quia illa naturalis obligatio, dato,quòd ſit impropria,tamen eſt de iure gentium, quomodo ergo poteſt tolli per ius ciuile, & ſic per ſententiam abſolutoriam?Quartò,& vltimò limita procedere(& hic attende)quãdo ſententia abſolutoria eſſet lata propter obiectum exceptionis peremptoriæ verè competentis, tunc talis ſententia tollit non ſolùm ciuilem obligationem,ſed etiam naturalem. ita inquit Bart. hic in 14.colum. per tex.ſubtiliter ponderatum in l. ſi plures.ff. de fideiuſ. & in l.2.ff.de exceptio. rei iudi.Et quamuis ſecundum Bartol.ſola oppoſitio exceptionis peremptoriæ non tollat ipſo iure naturalem obligationem (aliàs fruſtra daretur replicatio) tamen poſtquam exceptio eſt deducta ad conflictum,& ſuper ea eſt iudicatum, tunc ipſo iure tollit,ſic intelligitur opin. Vltramon.Petr.in l. exceptionem. C.de probationi.Subdit etiam ſingul.Bartol.quòd iſtud procedit etiam ſi abſolutoria eſſet lata per exceptionem ſolutionis minus perfectam, tamen tolleretur ipſo iure vtraque obligatio, quod

Bart.

Bart.reputat multum mirabile. Exemplum,pone? Debeo tibi centum ducatos, do tibi in ſolutum fundum valentem centum ducatos, qui fundus eſt alteri obligatus, & ſic nõ eſt perfecta ſolutio, quo caſu denuo agis contra me ad 100.ducatos, ego oppono tibi exceptionem ſolutionis, certè ſi iudex me abſolueret, tollitur etiam naturalis obligatio, tamen tu creditor potes agere contra me actione de dolo ad intereſſe propter obligationem,ergo prima actio eſt ſublata,quia aliàs non competeret actio de dolo. alleg.text.ſing. in l. ſi oleum. §.1.ff. de dolo. Not.multum iſtam deciſionem. Adde, ꝙ idem tenet Bart.in d.l.ſi plures. ad fin.prin. & ibi Ang.& Imo. idem etiam tenet Ang. & Imo. in d. l.vbicunque. & Bart. in l.ſi vnus. §.pactus ne peteret in 5.colu.ſ.de pact.hanc doctr.Bart.etiam multum not.do. Mathe.in not.95.dicens, quod hæc doctr.Bartol. eſt multum ſing.& ꝙ pauci illam ſciunt, & per eam limitatur multum. §.item ſi in iudicio. Inſti.de excep. Pau. de Caſtr. hic in 12.colu.in fin.& ſeq.videtur dubitare de iſta doctr.Bar.nam ſecundum eum ſi exceptio pacti non tollit ipſo iure obligationem, ergo etiam ſi opponatur, & feratur ſententia, non per hoc tolletur naturalis, quia ſecundum eum non poteſt plus operari,quàm exceptio,ſuper qua fertur.& ad l.ſi plures.alleg. per Bart.reſpondet,ꝙ ibi loquitur in reſtitutione,quæ eſt facti, non in ea, quæ eſt iuris, tamen vltimo loco dicit, ꝙd pro opi. Bart.multum facit d. l. ſi oleum. §.1. alleg. per Bart. quia ſi ibi prima actio non fuiſſet ipſo iure ſublata, non poſſet competere actio de dolo,vt ibi dicit tex. quæ non competit,vbi alia locum habet.l.1.in fi.cum l.ſequenti.ff.de dolo. Tu teneas doctr. Bart.& ad argum. Pau. reſponde,prout formaliter reſpondet Bart.qui illud inducit in d.l.ſi vnus.§.pactus ne peteret.in 5.colum. Ad iſtam materiam, & ad prædicta vide etiam Bald. in cap. cum ſuper. in vlt. colum. de cauſa poſſ. & propriè.Et ex his remanet expedita iſta glo.aliæ duæ gl.nihil habent, tamen antequam procedam ad alias gloſ. nolo omittere vnum. dictum eſt ſ.in gloſ.1.ꝙ debitor conuentus à creditore,ſi opponat exceptionem ſolutionis, aut pacti de non petendo,ꝙ non videtur fateri debitum præceſſiſſe. contra Dyn. Bart. dicebat, ꝙ erat caſus rotundus contra Dyn.in d. l.cum de indebito, in prin.ff.de probatio. Ego dixi, ꝙ ille text.ſtringit pro Dy.contra Bart.in primo,& ſecundo dicto ponderata ratione tex.in vtroque,nec adhuc video bonam ſolutionem, cum in ſecundo dicto dicat text.ꝙ eo ipſo,ꝙ debitor ſoluit, præſumitur præceſſiſſe debitum,nec aliàs ſoluiſſet, quia nemo præſumitur iactare ſuum.huic non video reſponſum. Audio nunc per relationem,aliquos ſubtiliter ponderare, ꝙ imò ibi ſit text. ſubtiliter pro Bart. contra Dyn. in prin.illius l.non in verſ.ſi verò ab initio. ibi.n. in prin.dicitur, ꝙ ſi creditor negat ſolutionem,& debitor dicat de ſolutione, non per hoc fatetur debitum præcedere,ita dicit ibi text. Modo ſic,eo ipſo, ꝙ creditor agit, & petit pecuniam vel domum, ſaltem tacitè dicitur negare ſolutionem imò neceſſarium eſt, quod neget, quia ſtante ſolutione non poſſet agere. nam per ſolutionem omnis actio, & omnis obligatio eſt ipſo iure extincta, ergo apparet, quòd eo ipſo, quod creditor agit, neceſſariò negat ſolutionem ſaltem tacitè,ergo ſumus in primo caſu illius legis,ꝙ ex quo creditor negauit ſolutionem, ſi debitor opponat exceptionem ſolutionis,non dicitur fateri debitum, imò oportet, ꝙ creditor probet tunc debitum,ergo ſumus clarè in primo caſu d.l.cùm de indebito. Iſta fuit ſubtilis, & colorata inductio, quæ mihi fuit relata,videas Bart.clarè in d.l.decem.ff.de verb.oblig. qui hanc inductionem apertè dicit facere.Ego tamen puto, ſalua reuerentia Bart. ꝙ iſta inductio nihil faciat, & quòd ſtare non poteſt.Et primò poſſem negare aſſumptum, quòd creditor agẽs videatur negare ſolutionem,quia poſſet eſſe, quòd ſolutio eſſet facta,ſed non ſibi,ſed alij,vel quia minor,ideo ſolu.non valuit.non curo tamen de hoc,ego volo fateri aſſumptũ,quòd regulariter creditor agens videtur negare ſolutionem ſibi factam,ſed ego dico, quòd ad hoc, vt habeat locum illa l.cùm de indebito.in primo caſu non ſufficit, quòd creditor negauerit ſolutionem,etiam ſi expreſsè negaret,quòd eſt plus,ſed habet locum, quando creditor negauit ſolutionem, & fuit conuictus de mendacio,vnde ſola negatio non ſufficit, & ad hoc ſpecialiter ponderat text. in duob.locis in verſi.& ipſe, qui dederit legitimis probationib. ſolutionem approbauerit. & expreſſè in ratione text.dum dicit,etenim abſurdum eſt, cum qui ab initio negauit, poſtquam fuit conuictus, ergo ſola negatio etiam expreſſa nõ facit, quòd ſimus in caſu primo iſtius l.ergo dato,quod creditor petendo neget ſolutionem,non ſumus in caſu illo, ſed benè eſſemus, quando conuinceretur de mendacio. ¶ Preterea Doct.loquuntur non ſolùm in exceptione ſolutionis, ſed etiam in exceptione pacti de non petendo, quod opponens exceptionem pacti de non petendo,an videatur fateri debitum vel ne,quo caſu dico,quòd creditor petens pecuniam,vel rem,dato,quòd neget ſolutionem, tamen non negat pactum de non petendo, quia quando adeſt pactum de non petendo,poteſt creditor mero iure agere, & niſi reus opponeret de pacto de non petendo,poſſet condemnari,ſaluo niſi pactum de non petendo eſſet factum incontinenti,quia tũc iudex poteſt ſupplere,vt mirabiliter dicit Bart.in l.lecta.vbi dixi.ſ.ſi cert.pet.Iſta dixi,vt ſubtilius cogitetis,an illa l.cùm de indebito. poſſit induci pro Bart. ¶ Glo. in verſ. proficiſci.diuiditur in quinq; partes.In prima declarat text. In ſecunda colligit vnum ex text. In tertia contra illud opponit, & tripliciter ſoluit,ponendo tres opin. In quarta format vnam quæſtionem. In quinta format aliam. Secunda ibi,habetur ergo pro puro. Tertia ibi, ſed legatum ſit relictum. Quarta ibi, illud quæro. Quinta, & vlt. eſt ibi, item an & huic poteſt obijci. ¶ In tertia parte, quia aliæ ſunt claræ, teneas primam opi. alijs reiectis,

27 † quòd quando aliquid promittitur, vel relinquitur ſub duabus conditionib. directò contrarijs, quòd differentia eſt inter cõtractus,& vltimas voluntates.nam in contractib. ſi promittantur 100.ſi nauis venerit ex Aſia,ſiue non,tamen talis diſpoſitio ſecundum Bart. verè eſt conditionalis, & licèt ipſe non alleget,de hoc eſt glo. expreſſa in l. neceſſario. §. quod ſi ita.ff.de pericu.& commo.rei vend.& bene facit illud,quod tenet glo. noſtra in pen.quæſt. dum dicit (ſub dubio tamen fortè) quòd interim agi non poſſet,donec altera earum purificetur,tamen interim dicitur debitum quo ad hoc,quòd ſi debitor ſolueret, repetere non poſſet.Ratio eſt,quia in contractib. etiam ſi altera conditionum non purificetur in vita ſtipulatoris, tamen tranſmittitur ad hæredes, ideo omnino certum eſt debitum iri,ideo interim non poteſt repeti, ſecus in vltimis voluntatib. l.huiuſmodi. alleg. in glo. quia in vltimis voluntatib. legatum non tranſmittitur ad hæredes, imò mortuò legatario pendente conditione extinguitur legatum. glo. eſt,quæ aſſignat rationem diuerſitatis,in §. ex conditionali. Inſti.de verb. oblig.quia poſſet interim mori legatarius ante purificatam conditionẽ, ideo poteſt repeti.Infert Bart.ſubtiliter ex hoc,quòd ſi in legatis erant conditiones contrariæ tales, quarum altera conditio neceſſariò purificari deberet in vita legatarij, tunc idem eſſet in vltimis voluntatib.quod in contractibus, vt hic per Bart.&

* cum eo tenent *communiter omnes*. Eſt verum, ꝙ Pau. hic in vlt. colu.dicit, ꝙ non eſt propriè conditionalis, ſed eſt in diem incertum,an,& quando, ſicut in illa conditione, cum moriar.l.

28 nam & ſi cùm moriar.ſ.eod. ¶ † In vlt. quæſtione gl. dũ quærit, an de hoc debito poſſit interim obijci compenſatio, & remittit ſe ad l.etiam.ff.de compenſa.Bart.& Ang.reprehendunt glo.& volunt,ꝙ illa lex nihil faciat. Sed ꝙ glo. debuit ſe remittere ad l. quæcunque.cum glo. ff. de compenſa. & intelligunt ipſi mirabiliter(neſcio quo ſpiritu)ꝙ iſta quæſtio gl. debeat intelligi ſecundum primum caſum huius legis,quando debitor, qui promiſit ſub duab. conditionib. contrarijs, fuit abſolutus per ſententiam iudicis à tali debito:an de tali debito, non obſtante ſententia abſolutoria, poſſit adhuc opponi de compenſatione,glo.putauit, ꝙ ſic,quia remanet naturale debitum d.l. etiam.Non puto,ꝙ iſta ſit mens gl. patet ex præcedenti quæſt. glo.in qua quærit glo.an debitor, qui promiſit ſub duab. contrarijs conditionibus,vtraque pendente, an poſſit interim cõueniri.Præterea ſucceſſiuè quærit,an poſito, ꝙ non poſſit conueniri,poſſit obijci compenſatio,& reſpondet, quod ſic,& nõ refertur ad primum caſum. ¶ Glo.in verbo pleri que putant. diuiditur in duas partes,prout ponit duos intellectus. Secunda ibi,tu dicas.Breuiter quicquid gl.& Antiqui dicant,teneas primum intellectum.quia putant,& malè,per verba eorum,quę ponuntur in fine, & quæ verba glo.non debuit habere in text. Non obſtant duo fundamenta glo.Primò, quòd ſi quis ſit debitor purè, & promittat ſub conditione, ſecundum gl.ſtatim receditur ab obligatione prima,& ſtatim fit nouatio. Iſtud eſt falſum,& contra l.pecuniam.allegatam per glo.bene fit nouatio purificata conditione, non ante. Non obſt. l. ſufficit. quia procedit, quando in aliquo ex caſibus dubijs poſſet fieri non debitum,tunc haberet locum repetitio,vt ibi,vel quando poſſet fieri debitum ab alia perſona, vt hic in ver.pen. ſed in caſu noſtro in omnem euentum idem eſt futurus ſemper debitor, ideo non datur interim repetitio ſi ſoluat. Et hinc ſumpta occaſione Bart. examinat dependentia dubietatis, quid interim iudicandum ſit: dic, vt hic per eum, quod inducit in fin.ad q. de reformatione repræſaliarum duob. commiſſa, dic, vt hic per eum, cum quo ſimpliciter tranſit Angel. in vlt. colum.licet Ful. ad fin. aliqualiter videatur dubitare, tamen in effectu etiam ipſe ſtat cum deciſione Bart.& cum Bart. tenet not.Bal. in cap.1.in 8.col.de conſtit.vide Bald.in c.paſtoralis.§.quia verò.in 6.colu. & ſequenti. de offic. deleg. vide omnino Pau. de

Caſt.

Cast. in d. l. sufficit. s. eod. contrarium tenet idem Bald. in c. cum olim. de dolo, & contuma. tene cum opi. Bart. & communi.

SVMMARIVM.

1 *Quando minori restituto solutum repetatur.*

LEX LXI.

1 TVtores. † Pupillo in integrum restituto aduersus additionem hereditatis, solutiones per eius tutorem prius factæ creditorib. bona fide non retractantur per alios creditores, nisi quatenus plus debito sunt. h. d. Et istum casum pro speciali not. Bal. in l. 3. circa fin. C. quando fiscus, vel priua. ¶No. ex hoc text. prout etiam vult. glo. fin. hic in fin. quòd condictio indebiti datur non solùm ipsi soluenti indebitum, sed etiam ei, ad quem ex postfacto negotium cœpit pertinere. l. non est nouũ. s. eod. ¶Secundò not. quòd non tantum indebitum repetitur, sed etiam quandoque debitum, vt hic.

SVMMARIVM.

1 *Indebitum scienter promissum non repetitur.*

LEX LXII.

1 FIdeicommissum. † Indebitum scienter promissum non repetitur. h. d. vel sic. Ille, qui agnoscit bonam fidem, licèt non sit obligatus, non repetit. h. d. Et ad istum text. in vers. fidei explendæ causa: adde text. valde not. in l. si sponsus. §. fin. ff. de don. inter vir. & vxor. & per illum text. limita istam l. ¶Not. ex isto text. secundum Ang. humanum esse fidem implere, licèt quis ad illud vrgeri non possit. facit l. si id, ꝙ. s. eod. Adde facere, ꝙ quamuis ex pacto nudo non possit agi. l. iurisgentium. §. sed cum nulla. ff. de pact. tamen verecũdia est denegare promissum pacto nudo, ſm Bart. in l. quintus. per illum text. ff. mandati. nec potest imputari fideiussori, qñ soluit illud, ꝙ principaliter per verecundiam denegare non poterat, quamuis ad illud astringi non posset, ſm Bart. in l. pecuniæ, per illum text. in fin. ff. de adimen. leg. & in l. fideiussor. in fin. ff. de fideiuss. Saly. in l. placuit. C. de iud. ¶Secundò pondera hic videri prima facie text. ꝙ ex duplici obligatione naturali non oriatur efficax actio: patet; quia ex relicto in testamento non solenni oriretur naturalis obligatio. Item illud, ꝙ potest de falcari per l. Falcidiam, debetur saltem naturaliter, secundum *magis communes* [a] *conclusiones*, prout ista habentur per Bart. & alios in l. 1. s. eod. per glo. Bart. & Doct. in l. cum quis. vbi dixi. C. de iuris, & fac. ignoran. & tamen hic est text. ꝙ licèt istud secundo loco promitteretur etiam per stipulationem, tamen non poterat efficaciter agi, aliàs iste text. esset penitus de indubitabili. de quo dixi. in l. si pacto quo pœnam, in secundo not. C. de pact. vbi plenè videas.

ADDITIO.

a ¶Communes. Adde, quòd hanc sequitur, & communem dicit Ias. in l. si creditoris. circa fin. C. de fideic. Corn. cons. 261. col. 2. lib. 1. MASVER.

SVMMARIVM.

1 *Si species integrè non soluatur, non inducit liberationem.*

LEX LXIII.

1 NEratius. † Si species debita perfectè non soluitur, talis solutio non parit liberationem, nec inducit repetitionem. h. d. vel sic. Obligatus in genere non liberatur, nisi integrè rem faciat accipientis, & tamen, ꝙ minus perfectè soluit, non repetit. h. d. & ad hoc allegatur. facit l. si domus. §. de euictione. ff. de leg. 1. & illud, ꝙ dicitur in hoc text. de homine promisso in genere, & statulibero soluto, intellige generaliter procedere in qualibet specie debita non perfectè soluta: ita ꝙ prima actio duraret. l. 3. §. si reddita. ff. commo. l. etiam. ff. solu. l. Iul. §. 1. ff. de verb. oblig. Item ad istum text. adde, quæ traduntur per glo. & Doct. in l. inter stipulantem. §. si rem. ff. de verb. oblig. & in l. nõ quocunque, in princ. ff. de leg. 1. Item secundum Alb. de Ros. hic casus istius. l. videtur esse mirabilis, ꝙ soluti non detur repetitio, nec etiam contingat liberatio. ¶Not. ex isto text. quòd licèt vna solutio non possit parere istos duos effectus affirmatiue, s. liberationem, & repetitionem, vt l. cum is. §. 1. & l. si fideiussor. s. eod. tamen negatiuè bene producit vtrunque, quia nec solutum repetitur, nec soluens liberatur. Secundò adducite pro intellectu huius text. nam videtur, quòd imò liberatio, & condictio debeant dici esse in pendenti, per text. in l. si non sortem. §. fin. s. eod. vnde dic, quod iste text. debet intelligi, & declarari per illum, quòd si postea per ipsum promissorem repeteretur statim libertus solutus per cond. ind. certè stipulator eum exceptione submouebit, donec alium hominem plenè soluat, & ita etiam intelligit Raph. Ful. hic. ¶In glo. 1. ibi, vt extra de iureiur. c. 2. glo. est corrupta, & debet alleg. text. in cap. debitores, de iureiur. sed responde aliter quàm glo. vt per Bar. & Doct. ꝙ per iuramentum quis non obligatur fœneratori ad soluendum ei vsuras, sed bene obligatur Deo propter vinculum iuramenti, & ideo soluendo vsuras creditori liberatur respectu Dei: fœnerator autem cùm recipiat indebitum, ideo ab eo repetitur, vt ibi.

SVMMARIVM.

1 *Inter seruum, & dominum oritur naturalis obligatio.*
2 *Ius gentium est duplex.*

LEX LXIIII.

SIid, quod. Ista est notabilis, & subtilis lex secundum Bart. & secundum Alb. de Ros. est singulariter notanda. & h. d. in summa. Dominus obligatur seruo suo naturaliter tñ, quæ obligatio sequitur seruum etiam manumissum, & impedit repetitionem soluti per errorem iuris. h. d. in effectu. ¶Capio glo. in ver. condictione, q̃ diuido in tres partes. In prima declarat text. In secunda infert ex text. In tertia opponit, & soluit. Secunda ibi, patet ergo. Tertia ibi, sed contra. ¶In ea. gl. ad fin. istam sol. & consequenter limitationem ad l. placet. ff. de acq. hær. vidistis approbatam in l. frater à fratre. in gl. s. eod. & quamuis Bart. conetur defendere istam solutionem, vt hic per eum, pro nunc vera solutio est, ꝙ d. l. placet. & similes loquuntur, qñ seruus acquirit ab alio, quã à dño. Isto casu acquiritur dño siue acquisitio sit ciuilis. d. l. placet. siue etiam sit acquisitio naturalis obligationis, vnde si alius extraneus obligaret se seruo naturaliter tñ, tunc etiam illa talis obligatio naturalis per seruum acquireretur dño. d. l. placet. & l. 1. in prin. ff. si quis à paren. fue. manumis. secus est in obligatione, quæ directò descendit à dño in seruum, quia ista nunquam reuertitur
1 ad dñm, vt hic, prout dixit in d. l. frater à fratre. ¶ † Extra gl. obsta magna difficultas ꝯ istum tex. in quantũ vult, ꝙ inter dñm, & seruum oriatur naturalis obligatio, ꝙ istud non possit procedere, ostenditur arguendo à partib. sufficienter enumeratis. aut. n. volumus dicere, ꝙ ista obligatio naturalis sit de iure naturali primæuo, & istud est impossibile, quia tale ius naturale est commune omnib. animalib. vt l. 1. in fin. ff. de iust. & iur. sed in animalib. brutis non potest cadere aliqua obligatio. l. 1. §. 1. si quadrupes pau. fec. dica. ergo de iure isto naturali non potest dici ista obligatio naturalis. Aut volumus dicere, ꝙ ista obligatio naturalis sit de iure gentium, prout dici debet. l. cum amplius. §. is natura debet. ff. de reg. iur. l. Stichum. §. naturalis. ff. de sol. not. in l. si non sortem. §. libertus. in prin. ff. eo. & certè cùm status serui de iure gentiũ sit annihilatus. l. ꝙ attinet. ff. de regu. iur. & hic in glo. 2. ergo talis obligatio, quę sit de iure gentium, non debet posse cadere in seruum, minus quoque posset cadere, si esset de iure ciuili, cùm seruus de iure ciuili pro mortuo reputetur. d. l. ꝙ attinet, imò licèt ius prætorium sit fundatum in æquitate. l. æquissimum. in prin. ff. de bon. poss. secundũ tab. tñ etiam de iure prætorio status serui est annihilatus. ita dicit text. not. in l. qui testamento. §. seruus. ff. de test. Istam difficultatem tangunt Iac. Butr. & antiqui Doct. licet non ita plenè, & respondent, vt hic per Alb. Istam difficultatem etiam tãgit Bar. post gl. ibi in l. ex hoc iure, in 5. col. ff. de iusti. & iur. omissis cæteris solutionib. Bart. hic dicit, se semper ita dixisse, quamuis ſm eum Doct. non dicant, & tradit pulchram doct. tam subtiliter
2 q̃ eleganter, vt dicunt Mod. † ꝙ ius gentium est duplex. Quoddam est iusgentium primæuum, ꝙ fuit eo ipso, ꝙ gentes esse cęperunt naturali iure inductum absque aliqua constitutione gentium, & istud formaliter dicit text. licèt Bart. non alleget, in c. ius naturale. 1. dist. vt seruare promissa, vel conuenta, & fidẽ datam. vt l. 1. in prin. ff. de consti. pec. & l. 1. in prin. ff. de pact. & isto iure gentium primæuo non fuit introducta seruitus, nec isto iure status serui erat annihilatus, imò omnes erant liberi, merito in eum cadit actiuè, & passiuè ista obligatio naturalis, quæ dicitur de iure gentium naturali ratione inducta. §. singulorum. Inst. de iure gentium. & hoc est, ꝙ vult dicere iste text. dum dicit *vt enim libertas naturali, iure continetur.* nam intelligitur de iure gentium primæuo, ꝙ etiam vocatur ius naturale, vt in c. ius naturale. 1. distin. Aliud est iusgentium secundariũ, quo gentes vtuntur ex eorum constitutionib. non ſm rationẽ naturalem, imò qñque contra, & de isto iure gentium secundario loquitur tex. in d. l. ex hoc iure. vbi enumerantur ea, quæ fuerunt inducta de isto iure gentium secundario, vt bella, captiuitates, seruitutes, distinctiones dñiorum, vt hic, & l. postliminij. ff. de cap. & isto iure bene status serui fuit annihilatus, &

ideo

ideo ea, quæ ſunt de iſto ſecundo iure gentium non cadunt in ſeruum,& ideo ſeruus non poteſt habere dominium, nec poſſeſſionem alicuius rei, licèt ſint de iure gentium, vt l. acquiritur.ff.de acq.rer do.& l.1.§.per eum,& l. cum ſeruus.ff.de acq. poſſ.& l.ſtipulatio iſta.§.is,qui in poteſtare.ff. de verb. oblig.& de iſto iure gentium ſecundario intelligitur iſte text. dum dicit,& dominatio ex gentium iure introducta eſt. Et dum poſtea ſubdit text. ita debiti, vel indebiti ratio naturaliter intelligenda eſt,intelligitur de iure naturali,ꝙ eſt iuſgentium primituum, quo iure introducta eſt naturalis obligatio tendens ad obſeruationem promiſſorum,& iſta bene cadit in ſeruo,& impedit repetitionem, vt in text. Cùm iſta ſolenni doctr.Bartol. * *tranſeunt communiter alij Scribentes* hic, præſertim Ang.& Pau.de Caſt. & licèt Raph. Ful. hic aliquid pungat in oppoſitum, tamen parum,vel nihil obſtat.Sed aduerte, quia licèt Bar.hic dicat,ꝙ nullus ponat iſtam doctr.præter eum, tamen idem Bar. in d.l.ex hoc iure.in 5.col.(ſi tamen eſt lectū.Bart.)dicit, ꝙ iſtā theoricam ponit dominus ſuus,cuius opi.procedunt de mente iuris,vt ibi per eum.Idem etiam tenet ipſe Bar.in l.neque.§. 1.de teſt.mili.Iſtam pulchram, & elegantem doctr.Bar.reprobat ſubtiliter d.Fran.Are.in l.1.in prin.10.col. & ſeq.ff.de acqui. poſſeſ.vbi dicit,ꝙ Archi.in c.omnes.1.diſtin.vult,ꝙ non ſit niſi vnum iuſgentium, & iſtud putat Are. eſſe verius de mente iuris,ſi bene inſpiciatur text.in l.1.in §.iuſgentium.ff.de iuſtitia,& iure.qui nō ponit aliam differentiam inter ius commune omnibus animantib.ꝙ vocat ius naturale, & ius, ꝙ eſt commune ſolùm hominib.ꝙ vocat iuſgentium,de quo ponit multa exēpla inuenta ab ipſo principio naturæ humanæ, vt religio in Deum,honor in parententes, & ſimilia, vt l.ſequen.& ſequen. Multa etiam ponuntur poſtea orta, & inuenta eodem iure,vt ſeruitus, & manumiſſio, vnde bene reſpiciendus eſt text. qui poſtea ſequitur in l. manumiſſiones quoque. qui dicit manumiſſiones quoque de iure gentium ſunt, illa dictio quoque, quæ eſt implicatiua.l.ſeruum quoque.in prin.ff. de procu. & l. ex maleficijs.§.is quoque.ff.de actio. & oblig. ex natura implicationis ſignificat non ſolùm præcedentia eſſe de iure gentiū, ſed etiam manumiſſionem, & ſic datur intelligi, ꝙ præmiſſa, & etiam manumiſſio ſunt de eodem iure gentium, & tamen ſm doctr.Bart. & Doct. manumiſſio non eſſet de illo eodē iure gentium prout præcedentia, ſed de alio iure gentium ſecundario,ex quo fuit inuenta poſt ſeruitus. Similiter text.qui poſtea ſubſequitur in l. ex hoc iure. in illo pronomine, hoc, demonſtratiuo ad oculum intellectus, vt l.1.in princ. ff. de oper. nou.nun.oſtendit, ꝙ ſe referat ad idem etiam iuſgentium, de quo dixerat in l.1.§.iuſgentium. Breuiter teneas doct. Bar.quæ eſt bona,& communiter approbata, ꝙ ſit duplex iuſgentium, prout ſunt duo text.qui bene probant in c.ius naturale,& in c. iuſgentium.1.diſtin.Ad argumentum Are.reſponde,ꝙ iuſgentium in genere ſumptum,& ſic tam primæuum ꝙ̄ ſecundariū bene comprehendit omnia poſita incluſiuè à l. 1.§. fin. vſq; ad l.ex hoc iure.ff.de iuſt.& iur. Sed ſi cōderas varietatem temporum,& ſic illud primęuum tpꝰ eo ipſo, ꝙ gentes eſſe cęperūt, & naturali quadam ratione, ac naturali indiſtinctu pleraq; induxerunt, vt obſeruantiam promiſſorum, & religionem in Deum, & ſimilia, poſtmodum ſubcreſcente malitia hominū, & temporum,ſic rerum,& iurium varietas ſucceſſit,& merſit ſm iuſgentium non fundatum in ratione naturali, ſed iuxta hominum conſtitutiones,prout declarat Bart.& bene.Teneas ergo doctr.Bar.& Doc. ex qua bene.no. ꝙ obligatio naturalis, quæ cadit in ſeruo,proceſſit ex primæuo iure gentium, quo iure cùm oēs eſſent liberi, vt dicit text.in d.c. ius naturale.in ver. & omnium vna libertas. certè ſtatus ſerui non erat annihilatus.¶Contra tñ iſtam communem doctrinam obſtat alia difficultas: nam quomodo conſiderato iure gentium primæuo poterat cadere obligatio naturalis inter dñm, & ſeruum,cùm dñia non eſſent adhuc diſtincta illo primo iure gentium,vt patet ex.ſ.ſcripta doct.Bar.& ex d.l. ex hoc iure.ergo omnia erāt communia, prout etiam dicit text. in d.c.ius naturale.1.diſtin. in ver. communis omnium poſſeſſio. ergo non poterat cadere aliqua obligatio naturalis? Iſta difficultas videtur poſſe tolli ex quibuſdam paucis verbis Bartol.in l.frater à fratre. in 1.q. extra glo. ſ.eod. vbi Bart. licèt non attingat directò iſtam difficultatem,tamen eam ſatis ſentit,& dicit ſe putare,ꝙ dominus non poſſit obligari ſeruo naturaliter ex contractu mutui. Et ſi dicas, [illegible]d eſſe contra hanc l. reſpondet ibi Bart. licèt non ita clarè,ꝙ obligatio naturalis poteſt oriri dupliciter. Aliquando ex promiſſione, & ſic ex æquitate illa iuriſgentium primæui, quæ dicit fidem ſeruandam eſſe, quæ æquitas fuit anteꝗ̄ eſſet conſtitutio iuriſgentium ſecundarij, qua inducta fuit ſeruitus, vt dictū eſt ſupra, & iſto modo bene poſſet obligari dñs naturaliter ſeruo, & ſic obligatio naturalis ex iſto iure gentium primæuo procedens bene cadit inter dñm, & ſeruum, ita loquitur iſta lex. Aliqñ & ſecundò obligatio naturalis oritur nō ex promiſſione ſimplici,ſed ex aliquo cōtractu,& tunc,ꝗa ꝯctus ſunt de iure gentium ſecundario. d.l. ex hoc iure, quia de iure gentium primeuo omnia erant communia, vt dictum eſt ſupra, & ſic eo tpe nullus ꝯctus poterat celebrari,& ſic ex ꝯctu non poſſet dñs obligari ſeruo,quia de illo iure gentium ſecundario ſeruus pro nihilo reputabatur. Aduerte, quia ſm iſtam ſolutionem oporteret reſtringere iſtam l.ꝙ loquatur ſolùm in obligatione naturali cauſata à ſimplici promiſſione dñi, aliàs ſi obligatio naturalis procederet ex aliquo ꝯctu celebrato inter dñm, & ſeruum, certè ex ea non poſſet dñs obligari ſeruo, & ſic tunc non poſſet procedere iſta l. ſed iſta eſſet magna reſtrictio, & magna limitatio ad iſtam l. vnde poſſes generalius intelligere iſtum text.& dicere, ꝙ imò etiam dñium erat de iure gentium primæuo, quo iure procedebat acquiſitio dñiorū per occupationem, vt eſt text.in l. 1.in verſ.iure naturali.ff.de fur.& Inſti.de obl.quæ ex deli.in prin.& text.in §. ſingulorum. Inſt.de rerum diui. gloſ. in d.l.ex hoc iure.in verbo dñia diſtincta,& ibi Bart.in 2.col.& hic non etiam poterat conſiſtere obligatio naturalis inter dñm, & ſeruum, & iſto modo planius euacuatur iſta difficultas,quia de iure gentium primęuo omnia non erant communia,cùm ſingulis per occupationem acquirerentur. Per iſta remanet iſta ſubtilis lex ſubtiliter expedita.

S V M M A R I V M.

1 *Qui aliquid in ſumma dicit, omnia membra principalia ponere debet.*
2 *Quare datum ex cauſa tranſ actionis non repetatur.*
3 *Quando apparet de euidenti calumnia litigantis, tranſactio redditur ipſo iure nulla.*
4 *An dolus dans cauſam tranſactioni,reddat eam ipſo iure nullam.*
5 *An remedium.l.2.C.reſcin.vend.habeat locum in tranſactione.*
6 *An datum ex cauſa repetatur,ſiue ſit vera,ſiue falſa.*
7 *Per condictionem indebiti non ſolùm res,ſed fructus repetuntur.*

LEX LXV.

In ſumma. Præmitte ad euidentiā pro intellectu iſtius text.qui videtur aliqualiter obſcurus, & intricatus ſecundū Paulum de Caſtro hic, ꝙ omne, ꝙ datur,aut datur ob cauſam de præterito, aut ob rem, & ſic ob cauſam de futuro,vt l.damus.ſ.eod. & l.1.ſ.de condictio ob turpem cauſam. Iuriſconſultus in iſta l. duo principalia membra diſtinguit in plures ſpecies. Primum membrum, quando datur ob cauſam præteritam, ſubdiſtinguit in tres ſpecies, aut ob cauſam tranſactionis,aut ex cauſa, quæ ſi eſſet vera, non eſſet obligatoria,aut ob cauſam de præterito obligatoriam ſi eſſet vera, in quibus terminis propriè loquitur iſte titulus. primus caſus ponitur in verſ. & quidem. ſecundus in verſ. id quodque. tertius in fin.huius.§.in verſi.ei qui indebitum.Secundū membrum principale, quando datur ob rem, & ſic ob cauſam de futuro, ſubdiſtinguit in duas ſpecies: nam aut datur gratia cōditionis implendæ,& ſic, vt aliqua conditio impleatur,ꝙ participat de cauſa futura,aut vt aliquid fiat, vel cōtingat. Primū membrum eſt in verſ.ſed agere.Secundum in verſ. ꝙ ob rem. & ſic in hoc text.in effectu ponuntur quinque mēbra,in quib. dubitatur de repetione,& ſic tria prima membra ſunt poſita, qñ aliquid datur ob cauſam de præterito, alia verò duo membra ſunt poſita,qñ aliquid eſt datum ob cauſam de futuro, & ſic nihil reperitur eſſe ſuperfluum in hoc text. quis glo. 1.aliter dixerit. Iſta lex ſm Bart. quia ponit quandā diſtinctionē ad totū iſtū titulum,ideo ſummationem congruam non recipit,& ſm Ang.quia iſta lex eſt ſumma iſtius tituli, ideo nō eget ſummario, & ponit diuiſionē ſing. qñ de repetitione tractatur ſm eum.Tu potes ſic ſummare. Datū ob cauſam tranſactionis, ſi non ſubſit euidens calumnia, repeti non pōt. idem in dato ob cauſam præteritam non obligatoriam licèt falſam: datū autē ob implendam conditionem inſtitutionis,vel legati,repeti poteſt,ſi legatum, vel hæreditas non quæratur. Idem in dato ob * rem futuram,ſi res ſequatur, * & indebitè ſolutum cum naturalib. acceſſionib.deducta impenſa repetitur.h.d.vſque ad §.in frumento. In verſ.1. ibi cauſa videtur eſſe.dic.ſ.impleta. patet, quia pp hoc datur pecunia actori, non vt remitat debitum,ꝙ fortè nullum erat,ſed vt à lite diſcedatur.l.3.in princ.ſ.de cōd. ob cauſam.¶ † In primis iſtum text.in prin. dum dicit in ſumma.ponderat Bart.in extraua.ad repri.in ver.ſummariè. in 1.col lum. quòd qui aliquid in ſumma dicit,omnia membra principalia ponere debet, & ideo ſi cauſa committatur ſummariè, [illegible] illud

* Si res non ſequatur legēdum videtur,vt aduerſetur cōcluſioni prioris memb. ſi enim ſequeretur res ob quam datum eſt, & ſic implementum, repetitioni locus eſſe non poteſt.

illud verbum, summariè, importat, q in processu nihil de substantialib. omitti debeat, & sic nihil potest prætermitti, q sit de ordine substantiali ipsius processus, sicut in isto text. Iurisc. in summa tractat de repetitione, nullum tñ casum omittit, qui sit de materia repetitionis. de quo etiam per Bart. in l. 1. §. fin. ff.
2 de præto. stipu. habetur plenius in cle. sæpè. de verb. sign. ¶ † Secundò not. ex vers. 1. ibi, nam si lis fuerit. hic esse meliorem tex. de iure, quare datum ex causa transactionis non possit repeti, eo quia semper intelligitur dari ob causam veram. s. vt à lite discendatur. de quo est glo. in l. elegantèr. §. fin. & ibi dixi. s. eod.
¶ † Tertiò not. ex text. ibi, *sin autem euidens calumnia.* q qñ apparet de euidenti calumnia litigantis, transactio redditur ipso iure nulla, & ad hoc frequenter alleg. iste text. qui fortè non est alibi in iure, s'm Pau. de Cast. hic. & sic no. hic esse text. magistralem, q qñ transactio est calumniosa, ita demum redditur ipso iure nulla, qñ calumnia euidens est, aliàs secus. & hoc modo potest responderi ad l. sub prætextu. C. de transac. alleg. in glo. pro 5ria, q istud ibi ideo est, quia calumnia non erat eui-
4 dens. ¶ † Quartò ex eodem text. no. casum, qui alibi non reperitur ita clarus s'm Bal. hic, q licèt transactio sit contractus stricti iuris, tñ dolus agentis dans causam tali contractui transactionis reddit causam ipso iure nullam, q est notabile, & tenedum menti s'm eum, de quo per Bar. & alios hic, & in l. sub præ-
5 textu. C. de transac. vbi dixi. ¶ † Quintò no. ex isto ver. 1. ibi, licèt res nulla media fuerit. & glo. exponit. i. licèt nihil debeatur: nam per istum text. videtur posse decidi s'm Ang. q deceptus vltra dimidiam iusti pretij in transactione non habet remediū. l. 2. C. de rescin. vend. Nam si sibi non succurritur, qñ nihil debetur, vt hoc text. cum gl. multominus qñ aliquid debetur, & ita tenet glo. in l. Lucius. § fin. ff. ad Trebell. Idem tenet Inn. in ca. cum causa. de emp. & vend. & ibidem no. Abb. in 2. col. & in cons. 119. inc. & si copiosior. Bal. in l. ordo. C. de exce rei iud. & in l. fin. §. 1. in prin. C. communia de leg. do. Alex. in cons. 401. inc. super præmisso themate diligenti animaduersione præha-
* bita. in 3. col. & in 9. col. & seq. vbi dicit istam esse *magis commu-*
a *nem* [a] *opi.* quamuis contrarium teneat Bar. in l. si quis cum aliter. ff. de verb. oblig. cum concordan. quæ ibi tradi solent. & idem Bart. in d. l. 2. C. de rescin. vendi. quem sequitur ibi d. Ale. sibi contrarius in cons. 231. inc. viso puncto, & instrumentis in 5. col. ¶ Sextò not. in vers. id quodque. q datur ex causa non necessaria, sed impulsiua siue sit vera, siue falsa, non repetitur, & sic error in causa non obligatoria non inducit repetitionem so-
6 luti. ¶ † Septimò nota in ver. sed & agere. q datum causa conditionis implendæ, si postea cum effectu ille, qui dedit, non sit hæres, vel non sit legatarius, potest repeti. vidistis in l. 1. in §. si parendi. s. de conditione ob causam. & in l. 1. & sequen. s. eod.
7 ¶ † Vltimo not. in ver. ei qui. q per cond. indeb. non solùm repetitur illud, q est indebitè solutum, sed etiam fructus, & partus, & sic accessiones, de quo dixi in l. indebiti. in prin. s. eo. ¶ In gl. in vers. discceditur. ibi, nam si ad tempus non videtur. Ista gl.
* *communiter reprobatur* ab Antiquis s'm Alb. de Ros. hic. vnde est dicendum, q si agebatur de discedendo in perpetuum, & discedant ad tempus, & tunc bene procedit glo. sed si agatur, vt discedatur ad tps, & tunc sufficit ad tps discedi, vt hoc text. ¶ In ea. glo. ibi, argum. q sic, vt l. cum hi. §. si quis de alimentis. ista glo. etiā reprobatur per Iac. But. Ray. Alb. & Ang. hic, quia text. alleg. per glo. loquitur in transactione inualida. hic tñ de valida, in qua bene verum est, q si non obseruaretur illud, q conuentum est, haberet tunc locum condictio sine causa, vt l. elegantèr. in prin. s. eo. ¶ Glo. in ver. calumnia. diuiditur in duas partes, prout duo format contraria contra text. Secunda ibi, item cōtra. C. de plus pet. ¶ In eadem gl. ibi, secus in resistente. ista est vera solutio, q aut euidens calumnia committitur ex parte actoris, & tunc transactio est ipso iure nulla, vt hic: aut ex parte rei, & tūc secus, vt in contrario. Ratio diuersitatis est, quia fauorabiliores sumus reis, quàm actorib. vt in regula fauorabiliores de reg. iur. & l. Arrianus. ff. de act. & oblig. & ita tenet Bart. in d. l. sub prætextu. & in l. siue apud acta. C. de trans.
* Alia sol. tradita per Bar. hic *communiter reprobatur* per Scrib. in d. l. sub prætextu. & quia ibi ordinariè dixi, hic non repetam. Est verum, q Bart. videtur esse sibimet contrarius. nam in ista l. videtur tenere, q non distinguatur actor à reo, tamen in d. l. sub prætextu, & in d. l. siue apud acta, distinguit reum ab actore, sed saluando Bart. à contrarietate, considera, q Bart. hic loquitur in secundo membro, quando dolus committitur non in calumniosè litigando, sed inducendo aliquem dolo ad transigendum, & isto secundo casu non distinguitur actor à reo: nam etiam in isto secundo membro. Bartol. in prædictis locis non dicit debere distingui actorem à reo, sed in 1. memb. bene ibidem distinguit, quod etiam non negat Bartol. hic. Extra gl.
* Bartol. hic format vnam oppositionem, in cuius solutione *magis communiter* reprehenditur per Doct. quia benè verum est,
b quòd dolus [b] dans causam contractui stricti iuris non annullat contractum ipso iure. l. dolo. C. de inu. stip. Fallit tamen in transactione, quando dolus est euidens, vt hoc tex. & ita respondetur per Scriben. in d. l. sub prætextu. vbi dixi de hoc, ideo hic non repetam.

ADDITIONES.

a ¶ Magis communem. Quam sequitur, & magis communem dicit Dec. cons. 216. & 203. colum. 2. licèt ibi dicat contrariam magis communem, de qua videri potest Cur. iun. cons. 53. col. 2. vers. non obstat. Alex. cons. 42. col. 4. lib. 1. & cōs. 118. li. 7. vbi Doct. in Apostil. no. Catel. verb. venditor, col. 2. vbi sequitur Ias. hic. limitando tamen, vt non procedat d. conclusio, vbi quis esset deceptus vltra dimidiam iustæ æstimationis futuræ litis magno, & longo excessu. Dec. d. cons. 216. Corn. cons. 116. lib. 1. Dec. cons. 60. col. 2. Quo in articulo dixit ipse Dec. cons. 479. col. vlt. quòd non facile diudicari potest, quæ sit communis opin. & ideo distingue, vt per eum ibi. MASVER.

b ¶ Dolus. Adde Bald. in cap. vnico. ante fi. de plus peti. * Et dic, quòd si dolus dedit causam contractui bonæ fidei, reddit contractum ipso iure nullum, si tamen erat stricti iuris, venit annullandus. communem dicit Villal. inter cō. opi. lib. 4. vers. dolus. de quo per Ias. in l. interposita. C. de transact. in l. si quis cum aliter. num. 9. de verb. oblig. in §. actiones, num. 6. Insti. de act. & quid in contract. bonæ fidei? Vide Rol. cons. 22. nu. 49. lib. 3. MASVER.

SVMMARIVM.

1 *Frumento indebitè soluto agitur ad æstimationem.*
2 *Quis habitando indebitè bona fide domum meam, tenetur ad pensionem.*
3 *Ita in vxore habitante domum post mortem mariti.*

§. In frumento.

In frumento indebitè soluto, & consumpto in suos vsus p recipientem condicitur eius æstimatio. Item habitatione per dñm indebitè concessa, condicitur quantum, habitator fuisset
1 conducturus. h. d. vsque ad §. si seruum. ¶ † Not. primò ex hoc tex. q frumento indebitè soluto, & per recipientem in eius vtilitatem cōsumpto agitur ad pretium, & sic ad æstimationem. Contra hoc opp. Bart. de l. si seruum. §. sequitur. ff. de verb. obl. & l. pen. s. de cond. ob causam, & responde, vt hic per eundem in l. q indebitum. s. eod. vbi dixi. Secundò not. in ver. sic, & in
2 habitione, † q qñ quis indebitè inhabitauit domum meam, bona tñ fide, tenetur præstare pensionem quanti ipse fuisset conducturus, non quanti ego dñs fuissem locaturus, & in hoc iste §. est multum tenendus menti s'm Bart. & sic no. ex hoc text. s'm Bar. q iste, qui habitat domum tm̃, vr de fructu percipere, quantum esset daturus pro habitatione. Pro clara tñ intelligentia in ista materia considerandi sunt tres casus s'm Bart. Ang. & Ful. Aut habitationem domus meæ habuisti ab alio, & ex causa onerosa, & in hoc, quid iuris sit, habuisti in l. si vrbana, s. eod. Aut habitationem domus habuisti à me dño, sed indebitè, & tunc repetam quanti conducturus fuisses, & in istis terminis loquitur iste §. Aut & tertiò habitationem non habuisti à me, nec ab alio, sed sic simpliciter inhabitasti nullo concedente, & tunc dicit Bart. se putare, q agendum esset condictione sine causa ad id, quanti conducturus fuisses, arg. tex. l. 1. s. tit. 1. Subdit Ang. hic, q si ego dñs concessi simpliciter habitationem domus, vt amici faciunt inter se sub spe recipiendæ pensionis, & tunc reccurrendum esset ad arbitrium boni viri, sicut dicimus in salarijs seruientium. l. 1. in prin. ff. de var. & extraordi. cog. Si autem non concessit, sed habitationem occupauit amicus, siquidem bona fide, ad nihil tenetur. nam fructus iam consumpti sunt: si autem mala fide, tenetur ad omnes pensiones perceptas, & quæ percipi potuissent. l. certū, & ibi per Cyn. C. de rei vend. & in hoc vr limitare vltimum membrum Bar. ita etiam vr tenere Raph. Ful. licèt de Ang. non faciat mentionem: nā dicit, q vltimum membrū Bar. arbitratur esse verū, si non fuisset possessor, & bona fide habitasset, q̃a bonæ fidei possessor fructus consumptos lucrifaceret, arg. §. si qs à dño. Inst. de rerum diui. Si autem fuisset malæ fidei possessor, vel detentator, tunc teneretur non solùm quanti fuisset conducturus, vt dicit Bart. sed etiam insolidum, etiam de pensionib. percipiendis, vt dicit Ang. in l. domum. C. de rei vend. Adde, quòd hanc decisionem Iuriscon. hic cum distinctione Bart. not. Bal. in l. item quæritur. §. qui impleto. ff. loc. Io. And. in addi. Specu. in titu. de loca. § postquam. in addi. incip. secundum Rotfre. & in titu. de pign. in prin. in verbo, quid si obligasti. & ibidem quærit Spec. pignorasti domum, quam ego inhabitaui, an ego tenear ad pensiones, quas tu percipisti, an ad, eas quas ego [illegible] fuissem si fuissem conducturus. Et inclinat in partem, vt solum tenear ad illas, quas ego præstitissem, per istum text. sed eius opinio ex toto non placet domino Abb. in cap. cum contra. ante fin. de pign. per dictam glo. ibi, & per text. in l. 2. C. si pignus pign. da. sit. vnde distinguit do. Abb. q aut domus fuit simpliciter pignorata, & tunc tenetur ad pensionem, quæ communiter potuisset

tuisset percipi à quocunque alio. Aut fuit actum, vt inhabitaret domum, & tunc fortè procederet dictum Spec. ꝙ tñ est satis durum per prædicta, ſm eum. Nec obstat iste text. quem alleg. Spe. qa respondet d. Abb. ꝙ loquitur, qñ indebitè per errorem habitatio fuit tradita: nam tunc non obligatur recipiens, nisi inquantū effectus est locupletior, vt not. probatur in hoc tex. sed Spec. loquitur in pctu, qui fit gratia vtriusque, in quo tenetur creditor præstare diligentiam in fructibus, seu reditibus recolligendus, in reb. pignoratis. Et hæc sunt bene notanda ſm eum, quia faciunt ad multa, vide etiam de hoc per Arc. in l. diuortio. §. ob donationes. ff. solu. matr. post Bald. in Auth. ei qui iurat, in vlt. chart. C. de bon. aucto. iud. possi. sed cum doct. Bart. tenet simpliciter d. Alex. cons. 11. inc. viso processu causæ vertentis coram arbitris. lib. 3. Aliter tenet Cy. in l. excepto. C. loca. vbi tenet per illum text. ꝙ imò habitator teneatur præstare pensionem solitam præstari, sed fortè iste text. posset intelligi ſm illum. ¶ †

3 Item circa prædicta no. sing. deci. Bal. in l. 3. ctus C. loca. vbi dixit, ꝙ si maritus conduxit domum, vxor habitans post mortem viri in domo per virum conducta, tenetur ad pensionem competentem taxandam officio iudicis, nisi stet iure familiaritatis cum hæredibus mariti, vt ibi notatur per eum. Addo etiam, ꝙ decidit not. Bald. in Auth. ei qui. in 6. colu. vbi ponit an missus in possessionem ex primo decreto in domum debeat fructus habitationis computare in sortem. Item adde, quæ ponit Bart. in l. in hac. ff. de dam. infe. ¶ In glo. in vers. in frumento. in fin. ista sol. glo. ꝙ in hoc text. frumentū fuerit solutum, vt debitum in specie, ideo nimirū si eius æstimatio repetitur, diuinat ad istum text. vnde Bart. (sub dubio fortè) dicit, ꝙ in quantitatib. quarum æstimatio variatur ex tēpore, vt in frumento, vino, & oleo, & si. procedit iste §. ne reus conueniatur vltra q̄ sit effectus locupletior, ꝙ esset 3 verā naturam condictionis indeb. quæ solùm competit ad id, in quo recipiens est effectus locupletior, vt in §. seq. & l. si non sortem. §. libertus. s. eod. sed in pecunia, cuius æstimatio non variatur, sed per ipsam res aliæ æstimantur, vt l. si ita fideiussorem accepero. ff. de fideiuss. bene verum est, ꝙ pro quantitate pecuniæ indebitè soluta tantundem repetitur, & non æstimatio, vt l. ꝙ indebitū. s. eo. Cum ista sol. Bar. transit Raph. Ful. hic, sed Ang. eā impugnat, eo qa æstimatio pecuniæ mutatur, vt videmus quotidie in pecunia grossa, & ideo tenet sol. glo. Tu dic, ꝙ ista solutio Bart. restringit dictam l. ꝙ indebitum. & est contra glo. ibi, quæ generaliter intelligit quantitatem pro omni eo, quod consistit pondere, numero, vel mensura, sicut in mutuo, vt l. 2. in prin. s. si cert. pet.

SVMMARIVM.

1 *In condictione indebiti non præstatur ab ignorante nisi illud, in quo est factus locupletior.*

1 **§. Si seruum.** † In condictione indebiti non præstatur ab ignorāte nisi illud in quo est effectus locupletior, secus in sciēte, & quantū ad condictionē indebiti parificatur indebitum omnino, & ſm quid. h. d. vsque ad finē. l. vel sic proprius ad text. Manumittens scienter seruum sibi indebitè solutū, tenetur ad eius pretiū: si ignoranter ad nihil tenetur, nisi manumissionis causa aliquid consequutus fuerit. Itē in repetitione indebiti habetur respectus ad soluentem, an sit indebitum, vel non, & non ad recipientem. h. d. ¶ Glos. 1. format tres faciles opp. Et primò, ꝙ manumissio serui non tenuerit pp dolum manumittentis, vt l. quoniam. j. de cond. fur. Et respondetur, ꝙ hic fuit dñiū translatum, quia fuit error in causa, & ideo tenet manumissio: ibi autem fuit error in persona, & sic non fuit dominium translatū, nec tenuit manumissio, & ista est vera solutio, quam etiam tenuit glos. & latius in d. l. quoniam. In reliquis dic, vt in glo.

SVMMARIVM.

1 *Condictio ex bono, & æquo datur ad repetendum indebitum.*

LEX LXVI.

1 **HÆc condictio.** † Condictio ex bono, & æquo introducta reuocat id, ꝙ alterius sine causa apud alterum deprehenditur. h. d. Ratio huius æquitatis colligitur ex l. nam hoc natura. s. eod. ¶ In glo. 1. tene secundū intellectum, ꝙ ista l. loquatur de cond. indeb. vt faciat ad titu. l. Imperatores. ff. de in diem addict. & gl. in l. seq. in prin. ¶ Glo. 2. exponit verbum alterius, duob. mod. Prima expositio procedit, quando soluens erat dominus. Alia quando non erat dominus, vt l. indebiti. §. sed si nummi. s. eod.

SVMMARIVM.

1 *Datum pro libertate ingenui repetitur.*

LEX LXVII.

1 **STichus.** † Datum pro libertate ab eo, qui postea reperit in genuus, repetitur. h. d. secundum Bart. vel sic. Datum ab ingenuo pro implenda conditione sibi relictæ libertatis, tanquam indebitum repetitur, nisi pecunia fuerit bonæ fidei possessoris, vel ad eum pertineret. h. d. Not. ex isto text. ampliationem ad istum tit. ꝙ etiam ille, qui octo annis per errorem soluit illud, ꝙ non debebat, repetit indebitè solutum. ¶ Secundò not. ꝙ indebitè solutum non reconciliatur consumptione pecuniæ, sicut in mutuo. l. nam & si fur. in prin. s. si cer. pet. ¶ Glo. in vers. repeti. tenet, ꝙ in hoc text. datum repetatur per condictionē ob causam, quia fuit datum ob rem futuram, & nō ob causam præteritam. cum gl. tenet Pau. de Cast. cum aliquali distinctione. Breuiter teneas primam opi. ꝙ competat condictio indeb. secundum naturam tituli, sub quo positus est iste tex. vt in l. Imperatores. ff. de in diem addict. tenēt Bart. & latius Alb. & Ful. quia etiam in hoc text. dabatur ob causam futuram. s. propter legatum libertatis sub conditione sibi relictæ in testamento domini putatiui. l. si nō sortem. §. si quis falsò. s. eo.

SVMMARIVM.

1 *Tutor repetit à pupillo id, quod indebitè soluit.*

1 **§. Tutor.** † Tutor, qui indebitum pro pupillo solutum in actione tutelæ non imputauit, ab accipiente potest repetere. h. d. ¶ No. quòd illud, quod per tutorem non est positum ad rationem pupilli, remanet ad rationem tutoris.

SVMMARIVM.

1 *Solutum per duos correos, vltimo competit repetitio.*

1 **§. Titius.** † Ex duobus idem debitum soluentib. vltimo soluenti competit repetitio. h. d. vel sic. Procurator in rem suam soluens indebitum repetit, & non dominus. h. d. ¶ Not. secundum glo. & Doct. ꝙ etiam ex parte rei fit procurator in re sua. idem not. glo. in l. si actor. ff. de procu. ¶ Secundò not. ꝙ solutum per duos ordine successiuo, repetitur vt indebitum per vltimò soluentem. concordat. l. cū duo. s. eo. ¶ Tertiò istum §. not. Bal. pro illis, qui ingrediuntur monasterium, & paciscuntur, ꝙ monasterium soluat eius debita, ad ꝙ dicit facere no. per glo. in l. si peculium. in prin. in verbo nuda voluntate. ff. de pec. leg. Tu dic, ꝙ istud pactum est superfluum, quia absque tali pacto monasterium, vel ecclesia ad omnia debita ingressi qualitercunque contracta siue ex contractu, siue ex delicto tenetur, vt est gl. ord. & approbata in Authen. ingressi. & ibi dixi. C. de sacrosan. eccle. Cano. in c. in præsentia. de proba. Bar. in l. si per illum text. ff. de adop. & si ingressus monasterium prius exercuit vsuras, vel aliter bona iniustè acquisiuit, tenetur monasterium satisfacere, secundū Spe. in tit. de statu mona. in vers. 47. & seq. & in vers. 60. Lud. Ro. in l. quod seruus, in fin. ff. de acq. possess.

1 *In omni promissione intelligitur, præterquam saluo iure erroris.*
2 *Clausula notariorum, renunciauit condictioni indebiti, &c. quid operetur. num. 3.*
4 *In diuisione fratrum intelligitur error exceptuatus.*
5 *Clausula sciens se ad infrascripta non teneri.*
6 *Confessio debet interpretari, vt non contineat iniquitatem.*
7 *Clausula ex nunc, prout ex tunc donat, &c.*

§. Item quæsitum est. Iste est solennis. §. secundū Bart. & secundum Bal. & Pau. de Cast. est no. & quotidianus, & semper allegatur. Item est sing. secundum Io. de Imo. in commen. c. cùm contingat. in col. 123. de iuieiur. & in c. pen. in 15. col. de emp. & vend. Promissio controuersiæ amplius non mouendæ non tollit cond. indeb. h. d. vnde si aliquis per ignorantiam soluit indebitum & in instrumento promittit nullam controuersiam amplius mouere, & sic nullo modo contrauenire occasione istius debiti, non per hoc sibi præiudicat quominus possit repetere indebitè solutum per condictionem indeb. ita est

1 text. solennis hic. ¶ † Not. ex isto text. ꝙ licèt in instrumento sit promissum non venire contra, seu amplius controuersiam non mouere, semper intelligitur, saluo iure erroris. Ratio istius text. est secundum Bar. & Doct. quia eodem errore quo soluit indebitum, codē errore promittit se controuersiam non moturum,

tutum,vnde cùm idem error sit in vtroque, ideo non præiudicat.l.doli mali exceptio.ver.diuersum. ff.de nouatio. & qđ habetur in l.si mulier.C.ad Velle.& per hoc dicit sing. Bart.se putare, ꝙ nihil † operetur clausula notariorũ, quæ solet apponi in ꝯctib.videlicet renunciauit conditioni inde. cōditioni sine causa,actioni in factum, & omni legum auxilio, &c. nam per hanc renunciationem non tollitur condictio indebiti, quominus indebitè solutũ possit repeti per istum text. nam idē error, qui est in principali promissione,est etiam in hac renūciatione, & sicut indebitè per errorē promisit, ita indebitè per errorem renunciauit. ¶Not.istam decisio.Bar.quia est multum vtilis,& multum sing.idem simpliciter tenet Ange.& Pau. de Cast.hic. sed Raph.Ful.dicit,ꝙ istud non vř sibi esse expeditum, cùm sit contra communem practicam,per quam condic.inde.renunciatur,ideo competere non debet,ex quo agi vř,ꝙ renunciatio ad incognita pertineat, qđ fieri potest,arg.l.qui iure.ff.de testa. milit.not.Doct.in l.sub prætextu specierum.C.de transac. Bar. in l.cum Aquiliana.ff.eo.Adde,ꝙ istam decisionem Bar.efficacius reprehendit Io.de Imo. in dicto cōmen.c.cum contingat. in col.124.& c.pen.in 15.col.de empt.& vendi. Motus, quia si expresse in instro renunciat condict.inde. apparet apertè, ꝙ in ipsa renunciatione cogitauit de ipsa condi. indeb. & specificè, ergo vř, ꝙ tunc sibi præiudicet,ex quo illi iuri expressè renunciauit.arg.l.pen. C.de pact. & c.ad apostolicam. de regula.& licèt fortè non putaret illam sibi competere, tñ quia in genere potuit cogitare illam posse sibi competere,ex quo specificè renunciauit dictę condictioni indeb.vř,ꝙ sibi præiudicet, per ea, quæ habentur in d.l.qui iure.ff.de test.milit.& qđ not.Bar.in l.si de certa.& in l.sub prætextu specierum.C.de transa. Adde etiã, ꝙ contra Bar.tenet d.Fran.de Are.in l. si quis aliter. in vlti. col.ff.de verb.oblig.motus, quia si verum esset fundamentum Bar.sequeretur, ꝙ ille,qui transigendo, vel liberando aliquem cogitat in genere de eo,qđ in specie ignorat sibi deberi, non liberaret efficaciter in tali debito ignorato, quia quo errore ducitur ad simpliciter liberandum,eodē errore ducitur ad liberandum cum illa clausula renunciatoria, ita ꝙ sub ista liberatione veniant etiam illa,de quib.non est cogitandum,contra ea, quæ ipsemet Bar.no.in d.l.cum Aquiliana. & in d.l. sub prætextu.& in l.Aurelio.§.Caius.ff.de lib.leg. Non ob.tex. in d.l.doli. ver.diuersum.allegata per Bar.quia mdet Aret. qđ quando obligatio irritatur ex fragilitate personę ꝯhentis, eadē ratio est in eo, qui renunciat, quæ est in eo, qui simpliciter ꝯhit.l. si iudex circunuento.ff.de mino. nam non potest renuncians hanc suã fragilitatem tollere.Sed in casu nostro non est sic, quia ex quo cogitat in genere,qđ istud remedium possit sibi competere, tunc si vult illud tollere, est perinde ac si sciret in specie tale remediũ competere,nec dř amplius ignoranter facere, vt in d.l.qui iure militari.Adde etiam contra.Bar.facere illud, qđ no.decidit Bal. in l.mater.C.de rei vend.in 3.col.in ver. quid ergo si tabellio dicit in instrumento, & c.vbi singu. tenet, qđ si tabellio in instrumento dicat,talis ex certa scientia iuris,& facti,& non per errorem iuris,vel facti ratificauit, &c. creditur tabellioni de huiusmodi verbis,quamuis consistant propriè in animo consentientis,sicut si tabellio diceret, talis consensit, quo casu creditur instrumento,& tñ illud verbum,consensit,presupponit omnem errorem cessare.facit.l.cum precib. C.de proba.l. sed & si quis. §.fin.& qđ ibi no.ff.si quis cau. Præterea fm Bal.verba quę profert tabellio, profert in persona contrahentis, vnde ipse ꝯhens proferre,& confiteri vř ea esse vera.l.cùm ostendimus.§.fi.ff.de fideiuss.tut.si enim talia verba displicebant, debebat ꝯdicere.l.si filius.ff.ad Maced.Tenendo istam partem contra Bar.potes rñdere ad istum tex.qđ iste tex.nihil faciat,quia hic fuerunt verba generalia non descendentia ad aliquam speciem, nec specificè renunciatiua condictionis indebiti, prout in dicto Bar. clarum est autem, qđ quamuis generalis renunciatio non præiudicet, tamen bene præiudicat specialis.l.sed & si quis.§. quæsitum.ff.si quis cautio.l.si quando §.& generaliter.C.de inoffi.test.not.Bar.

3 & Doct.in l.qui Romæ.§.duo fratres ff.de verb.oblig.¶ † Quid tenendum? Licèt passus sit ambiguus, tñ teneas decisionem

* Bar.quæ magis *communiter tenetur*, & vltra Ang.& Pau.de Cast. hic.idem, qđ Bart.tenent per istum text.Iaco.But.Gul.de Cu.& Alb.de Ros.in l.1.ꝟ.eo.pro ista parte facit,quia cùm iste soluēs, vel promittens crederet se esse verum debitorem,& sic pro firmo teneret sibi nullatenus competere condic.indeb. certè licèt in instrumento renunciauerit condict.indeb.& condictioni sine causa,tamen eius intentio non fuit renuntiare illi iuri,quod nullatenus intendebat sibi competere, vnde actus agentiũ non debent operari vltra eorum intentionem.l.obligationum substantia.§.fi.ff.de actio.& oblig.l.non omnis.in prin.ff. si cert.pet. Item sicut iuri, quod quis ignorat sibi competere, nunquam intelligitur renunciare.l.mater decedens. ff.de inoffi. testam.ita

* etiam non tenetur * renunciare iuri, qđ quis dubitat an sibi cōpetat,vt no.Bar.& Doct.in l.fi.§.1.per istum text. C.de iur.Præterea nihil est magis contrarium cōsensui,quam error,qui imperitiam detegit,vt dicit tex.in l.si per errorem.ff.de iurisd. om. iudi.Præterea inhærendo fundamento Barto. & respondendo adductis in oppositum, non sequitur, cogitauit in genere condict.indeb.sibi competere, ergo valet renunciatio, quia eadem causa erroris,quæ irritat principalem promissionem, vel solutionem,etiam irritat ipsam renunciationem,quæ ratio erroris cessat in d.l.qui iure.Pro ista parte facit,qđ not dicit Spec.in tit. de excep §.1.versi.cæterum, ꝙ renuncians omnibus exceptionibus,non intelligitur renunciare his,quas ignorat sibi competere.Item pro eadem parte facit, quod in simili tenet not. Bar. in l.si ex cautione in 2.colum.C.de non num.pecu.Quod si debitor in instrumento dicat, qđ promittit non spe futuræ numerationis,vel quæcunque alia verba per eum in instrumento dicantur, non propterea tollitur exceptio non numeratæ pecuniæ,qđ reputat Bart.esse tenendum menti, quia qua fragilitate inducitur debitor ad cōfitendum, eadem fragilitate inducitur ad renunciandum, & sequitur Io.de Imo.in c. si cautio.de fid. instru. Ad id facit, qđ tenet Bar.in l.emptione.C plus valere,qđ agitur. vbi tenet, qđ si in instrumento apponantur ista verba, qđ vendidit,& tradidit verè,& non in fraudem vsurarum, per ista verba instrumentum non esset minus suspectum de simulatione.iuxta glo.not.in simili in l. si quis sub conditione. ff. de

4 condi.insti.† Item per istud dictum Bar.& per istum text.refert hic Pau.de Cast.se semel consuluisse.Cùm quidam fratres inter se æqualiter diuisissent bona paterna,materna,& fraterna,& ꝓmisissent non venire contra talem diuisionē, & alter alterum non molestare occasione dictorum bonorũ, postea apparuit, qđ bona fratris mortui pertinebant ad alterum tñ, quia erat vtrinque cōiunctus,sed alter ex vno latere tñ,& sic non veniebant diuidenda,sed illi soli applicanda. Authen.defuncto. C.ad Tertul.vnde volebat ea repetere,& venire ꝯ:opponebatur sibi de illa diuisione, & de pacto de non veniendo ꝯ, nec amplius molestando. Dicit Bart.se dixisse, qđ illud pactum de amplius non molestando per errorem interpositum non præiudicabat sibi,vt hic est text.& hic per Bart.Subdit signanter Bart.qđ licèt clausula notariorum renunciatiua condictionis indebiti, & cōdictionis sine causa,& simi.non præiudicet, nec per talē renunciationem tollatur condictio indebiti,tñ ad eam tollendam notarij meliorem practicam adinueniunt. nam in prin. ꝯctus dicunt sic, talis sciens se ad infrascripta non teneri, promisit, &c. Nam isto modo tollitur condictio inde. quæ non cōpetit promittenti,vel soluenti sciēter indebitum.l.1.& l.fideicōmissum. ꝟ.eo.l.cuius per errorē.ff.de reg.iur.idem simpliciter tenēt Ang.

5 & Raph Ful hic,alij non tangunt. ¶†Adde.qđ idem tenet Bar. in l.sed & si quis.§.quæsitum.in fi.ff.si quis cautio. & in l.si dari. in fi.ff.de verb.oblig Bar.in l.2.in 7.q.C.de rescin.vend.& in rub. in l.1.in 9.col.C.de confess Ang.in l.qđ si maritus.§.1. de consti. pecu quicquid inaduertenter dicat Pau. de Castr.in consi.132. incip.licèt ista domina Lisa.in vlti.col.vbi dicit, qđ nihil nocet clausula apposita in instrumēto,videlicet,sciens se ad infrascripta non teneri.alleg. Bar.hic,qui directò dicit oppo. Addo etiã quæ no.dicit Bal.in l.mater in 3.col.C.de rei vendi.cuius verba supra proximè retuli.tñ dicta clausula non impedit,quin possit probari error,secundum Bald.in d.l. sed & si quis.§.fin.ꝟ.si quis cau.& ibi per eum de modo probandi talem errorem.Limitat prædictam conclusionem Bart.quæ habet, ꝙ clausula sciens se ad infrascripta nō teneri, tollit condictionem inde. nisi ex serie instrumenti appareret promisisse ob aliquam causam præcedentem obligatoriam,si vera esset,puta quia instrumentum dicit,Titius sciens se ad infrascripta non teneri,promisit centum Meuio,quæ ipse Meuius mutuauit patri Titij,cuius ipse est heres,si postea appareat indebitum, putat Bart. ꝙ poterit repeti non obstante illa clausula; sciens se ad infrascripta non teneri, quia debet intelligi nisi ex causa sequenti, alioquin induceretur repugnantia,quæ in eodem contractu debet euitari, & adiuuari.§.quibus.in 1. consti. Cod. l. vbi repugnantia. ff. de regu. iur.Bene facit.l.1.§.1.ff.quod vi aut clam. cum Bart. simpliciter transeunt Ange.& Raph.Fulg.hic, cæteri nihil tangunt. Bene facit, quod tenent Petr. & Cyn.in l.cum falsa. & ibi Bald.circa

6 fin.C.de iur.& fact.ignor.† quòd confessio debet interpretari, quòd nihil contineat de contrarietate, quod est not. dignum secundum Bal.ibi, quia quotidie videmus, ꝙ respondendo articulis,responsiones videntur sibi esse cōtrariæ: nam debent sic interpretari,ꝙ prima dicta trahãtur ad vltima,& vltima ad prima,vt euitetur ꝯrietas, qđ est bene tenendum menti fm eum. Idem tenent Sal.in l.cum precum. C.de lib.causa.Pau.de Cast. &

* Videtur.

& do.Alex.in l.1.in prin.per illum text.ff.ne quis eum qui. Suc-
7 cessiuè subdit Bar.† qđ si quis velit prædicta euitare, deberet in instrumento adijcere, si vnquam, vel aliquo casu in futurum apparuerit prædicta indebitè, vel sine causa soluta, ꝙ ex nunc, prout ex tunc dedit, & donauit quicquid per condictionem indebiti, vel sine causa, vel prætextu cuiuscunq; erroris posset repetere.arg.l.si quis rationes.ff.de lib.leg.Cum Bar. tenet simpliciter Ange.hic. Adde bene facere illud, qđ tenet Bar.in l.si quis cum aliter.ante fi.ff.de verb.oblig. vbi dat similem practicam, ꝙ in instrumento dicatur, & illud, qđ plus valet, siue sit quantitas magna, siue modica, dedit, & donauit, &c.sequitur d.Abb. in c.cum causa.in 1.col.de empt.& vend.Bart.in l.2.in 6.q.C.de rescind.vendi.Sed tu subtiliter aduerte, prout etiam perpendit Raph.Fulg.hic, qđ Bart.videtur facere differentiam, an quis renunciet condictioni indebiti, & tunc non præiudicet, an verò donet, & tunc sit secus, & ita putat Bar.esse diuersa.nam secundum Fulg.ista in effectu videntur idem, & licèt ipse non dicat, qđ ista sint idem, dicit ipsemet Bart.sibi contrarius in d.l.si quis
a cum aliter.in duob.locis circa fi.vbi dicit, ꝙ tantundem [a] importat in specie renunciare alicui remedio, vel donare, quia renunciare est donare. l. si quis delegauerit. ff. de noua, & de ista contrarietate Bar. nemo adhuc perpendit. Tene bene menti prædicta, quia vtilia sunt & quotidiana ad practicam, & sic remanet iste solennis.§. solenniter expeditus.

ADDITIO.

a ¶Tantundem. Adde Doct.in l.si quis libertatem.ff. de statulib.

SVMMARIVM.

1 *Restitutio in integrum concessa minori non extenditur ad vsuras.*
2 *Pactum factum super principali, non extenditur ad appendices.*
3 *Exemptio papalis non extenditur ad interesse, & vsuras.*
4 *In restitutione in integrum iudex ex officio suo nil potest supplere.*
5 *Beneficium restitutionis in integrum transit ad hæredem.*
6 *Ius singulare non habetur in consideratione.*
7 *Vsuræ an repetantur, & deduci possint in compensationem.*
8 *Extincto principali quando extinguatur accessorium, nu.9.*
10 *Antequam cocedatur restitutio in integrum, non potest fieri cōpensatio.*

§.Lucius Titius.

Iste §.est sing.ita dicit Pau. de Cast.hic, ita etiam eum reputat sing.Bal.in l.fi.circa medium. C. quādo prouo.non est necess. Restitutio concessa super sorte principali non porrigitur ad accessorium, & sic ad vsuras. Item illud, qđ potest deberi per resti.in integ.interim in compensationem deduci non po
1 test.hoc dicit, & est multum not.§.¶ † Not.primò ex isto text. quòd restitutio in integrum concessa minori, vel eius hæredi super sorte principali, non extenditur ad vsuras, & sic ad accessoria, & sic restitutio in integrum super principali non ex-
2 tenditur ad accessoria. † Adde text.not.in l. in his.§.mancipia. ff.solut.mat.per quem no.ibi Bal.& Ang. ꝙ pactum factum super principali non porrigitur ad appendices. vnde facit ille tex. secundum Bal.ibi, ꝙ ille, qui promisit retrouēdere, non teneatur ad fructus medij temporis, nisi mora interuenerit.l.2. C.de
3 pact inter emp.& vend.¶†Item adde, qđ per istum tex.consuluit d.Abb.in consi.142.incip.factum sic proponit. d.Ioan.olim Papa.22.&c. vbi decidit, ꝙ si beneficia Cardinalium sint facta exempta ab impositione papali 80.milium florenorum in omnibus beneficijs positis in dominio Floren. talis exemptio non extendit ad interesse, & vsuras postea subsequutas. Contra istū tex.fortiter videtur obstare tex.in l.2.§.interdum.in ver.ergo.ff. de vulg.& pupil.vbi est text.egregius, qđ restitutio in integrum ad adeundum ex testamento paterno confirmat etiam tabulas pupillares, & sic restitutio in integrum super principali extenditur ad accessoria. Ad illum tex.respondet solus Raph.Cu. ibi, ꝙ sententia lata super principali non extenditur, vt videatur lata super accessorio, ita loquitur iste tex. Sed restitutio in integrum ad testamentum patris bene extenditur ad substitutionem pupillarem, vt ibi, eo quia reperitur cui adhæreat ipsum accessorium, scilicet, testamentum patris. Ista solu. non tollit, nec eneruat difficultatem. Vnde respōde altero de duob. modis. Primò, qđ iste tex.loquitur in accessorio odioso vsurarum, sed contrarium loquitur in accessorio fauorabili.s.substitutionis pupillaris. Secundò r̄nde, qđ restitutio in integ.non extenditur ad accessorium, illud est verum, q̄n tale accessorium est diuersum, & separatum à principali, vt hic, secus q̄n accessorium est pars principalis, vt in contrario, vbi substitutio pupillaris est pars testamenti paterni, vt dicit text.in c.si pater.in fi.de testam.in 6.& sic habes duas limitationes ad istum tex. Tertiò pro limitatione adde, ꝙ legatum liberationis factum à testatore de sorte, extenditur ad debitum vsurarum accessorium post testm̄ contractum, & sic testator remittendo sortem videtur remittere vsuras post testamentum contractas.l.Aurelius.§.legatum.& ibi Bar.& l.fi.ff.de libe.lega.& l.nō solùm. la 2.§.illud.
4 eo.tit.¶†Secundò no.ex isto tex. ꝙ in restitutione in integ.nihil potest iudex ex officio suo supplere.ita est tex.sing. hic s̄m Bal. in l.fi.circa medium.C.quando prouo.non est necess.quia restitutio datur ex priuilegio, & sic de iure speciali: secus est in appellatione, q̄ de iure cōmuni competit, qđ est bene notabile se-
5 cundum eū ibi. † Tertiò nota in ver.hæres, ꝙ beneficiū restitutionis in integ. competens minori transit ad eius hæredem.facit.l.non solum.ff.de in integ.restit.¶ Quartò no.ex versi.fi. ꝙ licèt restitutio in integrum possit de nouo peti ad vsuras, tamē antequam impetretur, non potest de illis obijci compensatio, quia adhuc nullo iure debentur, licèt deberi sperentur, vt dicit gl.fi hic. Ex quo correlariè hoc no.secundum Bal.hic, qđ restitutio in integrum non potest incidenter opponi per modum
6 compensationis, qđ bene not. ¶†Sextò no.ex eodem versi.fi. ꝙ illud, qđ potest impetrari de iure speciali, & sic de beneficio restitutionis in integ non debet haberi in cōsideratione, antequā sit actualiter impetratum, prout etiam est tex.no.in l.4.§.fi.ff.de fideicom.lib.Bene facit tex.in l.exceptiones quæ personæ. ad fi. ff.de except.in versi.nec ipse ante habet auxilium, quàm restitutus fuerit.glo.in l.æquissimum.§.1.in versic.repudiauerit, & ibi Bar.ff.de bon.poss.secundum tabu. Bar.in l.fi.in 3.col. C.de senten.pas.& in l.1.§.quidam filium. ff.de bon.pos.contra tab.& in l.1.circa fin.ff.de iniust.rup.& l.quandiu.la 1. ff.de acqui. hæred.
7 ¶†Vltimò pro complemēto huius tex.aduerte, ꝙ cùm hodie vsuræ sint omni iure prohibitæ, maximè de iure Canonico, vt per glo.& Doct.in l.1.C.de sum.trin.& fid.catho.& in Auth.de ecclesia.tit. in prin. certè quo ad vsuras cessat dispositio huius. §.quia vsuræ indistinctè repetentur per hæredem minoris sine aliqua restitutione in integ.& consequenter poterunt in compensationem deduci, prout etiam fuit notatum in l. si non sortē in prin.§.ea.s̄m Albe.de Ros.& Raph.Ful.hic. sed quo ad interesse, qđ etiam hodie licitè potest peti, vt no.in dictis locis, & quo ad alia damna accessoria, bene ꝓcederet iste text.¶Capio gl.in ver.non posse.quam diuide in quatuor partes prin.prout in effectu remouet quatuor opp.quas seriatim, & per ordinem expedit Bar.Secunda ibi, sed nec hoc videtur posse fieri. Tertia ibi, sed iure communi. Quarta ibi, item cùm sors. In secunda parte glo.not.diligenter istam gl.quæ est not. & tenenda menti secundum Bar.qđ licèt ea, quæ veniunt expedienda officio iudicis mercenario, nō possint examinari finita causa principali.l.4.C.depo.si.l.terminato.C.de fruc.& lit.expen.tamen in his, quę veniunt officio iudicis nobili, licèt sit finita causa principalis, tamē adhuc durat officium iudicis nobile super accessorio, & cum ista solenni doctr.gl.transeunt Doct.hic, & dicit Ang hic, ꝙ istud melius declarat ista gl.quàm alia, quæ sit in iure. Istam gl.dicit esse sing.Bal.in c.bonæ.el 1.in pen.col.de postul.præla.&
8 in l.in his.§.mancipia.C.solu.matri. ¶†Et sic no. ex ista gl. ꝙ vbi accessorium potest peti officio iudicis nobilis, puta per restit.in integ.tunc extincto principali etiam per sententiam non extinguitur tale accessorium, vt hac gl.valde not.& quod no.gl.in d. l.4.in ver.vsurarum.C.depos.& sic no.secundum Bal.hic, ꝙ iudicium in accessorio consistens in officio nobili de per se stat. Ratio huius gl. & prædictorum est, quia officium iudicis nobile succedit loco actionis.l.quod si minor.§.fi.de mino. Bar.& Doct.in l.1.& ibi dixi.ff.de iurisdi.om.iudi.sed quando accessoria debentur iure actionis, tunc licèt sit finita instantia per sententiam super re principali, tamen illa accessoria durant, & de per se peti possunt iure actionis, vt est glo.in l.3.§. si rem. & ibi Bar.ff.de leg.3.& glo.in Authen.de exhib.reis.in prin. Ang.Imo.& Mod.in l.Paulus.la 1.ff.de re iud.facit l.si marito.§.fi.& quod ibi not.Bart.ff.soluto matrimonio.& glo.not.in §. actionum in glo.magna. Instit.de actio.quam reputat singu. Bald. in c.cum
9 venerabilis.in 7.col.de excep.¶†Ex vltima parte glo.no. quòd
a sublato principali [a] tollitur accessorium, si tollatur de iure communi: secus si tollatur de iure singulari, & ad hoc istam glo.multum not.Ange.de Are.in l.cum in vna.in fin.prin.ff.de
10 appel.¶†In glo.2.not.ex ista glo. secundum Bar. & Docto. ꝙ illud, quod potest deberi mediāte resti. in integrum, antequam ipsa restitutio impetretur, non potest in compensationem deduci, quia interim adhuc nullo iure debetur, licèt deberi speretur, vt hac gl.istam gl.limitat Bart.& cæteri sequuntur, vt non procedat, quando aliquid directo deberetur per iudicis officiū iam

ADDITIO.

a ¶Principali. Adde, vt in regula accessorium, de regu.iur.lib.6.glo. in verbo astringi.in c.quia p.erique, de officio ord.lib.6.

iam competens absq; remotione alicuius obstaculi, tunc illud bene posset in compensationem deduci. l. si ambo.§.fi. & l.pecunia ff.de compen.& l.si seruus.§.fin.ff.de furt. Adde text.in l. etiam,& ibi Bal.ad hoc no. C.de compen.Bal.in l.fi.eo.tit.

SUMMARIUM.

1 *Promittens, vel soluens sine causa condicit liberationem, vel repetit solutum.*

2 *In constitutione seruitutum non requiritur aliqua causa, sed sufficit sola patientia.*

3 *Condictio indebiti non cōpetit ad promissum sine causa, vt fiat liberatio.*

De condictione sine causa. Rubr.

LEX PRIMA.

Est & hæc species. Condictio sine causa est species condictionis in genere sumptæ, & concurrit cum cōdictione indebiti, ob causam, & ob turpem causam, & et vbi nulla istarum competit, scilicet, quando nihil est datum, sed promissum sine causa, vel cùm aliquid datur ob causam veram, quæ postea reducitur ad non causam.h.d. ¶†No.primò, ꝙ promittens vel soluēs sine causa, potest per hanc condictionem condicere liberationem ab obligatione, vel repetere solutum sine causa: sed an agens ista condictione sine causa teneatur probare istam negatiuam, scilicet, non causam? glo.no.in l.2. C. de don.ante nup. tenet, qđ non, quam simpliciter sequitur Alex. hic: nam agens cōdictione sine causa non supponit aliquid affirmatiuum. Tu vide Cyn.in d.l.2.& ibi Bald.distinguentem, & eundem Bald.in Auth.contra qui propriam.in 3.col. C.de non num.pecu. Pro clara intelligentia istius tex.& istius tituli opponitur, ꝙ ista condictio sine causa locum habere nō debeat, quia qui promittit, vel soluit sine causa, donare videtur.l.campanus.ff.de ope.lib.l. in summa.§.1.ꝫ.tit. 1.l.si patronus.& l.hoc iure.ff.de dona. Respondet Albe. de Ros.ꝫ.in tub. considerando tres casus, ꝙ aut constat, ꝙ promittens, vel soluēs sine causa habet animum donandi, & tunc clarum est, ꝙ videtur donare.d.l.in summa.§.1. Aut constat, ꝙ non habuit animum donandi, & habet locum iste titulus. Aut dubitatur, & tunc aut scienter promittit, vel soluit, & donare videtur.d.l.campanus. Aut ignoranter, & tunc habet repetitionem, vt hic, & doli exceptionem.l.cum de indebito.§.1.ff.de prob.l.2.§.circa.& ibi gl.ff.de excep.doli. Adde, * *ꝙ ista est communis opinio*, ꝙ in casu dubio non præsumatur tacita causa donationis, prout tenet glo in l.generaliter.in ver.causam.C.de non num.pecu.& ita latè firmant Imo.& Mod.in l. à Titio.ff.de verb.oblig.cum multis concordan.quas allegat do. Alex.ibi, & in consi.13.incip. Ex his, quę in themate narrata sunt difficultas reducitur. lib.1. Alibi tamen videtur constitui differentia inter traditionem, & promissionem quantum ad propositum, quia in traditione bene in dubio præsumitur causa: secus in promissione.d.l.2.§.circa. secundum Bal.in c. si his quib. de elect.post Arch.in c.noxæ.63.dist.Bal.in c.1.§.si quis de manso.in 7.col.de controuer.inue. Ratio differentiæ est secundum Bald.quia in promittendo quilibet est facilis, sed non sic in tradendo.facit glo.in l.cum quid.ff.si cer.pet.sic & alibi fit differentia, quia in traditione sufficit causa vera, vel putatiua, vt est gl. in l.nunquam nuda.ff.de acq.rer.domi & glo.in §.per traditionem.Insti.de rerum diui.Bal.in l.2.§.creditum.ff.si cer.pet.sed in promissione requiritur causa vera, & non putatiua, sm Bald.in 2 c.fi.in 8.col.de consue.per tex.in l.fin.ff.de consti.pec.¶† Adde etiam, ꝙ in constitutione seruitutum non requiritur alia causa, sed sufficit sola patientia constituentis, vnde si quis constituisset seruitutem eundi per fundum suum sine causa, deinde pateretur te ire sine causa, valeret, sm Bald.in d.c.1.§.si quis de manso.in pe.col.in fi.per tex.in l.si quis diuturno.ff.si serui.ven. & ita tenuit Oldr.ibi allegatus per Bal.in consi.30.inci. Factum tale est.quædam certæ, & nominatæ personæ.in 3.dubio, tamē hoc vltimū reprobat d.Alex.in d.l.à Titio. in vlt.col.ff.de verb. obli.quia in d.l.si quis diuturno.vsus longi temporis, & allegatio tituli habebant vim causæ.¶Secundò no. ex hoc tex.in ver. pen.& fi.ꝙ causa redacta ad non causam, non parit ius retinen 3 di.¶†In gl.in ver.qui autem.habes, ꝙ condictio inde.non competit ad promissum sine causa, vt fiat liberatio, sed istud non vł simpliciter verum per tex.in l.is qui.ꝫ.tit.1. sed potes distinguere saluando glo.sm Pau.de Cast.hic, ꝙ aut credo me teneri ad promittendum, cùm non tenear, & tunc si promitto, possum petere liberationem etiam per cōdictionem indebiti, d.l.is qui plus.aut non credebam me teneri ad promittendum, sed bene credebam me teneri ad debitum ex alia causa, & propter hoc per errorem promisi, & tunc non repeto liberationem per cōdictionem indebiti, sed per condictionem sine causa, vt hic, & l.quæ sine.ꝫ.eo.¶Capio gl.in verb. siue autem. quam diuide in tres partes.In prima no.ex tex.In secunda opponit, & nō soluit. In tertia opponit, & se remittit. Secunda ibi, sed arg.contra.ꝫ. de leg.2.Tertia ibi, item arg contra.ꝫ.tit.¶In secunda rńde, ꝙ in hoc tex.res deuenit ad talem finem, qui se non compatitur cum prin.vnde paria sunt ab initio non fuisse, vel ex postfacto ad talem finem deuenisse. sed in d.l.cum filius. §. hæres. finis se compatitur cum prin.& tendit ad idem factum, ideo sufficit primordialis veritas, sm Iac.Bu.Bar.Alb.de Ros.& Ang hic.& Bar.in d. l.cū filius.§.hæres. ¶In tertia parte gl.rńde, ꝙ in d.l.fi. ꝫ.tit.1.respectu vsurarum causa nondum erat redacta ad non causam, antequā restitutio petatur, quia adhuc obligatio vsurarum durabat, licèt posset peti restitutio, sm Bar.& Ange.hic.

SUMMARIUM.

1 *Ex contractu bonæ fidei (vt in locato) venit omne, quod æquum est venire.*

2 *Solutum per sententiam sine causa repetitur.*

3 *Ad resoluendum potest agi ex eo contractu, & condictione sine causa ad repeten. solutum.*

4 *Dominus recuperat apud furem.*

5 *Quando solutum virtute sententiæ repetatur.*

6 *Fulloni competit actio ex contractu, & condictio sine causa.*

LEX II.

Si fullo. Ista est multum no.l.secundum Bar. item est lex vulgata secundum Pau. de Cast.istā l.diuidunt Albe.de Ros.& Pau.de Cast. in tres partes. Tu plenius in sex. In prima ponitur thema. In secunda elicitur q.In tertia ponitur decisio Cassij volentis duplicem actionem competere, scilicet ex eo cōtractu, & condictione sine causa.In quarta approbatur opi.Cassij quo ad primum remedium. In quinta reuocatur in dubium de secundo remedio.In sexta remoto dubio cōfirmatur opi. Cassij etiam in secundo remedio.Secunda ibi, qua actione.Tertia ibi, & ait Cassius.Quarta ibi, ego puto.Quinta ibi, an autem & cōdicere. Sexta ibi, nisi fortè, Propter æquitatem superuenientis casus, victus per sentētiam vtitur iure suo.h.d. Ita summat hāc l.do.Azo in summa in tit.C.de iudic.& Bar.hic.Vel sic, & pinguius. Si res, pro qua solui æstimationem ei, à quo causam habui, ad eum redeat, potest agi actione ex eo contractu ad rem, vel æstimationem, vel condictione sine causa ad repetendum solutum, quia causa, propter quam dedi, ad non causam redacta est.h.d. ¶†Not.primò, ꝙ actio ex locato.& sic ex contractu bonæ fidei non solùm datur ad id, qđ deuenit in contractu, sed etiam ad illud, qđ nūquam partes cogitauerunt, est tñ æquum venire: nam iste fullo, tempore quo locauit operam suā, non cogitauit nisi de mercede habenda, & tamen actio ex locato non solùm datur ad dictam mercedem, sed etiam vt recuperet pretium vestimentorum perditorum, qđ soluit dño, quod nunquam cogitauit, & istud reputat mirabile Alb. de Ros hic, adde tex in l.in cōmodato.§.fin.ff.commo.Plerunq; accidit, vt extra id, qđ agitur, tacita nascatur obligatio, vt inquit Iurisc.in 2 l.si is qui.§.fi.ad fi.ff.cōmo. ¶†Secundo no.ex hoc tex.ꝙ solutū per sententiam repetitur per condictionem sine causa, qñ causa, propter quā lata fuit sententia, reducitur postea ad non causam, eo quia tunc non redarguitur sententia de iniquitate, sed de causa cessante. Itē quia ius superuenit post sententiā, ex quo 3 insurgit æquitas repetitionem concedens.¶†Tertiò no.ex hoc tex.hic esse casum sm Ang.ꝙ ad resoluen.agi potest actione ex eo ꝯctu, & condictione sine causa ad solutum repetendū Adde tex.no.in l.sed Celsus.§.1.in ver. nec conturbari debemus.ff. de ꝯh.emp.& tex.in l.si conuenit. de rescin.ven.vbi est tex.egregius, ꝙ pactum etiā resolutiuum ꝯctus, vestitur tamē ab ipso 4 ꝯctu.¶†Quartò no.sm Bal.ꝙ licèt quis receperit à fullone pretium vestimētorum perditorum, tñ postea poterit recuperare vestimenta inuenta penes furē. Nec obst.si dicatur, ꝙ fullo soluens litis æstimationem, habeatur pro emptore rei, vel actionis, vt l.si culpa.ff.de rei ven.& hic in gl.vlt. quia respond. Bal. illud esse verum in reali iudicio: secus in personali, vt h. 5 ¶†In glo.1. ad finem habes, ꝙ licèt solutum vigore sententiæ non possit repeti per condictionem indebiti.l.1.C.de cond.inde & l. si fideiussor.§.in omnib.ff.man. tñ bene potest repeti per condictionem sine causa, vt hic.Idem tenet gl.in d.§.in omnib. & gl. in l.si sine.§.cum autem.ff.rem rat.hab. Istas gl.reprobāt Doct.

quia nulla condictio competit ad repeten.ſolutum virtute ſententiæ diffinitiuæ, etiam ſi ante ſententiam fuiſſet omnino indebitum, eo quia eſt nunc effectum debitum auctoritate ſententiæ,iurib.præalleg.& l.eleganter.§.fi.& ibi Bar. poſt gl.ſ.tit.1. Bart.in l.2.§.graui.ff.de admi.rer.ad ciuit.pertin.Vnde reſponde melius ſm Barto. & Docto. ꝙ nulla condictio competit per quam directò contradicatur ſententiæ, vt in contrarijs, ſed qñ per condictionem non videtur ſententia iniuſta, ſed ꝙ cauſa, quæ ſuberat tempore ſententie,deducta eſt ad non cauſam,tūc bene datur condictio ſine cauſa,caſus eſt hic,& in l.in,commodato.§.fi.ff.cōmo. vbi fullo non conqueritur de ſententia condemnatoria, ſed ꝙ poſt ſententiam veſtimenta deperdita peruenerunt ad dominum,& ſic cauſa,propter quam fuit condēnatus in ſententia,redacta eſt ad non cauſam, ita etiam dicunt Bar.& Doct.in d.l.1.C.de condi.inde. Bar.in l.1.§. & parui.ad fi. ff.qđ vi aut clam.& in l.ſi fine.in princ.ff.rem rat.hab. & in l.Iulianus verum debitorem.in 5.col.ſ.eo.& in l.ſenatus.in vlt.col. in pen.q.ff.de accu.do.Abb.in c.ſuborta.in pen. col.de re iudic. ¶Capio gl.ſing.in ver.inuentis. quam diuide in duas partes. In prima aſſignat duplicem rationem ad tex. In ſecunda opponit contra tex.& ſoluit.Secunda ibi,ſed videtur non cōdictionem.

6 ¶†In ea.gl.in fin.habes, ꝙ licèt fulloni competat actio ex contractu,& condictio ſine cauſa,vt hoc tex.tamen non competit rei vendicatio,vel publiciana, ex quo iſte fullo habuit cauſam à dño: ſecus quando ille,qui ſoluit æſtimationem, non habuit cauſam à domino, quo caſu cenſetur ſoluiſſe pretium rerum, & ſic res emiſſe: nam tunc ei competeret vtilis rei vendicatio, vel publiciana.per d.l.ſi culpa.ff.de rei vend.cum gl.tenent Bar. & Alb.de Roſ.hic, & Bart.in l.1.in vlt.col.ff.de vſuc.pro empt. & aſſignant rationem diuerſitatis. nam ille,qui habuit cauſam à domino,vt fullo,commodatarius, & ſimiles, conuenitur ratione culpæ, ideo ſoluēdo pretium videtur ſoluere æſtimationem culpæ, non autem pretium rei, & ſic non vr̃ rem emiſſe, per conſequens non poteſt eam vendicare per actionem in rē. Sed qñ cauſam non habet à domino, ſoluendo æſtimationem rei,illa ſolutio ſuccedit loco pretij rei,ideo habet vtilem vendicationem tanquam emptor. Breuiter teneas,ꝙ imò iſti fulloni competat vtilis rei vendi.vel publiciana ad veſtimenta tanquā empta per d.l.ſi culpa,prout tenet ipſe Bar.ſibimet cōtrarius in l.in cōmodato.§.fi.ff.commod.poſt Iac But.ibi,& latius Raph. Fulg.& Pau.de Caſt.hic, quia etiam habens cauſam à dño,qui ſine culpa rem perdidit,vt hic,poſtea ſoluendo æſtimationem, cenſetur rem emiſſe, ideo poteſt alternatiuè agere,vel ad pretium ſolutum,vt hic,vel ad ipſam rem,ſi eam præciſè velit,per tex.in l.ſi vt certo.§.1.ff.cōmoda.& d.l.in cōmodato.§.fi.eo.tit. per quæ iura confunditur differentia Bar.& Alb. poſt gl.hic.

SVMMARIVM.

1 *Idem iuris eſt de toto,quo ad ad totum,quod de parte, quo ad partem.*
2 *Idem in diuiſione.*
3 *Bonum eſt argumentum de toto ad partem temporis.*

LEX III.

QVi ſine. Obligatus ſine cauſa in totum,vel in partem liberationem condicit, vel in totum, vel pro parte.h.d. ¶ † Not. primò ex hoc tex.ſecundum glo.Barto. & Doct. quòd idem iuris, quod eſt de toto quo ad totum, [a] idem etiā eſt de parte quo ad partem.concor. vulgata.l. quæ de tota. ff.de rei vend.l. an pars.& ibi Bart.ad hoc not.ff.pro derelicto.l. ſi ſeruus eius.& ibi Mod.ad hoc no.ff.de acq.hære.& tex.in c.paſtoralis.in prin. de offi.dele.& in l.ſi duo.in fi.ff.de admi.tuto.vide gl.quæ alleg. multa iura pro & contra in l.qui ſcit.in prin.ff.de vſu.¶ † Item illud,qđ operatur diuiſio totius,quo ad totum, idem operatur diuiſio partis quo ad partem.l.tres tutores. ff.de admi.tut.& ibi Bar.ad hoc no.in 1.no.& dicit, ꝙ ille caſus eſt tenendus menti. Iſta regula habet locum etiam in exceptionib. vt declarat Bal. in l.2.C.de non nume. pec. ¶†Secundò amplia iſtam regulam, ꝙ etiam in tempore bona eſt argumentatio [b] de toto ad partem temporis.l.ſi cui legetur.in prin.in ver.proinde.& ibi Bal.& Flo.ad hoc not.ff.de leg.1. Iſtam regulam primò limita procedere in his, quæ omni conſideratione, & modo ſunt diuidua: ſecus in his,quæ aliquo modo ſunt indiuidua, vt ſeruitutes, & o[illegible] [illegible]noris.l.quandiu.C.de diſtra.pig. quam gl.alle.pro contraria,[illegible] non ſoluit. probatur in l.in executione.§. pro parte.ff. de ver.ob. ita reſpondet Bar.Albe.Ang.& Raph.Fulg.hic,Bar. in l.per fundum.ad fi.ff.de ſer.ruſt.præd.Et per hoc ſubdit Ang. hic pluries decidi in ciuitate Peruſij,vbi eſt ſtatutum,ꝙ habens pacem, vel concordiam cum offenſo, ſoluendo certum quid pro gabella,ad aliam pœnā non teneatur,ꝙ vno nummo minus ſoluto non prodeſt pax, ſeu concordia,quia obligatio gabellæ eſt in conditione, quæ eſt indiuidua. l. cui fundus. ff.de condi.& demon.cùm impleri debeat punctualiter,& in forma ſpecifica.l.Meuius.& l.qui heredi.ff.de condi.& dem.ideo ſcindi non poteſt.¶Secundò limita prædictam regulam,vt procedat,qñ eſt eadem ratio partis ad totum,aliàs ſecus, gl.eſt not.in cle.ſi vna.in ver.defenſor.de reb.eccle.non alien.gl.in l.qui hominem.in prin.ff.de ſol.Sal.in l.nam & poſtea.in prin.ff.de iureiur.Vbi etiam limitat alio tertio modo prædictam regulam,vt procedat in materia lata,& fauorabili, ſecus in materia ſtricta, per tex.in l.ſi victū. §.in ſtipulatione. ff.de euic, Quartò limita, ꝙ licèt demonſtratio in totum falſa non vitiet legatū.l.demonſtratio falſa.in prin.ff.de cond.& dem.tñ ſi ſit falſa in parte,bene vitiat illam partem falſam.ita no. Raph.Cu.in l.ſi ſerui electione.§.fi.per illum tex.ff.de leg.1. & ibidem d. Alex.in fi.ſimpliciter ſequitur,& ad hoc reputat illum text. eſſe diligenter notandum,& licèt ipſi non dicant, tu potes aſſignare rationem diuerſitatis, & ſic erimus in ſecunda limitatione ſupra tradita. nam qñ demonſtratio eſt in totum falſa, certè legatum redderetur penitus,& in totum inutile,ſi falſa demonſtratio vitiaret, ſecus eſt in ſecundo caſu,vbi ſaltem valet legatū pro parte. ¶Quintò limita prædictam regulam non procedere in fiſco, qui ſi nō habeat ius in re, non poteſt vendere, & tamen ratione partis vendit totum.l.1.& ibi Bal. ad hoc no. C.de ven.rerum fiſc.lib. 10.& l.2.C.de communi rerum ali.¶Sextò limita,ꝙ licèt idem iuris,qđ eſt de toto quo ad totum, ſit etiā de parte quo ad partem, vt ſupra dictum eſt, tamen non eſt idem iuris ècontra de parte quo ad totum.l.an pars. & ibi Bar.ad hoc no.ff.pro derelicto.Bar.in l.fundum.ad fi.ff.de ſer.ruſti.præd.quamuis contrarium no.glo.32.q.4.c.meretrices.in glo.in verbo prohibuit.per illum tex.Secundò no.ex hoc tex.ſecundum Bal.ꝙ aliter debet formari libellus, vbi quis petit ſe in totum caſſari, & aliter vbi petit extenuari ſe, vel ſe exonerari.

ADDITIONES.

a ¶Totum.Adde Doc.in c.1.12.diſt.Io.de Fan.in c.cognouimus.12.q.2.& Doc in cle.ne Romani.de elec. * Dec.& Cagnol.in reg.l.in toto.de reg.iur. Iaſ.in l.iuriſgen.§.adeo.nu.3.ſ. de pact. PANCIR.

b ¶Argumentatio.Adde gl.& Bar.in l.per fundum. ff.de ſer.ruſt.prædiorum.

SVMMARIVM.

1 *Paria ſunt ab initio aliquid eſſe tale, vel ex poſt deueniri ad tale.*

LEX IIII.

1 NIhil refert. † Paria ſunt ab initio aliquid eſſe tale, vel ex poſtfacto deueniri ad tale.h.d.ſecundum Bar.& Ang. ſimilis eſt tex.in l.1.in ver, pen.& fi.ſ.eod.

SVMMARIVM.

1 *Titulus coloratus velat maleficium, & turpitudinem.*
2 *An dos data pro matrimonio illicito, quod non eſt ſequutum, poſſit repeti, & quid ſi eſt conſummatum,ibi.*

LEX V.

AVunculo. Iſta eſt fortis lex,ſm Bar.diuiditur in duas partes principales.In prima loquitur, qñ matrimonium erat prohibitum ratione conſanguinitatis.In ſecunda, qñ ratione affinitatis.Secunda ibi,nouerca. Prima pars ſubdiuiditur in tres particulas. In prima ponitur thema, & qō. In ſecunda ponitur allegatio pro parte negatiua. In tertia ponitur deciſio cum rñſione ad obiectum.Secunda ibi,dixi.Tertia ibi,ſed reor. Secunda pars principalis etiam ſubdiuiditur in tres particulas. In prima ponitur thema,ex quo reſultat tacita quæſtio.In ſecūda ponitur dubitatio,& ratio dubitandi. In tertia ponitur deciſio.Secunda ibi,ceſſare.Tertia ibi,at quin & h.d.Datum ob cauſam de iure impoſſibilem, cauſa de facto non ſequuta, condictione ſine cauſa repetitur.h.d.ſecundum Bar. Ang.& Fulg.vel ſic, & clarius. Datum in dote pro matrimonio futuro, & prohibito per legem ratione conſanguinitatis,vel affinitatis,eo de facto non ſequuto,repetitur per condictionem ſine cauſa.h.d. & ad hanc.l.adde tex.in l. vxori maritus per fideicō. ff.de vſufr. leg. ¶In primis pondera text.in verſic. neque nupſit.quod verbum Iuriſcon.repetit bis in hac.l.in prima, & in ſecunda parte, & ſic denotat iuris myſterium, & oſtendit, ꝙ propter hanc pœnitentiam mulier iuuatur, vt non perdat pecuniam in dotem

1 datam,de quo.ſ.dicetur. ¶ † Secundò no.ex hoc tex. ſecundū Bald. ꝙ titulus coloratus velat maleficium, & turpitudinem, quando eſt ſtatum in finibus verborū,& non eſt proceſſum ad executio-

executionem facti. facit. l. si adulterium cum incestu. §. 1. ff. de adul. Pro introitu gl. aduertẽdum est, quòd prima gl. loquitur, quando matrimonium illicitum non fuit contractum, nec copulatum, sed tantum sponsalia interuenerunt. Secundò verò gl. loquitur, quando tale matrimonium illicitum fuit de facto contractum, & copulatum, & sic istæ glo. non sunt contrariæ, sed diuersæ, & secunda gl. fuit additio, secundum Albe. de Ros.
2 hic. Pro expeditione primæ glo. reuocatur in dubium, † an dos data pro matrimonio illicito, qđ non est sequutum, possit repeti. In glo. prima ponuntur tres opi. quas per ordinem recitant Bar. & Scribentes. Insistam circa primam opin. in qua versatur intellectus istius legis. ¶ Prima fuit opin. Pla. ꝙ indistinctè talis dos data possit repeti, etiam si mulier sciuit ius, & factum, & consequenter sciuit hunc esse auunculum suum. Item sciuit, ꝙ ius prohibebat contrahi cum eo matrimonium. nam etiam data scientia vtriusque procedit iste text. & ratio in eo assignata, quia non dedit ob causam turpem, vt incestum committeret, vel stuprum, sed ob honestam causam, scilicet matrimonij, & ꝙ sciret factum, patet propter coniunctionem sanguinis, quia erat auunculus. l. octaui. ff. vnde cogn. l. de tutela. C. de in integ. resti. mi. ꝙ etiam sciret ius, patet, cum tex. dicat, eam esse in delicto cum turpitudine, qđ dici non posset, si ignorasset ius, & putasset matrimonium valere, quia talis ignorantia iuris, quamuis etiam non esset iusta, tamẽ excusaret à dolo. l. igitur. in prin. ff. de libe. causa. glo. in l. plagij criminis accusatio. C. ad leg. flau. de pla. & in l. 1. in fi. de abige. sed turpitudo non posset dici sub esse, nisi subsit & dolus, & mala fides. Istam opin. Pla. sequitur Bar. quando matrimonium illicitum non est de facto copulatum, sed tantum contracta sponsalia, & mulier sua sponte postea non nupsit, tunc dotem datam indistinctè repetit per condictionem sine causa, etiam si fuerit sciens ius, & factum. ita dicit esse tex. hic, qui in veritate secundum eum voluit hoc dicere in ver. quam rationem fortassis. Istam opi. confirmat Bar. duplici ratione. Prima, quia causa proxima donationis est honesta, licèt sit nulla, scilicet dotis, & illa est spectanda, non autem causa remota, quæ turpis est, scilicet matrimonij illiciti de facto copulandi. l. 4. §. sed qđ meretrici. ff. de cõdi. ob tur. causam. & istam rationem nullitatis, & non ignorantiæ considerauit Iuriscon. hic secundum eum. Secunda ratione mouetur, quia in delictis imperfectis pœnitentia facit cessare pœnam. l. qui falsam. ff. de fal. cum alijs hic alleg. per Bar. tenent Ang. & Pau. de Cast. & dicit Pau. de Cast. istam opi. Bar. esse pulchram, & tenendam. sed Raph. Fulg. sequendo sententiam gl. nostræ, ꝙ etiam non sequuto matrimonio illicito mulier scienter dans dotem non possit repetere, respondet subtiliter vtrique rationi Barto. Nam licèt causa donationis istius dotis non sit turpis, sed potius nulla, tamen mulier, quæ dedit talem dotem sciens ius & factum, soluit ex causa de iure impossibili, quæ causa licèt non sequatur, impeditur tamen repetitio. l. dictam. C. de condi. ob causa. not. in l. si militem. eo. titu. & per hoc tollitur prima ratio Bar. Secundò facit regula. l. cuius per errorem. ff. de reg. iur. nam soluens scienter indebitũ censetur donare, & sic tollitur secunda ratio Barto. Nam hic cessat repetitio, non quia mulier deliquerit, sed quia donauerit. Pau. de Cast. hic dicit, ꝙ aliàs contra opi. Bar. allegabat ista fundamenta, ꝙ ex quo mulier sciuit ius, & factum, licèt matrimonium illicitum non fuerit de facto copulatum, tamen non debet posse repetere dotem datam, cùm eam videatur donasse, ex quo eam dedit ob causam, quã sciuit impossibilem, per glo. in d. l. dictam. & in d. l. si militem. non ergo prohibetur repetere, eo quia non consummauerit delictũ, sed eo quia donasse videtur. postea dicit se reperisse do. Raph. Fulg. hic mouentem istas opi. contra Bart. tamen dicit Pau. de Cast. quòd alias respondebat istis fundamentis, quia gl. in contrarium alleg. loquuntur, quando quis dedit animo repetendi vllo vnquam tempore ob causam, quam sciuit impossibilem, & tunc bene verum est, ꝙ impeditur repetitio, sed quando datur in causam dotis, vt in hac. l. tunc datur animo repetendi saltem soluto matrimonio, vnde non præsumitur animus donãdi, licèt sciuerit ius, & factum. Vltra eum tu responde ad fundamenta Rapha. Fulg. quæ habent, quòd hic cesset repetitio non ex eo, quia consummauerit delictum, sed eo quia donasse censeatur, per d. l. cuius per errorem. Nam cum in hac l. expressa sit causa, licèt inualida, certè facit cessare præsumptionem tacitæ dona. l. si cum nurum. ff. de sol. secundum Bart. inquantum dicit, quòd debet inspici causa proxima, & non remota per d. l. 4. §. sed quòd meretrici. & quòd hic causa proxima donationis non est turpis, sed nulla, reprobat do. Christoph. Por. in fin. in vltim. colum. Insti. de nup. eo quia licèt mulier solueret pro dote constituenda, quæ dicitur honesta causa, tamen dicitur turpis, quia tendit in hunc finem, vt tale matrimonium illicitum, & incestuosum contrahatur, & sic dicitur datum principaliter ob turpem causam, quia actus agentium regulantur secundum finem, ad quem tendunt. l. verum. la 2. & l. qui iniuriæ. ff. de fur. sed saluando Bar. potes dicere, quòd istud procederet, quando ipse finis sequeretur, quod non est in casu huius legis, vbi iste finis turpis non est sequutus, & sic non est copulatum ipsum matrimonium illicitum, prout bis cum mysterio dicit Iurisconsul. hic in verbo, neque nupsit. Pro opin. Bar. & Pla. facit alia not. ratio, quam assignat Bald. in rubr. ff. solut. matrimo. vbi quærit, quare minus puniatur mulier dans dotem pro matrimonio illicitè ꝯtrahendo, quàm pro cõtracto de facto, quia primo casu repetit, secundo non, & dicit, quòd ratio diuersitatis est, quia in matrimonio contrahendo non fuit turpitudo cõsummata, sed pœna, quæ imponitur ipsi facto per legem, requirit turpitudinem consummatam, & non inchoatam. l. 3. §. hæc verba. ff. quod quisque iuris. Facit, quod not. Ioan. And. in c. perpetuæ. de elect. in sexto. in nouel. vbi not. quòd licèt sententia hominis non semper requirat factum consummatum, tamen sententia legis semper requirit factum consummatum, quod est bene not. secundum eum. Adde, ꝙ idem etiam not. Ioan. And. in regula in pœnis. de regu. iur. in sexto, in nouel. Bal. in l. si quis non dicam rapere. C. de Episco. & cler. Item pro opi. Barto. & Placen. adde facere, quia pœnitentia, quæ reducit rem ad pristinum statum, facit cessare quamcunque pœnam. text. est no. in l. ex hoc edicto. §. pen. ff. de alie. iudi. mutan. causa fac. quem sic alleg. Bal. in c. 1. in princip. de prohi. feu. alien. per Fed. Item pro opin. Plac. multum stringit text. in c. & si necesse. de dona. inter virum, & vxorem, vbi contrahentes matrimonium illicitum sciebant tale impedimentum, cùm essent in secundo gradu consanguinitatis, vt ibi habetur in antiq. & illud erat
* notorium, secundum Ioan. And. *& communiter Docto. ibi*, & tamen repetitur quicquid occasione illius matrimonij fuit datum. Et dicit ibi formaliter Host. quòd Papa ibi ex certa scientia approbauit istam sententiam Plac. quia æquior est, vnde secundum eum in dissensionibus opinionum credendum est Papæ. c. per venerabilem. §. rationibus. in verbo eius sententiam, qui filij sint legi. Sed tu aduerte, quòd ille tex. loquitur in fortioribus terminis quàm Plac. quia loquitur, quando matrimonium illicitum fuit copulatum, vt clarè dicit ibi tex. in verbo copulæ dissoluendæ, & tamen concedit repetitionem eius, quod est datum occasione illius matrimonij, & sic de directo confundit dicta Barto. & Docto. hic, & ea, quæ tenent glo. 2. & Docto. Et propter hoc glo. & Docto. ibi multum laborant, & in effectu traduntur vndecim intellectus, seu vndecim solutiones ad illum tex. quas ibi potes per te videre, maximè per Mod. Aliã not. distinctionem in isto art. tradit Bald. in rub. ff. solu. matrim. quam etiam per te videas. ¶ Capio gl. 2. in verbo, neque nupsit, ex qua habes, ꝙ quando matrimonium illicitum est consummatum, tunc mulier, quæ sciuit ius, & factum, vel alterum tantum, prohibebitur dotem datam repetere, non tamen remanebit penes virum, sed applicabitur fisco. l. qui contra. C. de ince.
* nup. *nisi interueniret error acerrimus*, vt ibi dicit text. ¶ *Contra istam communem glo.* fortiter vrget text. in cap. si necesse. de dona. inter virum, & vxo. vt statim dixi supra proxi. in glo. præceden. Bar. hic fuit in noua, & singulari opi. quòd iuris ignorantia non excuset à pœna incestus. l. si adulterium cum incestu. in princip. & §. 1. vbi etiam per Bart. de adult. nec à pœna nullitatis matrimonij. l. 1. C. de interdi. ma. nec à pœna amittendorum lucrorum, si quæ sibi inuicem de facto coniuges donassent. sic intelligit. l. qui contra. C. de incest. nup. Sed bene iuris error excusat à perditione proprij patrimonij, & sic ne perdatur dos, vel donatio propter nuptias, vt in Authen. de incest. nup. in princ. & in Authen. incestas. C. eo. Item excusat, vt filij dicantur esse legitimi ex parte ignorantis, vt l. qui in prouincia. §. 1. ff. de ritu nup. Imò fortius attentauit Bar. (sub dubio tamen fortè) quòd etiam si mulier vtrunque sciuerit, scilicet ius, & factum, adhuc possit ipsam dotem repetere: nam ratione turpitudinis non repellitur, quia non est turpis, sed nulla, vt hic dicit text. Item ratione indignitatis non potest repelli ab alio, nisi à fisco, qui ipso iure, & facto non repellit, sed demum lata sententia priuationis, vt videtur dicere text. cum glo. in l. his consequenter.
a §. 1. ff. famil. ercisċund. [a] tamen dicit singulariter Barto. dubitatiuè posse dici, quòd d. l. his consequenter. §. 1. loquitur in hereditate, quæ potest esse damnosa, & habere onera. l. si hæreditatem. §. 1. ff. manda. ideo requiritur agnitio fisci: sed hic loquimur in dote, in qua non potest esse damnum, ideo ipso iure acquiritur fisco, & sic mulier agere non potest. Istud vlt. exclamat

ADDITIO.

a ¶ Familiæ erciscundæ. Aliam limitationem ponit gloss. in l. ea sola. infra de reg. iur. Ias. in l. controuersia. col. pen. ss. de transa. [illegible]PV.

mat Raph. Fulg. hic, & dicit, quòd est melius, quã dixerit Bar. in hac l. & quod est valde notandum, quia de facto tunc pendebat. Breuiter teneas, quòd quando matrimonium illicitum est sequutum, tunc si mulier ignorauit ius, & factum, & sine dubio potest repetere dotem datam. l. si cum dotem. §. fi. ff. sol. matrimo. Aut sciuit vtrunque, & non repetit. d. l. qui contra. Aut sciuit ius, sed ignorauit factum, & tunc si est error acerrimus, excusatur, & potest repetere, vt ibi. Aut sciuit factum, sed ignorauit ius, & tunc non repetit. d. l. qui contra. & ita tenent glo. hic, & in §. si aduersus. Insti. de nup. & glo. in Auth. de ince. nup. in prin. in verb. licuerit. Et licèt Bar. hic constituat differentiam inter lucrum, & damnum, & sic quòd error iuris non excuset quantum ad conseruandum lucra dotalia, tamen bene excusat à perditione proprij patrimonij, & sic ne perdatur dos, vel donatio propter nup. & cum Bar. transit simpliciter Pau. de Cast. hic, tamen ista differentia non videtur bona, & sic sequenda est opi. glo. præallegatarum, quòd iuris ignorantia in matrimonio illicito de facto copulato, non excuset etiam à periculo dotis amittendæ, prout etiam tenet Raph. Fulg. hic per istã l. quæ bis cum magno mysterio dixit, neque nupsit, ad denotandum, quòd si nupsisset, non esset locus repetitioni dotis, & per l. si quis incesti, C. de incesti. nup. Item differentia Bart. confunditur per tex. in d. l. qui contra in verbo, *nihil ex eodem matrimonio consequatur; siue ante nuptias donatum sit.* & sic amittitur donatio propter nuptias tradita ab vxore viro, quæ erat amissio proprij patrimonij, non tantum lucri, & sic contra Barto. postea subdit text. *siue deinceps quo quo modo datum fuerit*, iuncta gloss. paruulaibi, in verbo datum, quæ dicit pro dote, & ista confirmantur in versic. exceptis. vbi à perditione dotis, & donationis propter nup. & sic proprij patrimonij non excusat nisi acerrimus error, & lubricum ætatis, & sic ille tex. bene consideratus confundit prædictam differentiam Bar. ¶ Not. tamen diligenter istud, quod vult Barto. in ista sua doctrin. quòd error iuris excuset quantum ad hoc, vt filius dicatur esse legitimus respectu ignorantiæ, per tex. in l. q. in prouincia. §. 1. ff. de rit. nup. Adde gloss. quæ etiam istum text. alleg. in d. l. qui contra. C. de incest. nup. Ille tamen potius probat contrarium, quia text. ibi fundatur in pluribus, præsertim in diuturnitate temporis 40. anno. in ignorantia iuris, & in facto ab auia, vt ibi in litera, & propterea dom. Abb. in cap. referente. qui fi. sint legi. dicit, quòd in d. l. qui in prouincia. §. 1. est bonus text. vbi probatur, quòd error iuris cum longinquitate temporis excusat ad hoc, vt filij dicantur legitimi. & idem dicit Angel. hic, vnde tu alleg. pro Bar. glo. in l. miles. §. pen. supra de adult. quæ tamen glo. loquitur, quando errauit in iure, & in facto. Item pro Bart. alleg. bonum text. in c. ex tenore, & ibi. dom. Abb. not. & in c. tanta. qui filij sint legi. Sed aduerte, quia gloss. ordin. in d. l. qui contra. requirit, quod vterque fuerit ignorans ad hoc, vt filij nati ex matrimonio illicito de facto contracto dicantur legitimi, & pro illa glo. videtur facere text. in c. cum inhibitio. de cland. despon. & ibi. do. Abb. in vlti. not. & do. Abb. in c. referente. in vltim. not. qui filij sint legitimi. sed Bald. in d. l. qui contra. quærens an filij nati ex matrimonio illicito sint legitimi, concludit, q̃ si vterq; ignorauit impedimentum, vel alter tantum, tunc filij sunt legitimi secundum canones, per iura ibi alleg. in glo. & per text. in c. 2 in fin. qui filij sint legi. & quod satis sit si vnus ignoret, dicit facere. l. duobus. ff. de lib. cau. secundum Iaco. de Are. quod est not. dignum secundum eum. & cum Bal. tenet Pet. de Ancha. in commento cap. canonum statuta. de constit. in 8. char. & in consi. 283. incip. Sempronius, qui secundam vxorem. Pro ista parte adde, quod decidit Bal. in l. eam quam. in 6. col. in versic. denuo quæro. C. de fideicom. vbi quærit: aliquis putans tenere matrimonium, quod de facto erat contractum, instituit hæredem genitum ex tali matrimonio illicito tãquam legitimum filium, iusto errore ductus: nunquid valeat talis institutio? ibi vide per eum. Item adde, quod decidit Bal. in cap. naturalis. in vlt. colum. si de feu. fue. contro. inter do. & agn. vbi quærit: pone, quod non tenet matrimonium propter impedimentum iustitiæ, & publicæ honestatis, tamen contrahentes credebant tenere, errantes in facto: an filij succedãt in feudo? determinãt no. quod sic, quia sunt legitimi à natura. alleg. not. per glo. in d. l. qui contra. tenendo decisionem Barto. hic, not. Barto. velle, quod filius censeatur legitimus, quo ad ignorantem tantum, & sic [illegible], quod filius possit censeri legitimus, & illegitimus, quod [illegible] ad ea, quæ dixi in l. pactum dotali. C. de coll. ¶ Vltimo not. [illegible] pro complemento huius legis, quia per glo. & Doct. constituitur differentia inter scientes impedimentum matrimonij, & ignorantes, vide quod in materia vult glo. not. in l. si quis sub conditione. & ibi Bar. ff. de condi. insti. quod qui copulant aliquos in matrimonium, & iurant, quod neuter iure con sanguinitatis [illegible] matrimonium separabit, præsumuntur sciuisse impedimentum consanguinitatis, quod not. Per ista cum laude Dei sit impositus finis huic legi, & eius intricatæ materiæ, & sic remanet expeditus iste 12. liber.

SVMMARIVM.

1 *Quæ sit differentia inter condictionem ex lege, & accusationem ex lege, & actionem in factum.*
2 *Lex vtens verbo præsentis temporis, an trahatur ad futura, & quid si per verba præteriti temporis. ibi.*
3 *Quid in statutis.*
4 *An promissio inter principes de non reuocando bannitos, extendatur ad futuros bannitos.*
5 *An ex dispositione legis oriatur ius agendi.*
6 *An sit actio, vel officium iudicis.*
7 *Et an sit condictio ex lege, vel actio in factum.*
8 *Ex contractu emphyteutico oritur actio specialis.*
9 *Quando statuto, vel consuetudine inducitur nouus contractus, tunc agitur actione speciali ex illo contractu.*
10 *Differentia inter condictionem ex lege, vel statuto, & accusationem ex lege.*
11 *Quando agitur ex aliquo delicto nominato, tunc agitur actione in factum.*
12 *Differentia inter actionem in factum, & præscriptis verbis.*
13 *Quotuplex sit actio in factum, & quando, & quomodo competat.*

De condictione ex lege. Rub.

LEX PRIMA.

SI obligatio. Quoties per legem nouã inducitur obligatio, non expresso nomine actionis, condictio ex lege competit. hoc dicit. † Quæ differentia sit inter condictionem ex lege, & accusationem ex lege, ponit Bart. ĩ. in pen. colum. ad fi. & ibi dicam. Item, quæ differentia sit inter condictionem ex lege, & actionem in factum, videtur sentire Bart. hic in vlt. colum. post medium, sed non apertè declarat, ibi ponam, & in specie declarabo. Item an condictio ex lege detur ad facta, ponit Bald. in l. ex placito. in 9. quæst. C. de rer. permu. per Bart. in l. iurisgentium. § sed cùm nulla. ff. de pact. & ibi dixi. Item ad materiam adde, quod condictio ex lege potest cum alia actione concurrere. tex. in l. quoties. & ibi glo. ff. de act. & oblig. Barto. hic in fin. Bal. in rub. C. eo. in vlti. colum. vbi hoc intelligit verum, quod cum alia concurrit, ex diuerso tamen capite. ¶ Capio glo. vnicam, quam diuide in octo partes. In prima ponit primum intellectum ad text. quod dictio noua, sit casus nominatiui, & construatur cum dictione obligatio. In secunda ponit alium intellectum, quod dictio noua, sit casus ablatiui, & determinet dictionem proximam lege. In tertia ponit quatuor exempla ad istum text. quæ sunt de iure. C. In quarta ponit aliud exemplum de iure Digestorum. In quinta opp. contra illud exemplum iuris Digestorum, & soluit. In sexta ponit aliud sextum exemplum de iure C. In septima opponit contra exemplum. C. & soluit. In octaua, & vltima timore tacitu contrarij, quod statim formabo, glo. exponit text. in verbo sit, vt ponatur pro tempore futuro, scilicet erit. Secunda ibi, vel verius dic. Tertia ibi, & accipe exemplum. Quarta ibi, item in domino serui. Quinta ibi, nec obstat, quod illa est. Sexta ibi, item poni potest. Septima ibi, cùm hæc. Octaua, & vltima ibi, & dic sit, idest, erit. ¶ In ead. glo. ibi, item poni potest in l. si quis in tantam, & c. habes ex gloss. sex exempla ad istum text. quinque de iure. C. & vnum de iure digestorum. plura alia exempla de iure digestorum. C. & Authen. ponunt Bart. Bald. & Pau. de Castr. hic, quibus adde aliud pulchrum exemplum in l. si sub hac. & ibi glo. ff. de inoffi. testa. secundum Alb. de Ros. hic. subdit Bart. quod etiam poni potest exemplum in constitutionibus Regum, & Principum. Istud vltimum de cõstitutionibus principum non videtur simpliciter, & indistinctè verum, cùm statuta principum censeantur ius prætorium, & non ciuile, secundum Bar. in l. 2. in fi. ff. de bon. poss. Bald. in rub. C. qui admi. in 6. q. do. Abb. in c. fi. de offi. deleg. sicut etiam dicitur in statutis Ducum, Comitum, & Marchionum secundum Bar. in l. 5. in prin. ff. de verb. obli. cum suis concord. ibi assignatis; sed ista lex non habet locum in obligatione inducta de iure prætorio, ex quo non competit condictio ex lege, sed actio in factum. §. fin. & ibi gl. magistra. Insti. de interdic. glo. in rub. ff. de præscrip. verb. Bal. hic in 3. q. prin. Alb. & Ange. hic. salua Bart. vt procedat in principe non recognoscente superiorem, & habente perpetuam iurisdictionem, quia tunc habetur loco supremi princ ipis,

a principis, ᵃ vt not.Bart.in l.1.§.de qua re.ff.de poſtu.& in l.infamem.ff.de pub.iud.& in l.relegati.ff.de pœn.& in l.hoſtes.ff.de cap.& ſic eius ſtatutum cenſetur ius ciuile, ſm Alexan.& Are. in d.l.5.in prin.ff.de verb.oblig. Lud. Ro.in d.l.1.C.qui admit. Bald.in l.donationes quas parentes.in fi. C. de don.inter vir.& vxo. ¶In ea.glo.ibi,ſed quomodo hæc lex cogitauit.dic, ꝙ iſta lex non potuit cogitare de ll.futuris in ſpecie.l.iubemus.in fi.C.
2 de teſt.ſed bene in genere.l.qui iure.ff.de teſt.mil.¶ † In ea.gl.in fi.ibi, & dicit ſit, ideſt, erit. iſtam expoſitionem fecit gl.timore contrarij. nam cùm iſta lex vtatur verbo præſentis temporis ſit,non videtur,ꝙ debeat trahi ad futura.l.ſi ita.ff.de aur.& arg. leg.& l.ſi ita ſcripſiſſet,vbi tex.not.ff.de leg.2. & l. verbum erit. ff.de verb.ſign.Iſta expoſitio gl.ſecundum Doct.non eſt neceſſaria,quia contraria loquuntur in teſtatore,qui cùm ſemel tantum loquatur, ideo tempus præſens ab eo prolatum non trahitur ad futurum: ſecus eſt in legibus,quia cùm lex ſemper loquatur,& ſemper ſit in viridi obſeruantia.l.Arriani.C.de hæret. ideo loquitur de præſentibus, & futuris caſibus, & propterea ſemper trahitur ad futura: ita etiam dicit Bar.in d.l.Arriani.&
3 in l.certa forma.circa fi.C.de iure fiſc.libr.10.† Adde, ꝙ idem etiam eſt in ſtatutis,quia etiam ſi ſtatutum loquatur per verba præſentis temporis, vel etiam præteriti, tñ trahitur etiam ad futura, niſi ſtatutum contineret delictorum indulgentiam, vt quia diſponat, ꝙ quilibet bannitus ſoluendo tantam pecuniã liberetur de banno, non habet locum in banniendis in futurũ. l.2.C.de genera.abol.l.cùm lex.ff.de legi. quia daret materiam delinquendi,contra l.conuenire.ff.de pac.do. & l.meminerint. C.vnde vi.ſecundum Bart.in l.omnes populi.in antepe. col. & ibidem Bald.ff.de iuſt.& iur. Bar.in d.l.cùm lex.& in l.ſi ita.in 1. col.ff.de aur.& arg.leg. Bald.& Imo. in l. cum in ſecundo.ff.de iniuſto rup.& in l.cum tale.§.pen.ff.de condi.& dem.Bald.in l. leges & conſtitutiones.& ibidem Sal.C.de leg.& idem Sal.in d. l.2.C.de gene.abol.do.Ant.de But.& Io.de Imo.in c.fi.de cõſti.do.Abb.in c.2.in prin.eo.tit.Gemi.in c.vt animarum.in vlt.col. de conſti.in 6 Albe. de Roſ. in 4.parte ſtatu.q. 55. incip. ſimilis quæſtio.Bal.in c.fi.in vlt.col.de præſcr.do.Ant.de But.in c.quia circa.in vlti.col.de priui. Iſta doctri.videtur aliqualiter limitari per illud, quod no.tenet Ang.in conſi.206.incip. punctus eſt in
4 anno Domini,in pen.col.vbi tenet, † qđ promiſſio viciſſitudinaria, ſeu mutua facta inter duos principes, vel duas ciuitates de non receptando bannitos,vel rebelles alterius, refertur etiã ad futuros bannitos: ſecus eſt in ſimplici promiſſione vnius principis facta alteri, quia tunc intelligitur de bannitis præſentibus tantum,vt ibi not.per eum. Facit,ꝙ ratione viciſſitudinis aliàs prohibita quandoque permittuntur.l.qđ autem.§.ſi vir & vxor.ff.de don.inter vir.& vxo.l.ſi pater puellæ.vbi Bald.& alij no.C.de inoffic.teſtam.& ibi de hoc dixi,& alia ad hoc cumulaui.Secundo limitat no.Bal.in d.l.cum lex. ff.de legi. vt prædicta deciſio Doct.de indulgentia, vel remiſſione delictorũ,procedat,qñ materia præcedit ſtatutum: ſecus è contra quando ſtatutum præcedit materiam: puta,dicit ſtatutum, ꝙ omnibus pacem habentib.iudices dimittant medietatem pœnæ,& tunc etiam de futuris intelligitur, quia noua forma nouæ materiæ adaptatur.l.ab Anaſtaſio.in fi.C.mand.qđ no.Adde etiam prædictis Alb.de Roſ.hic,qui dicit vidiſſe in facto dubitari,ſi ſtatutum loquatur in præterito: puta,quia dicat,ꝙ bannitis ius non reddatur, nunquid extendatur ad eos,qui bannirentur in futurum? determinat,qđ ſic,quia ſtatutum ſemper loquitur, & eſt in viridi obſeruãtia,vt ſupra dictum eſt,& ita etiam tenet Alb. in d.l.leges, & conſtitutiones. & in quarta parte ſtatu.in prædicta q.66.Item prædictis adde illud,quod per gl.hic decidit Bar. in l.illicitas.in prin.ff.de offi.præſi.ꝙ ſi ſtatutum diſponat,quòd iudex de facto debeat reſcindere venditiones factas per minores, extenditur ad venditiones minorum etiam poſt ſtatutum celebratas,licèt vtatur participio præteriti temporis factas. Ad hoc ponderat expoſitionem iſtius gl.hic,quæ exponit ſit, ideſt, erit, & quia lex ſemper loquitur. d. l. Arriani.& ſic eius natura eſt trahi ad futura.d.l.leges & cõſtitutiones. Item per iſtam expoſitionem huius glo.decidit Bart.in d.l. cum lex.ff.de leg.& in
* d.l.omnes populi.in antepen.col. *& communiter Docto.* ᵇ in illis
b locis ſupra alleg. ꝙ ſtatutum loquens per verbum præſentis, vel præteriti temporis: puta, quòd quicunque eſt, vel fuit obligatus per inſtrumentum publicum, poſſit capi ad petitionem creditoris, habet locum etiam in obligatis per inſtrumentum poſt tale ſtatutum factum. ¶Extra glo. Bart.hic ſubtiliter examinat materiã iſtius legis per tres quæſtiones principa.alij Scribentes hic nihil penitus tangunt, ſolùm dicit Pau. de Caſt.hic in fin. quòd Bart.multum ſubtilizauit, & dixit multa pulchra potius quàm vtilia. Bald.in rub.C.eo.in princip.dicit, ꝙ Barto. tractauit hic iſtam materiam ſubtiliſſimè, & profundiſſimè.
5 ¶† Prima prin.quæſt.Bar.eſt an ex diſpoſitione legis oriatur ius :

agendi, & diſtinguit, vt hic latè per eum. Adde inquantum Bart.dicit,quòd quando lex præcipit aliquid, qđ reſpicit commodum tantum eius,cui præcipitur, ꝙ tunc non oritur actio, quia eſt potius permiſſio,ſeu conſilium quàm præceptum. al-leg.l.ſæpe.ff.de offic.præſid.illa lex parum,aut nihil facit, ſed bene facit tex.in l.Titio centum.in princip.ff.de condi.& demon. arguendo à præcepto legis ad præceptum teſtatoris, & iſtum text.ad hoc alleg. Bald.in rub.C.eo.in 1.col. Item inquantum Bar.tangit,an ex permiſſione legis,quando non oritur ius agendi,dicatur competere ius, an verò facultas facti, & concludit, quòd quando lex permittit aliquid pro acquiſitione alicuius iuris de nouo, & tunc illud eſt ius, vt eſt ius adeundi hæreditatem: patet,quia ei præſcribitur: facultati autem, quæ facti eſt, non præſcribitur.l.viam publicam.ff.de via pub.Adde pro concluſione Barto.bonum text.in l. ſi mater. in verb. ius adeundæ hæreditatis.in fi.& ibi Pau.de Caſt.ad hoc no.C.de inſt.& ſubſt. & ita etiam tenent glo. & Doct.in l.3.ff.de acquir.hæred.glo.& Doct.in l.vnica.C.quando non peten. part.glo. & Docto.in d.l. licèt.& ibi latè Bald.idem Bar.in l.filio præterito. in pen. col.vbi
* Imo.& Mod.ff.de iniu.rup. *Et iſta eſt communis ſententia*, quicquid teneat Sal.in d.l.licèt. vbi ordinariè dixi de hoc, & ibi etiã pulchrè ſcripſi,quid de iure immiſcendi competente ſuis hæredibus,an ei præſcribatur 30.ann.ſpatio. ad ibi plenius ſcripta te remitto. Item inquantum Bart.in fi.huius.1.q.concludit,quòd vbicunque reus habet ius excipiendi, poteſt iudicis officium principaliter implorare,vt actori perpetuum ſilentium ponat, per gl.in l.Aurelius.§.cętum.& ibi Bar. ff.de libe.leg. & gl.in l.ſi contendat.& ibi Bar.ff.de fideiuſ.adde Bar. in l. ſi ſocietatem.§. arbitrorum.in 4.col.in verſi. quæro quo iure arbitratoris.ff.pro ſoc.& in l.3.§.nunc de effectu.ff.de lib.leg. & l.ſi finita.§. eleganter.in 3.col.ff.de dam.infec.Bal.in rub. C.eo. Multi in hoc tenẽt contrarium, præſertim Imo.latè in d.l.ſi contendat. & Bald.in pleriſque locis.& Sal.ideo vide plenè de hoc per dom. Alex.in
6 d.§.eleganter.in pen.& vlt.char. ¶†Secundò principaliter quærit Barto. quando ex diſpoſitione legis oritur ius agendi, an ſit actio,vel officium iudicis,& concludit, quòd quando verba legis diſpoſitiua referuntur ad partes, vel imperſonaliter proferuntur, & tunc ſemper oritur actio, & hoc eſt clarum, vt hic per eum. Si autem verba legis diſponentis referuntur ad iudicem, & in hoc diſtinguit Bart. plenius hic,quàm alibi, quòd ſi referantur ad iudicem affirmando, tunc ſemper competit iudicis officium, & non aliqua actio. l. quod ſi minor.§.fin. ff.de mino.glo.ord.in l.ſi ſoror.C.de coll.Si autem verba legis diſpoſitiua referuntur ad iudicem negatiuè, & tunc non producunt officium iudicis,nec actionem,vt hic per eum.¶Limitat Bart. primum membrum non procedere, quando verba legis directò diſponerent circa ius agendi, tunc proculdubio producerent actionem, vt patet in omnibus edictis, quæ dicunt iudicium dabo.licèt enim verba referantur ad iudicem,tamẽ quia directò diſponunt circa ius agendi, producunt actionem. l. ſi quis id quod.ff.de iuriſd.omn.iudi.& l.1. in princip.ff.de his qui deie.vel effu.& l.1.in princ.ff.commo.cum iſta doctr.Bar.tranſit ſimpliciter dom.Abb.in cap.ſæpe.in 3.& 4.col.de reſtit.ſpol. Adde circa primum membrum Bar. quando verba legis referuntur ad iudicem affirmatiuè, ſemper competit officium iudicis, vltra gl.in d.l.ſi ſoror.idẽ tenet glo.in l.ſi res obligata.in gl. vlt.in fi.ff.de leg.1.Bar.in l.1.in prin.in vlt.col.ff. ſi quis ius dicen. non

ADDITIONES.

a * Principis. Adde,quòd non poſſunt Duces,Comites, Marchiones, & alij recognoſcentes ſuperiorem, decreta edere derogatoria iuris communis, niſi aliud ex verbis inueſtituræ colligatur,puta, quia Imperator tranſtulit in eos iura Imperialia,cõſtituendo in ſuo territorio Romani Imperij Vicarios perpetuos,vt eſt in Sereniſs. Em. Philiberto Duce Sabaud. qui eſt vicarius Imperij.ita no. Nat.conſi.179.col.4. vbi ponit caſum no. & ibi quid in populis, an poſſint ſtatuere contra ius commune.Quòd autẽ non poſſint inferiores à principe,exceptis ciuitatibus, & earum populis, ſtatuta condere contra ius commune, dicit Alex. conſi.106. lib.2. & an actiones deſcen.ex ſtatutis Ducum,Marchionum,& ſimil.ſint ciuiles, vel prætoriæ, diſtingue, vt per Pract. Bal.tit.de ſtatut.q.26.Iaſ.in §.ſed iſtæ.nu.27. inſt.de Act. & quid de iure ſtatutorum,an dicatur ius prætorium, quando conditum fuit à perſonis [illegible]rioribus ſuperiorem recognoſcen.vide Matheſ.ſing.189.Rom.conſi.[illegible]. Alex. in l.1.col.6.poſt nu.24.ff.ad l.Fal.Rol.de dote q.3. Nat.conſi.25[illegible]. 2.conſ. 367.nu.8. MASVER.

b ¶Communiter Doct. Pro qua vide,quæ ſcribit Pract.Bald.in q[illegible]t.circa ſententiam,q.6.vbi qualiter intelligatur lex, vel ſtatutum loque[illegible] de præſentibus,præteritis,& futuris.Abb.in c.nimis. nu.1.de fil.presbyt. & quid de conſtitutione noua, an extendatur ad pendentia tempore conſtitutionis? vide glo.in cap.licèt. verſic.de cætero.de elect.lib.6. Alex.conſi.136.nume.23.lib. 4.& quòd non porrigatur ad præterita, no. Dec.in c.qu[illegible]in eccleſiarum.col. 2.de conſti.Iaſ.in l.in eum.nu.8.ff.de in ius voc.& fact[illegible] ſcribit Olden.lib. Act.forenſ.Act.1.Claſſ.1. MASVER.

non obtempe.& in l.1.§.ait pretor.ff.de postulan.Bal.in rub.C. eo.& in Auth.dos data.ad fi. C.de don.ante nup.& in l.fi.in 6.q. prin.C.de iur.do.Sal.in l.1.C.eo.de condi.ex lege.Item ad istud primum membrum adde pulchrè Bar.in l.solent. in 2.col.ff.de alim.& cib.leg.vbi per hoc determinat, ꝙ si statutū disponat, ꝙ Potestas, vel Capitaneus tale qđ faciat, ex isto statuto oritur solùm officium iud.& non condictio ex statuto, & ita limitat Bart.in l.omnes populi.in vlti.q.ff.de iust. & iur. concludens ex dispositione statuaria informi oriri cōdictionem ex statuto.Itē ad istud primum membrum adde glo.in l.cum satis.C.de agr. & censi.lib.11. in gl. super verbo per iudicem.quam Bar.ibi in 2.col.multum no.pro statutis dicētibus, ꝙ iudex prouideat ne damna, vel iniuriæ inferantur: nam vigore huius statuti nulla nascitur actio,sed solùm eis datur iudicis officium. Subdit tamen mirabiliter ibi Bart. ꝙ si statutum diceret, ꝙ iudex debeat tueri tales iniuriam patientes, tunc eis bene datur actio,& exceptio.per l. statuas.ff.de acq.rer. do. ꝙ vltimum vr̄ confundi ex doctri.Bart.hic: nam cùm verba statuti referantur ad iudicem affirmatiuè, vr̄ ꝙ debeat oriri officium iud.sed dictum Bar.ibi procederet,quando verba statuti essent impersonaliter prolata, vel qñ directò disponerent circa ius agendi, vt hic per Bart. Item per istud membrum Bar.videtur confundi decisio eiusdē Bar.in l.non solum.per gl.ibi.ff.de rei vend.& in l.3.§.si rem.per glo.ibi.ff.de leg.3.in quibus locis tenet Bar.ꝙ si statutum disponat,ꝙ victus victori condemnetur in expen. prout etiam dicit ius commune,intelligitur tale statutum,nisi victus habuerit iustam causam litigandi, & tale statutum satis operatur vltra ius commune,cùm ex eo oriatur noua condictio,scilicet,actio ex statuto. Ista decisio videtur confundi per dictam regulam hic traditam: nam cùm tale statutum dicat,ꝙ victus victori condemnetur in expensis, verbum condemnetur, intelligitur necessariò à iudice,ergo debet oriri officium iudi.& non actio,& ita reprehendit do. Mathe.in no.si posset saluari Bart.qñ statutum loqueretur per alia verba, puta quia diceret, ꝙ victus victori sit obligatus in expensis: nam illud verbum obligatus,excluderet officium iudi. qđ nullam præsupponit obligationem. l.qui per collusionem.ff.de act.emp.ita dicit Bal.in l.terminato. in pen.col.in fi.C.de fru.& li.expen. de veritate tñ huius puncti latius ordinariè dixi in l.properandū.§.sinautem alterutra.C.de iud. Sed aduerte,licet gl.Bar.& Doct.vbiq; indifferenter teneāt istam conclus.tñ in contrarium soleo ponderare duos text.qui fortiter stringunt,vnus est in l.si à paciscen.ad fi.in ver.per iudicem.C.de pact. vbi verba legis expressè referuntur ad iudicem affirmatiuè,& tñ ibi oritur actio ꝓ socio,vel præscr. verb.secūdum gl.& Doct.ibi,alius est tex.in l.si tibi. cum gl. in versi.iubebit.C.loca.¶Circa secundum membrum Bar.qñ verba legis dispositiua referuntur ad iudicem negatiuè, qđ tunc non oriatur officium iud.adde ad hoc bonum text.in l. Meuium. §. sed qđ prætor ait.& ibi Bart.ad hoc not.ff.qđ met.cau. licet Bar.alleg. tex.in l.1.eo.tit.ff.qđ met.cau.Item inquantum Bart. in vltimo membro dicit, ꝙ qñ verba legis impersonaliter referuntur, ꝙ tunc competit ius agendi, per l.statuas.ff.de acq.rer. do. Adde, ꝙ per illum tex.datur prædicta regula,ꝙ ex lege simpliciter disponente,vel aliquid impersonaliter pcipiente inducitur actio, & exceptio, ita eum alleg.glo.& Docto. in Auth.sacramenta. puberū.C.si aduer.vend.& in l.cū de nouo.C.de legi.Bar.in l.iurisgentium.§.prætor ait.ff.de pac.& in d.l. statuas. Sed aduerte, quia tex.in d.l.statuas.videtur obstare doctr.Bar.in duobus. Primò dum Bar.vult,ꝙ in d.l.statuas.verba impersonaliter proferantur, & non referantur ad iudicem.tex.ibi vr̄ clarè dicere cōtrarium,dum dicit,*dare operam prætorem oportere*,& sic verba legis referuntur ad iudicem,& sic contra Bar.Item referuntur ad iudicem affirmatiuè,& tamen non oritur officium iudicis,sed actio: ergo de directò contra primum membrum Bar.Cogita si posset dici,qđ verba ibi referantur ad iudicem, sed negatiuè, dum text.ibi dicit, qđ prætor debet dare operam,ne liceat priuato auferre illud,qđ in publico positum est, quo casu cū verba referantur ad iudicem negatiuè, ideo non oritur officium iudicis,sed populo, ad cuius commodum prohibitio illa inducitur, bene datur actio,& sic sumus in secundo membro Bart.
7 iterum considera si melius possit responderi. ¶†Tertio principaliter quærit Bart.qñ ex dispositione legis oritur actio, vtrum sit condictio ex lege,vel actio in factum,vel alia actio,& distin
8 guit multum latè per tres col.vsq; ad fi.vt hic per eum.† Adde primò inquantum concludit Bar.ꝙ ex contractu emphyteutico oritur actio specialis, quæ vocatur actio ex emphyteusi,& denominatur à contractu, sicut in aliis contractib. nominatis, vt in actione ex empto, locato, & simili.per l.actionū genera. §.ex contractu.ff.de act.& oblig. & quia text.in §.adeo. Insti.de loc.dicit,ꝙ contractus emphy. est species contractus de per se. sicut ergo alij contractus iurisgentium nominati producunt actionem specialem ex ipso contractu, ita etiam erit hic. cum Bar.simpliciter tenet Ang.de Are.in d.§.adeo.in 3.col. Breuiter
* teneas *communem sententiam*, ꝙ ex cōtractu emphyteutico oriatur cōdictio ex lege zenoniana,prout tenet gl.in d.§.adeo. Bar. sibi contrarius, & communiter Docto.in l.1.vbi dixi.C.de iure emph.Bar.in l.1.in vl.col.ff.de pub.iud.Ang.in §.emphyteusim. in Auth.de non alien. eo quia contractus emphyteuticus non erat de per se potens ad producendum obligationem, nisi superuenisset lex zenoniana,quæ disposuit obligationem oriri,d. §.adeo.& d.l.1.& ibi declarat Bart. C.de iur. emphy.ergo debet competere cōdictio ex lege,vt hoc tex.Ita paucis teneas, quicquid tenuerint Cy.& Vltramon.in d.l.1.in 5.q.qui tenēt,ꝙ oriatur actio pscr. verb.quos ibi sequitur Alb.de Ros.& Bal.in rub. C.eo.in vlt.col. vbi respondet ad l.3. ff.de præscr. verb.alleg.per Bar.hic contra Vltramon. & Bal.in c.dilecti. de iud.Item dum Bart.hic tenet,ꝙ contractus emphyteuticus sit contractus nominatus,adde ꝙ idē tenet Bal.in d.l.1.in 3.col.C.de iu.emphy. & ibidem Ang.vbi hoc no.ex illo tex.& idem Ang.in §.emphyteusim.in Auth.de non alie.vbi dicit ex hoc resultare mirabile, ꝙ est dare contractum nominatum,pro quo nō resultat actio nominata. Sed responde per id, ꝙ statim dixi, illud ideo esse, quia contractus emphyteuticus de per se non erat potens ad producendam actionem,nec obligationem, nisi superuenisset lex zenoniana.Adde etiam in simili, ꝙ contractus feudi dicitur esse cōtractus nominatus,sm Bar.in l.iurisgentium.§.quinimo. in pen.col.ff.de pac.& ibi dixi. contrarium in vtroque, ꝙ imò contractus emphyteuticus, & contractus feudi sint cōtractus innominati,tenuit Bal. sibi contrarius, & malè in l.fin.in 1.q.C. qñ lice.emp.disce.& in rub.C.de rer. permu. & in c.dilecti.in 2. col.de iud.vide no.Io.de Imo.in commento.c.potuit.in 35.col. de loca.& not.Bald.in c quæ in ecclesiarum.in 10.col.& seq.de consti.Item inquantum concludit Bart.ꝙ ex literarum obligatione,si in ea venit incertum, agitur speciali actione ex literis, vel ex literarum obligatione,si autem veniat certum, competit cōdictio ex literarū obligatione,sicut distinguimus in stipul. l.si quis certum.ff.si cer.pet.iuncta.l.non figura. ff.de act. & obl. idem tenet Bar.sm aliquas lect.in l.in contractib. in prin. in pe. q.C.de non num.pec.Aduerte in ista doctri. Bart.dum dicit,ꝙ si in contractu literarum veniat incertum, agetur actione ex literis: istud non vr̄ prima frōte posse procedere: nam cùm ista obligatio inducatur tñ in contractu mutui.l.generaliter. C.de non nume.pec.ergo non potest venire incertum,nec ad incertum agi,cùm in mutuo semper veniat certum.Sed rñde,ꝙ exceptio non nume.pecu.bene verum est,ꝙ habet locum solùm in contractu mutui; ita loquitur.d.l. generaliter. sed obligatio literarum potest contrahi in omni alio contractu.l.non figura.
* ff.de actio.& oblig. Breuiter teneas *communem sententiam* contra Bart.ꝙ ex contractu literarum oritur condictio ex lege, prout tenet gl.Insti.de li.oblig.Doct.in d.l.in contractib.Bal.in rubr.C. eo.per text.in d.tit. de li. oblig. in prin.in verbo ex lege nostra, quicquid hic respondeat Bart. ad illum tex.Item ex contractu literarū de iure ciuili inducto nulla est prodita specialis actio: ergo debet competere condictio ex lege,per istum text. Et per hoc patet non obstare similitudinem,quam facit Bart.de obligatione verborum, & sic de stipulatione ad obligationem literarum, cùm in stipulatione sit expressa prouisio de actione.d.l. si quis certū.ff.si cer.pet.& Inst.de ver.ob.in prin.sicut ēt in mutuo naturali.d.l.si quis certū.& l.certi ɔdictio,in prin. ff.si cert. pet.non sic in mutuo ciuili,& sic in obligatione literarum. Itē contractus literarum non erat de per se potens ad producendum actionem & obligationem, nisi istud fuisset inductum à lege ciuili, vt in d.tit.de li.obli.in verbo, ex lege nostra.ergo debet oriri condictio lege, vt hic: ita etiam teneas contra Bart.in sequen. exemplo de sponsalitia largitate per easdem rationes.
9 ¶†Successiuè inquantum Bar.concludit, ꝙ vbi consuetudine, vel statuto inducitur nouus contractus, ꝙ tunc agitur actione speciali,quæ oritur ex illo contractu, vnde sm eum ex contractu feudi inducto per consuetudinem agendū est actione feudi,seu ex feudo.adde Bart.in l omnes populi.in 7.q.prin.in pen. col.ff.de iust.& iur.& in l.de quib.in vlt.col.ff.de legi. & in l.1.in vlt.col.ff.de pub.& dicit Bar.in l.in commodato.§.1.ff.cōmo.ꝙ cùm ex feudo oriatur actio feudi, ista actio feudi variabitur in directam, & contrariam: nam directa competeret domino, contraria autem feudatario.Breuiter teneas, ꝙ pro feudo tam vasallo,quàm domino competat condictio ex lege,vel rectius condictio ex moribus,quę nascitur ex vsibus feudorum,prout tenet Ang.hic,& Bal.in rub. C.eo.& in c. 1. in princ.in 3. col.de contro.inuest.& in c.dilecti. de iudi & in l.ex placito. in 10.col. C.de rer.permut.& no.And.de Iser.in procem.feu.in 6.q.Mart. Lau.in c.1.in prin.5.col.qui feu.da.pos. distinguendo tamen,& intelligendo prout plenius dixi in prælu.feu.in 3.char.5.q. prin.

quic-

quicquid teneat idem Bald. in l fin. in 1. q. C. quando lic. ab emp. disce. vbi tenet, quòd ex contractu feudi oritur vel cōdictio ex lege, vel actio præscri. verb. quia feudum est contractus innominatus secundum eum, & malè, vt s. dixi, & plenius dixi in prælu. feud. in 3. char. in 4. q. princ. Alibi etiam Bal. in l. vnica. in 17. col. C. de confes. refert Io. Mo. in c. Abbate sanè. de re iudi. in 6. tenere, quòd vassallo competat officiū iudicis, & malè per prędicta, nec Bald. ibi illud sequitur. An autem actio directa, & vtilis nascantur in materia feudorum, sicut in alijs contractibus, vide per Ia. Alua. in cap. 1. §. similiter. de l. Corra. & qua actione conueniat vasallus à domino, ponit Spec. in tit. de offi. ordi. in ver. eo. modo. De multis alijs remedijs cōpetētibus feudatarijs, vel vassallis dixi ordinariè in prælu. feu. vbi multa remedia in proposito cumulaui. Item inquantum subdit Barto. quòd prædicta procedunt, quando ex lege inducitur actio ciuilis, secus si induceretur actio criminalis, quia tunc non debet dici cōdictio ex lege, sed accusatio ex lege, quia crimina non puniuntur per actionem, sed per officium iud. vt Insti. de publ. iudi. in princip. sed condictio ex lege est actio, ergo non datur ad punienda crimina. Adde Barto. in l. omnes populi. in 7. q. princip. in pen. col. ff. de iust. & iure. vbi idem dicit in statutis, quando tribuunt ius agendi criminaliter, quòd tunc nulla oritur actio, quia causæ criminales (vt dixi) non experiuntur per actiones, sed erit accusatio ex illo statuto, vel officium iudi. si iudex ex suo officio per inquisitionem procedat. & idem Bar. in l. de quibus. in vlt. col. ff. de leg. & in l. 1. in pen. col. ff. de publ. iud. & in l. 1. in princ. ff. ad l.
10 fal. ¶† Not. ex istis verbis Bart. differentiam inter condictionem ex lege vel statuto, & accusationem ex lege, vel statuto, nam prima competit in causis ciuilibus, secunda in criminalibus. adde glo. in l. fin. in verbo recipiat. ad fin. C. de litig. quam Bald. ibi dicit non esse alibi in iure, per quam datur not. limitatio ad istā differentiam Bar. vt procedat in delictis, in quibus bene proponitur accusatio ex lege, vt dictum est, sed vbi non est delictum, sed contractus aliàs illicitus, tunc competit condictio ex lege,
11 quod not. † Item inquantum Bar. in 2. casu princ. distinguit, qđ quando agitur ex aliquo delicto nominato, tunc agitur actione in factum. l. qui nomine. ff. de fal. idem si agitur de delicto innominato, quod cadit in culpam. l. exhibitionis. C. ad exhi. secus si delictum cadat in dolum, tunc habet locum actio de dolo. l. 2. C. de dolo. & l. 1. §. fin. ff. eod. Adde, quæ dicātur delicta nominata, & quæ innominata, declarat Bart. in l. nunquam plura. 3. col. ff. de priu. delic. & in l. & in priuatis. ff. ad turpi. & in l. senatus. ff. de accus. & in l. si qs id quod. §. 1. & in l. si familia. ff. de iur. omn. iudi. Ego no. declaraui, & plenius ī d. l. si familia. ibi videas. Item intellige Bart. hic loqui, quando agitur pro delictis ciuiliter, iuxta. l. pe. ff. de fur. & l. fin. ff. de iniur. prout etiam dicit ipsemet Barto. in d. l. qui nomine. ff. de fal. Si autem ageretur criminaliter, tunc non posset actio competere, quia crimina nō experiuntur per actiones. vt Insti. de publ. iud. in princ. & declarat Bart. met. s. in membro præceden. ad fi. & patet, quia si ageretur criminaliter, & delictum esset innominatum, non haberet locum actio de dolo, sed crimen stellionatus. l. 3. §. 1. ff. de crimi.
12 stellio. † Item inquantum Bart. ponit differentiam inter actionem præscr. verb. & actionem in factū stricto modo sumptā, dixi de hoc ordinariè in rub. ff. de præscr. verb. post glo. & Bart.
13 ibi, ideo hic non repeto. † Et quotuplex sit actio in factum, & quando, & quomodo competat, habes glo. magistram in §. fin. Insti. de interdic. & in l. in factum. ff. de actio. & obl. & in rub. & in l. quoties. ff. de præscr. verb. Bald. in l. ex placito. in 5. & in 8. q. C. de rer. permu. Vltimò inquantum Bar. circa intellectum. l. ne in arbitris. circa me. in ver. & in his omnibus. C. de arbi. vbi dicitur agendum esse in factum, vel cōdictione ex lege, vel vtili in rem, prout facti qualitas postulauerit, videtur ponere differentiam inter actionem in factum, & cōdictionem ex lege, & vult, quòd quando partes, & arbitri iurauerunt, agatur actione in factum, non generali, sed speciali ex iureiurando, quia partes videntur iurare id esse verum, quod arbiter dixerit, & ideo ibi tūc non agitur condictione ex lege, quia non inducitur noua obligatio, sed quando partes non iurauerunt, sed solus arbiter, tunc bene competit condictio ex lege, quia ex illa lege inducitur noua obligatio, non declarat tamen apertè Barto. differentiam inter condictionem ex lege, & actionem in factum. Item loquitur Bar. de actione in factum non generali, sed de speciali ex iureiurando, vnde alibi Bal. in d. l. ex placito. 7. quæst. C. de rer. permu. quærit, an actio in factum, & condictio ex lege sint idem. Et primò dicit videri, quòd sic, quia dantur in eodem casu, & ex eadem causa. d. l. ne in arbitris. vnde quæ nō differunt causa, non differunt etiam causato. contrariū tamen determinat, quia actio in factum competit ex legibus inuentis ad interpretationem, vel suppletionem, l. 12. tab. vt Insti. de l. Aqui. in fi. & tamen nunc non oritur condictio ex lege, quia non est lex noua quo ad primam inuentionem. sed per hoc Bald. etiam non bene declarat differentiam inter actionem in factum, & condictionem ex lege, sed alibi melius declarat idem Bald. in cap. dilecti. de iudi. vbi dicit, ꝙ est quæstio scrupulosa de apicib. iuris quærere, an oriatur cōdictio ex lege, vel actio in factum, & ꝙ verus Legista bene cognoscit differentiam, nam condictio ex lege est quoties præcedit obligatio nuda non apta ad agendum, sed lex inuenit ipsam actionem propter ipsam obligationem, vt l. si quis argentum. C. de dona. sed actio in factum est quoties præcedit obligatio apta ad agendum, tamen dubitatur, quæ actio competat, vt l. quoties. ff. de præscri. verb. & ista differentia etiam colligitur ex dictis per Bar. hic in ista 3. quæst. princip.

SVMMARIVM.

1 *An iste titulus habeat locum in iudeo, cui debitor promisit certo loco soluere soluere, si ibi non soluat.*

De eo, quod certo loco. Rubr.

¶Iste titulus est multum difficilis secundum Bar. ¶Glo. rubricæ continuat hunc titu. duobus modis, vno modo ad l. fin. titu. præceden. alio modo ad titu. præceden. Bar. & Ang. approbant vtranque continuationem, tene secundam, quæ est congruentior. ¶In glo. rub. in fin. quamuis Doct. non aduertant, ista gloss. malè loquitur, inquantum dicit, quòd in actionibus arbitrarijs obligatio nascitur ex eo, quod certo loco promittit, & sic vult, quòd in actionibus arbitrarijs interesse propter adiectionem loci sit in obligatione. Istud est falsum, quia in arbitrarijs, & sic in actionibus stricti iuris propter interesse ratione loci non venit iure actionis, sed officio iud. mercenario præter naturam ipsius actionis, & consequenter ipsius obligationis ex æquitate propter aliquod extrinsecus accidens, ita declarat Bart. in l. 1. C. vbi conue. qui cer. lo. da. promis. & in l. 2. in primis verbis. j. eo. & in l. in actionibus. in 3. col. vbi dixi. s. de in lit. iur. Imò etiā in actionibus bonæ fidei interesse propter locū veniret officio iu. mercenario. l. si vt certo. in princip. ff. com. & ita tenet glo. ord. in l. in bonæ fidei. in glo. 1. j. eod. & ibi Paul. de Castr. & ibi dixi. & licèt Specu. in titu. de fructibus, & interesse. §. viso. ver. & hoc in contractibus. videatur dicere, quòd in actionibus bonæ fidei interesse sit in obligatione, & non in offic. iudi. tamen malè dicit per prædicta, & eum reprehendit Paul. in l. si hæres. j. eod. Potes tamen saluare istam gl. quòd licèt dicat, quòd arbitraria actio nascatur ex illa obligatione, quæ sic contracta est, vt quid certo loco detur, & sic glo. designet causam, & materiam vnde oriatur, non tamen aperit, quod remedium cōpetat, & sic non negat interesse propter locū venire officio iud. ita potest aliqualiter palliari ista glo. Pro intellectu huius titu. quia in ista rub. fit mentio de loco, & non tempore, posset dubitari, an actio stricti iuris ita efficiatur arbitraria propter adiectionem tēporis, sicut propter adiectionem loci, dic quòd non, vt dixi in l. quòd si
1 Ephesi. in princ. j. eod. ibi rationem diuersitatis assignaui. † Item an iste tit. habeat locum in iudæo, cui debitor promisit certo loco soluere, si ibi non soluat, est nouus pūctus, quem tetigi in d. l. ꝙ si Ephesi. §. 1. j. eo. Item pro intellectu huius titu. adde, ꝙ licèt in ista rub. & in rub. C. eod. dicatur de eo, quod certo loco dari oportet. & sic isti tit. videantur loqui de obligatione dādi certo loco, tñ procedunt in stipulatione faciēdi certo loco, vbi etiam competit actio arbitraria pp locum. l. in bonæ fidei. in ver. fi. ſm primā lec. gl. ibi. j. eo. & ibi Raph. Ful. ad hoc reputat sing. notandum. facit. l. 3. §. si quis insulam. j. eo. Nam etiam ex stipulatione faciendi agitur ad dandum. l. eum, qui insulam. ff. de iudi.

SVMMARIVM.

1 *Stipulatio sic debet interpretari, vt non reddatur inutilis.*
2 *In contractibus non est locus remissioni.*
3 *Debitor an possit alibi conueniri, quàm in loco contractus.*
4 *Nunquid debitor possit conueniri etiam in loco, in quo contractus est celebratus, licèt alibi sit destinata solutio.*
5 *Roma est communis patria.*
6 *Ratione destinatæ solutionis quis sortitur forū etiam quo ad accessoria.*
7 *Debitor potest conueniri in quocunque loco, scilicet idoneo.*

LEX PRIMA.

ALio loco, Qui promisit certo loco dare, si ibi nō reperitur, potest in quolibet alio loco, vbi sortiatur forum, conueniri, ne promissio reddatur inutilis. hoc dicit text. cum glo. *secundum communem opin.* Ex ista l. gl. fi. colligit duo no. quæ per te videas. ¶† Tertiò no. ex hoc tex. secun-
1 dum Bald. quòd stipulatio debet sic interpretari, vt non reddatur

tur inutilis,facit l.quoties.ff.de verb.oblig.& l.3.ff.de teſta. mili.
Item in dubio iuris præſumptio non adaptatur ad impugnan-
dum id, quod agitur, ſed potius adaptatur ad confirmandum.
ita not.Bald.& Flo.in l.ſi quis à filio.in princ.per illum tex. cum
glo.not.ff.de leg.1. Amplius probat tex.in l.diuus in princ.ff.de
vſu,& habi. quòd verba, quæ non poſſunt verificari in iure ex-
preſsè conſtituto, verificantur in alio iure differenti, etiam ſi il-
lud ius ſit maius expreſſo, ad hoc vt actus valeat. Ibi enim erat
relictus vſus ſyluæ, & quia ſub ratione vſus legatum non vale-
bat,comprehenditur vſusfructus, & ita illum text.ad hoc ſub-
tiliter not.Are.in l. quod in rerum.ff.de leg. 1. Limita iſtam re-
gulam,vt non procedat,quando talis interpretatio eſſet futura
nimis grauis,vel nimis onerosa aut ſtipulatori, aut reo,tūc po-
tius vitiatur ſtipulatio.l.3.§.ſi quis inſulam. cum ſim. ĩ. eod. &
2 ibi ad hoc not. Raph.Fulg.& ibi dixi.¶†Quartò not.ſecundum
Gul.de Cun.Albe. & alios, quòd in contractibus non eſt locus
remiſſioni ad locum contractus,ſi ibi non reperiatur, quia ſi fie
ret remiſſio de loco ad locum, non eſſet neceſſaria æquitas hu-
ius legis, & ideo ſi mercator promiſit mihi ſoluere frumētum
tali tempore in ciuitate Venetiarum , & ipſe non vadit Vene-
tias, non poſſum eum ibi conuenire ratione contractus, & ſic
deſtinatæ ſolutionis,ex quo ibi no reperitur,nec etiam ex pro-
prio domicilio remittendus eſt per iudicem illius loci ad ciui-
tatem Venetiarum,cùm in cauſis ciuilibus regulariter non fie-
ret remiſſio de loco ad locum, & iſtud eſt clarè deciſum in ca-
pit.Romana.§.contrahentes.de fo.compe.in 6.per gloſſ.& Do-
cto.in l.hæres abſens.§.1.ff.de iud. per Docto. in Authen. at qui
ſemel.C.quomodo,& quando iud.latè Cyn.in l.1. C.vbi de cri.
agi oportet.per dom.Anto.de Butr.in cap fin.de fo.compe. Li-
mita, quādo debitor promiſiſſet ſoluere certo loco, & iuraſſet,
nam virtute iuramenti eſſet remittendus ad locum deſtinatæ
ſolutionis,text.eſt in §.ſi verò etiam quidam iurent.in Authen.
de exhi.re. Secundò limita,ſi lis fuiſſet inchoata in loco deſtina
tæ ſolutionis,tunc etiam in ciuilibus cauſis fit remiſſio perſona
lis ad locum iudicij inchoati,tex.eſt in l.conſentaneum.C.quo-
modo,& qñ iud.quē ad hoc ibi not.Bal.in 7.not. & dicit,ꝙ ille
text.eſt ad hoc ſingu.nec alibi eſt in iure. Tertiò limita, quando
in inſtrumento eſſet renunciatum priuilegio fori , nam renun-
ciatio priuilegij fori operatur iſtum ſingularem effectū , quòd
in contractibus fiat remiſſio, gl. eſt ſing.in l.1.ff.ſi quis in ius vo.
non ie.quam Barto.ibi multum ad hoc not.& ſignat.an verum
dicat,ibi dixi.Quartò limita,quando ille, qui promiſit ſoluere,
promiſit etiam ſe repræſentare ad petitionem creditoris, quan
docunque voluerit,ſecundum Bald.in l.cū Archimedoram. in
7.col.C.vt in poſ.leg.Quintò,quādo debitor promiſiſſet ſolue-
re in aliquo loco, & certo limitato tempore, cùm fingatur per
dolum abeſſe,ſecundum Innoc.in cap.ſi aduerſarius.de eo,qui
mit.in poſ.quem refert,& ſequitur Bal.in cap.1.in 4. colum. de
3 mili.vaſſal.qui contu. eſt. ¶†Quintò pondera diligenter iſtum
text. in verbo , *vel quia alijs locis neceßariò diſtringeretur*. qui egre-
giè probat,quòd ad hoc,vt debitor poſſit alibi conueniri , non
eſt neceſſe, ꝙ fuerit in mora accedendi ad locum deſtinatæ ſo-
lutionis, patet, quia ſi in alio diſtringebatur, fortè, quia erat in-
carceratus , non poterat dici in mora. l. ſed & ſi reipublicæ. in
princ.ff.de vſu.l.quod te.ff.ſi cert.pet.& tamen poteſt alibi con
ueniri,vt hoc text.Intellige tamen ſecundum Paul.de Caſt. qđ
iſto caſu non habebitur ratio intereſſe actoris ; ſed bene ipſius
promiſſoris,vt not.glo.in l.ſequen.in princip. vide per Barto. &
alios in l.3.§.nunc de officio.poſt glo.ibi ĩ.eod.¶Capio gloſſ. 1.
quam diuide in duas par.In 1.ad declarationem tex. format q.
In 2.ponit limitationem ad text. Secunda ibi,ſed non antequā.
¶In ea.gloſſ.ibi;& ĩ.de act.& obl.l. contraxiſſe.habes, ꝙ ratione
deſtinatæ ſolutionis debitor ſortitur forum in eo loco, quam-
uis in eo nullum habeat domicilium,quia ibi cenſetur contra-
4 xiſſe.¶†Circa iſtam glo. quærunt Docto. nunquid debitor po-
terit etiam conueniri in loco, in quo cōtractus eſt verè celebra
tus,licèt alibi ſit deſtinata ſolutio.prima fronte videretur dicen
a dum,ꝙ ſic.nam ratione contractus [a] quis ſortitur forum in lo-
co contractus.vt l.hæres abſens.§.fin.ff.de iud. l. eum qui.§.1.ff.
de conſti.pecu.& d.cap.Romana.§. contrahentes. de fo. com-
pe. in 6. Si ergo pōteſt conueniri in loco deſtinatæ ſolutionis,
quia i[illegible]fingitur contraxiſſe. d.l.contraxiſſe. fortius debet poſſe
conuen[illegible]in loco , vbi verè contraxit , ne plus operetur fictio,
quàm ve[illegible]s.l.filio.de libe. & poſthu. Contrarium determināt
Docto.hic[illegible] glo. & Doct.in l.1.C.eod.& in l.3.ff.de bon.auth.
iud.poſſi.& i[illegible]d.l.hæres abſens.§.fin.eo quia in loco deſtinatæ ſo
lutionis adeo fingitur eſſe celebratus cōtractus,ꝙ nullo modo
cenſetur eſſe celebratus in eo loco,vbi verba contractus fuerūt
dicta,vel prolat[illegible] niſi aliud expreſsè ſit actum,& hoc per fictio-
nem iuris,licèt g[illegible]e hoc dubitet in d.l.eum qui.§.1. idem tenet
Barto.& Angel.in[illegible]quæro.per illum text.ff.de ſol. niſi aliàs pro-
miſſor in loco contractus domicilium haberet, per d. l. hæres
* abſens.§. fin. vbi glo. & Bald. Pro *iſta communi concluſione* † adde
5 fortius, quòd licèt Roma ſit communis patria. [b] l. Roma.ff.ad
b mnni.tamen ſi ibi contrahatur,& ſolutio alibi deſtinetur, non
dicitur quo ad effectum Romæ eſſe contractum , vt ibi poſſit
reus per creditorem conueniri , vel ècontra reus ibi ſoluere in-
uito ſtipulatore.text.eſt in l.qui Romæ.in princip.& ibi Ang.&
6 d.Alex.ad hoc not.ff.de verb. obl. † Adde etiam in practica, ꝙ
ratione deſtinatæ ſolutionis quis ſortitur forum in illo loco nō
ſolùm quo ad ea , quæ principaliter veniunt in ipſo contractu,
ſed etiam quo ad acceſſoria;& ſic quo ad damna, & expenſas.
cap.dilecti.& ibi do.Abb.in vlt.not.de fo. compe. Aduerte etiā
pro limitatione concluſionis Doct.s̃.proxi.relatæ, ꝙ licèt in lo-
co celebrati contractus non poſſit promiſſor conueniri,ſed tā-
tum ſit conueniendus in loco , in quo eſt deſtinata ſolutio , ta-
men bene poſſet in loco contractus peti fideiuſſor de ſoluen-
do in loco deſtinatæ ſolutionis,vel poſſent ſequeſtrari res,& ca
ſu quo non eſſent bona , ibidem ſaltem poſſet ab eo exigi iura-
toria cautio,per illud quod no.tenet Bald.in l.fin. C. vbi in rem
act.quod ſi eſſet verum, eſſet valde no. & ſignan.non pono ta-
men pro conſtanti. ¶Capio glo. fin.in verbo vtilem.quam di-
uide in quatuor par.In 1.declarat text. In 2.colligit ex text. vnū
not.In 3.colligit aliud no.In 4.format quæſtionem neceſſariam
ad intellectum tex.Secunda ibi,& ſic not. Tertia ibi, item not.
7 arg.Quarta ibi,ſed nunquid vbique. ¶†In ea.glo.ad fi.habes ex
iſta quarta parte glo.diligenter no.pro intellectu legis noſtræ,ꝙ
debitor poteſt conueniri in quocunque loco ſcilicet idoneo, in
quo habeat domicilium.*Et iſta eſt communis opin.* ſecūdum Bart.
Albe.& omnes.Idem tenent glo.& Bart.& communiter Doct.
in l.1.C.eod.& glo.in l.eum qui inſulam.ff.de iudi.& glo. in ca-
pit.nec quiſquam.24.quæſt.2.ſed idem Bar.hic ſequutus Nico.
de Mata.in quadam ſua diſputatione , tenet op. quòd imò de-
bitor poſſit conueniri in quocunque alio loco , etiam vbi non
ſortiatur forum , & hoc propter naturam arbitrariæ actionis,
quæ eſt extraordinaria, vt not glo.s̃.in rub. & quia propter hoc
grauatur reus,ideo datur arbitrium iudicis,vt conſideret inter-
eſſe ipſius rei,vt ĩ.l.proxi.& per totum iſtum tit. Mouetur per
l.qui certo.s̃.de condi. indeb. quæ parum facit ſecūdum Raph.
Fulg mouetur etiam per exēplum fugitiui debitoris, qui vbiq;
poteſt conueniri.l.1.C.vbi decur.vel cohorta.& l.1. C.vbi cauſ.
ſtatus.Nec obſt.l.hæres abſens.§.fin.hic alleg.per gl.quia reſpō-
det Barto. quòd loquitur,quando ſtipulator ageret ſecundum
formam promiſſionis , petens eum condemnari ad ſoluēdum
in loco deſtinatæ ſolutionis , & tunc non poteſt conueniri niſi
in loco idoneo,vt ibi,ſecus quando creditor peteret promiſſo-
rem cogi ad ſoluendū ex natura actionis arbitrariæ, tunc vbiq;
poſſet conueniri. Mouetur etiam Bar. quia ſi aliud diceremus,
iſta lex ſeruiret nobis de vento , quia ſine ea planum eſt , quòd
promiſſor poteſt conueniri in loco idoneo,vbi ſortitur forum,
ergo generalitas iſtius legis non debet recipere limitationem,
ſeu reſtrictionem de habilitate,per doctri.Iaco.de Are. & Bar.
in l.1.§.nunciatio.ff.de ope.nou nunc. quia diſpoſitio generalis
ſuper iure iam conceſſo, ne ſit fruſtratoria,non recipit illam re
ſtrictionem de habilitate , vt ibi. Bald. hic dicit , quod dicta
opin.do. Nico.videtur multum iuri conſona, licèt communis
opi.ſit in contrarium.Breuiter teneas opin. gl. & communem,
quam etiam tenet Alb.Raph.Fulg.& Paul.de Caſt.hic, Ang.de
Are.in §.præterea quaſdam.in 6.char. Inſti.de act. & iſtam opi.
tenuerunt vbique glo. vt s̃. retuli. Et iſta opin. contra Barto. *eſt*
* *æquior, & communior*, ſecundum dom.Abb.in cap.1. in 3. not. de
plus peti.Pro iſta opin. ſtringit ſecundum Moder. quia aliàs ſe-
queretur ridiculum,quòd ille, qui promiſit certo loco ſoluere,
& ſic reſtrinxit ſe ad certum locum (quo caſu reſtringendo ſe
ad ſoluēdum in vno loco,cætera loca videtur excluſiſſe.l.cum
prætor.ff.de iudi.l.maritus. C. de procu.) eſſet deterioris condi-
tionis quàm ille,qui ſimpliciter promiſit ſoluere , qui non po-
teſt conueniri, niſi in loco idoneo, ergo multò minus, qui ele
git ſibi vnum locum tantum , cæteris excluſis, non debet poſſe
conueniri niſi in loco aliàs idoneo , & ſic vbi aliàs ſortiatur fo-
rum.Nec obſt.fundamentum Barto. quòd iſta lex nihil opera-
retur, & ſeruiret de vento , cùm de iure communi poſſet con-
ueniri in omni loco,vbi forum ſortiatur, quia reſpondent Ra-
pha.Fulgo. & Paul. de Caſtr. ꝙ de ſtricto iure videbatur,quòd
promiſſor non poſſet cōueniri,niſi in loco deſtinato ſolutioni,
prout

ADDITIONES.

a ¶Ratione contractus. Adde Bald.in l.1.C.vbi, & apud quem.Bald.in l.qui certo loco.ff.de condi.indeb.Docto.in cap.ex parte.M.de reſti.ſpol. Docto.in c. vltim.de for.compe.Docto.in cap.1.de ſponſ.

b ¶Roma ſit communis patria. Adde cap.fin.de fo.compe.Doct.in l.2.in §.omnes.ff.de iud.Barto.in l.ſed & probari.in §.fin.ff.de excuſ.tut.

prout tenet supra gloss. 1. iunctis his, quæ ibi dixi, ergo cùm ista lex istud remoueat, & concedat, quòd ex æquitate possit etiam in alio loco cõueniri, & sic de nouo satis operaret, ergo restringenda est generalitas huius. l. dummodo ille locus sit aliàs idoneus.

SVMMARIVM.

1 *Quæ actiones efficiantur arbitrariæ.*
2 *In actionibus arbitrarijs habetur ratio interesse.*
3 *Actio ratione loci efficitur arbitraria.*
4 *Ad concedendum restitutionem in integrum quis locus attendatur.*
5 *In isto titulo interesse actoris, & rei consideratur.*

LEX II.

Arbitraria. In actione arbitraria propter locum habetur ratio interesse actoris, & rei. Item actio tunc dicitur arbitraria ratione loci, quando est stricti iuris, puta ex stipulatione. hoc dicit. In tex. ibi arbitraria, dic, † quòd solum actiones
1 stricti iuris efficiuntur arbitrariæ, & sic assumunt istam qualitatem, seu adiectionem propter aliquod extrinsecus accidẽs contra naturam actionum. Nam cùm actio sit stricti iuris, in ea iudicis frenum est valde strictum. l. quicquid astringendæ. in princip. ff. de verbor. oblig. tamen ex quadam æquitate lex dat arbitrium, & potestatem iudici, ad ea quæ non veniunt ex natura propriæ actionis, puta quando in stipulatione est appositus locus destinatus solutioni, certè si in illo loco non soluatur, sed alibi, talis actio efficitur arbitraria, vt officio iudi. merce. veniat interesse loci præter naturam actionis, vt hic, non sic est in actionibus bonæ fidei, in quibus ex earum natura venit quicquid æquum est venire, ideò in eis officium iudi. exuberat. l. in bonę fidei. ͡j. eod. l. quia tantundem. ff. de neg. gest. §. præterea quasdam.
2 cum glo. Insti. de act. ¶† Not. 1. ex hoc text. quòd in actionibus arbitrarijs habetur ratio interesse tam actoris, quàm rei, vt hic
3 per glo. & Docto. in l. 1. C. eod. ¶† Secundò not. in ver. hæc autem actio. quòd actio ratione loci tũc efficitur arbitraria, quando est stricti iuris, vt cùm oritur ex stipulatione, vt hic, vel ex testamento, vel ex mutuo. vt l. si hæres. cum l. sequen. ͡j. eod. secus quando est bonæ fidei, vt statim dixi. ¶ Capio gloss. magnam in verbo vtriusque. quam diuide in tres partes prin. In 1. remouet tacitum contrarium, ꝙ duo contraria simul esse non possunt, vt hic per Bar. In 2. remouet aliud contrarium. In 3. format no. quæstionem. Secunda ibi, actoris tamen dico. Tertia ibi, sed qđ si interest. ¶ In ea. glo. ad fin. ex vlt. parte glo. habes duas conclu-
4 siones. † Prima est, quòd quantum ad concedendum, vel denegandum beneficium restit. in integ. aduersus contractum inspicitur consuetudo, vel statutum loci, vbi iudicium agitur, non autem locus contractus. Ex quo correlariè infertur, ꝙ in his, quæ respiciunt solutionem, vel rescissionem contractus, vt est restitutio in integ. debet inspici locus iudicij, & non locus contractus. Istam gloss. ad hoc reputat singu. Sal. in l. 1. in 4. colum. C. de sum. trin. istam gloss. reprobant anti. Doct. s. Gul. de Cun. Iaco. Butr. & And. de Pi. hic per regulam l. si fundus. ff. de euict. vbi in his, quæ pertinent ad decisionem causę, inspicitur locus contractus. Sed Ray. de For. hic, vt refert Albe. de Ro. sequitur istam glo. quia cùm statutum iudicij loquatur generaliter, & indistinctè, ergo ita debet intelligi. l. si verò. §. de viro. ff. solu. matrimo. ad d. l. si fundus, cum simil. respondet, ꝙ loquuntur, quando agitur ad contractum implendum: sed in quæstione proposita agitur ad rescindẽdum. l. qui certo. s. de condi. indeb. & l. 2. C. vbi & apud quem. idem Gul. de Cun. in d. l. 1. C. de sum. trin. & fi. cat. sustinendo istam gloss. aliter respondet ad. d. l. si fundus. ꝙ loquatur quantum ad ea, quæ veniunt ex natura contractus, & quæ agebantur à partibus tacitè, vel expressè, sed resti. in integ. non est huiusmodi, igitur &c. Breuiter teneas contra gl. contra quam vltra Antiquos. s. relatos tenent Bart. Bald. Paul. de Cast. & Fulgo. hic, per generalitatem. l. semper in stipulationibus. ff. de regu. iu. Item sicut in actione, quę oritur ex contractu, inspicitur locus contractus, eadem ratione debet inspici in officio iudi. per qđ petitur restitutio in integ. cùm succedat loco actionis. l. quod si minor. §. fi. ff. de min. quia eadẽ ratio, quę habet mouere iudicis æquitatem in ꝯctu, eadem militat in restitutione in integ. Idẽ tenet Barto. in d. l. 1. circa. 5. col. C. de sum. trin. vbi dicit, ꝙ verba Gul. de Cun. ibi, non habent saporem veritatis. Idem ibi tenet Bald. in 16. col. vbi commendat istam sententiam Bar. ꝙ sit subtilis, & not. Ita etiam tenet ibi Sal. in 3. col. motus, quia restitutio in integ. causatur ex læsione, & minoritate. l. nam, & posteà. §. si minor. ff. de iureiu. sed læsio prouenit ex contractu, ex quo minor obligatur, ideo aduersus contractũ datur restitutio. l. 1. & per totum. C. si aduer. vendi. ergo locus illius contractus debet inspici, quamuis restitutio petatur in domo aduersarij. d. l. 2. C. vbi, & apud quem. cùm sit causata ex læsione contractus alibi celebrati. Saluant tamen istam gl. Bart. & Scribẽtes hic duobus modis. Primò, quando minor peteret restit. in integ. aduersus negligentiam commissam in loco iudicij. Vel secundò, quando in loco iudicij esset statutum expressum denegans restit. in integ. etiam de gestis alibi, quod vltimum est bene not. dignum, prout etiam ponderat Raph. Fulg. hic, quia præsupponit valere statutum denegãs restitutionem etiam de gestis alibi, & sic extra territorium statuentiũ intra tamen suos subditos. qđ confert ad ea, quæ traduntur per Bar. & Doct. in d.
5 l. 1. C. de sum. trin. ¶† Secunda conclu. glo. est, ꝙ in hoc titu. non habeatur ratio interesse proueniętis ratione personæ, sed ratione rei, & si hoc est verum, esset magna limitatio ad istum titu.
* Sed Bar. *& communiter Docto.* reprobant istam glo. & benè, quia primò sibi contradicit, cùm superius tenuerit, ꝙ habeatur ratio interesse actoris, quia incidit in pœnam alterius, & istud est merè personale, ergo habetur ratio interesse proueniętis ratione personæ. Item resti. in integ. cuius habetur consideratio, non
* conceditur mero iure, * patet, quia transit ad hęredes. l. non solùm. ff. de in integ. resti. l. fi. §. fin. s. de condi. indeb. tamen ad hoc vltimum posset dici, quòd quamuis resti. in integ. trãseat ad hæredes, non propterea sequitur, quòd ibi interesse versetur circa rem, sed bene cõceditur beneficium restitutionis propter rem.

* Aliàs fauore.

SVMMARIVM.

1 *Accusator an cogatur in accusatione ponere diem.*

§. Si quis Ephesi. Locus debet exprimi in libello, quando eius omissio esset reo nocitura. h. d. secundum Bar. & Bald. vel sic, & melius. Agẽs arbitraria ex stipulatione alternatiua rerum & locorum, non debet experiri sine alterius loci mentione. hoc dicit. ¶ Glo. in verbo detracto. ponit duos intellectus ad tex. tene secũdum. ¶ Extra gl. iste §. inducitur per Bar. & scriben. ad decisionem no.
1 quæstionis. † Accusator non cogitur in accusatione apponere diem commissi criminis. l. libellorum. ff. de accus. & l. in causis. C. eod. Pone, ꝙ reus velit, quòd apponatur dies cõmissi criminis ad suam defensionem, puta, qa vult probare se illa die fuisse alibi, puta Romæ, an isto casu accusator cogetur diem exprimere? Et dicit Bart. se determinasse, quod sic per istum text. nam quãdo omissio loci esset damnosa ipsi reo, & ei auferret defensionem, cogitur locum apponere, vt hoc text. ergo similiter qñ omissio diei auferret reo defensionem, debet cogi actor diem exprimere, vt sic idem sit iudicium de tempore ad locum. l. fin. ff. de triti. & l. vinum. ff. si cer. pet. & ita tenuit idem Bar. in l. is, qui reus. in penul. col. ff. de publ. iudi. Ex ista decisione habes not. limitationem ad d. l. libellorum. quòd licèt per illã legem sit statutum, ꝙ accusator non teneatur in accusatione exprimere diẽ criminis, tamen qñ reus peteret diem delicti exprimi ad suã defensionem fundandam, cogitur accusator apponere. Cum Bar. tenet simpliciter Angel. hic, sed Raph. Fulgo. dicit, quòd sibi vr̃ ꝙ iste tex. nihil faciat, eo quia iste text. loquitur de loco, ad quẽ destinata est solutio, qui locus est pars ipsius obligationis. l. 1. §. diem. ff. de eden. & cuius loci detractio, vel adiectio auget, vel minuit quantitatem eius, qđ petitur, vt in §. plus loco. Instit. de actio. nimirũ ergo si debet exprimi locus destinatæ solutionis, cuius omissio faceret plus petere, non autem loquitur iste text. de loco, vbi factus est contractus. Similiter præsens quæstio loquitur in die commissi criminis, qui non est pars ipsius maleficij, & non auget nec diminuit crimen, alioquin fm eum etiam in ciuilibus agens actione ciuili cogeretur exprimere diem celebrati contractus, si à reo exprimi desideraretur, qđ non est dicen. per no. per Doct. in l. testium. C. de test. & per Innoc. in c. cũ causam. de proba. Sed istud nihil obst. contra Bart. qui se fundat in ratione generali huius tex. ibi, ne auferatur loci vtilitas. vnde sicut actor cogitur exprimere locum, qñ eius omissio aufert vtilitatem, & commodum reo, similiter debet cogi accusator exprimere diem. qñ eius expressio parat reo defensionem. Præterea inductio Fulgo. de isto text, potest retorqueri contra [illegible] sum Fulg. quia si dies destinatæ solutionis debet exprimi i[illegible] libello, qui solùm operatur diminutionem condemnation[illegible] in quantitate, fortius debet in accusatione exprimi dies co[illegible] missi delicti, quæ in totum parat defensionem reo, & eum [illegible] n totum facit liberari. Auth. multò magis. C. de sacros. eccl. & [illegible]. quantò magis. ff. de iureiu. Sal. etiam limitat hac decisionem [illegible] Bar. vt procedat qñ reus ostẽderet iudici suam defensionem paratã eo casu, quo accusator expresserit diem cõmissi cri[illegible] nis, alias autem

iudex

iudex non bene faceret cogere accuſatorem ad exprimēdam diem, contra d.l.libellorum.quę noluit arctari accuſatorem ad opponen.diem, ne detur materia malignandi circa teſtes. arg.l. 1.§.editiones.ff.de eden. præſertim cum petens ſibi aliquid impleri, debeat prius impleuiſſe pro parte ſua.l.Iulianus.§ offerri. ff.de act.empt.Adde, ꝙ etiam contra Bar.tenet Io.de Imol.in d. l.is qui reus.ff.de publ.iud.in pen.char.ad fi.& in 37.col.quia abſurdum videtur dicere, ꝙ iudex poſſit arctare accuſatorem ad apponendum in accuſatione diem commiſſi criminis, ex quo tex.in d.l.libellorum.expreſsè dicit accuſatorem nō cogi exprimere diem commiſſi maleficij. Nec obſt.l.vbicunque. ff. de interrog.act.ibidem alleg.per Bar.quæ dicit, ꝙ iudex poteſt arctare partem ad reſpondendum, quotieſcunque ſibi equum videbitur, quia illa lex debet intelligi ſecundum eum in criminibus, in quibus à iure non reperitur ſpecificè facta prohibitio, cùm clauſula generalis non referatur ad ſpecificata. l. doli clauſula. ff.de verbor.oblig.facit, quod habetur in l. ſanctio legum. ff. de poe.Breuiter teneas deciſionē Bar. quæ *eſt magis communiter* [a] *approbata*, quia non eſt inconueniens, ꝙ d.l.libellorum. limitetur, & declaretur per alia iura, & ſic per iſtū tex.l.vnica. C.de inoffi. do.cap.cum expediat.de ele.in 6.& ab iſta ſententia non eſſet in conſulendo, aut in iudicando receden. eo maximè, quia in his opinionibus maximè in criminalibus tenenda eſt opi.quæ tendit ad abſoluendum reum.l.interpretatione.ff.de poe. Accedat tamen, qđ alibi determinat no.Bal.in l.1.in fi.C.de iud.vbi querit ſtante ſtatuto, ꝙ de damno dato ſtetur iuramēto damnum paſſi, qualiter poterit probari negatiua.ſ.damnum non eſſe datum. Rńdet, ꝙ ſi reus dicat ſe velle reprobare de falſo, debet edi dies, arg.no.per gl.in §.item verborū.Inſti.de inuti.ſtipu. & probabit negatiuam, probando, ꝙ tota illa die non fuit viſus damnum dare, nec potuiſſet dare, quin cuſtodes vidiſſent, vt not.gl. in l.1.§.1.ff.de iti.actuque priua.facit.l. optimam. C. de contrahen. ſtipu. non tamen cogetur damnum paſſus ad diem edendam in libello, ſed iudex ex officio poteſt de die interrogare, & ſic iſtud eſt in arbitrio iudicis, per d.l.vbicunque. ff. de interroga.act. ſecundum Bald. & ſic iſta deciſio videtur aliqualiter refragari deciſio. Bartol.

ADDITIO.

a ¶Magis communiter. Pro qua vide Alex.conſi.210.lib.2.Rom.conſi.191.colum.2.Gandi.in rub.qualiter fiat accuſatio, Miſing.Cent.2.obſer.32.vbi qđ ſi libellus in crim.careat loco & tempore, eſt ineptus, valebit tamen ſi apponatur locus indeterminatus, quia ex probationibus ſuppleri poterit, vt no.Soci. conſil.146.nu.13.lib.1.ſine diei autem expreſſione valere libellum prædictū not.idem Miſing.d.Cent.2.obſer.40.ſed ſi reus accuſatus diem commiſſi criminis ſibi edi petat, vt ſuas poſſit facere defenſiones, dicit ipſe, quod tenetur accuſator diem exprimere, iuxta doctri. Bart.in l. is qui reus. de publ.iudi. & Ia.hic, quæ limitatio non caret pugna. contrarium enim tenet Io. de Imol. in d.l.is qui reus.col.23.quem ſequitur Alex.ad Barto.ibi.Rob. de ordi.iud.c.31. nu. 14. licèt priorem magis communem dicat Viui. inter commu.opin.lib.1. ver.accuſator.Clar.in pract.§.vlt.quæſt.12.ver.dixi exprimendum. Quę omnia pulchrè declarant Boſ.titu.de Inquiſ.num.90.& ſeq.Pract. Pap. for. Inqui. ver.anno præſenti.vbi dixi. MASVER.

SVMMARIVM.

1 *Quatuor ſunt ſpecies alternatiuarum.*
2 *Quæ dicuntur tacitè ineſſe in ſtipulationibus.*
3 *In alternatiuà rerum electio eſt debitoris.*
4 *In alternatiua locorum electio eſt creditoris.*
5 *Si in vna ciuitate ſunt plures iudices, eſt in electione creditoris, corā quo velit reum conuenire.*
6 *In alternatiua mixta rerum & locorum, electio eſt creditoris.*

LEX III.

Non vtique. In alternatiuis electio eſt debitoris quid debeat, nō autem an debeat, vel æquipollens. Et ideo in alternatiua rerum electio eſt debitoris, niſi altera res ſit perempta: ſed in alternatiua locorum tantum, vel mixta locorum, & rerum eſt electio creditoris.hoc dicit. Iſta lex præſertim in hoc prin. vř eſſe difficilis, & intricata.ideo ad euidentiam pręmitti[t] Bart. & Ang. † quòd quatuor ſunt ſpecies alternatiua-
1 rum. Q[u]ædam eſt alternatiua rerum tãtum. Quædam locorū tantum. [Q]uædam perſonarum tãtum. Quędam mixta rerum, locorum, [&] perſonarum. Alibi tamen Ioan.Fab.Io.de Pla.& Ang.de Ar[e]t.in § ſi quis agens.in verſi.huic autē, qui loco.Inſti. de act.dicunt plenius, ꝙ imò ſex ſunt ſpecies alternatiuarū. Tu dic, qđ imò ſunt 7.ſpecies, quædã eſt alternatiua rerum, vt hic in ver.& ideo q[u]i Stichum, qñ quis promittit Stichū, aut Pamphilum vt hic, [e]t l.plerunque.§.fi.ff.de iure do.& l.certa.§.ſed ſi Stichus.ff.de leg.1. Quædam eſt alternatiua perſonarū, vt in §. item Iulianus.ĵ.ea.l.quæ qñque ſtat propriè, qñque reſoluitur in coniunctam.l.cum quidam.& ibi gl.& Docto. C. de verb.ſign. l.ſi Titio.ff.de leg.2.l.ſed ſi filio.§.1.ff.de cōſti.pecu. Quędam eſt alternatiua tpis, vt promitto in Calen.Martij, aut Iunij, de qua in l.ſi ſtipulatus fuero decem aut 15.ff.de verb.obl.in l.ſi ita relictū.§.fin.ff.de leg.2. Quædam eſt alternatiua locorum, vt hic in verſ.quare.& in l.2.§.fi.ĵ.eo. Quædam, & quintò eſt alternatiua locorum, & rerum ſimul, vt hic in ver.proinde. Quædam eſt alternatiua rerum, perſonarum, & locorum ſimul, vt promittis mihi dare Stichum hic Papiæ, vel dare Pamphilum Sempronio Bon. Quædam, & ſeptimò eſt alternatiua rerū, perſonarū, locorum, & temporum ſimul, vt per te potes exemplificare. Et ſi dicatur, ꝙ iſto modo Bar.& Ang.hic fuerūt diminuti, qui tantum poſuerunt quadruplicem ſpeciem alternatiuarum. Reſpōde, quia Iuriſconſ.in hac. l. tãtum tractat de quatuor ſpeciebus alternatiuarum, ideo Bar. & Ang. poſuerunt tantum illas qua-
2 tuor ſpecies. ¶†Secundò proprius ad tex.præmitte, quia illa dicuntur tacitè ineſſe ſtipulationibus, quæ verbis apertis non exprimuntur, ſed tacitè per legis diſpoſitionem ſubintelliguntur, vt in alternatiuis electio.l.plerunque.§.fin.ff.de iu.do. Item in ſtipulatione tacitè ineſt tempus.ĵ. qđ debeat fieri ſolutio.§.ſi quis ita.el 2.ĵ.ea. l. Item locus, in quo debeat peti, vel in quo debeat ſolui.§.ſi quis inſulam.ĵ.ead.l. Præterea quæritur in iſta l.à Scæuola Iuriſconſ. nunquid ea, quæ tacitè inſunt ſtipulationibus, ſint ſemper in poteſtate debitoris, & ſic in eius electione, & declaratione. Rńdet Sceuola, ꝙ non vtique ſemper, quia qñque ſunt in poteſtate rei, vt in ver. qui Stichū.ĵ.ea.l. qñque actoris, vt in ver.quare.qñque lex ipſa declarat, vt in §.ſi quis ita, el 1. & ibi Bar.ĵ.eo. qñque ſtipulationem vitiat, vt in §. ſi quis inſulam. ĵ.ead.l.& ſic iſta probãtur per exempla in hac.l.vſque ad §.nūc de officio. Pro quorum intelligentia præmittit Iuriſconſ. duas regulas, vnam affirmatiuam, ꝙ eſt in electione rei quid debeat, aliam negatiuam, ꝙ non debet eſſe in poteſtate rei, an debeat, ex quo ſequitur illatio, ꝙ electio loci non eſt in rei poteſtate. Ad probandum iſtas duas regulas, & illationem, ſubijciuntur tria exempla, vnum de alternatiua rerum tantū.in ver. qui Stichum. alterum de alternatiua locorum. in verſ. quare.tertium mixtim de alternatiua rerum vel locorum.in verſicu. proinde.
3 ¶†No.1.in ver.Stichum, ꝙ in alternatiua rerum, donec vtraq; res ſupereſt, ſemper eſt electio debitoris, quam velit debere. l. plerunque.in fin.ff.de iure dot.ſed poſtquam vna res perijt, ceſſat electio debitoris, quia illa, quæ ſupereſt, dicitur præcisè eſſe in obligatione, alias eſſet tunc in eius poteſtate, an debeat. Aduerte tamen, ꝙ iſto caſu debitor ſi vult poteſt ſoluere æſtimationem rei mortuæ, ſi ſine dolo, & culpa ſua ſit mortua, tex.eſt not.in l.cum res.§.ſed ſi Stichus.ff.de leg.1.de qua lege vult opponere glo.in ver. ſolùm.quæ non clarè ſoluit. nam poteſt eſſe vnum in obligatione, & aliud in ſolutione, vt l.ſi quis ſtipula-
4 tus fuerit decem in mille.ff.de ſolu. ¶†Secundò not.in ver.quare.ꝙ in alternatiua locorum electio eſt ſemper creditoris, & nō debitoris, quia debitor ſemper variaret, & ſic per tales circuitus fieret in eius poteſtate, an deberet, contra ſecundam regulam huius tex. Et ſi dicatur, ꝙ ex quo debitor ſemel elegit conueniri in certo loco, vř ꝙ amplius non poſſit variare. l. apud Aufidium.ff.de ope.libe. Reſpondetur, ꝙ illud eſt verum, qñ electio traxit ſecum executionem, aliàs licitum eſt variare, vel vſq; ad lit.conteſt.ſm quoſdam, vel vſque ad ſnīam ſm alios, vt habet in l.eum, qui certarum.§.1.& fi.ff. de verb. obl. & hoc voluit gl.
5 hic in ver.non potuiſſe, quamuis non bene reſpondeat. ¶†Tertiò not.in ver.ſemper enim.ſm Guid. de Suza. Albe. de Roſ. & Paul.de Caſt.hic, ꝙ ſi in vna ciuitate ſunt plures iudices, eſt in electione creditoris, coram quo ex illis iudicibus velit reum cōuenire, non autem eſt in electione rei, coram quo velit conueniri, quia ſic eſſet in eius arbitrio, an deberet, quia ſemper poſſet variare. Et ad hoc frequenter allegatur iſta lex, & ita ad hoc allegat etiam Bar.in l.ſi per errorem.circa fi.ff.de iuriſd. omn.iud. facit.l.cùm clericis.C.de Epiſc.& cle.& l.decernimus. C.de epiſc. audien.not.in l.fi.C.de iuriſd.omn.iudi. Fallit in ſcholaribus, qui de iure cōi habēt tres iudices, Epm, Poteſtatem, & Rectorem, quia in eorum electione eſt, coram quo conueniantur. Auth. habita.C.ne filius pro patre, & ibi gl.in verbo optione. Secundò limita, niſi reus præueniret adeundo vnum ex iudicibus, & faciendo aſſignari terminum actori ad petendum, iuxta.l. diffamari. C. de inge. & manu. Iſto modo actor propter eius morã tanquam præuentus, perderet electionem iudicis.l. cùm res.ff. de leg.1.& l.ſi qs ex aliena.ff.de lega.1.ſm Guid.de Suza.& Alb.
6 hic. ¶†Quarto not.in ver.proinde, hic eſſe text.not.& ſingu.ſm Paul.de Caſtr.hic, ꝙ in alternatiua mixta rerum, & locorū, electio eſt creditoris, quia cùm habeat electionē locorum, in conſequentiam etiam habet electionem rerum. Ex quo habes not. limita-

limitationem ad §.plus autem.Insti.de act. vt procedat,quādo esset debitum alternatiuum rerum tantū, tunc creditor petens præcisè vnam rem diceretur plus petere causa, vt ibi. ¶Capio glo.magnam in verbo,adiectione. quam diuide in duas partes princip.In 1.declarat tex. In 2.oppo. & quinque modis respondet.Secunda ibi,quod alibi dicitur.Tene primam solutionem, ꝙ in narratione facti præambuli debeat inseri vterque locus, ne loci omissio auferat reo vtilitatem,ita procedit text.in l.2.in fin.s̄.eod.sed posteà in conclusione petitionis non habeo necesse ponere vtrunque locum,quia hoc esset impossibile,nec etiā in executione, ita loquitur text. in verbo, sine loci adiectione. *Ita communiter tenent Docto.hic*, quicquid hic dicat Fulg. ¶Capio glo.in verb. alternationi. vbi quærit gl.an in hac alternatiua rerum,& locorū si petatur in altero ex locis positis,an tunc actio efficiatur arbitraria.Breuiter teneas declaratione, & distinctionem Barto.cum qua cæteri transeunt.

SVMMARIVM.

1 *Copula inter plura loca solutioni destinata, facit vt quantitas promissa pro rata cuiuslibet loci censeatur esse diuisa.*

1 §.Si quis ita. † Copula posita inter plura loca solutioni destinata, facit vt quantitas promissa pro rata cuiuslibet loci censeatur esse diuisa. hoc dicit.Et sic isto casu non committitur electio reo,nec actori, sed lex ipsa declarat diuidendo summam pro rata Limita tex.procedere,quando certa loca limitata sunt determinatè adiecta solutioni,secus quādo generaliter, & indeterminatè quis promisisset soluere Bononiæ,Flor.Paduæ,& vbicunque locorum fuerit inuentus,prout quotidiè apponitur in instrumētis,& est tex. in l.Lucius Titius Sempronio.in verbo,*quando voles, & vbi voles*.ff.deposi.tunc non potest intelligi,ꝙ sit facta diuisio summarum pro rata,quia isto modo reduceretur ad nihilum. & sic stipulatio redderetur inutilis,ideo videtur actum, ꝙ in quolibet dictorum locorum possit insolidum peti tota summa, quia stipulatio debet sic interpretari,ne reddatur inutilis.l.1.& ibi dixi. s̄.eo.& l.quoties ff.de verb.oblig secundum Barto.Bald.Ang.& Paul.de Cast.hic,quicquid hic teneat Raph.Fulgo. & malè, & cum Bar.tenent Canonistæ præsertim Imol.in c.1.de iud.Subdit tñ Bart. hic, esse differentiam in modo concipiendi dictam clausulam,quia si in instrumento dicatur, ꝙ promisit,ꝙ solueret Bon.Flor.& vbicunque fuerit inuentus.iuxta.l. Titium, aut Meuium.§.tutores ff.de admi.tut. & tunc quia ratione destinatæ solutionis censetur in locis contraxisse.l.contraxisse.ff.de act. & obl.certè vbicunque dictorum locorum fuerit inuentus, poterit conueniri, secus si in instrumento dicatur, ꝙ voluit posse conueniri Bon.Flo.& vbicunque fuerit inuentus, talis promissio nihil releuat,quia per hoc non videtur ibi contraxisse,& habet locum tunc pœnitentia.l.si conuenerit,vbi etiam Bar idem tenet.ff.de iurisd. omn. iudi. An ista differentia inter verbū soluere,& verbum conueniri,sit vera,tetigi ordinariè in d.l.si conuenerit,vbi videas,ideo hic non repeto. ¶Secundo no.ex hoc text. quòd copula posita inter plura loca, diuidit summam pro rata. facit.l. reos §. cum in tabulis. ff. de duob. reis. & l. 1. C.si plures vna sententia.

SVMMARIVM.

1 *Stipulatio insulæ faciendæ loco non designato,est nulla.*

1 §.Si quis insulam. † Stipulatio insulæ faciendæ loco nō designato, est nulla.hoc dicit.Ad idem est text.in l. qui insulam. & in l. ita stipulatus.ff.de verbor.oblig. Limita istum text. secundum Bart. & Moder.vt procedat,quando promittitur fieri opus loco cohærens,tunc requiritur adiectio loci,vt hic,& in iuribus præalleg.secus quando promittuntur operæ personæ, licèt circa solū exhibendæ,tunc non requiritur adiectio loci, vt j. de ope.libe. per totum.& l.interdum.§.1.ff.de verb.obl. & l. si nō sortem.§. libertus.vbi dixi. s̄. de condi. indeb. Secundò limita istum text. procedere,quando nullus locus fuit nominatim comprehēsus in stipulatione,tūc procedit iste tex.& sim.secus quando in stipulatione sunt alternatiuè comprehensa aliqua certa loca,tūc stipulatio non vitiatur,sed electio competit stipulatori,vt hac. l.in princip.in versi.quare. Ratio diuersitatis est, quia vbi certa loca alternatiuè sunt nominatim in stipulatione comprehensa,tunc electio concessa stipulatori non est futura onerosa reo, qui de vtroque loco nominatim,& specialiter cogitauit,vt solueret, vt hac.l.in princ. Sed quando nullus locus fuit comprehensus in stipulatione,certè si stipulatori concederetur electio, fieri posset interpretatio,quæ esset futura multū grauis,& onerosa reo,puta si eligeret fieri insulam vltra mare. Eodem modo si electio esset rei, posset eligere facere insulam in tali loco, in quo nihil stipulatoris interesset. l. ita stipulatus.in princi.ff.de verb.oblig.& hic in gloss.ideo stipulatio redditur nulla. ¶Et ex hoc collige no.limitationem ad regulam,quæ habet, quod stipulatio debet sic interpretari vt valeat. l. quoties. ff. de verbor. oblig.l.1.vbi dixi.supra eodem.quia istud non procedit,quādo talis interpretatio esset futura grauissima, vel onerosissima stipulatori,vel reo,tunc potius redditur stipulatio inutilis.text.est hic not.& in concor.supra alleg.& no.Raph.Fulgo.hic. Pro supradicta differentia facit,quod in simili dicimus in vltimiss voluntatibus, quia omnimoda incertitudo loci vitiat relictum.l. si domus.in princip.ff.de leg.1.secus quando testator adijcit locum,sed est æquiuocus,vel ambiguus,tunc nō vitiatur dispositio,sed intelligitur de loco,vbi testator domiciliū habet. text. est sing.in l.quæ cōditio.§.1.ff.de condi. & demonstr. per quem tex. decidit Bartol. quòd si testator relinquat centum ecclesiæ, & non declaret cui ecclesiæ, per hoc non vitiatur relictum, qa intelligitur de ecclesia,cuius testator est parochianus. Idem tenent Cyn.& Saly.in l.1.in 5.quæstio.& sequen. C.de sacrosanc. eccles.Spec.& Io. And.in titu. de instrum. edi.§. nunc verò aliqua. ver. quid si testator. Angel. in §. si verò.in Authen.de non ali.Ludo.Roma.in repe.Authen.similiter.C.ad l.falc.in 33.speciali piæ causæ inter vltimas voluntates.Angel.de Are.in §.sed ius quidem ciuile.Insti.de iu.na.gen.& ciui. d. Abb.in cap.indicante.de test.Petr.de Ancha. & Ioan. de Imol.in cap.relatum. el 2.ad fin.cod.titu.de test.facit quod not.Cyn.& Bald.in l.cùm multæ. C. de donat.ante nupt. Eodem modo si testator iu[illegible], omni die in perpetuum celebrari 30.missas, & non expressit in qua ecclesia, & sic in quo loco, tamen valet relictum, qu[illegible] intelligitur, quòd celebrentur in illa ecclesia, in qua ipse test[illegible]r est sepultus, per d.l.quæ conditio.§.1. & §. si quis in nomine. in Auth.de eccles.titu.& ita not. determinat dom.Abb.consil.99. lib.2.incip.quidam condidit testamentum.in 2.dubio. ¶Secundò not. ex hoc text. quòd licèt in stipulatione insulæ faciendæ tacitè insit locus, vbi fieri debeat tamen eius declaratio non cōmittitur actori, nec reo, nec etiam ipsa lex declarat, sed vi[illegible]tur stipulatio, quando nullus penitus locus fuit comprehensus in stipulatione,vt supra declaraui.

SVMMARIVM.

1 *Promissio soluendi facta certo loco, intelligitur si commodè ad illum locum perueniri possit.& nume.2.*

3 *Temporis angustia vitiat stipulationem.*

§.Si quis ita.ij. Si solutio conferatur in certum locum,inest tacitè tempus, quo possit ad illum locum perueniri, & si tale tempus ita angustū exprimatur, ꝙ sit impossibile, vitiat stipulationem. hoc dicit.

1 ¶†Not.1.ex hoc text.ꝙ in promissione facta de soluendo in aliquo certo loco,licèt purè,& simpliciter concepta, tamen re ipsa ex naturali ratione, & ex coniecturata voluntate partium tacitè intelligitur tātum tempus, quo possit commodè ad illum locum perueniri,vt hic,& l.continuus.§.cum ita. ff. de verbor. oblig.& §.loca.Insti.eod.Et ex hoc correlariè not.quod stipulatio, quæ habet locum, habet & tempus primum expressè ex partium conuentione, secundum tacitè ex legis dispositione.

2 ¶†Secundò not.quod qui promisit certo loco soluere,non potest cum effectu prius conueniri quàm elapsum sit tātum tempus, quo cōmodè potuerit ad illum locum peruenire, vt hic, & in iuribus s̄.proxim.alleg. Amplia istum text.procedere non solùm respectu principalis debitoris, sed etiam respectu eius fideiussoris,quia ad hoc vt fideiussor possit effectualiter conueniri,requiritur ꝙ sit elapsum tantum tempus, quo attenta qualitate suæ personæ potuisset ad talem locum accedere, alias diceretur in duriorem causam interuenisse, & sic tacitè inest tñ tempus,quo vterque potuerit accedere,quantum ad h[illegible] e vt fideiussor conueniatur,tex.est not.in l.si testamento.§.nu.ff. de fideiu.Secundò amplia istum tex.vt procedat non solùm quando vnus locus esset destinatus solutioni, sed etiam quādo duo alternatiuè,puta,quia promisit soluere Bon.vel Floren. na[illegible]et tunc requiritur,ꝙ transiuerit tantum tempus, quo potu[illegible] ad vtrunque locum accedere,nec sufficit transiuisse tē[illegible] quo potuisset ad alterum eorum accedere.glo. est in hac l[illegible] ver & generaliter.super verb.petat.in princ.& ita etiam ten[illegible] Paul de

3 Cast.hic.¶†Tertiò not.ex isto text.quod angustiæ te[illegible]poris vitiant stipulationem,& si quādo tempus adiectum solutioni est adeo angustum, ꝙ est impossibile in tali tpe accedere ad locū destinatum, vitiat stipulationem, vt hic, & in §.[illegible]ca.institu.[illegible]

verb.

verb.obl. ¶Limita iſtum text.procedere in contractibus ſtricti
iuris, ſecus in cõtractibus bonæ fid. vbi anguſtiæ temporis non
vitiant,ſed reijciuntur propter exuberantiam bonæ fidei.l.inſu-
lam.§.1.& ibi Bar.ff.loc. Simile in vltimis volũtatibus,cùm ha-
beant naturam contractuum bonæ fidei.l. in minorum. cum
gl.& ibi Bar.C.de in integ.reſti.mi. quia etiam ibi anguſtiæ tem
poris non vitiant,ſed reijciuntur.l. ſi mihi, & tibi. §. ſi quis ſer-
uos.quos gradibus.aliàs incipit Proculus ait,& ibi glo. Bart. &
Docto.ff.de leg.1.cum ſuis concor.ibi traditis.Et hoc ideo, ꝗa
in vltimis voluntatibus ſit larga interpretatio. l. in teſtamentis.
ff.de reg.iu.cap.cum dilecti.de do.Præterea intellige,niſi impoſ
ſibilitas concerneret ſubſtantiam obl.quia tũc vitiaret omnem
contractum etiam bonæ fidei.l.non ſolum.ff. de act. & obl. ſed
in vltimis voluntatibus conditio impoſſibilis non vitiat,ſed vi
tiatur.l.obtinuit.ff.de condi.& demonſt.l.1.vbi gloſ. & Docto.
ff.de condi.inſti.

SVMMARIVM.

1 *Debitor ſoluens in alio loco quàm deſtinato,an liberetur.*
2 *Modus reſpondendi allegationibus,dicendo,multum differt caſus noſter ab eo,quem allegatis.*
3 *In quo differat fabrica inſulæ à ſolutione pecuniæ.*

§.Item Iulianus. Iſte §. ſecundum Bartol.eſt
ſubtilis,& difficilis,& ſecun
dum Albe.de Roſ.iſte caſus pulcher eſt,& ſingularis.Diuiditur
in quatuor partes principales. In prima ponitur thema,& quæ
ſtio.In ſecunda ponitur bimembris reſpon. Iuliani.In tertia po
nitur reprehenſio Marcelli in vtroque dicto cum adiectione
cuiuſdam caſus ſimilis. In 4. per Scæuolam auctorem huius l.
reprobata illa ſimilitudine, ponitur determinatio cũ effectuali
approbatione opi.Iuliani. Secunda ibi,& ſcribit.Tertia ibi,Mar
cellus autem.Quarta,& vltima eſt ibi,ſed mihi videtur. Soluẽs
adiecto alibi quàm in loco deſtinato ſolutioni non liberatur,
prout liberaretur ſoluendo etiam alibi ipſi ſtipulatori, & pro-
pter intereſſe durat petitio ſortis , licèt aliud ſit in inſula alibi,
quàm in loco promiſſo fabricata.hoc dicit totus iſte §. In text.
ibi, aut Titio.iſte dicitur adiectus,& eſt ſicut quidam procura-
tor ex conuentione partium ordinatus, qui non poteſt reuoca
ri.l.aliud.ff.de ſolu.& l.cum qui ita.§.qui ſibi. & in l.fin.§.cũ mi-
hi,aut Titio.ff.de verbor.obl.In text.ibi,planè. Marcellus repro
bat Iulianum hoc modo,nam ſi verum eſſet,quòd ex ſolutio-
ne facta adiecto non contingeret liberatio , prout volebat Iu-
lian. in primo dicto , certè deberet peti integra ſumma, ergo
malè dicit Iulian.in primo dicto , volẽs agi ſolum ad intereſſe.
In tex.ibi,ſummæ ſolutio.diſtare à fabrica inſulæ. dic rationem
eſſe, quia pars ſubſtantialis fabricæ conſiſtens in ſolo totaliter
variatur varietate loci:ſed ea,quæ conſiſtunt in dando, non va-
riantur eſſentialiter varietate loci, quia locus non circunſcribit
ſubſtantiam rei.quæ datur,prout etiam j.dicetur in glo. In tex.
ibi , *& ideo quod intereſt ſolùm petendum eſt ;* intellige conſiderato
effectu , quia agendo ad ſortem in effectu , conſequitur ſolùm
1 intereſſe,vt j.dicetur ſuper glo.fin.¶†Not.1.ex iſto text.ꝙ debi-
tor ſoluens adiecto alibi quã in loco deſtinato, non liberatur:ſe
cus quando ſolueret principali creditori alibi,quàm in loco de
ſtinato,quia tunc bene liberaretur . Ratio diuerſitatis eſt,quia
non eſt in poteſtate adiecti , qui nõ recipit ad vtilitatem ſuam,
ſed principalis mutare locum deſtinatum ſolutioni. l. qui Ro-
mæ.§.Callimacus.ff.de verb.obl. Secus eſt in principali credito
re, qui licèt non poſſit cogi inuitus ad recipiẽdum ſolutionem
in alio loco quàm deſtinato.l.pen. j. eod. tamen ſi ſponte velit
alibi recipere,poteſt ſibi ipſi præiudicare.l.centum Capuę.in fi.
j.eod.quia quilibet poteſt fauori ſuo renuntiare, & ſic ſibi præ-
a iudicat. l. pen. cum ſi. C.de pact. Nam quilibet [a] in re ſua pro-
pria eſt moderator,& arbiter.l.in re mandata. C. man.etiam in
abutendo.l.ſed ſi lege.§.conſuluit.in ver. *dum ſe abuti putant*.ff.de
b petit. hæred. Confirmo per bonum ſimile arguendo de re [b]
ad locum,iuxta.l.ſi quis ita legauerit.ff.de aur.& argen.leg.nam
ſi aliud pro alio ſoluatur creditori volenti, contingit ipſo iure
liberatio. Inſti.quib.mo.tol.obl.in princ.& tamẽ ſi ſoluat aliud
pro alio adiecto, non contingit liberatio ipſo iure, ſed tantum
op. exceptionis,vt eſt text.not.in l.fin.§.fin.& ibi Bart.ff.de ver-
bor. ſol quem text. multum not.d.Matheſ. in no. 203. & latius
Bar.in l. cum fundum.ff.de pac.facit.l.obligationum ferè.§.ac
2 ceſſio.in cum glo ff.de act.& obl. ¶†Secundò no. ex ver.fin.
ſecundum Albe.de Roſ.hic poſt Iac. de But. bonum modum
reſpondendi allegationibus aduocatorum in cauſis,vbi poteſt
reddi ratio diuerſitatis. poteſt enim dici , multum differt caſus
3 noſter ab eo quem allegatis,ſicut hic dicitur , multũ † differre
ſol.pecuniæ à fabrica inſulæ. Alibi dicit text.ꝙ alia ratio refor-
mat pactum.in l.interpoſitas. C.de tranſact.facit text. in l. inter
ſtipulantem.§.ſacram.in verbo,ſed diſſimilia ſunt.ff.de verbor.
c obl. Alibi vulgo dicitur, quod ex diuerſis, [c] & ſeparatis non fit
bona illatio.vulgata.l.Papin.exuli.in prin.ff.de mi. & l.fin.in fin.
ff.de cal.Et alibi habetur,quod ſeparatorum ſeparata debet eſ-
ſe ratio.l.ſi maritus.la 1.in fin.& ibi Bald.ad fi.quia tex.non ape-
rit,in quo differat fabrica inſulæ,à ſo.pecuniæ.gloſ. hic voluit
ponere differentias , dic melius ſecundum Docto. quòd opus
loco , ſeu ſolo cohærens ex locorum varietate ſubſtantiali-
ter, & totaliter variatur, quia alia eſt inſula , quæ fit in vno lo-
co, alia quæ fit in alio totaliter ſeparato , quinimo deſtru-
cta funditus prima inſula,ſi alia in eodem loco reficiatur, repu
tatur tamen alia,& diuerſa.d.l.inter ſtipulantem.§.ſacram.ff.de
verbor.obl.& l.ſeruitutes.§.ſi ſublatum. ff. de ſer. vrb. præd. Et
ideo ſi promiſiſti facere inſulam in vno loco , & feciſti in alio,
cùm diuerſa penitus facta cenſeantur ex locorum diuerſitate,
certè eſt perinde,ac ſi nihil feciſſes de eo,quod promiſiſti, ideo
in nihilum cõtingit liberatio,& ſic remanet integra petitio.Sed
ea,quæ conſiſtunt in dando,non variãtur eſſentialiter,nec ſub-
ſtantialiter,diſtinguũtur ex varietate locorum.nam eadem res,
& idem dominium transfertur quocunque loco detur,ſed be-
ne poteſt contingere varietas circa quædam accidentia , puta
circa valorem rerum,& ſimilia,& ideo ſoluendo rem alibi, fe-
ciſti,ꝙ promiſeras,non tamen illo modo, vel illa forma, ideo
licèt principali debito ſit ſatisfactum,ſupereſt tamen petitio in
tereſſe,cuius reſpectu dicitur minus ſolutum.hoc probatur in
l.qui Romæ.ff.de verbor.obl.¶Capio gl.fi.in verbo,ſolum pe-
tendum. quæ diuiditur in duas par.prin.In 1.opponit ꝯ text. ꝙ
ſoluta ſorte non poſſit de per ſe peti intereſſe ꝑꝑ locum , quia
recipiendo ſortem, vĩ remiſſum intereſſe.l. centum Capuæ. in
fin.& melius in l.fin.j.eod.glo.dupliciter reſpon.Tene primam
ſolu.ꝙ ꝯrium ꝓcedit,qñ ſolutio ſortis fuit facta principali cre-
ditori,qui potuit remittere intereſſe, & ſic ſibi præiudicare. ſed
iſte text.loquitur, qñ ſolutio ſortis fuit facta adiecto recipienti,
non ad vtilitatem ſuam,ſed principalis creditoris, qui non po-
tuit præiudicare,& ſuum remittere intereſſe, prout etiam dixi.
ſ.in tex.In 2.quæ eſt ibi,ſed qua actione.glo.per viam quæſtio-
nis oppo.ꝯ tex. & ſoluit.pro eius expeditione opponitur cõtra
tex.Intereſſe venit ſolùm per officium iud.mercenariũ.d.l.cen-
tum Capuæ.in fi.ergo ſorte ſoluta extinguitur.l.4.in fi.C.depo-
ſi.ergo de per ſe peti non poteſt , cùm intereſſe veniens officio
iu.merce.non ſit in actione , & ſine actione nemo experiri poſ-
ſit.l.ſi pupilli.§.videamus.ff.de neg.geſt.Item ſuper officio mer-
cenario iudicis ſolo non poteſt fundari iudicium.l.ſi in iudicio.
ff.de exce.rei iudi.Glo.reſpon.ꝙ pecunia,quę ſoluta eſt,partim
cedit in ſortem, & partim pro intereſſe, ideo remanet petitio.
Iſta ſolutio eſt contra iſtum tex.in fi.qui dicit,& ideo quod in-
* tereſt ſolùm eſt petẽdum.vnde reſpon.Bart.*& communiter Doct.*
ꝙ poteſt peti ſors princ. quia non contingit eius liberatio in ali
qua parte ad finem, & effectum vt creditor ſolùm cõſequatur
intereſſe propter locum, & ſic ad fundandum iudicium eſt ne
ceſſaria petitio ſortis, vt poſteà effectualiter cõſequatur ipſum
intereſſe propter locum,ſicut & alibi videmus in ſimili in l.Iu-
lian.§.qui fundum.ff.de verb.obl. & in l.4.§.ſi reddita.ff.cõmo.
Nec obſt iſte tex.in fin. dum dicit , ꝙ intereſſe ſolùm eſt peten-
dum ,quia hoc dicit habito reſpectu ad conſecutionem, & ef-
fectum,quia petendo ſortem principalem conſequitur in effe-
ctu ſolùm intereſſe. verùm quia iſta communis ſolutio vĩ ali-
qualem violentiam facere literæ,ideo alio modo reſpon.Iaco.
de But.& Raph.Fulg.hic,ꝙ cum iſte tex.in fin. dicat petendum
ſolùm intereſſe,nec exprimat quo remedio ſit petendum,intel
ligitur , ꝙ ipſum intereſſe poſſit peti ex æquitate per actionem
in factum.l.quoties.ff.de præſcri. verb. quemadmodum alibi ſi
res debita ſit aliter ſoluta,quàm debebatur,puta quia deterior,
in obligationibus ſtricti iuris agitur actione in factum,ſi ſoluẽs
non ſit in dolo,aliàs de dolo tenetur.l.exhibitionis. C.ad exhi.l.
eleganter.§.1.ff.de dolo.ergo cùm in hoc tex.intereſſe ſit peten
dum iure actionis, ergo poteſt de per ſe principaliter peti, etiã
ſoluta ſorte,vt eſt gl.in l.3.§.ſi rem.cum ſi.ff.de leg. 3. prout qñ
intereſſe,vel acceſſoria poſſunt peti officio iud. nobili, vt eſt gl.
no.in l.fin.& ibi dixi.ſ.de condi.inde. Alio, & quarto modo re-
ſpon.Albe.de Roſ.hic,ꝙ qui mecum contraxit, & ſoluit adie-
cto alibi,quàm in loco non deſtinato, me non cõſentiente,nõ
liberatur de rigore.l.pen. infra eo. & cõſiderato rigore poſſum
agere ad ſortem , & intereſſe , ſed poſtea in effectu ꝑꝑ æquita-
tem

ADDITIONES.

a ¶Nam quilibet.Adde l.ſed & ſi.in §.conſuluit.ff.de pe.hære. Car. in c.dudum el 2.in §.inſuper.in 2.op.de elect.
b ¶Arguendo de re.Adde l.vinum.ſ.ſi cer.pet.
c ¶Quod ex diuerſis.Adde c.cum dilecti.de offic.ordi.

tem fit absolutio à sorte,& condemnatio ad solũ interesse. arg. l.fin.§.fin.ff.de verb. obl. qui solummodo effectualiter reincidit in idem cum solu. communi superius relata. Alium quintum intellectum ad istum text.tradit Ang.in l.si marito.§.fin.ff.solu. matr.dicens,quòd in hoc text. est speciale,ne debitor locupletetur cũ aliena iactura,non interueniente facto creditoris, ideo ex quadam naturali æquitate competit officium iudi.etiam ex tincto principali.Et idem ante Angel. voluit gloss. in l.3. C. depo si.Istum intellectum reprehendit Ioan. de Imol.in d.l.si marito.§.fin.quia iste text.secundum intellectum Bart.& communem non probat illud, quod dicit Angel. Item intellectus Angel.est nimis exorbitãs à reg.iur.communis,& nimis gratiosus, sed euitandi sunt intellectus,qui trahunt ius ad gratiam,vt not. Ioan.And.in cap.ex parte Adæ. de testi. Et ita cum Imo. transit ibi simpliciter d.Alexan.Teneas communem solu.superius relatam,quæ minus est periculosa.

SVMMARIVM.

1 *In actione arbitraria habetur ratio interesse.*
2 *Interesse lucri cessantis probatur per locum à solitis.*
3 *In actionibus arbitrarijs habetur ratio lucri cessantis.*
4 *Ex varietate locorum pretia rerum variantur.*
5 *Aestimatio pecuniæ debet esse eadem, & vniformis in omni loco.*
6 *Quomodo probetur interesse consistens in lucro perdito.*
7 *Lucrum cessans probatur per coniecturas.*
8 *An,& quando debeat haberi ratio lucri cessantis.*

§.Nunc de officio. In actionibus arbitrarijs venit interesse actoris,& rei.Item venit interesse circa rem, & extra rẽ, & in lucro, & damno.h.d.cum l.seq.vel sic,& plenius. Si agitur in loco nõ destinato,actio efficitur arbitraria, vnde in ea officio iud. mercen.habetur ratio interesse tam actoris quàm rei,tam intrinseci,quàm extrinseci, & eius, quod cõsistit in damno etiam vltra modum legitimum vsurarum. Item eius,quod consistit in lucro cõsueto.hoc dicit cum l.sequen. vsque ad l.quod si Ephesi.
1 ¶†Not.ex isto tex.quòd quando actio stricti iuris efficitur arbitraria ratione loci,quia agatur in loco non destinato solutioni, sed alibi,tunc per officium iudicis merce.deseruiens tali actioni habetur ratio interesse tam actoris quàm rei, vt hic in gloss.
2 magn.& in l.2.in princi.supra eodem.¶†Secundò not. in versi. fin. ibi, quid si merces solebat comparare. ꝙ interesse lucri cessantis probatur per locum à solitis, & sic quando lucrum erat cõsuetum,& ad hoc reputat Angel.istum text.esse mirabilem, & vide hic gloss.multum not.super verbo solebat. vbi dicetur.
3 ¶†Tertio not.ex eodem versicu. fin. quòd in actionibus arbitrarijs habet ratio lucri cessantis ratione loci. Adde quòd istud procedit etiam de iure can.casus est no.in cap.1.de plus pet.secundum Are.in l.diuortio.§.item si messes.ff.solu.matrimo.vbi per hæc infert, ꝙ sicut in vtroque foro habetur ratio lucri cessantis ratione loci, similiter debet esse ratione temporis. argu.l. vinum.ff si cert.pet.& quòd ista procedant etiam de iu.can.adde text.in cap.P.& G.& ibi d.Abb.in 1.not.ad hoc not. de offic. delega. Intellige, & limita, vt ĩ. dicam. in gloss.fin.huius legis.
4 ¶†Quartò not.in l.ideo.secundum glo.quod ex varietate ac diuersitate locorum pretia rerum venalium, ac cæterarum rerum mobilium variantur,vt hic,& l.pretia rerum.in ver. nonnullam.ff.ad l.Falc.Et ideo not.ex hoc text.secundum Bartol.& Bald.modum probandi valorem istarum rerum mob. quia in articulis debes te referre ad certam ciuit. vel regionem, seu locum,secundum cuius loci æstimationem vis petere pretiũ frumenti,vini, vel alterius similis rei, de quo plenius traditur in d. l.pretia rerum.per glo.Bart. & Docto.in l.2.C.de rescind. vend.
5 cum suis concor. ¶†Quintò not. in verbo pecuniarum quoq;. secundum Angel.& Raph.Fulg.ꝙ æstimatio pecuniæ debet esse eadem,& vniformis in omni loco,& sic moneta currens tantum valet in vno loco,quantum in alio,licèt quandoque aliter obseruetur, de quo in l.Paulus.ff.de solu.& in c. quanto. de iureiu.¶In gl.1.in verbo ratio.dic,vt hic plenius per Bar. & Paul. de Castr.ad quos te remitto.Et inquantum Bar. post glo.tenet, ꝙ mora actoris non compensetur cum mora rei, quia cõmittitur circa diuersa, sed vtriusque mora sit inspicienda, limita per text.singu.in l.& si per emptorem in prin. cum gloss.1.ff.de act.empt.vbi est text.ꝙ si creditor, & debitor sint simul in mora,quia creditor dixit,nolo recipere,& debitor dixit,nolo dare, tunc solus creditor est in mora,quod ideo ibi est,quia tũc mora vtriusque simul committitur circa idem,sed Bar.hic post gl. loquitur, quando vtriusque mora committitur circa diuersa. ¶Capio glo.in verbo solebat.not. diligenter istam glo. & eam
6 bene signa, ex qua habes duo not. † Primò secundum Bald.ista glo.clarè ponit modum, qualiter possit probari interesse consistens in lucro perdito,& secundum Angel.ista gloss. est melior quæ sit in iure, quod interesse lucri cessantis probatur per locũ à solitis,quando tale lucrum est consuetum,& verisimile. Adde tamen, quòd lucrum cessans etiam si non sit specificè probatum,potest tamen taxari per iudicem ex eius officio.text.est singu.in l.1.& ibi Bartol.not.C.de colo.illyricianis.lib.11.& ad hoc illum text. reputat singu. Are. in l. diuortio.§.item si messes.ff.solu.matrimo.¶†Secundò not.ex hac glo. quòd lucrum
7 cessans probatur per coniecturas, & facit ratio secundum Angel.quia lucrum cessans est non ens, & non entium propriè nõ sunt causæ, & ideo non possunt propriè probari. l. actori. ff. de proba.ideo sequitur, quod lucrum cessans non potest probari nisi coniecturaliter,vt hac gloss.not.quam valde not.ad ea,quę latè traduntur in l.vnica.C.de senten.quæ pro eo quod interest. ¶Capio glo.in verbo,& lucri.quam diuide in duas part. princ. In 1.colligit ex text.not. & ad illud allegat plures conçor. In 2. oppo.de quatuor legibus, & simul dupliciter respon. Secunda ibi,argumen.contra.¶In ea.glo.ibi, argumen. contra infra ad l. Rho.de iact.l.2.§.portio. Respõ.quòd ibi agebatur ex quadam æquitate contra eum,qui non fuerat in dolo, nec in culpa, nec in aliqua mora, prout hic. Et pondera,quòd in d.§.portio.est text.not.quòd quando res ęstimatur ad mensuram damni,tũc non æstimatur,prout vendi poterat,sed prout in ea aliàs fuit ex pensum,ad quod vide not.per Bartolum.in l.in hanc, & in l.cũ emptor.§.fin.ff.de damn.infect.quod not. ad limitationem eorũ,quæ ponuntur per Bart. & alios in d.l.pretia rerũ.ff.ad l.falc. & in l.2.C.de rescind.vend.¶In ea glo.ibi,& infra de furtis.l. si is cui.§.fin.respon.quòd ibi loquitur in lucro odioso,quod capiebatur contra naturalem æquitatem,& cum alterius iniuria, & talis lucri iniuriosi non habetur ratio,vt ibidem per glo.& Docto.& in l.si quis vxori.§.pen.ff.de fur.per l.sciẽdum. ff. ex quib. caus.ma.¶In ea.gloss.ibi,& ĩ.de pericu.& commo.rei vend.l.fi. Respon.quòd ibi loquitur in actione bonæ fid. vbi ex mora veniunt vsuræ ideo satis est haberi rationem vsurarum, vt ibi, & l.si sterilis.§ si per venditorem.ff.de act.empt. quam glo. hic alleg. pro alio contrario. Nos loquimur in actionibus stricti iuris, quæ sunt arbitrariæ propter locum, & hoc respectu sunt pinguioris naturæ, vt hic, quod non venit in actionibus bonæ
8 fidei,vt in iuribus prealleg.¶†In ea.gl.ad fin.de ista materia, an
a & quãdo in interesse debeat haberi ratio lucri [a] cessantis, Albe. de Ros.hic post And.de Pis.& Gul. de Cun. ponit varias distin. habetur latè per Cyn.Bart. Bald.& alios in l.vnica. C.de senten. quæ pro eo,quod interest.Ludo.Roma.in l.si constante.§.quoties.ff.solu.matrimo. Petr.de Anch.in clem.1.§ sanè.de vsuris. Breuiter conclude, quòd in consueto lucrari habetur ratio lucri cessantis, vt hic in text. & dixi supra in not. quando tale lucrum erat quodammodo certum, prout dicit Bartol. in l.vnica.in vltim.char.in princip.& ibidem alij.C.de senten. quæ pro eo, quod interest. puta quia mercator solitus mercari habuit mercantiam præ manibus, de qua fuisset verisimiliter tantum lucratus, & quia pecuniam debitam non habuit, non potuit emere, secus quando lucrum esset dubium. text. est not. in l. quemadmodũ.§. itẽ Labeo.circa fi.in verbo *cum incertum fuerit an caperentur*.ff.ad l.Aquil. & l. naturalem.§.1.in fin.ff.de acquir. rer.do.Paul.de Castr.hic. Prædicta procedunt in lucro extra rẽ prouenienie ex negotiatione.Si autem esset lucrum intra rem, puta,quia seruus meus fuit hęres institutus,& quia fuisti in mora restituendi eum mihi,propterea non potui iubere,vt adiret hæreditatem, & sic eam perdidi, talis lucri habetur considera tio.l.venditor hominis.ff.de euict.l.3. ff. de condi. fur. Similiter si esset lucrum ipsius rei,quando post moram creuit æstimatio rei debitæ,& posteà decreuit, talis lucri cessantis habetur ratio contra morosum.l.in hac.ad fin.ff.de triti.l. vinum. vbi ordinatè ponitur.ff.si cert.peta. Paul. de Castr. hic. ¶Capio gloss. in l. ideo, quæ est in verbo,varia, quæ opponit de l.fin.C.de tempo. in integr.restitutio.pet. & non soluit. Respon. quòd loquatur quo ad legum obseruantiam,nam leges debent indifferenter in quolibet loco obseruari, non habita locorum differentia,quia leges in quolibet loco sunt vniformes: sed iste text. loquitur in æstimatione rerum, quæ bene variatur ex locorum varietate,prout etiam dixi supra in text.

ADDITIO.

a ¶Lucri cessantis.Adde not.Fely.quinque modis limitantem in c.cum venerabilis.col.3.de excep.Abba.in c.constituti,de vsur.Alex.not.in l.diuortio.in princ.ff.solut matrimo.7.colum. PVRPV.

SVMMARIVM.

1 *Actio arbitraria an sit stricti iuris.*
2 *Actio arbitraria an detur extra locum solutionis.*

LEX V.

Q Vod si Ephesi. Istud principium, secundum Bartol. est subtile, & subtiliter glossatum. & verum dicit, vt statim patebit. Quando agitur in loco destinato solutioni, actio non est arbitraria propter locum, nec crescit condemnatio, nisi aliquid vltra fuerit stipulatum, vel intersit ratione temporis hoc dicit. ¶ Capio glo. in verbo, vel si. quam diuide in tres part. princ. prout timore taciti contrarij, quod nunc formabo, ponit tres intellectus ad text. Secunda ibi, vel aliter dic. Tertia ibi, vel hic. hoc dicit. Pro expeditione glo. opponitur contra text. dum dicit, *vel si temporis vtilitas interuenit*: nam temporis vtilitas dicitur esse vsura, sed in contractibus stricti iuris non veniunt vsuræ ex mora, nisi fuerint in stipulationem deductæ, vt l. 1. C. de condi. indeb. l. quoties. C. de condi. ob turpem cau. l. quamuis. C. de vsur. nec etiam veniunt fructus ante litem contesta. l. cùm fundus. in princ. si cert. pet. & tamen iste text. videtur velle ponendo duas fall. quòd etiam citra stipulationem, & ante cęptum iudicium habeatur vtilitas tēporis, & sic vsurarum. Timore huius taciti contrarij glo. ponunt triplicem intellectum. secundum primum intellectum non habetur ratio temporis, nisi in stipulatione deducti. secundum alios duos intellectus habetur ratio temporis, diuersimodè tamē. Item duæ primæ lecturæ loquuntur in actionibus merè stricti iuris. Tertia verò lectura loquitur in actione stricti iuris, quæ habet inbet instar bonæ fidei verùm, quia prima lectura glo. præsupponit non haberi rationem temporis, nisi sit in stipulationem deductum, aliæ duæ lecturæ volunt contrarium, ideo Bal. saluando istam glo. à contrarietate dicit, ꝙ prima lectura gl. quæ vult, ꝙ non habeatur ratio temporis, sit intelligenda. s. circa lucrum, sed bene circa damnum, prout etiam vult gl. in seq. intellectu. Sed ista saluatio Bald. non videtur esse bona, quia si temporis vtilitas esset deducta in stipulationem, ita haberetur ratio lucri, sicut damni. l. quamuis. C. de vsur. Si autem non esset deducta in stipulationem, tunc nec damni, nec lucri haberetur consideratio, nisi secundum quod. j. statim dicetur. Bar. dicit, ꝙ primus intellectus gloss. est verus in se, sed facit violentiam literæ. Ray. Albe. & Fulg. hic dicunt contrarium, quòd etiam primus intellectus non est verus in se, quia licèt actio non sit tunc arbitraria, venit tamen in ea interesse consistens in damno, sicut in cæteris stricti iuris actionibus, vt not. in l. in hac. & in l. fin. s. de cōdict. triti. an sit verum statim dicetur. Secundum, & tertium

* intellectum glo. *sequuntur communiter Docto. hic*, Ray. Bartol. Bald. Albe. & Paul. de Cast. hic. Alium, & quartum intellectum ponit Raph. Fulgo. qui est proximus huic literæ secundum eum, ꝙ etiam lucri sit habenda ratio propter tempus, sicut propter locum. per text. in l. pen. & in l. fin. supra de condi. tritica. l. vinū. s. si cer. pet. non tamen per hoc actio est arbitraria, quoniā propter tempus habetur ratio interesse solius stipulatoris, non autem ipsius rei. nam propter locum fuit necessarium adinuenire vtilem actionem, cùm stricto iure alibi agi non possit, vt dicit text. in l. 1. s. eod. non sic est propter tempus, quia lapso tempore, de iure communi incipit competere actio, & agi potest. §. omnis. Institu. de verbor. oblig. Et propterea dicit Fulg. se arbitrari dictum esse in hoc titu. de eo, quod dandum est certo loco, vt s. in rub. non autem certo tempore. Tu aduerte, quòd iura alleg. per Fulg. s. l. in hac. & l. fin. s. de condict. triti. & d. l. vinū. quæ iura etiam allegant contra primum intellectum glo. Ray. & Alberic. hic, vt s. retuli, loquuntur de interesse intrinseco ipsius rei. Puta, si debitor fuit in mora in non soluendo tempore promisso, & post eius moram creuit æstimatio, seu valor rei debitæ, & posteà decreuit, nam istius interesse intrinseci bene habetur consideratio contra morosum, vt in iuribus præalleg. Sed iste textus, gloss. & Docto. loquuntur de interesse extrinseco extra ipsam rem, licèt proueniente propter ipsam rem, vt vsurarum, vel fructuum, & istius interesse extrinseci non habetur consideratio in actionibus stricti iuris, nisi vel vsurę sint per stipulationem promissæ, vel quo ad fructus sit lis contestata, vt supra dixi. Et propterea Bart. hic referendo secundum intellectum glo. & allegando. d. l. in hac reputat, quòd illud interesse intrinsecum dicatur damnum contingens circa ipsam rem, puta, q[illegible] rei æstimatio sit effecta vilior, & eius bene habetur ratio, p[illegible]t tenent glo. & Docto. Et isto modo intelligendo intellectus [illegible] reincideret in idem cum secundo intellectu communiter [illegible]probato per Docto. Item inquantum Fulgo. facit

2 differentia[illegible], † quòd actio stricti iuris efficiatur arbitraria propter adiect[illegible]nem loci, sed non propter adiectionem temporis. Adde (li[illegible] ipse non dicat) quòd idem ante eum tenēt Gul. de Cun. & A[illegible]e. de Ros. in l. in bonæ fidei infra eodem. vbi quęrunt, quæ est r[illegible]o diuersitatis, quare non sic venit interesse, & actio est arbitraria, quando promisisti te soluturum certa die, sicut quando promisisti certo loco? Et dicunt, quòd ratio est ex parte rei, quia vbi promisisti certo loco, grauaretur reus, si in alio loco cōueniatur, & ideo habet locum arbitraria. Si autem promisit certa die, nullum interesse potest allegare, quia sic allegaret moram suam. Sed ex parte actoris est ratio, quia si non soluas die statuta, petam te compelli, vt nunc soluas sicut promisisti. Quando autem promisisti certo loco, non possum te compellere, vt illuc venias, ideo habet locum arbitraria pro-

2 pter locum. ¶ † Extra glo. quærit hic Bartol. si aliquis est stipulatus simpliciter nullo adiecto loco, an si conueniatur alibi, quā in loco promissionis, actio erit arbitraria? Gul. de Cun. tenet, ꝙ sic, quia tacitè videtur esse actum, quòd soluat in loco promissionis, ergo alibi agendo actio est arbitraria. argumen. l. si cùm dies. §. si arbiter. ff. de arbi. vbi videtur actum, quòd feratur sententia, vbi factum est compromissum. Barto. hic tenet contrarium, & melius, quia imò videtur tacitè actum, quòd soluatur, vbi petitum fuerit, dummodo petatur in loco, vbi debitor sortiatur forum. l. vinum. supra si cert. pet. & l. fin. ff. de condi. trit. ergo cùm locus petitionis videatur destinatus solutioni, ergo in eo petendo actio non est arbitraria, vt hoc text. Alij hic nihil tangunt. cum Bartol. tenet Raph. Fulg. in l. is qui certo. infra eodem. Paul. de Castr. in l. si hæres. in fin. infra eodem. vide quod dicit gloss. in l. in bonæ fidei. in glo. magna circa fi. infra eodem. Et tacitè videtur actum de loco, vbi petitur. adde Bartol. in l. item illa. in princip. in penul. colum. ff. de consti. pecu.

SVMMARIVM.

1 *Quid possit iudex in actione arbitraria.*
2 *Arbitramentum an dicatur transactio.*
3 *Iudex debet habere æquitatem ante oculos.*
4 *Iudæo an habeatur ratio lucri, si ei non soluatur.*

§. Interdum. Iste. §. secundum Paul. de Castr. est multum not. & singularis, & perpetuò tenendus menti. & secundum Angel. ponit mirabiles casus de remissione. In actione arbitraria propter locum iudex debet reum à se absoluere, quando in loco destinato pecuniam debitam obtulit, vel deposuit, vel exacta cautione de soluendo in loco destinato, quando de facili potest illic solui, æquitate ita

1 dictante. h. d. ¶ † No. 1. ex hoc tex. ꝙ in actionibus arbitrarijs iudex potest non solùm in plus, vel minus condemnare, quàm sit sors principalis ratione loci propter interesse vel actoris, vel rei, sed etiam potest reum in totum à se absoluere, & ita limitatur. l. 1. s. eod. & totus iste titu. Et per hoc infert Bar. ꝙ arbitrator ex compromisso à partibus in lite assumptus, potest in totum reum absoluere: nam sicut hic in arbitrarijs iudex potest nō solum augere, vel diminuere condemnationem, vt l. 3. §. nunc de officio. s. eod. sed potest in totum absoluere, ita arbitrator, qui potest diminuere, vel augere de eo, quod est lis, potest etiam in

a terdum reū absoluere. Nec obst. si dicatur, ꝙ arbitramētum sit quædam trāsactio, vt no. gl. in §. 1. in Auth. vt diffe. iud. Doc. in Auth. si verò contigerit. C. de iudi. sed transactio nullo dato vel retento non valet. l. transactio. C. de transact. Respon. Barto. quòd arbitramentum largo modo est quædam transactio, hoc est recessus à lite, non autem est propriè, & strictè transactio. Cum Bar. tenēt Bal. Paul. de Cast. & in effectu Raph. Fulg. hic. adde Bar. in l. si societatem. §. arbitrorū. in 1. q. extra gl. ff. pro soc. & in l. furti. §. qui iussu. ff. de infa. Bal. in l. fi. in 1. opp. C. de cōtrah. emp. & in rub. C. de rerum permu. circa fi. & in l. fi. C. de excep. rei iud. in 2. col. & no. Bald. in c. si pro debilitate. in 4. col. de offic. deleg. Paul. de Cast. in d. l. transactio. C. de transa. Et ꝙ arbi-

2 tramentū † non sit propriè transactio, sed largo sumpto vocabulo, adde gl. in c. si qn̄. in gl. 1. de offi. deleg. & ibi d. Abb. circa fi. eam no. ad statuta facientia mentionem de transactione. Nam cùm debeant strictè, & propriè intelligi, non cōprehendent arbitramentū, seu amicabilem cōpositionem. Caue tn̄, quia iste tex. parum deseruit in isto proposito Bar. & Doct. prout etiam perpendit Raph. Fulg. hic, quia Iuriscon. non dicit hic, reū totaliter prorsus absolui, sed qđ iudex debet à se absoluere exacta cautione de soluēdo in loco statuto, & sic ista nō est totalis absolutio, prout dicūt Bar. & Doct. sed potius remissio, vt soluat in loco destinato. & sic in isto tex. verbum absoluere, intelligit

3 à se dimittere, & alibi remittere, secundū Ang. hic. ¶ † Secundò not. ex isto tex. in fin. quòd iudex debet habere æquitatem ante oculos, & ad hoc quotidiè allegatur iste tex. vltra cōcordantes allegatos hic in glo. Adde text. 4. q. 4. in c. 1. & text. in cap. fi. in fi. de tran-

ADDITIO.

a ¶ Arbitramentum. Adde Io. And. in c. exposita. & in cap. penul. de arbi.

de transac. Item adde gl. solennem in l. inter filios. C. famil. erciscu. quæ dicit, q iudex sicut legislator debet sequi æquitatē, licèt quandoque non sequatur oculo iudicis caligante, & ibi Bal. ad hoc multum no. illam gl. adde etiam tex. in l. 2. §. item Varus. ff. de aqua plu. arcen. in verbo hæc æquitas suggerit, etiā si stricto iure deficiamus. Limitat Alb. de Ros. hic istum tex. q non intelligatur de æquitate cerebrina, sed quæ ex iure colligi possit. Adde pro ista limitatione. c. ex parte, el secundo, & ibi
a no. Abb. in 5. no. de offi. deleg. q iudex debeat a sequi æquitatē, verum est iure informatam, vt ibi, quod no. Abb. contra illos, qui dicunt se amplecti æquitatem spreta iuris forma. illa enim non potest dici æquitas, sed iniquitas, quia deuiat ab eo, quod iustum & æquum est, cùm lex sit fundata super ratione, & eqtate. c. erit autem lex. 4. dist. Item ad istud no. vide quæ plenius
4 scripsi in l. placuit. C. de iudi. ¶† Vltimò per istum tex. tu potes nouiter notare vnum, quòd non memini ab aliquo in specie tactum, per quod datur noua, & inaudita limitatio ad totum istum tit. Nam cùm iste tractatus arbitrariarum actionū totus fundetur in æquitate, vt hoc tex. in fi. & §. præterea quasdā. in verbo, *ex bono, & æquo*. Insti. de actio. sequitur, quòd si aliquis promisit Iudæo soluere in certo loco, & quia ibi non soluit, petatur alibi, q propter hoc actio non efficiatur arbitraria, vt habeatur ratio interesse Iudæi, ex quo Iudæo non est seruanda æquitas, sed rigor, vt est gl. ordi. in c. 2. in gl. fi. de Iudæis. non po-
* no tamen pro constanti, quia nimis durum videtur.

ADDITIO.

a ¶Iudex debeat. Adde Bal. in l. hac lege. C. de senten.

SVMMARIVM.

1 *Actio ex testamento, & certi condictio ex mutuo sunt arbitrariæ, & an sit stricti iuris.*

LEX VI.

SI hæres. Actio ex testamento, & certi condictio ex mutuo sunt arbitrariæ
1 propter locum. hoc dicit cum l. sequen. ¶† Not. ex isto text. quod actio ex testamento est stricti iuris, & sequitur naturam actionū stricti iuris. facit. l. alias. & ibi Bart. ff. de in litem iuran. l. fina. in ver. fina. ff. de condi. ob turp. cau. In duobus tamen sequitur naturam actionum bonæ fidei. s. quo ad fructus, & vsuram, vt veniant à tēpore moræ, sicut in actionibus bonæ fidei. l. in minorum. cum gloss. C. in quib. cau. in integ. restitu. non est necess. l. cùm res. in princ. ff. de leg. 1. Secundò vt soluta re non perfectè duret prima actio, sicut in actionibus bonæ fidei l. cuiusmodi. §. si hæres. ff. de leg. 1. quo ad alia remanet stricti iuris, secundum Barto. & Fulg. hic, alij non tangunt. Adde, quòd etiam in alio tertio casu testamentum, seu vltima voluntas habet instar contractuum bonæ fidei: nam sicut in contractibus bonæ fidei angustiæ temporis, & difficultas reijciuntur, & non vitiant. l. insulam. §. 1. ff. loc. ita etiam in vltimis voluntatib. l. si mihi, & tibi. §. si quis seruos. aliàs incipit Proculus ait. & ibi Barto. & Docto. ff. de lega. 1. Barto. in l. continuus. §. illud. in 1. colum. ff. de verborum obligat. & in d. l. insulam. §. 1. Secus in contractibus stricti iuris, vt in dictis locis notatur. ¶Capio glo. in verbo reddatur. ex qua habes ad intellectum totius tituli, quòd actiones arbitrariæ propter locum sunt tantum quatuor. s. ex stipulatione, ex testamento, ex mutuo, & ex cōstituto. Breuiter teneas generaliter, quòd quælibet actio stricti iuris propter adiectionem loci efficitur arbitraria, quia nō est dare rationem differentiæ inter illas quatuor, & cæteras stricti iuris. Istud etiam patet ex generalitate huius rub. & C. eo. secundum Bart. Alber. Bald. & Fulg. hic.

SVMMARIVM.

1 *Actiones bonæ fidei, & stricti iuris quomodo differant.*
2 *Contractus bonæ fidei deductus in stipulationem, assumit naturam contractus stricti iuris.*
3 *Aliud est vendere, vel locare, & aliud promissio de vendendo, vel locando.*
4 *Emptor partem pretij soluens, an possit pœnitere, & non emere, & repetere illud, quod soluit.*
5 *Gabella an soluatur de contractu promissionis de vendendo.*
6 *Promittentes facere pacem, adhuc non dicuntur plenè reconciliati.*
7 *An præferatur secundus emptor, cui tradita est possessio, licèt iuramentum interuenerit in prima venditione.*
8 *Virtute actionis arbitrariæ potero te alibi conuenire.*
9 *Agens in alio loco, quàm destinato, an obstet exceptio.*

LEX VIII.

IN bonæ fidei. Istam legem ex infra dicentis reddam not. & vtilem. Actiones bonæ fidei non dicuntur arbitrariæ pp locum, nisi sint in stipulationē deductæ. hoc dicit, s̄m vnam lec. quæ in ver. si. habet conducturum, & sic s̄m vnam lec. gl. Vel secundum aliam literam, quæ habet conductum, & sic secundum aliam lec. gl. hoc dicit ista l. Creditor, qui promisit certo loco agere, pp moram rei, qui ibi nō reperitur, potest alibi agere, & actio efficitur arbitraria. hoc dicit, & secundum istam secundam lec. iste casus non est alibi in iu-
1 re secundum Ang. hic. ¶† No. ex hoc tex. quòd nulla actio bonæ fidei pp adiectionē loci potest fieri arbitraria, & in hoc est differentia inter actiones bonæ fidei, & actiones stricti iuris, eo quia in actionibus bonæ fidei ex natura ipsarum iudic. officiū multum exuberans multum pōt, vnde non eget ista adiectione arbitraria, secus est in actionib. stricti iuris, prout plenius declaraui in l. 2. in prin. s̄. eo. Et si diceretur, q ista differentia videtur esse verbalis, & sine vlla vtilitate, eo quia sicut in actionib. stricti iuris arbitrarijs interesse pp locum venit offic. iudi. mercen. l. centum Capuæ. circa fi. j̄. eo. & l. 3. §. nunc de officio. s̄. eo. ita ēt in actionib. bonæ fidei. l. si vt certo, in prin. ff. cōmo. & hic in gl. 1. Respon. Pau. de Cas. hic, q vtilitas insurgit respectu fideiussoris, quia cùm in actionib. stricti iuris arbitrarijs pp locum illud interesse non veniat ex primordiali, seu originali natura actionis, fideiussor simpliciter acceptus non censetur ad illud interesse se obligare. l. centum Capuæ. in ver. nec oportebit. j̄. eo. sed in actionib. bonæ fidei, quia illud interesse venit secundum originalem naturam, est secus. l. quæro. cum ibi no. in gl. ff. loc. & l. si postea. ff. rem rata hab. Refert tamen, q Spec. in tit. de fru. & interesse. §. viso. versi. & hic in ꝯtib. vr̄ dicere, q in ꝯctibus bonæ fidei interesse sit in obligatione, & non in offic. iudi. Sed istud non est verum s̄m eū, per d. l. si vt certo. in princ. & hic in 1. gl. ita etiam tenui. s̄. in rub. reprobando ēt gl. ibi. Adde, q istam vtilitatem Pau. de Cast. refert, & simpliciter sequit Ang. de Are. in §. præterea quasdam. Insti. de actio. & istam difficultatem ēt mouet gl. in d. l. centum Capuæ. j̄. eo. Alibi tamē tenuit gl. sing. in §. actionum. in gl. mag. Insti. de act. q in actionib. bonæ fidei fructus veniunt iure actionis, non aūt vsuræ, q̄ gl. multum no. Math. in suis no. Contrariū tenet Bal. quamuis dictam gl. non alleget, in l. 1. in fi. C. de vsur. & fru. leg. Angel. & D. Alex. in l. si marito. §. fi. ff. sol. mat. & ibi dicit D. Alex. q prædi-
* cta gl. *communiter reprobatur*, quia non probatur iure, & ita ēt tenet D. Alex. in rub. ff. sol. mat. in pe. col. ¶Capio gl. in verbo cōducturum. quæ est bene no. & in effectu ponit duas lect. ad istū tex. ¶In ead. gl. ibi, cùm deductum sit in stipulatione. habes primum intellectum ad istum tex. q per stipulationem promisisti te conducturum domum meam Romæ, & hoc prout in litera habetur conducturum. Ex quo habes singu. no. s̄m Raph. Fulg. q licèt ista rub. hic, & C. eo. dicat de eo, quòd est dandum cer. loco, tamen habet locum etiam ex stipulatione faciēdi certo loco, vt ēt ibi competit arbitraria pp locum, facit. l. 3. §. si quis insulam. s̄. eo. Nam etiam ex stipulatione faciendi agitur ad dandum. l. eum qui insulam. cum gloss. ff. de iudi. Item vltra istud no. etiam diligenter ex ista gl. alias duas no. conclusiones
2 †Prima est, q si ꝯctus bonæ fidei deducatur in stipulationē, licèt actio quæ oritur ex ꝯctu bonæ fidei, non sit arbitraria, illa tamen quæ oritur ex stipulatione pp locum, erit arbitraria, q a est stricti iuris. Ex quo correlariè no. q ꝯctus bonæ fidei deductus in stipulationem, assumit naturā ꝯctus stricti iuris, & istud est valde vtile, quia notarij in omni ꝯctu apponunt stipulationem, prout ēt dicit Bar. in l. 2. in fi. C. de condi. ob cau. Adde, q idem tenet Bar. in l. singularia. in 3. col. ff. si cer. pet. Bal. in l. si eū. §. qui iniuriarum. in 2. col. in fi. ff. si quis cau. ꝯrium tamē tenuit idem Bar. sibi ꝯrius in l. si quis cum aliter. in 2. col. ff. de ver. obl. vbi vult, q qn̄ ꝯctus bonæ fidei deducitur in stipulationē, isto casu actio, q̄ oritur ex stipulatione, sit bonę fidei, & nō stricti iuris, vt ibi p eū. pro quo bn̄ facit tex. in l. 2. §. parui. ff. de priui. credi. dixi de hoc in d. l. singularia. & in rub. ff. de verb. obl. ¶† Scdò
3 habes ex hac gl. s̄m Alb. & Pau. de Cas. hic, q aliud est vendere
a vel locare, & aliud est promittere de vendendo, vel locando, a nam s̄m Raph. Fulg. hic ꝯctus nō est factus ex promissi[one] faciendi.

ADDITIO.

a ¶Locando. Adde Alex. lib. 4. consi. 28. in fi. in l. 1. §. si quis ita. i[nfr]a de verbor. oblig. Abb. lib. 4. consi. 70. col. 4. Ias. in l. quoties. in 14. limita[t.] C. de rei vendi. Barb. lib. 1. consi. 51. inci. Scripsit sapientiæ fons. col. 16. ve[rs.] ex isto fundamento. Are. consi. 6. col. 3. & Alex. lib. 2. consi. 23. incip. V[is]o themate. col. 2. PVRPV.

ciendi. Not. iſtam regulam,ad quam frequenter allegatur iſta
glo.quæ eſt valdè vtilis ad actum practicum , & ita ēt ad hoc
no.iſtam gl.Math.in no.47.Item ad iſtam regulam adde gl.or-
di.in l.Titius.in gl.fi.ff.de pig.act.Bal.in l.fi.§.emptor.C. cōmu-
nia de leg. Ang.in l.1.C.de pac.pig.D.Alex.in conſil.215.incip.
Viſo themate ſupradicto, & his quæ copiosè ſcripta ſunt,in 2.
col.lib.2.Facit quod no.Bar.in l.ſi pupillus.in princ.ff.ad l.Falc.
D.Fran.de Are.in conſ.28.incip.Diligenter animaduerſis. in pri
mo dubio , vbi quendam ex conſultoribus tanꝙ valde ineptū
redarguit,qui præſupponebat,ꝙ pactum de vendendo poſitū
in inſtro eſſet venditio,quod eſt indubitanter falſum,quia pro
miſſio de vendendo non eſt venditio.Mouetur per tria.Primò
per illud,quod dicit Bar.in d.l.ſingularia.vbi dicit,ꝙ ſtipulatio
de faciendo ɔ̃ctum,puta de vendendo,non eſt ɔ̃ctus ille , qui
in ea fieri promittitur.Secundò ponderat no.per Bar.in l.vxo-
rem.§.agri plagam,ff.de lega.3.& in l.ſi fideiuſſor. §. fi.ff.de leg.
1.& bonam gl.in l.in æſtimationib.ff.de peti.hære. Tertio pon-
derat Bal.no.in l.fi.C.de pac.inter empt.& vendi.volentem, ꝙ
quando fit promiſſio de vendendo,promittens liberatur ſolū
vendendo rem,nec per talem promiſſionem tenetur ad tradē
dum,vt ibi per eum. Vtilitas iſtius regulæ eſt,ꝙ per talem pro-
miſſionem de vendendo nullum ius reale , & dominiū acqui-
ritur,ſed ſolùm ius perſonale, ſeu actio in perſonam , per quā
agi poteſt ɔ̃ promiſſorem ſolùm ad intereſſe.l.ſi ſterilis. §.ſi ti-
bi fundum ff.de act.empt,l.qui fundum.ff.de ɔ̃hē.emp.ſecun-
dum Ang.in conſi.184.inci.Ex forma,& ſerie dictorum inſtru-
mentorum.in vlt.dubio.Per iſtam glo.& iſtam regulam deci-
dit Alb.de Roſ.hic,ꝙ ſi ſtatuto ciuitatis caueatur,quod datia-
rij habeant arbitrium ſuper venditionibus factis,& quidā pro-
miſit vendere,ꝙ iſtud non pertinebit ad eorum arbitrium: qa
non eſt venditio,ſed promiſſio de vendendo , quæ ſunt diuer-
4 ſa,vt hic patet.¶†Secundò iſta regula glo. ſecundum Pau. de
Caſt.facit ad caſum , quem dicit tunc habuiſſe de facto , quia
quidam promiſit vendere, & ille,cui facta eſt promiſſio de vē
dendo,aliquid ſoluit pro venditione futura,quæritur an poſſit
pœnitere , & non emere,& repetere illud, quod ſoluit, ſi non
ſtat per promiſſorem,quominus vendat?Et prima fronte vr̃,ꝙ
non,quaſi venditio habeatur pro iam facta, cùm non ſtet per
promiſſorem,vt l.Labeo ſcribit,ſi mihi bibliothecam. ff.de ɔ̃-
hen.empt.quo caſu non poteſt eſſe locus pœnitentiæ. l.inciui-
le.C.de rei vendi. Contrarium decidit Pau. de Caſt.quia aliud
a eſt vendere, [a] aliud eſt per ſtipulationem promittere de ven-
dendo.nam hoc ſecundo caſu promiſſor obligatur ſtipulato-
ri,non econuerſo, quia ſtipulatio non eſt contractus vltro ci-
troque obligatorius , vnde cùm ille,cui facta eſt promiſſio de
vendendo per ſtipulationem,non ſit obligatus,ergo in poteſta
te ſua eſt ne obligetur.l.qui pecuniam.ff.ſi cer.pet. & l.ſi pecu-
niam.in prin.ff.de condi.ob cau.& tunc poterit datum repete-
re tanquam cauſa,ob quam dedit,non ſit ſequuta, eo quia no
luit,& potuit nolle.l.1.§.ſed ſi parendi.ff.de condi.ob cau. Nec
obſ.d.l.Labeo.quia ibi contracta fuit venditio ſub conditione,
quæ non pendebat ex arbitrio ementis duntaxat, ſed alterius,
vnde non poteſt reſilire à venditione iam facta, licèt conditio
naliter;quia quantum ad hoc erat perfecta , vt l. neceſſario. ff.
de pericu.& commo. rei venditæ. ſecus ſi fieret ſub conditio-
ne,quæ pendet ex mera voluntate ementis,quia tunc pōt eam
non implere,& venditio non perficietur,ita dicit elegāter ſen-
tire Bar.in l.ſi quis cum debitore.in fi ff. de iureiu. in intellectu
illius.l Labeo. multò magis, ſi non fuit venditio etiam condi-
tionaliter facta , ſed ſolùm fuit facta promiſſio de vendendo.
& dicit Pau.de Caſt.quòd iſta ſunt tenenda menti, quia ꝑ iſtū
modum defendit vnum militem de vno magno labyrintho ,
in quo ſe inuenit,quia non cautè contraxit,nec habebat bonū
conſilium peritorum,quia aduerſarius quædam promiſſa nō
vult attendere,& non poteſt iuuari per aliam viam,quàm per
iſtam Ita no.Pau de Caſt.Aduerte, quia principale fundamē-
tum huius deciſionis Pau.de Caſt. eſt,quòd licèt per ſtipulatio
nem tu promiſeris mihi vendere,non tamen ſequitur, ꝙ ego
promiſerim emere,quia non eſt contractus vltro citroque ob
ligatorius. nam hoc videtur abſurdum,cùm in correlatiuis, vt
eſt emptor,& venditor,diſpoſitum in vno, cenſeatur diſpoſi-
tū in alio.l.fi.ff.de acceptil.& l. 1. C.de cupreſſis ex lucro daph.
non [illegible]dendis.lib.11.etiam in materia pœnali, vt dixi in l. 1. C.
de ind[illegible] vidui.tollen.& ſtipulatio debet in hoc ſequi naturam
actus,[illegible]r quo interponitur.l.ſi ſtipulatus.in prin.ff.de vſuris,
5 & latè di[illegible]a rub.ff.de verb.oblig.¶†Tertiò principaliter vltra
Scribentes[illegible]c, adde quod per iſtam gl.iuncto tex.decidit An-
gel.in l.1.C.[illegible] pac.pig.ꝙ ſi ex forma ſtatuti de contractu ven-
ditionis debe[illegible]olui gabella,non ſoluetur de contractu promiſ
ſionis de vend[illegible]ndo,quia iſta promiſſio non eſt venditio.quod
reputat tenend[illegible]m mēti.refert & ſimpliciter ſequitur.D.Alex.

6 in l.ſi pupillus.in fi.principij.ff.ad l.Falc.†Quartò adde, ꝙ deci-
dit Ang.in l.Lucius.per illum tex.ſecundum vnam lec.ff.ſolu.
matr. ꝙ ſi duo facientes adinuicem guerram pollicentur ſe fa-
cturos pacem,adhuc non dicuntur adinuicem plenè reconci-
liati,& dicit,ꝙ iſtud iam vidit de facto in curia Rom.in perſo-
7 na Domini Bernabonis.¶†Quintò adde,ꝙ fortius tenet ſingu
lariter Io.de Imo.in commento.c.cum contingat.de iureiur.in
col.185.& ſeq.vbi tenet, ꝙ ſi aliquis promiſit vendere rem ali-
cui,& ita iurauit,deinde poſtea vendidit illam rem alteri, & ei
tradidit,ꝙ præfertur ſecundus,& quod in ſm dicitur translatū
dñium,& non in primum,per l.quoties.C.de rei vendi. iuncto
eo,quod habetur in c. ſicut ex literis. de ſponſa. eo quia ex pri-
ma promiſſione de vendendo facta etiam cum iuramento,ſo
lùm agi poteſt ad intereſſe, ſi interſit ſtipulatoris,iuramentum
fuiſſe ſeruatum,per ea quæ habentur in l.ſtipulationes non di-
uiduntur,in ver.Celſus.ff.de verb.oblig.iunctis notatis per Ioā.
And.in c.cum veniſſent.de inſtit.& per Inn. in c. Quintauallis.
de iureiu.Sextò,ꝙ per iſtam gl.& ſic per regulam prædictam,
& ſuperius relatam videtur reddi dubium illud , ꝙ alibi tenet
Bal.in c.in cauſis.in 1.colu.de elec.vbi dicit,ꝙ tractatus dicitur
eſſe principium rei,adeo quod qui tractat de vendendo,debet
8 vendere.alleg.no.in l.debitor.in prin.ff.de ſepara.bon.¶†In ea.
glo.ibi, promiſi tibi,quòd te certo loco conuenirem. habes ex
gloſſ. diligenter notare,quòd ſi in ſtipulatione non ſit adiectus
locus ſolutionis , ſed petitionis , quia tu promiſiſti mihi da-
re centum,& ego promiſi ea petere à te Florentiæ tantum, ta-
men non reperio te Florentiæ,potero te alibi conuenire virtu-
te arbitrariæ actionis , vbi per officium iudicis habebitur ratio
intereſſe propter locum.ita eſt caſus hic ſecundum iſtam lect.
9 gl.†Nec obſt.illud , quod notatur per gl.in l. nemo poteſt.ff. de
leg. 1.vbi vult gl.ꝙ agenti in alio loco, quàm conuento obſtat
exceptio,quia illa gl.debet intelligi , niſi propter moram rei de-
ueniatur ad arbitrium iudicis,vt hic, quod eſt valde notādum
ſecundum Barto.ſequuntur Bartol. & Raph.Fulg.hic. & Pau.
* de Caſ.in d.l.nemo poteſt.Et cum iſta ſecunda lect.gl. *tranſeunt
communiter Doc.*hic Raph.Fulg ſubtiliter damnat iſtam ſecundā
lect.gl.triplici fundamento:primo,aut in illo loco ,in quo cre-
ditor promiſit reum conuenire,ibi reus non habebat forū , &
certè talis conuentio non ſufficeret ad forum ibi conſtituen-
dum,cùm licita ſit pœnitentia.argu.l.ſi conuenerit.ff.de iuriſd.
omn.iudi.Bar.in l.3.§.ſi quis ita.s̃.eo.Aut reus ibi habebat forū,
& ſuperuacua videtur ſtipulatio,qa actoris eſt electio,ſub quo
iudice malit agere.l.3.in prin.& ibi dixi.s̃.eo.Secundo mouet̃,
quia ſm iſtam lec. actio efficeretur arbitraria tm̃modo ex par-
te creditoris eiuſdemque ſtipulatoris: nam licèt creditor per
hanc ſtipulationem aſtringatur alibi non agere, èontra tamē
ipſe debitor non aſtringitur, vt non poſſit alibi ſoluere per hāc
ſtipulationem,quæ per ſe facta eſt,arg.l.quod fauore.C. de le-
gi.& ideo cùm poſſit alibi ſoluere,ſm conuentionem,non eſt
arbitraria,vt no.in l.3.in prin.in gl.vlt.magna.s̃.eo. Tertiò mo-
uetur:nam iſto caſu neceſſariò non competit vtilis actio , iux-
ta l. 1.s̃.eod.cùm iure cōi cogi poſſit,vbi prius poterat agi , ſed
exceptio competebat ex iſta promiſſione creditoris ſibi noui-
ter facta,quæ exceptio iure replicationis eliditur, ſi reus ibi nō
inueniatur,& directò ex prima agi poteſt:vnde tenet Fulg præ
cedentem lect.gl.quæ ſm eum eſt expeditiſſima.Tu autem te
neas etiam ſecundam lec.gl.cōiter approbatam.Et ad argumē
ta Raph.Fulg.reſpon.Et primò dum dicebat,ꝙ ſi reus in illo lo
co aliàs non habebat forum , ꝙ hæc ſtipulatio non conſtituit
forum,cùm ſit locus pœnitentiæ,per d.l.ſi conuenerit. Poſſes
rñdere,ꝙ illa lex procedit in conuentione facta nudo pacto,vt
ſonat ibi tex.in ver.conuenerit, ſecus qñ eſſet facta per ſtipula-
tionem,prout eſt hic in fi.in ver.ſtipulatus.tunc poſſet agi ad in
tereſſe ɔ̃ eum.arg.l.diem proferre.§.fi.ff.de arbi.ſm Bar. Alber.
Ang.& Mod.præſertim D.Alex.in d.l.ſi conuenerit.Canoniſtæ
in c.1.de iudi.& iſtam ſolutionem in ſpecie ad iſtum tex. quā-
uis in alio propoſito,ponit D.Alex.in d.l.ſi conuenerit.in 7.col.
ſed iſtam ſolutionem non puto tutam:quia in d.l. ſi ɔuenerit.
tenui,ꝙ imò illa lex gñaliter procedat,ſiue interuenerit ſtipſo,
ſiue ɔuentio nuda:vn̄ alio,& ſcđo modo rñ.ꝙ d.l.ſi cōuenerit.
procedit in ɔuentione fori facta ꝑ reum,cui bene permittitur
pœnitentia,vt ibi:ſed nos loquimur in actore, & ſic in ſtipulato
re,qui talem promiſſionem fecit de non conueniēdo reū, niſi
in certo loco,in quo non vr̃,ꝙ habeat locum pœnitētia,vt hoc
tex.Et rō diuerſitatis ſit,quia fauorabiliores ſumus reis, ꝙ acto-
ribus.

A D D I T I O.

a ¶Vendere. Adde,quæ ſcribit Alex.conſi 121.lib.4.conſi.75.in fi.lib.6.Doc.in
Reg.Aliud eſt vendere.de reg.iur.Nat.conſi.384.Dec.conſi.645.col.3.Rolā.
conſi.69.lib.3. MASVER.

ribus.l.fauorabiliores.ff.de regu.iur.& l.Arrianus.ff.de actio.& oblig.& si hoc est verum, daretur per hunc tex. magna limitatio ad d.l.si conuenerit.vltra ea, quæ ibi traduntur. Cogita sup hoc, licèt.D.Alex.ibi in d.l.si conuenerit.in 8.col.respondendo ad aliud propositum ad istam legem, dicat,ꝙ in hoc tex. nihil dicitur de pœnitentia. Non obstat secundum fundamentum Fulg.ꝙ licet creditor per hanc stipulationem astringatur alibi non agere, non tamen ipse debitor astringitur alibi non soluere. Dic,ꝙ ex quo debitor, & creditor sunt correlatiua, quicqd statuitur in vno, censetur in alio statutum.l.fin.cum vulg.ff.de acceptil.etiam si materia esset pœnalis, vt dixi in l.fi.C.de indiuidui.tollen.Non obst.vltimum, quia eo attento nunquam arbitraria haberet locum, ꝯ istum titulũ, quia semper exceptio rei elideretur per istam replicationem, quòd reus non fuit inuentus in loco promisso, quod tamen est notoriè falsum.

SVMMARIVM.

1 *Mora principalis non auget obligationem fideiussoris. & nu. 2.*
3 *Fideiussor etiam intelligitur promittere vsuras.*
4 *In actionibus, seu contractibus æstimatio, vel interesse propter locum debetur officio iudicis.*
5 *Licèt officium iudicis nullam præsupponat obligationem, tamen potest accedere obligatio fideiussoria.*
6 *Soluta parte, vel tota sorte petitur illud, quod accessoriè debetur officio iudicis mercenario.*

LEX IX.

Centum Capuæ. Ista lex est Africani, ergo difficilis, vt inquit Bar.in l.cum quis.in prin. ꝯ.de sol. & secundum Bart. hic ista lex est famosa, & subtilis. Ad euidentiam huius legis habent præmittere iuuenes, ꝙ totus apparatus gl.& Doc.in ista.l.centum Capuæ.versatur principaliter circa versic. nec oportebit. vbi dicitur,ꝙ obligatio fideiussoris non augetur ex mora principalis debitoris, contrarium de directo dicit tex.in l.quæro.in prin.ff.loc. Huius timore traduntur septem solutiones,& consequenter septem principales intellectus ad hunc tex.quinque ponuntur in glos. magna in ver.nec oportebit. sextus ponitur in glossella parua. in ver.per reum.septimus intellectus additur per Docto. & circa istos septem intellectus versatur tota materia huius. l. quia in hac.l.aliud non habetis.Veritas est(& sit dictum pro iuuenib.) solutio, quam tradit Ioan.nam si quæratur, an mora debitoris principalis faciat augeri obligationem fideiussoris, aut loquimur in his, quæ debentur iure obligationis,& sic per stipulationem,& sine dubio nocet fideiussori, casus est hic in ver. neque enim.Aut loquimur in his, quæ veniunt officio iudicis mercenario,& ista est materia nostra, & tunc aut ista accessoria veniunt secundum naturam actionis, vt est in actionibus bonæ fidei,& tunc mora principalis nocet fideiussori, quia fideiussor simpliciter acceptus intelligitur se obligare non solùm ad sortem principalem, sed etiam ad ea, quæ accedunt, & crescunt ex mora * ipsius actionis: Aut loquimur in his, quæ veniunt accessoriè contra naturam actionis, vt est in actionibus stricti iuris, in quibus omnia strictè aguntur, si aliquando venit interesse, venit contra naturam actionis, & ad illud fideiussor non tenetur, & non tenetur ex mora principalis, sed ex sua mora tantum tenetur,& ita loquitur tex.noster.¶Secundò dum tex. dicit arbitraria agi debet, debent iuuenes sibi reducere ad memoriam, quæ dixi in l.in actionibus.§.de in litem iuran. vbi declaraui,ꝙ arbitraria non est nomen actionis, sed est quædam certa qualitas, quæ adijcitur actionibus stricti iuris contra earũ naturam propter aliquod accidens, prout declarat Bart. in l. 1. C.vbi conue.qui certo loco dare promi.& in l.in bonæ fidei.§. eo.nam actiones stricti iuris ideo dicuntur stricti iuris, quia in eis multum strictè proceditur, quia quicquid omissum est à verbis, habetur pro omisso.Ideo in contractibus stricti iuris nõ veniunt vsuræ, nisi sint promissæ per stipulationẽ, vt dicit text. hic,& in l.quamuis.C.de vsuris.item nõ venit interesse, nec veniunt damna nisi mediante iudicis officio mercenario, propter aliquod accidens, quod accedat, actio ergo stricti iuris efficit arbitraria contra naturã suã propter aliquod accidens. Quid vult dicere? hoc vult dicere, ꝙ propter aliquod accidens aliqñ in actionibus stricti iuris contra naturam datur arbitrium iudici, vt possit condemnare ad interesse,& ad damna, istud autem contingit multis modis, quos declarat Barto. in l.hoc edicto.in princip.ff.de publ.& dixi in d.l.in actionibus. & istud inter cæteros modos contingit in toto isto titu.propter adiectionem loci.exemplum. Pone, quòd per stipulationem,& consequenter per contractum stricti iuris ego promisi soluere centum Capuæ:pone,ꝙ non soluam Capuæ, prout promisi, sed soluam in alio loco, certè propter adiectionem loci, ista actio efficitur arbitraria, hoc est, iudex capit arbitrium, vt possit condemnare debitorem etiam ad omne interesse resultans ꝑpter adiectionem loci.i.ex eo,ꝙ non soluit in loco destinato, nõ solùm ad ipsam sortem principalem.Hinc est, quod si aliqs promisit soluere in aliquo loco,& in illo loco soluat, cessat arbitrium iudicis,& tale interesse nõ potest habere locum, l.quod si Ephesi.supra eo.tit.& in isto interesse habetur ratio non solũ creditoris, sed etiam debitoris.l.2.§. eo. & istud vult dicere tex. hic, ibi, *quanti eius vel actoris interfuit.* ¶Hoc præmisso forma casum sic:aliquis stipulatus est centũ sibi solui Capuæ, & fideiussorẽ simpliciter accipit, clarũ est,ꝙ isto iure florũ creditor poterat conuenire fideiussorem etiam non excusso principali, licèt hoc immutatum sit per Authenticam. præsente. C. de fideius.contingit ergo casus, quia creditor petijt ipsam pecuniã à fideiussore, qui fideiussor soluit in alio loco, quàm in loco destinato, quærebatur nunquid vltra sortem principalem iudex ratione loci, quia non soluit in loco destinato officio iudi. mercenario possit condemnare fideiussorem ad interesse propter adiectionem loci, sicut principalem. Et respon.ꝙ sic, dummodo ita habeatur rõ interesse fideiussoris, sicut creditoris, in ista prima parte casus est planus.¶In 2.par.in versic.nec oportebit. (in quo iacet difficultas) figura casum aliter quàm Bar. & clarius:pone stantibus terminis prædictis in ista promissione soluendi Capuæ inest tacitè tempus, quo possum Capuam peruenire.l.continuus.§.cùm ita.cum sim.ff.de verb.obl. pone nũc, quòd sit elapsum tantum tempus, quo vterque reus,& fideiussor potuisset ire Capuam, neque iuerunt, neque miserũt, quo casu vterque censetur fuisse in mora. Sed quid si fideiussor habuit aliquod iustum impedimentũ, vel infirmitatis, vel aliud, scitis quod iustum impedimentum excusat à mora.l. quod te. §.si cer.pet.& est tex. multum solennis in l.sciendum. & in l. si quis solutioni.§.fi.ꝯ.de vsuris. & sic isto casu debitor principalis reperitur in mora, fideiussor non, ꝑꝑ istud impedimentum; pone, creditor petit pecuniam à fideiussore in alio loco, quàm in loco destinato, nunquid fideiussor, qui non est ipse in mora, an ꝑꝑ moram debitoris principalis ipse tamẽ fideiussor teneatur ad interesse? videbatur quòd sic, quia fideiussor simpliciter acceptus intelligitur promittere non solùm sortem principalem, sed etiam quicquid accessoriè accessit, etiam ꝑꝑ moram principalis.d.l.quæro.in princ.ꝯ.loca.& l.si quis pro eo.§. si quis nummos.ff.de fideius. ergo in hac. l. fideiussor, qui simpliciter fideiussit pro 100.soluendis Capuæ, non solũ intelligitur fideiussisse pro sorte principali, sed etiã in eo, quod accedit ex mora debitoris. Iurisconsultus hic determinat contrarium, & bene, quia iura contraria procedunt, quando vltra summã principalem aliquid accrescit secundum naturam actionis, quę est bonæ fidei.d.l.quæro.sed qñ aliquid accrescit ꝯ naturam, vt est in actionib.stricti iuris, quicquid accrescit, est ꝯ naturam actionis, quia in actione stricti iuris nihil venit, nisi id quod est actũ expressè. Instat quærens in versi.neque enim ꝯ, imo in actione stricti iuris fideiussor tenetur ad augmentum proueniens ex mora principalis debitoris: ecce, pone principalis debitor promisit soluere centum intra mensem, & si non soluerit, promisit abinde in antea vsuras per solennem stipulationem, aliquis simpliciter fideiussit pro eo, pone nũc, quòd debitor principalis sit in mora, succedunt vsuræ; certè ego habeo, quòd fideiussor in stipulatione, & sic in contractu stricti iuris tenetur ad vsuras,& sic ad augmentum propter moram debitoris: ergo contra decisionem tex. Ad istud obiectum respon. Afric.ꝙ isti casus sunt multum diuersi; nam in casu isto vsuræ, q̃ sunt promissæ per stipulationem, debentur iure obligationis, quo casu bene verum est, quòd fideiussor simpliciter intercedens intelligitur se obligare ad omne illud, quod debetur, & deberi potest iure obligationis:sed in casu nostro interesse propter locum non debetur iure obligationis, sed debetur solùm officio iudicis mercenario, quod nullam præsupponit obligationem. Instat quærens in ver.fi.ibi, eiusque differentiæ. Ego vellem probari, ꝙ æstimatio ratione loci non debeatur iure obligationis, sed tantum officio iudicis mercenario. Rñdet Africanus multum subtiliter. Ego probo:nam si interesse propter locũ deberetur iure obligationis, sequeretur, ꝙ soluta sorte principali, vel parte, adhuc possit peti ipsa æstimatio, sicut non videmus in simili, qñ expensæ litis debentur per promissionem iure obligationis, q̃uis iudex in sñia condemnaret debitorem in sorte principali,& non in expensis, expensæ possunt peti de per se, quia debent iure obligationis, sed qñ non debent iure obligationis, quia

* Natura.

quia non sunt promissæ, si iudex non condemnat in expensis, non possunt postea peti de per se, ista est doctr. gloss. in l.3.§.si rerum.ff.de leg.3.& glo.& ibi Bar.in l.non solùm.ff. de rei vendi.ita in proposito, si æstimatio ratione loci deberetur iure obligationis, etiam soluta sorte posset peti æstimatio de per se, & tamen istud est falsum, quia soluta sorte vel parte sortis extinguitur debitum istius æstimationis pro rata, quia soluta sorte extinguitur debitum principale, quo sublato per solutionē non potest accessorium stare de per se, iste est casus nitidus, vt puto. ¶ Ista lex communi diuisione diuiditur in quatuor partes principales. In prima ponitur vnum dictum. In secunda ponitur aliud dictum. In tertia respon. tacitæ obiectioni contra secundum dictum. In quarta assignatur ratio diuersitatis. Secūda ibi, nec oportebit. Tertia ibi, neque enim. Quarta ibi, eiusq; differentiæ. Tu diuide melius in duas partes principales, secundum Dyn. Alb.& Ang.hic, & ista magis placet. In prima loqtur de mora fideiussoris, hoc est, quando fideiussor fuit in mora non soluendi in loco destinato. In secunda loquitur de mora rei principalis. Secunda ibi, nec oportebit. Illa secunda potest subdiuidi in tres. In prima facit, quòd dictum est. In secunda respondet tacitæ obiectioni. In tertia assignat rationem. Secunda ibi, neque enim. Tertia ibi, eiusque. hoc dicit. Arbitraria actione ita conuenitur fideiussor, sicut principalis. hoc dicit prima pars. Nec ex mora rei principalis augetur obligatio fideiussoris. hoc dicit secundò. Secus est in vsuris per stipulationem debitis. hoc dicit tertiò, & interesse ratione loci cùm debeatur tantum officio iudicis mercenario, & non iure obligationis, in tantum durat pro rata, in quantum restat de sorte soluenda. Et ideo si creditor esset ita insanus, ꝙ reciperet simpliciter sortem, & non protestaretur de interesse, videretur remittere, istud est quod dicit l.fina.ꝟ.eod. hoc dicit, & istud est commune summarium. Vel sic, & clarius hoc dicit. Si fideiussor simpliciter acceptus conueniatur in alio loco, quàm destinato ad soluendum propter suam moram vltra sortem principalem condemnatur ad interesse ratione loci. hoc dicit prima pars. Sed si ipse fideiussor non fuit in mora, propter solam moram debitoris non condemnatur ad interesse ratione loci. h.d. secundò. Ad vsuras verò non per stipulationem promissas per reum principalem, quia tunc debentur iure obligationis, propter solam moram debitoris benè condemnatur fideiussor. hoc tertiò Et ad illud, quod debetur solùm officio iudic. mercenario soluta sorte principali, vel quatenus soluta est pro illa rata, non potest accessorium peti, quia soluto principali accessorium de per se non stat, nec peti potest. hoc dicit quartò, &
1 vltimò, & est clarus, & pinguius summarium. ¶ † Not. ex prima parte legis, quòd ex mora fideiussoris non soluentis in loco destinato augetur obligatio fideiussoris, vt fideiussor condemnari debeat vltra sortem principalem ad omne interesse ratione loci. ¶ Contra istud oppo. Bartol. de l. si testamento.§.fina. infra de fideiusso. vbi est text. quòd in arbitraria ratione loci, & sic in terminis nostris, tamen ex mora fideiussoris met nō augetur obligatio ad aliquod interesse. Respondet Barto. & Docto. quòd ista l. in princip. debet intelligi secundum d. l. si testamento.§.fina. dicit Barto. quod ista l. in prima parte debet intelligi, quando etiam reus fuit in mora, & sic oportet, quòd non solùm fideiussor fuerit in mora, sed etiam reus, quæ est ratio? Ratio est ista, quando debitor promittit soluere aliquid Capuæ. & fideiussor pro eo promittit, ista promissio habet tacitam conditionem, ꝙ teneatur lapsis tamē tot dieb. quib. potuit Capuam ire. d.l. continuus.§. cum ita. tunc sic dico, quòd oportet, quòd etiam reus principalis sit in mora ad hoc, vt fideiussor teneatur ad interesse, hoc est, pone quòd fideiussor stet in loco magis vicino Capuæ, quàm reus principalis, lapsi sunt tot dies, quibus fideiussor potuisset ire Capuam, & reus principalis non, & sic ipse fideiussor esset in mora, an teneatur ad interesse? dico, quòd non, quia sequeretur, quòd esset obligatus in plus quam principalis tempore, quod non potest. l. græcè.§. illud. infra de fideiusso. vbi non potest in plus obligari fideiussor quàm reus principalis, nec in re, nec in tempore, nec in loco, nec in causa. Et ex hoc habes not. quòd fideiussor habet duplicem dilationem, vnam ex persona rei, aliam ex persona ipsius fideiussoris, & isto casu quando transiuit tantum tempus, quo vterque potuisset ire Capuam, vterque dicitur in mora. Pone, quòd principalis debitor elapso tempore eundi Capuam probat se iustè fuisse impeditum, fideiussor non, & sic principalis non dicitur in mora, fideiussor verò sic, an fideiussor tenetur ad interesse? dico quòd sic, licèt principalis non teneatur. Et si dicis contra, fideiussor nō potest teneri in plusquàm principalis, quomodo ergo potest teneri fideiussor, principalis non? Respon. magistraliter Barto. quod regula, quæ dicit, quòd fideiussor non potest obligari in plus, quàm principalis, est vera quo ad ea, quæ principaliter debentur, sed quo ad accessoria propter aliquod accidens fideiussor potest teneri in plus quàm principalis: ideo dicit Barto. quòd vltra sortē principalem fideiussor potest promittere pœnam, quam non promisit principalis, eodem modo potest promittere vsuras, quas non promisit principalis, & de isto vltimo, licèt Barto. non fuerit memor, nos habemus glo. ordin. in l. sicut reus. quam Ang. & Imo. ibi multum exclamant. ff. de fideiusso. Barto. in l. hi qui accessionis. in penulti. colum. de fideiuss. Bald. in l. si pro ea. in 4. quæstio. C. manda. & ab hoc nemo vnquam discrepauit. & ita etiam tenet Pau. de Castr. hic, qui istud singulariter limitat, vt sit verum, quando fideiussor promitteret illam pœnā propter moram suam, bene valeret, & teneretur vltra sortē principalem; sed si fideiussor promitteret pœnam, quàm non promisit principalis, & pro mora principalis nihil valeret. Sed si promiserit ex mora sua, bene valet. ita dixit Pau. de Cast. hic in secunda columna. Et licèt ipse non dicat, istud expresse dicit Barto. ante eum in d. l. hi qui accessionis. in princip. in penultima colum. ff. de fideiusso. & istud perpetuò teneas menti. ¶ Vltimò ad idem quòd imò fideiussor ex sua mora non teneatur, nec propter moram suam augeatur obligatio, opponit Barto. de l. si libertus moram. ff. de oper. libert. & de l. cùm filiusfamil.§. primo. ff. de verborum obligatio. vbi si principalis debitor promittit facere domum, vel scribere librum, vel similia sub pœna, & dedit fideiussorem, pone, creditor interpellauit fideiussorem, dicunt illi text. quòd fideiussor non tenetur ex illa sua mora. Respond. Bartol. & Doctor. quòd regula text. nostri loquitur in obligationibus dandi. contraria loquuntur in obligationibus faciendi, in quibus bona mora principalis etiam nocet fideiussori, quia obligationes faciendi cohærent personæ principalis, & debent impleri per principalem, quia aliud est factum istius, aliud alterius, vt dicit text. in l. nemo est qui nesciat. infra de reg. iur. sed obligationes dandi non cohærent personæ: ideo dicit text. in l. fina. ff. de condi. institu. quòd conditiones quæ consistunt in dando, possunt impleri per quemcunque, quia non cohærent personæ, secus in obliga
2 tionibus faciendi. ¶ † Secundò not. in ver. nec oportebit, quod mora principalis debitoris non auget obligationem fideiussoris, qui non fuit in mora, quia vt declaraui in casu, quamuis transactum esset tempus eundi Capuam, tamen fideiussor potuit esse impeditus iusto impedimento, propter quod fideiussor excusatur à mora, reus non, secundum quod declaraui in
3 text. ¶ † Tertiò not. in versic. neque enim. quod fideiussor simpliciter acceptus intelligitur promittere non solùm sortem principalem, sed etiam vsuras per stipulationem promissas, & idem quo ad fructus, & interesse, quando proueniunt ex natura actionis, vt est videre in contractibus stricti iuris, secun-
4 cundum quod declarabitur in gloss. secunda ad fin. ¶ † Quartò ex eod. versicu. not. quòd in actionibus stricti iuris arbitrarijs interesse, vel æstimatio propter locum non est in obligatione, nec debetur iure obligationis, sed officio iudicis mercenario tantum. Idem est in contractibus bonæ fidei, tamen differentia est, vt proximè dixi: nam in contractibus stricti iuris interesse venit præter naturam actionis, & sic officium iudicis mercenarium deseruit præter naturam actionis. In contractibus verò bonæ fidei officium iudicis mercenarium deseruit secundum naturam actionis. Aduertendum est tamen diligenter, quòd illud, quod dicitur, quòd in contractibus bonæ fidei interesse, & fructus solùm veniunt officio iudicis mercenario, istud est verum quo ad principalem debitorem: sed quantum ad fideiussorem, qui simpliciter fideiussit, cùm veniant secundum naturam actionis bonæ fidei, & fideiussor simpliciter assumptus intelligatur ista promisisse, dico quòd quantum ad fideiussorem sunt in obligatione, & fideiussor tenetur ad fructus, & interesse iure obligationis, nec per hoc fideiussor dicitur obligatus in plus quàm principalis, sed bene efficacius. ita tenet Paul. de Castr. hic in secunda, & quinta columna, & Fulgos. in penult. colum. & ante eos istud expressè tenet Barto. in l. filia. infra eodem, in quarta colum. in versi. secundò displicet opin. Azo. &c. & ibidem etiam Pau. de Cast. in 2. colum. quod
5 bene no. † Ex hoc dicit Fulg. hic in pen. col. inferri vnum, quod ipse reputat no. dignum, ꝙ quamuis officium iudicis nullam præsupponat obligationem. l. qui per collusionem. ꝟ. de actio. empti. & l. quintus. infra de ann. leg. & consequenter videtur impropriè, & abusiuè debitum, tamē potest accedere fideiussor, & consequenter obligatio fideiussoria efficax, sicut in simili secundum eum dicimus in obligatione naturali tantum, cui potest accedere fideiussor. l. 1. ff. de fideiusso. & tamen debitum naturaliter tantum appellatur abusiuè, & impropriè debitum. l. si is cui.§. Flauius. ff. de fideius. fuit dictum in l. 1. supra si cert. petat. Adde, licèt ipse non dicat, quòd de hoc habemus in terminis

minis gloss. & Barto. quòd officio iudicis accedit fideiussor. in l. Marcellus. in princip. in 2. columna. ff. de fideiussorib. vbi Bar. propriè alleg. istum tex. & l. fi. infra eod. & Bar. met. in illa l. fin. ∫. eo. in 4. col. vers. sed adhuc instatur. not. illum tex. ad hoc, quòd etiam officio iudicis mercenario tantum potest accedere fideiussor. & ratio est, quia saltem largo modo præsupponit obligationem, & dicit Bar. in d. l. Marcellus. in 2. colu. quòd de hoc est tex. si subtiliter inducat in l. pecuniæ. §. fi. iuncto. §. pe. ff. de verb. signifi. nec aliter inducit Bar. illum tex. Memini me pluries cogitasse, & cùm alijs sæpè contendisse, quomodo text. ille istud possit probare, quòd officio iudicis mercenario possit accedere fideiussor, cùm in illo text. nec in §. penultimo. nec in §. fin. de fideius. verbum nullum, postea inueni, quòd Nico. de Neap. in §. 1. Insti. de fideicom. hære. expressè inducit illum tex. quomodo ille text. probet hoc, & placet mihi suum iudicium. dicit tex. in §. pen. illius l. ꝙ quædam veniunt iure actionis, quædam iure persecutionis, & sic est differentia inter actionem, & persecutionem. Actio propriè dicitur, quando aliquid debetur ordinariè iure obligationis, & actionis: quando autē aliquid potest solùm peti officio iudicis extraordinariè, illud venit iure persecutionis, & dicimus habere persecutionem, nō actionem, vt est in fideicommiss. quæ iure ftorum non debebātur iure actionis, sed officio iudicis. dicit postea. §. fina. quòd illud, quòd venit iure persecutionis non actionis, dicitur tamen deberi. Pondera verbum deberi, ergo potest accedere fideiussor, quia omni debito potest accedere fideiussor, & sic ibi est tex. & miror, quòd ibi non allegetur in communi, quia ibi est tex. ꝙ officium iudicis præsupponit obligationem largè, & improprié. gl. est in l. seruum. §. sequitur. ff. de verbo. oblig. Ego dico, quòd imò est tex. de hoc in d. l. pecuniæ. §. fin. in versi. debetur.

6 ¶ Quintò no. in ver. cuiusque differētiæ, quòd soluta parte sortis principalis simpliciter, vel tota sorte, non petitur illud, quòd accessoriè debetur officio iudicis mercenario, & ratio est, quia ista accessoria nō possunt stare de per se, vnde sublata principali obligatione, ista accessoria pereunt. Aliam rationem assignat tex. in l. fi. infra eo. ꝙ soluta sorte principali accessoria tolluntur, eo quia creditor recipiendo sortem simpliciter absque alia protestatione, intelligitur remittere interesse, pœnam, & similia accessoria, & super illa regula habemus videre quàmplures vtiles decisiones, & faciam illam. l. summè vtilē, & menti tenendam, & ibi videbitis tex. & decisionem de eo, de quo dubitat Ang. hic, & nihil decidit. Pone, mortuo marito hæredes fuerunt in mora restituendi dotem vxori, tenentur ad alimenta: an, si vxor postea simpliciter recipiat, videatur remittere alimenta? Ibi est decisio, quòd videtur remittere alimēta. Angel. non decidit. videbitis in d. l. fina. ¶ Vltimò aduertēdum est in isto vers. quòd Iurisconsf. vult probare illud, quòd superius dixerat, quòd interesse, vel æstimatio ratione loci non debeatur iure obligationis, sed officio iudicis mercenario tantū. probat sic, quia si deberetur iure actionis, soluta sorte adhuc remaneret obligatio, & petitio, & deberetur de ꝑ se iure actionis, quod tamen est falsum, quia soluta sorte non potest peti interesse officio iudicis mercenario, ergo &c. & ex hoc not. ꝙ Iurisconsultus hic ex resolutione rei dat nobis cognoscere primum statum ipsius rei. ¶ Venio nunc ad glo. & antequam deueniam ad glo. in vers. nec oportebit. aduertendum est, secundum Doct. ꝙ in hac. l. sunt duæ glo. vna antiqua Azo. de verbo ad verbum, & est posita in versi. augeri, alia est glo. Accursij in vers. nec oportebit. Hinc est, quòd aliqua, quæ tanguntur in glo. antiqua Azo. repetuntur etiam in gloss. ista Accursij in vers. nec oportebit. Item, & secundò aduertendum est, ꝙ illa glo. antiqua in versic. augeri. reperitur in libris altero de duob. modis, vno modo secundum, quòd habuit Bart. quasi circa fi. dum glo. vult respondere ad l. fin. infra cod. & incipit solu. antequam perficiat, immiscetur quædam additio, quæ incipit, sed videtur, quod etiam ex sua persona, & isto modo glo. malè posita est, & illa additio est malè incorporata, & istud est, qđ reddit gl. illam difficilem. Alio modo ego habeo in libro meo illā additionem, & illa additio est, sed opponitur, & videtur, quòd etiam ex sua persona est posita post principium, & tunc continuatiuè procedit, nec aliquid habet obscuritatis, & pro certo credo, quòd qui habet glo. prout habuit Barto. quòd glo. malè stet. expedita ergo glo. in vers. nec oportebit. erit expedita illa glo. antiqua. ¶ Gloss. super verbo, nec oportebit, quæ est propriè glo. Accursij. Et ad euidentiam præmitto, quòd ista glo. in princip. simul format duo contraria, vnū de l. mora. ff. de verb. obligatio. & aliud de l. quæro. ff. loca. tamen illa contraria, licèt simul formata sint à gloss. tendunt ad diuersa. Et primum contrarium de l. mora. gloss. hic non soluit, sed glo. antiqua in verbo augeri. in princip. Et diuiditur in quinque partes principa. prout timore contrarij. l. quæro, glo. ponit quinque solut. & consequenter quinque principales intellectus ad text. Secunda ibi, secundò pone. Tertia ibi, tertiò pone. Quarta ibi, quartò pone. Quinta & vltima ibi, vel clarius not. tria. Primum ergo contrarium, quod format glo. est de l. mora. ff. de verbor. obligatio. Pone, debitor principalis fuit in mora non soluendi speciem debitam, moritur Stichus post moram, nunquid ista mora noceat fideiussoribus? Nam scitis, quod si reus, & fideiussor non fuissent in mora soluendi, perempta specie liberarentur. l. quod te. supra si certum petatur. l. si ex legati causa. infra de verborum obligatio. Pone, debitor principalis fuit in mora, fideiussor non, & moritur species debita, nunquid mora principalis faciat teneri fideiussorem de interitu? dicit ibi text. quod sic, ergo contra text. nostrum Gloss. hic non respond. sed bene soluit glo. antiqua. in versic. augeri. post principium, quòd ibi mora principalis non auget in aliquo obligationem fideiussoris, sed bene eam facit durare, & perpetuari, non autem augeri. de quo dic, vt not. in l. si fideiussor. ff. de donat. Et secundum contrarium est de l. quæro. infra locati. & istud bene venit directò contra text. nostrum, contra versic. nec oportebit. & circa istud contrarium laborat tota ista gloss. quæ ponit quinque solutiones, & consequenter quinque intellectus. similiter etiam laborat tota illa gloss. antiqua in vers. sed adhuc videtur. vsque ad finem, & addit sextam solutionem, & consequenter sextū intellectum Azo. ad istum text. nostrum. Pro clara intelligentia huius contrarij. l. quæro. quinque ponuntur solutiones in gl. nostra. Prima solutio est, quæ in se est verissima, quòd ideo in hac l. mora principalis debitoris non auget obligationem fideiussoris, eo quia fideiussor fideiusserat in certa quantitate taxatiuè, & non volebat vltra teneri, quasi velit ista prima solutio, quòd si fideiussor simpliciter intercessisset, tunc ex mora principalis debitoris augeretur obligatio fideiussoris. Ista solu. est in se vera, & pro ea casus est in l. fideiussores. §. primo, de fideius. sed est falsa quantum ad text. nostrum, & eam reprehendit gl. in versicu. augeri. ad fin. quia si in ista. l. fideiussor fideiussisset limitatè, certè idem etiam esset in vsuris promissis per stipulationem, ad illas non teneretur etiam fideiussor, sicut non tenetur ad interesse ratione loci, & tamen text. iste expressè dicit cōtrarium, ergo apparet, quod fideiussor limitatè non fideiussit, & sine dubio ista est vna truffa. Secunda solu. est, quæ fatetur contrarium, scilicet, quòd ex mora principalis debitoris augeatur obligatio fideiussoria. d. l. quæro. Et si dicis, quare ergo in hoc text. non augetur? Respon. glo. quòd ideo est, quia debitor iam soluerat creditori totam sortem principalem: adeo quòd cessat quodcunque accessorium tam interesse, quam vsurarum, & secundum hoc verbum augeri, positum in tex. stat impropriè, habito respectu ad id, quod à princi. fuit. & secundum istum intellectum litera, quæ dicit, *nec oportebit obligationem fideiussoris augeri*, debet exponi, non remanere auctam. ista solutio manifestè confunditur, quia violat text. Item iste casus, quem ista solutio præsupponit, ponitur in fine legis, & sic superfluè etiam secundum istum intellectum. Istæ sunt communes reprobationes. Sed ego reprehendo istam solu. alio fundamento, quod est valde subtile: nam si verum esset, quòd fideiussor ex mora principalis debitoris teneretur hic ad interesse propter locum, sicut in l. quæro. tenetur ad vsuras, & consequenter, quòd ista. l. concordaret cum illa, ego dico, quòd quamuis debitor soluisset sortem principalem, tamen fideiussor adhuc posset conueniri ad interesse, quia vt declaraui in quarto not. in l. quæro. vsuræ quantum ad principalem debitorem solùm debentur officio iudicis mercenario, sed quantum ad fideiussorem, qui intelligitur tacitè promisisse, fideiussor tenetur iure obligationis, si ergo idem esset hic, ergo istud interesse quantum ad fideiussorem esset in obligatione, sicut ibi vsuræ, ergo si interesse esset in obligatione, sorte soluta non extingueretur obligatio interesse, quo ad fideiussorem, imò posset peti à fideiussore, quod est contra istum text. ergo ista solutio nullo modo potest stare. ¶ Tertia solutio est, quòd ideo hæc mora principalis non nocet fideiussori, nec facit fideiussorem teneri ad interesse ratione loci, quia licèt debitor principalis esset in mora, tamen fideiussor nondum erat in mora, eo quia fortè fideiussor erat debilior ad veniendum, vel fortè magis distabat ad veniendum quàm principalis, adeo cùm fideiussor ipse nōdum esset in mora veniendi C[illegible]uam, nimirum si non tenetur ad interesse ratione loci propter moram principalis debitoris. Et si dicas, si fideiussor nondum erat in mora, certè nedum tenetur ad interesse rōne loci, sed nec tenetur ad sortem principalem; patet, quia quando quis promittit certo loco soluere, inest tacita dies, quo possit venire ad locum, ante ergo quàm possit peruenire ad illum locum, non potest conueniri ad principalem; poterat dubitari de interesse. gl. tamen dicit, ꝙ hic fideiussor ad sortem non poterat conue-

niri inuitus, ſed ſponte fuit conuentus, & poſtea fuit dubitatũ de intereſſe, truſta eſt, & diuinatio. Bart. etiam reprobat iſtã ſolu. ſed multum obſcurè, & communiter lec. Bar. ſolet eſſe mẽdoſa. Credo, ꝙ Bart. voluerit dicere, ꝙ ideo hic fideiuſſor non tenetur, quia ipſe non erat in mora, ſed ſi fideiuſſor eſſet etiam ipſe in mora, præſupponit, ꝙ tunc ex mora principalis augeretur obligatio fideiuſſoris, & tamen eſt falſum, quia etiam ſi vterque fuit in mora, tamen ex mora principalis non augetur obligatio fideiuſſoris. l. ſi teſtamento. §. fin. ff. de fideiuſ. declarat Bar. ſupra in 2. col. & longè no. in vlt. col. vbi pulchram rationem reddit in ver. quid ergo dicemus & dicam ſtatim. ¶ Quartus intellectus, ſeu quarta ſolu. eſt, quòd ideo mora principalis non nocet fideiuſſori, eo quia fideiuſſor ſoluebat Capuę, & cõſequenter in loco deſtinato, quo caſu mora præcedens non facit haberi rationem alicuius intereſſe, quando ſoluitur in loco deſtinato. caſus eſt clarus in l. quod ſi Epheſi. ſupra eodem. Iſta ſol. diuinat, & faceret tex. indubitabilem. & repugnat literę ibi, *vt ſi alibi quàm Capuæ petatur.* tamen Fulgoſ. (neſcio quo ductus ſpiritu) dicit, ꝙ in ſecreto conſcientiæ ſuæ iſta ſolutio videtur ſibi mera veritas, ꝙ non eſt verum, ꝙ diuinat, & reſpondet ad verſic. ibi, vt ſi alibi, quàm Capuæ petatur, quòd tex. ibi mutat caſum. nihil eſt. ¶ Quinta fuit ſolutio Ioã. quam gl. recitat per multa verba in ver. vel clarius, vſque ad finem. *& iſta eſt communis, & vera.* Et iſtud ſolùm habeant per concluſione iuuenes, ſi quæratur an ex mora debitoris principalis fideiuſſor teneatur vltra ſortem ad aliquod acceſſorium, puta ad intereſſe, vel ad vſuras, & ſic augeatur obligatio fideiuſſoris, dic aut illa acceſſoria veniunt ſecundum naturam actionis, vt quia actio ſit bonæ fidei, in qua ſolùm de bona fide agitur, & iſto caſu fideiuſſor tenetur ad omnia acceſſoria, quæ poſtea contingunt ſecundum naturam actionis. Ratio eſt, quia fideiuſſor ſimpliciter acceptus non ſolùm intelligitur promittere ſortem principalem, ſed etiam oĩa acceſſoria, quæ veniunt ex natura actionis bonę fidei. in iſtis terminis propriè loquitur. l. quæro. in prin. aliàs in gl. hinc eſt, ꝙ ſi vſuræ ſint promiſſæ expreſsè, fideiuſſor ſimpliciter acceptus ad eas tenetur, vt hic in ver. neque enim. Quædam ſunt acceſſoria, quæ non fuerunt expreſsè promiſſa, neque veniunt ſm naturam actionis, imò præter, vt in actionibus ſtricti iuris, quia ſtrictæ ſunt, & ſm earum naturam nihil venit vltra ſortem principalem, & ſi quid vltra venit ex accidenti, vt pp intereſſe loci, illud venit præter naturam, quia in actionibus ſtricti iuris ſtrictè agitur, & quicquid omiſſum eſt à verbis, habetur pro omiſſo, & in iſtis actionibus ſtricti iuris fideiuſſor tenetur ex mora ſua propria tñ, non ex mora principalis, caſus eſt in hic, in ver. nec oportebit. Aliam rõnem pro intellectu Io. aſſignat Bar. in vlt. col. in ver. quid ergo dicemus. & eſt pulchra, & ſubtilis, & proueniens ex diuino ingenio Bar. dicit enim Bar. eſſe ſubtiliter aduertendum, ꝙ in actionib. arbitrarijs pp locum ſola mora in non ſoluendo in loco deſtinato nõ eſt illa, quæ faciat creſcere intereſſe ratione loci, ſed eſt mora, & petitio facta in alio loco, q̃ in loco deſtinato: patet, quia demus, ꝙ debitor fuit in mora, & poſt moram creditor petat in alio loco, q̃ deſtinato, certè ſola mora non facit creſcere intereſſe. l. ꝙ ſi Epheſi. ſ. eo. iſtud etiam pondera velle text. noſtrũ ibi, *circa cuius executionem æſtimationis ratio &c.* pondera, ꝙ tex. dicit executionem, quia ſola mora non facit venire intereſſe, ſed executio petitionis, tunc ſi impoſſibile eſt, ꝙ ſola mora debitoris faciat augeri obligationem fideiuſſoris; quia etiam nõ facit augeri obligationem ipſiuſmet debitoris, minus debet facere augeri obligationem fideiuſſoris: oportet ergo, ꝙ ſit petitum à fideiuſſore in alio loco, ergo bene dicit tex. Et per iſtam rationem Bar. infero (& eſt veriſſimum) ꝙ ẽt ſi tempore, quo fideiuſſor fideiuſſit, debitor iam fuiſſet in mora ſoluendi in loco deſtinato, & poſt moram fideiuſſor fuiſſet aſſumptus, ꝑ hoc non augeretur adhuc obligatio fideiuſſoris, quia ſola mora nõ ſufficit ad augendum, & iſte eſt propriè caſus. l. fi. licèt Azo. in gl. in ver. augeri dicat, ꝙ ibi formetur qõ, & nihil decidatur. dico, ꝙ iſta eſt propria deciſio. Bene verum eſt, ꝙ ſi debitor principalis fuiſſet in mora ſoluendi in loco deſtinato, ſi poſtea alibi cõueniatur, & tũc intercesserit ſimpliciter fideiuſſor, credo quòd tunc teneatur fideiuſſor ad intereſſe, quia fuit aſſumptus eo tẽpore, quo obligatio ad intereſſe fuit in eſſe deducta. Ideo pondera, quòd tex. in l. fi. dicit cum myſterio agere vellet, & ſic nõ erat actum, quia ſola mora principalis præcedens nõ nocebat fideiuſſori aſſumpto poſt moram. *Et iſta eſt communis ſolutio,* licèt aliqui antiqui, quos refert Bar. & Fulg aliquid dicant in cõtrarium, quod non eſt dignum relatione. ¶ Sexta fuit ſolutio Azo. poſita in gl. ver. augeri. in ver. ſed adhuc videtur, vſq; ad finem illius gl. non ſit differentia inter intereſſe ratione loci, & vſuras, ſed in vtroque eſt aduertendum. Aut tpe, quo fideiuſſor intercessit, erant iam debitæ vſuræ & promiſſæ, & tunc fideiuſſor ſimpliciter acceptus tenetur ad vſuras. ita loquitur d. l. quæro. in prin. ff. loca. aut verò debitor principalis non erat in mora tempore quo intercessit fideiuſſor, & tunc non tenet ad vſuras futuras fideiuſſor, ideſt quas contingent in futurũ deberi, vel intereſſe, quod continget in futurum deberi pp morã rei principalis. ita loquitur iſte tex. & ſic D. Azo vult duas concluſiones, quæ omnino ſunt falſæ. Primò vult, ꝙ ſi vſuræ iam erant debitæ, & fideiuſſor ſuſcipiatur, ꝙ fideiuſſor teneatur ad intereſſe ratione loci propter moram rei. iſtud eſt contra. l. fi. ſecundum communem intellectum. ſ. eo. Azo reſpondet illi legi, ꝙ ibi ponitur iſte caſus, & iſta qõ, ſed non reſpondetur, ſed iſtud non eſt veriſimile, vt ibi dicetur. Vel ſecundò reſpondet, ꝙ ibi fideiuſſor fideiuſſit in certam quantitatem, quo caſu non tenetur ad vſuras, ſed iſta ſolutio diuinat, & redderet illum tex. indubitabilem. Eodem modo ſecunda ſolu. Azo. in quantũ vult, ꝙ fideiuſſor ſimpliciter aſſumptus non tenetur ad vſuras, quæ in futurum occurrent pp moram debitoris, reprehendit per omnes, per tex. in l. ſi poſtea. ff. rem pup. ſal. fore. Item eſt ꝯ mentem d. l. quæro. in prin. ff. loc. ¶ Septima, & vlti. fuit ſol. Pet. de Bellaper. in repe. huius l. ꝙ iſta l. concor. cum l. quæro. nam ſi debitor fuerit in mora, fideiuſſor non obligatur ad intereſſe ratione loci, quia tale intereſſe non eſt in obligatione. ita loquit tex. hic, ſed bene venit officio iudic. mercenario; ita loquitur ꝯrium. Iſtum intellectum ſenſit gl. parua. in ver. per reum. & reprehendit tacitè, quia tex. iſte in ver. obligationem. intelligitur largè, & impropriè pro officio iudicis mercenario. Tu reprehẽde ex alio, quia imò in d. l. quæro. vſuræ reſpectu fideiuſſoris ſunt in obligatione, quia cũ veniant ex natura contractus, fideiuſſor intelligitur eas tacitè promiſiſſe, & cõſequenter quantum ad fideiuſſorem bene ſunt in obligatione, vt dixi. ſ. in 4. no. Teneas ergo quintam ſolutionem Ioã. veram, & communiter approbatam, & ita remanebit iſta l. expedita, quia materiam huius l. videbimus in l. fi. ſ. eo. quæ eſt gl. iſtius l.

SVMMARIVM.

1 *Creditor non cogitur inuitus alibi recipere ſolutionem, quàm in loco ſolutioni deſtinato.*

LEX X.

Is, qui certo. Iſta lex eſt notanda, & tenenda menti ſm Paul. de Caſt. Creditori inuito non poteſt alibi ſolui, quàm in loco deſtinato. h. d. ¶ 1 No. ex iſto tex. regulam, ꝙ creditor inuitus non cogitur alibi ſolutionem recipere, quàm in loco ſolutioni deſtinato. Rõ huius tex. eſt, quia creditor non cogitur nouare ꝯtum, ſm Bal. in l. vſuras. C. de ſol. Confirmat arguendo de re ad locum, iuxta. l. fin. in fi. ſ. de condi. triti. nam idem eſt in rebus, quia aliud pro alio non cogitur creditor inuitus recipere. l. 2. §. mutui datio. ſ. ſi cer. pet. Adde, ꝙ ſimiliter ècontra reus non compellitur inuitus ſoluere alibi illud, quod debet in vno loco ſoluere. d. l. vſuras. C. de ſolu. niſi ex cauſa. & gl. ibi ſolennis enumerat cauſas. quam Bal. ibi reputat ſing. notandam. & ꝙ idem ſit in reo, eſt ẽt gl. in l. 2. in prin. ſ. eo. Limita iſtum tex. primò niſi creditori offeratur totale intereſſe, vt eſt gl. in l. qui Romæ. in prin. & ibi Doc. ff. de verb. oblig. gl. & Doc. in l. qui pecuniam. ff. ſi cer. pet. Bar. & Doc. hic, qui iſto modo intelligunt tex. in l. continuus. §. cũ ita. in ver. vbique. ff. de verb. obli. de qua l. gl. hic opponit, & alijs trib. mod. reſpon. ſed prædictam ſolutionem ẽt tenet Ang. in d. l. qui Romæ. in prin. ſic ẽt reus compellitur alibi ſoluere habita rõne ſui intereſſe, vt per gl. in l. 2. in prin. ſ. eo. de quo tñ dic, vt ibi. Secundò limita iſtum text. vt procedat, qñ vnus locus fuit deſtinatus ſolutioni, ſecus qñ plura loca eſſent alternatiuè poſita in ſtipulatione, tũc reus poteſt eligere vnum ex illis locis ante lit. conteſt. inuito ſtipulatore, non autem tertium locum. l. 3. §. & generaliter. ſ. eo. & gl. hic. Tertiò limita, qñ vnus locus deſtinatus ſolutioni eſſet appoſitus gratia rei, ſeu gratia promiſſoris, tunc reus poſſet vbiq; ſoluere, ſicut ſi talis locus non eſſet adiectus. arg. l. in fideicommiſſi. §. cùm Pollidius. ff. de vſu. & l. ſi ita relictum. §. Pegaſus. ff. de leg. 2. & l. cum qui. aliàs incipit Iabolenus. ff. de ann. leg. quia tunc reus poteſt illi fauori ſuo renunciare. l. pen. C. de pac. & ita etiam dicit Bal. in l. acceptã. in 12. q. in fi. C. de vſur. & iſto modo poteſt etiam intelligi d. l. continuus. §. cùm. ita. in verſ. vbiq;. ſecundum Bar. & alios hic. Confirmatur arguendo de tempore ad locum, iuxta l. vinum ff. ſi cer. pet. & l. in hac. ff. de triti. nã quãdo tempus eſt appoſitum fauore debitoris, poteſt debitor illi renuntiare, & ante tempus ſoluere creditori inuito. l. ſtipulatio iſta. §. inter certam. ff. de verb. oblig. ſecundum Moder. in d. l. qui Romæ. in prin. & ibi D. Alex. in 2. col.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Soluens præsumitur soluere pro sorte, & non pro vsuris.*
2 *Intereße dicitur pœna.*
3 *Quando per receptionem sortis remitti videatur pena, vel aliud accesso rium, & nu. 5.*
4 *Quid si creditor protestatur, quòd non intendit vsuras remittere.*
6 *An dominus recipiendo pensionem intelligatur remisisse caducitatem.*
7 *Si libero debitorem, an intelligar eum liberare ab vsuris, vel intereße.*

LEX XI.

SI post moram. Ista lex secundum Bar. & Pau. de Cast. est magis difficilis quàm l. Capuæ. §. eo. & ita est verum, & secundum Bar. Ang. & reliquos omnes ista l. fuit facta ad declarationem d. l. centum Capuæ: nam ibi Iurisconsultus loquutus est, quādo fideiussor fuit simpliciter acceptus, antequam debitor principalis esset in mora soluendi in loco destinato. In ista. l. ponitur in eiusdem terminis quæstio magis dubitabilis. Pone, debitor promiserat soluere centū Capuæ, fuit in mora non soluendi, quia iam erat elapsum tātum tempus, quo potuit vel venire, vel mittere, & propterea dicit tex. quod creditor volebat agere arbitraria contra reum; reus dedit fideiussorem, & sic fideiussor fuit assumptus post morā, an ex mora debitoris præcedente, fideiussor teneatur ad interesse ratione loci. Videbatur, q sic, quasi interesse propter moram præcedentem iam esset deductum in esse. Iurisconsultus tamen quid determinet, non satis aperit in text. imò relinquit nos multum in ambiguo. Et propter hoc inuenio tres princi. sententias, & consequenter tres intellectus princ. ad hunc text. quid in hac l. Iurisconsultus determinet, an affirmatiuè, an negatiuè, an & quando. Primus fuit intellectus Io. *& iste est verus, & communis*, qui vult, quod fideiussor acceptus post morā debitoris principalis, adhuc non teneatur ad interesse aliqđ propter locum, quia sola mora debitoris præcedens non facit succedere interesse ratione loci, & consequenter non facit fideiussorem teneri, vt magistraliter declarat Bar. in d. l. centum Capuæ. in vlti. colum. §. eod. Et tenendo istum intellectum, necessarium est videre, vbi istud decidatur in hac l. & in hoc ista lec. variať tribus modis. Vno modo, q istud decidatur in prin. l. nā Iurisconsulť format. q. negatiuè, & si aliter expressè non respondeat, intelligitur negatiuè respondere, vt in iuribus infra loco suo allegandis, & istud tenet Raph. Fulgos. & mihi satis placet. Alij intelligunt, q istud decidatur in ver. adeo. vt hic, in gl. 3. in ver. adeo. & Bar. in l. 2. circa med. & iste intellectus variat duobus modis. Primò modo, q dictio vt, ponatur pro sicut, & stet similitudinariè, & erit sensus: quæsitum est, an fideiussor teneatur, & sit in obligatione illa æstimatio interesse, & Iurisconſ. in ver. adeo. decidit, quod non, sicut quando sors esset soluta, vel quando petatur in loco destinato, neutro casu venit istud interesse, ita etiam non venit in casu primo huius. l. & istum tenet Bar. Alio modo intelligitur, q dictio, vt, ponatur pro dictione, & coniunctione, q, & circa istum Bar. post gl. multa verba effundit. dicam. ĵ. loco suo. Mihi neutrum placet, cùm in veritate in ver. adeo, non ponatur aliqua decisio, sed ponūtur duæ illationes, quæ sequuntur ex quæstione supra formata. Tertij tenent, quod decidatur in ver. fi. ibi, quod non puto admittendum, & ibi respondebatur vtrique quæstioni, & istud tangitur in gl. fi. & istud sequitur Bar. hic in 2. col. circa fi. & expressè tenet Ang. Sed nec mihi istud satisfacit, cùm ibi videatur solùm decidi illud, quod proximè præcedebat. Sed potes melius dicere, prout etiā dicebat Pau. de Cast. hic. in 4. col. q in illo versi. fin. decidatur expressè casus proximè præcedens, sed ex illa decisione inferatur correlariè etiam decisio principalis. q. positæ in hac. l. & istud satis placet, vt dicetur. ĵ. loco suo. Secunda fuit principalis opi. D. Azo. de directo contraria opin. Io. q fideiussor simpliciter acceptus post moram debitoris teneatur ad interesse rōne loci, & ista opi. tangitur hic in gl. 2. in verbo acceptus. & in gl. pe. in verbo admittendum. & plenius per gl. antiquam in d. l. centum Capuæ. in verbo augeri. & ista opi. variať etiam altero de tribus modis adaptando eam ad hanc. l. Primò, q in hac. l. in prin. bene formet ista. q. sed q ei nullo modo respōdeatur, nec affirmatiuè, nec negatiuè. Istud tangitur hic in gl. pe. vbi gl. videtur inclinare ad hoc. & in præalleg. gl. in ver. augeri. sed istud nullo modo est verisimile, q Iuriscō. ponat. q. postea nihil decidat. Secundò modo intelligitur tenendo intellectum Azo. q ideo in hac. l. fideiussor assumptus post morā debitoris non tenetur ad interesse ratione loci, eo quia fideiussor limitatè fideiussit in certa quantitate tātum, & istum intellectum referunt omnes gl. præalleg. sed nihil penitus valet. primò, quia somniat. secundò quia tex. esset penitus de indubitabili. l. fideiussores. in d. §. 1. ff. de fideius. Alij extra gl. adhærendo opi. D. Azo. quos refert Bar. hic in 3. col. in fi. (& fuit opinio originalis Iac. de Are. prout fideliter recitat Alb. hic) dixerunt, & satis correlariè, q illud, quod decidit D. Azo. decidatur in versic. adeo: nam cùm ibi excipiantur solùm duo casus principales, in quibus interesse propter locum non debetur à fideiussore, ergo extra illos duos casus apparet, quòd fideiussor assumptus post moram debitoris benè tenetur ad interesse propter locū: Tertia principalis fuit opi. diuersa à duabus præcedentib. Nic. de Mutina, quam refert, & sequitur Bar. eam multum palliando, & ampliando in 4. col. in fi. quæ in effectu vult, q ista. l. loquatur in fideiussore de iudicato soluendo, quæ opi. nūquam placuit mihi, dicat Bar. quantum velit, videbitis. ĵ. in glo. examinationem istarum lecturarum. teneo interim intellectum Ioā *communem, & verum.* ¶ His sic præmissis, ista. l. communi diuisione diuiditur in quatuor partes principales. In prima poniť thema, & qō multum dubitabilis ad d. l. centum Capuæ. & in hoc nullus discordat. In secunda q̄ est ibi, adeo, ſm glo. & clarius p Bar. ponitur decisio, quæ confirmatur per duo similia. istud non placet mihi, sed magis placet, q ponātur duo effectus, seu duæ illationes, q̄ sequuntur ex. q. ſ. formata, vt declarabo nūc. In tertia quæ est ibi, nisi si quis dicat. opponitur contra vnā ex illis illationib. In quarta, & vltima respondetur, ibi, quod nō puto. h. d. Fideiussor simpliciter acceptus non tenetur ad interesse propter locum etiam ex mora rei antecedente, hoc primò. Et non est verum, q solutio simpliciter facta intelligatur pro rata sortis, & pro rata interesse, imò tota p sorte principali intelligitur facta, hoc dicit, ſm Barto. & est cōe summarium. vel sic, & plenius. Fideiussor acceptus etiam post moram rei principalis, non tenetur, nec obligatus est ad interesse actori ratione loci. hoc primò. Et simplex solutio non censetur facta pro rata sortis, & interesse, sed tota cedit in sortem, hoc secundò. Et soluta sorte sine interesse, non durat amplius petitio interesse, quia illud remissum videtur. hoc dicit tertiò, & vlt. vsque ad fi. legis. Sed caue tu procede, quia ſm summaria ista, & Docto. non summantur illi duo casus positi in versi. adeo. casum in hac lege figurat Bar. bis, primò in 1. col. tenendo intellectum Io. cōem & verum. Secundò in 3. col. tenendo intellectū Nic. Mutinen. vide eum per te. In text. ibi. *cùm arbitraria vellet agere*, pondera quòd tex. cum magno mysterio dixit, agere vellet in in futurum, non quòd adhuc egerit, quia si iam egisset, tunc interuenissent illa duo quæ faciunt venire interesse pp locum. s. mora debitoris. Item q fuerit conuentus alibi, quàm in loco destinato, vt declarat Bar. in d. l. centum Capuæ. in vlti. colu. ſ. eo. tunc fideiussor assumptus post ista duo bene teneretur ad interesse propter moram debitoris, sed sola mora debitoris, qn nondum fuit conuentus in alio loco, non facit succedere interesse: patet, quia non obstante mora debitoris creditor posset ꝯuenire in loco destinato, & sic cessaret interesse. l. q si Ephesi. ſ. eo. pp hoc puto, q text. cū magno mysterio dicat, agere vellet, non egerit. In tex. ibi, *eius actionis nomine*, pondera ad qđ fuerit acceptus fideiussor in hac lege: nam non fuit acceptus simpliciter, sed nomine illius actionis, qua creditor agere volebat, & Raph. Fulgos. apostillando tex. in his verbis ponderat, q ista lex non potest loqui de fideiussore iudicatum solui, prout dicunt Nic. Mutin. & Bar. qui dicunt, q ista. l. loquitur in fideiussore de iudicato soluendo, dicit Fulg. q non est verum, cū tex. dicat, *acceptus sit eius actionis nomine.* Sed tu aduerte, q Bart. bene perpendit de his verbis. in 5. col. in fi. & respondet, acceptus est eius actionis nomine, pro quo promisit soluere iudicatū, hoc est, q creditor volebat agere ꝯ debitorem actione arbitraria, qui dedit fideiussorem, qui promisit soluere illud, in quo debitor teneretur eius actionis nomine, & ideo tu diligenter pōdera, q tex. successiuè quærit. videamus ne ea pecunia, quæ accedere potest pp interesse non debeatur, nec sit in oblig. quia si non debetur, & non est in obligatione, fideiussor erit liberatus, cùm pmiserit illud, ad qđ tenebatur debitor eius actionis nomine. Modo sic, si interesse debetur, & est in obligatione, fideiussor tenebitur, & pondera, ne decipiaris, q quantū ad principalem debitorem interesse non pōt dici in obligatione, sed tm̄ venit officio iudicis mercenario pter naturam actionis & obligationis pp adiectionem loci, & sic pp istud accidens, nō soluatur in loco destinato, sed quantū ad fideiussorem, si fideiussor intelligatur tacitè pmisisse, bñ dicetur esse in obligatione, quia accessoria respectu principalis debitoris, nisi sint expressè promissa, nunq̄ veniunt iure obligationis, sed sola officio iudicis mercenario. Respectu autem fideiussoris, q fideiussor intelligiť tacitè promisisse, pp tacitā promissionem bene dñr venire iure obligationis, vt declarat Bar. hic, in 4. col. in ver. 2. displicet opi. Azo. & Pau. de Ca. in 2. col. dixi in d. l. centū Capuæ. in 3.

not.§.eo.& ſic cum magno myſterio Iuriſc. in perſona fideiuſſoris quæſiuit,nunquid intereſſe,vel æſtimatio propter locum ex mora debitoris ſit in obligatione,& an ad illud fideiuſſor teneatur,non autem tex.dicit aliquid de offic.iudi.mercenario, & propter quæſtionem in his terminis formatam,credo,quod in verſic,adeo. immediatè ſequenti non ponatur aliqua deciſio,nec ponantur duo ſimilia,vt dicunt gl. & clarius Barto. ſed credo,ꝙ ponantur duo effectus,ſeu duæ illationes, quæ ſequũtur ex quæſtione formata,& velit dicere,adeo hoc eſt,ſi teneamus opi.negatiuam,prout quæſtio.§.eſt negatiuè formata , ꝙ a fideiuſſore non debeatur,nec ſit in obligatione, ſed ſolùm in officio iudicis mercenario,ſequuntur iſti duo effectus, ꝙ nũc ſoluta ſorte,vel ſi fiat petitio in loco deſtinato, & ſic Capuæ , ceſſabit intereſſe,cùm non ſit in obligatione,nec poſſit de per ſe venire.Iſtud mihi magis placet , & iſtos duos effectus mea ſententia ſubiunxit tex.ad denotandum vtilitatem, quæ reſultaret ex qõ. §.formata , innuit ergo tex.à contrario ſenſu duo, quæ ſunt valde dura,propter quæ multum difficultatur iſta. l. & hic iacet punctus,de quo dubitat gl.in ver.adeo. & glo. ſeq. in ver iudicis.quæ in effectu dicunt,ꝙ in hoc tex.non debet ſumi arg.à contrario ſenſu , quia reſultaret abſurdus intellectus. Bar.& alij multi multa dicunt.j.dicetur de illis in gloſſ. In text. ibi,niſi ſi quis dicat.hic Iuriſc.format oppoſitionẽ contra vnũ effectum ex proximè dictis, ꝙ ſorte ſoluta ceſſat arbitrium iudicis quo ad intereſſe:nam procederet , quando pecunia eſſet expreſsè ſoluta pro ſorte tantum,ſed ponamus,ꝙ ſors ſit in cẽtum,intereſſe in viginti,& centum ſimpliciter ſoluantur, non intelligentur ſoluta pro ſorte tantum , ſed ad ratam pro ſorte, & ad ratam pro intereſſe,ſecundum duas computationes , de quib.in glo. in ver.centum.teneas quam velis,communior eſt computatio.reſpon.tex.in fi.ꝙ iſtud non eſt verum , imò centum ſimpliciter ſoluta intelliguntur in totum pro ſorte , & nõ in aliquo pro intereſſe.In tex.ibi,condemnare debuerit.non intelligas,& condemnauit, prout fortè videretur prima fronte dicendum;ſed intellige condemnare debuit propriè,quia iam debitor fuerat in mora ſoluendi in loco deſtinato, & iam fuerat in iudicio conuentus in alio loco,quàm deſtinato ſolutioni,iſta duo faciunt,ꝙ ſuccedat intereſſe propter locũ , nec primum tãtum de per ſe ſufficeret,vt proximè declaraui , ſed ꝑpter iſta duo bene venit intereſſe,ad quod debuit condemna-

3 ri.¶†No.ꝙ debitor,qui tenetur ad ſortem & ad intereſſe, ſoluendo pecuniam ſimpliciter,in dubio intelligitur ſoluere totã ſortem,& non aliquid pro intereſſe:puto, quod ratio iſtius no. ſit duplex,vna quam tacitè præſupponit tex. tanquam notoriam:nam ſolutio ſimpliciter facta per debitorem debet in dubio intelligi facta in eum caſum , qui ſit magis fauorabilis ſoluenti.l.1.cum legibus ſeq.& l.magis.ff.de ſol. ſed magis fauorabile eſt debitori ſoluenti , ꝙ tota pecunia intelligatur ſoluta ꝑ ſorte,quia affert ſoluenti duplex beneficium:nam extincto debito ſortis principalis , etiam in neceſſariam conſequentiã extinguitur intereſſe,quod tanquam acceſſoriũ per ſe ſtare non poteſt,quod ſecus eſſet ſi intelligeretur ſoluta partim pro ſorte,partim pro intereſſe.Per hoc cogitabam,& occurrebat nũc (fortè inferius plenius attingam)quod ſi in hac.l. intereſſe eſſet promiſſum per ſtipulationem,ita ꝙ deberetur de per ſe, extincto debito principali,non extingueretur tunc intereſſe , prout in ſimili dicit glo.not.in l. 3.§.ſi rem.ff.de leg.3.& in l.non ſolũ. ff.de rei vend.iſto caſu fortè non haberet locum iſta.l. imò tũc fortè poſſet intelligi pecunia ſoluta partim pro ſorte , partim pro intereſſe,quia in hoc aliter intelligendo debitor non haberet vtilitatem, nec intereſſe poteſt tunc extingui tanquam acceſſorium,cùm debeatur iure actionis,& obligationis.iſtam tacitam rationem credo ego verã,dicat quicquid voluerit Ang. Circa iſtũ text. qd voluerit dicere ibi tanto magis,vbi aſſignat tex.aliam rationem,quia creditor ſimpliciter accipiendo pecuniam intelligitur remiſiſſe intereſſe, & ad hoc millies alleg. iſte tex. quomodo tamen procedat hæc regula , erit operæpretiũ videre,& quia ſequuntur infinitæ deciſ.ad practicam , dicam. j. oportunè , & an iſta regula habeat locum in pœna propriè tam legali,quàm conuentionali,quia hic capitur pœna ꝓ intereſſe,vt creditor recipiendo pecuniam ſimpliciter intelligatur remittere illam pœnam tam conuentionalem , quàm legalẽ , tangit in ver. videatur.ſuper qua dicetur. Quid autem ſit , ſi creditor recipiendo pecuniam expreſsè proteſtetur, quòd per hoc non intendit remittere pœnam,vel intereſſe,an per iſtam proteſtationem remaneat ſibi ius ſaluum in intereſſe, vel pœna: Tex.iſte videtur probare,quod ſic,dum dicit videri, & ſic. l.ita præſumptionib. l. continuus.§.cùm ita.ff.de verb.oblig.ſi ergo creditor expreſsè proteſtatur,ꝙ non intendit remittere intereſſe, vel vſuras,ergo iſta præſumptio debet ceſſare. In contrarium multum ſtringit,quia dato millies, quòd creditor proteſtetur, quomodo poteſt per ſuam proteſtationem facere,ꝙ acceſſorium ſtet de per ſe,ſublato principali,& ſic,ꝙ intereſſe , quod reſpectu debitoris venit offic. iudic. merce. poſſit ſtare de per ſe tanquam acceſſorium ſublato principali, cùm ſublato principali acceſſorium corruat.l.4.cum vulgaribus ff.depoſ. Iſtud

2 examinat Barto.j.in vlti.col.ibi reſeruo dicendum.¶†Vltimò no.in fi.l.in verbo pœnam, ꝙ intereſſe dicitur pœna , intellige verum ex parte ſoluentis,cui nihil adeſt , ex parte ſua intereſſe bene videtur pœna,ſecus autem ex parte recipientis , quia ille qui recipit,recipit quod abeſt,ideo videtur intereſſe,& nõ mera pœna.Ex hoc habes, ꝙ ex parte vnius poteſt cenſeri pœna, ex parte alterius poteſt cenſeri intereſſe. Aliquando videt mera pœna ex parte tam ſoluentis,quàm ex parte recipientis, qñ ſoluenti nihil adeſt,propter quod ſoluat, item recipienti nihil abeſt,& tunc illud,quod ſoluitur, dicitur intereſſe tam ex parte ſoluentis,quàm ex parte recipientis , quando ille qui ſoluit tantum habuit,quantum eſt illud , quod ſoluit. Item ab illo, cui ſoluitur,tantum abeſt,quantum eſt illud quod ſoluit , tũc dicitur merum intereſſe,& de hoc videatis gl.in l.pen. in §.fin. in verbo inſolidum.& in gl.ſeq.ff.ne quis eum qui.¶Gl.in verbo acceptus.diuiditur in tres partes. In prima timore vnius cõtrarij,quod nunc formabo,gl.ponit tres ſolutiones.In ſecunda gl.colligit ex tex.vnum no.& alleg.concor. In tertia, & vltima gl.opponit de duabus legibus,& nihil reſpondet. Secunda ibi, & ſic not. quod fideiuſſor . Tertia ibi , ſed argumen. contra. In prima ergo parte gl. tripliciter vult remouere iſtud contrarium:. nam quãdo fideiuſſor accipitur poſt moram debitoris, prout hic,fideiuſſor tenetur ad intereſſe,& vſuras, vt videtur probari in l.quæro.in prin.j.loca.tenendo diſtinctionem Azo. relatam per glo.antiquam in l.centum Capuæ. in verbo augeri.ſupra eodem.ſed in hoc tex. præſupponitur , ꝙ mora debitoris præcederet,& tamen fideiuſſor non tenetur.gl.tripliciter reſpondet.Primò,quòd hic fideiuſſor non fuit aſſumptus ſimpliciter,tunc militaret contrarium, ſed fuit aſſumptus ad certam ſummam limitatam,nimirum ſi vltra ſummam non te-

* netur ad intereſſe.Iſta prima ſolutio *reprehenditur per omnes*.primò,quia diuinat.ſecundò,quia faceret tex. iſtum de indubitabili,quod non eſt dicendum.Secunda ſolutio poteſt ſatis procedere per ea,quæ dixi in d.l.centum Capuæ.Tertia,ꝙ hic format quæſtionẽ, ſed non reſpondet, iſta non eſt tenenda , quia non eſt veriſimile.de veritate dicam plenè in glo.pen. quæ idẽ reaſſumit,pro nunc dicas,ꝙ oppoſitio nihil obſtat: nam obſtaret ſi teneremus diſtinct. Azo. ſed quia illa diſtinctio in vtroq; membro fuit reprobata in d.l.centum Capuç per omnes,ideo oppoſitio ceſſat.In ſecunda parte gl. colligit no. quòd fideiuſſor ſimpliciter aſſumptus non tenetur ad pœnas,deinde opponit de l.ſi quis pro eo.ff.de fideiuſ.& non allegat. §. aliquem illius.l.Iac.de Beluiſ.& Alb.hic dicunt,quod glo.voluit opponere de §.ſi nummos.& ſic voluit glo.allegare iſtum tex. credendum eſt,ꝙ voluit allegare in ratione ſui,ibi , in omnẽ cauſam fideiuſſor acceptus videtur,ergo etiam ad pœnam.§.ille alleg. in principali deciſione nihil faceret, quia ibi de pœna verbum nullum.Ad iſtud reſpondent ipſi tripliciter , & multum laborant, vera ſolutio eſt ad illum text. quòd fideiuſſor ſimpliciter aſſumptus tenetur ad omnia,quæ veniũt ex natura actus , vel contractus celebrati:nam quòd ibi ſequuta conſumptione reconcilietur mutuum,iſtud eſt ex natura mutui,ideo nimirum ſi ibi fideiuſſor ad iſta omnia tenetur,& ita debet intelligi ratio ibi aſſignata, ſed in caſu noſtro intereſſe non venit ſecundum naturam actus,ſed præter naturam actionis ſtricti iuris. Et iſto ſecundo modo reſpondet ad aliud contrarium gl. de l. tutor, qui repertorium.§.pe.nam ibi in actione tutelæ, quæ eſt bonæ fidei,veniunt vſuræ ex natura actionis ; nimirum ſi contutor, de quo ibi tex.loquitur, vel alius fideiuſſor ad eas tenetur . Alij tenent,ꝙ gloſſ.voluit opponere de l.ſi quis pro eo.§.fina.vbi in actione furti , in actione.l.Aquil.& ſic in pœnalibus poteſt accipi fideiuſſor,& ita intelligit Fulg.hic, & ſic tunc ſolutio eſſet plana.ibi enim fideiuſſor principaliter , & expreſsè fideiuſſit in pœnis : nimirum ſi tenetur. hic autem ſimpliciter promiſit in ſorte principali : nimirum ſi non tenetur ex mora ſequenti ꝓmiſſoris ad intereſſe:mihi tamen magis placet , quod gl.voluerit opponere de illo.§.ſi.propter notabile,contra quod glo.opponit.¶Glo.in ver.adeo.diuiditur in duas. Prima declarat dupliciter tex.in illa dictione,vt,vel quòd ſtet ſimilitudinariè pro dictione,ſicut,vel ſtet coniunctiuè , & exponatur, vt,ꝓ quod, dixi in euidentialib.nõ me extendo vltra,& Bar.procedit vlterius declarando.vide per eum.In ſecunda,quæ eſt ibi, & ſecundum hoc ſufficit.glo.fortiter oppo.contra tex. & clarè non reſpondet,ſed glo.ſequens,quæ eſt in verbo,Capuæ.quam multi libri non habent,reſpondet, ſed multum obſcurè , ideo legã ſimul

simul istas glo. ¶Pro clara intelligentia istius difficilis contrarij aduertendum est, quòd ver. adeo. sumendo arg. à contrario sensu implicat, seu vult tacitè duo, quæ ambo sunt falsa. dicit enim textus expresse, ꝙ si interesse propter locum non debetur, nec est in obligatione respectu fideiussoris, sequuntur duo effectus, ꝙ soluta sorte extinguitur etiam interesse, quia si non debetur iure obligationis, non potest stare de per se, quia sublata sorte principali, sublatum est accessorium. Secundo vult, ꝙ si petatur in loco destinato, & non extra locum, quòd cessat etiam interesse, vult ergo tex. à contrario, quod si interesse esset in obligatione respectu fideiussoris, quia fideiussor tacitè, vel expresse per stipulationem promisisset interesse, ꝙ tunc soluta sorte principali per reum principalem debitorem, nō cessaret interesse, quin posset peti à fideiussore. Secundò vult, ꝙ si sors soluatur in loco destinato, ꝙ adhuc interesse, quod est in obligatione, non cessat, imò potest peti à fideiussore, vtrunque videtur falsum. ¶Primum videtur contra l. centū Capuæ. in fi cum ibi no. s. eo. an sit verum, statim dicam, sed fateor plana fronte, ꝙ est falsum, quia quando petitur sors in loco destinato, cessat tunc interesse. l. quod si Ephesi. supra eo. & ad hoc est bonus tex. in l. si procuratorem. §. mandaui. ff. manda. gloss. ista non soluit expresse, sed bene dicit, quòd vtrunque est falsum, quasi velit respondere glo. quòd non potest sumi argum. à contrario sensu, quia quotiescunque arguendo à contrario sensu resultat aliquid, quod absurdum, vel quod falsum est, nō est licitum arguere à contrario sensu, vt est glo. no. in l. 2. C. de condi. inser. facit. l. conuenticulam. C. de episco. & cleric. illam solutionem confirmat Bar. in 2. colum. ponderando subtiliter
a dictionem quoque,[a] quæ ponitur pro etiam, & sic implicatiuè, & consequenter text. implicat idem esse in casu ècontrario, quod in casu expresso. Bene est licitum arguere à contrario sensu, si non esset illa implicatiua quoque. Mihi videtur, ꝙ Bar. ineptè ponderet dictionem quoque: nam secundum realitatem intelligendi illud verbum, nunc quoque, non vult implicare illud, quod dicit Bar. sed vult implicare, quod quando debitor non esset in mora, vel fideiussor non sit datus ante moram. Quod ita sit, probo, quia dictio etiam, secundum Bar. implicaret casum magis dubitabilem, quod est falsum, quia debet implicare casum minus dubitabilem: nam implicaret istū casum, quòd si fideiussor esset expresse obligatus ad interesse, soluta sorte cessaret obligatio ad interesse respectu fideiussoris, qui tamen casus est multum dubius, vt dicam nunc. Sed quia Doct. non bene enucleant istam difficultatem, quæ est summè necessaria & vtilis, & licèt aliàs sim solitus simpliciter transire, nunc bene volo examinare. Difficultas ergo stat in primo casu: nam in secundo res est clara. Et vt intelligatis, subijcio rem in terminis: pone, aliquis promisit soluere centum Capuæ, & cùm esset in mora soluendi, quia transactum erat tempus tacitum, vel expressum, dedit fideiussorem, qui expresse per stipulationem promisit interesse propter locum. Euenit postea casus, quòd debitor principalis soluit centum promissa, non Capuæ, sed alibi, creditor simpliciter recepit sortē, non est dubium, quòd debitor principalis est liberatus & à sorte, & ab interesse, quia creditor recipiendo simpliciter sortem, videtur sibi remittere interesse. Dubiū est, nunquid creditor possit à fideiussore petere interesse, quod est in obligatione, & qđ expresse fuit promissum per stipulationem, & sic istud non potest dici extinctum sublata sorte principali, posset bene dici, si veniret officio iudicis mercenario, prout est in ꝑsona principali. Istum passum non inuenio sufficienter examinatum. gl. nostra, si bene percipitis, tenet quod non possit à fideiussore peti, imò cesset etiam interesse respectu fideiussoris, quamuis per stipulationem promiserit. Istud idem expresse firmat glos. sequens in verbo Capuæ. licèt obscuris verbis vtatur, & dicit, quod licèt interesse sit expresse promissum à fideiussore, tamen obligatio fideiussoris est accessoria principalis, ideo liberato principali per receptionem sortis ab interesse, in consequentiam etiam liberatur fideiussor, aliàs nihil prodesset liberato principalis, quia fideiussor exactus haberet regressum cōtra principalem. istud voluit dicere glo. in verbo Capuæ. in prima parte. ¶In secunda parte postea dicit glo. quomodo fideiussor potest obligari ad interesse vigore stipulationis, cū principalis teneatur tantum officio iudicis. Respondet gloss. ꝙ dicitur obligatus efficacius, non in plus, cùm in plus obligetur tantum quatuor modis. §. plus. Institut. de actio. Et ne ista opi. gloss. sit vera. Barto. hic in 2. colum. & in 4. tenet ad literam contrarium, ꝙ si fideiussor sit obligatus ad interesse, capiendo obligationem strictè & propriè, non largè pro officio iudicis, tenet Bar. ꝙ licèt soluta sorte per principalem ipse principalis non teneatur, tamen fideiussor non liberatur, & potest agi contra fideiussorem. Istud idem expresse firmat Pau. de Castr. hic, in 3. colum. & ita in terminis decidit glo. nostra de directo contraria in gl. fin. in pen. parte, quæ ad regulam ita decidit, & miror, quod Bar. non perpenderit de illa glo. Quid tenēdum? Inuenio, ꝙ Alb. de Ros. hic in fi. post Marti. Silimanum expresse damnat illam glo. fi. & tenet, ꝙ etiam si fideiussor expresse promiserit interesse, tamen extincta obligatione quo ad principa-
* lem, & in sorte, & in interesse, tamen fideiussor tenetur.* Ego teneo istam vlti. opi. Alb. cum gl. præced. contra gl. fin. Barto. & Pau. de Cast. Et inuenio Ang. hic in pen. col. istud expresse firmare, & Raph. Fulg. in 3. col. & in seq. vbi multum se inuoluit. Et omisso multiloquio ad ita tenēdum mouent me duo principalia fundamenta: nam ego habeo, quòd quando obligatio fideiussoris est accessoria principalis, prout regulariter est, licèt principalis sit minus efficaciter obligatus, quàm fideiussor, tamen sublata obligatione minus efficaci quo ad obligationem principalem, etiam extinguitur quo ad ipsos fideiussores magis efficaciter obligatos, tex. est multum no. quem etiam alle. Ang. hic in l. 3. in versi. an autem fideiussori. ff. de rescin. vendi. saltem, vt ibi dicit tex. vt fideiussor habeat exceptionem, & est bonus tex. qui mihi placet. Secundò pro eadem parte stringit multum. dixit tex. noster in fin. quòd creditor recipiendo sortē simpliciter à principali, tacitè videtur remisisse pœnam, & cōsequenter videtur sibi facere tacitum pactum de non petēdo. Modo ego habeo regulam, ꝙ pactum de non petendo, siue expressum, siue tacitè factum principali debitori semper prodest fideiussori, tex. est in l. & hæredi. §. fina. ff. de pac. saluo nisi pactum esset expresse personaliter factum, vt dicit. l. sequens. quæ incipit, nisi. s. de pac. qđ non est hic, & ratio est in promptu, quia aliàs pactum parum prodesset principali, nisi etiam haberet prodesse fideiussori, quia fideiussor exactus haberet regressum contra principalem. Nisi tu fortassis diceres (sed nō placet mihi) quòd in casu nostro est diuersa ratio: nam ideo creditor recipiendo sortem à debitore principali, videtur ipsi debitori principali remittere interesse, quia respectu principalis debitoris venit officio iudicis mercenario, sublata ergo sorte principali, necessariò sublatum est accessorium, quod de per se stare non potest, & ideo quantum ad debitorem principalē bene verum est, ꝙ intelligitur remittere. In fideiussore non est sic, quando fideiussor per stipulationem expresse promisit interesse, quia cum interesse sit in obligatione, potest tunc per se stare, sicut dicunt in simili gl. magistræ, quas pluries allegaui, in l. 3. §. si rem. ff. de leg. 3. & in l. non solum. ff. de rei vend. Et ex hoc posses dicere, ꝙ creditor recipiendo sortem à debitore principali, videtur facere pactum de non petendo, sed ꝙ illud sit personale, quod tunc non prodesset fideiussori. arg. l. nisi. ff. de pac. ista est pulchra subtilitas, & pulchra difficultas, tamen mihi legendo, & disputando, vt prædixi, magis placet ista secūda opi. Non nego quin passus sit summè ambiguus, & summè difficilis. Et si teneremus aliam opin. Bar. cum gl. fin. quòd soluta sorte, interesse non cessaret respectu fideiussoris, quando esset promissum quid indubitatum, ad tex. nostrum, qui à cōtrario sensu vult oppositum, & firmat opin. quam ego tenui, oportet dicere, ꝙ non sit licitum arguere à contrario sensu, & potest firmari, quia in secundo casu nullo modo potest sumi, ergo nec in primo, nec ego video, quid aliud possit responderi, & propterea dicit Fulgos. quòd si viueret Pau. qui fecit istam. l. nesciret eam sustinere. tamen vt nihil omittam inuenio, quòd Fulg. vir acutissimi ingenij dicit, ꝙ tenendo opi. Bar. & glos. ꝙ vult respondere ad tex. nostrum, & ꝙ potest sumi argum. à cōtrario sensu, & nihil obstabit. dicit Fulg. tex. dicit *nunc quoque sorte soluta*, non dicit à quo. Docto. intelligunt. s. à debitore principali, isto modo non potest responderi, quia tunc esset text. rotundus contra gl. & Bar. sed intelligit ipse sorte soluta. s. ab ipso fideiuss. & tunc argum. à contrario sensu erit optimum. s. soluta sorte à fideiussore poterit peti interesse. s. à principali, & secundum eum scitis, ꝙ solutio fideiussoris non liberat ipso iure principalem, sed ope exceptionis. l. Papin. s. mand. Et si tu dicis, qua actione petetur interesse à principali, quia principalis ad interesse obligatur officio iudicis mercenario, quod de per se implorari non potest? Respondet Fulg. (& in hoc errat,) ꝙ quando fideiussor non perfectè soluit, potest denuo agi actione prima, vt soluatur id, quod deest. s. interesse. l. 3. §. si reddita. ff. commo. vbi si restituo rem commodatam, & deteriorem, dicit ibi tex. ꝙ potero agere prima actione ad interesse. Et si dicis, ille tex. loquitur in actione bonæ fidei, non sic est in actione

ADDITIO.

a ¶Dictionem quoque. Adde Bal. in l. 2. in prin. ff. de pac.

* Non tenetur, legendum videtur ex his, quæ subijcit [illegible], qui ad negatiuam confirmandam tendit.

ne ſtricti iuris,tunc ſolùm poteſt agi actione doli , ipſe reſpon-
det,quicquid ſit in alijs actionibus ſtricti iuris,in propoſito no-
ſtro eſt tex.in l.3.§.idem Iulian.ſ.eo. vbi poteſt agi prima actio
ne. Et ſi dicis nonne ſublata ſorte principali extinguitur illud
acceſſorium intereſſe,q venit officio iudicis mercenario? Rñ-
det,q eſt verum,quando debitor principalis eſt ille,qui ſoluiſ-
ſet ſortem,vt hic in fi.& l.3.ſ.depoſ.ſed quando debiror princi
palis non eſt ille,qui ſoluit, ſed eſt ſuus fideiuſſor , non extin-
guitur tunc acceſſorium. Subtilis eſt ſpeculatio , ſed in multis
periculoſa , omitto aliam ſaluationem , quæ nihil valet,& ni-
mium ſomniat,& reſtringit tex.vt ipſemet fatetur. Aliæ duæ
glo.in verbo centum.& in verbo pro eadem,ponunt compu-
tationem,teneas quam vis.prima *tamen communis eſt*.¶ Gloſſ.in
verbo admittendum, diuiditur in tres partes. In prima poni-
tur vnus intellectus.In ſecunda ponitur alius. In tertia primũ
probat.Secunda ibi,vel dic non puto. Tertia ibi , primum ta-
men verius eſt.¶ In ead.gl.ad fi.pro clara intelligentia iſtius gl.
& gloſſ.2.& 3.ſupra eod. reaſſumo in dubio quæſtio. poſitam
in tex.cui litera clarè non reſpondet , vt intelligamus quid iu-
ris ſit. Quæſtio eſt iſta. Debitor promiſit ſoluere pecuniam in
certo loco,puta Capuæ,fuit in mora non ſoluendi,poſt iſtam
moram dedit fideiuſſorem ſimpliciter,nunquid fideiuſſor ſim
pliciter acceptus teneatur ad intereſſe ex mora principalis de-
bitoris? In quo puncto reperiuntur tres principales ſententiæ ,
de quibus aliqualiter fecimus mentionem in euidentialib. Pri
mus eſt intellectus Ioan. verus & communis , quòd talis fide-
iuſſor ſimpliciter aſſumptus poſt moram principalis debitoris
non teneatur ad intereſſe ratione loci.pro iſta ſentẽtia ſtringit
fundamentum Barto.in d.l.centum Capuæ.in vlti.colum. ſu-
pra eodem,alijs ꝑtermiſſis. nam ſola mora rei non facit eſſe lo
cum huic intereſſe: patet, quia ſi poſt moram creditor peteret
in loco deſtinato, ceſſaret iſtud intereſſe propter locum. l. qđ
ſi Epheſi.in princip.ſupra eod.ergo iſtud ſolum,quòd debitor
fuerit in mora,non facit,q intereſſe propter locum debeatur:
ergo non ſufficit fideiuſſorem aſſumptum poſt moram debi
toris,quia ſola mora debitoris non ſufficit. Bene verum eſt , q
ſi debitor iam fuiſſet in mora,& poſtea fuiſſet interpellatus in
alio loco , bene tunc fideiuſſor ſimpliciter aſſumptus tenere-
tur ad intereſſe.Tenendo tamen iſtam opi.Ioan.quæ eſt com
munis,quòd fideiuſſor non teneatur ad intereſſe,quamuis fue
rit aſſumptus poſt moram debitoris , operæpretium eſt vide-
re , vbi iſtud decidatur in text. quia Iuriſconſultus non apertè
decidit.Dicunt aliqui,vt Fulg.& non improbabiliter,quod ex
quo Iuriſconſultus format quæſtio. negatiuè , & nihil apertè
decidit,intelligitur negatiuè reſpondere . iſtam regulam vidi-
ſtis in l.cùm fundus.§.ſeruum tuum imprudens. vbi not. poſt
alios,ſupra ſi certum petat.eſt bonus tex.in l.fin.ff.de ſer. ruſti.
prædio.in l.in rebus.in princip.ff.commod.in l. quod ſæpe.§. ſi
res.in verſi.vnde videbimus. & ibi glo. expreſſè not. ff.de con-
trahen.emptio.& iſtud eſt ſatis tolerabile.Alij dicunt,vt glo.&
Barto.quòd iſtud decidit in verſic.adeo.inducendo , vt induxi
in euidentialib. ſed,vt ibi dixi,non poteſt ſtare,quia ibi non po
nitur reſponſio,ſed ponuntur duo effectus, ſeu duæ illationes
reſultantes ex quæſt.ſuperius formata. Tertij dicunt,q decidit
in verſi.fin.ibi,quod non puto admittendum. Ibi enim ſecun-
dum eos Iuriſconſultus reſpondet vtrique quæſtioni.Iſtud ſic
ſimpliciter intellectum non eſt verum,quia ibi Iuriſcon.reſpõ
det proximæ quæſtioni non primæ : nam relatio debet fieri
ad proxima.Niſi dixeris,& bene(& in hoc reſideo) ſecundum
Raph.Fulgoſ.in d.colum.& Pau.de Caſt.in 4.colu.quòd Iuriſ-
conſ.in illo verſ.quod non puto admittendum,expreſſè reſpõ
det quæſtioni proximè formatæ: ſed deciſionem ſecundæ quę
ſtionis ſequitur neceſſariò deciſio primæ quæſtionis , & iſtam
credo fuiſſe mentem Iuriſcon. Nam cùm Iuriſconſ. forman-
do quæſtionem dixerit,quòd ex ea ſequuntur duo effectus , ſi
intereſſe non eſt in obligatione reſpectu fideiuſſoris , deinde
improbauerit rationem factam contra primum effectum,de-
inde confirmauerit illum primum effectum noua ratione in
verſ.tanto magis,certè ſuccedit regula , quòd qui confirmat
expreſſè conſequens , intelligitur tacitè confirmare omne ne-
ceſſarium antecedens ad illud.ff.de acquir. hæredita. l. ad rem
mobi m.& l.ad legatum.ff.de procura. ergo ſic in propoſito
noſtro, ia deciſio reſultat tacitè ex deciſione expreſſa,& cre
do,quòd Iuriſconſul.viueret,non aliter reſponderet. Secũda
principalis it opi.Azo.contraria præcedenti,quòd ſi fideiuſ-
ſor ſit accep s poſt morã,quòd teneatur ad intereſſe , & iſta
variatur trib odis,vt dixi in euidentialib.iſtam reprehendunt
omnes,vt ſup declaraui.Tertia,& vltima fuit opi. Nico.Mu
tinen.quam ap obat Barto.quòd iſta lex loquatur in fideiuſ-
ſore de iudicato luendo,& iſtud dixit,vt ſolueret contrariũ:
nam ex mora deb oris fideiuſſor non tenetur ad intereſſe.d.l.

centum Capuæ.ſupra eodem. hic autem fideiuſſor tenetur ad
intereſſe propter moram debitoris principalis. Reſpondet, q
in d.l.centum Capuæ. fideiuſſor ſimpliciter aſſumptus non te
netur ad intereſſe propter locum , & propter moram debito-
ris,hic autem loquitur in fideiuſſore, qui promiſit ſoluere iu-
dicatum quantumcunque iudicatum fuerit , vnde ſi fuerit iu-
dicatum de intereſſe,ad illud etiam tenetur.Et ſi dicis contra,
nemo conuentus ſuo nomine tenetur ſatiſdare de iudicato
ſoluendo.§.ſed hodie.Inſtitu.de fideiuſſor. Reſponde , vt per
Barto.qui reſpondet diuinando. Puto,quòd ſi debitor condẽ-
netur ad intereſſe propter moram, quòd tunc etiam teneatur
fideiuſſor,iſtud importat vis vocabuli.l.iudicatum ſolui. ff.iu.
ſol.Sed q iſtud decidatur in tex.nullo modo cadit mihi in mẽ
tem.Imò nec tex.iſtud ſentit;nam ſecundum iſtum intellectũ
tex. decideret affirmatiuè fideiuſſorem teneri ad intereſſe , &
tamen ſi inſpiciatur litera text.ſemper negatiuè decidit. Ideò
credo,q Bar.qui perpendit de hoc,fecit ſubauditionẽ ad text.
ſ.quod non puto admittendum. ſ. vt non teneatur fideiuſſor
ad intereſſe,quia imò tenetur. iſtud eſt facere nouum tex.ideo
Bar.dicit,teneas opi.Io.Hinc Bar. ſubiunxit plenam diſtinct.an
& quando obligatio fideiuſſoris ſimpliciter aſſumpti augea-
tur ex mora principalis debitoris,dic vt hic per Bart. quem vi-
de,quia nihil ad rem. ¶Glo. ſuper verbo videatur.diuiditur in
quatuor.In 1.glo.colligit ex tex.vnum notabile, & ad illud al-
leg.tres concor.In 2.oppo.de quatuor legibus,& ſoluit. In ter-
tia format qõ.In 4.opp. contra text. & nihil ſoluit. Secunda ibi,
arg.contra.ĩ.vi bon.rapt.Tertia ibi, item, quid ſi reus. Quarta
ibi,item contra.ſupra l.3.§.Iulian.¶In ead.gl. ibi. l. pen. iſta lex
bene facit in contrarium,aliæ duæ ſequẽ. parum faciunt. & ad
iſtud contrarium vera ſolutio eſt, aut loquimur in pœnis lega
libus,quæ imponuntur à lege,tunc licèt creditor ſimpliciter re
cipiat ſortem principalem,tamen per hoc non cenſetur remit
tere illam pœnam legalem:ſecus eſt in pœnis conuentionali-
bus.Ratio diuerſitatis eſt , quia pœna legalis poteſt peti ſimul
cum principali , & ad vtrunque eſt prouiſum via actionis , &
vna non tollit aliam.l.ſi pro fure.in princ.ĩ.de condi.fur.Nimi-
rum ſi ibi ſimpliciter recipiendo rem principalem non præiu-
dicatur in pœna legali:ſed in conuentionalibus altero debet eſ
ſe contentus.Item pœna debetur officio iudic.merce.& ideo
nimirum ſi ſoluta ſorte,intereſſe , & ſic acceſſorium de per ſe
ſtare non poteſt,tamen iſta ſol.gl.non vadit ad contrarium, l.
1.C.de ſol.vbi creditor recipiendo ſortem , non intelligitur re-
mittere vſuras. reſpondet Bar.q lex noſtra loquitur in intereſ-
ſe,quod venit præter,vel contra naturam actionis,& in iſto be
ne intelligitur remitti per ſimplicẽ receptionem , ſecus in vſu-
ris,vt in contrario.Pau.de Caſt.ſoluit,& dicit.Reſponde,quòd
aliud eſt in intereſſe,aliud in vſuris , & aliud non dicit. Credo,
q iſta ſit ſolutio, & mens eius , q aliud ſit in vſuris , quia non
poſſunt deberi,niſi per ſtipulationem , vnde quando ſunt pro-
miſſæ per ſtipulationem, poſſũt ſtare de per ſe,ideo ſoluta ſor
te poſſunt ad huc peti vſuræ,quia debentur iure obligationis,
ita loquitur.l.1.C.de ſol.& ibi gl.declarat, ſed nos loquimur in
intereſſe,q debetur officio iudic.quod de per ſe ſtare non po-
teſt.l.4.C.depoſ.¶In ead.glo.ibi,item quid ſi reus ſoluat. dicite
de hac quæſtione,prout diſputando opportunè tetigi ſupra in
glo.in verſ.adeo.ad ibi dicta me remitto.¶In fin.glo. dic,quòd
regula huius tex.procedit, quando ſoluitur principali credito
ri,bene tunc procedit regula tex. quia recipiendo ſortem ſim-
pliciter,videtur tacitè remittere intereſſe , & ratio eſt , quia ſi-
cut poteſt remittere expreſſè,& ſibi præiudicare , ita recipien-
do tacitè,videtur ſibi præiudicare.tex.contrarius loquitur,quã
do ſoluitur ſors adiecto non principali , nimirum ſi per adie-
ctum non fit præiudicium in intereſſe.Ratio eſt,quia ille adie-
ctus eſt ſolùm deputatus ad hoc.ſ.ad recipiendũ ſortem, vnde
etiam expreſſè non poteſt remittere intereſſe,ſi non expreſſè,
3 ergo multo minus tacitè poteſt remittere.†Pro pleniori tamẽ
intelligentia prædictorum,ſi quæratur, an & quando videatur
remitti pœna,vel aliud acceſſorium per receptionem princi-
palis debiti ſimpliciter factam,diſtingue vt hic per Bart. Circa
primum membrũ de pœna legali, dic vt ſupra dixi proximè ,
aut loquimur in pœna iudiciali,& dic tunc, vt ſolitus ſum ple
nè dicere in l.2.& in l.ſi duo.ff.ſi quis cau.In ſecundo membro,
quando loquimur in pœna cõuentionali, & iſta eſt noſtra ma
teria.vide per Bar.cum quo cæteri omnes tenent. Adde vltra
Bar.q in caſibus,in quibus creditor recipiendo ſortem princi-
palem,intelligitur remittere intereſſe,vel pœnam, iſtud nõ ꝓ-
cedit per ſolam petitionem etiam factam in iudicio ſine inte-
reſſe,quia non intelligitur remiſſa pœna,ſeu intereſſe.gloſ.eſt
in l.ſi duo.in glo.parua.in verbo petat.quæ ſubaudit,& exigat.
ff.ſi quis cau.Facit.l.1.cum materia.C.de iudi.& ſecũdum hoc
habetis notare vos iuuenes,quòd eſt differentia inter receptio-
nem

nem sortis principalis, & petitionē extraiudicialem sortis principalis. primo casu recipiēdo sortem principalem intelligitur remittere pœnam vel interesse, non sic petendo ēt in iudicio, quia tunc non intelligitur remittere pœnam. Rō diuersitatis est, quia primo casu recipiendo sortem principalem, extinguitur debitum principale, sed extincto principali necessariò corruunt accessoria, non sic est in petitione iudiciali, quia per hoc non extinguitur debitum principale, imò confirmatur, qa non solet fieri deterior conditio per lit. contesta. imò melior. l. non solet. ff. de reg. iur. l. aliam. ff. de noua. ideo per petitionem sortis non extinguitur interesse, vel pœna, & istud est satis de mente gl. in d. l. 1. C. de iudi. in gl. 2. in verbo vsurarū. Vel aliter, & melius dic, ꝙ hæc accessoria solū veniebant officio iudicis mercenario, vt hic dicit Bar. sed in d. l. 1. C. de iudi. accessoria erant ꝓmissa per stipulationem, & sic debebantur iure obligationis, vnde per se stare possunt: nam si ibi non essent promissæ ꝑ stipulationem, ita ꝙ solùm venirent officio iudicis mercena. certè idem esset, ꝙ hic, vt ibi gl. & omnes, & istud est verius. ¶Extra gl. pro complemento huius legis, quærit vltimò Bart. dicitur in tex. quòd recipiendo simpliciter sortem, sibi præiudicat
4 in interesse, vel pœna. † Quid ergo si creditor, tempore quo recepit sortem, expresè protestatur, ꝙ non intendit remittere pœnam, vel interesse, an isto casu ista protestatio conseruet sibi ius in interesse, vel pœna? Dubium pendet in hoc, an recipiē do sortem intelligatur remittere interesse tacita voluntate, vt videtur sonare tex. & si ita esset, ꝙ protestatio conseruaret pœnam, & interesse, non esset verum illud, quod dicimus, quia in his quæ pendent ex animo, & voluntate nostra protestatio nihil releuat. l. si quis. §. plerique. ff. de relig. & sump. fun. l. alimenta. vbi notari solet. C. de neg. gest. Si autem recipiendo sortem intelligatur remittere interesse tanquam ex necessitate iuris, eo quia interesse non possit stare de per se sublato principali, & tunc protestatio nihil operatur, quia protestatio non potest operari contra illud, quod lex ex necessitate inducit, & istud vltimum tenebat Pet. de Bellaperti. hic. Barto. sing. & alibi non tangit, nisi hic, considerat quatuor casus principales, tamen in effectu non sunt nisi tres. Aut creditor recipiendo sortē liberat debitorem à sorte principali, & tunc protestatio nihil releuat, quia sublato principali, accessorium non potest stare de ꝑ se. Bar. nihil allegat, allegabo infra. Aut verò creditor recipiendo sortem non expresè liberat debitorem à sorte, sed recipit sortem simpliciter cum protestatione, quòd non intendit remittere interesse, vel pœnam, & tunc ista protestatio operatur, quòd debitum adhuc poterit peti actione prima non ad finem consequendi debitum, quia iam recepit, sed ad finem, vt consequatur interesse, per tex. in l. 3. §. Iulia. ſ. eo. Subdit Bar. ꝙ etiam in primo casu, quando creditor recipiendo sortē expresè liberauit debitorem à sorte, si protestetur, ꝙ non intendit remittere interesse, & pars expresè acceptet ꝓtestationē, dicit quòd adhuc poterit agere ad interesse actione præscriptis verb. quia resultat contractus innominatus, facio vt des, inter partes, imò plus subdit Barto. (& est quartus casus) quòd et si debitor contradiceret protestationi, tamen creditor ꝑ suam protestationem potest petere interesse per condictionem ob causam, vel sine causa, quia creditor liberauit te ad hūc finem, vt solueres interesse, si ergo causa non sequatur, potest agere contra te condictione ob causam, vt te reponas in pristinam obligationem, sed vt circuitus euitetur, potest statim soluere interesse. alleg. l. si mulier. & l. si quis accepto. supra de condi. ob causam. alij non tangunt præter Pau. de Cast. qui dicit, quòd l. 3. §. item Iulian. sup. eod. nihil facit, & ineptè allegatur, quia ibi loquitur, non quando soluitur principali, sed adiecto solutioni, qui (vt supra declaraui) non potest præiudicare expresè, minus etiam tacitè, ideo tunc creditor potest agere prima actione, vt soluatur sibi interesse, quòd deest. Nos loquimur, quando soluitur ipsi creditori, qui non debuit recipere simpliciter, & potuit sibi præiudicare, tamen cōcludit, quòd procedit opi. Bar. si debitor soluens consentiret protestationi creditoris, aliàs secus, & sic tenet contra vltimum membrum Bar. Fulg. hic dicit, quòd ex quo partes discernunt * in protestatione, nedum
* debet impediri liberatio interesse, sed etiam sortis principalis, per l. 1. §. si quis ita. infra de verbo. oblig. nihil est dicere. Quid te neudum? Teneo, quòd eo casu, quo debitor adest, & quando non contradicit, vel expresè consensit protestationi factæ per creditorem, quòd tunc, talis protestatio sibi conseruet ius in interesse, & in pœna, & vltra allegata in communi bene facit tex. in l. si debitor. §. 1. ff. quib. mod. pignus vel hypo. sol. Con
* firmo per illud, quod tenet gl. ordi. *& communiter approbata* per Legistas, & Canoni. in c. potuit. in gl. 3. de loca. vbi si dominus recipiat ab emphyteuta canonem, reseruando sibi ius caducitatis, conseruatur sibi ius caducitatis. & tenet Spe. in loco ordinario in tit. de loca. §. nunc verò aliqua. in vers. 25. Doctores nostri Legistæ, vbi ordinariè posui, in l. 2. C. de iure emphy. & Bal. in l. 2. in prin. ff. si quis cau. & istam opin. tenet Alber. in d. l. 2. in
* prin. & dicit, quod *communiter tenetur*, quòd protestatio conseruet ius in accessorijs, licèt arguat ad partes. ita etiam tenet Albe. in l. Celsus. ff. de arbi. & in hoc non habeo dubitationem. In alio casu, quando debitor soluens expresè contradicit protestationi, non credo, quòd Bar. bene dicat, prout tenet Paul. de Cast. hic. & contra multum stringit text. in l. 2. in fin. principij. ff. si quis cau. dum tex. dicit, nisi contrarium specialiter partibus placuerit, pondera verbum partibus, & sic in plurali, ergo non sufficit consensus vnius partis, & dubitaui etiam dum tex. dicit, specialiter placuerit, quia quis non diceretur tacitè consentire, & quia imputandum est recipienti, quia factum est potentius protestatione. c. cum M. Ferra. vbi mare magnum de consti. c. solicitudinem. de appellation. nec iura adducta ꝑ Bar. aliquid faciunt, videlicet. l. si quis accepto, & l. cū mulier. ff. de condi. ob cau. quia illa iura nihil faciunt: nam loquuntur, quando pars expresè promisit aliquid facere, puta dare certū expromissorem, vel conuertere in certam causam: tunc bene verum est, ꝙ si illa causa non sequatur, competit remedium, de quo ibi: sed in quæstione Bar. debitor soluens, qui non consentit protestationi, non tenetur ad aliquam certam causam, ita ꝙ ea cessante possit competere cōdictio ob causam. Præterea & secūdò ibi poterat agi, vt debitor se reponeret in prima obligatione, quæ erat efficax, hic autem quantum ad interesse nulla suberat obligatio efficax. Præterea & tertio hic recipiens errabat in iure, & dicit Bar. quia credebat, quòd per solutionē sortis non extingueretur debitum in interesse, maximè ꝓpter suam protestationem, quod non est in illis iuribus, & sic in hoc
5 teneo contra Barto. ¶ † Et ad istam materiam, quando per receptionem sortis intelligantur remissa accessoria, adde q. quid si vxor, aut eius pater fuerit in mora soluendi dotem marito in tempore constituto, quo casu post moram potest maritus petere fructus, & interesse propter onera matrimonij, quæ sustinuit, nūquid si post talem moram maritus postea recipiat sortem dotis simpliciter, an sibi præiudicet, vt intelligatur remisisse fructus, & alia accessoria: vide per Bal. in l. fin. §. præterea. in 3. col. C. de iure dot. & quid è contra, si mortuo marito hęredes sint in mora restituendi dotem vxori, quo casu post moram tenentur ad fructus, an talis mulier recipiendo postea dotē simpliciter, intelligatur præiudicare, & remittere fructus dotis? po-
6 nit Ang. in l. centum Capuæ. supra eod. † Quid autem sit in emphy. qui cessauit triennio soluere canonem, adeo ꝙ expelli potest, nunquid si post lapsum triennij dominus recipiat integrū canonem simpliciter, an tunc intelligatur sibi remittere caducitatem? ponit glo. ordin. in l. 2. & ibi Bar. & Doc. C. de iure emphy. & ibi aliquando plenè dixi. Spe. in tit. de loca. §. nunc aliqua. in ver. 23. & seq. & in ver. 26. ponit latè Ioan. de Imo in cōmēto. c. potuit. in 29. col. & trib. seq. de loc. Doc. in l. Mæuius. §.
7 duobus. ff. de leg. 2. † Vltima quæstio, quid in liberatione? pone, libero debitorem à causa principali quamuis particulari & ita adest instrumentum, nunquid intelligar liberasse eum ab omnibus accessorijs, de quibus accessorijs nihil est dictum? ponit Bar. in l. ab Aurelio. §. Caius. circa fin. in 6. q. ff. de lib. leg. quam legit sub. l. Aurelio. & ibi determinat, quòd omnia accessoria intelliguntur remissa per l. si tibi. C. de iud. debuit allegare Bart. gl. no. in c. accusatus. in verbo iudicati. de hære. in 6. quæ dicit,
a ꝙ remisso principali intelliguntur remissa omnia accessoria, & connexa. & illam gl. allegant Bal. Pau. de Cast. & alij Moder. in l. si de certa. C. de transact. Angel. & Imol. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verborum obligat. Et ex istis remanebit expedit ista not. lex.

ADDITIO.

* Dissentiunt.

a ¶Remisso principali. Adde rugulam accessorium. de reg. iur. lib. 6. gl. in versi. astringi. in c. quia plerique. de offi. ord. lib. 6.

De ęstimatoria actione. Rubr.

¶Quare sic appellatur, dic vt in gl. Rub. & teneas primam opi. Verùm, quia gl. nō continuat istam rub. ad præcedentes, potes sic continuare, sm Fulg. & Pau. de Ca. hic. Supra in tit. oīb. præcedentibus fuit perfectè tractatum de omnibus ↄ̃ctibus nominatis habentibus speciale nomen ↄ̃ctus, & speciem actionē: nunc Iurisc. in isto tit. & duob. seq. intendit tractare de ↄ̃ctibus innominatis, ex qbus oritur actio præscri. verb. seu actio in factum. Verùm quia actio prescri. verb. in duobus casibus est bonæ fidei, quando competit pro ęstimatoria, in hoc tit. & quando pro rerū permutatione, vt in tit. seq. ita dicit tex. in §. actionum.

num. Insti. de actio. aliàs semper est stricti iuris, vt ibi, ideo Iurisconsul. optimo ordine prius posuit de istis duobus ȝctib. innominatis, pro quibus actio præscr. verb. cōpetens est bonæ fidei. postea in tit. de præscri. verb. generaliter tractabit de actione p̄scri. verb. Quæ autem sit ratio, quare actio præscr. verb. sit bonę fidei in istis duobus ȝctibus non in alijs, Doc. non tangunt hic, dicam in l. 1. j. eo. & quid differat actio præscr. verb. ab actione in factum, declarant gl. & Bar. in rub. j. de præscr. verb. & ibi dicetur. Expeditus de rubr. nunc condescendo ad l. 1.

SVMMARIVM.

1 *Vtrum æstimatio faciat recipientem teneri de casu fortuito. & nu. 2.*

3 *Si trado rem vendendam pro decem, & si quid plus vendideris sit tuū, an si vendo plus decem, tenear restituere.*

4 *Quid si mando alicui, vt emat pro decem. & ipse emit pro quinque, an illud plus erit tuum.*

5 *Si locatur equus æstimatus, an faciat emptionem.*

6 *Si do pecunias campsori, vt eas restituat sub eadem æstimatione, quid veniat.*

7 *Quando quis inuitus cogatur vendere.*

LEX PRIMA.

a ACtio. [a] Præmitto ad euidentiam, ꝙ licèt in Rub. dicatur de æstimatoria actione, tamen æstimatoria non est nomen actionis, sed est qualitas, quæ adijcitur actioni præscri. verb. Actio. n. præscr. verb. cōpetit ratione æstimatoriæ qualitatis, qn̄ res æstimata datur vendenda, vt in text. dicitur, vt in simili dicimus, ꝙ de peculio, institoria, exercitoria, de in rem ver. & similes non sunt propriū nomen actionis, sed sunt qualitates, vt declarat. gl. in §. fi. Insti. de offi. iudi. ¶ Diuido istā. l. 1. secundum Alb. in tres partes principales. In prima ponitur ratio introductionis istius tituli, & actionis competentis. In secunda declarat, quando competat. In tertia ad quid competit. Secunda ibi, quoties enim de nomine contractus. Tertia ibi, æstimatio autem periculum facit eius & c. h. d. Pro re estimata tradita ad vendendum, quia dubitatur de nomine ȝctus, agit̄ actione præscrip. verbis æstimatoria ad restituendum rem, vel æstimationem, quæ actio isto casu est bonæ fidei, & periculū propter æstimationem pertinet ad recipientem etiam si merces interuenerit. hoc dicit tota. l. cum. l. seq. & per consequens totus titu. & casus ita aliter non venit figurandus, quia litera plana est. In tex. ibi, *vtrum ex vendito sit actio.* adde, quòd dubium faciebat. nam habemus regulā, quòd æstimatio facit emptionem. l. plerunque. in fi. ff. de iure dot. l. quoties. & l. dotem. C. eo. plenè not. in l. æstimatio. ff. soluto matrimonio. videbatur, ergo quòd ex quo res traditur alicui æstimata ad vendendum quòd faceret emptionem, & venditionē, & consequenter ageretur actione ex vendito, tamen quia in venditione res, quæ vēditur, venditur vt res perpetuò remaneat penes emptorem, emptor autem teneatur ad pretium tantum, hic autem fuit conuentum, quòd restituatur æstimatio, vel res: istud est contra naturam emptionis, & venditionis: nimirum si non competit actio ex vendi. Item non potest dici locatio, quia ille, cui res locatur, potest ea vti, & tamen in casu nostro, quando res æstimata datur vendenda, non potest vti ista re: ergo non potest dici locatio. Item non potest dici conductio, quia ita in cōductione requiritur, quòd conducatur opera alicuius constituta certa mercede pro illis operis in pecunia numerata, hic non fuit aliquid conuentum de pretio in pecunia pro illis operis. Item dato quòd esset constitutum pretium in pecunia numerata pro illis operis, quòd non est in tex. nostro, si tamen ille non est consuetus locare operas suas, non dicitur locatio, & conductio, sed dicitur contractus innominatus, ita vidistis glo. in l. si pecunia. in gl. 1. supra de condi. ob cau. & ibi Barto. eam ponderat, videbitis in l. naturalis. §. at cùm do. infra de præscri. verb. Item poterat dubitari, an actio mandati competeret, tamen quia mādatum debet esse gratuitum. l. 1. supra man. ideo quando merces indeterminatè esset constituta, vel spераretur, non potest dici mandatum, quia ergo poterat probabiliter dubitari, quis esset ex istis contractibus nominatis, & quæ actio nominata competeret, successit regula quæ habet, quòd quando aliquo casu potest dubitari de nomine contractus, quia est factum, quod potest trahi ad varios contractus, censetur contractus innominatus, & competit actio præscrip. verb. innominata. Ista est propriè medulla istius text. illud tamen quod dictum est, quòd æstimatio facit emptionem etiam in dote, iuribus præalleg. intelligatis verum, quando maritus est soluendo: quia tunc maritus potest alienare, quia fundus ille cēsetur proprius mariti, nec soluto matrimonio potest mulier illum fundum vendicare: sed si maritus efficeretur non soluendo, tunc æstimatio non facit venditionem, imò mulier potest vēdicare illum fundum, ita est glo. singu. in l. in rebus. in princi. C. de iure dot. & ad literam istud dicit Bal. in l. inter antiquam. & ibi Salic. C. de vsufr. Imo. in l. æstimatis. ff. solu. matr. & Imo. plenè in d. c. cum contingat. ad saturitatem. ¶ No. ex tex. ibi, & quidem bona fide. iunctis. vers. seq. ꝙ actio præscri. verb. æstimatoria, item actio præscr. verb. quæ datur pro rerum permutatione, istis duobus casibus est actio bonæ fidei, in alijs omnib. est semper stricti iuris, vt hic, & §. actionum. Insti. de actio. effectus sunt notorij, & euidentes, non est ideo opus declarare. Effectus est videre, quare actio præscri. verb. in istis duob. casibus sit magis bonæ fidei, quàm in alijs oībus in quibus est semper stricti iuris. Glo. & Doct. non tangunt hic, nec in tit. seq. nec in aliquo loco, quem ego viderim: existimabam, quòd Io. Fab. in §. actionum. Insti. de actio. qui multum solicitus est ad inuestigandas rationes, deberet reddere rationem, sed nihil tangit. Inuenio, ꝙ solus Petr. de Bellaperti. & Iac. de Rauen. in d. §. actionum. assignant rationem, quæ est remissiua, & dicunt, quòd ratio est, quia æstimatoria habet magnam similitudinem vel cum contractu emptionis, vel locationis, vel conductionis: Itē mādati, & omnes isti contractus sunt bonæ fidei. Item permutatio habet tantam similitudinem cum contractu emptionis, & venditionis, ꝙ olim fuit dubitatum, an esset emptio, & olim non erat differentia. ratione ergo tantæ similitudinis est bonæ fidei, non autem stricti iuris. ¶ Secundò no. ex fin. modum, & formam libellandi in hac materia, quia actor debet petere aut rem, aut æstimationem sibi reddi. ¶ Gl. super verbo, conuenit. Aliæ præcedentes gl. sunt claræ, & tendunt ad declarationem tex. ista glo. duo facit principaliter. In prima oppo. contra text. & videtur tripliciter respondere, sed in effectu non sunt nisi duæ solutiones: nam dum dicit, vel distingue secundum Ioan. non est solutio de per se, sed est declaratio præcedentis solutionis. In secunda parte principali, quæ est ibi, sed quod dixi de casu, quia tex. dicit, ꝙ æstimatio faciat periculum spectare ad recipientem, & non aperit de quo periculo intelligatur, an ēt de periculo casus fortuiti, necessarium est videre, an estimatio faciat recipientem teneri de periculo etiam casus fortuiti, & in hoc sunt opin. inter Ioan. & Azo. sicut ergo in glo. sunt duæ partes principales, ita de duobus est principaliter videndum. Primò videndum est de solutione ad l. si gratuitam. §. 1. infra tit. 2. vbi distinguitur, vt ibi, hic indistinctè dicitur, vera solutio est, quæ ponitur in secunda, & tertia particula. seu col. & sunt

* in effectu vna particula, quæ fuit Ioan. quam tenet *Bar. & omnes Scribentes hic.* quòd aut res vendenda datur æstimata certo & limitato pretio, & tunc procedit ista. l. aut datur æstimata non certa, sed incerta æstimatione, & tunc procedit distinctio l. contrariæ, vt periculum spectet ad recipientem, vt in contrario, tamen non videtur sine diuinatione ad contrarium, ibi, *æstimatas dedero*, quia intelligere de incerta æstimatione, est diuinare, tamen dicit Bar. esse tex. pro ista distinctione in l. quidā. §. si tibi. ff. de leg. 1. Ego sum in sententia Fulg. quòd ille tex. nihil faciat in isto negotio. potest bene reddi ratio clara diuersitatis, quia quando traditur alicui res æstimata, & æstimatio est certa, isto casu iste contractus assimilatur emptioni, & venditioni, in quo cōtractu pretium debet esse certum, & limitatum, sicut ergo in emptione & venditione, postquam res est tradita emptori, periculum spectat ad eum, toto tit. ff. de pericul. & commo. rei ven. præsertim in l. necessario. in prin. ita & hic. sed quando res vendenda traditur æstimata, & æstimatio non est certa, tunc non assimilatur emptioni, & venditioni, ideo recur

1 ritur ad distinctionem. l. si gratuitam. §. 1. alleg. in gl. ¶ † Circa secundum, quod est magis necessarium, & vtile, vtrum æstimatio faciat recipiētem teneri de casu fortuito, omissa distinctione gl. in l. si vt certo. §. nunc videndum. & doctrina Gul. ibi. ff. commo. quam refert Bar. sed nō satisfacit ad propositum nostrum. Bar. inhærendo opi. Io. quantum pōt, distinguit tres casus princ. Aut. n. æstimatio fuit facta solùm pp ipsam rē. Aut est facta solùm, vt recipiens sciat pro quanto debeat rem vendere. Aut sumus in dubio, & ista doctrina multum placet, & primo casu, quando æstimatio est facta pp ipsam rem, exemplum: ego do tibi vendendam pro decem istam rem, hoc expresso, ꝙ volo aut rem, aut decem, ista æstimatio fit principaliter pp rem, & æstimatio isto modo facta facit, ꝙ recipiens teneatur

ADDITIO.

a ¶ Actio. Pro limitatione text, vide Alex. in l. cùm quid. colum. 3. ff. si cert. pet. PVRPV.

neat etiam de casu fortuito, ideo si periret aliquo casu absq;
culpa recipientis, tamen recipiens tenetur præcisè ad illa decē;
aut æstimatio fuit facta non propter ipsam rem, sed ad istum
finem, vt sciret pro quanto pretio esset vendenda, videlicet di-
co, vendas istam rem pro decem ducatis, & recipiens non te-
netur de casu fortuito; in dubio autem pretium non præsumi-
tur adiectum propter rem, sed vt sciat pro quanto debeat ven
dere, & consequenter in dubio recipiens non tenetur de casu
fortuito. Ista est doctrina approbata per Fulg. hic, & per Ang.
de Are. in §. actionum. Insti. de act. est verum, ꝙ Bar. postea sub
iungit aliam distinctionem longam, secundum quam posset
ista aliquibus casibus limitari, vide hic per eum, & latius per
eum in l. si vt certo. §. nunc videndum. ff. commo. & Doc. præ-
sertim Bar. in l. 1. in pen. & vlti. col. C. commo. Bald. in l. ex con-
uentione. in l. si pascenda. C. de pac. gl. Cy. Bal. in l. si inter. C. de
iure dot. Bal. in l. quoties. & in l. dotem. eo. tit. Spe. in tit. de loca.
§. nunc dicendum. in ver. restat. & Cano. omnes præsertim Io.
And. & D. Abb. Panor. in c. 1. de commo. Et quid sit in contra-
ctu dotis, an & quando æstimatio faciat transire periculum ca
sus fortuiti in maritum recipientem, an verò faciat venire so-
lam deteriorationem rei, præcedente dolo, & culpa mariti, &
non vltra, traditur in locis præalleg. maximè per gl. & Bal. in d.
l. si interponitur. de materia aliquid in l. si extraneo. ff. sol. matr.
2 †No. tamen diligenter circa primam distinct. Bar. *communem &*
* *veram*, inquantum Bar. & Doc. concludunt, ꝙ si æstimatio sit
principaliter propter rem, quia tradens vult omnino habere,
aut rem, aut decem, quibus æstimauerit rem, dixi ꝙ ista æsti-
matio, quæ principaliter est facta ꝑ rem, facit recipientem te-
neri de omni casu etiā fortuito, inuenio ꝙ istud mirabilissimè, si
dici potest, & singula. limitat gl. in d. §. actionum. vt istud pro-
cedat, quādo expressè fuit actum, ꝙ recipiens aut redderet rē,
aut omnino decem, & vltra hoc fuit actum, ꝙ si recipiens vē
deret plus, ꝙ illud plus sit suum, isto casu bene recipiens tenet̄
tunc de casu fortuito, quia fm̄ naturam eius debet esse pericu-
lum, cuius potest esse lucrum, l. secundum naturam. ꝟ. de regu.
iur. & in istis terminis debet intelligi, vt procedat doctr. Bart. &
Docto. videlicet ex quo iste potest sperare lucrum. f. si vendat
plus: ergo periculum sibi spectare debet, & de isto puncto est
tex. in l. si tibi rem vendendam. ꝟ. de præscr. verb. sed si nō fuis-
set dictum, ꝙ illud, quod venderes plus, esset tuum, tunc dicit
illa gl. ꝙ recipiens non tenetur de casu fortuito. Not. perpetuò
illam gl. quia inuenio, quòd Rayn. de For. & Albe. hic referunt
illam gl. & expressè sequuntur, & eam etiam sequitur Fulgos.
hic, nec inuenio aliquem contradicere, nec hic, nec alibi, tamē
3 mihi vr̄ mirabilis limitatio. † Et circa istam limitationem oc-
currit pulchrum, & necessarium dubium: pone, trado tibi rem
vendendam pro decem pacto expressè apposito, ꝙ si plus vē
dideris, superfluum sit tuum, iuxta d. l. si tibi rem vendendam.
exemplum, trado librum Bidello vendendum pro decē duca
tis, & si pluris vendiderit, superfluum sit suum: pone, Bidellus
vendidit istum librum pro quindecim, an illa quinque quibus
plus vēdidit, sint Bidelli, an teneatur mihi restituere? Prima cō-
sideratione videretur dicendum rem esse indubitatam, ꝙ illa
quinque pluris debeant esse Bidelli, cùm ɔ̄ctus ex conuentio-
ne partium legem accipiant. l. 1. §. si conuenerit. cum sim. ff. de-
pos. Item in rebus claris non est opus coniecturis. l. continuus.
§. cum ita. in fi. ff. de verb. oblig. illam. q. non tradunt Doct. hic,
sed eam in terminis tradunt Io. Fab. & Ioā. de Pla. in d. §. actio-
num. & ibi ponunt meram veritatem procedentem ex vera
notitia legum. nam distinguunt, & bene, ꝙ aut conuentio fuit
taliter facta, quòd periculum casus fortuiti spectat ad ipsum
Bidellum, & sic ad ipsum recipientem, vt in primo casu Bart.
& isto casu quemadmodum periculum est suum, ita etiā id,
quod pluris vendit, per dictam regulam: nam eius debet esse
commodum, cuius est incommodum. Si verò secundo casu
tantum do tibi rem vendendam pro decem, si plus vendis, te-
neris mihi restituere, quia illud lucrū est sine periculo, & ista
est ratio, quare vsura est prohibita, quia est sine periculo, ideo
in nautico fœnore, vbi est periculum, vsura est permissa, ad il-
lud, quod supra dixi, quando quis dat rem vendendam pro de
cem, quod si pluris vendit, tenetur illud plus restituere. allega.
tex. in l. qui proprio. §. procu. vt in cæteris. ff. de procu. Intellige
tamen quando Bidello soluitur pro sua mercede. Adde ꝑ ista
decisione bonum tex. in l. si is qui. §. si quem quæstum. ff. cōm.
& puto, quòd ex illo tex. & nunc cogitaui legendo, quòd pos-
sit colligi ratio illius pulcherrimi text. in l. apud Labeonem. in
prin. ff. de præscrip. verb. tamen ibi illud lucrum brauij non fa-
ciebat principaliter propter equū, sed ex labore corporis, me-
diante tamen equo. Videas tn̄ illum tex. & ex his, quæ dicit gl.
multum no. in d. §. si quem quæstum. in glo. fi. in verbo eius. &
ibi Bar. ego limito sing. istam decisionem Io. Fab. & Io. de Pla.
vt procedat, qn̄ periculum casus fortuiti spectat ad Bidellū, vel
ad recipientem ex natura ɔ̄ctus, vel conuentione partiū, isto
casu si recipiens vendat rem pluri pretio, tunc illud plus perti
net ad eum, quia periculum spectat ad eum ex conuentione
partium, vel ex natura ɔ̄ctus, tunc illud plus esset suum. Sed si
teneretur de casu fortuito, & culpa sua, non esset suum illud
plus, quia culpa præcedens facit teneri quem de casu. ita pul-
4 chrè habetur per gl. & Bar. ibi. † Quid aūt sit in mandato, puta
mando tibi, vt emas pro decem, vel mando vni, vt emat mihi
talem rem, tu emis pro quinque, an illud plus erit tuum? Ioan.
Fab. de quo vehementer admiror, Insti. de act. in §. actionū. du-
bitat. Non est opus dubitare, quia est tex. in §. is qui exequitur
Insti. mand. & dicit, quòd non spectat illud plus ad mandata-
rium, quia si mando tibi, vt emas pro decem, multo fortius
mandare videor, qđ emas pro quinque, quia qui mandat, qđ
5 plus est, multò magis mandat qđ est minus. † Quid autem sit
qn̄ locatur equus scholari æstimatus, an illa æstimatio facia
transire periculum in illum scholarem? Et sine dubio facit, ꝗ
scholaris teneatur nedum de casu fortuito, sed quòd etiam tē
neatur de culpa etiam leuissima, ita in specie determinat Bart.
in l. si vt certo. §. nunc videndum. ad fi. per glos. ibi. ff. commod.
6 †Quid autem si quis daret campsori, vel nummulario cētum
ducatos, hoc pacto, quod sibi reddat sub eadem æstimatione,
quid sibi velint illa verba sub eadem æstimatione, ponit Bart.
in l. in his. §. mancipia. per illum tex. ff. sol. mat. & ibi concludit,
7 quòd importat periculum detrimenti valoris auri. ¶†Vltimo
in materia huius tit. no. duos casus singula. Primus est, quòd li-
cèt nemo inuitus cogatur vendere rem suam. l. nec emere. C.
de iure delib. Fallit sing. quando quis exposuisset rem suam ad
vendendum, & si non esset taxatum pretium, cogitur taxari, &
imponi pretium arbitrio boni viri. ita dicit sing. Bar. in l. non. n.
per gl. ibi. ff. rerum amo. Visa est mihi semper mirabilis ista de-
cisio, credo quòd non sit vera, & ɔ̄rium in specie in indiuiduo
tenet Alb. ibi, & ɔ̄rium in terminis tenet Pet. Cyn. & Bal. in l. 1.
C. de rer. permu. Alium casum sing. no. quòd licèt in ɔ̄ctib. in-
nominatis locus sit pœnitentiæ, & possit repeti, quod est datū
præsertim in permutatione, fallit, quando fieret permutatio
cum re, quæ esset exposita venalis, tunc non habent locū præ-
dicta remedia. tex. est vnicus, & sing. in l. 1. C. de rerum permu.
secundum vnam lec. gl. ibi. & Bar. ibi attestatur, quòd illa. l. est
sing. & quòd eam nescit alibi. idem dicit Bart. in l. 1. in fi. ꝟ. titu.
seq. ibi dicam in specie, non extendo me vlterius.

De rerum permutatione. Rubr.

Continua istum titulum, vt dixi super rubrica præcedenti. Sequitur lex prima.

SVMMARIVM.

1 *Differentia inter contractus emptionis, & venditionis ex vna, & permutationis ex alia.*
2 *Ad quid teneatur emptor, & ad quid venditor.*
3 *Quando in contractibus quis soluendo interesse liberetur.*
4 *In contractibus si vnus implet, alius non, ad quid possit agi.*
5 *Ad quæ tenetur vendens.*
6 *An lex, vel statutum in venditione habeat locum in permutatione, & num. 7. 8.*
9 *Quid in testatore.*
10 *Quæ propriè dicatur permutatio.*
11 *Quis contractus sit iste, si do tibi vestem, vt des mihi librum.*
12 *Item centum ducatos.*

LEX PRIMA.

Sicut. In ista. l. tota Iurisconsul, intendit demonstrare, & declarare, & enumerare differentias, quæ sunt inter contractus emptionis, & venditionis ex vna parte, & contractum permutationis ex alia, & nihil aliud facit Iurisconsf. in ista l. & istud facit Iurisconsf. necessario, quia cum nulla erat differentia, vt dicit tex. in l. 1. supra de contrahen. empti. habent inter se magnam conuenientiam, vt dicit glo. in l. 2. C. eo, & dicam infra in vltim. not. dum ponam, an statutum loquens in venditione, habeat locum in permutatione, vel ne. Necessarium

rium ergo eſt pro intellectu literæ intelligere, quæ & quot ſint iſtæ differentiæ, poſtea glo.addit quintam,& ita tranſeunt Bar, *& communiter alij*,& Ang.de Are.in §.actionum.Inſti. de actio. in glo.in verbo ex permutatione.in princ.Mihi autem tex.iſtũ pluries relegenti placuit conſideratio Guid.de Suza. relati per Alber.de Roſ.hic exiſtimantis(& bene ſententia mea) quòd in iſto text.ponantur ſex differentiæ, & ita etiam tenet Paul. de Caſt.nullam de prædictis faciens mentionem. ¶ Cognitis iſtis ſex differentijs litera erit clariſſimè declarata, & iſtud ſufficiet

1 & pro ſummario, & diuiſione.† Prima differentia ponitur in princ.l.& durat vſque ad verſic.multumque.& eſt differentia, quæ ſumitur à denominatione; nam in contractu emptionis, & venditionis eſt triplex variatio nominis; vna circa contractum, alia circa contrahentes, tertia circa res. Prima circa variationem nominis eſt, quia emens appellatur emptor, vẽdens appellatur venditor. Circa contractum ex vna parte appellatur emptio, ab alia venditio. Circa res ab vna parte requiritur pretium, ſcilicet ab emptore, ab alia parte requiritur res, ſeu ſpecies.ſ.à venditore. In permutatione autem nulla eſt variatio in denominatione, nec in contractu, nec in perſonis, nec in rebus. Iſtud eſt, quod vult dicere tex.in princ.& iſta omnia per ordinem ponit tex.in princ.vt patet in litera. Secunda differentia colligitur ex ver.multumque differunt.vſque ad verſ.vnde ſi ea res.iungendo ver.pe.ideo Pedius,& iſta differentia eſt circa præſtationem, ſeu circa implementum contractus, vt vult dicere tex.ibi, *multumque differunt eorum præſtationes*.in illa dictione præſtationes: nam emptor, quia tenetur ad quantitatem in genere, eſt obligatus transferre dominium pecuniæ in ipſum venditorem: venditor autem, quia tenetur ad certam ſpeciẽ ſolam, non eſt obligatus transferre dominium, ſed ſolùm tradere vacuam poſſeſſionem,& ſe obligare; & ſufficit, quòd obliget ſe de euictione,& dato millies, quòd res vendita ſit aliena, tamen donec actualiter euincatur, venditor ad nihil tenetur.ita dicit tex.hic melior,& expreſſior, qui ſit in toto corpore iuris,& miror, ꝙ non ſit in communi allegatione. Quid autem ſit in permutatione, mihi videtur, ꝙ Iuriſconſultus multum obſcurè loquutus ſit, & volui videre Doct. qui apoſtillãt tex.præſertim Alber.& Fulg. hic apoſtillant reliquam partem tex.quæ eſt clara.iſtam omittunt. multum intricatus redditur tex. in verſic ibi, in permutatione verò.vſque ad ver.vnde ſi ea res. Ego dicam quid ſentio: nam cùm Iuriſconſultus velit ponere differentias inter emptionem,& venditionem ex vna parte,& permutationem ex altera,& dixerit, quòd in venditione poteſt res aliena vendi: quia vendens nõ tenetur transferre dominium, ſatis eſt, ꝙ obliget de euictione.Iuriſc.in ead.opi.vult nunc dicere, quod propriè non poteſt contrahi permutatio in re aliena, quia requiritur, quòd transferatur dominium hincinde,& quamuis Iuriſconſ. iſtud non dicat apertè hic, tamen apertè dicit in ver.ideo Pedius.& propterea dixi, quòd ille verſicu.debet iungi cum iſto, quia in iſto verſi.credo, quòd Iuriſconſul.arguat à partibus ſufficienter enumeratis, & velit ſubtiliter probare; quòd in permutatione ex parte vtriuſque debeat transferri dominium, ſi deberet transferri domiuium, ſequitur neceſſariò, quòd in re aliena non cadit permutatio, & argumentum eſt tale. Aut vis intelligere, quòd in permutatione illud, quod permutatur ex parte vtriuſque, cenſeatur loco pretij, & habeo intentum. Nam emptor, quia tenetur ad pretium, tenetur transferre dominium; ſi ergo in permutatione credimus id, quod permutatur ex parte vtriuſque, haberi loco pretij, vterque tenetur transferre dominium, iſtud videtur mihi dicere text. ibi, ſi vtrunque pretium eſt, vtriuſque rem fieri oportet. Si autem vis intelligere, ꝙ ex parte vtriuſq. ſit merx, & tunc tex.capit merx, pro re vendita, vt exponit gloſſ.noſtra, & ſic, quòd vterque teneatur ad rem venditam, dicit tex.quòd iſtud eſt impoſſibile, quia in venditione requiritur, quòd diſcernatur res vendita, & pretium, quo emitur: in permutatione iſtud non poteſt diſcerni, quid eorũ ſit merx, & quid pretium, ergo non poteſt diſcerni merx: nam ſi ita cenſeretur, nullus teneretur transferre dominium. Aut volumus dicere, ꝙ illud, quod permutatur, cenſeatur & res,& pretium, quia impoſſibile eſt, quòd vna eademque res diuerſo iure cenſeatur, & ſic ratio non patitur, quòd vna res vendatur, & ſit pretium; iſtud videtur mihi, quòd fuerit argum.Iuriſconſ. Quid ſequatur ex iſto argumento non video, quid aliud voluerit dicere tex.niſi ꝙ illud, quod permutatur ex parte vtriuſque, habeatur loco pretij, [illegible] ſic vt in pretio venit translatio dominij ex parte emptoris, v[illegible]ictum eſt, ita in permutatione debet venire trãſlatio domin[illegible] ex hoc ſequitur, quòd ſi res, quàm permutaui, euincatur, co[illegible]etit actio in factum, ideo puto, quòd in text. ibi, ſed cùm de[illegible]at & res,& pretium eſſe, oportet te ſubaudire, ſ.in venditione & dum poſtea ſequitur, non poteſt inueniri, ſubaudi in permutatione quid eorum merx, & quid pretiũ ſit. Iſta ratio Iuriſconſulti ſic declarata redditur apud me valde dubia. nam ſi capiamus iſta verba, & loquamur in permutatione largè, quando permutatur quantitas pro genere, vel genus pro quantitate, quòd id, quod permutatur ex vtraque parte, habetur loco pretij,& conſequenter veniat in translatione dominij, credo quod ſit verum. Sed ſi capiamus permutationem propriè, quando ſpecies cum ſpecie permutatur, vt declarat glo.magna in verbo nomen, in fi. tunc non video, quomodo ex vtraque parte teneatur transferre dominium, quia longa eſt differentia, quia emptor ideo tenetur transferre dominium, quia tenetur ad quantitatem in genere, iſtud non haberet locum in permutatione, vt declarat Bart. in l. ex empto. in prin.ff.de act.emp. Cõſidera, quomodo tex.debeat ſtare. Tertia differentia ponitur in verſ.vnde ſi ea res,& eſt differẽtia circa actionem: nam in permutatione, ſi res euincatur, competit actio in factum, vel præſcriptis verb.in emptione, & venditione competit act.ex empto. Quarta differentia ponitur in verſi. item emptio. & eſt clara: nam in emptione & vendi. obliga. efficax contrahitur ſolo conſenſu, in permutatione non niſi ſequuta traditione. Quinta differẽtia colligitur ex verbis ibi, quæ nomen ſuum habent. quia emptio, & venditio, quia habẽt nomen ſuum ſpeciale, eſt contractus nominatus, permutatio aũt quia ſtat in nomine generis, dr̃ cõtractus innominatus. Sexta, & vltima dr̃ia ponitur in verſ.fin.quia in permutatione ſi vnus impleat,& alius nolit implere, non ſolùm poteſt agi actione præſcriptis verbis ad intereſſe, ſed etiam per condictionem ob cauſam poteſt repeti illud, quod eſt datum, vt dicit verſ. fi.iuncta ſubauditione gl.quæ neceſſaria eſt: in emptione autem, & venditione, ſi ego impleo, puta trado rem venditã, & emptor nolit dare pretium, ego non poſſum repetere illud, quòd dedi, & ſic reſoluere contractum, ſed debeo agere, vt cõtractus impleatur.l.inciuile.C.de rei vendi.& dixi in l.fi.ꝟ.de cõdi. ob cau. Septimam,& vltimam differentiam vltra tex.addit gl.fi.vbi dicetur. Iſtis ſic præmiſſis diuiſio patet ex prædictis, licèt Alber. & Fulg.diuidant tex.in quatuor partes tenentes, quod in text.ponantur ſolùm quatuor differentiæ, vt dicit gl.fi.Iac.But.& Bar. diuidunt in duas principales, tenendo idem in effectu. In prima oſtenditur, ꝙ permutatio eſt ꝯctus nominatus, non innominatus. In ſecunda, quæ eſt ibi. vnde ſi ea. ponuntur quatuor differentiæ, quæ illatiuè ſequuntur ex ſequentibus. placet mihi magis illud, quod ſupra dixi.hoc dicit. Permutatio nõ eſt emptio,& venditio, quia non eſt diuerſa nominatio in ꝯctu, vel in perſonis ꝯhentium, vel in rebus, prout in emptione, & venditione, ſed eſt ꝯ̃ctus innominatus producens actionem præſcrip.verbis,& ſolo conſenſu non ꝯ̃hitur in permutatione obligatio, niſi rei interuentu veſtiatur. Et ſi datur res aliena non veſtitur,& in ea locus eſt condictioni ob cauſam, hoc dicit, & ꝑmutans tenetur ad ea, quæ tenetur vendens.hoc dicit.l.2.& per

2 conſequens totus titulus.¶† No.in ver. multumque differunt. tex.meliorem de corpore iuris.& nota ſm̃ Pau.de Caſt.hic declarantem melius quàm alibi, ad quid teneatur emptor, & ad quid teneatur venditor, vt habetis in litera,& in l.ex empto.in prin.ꝟ.de act.emp.intellige,& limita, vt ibi per Bar.& eundem Bar.in l.2.in prin.vbi latè dixi.ꝟ.ſi cer.pet.¶ Secundò no.ex text. ibi, nec ratio patitur.tex.expreſſum, quòd vna, & eadẽ res non poteſt diuerſo iure cenſeri.concor.l.eum, qui ædes.ff de vſuca. c.cùm in tua.de deci: in cle.1.de elec.& 12.q.2.c.cognouimus. Limita tamen iſtam regulam ſm̃ quod no.limitat Bal.in l.1.in 2.col.in 3.opp.C.de ſer.fugi.quod verum eſt, quòd vna res nõ poteſt diuerſo iure cenſeri, quod verum eſt in corporali conſideratione, ſed in intellectuali cõſideratione bene ꝑꝑ varias rationes poteſt diuerſo iure cenſeri.patet vltra cum in filiofami. habente caſtrenſia bona, qui cẽſetur in poteſtate,& non in poteſtate,& ſic diuerſo iure.l.2.ad Maced. ſimiliter dicit Abba.in d.c.cum in tua.circa fi.in duobus locis.de deci. quod ex diuer-

3 ſis rationibus poteſt eadem res diuerſo iure cenſeri. ¶ †Tertiò no.ex ver.ibi, non in hoc agimus, quod intereſt.iuncta glo.quæ ſubaudit,& bene.ſ.tantum, quòd licet in contractibus nominatis in obligationibus dandi quis teneatur præcisè dare, & non ſuccedat obligatio ad intereſſe.l.vbi autem.§.fi. ff.de verb.obli. tamen in contractibus innominatis etiam ſi promiſit dare, ſi non det, non poteſt cogi præcisè ad dandum, ſed ad intereſſe. tamen quia text.noſter dicit tradere, habetis de hoc meliorem tex.in l.naturalis.§.1.in verbo, *ſed vt damneris quãtum intereſt mea.* ꝟ.de præſcrip.verb.de quo puncto quomodo procedat,& quę ſit ratio differentiæ inter contractus nominatos,& innominatos, in hoc vide plenè Barto.in l. ſtipulationes non diuiduntur. (credo in 11.oppo.& ſeq.) ff.de verborum obligat. & in l. vni-

4 ca. C.de ſenten.quæ pro eo quod intereſt.¶† Quartò not. in fi. iſtius.l.quòd in permutatione, ſicut in alijs contractibus innominatis,

minatis, si vnus impleat, alius non, ille qui impleuit per conditionem ob causam repetere potest illud, quòd dedit, & resoluere contractum, nõ autem tenetur stare contractui, & agere contra alium, vt impleat, sicut fit in contractibus nominatis. l. inciuile. C. de rei vend. dixi plenè in l. fi. supra de condi. ob causam. Istud notabile fallit secundum Barto. hic circa fin. quando permutaretur res cum alia re exposita venali, tunc non habet locum condictio ob causam. & dicit Bar. de hoc esse text. sing. secundum vnam lectu. gl. in l. 1. C. de rer. permu. & ibi Bar. etiam dicit, quòd illa lex est sing. & ꝙ eam nescit alibi. ita etiam dicit Bal. in l. 2. C. de condi. ob cau. Ang. in l. sciendum. §. deinde aiunt. ff. de ædil. edic. & ratio illius. l. est, quia qñ quis exposuit rem ad vendendum, apparet, quòd eius animus fuit facere cõtractum emptionis, & vẽditionis, & dato quòd deueniatur ad permutationem, considerato animo lex iudicat perinde, ac si esset emptio. Secundò fallit in contractu transactionis, qui licèt sit innominatus, vt vidistis in l. 2. ꝭ. de iureiur. tamen non habet locum pœnitentia, nec condictio ob causam. l. si pro fun-
5 do. C. de transac. dixi in illa. l. fi. supra de condi. ob cau. ¶† Vltimò no. ex. l. 2. quòd permutans seruum, tenetur ad illa omnia, ad quæ tenetur vendens: & quæ sint illa, ad quæ tenetur vendens, habes tex. in l. ex empto. §. fin. ff. de actio. empti. & ex hoc habes correlariè notare, quòd contractus innominati regulantur secundum naturam contractuum nominatorum, quibus assimilantur, vt hic, & l. 1. §. si quis seruum. ff. depositi. & facit iste tex. multum bene, ꝙ in permutatione si permutatur res vitiosa, an habeat locum redhibitoria, & quanto minoris, sicut in emptione & venditione, iste tex. facit, quòd sic, sed non eundo per mendicata suffragia, habes meliorem tex. de hoc in l. sciendum. §. deinde. vers. sed si quis permutauerit. ff. de ædil. edic. &
6 iam vidi sæpè in facto. † An etiam lex loquens, vel statutum in emptione, & venditione habeat locum in permutatione, ista lex facit, quòd non, quia dicit, quòd permutatio est vicina emptioni, non tamen est emptio. magis facit lex prima. supra eo. vbi ponuntur sex differentiæ. ad idem facit tex. valde no. in l. fi. C. de prædi. cur. lib. 10. iuncta glo. vbi est tex. quòd curiales Regum, vel Principum si habuerunt rem à Principe, vel Rege dono, ꝙ possunt vendere illam rem, sed non possunt permutare, & huius rationem ponit Ang. in l. cum hi §. si cui. ff. de transac. ad idem facit tex. no. in c. 1. iunctis ibi no. per Doc. maximè per D. Abb. de his, quæ fiunt à prælato sine consensu capituli. vbi isti contractus mediante alternatiua ponuntur tanquam
7 omnino diuersi, & separati. † Ad idem facit tex. quem Ang. ibi dicit esse mirabilem in d. l. sciendum. §. deinde. in ver. sed si quis permutauerit. ff. de ædil. edi. Breuiter concludendo Pau. de Ca. hic in 3. colum. determinat, quòd in statutis, & in his, quæ sunt stricti iuris, & contra ius commune statutum loquens in venditione, non comprehendat permutationẽ, & licèt ipse non dicat, istud idem ante eum tenet Bal. in l. 1, C. eod. & in l. iurisgentium. in prin. in lect. antiqua. ff. de pac. in l. fi. ff. de condi. ob cau. de quo puncto vide ẽt Specu. & Io. Andr. in titu. de emptio. & vendi. §. nunc dicendum. la secunda, in ver. sed pone statutum, Bal. in l. voluntas. C. de fideicom. & in c. 1. de controu. inter dominum & emptorem. & in cap. 1. in fi. de alien. feu. Do. Ant. de But. in c. constitutus. de in integ. restit. D. Abba. Panorm. in cap. nulli. de rebus eccle. non alie. vide etiam ad propositum illud, quod decidit Bar. in l. sicut. §. sed & si promiserit. per illum text. ff. quib. mod. pig. vel hyp. sol. vbi per illum text. decidit pulchrã quæstionem. Pone, Episcopus dedit licẽtiam monasterio alienandi quendam fundum pro satisfaciendo debitis: monasterium virtute istius licentiæ permutauit istum fundum cũ alio, nunquid potuerit? dicit Bar. per illum tex. quòd non, quia causa, propter quam fuit concessa dicta licentia, cessat: quia fuit concessa pro satisfaciendo debitis, saluo nisi fuisset difficile vẽdere, nisi permutaretur, & dicit Bar. istud esse notandum, & qđ
8 vidit de facto sæpè. † Ad prædicta etiam adde tex. in l. statuliber à cæteris. vers. quintus. vbi videtur tex. quòd appellatione venditionis veniat permutatio. dixi de illo tex. in l. fin. ꝭ. de condit,
9 ob cau. † Nunquid autem prohibitus vendere, puta à testatore, vel à statuto, possit permutare, habes gl. in l. cum hi. §. si cui, & ibi vide no. Ang. & Bal. ff. de transa. & quid in emphyteuta, qui non potest rem emphyteuticam vendere sine cõsensu domini, an possit eam permutare? dixi in l. 2. C. de iure emphyteu. ¶ Glo. in ver. nomen suum habent. quia aliæ præcedentes sunt claræ, diuiditur in tres. In prima declarat tex. & respondet quæstioni se remittendo. In secunda oppo. contra tex. & soluit. In tertia format quæstio. Secunda ibi, item caue tibi. Tertia ibi, item quid differt. ¶ In eadem glo. ibi, sed quare. dic vt per glos. & Docto. in rubr. C. de rerum permuta. dixi plenè in l. fina. supra de condi. ob cau. ¶ In eadem glo. 1. ibi, quia non versus galeriam. trussa est. sed responde, quod tex. non dicit illo modo, prout glo. nam non dicit text. quòd contractus nominati solo consensu producunt actionem, quia non diceret generaliter verum, & sic text. non loquitur affirmatiuè, vt præsupponit glo. sed benè negatiuè, nullus contractus producit actionem solo consensu, nisi sit nominatus, isto modo bene procedit, & est verissimum, quia non sequitur per hoc, ergo omnis contractus nominatus, qui solo cõsensu perficitur, producit actionem. ¶ In fin. glo. veritas est, quam dicit glo. hic, & in l. 1. §. fina.
10 C. eod. † quòd permutatio propriè, & in specie dicitur esse illa, quando species certa, puta, vnus liber, vnus equus permutatur cum alia specie certa. Si verò genus cum genere, vel aliqua quantitas cum quantitate, est contractus innominatus, sed non permutatio. ita declaraui in l. 2. in princ. vbi Bart. & alij ponunt, supra si cert. peta. & ibi assignaui rationem diuersitatis ponderando dictionem, per, quæ denotat perfectionem. l. vrbana. §. pernoctare. ff. de verb. sign. ad hoc ergo, vt sit perfecta permutatio, requiritur, quòd sit species certa cum alia specie, aliàs est contractus generalis innominatus, & vtilitas est magna, quia quando est propriè permutatio, actio præscrip. verb. quæ oritur ex permutatione, est bonæ fidei, & in ea habent locum omnia, quæ habent locum in actione bonæ fidei. §. actionum. Inst. de actionib. facit. l. 2. & ibi Bart. & Doct. C. eo. & Bar. hic in fin. vnde dicit not. Bald. in l. 1. in vlti. col. C. eod. vers. quæro si permutatur nuda possessio. Pone, conuentum est inter nos, quòd ista possessio permutetur cum illa, an erit permutatio? & dicit, quòd non, ideo præscr. verb. quæ ex eo oritur, erit stricti iuris, non bonæ fidei. Alibi etiam dicit Bald. in cap. 1. §. 1. de contro. inuesti. quòd cambium dicitur esse generis ad genus, permutatio propriè est de specie certa ad aliam certam speciem. vterque tamen est contractus innominatus. Et iuxta hoc vltimum opportunè quęrit Iac. Butr. pone, vado ad nummularium, seu campsorem, ostendo sibi 10. ducatos auri; peto quantum velit mihi dare de moneta, conuenit mihi dare 45. libras, qui contractus est iste? nam emptio esse non potest, quia in esse non est merx, & precium, vt requirit iste text. sed ab vtraque parte est quantitas. potius ergo erit permutatio, etiam dato, quòd dicerem, volo tibi vendere istos 10. ducatos, quia attendimus potius vim, & effectum quàm vocabulum. l. si vno. in princ. ff. loca. l. si insulam. ꝭ. de præscrip. verb. tamen determinat Iacob. Butr. quod ista dicitur emptio, quia illi 10. ducati traduntur tanquam species, sicut in simili in l. planè. & in l. talis scriptura. ff. de lega. 1. & ita etiam tenet Alber. hic. Mihi videtur tutius, prout etiam tenet Ful. hic, quòd dicatur cõtractus innominatus, quia regula est, quòd vbi dubitatur de ɔtractu, quòd in dubio censetur cõtractus innominatus. l. 1. ꝭ. titu. 1. & l. 1. ꝭ. de præscrip. verb. ¶ Glo. in vers. Pedius, quæ disputat, an sit verum id, quod Pedius disputat super hoc text. an sit verum, quòd super re aliena possit fieri permutatio. Et primò pro sententia Pedij assignat rationem, & allegat iura. In secunda, quæ est ibi, & hoc quidam dicunt. glo. ponit primam opi. quorundam approbantium indistinctè sententiam Pedij. In tertia, quæ est ibi, sed tu dic. refert secundam opinio. Irnerij reprehendentis. Pedium tanquam nimis generaliter locutus sit. In quarta, quæ est ibi, vel dic Pedium, glo. ponit tertiam opin. quorundam distinguentium, & ista vltima est vera, & mihi placet, quòd si aliquis permutet rem alienam, per hoc non videtur impleuisse contractum ex persona sua, ita vt possit agere contra aduersarium, & eum cogere, ècontra autem sic. Bar. tamen hic. cum quo simpliciter tenet Ful. dicit consideranda esse verba, quibus celebrata est permutatio. Aut. n. conuentum est ex vtraque parte, quòd detur, & sic dominium transferatur, & clarum est, quòd tunc super re aliena non potest contrahi permutatio, quia dari non potest, prout conuentum est, vt hic. & l. fin. ꝭ. de condi. ob causam. secus est si permutatio concepta erat verbis ambiguis, & quæ conueniunt ita translationi dominij, sicut non translationi, vt est verbũ recipere, & tunc procedit opi. reprehendentium, vt hic, & habes glo. in l. 1. & ibi ponit Cyn. in 2. quæst. C. eod. ¶ Glo. in vers. conditioni. diuiditur in tres. In prima declarat text. In secunda addit quintam differentiam ad text. In tertia quærit, & se remittit. ¶ Secunda ibi, item quintam. Tertia ibi, item in quib. conueniunt. ¶ In ea. glo. ibi, quia in venditione non transit dominium. habes ex gl. notabilem differentiam si esset vera inter emptionẽ, & permutationem, quia in emptione, & venditione quamuis res vendita tradatur per dominum, tamen non transfertur dominiũ nisi soluto pretio, vel habita fide de pretio. in permutatione est secus. Idem tenuit glo. in l. 2. C. eod. & visa est inclinare, licèt non firmet, in l. cum precibus. C. eo. contrarium, & melius tenuit glo. in l. cum proponas. in verbo remanere, & ibi Bart. ad fin. C. de dolo, & in l. si seruos. §. locaui. & ibi Bartol. latè. ff. de furt. vbi ad hoc Bartol. benè inducit text. in l. ... ff. de pign. act. &

idem

idem tenet Bar.in d.l.2.C.eo.& idem tenet Fulg.& Pau.de Caſ.
hic.*Et iſta eſt communis, & vera ſententia*, quamuis contrarium te
nuerit Bal. in d.l.cum proponas.C.de dolo. de quo etiam vide
11 Barto.& Salic.in l.traditionibus.C.de pact.¶†Extra glo. quæ-
rit vltimo Barto.pone,conuentum eſt inter nos, quòd pro illa
veſte ego dem tibi aliam ſpeciem,puta librum; & item centũ
ducatos,quis contractus ſit iſte,& cum eo omnes tenent,& di
cit Barto. inſpiciendum eſſe quid principaliter agitur. ſi enim
principaliter permutatur res cum re, poſtea in conſequẽtiam
datur aliqua pecunia,erit permutatio,ſi principalior eſt pecu-
nia quàm res,tunc eſt emptio,& venditio.l. tenetur. §. 1. ff. de
actio. empti.l.fundi partem. vbi melior text. ff. de contrahen.
emptio.& bo.tex.in c.ad permutationes. vbi Cano. de rer.per-
muta.Bar.in l.Ariſto.in prin.vbi tex.principalis, & ibi Ioan. de
Imo.& alij.ff.de don.Ang.in l.quæritur.ff.de ſtatu homi.Bal.in
l.1.C.eod.idem etiam Barto.in l.ſi in emptione. in princip. per
illum tex.ff.de contrahen.empti.Et attende diligenter ad illud,
quod dicit Bar.hic,& alibi ſcriptum non inuenio.dicit hic Bar
to.quòd in caſu dubio ſi non appareret,an eſſet maius pretiũ,
quàm res,quòd in dubio diceretur cõtractus innominatus, &
puto quòd bene dicat,per l.1.ſ.titu.1.& l.1.j.titu.1.& etiam cũ
eo tenet ſimpliciter Fulg.ita tenet Imo.in d.l.Ariſto. in prin. &
per hoc puto,ꝙ reddatur falſum illud, quod ſing. tenet Bald.
in præludijs feudorum.in 7.colum.vbi dicit Bald. Quando ab
vna parte venit res,& pretium,ex alia parte res tantum, atten-
ditur illud,qđ eſt plus,ſed in dubio præſumitur venditio, non
permutatio,quia venditio eſt contractus magis fauorabilis,eſt
tamen falſum,quia in dubio præſumitur contractus innomi-
natus,vt eſt tex.in l.pen.j.de præſcri.verb.

SVMMARIVM.

1 *Quare appellatur actio præſcriptis verbis.*
2 *Ex pacto incontinenti appoſito iuxta contractum oritur actio præſcrip. verb.*
3 *Actio in factum eſt magis generalis quàm præſcrip.verb.*

De præſcriptis verbis, & in factum actione, Rubr.

¶Iſta Rub.habet duas partes,prout de duabus actionibus pol
licetur ſe tractaturam, verùm quia de natura copulæ,&,eſt vt
ponatur inter diuerſa,vt eſt glo.in rubr.ff.de iur.& fac.igno.gl.
in capitu. querelam. de ſimo. apparet ergo, quòd diuerſa ſit
actio præſcrip.verb.ab actione in factum, ideo quæ differentia
ſit,declaratur in glo.Rub.quam capio.¶Glo.rubr. diuiditur in
tres partes principales.In prima declarat, quare dicatur actio
præſcriptis verbis,& quibus caſibus competat. In ſecũda,quæ
eſt ibi,item actio in factum. gl. declarat ad quid cõpetat actio
in factum, & tacitè demonſtrat, in quo differat actio in factũ
ab actione præſcrip.verbis.In tertia,& vltima,quæ eſt ibi, cùm
incertum eſt aliquam dari, ponit expreſsè aliam differentiam
inter has actiones.In eadem gloſſ. ibi, quia certa,& præſcripta
verba erant.credo,quòd glo.velit dicere, quòd illa ſolennitas,
& formula limitata verborum,quæ olim ſeruabatur, adeo vt
qui cadebat à ſyllaba,cadebat à cauſa.l.2.§.omnium. allega. in
glo.licèt ſit ſublata in alijs actionibus, quæ nomen habent ſpe-
ciale, tamen in iſta actione non eſt ſublata, imò appellatur
actio præſcrip.verb.quia debet proponi per verba certa certa
præſcripta,& limitata.credo, quòd iſtud voluerit dicere gloſſ.
ſed eſt falſum,quia nullibi reperitur,nec poteſt reperiri, quòd
aliqua certa formula verborum magis ſit limitata in iſta actio
ne,quàm in alijs.veritas eſt ergo ſecundum Bartol. & Doctor.
1 †quòd ideo appellatur actio præſcrip.verb. eo quia ad hoc, vt
iſta actio poſſit competere, requiritur, quòd negotium ſit ge-
ſtum interuenientibus verbis, quando non reſultat alius con-
tractus nominatus. medium concludendi in hac actione eſt,
peto aduerſarium condemnari ſecundum verba præſcripta. ſ.
ſuperius ſcripta,quæ inter nos conuenerunt,ideo à medio cõ-
cludendi appellatur actio præſcrip. verb. ſicut aliæ actiones à
medio concludendi denominãtur:nam actio ex empto à me-
dio concludendi,quia emi; actio ex vendito à medio conclu-
dendi,quia vendidi,vt inquit Barto. in l. certi condictio. & ibi
dixi.ſupra ſi cert.pet.l.non debet.in fi.ff.de dolo.cap. literæ. vbi
Cano.de dilatio.meritò etiam iſta actio præſcrip. verb. aſſum-
pſit nomen à medio concludendi, cùm aliud medium con-
cludendi non habeat,& pro hoc quod medium concludendi
ſit illud in actione præſcrip.verb.allego tex. in l. cùm mota. &
& ibi no.Fulg. [illegible] 3.nota.C. de tranſa. quem allegat etiam Fulg.
in 4.col.C.de [illegible] permu.¶In ead.gl.ibi,primò in pactis incon-
tinenti appoſitis [illegible]ud idem voluerunt vbique gl. *& communiter*
2 *Citramon.* †quòd ex pactis appoſitis incontinenti iuxta contra-
ctum oriatur immediatè iſta actio præſcrip.verb. contrarium
tenent Vltramonta.prout refertur per Cy.& alios in l.ex placi-
to.C.de rerum permu.non tango hic, ſoleo ponere vbi plenè
tangitur,in l.in bonæ fidei.vbi tex.principalis de hoc.C.de pac.
& in l.iuriſgentium.§.quinimo.ff.de pac.remitto me ad ibi di-
cta.Item dum iſta glo.dicit,quod actio præſcrip.verb.compe-
tit in tribus generibus negotiorum,idem repetit gloſ.in l. quo-
ties.infra eodem,& in l.in factum.ff.de actio.& obligatio. & in
§.fina.Inſtitu.de interdi.Adde vltra glo.& Docto. quòd actio.
præſcrip.verb. oritur etiam ex ſententia diuiſionis. l. ſi familiæ.
la prima.C.famil.erciſ.in fi.quod eſt mirum ſecundum Bal.ibi.
in 2.not.qui aſſignat rationem. nam iudex qui facit diuiſionẽ,
videtur permutare inter partes,ſicut ſi ipſæ partes diuiderent:
nimirum ſi ibi competit actio præſcrip.verb.tanquam ex con
tractu innominato permutationis inter eos reſultante. ¶Sum
nunc in ſecunda parte glo.ibi,item actio in factum.quæ decla
rat,quibus caſibus locum habeat actio in factum, & dicit, ꝙ
in tribus generibus negotiorum,vt in gl.clarè habes. ſed atten-
de ſubtilius,quòd iſta glo.tacitè ponit differentias, quæ ſunt in
ter actionem præſcr.verb.& actionem in factũ.nam vult dice-
3 re gl.& bene,†ꝙ actio in factum eſt magis gñalis, q̃ ſit actio p̃-
ſcri.verb. quia vbicunq; competit actio præſcr. verb.ibi ẽt cõ-
petit actio in factum,& tunc appellatur actio in factum ciui-
lis.Iſtud eſt,ꝙ expreſsè pluries repetit tex.in l.1.j.eo.in verbo ci
uilem actionem in factum,& in verbo in factũ ciuilis. & text.
in l.1.ſ.de æſtimato,actione. ad differentiam actionis in factũ
prætoriæ:nam pro omnibus edictis prætoris,ſeu interdictis cõ
petit actio in factum ciuilis ab actione in factũ prætoria. mul-
tiplex enim reperitur, vt declarat gl.in l.quoties.j. eo. & in l. in
factum.ff.de act.& oblig.& in §.fi.Inſti.de interdi.Bar.in l.vnic.
in pe.col.ff.de condi.ex leg. Aliam differentiam ponit gl.in fin.
nam vbi dubitatur,nunquid alia actio poſſit cõpetere, ibi cõ-
petit actio præſcri.ver.l.1.j.ea.l.& l.vnica.ſ.de æſtima.actio.ſed
qñ certum eſt,ꝙ nulla alia actio põt competere, ibi competit
actio in factum ſubſidiaria.¶Vltra gl.adde ſm Bar. aliam fun-
damentalem dñiam,quæ ſumitur in ſignificatione vtriuſq; vo-
cabuli,& tu iuuenis tene iſta menti. nam vbi geſtum eſt aliqđ
negotium inter partes, & non eſt aliquis ꝯctus in ſpecie, ſi in-
teruenerunt verba,tunc ſi æquum eſt actionem dari, compe-
tit actio præſcri.ver.propter verba præcedentia, & appellatur
actio præſcrip.verb.quia in ea concluditur per iſtud medium,
peto eum condemnari ſm verba ante ſcripta. Si autem nulla
interuenerunt,& eſt aliquod factum,propter quod ęquum eſt
actionem dari,non poteſt competere act.præſcri.ver.quia nul
la verba interceſſerunt,iſto caſu competit actio in factũ, text.
habes meliorem de iure,declarantem in l.qui ſeruandarum.§.
fi.j.eo.Tamen,vt dicunt Doc.hic, vbicunque competit actio
præſcri.verb.ibi ſemper põt competere actio in factum ciui-
lis,ſed non è contra,quia poſſet eſſe factum ſine verbis, in quo
competeret actio in factum,& non actio pręſcr.verb.vt in exẽ
plo proximè relato, & iſta actio in factum, quare appellat̃ in
factum,habes ꝙ eodem modo ſicut actio præſcrip.verb.à me-
dio concludendi, ego peto aduerſariũ condemnari ſm factũ
ſuperius narratum. Ex iſtis habes tu iuuenis quare appelletur
actio præſcri.verb.& quare appelletur actio in factum, & iſtã
differentiam etiam ponit Bar.in l.vni.in vlt.col.ff.de ꝯdi.ex leg.
Bal.in l.ex placito.in 2.& 3.q.C.de rer.permu,D.Abb.in c.ſępe.
in 5.col.de reſti.ſpol.gl.in l.quoties.j.eodẽ. Secundò habes tres
differentias inter vnum,& reliquum. Tertiò habes quid diffe-
rat actio in factum ciuilis ab actione in factum prætoria.in re-
liquis quantum ad iſtam actionem in factum recurre ad Bar.
in d.l.vnica.in pen.col.ff.de condi.ex leg.& vide gl.in §.fi. Inſtit.
de interdic.& in l.quoties.vbi plenè per Alber.j.eo.tit.gl. in l.in
factum.ff.de actio.& obligatio.

SVMMARIVM.

1 *Si trado alicui rem, vt exploret quanti vendi poteſt, non eſt depoſitum.*

LEX PRIMA.

NOnnunquam. Iſta lex cum trib. ſequen.
hoc dicit in effectu. Vbicunque de forma
contractus,vel de nomine dubitatur, habet
locum actio præſcript. verb. vel actio in fa-
ctum ciuilis.hoc dicit iſte text. quem reputo
multum difficilem.infra dicam.¶In text.ibi,
ſi ſit incertum, vtrum nauem conduxerit, an merces vehendas locauerit.
opp.Bar.quòd iſta incertitudo ſubeſſe non poſſit, quia clarum
eſt

est in iure, quòd ille, qui dat pecuniam, dicitur esse conductor: ille autē, qui res dat pro illa pecunia, vel locat operam suam, dicitur locator. l. 1. §. si quis seruū. ff. depos. iste ergo qui dabat pecuniam pro mercede vehenda, vel operam suam præstabat, videtur esse ꝯductor, alius magister nauis dicitur locator. d. §. si quis seruum. ergo istud dubium subesse non potest. Respondet mirabiliter Bar. quòd in isto text. erat incertum, an iste magister nauis locasset nauem, & sic rem, an operam suam, an vtrunque, ideo propter istam incertidudinē facti recurritur ad actionē in factū, vel præscri. verb. ita respondet Bart. Mihi videtur, ꝙ ista solutio Bart. nullo modo possit stare, quia in veritate Bar. non bene considerauit tex. quia tex. non dicit, quòd incertum sit, an magister nauis locasset nauem, an operam, an vtrunq;, sed bene dixit tex. ꝙ erat incertum, vtrum nauē ꝯduxerit, an merces vehendas locauerit, & sic text. vr̄ velle, quòd esset incertū, an esset ꝯductio, an vero locatio, & ſm sol. Bar. non fuisset incertum de hoc, sed fuisset incertum, an res fuisset locata, an opera, & sic verè Bar. non bene considerauit tex. Itē siue locasset rem, siue operam, non poterat esse incertitudo super actione, quia clarum erat, quòd omni casu domino mercium competebat actio ex conducto, & magistro nauis actio ex locato. Paul. de Castr. hic non faciens mentionem de prędictis, aliter & melius intellexit text. & dicit, quòd dominus mercium videtur conduxisse nauem, qn̄ ad instantiā eius principaliter nauis proficiscitur. Quando verò ad instantiam eius principaliter nauis non proficiscitur principaliter, sed omnino debebat proficisci, nō dicitur tunc conduxisse nauē, sed si dat merces, dicitur tunc locasse merces vehendas. Sed qn̄ certum esset, quòd dominus principaliter propter se conduxisset nauem, tunc competit actio ex cōducto. eodem modo qn̄ fuisset certum, quòd nec eius causa principaliter, nec eius nomine nauis proficiscitut, sed magister nauis habebat necesse ire ex alia causa, tunc competit sibi actio ex locato, sed quia erat incertum, an principaliter propter se, an verò omnino ex alia causa nauis esset vehenda, ideo propter istam incertitudinem facti competit actio in factum, & ista est vera mens literę, tn̄ iste intellectus Pau. de Cas. licèt congruat verbis literæ, tn̄ non tollit dubitationem motam per Bar. in qua ego vehementer dubito. nam dato, quòd dominus mercium non conduxerit nauem, sed tradiderit merces vehendas, quomodo possibile est, quòd ipsi domino mercium tradenti merces nautæ, dato ꝙ non conduxerit nauem, quomodo tn̄ est possibile, ꝙ sibi cōpetat actio ex locato: quia ad hoc, vt sit locatio, requiritur pretiū in pecunia numerata, vt in l. 1. §. lo. tunc sic: actio ex locato competit illi, qui dat rem: tunc sicut pretiū dat dn̄s mercium, ergo sibi cōpetit actio ex ꝯducto: quia qui dat pecuniā, dr̄ conductor, & sic siue dn̄s mercium cōduxerit nauem, siue non conduxerit principaliter nauē, sed tradiderit merces vehendas, cùm vtroque casu ipse det pecuniam, ideo non pōt sibi competere actio ex locato, sed tantū ex ꝯducto. & tn̄ tex. vult, ꝙ vno casu competat actio ex locato. Ego non video, quomodo istud possit stare, & multum cogitaui super tex. & non video, ꝙ bene rn̄deri possit. cogitate. ¶† In tex. ibi,
1 item si quis pretij explorandi gratia. habetis, ꝙ si trado alicui rem meam, vt inquirat, & exploret quanti possit eam vēdere, ꝙ non est depositū. & ratio est, q̄a hic nō datur res custodiēda, vt fit in deposito. l. 1. per totū. supra depo. Item non dr̄ commodatum, quia non datur res vtenda ad certū vsum, & certū tp̄s, vt fit in commodato. l. in commodato. § sicut. ſ. cōmo. & ibi pulchrè Bar. Cano. in c. fi. extra depo. & gl. in l. 1. ff. de preca. ideo tex. bene stat, ꝙ nō est depositum, nec commodatum, & quia incertum est, quis ꝯtus innominatus sit, ideo recurritur ad actionē in factū, seu præscr. verb. pace Iuris. dixerim. Ego dico, ꝙ imò est certum, quia dico, ꝙ est mandatum, & melius cogitetis, & Iuris. omittit istum casum, quia mandatum non aliud est, q̄ vt inquiras quanti possit vendi res, quę datur tibi ad vendendū, & ꝯpetit diffinitio mandati, vt dicit text. in fin. Et si diceres. ꝙ mandatum debet esse gratuitum, hic non est gratuitum, quia interuenit merces, ergo &c. dico, quòd istud non est verum, quia est somniare. Cogita etiam super hoc, quia text. hoc non dicit, nisi fortè dicas, quòd text. probet ibi, sed non exhibita fide. Retento tamen, quòd sit contractus innominatus, quæro quis contractus innominatus sit iste, cū ꝯtus innominati sint quatuor, vt statim dicam in l. naturalis. ſ. eod. prima fronte videretur dicendum, quòd esset contractus innominatus facio vt facias, tamen non est verum, vt etiam dicit Paul. de Castr. hic, & bene, quia contractus innominatus facio vt facias, videtur esse, quādo ego facio aliquid tua causa, vt tu aliquid facias causa mea, sed hic ego faciebam totum mea causa, non tua, ideo est contractus innominatus absolutè non respectiuè, vt dicit text. in d. l. naturalis. in prin.

SVMMARIVM.

1 *Casus, in quibus quis nascitur ex ancilla, & serua; tamen non nascitur seruus sed liber.*
2 *Semel remotus à dignitate vel officio, nunquam amplius admittitur.*
3 *Contractus innominati sunt quatuor.*
4 *An donatio sit contractus innominatus.*
5 *Contractus innominati respectui quomodo fiant*
6 *Appellatione dationis continetur factum.*

LEX V.

NAturalis. Dicit Bart. (sub dubio fortè) istam l. esse faciliorem, & vtiliorem, quàm l. quæ sit in toto. ff. de veteri. & ꝙ est vna qō altius disputata per Pau. Iuriscon. in qua Paulus altius exorditur, vt dicit se solitū facere in qōnib. suis. Raph. Fulg. dicit ēꝯ, ꝙ aut liber suus corruptus est, aut ista lex est difficilis, & ꝙ nescit qūo sit visa Bar. facilis. Pau. de Cast. dicit, ꝙ est summè subtilis, & mihi vtique visa est difficilis. Diuiditur in 7. ſm Bar. & Fulg. In 1. ponitur thema, ex quo elicitur quæstio. In 2. antequam rn̄deatur quæstioni Iurisc. volens plenè attingere, posuit quadrimembrem distinctionem. In 3. prosequitur primum membrum. In 4. ſm. In 5. tertium. In 6. quartum. In 7. & vltima rn̄det postea quæstioni propositæ. Secunda ibi, in hac q. Tertia ibi, & siquidem pecuniam. Quarta ibi, at cùm do. Quinta ibi, ꝙ si faciam. Sexta ibi, sed si facio, vt facias. Septima, & vltima ibi, si ergo hæc sunt. Vel breuius diuide, ſm Paul. de Castr. in quatuor. In 1. facit, ꝙ dictum est, quia ponit thema, & quæstio. In 2. pro pleniori decisione præponitur quadrimembris distinctio. In 3. prosequitur oīa illa quatuor membra. In 4. rn̄det qōni principaliter formatæ. Scd̄a ibi, in hac q. Tertia ibi, & siquidem pecuniam. Quarta ibi, iuxta fin. legis, si ergo hæc sunt. legam ſm ordinē Scribētium istam l. per partes. Istud principaliter vsque ad §. & si quidem, summari non pōt, quia solùm ponit factū, & q. & quadrimembrem distin.
1 nec eget positione casus. ¶† In text. ibi, *naturalis filius meus seruiebat tibi.* Intellige, vt declarat gloss. 1. ꝙ filius meus naturalis erat seruus tuus, quia cum habueram ex vna serua tua, quo casu sequitur partus conditionem matris, non patris. l. partum. C. de rei vend. Sunt tn̄ aliqui casus speciales, in quibus quis nascit ex ancilla & serua, tn̄ non nascit seruus, imò liber text. est in l. cum Syllanianum. C. de his quib. vt indig. alius in l. fi. C. ad Orficianum. in l. cum inter. C. de fidecom. liber. & in l. fi. C. de libe. cau. Eꝯ est vnus casus mirabilis, & singularis, in quo ex patre liberto, & sic libero filij nati nō remanent liberi, nec sequūtur conditionem matris, sed patris. casus est mirabilis in l. 2. C. de liber. & cor. liberis. est verum, ꝙ glo. & Bar. ibi violant illum text. & est text. ibi sing. pone, habebam seruum, cui dedi libertatem, ex ipso nascuntur filij, & ex muliere libera. Pone, ꝙ iste seruus ꝯmittat cām ingratitudinis, pp quam possit reuocari in seruitutem, dicit, qđ nedum ipse efficietur seruus, sed etiam omnes liberi, & glo ibi dicit, quomodo delictum patris debet nocere filijs, dicit Bal. in c. filij nati. in fi. tit. si de feu. fue. contro inter do. & agna. vbi dicit, ꝙ ex quib. causis ingratitudinis potest seruus in seruitutem reuocari, ex eisdemmet causis potest filius à patre legitimatus adhuc in pristinum statum reduci, & haberi pro nō legitimato, & ibi est tex. sing. in d. l. ad aliud, ꝙ si habeo seruum, & manumitto eum, pone, postea iste libertus efficitur ingratus, vt possim reuocare in seruitutem, nunquid si denuo redigatur in seruitutem, an possit denuo manu-
2 mitti? & dicit text. ꝙ non. † Ideo dicit ibi Bald. ad fi. in vlti. not. ꝙ si Doctor semel reprobatur, non potest postea amplius doctorari. & Bald. in l. 2. C. de ven. liber. dicit, quòd notarius se-
a mel remotus [a] ab officio, non potest amplius creari tabellio per Comitem Palatinum, etiā si per principem esset ad famā restitutus, quod not. Ad id, quod dixi, qđ Doctor priuatus doctoratu propter delictum non potest iterato doctorari, adde Bald. in capitul. officij. in fin. de elect. vbi limitat, & in capitul. post translationem. vlt. not. per illum text. de renunc. facit tex.
3 in l. 2. C. de diuer. offic. lib. 12. ¶† Not. ex versic. in hac quæst. & pondera vniuersalitatem totius ob rem dati. quòd contractus innominati sunt 4. & non plures. contra istud dicit Barto. se fortissimè opponere de vno text. Pauli Iurisconsul. sicut est iste in l. senatus. §. 1. ad fin. ff. de don. causa mortis. vbi text. enumerat alios casus, quàm hic, ergo sunt plures contractus quā ponantur in hoc text. Respondet Bartol. & cum eo tenet Ful. & Paul. hic, sed ego clarius loquar. nam text. ibi non dicit, ꝙ reperiantur plures contractus quàm isti quatuor, de quibus [illegible] in hoc

ADDITIO.

a ¶Notarius semel remotus. Adde Bald. in l. nihil. C. manda. [illegible] Rom. in l. si verò. §. de viro. in 38. fallen. ff. solut. matr. Bald. in c. at si cleri [illegible] 4. colum. de iud. Bald. in cap. gratum. de postu. præla.

in hoc text.ſed bene dicit, ꝙ datio ob cām pōt fieri ex multis
cauſis, non ꝙ per hoc ɔ̃ctus innoīati ſint plures, & ita ēt rñdet
Imo. in l. Labeo. §. ſi quis dederit.ff. de do.dic melius, (& iſta
eſt veritas quicqd vnq̃ aliàs dixerim) Si q̄ratur quot ſint ɔ̃ctus
innominati reſpectiui, & dico,ꝙ ſunt quatuor tñ, de quib.in
hac l. nec plures poſſent reperiri, aut cogitari per rerum natu-
ram,ideo Iuriſ.hic perfectè locutus eſt,& iſtud eſt,ꝙ voluit di-
cere Bar. dū dicit, ꝙ iſta lex loquitur de ɔ̃ctib.innoīatis ꝓpriè,
qui ſunt vltro citroq; obligatorij , & ɔ̄nr reſpectiui adinuicē.
Aut q̄ris de ɔ̃ctib.innoīatis, qui non ſunt reſpectiui adinuicē,
& tunc dico,ꝙ ſunt infiniti,quia vbi non eſt nominatus,eſt in-
nominatus.exemplū in l. 1.in fi.j.eo.& ibi dixi.ſm Pau.de Caſt.
ibi eſt ɔ̃ctus innoīatus,ſed non reſpectiuus,eod.modo in l.qui
gratuitam,j.eo.eodē modo in pacto nudo,vt eſt gl. ſing.in l.1.
in prin.in gl.magna.in fi.ff.de act.& obl.q̄ dicit,ꝙ pactū eſt cō-
tractus , eſt ne contractus nominatus? non, ſed eſt contractus
innominatus,ſed non reſpectiuus, & illam glo.ad hoc reputat
ſingularem Bald.in cap. quintauallis,in 2.col.de iureiur.& in l.
4 lecta.in 2.col.ff.ſi cert.pet.† Ideo qñ Doctores q̄runt, an dona-
tio ſimplex inter viuos ſit ɔ̃ctus innoīatus, vt tangitur p gl. &
Doct.& ibi dixi in l.fi.ff.de cond.ob cau.non q̄runt,an ſit ɔ̃ctus
innoīatus reſpectiuus , ſed intelligunt de ɔ̃ctu innoīato nō re-
5 ſpectiuo , q ɔ̃ctus innoīati non reſpectiui ſunt infiniti.† Adde
ēt , ꝙ ɔ̃ctus innoīati reſpectiui nō ſolū pn̄t fieri p vt, & ſic ſub
mō,vt exēplificat tex.ſed ēt ſub ɔditione , ſm gl.& Doct.in l.ſi
intra.ff.de pac.de quo tñ dic,vt dixit in l.ſi qs cū debitore. poſt
gl.& Doct.ibi.ff.de iureiu.Itē ɔ̃ctus innoīati reſpectiui nō ſolū
pn̄t ɔcipi affirmatiuè, vt hic exēplificat tex. ſed negatiuè,vt eſt
tex.in l. 3.in prin.ff.de ɔdi.ob cau. exēplū, ꝓmitto tibi dare de-
cem,vt non facias, &c.Item ɔ̃ctus innoīati reſpectiui non ſo-
lum non pn̄t eſſe ſimplices,vt eſt text.ſed ēt duplices, vel tan-
tum ex parte vnius , vel ex parte vtriuſque, & ſub ſimplicibus
continentur iſti mixti caſus.l.2. in princip.ſ.de verbor.obligat.
6 ¶† Vltimò not.in text.ibi, ob rem dati.iunctis ſequentib. ver-
bis, ꝙ appellatione dationis continetur factum , quia ſub iſto
termino dati,continetur facio vt facias.¶In glo.nihil eſt. Vlti-
mò pro complemento iſtius notabilis principij adde, quòd ſi-
cut eſt reperire contractum nominatum , & contractum in-
nominatū,vt hac.l.& l.iuris gentium.in prin.ff.de pact.ita eſt re
perire diſtractū nominatū, qñ liberatio fit per acceptillationē,
& diſtractum innominatum,qñ fit pacto nudo.l. vbi pactū.C.
de tranſ. & ita declarat not. Bal. in rubr. extra de tranſa.in vlt.
col. ſimiliter eſt reperire delictum nominatum , & innomina-
tum,vt declarat Bar.in l.nūquam plura.in 3.col.ff.de pub. iudi.
& in l.1.in prin.in 2.col.ff.ad Turpil.& in l.1.§. vnde quæritur.
ff.de pub.& in l.ſenatus.ff.de accu.& in l.ſi quis id, quòd.§.1. &
in l.ſi familia.ff.de iuriſd.omn.iud. & quia iſtud vltimum nota-
biliter declaraui in d.l.ſi familia.ibi videas.

S V M M A R I V M.

1 *Si do pecuniam , vt rem accipiam, vel vt des mihi rem,qui contractus erit iſte,& num.5.*
2 *Verbum ſuſcipiat, importat tranſlationem dominij.*
3 *Quid in verbo trado.*
4 *Venditor quid teneatur transferre.*
6 *Quando in contractibus quis teneatur præcisè dare.*
7 *In contractibus innominatis periculum eſt eius, qui debet rem recipere.*

§.Et ſi quidē. H.d.qñ datur pecunia pro re , ſeu
ſpecie recipiēda, dr̄ emptio, & vē-
ditio: ſi verò res pro re, dr̄ ɔ̃ctus innoīatus , ex quo competit
actio præſcr.verb.ad intereſſe, poteſt etiam competere condi-
ctio ob cauſam ad repetendum, ꝙ eſt datum, ſoluto iſto con-
tractu innominato , & periculum rei dandæ ſpectat ad eum,
1 qui debet recipere. h.d. ¶† Not. quod ſi do pecuniam, vt rem
accipiam,iſta dicitur eſſe emp.& vend.ſecus eſſet ſi darem pe-
cuniam,vt tu dares mihi rem per verbum dares, iſta non eſſet
emptio,& vend.ſed eſſet ɔ̃ctus innoīatus.text.eſt in l. fin. C.de
cond.ob cau. de quo tex.opp. Bar.hic, & ratio eſt, quia de na-
tura emp.& vend.non eſt dare, & ſic dominium transferre, &
caſum vidiſtis meliorem de iure in l. 1.circa me.ſ.de rer.perm.
vbi ergo agitur de dando rem, eſt ɔ̃ctus innoīatus.vidiſtis ple-
nè in illa l.fin.ſupra de condict.ob cauſam, vbi iſtud limitatur,
niſi venderetur res in genere. In iſto text. ego dedi pecuniam
vt acciperem, non vt darem , & ſic eſt contractus nomina-
tus, & ex hoc habes notare , ꝙ verbum accipere , vel recipere
non importat tranſlationem dominij. Nec obſt. l. cum mota.
2 in fi.in ver. partem bonorum ſuſciperet.C.de tranſa. † vbi ver-
bum ſuſciperet,importat tranſlationem dñij.Rñ.not.Bart.hic,
& in d.l.cū mota. & ibi *Moder.omnes , quòd* ibi verbū ſuſciperet,
importat tranſlationem dominij, non ex ſua natura, ſed quia
adiectum eſt obligationi generis.l.non amplius.§. fi.ff.de leg.1.
Et ex hoc habes,ꝙ ſi verbum ſuſcipere , vel recipere adijcitur
certæ rei,vel ſpeciei,non importat tranſlationem dominij,ca-
ſus eſt hic:ſed ſi verbum recipere,vel ſuſcipere adijciatur q̄ti-
tati,vel generi,tunc importat tranſlationem dñij, non ex natu
ra verbi,ſed pp rem, cui adijcitur, ita loquitur d.l. cùm mota.
3 & ibi Bar.& Mod.idem Bar.in l.fi.ſ.de condi.ob cām.† Tollite
optimum ſimile, (& milles audiuiſtis hoc anno,) ꝙ verbum
trado,non importat tranſlationem dñij. l. ſi rem tradi. cum ſi.
ff.de verb.oblig.tñ ſi promitto tradere aliquid in genere, vel in
quantitate, intelligitur de tranſlatione dñij , non ꝙ verbum de
ſui natura iſtud denotet, ſed propter naturā rei. gl. eſt in com-
muni reputata ſing.in l. ſi à ſubſtituto.§.fin. cum l.ſeq.& in illa
l.ſeq.eſt glo.ff.de leg. 1. & ibi ponderant oēs Docto. præſertim
4 Imol.† Tollite etiam aliud ſimile,venditor non tenetur tranſ-
ferre dñium , ſed ſolùm tradere poſſeſſionem.l.1. circa med.ſ.
de rer.permu. cum ſimil. Imò ſi venditor promitteret expreſ-
sè transferre dominiū rei venditæ,non eſſet vēditio, ſed ɔ̃ctus
innominatus.d.l.fin.ſ. de condi.ob cau. Iſtud eſt verum, ſi ven-
deretur certa res, vel certa ſpecies : ſed ſi venderem aliquid in
genere,vel quantitate, venit tranſlatio dñij. ita Bar. in l.ex em-
pto.in prin.ſ.de act.emp.in l.2.ad fin.prin.ſ. ſi cert. pet.& Paul.
de Caſtr.hic. & iſta ſunt veriſſima , & tenenda : conſiderabam
tamen ſi poterat aliter reſponderi ad illam l.cum mota.in ver.
partem bonorum ſuſciperet.vbi verbum ſuſciperet, importat
tranſlationem dominij,contra text.noſtrum, ꝙ illa ſit propter
ſubiectam materiam , quia verba intelligi debent ſm materiā
ſubiectam,etiam ſi improprientur.l.inſulam. j.eod.l.ſi olei. C.
loca.l.ſi vno.ſ. loca. in princip. ſed ibi conuentio illa erat facta
in ɔ̃ctu tranſactionis, in quo venit dare, vel remittere,l. tranſa-
ctio.C. de tranſact. ibi ergo nimirum ſi verbum ſuſcipiat, in-
telligitur ſecundum materiam ſubiectam,quæ importat tran-
ſlationem dominij,tamen mihi non placet, quia neceſſariò in
tranſactione non venit tranſlatio dominij , text. eſt in l.ſi cauſa
cognita,ibi rei vend. pendente. & ibi not. Paul. de Caſtr. C. de
5 tranſact.¶† Secundò not.ibi, *ſi autem rem do,vt rem accipiam*,ꝙ ſi
do rem, vt rem accipiam , non eſt emptio , ſed eſt contractus
innominatus.Intellige verum,quando à prin. ita eſſet conuen-
tum,ꝙ darē tibi rem,vt rem acciperem; ſed ſi à princip.ita eſ-
ſet conuentum,vt darem tibi pecuniam,vt acciperem rem,li-
cèt ex poſt facto pro illa pecunia de cōmuni conſenſu trado
tibi ſpeciem , erit tamen emptio , quia ad hoc vt ſit emptio,
ſufficit,quòd à princip. ſit conuentū , quòd ex parte vnius in-
terueniat promiſſio rei , ex parte alterius interueniat pecunia,
& tamen ex poſt facto poteſt dari res pro pecunia. Ratio eſt,
quia attendimus,quod à prin.actum eſt,vide hic Pau.de Caſtr.
6 ita declarātem. ¶† Tertiò no. ex text. ibi , *ſed vt damneris mihi,
quanti intereſt mea.* hic eſſe text. ſecundum Bart. & Doct. quòd
licèt in contractib. nominatis, & obligationib. dandi teneatur
quis præcisè dare,nec ſoluēdo intereſſe liberetur.l. vbi autem.
§.fi.ff. de verb. oblig. tamen in contractibus innominatis , qui
promiſit dare,non tenetur præcisè ad dandum, nec poteſt co-
gi præcisè dare,imò cōdemnatur ad intereſſe. & Pau.de Caſtr.
reputat iſtud eſſe ſingulare,& idem tenet glo. in l. vnica. & ib
Cyn.in 3.q.Bart. & alij. C.de ſen.quæ pro eo, quod intereſt. &
rationem diuerſitatis vide per Bar. & alios in l.ſtip. non diui.in
10.& 11.op. ff. de verb. oblig. tamen text. iſte non probat ne-
ceſſariò , quia in iſto text. dederat quis rem , vt rem acciperet
per verbum acciperet,& ſic non erat verbum daret, quod ne-
ceſſariò importat tranſlationem dominij. & ſecundum Bart.
forma libelli erit talis , quia petit actor rem ſibi dari,& ſi dare
noluerit,petit intereſſe, & ſic admittetur libellus alternatiuus,
prout etiam admittitur in l. 1. in principio. ff.de actio. empt.
7 ¶† Vltim.not.in verſi.ſed ſi ſcyphos. quòd in contractibus in-
nominatis periculum eſt eius , qui debet rem recipere , non
eius,qui debet rem dare,ſicut dicit gloſſ.videmus etiam in em-
ptio.& vendi.§.cum autem. inſtitu. de contrahen. emp. Con-
tra iſtum text. glo. fortiter oppo. de l. fi. ſ. de condict. ob cau-
ſam.vbi text.de directò dicit oppoſitum eius, quod hic, quòd
periculum eſt eius,qui debet dare, non eius, qui debet recipe-
re.Glo.ponit plures ſolu.pen.ſolutio eſt vera,quòd periculum
eſt debentis recipere,quantum ad hoc,vt non poſſit agere cō-
tra aduerſarium, vt impleat contractum , vel ſoluat intereſſe:
ita loquitur iſte text.tamen poteſt repetere illud,ꝙ dedit,& ſic
periculum quantum ad impediendum repetitionem , non
ſpectat ad eum, ita loquitur dict. l. fin. & ibi plenè , & abundè
tetigi.Et ex hoc patet reſponſum ad regulam. l. pignus. C. de
piginor. act. nam regulariter res perit periculo eius,cuius eſt,
nam ita etiam eſt hic,ſed poſſum repetere,quod eſt datum,&
tamen ſi periret periculo eius, cuius eſt , non poſſem repetere,
quod datum eſt.

S V M-

SVMMARIVM.

1 *In locatione, vel emptione quid requiratur.*
2 *In quibus possit esse locatio, & quibus non.*
3 *Pars non implens dicitur in mora.*
4 *In contractu do vt facias illi, qui fecit, contra non facientem competit actio de dolo.*
5 *In contractu innominato facio vt des, competit actio præscriptis verbis contra non dantem.*

§. At cũ do. Iste §. est multũ difficilis, & multum subtilis, & dicit Pau. de Cast. hic bis se putare, si Iurisc. viueret, ꝙ non posset defendere istã decisionẽ, h. d. Si dat̃ pecunia pro facto, ꝙ locari solet, dr̃ locatio: sed si datur alia res, q̃ pecunia, vel est factum, ꝙ non cõsueuit locari, dr̃ ꝯtus innominatus pariens actionem præscr. verb. ad interesse, & ei, qui fecit, ꝯ eum, qui nõ pfectè dedit, si fuit sciens, datur actio de dolo, aliàs datur actio pscr. verb. h. d. vsq; ad §. ꝙ
1 si faciam. ¶† Not. optimum text. ꝙ qñ do, vt aliquid facias ad hoc, vt sit locatio, duo copulatiuè requiruntur. Primò, ꝙ interueniat pecunia, quia sicut in emp. & vend. requiritur ꝓ substãtia, ꝙ interueniat pretium in pecunia numerata, ita etiam in locatione, & conductione requiritur pro substantia, ꝙ interueniat pretiũ in pec. nume. Scdò requirit̃, ꝙ sit tale factũ, ꝙ locari soleat, si alterũ ex istis deficiat, non erit locatio, sed ꝯtus innoĩatus, ideo si non inteueniat pecunia sed res, erit ꝯtus innoĩatus. eod. modo si sit factũ, ꝙ locari non soleat: & pondera multũ tu prouectè, ꝙ Iurisc. expressè requirit ad hoc, vt sit locatio, ꝙ factũ sit tale, ꝙ locari soleat, non autem cõsiderat, an sit persona, q̃ solita sit locare operas, vel ne: solũ cõsiderat factũ ipsum. ita à ẽt est gl. no. in l. rogasti. §. 1. in vers. ex locato. ꝟ. eo. & tñ glo. Bart. & oẽs Doct. in l. si pecuniam, in prin. ꝟ. de cond. ob cau. in glo. 1. & in versi. reperitur, tenẽt, ꝙ ad hoc, vt dicatur locatio, debeat attendi, an persona solita sit locare operas, & tñ tex. noster nõ ꝯsiderat psonam, sed tñ factũ, & ꝓpterea ꝓpendi hoc mane, ꝙ d. Alex. in d. l. si pecuniã. in glo. 1. dicit ꝙ iste. §. at cũ do. qui allegatur per illã gl. & Doct. nõ loqtur in illo ꝓposito. & aliud non dicit, nũc ꝓpendo, ꝙ ipse dicit veritatem, & ꝙ ire Romã, est factũ, ꝙ potest locari, ideo est tex. ꝙ ẽt si psona non sit solita locare operas, diceret̃ tñ locatio. tñ text. in l. 1. §. 1. ff. si mẽsor fal. mo. dix. ꝯsiderat personã, an psona solita sit locare operas. Ideo puto, licèt nõ inueniã tactũ, ꝙ iste tex. & gl. præalleg. debẽt simul iungi, & sic ad hoc, vt sit locatio, reqruntur tria. Primò, ꝙ interueniat pecunia. Scdò requiritur, ꝙ factũ sit tale, ꝙ soleat, vel possit locari, vt hoc text. Tertiò reqritur, ꝙ psona solita sit locare operas, p gl. in d. l. si pecuniam. ꝟ. alleg. iungẽdo ista oĩa simul, credo ꝙ perfectè habeatis veritatem. Item diligenter attende, ꝙ distinctio huius. §. & illius gl. ꝓcedit, qñ locat̃ factũ, vel opera alicuius, bene dẽt distingui, vt hic, an sit factũ solitũ locari, vel non: sed si alicui locaret vsus alicuius rei ꝓ pretio, semper diceret̃ locatio, siue res esset solita locari, siue non. gl. est not. quam multum signa in l. rogasti. §. 1. in versi. ex locato ꝟ. eo. quam Paul de Cast. ibi multũ signat ꝓ limitatione huius tex. Intellige tñ, & limita vt ibi per Paul.
2 de Cast.† Nũc successiuè videndũ est, qũo cognoscemus, quæ facta soleant, & possint locari, vel non, vt intelligamus text. in quib. possit esse locatio, & in quib. non. Rñdet mirabiliter Bar. alij nõ tangunt cõiter, ꝙ quædã ꝯsistunt merè in facto, vt scribere, pingere, & ista pñt indistinctè locari, vt hoc text. & ꝑ hoc not. tu prouectè, ꝙ id, ꝙ dicebant gl. & Bar. in d. l. si pecuniam, ꝙ ire Romã nõ est locatio, nisi sit per sona solita locare, qa ire Romã est facti meri, ideo est factũ locabile. Si autẽ sit tale q̃d, ꝙ non merè ꝯsistat in facto, sed habeat mixturã iuris, & tunc aut est tale quid, ꝙ momẽto expedit̃, vt est manumittere, vẽdere, tale factũ nõ est locabile ſm Bart. ita loquit̃ vers. ꝙ si tale est factũ, & c. sed si esset factũ hñs mixturã iuris, ꝙ non expediat̃ momẽto, bene põt locari, puta, ꝙ ꝓ me intercedas in iudicio, bene põt locari. §. sed si facio. ꝟ. ea. l. Ista doctr. Bar. est multũ periculosa, & in ꝯrium stringit fortissimus text. in d. l. rogasti. §. 1. ꝟ. eo. quẽ ẽt alleg. solus Raph. Fulg. hic. vbi pignorare rem meã pro te, est actus facti habens mixturam iuris, & expeditur momento, & tñ locari põt, & verè text. ille confundit doctr. Bart. nisi fortassis diceres, ꝙ ibi habeat tractum successiuũ, sed malè diceres, quia ipse actus facti prout est in fieri, & sic ipsa pignoratio est actus, qui momento expeditur, licèt postea effectus sequens sit successiuus, quia Bar. non considerat effectum, sed considerat actum facti. Et ꝓpea consideranti mihi istum text. videtur posse dici, (& est satis de mente literę) ꝙ tunc factum vr̃ locabile, qñ est tale, ꝙ ex eo põt sequi emolumentũ pecuniæ, vt in primo exemplo tex. sed qñ est factũ, per ꝙ non põt sequi commodum pecuniarium, vt est in manumissione serui, tunc factum non dr̃ locabile, sic mihi videtur esse de mente literæ. Et no. ista, vt suppleas, q̃ dicta sunt in illa l. si pecuniã.
3 in prin. ꝟ. de cond. ob cau. ¶† Scdò not. ibi, siue finitũ non fuerit, & c. esse hic tex. expressum ꝓ regula, q̃ tradit Bar. in plerisq; locis præsertim in l. de diuisione. in 2. op. ff. sol. mat. vbi dicit, ꝙ in contractib. vltro citroque obligatorijs quamprimum vna pars implet pro parte sua, statim si alia pars potest implere, & non impleat, quamuis non sit taxatum aliqđ tps ad implendum, tñ statim dicitur in mora. alleg. ipse l. Iulianus. §. ex vendito. ff. de act. emp. & l. curabit. C. eo. poterat allegare istum text. meliorem de corpore iuris ad hoc, quem ẽt not. Pau. de Cast.
4 hic in 3. not. ¶† Tertiò not in ver. fin. ibi, sed si tibi dedi. quòd in ꝯtu do vt facias illi, qui fecit contra illum, qui debet dare, & non perfectè dedit, competit actio de dolo. Et ratio est, vt hic inquit Bart. quia licèt ista conuentio videatur esse do vt facias, tñ ex parte eius, qui fecit, est facio vt des, vbi competit actio de dolo. Et ex hoc habes correlariè notare, ꝙ in ꝯtu facio vt des, ita demum datur actio de dolo, qñ aduersarius est in dolo, aliàs non. ita limitatur necessariò seq. §. facit bonus text. in l. so-
5 lent. in fin. ꝟ. eo. ¶ Quartò no. ex eod. text. † ꝙ in omni ꝯtu innominato facio vt des, qui resultat ex parte facientis cõtra obligatum ad dandum, si aduersarius non est in dolo, quo casu potest ꝯpetere act. de dolo, puta quia fuit ignorans, tñ ꝯpetit act. præsc. verb. Istud vltimũ est de directo ꝯ. §. immediatè sequentẽ. vbi dicit text. nulla erat ciuilis act. in ꝯtu innoĩato facio vt des, ideo de dolo dubitatur, ergo non competit actio in factum ciuilis, cùm ibi dicatur nullam ciuilem ꝯpetere, text. isti non possent esse plus ꝯrij, & ꝓpea Pau. de Cast. hic dicit, ꝙ est valde difficile sustinere istos text. & ꝙ si Iurisc. reuiuisceret, non posset defendere istos tex. Postea ipsemet Paul. de Castr. in penul. col. dicit, ꝙ si quis velit defendere istos text. opus est ire per varios tramites. finaliter ipse dicit aduertendũ, q̃nque facio, hoc est manumitto seruum meum, vt tu des seruum tuũ, & sic ex parte mea facio vt des, aut ex parte tua nihil penitus das, & sic nullo modo imples, & tunc mihi ꝯ te nulla penitus actio ciuilis ꝯpetit. sic intelligit ipse. §. seq. ꝙ si faciam. Si verò tu, qui debes dare, impleas, sed non perfectè, quia das seruum, q̃ euincitur, & tũc bene ꝯpetit act. ciuilis. s. præscr. verb. ꝯ te. sic intelligit tex. nr̃m, & verè ambo tex. vidẽtur loqui in terminis, ꝓut ipse dicit, tñ ista solutio non põt mihi placere. est. n. multũ irrationabilis, nam sequeretur, ꝙ ille, qui nullo modo dedit, esset melioris conditionis, quàm ille, qui ignoranter bona fide impleuit, licèt non perfectè, quia ꝯ eum, qui nihil penitus impleuit, nulla ꝯpetit act. ciuilis, nec etiam de dolo, si non fuit in dolo. sic intelligit. §. seq. sed si imperfectè impleuit, si non sit in dolo, ꝯpetit ꝯ eum actio ciuilis. Hoc nequaquam placet mihi, tñ Paul. de Cast in d. §. ꝙ si faciam. visus est velle assignare q̃dam rõnem diuersitatis, ad sustinendum istã sol. ibi dicet. Cõsiderabam si ille. §. seq. posset iungi cum isto text. vt iura iurib. concordemus. nam dum. §. seq. loquitur de ciuili actio. intelligitur de ciuili actione ordinaria, & nominata, illa non ꝯpetit, sed bene ꝯpetit actio ciuilis præscr. verb. extraordinaria. Sed ista solutio nihil valet, vbi nõ est ꝯtus noĩatus, non põt q̃ri de actione ordinaria, & noĩata, ideo dũ dicit tex. ibi, nulla erit ciuilis actio, intelligit̃ de ciuili act. præsc. verb. & in factũ, vt patet ꝑ discursum totius tit. durum est rñdere, nisi dicamus, vt rñdet Alb. ꝙ Iulianus hic relatus pessimè dicat in tribus maximè in isto, vt patet in §. seq. tñ istud mihi non placet, quia Iurisc. in §. sequen. non reprehendit, imò venit aduersando in iure, & in facto, videbimus cras in illo. §. si poterit saluari. ¶ Gloss. 1. in verb. at cùm do. dic tu melius, quòd contractus innominati non cognoscuntur à modo, siue forma ineundi, vt vult. 1. opi. relata in glo. nec etiam cognoscuntur à modo exequendi, vt vult. 2. opin. Ioan. relata in gloss. sed secundum Bartol. & Doct. sicut in ꝯtib. nominatis, videlicet in emp. & vend. ille, qui emit, dicitur emptor, ille qui vendit dr̃, venditor, & in similibus, ita in isto ꝯtu innominato facio vt des, ex parte illius, qui debet facere, dicitur facio vt des, ex parte alterius, qui debet dare dicitur do vt facias, & sic variatur secundum personas ipsarum partium, sicut variantur contractus innominati, secundum Bartol. & Doctor. hic, & in §. sequen. & plenè solet tradi in l. cum mota. vbi locus suus. C. de transact. ¶ Gl. in verb. præscrip. verb. diuiditur in tres part. In prima op. ꝯ tex. & quadrupliciter sol. In secunda colligit ex tex. vnũ no. In tertia colligit aliud not. Secunda ibi, item not. vtranque. ¶ In 1. ergo par. op. ꝯ text. & vr̃, ꝙ elapso termino, quo seruus manumitti debuit, si non manumittatur, non debuit posse agi præscr. verb. quia elapso termino ipso iure fit liber ex constitutione diui Pij. l. si is, qui alleg. in glo. Quadrupliciter soluit Bartol. & Doct. tenent primam sol. quòd contrarium procedit in ꝯtu emp. & vend. text. noster in ꝯtu innoĩato. nam in ꝯtu innoĩato ꝯpetit act. psc. verb. & ꝯdictio ob cau. ad repetendũ, q̃ remedia

non habent locum in ꝯ̃tu emp. & vend. vt vidistis in l. fi. ꝟ. de cond. ob cau. *Ista est communis solutio Doct.* aliæ sequentes solutiones gl. reprobantur cõmuniter. Vel. 2. respondeo, ꝙ aliquã egò trado alicui per viam ꝯ̃tus seruum meum, cum hoc, ꝙ ille recipiens debeat istum seruum meum manumittere intra certum tempus, & in hoc bene verum est, ꝙ elapso isto tpe si non manumittat, ipso iure consequitur libertatem, vt l. in contrarium alleg. Aliquãdo seruum meũ trado alicui, vt teneatur manumittere non illum seruum meum, quem ego do sibi, sed alium seruum ipsius recipientis, & tunc elapso termino ille seruus nõ efficitur liber, nec à l. consequitur libertatem. In his terminis loquitur l. nostra, in hoc tñ plenius distngue vt per Bar. & Docto. in l. 3. §. 2. supra de condi. ob cau. & quæ hic desunt, suppleas ex ibi traditis per Docto. ¶ Glo. in verbo, de dolo. diuidtur in duas. In 1. timore vnius ꝯ̃rij, ꝙ formabo nũc, exponit text. & ponit primam sol. & duas vtilitates ex illa sol. in 2. quæ est ibi, sed quidam dicunt, gl. ponit 2. sol. & eam reprobat trib. fundamentis. Prima, & 2. pars ponssunt in particulas subdiuidi, quæ patent ex præcedenti diuisione. Et quia ista glo. est summè obscura, & inuoluta, pro expeditione op. ꝯ̃ tex. in fi. qui vult, quòd in ꝯ̃tu innominato do vt facias competat act. de dolo. Contra, imò debet competere act. præscr. verb. quia act. præsc. verb. competit ex trib. ꝯ̃tib. innominatis, inter alios ex ꝯ̃tu innominato do vt facias. Est bene verum, ꝙ ex ꝯ̃tu innominato facio vt des, ex illo solo bene cõpetit act. de dolo, vt in §. seq. ergo text. malè dicit. sed in alijs cõpetit act. præscr. verb. Timore huius ꝯ̃rij gl. in 1. parte fatetur contratrium, & exponit tex. dũ dicit, de dolo. i. pscr. verb. pp dolũ, & sic vult, quòd oriatur act. prescr. verb. & non act. de dolo. Et si tu dicis, si isto vlt. casu, qñ qs scienter dedit, oritur act. prescr. verb. & non de dolo, certè nõ erit differentia inter casum precedentem, quando quis ignoranter dedit, quo casu sibi competit prescr. verb. & casum qñ scienter, quòd etiam tunc competat act. præscr. verb. & non act. de dolo, & tñ tex. ꝯ̃stituit euidenter dñam. Rñdet gl. licèt obscurè, ꝙ verum est, ꝙ vtroque casu ꝯ̃petit semper act. præscr. verb. sed in vlt. casu act. præscr. verb. ꝯ̃petit pp dolum, vt iuretur in litẽ. Et si tu dicis, quæ vtilitas est, an act. præscrip. verb. competat propter dolum, ac competat non pp dolum? gl. obscurè vult rñdere, ꝙ vtilitas est magna, quia qñ ꝯ̃petit act. præsc. verb. pp dolum, ratione istius doli iurabitur in litem: sed qñ ꝯ̃petit sine dolo, non iuratur in litem. Item est vtilitas quando quis scienter dedit rem alienã, & sic est in dolo, potest agi de euictione, antequam res euincatur. l. seruus. §. fin. ff. de act. emp. sed quando sine dolo, secus est. Istud vult dicere gl. vsque ad 2. part. ibi, sed quidam dicunt. Ista 1. solutio nihil valet. Primò destruit text. exponendo de dolo. i. actione præscrip. verb. pp dolum. Secundò, & adhuc fortius glo. malè dicit, dum dicit, quod qñ actio præscrip. verb. ꝯ̃petit pp dolum, ꝙ ibi iuratur in litem, istud est falsum, quia iurm̃ in litem de veritate, vel affectionis non habet locu, nisi in actionibus bon. fid. vel stricti iuris arbitrarijs, qñ est contumax in non parendo iudici, quia iussus iudicis parit iurm̃ in litẽ. l. in actionib. vbi dixi. ꝟ. de in litem iuran. ergo solo dolo non pareret iuramentũ in litem. & in hoc vlt. reprehendunt gl. Alb. & Fulgos. hic, ideo glo. in 2. par. princ. ibi, sed quidam dicunt, ponit aliam sol. ad text. quòd in isto text. act. de dolo non competit ex natura contractus innominati, quia iste non erat contractus innominatus facio vt des, sed erat do vt facias, & sic ex natura istius contractus innominati non competit actio de dolo, sed competit, quia contractus fuit ipso iure nullus, eo quia dolus dedit causam contractui. Istam solutionem reprehendit glo. trib. medijs. Primò, quia dolus dans causam ꝯ̃tui, si est ꝯ̃tus bonæ fidei, bene annullat ipso iure. l. eleganter, in princip. ff. de dolo. sed hic erat contractus stricti iuris, ergo iste dolus, dato etiam, ꝙ dedisset causam ꝯ̃tui, non annullaret ipso iure. l. dolo, vel metu. C. de inutil. stipul. Scdò hic dolus non dedit causam ꝯ̃tui, quia ego non induxi te dolo, vt contraheres, licèt postea in executione, qñ dedi tibi seruum, sciebam esse alienũ. Tertiò, quia in hoc text. ego, quia dedi seruum, non teneor ex meo facto, quia dedi, dato ꝙ factum sit dolosum, sed ex tuo, quia manumisisti, & sic ex tuo implemento ego obligor, & sic apparet, ꝙ istæ duæ solutiones sunt falsæ. Vnde Barto. & Pau. rñdent & bene, quòd in isto text. licèt conceptio fuerit do vt facias, tamen ex parte eius, qui fecit, est facio vt des, ideo nimirum si facienti contra illum, qui non perfectè dat, competit actio de dolo, & isto modo concordat cum §. sequen. sed tunc occurrit h[...]c solutioni, & obstat magna difficultas, quia si est contractus [in]nominatus facio vt des, & competit actio de dolo subsidiari[a], quomodo poterit competere actio præscriptis verbis? Resp[on]dent Fulgos. & Paul. de Castr. hic, quòd ista remedia ꝯ̃petu[nt a]d diuersa. Item ambo sunt subsidiaria, ideo bene possunt concurrere. Ego puto, ꝙ isto casu, qñ competit actio de dolo, ꝙ ibi non competat actio præscr. verb. vt declarabo statim in §. seq. ¶ Glo. vltima. in verbo, in factum. diuiditur in duas, prout ponit duas solutiones ad contrarium in ea formatum. partes patent in gl. dicitur in text. ꝙ si ille, qui debet dare seruum, dederit seruum alienum ignoranter, qui euictus sit, Iulianus tenet, contra eum competere ciuilem actionem in factum. Multum fortiter de directò obstat text. in l. iuris gentium. in fin. princip. supra de pact. Iulianusmet ibi relatus in text. tenet de directò oppositum, quòd isto casu nulla ciuilis actio competit, sed à prætore datur actio, quæ non est natiua, sed datiua. Glo. respondet, ꝙ ista debet intelligi secundum illam. Hæc solutio procedere non potest, quia cùm ibi dicatur totum oppsitum eius, quod hic, quomodo possibile est, ꝙ ista intelligatur sm̃ illam? necessariò oportet dicere, vt dicit glo. in secunda solutione, ꝙ Iulianus variauit, & ibi tenuit vnum, in hac. l. tenuit aliud, nec aliter commodè respondere potest, & est expeditus iste. §.

SVMMARIVM.

1 *Ex contractu innominato facio vt des, contra non dantem competit actio de dolo*

2 *Ordinatum ad factum censetur factum, & non datio.*

3 *Si compromittat sub pœna, an illa censeatur adiecta facto, an dationi.*

4 *In contractibus innominatis oritur actio præscriptis verbis, secus in contractu facio vt des, sed actio de dolo, & quæ sit ratio.*

§. Quòd si faciam.

Iste §. est admodum breuis, sed sm̃ Pau. de Cast. hic facit difficultatem in hac materia plusquam alius tex. qui sit in hoc tit. Ista ẽt dicit Pau. de Cast. in l. solẽt. ꝟ. eo. Raph. etiam in exordio dicit, ꝙ iste. §. habet subtilem, & difficilẽ materiam, q̃uis breuis sit, potest tñ sic summari. h. d. Qui fecit cõ-
1 tra non dantem, sola actio de dolo competit. h. d. ¶ † Not. ex text. ꝙ dictum est in summario, ꝙ ex ꝯ̃tu innominato facio vt des, ei qui facit ꝯ̃ non dantem nulla competit ciuilis actio, sed solùm actio de dolo. in quo subtiliter aduertendum est, ꝙ glo. magna dum recitat opi. Io. visa est sentire in ratione per eum reddita, ꝙ ex neutra parte competit act. præscr. verb. imò ex vtraque parte competit actio de dolo ratione æqualitatis obseruandæ, ꝙ est de directo ꝯ̃. §. præcedẽtem, dicetur statim ꝟ. post gloss. item habent aduertere iuuenes, quòd ad hoc, vt §. iste possit procedere, tria copulatiuè requiruntur. Primo requiritur secundum omnes, quòd factum sit tale, ex cuius implemento nihil adsit vtilitatis aduersario, tunc ei qui fecit bene competit actio de dolo, ita propriè loquitur iste text. exemplum. Pone, promisi ire ad plateam, vt mihi dares centum, ego adimpleui, ex isto facto nihil tibi adest vtilitatis, ideo ꝯ̃petit actio de dolo, tunc propriè procedit iste text. sed vbi ex implemento facti factum esset tale, quòd adesset emolumentũ aduersario, qui promisit dare, & tale implementum facti correspondet dationi, tunc competeret actio præscriptis verbis, secundum opin. Azo. relatam in glo. *& communiter approbatam*, vbi dicetur. & in hoc omnes concordant, quamuis pro certo magna videatur diuinatio ad hunc text. Secundò requiri videt, ꝙ aduersarius sit in aliquo dolo, aliàs ꝯ̃ eũ nõ daret actio de dolo, nec procederet iste §. ita videtur necessariò probare tex. in §. præcedenti in fin. & ibi ponderat Pau. & hoc vr̃ etiam probare text. in l. solent. ad fi. ꝟ. eo. & istud etiam facit magnam restrictionem adhunc text. Tertiò requiritur, ꝙ factũ sit tale, ꝙ repeti non possit, tunc recurritur ad actionẽ de dolo, & procedit iste text. sed si factum esset repetibile, tunc condicitur per cõdictionem ob causam, nec haberet locũ ista actio de dolo, de qua loquitur iste text. quæ sm̃ Bart. succedit loco act. præscr. verb. Et sic videtis, ꝙ in angustũ multũ coarctatur iste. §. ¶ Gl. magna in ver. & ideo de dolo, diuidit in 5. partes. si gl. habeat prout ego habeo, in 1. opp. ꝯ̃ text. & singulariter rñdet. In 2. ẽt opponit ꝯ̃ tex. & dupliciter soluit. In 3. q̃rit de rõne spẽlitatis ad hunc text. In 4. ẽt op. ꝯ̃ tex. In 5. idem facit. Scd̃a ibi, item in hoc facio vt des. Tertia ibi, sed quæro quare. Quarta ibi, sed nonne trãsact. Quinta, & vlt. est ibi, item ꝯ̃. ꝟ. de condi. ob cau. Item tertia prin. põt subdiui in plures particulas, quas signabo nunc, dum assumam illam partem. In 1. ergo parte, quia text. videtur præsupponere, quod actio de dolo non habeat locum, nisi in isto contractu innominato facio vt des, & non in alijs. Contra, quòd imò actio de dolo habeat locum in contractu innominato do vt des, est text. in l. cùm proponas. C. de dolo. vbi tu contraxeras contubernium cum serua mea, conuenit inter nos, quòd ego darem tibi istam seruam manumittendam, & tu dares mihi alium seruum, & sic erat ꝯ̃tus innominatus do vt des: pone, dedi tibi ancillam meã, & impleui

impleui ꝑ parte mea: tu nō vis mihi dare seruū, dicit ibi tex. ꝙ mihi ꝯpetit actio de dolo, & sic isto mō inducēdo, vr̄ obstare. Gl. r̄ndet no. ꝙ nō est verum, qđ ibi fuerit ꝯctus innoīatus do vt des, imò vr̄ ꝯctus innoīatus facio vt des. nam ego debebā manumitere ancillā meā, istud est facere, dedi tibi manumittendā, tu manumisisti: vnde est perinde ac si ego manumisis-
2 se.† Et ex hoc habes no. ex gl. & Bar. no. multum, ꝙ datio, quę principaliter ordinat̄ ad factū, censet̄ factū, & non datio, sicut econtra factū, quod principaliter ordinatur respectu dationis,
3 censetur datio, & non factum l. vlti. §. fi. ff. de verb obli.† Et ex hoc infertur ad aliam quæstionem, tota die fiunt compromissa in arbitros, vel arbitratores, partes promittunt sub pęna stare sententiæ arbitri: an ista pęna inteligatur adiecta facto, an verò intelligatur adiecta dationi: nam parere sententiæ, istud est facti: partes ergo promittendo parere sententiæ arbitri sub pęna, videntur pęnam adiecisse de facto. Sed si nos consideramus illud, quod dicit ista no. gl. quòd quando factum ordinatur ad aliquā dationem, ꝙ censetur datio non factum sententia arbitri, cui parendū est in condemnetoria quantitatis, istud factum respicit illam dationem, ergo pęna intelligitur adiecta dationi, & non facto, per istam gl. magistralem. Et ex hoc resultant duę vtilitates, & duo notabiles effectus in practica. Primus effectus est, scitis, ꝙ qn̄ pęna adijcitur dationi, quamuis soluatur in parte, pęna tn̄ committitur in totum d. l. 5. §. fi. & in l. in hoc iudicium. §. si rem. ff. cōmuni diui. secus est qn̄ adijcit̄ facto l. 4. §. Cato. cum materia sua. ff. de ver. ob. Scđo sequitur alius notabilior effectus, & istud est, ꝙ pluries hæsitaui: nā pęna adiecta quantitati censetur adiecta in fraudem vsurarū, & non valet. l. Iulianus. §. idem Papinia. ff. de act. emp. secus si adijciat̄ facto. Seqtur ergo, ꝙ si fiat ꝯpromissum sub pęna, qa partes ꝓmittant sub pęna parere sn̄ię arbitri, licèt istud videat̄ factum, tn̄ qa istud ꝓmittere penā respicit quantitatem, seu dationem, q̄ continetur in sn̄ia arbitri, istud factum censetur datio, ergo pęna cēsetur adiecta dationi, ergo in fraudē vsurarū, ergo nihil valet, ergo sequitur, ꝙ pęna, quæ hodie apponitur in compromissis, peti non potest. Non excutio aliter veritatem, scio, quòd passus est ambiguus. nam Iac. de Butr. & Bald. in l. promissis. C. de transa. & alibi sæpe tenuerunt pęnam adiectam in compromissis valere, & peti posse, prout etiam tenet Inn. in c. tuam. aliàs suam. de pęnis. De hoc puncto, & de eo, ꝙ tangitur in glo. remitto vos ad plenius tradita per Bar. & alios in d. l. vnica. §. fi. ff. de verbor. oblig. ponit Bar. in d. l. cum proponas. C. de dolo. & bene facit, ꝙ not. Bal. in pulchra. q. in l. 1. in 4. q. C. de insti. & substi. & in l. 1. in 6. colū. C. de act. & oblig. Non examino aliter hic, ex quo alij non tangunt. Tn̄ redeundo ad ꝯrium gl. Bart. ſ. r̄ndet aliter ad illam l. cum ꝓponas, ꝙ ibi ille, qui dederat ancillam, quæ fuit manumissa, nō agebat, nec agere volebat ad implemētum ꝯctus, vel ad interesse, sed volebat repetere illud, ꝙ dederat, & ꝯr̄ volebat repetere ancillam suam, sed quia istud erat impossibile, postquam ancilla erat manumissa, quia libertas semel præstita amplius reuocari non potest, ideo loco condictionis ob causam, quæ competit ad repetendum, quando datum est repetibile, cuius loco competit actio de dolo, quia ibi factum erat irreptibile; quasi velit dicere Bar. ꝙ l. cū proponas, loquitur de act. de dolo, quæ competit loco condictionis ob causam. text. iste loquitur de actione de dolo, quæ subrogatur loco act. præscr. verb. Et ex his habetis expeditum primum ꝯrium gl. Scđm ꝯrium gl. de directo tendi ꝯtra tex. & est de l. cum mota. C. de transf. illa est difficilior quàm l. quæ sit in illo tit. vbi erat ꝯctus innominatus facio vt des, & tn̄ ei, qui fecit ꝯ eum, qui debet dare, non cōpetit actio de dolo, vt dicit text. hic, sed competit act. præscrip. verb. Gl. r̄ndet dupliciter, & primò, ꝙ attenta forma conuentionis in illo tex. in veritate non fuit facio vt des, imò in veritate fuit conuentio do vt facias. s. ꝙ darentur certa bona, vt à lite discederetur, & sic faceret, ideo licèt mater præuenerit in faciendo, vult dicere glo. contractus innominati cognoscuntur à modo ineundi, non à forma exequendi, quæ opinio est falsa, quia matri, quæ fecit, ex cuius parte est facio vt des, deberet competere actio de dolo, non præscrip. verb. Vnde gl. 2. modo r̄ndet, (& ista est vera, & istam teneo,) ꝙ text. noster, qui vult, quòd in cōtractu facio vt des, oriatur actio de dolo non præscrip. verb. procedit, vt s. declaraui, quando factum est tale, ex cuius implemento nihil adest emolumenti aduersario, tunc procedit iste text. & tunc competit act. de dolo. sed in l. cum mota. illud factum est tale, ex cuius implemento quærebatur emolumentum aduersario, ideo nō sumus in casu istius. §. tunc illi, qui fecit, competit act. præscrip. verb. sicut in alijs contractib. innominatis, vt videbitis statim in sequenti parte glo. & istam teneo, licèt Bartol. eam reprobet, nam dicit ipse secundum istam solut. acti. præscrip. verb. ibi esset natiua, & tn̄ tex. dicit dandam, & propterea tenet ipse, ꝙ ideo ibi competat act. præscr. verb. quia factum erat tale, ꝙ repeti non poterat, ideo loco condictionis ob causam ꝯpetit act. præscr. verb. ex æquitate, quæ est datiua. Ego dixi pluries, ꝙ leges plerunque dicunt dandam actionem, non ꝙ ꝑp hoc intelligant actionē esse datiuam, sed vtuntur isto verbo ac si diceremus actionem accōmodandam, & præstandam, s̄m ꝙ plenè soleo ibi dicere, ita ꝙ resideo in solutione glo. ¶Sum nunc in 3. par. gl. ibi, sed quæro, in qua parte quærit gl. de ratione, quare ex alijs trib. cōtractib. innoīatis semꝑ ꝯpetit act. præscr. verb. sed pro isto contractu innoīato facio vt des, non competit act. præscrip. verb. sed act. de dolo. Et est aduertendū, ꝙ gl. 1. refert opin. Azo. qui declarat, ꝙ iste §. procedat. Sed certè istud non est respondere ad quæstionem, quia nos non quærimus in quibus terminis procedat iste. §. sed quærimus, quæ sit ratio fallentiæ, postea assignat rationem Io. & illa est bene ad propositum quæstionis. Deinde gl. inhærēdo opi. Azo. assignat aliā rōnē. Et ista 3. pars prin. pōt subdiuidi in 6. aut 7. partic. In 1. quærit, vt dixi de ratione spālitatis ad hunc text. In 2. recitat opi. Azo. per q̄ non r̄ndetur qōni propositæ, sed bene declaratur, in quib. terminis ꝓcedat iste §. In 3. gl. refert, ꝙ An. Alb. Io. & Vgo. reprobāt istā opi. Azo. In 4. assignatur rō Io. In 5. ponitur impugatio rationis cum aliquali tn̄ defensione. In 6. & vltim. gloss. nostra inhærendo opi. Azo. assignat aliam rōnem specialitatis. Secunda est ibi, r̄ndeo s̄m Azo. Tertia ibi, sed hanc distinct. reprobant. Quarta ibi, alij, vt Ioan. Quinta ibi, sed hæc non valet. Sexta, & vlt. est ibi, est ergo ratio prima bona, & ista diuisio aperit mul-
4 tum intellectū ad illud, quod vult dicere glo. nr̄a.† Quæro ergo rationē specialitatis ad hunc text. quare in alijs trib. ꝯtibus innominatis oritur act. præscr. verb. in isto, facio vt des, non oritur act. præscr. verb. sed acti. de dolo? R̄ndet d. Azo. ꝙ imò in ꝯctu innominato facio vt des, si sit factum tale, ex cuius implemento aliquid adsit illi, cui impletur, & aliquid absit ab eo per quem impletur, tunc competit act. præscr. verb. sicut ex alijs ꝯctib. innominatis, quia s̄m eum non posset reddi ratio diuersitatis inter istum, & alios ꝯctus innominatos, ergo idem ius censendum. l. à Titio. in fin. ff. de verb. oblig. sed qn̄ factum est tale, ex cuius implemento nihil acquiritur ei, cui impletur, non pōt cōpetere tunc act. præsc. verb. tunc ergo ꝯpetit actio de dolo, ad istos terminos restringit̄. §. nr̄, vt in his terminis lo-
* quatur, & istam opin. Azo. *tenent omnes Scribentes* indifferenter, nullus discordat in hoc. Imò dicit Barto. ꝙ istamet distinctio posset adhiberi in ꝯctu innominato facio vt facias, puto aduertendum, licèt omnes teneant cum opi. Azo. tn̄ videtur mihi ꝙ dissentiant, quia dominus Azo requirit duo, ꝙ factum sit tale, ex cuius implemento adsit aduersario. Item ꝙ aliquid absit implenti, & tamen Doct. solum ponderant, ꝙ factum sit tale, quod aliquid adsit illi, cui impletur, nec curant ipsi vtrum aliquid absit illi, qui implet, & tamen Azo ista duo requirit copulatiuè. Istud est, quod videtur mihi discrepare ab opin. Azo. contra istam opi. Azo. quæ est communis, & vera. gloss. alleg. l. actione. C. de transa. & l. solent. in fin. ſ. eod. Ad l. actione. bene potest responderi, sed ad l. solent. credo, quòd non possit responderi. dicam infra, vbi videbimus si possibile erit concordare ista iura. Secunda est ratio Io. qui dicebat, ita statutum esse propter æqualitatem seruandam, vt habetis in gl. ista ratio præsupponit, quòd ratione æqualitatis obseruandæ in ꝯctu facio vt des, sicut ex parte facientis competit solum actio de dolo, quòd idem sit èconta, quòd ex parte dantis solum cōpetat actio de dolo, istud est de directo contra. §. præcedentem, vbi in contractu do vt facias, competit act. præscr. verb. Alia assignatur ratio ibi, est ergo ratio prima bona, & ista procedit tenendo opi. & restrictionem Azo. ad hunc text. nam qn̄ est factum, ex cuius implemento nullum quæritur emolumētum aduersario, tunc non competit act. præsc. verb. qa ꝯctus innominati sunt nudi, & de se non producunt actionem, sed vestiuntur sequuto implemento, quando ergo tu facis illud, ex quo mihi nihil quæritur, certè est perinde ac si nihil impleres, ex quo per tuum implementum nihil quæritur mihi, ergo ex isto implemento facti tanquam inutili non vestitur contractus innominatus. Et si qs vellet fortè instare, fortè, quòd posset sustinere istam rationem, tamen videtur, quòd non sit bona, quia ex quo ita conuentum est inter nos, & impleo, quod inter nos conuenit, dato, quòd illud factum non afferat tibi vtilitatem, tamen satis dicor implere, & tu satis diceris lucrari, ex quo volūtatem tuam imples. text. est in l. penult. cum gloss. & ibi ponderaui. supra de condict. ob causam. Quid tenendum? Ista est inter summas, & altas difficultates iur. ciuil. in qua licèt vnusquisque pro ingenij sui qualitate laborauerit ad aliquid inueniendum, tamen eorum opiniones omnes subuertuntur, & eorum labor in irritum cadit. & variæ opin. refe-

runt in d.l. cum mota. Et reiectis eorum opi.vanis, facio iſtam concluſionem, ꝙ *communiter tenetur opi.* Azo. quòd ſi factum ſit tale, ex cuius implemento non quæratur ꝯmodum aduerſario, non põt ꝯpetere act. præſcr. verb. ſed competit actio de dolo, ita reſtringitur neceſſariò iſte tex. ſed qñ factum eſt tale, ex cuius implemento aliquid adeſt aduerſario, iſti facienti ita cõpeteret act. preſcrip. verb. ſicut in alijs ꝯctib. innominatis. & ſi dicis, quæ eſt ratio diuerſitatis? Reſpondeo, ꝙ ratio diuerſitatis eſt, quam poſuerunt Pet. & Dyn. in l. ex placito. in 5.q.C. de rer. perm. quam ſibi aſcribit Bar. hic. Ego tñ adhuc clarius aſſi-
5 gnabo, & breuiorib. verbis.† Nam act. præſcr. verb. & actio in factũ non ꝯpetit niſi ſubeſt æquitas, pp quã ꝯpetere debeat, vt apparet ex multis legib. huius tit. & ex l. quoties. cum glo. ſ. eo. Modo ſic, qñ factum meum, ꝙ impleui, non correſpondet dationi tuæ, quia ex illo facto nihil tibi quæritur, ceſſat æquitas, ꝙ pp tale factum, ꝙ tibi nulli vſui cedit, debeam habere act. præſcr. verb. vel in factum, tamen quia faciens reperitur deceptus, ſi iſte non ſeruat conuenta poſtquam ille fecit illud, ꝙ couenit, tunc non ſeruando, dicitur in dolo, vt dicit text. in l. 2. §. circa. ff. de excep. doli. Ideo pp hoc datur actio de dolo, ſed qñ factũ eſt tale, ex cuius implemẽto q̃ritur ꝯmodũ aduerſario, tunc ꝯpetit actio p̃ſcr. verb. & tunc ſubeſt æquitas, & iſta eſt ratio, quæ põt aſſignari, ſi q̃ põt aſſignari. Et ſi tu dicis, tenẽdo iſtam communem ſententiam, quid reſpondes ad §. præceden. vbi dedi tibi ſeruum meum, vt tu manumitteres tuũ, manumiſiſti, & ſic feciſti, euincitur ſeruus, quem dedi, & ſic ibi eſt facio vt des, & tñ ꝯpetit act. præſcrip. verb. & nihilominus ibi eſt factum, ex quo quæritur emolumentum mihi, aut ſaltẽ alteri, & paria ſunt, ꝙ q̃ratur mihi, aut alteri. l. ſolutã. ff. de ſol. & tñ ibi ꝯpetit aliud remediũ q̃ hic, quia ſi ſciẽter dedi, competit act. de dolo, ſi ignoranter act. in factum? Ego dixi in §. præce. ꝙ durũ eſt ꝯcordare iſtos tex. ſi volumus dicere, ꝙ ibi factũ ſit tale, ex cuius implemento q̃ratur, non diſcordat, q̃a tunc ꝯpetit act. præſcr. verb. Sed dicat Bar. quantum velit, quia ibi ex facto nihil quæritur ei, qui debet dare. Nec poſſumus dicere, ꝙ paria ſunt, quia d. l. ſolutam. procedit, qñ alij ſoluitur de voluntate mea, à quo poſſum repetere, & ſic ſm veritatem nullum emolumentum mihi adeſt, & tñ ibi cõpetit act. præſcrip. verb. & ſic ꝯ tex. nr̃m: debes rñdere, ꝙ regula text. noſtri, quæ vult, ꝙ qñ ille, qui fecit tale factum, per ꝙ mihi nihil quæritur, ꝙ tunc non competat act. præſcr. verb. ſed actio de dolo ꝯ me, qui debeo dare, eſt verum, qñ ego, qui teneor dare, nihil dedi, tunc ꝯ me, vt dem, non competit act. præſcr. verb. ita loquitur ille text. ſed qñ ego, qui teneor dare, dedi, ſed nõ perfectẽ, quia ſeruus quẽ dedi me ignorante erat alienus, tunc ꝯ me, (vt perfectè impleam, ꝙ cœpi dare) bene competit actio præſcrip. verb. quia poſtquam pro illo facto inutili cępi dare, videor conſiderare tacitè, ꝙ illud factum quamuis inutile recompenſetur dationi, & ſic videor renunciare huic inæqualitati, licèt datio ſit maior, quàm ipſum factum, & tunc ex iſta mea tacita voluntate, quam accommodaui, competit act. præſcr. verb. ad perfectè implendum, ita propriè loquitur. §. præcedens: ſed qñ ego nihil cœpi dare, & factum nulla ex parte poteſt commenſurari dationi, ego non poſſum compelli per act. præſcr. verb. ad dãdum, ita ſubtiliter debent iſti text. concordari, & fuit ſatis de mẽte Pau. de Caſt. hic. Vel ſcđò, & clarius ego rñdeo, (& iſtud adhuc mihi magis placet, tñ non credo, ꝙ ita fuerit de mente iſtorum iurium,) ꝙ ad hoc, vt in contractu innominato facio vt des, oriatur actio de dolo, requiritur, ꝙ interueniat dolus, vt probatur in §. præcedenti, vt declaraui, & dixi. ſ. in not. Sed qñ quis tenetur dare, & dat bona fide, quamuis in veritate res ſit aliena, certè in eo non poteſt deprehendi aliquis dolus, ideo nimirum ſi non poteſt competere actio de dolo, & in iſtis terminis propriè loquitur. §. præcedens, & iſta ſolutio placet. Stat ergo ex prædictis omnib. ꝙ in contractu innominato facio vt des, ſi factum ſit tale, ex cuius implemento aliq̃d adſit aduerſario, oritur act. præſcrip. verb. ſicut & pro alijs contractib. innominatis, ſed quando ex implemento talis facti nihil adeſt aduerſario, tunc propriè loquitur iſte text: tunc ei, qui fecit, ſolùm competit actio de dolo, ita tenent omnes nemine diſcrepante, & ita reſtringitur text. noſter. Contra iſtud multũ fortiter obſt. tex. in l. ſolent. ad fi. ſ. eo. & ibi Paul. de Caſtr. dicit, ꝙ iſtud eſt difficile contrarium, & ꝙ vix poteſt rñderi. Ibi. n. conuentum erat, vt indicarem tibi ſeruum tuum, qui erat in fuga, & tu dares mihi 10. & ſic erat contractus innominatus facio vt des. Pone indicaui, & ſic feci, quæ actio oritur mihi contra te? Ibi dicit text. ꝙ oritur act. præſcrip. verb. quia ex illa indicatione, & ſic ex illo facto meo adeſt tibi. Subdit text. quòd ſi dolus aliquis arguatur, etiam actio de dolo competit. ergo in contractu innominato facio vt des, qñ ex implemento facti adeſt aduerſario, oritur etiam actio de dolo, ergo cõtra tex. & cõmunem opi. & de iſto tex. oppo. glo. noſtra in iſta 3. par. & dicit, ꝙ ibi rñdit. Ibidem gl. conatur varijs mod. rñdere, & tenet illam rñſionem, ꝙ ibi mutetur caſus. truffa eſt, vt patet ex ſerie literæ. Alb. hic aliter rñdet, & dicit, ꝙ text. in d. l. ſolent. ad fin. non loquitur de dolo debentis dare, ſed de dolo indicantis ſeruum. Inuenio, ꝙ ita etiam dicit Bart. in d. l. ſolent. in ſummario ſuo, ſed certè nihil eſt dicere, quia ibi ille, qui indicauerat ſeruum, eſt ille, qui agebat, ſi ibi fuiſſet ipſe in dolo, & loqueretur de dolo indicantis, qñ ex dolo proprio daretur ſibi act. ridiculum eſt, quia imò repelleretur propter dolum ſuum. ergo neceſſariò loquitur ibi de dolo conuenti, non de dolo indicantis, vt dicit Alb. puto, ꝙ vera ſol. ad illum text. ſit ibi, quis promiſerat indicare ſeruum fugitiuum, ſeu illum inuenire, & & dominus promiſerat ſibi, puta 10. Scitis bene, quod ex ſola indicatione non debet conſequi 10. niſi etiam eum apprehendat. tex. eſt in l. ſi Barſatoram. C. de fideiuſ. tũc ſic, pone, iſte, qui promiſit indicare, indicauit, & apprehendit, certè contra dominum competit ſibi act. præſcr. verb. niſi aliquis dolus domini arguatur, quia ne teneretur ad 10. conuenta in dolo verſatus eſt, ne apprehenderem ſeruum, ideo dicit text. ꝙ ſi arguatur dolus, ꝙ dñs etiam tenetur de dolo. Nec videatur abſurdũ, ꝙ act. p̃ſc. verb. ſubſi. cõcurrat cũ actione de dolo ẽt ſubſi. q̃a duo remedia ſubſid. poſſunt cõcurrere. ¶Extra gl. Bar. format duas op. qñ iſti ꝯctus innominati ꝯcipiuntur negatiuè, qñ purificetur conditio, vt poſſit agi, remitto me ad plenius ſcripta per Bart. in l. ſiue apud acta. vbi videbimus ſeq. anno. C. de tranſact.

SVMMARIVM.

1 *Contractus innominatus habet vim mandati.*
2 *Mandatum an debeat eſſe gratuitum.*
3 *Quando eſt dubium, an aliquis ſit contractus nominatus, recurrimus ad innominatum.*
4 *Contractus innominati aſſumunt naturam illam contractus nominati, cui aſſimilantur.*
5 *Quomodo cognoſcantur contractus innominati.*

§. Sed ſi facio. Ex ꝯctu innominato facio vt facias, oritur act. præſcr. verb. quæ hẽt ſimilitudinẽ cũ actione mandati. h. d. Et quia in text. q̃dam ſunt adeo breuiter dicta, ꝙ eorum ſenſus redditur aliqualiter obſcurus, & Iuriſc. ponit pulchram alleg. argumentorum, ideo text. ſic declaro. nam in text. ponuntur duo exẽpla iſtius ꝯctus innoĩati, facio vt facias. Primum exẽplũ eſt: ꝯuenimus adinuicem, quòd exigerem debitores tuos Carthagini, tu autem exigeres debitores meos Romæ, & ſic eſt, facio vt facias: pone, impleui pro parte mea, tu nihil impleuiſti, quæ actio competit mihi contra te, & ad quid competit. Secundum exemplum eſt, conuenimus ad inuicem, quòd facerem quoddam ædificium in aliquo tuo ſolo, tu faceres mihi aliud in meo, ego feci, tu ceſſas, quæ actio competit mihi contra te. Et circa iſtud ſecundum exemplum Iuriſcon. nihil arguit tanquam clarum ſit, ſed in primo exemplo Iuriſc. multum accuratè procedit arguendo, & primo dicit videri, ꝙ iſte ſit ꝯctus mandati patet, quia ſine mandato ego non potuiſſem exigere debitores tuos, nec tu meos, & hoc dicit vſque ibi, quamuis. n. ibi opponit, contra, quòd iſte non poſſit dici contractus mandati, quia de natura contractus mandati eſt, quòd mandatarius exequatur mandatum, non ſuis ſumptibus, ſed ſumptibus mandantis. l. idemque. §. idem Labeo. ff. manda. l. qui proprio. l. litis. ff. de procur. Sed ſi debeo exigere debitores tuos Romæ, meis impenſis, & tu meos Carthagini tuis impenſis, ergo iſtud non poteſt dici mandatum, & iſtud dicit tex. in iſtis paucis verbis, quamuis. n. & impẽdia ſequantur, & ad iſtud arg. Iuriſc. in pauciſſimis verbis dupliciter reſpondet. Primò in illis verbis, tamen mutuum officium præſtamus, vbi vult dicere text. quòd non eſt verum, quòd hic mandatum conſiderato effectu mandetur executioni expenſis mandatarij, patet, quia cùm debeam exigere debitores tuos meis expenſis, & tu meos tuis expenſis, facta mutua compenſatione apparebit, quòd tu tantum impendis pro me, quantum ego pro te, & ſic in effectu ego non exequor mandatum meum tuis expenſis. Secunda reſponſio ponitur ibi, & poteſt mandatum. vbi ſecundò modo, & notabilius reſpondet text. Ego fateor, quòd de natura mandati eſt, ꝙ mandatarius exequatur mandatum non ſuis expenſis, ſed mandãtis, tñ illud, ꝙ eſt de natura ꝯctus, põt per pactum immutari, nec per hoc deſinit eſſe ille ꝯctus, vt hic, & l. 1. §. ſi conuenerit, & l. Lucius. & l. dies ſponſaliorum. ff. depoſiti. ergo iſtud, quod eſt de natura mandati, potuit mutari per pactum, ꝙ mandatarius exigeret expenſis ſuis meum debitorem, & ego ſuum, & tñ erit mãdatum, & iſtud dicit text. ibi, & poteſt mandatum, &c. Et ꝙ iſtud ſit ve-

sit verum, probat tex. in versi. *possum. n. tibi mandare*. tenendo secundum intell. gl. nostræ, quod iste versi. non loquatur de contractu mandati, sed de contractu locationis: nam de natura locationis, & conductionis est, quòd conductor teneatur tantum de lata, & leui culpa, quia contractus celebratur gratia vtriusque, tamen per pactum potest fieri, quod conductor rei teneatur etiam præstare custodiam, & quod etiam teneatur de leuissima culpa, & tamen erit locatio, & istud dicit tex. ibi, possum. n. tibi mandare, vt etiam custodiam mihi præstes. Ex istis subdit text. in q. nostra, quod si conuenimus, quod exigerem debitores tuos Carthagini, & expenderem 10. ducatos, tu similiter exigeres debitores meos Romæ, & expenderes etiam 10. ducat. si hincinde expendimus quantitatem conuentam, nulla dubitatio est. Sinautem non fuit expressa quantitas, sed simpliciter conuentum, quod vterq; expensis suis exigeret: pone expendi plusquam tu, dicit tex. quod nec istud facit, quin sit mandatum, quia de natura mandati est, quod si mandatarius aliquid expendat in re mandantis, quod possit illud petere actione mandati, ergo in casu nostro pôt actione mandati petere, quod illud plus refundat sibi, ergo apparet ex istis omnib. quod in ista quæstione censeatur esse contractus mandati. Istis tamen non obstantib. Iurisc. in ver. sed tutius erit. decidit, quod in vtroq; exemplo tutius est dicere competere act. præscr. verb. quæ tamen actio erit similis actioni mandati, & habebit illam naturam, quam habet actio mandati, sicut in §. & si quidem. s. ea. l. ille contractus innominatus assimilatur emptioni, & in §. at cum do. s. ea. l. ille contractus innominatus assimilatur locationi. Iste est casus nitidus, & clarus in hoc text. qui propter breuitatem multum videtur obscurus. † Noto hic esse not. quod si appareat instrumentum conuentionis celebratæ inter te, & me, quod ego tenear exigere debitores tuos Carthagini, & tu meos Romæ, quamuis aliter non appareat, quòd ego dederim tibi mandatum speciale ad exigendum, tamen ostendendo istam conuentionem, ex ista conuentione potes exigere debitores, sicut si tibi specialiter mandassem, casus est hic. Pau. de Cast. not. & dicit esse multum notandum, & signandum. adde, quod hic est text. sing. quod contractus innominatus habet vim mandati, secundum Bal. in c. ex parte. el 2. in 6. col. de rescrip.

2 ¶† Secundò no. diligenter ex text. ibi. in priore, &c. hic esse tex. expressum, quem Doc. in varijs locis multum not. quod licèt mandatum debeat esse gratuitum, & procurator dicatur ille, qui gratis negotia domini administrat, vt inquit gl. in l. 1. in prin. ff. de proc. & ideo procuratores nostri temporis non propriè dicuntur procurare, quia mandatum gratuitum non exequuntur. Istud est verum, quantum ad ipsum procuratorem, & dominum, quia quantum ad ipsos non est propriè mandatum, sed quatum ad procuratorem, & illum contra quem agitur, videtur esse mandatum, aliàs nunquam posset procurator agere, quia diceret reus, tu non habes mandatum. casum habetis hic meliorem de corpore iuris. Ita ponderat istum tex. Alb. Bar. & omnes hic, & originaliter Cyn. in rub. C. de proc. in 1. q. ad fi. Bar. & alij. in l. item. C. eo. & in l. 1. in prin. in vlt. q. ff. de procu. & in istis locis Docto. solùm alleg. tex. nostrum, & tamen posset subtiliter dici, quòd iste text. nihil probat propter illud, quod respondet litera ibi, tamen mutuum officium præstamus. declarando, vt s. declaraui.

3 ¶† Tertiò no. in versi. sed tutius erit, quod quando dubium est, an sit aliquis contractus nominatus, ratione dubij recurrimus ad nominatum, & competit act. præsc. verb. innominata. voluissem, quod Iurisc. in decisione, & responsione demonstrasset, quare non sit mandatum, credo, quod voluerit dicere ratione dubij, tex. est in l. 1. s. de æstim. act. & text. fortior est in l. 1. s. eo. In contrarium ego alleg. tex. in quo volo, quod cogitetis, tamen pôt responderi in l. 2. s. loc. Et no. vnum, quod sicut in emptione, & vend. ita in locatione, & conductione necessariò requiritur pretium in pec. nume. aliàs non est locatio, nec conductio, sed contractus innominatus. §. & si quidem. & §. at cùm do. j. ea. l. Pone, conduco operarium ad laborandum in vinea mea, & quod iustum fuerit illi dabo, non est dubium, quod quando pretium non est taxatum, quod intelligitur, quod soluatur, secundum quod est consuetum dari similibus personis. l. excepto. C. loca. quis erit iste contractus? Bal. in l. contractus, in 3. col. C. de fid. instr. melius quam alibi legerim declarat istum, & similes casus, & dicit, quod non est locatio, sed contractus innominatus, poterat allegare text. expressum de hoc in l. si tibi polienda. j. eo.

4 ¶† Quartò not. ex tex. ibi, quæ actio similis, quod contractus innominati assumunt illam naturam contractus nominati, cui assimilantur, casus est hic melior de iure ad hoc, & in l. 1. §. si quis seruum. ff. depositi. intellige tamen, vt declarat gloss. hic, in verb. similis, quæ est clara, dum tamen illa glo. dicit in fin. quòd iurabitur in litem, istud idem dicit gloss. in §. at cum do. ad fin. in verb. de dolo. j. eod. in hoc reprehendi ibi illam gloss. secundum Alb. & Fulgos. eod. mod. reprehendo glo. istam hic, quia iuramentum in litem non habet locum, nisi in actionib. bo. fid. & in actionib. stricti iuris arbitrarijs, quarum neutra est hic.

5 ¶† Extra glo. quærit hic Barto. de aliquib. satis impertinenter. primò vtrum contractus innominati cognoscatur à modo ineundi, vel à forma exequendi, vel quomodo cognoscantur, & illud idem, quod hic, repetit de verbo ad verbum in l. cùm proponas. C. de dolo. & in l. cum mota. C. de transa. ibi dicam anno sequenti. Attende tamen, quòd ista quæstio habet solùm locum in contractus innominato do vt facias, vel facio vt des, quia si est do vt facias, oritur præscrip. verb. si facio vt des, de dolo vt vidistis in §. præcedenti. in alijs duob. contractib. innominatis non potest procedere ista q. in alijs quæstionib. dic, vt per Bar. quia nihil adderem.

SVMMARIVM.

1 *Qui habet iuspatronatus in liberto, non dicitur habere ius æstimabile, nec per hoc dicitur factus locupletior.*

§. Si ergo. Ista est vltima pars, in qua Iurisc. postquam plenè perfecit istum tractatum contractuum innominatorum, vlt. loco determinat quæstionem propositam in prin. huius. l. h. d. Ex contractu innominato, facio vt facias, competit facienti act. præscrip. verb. contra aduersarium, vt faciat si sua interest; aliàs act. præscrip. verb. competit ad id, quod interest pro eo, quod ipse fecit, quando aliud interesse non prætendit, & qui habet iuspatro. non dicitur habere ius æstimabile. h. d. Si ergo conuentum est inter nos, vt tu manumitteres filium meum naturalem seruum tuum, quia eum ex tua serua genueram, & è contra ego manumitterem filium tuum naturalem, seruum meum, ego manumissi istum seruum meum filium tuum naturalem, tu non vis manumittere seruum tuum, qui è contra est filius meus naturalis, certè ego ago act. præscrip. verb. quanti interest mea, te non manumisisse seruum meum proprium. nam si seruus meus, quem manumisi, valebat 30. duc. ego propter interesse meum agam contra te ad 30. duc. non autem agam contra te ad interesse, quia non manumittis seruum tuum, & sic quia non imples, quod promisisti, quia in hoc non est mihi dare aliquod interesse æstimabile, nam quòd non manumiseris seruum tuum, non interest mea pecuniariter, quamuis adsit interesse affectionis, eo quia seruus tuus erat filius meus naturalis, & propter hoc habebam affectionem, vt tu eum manumittas, tamen non interest mea pecuniariter, vt possim agere contra te; quia non imples conuenta. In istis terminis loquitur text. noster, quando mea interest pecuniariter, tunc possum agere contra te ad interesse, quia non imples. §. 1. & 2. s. ead. l. & istud est primum contrarium Bart. secundum gl. in versi. manumissi, & omnes tenent. Dicit gl. vnum bonum verbum, quod quando prætenderem interesse pecuniarium, est in electione mea agere, vel petere interesse, quod patior, quia feci. Item possum petere interesse, quod patior, quia tu non imples, & vnum interesse pôt esse maius altero, quod bene not. tamen vno electo, in altero sibi præiudicat. arg. l. apud Celsum. §. Labeo. ff. de excep. do. & l. rescriptum. §. si pacto, quo pœnam. ff. de pac. & circa istud not. adde pleniorem distinctionem traditam per Bar. hic, dum respondet ad l. cum proponas. C. de dolo.

1 ¶† Vltim. not. in fin. tex. quod qui habet iuspatr. in aliquo liberto, nón dicitur habere ius æstimabile, nec per hoc dicitur factus locupletior. Et not. glo. in verb. æstimari. in 1. parte, quæ ad hoc alleg. duos concor. text. & per hoc patet, quod in vlt. volunta. non potest grauari per hoc, quod consequatur iuspat. in aliquo seruo manumittendo. l. planè. la 2. §. 1. ff. de leg. 1. l. ab eo. C. de fideicom. Istud intellige, & not. limita prout limitat ista gl. in 1. par. prin. dum respondet ad l. idemque. in fin. ff. de act. emp. quando quis manumittit seruum, vt satisfaciat conuentioni, & sic voluntati alterius, tunc illud iuspatronatus non est considerabile, ita loquitur iste text. & d. l. planè. secus si manumitteret seruum, vt satisfaceret propriæ voluntati, tunc manumissio bene est ius æstimabile, ita loquitur contrarium. & istam glo. commendat multum Bart. & Doct. hic. Puto, quod planius, & melius responderi possit ad contrarium gloss. prout respondet glo. solennis in l. sed hoc nomine. ff. de euict. nam, vt ibi dicit glo. (& est mera veritas,) ideo hic iuspatron. non æstimatur, nec est in consideratione, quia esset ad vtilitatem contumacis nolentis implere contractum, vnde in odium contumacis iuspatro. non æstimatur, quia contra contumaces omnia iura clamant. l. de ætate. §. qui tacuit. ff. de interrog. act. & ita loquitur tex. hic, quæ ratio cessat in contrario alleg. in gl. Dicunt etiam Bart. *& Mod. omnes* in l. Titius. per illum tex. ff. de act. emp. quæ l. præcedit. l. idemq;. alleg. hic in gl. quod in eo, qui prætendit causam onerosam, puta in emptore, iuspatronatus æstimatur, quia si emptor perdat iuspatro. quia prætendit causam onerosam, dicitur per hoc factus pauperior, & idem dicit Bald. in l. 1. ad fi. C. de peri. & commo. rei vend. tamen istud ex toto non satisfacit mihi propter text. nostrum, vbi etiam prætendebatur causa onerosa, magis ergo placet declaratio illius solennis gloss. in d. l. sed hoc nomine, quòd hoc fit odio contumacis. & de hac materia, an & quando iuspatro.

iuſpatr. ſit æſtimabile, vel habendum in conſideratione, vide etiam Paul.de Eleaz. in ɔmento. c. nobis.præſertim in 6.colū. de iure patr.vbi ẽt tangitur ꝑ eum, q̃d in iurepat.eccleſię,an illud ſit æſtimabile.Ibi vide ꝑ eū.& ꝙ not.Bar.in l.quia poterat. §.1,ff.ad Treb. Et per iſta remanet expedita iſta lex.

SVMMARIVM.

1 *Si do tibi inſulam, vt reficias, non eſt venditio.*

2 *Si conſtituo procuratorem, & eum appello ſydicum, per hoc non vitiatur conſtitutio procuratoris.*

3 *Quid ſi teſtator dixit, diſpenſatorem.*

4 *Notarius in teſtamento ſi dicit iure reſtitutionis, an vitietur teſtamentum.*

5 *Qui emunt credita, vel gabellas, an dicatur propriè emptio.*

6 *Falſa expreſſio contractus non vitiat contractum.*

LEX VI.

INſulam. H.d.Error in nomine ɔtus nō vitiat ɔtū.ſm Bar.& Doct.vel ſic.Falſa noīatio ɔtus nō vitiat ipſum ɔtum.h.d.
1 in effectu.¶† In tex.ibi,vendidi.dic,ꝙ tit.venditionis dedi tibi inſulam meam, vt aliã inſulã reficeres, certè hic non pōt eſſe venditio, quæ non ɔſiſtit ſine precio.l. 2.§.de ɔh. emp. & iſta fuit propriè ratio iſtius l.erit ergo ɔtus innoīatus, dō vt facias, non obſtante, ꝙ appoſitum ſit verbum vendidi, & ſic error in appoſitione vnius ɔtus cùm ſit alius,non vitiat ɔtum.ſimilem text.habetis,& ibi Bar.& alios in l.ſi olei.C.locati.facit.l. ſi vno.in prin.verſi.ſed ſi donationis. ff.loc.& iſtum text.etiam alleg.ad hoc Bar.in l.naturalis.§.pen.in fi.§.eod. Bal. in l.1. in 2.col.de rer.permu.& in l.2.C. commod.& in rubr.C. de iur.emphy.in ver.q̃ro, an valeat.no.Can.in c.ɔſtitutus.de relig.do. Et ſic facit ſm Bar.& Doct. ꝙ ſi aliquis in libello apertè narrauerit ɔtum innoīatum, licèt poſtea facit mentionem de venditione, vel de actione ex vendito, per hoc tñ nō vitiat libellus, eo maximè, ꝙ ſm veram ſniam actio nō eſt de neceſſitate in libello exprimenda, ſm Inn.& Doc.in c.examinata.de iud.Bar.& alios in prin.in l.1.ff.de eden.dicit ẽt Bal.in l. fin.C.de compen. qui pluries allegatur in practica, ꝙ libellus ſuſtinetur groſſo mō loquẽdo, vel intelligendo ſermonem. Adde ẽt, ꝙ no.Bart. in l. Aurelius.§.ſi.ff.de lib.leg. & in l. ſi quis intentione ambigua.ff.de iud.& ꝙ not.Imol.poſt Inno.in c.conquerente.
2 de offic.ord.¶† Secundò facit iſte tex.ſm.Bar.& Doct.ꝙ ſi ɔſtituo aliquẽ ꝓcuratorem,& eū appello ſyndicū,ꝑ hoc nō vitiat ɔſtō ꝓcuratoris.Eodem modo ſi vniuerſitas ɔſtitueret vnum ſyndicum, & appellaret eū ꝓcuratorem,non ꝑ hoc vitiaretur conſtitutio ſm Bar.hic,& in l.1. per illum tex.ff.ꝙ cuiuſq; vniuerſ. & in l.1.in prin.ff.de ꝓc.& apud Ca. iſtud eſt indubitatū ꝑ tex. in c.pen.de proc. quia Canoniſtæ non curant de iſtis differentijs vocabulorum, imò fortius dixit ſing.Hoſt. & millies alleg.hoc dictū in c. petitio. de proc. ꝙ ſi ɔſtituo aliquem ꝓcuratorem, & dico, ꝙ conſtituo Titium aſinum meū ad defendendum cām meam, ꝙ valet cōſtitutio iſtius proc.& iſtud dictum Hoſt.refert,& ſequiť Bal.in varijs locis in l.teſtm̃ nō ideo. C.de teſt.licèt ibi Bal. corruptè alleget, ꝙ eſt dictum Inn.in d. c.petitio. ſequitur etiam Bal.in l.id, ꝙ pauperib. in princ.C.de epiſc.& cler.& in l.neq; in vlt.col.C.de procur.Eſt verum, ꝙ illud dictum Hoſt.ſolet reprehendi, & reprehendunt d. Ant. & Imo.in d.c.petitio. & d. Alex. in l. ſi quis in fundi vocabulo.in prin. ff. de legat. 1. quia nomina appellatiua non ſunt in ptãte nr̃a.Nec obſt.dictum Bar.hic de procuratore,quia licèt ſit drĩa inter ſyndicum, & procuratorem, vterque tñ eſt procurator, ideo ratione ſimilitudinis toleratur, ꝙ non eſt in caſu prædi-
3 cto.† Tñ ꝓ primo dicto facit, ꝙ decidit idem Bald.in d.l. id,ꝙ pauperib.in prin.vbi dicit Bald.pone,teſtōr fecit teſtm̃, & ordinauit aliquem executorem, ſeu diſpenſatorem ſub iſtis verbis, ego teſtator conſtituo Titium dilapidatorem bon. meorum, vbi dicere debuiſſet,diſpenſatorem, tñ dicit, ꝙ per nō vitiatur
4 conſtitutio. † Facit etiam,ꝙ decidit Bald.in l.pe. per illum tex. C.de ꝓc.vbi quæritur,pone in inſtrō procurationis dr̃,ego ſubſtituo talem procuratorem meum, & tñ deberet dici, conſtituo,dicit, ꝙ tñ per hoc non vitiatur inſtrm̃. Alibi etiam decidit pulchrè Bal. ſcitis, ꝙ pr̃ in teſtō filio in ptãte tenetur relinquere aliquid iure inſtitutionis, & ſic titul. honorabili, aliàs nullum eſſet teſtamentum. Auth.nouiſſima.vbi Bartol.& omnes.C.de inoffi.teſta.pone,notarius groſſus faciens teſtamentū dicit, teſtator pater relinquit legitimam filio iure reſtitutionis, & tamẽ debebat dicere inſtitutionis, tñ non vitiat teſtamentū, ita Bal.in l ſi cum ante.C.de don.ante nup.facit bene gl.not. q̃ ſemp not.in l. quoties.in gl.1.C.fam.ercis. ꝙ ſi teſtator non ſciret dicere inſti[...] ſatis eſt, ꝙ vtatur verbo æquipollenti, puta
5 aſſigno, vel ſim[...] & not.bene illam gloſſ.† Item facit iſte text. ſm Pau.de Caſt[...] illam queſtionem de illis,qui emunt à Poteſtatib.gabellas, vel datia, vel pedagia, & ſoluunt ſingulis annis tantum, vel emunt alia credita à cōitate, an dicatur propriè emptio, & vend.an potius dicatur locatio, vel conductio. In veritate eſt locatio, non obſtante, ꝙ in inſtrumento apponatur verbum vẽditionis. Vtilitas eſt maxima, quia ſi eſt conductio, debet fieri remiſſio propter guerras, & peſtes, iuxta ea, q̃ habenť in l.ſi vno.in prin. ff. loca. Si autem eſt emptio, nulla fit remiſſio, quia omne periculum ſpectat ad emptorem. de quo pūcto vide per Bar.in l.cōtem ferro.§. qui maximos.cum ſuis concor.ff.de publ.alleg.etiam not.per Iac. But.in l.1. C.de pact.nam ſciendum eſt, ꝙ iuri de futuro non poteſt renunciari per ſtipulationem renunciationis factę abſente parte, ſed per pactum ſic, q̃a tunc bene pōt renunciari.d.l.1.vbi gl.& Doct.ff. de pact.l. ſi ita ſcriptum. §. ſi ſub ɔditione.ff. de leg.2.pone ergo, q̃s renuntiat iuri de futuro pñte parte, & in inſtrō aponiť verbum renunio, an vitietur actus? decidit Iaco.Butr. ꝙ non
6 per iſtum text. & ſequiť ẽt Pau. de Caſt. hic.¶† Vlt.(vt nihil omittatur) arguo ɔ iſtum tex. inquantum dr̃, ꝙ falſa expreſſio ɔtus non vitiat ɔtū, fortiter oppo.de reg.l.ſi quis in fundi vocabulo.in prin.ff.de leg.j.vbi traditur regula, ꝙ error in noīe appellatiuo etiam in teſtis, quæ ſunt ſic fauorabilia, vitiat actū. Rō ponitur ibi in text. quia noīa appellatiua ſunt impoſita à natura, & non ſunt in ptãte nr̃a, vt varientur: ſi ergo error in noīe appellatiuo vitiat in vlt. volun. quanto magis in contractib.c. dilecti.de don.ergo ſi partes, quæ faciebat ipſum ɔtū, errarunt in hoc, quia dixerunt eſſe ɔtum emptionis, ex quo errant in noīe appellatiuo, debet vitiare ɔtum.Iſtã oppo.format Fulg.hic,& nihil reſpondet, ſed relinquit cogitandum, puto, ꝙ ad iſtud poſſit no.rnd.ex vna ſingulari, & neceſſaria limitatione, quam ponit Bart.ad iſtam legem, in l.ſi quis ante.in vltim.op.poſt gl.ibi.ff. de acquir. poſſ. vbi dicit ſing.Bar.quòd licèt in dubio, qñ non apparet quem ɔtum partes voluerunt facere, præſumatur in dubio contractus innominatus.l.1.§.de æſtima.l.1.§.eod. dicit Bart.ꝙ illud eſt verum, niſi partes expreſſerint aliquem contractum nominatum, vt in d.l.ſi quis ante. quia quando expreſſerunt aliquem ɔtum nominatum, tunc ita demum ſi non poteſt eſſe contractus nominatus, erit innominatus, qñ partes expreſsè egerunt, ꝙ eſſet innominatus, ita dicit debere reſtringi illam legem; ſi ita eſſet, eſſet tunc clarè ſolutum contrarium Fulgoſ. tamen proculdubio iſtam limitationem mirabiliter reſtringit ad iſtum text. tamen in iſta lege eſt ſomniare, quia hic appellauit contractum nominatum, & tñ valet, ſicut in l.ſi olei.C. loc. vbi appellatur locatio, & tamen eſt contractus innominatus, ideo iſta reſpon.non ſatisfacit mihi. Puto, ꝙ poſſet melius reſponderi, ꝙ error in nomine appellatiuo vitiat, quando eſt magna diſſimilitudo, prout erat in l. ſi quis in fundi vocabulo. in prin. Sed qñ non eſt magna diſſimilitudo, vt ſi quis appellaret membranas ꝑ libris, iſte error non vitiat.l. librorum.§.ꝙ tamen.ff.de leg.3.glo. & Docto. in d.l.ſi quis in fundi vocabulo. Modo habeo, ꝙ inter contractus innominatos do vt facias, vel do vt des, eſt magna ſimilitudo cum emptione, & cum locatione, ideo nimirum ſi error in nomine non vitiat contractum. Tu tñ poſſes inſtare, ꝙ in iſto caſu iſte contractus innominatus non poteſt aſſimilari venditioni, quia hic dabatur res, cum facto, & ſic non aderat pecunia, ſine qua non poteſt eſſe emptio. §. pretium. Inſti. de empt. & vend. Ego reſpond. ꝙ iſta eſt poſtea ratio decidendi, quia ſi interueniſſet pecunia, non recurremus ad contractum innominatum.

SVMMARIVM.

1 *Qui dedit pecuniam contra non manumittentem, competit actio præſcrip.verbis.*

LEX VII.

1 SI tibi decem. †Ei, qui dedit pecuniam contra non manumittentem ſeruum ſuum, vt conuenit, competit actio præſcriptis verbis ad id, quod intereſt, quo ceſſante pecunia data condici poteſt. h. d. ¶Not. 1. quòd ex contractu innominato, do vt facias, competit act.præſcriptis verbis ad id, ꝙ intereſt mea te non feciſſe. dequo vidiſti etiam text.in l.naturalis.§.final.ſupra eodem.¶Secundò pondera hic videri text.contra gloſſ.in dicta l.naturalis.§.fin. ſupra eodem, quæ dicit non reperiri iſtud intereſſe, quod ſeruum tuum manumittas, nam imò reperitur in caſu huius.§.& non ſolum intereſſe affectionis, ſed etiam intereſſe pecuniarium, ſi propter aliquam vtilitatem meã pecuniariã intereſt mea ſuum ſeruū manumitti, puta quia aliquid ſit mihi relictum, vel donatum ſub cond.ſi fecero ſeruum tuum manumitti.

SVM.

SVMMARIVM.

1 *Qui seruum æstimatum dedit in quæstionem, si non sit deprehensus criminosus, potest seruum repetere, vel eius æstimationem.*

LEX VIII.

1 SIdominus. † Qui seruum æstimatum dedit in qonem, si non sit deprehensus criminosus, pōt seruum repetere, vel eius æstimationem act. præscr. verb. si stipulatio nō intercessit. h. d. No. 1. ꝙ act. pscr. verb. pōt ꝯpetere ad restonem eius, ꝙ est datū, qn̄ fuit expressè actū de restituẽdo, put ēt not. gl. in l. 1. in gl. mag. ff. de don. & in l. 2. in prin. in gl. 1. s. de ꝯdcti. in deb. aliàs non competeret act. præsc. verb. sed ꝯdict. ob causā. l. naturalis. §. 1. s. eo. ¶ Secundò not. ꝙ ex contractu innominato do vt facias, & vt des competit act. præscrip. verb. ¶ Et ex hoc tertiò diligenter no. ꝙ geminatio in istis ꝯctib. innominatis nō habet intricare actionem ex ipsis ꝯctib. simplicibus competentem. Quartò not. & tene bene menti, ꝙ qn̄ seruus datur alicui simpliciter causa habendæ quæstionis, intelligitur agi, vt non reddatur, si in crimine fuerit deprehensus, quod est valde notan. fm Bar. & Mod. hic. ¶ Quinto pondera dum text. dicit præscr. verb. incerti. Et quare act. præscrip. verb. dicatur incerta, dic vt declarat glin l. rebus. C. de rer. permut. ¶ Sextò no. ex fi. tex. ꝙ pactum appositum iuxta traditionem rei nō dicitur esse nudum, quia vestitur cohærentia traditionis, & hoc vult dicere iste text. in fin. facit. l. in traditionibus. vbi dixi. ff. de pact.

SVMMARIVM.

1 *Liberatus ob causam, conuenitur actione præscrip. verbis, vt faciat quod conuenit.*

LEX IX.

1 OB eam causam. † Liberatus ob causam conuenitur act. præscrip. verb. vt faciat, quod conuenit. h. d. concor. l. rebus. C. de rer. permut. ¶ No. 1. ex isto tex. fm Bar. ꝙ in actione præscrip. verb. non solùm potest concludi, ꝙ condemnetur ad interesse, vt l. si tibi decem. s. eo. sed etiā potest concludi, ꝙ promissa præstentur ¶ Gloss. in verb. vetus. opponit contra text. & tripliciter soluit. Dic, quòd vera solutio est, quam ponit gl. seq. quia per hanc actionem non restauratur obligatio prima, sed bene per condictionem ob causam, vt in ꝯrio, & vide etiam per Bart. in l. quamuis. C. de transact.

SVMMARIVM.

1 *Pecunia data ad fruendum, finito vsufructu repetitur*

LEX X.

PArtis tertiæ. † Pecunia data ad fruēdum omissa cautione & finito vsufr. repetiť per actio. in factū subsidiaria. h. d. Et vide text. not. & mirabilem in l. Iul. §. si tibi. ff. ad exiben.

SVMMARIVM.

1 *Quando non est prouisum de actione, recurritur ad actionem in factū.*

LEX XI.

1 QVia actionum. † Quando non est prouisum de actione speciali, recurriť ad actionem in factum. h. d. ¶ In text. ibi, actiones in factum, gl. resoluit istam pluralitatem in singulari exponēdo tex. actiones i. actio, quia fm glo. non sunt plures actiones in factum pro. l. Aquilia. istud esset destruere tex. vnde tex. iste bene stat in plurali. Nam quandoque datur damnum de corpore in non corpus, & tunc habet locum actio in factum subsidiaria. l. aquiliæ. Aliqn̄ datur damnum de non corpore in non corpus, & tunc habet locum actio in factū generalis. §. fi. Inst. ad l. aquiliā. vbi habes de his exempla, & vide gl. in l. de pecoribus. C. ad l. aquiliam. Item ad id istum tex. in prin. vide Bald. in l. ex placito. in. 6. q. C. deo re. perm.

SVMMARIVM.

1 *Ex pacto in venditione apposito oritur actio præscriptis verbis.*

LEX XII.

1 SI vir vxori. † Ex pacto in venditione apposito competit act. præscr. verb. vt fiat, quod conuenit. h. d. ¶ No. quòd ex pacto de retrouendendo appositio in venditione potest agi act. innominata præscr. verb. Adde, quòd etiam potest agi actione ex vendito informata ex pacto, prout de vtroque remedio est tex. in l. 2. C. de pact. inter emp. & vend. & tex. no. in l. si conuenit. ff. de rescin. ven. & in l. sed Celsus. §. 1. ff. de contrahen. emp. An autem qui promisit retrouendere, sit solùm personaliter obligatus ad vēdendum, an verò etiam teneatur ad actualiter retrouendendum, vide per Fran. Arc. in consi. 6. inc. viso instrumento diuisionis.

SVMMARIVM.

1 *Si res vendenda certo preito plus vendatur, an venditor istud plus lucretur*

LEX XIII.

1 SI tibi rem. † Si res datur vendenda certo pretio, & quòd plus vendita sit, vēditor lucretur, act. præsc. verb. competit. h. d. Et ista l. est menti tenenda, & magistraliter. ¶ Not. istam l. quæ secundum Bal. optimè docet cognoscere contractum innominatum à contractu mandati, & à contractu societatis, & ideo tenenda est menti secundum eum. Adde no. per gl. & Doct. in l. si pascenda. C. de pact. & tex. in l. seq.

LEX XIIII.

SI tibi areæ. Vbi res ad meliorandum traditur, vt id, quod melioratur, diuidatur, si dominium trāsfertur in totum, competit act. præsc. verb. aliàs competit act. pro soc. h. d. Et est casus no. & menti tenendus secūdum Bar. istum text. alleg. gl. & Docto. in l si pascenda, & vide Bald. C. de pact.

SVMMARIVM

1 *Damnificans pro conseruatione rerum suarum, non tenetur.*

2 *Fructus cadentes de meis arboribus in fundum, vicini an mei sint.*

3 *Glandis appellatione qui fructus contineantur.*

LEX XV.

1 QVi seruandarum. Damnificās pro cōseruatione rerum suarum, non tenetur: si verò sine causa, & dolosè tenetur de dolo: aliàs actione in factū. Item quando datur damnum de non corpore in corpus, vel ècontra, habet locum act. in factum subsidiaria. Item quando fructus mei cadentes in alieno depascuntur, non habet locum actio de pastu pecoris, sed actione in factum succurritur. h. d. tota ista l. quæ habet 4. decis. Secunda ibi, sed & si seruū. Tertia ibi, sed & si calicem. Quarta ibi, si glans. ¶ Not. 1. ex isto tex. ꝙ pro conseruatione rerum suarum licitum est affere damnum in reb. alie. concor. egregius, & not. text. in l. si quis fumo. §. 1. ff. ad l. Aquiliam. & tex. in l. quemadmodum. §. item Labeo. eo. tit. per quæ iura optimè declaratur ista l. vt procedat, quando talis damnificatio fuit facta instante, & cogēte tali necessitate, quòd aliter res suas saluare nō poterat: nam quòd quis facit ad conseruationem, & tutelam rerum suarum, rectè fecisse videtur l. vt vim. ff. de iustit. & iur. & not. in l. 1. C. vnde vi. aliàs non est necesse damnificare res alienas pro salute rerū suarum, qa nulli cum alterius iniuria est consulendum, vt dicit text. 22. q. 2. c. 1. & 11. q. 3. in c. si quis verò. ibi tn̄ dicit gl. valde no. ꝙ si aliqd facias eo proposito, vt tibi prosit, licèt alij noceat, ꝙ non peccas, ꝙ no. ¶ Scdo no. in vers. si glans. tex. qui semp alleg. de ista act. de pastu pecoris, de quo non hr̄ mentio in toto corpore iuris, nisi fm Pau. de Cast. hic, de qua vide per Cy. in l. si. C. ad l. Aquil. & non hēt tractatum specialē, sicut nec interdictum fraudatoriū, de quo solùm est tex. sing. in l. pupilli. in prin. ff. de
2 sol. ¶ Tertiò no. ꝙ si fructus † cadant de arborib. tuis in meum fundum, non propterea sunt mei, sed veniunt tibi restituendi. ideo si colligam, vel faciam depasci, datur tibi actio in factum ꝯ me ad æstimationem eorum, ꝙ est perpetuò tenendum mētis secundum Paul. de Cast. Et ad istum text. adde, ꝙ appella-
3 tione glandis † continenť omnes fructus etiā domestici. l. 1. in fin. ff. de glande leg. fm Bart. & Pau. de Cast.

SVMMARIVM.

1 *Licitum an sit pecuniam accipere pro indicando furem.*

LEX XVI.

SOlent. Licitum est pecuniā accipere pro indicando furem, & promissum, vt indicetur, sequuta indicatione pōt peti per actionē præscr. verb. nisi dolus interuenerit, qa tunc dať
1 act. de dolo. h. d. ¶ † No. 1. ꝙ licitum est accipere pecuniā p indicando furem, ex quo hēs, ꝙ quis nō teneť gratis indicare furem. facit l. 4. §. si tibi indicium. ff. de condi. ob tur. cau. & ibi dixi. Limita, nisi quis inuenerit seruū fugitiuum in suo. l. 1. §. 1. ff. de ser. fug. ¶ Scdo not. ex isto tex. in ver. si in[...]casset. ꝙ ꝯctus innoīatus non solùm nō pōt fieri sub modo, sic p dictionē, vt, sed sub ꝯdone. Adde l. apud Labeonē, i[n] prin. & ibi ad hoc not. Bal. ĩ. eo. de hoc dic, vt not. in l. si intra. [vi]de pac. & in l. si qs cū debitore. ff. de iureiu. & vtrobiq; dixi. Subdit tn̄ Bart. hic, ꝙ

tuns

tunc non eſt propriè contractus innominatus.Ratio eſt, quia illud,quod eſt in conditione,nõ eſt in obligatione.l.ſi quis ſub conditione dandorũ decem.ff.ſi quis omiſ. cauſa teſta. & eſt verum ante implementum conditionis, ſed poſt eius implementum eſt propriè contractus innominatus, vt dixi in locis.ſ.proxi. alleg. ¶ Tertiò not.ꝙ in contractu innominato facio vt des, quando ex implemento facti competit commodum aduerſario, competit act. aduerſario, prout fuit dictum in l. naturalis. §. quòd ſi facio. ſ.eo. facit. l. cum mota. ſecundum vnum intell.C.de tranſac.quamuis gloſ. hic ſuper hoc laboret. ¶ Quarto no.ex tex.ibi, ſed habet in ſe negotiũ aliquod, ergo ciuilis act.oriri poteſt. hic eſſe tex. mirabilem ſecundum Bart. & Paul. de Caſtr.ꝙ vbicunque adeſt materia præexiſtens, ex qua poteſt oriri act.tunc nunquam eſt actio datiua ſed natiua, vt l.iuris gen.§. & ideo,vbi no.dixi.ff.de pact. Iaſon.

SVMMARIVM.

1 *Contra non replentem locum cretæ,competit actio præſcrip.verbis.*

LEX XVII.

1 Permiſiſti. † Contra non replentem locum, vnde cretam exemit ſecũdum conuentionem, competit act.preſcr.verb. vel ex vendito, ſi dominus cretam vendidit. Item contra non patientẽ tolli cretam exemptam, competit actio ad exhib.Contra verò non patientem tolli fructus in ſuo ſolo ſua voluntate ſatis competit act.de dolo.h.d.Et dicit Bart.iſtũ tex.eſſe notandum,quia continet quotidiana bona.¶In gl.fi.in verſ.de dolo.habes,quòd ex promiſſione facta ex cauſa donationis competit cõdictio ex lege, de quo vide Bar.& alios in l. iuris gen.§.ſed cũ nulla.ff.de pact.& ibi dixi.Bal.in l.ex placito. in 9.q.C.de re.perm.

SVMMARIVM.

1 *Pro habitatione gratuita competit actio præſcriptis verbis.*

LEX XVIII.

1 Si gratuitam. † Pro habitatione gratuitè conceſſa competit actio preſcr.verb. Et ſi res æſtimata vẽdenda data ſit, vt vel ipſa, vel æſtimatio reddatur, agitur actione preſcr. verb. & tunc periculum pertinet ad eum, qui rogauit,aliàs recipiens dolum, & culpam preſtat.h.d.¶ No.1. quod pro habitatione gratis conceſſa competit actio preſcr. verb.Pro intelligentia tex.& gl.diſtingue, quòd aut cõceditur res cum determinatione certi vſus, & limitati temporis, & tunc eſt commodatum,& competit act.cõmodati.l.in commodat.§. ſicut.& ibi gl.& Bar.ff.ꝯmo.aut ſine determinatione certi vſus,& certi temporis,& tunc eſt precarium.l.1.cum gl. magiſtra.ff.de preca.gl.& Bal.in d. §.ſicut. aut eſt dubium, & tunc agitur preſcr.verb.& propriè procedit iſte text. Rationẽ iſtius tex.& eius intellectum poſui in l.2.in prin.ſ.ſi cert.pet.ibi videas. Item aduerte, quòd ſi venditor in venditione domus faciat pactum expreſſum,ꝙ habitatorib.liceat domum habitare vſque ad tempus eis preſinitum,non intelligitur de habitatorib.gratuitis, tex.eſt ſing. in l.mercedem.§.ſi. ff.de act. emp. ¶ Secundò no.in verſ.ſi margaritas,ꝙ contractus cenſetur celebratus gratia illius,qui rogauit,& eius contemplatione cenſetur facta traditio: intellige verum,qñ ex alio non apparet contrarium: aliàs ſecus: puta quia rogatus habebat omnino propoſitum iſtud faciendi, vt quia prius habebat rem venalem, tunc.n.cenſetur eius gratia, & contemplatione factum. l.rogaſti.in prin.ff. ſi cer.pet. facit.d.l. in commodato.§.interdum. ¶ Tertio no.ꝙ qñ æſtimatio nõ fuit facta purè, & ſimpliciter, ſed pro quanto res venderetur, tunc non facit emp. nec facit periculum tranſire in recipientem,de quo fuit dictum in l.1.ſ. de æſtimat.act.

SVMMARIVM.

1 *Recipiens pecuniam tradendam in euentum, ſequuto euentu tenetur tradere.*

2 *Si ſtetur per aduerſarium,quominus certetur,prout conuenit,certè habendum eſt,ac ſi victus eſſet.*

3 *In duello licitum eſt facere quicquid poteſt,vt vincatur.*

4 *Licitum an ſit victum in ludo retinere,& an filij poſſint recuperare,ea quæ pater in ludo perdidit.nu.5.*

LEX XIX.

Si rem tibi inſpiciendam. Ei,qui dedit rem inſpiciendm ignoranti vbi ſit, actio preſcr.verb.competit.aliàs recipiens qui eam habet,tenetur furti,ꝯditione furtiua,& actione ad exhibendũ. Et iſto caſu recipiens tenetur etiam de leui culpa,ſi eius gr̃a res fuit data: aliàs [illegible] de dolo.Item ſi commodo vt commodes, non agitur commodati, ſed preſcr.verb. Item ille, cui res vendenda apud eum inſpicienda relinquitur, non tenetur de caſu fortuito. Item qui recipit rem tradendam alteri in caſu certæ victoriæ,cogitur victori per actionem preſcr.verb. tradere, niſi ob inhoneſtam cauſam tradenda veniat. h.d.tota

1 l.quæ ponit caſus pulchros,& quotidianos.¶† Not.ex verſi.ſi. ꝙ recipiens rem tradendam alteri in certum euentum, puta in caſum victoriæ, illo euentu ſubſequuto tenetur ei tradere p act.preſcr.verb.& iſte caſus ſm̃ Bar.eſt pulcherrimus, & vtilis ad materiam duelli,& ſm̃ eum iſte tex.eſt intelligendus, qñ ille,qui vult agere preſcr. verb. erat preſens tẽpore,quo depoſitum fuit factum ſub pacto prædicto: aliàs nihil eſſet cum eo ꝯctum,& ſic non haberet act. preſcr. verb.l.cõſenſu.cũ gl. no. ff.de act.& obl.& l.1.in fi.cum gl.ff.de contrahen.emp.& ſequi

2 tur ſimpliciter Ful.hic Dicit.† etiam gl.no. hic in ver.victori, quòd ſi ſtet per aduerſarium, quominus certetur, prout conuenit,certè perinde habẽdum eſt ac ſi victus eſſet. & ſequitur ſimpliciter Bar.hic.Adde gl.in l.ſi oleum.in prin.ff.de dolo.hic alleg.in gl.Facit, quod vult Bart.in l.ſi fideiuſſor. §.fi.in fi.ff. qui ſat.cog.Ang.in l.intereſſe. ff. de acq. poſ. ad limitationẽ huius gl.vide quod no.decidit Bal.in l.1.in 1.q.C.de inſt.& ſubſti.vbi tenet,ꝙ ſi alicui ſit factum relictum in teſtamento ſub conditione ſi vicerit in colluctatione,& non vicit,tamen non ſtetit per eum,certè non cõſequetur relictum, quia talis eſt natura conditionis,vt requirat factum, non conatum, vt no.in l. in

3 executione.§.fi.ff.de verb.obl.† Subdit Bar.hic,quòd in duello licitum eſt facere quicquid poteſt,vt quis vincat hoſtem ſuũ, & ſic vt aduerſarius ſuccumbat:alleg.no.per gl.in d.l.executione.§.fi.adde, ꝙ licitum eſt per inſidias, & dolũ vincere hoſtes noſtros,dummodo fidem non rumpamus:ita dicit gl.not.24. q.2.cap.dominus noſter.accedat illud Virgilianum, dolus an virtus quis in hoſte requirat?Idem facit, ꝙ vult gl.not.in §. cu-

4 pientes.in prin. in ver.malignatiũ.de ele.in 6.¶† Vlt.inquantũ gl.hic in verſi.victori.intelligit iſtum tex.procedere in vincente in ludo licito,puta currendo,vel ſaliendo, & ſic vbi exercerentur vires corporis,ſecus in ludo illicito:puta ad aleas,vel taxillos, & eſt tex.no.in l.ſolent.§.1.ff.de aleato.alleg.in gl.adde, ꝙ

5 pulchrè decidit Bal.in l.j.in fi.C.ſi qd in fraud.pa.vbi tenet,† ꝙ filij poſſunt reuocare ea, quæ pater perdidit in ludo vſque ad eorum legitimam, ſi ludus fuit illicitus, ſecus in ludo de ſua natura licito, cùm non fuerit fraudis conſilium, ſed vincendi propoſitum, nec cauſa eſt lucratiua. argumen. dict. l. executione.§.fi.ꝙ no.Et adde Bal.in rub.C.de cõdi.ob cau.Imo.in l. ſi quis cum.ff.de vſucap.pro empt.

SVMMARIVM.

1 *Recipiens pecuniam in certum euentum,eo non ſequuto reſtituenda venit,vt ſupra in l.ſi rem.nu.1.& infra l.rogaſti.eod.tit.*

LEX XX.

1 Si apud te. † Recipiens pecuniam dandã alteri in certum euentũ, illo nõ ſequuto tenetur per actionem præſc. verb. tradẽti reſtituere.h.d.Ratio eſt, quia ceſſante cauſa dẽt ceſſare ipſa datio.l.2.§.fi.ff.de don.c.cum ceſſante.de appel. quia videtur tacitè actum,quòd ſi ſibi non dederis, mihi reſtituas, & ex hoc oritur actio præſc.verb.l.ſolent.cir.fi.ſ.eo. ¶ In tex. ibi,non. n. ambo. reſpondet tacitè obiectioni, quare iſto caſu detur actio depoſiti ſequeſtraria, eo quia illa competit, quando duo deponunt eandem rem, quæ eſt in litigio penes tertium l.licet.& l.ei apud quem.§.in ſequeſtrum.ff. depo. ſed hic ambo non depoſuimus,vt dicit litera,ſed ego ſolus,& res non erat litigioſa.

LEX XXI.

Rogaſti. Si res vendenda datur vt pretiũ in mutuum conuertatur, ſi non vendatur, aut pretium non conuertatur in mtuũ, act. præſcr. verb. agitur. Item ſi rem meam pro te obligauero,vt fideiuſſorem mihi præſtes,ſi nõ præſtas,competit actio præſcr.verb. niſi merces pro tali obligatione interuenerit,quia tunc datur actio ex locato.h.d.

SVMMARIVM.

1 *Qui rem empturus eam experiendam recepit, quicquid interim ex illa lucratur,domino reddere tenetur.*

LEX XXII.

1 Apud Labeonem. † Qui rem empturus eam experiendam recepit, quicquid interim ex illa lucratur, domino per hanc actionem reddere tenetur.Item qui recepit rem experiendam, quæ per vim fuit ablata,ſi emptio fuit perfecta, tenet ad ꝑtium actione ex vẽdito,vel ſi non fuit pfecta ad mercedẽ ꝯuentã actione p̃ſc.verb. Item is,cui res inſpiciẽda datur, nõ tenetur de caſu cõtingẽte, cùm res reportatur,ſed de dolo, & culpa hac actione tenetur. h.d.Ratio

h.d. Ratio primi dicti est, quia cuius periculo non est res, non dicitur etiam esse lucrum ex ea proueniens, sed ante venditionem perfectam periculum non spectat ad istum recipientem. l. si rem tibi inspiciendam. §. si cum mihi. supra eod. quia res perit ei, cuius est. l. pignus. C. de pig. act. ergo et lucrum non debet ad eum spectare, & ideo omne lucrũ ex ea factum tenetur domino restituere. Istam rationem assignat tex. no. in l. si is qui. §. 1. ff. commo. hic alleg. in gl. ¶ In 2. dicto, & sic in ver. Itẽ apud Melam. dic, quòd differt a casu præcedenti, quia ibi nulla merces interim præstabatur pro illo tempore, quo res experiẽda tenebatur, prout hic. In 3. dicto, & sic in versi. fi. adde tex. no. in l. eum qui. §. 1. & fi. ff. commo. & in l. argentum. ff. co. hic alleg. in glo.

SVMMARIVM.

1 *Actio in factum est subsidiaria aliarum actionum.*

LEX XXIII.

1 Voties. † Ista l. commodè non potest breuius summari: tamen h. d. Actio a in factum est subsidiaria aliarum actionum, & exceptionum. Materiã, quam ponit gl. latius examinat hic Alb. de Ros. post Antiquos. Cy. in l. ex placito. C. de rerum permu. vide Bar. in l. vnic. s. de condictio. ex lege, præsertim in vlt. col. & ibi dixi, vbi etiam melius declaraui, quam gl. hic in fi. dicat. In quo differat cond. ex lege ab actione in factũ. Item in quo differat act. in factum ab actione præscr. verb. declarat Bart. post gl. in rub. s. eod. & ibi dixi.

ADDITIO.

a ¶ Actio in factum. Regulam negatiuam huius legis limitat Bald. in l. in bonæ fidei. C. de pact. PVRPV.

SVMMARIVM.

1 *Qua actione teneatur, qui opus faciendum suscipit.*

LEX XXIIII.

1 Si tibi polienda. † Quando opus faciendum suscipitur, siquidem gratis, tenetur mandati: si verò mercede in pecunia ab initio constituta, tenetur locati: si ex post facto constituenda, præscr. verb. h. d. ¶ Not. istũ tex. in vlt. casu, qui frequenter potest de facto contingere: nam pone, ꝙ dico vni artifici, ꝙ faciat mihi tale q d, & de pretio erimus postea ꝯcordes inter nos. nã iste est ꝯtus innoĩatus; pro quo competit act. præscrip. verb. non. n. potest dici mandatũ, cùm non sit gratuitũ, cùm fiat sub spe mercedis. l. si tibi areæ. s. eo. nunquam potest dici locatio, cùm ibi requiratur, quòd ab initio sit constituta merces certa in pec. num. l. & hæc distinctio. in prin. ff. loca. l. 1. §. si quis seruum. ff. deposi. est ergo nouum negotium. i. contractus innominatus, vt hic in litera. Et si postea nõ erimus inter nos cõcordes de pretio, ista actio in factum subsi. datur in quantum visum fuerit æquum iudici, & sic ad pretium taxandum arbitrio iud. secundum Bal. in l. fi. q. 1. C. de contrahen. emp. & Pau. de Cast. hic.

SVMMARIVM.

1 *Qui rem alienam inspiciendam acceperit, & culpa perdiderit, tenetur actione in factum.*

LEX XXV.

1 Qvo. † Qui rem alienam inspiciendam acceperit, & culpa perdiderit, actione in factum tenebitur. h. d, visum fuit supra in l. si rem tibi inspiciendam. in prin. & in l. apud Labeonem. per totã. l. s. eod. de eo qui acceperit rem inspiciendam volens eam emere. hic autem loquitur de eo, qui acceperit rem inspiciendam causa pulchritudinis, seu delectationis, aut gratia congnitionis, quo casu de culpa tenetur per actionem præscr. verb. In tex. ibi, secundum tiberim, dictio secundum, ponitur pro iuxta, vt hic in gloss. & l. quidam Hiberus. ff. de seru. vrb. præd. & l. inter eos. ff. de acq. rer. do. & l. refectionis. ff. communia præd. & l. si quando. §. fin. ff. si seru. vendi. & l. pen. §. 1. ff. de flu.

SVMMARIVM.

1 *Vsuræ dicuntur reditus pecuniæ. & num. 2.*
3 *In pecunia mutuata cuius est periculum.*

LEX XXVI.

1 Titius. † Ista l. est difficilis, & est Africani, cuius leges vt plurimũ sunt difficiles, & valde intricatæ, & secundum Pau. de Cast. ista l. est sin. & vtendo verbis suis, ponit vnum casum singularissimum, quem dicit nescire alibi. h. d. Si datur pecunia alicui cum pacto, quòd ex vsura, vel reditu illius pecuniæ primò exoluatur tributum pro ipso dante, & reliquum lucri sit accipientis, non est contractus mutui, nec contractus mandati, licèt eis videatur assimulari, sed reputatur contractus innominatus, & pro eo competit actio præscr. verb. & periculum pecuniæ dicto modo datę non est accipientis, sed dantis. h. d. ista l. valde sin. ¶ In tex. ibi, *computatis semissib. vsuris.* vult dicere tex. in effectu, iunctis seq. quòd Titius, qui dederat 30. Sempronio negotiando, volebat ex lucro negotiationis ante Sempronium habere vsuras semisses ad rationem, puta sex pro cẽtenario, si eas vsuras ex negotiatiõne, & sic ex lucro Sempronius percipere potuisset, & ex istis vsuris semissib. quæ peruenturæ erant ex lucro negotiationis, volebat solui tributum Reipu. quod præstabatur per ipsũm Titium, & si quid restaret solutis tributis, restitueretur Titio. reliquum, quod ponitur in narratione facti, non est necessarium, nec importat aliquod mysterium iuris. Accidit, quòd Sempronius lucratus est s. istas vsuras, nec vsuras semisses expendit in tributis: illud ergo residuum ex vsuris semissib. tenetur Sempronius ex pactione inita Titio restituere, sed dubium est, qua actione cõueniri possit. Dubium facit, quia si dicamus hunc esse contractum mutui, certè in mutuo vsuræ non debentur sine stipulatione. l. quamuis C. de vsu. Si autem dicamus, quòd sit mandatum inter eos contractum saltem vsque ad vsuras semisses non vltra, illud lucraretur vltra semissem: certè mandatum est contractus bo. fid. §. actionum. Inst. de act. certè vsuræ possunt deberi ex pacto apposito iuxta cõtractum bo. fid. & respõdet Iurisc. quòd in casu isto. mutuum esse non potest. Et videtur tex. sentire duas rationes, quare non sit mutuum. Prima ratio, quia in mutuo cùm transferatur dominium in recipientem, & recipiens teneatur in genere, certè periculum est ipsius debitoris recipientis, etiam si pecunia periret casu fortuito. l. incendium. cum si. C. si cert. pet. Isto casu periculum ipsius pecuniæ non est recipientis, ergo non potest censeri mutuum. Secunda ratio est, quia mutuum contrahitur re, nec obligatio potest contrahi in plus quàm sit datum. l. rogasti. §. si tibi. s. si cert. pet. hæc autem conuentio excedit naturam mutui, ergo non est mutuum. Posset etiam addi alia ratio vltra text. quare non sit mutuum, quia mutuum non datur vt negotietur pro dante, sed pro recipiente, sed hic fuit actum, quòd principaliter negotiaretur pro dante, ergo non potest dici mutuum. Item etiam non potest dici mandatum, quia mandatum debet esse gratuitum, sed iste recipiens non gratis negotium administrabat, sed sub spe percipiendi emolumenti pecuniarij, si quid vltra vsuras semisses superlucratus esset, magis videretur vltra text. ꝙ ista conuentio assimiletur societati, nam sæpenumero coitur societas hoc modo, vt quis exponat pecuniam, alius industriã, & sic exercitium personæ, & si quid lucri inde eueniat, diuidatur secundum conuẽtionem, vt hic in text. Tamen ista non potest dici societas, ex quo dominium pecuniæ est in totum translatum in recipientem, text. est in l. si tibi areę. in fin. prin. s. eod. dum dicit text. *neque societas*, quia nemo contrahendo societatem rei suæ dominus esse desinit. propter has tamen dubitationes Africanus Iurisc. optimè decidit, quòd est cõtractus innominatus, & competit actio præscr. verb. per regulam l. 1. s. de æstima. act. & l. naturalis. §. pe. s. eod. & nunc habetis clarè enucleatam mentem istius legis. ¶ † Not. ergo ex text. ibi, vt ex
2 reditu, iunctis sequẽtib. quòd vsurę dicuntur reditus pecunię, & ita exponit gloss. hic, in verbo, ex reditu. similem text. habes in l. alumnæ. post prin. ff. de adi. leg. alibi vsuræ dicuntur fructus pecuniæ in l. postulante. §. sed in huiusmodi. versi. planè. ff. ad
3 Treb. & in l. vsuræ pecuniæ. ff. de verb. sig. ¶ † Secundò no. in versi. sed ne ipsius. text. multũ not. secundum Pau. hic ad limitationem l. incendium. C. si cert. pet. vbi in mutuo si pecunia mutuata, vel aliquid aliud mutuatum periret casu fortuito, periculum est debitoris. Ratio illius legis est duplex, quia debitor non est obligatus ad illos nummos, sed est obligatus in genere, vel in quantitate, & genus vel quantitas perire non potest. Secundà ratio, quia debitor efficitur dominus rei mutuatæ,

matæ, & regula eſt, quòd res perit ei, cuius eſt.l. pignus.C.de pigng. act. Illa regula fallit in caſu ſing. huius. l. quando quis dediſſet pecuniam, & ſic tranſtuliſſet dominium ea conuentione, quòd recipiens negotiaretur cum tali pecunia, & 1. pars lucri vſque ad tantam ſummam eſſet mutuantis, reliquum lucri eſſet recipientis. iſto caſu ſi talis pecunia periret caſu fortuito ſine dolo, aut culpa recipientis, recipiens non teneretur, imò eſſet liberatus, caſus eſt hic ſing. quem ad hoc ſolenniter ponderat Paul.hic. Et iſtud ſimpliciter ſequitur nullo addito, dominus Alexand. in l. ſi ex legati cauſa. ad fin. ff.de verbor.obligationib. Et licèt text.& præfati Scribentes nullam aſſignent rationem, puto quòd ratio iſtius text. ſit, quia iſte contractus principaliter fit gratia dantis pecuniam, ex quo principaliter vult habere lucrum, ſi quid reſidui eſt, ſpectat recipienti. Conſiderato ergo, quòd emolumentum principaliter ſpectat ad ipſum dantem, certè ſecundum naturam illius debet eſſe periculum, cuius eſt principaliter lucrum. l. ſecundum naturam, ff.de re. iur. Hinc eſt, quòd ſi quis daret pecuniam ſimpliciter, non appoſito alio pacto, omne lucrum eſſet recipientis, illo caſu etiam damnum eſſet ſuum. Et ex hoc ego pondero ſingular. limitationem ad regulam dict.l. pignus.C.de pigno.actio. vbi ſi res perit caſu fortuito, perit periculo eius, cuius eſt. Limitatur ſingular. per hunc text. quando res eſſet alicuius, ſed ſuper ea eſt negotiandum, & lucrũ, quod principaliter percipitur, debet eſſe alterius, quàm ipſius domini, tunc periculum caſus fortuiti non erit domini, ſed illius ad quem lucrum principaliter ſpectat. text. eſt hic. Facit, quod vult Bald.in l. ſi paſcenda. in fin. C. de pact. & in l.ſi patruus. in vltim. quæſtio. C. communia vtriuſque iud. aliam limitationem ad dictã.l.pignus. poſui in l.non omnis.§. ſi pupillus.per gloſſ.ſingular.ibi, ponderatam à Ludouic. Roman.ſupra ſi cert.petat.¶Tertiò, & vltim.aduertendum eſt pro intellectu huius text.quòd nonnulli Modern. in l.petens. in euiden, C.de pact. dicunt eſſe hic text. quòd quando iuxta contractũ præcedentem, puta mutui, apponitur aliquod pactum continens aliquid, quod ſit contra naturam contractus, quòd tale pactum transformat illum contractum præcedentem, & facit tranſire in contractum innominatum, ita videtur eſſe text. hic, præſertim ponderatis vltimis verbis literæ. Ego ſemper dixi, quod iſtud dictum non eſt verum, & quòd text. iſte non probat, & quòd dictum non ſit verum, ſoleo ponderare text. in l.1ogaſti. §. ſi tibi ſupra ſi cert.petatur, vbi pone, mutuo tibi 10. cum pacto, quòd reſtituas 11. non valet, & pactum reijcitur, & tamen ſecundum iſtos illud pactum transformaret cõtractum, nec iſte text. aliquid probat, quia hic non fuit celebratus expreſsè contractus mutui, & poſtea iuxta contractum mutui appoſitum fuit iſtud pactum, imò fuit tota vna conuentio, & dubitatum fuit, an iſta conuentio eſſet mutuum, an mandatum, an quid eſſet, & ſic hic non fuit celebratus contractus mutui expreſsè, ſed innominatè fuit facta iſta conuentio, & fuit tota vna conuentio, ex qua ſecundum veritatem reſultat contractus innominatus do vt tu facias, & des, ideo iſte text. non probat, ſi primò appareret, quòd expreſsè præceſſiſſet contractus mutui, quod non eſt hic. Et per hoc ceſſat alia difficultas, quæ mouetur per gloſſ. noſtram in verbo non deberi, quærit enim gloſſ. quomodo in caſu iſtius. l.ex iſto pacto nudo poſſunt peti vſuræ dato, quòd pactum eſſet appoſitum incontinenti, quia in contractibus ſtiricti iuris vſuræ non poſſunt deberi pacto nudo, etiam ex pacto incontinenti appoſito. in contractibus bon. fid. ſecus eſt, vt in gloſſ. ſed cùm hic iſte ſit contractus innominatus, & contractus innominati ſint ſtricti iuris, excepta æſtimatoria, & permutatione.§ actionum.Inſtitu.de act.l. 1. vbi vidiſtis. ſupra de æſtima. act. quomodo ergo hic ex iſto pacto nudo appoſito incontinenti iuxta contractum innominatum, & conſequenter iuxta contractum ſtricti iuris poſſunt peti vſuræ? Gloſſ.reſpondet, quòd quamuis in hac l.ſit contractus innominatus, & conſequenter ſtricti iuris, tamen quia aſſimilatur mandato, vt dicit text. in verſic. verum in propoſito & mandatum ſit cõtractus bonæ fidei, aſſumit naturam, quam habet contractus bonæ fidei, vt ſic vſuræ poſſint ex pacto deberi. truffa eſt, quia contractus innominati licèt regulentur ſecundum naturam contractuum nominatorum, quibus aſſimilantur quantum ad hoc, vt veniat leuis, lata, vel leuiſſima culpa, tamen quantum ad hoc, vt habeant naturam contractus bonæ fidei, & efficiantur bon. fid. nunquam niſi in permutatione, & æſtimatoria actione, vt eſt gloſſ. in l. naturalis. §. 1. & melius in §.penultim.in verb.ſimilis.ſupra eodem.ergo ſolutio gloſſ. eſt falſa.vera ergo ſolutio ad contrarium eſt iſta. ſed hic non præcedit contractus innominatus, iuxta quem apponatur iſtud pactum nudum de vſuris, ſi ita eſſet obſtaret ineuitabiliter contrarium ſed hic tota iſta conuentio cum vſuris, & alijs tota ſimul iuncta facit bene vnum contractum innominatum, ſcilicet do pecuniam, vt tu negotieris, & ſic facias, & etiã des ſecundum, quod habetur in text. & ſic tota conuentio ſimul poſita eſt bene vnus contractus innominatus producens actionem præſcriptis verbis, quæ competit ad vſuras, vel ad reliquum, quod ſupereſt vſurarum non cõpetit tanquam ex pacto appoſito incontinenti iuxta contractum innominatum, quia non poſſet. Sed oritur tanquam ex ipſo contractu innominato, cuius pars eſt de præſtandis vſuris, & iſta eſt mera veritas. Et per iſta ſit expedita glo. aliæ gloſſ. nihil habent, & ex iſtis ſit expedita iſta l.

SVMMARIVM.

1 *Si operę præſtentur pro totidem reſtituendis, agitur præſcriptis verbis.*

LEX XXVII.

1 SI operas. † Si operæ præſtentur pro totidem operis recipiendis, agitur præſcriptis verbis. hoc dicit. Vel ſic, & plenius. Actio præſcriptis verbis poteſt ex pacto expreſsè competere ad aliud omnino diuerſum ab eo, quod datum ſit, ſecus eſt in condictione indebiti, quæ non competit niſi ad illud idem, quod indebitè ſolutum eſt, aut ad tantundem in eodem genere. hoc dicit. Ratio diuerſitatis eſt, quia natura condictionis indebiti eſt, vt ſolùm competat ad id, in quo recipiens eſt effectus locupletior, & non ad aliud, nec in plus. l. ſi non ſortem. §. libertus, & in l. in ſumma. §. ſi ſeruum. ff. de condictio.idebit.Bartol.in l.quòd indebitum. eodem titulo.& ibi latè dixi, ideo competit ad idem corpus, quòd indebitè per errorem ſolutum eſt, quando ſpecies eſt indebitè ſoluta, vel ad tantundem, & ſic ad aliud omnino ſimile recipiens omnimodam functionem, quando illud, quod eſt indebitè ſolutum, conſiſtit in genere, vel quantitate: ſed quando operæ per errorem indebitè ſoluuntur, illæ eædem non poſſunt, quia non extant, nec aliæ ſimiles, quia etiam eiuſdem hominis operæ non ſunt omnino ſimiles, ideo deuenitur ad æſtimationem. dict. §. libertus. Non ſic eſt in actione præſcriptis verbis, in qua per expreſſam conuentionem poteſt obligatio contrahi ad aliam rem penitus diuerſam ab ea, quę eſt data, & ideo poſſum tibi præſtare 10. operas fabriles ſerui mei, hoc pacto, vt tu mihi præſtes totidem operas fabriles tui ſerui, & ſic poſſum conuenire, quòd operæ pro operis præſtentur, ſicut poſſum dare tibi certam veſtem, vt mihi aliam veſtem præſtes, nec iſto caſu deueniendum eſt ad æſtimationem propter diuerſitatem operarum, prout fit in condict. indebit. imò ad ipſas operas agitur præcisè per actionem præſciptis verb. iuxta conuentionem factam. Et ita remanet declarata mens iſtius tex.

SVMMARIVM.

1 *Si rem tibi vtendam trado, & eam reſtituas, vel tantundem, quis contractus erit.*

LEX XXVIII.

1 SI tibi ſcyphos. † Si rem tibi vtendã trando, vt eandem reſtituas, eſt commodatum: ſi verò vt reſtituas tãtundem in pondere, vel alternatiuè, aut eandem, aut tantundem, eſt contractus innominatus, & competit act. præſcriptis verbis. hoc dicit. ¶ Iſtum text. in fin. reputat ſingul. Ludouic.Rom.in ſingul.ſuo 39.incip. ad intellectum.

Secundæ Digeſti Veteris Domini Iaſonis de Mayno finis.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff.

Omnes ſunt Quaterniones.

AVGVSTÆ TAVRINORVM.
M. D. XCII.

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm